TÜRK PARLAMENTO TARİHİ

TBMM - VII. DÖNEM

(8 MART 1943 - 5 AĞUSTOS 1946)

III. CİLT

İsmet BİNARK
Araştırmacı - Yazar

TÜRK PARLAMENTO TARİHİ ARAŞTIRMA GRUBU
TBMM KÜLTÜR, SANAT YAYIN KURULU YAYINLARI NO. : 135

TBMM KÜLTÜR, SANAT YAYIN KURULU YAYINLARI No.: 135

TÜRK PARLAMENTO TARİHİ

TBMM - VII. DÖNEM

(8 MART 1943 - 5 AĞUSTOS 1946)

TBMM Kütüphanesi
Yer: 94-01
Yıl: 1943-1946
Cilt: 3
Kısım:
Kopya:
Demirbaş No.
201205255

III. CİLT

İsmet BİNARK
Araştırmacı - Yazar

TÜRK PARLAMENTO TARİHİ ARAŞTIRMA GRUBU

ISBN : 978 - 975 - 6226 - 54 - 4 (Tk. No.)

ISBN : 978 - 975 - 6226 - 58 - 2 (III. Cilt)

ÖNSÖZ

Türk Parlamento Tarihimiz, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemine kadar uzanır. Birinci Meşrutiyet'in 1876 yılında ilan edilmesiyle birlikte, Anayasanın (Kanunu Esasi) kabulü, Türk milletini Parlamenter sistemle tanıştırdı.

Kabul edilen Anayasaya göre Osmanlı Meclisi, bir kanadını halkın seçtiği Meclis-i Mebusan, diğer kanadını Mebusan üyelerinin üçte birini geçmemek üzere Padişahın atadığı Meclis-i Ayan'dan oluşmaktaydı. Meclis-i Mebusan ve Meclis-i Ayan'dan oluşan Meclisin ortak adı ise Meclis-i Umumi idi.

Bu Meclis, yirmi dokuz seçim çevresinden seçilen Milletvekillerinin ve devlet erkanının katılımıyla Dolmabahçe Sarayında yapılan bir törenle, 19 Mart 1877 tarihinde İkinci Abdülhamit tarafından açıldı. Birinci Meşrutiyet Döneminde iki devre görev yaptıktan sonra, yine İkinci Abdülhamit tarafından Osmanlı - Rus Savaşı bahane gösterilerek kapatıldı.

İkinci Meşrutiyet Döneminde ise Meclis, 1908 yılında açıldı ve İtilaf devletlerinin İstanbul'u resmen işgal etmesi sonucunda, dört devre görev yaptıktan sonra kapatıldı.

Osmanlı Meclisi'nin dördüncü devresinde Meclis-i Mebusan'ı oluşturan üyelerin 112'si, 23 Nisan 1920 tarihinde açılan Büyük Millet Meclisi'nde de hazır bulundular. Kurtuluş Savaşında bir nefer gibi çalışarak ve Büyük Millet Meclisi'nin oluşumunda çeşitli kademelerde görev yaparak, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasına giden yolda büyük hizmetler yaptılar. Yurdun dört bir tarafından seçilerek gelen milletvekilleriyle beraber, bu gün de iftiharla milletine hizmet eden Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin temellerini attılar.

Bir tarafta sarığına sardığı beyaz örtüyü Milli Mücadele boyunca çıkarmayan Lazistan (Rize) Mebusu Mustafa Necati Bey (Memişoğlu), bir tarafta saçını ve sakalını büyük zafere kadar kesmeyen ve elbise değiştirmeyen Ergani Mebusu Nüzhet Bey (Saraçoğlu) gibi Milletvekillerinin bulunduğu Birinci Meclis, Türk Parlamento tarihine altın harflerle yazıldı. Eğer günümüzde halk, Milli Hâkimiyetini Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne seçtiği üyelerle sürdürebiliyorsa, işte bu Birinci Meclis'in attığı temeller sonucunda oldu.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 1961 - 1980 yılları arasında yine Osmanlı Meclisi'nde olduğu gibi iki Meclisli hale dönüştürüldü. Bu yıllar arasında Millet

Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu ile görevini sürdürdü. 1981 yılından sonra Cumhuriyet Senatosu kapatıldı ve yine Parlamentomuz tek Meclisli hale geldi. Günümüzde de Türkiye Büyük Millet Meclisi tek Meclisli olarak görevine devam etmektedir.

Türk Parlamento Tarihini ve bu Mecliste görev yapan Milletvekillerini anlatan, onların özgeçmişlerini günümüze kadar taşıyan ve yine "Türk Parlamento Tarihi" ismini taşıyan çalışma, günümüze kadar sürdü.

Türk Parlamento Tarihi Araştırma Grubu tarafından hazırlanan ve hizmetimize sunulan bu çalışma, Türk Parlamento Tarihine ışık tutacak ve gelecek nesillere Parlamento Tarihini tanıtacak bir kaynak olarak ileride yapılacak Parlamento çalışmalarına yol gösterecektir.

Ben, bu vesile ile, Türk Parlamento Tarihi inceleme ve araştırma çalışmalarını başlatan, 18. Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı İ. Kaya Erdem'e ve bu çalışmaları teşvik ederek günümüze kadar sürdürülmesini sağlayan bütün Sayın Meclis Başkanlarına teşekkür etmeyi bir vazife bilirim.

Bu çalışmaların sürdürülmesinde çabaları olan görevlileri ve Türk Parlamento Tarihi Araştırma Grubu çalışanlarını kutlarım.

Ayrıca Parlamento Tarihi çalışmalarının günümüze kadar getirilmesi isteğiyle, bu çalışmaları sürdürenlere başarılar dilerim.

Köksal TOPTAN
Türkiye Büyük Millet Meclisi
Başkanı

SUNUŞ

Türkiye Büyük Millet Meclisi, millet irâdesinin yönettiği meclistir. 'Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir' ilkesi, 23 Nisan 1920'de açılan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kararlarında temel dayanak olmuştur. Cumhuriyetimiz de, millî egemenlik ilkesinin tabiî sonucudur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin, Türk milletinin kolektif şuûrunda çok ayrı ve özel bir yeri vardır. Yakın dönem Türk siyasî hayatında ve kültüründe, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türk'ün Kurtuluş Savaşı, Türk inkılâbı, millî egemenlik ilkesi ve Cumhuriyetle özdeşleşmiştir.

*

Cumhuriyet döneminin, bilindiği gibi en eski partisi Cumhuriyet Halk Partisi'dir. Bu partinin kuruluşu, ilkeleri ve partideki gelişmeler, Atatürk'le, Millî Mücadele ve Cumhuriyet tarihimizle doğrudan bağlantılıdır. Cumhuriyet rejimi ile CHP bir noktaya kadar özdeştir.

Cumhuriyet Halk Partisi, Cumhuriyet döneminin ilk siyasî partisidir. 1923-1950 arasında aralıksız iktidarda kalmış ve 1946'ya kadar tek parti yönetimi ülkeyi idare etmiştir.

Atatürk'ün cumhurbaşkanlığı döneminde modernleşmeyi hedef alan Türk siyasî eliti, genelde birlik içinde hareket etmiş ve Cumhuriyet Halk Partisi saflarında toplanmıştır.

Atatürk'ün 10 Kasım 1938 tarihinde, vefâtından bir gün sonra toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi, cumhurbaşkanlığına İsmet İnönü'yü seçmiştir. Atatürk'ün vefâtı ile boşalan parti genel başkanlığına tüzük gereğince seçim yapmak için, 26 Aralık 1938 tarihinde Ankara'da CHP Birinci Olağanüstü Kurultayı toplanmıştır. Bu kurultayda CHP Tüzüğünde yapılan değişikliklerle, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanlığına 'Değişmez Başkan' sıfatıyla İsmet İnönü getirilmiştir.

Atatürk'ün ölümünden hemen sonra başlayan ve çok partili sisteme geçilmesine kadar geçen bu dönemde, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye 'Millî Şef' denilmiş ve bu döneme de genellikle 'Millî Şef Dönemi' adı verilmiştir. İsmet İnönü'nün 'Cumhurbaşkanı' ve 'Millî Şef' olmasından kısa bir süre sonra II. Dünya Savaşı başlamıştır. Türkiye bu savaşa girmemeyi başarmış olmakla birlikte, II. Dünya Savaşı yıllarındaki ekonomik ve toplumsal sıkıntılar, dönemin unutulmayan mirâsı olarak kalmıştır.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra pek çok totaliter sistemlerin yıkılması ve demokrasinin gündeme gelmesi, bütün bu değişiklikleri gören Türk halkının siyasî haklarını talep etmeye başlaması üzerine, Cumhuriyet Halk Partisi, halkın bu isteklerini yerine getirmek mecburiyetinde kalmıştır.

II. Dünya Savaşı yılları, dış siyasî olay ve etkilerin en yoğun olduğu yıllar olarak ayrı bir dönem özelliği göstermektedir. Bu dönem, geçmiş yılların birikimiyle kaçınılmaz sonuçlar doğuracak, ülkemizde çok partili hayata geçilmesini sağlayacaktır.

Şüphesiz, Türkiye'de çok partili hayata geçişimizde iç ve dış tesirlerin büyük rolü olmuştur. Gerek iç bünyedeki ekonomik, sosyal ve siyasî; gerekse dış politik gelişmelerin tesir ve baskısıyla çok partili hayata geçmede toplumun tercih ve kararının önceliği tartışılmaz.

Türk parlamento tarihinde her dönemin kendine has bir görünümü ve hususiyeti vardır. Bu dönem, tek partili otoriter bir yönetimin hâkim olduğu bir devredir.

*

Türkiye'nin tek partili bir yönetimden çok partili bir siyasî rejime geçişi, yakın dönem siyaset tarihimizin şüphesiz en önemli siyasî reformlarındandır.

Ünlü tarihçi ve yakın doğu uzmanı Prof. Dr. Bernard Lewis'in bu konudaki tespit ve değerlendirmesi dikkat çekicidir:

"Atatürk sonrası Türkiye'nin demokratik gelişiminde belki en önemli tek olgu, 1950 Mayısında muhalefetin iktidara karşı ezici bir zaferiyle sonuçlanan gerçekten serbest ve dürüst bir seçimin yapılmasıdır." [1]

Tarihçi, Prof. Dr. Mim Kemal Öke, 1950'li yıllar ve Demokrat Parti'nin iktidar olmasını ve 1954-1957'li yılları değerlendirirken, şu tespiti yapar:

"Demokrat Parti'nin demokrasi hayatındaki yeri, merkez ağırlıklı siyasal bir düzenden, toplum ağırlıklı siyasal sürece geçişin en önemli kilometre taşı olarak anılmaktadır. Demokrat Parti'nin siyasal serüveni, halkçılığı seçkinci, hattâ jakoben diyebilir miyiz, bir tarihsel proje olmaktan çıkarıp, kitlelerin istek, özlem ve desteklerine yönelik ve halkın siyasal katılımından kaynaklanan popülist bir ideolojiye dönüştürme şeklinde özetlenebilir... Fakat, bu ... popülizm, 1957'den sonra ekonomik krizle beraber, 'otoriter bir popülarizme' doğru tırmanmıştır. Başka bir deyişle, Türkiye'yi Millî Şef'in vesâyetinden 'Yeter artık, söz milletindir!..' diyerek kurtaran DP, giderek 'millî irâdeyi tek başına ve doğrudan temsil ettiğine inanmaya başlamıştır. Sonuçta, siyaset bilimi terminolojisiyle, Demokrat Parti yoğunlaşan muhalefet ve siyasal bunalım içinde son çâre olarak

---

1 Bernard Lewis: "Demokrasinin Gelisi" ***Modern Türkiye'nin Doğuşu.*** *Ankara, 1970, 302. s.*

anayasal hak ve özgürlükleri sınırlamaya; muhalefet, basın, üniversiteler ve bürokrasi üzerinde, popüler destekten aldığı güçle baskıyı artırmaya başlayınca, popülist demokrasi, 'plebisiter bir otoriterliğe' dönüşmüştür." [2]

Demokrat Parti'nin iktidara gelişinin sebeplerini, Cem Eroğul şu şekilde açıklar:

DP'nin doğuşuna yol açan en önemli sebep, CHP'ye duyulan muhalefetin çok yaygın ve köklü bir duruma dönüşmesidir. Yazara göre bu muhalefet, başlıca iki kaynaktan besleniyordu: (a) Egemen sınıfların artan iktidar arzusu, (b) Halkın yaygın bıkkınlığı.[3]

Konuyla ilgili olarak, Doç. Dr. Cemil Koçak'ın tespit ve değerlendirmesi de bundan farklı değildir:

Koçak'a göre, ülkeyi savaşa sokmama konusunda büyük yetenek gösteren CHP yönetimi, 1945 yılında geniş halk yığınları ile ticaret ve tarım sermayesi açısından çoktan gözden düşmüştür.[4]

14 Mayıs 1950 seçim sonuçlarını 'Beyaz İhtilâl' olarak değerlendirenler de bulunmaktadır. Buna göre, 14 Mayıs ihtilâli ile Türk milleti, kendisine 'hukuken' tanınmış olan 'egemenlik hakkını', bu hakkı kendisinden fiilen gasp etmiş olanlardan geri almasıdır.[5]

DP hareketini 'kitlelerin isyânı' olarak niteleyenler de olmuştur.[6]

Demokrat Parti'nin 1950'de iktidara gelmesi, tek parti döneminde ülkeyi yöneten kentli elitin iktidardan düşmesi sonucunu doğurdu; dolayısıyla bürokrasinin toplum üzerindeki gücü ve baskısı azalmaya başladı. Bu dönemde bürokrasi ikinci plâna itildi; siyaset ve siyasetçiler ön plâna çıktı. Toplum siyasete ağırlığını koydu.[7]

Akademisyen Erdinç Yazıcı, bu dönemin demokratikleşme hayatı ile ilgili olarak şu tespitte bulunur:

"1950-1960 arasında geçen yıllar, Türkiye'de altyapı çalışmalarının ve sanayileşme bakımından en köklü atılımların gerçekleştirildiği bir zaman periyodu olarak hemen belirginleşmektedir. Bu periyot, diğer taraftan Türkiye'de çok partili döneme geçiş ve demokratikleşme yönündeki gelişmeleri de içermektedir.

---

2 *Mim Kemal Öke-Erol Mütercimler:* ***Yalnızlıktan Saygınlığa; Demokrat Partinin Dış Politikası.*** *Ankara, 2000, 280-281.ss.*

3 *Cem Eroğul:* ***Demokrat Parti Tarihi ve İdeoloji.*** *4. bs. Ankara, 2003, 46. s.*

4 *Cemil Koçak:* ***Türkiye'de Millî Şef Dönemi (1938-1945).*** *Ankara, 1986, 379. s.*

5 *Turgut Omay:* ***Beyaz İhtilâl.*** *Ankara, 1950, 15. s.*

6 *H. Bayram Kaçmazoğlu:* ***Demokrat Parti Dönemi Toplumsal Tartışmaları.*** *İstanbul, 1983, 143-150. ss.*

7 *Bilâl Eryılmaz: "Bürokrasi ve İktidar".* ***Yeni Türkiye,*** *3, 14, Mart-Nisan 1997, 1360-1361. ss.*

DP dönemi (1950-1960), sanayileşme çabaları ve asker-sivil bürokratlara karşı geleneksel yapıların kısmî bir inisiyatife sahip olabilmeleri bakımından Türk sosyo-kültürel sisteminde çok hızlı bir dönüşüm sürecini başlatmıştır." [8]

Akademisyen Ömer Çaha, 1950'li yılların Türkiye Cumhuriyeti için yeni bir dönemin başlangıcı olduğunu ifade ederek, cumhuriyet ve demokrasi konusunda şu tespit ve değerlendirmeyi yapar:

"1950 yılına geldiğimizde Türk Cumhuriyeti için yeni bir dönem başlamaktaydı. Gerçekte modern dünyada cumhuriyete yüklenen 'tahakkümsüzlük, özgürlük, anayasal hükûmet, halka dayalı yönetim' gibi ilkeler ilk defa bu tarihten itibaren yürürlüğe girerek cumhuriyet gerçek manâda halka dayanmaya başlamaktaydı. Bundan önceki dönemde ne yönetim, ne de hukukun topluma dayanması gibi bir durum söz konusu değildi. CHP Türkiye'de herşeydi. Yasama, yürütme ve yargıyı elinde bulundurmanın yanı sıra, devletin elindeki ekonomik kaynakların tümüne de mutlak anlamda hükmetmekteydi. Demokrat Parti'nin yönetime gelmesiyle birlikte cumhuriyet demokratik bir yöne doğru çevrilerek Türk cumhuriyeti için yeni bir milât başlamış oldu." [9]

G.Ü. öğretim üyelerinden Doç. Dr. Vedat Bilgin ise, Türkiye'deki demokrasi ve toplumsal değişim konusunda şu tespit ve değerlendirmede bulunur:

"Türkiye 1950'ye doğru giderken âdeta siyasal manzara, değişme dinamizmi olmayan geri bir köylü toplumunun üzerine kurulu memurlar hegemonyasını yansıtmaktadır... 1950'li yıllarda süren dış konjonktürün getirdiği siyasî değişme... toplumsal, entelektüel kaynak ve dayanaklardan yoksun olsa da göreli bir siyasî farklılaşmanın, bir anlamda demokrasinin 'dâhi' diye adlandırdığımız olayın bile ne kadar etkili olduğunu göstermiştir. Türkiye'nin bu on yılda başardıkları belki büyüklük ölçüleriyle çok fazla bir keyfiyet ifade etmeyebilirler, fakat çok önemli bir nitelik değişimini ifade etmektedirler. Türkiye, toplumun devletten farklı bir varoluşa sahip olduğunu, devletle arasında bir siyasî mesafe bulunduğunu öğrenmiştir." [10]

Araştırmacı-Yazar Tevfik Çavdar, DP'nin iktidara gelmesini şöyle yorumlar:

"1950-1960 dönemi, toplumbilimci Prof. Mübeccel Kıray'ın anlatımıyla, 'Anadolu'nun bin yıllık durağan yaşamından uyandığı, devinmeye başladığı zaman aralığıdır." [11]

---

*8 Erdinç Yazıcı: "Türk Sosyo-Kültürel Yapısında Gözlenen Değişmeler: Karmaşık Bir Dönüşüm Hikâyesi". **Yeni Türkiye**, 4, 23-24 (III), Eylül-Aralık 1998, 1843-1844. ss.*

*9 Ömer Çaha: "Cumhuriyet ve Demokrasi". **Yeni Türkiye**, 4, 23-24 (III), Eylül-Aralık, 1998, 1078. s.*

*10 Vedat Bilgin: "75 Yıl Sonra Bir Değişim Programı İhtiyacı". **Yeni Türkiye**, 4, 23-24 (III), Eylül-Aralık 1998, 1818-1819. ss.*

*11 Tevfik Çavdar: **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi, 1950-1995**. Ankara, 1996, 55. s.*

Bir başka akademisyen, Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ile ilgili olarak, şu tespit ve değerlendirmeyi yapar:

"Demokrat Parti'nin ortaya çıkışı, bürokrasi-halk ve siyasal iktidar ilişkilerinde önemli farklılaşmalara yol açmıştır. Geçmişte, halktan kopuk, âdeta ondan tecrit edilmiş bir ortamda yaşayan seçkinler, artık halkın ayağına gitmeye başlamışlardır.

Aslında Demokrat Parti, siyasî ve iktisadî görüşler bakımından, CHP'den çok farklı şeyler getirmekten çok, 'halktan gelen bir kuvvet yaratarak hükûmeti ve idareyi denetim altına almayı' vadederek iktidara gelmiştir." [12]

Prof. Velidedeoğlu, DP'nin iktidara gelişini şu tespit ve yorumla açıklar:

"DP iktidarı, bir yandan CHP iktidarının özellikle ekonomi alanındaki statükoculuk ve durgunluk politikasına karşı, halk yığınlarına dönük bir kalkınma sloganı, öbür yandan da, evvelce aydınlara uygulanmış olan hürriyetsizlik ve baskıya karşı bir tepki görünümü ile ortaya çıktı." [13]

Akademisyen Suavi Tuncay, Demokrat Parti dönemine ait değerlendirmesini şu şekilde ifade eder:

"1950-1960 dönemine damgasını vuran Demokrat Parti'nin gerek ekonomik, gerekse siyaset anlayışı, parti içi demokrasi olgusu açısından oldukça önem taşımaktadır.

Demokrasinin gelişmesi, refah düzeyinin artırılması ve genel oy prensibinin uygulanmasıyla geniş kitlelerin benimsediği bir rejim olma sonucunu doğurduğu dikkate alındığında, Demokrat Parti'nin ekonomik ve siyasî anlayışının Türkiye demokrasisi açısından önemli bir yeri vardır." [14]

Prof. Dr. Turan Güneş, DP'nin iktidara gelmesini, şu tespit ve yorumu ile değerlendirir:

"Türkiye çok partili hayata girerken, CHP'nin halkla bağlantısı çoktan kesilmiş bulunuyordu. Sonuç olarak, çok partili yaşama girmeye karar verdiğimiz dönemde Türkiye'nin siyasal ve sosyal yapısı şöyle görünüyordu:

İktisaden geri kalmış bir ülke, var olan tek siyasal partinin, devrimlerini başarmak için örgütlendirdiği kesimler yaşlanmış ve toplumu çerçeveleyemez bir duruma gelmiş; partinin halkla ilişkisi oldukça kesilmiş ve halkın gözünde bir çeşit 'devlet aristokrasisi' izlenimini bırakır duruma gelmiştir." [15]

---

12 *Veysel Bozkurt: "Cumhuriyet Döneminde Bürokrasi-Siyasal Elit Halk İlişkileri". **Yeni Türkiye**, 4, 23-24 (V), Eylül-Aralık 1998, 3574-3575. ss.*

13 *Hıfzı Veldet Velidedeoğlu: **Türkiye'de Üç Devir. I.C.: Eleştiriler-Uyarılar**. İstanbul, 1972, 149. s.*

14 *Suavi Tuncay: "Türkiye'de Parti İçi Demokrasinin Gelişimi ve Bu Gelişimi Engelleyen Faktörler". **Yeni Türkiye**, 4, 23-24 (II), Eylül-Aralık 1998, 984. s.*

15 *Turan Güneş: "CHP Halktan Nasıl Uzaklaştı". **Türk Demokrasisinin Analizi**. haz.: Hurşit Güneş. Ankara, 1996, 76-80. ss.*

Bu dönem ile ilgili olarak yapılan değerlendirmelere göre:

"14 Mayıs 1950, Türk demokrasi tarihinde bir 'dönüm noktası'dır... Demokrat Parti 408 milletvekili ile ezici bir çoğunlukla Meclis'e girecekti. Bu onlarca, 'Millî irâdenin zaferiydi'. Ak devrimdi".[16]

2 Mayıs 1954 seçimlerinde, Demokrat Parti 1950'den çok daha büyük ve ezici bir çoğunlukla iktidara gelmiştir.

Tevfik Çavdar, "1954 yenilgisi partide [CHP'de] tam bir çöküntü ve dağılma yaratmıştı", der.[17]

Şevket Süreyya Aydemir, DP iktidarının 1954-1957 devresini şöyle değerlendirir:

"1954-1957 arası DP iktidarının, hem zaferinin zirvesini, hem yenilgisinin başlangıcını verir. Yâni bu devrede Menderes ve arkadaşlarının kader diyagramı, hem son mertebesine yükselmişti, hem de inmeye başlamıştı. Öyle sanıyorum ki bu iktidarın çok sert bir şekilde ve pek çok hayal kırıklıkları ile göz yaşlarına mal olan tasfiyesi, bütün sebep ve unsurlarını bu devrede örmeye başladı. Ve iktidar bunu hiç de değerlendiremedi. Gene öyle sanıyorum ki Menderes ve arkadaşları, kendilerini asıl 1954 seçimlerinin Millet Meclisi çatısı altına getirdiği % 93 çoğunlukla DP mebuslarının baş döndürücü kalabalığı ve alkışları karşısında kaybettiler. Ve bunun mânâsını, hiç de gereği gibi değerlendirmediler." [18]

Demokrat Parti'nin 1950-1960 iktidar dönemi ile ilgili bir başka değerlendirmede, şu hususların altı çizilmiştir:

"1950-1960 döneminde, DP iktidarına yöneltilen eleştirilere baktığımızda, bu eleştiriler, halkın çıkarlarına ve temel politikalarına yönelik değildir. Eleştirilerin içeriği, bir anlamda, devleti yöneten ve iktidar nimetlerinden pay alan grupların iktidar mücadelesidir. DP iktidarını eleştirenlerin kimliklerine baktığımızda, bunların önemli bir kısmı eski prestijlerini yitiren ve tekrar eski prestijlerini kazanma, iktidara ortak olma mücadelesi veren bürokrat ve seçkinci aydınlardan oluşmaktadır. Hattâ bu aydınların eleştirileriyle birlikte, önerdikleri yeni sistemin unsurlarına baktığımızda, kendi ayrıcalıklarını hukukîleştirmek istedikleri görülmektedir." [19]

*

16 *Mim Kemal Öke-Erol Mütercimler:* **a.g.e.**, *34. s.*
17 *Tevfik Çavdar:* **a.g.e.**, *49. s.*
18 *Şevket Süreyya Aydemir:* ***İkinci Adam, III. c., (1950-1964)****. İstanbul, 1983, 155. s.*
19 *H. Bayram Kaçmazoğlu:* **a.g.e.**, *167. s.*

1957 seçimlerinden sonra muhalefet kuvvetlendi ve muhalefet partileri arasında iktidara karşı bir cephe birliği kuruldu. Bu durum, Demokrat Parti yöneticilerini siyasî ve iktisadî alanda baskı tedbirlerine zorladı. İktidar ve muhalefet arasındaki anlaşmazlığın ağırlık merkezini siyasî rejim konuları teşkil ediyor, gittikçe ağırlaşan iktisadî sıkıntılar muhalefete halkın desteğini kazandırıyordu. Basın da büyük kesimiyle muhalefet safında yer aldı. Bunun başlıca sebebi Basın Kanununda yapılan değişiklikti ve ispat hakkı tartışmaları devam etmekteydi. Siyasî havanın giderek ağırlaşması karşısında hükûmet basın ve muhalefet hakkında soruşturma yapmak üzere bir Meclis Tahkikat Komisyonu kurmaya karar verdi ve 18 Nisan 1960 günü Meclis'ten bu konuda bir karar çıkarttı. Komisyonun görev ve yetkilerine ait 27 Nisan 1960 tarihli ve 7468 sayılı Kanunun görüşülmesi sırasında muhalefet bunu anayasa dışına kayan bir teşebbüs olarak niteledi, basın bu görüşü geniş ölçüde destekledi. Kanunun çıkması neticesi, tepki sokağa intikal etti ve önce İstanbul Üniversitesi'nde (28 Nisan 1960), arkasından Ankara Üniversitesi'nde (29 Nisan 1960) geniş öğrenci gösterileri ve protestolar oldu. Bu şekilde iktidar ve muhalefet münasebetlerinde meydana gelen olaylar, yer yer tekrarlanan gösterilerle 27 Mayıs 1960'a kadar devam etti. Bu tarihte Türk Silâhlı Kuvvetlerinin müdahalesi ile Demokrat Parti iktidarı sona erdirildi. Bu hareket 'Anayasa ve hukuk dışı tutum ve davranışlarıyla meşruluğunu kaybetmiş bir iktidara karşı milletin direnme hakkını kullanması' olarak belirtildi.

*

Bu çalışmanın hedefi, 14 Mayıs 1954 - 1 Kasım 1957 tarihleri arasındaki 'X. Dönem Türk Parlamento Tarihi'ni noksansız olarak ele alıp, değerlendirmektir.

Bu hedef doğrultusunda çalışma sürdürülürken, konuyu, bu dönem Türk siyaset ve toplum hayatına damgasını vurmuş olan iktidardaki Demokrat Parti ve ana muhalefetteki Cumhuriyet Halk Partisi'nin etkinlikleri çerçevesinde bir yaklaşımla değerlendirmek ve bunun ilk elden belge ve kaynaklarını ortaya koymak kaçınılmaz olmuştur. Aksi takdirde, çalışma noksan kalmış olurdu.

Bu çalışma ile, T.B.M.M.'nin X. Dönemi, bu dönem Meclis çalışmaları, Türk parlamento hayatı ve bu dönem Türk siyaseti, hükûmet icraatları geniş bir çerçevede ve birbirini tamamlar şekilde ilgililerin dikkat ve yararlanmasına sunulmaktadır.

Türk parlamento tarihi ile ilgili yayınlar, parlamenterlerimizin, konu ile yakından ilgilenenlerin ve Türk aydınının, siyaset tarihimiz ve kültürümüz konusundaki temel başvuru kaynaklarıdır.

X. Dönem T.B.M.M. çalışmalarını ve Türk siyasî hayatını çeşitli yönleriyle dünden bugüne aktaran ve özellikle birinci el kaynaklara dayandırılarak yapılan bu çalışma, araştırmacılara ve gelecek kuşaklara bu hususiyeti ile rehber olacaktır.

Şüphesiz bu çalışma, bu dönem üzerinde dikkat çekici yeni araştırmaların yapılmasına da yol açacak, Türk siyaset hayatına ve demokrasi tarihimize ışık tutacaktır.

Türk parlamento tarihimizle ilgili çalışmalar ve yayınlar, T.B.M.M.'yi daha yakından tanıtacak, demokratikleşmeyi hızlandıracak, parlamento geleneklerimizin ve kültürümüzün kökleşmesini sağlayacaktır.

Ortaya konan çalışmanın noksansız olduğunu söylemek şüphesiz mümkün değildir. Bununla birlikte, muhtemel eksikliklerine rağmen, bu dönem T.B.M.M. çalışmaları ve Türk siyasî hayatı konusunda kaynak eser olma özelliğini taşıdığını da rahatlıkla ifade edebiliriz.

*

Bu dört ciltlik eser, 6 Haziran 2005 tarihinde tamamlanmıştı. Ancak basımı 2009 yılına kalmıştır. Çalışmamıza destek veren T.B.M.M. eski Başkanı Sayın Bülent Arınç'a ve çalışmamızı önsözleriyle değerlendirmiş olan T.B.M.M. Başkanı Sayın Köksal Toptan'a teşekkürlerimizi sunmayı, yerine getirilmesi gereken zevkli bir görev bilmekteyiz.

Türk parlamento tarihi üzerindeki çalışmalarımızı başından itibaren destekleyen T.B.M.M. eski Genel Sekreteri Sayın Rauf Bozkurt ve T.B.M.M. Genel Sekreteri Ali Osman Koca'ya teşekkürlerimizi ifade etmek isteriz.

Diğer taraftan, hazırlanan metinleri bilgisayar ortamında yazan ve fotokopi çekimlerini yapan Türk Parlamento Tarihi Araştırma Grubu personelinden Sayın Şerife Bardakçıoğlu, Ünzile Arıcı ve Satı Yaşar'a ve görevli Nurettin Yurtlu'ya, T.B.M.M. Kütüphanesinden yararlanmamıza imkân sağlayan Kütüphane eski Müdürü Sayın İsmet Baydur'a ve kütüphane personeline, T.B.M.M. Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu eski Müdür Yardımcısı Ercan Durdular ve Genel Koordinatör Yardımcısı Sayın Erbay Kücet'e kitabın en mükemmel şekilde basılması için gayret gösteren başta Basımevi Müdürü Sayın Hakkı Anıl Kandaz olmak üzere, T.B.M.M. Basımevi çalışanlarının tamamına teşekkürlerimizi sunarız.

Eserin, Sayın Parlamenterlerimiz başta olmak üzere, parlamento tarihimiz üzerinde çalışacaklara ve ilgililere yararlı olması samimî dileğimizdir.

11 Mayıs 2009, Ankara

İsmet BİNARK
Araştırmacı - Yazar

KİTAP HAKKINDA AÇIKLAMA

Kitabın hazırlanışında şu yol takip edilmiştir:

1. Çalışma ağırlıklı olarak birinci el kaynaklara dayandırılmıştır. Araştırmada takip edilen bu özellik, çalışmanın sübjektif değil, objektif olmasına imkân hazırlamıştır.

VII. dönem Türk parlamento tarihi hakkında ilk elden doğru bilgi edinmek isteyecek ilgililer için, ifade edildiği üzere, birinci el kaynaklara, belgelere doğrudan yönlendirme yapılmıştır.

2. Birinci el kaynaklara dayandırılarak verilen bilgiler, tarihî olaylar; ciddî araştırmalarla ve akademik çalışmalarla desteklenmiştir. Dolayısıyla, çalışmada ortaya konan tespit, değerlendirme ve sonuç, birinci ve ikinci el malzeme ile temellendirilmiş olmaktadır.

VII. dönem Türk parlamento tarihi ile ilgilenenler, kitapta yer alan bilgilerin doğruluğunu bu kaynaklar ışığında görmek, doğru tespit, değerlendirme ve yorum yapma imkânına sahip olacaklardır.

3. Belge ağırlıklı metinde, belgelere müdahale edilmemiş ve herhangi bir kısaltma yoluna gidilmemiştir. Dolayısıyla, çalışma geniş kapsamlı, çok ayrıntılı bir araştırma metnidir.

4. Çalışma, dipnotlarında ve bibliyografyada görüleceği üzere, TBMM Zabıt Cerîdesi, TBMM Kavanin Mecmuası, TBMM Yıllığı gibi birinci el kaynaklara dayandırılarak yapılmıştır.

CHP'nin tüzük, program ve kurultay zabıtları ile, bu dönem ve olaylarla ilgili her türdeki araştırma ve akademik çalışmadan yararlanılmıştır. Yararlanılan kaynaklar, kitabın sonunda müstakil bir bölümde, bibliyografya başlığı altında topluca gösterilmiştir.

5. Kitabın başında, 'Önsöz', 'Sunuş', 'Kitap Hakkında Açıklama', 'Kısaltmalar' ve 'İçindekiler' kısmı yer almıştır.

6. Kitap XII bölümden meydana gelmiştir:

I. Bölümde;

- 28 Şubat 1943 - 5 Ağustos 1946: VII. Dönem Türkiye'deki ve Dünyadaki Olayların Kronolojisi,

II. Bölümde;

- 1943 Genel Seçimi ve Seçim Sonuçları, 1946 Erken Seçimi ve Seçim Sonuçları,

III. Bölümde;

- VII. Dönem Büyük Millet Meclisi'nin Açılışı, Meclis Reisi, Riyâset Divânı, Reisicumhur ve Encümen Seçimleri,

IV. Bölümde;

- Reisicumhur İsmet İnönü'nün Büyük Millet Meclisi'ni Açış Konuşmaları,

V. Bölümde;

- VII. Dönemde Kurulan II. Şükrü Saracoğlu Hükûmeti, Hükûmet Programı, Programın Mecliste Okunması, Müzakereler ve Güven Oylaması,

VI. Bölümde;

- Cumhuriyet Halk Partisi Altıncı Büyük Kurultayı ve Cumhuriyet Halk Partisi Olağanüstü Büyük Kurultayı,

VII. Bölümde;

- II. Şükrü Saracoğlu Hükûmetinin İç ve Dış Politikası,

VIII. Bölümde;

- I. Şükrü Saracoğlu Hükûmetinin Ekonomi Politikaları ve Bütçe Kanunları,

IX. Bölümde;

- 28 Şubat 1943 - 5 Ağustos 1946 Tarihleri Arasında Türkiye'nin Eğitim, Kültür, Fikir ve Toplum Hayatı ve Bu Dönemde Türkiye'nin Gündeminde Yer Alan Önemli Olaylar,

X. Bölümde;

- Büyük Millet Meclisi'nin VII. Dönem Yasama ve Denetleme Faaliyetleri,

XI. Bölümde;

- Büyük Millet Meclisi'nin VII. Dönemdeki İdarî Yapısı, Büyük Millet Meclisi Memurlarının Teşkilâtı Hakkında Kanun, Personel ve Kadro Durumu, Bu Dönemdeki Meclis Bütçeleri,

XII. Bölümde;

- "Bibliyografya",

yer almaktadır.

7- Yararlanılan kaynaklardan yapılan iktibaslar "....." içinde verilmiş, sayfanın altında iktibas yapılan kaynaklara dip not şeklinde atıfta bulunulmuştur.

8- İktibaslarda, alınmayan kısımlar (.....) noktalama ile belirtilmiş; ayrıca, iktibas edilen metnin devamının olduğu da, noktalama işaretiyle ifade edilmiştir.

9- Aynen yapılan iktibaslarda, çok bâriz dizgi yanlışlıkları dışında, dil, üslûp ve imlâ yönünden metin üzerinde herhangi bir düzeltme yapılmadığı ve müdahalede bulunulmadığı gibi; hükûmet programlarının Mecliste okunması ve Meclis müzakereleri sırasındaki tasvip veya yerme ifadeleri de olduğu gibi alınmıştır.

İktibas edilen metinlerde dilde hiçbir şekilde sâdeleştirme yoluna gidilmemiştir.

İktibasların hiçbir değişikliğe uğratılmadan aslî muhtevası içinde yorumsuz verilmesi, ilmî olduğu kadar; Türk parlamento tarihinin kaynaklara bağlı kalarak doğru yazılmasını ve doğru değerlendirilmesini mümkün kılacaktır.

Zirâ, başvurulan birinci el kaynaklardan yapılan iktibaslar, Türk parlamento, siyaset, idare, kültür ve yakın dönem tarihimizin dünden bugüne ve yarınlara kalacak otantik belgeleridir.

10- Metinde yer alan terim, deyim, ad ve unvanlar, kanun ve yönetmelik adları, alındıkları kaynaktaki şekliyle aynen verilmiştir.

Alındığı kaynağa bağlı kalınarak metinde ismi geçen mebuslardan bâzılarının, nüfus kayıtları dışında isim kullandıkları ve isimlerin de metinlerde bu şekliyle yer aldığı tespit edilmiştir. Bu sebeple, isimlerin doğru şekilleri için "T.B.M.M. İsim Defterleri" ile "Nüfus Kayıtlarında" geçen doğru şekilleri için, bu çalışmanın mebusların özgeçmişlerini ihtiva eden cildine bakılmalıdır.

11- Yararlanılan ve iktibas edilen kaynaklar dışından temin edilen tamamlayıcı bilgiler, metinde [...] parantez içinde gösterilmiştir.

12- Kitapta kullanılan kısaltmalar, kısaltmalar listesinde gösterilmiştir.

13- Çalışmada, bölüm, ana ve alt başlıklar altında verilen muhtevaya ait bilgiler, içindekiler tablosunda ayrıntılı olarak gösterilmiştir.

KISALTMALAR

a.g.e.	:	adı geçen eser
a.g.m.	:	adı geçen makale
a.g.y.	:	adı geçen yer
a.y.	:	aynı yer
A.Ü.	:	Ankara Üniversitesi
bkz.	:	bakınız
bs.	:	basım, baskı
Bid.Mah.		Bidâyet Mahkemesi
B.M.	:	Birleşmiş Milletler
Bşk.	:	Başkan
Bşk.V.	:	Başkanvekili
C.	:	cild
C.H.P.	:	Cumhuriyet Halk Partisi
çev.	:	çeviren
derl.	:	derleyen
Doç.Dr.	:	Doçent Doktor
düzen.	:	düzenleyen
ed.	:	editör
En.	:	encümen
fask.	:	fasikül
F.	:	fevkalâde
G.Ü.	:	Gazi Üniversitesi
Gl.	:	General
genişl.	:	genişletilmiş
haz.	:	hazırlayan, hazırlayanlar
ilv.	:	ilâveli
İ.Ü.	:	İstanbul Üniversitesi
ks.	:	kısım

krl.	:	kurul
MMK.	:	Millî Korunma Kanunu
neşr.~ neşr.ed.	:	neşreden
No.~ Nu.	:	numara
ol.~ olğ.	:	olağanüstü
Org.	:	Orgeneral
Pş.	:	Paşa
Prof.Dr.	:	Profesör Doktor
sâdel.	:	sâdeleştirilen, sâdeleştirenler
s.	:	sayfa
ss.	:	sayfalar arası
S.B.F.	:	Siyasal Bilgiler Fakültesi
SSCB	:	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği
t.y.	:	tarih yok
terc.ed.	:	tercüme eden
topl.	:	toplayan
T.B.M.M.	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	:	Türkiye Cumhuriyeti
Üniv.	:	üniversite
VVK.	:	Varlık Vergisi Kanunu
vd.	:	ve diğerleri; ve devamı
yay.krl.	:	yayın kurulu
yay.	:	yayınlayan
y.y.	:	yayın yeri yok
yay.haz.	:	yayına hazırlayan
y.	:	yaprak
yaz.	:	yazan

2012-5255

İÇİNDEKİLER

Sayfa

III. CİLT

ÖNSÖZ III
SUNUŞ V
KİTAP HAKKINDA AÇIKLAMA XIII
KISALTMALAR XVI

VIII. BÖLÜM
II. ŞÜKRÜ SARACOĞLU HÜKÛMETİNİN EKONOMİ POLİTİKALARI VE BÜTÇE KANUNLARI (Devam)

- Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Sadi Konuk'un Bütçe Görüşmelerinde Yaptığı Konuşma 2207
- Ulaştırma Bakanı Ali Fuat Cebesoy'un Bakanlık Bütçesi Münasebetiyle Yaptığı Konuşma 2213
- Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu'nun Bakanlık Bütçesi Münasebetiyle Yaptığı Konuşma 2216
- Ticaret Bakanı Celâl Sait Siren'in Bakanlık Bütçesi Münasebetiyle Yaptığı Konuşma 2226
- 1945 Yılı 7 Aylık Bütçe Kanununa Verilen Oyların Sonucu 2243
- Bakanlar Kuruluna Güven Oyu Verilmesini Müteakip Başbakan Şükrü Saracoğlu'nun Meclis'te Yaptığı Konuşma 2254
- 1945 Yılı 7 Aylık Bütçe Kanunu 2261
- 1945 Malî Yılı Bütçesinin Basındaki Yankıları 2373
- 1946 Malî Yılı Bütçesi (1.1.1946 - 31.12.1946) 2393
- 1946 Malî Yılı Bütçe Kanununun Meclis'te Müzakeresi 2395
- Millî Savunma Bakanlığı Bütçesi Hakkında Bakan General Ali Rıza Artunkal'ın Konuşması 2524
- Adalet Bakanlığı Bütçesi Hakkında Bakan Ali Rıza Türel'in Konuşması 2526
- İçişleri Bakanlığı Bütçesi Hakkında Bakan Hilmi Uran'ın Konuşması 2544
- Dışişleri Bakanlığı Bütçesi Müzakerelerinde Söz Alan General Kâzım Karabekir'in ve Buna Cevap Veren Dışişleri Bakanı Hasan Saka'nın Konuşmaları 2548
- Ekonomi Bakanlığı Bütçesinin Meclis'teki Müzakeresinde Bakan Fuat Sirmen'in Konuşması 2554
- Ticaret Bakanlığı Bütçesinin Meclis'teki Müzakeresinde Ticaret Bakanı Raif Karadeniz'in Konuşması 2570
- Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Bütçesi Hakkında Bakan Sadi Konuk'un Konuşması 2575
- Ulaştırma Bakanlığı Bütçesinin Meclis'teki Müzakeresinde Ulaştırma Bakanı General Ali Fuat Cebesoy'un Konuşması 2580

Sayfa
- 1946 Yılı 7 Aylık Bütçe Kanununa Verilen Oyların Sonucu....2582
- Bakanlar Kuruluna Güven Oyu Verilmesini Müteakip Başbakan Şükrü Saracoğlu'nun Meclis'te Yaptığı Konuşma....2587
- 1946 Yılı Bütçe Kanunu....2588

IX. BÖLÜM

28 ŞUBAT 1943 - 5 AĞUSTOS 1946 TARİHLERİ ARASINDA TÜRKİYE'NİN EĞİTİM, KÜLTÜR, FİKİR VE TOPLUM HAYATI VE BU DÖNEMDE TÜRKİYE'NİN GÜNDEMİNDE YER ALAN ÖNEMLİ OLAYLAR

- 1943 -

- Savaş Yıllarında Tifüs Tehlikesi....2713
- Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in 22 Mart 1943 Günü İlköğretim Dâvası Konusunda Radyoda Yaptığı Konuşma....2713
- Hasan - Âli Yücel'in 22 Nisan 1943 Günü Çocuk Bayramı'nı Açarken Yaptığı Konuşma....2718
- Hasan-Âli Yücel'in 7 Mayıs 1943 Günü Beden Eğitimi Genel Müdürlüğü Bütçesi'nin Meclis'te Görüşülmesinde Yaptığı Konuşma....2723
- Bakanlık Bütçesinin Meclis'te Görüşülmesi Sırasında, Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in 26 Mayıs 1943 Tarihinde Yaptığı Konuşma....2725
- İstanbul Radyosu Yayında....2743
- Dahiliye Vekili Hilmi Uran'ın Adapazarı Depremi Münasebetiyle Meclis'te Yaptığı Konuşma....2743
- Dahiliye Vekili Hilmi Uran'ın Adapazarı Depremi Münasebetiyle Anadolu Ajansı'na Verdiği Beyanat....2745
- Dahiliye Vekili Hilmi Uran'ın Adapazarı Depremi ile İlgili Olarak Meclis'te Yaptığı Konuşma....2747
- Nâfıa Vekili Sırrı Day'ın Diyarbakır-Batman Demiryolu Hattının Açılışında Yaptığı Konuşma....2748
- Nâfıa Vekili Sırrı Day'ın Seyhan Regülatörünün Açılış Töreninde Yaptığı Konuşma....2751
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in İstanbul Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakülteleri Binalarının Temel Atma Töreninde, 3 Temmuz 1943 Tarihinde Yaptığı Konuşma...2752
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Kliniklerini Açarken, 3 Temmuz 1943 Tarihinde Yaptığı Konuşma....2753
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Ankara Erkek Sanat Enstitüsü'nün Temelini Atarken, 20 Temmuz 1943 Tarihinde Yaptığı Konuşma....2756
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Yüksek Mühendis Okulu'nun 60 ıncı Yıldönümü Münasebetiyle 20 Ağustos 1943 Tarihinde Yaptığı Konuşma....2758
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Galatasaray Lisesi'nin 74 üncü Yıldönümü Töreninde Yaptığı Konuşma....2760

Sayfa

- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Ankara'da Bir Fen Fakültesi Kurulması Hakkında Kanun Tasarısı Üzerinde 17 Eylül 1943 Tarihinde Meclis'te Yaptığı Konuşma 2763
- Büyük Doğu Yayımlandı 2767
- İnönü Ansiklopedisi 2767
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in V. Devlet Resim ve Heykel Sergisini Açarken, 31 Ekim 1943 Tarihinde Yaptığı Konuşma 2767
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi'ni Açarken, 8 Kasım 1943 Tarihinde Yaptığı Konuşma 2769
- III. Tarih Kongresi 2772
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Üçüncü Tarih Kongresi'ni Açarken Yaptığı Konuşma 2773
- İstanbul Teknik Üniversitesi Kuruldu 2776
- Orta Karadeniz Bölgesinde Deprem 2776
- Bazı Vilâyetlerdeki Depremler Hakkında Sıhhat ve İçtimâi Muavenet Vekili Dr. Hulûsi Alataş'ın 13 Aralık 1943 Tarihinde Meclis'te Yaptığı Konuşma 2776
- 14. Tasarruf Haftası 2779

- 1944 -

- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'nin Doktora Diplomaları Dağıtım Töreninde, 9 Ocak 1944 Tarihinde Yaptığı Konuşma 2780
- Nihal Atsız-Sabahattin Ali Dâvası 2781
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Köy Enstitüleri Bayramı Münasebetiyle, 17 Nisan 1944 Günü Radyoda Yaptığı Konuşma 2802
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Çocuk Bayramı Münasebetiyle 22 Nisan 1944 Tarihinde Yaptığı Konuşma 2804
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Beden Eğitimi Genel Müdürlüğü Bütçesi Münasebetiyle Meclis'te 5 Mayıs 1944 Tarihinde Yaptığı Konuşma 2809
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in 19 Mayıs Spor ve Gençlik Bayramı Münasebetiyle 19 Mayıs 1944 Tarihinde Yaptığı Konuşma 2818
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Bakanlık Bütçesi'nin Meclis'te Görüşülmesinde, 25 Mayıs 1944 Tarihinde Yaptığı Konuşma 2819
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in İstanbul'da Eminönü Halkevi'nde İlköğretim Dâvası Konusunda 1 Eylül 1944 Tarihinde Yaptığı Konuşma 2830
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in İzmir Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu'nun Açılışında 9 Eylül 1944 Tarihinde Yaptığı Konuşma 2832
- Anıtkabir'in Temeli Atıldı 2836

Sayfa

- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsü'nün Açılış Töreninde, 16 Ekim 1944 Tarihinde Yaptığı Konuşma 2837
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in VI. Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nin Açılışında, 31 Ekim 1944 Tarihinde Yaptığı Konuşma 2841
- İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi, Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Konuşmasıyla 20 Kasım 1944 Günü Açıldı 2843
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyeleriyle 2 Aralık 1944 Tarihinde Yapılan Toplantıda Yaptığı Konuşma....2851
- İstanbul Ansiklopedisi 2856
- Atatürk Anıt-Kabri İnşasına Dâir Kanun Lâyihası ve Bütçe Encümeni Mazbatası...2856
- Atatürk Anıt-Kabri İnşasına Dâir Kanun 2861

- 1945 -

- Anayasa Türkçeleştirildi 2869
- Anayasada Kullanılan Kelimeler Hakkında ve Teşkilâtı Esasiye Encümeni Mazbatası...2869
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in İlköğretim Davası Hakkında, 4 Ocak 1945 Tarihinde Radyoda Yaptığı Konuşma 2892
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Eski Eserler ve Müzeler Birinci Danışma Komisyonunun İlk Toplantısını Açarken Yaptığı Konuşma 2896
- Türkiye'nin Savaşa Girmesi 2901
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Çocuk Haftası Münasebetiyle 22 Nisan 1945 Günü Yaptığı Konuşma 2902
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in 19 Mayıs 1945 Tarihinde, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı Münasebetiyle Yaptığı Konuşma 2904
- İnönü'nün Demokrasi Mesajı 2905
- Demokrat Parti'nin Kurulması 2905
- Adana'da Deprem 2906
- İskenderun İskelesi Hizmete Girdi 2906
- İstanbul'da Grip Salgını 2906
- Tasvir-i Efkâr Yeniden Çıkmaya Başladı 2906
- Türkiye'de Yerli Ampul Üretimi 2907
- Zeytinyağının Kameye Bağlanması 2907
- Piyasaların Canlanması 2907
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Yedi Aylık Bakanlık Bütçesi'nin Meclis'te Görüşülmesi Sırasında 23 Mayıs 1945 Tarihinde Yaptığı Konuşma 2907
- Çalışma Bakanlığı Kuruldu 2919
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin Kurulması Hakkında Kanun Tasarısı Görüşülürken Yaptığı Konuşma 2919
- Türkiye'nin Birleşmiş Milletlere Katılması....2921

Sayfa

- Amerika Penisilin Gönderdi 2921
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesini Açarken, 19 Ekim 1945 Tarihinde Yaptığı Konuşma 2922
- Nüfus Sayımı 2927
- Tifo Salgını 2927
- Sarı Nüfus Kâğıdı 2927
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Londra'da Toplanmış Olan Birleşmiş Milletler Eğitim Kültür ve Bilim Konferansında, 4 Kasım 1945 Tarihinde Yaptığı Konuşma .. 2927
- İstanbul Radyoevi 2929
- Yüzen Havuz 2929
- Resmî Araçlar 2929
- İstanbul'da Sıkıyönetimin Uzatılması 2929
- Van'da Deprem 2929
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Bakanlık Bütçesi'nin Meclis'te Görüşülmesinde, 24 Aralık 1945 Tarihinde Yaptığı Konuşma 2929
- Tan Gazetesine Baskın, Tan-Tanin Kavgası 2942
- Başbakan Şükrü Saracoğlu'nun 16 ncı Tasarruf ve Yerli Mallar Haftası'nda Halkevi'nde Yaptığı Konuşma 2970

- 1946 -

- İşçi Sigortaları Kanunu 2974
- İş ve İşçi Bulma Kurumu Kanunu 2974
- Toprak Mahsulleri Vergisi Kaldırıldı 2974
- Otomobil İthali 2974
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Beden Eğitimi ve Spor Şûrası'nı Açarken, 18 Şubat 1946 Tarihinde Yaptığı Konuşma 2974
- Sıtma ile Mücadele 2979
- Parti Sanat Mükâfatı 2979
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in 22 Nisan 1946 Tarihinde Çocuk Bayramı Haftası'nı Açarken Yaptığı Konuşma 2980
- Yeni Belediye Seçimi Kanunu 2982
- Millî Şef Unvanı 2982
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nı Açarken Yaptığı Konuşma 2983
- İstanbul Şehir Tiyatrosu 2984
- Milletvekili Seçimleri 2984
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Üniversiteler Kanunu Tasarısının Meclis'te Görüşülmesinde, 11 Haziran 1946 Tarihinde Yaptığı Konuşma 2984
- Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Üniversiteler Kanununun Kabulü Üzerine 13 Haziran 1946 Tarihinde Yaptığı Konuşma 2989

Sayfa

- Muş ve Dolaylarındaki Deprem İle İlgili Olarak, İçişleri Bakanı Hilmi Uran'ın Meclis'i Bilgilendirmesi 2990
- Cemiyetler Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bir Madde Eklenmesine Dâir Kanun Tasarısı ve Adalet ve İçişleri Komisyonları Raporları 2992
  - 3512 Sayılı Cemiyetler Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dâir Kanun....3011
- Milletvekilleri Seçimi Kanunu 3018
- 1946 Sendikacılığı 3034
- Matbuat Kanunu 3035
- İnönü Armağanı 3076
- İnönü Armağanları Kanunu 3079
- Solun Legalleşme Çabası 3087
- İstanbul Gazeteciler Cemiyeti 3087
- Rize Çay Fabrikası 3087
- Birleşmiş Milletler Türk Derneği 3087
- Vali Tandoğan'ın İntiharı 3087
- Çatalağzı Elektrik Santrali 3088
- Erken Seçim Kararı 3088
- Çok Partili Seçim 3088
- Yeni Sabah ve Gerçek Gazeteleri Süresiz Kapatıldı 3089
- İlk Büyük Devalüasyon 3090
- Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Çalışmalarına Ara Vermesi Sebebiyle Meclis Başkanı Çankırı Milletvekili Abdülhalik Renda'nın 14 Haziran 1946 Tarihinde Meclis'te Yaptığı Konuşma 3090
- Hükûmet Programlarında Kültür 3091
- 9.3.1943 Tarihinde Kurulan II. Şükrü Saracoğlu Hükûmetinin Hükûmet Programında Kültür Konusu....3091
- İnönü Yeniden Cumhurbaşkanı 3092

X. BÖLÜM
BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN
VII. DÖNEM YASAMA VE DENETLEME FAALİYETLERİ

- Tek Parti Dönemi ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Yasama ve Denetleme Görevi ...3095
- 8 Mart 1943 - 31 Teşrinievvel [Ekim] 1943 Tarihleri Arasında Heyeti Umumîyenin Mesai Hulâsası 3104
  - Heyeti Umumîyenin Açılması....3104
  - Heyeti Umumîyenin Akdettiği İnikat ve Celselerin Aded ve Tarihi ile Ne Kadar Devam Ettiğini Gösterir Cetvel....3105

Sayfa

- Umumî Heyete Muhtelif Encümenlerden Gelen Mazbatalar 3107
  - A) Daimî Encümenler....3107
    - Adliye Encümeninden Gelen Mazbatalar 3107
    - Arzuhal Encümeninden Gelen Mazbatalar 3109
    - Bütçe Encümeninden Gelen Mazbatalar....3109
    - Dahiliye Encümeninden Gelen Mazbatalar 3117
    - Divânı Muhasebat Encümeninden Gelen Mazbatalar....3118
    - Gümrük ve İnhisarlar Encümeninden Gelen Mazbatalar....3119
    - Hariciye Encümeninden Gelen Mazbatalar 3120
    - İktisat Encümeninden Gelen Mazbatalar....3121
    - Maârif Encümeninden Gelen Mazbatalar 3123
    - Maliye Encümeninden Gelen Mazbatalar....3124
    - Meclis Hesaplarının Tetkiki Encümeninden Gelen Mazbatalar 3125
    - Millî Müdafaa Encümeninden Gelen Mazbatalar....3125
    - Nâfıa Encümeninden Gelen Mazbatalar 3126
    - Sıhhat ve İçtimai Muavenet Encümeninden Gelen Mazbata....3127
    - Teşkilâtı Esâsîye Encümeninden Gelen Mazbata 3127
    - Ziraat Encümeninden Gelen Mazbatalar....3127
  - B) Muhtelit ve Muvakkat Encümenler....3127
    - Adliye ve Dahiliye Encümenlerinden Mürekkeb Muhtelit Encümenden Gelen Mazbatalar....3127
    - Adliye ve Teşkilâtı Esâsîye Encümenlerinden Mürekkeb Muhtelit Encümenden Gelen Mazbatalar....3128
    - Bütçe ve Maârif Encümeninden Mürekkeb Muhtelit Encümenden Gelen Mazbata 3128
    - Adliye, Bütçe, Dahiliye, Gümrük ve İnhisarlar, İktisat, Maliye ve Ziraat Encümenlerinden Seçilen 5 er Üyeden Mürekkeb Muvakkat Encümenden Gelen Mazbatalar....3128
    - Bütçe, Dahiliye, Hariciye, İktisat ve Maârif Encümenlerinden Seçilen 3 er Üyeden Mürekkeb Muvakkat Encümenden Gelen Mazbata 3129
    - Bütçe, Dahiliye, Maârif, Sıhhat ve İçtimai Muavenet Encümenlerinden Seçilen 5 er Üyeden Mürekkeb Muvakkat Encümenden Gelen Mazbata 3129
    - Bütçe, Dahiliye ve Nâfıa Encümenlerinden Seçilen 5 er Üyeden Mürekkeb Muvakkat Encümenden Gelen Mazbata 3129
    - Bütçe, Maliye ve Millî Müdafaa Encümenlerinden Seçilen 5 er Üyeden Mürekkeb Muvakkat Encümenden Gelen Mazbatalar....3129
    - Bütçe ve Nâfıa Encümenlerinden Seçilen 10 ar Üyeden Mürekkeb Muvakkat Encümenden Gelen Mazbata....3129

Sayfa
- Mazbataların Tetkiki Encümeninden Gelen Mazbatalar....3130
- Vekâletlerle Karşılıklı Encümenlerden Seçilen 2 şer Üyeden Mürekkeb Muvakkat Encümenden Gelen Mazbatalar....3130
- Heyeti Umumîyenin Kabul Ettiği Kanun, Tefsir ve Kararlar....3131
- Kanunlar....3131
- Tefsir....3137
- Kararlar....3137
- Seçimler....3138
- Heyeti Umumîyenin Kapanması....3139
- Umumî Heyetin Mesaisini Hulâsaten Gösteren Cetvel....3140
- Riyaset Divânının Mesai Hulâsası....3141
- Encümenlerin Mesai Hulâsası....3143
- Daimî Encümenler....3143
- Adliye Encümeni....3143
- Lâyihalar....3143
- Tezkereler....3144
- Takrirler....3148
- Arzuhal Encümeni....3148
- Takrirler....3149
- Muhtelif Evrak....3149
- Bütçe Encümeni....3150
- Lâyihalar....3150
- Teklifler....3157
- Tezkereler....3159
- Takrirler....3160
- Dahiliye Encümeni....3161
- Lâyihalar....3161
- Teklifler....3162
- Tezkereler....3163
- Divânı Muhasebat Encümeni....3163
- Lâyihalar....3163
- Tezkereler....3164
- Gümrük ve İnhisarlar Encümeni....3165
- Lâyihalar....3166
- Hariciye Encümeni....3166
- Lâyihalar....3166
- İktisat Encümeni....3169
- Lâyihalar....3169
- Teklif....3172
- Tezkere....3172

Sayfa
- Maârif Encümeni 3172
- Lâyihalar 3173
- Teklif 3173
- Maliye Encümeni 3174
- Lâyihalar 3174
- Teklifler 3175
- Tezkereler 3175
- Takrir 3176
- Meclis Hesaplarının Tetkiki Encümeni 3176
- Meclis Kütüphanesi Encümeni 3176
- Millî Müdafaa Encümeni 3177
- Lâyihalar 3177
- Teklif 3178
- Tezkere 3178
- Nâfıa Encümeni 3178
- Lâyihalar 3179
- Teklif 3179
- Tezkere 3179
- Sıhhat ve İçtimai Muavenet Encümeni 3180
- Lâyihalar 3180
- Teşkilâtı Esâsîye Encümeni 3180
- Teklifler 3181
- Takrir 3181
- Ziraat Encümeni 3181
- Lâyihalar 3182
- Muhtelit ve Muvakkat Encümenler 3182
- Adliye ve Dahiliye Encümenlerinden Mürekkeb Muhtelit Encümen 3182
- Tezkereler 3182
- Adliye ve Teşkilâtı Esasîye Encümenlerinden Mürekkeb Muhtelit Encümen ...3183
- Tezkereler 3183
- Bütçe ve Maârif Encümenlerinden Mürekkeb Muhtelit Encümen 3183
- Lâyiha 3183
- Muvakkat Encümen 3184
- Adliye, Bütçe, Dahiliye, Gümrük ve İnhisarlar, İktisat, Maliye ve Ziraat Encümenlerinden Seçilen 5 er Üyeden Mürekkeb 3184
- Lâyihalar 3184
- Muvakkat Encümen 3185
- Bütçe, Dahiliye, Hariciye, İktisat ve Maârif Encümenlerinden Seçilen 3 er Üyeden Mürekkeb 3185
- Lâyiha 3185

Sayfa
- Muvakkat Encümen 3185
  - Bütçe, Dahiliye, Maârif ve Sıhhat ve İçtimai Muavenet Encümenlerinden Seçilen 5 er Üyeden Mürekkeb 3185
    - Lâyiha 3186
- Muvakkat Encümen 3186
  - Bütçe, Dahiliye ve Nâfıa Encümenlerinden Seçilen 5 er Üyeden Mürekkeb 3186
  - Lâyiha 3186
- Muvakkat Encümen 3186
  - Bütçe, Maliye ve Millî Müdafaa Encümenlerinde Seçilen 5 er Üyeden Mürekkeb 3186
    - Lâyihalar 3187
- Muvakkat Encümen 3187
  - Bütçe ve Nâfıa Encümenlerinden Seçilen 10 ar Üyeden Mürekkeb 3187
    - Lâyihalar 3187
- Muvakkat Encümen 3187
  - Vekâletlerde Karşılıklı Encümenlerden Seçilen 2 şer Üyeden Mürekkeb 3187
    - Tezkereler 3188
  - Encümenlerin Toplanma Sayısını Gösteren Cetvel 3188
  - Encümenlerin Mesaisini Hulâsaten Gösteren Cetvel 3189
  - İnzibat Komisyonu Mesai Hulâsası 3190
  - Umumî Evrak Muamelâtı 3190
    - Lâyihalar 3190
    - Teklifler 3203
    - Tezkereler 3205
    - Takrirler 3215
  - Muhtelif Evrak 3216
  - Mütenevvi Hususata Ait Evrak 3218
  - Arzuhaller 3223
    - Arzuhal Encümenine Havale Edilen Arzuhaller 3223
    - Adliye Encümenine Havale Edilen Arzuhaller 3275
    - Bütçe Encümenine Havale Edilen Arzuhaller 3275
    - Muvakkat Encümenine Havale Edilen Arzuhaller 3276
    - Mazbataları Tetkik Encümenine Havale Edilen Arzuhaller 3276
    - İdare Heyetine Havale Edilen Arzuhaller 3276
    - Kanunlar Kalemine Havale Edilen Arzuhaller 3276
    - Evrak Kalemine Havale Edilen Arzuhaller 3278
    - Matbaa Müdürlüğüne Havale Edilen Arzuhaller 3278
  - Sualler ve İstizahlar 3278
    - Sualler 3278
    - İstizahlar 3283

VIII. BÖLÜM

II. ŞÜKRÜ SARACOĞLU HÜKÛMETİNİN EKONOMİ POLİTİKALARI VE BÜTÇE KANUNLARI (DEVAM)

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı
Sadi Konuk'un Bütçe Görüşmelerinde Yaptığı Konuşma[407]

« Büyük Millet Meclisinde Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı bütçesi üzerinde Milletvekilleri tarafından ileri sürülen mütalâa ve dileklere karşı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Sadi Konuk şu demeçte bulunmuştur:

Efendim, kıymetli arkadaşlarımın Sağlık Bakanlığı işleri üzerindeki yakın alâka ve aydınlatıcı isteklerinden ve fikirlerinden çok istifade ettim. İnkişaf eden cemiyetimizin bünyesine göre, sağlık teşkilâtının ayarlanması, memleket hizmetine arzı yolundaki bu dileklerin hepsini zabtetmiş bulunuyorum. Bu isteklerin yekûnu, bizim cemiyetimiz sağlığı için yapacağımız hareket programlarının esas ve temelini teşkil edecektir. (Bravo sesleri). Elimizde mevcut hıfzıssıhhai umumiye kanunu, devletşümûl olarak, halkımızın sağlığını koruyabilecek bütün evsafta ve bir çok mevzularla doludur. Bunları hakkiyle ve kıymetli arkadaşlarımın dilekleri gibi, tatbik edebilirsek, yurdun sağlığını en iyi yolda koruyabilmek fırsatına kavuşmuş olacağımız kanaatindeyim.

Kıymetli arkadaşlarıma birer birer cevap vermek isterim. Fakat muhtelif hatiplerin dilekleri birbirine yakın ve bir çok benzeyişler arzetmektedir. Eğer müsaade buyurursanız, umumî şekilde arzı malûmat ederek kendilerini temine çalışayım. (Muvafık sesleri).

Sayın Rana Tarhan arkadaşımızın sıtma üzerindeki ilgilerini saygiyle karşılarım. Olağanüstü sıtma savaşı ile alınan tedbirler bütün memlekette hakikaten istenilen alâka ile takibedilmekte olduğunu ve umumî bir cemiyet dâvası halinde bütün ilgililerce karşılandığını zevkle huzurunuzda arzedeyim.

Hakikaten bir cemiyet davası olan bu konuda idarî ve diğer Bakanlıklar elemanları ve halk kendi öz işi olarak bunu karşılamış ve bütün imkânlar nisbetinde bize yardımcı olmakta bulunmuştur.

Bu güzel istek ve ilgi ile sonunun çok güzel olacağını şimdiden tahmin ediyorum. Bu mesainin muhassalası olarak alacağımız neticelere göre tanzim edeceğimiz yeni sıtma kanununu da arzuları dahilinde yüksek meclise sunabileceğiz.

Çeltik mevzuu, başlı başına, Tarım Bakanlığıyla tam bir anlaşma halinde yüksek meclise bir kanun sunabileceğiz. Önümüzdeki aylarda bu kanunu tekemmül ettirmiş olarak size sunmaktan zevk duyacağız. Sayın Manisa Milletvekilleri arkadaşlarımın Gördes arazi kayması yüzünden Gördes kasabasının yeniden tesisi üzerindeki istek ve dilekleri şimdilik yalnız suyun Gördese yakın bir yere getirilmesi için 380 bin liralık bir para temin edilmekte ve derhal harekete geçilmek üzere bulunulduğunu arzetmek isterim.

---

*407 **a.g.e.**, 171-184. ss.*

Bu mevzu üzerinde aylardanberi bütün Manisa Milletvekilleri arkadaşlarımızın yakın alâkaları bizi en isabetli yolda harekete sevketmiştir. Huzurunuzda kendilerine teşekkür ederim.

Canbulat arkadaşım, memur nakillerinin yaz mevsiminde yapılması hakkındaki dilekleri bugün tatbik edilmektedir. Umumî hıfzıssıhha işlerini takibederken bilhassa korunma tababetine de Bakanlığınız çok ehemmiyet vermektedir. En önde ele aldığım bu mevzu için bütün memur ve alâkadarları iş başına sevkedebilecek mevsimi seçmekle işi yerine getirmekte ve takibetmekteyiz.

Doğum evleri mütehassırları mevzuu üzerinde Bakanlığın umumî hıfzıssıhha kanunu mucibince vazifelendiği bir mesai programı içinde bütün imkânlar elde edildikçe ve müsait sahalar oldukça doğum evleri memlekette lâzımı gibi temsil edilecek ve güzel verimleri temin edilecektir.

Arkadaşlar, sağlık dâvası, demin de arzettiğim gibidir. Memleket dâvasıdır. Bunun hepsini kül halinde yalnız bir teşekkülden beklemek doğru olmaz. Herkes bu dâvada müşterek vazife sahibidir. Cemiyetimizin Bakanlığın iyi yoldaki gösterilerine alâkalanmasını isteklerimizin çoğunun en kısa zamanda tecelli ettiğini görmemizi temin eder.

Uludağ arkadaşımızın bütçe durumu üzerindeki endişelerinin yakında zail olacağını temin ederim. Sıhhî müessesatımızın durumu ve adetlerinin tezyidi muhakkak bütçe ile ilgilidir. Bunun da iyi bir şekilde tahakkuk ettirilmesi, Bakanlığın programında yer almıştır.

Yerli ilâçlar üzerinde duruyoruz. Müstahzar ilâçları muayyen ve mazbut bir şekilde cemiyetimize vermek için tedbir almaktayız. Gerek dışardan gelen ve gerek içerde yapılan müstahzarların hedeflerini iyice karşılayacak bir şekilde olmasını ve memleketimizin şu veya bu şekilde geri bir pazar olmaktan çıkmasını temine çalışmaktayız. Memleketimiz dahilinde imali kabil olan ilâçları behemehal memleketimizde yapacağız. Yüksek bilgili elemanlara ve temini bir takım hususiyetlere bağlı olan ilâçların da şimdilik memleket haricinden gelmesini elbette önde tutacağız. Fakat hiç bir zaman kıymetli devaiyesi bulunmıyan bir ilâcın, yerli de, yabancı da olsa, memleket pazarlarında yer bulmaması için çalışacağız.

Sıtma mevzuunda, arzettiğim gibi, iyi bir mücadele yürümektedir. Çok ümit ediyorum ki mevsim sonu yüz aklığı verecek bir netice ile kapanacaktır.

Verem mücadelesi bizi tatmin edebilecek bir şekilde değildir. Fakat imkânlarımız bunu daha iyi bir şekilde tutmıya müsait olursa, bunu esirgemiyeceğimizden arkadaşlarım emin olsunlar.

Çocuk dâvası Bakanlığımızın başlı başına üzerinde durduğu mevzudur. İşi büyük bir alâka ile takibediyoruz. Bu yolda bütün dikkatimizi en hayırlı yolda teksif edeceğiz.

Yalova kaplıcaları mevzuunu, ikinci derecede meşgul olmak icabeden bir konu olarak ele almış değiliz. Orasının haddizatinde yalnız bir kaplıca olarak değil, cemiyette yorulmuş insanların istirahat yeri olarak ta inkişaf ettirmek istiyoruz.

Diğer bahis buyurdukları çocuk düşürme ve saire gibi cemiyet aksaklıklarına gelince, bunu yerinde alınacak tedbirlerle nizamlamak için elimizdeki mevcut mevzuatın bütün hükümlerinden şiddetle istifade edeceğiz.

Sayın Bayan Aksoley'in verem dispanserleri üzerindeki dileklerine Uludağ arkadaşıma verdiğim cevaptan daha mufassal şekilde cevap veremiyeceğim. Çünkü henüz daha bu yolda müsbet olarak herhangi bir netice elde ettiğimizi beyan edemiyeceğim. Yalnız bu dâva bizim cemiyetimizin yine sıtma kadar, trahom kadar mühim bir dâvası olarak elde tutulacaktır ve bu yolda icabeden bütün mesai ve imkânları bir araya toplıyarak hizmetine arzedeceğiz. Kabul buyururlar ki bu yalnız para mevzuu değildir. Ayni zamanda cemiyetimizin bir çok cephelerde lâzım olan eleman, bilgi, cemiyet terbiyesi, umumî kültür meselesidir. Bunların hepsini içine alan bir dâvadır. Yâni sosyal dâvalarımızın içinde mühim bir yer işgal eden mevzuumuzdur. Bunu bütün imkânları tatbik ederek tahakkuk ettirmeye çalışacağız ve müsbet neticelerini görmekle çok sevineceğiz.

Çocuk dispanseri hakkındaki isteklerini yerine getirmeğe çalışacağız. Hakikaten harap halde bulunan bir dispanserdir. Bu sene daha iyi bir şekilde hizmete girmesini sağlıyabilirsek memnun olacağız.

Ziya Karamürsel arkadaşımızın takdir ve iltifatlarına müteşekkirim. Bütün sıhhat müesseselerimizi, heyeti âliyenizin emir ve maksatları dahilinde ve itminan verici bir şekilde cemiyetimizin yüksek emir ve hizmetlerine arzedersek kendimizi bahtiyar addedeceğiz.

Hastahane ücretlerinin fazlalığından şikâyet buyurdular. Tetkikatıma göre hastahaneye yatan memurlardan ücret almıyoruz ve alınmaması için bir kanun vardır. Bu kanunun tatbiki için gereken bütün tedbirler alınacaktır. Malûmu âlileridir ki, her daire kendi memurları için bir hastahanede tedavilerine karşılık olmak üzere kendi bütçelerinde bir fasıl ve tahsisat ayırmaktadır. Bunları hakikî ihtiyacı karşılıyacak şekilde ayarlamaları üzerindeyiz.

Emin Aslan arkadaşımızın sıtma ve çeltik üzerindeki dileklerini evvelki maruzatımla cevaplandırmış oluyorum...

Ankara doğumevi mevzuu üzerinde ehemmiyetle duruyoruz, sıvası yapılmıştır. İçinin tesisatı ihale edilmek üzeredir, müteahhit bekliyoruz, yakında bu işi de bitirmiş olacağız. Önümüzdeki sene hizmete arzedersek sevineceğiz.

Kaplıcalar için neşredilmiş kitaplar vardır. Gerek hususî, gerek resmî kanallarla bu işi kısmen tatmin edici yazılmış eserler mevcut olduğunu kendilerine arzederim.

Doktor Aziz Uras arkadaşımızın işaret buyurdukları sıtma hareketine karşı olan takdirlerine tekrar huzurunuzda teşekkür ederim.

Çocuk ishallerinde kullanılan salfaguvanidin ilâcından memlekete büyük miktarda getirtmek üzereyiz. Yakınlarda İsviçre'den bir ton gelecektir. Fakat Amerika'ya da evvelce sipariş ettiğimiz beş ton ilâcın yollar açıldığı için bu gün-

lerde geleceğini ümit ediyoruz. Çocuk ishallerine karşı da bu şekilde iyi bir netice verecek olan bir mücadeleye başlamış bulunacağız.

Köy ve köylü sağlığı üzerindeki dilekleri hükûmetimizin esas amaçları üzerindedir. Bakanlığınız bu yönde hiç bir tedbiri esirgemiyecektir. Pek yakında yüksek huzurunuza getirecek olduğumuz kanunlarla köye doğru gitmek için verilmesi gereken yüksek emirlerinizi alacağız. Bu suretle köy sağlığı, köylü sağlığı ve her şeyimizin temeli olan bu varlığı korumak için hiç bir şeyden kaçınmıyacağız ve bu yolda da mühim bir adım atmış olacağız.

Teşkilâtımızı inkişaf eden millî bünyemize göre iyi bir şekilde ayarladığımız, takdirdedir ki hizmetlerimizi ayni zamanda bütün halkımızın sağlık ihtiyaçlarına göre, büyük bir mikyasta arzetmiş olacağız. Yalnız bunların derhal oluverecek işlerden bulunmadığını, bu güzel istekleri bir arada temin edecek imkânlara henüz malik bulunmadığımızı da lûtfen kabul buyururlar. Bu imkânları en kısa bir zamanda temin etmek ve bunları en iyi bir şekilde hizmete arzetmek ödevini Bakanlık mukaddes bir borç olarak ele almış bulunmaktadır.

Köy ve köylü sağlığı için yetişmekte olan elemanlar işinde, Millî Eğitim Bakanlığının feragatle ve fedakârlıkla bize yardımlarını belirtirken, bunlardan da en kısa bir zamanda faydalanacağımızı umuyoruz. Köy sağlık memurları okulu bu sene birinci verimini vermiş olacaktır. Buradan üç yüze yakın çıkacak olan sağlık koruyucularını en iyi bir tarzda kullanabileceğimizi zannediyorum. İcabederse memleketi diğer sıhhî ihtiyaçları üzerinde de kalifiye olarak, bunlarda en kabiliyetli olanlarını hizmete alacak ve azamî surette istifade temin edeceğiz. Arkadaşlarım, demin arzettiğim gibi sağlık memurlarını memlekette hakikî ve ciddî bir konu olarak ele almakta olduklarını takdir ve idrâk ederek bu yolda bütün imkânlardan istifade etmekte devam edeceğiz. Bunlardan başka ufak ölçüde de olsa, köy öğretmenlerinden elde edebileceğimiz sağlık memurlarını da bu mesaimizde diğerlerine göre ödevlendirecek ve bunlardan da istifade etmek çarelerine başvuracağız. Muhakkak ve müsbet olan şey, şahıs yetiştirme zorluğu vakit ve imkân istiyen mevzular üzerindeyiz. Hiç birisi şu veya bu şekilde bir neşriyatla, şu veya bu şekilde bir tamimle olacak mevzular değildir. Yapıp, başarıp hizmete arzedildiği zamanlardır ki, ancak övünülecek bir değer kazanırlar.

Sağlık merkezlerini, sıhhati umumiye dâvamızın başında en ehemmiyetli bir iş olarak tutuyoruz. Umumî hıfzıssıhha kanununun bu yoldaki işaretlerini, bütün kudretimizle kavramak ve hizmetlerimizi o yolda teksif etmeğe çalışıyoruz. Önümüzdeki senelerde mühim miktarda sağlık merkezleri açabilmek için her türlü tedbiri şimdiden elimizde tutmaktayız. Bunu yapabilirsek, memleket umumî sıhhatinde hakikî bir inkılâp ve hakikî bir itminan hasıl olacağına inanıyoruz. Sosyal yardım işlerimiz üzerine temas eden arkadaşımıza, yine Aziz Uras arkadaşımıza mutmain olmalarını vâdedebilecek şekilde maruzatta bulunmak istiyorum. Sosyal yardım işlerimiz, yine mevzuatımız içinde, bu cemiyetin hakikî ihtiyaçlarını karşılıyabilecek şekilde ayarlanmak üzeredir. Amma, mevzulardan her hangi birini müsbet tarzda yüksek huzurunuzda serecek vaziyette değilim.

Özelçi arkadaşımızın, trahom ve sıtma üzerindeki dilekleri arzettiğim gibi sıhhati umumiye mevzuu içinde yer almış işlerimizdendir. Trahomu ele alarak tıpkı sıtma mücadelesinde olduğu gibi kesif ve şiddetli bir mücadele yapmanın lüzumuna kaniiz. Bu ilk fırsatta ele alacağımız ana dâvalardandır. Vakit geçirmeden kısa bir zamanda bu mevzuu bütün gayretimizle ve elemanlarımızın kifayetinin üstüne çıkacak şekilde de olsa fazla çalışmakla karşılamak istiyoruz. Tekrar arzediyorum ki, yaptığımız işler hakikî netice verecek işlerdendir. Fakat cemiyet yardımı maalesef bizim müttefikimiz olmadığı içindir ki, sağlık bakanlığınızın şimdiye kadar yaptığı işler sizi tatmin edecek şekilde eser vermeğe muvaffak olamamıştı. Trahomda başlıca iş, cemiyet ve terbiye dâvasıdır, bilgi inkişafı dâvasıdır. Ferdî temizlik dâvasıdır. Bunun hakkile lâzım olduğunu ve bunsuz beşer hayatının kabil olmadığını idrâk ettiğimiz zamandır ki bu hastalık hem memlekette azalacak, hem de mücadele teşkilâtı muvaffak olacaktır. Binaenaleyh millî eğitimle beraber yürütmeğe mecbur olduğumuz dâvalardan biri de bu cemiyet dâvasıdır. Şu veya bu vaziyetin inkişafına terketmiyeceğiz. Hattâ bir çok zorluklar dahi olsa bunları ittiham ederek onları trahom dâvasını da, sıtma dâvasında olduğu gibi ele alacağımızı yüksek huzurunuzda tekrarlarım.

Malatya hastahanesinin gayri kâfi olduğu üzerindeki işaretlerine ben de katılıyorum. Ama, arzettiğim gibi bir çok imkânsızlıkların tazyiki altındayız. Bu imkânlar hasıl olur olmaz, tahakkuk ettireceğime hiç birinizin şüphesi yoktur. Hususî muhasebelerin elinden kendi müesseselerimizi kendi bütçelerimiz içine alıp onlar üzerinde kendi hâkimiyetimizi tesis edersek arkadaşlarımızın temennilerinden çoğu kendiliğinden hasıl olmuş bulunacaktır. Bu dâvayı bütçe mevzuu olarak huzurunuza getireceğim. Bu hastahaneleri kendi mevkileri ve şekilleri, ve derecei tekâmüllerine göre, devletleştireceğiz. Henüz bu yolda bir program yapmış değiliz. Arkadaşlarımın dediklerini bu hususta hazırlıyacağımız programlara göre karşılamayı yerinde buluyorum. Önümüzdeki sene bu güzel dilekleri yerine getirmiş olursam bahtiyar olacağım.

Doktor Ahmet Selgil arkadaşımın, çok kıymetli mütalâalarını cevaplandırabilmiş olmak için, hekim azlığının önüne geçmek yolunda Bakanlığımızın hükûmetimizin aldığı tedbirleri yeni bir takım çarelerle daha üstün bir yola götürmeye çalışıyoruz.

Tıp talebe mevzuu üzerinde ayrıca itina ile duruyoruz. Hizmeti mecburiyeyi en iyi şekilde ve cemiyetimizin münevver gençliğini de incitmiyecek tarzda ayarlamak istiyoruz. Bunlarla beraber halkımızın ve yurdumuzun hakikî bir ihtiyacının fedakârlık ve feragatle de ödenmesi icabettiğine inananlardanız. Bu yüzden mecburî hizmet kanunu Millî Eğitim Bakanlığile aramızda müzakere mevzuudur. Pek yakında huzurunuza arzedilecektir.

Hastabakıcı dâvası başlı başına üzerinde durduğumuz konulardan biridir. Medenî bir cemiyette böyle bir hizmetkâr kafilesinin olmaması kadar ıstırap verici bir şey yoktur.

Hekim çokluğu kadar, hastabakıcı çokluğu da mühimdir. Hekimin emrini takibedebilecek olan kıymetli hastabakıcı ve hemşireliğin memlekette meslek halinde teessüs etmesine ve bu güzelim hizmetin cemiyetimiz arasında en iyi bir hisle karşılanıp telâkki edilmesi için bütün mesaimizi sarfedeceğiz. Hemşire mektebinin ademi kifayeti üzerinde Kızılayla mutabıkız.

Bütün bu çalışanları bir araya getirerek hastabakıcı mevzuunu umumileştirmek lâzım gelen tedbirleri alacağız. Yalnız bir müesseseye bağlanmıyacağız, memleketin bir çok yerlerinde bu yolda mektepler açmak tasavvurundayız. Ve elimizde mevcut hastahaneleri de bunlar için birer mektep haline getirmek yolunda Kızılay'la hemfikir bulunuyoruz. Bakanlığa bu hususta hiç bir fedakârlığı ve yardımı esirgemiyen Kızılay kurumuna bu vesile ile, huzurunuzda teşekkür etmek isterim. Hastahane mütehassıslarının yakın zamanda karşılanması dilekleri hususundan Ahmet Selgil arkadaşımıza şu anda tatminkâr cevap veremiyeceğimden müteessirim.

Elimizdeki mütehassıs etibba fevkalâde durum dolayısiyle askerî vazifelerini yapmak için ordu emrinde bulunmaktadırlar. Bu ihtiyaç, kalktığı takdirde, bütün mütehassıs arkadaşlarımızı daha kuvvetle ve kesafetle memleket hizmetine arzedeceğimiz kanaatindeyim. Çok temenni ederim ki, bütün memleket menafii mevzuu üzerindeki tedbirlerimiz ve iyi dileklerimiz tahakkuk etsin ve o yüzden hekimlerimiz serbest kalsın ve kendi işimizin üzerine koyabilelim.

Yine bu yoldaki dileklerden biri de mecburî hizmet işidir. Mecburî hizmete bağlı doktorların tayini işinde kura esasını ele almışızdır. Bu sene de kura ile bu arkadaşlar vazifeleri başına sevkedilmişlerdir. Bundan sonra da bu usulde musir olarak devam edeceğiz. Mecburî hizmete tâbi genç arkadaşlarımızın en kısa yoldan ve geciktirmeden memleket hizmetinde faydalı ve en iyi bir şekilde çalışmalarını temin ederek israf etmemeyi ve arzettiğim gibi onları en iyi bir surette ve kısa bir zamanda meslekî bütün bilgerile, icabeden bütün isteklerle mücehhez etmek emelimizdir. Arkadaşlarımızı hiç bir vakit senelerce şurada, burada israf etmek istemiyoruz. Onları kendi mesai, liyakat ve hakları derecesinde işlerile ayarlamak istiyoruz.

Şark hizmetlerini muayyen bir zamana bağlıyarak üzerinde sistemli bir tarz tesis etmek istiyoruz. Devlet memurlarımızın tâbi olduğu kuyudata onlar da tâbidir. Bunun dışına çıkamıyacağız. Genç arkadaşların, memlekete en hayırlı bir hizmet yapmalarını temin için hiç bir şey esirgemiyeceğiz ve o yolda kendimiz tanzim ediyoruz.»

Ulaştırma Bakanı Ali Fuat Cebesoy'un
Bakanlık Bütçesi Münasebetiyle Yaptığı Konuşma[408]

« Büyük Millet Meclisinde Ulaştırma Bakanlığı bütçesi etrafındaki mütalâalara karşı Ulaştırma Bakanı General Ali Fuat Cebesoy aşağıdaki demeçte bulunmuştur:

Sayın arkadaşlarım, arkadaşımın sualine cevap vermezden evvel çok vaktinizi almadan 1944 senesi içinde Ulaştırma Bakanlığının faaliyeti hakkında Yüksek Meclisi tenvir etmek istiyorum.

Arkadaşlar, bunu bilhassa söylemekten maksadım Ulaştırma Bakanlığınız için 1944 senesi hakikaten en güç, en ağır bir yıl olmuştur. Yüksek Meclisinizin malûmu olduğu üzere 1944 senesinde siyasî durum o kadar sık sık değişti ki bunların icabı olarak Ulaştırma Bakanlığınız sık sık ulaştırma tertiplerini değiştirmeğe ve bunun sonunda yeni yeni tedbirler almağa mecbur olmuştur.

Hazırladığı ulaştırma programlarında sık sık tebeddüller yaparak bazı ihtiyaçları karşılıyamamak gibi vaziyetler, durumlar hasıl olmuştur. Mamafih, aldığımız yeni tedbirler sayesinde hemen hiç bir nakliyat, hiç bir ulaştırma işe geri bırakılmamaya çalışılmıştır. Bunda en ziyade dikkatimizi çeken şey şu olmuştur: Bilhassa muhtelif işletmeler arasında bu sene daha esaslı surette ahenkli çalıştık. Demiryolları bu sene hakikaten çok yük üzerine aldı. Siyasî durumların değişmesi üzerine bir taraftan çabuk stok yapmak, muhtelif istikametlere malzeme ve araba kaydırmak, yeni tedbirler almak gibi bir takım proğramlarla meşgul olduk.

Diğer taraftan teknik işlerde esas ittihaz ettiğimiz üç şey vardı: Birincisi memurlarımızı, personelimizi çoğaltmak, onların vukuflarını ve bilgilerini yükseltmekti. Çünkü vasıtanın yetişemediği yerlerde, personelin kalifiye olması en mühim âmillerden biridir.

İkincisi. Elimizdeki vasıtaların servis harici kalmaması için onları sık sık tâmir ettiriyor ve bu suretle atölye ve fabrikalarımızı daima faal bir vaziyette bulunduruyorduk. İşte arkadaşlar iyi ve âhenklli bir çalışma sayesindedir ki bu teknik ulaştırma işini başarılı bir sonuca vardırabildik. Müsaade ederseniz birkaç rakamla bunu tebaruz ettireyim. Bilhassa D. D. Demiryollarında yedi aylık devre zarfında tren-kilometre toplamında geçen seneye nisbetle yüzde 4 bir artış olmuştur. Buna karşı dingil-kilometrede yüzde 7 ve ham ton-kilometrede yüzde 8 bir artış olmuştur. Bununla şunu arzetmek istiyorum ki fazla rotasyon veya doldurma veya ihtiyaçları karşılama gibi bir netice hâsıl olmuştur. Bilhassa 943 senesine nisbetle vagon yükleme sayısı 9 ay zarfında, 943 senesinde 467.152 araba yüklenmiş olmasına mukabil 44 senesinin 9 aylık rakamı 524.241 araba yüklenmiş

---

*408 **a.g.e.**, 188-192. ss.*

yani yüzde 12 bir fazlalık hasıl olmuştur. Bilhassa kömür nakliyatında en çok faaliyet olmuştur.

Arkadaşlarım, 944 senesinde denizde 1.307.905 ton kömür nakledilmiştir. Bu öyle bir zamanda olmuştur ki siyasî inkitalara rağmen her türlü emniyet tertibatı alınarak kömür nakliyatı bir an durmamıştır. Halbuki 1943 senesinde bu miktar 1.137.038 tondu. Arada 107.867 ton kadar bir fazlalık vardır. Buna mukabil vapur tonajında bir fazlalık yok. Bilâkis azalma vardır. Binaenaleyh bu fazlalık bu işler daha iyi idare edildiği için hasıl olmuştur.

Karadan yapılan nakliyata gelince, 944 senesinde 897.661 ton nakledilmiştir. Halbuki 1943 senesinde 757.198 ton nakledilmiştir ki geçen seneye nisbetle karadaki nakliyatta 140.463 ton kadar bir fazlalık vardır. Şu halde bir toplama yaparsak denizde ve karada taşınan kömür 43 senesinde 1.894.236 olmasına rağmen 1944 senesinde bu miktar 2.205.567 tona kadar çıkmıştır. Şu halde bu sene 311.331 ton fazla bir nakliyat yapılmıştır.

Direk nakliyatı: Malûmu âliniz havzanın en mühim ihtiyaçlarından biri de maden direğidir. Bunun nakliyatında mühim bir fark vardır. 943 senesinde 103.989 metre mikâbı taşınmışken 1944 senesinde 142.747 metre mikâbı taşınmıştır ki, geçen seneye nisbeten 38.758 metre mikâbı fazlalık vardır.

Arkadaşlar tuz nakliyatında, bu senenin ihtiyacı, yani yalnız 44 senesinin ihtiyacını yapmış olmakla kalmadık, 45 senesi ihtiyacının mühim bir kısmını da nakletmiş bulunuyoruz.

İşte arkadaşlar, elimizdeki vasıtalar ayni ve belki bazı noktalarda eksik olmasına rağmen, daha ahenkli çalışma sayesinde bu mühim rakamlar elde edilmiştir. Bu meyanda deniz yolları fabrikasının bu seneki rasyonel ve esaslı bir surette çalışmasını da gözünüzden uzak bırakmak istemem. Bu sene 440 bin tona yakın gerek resmî ve gerek hususî ticaret gemilerinin sıra ile tamirleri yapılmıştır.

Geçen seneye nisbetle bu miktar 116 bine yakın bir fazlalık göstermektedir.

Arkadaşlar; kara ve deniz nakliyatını bu suretle hülâsa ettikten sonra biraz da P. T. T.'nin faaliyeti hakkında da arzu malûmat etmek isterim.

Aziz arkadaşlar, P. T. T. teşkilâtı hakkında bundan iki sene evvel kabul buyurduğunuz teşkilât kanunu, hakikaten bu işletmenin de önemli bir surette inkişafına yardım etmiştir. Malûmu âliniz, bu teşkilâtın birçok senelerdenberi, daha doğrusu eskidenberi, esaslı bir meslek mektebi yoktu. Bu idarenin memurları, ancak idarenin kendi içerisinde açtığı kısa kurslarla yetiştiriliyordu. Halbuki, P. T. T. işleri de diğer işler kadar, teknik sahada çok ilerlemiş bir işletmedir. Bu işler böyle alelâcele kurslarla hiçbir vakit yapılamazdı. Bu itibarladır ki, bu idareye çok kıymetli memurlar yetiştirecek olan bu meslek okulunda daha fazla memur yetiştirebilmek için geçen sene bir sınıfta iki şube açtık. Bir devrede böylece 50 kişi yerine, 100 kişi yetiştirmek suretile zamandan kazanacağız. P. T. T. idaresi malûmu âliniz fevkalâde zaman geldiği vakit Millî Savunma Bakanlığının birçok teşkilâtında, posta işlerini yapmak üzere birçok memurlarını oraya göndermişti. Bundan başka böyle fevkalâde zamanın başında Millî Savunma Bakanlığı ile

esaslı bir surette bir tecil anlaşması temin edilemediği için birçok kıymetli memurlarımız da bu suretle vazifelerinden ayrılmış bulunuyorlardı.

Bu itibarla P. T. T. idaresi bu fevkalâde zamanda, personel itibarile hakikaten çok zayıf bir duruma düşmüştü. Fakat iki yıldanberi bu yeni kanunun kendisine bahşetmiş olduğu kolaylıklar sayesinde bir taraftan imkân derecesinde memur olarak ve açtığı bir çok kurslarla memurları yetiştirmek, diğer taraftan Avrupa'ya talebe göndermek ve kendi teknik okullarımızda talebe yetiştirmek keza telekominikasyon kısmında yüksek mühendis yetiştirmek sayesinde bu işletme hakikaten teknik bir sahaya girmektedir. İşleri de harpten evvelkine nazaran yüzde 40-50 artmıştır.

Arkadaşlar, bu biraz da makinecilik ve vasıta işidir. Halbuki içinde bulunduğumuz fevkalâde zamanlarda bunların mühim bir kısmı idarece temin edilemedi, fakat ona mukabil ne mümkünse yapılarak gerek telgraf ve gerekse posta işlerinde hakikaten büyük bir hassasiyet gösterildi. Bu işlerdeki noksanı ve kusuru, emin olun arkadaşlar, emsali bulunan memleketlerdeki nisbet derecesindedir ve belki de bazılarına nisbetle azdır. Hakikaten geleneğe istinaden bu idare itimatla çalışmaktadır. Bilhassa bu sene havale işlerinde büyük bir rakam kaydedilmiştir. Eski senelerde 90 milyon lirayı geçmiyen havale işleri bu sene 155 milyonu bulmuştur. Grup nakliyatı ise 200 milyonu bulmuştur. Bu da 944 senesinde 400 milyon lirayı yurdun muhtelif noktalarına ulaştırmıştır. Bir banka teşkilâtına nazaran çok zayıf olan bu teşkilât bazı bankalarımızdan daha çabuk yapmak suretile hakikaten takdirinize lâyik bir mertebeye çıkmıştır. Bilhassa 1944 senesinde posta telgraf telefon idaresi şehirler arasında bir çok telefon hatları transformatörler yaparak memleketin büyük şehirlerini birbirlerine telefonla bağlamak muvaffakıyetini göstermiştir. Bütçesi geldiği zaman arzu ederseniz tafsilâtlı malumat arzederim.

Hava yolları vaziyetine gelince, hava yollarında geçen sene tatbik etmek istediğimiz program hadîsesiz, kazasız muvaffakiyetle başarılmıştır. Geçen sene bu seferleri 13 tayyare ile yapmıştır. Bu sene yeni aldığımız üç tayyareyi de servise koyacağız. Haziran 1'den itibaren sefer proğramlarımızı tatbik edeceğiz. Geçen seneye nisbetle bu sene belki bir hat daha yeniden açacağız. Tabiî bunların tecrübesi yapıldıktan sonra açılacaktır.

Her taraftan iyi şartlar dahilinde bize tayyareler teklif edilmektedir. Malî kudretimiz nisbetinde bunlar alınacaktır. Ezcümle pek yakında muamelesi bitecek olan Amerika'dan 22 kişilik üç tane tayyare alıyoruz ki bunlar elimizdeki tayyareler içinde en çok yolcu alan tayyareler olacaktır. Bundan başka İngilizlerin de bize 40-44 kişilik deniz tayyareleri teklif ettiklerini görüyoruz ve hakikaten bunlar da iyi şartlar dahilindedir.

Bütçenin heyeti umumiyesi hakkında şimdilik arzedebileceğim malûmat bundan ibarettir. Sırası geldiği zaman diğer emredeceğiniz hususlara da cevap vermeğe hazırım.

Balıkçılık vaziyetine gelince: Arkadaşımın da gayet güzel izah ettikleri gibi, bu bakanlığınız yeni teşekkül ettiği zaman ekonomi bakanlığı teşkilâtında bulunan denize ait ne kadar müesseseler varsa bunlar doğrudan doğruya Ulaştırma Bakanlığına devredildi. Bu meyanda balıkçılık işleri şubesi de Ulaştırma Bakanlığına devredilmiş oldu. Fakat, Ulaştırma Bakanlığı işe başladığı tarihten bugüne kadar bu iş, ancak bir kontrol ve takipten ibaret kaldı. Ulaştırma işile ilgisi olmıyan bu endüstri işinin Ulaştırma Bakanlığınızın bünyesinde memleketin arzu ettiği şekilde inkişaf edemiyeceği anlaşıldı. Muhtelif bütçelerin müzakereleri esnasında birçok hatip arkadaşlarımızın da tebaruz ettirdikleri gibi memleketin önemli endüstrisinden birini teşkil eden balıkçılığın en ziyade ilgili bakanlığa verilmesi ve orada lâyık olduğu dereceye çıkarılması cümlemizin dileğidir. Binaenaleyh bu fikirde olan hükûmetiniz Ulaştırma Bakanlığının yeni teşkilât kanununu yaparken ve şimdi ulaştırma komisyonunda ve sonra bütçe komisyonunda en son tekâmülünü almış olan Ulaştırma Bakanlığı teşkilât Kanununda, hükûmetin de terviç ettiği gibi bu işin Ekonomi Bakanlığına devri düşünülmüştür ve o yolda bir istikamet almıştır. Mamafih yüce huzurunuza geldiği zaman bu kanun gene burada emrettiğiniz şekilde hangi bakanlıkta daha ilgili görülürse elbette o bakanlığa devredilebilir.

Bendenizin maruzatım bundan ibarettir. (Alkışlar)

F. F. DÜŞÜNSEL (Bingöl)- Bir sual. Telefon şebekesinin tevsii hakkında ne düşünülmektedir. Bir çok müracaatlar olduğu malûmdur.

Bunun hakkında ne düşünülüyor, sonra bir de yeni inşaat ve bir tersane teşebbüsü vardı, bu ne oldu, ne gibi bir vaziyet düşünülüyor.

Ulaştırma Bakanı General A. F. Cebesoy, arzu buyurursanız şimdi arzu malûmat edeyim. (Deniz yolları, posta, telgraf bütçesinde sesleri) »

Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu'nun

Bakanlık Bütçesi Münasebetiyle Yaptığı Konuşma[409]

« Büyük Millet Meclisinde Tarım bütçesi görüşülürken hatiplerin öne sürdükleri fikir ve mütalâalara karşı Tarım Bakanı Şevket Raşit Hatipoğlu şu demeçte bulunmuştur:

Muhterem arkadaşlarım, Tarım Bakanlığı bütçesi vesilesiyle söz alan arkadaşlarıma yürekten teşekkür ederim. Bütçe konuşmalarında Büyük Millet Meclisi âzalarının tek tek memleket içinde müşahede ettikleri realiteleri, mesuliyet ve hizmet almış olan arkadaşlarına iletmeleri sadece şükranla karşılanabilecek olan büyük bir yardımdır. Ben bunu, ayni zamanda yalnız memleketin şu veya bu yerinde görülmüş olan zaruret ve noksanları iletme bakımından değil, bütün kalkınmamızın ve mevcut şartlar içindeki işleyiş ve gidişe ait meseleler üzerinde

---

409 a.g.e., 192-203. ss.

Büyük Meclisi terkibeden arkadaşlarımızın görüş tarzlarını öğrenmiş olmak, işlerimi daha uygun görmek bakımından bir minnet sayarım. Bunun için söz alan arkadaşlarıma yürekten teşekkür ederim.

Arkadaşlar, ben burada ortaya konan mevzuları birer mesele olarak, aydınlatırken suallerin de karşılıklarını vermiş olurum.

Arkadaşların ileri sürdükleri meseleler hakkında, onların tabiatları bakımından, cevaplarımı arzetmezden önce, sanırım Büyük Millet Meclisini bu yılın ziraî istihsal durumu çok yakından ilgilendirmektedir. Müsaade buyurursanız ziraî istihsal üzerinde kısaca vaziyeti aydınlatayım. (Hayhay sesleri).

Arkadaşlar, 1944-45 istihsal yılı sonbaharında ufak bir arıza ile başlamıştır. Bu da güz yağmurlarının geç başlamış olmasıdır. Bu yüzden güzlük ekimler gecikmiştir. Yağmurların gecikmesi çiftçimizi kuruya tohum atmıya mecbur etmiştir. Yağmurun geç başlamasına karşılık kış ta erken gelmemiştir. Kışın böyle geç gelmesi başlangıçta mevcut olan ekim tereddütlerini telâfi etmiştir. Yani güzlük ekimler genişlik bakımından bir dereceye kadar yeter hadde varabilmiştir. Kış bu yıl sert denemiyecek şekilde az çok mülâyim seyretti. Fakat buna mukabil ilkbahar içlerine kadar uzadı ve bu yılın normal karakterini değiştirdi. Hava gidişi itibarile yılın bu suretle seyri bize istihsal seviyesinden şunları kazandırdı, şunları kaybettirdi:

Biraz evvel temas ettiğim gibi, güzlük ekimler geç başlıyan yağmurlar yüzünden büyük ölçüde erken yapılamadı. Tabiî burada büyük hububat mıntakasını kastediyorum. Ekim erken yapılamadığı için geç başlıyan yağmurlarla da intaç geç vaki oldu. Onun için kışa girerken ekimler o kadar kökleşmiş vaziyette değildiler. Binaenaleyh güzlük ekimler kışa girdikleri vakit körpe bir vaziyette bulunuyorlardı. Ancak, demin de arzettiğim gibi kış biraz mülâyim gittiğinden dolayı, bilhassa hububatta, don tehlikesi o kadar belirmedi. Elâzığ gibi bazı vilâyetlerde yer yer ekimler soğuktan müteessir oldular ve bazı yerlerde de kar oturmalarından hububat zarar gördü. Fakat memleketin geniş hububat ekimi içinde bunları yalnız bir arıza saymamak lâzımdır. Buna karşılık kış geç bittiği ve ilkbahar geç geldiği için bu yıl hububat ekimi zaviyesinden yazlık ekimler geçen seneye nisbetle çok az olmuştur. Güzün uzun sürmesi bize, filhakika güzlük ekimlerde vüs'at itibarile kazandırdı. Fakat, gönlümüz çok istedi ki bu yıl ekim geçen seneye nazaran daha fazla olsun, fakat ekimlerde geçen seneki vüs'at ve hacmi maalesef bulumadık. Mahsul durumu itibarile kış sonradan karlı olduğundan ve ekimler tarla örtülü kaldığı için don tehlikesine maruz kalmadı. Fakat ilkbaharın gecikmesi, yani kışın ilkbahar içine kadar sürüp gitmesi ekinlerin vejitasyonunu yani tenebbütü geciktirdi. Neticede daha 15-20 gün evveline kadar, Anadolu'nun bilhassa yayla mıntakasında hububat âdeta topraklardan yeni ayrılıyor, çiftçi tâbirile, toprakla yeni helâllaşıyor vaziyetinde idi. Onun için şimdi üzerinde duracağım vak'anın sebeplerini ve içimizde duyduğumuz endişenin mesnedini ekinlerin bu körpe vaziyette olmasında aramak lâzımdır. Nihayet bu yıl geçen seneye

nazaran, bahar maalesef yetecek derecede yağmurla başlamadı. Nisan ayı, yağış bilânçosu, asıl yağmur istiyen mıntakalar için eksiklidir, bu geçen seneye nazarandır. Mayıs ayında ise, kurak kendini belli etti. Bildiğiniz gibi, günlerdenberi gözlerimiz göktedir, yağmur bekliyoruz. Bu hafta içinde de yağmur düşmediğinden orta Anadolu mıntakasında hafif topraklarda, az çok düz olan yerlerde ekinler zarar görmeye başlamıştır. Bir hafta içinde yağmur düştüğü takdirde bu zarar tamamile telâfi edilemezse de asıl büyük zarar ihtimalleri ortadan kalkacaktır. Bildiğimiz gibi havanın bugünlerde gösterdiği tezahürlere bakılacak olursa yağmur gelecek gibi görünüyor. (İnşallah sesleri). Bunun için yıllık hububat istihsalimiz bu yıl daha ferah verici vaziyette olamıyacak demektir. Mamafih rekolte bakımından hükümler erkendir. Çünkü bundan sonra yağacak yağmurlar hem miktar hem de kalite üzerinde tesir yapacaktır. Bundan sonra arkadaşlar memlekette baharın yağmursuz gitmesi ikinci bir realite üzerinde durmamızı icabettiriyor. O da bildiğimiz gibi memleket içinden gelen arkadaşlarımızın müşahede ettiği üzere, ot yetişmesinin azlığıdır, arkadaşlar, bu yıl memlekette, şarkın yüksek yaylaları müstesna olmak üzere, geçen seneye nisbetle ot bitimi daha cansızdır. Hayvanların beslenmesi, yemlenmesi bakımından bu hiç te iyi değildir. Büyük hayvancılık sahaları, şu sırada sıkıntı içindedir. Eğer kâfi derecede şu sıralarda yağmur yağmazsa kışın saman sıkıntısı da görülecektir. Şunu da arz edeyim ki, bu fena ihtimaller meyanında, güz yağmurları bazen erken başlıyarak ot sıkıntısını kısmen bertaraf edebilir.

İkinci mühim nokta, istihsal yılımızda, bir açık gibi görünen vakıa, hepimizin de bildiği üzere, kış aylarının uzaması yüzünden orta Anadolunun bazı yerlerinde hayvan telefatı fazla olmuştur. Bir arkadaşımızın sorduğu suali cevaplandırırken, bu hâdisenin bizim hayvancılık âlemimiz içinde nereden neşet ettiğini ayrıca canlandırmağa çalışacağım. Yalnız şunu kaydedeyim ki bu yıl bahar geç geldiği için hayvanlarda yavru düşürme ve bazı zayıf olan yaşlı hayvanlarda da zayiat olmuştur. Bunu önümüzdeki mevsimin seyri ve inkişafı hemen telâfi edebilir. Sonra arkadaşlar, onu temenni edelim ki, bundan sonraki yağış durumu, yalnız hububat üzerinde değil bizim diğer mühim mahsullerimiz olan pamuk ve tütün üzerinde menfi bir seyir ve istikamet takip etmiş bulunsun.

Arkadaşlar, 1944-45 ziraî istihsal yılı hava gidişi içinde bizim müşahede ettiğimiz vakıaları biraz da üzüntü duyarak, fakat olanı, olduğu gibi önünüze koymak mecburiyet ve mes'uliyeti duygusu ile arzederken, müsaadenizle bir noktayı canlandıracağım. Bizim memleketimizin iklimi, müsaade buyurun şu tâbiri kullanayım; gerçekten netamelidir. Onun için bu memleketin iaşesi bakımından daima ihtiyatlı olmak zaruretindeyiz. Bu yılın hava gidişi, bize bu büyük hakikatı bir defa daha ihtar etmiş bulunuyor. Temenni edelim ki, bundan sonraki hava gidişi, yağacak yağmurlar kaybedilmiş gibi görünen rekolteyi biraz daha iyileştirsin. Bir hafta içinde yetecek yağmur yağarsa, o zaman bizim vaziyetimiz gelecek yıla ferah bakabilecek bir vaziyet olacaktır.

Arkadaşlar, şimdi konuşan bazı arkadaşlarım, bütçenin umumî müzakeresi esnasında da bir arkadaşım tohumluk meselesine temas buyurdular. Bu meseleyi ana hatlarile olduğu gibi aydınlatayım.

Tarım Bakanlığının tohumluk işinde başlıca üç esaslı vazifesi vardır:

1- Herhangi bir sebeple tohumluğa muhtaç, miktar itibarile yeter tohumu bulunmıyan çiftçiye, yetecek miktarda tohumu tedarik edip ulaştırmak,

2- Memleketimizde karışık ve bozuk olduğunu hepimizin bildiği muhtelif kültür nebatları tohumunu ıslâh etmek ve bunları değiştirmek,

3- Ayni zamanda ıslâh edilmiş olsun, memlekette kullanılmakta olan olsun her çeşit tohumun tarlaya mümkün olduğu kadar temiz ve hastalıksız atılmasını temin etmekten ibarettir.

Geçen yıllarda bilhassa bundan iki yıl önce tohumluğu miktar itibarile yetmiyen çiftçilere yetiştirmek hakikaten bizi çok sıkıntılara uğratan mühim meselelerden birisini teşkil ediyordu. Bu sene tohumluk istiyen çiftçilerimiz geçen iki yıla nisbetle o kadar çok olmamıştır. Muhtelif vilâyetlerden gelen ihtiyaçların yekûnu umumiyet itibarile bizim kolayca karşılıyabileceğimiz miktarda idi. Bu ihtiyaç 20 bin ton aşmıyor. Nitekim neticede aşağı yukarı 11,500 ton kadar bir tahsis yapılmıştır. Bu muhtelif hububat tohumluğudur. Bunun yanında ıslâh istasyonlarımızın ıslâh edilip ürettikleri ve muhitlerine dağıttıkları tohumlar, kombinaların ürettikleri ve halka verdikleri tohumluklar müstesnadır. Bunları topyekûn ele alırsak kemmiyet itibarile 1944-45 yılında tohumluk olarak tahsis edilen 15 bin ton miktarını bulmuştur.

Arkadaşlar, Tarım Bakanlığı çiftçiye tohumluk yardımı mevzuunda elindeki iki kanuna göre hareket eder. Bunlardan birincisi 2242 sayılı kanundur. Diğeri de 1682 sayılı kanundur.

1682 sayılı kanun seylâptan, doludan ve ilâhiri gibi tabiat hâdiselerinden müteessir olan çiftçilere önündeki mahsul yılı karşılığı alınmak üzere tohum tevziini âmirdir. Diğer bahsettiğim kanun da ıslâh edilmiş olan tohumların çiftçiye verilmesi hakkındadır. Bu kanun tohumluğu peşin para ve bedeli mukabilinde olmak üzere vermeyi âmirdir zannediyorum. Toprak kanununun müzakeresi veyahut bütçenin umumî heyetinin müzakeresi esnasında Emin Sazak arkadaşımız "Tarım Bakanlığı askerden gelen ve nadası olan şahıslara tohumluk vermiyor da başkalarına veriyor" dedi ve yanlışlıklar yapıldığını söyledi. Arkadaşlar biz 1682 sayılı kanuna göre, doludan, seylâptan, âfetlerden müteessir olan köylülere mahallinde yapılan tesbitlere ve vilâyetler tarafından gönderilen isteklere göre, tahsis yapıyoruz. Bu suretle tavizen tohum verilir. Diğer nevi tohum tevziatının peşin para ile yapılması selâhiyeti vardır. Bahsettikleri çiftçi seylâptan, doludan vesaireden müteessir olmuş çitfçi değildir. Fakat gelecek sene mahsulünden ödemek üzere yani borçlanarak tohumluk istiyor. Tabiî isteği yerine getirilemiyor. Bugün Tarım Bakanlığının elinde bu çeşit derde deva olacak kanunî

salâhiyet mevcut değildir. Onun için iş yalnız yapılmış değildir. Bunu sizin çıkardığınız kanunların en doğru bir şekilde tatbik edildiğinin delili olarak almak gerek ve arkadaşlarımızın da bunu böyle bilmeleri lâzımdır.

İkinci nokta, tohum temizleme işimizdir. Mihanikî bir surette bu memleket tohumlarının islâhı dâvası Cumhuriyet devrinde ele alınmıştır. Bu, yıldan yıla inkişaf etmekte olan ve memleket çiftçilerinin bu nimetten faydalanmaları ve feyiz almaları neticesi minnetle andıkları bir iştir.

Bugün 53 vilâyette tohum temizleme evimiz vardır. Fakat her vilâyette kazalara kadar temizleme evleri kurmuş durumda değiliz. Bugün 53 vilâyette 313 tane tohum temizleme evi kurulmuş ve içlerine birer tane selektör yerleştirilmiştir. Tarım Bakanlığının emrinde halk hizmetinde 319 selektör vardır. Bunların 78'i geçen yıl içerisinde tedarik edilmiştir, yani harp şartları içinde tedarik edilerek halkın hizmetine konmuştur.

Arkadaşlar, bu 319 yerde olan selektörlerin makinisti devletten, akaryakıtı devletten, işletmesi devletten verilmektedir. Bu, arkadaşlar, memleketin tohumunun temizlenmesini temin etmek için Tarım Bakanlığı vasıtasile Cumhuriyet hükûmetinin göze aldığı fedakârlığın bir misalidir. Ama arkadaşlar şunu arzedeyim ki Tarım Bakanlığı bu tohum ıslâhı işinin 319 selektörle halledilecek bir dâva olduğuna da kani değildir. Yaptığımız hesaplar neticesinde memleketin muhtelif yerlerine yetecek miktarda selektörün yerleştirilmesi için daha lüzumu olan selektör adedi 1300'dür. Tarım Bakanlığınız fırsat buldukça ve bütçe imkânları müsait oldukça mütemadiyen bu selektörleri hariçten getirmeğe çalışmakta ve memleketin muhtelif yerlerine göndermektedir. Arkadaşlar, bundan 8, 9 sene evvel öyle yerlerimiz vardı ki devletin makinistini vererek akaryakıtını vererek, selektörü ayağına kadar gönderdiği halde buraya gelip tohumunu temizletmeyen çiftçiler vardı. Bu sekiz dokuz senelik çalışma ve inkişaf sonunda bunun faydasını anlıyan halk, köylü, mütemadiyen selektör talebinde bulunmaktadır. Bu itibarla geri zihniyet aşılmıştır. Teknik, mihanikî tohum ıslâhının ve ilâçlamanın faydası artık halkça anlaşılmıştır. Binaenaleyh bu konuda bir zihniyetle mücadele meselesi artık yoktur. Dâva hakikaten maddî imkân bulup bunları memleket içerisine yaymaktan ibaret kalmıştır. Temiz tohum ve selektörde ilâçlanmış tohum bizim istihsalâtımızda, randımanımızı çoğaltacak unsurlardan biridir. Yarın harp sonunu bugünden düşünüyoruz. Maliyet fiatlarını düşürme işinde devamlı olarak gidebileceğimiz yollardan biri doğrudan doğruya muhtelif mahsullerin randumanını arttırmak olacaktır. Ve randumanı arttırmada tohumluk birinci derecede âmillerden birisidir. Selektörden sonra tohum ıslâh dâvası üzerinde keza yıllardanberi uğraşılmaktadır. Vaktinizi fazla almıyacağım, sizi yormak istemem. Bir çoklarınız biliyorsunuz ki, bugün elimizde sekiz tane ıslâh istasyonu vardır. İki tanesi de yeni kurulmaktadır. Bütün memlekette tohumu ıslâhı halletmek, yâni mahsullerimizin biyolojik şekilde standartlaştırma işini halletmek için daha başka tohum ıslâh istasyonları kurmak lâzımdır. Hemen ilâve edeyim ki teknik teç-

hizatile ve tam şekilde çalışacak bu çeşit müesseselerin kurulması ucuz değildir. Ve bunların teknik vasıflarını temin etmek te pek kolay olmuyor. Onun için memleket ihtiyacını tamamile karşılayacak istasyonları hemen her yerde, yetecek miktarda derhal kurma imkânlarına malik bulunmuyoruz. Ama bütün tohum ıslâh istasyonlarında çalışan mütehassısları ve diğer selâhiyetli arkadaşları. Bu içerisinde Tarım Bakanlığında dâvayı tetkik etmek üzere teknik bir toplantı halinde topladık. 10 gün süren çalışmalardan sonra tohum dâvası üzerindeki proğramı hazırlamış bulunuyoruz. Nerelerde daha yeni ıslâh istasyonları kurulacaktır, bunların vüs'atı ne kadar olacak, bunların ıslâh ettikleri tohumların üretilmeleri için ne kadar üretme çiftliği lâzımdır, bu üretme çiftliklerinin dışında memleketin tohum ihtiyacını tamamen karşılamak için halkla yetiştirici mukaveleleri yapmak için nerelerde nelerin yapılması icabeder. Bunların hepsinin proğramı hazırdır. Ferah zamanlar geldiğinde her yıl hacmini arttırarak Tarım Bakanlığı en son hedefine doğru şaşmadan ulaşmağa çalışacaktır.

Yem meselesi:

Bu yıl Konya, Eskişehir, Polatlı ve Aksaray havzasında hayvan kırımları olmuştur. Bazı yerlerde yüzde otuza kadar, bazı yerlerde yüzde elliye kadar hayvan kırımı oldu. Bunun iki tane sebebi vardır: Birisi, çerden çöpten ağıllar içinde hayvanların kışı geçirmesi, ikincisi, bunlara çok zaman bir avuç dahi saman verilmemesidir. İşte bizim hayvancılığımızın asıl karakteristiği budur. Yıl iyi giderse merâya çıkacak, orada otlıyacaktır. Bazılarının iki bin, üç bin koyunu vardır. Bunlar dahi esaslı bir ağıl yaptıramamaktadır. Yem nebatı ziraatine gitmemektedir. Belki takatsız olan köylünün yem nebatı ziraatine gitmesine imkân yoktur. Fakat üç bin, beşbin koyunu bulunan kişiler bunu yapabilirler. Belki köylü ağılını iyi bir şekilde yapamaz ama dört bin ilâ beş bin koyun besliyen adamların yavaş yavaş bu istikamete doğru çevrilmeleri zarureti vardır. Hayvan yiyimi nebatlarına doğru yönelmemiz lâzımdır. Biz hayvancılık mıntakalarında kışlık yulafın yetiştirildiğini gösterdik, kışlık arpanın yetiştirilmesini gösterdik. Binaenaleyh bundan sonra hayvancılık davamızda en ziyade, gözeteceğimiz nokta mümkün olduğu kadar yem nebatı yetiştirmek, hayvanlarımızı böyle tabiatın tesadüfüne bırakmıyarak insan zekâsının ve hayvancılık sanatının teknik kaideleriyle yürür hale getirmek istiyoruz.

Ziraî kombinalar meselesi dolayısiyle Hikmet Bayur arkadaşımızın sualini hemen cevaplandırayım.

Tarım Bakanlığının işletmeleri tıpkı diğer devlet iktisadî teşekküllerinin tâbi oldukları mürakabeye tâbi tutulursa doğru olmaz mı buyurdular.

Yalnız Tarım Bakanlığının elinde bulunan işletmelerin hepsi de hakikaten iktisadî devlet teşekkülleri gibi vazife almış işletmeler değildir. Arzedeyim:

Devlet Ziraat İşletmeleri Kurumu 3460 numaralı kanun hükümlerine tâbidir, yüksek mürakabe heyetinin mürakabesi altındadır. Ziraî kombinalara verilmiş olan sermayenin hesapları Ziraat Bankasında toplanmaktadır. Ziraî kombinaların

muhasebesi tanzim edilmiştir. Bunlar da kezalik yüksek mürakabe heyetinin mürakabesine tâbidir. Ama tohum ıslâh istasyonları ile, üretme çiftçileri mahsus kanunlarla kurulmuş mütedavil sermayeli müesseselerdir, ve bunlar iktisadî işletme değildir. Bunlar doğrudan doğruya âmme hizmeti gören müesseselerdir. Biz bunlardan her hangi bir şekilde kazanç beklemiyoruz. Yalnız kendilerine tevdi edilen vazifelerin yapılmasını istiyoruz. Bunları bir heyeti umumiye içinde toplayıp mütecanis olarak yüksek mürakabe heyetinin mürakabesi altına verilmesine elbette imkân yoktur. Mümkün olanlar zaten verilmiştir. Arkadaşlarım, orman işletmelerine temas buyurdular: Orman Umum Müdürlüğü bütçesinde bu hususa ait maruzatta bulunacağım.

Yalnız Hikmet Bayur arkadaşımızın sözlerine kısaca ve derhal cevap vereyim, orman işletmeleri hususî kanunla kurulmuş mütedavil sermayeli bir müessesemizdir. Bunların şimdi aldığı hüviyete göre arkadaşımın ileri sürdüğü noktayı nazarı gerçekleştirmek imkânını ciddî olarak araştırıp bunu hükûmete arzederim ve ona göre şekil verilir, ama diğer işletmelerimiz buna imkân verecek mahiyette değildir.

Cevaplarım biraz karışık olacak, kusurumu afediniz. Kauçuk müessesesi hakkında Fenman arkadaşımız sual buyurdular. Arkadaşlar, kauçuk meselesini geçen yıl da arzetmiş idim. Kısaca üzerinde tekrar durayım:

Kauçuğun madde olarak, memlekette yetişen yabani bir ottan çıkarılması işi teknik bakımlardan halledilmiştir. Yalnız bu fabrikasyon halini alması ve memleketimiz ihtiyacını ne şekilde karşılıyabileceği ve diğer bazı kusurları, Amerika'ya sipariş ettiğimiz fabrika geldikten sonra belli olabilecektir. Müessese kurulmuştur. Ve beş altı nebat üzerinde çalışmaktadır. Ve kauçuk müessesesi yabani otlardan elde ettiği usarelerden ayakkabı falan gibi mamûller yapmışlardır, müessesede bir ekispozisyon vardır. Müessesede bir ekispozisyon yapılmıştır. Arkadaşlarım, zahmete katlanırlarda görürlerse mesaiyi beğeneceklerdir zannediyorum. Eğer Amerika'dan fabrika gelirse arkadaşlar, nebatları teksir de ediyoruz. Fabrikasyona geçeceği ve o zaman asıl bize evsaf ve maliyet bedeli bakımından mevzu neticesini vermiş olacaktır.

Muhterem General Eyüp Durukan arkadaşımızın Hatay'daki devlet çiftliği hakkındaki mülâhazalarını şu üç hususiyetiyle karşılamaya çalışacağım.

1- Arkadaşlar, Reyhanlı çiftliğinin istimlâk muamelesi bitmemiştir. Bir çok ihtilâflar çıktığı için hâlâ devam etmektedir. Bunun istimlâk işi bitmediği için orada emrettikleri, görmek istedikleri tesisatı tabiî derhal yaptıracak halde değiliz. Sonra ikincisi yeni kurulan bir devlet çiftliğinde, kendileri de çok iyi takdir ederler ki, o muhite has olan tohum iki yıl içinde elde edilemez. Bu uzun çalışmalar neticesi elde edilir. Onun için biraz sabırlarını niyaz edeceğim. Eğer muamele bitecek olursa, o devlet çiftliği orada hemen kurulacak. Üçüncü ve en mühim nokta, yüz bin dekarlık çiftliğin ancak 25 bin dekarlığı işletiliyor, buyurdular.

Hatırlarında yanlış kalmış olacak. Burası yüz bin dekar değil 70 bin dekardır. Bunun bir kısmında kurutma devam ettiği için işletilemiyor. İşlenecek elli bin dekardan bugün 25 bin dekarı kültüre ayrılmıştır. Önümüzdeki yıllarda gittikçe bu miktar arttırılacak ve geriye kalanı da işlenmiş olacaktır. Nihayet oradaki muhtaç köylülere bu çiftlikten arazi verilmesine temas buyurdular. Burada köylülere toprak verilmesini yapmış bulunuyoruz. Zannederim hatırlıyacaklardır ileride yine ihtiyacı olanlara da bu çiftlikten imkân nisbetinde toprak dağıtımı yapılacak bu cihetten tamamen müsterih olsunlar.

Diğer tesisat için de bir ziraat işletmesinin organik bir bünye olduğu nazarı itibare alınırsa ve zaman içinde taazzu ettiği düşünülürse biraz daha sabretmelerini dileyeceğim.

Tarım Şûrası:

Emin Arslan arkadaşımızın mühim olarak dokunduğu meselelere geliyorum.

Önce şunu söyliyeyim:

Arkadaşımın bir tarafına ben hayranım. Hakikaten inandığı ve benimsediği işler üzerinde sebatla duruyorlar. Çünkü söylediklerini evvelce de söylediler. Ben, memnunum. Şûra meselesi. Geçen sene bütçe müzakereleri vesilesiyle arzettiğim şekilde, ana kanunlarımız üzerinde çalışıyoruz. Bir teknik teşkilât meydana getirmek için uğraşıyoruz. Şûra işine sıra gelmedi. Bunların dışında ben, şahsen bir şûra düşünmüyorum ve şimdilik buna ihtiyaç ta duymuyorum. Yüksek Meclis zaruridir diye emrederse önümüzdeki yıl yapmağa çalışalım.

Tarım Bakanlığı muhtelif kısımlara ayrılıyor, bu kısımlarda selâhiyetli uzmanlar vardır. Her nevi meselede uzmanların fikirlerini okuyoruz. Acaba bu yol mu daha doğrudur. Yoksa şûra adlı organ meydana getirmek mi? Ben şahsen mütalâamı arzedeyim. Takdir sizlerindir nasıl emrederseniz.

İkinci nokta, ziraat odaları bu memleketin ziraatı için yani çiftçinin organize edilmesi için en iyi bir teşkilâttır. Onu geçen sene de arzettim. Ve önümüzdeki zamanlarda da bu teşkilâtı mutlâka meydana getireceğiz dedim.

Arkadaşlar, eğer ziraat odaları teşkilâtını köylere kadar götürmiyecek olursak ondan büyük bir fayda beklenemez. Oda teşkilâtı sade malî kaynak bulmaktan ibaret değildir, kanuni müeyyide vermekten ibaret değildir. Bu işten anlıyacak bu işe sarılacak adamların da toplanması lâzımdır. Halbuki bugün bizim çiftçi kalabalığımızın hali bellidir. Bu işten anlıyacak bu işe sarılacak adamların da toplanması lâzımdır. Halbuki bugün bizim çiftçi kalabalığımızın hali bellidir. Bu itibarla acele etmiyelim, eğer vakti geldi derseniz benimle çalışan arkadaşlarımın selâhiyetli olanları bir kanun tasarısı üzerinde zaten çalışıyorlar. Onu tâcil edelim ve Meclise arzedelim. Ama benim düşüncemi emrederseniz şöyle arzedeyim. Daha bunun için bir müddetin geçmesi lâzımgelir. Hiç olmazsa harp yıllarının şu sıkıntılı devresinin geçmesi lâzımdır. Bu memleketin çiftçisine organize etmek için ziraat odası sade bir mekanizma değil, hizmet ve mükellefiyetler yükliyen ve çalışma istiyen bir teşekküldür. Ziraat odaları hakkındaki müteleam şimdilik bundan ibarettir.

Geçen seneki konuşmalarımda beni suytefehhüme uğradığım sandıkları bir noktayı arkadaşım aydınlattılar, ben gene suytefehhüm içindeyim, onu hususî olarak kendisinden öğrenirim. Arkadaşım geçen sene ziraî reform demişlerdi. Ben de sormuştum, neyi kastediyorlar toprak işlemesi demişlerdi. Bu sene de önce ziraî kalkınma dedi, sonra ziraî ıslâhattan bahsetti. Gene suytefehhüme uğrıyacağım diye korkuyorum.

Ziraî ıslahat:

Arkadaşlar, bütün bunlar bir seri kanunlarla ve tedrici olarak başarılacak işlerdir. Hepsi birden yapılamaz. Tarım Bakanlığı altından kalkamıyacağı işleri birden üzerine almamayı düşünür. Tahakkuk ettirebileceği işleri alır başarırsa zaten diğer yapılacak işlerin şartlarını da evvelden hazırlamış olur bilmem ki arkadaşlar ziraat odaları işinde olsun, diğer ıslâhat işlerinde olsun, esas itibarile pek acele etmemiş olmamızı bağışlamazlar mı? Arkadaşım bütçe meselesinde Tarım tahsisatını az buldular. İş içinde bulunan arkadaşlarınız kendi bakanlıkları için ne kadar tahsisat temenni eden arkadaş olursa o kadar minnettar kalırlar. Fakat memleketimizin takatini de biliyorsunuz. Ve bu sıkıntılı zaman içinde alabileceğimiz şeyi almaktan çekinmiyoruz. İnşallah bu sahada da ferah zamanlarda daha büyük adımlar atılacaktır.

Çeltik kanunu:

Ben daha fazla sabrınızı tüketmemek için muhterem Ali Rana Beyin bütçenin genel müzakeresi sırasında ileri sürdükleri üç mühim konuyu da karşılamak suretiyle sözümü bitireceğim.

Bunlardan birisi, çeltik kanunu meselesidir. Bunun için sağlık bakanı arkadaşım maruzatta bulundular. Fakat bu gecikmenin sebebini de burada açık olarak söylersem zannedeyim ki çeltik memleketimizin esaslı bir mahsulüdür. Ve istihsal faaliyetlerimiz içerisinde kendine göre bir yer alır. Tarım Bakanı olarak ondan bir karış kaybetmek istemem ama nimetin sağlığı da herşeyin üstündedir. "Bravo sesleri" Onun için sağlık bakımından hakikaten bu dâvanın selâhiyetli adamı benimle beraber çalışan arkadaşım, çeltik tahdidine bir zaruret vardır dedikten sonra bunun için her nevi konsepsiyonu yaparız ve bundan ziyan etmeyiz, kâr ederiz. Çeltik kanunu mevzuunda, Sağlık Bakanlığı ile temaslarımız neticesinde ve hükûmetten aldığım direktifte şu esasa vardık:

Bu ziraat mıntakaları tahdit edilemez mi? Bunun memleket içinde tetkiki lâzımdır. Onun için tetkik yaptırdık. Bu yıl gelmemesinin sebeplerinin en başta geleni budur. Şimdi Sağlık bakanı arkadaşımla elele vererek lâyihayı hazırlıyacağız, bu memleketin sağlığını koruyacak, mümkünse istihsali de zedelemiyecek şekilde elimizden geleni yapacağız "bravo sesleri". İkinci mühim nokta ziraî sigorta işidir. Arkadaşlar, bu memleket ziraatinin teknik esasları düzenlenirken iktisad bakımından da organizasyonunun tamamlanması şarttır. Bu ziraî sigortalar da onlardan birisini teşkil ediyor. Üç yıl evvel ticaret bakanlığı ile bu lâyiha

üzerinde çalışılmıştır. Sonra ihtisas adamlarımızın tetkikine lâyiha verildikten sonra şu neticeye vâsıl olduk. Memleketimizin hususiyetleri vardır. Acele etmiyelim bunun üzerinde biraz daha çalışılsın...

Bu lâyiha üzerinde dairemde de çalışmalar yapıldı. Ticaret Bakanlığında da çalışmalar yapıldı. Bunları tevhid ederek getirdik. Yalnız ziraî sigortalar hakikaten bu memleket çiftçisinin kara günlerinde yarınını sağlıyacak bir teşekkül ise de o nisbette de memleketimizin seviyesi zaviyesinden çok ihtiyatla ele alınacak bir organizasyon olduğunu benim ağzımdan bir defa dinlemenizi ve duymanızı istiyorum. Bu nevi teşkilâtlar eğer zayıf başlarsa birden gevşetiliverirse sonra sağlamlığını korumak ümit ve imkânları kaybolur. Onun için biraz daha teenni ile çalışacağız ama sigortaları Türk çiftçinin zarurî müesseselerinden addediyoruz ve bunun üzerinde esaslı incelemeler yapacağız.

Üçüncü bir mesele olarak, muhterem Ali Rana Tarhan'ın temas ettikleri ziraat bankası öz kaynaklarının kuvvetlendirilmesi bahsine geçeceğim. Bu konunun benimle kısmen alâkası vardır. Asıl Ticaret Bakanı arkadaşımız maruzatta bulunur. Ben yalnız kendilerine minnettar olduğumu arzedeyim.

Tarım Bakanı olarak Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasının öz kaynaklarının kuvvetlenmesi bendenizi ölçüsüz derecede sevindirir. Arkadaşlar, bu bankanın öz kaynakları kuvvetlenirse o zaman uzun vadeli para vermek mümkün olur. Islâh kredisi, tesis kredileri ancak bundan sonra yapılabilir. İnşallah, ferah zamanlar geldikçe, Ziraat Bankasının öz kaynakları hakikaten memleketin çiftliğine süratle el uzatacak vaziyette takviye imkânını vermiş olur.

Arkadaşlar, daha bir çok sualler var, emrediyormusunuz?

"Kâfi, kâfi sesleri, alkışlar."

A. SUNGUR (Yozgat)- Bakandan bir sual. Efendim, Rize'de bir çay fabrikası kurulacaktı. Bu fabrika hakkında izahat lûtfetsinler işittiğime göre fabrika gelmek üzere imiş. Tesisatı var mıdır, fabrikayı kurabilecekler midir? İzah etmelerini rica ederim.

TARIM BAKANI Ş. R. HATİBOĞLU (Manisa)- Arkadaşlar, çay işine temin de gümrük ve tekel bakanlığı bütçesi konuşulurken temas edildi. Yetiştirme bakımından çay işi halledilmiş bir vaziyettedir. Yirmi bin dekarlık kurulmuş çaylığımız vardır. Fakat hepsi de âzamî mahsul verecek bir yaşa henüz gelmemiştir. Bazıları bir, bazıları da iki, üç, dört yaşındadır. Bu kurduğumuz çaylıklarda elde etmekte olduğumuz yaprakları el tezgâhlarında işliyoruz. Çünkü yaprak henüz fazla değildir. Fakat bunun için mutlâka bir fabrika kurmak mecburiyetindeyiz. İki yıl evvel bu fabrikanın tesisatı İngiltere'ye ısmarlanmıştı. Fakat harp şartları dolayısiyle verilemiyordu. Nihayet peşinden koşa koşa teslime başladılar. Bu fabrika tesisatının mühim bir kısmı bugün İzmir limanına çıkmış vaziyettedir. Arkasından diğer kısımları da gelecektir. Bu yıl içinde bu fabrikayı kurmıya başlamak istiyoruz. Bütçe içinde bunun tahsisatını bulamadığımız için Maliye Bakanı arkadaşımla konuştuk. Bunun için bir çare bulacaklar. Devlet ziraat işlet-

melerinin sermayesine ilâveten bir sermaye vereceklerdir. Ümidediyorum ki bu yaz içinde haziranda fabrikanın inşa imkânlarını elde etmiş olacağız. »

Ticaret Bakanı Celâl Sait Siren'in
Bakanlık Bütçesi Münasebetiyle Yaptığı Konuşma[410]

« Muhterem arkadaşlar, harp yılları Ticaret Bakanlığınızın, normal işlerine başarılması güç, tahakkuku bir sürü şartlara bağlı, bütün vatandaşların ilgisini üzerinde toplayan bir takım işler de yükletmiş bulunuyor. Arkadaşlar, bu yıl, bu işlere daha çok yakın ilgi gösterdiler. Bu ilginin, bu zor işleri başarmıya çalışan arkadaşlarınıza, taze kuvvetler vereceğini belirterek sözlerime başlıyorum.

Harp yılları boyunca, yalnız bizim değil, bütün memleketlerin önünde ıstıraplı bir konu olarak durmakta olan, hayat pahalılığının sebepleri, bu kürsüde çok konuşulmuştur. Buna rağmen hayat pahalılığı konusuna girebilmek ve bu konuda almış olduğumuz tedbirlerin temellerini aydınlatabilmek için bu konuda, hayat pahalılığının sebeplerini bir defa daha huzurunuzda hülâsa edeceğim.

Arkadaşlar; iç ticareti düzenle yürütmek, ihtiyaca yeter mal mevcuduna ve bu malların ihtiyaçlara göre dağıtılmasına mal ve ulaştırma fiyatlarında istikrar bulmasına bağlıdır.

Normal zamanlarda kendi kendine kurulup yürüyen bu düzen, harp yılları içinde tesirlere maruz kalarak bozulmuştur. Bu düzeni bozan sebeplerin başında mal azlığı daha doğrusu ihtiyaca yetecek miktarda mal bulunmaması gelmektedir.

Evvelâ dış memleketlerden memleketimize sokulan mal miktarında harp yılları içinde ehemmiyetli bir azalma ve fiyatlarında ise bir pahalılaşma olmuştur.

1935 yılından itibaren 1938 yılına kadar her yıl bir evvelki yıla nazaran mütemadiyen artma kaydeden ithalât rakamları 1939'da düşmeğe başlamış ve 1941 yılında en aşağı bir seviyeye düşmüştür. 1935 yılından 1939 yılına kadar ithal ettiğimiz malların ton yekûnu vasatisini alıp 1940'dan 1944'e kadar olan ithalâtımız vasatisile gözden geçirecek olursak harp yıllarında ithalât miktar tutarı yüzde 41 nisbetinde bir düşüş ve ayni zamanda fiyat itibariyle de yüzde 99 nisbetinde bir yükseliş göstermektedir. Filhakika buradaki fiyat yüksekliğinin, malların mahiyetleri teker teker nazara alınmadan, vereceği kıymet büyük olmamakla beraber gene genel toplamı içinde bir mâna ifade etmesi bakımından arza değer görmekteyim.

İthal malları içinde belli başlı bazı maddelerin 1938 yılına nazaran fiyatlarının geçirdiği seyri gözden geçirecek olursak: yün iplik ve mensucatında yüzde 160, pamuk ipliği ve mensucatında yüzde 175, derilerde yüzde 243, kâğıtlarda yüzde 219, camlarda yüzde 290, her nevi demir ve çelik yüzde 300, kimyevî ve tıbbî cisimler yüzde 200, tıbbî eczada yüzde 265 nisbetinde bir yükseklik gözükmektedir.

---

410 a.g.e., 203-222. ss.

İhracata gelecek olursak: Harp yılları içinde memleket ihtiyacını daima gözönünde bulundurarak esaslı ve lüzumlu olan bir çok maddelerin ihracatını kayıtlara tâbi tutmuş bulunuyoruz. Bu tedbirler ihracatımızın miktar itibariyle tenezzülünü intaç etmiş olmakla beraber, iki zıt piyasa ortasında kalmış bulunmak itibariyle, ihracat fiyatlarımız büyük gelişmeler kaydetmiş, bu gelişmeler dahilî fiyatlara da inikâs ederek bu fiyatları da harekete getirmiştir.

İhracat fiyatlarımızın ithalât fiyatlarında olduğu gibi tetkikinde vardığımız sonuç şudur: 1935'den 1939 yılına kadar ihracatımızın umumî yekûnu üzerinde miktar sukutu yüzde 50 ve fiyat artışı yüzde 232 olarak gözükmektedir. Bundan sonra dahilî sanayideki istihsal artışlarının kifayetsizliği gelmektedir. Dahilî sanayi harp yılları içinde büyük gayretler sarfetmiş ve memleketin mühim ihtiyaçlarının bir çoğunu temine çalışmış olmakla beraber, istihsal miktarları memleketin ihtiyacile karşı karşıya getirildiği takdirde yeter bir miktarda bulunmamaktadır. Diğer bir sebep olarak ordu mevcudunun yüksek tutulması, devlet masraflarının artışı, bu artışların yalnız vergilerle karşılanmaması da vardır. Ordu mevcudunun yüksek olarak idamesinin yalnız devlet bütçesini artırma bakımından değil ayni zamanda istihlâk seviyeleri çok dun bir seviyede bulunan büyük miktarda vatandaşların istihlâk yapmaları da kaydedilecek noktalardan birisidir. Bundan başka satın alma kuvvetinin çoğalması ve bunların iç ticarette yaptığı kötü tesirleri tamamen önliyememiz de, hayat pahalılığına tesir eden âmiller arasındadır.

Diğer bir sebep te iç ve dış ulaştırma işlerindeki daralma ve zorlaşma ve pahalılık, demir yolları dışındaki kara ulaştırma araçlarının büyük ölçüde azalması, ve bu suretle memleket dahilinde yolların yekdiğerine bağlı kaplara dökülen sular gibi, malları bir taraftan diğer tarafa intikal edip muayyen bir seviyeyi muhafaza edememesi de sebeplerden birisidir. İhtikâr hayat pahalılığının başlı başına bir sebebi olarak gözükmemektedir. İhtikâr ekonomi düzenindeki bozukluğa köklerini dayıyan bir rahatsızlıktır.

Alınan tedbirler:

Harp yıllarının ortaya attığı bu çetin meseleleri halledebilmek için her memleket kendi bünyesine uyan bir takım tedbirler almıştır. Bu tedbirler, zorlukların yine bir takım zorluklarla yenilmesi şeklinde hülâsa edilebilir. Harp yıllarında iç ekonomi düzeninin ayarlanmasının kesin çaresi, boya göre yorgan tedarikinden ziyade, boyunu yorgana göre ayarlamağa çabalamaktır. (Gürültüler). Hayat pahalılığile mücadele edebilmek için, alınması lâzımgelen tedbirleri müsaade buyurursanız hülâsa edeceğim: İlk tedbir bütün maddelerin fiyatlarının tesbiti, istihsal ile istihlâki karşılaştırarak genel bir vesika sistemine gidilmesi ve bu sistemin denetlenmesi ve bunu başarabilmek için de, Tarımı da içine almak üzere, bütün istihsal cihazlarının düzenlenmesi ve istihsalin bir plân dahilinde ihtiyaca göre ayarlanması.

Tamamlayıcı bir tedbir olarak da piyasalarda şaşkın plasman arayan paraların hazineye intikalini temin için mali tedbirler alınması.

Ancak bir bütün olarak alındığı takdirde bir sonuç verecek olan bu tedbirlerin memleketimizde tatbik edilip edilemiyeceğini huzurunuzda bir defa daha arzetmeme müsaadenizi rica ederim.

Diğer memleketlerde tatbik edilen ve o memleketin hususî bünyelerine göre, yer yer iyi, yer yer fena tesirleri müşahede edilen bu sistemin tatbik edilebilmesi için her şeyden evvel vatandaşlar arasındaki yaşayış tarzlarında ve istihlâk seviyelerinde benzerlik ve yakınlık bulunması şarttır. Bu esaslı şartı ortaya koyduktan sonra başka memleketlerde tatbik edildiği için kıymeti münakaşa edilemiyecek kadar belli olan bu sistemin bizim memleketimizde de uygulanıp uygulanamıyacağı cihetine geçiyorum.

Bu sistemin tatbik edilebilmesi için, evvelâ birinci şart memleketimizde yoktur. Şehirlerden kasabalara, kasabalardan köylere bir gezinti yapmıya lüzum yoktur. Bir şehir içinde dolaşıldığı takdirde burada oturan vatandaşların yaşayış tarzlarında ve istihlâk seviyelerinde ne kadar fark bulunduğunu kolaylıkla müşahede etmek mümkündür.

Memleketimizde istihsal edilen ve memleketimize ithal olunan yünlü ve pamuklu mensucatın tevzii cihetine gidilmiş olsa, vâsıl olunacak netice şudur: Fabrikalarda, el tezgâhlarında ve el bükümü ile yapılan mensucat nüfus başına pamuklu mensucatta ancak 12 metreyi bulmaktadır. Bu rakamda Millî Savunma ihtiyacı dahil değildir. Yünlü kumaşlarda ise, adam başına isabet eden miktar yarım metreden daha azdır. Genel vesika sisteminde, muayyen bir istihkak vasatisi alıp bu vasatiye göre bir tevzi yapmak lâzımdır. Böyle bir vasatiye göre yapılacak dağıtmada, normal zamanlarda elimizde mevcut olan mallar dahi kifayet etmiyecektir. İhtiyaçları ölçerek dağıtma yapılması halinde ise: Vatandaşları, filân maddeyi istihlâk eder, falan maddeyi fazla istihlâk eder, falan maddeyi hiç istihlâk etmez, diye bir takım gruplara ayırmak icabedecektir. Bunun ne dereceye kadar mümkün olabileceğini bendeniz huzurunuzda tafsil etmiyeceğim. Takdirini yüksek heyetinize terkediyorum.

Dağıtmalarda karşılaşılan zorluklar büyüktür. Filhakika büyük emekler mahsulü olarak, hudutlarımızı birbirine bağlıyan demiryollarımız harp yıllarında ulaştırma işlerinde bize büyük yardımcı oldular Fakat yalnız demiryollarına bağlı kara yollarındaki nakil vasıtalarının gün geçtikten daha çok azalması, mal ulaştırmalarında çok zorluklar ihdas etmiştir. Bir küçük misal olarak şunu arzedeceğim. Memurlara 10 kilo olarak yaptırıp tevzi ettiğimiz sabunun tevzi müddeti, bütün gayretlere rağmen 6 ay sürmüştür.

Fiyat tesbiti işi:

Fiyat tesbitlerine gelince; fiyatları tesbit etmekten müsbet netice alabilmek için, fiyat tesbitlerile birlikte dağıtma işlerini de organize etmeğe ihtiyaç vardır. Aksi takdirde tesbit edilen fiyatlar yalnız rakam olarak ortada kalır ve bir mâna ifade etmekten uzak olur. Fiyat tesbitindeki zorluklardan bir tanesi de mem-

leketimizde istihsal maliyetlerinin mütenevvi oluşu ve aynı zamanda mallarımız arasında benzerliğin tamamen temin edilmemiş olmasıdır. Bu fiyat tesbiti işinde önümüze dikilen zorlukların büyüklerinden biridir.

Vesika sistemini tatbik eden memleketlerde de büyük sıkıntılar vardır. Onlar istediklerini değil, verileni bulmaktadırlar. Hayat seviyesi yüksek değil, hattâ mutavassıt olanların hayatı üzerinde bu sistemin ne kadar tesiri olduğunu müşahede etmek zor değildir. Bu memleketlerin bir çoklarında kara pazarlar vardır ve işlemektedir. Fiyatı tesbit edilmemiş malların fiyatları da alabildiğine yükselmektedir. Bu yüzden büyük müşküllerle karşı karşıya kalınmaktadır.

Bazı memleketlerimizde fiyat haberlerinin gazetelerle neşri dahi yasak edilmiştir. Çünkü fiyat tereffüüne dair haberler müstehliki fiyatı yükselen maddelerin üzerine sevketmektedir. Vesika sistemine giden memleketlerden iki misal vermeme müsaade buyurunuz:

Zeytinyağı istihsali 320-370 bin ton arasında olan İspanya'da nüfus başına ayda dağıtılan zeytinyağı 230 gramdır. İngiltere'de, Kanada'da ve Birleşik Krallıkta yağ rasyonu (bizim elimizdeki malûmata göre arzediyorum. 30 Haziran 1943 tarihlidir.) Ayda 225 gram gres, yani don yağıdır. Şimdi bunların dışında gayet mühim ve esaslı bir noktaya dokunacağım: Palkolojik unsur, bizde alınan tedbirlere karşı uysallıktan ziyade mukavemet görülmektedir. Müstahsil yüksek fiyat istemekte, müstehlik ucuz yemek istemekte ve mutavassıt ta hiç bir kayda tâbi tutulmadan iş görmek istemektedir. Bu kadar zıt arzuları bir araya getirip iş yapmanın ne kadar müşkül olduğunu daha fazla tafsile lüzum yoktur, zannederim.

Pahalılıkla savaş:

Hayat pahalılığı konusunu bu şekilde çırçıplak ortaya koyduktan sonra şimdi hayat pahalılığile savaşmak için aldığımız tedbirlere geçiyorum.

Evvelâ, memleketimizde herkes için önemi büyük olan ekmeği muayyen fiyatlarla vatandaşlara temin etmek, unlu gıda maddelerinin fiyatlarını düzenlemek. Bu mevzuda aldığımız tedbirlerin neticelerini görmüş olduğumuza göre, bunları ayrı ayrı tafsil ederek vaktinizi almıyacağım. Yalnız burada bir tek noktaya işaret edeceğim. Makarnanın 1938 senesindeki fiyatı 31 kuruş olduğu halde bugün Ankara'da tesbit edilen fiyatı 71 kuruştur. 1938 senesindeki buğday fiyatı ve istihsal masrafları gözönünde tutulunca, bu neticenin ifade ettiği mâna kolayca anlaşılır.

Bundan başka İstanbul'da 1938 senesinde unun kilosu 17 kuruş 60 santim, Ankara'da ayni yılda unun kilosu 13 kuruş 20 santim. Bugün verdiğimiz unun kilosu 45 kuruştur. Aslî madde üzerinde beş buçuk misli bir fark olduğuna göre (yâni 4,5 kuruşluk buğday fiyatı yerine 28 kuruş) müstehlik lehine olarak fark ortaya çıkar.

Diğer taraftan şimdiye kadar üç şehirde yaptığımız un dağıtımını 17 vilâyetteki müstehliklere teşmil etmiş bulunuyoruz. Bu suretle istihsali istihlâkine yetmiyen yerlere un vererek bir takım spekülâsyonlarla un fiyatını yükseltmek istiyenlere karşı iktisadî tedbirlerle de mücadele ediyoruz.

İkinci noktaya geçiyorum: Piyasada dalgalanmalara meydan vermemek için en büyük müstehlik olan ordu ihtiyacının mühim bir kısmı devlet eliyle temin edilmektedir. Hububat, bakliyeler, pirinç, zeytinyağı, ayakkabı, pamuklu ve yünlü giyecekler ve akaryakıt orduya devlet eliyle verilmektedir.

Memlekete kıt giren, önemi büyük olan ve karapazara kayması mümkün olan bazı maddeleri, bu maddelerin ticaretiyle uğraşanlardan da faydalanmak suretiyle, müstehlike kadar ulaştırılmasına çalışıyoruz. Bunların başında akaryakıt gelmektedir. 1943 senesinde hepimiz için bir ıstırap mevzuu olan akaryakıt işi, bugün, tamamen demesem de, şikâyetleri mühim miktarda azaltacak şekilde tanzim edilmiş bulunuyor. Tevzi bir sisteme bağlanmış, istihkak miktarı memleket ölçüsünde ayarlanmış, fazla muameleler kaldırılmıştır.

Bundan sonra kamyon lâstiği geliyor. Memlekete giren kamyon lâstiği miktarı, huzurunuzda ifade edilemiyecek kadar azdır. Kamyon lâstiği, memlekette vasıtalara göre, ve âdil bir esas dahilinde dağıtılmaktadır.

Tevzie tâbi tuttuğumuz üçüncü madde de kamyondur. 1943 senesi içinde memleketimize giren kamyon miktarı 34 tanedir. 1944 senesinde bu miktarı 500 küsura çıkardık. Bu yıl bunu daha çok arttıracağımızı umuyoruz. Memlekette büyük darlığı görülen önemli kara nakil vasıtası olan kamyon, devlet ihtiyaçlarından kalanının eşya, eşhas naklinde kullanılmak, muayyen tarifeli olmak şartile belediyelere tahsis ediyoruz.

Bundan sonra kalay, kauçuk ve teneke mevzuuna geliyorum. Bunlar da tevzie tâbi tuttuğumuz maddelerdendir. Bunlardan ticaret ofisinin elinde de stok bulunduruyoruz. Bu stoklar mühim, mübrem bir takım ihtiyaçlara tahsis edilmektedir. Bu mevzua girmişken, arkadaşlarımdan birisinin, kalay mevzuuna temas etmesi dolayısile bir iki kelime söylemekliğime müsaade buyurmanızı dilerim. Memlekette kalay sıkıntısı geçen yıllarda fazlaydı. Müttefiklerden kalay temin edilememesi üzerine tüccarlarımız Portekiz'den kalay teklifi almışlardı. Biz de bu teklifi muvafık bulduk. Siparişler tahakkuk etti ve gelen kalay da, aşağı yukarı memleketimizin bir yıllık ihtiyacını temin edecek bir miktardadır. Bu kalaylar bütün vilâyetlere, ihtiyaçlarına göre dağıtılacaktır.

Tenekeye gelecek olursak, teneke, memlekete en kıt ithal edilen maddelerden birisidir. Eskiden kalaylı olan gazyağı tenekeleri, şimdi hemen hemen zehirli tenekelerdir. Bu tenekeler içerisine konulan maddeleri zehirlediği yağ kabı, peynir kabı, olarak kullanılamamaktadır. Zehirli tenekelerin yanı başında, eldeki stok nisbetinde bir miktar kalaylı teneke de yapılıyor. Gaz ve benzin tevziatı yaparken peynir ve yağ istihsal miktarlarını gözönüne alarak onlara mümkün olduğu kadar kalaylı teneke tedarik edip, teneke ihtiyaçlarının bir kısmını bu suretle temine çalışıyoruz. Bu tenekelerin üzerinde fiyatlar da damgalattırılmıştır. Bunların hasılatı, tenekeleri müstahsillere tevzi eden Belediyelere bırakılmaktadır.

Ticaret ofisinin elinde bulunan, levha tenekelere gelince: Bu tenekelerle de mümkün olduğu kadar konserve fabrikalarının yağ ve yoğurt imalâthanelerinin ihtiyaçlarını temin etmeğe çalışıyoruz. 1944 yılında tevzi ettiğimiz teneke miktarı 1050 tondur. Bu tenekeler konservecilere, yoğurt, yağ ve peynircilere tahsis edilmek üzere illere dağıtılmıştır.

1945 Nisan ayı içinde tevzi ettiğimiz teneke miktarı 410 tondur ve ticaret ofisinde, bir arkadaşımız burada ifade ettiği gibi, binlerce ton değil, ancak 400 ton kadar teneke kalmıştır. Bunlardan başka, memlekete geniş miktarda ithal edilebilen kaba pamuklu giyecek, çuval ve kanaviçe de tevzie tâbi tutulmuştur. Bu mensucat illerin ihtiyacına göre dağıtılmakta ve il mutemetlerine teslim edilen malların nümuneleri faturalarile birlikte illere gönderilmekte ve bunların illere varıp varmadığı takibedilmektedir.

Çuval ve kanaviçenin tahsisleri de istihsal mıntıkaları nazarı itibara alınarak tertiplenmektedir. Bundan başka miktarı çok ve karapazara kayması kolay maddelerin de tevziine çalışılmaktadır. Meselâ makara. Bu bahse gelmişken arkadaşlarımdan birinin sorusuna konu olan kumaş işine dokunacağım. Arkadaşlar, İngiltere'ye 400 bin metrelik yünlü kumaş siparişi yapılmıştı. Bunun 100 bin metreliği yurda gelmiştir. 100 bin metrenin derhal memleket ölçüsünde bir tevzie tâbi tutulup tutulmıyacağını takdir size düşer. Bu mevzuu biz kül halinde mütalâa ederek ve getirenlerin durumunu da düşünerek şu şekilde bir tevzi esası bulduk: Getiren terzi ise, yüzde ellisini, parekendeci ise yüzde yirmi beşini ve toptancı ise yüzde beşini kendisine bırakmağı ve geri kalan kısmını da memurlara tevzi edilmek üzere Yerli Mallar Pazarına devretmeyi kararlaştırdık. Öyle zannediyorum ki devlet bütçesinden maaş alan memurların çoğu bu kumaş dağıtımından faydalanamadılar.

Bundan sonra iç sanayiin ilk maddesini teşkil eden bazı maddelerle, tesbitedildiği takdirde kontrol edilmesi mümkün olabilen bazı maddelerin fiyatlarını tesbit ediyoruz. Pamuk, yapağı, bu beyandadır. Zeytinyağı da son defa fiyatını tesbit ettiğimiz maddeler arasındadır. Zeytinyağının fiyatı üzerinde bir sürü konuşmalar olmuştur. Zeytinyağının fiyatı eksik tesbit edildi. 4 kilo zeytin tanesinden bir kilo zeytinyağı çıktığı halde zeytinyağı fiyatile zeytin tanesinin fiyatı yekdiğerile mukayese edilmedi, denilmiştir. Zeytinyağı fiyatını tesbit etmek için esaslı tetkikat yaptırdık. Ziraî ve sınaî maddelerin fiyatları tesbit edilirken Tarım, Ekonomi ve Ticaret Bakanlıkları mütehassısları birlikte çalışmaktadırlar. Zeytinyağı fiyatı, mütehassıslarca 152 kuruş olarak tesbit edildi. Asitlerine göre 158 kuruşa kadar çıkanları da vardır. Şimdi bu fiyatı muhtelif cephelerden inceliyelim: İzmir'de 1938 senesinde zeytinyağının kilosu 36 kuruş 94 santim. Bugün 191 kuruş. Beş mislinden biraz fazladır. Ankara'da zeytinyağının 938 senesindeki fiyatı 54 kuruştur. Şimdi 200 kuruş civarında. Demek oluyor ki, tesbit ettiğimiz fiyat benzeri maddelere göre aşağı bir fiyat değildir. İstihsal mıntıkasında da tesbit edilen fiyata itiraz edilmemiştir.

Zeytin tanesine gelecek olursak: Yemeklik zeytinle, yağlık zeytin birbirinin ayni değildir. Salamuralık zeytinden yağ istihsal edildiği halde yağlık zeytinden salamura yapılamamaktadır. Diğer taraftan salamura zeytin uzun emeklere ve esaslı ameliyelere ihtiyaç göstermektedir. Bunların eski fiyatlarını da müsaade buyurursanız kontrol edelim: 1938 senesinde zeytinyağının İzmir'deki fiyatının 36,94 kuruşa olduğunu arzetmiştim. O tarihte zeytin tanesinin de 26-27 kuruş etrafında olduğu gözüküyor. Ankara'da 1938 senesinde zeytinyağı 54 kuruş olduğu halde, zeytin tanesi 41,5 kuruş. Demek oluyor ki zeytin yağı ile zeytin tanesi arasındaki fiyat 1/4 nisbetinde gözükmüyor. Kaldı ki, bu fiyatlar kalite zeytin tanesi fiyatı da değildir. Yüksek kalitedeki zeytin taneleri içinde zeytinyağı fiyatının üstünde olanlar vardır. Zeytinyağının fiyatını tesbit ettikten sonra bu yağı tesbit edilen fiyatlarla müstehlike intikal ettirmek lâzımdır. Bu kararı almağa zeytinyağının belli mıntıkalarda mütekâsif olarak istihsal edilmesi, kontrolünün diğer maddeler nazaran nisbeten kolay olması ve ayni zamanda hükûmetin elinde icabında müdahale yapabilecek kadar bir stok bulunması müessir olmuştur. Nitekim yüksek heyetiniz huzurunuzda geçen yıl yapılan görüşmelerde zeytinyağı fiyatını niçin tesbit etmediğimizi, bu fiyatların daha nerelere kadar gideceğini soran arkadaşlar da oldu. Zeytinyağı fiyatını tesbit ettikten sonra zeytinyağı satışlarını kontrol etmek üzere zeytinyağı istihsal bölgelerine müfettişler, kontrolörler gönderdik. Fakat hiç bir kimseye vesika vererek, oralara gönderilip vesika sahiplerine zeytinyağı vereceksiniz, tarzında emir vermedik. Böyle bir meseleye ilk defa muttali oluyorum. Yalnız bizim bu mevzuda aldığımız tedbir şöyle idi:

Zeytinyağı mübayaa edebilmek için ötedenberi zeytinyağı ticaretile iştigal etmek asıldır. Bunu grup vesikalarında tesbit ettiren tacirler, ancak zeytinyağı alabilirler. Bunlar tarafından alınan zeytinyağları da vilâyetlere götürüldüğü vakit valilere ihbar mecburiyeti vardı ve valilerce tesbit edilen parakendeciler elile halka satılması lâzımdı. Arkadaşlarımızdan bazıları, zeytinyağının muhtelif vilâyetlere bilhassa müstehlik olmıyan vilâyetlere gittiğini ifade etmişlerdir. Mıntıkadaki mütfettişlerimizden, zeytinyağlarının hangi vilâyetlere, ne kadar gittiğine dair malûmat almaktayız. Müfettişlerin devlet demir ve denizyollarile limanlardan aldıkları malûmata göre zeytinyağı geniş ölçüde yalnız İstanbul'a gitmiştir. Diğer vilâyetlerimize giden yağlar ehemmiyetli bir miktara vâsıl olmamakta ve hele birçoğu 100 tonun, 50 tonun altında bulunmaktadır.

Zeytinyağı fiyatını tesbit ettikten sonra, bu yağları memleket ihtiyacına göre dağıtmak üzere tamamen el koyabilir miydik? Arkadaşlar, elimizde mevcut malûmata nazaran yurdumuzda, senede 30 bin ton zeytinyağı istihsal edilmektedir. Bunun 40 bin tona kadar yükseldiği yıllar olmuştur. Harp yıllarında zeytinlere iyi bakılmadığı için rekolte düşük gözükmektedir. 30-35 bin ton civarında dolaşan zeytinyağı miktarını, ordu ihtiyacile sabunluk ihtiyacını nazarı itibara almadan memlekete tevzie teşebbüs etmek, nüfus başına isabet edecek zeytinyağı bir kilonun bir parça üstünde kalacaktır. Büyük şehirlere intikal eden zeytinyağlarının

müstehlike istenilen şekilde gitmediğini gördükten sonra elimizde bulunan yağları bu şehirlerde dağıtmaya teşebbüs ettik. İki ayda bir defa bir litre üzerinden vereceğimiz zeytinyağı miktarı istihfafla karşılandı.

İstanbul ilinden bize yapılan işara göre, İstanbul'un aylık zeytinyağı ihtiyacı 360 ton olarak tesbit edilmektedir. İki ayda 720 ton eder. Bizim iki ayda bir defa tevzi ettiğimiz miktar 800-850 ton arasındadır. Bu hesaba göre dağıtılan yağ miktarı normal sarfiyatın üstündedir. Ayrıca diğer memleketlerde dağıtılan yağlarla bizim verdiğimiz yağ miktarını mukayese edecek olursak bu bakımdan da dağıtıma esas olan miktarı istihfafla karşılamak icabeder. Diğer taraftan üç şehir dışındaki vatandaşların da zeytinyağı istemlerini gözönünde bulundurursak, bu şehirlere temin edilen yağ miktarının ehemmiyeti bir kat daha artar.

Arkadaşlar, zeytinyağı bahis mevzuu olurken memlekette yağ meselesine temas etmekliğim icabediyor. Arkadaşlarımızı bu konu üzerinde ehemmiyetle durdular. İyi anlıyabildiysem zeytinyağı meselesini şu şekilde ortaya koymuşlardı: Evvelâ zeytinyağı istihsalini tanzim etmek. Yâni el mengenelerinde basit tağsirhanelerde sıkılan zeytin tanelerini fabrikalarda tağsir edip, zeytinyağı kaybına mâni olmak.

İkincisi, diğer nebatî yağlarla da ilgilenerek bunları da ele alıp nebatî yağ işini tanzim etmek.

Üçüncüsü: Süt mahsulü yağları ele alıp bu konuda kesin bir takım tedbirler almak ve istihsallerini düzenlemek. Memleketimizin yağ durumu hakikaten üzerinde önemle durulacak bir konudur. Memlekette istihsal edilen yağ miktarını tam olarak bilemiyoruz. Bilhassa hayvan mahsulleri yağlarının istihsalinde o kadar değişik ve yekdiğerine o kadar az benzerlik vardır ki, bunların kaliteli itibarile fiyatlarını tesbit etmenin fevkalâde güç bir iş olduğu meydandadır. Bunu ziraat mütehassısları arkadaşlarımız takdir ederler. Köylünün parça parça istihsal ederek pazara getirip sattığı yağları kontrol altına almak ta yine güç bir iştir.

Zorluğuna bakmıyarak kontrol işine önem vereceğiz. Fakat bütün yağları elc alıp yurdun bütün ihtiyaçlarına göre dağıtmak, başaramıyacağımız bir iştir. Memlekette gerek nebatî yağ, gerek hayvanî yağ bahsinde alınması lâzım gelen esaslı tedbirler vardır. Heder olup giden sütleri fennî bir şekilde imalâthanelerde yağ ve peynir haline getirmek zaruridir. Fakat takdir buyurursunuz ki, yıllardan beri sürüp gelen bu büyük dâvayı bu çetin harp yılları içinde ve kolaylıkla halledebilecek bir vaziyette değiliz. Yalnız bu mevzu üzerinde kudretimiz dahilinde çalışıyoruz. Arkadaşlarımın buyurdukları gibi, tütün tohumundan yağ istihsali işini ele almış bulunuyoruz.

Tecrübelerimizden müsbet neticeler elde ettik. Tekel idaresi tütün tohumlarını bu yıl toplıyacak ve bunlardan yağ çıkarılacaktır.

Diğer taraftan memleketimizde nebatî yağ mevzuunun halledilmesi için iki tedbir daha almış bulunuyoruz. Tedbirlerden biri, yağlı tohum ihracını durdur-

mak, ikinci tedbir de kopra gibi eskiden memleketimize ithal edilen nebatî yağ mevzuunda önemi büyük olan maddelerden tekrar ithalât yapmak.

Bu teşebbüsümüzün ithalâta taallûk eden kısımları başarılmak üzeredir.

Muhterem arkadaşlarım, devletin eline geçen maddelerden mümkün olanlarının hayat pahalılığından ençok müteessir olanlara ulaştırmağa çalışıyoruz. Burada şunu arzetmek isterim ki Ticaret Bakanlığının elindeki maddeler mütecanis değildir. Bu yüzden de bunları memurlara tevzi etmek kolay değildir.

Elimizde bulunan fasulyeleri, nohutları, mercimekleri, memurlarımıza gerek fiyat, gerek evsaf bakımından beğendirmekliğimiz güçtür. Binaenaleyh elimize geçen mütecanis olan ayni zaman tevzi ettiğimiz zaman, hem hükûmet prestijini koruyan, hem de alanları memnun eden bir takım maddelerin dağıtılmasile iktifa etmek zorunda kalıyoruz.

Bundan sonra fiyat murakabe mevzuuna geçiyorum: Arkadaşlar, biliyorsunuz ki fiyat murakabe sistemini Nisan 1944 tarihinde kurmuş bulunuyoruz. Bu sistemin takibettiği hedef, fiyatı belli olan bir takım maddelerin -ki bunlar ithal maddeleridir- ithal kapısından itibaren müstehlike kadar olan seyrini takibetmek, iç istihsalde bir, malların imalâthaneden itibaren iki, diğer istihsal maddelerinde ise müstahsilden tâcire geçtikten sonra fiyatlarını takibetmek. Sistem bu şekilde ortaya konunca gözüküyor ki, istihsal maliyetleri ve fiyatları ayrı ayrı tesbit edilmediğine göre, müstahsilin yaptığı satışlardan itibaren başlıyan kontrol, istenildiği kadar kuvvetli ve esaslı mesnetlere dayanmamaktadır. Fakat buna rağmen bu kontrol zincirleme, spekülâsyon ve ayni zamanda millî korunma kanununun 32 nci maddesine göre, bir malın durduğu yerde pahalılandırılması ile mücadele etmek imkânını vermektedir.

Fiyat murakabe sistemini kurarken bu mevzu üzerinde muhtelif ticaret odalarile geniş ölçüde çalışmalar yaptık. Kararname yürürlüğe girdikten sonra tatbikatta görülen aksaklıkları bize bildirmelerini yine ticaret odalarından istedik.

Kendi müşahedelerimize ve ticaret odalarının bize vermiş olduğu malûmata göre kararnameyi 5 Kasım 1944 tarihinde tadil ettik. Hayat yürüyor, ticaret sahasında mütemadî dalgalanmalar oluyor. Fiyat murakabe sistemi de bu devamlı dalgalanmaları takibederek kuvvetlendirilmek ister. Bu itibarla bu mevzu üzerindeki çalışmalarımızı daha bitmiş saymıyor, kararnamenin tatbikatını kontrol altında bulunduruyoruz.

Arkadaşlarımızın bazıları teşkilât masrafı olarak bir yıl da 12 milyon lira ve ekmek karnesi için de 800 bin liralık masraf yapıldığını ifade buyurdular.

Millî korunma teşkilâtımız mütevazi bir teşkilâttır. Bunun masrafı bir yılda 675 bin lira tutmaktadır. Kontrol ve dağıtma işlerini görmek üzere belediyelere vermiş olduğumuz tahsisat miktarı da bir yılda 687 bin liradır. Binaenaleyh bu çetin mevzularla mücadele için büyük para harcamıyoruz. Millî korunma teşkilâtında kontrolör bulmak, iyi evsafta memur bulmak kolay bir dâva değildir. Bu

işte ancak doğru, faziletli, işbilir insanları çalıştırabiliriz. Böyle elemanlarla ancak müsbet netice alabiliriz. Binaenaleyh ortalığı teşkilâta boğup bir sürü insanla piyasayı doldurmuyoruz. Doğru ve iyi insan buldukça kontrol teşkilâtımızı kuvvetlendiriyoruz. Burada da bir noktaya işaret etmekliğime yüksek müsaadenizi dilerim.

Arkadaşlar, ihtikârla mücadeleyi, yalnız, millî korunma kontrolörleri yapamaz. Yalnız, hükûmet teşkilâtı tek başına ihtikârla mücadele edemez.

Karapazar dediğimiz pazarın içerisine giren ve çıkan insanlar, bildikleri yeri söylemezler ve göstermezlerse bunların hepsini bulabilmek için hakikaten sihirbaz olmak lâzımdır.

Bendeniz, geçen yıl bütçesi konuşulurken bu konuda yüksek huzurunuzda şunları arzetmiştim: Eğer, hepimizin içinde millî korunma kontrolör ruhu uyanır ve hepimiz bir millî korunma kontrolörü gibi muhtekirin arkasına düşecek olursak bu dâva çok kolaylıkla halledilebilir.

Biliyorsunuz ki, normal zamanlarda çok kazanmak istiyenleri, yine çok kazanmak istiyenler, doğru yola götürürler. Çünkü normal zamanlarda çok satmak yoliyle çok kazanmak temayülü hâkimdir. Anormal zamanlarda az satmak, malın üzerine oturmak ve mal fiyatlarındaki yükselişlerden faydalanmak hırsı uyanır ve bu hırsı da teşvik edenler yalnız kendini düşünen müstehlikler olur.

Millî korunma kontrolörlerinin çalışmalarına geçiyorum:

Arkadaşlarımız burada millî korunma teşkilâtından bahsederken, simitçi, börekçi gibi bir takım zavallıların yakalanıp mahkemeye götürüldüğünü ve büyük muhtekirlere dokunulmadığını söylediler. Biliyorsunuz ki murakabe teşkilâtı üç kademeye ayrılmıştır. Bu kademelerden birisi ithalâtçıları, ikincisi kâr hadleri tesbit edilen maddeleri, üçüncüsü de kâr hadleri tesbit edilmiyen, zarurî ihtiyaç maddelerini, sonuncusu belediye teşkilâtı tarafından yapılır. Kontrol eder. Çok defa bu üç murakabe organının yapmış olduğu işler birbirine karıştırılmaktadır. 15/4/1944'den -yâni murakabe teşkilâtı kurulduktan- 14/5/1945'e kadar Ankara, İzmir, İstanbul ve Mersin'de büyük perakendeci ve toptancı, fabrikatör ve ithalâtçı olarak millî korunma mahkemesine sevkedilenlerin miktarı 1338'dir. Bu rakamların çoğalmamasını arzu ederiz. Biz tacirlerimizin konulan kâr hadlerile iktifa etmelerini ve doğru yoldan ayrılmamalarını istiyoruz. Aldığımız tedbirler kötülerle mücadele için alınmıştır. Biz Türk vatandaşının bilhassa büyük iş yapan bir Türk vatandaşının millî korunma mahkemesine ihtikâr suçu ile götürüldüğünü görmek bu bakımdan yürek sızlatıcı bir hâdisedir.

Belediyelerin yapmış olduğu takibata gelecek olursak: Ankara, İstanbul ve İzmir belediyeleri bir yılda 2246 kişiyi mahkemeye vermiştir. Belediye yasaklarına muhalif hareket edenler ve sebze ihtikârı yapanları, suçlarını küçük addederek mahkemeye sevketmemek bittabi kabil değildir.

Yüksek huzurunuzu fazla işgal etmemek için sözlerimi kısaltmağa çalışıyorum. Bittabi bu konularda aydınlatılmasını istiyeceğiniz yerler kaldıysa onları da cevaplandırmağa çalışacağım.

Böylece memleketimizin bünyesine uyduğuna inanarak ve harp yılları içindeki tecrübelerden faydalanarak hayat pahalılığını önlemek için aldığımız tedbirleri huzurunuzda hülâsa etmiş oluyorum. Bu tedbirleri, hayat pahalılığını kökünden kaldıracak tedbirler olarak vasıflandırmadığımı sanıyorum. Fakat bu tedbirlerden alınan sonuçları, içinde bulunduğumuz şartlar ve müşküller gözönünde bulundurulacak olursa kötülemenin de doğru olmadığına inanıyorum.

Arkadaşlarımızdan bazıları, toptan eşya fiyatları endeksile geçinme endeksine ait rakamları nazarî telâkki ettiler. Bu rakamlar, tekniğin bize gösterdiği esaslar dahilinde tesbit edilmektedir. Bu rakamlar, borsalarımızdan, ticaret odalarından toplanmakta ve ayrıca kontrol de edilmektedir. Memleketimizde hayat pahalılığının en mütebariz olarak gözüktüğü ay 1943 Nisan ayıdır. 1943 Nisan ayında hububat fiyatları endeksi 1938 (100) olduğuna göre 1535, bakliyelerde de 1100, ve diğer nebatî gıda maddelerinin fiyatları 1003'e yükselmiş bulunuyordu. Hububat mevzuu üzerinde almış olduğumuz tedbirlerin faydalarını toprak mahsulleri fiyatlarındaki sukutlarda görüyoruz. Hububattaki nisbet 1539'dan 529'a, bakliyelerde 1100'den 596'ya, diğer nebatî gıda maddelerinde 1003'ten 474'e ve nebatî gıda maddeleri grubunun hepsinde 1322'den 512'ye düşmüştür. Bunun nazarî bir rakam olup olmadığını takdir size düşer. Fasulyeyi, nohudu, mercimeği, bulguru, o tarihlerde bulup alabilenler fiyatlardaki husule gelen farkları anlatmaktadırlar. Bu itibarla bu konunun daha fazla münakaşasını yapmıyacağım.

Diğer maddelere gelince: Toptan eşya endekslerine 95 madde girmektedir. 95 maddenin fiyatları 146 kalem üzerinden takibedilmekte ve bunların vasatileri alınmaktadır. Toptan eşya fiyatlarının umumî endeksi, Nisan 1943'te -1938,100-779 çıkmış ve 1945 üçüncü ayında ise 460 olmuştur. Bu düşüşte hububatın, bakliyelerin büyük rolü vardır. Diğer maddelere gelecek olursak, mahrukat, madenler, mensucat, deriler, tıbbî maddeler, sınaî ve madenî yağlar, kâğıtlar ve inşaat malzemeleri fiyatlarında kımıldamalar mevcuttur. Bunların yukarıya çıkış seyri daha evvelki senelerde olduğu gibi büyük değildir. Nisbî bir istikrar vardır, denebilir. Yalnız muayyen bazı maddelerin fiyatlarını ele alarak bu rakamların kıymetini düşürmeye çalışmak kabildir. Bu rakamlar umumî hayata müessir olan maddelerin umumî fiyat hareketlerini ifade etmek için çıkarılan vasatilerdir.

Geçinme endekslerine gelecek olursak, bizde geçinme endeksleri, 1938 tarihinde bir aile hangi maddeleri istihlâk ediyorsa o maddeler esas ittihaz edilmek suretile takibedilmektedir. Halbuki diğer memleketlerdeki geçinme endeksleri, bir madde bulunmadığı takdirde, onun yerine hangisi ikame ediliyorsa o madde esas tutularak takibedilmektedir. Binaenaleyh bizim memleketimizde tesbit edilmekte olan geçinme endeksleri hakikati çırçıplak, bütün açıklığiyle ortaya koymaktadır.

Hayat endekslerinin geçirdiği seyir Ankara'da şu şekildedir:

1939'da 102 , 940'da 110 , 941'de 132 , 942'de 220 , 943'de 322 , 944'de 334'dür. Gıda maddelerinde endeks, 423'e kadar çıkmıştır. İstanbul'da umumî endeks şu şekildedir: 1939'dan itibaren 101, 112, 138,212, 347, 343'tür.

Gıda maddeleri üzerinde ise en yüksek rakam 510'a çıkmıştır.

Her iki endekste de gördüğümüz manzara şudur: Gıda maddeleri fiyatlarında 1944 yılı, 1943 yılına nazaran gerek İstanbul'da ve gerek Ankara'da düşüklük vardır.

1945 yılında gıda maddelerinde de umumî endekste ufak kıpırdamalar olmuştur. Fakat, bunların nisbeti tetkik edilecek olursa, takibettiği seyir endişe verici mahiyette görülmez.

Arkadaşlar, dış ticaret mevzuuna geliyorum: Harbin sona ermek üzere bulunuşu, dış ticaret mevzuunda bizi, büyük meseleler karşısında bırakmaktadır.

Bu meselelerin başında fiyat konusu gelmektedir. Harp yılları içerisinde birbirine zıt iki piyasa ortasında bulunuşumuz. İhraç mallarımızın fiyatlarının artmasına sebep olmuş ve bu fiyatların dahilî fiyatlara tesir etmemesini sağlamak için ihraç maddelerimizden çıkış vergisi ve fon alınması zarureti hasıl olmuştur. Avrupa ile iktisadî münasebatın hemen hemen tamamen kesilmesinden sonra ihracat konusu önümüze çetin bir dâva halinde çıkmıştır. Fiyat meselesini muhtelif cephelerden ele alıp tetkik etmek, bu meyanda ziraî ve sınaî istihsalâtımızı sekteye uğratmıyacak bir takım tedbirler bulmak zorunda bulunuyoruz. Takdir buyurursunuz ki bu mevzular üzerinde karar alırken, diğer memleketlerin durumunu da takibetmemiz lâzımdır. Dünya iktisadî rejiminin ne olacağı, alım satım işlerinin ne şekilde tanzim edileceği ve bilhassa para konusunun ne tarzda halledileceği kesin olarak bilinmemektedir.

Fiyat intibakı konusu incelenirken dünya fiyatı diye ortaya atılan fiyatların da mesnetlerini tayin çok zordur. Çünkü liberal olan memleketlerin hemen hepsi ithalât ve ihracat üzerine esaslı takviyeler koymuş ve bazı malları sübvanisyone etmiş ve istihlâki de kısmıştır. Bütün bunlara rağmen fiyatlarımız yüksektir ve satın alabilmemiz için satmak mecburiyetinde bulunduğumuza göre bizim fiyatlarımızı mümkün olduğu kadar normale doğru götürmeğe gayret sarfetmemiz icabetmektedir. Bu konu bakanlıklararası bir komisyonda incelenmektedir. Bu incelemeler bitirildikten sonra daha geniş ölçüde bu mevzuu ele alıp tetkik edeceğiz. Ticaret Odalarımıza da bu mevzu üzerinde vazifeler verdik. Odalar harp sonu meselelerine ait görüşlerini Bakanlığa bildirmişlerdir.

İthalât meselesinde karşımızda duran zorluklardan birisi de şudur:

Harp yılları içerisinde büyük mahrumiyetler bahasına biriktirmiş olduğumuz bir miktar dövizimiz ve altınımız vardır. Bunları umumî ihtiyaç maddelerine tahsis edip az zaman içinde eritecek olursak ziraat ve sanayi sahasındaki işler için lüzumlu malzeme ve vasıtalara para bulmamız güçleşecektir. Binaenaleyh bu

mevzuda hükûmetimizin takibettiği politika ana ve esaslı ihtiyaç maddelerine döviz tahsis etmektir. Altı harp yılı içinde biriktirdiğimiz dövizleri müsrif bir mirasyedi gibi, kısa bir zaman içerisinde eritmekliğimize sizin de müsaade ve müsamaha etmiyeceğiniz tabiidir.

Bu konuya dokunulurken harp içerisinde kurulan bazı teşekküllerin idame edilip edilemiyeceği de ortaya konmuştur. Başta birlikler geliyor. Arkadaşlar, biliyorsunuz ki birlikler iki kısımdır. Birisi ihracatcılar birliği, diğeri de ithalâtçılar birliği, ihracatcılar birliği memleketimizde harp içinde kurulmuş bir müessese değildir. Tiftik sorusu münasebetile yüksek huzurunuzda vermiş olduğum izahat sırasında da belirttiğim gibi ihracatcılar birliğinin memleketimizde kurulmasına harpten önce başlanmıştır. Bu birlik tek alıcılar karşısında tek satıcı olarak çıkmağı temin için kurulmuştur. Harp yılları içinde önümüze çıkan tek alıcılar daha çok artmıştır. Binaenaleyh piyasada bir kısım tacirlerin diğerlerinden daha farklı kazanç temin etmemesi ve hakikî ihracatcıların düzenlerinin bozulmamasını temin etmek için satışların ihracatcılar arasında tevzi ve taksimi zarureti karşısında kalınmıştır. Bu itibarla ihracat birlikleri harp sonunda kalacaklar mı, kalmıyacaklar mı? Bu, dünyanın alacağı iktisadî istikamete bağlı bir iştir.

İthalâtçılar birliğine gelecek olursak: İthalâtçılar birliği, ithal maddeleri fiyatlarını murakabe etmekte ve temin edilen ithal kontenjanlarını ithalâtçılar arasında dağıtmaktadırlar.

Bunun ne kadar ehemmiyetli bir konu olduğunu yüksek takdirinize bırakıyorum. Bu konuda Düşünsel arkadaşım, birlikler için bazı sözler söylediler. Kendilerinin birliklere karşı çok yakın bir ilgi gösterdiklerini görüyorum. Geçen sene de bütçe müzakeresi münasebetile birliklere temas etmişlerdir. Ondan sonra da millî korunma kanununun tadili münasebetile komisyonda bu konuya temas buyurmuşlardır. Bendeniz de kendilerinin bu kadar ilgi gösterdikleri birlikleri ve ne tarzda çalıştıklarını yerinde görmelerini rica etmiştim. Gittiler, birliklerin gördükleri işleri gözden geçirdiler ve gelip bendenize, birliklerin gayet iyi çalışan bir müessese olduklarını söylediler. Mahaza o tarihten bu tarihe kadar birliklerin işlerinde bir değişiklik olduysa, bilmiyorum, emretsinler, daha iyi çalışmaları için elimden geleni yapacağımdan emin olsunlar.

Bundan sonra Düşünsel arkadaşım, tüccarları kayıt altına alan bir kanunun hazırlandığından bahis buyurdular.

Tüccarları kayıt altına alan kanunun hazırlandığını bendeniz bilmiyorum. Ticaret Bakanlığı dışında diğer bir Bakanlığın tüccarları kayıt altına alan bir kanun hazırlıyacağını da zannetmiyorum. Tacirlerden bahis açılmışken bir noktayı da aydınlatmak isterim.

Ticaret Bakanlığınız, ticarî teşekküllerle sıkı bir temas halindedir. Bilhassa bu teşekküllerden daima yaşıyacak olan ticaret odalarını, yalnız Ticaret Bakanlığının değil, hükûmetin iktisadî işlerde bir müşavere organı haline getirmek için çalışmak-

tayız. Yalnız bunda muvaffak olmak büyük gayretler sarfına bağlıdır. Bütün Türkiye'ye yayılan ticaret odalarının hepsinin istenilen seviyeye ulaşması zamana bağlıdır. Biz ticaret odalarının heyeti umumiyesinden süzülmüş ve "Türkiye Ticaret Odası" adı altında bir odanın doğmasına çalışıyoruz ve bu odayı Türkiye'nin bütün iktisadî ve ticarî hareketlerini gözden geçirecek ve takibedecek şekilde teçhiz etmek istiyoruz. Oda bu şekilde kurulunca, hükûmeti iktisadî sahada çok iyi tenvir edecek bir vaziyete gelecektir. Ticaret Bakanlığınız bütün tacirlerin teker teker fikirlerini soramaz. Ticaret Bakanlığınız ancak ticarî teşekküllerle işbirliği yapabilir. Bu çalışmalarımıza karşı ticarî teşekküller tarafından gösterilen ilgi ve yardım o derecededir ki, bu dâvada muvaffak olacağımızı umuyorum.

R. VARDAR (Zonguldak)- Çok güzel.

TİCARET BAKANI C. S. SİREN (Devamla)- Bu mevzuda gene bir noktayı aydınlatmak isterim. Ticaret Bakanlığınız, ticaret odalarının bir devlet dairesi haline sokulmasını arzu etmemektedir. Ticaret odalarını Türk dahilî piyasasının nabzını yoklıyan, onun rahatsızlığını bulup çıkaran bir hekim haline getirmek emelimizdir.

Düşünsel arkadaşımız, ampulden bahsettiler. Arkadaşlar, ampul bizim memleketimize Avrupa'dan ithal edilen bir madde idi. Avrupa ile münasebetimiz kesildikten sonra, bittabi ampul ithali durdu. Ampul darlığını gidermek için bir çok teşebbüslere girişilmiş ve ihtiyacımızın fevkinde de ampul siparişleri yapılmıştır. Yalnız müsaade buyurursanız, bunların miktarlarını burada arzedemiyeceğim.

Dış ticaret işlerine ait maruzatımı bitirmeden önce, bir noktaya daha temas edeceğim.

Memleketimizdeki kredi müesseselerinin adedi, biliyorsunuz ki mahduttur. Dış ticareti iyi bir şekilde finansa edebilmek için memleketimizde bir müesseseye ihtiyaç olduğu anlaşılmaktadır. Dış ticaret bankası adını vererek üzerinde çalıştığımız bu konu, bugüne kadar filiyat sahasına geçememiştir. Bunun iki sebebi vardır:

Sebeplerden biri: Harp içerisinde iyi organizasyon yapmak müşkülâtı, iyi eleman bulamıyan bir müessesenin bittabi verimli olamıyacağı aşikârdır.

İkincisi de: Bu bankaya sermaye koyacaklarla aramızda tam bir mutabakat hasıl olmaması.

Bu ikinci sebep o kadar ehemmiyetli değildir. Dış ticaret sahasını kuvvetli bir kredi müessesesile teçhiz edecek olursak öyle zannediyorum ki, memleketimizdeki diğer kredi müesseseleri kendi sahalarında daha geniş ölçüde hareket imkânını bulacaklardır.

Arkadaşlar, toprak mahsulleri ofisinin durumuna geçiyorum. Toprak mahsulleri ofisi 1944 mahsul yılı içinde çok çetin bir vazife görmüştür. Bu vazifenin büyüklüğünü huzurunuzda canlandırmak için bir iki rakam okuyacağım.

Haziran 1944 ayına 375 bin ton bir stokla giren toprak mahsulleri ofisinin 24 Mayıs 1945 tarihine kadar eline ayrıca 1,180,164 ton hububat geçmiştir.

Bunların bir kısmı vergiden, bir kısmı serbest alımdan ve bir kısmı da ziraî kombinalardan gelmektedir. Memleketimizdeki ambar durumu, ulaştırma vasıtaları, memur vaziyeti gözönünde bulundurulacak olursa, 1,5 milyon tonluk hububatı derleyip toplayan ve istihlâk merkezlerine ulaştıran bu müesseseyi iyi çalışmış sayacağınızı umarım. Toprak mahsullerinin 2 Mayıs 1945 stoku 810,000 tondur. Bu stokun kıymeti hakkında bir fikir edinmenizi temin etmek için şunları tebarüz ettireceğim: İskele, istasyonlar ve müstehlik bölgelerdeki stok miktarı 621 bin ton, iskele, istasyon ve şoselere bağlı, nakli mümkün olan iç bölgelerde 157,000 ton. Bunlara uzak olan yerlerde de 32,000 tondur. 810,000 ton stokun kıymeti hakkında bu rakamlar yüksek heyetinize bir fikir verir sanırım.

Toprak mahsulleri ofisinin mühim başarılarından biri de ambar mevzuudur. 1944 yılı bütçesi görüşülürken yüksek heyetinize toprak mahsulleri ofisinin elindeki kapama vasıtalarının 400 küsur bin ton olduğunu ifade etmiştim. 1944 mahsul yılına girerken vaziyet bu idi. 1944 nihayetine kadar bu miktar 964,488 ton çıkarılmıştır. 1945'te halen 1,030,180 ton kapama vasıtamız vardır ve 1945 içerisinde tesis ve inşa edileceklerle beraber elimizdeki tonaj miktarı 1,395,000 tona baliğ olacaktır. Bunların bir kısmı kiralık ambarlardır, bir kısmı da açık ambar dediğimiz ambarlardır. Memlekette ambar ve kapama vasıtaları yokluğu içinde çalışan bir müessesenin ambar durumunu bu hale getirmesi her halde kayde değer bir keyfiyettir zannederim. Toprak mahsulleri ofisi 519 yerde işi olan ve 128 yerde bilfiil teşkilât kurup çalışan bir teşekküldür. Memleketin 519 yerinde yayılı teşkilâtla iş gören bir devlet müessesesi yoktur. Çoğu medenî vasıtalardan uzak yerlerde, bir sürü mahrumiyet içinde çalışan ve bir çok yerlerde müstahsili dahi kendilerine acındıran bu arkadaşlar 1944 yılında bizi memnun edecek bir mesai göstermişlerdir. Yalnız bu kadar geniş teşkilât içinde bazı bozuk, ahlâksız memurlara tesadüf edilebilir. Fakat onlar da yakalanıp derhal cezalandırılmaktadır. Toprak mahsulleri ofisinin hububatı muhafaza şekline gelecek olursak 1,5 milyon ton hububatı alan ve bunun 750 bin küsur tonunu sarfeden bir müessese kayıplara uğramamak mümkün değildir. Fakat hemen sizi temin edebilirim ki, bugüne kadar aldığımız malûmat toprak mahsulleri ofisine endişe uyandıracak bir zarar bulunmadığı merkezindedir. Yalnız önümüzdeki aylar içinde sıcaklar başladıktan sonra bozulmağa maruz kalması ihtimali olan stoklarımızı şimdiden yer değiştirerek ve bir arkadaşımızın da ifade ettiği gibi aktarma yaparak ve istihlâk merkezlerine sevkederek bozulmadan elden çıkarmağa çalışıyoruz. Bu konuyu bitirmeden, hububat ihraç meselesine de dokunmak istiyorum. Arkadaşlar, büyük bir titizlikle ve büyük emekler mahsulü olarak biriktirdiğimiz hububatı memlekette ihtiyaç varken elden çıkarmıyacağımıza emin olunuz. Hububat sarfiyatını memleket içinde çoğaltmak için tedbirler almış bulunuyoruz. İstihsali istihlâkine yetmiyen yerlerde köylülere hububat satışı yapıyoruz. Yalnız bunların ihtiyaç sahiplerinin eline geçmesi için kendilerinden ihtiyaç vesikası arıyoruz. Bir çok istihlâk merkezinde, hattâ fiyat tereffüü görülen yerlerde satışlar yapmaktayız.

Bundan başka hububat istihlâkini de fazla arttırıcı tedbirlerle mahsul vaziyeti belli olduktan sonra geçeceğiz. Hepimizi endişe içinde bırakan kuraklığın tekrar geriye doğru giderek, kısıntı tedbirleri almağa bizi mecbur etmemesini temenni ederim.

Bundan sonra Hikmet Bayur arkadaşımızın toprak mahsulleri ofisinde vukubulduğunu ifade ettikleri suiistimal meselesine geçiyorum: Bu mesele iki tanedir. Bunlardan birisi, mübadele, diğeri de inşaat işidir. Bu iki konu murakabe heyeti raporlarına intikal etmiştir. Umumî murakabe heyeti, Başbakanlığa bağlı bir teşekkül olduğuna göre suiistimalleri ve kötülükleri kapama hevesine kapılmış olsaydı, bu rakamların içinde Hikmet Bayur'un da aldığı malûmatı dercettirmemenin yolunu arardık (uğultular). Fakat hemen şunu arzedeyim ki, hükûmetimiz her türlü suiistimalin ve kötülüğün büyük bir titizlikle peşindedir. 1943 Ocak ayında elde mevcut mısırların çürüme tehlikesine uğraması ve halkın iaşesi belediyelerin mısır bulmakta müşkülâta uğraması ve elinde mısır olmasına rağmen bakliyelerin ve pirincin bulunmaması ve Millî Savunma Bakanlığının da ordu için bunlara ihtiyaç göstermesi mübadele mevzuunu ortaya koymuştur. Bu işe girişilirken Karadeniz bölgesindeki valilerden mısırla fasulyenin mübadele edilip edilemiyeceği sorulmuştu. Valiler bunun iyi bir hareket olacağını ve iki kilo mısıra mukabil bir kilo fasulye alınmasının muvafık olacağını bildirmişlerdir. Bu şekilde mübadele başlamıştır. Karadeniz havzasında fasulye ile 2700 küsur ton mısır değiştirilmiştir.

Bundan sonra Karadenizde fasulye darlığı başlamış, valiler ofise müracaat ederek ve fasulye fiyatlarının çok yukarıya çıktığını ileriye sürerek mübadelenin durdurulmasını istemişlerdir. Bunun üzerine mübadele Karadeniz dışına intikal ettirilmiş ve mübadele bir kilo fasulyeye iki kilo mısır ve bir kilo pirince dört kilo mısır esası üzerinde belediyelerden mutemet vesikası getiren tacirlerle yapılmıştır. Bu şekildede 21 bin ton mısır mübadele edilmiştir. Bundan sonra nisbet değiştirilmiş, bir kilo fasulyeye mukabil bir buçuk kilo mısır, bir kilo pirince mukabil üç kilo mısır esas kabul edilmiştir. Bu şekilde de 5423 ton mısır mübadele edilmiştir. Bu mübadelelerde mısırla muhtelif yerlerde verilmiş olmasına mukabil, fasulye ve pirinçler büyük merkezlerden alınmıştır. Meselâ fasulye ve pirincin yarısı İstanbul'da tesellüm edilmiştir. İlk mübadele binden fazla şahıslar arasında ve ikinci ve üçüncü mübadele de otuz kadar şahıs arasında yapılmıştır. Ofisin yapmış olduğu bu mübadelede bir zarar görülmemektedir. Ofis piyasa fiyatlarına tâbi olamıyacağına göre, ofisin mübadele yolile, millî savunma ihtiyaçları için ucuz fasulye ve pirinci temin ettiği anlaşılmaktadır.

Bu mevzu, Ticaret Bakanlığınıza haber verilmiştir. Teftiş heyeti reisini bu işleri gözden geçirip tetkik etmeğe memur ettim. Dosyalar üzerinde yapmış olduğu tetkiklerin neticesini getirdi ve bu meselede suç teşkil edecek bir cihet olmadığını, çünkü yapılmış olan bu muamelenin bir hususiyet taşımadığını, mübadelenin valilerin malûmatı dahilinde ve belediye mutemet vesikası ibraz edenlere yapıldığını ve mübadele yapılan şahıslara birbirinden farklı muamele edilmediğini ifade etti.

Bundan sonra mevzu umumî murakabe heyeti raporuna intikal etti. Bendeniz, bu meselenin umumî heyette görüşmeler sırasında izahını yaptım. Arkadaşlarım, bu meselenin yeniden tahkik edilmesini istediler. Ve ben de bu meseleyi yeniden tahkik etmek üzere iki müfettişe tevdi ettim. Müfettişler aylarca çalıştıktan sonra umumî murakabe heyetinin raporuna mesnet olan rakamların doğru olarak alınmadığını ve yapılan mukayeselerin yanlış esaslara istinat ettiğini tesbit ederek bu mevzuda suç bulunmadığına karar verdiler. Bu arada İstanbul Cumhuriyet Savcılığı gazetelere bu mevzuun intikal etmesi üzerine bizzat dosyaları istedi. Savcılığa bu meseleyi tahkik ettirmekte olduğumuzu ve tahkik neticesinde varacağımız neticelerle beraber dosyayı göndereceğimizi yazdık. Dosyalar da İstanbul Cumhuriyet Savcılığına gönderilmiş bulunmaktadır. Binaenaleyh hâdise bütün cepheleriyle adliyeye intikal etmiş bulunuyor.

R. DOLUNAY (Niğde)- Mahkemeye siz vermediniz, adliye sizden istedi, siz lüzum görmemiştiniz.

TİCARET BAKANI C. S. SİREN (Devamla)- İstenmeseydi, lüzum görmiyecektik. Nasıl lüzum görülebilirdi ki, iki müfettiş işte suç olmadığı neticesine varıyor.

Şimdi ikinci meseleye geçiyorum. Ofisin inşaatı işini Sümerbank inşaatiyle mukayese etmenin doğru olmaması lâzımgelir. Toprak mahsulleri ofisinin inşaat işleri dağınık, birbirinden çok uzak ayrı ayrı yerlerde bulunmaktadır. Mübadele işinin tahkik edilmesini talebeden komisyon bu mevzu üzerinde şunları söylemektedir: Müteahhitlerin yüzdelerini tetkik etmek üzere encümenimizde bir su komisyonu teşkil edilmiş ve ofisin inşaatı idarede kullanılan usullerile Sümerbank inşaatını idare usulleri ve müteahhitlere her iki müessesece verilmiş olan kâr yüzdelerinin ve inşaatın demiryollarına uzaklıkları dahi nazarı dikkate alınarak etraflıca tetkik olunmuş, ufak tefek farklar arada görülmüşse de bunun ofis işlerinin incelikleri ve diğer müşkülât muvacehesinde zarurî olduğu kanaatine varılmıştır.

Arkadaşlar, biliyorsunuz suiistimal bir bünyeye girdikten sonra o bünyeyi tahribeden tehlikeli bir hal alır. Suiistimali görüp, üzerine ayağımızı basıp geçeceğimizi tahmin etmiyeceğinizi umarım. Bendeniz şahsen 11 sene maliye müfettişliği yaptım ve bu 11 senelik müfettişliğim hayatımda da suiistimalleri kovalamak vazifemdi. Onun için ben suiistimalini bildiğim bir adamı, kim olursa olsun mahkemeye tevdi etmiyecek ve suiistimalleri müsamaha ile karşılayabilecek bir adam değilim. Takdir sizindir.

Muhterem arkadaşlar, Ticaret Bakanlığınızın zor ve çetin işlerine göstermiş olduğunuz ilgiden dolayı teşekkürlerimi bir defa daha arzederim. Bu zor işleri başarmak için biz elimizden gelen gayreti sarfetmekteyiz. Mümkün olandan az emek harcadığımız ve bütün enerjimizi kullanmadığımız zaman da ıstırap duyarız. Fakat vicdanımızın huzurunda rahatız. Çünkü bütün mevcudiyetimizle işe kendimizi vakfettiğimize kaniiz. Şimdi başkaca emirleriniz varsa onları bekliyorum. (Alkışlar). »

1945 Yılı 7 Aylık Bütçe Kanununa Verilen Oyların Sonucu[411]

1945 yılı yedi aylık bütçe kanununa 5'i ret, 368'i kabul olmak üzere 373 milletvekili oy vermiştir. 1945 malî yılı bütçesi 368 oyla kabul edilmiştir.

(Kanun kabul edilmiştir.)

«

Üyeler sayısı : 455
Oy verenler : 373
Kabul edenler : 368
Kabul etmiyenler : 5
Çekinserler : 0
Oya katılmıyanlar : 77
Boşlar : 5

[Kabul edenler]

AFYONKARAHİSAR
İ. H. BALTACIOĞLU
H. ÇERÇEL
M. GÖNENÇ
Dr. A. H. SELGİL
A. TAŞKAPILI
B. TÜRKER
S. YURDKORU

AĞRI
H. BAYRAK
H. TUGAÇ

AMASYA
Z. TARHAN
E. URAS
A.K. YİĞİTOĞLU

ANKARA
M. AKSOLEY
Gl. N. ANILMIŞ
B. BAYKAN
A. BAYTIN
H. O. BEKATA
R. BÖREKÇİ
A. ÇUBUKÇU
F. DALDAL
M. ERİŞ
M. KAYAOĞLU
H. N. MIHÇIOĞLU
M. ÖKMEN
Z. YÖRÜK

ANTALYA
N. AKSOY
M. ÇANKAYA
H. T. DAĞLIOĞLU
Dr. G. KAHRAMAN
T. SÖKMEN
N. E. SUMER

AYDIN
Dr. H. ALATAŞ
Gl. R. ALPMAN
Dr. M. GERMEN
N. GÖKTEPE
Dr. R. LEVENT

BALIKESİR
M. AKPINAR
O. N. BURCU
P. ETÇİOĞLU
H. KÜÇÜKLER
H. KARAN
H. ONAT
S. ORGEEVREN
Gl. K. ÖZALP
F. TİRİTOĞLU
Y. S. UZAY
İ. H. UZUNÇARŞILI

BİLECİK
M. Ş. ESENDAL
K. GÜLEK
Dr. M. SUNER

BİNGÖL
T. BANGUOĞLU
F. F. DÜŞÜNSEL

BİTLİS
M. ERTAN
B. OSMA

411 ***TBMM Tutanak Dergisi***, *Dönem: VII, Toplantı: 3, Cilt: 17, Altmış beşinci birleşim, 29.V.1945, 510-512. ss.*

BOLU
H. Ş. ADAL
Korgl. A. ALPTOĞAN
H. C. ÇAMBEL
H. R. ÖYMEN
C. ÖZÇAĞLAR
C. S. SİREN
Dr. Z. ÜLGEN

BURDUR
Ş. ENGİNERİ
Dr. A. R. YEŞİLYURT

BURSA
A. AKGÜÇ
Gl. Â. ATLI
A. DURU
A. M. ERHAN
M. F. GERÇEKER
Dr. R. GÜRAN
F. GÜVENDİREN
Dr. S. KONUK
M. B. PARS
Dr. M. T. SİMER
Gl. N. TINAZ

ÇANAKKALE
S. T. ARSAL
S. BATU
R. BULAYIRLI
R. N. GÜNTEKİN
A. KAMÇIL

ÇANKIRI
Dr. A. ARKAN
A. İNAN
T. ONAY
M. A. RENDA

ÇORUH
A. R. EREM
M. M. KANSU
A. TÜZÜN
A. US

ÇORUM
H. AKDOĞAN
E. S. AKGÖL
N. ATALAY
Dr. M. CANTEKİN
M. ÇAĞIL
Dr. C. KAZANCIOĞLU

DENİZLİ
F. ASAL
Dr. H. BERKMAN
A. EGE
H. GÜNVER
N. KÜÇÜKA
E. A. TOKAD
Dr. B. UZ

DİYARBAKIR
O. OCAK
Dr. İ. T. ÖNGÖREN
Gl. K. SEVÜKTEKİN
K. ŞEDELE
Ş. ULUĞ

EDİRNE
Dr. F. MEMİK

ELÂZIĞ
F. A. AYKAÇ
H. KİŞİOĞLU
İ. YALÇIN

ERZİNCAN
B. K. ÇAĞLAR
A. FIRAT
F. KALFAGİL
A. S. İLTER
Ş. SÖKMENSÜER

ERZURUM
A. AKYÜREK
S. ALTUĞ
Gl. P. DEMİRHAN
R. DİNÇ
N. DUMLU
N. ELGÜN
M. H. GÖLE
Ş. KOÇAK
Gl. Z. SOYDEMİR

ESKİŞEHİR
Y. ABADAN
İ. ARUKAN
İ. U. AYKURD
İ. ÖZDAMAR

GAZİANTEB
Dr. M. A. AĞAKAY
Ö. A. AKSOY
C. S. BARLAS
Dr. M. CANBOLAT
B. KALELİ
Dr. A. MELEK
Ş. ÖZDEMİR
M. ŞAHİN

GİRESUN
M. AKKAYA
İ. GÜRAK
İ. SABUNCU
A. SAYAR
N. OSTEN

GÜMÜŞHANE
H. F. ATAÇ
Ş. ERDOĞAN
R. GÜRELİ
C. SELEK
E. S. TÖR

HAKKÂRİ
A. R. GÖKSİDAN

HATAY
A. Ş. DEVRİM
Gl. E. DURUKAN
H. ILGAZ
B. S. KUNT
H. SELÇUK
A. TÜRKMEN

İÇEL

Dr. M. BERKER
Gl. Ş. TÜRSAN

İSPARTA

K. AYDAR
M. KARAAĞAÇ
H. ÖZDAMAR
K. TURAN

İSTANBUL

C. E. ARSEVEN
Dr. G. ATAÇ
A. BAYINDIR
Gl. R. BELE
A. H. DENİZMEN
Dr. H. DİKER
İ. A. GÖVSA
Dr. Gl. N. İ. GÖZCÜ
Z. KARAMURSAL
H. KORTEL
Ş. Â. ÖGEL
F. ÖYMEN
V. SARIDAL
İ. H. ÜLKMEN
A. R. TARHAN

İZMİR

Ş. ADALAN
B. ARIMAN
M. BİRSEL
Dr. H. H. CURA
E. ÇINAR
S. EPİKMEN
R. KÖKEN
H. ONARAN
E. ORAN
Dr. K. ÖRS
Ş. SARACOĞLU
Ş. YUNUS
H. Â. YÜCEL

KARS

C. DURSUNOĞLU
Gl. H. DURUDOĞAN
Ş. KARACAN
Dr. E. OKTAY
Z. ORHON
E. ÖZOĞUZ

KASTAMONU

A. BİNKAYA
T. COŞKAN
H. ÇELEN
H. ÇORUK
Dr. F. ECEVİT
N. TAMAÇ
T. TAŞKIRAN

KAYSERİ

F. BAYSAL
A. H. KALAÇ
R. ÖZSOY
M. K. ŞATIR
M. TANER
N. TOKER
C. TÜZEL
S. H. ÜRGÜBLÜ

KIRKLARELİ

Korgrl. K. DOĞAN
N. A. KANSU

KIRŞEHİR

F. SELER
Ş. TORGUT
İ. TURAN

KOCAELİ

S. ARTEL.
Dr. F. Ş. BÜRGE
A. DİKMEN
R. FENMEN
S. PEK
İ. TOLON
S. YARGI
İ. S. YİĞİT

KONYA

S. ARIKAN
V. BİLGİN
M. A. BİNAL
Gl. A. F. CEBESOY
S. ÇUMRALI
Ş. ERGUN
F. GÖKMEN
Dr. S. IRMAK
H. KARAGÜLLE
K. OKAY
N. H. ONAT
A. R. TÜREL
Dr. O. Ş. ULUDAĞ

KÜTAHYA

B. ATALAY
H. BENLİ
Dr. A. S. DELİLBAŞI
M. ERKMEN
S. KUTMAN
H. PEKCAN
R. PEKER
V. UZGÖREN
A. TİRİDOĞLU

MALATYA

E. BARKAN
N. BAYDAR
M. ÖKER
Dr. C. ÖZELÇİ
M. Ş. ÖZPAZARBAŞI
M. PEKTAŞ
H. SAĞIROĞLU
K. SAYIN
O. TANER
T. TEMELLİ
M. N. ZABCI

MANİSA
Korgl. A. R. ARTUNKAL
H. BAYUR
O. ERÇİN
İ. ERTEM
Ş. R. HATİPOĞLU
Dr. S. E. KÂATÇILAR
F. KURDOĞLU
Y. ÖZEY
F. USLU

MARAŞ
Dr. K. BAYİZİT
R. KAPLAN
H. R. TANKUT
A.H. TANPINAR
A. YAYCIOĞLU

MARDİN
E. ERGİN
R. ERTEN
H. MENEMENCİOĞLU
Dr. A. URAS
L. ÜLKÜMEN

MUĞLA
Orgl. İ. ÇALIŞLAR
C. KARAMUĞLA
H. KİTABCI
F. O. MENTEŞEOĞLU

MUŞ
K. KOTAN

NİĞDE
A. G. BODRUMLU
R. DOLUNAY
H. MENGİ
Dr. R. F. TALAY
H. ULUSOY

ORDU
Ş. AKYAZI
İ. ÇAMAŞ
Dr. V. DEMİR
Dr. Z. M. SEZER
H. ŞARLAN
H. YALMAN
M. YARIMBIYIK

RİZE
T. B. BALTA
K. KAMÛ
F. SİRMEN

SAMSUN
H. ÇAKIR
Z. DURUKAN
Amiral F. ENGİN
S. ERBAY
İ. EZGÜ
N. FIRAT
N. ÖZTUZCU
M. A. YÖRÜKER

SEYHAN
D. ARIKOĞLU
S. ÇAM
K. ÇELİK
Gl. N. ELDENİZ
Ş. İŞCEN
H. URAN

SİİRD
A. R. ESEN
E. KILIÇÇIOĞLU
S. TUNCAY
B. TÜRKAY

SİNOB
C. ATAY
C. K. İNCEDAYI
Dr. B. KÖKDEMİR
H. ORUCOĞLU

SİVAS
M. Ş. BLEDA
E. DİZDAR
A. ESENBEL
Ş. GÜNALTAY
H. IŞIK
K. KİTAPÇI
Amiral H. GÖKDALAY
N. SADAK
R. Ş. SİRER
İ. M. UĞUR
A. YURDAKUL

TEKİRDAĞ
E. ATAÇ
F. ÖZTRAK
C. UYBADIN

TOKAD
S. ÇELİKKOL
M. DEVELİ
R. ERİŞKEN
H. N. KEŞMİR
C. KOVALI
G. PEKEL
N. POROY
R. A. SEVENGİL

TRABZON
S. ABANOZOĞLU
M. S. ANAMUR
F. A. BARUTCU
S. DAY
D. EYİBOĞLU
T. GÖKSEL
R. KARADENİZ
L. YAVUZ

TUNCELİ
N. S. SILAN
K. KAMÛ

URFA
K. BERKER
H. S. COŞAR
R. SOYER
A. K. TECER
E. TEKELİ
S. K. YETKİN

VAN
İ. ARVAS
N. BERBER
YOZGAD
M. ALLIOĞLU
C. ARAT
Z. ARKANT
S. İÇÖZ
Y. D. KARSLIOĞLU
S. KORKMAZ
A. SUNGUR
ZONGULDAK
Dr. R. BARKIN
E. ERİŞİRGİL
A. GÜREL
Y. Z. ÖZENÇİ
Ş. TANSAN
R. VARDAR

[Kabul etmiyenler]

AYDIN
A. MENDERES
ESKİŞEHİR
E. SAZAK
İÇEL
R. KORALTAN
İZMİR
C. BAYAR
KARS
F. KÖPRÜLÜ

[Oya katılmıyanlar]

AFYONKARAHİSAR
A. ÇETİNKAYA (İ.)
AĞRI
R. R. PASİN (İ.)
AMASYA
N. AKTIN (Hasta)
ANKARA
F. R. ATAY (İ.)
İ. İNÖNÜ (Cumhurbaşkanı)
ANTALYA
Dr. C. TUNCA
AYDIN
A. S. LEVEND
BALIKESİR
H. ÇARIKLI
M. DEMİR
BİLECİK
K. SUN
BURSA
R. CANITEZ (Başkanvekili)
ÇANAKKALE
H. ERGENELİ
ÇANKIRI
B. ERGİN (Hasta)
ÇORUM
İ. EKER (Ö.)
N. KAYAALP
DENİZLİ
Y. BAŞKAYA (İ.)
DİYARBAKIR
R. BEKİT (Ö.)
EDİRNE
M. E. AĞAOĞULLARI
F. BALKAN
E. DEMİRAY
M. N. GÜNDÜZALP
ELÂZIĞ
F. AĞRALI
S. SAĞIROĞLU
GİRESUN
Gl. İ. SÖKMEN (Hasta)
A. ULUS
F. YÜZATLI (İ.)
İÇEL
T. C. BERİKER
F. C. GÜVEN
Ş. TUGAY
H. S. TANRIÖVER
İSPARTA
C. TÜZÜMEN
İSTANBUL
Dr. K. C. BERKSOY (İ.)
S. CİMCOZ
A. Ş. ESMER (İ.)
G. B. GÖKER (Hasta)
F. HAMAL
Gl. K. KARABEKİR
H. C. YALÇIN (İ.)
İZMİR
H. MENTEŞE
KARS
E. DEMİREL
KASTAMONU
Z. ORBAY (İ.)
R. SALTUĞ
KAYSERİ
Ö. TAŞÇIOĞLU
KIRKLARELİ
Z. AKIN
Ş. ÖDÜL
Dr. F. UMAY
KIRŞEHİR
F. ÇOBANOĞLU
KOCAELİ
Gl. M. BAKÛ (Hasta)
KONYA
A. H. DİKMEN (E.)
T. F. SILAY
KÜTAHYA
Ö. B. UŞAKLI (İ.)

MANİSA
R. N. EDGÜER (Hasta)
K. KARAOSMAN (Hasta)
H. SARHAN

MARDİN
İ. F. ALPAYA (İ.Ü.)
Gl. S. DÜZGÖREN

MUĞLA
S. GÜNEY (İ.)

MUŞ
H. KILICOĞLU (İ.)

NİĞDE
F. SOYLU (Hasta)
H. TEPEYRAN

ORDU
S. S. TARCAN (İ.)

RİZE
H. C. BELÜL
Dr. S. A. DİLEMRE
A. ZIRH

SEYHAN
C. ORAL
Dr. K. SATIR
A. M. YEGENA

SİNOB
İ. H. SEVÜK (Hasta)

TEKİRDAĞ
R. APAK
E. PEKEL (Ö.)
N. TRAK

TRABZON
H. N. BOZTEPE
H. SAKA (Bakan)

VAN
M. BOYA

ZONGULDAK
Ş. DEVRİN (İ.)
H. A. KUYUCAK (İ.) »

Bakanlar Kuruluna Verilen Güvenlik Oyların Sonucu [412]

(Kanun kabul edilmiştir.)

«

Üye sayısı : 455
Oy verenler : 366
Güven oyu verenler : 359
Güven oyu vermeyenler : 7
Çekinserler : 0
Oya katılmıyanlar : 84
Boşlar : 5

[Kabul edenler]

AFYONKARAHİSAR
İ. H. BALTACIOĞLU
H. ÇERÇEL
M. GÖNENÇ
Dr. A. H. SELGİL
A. TAŞKAPILI
B. TÜRKER
S. YURDKORU

AĞRI
H. BAYRAK
H. TUGAÇ

AMASYA
Z. TARHAN
E. URAS
A.K. YİĞİTOĞLU

ANKARA
M. AKSOLEY
Gl. N. ANILMIŞ
B. BAYKAN
A. BAYTIN
H. O. BEKATA
R. BÖREKÇİ
A. ÇUBUKÇU
F. DALDAL
M. ERİŞ
M. KAYAOĞLU
H. N. MIHÇIOĞLU
M. ÖKMEN
Z. YÖRÜK

ANTALYA
N. AKSOY
M. ÇANKAYA
H. T. DAĞLIOĞLU
Dr. G. KAHRAMAN

412 ***a.g.e.***, *513-516. ss.*

T. SÖKMEN
N. E. SUMER

AYDIN

Dr. H. ALATAŞ
Gl. R. ALPMAN
Dr. M. GERMEN
N. GÖKTEPE
Dr. R. LEVENT

BALIKESİR

M. AKPINAR
O. N. BURCU
H. ÇARIKLI
P. ETÇİOĞLU
H. KARAN
H. ONAT
S. ORGEEVREN
Gl. K. ÖZALP
F. TİRİTOĞLU
Y. S. UZAY
İ. H. UZUNÇARŞILI

BİLECİK

M. Ş. ESENDAL
K. GÜLEK
Dr. M. SUNER

BİNGÖL

T. BANGUOĞLU
F. F. DÜŞÜNSEL

BİTLİS

M. ERTAN
B. OSMA

BOLU

H. Ş. ADAL
Korgl. A. ALPTOĞAN
H. C. ÇAMBEL
H. R. ÖYMEN
C. ÖZÇAĞLAR
C. S. SİREN
Dr. Z. ÜLGEN

BURDUR

Ş. ENGİNERİ
Dr. A. R. YEŞİLYURT

BURSA

A. AKGÜÇ
Gl. Â. ATLI
A. DURU
A. M. ERHAN
M. F. GERÇEKER
Dr. R. GÜRAN
F. GÜVENDİREN
Dr. S. KONUK
M. B. PARS
Gl. N. TINAZ

ÇANAKKALE

S. T. ARSAL
S. BATU
R. BULAYIRLI
R. N. GÜNTEKİN
A. KAMÇIL

ÇANKIRI

Dr. A. ARKAN
A. İNAN
T. ONAY
M. A. RENDA

ÇORUH

A. R. EREM
M. M. KANSU
A. TÜZÜN

ÇORUM

H. AKDOĞAN
E. S. AKGÖL
Dr. C. KAZANCIOĞLU
N. ATALAY
Dr. M. CANTEKİN
M. ÇAĞIL

DENİZLİ

F. ASAL
Dr. H. BERKMAN
A. EGE
H. GÜNVER
N. KÜÇÜKA
E. A. TOKAD
Dr. B. UZ

DİYARBAKIR

O. OCAK
Dr. İ. T. ÖNGÖREN
Gl. K. SEVÜKTEKİN
K. ŞEDELE
Ş. ULUĞ

EDİRNE

Dr. F. MEMİK

ELÂZIĞ

F. A. AYKAÇ
H. KİŞİOĞLU
İ. YALÇIN

ERZİNCAN

B. K. ÇAĞLAR
A. FIRAT
F. KALFAGİL
A. S. İLTER
Ş. SÖKMENSÜER

ERZURUM

A. AKYÜREK
S. ALTUĞ
Gl. P. DEMİRHAN
R. DİNÇ
N. DUMLU
N. ELGÜN
M. H. GÖLE
Ş. KOÇAK

Gl. Z. SOYDEMİR

ESKİŞEHİR

Y. ABADAN
İ. ARUKAN
İ. U. AYKURD
İ. ÖZDAMAR

GAZİANTEB

Dr. M. A. AĞAKAY
Ö. A. AKSOY
C. S. BARLAS
Dr. M. CANBOLAT
B. KALELİ
Dr. A. MELEK
Ş. ÖZDEMİR
M. ŞAHİN

GİRESUN

M. AKKAYA
İ. GÜRAK
İ. SABUNCU
A. SAYAR
N. OSTEN

GÜMÜŞHANE

H. F. ATAÇ
Ş. ERDOĞAN
R. GÜRELİ
E. S. TÖR

HAKKÂRİ

A. R. GÖKSİDAN

HATAY

A. Ş. DEVRİM
Gl. E. DURUKAN
H. ILGAZ
H. SELÇUK
A. TÜRKMEN

İÇEL

Dr. M. BERKER
Ş. TUGAY
Gl. Ş. TÜRSAN

İSPARTA

K. AYDAR
M. KARAAĞAÇ
H. ÖZDAMAR
K. TURAN

İSTANBUL

C. E. ARSEVEN
Dr. G. ATAÇ
A. BAYINDIR
A. H. DİKMEN
Dr. H. DİKER
İ. A. GÖVSA
Dr. Gl. N. İ. GÖZCÜ
Z. KARAMURSAL
H. KORTEL
Ş. Â. ÖGEL
F. ÖYMEN
V. SARIDAL
İ. H. ÜLKMEN
A. R. TARHAN

İZMİR

Ş. ADALAN
B. ARIMAN
M. BİRSEL
Dr. H. H. CURA
E. ÇINAR.
S. EPİKMEN
R. KÖKEN
H. ONARAN
E. ORAN
Ş. SARACOĞLU
Ş. YUNUS
H. Â. YÜCEL

KARS

C. DURSUNOĞLU
Gl. H. DURUDOĞAN
Ş. KARACAN
Dr. E. OKTAY
Z. ORHON
E. ÖZOĞUZ

KASTAMONU

A. BİNKAYA
T. COŞKAN
H. ÇELEN
H. ÇORUK
Dr. F. ECEVİT
N. TAMAÇ
T. TAŞKIRAN

KAYSERİ

F. BAYSAL
A. H. KALAÇ
R. ÖZSOY
M. K. ŞATIR
M. TANER
N. TOKER
C. TÜZEL
S. H. ÜRGÜBLÜ

KIRKLARELİ

Korgrl. K. DOĞAN
N. A. KANSU

KIRŞEHİR

F. SELER
Ş. TORGUT
İ. TURAN

KOCAELİ

S. ARTEL.
Dr. F. Ş. BÜRGE
R. FENMEN
S. PEK
İ. TOLON
S. YARGI
İ. S. YİĞİT

KONYA

S. ARIKAN
V. BİLGİN
M. A. BİNAL
Gl. A. F. CEBESOY
S. ÇUMRALI
Ş. ERGUN
F. GÖKMEN
Dr. S. IRMAK
H. KARAGÜLLE
K. OKAY
N. H. ONAT
A. R. TÜREL
Dr. O. Ş. ULUDAĞ

KÜTAHYA

B. ATALAY
H. BENLİ
Dr. A. S. DELİLBAŞI
M. ERKMEN
S. KUTMAN
H. PEKCAN
A. TİRİDOĞLU
V. UZGÖREN

MALATYA

E. BARKAN
N. BAYDAR
M. ÖKER
Dr. C. ÖZELÇİ
M. Ş. ÖZPAZARBAŞI
M. PEKTAŞ
H. SAĞIROĞLU
K. SAYIN
O. TANER
T. TEMELLİ
M. N. ZABCI

MANİSA

Korgl. A. R. ARTUNKAL
O. ERÇİN
İ. ERTEM
Ş. R. HATİPOĞLU
Dr. S. E. KÂATÇILAR
F. KURDOĞLU
Y. ÖZEY
F. USLU

MARAŞ

Dr. K. BAYİZİT
R. KAPLAN
H. R. TANKUT
A. YAYCIOĞLU

MARDİN

Gl. S. DÜZGÖREN
E. ERGİN
R. ERTEN
H. MENEMENCİOĞLU
Dr. A. URAS
L. ÜLKÜMEN

MUĞLA

C. KARAMUĞLA
H. KİTABCI

MUŞ

K. KOTAN

NİĞDE

A. G. BODRUMLU
R. DOLUNAY
H. MENGİ
H. ULUSOY

ORDU

Ş. AKYAZI
Dr. V. DEMİR
Dr. Z. M. SEZER
H. ŞARLAN
H. YALMAN
M. YARIMBIYIK

RİZE

T. B. BALTA
K. KAMÛ
F. SİRMEN
A. ZIRH

SAMSUN

H. ÇAKIR
Z. DURUKAN
Amiral F. ENGİN
S. ERBAY
İ. EZGÜ
N. FIRAT
N. ÖZTUZCU
M. A. YÖRÜKER

SEYHAN

D. ARIKOĞLU
S. ÇAM
K. ÇELİK
Gl. N. ELDENİZ
Ş. İŞCEN
M. URAN

SİİRT

A. R. ESEN
E. KILIÇÇIOĞLU
S. TUNCAY
B. TÜRKAY

SİNOB

C. ATAY
C. K. İNCEDAYI
Dr. B. KÖKDEMİR
H. ORUCOĞLU

SİVAS

M. Ş. BLEDA
E. DİZDAR
A. ESENBEL
Ş. GÜNALTAY
H. IŞIK
K. KİTAPÇI

Amiral H. GÖKDALAY
N. SADAK
R. Ş. SİRER
İ. M. UĞUR
A. YURDAKUL

TEKİRDAĞ

E. ATAÇ
F. ÖZTRAK
C. UYBADIN

TOKAD

S. ÇELİKKOL
M. DEVELİ
R. ERİŞKEN
H. N. KEŞMİR
C. KOVALI
G. PEKEL
N. POROY
R. A. SEVENGİL

TRABZON

S. ABANOZOĞLU
M. S. ANAMUR
F. A. BARUTCU
S. DAY
D. EYİBOĞLU
T. GÖKSEL
R. KARADENİZ
L. YAVUZ

TUNCELİ

N. S. SILAN
H. ÜÇÖZ

URFA

K. BERKER
H. S. COŞAR
R. SOYER
A. K. TECER
E. TEKELİ
S. K. YETKİN

VAN

İ. ARVAS
N. BERBER

YOZGAD

M. ALLIOĞLU
C. ARAT
Z. ARKANT
S. İÇÖZ
Y. D. KARSLIOĞLU
S. KORKMAZ.
A. SUNGUR

ZONGULDAK

Dr. R. BARKIN
E. ERİŞİRGİL
A. GÜREL
Y. Z. ÖZENÇİ
Ş. TANSAN
R. VARDAR

[Güven oyu vermeyenler]

AYDIN

A. MENDERES

ESKİŞEHİR

E. SAZAK

İÇEL

R. KORALTAN

İZMİR

C. BAYAR

KARS

F. KÖPRÜLÜ

KÜTAHYA

R. PEKER

MANİSA

H. BAYUR

[Oya katılmayanlar]

AFYONKARAHİSAR

A. ÇETİNKAYA (İ.)

AĞRI

R. R. PASİN (İ.)

AMASYA

N. AKTIN (Hasta)

ANKARA

F. R. ATAY (İ.)
İ. İNÖNÜ (Cumhurbaşkanı)

ANTALYA

Dr. C. TUNCA

AYDIN

A. S. LEVEND

BALIKESİR

M. DEMİR

BİLECİK

K. SUN

BURSA

R. CANITEZ (Başkanvekili)
Dr. M. T. SİMER

ÇANAKKALE

H. ERGENELİ

ÇANKIRI

B. ERGİN (Hasta)

ÇORUH

A. US

ÇORUM

İ. EKER (Ö.)
N. KAYAALP

DENİZLİ

Y. BAŞKAYA (İ.)

DİYARBAKIR

R. BEKİT (Ö.)

EDİRNE

M. E. AĞAOĞULLARI

F. BALKAN

E. DEMİRAY

M. N. GÜNDÜZALP

ELÂZIĞ

F. AĞRALI

S. SAĞIROĞLU

GİRESUN

Gl. İ. SÖKMEN (Hasta)

A. ULUS

F. YÜZATLI (İ.)

GÜMÜŞHANE

C. SELEK

HATAY

B. S. KUNT

İÇEL

T. C. BERİKER

F. C. GÜVEN

H. S. TANRIÖVER

İSPARTA

C. TÜZÜMEN

İSTANBUL

Gl. R. BELE

Dr. K. C. BERKSOY (İ.)

S. CİMCOZ

A. Ş. ESMER (İ.)

G. B. GÖKER (Hasta)

F. HAMAL

Gl. K. KARABEKİR

H. C. YALÇIN (İ.)

İZMİR

H. MENTEŞE

Dr. K. ÖRS

KARS

E. DEMİREL

KASTAMONU

Z. ORBAY (İ.)

KAYSERİ

Ö. TAŞÇIOĞLU

KIRKLARELİ

Z. AKIN

Ş. ÖDÜL

Dr. F. UMAY

KIRŞEHİR

F. ÇOBANOĞLU

KOCAELİ

Gl. M. BAKÛ (Hasta)

A. DİKMEN

KONYA

A. H. DİKMEN (İ.)

T. F. SILAY

KÜTAHYA

Ö. B. UŞAKLI (Hasta)

MANİSA

R. N. EDGÜER (Hasta)

K. KARAOSMAN (Hasta)

H. SARHAN

MARAŞ

A. H. TANPINAR

MARDİN

İ. F. ALPAYA (İ.Ü.)

MUĞLA

Orgrl. İ. ÇALIŞLAR

S. GÜNEY (İ.)

F. O. MENTEŞEOĞLU

MUŞ

H. KILICOĞLU (İ.)

NİĞDE

F. SOYLU (İ.)

Dr. R. F. TALAY

H. TEPEYRAN

ORDU

İ. ÇAMAŞ

S. S. TARCAN (İ.)

RİZE

H. C. BELÜL

Dr. S. A. DİLEMRE

SAMSUN

C. BİLSEL (İ.)

SEYHAN

C. ORAL

Dr. K. SATIR

A. M. YEGENA

SİNOB

İ. H. SEVÜK (Hasta)

TEKİRDAĞ

R. APAK

E. PEKEL (Ö.)

N. TRAK

TRABZON

H. N. BOZTEPE

H. SAKA (Bakan)

VAN

M. BOYA

ZONGULDAK

Ş. DEVRİN (İ.)

H. A. KUYUCAK (İ.) »

Bakanlar Kuruluna Güven Oyu Verilmesini Müteakip Başbakan Şükrü Saracoğlu'nun Meclis'te Yaptığı Konuşma[413]

« BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (İzmir) - Arkadaşlar; müzakerelerimizin başında birçok tenkitleri dinledikten sonra söz almıştım ve bu tenkitlere ana hatlar dâhilinde cevap teşkil etmek üzere aşağı yukarı şöyle konuşmuştum:

Biz eski rejimden çok fakir, çok zayıf bir varlık aldık. Bu çok zayıf varlığımıza rağmen kalbimizdeki iman, kafalarımızdaki zekâ ateşiyle bugüne kadar çalışarak bu zayıf varlığı kudretli, kuvvetli bir hale getirdik. Vaktiyle imtiyazlı şirketlerin elinde bulunan bütün müesseseleri ve buna benzer teşekkülleri kendi Devletimizin malı kıldıktan başka bunların yanıbaşında kendi elimizle muvaffak olmuş bankalar, şimendiferler ve müesseseler kurduk. Bu söylediklerime bugün ufak bir mukayese ilâve edeceğim. Gazetelerde intişar eden vesikalardan öğrendiğimize göre vaktiyle İttihat ve Terakki Hükûmetinin Maliye Nazırı büyük ve vatani bir iş için lâzım olan 20 bin altını bulabilmek için kapı kapı dolaşmış ve her yerden eli boş dönmüştü. Bugün Cumhuriyet Hükûmeti böyle bir iş için 20 bin değil 20 milyon altını derhal vermeye âmadedir. (Bravo sesleri, alkışlar).

Yine ilâve ederek demiştim ki; harbin başladığı güne kadar çok hızlı giden çalışmalarımız ve yükselen varlığımız, pek tabiî olarak harple beraber yavaşlamıştır. Fakat bunu telâfi edecek elimizde kuvvetli imkânlar bulundurduğumuzu haber vermiştim, demiştim ki, dövizler dışında 25 milyon altın lirayı geçen bir varlığımız ve umumî bütçemiz içinde sulha döndüğümüz zaman emrimize âmade bulunacak şekilde yılda 320 milyon Türk liramız vardır. Bu fikrime iki arkadaş itiraz etti. Bunlardan birisi alınan vergiler fevkalâdedir, fevkalâde vergiler bertaraf edilince bir şey kalmaz dedi.

Diğer bir arkadaşımız da orduyu modern bir hale getirmek için bu paralar lâzımdır. Binaenaleyh geçmiş zamanların zararlarını telâfi edecek bir varlık sayılmamalıdır dediler.

Bu arkadaşları daha iyi tatmin edebileceğimi ümidederek şunu söylüyorum: Biz pekâlâ bugün bu 25 milyon altın lirayı bulan varlığı cebimizde tutmamış bulunabilirdik. Birçok tedbirleri almaktan sarfınazar eder, birçok eşyanın serbestçe memlekete girmesine göz yumar ve böylece biriken bu paranın tamamen sıfır olmasına meydan verebilirdik ve hattâ daha ileri giderek biraz da borçlu kalabilirdik. 25 milyon altın liranın var olmasiyle, yok olması o kadar başka başka şeylerdir ki, bunun varolmasının iyiliğini, memleketimizde takdir etmiyecek bir ferdin bulunmadığına kaniim.

---

413 ***a.g.e.****, 506-509. ss.; Ayrıca bkz.:* ***Ayın Tarihi****, No: 138, Mayıs 1945, 180-184. ss.*

320 milyon Türk lirasına gelince; arkadaşlar, sulha kavuştuğumuz gün yılda 320 milyon liralık bir varlık bulunacaktır. Bu varlığı büyük heyet isterse, kısmen vergi mükelleflerine verir, isterse bununla kısmen mahallî idareleri takviye yoluna gider, isterse; benim düşündüğüm gibi, yabancı memleketlerden memleketimizde kuracağımız teşekküllerin süratle vücut bulmasına tahsis eder.

Arkadaşlar, eğer biz ordumuzun fevkalâde masraflarını daima fevkalâde varidat ile kapamak yolunu tutmuş olsaydık, bu 320 milyon liradan elimizde bugün bir santim kalmayabilirdi ve borcumuz, bugünkünden çok yüksek olurdu. Her türlü emirlerinize âmade olan 320 milyon lira hiç şüphe yok ki, ordumuzun takviyesi için sarfedilebileceği gibi sanayiimizin inkişafı içinde kullanılabilir.

Bundan dolayıdır ki bu paraya da obiri gibi büyük bir varlık sayıyorum. Bu varlığı görmemek zannediyorum ki, hakikaten biraz uzak yaşamak demek olur. Bundan maada arkadaşlar yine bu devrede, yani harp yıllarında biz evvelâ para buhranını yendik. Bununla beraber gayet feci akibetler doğuracağı korkusunu geçirdiğimiz, kömür buhranını yendik, bundan başka yine bu devrede bu memleketin açlıkla karşı karşıya geldiğini gördük ve o buhranı da yendik. Bu açlıkla karşı karşıya gelme keyfiyetinin bir kerre daha benim ağzımdan birkaç kelime ile ifade edilmesi iktiza ediyor. Biz açlıkla karşı karşıya kaldık fakat bugün ambarlarımızda çok büyük bir stok bulunuyor. Bundan evvel dediğim gibi kuraklık devam ederse sıkıntımız, bu işten dolayı para sıkıntısı olmıyacaktır. Fakat sıkıntımız, hububat buhranı sıkıntısı olacaktır. Ancak elimizde böyle bir stok olduğu için bu sıkıntıyı yenebileceğiz. Tersine, bundan sonra yağmurlar çok temenni ettiğim gibi her tarafa bol düşerse biz yine Devlet parasıyla hububat almağa devam edersek yine bir buhranımız olacaktır; Varlık buhranı, ben ve siz, arkadaşlar, hepberaber yaşadığımız için biliriz ki bolluk buhranı darlık buhranına tercih edilir ve nihayet bol hububata kavuşmaktan doğacak varlık buhranını yenmek için varımızı yoğumuzu sarfettikten sonra, gücümüz yine yetmezse emisyona bile gideriz. Bugün bizim en ziyade koruduğumuz kütle memleketin en fakir kütlesidir. Hububat ziraatiyle uğraşan köyler ve köylüler, şimdi yapıldığından daha fazla yardıma muhtaçtırlar. Onların üzerinde dikkatinizin toplanmış olması onları minnettar etmiştir ve bundan sonra da kaniim ki Meclis'ten çıkacak kanun ve kararlar herhalde onları memnun ve minnettar edecek şekilde olacaktır.

Bu arzettiğim varlıkların hepsinin üstünde bir varlığımız vardır ki onu sureti mahsusada tebaruz ettirmek zaruretini duydum. Ötedenberi yanlış olarak kafalarımıza yerleşmiş bir kanaat vardı: Türk çocukları iktisat işlerini bilmezler, Türk çocukları malî işleri halledemezler. Onun için bunlar daima yabancıların elinde kalacaktır deniyordu. O bu eski kanaati çok kısa bir zamanda bütün Türk çocukları sildikten sonra bugün gururla diyebiliriz ki başaramıyacağı bir tek iş yoktur. Bu işlerdeki başarımız, benim kanaatıma göre harp zamanında

varamadıkları bu netice doğru mudur? O da komisyonlarımız ve Büyük Meclisin isabetli tedbiriyle, Türk çocuklarının gayreti sayesinde bütçe gelirleri ile fevkalâde masrafları dahi karşılayabilmek imkânını bulmuş olmamızdır. Bizi bu güzel neticeye götüren yardımlarınızla hergün bizi daha iyiye sevkedecek olan Türk maliyecilerine, Türk iktisatcılarına ve bankacılarına bugün huzurunuzda teşekkür ediyor ve onları takdirinize lâyık arkadaşlar olarak arz ediyorum.

Biraz evvel reyinize arz olunan bütçenin rey muamelesinlen bir dakika evvel bir arkadaşımız bunda Hükûmete itimat manası da vardır, gözünüzü açınız, bütçeyi tatbik edecek heyeti bulmak lâzımgelir, reylerinizi ona göre kullanınız dedi. Fılvaki arkadaşlar yıllardanberi bu memlekette teessüs etmiş bir anane vardır. O anane de Bütçe Kanununun Meclis tarafından kabul edilmesi o vakit iktidar mevkiinde bulunan Hükûmete de bir itimat manasını tazammün edegelmektedir. Arkadaşım sözlerimden sonra tarafınızdan verilen reylerin beş rey müstesna, tamamen bütçenin lehinde olmasını ben şahsen Hükûmete bir itimat telâkki etmekte devam ediyorum. Yalnız şunu arzedeyim ki daha dünkü müzakerelerde böyle bir neticeye varılacağı endişesini gösteren Hikmet Bayur, "bütçe formalitesi zarurî bir formalitedir, buna hep beraber rey vermek mecburiyetindeyiz. Çünki bütçeye rey vermezsek, Devletin işi durur, bütçeye rey verilirken hatırlamamız lâzım gelir ki, Devletin işlerinin durmamasında neşet eden bir zaruret neticesi rey veriyoruz" dedi.

Hikmet Bayur arkadaşımızın, pek uzak zamanlardan beri şahsen Hükûmete itimadı olduğunu zannetmiyorum ve kendisi bu sözleriyle, kararımızı rey vermek tehlikesini de tebarüz ettiriyor. Pekalâ onun arkadaşlarından birisi koridorlarda, mütemadiyen bütçenin reye konulması sırasında, kırmızı rey vereceğim, cümlesini sık sık tekrar ediyor. O arkadaşı ben haber veriyorum, Emin Sazaktır.

H. BAYUR (Manisa) - Neden benim arkadaşımda, sizin değildir? Sizinki kadar benim ve herkesin arkadaşı.

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (Devamla) - Hikmet Beyin ve benim gayet samimi arkadaşımız olan Emin Sazak bunu söyledi. (Gülüşmeler).

Yalnız arkadaşlar, Emin Sazak Hükûmete bundan birkaç ey evveline gelinceye kadar tamamiyle itimat halindeydi ve o itimadını her köşede tekrar ediyordu. Toprak Kanunu mevzuubahis olduğu günden itibaren Hükûmete karşı olan itimadı sarsıldı, yıkıldı ve itimadının sarsıldığını, yıkıldığını heryerde tekrar etmekten sakınmadı. Şayet Türk köylülerini kurtarmak için bazı arkadaşlarımın, Emin Sazak arkadaşımın, candan arkadaşımın teveccüh ve itimadını kaybetsem bile bu yolumdan bir dakika olsun ayrılmıyacağım. Onlar ne kadar itimatlarını keserse kessin Toprak Kanununda bu memleketin selâmeti için lüzumlu gördüğüm yere kadar gitmek için elimden gelen gayreti sarfedeceğim. (Bravo sesleri, alkışlar).

Hikmet Bayur arkadaşımız iki bakanın nasıl olup ta intihap olunduğundan başlıyan bir şaşmayı birkaç kere söyledikten sonra, onların yerinde ben olsam çekilirdim, dedi. O arkadaşlarımın, filhakika biraz hassas davrandılar ve mukabele etmek istediler. Arkadaşlar, Hikmet Bayur arkadaşım, bütçenin başlamasından çok daha evveldenberi Hükûmetin aleyhindedir ve iki Bakanın düşmesi lâzımgeldiğini bilhassa bütçenin müzakeresi sırasında sık sık tekrarlamıştır. Yalnız benim şaştığım birşey var. Hükûmetin aleyhinde herkes rey verebildiği gibi o da verebilir. Hükûmeti istizaha çekmek her vakit elindedir. Yapabilir, uzun aylardanberi aleyhimizde olduğu halde bu silâhların hiçbirini kullanmamış olması, vazifesini vaktinde yapmamış olması demektir. Bu noktayı tebarüz ettirmeği zaruri görürüm.

Şimdi asıl kendi teklifine geliyorum. Hikmet Bayur'un burada söylemiş olduğu nutku mevcut olmasaydı belkide ben, burada söylenen sözü tam itimat addederek ve sevinerek süratle işimin başına dönecektim. Fakat Hikmet Bayur, efkârı umumiyeye o şekilde söyledi ki, biz bütçeden dolayı beyaz rey veriyoruz. Kendisinin verdiği reyin beyaz veya kırmızı olduğunu bilmiyorum, eğer beyaz ise bu noktai nazarı sabit bir fikir halinde kendisinde taşıyor demektir. Kırmızı ise bunun kuvveti biraz daha zayıflamış demektir. Fakat mademki orta yere atmıştır bu fikri de ayrıca böyle bir itimada lüzum ve zaruret olduğunu söylemiştir, ben arkadaşlarımdan rica ederim, Bütçe kabul edilmiş addolduğuna göre, Hükûmete olan itimatlarını reyleriyle bir kere daha göstersinler. Çünkü bu lüzum ve zaruret şunun için vardır ki, burada hep beraber verdiğimiz reyler Hikmet Bayur arkadaşın nutkunda söylediğine göre Devlet hayatını durdurmamak içindir. Tekrar vereceğiniz reylerle bunun böyle olup olmadığının meydana çıkması lâzımdır. Size belki zahmet vermiş olacağım istirham edeceğim bir kere de bu noktadan tâyini esami ile Hükûmeti iktidar mevkiinde tutup tutmıyacağınızı gösteriniz. Hattâ isterseniz, gizli reyler. (Lüzum yok sesleri). Hattâ, ben rica edeceğim bizzat Hikmet Bayur, mademki bu vazifeyi üstüne almıştır; bütçe de çıkmış bulunuyor arkadaşlar işle beraber yani kendisine iltisak edenlerle beraber bir itimat reyi talebinde bulunsun. Mamafi o buluşmazsa ben aynı fikri tekrar ediyorum. Çünkü ben yalnız Büyük Millet Meclisi'nin kararıyle ayakta durabilirim. Yalnız sizin kararınız bizi vazife başından ayırabilir ve yalnız sizin kararınız bizi vazife başında devam ettirebilir. (Bravo sesleri, alkışlar).

H. BAYUR (Manisa) - Bana matuf sözlerin mânasını iyi anlıyamadım. Ne vakit fırsat düşerse gerek partide gerek burada kanaatlarımı, fikirlerimi açıkça söylüyorum. Heyeti umumiyesi itibariyle bu kanaat ve fikirlerimi kendi aklıma ve kendi mantığıma göre doğrudur. Gerek dış ve gerek iç meselelerimizde yine fırsat düştükçe işdeki iyi tarafları tebarüz ettiriyor, fena tarafları da yine ayrıca kanaat olarak bildiriyorum ve bunlar da fenadır diyorum.

Şimdi kendileri dediler ki; tekrar rey toplansın. Kim isterse kırmızı verir, kim isterse beyaz rey verir. Bu ayrı bir meseledir. Ben kendi kanaatime göre reyimi vereceğim. İstizah takriri vermemi söylediler. Bunu nasıl yaparım? Bunun için muayyen bir miktar imza toplamak lâzımdır. Bu miktarı toplıyabilir miyim, toplıyamaz mıyım, bunu bilmem. Fakat ben daima beğendiğim şeye iyi diyorum, beğenmediğim şeye de fena olduğu için fena diyorum. Bu Meclis'te kaldıkça böyle devam edeceğim. Beğenilirim, beğenilmem, burada kalırım kalmam, o da başka bir şeydir. Fakat bu gibi sözlerle benim hiçbir hareketim değişmiyecektir.

BAŞKAN - Başka söz istiyen var mı? (Müzakere mevzuu değil sesleri) Başbakan bir teklifte bulunuyor, güvenlik oyu istiyor ve bunu isterken de bütçenin çıkmasından sonra diyor. Bütçe tamamiyle çıkmamıştır. Daha görüşülecek katma bütçeler vardır. Bunlar bittikten sonra Başbakanın bu teklifi oya sunulacaktır. Onun için gündeme devam ediyoruz.

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (İzmir) - Efendim, Bütçe Kanunu müzakeresi bitmiştir. Arkadaşımız bütçe üzerinde söz söylemiştir. Ben kendisine adam toplayabilir mi, toplıyamaz mı bunu demek istedim. Yalnız ikide birde, "çekilsinler, gitsinler, yapamıyorlar" diyen bir arkadaşın bunun için sebep göstermesi lâzımdır.

H. BAYUR (Manisa) - Sebebini söyledim. Tenkitlerimi yaptım.

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (Devamla) - Arzu ettiğiniz tenkitleri daha evvel istizah şeklinde yapabilirdiniz. Şimdi de teklif şeklinde yapabilirsiniz. Bu sebepledir ki açık oyla, veya herhangi bir şekilde, yaptıkları teklifin reye konulmasını istiyorum. Bunu memleket efkârı umumiyesinin hakikatı bilmesi için söylüyorum.

S. İÇÖZ (Yozgad) - Usul hakkında söyliyeceğim.

Efendim, Muvazenei Umumiye Kanunu kabul edildi. Heyeti umumiye reyini ızhar etti, mesele kalmadı.

Yalnız muhterem Başbakan itimat reyi istediler, bu teklifi reye koyarsanız, kabul edilmediği takdirde evvelki itimat teeyyüt eder. Binaenaleyh ikinci defa rey almağa mahal kalmaz.

BAŞKAN - Başbakan her vakit itimat reyi vermek hakkını haizdir. Bunu reye koymağa lüzum yoktur.

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (İzmir) - İstiyorum.

BAŞKAN - İstiyorlar. Tâyini esami ile reye koyuyorum.

Balıkesir'den başlıyoruz.

Efendim, yüksek oyunuza arz olunan, Hükûmete güvenliğinizin olup olmadığının tebarüz ettirilmesidir. Reylerinizin bu şekilde verilmesini dilerim.

(Balıkesir seçim bölgesinden başlanarak oylar toplandı.)

BAŞKAN - Bakanlara göre oyuna iştirak etmiyen arkadaş kaldı mı efendim! Oy toplanması bitmiştir.

Başbakan Şükrü Saracoğlu Kabinesine Büyük Kamutayca güvenlik vermek hakkındaki talebe 366 milletvekili oy vermiştir. Bunlardan yedisi güvenlik göstermiyor. 359 güvenlik oyu verilmiştir.

Binaenaleyh, Şükrü Saracoğlu kabinesine kamutayca 359 oyla güvenlik ızhar edilmiştir. (Alkışlar).

R. PEKER (Kütahya) - Müsaade buyurur musunuz? Başbakanın güvenlik oyu isteğine müsbet cevap vermiyen yedi arkadaştan birisi de benim. Bütçe konuşmalarına katılmadığım için, buna sebep teşkil eden duygumu birkaç cümle ile arz etmek istiyorum.

Muhterem arkadaşlarım; güvenlik oyu, bahis mevzuu olduğu anda içinde bir duygu beni rahatsız etti.

Zerre kadar şüphe etmem ki beyaz rey veren her arkadaşım da aynı samimiyet ve vazife duygusu ile fikirlerini belirtmiştir. Toplama kutusunda benim adımı taşıyan kırmızı oyun sebeplerini yüksek katınızda kısaca belirtmek isterim. Tâki çok yüksek olan bizim Meclis çalışma hayatımızın gelişmesinde ve kuvvetli Hükûmet anlayışında bu çalışmanın faydası geniş olabilsin.

Arkadaşlar, bir kere şunu açık olarak arz edeyim ki, Saracoğlu'nun bugünkü Hükûmetin Başbakanı olarak bu vazifeyi görüşüne karşı herkesin üç aşağı beş yukarı beğenip, beğenmediği şeyler olabilir -topyekûn ve samimi duygumla beyaz rey verirdim. Öteki arkadaşlar da hiç şüphesiz hepinizin kalbinde şahısları hakkında samimi bir hürmet yeri kazanmışlardır. Bunların da ellerine emanet edilen işi başarma hususunda büyük gayret sarfettiklerine içten eminim. Fakat son müzakereleri de dinledikten sonra bu heyeti terkip eden unsurların heyeti mecmuasının vücude getirdiği kabinenin bugün Devletin içinde bulunduğu iç ve dış ve ekonomik güçlüklerin heyeti mecmuasını iyi bir surette kavrayıp göğüsleyebileceği hakkında içimde inan yoktur. Bu iç duyuşumun neticesi olarak verdiğim reyin sebebinin bir tarafını bu suretle arz ettikten sonra bütçe konuşmalarında beni bu oya sevkeden iki mühim sebebi de sözlerime ekliyerek ve son fikrimi de katarak kürsüden ineceğim.

Arkadaşlar; bunlardan birisi şudur: Zeytinyağın Türkiye rekoltesi yekûnunun takriben üçte ikisinin şu ve bu kanunla, vergiler ve saire yoluyla Devlet elinde bulunuşuna karşı takriben üçte birinin de müstahsılın elinden çıkıp kâr takip eden cemiyete zarar verici, kazanç yolundaki insanların kapalı bodrumlarına inmiş olması ve netice olarak halkın yaşaması için hayat ve kuvvet unsuru olan yağa ait buhranın sürmesi ve buna çare bulunamasıdır ve işin içinde ne Devlet, ne müs-

tahsil ve ne de müstehlik faydalanmadığı halde ilerisi, için de ümit verecek bir yola girilememesidir. İşi bilen arkadaşların açıklaması bunu gösteriyor.

İkinci esaslı sebebi de arz edeyim: Bilhassa Ticaret Bakanı arkadaşımızla diğer bazı arkadaşların tartışmalarında ortaya konan malûm raporun ifadesindeki zararlı iş üstündeki tamamen kandırıcı bir sözle Hükûmetçe kapatılmamış olan açık noktadır. Bu nokta derhal konuşma esnasındaki sözlerden derhatır buyuracaksınız ki, hububat mübadelesi işinin vücude getirdiği vaziyettir. Böyle bir yaranın ilk görüldüğü zaman bütün kuvvetiyle üstüne hücum edilmesi ve üzerinde durulması lâzımgelirken gündelik muamelelerin kâğıtları üzerinde öneminin kaybolması ve bu kürsüden mesul ağızlardan yüce heyetinizi iyice inandıracak açık ve süratli tedbirin vereceği amelî bir neticenin buradan söylenmemiş olmasıdır. Böyle bir iş gereği olan hızla ve ehemmiyetle kovalanmayınca cüretler ve kusurlar sirayet eder ve çoğalır.

Şimdi Bütçe müzakerelerinin tesiri ve Hükûmetin umumî gidişindeki eksikler ve başarılar karıştırıldığı vakit benim gördüğüm eksiklikleri tamamlamak işine dokunması gerekiyor. Eğer bu naciz arkadaşınızın, bir reyi ve bir sözünün bir tesiri olursa ve görüşümü isabetli bulurlarsa Sayın Başbakan Saracoğlu'nun Hükûmetinde genişçe bir Remaniman yapmak yeni unsurlarla Hükûmeti kuvvetlendirmek ve güç vazifelerde yorulup yıpranmış bazı bakan arkadaşları ayıklayıp değiştirmek hususunda yeni bir teşebbüs alması hayırlı olur zannındayım.

Arkadaşlar; onu da arz edeyim ki, Hükûmette her arkadaşımız iffetiyle vukufu ile, elden gelen gayreti ile çalışmaktadır. Fakat mesele sade iyi çalışma meselesi değildir, başarma biraz da bu çalışmalarının yekûnunun bütün memlekette hâsıl ettiği akislerin ifadesi de ayrıca önemi haizdir. Bu akisler bazan eksik bazan fazla da olabilir. Fakat arkadaşlar, bu mevzu üzerinde bilhassa Bütçe müzakeresini dinledikten sonra Hükûmetin sarılması lâzımgelen bir yaralı tarafı olduğunu da görüyorum ve bu sözlerimle yeni bir düzenleme ihtiyacını ifadeye fırsat buluyorum.

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (İzmir) - Arkadaşlar; Peker arkadaşımın vermiş olduğu izahat hiç şüphe yok ki, verilmiş olan reylerin ne adedini ne artırmış ne de eksiltmiştir. Kezalik o itimadın yekûnunun kıymeti de reylerin ilk verildiği andaki gibi devam etmektedir.

Ben Saracoğlu Hükûmetine Büyük Heyetinizin göstermiş olduğu itimattan dolayı teşekkürlerimi arz ederken gerek benim, gerek arkadaşlarımın bundan sonra bu teveccühe daha ziyade ehliyetli olmaları için ve ancak bu şekilde borcumuzu ödeyebileceğimize kani bulunduğumuz için huzurunuzda saygı ile eğilir ve sözlerime nihayet veririm. (Şiddetli ve sürekli alkışlar). »

1945 Yılı 7 Aylık Bütçe Kanunu [414]

«

Kanun No: 4741 *Kabul tarihi: 29/5/1945*

Madde 1 — Devlet bütçesine giren dairelerin 1945 yılı 7 aylık giderleri için bağlı (A) işaretli cetvelde gösterilen (418 936 486) lirası âdi ve (184 468 338) lirası olağanüstü giderler için olmak üzere (603 404 824) lira ödenek verilmiştir.

Madde 2 — Devlet bütçesine giren dairelerin 1945 yılı 7 aylık âdi ve olağanüstü giderlerine karşılık olan gelirler bağlı (B) işaretli cetvelde gösterildiği üzere (537 843 000) lira tahmin edilmiştir.

Madde 3 — Açık olan (65 561 824) liranın (5 250 000) lirası büyük su işleri için, (5 366 000) lirası demiryolları yapıları için 3483 ve 4625 sayılı kanunlara dayanılarak yapılacak borçlanmalarla ve (19 945 824) lirası 4060 sayılı kanun gereğince elde edilecek paralarla, (35 000 000) lirası ise 4275 sayılı kanun gereğince yapılacak Millî Savunma istikrazı ile kapatılır.

Madde 4 — 1945 yılı içinde Osmanlı Bankası ile olan Hazine hesabından başka yapılacak bağıtlarla kısa süreli avans almağa ve hesaplar açtırmağa ve en çok bir yıl süreli Hazine bonoları çıkarmağa Maliye Bakanı yetkilidir. Ancak özel kanunların verdiği yetkiler dışında olmak üzere çıkarılan Hazine bonoları (25 000 000) lirayı geçemez.

Banka ve ortaklıkların Hazineye yatırmak isteyecekleri paraları almağa ve karşılığında (125 000 000) liraya kadar Hazine bonosu vermeğe Maliye Bakanı yetkilidir.

Hazinede bulunan millî esham ve tahviller karşılık gösterilmek suretiyle elde edilecek krediler veya bunların satış bedelleriyle uzun süreli Devlet tahvilleri satınalmağa veya bu karşılıklarla Hazinenin ortaklığı bulunan ortaklıklardaki katılma paylarını ödemeğe ve Bakanlar Kurulu kararıyle bu türlü ortaklıklara ilişkin katılma senetlerini satınalmağa Maliye Bakanı yetkilidir.

Madde 5 — Dairelerin, 3656 sayılı kanunun 19 uncu maddesine giren hizmetlileriyle aynı kanunun konusu dışında kalan memurları ve taşıtları bağlı (D) işaretli cetvelde gösterilmiştir. Numaraları ile adları, bağlı (E) işaretli cetvelde yazılı bölümlerden 3656 sayılı kanunun 9 uncu maddesi gereğince yönetimi gerekli geçici hizmetler için aylık ücretli

414 T.C. Resmî Gazete, 1 Haziran 1945, sayı: 6020, 8721-8777. ss.

hizmetliler kullanılabilir. Bunların kadrolariyle 3656 sayılı kanunun 13 üncü maddesi hükümlerine uygun uzmanlık yerleri Bakanlar Kurulu kararıyle belirtilir ve ertesi yıl bütçesiyle Büyük Millet Meclisine verilir. Bu bölümlerden alınacak kadroların eldeki kadrolara ekleme olmaması gerektir.

Madde 6 — Devlet yaylalarında otlatılan hayvanlar için kira, ücret ve başka adlarla bir şey aranmaz.

Madde 7 — Genel Muhasebe Kanununun 29 uncu maddesi gereğince :

1) Gelir çeşitlerinden herbirinin dayandığı hükümleri gösteren (C) cetveli;

2) Vatani hizmet bölümünden kanunla bağlanmış aylıkları gösteren (Ç) cetveli;

3) Gelecek yıllara geçici yüklenmelere girişmeğe izin veren kanunları gösteren (G) cetveli;

4) Maliye bütçesindeki ihtiyat ödeneğinden aktarılacak bölümleri gösteren (F) cetveli;

5) Gümrük Tarife Kanununun 14 üncü maddesi gereğince geçici kabul yolundan faydalanacak eşyaya ilişkin (İ) cetveli;

Bu kanuna bağlıdır.

Madde 8 — Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yönetilecek okul pansiyonları hakkındaki 1838 sayılı kanunun bazı maddelerini değiştiren 2005 sayılı kanunun 2 nci maddesi gereğince öğrencilerden alınacak ücretler, bağlı (M) işaretli cetvelde gösterilmiştir.

Madde 9 — 1945 - 1946 ders yılı içinde ücret ve giderleri Devletçe verilmek üzere pansiyonu bulunan okullarda parasız yatılı okutturulacak öğrencilerin sayısı (1 650) olacaktır. Parasız yatılı öğrenci 915 sayılı kanunun 2 nci maddesi hükümlerine göre alınır. Ancak lisesi olmıyan illerden imtihana istekli olanlar, imtihan kâğıtları incelenirken ayrı bir grup sayılır ve bu il çocukları içinden de imtihanda en çok başarı gösterenler parasız yatılı öğrenci olarak alınır.

Madde 10 — 2005 sayılı kanunun 3 üncü ve 4668 sayılı kanunun 1 inci maddeleri gereğince her yıl bütçe kanununa bağlanması gereken kadrolar bağlı (N) işaretli cetvelde gösterilmiştir.

Madde 11 — 2005 sayılı kanun gereğince açılmış olan pansiyonlar gelirlerinden (60 000) lira alınarak geliri yeter olmıyan pansiyonların açığını kapatmağa verilir.

Madde 12 — 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanununun 7 nci maddesi gereğince kullanılacakların kadroları ile ek görev tazminatları ve sağlık memurları ile birinci sınıf köy ebelerinin kadroları bağlı (K) işaretli cetvelde gösterilmiştir.

Madde 13 — Bütçelerde geçen yıl borçları bölümündeki ödenek üstünde çıkacak borçlar, ilgili oldukları hizmetlere ilişkin bölümlerden bu bölümlere Maliye Bakanlığınca aktarılacak ödenekten ödenir.

1928 - 1943 yıllarına ilişkin olup, Genel Muhasebe Kanununun 93 üncü maddesine göre zamanaşımına uğramamış ve karşılıkları yılları bütçelerinde bulunan borçlar, 1945 yılı bütçelerinin gider bölümleri artıklarından eski yıllar borçları bölümlerine Maliye Bakanlığınca aktarılacak ödenekten ödenir.

Madde 14 — 1513, 2248, 2354, 2701, 2808 ve 3523 sayılı kanunlarla ilgili borçlardan ödenmesi gerekecek olanlarla evvelce ödenmesi gerektiği halde bugüne kadar alacaklılarına verilemiyen tahvillerin karşılıkları 1945 yılında da para ile ödenir.

Madde 15 — 459 sayılı Genel Mahsup Kanunu ile ilgili borçlar için verilecek tahvillerin alacaklılarına verilmesinden önce zamanaşımına uğramış kuponlarının karşılıklariyle bunlardan 100 liraya kadar olan borçların tamamı ve bundan üstün olanların 100 liradan aşağı parçaları 1945 yılında da para ile ödenir.

Madde 16 — 3656 sayılı kanunla eklerine bağlı cetvellerde yazılı kadrolardan bağlı (L) işaretli cetvelde gösterilenler 1945 yılında kullanılamaz. Bu kadrolarda çalışanlar hakkında Memurin Kanununun 86 ıncı maddesi hükmü uygulanır.

Madde 17 — Gerek Devlet daireleri için ve gerek kambiyo kararları hükümlerine göre gerekecek ihtiyaçlar için verilecek serbest dövizlere ilişkin olmak üzere, hazırlanacak cetveller Bakanlar Kurulunun onayına sunulur. Bu cetvellerin bölümlerinde değişiklikler ve aktarmalar yapılması, yine Bakanlar Kurulunun kararına bağlıdır. Kambiyo teşkilâtının çalışması ve kambiyo işleri Başbakanın yakın denetî altında bulunur.

Madde 18 — Gümrük tarifesinin (328/A) pozisyonuna giren basım kâğıtlarından gazete ve dergi basımında kullanılmak üzere 2465 tonu ile okul ders kitaplarının ve öğretmenler için Milli Eğitim Bakanlığınca yayınlanan kitap ve dergilerin basımında kullanılmak üzere (328/A, B) pozisyonlarına giren her çeşit basım kâğıtlarından (1 100) tonundan 1945 yılı içinde alınacak gümrük vergisi, kâğıtlarda beşer santimetre aralıklı filigran çizgileri bulunmak üzere 100 kiloda 50 ve istihlâk vergisi de 100 kiloda 80 kuruşa indirilmiştir.

Bu suretle memlekete girecek kâğıtlardan Milli Eğitim Bakanlığına ilişkin olanları filigranlı olmak şartının dışında olup, bunlar Bakanlık emrine verilir. Gazetelerle dergilere ilişkin olanların dağıtılma şekli Bakanlar Kurulunca kararlaştırılır.

Madde 19 — 1980 sayılı Muvazene Vergisi Kanununun 10 uncu maddesinde yazılı süre 1 Haziran 1945 tarihinden 31 Aralık 1945 tarihine kadar uzatılmıştır.

Madde 20 — 3634 sayılı Milli Savunma Mükellefiyeti Kanununun 36 ncı maddesi gereğince Milli Savunma mükellefiyeti yoluyla alınacak hayvanların 1945 yılı alım değerleri (O) işaretli cetvelde ve 38 inci maddesi gereğince alınacak motörlü taşıtların alım değerleri de (P) işaretli cetvelde gösterilmiştir.

Madde 21 — Gider bölümlerinden yapılacak harcamalara ilişkin formül, bu kanuna bağlı (R) işaretli cetvelde gösterilmiştir.

Madde 22 — Bu kanuna bağlı (A) işaretli cetvelin Devlet borçları kısmındaki bölümlerinden başka bölümlere aktarma yapılamaz.

Madde 23 — Bu kanuna bağlı (A) işaretli cetvelin Maliye Bakanlığına ilişkin olağanüstü kısmındaki (Toprak ürünleri vergisi tahsil giderleri) bölümündeki ödenek yetmediğinde gerekli ödeneğin eklenmesine Maliye Bakanı yetkilidir.

Madde 24 — Bu kanun 1 Haziran 1945 tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 25 — Bu kanunu Maliye Bakanı yürütür.

30/5/1945

(A) Cetveli

Sıra No.	Dairelerin adları	Lira
	Adi giderler	
1	Büyük Millet Meclisi	6 047 064
2	Cumhurbaşkanlığı	618 251
3	Sayıştay Başkanlığı	737 773
4	Başbakanlık	1 614 461
5	Danıştay Başkanlığı	284 610
6	Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü	4 020 729
7	İstatistik Genel Müdürlüğü	836 440
8	Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü	701 194
9	Diyanet İşleri Başkanlığı	753 907
10	Adalet Bakanlığı	11 456 840
11	Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü	1 696 961
12	Millî Savunma Bakanlığı	87 114 700
13	İçişleri Bakanlığı	6 620 594
14	Emniyet Genel Müdürlüğü	10 232 107
15	Jandarma Genel Komutanlığı	17 729 402
16	Dışişleri Bakanlığı	2 705 183
17	Maliye Bakanlığı	45 016 657
18	Devlet Borçları	84 662 026
19	Millî Eğitim Bakanlığı	51 012 927
20	Bayındırlık Bakanlığı	37 442 734
21	Ekonomi Bakanlığı	4 884 970
22	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı	17 907 024
23	Gümrük ve Tekel Bakanlığı	7 500 437
24	Tarım Bakanlığı	14 513 245
25	Ulaştırma Bakanlığı	1 587 963
26	Ticaret Bakanlığı	1 238 297
	Toplam	418 936 486
	Olağanüstü giderler	
1	Toprak ürünleri vergisi tahsil giderleri	5 135 000
2	Çeşitli savunma hizmetleri	179 333 338
	Toplam	184 468 338
	GENEL TOPLAM	603 404 824

(B) Cetveli

B.	M.	Gelirin çeşidi	Lira
		BİRİNCİ KISIM	
		BİRİNCİ GRUP	
		İrat ve servet vergileri	
1		Kazanç vergisi	
	1	Ruhsat ve unvan tezkereleri ve vergi karneleri	1 750 000
	2	Ticari ve sınai teşebbüslerle sair işlerden	61 000 000
	3	Hizmet erbabından	18 000 000
		Bölüm toplamı	80 750 000
2		Hayvanlar vergisi	
	1	Davar, develer ve domuzlar	22 023 000
	2	Diğer hayvanlar	4 677 000
		Bölüm toplamı	26 700 000
3		Veraset ve intikal vergisi	600 000
4		Maden resimleri	600 000
		Birinci grup toplamı	108 650 000

B.	M.	Gelirin çeşidi	Lira
		İKİNCİ GRUP	
		Muamele ve istihlâk vergileri	
5		Gümrük vergileri	
	1	Gümrük resmi	11 000 000
	2	Ardiye ücreti ve 3023 sayılı kanunla İstanbul ve İzmir Liman İdarelerinden alınacak maktu ücret	130 000
		Bölüm toplamı	11 130 000
6		Muamele vergisi	
	1	İthalât muamele vergisi	11 500 000
	2	İmalât muamele vergisi	52 000 000
	3	Banka, bankerler ve sigorta şirketleri muamele vergisi	4 750 000
		Bölüm toplamı	68 250 000
7		Dahili istihlâk vergileri	
	1	Şeker ve glikoz istihlâk vergisi	3 000 000
	2	Elektrik ve havagazı istihlâk vergisi	2 300 000
	3	Ham petrol ve ondan çıkarılan maddeler istihlâk vergisi	2 000 000
	4	İthalâttan alınan çeşitli maddeler istihlâk vergisi	2 500 000
	5	İmalâttan alınan çeşitli maddeler istihlâk vergisi	8 000 000
		Bölüm toplamı	17 800 000
8		Su ve kara av vergileri	700 000
9		Nakliyat vergisi	7 500 000
10		Sefineler vergisi	70 000
11		Damga resmi	10 500 000
12		Tapu harçları ve kaydiyeler	3 250 000
13		Mahkeme harçları	1 600 000
14		Pasaport, kançılarya ve ikamet tezkeresi harçları	125 000
15		Noter harçları	700 000
16		Diğer harçlar	
	1	Nüfus harçları	30 000
	2	Eczane ve ecza depoları ve uzmanlık vesikaları harçları	3 000
	3	İhtira beratı harçları	5 000
		Bölüm toplamı	38 000
17		Hayvan sağlık zabıtası resmi	130 000
		İkinci grup toplamı	121 793 000
		ÜÇÜNCÜ GRUP	
18		Tekel geliri	
	1	Tütün, tuz, kahve, çay, ispirto ve ispirtolu içkiler ve revolver, fişek ve patlayıcı maddeler	56 200 000
	2	Kibrit ve çakmak	—
		Bölüm toplamı	56 200 000
19		Oyun kâğıdı	70 000
		Üçüncü grup toplamı	56 270 000
		DÖRDÜNCÜ GRUP	
		Devlet malları ve mülkleri gelirleri	
20		Devlet ormanları gelirleri	—

B.	M.	Gelirin çeşidi	Lira
21		Gayrimenkul kiraları ve ecrimisilleri	
	1	Kiralar	200 000
	2	Ecrimisiller	10 000
		Bölüm toplamı	210 000
22		Menkul ve gayrimenkul mallar satış gelirleri	
	1	Menkul mallar satış geliri	800 000
	2	Peşin para ile satılan gayrimenkuller satış geliri	500 000
	3	Taksitle satılan gayrimenkuller satış geliri	500 000
	4	Borçlanma taksitleri	200 000
		Bölüm toplamı	2 000 000
		Dördüncü grup toplamı	2 210 000

BEŞİNCİ GRUP

Devletçe idare edilen kurumlar

23		Devlet demiryolları ve limanları	—
24		Posta, telgraf ve telefon	—
25		Darphane ve Damga Basımevi	50 000
26		Resmî basımevleri gelirleri	30 000
27		Resmî okullar gelirleri	30 000
28		Sulama idareleri gelirleri	120 000
29		Radyo geliri	800 000
30		Diğer kurumlar	120 000
31		Millî Piyango geliri	3 760 000
		Beşinci grup toplamı	4 910 000

ALTINCI GRUP

Genel kurumlar ve şirketler gelirlerinden Devlet payı

32		İmtiyazlı demiryollarından alınan	—
33		Fenerler geliri mukabili alınan	30 000
34		Mükerrer sigorta şirketlerinden alınan	200 000
35		Sözleşmesi gereğince Musul petrollarından alınan	—
		Altıncı grup toplamı	230 000

YEDİNCİ GRUP

Çeşitli gelirler

36		Hazine muameleleri gelirleri	
	1	Hazine portföyü ve iştirakleri gelirleri	50 000
	2	Faiz	300 000
		Bölüm toplamı	350 000
37		Askerlik mükellefiyeti	—
38		Kıymetli kâğıtlar	150 000
39		Muayyen giderler karşılığı gelirler	
	1	Kambiyo murakabesi mukabilinde Cumhuriyet Merkez Bankasından alınan	75 000
	2	Teftiş mukabili şirketlerden alınan	45 000
	3	Teberruat	—
		Bölüm toplamı	120 000
40		Eski alacaklar	
	1	Tavizlerden ve ikrazlardan geri alınanlar	50 000
	2	Kaldırılmış vergiler artıkları	50 000
		Bölüm toplamı	100 000

B.	M.	Gelirin çeşidi	Lira
41		Cezalar	
	1	Para cezaları	600 000
	2	Zam cezaları	1 800 000
		Bölüm toplamı	2 400 000
42		İstanbul Üniversitesi geliri	70 000
43		Çeşitli gelirler	2 500 000
		Yedinci grup toplamı	5 690 000

SEKİZİNCİ GRUP

Geçici vergiler

44		İktisadi buhran vergisi	
	1	Hizmet erbabından	21 625 000
	2	Sair kazanç erbabından	5 500 000
		Bölüm toplamı	27 125 000
45		Muvazene vergisi	23 900 000
		Sekizinci grup toplamı	51 025 000
46		Nâzım gelirler	—
		Birinci kısım toplamı	350 778 000

İKİNCİ KISIM

BİRİNCİ GRUP

Savunma vergileri

47	2456 ve 2672 sayılı kanunlar gereğince gümrüklerde kullanılan bazı kâğıtlara yapıştırılan savunma pulu gelirleri	65 000
48	Tekel maddelerinden alınan savunma vergisi	46 800 000
49	Kibritten alınan savunma vergisi	4 800 000
50	Posta, telgraf müraselelerivle telefon abone bedellerinden alınan savunma vergisi	1 700 000
51	Binalardan alınan savunma vergisi	2 000 000
	Birinci grup toplamı	55 365 000

İKİNCİ GRUP

İstisnai gelirler

52	Gümrük çıkış vergisi	2 500 000
53	Tayyare resmi	2 600 000
54	Hava kuvvetlerine yardım vergisi	14 600 000
55	Toprak mahsulleri vergisi	75 000 000
56	4385 sayılı kanun mucibince şekerden alınan ek istihlâk vergisi	37 000 000
	İkinci grup toplamı	131 700 000
	İkinci kısım toplamı	187 065 000

KISIMLAR TOPLAMI

Birinci kısım toplamı	350 778 000
İkinci kısım toplamı	187 065 000
GENEL TOPLAM	537 843 000

(C) Cetveli

Bütçe Kanunu: Madde — 7

[Gelir çeşitlerinden her birinin dayandığı hükümler]

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları Nev'i	Tarihi	No.	ÖZET
			KISIM : I
			Birinci grup
			İrat ve servet vergileri
			Kazanç vergisi
Kanun	22/3/1934	2395	Kazanç Vergisi Kanunu
»	5/7/1934	2574	Tadilleri ve ekleri
»	23/5/1935	2729	
»	30/5/1935	2751	
»	24/4/1936	2957	
»	12/6/1937	3258	
»	20/6/1938	3470	
»	24/5/1940	3840	
»	10/1/1944	4508	
»	17/5/1940	3828	Fevkalâde zam kanunları
»	29/5/1940	4040	
»	7/6/1943	4137	
»	17/5/1944	4565	
»	17/6/1938	3460	Sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek suretiyle kurulan iktisadi teşekküllerin teşkilâtiyle idare ve murakabesi hakkındaki kanunun 46, 47, 48 inci maddeleri
»	16/6/1939	3645	İstanbul Elektrik, Tramvay ve Tünel İdaresi teşkilât ve tesisatının İstanbul belediyesine devrine dair kanunun 12 nci maddesi
»	3/7/1939	3659	Bankalar ve Devlet müesseseleri memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki kanunun 18 inci maddesi
»	16/12/1942	4325	Ankara Elektrik ve Havagazı ve Adana Elektrik Müesseselerinin idare işletmeleri hakkındaki kanunun 26 ncı maddesi
»	5/6/1944	4583	İzmir Suları Türk Anonim Şirketinin satın alınmasına dair kanunun 7 nci maddesi
»	21/6/1944	4596	Antalya, Trabzon ve Malatya elektrik imtiyazlarının feshi hakkındaki kanunun 4 üncü maddesi
T. B. M. M. Kararı	11/6/1937	1010	Kanunun 3 üncü maddesinin 1 ve 21 inci fıkraları hakkında
			Hayvanlar vergisi
Kanun	20/1/1936	2897	Hayvanlar Vergisi Kanunu
»	23/3/1938	3343	Tadili
»	29/5/1941	4040	Fevkalâde zam kanunları
»	27/5/1942	4226	
			Veraset ve İntikal Vergisi
»	3/4/1926	797	Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu
»	4/7/1931	1836	Tadili
»	10/1/1944	4509	
»	29/5/1941	4040	Fevkalâde Zam Kanunu
T. B. M. M. Kararı	30/6/1932	721	Mübadil ve muhacirlerle harikzedelere temlik edilen gayrimenkullerin vergisi hakkında

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları Nev'i	Tarihi	No.	ÖZET
		Madenler rüsumu	
Nizamname	26 mart 1322	—	Maadin Nizamnamesi
»	1 Kâ. evvel 1329	—	
Kanun	6 nisan 1334	—	
»	26/3/1931	1794	Ek ve tadilleri
»	14/6/1935	2818	
»	17/6/1942	4268	
»	24/3/1926	792	Petrol Kanunu
»	10/6/1927	927	Sıcak ve soğuk maden sularının istismarı ile kaplıcalar tesisi hakkında
»	14/6/1935	2809	Ek kanun
İ. V. H. Kararı	26/5/1941	2/15858	Ereğli kömür havzasındaki kömürlerden % 1 resim alınması hakkında
Mukavelename	18 Mayıs 1336	—	Ergani bakır madeni hakkında

İkinci grup

İstihlâk ve muamele vergileri

A) Gümrük vergileri

I — Gümrük Tarife Kanunu ve ekleri

Kanun	1/ 6/1929	1499	Gümrük Tarifesi Kanunu
»	5/12/1929	1535	
»	29/ 3/1930	1577	
»	2/ 6/1930	1669	
»	12/ 6/1930	1717	
»	26/ 3/1931	1795	
»	7/ 1/1932	1926	
»	31/ 5/1933	2255	
»	9/ 4/1937	3152	
»	29/ 6/1937	3264	
»	15/12/1937	3283	Tadil ve ekleri
»	20/ 4/1938	3369	
»	17/ 6/1938	3465	
»	27/ 6/1938	3506	
»	12/12/1938	3544	
»	12/ 6/1939	3641	
»	17/ 1/1940	3775	
»	5/ 6/1942	4225	
»	10/ 7/1944	4605	
»	25/ 4/1938	3373	
»	24/ 6/1938	3496	Bazı maddelerin gümrük vergileri hakkında Hükümetçe ittihaz edilen kararların tasdikına dair
»	29/ 6/1938	3528	
»	15/12/1939	3746	
»	5/6/1942	4246	
»	6/7/1939	3702	Sinema filimlerinin gümrük vergileri hakkında
»	4/6/1942	4243	Bu hususiaki kararın tasdikına dair
»	3/1/1941	3970	Yabancı memleketlerle muvakkat mahiyette ticaret anlaşmaları ve modüs vivendiler akdine ve bunların şümulüne giren maddelerin gümrük resimlerinde değişiklikler yapılmasına ve anlaşmıya yanaşmıyan Devletler müvaridatına karşı tedbirler alınmasına salâhiyet verilmesi hakkında
»	12/6/1935	2785	Şeker istihlâk ve gümrük vergileri hakkında
Tefsir	3/12/1931	172	
»	11/6/1933	190	Tarife Kanunu hakkında
T. B. M. M. Kararı	12/2/1931	616	
»	8/11/1935	903	
İ. V. H. Kararnamesi	9/1/1934	2/20	Maden kömürleri hakkında
»	30/4/1938	2/8672	Camdan fennî cihazlar hakkında
»	13/1/1939	2/10258	Çiçekler hakkında

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları Nev'i	Tarihi	No.	ÖZET
		II — Gümrük Kanunu ve ekleri	
Kanun	11 nisan 1334	—	Gümrük Kanunu
»	14 şubat 1340	414	
»	4/1/1926	705	
»	7/6/1926	905	
»	7/6/1926	906	
»	4/1/1930	1549	
»	15/2/1930	1560	Ek ve tadilleri
»	15/6/1930	1723	
»	7/4/1932	1940	
»	28/12/1933	2372	
»	22/12/1934	2646	
»	20/1/1939	3567	
»	7/1/1932	1918	Kaçakçılığın men ve takibi hakkında
»	17/1/1940	3777	Tadili
T. B. M. M. Kararı	30/6/1941	1253	Gümrük Kanununun 35 inci maddesi hakkında
		B) Gümrüklerde alınan diğer vergi ve resimler	
		I — Rıhtım resmi ve 3023 numaralı kanunla alınan maktu ücret	
Kanun	10/6/1936	3023	İstanbul ve İzmir limanlarının sureti idaresi hakkında kanun
		C) Gümrük vergilerine haizi tesir olan ve ahdî tarifeleri ihtiva eden Ticaret Mukavelelerinin tasdiki hakkında kanunlar	
Kanun	31/5/1930	1671	Türkiye Hükümeti ile İsveç Hükümeti arasında münakit Ticaret ve seyrisefain mukavelenamesinin tasdiki
»	7/6/1930	1689	Türkiye Cumhuriyeti ile Almanya Hükümeti arasında münakit ticaret mukavelenamesinin tasdiki
»	21/1/1939	3569	Türkiye - Almanya Ticaret mukavelenamesine müzeyyel olarak Ankarada tanzim ve imza edilen Üçüncü itilâfnamenin tasdiki
»	7/6/1930	1690	Türkiye Cumhuriyeti ile Macaristan arasında münakit Ticaret ve seyrisefain muahedesinin tasdiki
»	7/6/1930	1691	Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Hükümeti arasında münakit Ticaret ve seyrisefain muahedesinin tasdiki
»	26/3/1931	1799	Türkiye ile Çekoslovakya arasındaki Ticaret ve Seyrisefain mukavelesi hakkında
»	4/6/1934	2499	Türkiye - Bulgaristan arasında akit ve imza edilen Ticari itilâfnamenin tasdiki
»	3/6/1935	2756	2499 sayılı kanunla kabul edilen Bulgar Ticaret mukavelesinin bir numaralı cetvelinde yapılan değişiklik hakkında
»	28/5/1933	2237	Türkiye ile Polonya arasında münakit Ticaret ve Seyrisefain mukavelesinin tasdiki
»	29/1/1936	2909	Türkiye ile Yunanistan arasında münakit 30 ilkteşrin 1930 tarihli ikamet, ticaret ve seyrisefain mukavelesine ek Anlaşmanın tasdiki
»	16/6/1939	3646	Türkiye Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında imzalanan Ticaret Anlaşmasının tasdiki

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları Nev'i	Tarihi	No.	Ö Z E T
			Muamele vergisi
Kanun	28/5/1940	3843	Muamele Vergisi Kanunu
»	6/1/1941	3973	Ek ve tadilleri
»	10/8/1942	4290	
»	13/11/1942	4307	
»	17/7/1945	4700	
»	17/5/1940	3828	Fevkalâde Zam Kanunları
»	29/5/1941	4040	
»	27/5/1942	4226	
»	25/5/1943	4415	
			Dahilî istihlâk vergisi
			A) Şeker, glikoz ve mayi madenî mahrukat
»	12/6/1930	1718	Dahilî İstihlâk Vergisi hakkında
»	12/6/1935	2785	Şeker ve glikoza ait hükümlerin tadilleri
»	25/1/1937	3101	
»	27/5/1942	4225	
»	22/1/1943	4385	
»	21/6/1944	4597	
»	19/4/1934	2414	Mayi madeni mahrukata ait hükümlerin tadilleri
»	26/5/1934	2448	
»	14/6/1935	2796	
»	14/6/1937	3263	
»	17/5/1940	3828	Fevkalâde Zam Kanunu
			B) Elektrik ve havagazı
»	22/7/1931	1871	Dahilî İstihlâk Vergisi Kanununa müstakil madde eklenmesine dair kanunun 2 nci maddesi
Kanun	24/5/1934	2442	Elektrik ve havagazı istihlâk resmi hakkında
»	14/6/1937	3260	Tadili
»	29/5/1941	4040	Fevkalâde Zam Kanunu
Tefsir	11/6/1937	224	2442 numaralı kanunun 1 inci maddesinin (G) fıkrası hakkında
			C) Bazı maddelerden alınan istihlâk vergisi
Kanun	27/5/1935	2731	Bazı maddelerden istihlâk vergisi alınması hakkında kanun
»	29/6/1939	3536	Tadiller
»	25/4/1940	3841	
»	17/5/1940	3828	Fevkalâde Zam Kanunları
»	29/5/1941	4040	
»	27/5/1942	4226	
V. K. M. M. Kararı	11/6/1937	1009	2731 numaralı kanunun 1 inci maddesinin 5 inci fıkrası hakkında
			Su ve kara av vergileri
Nizamname	19 nisan 1298	—	Dersaadet ve tevabii Balıkhane Nizamnamesi
»	22 haziran 1305	—	Ek ve tadiller
Kanun	6 nisan 1340	465	
Nizamname	26 Kânunusani 1297	—	Zabıtai Saydiye Nizamnamesi
»	22 haziran 1305	—	Ek ve tadiller
»	20 K. evvel 1318	—	
»	11 haziran 1322	—	
Kanun	16 nisan 1338	218	
»	18/1/1926	721	
»	22/4/1926	820	Zabıtai Saydiye ve İstanbul ve tevabii balıkhanesine mütaallik nizamnamelerin bazı maddelerini tadil eden kanun
»	5/5/1937	3167	Kara Avcılığı Kanunu

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları Nev'i	Tarihi	No.	ÖZET
			Nakliye Resmi
Kanun	10 nisan 1340	472	Muayyen tarifeli vesaiti nakliye ile seyahat eden yolculardan alınacak nakliyat resmi hakkında kanun
»	25/6/1933	2030	Ek ve tadiller
»	24/5/1940	3842	
»	17/5/1940	3828	
»	29/5/1941	4010	Fevkalâde Zam Kanunları
»	27/5/1942	4226	
»	31/5/1930	1667	Devlet Demiryolları ve Limanları idarei umumiyesinin teşkilât ve vezaifine dair kanuna müzeyyel kanunun 1 inci maddesi
			Sefineler rüsumu
Kanun	15 nisan 1338	216	Merakibi bahriyeden alınacak rüsumi hakkında kanun
»	6 nisan 1340	466	Ek ve tadilleri
»	6 nisan 1340	467	
»	13/12/1935	2864	Turist gemilerinden alınan resimlerden bazılarının indirilmesi hakkında kanun
			Damga resmi
Kanun	23/5/1928	1324	Damga Resmi Kanunu
»	14/12/1929	1541	
»	28/5/1934	2455	
»	22/6/1938	3478	Ek ve tadiller
»	27/1/1939	3590	
»	6/7/1939	3702	
»	3/1/1940	3765	
»	29/5/1941	4010	
»	27/5/1942	4226	Fevkalâde Zam Kanunları
»	26/5/1944	4565	
»	20/6/1938	3437	Tütün ve Tütün İnhisarı Kanununun 112 nci maddesi
			Tapu harçları ve kaydiyeler
Kanun	16/5/1929	1451	Tapu Harçları Kanunu
»	15/12/1934	2613	Kadastro ve Tapu Tahriri Kanunu
»	22/12/1934	2644	Tapu Kanunu
»	4/7/1931	1836	Veraset ve İntikal Vergisini muaddil kanunun 50 nci maddesi
T. B. M. M. Kararı	29/12/1937	1023	Tapu Kanununun muvakkat maddesi hakkında
Nizamname	5/12/1935	2/3542	Kadastro ve tapu tahriri nizamnamesi
Kanun	17/5/1943	4415	Fevkalâde Zam Kanunu
			Mahkeme harçları
Kanun	9/6/1934	2503	Adlive Harç Tarifesi Kanunu
»	20/12/1934	2629	
»	16/1/1939	3560	Ek ve tadilleri
»	10/8/1942	4289	
T. B. M. M. Kararı	28/6/1939	1059	33 üncü madde hakkında
			Pasaport ve kançılarya ve ikamet tezkeresi
Kanun	23/6/1927	1143	Şehbenderlik Rüsumu Kanunu
»	12/5/1928	1260	Tâbiiyet muamelelerinden alınacak harçlar hakkında
»	15/12/1941	4151	Tadili
»	23/5/1928	1318	Hariciye Vekâleti tasdik harçları hakkında
»	21/10/1935	2833	Tadili
»	28/6/1938	3519	Pasaport Kanunu
»	29/6/1938	3529	Ecnebilerin Türkiye'de ikamet ve seyahatleri hakkında kanun

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları Nev'i	Tarihi	No.	ÖZET
			Noter harçları
Kanun	15/6/1938	3456	Noter Kanunu
»	14/11/1942	4166	Ek ve tadilleri
»	24/6/1938	3494	Adliye Harç Tarifesi Kanununa ek Noter Harç Tarifesi Kanunu
			Diğer harçlar
Kanun	14 ağustos 1330	—	Nufus Kanunu
»	24/1/1927	964	Eczacılar ve eczaneler hakkında
»	2/3/1927	984	Ecza ticarethaneleri ile sanat ve ziraat işlerinde kullanılan zehirli ve müessir kimyevi maddelerin satıldığı dükkânlara mahsus kanun
»	14/5/1928	1262	İspençiyari ve tıbbi müstahzarlar hakkında kanun
»	17/6/1938	3458	Mühendislik ve mimarlık hakkında
Nizamname	11/5/1939	2/10941	3458 numaralı kanunun 6 ncı maddesine tevfikan alınacak harçlar hakkında
Kanun	9/10/1939	3728	Mütehassıs tabipler, kimyagerler ve diğer sıhhiye memurlariyle fenni gözlükçülere ve hususi hastane açacaklara verilecek ihtisas vesikası, şahadetname ve ruhsatnamelerden alınacak harçlar hakkında
»	10 mart 1296	—	İhtira Beratı Kanunu
»	2/4/1932	1939	Tadili
Nizamname	28 nisan 1301	—	Alâmeti Farika Nizamnamesi
»	12 ağustos 1317	—}	Ek ve tadili
Kanun	2/3/1929	1401}	
İrade	25 mart 1321	—	İhtira beratı ile alâmeti farika rüsumunun taz'ifi hakkında
			Hayvan sağlık zabıtası resmi
Kanun	2 şubat 1340	405	Zabıtai Sıhhiyei Hayvaniye Kanunu muvakkatini muaddil kanun
»	3/5/1928	1234	Hayvanların sağlık zabıtası hakkında kanun
»	23/3/1931	1775	Ek ve tadilleri
			Üçüncü grup
			Tekel sâfi gelirleri
			Tütün
»	17/6/1938	3437	Tütün ve Tütün İnhisarı Kanunu
			Tuz
»	11/12/1936	3078	Tuz Kanunu
»	29/5/1941	4040	Fevkalâde Zam Kanunu
			İspirto ve ispirtolu içkiler
»	8/6/1942	4250	İspirto ve İspirtolu İçkiler İnhisarı Kanunu
»	4/9/1944	4658	Değişikliği
İ. V. H. Kararnamesi	1/8/1942	2/18435	İnhisarlar İdaresinin buz, gazoz, soda, malt hulâsası asit karbonik ve kolonya yapıp satabileceği hakkında
İ. V. H. Kararnamesi	15/8/1942	2/18617	Dış memleketlerden getirilen ispirtolu mevaddın inhisar resmi miktarının ve yurt içinde satılan ispirtolu maddelerden alınacak inhisar resminin asgari ve âzami hadlerinin tesbiti hakkında
»	27/10/1944	3/1702	Sıhhi müesseselerle tıbbi ve ispençiyari ve gelenik müesseseler yapan laboratuvarlara ve eczanelere verilecek hazır ispirtonun satış fiyatı ve 2/18620 ve 2/19329 sayılı kararnamelerin kaldırılması hakkında

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları Nev'i	Tarihi	No.	ÖZET
			Barut ve patlayıcı maddeler, silâh ve teferruatı
Kanun	14/1/1943	4374	Barut ve patlayıcı maddeler, silâh ve teferruatı inhisarı hakkında
Kararname	21/1/1943	2/20244	Barut ve patlayıcı maddeler, silâh ve teferruatından alınacak inhisar resmi hakkında
			Çay ve kahve
Kanun	25/5/1942	4223	Kahve ve Çay İnhisarı Kanunu
İ. V. H. Kararnamesi	25/8/1942	2/18662	4223 sayılı kanunla inhisar altına alınan kahve ve çaydan alınacak asgari ve âzami inhisar resmi hakkında
			Kibrit ve çakmak
Kanun	1/6/1929	1503	Kibrit ve çakmak inhisarı hakkında
»	28/5/1943	4426	Kibrit ve çakmak inhisarı işletmesinin kaldırılmasına ve bunların işletilmesi için muvakkat bir idarenin kurulması hakkında
»	3/5/1944	4556	Ek kanun
»	17/5/1940	3828	Fevkalâde Zam Kanunu ve eki
»	27/5/1943	4226	
»	17/5/1943	4415	
Kararname	2/7/1943	2/20203	Bir kutu kibritin satış fiatının 26/5/1943 tarihinden muteber olmak üzere iki kuruş olarak tesbiti hakkında
»	11/10/1943	2/20731	Parker markalı bakalit çakmakların satış fiatının on liraya çıkarılması hakkında
			Oyun kâğıdı
Kanun	21/6/1927	1118	Oyun kâğıtları inhisarı hakkında
»	5/6/1944	4584	Değişikliği
İ. V. H. Kararnamesi	29/6/1944	3/1114	Oyun kâğıtlarının perakende satış fiyatları hakkında
			Dördüncü grup
			Devlete ait emval ve hâsılatı
Kanun	8/2/1937	3116	Orman Kanunu
Nizamname	9/8/1938	2/9634	Orman Umum Müdürlüğü memurlarının görecekleri işlere dair nizamname
			Gayrimenkul icar ve ecrimisilleri
Kanun	12/5/1928	1266	Islahı Hayvanat Kanununun 28 inci maddesinin tadili hakkında
»	2/6/1934	2490	Artırma, Eksiltme ve İhale Kanunu
			Menkul ve gayrimenkul mallar satış hasılâtı
Kanunu muvakkat	13 eylûl 1331	—	Ahar mahallere nakledilen eşhasın emval ve düyun ve matlubatı metrukesi hakkında
Kanun	15/4/1339	333	13 eylûl 1331 tarihli kanunu muvakkatin bazı maddelerinin tadiline dair
»	14/1/1926	716	Borçlanma Kanunu
»	17/2/1926	743	Türk Kanunu Medenisinin Hazineye intikal edecek emval ve emlâk hakkındaki hükümleri
»	22/2/1926	748	Emvali milliye ve metrukeden veya mazbut vakıflardan bazı müesseselerle belediyelere satılacak arazi ve arsalar hakkında
»	24/5/1928	1331	Mübadil, gayrimübadil, muhacir ve saireye kanunlarına tevfikan teffiz veya âdiyen tahsis olunan gayrimenkullerin tapuya raptı hakkında
»	2/6/1929	1505	Şark menatıkı dâhilinde muhtaç zürraa tevzi edilecek arazive dair

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları Nev'i	Tarihi	No.	ÖZET
Kanun	*7/4/1932*	*1943*	*Mazbut emlâk, yurtluk, ocaklık maaşı mukabili verilecek emlâk ve arazi hakkında*
»	27/6/1932	2033	Hazineden taksitle gayrimenkul satın almış olanlara mütedair 21 mart 1931 tarihli tecil kanununa müzeyyel kanun
»	11/6/1933	2300	Devlete ait bir kısım binalar satış bedeliyle resmî daireler yapılması hakkında
»	2/6/1934	2490	Artırma, Eksiltme ve İhale Kanunu
»	17/4/1944	4547	Değişikliği
»	28/6/1938	3524	Hazinenin taksitle sattığı bütün gayrimenkullerin satış bedellerinin tahsil sureti hakkında
»	6/5/1941	3975	Ek kanun
»	18/1/1939	3563	Ordudan çıkarılacak 12 yaşından yukarı hayvanların çiftçiye satılması hakkındaki kanunun 2 nci maddesi
»	5/6/1939	3667	2510 sayılı İskân Kanununun 12 nci maddesini kısmen değiştiren ve 17 ve 23. üncü maddelerine birer fıkra ekliyen kanun
»	9/6/1941	4062	İskân Kanununun 39 uncu maddesinin tadili hakkında kanun
Kararname	24/11/1939	2/12374	3637 sayılı kanunun birinci maddesinin (B) fıkrasının sureti tatbikına ait talimatnamenin kabulüne dair
»	17/8/1940	2/14177	Toprak Tevzii Talimatnamesinin meriyete konulmasına dair

Beşinci grup

Devletçe idare edilen müesseseler

Devlet Demiryolları

Kanun	23/5/1927	1042	D. D. Y. ve Limanları idarei umumiyesinin teşkilât ve vazaifine dair
»	31/5/1930	1667	Ek kanunlar
»	4/7/1941	4090	
»	31/5/1944	4577	Değişikliği
»	31/12/1928	1375	Anadolu, Mersin - Tarsus - Adana demiryolu itilâfnamesi
»	28/12/1933	2376	Sıcak ve soğuk maden suları hakkında tenzilâtlı tarife tatbik edileceğine dair
»	10/7/1940	3893	Erzincan sarsıntısından müteessir olan mıntakaya yapılacak nakliyattan alınacak ücretlere dair

Posta, Telgraf ve Telefon

Kanun	5/7/1943	4454	Posta, Telgraf ve Telefon İşletme Umum Müdürlüğü teşkilât ve vazifeleri ve memurları kanununun 39 uncu maddesi

Darphane ve Damga Matbaası hasılatı

»	2/5/1932	1951	Bu kanunun (Darphane mütedavil sermayesi) teşkiline mütedair üçüncü maddesi

Resmî matbaalar hasılatı

»	11/1/1939	3558	Devlete ait matbaaların birleştirilmesi hakkında
»	27/1/1927	968	Millî matbaa tahsisatının mütedavil sermaye halinde istimali hakkında
»	1/4/1933	2133	Devlet kitapları müfedavil sermayesi hakkında
»	26/1/1939	3577	Tadili

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları Nev'i	Tarihi	No.	ÖZET
			Genel okullar gelirleri
Kanun	17/5/1928	1275	Yüksek mühendis mektebi hakkındaki kanunun 3 üncü maddesi
»	6/7/1931	1838	Maarif Vekâleti tarafından idare edilecek mektep pansiyonları hakkında
»	11/6/1932	2005	Tadili
»	4/6/1932	2000	Tıp Fakültesinden neşet edecek talebelerin mecburi hizmetleri hakkında
»	14/6/1935	2795	Ankara'da Tarih, Dil ve Coğrafya Fakültesi kurulmasına dair
»	23/3/1936	2923	Bu kanunun İstanbul Üniversitesine bağlı Radyoloji ve Biyofizik Enstitüsü ve Diş Hekimliği Mektebi müteda-vil sermayeleri teşkiline dair hükmü
»	9/6/1937	3224	Maarif Vekâleti Prevantoryom ve Sanatoryomu hakkında
»	7/7/1939	3704	Köy Eğitmen Kursları ile Köy Enstitüleri idaresine dair kanunun 3 üncü maddesi
»	20/5/1940	3829	Devlet konservatuvarı hakkındaki kanunun 6 ncı maddesi
»	30/5/1940	3848	Ankara Hukuk Fakültesinin Maarif Vekâletine devri hakkında kanun
»	17/9/1943	4492	Ankara'da bir Fen fakültesi kurulması hakkındaki kanunun 4 üncü maddesi
»	15/9/1944	4663	Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Fakültelerine paralı ve yatılı talebe alınmasına dair kanun
Talimatname	25/5/1936	—	2923 numaralı kanunun 2 nci maddesi mûcibince (İstanbul Üniversitesine bağlı Radyoloji ve Biyofizik Enstitüsü ve Diş Hekimliği Mektebi) mütedavil sermayelerinin kullanılmasına dair talimatname
İ. V. H. Kararı	3/6/1937	2/6763	Leyli Tıp Talebe Yurdu Talimatnamesinin 10 uncu maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında
			Diğer kurumlar gelirleri
Kanun	26/1/1341	549	Ziraat müesseselerine sermaye vaz'ına dair
»	2/6/1930	1678	Ziraat mektep ve müesseselerinin sureti idaresi hakkındaki 867 numaralı kanuna müzeyyel kanun
Kanun	21/7/1931	1858	Distofajin tahsisatının mütedavil sermaye olarak kullanılması hakkında
»	10/6/1933	2291	Ankara'da Yüksek Ziraat Enstitüsü hakkında
»	21/6/1934	2526	Nebat ve hayvanlarla mahsulâtının muayene ve temizleme işleri için kurulacak fennî müesseseler hakkında
»	5/7/1934	2582	Merinos koyunları yetiştirilmesi ve ıslah edilmiş pamuk tohumu üretilmesi hakkında
»	23/12/1934	2654	Ziraat Vekilliği müesseselerinde yetiştirilen üretme vasıtalarının satılabilmesi ve işler sermaye ile idaresi hakkında
»	5/6/1939	3681	Devlet kinini mütedavil sermayesi hakkındaki kanunun 2 nci maddesi
»	30/12/1940	3959	Türkiye Cumhuriyeti Refik Saydam Merkez Hıfzıssıhha Müessesesi teşkiline dair kanunun 4 ve 5 inci maddeleri
Talimatname	1340	—	Muayene ve tedavi evleri hakkında
»	28/11/1340	332	Sağır ve dilsiz ve körler müessesesi dahilî talimatnamesi

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları Nev'i	Tarihi	No.	ÖZET
Talimatname	19/6/1936	2/4858	867 numaralı kanun ve ek kanunlarla kurulan müessese ve çiftliklerin idare şekli hakkında talimatname
Kararname	7/10/1941	2/16666	Türkiye Cumhuriyeti Refik Saydam Merkez Hıfzıssıhha Enstitüsünce umumî sıhhate taallûk etmiyen ve bir ücret mukabilinde yapılan muayene tahlil ve tetkikler için hazırlanan tarife ile aşı, serom ve diğer maddelerin satış kıymetlerini gösterir cetvelin tasdiki hakkında
»	5/4/1944	3/656	Değişiklikleri
»	21/8/1944	3/1400	Değişiklikleri
»	25/2/1942	2/14713	Hastaneler Talimatnamesi
		Sulama İdareleri gelirleri	
Kanun	29/6/1938	3538	Konya Ovası Sulama İdaresi teşkilât ve vazifeleri hakkında
»	22/6/1938	3483	Muhtelif su işleri için sarfedilecek paranın sureti temini hakkındaki kanunun 3 üncü maddesi
Kararname	25/1/1944	3/324	İşletmeye açılmış bulunan Aydın ve Tarsus sulama tesisatları ücret tarifesinin tasdikına dair
		Radyo gelirleri	
Kanun	9/6/1937	3222	Telsiz Kanunu
»	16/7/1943	4475	Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü teşkilât, vazife ve memurları hakkındaki kanunun muvakkat 4 üncü maddesi
		Millî Piyango geliri	
»	5/7/1939	3670	Millî Piyango teşkiline dair kanun
		Altıncı grup	
		Umumi müesseseler ve şirketler gelirlerinden	
		Devlet hissesi	
			İrade ve kanunlara müsteniden veya Hükümete verilmiş olan salâhiyete binaen aktolunan her nevi imtiyaz mukavelenameleri ve bunlara mütaallik mukarreratın varidata mütaallik hükümleri
		İmtiyazlı demiryollarından alınan	
»	8/6/1933	2285	Cenup demiryollarının işletilmesine ait itilâfnamenin onuncu maddesi
		Fenerler gelirinden alınan	
»	30/6/1941	4076	Fenerler hasılatından Hazineye ödenecek miktar hakkında kanun
		Mükerrer sigorta sandığından alınan	
»	25/6/1927	1160	Mükerrer sigorta hakkındaki Kanunun 1 inci ve 4 üncü maddeleri
Kararname	27/6/1929	—	Millî Reasürans Türk Anonim Şirketi hakkında
»	1/3/1944	3/498	Mükerrer Sigorta İnhisarının daha 10 sene müddetle Millî Reasürans Türk Anonim Şirketince işletilmesi hakkında
		Musul petrollerinden alınan	
Mukavelename	5/6/1926	—	Mukavelenamenin 14 üncü maddesine müsteniden Irak petrol şirketinden % 10 Hazine hissesi

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları Nev'i	Tarihi	No.	ÖZET
			Yedinci grup
			Çeşitli gelirler
			Hazine muamelelerinden doğma gelirler
			Hazine portföyü geliri ile bankalar nezdinde açılan hesabı carilerden Hazine lehine tahakkuk eden faizler ve akçe farkları ve Hazinenin iştirak ettiği teşebbüslerden hâsıl olan gelirler
Kanun	6/7/1939	3702	Tiyatro ve sinemalarla konserlerden Devlet ve belediyelerce alınmakta olan damga, tayyare ve belediye resimleriyle Darülaceze hissesinin miktarına ve sureti istifasına dair
»	27/5/1942	4226	Fevkalâde Zam Kanunu
			Askerlik ödevi
»	21/6/1927	1111	Askerlik Kanunu
»	12/5/1932	1958	Tadili
			Kıymetli kâğıtlar
»	11/4/1938	3356	Kira kontratolariyle ferağ ve intikal ilmühaberlerinin ve nüfus hüviyet cüzdanlarının bedel mukabilinde satılması hakkında
»	29/5/1929	1473	Pasaport cüzdanlarının bedel mukabilinde satılması hakkında
»	5/7/1939	3686	Evlenme cüzdanları hakkında
			Belli giderler karşılığı gelirler
			A) Kambiyo murakabesi mukabili T. C. Merkez Bankasından alınan
»	11/6/1930	1715	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanununun Hükümet hissesine müteallik mevaddı
			B) Şirketlerden ve müteahhitlerden teftiş mukabili alınan
»	27/5/1939	3614	Ticaret Vekâleti Teşkilât Kanununun 19 uncu maddesi
			C) Teberrüat
»	26/5/1927	1050	Muhasebei Umumiye Kanununun 55 inci maddesi
			Eski alacaklar
			A) Tavizattan istirdat
			Tâvizen verilen mebaliğden istirdat, muhtelif senelerde muvazene ve tekviyei ziraat kanunları ve diğer hususî kanunlar mucibince tavizen tevzi edilmiş olan mebaliğden istirdat
			B) Kaldırılmış vergiler artıkları.
			Muhtelif tarihlerde lağvedilmiş veya hükmü munkazi olmuş bulunan kanun ve nizamnamelerin mer'i bulundukları senelerde tahakkuk etmiş veya bu kanun ve nizamnamelere tevfikan yeniden tahakkuk edecek olan her nevi vergi, resim, harç, ücret ve iltizam bedelleri ve zamları bakayası
			Cezalar
			A) Para cezaları
			Umumi ve hususi bilcümle kanunlarla nizamname ve kararnamelerin para cezası alınmasını tazammun eden hükümleri

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları

Nev'i	Tarihi	No.	ÖZET
İradeli talimatname	28 Kasım 1299	—	Talimatnamei şehbenderinin 62 nci maddesi
Tahriratı umumiye	29 Mart 1296	—	Av tezkereleri hakkındaki talimatın cezai hükümleri
»	15/8/1311	—	Tezkeresiz ve damgasız getirilecek pöstekiler hakkında
Talimatname		—	2272 sayılı kanuna istinaden tanzim edilen ceza talimatnamesi

B) Zam cezaları

Umumi ve hususi bilcümle kanunlarla nizamname ve kararnamelerin zam cezası alınmasını tazammun eden hükümleri

İstanbul Üniversitesi geliri

Kanun	29/5/1934	2467	İstanbul Üniversitesinin muvazenei umumiyeye alınmasına dair

Çeşitli gelirler

»	29/11/1336	66	İstiklâl madalyası hakkındaki kanunun harca mütaallik maddesi
»	18/3/1926	788	Memurin Kanununun 30 uncu maddesi
»	26/5/1927	1050	Muhasebei Umumiye Kanununun 20 ve 125 inci maddeleri
»	26/5/1927	1149	Sigorta şirketlerinin teftiş ve murakabesi hakkındaki kanunun 3 ve 6 ncı maddeleri
»	17/5/1928	1271	Sıtma Mücadelesi Kanununa bazı maddeler tezyili hakkında
»	24/5/1928	1338	Maarif teşkilâtı hakkındaki 789 numaralı kanunun 8 inci maddesinin tadiline dair kanun
»	24/5/1928	1349	Emvali metruke hesabı cârilerinin bütçeye irat kaydına dair
»	16/5/1929	1447	Menkul kıymetler ve kambiyo borsaları hakkında
»	7/1/1932	1918	Kaçakçılığın men ve takibi hakkında
»	17/1/1940	3777	Bu kanunu tadil eden kanun
»	12/6/1933	2308	Şirketlerin müruru zamana uğrayan kupon, tahvilât ve hisse senedi bedellerinin Hazineye intikali hakkında kanun
»	2/6/1934	2490	Artırma, Eksiltme ve İhale Kanununun 5, 25, 49 ve 73 üncü maddeleri
»	9/7/1934	2548	Cezaevleriyle mahkeme binaları inşası karşılığı olarak alınacak ücretler hakkında kanun
»	10/6/1935	2777	Siyasal Bilgiler Okulu hakkında kanun
»	21/3/1938	3340	Müzelerle tören yerlerini ziyaret edenlerden alınacak ücret hakkında
»	27/6/1938	3499	Avukatlık Kanununun ruhsatnamelerden 25 er lira harç alınacağına dair olan 20 nci maddesi
»	17/4/1940	3803	Köy Enstitüleri Kanununun 4 ve 5 inci maddeleri
»	13/7/1940	3894	Denizde Zapt ve Müsadere Kanunu
Karar	23/9/1928		Balya - Karaaydın hattının buharla işletilmesi hakkında
Kanun	4/7/1941	4094	Hatay Ziraat Bankasının tasfiyesinde ipotekli ve müteselsil kefaletli zirai alacakların taksitlendirilmesi hakkında

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları Nev'i	Tarihi	No.	ÖZET
Kanun	15/1/1943	4386	Tokat, Çorum ve Balıkesir vilâyetlerindeki yer sarsıntısından müteessir olan mıntakalarda zarar görenlere yapılacak yardım hakkında
Kararname	14/5/1941	2/15799	Hayvan sağlık memurları mektebi nizamnamesinin tasdikına dair kararname
			Hususi kanun, nizamname ve talimatnameler gereğince Devlet namına okutulan talebeden mecburi hizmetlerini ifa etmemeleri sebebiyle alınacak tazminata dair hükümler

Sekizinci grup

Geçici vergiler

İktisadi buhran vergisi

Kanun	30/11/1931	1890	İktisadi Buhran Vergisi Kanunu
»	26/4/1934	2416	Tadil ve ekleri
»	23/5/1935	2728	
»	12/6/1937	3258	

Muvazene vergisi

»	26/5/1932	1980	Muvazene Vergisi Kanunu
»	25/5/1938	3404	Tadil ve ekleri
»	26/1/1939	3588	
»	12/6/1937	3258	Kazanç Vergisi Kanuniyle 1890, 1980 ve 2882 numaralı kanunların bazı hükümlerini değiştiren kanun

Nâzım vergiler

»	21/6/1928	1118	Oyun kâğıdı inhisarı hakkındaki kanunun ikinci maddesi mucibince Hilâliahmer Cemiyetine ait hisse
»	5/6/1944	4584	Değişikliği
»	2/6/1929	1525	Şose ve Köprüler Kanunu
»	31/5/1943	4427	Şose Vergileri Kanununa ek kanun
»	29/4/1933	2159	İnhisarlar Kanununa müzeyyel kanunun 11 inci maddesi
»	23/12/1935	2871	Arazi ve bina vergileriyle binalardan alınan iktisadi buhran vergisinin hususi idarelere devri hakkındaki kanunun 8 inci maddesi
»	27/12/1937	3293	Sınai müesseselerle sigorta şirketlerinde kullanılan ecnebilere mukabil Türk memur ve mütehassıs yetiştirilmesi hakkında kanun
İ. V. H. Kararnamesi	8/1/1940	2/12627	Bu kanuna müstenit kararname
Kanun	25/5/1938	3398	Devlet Demiryolları bir kısım işletme işlerinin sureti idaresine ve Demiryolları inşaat mukavelelerinden münbais gümrük resmiyle diğer vergilerin mahsubuna dair kanunun 3 üncü maddesi
»	11/8/1941	4109	Asker ailelerinden muhtaç olanlara yardım hakkında kanun

Muhtelif vergi ve rüsumu ve harçları ve sair varidatı alâkadar eden hükümler

Kanun	24/12/1937	3290	Devlet hesaplarında liranın esas ittihaz edilmesi hakkında kanun
»	21/8/1940	3911	Bazı Devlet alacaklarının tahsil sureti hakkında kanun

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları Nev'i	Tarihi	No.	Ö Z E T
Kanun	7/7/1944	4606	Yeniden 10 milyon liralık madenî ufaklık para bastırılması hakkında kanun

KISIM : II

Birinci grup

Savunma vergisi

Kanun	28/5/1934	2456	Gümrüklerde istimal olunan bazı evraka müdafaa pulu ilsakı hakkında kanun
»	23/12/1934	2672	Ek ve tadilleri
»	17/1/1940	3776	
»	29/5/1941	4040	Fevkalâde Zam Kanunu

Tekel maddelerinden alınan Savunma vergisi

»	25/8/1934	2460	Tütün ve müskirattan alınacak müdafaa vergisi hakkında
»	17/5/1940	3828	Fevkalâde Zam Kanunu ve ekleri
»	29/5/1941	4040	
»	27/5/1942	4226	

Kibritten alınan Savunma vergisi

»	17/5/1940	3828	Fevkalâde vaziyet dolayısiyle bazı vergi ve resimlere zam icrasına ve bazı maddelerin mükellefiyet mevzuuna alınmasına dair kanunun 13 üncü maddesi
»	29/5/1941	4040	Fevkalâde Zam Kanunu ve ekleri
»	27/5/1942	4226	
»	17/5/1943	4415	

Posta müraseleleriyle telgraflardan ve telefon abone bedellerinden alınan Savunma vergisi

Kanun	29/5/1941	4040	Fevkalâde vaziyet dolayisiyle bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan 3828 numaralı kanuna ek kanunun 35 inci maddesi
»	27/5/1942	4226	Ek ve tadili

Binalardan alınan Savunma vergisi

Kanun	29/5/1941	4040	Fevkalâde vaziyet dolayisiyle bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan 3828 numaralı kanuna ek kanunun 31 inci maddesi

İkinci grup

İstisnai gelir

Gümrük Çıkış Vergisi

Kanun	29/5/1941	4040	Fevkalâde vaziyet dolayisiyle bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan 3828 numaralı kanuna ek kanunun 36 ve 37 nci maddeleri
Kanun	27/5/1942	4226	Ek ve tadilleri
T. B. M. M. Kararı	2/2/1942	1276	İhraç olunacak yaprak tütünlerin 4040 sayılı kanunun 36 ncı maddesi hükmünün şümulüne girdiğine dair
Kanun	28/5/1934	2459	Tayyare Resmi Kanunu
»	23/12/1934	2647	Ek ve tadilleri
»	25/12/1935	2877	
»	25/5/1938	3401	
»	25/12/1935	2882	Hava Kuvvetlerine Yardım Vergisi Kanunu
»	17/5/1940	3828	Fevkalâde Zam Kanunu
»	26/4/1944	4553	Toprak Mahsulleri Vergisi Kanunu
»	15/1/1943	4385	Şekerden alınan munzam istihlâk vergisi

(Ç) Cetveli

Bütçe Kanunu: Madde — 7

[Vatan hizmet aylıkları]

Aylık sahibinin İsimleri	Aylık miktarı	Tahsis şartları	Dayandığı kanunun No.	Dayandığı kanunun Tarihi
Usat tarafından şehit edilen Akdağ Madeni Kaymakamı Tahir:				
Zevcesi Memnune	2			
Kerimesi Mihrünnisa	2			
» Nilüfer	2		25	23/9/1336
» Tahire	2			
Mahdumu Ertuğrul	2			
Dersaadette salben idam olunan Urfa Mutasarrıfı sabıkı Nusret zevcesi Hayriye	12,5		80 481	25/12/1336 13/4/1340
Konya hâdisei isyaniyesinde vazifesi uğrunda şehit edilen Bozkır Kaymakamı Demir Asaf zevcesi Samiye ve iki çocuğu	10		107	19/3/1337
Şehidi millî Boğazlıyan esbak Kaymakamı Kemal:				
Zevcesi Hatice [*]	10			
Kerimesi Müzehher	5		271	14/10/1338
» Müşerref	5			
Mahdumu Adnan	5			
Ankara Mebusu sabıkı Atıf Gebze ve Havalisi Kuvayi Milliye Kumandanı iken şehiden vefat eden Yahya Kaptan:	10		270	19/10/1338
Zevcesi Şevket Kerimesi Fikriye » Muzaffer	10		275	14/10/1338
Bahriye Nazırı esbakı General merhum Ahmet Cemal:				
Zevcesi Seniha	15		478	13/4/1340
Sadrı esbak merhum Talât zevcesi Hayriye	25		478	13/4/1340
Şehit Tevfik Sükûti hemşiresi Seniye	10		479	13/4/1340
Damat Ferit tarafından idam edilmiş olan şehit Çarkçı Yüzbaşısı Halil İbrahim:				
Zevcesi Fatma Belkis	10			
Kerimesi İclâl	5		480	13/4/1340
» Necibe	5			
Mahdumu Celâlettin	5			
General Abdülezel hafidesi Naciye	4			
Şehiden vefat eden Binbaşı Muhtar hemşiresi Binnaz Mitat:	15			
Kerimesi Mesrure	9			
Babıâli vakasında şehit edilen Harbiye Nazırı esbakı General Nâzım kerimesi Atiye	18		481	13/4/1340
Merhum Niyazi:				
Zevcesi Feride	10			
Esbak Diyarbakır Valisi Reşid merhumun:				
Haremi Mazlûme	20			
Kerimesi Fikret	6	Teehhülüne kadar		

[*] 515 numaralı kanunla evvelce tahsis 5 lira aylık 5 lira zamla 10 liraya çıkarılmıştır.

Aylık sahibinin isimleri	Aylık miktarı	Tahsis şartları	Dayandığı kanunun No.	Dayandığı kanunun Tarihi
Şeyhülislâm Hayri merhumun:				
Zevcesi Munise	20			
Şehit Yüzbaşı Yörük Selim:				
Zevcesi Hikmet	10			
Kerimesi Nimet	5	Tezehhülüne kadar		
Akdağmadeni kaymakamı Tahir:				
Zevcesi: Memnune	2			
Kerimesi: Nilüfer	2	Tezehhüllerine kadar		
Kerimesi: Tahire	2			
Irak Şeyhülmeşayihi Uceymi	50			
Merhum Mehmet Ali zevcesi Belkis	4		481	13/4/1340
Gümüşane Mebusu Şehit Ziya: Zevcesi Ayşe	5			
Maraş Ulûmu Riyaziye Muallimi sabıkı Hayrullah: Zevcesi Ayşe	5			
Denizli Komiseri Hamdi: Zevcesi Fevziye	5			
Kerimesi Perihan	5	Tezehhülüne kadar		
Validesi Firdevs	5			
Mustafa Necip hemşiresi Kevser	5			
Muş Mutasarrıfı merhum Servet: Zevcesi Samiye	10			
Karamağara Nahiyesi Müdürü Tevfik: Zevcesi Hafize	5			
Kızılca Nahiye Müdürü şehit Adil:				
Zevcesi Havva İsmet	2		482	13/4/1340
Kerimesi İffet	2			
Şehit Erzincanlı Hafız Abdullah haremi Hatice	10		515	24/4/1340
Konya hâdisei isyaniyesinde şehit edilen Ali Kemal kerimesi Nefise	5	Tezehhülüne kadar		
Ziya Gök Alp merhumun:				
Kerimesi Hürriyet	30	Tezehhüllerine kadar	518	11/11/1340
» Türkân	30			
24 üncü Fırka Kumandanı Kaymakam Mahmut: Refikası Şaziye	40			
24 üncü Fırka Erkânıharbi Yüzbaşı Yakup Sami: Zevcesi Şahende	20			
Maraşlı Doktor Mustafa: Zevcesi Naime	10			
Maraşlı şehit Evliya: Zevcesi Şerife	10	Emekli, evtam ve eramil aylığı varsa katolunacaktır.	649	22/4/1341
Kozanlı şehid Saimin hemşiresi Naciye	15		3291	24/12/1937
Şehit Jandarma Mülâzımı Evveli Süreyyanın validesi Hüsniye	10			
Şehit Doktor Nafiz Tahir: Hemşiresi Sabiha	5			
Topçu Binbaşılığından müstafi merhum Rıza: Zevcesi Şükriye	10			

Aylık sahibinin isimleri	Aylık miktarı	Tahsis şartları	Dayandığı kanunun No.	Dayandığı kanunun Tarihi
Nafıa Vekili merhum Süleyman Sırrı:		Eytam ve eramil aylığı verilmemek şartiyle mahdumuna ikmali tahsiline ve diğerlerine izdivaçlarına kadar maktuan.	732	8/2/1926
Zevcesi Ehliman	40			
Mahdumu Saruhan	30			
Kerimesi Gülbeğim	30			
Saruhan Mebusu merhum Reşat:		Eytam ve eramil maaşı verilmemek şartiyle zevcesine kaydi hayat suretiyle, oğluna ikmali tahsiline kadar.	753	24/2/1926
Zevcesi Atiye	50			
Oğlu Mustafa Reşit	50			
İstanbul Mebusu merhum Abdurrahman Şeref:		Eytam ve eramil aylığı kat'olunmak üzere tecehhülüne kadar	1098	19/6/1927
Kerimesi Hikmet	30			
Çorum Mebusu merhum Ferit Recai:		Tecehhül ettiği zaman kat'edilmek üzere kaydi hayat ile	1099	19/6/1927
Zevcesi Kâmuran	20			
Merhum Doktor Vasfi:		Tecehhül ettiği takdirde kat'edilmek üzere kaydi hayat ile	1100	19/6/1927
Refikası Nazmiye	20			
Sıvas Valii esbakı merhum Reşit:		Eytam ve eramil aylıkları verilmemek suretiyle zevcesine tecehhül ettiği takdirde kat'edilmek üzere kaydi hayat ile, kerimesine de tecehhülüne kadar	1102	19/6/1927
Zevcesi Melek	20			
Kerimesi Emine Fikret	10			
Mahkemei Temyiz Reisi Evveli müteveffa Hasan Fehmi zevcesi Kâmuran	30	Eramil aylığı verilmemek ve tecehhül ettiği takdirde kat'olunmak üzere	1103	19/6/1927
Sabık İstanbul Mebusu Ahmet Salâhattin:		Eytam ve eramil aylığı verilmemek şartiyle refikasına tecehhül ettiği takdirde kat'edilmek üzere kaydi hayat ile, mahdumuna yirmi yaşına veya ikmali tahsiline kadar	1104	19/6/1927
Refikası Seza	40			
Mahdumu Haldûn	10			
Kırşehir Mebusu merhum Ali Rıza refikası Necmiye	20	Eramil aylığı verilmemek şartile tecehhül ettiği takdirde kesilmek üzere kaydi hayat ile	1105	19/6/1927
General Celâl: Kerimesi Redife	2,5		1141	23/6/1927
Rize Mebusu Merhum Rauf:		Eytam ve eramil aylıkları verilmemek şartiyle zevcesine tecehhül ettiği takdirde kesilmek üzere kaydi hayat ile, kerimesine tecehhül edinciye kadar	1171	25/6/1927
Zevcesi Binnaz	30			
Kerimesi Melâhat	10			
Mardin Mebusu sabıkı merhum Derviş zevcesi Meryem	30	Eramil aylığı verilmemek üzere tecehhül ettiği takdirde kat'olunmak şartiyle	1174	26/6/1927
Şehit Binbaşı Ali Kabuli kerimesi Fatma Bahire	15	Kaydi hayat şartile	2038	27/6/1932
Menemen hadisesinde şehid edilen Bekçi Memetoğlu Hasan zevcesi Fatma	15	Evlendiği zaman kesilmek üzere maktuan	2432	17/5/1934

(E) Cetveli

Bütçe Kanunu: Madde — 5

[Kadroları gider bölümlerinden alınacak geçici hizmetlere ilişkin tertipler]

B.	M.	Ödeneğin çeşidi
		Büyük Millet Meclisi
24		3090 sayılı kanun gereğince yapılacak Meclis binası yapı giderleri ve kamulaştırma karşılığı
		Başbakanlık
70	1	Ücret ve yevmiye
72		Türlü belge saklaklarının ayırma ve birleştirilmesi giderleri
		Basın ve Yayın G. M.
104		Yayın, turizm ve propaganda giderleri
107	1	Ankara Radyodifüzyon istasyonu ve stüdyoları
	2	Başka Radyodifüzyon istasyonu ve stüdyoları
109	1	Ücret
116/A		Yeniden kurulacak Radyo istasyonları giderleri
		İstatistik G. Müdürlüğü
129	1	Ücretler
	2	Giderler
		Devlet Meteoroloji İşleri G. Md.
151		Meteoroloji istasyonları kurma ve onarma giderleri
152		Her türlü rasat, telli ve telsiz haberleşme ve dinleme âlet ve cihazları ve malzemesi satınalma, kurma, denetleme, onarma ve işletme giderleri, gezici istasyonların işletme, onarma ve karoseri yapma giderleri
153		Meteoroloji meslek okulu, kurs ve staj giderleri
154		Yayım, baskı, kitap, dergi ve abone karşılıkları ve giderleri
		Adalet Bakanlığı
193		Ceza ve tevkifevleri yapma ve esaslı onarma işleri
		Tapu ve Kadastro G. Müdürlüğü
203	2	Geçici hizmetliler ücreti
215	1	Yönetim heyeti ve öğretmen ücreti
		Millî Savunma Bakanlığı
224		Geçici hizmetliler
	1	Hava
	2	Deniz
	3	Askerî Fabrikalar
	4	Harita
244		Harp gereçleri ve teçhizat ve tahkimat karşılık ve giderleri
	1	Kara
	2	Hava
	3	Askerî Fabrikalar
	4	Harita
254		Yapı ve onarma işleri
	1	Kara
	2	Hava
	3	Deniz
	4	Askerî Fabrikalar
	5	Harita
254/A		Hava meydanlariyle yolları ve depoları yapımı
260		Yabancı uzman ve hizmetlilerle tercümanların ücretleri
	1	Kara
	2	Hava
	3	Deniz
	4	Askerî Fabrikalar

B.	M.	Ödeneğin çeşidi
		İçişleri Bakanlığı
286	2	Nüfus yazımı
289	1	Öğretmen, konferansçı, yönetim memurları ve çeşitli hizmetliler ücreti
	4	İçişleri meslek kursu yönetim ve tâlim heyeti ücretleri
293	1	Ücretler
		Emniyet G. Md.
320	1	Ücretler
323	3	İllerde açılacak polis kursları ve öğretmen ücretleri
324		Prevantoryom ve sanatoryom giderleri
		Dışişleri Bakanlığı
359	2	Geçici hizmetliler ücreti
372		Kongre, konferans ve komisyonlar genel giderleri
		Maliye Bakanlığı
386	2	Geçici hizmetliler ücreti
400	4	4307 sayılı kanun gereğince ayniyle alınacak nebati yağlar vergisinin her türlü tahsil giderleri
402	1	Belirtme, dağıtma ve mübadil işleri
403		Onarma giderleri
409	1	Ücretler
411		Yaşayan diller kursu her türlü ücret ve giderleri
423		3827 sayılı kanun gereğince teslim alınan taşıtların bakım giderleri
		Millî Eğitim Bakanlığı
490	5	Konferans ve devrim tarihi dersleri ücreti
502	1	İnceleme ve Bakanlık kitapları gideri
	2	Derleme giderleri
	3	Yayım giderleri
504		İstanbul Üniversitesi ve buna bağlı fakülte ve kurumların genel giderleri
514		Kitaplıklar genel giderleri
518		Orta öğretim öğretmenleri kursları ücret ve genel giderleri
521		Milletlerarası kongre, sergi ve müsabakalara katılma ve ilim incelemeleri için gönderileceklerin yolluklariyle yol giderleri
526	1	Lise, Gazi Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü, Güzel Sanatlar Akademisi, Siyasal Bilgiler Okulu yabancı uzman ve öğretmenler ücreti
	2	Cumhurbaşkanlığı Filârmonik Orkestrası ve Devlet Konservatuarı yabancı uzman ve öğretmenleriyle geçici olarak getirilecek yabancı orkestra şef ve virtüozlara verilecek ücret
	3	Meslek okulları yabancı uzman ve yardımcı tercümanlariyle öğretmen ve ustaları ücreti
	4	Üniversite yabancı profesörleriyle yardımcıları ücreti
	5	Dil, Tarih - Coğrafya Fakültesi yabancı profesörleriyle lektörler ücreti
	6	İstanbul Teknik Üniversitesi yabancı öğretmenleri ücreti
	7	Ankara Fen Fakültesi yabancı profesörler ücreti
	8	Ankara Hukuk Fakültesi yabancı profesörler ücreti
530		İzmir Fuarında açılacak Eğitim pavyonunun bütün giderleri
543	2	Meslek ve Teknik okulları açılması ve eldekilerin büyütülmesi hakkındaki 4304 sayılı kanun gereğince yapılacak hizmetler
	3	Özel kanunu gereğince yaptırılacak İstanbul Üniversitesi yapısı her türlü giderleri
		Bayındırlık Bakanlığı
547	2	Geçici hizmetliler ücreti
559		Ankara Gençlik Parkı giderleri
560		Zelzele bölgelerinde yapılacak yardımlar
564	1	Ücretler
566		Kazı giderleri
575	2	Yapı ve işletme gereçleri karşılıklariyle bu işlere ilişkin her türlü giderler
	7	Antalya Limanı mendireğinin onarma ve uzatma ve rıhtım yapma giderleri

B.	M.	Ödeneğin çeşidi
	8	2214 sayılı kanuna göre yapılacak Ereğli Limanı giderleri
	11	Trabzon Limanı yapma karşılık ve giderleri
576		Yapı ve imar işleri yapma, kamulaştırma ve esaslı onarma giderleri
577	3	Sürekli onarmalar
577	2	Şose ve köprüler yapma karşılık ve giderleriyle her türlü makina, aletler, gereçler karşılık ve giderleri
578	3	İşletme giderleri
	5	Meriç su işleri
	6	Taşkın sulara ve su baskınlarına karşı 4373 sayılı kanun gereğince yapılacak korunma giderleri
	9	Samram kanalı yapma ve onarma giderleri
578	10	3132 - 4100 ve 4649 sayılı kanunlar gereğince yapılacak su işleri giderleri
579		Ankara lâğımlarının yapma giderleri
580		Atatürk Anıtı yapma her türlü giderleri
581		Birinci, Üçüncü ve Dördüncü Genel Müfettişlikler bölgelerinde yaptırılacak yollar ve memur evleri imar işleri her türlü giderleri

Ekonomi Bakanlığı

587	2	Geçici hizmetliler ücreti
601		Sanat modelleri satınalınması, dağıtılması giderleri
604		İşçi sigorta idaresi ile 3008 sayılı kanunun 89 uncu maddesinin uygulama giderleri
605		El ve ev sanatları kooperatif kurslarının her türlü kurma, idare etme ve okutma giderleri ve öğretmen ücretleri
607	1	Ücretler

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı

628	1	Genel giderler
629	1	» »
630	1	» »
631	1	» »
634	1	» »
642	1	Ücret
646 A		Olağanüstü sıtma savaşı genel giderleri.

Gümrük ve Tekel Bakanlığı

673	1	Öğretmen ücreti

Gümrük Muhafaza Genel Komutanlığı

702	1	Öğretmen ücretleri

Tarım Bakanlığı

712	2	Geçici hizmetliler ücreti
725	1	Savaş genel giderleri
	2	Merkez savaş enstitüsü ve savaş istasyonları
726	1	Genel giderler
727	1	Bahçe tarımı işleri ve kurumları
729	1	Genel giderler
731	1	Tohum temizleme evleri genel giderleri
732	1	Genel giderler
	2	Bakteriyoloji ve serum kurumları ve laboratuvarları
733	1	Aygır depoları
	2	Koyun ve kürk hayvanları ve nümune ağılları
	3	Sığır ıslah ve yetiştirme işleri kurumları
734	1	Genel giderler
735	2	Teknik tarım okulları
	4	Tarım aletler ve makineleri uzmanlık okulu ve makinist okulları
	6	Tarımsal muhasebe kursu
	7	Hayvan sağlık memurları ve nalbant okulları
736	10	Enstitü laboratuvarları ve tatbikat bahçeleri malzeme ve işletme giderleri
	12	Başka giderler
738		Yazı, tercüme, yayın ve propaganda işleri
743	1	Ücret
751	1	Genel giderler

B.	M.	Ödeneğin çeşidi
		Ulaştırma Bakanlığı
764	2	Geçici hizmetliler ücreti
778	2	Limanları temizleme, tarama ve mendirek giderleriyle şamandıra yaptırma, yerine götürme ve koyma, bakım ve onarma giderleri
779	1	Liman idaresinin deniz nakil taşıtları satınalma, yaptırma, işletme, onarma, bakım, kızağa çektirme giderleriyle kızak karşılıkları
780	1	Genel giderler
781		Devlet Başkanlığı deniz taşıtlarının her türlü yaptırma, satınalma ve işletme giderleriyle sigorta ücretleri için Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğüne
785	1	Ücretler

(F) Cetveli

Bütçe Kanunu: Madde — 7

[Maliye Bakanlığı bütçesinin 421 inci bölümüne konmuş ihtiyat ödeneğin aktarılacağı tertipler]

1 — Mahkeme gideri

2 — Mahkeme ilâmiyle borç gerçekleşmiş tertiplerden ödenekleri kalmıyanlar

3 — Geçen yıl borçları tertipleri

4 — Eski yıllar borçları tertipleri.

(G) Cetveli

Bütçe Kanunu: Madde — 7

[Gelecek yıllara geçici sözleşme yapmağa izin verilen hizmetler]

Kanun No:	
944 1091	Devlet Demiryolları inşaatı
1050	Genel Muhasebe Kanununun 50 ve 52 nci maddelerinde gösterilen hizmetler
1375	Anadolu, Mersin - Adana demiryolları ve Haydarpaşa liman ve rıhtım sözleşmeleri
1391	Ford sözleşmesi
2173	Gölcük'te onarma limanı ve tersane yaptırılmasına dair
2182	Tababet ve şubeleri sanatlarının icrası tarzına dair 2 Nisan 1928 tarih ve 1219 numaralı kanuna ek kanun
2575	Ankara Merkez Hıfzıssıhha müessesesinde kullanılacak yabancı uzmanlar hakkında
2876	Ankara Nümune Hastanesi için getirilecek üç yabancı uzmanla beş yıl için sözleşme yapmaya dair kanun
2300 3276	Devlete ait bir kısım binalar satış bedeliyle resmî daireler yapılması hakkında kanun ve bu kanunun 2 nci maddesini değiştiren kanun
2510	İskân Kanununun 40 ıncı maddesinde gösterilen hizmetler
2519	İstanbul Adalet binası için 500.000 liraya kadar istikraz yapılması hakkında
2594	Anadolu Ajansiyle 10 seneye kadar yüklenmeler yapılması için Dışişleri Bakanlığına yetki verilmesi hakkında
2832	Millî Savunma Bakanlığıyle bu Bakanlığa bağlı kurumlarda kullanılacak yabancı Devlet uyruğundan uzman ve ustalarla yapılacak sözleşmeler hakkında
2917	Aydın demiryollarında yapılacak tesisler ve tadiller için gelecek yıllara geçici yüklenmelere girişilmesi hakkında
2980 3060	Millî Savunma Bakanlığınca 67 milyon liralık gelecek yıllara geçici yüklenmelere girişilmesi hakkında
2670 3022	Amerika Birleşik Devletlerine 13 senede ödenecek paraların tesviyesi sureti hakkında

Kanun No:	
3132 3483 4100 4649	Yeniden yapılacak su işleri için gelecek yıllara geçici yüklenme icrasına izin verilmesi hakkında
3142	Anadolu Demiryolları ve Haydarpaşa Limanı Şirketleriyle aktedilen sözleşmelerin bazı maddelerinin tadiline dair iki sözleşmenin onanması hakkında
3262 3813	Diyarbakır istasyonundan Irak ve İran sınırlarına kadar yapılacak demiryolları için geçici yüklenmelere girişilmesi ve 3262 sayılı kanunun birinci maddesinin tadiline dair
3395 3587	Milli Savunma ihtiyaçları için 125,5 milyon liraya kadar yüklenmeğe girişilmesi hakkında
3698	Devlet Demiryollarına muharrik ve müteharrik edevat mubayaası için gelecek yıllara geçici taahhüde girişilmesi ve Haydarpaşa - Sirkeci arasında feribot işletilmesi hakkında
3715	Amasra'da dalgakıran tamir ve inşası için gelecek yıllara geçici yüklenme icrası hakkında
3879	Zonguldak - Kozlu demiryolunun yapılması için gelecek yıllara geçici yüklenmeğe girişilmesi hakkında
3892	Cezaevleri yapılması için istikraz yapmağa ve geçici yüklenmeler icrasına dair
3980	Ulaştırma Bakanlığına 16 milyon liraya kadar yüklenmeğe yetki verilmesi hakkında
4099	Ankara şehri lağımlarının inşa ve tesisi için gelecek yıllara geçici yüklenmeğe girişilmesi hakkında
4251	Şose ve köprüler yapılması için gelecek yıllara geçici yüklenmeğe girişilmesi hakkında
4304	Mesleki teknik okullar açılması ve eldekilerin büyütülmesi hakkında
4499	İstanbul Üniversitesi binalarının yaptırılması hakkında
4626	Memur meskenleri yapılması hakkında
4635	Devlet öğretim kurumlarında çalıştırılacak yabancı profesör, öğretmen, uzman ve ustalarla gelecek yıllara geçici sözleşmeler yapılması hakkında
4643	Demiryolları yapılması için gelecek yıllara geçici yüklenmelere girişilmesi hakkında
4670	Yeniden radyo istasyonları kurulmasına dair
4677	Atatürk anıt - kabiri yapılmasına dair

(İ) Cetveli

Bütçe Kanunu: Madde — 7

[Gümrük Tarife Kanununun 14 üncü maddesi gereğince geçici kabul yolundan faydalanacak eşya]

Eşyanın cinsi ve çeşidi	Ne halde geleceği	Ne gibi işlemler görecoği
1. İplikler:		
a) Kaskam iplikleri «senede 100 bin kiloyu geçmemek üzere»	Çile veya paket halinde	Halı dokunacak
b) Sâfi veya karışık kamgarn iplikleri	Masura veya bobin üzerinde sarılı, çile veya paket halinde	Yün mensucat, çorap, fanilâ vesair örme eşya dokunacak
c) Sâfi veya karışık pamuk iplikleri (her nevi)	Masura veya bobin üzerinde sarılı, çile veya paket halinde	Çorap, fanilâ vesair örme eşya ile sırma, klâptan ve kaytan yapılacak
d) Suni ipek iplikleri	Masura veya bobin üzerinde sarılı, çile veya paket halinde	Çorap, fanilâ vesair örme eşya örülecek

Eşyanın cinsi ve çeşidi	Ne halde geleceği	Ne gibi işlemler göreceği
2. Kasarlı ve kasarsız pamuk mensucat (Amerikan bezi, tülbent, salaşpur, patiska ve benzerleri)	Top halinde	Yazma ve kalemkâri basmalar yapılacak
3. Sâfi keten mensucat	Top halinde	Antep işi çamaşır, örtü ve benzeri yapılacak
4. Keten, kendir, jüt, rami ve tarifede yazılı olmıyan sair nebati maddelerden sargılık kaba mensucat (tabiî renkli veya boyalı)	Top halinde	Çuval ve harar yapılacak
5. Türk ve Şark halı ve kilimleri	Halı ve kilim halinde	Yıkama, temizleme ve tamir gibi ameliyeler
6. Plâstik maddeler (Sellüloid, galalit ve bakalit ve benzerleri) ve oryantal halitaları fildişi, kemik ve boynuz, korozo cevizi	Külçe, levha, yaprak, çubuk, boru ve tane halinde	Tespih, ağızlık ve kaşık gibi eşya yapılacak
7. Bakır:		
a) Levha	Levha halinde	Bakır eşya yapılacak
b) Tel «her nevi»	Yuvarlak ve yassı, masura, makara veya bobine sarılı olarak	Sırma, klaptan, kaytan ve gelin teli yapılacak
8. Çinko:		
a) Külçe	Külçe halinde	Galvanizli düz veya oluklu saçlar yapılacak
b) Levha	Levha halinde	Ziynet ğulu yapılacak
9. Demir:		
a) Saç	Levha halinde	Galvanizli düz veya oluklu saçlar ile demir fıçı vesair ambalaj eşyası yapılacak
b) Kalay galvanizli saç (teneke)	Levha halinde	Konserve ve benzeri yerli mahsul ve mamüllere mahsus ambalâj kutuları yapılacak
c) Profil demirleri		Demir fıçı vesair ambalaj eşyası yapılacak
10. Hamızı kibrit	Mayi halinde	Düz ve oluklu saçların galvanizi içinde kullanılacak
11. Nişadır	Toz veya parça halinde	Düz ve oluklu saçların galvanizinde kullanılacak
12. Saf kurşun	Külçe halinde	Sülyen (Miniyum) yapılacak
13. Bağırsaklar	Tuzlanmış halde	Temizleme ve ihzar ameliyeleri
14. Kauçuk:		
a) Ham veya temizlenmiş	Her şekilde	Ayakkabı, oyuncak vesair kauçuklu eşya imal olunacak
b) Tel ve şerit	Tel ve şerit halinde	Kasık bağları imal olunacak
15. Ağaç kütükleri		Kontrplâk ve kaplamalık ağaç yaprak yapılacak
16. Kereste		İhracata mahsus yerli mahsûl ve mamûllerin ambalajı için

Eşyanın cinsi ve çeşidi	Ne halde geleceği	Ne gibi işlemler göreceği
17. Şeker	(tasfiye edil-miş) Toz, kristal ve küp halinde	Aşağıda yazılı şekerli mad. deler yapılacak Bu maddelerin ihracında şekerin miktarı aşağıdaki nispetlere göre hesap olunur. 1. Çikolatalar % a) Sütlü 40 b) Sütsüz 50 2. Şekerlemeler: a) Lokum 48 b) Badem şekeri 35 c) Diğer şekerlemeler 40 3. Bisküvi 15 4. Reçeller ve marmalatlar 60 5. Meyve konserveleri 35 6. Tahan helvası 40

İhtar:

Bu cetvelde yazılı şekerden gayri eşya için hizalarında gösterilen işlemler ve işçilikler dolayısiyle girerken belirtilen miktarlarına göre ne nispetlerde fire veya artma payı kabul edileceği Ekonomi Bakanlığınca belirtilir.

(K) Cetveli

Bütçe Kanunu: Madde — 12

[Köy öğretmenleri, sağlık memurları ve ek görev kadroları]

Çeşidi	Sayı	Ücret
Millî Eğitim Bakanlığı		
Köy Öğretmeni	4177	20
Ek görevler		
Köy Okulu Başöğretmenliği	3501	10
Bölge Okulu Başöğretmenliği	312	15
Bölge Gezici Başöğretmenliği	204	20
	4017	
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı		
Köy Sağlık Memuru	300	20

(L) Cetveli

Bütçe Kanunu: Madde — 16

[1945 yılı içinde kullanılmıyacak memuriyetler]

D.	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
	Danıştay Başkanlığı		
11	Mümeyyiz	1	80
12	Birinci Sınıf Kâtip	1	25
	Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü		
	Büro Müdürlüğü		
7	Mütercim	1	60
9	Büro Şefi	2	40
10	Birinci Sınıf Mümeyyiz	2	35
11	İkinci » »	2	30
	Hukuk Müşavirliği		
10	Birinci Sınıf Mümeyyiz	1	35

D.	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
	Fen Heyeti		
4	Üye (Yüksek Mühendis Uzmanlık Yeri)	1	90
4	Üye (Yüksek Mimar Uzmanlık Yeri)	1	90
9	Büro Şefi	1	40
7	Mütercim	1	60
	Teftiş Heyeti		
4	Başkan	1	90
5	Başmüfettiş	1	80
6	Müfettiş	1	70
9	Büro Şefi	1	40
12	Memur	1	25
	İç Yayın Dairesi		
6	Şube Müdürü	2	70
7	Raportör	2	60
8	»	1	50
9	Büro Şefi	1	40
10	Birinci Sınıf Mümeyyiz	1	35
13	Memur	2	20
	Dış Yayın Dairesi		
6	Şube Müdürü	4	70
9	Büro Şefi	1	40
12	Memur	2	25
	Radyo Dairesi		
6	Şube Müdürü	6	70
6	Radyo İstasyon Müdür Yardımcısı	2	70
7	Raportör	3	60
8	Büro Şefi	3	50
9	» »	2	40
10	Birinci Sınıf Mümeyyiz	3	35
11	İkinci Sınıf Mümeyyiz	5	30
12	Memur	3	25
5	Radyo İstasyon Başmühendisi (Elektrik Yüksek Mühendisi Teknik İşler Müdür Yardımcısı (Uzmanlık Yeri)	2	80
6	Elektrik Yüksek Mühendisi (Uzmanlık Yeri)	2	80
6	» » » » »	1	70
8	Baş Fen Memuru (Uzmanlık Yeri)	1	50
9	Fen Memuru (Uzmanlık Yeri)	1	40
5	Radyo Söz Yayın Şefi (Uzmanlık Yeri)	1	80
5	Radyo Temsil Şefi (Uzmanlık Yeri)	1	80
5	Redaksiyon Şefi (Uzmanlık Yeri)	1	80
7	Radyo Yayın Şef Yardımcısı (Uzmanlık Yeri)	5	60
7	Mütercim	1	60
	Turizm Dairesi		
6	Şube Müdürü	3	70
7	Raportör	1	60
8	»	2	50
11	İkinci Sınıf Mümeyyiz	1	30
7	Mütercim	2	60
	Basım ve Dağıtım Dairesi		
6	Şube Müdürü	2	70
7	Raportör	2	60
8	»	3	50
9	Büro Şefi	2	40
10	Birinci Sınıf Mümeyyiz	1	35
11	İkinci Sınıf Mümeyyiz	2	30
12	Memur	4	25
13	»	3	20
7	Mütercim	2	60
7	Yabancı Dil Bilen Musahhih	1	60
	Zatişleri ve Muamelât Müdürlüğü		
7	Müdür Yardımcısı	1	60
10	Birinci Sınıf Mümeyyiz	2	35
11	İkinci Sınıf »	3	30
12	Memur	5	25
13	»	2	20

D.	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
	Levazım Müdürlüğü		
9	Büro Şefi	1	40
10	Birinci Sınıf Mümeyyiz	1	35
11	İkinci » »	1	30
12	Memur	2	25
13	»	2	20
9	Genel Ambar Memuru	1	40
10	Ambar Memuru	2	35
11	» »	1	30
	Evrak ve İstatistik Müdürlüğü		
9	Büro Şefi	1	40
11	İkinci Sınıf Mümeyyiz	1	30
12	Memur	3	25
13	»	1	20
	Mıntaka Müdürlükleri		
5	Mıntaka Müdürü	8	80
	Basın Ataşelikleri		
5	Basın Ataşesi	2	80
6	» »	2	70
7	» »	2	60
8	» » Yardımcısı	3	50
9	» » »	2	40
	İstatistik Genel Müdürlüğü		
6	Üçüncü Genel Müfettişlik İstatistik Bürosu Müdürü	1	70
	Devlet Meteoroloji İşleri G. Md.		
5	Meteoroloji Müdürü	1	80
6	» »	1	70
13	Asistan	9	20
	Adalet Bakanlığı		
	MERKEZ		
	Ceza İşleri Genel Müdürlüğü		
6	Genel Müdür Yardımcısı	1	70
	Teftiş Heyeti		
4	Başmüfettiş	2	90
7	Üçüncü Sınıf Müfettiş	5	60
	Adli Tıp İşleri G. Müdürlüğü		
7	Müşahedehane Müdürü	1	60
	İLLER		
6	Başkan, Yargıç, Üye, Sulh Yargıcı, Savcı ve Yar-	10	70
8	dımcıları, İcra Yargıç ve Yardımcıları, Sorgu	1	50
9	Yargıçları, Yargıç Yardımcıları ve Yargıtay	32	40
10	Raportörleri	5	35
11	Yargıç Adayı ve Stajyer Yargıç Adayı	129	30
	Hukuk Mezunu Kâtipler		
7	Başkâtip ve Yardımcıları	1	60
8	» »	2	50
	Kâtipler		
9	Başkâtip, Başkâtip Yardımcıları	26	40
10	Zabıt Kâtibi	10	35
13		16	20
14	Zabıt Kâtibi Yardımcıları, Kâtip	39	15
11	İcra Memur ve Yardımcıları	15	30
12	» » »	3	25
13	» » »	14	20

D.	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
5	İkinci Genel Müfettişlik Müşaviri	1	80
5	Üçüncü » » »	1	80
6	Üçüncü Genel Müfettişlik Müşaviri Yardımcısı	1	70
6	İl ve Komutanlık Mahkeme Şubesi Yardımcısı	1	70

Tapu ve Kadastro G. Müdürlüğü

10	Müdür	5	85
6	Yargıç	8	70
7	»	8	60
11	Tapu Üyesi	4	80
10	Fen Âmiri	4	85

İçişleri Bakanlığı

Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü

13	Kâtip	3	20

Levazım Müdürlüğü

13	Kâtip	1	20

Dışişleri Bakanlığı

2		3	125
3		4	100
4		2	90
6		18	70
7		7	60
8		12	50
9		5	40
10		15	35

Fiilî kadro dışında kalan memurlara ilişkin temsil ödeneği

Miktar	
36	5-25
18	26-50
9	51-75
4	76-100

Maliye Bakanlığı

MERKEZ

Baş Hukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğü

10	Birinci Mümeyyiz	1	35
11	İkinci Mümeyyiz	2	30
4	Müşavir Avukat	1	90
8	Avukat	1	50

Merkez Daireleri Saymanlık Müdürlüğü

12	Memur	11	25
13	»	22	20
14	»	8	15

Muhasebat Genel Müdürlüğü

12	Memur	8	25
13	»	8	20

Merkez Saymanlığı

13	Memur	1	20

Levazım Müdürlüğü

13	Memur	1	20

Muntazam Borçlar Genel Müdürlüğü

13	Memur	5	20

Vasıtasız Vergiler Genel Müdürlüğü

Temyiz ve İtiraz Komisyonları

7	Temyiz Komisyonu Raportörü	2	60
8	» » »	3	50
9	Kalem Şefi	1	40
10	Birinci Mümeyyiz	2	35
11	İkinci Mümeyyiz	1	30
12	Memur	1	25

D.	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
5	İtiraz Komisyonu Başkanı	4	80
6	» » Üyesi	8	70
7	» » Raportörü	2	60
8	» » »	10	50
9	Kalem Şefi	4	40
10	Birinci Mümeyyiz	5	35
11	İkinci Mümeyyiz	10	30
	Hesap Uzmanları Kurulu		
3	Müşavir Uzman	1	100
4	Baş Hesap Uzmanı	10	90
5	Birinci Sınıf Uzman	15	80
6	İkinci » »	10	70
7	Üçüncü » »	10	60
8	Dördüncü » »	15	50
9	Beşinci » »	20	40
10	Hesap Uzman Yardımcısı	6	35
	Vasıtalı vergiler Genel Müdürlüğü		
11	Kontrolör Yardımcısı	1	30
	Tahsilât Genel Müdürlüğü		
12	Memur	1	25
13	»	1	20
	Millî Emlâk Genel Müdürlüğü		
10	Kontrolör	7	35
11	»	10	30
8	Millî Emlâk Şefi	1	50
9	» » »	2	40
10	» » Memuru	8	35
11	» » »	11	30
12	» » »	120	25
13	» » »	106	20
11	» » Fen Memuru	1	30
	Devlet Kırtasiye ve Matbua İdaresi Satış Şubesi		
8	Kontrol Şefi	1	50
12	Memur	1	25
13	»	2	20
	İLLER		
	Baş Hukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğü		
4	Müşavir Avukat	3	90
5	Muhakemat Müdürü	5	80
5	Bölge Muhakemat Müdürü	3	80
7	İl Muhakemat Müdür Yardımcısı	1	60
6	Avukat	1	70
	İller Gelir Memurları		
11	Tahakkuk Şube Şefi	1	30
10	» » Memuru	1	35
11	» » »	8	30
12	» » »	6	25
12	» » Kâtibi	2	25
13	» » »	1	20
14	» » »	5	15
9	Varidat Kontrol Memuru	2	40
10	Gezici Yoklama ve Tahakkuk Memuru	1	35
12	» » » »	1	25
	Vasıtalı Vergiler		
13	Muhafaza Memuru	2	20
14	Gelir Kâtibi	1	15
	İller Saymanlık Memurları		
13	Saymanlık Kâtibi	2	20
	İller Tahsilât Memurları		
11	Tahsil Kontrol Memuru	1	30
14	Tahsilât Kâtibi	3	15

D.	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
	Milli Eğitim Bakanlığı		
	MERKEZ		
5	Yayın Müdürü	1	80
	İLLER		
	Eğitim Daireleri		
8	Muamelât Şefi	5	50
9	» »	8	40
10	Mümeyyiz	12	35
11	»	12	30
12	Başkâtip	18	25
13	Kâtip	28	20
	Eğitim Müdürleri ve Öğretmenlerle Memurlar		
4	Öğretmen	20	90
5	»	49	80
6	»	128	70
7	»	83	60
9	»	6	40
11	»	1088	80
12	»	800	25
13	»	200	20
8	Dahiliye Şefi	4	50
9	» »	1	40
12	» »	15	25
8	İdare memuru	5	50
9	» »	3	40
12	» »	61	25
13	» »	261	20
14	» »	67	15
	Bölge sanat okulları ile kız enstitüleri ve kız sanat ve başka meslek ve akşam okulları		
2	Ordinaryüs Profesör	2	125
3	» »	2	100
4	» »	4	90
5	Profesör	6	80
6	»	15	70
6	Doçent	2	70
7	»	2	60
8	»	1	50
9	»	1	40
8	Asistan	2	50
9	»	2	40
10	»	3	35
3	Öğretmen	2	100
4	»	14	90
5	»	18	80
6	»	58	70
7	»	118	60
8	»	193	50
9	»	313	40
10	»	364	35
11	»	472	30
12	»	359	25
9	Kâtip ve Hesap Memuru	3	40
10	» » »	12	35
11	» » »	15	30
12	» » »	58	25
13	» » »	135	20
14	» » »	46	15
10	Ambar ve depboy memuru	23	35
11	» » »	39	30
12	» » »	41	25
13	» » »	57	20
12	Dahiliye Şefi	1	25
13	» »	1	20
	Cumhurbaşkanlığı Filarmonik Orkestrası		
9-3	Şef	1	40-100
12-5	Üye	5	25-80

D.	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
	Güzel Sanatlar Akademesi		
4	Öğretmen	1	90
	Yüksek Öğretmen Okulu		
8	Müdür	1	50
11	» Yardımcısı	1	30
	Kitaplıklar		
9	Müdür ve Müdür Yardımcısı	2	40
11	» »	1	30
13	Memur	15	20
14	»	73	15
	İlk Öğretim Müfettişliği		
6	Müfettiş	7	70
7	»	3	60
8	»	8	50
9	»	50	40
10	»	11	35
11	»	72	30
	Ankara Dil, Tarih - Coğrafya Fakültesi		
3	Profesör	3	100
4	»	3	90
5	»	9	80
6	»	8	70
6	Doçent	3	70
	Konservatuvar		
4	Öğretmen	2	90
5	»	2	80
6	»	1	70
7	»	3	60
	Ankara Hukuk Fakültesi		
2	Profesör	1	125
3	»	3	100
4	»	1	90
5	»	1	80
6	»	1	70
	Siyasal Bilgiler Okulu		
6	Doçent	1	70
	İstanbul Teknik Üniversitesi Öğretim Müdürlüğü		
12	Memur	1	25
	İdare Memurluğu		
11	İdare Memuru	1	30
	Dekanlık		
9	Kalem Şefi	2	40
11	Memur	2	30
12	»	2	25
9	Kitaplık Şefi	2	40
12	» Memuru	2	25
	Öğretim Kurulu Derneği		
1	Profesör	3	150
2	»	2	125
3	»	5	100
4	»	9	90
5	»	12	80
6	»	15	70
6	Doçent	15	70
7	»	8	60
8	»	7	50
9	»	17	40

D.	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
	İstanbul Teknik Okulu Öğretim Heyeti		
3	Öğretmen	3	100
4	»	6	90
5	»	8	80
6	»	10	70
7	»	13	60
8	»	7	50
9	»	2	40
9	Asistan	31	40
11	»	34	30
	Konservatuvar		Ücret
Şube Şefi		8	140
	Bayındırlık Bakanlığı		
	MERKEZ		
	Teftiş Heyeti Başkanlığı		
8	Müfettiş	1	50
	Demiryolları İnşaat Fen Heyeti Başkanlığı		
	Demiryolları İnşaat Fen Heyeti		
6	Yüksek Mühendis	2	70
7	Yüksek Mühendis veya Yüksek Mimar	1	60
8	» » » » »	2	50
	Etüt ve İstikşaf Fen Heyeti		
5	Yüksek Mühendis	1	80
9	Başfen Memuru	1	40
	Malzeme Fen Heyeti		
6	Yüksek Mühendis	1	70
	Limanlar İnşaat Fen Heyeti		
5	Yüksek Mühendis (Müdür Yardımcısı)	1	80
6	Yüksek Mühendis	1	70
	Şose ve Köprüler Dairesi Başkanlığı		
	Köprüler Fen Heyeti		
8	Yüksek Mühendis	2	50
	Şoseler Fen Heyeti		
6	Yüksek Mühendis	1	70
	Yapı ve İmar İşleri Dairesi Başkanlığı		
	Şehircilik Fen Heyeti		
9	Yüksek Mühendis Veya Yüksek Mimar	1	40
11	Mühendis Veya Fen Memuru	1	30
	Su İşleri Dairesi Başkanlığı		
	Fen Heyeti		
6	Yüksek Mühendis	1	70
8	» »	4	50
9	» »	1	40
7	Mühendis	1	60
	Bayındırlık Şirket ve Kurumları Dairesi		
	Başkanlığı Fen Heyeti		
5	Yüksek Mühendis	1	80
6	» »	1	70
	Tarife ve Hesap İnceleme Heyeti		
6	Denetçi	1	70
10	Şef	1	35
	Hukuk Müşavirliği		
4	Üçüncü Hukuk Müşaviri	1	80

D.	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
	Zat İşleri Müdürlüğü Okullar Bürosu		
8	Şef	1	50
12	Memur	1	25
	İLLER		
	Demiryolları ve Limanlar İnşaat Dairesi Başkanlığı		
	İnşaat Başmüdürlükleri		
5	Şube Mühendisi (Yüksek Mühendis)	4	80
6	Kısım Mühendisi (Yüksek Mühendis)	2	70
8	Yüksek Mühendis	1	50
8	Kamulaştırma Başfen Memuru	1	50
	Şose ve Köprüler Yüksek Mühendisleri		
6	Yüksek Mühendis (Mıntaka veya Bayındırlık Müdürü olarak kullanılabilir)	5	70
8	Yüksek Mühendis	4	50
9	» »	10	40
	Şose ve Köprüler Mühendis veya Fen Memurları		
11	Mühendis veya Fen Memuru	10	30
12	» » »	26	25
	Yapı ve İmar Yüksek Mühendis ve Yüksek Mimarları		
9	Yüksek Mühendis veya Yüksek Mimar	6	40
10	» » » »	2	35
	Yapı ve İmar Mühendis, Mimar, Fen Memuru veya Ressamları		
9	Mühendis, Mimar, Baş Fen Memuru veya Ressam	3	40
11	» » » » »	1	30
12	Fen Memuru veya Desinatör	1	25
	Sular Şubesi Müdürlükleri		
9	Yüksek Mühendis	11	40
8	Mühendis	1	50
9	»	3	40
8	Baş Fen Memuru	1	50
10	Fen Memuru	6	35
11	» »	3	30
12	» »	5	25
12	Desinatör	8	25
	Bayındırlık Şirket ve Kurumları Komiserliği		
6	Komiser	2	70
12	Kâtip	7	25
	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı		
	Refik Saydam Merkez Hıfzıssıhha Kurumuna Bağlı Serum Çiftliği		
6	Tarım Uzmanı	1	70
	Köy Sağlık Memurları Öğretmenleri		
6	Öğretmen	1	70

D.	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
	Muayene ve Tedavi Evleri		
13	Sağlık Memuru	16	20
	Hükümet Tabipliği Kâtipleri		
14	Kâtip	16	15
	Köy Sağlık Memurları ve Köy Ebeleri		
			Ücret
	Köy Sağlık Memuru	200	20
	» » »	300	30
	» » »	200	40
	Birinci Sınıf Köy Ebesi	500	20
	» » »	400	30
	Gümrük ve Tekel Bakanlığı		
	İLLER		
13	Muayene S. 3.	42	20
	Memurlar		
13	Memur	102	20
14	»	14	15
	Veznedarlar		
13	Veznedar	2	20
	Saymanlık Memurları		
13	Memur (Veznedarlık vazifesi de üzerindedir)	10	20
13	Memur	23	20
	İhtiyat Memurlar		
13	Memur	4	20
	Kolcular		
14	Kolcu	24	15
	Gümrük Muhafaza Genel Komutanlığı		
14	Muhafaza Memuru	100	15
	Tarım Bakanlığı		
	Hususi Kalem		
10	Şef	1	35
13	Memur	1	20
	Teftiş Heyeti		
9	Birinci Sınıf Müfettiş Yardımcısı	2	40
	Pamuk İşleri Müdürlüğü Merkez Kuruluşu		
9	Merkez Propaganda İstihbarat ve İstatistik İşleri Şefi	1	40
13	Kâtip	1	20
	Tarım İşleri Genel Müdürlüğü		
6	Şube Müdürü	8	70
12	Memur	1	25
	Tarım İşleri Genel Müdürlüğü İller Kuruluşu		
14	İkinci Sınıf Kâtip	12	15
	Tarımsal savaş		
12	Mücadele Teknisyeni	2	25
	Islah ve deneme istasyonları deneme tarlaları üretme ve örnek çiftlikleri ve yonca tohumu temizleme evleri		
13	Mutemet ve Kâtip	1	20
14	Ayniyat Memuru	1	15
	Bağ ve bahçe Tarım Enstitüsü ve İstasyonları		
12	Birinci Sınıf Mutemet ve Kâtip	4	25
13	İkinci » » »	8	20

D.	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
	Makinist Okulları		
12	Öğretmen yardımcısı	1	25
13	Dahiliye Memuru	1	20
	Tavuk Yetiştirme İstasyonları		
12	Asistan	4	25
	Pamuk İşleri Müdürlüğü İller Kuruluşu		
7	Müdür Yardımcısı	2	60
7	Pamuk Yetiştirme Ekseperi	2	60
8	Birinci Sınıf Şef	6	50
9	İkinci » »	3	40
11	Birinci Sınıf Kontrol Memuru	10	30
12	İkinci » » »	5	25
9	Birinci Sınıf Mesul Sayman	2	40
10	İkinci » » »	2	35
11	Birinci Sınıf Ayniyat Memuru	2	30
13	Üçüncü Sınıf Denet Memuru	5	20
	Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü Merkez Kuruluşu		
5	Genel Müdür Yardımcısı	1	80
7	Şube Müdürü	5	60
9	» » Yardımcısı	6	40
10	Şef	1	35
	Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü İller Kuruluşu		
9	Veteriner Müdür, Kıdemli Yardımcı ve Fen Memuru	18	40
11	Veteriner Yardımcı, Veteriner ve Fen Memuru	13	30
14	Hayvan Sağlık Memuru	195	15
11	Veteriner	10	30
	Bakteriyoloji ve Seroloji ve Hıfzıssıhha Kurumları		
5	Uzman Müdür	1	80
6	Müdür Yardımcısı	1	70
9	Üçüncü Sınıf Şef ve Birinci sınıf Asistan	3	40
13	Saymanlık, Kültür, Ayniyat, Ambar Memuru ve Kâtip	7	20
14	Dağıtıcı	2	15
	Zootekni Kurumları		
9	Şef	3	40
10	Hara Şef Yardımcısı	1	35
11	Hara Veteriner ve Laboratuvar Memuru	1	30
	Aygır Depoları		
13	Terbiyeci, Sayman, Ayniyat Yardımcısı ve Kâtip	12	20
13	Sayman	1	20
	Merinos Kuruluşu		
9	Merinos Yetiştirme ve Hastalıklar Uzmanı	1	40
9	Merinos Yetiştirme Denet ve Saymanlık Memuru	1	40
	Orta Tarım Okulları		
6	Orta Tarım Okulu Öğretmenleri	5	70
13	Orta Tarım Okulu Öğretmenleri Saymanlık memuru ve Mutemet	2	20
14	Orta Tarım Okulu Öğretmenleri Ayniyat Memuru	2	15
	Yüksek Tarım Enstitüsü		
1	Ordinaryüs (Sınıf 1)	13	150
2	» (Sınıf 2)	12	125
3	Profesör (Sınıf 1)	17	100
4	» (Sınıf 2)	13	90
5	Doçent (Sınıf 1)	2	80
6	» (Sınıf 2)	19	70
7	Şef	20	60
9	Asistan (Sınıf 1)	12	40
	Teknik Tarım ve Teknik Bahçıvanlık Okulları		
4	Öğretmen	5	90
5	»	4	80

D.	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
6	Öğretmen	5	70
7	»	5	60
8	»	8	50
9	»	7	40
10	Memur	7	35
11	»	6	30
12	»	4	25
13	»	5	20
	Pamuk İşleri Müdürlüğü		
5	Uzman	1	70
9	Mesul Sayman	1	35
13	Grafik Memuru	1	15
	Ulaştırma Bakanlığı		
	MERKEZ		
	Hususi kalem		
12	Memur	1	25
	Kara Nakliyat Dairesi Fen Heyeti Müdürlüğü		
5	Uzman veya Yüksek Mühendis	2	80
7	Mühendis veya Fen Memuru	1	60
9	» » » »	2	40
10	Ressam	1	35
	Deniz Nakliyat Dairesi Başkanlığı Fen Şubesi		
10	Şef	1	35
	Kabotaj İşleri Şubesi		
11	Memur	1	30
	Milletlerarası Deniz İşleri Şubesi		
8	Müdür Yardımcısı	1	50
10	Şef	2	35
12	Memur	1	25
	Liman Hizmetleri Dairesi Başkanlığı Su Mahsulleri ve Avcılığı Şubesi		
12	Memur	1	25
	Tarife ve Ticaret Dairesi		
5	Uzman (Kara)	1	80
5	» (Deniz)	1	80
	Zatişleri ve Sicil Müdürlüğü Muamelât Kalemi		
13	Kâtip	1	20
	Tahakkuk Kalemi		
11	Tahakkuk Memuru	1	30
	Sicil Kalemi		
13	Kâtip	1	20
	Seferberlik Müdürlüğü		
12	Memur	1	25
	Yayın Müdürlüğü		
10	Şef	1	35
	İLLER		
	Trabzon Mıntaka Liman Başkanlığı		
9	Liman Mıntaka Kontrolörü	1	40
	Samsun Mıntaka Liman Başkanlığı		
9	Liman Mıntaka Kontrolörü	1	40
	Komiserlik		
6	Demiryolu Komiseri	1	70
	Ticaret Bakanlığı		
5	Aktüer	2	80
6	Ticaret Ataşesi	1	70
7	» »	2	60
7	Hukuk Müşavir Yardımcısı	1	60
7	Dış Ticaret Raportörü	1	60
8	Mütercim	1	50
8	Dış Ticaret Raportörü	3	50
8	İller Kontrolörü	4	50
10	Ticaret Ataşelik Kâtibi	2	35
11	» » »	2	30

(M) Cetveli

Bütçe Kanunu: Madde — 8

[Pansiyoner Öğrencilerden alınacak ücretler]

Okulun adı		Lira
Milli Eğitim Bakanlığı		
Adana Erkek	Lisesi	375
Adana Kız	»	375
Afyon Karahisar	»	330
Antalya	»	370
Balıkesir	»	395
Bursa	»	375
Çamlıca Kız	»	505
Denizli İsmetinönü	»	330
Diyarbakır	»	375
Edirne	»	360
Erenköy Kız	»	505
Erzurum	»	380
Galatasaray	»	530
Gaziantep	»	345
Haydarpaşa	»	505
İzmir Atatürk	»	430
İzmir Kız	»	430
Kabataş	»	505
Kandilli Kız	»	505
Kars	»	360
Kastamonu	»	345
Kayseri	»	375
Konya	Lisesi	360
Kütahya	»	330
Sivas	»	360
Trabzon	»	360
Yozgat	»	345
Bursa Kız Öğ. Okulu		375
İstanbul Kız Öğ. Okulu		505
Aydın	Ortaokulu	345
Bilecik	»	330
Bolu	»	345
Buca (İzmir)	»	430
Çanakkale	»	360
Manisa	»	360
Maraş	»	345
Niğde	»	330
Yalvaç	»	270
Ankara İsmetpaşa Kız Ens.		480
İstanbul Kadıköy Kız Ens.		430
Erkek Sanat Enstitüleri ve Erkek Orta Sanat Okulları		330
Tarım Bakanlığı		
Ankara Yüksek Tarım Ens.		450

(N) Cetveli

Bütçe Kanunu: Madde — 10

[2005 sayılı kanunun üçüncü maddesine göre pansiyonlarda 1945 yılı içinde kullanılacak ücretli memurlar ve hizmetliler kadrosu]

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Milli Eğitim Bakanlığı		
Müzakereci	120	40
»	30	35
»	40	30
Yönetim Memuru	1	130
» »	1	120
» »	6	100
» »	10	85
» »	20	75
» »	40	60
» »	40	50
» »	30	40
Doktor	10	100
»	10	85
»	25	75
»	25	60
Aşçı (yamağı ile beraber)	10	80
» » »	10	70
» » »	20	60
» » »	20	50
Hizmetliler	10	100
»	10	75
»	40	50
»	40	40
Hademe	75	40
»	75	35
»	100	30
»	150	25
»	350	20
Tarım Bakanlığı		
Müzakereci (Öğretmen)	12	50
Yönetim Memuru	2	40
Sayman	1	80
Saymanlık Memuru	2	30
Doktor	1	100
Diş Tabibi	1	80
Revir Hemşiresi	1	50

(O) Cetveli

Bütçe Kaunnu: Madde — 20

[Ordu ihtiyacı için milli savunma mükellefiyeti yolu ile alınacak hayvanların en aşağı beden ölçüleri ve ortalama fiyat cetveli]

Hayvanın hizmeti	Nev'i	Yüksekliği Mt.	Göğüs Çevresi Mt.	Ortalama fiyat lira
Süvari saf bineği	Beygir	1,43	1,60	405
Top bineği	»	1,40	1,57	275
Sair binekler	»	1,38	1,53	250
Sahra top (dip) ağırlığı en aşağı (500) kilo	»	1,55	1,75	650
Sahra top (Çengel ve şivgar)	»	1,50	1,70	600
Dağ top	Katır	1,43-1,50	1,63	510
Süvari makineli beygiri	Beygir	1,35	1,50	255
Nakliye koşumu	»	1,30	1,47	240
» »	Katır	1,30	1,47	280
Makineli »	Beygir	1,30	1,45	215
» »	Katır	1,30	1,45	285
Mekkâri	Beygir	1,30	1,42	190
»	Katır	1,30	1,42	245
Top koşumu mandası				355
Araba koşumu mandası				315
Top koşumu öküzü				330
Araba koşumu öküzü				260
Deve				440
Eşek				70

(P) Cetveli

Bütçe Kaunnu: Madde — 20

[Motörlü taşıtlar takribi fiyat listesi]

Taşıtın adı	Takribi fiyatı lira
Otobüs	9 000
Arazi binek otomobili	9 000
Arazi kamyonu	10 000
Zirai traktör	10 000
Arazi kamyoneti	8 000
Seyyar tamirhane	20 000
Benzin tankı	12 000
Arazöz	10 000
Sepetli motosiklet	1 500
Sepetsiz motosiklet	800
Cadde kamyonu	10 000
Cadde kamyoneti	9 000
Küçük binek otomobili	5 000
Büyük binek otomobili	9 000
Yarım tonluk pikap (kaptıkaçtı)	4 000
Cerre mahsus ağır traktör	20 000

(K) Cetveli

Bütçe Kanunu: Madde — 21

[Gider tertiplerinden yapılacak harcamalara ilişkin formül]

Başbakanlık

B. : 70 - M. : 4 — Diğer işletme ve yönetim giderleri

İşçi gömlek ve tulumlariyle müteferrika, döşeme, aydınlatma, ısıtma, kırtasiye, basılı kâğıt ve defterler, pul, posta, ve yollama karşılık ücret ve giderleri, kira karşılıkları ve sair işletme giderleri.

Danıştay

B. : 81 . M. : 3 — Aydınlatma

Asansör motorü elektrik ücreti de

B. : 102 — Giyecekler

Teknik memur ve işlik hizmetlerinin iş gömlekleri ve iş elbiseleri karşılıkları

B. : 104 — Yayın, turizm ve propaganda giderleri

Yayın, telif, tercüme, kâğıt, klişe, basın ücret ve karşılıklariyle iç ve dış yayını kovuşturma ve belirtme giderleri, kitap ve abone karşılıkları, sinema ve fotoğraf makinalariyle filim ve plâk yapılması ve doldurulması ve bunlar için cihazlar, makina, avadanlık ve saire alımı ve kirası ve plâk doldurma işlikleri kurma ve kira giderleri, depo kirası ve filim stüdyoları kurma ve kira giderleriyle her türlü stüdyo alet ve gereçlerinin alımı ve kira karşılıkları, filim senaryosu ile repertuvar ve plâkların deneti, senaryolar ve filimler hazırlamak ve hazırlatmak ve filim sözlendirilmesi ve seslendirilmesi işlerinde çalıştırılacak memur ve hizmetlilerin ücretleriyle usta ve işçi göndelikleri turizm işlerinin inceleme, kışkırtma ve düzenleme ve denetleme giderleri her türlü propaganda giderleri ve bu amaçla yolculuk ettirilecek olanlara ve kılavuzlara verilecek yolluk ve sair giderleriyle misafirlere her türlü ağırlama, yayım, turizm ve propaganda işlerinin gerektirdiği diğer bütün giderler, fotoğraf, filim gibi teknik işlerde görevleri sırasında kazaya uğrıyacakların ve hastalanacakların iyileşme ve derman giderleri.

B. : 106 — Ajans dış muhabirleri her türlü ücret ve giderleri

Toptan Anadolu Ajansına verilir.

B. : 107 - M. : 1 — Ankara Radyodifizyon istasyonu ve stüdyoları

Ankara Radyodifüzyon ve stüdyoları her çeşit işletme giderleriyle onarımı, telefon ve elektrik ceryan karşılıkları aydınlatma, ısıtma giderleri, ses, saz ve temsil sanatçılariyle, konferansçıların ve söz artistlerinin ve yabancı dillerde yayın için görevlendirilenlerin gündelikleri, her türlü konferans metinleri, radyo gazetesi ve dergisi ve propaganda ile Genel Müdürlük yayınları nevinden her türlü yazı ve resim giderleri, radyofonik piyesler ve müzik eserleri telif hakları ve radyo ile yayın ücretleri, radyo sanatkârlarının ve spikerlerinin bilgi seviyelerini yükseltmek için açılacak kurs ücretleri ve giderleri ve genel konserlerde giyilmek üzere saz ve ses artistleri için stüdyo demirbaş elbiseleri, musiki ve temsil sanatçılarının iyileştirme ve derman giderleri ve bütün cihazlar, aletler, fenni gereç ve musiki eşyası alımı, onarımı, taşımı ve kiralama karşılıkları, redyo; konferans, program ve saire yayınının gereç ve basım giderleri ve radyo işletmesine ve etüt ve plân işlerine ilgili her türlü giderlerle stüdyo ve istasyonların gerektirdiği sair giderler ve istasyon ve stüdyodaki teknisyenlerden görevleri sırasında kazaya uğrıyacakların veya istasyondaki görevlerine göre meslekî sakatlanmaya uğrayacakların ve hastalananların iyileştirme ve derman giderleri, radyo müsabakaları giderleri, müteferrika, döşeme, kırtasiye, defterler ve basılı kâğıtlar karşılıkları.

B. : 108 - M. : 1 — Genel giderler

Basın Ataşeliklerinin her türlü, posta, telgraf, telefon haberleşme ve kurma giderleriyle, elbise, demirbaş, döşeme, müteferrika, aydınlatma, ısıtma giderleri ve kira karşılıkları ve buna müteferri diğer idare giderleri.

M. : 2 — Sürekli ve geçici görev yolluklari

Memur ve hizmetlinin sürekli ve süreksiz memuriyet yolluk ve gündelikleri.

B. : 112 — Kongre ve konferanslar

Memleket içinde ve dışında yapılacak basın ve turizm kongre ve konferanslarına ve temaslarına memur edileceklere verilecek yolluk ve sair giderlerle aynı sebepler ile çağırılacak kimselerin lüzumlu ve sair giderleri ve milletlerarası basın, radyodifizyon ve turizm kurullariyle meslekî temas ve ilgilerin lüzum edeceği bütün giderler.

B. : 116 — Çeşitli yardımlar

Turizm iş ve kurumlarına her çeşit yayına, film ve plâk yapılmasına, radyo müzik ve temsil sürekli sanatçıları yardım sandığına.

B. : 116 A — Yeniden radyo istasyonları kurulması ve eldeki istasyonun esaslı genişletme, değiştirme ve düzenleme her türlü giderleri

Yeniden kurulacak radyo istasyonları yapımı, kurması ve mevcut istasyonun esaslı genişletilmesi ve değiştirilmesi, yenilenmesi ve her türlü giderleri «Bu işlere ait projelerin düzenlenmesine yapı ve kurmanın denetine, işletmelerine ilgili her türlü giderlerle bu hususta kullanılacakların, ücret ve her türlü giderleri.»

İstatistik Genel Müdürlüğü

B. :129

Genel nüfus sayımının gerektirdiği bütün giderler bu tertipten ödenir.

Devlet Meteoroloji İşleri G. Md.

B. : 147 — Taşıt giderleri

Taşıtlar işe yetmezse dışardan tutulacak taşıtların kira karşılıkları.

B. : 149 — Giyecekler

Merkezin odacı, bekçi ve diğer hizmetlilerine alınacak elbise ve ayakkabı karşılıkları ile teknik memur ve işlik hizmetlilerinin çalışma gömlekleri ve dışardaki bekçilerin elbise, ayakkabıları karşılıkları.

B. : 151 — Meteoroloji istasyonları kurma ve onarma giderleri

Merkez ve taşrada yapılacak ve kurulacak yerli; geçici ve gezici istasyonların kurmaları giderleri olup yapılacak kurmalara ilişkin her türlü gereç ve bu işlere ait aletler alımı, taşımı, ambalaj, onarma ve her türlü kimyevi ve sıhhi ecza ve dermanlarla bina ve arazi alım ve kamulaştırma karşılıkları ile yapılacak her çeşit telefon ve elektrik ve su tesisatı giderleri ve diğer harç, pul, proje ve sözleşme giderleri ve merkez ve taşrada yapılacak bütün onarma giderleri ve tesisata memuren gönderilecek hizmetlilerin yol giderleriyle, bir günlük asıl ücretlerinin yarısını geçmemek üzere verilecek gündelikleri.

B. : 152 — Her türlü rasat, telli ve telsiz haberleşme ve dinleme alet ve cihazları ve gereçleri satınalma, kurma, denetleme, onarma ve işletme giderleri, gezici istasyonların işletme, onarma ve karoseri yapma giderleri

Merkez ve taşra için alınacak telsiz ve her türlü haberleşme ve dinleme ve işaretleşme «Helyosta, projöktör ve benzeri âletler» âlet ve cihazlarının, alım, kurma, taşıma, montaj, enstallasyon, deneme, işletme, onarma, onarmaevi âletleri ve gereçleri giderleri ile telsiz cihazları, gözetleme parkları, istasyonları için lâzım olan barakaların ve siperlerin yaptırılması veya satın alınmasına ait giderlerle diğer her türlü gözetleme gereç ve âletleri ile fenni gereç ve âletleri, alım, kurma, deneme, denet, onarma, taşıma giderleriyle bu işlerde kullanılan bütün avadanlık, gereç ve ecza karşılıkları onarma ve işlik işlerinde dışardan çalıştırılacak işçi gündelikleri, gezici ve geçici meteoroloji istasyonlarında yatım, yiyim ve iş giyimi ve çalışmalara ilişkin eşya ve parçaların alımı ve bunların taşım giderleri telsiz cihazları ile gözetleme istasyonlarının ve gözetleme ve fen âletlerinin kurma; montaj, enstallasyon, işletme, deneri ve denetlemeleriyle onarmaları için gönderileceklerin ve gezici meteoroloji istasyonlarına memur edileceklerin yollukları, gezici istasyonların taşıtlarının işletme, taşım, yollama, saklama, temizlik giderleri, gezici istasyonların taşıtlarının onarım ve karoseri yapılması giderleri.

B. : 153 — Meteoroloji Meslek Okulu kurs ve staj giderleri

Meteoroloji Meslek Okulu kurs ve stajların idare, eğitim ve sınav giderleriyle okula alınacakların, kurs ve staj görecek memurların gidiş ve geliş özlük yolluklariyle okulda, kursta ve stajda bulundukları sürece kendilerine günde 225 kuruşu geçmemek üzere verilecek kesin gündelik okul ve kursta öğretmen olarak çalışacakların ücretleri ve bunlardan dışardan getirilecek olanların özlük gidiş ve dönüş yollukları, okul ve kurs için kitap, broşür, harita ve grafik vesaire yazdırma, yaptırma ve bastırma karşılığı giderleriyle okul ve kurs için alınacak aletler ve her türlü gereç alım, taşım, onarma ve saklama giderleri, Meteoroloji kuruluşunun görevleriyle ilgili kurumlarda meteoroloji bilgisi öğretmek üzere gönderileceklerin yollukları,

B. : 154 — Yayın, baskı, kitap, dergi ve abone karşılıkları ve giderleri .

Her türlü kitap, broşür, gazete, dergi alım ve abone karşılıklariyle bastırılacak olan bütün broşür, kitap, harta, levha, grafik, yönetmelik, genel yazı, günlük, haftalık ve aylık ve yıllık bülten ve müteferrik bütün yayın ile defter, cetvel vesairenin basın ve yayın giderleriyle, telif, tercüme, tersim, kopya, çoğaltma giderleri.

Adalet Bakanlığı

B. : 186 - M. : 8 — Geçici görev yolluğu

Kamu hakları para cezalarını kovalıyanların yol paraları bu bölümden verilir.

Mübaşirlerle Ankara mahkeme ve daireleri hizmetlilerinin elbise giderleri de,

B. : 189 - M. : 1 — Meşhut suçlar giderleri

Suçüstülere gidecek Adalet memurlarının ve doktorların yollukları ehlivukuf ve bilirkişi ve tanıkların yol giderleri Polis Enstitüsü ekspertiz işleri giderleri ve ücretleri ve ilk iyileştirme ve otopsi giderleri, suçun açığa çıkarılması için yapılacak sair giderlerle ihzarlı sanıkların bir yerden diğer yere yollama giderleri.

B. : 191 - M. : 2 — Demirbaş âletler ve gereçler, otopsi sandıkları ve kimyevi ecza ve gereçleri satınalma, onarma ve başka giderler

Adalet görevli doktorlara gereken alet ve avadanlıklar ve laboratuvar kurma ve gereç karşılıkları

B. : 192 - M. : 3 — Yönetim giderleri

Telefon konuşma ve kurma giderleriyle hizmetli ve hükümlülere yaptırılacak elbise giderleri de.

B. : 193 — Ceza ve tevkifevleri yapma ve esaslı onarma işleri

İhaleten veya emaneten yaptırılacak yapı ve esaslı onarma karşılığı ve giderleri yapım ve esaslı onarım deneti için gerektiğinde merkezde veya onarma yerinde çalıştırılmak üzere dışardan alınacak veya merkezden gönderilecek denetler, mimar, mühendis, ressam, sürveyan, ve sairenin yolluk, ücret, gündelik giderleri ve bu işler için gereken resim gereç ve kırtasiyle ile basın giderleri

B.: 194 — Hükümlü çocuk ıslahevleri giderleri

Hükümlü çocuk ıslahevleri genel giderleri ve ıslah evlerinin, yiyim, yönetim, derman ve yollama ve dönüş giderleri buradan verileceği gibi her çocuk için belli bir ücret verilmek suretiyle bu iş belediye çocuk ıslah evlerinde veya sair uygun görülecek kurumlarda gördürülebilir. Gardiyan ve hükümlü çocukların elbise karşılıkları

B. : 195 — Adalet dergisi ve Yargıtay kararları dergisi, yazı, tercüme ve baskı giderleri ile hukuk eserleri satınalma karşılığı

Yazı ücretleri ve mahkemeler içtihat dergisi ve yayıma ait yollama ve bağlama ve hamaliyesi ve bütün sair giderleri ve telif hakkı karşılığıdır

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

B. : 208 — Basılı kâğıt ve defterler

Defterlerle cetvellerin kâğıt, mukavva ve basım ücretleriyle taşım giderleri ve defterlerin onarma ve kapak giderleriyle kitap kapak yapımevi için gereken her çeşit gereç karşılıkları.

B : 214 - M. : 3 — Yönetim giderleri

Kadastro ve tapu tahrir kurullarının müteferrika, kira, döşeme, demirbaş, aydınlama, ısıtma, kırtasiye, baskı kâğıt ve defterle telefon kurma ve konuşma karşılıkları, nirengi ve poligon için gereken her çeşit maddeler ve taşıma giderleri.

B. : 215 - M. : 2 — Yönetim giderleri

Tapu ve kadastro okulunun müteferrika, kira, kırtasiye, döşeme, demirbaş, aydınlatma, ısıtma, basılı kâğıt, telefon kurma ve konuşma karşılıkları, bastırılacak kitapların giderleriyle taşım karşılıkları.

F. : 217 — Hukuk ve meslek eserleri satınalma, tercüme, baskı ve başka giderleri

Tapu ve kadastro idareleri için lüzum görülecek hukuki ve mesleki izerlerin satınalınması, tercüme ve telif haklariyle bastırılacak izer ve genel yazıların basın ve saire giderleri.

Milli Savunma Bakanlığı

B. : 230 — Tersim gereçleri

Bütçeye konan bölümlerin mahiyeti itibariyle herhangisi ile ilgili olursa olsun her çeşit resim gereçi ile bu işe ait kırtasiyeye ilişkin her çeşit maddenin dışarıdan alınması.

Basın ve kaplama gereçi, alet ve avadanlık, kullanılabilecek maddeler satın alma ve onarma karşılığı, kitap ve broşür ve harita basım giderleri.

B. : 238 — Tayinat

Kanun ve tüzüklere göre Devletçe beslenmesi gereken kimselerin yiyecek ve temizlik ihtiyaçlarına gerekli yakacaktan başka bütün maddelerin alınma, yapılma, elde edilme, inceleme, taşım, saklama, hazırlama, dağıtma ve sigortasına gerekli bütün giderleriyle her türlü tuz satın alımı ve kalay giderleri ve bu işlerde kullanılacak bütün alet, avadanlık ve kurmalar giderleri, insan ve hayvan hastaneleriyle, revir, eczane, kimyahane, diş kurumları ve laboratuvarlarda harcanacak yiyeceğe ilgili her türlü maddeler, birlik ve kurumların aşçı ücretleri.

B. : 240 — Yem

Kanun ve tüzüklere göre Devletçe beslenmesi gereken hayvanların yiyeceği için gereken bütün maddelerin alınma, yapma, elde edilme, inceleme, taşım, saklama, temizleme, hazırlama, dağıtma ve sigortasına gerekli bütün giderlerle bu işlerde kullanılacak bütün alet ve avadanlık ve tesisler giderleri.

B. : 241 — Yakacak, aydınlatma, ısıtma

Kanun ve tüzüklere göre Devletçe beslenmesi gereken kimselerin ve kurumların ve bütün askeri binalarla, ordu evleri ve gazinoların ve fabrikaların yakacak, aydınlatma ve ısıtma ihtiyaçlarına ve ekmek yapmak, yemek pişirmek ve hamam için gerekli bütün maddelerin alınma ve yapılma, elde edilme, inceleme, taşım, saklama, hazırlama, dağıtma ve sigortası için yapılacak bütün giderler.

Gemiler kıyıda iken dışardan alınacak aydınlatma giderleri; insan ve hayvan hastaneleriyle revir, eczane, kimyahane, diş kurumları ve laboratuvarlarda harcanması lâzımgelen bütün yakacakla sağlık evlerinde çalıştırıcı kuvvet olarak kullanılacak yakacak maddeleri 2 bin liraya kadar elektrik tesisat ve onarma, bin liraya kadar hamam, ocak, bulaşıkyeri, çamaşıryeri, mutfak onarımı ve arıtma giderleri.

B. : 242 — Giyecekler

Kanun, tüzük ve yönetmeliklere göre orduca giydirilmesi gereken kimselerin ve sağlık kurumlarının giyecek ihtiyaçlarına gerekli bütün maddelerin alınma, yapılma, işletme, temizleme, inceleme, saklama, hazırlama, onarma, dağıtma ve sigortasına lüzumlu bütün giderler ile bu işlerde kullanılacak bütün alet, avadanlık ve tesisler ve aydınlatma giderleri ve işçi ücretleriyle ambalâj giderleri kurs ve benzeri ödevlerle yabancı memleketlere gönderilecek erlere verilecek sivil giyim eşyası.

B. : 243 — Teçhizat

Kanun, tüzük ve yönetmeliklere göre orduca donatımı gereken kimselerin ve sağlık kurumlarının adam ve birlik teçhizatı ihtiyaçlarına gerekli maddelerin alınma, yapılma, işletme, temizleme, inceleme, saklama hazırlama; onarma, dağıtma ve sigortasına lüzumlu her çeşit giderleri ile bu işler de kullanılacak bütün alet, avadanlık, tesisler, aydınlatma giderleri, işçi ücretleri, ambalaj giderleri, ölenlerin cenaze giderleri, levazım kurumlariyle ambarlar için yangın söndürme alet ve gereç giderleri, Harb okulu ve eşit okulları bitirenlere verilecek teçhizat karşılıkları giderleri.

B. : 244 — Harb gereçleri ve teçhizat ve tahkimat karşılık ve giderleri

Demirbaş, süreli eğitim gereci ve harbiye ayniyatına giren her türlü harp gereç ve araçlariyle parçalarının yapılma, onarma, bakım, alım ve gözden geçirme, saklama, işletme, ambalaj giderleri ve berkitme işlerinin gerektirdiği bütün giderler berkitmede çalışan erlerin gündelikleri memleket savunmasına ait projelerin düzeni, resim çoğaltımı, basını ve saklamaları için gerekli bütün giderleri harbiye ayniyatına giren gereç ve araçların kullanılmasına gerekli tarifname, defter, cetvel ve sairenin basım, çoğaltım ve alım giderleri.

Memleket dışından getirilen harbiye ayniyatına giren gereç ve araçların taşım, sigorta, gümrük ve diğer resim giderleri.

Askeri amaçla yapılması gereken yose, demiryolu, köprü, iskele ve rampaların yapım ve onarım giderleri, hasta, yaralı ve cenaze taşımına özel taşıtların alım, yapım, onarım, bakım ve işletmesine ait giderler, her çeşit muytabiye ve nalbandiye gereçi ile ahır ve tavla hizmetlerinin gerektirdiği her türlü gereç ve araçların yapım, onarım, bakım, sakla-

ma ve ambalaj giderleriyle kadrosunda nalbant bulunmıyan ve civarında bu hususta faydalanılacak birlik ve kurum olmıyan birlik ve kurumlar hayvanlarının nallama ücretleri.

Harbiye ayniyatı saklanan depo, ambar ve cephaneliklerin 2 500 lirayı geçmemek üzere yapılacak onarım ve değişim giderleriyle cephanelik ve depo yollarının yapım ve onarım giderleri.

Hava birlik ve kuruluşlarının taşım ve haberleşme araçları ve donatımı ve fabrikalar ile işlikleri makina, avadanlık ve gereç satın alma ve bunların işletme giderleri ve dışarı işliklere verilecek yapılma veya onarma ücretleri ve dışardan getirilecek gereç ve makinaların taşım ve gümrük giderleri.

Harita Genel Müdürlüğünden harita alımı ve kıymetlendirilmesi, fotoğraflama, resimleme, basıma hazırlama ve basım ile bunların parçaları işleri, basılan haritaların orduda kullanılacak biçime getirilmesi ve orduya yollanması için gereken her türlü makina âlet ve avadanlık ve gereç ile karada, denizde ve havada çalışma araçları satın alımı ve hepsinin onarma, işletme, bakım ve saklama giderleri, harita işlerinde çalıştırılacak usta, işçi ücretleri.

B. : 246 - M. : 1 — Torpido, paravan, sis cihazları, su bombaları, denizaltı talim cihazları

Torpido, paravan, sis cihazları, su bombaları, denizaltı talim cihazlarının yeni alınması ve bunların devam ettirilmesi için lüzumlu görülen bütün maddelerin teçhizat, yapılma, inceleme, saklama, hazırlama, satın alma, taşıma ve sigortasiyle bu âlet ve cihazların saklama ve taşımalarında kullanılan her türlü deniz ve kara araçlarının ve tesisatının satın alınması, yapılması ve onarılmaları ve işliklerin kurma ve işletme giderleri ve işçi gündelikleri ve bütün bu işlere ait giderler.

M. : 2 — Mayın arama, tarama

Her çeşit mayınler ile digavsig, viping ve âdi miknatısı arama, tarama işlerinin yapılması için lüzum görülen maddelerin, teçhizatın yapılma, inceleme, saklama, hazırlama, satın alma, taşıma ve sigorta işleriyle mayın ve digavsing silâhlarının saklama ve taşımalarında kullanılan her türlü deniz ve kara taşıtlariyle tesisatın yapım, satınalma ve onarımlariyle fabrika ve işliklerin kurma ve işletme giderleri ve işçi gündelikleri ve mayın, digavsing, âdi miknatısı arama, tarama işlerine ait giderler.

M. : 3 — Ağ işleri

Ağ işlerinde kullanılmak üzere lüzum görülecek bütün gereçlerin donatımı, satınalma, yapılma, inceleme, saklama, hazırlama, taşıma ve sigortasiyle ağ gereçlerinin saklama ve taşımalarında kullanılacak her türlü deniz ve kara araçları pist ve kurumların yapım, satın alma veya onarımları ve ağ işleri için gerekli giderleri.

M. : 4 — Mühimmat, tahkimat, top işleri ve muytabiye

Donanma, müstahkem mevki ve sefer gemileriyle deniz ordusu emrindeki top, makineli tüfek, tabanca, uzunluk ölçü aleti ve atış cihazları gibi her çeşit silâhların mühimmatının atış gerecinin alımı, yapılması, elde edilmesi, incelenmesi, taşımı, saklanması, hazırlanması, dağıtılması ve sigortasına gerekli bütün giderlerle mühimmatın saklama ve taşımlarında kullanılan her cins deniz ve kara taşıtlarının yapım, satınalma, ve onarımiyle idame giderleri ve tesisat giderleri ve mühimmata ilişkin bütün giderler, cephanelik yapımı giderleri, deneme ve atış istasyonlarını yapım, onarma, idame ve kurma giderleriyle berkitme ve top işleri muytabiyeye lüzum görülecek diğer bütün giderler.

M. : 5 — Gemi yapma ve onarma

Gerek deniz fabrikalarında yeniden yapılacak ve gerek yeniden yapılmak üzere diğer fabrikalara ısmarlanacak bütün harp ve yardımcı gemilerle bütün deniz araçlarının ve her çeşit havuzların tekne, makine ve bütün donatım eşyası ile birlikte eylemli olarak donanmaya verilmesine kadar yapılacak bütün giderler, deniz fabrikalarının, onarma işliklerinin kurma, yapım ve bütün gereçlerinin satınalma, alma, yapılma, elde edilme, inceleme, taşım, kira, saklama, hazırlama, dağıtma ve sigortalarına gerekli bütün giderler harp yardımcı gemilerinin ve araçlarının onarma ve havuz giderleri ve bunların onarımlarına gerekli keşifnamelerin hazırlanmasiyle ilgili her çeşit fenni avadanlık ve resim aleti ile fabrikaların bütün işletme giderleri ve işçi gündelikleri, bekçi ücretleri ve gemi onarılma ve yapımı için lüzum görülecek sair giderler.

M. : 6 — Telsiz, elektrik ve seyir işleri

Gemi ve kıyı telsizlerinin yapım, donatım devam ettirilmesi ve yeni cihazların elde edilmesi seyre ve dalgıç cihazlarına ait eşyanın onarımları yenilerinin elde edilmesi fenni aletler deposu, saatçi ustasının ve kullanılacak diğer işçilerin ödemeği bütün su üstü haberleşme su altı dinleme denizaltı savar cihazlarının kurulması onarım ve yenilerinin elde edilmesi sualtı haber istasyonlarının yapımı, donatımı ve devam ettirilmesi deniz kurulunun özet telefon şebekelerinin elde edilmesi ve devam ettirilmesi ve gereçlerinin alımı (P. T. T. ye ait telefonların kurma ve haberleşme ücretleri, bu ayrıntıdan verilmez.)

M. : 7 Çeşitli gereçler

Gemi ve birliklerin Bakanlıkça onanmış belli ve kadrolu gereç cetvellerindeki temizlik ve bakım giderleri ve bu ayrıntıya giren eşya ve gereçlerin saklanmasına gerekli ambalaj giderleri (Bunun dışındaki müteferrik ihtiyaçlar işlik eşya ve gereçi için ilgili bölümlerden elde edilir ve ödenir.)

M. : 8 — Devriçark

Deniz ordusunda her ne amaçla olursa olsun kullanılacak her cins kömür, akaryakıt ve yağlarla su, odun, çira gibi maddelerin satın alma, saklanma, hazırlama, taşıma ve sigortalariyle her çeşit devriçark maddelerinin saklama ve taşıma giderleri ve her türlü kara ve deniz taşıtlarının satın alınması, onarılması, sigorta, kiralanmasiyle koruma, levazım ve donatımı, yapılmasını deneme ve inceleme giderleri ile taşıma yükleme, boşaltma, her türlü giderleri.

B. : 247 - M. : 1 — İlk madde ve müstehlek gereçler

Askeri fabrikalarda yapılma, onarma, iyileştirme için her türlü ismarlamaların, ilk yarı yapılacak ve yapılmış gereçleriyle fabrikalarda kullanılacak, her çeşit harcanacak gereç, işletmeye ait giderleri ve yapılmaya ait resim gereç ve avadanlığı fabrika ve onarma evlerinin aydınlatma ve ısıtılması, iş elbiseleri, koruma, levazım ve donatımı, yapılmasının deneme ve inceleme giderleri, her çeşit gereç ve avadanlığın gümrük ve sigorta ücretleri ve memleket içi ve dışında dışarı fabrikalara verilecek ismarlama karşılık ve giderleri

M. : 3 — Demirbaş

Her çeşit makina, tezgâh, alet ve avadanlık eşya ve levazımı ile bütün buharlı, motörlü ve motörsüz taşıtları, koşum hayvanları, haberleşme ve varış araç ve gereçleri, bunların yedek ve onarma parçaları giderleri.

M. : 4 — Taşıma ücretleri

Yalnız taşıma ücreti olarak harcanır. 273 sayılı kanunun kapsamı dışında kalan usta ve işçinin bir taraftan diğer tarafa gönderilme ve aktarmalarında ve ertik okullarını bitiren sanatçıların tâyin edildikleri görevlere kadar yalnız yol giderleri.

B. : 248 — Ecza ve sıhhi gereçler giderleri

Ordunun sağlık işlerinde kullanılan her çeşit derman, alet, sağlık gereçi, sağlık donatımı, gezici etüv makinesi, buğu bidonu gibi temizleme cihazları ve fenni kitaplar giderleri, sağlık kurumları eczane ve laboratuvarları, sağlık depolarına lüzumlu cihaz, makina, gereç, yerli ve gezici soğuk hava dolap ve tesisatı, derman ve sağlık gerecinin bakım ve saklanmasına lüzumlu her çeşit dolap, banko ve saire ile bunların ambalâjlarına gerekli ambalâj gereçi satın alımı, onarma ve boyama giderleri. Sağlık kurumlarına lüzumlu her türlü yangın söndürme alet ve gereçi satın alma ve onarma giderleri, laboratuvarlara lüzumlu deneme hayvanları satın alımı ve bunların bakım ve saklanmaları için kafes, kümes ve saire satın alma ve onarma giderleri, milletlerarası askeri tababet, eczacılık ve dişçilik daimî ofis kısıntısı.

B. : 248 - A — Tedavi giderleri

Askeri hastanesi olmıyan yerlerde ordudan olanlara sivil cezahanelerden alınan derman; sağlık gereç ve saire giderleriyle memleket özel idareler, belediyelerle sivil kişilere ait hastanede iyileştirilenlerin ve sağlık işleri dairesince yabancı memleketlerde veya memleket içinde özel sanatoryumlarda iyileştirilmelerine lüzum görülenlerin iyileştirme giderleri.

B. : 249 — Veteriner ecza ve gereçleri giderleri

Veteriner ecza, gereç, alet, avadanlık, deneme ve serum hayvanları satın alınması bakım ve saklanmasına ilişkin bütün araç ve hizmetler

ve meslekî basım ve yayın ve askerî veteriner okulu ile meslek gedikli okullarından çıkanlara şeref, tergip, teşvik mükâfatı.

B. : 250 — Hayvan satın alma ve tazmini

Ordu kadrosuna giren her çeşit hizmet ve yarış hayvanlarının ve tay deposu taylarının satın alınması Bakanlık tay deposunun tarım aletleriyle sair gereç ve eşyanın elde edilmesi ve onarımı ordu subay ve erlerinin yönetmesinde temlik işlemi yapılmış olan özlük hayvanlarından ve ordu hizmetlerine alınan halk hayvanlarından kanunla belli olan hallerde ölen, öldürülen, sakat kalan ve kaybolanlara atlı sınıf subaylarına verilecek hizmet hayvanlarının özel kanunundaki maddelere göre ödenmesi 3563 sayılı kanunun uygulanması, 3634 sayılı Millî Savunma Mükellefiyet Kanunu yolu ile ve peşin para ile satın alınacak olan hayvanlara lüzumlu muytabiye (başlık, yular, torba, gebre, kaşağı, fırça, kılkolan, belleme) ile yemlerinin konulması için çuval, urgan, su kovası satın alımı ve bu hayvanların gerek satın alındıkları yerlerden ve gerek ilk besleme merkezlerine kadar beslenmeleri ve han ücretleri.

B. : 251 — Gaz ve gazdan korunma giderleri

Koruyucu gereç gideri, bütün insan ve hayvanı gazdan koruyucu gereç, cihaz, elbise ve eşya parçaları, Mamak Gazdan Korunmaevi ve Gaz Komutanlığı emrindeki kimya birlikleri, gaz okulu kursları, komutanlık kuruluşundaki depolar için yapılacak ve komutanlık tarafından yaptırılacak bütün onarmalar, ekler, kurmalar, onarma yerleri, Ankara, İstanbul depolarının ısıtması, yakıcı gazlara karşı ilk iyileştirme giderleri ve erler yanında kullanılacak kutular eğitim gereçi gideri, kimya birlikleri, gaz okulu, gaz kurslarında ve eğitimde kullanılacak kutular eğitim gereçi gideri, kimya cihaz ve silâhlar, alev cihazları ve bunların teferruatı, yedek parçalar, mermileri, gaz temizleyici arazozla arabalar ve saire eğitim gereçleri genel ordu gaz eğitimine yarayan bütün âlet, ecza, avadanlık, cihaz, levha, kitap ve benzerleri, gazdan korunmaevine, gaz kurslarına, gaz okuluna, gaz komutanlığına ait fennî âlet ve avadanlık ve ecza, kitap, risale ile döşeme, aydınlatma gereçi, onarma âlet ve avadanlık, öğretime ait sinema makinesi ve filmleri ve deneme hayvanları, bunların besleme ve giderleri, Mamak Gazdan Korunmaevinde çalışan işçi ile komutanlık depolarında çalışan uzman, işçi ve ustabaşıların gündelikleri, Gaz Komutanlığı evinin Gazokulunun ve komutanlığının hizmet kamyon ve kamyonetleri, otomobilleri, arazi kamyonları, arazözler, motosikletler ve yedek parçaları onarma ve işletme giderleri, komutanlık ile emrindeki kurumlar ve kuruluşlar arasında haberleşme bağlam giderleri, Avrupadan getirilecek gerecin taşımı, dizbarko, sigorta, gümrük ve saire resimleriyle alınan gerecin komutanlık emrindeki Maçka ve Ankara gaz depolarına kadar taşım giderleri, komutanlık tarafından yayınlanacak kitap giderleri, gazdan Korunmaevi, gaz depoları emrinde bulunan taşım arabalarının bütün onarma, komutanlığa ait Maske Fabrikasının âlet, cihaz, silâh ve saire için yapacağı örnek ve modeller gideri, kimya ve birlik depolarına ait basılı kâğıtlar baskı giderleri, depoların ısınması için soba, boru, kalorifer ve sairenin onarma giderleri.

B. : 252 — Taşıma giderleri

Taşımı gereken her türlü canlı ve cansız maddelerin demir, deniz ve hava yolları ve kara taşıtlarıyle taşımları, levazım işlerine ait kara ve deniz taşıtlarının satınalma, onarma ve her çeşit gerecinin satınalma ve işletme (akaryakıttan başka) ve onarma giderleri ve bunların kaptan, şoför ve hizmetlilerinin ücretleri, yükleme ve boşaltmada kullanılacak işçi ve hamal ücretleri, ardiye, avadanlık değiştirgeleri, istelya, garaj, iskele, kıyı duvarı, ücretleri, araçların su ve ziyan karşılıkları, araçların her çeşit işletme gereçinin (akaryakıt, kapları ve gereçinden başka) konması için garaj, sundurma depo gezici ve çakılı tank yapı onarma ve satınalma karşılıkları.

Sivil ücretlilerden başka ordudan olanların hava değiştirme, yoklama ve iyileştirilmesi için Bakanlıkça veya sağlık kurumlarınca gönderilmelerine lüzum gösterilenlerinden yol gideri.

Askerî mahkemelere gelecek ve gidecek askerî okulları öğrencisi ile gedikli ve erat ve bunların koruyucularının yol giderleri, yürüyüş halindeki birliklerin han, konak ve ahır giderleriyle taşıtları ve yüklerinin sigorta giderleri yalnız deniz ordusunun binek araçlarının satınalma ve onarma karşılıkları ve işçi gündelikleri.

B. : 253 — Motörlü vasıtaları giderleri

Zırhlı ve motörlü harp, çekim, ve taşım araçları ile bunlara ait her türlü yedek ve ilk madde ve gereç satınalımı ve bunlar için gerekli ambalaj ve sigorta gideri, onarımı, bakım ve işletmeye ait bütün giderler.

Deniz ve Hava Müsteşarlıklarının karaya ait motörlü çekim ve taşıtları ve Askeri Fabrikalarla Harita Genel Müdürlüğünün emrindeki bütün motörlü araçların ve Millî Savunma kuruluşu içinde bulunan bütün kuruluşların akaryakıt ihtiyaçlarına (Benzin, mazot, motorin, hertürlü yağlar) ilişkin giderler (Levazım Dairesinin aydınlatma gazından başka) zırhlı ve motörlü araçlarla işletme gerecinin ve bunları ilgilendiren sair madde ve gerecin yabancı memleketlerden getirilmesi halinde bunların memleket içinde ilk alınma yerine kadar olan taşım giderleri. Akaryakıtları koymağa ve saklamağa yarıyan kapların satınalma ve kira karşılıkları, işletme gereci mevzuatı olarak kullanılan yüzücü duba ve tanklarda hizmet edenlerin aylık ücretleri.

Askeri Fabrikalardan yapılacak ısmarlama karşılıkları, elektrik cereyanında ve su elde edilmesinde ve diğer işlerde kullanılan bütün motörler için lüzümlu benzin ve sair yağ giderleri.

Ordumuza girmekte olan zırhlı ve motörlü araçlara ait tarifname, yönetmelik ve sairenin baskı ve çoğaltım giderleri ile işbu araçların gerektirdiği bütün giderler.

B. : 254 — Yapı ve onarma işleri

Yapım, onarma, kamulaştırma ve bunlara ait her türlü kurmalar giderleri, etüt proje, keşif, çoğaltma kopye etme ve yapım eserleri giderleri, mühendis, sürveyan ve daktilo ücretleri ve her türlü yapım gereçleri, baraka yapılması, âlet ve avadanlık ve resim gereci ile bunların taşım düzenlenme, saklama ve sigorta ücretleri, askeri binaların bakım ve maskelenmesi, garnizonların ağaçlandırılması ve bakım giderleri, memleket iç ve dışındaki şehitliklerin yapı, şenlendirme, bakım ve bekçi ücretleriyle bekçilerin elbise giderleri.

Yeni fabrika ve yapılma yerlerinin kurma ve yapım veya mevcut fabrika ve yapılma yerlerinin genişletme, onarma karşılıklariyle yapılmasını gerektirdiği surette fabrika ve yapım yerlerinin kendi araçlariyle yapabilecekleri kurmalar, genişletmeler, eklemeler ve onarmalar için lüzumlu olan her türlü yapım gereci, satınalma karşılıkları ve aynı onarma genişletmeler için lüzumlu olacak yerde yapım gereci satınalması, demiryolları ve asfalt, şose ve köprüler yapım veya mevcutlarının onarma ve genişletme ve her türlü su tesisatı ve bunlara ilişkin gereç ve satınalma giderleri.

B. : 254 - A — Hava meydanları ile yolları ve depoları yapımı

Meydanlarda çalıştırılacak geçici memur ve hizmetli ücretleriyle usta, işçi gündelikleri ve kamulaştırma ve yayın tesisat karşılıkları ve emaneten yapımda gereç satınalma karşılıkları ve bu yapım işleri için satın alınacak bütün makine, âlet ve avadanlık ve gereç karşılıklariyle işletme, kira ve taşımaları ve bu işler için yapılacak her türlü etüt ve proje giderleriyle toprak düzeltmesi alanların kira karşılıkları.

B. : 257 — Pasif Korunma giderleri

Pasif savunma bakımından eğitim uygulama, manevra, propaganda, yayın için her türlü giderler.

B. : 259 — Staj ve tahsil giderleri

Staj için yabancı memleketlere gönderilecek subay ve memurların ödenek, yolluk ve sair zaruri giderleri ve okul ücretleriyle içerde dil öğrettirileceklerin yol ve iyileştirme giderleri ve öğretim ücretleri, içerde ilim ve fen öğrettirilecek subay ve memurların ve askeri öğrencilerin kayıt ve öğretim ücretleri askeri mühendis ve fen memuru yetiştirmek üzere yabancı memleketlere gönderilecek öğrencilerin aylık ödenekleriyle gidiş ve geliş belli yol giderleri ve okul laboratuvarlar iyileştirme giderleri öğrenim programı gereğince zaruri ve gerekli giderleri ve stajyer okurların teftişi için yolluk ve müteferrik giderleri lüzumu halinde açılacak kursta öğretmenlik edeceklerin ücretleri, teknik okullarda staj gören subay ve öğrencilerin öğrenim ve resim gereci karşılıkları.

B. : 262 — Fen ve Sanat Genel Müdürlüğü deneme ve muayene giderleri

Fen ve Sanat Genel Müdürlüğü ve kurumların deneme ve yoklama hizmetlerine ilişkin silâh, mühimmat, alet ve avadanlık saklama ve lüzum görülecek örneklerin elde edilme ve adı geçen Genel Müdürlüğe bağlı resimleri laboratuvarlara özel ecza, yağ, pil ve saire gibi gereç satınalınması ve yerli yabancı izerler elde edilmesi ve poligon ve kimya evinde vücuda getirilecek bütün tesisat ve araçları, poligon adına elde edilen ve satınalınan gerecin yerine kadar yollama ve bunlara benzeri giderlerle balistik alet ve avadanlık satınalma deneme atışlarına gerekli nişan kâğıdı ve gereciyle atış ve yoklama defterleri giderleri,

B. : 263 — Askerlik müzesi giderleri

Eşya izerler işliklerinin gereci satınalma karşılığı, fotoğraf ve düzenleme işleri aydınlatma giderleri.

İçişleri Bakanlığı

B. : 274 - M. : 2 — Döşeme ve demirbaş

İller evinin tesisleriyle, alanın düzenleme ve düzeltme giderleri.

M. : 3 — Aydınlatma

Çalıştırıcı elektrik ceryan karşılığı da içindedir.

B. : 289 - M. : 3 — Yönetim giderleri, ders notlarının yazdırma, çoğaltma ve bastırma giderleri

Sınav giderleri de.

M. : 5 — İçişleri meslek kursu öğrencileri genel giderleri

Giyim, besleme, gündelik, harçlık, aydınlatma, ısıtma, kira ve diğer her türlü giderler.

Emniyet Genel Müdürlüğü

B. : 511 - M. : 2 — Fotoğraf ve Daktiloskopi kurumu makine ve gereç giderleri

Merkez ve illerde kurulmuş ve kurulacak fotoğraf ve daktiloskopi kuruluşuna gerekli her türlü makinelerle parçaları, fotoğraf camı, filmi, kâğıdı, eczası, tasnif dolapları, çantaları, elektrikli ve elektriksiz cihazların karşılıkları.

B. : 515 — Onarma işleri

5 000 liraya kadar karakollar, okullar, polis âmir ve müdiriyet binaları ve diğer kurumların küçük yapıları, bina ve arsa kamulaştırma ve satınalma karşılıkları, tapu harçları ve bunlara ait diğer giderler.

B. : 516 - M. : 2 — Yem, muytabiye, nal, mıh ve başka gereç karşılıklariyle tedavi ve ilâç ve köpekler için yiyecek giderleri

Hayvanların bakım işlerinde kullanılacak işçilerin gündelikleri.

B. : 519 — Polis dergisi

Emniyet bültenleri, mesleki izerler ve diğer yayın giderleri, telif ve tercüme, yazı ücretleri ve bunlara ait sair müteferrik giderler.

B. : 524 — Prevantoryum ve sanatoryum giderleri

1 — Memur ve hizmetliler ücret ve yollukları, işçi gündeliği, beslem giderleri, fennî tesisler ve âletler satınalma ve onarma karşılıkları, derman giderleri, taşıtları, elbiseler, teçhizat, onarma ve sair bütün yönetim giderleri.

2 — Genel Müdürlükçe hastaların resmî ve özel sanatoryum ve prevantoryumlarda iyileştirilmeleri kabul edildiğinde bu işler için yapılması gereken her türlü giderler de bu kurumlarla yapılacak sözleşme esaslarına göre bu ayrıntıdan verilir.

Jandarma Genel Komutanlığı

B. : 534 — Basılı kâğıt ve defterler

Kaplama gereçleri, her türlü kitap ve broşür, harita alımı ve gereç giderleri.

B. : 540 - M. : 1 — Tayinat

Erlerin, öğrencilerin yiyecek giderleri, fırınlarda kullanılacak âlet, avadanlık ve eşya karşılığı, hamurcu, pişirici ve saire gibi işçi gündelikleri, işletme ve zahire öğütme giderleri, gezici fırın, fırın ve ocak alımı ve kurma giderleri. Yiyecek maddeleri saklamalarına özel soğukhava dolabı ve gereçleri karşılığı ile onarmaları giderleri. Mutfak ve yemek takımlarının kalaylanma giderleri. Su arıtması için alet ve avadanlık karşılıklariyle onarma giderleri, yiyecek maddeleri, temizleme makineleri alımı, onarımı ve kurma giderleri. Mutfaklar için erzak dolapları. Levazım muayene ve tahlil giderleri. Muayene alet ve avadanlık ve ecza giderleri, 2615 sayılı kanuna göre arınma giderleri. Hastane ve revirlerin eczeneleriyle kimyahane ve laboratuvar ve diğer sağlık kurumları için gerekli her çeşit yiyecek ve arınma giderleri. Köpeklerin beslenmesi, erzak taşım giderleri.

M. : 2 — Yem

Bütün hayvanların yiyecek ve arpa kırma giderleri, Arpa kırma, ezme ve temizleme makineleri alım giderleri.

M. : 3 — Yakacaklar, aydınlatma, ısıtma

Aydınlatma, ısıtma ihtiyacı için ocak, fırın, soba, boru alım ve onarma giderleriyle 2 000 liraya kadar elektrik tesisleri ve onarma giderleri, subay ve askerî memurların ve mensuplarının er tayın hakedişlerindeki yakacak ve aydınlatma karşılıkları buradan ödenir.

B. : 341 - M. : 1 — Giyecekler

Dikimevi işçi gündelikleri de

B. : 342 — Harp gereçleri ve teçhizatı karşılık ve giderleri

Her çeşit eyer takımı, yük ve binek arabası, semer, koşum alım, onarma ve gereçleri. Mevcut veya yeniden kurulacak olan telefon, helyosta, pirildak ve telsiz gereçlerinin alım, kurma, işletme ve onarma giderleri. Boru, trampet, musiki alet ve gereçleri alım ve onarımı. Atış gereçleri, tüfek kayışı, palaska takımı, balta, kürek, kazma ve benzeri ve kılıfı alım ve onarımı. Fişek deneme giderleri gibi harp donatımı ve subay hayvanlarından başka hayvanların nal, mıh ve nallama giderleri ve her çeşit muytabiye.

B. : 343 - M. : 2 — Tedavi

Hastalanan erlerle çarpışmada yaralanan jandarma subaylarının askerî hastane ve revirlerinden başka yerlerdeki iyileştirme ve besleme giderleriyle sağlık gereçleri ve reçete karşılıkları ve memleket iç ve dışında ücretli sağlık kurumlarında iyileştirilecek jandarma ile ilgililerin giderleri.

B. : 344 — Veteriner ecza ve gereçleri giderleri

Askerî hastane ve revir bulunmayan yerlerdeki hasta hayvanlar için mülkiye veterinerlerince verilecek reçete üzerine lüzum gösterilecek ecza ve baytarî gereç giderleri.

B. : 346 — Taşıma giderleri

Er ve hayvan taşımı, silâh, mühimmat, eşya ve gereç, erzak, yakacak ve sair bütün askerî maddeler taşımı, yükleme ve boşaltma giderleri, iyileştirme, muayene ve hava değiştirilmesi için bir yere nakledilecek subayların ve askeriden olanların kanun gereğince verilecek yol giderleri.

Yürüyüş halinde kıtalar erat ve subaylarıyle askerî memurların ve hayvanlarının barınma giderleri, her çeşit ambalâj giderleri.

B. : 348 — Onarma işleri

5 000 liraya kadar karakol ve buna benzer küçük yapılarla bina ve arsa kamulaştırma ve alımı ve tapu harçları ve sair giderleri onarımları.

B. : 349 — Okullar genel giderleri

Okulların aydınlatma, ısıtma, müteferrika ve döşeme ihtiyaçları. Ocak, soba, fırın, boru alımı ve onarımı, 2 000 liraya kadar elektrik tesisleri ve onarımı.

B. : 351 — Kurumlar ve komisyonlar genel giderleri

Aydınlatma, ısıtma, müteferrika, döşeme ve sigorta ücretleri.

B. : 352 — Basımevi giderleri

Müteferrika, döşeme giderleri.

Dışişleri Bakanlığı

B. : 363 - M. : 1 — Arsa, bina satınalma, yaptırma ve kira karşılıklarıyle sigorta belediye vergi ve resimleri ve küçük onarma

Devlet malı binaların sigorta ücretleriyle Belediye vergi ve resimleri ve sözleşmeleri gereğince kiralı binaların küçük onarmaları.

M. : 5 — Başka giderler

Aydınlatma, ısıtma, kırtasiye, basılı kâğıt ve defterler, elbise, müteferrika giderleri ve gazete, kitap ve broşür ve bisiklet karşılıkları bu kısımdan ödenir.

M. : 6 — Yardım ve geriverme

Yabancı memleketlerde bulunan tebadan verilebileceklere memlekete dönüşlerinde geri alınmak üzere verilen paralarla veremiyeceklere beslem ve memlekete dönüşleri için yardım olarak verilen paralar ve yabancı memleketlerde ölen tebaanın cenaze giderleri.

B. : 367 - M. : 2 — Telefon ve başka muhabere ücret ve giderleri

Elçilik ve konsoloslukların maaş, elçilik ve konsolosluklardan gönderilecek kançılarya geliri ile avans artıkları ve emanet paralar için yapılacak her türlü banka giderleri ve telgraf ve posta ücretleri ve Bakan-

lık, Elçilik ve Konsoloslukların posta, telgraf, telefon kurma ve konuşma ücret ve her türlü giderleri.

B. : 368 - M. : 2 — Başka taşıtlar

Bakanlığa ait ikinci otomobille genel kâtipliğe ait otomobilin ve Bakanlık motosikletlerinin ve bisikletlerinin işletme ve onarma giderleri.

B. : 369 - M. : 2 — Geçici görev yolluğu

Geçici memuriyetle veya kurye olarak dışarı gönderileceklerin yolluklari da buradan verilir.

B. : 372 — Kongre, konferans ve komisyonlar genel giderleri

Hükümetlerle antlaşma ve sözleşme bağıtına memur edileceklerin yolluklariyle kongre, konferans, ve komisyonların bütün giderleri ve bu kuruluşlarda hizmet edeceklerin ücret ve gündelikleri.

B. : 373 — Hakem, mahkeme ve heyetleriyle uzlaşma komisyonları giderleri

Hakem, mahkeme ve kurullariyle uzlaşma komisyonlarına memur edileceklerin yolluklariyle bu komisyonlarda görevlenecek hizmetlilerin yolluk, gündelik ve ücretleri ve komisyonların bütün giderleri.

B. : 374 — Yabancı Elçileriyle konukların ağırlanma giderleri

Yabancı Elçilerle konukların ağırlanmasına ilişkin bütün giderlerle barındırma ve şölen giderleri ve kılavuzların yolluklariyle giderleri ve Dışişleri Köşkünün bahçe ve onarma giderleri ve köşk hizmetlilerinin yiyecek giderleri.

B. : 376 — Pasif korunma giderleri

3502 sayılı kanunun hükmüne uyularak yapılan bütün giderler.

B. : 377 — Bombardımanlar yüzünden binaları yanan, yıkılan ve zarar gören veya bombardımana açık bulunan elçilik ve konsoloslukların her türlü giderleri

Elçilik ve konsoloslukların 437 ve 451 inci bölümlerle 441 inci bölümün 2 nci maddesini ilgileyen giderleri ve taşım giderleri, kira karşılıkları, sığınak yapım giderleri ve harp halinin gerektirdiği sair her türlü giderler.

B. : 378 — Telif, tercüme, yazı, yayım ve abone ücret ve giderleri

Telif ve tercüme ücretleriyle, yazı, basım ve yayım giderleri, gazete, dergi, kitap, broşür, albüm ve klişe karşılıkları.

B. : 379 — Basımevi giderleri

Bakanlık basımevinin demirbaş eşya ve ilk madde satınalma, onarma karşılık ve her türlü giderleri ve işletme giderleri bu tertipten verilir.

Maliye Bakanlığı

B. : 402 - M. : 1 — Belirtme, dağıtma ve mübadil işleri

Devlete ait taşıtsız malların belirtme ve dağıtma işlerinde çalıştırılanların ücret, yolluk, gündelik ve huzur hakları, belirtme ve dağıtma komisyonlarının fennî âlet, gereç, basılı kâğıt, kırtasiye, demirbaş, yakacak, kira, taşım ve benzeri giderleri, belirtme ve dağıtma işleri için kadastro fen memuru yetiştirmek üzere tapu ve kadastro ve fen kursunda okutturulacak memurların yolluk ve gündelikleri, ilköğretim ve yönetim giderleri.

M. : 2 — Kamulaştırma ve satınalma karşılık ve giderleri

Vergi borçlarına karşılık Hazinece alınmış ve alınacak taşıtsız malların para ile ödenecek karşılıklariyle bunların icra, vergi ve diğer giderleri ve kamulaştırılmış ve kamulaştırılacak taşıtsız malların karşılıkları.

M. : 3 — Menkul ve gayrimenkul mallar genel giderleri

Oran, ilân, satış ve tescile ilişkin bütün giderlerle millî emval ve sahipsiz malların yönetimine ait bütün giderler (Hükümet konaklariyle Maliye şubeleri binalarının ve memur evlerinin plânları için açılacak müsabaka ikramiyeleri ve giderleriyle Devlet ve kamu malları ve sahipsiz malların yönetimi hakkındaki kanunu hazırlama giderleri de) tahakkuk etmiş ve edecek harç ve resimlerle tescil ve tescil için yerlerine gidecek memurların yolluk ve zaruri giderleri ve millî emval ile sahipsiz malların yönetimine ilişkin müteferrik giderler.

B. : 403 — Onarma giderleri

Bağımsız yapım mahiyetinde olmamak üzere yapılacak ek değişim ve kurmalarla ilân ücretleri, sürveyyan, fen memuru, mühendis, mimar, bina onarımcısı, kaloriferci ve elektrikçi gibi hizmetlerin ve dalyanların şenlendirme ve canlandırma işlerinde kullanılacakların ücret ve yollukları, gereç satınalma, taşım ve saklama giderleri.

B. 404 - M. : 4 — Vergi kanunlarının uygulanması için köylere gönderilecekler

Vergi kanunlarının uygulanması için köylere gönderilecek memurlar yolluklarıyle hayvanlar vergisi yoklamasına ve kaçak hayvan kovuşturmasına gönderilecek çavuş, onbaşı ve erlerin her çeşit taşıt giderleri.

B. : 405 - M. 4 — Mahkeme harçları

Mahkemelere ve icra dairelerine ödenecek harç, resim, vergi, her türlü giderler, hakem ve ilân ücretleri genel bütçeye giren daireler için ve karşı olarak açılan dâvaların ve icra kovuşturmalarının gerektirdiği her türlü giderlerle üzerine sonuçlanan dâvalarda ilâm ve diğer tarafa ödemek ödevi yüklenilen mahkeme giderleri.

B. : 409 - M. : 1 — Ücretler

Okul öğretmen, yönetim memurları, hizmetlilerin maaş ve ücretleriyle İstanbul memurları kurs öğretim ücreti.

M. : 2 — Genel giderler

Okul öğrencilerinin yiyecek, giyecek, içecekleriyle bunların gerektirdiği taşım giderleri, okul öğrencilerinin harçlıkları, kursa getirilecek memurlar gündeliği, okul öğrencilerinin defter, kalem, lâstik, ders levazımı, spor ve beden terbiyesi hareket ve müsabakaları, hamam, traş, derman, iyileştirme, cenaze, çamaşır için sabun, çivit, soda, sakat öğrencilerin memleketine geri gönderilme, hava değişimli öğrencilerin memleketine gidip gelme yol giderleri, Ankara'da yapılacak sözlü sınava girmek hakkını kazananlardan sözlü sınavda kazanamıyanların yazılı sınavların yapıldığı ile kadar dönüş yol giderleri, okul ve kurs öğrencilerinin kitap ve öğretim notları için kâğıt, çoğaltım levazımı, sınıf, yatakhane, mutfak, eşya ve gereci, kitap telif ve baskı giderleri, yayın ve konferans ücretleri, idarenin kırtasiye, defter, tesisleriyle demirbaş eşya karşılığı ve yeni bina döşemesi, basılı kâğıtlar, yakacak, elektrik, havagazı, telefon tesisleri ve giderleri, az onarma ve tesisler ve hizmetlilerin giyeceği her çeşit temizlik ve korunma ve sair yönetim giderleri.

Millî Eğitim Bakanlığı

B. : 502 - M. : 1 — İnceleme ve bakanlık kitaplıkları gideri

Müsabaka ve yabancı dil sınavları mümeyyiz ücretleriyle bakanlıkça yayınlanacak izerler ve incelenecek her türlü belgelerin inceleme giderleri.

Bakanlık daire kitapları için satınalınacak izerlerle abone olunacak dergi ve gazetelerin giderleri. Bakanlık dairelerinin her çeşit kitaplık kurma ve yönetim giderleri.

M. : 2 — Derleme giderleri

2527 sayılı kanun hükümleri dairesinde yapılacak her türlü derleme, dağıtma, yayın işleri ve yabancı memleketlerle yayın değişim giderleri, bu işleri yapmakla ödevli kuruluşun bütün ücret ve tesisat giderleri ve yolluklarıyle hizmetlilerin giyecekleri.

M. : 3 — Yayın giderleri

Özel yayına yardım.

Her türlü yayın işleri, propaganda ve reklâm, sergi, fotoğraf, çoğaltım işleri ve güzel sanatları ve yayını kışkırtmak için yapılacak bütün giderlerle izer sahiplerine verilecek para mükâfatı (her türlü baskı, telif ve redaksiyon, telif hakları bu işler için geçici olarak çalıştırılacak uzman, memur ve hizmetlilerin ücretleriyle yollukları ve yabancı uzmanların yolluk, ağırlama ve barındırma giderleri, göstermeye ait kurma giderleri, satın alınacak veya çoğaltılacak her çeşit izer ve belgelerin alınması ve çoğaltılması için yapılacak her çeşit giderler.)

Taşıtlar onarma ve işletme giderleri.

Okullar ve kurumlar için bastırılacak öğrenim ve eğitim araçları ile her türlü yönetim kâğıtlarının bütün giderleri (bu işler için çalıştırılacak uzman, memur ve hizmetlilerin ücret ve yollukları).

İnönü, İslâm Ansiklopedileriyle tercüme, yayın, Keşfiziinun bürolarının her türlü tesisleri, kira, telefon, gereç ve yayın hazırlıklariyle te-

lif ve tercüme ve inceleme ilmî denet giderleri ve hizmetliler elbisesi ve diğer her türlü giderler ve kitaplık için alınacak kitaplar, aydınlatma ve ısıtma giderleri, uzman ve hizmetliler ücretleri.

Okul kitaplık ve genel kitaplıklarla diğer bakanlık öğretim kurumları için satın alınacak kitap, harita ve öğrenim levhaları giderleri, dergi, abone giderleriyle her türlü ambalâj ve yollama giderleri bu tertipten verilir.

Okullar ve kurumlara, öğretmenlere, öğrencilere ve idarecilere parasız dağıtılacak bakanlık yayınlarının baskı paraları, telif hakları ve dağıtma giderleri.

B. : 504 — İstanbul Üniversitesi ve buna bağlı Fakülte ve kurumların genel giderleri

Yakacak, aydınlatma, telefon konuşma ve tesisleri, Üniversitenin merkez giderleriyle Fakültelerin ve bunlara bağlı bütün kurum ve kuruluşların, laboratuvarların, eczacı ve dişçi okullarının kırtasiye levazımı, müteferrika, basılı kâğıtlar, ilânlar, tercüme, haberleşme ve yayın, kira karşılığı, taşım giderleri, belli ve belirsiz zamanlarda çıkan broşür, dergi ve gazete abonuleri, kitaplıklara alınacak kitap karşılığı, sigorta, hizmetli elbiseleri, kurumların işletme ve devamından doğan bütün giderler, sürekli ve geçici yolluklar, fakir öğrencilere yardım ve diğer bütün giderleriyle temsil ve profesörlerle yardımcılarının ve öğrencilerin ilmî araştırma giderleri, alet, avadanlık, öğrenim levazımı, döşeme, onarma ve sair giderlerle okullara yabancı dil öğretmeni yetiştirmek üzere alınacak öğrencilere yapılacak yardım ve öğretim yardımcıları ücretleri.

B. : 505 - M. : 1 — Dil - Tarih - Coğrafya Fakültesi

Elektrik, havagazı, su ve su tesisleri, telefon kurma ve konuşma karşılığı, temizlik işlerine ait bütün eşya ve gereçin satınalınması, ilmî inceleme yolculukları, yollukları, döşeme ve demirbaş, kömür ve odun, telif, tercüme, inceleme, redaksiyon, her türlü kitap, baskı ve yayın giderleri, kırtasiye, basılı kâğıt ve defterleri, Devrim Tarihi Enstitüsüne ait bölge ve kitapların satın alınmasiyle enstitünün diğer bütün giderleri, fakülte binası tesisleri ve levazımı, Hükümet hesabına okumak üzere evvelce alınmış ve yeniden alınacak olan öğrencilerin yiyecek, yatacak ve giyecek ve sair giderlerine karşılık olmak üzere verilecek harçlık, (onarımcı, elektrikçi, bahçıvan, kaplamacı, kaloriferci ve marangoz) gibi hizmetlilere ilişkin eşya ve gereçin satınalınma, kaplama gideri, küçük onarmalar, hizmetlilerin giyim eşyası, posta, telgraf ücretleri, kitap, dergi ve gazeteler satınalınması, ilânlar, yönetim giderleri, öğrencilerin iyileştirme ve taşım giderleri, derman parası, Türk Devrim Enstitüsü giderleri Fakülteyi temsil için yapılacak giderler.

M. : 2 — Hukuk Fakültesi

Yatılı öğrencilerin beslem karşılıklariyle öğretime ara verme aylarında yemek ücreti, fakültenin aydınlatma, ısıtma, temizleme ve su giderleri ve tesisat karşılıkları, yatılı öğrenci ve hizmetlilerin giyim eşyası, yatılı öğrencilerin çamaşır yıkama ücretleri, derman ve iyileştirme parası ve hasta öğrencinin taşım giderleri, yatılı öğrencinin kitap ve öğretim levazım karşılığı, telefon tesisleri ve konuşma parası, posta ve telgraf ücretleri, kitap, dergi ve gazete satın alınması, kaplanması, ve abone olunmasiyle Fakülte yayın ve dergisi ve öğrenciye lüzumlu kitapların basılması giderleri, ilmî araştırma ve inceleme giderleri, kırtasiye, defter ve kâğıt basılması, ilân ücretleri, Fakülte ve müştemilâtı bakım ve onarma ile tesisat, demirbaş ve döşeme bakım ve onarmaları karşılığı, müteferrika vesair her türlü yönetim giderleri, her çeşit yolluklar.

M. : 3 — Fen Fakültesi

Ankara Fen Fakültesi ve bu Fakülteye bağlı bütün kurumların kitaplık, laboratuvar ve işliklerinin her türlü kurma, levazım, onarma ve döşeme karşılıkları, taşım, sigorta, haberleşme, ilân, telefon kurma ve konuşma ücretleri, ısıtma, elektrik, havagazı, su tesisleri ve giderleri, fakülte yayınlarını sağlıyacak küçük bir basım işliğinin kurulması, devam ettirilmesi ve her türlü basım levazımının satınalınma giderleri, dergi ve kitap yayın giderleri, tercüme, telif ve incelemc ücretleri, kitaplıklar için satın alınacak kitap, dergi, gazete ve bunları kaplama, laboratuvar ve işlik için satın alınacak makine, gereç, alet, ecza ve öğrenim araçları karşılığı, öğrenci harçlık ve yardımları, fakültenin yurt içinde ve dışında temsilî için gönderilecek profesörlere ait her türlü giderler, öğretim usulleriyle yardımcılarının ve öğrencilerin ilmî yolculuk ve araştırma gideri, yollukları, hizmetlilerin giyim eşyası, fakültenin taşıtının her türlü giderleri, müteferrik giderler.

B. : 506 - M. : 1 — Yüksek Öğretmen Okulu

M. : 2 — Gazi Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü

M. : 3 — Siyasal Bilgiler Okulu

Yiyecek, içecek, öğretime ara verme aylarında yemek ücreti, yakacak, aydınlatma, temizlik, derman, makine yağı, benzin, hayvan yem karşılığı, lâstik vesair giderleri, hasta öğrencinin iyileştirme karşılığı ile taşım giderleri, yönetim giderleri, lâboratuvar ve işlik giderleri, parasız yatılı öğrencinin kitap, defter ve sair öğretim levazımı, canlı modeller giderleri, yayın, odacıların iş elbisesi, giyim eşyası, hamam, traş, parasız yatılı öğrencinin harçlığı ve yol parası, telefon kurma ve konuşma karşılığı ve öğrenci inceleme gideri, sınıf, yatakhane, mutfak, hastane vesair tesisler, döşeme, demirbaş ve öğrenim aletleri karşılığı, elektrik, havagazı ve su tesisleri taşım ve giderleri. Hayvan ve levazım karşılığı, kitap, dergi karşılığı ve basın gideri, kaplama gideri ve öğrenciye lüzumlu kitapların basın gideri, küçük onarmalar, öğrenci seçme kâğıtlarını inceleme ücreti ile her türlü telif; tercüme, hakları ve öğrencinin sağlık yoklama ücretleri.

M. : 4 — Ankara Devlet Konservatuvarı

Yiyecek ve içecek, öğretime ara verme aylarında yemek ücreti, yakacak, aydınlatma, temizlik, derman, yönetim ve lâboratuvar gideri, parasız yatılı öğrencinin kitap, defter vesair öğrenim levazımı, giyim eşyası, hamam, traş, parasız yatılı öğrencinin harçlığı ve yol parası, telefon kurma ve konuşma karşılığı, sınıf, yatakhane, mutfak, hastane vesair tesisler, döşeme, demirbaş ve öğrenim aletleri karşılığı, elektrik, havagazı, ve su tesisleri, müzik notları, kitap ve sergi karşılığı ve bunların kaplama ve sair giderleri, küçük onarmalar, Türk halk şarkılarının derleme ve armonizasyonu ile yerli kıyafet ve oyunların filme alınması ve buna lüzumlu her türlü araç ve gereçin sağlanması ile yol giderleri ve batı koro, şarkı, opera ve gösteri müzik ve metinleri ve müzik ile tiyatroya ait öğrenim kitaplarından lüzumlu görülenlerin dilimize uydurulması, telif, tercüme, inceleme ve her türlü yayın giderleri, Ankara Devlet Konservatuvarı ve uygulama gösterilerinin her türlü ücret ve giderleriyle konservatuvar öğrencilerinin yaz ödevleri kampı giderleri ve kampta çalışacak memur ve öğretmenlerin ücreti, yol paraları, konservatuvar uygulama gösterisinde bir yıl staj yapacak olan öğrenciye verilecek kurs karşılığı, konservatuvardan çıkacak olan yatılı öğrenciye verilecek giyim eşyası karşılığı, taşıtlar satınalma, işletme ve onarma giderleri.

B. : 507 — Lise, orta okullar ile öğretmen okulları genel giderleri

Gündüzlü okulların yakacak, aydınlatma, yem parası ve benzin gideri, yönetim ve lâboratuvar gideri, telefon tesisleri ve konuşma karşılığı, beden terbiyesi hareketi ve müsabakaları gideri ve kitap, madalya, kupa ve para mükâfatı, öğretmen okullarının yiyecek, içecek, yakacak, aydınlatma, temizlik, derman, hayvan yem parası, benzin ve öğretime ara verme aylarında yemek ücreti, öğretmen okulları yönetim ve lâboratuvar gideri, parasız öğrencilerin kitap, defter ve sair öğrenim gereçi, öğretmen okulları parasız yatılı öğrencilerinin hamam, traş, harçlık, yol parası, telefon kurma ve konuşma karşılığı, öğretmen okulları öğrenci giyim eşyası giderleri ve okullar arası yapılacak spor ve beden terbiyesi müsabakaları genel giderleri bu bölümden ödenir.

B. : 508 - M. : 1 — İstanbul Teknik Üniversitesi

M. : 2 — Teknik Okulu

M. : 3 — Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulları ile diğer meslek okulları ve enstitüleri

M. : 4 — Kurslar

Yiyecek, öğretime ara verme aylarında yemek ücreti, ticaret okullarına öğretmen yetiştirmek üzere Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okullarına alınacak öğrenci ile diğer meslek okullarına alınacak öğrencinin yiyecek, giyecek ve sair giderlerine karşılık olmak üzere verilecek harçlık, yakacak, aydınlatma, temizlik, çamaşır yıkama gideri, derman, hayvan yemi, benzin, makine yağı, lâstik, taşıtlar işletme ve onarma gideri, ödev ve işlik gideri, yönetim ve lâboratuvar gideri, basılı kâğıt ve defterler, mesleki kitap, dergi ve gazeteler satınalma ve abone karşılığı, öğrencilerin kitap, kırtasiye, resim ve ozalit kâğıtları, pergel ve sair öğrenim levazımı, bina kira karşılığı, parasız yatılı öğrencilerin giyeceği, gündüzlü öğrencilerin iş elbisesi ve ayakkabısı, hamam, traş, öğrenci harçlığı, profesör, öğretmen, muavin ve asistanlarla öğrencilerin memleket içinde ve dışında yapacakları fennî yolculuk, staj, öğrenim operasyon ve uygulama, hazırlık ve öğrenime ara verme pratikleri gideri ile yolluk, yol ve yiyecek giderleri, fakir öğrencilere yardım, yarım yatılı öğrencinin şehir içinde yol paraları, okulu bitirenlerden yabancı memleketlerde okul, lâboratuvar,

enstitü ve şantiyelerde inceleme, araştırma, öğrenimi bitirme gideri, telefon kurma ve konuşma karşılığı, sınıf, yatakhane, mutfak, hastane tesisleri, döşeme, demirbaş, öğrenim aletleri, elektrik, havagazı ve su tesisleri, makine projeleri giderleri, her çeşit onarma, kirasız olarak Devletçe faydalanılan binaların onarma gideri, okulu bitirecek öğrenciye hediye edilecek olan kullanılmış avadanlık karşılığı, bütün kamulaştırma, kitap incelemesi, doğrutumu, tercümesi, telifi ve basım giderleri. Köy kursları öğretmenlerinin yolluk ve zaruri giderleri. Üçüncü maddedeki ödenekten 997:150 lirası 1000 öğrenci kara kısmına, 688 askerî fabrikalar ve 125 deniz kısmına ait olmak üzere ceman 1813 öğrencinin giyecek, yiyecek ve ödev giderleri karşılığıdır.

B. : 509 — 3238, 3704, 3803, 4274, 4357, 4459 sayılı kanunlar gereğince ödenecek köy okullariyle enstitüleri ve köy eğitmenleri ücret ve giderleri

Beslem:

Her türlü yiyecek maddeleri: (Her çeşit yağlar, etler, kuru ve yaş sebzeler, kuru ve yaş meyveler, ekin, ekmek veya un, hayvan ve nebat ürünleri, bu ürünlere ait sanat şubelerinde elde edilen yiyecek maddeleri, tuz gibi madenî gıdalar, öğrenci, memur, eğitmen, usta, öğretici ve hizmetlilerin yiyecek maddeleri, her çeşit hayvan ve yemleri, temizlik gereci. Tesisler öğrenim aletleri ve gereci. Yakacak, aydınlatma, her türlü öğrenim aletleri, laboratuvar aletleriyle her çeşit gereci, gramofon, plâk, işliğe ait her türlü alet, makine, araç ve gereç, radyo, bisiklet, motosiklet, kayak, kızak, motör, hayvan ve araba, tohum ve tohumluklar, fideler, fidanlar, her çeşit ve her cinsten damızlık hayvanlar, her nevi sanat şubelerine ait makine ve gereç, askerlik öğretimlerine ait alet ve gereç, av silâhları, gereç ve makineleri, balıkçılığa, kunduracılığa, kaplamacılığa, basımevciliğe, halı, kilim, tezgâh, bez, biçki, dikiş ve terzilik işlerine ait her türlü gereç, makine ve alet, kayık ve tezgâh, her çeşit öğrenim aletlerinin türlü onarımları, elde etme aletleri ve araçları, çeşit ve hayvanları, tarım makineleri ve aletleri, elektrik gereci her türlü lâmbalar gereçleri, her cins maden, tahta, mukavva ve kâğıt levhalar, her cins kuru ve yaş odunlar, yıkıntı, her cins kömürler, her türlü akaryakıtlar, makine yağları, soba, kalorifer, boru ve dirsek onarımları, işlik, laboratuvar ve sanat, tarım, aydınlatma, kurmaları, revire ait kurmalar, yatak takımları, mutfak takımları, yemek takımları, sınıflara, bürolara, kitaplıklara, yönetim odalarına, öğretmen evlerine, ahır, ağıl, kümes, kovan ve tavla kurması, bunlara ait eşya ve gereç, yangın düzenine ait her çeşit alet, makine ve gereç giderleri, pasif korunma gereci ve işleri, sinema kurmaları, basımevi işlerine ait kurmalar.

Kitap:

Köy enstitülerine, eğitim kurslariyle köy okulu ve öğretmenleriyle eğitmenlerle köylere ilgili kitap, broşür, resim, tablo, levha, koleksiyon giderleri, gezici ve yerli sinema makinelerinin işletilmesine ve kiralanmasına ait giderler. Gramofon ve plâk, kaplama giderleri, öğrenci ve öğretmenlere verilecek defter, kalem ve sair yazı gereci.

Basılı kâğıtlar:

İdarenin her şekline ait her çeşit defter, makbuz, senet ve sair kâğıtlar.

Yapım:

Her türlü yapım giderleri, onarma giderleri yapım gereci, aletleri, makine ve araçları, yapımla veya onarımla ilgili değişim ve değiştirge giderleri, işçi, usta, öğretici ve yapım öğrenimi uygulanışı ile ilgili her türlü giderlerle, ücretler, yol paraları, keşif ve bilirkişi gündeliği, yolluk ve giderleri, yol yapımı; alet, gereç, madde, usta, işçi ve taşım giderleri.

Derman ve iyileştirme:

Her türlü tıbbî ecza gereci ve aletler, cibinlik, tel, hastalanan öğrenci, öğretmen, memur ve işçilerle eğitmenlerin mevcut kanunlarına göre muayene, hastanelere yollama ve iyileştirme giderleriyle ücretleri, ölen öğrencinin cenaze ve ölü taşıma giderleri.

Öğrenci ve eğitmen harçlıkları, her türlü ücret ve gündelikler, nakil ve tâyin yollukları, geçici memuriyet yollukları, işçi, usta, usta öğretici, uzman öğretmen, askerlik öğrenimi öğretmeni ücret ve gündelikleriyle bunların yol giderleri, köy enstitüleriyle eğitmen kursları, köy okulları kuruluşu ile köy okullarına yardım meseleleri, köylerin incelenmesiyle eğitmenler, köy okulları ve köy okulu yapımiyle ilgili her türlü inceleme, denet kovuşturma ve soruşturma giderleriyle gündelik, beslem, barındırma, ve yollukları.

Giyim :

Her türlü yünlü, pamuklu, keten ve kenevirden, ottan veya ipekten yapılma giyecekler, başlıklar, ayakkabı, terlik ve nalınlar, lâstik ve deri çizmeler, üste giyilen pasif korunma gereci.

Diğer giderler:

Öğrenci ve eğitmen seçim giderleri, her türlü müsabaka, yarış, koşu, sergi, ilân, panayır giderleri, her çeşit yükleme ve boşaltma, keşif, taşım, harita, kroki, plân, çoğaltma, sözleşme ve örnek fotoğraf giderleri, enstitüyü bitirenlere ve eğitmenlere verilecek her türlü alet, arazi, yapı gereci, hayvan ve makine karşılıkları, donatım paraları, köy öğretmenleri emekli ve yardım sandığı, her çeşit sigorta giderleri.

B. : 510 — Güzel Sanatlar Akademisi Genel Giderleri

B. : 511 — Cumhurbaşkanlığı Filarmonik Orkestrası genel giderleri

Yakacak, aydınlatma, temizlik ve derman, yönetim gideri, laboratuvar, ışılık ve canlı modeller gideri ile Türk sanatkâr, usta ve işçileri gündelikleri, öğrencilerin müsabaka mükâfatı, öğrenci harçlığı ve onarma giderleri, telefon kurma ve konuşma ücreti ve öğrenci inceleme gideri, sınıf levazımı, her türlü öğrenim aletleri, döşeme ve demirbaş, elektrik, havagazı ve su tesisleri, kitap, dergi karşılığı ve bunların kapkama ve sair giderleri, küçük onarmalar, yayın, mimari uygulamış bölümünün bütün giderleri, giyim eşyası, müzik aletleri satınalınması ve onarma giderleri, nota kâğıdı ve notaya ilişkin sair giderler.

B. : 512 — İstanbul Kandilli Rasathanesi genel giderleri

Yönetim gideri, fenni alet ve avadanlık satınalımı, kurma ve onarma giderleri, telefon kurma ve konuşma paraları, hayvan satınalınması ve yem parası, rasathane yayın gideri ve ilmî inceleme yolculuk gideri, kitap, dergi karşılığı, ışılık gideri ve küçük onarmalar, hizmetlilerin giyim eşyası karşılığı, (taşıt satınalımı ve işletme giderleri).

B. : 513 — Pravantoryum ve Sanatoryum genel giderleri

Yiyecek, içecek ve giyim eşyası, demirbaş alet, gereç ve avadanlık satınalma ve onarma karşılıkları, yönetim gideri, taşıt satınalımı, işletme ve onarımı, kurum arazisinin işletilmesi, döner sermayesi.

B. : 514 — Kitaplıklar genel giderleri

Kitaplıkların yönetim ve kurma giderleri, telefon kurma ve konuşma parası, kitap, dergi, gazete karşılıkları ve odacı elbisesi ve kitaplıkların taşım ve birleşimi ve yeni izerlerle sağlanması, kaplama ışığı ile fotokopi ışığı kurma ve levazımı giderleri, kira karşılığı, kitaplıkların düzenleme, belirtme ve taşım giderleri, gezici belirtme komisyonları üyelerinin zaruri yol paraları, yeni yaptırılacak kitaplık projeleri için müsabaka gideri ve mükâfatı.

B. : 515 — Müzeler ve anıtlar genel giderleri

Yönetim gideri (müzeler ve anıtları koruma komisyonu içinde) müzelere alınacak eski eserler karşılığı ve ikramiyesi, kazılar ve müzelere eser taşım giderleri, arkeolojik araştırmalarla kazı ve taşıma, gönderilecek memurların yollukları ve gündelikleri, müzelik eşya onarma giderleriyle Etnoğrafya müzelerine alınacak eşya parası, telefon kurma ve konuşma ücretleri ve odacı ve bekçi elbisesi ve müzelerin eser kataloğ yayını, uzluk kitaplıklarına satın alınacak kitap karşılığı, anıtları koruma komisyonu kira, fotoğraf ve gereci, illerdeki anıtların onarma ve saklama gideri, bu işlerle ilgili kamulaştırma parası.

B. : 516 — Yabancı memleketlere gönderilecek öğrencilerin tahsil ve yol giderleri

Yabancı memleketlere gönderilecek ve memlekete dönecek öğrencilere belirli olarak verilecek yol gideri ile aylık ücret; okul ve laboratuvar ücretleri ve bu gibi öğrenim giderleri, iyileştirme giderleri.

B. : 517 — Yabancı memleketlerdeki öğrenci müfettişliği giderleri

Yabancı memleketlerdeki öğrenci denetçiliği ve memurları gidiş ve geliş yollukları ile yönetim giderleri, haberleşme, yollama, konuşma karşılıkları, öğrenci denetçilerinin yabancı memleketlerde yapacakları denet ve inceleme yolculuklarına ait yol giderleri.

B. : 518 — Orta öğretim öğretmenleri kursları ücret ve genel giderleri

Yönetmeliği gereğince kursların bütün giderleriyle yolluk ve ücretleri.

B. : 519 — Gezici sinema satınalma karşılığı ile başka giderleri

Gezici sinema satın alınmasiyle buna ilişkin bütün giderler.

B. : 520 — Resim ve heykel sergilerinin açılış giderlerine yardım ile mükâfat ve satın alınacak eserler karşılığı

Memleketimizde açılacak bütün sergilerin açılış gideri, mükâfat ve satın alınacak izerler karşılığı.

B. : 521 — Milletlerarası kongre, sergi ve müsabakalara katılma ve ilim incelemeleri için gönderileceklerin yolluklariyle yol giderleri

Milletlerarası kongre, sergi ve müsabakalara katılma ve ilmî inceleme için gönderileceklerin yolluklari, Milletlerarası mesleki öğretim kurumlarına katılma payı ve Cenevrede Milletlerarası Terbiye Bürosuna üyelik keseneği ve aynı şehirdeki sürekli Millî Eğitim Sergisinin Türkiye kısmı için gereken araçlar, gereç ve eşyanın yapımı, elde edilmesi ve yollama giderleri ve sergiye gidecek memur ve uzman yolluk ve gündelikleri.

B. : 522 — Milletlerarası mesleki öğretim derneğine katılma payı

B. : 524 — Okul kitaplıklarına alınacak kitap ve dergi karşılıkları ve bunlara ilişkin giderler

Okul kitaplıklarına alınacak kitap ve dergi karşılıkları ve bunlara ait kaplama ve sair giderler.

B. : 525 — Okul müzesi giderleri

Okul müzesi ve terbiyevi izerler giderleriyle okul müzesi için satın alınacak eşya karşılığı ve katalog yayını, eşya ve sergi taşım giderleri ve gezici sergilerde bulunacak memurların yollukları ve gündelikleri, müze temizliği ile gereci giderleri.

B. : 526 — Yabancı uzmanlar ücret ve giderleri

Dışardan memleketimize getirilecek yabancı uzman ve yardımcıları ile öğretmen, usta ve tercümanları ve geçici olarak getirilecek yabancı orkestra şefi ve virtüozlara sözleşmeleri gereğince verilmesi lâzım gelen ücretlerle geliş ve gidiş yol paraları, pasaport ve vize ücretleri, bunların memleket içinde her hangi bir ödev ile geliş gidiş yolculuklarına ait yolluk ve gündelikleri ile yabancı uzmanların sözleşmeleri gereğince kabul edilen bütün giderler.

B. : 527 — Kamp giderleri

Kampa ve yurt gezilerine ilişkin bütün giderler.

B. : 528 — Devletin üzerine aldığı giderler

Parasız öğrencinin pansiyon ücretleri, giyim eşyası, kitap ve sair giderleri, memur çocuklarının pansiyon ücretlerinden yapılacak indirme karşılığı.

B. : 529 — Liseler, Orta ve Öğretmen Okulları tesisat giderleri

Yatakhane, mutfak, yemekhane, hamam levazımı, sobalar, her türlü okul döşemesi, elektrik tesisleri, bütün depolar, masalar, okul bahçesine lâzım olan demirbaş eşya, okul sıraları, hastane âlet ve tıbbi avadanlık, derman, yazı tahtası, pergel ve buna benzer bütün öğrenim âletleri (Fizik, kimya, deneme, biyoloji, beden terbiyesi ve sair öğrenime ait levazım), taşıt, koşum karşılığı ve onarma giderleri, hayvan parası, elektrik, havagazı ve su tesisleri ve yangın âletleri, hayvan yem levazımı, okul eşyasının bir yerden diğer yere taşım giderleri.

B. : 530 — İzmir Fuarında açılacak Eğitim pavyonunun bütün giderleri

(İzmir Milletlerarası Fuarında açılacak Millî Eğitim pavyonunun kurma giderleriyle satın alınacak her türlü gereç, kitap ve resimlerin giderleri ve her türlü hazırlık giderleriyle pavyon için yaptırılacak plân, proje ve her türlü süs giderleri, bu işler için geçici olarak çalıştırılacak uzman, memur ve hizmetlilerin ücretleriyle yollukları ve gösterime ait her türlü taşıt giderleri.

B. : 531 — Kamulaştırma ve satın alma karşılık ve giderleri

Devlet malı olan ve Devletçe kirasız olarak faydalanılan binaların onarımı ile kamulaştırma ve satın alınacak arazi ve emlâk karşılığı ile kamulaştırmağa ilişkin sair giderler.

B. : 533 — Staj için yabancı memleketlere gönderileceklerin ödenek ve yollukları

Yabancı memleketlere staj için gönderileceklerin yol giderleriyle bunlara her ay belirli olarak verilecek ücret karşılığı.

B. : 543 - M. : 2 — Meslek ve teknik okulları açılması ve eldekilerin büyütülmesi hakkındaki 4304 sayılı kanun gereğince yapılacak hizmetler

4304 sayılı kanunun getirdiği giderlerle bu işlerle ilgili bütün yolluklar.

Bayındırlık Bakanlığı

B. : 550 - M. 5 — Öteberi giderleri

Resmi şölenler, asansör, işaret tesisleri ve motörlerinin cereyan ve onarma ve işletme giderleri.

B. : 559 — Ankara Gençlik Parkı giderleri

Ankara'da yaptırılmakta olan Gençlik Parkı her türlü giderleri ve bu hususta kullanılacakların yolluklari karşılığıdır.

B. : 562 — Telif, tercüme, baskı ve yayın, kitap, mecmua karşılıkları ve Bayındırlık sergisi giderleri

Kitap ve fenni broşürler karşılığı ile fenni izerlerin ve haritaların basım ve kaplama giderleri, her çeşit telif ve tercüme ve bayındırlık eserleri modelleri için verilecek ücret ve mükâfat, film satın alma karşılıklariyle gerekli giderleri.

B. : 566 — Hafriyat giderleri

Türk Tarih Derneğinin lüzum göstereceği yerlerdeki kazıların yapılması ve çıkan eserlerin yerinde düzenleme ve müzelere taşıma ve satın alınacak âlet ve avadanlık ve gereç karşılıkları ve hizmetlilerin ücret, gündelik ve yolluklari ve sair bütün giderleri.

B. : 575 - M. : 1 — İstikşaf, etüt, aplikasyon ve kamulaştırma

Bu işlere ait basım ve ilân ücretleri, tapu harç ve giderleri, oranlıyan ve bilirkişi ücretleri, bu işlerde çalıştırılacak işçi gündelikleri, yapımı biten ve işletmeye açılan yolların kamulaştırma paraları.

M. : 2 — Yapı ve işletme gereçleri karşılıklariyle bu işlere ilişkin her türlü giderler

Yabancı mühendis ve uzmanlarla merkez ve taşra kuruluşunda çalıştırılacak müteferrik hizmetlilerin ücret ve gündelikleri, geometri âletleri, levazım, elbise, döşeme, müteferrika ve eşya satın alını, tören giderleri, basım ve ilân ücretleri, kırtasiye giderleri, merkezde otomobil işletme ve onarma giderleri ile telefon konuşma ve haberleşme ücretleri ve sair giderler.

M. : 4 — 3262 ve 3813 sayılı kanunlara göre yapılacak Diyarbakır - Cizre ve Elâzığ - Van hatlariyle Bitlis şube hattı yapma karşılık ve giderleri

M. : 5 — 3879 sayılı kanuna göre yapılacak Zonguldak - Kozlu hattı yapma karşılık ve giderleri

M. : 8 — 2214 sayılı kanuna göre yapılacak Ereğli Limanı giderleri

M. : 10 — Erzurum hattı uzatma karşılık ve giderleri

M. : 11 — Trabzon Limanı yapma ve karşılık giderleri

M. : 12 — Gaziantep - Maraş şube hatları yapma karşılık ve giderleri

Yapım, tesisler, ameliyat, onarma ve ray döşeme, donatım, montaj giderleri, vagon ve sair her çeşit makine, âlet ve avadanlığı ile gereç yükleme ve verme, boşaltma, onarma, yoklama, alım ve ekspertiz ve sigorta, istalya ve ardiye, somaj ücreti, karşılık ve giderleri, faiz ve komüsyonlar, vergi ve resimleri, tazminat, motörlü ve motörsüz taşıtların ve yapı yerlerine konulacak telefonların satın alma ve işletme giderleri, aydınlatma ve ısıtma giderleri, kar siperleri ve karla savaş ve yerkayma ve berkitme giderleriyle kar temizlenmesinde çalıştırılan işçi ve hizmetlilerine verilecek ısıtıcı yemek ve içecek giderleri, kira karşılıkları yapım ve ameliyat yerlerinde bulunan memur ve hizmetlilerin barındırma giderleri, gereç satın alma ve taşınmı 2256 numaralı kanun gereğince gümrüklerce alınan belediye payları karşılığı.

Hayvan kiraları ve yem paraları ile poz ve ameliyat katarları için Devlet Demiryolları İşletme İdaresine verilecek ücretler sürekli bakım giderleri ve yolun geçtiği yerden zarar göreceklere verilecek tazminat, geçici işgal giderleri ve demiryol ve limanlar yapımına bağlı bütün giderler demiryol ve limanlar yapımında çalıştırılacak Bayındırlık takımlarının lüzumu halinde emaneten yaptırılacak yapım ve onarımda kullanılacak işçi ve işçilerin giyecek ve sair bütün giderleri.

M. : 6 — Kaza tazminatı tedavi, ilâç, teçhiz ve tekfin giderleri

İş yüzünden sakatlanan yapım memur ve hizmetli ve işçisi ve bunlardan ölenlerin varislerine verilecek tazminat, derman, iyileştirme, hastane, cenaze giderleri, ray döşemesi kilometre ikramiyesi.

B. : 576 — Yapı ve imar işleri yapma, kamulaştırma ve esaslı onarma giderleri

Yapım ve esaslı onarım karşılığı ve bu işlerin emanet ve ihale şekillerine göre lüzumlu olan her çeşit gerecin ihtiyaç halinde her zaman ve her miktarda evvelden satın alınması ve bu gerecin saklama, taşım ve sair giderleri, yapım ve onarımın keşif, denet, idare, kabul ve saire için memur edileceklerin yolluklarl eksiltmeye çıkarılacak işlerin ilân ve sair ücretleri her yapıya ait resim gerecinin ve kırtasiye ile basımına lüzum görülecek kâğıtların basım giderleri.

B. : 577 - M. : 1 — İstikşaf, etüt, aplikasyon ve kamulaştırma

Bu işlere ait basım ve ilân ücretleri, tapu harç ve giderleri, muhammin ve bilirkişi ücret ve giderleri.

B. : 577 - M. : 2 — Şose ve köprüler yapma karşılık ve giderleriyle her türlü makine, âletler, gereçler karşılık ve giderleri

Yol ve köprülerin ve kudmaların yapı, yapılma ve esaslı onarmalariyle her türlü makine, âletler ve gereç satın alımı, taşımı, onarma ve saklamalarına ait bütün giderler, emanet usuliyle yapılan işlerde çalıştırılan işçilerin ve işçi bölükleriyle hükümlerin bütün giderleri, basım ve ilân ücretleri, açılma töreni giderleri, yapım dairelerinin telefon, kurma ve işletme giderleriyle lüzumu halinde emaneten yapılacak yapım ve onarmada kullanılacak işçi ve işçilerin beslem ve sair yiyecek maddeleri giderleri.

M. : 3 — Sürekli onarma

Yol ve köprülerin bakım, ağaçlama ve onarımlarında ve işlik ve garajlarda kullanılan her çeşit işçi ve taşıtlarının bütün giderleri ve sürekli işçilerin yiyecekleri ve bu işlere ait kira ve kurma giderleri, her türlü gereç, âletler ve eşyanın satın alma, taşım, onarma ve saklama giderleri.

M. : 5 — Taşıt giderleri

Taşıtların işletme, onarma ve garaj giderleri.

B. : 578 - M. : 1 — İstikşaf, etüt, aplikasyon ve kamulaştırma

Bu işlere ait basım ve ilân ücretleri, tapu harç ve giderleri, muhammin ve bilirkişi ücret ve giderleriyle bu işlerde kullanılacak işçi gündelikleri.

M. : 2 — Yapı ve onarma giderleri

Küçük su işleri yapı, onarım ve tesisleri için yapılacak giderlerle her türlü makine, âletler ve gereç satın alma, taşım, onarma ve saklama giderleri, ilân ücretleriyle lüzumu halinde emaneten yaptırılacak yapım ve onarmda kullanılacak işçi ve işçilerin beslem ve sair yiyecek maddeleri giderleri.

M. : 3 — İşletme giderleri

3132 sayılı Büyük Su İşleri Kanununun dışında evvelce yapılmış ve yaptırılmakta bulunan barajlar, kanallar, engeller ve sınai yapılmanın işletmesiyle sürekli onarma giderleri, saklama ve işletmeleri için kullanılacakların ücretleri, bekçilerle, kanalcı ve savakçıların elbise giderleri, fidanlıkların kurması için yapılacak her türlü giderlerle işletme işlerinde kullanılacak işçi ve usta gündelikleri ve bütün taşım giderleri, işletmeye ilişkin aydınlatma, çalıştırma kuvveti olarak harcanacak elektrik cereyanı ile yakıcı maddeler gideri, elektrik tesisleri karşılıkları ısıtma ve telefon kurma ve konuşma giderleri.

M. : 5 — Meriç Su İşleri

Yunanlılarla yapılan ittifâkname gereğince harcanacaktır.

M. : 7 — Taşıt giderleri

İşletme, onarma ve garaj giderleri.

M. : 8 — Konya Ovası Sulama İdaresi işletme, bakım ve onarma giderleri

Onarma yerleri için alınacak her türlü gereç; aletler, telefon, makina ve levazımı ve telefon şebekesinin bakım giderleri ve temizleme işlerinde kullanılacak usta ve işçi gündelikleri, fidanlıkların yönetim ve genişletme giderleri.

B. : 579 — Ankara lâğımlarının yapma giderleri

Ankara şehri lâğımlarının yapım ve tesisleri giderleriyle bu işlerde kullanılacakların ücret ve yolluklariyle usta ve işçi gündelikleri, alınacak

âlet ve avadanlık ve gereç karşılıkları, taşımları, kırtasiye, basılı kâğıt ve basım ve bütün giderleri.

Ekonomi Bakanlığı

B. : 599 - M. : 1 — Yolluklar

Havza içindeki ocaklara gidip gelecek memurlar, mühendis ve hizmetlilerin yollukları.

M. : 3 — Başka madenler giderleri

Ereğli Kömür Havzasından başka madenlerde incelemeye memur edilenler tarafından bu incelemenin gereklerine göre ödenmesiyle mükellef kaldıkları işçi, hamaliye ve sair giderler.

B. : 601 — Sanat modelleri satın alınması, dağıtılması giderleri

El ve ev sanatlarında kullanılan her çeşit âlet ve avadanlığın satın alma, dağıtma ve yollama, tesislerin yapımı ve bunların işletme ve deneti için kullanılacak lüzumlu memur ve ustaların ücret ve yolluklariyle bütün işletme, gösterme, propaganda giderleri ve bu hususta yapılacak her çeşit yardımlar (bu ödeneğin lüzumu kadarı gereç ve âletlerin elde edilmesi, satın alma ve yollanmasına harcanmak üzere Sümerbanka yardım olarak verilir)

B. : 606 — Yazı, yayım ve propaganda giderleri

Ekonomi ve meslek dergileri, kitap, haritalar, telif, tercüme ücretleri, basım, yayım, kaplama karşılık ve giderleri, filim ve filim makinesi satın alma, hazırlama ve kira karşılıkları, haber alma ve propaganda giderleriyle bu amaçlarla ilgili yardımlar.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı

B. : 628 - M. : 1 — Genel giderler
B. : 629 - M. : 1 — Genel giderler
B. : 630 - M. : 1 — Genel giderler
B. : 631 - M. : 1 — Genel giderler

İşçi gündeliği, hasta ve hizmetliler beslemi, fenni kurmalar, demirbaş, makine, âletler ve avadanlıklar, gereç, derman, yönetim giderleri, elbise, taşım işleri, küçük onarma giderleri, telif, tercüme ve bastırılacak veya satın alınacak kitap ve broşör karşılıkları ve 1271 sayılı kanun gereğince verilecek ikramiyeler ile sair bütün giderler savaşın konusuna göre bu bölümden ödenir.

B. : 632, 633, — Hastanelerle sağlık ve sosyal yardım kurumları, okul, müessese, yurtlar

İşçi gündeliği, hasta, öğrenci ve hizmetli beslemi, fenni kurmalar, demirbaş, makine ve âletler taşım giderleri, küçük onarma giderleri, ilâç ve gereç, elbise ve yönetim giderleri, motörsüz taşıt ve gereci ve hayvanların satın alınması ve hayvan beslenmesi, görevlerinden ötürü şehir içinde dolaşacakların zaruri giderleri ve öğrenim için kurumlara gidecek öğrencilerin yol giderleri, kitap, risale ve mecmua satın alımı ve telif ücreti, basım bedelleri, askerlik ve beden terbiyesi öğreteceklerin ücretleri, yurt ve okul idare kurullarınca fakirliği ve muhtaçlığı onanan öğrencilere yılda 10 000 lirayı geçmemek üzere verilecek harçlık ve öğrencilerden hasta ve sakat olanların memleketlerine gönderilmesi, öğrencinin iyileştirme ve ölenlerin cenaze giderleri, Tıp Öğrenci Yurdunun Ankara'ya taşımı takdirinde taşım için gerekli bütün giderler. Hastanelerde yabancı hemşirelere beslenmeleri için her ay belirli olarak verilecek para, akıl hastalarından taburcu edilenlerin yerlerine gönderilmesi, cüzzamlıların taşım giderleri, fakir veremlilere verilecek yiyecek maddeleriyle derman paraları, muayene ve iyileştirme evlerine başvuracak fakir hastalara verilecek dermanlar ile köy öğretmen ve eğitmenlerine hususi kanun gereğince verilecek ivedili dermanlara özel gereci bulunan sağlık çantaları karşılığı, köy ebe okullarına getirilecek köylü öğrencilerin beslem, barındırma, giyim giderleri ve ayda 75 kuruşu geçmemek üzere verilecek harçlıkla öğrenimlerini bitiren köy ebelerine ve köy sağlık koruyucularına verilecek donatım karşılığı ve bunlara verilecek sağlık gereci satın alımı, birinci sınıf köy ebeleriyle köy sağlık koruyucularına istihsale yarıyacak âletler, tohum ve çift ve tarım hayvanları satın alınması ile diğer bütün giderler, hizmetin ilgisine göre bu bölümlerin ilgili maddelerinden ödenir.

B. : 633 - M. : 4 — Tekâmül öğretimi

Hıfzıssıhha okulunda üstün öğretim görecek doktor ve şubeleri sınıflarından olanların yolluklariyle öğretim zamanına ait ikamet gündelikleri ve diğer bütün giderler.

B. : 634 — Refik Saydam Merkez Hıfzıssıhha Kurulu ve Hıfzıssıhha Okulu

İşçi gündeliği, demirbaş, fenni kurmalar, makine, âletler ve avadanlık, kimyevi maddeler ve diğer levazım satın alma karşılıkları, elbise, yö-

netim giderleri, küçük onarma giderleri ve motörsüz taşıtları ve gereci satın alımı ve görevinden ötürü şehir içinde dolaşacakların zaruri giderleri, kitap, broşür ve dergi satın alma karşılıklariyle basım ücretleri, hayvan satın alma ve beslemi, 3959 sayılı kanunun 6 ncı maddesi gereğince vücude getirilecek serum çiftliğinin kurma ve işletmesine ilişkin giderlerle çiftlikte yapılacak barakalar yapımı karşılığı.

B. : 635 — İskân işleri

Bekçi ve işçi gündelikleri sürekli ve geçici memuriyet yolluklari, müfettişler yolluğu, yabancı memleketlere gönderileceklerin yolluklari, merkez ve iller yönetim giderleri, elbise giderleri, her çeşit taşım, kitap, broşür basımı ve satın alma, telif ve tercüme giderleriyle fotoğraf paraları ve harita karşılık ve giderleri, hayır dernekleri tarafından iskân hizmetleri için başlangıçta yapılan yardımların bu derneklere geri verilmesi, muhacir ve mültecilerle naklolunan kişinin yollama, besleme (insan ve hayvan), aydınlatma, ısıtma, barındırma, iyileştirme ve giyimleri ve elde eden hale getirilmeleri ve bunlara giren ihtiyaçlar ile 2510 ve 2848 sayılı kanunların hükümlerini yerine getirmek üzere yapılacak her türlü satın alım ve harcama, yabancı memleketlerden getirilecek muhacirlerin getirme ve taşım ve lüzumunda dış memleketlerden yollanmaları sırasında besleme, barındırma ve hayvan besleme giderleri, Romanya'daki Türklerin muhaceretine ilişkin 4 eylül 1936 tarihli sözleşme hükmüne göre Romanya'da kurulan komisyondaki Türk üyelerinin yolluk, gündelik ücret ve giderleri, geçen ve eski yıllar borçları ve sair bütün giderler.

B. : 637 — Milli Türk Tıp Kongresi

Toplanacak olan Türk Tıp Kongresine ait tutanak, rapor ve saire basım, sergi kurma ve şölen giderleriyle kongreye ait sair bütün giderler.

B. : 639 : M. : 1 — Propaganda ve yayım işleri

Satın alınacak kitap ve broşür karşılıklariyle telif ve tercüme ücretleri, kanun, tüzük, yönetmelik sağlık öğütleri, afiş basımı ve yayımı ve her türlü sağlık propagandası giderleri, pedal makinesi için alınacak harfler ile sair gereç karşılığı, sinema makineleri ve sağlık filim karşılıkları, resim gereci ve bunlarla ilgili diğer bütün giderler.

M. : 2 — Sağlık müzeleri

Fennî kurmalar, demirbaş, makine, aletler ve avadanlık, elbise ve yönetim giderleriyle küçük onarmalar ve müzeye ilişkin diğer bütün giderler.

B. : 643 — Yüksek Sağlık Şûrası üyeleri huzur ücreti

A) Lüzumu halinde toplanma günlerini sınavlamağa ve üye huzur haklarının belirtme ve takdirine Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı yetkilidir.

B) Yüksek Sağlık Şûrası tutanaklarını tutmak için geçici olarak çalıştırılacak memur ve steno ücretleri de Bakanlıkça belli edilecek şekilde bu bölümden verilir.

B. : 645 — Hükümet tabipliklerî için alınacak tıp âletleri ve gereç karşılığı

Satın alınacak tıbbî âletlerle levazımın satın alma karşılığı ve onarmalariyle bunların kurma giderleri.

B. : 650 — Çok çocuklu analara yardım

Genel Hıfzıssıhha Kanunu gereğince madalya verilecekler için yaptırılacak madalya giderleri de buradan ödenir.

Gümrük ve Tekel Bakanlığı

B. : 659 - M. : 3 — Aydınlatma

M. : 4 — Isıtma

Gümrük ve Tekel Bakanlığı Muhafaza Genel Komutanlığı kısmı ile beraber binanın ısıtma ve aydınlatma ve odacılarla karargâh erlerinin yıkanma ve temizliği ve asansörlerle su motörlerinin cereyan harcamasına ait elektrik, yakacak ve havagazı giderleri.

B. : 659, 660 - M. : 5 — Öteberi giderleri

Merkez ve illerin müteferrik giderlerine ait olup Bakanlık binasında Muhafaza Genel Komutanlığının şehir suyu ile donanma giderleri.

B. : 662 - M. : 1 — Posta, telgraf ücretleri

Gümrük Muhafaza Genel Komutanlığı ücretleri de.

B. : 666 — Giyecekler:

Hizmetli ve kolcular ile yolcu muayene memurlarının elbise, ayakkabı, kaput, muşamba, çizme, eldiven, işgömleği, deri elbise giderleri.

B. : 668 — Taşıma giderleri

Merkez ve gümrüklerce taşınacak eşyanın taşıma ve bağlama ücret ve giderleri ile Gümrük işletmelerinde kullanılmak üzere alınacak kurşun mühür ve ip giderleri.

B. : 669 - M. : 5 — Kaçak eşya satış giderleri

Kaçak eşyanın satışına ait her türlü giderler ile 1918 sayılı kanunun 21 inci maddesi gereğince kaçak eşya artırma ve satışında hazır bulunacak üyeye ve eşyanın mahiyet ve kıymetini belirtme ve takdir için çağırılacak bilirkişiye Ticaret ve Sanayi Odaları tüzüğü gereğince ticaret odası bulunmayan yerlerde belediyece takdir olunacak nispet ve miktar üzerinden verilecek ücretler de bu bölümden verilir.

B. : 671 - M. : 2 — Nispeti kanunla tâyin edilmiş olan ikramiyeler

1918 sayılı kanunun 3777 sayılı kanunla değiştirilen 60 ncı maddesi gereğince verilecek ikramiyeler.

B. : 672 — Yapı ve onarma işleri

A) 1 000 lira ve aşağı yapım, kurma ve onarma işleri, satın alınacak veya kamuşlaştırılacak arsa veya binaların karşılıklarıyle kamulaştırma ve harç giderleri.

B) Güney Demiryolları İdaresince geçen yıl yapılarak Hazineye devrolunanlar ile bu yıl içinde yapımı bitirilerek devredilecek Gümrük memurlarının oturmalarına özel binaların yapı giderine bir yardım olmak üzere bunların maliyet fiyatlarına göre Ulaştırma Bakanlığı ile karışık tâyin ve belli edilecek ve belirli olarak verilecek paralar da bu bölümden ödenir.

Bu bölümden Güney Demiryolları İdaresine herbir ev için üçer bin lira peşin olarak verilebilir.

C) B fıkrasındaki memurlardan oturmalarına özel binalar emanet suretiyle de yapılabilir.

B. : 673 - M. : 4 — Genel giderler

Kurs kitaplarına ve bültenine ait baskı kaplama kâğıt ve diğer gereç yayım giderleriyle kursların eğitim ve öğretime ait filim ve benzeri eşya ve gereçleri karşılığı giderleri kursa ilişkin izlerlerin yazı ve yazdırma ve tercüme ücretleri ve sınav giderleri.

B. : 674 — Pasif korunma giderleri

Gümrük Muhafaza Genel Komutanlığı kuruluşuna ait olan giderlerde.

B. : 676 — Kitap ve dergi karşılıkları ve yazma ve tercüme ücretleri

Bastırılacak kitap dergi ve genel yazıların baskı kaplama kâğıt ve diğer giderleriyle yazma ve tercüme ücretleri.

B. : 677 — Staj giderleri

Staj için yabancı memleketlere gönderilecek denetçi ve denetçi yardımcılarıyle yüksek öğrenimini bitirmiş olup yabancı dil ve gümrük işlerini bilenlerden yabancı memleket gümrüklerine staja gönderilecek memurların yollukları.

Gümrük Muhafaza Genel Komutanlığı

B. : 687 — Basılı kâğıt ve defterler

Basın ve kaplama gereci, alet ve avadanlık, kullanılmakla bitecek maddeler satın alımı, onarma karşılığı, kitap ve broşürler ve harita satın alımı, kaplama ve korniş telif ve tercüme giderleri.

B. : 692 - M. : 1 — Tayinat

Kara ve deniz subay, erat Harb Okulu ve lise öğrencilerinin beslenmesi, gezici fırın ve mutfak ve temizleme makinelerinin satın alınması, yaptırma, onarma ve işletme giderleri yiyecek maddelerinin temizlenme, havalanma, öğütme, mutfak ve ambarlardaki yiyecek maddelerinin saklanması için dolap ve ranza yaptırılması ve onarımı ve hava dolabı ve gerecinin satınalınması, kurması, onarım ve işletmesi ile hava dolabı olmayan yerlerde soğuk hava giderleri, ekmek saçı satınalım ve onarımları ile ekmek pişirme ücreti ve pişirmek için kullanılacak her çeşit yakacak ve bulgur kaynatma ve sair giderleri, kavurma yapılma ücretleri, fırın, mutfak ve kesim işlerinde kullanılacak gereç ile yiyecek maddelerinin saklanmasında kullanılacak çuval, sandık, bidon, tenekenin satınalınma ve onarma giderleri, yiyecek maddelerinin ambalâj giderleri, mutfak ve yemek bakımlarının kalay ücreti ve bunlar için satınalınacak kalay, nışadır, pamuk ve sair giderleri, erzakın inceleme analiz giderleri ile levazımı in-

celeme komisyonları ve kimyahaneleri için satın alınacak âlet ve avadanlık, ecza giderleri ve bunların onarım ve saklanma giderleri ve su filitresi için satınalınacak âlet ve avadanlık karşılıkları ile kurdurma ve onarma giderleri, hastane ve revirde bulunacak hasta erlerin giderleri revir ve mutfaklardaki dolapların ve yemek kapları ile mutfak gerecinin temizlenmesinde kullanılacak soda, sabun giderleri ve 4367 sayılı kanun hükümleri gereğince muhafaza ve muamele memurlarına verilmekte olan 25 lira tayın bedeli.

M. : 2 — Yem

Subayların özlük hayvanlariyle beylik hayvanların beslenmesi, arpa kırma ve ezme ve temizleme makinelerinin satınalma, kurma ve onarma giderleri ve dışarda kırdırılacak arpanın kırdırma ve ezdirme ücretleri, yem dağıtma ölçeği, arpa ve saman çuvallariyle saman hararlarının satınalınma ve onarmaları, çayır biçme âlet ve avadanlığı ile ot, saman balya makineleri ile tellerini satınalma, onarma ve kiralama ve çalıştırılacak işçilerin gündelikleri, 3310 sayılı kanun gereğince askerî hizmetlerde kullanılacak köpeklerle yavrularının besleme giderleri, erat beslenmesi için ayaktan satınalınacak etlik hayvanların kesilinceya kadar beslenmeleri ve çoban gündelikleri.

M. : 3 — Yakacak, aydınlatma, mahrukat ve ısıtma

Kara ve deniz subay ve askerî memurları ile Harb Okulu ve lise öğrencileri ve eratın kanuni yakacak hak edişleri, subay, memur ve muhafaza memurları odalarının aydınlatma ve ısıtma, mangal soba ve teferruatının satınalınması, onarılmaları ve kurdurma giderleri ile kurdurma için satınalınacak gereç giderleri, ampul, bütün lâmba, fener gibi aydınlatma gereçi alım, onarma ve kurma giderleri 3310 sayılı kanun gereğince askerî hizmetlerde kullanılacak köpeklerle bunların yavruları için lüzumunda harcanacak odun ve gaz giderleri.

B. : 693 - M. : 1 — Giyecekler

Kara ve deniz subay ve askerî memurları, Harb Okulu ve lise öğrencileriyle kara ve deniz eratının ve muhafaza memurları ile bütün deniz ve araçları hizmetlileri ve kara telli ve telsiz haberleşme makineleriyle odacı, şoför ve bekçi elbisesi ve 4632 sayılı kanunun 2 nci maddesi gereğince sivil kıyafetle görevlendirilen muhafaza memurları ile bölge, kısım âmirlerine verilecek elbise bedeli ve vapurların muayenesinde memurlara verilecek tulum elbise, çizme ve her türlü elbisenin muayene ve analiz giderleri ve muayene için satınalınacak âlet, avadanlık ve ecza giderleri, spor elbiseleri ve elbiselerin saklanmasında kullanılmak üzere alınacak naftalin giderleri.

M. : 2 — Teçhizat

Harb Okulu ve lise öğrencileriyle kara ve deniz eratının ve 4608 sayılı kanuna göre muvazzaf sınıfa geçecek subaylar ile Harp Okulunu bitireceklere verilecek 150 şer lira donatım karşılığı, bölge ve kısım âmirleri ile muhafaza memurlarının donatımı, spor teçhizatı, peksimet torbası, arka çantası, kilim, battaniye, kar gözlüğü, gemici feneri, palaska takımı, tüfek kayışı, yatak ve karyola takımları, boru ve trampet, matra, yangın söndürme âlet ve gereci, mutfak ve sofra takımları ile yemek ve su kapları, dikiş, kundura ve saraç makineleri ile yedek avadanlığı ve bunlara ait gereç, çadırlar, hamam ve traş, kunduracı ve saraç takımları ve heybesi, bütün tartı âletleri, bu donatım ve gerecin satınalma ve onarılmaları ile inceleme ve analiz giderleri.

B. : 694 — Harb gereçleri ve teçhizatı giderleri

Pırıldak, ışıldak, telefon, santral, telsiz ve haberleşme şebekelerinin bütün giderleri, dürbün, paratöner, eğitime ilişkin demirbaş ve süreli gereç, kara ve deniz kuvvetlerinin her türlü silâh, mühimmat ve teçhizatı harbiye ve fenniyelerinin satınalma, onarma, temizleme ve sair giderleri, velense, eyer koşum takımı, yem torbası, yular ve sapı, kaşağı, gebre, fırça, kolan, paybent, köstek, nal ve mıh, tavla halatı, belleme, çul, nalbant takımı ve heybesi ve ocakları; mekkârî yük semerleri ve urganları, sıcak nal uygulanışı için lüzum görülecek kömür satınalma ve sair gerecin satınalma ve onarmaları.

B. : 695 — Ecza ve sağlık gereçleri giderleri

Harb Okulu ve lise öğrencisi ile erat ve muhafaza memurlarının, deniz kaptan ve mürettebatının ecza ve sağlık gereci, ecza ve gereç konacak kap ve teferruatı, etüv makinesi ile sandığı, askerî hastanelerde iyileştirilecek subay, öğrenci ve eratın iyileştirme ve beslenmeleri için Millî Savunma Bakanlığı emrine verilecek 960 lira bu bölümden verilir.

B. : 696 — Veteriner ecza ve gereçleri giderleri

Birlikler hayvanlarının veteriner ecza ve gereci ile bulaşık hastalıklarda tedbir almak için gereken gereç ecza ve gereç konacak kap ve te-

ferruatı, hayvanların sağlık temizliklerinde kullanılacak sabun ve sair temizlik gereci.

B. : 697 — Hayvan satınalma ve tazmini

2449 ve 3310 sayılı kanunlara göre bütün binek, çekim ve yük hayvanları ile hizmet köpeklerinin satınalınması ve 1841 sayılı kanuna göre subaylarla 3944 sayılı Teşkilât Kanununun 8 nci maddesi gereğince atlı memurların görevinden ötürü ölen ve sakatlanan özlük hayvanlarının tazmin karşılığı.

B. : 698 — Taşıma giderleri

Silâh, mühimmat, eşya, gereç, erzak, yakacak ve bütün maddelerin taşımı, yükleme ve boşaltma giderleri, askerî öğrenci, erat ve hayvanların her çeşit taşıtla taşım giderleri, iyileşme ve hava değişimi için bir yere gidecek subaylarla askerî memur ve öğrenci ile eratın yol giderleri ve memleket içinde ücretli kurumlarda iyileştirme gideri ve yürüyüş halindeki birliklerin subayları ve askerî memurları ile eratın barındırma ve bunların hayvanlarının ahır giderleri, ardiye, bağlama, istalya ve ambalâj giderleri ile üst subaylar ve subaylar ve subayların binmelerine özel hayvanlar hakkındaki 24 Mart 1330 tarihli tüzüğün 13 üncü maddesine göre verilecek hayvan taşım ücreti.

B. : 699 - M. : 2 — İşletme ve onarma giderleri ve kira karşılıkları

Kara ve deniz araçlarının onarımları, onarıma ait gereçleri, yedek parçaları, demirbaş belli ve müteferrik levazıma ilişik giderleri, işlik için lüzumunda alınacak alet, avadanlık ve takımlarla işlikler dışında onarımlattırılacak kara taşıt ve deniz koruma araçlarının onarma karşılıkları, işlikler için dışardan tutulacak bütün usta işçi, çırak gündelikleri, araçların işletme gereci, kurtarma ve taşıma ve işletme gerecinin korunması için satınalınacak yağ gemisi, layter, duba ve bidonların satınalımı, kaçak kovuşturmada kullanılmak için dışardan tutulacak taşım araçlarının kira, onarma ve tazmin giderleri.

B. : 701 — Yapı ve onarma işleri

(2 500) lira ve daha aşağı yapım, tesisler ve onarma, kuyu açtırılması ve temizlettirilmesi. Satın alınacak veya kamulaştırılacak arsa ve binaların satınalma, kamulaştırma ve harç giderleri.

B. : 708 — M. : 4 — Genel giderler

Kurs kitaplarının ve bültenlerinin her türlü yayın giderleri ile eğitime ait filim ve diğer her türlü levazımın satınalma, onarma giderleri.

B. : 707 — Mahkeme genel giderleri

Yargıçların aylık ve ücretlerinden gayri mahkemenin bütün giderleri bu bölümden ödenir. (Bütün yolluklar, sanıkların yolluk ve sair giderleri, koruyucuların yollukları dâhildir.)

Tarım Bakanlığı

Bölüm	
725	Tarımsal savaş işleri
726	Tarla tarım, ıslah, deneme, üretme, temizleme ve tecrübe işleri
727	Bahçe tarım işleri
728	Tavukçuluk, ipek böcekcilik ve arıcılık işleri
729	Kauçuk bitkileri ıslah, tecrübe, deneme, üretme ve ünal işleri
730	Pamuk işleri
731	Tohum temizleme evleri
732	Veteriner savaş, tahaffuz evleri, hastaneler, bakteriyoloji evi ve serum kurumları ve laboratuvar kurma ve yönetim işleri
733	Veteriner zooteknı ıslah ve üretme işleri
734	Merinos işleri
735	Okullar ve kurslar genel giderleri
736	Yüksek Tarım Enstitüsü genel giderleri
738	Yazı, tercüme, yayın ve propaganda işleri
744	İç ve dış kongreler ve teknik toplantılar genel giderleri
745	Tarım sergi ve meşherleri ve müsabakaları genel giderleri
746	Hayvan sergileri ve teşvik ikramiyeleri
749	Staj için yabancı memleketlere gönderileceklerin yolluk ve başka gerekli giderleri ve aylıkları tutarı, öğrenci ödeneğinden az olanlara verilecek fark
750	Küçük su ve gezici artezyen işleri
751	Köy etütleri işleri

1 — Yatılı öğrencilerin görevlerinden ötürü okulda kaldıkları süreler için öğretmen, memur ve hizmetlilerin ve sınavlarda bulunacak mümeyyizlerin, öğretime aravermede klinikleri açık olan okullarda memur ve öğreticilerin beslenme ve barındırma giderleri.

2 — Öğrencilerin öğrenim kitapları, elbise, yatak, yorgan, komidin, karyola, elbise dolabı ve benzeri her türlü giderleri.

3 — Sınıf ve yatakhaneye ilişkin bütün giderler.

4 — Fakir öğrencilere yardım, her çeşit tören giderleri, mükâfat karşılıkları.

5 — Öğretmen ve öğrencilerin inceleme yolculukları ve kamp giderleri, yatılı öğrencilerin okuldan okula taşını giderleri.

6 — Öğrencilerin iyileştirme, yol, cenaze giderleri, doktor ve diş doktoru, veteriner vizite giderleri.

7 — Kurslara devam edenlere verilecek kitap ve gereç karşılıkları.

8 — Kursları başarıyle yönetecek ve bitireceklere verilecek aynî, paralı mükâfat.

9 — Nebatlara, ürünlere zarar veren muzır hayvan, böcek ve hastalıklarla savaş ve bunların yokedilmesi, öldürülmesi ve incelenmesi, hastalıklı ve böcekli nebat ve parçalariyle ürünlerin denet, yıkama, temizlenmesi için yapılması lâzımgelen bütün giderler.

10 — Muzır böcek ve hastalıkların bulaşmaması için kul, yoketme ve yakılacak nebat ve parçalariyle, ürünler için verilecek tazminat ve bu işler için yapılacak bütün giderler.

11 — Domuz öldürenlere verilecek para mükâfatı.

12 — Zararlı hayvanlarla savaş sırasında ölenlerin ailelerine ve muzır hayvanlarla ödevini yaparken sakatlananlara Bakanlar Kurulunca belli edilecek miktarda verilecek tazminatlarla, yaralananların iyileştirme giderleri.

13 — Domuz ve diğer hayvanların etleriyle derilerinden ve sairelerinden faydalanmak amaciyle kurumlar kurma giderleri.

14 — Köy eğitmenleri yetiştirme kurumlarının bütün giderleri.

15 — Makina, alet ve avadanlık ve her türlü donatım ile öldürme avadanlık ve levazım ve her türlü eczayı kimyeviye ve veteriner dermanları.

16 — Motörsüz taşıtlar ve teferruatı ve yedek avadanlığı ve hayvan satınalımı ve onarma giderleri ve hayvan teçhizatı ve hizmetli elbise ve çoban gereci.

17 — Sigorta ve resimler.

18 — Tarım makinelerinin akaryakıt ve madenî yağları, harita ve kadastro yaptırma ücreti ve buna gerekli gereç satınalımı, tesisat ve 250 liraya kadar onarma ve küçük yapım.

19 — Çiftlik, tarla, yoncalık, çayırlık ve bahçe tarımiyle kurum ve lâboratuvarlarının ve çayır ve meralığın ıslahı, deneme, üretme, yetiştirme ve her çeşit uygulama giderleri.

20 — Telefon kurma ve konuşma ve onarma karşılıkları.

21 — Kalfa, usta, işçi ve çoban gündelikleri, yabancı uzman ve ustabaşıların yol giderleri ve ücretleri.

22 — Nal yapılmasına özel demir, kömür ve kauçuk satınalma karşılıkları.

23 — Erkek ve dişi damızlık hayvanlariyle deneme serum ve aşı için küçük ve büyük baş hayvanların satınalımı.

24 — Bütün kurumların tohum, tarım, ağaçlandırma, kurutma, yol, kaldırım, kanal, kuyu, cetvel ve arteziyen giderleri.

25 — Hayvan hastalıklariyle savaş için her türlü araştırma, üzluk, kurs incelenmesi, yaratış ve satın alma giderleri.

26 — Hayvan Sağlık Memurları Okulu öğrencilerinin uygulanma giderleri.

27 — Kurumların damızlık, taşım, hizmet, deneme, serum ve aşı hayvanlarının yem ve muytabiye, nallama giderleri,

28 — Suni tohumlamada toplanılan ahalî koçlarından ve koruma iyileştirme banyolarında aşı, serum ve derman denemelerinden, enemedem doğan ölüm olaylarında verilecek hayvan tazminatı.

29 — Hayvan Sağlık Kolluğu Kanununda sayılan hastalıklardan öldürülen hayvan tazminatı.

30 — Yönetmeliği gereğince yapılan sergilerde yetiştiricilere verilecek sergi ikramiyeleri ve organizasyon giderleri, kırkım, sağım ve banyo giderleri ve yapağı primleri ve 904 sayılı kanun gereğince verilecek mükâfatlar.

31 — Hayvan yemi tarımını kışkırtmak üzere merinos yetiştiricilerine parasız verilmesi gerekli tohum satın alma ve taşıma karşılıkları.

32 — Halk elindeki kıvırcık koyun ve koçların merinos koç ve koyunlariyle değiştirilmesi, banyo ve enemeden ölüm halinde hayvan sahiplerine verilecek tazminat.

33 — Pamuk tohumu temizleme ve ilâçlama, pamuk çırçırlama ve linter ve prese makineleri ve selektör, traktörler dinamo ve elektrik makineleri ve bunların yedek parçalarının satın alınması, taşım, montaj, işletmo ve onarma giderleri.

34 — Pamuk tohumu çırçırlama, ayırma, tiryaz, ilâçlama, pamuk tohumu satın alma ve dağıtma, sulama ve varyete denemeleri giderleri.

35 — Ziraat Bankasiyle yapılan saf pamuk tohumu dağıtımında bankanın uğrayabileceği zararlar karşılığı.

36 — Tarım bilgisinin derlenmesinde çalıştırılacak öğrenci ve işçilerin zaruri yol giderleri ve gündelikleri, köy anket defterleriyle köy kütük defterlerinin kâğıt, baskı ve kaplama giderleri, öğrenci ve işçilere verilecek tıbbi derman ve her çeşit teknik etüt levazımı ile resim âlet ve avadanlığı.

37 — Her çeşit yayın, satın alma, tercüme ve telif hakları, her türlü yayım ve haber alma, basım ve çoğaltım, elde edim ve dağıtım giderleri, öğretim ve propaganda, resim, filim ve pliklarının ve bunları yapacak veya gösterecek her türlü araç ve kurmaların satın alınması, kiralanması, taşınması ve saklanması için yapılacak her çeşit giderler.

38 — Kanunlarına göre lüzumunda satın alınacak hastalıklı ve böcekli nebat ve parçalariyle, zararlı böcek, yumurta, kurt, tırtıl ve krizalitlerin karşılıkları.

39 — İçerde toplanacak kongre ve teknik toplantıların Bakanlıkça takdir edilecek bütün giderleri.

40 — Örnek olacak işlerde uğraşan köylülere Bakanlığın emriyle parasız verilecek ufak tarım âlet ve gereç gideri.

41 — Seyis ve çobanların beslenmeleri.

42 — Su kurma ve yayın ve gereç giderleri.

43 — Kauçuk bitkileri için işletme ve ham madde satın alımı.

44 — Taşım, öteberi, kırtasiye, döşeme ve demirbaş, basılı kâğıt ve defterler, kira, kitap ve faydalı izerler satın alımı, telif hakkı satın alımı, basım ve tercüme giderleri, aydınlatma ve ısıtma giderleri.

45 — Islahı Hayvanat Kanununun 11 ve 15 inci maddeleri gereğince boğa elde edilmiinde çaresiz olan köylere parasız damızlık verilmek üzere boğa satın alımı, taşımı ve besleme giderleri.

46 — Teknik tarım ve teknik bahçıvanlık okulları yapı, kamulaştırma, donatım ve sair genel giderleri.

47 — Tarım saymanlık kursuna taşradan geleceklerin gündelikleri ve yol giderleri, öğretmen ve hizmetlilerin ücretleri ve kursun yönetim giderleri.

48 — Yabancı memleketlere gönderilecek memurların yollukları, bunların ilim ve uzluklarını artırmaları veya stajlarını yapmaları için lüzumlu giderler ile aylıkları verilmek suretiyle gönderileceklerin aylıkları tutarı bulundukları yere ait öğrenci ödeneğinden az olanlara verilecek fark.

49 — Enstitü ve laboratuvarlar fenni âlet, levazım ve işletmeleri ve genel giderleri, havagazı, çalıştırıcı kuvvet, su, fenni âlet levazım, deneme ve işletme hayvanatı bakımı, yem satın alma karşılığı ve giderleri, bağ, bahçe giderleri, enstitüler işletmesine ilişkin bütün maddeler, tohum ve sair genel ve müteferrik giderler.

Diğer giderler

1 — Tıbbi ve veteriner ecza.

2 — Öğrenci inceleme, araştırma resim ve sergiler giderleri.

3 — Usta, çırak ve işçi gündelikleri.

4 — Tören ve müze giderleri ve mükâfat karşılıkları.

5 — Bahçe, ilân giderleri ve kira karşılıkları.

6 — Öğrencilere ait kitap, kırtasiye, kamp giderleri.
7 — Su bedeli.
8 — Hizmet hayvanı satın alma, beslem ve bakım giderleri, motörsüz taşıtlar satın alma, onarma giderleri.
9 — Sınavlarda bulunacak mümeyyizlerin giderleri.
10 — Öğrencinin iyileştirme, yol ve cenaze giderleri,
11 — Resim, tahnit, fotoğraf, camcılık ve kaplamacılık işlikleri giderleri.
12 — Odacı elbisesi ve kapların kalaylanması.
13 — Bütün müteferrik giderler.

Yönetim giderleri

Öteberi, döşeme ve demirbaş, aydınlatma, ısıtma, kırtasiye, basılı kâğıtlar.

Ulaştırma Bakanlığı

B. : 769 - M. : 3 — Aydınlatma

Telefon tesisatı motörlerinin cereyan, onarma ve işletme giderleri.

B. : 770 - M. : 3 — Aydınlatma

Önemli limanlara kurulacak hava hareketlerini gösteren işaret direklerinin elektrik giderleri de.

B. : 776 — Giyecekler

Liman başkanı ve liman kontrol memurlariyle liman memurlarına ve gemi hizmetlilerine verilecek muşamba, ayakkabı, kaput, şapka ve elbise ile merkez ve taşra odacılarının ve makam otomobili ile diğer taşıtlar şoförlerinin ayakkabı ve elbisesi.

B. : 778 - M. : 1 — Mayın yoketme giderleri

Mayınları tarama, arama ve yoketme için lâzımgelen araç kirası, akaryakıt karşılığı, mayın yoketmesine lüzumlu her türlü gerecin satın alma karşılığı ve diğer gereçlerin giderleri.

B. : 780 - M. : 1 — Genel giderler

Yönetmenliği gereğince yiyecek, giyecek ve yakacak giderleri, yatakhane, sınıf, lokanta levazımı, öğrencilere yapılacak yardım, ilân giderleri, fabrikalara gereç karşılığı, müteferrik giderler, gemiler genel giderleri, fabrikada kullanılacak usta ve işçilerin gündelikleri, okul binasının 1944 yılında bitirilemiyen yapımının bitirme giderleri, laboratuvarlar ve işlikler için alet, avadanlık ve gereç satın alımı ve bunlara ait her türlü kurma giderleri, kitaplık kurma, kitap, broşür, mesleki dergi ve gazete satın alımı, basımı ve bunların kaplanması, telif, tercüme ve basım ücretleri ve telif hakkı satın alımı ve saire giderleri.

B. : 783 — Yayın ve propaganda giderleri

Mesleki dergi, kitap, broşür, gazete ve harita satın alma ve abone karşılıklariyle telif ve tercüme ücret ve mükâfatları, telif, tercüme ve yayınlanacak izerlerin basımı, kaplanması giderleri, filim ve filim makinesi satın alımı, filim developman ve saire giderleri, haber alma ve propaganda giderleri.

Ticaret Bakanlığı

B. : 809 — Yazı, yayım ve propaganda giderleri

Ekonomi ve meslek dergileri, gündelik gazeteler, kitap, haritalar telif, tercüme ve kaplama ücretleri, baskı ve yayın karşılığı ve giderleri, filim ve filim makine satın alma, hazırlama ve kira bedelleri ve haberleşme ve propaganda giderleri.

(D) Cetveli

(Bütçe Kanunu Madde : 5)

[Dairelerin barem dışı hizmetlilerliyle taşıt kadroları]

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Büyük Millet Meclisi		
Daktilo	1	120
»	3	100
Bütçe En. Daktilosu	1	100
Başhademe	1	120
» Yardımcısı	2	85

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
S. 1. Hademe	6	75
S. 2. »	28	60
S. 3. »	9	50
S. 4. »	17	50
Sığınak Koruyucusu	1	60
Şoför	1	170
Kamyonlar Başşoförü	1	120
Şoför	1	130
»	1	100
Bahçıvan	2	100
»	2	75
Sürekli amele	4	60
» »	5	50
Telefoncu	1	60
Kaloriferci	3	75
Sığınak Makinisti	1	100
Makinist	1	100
Elektrikçi	1	120
Marangoz	1	120
Motosikletçi	1	75
Laborant	1	100
Basımevi		
Baştertipçi	1	170
» Yardımcısı	1	140
S. 1. Operatör	3	120
S. 2. »	2	100
S. 1. Tertipçi	3	100
S. 2. »	1	85
Tertipçi Yardımcısı	2	40
Başmakinist	1	140
» Yardımcısı	1	120
Makinist	2	100
» Yardımcısı	2	75
Motörcü ve Elektrikçi	1	120
Başciltçi	1	140
» Yardımcısı	1	100
Ciltçi	1	100
»	1	85
» Yardımcısı	2	75
Kaloriferci	1	75
Milli Saraylar		
Ayniyat Memuru	1	85
Döşeme ve Temizlik İşleri Depocusu	1	85
Elektrik ve Elektrik Gereçleri Depocusu	1	85
Koruma Memuru	1	100
» »	1	85
Elektrikçi	1	85
» Yardımcısı	1	75
Döşeme Marangozu	1	120
Yapı Gereçleri Ambarcısı	1	75
Dülger	1	85
»	1	75
Marangoz	1	75
Doğramacı	1	85
Kurşuncu	1	85
»	1	75
Tenekeci	1	85
»	1	75
Su Yolcusu	1	50
Garaj Bekçisi	3	50
Yorgancı	1	120
»	1	60
Bekçibaşı	1	85
»	2	75
Bekçi	14	60
»	42	50
Kapıcı	1	60
»	3	50
Bahçıvanbaşı	1	85
»	2	60
Bahçıvan	17	50
»	19	40

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Kalorifer, motör ve yangın söndürme ve su işleri memuru	1	120
Kaloriferci, motörcü	2	60
Yangın söndürme erbaşı	1	75
» » eri	4	50
Kamyon şoförü	1	75
Otomobil şoförü	1	100
Telefoncu	3	75
»	1	60
Cilâcı	1	60
Kayıkhane Bekçisi	1	50
Saatçi	1	60
Sofracıbaşı	1	100
Sofracı	3	60
Rençber	2	40
Boyacı	1	85
Nakkaş	1	100
Kumaş dokumacısı	1	75
» »	2	60
» masuracısı	1	50
Dokuma ambarı ayniyat hesap memuru	1	100
Daktilo	1	60

Sayıştay Başkanlığı

Daire Müdürü	1	170
Kütüphane Memuru	1	85
Müvezzi	1	75
Şoför	1	130
Kaloriferci ve Tamircisi	1	80
Telefon ve Elektrik Memuru	1	90
Odacıbaşı	1	75
Odacı	3	60
»	10	40
»	18	50
Kapıcı	1	75
»	1	60
Gece bekçisi	2	60
Mahzen Hamalı	3	50

Başbakanlık

Matbaa Yönetim Memuru	1	170
Abone ve Yollama Memuru	1	100
Baştertipçi	1	210
Başmakinist	1	190
Dağıtıcı	3	85
»	1	75
»	1	60
»	1	50
Gece bekçisi	1	50
Başodacı (aynı zamanda Bakanlar Kuruluna bakar)	1	120
Odacı	1	60
»	9	50
»	7	40
Kapıcı	2	50
Arşiv Odacısı	4	40
Şoför	1	170
»	2	120
»	1	100
»	1	85
Hizmet Kamyoneti Şoförü	1	100
Motosikletçi	2	75
Kâğıt Gönderme Memuru	1	75
Meydancı	2	50
Garaj Bekçisi	1	50

Danıştay Başkanlığı

Daktilo	5	85
Dağıtıcı	2	60
Başodacı	1	60
Odacı	4	50
»	5	40
»	5	30
Kapıcı	1	50
Şoför	1	100

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Basın ve Yayın G. Müdürlüğü		
Başspiker	1	300
Spiker	3	200
»	1	150
» Adayı	2	100
Yönetim Memuru	3	125
İmzacı	1	100
Kaşe Dağıtıcısı	1	170
» »	1	140
Ambarcı	2	170
Depocu	1	140
Arşiv Ayırıcısı	1	170
» »	1	125
» Fişçisi	2	120
» »	1	100
Kitaplık Ayırıcısı	1	120
Başkupürcü ve Ayırıcısı	1	120
Kupürcü	1	100
»	1	75
Yabancı dil bilen Steno - Daktilo	3	200
» » » Daktilo	4	170
Daktiloğraf	1	150
»	11	120
»	19	100
»	12	80
Atelye Şefi	1	200
» » Yardımcısı	2	175
Torna Ustası	1	150
Marangoz Ustası	1	150
Atelye Kalfası	1	80
» Çırağı	1	60
Jeneratör Uzmanı	2	300
Başmakinist	2	200
» Yardımcısı	2	175
Birinci Sınıf Makinist	9	150
İkinci Sınıf Makinist	11	125
Üçüncü Sınıf Makinist	14	100
Antenci	2	150
Şoför	3	120
»	2	100
Garaj Bakıcısı	2	60
Kaloriferci	3	75
Ateşçi	1	60
Müvezzi	6	75
Gece Bekçisi	6	60
Telefoncu	4	75
»	3	60
Başfotoğrafçı	1	300
Fotoğrafçı	1	200
»	1	150
» Kalfası	2	75
Film Operatörü	2	250
» »	1	200
» » Yardımcısı	1	150
Film Sözcüsü	1	250
Filmotekçi	1	125
Film Kalfası	2	75
» Makinisti	1	200
» »	1	150
Mizanpajcı	1	200
Tashihçi	6	170
»	4	150
»	2	120
Redaktör	1	260
»	2	210
Aboneci	1	100
Bülten Çoğaltma Makinisti	1	100
» » »	2	80
Takipçi	4	75
Başambalajcı	1	100
Ambalajcı	2	75
»	2	60

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Başbantçı	1	100
Bantçı	4	60
Motosikletçi	3	100
»	1	120
Bisikletçi	4	75
Bahçıvan	2	75
Kapıcı	6	50
Hamal	4	50
Başodacı	2	60
Odacı	20	50
»	34	40
Radyo Türk Musikisi Heyeti		
Repetitör Artist	7	400
» » Yardımcısı	8	350
Birinci Sınıf Artist	4	300
İkinci » »	4	260
Üçüncü » »	3	210
Dördüncü » »	10	170
Birinci Sınıf Stajyer Artist	3	120
İkinci » » »	6	100
Radyo Temsil Kolu		
Birinci Sınıf Artist	1	300
İkinci » »	2	260
Üçüncü » »	2	210
Dördüncü » »	5	170
Birinci Sınıf Stajyer Artist	1	120
İkinci » » »	2	100
İstatistik Genel Müdürlüğü		
Daktilo	1	100
Birinci Makinist	1	120
Kaloriferci	1	120
İkinci Makinist	1	100
Dağıtıcı	2	60
Başodacı	1	60
Ambarcı	1	60
Ambarcı	1	50
Gece Bekçisi	1	50
Odacı	4	50
»	6	40
Hamal	1	40
Kaloriferci Yamağı (Altı aylık)	1	40
Taşra Odacısı	4	40
Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü		
MERKEZ		
Doktor	1	100
Telsiz Teknisyeni	1	170
» Muhabereci	2	100
Ressam ve Grafiker	1	120
Motorcu Başustası	1	140
Makinist	1	140
Bülten Müstahzırı	1	100
Motorcu	1	85
»	1	75
Şoför	1	100
Dağıtıcı	1	50
Bekçi	2	40
Hademe	11	40
Kaloriferci ve Rüzgâr âletleri bakıcısı	1	85
Bahçıvan	1	85
Başhademe	1	50
Daktilo	2	85
»	2	120
Alet Sevkiyatçısı	1	100
» »	1	120
Marangoz	2	100
TAŞRA		
Radyozonda Teknisyeni	1	300
Başrasatçı	1	170

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Başteleizci	1	170
Telsiz Makinisti	2	100
Telsiz Muhabereci	2	100
» »	3	85
Motörcü Başustası	3	100
Motörcü	6	75
Hademe	26	25
» ve Bekçi	12	30
Rasatcı	14	50
»	23	40
»	41	30
»	50	20
»	22	15

Diyanet İşleri Başkanlığı

MERKEZ

Doktor	1	50
Dağıtıcı	1	60
Gece Bekçisi	1	50
Başodacı	1	50
Odacı	8	40

İLLER

Daktilo	1	75
Gece Bekçisi	1	50
Odacı	5	30
»	6	25
»	54	20
»	1	15
Kur'an Öğreticisi	11	40
» »	10	30
» »	7	25
» »	10	15
		Maaş
Vaiz	287	15
Dersiam	2	30
»	4	25
»	15	20
»	186	15

Adalet Bakanlığı

Zat İşleri

Daktilo	1	100
»	4	75

Levazım ve Daire Müdürlüğü

Daire Müdürü	1	170
Daktilo	1	75
Şoför	1	140
Başodacı	1	75
Dağıtıcı	5	60
Motosikletli Dağıtıcı	1	75
Bahçıvan	1	75
» Yardımcısı	1	50
Odacı	20	50
»	21	40
Gece Bekçisi	2	50
Meydancı ve kapıcı	4	40
Elektrikçi	1	120
Telefoncu	1	85
Kaloriferci	1	120
» Yardımcısı	1	60
Marangoz	1	100
» Yardımcısı	1	50
Asansörcü	2	30
Denkçi	1	60
Hamal	2	60

2556 sayılı kanun gereğince kurulan merkez bürosu

Daktilo	1	100
»	4	60

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Yargıtay		
Doktor	1	100
Daire Müdürü	1	120
Şöfor	2	120
Dağıtıcı	12	60
Başodacı	1	60
Elektrikçi	1	100
Kaloriferci	1	100
» Yardımcısı	1	50
Telefoncu	1	75
Meydancı	3	40
Gece Bekçisi	2	50
Kapıcı	2	40
Odacı	12	50
»	32	40
Adli Tıp İşleri Genel Müdürlüğü		
Kaloriferci	1	75
Dağıtıcı	1	40
Aşçı	1	40
Kapıcı	1	40
Gardiyan	3	50
»	2	40
Odacı	6	35
Şoför	1	100
Adli Tıp Odacısı	7	30
İller hizmetlileri		
Mübaşir	444	40
Kaloriferci	1	100
»	4	60
Telefoncu	1	40
Kapıcı ve Gece Bekçisi	1	30
Meydancı	1	30
Odacı	60	40
»	59	35
»	256	30
»	255	25
»	16	20
Gece Bekçisi	6	35
Ceza ve Tevkif Evleri		
Çocuk Islâh Evleri Doktoru	1	100
Başgardiyan	12	100
»	55	85
»	60	75
1 inci Sınıf Gardiyan	60	60
» » »	73	50
2 nci Sınıf Gardiyan	202	40
3 üncü Sınıf Gardiyan	521	30
» » »	257	25
Arabacı	1	40
Şoför	2	100
»	1	85
»	2	75
Elektrikçi	1	60
»	1	40
Makinist	1	120
Hademe	1	50
»	3	30
Ruhanî Memurlar	3	1
Aşçı	1	40
Aşçı, Çamaşırcı ve Hamamcı	3	30
Harici Hastane Hizmetçisi	11	25
» » »	8	20
İmam	1	60
»	3	1
Usta	9	120
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü		
Doktor	1	75
Cilt çi	2	120
»	1	85
» Yardımcısı	1	75
» »	1	50
» »	1	40

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Fotosto Memuru (Fotoğrafçı)	1	120
» » Yardımcısı	1	75
Daktilo	9	75
»	4	50
»	33	40
»	4	30
Jaloncu	3	30
Gece Bekçisi	2	30
Başodacı	1	50
Odacı	1	40
»	16	40
»	17	30
»	60	25
»	88	20
Kapıcı	2	40
Dağıtıcı (Birisi Bisikletlidir)	4	50
»	4	30
Defterci	3	40
Kadastro ve Tapu Yazma Heyeti		
Daktilo	2	50
»	7	40
Jaloncu	20	40
»	28	30
Dağıtıcı	1	40
Mübaşir	1	50
Odacı	16	30

İçişleri Bakanlığı

MERKEZ

Tercümeci	1	125
Daire Müdürü	1	175
Daktiloğraf	5	75
»	5	60
Dağıtıcı (Motosikletli)	2	75
»	8	50
Saymanlık Takipçisi	3	60
Başodacı	1	75
Odacı	3	60
»	5	50
»	41	40
Kalöriferci	1	140
» Yardımcısı	1	60
Bahçıvan	1	100
» Yardımcısı	1	60
Bahçe Amelesi	2	40
Gece Bekçisi	4	60
Kapıcı	2	50
Telefoncu	1	140
» Yardımcısı	1	50
Elektrikçi	1	140
Tamirci	1	120
Asansörcü	2	50
Boyacı	1	100
Şoför	1	140
Daktilo	4	85
Motosikletçi	1	75
Odacı	5	50
Dağıtıcı	1	50
Yabancı dil bilen Daktilo	1	170

İLLER

İller dağıtıcıları	1	40
» »	6	30
» »	59	30
İlçe Odacıları	116	25
» Odacıları	23	30
İlçe Odacıları	3	25
» »	146	20
» »	286	15
Bucak Odacıları	871	5

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Genel Müfettişlik		
Birinci Genel Müfettişlik Kalorifer Makinisti	1	100
Kaloriferci Yardımcısı	1	35
Telefon Memuru	1	75
Bahçıvan	1	60
» Yamağı	1	30
Kâğıt Dağıtma Memuru	1	40
Başodacı	1	50
Odacı	6	30
»	2	20
Şoför	1	85
»	1	60
İkinci Genel Müfettişlik		
Odacı	1	40
»	5	35
Dağıtıcı	1	50
Şoför	1	100
Kaloriferci	1	75
Bahçıvan	1	75
Üçüncü Genel Müfettişlik		
Odacı	6	30
Şoför	1	100
»	1	60
Dördüncü Genel Müfettişlik		
Odacı	10	30
Şoför	1	85
»	1	60
Emniyet Genel Müdürlüğü		
MERKEZ		
Daire Müdürü	1	170
Dağıtıcı	4	50
Odacıbaşı	1	60
Odacı	1	50
Gece Bekçisi	3	50
Asansörcü	1	60
Kapıcı	1	50
Odacı	20	40
»	5	50
Makinist ve silâhçı	1	120
Hademe	8	40
»	11	30
Enstitü Kapıcısı	1	40
Kaloriferci	1	60
Daktiloğraf	2	85
Çamaşırcı	3	40
Ütücü	2	40
Hademe	5	30
Ahçı	1	60
»	3	50
» Yamağı	2	40
Kaloriferci	1	120
Elektrikçi	1	120
Bulaşıkçı	1	40
Daktiloğraf	3	60
Başşoför	1	100
Şoför	1	85
»	1	75
»	2	60
İLLER		
Daktiloğraf	1	85
»	2	60
Hademe ve Odacı	14	40
Polis Nezarethane Memuru	1	60
» » »	1	50
Sandalcı	52	50
Odacı	5	40
Hademe	3	35
»	114	30
Şoför	2	85
»	1	60

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Makinist	8	75
Atlı Polis Binicilik Talimcisi	3	60
Hademe	3	35
»	9	30
Makinist Yardımcısı	1	50
Tayfa	3	40
Odacı	8	30
Doktor	1	50
Basımevi Ambar Memuru	1	120
» Ressamı	1	120
» Ciltcisi	2	120
Basımevi Makinisti	2	120
» Tertipçisi	2	120
» İşçisi	3	75
Çamaşırcı	1	35
»	2	30
»	1	25
Başodacı	1	60
» Yardımcısı	1	50
Odacı	25	40
Elektrikçi	2	100
Kaloriferci	1	75
Terzi Ustası	1	140
Makine Ustası	1	140
Makine ve Elektrik Usta Yardımcısı	1	100
Kundura Ustası	1	140
Kundura Makine Ustası	1	140
Kundura Ambar Memuru	1	120
Giyecek Ambar Memuru	1	120
Teçhizat ve Harb Teçhizatı Ambar Memuru	2	120
Yapı Ustası	1	150
Şoför	16	120
»	1	100
»	4	40
Hamal	22	50
Telsiz Ustası	1	75
Şoför	3	60
»	15	140
Etüv Memuru	1	100
Kaloriferci	2	100
Kakine Tamircisi	1	120
Makine Tamircisi Yardımcısı	1	100
Telefon Fen Memuru	1	140
Tornacı	1	120
Firezeci	1	120
Oksijen Kaynakçısı	1	120
Demirci	1	120
Odacı	7	40
»	1	50
Aşçı	20	80
»	22	40
Sivil Sanatkâr	6	170
» »	9	140
» »	3	120
» »	2	100
» »	3	85
» »	2	75

Dışişleri Bakanlığı

Daktiloğraf	4	200
»	2	175
»	2	150
»	1	140
»	1	120
»	2	110
»	1	100
»	1	90
»	1	80
»	1	70
»	2	60
»	1	50
Daire Müdürü	1	175

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Doktor	1	100
Şoför	1	150
»	1	140
»	1	130
Elektrikçi	1	120
Telefoncu	1	80
Başodacı	1	80
Odacı	12	50
»	10	45
»	16	40
Başdağıtıcı	1	75
Dağıtıcı (Bisikletli)	2	70
»	3	60
Saymanlık Takip Memuru	1	90
Motosikletli Dağıtıcı	1	90
» »	1	80
Bölge Saklağı Koruyucusu	2	60
Gece Bekçisi	2	70
Bahçıvan	1	80
Kaloriferci	1	110
Ateşçi	1	60
Arşiv Memuru	1	300
Kitaplık Memuru	1	300
» » Yardımcısı	1	140
Ambar Memuru	1	110
Basımevi		
Baştertipçi	1	160
Makinist	1	110
Tertipçi	1	110
»	1	90
» Yamağı	1	70
Tashihci	1	120
Ciltci	1	110
Dışişleri Bakanlık köşkü		
Yönetim Memuru	1	120
Aşçı	1	200
»	1	100
» Yamağı	1	60
Bahçıvan	1	100
» Yamağı	1	60
Sofracı	2	100
» Yamağı	1	60
Garson	1	100
Kapıcı	1	65
Kaloriferci	1	120
Ateşçi	1	60
Elçilik ve Konsoloklar hizmetlileri [1]	410	2906
Maliye Bakanlığı		
MERKEZ		
Hususi Kalem		
Daktilo	1	100
Genel Kâğıtlar Daktilosu	4	100
» » »	4	85
» » »	1	75
Maliye Tetkik Heyeti		
Daktilo (Yabancı dil bilmesi şarttır)	1	170
Teftiş Heyeti		
Daktilo	1	100
»	1	75
Hukuk Müşavirliği		
Daktilo	2	100
»	2	85
»	1	75

[1] Dış kuruluşta ücretle kullanılıp istihkakları bu ödenekten verilecek olanların sayısının ve görevlerinin belirtilmesi ve bu hizmetlilerin tâyinleriyle kuruluş itibariyle verilecek ödenek dairesinde ücretlerinin tâyin ve dağıtılması Bakanlığa veya Bakanlığın yetki vereceği makamlara bırakılmıştır. 410 tanesi vergi tahakkukuna esastır.

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Takip Memuru	2	85
» »	1	75
» »	1	60
» »	2	50
Bütçe ve Mali Kontrol G. Md.		
Daktilo	1	120
»	2	100
»	2	85
»	1	75
Muhasebat Genel Müdürlüğü		
Daktilo	1	100
»	2	100
»	2	85
»	3	75
Merkez Daireleri Muhasebe Md.		
Daktilo	2	100
»	8	90
»	7	75
Hazine Genel Müdürlüğü		
Daktilo	1	120
»	1	85
»	1	75
Bankalar Denetcilik Daktilosu	1	75
Kambiyo Dağıtıcısı	1	50
» Odacısı	2	40
» Steno Daktilosu	1	85
Muntazam Borçlar Genel Md.		
Daktilo	1	100
»	1	85
»	3	75
Fiş Memuru	1	100
» »	3	85
» »	1	75
» »	1	60
Levazım ve Kıymetli Evrak Md.		
Daire Müdürü	1	170
»	2	85
Daktilo	1	100
Kâğıt Dağıtıcısı	1	85
» »	6	75
» »	9	60
» »	10	50
Başmarangoz	1	210
Marangoz	1	140
»	1	120
»	1	100
Doğramacı	2	100
Marangoz Çırağı	1	60
» İşçisi	1	75
Marangozhane Makinisti	1	100
Makine Tamircisi	1	210
» »	2	140
Şoför	1	170
»	1	140
»	1	120
Motosikletli Dağıtıcı	1	85
Otomatik T. Memuru ve Tamircisi	1	170
» » »	1	150
» » Yardımcısı	1	120
Bahçıvan	2	120
» Yardımcısı	1	60
Bahçe Amelesi	2	40
Başodacı	1	85
Odacı	5	60
»	37	50
»	38	40
Kapıcı	1	60
»	4	50
Tasfiyei Hesabat Kapıcısı	1	40
Gece Bekçisi	3	75
» »	3	60

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Hamal	2	75
»	2	60
»	5	50
»	1	40
Yatakhane ve Temizlik için kadın işçi	6	50
Çoğaltma Memuru	1	140
» »	1	100
Kâğıt Dağıtıcı	2	100
» »	1	85
Zat İşleri Müdürlüğü		
Daktilo	2	85
»	3	75
»	3	60
Darphane ve Damga Basımevi		
Baştertipçi	1	170
Başcilitçi	1	170
Çinkoğraf Ustabaşı	1	170
Ustabaşı	4	140
Galvano Teknisyeni	1	170
Makinist	2	140
»	4	120
Şoför	1	120
İdare Memuru	1	120
Takipçi	1	85
Daktilo	1	100
»	1	75
Kapıcı	2	50
»	1	40
Gece Bekçisi	2	60
» »	2	50
Odacı	3	40
»	1	30
Vasıtasız Vergiler Genel Müdürlüğü		
Daktilo	5	100
»	1	85
Temyiz Komisyonu Daktilosu	1	120
» » »	4	100
» » »	6	85
Temyiz Komisyonu Odacısı	1	60
» » »	2	50
» » »	2	40
Hesap Uzmanları Kurulu		
Daktilo	2	100
Odacı	1	60
»	1	50
Vasıtalı Vergiler Genel Müdürlüğü		
Daktilo	2	100
»	1	85
»	1	75
Milli Emlâk Genel Müdürlüğü		
Daktilo	1	120
»	3	100
» (İller için)	3	100
» »	2	85
» »	2	75
Kalorifer Teknisyeni	1	210
» »	1	170
» Ateşçisi	4	60
» Teknisyeni (İller)	10	170
» Ateşçisi »	10	60
Elektrikçi	1	170
»	1	100
» (İller)	1	140
Elektrikçi »	2	120
Bina Tamircisi	1	170
Bekçi ve Korucu (İller)	14	75
» » »	9	60
Tahsilât Genel Müdürlüğü		
Daktilo	1	120
»	1	100

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Bayındırlık Yapı Saymanlığı		
Daktilo	1	85
Kırtasiye ve Matbua İdaresi		
Depo Müdürü	1	260
» »	1	210
» » Muavini	2	210
Doktor	2	100
Depo Şefi	12	170
» Başmemuru	6	140
» Memuru	15	120
» »	4	100
» »	15	85
» »	17	75
Ustabaşı	1	170
Usta	2	120
»	1	100
Puvantör	1	100
Daktilo	3	75
Tasnifçi	1	85
»	2	75
»	5	70
»	5	65
»	12	60
»	3	55
Odacı	4	50
Bekçi	5	65
»	2	60
»	5	50
Gereç Şubesi		
Basım Teknisyeni	1	170
Daktilo	1	100
»	1	85
»	1	75
Saymanlık Şubesi		
Takip Memuru	1	100
Daktilo	1	85
Satış Şubesi		
Daktilo	1	75
Puvantör	2	70
Tercüme Şubesi		
Daktilo	1	120
Dosya ve Kâğıtlar Bürosu		
Posta Memuru	1	75
Odacı	4	50
İLLER		
Hukuk Müşavirliği		
Takip Memuru	6	120
» »	5	100
» »	10	85
» »	10	75
» »	20	60
» »	45	50
Daktilo	2	100
»	3	85
»	5	75
Muhakemat Müdürlüğü Odacıları	10	30
Genel Müfettişlikler		
Maliye Müşavirliği Odacısı	4	30
Gelir		
Kolcu Kantarcı	5	75
» »	13	60
» »	19	50
» »	2	40
Daktilo	9	75
»	12	60
»	99	50

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
İtirazları Tetkik Komisyonu Daktilosu	1	100
» » » »	5	85
» » » »	6	75
Tahakkuk Tebliğ Memuru	20	75
» » »	30	60
» » »	51	50
» » »	57	40
İtirazları Tetkik Komisyonu Odacısı	8	30
İstanbul Av Vergileri Odacısı	3	30
Gece Bekçisi	2	40
Tahsilât		
Tahsil Tebliğ Memuru	41	60
» » »	80	50
Yaya Tahsildar	66	85
» »	51	75
» »	120	60
» »	129	50
Atlı »	153	85
» »	152	75
» »	732	60
» »	307	50
Gece Bekçisi	51	30
İl ve İlçe Odacıları		
İstanbul Defterdarlığı Kâğıt Dağıtıcısı	4	50
Başodacı	1	50
İl odacıları	179	40
» »	216	30
İlçe Odacıları	376	25
» »	16	20
Kambiyo Hizmetlileri		
Daktilo	1	85
»	2	60
Dağıtıcı	1	50
»	1	40
Kambiyo Odacısı	2	40
» »	2	35
» »	2	30
İstanbul Defterdarlığı Şoförü	1	120

Millî Eğitim Bakanlığı

MERKEZ

Yabancı memleketlerdeki öğrenci müfettişliği kâtipliği	4	25
» » » » »	4	20
(Ecnebi olabilir. Mahallince seçilenleri müfettişin teklifi ve elçinin inhası üzerine Millî Eğitim Bakanlığınca tâyin olunur.)		
Daktilo (Talim ve Terbiye Kitap Odası için)	1	85
Daktilo (Seferberlik ve Askerlik Öğretim Müdürlüğü için)	1	85
Doktor	1	100
Telefoncu	1	75
Onarma İşleri Ustası	1	60
Dağıtıcı	3	60
Daktilo	1	75
Başodacı	1	75
Odacı	1	50
Gece Bekçisi	1	75
Odacı	34	40
Kapıcı	1	50
Bahçıvan	1	85
Takipçi	1	60
Şoför	1	140
Daktilo	1	100
» (Saymanlık için)	1	100
Yayın		
Pedalcı	1	100
Dizici ve Kaplayıcı	1	100
Çırak	1	30
Türk Tarih Kitaplık Yardımcısı	1	50

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Kitaplık Fiş Memuru	1	60
Yollama Memuru	1	60
Dağıtıcı	1	60
Takipçi	1	60
Dergi Düzelticisi ve Yönetim Memuru	3	75
Paketçi	4	40
Fotoğrafçı	1	100
Fotoğrafçı çırağı	1	40
Araştırıcı	1	75
»	1	60
Düzeltici	2	100
»	2	75
Daktilo	1	75
»	4	60
»	2	85
Odacı	1	30
Dağıtıcı	1	40
İLLER		
Müşavirlik ve Millî Eğitim Odacıları	8	35
» » » » »	65	30
Yüksek Öğretmen Okulu		
Başaşçı (Yamağıyle beraber)	1	120
Aşçı Kalfası	1	30
Kaloriferci	1	100
Hastabakıcı	1	50
Başodacı	1	60
Odacı	2	30
»	7	25
»	14	20
Dasya Memuru ve Daktilo	1	75
Doktor	1	50
Siyasal Bilgiler Okulu		
Başaşçı	1	120
Aşçı Kalfası	1	60
Aşçı Yamağı	4	20
Başodacı	1	60
Odacı	7	40
»	15	30
»	20	25
Daktilo	1	75
Kaloriferci ve Elektrikçi	1	120
Bahçıvan	1	50
Onarıcı	1	75
Not Çoğaltma Memuru	1	75
» » »	1	50
Kaplayıcı	1	100
Doktor	1	100
Gazi Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü		
Kâtip ve Daktilo	1	85
Daktilo	1	75
Laborant	4	75
Teknik Kurucu	1	210
» » Yardımcısı	2	100
Demir İşleri Ustası	1	100
Tahta İşleri Ustası	1	100
Bahçıvan	1	120
Başaşçı	1	120
Aşçı	1	75
Aşçı Yamağı	1	50
Şoför	1	100
Hastabakıcı	1	75
Başodacı	1	60
Odacı	2	50
»	14	40
»	28	30
»	5	20
Doktor	1	100

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Güzel Sanatlar Akademisi		
Laboratuvar ve Ders âletleri Koruma Memuru	1	60
Resim Galerisi Hademesi	4	30
Odacı ve Kapıcı	10	40
» » »	8	30
» » »	6	25
Kaloriferci	1	50
Tezhip Öğreticisi	1	210
Eski Güzel Yazılar Öğreticisi	1	210
Ebruhar ve Kaplayıcı Öğreticisi	1	210
Rasathane		
Hesapçı	1	85
»	1	75
Teknisyen Çırağı	2	60
Kaloriferci	1	75
Bahçıvan	1	40
»	1	30
Başodacı	1	50
Odacı	2	40
»	2	30
»	1	25
Bekçi	1	40
»		30
Cumhurbaşkanlığı Filârmonik Orkestrası		
Salon ve Caz Orkestrası Müzisyeni (Yabancı olabilir.)	8	210
Daktilo	1	100
Odacı	2	50
»	1	40
»	1	30
Ankara Devlet Konservatuvarı		
Daktilo	1	100
Doktor	1	100
Daktilo	1	75
Enstruman Onarıcısı	1	100
» »	4	85
Yönetim Memuru	1	50
» »	2	40
Daktilo	1	40
Makyaj Stajyeri	1	75
Odacı	2	40
Daktilo	1	100
Bilet Satıcısı (Aynı zamanda daktilo olarak çalışacaktır.)	1	100
Gereççi	1	120
Erkek Frizörü	1	75
Kadın »	1	75
Erkek Terzi (Aynı zamanda sanatkârların giydiricisi.)	1	140
» » » » » »	1	100
Kadın Terzi (Aynı zamanda sanatkârların giydiricisi.)	1	140
Elektrikçi (Enstallâtör)	1	100
Bilet Yoklayıcısı	6	50
Garderopçu	4	50
Sahne Garderopçusu	2	60
Sahne ve Atelye İşçileri	4	170
Odacı	1	50
»	8	40
»	2	25
»	14	20
Bahçıvan	1	100
Elektrikçi ve Kaloriferci	1	100
Şoför	1	100
Aşçi	1	120
» Yamağı	1	50
Lise, Orta ve Öğretmen Okulları		
Doktor	28	50
»	50	40
Elektrikçi ve Kaloriferci	1	85
» »	3	75
» »	6	60
» »	4	50
Hizmetliler	18	50

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Aşçı	3	75
»	3	60
»	6	50
Odacı	25	40
»	350	30
»	601	20
MİB Eğitim Basımevi		
Kapıcı	2	30
Gece Bekçisi	2	40
Odacı	1	30
Derleme Müdürlüğü		
Odacı	1	30
Provantoryum ve Sanatoryum		
Eczacı Kalfası	1	60
Kaloriferci	2	85
Doktor	1	100
»	1	75
»	1	60
Elektrikçi	1	100
Demirci	1	85
Boyacı ve Badanacı	1	60
Marangoz	1	100
Makinist ve Etüvcü	1	120
Daktilo	1	85
»	1	50
Şoför	1	100
» Yardımcısı	1	50
Başaşçı	1	100
Aşçı Kalfası	2	50
» Yamağı	3	25
Arabacı	1	60
Bahçıvan	1	100
»	3	60
Terzi	1	60
Kapıcı ve Santral Memuru	1	50
Hastabakıcı	6	40
Laborant	2	40
Odacı	1	50
Gece Bekçisi	2	50
Odacı	5	40
»	25	30
»	10	20
Kitaplıklar		
Kaplayıcı	1	100
»	1	85
»	1	75
»	2	60
Koruyucu	5	50
Odacı	10	50
»	20	40
» ve Bekçi	20	30
Anıtları Koruma Kurulu, Röleve Bürosu, kazı ve harabe alanları ve iller müzeleri		
Bekçi	8	10
»	23	20
»	9	25
Odacı	18	25
Bekçi	66	30
Odacı	63	30
»	16	40
Bekçi	11	40
»	1	75
Bahçıvan	1	40
»	1	60
Başodacı	3	50
Başbekçi	1	50
Onarıcı	1	50
»	1	60
Fotoğrafçı	1	210
» Yardımcısı	1	75
» »	1	50

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Daktilo ve KAtip	1	75
Memur	2	210
»	1	170
Bilet ve Fotoğraf Satış Memuru	2	60
Kaplayıcı	1	100
Kurşuncu	1	100
Makinist ve Elektrikçi	2	100
Marangoz	1	75
Duvarcı ve Sıvacı	1	75
Eski Eserlerin Koruyucusu Encümeni Huzur Hakkı [1]	4	30
Ticaret, Sanat Okulları ve Enstitüleri, Bölge Sanat Okulları, Ertik ve Bütün Akşam Okulları, Kız ve Erkek Gezici Köy Kursları		
Yönetim Memuru	1	210
» »	13	120
» »	31	100
» »	55	85
» »	126	75
» »	29	60
Doktor	6	100
»	77	75
»	14	60
»	16	50
Hastabakıcı	4	75
»	19	60
»	1	50
»	11	40
Usta	6	260
»	27	210
»	53	170
»	35	140
»	40	120
»	80	100
»	1	85
»	2	75
Şoför	4	120
»	3	75
Aşçı (Yamağiyle beraber)	15	85
» » »	9	75
» » »	3	100
Kaloriferci	10	75
»	5	60
»	2	85
»	2	50
Bahçıvan	1	85
»	2	75
»	4	60
»	9	50
»	1	40
Odacı	98	50
»	236	40
»	566	30
»	80	20
Sürveyan	10	170
İstanbul Üniversitesi Yönetim Kurulu Uzman Hizmetliler		
Camcı Ustası	1	120
Elektrik Makinisti	1	100
Kartoğraf Desinatörü	1	100
Elektrik Makinisti	1	85
Marangoz	1	50
Radyoloji Enstitüsü Yardımcı Teknisyeni	4	50
Dişçi Okulu Teknisyen Yardımcısı	1	100
Laborant	6	60
»	10	40
Teknisyen	2	60
»	3	50
»	1	40

[1] Ayda 8 oturumu geçmemek üzere her oturum için kesenek olarak 8,5 lira.

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Elektrikçi	1	50
Başhastabakıcı	3	50
Odacı	19	60
»	45	50
»	113	40
»	178	30
»	63	25
»	217	20
»	31	15
»	3	10
Ankara Dil, Tarih - Coğrafya Fakültesi		
Eski Türk Lehçeleri Öğreticisi	1	170
Doktor	1	100
Yasav Memuru	2	100
Kaloriferci	1	120
Onarıcı	1	100
Bahçıvan	1	100
Not Çoğaltma Memuru	1	85
Elektrikçi	1	85
Hazırlayıcı	1	75
Uzman Hizmetli	1	85
» »	1	75
Kitaplık Yardımcısı	1	50
Kaplayıcı	1	100
»	1	60
Daktilo	2	100
»	1	85
Hizmetli	1	50
Fars Dili Enstitüsü Okutmanı	1	140
Odacı	2	60
»	7	50
»	18	40
»	2	30
Türk Devrim Tarihi Enstitüsü		
Dosya Memuru ve Daktilo	1	100
Odacı	1	30
Uzmanlar		
Fotoğrafçı	1	170
Desinatör	1	170
Kartoğrafçı	1	170
Ankara Hukuk Fakültesi		
Doktor	1	100
Kaloriferci	1	100
Elektrikçi	1	85
Daktilo	2	75
Kaloriferci Yardımcısı	1	60
Başaşçı	1	100
Aşçı Yamağı	2	40
Bahçıvan	1	75
Dosya Memuru ve Daktilo	1	75
Odacı	3	50
»	16	40
»	10	30
»	10	25
Ankara Fen Fakültesi		
Daktilo	2	85
Laboratuvar	3	85
Teknisyen	1	100
Şoför	1	140
Odacı	7	50
»	5	40
İstanbul Teknik Üniversitesi		
Başusta	1	140
Atelye Ustası	2	180
» »	2	140
» »	10	120
» »	4	100
» »	2	75
Marangoz	2	120
»	2	75

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Elektrikçi	1	120
»	1	75
Kurucu (Kalorifer ve su)	1	120
Laborant	1	100
»	2	85
»	1	60
Laboratuar Makinisti	1	120
Basımevi Makinisti	1	100
» »	1	60
Laboratuar Ateşçisi	1	40
Kalorifer ve Mutfak Ateşçisi	2	40
» » »	2	30
Daktilo (Yabancı Dil Bilen)	1	140
»	2	75
»	6	60
Aşçı	1	120
» Yamağı	2	40
Başodacı	2	50
Hastabakıcı	1	50
»	1	40
Yemek Odası Hademesi	4	40
» » »	3	30
» » »	5	25
» » »	5	20
Yatak Odası Hademesi	2	40
» » »	2	30
» » »	2	25
» » »	2	15
Bahçıvan	1	50
Kapıcı	4	40
Bekçi	2	40
»	1	30
Laboratuar Hademesi	4	40
» »	1	30
» »	1	25
Okul Hademesi	14	40
» »	5	30
» »	12	25
» »	12	20
» »	12	15
Teknik Okulu		
Kitaplık Daktilosu	1	85
Öğretim Bürosu Daktilosu	2	75
Hesap İşleri Daktilosu	1	75
Not Çoğaltma Memuru	1	85
» » » Yardımcısı	1	75
Atelye Şefi	1	210
Elektrikçi	1	170
Demirci	1	140
Tornacı	1	140
Düzleyici	1	140
Kaynakçı	1	140
Laboratuvar Başustası	3	170
» İşçileri	2	120
Modelci ve Maketçi	1	170
Marangoz	1	100
Kaloriferci	1	100
Şoför	1	100
Laborant	2	85
Gece Bekçisi	2	60
Başodacı	1	75
Kapıcı	2	50
Odacı	5	30
»	5	40
»	5	20
Hastabakıcı	1	75
Aşçı	1	120
» Yamağı	2	40
Berber (Kalfasiyle beraber)	1	75
Bahçıvan	1	75
» Yamağı	1	40
Yapı Onarıcısı	1	100

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Odacı	20	40
»	5	30
»	10	20
Gece Bekçisi	2	60
Köy Enstitüleri		
Usta Öğreticisi	2	200
» »	2	175
» »	5	160
» »	2	140
» »	2	130
» »	12	120
» »	10	100
Halk Türküleri ve Oyunları Usta Öğreticisi	2	100
Ambar ve Depo Memuru	25	100
Kâtip ve Daktilo	45	75
Hastabakıcı	2	100
»	22	75
»	22	60
Aşçı	16	120
Aşçı Yamağı	10	40
» »	30	30
Yapı Yoklama Usta Öğreticisi	2	300
» » » »	1	360
Ekmekçi	1	100
» Hamurcu	5	60
» »	2	50
» »	8	40
Hayvan Bakıcı	2	50
» »	7	30
Bahçıvan	3	100
»	18	60
Elektrikçi Makinist	1	200
» »	3	160
» »	2	140
» »	15	100
» »	10	75
Bekçi	50	40
Arabacı	2	50
»	19	40
»	1	75
Çamaşırcı	180	40
Kapıcı	5	50
Daktilo	4	40
»	5	60
Ayakkabı Onarcısı	19	50
Yatılı Öğrenci Kadrosu		
Siyasal Bilgiler Okulu	420	
Yüksek Öğretmen Okulu	192	
Gazi Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü	600	
Öğretmen Okulları	1700	
Köy Enstitüleri	16700	
İstanbul Teknik Üniversitesi	350	
Teknik Okulu	450	
Ankara Devlet Konservatuvarı	200	
Ertik ve Teknik Öğretim Müsteşarlığına bağlı okullar	3000	

Bayındırlık Bakanlığı

Yüksek Fen Heyeti

Daktilo	1	100
Hususi Kalem Müdürlüğü		
Daktilo	1	120
»	1	100
»	1	90
Şose ve Köprüler Başkanlığı		
Başmakinist	1	260
Daktilo	1	90
Demiryolları ve Limanlar Yapı Başkanlığı		
Daktilo	1	120
»	2	100
»	1	85
Mavici	1	75
»	1	60

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Bekçi	1	50
Bayındırlık Şirket ve Kurumları Başkanlığı		
Daktilo	1	85
Hukuk Müşavirliği		
Daktilo	1	100
Zatişleri Müdürlüğü		
Daktilo	1	100
Kayıt Memuru	1	120
Yollama Memuru	1	90
Fiş Memuru	1	90
Gereç Müdürlüğü		
Daire Müdürü	1	170
Müracaat Memuru	1	100
Daktilo	1	100
»	2	85
»	1	75
Elektrikçi ve Telefon Makinisti	1	140
Santralcı	2	70
Asansörcü	2	50
Kaloriferci	1	120
Ateşçi	1	70
Marangoz	1	140
»	1	75
Dağıtma Memuru	5	75
» »	1	70
» »	2	60
Şoför	1	140
Gece Bekçisi	4	50
Bahçıvan	1	85
» Yardımcısı	1	50
Bahçe İşçisi	2	40
Başhademe	1	75
Hademe	4	60
»	13	50
»	46	40
Yayın Müdürlüğü		
Fotoğrafçı	1	210
Desinatör	1	120
Daktilo	1	140
»	1	85
Mavici	1	120
Bakanlık Saymanlık Müdürlüğü		
Daktilo	1	100
Kayıt Memuru	1	120
Takip »	1	80
Dağıtma »	1	80
İLLER		
Demiryollar ve Limanlar Yapı Başkanlığı		
Teslim Alma ve Yollama Memuru	1	210
Gümrük Memuru	1	170
Teslim Alma Memuru	1	120
» » »	1	100
Ambar Memuru	2	140
» »	2	120
» »	1	100
» »	1	85
Ambar ve Yollama Memuru	1	120
Mutemet	1	120
»	1	100
Daktilo	1	100
Mavici	1	60
Dağıtma Memuru	1	50
Sağlık Hademesi	2	50
Bekçi	10	50
»	10	40
Odacı	10	40
Şose ve Köprüler Başkanlığı		
Mutemet ve Ambar Memuru	2	75
İl odacıları		
Odacı	8	40
»	10	30

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Bayındırlık Şirket ve Kurumları Başkanlığı		
Daktilo	1	85
Konya Ovası Sulama İdaresi		
Hesap işleri heyeti tahsildarı [1]	4	90
Su Dağıtma Hizmetlileri		
Kanal Kolcusu [1]	6	75
Savakçı	1	75
Savakçı	5	50
Baraka Bekçisi	4	40
Yönetim hizmetlileri		
Doktor	1	100
Telefon Makinisti	1	85
Marangoz Ustası	1	100
Demirci	1	100
»	1	50
Santral Memuru	1	50
Telgraf Hat Çavuşu [1]	2	75
Odacı	1	30
Gece Bekçisi	1	40
Bahçıvan	1	35
Şoför	1	85
Fidancı	1	50

Ekonomi Bakanlığı

MERKEZ

Daire ve Müracaat Müdürü	1	210
Şapiroğraf	1	100
Daktilo	2	140
»	5	120
»	10	100
»	5	85
»	5	75
Telefon Makinisti	1	140
Elektrikçi	1	120
Santralcı	1	85
Takipçi	1	100
»	1	85
Dağıtıcı	2	85
Marangoz	1	140
Kaloriferci	1	100
»	1	85
Asansörcü	1	85
Bahçıvan	1	100
Başodacı	1	85
Odacı	3	60
»	15	50
»	29	40
Şoför	1	140
Motosiklet Şoförü	1	85
Gece Bekçisi	2	60

İLLER

Zonguldak Bölge Ekonomi Müdürlüğü

Daktilo	1	100
Daktilo	1	85
»	1	75
Telefoncu	1	85
»	1	75
Tezkere Memuru	1	60

Bölge Ekonomi Müdürlüğü

Daktilo	3	85
»	3	75
Odacı	19	40
»	18	30
Kolcu (Gezici)	5	60
» »	6	50

[1] At satınalma ve beslenme giderleri kendisine ilişkin olmak üzere atlı olacaktır.

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı		
MERKEZ		
Fiş Memuru	1	140
» »	2	120
Şef Daktilo	1	100
Daktilo	6	85
»	3	75
Başmakinist ve Âletler Tamir Uzmanı	1	350
Kaloriferci	1	100
Santralcı	1	100
Makinist	1	125
» Yardımcısı	1	70
Marangoz	1	100
Bahçıvan	1	80
Dağıtıcı	2	60
Başodacı	1	75
Odacı	3	60
»	6	50
»	18	40
Motosikletçi	1	85
Kapıcı	1	60
»	1	50
Gece Bekçisi	1	50
Hamal	1	50
Ambalajcı	1	50
İşçi	1	50
Şoför	1	140
Daktilo	3	75
»	2	60
Dağıtıcı	3	60
Odacı	1	60
»	1	50
»	6	40
Refik Saydam Merkez Hıfzıssıhha Kurumu		
Şoför	1	100
Daktilo	1	80
Başlâborant	1	125
Birinci Sınıf Laborant	5	100
İkinci » »	11	85
Yollama Memuru	1	80
Ambalâjcı	1	60
Marangoz	1	100
Başbahçıvan	1	85
Bahçıvan	2	50
Kapıcı	1	50
»	1	40
Gece Bekçisi	3	40
Başhademe	1	60
Hademe	16	50
»	30	40
Dağıtıcı	1	40
Boyacı ve Sıvacı	1	75
Çamaşırcı ve Ütücü	1	50
Serum ve Aşı Şubesi		
Aşı ve Danalar Hademesi	1	60
Kuduz Tavşanlar Hademesi	1	60
Kimya Tahlil Şubesi		
Daktilo	1	75
Sıhhî Ahırlar ve İmmonoloji Şubesi		
Yem Memuru	1	60
Baş Seyis	1	60
Seyis	5	50
»	5	40
Nalbant	1	60
Makine ve Atelye Onarma Kısmı		
Elektrikçi	1	150
Kaloriferci	1	125
» Yardımcısı	1	75
Ateşçi	2	50
Makinist Yardımcısı	1	80
Cam ve Âletler Tamircisi	1	75

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Hıfzıssıhha Okulu		
Laborant	3	85
Daktilo	1	80
Kapıcı	1	40
Hademe	10	40
Merkez Sıtma Savaşı		
Sıtma Müfettişlik Şoförü	1	100
Kinin Komprime ve Ampulleri İmalâthanesi		
Hademe	2	40
Marangoz	1	125
İLLER		
Ankara Nümune Hastanesi		
Müracaat Memuru	1	75
» » Yardımcısı	1	60
Makinist ve Etüvcü	1	125
» » » Yardımcısı	1	75
Kaloriferci	1	125
Şoför	1	100
»	1	80
Bahçıvan	1	85
»	1	50
Aşçıbaşı	1	100
Aşçı	2	75
Aşçı Yamağı	5	30
Çamaşırcı	1	75
»	1	60
»	1	40
Baş Terzi	1	75
Terzi	2	50
Boyacı ve Sıvacı	1	100
Marangoz	1	100
Demirci	1	75
Berber	2	60
Laborant	4	75
»	5	60
Masajcı	2	75
Yetişmiş Hastabakıcı	10	50
Eczacı Kalfası	1	75
Başhademe	1	75
Hastabakıcı ve Hizmetliler	20	40
» » »	20	35
» » »	20	30
» » »	80	25
Kapıcı	2	50
Aday Hademeler	25	15
İstanbul Muayene ve Teslimalma Komisyonu		
Daktilo	1	60
Hademe	1	40
İstanbul Sağlık Müdürlüğü		
Kâğıt Dağıtıcısı	1	50
Gece Bekçisi	1	40
Kapıcı	1	40
Şoför	1	80
İstimbot Kaptanı	1	80
Tayfa	2	40
Daktilo	2	60
İller ve İlçeler		
Odacı	8	40
»	16	30
»	71	25
»	221	20
Hıfzıssıhha Müzesi		
Sinema Operatörü	1	100
Kapıcı	1	40
Odacı ve Hizmetçi	7	30
Kuduz Tedavi Kurumu		
Aşçı	1	70
»	2	50

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
	1	100
Makinist	3	40
Çamaşırcı	1	60
Bahçıvan	1	50
Pansumancı	1	35
Hizmetçi ve saire	17	25
» »	1	40
Kapıcı	1	50
Tavşancı		
Küçük Sıhhat Memurları Okulu		
	1	60
Aşçı	1	50
Çamaşırcı ve Ütücü	1	40
Berber	3	30
Hizmetçi ve saire	1	25
» »	6	20
» »	1	40
Kapıcı		
İstanbul Çocuk Devlet Hastanesi		
	8	75
Laborant	1	50
Pansumancı	1	75
Eczacı Kalfası	1	100
Makinist ve Ütücü	1	75
» » Yardımcısı	1	75
Şoför (Kaloriferci)	1	60
Demirci	1	85
Başbahçıvan	1	50
Bahçıvan	1	75
Boyacı	1	85
Aşçı	1	50
»	1	25
» Yamağı	1	50
Terzi	1	50
Arabacı	1	75
Marangoz	1	40
Kapıcı	5	50
Yetişmiş Hastabakıcı	8	40
Hizmetçi ve saire	10	35
» »	18	30
» »	29	25
» »	20	15
Stajyer Hademe		
Nümune Hastanesi		
Makinist ve Elektrikçi	1	100
Makinist ve Ütücü	3	100
» » Yardımcısı	3	75
	1	85
Kaloriferci	1	75
Şoför	4	60
Terzi	4	75
Aşçıbaşı	5	50
Aşçı	5	25
Aşçı Yamağı	3	60
Arabacı	4	75
Marangoz	1	85
Bahçıvan	2	50
»	2	40
»	1	60
Çamaşırcı	3	40
»	2	75
Laborant	6	60
»	4	50
Pansumancı	4	60
Berber	4	40
Kapıcı	4	75
Eczacı Kalfası	1	50
İmam ve Gassal	4	60
Demirci	4	75
Boyacı ve Badanacı	20	50
Yetişmiş Hastabakıcı	20	40
Hastabakıcı Hizmetçi ve saire	32	35
» » »	64	30
» » »	55	25
» » »		

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Stajyer Hademe	20	15
Zonguldak Devlet Hastanesi		
Cezacı Kalfası	1	75
Laborant	3	60
Pansumancı	1	50
Şoför	1	75
Aşçı	1	75
» Yamağı	1	25
Terzi	1	60
Kapıcı	1	40
Berber	1	60
Çamaşırcı	1	60
Yetişmiş Hastabakıcı	3	50
Hastabakıcı Hizmetçi ve saire	2	40
» » »	4	35
» » »	4	30
» » »	5	25
Stajyer Hademe	10	15
Bahçıvan	1	75
Marangoz	1	75
Demirci	1	60
İstanbul Akıl ve Asabi Hastalıklar Devlet Hastanesi		
Dahili İnzibat Memuru	1	80
Başlaborant	1	80
Makinist ve Etüvcü	1	125
Şoför	1	100
»	2	85
Mubassır	2	75
»	6	50
Laborant	6	60
Eczacı Kalfası	1	75
Motörcü	1	50
Aşçıbaşı	1	100
Aşçı	3	50
» Yamağı	2	25
Kaloriferci	3	75
Marangoz	1	75
Demirci	1	75
Kalaycı	1	50
Badanacı	1	60
Boyacı	1	75
Terzi	1	75
»	3	60
Çamaşırcı	1	100
»	2	50
»	5	40
Hallaç	1	50
Tenekeci	1	60
Berber	6	50
Elektrikçi	1	85
Arabacı	3	40
Fotoğrafçı	1	100
Başbahçıvan	1	100
Bahçıvan	4	50
Hizmetçi vesaire	20	40
» »	30	35
» »	40	30
» »	200	25
Stajyer Hademe	20	15
Manisa ve Eldeş Akıl ve Asabi Hastalıklar Devlet Hastanesi		
Eczacı Kalfası	2	75
Aşçı	2	75
» Yamağı	3	25
Başmubassır	2	60
Mubassır	1	50
Elektrik, Telefon ve Motörcü	1	75
Bahçıvan	2	60
Hizmetçi vesaire	7	40
» »	12	35
» »	8	30
» »	38	25

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Stajyer Hademe	20	15
Terzi	2	60
Marangoz	2	75
Berber	2	50
Çamaşırcı	2	60
Kapıcı	2	40
Erzincan Devlet Hastanesi		
Makinist ve Etüvcü	1	75
Şoför	1	75
Arabacı	1	50
Aşçı	1	60
Terzi	1	60
Kapıcı	1	40
Berber	1	50
Çamaşırcı	1	40
Yetişmiş Hastabakıcı	2	50
Hastabakıcı, Hizmetçi vesaire	2	40
» » »	3	35
» » »	3	30
» » »	5	25
Stajyer Hademe	5	15
Heybeliada Verem Sanatoryomu		
Laborant	2	75
Eczacı Kalfası	1	75
Santralcı	1	60
Makinist ve Etüvcü	1	140
Kaloriferci	1	75
Aşçı	1	100
»	2	50
» Yamağı	2	25
Başbahçıvan	1	75
Bahçıvan	1	40
Marangoz	1	85
Boyacı	1	75
Arabacı	1	50
Berber	1	50
Terzi	1	60
Çamaşırcı	2	60
Kapıcı	1	40
Yetişmiş Hastabakıcı	5	50
Hizmetçi	4	40
»	7	35
»	12	30
»	34	25
Stajyer Hademe	10	15
Kemik ve Mafsal Veremleri Devlet Hastanesi		
Eczacı Kalfası	1	75
Makinist ve Etüv Memuru	1	100
Şoför	1	85
Aşçıbaşı	1	85
Aşçı	1	50
Kapıcı	2	40
Bahçıvan	1	75
Berber	1	50
Yetişmiş Hastabakıcı	2	50
Hastabakıcı	12	40
Hizmetçi	16	30
»	10	25
Boyacı ve Badanacı	1	75
Marangoz	1	75
Demirci	1	60
Elektrikçi	1	85
Çamaşırcı	2	60
Terzi	1	60
Antakya Devlet Hastanesi		
Laborant	1	75
»	1	60
Eczacı Kalfası	1	75
Makinist ve Ettüvcü	1	75
Şoför	1	60
Aşçı	1	60
Aşçı Yamağı	1	25
Bahçıvan	1	60

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Marangoz	1	75
Terzi	1	60
Boyacı ve Badanacı	1	75
Kapıcı	1	40
Berber	1	50
Çamaşırcı	1	50
Arabacı	1	40
Yetişmiş Hastabakıcı	3	50
Hastabakıcı Hizmetçi ve saire	4	40
» » »	2	35
» » »	4	30
» » »	4	25
Stajyer Hademe	8	15
İskenderun Devlet Hastanesi		
Makinist ve Kaloriferci	1	100
Eczacı Kalfası	1	75
Marangoz	1	60
Bahçıvan	1	60
Boyacı ve Badanacı	1	60
Aşçı	1	50
» Yamağı	1	25
Kapıcı	1	40
Arabacı	1	40
Yetişmiş Hastabakıcı	2	50
Hastabakıcı Hizmetçi ve saire	5	40
» » »	1	35
» » »	4	25
Stajyer Hademe	2	15
Muayene ve Tedavi Evleri		
Hademe	179	25
Sağır, Dilsiz ve Körler Kurumu		
Başterbiyeci	1	100
Terbiyeci	1	60
Usta	1	125
»	3	100
»	2	75
Terzi	1	60
Berber	1	50
Bahçıvan	1	60
Çamaşırcı	1	50
Aşçı	1	75
Aşçı Yamağı	1	25
Kapıcı	1	40
Hizmetçi ve saire	3	40
» »	2	35
» »	3	30
Fatih Tıp Öğrenci Yurdu		
Elektrikçi	1	80
Daktilo	1	50
Şoför	1	80
»	1	60
Şoför Yardımcısı	2	40
Çamaşır Koruyucusu	1	75
Berber	12	40
Ütücü	12	30
Bahçıvan	1	50
Külhancı	4	25
Aşçıbaşı	1	80
Aşçı	2	60
»	4	50
»	2	40
Hizmetçi vesaire	2	50
» »	2	40
» »	5	35
» »	11	30
» »	90	25
Haydarpaşa Bulaşıcı ve Salgın Hastalıklar Devlet Hastanesi		
Makinist ve Ütücü	1	75
Şoför	1	75
Eczacı Kalfası	1	75
Aşçıbaşı	1	75

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Aşçı	1	50
Yetişmiş Hastabakıcı	2	50
Hastabakıcı	12	40
Hizmetçi ve saire	17	35
» »	10	25
Marangoz	1	75
Berber	1	50
Boyacı ve Badanacı	1	60
Kapıcı	1	40
Laborant	1	60
Kaloriferci	1	60
Terzi	1	50
İzmir Bulaşıcı ve Salgın Hastalıklar Devlet Hastanesi		
Laborant	1	60
Eczacı Kalfası	1	75
Çamaşırcı	1	50
Berber	1	40
Marangoz	1	60
Makinist ve Etüvcü	1	75
Boyacı ve Badanacı	1	60
Terzi	1	50
Arabacı	1	40
Aşçı	1	60
Yetişmiş Hastabakıcı	2	50
Hastabakıcı	4	40
Hizmetçi ve saire	5	35
Hademe	10	30
»	6	25
Kapıcı	1	40
Eldeş Cüzzam Devlet Hastanesi		
Eczacı Kalfası	1	75
Makinist ve Tephirci (Makinist ve Etüvcü)	1	125
Laborant	1	60
Kaloriferci	1	75
Marangoz	1	60
Çamaşırcı	1	50
Boyacı ve Badanacı	1	60
Kapıcı	1	40
Berber	1	50
Aşçı	1	60
» Yamağı	1	25
Bahçıvan	1	50
Yetişmiş Hastabakıcı	2	50
Hastabakıcı Hizmetçi ve saire	3	40
» » »	3	35
» » »	3	30
» » »	3	25
Doğum ve Çocuk Bakımevleri		
Makinist ve Kaloriferci	2	75
Hastabakıcı	27	40
Aşçı	12	60
»	12	40
Çamaşırcı	13	50
Yetişmiş Hastabakıcı	10	50
Hastabakıcı Hizmetçi saire	6	40
» » »	33	35
» » »	48	30
» » »	84	25
Adana Sıtma Enstitüsü		
Laborant	1	75
Bahçıvan	1	60
Hademe	3	35
Sıtma Savaş Bölgeleri		
Hazırlayıcı	17	60
Şoför	19	35
Hademe	10	35
»	141	25
Trahom Savaşı		
Hastabakıcı	75	30
Aşçı	15	50
Hademe	75	25

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Hademe	52	20
Şoför	2	85
Cüzzam Savaşı		
Hademe	4	40
Bulaşıcı ve Salgın Hastalıklar Savaşı		
Şoför	1	80
Afyonkarahisar Tebhirhanesi		
Makinist	1	90
Hademe	1	25
Ankara Zührevi Hastalıklar Hastanesi		
Hastabakıcı	2	35
Hademe	2	30
Çamaşırcı	1	50
Aşçı	1	50
Ankara Deri ve Tenasül Hastalıkları Muayene ve Tedavi Evi		
Hademe	2	40
İzmir Deri ve Tenasül Hastalıkları Muayene ve Tedavi Evi		
Hademe	2	40
Frengi Savaş Bölgeleri		
Hazırlayıcı	6	60
Hademe	22	25
Verem Dispanserleri		
Hademe	2	30
»	10	40
Hastabakıcı	2	50
»	4	40
Etimesgut ve Diğer Sağlık Merkezleri		
Şoför ve Kaloriferci	1	85
Arabacı	9	40
Aşçı	9	50
Hademe	9	30
»	33	25
Sağlık Müzesi (İzmir)		
Kapıcı	1	40
Hademe	2	30
Çoruh Devlet Hastanesi		
Pansumancı	1	50
Eczacı Kalfası	1	75
Makinist ve Ütüveti	1	75
Aşçı	1	60
Aşçı Yamağı	1	25
Bahçıvan	1	60
Marangoz	1	75
Terzi	1	60
Boyacı ve Badanacı	1	75
Kapıcı	1	40
Berber	1	50
Çamaşırcı	1	50
Arabacı	1	40
Yetişmiş Hastabakıcı	3	50
Hastabakıcı, Hizmetçi ve saire	2	40
» » »	2	35
» » »	3	30
» » »	3	25
Stajyer Hademe	5	15
Ebe Öğrenci Yurdu		
Aşçı	1	60
Çamaşır ve Ütüveti	1	50
Kapıcı	1	40
Hizmetçi	2	85
»	3	30
»	4	25
Elâzığ Devlet Hastanesi		
Eczacı Kalfası	1	75
Laborant	3	60
Pansumancı	1	50
Şoför	1	75

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Aşçı	1	75
Aşçı Yamağı	1	25
Terzi	1	60
Kapıcı	1	40
Berber	1	60
Çamaşırcı	1	60
Bahçıvan	1	75
Marangoz	1	75
Demirci	1	60
Yetişmiş Hastabakıcı	5	30
Hastabakıcı Hizmetçi ve saire	3	40
» » »	5	35
» » »	6	30
» » »	8	25
Stajyer Hademe	10	15
Elektrikçi	1	150
Makinist ve Ettüveti ve Kaloriferci	1	100
Bolu Devlet Hastanesi		
Kalorifer, Ettüv ve Asansör Memuru	1	100
Ateşçi	1	40
Pansumancı	1	50
Eczacı Kalfası	1	50
Laborant	1	50
Hastabakıcı	3	40
»	2	30
Başhademe	1	30
Hademe	6	20
Aşçı	1	50
Çamaşırcı ve Ütücü	2	30
Şoför	1	75
Kapıcı	1	20
Bulaşıkçı	1	20
Kastamonu Devlet Hastanesi		
Makinist ve Kaloriferci	1	100
Eczacı Kalfası	1	75
Laborant	3	60
Pansumancı	1	50
Şoför	1	75
Aşçı	1	75
Aşçı Yamağı	1	25
Terzi	1	60
Kapıcı	1	40
Berber	1	60
Çamaşırcı	1	60
Bahçıvan	1	75
Marangoz	1	75
Demirci	1	60
Yetişmiş Hastabakıcı	5	30
Hastabakıcı, Hizmetçi ve saire	3	40
» » »	5	35
» » »	6	30
» » »	8	25
Stajyer Hademe	10	15
Yozgat Devlet Hastanesi		
Makinist ve Kaloriferci	1	100
Eczacı Kalfası	1	75
Laborant	3	60
Pansumancı	1	50
Şoför	1	75
Aşçı	1	75
Aşçı Yamağı	1	25
Terzi	1	60
Kapıcı	1	40
Berber	1	60
Çamaşırcı	1	60
Bahçıvan	1	75
Marangoz	1	75
Demirci	1	60
Yetişmiş Hastabakıcı	5	30

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Hastabakıcı, Hizmetçi ve saire	3	40
» » »	5	35
» » »	6	30
» » »	8	25
Stajyer Hademe	10	15
İzmir Çocuk Devlet Hastanesi		
Makinist ve Kaloriferci	1	100
Eczacı Kalfası	1	75
Laborant	3	60
Pansumancı	1	50
Şoför	1	75
Aşçı	1	75
Aşçı Yamağı	1	25
Terzi	1	60
Kapıcı	1	40
Berber	1	60
Çamaşırcı	1	60
Bahçıvan	1	75
Marangoz	1	75
Demirci	1	60
Yetişmiş Hastabakıcı	5	30
Hastabakıcı, Hizmetçi ve saire	3	40
» » »	5	35
» » »	6	30
» » »	8	25
Stajyer Hademe	10	15
Sıtma Savaşı Sağlık Koruyucuları		
Sağlık Koruyucusu	120	75
» »	443	60
İller İskân İşleri		
Daktilo	3	75
»	4	60
Bekçi	2	40
»	2	30
Odacı	3	40
»	52	30

Gümrük ve Tekel Bakanlığı

MERKEZ

Daire Müdürü	1	170
Elektrik ve Telefoncu	1	170
Telefon Santral ve Tamircisi	1	100
» » » » Yardımcısı	1	50
Kaloriferci Makinist	1	140
Makinist	1	120
Kaloriferci Yardımcısı	1	75
Kalorifer Ateşçisi	2	60
Asansörcü	2	50
Marangoz	1	140
» Yardımcısı	1	60
Şoför	1	140
Tamirat Üstası	1	100
» » Yardımcısı	1	50
Bahçıvan	1	120
»	1	75
Bahçe Amelesi	1	50
Dağıtıcı (Motörlü)	1	75
» (Bisikletli)	1	60
Başodacı	1	75
Odacı	2	60
»	9	50
»	20	40
Gece Bekçisi	2	75
» »	2	60
Kapıcı	1	60
»	2	50
Meydancı	3	50
»	2	40
Dikici	1	40
Hamal	3	60
Doktor	1	100

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
TAŞRA		
Telefoncu ve Elektrikçi	1	120
Elektrik ve Santralcı	1	100
Kaloriferci	1	120
»	1	100
Kalorifer Ateşçisi	1	50
Odacı	25	40
»	30	30
Doktor	1	100
Gümrük Muhafaza G. K.		
Doktor	1	100
Tüfekçi	1	120
»	2	100
Nalbant	1	100
»	5	85
Saraç	6	100
Depo ve Ambar Memuru	2	120
Atelye Başmakinisti	2	210
Motörcü	1	170
Telsiz Başmakinisti	1	210
Muhabere Makinisti	7	120
» »	14	100
Deniz Birinci Makinisti	12	120
» İkinci Makinisti	22	100
» Makinist	24	75
» Motörcü Makinist	12	75
» » Lostromo	4	60
» » Yağcısı	14	50
» » Ateşçisi	4	50
» Tayfası	73	50
» Sandalcı	99	40
Ustabaşı	1	120
Elektrikçi	1	140
»	1	100
Demirci	1	100
»	1	85
Kazancı	1	85
Tornacı	1	140
»	1	120
»	2	100
Tesviyeci	1	140
»	1	120
»	2	100
Döküncü	1	120
»	1	100
Borucu	1	85
Boyacı	1	100
Marangoz	1	140
»	1	120
»	3	100
Kızakçı	1	100
Şoför	1	120
»	33	60
Aşçı	2	40
Başodacı	1	50
Odacı	15	40
»	9	30
Kapıcı	1	50
Amele	1	60
»	1	40
Bekçi	2	50
Hamal	3	50
»	2	40
Tarım Bakanlığı		
MERKEZ		
Daire Müdürü	1	120
Elektrikçi ve Santralcı	1	120
Elektrikçi Yardımcısı	1	50
Makinist	1	85

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Kaloriferci	1	140
Kâğıt Takip Memuru	1	75
Takipçi	2	60
Dağıtıcı	1	60
»	1	60
Bahçıvan	1	85
Bahçıvan Yamağı	1	35
Odacıbaşı	1	75
Odacı	11	40
»	20	40
»	7	30
Şoför	1	140
Motosikletçi	1	85
Tamirci	1	85
Marangoz	1	120
Telefoncu	1	75
Kapıcı	1	50
Gece Bekçisi	1	50
Odacı	4	60
»	8	50
Daktilo	2	100
» (Bir yabancı dil bilmesi şarttır.)	1	170
Merkez Laboratuvarları		
Makinist	1	120
»	1	100
Daktilo	1	75
Başhademe	3	50
Hademe	12	40
»	6	30
Bahçıvan	1	85
Arabacı	1	50
Marangoz	1	75
Marangoz Yamağı	1	50
Kaloriferci	1	85
Bahçıvan	1	50
Laborant	3	60
Seyis	2	50
Veteriner Servisleri		
Odacı	40	40
»	30	30
»	79	25
Bakteriyoloji Serobloji ve Hıfzıssıhha Kurumları		
Makinist	1	120
Bahçıvan	1	60
Arabacı	2	50
Hademe	30	40
»	5	30
Marangoz	1	75
Laborant	3	75
»	6	60
Techizat Deposu		
Sevkiyatçı	1	60
Hademe	3	40
Arabacı	1	50
Zootekni Kurumları		
Hademe	10	40
»	5	30
Bakıcı	10	40
Aygır Depoları		
Seyis	25	50
»	58	40
»	30	30
Nalbant	5	60
Başalırcı	5	60
Terbiyeci Yamağı	2	75
İnekhane ve Nümune Ağılları		
Kâhya	5	50
Çoban	35	30
»	10	20
Çiftçi	2	40

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Hayvan Sağlık Memurları ve Nalbant Okulları		
Nalbantbaşı	1	100
»	1	85
Nalbant	1	85
Başhademe	1	40
Hademe	6	20
Aşçı	1	75
Bahçıvan	1	60
Marangoz	1	60
Hayvan Hastalıklariyle Savaş		
Süvari Gardiyan	40	50
Piyade Gardiyan	21	40
Merinos İşleri		
Şöfür	4	75
Pamuk İşleri		
Makinist	5	100
» Yardımcısı	19	75
Şofór	6	85
Çırçırustası	6	85
Çiftçibaşı	3	75
»	3	60
İşçibaşı	14	50
Sürekli İşçi	10	40
Gece Bekçisi	4	50
Hademe	5	40
Demirci	1	75
Bahçıvan	1	50
Ambar Hademesi	1	40
Odacı	1	40
Yüksek Tarım Enstitüsü		
Kitaplık Daktilosu	1	75
Saymanlık »	1	75
» Dağıtıcısı	1	75
Rektörlük Daktilosu	1	100
» »	3	75
Roto Makinisti	1	75
Kâğıt Postacısı	1	75
Daire Müdürlüğü Daktilosu	1	75
Öğrenci İşleri Daktilosu	1	75
Ayniyat Saymanlık Daktilosu	1	75
Müşavirlik Daktilosu	1	85
Elişleri Ustabaşısı	1	100
Elektrikçi	2	120
Fizik Enstitüsü Teknisyeni	1	140
Sütçülük Ustabaşısı	1	85
Birinci Sınıf Laborant	7	75
İkinci Sınıf Laborant	41	60
Ustabaşı	3	50
Usta	2	35
Orman Fakültesi Daktilosu	1	75
Orman Fidanlık Ustabaşısı	2	170
Çamaşır Depo Memuru	1	50
Çamaşırcıbaşı	1	75
»	3	40
»	1	30
»	5	25
Şöfór	3	100
»	1	75
Gece Bekçisi	3	40
Nalbant	1	50
Orman Fakültesi Aşçısı	1	60
Hastabakıcı	1	75
»	1	60
Başhademe	1	75
Hademe	10	40
»	13	40
»	48	30
»	64	20
Aşçıbaşı	1	140

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Aşçı Yardımcısı	1	50
» Çırağı	10	20
Bulaşıkçı	6	25
Başgarson	1	85
Garson	10	30
Yiyecek Muamelât Memuru	1	75
» Ambar Memuru	1	60
Camcılık Atelyesi Şefi	1	120
» » Usta Yardımcısı	2	85
Birinci Sınıf Tekniker	1	100
İkinci Sınıf Tekniker	1	50
Üçüncü Sınıf Tekniker	10	40
Dördüncü Sınıf Tekniker	2	30
İnekçi	1	50
Ahırcı	2	30
Santralcı	1	50
Eczacı Kalfası	1	75
Foto Film Memuru	1	85
Baştertipçi	1	140
Tertipçi	1	75
»	2	50
Matbua Makinisti	1	85
Cilt Atelyesi Şefi	1	120
» » Usta Yardımcısı	2	85
Enstilâtör	1	120
Suculuk Makinisti	1	100
» »	1	60
Birinci Sınıf Bahçıvan	1	210
» » »	1	140
İkinci Sınıf Bahçıvan	1	85
Üçüncü Sınıf Bahçıvan	1	75
Dördüncü Sınıf Bahçıvan	3	50
Beşinci Sınıf Bahçıvan	5	40
Ütücü	2	30
Örücü	2	30
Berber	1	50
»	1	40
Terzi	1	30
Kapıcı	6	30
Arabacı	6	40
Santralcı	1	75
Defterci ve Tasnifçi	2	100
» »	1	60
Bahçeler Uzman Memuru	1	100
Reşsam	1	100
Tahnit Ustası	1	100
Çiftçibaşı	1	60
Usta	1	50
Kırbekçisi	1	50
Soğukhava Cihazı Makinisti	1	60
» » »	1	50
Marangoz Ustası	1	120
» »	1	100
Demirci Ustabaşısı	1	120
Demirci ustası	1	50
Tornacı ustası	1	60
Tamirci	1	75
Kunduracı Ustası	2	75
Revir Yardımcısı	1	50
Kaloriferci	1	60
Takipçi	1	75
Sürekli Tarla ve Bahçe Amelesi	10	50
Kaloriferci	5	50
Diştabibi	1	100
Tarım Servisleri		
Uzman Ustabaşı	2	210
» »	4	170
» »	1	100
» »	1	85
» »	2	60
Gezici Öğretici	1	100
» »	29	60
» »	6	40

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Odacı	40	30
»	26	25
»	17	25
Zirai-Savaş		
Makinist	1	100
Odacı	8	30
»	8	40
Savaş Enstitüsü ve İstasyonları		
Fümigatuvar Makinisti	1	100
Bahçıvan	3	40
»	1	30
Odacı	1	35
»	7	30
Islah ve Deneme İstasyonları		
Makinist	4	85
»	3	75
» Yardımcısı	2	75
» »	6	60
Çiftçibaşı	6	85
»	6	75
»	8	60
Sürekli İşçi	19	40
»	45	30
Başmakinist	4	100
Makinist Yardımcısı	4	50
Çiftçibaşı	3	50
Bahçe Ziraati İşleri		
Bağcı veya Bahçıvan	9	85
» » »	8	75
» » » yamağı	8	60
» » » »	8	50
Sürekli İşçi	25	40
» »	30	30
Zeytincilik Takipçisi	3	60
» »	4	50
İpekçilik Enstitüsü		
Makinist	1	100
Hademe	1	30
İpekçilik İstasyonları		
Hademe	6	30
Makinist Okulları		
Motör Döküm Ustası	1	120
Demirci	1	100
Marangoz	1	100
Teşviyeci	1	100
Tohum Temizleme Evleri		
Başmakinist	5	170
Makinist	20	100
»	150	50
Orta Ziraat Okulları		
Bahçıvan	5	60
Bağcı	4	85
Eşçar Bahçıvanı	5	75
Çiftçibaşı	4	85
Aşçı	5	75
Demirci	5	60
Marangoz	5	100
Makinist ve Şoför	5	75
Hademe	15	40
»	5	30
»	43	20
Tavukçuluk Enstitüsü		
Tavukçubaşı	1	75
Bahçıvan	1	75
Korucu	1	40
Tavukçu	2	50
Hademe	1	30
Şoför	1	100

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Teknik Ziraat Okulları		
Çiftçibaşı	8	85
Koyun Kâhyası	8	85
Sığır »	8	85
Başbağcı	3	85
Başbahçıvan	8	85
Başfidancı	8	85
Marangoz	6	100
Demirci	3	75
Başmakinist	8	140
Şoför	3	100
Çiftçi	3	75
Kâhya	6	75
»	8	60
»	8	50
Bağcı	3	75
Bahçıvan	8	75
Fidancı	8	75
Demirci	8	85
Aşçı	3	75
»	3	60
Gece Bekçisi	8	40
Çamaşırcı	12	50
Çiftçi	2	75
»	4	60
Çoban	6	60
»	6	50
Bahçıvan	2	75
»	2	60
Fidancı	2	75
»	3	60
Demirci	1	85
»	1	75
Marangoz	2	100
Traktör Makinisti	1	140
» »	2	85
» »	3	75
Hastabakıcı	4	60
Sağlık Memuru	4	75
Berber	4	75
Kundura Tamircisi	2	75
» »	6	60
Nalbant	2	75
»	2	60
Sıvacı	4	85
Aşçı	2	75
»	2	60
»	2	40
Korucu	8	75
Gece Bekçisi	1	75
Arabacı	8	50
Çamaşırcı	4	40
Başhademe	4	75
Hademe	10	50
»	20	40
»	10	30
Teknik Bahçıvanlık Okulu		
Sığır Kâhyası	3	85
Başbağcı	3	85
Başbahçıvan	6	85
Başfidancı	3	85
Marangoz	6	100
Başmakinist	3	140
Şoför	3	100
Aşçı	3	60
Bağcı	3	75
Bahçıvan	3	75
»	3	60
Çamaşırcı	6	50
Fidancı	2	60
Şoför	2	75
Hastabakıcı	2	60

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Sağlık Memuru	2	75
Berber	2	75
Kundura Tamircisi	2	75
Nalbant	2	75
Sıvacı ve Duvarcı	2	75
Aşçı	2	50
Korucu	2	75
Gece Bekçisi	2	75
Arabacı	2	50
Başhademe	2	75
Hademe	4	50
»	4	40
»	4	30
Genel Müfettişlik Müşavirleri		
Odacı	8	30

Tarım Bakanlığına bağlı okulların öğrenci kadrosu

Okulun adı	Öğrenci sayısı	
Yüksek Tarım Enstitüsü	800	
İstanbul Orta Tarım Okulu	160	[1]
Bursa » »	160	[1]
İzmir » »	160	[1]
Seyhan » »	160	[1]
Ankara Tarım Âletleri ve Makineleri Uzmanlık Okulu	100	
Seyhan Makinist Okulu	60	
Beydere Teknik Tarım Okulu	450	
Koçaş » » »	900	
Özden » » »	900	
Gökhüyük » » »	900	
Çayırova » Bahçıvanlık Okulu	600	
Alata » » »	600	
Hayvan Sağlık Memurları Okulu	100	

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Ulaştırma Bakanlığı		
MERKEZ		
Hususi Kalem		
Daktilo	1	100
Teftiş Heyeti		
Daktilo	1	85
Kara Nakliyat Dairesi Başkanlığı		
Daktilo	1	100
»	2	75
Deniz Nakliyat Dairesi Başkanlığı		
Daktilo	1	100
»	2	75
Liman Dairesi Başkanlığı		
Daktilo	3	75
Su Mahsulleri ve Avcılığı Müdürlüğü		
Daktilo	1	75
Tarife ve Ticaret Dairesi Başkanlığı		
Daktilo	1	100
Muhabere ve Münasebe Müşavirliği		
Daktilo	1	85
Hukuk Müşavirliği		
Daktilo	2	100
Zat İşleri ve Sicil Müdürlüğü		
Daktilo	1	100
»	2	75
Seferberlik Müdürlüğü		
Daktilo	1	75
Saymanlık Müdürlüğü		
Daktilo	1	75
Levazım Müdürlüğü		
Daktilo	1	85

[1] Bu kadroların (yirmişer) adedi ücretli yatılı öğrenciye ilişkindir.

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Yayın Müdürlüğü		
Fotoğrafçı	1	260
Levazım Müdürlüğü		
Daire Müdürü	1	140
Elektrikçi	1	100
Marangoz	1	100
Şoför	1	120
»	1	100
Dağıtıcı	2	75
»	4	60
Bakan Hademesi	1	75
Başhademe	1	60
Sağlık Hademesi	1	60
Hademe	10	50
»	25	40
Kapıcı	2	40
Gece Bekçisi	4	50
İLLER		
İstanbul Bölge Liman Başkanlığı		
Doktor	1	100
Daktilo	1	60
»	2	50
Montör Makinisti	3	85
» »	3	75
Serdümen	2	50
Telefoncu	1	50
Tayfa	10	40
Odacı	4	30
İstanbul Gemi Muayene, Mesaha ve Tasnif Fen Heyeti		
Daktilo	1	60
Odacı	3	30
İstanbul Bölgesine bağlı Tâli Liman Başkanlıkları		
Motör Makinisti	1	75
Tayfa	2	40
İzmir Bölge Liman Başkanlığı		
Daktilo	1	50
Motör Makinisti	1	75
Tayfa	3	40
Odacı	1	30
Mersin Bölge Liman Başkanlığı		
Tayfa	2	40
Odacı	1	30
Mersin Bölgesine bağlı Tâli Liman Başkanlıkları		
Tayfa	3	40
Odacı	1	30
Samsun Bölge Liman Başkanlığı		
Motör Makinisti	1	75
Tayfa	2	40
Odacı	1	30
Trabzon Bölge Liman Başkanlığı		
Tayfa	2	40
Odacı	1	30
Zonguldak Bölge Liman Başkanlığı		
Daktilo	1	40
Tayfa	3	40
Odacı	1	30
Yüksek Deniz Ticaret Okulu		
Hademe	11	30
Aşçı	1	60
Kapıcı	1	40
Taşıtlar		
Güverte Lostromosu	1	60
Makine	2	60
Ateşçi	6	50
Tayfa	6	40
Deniz Şoförü	1	75
Güverte Lostromosu	1	60
Hademe	2	30
Komiserlikler		
Odacı	1	30

1945 MALÎ YILI BÜTÇESİNİN BASINDAKİ YANKILARI

Esat Tekeli, 17 Mayıs 1945 tarihli 'Ulus' gazetesinde 'Yeni Bütçemiz Üzerine' başlıklı yazısında, şu değerlendirmeyi yapmıştır:[415]

« Büyük Millet Meclisi bütçe komisyonu, yedi aylık olan 1945 yılı bütçesi üzerindeki görüşmelerini bitirerek raporunu Kamutaya sundu. Önümüzdeki pazartesi günü bütçenin Kamutayda genel görüşmesine başlanacaktır.

Yeni bütçe hükûmetçe hazırlandığı sırada Avrupa harbi, henüz sona ermiş değildi. Harp o tarihte bitmiş de bulunsaydı, gene bir barış bütçesi yapmağa imkân olamazdı. Çünkü altı yıllık harbin dünya ekonomisinde ve Türk ekonomisinde husule getirdiği sarsıntılar, harp sona erer ermez ortadan kalkacak çeşitten değildir. Avrupa'nın mühim bir kısmı baştan başa tahribe uğramış, ulaştırma vasıtaları bozulmuş, istihsal kurumları yıkılmış, milyonlarca insan ölmüş veya yerinden ayrılmış, milyonlarca çalışan kol, istihsal alanından çekilmiş ve hemen bütün bir kıta sefalet içine düşmüştür. Bu büyük kayıpların telâfisi yıllara muhtaçtır. Bu yıllar geçinceye kadar ekonomi alanında normal şartlara kavuşmak kabil olmayacaktır. Bunun içindir ki, harp sonrası meselerile uğraşanlar, "harpten barışa geçiş" diye bir intikal devresi ekonomisi kabul ederek bu devrenin düzenlenmesine ait tedbirler düşünmüşlerdir. Memleketimiz, her ne kadar harbe eylemli olarak girmemişse de, 1939'dan beri bir millî savunma ve korunma rejimi altında yaşadığı ve harbin bütün dünyayı kaplıyan iktisadî inikâslarından masun kalmadığı için, harbe giren milletler kadar değilse bile ekonomi bakımından onlara yakın derecede elverişsiz şartlar içinde bulunmaktadır. Bu şartların daha ne kadar süreceği bilinemediği ve esasen başka memleketlerde harp rejiminde esaslı değişiklikler yapmadıkları için, normal durumun geldiğini veya 1945 bütçe yılı içinde geleceğini farzederek bütçemizi ona göre ayarlamak bahis konusu olamazdı. Bu bakımdan harbin devam ettiği bir sırada hazırlanan bütçe üzerinde, son günlerde harbin bitmesine rağmen komisyonca esaslı bir değişiklik yapmağa lüzum görülmemiştir.

Bununla beraber, barış şartlarına tedricî olarak yaklaşma devresi demek olan geçici devre ekonomisinin istekleri komisyonca düşünülmüş, raporda memleket ekonomisini ilgilendiren birçok hayatî konulara temas edilmiştir. Hayat pahalılığı, dünya fiyatlarına yaklaşma ve bunun için hem istihsal alanında, hem de malî alanda tedbirler alma, böylece dış ticaret imkânlarını sağlama meselelerile vergi konuları ele alınmıştır.

---

*415 **Ayın Tarihi**, No.: 138, Mayıs 1945, 236-237. ss.*

Gerçekten 1944 bütçe yılında istihsalimiz elverişli olduğu için ekmek tayınının artırılmasına imkân bulunmuş ve hattâ ekmeğin serbest fiyatının pahalı olduğu 1943 yılının ilk aylarında hayat pahalılığı endeksi (1938 yılı yüz itibar edildiği takdirde) 471 olduğu halde 1944'de (415)'e düşmek gibi az çok bir düzelme eseri de görülmüş ise de hem hayat pahalılığını hafifletmek, hem de yabancı memleketlere mal satabilmek için fiyat meselesi üzerinde esaslı şekilde durmağa, idarî ve iktisadî tedbirler almağa ve bu arada istihsal maliyetini düşürmeğe ihtiyaç olduğu gibi dış ticaret bakımından malî tedbir lüzum olduğu da meydandadır. Ancak fiyatları düşürmek için her maddenin memleketimizdeki ve dünya piyasasındaki fiyatlarını birer birer ele alarak farkları belirtmek ve bu farkların ne kadarının istihsali ucuzlatmak, ne kadarını malî tedbirler yolile eritilebileceğini hesaplamak ve bu arada yabancı paralarının, kendi memleketlerindeki alım kuvvetlerini ve hangi istikametlere yöneldiklerini gözönüne almak gerekeceği için çok nazik bir iş olan bu ayarlamanın bilgili ve dikkatli bir incelemiye muhtaç olduğunu takdir eden komisyon, esasen hükûmetin de üzerinde kurduğu bu konuların tetkikini dilemiştir.

Komisyonca bütçe üzerinde yapılan değişikliğin esası da şundan ibarettir. Hükûmet projesinde 1945 bütçe yılı için (371,4) milyon lirası âdi ve (224,4) milyon lirası olağanüstü olmak üzere (595,8) milyon lira gider teklif edilmekte bu masrafın (530,2) milyon lirası vergi gelirlerile ve 65,6 milyon lirası da kredi ve istikrazla karşılanmakta idi. Bütçenin komisyonda görüşülmesi sırasında on aylık tahsilât rakamları da alınmış olduğu için gelirlerin (7,6) milyon lira daha fazla hasılat getirebileceği tahmin edilmiş ve bu tahmin fazlası, hükûmetin projesinde bulunmıyan bazı lüzumlu masraflara serpiştirilmiştir.

Gelir ve giderlerin bu suretle artışından sonra bütçenin âdi ve olağanüstü gider toplamı (603,4) milyon liraya ve gelir toplamı (537,8) milyon liraya çıkmış, komisyonda bütçeye eklenen giderler, gelir tahminindeki fazlalıkla karşılandığı için kredi ve istikrazla kapatılacak kısım, gene (65,5) milyon lirada kalmıştır. Bu bütçe açığı, bütçe giderlerinin toplamına nispetle yüzde on bir tutmaktadır.

Yeni bütçe yılının memleketin iktisadî kalkınmasını kolaylaştıracak ve tahminimizi aşacak elverişli şartlar içinde geçmesini diliyelim. »

Mümtaz Fâik Fenik, 22 Mayıs 1945 tarihli 'Ulus' gazetesinde 'Harp İçinde Altıncı Bütçemiz' başlıklı yazısında şunları yazar:[416]

« Maliye Bakanımız, 1945 yılına ait 7 aylık bütçeyi Büyük Millet Meclisi'ne sunarken realist bir devlet adamına hâs açıklıkla ve tam modern bir maliyeci

416 ***a.g.e.****, 259-261. ss.*

diliyle konuşmuş, malî durumumuzu ve bununla paralel olan millî kalkınmamız yolundaki çalışmaları, gerçekler dışında hiçbir nazariye ile süslemek lüzumunu duymadan milletin gözü önüne sermiştir. Bütçemizde giderler 603.404.824 liradır. Buna karşılık gelir 537.843.000 lira olarak tahmin edilmektedir. Arada 65,5 milyon lira kadar bir açık vardır. Bu açık da bu yıl iç istikrazlarla temin olunacaktır. Fakat bu farka düpedüz açık ismini vermek doğru mudur milmeyiz. Çünkü devlet tahvillerine halkın geçen yıllarda gösterdiği büyük ilgi meydandadır. Çıkarılan tahviller en kısa bir zamanda derhal müşteri bulmuş kapatılmıştır. Bu yıl da halkın devlet tahvillerine karşı göstereceği itibar ve alâkanın çok yakından şahidi olacağımıza asla şüphe etmiyoruz.

Bütün dünyada harbin tesirleri olanca şiddetile devam ederken ve kıymet âbideleri bir anda yıkılırken ve her yerde millî savunma için gereken en şiddetli tedbirler alınırken tamamile denk bir bütçe ile Meclis önüne gelmenin zorluğu ve hattâ imkânsızlığı herkes tarafından takdir edilir sanırız. Fakat aradaki fark, milletin devlete karşı gösterdiği büyük güvenle kapandıktan sonra da artık böyle bir bütçeye denk değildir demenin de imkânı yoktur kanaatindeyiz.

Hükûmet bütçeyi tanzim için, emisyonlara başvurmamıştır. Ekonomimizin ve dış ticaretimizin düzenlenmesinde ağır tedbirler yoluna gitmemiştir. Bu, Sayın Maliye Bakanımızın söylediği gibi her devletin erişemiyeceği bir mazhariyettir.

Şurasını bilhassa gözönüne almak gerektir ki, Türkiye, senelerdenberi, büyük bir kalkınma yolundadır. Osmanlı İmparatorluğunun bize bıraktığı yıkık, viran ve istilâya uğramış bir toprak üzerinde, yepyeni kuvvetlerle taze ve dinç bir vatan kurduk. Milletimiz Cumhuriyet devrile müstehlik olmaktan çıkmış ve tam müstahsil bir karakter almıştır. Yokluktan varlığa doğru giden bir yolda her sahada, ekonomide, tarımda, bayındırlıkta ve bilhassa kültür alanında birçok masraflar ihtiyar etmek zorunda bulunuyorduk. Fakat bu masraflar, yok edilmiş servetler değil, belki doğrudan doğruya istikbale hazırlık olan istihsal sermayeleridir. Bunlar bizim tarih boyunca, gelir kaynaklarımız, refah kaynaklarımız olmuştur. Millî kurtuluş ve kalkınma programlarımızın gerçekleştirilmesi için 1945 yılı yedi aylık bütçesine konmuş olan ödeneklerin toplamı olan 60 küsur milyon lira, gelirle gider arasında iç istikraz karşılığı olarak tahmin edilen 65,5 milyon lira ile karşılaştırılırsa, bu istikrazlarla doğrudan doğruya bir istihsal sermayesi vücude getirileceği daha açık bir surette göze çarpar. Sayın Maliye Bakanımız diyor ki: "Devlet maliyesi ile ekonomi bir bütün teşkil eder." Biz, daha ileri giderek diyebiliriz ki, sade devlet maliyesi ile ekonomi değil, belki bütün bayındırlık işleri, ulaştırma işleri, millî eğitim işleri ve millî sağlığımız bir bütün teşkil eder. Mem-

lekette teknik öğretime verilen önemin ve sağlık savaşlarındaki başarıların millî ekonomimize yapacağı müspet ve hayırlı tesirleri gözönünden uzak bulundurabilir miyiz? Her cepheden millî kurtuluş için üzerimize aldığımız ödevler vardır. Bu ödevleri, en sıkı ve en zor harp yıllarında dahi cesaretle ve azimle başarmağa devam ettik. Bu arada harbin doğurduğu birçok zaruretleri de karşılamasını bildik. Millî savunmamız için aldığımız tedbirler çok büyüktür. Tehlikeler karşısında her an vatanı koruma hazırlığı içinde bulunmamız gerekti. Bu hem olağanüstü bir yığın masraflar yapılmasını zarurî kıldı, hem de birçok müstahsil unsurlarımız, doğrudan doğruya müstehlik duruma girdi. Buna rağmen bütçe komisyonunun raporunda belirtildiği gibi 1944 yılında, memleketin istihsal durumu diğer senelere göre fazladır. Bu da olağanüstü bir gayret ve çalışmanın meyvalarıdır. Bütün yollar kapanmış, dış ticaretimiz çok zor anlar geçirmiş olmasına rağmen sıkıntıları mümkün mertebe azaltmak için elden gelen yapılmıştır. Bu defa da memurların ve vatandaşların yüklerini, hafifletmek için çeşitli zam ve yardımlara 7 aylık bütçede ayrılmış olan para 77 milyon lira etrafındadır. Bu, denkleşme için yapılacak iç istikraz miktarile ve millî kalkınmamız için ayrılan para ile mukayese edilmeğe değer sanırız. Ayrıca gene Maliye Bakanımızdan şunu da öğrenmiş oluyoruz ki, müstahsillerimizden alınan çeşitli vergilerin birleştirilmesi ve nisbetlerinin tedricen indirilerek normal şartlar hadlerine icrai da incelenmekte olan bir tasarı ile sağlanmaktadır. Vergi meselesinde yaşama zorluklarını azaltacak tedbirler de alınmaktadır.

Biz bu satırları etrafı gülpembe göstermek maksadile yazmıyoruz. Zorlukları yenmek durumunda bulunduğumuzu unutmıyalım. Olağanüstü hâdiselerin doğurduğu olağanüstü zaruretleri elbette ki hesaba katmak lâzımdır. Bu zaruretleri her vatandaş, daima en geniş bir anlayış zihniyetile karşılamış ve ona göre kendisine düşen ödevi idrak etmiştir. Şüphesiz, harp yüzünden yapılan olağanüstü giderler ortadan kalkınca, vatandaşlara yüklenen külfetler de o nisbette azaltılacaktır. Her şeye rağmen hükûmetin fiyatlar ve hayat pahalılığı meselelerini de önemle ele aldığını memnunlukla görmekteyiz. Gerçi bunlar henüz halledilmiş değildir: Fakat 1938 yılına göre 1943'de 471 olan hayat pahalılığı endeksinin 1944 yılında 415'e düştüğünü kaydetmek lâzımdır. Aradaki fark büyük değilse de düşüşe doğru gidişi göstermek itibarile önemli ve sevindiricidir.

Vatandaş huzur ve refahını millî kalkınmamızla, millî savunmamızla muvazi olarak sağlamak endişesile çalışan ve harbin doğurduğu bütün zorluklara rağmen bu vatanın selâmetini daima en kutsal bir vazife olarak ele almış bulunan Sayın Saracoğlu hükûmetine yeni bütçe münasebetile bu sütunlardan şükranlarımızı sunmak borcumuzdur. »

Asım Us, 23 Mayıs 1945 tarihli 'Vakit' gazetesinde yayınlanmış '1945 Bütçesi' başlıklı yazısında şunları ifâde eder:[417]

« Büyük Millet Meclisi malî yılın takvim yılı ile birleştirilmesinden dolayı bu defa yedi aylık bir süre için hazırlanmış olan 1945 senesi bütçesinin müzakeresine başladı. Bu münasebetle Maliye Bakanımız yeni bütçenin özel karakterini belirten bir nutuk söyledi. Milletvekillerinden bazıları hükûmetin malî ve iktisadî siyaseti üzerinde tenkitler yaptı. Başbakan Şükrü Saracoğlu bu tenkitleri açık bir kalb ile karşıladı. Devlet maliyesinin ve millî ekonominin yarını hakkında inandırıcı sözler söyledi.

Geçen harp senelerinde olduğu gibi 1945 bütçesinde de devlet giderleri ile gelirleri arasında açık vardır. Giderlerin toplamı 603.401.824 lira ve gelirlerin toplamı 537.443.000 lira olduğuna göre açık 65.561.821 liradır. Bütçede bu açığın istikrazlar ve bonolar ile karşılanacağı gösteriliyor.

Bu dünyada herhangi bir şey hakkında mutlak olarak iyi veya kötü hükmü vermek doğru değildir. İyilik veya kötülük o şeyi çerçeveliyen haller ve şartlara göre değişir. Mutlak surette kötü görünen bir şeyi bazan büyük bir iyilik sayılır. Nitekim harp yılları içinde Cumhuriyet hükûmetinin Meclis'e getirdiği açıklı bütçeler böyledir. Türkiye'nin bütün dünyayı yakıp yıkan harp seneleri içinde Cumhuriyet maliyesinin bütün taahhütlerini yerine getirebilmesi ve bir taraftan bir milyona yakın askerî millî savunma hizmetinde ayak üstünde tutarken diğer taraftan memleketin imarı ve kalkınması yolunda ileri hamlelerine devam edebilmesi takdirlere değer bir başarıdır.

Bununla beraber Başbakanın Meclis'te tenkitlere cevap verirken işaret ettiği gibi hükûmet millî savunma, imar ve millî kalkınma istikametinden gayretlerden ayrı olarak harp yıllarının darlıkları arasında 110 ton altın birikmiştir; Bu suretle bugün Merkez Bankasının elindeki altın stokunun toplamı 200 tonu bulmuştur. Ayrıca yine Merkez Bankasının elinde 52 milyon liralık döviz vardır. Bunların ikisi birleştirilince 35 milyon altın lira değerinde bir varlık meydana gelir. Burada bir kıyaslama yapmak için hudutları Tuna'dan Basra'ya kadar uzanan imparatorluk devrinde devlet bütçesinin altın lira ile hiçbir vakit 25 milyon lirayı geçmediğini hatırlamak yerinde olur ve yine imparatorluk tarihinde bir milyon altın liranın hiçbir zaman devlet hazinesinde bir arada toplanmadığını da herkes iyi bilir.

Sonra Toprak Ofisinin elinde bulunan hububat stoklarının miktarı 850 bin tonu bulmuştur. 1942, 1943 yılında memleketin yiyecek kıtlığından çektiği sıkıntılar düşünülürse bu stokların altın stoklarından kat kat kıymetli bir nimet olduğu

417 ***a.g.e.****, 263-265. ss.*

teslim edilir. Nihayet yıllardanberi Cumhuriyet hükûmetinin bütçe yardımı ile yaptığı şimendiferler, fabrikalar ve işlettiği madenler kıymetçe milyarları bulur.

Fakat göğsümüzü kabartan bu varlıkları gösterirken malî ve ekonomik alanda zayıf noktalar üzerine işaret etmek lâzımdır. 1939 yılında 300 milyon etrafında dolaşan mütedavil paramızın toplamı bugün milyarı bulmuştur. Devletin konsolid ve dalgalı borçları toplamı 1 milyar 384 milyona çıkmıştır. Diğer taraftan umumî hayatta pahalılık belâsının sıkıcı baskısı hâlâ şiddetle devam ediyor. Bu yüzden hem halkın geçinmesi zorlaşıyor, hem de milletlerarası iktisadî münasebetlerimiz güçleşiyor.

İşte malî ve iktisadî bakımdan hükûmet için bundan sonra üzerinde ehemmiyetle durulacak olan meseleler bunlardır. Yeni sene bütçesini tetkik eden encümen raporu bu meselelerden bazılarını açıklamıştır. Maliye Vekilimiz de bütçe açış nutkunda umumî hatlar ile bu meselelere işaret etmiştir. Devletimizin elinde bulunan varlıklar iyi kullanıldığı takdirde bu meselelerin çözülmesi imkânsız şeyler değildir. Hükûmetten beklediğimiz bu yolda başlıyan hazırlıklara sürat vermesidir. »

Asım Us, 24 Mayıs 1945 tarihli 'Vakit' gazetesinde de şunları kaleme almıştır:[418]

« Büyük Millet Meclisi'nin esaslı prensiplerinden biri halk hizmetini amaç tutan giderlerde asla kısıntı yapmamak, hükûmetin icraatında elini ayağını bağlıyacak zorluklara mahal vermemektir. Bütçede harp yıllarının büyük malî ağırlıklarına rağmen bayındırlık, eğitim vs. gibi hizmetlere ayrılan ödenekler bunun açık delilidir. Nitekim bu defa 1945 senesi için hazırlanan yedi aylık giderler bütçesinde dahi 418.936.000 liralık toplam içinde kapital tesis ve ikrazlar için 60.521.000 lira ayrılmıştır.

Fakat memleketin ve milletin yükselmesi ve kalkınması için fedakârlık yapmak ne kadar lüzumlu ise karşılığında maddî veya manevî bir fayda beklenmiyen giderleri kaldırmak da o kadar zarurîdir. Zira bütçeye giren giderlerin her nevi nihayet vergi şeklinde halktan istenecektir. Hayat pahalılığının büyük halk kütlesi için getirdiği zorlukları hafifletebilmek ancak bu türlü giderleri tasarruf etmekle mümkün olabilir. Hele bütçenin giderleri gelirlerinden fazla olduğu zamanlarda bu tasarruf birinci derecede ehemmiyetli bir vazife mahiyetini alır. Devlet teşkilâtında kesilmesi gereken bu türlü giderler vardır. Fakat prensip noktasından bu kadar açık olan bu işi tatbikata gelince gerçekleştirmek kolay olmuyor. Bunun sebebi ya esasında yanlış kurulmuş olmasından, yahut, zamanla vazifesi kal-

*418 **a.g.e.**, 265-266. ss.*

madığından veya kıymetini kaybettiğinden kaldırılması lâzım gelen teşkilâtların doğrudan doğruya idareciler tarafından kesin zaruret olmadıkça ilgasına karar verilememesidir. Bütçenin Meclis'te incelenmesi sırasında dolambaçlı yollardan bu nevi giderlerin ilgili daireler tarafından müdafaa edilmesindendir.

Bütçenin giderlerinde gerçek bir tasarruf sağlamak için pratik bir yol vardır; bu yol bütçe encümeni tarafından her daireye ait giderler bütçesinin maddeleri ve fasılları üzerinde tasarruf tartışmasına girişmemek ve muayyen maddeler ve fasıllar istisna edilmek üzere her bakanlığın bütçesinden % 20 tenzilât yapmak, fakat bu tasarrufun maddeler ve fasıllar üzerinde dağıtılmasını bakanlıklara bırakmaktır; bunun dışında daha fazla tasarruf sağlıyan memurlara da mükâfat vermektir.

Millî mücadelenin son senelerinde, yani Cumhuriyetin ilânı sıralarında devlet teşkilâtındaki memurların sayısı 80 bin olduğu halde şimdi bu miktarın 300 bini bulduğu söyleniyor. Hiç şüphesiz bugünkü devlet teşkilâtı Cumhuriyetin ilânı sıralarında hatır ve hayale gelmiyen bir takım yeni vazifeler almıştır. Bu yeni vazifeler elbette yeni teşkilâtlara ve giderlere ihtiyaç gösterir. Bununla beraber bugünkü devlet dairelerinin her birindeki ikinci ve üçüncü derecedeki teşkilâtların ne derecelerde hakikî zaruretlere, hattâ ihtiyaçlara dayandığı belli değildir. Hakiki ihtiyaçlara dayanmıyan teşkilâtları ancak bunların başında fiilen bulunanlar kesin bir zaruret karşısında gösterebilir. »

Necmeddin Sadak, 25 Mayıs 1945 tarihli 'akşam' gazetesinde, 'Yeni Bütçe Dolayısile Maliye Bakanının Nutku ve Türkiye'nin Yarınki Durumu' başlıklı yazısında şu görüşleri ifade eder:[419]

« Bütçe konuşmalarının açılması dolayısile Maliye Bakanı Nurullah Sümer'in Millet Meclisi'nde söylediği nutuk maliye işlerinin kavranış ve inceleniş tarzı hakkında yeni bir çeşni vermiştir. Denebilir ki ilk defa olarak bütçe, sadece gelir gider rakamlarının artıp eksilmesini gözönünde tutan klasik "Fiskal" zihniyetten çıkmış, devlet maliyesini memleket ekonomisile bir arada görmek ve yürütmek istiyen realist ve ilmî bir telâkkiye bürünmüştür.

Yeni bütçe hakkında teknik hesap incelemelerine girmeksizin, maliye ve bütçe işine soktuğu bu yenilikten dolayı Maliye Bakanını tebrik etmek isteriz.

Bu yeni görüş, bütçe açıklarını kapamak, vergileri artırmak, yeni vergiler koymak, yahut masrafları kısmak gibi her türlü bütçe denklik tedbirlerinde yalnız devlet hazinesinin o seneki ihtiyaçlarını düşünmekle kalmıyacak, daha ilerisini de gözönünde tutarak, bu malî tedbirlerin memleket ekonomisi üzerinde yapacağı tesirleri de uzak görüşle hesaba katacaktır.

---

*419 **a.g.e.**, 266-269. ss.*

Maliye ile ekonomi arasında sıkı münasebet arıyan bu zihniyetin, Maliye Bakanını bu seneki bütçede, harp sonu ekonomi meseleleri hakkında şimdiden ne derece ciddî kaygılara soktuğunu görerek sevindik. Nurullah Sümer haklı olarak diyor ki: "Sağlam bir malî bünyenin asıl şartı sıhhatli ve verim kabiliyeti yüksek bir ekonomi olduğuna göre harp sonunda sağlam bir maliye ve sıhhatli bir ekonomi tesis ve idame etmenin çarelerini düşünmek bilhassa bugünün en önemli konusunu teşkil etse yeridir."

Türkiye'nin, gerek kendi bünyesi içinde, gerek dünya ile alışverişlerinde birçok güçlüklerle karşılaşacağı şimdiden görülüyor ve söyleniyor. Başlıca iki mesele içerde ve dışarda, bugünden göze çarpmaktadır: İhracat mallarımızın dünya piyasasına göre fiyat yüksekliği; fabrikalarımızın başka memleketlerle yarışamıyacak maliyet fiyatı ve bunun hayat pahalılığına tesiri.

Harp sonunda normal şartlar geri dönerek milletlerarası münasebetlerde sadece karşılıklı maddî menfaatler hâkim olmıya başladığı vakit, mallarımızı bugünkü fiyatlarla nasıl satacağız ve içerde millî endüstrinin kabarık fiyatlarını dış rekabete karşı gümrük duvarlarile nasıl tutabileceğiz?

Bu noktalara Meclis bütçe komisyonu da raporunda ehemmiyetle dokunmuştur. Bu raporda deniyor ki: "Harbin yarattığı anormal ve geçici âmiller bir müddet sonra ortadan kalkınca fiyatların biraz daha gerilemesi mümkün olsa dahi endüstri ve tarım alanlarında tatbik edilmekte olan himaye politikası ve para miktarının artması ile ilgili âmiller devam edip gittikçe genel fiyat seviyesinde önemli bir düşüklük beklememek gerekir."

Maliye Bakanına göre, harp sonu ekonomik tedbirleri nelerdir?

Nurullah Sümer'in bütçe nutkunda bu suâlin henüz açık cavapları yoktur. Yalnız, bütün memleket efkârının güvenle öğreneceği nokta şudur: Türk lirasının dövizler arası kıymetinin bir revizyona tâbi tutulacağı hakkındaki rivayetler, nutkun Türk parasından bahseden kısmında en kesin açıklıkla yalanlanmıştır. Fiyat indirme tedbiri olarak Türk parasının kıymetine dokunmak bugünkü şartlar içinde asla bahis mevzuu değildir.

"Harp sonrası bakımından millî ekonomimizin, önümüze çetin meseleler koyacağında şüphe yoktur" diyen aydın Maliye Bakanı, bu meselelerin başlıca çözüm şartlarını yeni açılacak dünya politikasında bekliyor: Her şeyden önce harp sonrasında milletlerin meşru iktisadî ihtiyaçlarının lâyık oldukları önemle nazarı dikkate alınacağını ummakta ve bunun, bir taraftan dünya ekonomisinin yeniden gelişmesi, diğer taraftan da insanlık âleminin refahı için zarurî görmekteyiz." Bu satırlar, hiç şüphesiz, her milletin inkişaf imkânlarını gözönünde tutan milletlerarası bir alışveriş, gümrük ve endüstri hayatının en az hodbin, adalete en uygun

ifadesidir. Bizden mal alacak ve bize mal satacak büyük memleketlerin, her milletin kendi bünyesinde iktisadî muvazeneleri zorlamadan ve tabiî imkânlarile mütenasip sanayileşme hareketine engel olmıyacak bir politika gütmelerini gönül arzu eder. "Harp sonrasında milletlerarası para işlerinde emniyet ve istikrar, milletlerin iktisadî tamamiyetini koruyacak prensipler" istiyen Maliye Bakanımız, İstiklâl Mücadelesinden beri Türk siyasetine hâkim olan esasları en güzel şekilde belirtmiştir. Fakat, gelecek dünyada hangi prensiplerin hâkim olacağını bilmediğimiz, daha doğrusu yeni dünyada siyasetinde himayesiz gümrüklere, serbest alış verişe doğru bir temayül sezdiğimiz için iktisadî kalkınma ve dünya şartlarına uyma gayretlerimizi "statik" bir dış politikadan değil, "dinamik" iç icraattan beklemek daha doğru olur sanıyoruz. Maliye Bakanı, bu ekonomik tedbirlerin ilgili Bakanlıklar arasında konuşulup hazırlandığını haber veriyor. Bu hazırlıkta biraz geciktiğimizi itiraf etmek gerektir. Herhalde yurt ekonomisine göre bir dünya iktisat siyaseti ummaktan ziyade, yurt ekonomisini dünya iktisat şartlarına uydurmak, hükûmetin ve bir ilim adamı olan Maliye Bakanımızın da siyaseti olmak gerektir.

Dünya harbi Türkiye ekonomisini de çok sarsmıştır. Maliye Bakanının da samimiyetle anlatmak istediği gibi, genişliğini ve tesirlerini önceden belki pek iyi kestiremediğimiz bu harbin başında ve beş yıldır, bütçe denkliğini bozmadan harp ihtiyaçlarını, yani ordu masraflarını karşıladık, fakat hayat pahalılığı gibi buhran devrinin ekonomi muvazenesini temin edemedik. Bundan başka, dış ticaretimiz de harp yüzünden büyük zararlar görmüştür. Maliye Bakanı dış ticaretimizin 1944'de aktif olduğunu, 1943 yılı (200) milyona varan ithalâtın 1944'de (164) milyona düştüğünü memnuniyetle söylüyor. Bu aktiflik döviz bakımından bir kazanç temin etmiş olabilir ve ithalâtta bu azalma normal şartlar altında görünseydi çok hayırlı sayılırdı. Fakat bugün memleket için ancak sıkıntı doğuran anormal bir haldir.

Arada geçirdiğimiz çetin günler kadar, önümüzde geçireceğimiz zor dönemler var. Devlet geliri ve bütçe durumu, nihayet memleket ekonomisi, başarılacak en güç işlerimiz olacaktır. Bunu karşılamanın ilk ve en basit çaresi, Müstakil grup Başkan Vekili Ali Râna Tarhan'ın da dediği gibi, tasarruftur. Bu yıl, yedi aylık bütçede, muhtelif daireler masraflarından 70 milyon lira tasarruf edilmiştir. Maliye Bakanı için bu, ilk başarıdır. Bu ilk imkân gösteriyor ki devlet dairelerinde israf biraz daha azalınca, gelecek yıl yüz milyon lira tasarruf edilebilecektir. Maliye Bakanı bunu ummaktadır.

Düşünmeli ki bütçenin yüzde kırkı yalnız memur maaşlarına gitmektedir. On beş yıl önce sayısı yetmiş üç bini bulan memurlar, şimdi üç yüz bini aşmıştır. Böyle bir işletme şekli, hiçbir işte verimli olamaz. Endüstri maliyetinde de pahalılık tesirleri yapan bu memur çokluğuna çare bulmak Maliye Bakanının başlıca kaygısıdır.

Genç ve değerli Bakandan beklediğimiz daha esaslı tedbir, maliye sistemimizi baştan başa ıslah etmek, devlet gelirini mümkün olan en sade, en kolay, toplanması en az masrafa ve en az takdir ve tahmin hakkına bağlı modern usullere sokmaktır.

Türkiye Cumhuriyeti büyük işler başarmıştır. Memleket içindeki yirmi yıllık imar hareketi -bezgin veya alışkan ruhları ve kötü niyetlileri tatmin etmese de- en az müsamahalı yabancıları bile hayrete düşürüyor. Bundan sonra yapılacak işlerde iyi seçilmiş, iyi sıralanmış, ilk öğretimden sağlık kaygısına ve su meselelerine kadar hepsine hız verilmiştir. Yakın gelecekte bunların başarılması memleketin ve milletin çehresini değiştirecektir. Bu mesut ülkenin yalnız beş yıl sonrasını düşünmek insana şimdiden sevinç heyecanı veriyor.

Harp içinde çektiğimiz ve bir türlü yoluna koyamadığımız ekonomi ve ticaret zorlukları, geçim sıkıntıları ne kadar büyük olursa olsun, hiç unutmamak lâzımdır ki Türk milletinin beş yıldır çektikleri, bütün Avrupa'nın katlandığı felâketler yanında saadettir. Yangın yerine dönmüş, büyük mamureleri taş yığını haline gelmiş Avrupa ortasında tek damı yıkılmamış, tek adamı ölmemiş bir vatan içinde yaşıyoruz. Millet az ve zor yedi, fakat Avrupa milletleri gibi toptan aç kalmadı.

Bu büyük, görülmemiş eseri başaranlar, yarınki çetin durumu da karşılıyacak kudrettedirler. Yarını ümitle beklemekte haklıyız.

Yeni yıl bütçesinin verdiği düşünceler bunlardır. »

Şevket Bilgin, 25 Mayıs 1945 tarihli 'Yeni Asır' gazetesinde, 'Beklenen Sonuç' başlıklı yazısında şu değerlendirmeyi yapar:[420]

« Son bir yazımızda ehemmiyetle işaret ettiğimiz gibi B.M. Meclisi'nde, bakanlıklar bütçeleri etrafında hararetle devam eden müzakerelerden memleketimizin istikbalile ilgili ve cidden çok ümit verici olduğu kadar yol gösterici, hattâ terbiye edici birçok hakikatler fışkırmaktadır. Bazan sinirlilik havası içinde yapılan tartışmalarda bile harp ertesi durumumuzu muhtemel buhranlardan korumak suretile kuvvetli inkişaflara en elverişli olarak düzenlemek arzusu hâkimdir.

İkinci Dünya Harbinin omuzlarımıza yüklediği muazzam mesuliyetler, tam altı yıl, muhtelif alanlarda hamlelerimizi asgarî hadde indirmeğe bizi zorlamakla kalmamış, büyük halk kütlelerinin hayat seviyesini de durmadan insafsızca darbelemiştir.

Avrupa'da harp sona erince, gözler, derhal bu fevkalâde durumun sebebiyet verdiği tahditler üzerine çevrilmiştir. İşlerin bir dakika evvel normalleşmesi âdeta sabırsızlıkla isteniyor. Ancak olağanüstü şartlar yaratan korkunç sebepler acaba büsbütün ortadan kalkmış mıdır? Bunu kimse iddia edemez. Zira maalesef

*420 **a.g.e.**, 269-271. ss.*

kıtamızda hâlâ sayısız kasırga yuvaları saklıdır. Hâlâ ufukların maverasında ne zaman dağılacağı bir türlü kestirilemiyen fırtına bulutları vardır. Bununla beraber, insanlığın geçirdiği müthiş imtihandan sonra olsun yeni felâketleri önlemeğe mutlaka muktedir olacağı kanaatidir ki dünyanın her tarafında ve ayni zamanda memleketimizde barış yıllarına vakit kaybetmeden hazırlanmak iştiyakını kuvvetlendirmiştir. İşte büyük Meclis'te bütçeler konuşulurken hep bu inancın tepkileri beliriyor. Bugünün ve yarının başta gelen dâvalarına bariz hassasiyetle el konduğu muhakkaktır. Başta gelen dâvalar deyince, her aydın vatandaş bunun evvelâ köy dâvası olduğunu anlamakta tereddüdedemez. Köyler kalkınmasının ilk temeli inkılâbımızla birlikte atılmıştır. Büyük Atatürk'ün her fırsat düştükçe tek refah yolu olarak işaret ettiği asıl tükenmez kaynak da odur.

Saltanat rejiminin hiçbir zaman nüfuz etmeğe lüzum görmiyerek bir sömürge şeklinde idare ettiği köyler, umumî hayatımız üzerinde şümullü, hâkim nüfuzlarını ve tesirlerini elle tutulur hale koyacak duruma gelmeğe şiddetle muhtaçtırlar. Demokrasimizin nesillerden beri özlenen en güzel esere vücut verebilmesi için de buna ihtiyaç vardır. Müteveffa Roosevelt'in meşhur dört hürriyeti arasında yoksulluktan kurtulma hürriyetine verdiği mânayı biz ancak köylü ve köyler dâvasını halletmekle başarabiliriz. Kökünden lâyıkile beslenmiyen bir ağaç ne derece cılız ve verimsiz olmağa mahkûmsa ana kaynağı bakımsızlıktan kurtulmamış bir millet için mukadder olan şey de hakikî refaha ve yükselişe hasret çekmekten ibarettir. Türk milleti, daha Kurtuluş Mücadelesini yaparken bu gerçeği anlamıştır. Bu gün de, kendini bilen her vatandaş köyler dâvasını özel menfaat düşünceleri üstünde mütalea etmenin hayatî bir zaruret olduğundan şüphe edemez. Aziz Türkiyemizi dünyanın ileri memleketleri arasında lâyık olduğu mevkie çıkarmanın başka çaresi yoktur. Bir kere bu söz götürmez prensip üzerinde birleştikten sonra geçici tedbirlerle yetinmiyerek yıllara bölünmüş koskocaman bir plân etrafında çalışmalarımızı teksif etmeğe mecburuz. Kanaatimizce, köyler kalkınmasında, her şeyden evvel idare edenlerle edilenler arasında bu başta gelen dâvanın türlü hususiyetlerine birlikte nüfuz etmeği mümkün kılan canlı kaynaşmaların büyük önemi vardır. Daha doğrusu köylerin kalkınması, köyü tanımak, köylüye inanmakla kabildir. Türk milletinin beşte dörde yakın çokluğunu teşkil eden köylüyü hâlâ visayete muhtaç bir çocuk sanarak onun görüşlerine ve duyuşlarına itibar etmiyen bir zihniyetin bu memlekette artık yeri olamaz. Zira köylümüz, dertlerinin ve ıstıraplarının sebeplerini bildiği kadar iyi rehberlere, hakikî mürşitlere gönülden bağlanmayı da bilir. Bazı ilçeler, bucaklar ve köylerde müşahede edilen sevinçli inkişaflar bu hakikate ulaşmış idare adamlarının köylü ruhiyatına iyiden iyiye nüfuz etmeleri sayesinde elde edilmiştir. İdarî teşkilâtımızda "komün" sistemine doğru gitmek, iş görülmesine engel olan formaliteleri azaltmak, idarecilere daha fazla mesuliyet yüklenmelerini sağlıyacak yetkiler vermek

bir zarurettir. Tâ ki idareciler, yalnız kötü yaptıkları işlerden sorumlu tutulmakla kalmıyarak imânlara göre yapmağa mecbur oldukları halde yapamadıkları işlerden dahi sorumlu tutulabilsinler.

Köyümüzü istihsal kudretile mütenasip en büyük müstehlik haline koyarak hayat seviyesini yükseltecek bir kalkınmanın esas şartları devlet çapında bir plânlaşmıya dayanır. Toprak dâvası donatım işleri, kredi meselesi, sağlık ve bayındırlık işleri köyler, bucaklar ve ilçelerimizin dayanışma ruhu içinde topyekûn ele alınmalıdır. Bu bakımdan en büyük dâvamızın bütün bakanlıkları birden ilgilendiren bir kalkınma plânı çerçevesi içinde realize edilmesi icabeder.

Komşu vilâyet valilerinden biri, birgün kendisile görüşürken bana aynen şunları söylemiştir: "Bayındırlık Bakanına ilimizi ziyaretinde idaresi bana mevdu olan bölgenin hakikî hâkimi Menderes olduğunu söyledim. Menderes'i her bakımdan ıslah etmenin bütün teşebbüslerimize hayat verecek değer taşıdığını anlattım." Bu çok canlı, çok özel bir görüştür. Tabiatla mücadelenin yolları keşfedilmeli, tabiata her yönden hâkim olmak imkânları elbirliğile hazırlanmalıdır. Bu yapılmadıkça köy kalkınma hamlelerimizin istendiği kadar feyizli olması elbette mümkün olamaz. İşte B. M. Meclisi'nde bütçe vesilesile yapılan görüşmelerden biz böyle bir sonuç bekliyoruz. »

Kemal Turan, 28 Mayıs 1945 tarihli 'Ulus' gazetesindeki 'Bütçe Konuşmaları' başlıklı yazısında, 1945 malî yılı bütçesini şöyle değerlendirir:[421]

« Milletvekilleri geçen hafta devlet bütçesile uğraştılar. Geçen pazartesi günü Maliye Bakanının geniş bir izahile başlıyan bu çalışma haftanın her günü geç vakitlere kadar devam etti. Devlet bütçesine ait konuşmalar, girdiğimiz hafta içinde de devam edecek, sonra sıra katma bütçelere gelecektir.

Devlet bütçesi, her yıl birçok memleket meselelerinin ele alınmasına fırsat verir. Onun tümü üzerinde konuşulurken bir yılın maliye ve ekonomi olayları incelenir, devlet politikasının bu olaylar üzerindeki tesiri aranır ve gösterilir. Her bakanlığa ait bölümlerin başında ise, o bakanlığın sorumluluğuna giren işler konuşulur.

Bütçe konuşmaları, geçmiş olayların bir hesaplaşmasından çok, gelecek için istenen ve aranan şeylerin bir toplamıdır. Milletvekilleri, eldeki bütçenin rakamlarına bağlı olsun olmasın, yalnız yeni yıl içinde değil, çok ilerde yapılacak dilekleri de Kamutay kürsüsünden bir memleket işi haline korlar, milletvekillerinin bilgisine sunarlar, onlara hükûmetin ilgisini isterler. Dileklerin bir kısmı belli bir çevrenin bir seçim dolayının ihtiyacını kavrar, bir kısmı da hükûmetçe alınması istenilen bütün yurda ait bir tedbir olur.

---

*421 **a.g.e.**, 273-275. ss.*

Milletvekilleri için, Kamutayda herhangi bir kanun konuşulur ve bir karar alınırken yalnız o konu üzerinde düşüncelerini söylemek fırsatı vardır. Bunun dışında gene usuller ve kaideler, milletvekillerine, herhangi bir memleket meselesini Kamutayın gündemine getirmeleri imkânını verir. Ancak bütçe konuşmaları kendiliğinden böyle bir fırsat ve imkânı hazırladığından yıl içinde dokunulmuş olsun olmasın her milletvekili, düşüncelerini ve dileklerini söyler ve bir cevap verilmesini ister.

Devlet bütçesi, bütün devlet işlerini kavrar. Gelecek yıl, büyük idare mekanizmasının işleyişine kaynak olacak bütün rakamlar o bütçenin içindedir. Böylece milletvekillerince ileri sürülebilecek herhangi bir düşünüş ve dilek de o rakamlar arasında yer alır. Şayet yeri yoksa bile milletvekilli kendi dileğine de bir yer verilmesini istiyebilir. Kısaca bütçe konuşmalarının, ifadesine imkân verdiği memleket meseleleri hudutsuz ve kayıtsızdır.

Bütçe konuşmalarının büyük rakam değişikliklerile neticelenmediği bir gerçektir. Milletvekilleri Kamutay kürsüsünden daha bir çok işlerin yapılmasını isterlerken bunu bütçedeki rakamı artıracağını şüphesiz hatırlarlar. Ancak bu artışın bir de yeni gelir rakamile karşılaşması zorluğu vardır. Bu karşılık Kamutaydaki konuşma sırasında hemen bulunamaz. Esasen bütçedeki gelir rakamları üzerinde onun komisyonu aylarca durmuş, gerçeğe yakın bir ölçüde tasarlamağa çalışmış bu gider rakamlarını da bunlara göre ayarlamıştır. Böylece milletvekilleri rakam üzerinde ısrar etmiyerek dileklerinin bütçedeki miktar içine sıkıştırılmasını yahut gelecek bütçede gözönüne alınmasını isterler. Konuşma sırasında bütçedeki diğer rakamların artırılması iç tüzükle bazı kayıtlar altına alındığı halde bir giderin kaldırılması kayıtsız bırakılmıştır. Böylece bütçelerden bazı gider rakamlarının kaldırıldığı, zaman zaman görülmüştür. Bunları, konuşmaların bütçe rakamlarına tesir etmediği şeklindeki bir düşünüşe cevap olarak yazıyoruz.

Geçen pazartesiden beri devam eden çalışmaları, buraya kadar kısaca belirtilen geleneğinden ne ayrılmış ve ne de bu geleneği aşmış değildir. Ancak ikinci dünya harbinin Avrupa'da sona ermesi, sıkıntı devrinin bittiği, yeni hamlelerin başlıyacağı duygularını yarattığından konuşmalarda düne ait işler için bazı acı hâtıralara rastlandı, yarına düşen işlerin sabırsızlığı duyuldu. Sorumluluk mevkiinde olanlar ise şimdiye kadar karşılaşılan güçlüklerin hâlâ, ağır baskısı altında kalındığını, ilerisi için gerçekten ümitli, azimli ve kararlı olduklarını belirttiler.

Günlerce süren ve daha devam edecek olan bütçe konuşmalarının geniş ve dağınık vaziyetinden ilk alınan intiba, birçok milletvekillerinin geniş bir güven içinde devlet işlerinin daha iyi yürümesi gayretine katıldıkları, sorumluların ise bu gayretlerden samimî bir saygı ile faydalanmak istedikleridir. Bu gayretin tektük taşkın bir şekil alması, konuşmaların hüviyetinde bütün büyüklüğile yaşıyan yurda hizmet arzusunu bir an gölgelendirecek değeri bulmamıştır. Millî Şefimizin bu

toplanma yılı başında söyledikleri gibi "Türk milletinin sağduyusu ve Büyük Millet Meclisi'nin vatanseverliği, doğru ve yanlış bütün tenkidlerin içinden vatan için hayırlı ve faydalı kararları bulmamıza, imkân vermektedir." Aziz büyüğümüz bu bahisteki sözlerini şöyle bitirmişlerdi: "Emniyetle söyleyebiliriz ki Büyük Millet Meclisi ve Cumhuriyet Hükûmeti özel menfaat kaygılarının daima üstünde kalarak, bütün kudretlerini milletin menfaat ve faydası yolunda harcamak ehliyetini göstermişlerdir." 1945 bütçesinin konuşmaları da, bu ehliyetin yeniden tecellisine imkân verecektir. Yurdun sükûn ve vakar içindeki güvenli birlik havasının, böyle bir ehliyeti bütün kemalile belirteceğinden şüphe edenimiz yoktur. »

Kemal Turan, 30 Mayıs 1945 tarihli 'Ulus' gazetesinde, 'Güvenlik Kararı' başlıklı yazısında konu ile ilgili olarak şunları ifâde eder:[422]

"Milletvekilleri, devlet bütçesi üzerinde, geçen hafta pazartesi günü başladıkları konuşmaları dün bitirdiler. Şimdi sıra katma bütçelerdedir.

Devlet bütçesinin tümü üzerindeki konuşmalar birgün sürdü. Maliye Bakanının geniş izahatile başlıyan ilk günkü konuşmalarda milletvekilleri, memleketin malî ve ekonomik meselelerinin toplu durumuna ait düşüncelerini söylediler. Bu arada buğday stoklarını azaltarak para hacmini daraltmak dileğinde bulunanlar oldu. Başbakan Saracoğlu, o günün akşamı hükûmetin malî politikasını ve döviz, altın, yiyecek stokları yapma gayretini anlattı. Şimdi katlanılmakta olan millî savunmaya ait olağanüstü giderlerin yaklaşılan harp sonu devresinde yurt bayındırlığına harcanılabileceğini belirtti. Hükûmet Başkanı, "memlekete faydalı olabilmek için hiçbir fırsatı" kaçırmadığını söyledikten sonra dedi ki "her Türk hükûmeti de yalnız bir şey için iktidar mevkiindedir: Kendimize düşen vazifeyi her gün biraz daha iyi görmek için uğraşmak, çalışma ve çırpınmak." Başbakan Meclis'in çokluğu kendisile beraber oldukça "inan ve imanla vazife"sini yapmakta devam edeceğini, böylece devam kararının Büyük Millet Meclisi'nde olduğunu belirttikten sonra sözlerini şununla bitirdi: "Her vakit, Meclis'le beraber, Meclis'in emrinde çalışmıya hazır bir hükûmetiniz vardır."

"Başbakanın demecinden sonra, Kamutay, devlet bütçesinde yer alan teşekküllerin ve bakanlıkların bütçelerini konuşmağa geçme kararını verdi, böylece geçen hafta salıdan düne kadar sekiz gün bu bütçeler üzerinde konuşuldu. Her bakanlığın bütçesinde milletvekilleri düşüncelerini söylediler, birçok şeyler sordular. Bakanlar Devlet bütçesi üzerindeki konuşmalar sona erince milletvekillerinin reyine sunulur ve kabul edilince bu, hükûmete güvenin bir ifadesi sayılır. Milletvekilleri oylarile bir yıllık bütçenin uygulanması işini hükûmete bırakmış oluyorlar demektir. 1945 malî yılının yedi yıllık bütçesi de konuşmalar sona erin-

---

*422 **a.g.e.**, 275-277. ss.*

ce dün milletvekillerinin oyuna sunuldu. Kamutayda hazır bulunanlardan 370 milletvekili bütçeyi kabul etti, yalnız beş oy red taraflısı idi.

Bütçe gelene göre dün Kamutayın ezici çokluğu hükûmete güvenini bildirmişti. Ancak Saracoğlu, milletvekilinden ayrı güven isteğinde bulundu. Çünkü milletvekillerinden B. Bayur, devlet mekanizmasını durdurmamak için bütçenin kabul edilmesi, fakat gelenek dışına çıkılarak bunun güven sayılmaması gerektiğini tekrarlamıştı. Böylece Büyük Millet Meclisi'nin açık güvenini istiyen Sayın Saracoğlu, gene 359 oyla Kamutayın ezici çokluğunun güvenine erişti.

Yurdun güvenli havası içinde milletvekilleri ve hükûmet 21 Mayıs'tan beri geç vakitlere kadar devlet bütçesi ve onun rakamları üstünde devlet işlerile uğraştı. Her Bakan, kendine düşen ödevlerin başarılanları ile ileride yapılacak olanların hazırlığını anlattı. Milletvekilleri bütün genişliğile düne bugüne ve yarına ait düşüncelerini belirttiler. Dileklerde, tavsiyelerde bulundular. Kısaca günlerce yurda hizmet havası içinde Kamutayda konuşuldu. Ancak yalnız kendi görüşünün doğruluğunda direnmek, yahut başarılanları sübjektif bir açı ile küçültmekten kendini alamıyacak gibi olanlara bu kadar geniş bir görüşme çerçevesinde raslamamak mümkün olamazdı. Bunun dışında devlet işlerinin çeşitli oluşu ve her birinin birçok illerde bulunuşu da konuşmaların topluluğunu güçleştiren şeylerdendi.

Milletvekilleri çetin işlerini başardıktan sonra dün Saracoğlu Hükûmetine ezici çoğunlukla güvenlerini geleneği aşarak açıkça bildirdiler. İkinci Dünya Harbinin en kızgın zamanında sorumluluk mevkiine geçen hükûmet, memleket idaresi için bir yığın ağır kararlar aldı ve uyguladı. Bunların hepsinin yüzde yüz başarile sonuçlanması insan takati dışında idi. Yüz milyonların insafsızca boğuştuğu yıllarda yurdun dış ve iç güvenliğini sağlamak, halkın geçim ve giyim zorluğunu azaltmak, kısaca bir harp hayatının getirdiği bütün güçlükleri yenmek ve bu işlerden milletvekillerinin güvenile çıkmak, şüphesiz Saracoğlu Hükûmeti için bir mazhariyettir. Onun bu başarısı her çetinliğe karşı kararlı ve azimli oluşunun, bir karşılığıdır.

Sorumluluk yerinde olanların bütün tasvipleri ve takdirleri üzerlerinde toplaması imkânsızlığına her zaman ve her yerde raslanmıştır. Aziz Şefimiz de geçen kasım ayı Büyük Millet Meclisi'ni açış nutuklarında bu gerçeği hatırlatmışlardı: "Bu kürsüden vakit vakit hükûmet icraatına karşı yükselen sözlerin her zaman tasvip ve takdir sesleri olmadığını gösteren örnekler sayısızdır." Böylece Saracoğlu Hükûmetinin büyük çokluktan güven alması onun gayretlerine karşı gösterilen ilginin ve bunun sonunda verilen kararın bir ifadesidir. Gerçekten milletvekilleri, güven kararlarını günlerce hükûmetle başbaşa çalıştıktan sonra verdiler. Yeni bütçenin Saracoğlu Hükûmetince uygulanmasında ise bu sürekli ve karşılıklı çalışmaların büyük faydası olacaktır.

1945 malî yılı bütçesi Türk politikasının her yerde saygı gördüğü ve her yabancı gözün yurdumuza ancak gıpta ile baktığı bir devirde incelendi. Gözlerimiz ufuklara yalnız yağmur getirecek bulutların iştiyakile dikilidir. Yalnız Saracoğlu Hükûmetinin büyük bir zorlukla yaptığı yiyecek stokları ruhlara güven vermekte devam ediyor. Ufuklar yüzümüzü güldürmese bile Türk köylüsünün son yıllarda hükûmetten gördüğü yardım, onu her zorluğu yenmeğe ve fazla istihsal yapmağa götürecektir.

Türk köylüsü 1945 baharında kendisine ulaştırılacak toprakların müjdesini aziz Şefinden aldı. Saracoğlu, milletvekillerinin böyle devrimci bir karar almasına bütün emeğini koydu. Büyük Türk kütlesinin, köylü ve çiftçinin kalkınmasına en temiz yürekle yıllardar çalışan Saracoğlu Hükûmeti toprak dâvasının başında büyük kütle vekillerinin çokluğundan güven almış bulunuyor. Onun bundan sonraki çalışmaları, çiftçisi köylüsile birlikte bütün memleket ölçüsünde bir başarı olacaktır. Herkes bunu diliyor. »

Nadir Nadi, 31 Mayıs 1945 tarihli 'Cumhuriyet' gazetesinde 'Saracoğlu'na Güven' başlıklı makalesinde şunları kaleme alır:[423]

« Dün Büyük Millet Meclisi'nde beliren millî irade, Saracoğlu adına şüphesiz parlak ve şerefli bir başarıdır. Rejimimizin hür havası içinde ve herkesin gözü önünde sekiz gündür devam eden bütçe konuşmaları, hükûmet aleyhinde zaman zaman şiddetli tenkidlere yol vermişti. Birçok milletvekilleri idare mekanizmamızın şu veya bu kolu üzerinde göze çarpan aksaklıkları ortaya koymağa çalıştılar. Memleket menfaatleri bakımından yapılması gereken işlere dair müspet bir fikir ileri sürenler oldu; gelişigüzel konuşanlar da oldu.

İtirazlar, tenkidler ve ilgili bakanların bunlara verdiği cevaplar uzun uzun dinlendikten sonra, Meclis, bütçesi kanununu beşe karşı 366 oyla kabul etti. Bu, aynı zamanda o kanunu tatbik edecek olan hükûmete de güven oyu demekti. Fakat Şükrü Saracoğlu, daha önce kürsüye gelen bir milletvekilinin manevrasını ileri sürdü ve Meclis'ten haklı olarak ayrıca güven oyu istedi. Bütçe konuşmalarına ilk başlandığı gün Sayın Hikmet Bayur'un hükûmeti genel mahiyette ve şiddetle tenkidettiğini "Bu adamlar iş göremiyorlar. Öyleyse çekilsinler, gitsinler" tarzında söylediğini hatırlarsınız. O zaman, Başbakan verdiği cevapta:

- Bir oy farkla da olsa vazifemden kaçmıyacağım!

Demişti. Şükrü Saracoğlu'nun kuvvetini sezen ve bütçe kanununun kabul edileceğini anlıyan Hikmet Bayur, son gün tekrar söz alarak şöyle bir iddiada bulundu:

- Biz bu kanunu kabul ediyoruz. Fakat bütçe kanununu kabul etmek, ayni zamanda onu tatbik edecek olanlara da güveniyoruz mânasına gelemez!

---

*423 **a.g.e.**, 277-279. ss.*

Böylelikle sayın Bayur, Saracoğlu'nun Meclis'e ve millete karşı durumunu zayıf göstermek istiyordu. Saracoğlu ayrıca güven oyu istemekle bu parlamento oyununu çürütmüş ve bir değil tam üç yüz elli iki oy farkile Meclis'ten inan kazanmıştır.

*
* *

Saracoğlu'na güvendiğini yürekten açığa vuran Büyük Millet Meclisi, şüphesiz milletin güvenine tercüman olmuştur. Bu hükûmet, üç yıldır, en kötü dünya şartları ortasında vazife görmektedir. Her alanda yurt menfaatine en uygun gelebilecek tedbirleri almak hususunda Saracoğlu hükûmeti, hiçbir noktayı ihmal etmeğe çalışarak dikkatle uğraşmaktadır. Dış politikamız, cihan tarihinde örnek sayılacak kadar iyi idare edilmiştir. Millî eğitim ve millî savunma gücümüze ön plânda yer verilmiştir. Bu hükûmetin başlıca vasıflarından biri de, yurt adına ileri sürülen her faydalı düşünceye karşı ilgi göstermesi, inatçılık, dar görüşlülük zihniyetile hareket etmemesidir. Hangi alanda olursa olsun, ortaya düzeltici, iyileştirici, tatbik imkânı mevcut bir fikir atıldığı zaman, Saracoğlu hükûmeti o fikri benimsemekten çekinmemiştir.

Bazı devlet kollarında aksıyan taraflarımız da vardır. Hayat pahalılığına karşı başarı ile savaşamadık. İç ticaretimizi iyi idare edemedik. Bazı maddelerin dağıtımında acemiliğimiz oldu. Dış ticaretimizi yeni dünya şartlarına uydurmak hususunda gecikme alâmetleri gösteriyoruz. Meclis'te ileri sürülen tenkidlerin çoğu da bu noktalar üzerinde toplanıyor. Son günlerde kürsüden söylenen sözler arasında hükûmete ışık verecek fikirler varsa, Saracoğlu'nun bunlardan faydalanma imkânları arıyacağına şüphemiz olmasın. Yurt sağlığı ve yurt selâmeti uğruna ileri sürülen her teklifi hükûmet kıymetli bir yardım saymalıdır. Saracoğlu bu gerçeği iyi kavramış demokrat yaradılışlı bir devlet adamımızdır.

Şimdiki bütçe, ilk ve son defa olarak yedi aylık bir çalışma programını ifade ediyor. Önümüzdeki kısa devre, ayni zamanda dünya şartlarının da hızlı değişmelere uğrıyacağı bir devredir. Gerçek barış günlerinin her gün daha sağlam adımlarla yaklaşmasını temenni ederken Saracoğlu Hükûmetine de milletin gösterdiği güvene lâyık bir şekilde başarılar dileriz. »

Asım Us, 31 Mayıs 1945 tarihli 'Vakit' gazetesinde 'Bütçenin Kabulü ve Hükûmete Güven Kararı' başlıklı yazısında, şu görüşleri ifade eder:[424]

« Büyük Millet Meclisi'nde genel bütçe müzakereleri sona erdi; uzun süren tartışmalar ile beraber bütçenin giderler ve gelirlere ait rakamları kabul edildi. Şimdiye kadar devam eden geleneğe göre genel bütçe için milletvekilleri tarafından çoğunlukla verilen oy ayni zamanda iş başında bulunan hükûmet için de

*424 **a.g.e.**, 279-280. ss.*

güven kararı yerine geçiyordu. Bu defa bu gelenek bozulmuştur. Buna sebep de Manisa Milletvekili Hikmet Bayur'un "Bütçenin Meclis'te kabul edilmesi hükûmete karşı güven vermek demek değildir. Devlet işlerinin durmaması için bütçenin kabul edilmesi bir zarurettir" yolunda demeçte bulunmuş olmasıdır.

Bunun üzerine Başbakan Şükrü Saracoğlu Kamutaydan ayrıca güven kararı istemiş, oylar toplanınca, 7 kırmızıya karşı 359 milletvekilinin beyaz oy verdiği anlaşılmıştır.

Bütçenin müzakeresi sırasında yapılan tenkitlerden sonra Meclis'te verilen kırmızı ve beyaz oylar arasındaki nispet dikkate değer bir mahiyet arz ediyor. Şu itibarla muhtelif Bakanlıklara ait işler üzerinde şiddetli tenkitlerde bulunan üyelerin çoğu hükûmete güven vermişler, ancak yedi kişi güvensizlik göstermişlerdir. Bununla beraber kırmızı oy verenlerin bu tarz hareketleri ayni düşünce ile olmadığı söylenen sözlerden bellidir.

Meselâ Recep Peker kırmızı oy vermesinin sebebini açıklıyarak kendi güvensizliğinin kabinenin umumî heyeti hakkında olmadığını yalnız Ticaret Bakanının değiştirilmesi lüzumuna kani bulunduğunu belirtmiştir. Hükûmete karşı güvensizlikte daha ileri giden Hikmet Bayur da en ziyade tenkitlerine hedef tuttuğu Ticaret Bakanı Celâl Sait Siren'in dürüstlüğünü övmüştür. Emin Sazak ile Adnan Menderes'in hükûmet hakkındaki güvensizlikleri ise toprak kanunu tasarısı ile ilgilidir. Demek oluyor ki kırmızı oy veren yedi milletvekilinden bir kısmı Saracoğlu Hükûmetinin çekilmesini, diğer bir kısmı bir veya birkaç bakanın değiştirilmesini istemektedir. Meclis'te çeşitli konular üzerinde tenkitler yürüttükleri halde güven vermiş olanlara gelince, bunlar ortada göze çarpan aksaklıkların şimdiki hükûmet eli ile düzeltilebileceği kanaatini göstermiş oluyorlar.

Bu bakımdan hükûmetin aldığı güven kararı Meclis'te yapılan bütün tenkitlerin sıfıra indiğine delâlet etmez. Hükûmetin vazifesi bu tenkitleri sonradan sükûn ile, dikkatle inceliyerek haklı ve mümkün olanları ıslah yoluna gitmektir. Tenkitler bilhassa hayatı ucuzlatmak bahsinde hükûmetçe bir dereceye kadar yapılabilecek şeyler bulunduğunu meydana koymuştur. Millî korunma ile ihtiyaç maddeleri üzerinden tüccar ve esnaf için kazanç hadleri tesbit edilirken ayni cins maddelerin yapıcı veya satıcı olan devlet müesseselerinin muamele ve satış fiyatlarının bu türlü kontrole tâbi tutulmaması piyasada kara borsacılığı teşvik eden sebeplerden biri olarak görülmektedir. Devlet sermayesile kurulmuş olan bütün iktisadî müesseselerde maliyetleri düşürmek büyük meselelerimizdendir.

Şeker gibi hayatî ihtiyaç maddeleri üzerinden olağanüstü haller ve şartlar dolayısile ağır vergi alınabilirse de bu türlü gelirleri devamlı bir kaynak saymak doğru değildir. Halka ucuz zeytinyağı dağıtmak niyeti ile hükûmetçe müdahale edilmiş olan yağ meselesinin doğurduğu durumun ıslahı gerektir.

Devletin iş hayatına müdahalesi ya tamam olmalı veyahut yarım müdahaleden vazgeçmelidir. Zaruret halinde doğrudan doğruya el sürmemek, özel vasıtalarla kontrol tedbirleri aramak daha doğrudur.

Sözün kısası: Büyük Millet Meclisi'nde milletvekilleri millet önünde düşüncelerini ortaya koymuşlardır. Fakat küçük bir azlıktan başka hepsi hükûmeti tedbir almakta serbest bırakmışlardır. Bütçe üzerindeki tartışmaların yeni giren bütçe senesinde verimli sonuçlarını bekleriz. »

Refik İnce ise, 31 Mayıs 1945 tarihli 'Yeni Asır' gazetesinde 'Bütçe Münasebetile Hükûmetin Durumu' başlıklı yazısında şunları ifade etmiştir:[425]

« Memnuniyetle itiraf ederiz ki, Millet Meclisi bu sene hakikaten çok söyledi ve milletin üzerinde durduğu her derde tercüman oldu. Hele bütçe müzakerelerinin son gününde Meclis'teki münakalar ibret gözile, takdirle görülecek siyasî hâdiselerimizden sayılabilir.

Bir bakan, bir milletvekilinin tenkidini çürütmek için "filan zamanda bir fabrika için istenen çimentonun verilmemiş olması" bu tenkitlere sebebolduğunu söylemesi üzerine milletvekili cevap veriyor:

- Bu şekilde cevap, münakaşa seviyemizin ne kadar düşük olduğunu gösterir!..

Hakikaten demokratik bir idarenin bir demokrat bakanına o söz -doğru olarak nakledilmişse- ne kadar yakışmaz idise, ancak ve yalnız millet menfaatini düşünmekten başka derdi olmıyan bir milletvekiline de o yerinde cevap o kadar yakışır. Bu takdirde siyasî terbiyelerimizi artırmaya, hattâ icabederse bunları bilmiyenlere öğretmiye mecburuz. Herhangi bir milletvekilinin sözünün altında mutlaka hususî bir maksat yani menfaat, garaz, intikam gibi duyguların bulunduğu farzedilir ve buna göre vaziyet alınırsa ne mebusluğa, ne bakanlığa ve hâttâ ne de Meclis'e lüzum vardır. Bu müzakerelerin ibret gözile görülecek bu ehemmiyetli safhasına şöylece işaret ettikten sonra takdirle görülecek diğer safhasına geçebiliriz. O da, Saracoğlu Şükrü'nün hakikaten olgun bir parlamento adamına yakışan hareketidir.

Bir mebus diyor ki:

"Bütçenin kabulü zaruridir. Zira, bütçeye rey vermesek devlet makinesi durur. Halbuki şimdiye kadar teessüs etmiş makamlara göre bunu itimat reyi saymamak lâzımdır. Yani hükûmet, bütçenin kabulünden kendisine itimat olunduğu mânasını çıkarmamalıdır."

Saracoğlu bunun üzerine kürsüye geliyor Kemalli bir siyasî soğukkanlılığı ile bu defa Meclis'ten ayrıca itimat reyi istiyor ve Meclis de ikinci defa verdiği reyler Saracoğlu Hükûmetine güvenini teyidediyor.

---

*425 **a.g.e.**, 280-282. ss.*

Ben, bu seferki bütçe müzakerelerinde bazı bakanların sinirli beyanları yerine Saracoğlu'nun sakin parlamento icaplarına, tartışma nezaketine uygun görüşmeleri kaim olması halinde hakikî yolumuzda yürüyüp yükseleceğimize kaniim. Kavga, şiddet, tahkir, isnat ve iftira, yumruk, dünya kurulduğu gündenberi sevilmemiştir ve sevilmiyecektir. Demokrasinin temin ettiği serbestlik içinde bu kötü vasıtalardan da istifadeye yeltenenler bulunabiliyor ve hattâ bu çekişmelerin bazan haysiyet kırıcı şekil alması demokrasinin aleyhinde delil sayılıyor. Fakat insanları insanca idare için daha başka türlü bir yol bulunamadığındandır ki, âlimler, siyasiler bu kusurları zararların ehveni buluyorlar. Yani demokrasinin kaldırılması halinde husule gelecek zararların yanında bunu âdeta nimet sayıyorlar.

Saracoğlu icraatının, düşüncelerinin yeni bir bilançosunu daha yaparak neticede (7) muhalif reye karşı (359) muvafık reyle hükûmet başında kalmak salâhiyetini tekrar muhafazaya muvaffak oldu.

Birkaç senedenberi görüp alışmadığımız kırmızı reylerin hükûmet aleyhine kullanıldığına şahit oluyoruz.

Evvelce hükûmete itimatlar, bütçeyi kabuller hep ittifakla çıkardı. Fakat Saracoğlu'nun bir defa, -zannedersem- (57) muhalif rey aldığı vaki olduğu gibi geçen seneki bütçesi de tek muhalif rey ile kabul edilmişti.

Bu defa bütçe (5) kırmızıya mukabil (375) beyaz, hükûmete itimat ise (7) kırmızıya mukabil (359) beyaz rey ile karşılanıyor. Ben müzakereler esnasındaki hararetli, şiddetli tenkidi gördükçe bütçenin kabulünden endişeye bile düşmüştüm. Ne ise...

Yedi muhalifin her biri şahısları ve bazıları icraatı ile tanınmış kimselerdir: Celâl Bayar, Fuat Köprülü, Recep Peker, Hikmet Bayur, Adnan Menderes, Refik Koraltan, Emin Sazak...

Millet hesabına bu geniş müzakerelerden şu aşağıdaki neticelerin çıktığını ve çıkacağını görerek sevinç duyuyorum.

Halk Partisinin demokratik programı tatbikat sahasında ilerlemeler gösteriyor. Grup kararı olmadıkça her mebusun reyini serbest kullanması düstürü fiiliyatta yer tutuyor.

Bugün bu perakende muhalefetlerin yarın bir zihniyet birliği doğuracağı ve belki Müstakil Grubun yapamadığını görmekle teessür duyduğumuz murakabenin yine Halk Partisi ana hatları içinde ve fakat başka türlü görüş ve anlayışla yapılacağı kanaati hâsıl oluyor.

Saracoğlu'na aldığı kuvvetli itimat reyi münasebetile başarılar dilerken, Meclis müzakerelerinin ifade ettiği realitelerin de gözönünde tutulmasını ve dermeyan edilen fikirlerin kıymetsiz olmadığını hatırlatmakla hem siyasî ve hem de hemşehrilik vazifelerimizi yapmış oluruz. »

1946 Malî Yılı Bütçesi (1.1.1946 - 31.12.1946)

1946 malî yılı bütçesi, malî yıllar takvim yılının birleştiği bir bütçedir. Maliye Bakanı Nurullah Esat Sümer tarafından 17.12.1945 günü bir konuşma ile Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuştur.

1946 malî yılı bütçesi ile ilgili olarak yapılan bir değerlendirme, şu tabloyu ortaya koymaktadır:

"Bütçe ve ekonomi politikalarının genel siyasal politikalardan soyutlanamayacağı gerçeğini, 1946 yılının demokrasimizde çok partili yaşamın ilk genel seçimlerinin yapılacağı yıl olmasını bütçenin değerlendirilmesinde göz önünde tutmak gerekir.

Bütçe tasarısı komisyonca kabul edilmiş şekliyle;

Giderler toplamı: 990.572.884 lira

Gelirler toplamı: 894.668.000 liradır.

Bu vergilere göre adi ve olağanüstü giderlerin % 90'ı vergilerle karşılanmaktadır.

Gider ve gelirler arasındaki 95.904.884 liralık farkın 9 milyon lirası büyük su işleri, 10 milyon lirası demiryolları inşaatı için yapılacak borçlanmalarla 26 milyon 900 bin lirası 4068 sayılı Yasa ile sağlanacak, 50 milyon lirası da ilk kez "Kalkınma istikrazı" adını taşıyacak olan uzun süreli istikrazla karşılanacaktır.

Savaşın, vergi yükümlüleri üzerine getirdiği yükün büyük bir bölümünde bu bütçe yılı içinde kaldırılmak istenmektedir.

Bu konu ile ilgili olarak;

1– Toprak mahsulleri vergisinin kaldırılması, Türk çiftçisini «ferahlatıcı» bir tedbir olarak düşünülmektedir.

2– Gümrük çıkış vergisinin kaldırılması önerilmiştir. Bu önlemde, Türk dış ticaretinin gelişmesine hizmet edecek önlemlerden biri olarak kabul edilmektedir.

3– Millî Savunma bütçesi ödeneklerinde azalmalar yapılacaktır.

4– Bütçenin getirdiği dördüncü önlem; maaşlı memur aylıklarının birer derece yükseltilerek ücretliler düzeyine çıkarılması ve aynı zamanda gerek Devlet ve gerekse kurumlar memurlarının emeklilik rejimlerinin birleştirilmesi sağlanmıştır.

Tekaüt aylıkları 1930 yılında 12 milyon lirayken 1946 yılında 29 milyon liraya ulaşmıştır.

Maliye Bakanı sanayileşme sorununu Başbakanın şu sözleri ile değerlendirmektedir.

"... bizde endüstrileşme hareketi millet şuurunun bir tezahürüdür ki, istikbalimiz için başlıca bir teminattır."

"Türk endüstrileşmesinin tek hedefi, Türk ekonomisinin organik ahengini kurmakta ve aynı zamanda dış tediyeler muvazenemizde aktif gelişmeler sağlamaktan ibarettir."

Maliye Bakanı sanayileşmemiz için 900 milyon liralık bir ithalâtın yapılması gereği üzerinde durmakta ve bu tutarı ekonominin çeşitli sektörleri arasında şöyle bir dağılıma tabi tutulmaktadır.

– Madenler ve sanayileşme için, makina, araç ve gereçler için 300 milyon liralık,

– Gemiler, liman tesisleri, vagonlar, atelyeler, ocaklar, posta-telgraf malzemesi için 330 milyon liralık,

– Demiryolları, şoseler, sular, limanlar inşaatı için makina ve malzeme atelyeleri ile hidrolik ve termik santralleri için 150 milyon liralık,

– Tarım, Sağlık, Tekel bakanlıkları için 120 milyon liralık,

olmak üzere toplam 900 milyon liralık ithalât yapmamız gerekmektedir.

İç ve dış borçlarımız,

Borçlarımızın taksit ve faizleri malî vaziyetimizi zorlamayacak bir düzeydedir.

Genel bütçeye ait uzun dönemli iç ve dış borçlarımızın toplam 298 küsur milyon iç ve 268 küsur milyon lira dış borç olmak üzere 567.5 milyon liradır.

Yeni bir vergi sistemi kurmak,

Devlet gelirleri kaynaklarının verimini artıracak yeni bir vergi sistemi kurmak, Maliye Bakanına göre, «ihmal edilmez bir zaruret halini almıştır.»

Bu amaçla hazırlanan ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan tasarılar şunlardır:

1– Gelir vergisi;

2– Kurumlar vergisi;

3– İşletme vergisi;

4– Usul Kanunu;

5– Damga Resmî Kanunu;

6– Muamele ve istihlâk vergilerinin tadili ve birleştirilmesi hakkındaki kanun;

7– "Tahsili Emval Kanunu" yerine geçmek üzere hazırlanmış olan "Kamu Alacaklarını Tahsil Kanunu" tasarısıdır.

Bundan başka, yurt bayındırlığını kolaylaştırmak görevini daha geniş ölçüde gerçekleştirmenin bir aracı olacak Emlâk ve Eytam Bankasının yerine, Türk Kredi Fonsiye'si kurulması hakkında bir tasarıda hazırlanmıştır.

Maliye Bakanı, ulusal politikamızı ilgilendiren ana konular karşısında prensiplerin bir sistem halinde tayin edildiğini belirtmekte ve prensipleri şöyle sıralamaktadır.

– Vergide adalet ve verimlilik;

– Mahdut gelirli vatandaşların vergi yükünü «hafif» azaltma;

– Masraflarda iktisadilik ve tasarruf;

– Bütçe denkliği » [426]

1946 Malî Yılı Bütçe Kanunu'nun Meclis'te Müzakeresi [427]

1946 yılı bütçe Kanunu tasarısı ve Bütçe Komisyonu Raporu, 17.12.1945 günü, Başkan A. Renda'nın başkanlığında Meclis'te müzakereye açıldı:

« BAŞKAN – Söz Maliye Bakanındır.

MALİYE BAKANI N. E. SUMER (Antalya) – Muhterem ve aziz arkadaşlarım;

1946 takvim yılı bütçesini, Büyük Meclisin yüksek tasvibine sunmakla bahtiyarım.

Şekli ve bünyesi itibariyle, geçen yılınkine uygun olarak hazırlanmış olan yeni bütçe, hemen derin bir gönül huzuriyle arzedeyim ki, Büyük Meclisin kıymetli direktiflerinden mülhem esaslı vasıf ve seciye farkları taşımaktadır.

Gerçekten Yüce Meclisin kıymetli işaretlerinden ve Bütçe Komisyonumuzun salâhiyetli görüşlerinden; diğer taraftan da Hükümetinizin, geçen yıl bütçesi demecinde, arzettiğim ana düşüncelerinden, ahenkli bir fikir ve zihniyet sistemi halinde vücutbulmuş olan yeni bütçe, Büyük Meclisle Hükümetinin görüş ve anlayış birliğinin yeni bir belgesi olmuştur.

Bunu, iftiharla, yüksek huzurunuzda ifade ederken, Bütçe Komisyonumuzun da aynı telâkkiye vardığını raporunda minnettarlıkla müşahede etmiş olduğumu eklemek isterim.

Bu münasebetle, bütçenin, Bütçe Komisyonumuzda gördüğü iyi kabulden ve çok değerli müzaheretten dolayı şükranlarımı arzetmeği borç sayarım.

Kuvvetini, geniş ölçüde, bu hususiyetlerden alan bütçemizin rakamları, Komisyonun Yüce Kamutaya sunulan raporunda tahlil edilmiş bulunuyor.

---

426 Ertuğrul Baydar: ***a.g.e.,*** *63-65. ss.*

427 ***TBMM Tutanak Dergisi,*** *Dönem: VII, Cilt: 20, Toplantı: 3, On ikinci birleşim, 17.XII.1945, 80-121. ss.*

Bütçenin rakamları:

Komisyonca kabul edilmiş olan nihai şekliyle bütçemizin;

Giderler toplamı : 990 572 884

Gelirler toplamı da : 894 668 000

liradır. Bu tabloya nazaran, âdi ve olağanüstü giderlerimizin % 90'ı vergilerle karşılanmış demektir. Şimdi arzedeceğim iki ehemmiyetli gelir kaynağının feda edilmesine mukabil, bu neticenin elde edilebilmiş olmasının değeri, elbet, Yüksek Meclisin nâfiz nazarından kaçmamıştır.

Gider ve gelirlerimiz arasındaki farkı teşkil eden 95 904 884 liranın 9 milyon lirası büyük su işleri, 10 milyon lirası demiryolları inşaatı için yapılacak borçlanmalarla, 26 milyon 900 bin lirası 4060 numaralı kanunla tâyin olunan kaynaklardan elde edilecek, 50 milyon lirası da ilk defa «Kalkınma istikrazı» adını taşıyacak olan uzun vâdeli iç istikrazla karşılanacaktır.

Bu münasebetle arzedeyim ki, 1946 yılı içinde yapacağımız 95 küsur milyon liralık borçlanmaya karşılık bayındırlık işleriyle sermaye tahsisleri gibi yapıcı Devlet hizmetlerine yarayan paraların yekûnu, Bütçe Komisyonu raporunda da tebarüz ettirildiği gibi 117 milyon liraya varmaktadır.

Muhterem arkadaşlarım;

Yeni bütçe, gider ve gelirlerimizin hacmine ciddi surette müessir olmuş bulunan bazı yeni tedbirler getirmektedir; bunları kısaca arzetmeme müsaadelerini dilerim.

Vergi mükellefiyetinde tahfifler:

1- Toprak mahsulleri vergisinin ilgasını teklif ediyoruz.

Buhran yıllarının Maliyemize yüklediği ağır külfetleri karşılamak zaruretiyle ihdas edilen ve zaten güç şartlar altındaki millî ekonomiyi bir kere daha zorlamış olan toprak mahsulleri vergisinin ilgası, Hazine bakımından, ağır bir gelir kayıbı ifade etmekle beraber, millî ekonominin belkemiği ve baka şartı olan ziraati kalkındırıcı ve fedakâr Türk çiftçisini ferahlandırıcı bir tedbir olarak düşünülmüştür.

Refaha kavuşmuş bir Türk çiftçi kitlesinin, dolaylı ve dolaysız, vergi ödeme kabiliyetinin daha yüksek olacağına şüphe yoktur.

2- Gümrük çıkış vergisinin tamamen ilgası teklif edilmiştir.

İçinde bulunduğumuz yıl zarfında, esasen bir çok ihraç maddelerimizden kaldırılmış olan bu verginin tamamen ilgası hakkındaki karar, yüksek heyetinizin bildiği gibi, zorluklar içindeki Türk ihracatının ve dolayısiyle Türk dış ticaretinin gelişmesine hizmet edecek tedbirlerden biri olarak mutalâa edilmiştir.

Bütçe tasarısında bu iki vergiye mütaallik gelir tahminleri, sadece:

a) Toprak mahsulleri vergisinde filhal tahakkuk etmiş olup da tahsili 1946 yılına sirayet edecek olan mebaliğe;

b) Gümrük çıkış vergisinde de 1944 yılı ve daha evvelki yıllar mahsulü tütünlerden alınacak vergiye inhisar etmektedir.

3- Millî Savunma bütçesi ödeneklerinde azalmalar:

Geçen altı yıl zarfında arzettiği çeşitli ihtilâtlar dolayısiyle bizi, millî savunmamız bakımından, daima her ihtimale karşı hazır bulunmağa zorlamış olan ikinci cihan harbi sona ermiş olmakla beraber, dünyanın ve aziz yurdumuzun nazik meseleleri bizi hâlâ bütün dikkat ve hassasiyetimizle, uyanık bulunmağa dâvet etmektedir.

1946 yılının cihanda bir barış ve sükûn yılı olmasını ve insanlığın da, artık insanlık şuuruna kavuşmasını bekliyoruz. Beşeriyete bu müyesser olursa, bundan bizim de, her yönden faydalanmamız tabiidir.

Bütçemizin Millî Savunma faslı bu mülâhaza ve ümitlerin akislerini taşımakta ve bunlara göre tertip edilmiş bulunmaktadır. Huzurunuzdaki bütçenin âşikâr olarak taşıdığı mâna harpten barışa geçişi belirtmesindedir.

Aziz arkadaşlarım;

Hükümetin bütçe ile getirdiği dördüncü tedbir: Maaşlı memurlar aylıklarının birer derece yükseltilerek ücretliler seviyesine çıkarılması ve aynı zamanda gerek Devlet ve gerek kurumlar memurlarının emeklilik rejimlerinin birleştirilerek tanzimidir.

Büyük Meclisin bildiği gibi, umumî surette, Devlet memurları meselesi, Hükümeti durmadan tedbir ve hal çaresi aramağa sevkeden bir meselemiz halindedir. Gerçekten Devlet memurları meselesini, çok veçheli bir kül mesele olarak, ele almak lüzumu âşikârdır. Buna bugüne kadar kesin bir hal çaresi tâyin edilmemiş olmasının sebebi, "fiat - ücret fasit dairesi" içinde dönüp dolaşmak endişesi olmuştur. Bu dâva, biraz sonra aşağıda ayrıca bir kere daha temas edeceğim gibi, ciddi bir tetkikin mevzuunu teşkil etmektedir.

Bu vâdide umumî ve kesin bir tedbire gidilmeden önce ilk sırada, maaşlı memurların istihkaklarını, tahsil vaziyetleri ve hizmet müddetleri aynı olan ücretli memurlar seviyesine çıkarmak icabedeceği düşünülmüştür.

Maaşlı ve ücretli Devlet memurlarının bugün tâbi oldukları farklı rejim Büyük Meclisin malûmudur. Gerçekten maaşlı memurlarımız aynı derecedeki ücretlilerden bir aşağı derece aylık almakta, bu vaziyet de evvelce, ücretlilerin tekaüt hakkına malik olmamaları mucip sebebi ile izah edilmekte idi. Ücretliler yüzde beş tekaüt aidatı vermek ve aynı nispette aidat da mensup oldukları

dairelerce ödenmek suretiyle tekaüt hakkından faydalanmağa başladıkları tarihten sonra, maaşlı memurlar ile ücretlilerin aylıkları arasında, birinciler aleyhindeki, fark mesnetsiz ve izahsız kalmış oldu.

Maaşlı memurların aylıklarını da, kendilerine tekaütlük haklarını bundan böyle, yarı yarıya kendileri ve daireleri tarafından ödenecek yüzde on aidat mukabilinde tanımak suretiyle, ücretli memurların aylıkları seviyesine çıkarmak bir taraftan maaş - ücret farkını izale edecek, diğer taraftan da tekaütlük sistemini, bütçe dışında, sigorta esasına bağlıyacaktır.

Sayın arkadaşlarım;

Devletin tekaüt maaşı olarak ödediği miktar Tekaütlük Kanununun meriyete girdiği 1930 yılında (12) milyon lira iken, yıldan yıla, devamlı bir artış seyri takip ederek bugün (29) milyon lirayı bulmuştur.

Tekaüt aylıklarının bütçeye yüklediği bu ağır külfete rağmen tatminkâr olmadığı ve bunları bütçe ile artırmak imkânlarının da mevcut bulunmadığı malûmdur. Kabul edilecek sigorta sistemi ile bu artış gelecekte, ehemmiyetli nispette sağlanacak ve bu şikâyet mevzuu da ortadan kaldırılmış olacaktır.

Önümüzdeki yıl memurlarımızın maaşlarını ücretlilerin aylıkları ile eşit bir seviyeye getirmek suretiyle geçinme şartlarını nispeten kolaylaştırmak yoluna giderken, emeklilerin mâruz bulundukları güç durumu daima gözönünde bulundurmuş olan Hükümetiniz tekaütlerle dul ve yetimlerin aynı yardım istihkaklarını bir misli artırmak salâhiyetini alarak onlara da bütçemizin imkânları nispetinde yeni bir yardım sağlamış olmaktadır. (Bravo sesleri). Bu iki tedbirin, bütçe bakımından, ifadesi 42 milyon lira raddesindedir.

Muhterem arkadaşlarım;

Yeni bütçe ile, yüce Meclisin sürekli ilgisine konu teşkil etmiş olan dalgalı borçlar için de esaslı bir tesviye sureti getirmiş bulunuyoruz.

Hükümetinizin hususi dikkat ve hassasiyetini üzerinde toplamış olduğunu geçen bütçe münasebetiyle de arzetmiş olduğum bir kısım dalgalı borçların itfasına başlamak ve böylece Devlet Maliyesi için, zaman zaman, muhatara teşkil edebileceği kabul olunan bazı kısa vâdeli borçları gidermek maksadiyle 1946 yılı bütçesine (90) milyon lira eklenmiş ve bu tasfiye işine muhassas ödenek bir hamlede, 136 milyon lira gibi büyük bir miktara iblâğ edilmiştir.

Gerçekleşmesini gönülden dilediğimiz sükûn ve istikrar devresine geçiş safhasında, bütçemizi vasıflandıran hususiyetler arasında bu tedbire, Büyük Meclisin lâyık olduğu kıymeti vereceğinden emin bulunuyoruz.

Bu tedbirin mahiyeti bakımından mânası, buhran yıllarında son hadlerine kadar artırılmış olan vergi tekliflerine rağmen, olağanüstü savunma gelirlerini karşılamakta, zaman zaman, çetin zorluklara uğramış olan Hazinenizin ödeme

takatini desteklemek için katlandığı borçlanmaları gidermek düşüncesinde mündemiçtir.

Açık ifadeyle, zaman zaman, Hazine ihtiyaçlarını karşılamak zaruretiyle müraacat edilmiş olan bir kısım emisyonların tedavül hacmimize eklediği fazlalığın kaldırılması düşünülmektedir. Mütaakıp yıllar bütçelerinde de aynı miktarda koymağı tasmim ettiğimiz ödenekler ile dalgalı borçlarımızdan muayyen bazı kategoriler, ödendikçe tedavül hacmimiz mütenasiben azalacaktır.

Fakat, muhterem arkadaşlarım, burada önümüze ciddi bir mesele çıkmaktadır.

Tedavül hacmimiz ne mikyasta azalmalıdır?

Bugün yuvarlak rakamla 600 milyon lira olarak hesaplanmakta olan bu mahiyetteki Hazine dalgalı borçları, her yıl, 1946 için tasarlandığı gibi, 120 milyon lira ödenirse bu borçların, nazari olarak, beşinci yılın sonunda tamamen itfa edilmiş olması ve huzurunuzda bulunduğum şu anda, altı ay öncesine kıyasen 110 milyon eksiği ile 882 milyon liraya düşmüş olan tedavül hacmimizin de, yalnız bu yüzden 600 milyonluk bir azalma daha kaydetmesi beklenir.

Fakat bu suretle kurulacak yeni tedavül nizamının, yani sürekli azalmalar neticesinde tahassül edecek olan tedavül hacmi daralmasının doğuracağı yeni şartların, fiyatlarda, istihsalde, ücretlerde, ticari hareketlerde ve nihayet vergilerde ve bütçede yapacağı tesirleri kestirmek güç değildir.

Çünkü, millî ekonomiyi ve beraberinde Devlet Maliyesini genişliğine ve derinliğine tesirleri altına alması mukadder bir yeni buhranın neticeleri tahmin olunabilir. Şu halde "deflâsyoncu" bir para ve maliye politikasının realitelerimiz muvacehesindeki üstün faydalarından, kesin olarak, emin bulunmadıkça, hattâ taraftarlığını yapmak, realizmi ihmal etmek demek olur.

İlk büyük harbin sonunda, mahdut bir muvaffakiyet derecesiyle bazı memleketlerde tatbik edilmiş olan deflâsyonist para politikası, yanlış hesaplara dayanan buhran doğurucu mahiyette olmakla ittiham edilmiş ve bir müddet sonra o devletlerce de terkolunmuştur.

Prensipe mütaallik olan bu ihtirazi kayıttan sonra hemen ilâve edeyim ki, ekonomik bünyemizin ve şartlarımızın arzetmekte olduğu hususiyetler bakımından, memleketimizle diğer yabancı memleketler arasında derin farklar vardır. Bu sebeple o memleketlerde evvelce alınmış veya bundan sonra alınacak tedbirler; bizim için bir örnek teşkil etmiyecektir.

Kıymetli arkadaşlarım;

Bu münasebetle güvenle arzedeyim ki, ne mahiyeti, ne de istilzam edeceği tedbirler bakımından hiçbir dâvamız Aziz Cumhurbaşkanımızın daima işaret buyurmuş oldukları gibi, millî zekânın ihatasını aşacak derecede girift ve çetin değildir. Yalnız fiyatlarımızla bütün iktisadi hareketlerin ve yine fiyatlarımızla ver-

gilerimizin ve bütçemizin sıkı münasebeti mülâhaza edilirse, tedbir ve kararlarda ne kadar basiretli ve ihtiyatkâr olmak lâzımgeleceği kendiliğinden tezahür eder.

Aziz arkadaşlarım;

Hem millî ekonomi, hem de millî ekonominin dış münasebetleri bakımından fiyatlar meselesi, aynı zamanda, millî paranın iç ve dış kıymeti gibi hayati bir dâvamızı da ilgilendirmektedir.

Millî ekonomi bakımından, son yıllarda, bir iztirap ve şikâyet konusu olarak önümüze çıkmış olan hâdise, bir taraftan fiyatlar seviyesinin büyük ölçüde ve süratle yükselmesi; diğer taraftan da muayyen bazı içtimaî zümrelerin iratlariyle bu fiyat yükselişleri arasında bir ahenk teessüs etmemiş olmasıdır.

Yurt içinde «Hayat pahalılığı» diye vasıflandırılan vakıa, hakikatta, bu muvazene bozuluşunun bir tezahürüdür.

Millî ekonominin dış münasebetleri, yani dış ticaretimiz bakımından fiyatlar meselesi ise, millî paranın dış iştira kudretinin sabit kalması ve buna mukabil, umumî surette fiyatlarımızın diğer memleketler fiyatlarından daha fazla yükselmiş olması meselesidir.

Kıymetli arkadaşlarım;

Hâdiseyi bu formüle irca ettiğimiz zaman hal çaresinin de kendiliğinden vuzuhla belirmesi tabiîdir.

Fakat meseleyi, önce, millî ekonomi zaviyesinden vazedersek, ortaya derhal bir soru çıkmaktadır.

Şartları ve unsurlariyle birlikte kaybolan eski muvazeneyi yeniden kurmak mümkün müdür?.. Yoksa, tekevvün etmiş olan yeni şartlar ve unsurlarla bir yeni muvazene mi aramak doğrudur?

Bize öyle geliyor ki, bugün karşımızdaki mesele budur:

Buhran yılları zarfındaki fiyat teşevvüşlerinin ve binnetice fiyatlar seviyesindeki yükselişlerin çeşitli âmilleri Yüce Meclisin aydın ihatası dâhilindedir.

Bu âmillerin en önemlileri bir yandan enflâsyonist emisyon temayülleri, diğer taraftan da, Harp şartları ve ihtilâtları neticesi olarak, cihan ile münasebetlerimizin, kesilmesi yüzünden emtia tedarikindeki zorluklar ve bunlara ilâveten yurtta milyonluk müstahsil kuvvetlerin, uzun yıllar imtidadınca, silâh altında bulundurulmasının tevlit ettiği istihsal darlığı ve istihlâk artışıdır.

Hazine ihtiyaçları için emisyondan kesin olarak uzaklaşılması ve dalgalı borçların sistematik bir surette itfasına gidilmesi, fiyatlara, bu cepheden gelen tahriki esaslı bir surette giderici bir tedbir olacaktır.

Lâkin ne bu tedbir, ne de, yakın bir gelecekte pazarlarımızdaki emtea darlığını nispeten giderecek tedbirler, bugünkü fiyatlar seviyesi karşısında, eski muvazeneyi yeniden kuramıyacaktır.

Tedbirlerimizin hedefi, Sayın Başbakanımızın 16 ncı Tasarruf ve Yerli Malı Haftasını açış nutuklarında da ifade etmiş oldukları gibi, tevlid edeceği ağır iktisadi buhranlar sebebiyle, eski muvazeneyi aynen iade etmek değil, fiyatlarda nisbi bir gevşeme elde edildikten sonra, irat ve masrafların yeni bir telâkki ve tevazün seviyesini tâyin etmek olacaktır.

İçtimaî iratlarla yaşama masraflarının yeni bir telâki seviyesinde muvazenelenmesi, bugünkü vakıada müessir olmuş bulunan para âmilinin tesirlerini kaybetmeye başlamasiyle müterafik olarak, emtea darlığına tesir etmekte olan sebeplerin de geniş mikyasta zail olmasına bağlı bulunuyor.

Bununla beraber, istihsal maliyetlerimizde mütenasip azalmalar elde edilmeksizin zorlanacak fiyat sukûtları, millî ekonomimizin temel ve mesnedini teşkil eden zirai istihsalimizde, birden bire, şiddetli daralmalar ve dolayısiyle Türk çiftçi kitlesinin yaşama şartlarında buhranlar tevlit etmek gibi neticeler verir:

Aziz arkadaşlarım:

Hayat zorluğu mevzuubahs olurken harp ve buhran şartlarından doğmuş olan iktisadi sıkıntının en ağır yükünü üzerine alan sabit gelirli içtimaî zümreyi ve bunun içinde de bilhassa memurlarımızı, derin bir vicdan ezasiyle düşünmemek mümkün değildir.

Hükümetçe şimdiye kadar yapılmış çeşitli nakdî ve aynî yardımlara rağmen, memurlarımızın reel gelirleriyle yaşama giderleri arasında bir muvazene kurulamamıştır.

Fiyatlar seviyesiyle, memur vatandaşlar zümresinin iştira kudreti arasındaki muvazenesizliğin yalnız sosyal bakımdan değil, ekonomik bakımdan da ıslah edilmesi hususunda, Büyük Meclisle Hükümeti her zaman bir ve beraber düşünmüştür.

Ekonomik hayatımızda normale doğru gidişten olduğu kadar dolaylı ve dolaysız vergilerimizde de yapılacak tedrici tahfiflerden ve bu meyanda bilhassa istihkaklara ait kesintilerin Gelir Vergisi kanuniyle mâkul hadlere indirilmesinden memurlar zümresinin faydalanması muhakkak olmakla beraber, memurlar dâvasının hallinde daha müessir bir tedbire olan ihtiyaç ta âşikârdır.

Devlet daireleri ve Devletle ilgili kurullar ve idareler teşkilâtında ehliyet ve kifayet prensiplerinden ciddî ve samimi surette mülhem bir yeni tanzimin, yalnız rasyonel bir idare için değil, ayni zamanda, cidden büyük bir bütçe meselesi olan memurlar vaziyetinin esaslı surette ıslahı için de zaruri olduğu telâkkisi yaygın bir haldedir. (Alkışlar, Bravo sesleri).

Bu münasebetle mümkün olduğu kadar az adedde fakat, yüksek vasıfta memurla çok ve müessir iş görülmesi ve bunu sağlamak için de teşkilât kadrolariyle memurlar statüsünün esaslı bir incelemeye tâbi tutulması hususunda

Bütçe Komisyonumuzca telkin edilmiş olan fikrin lâyık olduğu dikkatle mütalâa edileceğini arzetmek isterim. Fakat meselenin taşımakta olduğu nezaket gözönünde tutulursa böyle bir tanzimin ancak tedric ile tatbikinin mümkün olabileceği kolayca anlaşılır.

Devlet memurları istikbalinin, her halde emniyet ve teminat altında bulundurulması lâzımdır.

Muhterem arkadaşlarım;

Bugün ekonomimizin en hâd dâvası olan fiyatlar meselesi hakkındaki mâruzatımı bitirmeden önce, bunun dış ticaret münasebetlerimizdeki akislerini de müşahede etmek yerinde olacaktır.

Millî paranın iç ve dış iştira kudretleri arasındaki mübayenetin şartlarımıza ve menfaatlerimize en elverişli bir tesviye tarzına bağlanmasının, dış ticaret münasebetlerimizin istikbali bakımından hayati bir ehemmiyeti haiz olduğunda şüphe yoktur.

Fakat paramızın bugünkü kıymet seviyesine müessir olmuş bulunan şartlar ve sebeplerde bir gevşeme elde edilmedikçe, yani; yukarıda arzettiğim gibi, yeni bir muvazenenin unsurları az çok müstakar ve devamlı bir mahiyet iktisap etmedikçe, millî paranın reel kıymetini ne iş, ne de dış pazarlar bakımından tâyin ve tarif etmeğe imkân yoktur. Kaldı ki Milletlerarası mübadelede tediye vasıtası olan dövizlerin kıymetlerinde de tegayyürler olabilir ve hattâ olmaktadır.

Para kıymetine temas edecek her hangi bir kararın ittihaz ve tatbikinde isticâl, millî ekonomi bünyesinde derin akisler bırakması mukadder olan bu mahiyetteki tedbirlerin tashihi zaruretini tevlit edebilir. Bu bahisde de, Bütçe Komisyonumuz ile tam bir görüş mutabakatı halinde bulunmamızdan derin bir itminan duymaktayım.

Bu hususiaki kısa mâruzatımın maksadı, en ehemmiyetli bir meselemiz üzerinde dayanılır ve müdafaa edilir bir mesned bulmadıkça, nihai bir karara varmakta ihtiyatkâr olacağımızı söylemekten ibarettir.

Kıymetli arkadaşlarım;

Bütçe müzakereleri münasebetiyle yurdumuzun hal ve istikbalde karşılaştığı ve karşılaşacağı büyük meseleleri düşünürken, cihanın sulh ve sükûna kavuştuktan sonra istihale edeceği yeni devrenin şartlarına intibak etmemiz için gerçekleştirmeğe mecbur olduğumuz umumî millî kalkınmanın tablosunu da gözönünde tutmakta fayda vardır.

Başarmak zorunda bulunduğumuz büyük işler büyük kaynaklar istemektedir.

Sadece bu hakikat maliye zaviyesinden millî ekonominin ehemmiyetini bütün açıklığiyle belirtmektedir. Malî genişliğimiz, millî ekonominin gelişmesine bağlı

olduğuna göre, her şeyden önce, verim kabiliyeti yüksek bir ekonominin teessüs şartlarını sağlamak gerekmektedir. Devletle vatandaşın ahenkli işbirliği, herşeyde olduğu gibi millî ekonominin yeniden kuruluşunda ve gelişmesinde de mukadder semeresini verecektir.

Muhterem arkadaşlarım;

Millî ekonominin geçirmesi zaruri olan bünye istihalesinde Devletin üzerine alacağı vazifeyi gerçekleştirebilmesi için, Hükümetinizin tasavvurundaki tedbirlere de temas etmeme müsaadenizi dilerim.

Dalgalı borçlarımızdan bir kısmının önümüzdeki yıldan itibaren itfasına mütaallik tedbir, ikili bir hedef takibetmektedir.

Bu tedbirin gütmekte olduğu ikinci hedef, tedavül hacmimizin normal med ve cezirlerinin serbest hareketlerini tahdit etmiyerek, kabul buyuracağınız tahsisatla ödenecek dalgalı borçlar mikyasında ve bununla mukayyet olarak, iktisadi kalkınma mevzulariyle ödevlendirilecek Devlet teşekkül ve müesseselerinin malî ihtiyaçlarını karşılamak üzere Cumhuriyet Merkez Bankasındaki kredi hadlerini genişletmektir.

Bu imkân, tedavül hacmini, bundan önceki hallerde olduğu gibi, artırmıyarak, muayyen plâfon dahilinde yurdun iktisadi hareketlerini genişletmeye yarayacak vasıtaları temin edecektir.

Bu kredilerden faydalanacak olan müesseseler ileride borçlarını kısmen yıldan yıla Devletten alacakları sermayeler, kısmen de tahakkuk ettirilecek kârlarla ödeyeceklerdir. Gerçekten, hem mahiyeti, hem de güttüğü hedefler bakımından ehemmiyetli olduğu kadar durumumuza ve ihtiyalarımıza uygun bir tedbir muvacehesinde bulunduğumuz telâkkisindeyiz. Teklif ettiğimiz tedbirin, esas itibariyle, Bütçe Komisyonumuzun salâhiyetli görüşü ile de teyit edilmiş olmasını maliyeniz için övünmeğe değer saymaktayız.

Şimdi, tasavvur edilmekte olan finansman metodu dolayısiyle günlerimizin ve yakın geleceğimizin en ehemmiyetli mevzularından birine temas etmek fırsatı da başgöstermiş oluyor.

Aziz ve kıymetli arkadaşlarım;

Cihanda, harp sonrasının belirme şekilleri, henüz karışık bir manzara arzetmektedir. Teknik, tarihin şimdiye kadar kaydetmediği ihtilâller geçirmektedir. Umumiyetle yaşama ve çalışma şartları ve insanlığın dünya görüşü, tekevvün etmekte olan yeni düzen içinde yepyeni bir mahiyet ve mecra alabilir.

Meselelerimizi bu zaviyeden görüp vazettiğimiz zaman, geçmiş devirlerin mefhumlarına, kaidelerine ve ölçülerine bağlı kalarak hareket etmenin tesirsizliğine ve faydasızlığına hükmetmemek mümkün değildir.

Bu mülâhazalar, zihniyeti ve kuruluşu itibariyle hamleci olan Cumhuriyetimizin kültürde ve en geniş manasiyle ekonomide süratle gelişmemiz için her türlü tedbiri almak zorunda bulunduğumuz neticesini, münakaşa götürmez surette, ortaya koymaktadır.

Bugün umumiyetle kabul edilen bir hakikat var ki o da, yurdumuzun, mahdut imkânlariyle, kültür sahasında kısa bir zamanda geniş adımlar atmış olmasıdır.

Filhakika eğitim ve kültür faaliyetlerimize müteallik istatistikler, vatandaşı sevince sevkedecek mânâlar taşımaktadır. Yurt çapındaki bu işin külfetli olduğuna şüphe yoktur. Fakat külfetle mütenasip sereme alındığı da gözönündedir.

Buna mukabil, millî ekonomi henüz matlup inkişafına kavuşamamış, zaruri olan tekâmül seviyesine yükselememiştir. Tarımda, endüstride ve ulaştırmada sahip olmakla beraber, bu gelişmenin teknik şartlarını henüz sağlamış değiliz. Bütün iktisadi faaliyetlerin asli unsuru olan insan gücünün korunması ve kuvvet bulması için sağlık tedbirlerimiz de eksiktir.

Umumî surette müsait olan şartlarımızdan hem yurt içi yaşayışımız, hem de dış dünya ile münasebetlerimiz bakımından faydalanmanın ve bu güzel yurdu lâyık olduğu refaha kavuşturmanın tedbirleri, bütün ekonomiyi bir kül olarak ihata eden fikir plânları halinde tasarlanmış bulunuyor.

Muhterem arkadaşlarım;

Müşahede buyurduğunuz gibi dâva, yurdun baştanbaşa ihyası dâvasıdır. Bu ihya, milletin ve yurdun maddi mevcudiyet şartlarını, yeni ekonomisini muasır telâkkilere ve içinde yaşadığımız zamanın icaplarına uydurmak, millî ekonomiyi ileri tekniğin ve ileri kültürün nimet ve imkânlarından faydalanarak kalkındırmaktır.

Tarımda, Türk çiftçisinin toprak tasarrufuna ve meslek bilgisine dayanacak bir gelişme millî iaşeyi sağlamak, millî sanayii beslemek ve aynı zamanda millî iktisadın kuruluşu için lâzım olan dövize kaynak olmak gibi gayelerle istihsali çeşitlendirme, istihsalin maliyetini düşürme ve mahsullerimizin vasıflarını yükseltme hedeflerini takip edecektir.

Millî ekonominin muvazenelenmesi, yani yurdun bir iktisadi bütün olarak kurulması, iç ulaştırma sistemimizin yaygın ve kolay olmasına bağlıdır.

Fakat, muhterem arkadaşlarım, bugünün devleti, ekonomide tam teşekküllü bir vahdet demektir. Millî ekonominin bu zaviyeden görünüşü, millî hayatımızın süratle gelişmesi ve gürbüzleşmesi lâzım olan bir cephesini ortaya koymaktadır. Bu, endüstri cephemizdir.

13 yıl önce başlamış olan endüstrileşme hareketinin dayandığı realist telâkki, kuvvetinden hiç bir şey kaybetmeden gelişmiş ve Cumhuriyet Hükümetlerinde bir kanaat halinde yerleşmiş ve kökleşmiştir.

Yurtta tabiî gelişme şartları mevcut endüstri şubelerinin takviyesini ve tevsiini ve yeraltı servetlerimizin de rasyonel inkişafını sağlıyacak yeni plânların tatbikine başlanmak üzere olduğunu da arzederim.

Başbakanımızın da söylemiş olduğu gibi bizde endüstrileşme hareketi millet şuurunun o tezahürüdür ki, istikbalimiz için başlıca bir teminattır.

Bu münasebetle açık olarak ifade etmek isterim ki, Türk endüstrileşmesinin, Türkiye'nin cihan ekonomisinden uzaklaşarak kendine dönmesi gibi bir düşünce ile en uzaktan bir alâkası yoktur.

Biz insanlık ailesinin, insanlık idealine inanmış ve bağlanmış bir cüz'ü ve insanlık âleminin hayırhah bir yardımcı uzvu olarak kurulmakta olan yeni dünya düzenine uymak ve ona hizmet etmek kararındayız.

Türk endüstrileşmesinin tek hedefi, Türk Ekonomisinin organik ahengini kurmaktan ve aynı zamanda dış tedbirler muvazenemizde aktif gelişmeler sağlamaktan ibarettir.

İktisadi kalkınmada modern tekniğin rolü yüksek heyetinizce malûmdur. Yurdun tabiî imkânlarından faydalanmanın şartı, tarımda pulluktan, endüstride tezgâhtan, ulaştırmada basit tekerlekli vasıtadan, en mütekâmil traktöre, en girift fabrikaya ve havalarda kanada kadar çeşitli cihazlar ve vasıtalardır. Bu kalkınmayı mütecanis plânlarla, merhale merhale, başarmak ve bunun için de hariçten külliyetli miktarda tesisat malzemesi ve makine ithal etmek zorundayız.

Yapılan etüdlere göre madenler ve diğer sahalardaki endüstrileşmeye mütaallik ilk plâna dâhil makine, tesisat, levazım ve diğer vasıtalar için 300 milyon liralık, gemiler, liman tesisleri, lokomotifler, vagonlar, atelyeler, ocaklar ve posta telgraf malzemesi için 330 milyon liralık, demiryolları, şoseler, sular ve limanlar inşaatına muktazi makina ve malzeme ve atelyeler ile hidrolik ve termik elektrik santralları için 150 milyon liralık, tarım, sağlık ve Tekel Bakanlıkları ihtiyaçlarına ait merkezler, atelyeler tesisatı ve diğer malzeme mübayaası için de 120 milyon liralık olmak üzere ceman 900 milyon liralık ithalât yapmaklığımız lâzımgelmektedir. İmkânlarımızın âzami hadlerinden faydalanarak önümüzdeki birkaç yıl zarfında gerçekleştirilmesine çalışacağımız kalkınmamızın bu teknik şartlarını sağlamak için normal kaynaklardan gelen dövizlerimizi ve icabettikçe altın stokumuzu kullanacağımız gibi imkân hâsıl olduğu takdirde, makul şartlarla vâdeli dış kredilerden de geniş ölçüde faydalanacağız.

Kıymetli ve aziz arkadaşlarım;

Şümul ve hududu bu mâruzatımla açıkça beliren umumî kalkınma ve iktisadi cihazlanma plânlarının hayal olmaktan çıkarak gerçekleşmesi, mahdut yıllar içinde, geniş malî imkânlar istiyecektir. Karşılığı münhasıran iktisadi varlıklarla temsil edilecek olan yeni inşa ve tesis hareketlerini bir taraftan ölçülü bir kredi ile

desteklerken, diğer taraftan makul hadler ve şartlar dâhilinde uzun vâdeli iç istikrazlardan da faydalanacağız.

Fakat, sulh devrine geçiş tahakkuk ettikten sonra iç sermaye piyasalarımızın, plâsman imkânlarının çoğalmasiyle müterafik olarak bugünkü genişliği muhafaza etmesi beklenemez. Yurt içindeki sınai plâsmanlar ve genişliyecek olan ticari hareketler, millî tasarrufu ve serbest sermayeleri bu istikametlere çekebilir. Bu itibarla istikraz politikamızın hem tasarruf sahibi vatandaşlar, hem de Hazine bakımından elverişli ve makul olması lâzımgelecektir.

Bu meselede, Maliye Bakanlığınızın, önümüzdeki yıl içinde, sahip görüşlere bağlıyacağı bir meseledir.

Hazine kredisinden faydalanmakta gözönünde bulundurduğumuz ve bulunduracağımız diğer bir cihet de borçlarımızın taksit ve faizlerinin malî vaziyetimizi tazyik etmiyecek bir seviyede kalmasıdır. Şimdiki halde umumî bütçeye ait uzun vâdeli dâhili ve harici borçlarımızın yekûnu, 298 küsur milyonu dâhili ve 268 küsur milyonu harici olmak üzere 567,5 milyon lira olup bunların senelik müret-tebatı bütçemizi sıkacak bir halde bulunmamaktadır.

Yüce Meclis takdir eder ki, Devletin karşılaştığı ve gecikmeden başarmak zorunda bulunduğu büyük işlerin asıl mesnedi, uzun vâdeli istikrazlardan ziyade şüphesiz, bütçemizdir.

Bu bakımdan Devlet gelirleri kaynaklarının verimini artıracak yeni bir vergi sistemi kurmak artık, ihmal kabul etmez bir zaruret hâlini almıştır.

Bakanlıktaki arkadaşlarım, kendileri için her zaman bir alın akı teşkil edecek olan böyle bir sistemi tasarlamakla meşgul olmuşlar ve bir malî kanunlar külliyatı hazırlamışlardır. Bu hazırlık mesainin umumî surette hedefi, vergilerimiz daha adil, daha verimli ve aynı zamanda, yeni şartlara ve icaplara uymağa daha salih bir hale koymaktır.

Bu maksatla hazırlanan lâyihaların çoğu Büyük Meclise sunulmuş bulunmaktadır.

Bunlar:

1.– Gelir vergisi;

2.– Kurumlar vergisi;

3.– İşletme vergisi;

4.– Usul Kanunu;

5.– Damga Resmi Kanunu;

6.– Muamele ve istihlâk vergilerinin tadili ve birleştirilmesi hakkındaki kanun.

7.– "Tahsili Emsal Kanunu" yerine geçmek üzere hazırlanmış olan "Kamu alacaklarını Tahsil Kanunu" tasarısıdır.

Bu kanunlar yürürlüğe girdiği zaman, maliyemiz Yüce Meclisin işaret ettiği istikamette ciddî ve başarılı adımlar atmış olacaktır.

Bunlardan başka yurt bayındırlığını kolaylaştırma vazifesini daha geniş ölçüde gerçekleştirmenin bir vasıtasını sağlamak düşüncesiyle hazırlanmış bir tasarı daha vardır ki o da, Emlâk ve Eytam Bankamızın yerine Milletlerarası benzerlerine daha ziyade uygun bir bünye ile yeni ve kuvvetli bir Türk kredi Fonsiye'si kurulması hakkındaki kanun tasarısıdır.

Aziz arkadaşlarım;

Millî politikamızı ilgilendiren ana meseleler karşısında, telâkki ve hareket tarzımızın mülhem olacağı prensipleri, bir sistem halinde, tâyin etmiş bulunuyoruz.

Bu prensipler:

Vergilerde adalet ve verimlilik;

Mahdut gelirli vatandaşların vergi yükünü tahfif;

Masraflarda iktisadilik ve tasarruf;

Ve bu şiarlardan hareket olunarak Bütçede de muvazenedir.

Bütçe denkliği ile birlikte dış tediyeler muvazenemizi idame etmek, millî paranın ve vatandaşlar elindeki tasarruflar sermaye terakümünü korumak malî sahada hassasiyetimizin üzerinde toplanacağı mevzularımızın başında gelmektedir.

Malî politikamıza hâkim olan prensipleri izah ederken bazı katma bütçeli idarelerle özel idarelerin ve belediyelerin malî durumlarına da kısaca temas etmekliğime müsaadenizi rica ederim. Bu idarelerin harp sonrası malî durumları yeni vergi sistemimizle ahenktar olarak tensik edilinceye kadar kendilerine umumî muvazeneden icabeden yardımın yapılacağı yolunda geçen yıl da arzettiğim görüşümüzde bir değişiklik yoktur. Nitekim bu sene yeniden bazı hastaneler umumî muvazeneye alınmış ve bu idarelere 29 milyon lira raddesinde yardım ödeneği kabul edilmiştir. Bundan 6 milyonu katma bütçeli idarelere 23 milyonu da özel idare ve belediyelere aittir.

Muhterem ve Kıymetli Milletvekilleri;

Mâruzatım burada sona ermektedir.

Bütçe kabulünüze mazhar olursa, bunu övünülecek bir muvaffakiyet sayacağız.

Yüksek kararlarınızın daima yurdumuz ve milletimiz için feyizli olacağına emniyetimiz vardır. (Alkışlar, bravo sesleri).

Maliye Bakanı alkışlar arasında kürsüden indi.

BAŞKAN – Söz alan arkadaşların isimlerini okuyorum.

Ali Rana Tarhan, Feridun Fikri Düşünsel, Sami Coşar, Cemil Barlas, Dr. Rebi Barkın, Berç Türker, Hikmet Bayur.

A. R. TARHAN (İstanbul) – Sayın arkadaşlarım;

Müstakil Grup adına söz aldım. Sözlerim, 1946 bütçe tasarısının ana çizgileri ile bazı önemli konular üzerinde ortak görüşlerimizi arzdan ibaret olacaktır.

Grup incelemelerine ve kararlarına konu teşkil etmemiş olan yurt işleri hakkında, arkadaşlarım tenkitlerini ayrıca yaparlar.

Sayın arkadaşlar;

Malî yıl takvim yılı ile birleşeli, Kasım ayında toplanan Büyük Meclis için, bütçe tasarısı üzerine çalışma süresi bir ay kısalmış bulunuyor.

Değerli Bütçe Komisyonumuz incelemelerini, bu kısalmış süre içine sığdırabilmek için övülecek gayret ve himmet sarfetmiş; tasarıyı geçen yıllardan daha müsait bir tarihte yüksek tetkikınıza sunmağa muvaffak olmuştur. Sayın Komisyona bundan dolayı teşekkürlerimizi arzederken belirtmek isterim ki Büyük Millet Meclisinin en esaslı denetleme hakkını kullanmasını sağlıyan bu iş için, bu kadar kısa bir zamanın normal çalışma ve şartlar içinde dahi çok esaslı inceleme imkânını her vakit temin edeceği beklenemez. Bütçe Komisyonumuzun bu yıl elde ettiği neticede, olağanüstü himmet ve gayretleri kadar, beş ay gibi yakın bir zamanda - 1945 bütçesi münasebetiyle - Bakanlıklar işlerini incelemiş bulunmuş olmalarının da bir âmil olduğu düşünülebilir. Bundan sonraki bütçeler için bu kolaylık da mevcut olmıyacağına göre, Komisyon incelemelerinin aynı kolaylık ve çabuklukla bitirilmesi mümkün olacağını zannetmediğimiz gibi, bu sürat rekorunun kırılmasını arzuya değer bulmayız.

Geçen yıllarda, sayın Komisyonun, gelir tahmin fazlalarını giderlere ekliyerek yekûnu artırmaları, Grupumuzun tenkidine mâruz olmakta idi. 1946 tasarısında giderler yekûnunun artırılmamış ve hattâ biraz eksiltilmiş olmasını -buna imkân veren âmil ne olursa olsun - memnunlukla karşılarız.

Bütçe Komisyonumuzun bu yılki çalışma tarzında asıl öğülmeğe lâyık olan, Ekonomi, Ticaret ve Ulaştırma Bakanlıkları işlerini toplu olarak ele almış olmalarıdır. Hiç olmazsa Tarım Bakanlığını da birlikte alarak, bu toplu inceleme usulüne devam edilmesi, Bakanlıklarımızın ekonomi alanındaki çalışmalarında birliklerini sağlamakta da bir âmil olacaktır, kanaatındayız.

Sayın arkadaşlar;

Dünyada devam etmekte olan emniyetsizliğe ve huzursuzluğa rağmen, sayın Hükümetimizin harp sonrası görüşü ile bütçe hazırlamış olmak cesaretini yerinde

buluyoruz ve temenni ediyoruz ki dünyada emniyet teessüs etsin, biz de sulh bütçeleri yapmak ve uygulamak imkânını bulalım.

Olağanüstü giderlerden, bugünün imkân verdiği kısıntılar yapılarak, dalgalı borçların itfası ödeneğine önemli bir pay eklenmiş ve kalanı verimli işlere tahsis edilmiştir.

Harp yılları içinde bütçelerimizin - istikrazla da karşılanacak olsa - açıksız olması lüzumunda ısrarımızı bilirsiniz. 1946 yılındaki % 9 kadar olan açık geçen yıl açığından azdır. Harp sonrası bütçesindedir ve istikraz, faydası nesillere geçecek verimli işler için yapılacaktır.

İç istikrazlarda % 7 gibi yüksek faiz ve bazı teminat şartları ile faizden vergi alınmaması hususlarının, bundan sonrası için, yeni şartlara ve icaplara göre bir incelemeye tâbi tutulmasının yerinde olacağını düşündüğümüzü, bu münasebetle ifade etmek isteriz.

Bütçe tasarısının en önemli özelliği, Toprak Ürünleri Vergisinin kaldırılmasındadır. Yurdun selâmeti için hiçbir türlü fedakârlıktan çekinmiyen Türk köylüsüne karşı, sayın Hükümetimiz de zaruri olmıyan hiçbir fedakârlığı devam ettirmemek teşebbüsünü almakta gecikmemiştir; takdir ederiz. Bu vergi artıklarından, tasarının gelir kısmında 79 000 000 liralık bir rakam vardır ki gelecek yıl bu gelir mevcut olmıyacağına göre 1947 giderlerinden o nispette indirmek gerekeceğinin şimdiden hatırlarda bulunması iyi olur.

Çıkış vergisinin kaldırılması teklifini, malî işlerimizi iktisadi kavrayışla tedvir etmek zihniyetinin iyi bir örneği olarak, överiz.

Sayın arkadaşlar;

Maaşlı memurların birer derece yüksek aylığa geçebilmeleri için tasarıya ödenek konmuş olması, hiç şüphesiz, sayın Hükümetimizin memurlarımızın bugünkü geçim zorluklarını daima gözönünde tuttuğuna maddî bir delildir. Fakat, hayatlarını Devlet ve Millet hizmetine vakfetmiş bulunan faziletli, feragatli yurtdaşlarımızın, harp halinin doğurduğu geçim iztiraplarının devamına bu mâni olamıyacaktır.

Sayın Maliye Bakanımız da bunu şimdi açık olarak ifade buyurdular. Sözlerini, meselenin esaslı halinin ele alındığına delil olarak kabul ediyoruz.

Aynı yardımın para yardımına kaymasını memurların lehine bulmuyoruz. Aynı yardımın faydası, aylığı geçinmesine yetmiyen memura, muhtaç olupta piyasadan tedarike güçü yetmediği hayatî maddelerden bir kısmını olsun Hükümet eliyle sağlıyabilmesindedir.

Bu konuda mesken işinin, Ankara'da ve yurdun her tarafında, hususiyle memur için, arzettiği sıkıntının ağırlığı üzerinde de durmak yerinde olur. Ankara'da başlanmış olan memur evleri inşasının, ihtiyaca yeter bir şekilde geniş-

letilmesinin ve yurdun diğer taraflarında da ele alınmasının, memuru ve halkı büyük ve ağır bir sıkıntıdan kurtarma bakımından önemi meydandadır. Memleketin bayındırlığı bakımından da çok hayırlı bir teşebbüs saydığımız Emlâk Kredi Bankası kuruluşunun bu konuda da büyük faydalar sağlıyacağını umarız.

Devlet memurlarının durumlarına yüksek ilgilerini çekerken, tabiî olarak, aynı yakın ilgiyi Devlet kadroları üzerine de çekmiş bulunuyorum.

Harp sonrası Dünyası, rasyonel çalışmayı, her türlü faaliyet sahalârında, büyük, küçük her teşekkülden, hayatî bir zaruret olarak isterken, Devlet teşkilâtını rasyonelleşme dışında bırakmağa imkân var mıdır? Meselenin şimdi alâka ile dinlediğimiz bütçe demecinde yer almış olması ümit vericidir. Devlet makanizmasının rasyonelleşmesi için, kadrolar bakımından, memur statüleri bakımından, işi bütün şümul ve ehemmiyeti ile ele almalarını sayın Hükümetimizden bekleriz.

Sayın arkadaşlar;

Bütçe konuşmaları münasebetiyle bazı yurt işleri üzerinde görüşmelerimizin arzına da yüksek müsaadenizi rica ederim.

Geleceğimizin ümidi ve kuvveti, en kıymetli servetimiz, çocuklarımız meselesine sayın Parti Grupunun gösterdiği çok yakın alâkaya teşekkür ederiz. Hazırlanan değerli rapor üzerine, sayın Hükümetimiz, elbet bir an önce harekete geçecek, tesirli tedbirleri alacaktır.

İlk okul öğretmenleri aylıklarının umumi bütçeye nakli meselesini, bunların da kanuni haklarını köy okul öğretmenleri ve diğer bütün öğretmenlerin tâbi oldukları usuller dairesinde almalarını ve bazı yerlerde bu konuda raslanabilen güçlüklerin ortadan kalkmasını sağlıyacak bir tedbir olarak, tekrar incelemeğe değer görürüz.

Değerli Millî Eğitim Bakanımızın, 1945 bütçe konuşmaları sırasındaki demeçlerinden (Akademik Kariyer) kanun tasarısının hazırlandığı fakat bu tasarı üzerinde Bakanlar arasında incelemeler devam etmekte olduğu anlaşılmıştır. Mümkünse incelemelerin bugünkü safhasını bildirmelerini kendilerinden rica ederiz.

Sıtma ile olağanüstü savaş hayırlı sonuç vermiştir. Yeni esaslara göre tertiplenmiş bir teşkilâtla, bu savaşta sebat gerektir. Grupumuzun devamlı dileklerinden birini teşkil eden yeni sıtma kanunu tasarısının yakında Büyük Meclise sunulacağını işitiyoruz ve bekliyoruz.

Yeni Çeltik Kanunu tasarısı için yıllardanberi duyulan ve açıklanan ihtiyaç, henüz tatmin edilmiş değildir.

Bayındırlık işlerimizin, iktisadi ihtiyaçlara göre plânlanıp programlanması sırasında - maliyeti çok önemli derecede azaltacak ve bir çok enerji tasarrufunu sağlıyacak olan - makineleşme işinin önemini belirtmek isterim.

Ötedenberi haklı şikâyetler konusu olan ve bugünün zihniyetine uygun bir mahiyet arzetmeyen yol vergisinin, mükellefin geliri ve yoldan faydalanma derecesi gözönünde tutularak, âdil ve verimli bir şekle sokulması gecikmemelidir.

Tarım örgütünde bugünkü idare teşkilâtına uymak yerine, yurdun karakteristik ziraat bölgelerini kapsayan ve istihsal çeşitlerine göre, gerekli teknik vasıtalarla teknik müesseselerle teçhiz edilmiş, ihtisasa dayanan bir teşkilât kurmak işini, incelemeye değer görürüz.

Zirai öğretim işinde: Yüksek Ziraat Enstitüsünde genel bilgileri sağlıyan tahsilden sonra, yetkili ve ileri kabiliyetli tarım uzmanları yetiştirmek ve ayrıca, teknik alanlarda başarının temel şartı olan, ziraat meslek ustalarını çoğaltmak işlerinin önemini belirtiriz.

İç ve dış propaganda işlerinin daha verimli olması lüzumuna kaniiz. Sayın bütçe komisyonunun, turizm işlerinin önemle ele alınarak tertiplenmesi hakkındaki dileğini paylaşırız.

Harp hâlinin doğurduğu hayat pahalılığının, savaşın fiilen durmuş olmasına rağmen, ikitsadi sıkıntının şimdiden kestirilemiyecek bir müddet daha devam edeceğine göre, bu ekonomik olaya karşı yine ekonomik mahiyette olması gereken tedbirler manzumesinin kül halinde mütalâa ve kül halinde tatbik edilmesi zaruretini tekrar ifade etmek isteriz.

Sayın arkadaşlar;

Grupumuzun kısa bir zaman önce, 1945 bütçesi konuşmaları münasebetiyle yeniden üzerinde durmuş olduğu, millî kalkınma işlerinin ve Devlet ana dâvalarının plânlaştırılması; Milletin maddi ve mânevi kudretinin mâruz kalabileceği israfların önlenmesi; köylünün ekonomik teşkilâtlandırılması; sosyal yardım gibi konulardan tekrar bahse lüzum görmüyorum.

Buna ihtiyaç bırakmıyan bir sebep de, grupumuz demeçlerinde bahis konusu edilen bu önemli işlerin Sayın Bütçe Komisyonumuzun raporunda yeralması ve Sayın Maliye Bakanımızın demeçlerinde tahlil ve ifade edilmiş bulunmasıdır.

Tekrarına lüzum gördüğüm tek nokta, iktisadi tedbirlerde koordinasyon ihtiyacıdır; ve Bakanlar Kurulu teşkilâtında ileri sürdüğümüz tekâmülün faide ve lüzumuna inancımızdır.

Sayın arkadaşlarım;

Grupumuzun, önemli yurt işlerinden bazıları hakkında görüşlerini ve dileklerini böylece arzettikten sonra, tekrar 1946 bütçe tasarısına dönerek bu tasarıyı, ana çizgileri itibariyle muvafık bulduğumuzu Sayın Saracoğlu Hükümetine güvenimizle birlikte, beyan ederim; ve büyük Türk Milletine lâyık olduğu hizmeti tam yapmağa daima muvaffak olmalarını dilerim. (Alkışlar).

F. F. DÜŞÜNSEL (Bingöl) – Arkadaşlar, Maliye Bakanımızı dinledik, Müstakil Grup Reisini de dinledik.

Hakikaten Bütçe Komisyonumuzun kıymetli mesaisinden sonra tebarüz ettirilen noktaların bir kere daha kıymetli iki ağızdan tekrarı ile konuzumun bütününe varmış olduk.

Evvelâ görülen nokta şudur: Geçen sene bütçe konuşmaları sırasında esaslı surette üzerinde durulan emisyon mevzuu halledilmiş bulunuyor. Geçen sene, gerek Bütçe Komisyonu, gerek arkadaşlar, emisyonun tehlikeli bir şekilde girmesinin mümkün olduğu üzerinde durdular. Bir milyara varmak üzere bulunan bir durum karşısında idik. Bu, hepimizde bir üzüntü tevlit etmiş bulunuyordu. Görülüyor ki Hükümet esaslı mesai ile 100 000 000'dan fazla bir miktar tenzilât yapmağa muvaffak olmuştur. Yani geçen sene bir milyara varmakta bulunan emisyon haddi bu sene takriben 890 000 000 raddesine inmiştir. Bu da memleket için her türlü hususatta ölçü olan paranın, enflâsyona doğru değil, bilâkis tam değerine doğru bir dönüşünü ifade eder bir durum arzetmektedir. Öyle umuyoruz ki ve Komisyonumuzun ifadesinden, Maliye Bakanımızın sözlerinden öyle anlaşılıyor ki, 7 ay zarfında 100 küsur milyonluk bir tenzilât yapmağa muvaffak olan Hükümet, önümüzdeki bir sene zarfında da bir milyona yakın bir indirme yapmağa muvaffak olacak ve bu suretle artık memlekette paranın umumî durumuna karşı olan emniyet bir kat daha artmış bulunacak ve bundan dolayı memlekette hayat pahalılığının en korkulabilen tarafını teşkil eden paranın çoğaltılması keyfiyeti ortadan kalkmış olacak ve bu şişkinlik giderilerek, bundan sonrası için fiyatların yükselmesi konusunda tamamiyle sağlam bir vaziyet elde edilmiş olacaktır ve bu emniyet artacaktır.

Sayın Maliye Bakanımız beyanlarında deflâsyonlara doğru gitme konusunu da işlediler. Filhakika 1939 senesindeki vaziyete dönmek imkânsızdır ve doğru da değildir. Kendilerinin millet kürsüsünden bu seneki konuşmalar esnasında, deflâsyon ihtimalâtı üzerinde durmaları, memlekette tam bir güvenişin ortaya gelmesine sebebiyet vermiştir ki bu da ayrıca şükranı muciptir.

Fikrimi biraz izah edeyim, yani geçen sene Maliye Bakanımızın ağzından bu tarzda sözler söylenilmemişti ve durum da daha müsait değildi. Fakat bugün münakaşa edilen; deflâsyona gidelim mi, gitmiyelim mi gibi bir konu değildir. Bütün memleketin bütün ehemmiyetli telâkki edeceği mesele bu değildir. Bunun, bu yüksek kürsüden müzakere edilmesinin artık zamanı gelmiş bulunması keyfiyetidir. Maliye Bakanımızın ve Hükümetimizin bütçe tasarruflarından, yani 200 000 000 milyon lirayı bulan tasarruftan mühim kısmını Dalgalı Borçların, tasfiyesine tahsis etmesi sevinç verici mahiyettedir. Dalgalı Borçların, memleket maliyesi için geçen sene Bütçe Komisyonu raporunda gösterilen tehlikesi giderilmiştir. Bugün daha sağlam bir duruma girmiş oluyoruz. Bundan dolayı da Hükümetimize teşekkür etmek vazifemdir.

Hükümetin bütçe ile getirdiği çok iyi şeylerden birisi de Toprak Vergisini kaldırmayı teklif etmiş bulunmasıdır. Arkadaşlar, Toprak Vergisi hakkında iki kanun yapıldığını hatırlarsınız. Bunlardan birincisi çok zorlukları mucip olmuştur, ikincisini yapmaya mecbur olduk. Bu ikinci kanun daha iyi işlenmiş ve memleket ihtiyaçlarına daha çok uygun mahiyet arzetmiştir. Fakat nede olsa köylü bir çok külfetlere duçar oluyordu. İşte bu külfetlerden dolayı, köylüyü maliye daireleriyle devamlı bir surette karşılaştırmak gibi hallerle de, ayrıca cemiyet bünyesinde ne olursa olsun bir üzüntü vücuda getiriyordu. Şimdi Hükümet bir taraftan 120 küsur milyon liralık bir fedakârlık yaparak, bir taraftan bu vergiyi kaldırırken, bir taraftan da, samimi söylemek lâzım gelir ki, cemiyet bünyesinde büyük bir rahat ve huzur vücuda getirecek olan ve köylümüzü mütemadiyen meşgul eden bu konudan da onları kurtarmış oluyor. Bendeniz bu noktai nazardan iki iyiliğin birden hâsıl olduğunu görmekteyim.

Tasarıda ileri sürülen noktalardan biri de, Çıkış Vergisinin kaldırılmasıdır. Bu da esaslı bir konuya temas edildiğini gösteriyor. Filhakika memleketin şu halinde millî geliri artırmak ve memleketin ihraç vaziyetini de esaslı şekilde ele almak lâzım gelmektedir. Çünki bütün muhtaç olduğumuz şeyler nihayet dövizle hâsıl olabilecek maddelerdir. İhracat Vergisini kaldırmayı göze alan ve cesaretle buna karar veren Hükümetin, ihracat dâvasını da esaslı şekilde ele almasını gerekli bulmaktayım. İhracat meselesi, bir takım idarî büroların formalitelerine ve sairelerine mâruz kalmaya asla mütehammil bir konu değildir. İhracatın her cihetçe gözönüne alınması, bütün bu cihetlerin memleketin zararına olabilecek kısımlarının gözden geçirilerek kaldırılması ve tam mânasiyle memleketin muhtaç olduğu malzemeyi getirecek bir imkân temin etmek lâzımdır. İhracat meselesi memleket için o kadar mühimdir ki, bilhassa 3 kalemde yani bildiğimiz kalemlerde, balık, meyve ve sebzenin, Türkiyenin umumî ihtiyacını temin edecek bir kıymette olduğunu geçenlerde buraya gelen ecnebi mümessiller ifade etmişlerdir. Yani memleketimizde bu üç kalemin yapacağı tesir memleketi baştan başa imar edecek bir kıymettedir. Onun için şimdi balık dâvası, Ekonomi Bakanlığının eline geçmiş bulunmaktadır. Şunu temenni ediyorum ki, bir ihracat bankasının vücude getirilmesi hakkında ortada bir fikir vardır, bunun ne dereceye kadar mâna ve değer ifade ettiğini bilmiyorum, fakat şahsi teşebbüsleri de müşkülleştirmemek şartiyle bir ihracat bankası kurulması lâzımsa, bunun bütün ihracat işleriyle ilgilendirilerek, binanevvel yapılmasında bir fayda olacağını mülâhaza etmekteyim.

Bu ihracat dâvasına temas etmişken üç noktaya daha ilişmek icabediyor:

Bunlardan birincisi, prim meselesidir. Bütçe Komisyonunun raporunda buna işaret edilmiş bulunmaktadır. Yüksek malûmunuzdur ki, bizim bir çok kalemlerimiz harp esnasında ve harpten evvelki devrede vâki olan mübadelelerimizin kuruluş şeklinden dolayı yüksek fiyatlarda bulunuyor ve bugünkü Dünyada mev-

cut olan fiyatlarla bunların ayarlanması zor oluyor. Bunun için her halde Hükümetin bu konu üzerinde, diğer meselelerimizde olduğu gibi, lâyik olduğu ehemmiyetle ele alınarak, bu prim hususunun da, raporda arzedildiği gibi, esaslı bir şekilde neticelendirilmesi zarureti vardır. Çünkü bu fiyatlarla ihracat yapmak imkânı pek kabil olamamaktadır.

Diğer taraftan İhracat Birlikleri konusuna da temas etmek istiyorum:

Arkadaşlar bu birliklerin bir takım faydaları olduğu bir zamanlar ileri sürülmüştür. Fakat bugün illerden gelen ticaret odaları mümessillerinin yaptıkları son toplantılarda ileri sürüldüğü gibi, bu ihracat birliklerinden bir fayda elde edilememekte olduğu için, ticaret odalarının bu hususta Ticaret Bakanlığına verdikleri raporda esaslı şekilde ileriye sürülmüş olan bu noktanın kâfi derecede süratle tetkik edilerek, bu İhracat Birlikleri hakkında bir karara varılmasını gerekli görmekteyim.

Sayın Bakan memurların vaziyetine temas ettiler. Bu seneki bütçede memurlara yapılan yardım 40 milyonu bulmaktadır. Bu mühim bir yekûndur ve bir fedakârlıktır. Filhakika memurlarımızın asgari maişet haddini temin etmek, kalori vesair şeyler nazara alınarak, bütün ihtiyaçlarını temin etmek zarureti vardır. Fakat bu, Devletin umumî takati nazarı itibara alınarak yapılacak bir iştir. Memurlar için bu sene yapılan fedakârlık, az olmamakla beraber, ilerisi için vaziyeti esaslı surette gözönüne almak lâzımdır. Bunu da iki bakımdan mütalâa etmek icabeder. Bunlardan birisi, memurların maişeti, onları yaşatacak, çocuklarını okutacak, kendilerine nisbî bir takat temin edebilecek bir şekilde olmak, diğer taraftan da, sayın Bakanın ve Müstakil Grup Başkanının işaret buyurdukları üzere kadrolar düşünülerek tetkik edilmek icabeder ve bunun da artık gelecek sene bütçesinde, yani önümüzdeki sene zarfında, ne kadar müşkilât ifade ederse etsin, ele alınıp gelecek sene bütçe tasarısında getirilmesi gerekmektedir.

Burada düşünülecek daha bazı noktalar vardır. O da bugün halkımızın başlıca şikâyetini mucip olan kırtasiyecilik ve muamele çokluğudur. Yapılacak idarî bir reform ile bunlara nihayet vermenin gerektiğini de belirtmek isterim. Kaybedilecek vaktimiz artık kalmamıştır. İdarî reformu daha uzun seneler bekliyemeyiz. Sayın Rana Tarhan da başka bir tabir ile bunu ifade ettiler, idarî ıslah gibi bir formül ileri sürdüler. Bendeniz de aynı şey üzerinde durmaktayım. Nitekim Bütçe Komisyonu da raporunda bu konu üzerinde durmuştur.

Eldeki memurları tamamiyle besliyemiyerek ve cüz'ü bir işi bir çok formalitelere boğarak halletmektense, idarî bir reform yaparak, memleketin muhtaç olduğu sürati temin etmek ve vatandaşlara idarî bakımdan lâzım olan güveni getirmek bir zarurettir. Bu, memurlar konusuna temas ederken, Bütçe Komisyonunun raporunda işaret ettiği bir konuya temas etmek lüzumunu duyuyorum; o da şudur: Bu arada iane ve teberrü namı altında alınan paralardan vaz geçilmesi

gereklidir. Bütçe Komisyonumuz şayanı takdir bir ifade ile bu iane ve teberru meselesine temas etmiş bulunmaktadır. Bendeniz kıymetli görüşlerine iştirak ederim.

Anayasamızın 84 ve 85 inci maddeleri hükümlerini hatırlatmayı faydalı bulurum. Çünkü güzelleştirme namı altında bir takım teberrularla memleketin bu esaslı hükümlerini, Anayasanın ihtiva ettiği bu düstürları tamamiyle tatbikta tereddüt veya tereddüt iltibasına meydan vermek doğru değildir. Devletin kanun müessesesi memleketin ihtiyacını tanzim eder. Güzelleştirme namı altında, bu suretle, Bütçe komisyonumuzun raporunda yer alan vaziyetlere meydan vermeyi bendeniz doğru görmem.

Malî bünyemize temas etmekte iken; gelen malî kanunlar içerisinde Muamele Vergisi Kanununu göremiyoruz. Fakat Sayın Bakan, Muamele Vergisi Kanununun da gelmekte olduğunu ifade buyuruyorlar. Yalnız şu noktaya işaret etmek isterim ki, 5 beygirlik motörlerden fazlasının bir takım muamelelere tâbi tutulmasının verdiği neticeler cümlenizce malûmdur. Bu, memleketin iktisadi bakımdan ilerlemesine mâni olan bir şeydir. Binaenaleyh şikâyeti mucip olan bu cihetin de giderilmesini icabettiren tarzda, projenin hükümler ihtiva etmesi ümidinde bulunuyorum.

Şimdi, Devlet iktisadi işletmelerine geçeceğim:

Arkadaşlar; malûmunuzdur ki, 3460 sayılı kanunla, Sümerbank, Etibank, Ziraat Bankası vesaire gibi müesseseleri murakabe etmek üzere, Sayıştaya mütenazır karekter ifade eden, Başbakanlığa bağlı bir heyet vücuda getirilmiştir. Bu heyet, 6 senedir bu esaslı vazife ile, mümasil Avrupa memleketlerinin müesseselerinin mesaisini hiç te aratmıyacak şekilde ve kıymette çalışmaktadır. O kanunun malûm maddeleri mucibince, Başbakanlık Murakabe Heyeti mütemadi surette müesseselerin faaliyetini kontrol eder ve yılda iki rapor verir. Bunlardan birisi teknik, diğeri umumî rapordur. Bunlar Meclis âzalarının da dâhil bulunduğu bir heyette tetkik edilir. Filhakika bu kontrol şekilleri hakkında, önce Parti Grubundan çıkan bir raporla ve bilahare bazı noktayı nazarlarla, arkadaşlarımız da bu kanunda bazı değişmelerin yapılması ve bu işle Meclisin daha yakından ve etraflıca alâkadar olması temayülleri de vardır.

Böyle olsun, şöyle olsun, milletin milyarlara varan kıymetleri, bu kıymetli komisyondaki arkadaşlar tarafından hakikaten övünülecek şekilde kontrol edilmektedir ve günden güne, bendeniz Adalet Komisyonundan ayrılan bir uzuv sıfatiyle içinde bulunduğum için değerli çalışmalarını görmekteyim, altı senedir, yıldan yıla, kontrolde bir ilerleme ve övünülecek bir fark vardır. Yalnız bu kontrol artık yalnız Etibanka, Sümerbanka vesaireye munhasır bulunmamalıdır. Yüksek malûmumuzdur ki, Devlet elinde bu biçim kontrole tâbi olmıyan diğer dört müessese daha vardır ki, bunlardan bir tanesi, askerî fabrikalardır.

Bu askerî fabrikalar; tabii bendeniz bilmiyorum; nasıl bir teknik kontrola tâbidirler; maliyet bakımından, idarî ve içtimaî teşkilât bakımından, istok vesaire gibi bütün teknik esaslar bakımından ne suretle tetkik edilmekte olduklarını bilmiyoruz. Askerî Fabrikaların da milyonlara varan kıymetlerinin, bu vatan çocukları tarafından, genişletilmiş bir kadro ile tetkik edilmesinde fayda vardır.

Her sene iş farklanmaktadır, Etibankta Büyük Millet Meclisi tarafından gönderilen âza sıfatiyle çalışmaktayım. Şimdi de Sümerbankta çalışıyoruz. Her sene, yukardan beri arzettiğim veçhile, güvenilecek şekilde kontrol yapılmaktadır ve herkes her sene daha iyi işini öğreniyor. Bütün bu işler tekâmüle muhtaç bir mesele olduğu içindir ki Askerî Fabrikaların da bu kontrolün dışında kalmasını doğru bulmuyorum.

Tekel müesseselerine gelince: Bunlar da milyonluk, milyarlık işler yapmaktadır. Yeni bir müfettişlik kurulmuştur. Bir kontrol görmektedir, fakat hiçbir zaman Başvekâlet Umumî Murakabe Heyeti gibi ve o ayarda bir murakabe asla mevzuubahis olamaz. Madem ki biz bu teşkilâtı kurmuşuz ve 7-8 sene evvel yapılan bir kanunla elimize bir mekanizma verilmiştir ve biz bu mekanizmayı güzel güzel inkişaf ettirmişizdir; Tekel Teşkilâtını da bu suretle Başbakanlık Murakabe Heyetinin kontrolü altına vermekte fayda vardır.

Ondan sonra ulaştırma meseleleri geliyor. Ulaştırma Bakanlığının teşkilâtı içinde deniz ve demiryolları gibi bir takım işletmeler vardır. Şurasını arzedeyim ki, tabiatiyle bunlar bizim bütçe Komisyonumuzun murakabesine tâbi olmakla beraber, Bakanlığın kendi murakabesine, aynı zamanda Sayıştayın kendi bakımından murakabesine de tâbi ise de bunlar kâfi değildir. Binaenaleyh ulaştırma işlerinin de yüksek bir kontrole tâbi tutulmasında fayda görüyorum. Bu suretle üçüncü bir dalı hâsıl oluyor.

Dördüncü dalı da orman işleridir. Yani böylece bir dörtgen tasavvur ediyorum: Askerî Fabrikalar, Tekel, Ulaştırma ve Orman işleri...

Şimdi, Orman İşletmeri bugün yeni bir ise girişti ve bir kanun yaptık. Bu kanunla bir takım müesseseler kurduk. Bu işletmelerin mahiyetleri nedir, ne alıyorlar, ne yapıyorlar, nasıl inşaat yapıyorlar, nasıl gidiyorlar? Bunları tetkik etmek icabeder.

Arkadaşlar, bu sabah Sivas Çimento Fabrikasının hesaplarını tetkik ettik. Orada hakikaten iyi bir çalışma olduğu görülüyor. Fakat meselâ sabit kıymetler kısmı üzerindeki incelemelerde arkadaşlarımız çok kuvvetle durdular. Şu kadar mı olsun, bu kadar mı olsun? Bir eczanede ilâç tartar gibi bir şey. Bir taraftan milletin bir müessesesi üzerinde bu kadar hassasiyetle durulurken, diğer taraftan milyarlar değerinde bir serveti teşkil eden bir dörtgenin tekemmül ettirilmemesini bendeniz iyi görmediğim için bilhassa Yüksek Hükümetten, sayın Başbakanımız-

dan ve diğer arkadaşlarımızdan bu dâvanın biran evvel halliyle gelecek sene bilhassa kıymetli ve değerli Maliye Bakanımızdan bu dörtgenin tamamlanmasını rica ediyorum; murakabe tamam olarak esaslı surette yüksek huzurunuza gelsin. Bunu arzetmek istiyorum.

Sanayi konusuna temas etmişken, kıymetli Bütçe Komisyonu arkadaşlarımız kalite üzerinde durmuşlardır. Arkadaşlar bazan kemiyeti, ihtiyaca binaen, keyfiyete tercih ettiğimiz oldu, amma birkaç senedir, meselâ Sümerbank fabrikalarında dokumada keyfiyete, kaliteye büyük ehemmiyet verilmektedir. Fakat bu da kâfi değildir. Memleketimizde, gerek Devlet, gerek halk sanayiinin; gerek Hükümet eliyle yapılsın, gerekse iktisadi teşekküllerde olsun, gerekse hariçte olsun, mamulâtta kaliteye büyük yer vermek lâzımgelir. Onun için raporlarında da işaret etmişlerdir. Bendeniz bu noktanın sanayi dâvamızda en başta ele alınması lâzımgelen bir mesele olduğunu tebarüz ettirmeyi bir vazife sayarım.

Bir misal arzedeyim: Gayet basit, isme lüzum yok, memleketimizde mevcut millî fabrikalarımızdan birinde kurşun kalem yapılmaktadır. Geçen sene, Eylül ayında İngiltere'den İstanbul'a bir kurşun kalem geldi. Üzerinde boyası filân yok. Yalnız bir soğuk damga vurmuşlar. Fakat kalemi yere atsanız kırılmıyor. Bizim fabrikanın yaptığı ise kırılıyor. Sordum; niçin böyle oluyor diye. Şu eksiktir, bu eksiktir dediler. Şu bu eksiktir, fakat kalem ele alınınca kırılıyor. Binaenaleyh, sanayiimizde mutlaka kalitenin teessüsünü arzu ediyoruz ve bunu vazife sayıyoruz. Müstehlik millî bir malı kullanmak ister, kullanmak ister amma daha ilk defa eline aldığı zaman yırtılan veya bir şeye yaramıyan bir mala da millî mal demek doğru bir şey olmaz. Onun için kaliteye, gerek devlet sanayiinde, gerek hususi sanayide, geniş ölçüde yer vermek zaruretini görüyorum.

Sanayi dâvasına işaret ederken şeker, kömür, Karabük konularına da kısaca temas edeceğim.

Memleketimiz halkının şekere olan ihtiyacını bendeniz ifade edecek değilim, lüzum yoktur, herkesin malûmu olan bir keyfiyettir. Biz halka ucuz şeker yedirmek zaruretindeyiz. Öğrendiğime göre; pancar mevzuu ile bu konuyu tamamen halletmeğe imkân olmıyor. Memleketimiz pancarla, şeker kamışının birleştiği bir noktadadır. Binaenaleyh, bir taraftan pancar ziraatına lüzumu kadar ehemmiyet verilmesini istemekle beraber, bu noktayı da tebarüz ettireyim, memleket için bir varlık olan şeker kamışı konusuna da ehemmiyet verilmesi ve bu şeker istihsalinde az zamanda % 25 fiyat tenziline yardımı olacağını ifade etmek isterim. Binaenaleyh, şeker kamışının yetiştirilmesi hususunu da sanayii inkişafımızda ve memleketin umumî ihtiyacında esaslı bir konu olarak tebarüz ettirmeyi lüzumlu görüyorum.

Kömür: Kömür işinde füzyonun yapılmasındaki faydalar meydandadır. Yalnız kömür işinin memleketin umumî hayatında oynadığı büyük rolü gözönüne

alarak bu sahada vermiş olduğumuz kararda 15 senede yapılacak, tatbik edilecek plânın 10 seneye indirilmesi, memleketin umumî kalkınması işinde geniş ölçüde rol oynıyacaktır. Onun için Hükümetin, kabil olduğu kadar, bilhassa bu 900 milyonluk kalkınma projesi içinde bu 15 senelik işi 10 seneye indirmeleri çok yerinde olacaktır. Bunu bilhassa sayın İktisat Bakanı arkadaşımız takdir buyururlar, ben de kendilerine bir kere hatırlatmak isterim.

Karabük: Karabük konusunda arkadaşlar, Karabük müessesemizde Haddehane ve Çelikhanenin vaziyetleri ana fırınlarla ayarlı değildir. Çelikhane ana fırına göre zayıf, Haddehane Çelikhane'ye göre zayıftır. Binaenaleyh, bunun da biran evvel ayarlanması ve fabrikanın tam mânasiyle işler bir hale getirilmesi gerekli olduğu gibi birikmiş olan bir istok vaziyeti mevcuttur. Bunun da muhakkak surette bir an evvel tasfiyesinde fayda vardır.

Mesken dâvasına temas etmek isterim. Arkadaşlar; nüfus konusundaki vaziyet malûmdur. Kredi Fonsiye Bankası gelecek. Fakat mesken mevzuu, memlekette işlemesi lâzım gelen bir çok şeylere tesir eder. Nüfus konusuna, sıhhata, ahlâka, müessir bir konu olduğu için bunun da geniş bir surette ele alınıp mesken inşasına yarayacak kalemlerin ucuzlatılması tedbirlerinin bir an evvel alınmasını gerekli görüyorum.

Ticaret odaları bahsinde, Hükümetten yapılan binbir ricalar arasında başlıca rica, teşebbüsü şahsi ile, Devlet işletmeleri ve Devlet sanayii arasındaki hududun, gerek Hükümet ve gerek ticaret odalarınca konulacak imkânlar tarafından mümkün olduğu kadar halka bildirilmesi ve herkesin güven içinde yapacağı işi bilmesidir. Bunun da Hükümetçe yapılmasını rica ederim. Ticarete kabil olduğu kadar serbesti verilmesini hatırlatmak isterim.

Sonra Ticaret Ofisi hakkında da sayın Ticaret Bakanı, kendi bütçelerinin müzakereleri sırasında izahat vermelerini rica ederim. Hakikaten bu Ticaret Ofisinin ne olduğunu bendeniz anlıyamadım. Devlet iktisadi teşekkülü değildir. Bazı gazeteler, Devlet iktisadi teşekkülüdür falan diyorlar amma, Devlet iktisadi teşekkülü değildir. Kim kontrol eder, nedir, muhasebesi, hesap vaziyeti, elindeki stok ne kadardır? Bunlar hakkında sayın Bakan lûtfen izahatta bulunurlarsa minnettar olurum.

Bir nokta daha arzedeceğim. O da: Özel İdareler bünyelerinin takviyesi hakkında Hükümetimizce alınan tedbirin çok yerinde olduğu ve bu idarelerin daimî bir gözetlemeye muhtaç oldukları hususudur.

Son mâruzatım kıymetli Maliye Bakanımızın 900 milyonluk kalkınma plânı hakkında yürüttükleri kıymetli mütalâaya dairdir. Hakikaten çok değerli bir ifadede bulundular. Paranın sarfı için hiç bir korkumuz olmamalıdır. Çünkü bu para borç alınıp saraylara maraylara sarfedilecek değildir. Bu, doğrudan doğruya mem-

leketin ihtiyacı için makine olacaktır, servet getirecektir, memleketi kalkındıracaktır.

Bu itibarla Hükümetin geçen sene bütçe müzakerelerinde ileriye sürülen esasları nazarı itabara alınarak bu sene için cesaretli bir bütçeyle ve muhtelif kalemleri indirerek, gerek köylüyü ve gerek bütün halkımızı takviye eder ve kalkınma esasına yakışır bir bütçe ile huzurunuza gelmesinden dolayı kendilerine muvafakiyet dilerim. İnşallah daima bu suretle mesaimiz ileriye gider ve memleketimiz ilerler. (Alkışlar).

S. COŞAR (Urfa)- Arkadaşlar; Dünyada savaşın bittiği, fakat hakikî ve samimi bir sulhun havasını teneffüs etmek imkânı bulunmadığı ve inikâsları bakımından herhalde harp zamanında belki daha zararlı, nazik ve karışık bir durumda Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin Yüksek Meclis huzuruna uzun vâdeli istikrazlarla kapatılmak şartiyle mukayyet 95 milyon liralık bir bütçe açığıyla huzurunuza gelmiş olmasını bir tenkit konusu telâkki etmezdi. Eğer bizzat hükümet yeni yıl bütçesini normal bir bütçe telâkki ederek millî savunma masraflarımızdan 200 milyon liraya yakın mühim bir indirme yapmamış olsaydı ve yine eğer Büyük Meclise sunduğu bütçe gerekçesinde malî ıslahata girişmiş bulunduğu müjdesini vermiş olmasaydı. Tatbik edildiği memleketin özel şartları ne olursa olsun malî reformun şaşmaz ve değişmez iki ana prensipi vardır:

1.- Hakikî Bütçe Muvazenesi;

2.- Dalgalı Borçların sistemli ve bilhassa süratli bir tarzda itfası ancak, bu vadide ciddi adımlar atıldıktan ve müspet sonuçlar alındıktan sonradır ki millî para hakkında katî bir karar almak ve onun iç ve dış fiyatlarını birleştirecek istikrar noktasını tâyin etmek mümkündür. Bu hususta sayın Maliye Bakanımızla hepimiz hem fikiriz ve esasen hepimiz namına büyük bir ihata ile bu mevzuu incelemiş olan encümen de bu noktayı bu suretle belirtmiş ve ifade etmiştir. Eski muvazeneyi iade etmek, zannederim ki, Meclisteki arkadaşlarımızın hemen hemen hiçbirisinin aklından geçmez. Fakat arkadaşlar, yeni muvazeneyi ararken içinde bulunduğumuz enflâsyonist vaziyetin tesirlerini izale etmeyi araştırmak, bunun için icabında hazırlayıcı mahiyette bir plân tertiplemek ve belki de cezri kararlar almak gerekmez mi? Harp sonunda millî savunma masraflarımız 200 milyon kesildikten sonra Maliye Bakanımız ilk iş olarak dalgalı borçlarımızın itfasını düşünüyor. Bu karar karşısında ilk intibaım kendilerini bu kürsüden bütün samimiyetimle tebrik etmek olmuştur. Fakat bu kürsüde vermiş oldukları izahatı dinledikten sonra bu memnuniyetim ve inşirahım, itiraf edeyim ki, yarı yarıya azalmıştır. Çünkü anlaşılan dalgalı borçların itfası yalnız başına ele alınmış malî bir ıslahat mevzuu değildir. Onun oldukça mühim ve inikâsları bakımından oldukça tetkike şayan bir ikinci hedefi bulunduğunu burada tebarüz ettirdiler. O da, bu boşalan marjın Merkez Bankası tarafından kalkınma kredisi olarak Devlete

verilmesidir. Bu suretle işin mahiyeti değişiyor. Bendeniz bu hususlaki noktai nazarımı ileride arzedeceğim.

Savunma masraflarından 220 milyon kısılmış olmasına rağmen Maliye Vekilimizin getirdiği bütçenin, gerek kendisi tarafından gerekse Bütçe Komisyonu tarafından, normal bütçe telâkki edilmesine rağmen yine bir bütçe açığı ile Meclisin huzuruna gelmesini, Müstakil Grup Sayın Başkanının fikrine iltihak ederek tenkid etmek mecburiyetindeyim. Üstelik bu açığın 60 milyon lirası, % 7 faizli ve ihraç fiyatı da gözönünde tutulursa 7'den daha yüksek bir faizle istikraz aktedilerek kapatılmak isteniyor. Teklif edilen 30 milyonluk ikinci istikraz; her ne kadar % 5 faizli ise de onun ikramiye tutarı hesaba katılırsa hakikî faiz haddi eski istikrazların seviyesinden aşağıya düşmez. Normal zamanlarda memleketimizin kalkınma masraflarının uzun vâdeli istikrazlarla karşılanması pek tabiidir ki, maliyeci arkadaşlarımla beraber ben de tabii ve yerinde bulurum.

Ancak burada çok esaslı bir mevzu ve karar karşısındayız. Maliye Vekilimize, kanaatlarını, fikirlerini kuvvetli bir mantıki tertiple ve hakikaten kendilerine has olan bir vuzuhla Türk efkârı umumiyesine izah ettiklerinden dolayı bütün kalbimle teşekkür ederim. Fakat bu noktai nazara iltihak etmemek demek, bunun kıymetini hiçbir vakit azaltmaz, artırır.

Şimdi bu mevzu, benim telkâkime göre, her vakit böyle konuşmak mecburiyetindeyim, şahsi noktai nazarımın doğru olduğunu iddia etmek mahviyetkârlığıma aykırıdır, benim telâkkime göre enflâsyonun malî, iktisadi, içtimai hayatımızda sebebiyet verdiği çeşitli muvazenesizlikler henüz bütün ârazı ile ortada iken,bütçe açığını ve böyle yüksek faizle istikraz akdini, bilhassa 60 milyon liralık kısım üzerinde duruyorum, malî ıslahat zihniyetiyle telif edemem. Piyasada bu derece aşırı hadde bir para bolluğu varken, üstelik enflâsyonun yarattığı aldatıcı bir refah devresi, yapmacık bir alış veriş devresinin son aylarda sona erip piyasalara artık durgunluk devresi geldiği bir zamanda her türlü vergiden muaf olarak % 7 değil hakikatte biraz daha fazla faiz ile istiraz teklifinde bulunmak, harb yılları içinde ölçüsüz, hesapsız kazançlar temin etmiş olanlara piyasaların şimdiki durgunluk devrinde de Devlet Hazinesinden hem emniyetli, hem yüksek bir gelir, bir kazanç sağlamak demek değil midir?

Vergi olarak Devlet Hazinesine vermeğe mecbur bulundukları bir parayı, harb içinde aşırı alım gücü elde etmiş olanlardan böyle istisnai faizle, istikraz etmek duruma uygun mudur? 60 milyonluk konsolide istikrazın ağır faizinin yükünü Devlete dün, bugün, yarın; kümeli vergi veren ve verecek olan çalışkan büyük kütlenin omuzları çekecektir. Bu münasebetle sayın Maliye Bakanımızın bir rakam lûtfetmelerini rica edeceğim. Son defa maliyemizin tertip ve çıkarmış olduğu istikraza iştirak etmiş bulunan suskiriptörlerin tam adedini Meclise bildirmelerini diliyeceğim. Tabii muhtelif şehirlerde ve muhtelif bankalarda aynı şahıs

ve müesseseler tarafından alınan Devlet istikrazlarına ait tahviller malî istatistikte bir rakamiyle gösterilecektir. Benim görüşüme göre önümüzdeki yıllar Hazinemiz için dalgalı borçları ödeme yıllarıdır ve bunu Hazine vergi tahsilâtı ile yapmağa mecburdur. Çünkü bugünkü duruma; benim telâkkime göre, aldanabilirim, yukarda arzedildiği gibi enflâsyonun karekteristik ârazı hâkimdir. (Konsolidasyon-tahkim) muamelesi yani kısa vâdeli Hazine taahhütlerinin uzun vâdeli taahhütlere kalbi muamelesi bu dalgalı borçların vergi yolu ile itfasını arkadan takip edecek ve maliyemizin girişmiş olduğu malî ıslahatı tedviç edecek ve başaracaktır. Hiç şüphe yok ki bu parantezi açmağa mecburuz, bir suitefehhüme meydan vermiyelim. Dalgalı borçlar tâbirinden anladığımız mâna, Hazinenin normal nakit muamelelerini çevirmeğe mâtuf küçük hacimde ve Hazinenin omuzlarının kaldırabileceği derecede mutedil faizle çıkarılmış Hazine bonoları bu anlamın içine dâhil değildir. İtfa meselesi de dalgalı borçların bugünkü tehdit edici seviyesi normale indikten sonra duracaktır.

Arkadaşlar; dalgalı borçlarımızın ve bilhassa Emisyon Bankamıza olan kısa vâdeli Hazine borçlarını kâmilen vergi tahsilâtiyle ödenmesi zaruridir, demiştim. Müsaade buyurursanız, fikrimi kısaca açayım:

Benim görüşüme göre, biz çetin bir meselenin etrafında dolaşıp duruyoruz ve hiçbir zaman o çetin meseleye cepheden bakmak istemiyoruz. İstemeyince de kendi kendimizi avutacak teselli mevzuları bulup fasit bir dairenin içinde dönüp duruyoruz. İşte hep bu yüzden dolayı değil midir ki, iktisadi ve ticari hayatımızla ilgili konularda memleket efkârı umumiyesine karşı giriştiğimiz taahhütleri gönlümüzün istediği gibi, her zaman yerine getiremiyoruz.

Hatır, gönül tanımıyan bir mümeyyiz olan iktisadi olaylar bizi efkârı umumiye karşısında sık sık mahcup mevkie düşürüyor. İktisadi muvazenesizliğin ve fiyat ahenksizliğinin ki bu bizim tabirimizdir, halkın ağziyle söyliyelim; halkın bulduğu terim şudur: hayat pahalılığının tahammül edilmez tazyiki altında kıvranıp duruyoruz. Benim hayret ettiğim cihet şudur ki, soğukkanlılıkla, selâmeti fikirle tedbir alacak bir durum karşısında daha işe başlamadan önce aramızda doktrin ihtilâfları belirir gibi oluyor. Benden evvel bu kürsiye çıkmış ve fikirlerini söylemiş olan çok sayın arkadaşlarım bir kalemde emisyon meselesi halledilmiştir dediler. Ondan evvel Maliye Bakanımız "Deflâsyon" un tehlikelerini teknik bir lisanla tebarüz ettirdiler. Eski muvazeneye dönmenin memleketin iktisadi hatta malî hayatında derin sarsıntılar yapacağını izah ettiler. İfadelerinden eski muvazeneye avdet isteniliyormuş gibi bir endişe belirdi. Kendilerini temin ederim ki, ne eski muvazeneye dönmek istiyen var, ne de deflâsyondan bahseden var. Daha enflâsyonun göbeğindeyiz. Bu vaziyet karşısında ben hislerime daima hâkim olan, vukuf ve salâhiyetini iftiharla kabul ettiğimiz Bütçe Komisyonumuzun raporuna müracaat edeceğim:

O diyor ki, tabiî o kendine has olan ve bütün Meclisi temsil etmek itibariyle takınması lâzım gelen uslûbu kullanarak diyor ki: Olâğanüstü âmil ve şartlar muvacehesinde bir kısım maddelerde aşırı derecede, diğerlerinde önemli surette fiyatlar artmış, kiralar hemen hemen değişmemiştir; dar ve sabit gelirli zümreler büyük sıkıntılar içinde yaşamak zorunda kalmıştır. Bu Meclisin iftihar edeceği komisyon bu lisanı kullanıyor. Çünkü hakikatı söylüyor.

Şimdi arkadaşlar; enflâsyon hâdisesini objektif bir tarzda ve gereği gibi incelemek için 1914 ile 1945 arasında geçen, milletlerin malî, iktisadi, içtimai çeyrek asırlık tarihi öyle bol öyle tetkika elverişli örnekler arzeder ki, artık bu konu bir doktrin konusu, büyük bilginler konusu olmaktan çıkmıştır. Bu doktrin sahipleri ve büyük bilginler ister konjüktürel finans taraftarı olsunlar, ister eski klasik finans taraftarı bulunsunlar bu konu artık milletlerin hayatında ıstırap kaynağı olmuştur. Doktrin olmaktan çıkmıştır. Bu o kadar çok insanın sıhhatine, hayatına, nice ailelerin şeref ve haysiyetine, ahlakına tesir etmektedir ki, artık doktrine yer yoktur. Feci bir realite vardır. Bu problem bu kürsüden bütün çıplaklığı ile görüşülmelidir. Bu memlekete yapılacak en büyük hizmettir. İç bünyelerinin mukavemeti yıpranan memleketlerin durumunu tetkik buyurun. Dışarından gelen istilâ ordularından evvel bu şirazesizlik, bu umumî ıstıraba, umumî felâkete karşı alâkasızlık kötülükten değil, yapamamazlıktan mütevellit bu felce uğrayış yok mu, işte millî hayatta harice karşı mukavemeti yıpratan başlıca âmildir. Bu mevzuda ne kadar hassas olsak yeri vardır. Enflâsyonun şümullü bir şekilde tatbik edildiği her memlekette bidayette "Euphorie" olur. Bu suni alışveriş faaliyetine gittikçe çılgınca bir yaşayış, herşeyde israf, inzimam eder. Bunun çeşitli tezahürlerini burada tasvire çalışırsak mevzuun ciddiyetini bozmak istemem. Enflâsyon için ciddi tedbir alınmazsa bu aşırı alım gücü millî bünye içinde zamanla hazmetirilebilir telâkkisine gidilirse, benim şahsi görüşüme göre sonucu daima içtimai sarsıntılar olacaktır.

Şu halde biz içinde bulunduğumuz bu fâsit daireden nasıl çıkabiliriz, bu çıkmazdan nasıl kurtulacağız? Bütün düşüncelerimiz, emeklerimiz bu suali cevaplandırmağa yönelmelidir. Herkes kendi gücü, kendi iktidarı dâhilinde.

İktisadi, ticari olaylar; benim kanaatımca, derdimize teşhis koyalı epey zaman var. Şimdi hiç olmazsa karşımızdaki hakikate cepheden bakmak cesaretini gösterelim. İç ve dış fiyatlarımız arasındaki disparite, millî paramızın yurd içinde ve yurt dışındaki iştira kuvveti arasındaki tefavüt, bugünkü tehlikeli nispeti muhafaza ettiği müddetçe, hüsnü niyetimiz ve gayretimiz ne kadar sonsuz olursa olsun, memleketimizde esaslı bir iktisadi kalkınma hareketine girişmeğe millî gelirimizi, yani millî istihsalimizi artırmaya şahsan maddi imkân görmem...

İç ve dış fiyatlar arasındaki bu ürkütücü ve cesaret kırıcı tefavütü, ihracatımızı adeta felce uğratan bu büyük farkı dışardan görüp köylümüze ve müstahsil-

lerimize ekonomik nasihatlar vermekten de bir fayda çıkmaz. Maliyet fiyatlarında yapılacak indirmeler umumî fiyat seviyesinin dışında abstre bir mefhummuş gibi nasıl olur da ele alınabilir?

Bugün şahidi olduğumuz bu açık farkın, bu tefavütün ilk neticesi, teknisyen arkadaşlarımın hepsi bilirler, ithalâtı otomatik bir tarzda teşvik edip ihracatı tavsatmakta ve nihayet felce uğratmaktır. Bu teknik ve otomatik hâdiseye memleketimizde de son hâdiselerle şahit olmuş bulunuyoruz.

Şimdi, bu derece çetin bir durum karşısında derdimize ipek çorap ve portakal ihraç etmekle çare bulabilir miyiz arkadaşlar?

Bugünkü vahim fiyat muvazenesizliğinin ıslahı için benim kanaatimca iki yol vardır: Ya geniş halk tabakalarımızın harp yılları boyunca çektikleri büyük iztiraplar pahasına elde edilmiş olan altın istok ve döviz ihtiyatlarını tedrici bir surette ve mühimce nispetlerde ithalât tüccarlarımızın emrü havalesine ciro buyurursunuz ve onların Merkez Bankasına getirecekleri Türk kâğıt paralarını tedavülden kaldırmış olursunuz. Aşırı derecede kabarık bulunan para hacmimizi, bu suretle, istihsal endiksimizle, istihsal kabiliyetimizle mütenasip ahenkli bir seviyeye kadar indirirsiniz. Liberal ekonominin herkesce malûm olan bu klasik formülünden, iç ve dış fiyatları otomatik bir tarzda birleştiren bu tanınmış formülden buna bahsedişimin sebebi sırf mevzuun her yönünü aydınlatmak içindir. Yoksa Cumhuriyet Hükümetinin böyle bir tedbiri terviç etmediğini en salâhiyetli bir ağız, Maliye Bakanı beyanatında gayet vazih olarak ifade buyurmuşlardır.

Bütçe Komisyonumuzun raporunda yalnız döviz satışlarına şu suretle temas edilmiştir:

Bütçe Komisyonumuz, tedavüldeki banknotların azalış sebeplerini incelerken diyor ki; bu önemli azalış, (100 500 000) lira, banka emrindeki zirai senetlerin, hazine kefaletini haiz bonoların ve bir miktar hazine bonosunun itfası ve kısmen de döviz satışlarından ileri gelmiştir.

Her halde Maliye Bakanımızın buradaki ifade tarzına ve meseleyi Türk efkârı umumiyesi ile Büyük Millet Meclisi huzurunda poze ediş tarzına göre, benim kanaatımca bu döviz satışı pek mahdut olmak gerektir.

Mamafih Bütçe Komisyonundan bu rakamın Meclise bildirilmesini rica ederim.

Bundan maada, bu mühim ve memnuniyete şayan azalışın değerini hakkı ile belirtmek için Bütçe Komisyonumuz o devreye isabet eden Hazine hesabı umumiyeleriyle, yine o devreye tesadüf eden Hazinenin diğer bankalarla olan hesap raporunda kısaca malûmat vermiş olsaydı konumuz daha tamam bir şekilde tahlil edilmiş olurdu.

Diğer bir hesap hakkında da Bütçe Komisyonumuzun raporunda kısa ve özlü malûmat bulunmasını çok temenni ederdim. Her ne kadar bu hesap, umumî muvazeneye dâhil değilse de, yetkili komisyonumuzun değerli incelemelerinde, malî ve iktisadi vaziyetleri birbirinden ayrılmaz bir kül halinde belirttiğine göre, matlup bakiyesi bugün, öyle zannediyorum, çok mühim bir rakama erişir. Fon hesabı hakkında kısa ve fakat özlü bir tahlil yapılmasını saygıyla Bütçe Komisyonundan rica edeceğim.

Şimdi pek haklı olarak bana diyeceksiniz liberal ekonominin iç ve dış piyasalar arasındaki tefavüdü kaldıran ve hiç bir müdahaleye lüzum kalmadan kendi kendisine otomatik bir tarzda muvazeneyi tesis eden ve fakat memleketin bütün altın ve döviz stoklarını sömürüp götüren mekanizmasına yanaşmadığına göre para hacmini ne suretle indirebiliriz? Sevgili arkadaşlarım, burada mevzuu aydınlatmaya yardım eder ümidiyle bir tıp termini müsaadenizle kullanacağım. Karnında gayritabii surette su toplanan bir hastaya "Ponction" ameliyesi yapılır. Fakat doktor geçinen bir kimsenin hiç bir zaman hatırına gelmez ki bu adamın hayatına idame için gereken su miktarını da çekip çıkarayım. (Gülüşmeler) Samimiyetle itiraf etmek lâzımdır ki harbin daha başlangıcında hakikî bir kazanç ve gelire dayanan bir vergiyi malî mevzuatımız arasına sokamadığımızdan dolayı büyük hata işledik. Ben bu hususta kendi payıma düşen sorumu kabul ediyorum. Şimdiye kadar bu vergi bilhassa harp yıllarında tam randımanını verirdi. Normal telâkki edilen ilk bütçemizde de, ileri ve medenî bir görüşü temsil eden bu mahiyette bir verginin yer almakta olduğunu görüyoruz. Maliyemizin hazırlamış olduğu gelir vergisi içinde bir hususi madde varmış, bu maddeye göre gelir vergisi Meclisten kabulünden ancak 1,5 sene sonra yürürlüğe girecekmiş. Bu doğru çıktığı takdirde, 1947 yılında da gelir vergisinin tatbik edildiğini görmek bana nasip olmıyacak demektir. Bu birinci netice.

İkinci netice de şudur: Memurlar bu müddet zarfında gelir vergisi tasarı derpiş edilen vergi indirmelerinden faydalanamamış olacaklardır.

Bununla beraber şurasını da ilâve edeyim ki bu verginin tam randımanını vermesi için 1947, hatta 1948 senesi de elverişli sayılmaz. 1947 veya 1948 seneleri randımanına göre, büyük emekler harcayarak maliyemizin hazırlamış olduğu ve vergi hakkında hüküm vermeğe kalkarsanız hem maliyemizin hem de bu vatan çok lâzım olduğuna emin olduğum verginin günahına girmiş olursunuz. Sebebini söyliyeyim. Çünkü bu devirler, 46, 47, hatta 48 senesinin ilk altı ayı, eski çılgınlık ve enflasyon devrinin tabiî bir tepkisi olarak ticari bakımdan nispeten durgun geçecektir. Şu halde harp yılları içinde dükkân kirası üzerinden sadece sözde kazanç vergisi ödemiş olan kazanç erbabı ile, servetlerin en verimli plâsmanlara, en yüksek aksiyon ve obligasyonlara yatırmış oldukları halde bugüne kadar bu harbin çetin şartları içinde bu Devlete, bu vatana metelik gelir vergisi vermemiş

olanlardan bir millî tesanüd vergisi alırsanız ve bu verginin tahsilâtını santimini sarfetmeden götürüp Merkez Bankasına teslim ederseniz. Bu suretle bugünkü kabarık tedavül hacmi 1939 daki seviyeye değil, katiyen yanlış anlaşılmasın, böyle fahiş hatalar memlekete çok zarar verebilir, fakat istihsal kabiliyet ve seviyemizle mütenasip ahenkli bir seviyeye indirirsiniz. Şu kadar ki; bu millî tesanüt vergisinin, piyasalarımızı tanımıyan, iktisadi ve ticari hayatımız hakkında esaslı bir fikre sahip bulunmıyan unsurlar tarafından tahakkuk ettirileceğini bir an bile aklımdan geçirmem.

Arkadaşlar, milliyetçiliğin en büyük vasfı, en büyük tecellisi millî tesanüttür. Millî tesanüt sözle olmaz. Bu mevzuu şimdi rakamla konuşacağız. Hükümetimizin ve Bütçe Komisyonumuzun normal bütçe telâkki ettikleri ve birçok malî ıslahata da yol açtığını söyledikleri bütçenin bir gelir kısmının gurup ve bölümlerine birlikte bir göz atalım. Bütün ticari ve sınai teşebbüslerden ve sair bütün bu gibi işlerden önümüzdeki bütçe yılında (98) milyon lira bekleniyor, topu topu (98) milyon lira!.. Bugünkü yüksek fiyat seviyesi gözönünde tutulursa, kazanç vergisinin temin edeceği rakamın gider bütçesine ne kadar faydası dokunabileceği derhal kendiliğinden belirir. Netekim bu verginin, yani sözde kazanç vergisinin tatbikattaki hazin tecelliyatını yakinen bilen komisyon arkadaşlarımız, Hükümetin tahminini fazla bularak iki milyon indirmeyi faydalı bir tedbir saymışlardır.

Şimdi buna karşı, kaldırdığımız ilân ettiğimiz, hakikaten de kaldırdığımız yani bir daha almayacağımız Toprak Mahsulleri vergisi bu elimizdeki bütçenin bünyesine girmediği nasıl söylenebilir? Toprak Mahsulleri vergisi, kaldırılan vergiler artığı unvanı altında 79 milyon lira bütçeye giriyor. Kısmen köylünün, kısmen şehirli müstehlikinin ödeyeceği bu vergi artığı, kabul etmez misiniz ki, kazanç vergisinden gelecek miktara çok yakındır. Sonra bir de düşünün ki, ister Devlet hizmetinde çalışsın, ister dışarda çalışsın, alınteri ile hayatını kazanan bütün hizmet erbabından önümüzdeki bütçe yılında 32 milyon lira kazanç vergisi alacağız. Bunlardan ayrıca direkt vergi mahiyetinde, 40 milyon iktisadi buhran, 43 milyon lira da muvazene vergisi alacağız. Bu rakamlar birbirleriyle karşılaştırılınca fiyat ahenksizliğinin, iktisadi muvazenesizliğin, daha açık olarak söyliyeyim, bugünkü fazla alım gücünü kısmak için teklif ettiğiniz tedbirden başka tesirli bir çare aklıma gelmiyor.

Muhterem arkadaşlar, piyasalarımızı ve onların zihniyetini tanıdığımı sanırım. Memleketimin de pekaz yeri müstesna, hemen hemen her tarafını tetkik vazifesiyle dolaşmış bir arkadaşınızım. Şimdi burada yurddaşlarım arasında yanlış anlaşılmasın, en ufak bir tefrik, en ufak bir ayrılık, en ufak bir diskriminasyon yapmadan şunu arzedeyim ki, piyasalarımızdaki, iş hayatımızdaki zihniyete maalesef maziden müdevver kötü gelenekler elan hâkimdir. Bu sakim zihniyeti

kısa bir cümle ile ifade edeceğim. Millî camianın mümessili olan Devlete mümkün olduğu kadar az vermek, buna mukabil kendisi mümkün olduğu kadar fazla kazanmak ve Devlete vergi vermek kaçınılmaz bir hale gelince verginin eksilerini mümkün olduğu kadar diğer vatandaşların sırtına aktarmak! Çok iyi hatırlarım Arkadaşlar; vaktiyle mevduata ufak bir faiz konması mevzuubahis olduğu zaman ne kadar kıyametler koptu, bilir misiniz? Bir telaş aldı yürüdü. Mevduat sahipleri paralarını çekecek, bankalar iflâs edecek denildi!.. Vergi tahakkuk etti, üzerinden seneler geçti; mevduat bilâkis arttı. Hatta o kadar yükseldi ki, banka direktörleri bu mevduatı nasıl plâse edelim diye düşünmeğe başladılar. Şimdi denilebilir ki sakın, harp kazançlarından memleketin bu malî durumunu ve para vaziyetini ıslah için bir millî tesanüt vergisi falan ortaya çıkarma!.. Görüyorsun ya piyasanın halini, böyle bir harekete teşebbüs edersen, neler olur?.. Sen düşün.

Arkadaşlar, size bütün samimiyetimle ve tetkik hayatımın bana vermiş olduğu birazda güvenle şu kürsüden iddia ediyorum ki, insanlar, hukukî adaleti, vergi adaleti ile (tamamlamak istedikleri zaman ve bu gaye uğrunda insanca mücadeleye giriştikleri sırada böyle sunî feryatlar, böyle sunî itirazlar daima duyulmuştur. Ve insanlık tarihinin seyrinde her vakit böyle hâdiseler görülür. Fakat böyle suni itirazlar, böyle suni feryatlar böyle yapmacık hareketler, bir millet ve Devletin hayatı mevzuu bahis olduğu zaman onun mesuliyetini omuzlarına almış olanların nazarında fazla bir kıymet ifade etmez. Arkadaşlar, piyasada faaliyet gösteren arkadaşlarımız, ben onları yakinen tanırım, meselâ ihracat tacirlerinin bu memleketin iktisadiyatı ve maliyesi hakkında derin bilgileri ve tetkikleri vardır. Durumu iyi bilirler. Fakat bu harbin içerisinde fiyatlar yükseldikçe izharı şadümani ettiklerinden hiç bir şey söyliyemediler. Ne vakit ki, iç fiyatlarımızla dış fiyatları arasındaki fark dış ticaretimizi felce uğratacak bir hale gelmiştir. O zaman delegasyonları trene atlıyarak Ankara yolunu tutmuşlardır. Onlar da müdrik olsunlar ve müdriklerdir de... Bugün aşırı miktardaki para hacmini istihsal seviyemizle, istihsal kabiliyetimizle ahenkli bir duruma indirmeden, piyasalarımızdaki bu gayri tabiilik bu durgunluk geçmiyecektir.

Arkadaşlar, şimdi bütçenin, bu vesile ile istihlâk ve muamele vergilerine konumuzun alâkası dolayısiyle temas edeceğim. Geri kalmış ve geri kaldığı çok büyük mesafeyi en kısa bir zamanda aşmak zorunda olan milletlerin hepsi ve hele bizim gibi büyük kuvvetlerin ve büyük cereyanların karşılaştığı tarihi köprü başında ecdadından devraldığı bir nöbeti bekleyen bu millet, en kısa bir zamanda en esaslı plânlarla, rasyonel bir sanayi hayatını kurması eksiksiz tam bir Metalürji grupunu vücude getirmesi, mekanik sanayiini vatana sokması ve sağlam temeller üzerine yerleştirmesi kutsal bir ödevdir. Şimdi burada bu meselelere temas eden Maliye Bakanı ve temsil ettiği Hükümete bu bakımdan büyük bir minnet duygusu altındayız.

Tekrar ediyorum ki, bu geniş kavrayışlı görüşünden dolayı Hükümetimize minnetim hudutsuzdur. 900 milyon liralık azametli bir plân ancak bugünün heyecaniyle tev'em olabilecek bir plândır. Bunu büyük görmemelidir. Böyle bir planı gerçekleştirmek için milletçe fedakârlığa katlanıp, hakikaten Maliye Bakanının dediği gibi 4-5 sene içinde bunu başarmalıyız. Yapmadığımız takdirde, köprü başındaki tarihi mücadelemizi hatırlatmamız lâzımdır. Milletlerarası mücadele yaman bir hal almıştır ve insani konsepsiyonlar, felsefi telâkkiler ve beynelmilel emek birliği temennilerinin dünyada alıp yürümesine rağmen, ben şuna kaniim ki böyle bir ideali başarmak için 900 milyon fedakârlık çok değildir. Bunun bir kısmı döviz bir kısmı da altun olacağı tabiîdir. Bu ülküm gerçekleşebilmesi için muamele vergilerine de, istihlâk vergilerine de bu memleketin ihtiyacı mutlaktır. Bunu bu kürsüden Türk efkârı umumiyesi önünde söylemeyi bir namus borcu bilirim.

Yalnız bizim değil yukarıdan beri söylediğim gibi geri kalıp da büyük hamleler yapmak zaruretini hissetmiş olan her memleket büyük verim temin eden muamele ve istihlâk vergilerine hususi ehemmiyet atfeder. Size bir misal vereyim: Sovyet Rusyanın 1938 gelir bütçesinin genel toplamına nazaran muamele vergisinin hissesi % 80 dir, tekrar ediyorum, % 80 dir. Muamele vergisi demekde, müstehlikin ödediği bir vergi demektir. Ben buna hayret etmem. Çünkü geri kalmış milletlerin büyük mesafeler aşabilmek için milletçe fedakârlığa katlanmaları zaruridir. Bizim devletçiliğimizin iyi tatbik edilmesi neticesinde, iyi tatbik edileceğine Maliye Bakanımızın, Devlet hizmetindeki unsurları nasıl telâkki ettiğini bu kürsüden bildirdikten sonra, emniyetim büsbütün artmıştır, çünkü demokrasi telâkkisi buraya girmez, bu bir hizmet meselesidir, kafa meselesidir, yetişme meselesidir. 400 memurun başaramıyacağı bir işi bir kafa, bir zekâ başarır. İngiltere'de mütehassıs "Keynes" in yerine 400 memur gönderseydi Amerika ile olan müzakereleri başarabilir miydi? Keynes gitti, yaptı. Maliye Vekili de bu telâkki tarzını kürsüden belirtti. Kendisiyle tamamiyle beraberim.

Elimize geçecek bir sermaye terakkümünü elimizdeki altın istokları ile birlikte Maliye Vekilinin dediği gibi hayati ehemmiyeti haiz hedeflere tevcih edersek Türk Milleti bütün çektiği ıstırapları unutur. Bütün tahriklere, dedikodulara rağmen istikbali sağlıyanı, kendisine gerçekten hizmet edeni Türk Milleti daima takdir etmiştir. Türk Milleti bu siyasi olgunluğa erişmiştir.

Fakat arkadaşlar, şimdi mevzuumuz başka safhaya giriyor. Bunu da bu kürsüden tebarüz ettirmek isterim. Milletten fedakârlık istememiz için, harp yılları içinde, geniş halk tabakaları ıstırap çekerken memurlarımız haysiyet ve şereflerini korumak için kıvranıp dururken büyük şehirlerimizde verem nispeti artarken, onun yanıbaşında bir türlü tatmin edilemeyen, ihtirasları kabardıkça kabaran bulunur ve bunla da Devlete hakikî kazançları ve gelirleri nispetinde vergi ver-

memiş olurlarsa, o zaman yüzlerce milyon istihlâk ve muamele vergisinin inikâsında bir içtimai adaletsizlik görmemek, cidden vicdan sahibi olan bir adamın elinden gelmez. Biricik enerji kaynağımız olan kömürün fiyatını tutabilmek için Sümerbank mamulâtına yükledik ve bunu prensip itibariyle tenkit etmiyorum. Oradan aldığımız kârı, kömürün açığını kapatmak için, Sümerbanka yükledik. Fakat Sümerbanka rekabet edebilecek olan karşı tarafta, hususi fabrikalarda vardır. Bu suretle onlara da yüksek fiyatla mal satmak müsaadesini verdik ve taliin garip, hazin bir cilvesi olarak, halkın kaputbezi, basma ve saireyi pahalıya almasına mukabil üstelik halkın bu fedailiğine dayanarak ucuz seviyede tuttuğunu Devlet kömürü de hususi fabrikatörlerimizin emrine âmade bulundurduk.

Şimdi maliyemizi ciddi bir malî ankete davet ediyorum. Bu anket neticesinde hususi sektörde mühim sermayelerin terakim etmiş olduğu, dedikodu mevzuu değil, ciddî, ekonomik bir müsahabe olarak tebeyyün edecektir. Türk milletinin kimsenin parasında gözü yoktur ve onun mümessillerinin de gözü olamaz. Fakat bir taraftan yüz milyonlarca istihlâk vergisi ödenirken, diğer taraftan gayri tabiî servet terakümüne müsaade etmeye de imkân yoktur.

Bakınız arkadaşlar, İngiltere Devleti kömür ocaklarını, elektrik santrallerini millet malı haline getirmeye karar verdiği günden itibaren Avam Kamarasındaki müzakerelerin özetlerini dikkate takibediyorum. Devlet bankasından sonra bu iki sektöre karar verdi. Devletleştirmeye karar verdiği sahalarda bizim gibi aynı zamanda hususi faaliyetleri kabul etmedi. Sümerbankın, sistemin organik zarureti icabı, bu harp içinde hususi fabrikatörlerle fiyat alanında, teşvik mesaiye sürüklendiğini gördükten sonra İngilizlerin uz görürlüğünü kabul etmemeye imkân yoktur. Tecrübe gösterdi ki biz hata etmişiz, Devletleştirecek miyiz, bir sektörü, O sektörde hususi teşebbüse yer bırakmamak lâzımdır. Yoksa alâkadar mütehassısların ve bunların başındaki pırlanta kalbli arkadaşlarımızın bütün gayretler, çırpınmaları organik illetin ihtilâtlar yapmasına engel olamaz.

Arkadaşlar; bugünkü kâğıt para hacmini tehlikeli bulanlarımız vardır, bulmıyanlarımız vardır. Bugün kuvveden fiile geçmemiş emisyon tehditleri mevcuttur diyenler vardır, demiyenler vardır. Bunlar nihayet rakam meselesidir, objektif meselelerdir. Bu konuda nasıl olsa anlaşırız. Millî Savunmadan 200 milyon lira kıstık ve bunu başka masraflara, prodüktif masraflara tahsis ettik. Kültür, bayındırlık sahaları da prodüktiftir. Onlara tahsis ettik. Devletin Maliye Bakanının ağzından işittiğim için bahtiyarım, yoksa cidden çok müztarip olacaktım. Hükümetimizin bütün hassasiyetiyle duruma hâkim olduğunu ve internasyonal vaziyeti yakından takip ettiğini öğrenmiş oldum. Demek oluyor ki, Hükümet Millî Savunma mevzuunda eski uyanıklığından eski teyekkuzundan hiç bir şey kaybetmemiştir. Fakat, şimdi kendiliğinden bir soru zihnimi tırmalıyor: Enternas-

yonal vaziyet benim Hükümetimi yeniden 200 milyonu kullanmak zaruretine şu veya bu sebeble götürürse ne olacaktır?

Kuvveden fiile geçmek temayülünü gösteren bir enflasyon tehdidi hasıl olmıyacak mıdır?

Şimdi bugünkü istihsalimizi arttırmak meselesine gelince;

Bir çok teknisyen arkadaşlarımız var, hayatlarını bu işe vermişlerdir, gelip mesuliyeti bu kürsüden tekabbül etmelerini isterim. Benim kanaatıma göre iç ve dış fiyatlar arasındaki tefavüt düzelmeden istihsalimizi artırmağa imkân yoktur.

Şimdi bir tezle karşı karşıya geliyoruz. İstihsalimizi artırmağa matuf ümit besleyen tez. Bugünkü para hacmini olduğu gibi muhafaza edelim Maliye Bakanının dediği budur. Nihayet 120 milyon dalgalı borçlara itfa etmek için tahsis edeceğiz. Amma bu 120 milyonu şu veya bu finansman işi için kullanırsak, demek ki plafon bugünkü plafon olarak kalacaktır. Bugünkü plafon iyi ise, bu plafonun bir zararı yok ise, fiyatlarda niçin tefavüt vardır. Niçin ihracat yapamıyoruz. Niçin ihracat felce uğradı. Niçin iktisadi durum felce uğradı? Arkadaşlar, iktisadi olaylar bugünkü para hacmini olduğu gibi muhafaza etmenin imkânsızlığını görmüş bulunuyor.

Şimdi sanayi istihsalimize gelelim. Sanayi istihsalimizi önemli bir surette artırabilmek için bu mevzua hakikî sermaye yatırmak lâzımdır. Halbuki Maliye Bakanımız gerek Bütçe Komisyonunda yaptığı demeçte, gerek bütçe münasebetiyle basına verdiği beyânatta ve gerekse bugün Meclis Kürsüsünde bu işe hakikî sermaye yatırılmayacağını, Merkez Bankasının finansmanıyla yapılacağını söylediler.

Şimdi arkadaşlar, sizi çok sıktım biliyorum ve sözü de uzattım, fakat arzedeceğim husus mevzuun can damarıdır, hürmetle dilerim, dikkatinizi istirham ederim, memleketimizin hayatı ve istikbalinin inkişafı mevzuubahistir. Sanayi programlarının finansmanı bir çok değerli enternasyonal otoritelerin alâkasını celbetmiş ve tetkik mevzuu olmuştur. Dünyada bu hususta çok özlü çok değerli çok enteresan eserler yazılmıştır. Mütehassıslar bilhassa iki tecrübe üzerinde durmuşlardır. Bunların içinde Anklo-Saksonlar da var, Ruslar da var, Alman bilginleri de var. Rusya'nın ve Almanya'nın örnekleri... Ruslar sanayi dâvalarını başarmak için enfilasyona, Devlet bankalarının kredisine katiyen başvurmamışlardır. Devlet bankaları tevzi rolünü oynamış ve Devlet bütçelerinin kendisine vermiş olduğu parayı tevzi etmiştir. Bu sanayi hareketinin muvaffakiyetsizlikle neticelenmemiş bulunması sebebini Anklo-Sakson müellifler bunda görüyorlar.

"Üçüncü Reich" ın kuruluşundan sonra yeni Alman Devlet Bankasını, Reichbankı şimdi bize teklif edilen sisteme benzer bir finansman vazifesiyle ödevlendirdiğini kabul ederim. Reichbankla sıkı elbirliği yapan, onun tam bir müzaheretine dayanan Alman sanayi âlemi de harpten evvel büyük başarılar elde etmiştir. An-

cak unutmamalıdır ki, Reichbank'a böyle bir finansman vazifesi verildiği zaman Almanya'da para hacmi "Pléthorigue" bir seviyeye kadar yükselmemişti. Elde kullanılmamış bir marj vardı. Almanlar bu marjı kullanırken memlekette aynı zamanda, dost ve düşman herkesin itiraf ettiği gibi, mükemmele yakın kapalı bir devre sistemi kurmağa muvaffak olmuşlardı. Bazı sektörlerde biriken aşırı alım gücünü masif vergilerle pompaladılar ve bütün kaynakları Devlete doğru kanalize ettiler. Bu sistemi tatbik için en şiddetli fiyat murakabesine geçtiler. Öyle bir fiyat murakabesi ki kadrosunda cellâdı vardı. Ve bunların hepsinin üstünde teknik bakımdan en mühim telâkki ettiğim cihet vatandaşlar arasında adaletli bir ölçüde, esaslı 7-8 maddeyi vesikaya bağlamış olmalarıdır. Şimdi, bizim duruma gelelim: Biz bu kapalı devri harpte tatbik etmedik, şimdi mi edeceğiz?

Deniliyor ki, toprak mahsulleri ofisi elindeki 700 bin ton buğdayı nakde tahvil edersek emisyon plâfonu azalır, marj hâsıl olur.

Muhterem arkadaşlar, Toprak Mahsulleri Ofisi kurak yılların birbirini insafsızca kovaladığı o büyük felâketli senelerin acıklı tecrübelerine dayanılarak Büyük Meclisce kurulmuştur. Konya ovasında olup bitenleri şöyle bir hatırlayın. Bu tecrübeler bize göstermiştir ki memleketin tabii bünyesi icabı yıl kurak geçerse hattâ iki yıl üst üste kurak geçerse, Maliye Bakanının memleketimizin temeli olduğunu burada iftiharla tebarüz ettirdikleri Türk köylüsünün tohumunu, kıt kanaat geçimini ve nihayet büyük şehirlerimizin iaşe ihtiyaçlarını iki senelik stokun muhafazasını emniyet altına aldıktan sonra artan kısmının nakde tahvili doğru olur.

Bu önümüzdeki bütçe yılı içinde böyle kümeli bir tediyede bulunacağını tahmin etmem Ofisin zimmetinde 45 milyon lira vardır. Toprak Ofisi arızaya uğratmadan bunu Merkez Bankasına öderse benderiz memnun olurum.

Arkadaşlar; Merkez Bankasını iktisadi hayatımızla çok yakından ilgili görmek hakkımızdır. Bendeniz daima bu noktai nazara iştirak etmişimdir. Vaktiyle arkadaşlarımız arasında bir çok münakaşalar olmuştur. Herkes kanaatinde serbesttir ve kanaatlar şayanı hürmettir. Bazı zaman, arkadaşlarımız ortoduks ve mekanik bir telakkiye bağlandılar. Bendeniz bu kadar ileri gidenlerden değilim. Değilim amma, arkadaşlar Merkez Bankasının Devlet teşekküllerine kredi yoliyle tesis sermayesi vermesi prensipini de katiyen hiçbir suretle kabul ve terviç edemem.

Arkadaşlar; mevcud veya yeniden kurulacak Devlet sanayi müesseselerinin ham maddelerinin mubayaası için, bunların nakil masrafları için, imalât masrafları için, mamul hale geldikten sonra satışa geçeceği ve nakde tahvil edileceği müddet için Merkez Bankamız Maliye Vekilimizin kullandığı tâbirle müsmir krediler açsın. Tez, tamamiyle kabili müdafaadır. Bunu istemekte haklıyız. Ancak buna da bir şartla izin verebiliriz. Size bir misal arzedeyim. O da, imal edilen, istihsal edilen konjöktür durumunu yakından takip etmek şartiyle bankanın da nihayet bir mesuliyeti vardır.

Bakınız, harpten sulh durumuna 22 000 ton bakırla geçmiş olmamız memnuniyeti mucip midir, değil midir? Bunu tetkik edelim.

Arkadaşlar, bakır öyle bir metadır ki, dikkat edilmezse pek sakardır. Geçen dünya harp sonunda bakır fiyatı birdenbire tepetaklak düşmüştür ve bir çok müesseseler zararlara uğramışlardır. Dünya konjöktürünü yakından takip edenler için matematik bir katiyetle malum idi ki, bu harbin sonunda dahi böyle aynı feci yuvarlanışlar olacaktır. Nitekim oldu. İktisat Bakanımızdan rica ediyorum, bütçeleri görüşülürken 1945 senesi şubat ayı sonundaki dünya bakır fiyatı ile bugünkü dünya bakır fiyatlarını lütfen Meclise versinler. Bu bakımdan 22 000 ton bakır vaktü zamaniyle müsait şartlarla elden çıkaramadığımızdan dolayı belki bir üzüntü duyarız, bu bizim için bir üzüntü mevzuu olabilir. Yalnız bendeniz Etibankın idare mesuliyetini omuzlarına almış olanların dünya konjoktürünün bu vaziyete doğru gideceğini sezmemiş olduklarına katiyen ihtimal veremem. Olsa olsa, ekonomik olmıyan bazı âmiller müessir olmuştur. O zaman yapılacak bir iş vardı. İmalâtı buna göre tanzim etmek, satış kabiliyeti olmıyan ve zarar tevlit edecek bir stoka meydan vermemek.

Arkadaşlar; bu gibi meselelerimizi birlikte müzakere etmenin faydasına bakın Sayın Feridun Fikri Düşünsel arkadaşım da buna benzer bir satış müşkülâtına uğramış bir stokun da Karabük'te olduğundan bahsettiler. Bunlar dünya konjonktörü ile alâkalıdır. Bunları takip etmekteki hak ve salâhiyetlerini tamamiyle kaldırırsak, Merkez Bankasına; Muamelâtı Nakdiye Umum Müdürlüğü No. 2 ismini vermemiz kâfi gelir.

Arkadaşlar, Fondörilman kredisi, hakikatte nakde kabili tahvil mal üzerine kredi sağlanmasını istemek bizim hakkımızdır. Bu banka altunlarımızın üstüne yatarak kuluçka vaziyetinde kalması memlekete büyük tarihi fırsatları kaçırtabilir. Fakat arkadaşlar, bu temennilerimiz nihayet bir Merkez Bankasız görevlerinin ruhuna uygun ve onunla tahdit edilmiş bulunmalıdır.

Eğer bu sınırı aşıp, uzun bağlantılara sebebiyet verecek tesis sermayelerinin kredi yoliyle Merkez Bankası tarafından verilmesini bir kanuni mecburiyet haline sokarsak buna katılmaklığıma katiyen imkân yoktur. Evet hakikaten teknik, insanın havsalasını durduracak şekilde gelişmiştir. Milletler hayatlarını tanzim ederken geniş ve ulvi görüşlü bir zihniyete muhtaçtırlar. Fakat Merkez Bankasının fonksiyonunu, "Sermaye tahsisi" ni içine alacak kadar geniş tutarsak bunun akislerinden çok endişe duyarım. Hükümetle aramızda büyük bir içtihat farkı olmasaydı bu teorinin münakaşasını yapmazdım. Fakat o kadar içtihat farkı büyüktür ki, aramızda, bu münakaşayı yapmağa kendimi vicdanen mecbur saydım.

Bu mevzuda Bütçe Komisyonu sözcüsünün Meclis huzurunda, memleket efkârı umumiyesi önünde komisyonumuzun bu hususiaki kanaatlarını belirtmesini saygı ile dilerim.

Sayın arkadaşlarım, ben naçiz mesai hayatımda hiç bir zaman, kim ne derse desin herşeyi ben bilirim, demedim ve diyemem. Muhataplarım, kanaatlarıma iştirak etsinler; etmesinler hürmetim vardır. Maliye Bakanı arkadaşımıza da derin bir sevgi ve saygı ile onlara bağlıyım. Kendilerinin ilmü irfanına aynı zamanda hayranlığım vardır. İnsanlar birbirlerinin kanatlarına iştirak etmedikleri zamanlarda da birbirine karşı hürmet beslerlerse işte o zaman hayatın kıymeti olur. Ben haksız olabilirim. Önümüzdeki olaylar, temenni ederim ki, beni yalanlasın (Alkışlar).

C. S. BARLAS (Gazianteb) - Sayın arkadaşlarım, benden evvel konuşan iki arkadaş büyük, esaslı mevzulara temas ettiler ve hakikaten ciddi mevzuları ortaya attılar. Bununla da sizin dinleme kabiliyetiniz biraz daralmış olacaktır. Onun için sabrınızı suiistimal edecek değilim.

Arkadaşlar, 1946 malî yılı bütçesi hazırlanırken Hükümet Bütçe Encümeniyle elele vererek müşterek çalışmanın verebileceği meyvayı hazırlayıp önümüze getirmişler. Ben kendilerine teşekkür ederken doğrudan doğruya Bütçe Komisyonunun bana ilham ettiği bazı fikirleri söylemeyi vazife telâkki ediyorum.

Arkadaşlar, Maliye Bakanı konuşmasında, Bütçe Komisyonu da bilhassa tetkikatında bir noktadan hareket ettiler. Bütçe Komisyonu çalışmasında Ticaret, Ulaştırma ve Ekonomi Bakanlıklarının bütçesinin heyeti umumiyesini ayrıca bir komisyon teşkil ederek burada tetkik ettirmiştir. Maliye Bakanı konuşurken mütemadiyen millî ekonomiden bahsetti. Bu bize bir şey gösteriyor: Millî ekonominin tek elden idaresini. Binaenaleyh benim şahsi kanaatime göre Hükümet gelecek yıl iktisadi hamlelere girerken, 1947 bütçesini getirirken Ticaret, Ulaştırma ve Ekonomi Bakanlıklarını tek bakanlık halinde görmek temennisinde müşterek olmalıyız. Yani bu istihsal sahalarını kaplayan işlerin tek elden idaresidir ki memleketteki iktisadi kalkınmaya, para ve fiyat meselesinin hallinde esaslı kolaylaştırıcı bir âmil olabilir. Bu olmadığı takdirde arkadaşlar hiç olmazsa, Devlet elinde bulunan fabrikaların tamamının, gerek askerî, gerek münakalât, gerek diğer ellerde bulunanların hepsinin hiç olmazsa Sanayi Bakanlığının elinde toplanması, Ekonomi Bakanlığının Sanayi Bakanlığı vazifesini bihakkın üzerine almasını temenni ediyorum.

Arkadaşlar, Bütçe Encümeni raporunda Millî Korunma Kanununa temas edilmekte ve haklı olarak gayrımenkullere taallûk eden hükümlerin muhtacı islâh olduğuna işaret edilmektedir. Ben biraz daha ileri gidiyorum. Senede 100 küsur milyon lira varilat temin eden toprak mahsulleri vergisini kaldırmakla bir cesaret göstermiş ve gene 30 milyon lira temin eden ihracat vergisini kaldırmakla cesaret göstermiş olan Hükümet normal zamana doğru adım atıldığını kabul etmiş oluyor. Benim dileğim, çok yakın zamanda bu Millî Korunma Kanununun tadili değil, tatbik mevkiinden kalkmasını görmektir.

Arkadaşlar teknik işlerle vaktinizi işgal etmek istemiyorum. Yalnız mâruzatıma son verirken bir noktaya daha temas etmek istiyorum. O da hayat pahalılığı meselesidir, hayat pahalılığı meselesinde istihsal maliyetinin hesabı meselesidir. Benim gördüğüme göre fiyatlar tesbit edilirken fabrikada kaça mal oldu ise, maliyet ona göre tesbit ediliyor ve maliyet bu tarzda hesap edilerek fiyatlar tesbit ediliyor. Halbuki fiyatlari ne kadar indirmek lâzımsa Bakanlar bir araya toplanır evvelemirde fiyatı şu kadar indireceğim der. Yani fiyat maliyete değil maliyet fiyata uydurulmalıdır. Maliyeti fiyata uydurmak zamanı gelmiştir. Çünka normal zamana yaklaşmışızdır. Normal zamana avdet ederken bir de Devletin yapacağı Devletçilik işlerini hududunu çizerken harp dolayısiyle teşekkül etmiş bazı birlikte vardır. Meselâ ticaret ofisi, petrol ofisi. Harpten sonra bunlar devam edecek mi? Normal zamanlarda Devlet tüccarlık yapamayacaksa, ticareti normallaştığı bu devirlerde bu teşekküllerin ilgası zarureti gelmiş ve hattâ geçiyor bile.

Ben bu kürsüden inerken gerek Bütçe Encümeninin raporunu ve gerek Maliye Bakanının buradaki ifadesindeki memur tenkisi meselesine büyük bir ehemmiyet vermekteyim. Bütçe Komisyonunun raporunu ve Maliye Bakanının beyanatını kıymetli bir senet telâkki ediyorum.

Arkadaşlar, bir imparatorluğu idare edecek kadar memur kadromuz vardır. Gerek Devlet memurları, gerek iktisadi teşekküller memurları fazlalıktan taşmaktadır. O kadar memur vardır ki; iş göremez olurlar. Binaenaleyh, ümid ederiz ki, kalifiye ve daha çok verimli, imtihanla gelmiş, baremle değil, zamanla iyi maaş alan memurların Devlet memuriyetinde önümüzdeki yıllarla yer işgal edeceklerini görürüz. Devlete muvaffakiyetler. (Bravo sesleri, alkışlar.)

BAŞKAN - Dr. Rebi Barkın.

Dr. R. BARKIN (Zonguldak) - Muhterem arkadaşlar, Devlet bünyemiz içinde ihdasını çok lüzumlu telâkki ettiğim bir teşekkül üzerinde Yüce Heyetinizin ve Hükümetinizin yüksek dikkatini celbetmek için söz almış bulunuyorum.

Çok zaruri olan bu teşekkül harpsonu dünyasında gideceğimiz yolu bize gösterecek umumî kalkınma plânımızı hazırlayacak, Devlet daireleri ile halk arasında çok lüzumlu olan koordinasyon temin edecek olan çok lüzumlu bir teşekküldür. Bugün böyle bir teşekkülümüz yoktur. Genç Türk Cumhuriyeti henüz daha 20 yaşına basmadan korkunç bir harbin alevleri içinde kaldı ve dört tarafı sarsıldı. Harbe girmemiş olmamız bir nimettir, ve buna şüphesiz şükrediyoruz.. Amma dünyayı saran bu ateşten tabiî bizim bünyemizde müteessir oldu. Tasavvur edin ki, birçok programlar geri kaldı. Bu programlar geri kaldıktan maada bu harp birçok şartları da değiştirdi. Belki bundan sonra yapılacak şey eskiden tasavvur ettiğimiz ve proğramını çizdiğimiz tarzda almıyacaktır. Teknikte büyük inkilâplar oldu. Bunu Sayın Maliye Bakanı da bu kürsüden ifade etmiş bulunuyor. Devletlerin bünyesi değişti. Umulmadık şeyler gördük. İngiltere'de Devletçilik başlıyor,

Fransa'da Bank döfrans Devletleştiriliyor. Bu değişen şartlara göre de bize harp sonunda gideceğimiz yolu gösterecek bir teşekkül lâzım. Hükümetin yükü cidden ağırdır. Plânlı bir kalkınma için düşünülecek şeyleri bugün Hükümet düşünemez ve bu mesuliyeti onlara vermek güçtür. Hükümet cari muamelâtla fevkalâde mahmuldur. Ben birçok meseleler dolayısiyle Sayın Bakanlarla temas halindeyim ve ne kadar ağır yük altında olduklarını görüyorum.

Meclise gelince; o da, büyük bir yük altındadır. Bir nevi ihtisas Meclisi halini aldı veyahut ihtisas meclisi olmak zaruretindedir. Bütün bunlar bize bu işleri plân dairesinde tasavvur edecek, Hükümet dışında sırf istişari bakımdan rey verecek bir teşekkülün ihdasına lüzum gösteriyor. Eskiden Devletin vazifesi dört beş şeye inhisar ediyordu. Hudutları müdafaa, vergilerin toplanması, emnü asayişin temini gibi ve nihayet bir de adli vezaif. Şimdi Devlet bünyesi tamamiyle değişmiş çok başka bir şekil almıştır. İktisadi Devletler halini almak zaruretinde idiler, biz de aynı vaziyetteyiz. Halbuki bizim Devlet bünyemiz aşağı yukarı eskisi gibi kaldı. Gerçi teşkilât arttı, fakat eski sisteme bağlı şişkin bir teşkilât halindedir. Bundan hem mesul icra mevkiinde bulunan zevat çok sıkıntı altındadırlar. Hem de biz doğru dürüst bir işe dört elle sarılıp murakabemizi yapamadığımızdan dolayı cidden vicdan azabı çekmekteyiz. Meselâ birkaçgün evvel zeytinyağından tahdidatın kaldırılmasına karar verdik. Rey verirken elimizde hiçbir döne yoktu. Grupa iştirak eden arkadaşlardan bunu bekleme güçtü. Çünkü zeytinyağından tahdidatı kaldırmak için diğer nebatî yağların istihsali ne kadardır, istihlâki ne kadardır, hangi bölgelerde çok istihsal ediliyor, bunları bilmek lâzımdı. Fakat bu hususta bize tam rakamlar vererek mütalâalar serdedecek, yol gösterecek bir teşekkül olsaydı belki daha doğru karar verirdik. Kalksın kararına ben de iştirak ettim. 1944-1945 yılı bütçeleri üzerinde bir çok arkadaşlarımız harpsonu meseleleri üzerinde Hükümeti düşünmeye davet etmiştir. Birçok değerli arkadaşlarımız haftalarca çalışarak bu mesele üzerinde raporlar hazırladı. Hükümet te bütçe ile bunun üzerinde durdu. Müşterek tedbirlerin getirilmesi ve bu hususiaki temayülü rapor gösteriyor Bütçe komisyonu raporu! Bugünkü iktisadi sıkıntıyı gidermek için iktisadi işlerin teşebbüslerin kolaylaştırılması ve bütün Devlet teşkilâtının işbirliğiyle şümullü ve programların hazırlanması üzerinde ısrarla durulmaktadır. Bu esaslı işler nasıl olacaktır?

Bu plânları kimler hazırlayacaktır? Bizim umumî plânlarımız aşağı yukarı istikbalde gideceğimiz yolu gösteren geniş bir plân olacaktır.

Bunu hazırlamağa ne Hükümetin, ne de Meclisin bünyesi müsait değildir. Onun için Hükümetin ve Meclisin dışında, eskiden kurulmuş olan ve büyük hizmetleri görülmüş bulunan Alî İktisat Meclisine benzer ve o teşekkülü zamanın şartlarına uydurarak yeniden ihdas etmek çok zaruridir. Böyle bir teşekkül çok faydalı olacaktır.

Bütçe Komisyonu raporunda işaret edilen Devlet teşekkülleri arasında şumullü iş birliği lüzumunu yakinen tanıdığım bazı bölgelerden aldığım bazı misallerle Heyeti Celileye arzetmek istiyorum. Bu bölge Ereğli, Filyos, Karabük müsellesi içindeki bölgedir. Bu müselles Türkiye'nin en önemli bir bölgesidir. Bu bölgeyi Heyeti Celileye misâl getirmekten maksadım burayı az çok tanıdığımdandır. Burada Türkiye'nin hayat kaynağı mesabesinde sahalar kaplıyan kömürler vardır. Hizmetlerinde kırkbinden fazla amele çalışır. Türkiye'nin sanayiinde muhtaç olduğu ham demiri Karabük Fabrikası verecektir. Bu sene amonyum sulfat, süper fosfat fabrikası da kuruldu ki Türk kimya sanayiinin nüvesi olacaktır.

Devlet Orman İşletmelerinin en mühim bir parçası burada kurulmuştur. Nihayet daha bir kaç hafta evvel Sümerbank burada bir ateş tuğlası fabrikasının temelini atmıştır. Bu bölge Türkiyenin en önemli bir bölgesi olacaktır. Yarın kıymeti daha çok artacaktır. Bu bölgede şahit olduğum bir kaç şeyi arzedeceğim:

Karabük demir mamûlleri pahalıya mal oluyor. Sebebini soruyorsunuz, nakliyat pahalıdır, demiri getiren vagonlar boş dönüyor diyorlar. Hak veriyorsunuz. Fabrika yerinde kurulmamıştır diyorlar. Bir başkasına soruyorsunuz, hayır, fabrika yerinde kurulmuştur, şu şu noksandır diyorlar. Kömür işletmelerine gidiyorsunuz, maden direkleri eskiden 8-9 liraya alınırken şimdi 85 liraya alınıyormuş. Sebebini soruyorsunuz. Diyorlar ki Devlet Ormanlarını korumak lâzımdır. Hak veriyorsunuz. Devlet kömür fiyatlarını artırmıyor, sâbit bir had üzerinde tutuyor. Bir yandan direk pahalı bir yandan da 30 bin vatandaşı mecburî iş mükellefiyeti altında tutmak mecburiyetindedir. Bugün Zonguldak Vilâyetinde 30 bin kişi mecburi iş mükellefiyeti ile çalıştırılan vatandaş vardır. Bunlara verilen yevmiye vasati 160 kuruştur. Bunlardan % 80 i aşağı yukarı bir liraya kadar para alıyorlar. Bende işletmelerden aldığım cetveller vardır. Arzettiğim gibi bunların % 80 i 100-120 kuruş arasında para alıyor. Vergi kesintileri çıktıktan sonra 90-100-110 kuruş kalıyor. Vakıa yediriliyor, içiriliyor, 110 kuruş kadar da sosyal masraf tutuyor amma onlar nihayet ellerine geçen paraya bakıyor. Bunun bir çok iyi tarafları vardır. Muntazam iş hayatına alışıyorlar, iyi bakılıyorlar, iyi tarafları vardır. Fakat bilmiyorum fena tarafları olduğunu iddia edenler de vardır. Bilhassa mükellefiyet altında bulunanlarla konuşursanız bunun pek fena olduğunu söylüyorlar. Şimdi işletme, direk pahalı diyor, Devlet kömürün fiyatını 21 lirada tutuyor. Bu fiyatı Karabük'e sorarsanız, kömür pahalı, onun için benim demir mamûllerim pahalı oluyor diyor. Bugünkü şartlar altında ancak piyasadan beş altı liraya amele bulabiliyoruz. Halbuki bugün sosyal masrafları da dâhil olmak üzere Zonguldak'ta çalıştırılan ameleye 260 ilâ 300 kuruş arasında vasati yevmiye verebiliyoruz. Amma bunun içinden, amelenin % 80 ninin aldığı gündelik 90-110 kuruş arasındadır. Arzettiğim şu ki, bu müselles içinde hakikaten bir intizamsızlık vardır. Yani ikisi bir araya getirilipte onlar ve bizi vicdanen tatmin edecek bir karara varamıyoruz.

Bunda kimsenin kabahati yoktur. Bunu nasıl düzeltmek lâzımdır? Bence, bu sıkı bir işbirliği ile olabilir veyahut günlük işler haricinde selâmeti fikirle düşünecek ve orada bunlar üzerinde derin tetkikler yapılacak, işin tamamiyle işin içine girecek ve tetkikleri toplayıp inceliyecek ve nihai kararlar halinde tavsiye edecek bir teşekkülün vücudü lâzım gibi geliyor.

İkinci olarak Türkiye'nin hayati dâvaları içinde bir meseleden daha bahsedeceğim. Ereğli'de büyük bir liman yapılıyor. Bu liman Türkiye'nin en büyük limanı olacaktır. Temel atma töreninde bulundum. Fakat bu limanı yurdun içine bağlıyacak demiryolları henüz katî bir şekilde tayyün etmiş değildir. Bendeniz buna Ereğli şehir planının tanzimi işi ile uğraşırken muttali oldum. Ereğli şehir plânı beş seneden beri yapılamıyor gidip gelmeler oluyor. Bayındırlık Bakanlığına geliyor, orada Bayındırlık Bakanlığı plân üzerinde bazı mütalâalar dermeyan ediyor, sonra onu şehir plânını hazırlamakta olan mimar alıyor, bu suretle bir çok gidip gelmelerle vakit geçiyor.

Son olarak demiryolunun nereden geleceği dahi tesbit edilmiş değildir. Sahil yolundan mı gelecektir, yoksa Devrek-Tefen üzerinden mi gelecektir? Bu da henüz tâyin edilmiş, tesbit edilmiş değildir. Sahil yolunun gayri iktisadi olacağı ve Devrek-Tefen üzerinden gelecek yolun daha iktisadi olacağı mütalâasında bulunanlar olduğu gibi yine Bayındırlık Bakanlığının birçok alâkalı memurları sahil yolunun daha iktisadi olacağı fikrini de ileri sürmektedirler. Kimi dinlerseniz ona hak veriyorsunuz. O kadar mukni deliller getiriyorlar ki insan şaşırıyor. Bunun tâyini benim salâhiyetim haricinde kalıyor, şu veya bu istikamette bir karar vermek güç görünüyor. Hal bence böyle olunca benim gibi şüphesiz bir çok arkadaşlar için dahi böyledir. Böyle mühim bir iş bize sunulduğu zaman nasıl isabetle karar verilecek, nasıl vicdan huzuriyle biz bunları düşünebileceğiz.

Liman meselesinde de şu var. Zonguldak'ta bir kömür tahmil tahliye limanı yaptıracak Ereğli'de de bir liman yapılıyor. Bayındırlık Bakanlığının salâhiyetli dairesi ile görüştüğümüz zaman Zonguldak'ta limanın yapılmasının doğru olmadığını, bunun Ereğli'de yapılmasının hele büyük tahmil ve tahliye işlerinin burada yapılmasında fayda olduğunda ısrar ediyorlar. Bir limanın tahmil ve tahliye tesisleri ne kadar büyük yapılırsa o kadar ucuza mal olur ve iktisadidir, diyorlar. Demiryolu ve geniş hat vesaire masraflar, tesisler kısa bir zamanda amortize edilir diyorlar. Ereğli kömürleri salâhiyetli makamlariyle görüştüm; onlar başka düşünüyor. Bunlar da öyle fikirler ileri sürüyor ki, Zonguldak'ta kömür limanı yapılması insana muvafık geliyor. Buradaki liman için sekiz, on tane proje yapılmış; Zonguldak Ereğli fen heyeti tarafından, Bayındırlık Bakanlığında, dosyasını getirdiler. 10, 12 tane plân gördüm. Mendirek nasıl yapılacak, şu bu tesisler nasıl olacak vesaire. Çalışmalar fena değil. Fakat iki bakanlığın çalışmalarında birbirlerinden haberleri yok. Çalışıyorlar. Gerek Hükümetin, gerek Bakanlıkların ve

gerek Meclisin salâhiyetli makamları birbirinden habersiz çalışıyorlar. Fakat bu çalışmalar birbirine inzimam etmiyor, say terakümü olmuyor. Halbuki her feyzin kaynağı sayın terakümdür. Bu itibarla böyle bir teşekkülü bendeniz faydalı görmekteyim. Bunu yüksek tasvibinize arzediyorum.

İkinci meseleye gelince, Devletçilik, Devlet sermayeciliğinin hududunu tâyin etmek lâzımdır. Benden evvel kürsüye çıkan arkadaşlarım da bu yolda bir çok mütalâada bulundular. Devletçilik nereye gidecek ve nerede duracak. Bunu katî olarak bilmiyoruz. Devletçiliği Parti programı gayet güzel izah etmiştir. Mesela Parti programında evvelâ memleketin bütün iş sahalarında olanlar gösterilmiştir. Bunlar çiftçiler, küçük sanat erbabı, esnaf, işçi, serbest meslek erbabı, sanayi erbabı, tüccar ve memurlardır. Şu kelimeleri aynen okuyorum; "Bunların herbirinin çalışması Devletin ve umumî camianın hayat ve saadeti için zaruridir." Demekki, bütün bu sınıfları program ayaküstü tutmak istiyor. Parti bu sınıfları zaruri olarak bir birlik olarak kabul ediyor.

Biraz ilcride de şöyle diyor:

"Partimizin bu prensiple hedef tuttuğu gaye; sınıf mücadelesi yerine içtimai nizam ve tenasüdü temin etmek ve birbirini nakzetmemek suretiyle menfaatlerle ahenk tesis etmektir." Bunun manası da aşikârdır. İş sahalarının hiç birisini diğerinin aleyhine kapatmamak, büyütmemektir. Görülüyor ki Parti programında bunların birbirini ezmesi arzu edilmiyor. Devletçilik yolunda gidilmesi lâzımgelen yolu program hulâsaten şöyle anlatıyor; "Şahısların hiç veya kâfi derecede yapamadıkları şeyi Devlet ile ve sermayesiyle yapmak fertlerin ve hükmi şahısların vasılerinden ve Devlet kuvvetinden aynı zamanda istifade etmek" Proğramda ise yukarıda arzettiğim beş altı iş sahası vardır; bunları aynı zamanda inkişaf ettirmek ve çalıştırmak; işte programın hedefi budur.

Bu suretle Devlet sermayesini Parti kendi programında çizmiş olduğu diğer beş iş alaniyle beraber ve müsavi tutmaktadır. En nihayet yine Parti programımızda deniliyor ki: "Devletin hangi işleri kendisinin yapacağının takdiri yukarıdaki esaslara ve Devletin yüksek menfaatlerinin icabına bağlıdır.."

Şimdi arkadaşlar, nihayet bu icabı takdir etmek lâzımdır. Devletçiliğin hududunu kesin olarak çizmek lâzımdır. Hangi işin, ne kadarını Devlet yapacaktır? Programın samimi olarak zaruri saydığı bu beş iş sahasını ve bu beş çeşit iş erbabının nihayet kendi kendilerine çalışma vasıtası ve yollarını tâyin edebilmesi için bunu kesin olarak tâyin etmek lâzımdır. Bunun devamlı bir çalışmağa ihtiyaç gösterdiği muhakkaktır. Binaenaleyh Hükümet dışında sırf istişari mahiyette bir teşekkül tarafından bunun tetkik edilerek Meclise ve Partiye sunulması çok faydalıdır.

Sayın arkadaşlar, bendeniz 1-1,5 senedenberi uğraşıyorum ve bütün arkadaşlarıma fikirlerimi söylüyorum ve bunların tervici için çalışıyorum. Evvelki gün ajansta şunu okudum.

"Bir Amerikan saylavı, Saylavlar Meclisinde bir kanun tasarı teklif ediyor. Bu kanun tasarısında Cumhurbaşkanı tarafından tâyin edilecek 30 kişilik bir iktisadi istişare komisyonu kurulmasını istemektedir. Bu komisyon Cumhurbaşkanına Amerikanın iktisadi işlerinde tavsiyelerde bulunacaktır. Bunu Amerikalılar isterse bizim istemekte haydı haydı hakkımız vardır. Böyle bir Konsey bizim mesaimizi çok kolaylaştırır. İcra mevkiinde bulunan zatlar, muhterem arkadaşlar, ağır mesuliyetler altındadır. Gelecek nesillere karşı çok ağır mesuliyetleri üzerlerine almış bulunuyorlar. Bir fabrikanın şurada veya burada kurulması veya kurulmaması bizim vereceğimiz karara bağlıdır. Biz bunları yanlış veya doğru olarak kurabiliriz. Bunlar ilelebet cemiyetin üzerinde tesiri olacak hâdiselerdir. Ya mesut bir tesis olacaktır, şükür edeceklerdir, hakikaten gelecek nesiller bu mesut kuruluşun içinde inkişaf edecekler veyahut zararlı bir kurtuluş olacaktır ve o vakit lânete maruz kalırız. Hakikaten gelecek nesiller bu yanlış kuruluşun zararlarından kurtulmak için büyük zahmetler çekmek mecburiyetinde kalacaklardır.

Onun için tekrar tasvibinize arzediyorum: Böyle bir şûranın teşkili, iş hayatiyle sıkı temasta bulunan bir şûra; yeşil masa şûrası değil, beş kişiden mürekkep bir heyet, Meclis dışında, Hükümet dışında vücude getirilecek böyle bir teşekkülün yanında geniş bir müşavirler ve raportörler heyeti de olacaktır. Bunlar memleketin iş sahasiyle yakinen temasta bulunurlar? Meselâ balıkçılık mı mevzuubahistir, bir tanesi kalkar İstanbul'a gider, yakinen işi tetkik eder. Bunlar zaten ihtisas sahibi arkadaşlar olduğu için mahallen yapılacak tetkikatla beraber işi heyete arzeder, icabederse dışardan o meslek erbabından da bir kaç kişi çağırır. Meselâ İstanbul'dan bir balıkçı veya tüccarı çağırır, hakikî bir müşavere olur ve bu Meclis ve Hükümetin teşrîî faaliyetine muvazi olarak çalışır ve biz de hakikî fikirlere sahip oluruz ve vereceğimiz kararlar ve yapacağımız murakabeler hakikaten isabetli olur.

Arkadaşlar, Umumî Murakabe Heyetini düşünün ve bir an için farzedin ki, Umumî Murakabe Heyeti yoktur. Bu heyet olmasaydı ve ne kadar karanlık içinde kalırdık! Bu şekilde İktisadi Devlet Teşekküllerinin bünyesini görebilir miyiz?

Umumî Murakabe Heyeti yalnız murakabesini yapıyor ve bize tavsiyelerde bulunuyor. Böye bir murakabenin altında bulunmıyan işletmeler ne kadar zulmet içindedir?.. Bunu hepimiz biliyoruz. Murakabenin faydası ve verimi gözümüzün önündedir. Binaenaleyh, iş hayatiyle yakından temaslar yapacak Hükümet ve Meclisin dışında, fikirler verecek bir teşekkül bize çok faydalı olacaktır. Böyle bir teşekkülün kurulmasını Hükümetten rica ederim, İnşallah böyle bir teşekkülün kurulmasına vesile oluruz.

BERÇ TÜRKER (Afyon Karahisar) - Sayın arkadaşlar, 1946 yılı bütçesi hakkındaki raporun ve tasarının incelenmesinden anlıyoruz ki, Devlet masraflarından iki yüz milyon liralık azaltma yapılmış olmasına rağmen, bütçe yekûnu bir milyar Türk lirasına yaklaşmaktadır. Normal gelirlerle tamamen karşılanmasına imkan bulunmıyan bu umumî giderin, elli milyon liralık bir kısmı, uzun süreli bir iç istikrazla kapatılacaktır.

Büyük bir yekûne baliğ olan giderin içinde acaba tasarruf edilecek fasıllar yok mudur? Bu sual yerinde bir mütalâa olmakla beraber, bütçenin incelemeler usulünü mükemmeliyete vardırmış olan sayın Bütçe Komisyonu, elbette ki bu konu üzerinde durmuş ve lâzımgelen indirmeleri yapmıştır, diyebiliriz. Bu meyanda memurlar kadrosundan yapılması ötedenberi temenni edilen tasarruf meselesi de hatıra gelebilir. Ancak kalkınma devremizde, bir çok yeni işler, yeni elemanlara ihtiyaç göstermektedir. Bugün bir Çalışma Bakanlığı kuruldu. Yarın belki bir Hava Bakanlığı yahut bir Deniz Bakanlığı kurulur.

Bu hizmetleri yaptırmak için, mevcut elemanlardan istifade etmek gerekli olduğu gibi, tasarruf mülâhazasiyle de olsa, hayatını ve maişetini memurluğa bağlamış olan vatandaşlarımızdan bir kısmını, böyle bir zamanda, açıkta bırakmanın da adalete uygun düşmiyeceği aşikârdır.

Binaenaleyh bu önemli meseleyi, zamanı gelince, ele almasını, yani az memur ve kültürlü memur düsturunu, alâkalıları mağdur etmiyecek tarzda, tahakkuk ettirmeyi, sayın Hükümetimizden rica etmekle iktifa edeceğiz.

Hiç inkâr edilmez ki, bugün, nispeten az maaşlı ağır iş gören memurlarımızda vardır, meselâ polisler, denizciler vesaire...

Giderin % doksanı, mükelleflere tahmil edilen vergilerle kapatılacaktır.

Gönül isterdi ki, harpten sonra, bir an evvel dünya sulhu katî surette teessüs etsin de, bugün dünyada hüküm süren siyasi buhran vaziyeti dolayısiyle ihtiyar olunan olağanüstü masraflar tedricen kalksın ve bu suretle tasarruf edilecek tahsisatın, vergilerin tahfifine ve diğer mühim hizmetlere ayırmak imkânı hasıl olsun.

Maalesef, görüyoruz ki, ebedi sulh pek uzakta kalıyor. Hatta sulhperver büyük Devletler, dünyayı ve beşeriyeti temelinden imha edici korkunç bir bomba ile meşgul oluyorlar. Bu yangın sönmedikçe, ateşin genişleme ve bulaşma ihtimalleri vardır.

Bu senenin, malî bakımdan göze çarpan en mühim hususiyeti, değerli Maliye Bakanımızın büyük ve enteresan kanun tasarıları hazırlamış olmasıdır. Herbiri ayrı ayrı önemi taşıyan bu tasarılardan:

Birincisi: Gelir Vergisi Kanunu tasarısıdır ki, bir çok yeni usulleri ve tadilleri ihtiva ediyor. Gelir vergisinin verimini artırmak için kanunun ahkâmı yürürlüğe

girerken, mükellefin dürüstlüğü esastır. Hazineyi aldatmak isteyen mükellef, yahut vazifesini suiistimal eden memur varsa, bunların vaktinde yakalanması için, tecrübeli kontrol uzmanlarının adedini artırmalı. Bunun için geçen yıl çıkan bir kanunla Sayın Maliye Bakanına selâhiyet verilmişti. Herhalde tedbirini almıştır.

İkincisi: Yeni Tahsili Emval Kanunu projesidir. Bu proje ile, vatandaşın Devlete olan borcu için hapsedilmesi usulünü kaldırmaktadır. İşte güzel bir reform ki, halk lehine daha bir çok kolaylıklar kabul edilmektedir.

Üçüncüsü: Maaşlı memurlara bir miktar zam verilmesi hakkındaki tasarıdır. Şimdiki hayat pahalılığı devrinde, maaşlı memurlara yapılan bu yardım, takdire şayandır. Primli tekaüt usulü de bir esasa bağlanıyor. İmkân oldukça, sayın Hükümetimizin, maaşlı memurların sıkışık durumunu tahfif etmek için verdiği kararlar sevinçle karşılanır.

Dördüncüsü: Bir kredi fonsiye bankasının teessüsü düşünülmektedir. Bu banka, gayrimenkul kredisinin genişletilmesini, halka mesken hususunda kolaylıklar temin edecek ve memleket bayındırlığı bakımından, mühim faydalar sağlıyacaktır.

Ancak kredi fonsiye bankasının sermayesi mühim olmakla beraber, bu sermaye gittikçe büyümelidir. Çünkü bir taraftan gayrimenkul üzerine verilen paralar, şayet vâdesinde ödenmez ve avans tecdit edilirse bankanın verdiği para "immobilize" olur, yani saplanmış olarak kalır. Diğer taraftan, yeni avans ve kredi taleplerini tatmin etmek için bankanın elinde daima "likit" sermaye lâzımdır.

Mısır'da ve Fransa'da, mükemmel surette işyelen kredi fonsiye müesseseleri vardır. Bu müesseselerin muamelelerini yakından etüt edilirse bizim için faydalı olur. Bu bankaların sermayelerine medar olmak üzere piyasaya, ara sıra ikramiyeli emisyonlar çıkarılması câri usullerdendir.

Beşincisi: Değerli Maliye Bakanımızın, dalgalı borçların süratle itfa edilmesi için verdiği kararla, mühim bir meblâğ tahsis edilmiştir, bu karar, sağlam bir maliyeciliğin icabındandır ve emisyon yekûnunun tedricen azalmasına yardım edecektir. Şunu da derin bir memnuniyetle ifade edeyim ki, geçen altı ay zarfında tedavülden yüz milyon lira çekilmiştir. Hükümetin bu hususlaki başarısını ciddden takdir etmemiz lâzımdır.

Altıncısı: Toprak mahsulleri vergisinin kaldırılması için, verilen önemli karar ile, Türk çiftçisi, enaz yüz milyon liralık bir vergi külfetinden kurtarılıyor.

Yedincisi: İhracat vergisinin kaldırılması dış ticaretimizi teşvik edecek esaslı bir tedbir olacaktır. Yukarıda bahsi geçen tasarılardan maada, damga, muamele, tekaüt, harcırah, veraset ve intikal vergilerine dair tasarılar da Meclise sunulmak üzere olduğu anlaşılmıştır. Sayın Maliye Bakanımızı candan tebrik etmeği bir borç bilirim.

Sayın Arkadaşlar;

Gözlerimizi yurdumuzun dışına tevcih edersek, orada açlık sefaleti, ve ölüm vakalarını görürüz. Türk toprağı ve Türk yurdu talihliler toprağı ve yurdudur. Allahın inayetiyle ve Yüce Millî Şefimizin dahiyane siyaseti ile altı senelik korkunç bir harb kasırgasının tesirinden masun kaldık. Ne yazık ki, büyük şehirlerimizde hâlâ karaborsacılar şebekesi altı senedenberi halkımızı ızrar etmekte devam ediyorlar; hayat pahalılığına sebebiyet veriyorlar, herhangi bir mal memleketimize girer girmez, derhal karaborsacılar vaziyed ederek, mal ortadan kalkıyor ve sonra fâhiş fiyatlarla halka satılıyor. Bu gayrimeşru usulün bir türlü önüne geçilemiyor. Hayat pahalılığını hafifletici bir tedbir de, bolluk yaratmak ve istihsali artırmakla olur. Bu konuda Hükümetimiz elbetteki bir çare düşünüyor, herhalde mesele müstaceldir.

Dahilde bazan sabun buhranı, bazan zeytinyağı ve yemek yağı buhranı, kömür buhranı, odun buhranı vesaire başgösteriyor. Bir rivayete göre ormanlarımızın Devletleştirilmesi, kömür ve odunun Devlet teşekküllerine verilmesi, halkın sıkıntılarını artırıyormuş. Nakil işlerinde hissedilen müşkülât ve vasıtasızlık da ayrı bir dert teşkil ediyor. Bir misal: Zeytinyağı tevziatı yapılırken Anadolu'nun öyle yerlerine yollanmış ki oradaki halk zeytinyağı yemez, çünkü nefis tereyağını kullanır.

Bunları arzetmekle, Hükümetimizi ikaz etmek istiyorum. Sayın Hükümetimizden rica ediyorum, bilûmum gıda maddelerinin halkımıza daha ucuza satılması için tedbir alsın. Karaborsaya karşı alınan tedbirler de bir kat daha teşdit edilsin ve hariç memleketlerde tatbik edilen tedbirler daha müessir ise, onları tatbik edelim. Herhalde, gıda maddelerimizden hiç birini asla ihraç etmemeliyiz.

Sayın arkadaşlar;

Karada karaborsacılar iş görürken, denizde de dinamitle balık avlamak âdeti gittikçe çoğalıyor. Bütün Marmara sahillerinde ve Adalarda, dinamitle balık avlıyanlar, o nefîs balıkların yatağını harap ve imha ediyorlar. Hiçbir kolcu motörü meydanda yoktur. Bu gayrimeşru ve gayriinsani dinamitçilik âdetini menedici hiçbir kuvvet Marmara'da yahut diğer yerlerde kendisini göstermiyor. Bu mühim mesele üzerinde sayın Ekonomi Bakanımızın dikkatini celbetmek isterim.

Orman yangınları: 1945 senesinde birçok orman yangınları vukubuldu ve memleketimize birçok zararlar verdi. Bunların bir kısmı dikkatsizlikten ileri geldi, fakat bir çoğu da kasden yapıldığına şüphe ediliyor. Orman Kanunundan şikâyet edenler vardır. Sayın Tarım Bakanından rica ediyorum, bu işi ehemmiyetle takip ve tetkik buyursunlar, ve memleketimizin büyük bir servetini teşkil eden ve büyük faydası olan güzel ormanlarımız her sene kül olup harap olmasın.

Sayın arkadaşlarım,

Geçen sefer de arzettiğim ehemmiyetli bir meseleyi burada tekrar hatırlatmam için müsadenizi rica ederim. Yurdumuzun ekonomi, bayındırlık ve ulaştırma işlerinde bir kalkınma hareketine devam etmek istiyoruz, amma milyarlara baliğ olacak bu işleri kendi yağımızla kavrularak yapalım dersek, pek uzun bir zaman içinde ya başarılır ya başarılmaz. Meselâ, yollar ve limanlar inşası, kanalizasyon, sulama tesisatı, yeni fabrikalar inşası, ticaret vapurları mubayaası ile kabotaj vapurları, demiryollar malzemesi lokomotif, vagon, ray ve traversler mubayaası, ve saire ve saire...

Halbuki Türkiye Cumhuriyetinin kalkınması ve imarı, az zaman içinde başarılmalıdır. Yalnız ekonomik kalkınma programı için fabrikalar kurulması, mevcut fabrikaların eksiklerinin tamamlanması için ikiyüz yetmiş beş milyon lira ve kimya sanayii ve makine sanayii için de beş yüz milyon liralık bir paraya ihtiyaç varmış, bu iş ekonomik kalkınmanın ilk adımlarıdır. Diğer bakanlıkların yapacağı âcil ve önemli işler için para ihtiyacı da hesaba katılırsa, yekûn milyarlara baliğ olur. Bu masrafları evrakı nakdiye emisyonları ile mi kapatacağız? Asla.

Britanya gibi büyük bir Devlet bile dostu Amerika'dan uzun vâdeli mühim bir para elde etti.

Geçen defa demiştim ki, biz de bazı mühim ve müstacel olan ihtiyaçlarımızın başarılması için tediye kuvvetimize göre uzun vâdeli krediler açtırmak talebinde bulunalım ve bu işi bir ticaret anlaşmasına bağlayalım. Memnuniyetle duyuyorum ki, Sayın Hükümetimiz bu hususta müsbet teşebbüslerde bulunuyor. Candan muvaffakiyet dilerim.

Berayi malûmat arzetmek isterim ki, Hollanda Hükümeti, Amerika Hükümetinin muvafakatiyle, geçenlerde New York Bankalarından % 1 1/2 faizle ve 30 sene içinde tediye edilecek yüz elli milyon dolarlık ödünç bir para almıştır, ve İngiltere'den de 5 milyon İngiliz liralık bir kredi daha almıştır.

Hollanda'dan maada, Belçika, Danimarka ve Çekoslavakya gerek Amerika'dan ve gerek İngiltereden malî krediler elde etmişlerdir. Demek istiyorum ki, diğer memleketler yurdlarının kalkınması için Amerika'dan ve İngiltere'den malî yardımlar temin edebilmişlerdir.

Geçen defa kredi meselesini ortaya attığım vakit, tensip edenler oldu, fakat bazıları öyle zannettiler ki, ben mahût Düyunu Umumiye müessesesini, yeniden yurdumuza yerleştirmek istiyormuşum. Bu doğru değildir, böyle bir düşünce hatırı hayalimden geçmemiştir.

Ticaretimizi alâkadar eden bir meseleden de bahsetmek isterim. Alman ve Orta Avrupa piyasalarının ortadan kalkmış olması, Türkiye'nin dış ticaretine bir rahne açmıştır. Fakat ümid ederim ki, bu boşluğu, İngiltere ve bilhassa Birleşik

Amerika ile ticari ve malî münasebetler kurmak suretiyle doldururuz. Ancak ihraç edilecek mallarımızın fiyatı mübağalı olursa, müşteri başka memleketlere başvurur. Anglo-Saksonlar bize mal vermek için karşılık olarak ya mal veyahut altın veya döviz talebederler. Bu talep ticaretimizin inkişafı için büyük bir engeldir. Buna dair sayın Ticaret Bakanının mütalâsını dilerim.

Sayın arkadaşlarım;

Sayın Hükümetimize bu mâruzatım arasında bir noktayı da hatırlatmak istiyorum. Bazı mühim kanunların tatbikatında, vazii kanunun maksadına tamamen uygun hareket etmeyen memurlara rastlanmaktadır. Binaenaleyh, buna mahal kalmamak için, tecrübeli ve seçilmiş memurlar istihdam edilirse hem halk memnun olur hem de Devlet makanizması iyi işler.

Memleketimizin iç durumuna dair sözlerim şunlardır:

Güneş gibi parlak bir hakikat varsa, o da Devlet itibarının yüksek olması ve yurdsever halkımızın Devlete karşı beslediği güvenin bir kat daha artmış olmasıdır.

Bu vaziyeti şükranla tebarüz ettirirken yüksek ve isabetli tedbirleri ile bunu bize temin etmiş olan başta Sayın Başbakanımız olmak üzere değerli Hükümetimizi ve bilhassa kıymetli Maliye Bakanımızı takdirle tebriki çok yerinde bir vazife bilirim.

Sayın arkadaşlar;

Atatürk'ün, Millî Şefimizle beraber kurdukları Cumhuriyet rejimi, dünyanın en mükemmel rejimlerinden biridir. Cumhuriyet rejimi, demokratik liberal ve hür yaşamak prensiplerini ihtiva eder.

Binaenaleyh, biz bu rejime bağlı olduğumuzdan dolayı kendimizi bahtiyar saymalıyız.

Türk milleti hariçte sulh, dahilde sulh umdesini benimseyen bir millettir, ve herkesle dost yaşamasını isteyen kuvvetli ve kahraman bir millettir. Binaenaleyh, dünyanın bütün milletleri bu hakikati bilmelidirler.

Saygı değer arkadaşlarım;

Türk milleti, Yüce Şefinin yanında bir bütün olarak kaldıkça, Türkiye Cumhuriyeti daima payidar olacak ve bu kahraman millet daima yükselecektir. (Alkışlar).

BAŞKAN - Hikmet Bayur.

H. BAYUR (Manisa) - Sayın arkadaşlar, 1946 yılı bütçesi üzerinde düşüncelerimiz sunarken, iyi gördüğüm cihetlerden başlamak istiyorum.

Herşeyden önce dış siyasadan bahsedeyim. Bu iyi tutulmuştur, iyi tutulmaktadır. Mevcut imkânlardan faydalanılarak hukukumuz korunmuştur, korunmak-

tadır. Bütünlüğümüz, varlığımız ve bağımsızlığımız uğrunda halk Hükümetin arkasındadır. Hükümetle beraberdir. Hükümetin ekonomi işleri tutsuna ne kadar muarız olsa bu yüzden ne kadar kızgın olsa da yine, halkla her temas edenler görürler ki; dış siyasada halk Hükümetle birliktir, bu tabiî bizim için bir güven ve güç kaynağıdır. Yani halk şerefle yaşamak için şerefle ölmesini göze almıştır. Bunu daima ifade etmektedir.

İlk öğretim hamlesini de anmak isterim. Bu da devrimci sonuçlar vermek kabiliyetinde olan bir hamledir. Bunda da bazı aşırılıklar, bazı eksiklikler olmuyor değil. Bunları hususi bütçelerinde, Millî Eğitim Bakanlığı bütçesinde belirtmeyi daha uygun görüyorum.

Su işlerimizde; bilhassa bunların âfetlerinden korunma hususunda bizim bölgeye yapılan vaitler, teşebbüsler vardır. Sayın Bakandan bunların biran önce gerçekleştirilmesini dilerim. Çünkü en zengin bölgeler müthiş âfet altında kavrulmaktadır.

İki vergiyi kaldırdı; bu şükrana değer bir şeydir. Bunlardan birisi, toprak mahsulleri vergisi. Çok dar ve tehlikeli zamanlarda Devletin imdadına yetişmiştir. Ancak bir türlü düzenlenememiştir ve halkın bin bir şikâyetini mucip olmaktaydı. Halktan alınanla Hükümetin eline geçen arasında çok büyük fark vardı. Halk vergiden değil vergiden çok onun sebep olduğu kötülüklerden sızlanıyordu. Hamdolsun ki bu kalkmıştır.

Keza, ihracat vergisi antiekonomik, ekonomi bakımıdan muzır bir şekilde idi. Bunun kalkması şükranla zikre değer. Çünkü ihraç mallarımız zaten pahalı, cihan piyasasının zaten üstündedir. Bir de vergi bininde korkutuyordu. Bu korku yüzünden tüccar müstahsile daha az para veriyordu. Bunun kalkması zikre değer.

İç borçlanmalar dolayısiyle Bütçe Komisyonu Maliye Bakanını övmüştür. Bende öveceğim; ancak şunu belirtmek isterim ki eğer Ticaret ve Ekonomi Bakanları daha iyi çalışsalar içinde bulunduğumuz bu vaziyeti düzeltseler belki bizim bu borçlanmamıza lüzum kalmaz. Dolayısiyle bu iki bakanın himmetiyle vaziyet düzelirse bizde Maliye Bakanının bu gibi başarılarından dolayı bizi övmek külfetinden kurtuluruz. (Gülmeler).

Bütçe komisyonunun raporu üzerinde biraz durmak isterim. Geçen yıl dediğim gibi Bütçe Komisyonu güçlüklerden pahalılıktan vesaireden bahsederken ihtikâr ve suiistimaller üzerinde hiç durmamıştır. Bunlar üzerinde durarak ortaya koysa Hükümet üzerinde daha iyi tesiri olur. Ancak bu raporun bir kısmını ayrıca övmek isterim. Bütçe Komisyonu tarafından seçilen altı kişilik bir heyetin raporudur. Onun kendisini görmedik, özetini gördüm. İçinde bocaladığımız durumu çok iyi tetkik ve tenkit etmiş, belirli noktalarını göstermiştir. Bu tenkidin herhangi bir saylav herhangi bir gazeteci tarafından lâalettayin yapılması gibi değil-

dir, daha esaslıdır. Bir heyet tarafından yapılmıştır. Bütçe Komisyonu raporunda bu sonuçları tamamiyle kendisine mal etmiştir, hafifletmiştir. Fakat raporuna koyması da şükredilecek bir şeydir. Bu gibi işleri komisyonlar ellerine alırlarsa çok iyi ederler. Bu raporun vücut bulması ve önemli noktaların tebarüz ettirilmesi şu yönleri ifade ediyor. Efkârı umumiye, kamu oyumuz sıkı basmaktadır ve istemektedir ki düzelemiyen ekonomik durum düzelsin, Hükümet uyartılsın. Hepimiz bu tesirler altında konuşuyoruz. Burada aksettirdiğimiz kendi duyduklarımızdan çok azdır. Bunu hepimiz biliriz. Bunun komisyonlar tarafından da kendilerine maledilmesi büyük bir terakkidir.

İki dileğim var: Birisi bu altılar raporunun aynen yayınlanması çok faydalı olacaktır... Yalnız özeti yayınlanmıştır.

İkinci dileğim de şudur: Buna bilhassa hedef olan Ticaret ve Ekonomi Bakanları bu mesele üzerinde bizi aydınlatsınlar herhalde bu heyet veya komisyonda tartışmalar, konuşmalar olmuştur. İsterim ki bu görüşmeler burada ve alenen olsun. Bunun faydası nedir diyeceksiniz? Faydası şudur: Bu tenkitler hiç olmazsa bu işlere aklı erenlere mal edilmiş ve bu işlerde çalışan memurlar aydınlatılmış olur.

Zaten demokrasinin üstünlüğü de budur. Kapalı, bir iki kişi içinde kalması doğru değildir. Alenen olsun. Tabiî, askerî ve siyasi şeyler vardır ki bunların açıklanması doğru değildir. Fakat bu rapora konu teşkil eden Ticaret ve Ekonomi Bakanlıklarının şu şu aksaklıklarını belirten cihetlerin açıklanması, halkımızca bilinmesi, ilgili bütün memurlarca bilinmesi çok faydalı olacaktır.

Bütçe Komisyonunun raporunda, iane ve teberru namı altında alınan paralardan vazgeçmek gerekir diye bir fıkra vardır. Bu doğrudur ve çok doğrudur. Ancak bazı istisnalar vardır. Bir ikisi üzerinde durmak istiyorum.

Farzedelim ki bir kent suyunu getirmek istiyor, kâfi parası yoktur ve borçlanacak halde de değildir. Farzedelim ki, orta okul yapmak istiyor. Parası yoktur. Bu kentin çocukları iki üç saatlik mesafedeki orta okula trenle gidiyor. Bizim bölgemizde, Salihli'den, Turgutlu'dan sabahleyin Manisa'ya gelip akşam dönen çocuklar vardı. Bu gibi kentler aralarında iane toplasınlar amma bu, tamamiyle serbest olarak ve isteyerek veyahut şu veya bu maddeye küçük bir resim koysalar buna mâni olmamalıdır. Yeter ki tamamen kanaat gelsin ki bu isteniyor. Biz bu işlere engel çıkarmak istiyen içbakanlarla bu hususta münakaşa etmişizdir. Bu yönler kabul edilecek cihetlerdir. Komisyonun raporu bu istisna ile kabul edilebilir. Tabiî bazı şehri güzelleştirme ve saire gibi israfa kaçan para toplamaları vardır ki bunlar menedilmelidir. Amma her şeyin bir ölçüsü vardır. Bu ölçüyü elde tutmalıdır, kesin yasak veya kesin müsaade olmamalıdır.

Bir kentimiz vardır ki Gördes kenti hergün birçok evini toprak kayması yüzünden kaybeder. Bütçe Komisyonunun onun hakkında yazdığına teşekkür et-

mek isterim. Hükümet bunun üzerinde durur ve çalışırsa bu kentin mukadderatı artık taayyün eder.

Bütçe Komisyonu turizm işine de işaret etmiştir, çok haklıdır yalnız bu işte esaslı bir iki nokta vardır ki gözönünde tutulmalıdır. Turizm, yani bilhassa dışarıdan gezmen çekmek, seyyah çekmek işi, her şeyden önce gelecek adamlara ve bilhassa zengin ve orta halli Avrupalılara, zevkle oturacakları, hiç olmazsa tiksinmeden oturacakları otel sağlamak, lokanta sağlamak, salon sağlamak, gezmek için taksi sağlamak, ve saire işidir. Bunlar yapılmalıdır. Birçok defalar görüyoruz, propaganda yapılıyor. Amma otel, lokanta konusu yoktur. Bilhassa Avrupai tarzda işi ele alma konusu yoktur. Bu konular ele alınmadıkça lâftan ileri gidilemez. Bu konular muhakkak surette ele alınmalıdır ve bu işleri anlayan adam iş başına geçirildiği zaman, lâzımdır ki, Avrupayı bilsin. Avrupa'nın zengin hayatından, orta hayatından ne bileyim, nasibi olsun ve böyle davranılırsa fazla israfa kaçmadan çok şey yapılabilir.

Bütçe Komisyonu gayrimenkul icarlarına dokunmuştur. Burada hakkı vardır. Bir defa bariz bir haksızlık var. Dükkân han ve saire kiraları. Bunların bazılarının sahipleri fakir adamlardır, sade bunlardan aldıkları icarlarla geçinirler. Onu kiralayanlar ise çok para kazanmışlardır, yine yedi sene evvelki kirayi veriyorlar. Bu tamir edilmelidir. Ev kiralarına mesken icarlarına gelince, mesken kiraları deyince de zannederim ki, Bütçe Komisyonu han, dükkân kirasını da düşünmüştür. Esas olan da bunlardır. Bilhassa ev kiralarında kiraya verilen evlerin üçte biri, dörtte biri hava parası alınarak kiraya veriliyor. Burada yapılacak tedbir şudur ki, mal sahibi varsın meşru olarak biraz daha fazla para alsın amma öbür taraftan hava parası alınması da önlenmiş olsun. Yani etraflı, şümullü bir tedbir bulalım buna.

Bütçe Komisyonu resmî otomobillerden de bahsediyor. Fakat onda diyor ki, bugünkü tatbikat aksaklıklarını gidermek için yeni bir kanun yapmalıdır. Bence mevcut kanun tatbik edilsin, çünkü bir kanun tatbik edilmedikten sonra onu mükemmelleştirmekte ne fayda verir. Herkesin intibaı odur ki tatbik edilmemektedir. Tatbik edilsin, görelim, sonra daha iyisi yapılsın.

Şimdi genel ekonomik durumumuza geliyorum. Burada maattessüf beğendiğim kısımlar yoktur veya yok gibidir. Hepsi hakkında tenkitlerim olacaktır. Bu konu gerek burada, gerek yurdumuz içinde her mahfilde en çok tartışılan ve en çok atışmalara sebep olan bir konudur. Bunun kötü gidişinin sebebi ve âmilleri arasında azçok bir anlaşma ve anlayışma olmalıdır. Bu olmazsa bütün tartışmalar ve atışmalardan bir şey çıkmaz ve hiç bir vakit selaha doğru gidemeyiz. Genel olarak, Hükümet olarak, ve onun adına konuşanlar şu cihetler, şu yönler üzerinde dururlar: Emisyon; yani fazla kâğıt paranın tedavülde olması, kısmî seferberlik, vergilerin artması, bazı Devlet mallarının fiyatlarının yükselmesi vesaire gibi. Bu

sebepler ve âmiller vardır ve müessirdir. Ancak hepimiz de biliyoruz ki bu sebep ve âmiller başka ülkelerde bizdeki kadar ve bazan bizden çok fazla tesirler göstermişlerdir. Bu ülkelerden bağımsız olanları ve işgal altına girmemiş olanlardan bir kaç tanesini ele alacağım. Bu ülkelerden bazıları yıllarca ve yıllarca ateş ve bomba altında kalmışlardır ve yine bu ülkelerden bazıları yiyeceklerinden büyük bir kısmını kendi topraklarında yetiştiremezler dışarıdan getirirler, minelkadim. Bunlarla bir karşılaştırma yapacağım.

Bize az evvel Toprak Ofisinin bu yılki raporunu dağıttılar. Bu rapor 1944 yılının bazı rakam ve istatistiklerini kapsamaktadır. Buradan rakam alıyorum. Şimdi, savaştan evvelki pahalılığı 100 addedersek geçinme endeksi Amerika'da 1944 de 127, İngiltere'de 131, Almanya'da 112, İsviçre'de 152, İsveç'te 143, İspanya'da 173 dür. Bu son üç ülke savaş dışındaydı. Fakat seferberlik yapmışlardı. Bu memleketler yiyeceklerini büyük ölçüde dışardan getiren ülkelerdir. Aynı rapor 1944 içinde ki bu yıl sona ermiş bir yıldır. Aynı rapor İstanbul ve Ankara için 340 cıvarında bir rakam veriyor. Yukarıki rakamlarla 340 rakamları arasında fahiş fark savaş, seferberlik, emisyon vesaireden hasıl olan pahalılaşma ile yanlış ve eksik tedbirlerin neticesi olarak hasıl olan pahalılaşma arasındaki farkı gösterir. Bunların ne kadarı yanlış tedbirlere ne kadarı diğer sebeplere aittir aşağı yukarı bu rakamlar belirtir. Mamafi bunlar da kâfi derecede belirmez, çünkü bizde rapor mesken kiraları yüzde kalmış, yani değişmemiş gibi gösteriyor. Fakat hepimiz biliyoruz ki pek çok aileler için bu böyle değildir, bunlar hava parası vermektedir ve vermiştir. Bunlar için bu rakam 340 değildir, 400 ü çok aşar. Yine biliyoruz ki bu 340 rakamı resmî fiyatlara göredir. Yine hepimiz biliyoruz ki bizde, ekmek müstesna resmî fiyatlarla eşya yok gibidir. Yani Hükümet ne kadar un, zeytinyağı, ne kadar şu ve bu dağıtıyor ki kilo alınabilsin. Bunlar ihtiyacın hatta onda birini karşılamamaktadır. Binaenaleyh rapordaki fiyatlar bir bakımdan yanlıştır, hakikaten çok aşağıdır. Biz herşeyi resmî fiyattan çok yukarıya almaktayız. Yukarda saydığım altı ülkede vesika ile verilen şeyler aşağı yukarı kâfi miktardadır, yani bir adamın tıka basa demiyeyim fakat ölmiyeceği kadar yaşamasını temin edecek miktardadır. Ondan fazla isterse veyahut çeşit ararsa karaborsadan alır. Halbuki bizde böyle değildir. Ekmeğin dışında vesika ile alınan hiçbir şey yeter sayıda değildir. Dolayısiyle bizde hayat 400-500 derecesinde artmıştır.

Şimdi bu ayrıntıları niçin ortaya koyuyorum? Şunu göstermek için: Bugünkü güçlüklerin sebebi yalnız şu şu değildir. Başlıca eksik tedbir, yanlış tedbirdir. Bunu kabul etmedikçe bunu kendimize mal etmedikçe düzeltemeyiz. Buna karşı beylik bir karşılık vardır; diyeceklerdir ki: "Bizde bu kadar yapılabilir".

Ben bunu kabul etmem. Bu daima söylenmiştir. Ben zannediyorum ki, "İcra mevkiinde bulunan Hükümet bunu bu kadar yapabiliyor" Yoksa bu memleket, bu halk bundan çok daha iyisini yapabilir. Bundan iyisini yapacağı şununla bellidir

ki bu işleri yıllardanberi emanet ettiğimiz kimseler bu işlerde hiçbir suretle temayüz etmiş adamlar değildir. Ne idarecilik, ne genel kabiliyet bakımından, ne ihtisas bakımından bu işlerde temayüz etmiş kimseler değildir. Alelâde nereden geldiğini kimsenin bilmediği, anlıyamadığı kimselerdir. İşler bu kimselere emanet edilmiştir. Bizden bir çok iktisadi hamleler yapılmıştır. Onları yapmış olan kimseler bugünkü durumu yaratsalardı bu iş ancak bu kadar yapılabilir denirdi. Fakat böyle bu işle ayrıca bir kabiliyeti olmayan kimseler yapınca kimse memlekette bu kadar yapılabilir sözüne inanmamaktadır.

Şimdi âmillerin, bugünkü durumunun âmillerinin bir kaç tanesini saymak isterim. Tabii Hükümet sözcülerinin saydıkları da var amma bunların tesiri başta gelmez. Bunların başında: başarısız ve kifayetsiz idare, kötülük ve karaborsa ile kifayetsiz mücadele, içerde fiyat denkliğini kuramamak ve kurmak yolunda hiç bir adım atamamak, pahalılık yüzünden normal dış piyasalarımızı kaybetmiş olmak, kazançların çalışma ve hizmet ölçüsünde değil daha çok açık gözlülük mukabili olması, Hükümetin makûl bir ticari proğramı olmaması, günü gününe tedbir alması, en büyük örneği de son zamanlarda zeytinyağıdır. Bir yıl içinde üç türlü tedbir alınmıştır ve bu üç tedbir birbirini nakzedicidir, sonuncusunu da biz aldık. Bu da gösteriyor ki, dümen yoktur, dümenci yoktur bu işlerde.

Mâkul bir iktisadi siyaset olmaması yüzünden pahalılıkla mücadele edilememesi, yanlış ve eksik tedbirler yüzünden zarar görenlerin durumunu düzeltmek için ciddi bir şey yapılamaması.

Bu âmiller üzerinde biraz konuşmak istiyorum.

Tabii başarısız ve kifayetsiz idare herşeyin başında gelir. Bu, bir çok yönden mütemadiyen görünmektedir. 1942'de Hükümet hububat fiyatlarını birdenbire on misli fırlattı bu ne idi? O vakit Başbakanın kendisi de söyledi. Yanlış ve eksik tedbirdi, dedi. Fakat bu daima söylenmelidir hiç olmazsa o yıl hububat müstahsili kazandırdık. Herhalde bu fırlatış büyük bir hata idi, çünkü her şey birden fırladı ve pek çoğu inmedi.

Zeytinyağını alın. 1944-1945'te zeytinyağını piyasadan kaybettik. Bundan bir ay önce sabunu piyasadan kaybettik. Bunların hepsi yanlış tedbirlerin, idarî kabiliyetsizliğin, başarısızlığın örnekleridir. Ve bu yoldan ayrılacağımıza, bu işlerin daha iyi tutulacağına da hiç bir belirti yoktur. Geçmişe sünger çekelim; maza ma maza diyelim amma, ortada bu işlerin düzeleceğine dair bir belirti yoktur. Buna dair daha binlerce misal söylenebilir. Meselâ çok muhtaç olduğumuz bir mal vardır, becerikli bir tüccar bunu Amerika'da, İngiltere'de bulur. Getirmek için müsaade ister. Gerek İstanbul'da birlikteki gerekse burada Bakanlıktaki kırtasi muamele yüzünden bu iş bir ay gecikir o mal da orada başka birisine satılmış bulunur, başkasına satılır. Kırtasi güçlük yüzünden bir çok malı kaçırıyoruz ve sonra daha pahalısına almağa mecbur oluyoruz. Şimdi bu bakımdan kesin olarak

söylenebilir ki, Hükümet makinesi ve ekonomik cihazlar gerektiği gibi işlememektedir ve halk ta bunu görmekte, anlamakta ve bizim yüzümüze vurmaktadır.

Şimdi kötülük ve karaborsacılıkla ciddî uğraşıldığını kimse iddia edemez. Bundan altı yedi ay evvel Kamutayda bütçe müzakereleri yapılırken, Toprak ofisinin neleri söylenmedi. Yalnız iki konu üzerinde; hububat mübadelesi ve inşaat konularında Yüksek Mürakabe Heyetinin raporu mucibince beş milyondan fazla bir ziyan vardır. Bunlar bir takım eşhasın elinde kaldı ve vatandaşlar fuzuli olarak sıkıntıda kaldı. Bakanlar cevap veremediler. Buna inandırıcı bir cevap verebildiler mi?

Sonra Tütün Limited Şirketi milyonlarca liralık döviz kaybettirdi. Bunlar ne oldu? Bunlar hakkında takibat yapıldı mı? inandırıcı biçimde izah edilebildi mi? Ne oldu bunlar? Bunlar hakkında takibat yapıldı mı? İş unutuldu gitti. Onlar tekrar rahatlarına kavuştular.

Bundan bir kaç ay önce bir lâstik rezaleti çıktı. Bu lâstik rezaletinin her yerde serpintileri görülmektedir. İllere gidiniz orada da yarım saat kadar bir zaman işledikten sonra ortasından bölünmüş lâstikleri de hâtıra diye sakladıklarını görürsünüz. Ne bileyim. Ben bunu söyledim diye belki bir genelge gönderilip bunlar ortadan kaldırılabilir. Amma bugün bu vardır. Yüzlerce, belki binlerce kamyon ve otomobilin mefluc kalması demektir. Bunun neticesi nedir? Ulaştırma işlerinde bu kadar güçlük çekiyoruz. Buna yeni ulaştırma âmilleri eklenmiş demektir. Dolayısiyle darlık ve pahalılık artırılmış ve devam ettirilmiş demektir. Asıl teessüf edilecek cihet bu işi ne Ticaret Ofisinin, ne de Ticaret Bakanlığının meydana çıkarmış olmamasındadır. Gazetenin birisi yazayaza görünüşe göre birçoklarına rağmen meydana çıkarmış ve mahkemeye düşürmüştür. Hükümet bu işi ciddiyetle tetkik etsin. Suçlular herhangi kademede bulunurlarsa bulunsunlar muhakkak cezalandırılsın. Toprak Ofis, Tütün Limitet vaziyetine gidilmesin.

İç piyasadaki fiyat denksizliklerine geliyorum: Bu, birçoklarını sıkıntıda bırakmakta ve birçoklarını da ezmektedir. Köylüyü ele alalım; meselâ nispeten iyi durumda olan hububat köylüsünü ele alalım. Bu köylü hububatını harpten evvelkine nazaran beş misline satar. Fakat şehirden aldığı birçok malı on misline tedarik eder. Demiryolu üzerindeki şehirlere yakın olanlar daha az karaborsa payı vererek eşya alır. Fakat uzaklaştıkça aşağı yukarı % 50 ile % 100 arasında ve bazan da daha fazla bir karaborsa payı öder. Dolayısiyle o, buğdayını beş misline satıyor, fakat kumaşını on misline alıyor. Ayakkabıyı da öyle. Ak borsadan olsun, karaborsadan olsun, fiyat eskisinin on mislidir. Koşum takımı, demir âletleri gibi şeyleri de yine on ilâ yirmi misli fazlaya alır. Demek ki en ziyade terfih ettiğimiz hububat köylüsü dahi ağır bir durumdadır. Mütemadiyen size sızlanır. Temas edersiniz şundan, bundan memnunum cevabını alamazsınız.

Şimdi bir de öbür köylüyü ele alın. Fındık yetiştiren, üzüm yetiştiren, incir yetiştiren, tütün veya tiftik istihsal edenlerin malları ancak 2-3 misli fazlalaşmıştır. Fakat buğdayı 7-8 misli fazla ile alırlar. Vâkıa Toprak Ofisi onlara bir miktar buğday verir. Lâkin bunlar bu miktar yetişmediğinden kilosu 40-45 kuruş üzerinden buğday alırlar, bu gibiler korunduklarına değil soyulduklarına kanidirler. bunun da nedense düzeltilmesine doğru gidilmiyor. Bugünkü fiyatlarda denklik yapmak gerekir. Bu gibi denklikler uzun yıllar yarattığı bir muvazeneye dayanır ve aşağı yukarı emekle ölçülür.

Şimdi, müstahsili koruyoruz, ve saire deriz. Fakat başka bir bakımdan da müstahsili çok zarara sokarız. Bir alış veriş mevzuu oldu mu, Hükümetin giriştiği alış verişlerde ekseriya o malın son fiyatı yani pazara arzediliş fiyatı tespit ediliyor. Meselâ; Üzümlerde dışarıya satış fiyatı, tütün de keza öyle... Birçok malda satış fiyatı tesbit ediliyor. Ondan sonra imalâtçının, çünkü bazıları imalâta tâbidir, alıcının, satıcının, toptancının, perakendecinin şu, şu kârları tesbit ediliyor. Bunlara hiç olmazsa asgari bir kazanç sağlanıyor. Kalan para müstahsile veriliyor ve ona yeter sayılıyor. Bu para onun masrafına yetiyor mu, yetmiyor mu? Çoluğunun, çocuğunun geçimini karşılıyor mu, karşılamıyor mu? Buna hiç bakılmıyor.

Bu yıl üzüm bahsinde % 100 böyle davranılmıştır. Üzümü müstahsil kaça maletmiştir, hiç düşünmemiştir. Fakat imalâtçının, toptancının, şunun bunun kârı hesap edilmiştir.

Pamukta müstahsilin nasıl zarara sokulduğunu, bir takım fabrikacıların nasıl zarara sokulduğunu bir kaç hafta evvel bu kürsüden bildirmiştim. Tekrarlamıyacağım. Bu konuşmadan sonra aldığım bir çok haber bu yönleri ayrıca tâyin etmiştir. Bu tutuş yüzünden ekonomik işleri böyle anlayış yüzünden nihayet kendini müdafaa edemiyenler zarar görüyor. İşin özü budur. Hububat müstahsilinin elinden buğdayını istediğimiz gibi ve istediğimiz fiyatta alıyoruz. Fakat ona giden kumaşı sekiz - on misli fazla fiyatla almasına mâni olamıyoruz. Çünkü ihtikârı önliyemiyoruz. Genel olarak haleti ruhiye, vaziyet budur. Kim ki, mukavemet edemiyor ondan, alıyoruz. Mukavemet eden bir şey yapamıyoruz. Tütün, üzüm vesaire yetiştirenler bu yüzden bu vaziyete düşmektedir. Şunu belirtmek isterim ki, yurdumuzun en zengin bölgeleri bu yüzden fakirleşmektedir. Ege bölgesi bunun bir örneğidir. Bu biçim ticaret mahsullerinin değerini ölçmemek ve son fiyat üzerinden onlara doğru inmek usulü en çok bu bölgeyi ezmektedir.

Yurdun henüz satışa çıkarılmayan bir ürünü kalmıştır, o da tütündür. Bir çok diğer ürünler müstahsilin zararına sattırılmıştır.

Tütün piyasasının açılmasının arefesinde bulunuyoruz. Bu bakımdan bir kaç dilek ileri sürmek istiyorum. Ve Hükümetin bu işlere önem vermesini bilhassa rica ediyorum. Söylemek istediklerim şudur; geçen yılın tütün piyasasını tutmak için elbirliği yapmış olan müdahil müesseseler ve ilgili bakanlıklar müspet ve

verimli şekilde çalışmışlardır. Bu yıl da bunu tekrarlamalarını ve tam bir ahenk içinde çalışmak suretiyle müstahsile faydalı olmalarını dilerim. Çünkü geçen yıl çok şükür o mahsul de bir iyilik gördük. Bu yıl aksi biçimde davranılırsa hem müstahsil çok zor bir duruma düşer hem de yurdumuzun en önemli bir döviz kaynağı fakirleştirilmiş ve dövize muhtaç olan ekonomik bünyemiz zafa uğratılmış olur. Toprak işçilerimizin en ön safında yer alan, bunlar arasında en aydın bir zümre olan ve tabiatın aksiliğine uğrayan tütün müstahsillerimizi biz de ahenksizlik veya ihtiraslara kapılarak ayrıca darbelememeliyiz.

Bu işte mevzuubahis olan iki yüz küsur bin müstahsil ailesinin mukadderatıdır ve hele döviz tedariki bakımından ekonomik belkemiğimiz mesabesinde olan bir ana ürünümüzün hali ve istikbalidir. Bu işle atılacak her yanlış adım, yurdumuza milyonlarca liralık döviz kaybettirebilir. 1944'de Tütün Limited Şirketinin davranışı bunun cevabı bir örneğidir.

Şimdi nasıl varlığımızın ve Devletimizin temel ve bel kemiğini teşkil eden müstahsili korumak işini beceremiyorsak, aynı surette faydalı tüccarı da zarara sokmaktayız ve o kendi çalışmasından kâfi derecede faydalanamamaktadır. Meselâ tasavvur buyurunuz ki, binbir güçlükle bir tüccar dışarıdan bir mal getiriyor. Bu bizim için faydalı olmakla beraber aynı zamanda onun için bir başarıdır. Bu iş evvelâ öncede söylediğim gibi geciktirmelere mâruzdur. Nihayet devairden geçirmesinin ve daha çabuk çıkmasının çaresini bulmuşsa gelen mal kısmen olsun onun elinden alınır, şuna buna verilir; karaborsaya kaçmasın diye. Fakat bu defa da öbür adamlar karaborsaya kaçırır. Asıl malı getirtmiş olan istifade edemez. Fakat ötekiler fazlasiyle istifade eder. Bu da teşebbüsü kıran bir yöndür. Keza nasıl ki, köylüye Hükümet fabrikalarının kumaşları % 50, % 100 karaborsa fiyatı eklenerek satılıyorsa Anadolu'daki perakendeci tüccar da o vaziyettedir. O dahi hemen hiç bir vakit ilk elden mal alamaz. Anadolu perakendecisi İstanbul'a gelir, orada toptancıya müracaat eder. Biliyorsunuz, 510 numaralı kararname mucibince toptancı haddi, perakendeci haddi tesbit edilmiştir. Şimdi bu hadlere göre mal almış olan bir toptancı ne yapar? Perakendeciler gelsin diye bekler mi? Hayır. Onun kendi adamlarından perakendeciler vardır. Derhal onlara devreder ve onların perakendecilik hakkından bir pay alır. Çünkü usulen bekliyecektir, sırasiyle gelen perakendeciye mal satacaktır. O toptancı hakkiyle iktifa edecektir. Amma o bunu yapmaz. Perakendeci adamlarını çağırır malı derhal onlara ciro eder.

Şimdi Anadolu perakendecisi toptancıya gider mal ister. Öteki ben sattım, benim elimde mal kalmadı. İstersen şuna buna git onlardan al der. Amma onun gösterdiği adamlar o malı perakendecilik kârını ekliyecek satacaklardır.

Hulâsa birçok acaiplikler başlar. Anadolu perakendecisi karaborsadan alır, çünkü almaya mecbur olur ve yanlış fatura tanzim ederler. Bunları yapmazsa dük-

kânı malsız kalıp kapanacak. Bütün bunları halkın şikâyetlerinden ve bilhassa parti, ocak kongrelerinden arkadaşların birçoğu duymuşlardır ve duymaktadırlar. Fakat bunun önlenilmesi için ciddi bir tedbir ve hareket yoktur. Bu gibi oyunlar tıkır tıkır muntazaman işlerler. Memlekette en çok kazanan ne en çok çalışandır ve ne de en çok faydalı olandır. En çok çapraşık yolların anahtarını bulan insanlardır. Bunlarsa faydalı çalışma şevkini kıran başlıca âmillerdendir. Ekonomi işlerinde hep görüyoruz ki, Hükümet amaçsız belirli bir plânsız yürümekte ve bocalayıp durmaktadır. Altılar raporu da bunu bariz surette belirtmiştir.

Hemen her gördüğümüz her aklımızın erdiği işte böyle aksaklıklar, eksiklikler görünce doğru olarak diyemez miyiz ki, aklımızın ermediği teknik işler kim bilir ne haldedir. İşte Dr. Rebi Barkın arkadaşım burada bu noktaları belirtmiştir. Eğer bugün meselâ Sümerbank pamukluların metresini 151 kuruşa satıyorsa belki daha teknik bir çalışma ve kontrol sayesinde 130, 110 kuruşa satılabilir. Düzenlenmiş bir çalışma ile bu olabilir. Bunu Altılar Komisyonu da, Dr. Rebi Barkın'da tebarüz ettirdi.

Umumî Murakabe heyetinden bahsedildi. Genel olarak Umumî Murakabe Heyeti idari ve malî bakımdan çok güzel bir denetleme yapıyor. Hakikaten ona minnettar olmalıyız ve bu denetleme bütün Hükümet fabrikalarına ve ticari özde müesseselerine de şamil olmalıdır. Ancak onun bünyesindeki kuvvet teknik denetlemeye pek müsait görülmüyor. Bunun ikmali gerekir. Dr. Barkın'ın söylediği de ayrıca yapılmalıdır. Fakar her ne olacaksa olsun, bu denetleme teknik kısımlara da vakit kaybetmeden teşmil edilmelidir. Gördüğü işleri bu kadar fena gören bir Hükümet daha güç işleri daha iyi görebilir mi buna kimse inanamaz, bunu kimse iddia edemez.

Şimdi bize derler ki; peki böyle boyuna derd yanıyorsunuz, buna çare nedir? Ben de kaç defa dedim ve yine de derim. Buna çare bulmak kaptan mevkiinde olanlara aittir. Ekonomik işlerde kaptanlığı kimler yapıyorsa bozuk işleri düzeltmekle de onlara aittir. Çünkü ne onların elindeki bilme imkânı ve ne de onların elindeki dümen vesaire benim elimde vardır. Ancak işler bazan o kadar kötü gidiyor ki, herkes bağırmak zaruretini duyuyor. Aşağıda söyliyeceklerim bu kabil şeylerdir. Yoksa iddia edemem ki, şunu yap. bunu yapma dediğim zaman, ben isabetle söylüyorum ve daha iyisini yaparım, bu olamaz, estağfurullah, çünkü elimdeki öğrenme imkânlarından mahrumum. Bunlar olursa ben daha iyi yaparım. Böyle bir iddiayı da ileri sürmüyorum. Fakat bizlerin vaziyetinde bulunan bir adam tabiidir ki, eksik malûmatı dolayısiyle eksik karar vermeğe mahkûmdur. Yalnız bazı göze çarpan şeyler vardır. Mesela elimizde pek çok istif mal olduğu söylenmiştir. Başbakan da bunlar hakkında bazı rakamlar vermiştir. Bu günkü durumda bu istifler arasında kıymetini muhafaza eden, büyük ve mühim ölçüde muhafaza eden altınla, hububattır. Tabii diğerlerinin de değeri vardır fakat

bu ikisi gibi değildir. Bunlar aceba bir manevra silâhı gibi, ekonomik alanda kullanılamaz mı? Şimdi şunu belirtmek istiyorum; her şeyden önce hep biliyoruz ki, bizden toprak ve üs istiyenler vardır. Bunlar da hâlâ yalanlamamıştır. Bundan dolayı kendimizi tehdit ve tehlike altında bilmeli, ona göre hareket etmeliyiz. Ben bu istokların harcanmasını teklif etmeyi aklımdan geçirmem. Yalnız manevra silâhı olarak fiyat düşürmek için içinde bulunduğumuz zorlukları gidermek için kullanılabilir ve yine toparlanılabilir. Şunu da bilmeliyiz ki, ekonomik durumumuzun sağlamlaşması her türlü tehlikeye karşı sağlam durmayı kolaylaştırır. Tabii bütün ulus her ne olursa olsun dayanmağa hazırdır. Amma eğer onun ekonomik durumu yükselirse, her türlü mukavemet ve her türlü dayanma da çok yükselir. Bunda tereddüde mahal yoktur.

Hatta şunu da ele alalım, farzedin ki, tehdit müzmin bir hale geliyor, boyuna uzuyor. O zaman bu tehdidi önlemek ve bu tehdide karşı koymak herşeyden önce ekonomik bünyemizin sağlamlaşmış olmasına bakar. Dolayısiyle bunu ciddiyetle esaslı bir surette yapmak şarttır.

Akla bazı basit şeyler geliyor; köylüden buğdayı 25-28 kuruş arasında alıyoruz. Kentlerde, hiç olmazsa büyük kentlerde un ve makarnayı yetmiş bulguru küsur kuruşa bulguru elli beş altmış kuruşa tedarik ediyoruz. Resmî fiyatlardan bahsetmiyorum. Çünkü resmî fiyatlarla verilen mal lâşey mesabesindedir, kimseyi doyurmaz.

Acaba 15-28 kuruş arasında alınan buğdayın unu, makarnası, bulguru bu fiyatlarda mı olmalıdır? Bazı ulaştırma vasıtaları vergiler alım satım işleri ve saire esaslı surette incelenir ve düzeltilirse bunlarda önemli düşürmeler yapılabilir. Unla makarnayı 35-40, bulguru 30-35'e satamazmıyız? Satarız diyenler vardır. Yeter ki, bir kül olarak bu işler üzerinde düşünülsün ve çalışılsın.

Etde böyledir. Biz bu sonbahar Eşmede, Uşak yolu üzerinde bir ilçe merkezidir, dana etini 35-38 kuruşa satan adamlar gördük. Neden? çünkü kuraklık vesaire vardı. Amma aynı zamanda büyük istihlâk kentlerinde eti ya bulamazsınız bulursanız 130-200 kuruşa alırsınız. Bunun gibi daha ele alınacak bir çok konular vardır. Et, zeytinyağı, un, makarna, bulgur, şu ve bu. Esas gıda maddeleri, bunları ciddi surette ele alır, ciddi surette üzerinde çalışılır ve ahenkli bir mesai yapılırsa behemehal fiyatlar düşer, hem de esaslı surette düşer. Şimdi başka bir yöne dikkatinizi çekmek isterim. Ulaştırma güçlükleri, güçlüklerimizin en önemlileri arasındadır. Demiryolundan aşağı yukarı ne verim almak kabilse alınmaktadır. Fakat kamyon ve motör nakliyatını ele alırsak bugün bir çok kamyonların bir kısmı lâstiksizlik, bir kısmı benzinsizlik yüzünden işleyememekte olduğunu görüyoruz. Fakat fiyatlar fahiş olursa işliyor. Bunu bir müddettir duyuyoruz. Eğer söylediklerimde yanlış veyahut şişirme varsa ilgili bakan sonra düzeltir. Benzin şirketleri bize teklif yapıyorlarmış. Resmî fiyata istediğimiz kadar benzin satışı yapabiliriz diyor-

larmış. Dolayısiyle akaryakıt karaborsacılığını bu suretle ortadan kaldırmak kabildir. Bu şirketler yurt içinde üç aylık istifade yapacaklarmış. Bu teklif aylardanberi sürüncemede kalmış imiş. Neden bilmiyorum. Fakat olabilir ki döviz meselesi sebep olmuştur yani fazla döviz gider diye çekinilmiştir. Yalnız şunu bilmeliyiz ki bu işe gidecek döviz, en hayırlı dövizdir. Evvelâ otomobil ve kamyonların pek çoğu, hattâ belediyelerin kamyonları, çünkü bunu tarif eden belediye başkanları vardır geçikince benzini karaborsadan almak zorunda kalırlar ne yapsınlar demiryolu haricindedirler. Eğer kamyon işletmezse felâkettir, kendi şehiri için. Onlar dahi karaborsa fiyatına benzin almaktadırlar. Böyle bir teklife müsaade edildiği vakit ne olacaktır vaziyet? Bence kamyonların bugün işleyen kamyonlara yarısından fazla, 1/3 belki de 1/4 nispetinde kamyonlar eklenecektir. Bir çok deniz taşıtları işleyecektir. Yani işlemiyenler işleyecek işleyenler de daha çok ucuza işleyecektir. Bu gibi işlerde tereddüt edilmemesi lâzımdır sanırım.

Şimdi bu gibi tedbirlerle ve Hükümetin, iş başında bulunanların daha iyi ve esaslı surette bulacakları tedbirlerle ana yiyecek maddelerini şehirlere daha ucuza götürür % 30, 40, 50 daha ucuza satabilirsek tabiîdir ki kentlerde yapılan mallar da daha ucuza mal edilip satılabilir ve köylerde de daha ucuza satılabilir ve bilhassa Hükümet köylere giden kumaş karaborsasının önüne geçsin. Efendim mal yetişemiyor, ihtiyaca kâfi değildir demekle o malın karaborsa fiyatına satılmasını mazur göstermiş olamayız, bunu böyle kabul etmek ya Hükümet yok veya iş görecek halde değil demektir. Pek güzel, bir mal bütün ihtiyacı karşılıyacak kadar çok olamaz fakat yine intizamla dağıtılabilir. Bu yüzde yüz bir tedbir meselesidir, muhakkak karaborsaya imkân ve müsamaha mevzuu değildir. Şehirlerde yapılan mallar bu ölçüde % 40, 50 daha ucuza mal edilirse ve bunların karaborsası da önlenirse köylü tabiatiyle o vakit 25-28'e sattığı buğdayını daha ucuza seve seve satar. Bu ucuzlamanın şehir üzerindeki tesiriyle şehirdeki mal da ucuzlar. Yani demek istiyorum ki, bazı ana maddeler üzerinde emek teksif edilir ve başarılı tedbir alınırsa kademe kademe köylü ve kentli mallarının fiyatı düşürülmüş olur. Nihayet bu fiyat indirmelerinin nereye kadar varacağı belli olduktan sonra bizim paramızın da başlıca dış ticaret yaptığımız memleketlerin parasiyle yeniden ayarlanması kâbil olur. Bu suretle aşağı yukarı normal bir vaziyete girmiş oluruz. Demiyorum ki fiyatlar 1939'a döner. Fakat hiç olmazsa bugünden çok aşağı düşer. Fiyatın hiç olmazsa kismî düşmesiyle ve kısmen de döviz kıymetlerinin yeniden ayarlanmasiyle bir ıslah elde edilir. Bu işlerde de başarılı, ciddî bir mesai görülmemektedir. Hükümetin bir eksikliği bir yanlış tedbiri yüzünden büyük kütleler büyük zarara girmektedir. Bunların telâfisi kabil olmamaktadır. Çünkü bunları telâfi etmek için ciddî ve ehemmiyetli bir tedbir alınmamakta veya alınamamaktadır. Bu yüzden en çok sıkıntıya düşenlerden tabiî ilk olarak akla gelecek memurlardır, emeklilerdir, dar ve değişmez gelirlilerdir. Şimdiye kadar

çok söylendi, tedbir alınmadığı için yine de söylenebilir, orta halli bir memur büyük sıkıntı içinde yaşar. Eğer bu memurun çoluk çocuğu da varsa perişanlık içinde yaşar. Bu gayet açık bir hakikattır. Yüz lira 150 lira alan öyle memurlar vardır ki bunların bir kaç çocuğu da varsa ayda bir iki gün sıcak yemek ya yer ya yiyemezler. Hele bu soğuk havalarda bunların sefaleti daha büyüktür. Bunları hepimiz biliriz. Bunların maaşları bir miktar artırılmıştır. Fakat bu neye yarar? Zaten bundan evvel bir kaç arkadaşımın tebarüz ettirdiği gibi bundan evvel Partinin kurduğu bir komisyonda, bu gibi memurlara yüzde 10 veya 15 fazla para verin demedik. Bunlara aynı mal verin dendi, yemeklik verin dendi. Çünkü bunlara para verdiniz mi aldıkları mal için muhtekir payı ödüyorlar. Köylüden 25 kuruşa alınan buğdaydan yapılmış unun kilosunu 70 kuruşa alıyor. Hükümet öyle tedbirler almalı ki, köylüden 25-28 kuruştan aldığı buğdaydan yapılan bulguru, unu, makarnayı, muhtekir payı, vergi payı, fazla ulaştırma payı, tedbirsizlik payı ödenmeden bu gibi kimselere teslim edebilsin. Sonra memur başına değil, başındaki nüfus başına versin. Bu da yapılabilir. Bu zeytin ve pamukyağı içinde yapılabilir. Halbuki hiçbir esaslı yardım yoktur, bu yolda hiç bir ciddî adım yoktur, bu işlerde pusulasız hedefsiz bocalamaktan başka bir şey görmüyoruz.

Şunu tekrar ediyorum ve iyice bilmeliyiz ki memurları zarurette bırakmak kadar zararlı bir siyaset yoktur. Bu çok pahalıya ödenir ve ödenmektedir.

Hükümetin tedbirsizlikleri yüzünden büyük zararlara uğrayan büyük bir kütle de ihracat için çalışan müstahsillerdir yani ihracat ürünleri yetiştiren, incir, fındık, üzüm, palamut, tiftik, kısmen de tütün vesaireyi yetiştirenlerdir. Bunlar bu memleketin fiyatlariyle geçiniyorlar. Çünkü buğdayını iç piyasadan alır, giyeceğini iç piyasadan alır, bu memleketin fiyatiyle yer, içer. Amma hayatı % 30 pahalılaşmış olan memleketlere mal satmak mecburiyetindedirler. Bunların sıkıntısını telâfi etmek için çareler vardır, ihracat primini artırmak, zaten "Altılar" heyeti de buna işaret etmiştir, bazı vergileri azaltmak ve saire. Amma olmuyor. Bunları bu perişanlıktan kurtarmak için birşey yapılamıyor. Bu gibi müstahsillerin durumu hakkında Ticaret Bakanlığı bütçesi sırasında ayrıca konuşmak istiyorum. Onun için, bu bakımdan bunu burada keseyim.

Bazı ufak kütleler vardır, önemsiz sayılabilir. Bir defa hiçbir yurttaşın sıkıntı çekmesi, sefalete düşmesi önemsiz değildir. Amma kalabalıkları bakımından önemsizdir, amma birer örnektir. Bunlardan bir tanesini zikredeyim, aldırışsız siyasetimizin bir örneği olmak üzere.

Orman Kanunu zaruri bir kanundur. Tabiî buna katlanacağız ve katlanmaktayız. Yurdumuzun geleceği için bu zaruridir. Bunda hiçbir münakaşa yoktur ve olamaz.

Bu orman çalışmalarının birkaçı ile temas ettim. Bunlar hakkında pek çok şikâyet vardır. Benim şahsan temas ettiğim Turgutlu ve Gördes işletmeleri baş-

kanları idi. Bunları liyakatli ve makul adamlar olarak buldum. Bunlar hakkında hiçbir şikâyetim yoktur. Yalnız merkeze ait olması lâzımgelen bazı cihetler vardır ki, onların şikâyeti budur. Bazı köyler vardır, her türlü orman işinden menedilmiştir. Bunlar babadan oğula ormandan geçinen ve kısmen olsun ormanı tahrip eden insanlardır amma bunları her türlü geçimden menetmemeliyiz, ne yaparsanız yapınız demek de doğru olmaz. Bunlar vaktiyle orman tahrip etmişlerse gelenekten, görenekten birşey yapmışlardır. Ormana girer, odununu keser, kömür yapar, keçisini otlatır, odununu satar, onun yerine gider buğday alır, bu suretle geçinir. Bazı köyler vardır ki, bunları işletmelerde kullanıyorlar. Fakat bazı köyler de vardır ki, civardaki ormanlar henüz işletilmiyor ve her türlü orman işinden menedilmişlerdir. Bunlar hakkında başka şeyler de düşünülmüyor. Herhalde bunlara bir yer, bir yuva göstermek lâzımgelmez mi? Hiç olmazsa onlara başka bir yerde toprak verelim vesaire birşey yapalım. Ne olacak bunlar? Böyle züğürt ve perişan adamlardır esasen. Kendi başına nereye gitsin, ne yapsın? Mutlaka bir lâkaydî vardır. Bunlar 10 köy mü, 20 köy mü?... Yani belki de yüzlerce köydür. Kimse sahip çıkmıyor bunlara. Toplu olarak şunu diyeyim ki; bugünkü halin devamı, bu tutuşun böyle gitmesi, bu bocalamalar kendi başına büyük bir tehlikedir. Bunu böyle bilmeliyiz ve böyle davranmalıyız. Şimdi bunlara yakın başka konulara geçeyim.

Dolaştığımız vakit hemen her yerde veremin arttığından şikâyet edildiğini görürsünüz. Bazı yerlerde liste çıkarırlar; son üç ay için şu, şu adamlar veremden ölmüştür, diye. Bunlar, bu şikâyetler tabii uydurma birşey değildir. Herkesin gözüne batacak şekilde ölüm vardır ki bu listeler yapılmıştır.

Genel sayımda gördük, nüfus artışımız azalmıştır. Bunu bir miktar askerin silâh altında bulundurulmasiyle izaha kalkışanlar oldu. Bunun tesiri olmuşsa da gayet cüzidir. Bir defa bunlar çocuk yapacak kadar senede izin alıyorlar. Dolayısiyle mutlak olarak bunun bir manası yoktur. Ondan sonra seferber edilen erkek miktariyle nüfusun artışındaki tenakus birbirini tutacak şekilde değildir. Dolayısiyle umumî sefaletin, umumî sıkıntının bir neticesi saymalı bunu. Ya çocuk ve insan ölümü artmıştır, yahut da bu sıkıntı dolayısiyle doğum azalmıştır. Bunu böyle kabul etmeli. Yoksa seferberliği buna sebep göstermemelidir. Bu gibi muhakemeler kendikendimizi uyuşturmağa yarar, kendi kendimizi aldatmağa yarar.

Şimdi deniliyor ki, bütün bunlara rağmen ulusumuzun ekonomik seviyesi yükselmektedir ve buna delil olarak da şekerin, yağın, rakının, sigaranın ve sairenin daha çok istihlâk edildiği ileri sürülüyor. Bunu söylemeden önce bazı yönleri gözönünde tutmak lâzımdır. Köylümüz piyasadan pek az şeker alır. Pekmez ve benzerleriyle şeker ihtiyacını temin eder. Askere alınanların istihlâk ettiği şeker umumî iktisadî seviyemizin yüksekliğine delâlet etmez. Keza askere alınan-

ların yağ istihlâki de ekonomik seviyemizin yüksekliğine delâlet etmez. Biz evvelce dışardan yağ getirtirdik. Şimdi zeytinyağı ihraç etmiyoruz ve sıkıntı çekmekte isek bu seviye yüksekliğine delâlet etmez. Yanlış tedbirlerle toprak altına gömdürdüğümüz yağlar da başkadır. Dahası var bu maddelerin çoğu eskiden kaçak olarak sınırlarımızdan yurdumuza girerdi, bugün dışarıya kaçıyor. Bu da önemsiz bir rakam sayılmamalıdır. Bu akıntının tersine dönmesini de iktisadi seviyenin yükselmesi mi sayacağız? Hayır, çünkü işgal altındaki memleketler ne olursa olsun mütemadiyen sömürülür, orada kıtlık hâsıl olur ve o memleketler her taraftan mal çeker. Bizden de bunun için mal çekmektedirler. Sayılarını kimse bilmez amma biz de de 30-40 bin kadar savaş zengini milyoner türemiştir. Bunların bir kısmı pek milyon sahibi değilse de yüzbinlere malik bulunmaktadır. Bunlar aileleriyle beraber bir kaç yüz bini geçer. Her savaş zengini gibi bunların da fevkalâde ziyade ve ölçüsüz israfları seviye yükselmesi mi sayılacaktır? Bence bu işlerde muhakeme yürütürken çok titiz davranmalıdır, fazla iyimserliklere sapmak faydalı değildir uyuşturucudur, gevşeticidir ve gerektiği gibi çalışmaktan insanı alıkoyar. Bir şeyi olduğundan iyi göstermektense, kötü göstermek daha iyidir, hiç olmazsa daha fazla ve dikkatle çalışmayı mucip olur.

Şimdi içimde bir korku vardır ve bu çok kişide görülüyor ve duyuluyor. Halk iktisadî durumun kötü gitmesinden ve bir türlü düzelmiye yüz tutmamasından ve bu sıkıntıdan o kadar bıkmıştır ki, bazan bu durumun baştakilerin kabiliyetsizliklerine, kifayetsizliklerine değil de bazı prensiplere atfediyor. Yani devletçilik, sanayileşme ve saire ve saire prensiplerin bu vaziyeti ihdas ettiği zannına kapılıyor. Bir zaman gelecektir ki, illâllah bu sanayileşmeden, illâllah bu Devletçilikten diyecekler çıkacaktır ve bu öyle bir hal alacaktır ki, kimse önüne duramaz. Biz bu hal hâsıl olmadan işlerimizi düzeltmeliyiz. İş iyi gidiyor diye kendimizi avutmamalıyız. Bir fırtına esmektedir. Onu görmemek, gözünü yummak fena ve acı bir şeydir. Bu yolda propagandalar yapılmaktadır, bazan şuursuzca yapılmaktadır. Bazan her türlü ölçü unutularak yapılmaktadır. Savaştan öncede böyle idi, pahalılık vardı, denilmektedir ve harpten önceki hafif pahalılık bugünkü hiçbir ölçüye gelmeyen fahiş pahalılığın bir başlangıcı gibi gösterilmek istenilmektedir. Bu çok fena bir şeydir. Bu harpten evvel başlamış olan sanayileşme plânı için halkta bir nefret uyandırabilir. Hepimizin bildiği gibi hakikat o değildir. Hakikat işlerin eksik ve yanlış tutuluşundadır. Hükümetin göstereceği en büyük yurtseverlik halka demek olacaktır ki, ne harpten evvelki yapılan işlerde, ne prensiplerde eksiklik yoktur demelidir ve yine söylüyorum; bu Hükümetin ekonomik alandaki tutuşunu beğenmiyorum. Onun yerine bu işleri daha iyi yapacak bir Hükümetin gelmesini istiyorum ve bu gerek yurdda ve gerekse dışarda bizi kuvvetleştirir.

Geçen yıl dediğim gibi bütçeyi genel işlerin görülmesi için bir kanun addediyorum. Ona vereceğim oy Hükümete güven oyu sayılmamalıdır.

Sonra çok büyük ve alttan alta işlemeye başlayan bir propagandaya ve en büyük derdimize gelmek istiyorum.

Bu derdin başlangıcı ve temeli, yıllardan beri ekonomi işlerinin her gün biraz daha kötü gitmesi ve bu işleri bu düzensizlikten kurtarma kabiliyetsizliğidir. Bunda hiç şüphe yoktur. Fakat deniyor ki, Kamutay, Türkiye Büyük Millet Meclisi buna çare bulamıyor. Dolayısiyle Kamutay ve Hükümeti denetleme cihazı işlemiyor. Kusurumuzun büyük kısmı bizlerdedir. Bu propaganda yürüyor ve bunu kuru bir tenkit saymak ve ona göre muhakeme yürütmek en büyük hata olur. Bunu yurtseverliğine hiç şüphe edilmeyen kimseler söylemektedir ve açıkça söyliyenler de vardır. Dolayısiyle biz bu cihazı tashih etmeliyiz.

Şimdi esasa ne ad verilirse verilsin, Hükümeti denetlemekle mükellef olan cihazı, icra kuvveti aday gösteriyor, hakikat budur.

Yani bizi aday olarak gösteren kimlerdir? Onları denetlemekle mükellef olduğumuz kimselerdir. Halk bu adaylara niçin oy veriyor? Şanlı geçmişe bakıyor, şeflerin prestişine bakıyor. Ölmüş olan Şefin ve bugün mevcut olan Şefin prestişine bakıyor, onlara rey veriyor. Hükümette olmanın bahşeylediği prestişe rey veriyor. Ancak sonra görüyor ki, bu kendisine gösterilen ve kendi oyu ile saylav olan adamlar gerektiği gibi işlemiyor. Dolayısiyle bu son yılların tecrübesi göstermiştir ki, bu seçimin geleneği ta büyük zafere kadar dayanır ve aşağı yukarı oradan gelmektedir. Bunu değiştirmek lâzımdır. Sade bizim seçimimizde değil, parti kademelerindeki seçimler, hattâ kooperatiflerdeki seçimler dahi başka biçimde olmalıdır. Bir çok parti seçimleri için ad söyleniyor. İstiyen kolunu kaldırsın deniyor. Kısmen nezaket icabı, kısmen de şu veya bu sebeple kol kaldırılıyor. Bu da kalkmalıdır, yasak edilmelidir.

Benim düşündüğüm ve gitgide yayılan şey ve bu rejimin prestişinin yükselmesi gereken şey adayların merkezden değil, illerde ve ilçelerdeki teşkilât göstermelidir. Bu teşkilât tamamen serbest surette seçilmiş bir teşkilât olmalıdır. (Merkezde kim gösterecek sesleri). Derdimizin başı budur. Hükümet denetlenemiyor.

Ş. GÜNALTAY (Sivas)- Daha nasıl denetliyeceksin.

İ. ARVAS (Van)- Onu kendi kuracağınız partide yaparsınız.

H. R. ÖYMEN (Bolu)- Buradaki tenkidinizle bu sözü kendiniz tekzip ediyorsunuz.

BAŞKAN- Hatibin sözünü kesmeyiniz.

H. BAYUR (Devamla)- Deniliyor ki, hiç bir vakit yurdumuzda bu kadar tartışma olmamıştır. Gerek Kamutayda gerek basında bu kadar serbest konuşulmamıştır. Fakat mühim olan serbest konuşmak, yazmak, yazmamak değil. Daha çok işlerin düzelmesindedir. Halk görüyor ki, konuşulsun, konuşulmasın, yazılsın, yazılmasın işler düzelmiyor. Maksat işlerin düzelmesidir. Biz işleri ister

konuşarak ve yazarak düzeltelim, ister konuşmıyarak, yazmıyarak düzeltelim, lâzım olan düzelmesidir. Bu olmuyor.

Yine söylüyorum, çoğunlukta olan saylavlar mühimdir. Çünkü oy onlardadır. Madem ki, istenmiyor bu konu üstünde konuşmaklığım, ben de kesiyorum. Fakat fikrimde gayet musırrım ve tek çıkar yol bunu görüyorum.

BAŞKAN- Salim Altuğ...

BAŞKAN- Yedi sekiz arkadaş daha söz almıştır. Arkadaşlar sıkıldılar galiba (Yarın sesleri). O halde yarın saat ondörtte toplanmak üzere oturuma son veriyorum.»

.....

« BAŞKAN- Bütçe tasarısını konuşuyoruz. Söz Salim Altuğ'undur.

S. ALTUĞ (Erzurum)- Sayın arkadaşlar, dün sayın Maliye Bakanımızı derin bir memnuniyet ve inşirahla dinledik. Benden evvel kürsüye gelen değerli arkadaşlar muhtelif bahislere temas ettiler bütçeyi tahlil ettiler, tenkit ve takdirlerini serdettiler. Ben mümkün mertebe aynı konulara dokunmadan noktai nazarımı arza çalışacağım.

1946 bütçesinin mümeyyiz vasfı; bir çok başarıları içine alan, savaştan barışa geçiş, yani eski bir tabirle bir intikal bütçesi olmuştur. Bütçeye genel olarak bir göz gezdirecek olursak 200 milyon gibi bir tasarrufun yapılmış olduğunu sevinçle görürüz. Buna mukabil bayındırlık, eğitim, sağlık ve ulaştırma işlerine mühim ödenek konulması keyfiyeti bu sevincimizi tamamlar. Yapılacak istikrazın bayındırlık ve sermaye tahsisleri gibi, yapıcı işlere ayrılması övülecek bir tedbirdir. Yüksek Meclisin tasfiyesi lüzumu üzerinde hassasiyetle durduğu kısa vadeli borçların sistematik bir surette itfası hususunda bu yıl atılan adımı memnuniyetle karşılarız. Ücretli ve maaşlı memurların arasındaki farkı kaldırarak maaşlı memurlara bir derece üstün maaş verilmesi kararının, geçen harp yıllarının en büyük sıkıntısını çeken ve geçim darlığını ağırlığı altında ödevlerini feragatle yapan Devlet memurlarının terfihi yolunda Hükümetin ötedenberi almış olduğu tedbirlerin en faydalısı ve hayırlısı olduğuna şüphe yoktur.

Hele bütçenin belli kısmında 120 milyon lira gibi bir yekûn tutan, tahsil şekli itibariyle kimseyi memnun etmiyen, memlekette devamlı bir şikâyet mevzuu olan Toprak Mahsulleri Vergisinin kaldırılması çok ferahlandırıcı bir hava yaratmıştır. Asırlardan beri her türlü vatani mükellefiyetleri seve seve yapan fedakâr Türk çiftçisi bu harpte de Toprak Mahsulleri Vergisi gibi ağır bir yurt ödevine memnuniyetle katlanmıştır. Olağanüstü durum geçer geçmez kaldırılacağı hakkında ona verilen sözün yerine getirilmesi ve âşarı andıran bu verginin bir gelir haline geçeceği korkusunu da kökten izale etmek bakımından takdire şayan bir başarıdır.

İhracat vergisinin kaldırılması; maliyetleri esasen yüksek olan ihraç mallarımıza hariçte müşteri sağlıyacak ve harici ticaretin gelişmesini temine hizmet edecektir.

Baştan başa yapılmağa muhtaç olan bu güzel yurdun imarını hedef tutan Kredi Fonsiye Bankasının kurulması, kuvvetli ve güzel prensipler ve geleceğe şâmil tasavvurları da kapsayan tasarı her bakımdan, vatandaşları sevindirecek bir eserdir. Hükümeti ve Maliye Bakanımızı candan tebrik ederim.

Karakterini yukarıdan beri başarılı bir manzume şeklinde vasıflandırdığım bütçede haklı olarak beklediğim, fakat bulamadığı bir konuya temas edeceğim. O da; emekliler, dul ve yetimlerin bugünkü ağır hayat şartları karşısındaki acıklı durumlarıdır. Aynı yardımın tam olarak bunlara da teşmili hiç şüphesiz şükran ile mukabele görecek bir yardımdır. Fakat peşinen söyliyeyim ki; bu da ıstırabı giderecek bir tedbir sayılmaz.

Bütün emeklilerin hattâ hidematı vataniye tertibinden maaş alanların yardıma olan ihtiyacını teslim etmekle beraber ben daha ziyade 1930 tarihinden önce tekaüt olanları ve bunların dulları ile yetimlerini kasdetmek istiyorum.

1930 tarihinden önce tekaüt olanlarla 1683 sayılı kanuna göre emekliye sevkedilenlerin maaşları arasındaki büyük farkı ve müsavatsızlığı tekrara lüzum görmüyorum.

Bu kanundan önce, tekaüt edilen askerî ve mülkî Devlet memurlarının ailelerine ve yetimlerine tahsis edilen asli maaş o kadar azdır ki, şimdiye kadar muhtelif zamanlarda yapılan % 10-25-40 ki, ceman % 75 zam bile, arkadaşlar, bir kıymet ifade etmez.

Meselâ 4 lira asli maaş alan bir emeklinin bugünkü aynı yardım ile birlikte eline geçen 20 liraya yakındır. Bu paranın hangi ihtiyacı karşılıyacağını Yüksek takdirinize arzediyorum.

Zaman zaman tekrar edilen bu konu üzerinde uzun boylu durmağa lüzum yoktur. Yalnız bu zavallıların aldıkları para da yine bu memleket ve bu millete yapılan emek ve hizmetin, akıtılan kanın ve verilen canın karşılığıdır. Bütçenin 200-250 milyon lira olduğu tarihlerde maliyenin böyle maddi bir külfete tahammülü olmadığı iddia edilebilirdi ve edilmişti. Fakat bugün milyara yaklaşan bütçede senelerden beri yoksulluk ve mahrumiyet içinde kıvranan bu zavallıları az çok terfik edecek üç beş milyonluk bir yardımın bütçe tasarrufatiyle sağlanacağına kaniim. Maalesef adedlerinin günden güne azaldığı ve yine bilvesile bu kürsüden söylenen bu sabırlı ve muztarip vatandaşlar için yeni getirilecek Tekaüt Kanununda ve gelecek yıl bütçesinde bir çare ve yeni bir formül bulunmasını hükümetimizden rica ediyorum.

Hayat pahalılığına gelince: Bunun sebebi ve âmilleri arasında istihsalin azalması, istihlâkin artması; tarifelerin yükselişi, emisyon ve saire vardır. İktisadî hâdiselerde birbirine bağlı olduğundan bunların zevaliyle fiyatlarda tabiatiyle normal bir seyir takip edecektir. Zamanla tahakkuk edecek bu iktisadi olayı beklerken hayatı kabili tahammül bir hale getirmek için Hükümetin bu yıl yaptığı mahdut fiyat indirmelerini imkân ve fırsat zuhurunda daha şümullü bir şekilde yapmasını dilerim.

Bu arada yalnız çocuk ve hastaların değil, genel bir besin mahiyetini alan şekerin, bilhassa doğu illerimizde büyük bir kütlenin iklim şartları icabı alışkanlığının da tesiriyle doğrudan doğruya gıdası, daha açık bir ifade ile, kuru ekmeğinin katığı olduğunu bilerek ve bu zaviyeden mütalâa ederek Devlet vergilerinin gelişmesinde şeker fiyatlarında esaslı tenzilât yapılmasını Hükümetten rica ederim.

Millî servetiniz olan hayvan ve hayvan mahsullerinin himaye ve ıslahı ve bunlar için harp sonrası nerede ve ne gibi tesisler vücude getirilmek istenildiğinin, bundan başka istihlâk bölgelerine karadan ve denizden sevkedilen yüzbinlerce hayvanın kilosunda vukubulan büyük zayiatın önlenmesi ve kazanılması ve müstehlik şehirlerimize daha ucuz et temini için kesilmiş hayvan celbi yolunda ne gibi tedbirler alındığını ve ilerisi için ne düşünüldüğünü ilgili Bakan arkadaşlarımız açıklarlarsa minnettar kalırım.

S. YURDKORU (Afyon Karahisar)- Muhterem arkadaşlarım, harp sonunun yeni bütçesini teşkil eden 1946 bütçemiz münasebetiyle ben de bazı düşüncelerimi ve bu meyanda Cumhuriyet Hükümetimizden temennilerimi söylemek istiyorum.

Her şeyden evvel kemali memnuniyet ve şükranla ifade edeyim ki Cumhuriyet hükümetimiz yüksek huzurunuza bu harp sonunun ilk bütçesini çok muvaffak ve aynı zamanda yapıcı bir bütçe olarak getirmiş bulunuyor. Bu bütçenin hem muvaffakiyetlerini hem de hususiyetlerini teşkil eden noktalar hakkında dün söz alan arkadaşlarımın hemen kâffesi ve bugün söz alan Salim arkadaşımız geniş izahlarda bulundular ve aynı zamanda Maliye Vekilimizin dünkü açıklamalarını da dinledik. Onun için bu bahis üzerinde fazla durarak vakitlerinizi almak istemiyorum. Yalnız bütçemizin çok güzel, hepimizi memnun eden güzel tarafları var ki bunlar üzerinde hiç olmazsa kısaca durmak suretiyle vicdanımın hazzına tercüman olmak istiyorum.

Arkadaşlarım, önümüze getirilen yeni bütçenin iyi tarafları hem gelir fasıllarında, hem de masraf fasıllarındadır. Gelir fasıllarındaki iyi şeyler, hattizatında gelir azalmalarını göstermekle beraber, benden evvel söz alan arkadaşlarımın tebarüz ettirdiği ve Maliye Bakanımızın üzerinde durduğu gibi, bunlar müstahsilin kalkınmasını ve refahını temin ve aynı zamanda dış ticaretimizin bir kös-

teğini kıracak mahiyette olmasından şayanı memnuniyettir. Bunları birer birer sayayım; birincisi toprak mahsulleri vergisinin bütçeden kaldırılması, ikincisi de ihracat vergisinin yine bu bütçeden çıkarılmış olmasıdır. Bu suretle Hükümet iki mühim gelir kaynağından, yani 130 milyon liraya baliğ olan bir gelir kaynağından müstahsil ve ticaret lehine feragatte bulunmuş oluyor.

Bütçemizin ödenekler faslında, bunların iyi taraflarının başında Devlet kalkınma işlerinde tahsis edilen 120 milyon lira gibi mühim bir meblağ gelmektedir. Sözlerimin başında söylediğim gibi teferruata girecek değilim.

İkincisi de, Maliyemiz için ağır bir yük teşkil etmekte bulunan dalgalı borçların süratle itfasına medar olmak üzere 90 milyon lira gibi munzam bir tahsisatın bütçeye konmuş bulunmasıdır.

Üçüncü olarak Hükümetimiz hayat pahalılığından en çok sıkıntı çeken memur zümresinin terfihini düşünerek, bunların terfihine medar olmak üzere bütçeye 40 milyon liraya yakın bir meblağı koymuş bulunuyor.

Hükümet, bütçenin varidat kısmında 130 milyon lira kadar bir fedakârlıkta bulunduğu halde kalkınma işleri için 250 milyon lira gibi bir tahsisatı da bütçeye koymuş bulunmaktadır.

Arkadaşlarım; Hükümetimiz bu yeni masrafların karşılığını da çok iyi bir yoldan karşılıyarak, yani iktisat dediğimiz tasarruf dediğimiz yoldan temin etmek gibi bir muvaffakiyet göstermiştir. Yani bu yeni masraflar karşısında, bu tezayütler karşısında bütçeden 200 milyon liraya yakın bir tasarruf yapmağa muvaffak olmuştur. Arada kalan açık farkını da halkın artırmaları ile kapatmayı düşünerek Millî Kalkınma istikrazı, demiryolları istikrazı ve büyük su işleri istikrazları gibi yeniden aktedilecek istikrazlarla 69 milyon lira civarında bir varidat temin etmek suretiyle bütçeyi denk bir hale getirmiş bulunuyor.

Sayın arkadaşlar, bütçenin muvaffak kısımları bununla da bitmiyor. Dalgalı borçların itfası mukabili kâğıt para tedavül hacminde husule gelen boşluktan Hükümet güzel bir mekanizma kurarak bunu iktisadi kalkınma lehinde sarfetmenin yolunu da bulmuş oluyor. Bu suretle yakında Yüksek Meclisinize gelecek olan Sümerbank ve Etibank sermayelerinin tezyidine dair kanun tasarıları, demin de arzettiğim gibi 90 milyon lira civarında yeni bir sermayeyi bu bankalara vermek suretiyle bu bankaların halen tuttuğu iktisadi sahaların gelişmesine hizmet etmiş olacaktır.

Arkadaşlar; buraya kadar bütçemizin muvaffak kısımlarını huzurunuzda kısaca belirtmeğe çalıştım.

Şimdi de Maliye Bakanımızın gerek bu bütçe münasebeti ile matbuata yaptığı demeçte gerekse dün huzuru âlinizdeki uzun izahlarında, üzerinde ehemmiyetle durulmadığını gördüğüm bir noktaya temas etmek istiyorum.

Sözümü bu istikamette yürütmeden önce huzurunuzda bir tablo çizmek istiyorum.

Devlet kalkınma işlerini; iktisadi sahadaki kalkınma işlerimizi fiili sahaya intikal ettirdiğimiz vakit şu vaziyet hâsıl olacaktır, buralara tahsis ettiğimiz büyük ödeneklerin bir kısmı ücret ve emtia karşılığı olarak memlekette kalacak, kısmı mühimmi de hariçten getirmek mecburiyetinde olduğumuz eşya ve levazım karşılığı olarak harice gidecektir.

Bunun için küçük bir misal arzetmeme müsaadenizi rica ederim. Maliye Komisyonundan geçtiği için vakıf olduğum rakamları razetmek istiyorum. Yakında Meclisi âlinize gelecek olan Sümerbank ve Etibank sermayelerinin artırılmasına dair olan kanun tasarısıyla bu iki müessesenin sermayelerine 50'şerden 100 milyon lira daha ekleyeceğimiz gibi bunlara 175 milyon liralık da yeni kredi sahası açmış olacağız. Bu suretle bu iki bankanın emrine 275 milyon liralık bir ödenek vermiş olacağız. Alâkadarlarından aldığım rakamlara göre bu 275 milyon liranın % 65'i üç beş senelik programın tatbiki sırasında memleket dışına gidecektir. Sümerbank için 60, Etibank için 112 ki ceman 172 milyon lira hariçten getirilecek levazım karşılığı olmak üzere harice çıkarılacaktır. Bunu alâkalılar söylediler.

Dün Maliye Bakanımız bu bahiste daha geniş izahat verdiler. Dediler ki; bütün bu Devlet kalkınması ve iktisadi kalkınmalar için ki, bunların önümüzdeki bir kaç yıl içinde teminine gayret edileceğini de ayrıca ifade etmişlerdi. Bunlar için üç beş sene içinde topyekûn dokuz yüz milyon lira bir parayı çıkaracağımızı ifade ettiler. Hariçten temin edeceğimiz bu malzeme bedelinin tediye vasıtası olarak ta dediler ki; bunu elimizdeki döviz ve altın stoklarını kullanarak ve makul surette dış krediler temini suretiyle karşılıyacağız. Ben Maliye Bakanının Bütçe komisyonunda bu bahis üzerindeki yaptıkları konuşmalarda da bulunmuş ve dinlemiştim. Orada da şu ifadede bulundular: (Tediye muvazenesi bahsinde dış dünya ile münasebetlerimiz harpten önceki miktara vâsıl olmuş bulunuyoruz. Dış ticaretimiz imkân buldukça açılıyor ve bu hal dâhilinde hariçten gelen dövizleri bilânçonun aktifine ve dışarıya çıkaracağımız dövizleri ise kambiyo kontrolu ile frenleyerek muvazeneyi temine çalışıyoruz.) Muhterem bakanın dünkü vâkı beyanatlariyle bu ifadeleri arasında büyük fark yoktur. Yani memlekete hariçten getirilecek ihtiyaç maddeleri mukabili tediye vasıtası olarak harici ticaretimizin inkişafı değil, elimizdeki altın stoku, döviz ihtiyaçlarının ve antedilmesi mutasavver olan yeni dış ticaret kredi anlaşmalarını, yani borçlanmaları gözönüne almış bulunduğu anlaşılmaktadır.

Arkadaşlarım; bu beyanatla geçenlerde sayın Başbakanımızın Parti Grubunda bu bahse temas eden beyanatı arasında telif edici bir nokta göremediğimi arza mecburum. Sayın Başbakanımız dediler ki, elimizdeki altın stoklarını ve döviz ih-

tiyaçlarını kara gün akçası gibi sımsıkı tutup müsrifane şekille kullanmıyacağız. Halbuki Maliye Bakanımızın şimdi telhis ettiğim beyanatından anlaşıldığına göre, yalnız üç beş senelik kalkınma işleri için kasalarımızın kapısını açıp harice 900 milyon lira gibi mühim bir meblâğın çıkarılması derpiş edilmiş bulunuyor. Yahut bu yükün mühim bir kısmını haricî borçlanmalara yükliyeceğimiz anlaşılıyor. Onun için bu bahis üzerinde Sayın Maliye Bakanımızın Meclisi Âliyi daha vazih şekilde tenvir etmesini rica edeceğim.

Söz buraya gelmişken geçen sene bütçe müzakereleri sırasında da üzerinde durduğum, millî gelirimizin artırılması ve tediye muvazenemizin lehimize doğru imale edilmesi bakımlarından elimizde henüz kâfi derecede istismar edilmemiş bulunan mühim kaynaklardan bir kaçına yeniden dikkati nazarınızı çekeceğim.

Arkadaşlar; bunlardan birisi madenlerimizdir. İkincisi, balıklarımız ve alelumum su mahsullerimizdir. Memnuniyetle görüyorum ki, demin de arzettiğim gibi Sümerbank, Etibank sermayelerinin artırılmasına mâtuf olan kanun tasarılariyle Hükümetimiz madenlerimizin daha iyi bir şekilde istismarını derpiş etmiş bulunuyor.

Sayın İktisat Bakanımız bu kanun tasarılarının Maliye Komisyonunda müzakeresi sırasında bize verdikleri izahata nazaran balıkçılığımızın da istismarına mâtuf olarak yakında Meclisi Âliye bir tasarı getireceklerini öğrendik. Onun için bu iki bahis üzerinde fazla durmıyacağım. Yalnız müsaadenizle balıkçılığımızın ehemmiyetini tebarüz ettirmek bakımından küçük bir iki rakamı arzedeceğim.

Arkadaşlarım, mütehassıslar diyorlar ki, bütün dünyada balık istihsalinin tabiî imkânlarını elde tutmak bakımından bizim memleketimiz Japonya'dan sonra ikinci gelmektedir. Bu inanılmıyacak bir ifade değildir. Halbuki neşredilmiş rakamlara bakarsak şimdiye kadar memleketimizde balık istihsaline asla ehemmiyet verilmediği neticesini bu rakamlardan da anlıyabiliriz. Bir istitastik diyor ki bizden evvel yani dünyada birinci olarak gelen Japonya'da senede umumî balık istihsali 5 milyon tondur. Bir çok rakamlardan sonra en son sıra bize geliyor, ikinci olduğumuz halde. Bizim memleketimizde ise ancak 30 bin tondur. Balık istihsalini yüze nispet edersek Japonya % 38,7 ile başta geliyor; biz ise binde iki ile dümenci geliyoruz arkadaşlar. Onun için bu konuya ne kadar ehemmiyet verilse, bunun üzerinde ne kadar sıkı durulsa yeri vardır.

Balık ve alelûmum su mahsullerimizin istismarından bu memlekete büyük ölçüde faydalar gelecektir.

Arkadaşlarım, hazır rakamlara gelmişken küçük bir rakamı da arzedeceğim.

Maliye Bakanımızın Bütçe Komisyonundaki beyanatından parçalar okumuştum. Henüz dış ticaretimiz harpten evvelki seviyeye gelmemiştir diyorlardı. Size dış ticaretimiz üzerinde ve harpten evvelki vaziyet üzerinde bir iki rakam okuyacağım.

Arkadaşlarım, harpten önceki dört seneyi ele alırsak sırası ile 1935'den bu tarafa doğru ithalât ile ihracat arasında lehteki fark, 1935'de yedi milyon, 1936'da 35 milyon, 1937'de ise bu rakam 23 milyona düşüyor. 1939'da, yani harp başladığı tarihde bu fark ancak 4 milyon liraya düşmüş bulunuyor. Bu rakamlarla demek istiyorum ki, ihracatımızı hatta harpten evvelki seviyeye getirmiş olsak dahi, bu ihracat bir kalkınma yapmak için ciddî bir dayanak teşkil etmiyecektir. O halde arkadaşlarım, terazinin bu kefesine tediye muvazenemizin aktifleri kefesine yeni bir takım elemanlar daha eklemeye mecburuz ve biz millet olarak, Türk vatanı olarak buna sahibiz. Bunlarında, belki başlarında gelen birisi de turizm mevzuudur arkadaşlar. Turizm bahsinde de sözü uzatmamak için size rakamlar arzetmek istiyordum. Fakat ondan evvel müsaadenizle küçük bir hikâye yapayım.

Geçenlerde bir milletvekili arkadaşımla Basın, Yayın Umum Müdürü Nedim Veysel İlkin'i ziyarete gitmiştik. Konuşmalarımız arasında bize bahsi açtı ve dedi ki, kendisini ziyarete gelen İngiliz ve Amerikalılardan bazı zevat demişler ki, sizin memleketiniz turizm bakımından müstesna bir değer ifade ediyor. Halbuki bu iş üzerinde çalışıldığını görmüyoruz. Eğer sizin memlekette harp sonrası, ki bu harp sonrası başlamıştır, için turizm bakımından çalışılırsa yalnız İngiltere ve Amerika'dan gelecek seyyahlar memleketinize senede 300-400 milyon lira bırakabilir demişler. Bu rakam tabiî tahmindir.

Gazeteci arkadaşlarımızdan sayın Asım Us'la geçen gün koridorda bir mübahase yaptık, bu mevzua temas ettik. Memleketimize gelen bir İngiliz gazetecisi matbaalarını ziyaret ederek aynı konuya temas etmiş ve memleketimiz turizme çok müsait olduğu halde gazetelerinizde dahi bu bahse dair yazılar görmüyorum. Halbuki sizin memleketiniz bu işten çok kazanç temin etmeğe müsaittir, diye serzenişkârane beyanatta bulunmuş. Sonra, arkadaşlarımızdan Fuat Çobanoğlu'da giden Amerikan sefirinin ki aynı zamanda büyük bir iş adamı imiş, bu konuya defaatle temas ederek, turizm istikametinde çalışmakla harp sonunda Türkiye'nin en büyük bir gelir kaynağının olacağını söylediğini bana anlattı. Arkadaşlarım bu kabilden duymalar ve bilgiler zannederim hepinizde fazlasiyle mevcuttur. Onun için ben bu konuda daha fazla durmıyacağım. Yalnız tipik bir misal olarak ve en yenisi olarak bir hikâye daha söylememe müsaadenizi rica edeceğim. O da Falih Rıfkı Atay'ın Ulus gazetesinde neşrettiği seyahat notlarında Amerika'daki bir amele ziyareti esnasında, orada gördüğü konfordan ve saireden bahsettikten sonra, belki siz de hatırlarsınız, ev sahipleri ile yaptığı konuşmayı da anlatıyor. Ev sahibi bir amele imiş, günde 20 lira kazanıyormuş, ev sahibesi de iyi bir aşçı imiş, apartmanlarda aşçılık yapıyorum.

Adam diyormuş ki, bu harp yıllarında kazandığımız paranın hepsini harcayamadık, bir kısmını biriktirdik, hattâ biriktirdiklerimizle de harp tahvilleri alarak bunu da nemalandırdık. Şimdi Amerika'nın monoton -dikkat buyurmanızı

rica ediyorum arkadaşlar- şimdi Amerika'nın monoton hayatından bıktık. İlk fırsatta Amerika'dan memleket dışına seyahate çıkacağız.

Bu küçük fıkra ile şu mevzua da temas edeyim.

Turizm denince, bunun lüks bir şeymiş gibi telâkki edildiğini görüyorum. Halbuki turizm, dünya ölçüsünde büyük bir ihtiyaç olarak bugün insanlık tarafından anlaşılmıştır. Nitekim birinci umumî harpten sonra turizmin, aristokrat ve zengin sınıfın bir eğlence vasıtası değil ve fakat kazancı mütavassıt hattâ az olanların dahi müracaat ettikleri bir eğlenme ve dinlenme vasıtası olduğunu görüyoruz. Muhakkak bu harpten sonra da bilhassa böyle çok kazançlar temin etmiş kimseleri memleketlerinden dışarıya çıkararak dünyayı dolaşacaklar ve dolaştıkları yerlerde büyük paralar bırakacaklardır. Birkaç rakam arzedeyim. Milletler Cemiyeti tarafından neşredilmiş ve istatistikte muhtelif memleketlerin turizm gelirleri umumî ihracatları ile nispet edilerek bu rakamlar veriliyor. Bu rakamlar vâkıa eskidir amma, bir fikir verebilir. 1929'la 1933 seneleri arasında İsviçre'nin turizm geliri umumî ihracatının % 40'ını, Fransa'nın % 25'ini, Avusturya'nın % 20'sini, İtalya'nın % 15'ini teşkil ediyordu. İtalya'da 1933'den sonra rakam neşretmemiştir, belki neşretmemekte kendileri için haklı bir tarafı vardır, fakat bunun çok fazla arttığı muhakkaktır.

Yunanistan'a gelince turizim geliri 1933'de umumî ihracatının % 30,3'üne tekabül ediyordu. Para olarak 1 400 000 sterling eder. Yunanistan bir sene sonra bu rakamın birkaç misli hattâ % 100'e yakın olarak artırarak 2 100 000 sterling temin etmiştir. Yugoslavya 7 242 000 altın dolar kazanmıştır.

Şimdi bir de turizm tediye muvazanelerinde açıkları kapatmaktaki rolünü tebarüz ettirmek üzere bir iki rakam arzedeceğim:

1929'da Kanada'nın tediye muvazenesindeki açık 214 milyon tutuyordu Kanada bunun (186) milyon dolarını yani % 86'sını turizm geliri ile kapadı.

Fransa'nın aynı sene içinde 435 milyon dolar açığı vardı. Fransa bunun % 76'sını yani (333) milyonunu turizmle kapadı. İtalya'nın açığı ise 338 milyondu, bunun 111 milyonu yani % 32'sini turizmle kapadı.

Arkadaşlar; bizim memleketimiz turistik cazibeler bakımından Kanada'dan da Yugoslavya'dan da, İtalya'dan da, Yunanistan'dan da geri olmadığı gibi onlara kat kat faiktir. Hatta bu memleketlerde teker teker bulunan bir çok bedayiin pek çoğunu yurdumuz yer yer bir mecmua halinde taşımaktadır. Memleketimizin maden suları, kaplıcaları, ormanları, gölleri, dağları, plâjları emsalsizdir. Bergama, bir Efes, bir Sard, bir Boğazköy dünyanın hiç bir yerinde yoktur. Birçok kasaba ve şehirlerimizin pitoresk hususiyetleri var. Memleketimiz gıda bakımından bolluk memleketidir. Her mevsimde meyvanın, sebzenin, çiçek ve yeşilliğine türlüsüne malikiz. Bir taraftan yepyeni bir inkilâp yapmış bir milletiz. Mil-

letimizin demokrasilerin yanında yer alması lehimize olarak dünyada bize büyük sempatiler kazandırmış bulunuyor. Bütün bu cazibelerimiz ise, arkadaşlarım, görülmemiştir, bâkirdir. Onun için eğer vakit geçirmeden turizm bakımından çalışmalar ve teşkilâtlar yapacak olursak, bilelim ve inanalım ki bu mevzua inanmış bir arkadaşımız olarak belki biraz heyecanlıyım, mazur görün harp sonunda büyük servetler kazanacağız. Sözümü bitirmeden evvel gerek kıymetli Bütçe Komisyonuna, gerek Sayın Müstakil Gruba huzurunuzda teşekkür etmek isterim. Her ikisi de gerek mazbatalarındaki kayıtlariyle, gerekse Sayın Rana Tarhan'ın buradaki ifadeleriyle ehemmiyetli şekilde bu konuya dokunmuş bulunuyorlar. Yalnız küçük olduğu için Bütçe Komisyonunun bir notunu hatıra kabilinden burada kaydedeyim; Bütçe Komisyonu diyor ki. İç ve dış turizmin bir çok cephelerden memleket için ehemmiyet arzetmesine binaen yıllardan beri yüzüstü kalmış olan bu işin Hükümetçe ele alınarak çeşitli tedbirleri için alacak bir program ve plâna bağlanmasını uygun buluyoruz.

Arkadaşlar; son söz olarak Sayın Bütçe Komisyonu ve Sayın Müstakil Grup tarafından ileri sürülen fikirlere ben de iştirâk ediyorum. Hükümetten çok rica ediyorum bu işi vakit geçirmeksizin ele alsınlar. Bu şekilde hem millî kalkınmamız desteklenmiş olur, hem de memleketimizin güzelliği, şirinliği ve hariçte tanınması bakımlarından büyük faydalar sağlanmış olur. (Alkışlar).

BAŞKAN- Kâzım Berker.

K. BERKER (Urfa)- Bütçe Komisyonumuzun titiz bir itina ile inceleyip kabul ettiği Bütçe Kanun tasarısını ve hazırladığı raporu tetkik ettim. Maliye Bakanımızın bu konu etrafındaki açıklamalarını ve mütalâalarını da alâka ve dikkatle dinledim.

Bu tasarı hakkındaki görüş ve kanaatlarımı Yüksek Meclise arzetmeği vazife saydığım için söz almış bulunuyorum.

1946 yılı bütçe tasarısına göre gider: (990 572 884), gelir: (894 668 000), açık: (95 904 884)'dır.

Dahilî konsolide borçlar iç istikrazlar yüzünden artmış ve (261 602 894) liradan (298 912 515) liraya çıkmıştır.

Emisyona gidilmiyerek açığın iç istikrazlarla kapatılması tercih edilebilirse de, memleketin kalkınmasına yarıyacak işlerin Devlet bütçesinden yapılacak daha sıkı tasarruflarla başarılmasına çalışarak kesin zaruret olmadıkça iç istikraz yoluna gidilmemesini daha uygun görmekteyim.

Tasarruf konusu ile pek yakından ilgili olduğu için, Devlet dairelerinin aldıkları ödeneklerden para artırmıyarak bunlara mutlaka sarf yeri bulmak çaresine başvurmaları gelenek ve zihniyetine temas etmek istiyorum.

Akçalı yılın sonlarına doğru sarfı zaruri olmıyan ödenek bakiyeleri için sarf nahalli aranmıyarak bu suretle elde edilecek tasarrufların Devletçe daha faydalı görülecek işlere tahsis edilmesi çok yerinde bir tedbir olacağı kanaatındayım.

Haziran başında tedavülde bulunan banknotların miktarı (993 574 731) lira idi. Merkez Bankasının 1.XI.1945 tarihli cetveline nazaran bu miktar (893 024 731) liraya düşmüştür. Aradaki fark 100 milyon 550 bin liradır. Enflasyon ve deflasyon meseleleri hakkında Maliye Bakanımızın bu kürsüden verdiği izahat öteden beri hissettiğim endişeyi izale etti. Kâğıt para çıkartmak suretiyle bir memleketin serveti artırılabilir mi, sorusuna mutlaka hayır cevabı verilmemelidir. Gerçekten bu mümkündür. Yalnız elde bulunan maden para miktarını aşmamak şartıyle. Fakat kâğıt para çıkarmakla bir memleketin serveti onun madeni para istokunu artırdığı nispette değil bilâkis bu istoku azaltmaya müsait olduğu nispette, artırılmış olur.

Bu yıl bütçesinde emisyon usulüne başvurulmaması kâğıt paranın tedavül kıymetini artırmasa bile hiç olmazsa sabit bir halde kalmasına yardım edecektir. Bu cihetten Hükümetin takip ettiği malî siyaseti takdir ediyorum. Tedavülde bulunan kâğıt para miktarının iktisadi prensiplerin ve iktisadi durumumuzun müsaade ettiği ölçüde tedavülden kaldırılması yolunda Hükümetçe alınmış ve alınacak tedbirlerde övülmeye değer şeylerdir.

Tapu ve Kadastro Kanununa bütçede temas yoktur.

Gayrimenkul kayıtlarımızın henüz arzu edilen mükemmeliyette ulaştırılamadığını kabul zorundayız. Bu hakikat gayrimenkullere tasarruf yüzünden çıkan ve mahkemelere intikal eden dâva miktarının azametinden ve bu dâvalara bakılırken karşılaşılan pürüzlü meselelerin çokluğundan anlaşılmaktadır. Hele hususiyle Toprak Kanununun tatbik edileceği yerlerde başgösterecek zorluklar durumu büsbütün çapraşık bir hale sokacaktır.

Toprak Kanunu: Toprak Kanununun daha geniş ölçüde ve hatta içinde köy bulunan çiftlik arazisinden başlamak suretiyle uygulanması lâzımdır. Bu kanun hükmünün yerine getirilmesi için Tarım Bakanlığı bütçesine konulan ödenekleri kendi hesabıma kâfi görmüyorum.

Tarım Bakanlığı 1946 bütçesine toprak Kanunu gereğince yapılacak kamulaştırma işleri için 525 bin lira ödenek konmuştur.

Ormanları Devletleştirme Kanunu gereğince altı taksitte ödenmesi icabeden orman Devletleştirme bedelinin birinci taksitini karşılamak için 1946 yılı bütçesine ödenek konmak lâzım gelmez mi idi?

2.- Ormanların Devletleştirilmesi üzerine muhafaza altına alınamayan bazı ormanlarda alabildiğine usulsüz katiyat yapılmıştır.

Ormanları Devletleştirme kanun tasarısının Adalet Komisyonunda müzakeresi sırasında bu nokta hakkında endişeler izhar edilmişti. Maalesef bu endişelerin

yerinde olduğu anlaşılmıştır. Ormanları Devletleştirme Kanununun yürürlüğe girmesiyle vakfa ve şahıslara ait ormanlar Devlete intikal ettiği cihetle Vakıflar İdaresi ve Ormanların eski sahipleri ormanlardan ellerini çekmiş oldukları halde bu ormanlardan bazılarına Tarım Bakanlığınca el konarak muhafaza altına alınmamıştır. Bu suretle sahipsiz kalan ormanlarda hudutsuz usulsuz ve kaçak katiyat yapılmış ve bir çok bölgelerde kışlık mahrukat kaçak odunlarla sağlanmıştır.

İşçi durumu: İşçilerimizin durumunu sağlık, sosyal ve kültürel bakımlardan ıslah için Hükümetin kanunlar hazırladığını memnunlukla karşılamamak kabil değildir. İşçilerimizin kalkınmasına yarıyacak bu gibi çalışmaların hızlandırılmasını bekliyorum.

Adalet Bakanlığı bütçesine de temas etmek istiyorum. Adalet Bakanlığı bütçesine göre bakanımız bize pek az şeyler sağlamış bulunuyor. Halbuki geçen yıllarda yaptığım tenkitlerin hepsi haklı görülmüş ve bir çok şeyler vâdedilmişti. Adalet cihazımız geçen yıllara nispetle ve bu gidişle adliye cihazının lâyık olduğu tekemmüle kavuşturulabileceği hakkında ümit sarsılmıştır. Bakanlık bütçesinin konuşulması sırasında tenkitlerimi birer birer arzedeceğim için, bütçenin genel müzakeresi yapılırken bu kadarla iktifa ediyorum.

Hayat pahalılığı; hayatı ucuzlatmak için Hükümetçe alınmış olan tedbirler maalesef pahalılık yüzünden çekilen ıstırabı hafifletmeye yaramamıştır. Bu işin daha fazla geciktirmeye tahammülü olmadığından üzerinde gereği gibi durmak ve biran evvel en isabetli tedbirleri bulup tatbik etmek lâzımdır.

Memleketimizdeki dövizlerin harice çıkmasını tahdidetmek ve millî mamul ve mahsullerimizi kıymetten düşürmemek ne kadar lüzumlu ve önemli ise memleketimizi kasıp kavuran, halkımızın sağlığı üzerinde yıkıcı tesirlerini gösteren içimizden en dayanıklılarının bile takatini tüketen hayat pahalılığı ile esaslı devamlı bir surette savaşmak ve bunun için ilgili bakanlıklar arasında bir işbirliği kurmak o kadar acele ve zaruridir. Bu iş bugüne kadar yurdumuz ve halkımız için bir çok hayırlı ve değerli işler başarmış olan Hükümetimizce ön plânda ele alınması gereken çok nazik bir iştir.

Tediye vasıtası elde etmek için ihracatı kolaylaştırmak ve hızlandırmak ve bu satışlardan elde edilecek dövizlerle memleketimiz için en lüzumlu eşyayı satın almak ve bilhassa bugünün durumuna göre lüzumsuz ve lüks sayılabilecek maddelere döviz vermemek için tedbir almak güzel ve isabetli olarak karşıladığım tedbirlerdir.

Sağlık, ulaştırma, bayındırlık, hülâsa kalkınma işleri için büyük para fedakârlıkları yapılıyor. Fakat hayat pahalılığını gidermek için para fedakârlığından neden çekiniyoruz? Her şeyin başında sağlık ve varlık gelir. Bu olmayınca

yapılan fedakârlıkların ne kıymeti kalır. Hükümetimizi bu hususta âzami teyakkuz ve hassasiyete davet ederek sözümü kesiyorum.

N. KÜÇÜKA (Denizli)- A -1946 senesi bütçesinin hususiyeti; yalnız takvim yılı başı ile bütçe yılı başının birleştirilmesinde değildir.

1. Masrafı çoğaltan, irat kaynaklarını kısım kısım kurutan, altı harp senesinin henüz bitmeyen yıpratıcı icapları içinde kıvranırken yapılması;

2. Sekizde bir irat kaynağını teşkil eden fakat halka ıstıraplar, idareye üzüntüler veren toprak mahsulleri, ihracat ve gelir vergileri gibi ehemmiyetli varidatın bütçeden silinmesi;

3. Üstün derece maaş, yardım, tekaüt işleri gibi mahdut gelirleri bir nebze daha düşünmesi;

4. Bayındırlığı, kalkınmayı, umumî sıhhatı, eğitimi, endüstriyi, ekonomiyi, emisyondan ve dalgalı borçlardan kurtulmağı daha kuvvetli ümit vermesi;

5. Böyle buhranlı, mahrumiyetli yılda milletçe fedakârlık yapılarak milyarlık bütçenin, Devletçe tekeffüle alınması başlıca hususiyetlerdir.

6. Bunda bizi düşündüren ve benden evvelki arkadaşların sözlerinden anlaşıldığı üzere 95 milyonu geçen açık meselesidir.

Hükümet diyor ki; bu açığın 9 milyon lirası, büyük su işleri, 10 milyon lirası demiryolları yapıları için, 3483 ve 4625 sayılı kanunlara dayanılarak yapılacak borçlanmalarla 26 996 664 lirası 4060 sayılı Kanun gereğince, elde edilecek paralarla 50 milyon lirası da özel kanunu gereğince yapılacak uzun süreli iç istikrazla kapatılacaktır.

Buna nazaran Devlet masrafının % 90 ve küsuru vergilerle ve % 9 ve küsuru da istikrazlarla karşılanacaktır.

Gerekçenin verdiği bu malûmatı alınca derhal acaba bütçede açık vermemek imkânı bulunabilir miydi? gibi bir istifham hatıra geliyor. 990 milyonluk bir bütçede 95 milyonluk açık bulunması aşağı yukarı % 10 nispetinde ise de toplamı itibariyle 95 milyon liralık bir açığın esasen ağır olan vergilerle de kapatılamadığı düşünülünce, akibet halkın ödemesi mukadder olan istikraza tevessül zarureti ciddiyetle teemmüle sevkediyor. (Peşinen şunu söylemek lâzımdır ki, ecnebi istikrazlara başvurulmaması Cumhuriyet malî tarihinin takdirlere değer parlak bir sayfasıdır) Gerçi halde ve istikbalde faydası muhakkak olan bayındırlık, kalkınma, eğitim, tarım ve savunma gibi şubelere sarfedilecek paraların kısılmaması icabederse de başka yönlerden olsun tasarruf imkânlarını araştırmak gelirin çoğaltılmasını aramak kadar lüzumlu görülmektedir. Acaba mümkün müdür?

Devlet mekanizmasından misal olarak birini ele alalım.

Şuracıkta derhal istitrad kabilinden denilebilir ki, bazı nazariyeler Devlet memurlarını azaltmakla değil, çoğaltmakla kamu intizamını temin uğrundaki çalışimalar daha elverişli olur, muamelât daha kontrollü cereyan eder. 10 binlerce insan bu suretle iş de bulur. Bu nazariyenin ilmî bakımından ehemmiyetini tetkik sadet haricinde olduğundan bunu ehline bırakırım.

Düşüneceğimiz iki esaslı nokta var. Biri gideri azaltmak diğeri geliri artırmak, bunları inceliyelim.

Bütçe tanziminde aslolan giderdir. Devletin tesisinde, muhafazasında şüphesiz birçok teşkilâtın, tesisatın, mubayaatın, vücuduna ihtiyaç ve zaruret derkârdır. Bunların içinde memleket müdafaası başta gelir. Asker beslemiyelim, veya zaruret olsa bile tenkis edelim, top almıyalım, tank ve uçaktan zamanın ihtiyaç gösterdiği teçhizattan sarfınazar edelim, bunlar ağır masraflardır gibi bir fikir ve mütalâaya sapmak evinin kapılarını düşmanlara açmak ve hattâ dâvet etmek gibi vatanperverlikle birleştirilemiyen hususlardır. Kamu intizamını kuracak emniyeti temin edecek umumî sıhhati, eğitimi, ziraati, ticareti, bayındırlığı velhâsıl Devlet mefhumuna giren ve millet kalkınmasına yarayan her hususu noksansız yapmak ve işletmek bu uğurdaki ödevleri ödenekleri yerine getirmekle mümkündür. Devlet olarak yaşamak için gerekli masraftan kaçınamayız. Ancak 95 milyonluk açığın kabil olan tasarrufla tenkisi için ne gibi şeyler düşünülmüştür? Bunu araştırdığım zaman Hükümet teklifinde bir şey göremedim. Genişliyen teşkilât yine aynı. Kırtasî işlerde ve masraflarda tasarruf yok.

Daha uzaklara gitmiyelim. Sayın Maliye Bakanımız şu iki devre evvelki müstahdem adediyle bugünkünü mukayeseli olarak Yüksek Meclise bildirseydi beş altı yıl evveline nazaran memur adedinin ne kadar kabarmış olduğunu dehşetiyle tebarüz ettirmiş olurdu. Filvaki her yeni teşkilât kanunlarla yapılmıştır. Amma bunların "lüzum müzekkeresini" Vekâletler vermiştir. Fakat bu ödevler daha az memurla görülüyordu. Bu münasebetle arzedeyim ki, birtakım hususat valilerle kaymakamlarla ait olduğu vekâletlerin mahallerindeki yüksek dereceli ilgilileriyle görülmesi kabil eken sureti mahsusada merkezden müfettiş ve memur gönderilerek fazla masraf ihtiyarı ve bunlara yolluk ve ücret verilmesi; memur adedi çoğaldıkça, fazla binalar, möbleler, teshinler, tenvirler, kırtasiyeler hizmetliler, nakliye vesaiti vesaire tedariki ve temini gibi masrafların bütçeye verdiği ağırlık azımsanamaz.

Bir yaz mevsimi gelince birer ödev bahanesiyle İstanbul'a ve sair yerlere gidenlerin yolluk ve saire alanların işlerini acaba aralarındaki Devlet mümessilleri göremez mi?

(Acaba teftiş işleri tevhit edilerek Başbakanlığa bağlı yüksek salâhiyetli bir heyete bağlanamaz mı? Bunlardan tasarruf imkânı var mıdır? Varsa bütçe açığı azaltılamaz mı? Devletin daha akdem ihtiyaçları yok mudur? Meselâ istinaf mah-

kemeleri teşkili bayındırlık, kalkınma gibi hususlar öne alınsa olmaz mı? Cumhuriyet Hükümetinin tarihini yaldızlıyan millî Şefimizin derin görgü ve bilgileri ve yüksek Meclisin olgun ve doygun kararları memleketi demir ağlarla bağlamış her yönden sonsuz faydalar temin etmiştir. Takdir buyurursunuz ki, harp bir memlekette bunca bayındırlık ve inkişaf ecnebilere avuç açmadan millî tasarrufla vücut bulmuştur. Sayın Başvekilimizin beyanatındaki göğüs kabartıcı istok altınlarımız, madenlerimiz, buğdaylarımız fabrikalarımız bunca engellere rağmen milletin fedakârlıkları ve Hükümetin müşkülât iktihamiyle vücut bulmadı mı? Şimdi bunları israf etmeğe çalışmak yalnız Devletin bakasına, milletin kalkınmasına memleketin imarına sarfetmek ödeviyle mükellefiz.

- Geliri artırmak -

Önde gelen bir ödevdir. Bu mümkün müdür? Elbette mümkündür. Çalışmak, bilgi ile çalışmak azimle çalışmak şartiyle...

Geliri mükellefi tazyik eden vergilerle artırmayı hiç te iyi bulmam. Bu Hükümetle, Meclisle millet arasında uçurum hazırlamak demektir. Velev ki, olağanüstü zamanlarda olsun. Bu usul tahripkârdır ve korkunçtur. Zaruretin doğurduğu Toprak mahsulleri vergisinin cesaretle kaldırılmasından dolayı Hükümeti de, Meclisi de tebrik etmek vecibedir. Kazanç vergisinde de (doğrudan doğruya ve bilvasıta alınan diğer vergilerin de) konmasında toplanmasında daha âdilâne daha kolaylık veren usul bulunmalıdır. Her mükellefin senelik borcunu yılın ilk ayında kesin olarak tamamen bilmesi ve kendisi tarafından ödenme yolunun öğretilmesi lâzımdır. Taburlar teşkil eden tahsildarlara fazla hesap memurlarına ihtiyaç kalmamalı, bir bankaya eklenecek birkaç memurla bu vazife görülmelidir. Umum veya mülhak bütçelerle idare olunan her teşekkülün ve mahallî idarelerin ayrı ayrı muhasebe, tahsilât, vezne, kontrol gibi kolları vardır. Bir mükellef bunların hepsine ayrı ayrı senenin çok zamanlarında muhatap olur. Her iki taraf yalnız vakit israfiyle değil, borcunu alacağını tümden bilmemekle zaman zaman zuhuru müteaddit itirazları, istinafları, temyizleri, muhakemeleri icabettirmek suretiyle izaç olunur. Ödemeler teehhür eder. Bunca emeklerden, üzüntülerden başka bu yolda sarfedilen paraların kırtasi masrafların bütçemizdeki yükü ağırdır. Vergilerin tahakkukundan sonra bir elden tahsili ve taksimi mümkündür. (Kazanç vergisinde olduğu gibi) Yeni bütçemizde böyle bir tevhit ve tasarruf düşüncesi hâkim olmamıştır.

Vergilerle artırılması muvafık olmıyan gelirimizi nasıl çoğaltalım?

Bunun için ilk hatıra gelenler: Madenler, sanayi, ziraat, ormanlar, nehirler, denizcilik, gıda maddeleri, hayvancılık, giyim işleri vesaire geliyor.

Türkiye toprakları teşekkül itibariyle her çeşit zengin ve rengin maddeleri ihtiva etmektedir.

Altında bakıra, amyanttan kömüre, cilâdan boyaya varıncıya kadar, bunlar toprak altında metfun birer hazinedir. Toprakla örtülü altınlarımızın üstünde bağdaş kurup oturmaktayız.

İnşaatta, dam örtülerinde bölmelerde kırk katlı evlerde bile kullanılan ateşten ve sudan da kurtaran ve bazı mensucatta ipek gibi dokunan amyant madenlerimiz köylerimizin içinde hatta toprak üstüne kadar meydana çıkmış bir halde dururken damlarımızı toprakla kiremitle kapamağa çalışıyoruz. Lâmbamızın amyant gömleğini gazocağımızın ufacık yanmaz kağıdını Amerika'dan alıyoruz.

Her rengin en iyi boyasını yapmağa salih madeni boyamız bir çok dağlarımızda yığın ve taş kümeleri halinde...

Zırhlar, kaleler yapacak dağlar dolusu çeliklerimiz varken bir iğneyi bile ecnebi sanayiinden almaktayız. Bunlar birer servettir ki, bütçemizi başlı başına bir misli daha artırabilir, halkımızı ve memurlarımızı da refah denizinde yüzdürür.

Buna rağmen bütçemizin maden varidatını yalnız bir iki mıntıkanın kömür ve bakır ve krom geliri olarak küçük bir miktar teşkil ediyor. Halbuki yüzlerce yerde yüzlerce kömür madeni mekşuftur. Maden sanayiimizi hiç olmazsa ihtiyacımıza karşı gelecek derecede olsun inkişaf ettirmek zaruretindeyiz. Bütçe Kanununda bunun için bir hüküm yoktur. Sayın Maliye Bakanımızın beyanatındaki ümit verici hususların gelecek bütçede vücudunu dileriz.

Nehirlerimiz: Faydasız akıp gitmektedir. Az dahi olsa bazı barajlarla sulama kanalları yapılmağa başlanması şükranla karşılanır. Bunun inkişafını dilerken başlanmış fakat zaruretle bırakılmış kısımların bir an evvel ikmalini temenni ediyoruz. Nehirlerden nakliyat için de istifade yoluna aramalıyız. Bunun için de bütçede tahsisat görülmüyor. Merkezi Avrupa'nın taze meyve ve sebze ihtiyaçlarını Bulgaristan ve Yunanistan gibi (toprakları daha az müsait) memleketler temin ederek millî servetlerini bu yüzden artırmakta ve binnetice Devlet bütçesini kabartmaktadırlar. Bizim topraklarımız ve iklimimiz daha müsait iken bu hususlaki teşkilâtımızın noksanlığı bu varidattan bizi lâyıkıyla faydalandırmamaktadır. Bunlar için tedbirler düşünmek lâzımdır. Rangun'dan deri getirip de ayakkabı yapmak, Kalküta'dan kendir çuvalı, Bombay'dan pamukipliği, bilmem nereden nalın mıhı satın almak bu memleketin paralarını o yerlere akıtmak demektir.

Bunların burada iptidai maddeleri mevcut iken bu uğurda teşkilât vücuda getirmek maksadiyle bütçemizde bir hüküm yoktur. Bu tesisler için ilk masraftan sonra alınacak gelir büyüktür. Bütçemizi ideal bir bütçe haline getirir.

Sayın arkadaşlarım, bunları Hükümet yapmıyor gibi bir tenkide kalkmış değilim. Bunca müşkilât ve mahrumiyet içinde yapılanlar hepimizin malûmudur ve hakikaten büyük bir çalışmanın ve başarının eseridir. Şükranla karşılamak icabeder.

Takdir buyurursunuz ki; açık yalnız 95 milyon değildir. Varidat meyanından kaldırılan vergilerin 70 milyonu mütecaviz bakiyesi de dâhildir. Olağanüstü hal devam ederse gelecek sene bütçesinde bunu da açığa zammetmek ve daha bilmem ne gibi icapların yükliyeceği masrafları da düşünmek lâzımdır. Şüphesiz ki biz bunların hepsini iktiham edeceğiz. Yüksek Meclisle Sayın Hükümetin ayrılığı yoktur. Türk milletinin asaleti, olgunluğu, istikbalinin, hürriyetinin muhafazası uğrundaki fedakârlığı daha büyük yokluklar bile var etmeğe kadirdir.

Parolamız şerefle yaşama, şerefle ölmektir.

A. FIRAT (Erzincan)- 1946 Devlet Genel Bütçesi üzerinde benden evvel söz alan bazı arkadaşlar bütçenin umumî ve teknik bünyesi üstünde derin incelemeler yaparak değerli görüşlerini izah ettiler. Bundan şahsen ben de istifade ettim.

Bu seneki Genel bütçe; Bütçe Komisyonumuzun devamlı ve verimli çalışmasını gösteren komisyon raporunda da açıklandığı üzere yurt ve milletin lüzumlu ihtiyaçları üzerinde Cumhuriyet Hükümetinin imkân dairesinde elinden gelen ve içinden coşan bütün gayretlerini gözlerimiz önünde canlandıran bir muhassaladır. Bu bütçe değerli Maliye Bakanımızın Devlet ihtiyaçlarını ödenekleriyle toplamak veçhelerini tâyin etmek, hulâsa Devlet bünyesi için verimli ve faydalı kılmak için güzide gayretlerini bilgileriyle mezcederek heyeti celilenize sunduğu önemli bir eserdir.

Bundan dolayı ben şahsen içten gelen takdir ve teşekkürlerimi kendilerine sunmakta kıymetli Bütçe Komisyonumuzla birleşiyorum.

Maliye Bakanımızın dün yaptıkları konuşmada bütçemizin karekterini, harpten çıkış, barış devrine giriş cümlesiyle belirterek süratle gelmesini istediğimiz sükûn ve istikrar devrine intizar ediyoruz. Türk endüstrisi, Türk ekonomisinin bir kaynağıdır dediler. Hakikaten süratle tahakkuk ettirebildiğimiz zaman Türk iktisat ve ekonomisinin bağımsızlığını da temin etmiş olacağımız kanaatında tamamen kendileriyle beraber bulunuyorum.

Arkadaşlar, Müstakil Grup adına sayın Rana Tarhan'ın Ankara'da yeni yapılan memur apartmanlarından bahisle bu bayındırlığın yurdun diğer muhtaç olan yerlerine de teşmili hakkındaki temennisine, yol vergilerinin gelirleri nispetinde vatandaşlardan tahsili lüzumuna ve ilkokul öğretmenleri maaşının Devlet bütçesine alınmasına dair serdettikleri mütalâaya da iştirak ediyorum. Yola ihtiyacımız sonsuzdur. Çünkü yolsuzluk her şeyi bozan gaddar bir marazdır.

Feridun Düşünsel arkadaşımızın idari reform temennisine ben de katılıyorum.

Arkadaşlarım, benim bu kürsüden söyliyeceğim fikir ve mütalâalar arasında bazı özellikler gösteren istikametler bulunacaktır. Fakat bunları toplu olarak mütalâa edersek başta Bayındırlık Bakanlığı olduğu halde diğer bazı bakanlıkları da alâkalandıracak cihetler bulunacaktır. Her bakanlık bütçesi geldikçe bu mak-

satla bu kürsüyü işgal etmemek için şimdi yüksek huzurunuzda toplu olarak birden söylemeyi ve her bakanımızın kendileriyle alâkalı gördükleri noktaları lütfen not edip bütçeleri üzerinde konuşurken bunları da cevaplamalarını kendilerinden rica ederim.

Arkadaşlar, Hükümetin harp senelerinde çok çetin şartlar içinde çalıştığına inanıyorum. Önümüze çıkan binbir müşkülü memleket menfaatına yenmek için sarfettikleri emekleri ve göze aldıkları yorgunlukları, Yüksek Huzurunuzda anmayı da bir vazife bilirim.

Aziz arkadaşlarım, hatırlarsınız ki, yurt içinde yıkıcı ve öldürücü zelzele bombardımanına musap olmuş bölgelerimiz vardır. Bunların içinde başta Erzincan gelir. Bu acıyı hâlâ içten duyan ve istirabını her seneki gezisinde tazeleyen bir arkadaşımız sıfatiyle her yıl bütçesinde bu mevzuda konuşmak zaruretini hissederim. Geçen yıl bütçesinde; inşasına çok eskiden başlanılan sonra izah edeceğim sebeplerle natamam kalan tebhirhane, cezaevi ve istimlâk borcu yüzüstü kalmıştı; bunların ikmali için Sayın Bayındırlık Bakanımız Sırrı Day arkadaşımızdan huzurunuzda ricada bulunmuştum. Şimdi müjdeleyeyim ki, bu noksanlar için lâzımgelen ödenekler verilmiş tebhirhane bitirilmiş cezaevine hazırlık yapılırken istimlâk işinin ikmaline de başlanmıştır. Bu alâkasından dolayı Sayın Bakanımıza huzurunuzda teşekkür etmeği borç bilirim.

Arkadaşlar; yine hatırlarsınız ki, yurdumuzda büyük deprem faciaları ikinci dünya harbinin başladığı 1939 yılı ortalarında baş göstermiştir. İlk olarak betbaht Erzincan, tabiatın bu bombardımanı ile tamamen mahvu nabut olmuştur. Bu acı haberi 6 sene evvel Hükümetimiz bu kürsüden söylediği zaman bütün Meclis âzasında beliren olağanüstü heyecan ve ıstırabı hiç bir zaman unutamam. 27 Aralık 1939 sabahı bu bölgemizde yarım metre kar, sıfırın altında 27 derece burudet varken Erzincan can ve malca ve meskence bir anda ölüler diyarı manzarası almış bulunuyordu. Bu yaraları sarmak ve bu büyük elem ve ıztırabı tehvin etmek için hükümet ile Meclis ve müşfik halkımız büyük tedbir ve yardım mevzularını ele aldılar. Başta Yüce Millî Şefimiz İnönü olduğu halde felâket mahalline koşuldu. Kalanı kurtarmak amacı ile bakıyeyi derhal boşaltma direktifini verdiler, yaralıları tedavi için şefkat müessesemiz olan Kızılay hemen faaliyete geçti. Hâdisenin beşinci günü oradaydım. Yine soğuk sıfırın altında 25-30 arasında, kar tabakası yarım metreyi geçmişti. Faaliyetini durduran bir lokomotifin beş on dakika sonra islim boruları incimad ediyordu. O vakit dördüncü Genel Müfettiş olarak çalışan Sayın Korgeneral, şimdi Bolu Milletvekili Abdullah Alpdoğan bir vagonda Millî Şefin direktiflerini yerine getirmek için kalın paltosu arkasında çalışmakta, şimdi Sağlık Bakanı Sadi Konuk arkadaşımız yaralı ve hastaları kurdurmakta olduğu Kızılay çadırlarına alarak tedavilerine var hızla çalışıyordu. Muhterem Sadi Konuk bu hastanenin Sertabip ve operatörü, Edirne Milletvekili

Sayın Doktor Fatma Memik'te hastanenin faal dahiliyecisi idi. Sırası gelmişken orada büyük emek ve hizmetleri sebkeden bu arkadaşlarımızı huzurunuzda şükranla anmak vicdan borcumdur. Şimdi o felâketi daha iyi canlandırabilmek için bir gün Genel Müfettiş General Alpdoğan'ın vagonuna gitmiştim. Biraz sonra yaveri gelerek kendisine Fransız Figaro, Parisuvar ve Maten gazeteleri muhabirleri Yunanistan'ın Katimerini gazetesi muhabirinin bu felâket şehrini görmek için kendilerini ziyaret edeceklerini söyledi. Vagona alınan bu iki zat Hükümetin izniyle gelmiş olduklarını söylediler ve kendilerine birinin rehberlik etmesi ricasında bulundular. Sayın General bana dönerek siz burasını iyi tanırmısınız lûtfen bu ecnebi gazetecilere refakat etmeniz muvafık olur diyerek onlara da bu zat buranın mebusudur birlikte dolaşırsınız herşeyi görür ve mufassal malûmat alırsınız dediler.

Bu iki muhabirle çökmüş memleketi gezip dolaştık. Kendilerini tenvir edici izahat verdim, çok memnun oldular. Bu depremde Erzincan'daki on asır evvel inşa edilmiş olan Selçuk âsarı dahi harap olmuştu, bu elim manzaranın bir çok fotoğrafını aldılar, sonra enkaz altında kalmış yaralıları kurtarma mevzuu üzerinde malûmat istediler. Onun için de bu depremden sonra sinirleri kuvvetli olarak sağ kalan ve kahraman müddeiumumi lakabını almış olan zannediyorum ki şimdi Üsküdar Savcısı bulunan İzzet Akçal'dan malûmat istedim. İzzet Akçal bize: Burada, cezaevini inşa eden imralıdan gelmiş mahkûmlardan mürekkep bir ekip vardı, biz bu ekip vasıtasiyle yaralıları toprak altından çıkardık ve memlekette inzibatı temin ettik. Bir de vak'a anlattı; o felâket sabahında geziyordum, bir yerde İstiklâl marşı işittim, bu ses bir evin enkaz altından geliyordu, derhal emir verdim, orasını açtırdım, ortaya Yiğit Okur adında bir çocuk çıktı, sonra anladım ki bu çocuk, enkaz altında kalan yaralı anasına, babasına ve dayısına, enkaz altında kıvranırlarken, korkmayın ben sağım, bana bir şey olmadı, haydi hep beraber İstiklâl Marşı söyliyelim, o bizi kurtaracaktır demiş ve hep birden İstiklâl Marşı söylemeğe başlamışlar. Hakikaten söyledikleri İstiklâl Marşı bu aileyi en zararsız bir surette kurtarmıştır.

Yine İzzet Akçal'ın ifadelerinden, bize gösterdiği bir kasa içinde bir çok para, altın saat, ziynet eşyası, kordonlar, yüzük, bilezik gibi şeyler vardı. Bunları enkaz altından, ölü çıkarılanlardan toplanmış olan bu eşya hep bu mahkûmlar tarafından getirilip teslim edilmişlerdi: Bunları dinliyen ve bu eşyayı gören Fransız muhabir Türk milleti ölmez diye haykırdı. Hakikaten arkadaşlar, bu çok canlı ve hazin iftihar verici bir tablo idi. Bu adamlar bize büyük sabır ve muvaffakiyetler dileyerek ayrıldılar.

Diğer bir gün hastanede yatan bir Erzincanlı bana şöyle anlattı, karım gebe idi. Beşinci çocuğum doğacaktı; ebe, anam, kaynanam, kız kardeşim, dört çocuğum evde idiler. Gece yarısından sonra su lâzım oldu, karşıkı çeşmeye gittim. Elimdeki su kabını çeşmenin ağzına dayadığım zaman elimdeki debbenin

karşı duvara çarptığını, benimde arkasından duvara şiddetle çarpıldığımı duydum; müthiş bir sarsıntı beni yaralamıştı. O vakit aklıma çocuklarım geldi. Döndüm evime girmek istedim duvarlar yıkılmıştı. Bahçe kapısını ittim, kapı devrildi ve içeriye baktım, evim yerinde yoktu. ondan sonra ne olduğunu bilmiyorum Ailemden kimse kalmadı şimdi ben ne olacağım diyordu; bağrıyanık, gözleri yaşlı idi ve sarılı bacağından çok iztirabı vardı. Ben sualine Devlet ve Millet sana yardım edecek, korkma, çok geçmeden yine o aile hayatına kavuşacak ev bark sahibi olacaksın dedim. Bilmiyorum amma maneviyatı üzerinde iyi bir tesir hasıl etmiştir zan ve ümidiyle kederli olarak yanından döndüm.

Arkadaşlar; elimizdeki bütçeyi okuduğum zaman ben de sizler gibi içinde bir şeyler aradım.

154 üncü sayfasında; sermaye, kredi ve tesisler kısmında (0) madde ile: 4126 sayılı kanun gereğince Erzurum ve Erzincan belediyelerine yapılacak ikraz 1946 yılı için Hükümetçe istenilen (0) komisyonca kabul edilmiş olan (0) olmasaydı huzurunuzdaki sözlerimi daha kısaltabilirdim. Bu sıfırların sebebini kıymetli Maliye Bakanımızdan soruyorum. Bu kanunla bu belediyelere tahmil edilen âmme işleri bitirilmiş midir? Bitirilmemişse ne olacaktır?

Sayın üstadım G. Eldeniz 5-6 sene evvel bana okumuşlardı, şimdi hatırlıyorum, şair bu mısralarda şöyle demiş:

Zekâtı yok, zarar etmez, tükenmez, eksilmez;

Olurmu âdeme hülya gibi nısabı ferah.

Mezkûr kanunun Hükümet esbabı mucibe lâyihalarını okuduktan sonra demiştir ki, bu lâyihada ve kanunda Erzincan belediyesine verilmiş olan âmme hizmetlerinin tahakkuk ettirmek imkânı bulunamamıştır.

Şu halde Erzurum ve Erzincan Belediyeleri bu kanunla kendilerine ikraz olunan (3 300 000) lirayı taksitle ödeyecekler midir?

Aziz arkadaşlarım, bu hesaba göre Erzincan belediyesinin taksidi 1946 yılından itibaren her sene 100 000 Erzurum belediyesinin ise 65 000 lira ediyor.

Fakat bu paradan bahsedilen âmme hizmetleri görülmüş müdür? Aziz arkadaşlarım, bunu acı ile söylerim ki, bu para verildikten sonra bunlarla yapılacak evlerin, inşaatın malzemesi nereden gelecektir diye düşünüldü. Çimento İstanbul'dan geliyordu, demir Karabük'ten, kiremit Eskişehir'den. Fabrika o zaman Sivas'ta yoktu. Sonra bunların tesisatı sıhhiyesi, şimdi ismini söylemek istemediğim karaborsadan. Bu evlere o vakit yapılan imar plânı tiplerine nazaran konulan fiyatlar 14 000 lira olduğu halde, maatteessüf işe başlanıp geçen sene bitirildiği vakit 38-40 bin liraya mal olmuştu. Şu halde 40 evin temeli atılmış, 26 ev yapılabilmiştir. 8 tane de karkas evlerden yapılmıştır ki, bunlar da takriben 13'er bin liraya mal edilmiştir. Bendeniz iddia edebilirim ki: matematikman

yarım yarım bir eder, fakat hayat sahasında, iş sahasında böyle iki yarım bir bütün etmiyor. Yarım tedbirle yapılan işler hiçbir vakit iyi netice vermiyor. Sonu hicranla neticeleniyor. Kimsenin şahsına bir şey söylemiyorum. Çünkü bu alıştığımız samimî havayı bozmaktadır. Hiç bir şahsı kasdetmeden söyliyeyim ki, işin önceden tertiplenmemiş olması bu neticeyi doğuruyor.

Şimdi bu 400 bin lirayı Erzincan Belediyesi veremiyecektir. Erzurum Belediye Reisi de şimdi Milletvekili olan sayın Mesut Çankaya arkadaşımızdır, o da tabiî kendileri Erzurum hakkında söylerler. Fakat erzincan bu 400 bin liralık taksitleri veremiyecek vaziyettedir; şu halde Sayın Maliye Bakanımızdan bu tediyenin affı veya müddetin uzatılması için bir ek kanun getirmesini rica edeceğim.

Fakat arkadaşlarım, Erzincan'da Hükümet tarafından yapılmış veya kurulmakta bulunmuş bir takım eserler de vardır.

Her bakanımız gelip gittikçe kendi bakanlıklarıyla alâkalı eksikleri ve ihtiyaçları temine azmetmişlerdir. Meselâ: Sayın Millî Eğitim Bakanı Erkek Sanat Okulunu 205 talebe ile bu sene açmışlardır. Ortaokul inşasına başlatmışlardır. Sayın Tekel Bakanı İnhisarlar binasının temelini attırmışlardır. Ulaştırma Bakanı Posta, Telgraf ve Telefon binasına başlattırmışlardır. Bu olaylardan dolayı kendilerine Erzincanlılar adına teşekkür ederim. Ziraat Bankasının yeri de hazırdır ve şimdi oturduğu yer ahşap bir baraka olmasına ve yangın tehlikesine daima mâruz bulunmasına nazaran onun da önümüzdeki yıl yenişehirdeki binasına başlamak için tedbir alacağını ümit ediyorum.

Arkadaşlar, Erzincan şark ve şimal illerimizle garp vilâyetlerimiz arasındaki güzergâhın ortasında önemli bir merkezdir. Coğrafî mevzii vaziyetinin verdiği ehemmiyetle daima her bakımdan bir özellik taşır. Meselâ: Ankara'dan tutunuz da Kars'a ve serhadde kadar sevkülceyiş bakımından, savunma bakımından iktisadi ve ticari yönden ta serhaddimiz dışına kadar önemli bir uğraktır. Burası Trabzon iskelesinden, Sivas'tan, Erzurum'dan, Elâzığ'dan aynı mesafede hemen müsavi kilometrede bir merkezdir. Halbuki bugün illerimizin bura ile ve buranın şark vilâyetlerimizle kara irtibatı yalnız bir şimendifer yoluna bağlı kalmıştır. Bu güzergâh üzerinde en mühim boğazlardan birisi Sansa boğazıdır. Sansa boğazı işlemezse güzergâh yalnız tirene bağlı kalır.

Çünkü bir tarafı Munzur dağları, diğer tarafı keşiş silsilesi olmak suretiyle muazzam 3600 rakımında dağlar kapamaktadır. Tiren hattı duracak olursa ne nakliyat ve ne de sevkiyat yapabiliriz.

Hulâsa bütün vatanı önemli olaylardan mahrum kalabiliriz.

Maatteessüf, 4-5 sene evveline kadar bu yollar her yıl 50-60 bin lira sarfı ile tamirden ve elden geçirilirdi ve mürüru ubura müsait bir hale konurdu, bunun terkedilmesi neticesinde, değil motorlu vasıta hattâ bugün bir hayvan veya yayan bir insanın geçmesi ile mümkün değildir ve geçememektedir.

70-80 km.lik yol ova da hariç olduğu halde bu manzarayı arzeder. Çünkü Fırat üzerindeki ahşap Sansa köprüsünü coşkun Fırat götürmüş, halkın geçeceği güzergâh üzerindeki tünel heyelândan kapanmıştır. Diğer yollara gelince: menfezler tıkanmıştır. Binaenaleyh bugün geçilmez bir durumdadır.

Kısa bir izah arzedeyim: Tercan'dan gelen Tuzla suyu ile Erzurum'dan gelen Karasu üzerinde bir kötür köprüsü vardır. Bu köprü güzergâhın münakâlesini temin eder; bu ilçenin bucaklariyle irtibatını bu köprü temin eder. Şimendifer köprüsü yapılırken güzergâha verilen istikamet münasebetiyle kötür köprüsünün dört gözünden akan Fırat nehri gözün ikisinin kapanmasından iki gözünden almaktadır. Bu seneki manzara: Köprünün iki ayağı gitimek üzereydi. Derhal malûmat verdim, sayın vali ehemmiyetle nazarı dikkate aldı. Tamir için 4000 lira tahsisat verdi. Fakat bugün dört bin lirayla yapılır, yarın, köprünün iki ayağı gittikten sonra 50-60 bin liraya olur. Fakat şunu ilâve edeyim ki; bayındırlık işlerinin vilâyetimizdeki teknik eleman kadrolarına kâfidir. Oraya göndermek için iş yapar fen memuru bulunmamaktadır. Binaenaleyh, Bayındırlık Bakanından çok rica ediyorum, zaten Erzincan'da bu makanizma iyi işlemiyor, teknik eleman noksan olursa bittabi bozuk bir köprüyü yapmak imkânlarından da mahrum olmaktayız. Bu iş için vilâyet hakikaten hüsnü niyetle çalıştı, fakat elde teknik personel olmadığı için bu ödevi yerine getiremedi.

Sonra arkadaşlarım, geliyorum Çardaklı boğazına. Sivas'ı Erzincan'a bağlıyan Çardaklı boğazı bu yola isabet eder; mükellef amelenin bayındırlık müdürlüğü tarafından her zaman hüsnü istimal edilememesi yüzünden maalesef bu yolda elden çıkmış vaziyettedir. Cenbi derelerden inen taş ve çakıl bu yolu tıkamakta sularda tahribat yapmaktadır. Evvelce üç saatte gidilen yere dokuz saatte gidebildik. Buna da bakılmıyacak olursa pek yakın bir âtide Sivas yolu da kapanacaktır.

Sonra arkadaşlarım, ben Erzincan bayındırlığı için konan sıfır rakamını gördüğüm vakit müteessir olmuştum; fakat diğer bir rakam da görerek memnunluk duydum. Trabzon mendireği için bütçeye para konmuştur. Bunu hakikaten memnuniyetle karşıladım. Buranın hinterlandı çok geniştir. Bu hinterlant daima oynak olan denizde çok kurban vermiştir. Hattâ memleketin iktisadi durumuna tesir yapacak derecede burasının deryası Acem halılariyle ferşedilmiştir. Binaenaleyh bu mendirek işinin ele alınmasını şükranla karşılarım. Ancak bu iskeleyi Erzincan'a rabtedecek yol yoktur. Transit yoliyle Gümüşane'ye kadar gelinir ve ondan sonrası yapılmamıştır. Binaenaleyh bir toprak güzergâh açmakla yol ve şose yapılmış olamaz. Bunları tamamlamak lâzımdır. Şimdiki durum da gayet nazikti; bundan başka Refahiye kazasının trene rabtını temin için Kemah'a bir yol açılmak her bakımdan elzemdir. Adam yok, şu yok, bu yok diye hep bu işler geri kalmıştır. Yani Bayındırlık işlerinin yol ve köprü mekanizması iyi işlememektedir.

Bunun işletilmesini ve arzettiğim Devlet yollarının merkezden tetkik ettirilip süratle ve ilk fırsatta onarılmasını Sayın Bakandan ehemmiyetle rica edeceğim.

Arkadaşlar; Erzincan'da bir de Kızılay pavyonları işi vardır; Hükümetin büyük bir şefkat eseri olarak oradaki bakiyetüssüyufu yani zelzelenin kurbanı olmamış muztarip insanlar kurtarıldıktan sonra yurdun şurasına burasına yerleştirildi ve Kızılay bunları dokuz ay müddetle besledi. Sıhhatli olarak tekrar 1940'da memleketlerine getirildi. Fakat henüz mesken namına bir şey yoktur. Kızılay derhal faaliyete geçti. 90 tane pavyon yaptırdı. 1500'e yakın çadır içerisinde 10 binden fazla insan vardı. Bunun nihayet iki üç bini kendi enkazı ile baraka yaptırıp sığınabilecek kudrette idi. Mütebakisinin herşeyi bitmişti. Canı ve malı gitmişti. Bu doksan pavyon altı dairelikti. Beher daire iki oda ve bir tuvaletli olmak üzere yapılmıştı. Bunlar dört ay zarfında ikmal edildi ve halk kara kışın şiddetinden kurtarılmak suretiyle hayatları ikinci bir defa daha kurtarılmış oldu. Beher daire iki oda ve bir tuvaletten ibaret olduğu için... Hepsini oraya soktular. Fakat ne sıkıntılarla. Beher dairedeki iki oda dar bir koridorla tek kapıdan beherine iki aileyi koymak zarureti hâsıl oldu. Beher ailenin nüfusu vasati beş insan olsa on nüfus iki odaya girmiş olur. Tabii o vakit buna lüzum vardı bunu da takdir etmek lâzım. Aynı zamanda bunların içerisinde şimendifer yolu inşaatı münasebetiyle şuradan buradan gelmiş olan amele ve işçi kısmı da vardı. Onlar da felaketzedelerin içine katılmışlardı; tabii bunlarda bir vatandaştı onları koymamakta olamazdı. Fakat aradan bir iki sene geçince bir takım şikâyet ve başka mevzulara doğru kayışlar gördük. Bir defa içerisinde oturan adam orası kendisinin malı olmadığı için esaslı surette ahşap kısmını yıkmağa ve yakmağa başladılar ve bu defa da pavyonlar harap olmağa başladı. Sonra birbirine bu kadar yakın olmaları dolayısiyle ahlâkî ve içtimai durumlarda mevzuu bahis oldu. Bunları ben sayın Ali Rana Tarhan'a söyledim. Bunları belediyeye terketmeğe muvafakat etti evvelce Erzincan'da meskeni olup ta yıkılmış felâketzede olmuş ve şimdi ev yaptıramıyacak durumda olan muhtaç ailelere temlik edilsin dendi. Bu temlik muamelesini yapmak üzere de mahalli bir komisyon teşkil edildi.

Komisyonun vardığı neticeyi de rakamla arzedeyim; pavyon adedi 90, beher pavyon iki oda bir tuvalet, altı daire olduğuna nazaran 560 daire eder, ikişer odadan 1120 oda, vasati olarak beş nüfustan yekûn 5500-5600 kadar adam konmuş demektir; yalnız bu pavyonlardan birisini cezaevine ki şimdi yenicezaevi yapılıyor, birini de ilkokula, diğer birini de zabıtai belediye ve emniyet işlerine tahsise mecbur oldular. İki sene zarfında durum fenalaşıyor demiştim tahribat ve şikâyetler başlıyor. Bunun üzerine vilâyet ve belediyece teşkil edilen özel bir komisyon vaziyeti şöylece tesbit ediyor; bu pavyonlarda oturan fakir ailenin adedi 850 ediyor. Tevziattaki durumlarına nazaran bırakılacak aile adedi de 550 kadardır. Geriye 300 kalıyor. Bunlar da, demin arzettiğim gibi, bir kısım köy-

lerden veya başka yerlerden çalışmak üzere gelmiş olan vatandaşlardır demektir. bunlar daimî durmayanlardır hatta bir kısmıda gitmişlerdir. Geçen Ağustos'ta orada bulunduğum zaman ancak bunlardan 600 kimse kadar kalmış dediler. Belki de şimdi daha azalmıştır. Bu hal Dahiliye Vekâletimize bildirilmiştir hatta bunlar felâkette orada bulunmuş ve oraya dönmüş bekârlar ve ailelerde olabilir.

Kızılayla temasımızda müstahak olan Erzincanlı ailelere tevziine muvafakatini belediyeye bildirmişti. Bundan başka 50 bin lira da harap yerlerin tamiri için tekrar yardım yaptı. Keyfiyeti İçişleri Bakanlığına bildirdik. Temlik için henüz bir karar alınmadığından bu işler yüzüstü kaldı. Bu babdaki noktai nazarını bildirmesini Sayın Bakanımızdan rica ederiz.

Arkadaşlar; evvelce arzettiğim gibi kanunun verdiği 2 milyon lira ile Erzincan'da âmme hizmetine mahsus yapılan işlerin muhassalasını arzetmiştim.

Şu halde bu işleri elinde teknik personeli ve elemanı bulunmıyan belediyeye bırakmak tabiî olarak hayatı olan bu konularda beceriksizliği ve başarısızlığı yaratıyor, insanlarıda müteellim kılıyor. Çünkü bunun teşekküle müsait ve kifayetli değildir. İşte bundan dolayı neteceler makus çıkmıştır. İşte kanunda okuduğum bir çok vazifeler ve âmme işleri yapıldı mı? Hayır. Meselâ yollar işinin yüzde beşi yapılabilmiş ise kendimizi bahtiyar sayalım hatta bugün belediyenin teknik işleri iptidai elindedir bir fen memurunun plâna göre elektrik; şelaleden yani su cereyanı ile, turbinden getirilecek büyük bir enerji yerine iki tane mazotla işliyen ve daima arızaya mahkûm olan bir tesisattır. Yandığı zaman daima yanınızda bir mum veya lamba bulundurmağa mecbursunuz. Çünkü her zaman karanlıkta kalabilirsin. Sonra yazın azalacak kışın donacak bir dereye konan türbinden yardım alacak işte bugünkü elektrik bu durumdadır. Çünkü evvelki plânda 30 kilometreden Girlavik şelâlesinden getirilmek mukarrerdi ve on bin beygir kuvvetinde bir enerjiden alınacaktı o zamanki fiyatta 200 bin lira idi. Fakat maatecssüf daha fazla para sarfettiğimiz halde ancak şimdiki kilovatı 30 kuruş olan kifayetsiz şey yapılmıştır. Arzettiğim gibi 40 evin temeli atıldı ancak 26 ev yapıldı. Onlar da kiraya verildi. Ötekiler temel halinde duruyor. Fakat Erzincan halkının ihtiyacı 500-600 evdir.

Şimdi burada yapılan muvakat şehre kurulan barakalarda oturulmaktadır ki bunlar hem gayri sihhi ve hem de gayri içtimai ve medenidir. Gayri ahlakî durumda barakalardır. Daima yanmak ve fena vaziyetlere mâruz kalmak durumunda olan barakalardır. Halbuki Hükümet onlara şimdilik oturunuz biz size her halde medeni konforlu yeni bir şehir yapacağız demişti, vadetmişti bu tatlı ümitle oraya gitmişlerdir sığındıkları barakaların üç, dört sene ömrü varken altı yıldır oturuyorlar ve daha da oturacaklardır. İçme suyu işi yapılmış mı? Kanalizasyon işi yapılmış mı? Katiyen bunlara el sürülmemiştir. Para da bitmiştir. Çünkü gerek malzeme gerek işçi pahalılığı böyle devam ederse tabiî bir şey de yapılamaz.

Efendim; jeolojik bakımdan memleketimiz daima yer sarsıntılarına mâruzdur. Hatta bir kaç gün evvel okuduk, Van'da aynı akibete uğramıştır. Demekki mütemadi bir belâ başımız üzerinde gezmektedir. Onun için Hükümet depremden evvel ve sonra alınacak tedbirler, diye bir kanun getirmişti. O kanun 4623 numaralıdır. O vakit geçici komisyon teşkil edilmişti bendeniz de o komisyonun üyesi idim. Bütçe Komisyonun da kıymetli Maliye Bakanımız üyesi idi. Tasarıyı okuduk, ayrıca inceledik, orada Bayındırlık Bakanı da çok emek sarfetmiştir. Fakat kanunda bir noksanlık nazarı dikkatimizi celbetti. Evet şu, bu. Fakat yıkılan yerlerin sahipleri ne olacaktır. Bir teminat lâzımdı, eskiden de geçmişlerimiz var. Bir şey ilâve edelim diye sayın Bakan o zaman hatırlattılar, biz de bu teklife heyecanla iştirak ettik. Teklif ettikleri 4623 numaralı kanunun 26 ncı maddesi idi. Müsaadenizle okuyacağım.

Bu 26 ncı madde kısadır, böyle deniyor: (Birinci derecede yersarsıntısı neticesinde harap olan veya zarar gören bölgelerin süratle inşasını ve kalkınmasını kolaylamak ve ayrıca yurtta dayanıklı, sıhhi fenni ve ucuz mesken yapılmasını sağlamak üzere 3460 sayılı kanun hükümlerine tâbi ve Nafia Vekâletine bağlı bir İktisadi Devlet Teşekkülü kurulur). Şimdi Sayın Bayındırlık Bakanı da buradadır. En son bulduğumuz ilâç ve vasıta bu idi. Bu ne olmuştur. Bu sene zarfında yürütmeye koyacaklar mı? Koymıyacaklar mı? Müsaadeleriyle kendilerine böyle bir sual tevcih edeceğim:

Arkadaşlar, milletimizin temkinli sabrü tahammülü malûmunuzdur. Binaenaleyh, halkın Devlete olan güvenini ve inanışlarını duygularını da hepimiz biliyoruz. Ancak Erzincanlı mustarip hemşehrilerimin harp bitti; şimdi ne olacağız sözlerinin cevabını heyecanla beklemekte olduklarını saklamak olduğu olamaz.

Değerli arkadaşlarım: Bu harp yıllarının çeşitli ıstırabiyle güçlüklerini hep birlikte yaşasaydık, ancak geçen (1914) harbinde düşmanın işgal ve istilâsı beliyesine bu defada zelzele felâketi sebebiyle pek büyük acılara ve fakra uğramış bulunan acıklı Erzincan halkının endişelerini giderip bir ümidi inşirah yolunu ve çarelerini arayıp bulmak için Hükümete söylüyorum: Sayın Bakan Sırrı Day arkadaşımızdan ricam şudur ki, Hükümetin ne düşündüğünü bütçelerinin izahı sırasında inşirah verici beyanlariyle deprem bölgesinin bu elemli halkına açıklasınlar.

S. BATU (Çanakkale)- Sayın arkadaşlar, Cumhuriyetin kurulduğu günden beri memlekette iktisadi kalkınma yolunda büyük çalışmalar olmuştur. Bu çalışma harp yıllarında da durmamış, eldeki imkânlar dahilinde devam etmiştir. Son yıllarda Hükümetin bir endüstri plânı hazırlamakta olduğunu memnuniyetle görüyoruz, öğreniyoruz. Hiç şüphesiz Ziraat, Ulaştırma ve Bayındırlık gibi diğer sahalarda da kalkınma programları hazırlanacaktır. Sayın Maliye Bakanımız da malî ve ekonomik kalkınma mevzuları üzerinde etraflı bir surette durmuşlardır ve

bu mevzular üzerinde bize ümit veren hazırlık çalışmalarından bahsetmişlerdir. Ben Sayın Hükümetten iktisadi kalkınmamızı her tarafından kavrıyacak ve çeşitli sahaları birbirleriyle münasebetleri içinde mütalâa edecek senelere bölünmüş böyle bir plânın gerçekleştirilmesini temenni ettikten sonra bu kalkınmanın temel dâvalarının bir kaçı üzerinde kısaca duracağım.

Bunlardan birisi, kuraklıkla mücadele ve su dâvasıdır. Bir memleketin zenginleşmesi ve refaha kavuşması için yapılacak bir ekonomik kalkınma plânında su dâvasının başa alınması gerektiğine inananlardanım. Yağmur yağınca bolluk, yağmayınca kıtlık olan memleketlerde herşey havaların gidişine bağlıdır. Bu suretle refah seviyesi gibi, bütün ekonomi, kalkınma hatta politika bile iklim şartlarına bağlı demek olur. Anadolunun fakirleşmesi yalnız idare şekli ve yalnız politik tutumlar sebebiyle değildir. Ayni sosyal şartları haiz olan memleketin şarkı ile, ortası, ortası ile güneyi arasındaki ekonomik fark göze çarpmaktadır. Bu, herşeyden evvel yağışlara, suya bağlıdır. Bilhassa Orta Anadolunun fakirleşmesi, susuzluktandır. Bu seneki kuraklığı hepimiz gördük. Bütün memlekette istihsal yer yer yüzde 20-30'dan % 70-80'e kadar düşmüştür. Kuraklıkla birlikte Devlet ödenekleri düşmüş, bir kelime ile halkın alım kabiliyeti düşmüş, ticaret hacmi düşmüş, ekonomik seviye düşmüştür. Her sene mevsim kuraklığı olmaz. Mevsim kuraklığı daha ziyade mevzii olur ve zararları mahduttur. Fakat Anadolu'da bir yıl süren kuraklıklar da olmaktadır. Bu kuraklıklardan mahsul azalır, yerin istihsali düşer, hayvan telefatı artar, verimleri azalır, nadas yapılamaz. (Doğru doğru sesleri) Ve memleket ekonomisi bütün bu sebeplerden dolayı büyük bir sarsıntı geçirir. Böyle bir kuraklık 1928 senesinde olmuş ve o sene normal yıllara nazaran ziraî istihsalâtımız 130 milyon eksilmiş, hayvan telefatını da bu zarara ilâve edersek 200 milyona yakın bir zarar husule gelmiştir. Hattâ o yılda Konya vilâyetimizde hicret başlamış ve bir çok köyler halkı bu vilâyetten başka yere göçmek zorunda kalmıştır.

Sayın arkadaşlarım, bilhassa Orta Anadolu'da öyle bir iklim vardır ki; yıllık bu iklime hiç güven olmuyor. Yağış azlığından meydana gelen bu kuraklıkların hiç şüphesiz arka arkaya bir kaç yıl sürmesi mümkündür. Bu sene de böyle bir tehlike ile yüzyüze geldik. Vakıa bu kuraklıklar o kadar sık olmaz. Fakat Anadolu'da her zaman bilhassa Orta Anadolu'da zaman zaman vukubulan hâdiselerdendir. Nitekim en son bildiğimiz 1871 ile 74'de bir kuraklık olmuş. Bu kuraklık dört beş sene sürmüştür. Bugün bazı ihtiyarlardan işittiğimize göre, Ankara'da olan böyle bir kuraklıkta köylüler bir çok yerlere akın etmek mecburiyetinde kalmıştır. Hattâ bu kuraklıkta köylülerin dörtte birinin öldüğü bir kısmının hicret ettiği ve sığır sayısının beşte bire düştüğü, koyun sayısının 81 000'den 3000'e indiğini Keskin kazasının daha acı olarak 52 000 nüfusundan 20 000'nin telef olduğunu o zamandan kalma belgelerden öğreniyoruz.

Ankara valisi 1290'da İstanbul'a çektiği bir telgrafta aşağı yukarı şöyle diyor:

"Etraftaki şehir ve köylerden her gün 1500-2000 nüfus Ankara'ya dökülüyor. Çocuklar ve kadınlar açlıktan feryad etmekte, sokaklarda düşüp ölmektedirler. Salgın emmareleri görülmeğe başlanmıştır.

Ankara valisi 1290'da böyle yazıyor.

İşte arkadaşlar, Anadolu'da kuraklık bu kadar müthiş olabilir. İklimimizin bu hususiyeti bilhassa Orta Anadolunun neden bu kadar fakir olduğunu gösteriyor.

Vakıa bugün tren hatlarının olması silolarımızın, ofis ambarlarının mevcudiyeti bu felâketleri önliyebilir. Fakat arka arkaya bir kaç yıl sürebilecek kuraklıkları her zaman hesap etmek mecburiyetindeyiz. Ve nihayet bu memleketin hava şartları karşısında istiklâlini, yani iklime karşı bağımsızlığını kazanabilmek mecburiyetindeyiz. Ancak bundan sonradır ki memlekette istikrarlı bir refahtan, verimli bir ekonomiden bahsedebiliriz. Bu, ancak ve herşeyden evvel su dâvasını halletmekle mümkün olabilecektir. Cumhuriyet Hükümetleri bu alanda büyük gayretler sarfetmişlerdir. Bunu ehemmiyetle tebarüz ettirmek her vatandaşın vazifesidir. Fakat dâva henüz tamamiyle halledilmiş değildir. Bu konuya verilen tahsisat çok azdır, yapılacak işlerimiz çok büyüktür. Önümüzdeki sulh yıllarında bu su işinin yeni bir hamle ile ele alınmasını temenni ediyorum. Kanaatıma göre memlekette iktisadi kalkınmanın temeli olan su dâvasına gereken ödenek verilmelidir. Bunu başarabilmek için gerekirse teknik bir ordu meydana getirilmelidir. 5-10 yıl bu memleket her fedakârlığı yapmalıdır. İcabederse bir kaç vekâletin masrafları asgari hadde indirilmeli, her sene 80-100 milyon lira gibi büyük paralar sarfederek su işlerini kökünden halletmeliyiz.

Arkadaşlar, bizim zirai istihsal dâvamız büyük ölçüde bir sulama dâvasıdır. Ve su dâvasını bir iktisadi sıhhatleme ve ucuzluk dâvası olduğunu da unutmamak lâzımdır. Ucuz maliyet çok istihsal demektir. Bunun ilk şartı sulama işini halletmektir. Hattâ bizde ileri ziraat ilk önce su işini halletmekle olacaktır. Ve bu iş yüksek teknik meselesinden bile önce gelir. Bu suretle çok fakir ve iptidai şartlar içinde yaşayan köyleri kalkındırmak, bilhassa dağ köylerini ovaya indirmek, yeni yeni köyler kurmak, mevcutları korumak, günden güne bütün bunları makinalaştırmak ve bu suretle gerçek bir refah devresini yurtta başlatmak lâzımdır.

Sayın arkadaşlarım; su meselesinin önemini bu suretle belirttikten sonra ekonomik kalkınmamız için ayni derecede mühim saydığım diğer bir dâvaya kısaca temas edip sözlerimi bitiriyorum. Ben öteden beri Anadolu'yu düşünürken onun arazi vaziyetini gözönüne getiririm. Haritaya bakarsak vaziyet daha güzel belli olur ve memleket karakter itibariyle iki bölgeye ayrılır, ova ve yayla. Ovanın bütün dâvası hepinizin malûmu olduğu üzere su dâvasıdır. Bu dâva, yaylanın da dâvası ise de daha ziyade yayla ekonomisinin belkemiğini hayvancılık teşkil eder.

Memlekette bütün memleket hayvancılık için dünyanın en ideal yerleridir. Memleketimizde hayvancılığın inkişafı için gereken bütün şartlar mevcuttur. en güzel meralar, bir çok geniş ve bol arazi, iç pazardan başka Suriye, Mısır, Adalar, Yunanistan ve hattâ bazı Avrupa memleketleri gibi büyük pazarlar elimizin altında veya yakınımızdadır. Türkiye ziraatında hayvancılık o kadar mühimdir ki onu bütün zirai varlığımızın yarı ağırlığı sayabiliriz. Binaenaleyh memleketimizin bu hususi vaziyetinden istifade etmek ve ekonomik kalkınma plânımızda bize çok miktarda döviz sağlıyabilecek ve köylümüzü kaldıracak bu hususi imkânı değerlendirmek lâzımdır. Memleketimizde hayvancılığın ananesi mevcuttur. Türkler Dünyanın en güzel atlarını yetiştirmiştir. Türkiye nüfus ve arazi vaziyeti bakımından hayvancılığa en müsait memleketler arasındadır. Türkiye pazar vaziyeti bakımından da, demin arzettiğim gibi, en elverişli durumdadır. Hayvanın nakliyatı da kolaydır. Limanlara kolayca nakledilir. Her yıl bu limanlara ve hudut kapılarına milyonlarca hayvan sevkedebiliriz. Deniz yolu ile nakliyat en ucuz bir nakliye olduğu için komşu memleketlere sevkiyat da çok kolay olur. Hayvancılığa ehemmiyet verdiğimiz takdirde Akdeniz et ve hayvan piyasasına hâkim olabiliriz. Hayvan mahsullerinden bahsetmiyorum. Yılda iki buçuk milyon kilo sütü bundan hariç tutuyorum. Fakat büyük hayvan çiftlikleri kurarak, damızlık ve yem meselelerini hallederek, kredi temin ederek ve hayvancılık için ayrıca bir banka kurarak, fennî mezbahalar kurarak ve ayrıca soğuk hava tertibatı vasıtalar temin ederek bu işi gereği gibi başarabilirsek köylünün ve memleketin kalkınmasında en esaslı bir meseleyi çözmüş olacağız. Normal şartlarla yılda beş milyon artışla hayvan mevcudumuz beş on yılda iki misline çıkabilir ve memleket yalnız canlı hayvan ihracatı ve süt sanayiinden zengin olabilir.

Hulâsa etmek lâzım gelirse ben, çok mühim ve esaslı birkaç dâvayı realize etmekle kalkınabileceğimize ve sayın Maliye Bakanımızın dediği gibi verimli bir ekonomiye varabileceğimize inanıyorum. Biz iktisadımızı sağlam bir temele istinat ettirebilmek için en önde gelen ekonomik meseleleri kısa bir zamanda çözmek mecburiyetindeyiz. Hükümet mekanizmasının bilhassa Tarım Bakanlığının uzun yıllara şâmil bir plânla ve sebatla bu dâvalar üzerinde durması lâzımdır. Ancak ziraatin temel dâvaları çözülmüş bir memlekette esaslı kalkınma mevzuubahis olabilir. Bu itibarla hazırlanan kalkınma plânlarımızda su dâvası beş on yıl içinde halledilebilecek şekilde ve büyük vasıtalarla ele alınmasını ve memlekete kısa zamanda büyük bir servet temin edecek olan, köylünün kalkınmasında en büyük rolü oynayacak olan hayvancılık işinin ön plâna geçirilmesini sayın Hükümetten rica ederek sözlerimi bitiriyorum. (Alkışlar).

R. PEKER (Kütahya)- Sayın arkadaşlarım, ileri ve olgun milletler parlemento çalışmalarında bir bütçe müzakeresi, Devletin yıllık gelir gider cetvelinin incelenmesi veyahut bütçe geliri ile ödenekler arasında denklik işinin sağlanmasın-

dan ibaret değildir belki büsbütün başka, büsbütün üstün önemi haiz olan bir büyük iştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi, yani Ulu Türk Milletinin en yüksek salâhiyetli temsilcisi olan Büyük Heyetiniz uzun yıllardan beri bu esasa çok verimli ve faydalı bir gelenek halinde sarılmış ve Kamutayın her yılki bütçe konuşmaları Türkiye Devletinin iç, dış politikasının, ekonomik durumunun inceden inceye gözden geçirilmesi, tartışılması devamlı ve feyizli bir usul halini almıştır. Bu sayede bütün Mecliste ve nihayet Meclisten millî ufuklara sarî bir halde yurdun umumî durumu belirterek müşterek inanışların doğuşuna hizmet etmiştir.

Bu yıl ki konuşmalarımız da arzettiğim gelişmeye uygun bir samimiyet ve sıcaklık içerisinde sürüp gidiyor. Bu konuşmalar içinde bir muhterem arkadaşı, Hikmet Bayur arkadaşımız diğer milletvekili arkadaşlar gibi düşündüklerini uzun uzadıya inceleyip önümüze serdiği sırada hepimiz sükûnetle ve istifade ile sözlerini dinledik. Fakat sözlerinin bitimine yakın bir noktaya geldiği zaman yanlış yola saparak Devletin umumî durumu üstünde ağır bir tesir yapacak ve Türkiye Devletinin bütün şeref ve iktidarını en büyük salâhiyetle temsil eden Türkiye Büyük Millet Meclisinin itibarını, benim görüş ölçüme göre yaralayacak. (Doğru sesleri) Müsaade buyurunuz arkadaşlar; bir ifade edasiyle sözlerini bitirmiştir.

Muhterem arkadaşlar; bu bütçe konuşmalarında bu kürsüde vazife gören her milletvekili gibi bunlardan biri olan Hikmet Bayur'da kendi iç duygusunun inikâslarına samimî surette tercüman olarak tenkitlerini bu kürsüden belirtti ve bunların belki de bir kısmına bazı arkadaşlarca uyularak, bazı kısımlarına uyulmayarak ve kendisiyle hem fikir olmayarak ve fakat her halde sükûnetle dinlendi tabiîdir ki, vazife sahibi ve mesuliyet yükü altında bulunan Hükümet de bütün arkadaşların konuşmalarını sonunda kendisine ait mesuliyetin çizgisi içinde açıklıkla cevaplamak vazifesini yapmaktan kaçınmayacaktır ve hatta söylenen fikirlerden bir kısmını belkide kabul edecektir. Bu cevaplar üzerine müşterek inanımızın belirip belirmediği de bildiğiniz gibi arkadaşların serbest oyları ile belli olacaktır.

Ben, bu noktayı açıkladıktan sonra bilhassa içinde bulunduğumuz ve son bir kaç aylık olayların umumî havasından sirayet etmiş olan fikirlerin bazı arkadaşlarda da yanlış hüküm ve kanaat verdiği noktasında duracağım. Bu Devletin bakasının en baş ve en son mesnedi olan Büyük Millet Meclisinin kıymet ve itibarına nakise verecek bir takım hava sızıntıları bizim bulunduğumuz muhitlerde de maalesef az çok tesirini göstermiştir.

Ben, kendisi kadar bu Mecliste ve bu kürsüde vazife sahibi bulunan bir adam sıfatı ile Hikmet Bayur arkadaşımızın dünkü konuşmasının sonundaki -benim ölçümle çok şayanı teessüf olan- ve dışardaki zararlı havanın esişine benzeyen zarar verici fikirlerini düzeltmek üzere söz aldım.

H. BAYUR (Manisa) - Tavzih edin, hangi sözlerim?

R. PEKER (Devamla) - Elbette tavzih edeceğim, düşündüğüm bir şeyi tavzih etmeden bu kürsüden indiğimi gördünüz mü?

H. BAYUR (Manisa) - Boyuna söylüyorsun...

R. PEKER (Devamla) - Boyuna diye ifade edip sözümün tarzını bir ifade şeklinde çürütmeğe hakkınız yoktur.

BAŞKAN - Müsaade ediniz sıranız gelince siz de söylersiniz.

R. PEKER (Devamla) - Arkadaşlar, bir uzvu olmakla müftehir olduğumuz Türkiye Büyük Millet Meclisinin hüviyeti tarize uğradığı zaman duygulu olmağa mecburuz. Bunun gibi şerefimizi şerefine bağladığımız Partinin haysiyeti üstünde de hür ve şerefli adamlar gibi ilgili olmak vazifemizdir. Bu duygular yurdun hayrı için daima gözönünde tutmak lâzımgelen başlıca unsurdur. (Bravo sesleri, alkışlar)

Arkadaşlar, başka bir münasebetle huzurunuza geldiğim zaman arzetmiştim, gazete sutunu ve Meclisin kürsüsü yan yana yükselen iki şerefli hürriyet abidesidir. Bu iki mefhum yan yana müsavi kıymette müsavi bir olgunlukla biri ötekini çiğnemeyerek yürüdüğü zaman bu memleketin ne kadar ağır şartlar altında olunursa olsun az zamanda hedefine varması ve en güç işlerin başarılması sağlanmış olur. Onun için bazı gazete sutunlarına akseden ve düşünceli olgun yurtdaşlarda kaygı uyandıran noktalar vardır, artık bir dereceye kadar olsun açılmış bulunan bu havanın tesiri arkadaşımız lisanında öyle ifadelerle aksettirilmiştir ki, bunun acısını, bugünü yaşayan bizler gibi çocuklarımız bile duyacaklardır.

Bazı gazeteler Türkiye Büyük Millet Meclisinden adını anmayı bile kıskanarak, "Ankara Palasın Meşhur filozof şairimiz, millî şairimiz Tevfik Fikret'in sisli ve karanlık günlerin ruhunda yaşattığı ateşin ifadesi olarak yarattığı mısra Türkiye Büyük Millet Meclisi için kullanılmıştır.

Büyük Millet Meclisi hakkında "kaç nasibe vardır çıkacak pâkü dırahşan" sözü söylenmiştir.

R. KAPLAN (Maraş) - O yazı onların alnı için yazılmıştır.

R. PEKER (Devamla) - Teessüf ettiğim nokta şudur ki, henüz bu havaların tazyik ve tesiri kesafetini kaybetmediği bir devirde, bütçemizin konuşulmasını vesile yaparak Meclisi küçültmek teşebbüsüne iştirak barizdir. Asîl bir murakabe bir eksiği tamamlamak, hatalı bir işi isabetli bir noktaya vardırmak ve ihtiyacımızı ikmal ve ıslah etmek veya yanlış, zararlı görülen hareketleri ortadan kaldırmak teklifleri içine girer. Yoksa arzettiğim Devletin mesnedi, otoritesine çevrilmek istenen zehirli havanın tesirlerini inikâs ettirmek Büyük Meclisin itibarı ile oynamak ne bir tenkittir ve ne de bir murakabedir. Bu büyük bir kusurdur.

Bu görüşün dayandığı noktayı biraz daha açarak arzederim: Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasanın ve İçtüzüğümüzün ihtiva ettiği esaslara göre üç büyük görev altındadır. Bunlardan birincisi, bilirsiniz, ilk iş olarak Devletin Hükümet

organını kurmaktır. Seçim bittikten sonra geliriz, Cumhurbaşkanını seçeriz, Hükümeti kurarız, ya Devlet Başkanının takdim ettiği Hükümete güven oyu vermek suretiyle, ya onu değiştirerek yenisini yapmak suretiyle Devleti kurulmuş ve işler hale getiririz. Eğer Türkiye Büyük Millet Meclisi kanun yolu ile bu Devlet kurma vazifesini yapmazsa kendi hikmeti vücudu ortadan kalkar ve memlekette anarşi cari olur.

İkinci ana vazifemiz kanun yapmaktır. Eski tâbir ile teşri, yeni terim ile yasama ve milletin hak ve ihtiyaçlarını Devlet kuvvetlerinin kefaleti altında işler birhale sokmak için lâzımgelen kanun unsurlarını kurarız. Bu da bizim yasama hakkımızdır.

Ondan başka bu ikisi kadar mühim ve fakat bunlardan ayrılmaz ehemmiyette bir üçüncü ana vazifemiz daha vardır. O da İcrat kuvvetlerinin işlemesini denetleriz. (Murakabe).

Demek ki, Türkiye Büyük Millet Meclisi, millete karşı bu üç büyük vazifenin arasız ve birbirine bağlı olarak işletilmesi görevi altında bulunuyor. Tekrarlıyorum: Kurma, yasama, denetleme vazifeleri. (Türkiye Büyük Millet Meclisinin denetleme ehtiyeti yoktur. Türkiye Büyük Millet Meclisi denetleme vazifesini yapacak kıymette ve kudrette değildir) demek onu millete karşı yapmaya mecbur olduğu ve Devlet varlığının esası olan bir görevi yapmak için esas olan kudret unsurundan mahrum ve meflûç olduğunu söylemektir. Bunu söylemek böyle bir Meclisin var veya yok olduğunu şüphe altına göstermek demektir. Kanunu yaparsınız, Hükümeti kurarsınız, fakat denetleme vazifesini yapamadığınız zaman bu Meclis bir zait uzuv olur.

Bilirsiniz arkadaşlar, Kuvayi Milliye devrinden bugüne kadar kaç esaslı iç buhranı geçirmişsek bunların hemen hepsinde Şeyh Sait vakasının ve saireyi de kasdediyorum, bunların hepsinde Devleti zarar unsurlarının tesiri altında zayıf bırakmak istiyenler hücum hedeflerini seçmişler ve en nihayet bu hücumlarını Türkiye Büyük Millet Meclisinin itibarı üzerinde teksif etmişlerdir. (Bravo, doğru sesleri). Bu geçmiş zamanlarda olduğu gibi bugün de devleti hırpalayacak birinci kesin vasıta onun mesnedi sayılan Büyük Meclisi ehliyetten sakıt bir halde gösterip çokluğu buna inandırmak yolu olarak kullanılıyor. Bir Devleti yıkmak için sistemleşmiş usul bugün budur ve bu usulün geçirmekte olduğumuz buhran devir içinde bizim memlekette tatbikı metodu budur. Yine teessüfle tekrar ederim ki, içimizden bir milletvekili bu havanın esmekte olduğu bir zamanda aynı sistem bu Meclisin kürsüsünde kullanılmaktadır. Hikmet Bayur'un son sözleri Meclisin ehliyeti üzerinde umumî bir şüphe yayacak fikirler neşretmektedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsü masundur. Burada söz söyleyen bir Milletvekili sözlerinden dolayı sorumlu değildir. Fakat bu, kanun ifadesiyle mesuliyet noktasıdır. Bir Devletin müşterek varlığını sarsacak bir hareketin mânevi mesuliyeti ağırdır.

Fakat böyle bir Hükümet ve böyle bir milletin böyle bir dünya gürültüsü içerisinde masuniyetini gözönünde bulunduracak bazı inanış, buluş ve dayanışları vardır ki onlara müşterek bir inanla sarılmak mecburiyeti vardır.

Vazife olarak kürsüden birçok eksiklikleri söylerken inanışta ve dayanışta millî varlığa esas olan noktaya hararetle ve dikkatle sarılmış olmak mecburiyetindeyiz. (Bravo sesleri).

Bir siyasi uzviyet böyle olduğu gibi fizyolojik bir uzviyet de böyledir. Bir vücudu iyileştirmek, sıhhat eksikliklerini tamamlamak için ona acı verecek, sızı verecek ilâçlar, ameliyeler tatbik olunabilir. Fakat onun dimağına ve kalbine, derinliğine nüfuz edecek bir ameliye tatbik olunamaz.

Hayatta her mevcudiyetin dokunulmaz, münakaşa olunmaz hırpalanmaz bir tarafı vardır. Herşey zayıfladığı zaman güvenip dayanacağımız kurul Büyük Meclistir, onun şerefi korunmalıdır. (Doğru sesleri). Bayur arkadaşımızın sözleri, üzerine bilhassa dikkatle durmak istediğim sonsözleri bu safhaya geldiği zaman Kamutayın durumunda umumî bir uğultu havası hâsıl oldu. Bu arzettiğim safha Kamutayın derin hassasiyetini ifade eder ki bu uyanıklığı ben Devletin kuvveti için büyük bir kuvvet sayarım.

Manisa Milletvekilinin işlere ait tenkitleri safhasının da her milletvekili arkadaşın yaptığı gibi kendi vazifesini yaparken ve acı, tatlı bütün fikirlerini ortaya koyarken Büyük Millet Meclisi kendisini sükûnet ve hürmetle dinleme kemalini ve olgunluğunu göstermiştir. Hikmet Bayur arkadaşımız, denet yoktur dedi, veyahut zaiftir dedi. Kelimeler tamamen aklımda değil, fakat arzedeyim ki Büyük Millet Meclisinde çalışma ve denetleme ödevi yapılırken her arkadaş bu vazifesini kendi tecrübe ve tabiatine, kabiliyetine göre başka bir çalışma şekli ile yapar. Esasen yeryüzünün her parlamentosunda mevcut olan üyelerin bilmiyorum, ancak yüzde beş veya onu kürsüye çıkıp söz söyler. Bazı arkadaşlar kürsüde söz söylemekle vazifesini görür. Bazı arkadaşlar kürsüde söz söylemek itiyadında değildir amma gazete sütununa çıktığı zaman vazifeyi başarının en yüksek irtifaına varmış olarak yapar, en keskin bir telkin ifadesiyle muhitine fikirlerini yayar. Birincisinin yaptığını ikincisi o kadar başarı ile yapamaz, ikincisinin yaptığını da birincisi yapamayabilir. Öyle arkadaş vardır ki, kürsüde konuşmaz, yazı da yazmaz, koridorlarda dolaşırken fikirlerini yayar, noktai nazarını arkadaşlarına aşılar. Bunlar kulis çalışmasında bazan daha çok başarı gösterirler memleketin hayrı için söz mevzuu olabilecek işleri kürsüden değil fakat Komisyon çalışmalarında parlak surette gören arkadaşlar çoktur. Bu da milletvekilliği vazifesinin bir nevi ifade tarzıdır. İnsanlar böyledir. Birisi bir hareket tarzının ve diğeri de başka bir tarzın ehli olur.

Müsaadeleriyle kendi görüşüm olarak arzedeyim ki meselâ Hikmet Bayur Milletvekili olarak pekalâ kürsüde söz söylerken, gazete sütununa geçitiği zaman bir acemi gazete yazarı derecesinden yukarı çıkmamıştır. (Alkışlar).

Arkadaşlar; bir noktayı hepimiz müşterek bir vazife olarak bilmeliyiz. Bu kürsüde söz söyleyen her Milletvekili vazife görmek, denetlemek, onu isabetle vermek hususunda kendisinden başka her arkadaşın en az kendisi kadar samimi ve doğru hareket ettiğine inanmak mecburiyetindedir. (Bravo sesleri, alkışlar). Başka türlü bu cemiyet nizamı yaşayamaz. Kısaca söylemek istediğim bazı noktalar daha vardır ki bunlar Kamutaydan ziyade Partinin Büyük Kurultayına ait vazifelerdir. Onlar hakkında Kamutayda fazla söz söylemeği, buradaki çalışma israfları fakat konuşulduğu için ben de şunlar üzerinde biraz durmak isterdim. Meselâ arkadaşımız diyorlar ki icra kuvvetinin seçtirdiği meclis Kamutayda denet güvenini yapamayız. Bunu eğer kendisi için söyliyorsa, zannediyorum ki, bu, varid bir şey değildir. Çünkü herhangi bir vazife duygusu icabettirdiği zaman kürsüye çıkıp vazifesini yapmaktadır. Diğer arkadaşlar da, böylece çalışmaktadır.

İcra kuvvetinin seçtirmesi bahsine gelince; arkadaşlar, bunu ifade tarzına göre mefhumu, mânası iyi veya fena gibi gösterilebilir. Fakat hakikat şudur. Türkiyede seçimi icra kuvveti değil Parti Başkanlık Divanı idare etmektedir. Demokratik mefhumlar üzerinde kurulmuş olan devletlerde de, genel seçimler partilerin siyasi rehberliği ile idare edilir.

En olgun, demokratik varlığı nümune gösterilecek herhangi bir Devletin çalışma hayatına bakınız. Onun saylav adaylarını partisinin merkezi gösterir. Bu merkezin başında da lider vardır. Başka türlü müşterek inanda birleşmiş önemli bir çokluk bir partinin parlamento çalışmasında başarı göstermez önemli bir çokluğun, bir partinin çalışmasına çekirdek teşkil edebilmesi amelî imkân bakımından ancak bu sayede mümkün olur. Seçilen meclis kendi liderini, her Devletin kendine göre ufak usül farkları vardır, yeter ki lider oraya seçilerek gelmiş olsun, parti muhtelif memleketlerin arzettiği değişik manzaralara göre ya orada Devlet reisidir, veyahut kabine reisidir. Lider seçim neticesinde iktidar mevkiine gelen ve orada durabilen bir adamdır. Bizim tarzımız tıpkısı tıpkısına falan Devlete benzer değilse bu esasa uygundur. Bunun şekli ve tatbiki bakımından daha iyi olması, tecrübelerimiz ilerledikçe daha, yurt için daha amelî ve daha hayırlı şekillere gidebiliriz. Ben aciz arkadaşınız zannediyorum ki daha evvelki parti büyük kurultayında, Başbakanın, Parti Grubu karşısındaki mesuliyeti dolayısiyle, genel başkan başkan vekilliğini uhdesinde bulundurmasını mahzurlu gördüm ve bu mahzuru uzun uzadıya açıklamıştım. Fakat benim bu mütalâamı dikkatle dinliyen parti çokluğunun vardığı karar karşısında bu konuda israr etmeğe mahal yoktu. Eğer o zihniyetim bu noktaya ilişmeğe devam ederse, bu fikri önümüzde açılacak Parti Büyük Kurultayında aynı vazifeyi yapabilirim.

Arkadaşlar Devlet idaresinde medenî alemin en son vardığı isabetli şekil bütün fikir ve mütalâalar söylendikten sonra çokluk kararına uymaktır. Beşeriyet, büyük bir çokluğun müşterek akidelere inanarak müşterek ve hedeflere varması sistemi olarak bundan başka usul bulamamıştır. Devlet, sistemimiz hakkında daha

iyi şekiller olduğunu her zaman konuşabiliriz. Fakat Parti Tüzüğümüzün bizi bağladığı umumî çizgilerin tesirine daima riayet etmek ve yeni tekliflerimizi kurultaya saklamak şartı ile...

Nihayet arkadaşlar, söylemek istediğim fikirleri arzetmiş bulunuyorum. Şu cümleyi son söz yaparak kürsüyü bırakmak isterim:

İçimizden herhangi birimiz, Meclis dışında, seçim bölgelerimizde ve millî muhitlerde kazanmak istediğimiz şahsî itibar olarak bütün Meclisin umumî itibarından hissemize düşecek parça ile iktifa etmeliyiz. (Bravo sesleri, alkışlar).

R. KAPLAN (Maraş) - Aziz arkadaşlarım; 1946 yılı bütçesinin umumî konuşmasını yaparken ne ben de bir nokta üzerinde durmak, düşündüklerimi arzetmek istedim.

Arkadaşlar, paramız ve malî bağımsızlığımız, hülâsa edersem, mevzuum bu olacaktır.

Arkadaşlar, son zamanlarda mütemadiyen emisyon emisyon, diye bu kelimenin üzerinde durulması, beni bu konuşda konuşmaya çağıran içimden feveran eden şu his olmuştur. Bu kelime tekrar edile edile acaba Devletin yapıcılık vasfına zaaf gelir mi? Bence bütün Türk vatandaşlarımızın her ferdinin benim kadar kıskançlıkla üzerinde durduğu, memlekette iş yapmak, kalkınma ve imarın ancak mümkün olması paramızın varlığına ve kıymetine bağlıdır. Arkadaşlar, fikrimi izah etmek için kendi hayatımdan, dünyaya geldiğim günden bugüne kadar geçirdiğim hayattan bahsederek işe başlayacağım. Ammada yaşlıymışsın da demeyiniz. İstibdat seneleri içinde ömrümün 25 yılını geçirdim. Doğduğum günden 25 yaşına gelinceye kadar yaşadığım bu istibdat devirlerinde aklım ve şuurum yerine gelince, gördüm ki, memlekette yol yoktur. Yahu bu Devlet niçin yol yapmıyor? Aklım bunun üzerinde işlemeğe başladı. Doğduğum yer Toroslar içinde bir kasaba olduğu için ve burası âdeta dağlarla mahsur bir yer bulunduğu için bana iptida yol ihtiyacı kendisini gösteren bir şey oldu. Onun için başım iptida yol mevzuu üzerinde işlemeye başladı. Yaşım biraz daha ilerledi, tahsil için Mısıra gittim. Mısır elimizden çıkmış bir vilâyetti. Amma baktım ki orada bir çok umran işleri, faydalı şeyler yapılmış. Kendi yurdumun içinde bunlardan bir şey göremediğim için sordum, niçin bizde bunlar olmuyor? Efendim, Devlet kendi varidatına sahip değil, kendi parasına kendisi hâkim değil de ondan. Ne var? İşte Düyunu Umumiye diye bir şey var bundan dolayı Devlet kendisi bir şey yapacak olsa, paran yok. Ancak bu işi, şu şu şirketlere imtiyazını verirsen yapabilirsin, deniyordu. İstibdat zamanında bu dert mütemadiyen başımı doldura doldura, zaten istibdat devrinin son senelerinde bu durum o kadar tazyit etmeğe başlamıştı ki o seneleri hatırlıyan arkadaşlar içimizde çoktur, yurtda âdeta - tâbiri mahsusla - etmeği kendinden hizmetçi durumunda kalmışızdır. Devletin ve milletin para getiren hangi işi varsa hepsi ecnebi şirketlerin eline geçmiş ve kendi ekmeğimiz

kendimizden olmak üzere biz âdeta o müesseselerin jandarmalığını bekçiliğini yapmıştık. Sonra arkadaşlar, biliyorsunuz, Meşrutiyet doğdu. Arkadaşlar, ömrümün 12 senesini Meşrutiyet devrinde geçirdim. O devirde mebus olan arkadaşlarımız içimizde vardır, Meşrutiyet idaresinin bütçelerini nasıl tanzim ettiğini o günlerde yetişenler, Mecliste bulunan arkadaşlar bilirler.

Arkadaşlar, Hükümet bütçesini yapamadı, iki sene, üç sene, o kadar tazyik altında idi. Çünkü bütçesine varidat koyacağı ne varsa hepsi merhundu. Düyunu Umumiye gibi belâlar vardı. Bir şey yapmak istese yoktur, bakalım, şu sefaretle, şu şirketle konaşalım, müsaade ederler mi? Meşrutiyette bu yurt bundan kurtulamadı. Esasen para denilen şey arkadaşlar, bir milletin varlığının karşılığı, bir kıymettir. O milletin varlığı varsa, o milletin Devlet namına varlığı varsa paranın karşılığı odur. İstibdatta, Meşrutiyette arkadaşlar yalnız bu yurtta, altın kendisi kıymet olduğu için -Devletin bir kıymeti yoktu, elinde bir şey kalmamıştı, hepsi ecnebi şirketlere geçmişti- altının kendisi kıymet olduğu için altın para tedavül ederdi. İmparatorluk yıkıldı, bildiğimiz felâket, birinci dünya harbininmütarekesiyle bu memleketin başına geldi. Millî Mücadele başladı, Türk Milleti kendi işine kendi elini koydu, Millî Mücadeleyi zaferle neticelendirdi.

Arkadaşlar, size bir tarihî hâtırayı arzetmeme müsaadenizi rica ederim, işte o tarihî hâtıra, paramızın kıymetine, millî bağımsızlığımızın mebdeine bu yurdun içinde taş taş üstüne koymağa başladığımızın ilk âmil olan hâtıradır. O hâtıra da şudur arkadaşlar:

Arkadaşlar, Lozan müzakeresi devam ediyor, hepinizin hatırlayacağı şeylerdir, affınızı rica ederim, malî işler üzerinde, Düyunu Umumiye üzerinde, imtiyazlar üzerinde konuşmalar oluyordu. Başmurahhasımız, bugünkü Devlet Reisimiz, Aziz Şefimiz İnönü, ısrarla kayıtsız, şartsız istiklâli malî üzerinde ısrar ediyordu. Bir gün ısrarına devam ederken İngiltere'nin başmurahhası olan Lord Gürzon der ki; "Muzaffer kumandan, zaferine mağrur kumandan, çok ısrar ediyorsun, bizi âdeta bunalttın, biraz uysal ol da şu müzakereyi bitirelim. Yoksa kendi memleketini sen daha iyi bilirsin, ben de bilirim, yanmış, yıkılmış bir memlekette Hükümet kurdunuz, yarın yapacağınız birçok işler vardır, o vakit bana muhtaç olacaksın, bugün benden zorla aldıklarını o vakit senden birer birer geriye alacağım."

Millî Şef, o vakitki Başmurahhas İnönü ona şu cevabı vermişti:

"Hayır, katiyen gelmiyeceğim size. Malî istiklâli, malî bağımsızlığı tam olarak alacağım ve kendi yağımla kavrularak kendi paramla yurdumu imar edeceğim."

Arkadaşlar, mebde bu oldu. Lozan'da kazandığımız bu malî bağımsızlık bize, Büyük Millet Meclisine bir büyük yol açtı, şehrah açtı. O yoldan bu Meclis çalışmağa başladı. Meğerse o malî bağımsızlık denilen şey, ne feyizli şeymiş, ne verimli şeymiş. O, elimizden alınan nimet ne büyük nimetmiş. Düşünün bir defa

arkadaşlar. Birinci Cihan harbinden nasıl çıktık? İmparatorluk dünyaya karşı malî bakımdan ne durumda idi? Bize neler bıraktı? İşte arkadaşlar bu başlangıçla işe başladık. İmparatorluğun bize bıraktığı dahilî istikrazlara kadar ödedik; bu harap Anadolu'dan aldığımız ve kendi paramızla. Bu kâfi gelmedi, bütün Millî Mücadelenin masrafları vardı, birçok senetler vermiştik, Millî Mücadeleyi devam ettirebilmek için. O borçları da ödedik. Ondan sonra, bu borçları ödedikten sonra, memlekette iş devri başladı, iş yapma devri başladı. İş yapma devrinde arkadaşlar memleket kimden istikraz yaptı da bu işleri başardı?

Düyunu Umumiye müzakereleri hergün günü gününe yolunda devam etti. Bugüne gelinceye kadar tahakkuk etmiş olan ne varsa ödemekten geri kalmadık. Amma birçoklarının mükerrer olduğu da müzakereler sırasında meydana çıktı.

Arkadaşlar, bu başarmamızın hep malî bağımsızlığımızın feyizleri olduğuna hiç kimse tereddüt eder mi?

Arkadaşlar, kendi yaptığımız şimendiferle de kalmadık. Vaktiyle İmparatorluk devrinde, yalnız Meşrutiyette değil, İstibdat devrinden başlıyarak Meşrutiyet devrinde de devam eden imtiyazlı şirketler birer birer satın alındı. Bunlara mukabil hiçbir yerden istikraz yaptık mı?

Arkadaşlar, bir millet kendi varlığına inandıktan sonra kendi parası onun varlığıdır. Arkadaşlar, bu para üzerinde hiç kimsenin, emisyon olur, şu ve bu olur gibi yapacağı propağandalara karşı Türk Milleti çok dikkatli durmalıdır. Her ferdin en çok dikkatle üzerinde duracağı mesele budur arkadaşlar. Şu 20 senedir yapılan işler bu bağımsızlık üzerinde gösterdiğimiz dikkat ve hassasiyetle yapılmıştır. Maliye Bakanımız burada izahat verirken harb yıllarında 900 küsur milyona çıkan bu sene dahi şu kadar milyonu da çekerek şu emisyonun geçen sene 100 milyonunu geri almış, 800 küsur milyona inmiş, bu sene dahi şu kadar milyonu da çekerek bu kadar milyona ineceğini söyledikleri zaman ben titremeğe başladım. 200 milyonunu bankaya veriyoruz. Bankaya vereceğimize, bankaya borçlu kalalım, bu para ile memlekette iş yapalım. Arkadaşlar, bu memleketin varlığı, Devlete ait varlığı yalnız yirmi senede yaptığımız şimendiferler, fabrikaların bir yekûnunu versin Maliye Bakanı, bakalım. Kaç yüz milyon tutacak? Daha dün satınaldığımız ormanların maliyetinin bir yekûnunu versin, bakalım. Bunlar emisyon karşılığıdır. Hangi emisyon efendim, hangi emisyon? Bu nedir ki? Bu kelimedir ki, Türk Milleti İstibdat devrinden bundan dolayı mahvolmuştur. Meşrutiyet devrinde bundan dolayı batmıştır. Düyunu Umumiye ile karar verilmiştir. İmtiyaz olarak başkalarına verilmiştir. Hayır, biz işin başında ve bugünkü Devlet Reisimizin Lozan'da söylediği sözü daima mebde tutacağız. Biz kendi yağımızla kavrulacağız, herşeyi kendi paramızla yapacağız. Bunu yapmak kudretini haiz miyiz, değil miyiz? Bunun cevabı, bu milletin senelerdenberi yaptığıdır ve hepsi gözönündedir. Kaç yüz milyon liralık işler yapılmıştır? Bunların hepsi kendi paramızla yapılmıştır. Binaenaleyh sayın Maliye Vekilimizden çok rica ederim, bu

iş üzerinde bu Devletin şimdiye kadar yapmak kudretini gösterdiği, faydalı olma yolundan alıkoymayacak şekilde bütçeleri üzerinde hassas olsunlar. Rica ederim, kendi paraları az mıdır? Hükümetin milyonlarca karşılığı vardır; bir milyar değil, belki 5-6 milyar liralık Devletin malı vardır. Bunun karşılığıdır. Fazla olarak da bu kadar altın vardır.

Etrafımızdaki devletlerin paralarına bakalım, bizim paramız kadar kıymetli olan hangisinin parası vardır? Arzettiğim gibi, yeni yaptığımız ve ecnebi şirketlerden satınaldığımız şimendiferler, fabrikalar, diğer müesseseler... Bunların heyeti umumiyesinin bir yekûnunu alın, bunların hepsi bu paranın karşılığıdır. Böyle bir para nasıl kıymetsiz olur?

Arkadaşlar, vaktiyle bir Ziraat Bankamız vardı, onun da sermayesinin ne kadar olduğunu biliriz. 20 sene içinde yine bu para ile kurduğumuz bankaları düşününüz; Devletin malî kudret ve kıymetini artırmakta âmil olan bu bankalar dahi bu memlekette böyle bir para emisyonu meselesinin mevzuubahis olamayacağını tesbit edecek mühim varlıklardır. Arkadaşlar, hiçbir vakit Düyunu Umumiye propagandasına kendinizi kaptırmayınız. O propaganda devam etsin amma, Maliye Bakanımız da paramız üzerinde yapacağı kıymetli ve kudretli neşriyatla eski, şeylerle değil, çünkü bir çok nazariyeler vardır ki bugün kıymetini kaybetmiştir. Hâlâ o nazariyeler üzerinde durarak kalem yürütmek zamanı çoktan geçmiştir. Bugünkü kıymetler üzerine neşriyat yapılmasını bilhassa Maliye Bakanımızdan rica edeceğim.

Arkadaşlar sözümü uzatmıyacağım, affınızı söylediği bir nutuktan misâl alıyorum. Tekel Bakanına salâhiyet verdik. Tekel işleri üzerinde bu paramızla çalışmalar yapıyor. İşte önümüzdeki bütçede verdiğimiz sermaye yüz milyondur, amma bize iki yüz milyon veriyor senede. İşte bu kadar faydalı müesseseler paramızın karşılığıdır. Onun için paramız üzerindeki dikkatini bilhassa Maliye Bakanından rica edeceğim.

Arkadaşlar, çünkü bu Devletin, bu milletin yapacağı işler bitmemiştir. Bugün bu Orta Anadoluyu bayındırlığa kavuşturmak için, gerek Akdeniz, gerek Karadeniz sahillerinde yapmak istediğimiz büyük limanlar vardır. Amma liman; kupkuru bir taş çevresi yapıp da bırakmak değildir. Bugünkü muasır zihniyetin istediği her türlü teçhizatla mücehhez limanlar yapmaktadır. Limanı yaptıktan sonra da arkasına bir kara yolu, bir katır yolu, bir araba yolu değil, limana inecek, gerek ithalâtta gerek ihracatta bihakkın iş görecek, vazifeleri karşılayacak şifendiferler yapmaktır. Orta Anadoludan muhtelif limanlara, gerek Karadenize, gerek Akdenize bir an evvel inilmesi lâzımdır. Onun için Bayındırlık Bakanımızdan bir an evvel bu işin programını istiyoruz. Para? Bu parayı Meclisi Âli verecektir. Çünkü bu yurdun yaşaması için bu yirmi sene içerisinde gördük ki yaptığımız işlerle bu yurt imar edildikçe parası da bollaşıyor. O halde bir an evvel imar işlerini ikmal edelim, bu limanları ve şimendiferleri yapmak için bir an evvel geniş bir programla gelmesini Bayındırlık Bakanımızdan rica ederim.

Arkadaşlar sözümü uzatmıyacağım, affınızı dilerim, Sözümü bitirirken, Büyük Meclisin Büyük Türk Milletinin intihabı ile, seçimi ile 25 senedir, şimdi bir çoklarını saydığım işleri yapmakta âmil olan Türkiye Büyük Millet Meclisinin kurulduğu günden bu güne kadar âzası olmakla iftihar duyan bir arkadaşınızım.

Arkadaşlar, 25 senelik hayatı olan şu Meclis, Türk Milletine karşı bütün hesabını vermeye, ben de bir uzvuyum, hazırız arkadaşlar. (Alkışlar). Bu 25 sene içinde arkadaşlar, Türk Milleti namına aldığımız vazifeyi; İstiklâl Harbinde mi yapmadık? Millî Mücadele de mi yapmadık, zafer kazanmada mı yapmadık, zaferi kazandıktan sonra sulhu Devlete, yurda, millete nafi olmasında mı yapmadık? Ondan sonraki seneleri de gözönünden geçirin, arkadaşlar ne seneler geçirdik, o senelerde dahi bu Meclis Türk Milletinin yüksek menfaatlerini her vakit için müdafaa eden, koruyan, onun için çalışan ve onun vekâletini verdiği, bakanlıkların murakabesini yapmaktan acaba hangi gün çekinmiştir? Bu Meclis ki, böyle bir ittiham altında bulunduruluyor, bir arkadaşımız tarafından. Arkadaşlar, bir Meclis ki, tek baştır. Bu memleketten Hanedanı çıkardınız. Meclis, Türkiye Büyük Millet Meclisi Devleti kurandır. Bir arkadaşımın ifade ettiği gibi, evvelâ kendisi seçilir, ondan sonra Devlet reisi seçilir. Bu Meclis böyle zayıf sözlerle ittiham altında bulundurulamaz. Bu Meclisin tarihi vardır, bu Meclisin bütün hayatı müddetince, 25 senelik ömrü müddetince hepimiz günü gününe hesap vermeğe hazırız. (Bravo sesleri).

Bu arkadaşımız bu Meclise dört devredir girmiştir. Madem ki, böyledir, bu Meclise geldiği gün niye çekilmemiş? Bu Meclisin Bakanlığını kabul etti, vekil oldu. Bu Meclisin sefirliğini kabul etti, hariçte vazife gördü. Dört devredir de Meclisin içinde. Bugünkü aklına geldi, bu Meclisin denetleme kuvvetini haiz olmadığı? Nasıl olur? Hem akıllı bir arkadaş. Sonra biz buraya Ankara'ya geldiğimiz zaman kendisini Hariciye Bakanlığı Umuru Siyasiye Müdürlüğünde bulduk. Bu kadar yüksek bir vazifede olupta ondan sonra da arzettiğim gibi sefirlik, vekillik ve mütemadi Meclis âzalığı bilmiyorum 15, 16 senedir de, evet dört devre yaşadıktan sonra "bu Meclis, Meclis değildir" diyor. Kimin adayı? Bakanların adayı. Nasıl olur? Nizamnamesini okumamış mıdır bu Partinin? (Alkışlar. Bravo ve yaşa sesleri).

Dr. A. S. DELİLBAŞI (Kütahya) - Kıymetli arkadaşlar; bendenizden evvel bu kürsüye çıkan iki kiymetli hatip, çok parlak sözlerle ve gayet muvaffak bir tarzda bendenizin dokunmak istediğim meseleyi çok güzel şekilde izah ettiler. Onun için bendenize fazla bir şey kalmadı.

Ancak yüreğimdeki bir ukdeyi çözmek için huzurunuza çıkmış bulunuyorum. İki satırla o ukdeyi çözeceğim.

Muhterem arkadaşlar; hepiniz bilirsiniz ki, tenkit gerek ilim sahasında, gerekse politika sahasında ancak iki tarzda olabilir. Üçüncü bir yol yoktur.

Bunun birisi objektif, diğeri sübjektif tenkit. Yanı buna eskiden enfüsî ve afakî derlerdi. Zannediyorum ki, bendenizin kanaatıma göre her sahada gerek politika sahasında gerekse ilim sahasında afakî tenkit pek makul bir haslettir ve galip gayet de güçtür. Halbuki enfüsi tenkit yapmak için ne büyük bir hatip olmağa ne de büyük bir müdekkik olmağa lüzum vardır. Fakat objektif tenkit yapmak çok güçtür. Tabirimi mâzur görünüz mahalle kahvesinde bile halk takımından zevat tenkit yapabilirler. En kiymetli adamlar hakkında mütalaa yürütebilirler. Bendeniz Bayur arkadaşımı evvelâ çok nazik bir insan çok halûk bir adam ve çok geniş bir ilim sahibi ve çok eski bir siyasi hayata sahip bir insan, tek tabir ile tam vasıflı bir kâmil insan olarak kendilerinin tenkidinin daima böyle olmasını bekledim. Bendeniz de kendilerini kemali dikkatle dinleyenlerden bir tanesiyim. Tenkitlerinde epeyce bu sahadan uzaklaştılar yani afakîlikten enfüsiliğe doğru büyük bir kayma gösterdiler. Delillerinde, iddialarında, müşahedelerinde daha ziyade enfüsiliğe kaydılar. Belki ben aldanıyorum, fakat benim görüşüm bu. Mamafi bu yine kendilerine ait bir iştir. İsterlerse afakî, isterlerse enfüsi tenkit yürütürler. Tenkitte iki yol vardır, politikada ve ilimde. Birisi sert tenkittir ki, karşısındakini yalnız ilzam etmek kasdiyle değil de, birazda incitmek maksadiyle yapılan tenkittir. Diğeri ise ancak karşısındakinin yaptığı işlerdeki eksik tarafları göstermek kasdiyle yapılan yumuşak tenkit. Bu ikinci yol ve tenkit daha çok müessirdir. Hem karşısındakilerin dinleme kabiliyetini artırır ve hem de asıl muhataplar üzerinde müessir olur. Hikmet Bayur arkadaşımı bu noktadan da, kendi şahsî kanaatime göre, biraz başka türlü harekete doğru kaymış görmekteyim.

Arkadaşlarım; insanların her bakımdan, gerek fizyolojik ve gerek ruhiyat bakımından yaratılışları başkadır. Burası bir parlamento teşekkülüdür. Bu teşekkül içerisinde elbette şu veya bu tarzda düşünen adamlar bulunacaktır. Parlamento hayatı demek, muhtelif fikirlerin ortaya atılmasından ve bunların üzerinde tartışılmasından sonra ancak çokluğun iltizam ettiği fikrin hâkim olarak ele alınması demektir. Hepimiz bu vazifeyi elimizden geldiği kadar yapmaktayız. Nitekim kıymetli hatip ve âlim arkadaşım, kemalsahibi arkadaşım Hikmet Bayur da bu vazifesini yapmaktadır. Ancak mademki bu teşekkülün esası bir parlamento teşekkülüdür ve mademki, burada yapılan işler ancak çokluk kararıyle yapılacaktır; o halde -yine şahsi kanaatime istinaden arzediyorum- bendenizce Hikmet Bayur arkadaşımızın, herhangi bir başka arkadaşımın burada şahsi kanaatini samimiyetle ifade ettikten sonra fikir ve kanaati ister çoklukça kabul edilsin, isterse edilmesin o mebus arkadaş teşrii vazifesini ifa etmiş demektir.

Efendim; siz benim gibi düşünmüyorsunuz, siz niçin benim gibi düşünmüyorsunuz? Öteki de niçin siz de benim gibi düşünmüyorsunuz der. Çokluk benim fikrimi kabul etmiyor. Şu halde Tıbdaki bir hâdise meydana geliyor. Tıp hâdisesinden bahsettiğim için muhterem arkadaşların affetlerini rica ederim. Tıpda Daltonizm

diye bir hastalık vardır. Bu hastalar renkleri görmezler veyahut da bazı muayyen renkleri görürler. Şimdi bendeniz çokluğun karşısında siz haksızsınız, benim kanaatimi kabul etmelisiniz dediğim zaman gayet tabiî olarak Ali Süha Delilbaşı'da daltonizm hastalığı vardır, etrafındaki renkleri görmüyor demektir. Bunu başka türlü tefsir etmek kabil değildir. Binaenaleyh arkadaşımız denetlemesini yaptığı zaman yahut ben denetlememi yaptığım zaman ikimiz de murakabe, denetleme vazifemizi tam ve icap ettiği surette ifa etmiş oluyoruz demektir.

Yine kıymetli arkadaşımdan beklemediğim bazı tarzlar görmekteyim. Tabiî kendilerinin çok güzel fikirleri vardır, okumuş insandır, kâmil bir adamdır. Fakat son zamanlarda üç dört kelime üzerinde durmaktadır. Muhatabına şunu diyor: Efendim sen beceriksizsin, efendim sen ehliyetsizsin, efendim sen kabiliyetsizzin efendim sen kıymetsizsin. Kâfi anladık. Bendeniz dört beş senedenberi muayyen zevatın beceriksiz olduklarını anladım. Bunu mütemadiyen tekrardan bir şey çıkmaz. Bilâkis zarar çıkar. Bir defa kendilerinin şahsi kıymetlerine sığdıramam. Sonra karşısındaki muhatabını lâakal gücendirmiş olur. Biz bu Kamutayda, bu aziz kubbenin altında birbirimizi gücendirmek için toplanmadık. Aziz milletin büyük dâvalarını kafamızın, aklımızın yettiği kadar halletmek ve ona güzel, iyi çığırlar açmak için gelmişizdir. O halde birbirimizle kavga etmeğe, gücendirmeğe hakkımız yoktur. Hakkımız olsa bile bundan ne fayda çıkar? Bunu böylece belirttikten sonra iki üç kelime ile sözümü bitirmek istiyorum, vaktinizi almayacağım.

Arkadaşım, denetleme vazifesinin ifa edilmediğinden bahis buyurdular. Bendenizin parlamento hayatım, kendileri kadar eski değildir, bendeniz bu aziz kubbenin altına girdim gireli şahsen ve arkadaşlarım öyle görmekteyiz ki, denetlemeyi, tâbiri mâzur görün, bazan şiddet ve hiddet hududuna vardırarak yapmaktayız; hattâ nezaket marjını geçerek yapmaktayız. Başka türlü denetleme nasıl olur? Bendeniz frenk parlamento âlemini bilmiyorum. Fakat biraz frenkçe bildiğim için frenk parlamento hayatını, müzakerelerini okumaktayım. Okumuş olduğum şeylere istinaden söyleyebilirim ki, garp âlemini görenler de bendenizden pekâlâ, pek râna bilirler ki, garp âleminin herhangi bir parlamentosunda dahi ancak bu kadar şiddetle münakaşa yapılabilir. Bunlar ayrıca birbirlerinin kafasına hokkada atarlarmış. Bizde çok şükür hokkalar yok, olsa belki onu da yapacağız. Binaenaleyh , ben vazifemizi murakabemizi gayet güzel yaptığıma kaniim, kendileri de gayet güzel yapıyorlar. Bendeniz de denetlememi, murakabemi gayet iyi ve millete karşı olan vazifemi gayet güzel yaptığıma kaniim. En az kendileri kadar yaptığıma kaniim.

İ. ARVAS (Van) - O da yapıyor, yapmıyor mu?

Dr. S. DELİLBAŞI (Devamla) - Kendileri de yapıyorlar. Ben de zaten en az kendileri kadar dedim.

Arkadaşlar, şimdi geliyorum asıl mühim dâvaya. Bu teşekkülün en mühim eksiği şudur diyorlar: "Bizi denetlemekle mükellef olduğumuz Hükümet erkânı seçiyor. Bunun mânası açık. Şek ve şüphe yok. Yani demek istiyorlar ki; tabiî bu fıkranın önü ve arkası var, sizi rahatsız etmemek için okumuyorum, önü ve arkasında deniliyor ki; biz denetlemeyi iyi yapamıyoruz, çünkü biz denetliyeceklerimiz tarafından seçilmekteyiz. Hemen arzedeyim arkadaşlar; ben bugünkü Hükümeti ve dünkü Hükümeti derhal tenzih ediyorum. Bugünkü ve dünkü Hükümetler tenkit edildi diye şu veya bu intihapta falan adamın aleyhinde hareket etmek küçüklüğüne düşmekten çok yüksektir. Ben şahsan bu kanaattayım bu bir, ikincisi bendeniz Hükümeti tenkit ediyorum diye veya başka bir arkadaş Hükümetini tenkit etti diye kendisinin ileride milletvekili olmamasından korkuyorsa işte o arkadaş asıl millî vazifenizi ifa etmemişsiniz demektir. Bendeniz ümid etmiyorum ki; içimizde hiç bir arkadaş, Hikmet Bayur'da dâhil olduğu halde böyle bir endişeye düşsün, maruzatım bu kadardır. (Alkışlar).

Y. ABADAN (Eskişehir) - Çok muhterem arkadaşlar, bendeniz de yüksek hassasiyetinizi davet eden dünkü Hikmet Bayur arkadaşımızın asıl mesele diye vazetmiş oldukları son mütalâaları üzerinde objektif mahiyette olarak düşüncelerimi ifade için söz almış bulunuyorum.

Ancak, ondan evvel bütçenin umumî hatları dolayısı ile arkadaşlarımdan Salâhattin Batu'nun temas ettiği bir dâvayı da burada tahlil etmek niyetinde idim. O dâvaya tamamen iştirâk ettiğimi ifade ve bu arada bir temenni ilâve etmek istiyorum ondan sonra asıl meseleye geçeceğim.

Bu temennim de şudur: Kuraklık mıntakasında bazı vatandaşlar için şimdiden dahi açlık tehlikesi maalesef belirmeğe başlamıştır. Bunun için icabeden tedbirin salâhiyetli makamlar tarafından şimdiden derpiş edilmesi temennisini buradan izhar ederek asıl meseleye geliyorum.

Sayın Hikmet Bayur dünkü beyanatında Meclisin denetleme vazifesini ifa etmemesini ve seçim tarzındaki vaziyeti asıl derdiniz, asıl meselemiz olarak vazetmek istediler. Bence bir asıl meselemiz bir asıl dâvamız vardır amma, muhterem Bayur'un vazettiği şekilde değil. Bizim asıl meselemiz, asıl dâvamız bugünkü şartlar içinde de herşeyden evvel aziz olan millî varlığımızın korunması, millî hürriyet ve demokrasimizin korunması, millî hürriyet ve demokrasimizin normal şartlar içinde inkişafını sağlayacak tedbirler üzerinde hassa bulunmamızdır.

İşi bu cepheden bu şekilde vazedince böyle bir inkişafın teminatı, olsa olsa ancak milleti hakikaten temsil ettiğine asla şüphe caiz olmayan Büyük Millet Meclisinin itibarının, haysiyet ve şerefinin her türlü tecavüzden korunmasında aranmalıdır. Sayın Hikmet Bayur'un temas etmiş olduğu iki noktadan biri; Meclisin denetleme işini yapmaması düşüncesi, Büyük Millet Meclisinin fonksiyonu yapmadığı iddiasını ihtiva etmektedir. İkincisi; tabii şahsi kanaati olarak, seçim

usulünde şu veya bu metodun eksikliğine ve yanlışlığına temas etmesi suretiyle bugün hepinizin topluluğundan kurulan şerefli Büyük Millet Meclisinin meşruiyetini ve temsil salâhiyetini yine bu kürsüden münaşakaya kadar işi ileri götürmüş bulunuyor. Eğer mesele bu şekilde ele alınacak olursa sayın Recep Peker'in pekâlâ belirttiği gibi birkaç bozguncunun memlekette uyandırmak istediği birhava içerisinde meseleyi lâyık olduğu ciddiyetle mütalâa ettiğimiz zaman, Büyük Millet Meclisi kürsüsünde kendi varlık ve meşruiyetimizin münakaşasını yapmak gibi bir vaziyete düşeriz. (Çok doğru sesleri). Böyle bir gaflete asla düşmeyeceğimiz muhakkaktır.

Sayın arkadaşlar; halk idaresinin en esaslı bir kaidesi olarak teessüs etmiş olan şey bütçe kontrolünün millî denetleme için en esaslı, en emin bir vasıta olmasıdır. Bu bütçe kontrolü dolayısiyle muhterem Bayur, hattâ kendilerinin de saygısız olduğunu kabul ve ifade ettikleri en ağır ifadelerle, istediği bir hürriyet havası içinde belki istediğinden fazla hür -çünkü kendileri bazı kelimeleri saygısızlık olacağını bizzat kabul ettiler- bir hava içinde mütalâa etmiş oluyorlar. Burada, yine sayın Recep Peker'in ifade ettiği gibi, bunları hepimiz iştirak ederek veya etmiyerek, fakat asla ihlâl etmeden dinlemiş ve tabiî cevaplarını ilgili bakanların vermesine intizaren kafamızın içinde derlemiş bulunuyoruz. Fakat asıl temas ettikleri denetleme eksikliği ve seçim usullerinde değişiklik konularına gelince; bu sözler maalesef benim demin tahlil ve işaret etmek istediğim mânaları taşımağa gayet müsaittir. Beyanatının bu mânaları taşımağa müsait olduğundan Hikmet Bayur gibi, profesör -kendisine karşı şahsi hürmetimin ölçüsüz olduğunu tekrara yine huzurunuzda mecburiyet duyuyorum- Hükümetimizin ve Devletimizin hayatında mühim roller ifa etmiş ve hizmetler görmüş olan bir arkadaşımızın tegafül etmiş olacağını asla tasavvur ve kabul etmem.

İşte arkadaşlar; bu mülâhazalarla bendeniz burada temas edilen bu düşünce ve mânaların herhalde Meclisimiz kürsüsünde iştirak edilecek bir mütalâa olmadığı hakkındaki kanaatimi açıkça beyan etmek için huzurunuzda söz almış bulunuyorum.

Arkadaşlar; bu vesile ile bendeniz şahsi bir tahassüsümü bu mevzuu pekâlâ ilgilendirdiği için huzurunuzda ifade etmek istiyorum. Beni mazur görünüz.

Yakın zamanda Eskişehirli Milletvekili arkadaşlarımızla ve bölgemiz Parti Müfettişi ile birlikte Eskişehir Parti İlçe Kongresi dolayısiyle övünçle şahit olduğumuz bir tezahürü söylemek istiyorum. Bu suretle Partili arkadaşlarımızın bize vermiş olduğu bir emaneti de tam yerinde huzurunuza ulaştırmış olacağıma kaniim.

Arkadaşlar, aşağı yukarı bir hafta önce Eskişehir İlçe kongresinde bulunuyorduk. Yazılı dileklerden birinin muhtevası aynen şu idi: Millî birliğimizin sembolü, Büyük Millet Meclisinin itibarını kıracak mahiyetteki bozguncu neşriyatın

kanunî tedbirlerle önlenmesi. (Bravo sesleri, alkışlar). Biz bu dileği millî birliğimizin sembolü olan Büyük Millet Meclisine karşı izhar edilen bu hassasiyeti sadece, henüz dünya durumunun nezaketini kaybetmemiş olması karşısında demin arzettiğim gibi millî varlığımıza taallûk eden bir hassasiyet olarak övünçle ve gözlerimiz yaşararak dinledik. Şimdide huzurunuzda aynı hislerle arzediyorum.

Şimdi sayın Hikmet Bayur'un dünkü, pek açık ifade edilemeyen temennileri arasında kaza teşkilâtına, yahut mahallî parti teşkilâtına milletvekili adayı gösterme salâhiyetinin verilmesinin doğru olacağını söylediğimi hatırlıyorum.

Aday gösterme salâhiyetinin, yetkisinin kendisine verilmesini istedikleri parti teşkilâtının hissiyatı budur. O hissiyat; Büyük Millet Meclisinin itibarının her türlü halelden masun kalması üzerinde toplanır.

Arkadaşlar, maruzatımı uzatarak sizi daha fazla yormamak için ben de sözlerimi son bir cümle ile bitirmek istiyorum.

Devletimizin, bugünkü ve yarınki varlığımızın temeli olan kutsal müesseselerin itibarını sarsacak her hareket, her söz iyi niyetle barışamaz ve uyuşamaz. İyi niyetle olsa dahi bu türlü sözler Hikmet Bayur formasyonunda bir milletvekilini mânevi mesuliyetten kurtaramaz.

Bunu ifade ederken, milleti korumaktan ibaret olan esas vazifesine bağlı ve yalnız milletin yüksek menfaatleriyle duygulu bir milletvekili sıfatiyle, samimi ve milletin takdirini kazanan bir mütalâa ileri sürdüğüme de asla şüphem yoktur. (Bravo sesleri, alkışlar).

İ. ARVAS (Van) - Muhterem arkadaşlar, bendeniz ötedenberi takibettiğim ve bugün hepinizi alâkadar gördüğüm hayat pahalılığından bahsedeceğim. Bu mevzu hakikaten gitgide fukara halkımız için bir felâket şeklini almıştır. Bilhassa sabit gelirliler, mütekait, dul ve yetimler ve küçük memurlar, müstahdemler ve alelûmum şehirli ve köylü fukara halkımız üzerinde büyük bir tesir icra etmektedir. Meselâ beş nüfuslu bir aile 70 lira ile şehirlerde nasıl geçinebilir? Siz hesap buyurunuz. Hele iki çocuğu da mektepte okuyorsa.

Binaenaleyh ucuzluğa bir başlangıç olmak üzere bendeniz Devlet mallarından ve mamûllerinden ve Tekel mallarından % 30 nispetinde bir tenzilât yapılmasını isterdim.

Harpten evvel 33 kuruşa alınan basma bugün 151 kuruş, şeker 28 kuruş iken bugün 185 kuruştur. Basma % 500, şeker % 650 zam görmüştür.

Muhterem Hükümetimizden bilhassa rica ediyorum; ilk adımda bugün % 500 ve daha yukarı olan mamullerden hiç olmazsa Devlet ve Tekel mallarında % 30 nisbetinde bir ucuzluk yapsın ve bu suretle bu işte önderlik etsinler. Bu % 30 nis-

petinde yapılacak tenzilâtın açığını ordu, mektep ve müesseselerin piyasadan alacağı erzak ve hayvanat yeminden ve giyecek bedeli mübayaasından kazanılacak meblâğ ile telâfi edilebilir. Diğer taraftan Hükümetin yapacağı bu ucuzluk bütün yiyecek ve giyecek eşyalarda da mühim tesir gösterecektir. Bunun üzerinde bir tecrübe yapalım. İyi bir netice vereceğine benim % 100 kanaatım vardır. Gelecek sene bu hususta kuvvetli bir adım daha atmış oluruz. Ve bu suretle tedricen hayat pahalılığını ortadan kaldırmış bulunuruz.

Bendenizin, gerek Sayın Hükümetten gerek Meclisi Âliden istirhamım budur. Bunu ehemmiyetle nazarı itibara almasını ayrıca Bütçe Komisyonundan rica edeceğim.

Geçen sene 1945 bütçesi konuşulurken Van halkının Cumhurbaşkanlığına, Başbakanlığa ve Millî Eğitim Bakanlığına vuku bulan müracaatları ve bize verdikleri malûmat üzerine Sayın Bakanla hususi surette yaptığımız temaslarda 1946 bütçesine Van'da bir lise binası inşaat masrafının konulacağını kuvvetle vadetmişlerdi ve biz de bu vadi aynen vilâyet halkımıza bildirerek müjdelemiştik. Şimdi bütçeyi tetkik ettiğim zaman bu vaaddan bir eser görülmüyor. Her halde bu işte bir zuhul olsa gerektir. Bu seferki yer sarsıntısı dolayısiyle maalesef Van'da mevcut orta okulun da yıkıldığını haber aldık. Binaenaleyh Sayın Bakanın vaadi mucibince hem orta hem liseyi ihtiva edecek bir bina inşaat tahsisatının behemehal bütçeye konmasını teklif ediyorum.

Hikmet Bayur arkadaşımız, bugünkü tarzı intihabı beğenmediklerini söylediler. Müsaade buyurursanız bir kelime ile ona cevap vereceğim. Kendisi dört devreden beri bu tarzı intihapla mebus bulunuyorlar. Beğenmiyorlarsa niçin takabbül etti mademki kanaatı böyledir, niçin kaldı. Bunu da kendisinden soruyorum.

Mesken buhranına dokunmadan geçemiyeceğim. Maalesef ev sahipleri çok mağdur bir vaziyettedir. Bir ev sahibi 500 lira vererek kendi evine girmiştir. Bilmem ne dereceye kadar doğrudur. Hele mağazaların vaziyeti büsbütün kötüdür. Buna da bir çare bulalım bunun da vakti gelmiş ve geçmiştir. Bendenizin mâruzatım bu kadardır.

H. BAYUR (Manisa) - Her şeyden önce Recep Peker, Tevfik Fikret'in şiirine temas buyurdular. "Kaç nasiye vardır filân..." Ben bunların münasebetini anlıyamadım, bunlara dair bir şey söylemedim. Ben ortaya umumî fikir attım. Dolayısiyle yine bunu işaret ederek geçeceğim.

Denetleme vazifesi görülmüyor dediğim vakit son yıllardan bahsettim. Son yıllarda işlerin iyi gittiğini iddia eden bir kimse var mı? Yine son yıllarda (Anlamıyoruz sesleri, gürültüler). Son yıllarda işlerin iyi gittiğini içinizde iddia eden var mı? Her neyi değiştirmek lâzımsa değiştirmeli, fakat bugünkü durumu düzeltmeli. Bu düzelmedikten sonra ne söylesek mânası yoktur. İşleri daha iyi yapalım,

düzeltelim diyorum. İyi gitmeyen işlere göz yummakla hallolunur mu? Bilâkis düzeltmek için üzerine basmak, oraya gitmek lâzımdır. İyiliğe çalışan; bir durumun düzelmesini isteyendir, ona ses çıkarmayan değildir. Veyahut bu söyliyene kızan değildir. (Kim kızıyor? sesleri). Bu Devlete zarar benim sözlerimden gelmez, ama işlerin düzelmemesinden gelir ve düzelmiyor. Amma parti ve seçim işleri hakkında bazı mütalâalar söyledim, beğenilir, beğenilmez. Ben kendi fikrimi söylüyorum.

Şunu iyice belirteyim ki, burada konuşurken, gazetede yazarken. Beğenilmek gayesini gütmekte değilim; beğenilmemekten de korkmakta değilim. Vicdanımın emirlerini ifa ediyorum. Neyi faydalı ve doğru buluyorsam onu söylüyorum ve söyleyeceğim. Herkes kendi vicdanına göre hüküm verir. Sözlerimin esası budur.

Şimdi bazı arkadaşlar bana, hücum ederken mi diyeyim, tenkit ederken mi diyeyim, çok teveccühkâr kelimeler kullandılar.

Mukabil nezaket olmak üzere o teveccühkâr kelime kullanan arkadaşlara ben de teşekkür etmek isterim.

Şunu da belirteyim ki; bazen konuşurken belki kuvvetli ve bazı kimseleri gücendirecek sözler sarfettimse ve şahsa taallûk ettiği ölçüde onlardan af dilerim. Amma fikirlerimden ve görüşlerimden ne fedakârlık ettim ve ne de edeceğim.

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (İzmir) - Arkadaşlar; sözlerime bir rica ile başlıyacağım.

Dün Hikmet Bayur arkadaşımız bir saat süren nutku esnasında dikkatle dinledik. Mevzular içinde kaldıkça bütün arkadaşlar ne kadar mâna varsa hepsini kavramak için dikkatlerini artırarak dinliyorlardı. Yalnız mevzu dışına çıkan, bütçe ile alâkası olmayan bir sadede geldiği zaman sağdan soldan bir iki ses onu mevzua dâvet etti. Hikmet Bayur bundan sonra da sözlerine devam etti, bir müddet devam ettikten sonra; mademki istemiyorsunuz dedi, ben de iniyorum. Eğer hakikaten böyle ise ve hislerinde samimi ise Reis Beyden ve sizlerden rica ediyorum, Hikmet Bayur'a söz verelim, ben sıramı terke âmadeyim. (Bravo sesleri, alkışlar).

BAŞKAN - Dün söz vermiştim, söylediler. Daha söz istiyorlarsa kürsü açıktır.

H. BAYUR (Manisa) - Yanımda notlarım yoktur. Şimdi hangisini söyledim, hangisini söylemedim, bilmiyorum, daha bir sahife kadar söyleyeceğim sözler vardı. Şimdi hatırlamıyorum, hangisini söyledim, hangisini söylemedim, belki tekrar ederim.

BAŞKAN - Dün söylediklerinizden başka varsa söyleyiniz.

H. BAYUR (Manisa) - Hatırıma gelmiyor, elimde bir sahife vardı, hangisini söyledim, hangisini söylemedim hatırlamıyorum, büyük bir şey eklenecek değildi, fikir aynı idi, fakat bir sahife daha vardı.

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (İzmir) - Kendileri bizzat buyuruyorlar ki, aşağı yukarı mâna itibariyle söyleyeceği sözler söylemiş olduğu sözlerdir. Böyle olunca arkadaşlar, bizim açık vaziyette daima görüşülen bu kürsüde bir manevra gibi...

H. BAYUR (Manisa) - Haşa!

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (Devamla) - Mademki öyledir ben de susuyorum ve iniyorum demek...

H. BAYUR (Manisa) - Haşa!..

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (Devamla) - Ne mânaya gelir? Lugat kitaplarında arar buluruz.

H. BAYUR (Manisa) - Böyle bir şey yapmadım, bir sayfa kadar daha vardı hatırlayamıyorum dedim.

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (Devamla) - Onu da pekalâ söyleyebilirlerdi, hatırlamıyorlarmış, demek ki, hatırlamıyacak kadar bir sayfa imiş. (Gülüşmeler).

Hikmet Bayur haricinde söz almış olan arkadaşlarımız bütçemizin bir çok yerlerine iliştiler, haklı tenkitlerde bulundular. Bu tenkitleri ben ve vekil arkadaşlarım dikkatle dinledik, not aldık. Gelecek sene bunların mümkün olanlarını yaparak huzurunuza, eğer hâdiseler müsaade ederse, daha az kabahatli olarak, daha az kusurlu olarak çıkmaya çalışacağız. (Bravo sesleri).

Şimdi söz Hikmet Beyin söylediklerine geliyor.

Hakikaten benim ve belki içinizden bazı arkadaşlarımın veya bir çok arkadaşlarımın hiç beklemediği bir tarzda birden bire Hükümetin iyi icraatına dair ilk defa Hikmet Bayur ağzından sözler çıkmağa başladı. Gördük ki Hikmet Bayur'a göre, dış işlerimiz iyi gitmektedir. Bundan dolayı teşekkür ediyor ve Hükümeti takdir ediyor. Kezalik mektep işlerimizin haylı iyi gitmekte olduğundan bahsile bundan dolayı teşekkür ediyor.

H. BAYUR (Manisa) - İlk öğretim.

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (Devamla) - Mektep dedim. İlk öğretim aşağı yukarı diğer öğretimlerin büyük bir kısmını teşkil ettiği için böyle dedim. İlk öğretim dahi olsa Millî Eğitim Bakanlığının büyük bir cihetini beğeniyor, seviyor demek. Ve tebrik ediyor. İsterlerse geri alabilirler.

H. BAYUR (Manisa) - Sözlerimi geri almam.

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (Devamla) - Su işlerimizin iyi gittiğini ve daha iyi gitmesi arzusunda olduğunu ifade ediyor, onun için kezalik teşekkür ve tebrik ediyorum.

Hikmet Bayur, Toprak mahsulleri vergisinin kalkmış olmasını yerinde bir iş addediyor, Hükümeti tebrik ediyor ve bu işi de teşekkürle karşılıyor.

Kezalik ihracat vergisinin kalkmış olmasından mütevellit memnuniyetini ifade ediyor, bundan dolayı da Hükümeti tebrik ediyor ve teşekkür ediyor.

Hattâ Komisyonun sertçe yaptığı bir tenkit üzerinde, ianeler mevzuu üzerinde bazı hayır işlerinin, bazı millî müesseselerin yapılması için toplanagelen ianelerin yerinde olmadığı mütalâasına rağmen bu fikirlere iştirak etmiyor, hatalar vardır, düzelmelidir diyor. Bunlarda da, yerinde sarfedilmek şartiyle Hikmet Beyin, beğendiği cihetler bulunuyor.

Arkadaşlar, ben bizzat yükü omuzunda taşıyan bir adamım. Bunun için mümkün olduğu kadar büyük dikkatle Hikmet Beyi takip ettim. Yalnız lâflariyle değil, jestleriyle, gözleriyle, mümkün olduğu kadar yakından takip ettim. Hikmet Bey bu cümleleri söylerken derin bir ıstırap içindeydi ve ıstırapları yüzünde çizgi halinde görülüyordu.

H. BAYUR (Manisa) - Hâşâ...

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (Devamla) - Hâşâ diyorlar...

O kadar ki, kendi dili kendi ağzı, kendisine ihanet etti. Bir Vekilin işinden bahsederken ne olur, dedi, şu İktisat Vekâletiyle Ticaret Vekâletinin işleri biraz daha güzel gitse de beni teşekkür etmek külfetinden kurtarsalar, dedi.

Hikmet Bayur arkadaşımızın, uzun, geniş ve tafsilâtlı tenkitlerinden en sivri köşeleri, sert cepheleri alarak mümkün olduğu kadar az zaman içinde karşılamaya çalışacağım.

Hikmet Bayur arkadaşımız bir saatten fazla süren nutkunda bilhassa pahalılığın üstünde durdular. Pahalılık, Hikmet Bayur ardaşımızın bize bildirdiği bir tetkik mahsulü olan rakamlara göre harbe girmiş ve girmemiş bütün Devletlerde...

H. BAYUR (Manisa) - Müstakil, bağımsız memleketlerde...

BAŞBAKAN (Devamla) - Müstakilmiş. Müstakil, harbe girmiş ve girmemiş bütün Devletler.

H. BAYUR (Manisa) - Müstakil, bağımsız Devletler...

BAŞBAKAN (Devamla) - Müstakil harbe girmiş ve girmemiş bütün Devletlerde...

H. BAYUR (Manisa) - Benim söylediğim bir sözü bana atfediyorsun.

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (Devamla) - Söylediklerinizi söylüyorum. Müstakil memleketlerde diyorum. Harbe girmiş veya girmemiş bütünmüstakil memleketlerde -oldu mu?- hiçbirinde...

H. BAYUR (Manisa) - Rakam söyledim.

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (Devamla) - Buraya gelir, tashih edersiniz. Rakama ben de geleceğim. Tashih ettiğiniz zabıtlarda, zabıtların sizde olduğunu söylüyorlar.

H. BAYUR (Manisa) - Tashih etmedim, henüz burada, elimde duruyor.

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (Devamla) - Hulâsa, arkadaşlarım burada seni de dinlediler, beni de.

Müstakil Devletler içinde harbe girmiş veya girmemiş olanların hiç birinde pahalılık vasatisi bizim memleketteki pahalılık vasatisiyle ölçülecek kadar geniş değildir. Memleketler var, 100, 130, olmuş 140 olmuştur, 150 olmuştur, 180 olmuştur. Halbuki, bizde daima Hikmet Bayur arkadaşımızın söylediği sözlere göre, halbuki bizde 100 resmen 340 olmuştur, halbuki, hakikatte 500, 800 belki de 1000'dir.

H. BAYUR (Manisa) - O kadar demedim.

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (Devamla) - Nutkunun her yerinde, her işte o kadar çok hata ediyor ki, kendisi de unutarak farkında değildir, bir yerde ona kadar çıkmıştır. Maamafih aradaki rakam ne olursa olsun büyük uçurum denilecek kadar rakamdır. Müstakil Devletlerde harbe giren ve girmeyen Devletlerin içinde en yüksek pahalılık 100; 180 olmuştur. Halbuki bizde 100; 800 olmuştur. ben arkadaşımızın bu kadar çok hata yapacağına veya kasdi rakamlar söyleyebileceğine inanmıyordum. Behemehal tetkik ettiği kitaplar, risaleler ve makaleler mevcuttur.

Tahmin ediyorum ki, bu rakamları tetkik ederken bir kaç nokta dikkatimden kaçmış ve bu dikkatten kaçan nokta Hikmet Bayur arkadaşımıza Hükümet içinde bulunan âzalara ağzını açıp gözünü yumarak her şeyi söylemek hakkını kendisine vermiştir. Arkadaşlar, Muhakkak ki, bu tetkik ettiği istatistik, altın esası cari olan bir memleketin istatistiğidir.

H. BAYUR (Manisa) - Toprak Ofisin.

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (Devamla) - Söylüyorum, 340...

H. BAYUR (Manisa) - Şöyle dedim.

BAŞKAN - Müsaade buyurun, zatiâliniz söylerken bütün arkadaşlar sizi dinlediler.

H. BAYUR (Manisa) - Sözlerimi değiştiriyorlar.

BAŞKAN - Lûtfen sizi dinledikleri gibi siz de dinleyin.

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (Devamla) - Bizde yalnız ihracı memnun serbest bir halde bulunan ve fakat paramıza fiilen ve hukuken mesnet addetmediğimiz altınlar vardır. Bu altınlar da memleket içinde alınır, satılır. Bu altınların harp başlamadan evvel tanesi, 12-13 lira arasında dolaşırken mütemadiyen fırlayarak harbin son senelerinde 35, 36, 37 liraya kadar çıkmıştır. Eğer esas olarak bu altını alacak olursak bir altın 35, 36 Türk lirası ediyor demektir. 35, 36 Türk lirası ediyor demek, mademki 12 liradan 36 liraya çıkmıştır, laakal üç defa

aşağıya düşmüş demektir. 12 lira olan altın 36 liraya çıkınca bunun 12'den 36'ya varması için üç misli artması lâzımgelir. Eğer biz fiyatlara esas olarak altını ve bu serbest altını alacak olursak altınımız 36 olduğuna göre derhal üç misli, yani bir liralık malın üç liraya satılmasının hiçbir fiyat artması göstermediğini kabul etmemiz lâzımgelir. Eğer harpten sonraki hadiseleri de ilâve edecek olursak ve bunu meselâ iki veya üç misli harp zarureti olarak artmış telâkki edersek, 600, 800, 900'e doğru gitmesi ihtimali yok değildir. Ben bu rakamları size ihticaca salih, katî ve ilmî bir rakam diye söylemiyorum. Hadiseler yalnız bunların altında cereyan etmez. Bunun böyle olabilmesi için Merkez Bankasında tâyin ettiğimiz altın fiyatına altını derhal alabilmek lâzımdır.

Arkadaşlar; arkadaşım bizdeki buğday fiyatını 5 misli olarak gösterdi. Kabul. Bu 5 misli fiyatın üzerine % 12, % 15; % 18 ilâve ederek muharip ve müstakil, gayrimuharip ve müstakil devletlere bir hafta evvel büyükmikyasta satışlar yaptık. Demekki çok pahalı saydığımız fiyatlara, müstakil ve muharip olan müstakil ve muharip olmayan devletlere hububat ve buğday satışları yaptık. Daha bir iki küçük satışı da bunlara ilave edecek olursak satışlarımızın yekûnu 70 bin tona varır. Bu satışlardan buğdayı biz 27 kuruşa aldığımız halde 31 kuruşa arpayı 21 kuruşa aldığımız halde 25 kuruşa sattık ve diğer eşyalardaki satış fiyatlarımız da aşağı yukarı bu fiyatları okşayan fiyatlardır.

Yunanistan on bin ton almış, yedi bin küsur tonu teslim edilmiştir. Üst tarafının da teslim edilmesi için bir rica ve tavsiye ile peşimizden koşmaktadırlar.

35 000 ton hububat ve bakliye İspanya'ya satılmış ve paraları birkaç gün evvel bankaya yatırılmıştır. Biz de vapurlara yüklemekteyiz. Şimdi oturduğumuz yerde buğday beş misli olmuş diyoruz. Evet beş misli olmuştur. Fakat içinde bulunduğumuz şartlar maalesef veya maalmemnuniye bizi bu cihete doğru yuvarlamıştır. Müstakil muharip ve müstakil gayrimuharip hiçbir memlekette bu yok diyoruz. Halbuki meselâ mütemadiyen bizden balık isterler, alırlar ve sevk ederler. Bunların fiyatları bizim memleketimizin fiyatlarından üstün olduğu içindir ki satılır ve gönderilir ve mütemadiyen bizden et ve hayvan ihtiyacı için müracaaatta bulunurlar. Yine mütemadiyen bizden et ihracı, hayvan ihracı için müracaatta bulunurlar. Biz memleketin atiyen büyükbir felâket karşısında gıdasız kalması endişesiyle bunları ya vermeyiz, yahut çok az denecek kadar eksik veririz. Hububatı baştan başa, bakliyatı baştanbaşa, eti baştanbaşa bizden pahalı olan memleketler gözümün önünde dururken bunların hayat vesatisinin bizim hayat vasatisine nazaran hiç bir rakama sığmıyacak nispeterde farklı olduğunu söylemek -öyle tabir ediyorum ki- biraz insaf darlığıdır.

Yine aynı memleketler bize haylı kâr da teklif ederek mütemadiyen bizden şeker almak istediler. Biz zaman zaman vermeğe temayül ederiz, fakat gelecek sene mahsulünün dar olmasından veya fabrikalarımızın tam randımanla çalıştık-

ları için yorgunluktan mütevellit bir arıza vermesinden korktuğumuz için bu teklifleri reddetmekteyiz. Yoksa maliyet fiyatının yüzde 20-30 kâr verecek alıcıları mevuttur. Öbürleri fiilen satılmıştır. Fakat şeker teklifi henüz sallanmaktadır. Vermemenin muvafık olacağını mütalâa ediyoruz.

Yine Hikmet Bayur'a göre, Hükümetin malî ve iktisadî mevzular üzerinde hiç bir plânı yoktur, hiç bir raporu, hiç bir defteri, hiç bir ahenkli işi yoktur.

Ben sanıyorum ki, başladığımız her işi mümkün olduğu kadar ahenk, irtibat, plân dahilinde yapmağa çalışıyoruz. Maliye Bakanı arkadaşımızın izahatı esnasında size vermiş olduğu malûmattan esasen böyle bir kanaatın hepinizde yerleşmiş olduğuna kaniim. Obir bakanlar da sırası geldikçe kendilerine ait olan işleri, kendilerine ait işlerle diğer bakanlıklar arasındaki irtibatlı işleri nasıl gördüklerini ve nasıl çalıştıklarını birer birer anlatacaklardır. Biz bilâkis ahenkli çalışmağa, hep beraber çalışmağa, bilerek çalışmağa, planlı çalışmağa tarafdarız. Bizi bizim olan dille bizi vurmak istiyorlar. Zararı yok. Eğer bunları görmemek kararı önceden verilmişse tabi buna da söylenecek bir şey yoktur. (Bravo sesleri).

Bundan başka arkadaşlar, diğer büyük bir ahenk vardır ki, yıllardanberi bunu gözetiriz ve bugünkü şartlar altında bunu gözetmek imkânları oldukça gözetmekten feragat edemiyoruz. Tabiat memleketimizi çeşit çeşit yaratmıştır. Öyle yerler varki; İzmir havalisi gibi, yine öyle yerler var ki, Adana havalisi gibi oralarda daha az meşakkatle daha büyük menfaat temini daime mümkün olur. Fakat ona mukabil koskoca bir yayla vardır ki, yalnız arpa ve buğdayla geçinir, asırlardanberi nasibi yalın ayak, başı kabak dolaşmaktır.

Biz ötedenberi vergiler tarhedilirken, vergiler kaldırılırken daima bunu, bu hususu göz önünde tuttuğumuz gibi, memleketin muhtelif şartları, iklimleri arasındaki farkı, imkân varsa, aza indirmek gayesini takip ettiğimiz gibi, son buğday fiyatları esnasında da tamamen buna riayetkâr kaldık. Arkadaşım "Bir sabah kalktık, buğdaylara vaziyet edildi, bundan dolayı fiyat ateş pahasına fırladı, ondan sonra beş lira etrafında dolaşan bir fiyata varıldı, buna mukabil şehirli de çiftçinin muhtaç olduğu kumaşı, ayakkabı vesaireyi on misline satmağa başladı" dediler.

Anlaşılıyor ki, benim gibi Hikmet Bayur'un da hafızası çok dar ve kısadır. Hatırlaması icabeder ki, biz o ilk kararı, bir sabah alındığı gibi gösterilen o kararı alırken günlerce aramızda konuştuk haftalarca müzakerelerini yaptık ve nihayet baktık ki, büyük bir buhran ile ve büyük bir açlık ile karşı karşıya kalmış olan bu memleketi kurtarmak için başka çare yoktur. Muayyen bir miktarı çiftçinin elinden ucuz fiyata alalım, bununla Ordumuzu besliyelim, onun haricinde de fiyatlar hususunda çiftçiyi serbest bırakarak mümkün olduğu kadar menfaat temin etmesini sağlıyalım dedik. Hep beraber bu kararı verdik ve hep beraber bu kararı tatbik ettik.

Şimdi içimizden birisi bunun fena olduğunu, vaktiyle kendisinin de bu işi iyi zannettiğini söylerse, kendilerini mazur görür, itirazlarını makul bulurdum. Biz o devirde, müttefiklerimizin 60 000 ton hububat vermelerine rağmen yine açlıkla karşı karşıya kaldık. Bunu bertaraf etmek için sıkı tedbirler aldık. Her tarafta ekmeğin miktarını azalttık ve böylece darlığı geçirdik. Darlık geçti, buhran zail oldu, açlık yok, bolluk var geniş bir mahsul oldu. Sağdan, soldan bir çok arkadaşlarım, artık bu tedbirlere ihtiyaç kalmamıştır, bu teşkilâtı bertaraf edelim, hububatı derhal serbest bırakalım dediler. Ben derhal kendilerine cevap verdim. Şimdi de başka bir istikamette bir Hükümet vazifesi omuzlarımızdadır. Eğer biz istersek, hatta elimizdeki hububatı satmaya doğru götürürsek, hiç şüphe yok ki, buğday on onbeş kuruşa düşecektir. Kendi kendimize düşündük. Dolar fiyatını artırmışız. Yani hariçten gelen eşya fiyatı, bırakın paranın düşmesini, kendiliğinden % 40 artmıştır. Yüzde kırk artmış ve bu şekilde eşyayı pahalıya tedarik etmeye başlayan memleket çiftçilerinin ellerindeki hububatı on, onbeş kuruşa düşürecek olursak evvelâ yabancı birine muamele yapmış gibi oluruz. Saniyen bunu yapmış olmamızdan mütevellit istirabı duymak için seneler geçmiyecektir. Buğdayı on, onbeş kuruşa satan derhal işini bırakıp, İzmir'de Adana'da amelelik etmeyi tercih edecektir. Kendilerinin menfaat hırsını tahrik etmedikçe, işlere atılma mütemadiyen azalır. İşte bunun içindir ki; biz buğdaya yeni bir fiyat tâyin ettik, yüzlerce istasyon tesis ettik ve bu istasyonlara kim buğday getirirse 27 kuruştan parasını alır, dedik.

Bunu derken düşündüğümüz tek şey; yarı aç yarı çıplak olan Anadolu yaylasının, tabiatın mahrum bıraktığı, tabiatın darlıklarla sıkıştırdığı bu yuvanın halkını mümkün olduğu kadar diğer yuvalarımız halkının taliine yaklaştırmak arzusu idi. Yaklaştırdık mı? Benim kanaatimce yaklaştırdık. Çok mu yaklaştırdık? Çok yaklaştırmak için arkadaşlar uzun yıllar geçmesi lâzımgelir. Bu uzun yıllarda hep beraber ahenkli ve tertipli olarak yine bu yüksek yaylanın çocukları ile diğer yerlerdeki çocukları düşünmemiz lâzımdır. Bu farkı daima gözönünde tutarak fabrikalarımızı buna göre kurar ve yine bu farkı gözönünde tutarak arpa, buğday gibi mahsul fiyatlarını tertip edersek, arayerde daima, her işte olduğu gibi, şu ve bu alçak, namuzsuz ve hırsız kimseler çıkabilir. Fakat bunlar adaletin eline teslim edilir, onun haricinde kalan kısım da, bu Büyük Meclisin ötedenberi takibettiği ahengi yavaş yavaş hissetmeğe başlar, memleketle Meclis arasında fark gün geçtikçe zalır ve bir gün; ben birim, dediği zaman çok daha kuvvetli varlık ve bir birlik teşkil eder. (Bravo sesleri, alkışlar).

Yine arkadaşımızın sözlerinin bir tarafında fındık, üzüm, incir ve tütün diye bir dâvayı ortaya attı. Dediler ki; âzami bir fiyat tâyin etmişsiniz. Bu tâyin ettiğiniz âzami fiyattan daha yükseğe satacak adamlar vardır, bunların eline mutlak serbesti verilmiyor. Bunu söyleyen Hikmet Beydir.

H. BAYUR (Manisa) - Ben böyle birşey söylemedim. Dedim ki, geriye doğru iniliyor. Mamafih siz buyurun, ben sonra söylerim.

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (Devamla) - Mamafih yine kendisinden sonra burada konuşan Manisalı arkadaşlar aşağı yukarı aynı mânada biraz daha yumuşak olarak söylediler. Demekki ondan biraz evvel üzüm tehlikesiyle memleketimizin karşı karşıya olduğunu hissettik. Geçen sene üzümlerimizden satamadığımız bir kısmı, üzümcülerimizin ve bağcılarımızın çok mutazarrır olmamaları için ellerinde kalan malları aldık, İnhisar İdaresine teslim ettik. Belki on yıllık ihtiyacı temin edecek kadar ispirto yaptık. Bu ispirtoyu benzinin içine karıştırmak suretiyle kullanabilirsiniz demişlerdi, yaptığımız tecrübeler bize mâkûs netice verdi, tehlike ihtimali olduğu söylendi. Ondan da sarfınazar ettik. Geçen senenin bu hikâyesi Ticaret Bakanının gözü önünde durduğu bir sırada, yeni mahsul başını göstermeye başladı. Hepimizin içinde derin bir korku vardı: Acaba bu mahsulü satamaz mıyız? Bu mahsulü satamazsak yeniden ispirto yapmak imkânı kalmadığına göre, zararın yekûnu nerelere varır? İşte biz bu endişeler, bu tehlikeli ihtimaller içinde yuvarlanırken İngilizler bizim üzümlerimize talip oldular. Uzun bir münakaşadan sonra zannederim 9 numaralı üzümün beher kilosunu 42,5 kuruştan ve 25 bin ton katî olarak aldılar; 19,5 bin ton da opsiyon bizde olmak şartiyle sattık. Yani istersek bu malı teslim etmiyebileceğiz. İlk mukavele yapıldığı günler herkes çok memnun oldu. Ticaret Bakanlığını tebrik etmiyen kalmadı. Fakat piyasadan birdenbire 25 bin ton üzüm kalkınca ve 19 bin tonun da kalkacağı düşünülünce sağda ve solda fiyatlar yükselmeğe başladı. Bir kuruş, iki kuruş, üç kuruş yükselen fiyatlar dolayısiyle acaba üzümü tamamen serbest bırakmak yerinde olmaz mı mütalâası da ortaya çıktı. Biz daha üzümün yarısını satmamıştık. Bu 19 bin tondan sarfınazar edersek; İngilizler de üzüm almaktan sarfınazar ederse İsviçre ve İsveç'e satılacak bir iki bin tonla bu yükü kaldıramayız dedik. Müracaaat eden mebus arkadaşlarıma dedim ki; eğer Manisalı müntehipler ve müstahsiller intiap etmiş oldukları mebuslarına bu 19 buçuk bin tonun obsiyonununuzu kullanarak vermeyiniz derse ben bunu vermem. Sizin sözünüzü tasdik ederim. Yalnız benim aklımın erdiğine göre bu işi yapmak bir felâket tahrik eder, dedim. Arkadaşlarımız aynı mütalâaya iştirak ettiler, birbirimizden ayrıldık. Mümkünse daha yüksek kalitede küçük opsiyon verelim mi, vermiyelim mi meselesini Ticaret Bakanlığına havale ettik. İşte üzüm meselesi bu şekilde tezahür eder.

Arkadaşım ihracat mallarımızın pahalılığından bahsetmişti. Onları ucuzlatmak lüzumundan bahsetmişti. Hariç pazarların temin edilmesinden bahsetmişti. Biz de istiyoruz, biz de yapalım istiyoruz, amma bunlar imkânlar elverdiği kadar, imkânlar elverdikçe yapılabilmektedir. Kanaatımız o dur ki en iyilerini yaptık ve bundan sonra da en iyilerini yapacağız.

Diğer bir nokta da memurlar meselesidir. Bu mevzuda Hikmet Bayur arkadaşım Hükümetten aldığı malı Hükümete satıyor vaziyeti içindedir. Biz bu mevzuda müteaddid defalar söyledik ve dedik ki harp zamanının en büyük ıztıraplarını memurlar camiası çekmiştir. Çünkü tahsili, terbiyesi, vatanperverliği yerinde olan bu adamların bu yükü taşıyacağına kanaatımız vardır ve ilk fırsat elverir vermez bunu tatmine çalışacağız dedik ve arkadaşlarımızın sözlerinden anlaşıldığı gibi ilk fırsat olarak memurlara 40 milyon lira zam yaptık. Bu 40 milyon lirayı fazla mı buluyorlar ki memurların ıztırabından bahdiyorlar ve tekrar edilmiş bir mevzuu burada karıştırmaktan zevk duyuyorlar.

Biz zannediyoruz ki bizim memurlarımız, B. M. Meclisinin ve Hükümetin imkân elverdikçe kendilerine her türlü yardımın yapılacağına kanidirler.

Hikmet Bayur'un en sert müdahalesinden, en sert sözlerinden bir küçük cümlesini tekrar edeceğim. Bu cümle, vaktiyle gazetede yazdığı bir makalenin burada tekrarıdır. Diyor ki, orada, intihap edilecek namzetleri veya hiç değilse yarısını mahalleri tâyin etsin. Bu, bir fikirdir. Yalnız Büyük Mecliste bütçe konuşulurken, Büyük Meclisle alâkası olmayan bir mevzu olarak kaldı. Recep Peker'in söylediği gibi, pekâlâ Partimizin büyük kongresinde, Partimizin âzası sıfatiyle bu mütalâayı ileri sürer, teklifini yapar kabul ettirirse muzaffer olur, kabul ettiremezse diğerleri arasında karışması icabeder.

Şimdi en sert ve en acı ve hakikaten yüreğimden vurulmuş kadar acı duyduğum bir cümlesini tekrar ediyorum. Hepiniz dinlediniz ve muhtelif arkadaşlar da tekrar ettiler, bu kürsüye geldikleri zaman kâfi derecede vazıh olarak söylemediler. Ben vuzuhla söyliyeceğim; bugünkü Milletvekillerini Hükümet intihap ettiği için, bir nevi Hükümetin, emrindedirler. Bu cümleyi söylediler. Bu, bir politika adamı için affedilecek bir hata değildir. (Doğru sesleri). Bunun üst tarafını söyleyebilmem için şimdi arkadaşım eğer arzu ederse, hakikaten benim başıma gelseydi "Bir hata ettim, affımı rica eder" ve kürsüden inerdim. Şimdi kendilerine soruyorum, o sözlerinde israr ediyorlar mı?

H. BAYUR (Manisa) - Ben "Aday gösteriyor" dedim. (Kürsüden sesleri).

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (Devamla) - Şimdi arkadaşlar, bunun iki yolu yoktur. Hükümet aday gösteriyor demek, adaylar Hükümetin emrindedir, memur mesabesindedir demeğe kadar gider. Kendisi demelidir ki "Ben sözlerimi söylerken, böyle bir mânayı düşünmedim, ağzım kendiliğinden oraya gitti, ağzım kafamdaki mânayı aşmıştır". Bunu diyorlar mı?

H. BAYUR (Manisa) - Ben gelip kürsüden söyliyeceğim.

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (Devamla) - Ben de bu sözlerinin neticesine göre sözüme devam edeceğim.

H. BAYUR (Manisa) - Mademki bu iş üzerine geldik tekrar buradan bahsedeyim.

Bir hakikat vardır; aday gösteren heyet içinde Hükümetin reisi de vardır. Bu böyle midir, değil midir? Bu böyledir. Amma halkımız kendisine bu kadar haklar kazandıran bu muazzam teşekküle olan şükranı ve minneti dolayısiyle bu adayları seçiyor. (Gürültüler) Amma adayları kuvvei icraiye gösteriyor. Hükümet bunlar üzerinde müessirdir.

Z. ARKANT (Yozgad) - Siz nasıl geldiniz?

H. BAYUR (Devamla) - Ben buna nasıl hayır derim. İstediğiniz kadar itiraz edin, istediğiniz kadar hayır deyin. Ben bunda bir şey görmüyorum.

H. YALMAN (Ordu) - Hikmet Bayur bunu niçin söylemiş, ne maksatla söylemiştir?..

S. ÖRGEEVREN (Balıkesir) - Müfteri...

H. BAYUR (Devamla) - Cevaplarımı vereyim mi, yoksa sonra mı söyleyeyim? (Ver ver sesleri).

Başbakan konuşurken ben bazı notlar aldım. Bu notlara göre konuşmak istiyordum. Onu anlatayım mı? (Devam sesleri) Nasıl isterseniz...

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU - Söyleyin.

H. BAYUR (Devamla) - Benim beyanatım meydandadır. Herkes okur. Başbakan; mademki beni "arkadaşım" lâfı ile taltif ettiler, ben de mingayri haddin Başbakan arkadaşım deyeyim, Başbakan arkadaşım da okur. Bu görülür. Fakat benim bazı anlaşılmamış, yanlış hatırda kalmış veya yanlış söylenmiş ifadelerim var. Bunları söyleyeceğim. Bir de bir kaç konu var, biraz da onlara dokunacağım.

Altın üzerineki pahalılaşmağı söyledi. Başbakan. Bu neyi ifade eder? Hiç birimiz altın üzerinde alışveriş yapmıyoruz. Kâğıt üzerinde alış veriş yapıyoruz. Altın ne olursa olsun.

Sonra Toprak Ofisin hepinize dağıtılan yayınladığı bir istatistikten bahsettim ve daima müstakil devlet dedim. Müstakil devletten maksadım, yabancı işgali altına girmemiş devlettir. Yunanistan da müstakil bir devlettir fakat istilâ görmüş, bir devlettir.

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (İzmir) - Ya İspanya?

H. BAYUR (Devamla) - İhracat yapmıyoruz dedim. Fakat normal ihracatımızı yapmıyoruz. Cihazlanmış bulunduğumuz ihracatı yapmıyoruz. Bu da doğrudur. Ve buraya gelen, ticaret anlaşması için ismi hatırımda değil, İngiliz heyetinden birisinin ifadesi var. Taymis gazetesinde yazısı vardır. Bunu herkes bilmekte ve görmektedir. Üzüm, incir ve fındık vaziyetini hepimiz görüyoruz. Şimdi gayri tabiî bir ihracat vardır. Yunanistan yok olmuş derecede ezilmiştir. Hububat istiyor nakliyat o kadar güçtür ki İspanya bile bir parça bir şey alıyor.

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (İzmir) - Bir parça mı? 35 bin ton...

H. BAYUR (Devamla) - Bunlar için normaldan fazla fiyat veriliyor, bu bir şey ifade etmez. Ben normal fiyatları söylüyorum. Bunu en salâhiyetli makamlar da ifade ediyor. Suriye'ye et gidiyormuş, bunlar işgâl altında olan yerlerdir. Bunlar kâr değildir, bu gibi malları bizdeki hayat seviyesini düşürmek için kullanmalıyız. Ben demedim ki: Anadolu köylüsünün buğdayını bugünkü şartlarla 10-12 kuruşa alalım. Dedim ki 25-28 kuruşa alınan buğdayın mamûllerini yetmiş kuruşa yemiyelim. Makarnayı yetmiş kuruşa yememeliyiz. Nakliyattan, alımsatımdan, ihtikârdan vesaireden kırpılarak,tanzim edilerek daha çok ucuza düşürülsün dedim. Amma nereden çıktı bu on kuruşa buğday alınsın sözü? Sonra dedim ki, un, bulgur vesaire ucuza satıldığı zaman şehirdeki mallar da ucuza satılırsa o vakit köylü tabiatiyle daha ucuz buğday satar. Benim söylediklerim yanlış anlaşılmış ve yanlış nakledilmiştir.

Hububatın birdenbire fırlaması 1942 yılında oldu. Fırlayış tatil zamanında idi. Biz ondan sonra toplandık. Başbakan da nutkunu söyledi, galiba ilk nutku idi. Orada Başbakan yanlış ve eksik tedbirler yüzünden bu oldu, dedi. Şimdi bu fırlayışı isabetli göstermekteki manayı anlamıyorum. Bunu herkes duydu ve o zamanki zabıtlarda da vardır. Şimdi üzüm vesaire için benim söylediklerim, bazı sözlerle karıştırılmıştır. Bazı Manisa Milletvekilleri Başbakanı görmüşler, bir çok şikâyetlerde bulunmuşlardır. Ben dün bunlar üzerinde bir şey söylemedim, umumî olarak söyledim. Fakat Ticaret bütçesi konuşulurken bunları söyliyeceğim. Dün söylediğim şudur: Biz zaruri olarak İngilizlere satış yapmağa mecburuz. Çünkü o hacimde malı kimse almaz. Başka piyasa da yoktur. Dolayısiyle satmağa mecburuz. Bunu da 42 buçuk kuruşa veriyoruz. Bu fiyatın içinde imalâtçı fiyatı da dahildir. Çünkü üzüm birçok ameliyelerden geçiyor; ambalajlar yapılıyor. Fiyatlar bu şekilde tesbit edilince herkes kârını alıyor, geriye ne kalırsa o da müstahsile veriliyor. Manisa Milletvekillerinden birisi gelsin de bunun aksini söylesin.

Azamî fiyat mefhumu budur. Bundan kazananlar oluyor, ihracatçılar gibi, müstahsil düşünülmüyor. Bu işe hiç kimse teşekkür etmedi. Orada bir kaç kişi vardık. Galiba Feyzullah Uslu ile Bay İsmail bir de ben. Bu konu konuşulurken Ticaret Bakanlığı Odasında, tüccardan ve müstahsillerden mümessiller de vardı. Bizim orada ısrar ettiğimiz: Madem ki müstahsilin üzümü zararına satın alınıyor ve bu satış da onlar için bir mecburiyettir, çünkü İngilizler almazsa kimse o ölçüde almayacak. Bu adamlar zarar edecekler ve varlıklarından kaybedeceklerdir. Bu konuyu Ticaret Bakanlığı bütçesi konuşulurken müfassalan mevzuubahsedeceğim. Binaenaleyh müstahsile başka bakımdan kolaylık gösterin dedik. Bir iki vergi indirmesi yapın, döviz pirimini artırın, bir çare bulun, çünkü hakikaten bunlar zarardadır; dedik. Çünkü üzüm yetiştirmek, buğdayı yetiştirmekten çok daha masraflıdır ve daha güçtür. Sonra bir tarladan, bir bağ daha fazla vergi verir. Üzümü 27

kuruşa satınalıyoruz, üzüm müstahsili buğdayı 35-40 kuruş arasında alıyor. Kolaylık gösterin dedik. Hatta Ticaret Bakanlığından ben ayrılırken gayrimemnun olarak ayrılıyorum dedim. Nere de minnet izharı. Teşekkür edeni, memnuniyet izhar edeni görmedim. Belki tüccarlardan memnun olan olmuştur. Fakat izhar etmemiştir. Belki bu söz onlardan gelmiştir. Müstahsil hiçbir vakit memnun değildir.

Şimdi memura para zammı. Bu, esaslı bir ihtilaf konusudur. Memura para zammının fayda vermesi için ne lâzımdır? Aldığı malı makul fiyatla alması lâzımdır. Köylüden 25-28 kuruşa alınan buğdaydan yapılan un ve makarnayı 70 kuruşa alırsa, bir çok fuzuli para veriyor demektir, yani aldığı paranın % 40'ını fuzuli veriyor demektir. Her şey böyledir.

Benim dünkü demecimde söylemek istediğim gayet sarihtir, 25-27 kuruşa buğdayı alıyorsunuz, öyle yapınız ki, memura ona göre makarna ve un veriniz. Yoksa gayet şişmiş ve kim bilir ne kadar pay girmiş bir şekilde vermeyiniz dedim.

Adaylık meselesine geliyorum. Tekrar ediyorum, bizi aday gösteren icra kuvvetidir. (Hayır, haşa sesleri). Fakat halkın, Partinin büyük geçmişine olan güveni dolayısiyle bizi seçiyor. (Hayır sesleri). İster hayır deyin, ister demeyin, hakikat budur. (Gürültüler, beğenmiyorsan çekil sesleri)

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (İzmir) - Arkadaşlar; görüyorsunuz ki, kendilerinde baştan aşağı yağlanmış bir pehlivan tavrı vardır. Tutulacak hiç bir yeri yoktur. Neresini dolasan bir tarafa kayıyor. Ne yapsan inkâr ediyor. Tüccar zengin edelim diyor, lâzımgelince memuru zengin edelim diyor, çiftçiyi zengin edelim diyor. 45 kuruşa buğday alıyorlarmış. Doğru değildir. Bunların hepsini bir araya getirmenin de imkânı yoktur. Memleket ve onun serveti ve işleyiş tarzları ortadadır. Ben bundan dolayı en ufak bir infial duymuyorum, duymayacağım da. Yalnız arkadaşımdan dürüstlük namına, haysiyet ve şeref namına kürsüye gelip veya olduğu yerden "Meclis Hükümet tarafından intihap edilmiyor" demesini beklerim.

H. BAYUR (Manisa) - Aday gösteriyor. (Reddediyoruz sesleri, gürültüler).

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (Devamla) - Anlaşılıyor ki, israr ediyorlar. Hükümet aday göstermiyor, tüzükte kimin aday göstereceği yazılıdır. Bu adamın ya insafı vardır, açık ve samimî çalışmak arzusundadır, aramızda faydalı olmak niyetindedir. Bundan dolayı memnun olurum. Kalkarlar vaziyeti tavzih ederler. Ben olsam böyle bir vaziyette -isterse onu yapsın- "Belki sözüm kafamdaki manayı geçmiştir, beyanı itiraz ederim" derdim. Bunu yapıyorlar mı, yapmıyorlar mı?...

H. BAYUR (Manisa) - Maksadımı söyledim; daha ne söyleyeceğim.

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (Devamla) - Söyleyecek bir şeyi yokmuş. O halde benim söyleyeceğim var. Böyle bir vaziyete...

S. ÖRGEEVREN (Balıkesir) - Milletin, Meclisin haysiyetine dokundu, söz istiyorum.

BAŞKAN - İsminizi yazdım. Patırdı yok.

BAŞBAKAN Ş. SARACOĞLU (Devamla) - Böyle bir vaziyette bütün arkadaşlarımı dinledikten sonra, ben olsaydım, doğru ve açık olarak kalkar gelir "Mânayı tecavüz ettim, bunu sizin sözlerinizden anlıyorum, vaz geçiyorum" derdim. Eğer bunu demiyorsa, kendi içinden samimî ise, arkadaşlara karşı samimî değilse, doğrudan doğruya yapacak bir şey vardır, şeref vazifesi vardır; o da bizim aramızdan ayrılmaktır. (Doğru, bravo sesleri, alkışlar).

S. ÖRGEEVREN (Balıkesir) - Arkadaşlar; Türk Milletinin yegâne ve hakikî mümessili olan ve onun hükümranlık hakkını kullanan T. B. M. Meclisi âzası arasında çıkmasını Türk Milletinin şüphesiz hiç istemediği ve istemiyeceği bir insanın aramızda bulunmakta olduğu, bu bütçe görüşülmesi sırasında anlaşılmış feci bir hakikattır.

Arkadaşlar; bugünkü sıfatı ile benden ve her birerlerimizden farksız bir durumda olan bu arkadaş açık suallere kaypak cevaplar vererek...

H. BAYUR (Manisa) - Hâşa (Evet sesleri).

BAŞKAN - Müsaade buyurun.

S. ÖZGEEVREN (Devamla) - Henüz mürekkebi kurumamış denecek kadar yeni tabedilmiş ve elinde tashih için bulunan zabıtlarda sarih ifadelerle bizzat kendisinin yalan söylediğini..

H. BAYUR (Manisa) - Hâşa, hâşa..

S. ÖZGEEVREN (Devamla) - Affetsin, bu kelimeyi kullanmağa mecburum:

H. BAYUR (Manisa) - Yalanı asıl siz söylüyorsunuz.

S. ÖZGEEVREN (Devamla) - Şahsi terbiyem bu kelimeyi kullanmağa müsait değildir. Amma, hakikatı başka türlü ifade etmeğe imkân olmadığı için bu kelimeyi kullanıyorum. Burada bu hali de onun ihtiyatan hiç bir vakit içtinap etmemekte olduğu vaziyetini açıktan açığa göstermektedir.

Arkadaşlar; sizi çok yormamak için çok kısa olarak zabıtlardan aynen aldığım şu iki cümlesini okuyacağım:

"Dolayısiyle Hükümeti denetleme cihazı işlemiyor, kusurumuzun büyük kısmı bizlerdedir. Hükümeti denetlemekle mükellef olan cihaz icra kuvveti adayıdır. Hakikat budur..."

H. BAYUR (Manisa) - Adayıdır, hakikat budur.

S. ÖZGEEVREN (Devamla) - "Parti kademelerindeki seçimler dahi doğru yapılmamaktadır." Arkadaşlar; bu cümleleri takip eden fikirler şöyledir: "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümet adaylarından tereküp eder, İcra kuvveti adaylarından terekküp eder".

Arkadaşlar, bu hakikatin ve mevzuatın karşısında yalan kelimesi çirkin olduğu için, aynı mânayı tazammun eden hilâfı hakikatin tam kendisi olduğunu inkâr edebilirler mi? Büyük Millet Meclisi icra kuvvetinin adayları mıdır? Yoksa Cumhuriyet Halk Partisinin nizamnamesinde musarrah olduğu gibi Genel Başkan Vekilinin ve Genel Sekreterin diğer gereklilerle dahi hinihacette istişare edilerek Parti namına adaylığı millete arzedilmiş ve büyük Türk Milleti tarafından seçilmiş insanlar mıdır?

Arkadaşlar, arkadaşımız Hikmet Bayur bu ifadeleriyle yalnız Büyük Millet Meclisini değil, Türk Milletini istihfaf etmiştir.

H. BAYUR (Manisa) - Asla! uyduruyorsunuz.

S. ÖZGEEVREN (Devamla) - Bu milletin şerefine, istiklâline, hürriyetine hücum etmişlerdir.

H. BAYUR (Manisa) - Hâşâ!

S. ÖZGEEVREN (Devamla) - Türk Milletini, emir altında, millî iradesini kullanmaktan âciz...

H. BAYUR (Manisa) - Hâşâ, reddederim.

S. ÖZGEEVREN (Devamla) - Büyük Türk Milletini, hayvan sürüsü derecesine düşürmüş olduğunun er sarih ifadesi değil midir? Büyük Türk Milleti namına kendisinin bu kanaatlerini takbih ederken Türk Milletini böyle bir şaibeden tenzih ederim.

H. BAYUR (Manisa) - Hâşâ, böyle bir şey demedim. Kendinden söylüyorsun.

S. ÖZGEEVREN (Devamla) - Arkadaşlar, bu fikri dışarda söyliyenlerin kimler olduğunu, ne karakterde, ne hilkatte, ne arzu ve ihanette yürüyen insanlar olduğunu biliyoruz. Maalesef içimizden bir insan çıkar da aynı kanaati, aynı dille, müfadı hakikat olan bu kürsüden söylemek fecaatını gösterirse, bu, Büyük Türk Milletinin Büyük Meclisinin şerefli tarihi için bir leke teşkil eder.

Arkadaşlar, biran için, farzı muhal olarak bütün hakikatin Hikmet Bayur'un vehmettiği gibi olduğunu farzedelim; kendisi niçin bu vaziyete düşmüştür, niçin aramızda bulunmaktadır?

H. BAYUR (Manisa) - Çünkü eskiden işler iyi gidiyordu, kimse itiraz etmiyordu. İşler bozuk gittikten sonra...

S. ÖZGEEVREN (Devamla) - Bu su bulandırma arzusunun memleketin en ehemmiyetli, en nazik, en hassas devrinde,ençok tekayyüt ve teyakkuz göstermeğe mecbur olduğumuz bir anda, bozgunculuk ruhunun tezahüründen başka hiçbir ifadesi olmayan bu sözleri Türk Milleti karşısında takbih ederim. Türk Milletinin hakikî mümessilliğine lâyık olmadığına inandığım ve millet namına şu anda bu kanaate iman ettiğim için söylüyorum, biz, icra kuvveti tarafından değil,

Türk Milleti tarafından seçilmiş ve Cumhuriyet Halk Partisinin adaylığını kazanmış insanlarız. Bizim için bu, bir şereftir. Ancak bu şerefin kendisinde bulunmadığına kanaatiyle kendisine iade ederim. (Alkışlar, bravo sesleri).

F. F. DÜŞÜNSEL (Bingöl) - Muhterem arkadaşlar; Hikmet Bayur arkadaşımızın demin söylediği bazı sözleri not ettik. Onların cevapsız kalmasını doğru bulmuyorum. Onlar hakkında gereken cevapları vereceğim. Ancak, önceden bir noktanın halli icabeder. Arkadaşımız, sayın Başbakanın mütalâasına sarih bir cevap veremedi. Açık, katî bir cevap

H. BAYUR (Manisa) - Verdim.

F. F. DÜŞÜNSEL (Devamla) - Müsaade buyurun, bugün, şu memleketin siyasi tarihinde, zatı âliniz müverrihsiniz, siyasi tarihinde mühim bir konuşma yapıyoruz. Bu konuşmada herkesin, fikrini açık, vazih bir surette ifade etmesi ve millet huzurunda, tarih huzurunda mesuliyet alması lâzımdır. Onun için müsaade buyurunuz, zatı âliniz izah ettiniz, bendeniz de fikrimi izah ettim.

Arkadaşlar, Hikmet Bayur arkadaşımız bu partiye bu Meclise henüz intisap etmiş bir arkadaşınız değildir. Kendisi Partinin tüzüğünü tetkik etmiş, mevzuatımızı bilmiş ve hakikaten en mühim vazifelerde bulunmuş bir arkadaştır. Rica ederim, bugün Başbakanımızın Cumhuriyet Halk Partisinin Başkurulunda aza olarak bulunması dünyada mutad olan siyasi usullerin haricinde bir muamele midir? Kendilerine sorarım: İngilterede muhafazakâr parti Çorçil'in riyaseti altında seçimlere giriştiği zaman, Başbakanı kolundan tutup, namzetleri tâyin eden parti idare komitesinden dışarı mı atıyorlar?

Arkadaşlar, millet huzurunda, memleket huzurunda siyasi bir hakikat müdafaa edilirken, ilmin müteamel olan esaslarını inkâr etmeğe kalkışmak, yakışık almaz bir harekettir. Bugün de böyle olacaktır yarın da böyle olacaktır. Memlekette bir parti, iki parti, üç parti olsa da böyle olacaktır. Hangi parti ekseriyeti alırsa elbette onun mesul olan Başbakanı, namzetlerinin kimlerden ibaret olduğunu millete ifade edecektir. Bu, bir vazifei siyasiyedir. Druva konstitüsyonel'in, anayasa hukukunun hangi sahifesini açsanız bu böyledir. Bu kalkar mı arkadaşlar. Nasıl kalkar? Kalkarsa, memleketi idare eden manivelâ kırılır. Bunu bugün de, yarın da müdafaa ederiz. İcra kuvveti meclisi tâyin eder gibi, müsaade buyurun, kendime yakıştıramıyorum, affinizi rica ederim, siyasi bir safsataya asla yer vermiyelim. Sofizm dedikleri budur. Mantıka sofizm bundan başka bir şey değildir. Arkadaşlar, onun için esaslı düşünelim, Türk Milleti dinliyor, millet bilsin ki, yarın iki, üç parti oldu mu havadan adam toplayıp memleketi idare edecek değiliz. Başbakanlık kademesine kadar gelmiş isabetli tecrübeleri olan bir adamın, elbette memleketi idare edecek olan kimselerin seçiminde bir reyi olacaktır. Onu oradan çıkarmak demek, memleketi hayal ile idare etmek demektir. (Bravo sesleri).

Arkadaşlar, şimdi deminki mütalâalarına geliyorum. Ben dediler, umumî bir fikir attım, rica ederim, hürmet ederim şahsiyetinize eserler yazıyorsunuz, Dil Fakültesinin küşadında ilk dersi zatı âlinizden aldık. (Gülüşmeler) yüksek irfan sahibisiniz.

Ş. KOÇAK (Erzurum) - Çok avans verme, fazla avans veriyorsunuz.

F. F. DÜŞÜNSEL (Bingöl) - Avans veririm amma gerekenleri de söylerim. Merak etme (Gülüşmeler).

Ş. KOCAK (Erzurum) - Fakat israf ediyorsunuz.

F. F. DÜŞÜNSEL (Devamla) - Bu kadar eserleriniz vardır. Bir kanaati izhar ettiğiniz zaman o kanaati işliyerek getirmelisiniz ve o kanaate uygun olarak hareket etmelisiniz. Efendim, memleket dinliyor. Sizin sözlerinizi şu veya bu şekilde tefsir edenler, suiistimal edenler olur. Her halde bizden, benden çok tecrübeler gördünüz. Böyle acı, işlenmemiş fikirleri memleketin sinesine atmak günah değil mi? (Bravo sesleri).

Meşrutiyet geçeli 37 sene oldu. Ne facialar, ne facialar gördük. Bunun bedelini siz değil, bu masum millet öder. Memleketin etrafında sizi dinliyenler var, siyasi terbiye, siyasi bilgi bunu icabettirmez. Siz hariciyenin Umuru Siyasiye Müdürlüğünü yapmış bir zatsınız. Düşmanlarımız vardır ve onların hakkımızda, aleyhimizde neler konuştuklarını biliyorsunuz. Böyle bir milletin istiklâlini temin eden bu canlı Büyük Millet Meclisinin şahsiyeti mâneviyesine bugünkü bu ağır sözleri sizin gibi siyasi sahada yetişmiş bir zatın ağzından duymaklığımız, vallahi de günahtır, billâhi de günahtır. (Bravo, doğru sesleri, alkışlar).

Şimdi arkadaşlar, âkibetleri düşünelim. 31 Martları, faciaları bir düşünelim. Politikacıların günahını masumlar ödemişlerdir, cezasını bigünah millet çekmiştir.

Tarih yazdınız kitaplarınız var, o kitaplar yazılırken kullandığınız kelimeleri hatırlayınız. Bu itibarla çok esaslı düşünmek ve sonra mütalâa yürütmek lâzımgelir. "Umumî fikir" diyorsunuz. Bir mebus, bilhassa partili bir mebus, partisine inanmış, ona söz vermiş, sonra buraya gelmiş, Anayasaya yemin etmiş bir mebusun, hiç değilse kendisi kadar diğer arkadaşlarının da vicdanına itimat etmesi lâzımgelir. Siz beğenmiyerek konuşuyorsunuz. Biz sizi beğenmeğe mecbur muyuz?

Şu Büyük Millet Meclisinin sinesinde bu kadar tecrübeli; Eyüp Sabrisinden; ta çocukluğumdan hatırlarım o Resne'de taburu ile hürriyet bayrağını çekmişti, Eyüp Sabri'sinden başlıyarak Atıf'tan başlıyarak bu kadar kahraman zatı ihtiva eden bu Meclis, vicdanın kabul etmediği bir şeyi kabul etmez, Hikmet Bey, buna emin olunuz. Biz hiç değilse sizin kadar denetliyoruz. Sonra haksız konuşuyorsunuz, bakınız misal söyliyeyim. Son zamanlarda, diyorsunuz, denetleme yapılmamış. Biz hukukçuyuz işi karibe hamlederiz. 7 nci Büyük Millet Meclisini it-

tiham ediyorsunuz, haksızsınız. Arkadaşlarım, Millet duysun ki, bütün komisyonlar ve Meclis geceli gündüzlü çalışıyor ve her şeyi denetliyor. Amma ne yapalım, Hükümet benim karşıma gelir de, zarurettir derse bu Büyük Meclisin vicdanı, mahkemei adalet olarak, bir hakkaniyet mercii olarak onun bir zaruret olduğunu kabul ederse Hükümeti boğalım mı? Bunu vicdan kabul eder mi? Elbette vicdanlarımız müşterek şuurun icaplarına hürmet eder.

İ. M. UĞUR (Sivas) - Hükümet bizim Hükümettir.

F. F. DÜŞÜNSEL (Devamla) - Meclis Hükümetin, Hükümet Meclisindir. Burada sizin ayrılığımız yok. Zati âliniz hak sahibisiniz, istediğiniz zaman söz söylüyorsunuz. Parti Grubuna da takrirler verdiniz. Her sözünüzü bu sabırlı Meclis uzun uzun dinledi ve takrirleriniz münakâşa edildi. Neticede varılan noktaya sizin de iltihak etmeniz icabetmez mi? Aynı zamanda suiistimaller komisyonunda da âza bulundunuz, mütalâalarınızı söylediniz. Bunun kadar kuvvetli denetleme daha nasıl olur? Siz tarihi böylemi yazacaksınız? Hayır efendim, hayır. Eğer tarihi böyle yazacaksanız vallahi hayret ederim. Arkadaşlarım, millet duymalıdır. Büyük Millet Meclisinin nasıl çalıştığını, millet ve memleket bilmelidir. mütemadiyen reklâmcılık yapacak değiliz. Şöyle yaptık, böyle yaptık diye. Komisyonların ve parti komisyonlarının mesaisini hepimiz takibediyoruz. Vallahi, bendeniz bir vatandaş sıfatiyle bu ciddî faaliyetleri gördükçe kalbimden diyorum ki, artık ölsem de gam yemem. Bundan 37 sene evvel meşrutiyetin ilânında bir çocuktum. Bugün milletimin Büyük Meclisinin bu kemaliyle övünürken vicdanımın ifadesi olan hakikatleri belirtmiş oluyorum.

Efendim, Meclis denetleme yapmazmış. Öldürelim mi bu vekilleri? (Gülüşmeler). Ben görüyorum ki Bakan arkadaşlarının çektikleri zahmet çok büyüktür. Vaziyeti, sizin de takdir etmenizi beklerim.

Sonra, işleri göz yumulmaktadır, dediniz. Göz yumulduğu vaki midir? Şu Bütçe Komisyonunun müzakeratında ve arkadaşlarımızın hazırladıkları raporların tetkikinde öne sürülen mütalâaları dinlemediniz. Milletvekillerinin orada söyledikleri sözleri dinleseydiniz ve bilhassa iftihar ederdiniz. Bir çok kıymetli arkadaşların nasıl çalıştıklarını görürdünüz. Eğer göz yummak böyle ise... Nihayet icra mesuliyetini üzerine alan adamların bütün enerjisini alacak değiliz ya...

Bendeniz size şunu tavsiye ederim: İnsaflı olunuz, tek başınıza konuşmayınız. Bütün arkadaşlar sizin kadar değerlidir. Hepsinin vicdanı, takdiri, muhakemesi vardır. Böyle kendinizi diğerlerinin haricinde gösterecek imtiyazlı bir mevki almaya kalkışmanız hüsnü telakki edilmez. Biz mürakabenin yapılmakta oldu kanaatinizi taşıyoruz, bunu kimseye vermeyiz. Bunu arzediyorum. (Bravo sesleri, alkışlar).

(Müzakere kâfi sesleri).

BAŞKAN - Tümü hakkında başka arkadaş söz istemedi. Görüşmenin...

H. BAYUR (Manisa) - Söz istiyorum.

BAŞKAN - Söz istiyorsanız buyurun. Sordum, istemiyorum dediniz. Buyurun.

H. BAYUR (Manisa) - Arkadaşlar, bizim düşünsel ilmî mahiyette bazı şeyler söyledi. İngiltere Partisi, bizim parti vesaire. Bunların hepsi doğrudur. Yalnız kıyas ile iş yürütülmez. Kıyasta intibak şarttır. İntibak olmazsa mukayese doğru değildir. Ben dedim ki bizim partimizdeki şanlı mazi hiçbir yerde yoktur. Bizim partimizin gelenekleri Büyük Zafere kadar gider. Hatta Kuvayi Milliyeye kadar gider. Onun için şereflerin prestiji fevkalâdedir. Dolayısiyle bazı memleketlerdeki partilerle onu mukayese etmek doğru değildir.

Şimdi ben ne diyorum, diyorum ki, aday seçimi hakkı mahallî teşkilâta verilsin ve bunda israr ediyorum. Bu doğrudur. (Gürültüler) Bu, partinin kuvvetlenmesi için lâzımdır. Hükümetin veto hakkı olması lazımdır. Hükümet tabiri biraz fazla gitmiştir. Merkezi teşekkül, onun rüknü Başbakandır. Ben zaten dünkü ifademde Hükümet tabirini kullandığımı hatırlamıyorum. Ben diyorum ki, mahallî teşekküller aday göstersin.

BAŞKAN - Bu parti bahsidir, partide istediğinizi söyleyiniz.

H. BAYUR (Devamla) - Ben bana karşı yapılan hücumlar için kendimi müdafaa ediyorum.

Ve yine dedim ki, bugün ne denilirse denilsin birçok yanlışlıklar oluyor ki önliyemiyoruz. Kifayetsiz bir idare vardır. Eğer bunu inkâr ediyorsanız şaşarım size. (Gürültüler). Bundan birkaç yıl evveline kadar iyi idare vardı...

BAŞKAN - Partiden mi bahsediyorsunuz?

H. BAYUR (Devamla) - Bana yapılan hücumlara cevap veriyorum.

BAŞKAN - Tasrih ediniz, kifayetsiz olan idare Parti mi, Hükümet mi?

H. BAYUR (Devamla) - Beni konuşturmak veya konuşturmamak sizin elinizdedir. Eğer beni konuşturacaksanız bana ne gibi isnatlar yapılmışsa onlara cevap vereceğim.

BAŞKAN - Evvelâ siz başladınız.

H. BAYUR (Devamla) - Malûm, ben başladım. Fakat başladığım vakit beni susturmadınız. Sözlerime ilk başladığım zaman beni sustursaydınız. Onlar böyle söyledi, ben de onlara cevap verdim. Yine bu sözlerine karşı cevap vermem için söz vermek sizin hakkınızdır, isterseniz verirsiniz, isterseniz vermezsiniz, beni ondan menedersiniz. (Gürültüler).

BAŞKAN - Müsaade buyurun, söylesinler.

H. BAYUR (Devamla) - Dedim ve yine diyorum, bundan birkaç yıl öncesine kadar halkın duyguları memleketin iyi idare edildiği merkezinde idi. Fakat birkaç yıl içinde bu duygular değişti. Şimdi bu merkezde değildir. (Fakat birkaç yıldır harp var sesleri, gürültüler). Şu halde dediğim gibi değişiklik yapmak lâzımdır. Fazla ileri gitmiş olabilirim; fazla geri kalmış olabilirim; bunun ehemmiyeti yok. Esasta tamamiyle haklı olduğuma eminim. Beni çıkarırsanız aranızdan. Fakat ben vicdani kanaatimi değiştirecek değilim. Fena idare ediliyor.

N. S. SILAN (Tunceli) - Fena idare edenlerle nasıl teşriki mesai ediyorsunuz Bay Hikmet?

H. BAYUR (Devamla) - Efendim, tenkit ediyorum, onları tenkit ediyorum ve biliyorum ki bunun sonucunda birkaç gün sonra beni de Partiden çıkarırsınız; bunu da tahmin ediyorum. (Gülüşmeler, gürültüler). Çıkaracaksınız amma böyle bir şey olacaktır diye ben vicdani kanaatımı söylemekten vazgeçemem. Kanaatım budur.

Bundan iki üç yıl önceye kadar işler iyi gidiyordu. Kimse de fazla meşgul olmuyordu. Fakat fena olmağa başlayınca söylenmiştir. Kararınıza uyulacağı tabiîdir. (Gürültüler).

Dr. M. GERMEN (Aydın) - Kifayetsizlik hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN - Buyurunuz.

Dr. M. GERMEN (Aydın) - Arkadaşlar, benim anladığım; Hikmet Bayur'un beyanatının, bütçenin muhtelif bölümlerine taallûk eden kısımlarına lâzım olduğu kadar cevap verilmiş veya verilmemiş, kabul edilmiş veya kabul edilmemiş, Kamutayın işin sonunda vereceği kararla belli olacaktır. Fakat hakikatta üzerine tam varılmamış ve neticesi alınmamış olan kısmı durmaktadır. Onun için müzakerenin kifayetsizliği hakkında söz istedim. Dâva, benim anladığıma göre şudur: Hikmet Bayur dediler ki, Hükümet denetlenmemektedir.

H. BAYUR (Manisa) - Kâfi derecede denetlenmemektedir.

Dr. M. GERMEN (Devamla) - Son sözlerine, son senelerde kabilinden birşey ilâve etti. Fakat dünkü konuşma, hatıram beni aldatmıyorsa, denetlenmemektedir, şeklindedir. Hükümet denetlenmemektedir. Yani Kamutay denetleme vazifesini yapmamaktadır. Bunun başka mânası yoktur. Çünkü denetliyecek olanlar icra kuvvetinin adamlarıdır, adaylıkları o göstermiştir, onu onlar aday göstermiştir. Binaenaleyh benim mebus seçilmekliğimi temin eden Hükümettir, icrai kuvvettir, ona minnettarım, esirim, kölesiyim...

H. BAYUR (Manisa) - O kadar değil...

Dr. M. GERMEN (Devamla) - Evet, başka türlü olamaz. İnsan bütün vicdanından ve insanlığından ayrılmadıkça bunu yapamaz. Çünkü ben Devlete ve

millete söz vermiş bir adamım. Ne de olsa aday gösterildiğim için az çok şükran duyarım, fakat benim de millet tarafından az çok bir insanlığım, bir dirayetim, bir ehliyetim, yaptığım bir vazife görülmüştür. İntihap mıntakamda adaylığım bir isyan tevlit etmemiş, bilâkis terviç edilmişse demek ki bir kıymetim var. İnsan olarak adaylar arasına konulduğundan dolayı, evet ben de bir hissi şükran mevcut olabilir. Fakat millete karşı sözünü, taahhüdünü hiçbir zaman ayak altına alacak kadar uşaklık seviyesini bana nasıl atfediyorsunuz?

H. BAYUR (Manisa) - Rica ederim, bu mânaya kadar götürmeyin.

Dr. M. GERMEN (Devamla) - Tamamen mâna budur. Siz beni bu kadar tezlil eden bir vaziyete sokuyorsunuz. Yalnız siz kendinizi kurtarıyorsunuz, çünkü siz tenkitlerinizi yapıyorsunuz, sizin anladığınız mânada denetleme sizin konuştuğunuz gibidir. Siz zannediyorsunuz ki, serbest konuşmak; istendiği gibi konuşmaktır. Hayır, bizim bildiğimiz mânada ve bu işlerde daha iyi yetişmiş, daha erişmiş ve daha edebleşmiş milletleri dinlediğimiz zaman onlar istediği gibi konuşmayı hürriyet saymıyorlar. Onlar daha başka şekilde daha olgun ve başkasının haysiyetine, şerefine, aklına ve durumuna hiçbir tecavüz kastı taşımayan bir mâna ile konuşmayı serbest konuşma telâkki ediyorlar.

H. BAYUR (Manisa) - Ben de kimsenin haysiyetine bir tecavüzde bulunmadım. Böyle anladınızsa tenzih ederim.

Dr. M. GERMEN (Devamla) - Sizin anladığınıza göre serbest konuşmak, istediği gibi konuşmaktır. Şu zavallılara bakın diye geçen sene söylediğiniz sözleri hatırlarsınız, bakın şu aciz insana, demiştiniz. Bu sene de "Kur ile çekilmiş insanlar" dediniz. Bunların mânası hakaret değil de nedir? Bunların hürriyet mefhumu içinde olduğunu iddia eder misiniz? Yoksa kendinizi kaçırdınız, kaybettiniz de şimdi geri mi dönemiyorsunuz? Eğer bu siz size acıyarak elinizden tutarak hakikî mevkiinizi kurtarmağı bir arkadaşlık borcu sayarım. O da değil, bu noktai nazarda israr ediyorsanız ve benim anladığım mânaya arkadaşlarda iştirâk ediyorlarsa lâakal bu Meclise bir tarziye vermek mecburiyetindesiniz. Başka suretle bu müzakere bitmiş olmaz ve ben bu hakkımdan vaz geçmem.

BİR SES - İskat, iskat.

İ. EKER (Çorum) - Bir nokta hakkında kısaca bir şey söylemek istiyorum.

BAŞKAN - Buyurun.

İ. EKER (Çorum) - Arkadaşlar; Hikmet Bayur'un israrla ifade ettiği mânaya arkadaşlarımız ilmî, hukuki hattâ vicdanî bir teessürle cevap verdiler. Fakat Hikmet Bayur'un ifadelerindeki hüküm netice itibariyle olduğu gibi durmaktadır. Bendeniz bunu bütün millet huzurunda ve dünya huzurunda kısaca izah ve ifade edeceğim.

Hikmet Bayur arkadaşımız, bu Meclis kâfi derecede Hükümeti denetliyemiyor, çünkü bu cihaz Hükümetin adayıdır, hakikat bu değil midir dediler. Asıl hüküm budur. Binaenaleyh hakikat bu değildir arkadaşlar.

Halk Partisinin teşkilâtına ait olan tüzük, program açık ve sarihtir. Bütün dünyanın siyasî partilerinin esaslarına ve usullerine tamamen uygun olan bir vaziyettedir. Milletvekillerini Halk Partisi Yüksek Divanı aday gösterir. Fakat bu aday gösterme, Yüksek Divanda Hükümetin reisi vesairesi bulunması, bu adayın Anayasa ile millet tarafından verilmiş olan yetkisini asla haleldar etmez. Aday, millete arzedildikten sonra millet, o adayın vasıflarını ve arzu ettiği kabiliyeti gördükten sonra kendisi intihap ederek milletvekili yapar. Binaenaleyh, bu milletvekili, milletvekili olduktan sonra, bugünkü Anayasamıza göre, Hükümetin tesiri altında değildir. Hükümeti kuracak salâhiyet ve yetgiyi haizdir. Derhal Hükümet teamül ve realiteye göre değişir. İntihap edilen o Meclis değişen Hükümete itimat ederse Hükümet olarak yerinde kalır, itimat etmezse değişir. Demek ki, aday göstermenin mânası murakabe cihazını Hükümet tesiri altında bırakmak mânasından çok uzaktır. Adaylık, ancak bir parti ve milleti temsil edecek kabiliyette olan şahsiyetleri millete göstermekten ibarettir. Halbuki millet kendi hâkimiyetini, seçme hakkını kullandıktan ve o milletvekili olduktan sonra artık Hükümetin üstündedir. Hükümeti her vakit murakabe eder ve düşürür. Binaenaleyh Büyük Millet Meclisi şimdiye kadar bunu yapmıştır. Bundan hiç eksiğini yapmamıştır. Bütün millet bunu bilmelidir. Meclisi millet intihap etmiştir. Anayasanın verdiği yetki ile Hükümeti kurar, onu murakabe eder, isterse iskat eder, hakikat budur. (Bravo sesleri, alkışlar).

BİR SES - Mecliste oynanılmaz.

F. YÜZATLI (Giresun) - Başkan, söz istiyorum.

(Kâfi sesleri).

BAŞKAN - Yazıyorum, vereceğim. Buyurun.

F. YÜZATLI (Giresun) (Kürsüde) - Muhterem arkadaşlar; eski zamana ait kısa bir hatıramda bahsedeceğim. Bu hatıram Hikmet Bayur'un karekterini sizin ve milletin nazarında...

H. BAYUR (Manisa) - Şahsiyeti ben de yaparım; fakat yapmak istemem. (Şahsiyet yok sesleri, gürültüler).

BAŞKAN - Şahsiyet münakaşası yaptıramam ve bunun için söz veremem. Fikir münakaşası yapabilirsiniz.

F. YÜZATLI (Devamla) - Şahsiyet münakaşası da yaparım.

BAŞKAN - Öyleyse söz veremem, söyliyeceğiniz şahsidir.

F. YÜZATLI (Devamla) - Onu parti müzakeresinde bütün arkadaşlarıma ve millete söylemeyi kendime bir vazife bilirim.

Dr. M. GERMEN (Aydın) - Sayın Başkan, kendimi hakaret görmüş telâkki ediyorum. Ona göre tüzük vazifesi ne ise yapılsın, rica ederim. Neyse icabı yapılsın.

A. R. TARHAN (İstanbul) - Sayın arkadaşlar, bendeniz, müsaadenizle tebarüz ettirilmemiş bir nokta üzerinde birkaç kelime arzedeceğim.

Halk böyle diyor, halk böyle diyor diye ifade edildi. Halkın ne dediği nasıl belli olur? Benim bildiğime göre halkın ne dediği, memleketi idare etmek noktai nazarından seçim esnasında belli olur. Seçimde halk kimi istiyorsa onu seçmek sureti ile ne istediğini bildirir. Bir kere bu seçim olup Meclis kuruldu mu ondan sonra Meclis halkı temsil eder. Fakat bu Meclis, bu halkı temsil etmek için bir odaya kapanır da kapalı duvarlar arasında çalışır değil, Meclis senenin içinde vaktinin çoğunu kendisini seçen halkla temasla geçirir. Demek ki, Meclis üyeleri daimî surette halkla temastadır. Halkı dinliyen bir kişi değildir. 400 küsur mebustur. Bu milletvekilleri halkla olan temaslarını daima muhafaza ederek onun arzularını daima gözönünde tutarak burada çalışırlar. Şimdi Milletvekillerinin düşündüğü ve halkın düşündüğü neredediir, nasıl anlaşılır, intihap yapılmadığı zamanlarda? İşte burada Milletvekilleri oylarını vermesiyle anlaşılır. Şimdi 400 küsur mebusun içinde bir kişi iki kişi bir reyde olabilir. Onlar halk öyle diyor der. Onların halk diyor dediği ya 100 kişidir, ya 200 kişidir, ya 300 kişidir. Farzedelim ki, 1000 kişidir. 19 küsur milyonun reyinin ne olduğunu, Meclis reyini vermekle gösterir. İşte Meclisin dediği ne ise halkın dediği odur. (Bravo sesleri, alkışlar).

BAŞKAN - Müzakerenin yeterliği hakkında bir önerge vardır. İzin verirseniz okutacağım.

Yüksek Başkanlığa

İzah ettiğim sebeplere binaen müzakerenin kifayetini teklif ederim.

Gazianteb Milletvekili

C. Barlas

BAŞKAN - Görüşmenin yeterliğini kabul edenler... El kaldırsın. Etmiyenler... Görüşmenin yeterliği kabul edilmiştir.

Bütçe Komisyonu bir şey söyliyecek mi? (Hayır sesleri). O halde maddelere geçilmesini oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.» [428]

---

428 ***TBMM Tutanak Dergisi,*** *Dönem: VII, Toplantı: 3, Cilt: 20, On üçüncü birleşim, 18.XII.1945, 125-166. ss.*

Millî Savunma Bakanlığı Bütçesi Hakkında
Bakan General Ali Rıza Artunkal'ın Konuşması [429]

« Sayın arkadaşlar,

Sayın Fikret Yüzatlı arkadaşımızın sorularına cevap arzetmek istiyorum. İstanbuldaki eski Harbokulu binasını kendilerinin arzuları gibi yapmak fikir ve kanaatindeyiz. Yalnız bütçe durumu dolayısile her sene birer miktar vererek onu yegâne askerî bina olarak yaşatmağı arzu ediyoruz.

Orduevi için ayrılmış bu daireleri; daha başkalarını ilâve suretiyle yapıyoruz ve ilerde daha iyi bir şekle sokacağız. Askerlik şube işleri: Esasen askerlik şube işlerini düzeltmek yolu üzerindeyiz. Muamele memurlarını askerlik şubelerine vererek ve devamlı olarak çalıştırmak suretiyle bunu bir sanat haline getirmek kararındayız ve üzerinde yürüyoruz. Yalnız terfi işleri dolayısiyle geride bu gibi makamlarda yer açmak zarureti vardır. Bunu eldeki imkânlar dahilinde düzeltmeğe çalışacağız. Şimdiki halde şube reislerinin bilgili olması için çalışıyoruz. Bu maksatla küçük rütbedeyken bazı subayları buralara vererek bu işte yetişmelerine çalışıyoruz. Bazı yeni hizmete verilmiş ve bu işlerde evvelce bulunmamış büyük rütbede olanlar varsa yanlarına bilgili subaylar da tayin ediyoruz.

Askerlik şubeleri binalarına gelince: Askerlik şube binaları 400 - 500 kadardır. Aralarında hakikaten iyi olmıyanlar vardır. O binaları, depoları, konak ve misafirhanelerini yoluna koyma işini plânlamışızdır, bütçe nispetinde üzerinde yürüyoruz.

Mefruşat kısmına gelince, yine şubenin derecesine göre dahili hizmet talimatnamemize göre ne cins ve ne kadar dosya dolabı olacağı tesbit edilmiştir. Bunun üzerinde yürüyoruz, fakat tamamlıyamadık.

Sayın Orgeneral Çalışlar'ın sorularına cevap arzediyorum:

Bütçeye askerî endüstri ve sanayi fabrikalar işleri için para konulmadığını ve yalnız Ekonomi Bakanlığına konulduğunu buyurdular. Biz sanayi plânını yaparken bizim mütehassıslarımız ve diğer mütehassıslar Ekonomi Bakanlığında birleştiler, hepimiz ihtiyaçlarımızı tesbit ettik, bizim için lâzım ve yapılması gereken fabrikalar da o meyandadır. Yani Ekonomi Bakanlığına verilecek 300 milyon lira içinde bize yarıyacaklar da dahildir. Devletin muhtaç olduğu fabrikalar muntazam olarak ve hepsi birlikte yürütülecektir. Yarım fabrika yapmaktansa toplu olarak ve tam bir şekilde yapmak daha iyidir. (Bravo sesleri)

150 milyon âdi bütçenin yetmiyeceğini buyurdular. Bu hususlaki yüksek alâkalarına teşekkür ederim. Yalnız Maliye Bakanımızın da bütçe müzakeresi

---

*429 **Ayın Tarihi**, Sayı: 145, 1 - 31 Aralık 1945, 55 - 58. ss.*

sırasında arzettiği bu bütçe asgarî olarak yapıldığı halde bugünkü fiyatların esaslarına göre yetmiyeceği nazarı dikkate alınarak fevkalâde tahsisat olarak 115 milyon lira da faslı mahsustan ilâve ettiler. Adî bütçemizin yetmediği müddetçe de bunun esirgenmiyeceğine eminiz ve bu yardım mutlak yapılacaktır. Binaenaleyh ordunun hazeri durumu, seferî durumu ne gibi miktarı ve ne gibi malzemeyi icabettiriyorsa onu Hükümetinizin de, sizlerin de esirgemiyeceğini herkes görmekte ve bilmektedir. Biz de istemekten geri kalmıyacağız. Esasen Bütçe Komisyonunda da konuşulurken bu tahsisat az gelirse derhal istiyeceğimizi arzettik, onlar da derhal vereceklerini vaadettiler. Binaenaleyh büyük Meclisin İstiklâl Savaşında olsun, sonraları olsun ordu için hiç bir şey esirgemediğini bütün dünya ile birlikte milletimiz de pek yakından bilmektedir. Bundan sonra da esirgemiyecektir. (Bravo, doğru sesleri)

Subaylarımızın durumuna gelince, biz yapacağımız teşkilâtı nazarı itibara alarak ertesi seneler ne kadar subay lâzımgeliyorsa askerî liselere ona göre talebe almaktayız. Noksan kalırsa bu noksanı da sivil liselerden alıyoruz. Sivil liselerden girmek istiyen talebeler için herhangi bir ilân yaptığımız zaman istediğimiz yekûnu doldurmaktadır. Askerî liselerimizin askerlik derslerini öğreten öğretmenlerimiz gençlerimizi oldukça ve yeter derecede askerliğe karşı tenvir, teşvik ve idare etmektedirler. Arkadaşlarımız teşrif buyururlarsa kamplar açıldığı zaman kamplarda gençlerimizin askerliğe olan şevk ve gayretlerini ve bu mesleği nekadar sevdiklerini ve bu şerefli vazifeye nekadar bağlı olduklarını yakından görürler. Onlara ihtiyacımız olursa lâyık olduğu veçhile şerefle hepsinin savunmamız için koşacaklarına emin bulunmaktayım. Binaenaleyh bu yüzden ordumuzda subay açıklığı yoktur.

Manevra ve spor ödeneğine gelince: Biz âdî bütçemizin fasıllarındaki tahsisatımızı sureti umumiyede hemen işe girişecek gibi bir miktarda koyduk. Bu yüz on beş milyonluk hususî ödeneğimizden hangi kısımlara hangi sahalarda ve hangi silâhlara ne miktar ihtiyacımız olursa harcıyabileceğiz. Bu yüz on beş milyonu onun için elimizde tutuyoruz.

Bütçe tertibinde yapılan değişiklikler, işlerimizde gerekli kolaylıkları temin etmek için yapılmıştır. Meselâ mühendislerimizin ihtiyacını tesbit ederken hangi fabrikanın, karanın ve havanın diğer kısım mevcutlarını hesaba katıyor ve diğer kısımların mühendis mevcutlarını ve müstakbel teşkilâtımızı yapmak, idare etmek için ne lâzımsa buna göre tesbit ile yetiştiriyoruz. Karanın, denizin, havanın ihtiyacı kadar her sene ecnebi memleketlere göndermekteyiz.

Fakat bunların Amerakida olsun, İngilterede olsun paraları, harcırahları bir elden idare için vaktiyle paralarını alamadıklarından bazı şikâyetler oldu ve paraları ötede beride kaldı diye müracaatlarda bulunduklarından biri elden idare için bir fasla koyduk, bir büroya bağladık. Fakat müsteşarlıkları takibediyorlar.

Bütçe tertiplerinde yem, tayinat, sıhhî malzeme ve veteriner işlerinde böyle değişiklikler olmuştur. Bu da iş görürken bize kolaylıklar sağlamaktadır. Bilhassa icabında maddeler arasında Maliye Bakanlığı ile aktarmalar yaparak Yüksek Meclise gelmeden işi hal imkânını buluyoruz. Sayın Bütçe Komisyonu da bunu incelediler ve uygun buldular.

Askerî fabrikaların devri için bir düşüncemiz vardır. Fakat bunu yapmak lâzımgeldiği zaman Yüksek Meclise tasarı ile geleceğiz. Bir Savunma Bakanı sıfatiyle tamirhaneler hariç askerî fabrikaların bir elden idare edilmesi lüzumuna kani olmuş bulunuyorum. Amerika, İngiltere ve diğer yerdekilerini tetkik ettik, onlar da aynı yola gitmişlerdir. Nasıl ki Sümerbank tesisatından biz harb yıllarında kendi fabrikalarımız kadar istifade ettik. Bize lüzum olmadığı zamanlarda harice ve diğer yerlere malzeme yetiştirdiler. evvelâ orduyu düşündüler. Bizim tam bütçe ile çalıştığımız zamanda verimli olan fabrikalarımız hazara döndüğümüz zaman az randıman verecektir. Memleketimizin çok şeye ihtiyacı olduğu bir zamanda bu fabrikaları az randımanla çalıştırıp battal ve az verimli bırakmak fikrinde değiliz. Bu arzuyu gösteren Ekonomi Bakanlığına bunları iftiharla ve arzuyla devretmeğe hazırız. (Alkışlar)

Harp malûlleriyle yakından alâkadarız. Son yaptıkları toplantıda da aralarında bulunduk. Arzularını her sene muhtelif şekilde kanunlarla huzurunuza getiriyoruz. Bu defa da isteklerini bize verdiler. Bazı mektuplar da aldık. Bunlar için bir komisyon teşkil ettik. İnceleme yapılmaktadır. Memleket uğrunda canını, kanını feda edenler için her şeyi feda edeceğiz ve sizlerin de bunu esirgemiyeceğinize eminim.

General Seyfi Düzgören arkadaşıma ve diğer sayın Pars arkadaşıma ordu hakkında gösterdikleri lûtuftan dolayı şükranlarımı arzederim.»

Adalet Bakanlığı Bütçesi Hakkında

Bakan Ali Rıza Türel'in Konuşması [430]

« Çok sayın arkadaşlarım,

Adalet Bakanlığı bütçesi görüşülürken birçok arkadaşlar, çeşitli ve önemli konular üzerinde mütalealarını söylediler ve dileklerde bulundular. Bütün bu mütalealara ayrı ayrı cevap verirsem hem çok vaktinizi alırım, hem de Adalet Bakanlığınızın çalışmaları ve adalet cihazının bugünkü durumu ve yarınki gelişme imkânları hakkında umumî bir fikir veremem diye düşündüm. Onun için, maruzatım bu mütalealara da cevap teşkil edecek şekilde topluca olacaktır.

---

430 a.g.e, 59 - 78. ss.

Her şeyden evvel bir müşahedemi arzedeyim,

Arkadaşların ekserisinin dokunduğu konular bizim üzerinde önemle durduğumuz meselelere ve dâvalara taallûk etmektedir. Bu, bizi sevindirmiş ve doğru yolda olduğumuz kanaatini vermiştir. Bu, Meclisin veya Meclisten birçok arkadaşların bizimle fikir birliği ve beraberliği halinde bulunduklarını görmek fırsatını vermiş olduğu için bahtiyarım.

Arkadaşlar, adalet müessesemiz bu kısır harb yıllarının zor şartları içinde büyük güçlüklere ve sarsıntılara rağmen görevini başarı ile yerine getirmeye çalışmıştır. Altı yıl süren dünya faciasının doğrudan doğruya veya dolayısiyle adalet mekanizmasına da tesiri olmuş, bir taraftan da bu harb, millî savunma ve ekonomi işlerinin aldığı büyük önem dolayısiyle, Cumhuriyet adliyesinin gelişme sahasında yaptığı faaliyetleri biraz güçleştirmiştir.

Sayın arkadaşlarım, eski devirlerden bize intikal eden adliye bir ortaçağ müessesesi idi. Yeni cemiyetin isteklerine uygun bir tarzda yeniden kurulmuş olan Cumhuriyet Adliyesi, gelişme ile ilerleme yolunda hayli mesafe almış bulunmakla beraber, onun tekâmülü henüz tamamlanmış değildir. Harp sonrasının vereceği daha geniş imkânlardan faydalanarak bu müessesenin tekâmülü için hızla, hamle ile fakat sistemli ve metotlu şekilde çalışmak zorunda olduğumuza kaniim. Şimdi bu yoldaki çalışmalarımızın istikametinin ne olması lâzımgeldiği hakkındaki düşüncelerimi arzedeceğim.

Arkadaşlar, yeni hukukun memleketimize tamamiyle yerleşmesini sağlıyacak başlıca unsur, hepinizin bildiği gibi, yargıçtır. Bakanlıkça yeni hukuk bilgisine sahip ve yeni hukuk prensiplerini ve metotlarını öğrenmiş yargıçlar yetiştirmek için Hukuk Fakültelerimizin çalışmalarından geniş ölçüde faydalanıldığı gibi Avrupa fakültelerine öğrenci yollamak veyahut yargıçlarımıza Avrupa mahkemelerinde staj gördürmek suretiyle yeni hukuk kaynaklarından öğrenmiş gençlerimizle kadrolarımızı doldurmaya ve zenginleştirmeye büyük bir önem vermekteyiz.

Arkadaşlar, bilirsiniz ki, hukuk, prensipleri bakımından bir ilim olmakla beraber onun hayata tatbikı bir sanattır.

Bu bakımdan sadece nazarî bilgi sahibi olmak, yargıç olmak için kâfi bir salâhiyet vermez. Hem bilgili, hem tecrübeli yargıç yetiştirmek için ciddî bir stajın ehemmiyetine kani bulunuyoruz. Bu yıl yargıçlık stajını daha verimli bir hale getirmek için gerekli tedbirlere başvurmak niyetindeyiz.

Ayrıca stajdan sonra bir Devlet İmtihanı ihdasını düşünüyoruz. Ancak, her işimizde hesaplı olmak şiarımız olduğu için bu alacağımız tedbirin adalet cihazı üzerinde sarsıntılara meydan vermemesini de düşünmek ve bu konuda çok ihtiyatlı davranmak mecburiyetinde olduğumuzu da ilâveye lüzum görüyorum.

Yargıçların meslekî ve umumî bilgilerini artırmak için yapmakta olduğumuz geniş ölçüdeki yayına devam edeceğiz.

Fakat arkadaşlar, en mühim mesele, kendilerine millet adına adalet dağıtma yetkisi verilmiş olan insanların maddî ve sosyal refahlarını sağlamak meselesidir. Arkadaşlardan bazıları bu önemli konuya dokundular. Bende uzun yıllardanberi kanaat halinde bulunan bir fikrin Yüksek Meclisce iyi ve sıcak bir şekilde karşılanmış olduğunu görmek bana sevinç ve cesaret vermektedir. Filhakika arkadaşlar, iyi bir adalet cihazı kurmanın en başta gelen şartı, bu camiayı seçme insanlardan mürekkep bir camia haline getirmektir. Bugünkü maaş baremi ile bu neticenin elde edileceğine kani değilim. Bu meslek mensuplarında kanunlarımız haklı olarak hususî vasıflar ve ehliyet şartları aramaktadır. Bunların mesleğe alınmaları, biliyorsunuz, gayet sıkı şartlara bağlıdır. Meslekte çalışırlarken kendi görevlerinden başka hariçte hiçbir vazife ve iş göremezler. Meslekte çalışırken gayet sıkı ve sert bir disiplin rejimi içinde her memurdan daha ağır ceza müeyyideleri altında bulunmaktadır. Anayasa ile Yargıçlar Kanununun bu meslek adamlarını bu kadar külfet ve zahmetlerle karşı karşıya bulundurmasının sebebi açıktır. İnsanın canı, malı, şerefi, haysiyeti ve hürriyeti üzerinde tasarruf etmek yetkisine sahiptirler. Bu kadar geniş yetkileri bulunan insanların yüksek vasıf ve ehliyet sahibi olmalarını istemek elbette ki lâzımdır. Onun içindir ki, yargıçların mesleğe alınırken gayet sıkı bir süzgeçten geçirilmeleri ve meslekte çalışırken kendilerinde bulunması lâzımgelen yüksek vasıfların delilini vermeleri gerektir.

Arkadaşlar, bu mâruzatımla, burada fikirlerini söylemiş olan birçok arkadaşlarımla ayni tarzda düşünmekte olduğumu ifade etmiş oluyorum ve yargıçlardan ziyade cemiyetin yüksek menfaatlerinden mülhem olarak konuşuyorum.

Arkadaşlar, herkesçe bilinen bir hakikat olduğu halde tekrarında fayda vardır ki, bir memlekette adalet müessesesi sağlam kaldıkça diğer herhangi bir müessesenin ciddî surette bozulmasına imkân olmaz. (Bravo sesleri) Bu, kadar hayatî önemi olan bir müesseseyi çekici bir meslek haline getirmek için onun mensuplarını maddî hayat endişelerinden uzak bulundurmak zarurî olduğuna inanıyorum. Bu, aynı zamanda fikir istiklâlinin de bir şartıdır. Harb yılları bu meseleyi esaslı olarak ele almak fırsatını vermedi. Bundan sonra daha geniş ve ferah zamanlara kavuşacağımızı ümidediyoruz. İlk fırsatta bu tedbire başvurmak zarurî olduğuna kaniim.

Arkadaşlar, bunu ben yapamazsam benden başkaları yaparlar ve yapmalıdırlar. Çünkü kaniim ki, adliye ıslahatının temelini bu iş teşkil eder. Bütün diğer ıslahat tedbirlerinin faydalı ve tesirli olabilmesi buna bağlıdır.

Arkadaşlar, mahkemelerin teşkilâtını tekemmül ettirmek ve idealimize doğru götürmek yolunda kanunî ve idarî yollardan yapmakta olduğumuz çalışmalara bundan sonra da devam edeceğiz. 1944 - 1945 yıllarında 46 il ve ilçede yeni teş-

killer kurulmuş veya mevcut teşkilât kuvvetlendirilmiştir. 23 ilçemizde sulh mahkemeleri, altı ilçemizde de asliye mahkemesi kurulmuştur. Ve gene üç ilçemizde sulh mahkemeleri kurulmuştur. Çift yargıçlı asliye mahkemelerinden iki ilçemizde ağır ceza mahkemeleri teşkil olunmuş ve iki ilçedeki mürettep ağır ceza mahkemeleri bağımsız hale getirilmiştir. Sekiz yerde de mevcut mahkemelere ilâveler yapılarak birer sulh mahkemesi kurulmuştur.

Kadıköy ilçesinde ikinci bir hukuk mahkemesi açılmış ve beş yerdeki teşkilâtımıza da yargıç savcı yardımcısı eklenmiştir.

Arkadaşlar, yargıç, yargıç adayı ve zabıt kâtibi kadrolarından mühim bir kısmı bu sene fiili kadroya alınmış olacaktır. Bu, bütçe tasarısı Yüksek Meclisin tasvibine iktiran ettiği zaman bugün kadroda mevkuf bulunan yargıç kadrolarından birçoğu fiili kadroya çıkarılmış olacak. Bütün kâtipleri de almış olacağız. Aday kadrosunun 124 ü (L) cetvelindedir. Bunun 100 ü fiilî kadroya çıkacaktır.

Bunlar önümüzdeki yıl yapacağımız çalışma programının vasıtalarıdır.

Sayın arkadaşlarım, mahkemelerdeki iş hacminden de kısaca bahsetmek istiyorum. Bütün yurt mahkemelerine bir sene içinde bir milyona yakın iş gelmektedir. Bu iş çokluğu memleketimizin çok yıllardanberi esaslı dâvalarından birini teşkil eder. Bunun önüne geçmek için birçok çare ve tedbirlere başvurulmuştur. Burada esaslı olan mesele bu iş çokluğunun ve gecikmelerin âmillerini arayıp bulmak ve bu âmiller üzerinde çalışmak meselesidir. Bizim yaptığımız derin incelemeler göstermiştir ki bu âmillerin bir kısmı müzmindir ve izalesi oldukça uzun zaman istiyen âmillerdir. Bunun dışında olan geçici âmiller de ya harbin tesiri ile veya başka sebeplerle meydana gelmiştir. Bunlar daha kolaylıkla bertaraf edilebilir. Biz bu meselelerle meşgul oluyoruz ve iş hacmini azaltmak, işlerin gecikmesini önlemek için çalışıyoruz. Bu âmillerden adliye cihazını ilgilendirenler olduğu gibi, Adliyenin dışında gelenler de vardır. İçtimaî hayatın düzen içinde geçmesi, işlerin mahkemelerde uzamasına, yargıçların daha ziyade okuma ve işleri rahatça tetkikle geçirmelerine bağlıdır. Bu itibarla meselenin önemi büyüktür. Adliye ıslahatı mevzubahs olduğu zaman bu durum ön plânda gözönünde bulundurulmak gerekir.

Arkadaşlar, üzerinde durduğumuz tedbirler şunlardır: Her gün daha iyi hâkim yetiştirmek, Adliye mesleğini çekici bir meslek haline getirmek, bu meslek mensuplarını meslekte tutmak ve nihayet iyi hâkim yetiştirmek tedbirine bağlı olarak daha ciddî bir staj usulü tesis etmektir. İçtimaî hayatın diğer sahalarından gelen tesirler üzerinde biz bir dereceye kadar meşgul olabiliriz. Fakat bunlar, düzelmek için çok zaman istiyen işler olduğu gibi bizim tedbirlerimizle hallolunacak meselelerden de değildir.

Bu arada arkadaşlar, hukuk dâvalarında daha fazla sürat temin etmek maksadiyle usul hukukunda, yeni ilim anlayışlarına daha uygun birtakım tadiller yapmak esası üzerinde epey zamandanberi yapılmakta olan çalışmalar sona ermek üzeredir. Yeni ilim cereyanları, hukuk usulünü, Devletin vazifelerinden en büyüğü olan adaleti dağıtma vasıtası olmak bakımından amme hukuku arasına da sokmaktadır.

Bu yeni ilim anlayışının bizim için en dikkate değer ve en istifadeli tarafı, hukuk dâvalarını idarede yargıca bugünkünden çok daha geniş yetkiler tanınmasıdır.

Artık hukuk dâvaları, haklı olan tarafın değil, daha hünerli olanın dâvayı kazanacağı "adlî bir düello" olmaktan çıkmıştır.

Arkadaşlar, taraflar aralarındaki ihtilâfları Adliye dışında serbestçe halledebilirler. Fakat iş mahkemeye intikal ettiği zaman artık bir âmme vazifesi harekete gelmiştir. Binaenaleyh burada yalnız kişiler arasındaki bir anlaşmazlığın halli değil, aynı zamanda Devletin adalet dağıtma vazifesini görmesi meselesi de ortaya çıkmıştır. İşte adalet dağıtma vazifesinin en iyi bir şekilde görülebilmesi için dâvanın idaresini taraflara değil, yargıca vermek zarureti de kendiliğinden böylece ortaya çıkmış bulunuyor. Arkadaşlar, bir kimsenin adalete uymıyan maksatlar için mahkemelere başvurması ve mahkemelerde adalet ve hakkaniyetin gerektirdiği hadden ve ölçüden fazla olarak dâvaları uzatması ve sürüncemede bırakması kabul edilir bir şey değildir. Binaenaleyh yargıç, dâvanın her safhasında, adalet ve hakkaniyetin icaplarına göre bir an önce neticeye varmak için gerekli yetkilerle teçhiz olunmalıdır. Bizim hukuk usulü muhakememiz bu prensiplerden kısmen mülhem olmakla beraber, müeyyidelerinin zayıflığı bakımından tatbikatta, gecikmeleri önleyici tesiri gösteremiyor. Onun için usülümüzde dâvaların sürüncemede kalmasını önliyecek olan sistemli bir değişikliğe ihtiyaç olduğunu zannediyoruz. Arzettiğim gibi uzun zamandanberi bu konu üzerinde yapmakta olduğumuz incelemelerin sonu alınmak üzeredir. Varacağımız netice ilim ve ihtisas sahibi adamların da tetkikinden geçirildikten, yani bu yolda geniş bir anket yapıldıktan sonra bir kanun tasarısı ile huzurunuza gelmek kararındayız.

Diğer bazı ana kanunlarımızda değişiklik ihtiyacından bahseden arkadaşlar oldu. Ceza Kanunu ileri sürüldü. Ticaret, Deniz Ticareti, Kara Ticareti Kanunlarından bahsettiler. Filhakika arkadaşlar bu ana kanunlarımızda bazı değişiklikler yapmak ihtiyacı vardır. Fakat bu gibi kanunlara sık sık dokunmak, yargıçların uzun bir uygulama neticesi alıştıkları bir kanun yerine bir yenisini koymak her vakit faydalı olmıyacağı gibi bazan zararlı da olur. Hukuk, içtimaî hayat kaidesidir. Onun teşekkülünde kanundan başka, ilim ve mahkeme içtihatlarının da rolü büyüktür.

Ceza Kanunumuz filhakika birçok değişiklikler görerek aslî hüviyetinden bir kısmını kaybetmiştir. Bunda gerekli değişiklikleri yapmak için kurulmuş olan

komisyon, umumî ceza hukuku kısmını bitirmiş, hususî ceza hukuku kısmına yani suçlar bahsine gelmiş bulunmaktadır.

Bir arkadaşım, bu Ceza Kanunumuzu bir Faşist kanunu olarak gösteren iddialara karşılık teşkil eden bazı mütaleaları ileri sürdü. Söyledikleri gayet doğrudur.

Esas itibariyle Ceza Kanunumuz bundan evvelki İtalya Ceza Kanunundan mülhem olarak tedvin edilmiş bir kanundur. Bu bakımdan Faşist nazariyeleri ile bir ilgisi yoktur. Son tadiller, yeni İtalyan kanunundan mülhem olmakla beraber, bu hükümler, şu veya bu ideolojinin ifadesi olduğu için değil, memleketin ihtiyaçlarına uygun olan hükümler bulunduğu için alınmıştır. Fakat, bir kanuna millî hüviyet veren, tatbikattır, yargıçların içtihadıdır. Bu bakımdan Ceza Kanunumuz menşei ne olursa olsun, bir Türk Ceza Kanunu hüviyetindedir, alınan maddeler zaten ceza hukukunun, kanunsuz cürüm olmaz, kanunsuz ceza olmaz yolundaki ana prensiplerine dayanmaktadır. Ve bu prensipler maddelerde ifadelerini bulduğu gibi ceza şerhleri ve yargıçlarımız bunu izah etmekte, tatbikatta bu anlayışa göre hareket edilmektedir.

Arkadaşlar, Deniz Ticaret Kanunumuz hakikaten eskimiş ve bugünün ihtiyaçlarını tamamiyle sağlıyacak halden çıkmıştır. Yalnız bu mevzuda düşündüğümüz şudur ki, harp sonrası dünyasının getireceği yeniliklerin ne olacağını görüp onlara göre gerekli değişiklikler yapmak daha doğru olur. Bunun için buhranın geçmesini, işlerin durulmasını ve yeni cereyanların belirmesini beklemeyi tercih ettik.

Kara Ticareti ile Borçlar Kanunumuz arasında mevcut olan bazı ahenksizliklerin giderilmesi işiyle meşgul olan bir komisyon vardır, çalışmaktadır.

Arkadaşlar, ceza adaleti sistemimizi suçun işlenmesinden cezanın çektirilmesine kadar olan bütün safhalarında teknik cihazlarla cihazlandırmak ve metotlu bir şekilde ve zamanımızın icaplarına uygun olarak tekâmül ettirmek yoluna giriyoruz. Bu arada suçlunun adlî mazisini yargıca tanıtacak olan Adlî Sicil teşkilâtını geçen yıl kurduk. Bu teşkilât bizim büyük bir eksiğimizi tamamlamıştır. Memleketimizin bünyesine ve hususiyetlerine göre teknik bir şekilde kurulan bu müessese yargıç ve savcılara lüzumlu malzemeyi toplamaktadır.

Bu yıl Adlî Tıb müessesesini daha mükemmel bir hale getirmek için lâzım olan tedbirleri aldık. Arkadaşlarımdan bazıları bu mevzua temas ederek alınan tedbirlerin mahiyetini belirttiler. Onun için bu hususta uzun boylu izahat vermeye lüzum görmüyorum. Yalnız hulâsa olarak şu kadar söyliyeceğim: Bu tedbirlerden bir kısmı, kısa zamanda adlî tabib elde etmek, Adlî Tıb Meclisine daha makul ve ihtiyaca uygun bir şekil vermeğe matuftur.

İkinci merhaleyi teşkil edecek tedbir, adlî tabiblere daha iyi bir istikbal hazırlamak olacaktır. Bu yıl, on adlî tabib asistanı Adlî Tıb müessesesinde staj görecek

ve ihtisasını yaparak iki sene sonra bunları memleketin muhtelif yerlerine dağıtmak imkânı hâsıl olacaktır.

Bu işlerin istilzam ettiği ödenek de bütçeye konmuştur.

Arkadaşlar, cezanın infazı şeklinden bahsettiler. Ceza Kanunumuzdaki yeni infaz sisteminin 9 ilâ 10 senelik bir uygulamadan sonra verdiği neticeler o kadar müsbettir ki bu sistemi geniş ölçüde tatbik etmek, yeni cezaevlerini çoğaltmak ve her gün bu yolda daha hızlı çalışmak cesaretini vermiştir.

Arkadaşlar eski cezaevlerinden bahsettiler. Bugün eski Cezaevlerimizden birçoğunun pek haklı olarak hassasiyet uyandıran durumu eski devirlerin birçok kötü yadigârlarından birinin son nümuneleridir. Hemen söyliyeyim ki arkadaşlar, bugün girilmiş olan müspet ve verimli çalışma yolunda yürümek suretiyle Cumhuriyet idaresi maziden aldığı bu kötü mirası çok kısa bir zamanda tasfiye edecektir. Ve bunun fena hatıralarından başka, kafaları yoran bir iz kalmıyacaktır.

1936 yılında Ceza Kanunumuzda yapılan değişiklikle kabul edilmiş olan yeni ceza çektirme sistemimiz suçluyu, eski telâkkide olduğu gibi, kendi mukadderatına terketmek, cemiyet dışına atmak değil, onu ıslah ederek ve hayırlı bir vatandaş olarak cemiyete iade etmek amacını güden bir sistemdir. Bu sistemde ceza müddetlerini kısaltma ve meşruten tahliyeden istifade ettirme gibi, ceza hukukuna uygun esaslar vardır. 9 yıl içinde bu sahada yapılanlar büyük bir başarı teşkil etmiştir.

İmkânların darlığı, yapı yaptırmanın çok güç olması harp yıllarında eski cezaevlerinin kötü durumlariyle esaslı surette uğraşmak fırsatını maalesef vermemiştir. Bununla beraber yeni bina yaptırmak dışında alınması mümkün tedbirlerin hepsine başvurulmaktan bir an hali kalınmamıştır. İlkönce bu cezaevlerindeki hayat şartlarını hafifletmek için buralardaki hükümlülerden bir kısmının yeni cezaevlerine veya bina durumu müsait olan eski cezaevlerine göndermek tedbiri alındı. Bu sayede bu gibi cezaevlerinin kesafeti azaltıldı. Bundan başka, bu cezaevlerinde bulunan hükümlüler ve tutuklulardan 7500 kişiye her gün ekmekten başka sıcak yemek verilmiş ve şimdiye kadar 75 binden fazla çamaşır ve 11 bine yakın kışlık ve yazlık elbise, 1350 ayakkabı dağıtılmış. Yerde yatmamaları için de beş bine yakın karyola kendi müesseselerimizde yaptırılmış ve bu cezaevlerine dağıtılmıştır. Binalarda her türlü temizlik tedbirleri alınmak suretiyle bulaşıcı hastalıkların salgın yapma ihtimallerı bertaraf edilmiştir.

Arkadaşlar, bir arkadaşımız cezaevlerinde her gün adam ölüyor veya her gün adam öldürülüyor diye bir söz sarfetti. Vaziyet böyle değildir. Adam öldürme vakaları oldukça nadirdir ve eski devirlere nispetle çok azalmıştır.

Ölüm nispetine gelince: Alınmış tedbirlerin tesirini gösterme bakımından şu rakamları arzedeceğim:

Cezaevlerimizde hükümlü ve tutukluların yekûnu senelerdenberi değişmiyen bir rakam olarak 27 binle 30 bin arasında dolaşmaktadır. Bu büyük insan kütlesi içinde 943 yılı içinde 376 ölüm vakası olmuştur. Bunun 186 sı verem ve kaşeksi neticesi olduğu tesbit edilmiştir. 944 de bu rakam 211 e düşmüştür. 945 de bugün elimizde mevcut malûmata göre, vakaların 180 olması lâzımgelecektir. Bu da gösteriyor ki cezaevlerinde yaşıyanların durumu binaların bütün müsaadesizliğine rağmen alınan tedbirlerle oldukça düzelmiştir.

Arkadaşlar, bu tedbirlerden başka malî imkânlarımızın büyük bir kısmını bu harap binaları ayakta tutmak için bunların tamirine sarfediyoruz. Bu yıl bütçeye koyduğumuz daha fazla ödenekle ve diğer malî kaynaklarımızdan elde edilecek gelirlerle bu konuda daha önemli çalışmalar yapacağız. Fakat şunu da itiraf etmeliyim ki sarfedilen parayla mütenasip netice almak mümkün olamıyor. Bilhassa ağır ceza merkezlerimizdeki cezaevlerimizden 14 ünün durumu çok fenadır. Bunlar Gaziantep, Ordu, Erzurum, Erzincan ve Ermanak'tır. Bunların tamiri için nekadar para sarfedilse istediğimiz neticeyi almağa imkân yoktur. Onun için bunların içinde yaşıyan insanların sayısını azaltma ve bu suretle iskân şartlarını düzeltmek ilk tedbir olarak akla gelen iştir. Bunun dışında çalışmalarımızı bina durumları çok elverişli olan 21 il merkezindeki cezaevlerine teksif ederek sekiz bin kişi alacak genişlikte bulunan bu cezaevlerini her bakımdan istifade edilir hale getirmek istiyoruz. Diğer taraftan iş esasına göre kurulmuş cezaevlerimize hükümlü göndermek suretiyle eski cezaevlerimizde yaşama şartlarını ehvenleştirmek ikinci bir tedbir olarak başvurduğumuz işlerdir. Arkadaşlar, bütün bu tedbirler geçicidir, darlığın doğurduğu zaruretlerden ileri gelmektedir. Yeni bina yapmak imkânsızlığı ile karış karşıya bulunduğumuz bu sıkıntılı harb yıllarında hiçbir iş yapmamaktansa muvakkat da olsa başvurduğumuz bu tedbirler zannedildiğinden çok daha büyük faydalar sağlamıştır. Eğer bunlar yapılmamış olsaydı bugünkü manzara çok daha ağır olacaktı. Harap binalarda, elverişsiz şartlar içinde yaşıyan, yıllardanberi kuru ekmek yiyen, gıda alamıyan binlerce insanın sıcak yemeğe ve elbiseye kavuşması bu gayrisıhhî binalarda bulaşıcı hastalıklara karşı fennî koruma tedbirlerinin alınması, fiziyolojik sefaletin önlenmesine çok yardım etmiştir. Fakat arkadaşlar, bu dâvayı kökünden halledecek olan tedbirlerimizin tatbikatına, yeni binalar inşası suretiyle bundan sonra başlıyacağız.

Memleketimizde iş esası üzerine kurulmuş cezaevlerinin dışındaki cezaevlerinin sayısı 456 dır. Bunların bina bakımından yalnız 44 tanesi iyidir, 132 tanesi orta, geriye kalan kısmı da fenadır. Bu binaların hepsini baştanbaşa yeniden yapmak, hem lüzumsuz, hem de çok masraflı bir iştir. Böyle bir yola girmek, bu dâvayı ebediyyen halledememek demektir. Onun için bu konuda düşündüğümüz rasyonel şekil, memlekette adedi mahdut bölge cezaevleri yapmak, hemen bütün hükümlüleri bunlara toplıyarak çalıştırmak, okutmak, terbiye ve ıslah etmektir. Diğer yerlerde de ihtiyaca göre, birer tevkifevi yapmak ve burada yalnız tutuklular-

la, çok kısa müddetli hükümlüleri bırakmak, bu esaslı tedbire ilâve edilecek ikinci bir tedbirdir. Bunlar küçük binalar olacağı için Devlete yükliyeceği külfet büyük olmıyacaktır. Senelere taksim edilmiş muntazam bir programla bu yapı işi tamamlanırsa memlekette cezaevi dâvası kökünden halledilmiş olacaktır. Ben bunun bütün hesaplarını yaptım. Bu merkez cezaevlerinin yapılması gereken yerler hakkında tetkikler yapmaktayım. Programımı hazırlıyorum, yapılan hesaplara göre bu iş nihayet bugünkü rayiçle 40 milyon liralık bir iştir. Bunu muayyen senelere dağıttığımız zaman 10 - 15 yıl içinde bu arzettiğim dâva esaslı olarak maziye karışmış olacaktır.

Arkadaşlar, bu yeni cezaevlerinin yapılmasında aynı zamanda şu fayda hâsıl olacaktır. Bir defa sayısı mahdut cezaevi yapmak suretiyle hem tasarruflu bir iş yapmış olacağız, hem de hükümlüler çalıştırılarak emekleri kıymetlendirileceği için bunların iaşesini ve cezaevlerinin idare masraflarını karşılamak üzere her sene Devlet bütçesinden sarfedilen milyonlarca lira tasarruf edilecek ve bu binaların inşa bedelleri de bu suretle itfa edilecektir. Bunun daha mühim faydası, ilmî bir infaz sisteminin tatbikına imkân vermesidir. Filhakika o zaman sayısı azalacak olan bu müesseseleri infaz işinden anlıyan elemanların eline vereceğiz ve bugün esaslı bir derdimiz olan gardiyanlığı bir meslek haline sokmak imkânını bulacağız. Bu suretle, hükümlülerin cezaevlerindeki hayatı ilmî usullerle yakından takibolunabilecektir.

Arkadaşlar, bana bu kanaati veren iş esası üzerine kurulmuş olan yeni cezaevlerinde elde ettiğimiz niteceIerdir. Tarım ve Endüstri kolonileri halinde kurulmuş olan bu cezaevlerinin sayısı şimdi 13 olduğu halde buralarda çalışan hükümlü sayısı 5.500 ü geçmekte ve iş yurtlarındakilerle birlikte 6.200 ü aşmış bulunmaktadır. Bütün cezaevlerindeki hükümlü sayısı yıllardanberi değişmiyen bir rakam olarak 17 ilâ 20 bin arasındadır. Bugün son rakama göre 18.174 hükümlü cezaevlerinde bulunmaktadır. Buna nazaran, Bütçe Komisyonu raportörü arkadaşımızın raporunda belirttiği gibi bütün hükümlülerin üçte birine yakın bir kısmı bu cezaevlerinde çalıştırılmakta, terbiye ve ıslah edilmektedir. Arkadaşlar, bugün şayanı dikkat olan bir nokta olarak belirtmek isterim ki şimdiye kadar bu cezaevlerinden 5.500 den fazla kimse müddetlerini bitirerek veya meşrutan tahliyeden faydalanarak tahliye edilmiştir. Bunlardan yalnız üçü yeniden eski cezaevlerinde bulunuyor.

Bu da tatbik edilen sistemin ıslahkâr neticelerini gösteren enteresan olaydır.

Arkadaşlar, bu müesseseler için bütçe ile şimdiye kadar verilen döner sermaye yalnız 519.022 liradan ibarettir. Bu sermaye, hükümlülerin yiyecek, giyecek ve saire masrafları ile idare masrafları çıktıktan sonra on yıl içinde bir buçuk milyon lira safi kâr temin etmiştir. 944 yılı safi kârı 531.527 liradır. Bu, işin sadece maddî cephesidir. Hattâ maddî cephe bundan da ibaret değildir. Çünkü bu harb yıllarında bu hükümlülerin çalıştırılması memleket istihsaline de faydalı ol-

muştur. Manevî faydaları ise para ile ölçülemiyecek kadar çoktur. Bu parlak neticelerden cesaret alan Bakanlık, önümüzdeki yıl içinde bu sahaya daha fazla önem vermek kararındadır.

Hükümlülerin maden işlerinde çalıştırılması hususunda Ekonomi Bakanı arkadaşımızla bir prensip anlaşmasına varmış bulunuyoruz. Bu suretle iş esası üzerine kurulmuş cezaevlerimizin ve burada çalıştırılacakların miktarı artırılmış bulunacaktır. Meselâ Zonguldak'ta bugün çalışmakta olan 1200 hükümlü adedini iki bine çıkarmak kararındayız. Garp linyitlerinden Soma ve Tunçbilekte iki yeni cezaevi daha açmak için tertiplenmiş bulunuyoruz. Bu suretle Değirmisaz'da garp linyitlerinde çalışacak hükümlü sayısı 1800 olacaktır. Bunun dışında Dalaman'da inşaat cezaevine yeni pavyonlar yaptırmaktayız. Bunlar bu sene tamamlanacak. Bizim o çiftlikten almış olduğumuz 4 - 5 bin dönümlük toprak üzerinde bu hükümlüler her türlü tarım işlerinde çalıştırılacaktır.

Yeni cezaevlerinin hükümlü sayısını artırmakla eski cezaevlerinin durumunu dolayısiyle düzeltmek imkânı hâsıl oluyor. Bir de iş yurtlarımız var; eski cezaevlerinde geçen yıl iki yurt açılmıştı. Bu yurtlar 1945 yılında 11 e çıkarıldı. Önümüzdeki yılsa 21 i bulacaktır. İş Yurtları Kanununa göre eski cezaevlerinde ferdî sermayenin esiri vaziyetinde çalışan hükümlülerin Devlet eliyle ve Devlet tarafından konulmuş bir döner sermaye ile çalıştırılması üzerine kurulmuş müesseselerdir. Bir yıllık tecrübe iyi sonuçlar verdiği için bu sahadaki çalışmalarımızı genişletmek kararındayız.

Arkadaşlar, şimdi çocuk suçluluğu konusuna geçiyorum. Çocuk suçluluğu epey zamandanberi üzerinde durulan bir meseledir. Suç işliyen bir çocuğu büyük bir suçlu gibi aynı muameleye tâbi tutmanın doğru olmıyacağı bugüne kadar yapılan müşahedelerle anlaşılmıştır. Çünkü fikrî gelişme derecesi bakımından çocuk işlediği fiilin şuursuz bir failidir. Fakat asıl sosyal bakımdandır ki çocuk hakkında yapılması gereken muamelenin önemi artar. İstatistik rakamları çok enteresan neticeler gösteriyor: Çocuk pek küçük yaştan itibaren suç işlemeye başlıyor. Çocuk suçluluğunun sebebini araştırdığımız zaman görüyoruz ki, bunlarda veraset gibi ferdî sebeplerden ziyade sosyal sebepler çok daha büyük rol oynamaktadır.

Suç işliyen çocukların büyük bir kısmı normal insanlardır. Ve sosyal muhitin tesiri altında suç işlemektedirler. Bu netice tesbit edilince çocuğun cezalandırılması yerine onu terbiye ve ıslah meselesi daha büyük önem kazanmıştır.

Arkadaşlar, çocuğun yaşadığı muhit, arkadaş muhitidir. Çocuk suçluluğunu daima bu muhite bağlamak kabildir. Ana baba tarafından terbiye ve nezaret noksanı, çocuğun sokakta ve arkadaş muhitinde serseri bir hayat geçirmesi, başkaları tarafından istismar edilmesi gibi sebepler çocuk suçluluğunda irsî sebeplerden çok daha büyük rol oynamaktadır.

DR. FAHRİ ECEVİT (Kastamonu) - Çok doğru.

ADLİYE BAKANI ALİ RIZA TÜREL (Devamla) - Bu itibarla bu neticelere varılınca çocukta suç sorumluluğu aramanın beyhude olduğu neticesi kendiliğinden ortaya çıkar. Çocuğun suçu hakikatte anasının, babasının veya muhitinin suçudur. Binaenaleyh suçlu çocuğa her zaman ceza vermek doğru olmadığı kadar, verilen ceza beyhude ve tesirsizdir. Bu fikirler son ceza kanunlarında iki esasta ifade olunmuştur:

1 - Çocuğu Ceza Kanununun dışında bir muameleye tâbi tutmak.

2 - Onu cezalandırmak değil, terbiye ve ıslah etmek lâzımdır.

Arkadaşlar, Adliyemizin büyük bir noksanı olan Çocuk Mahkemelerinin bir an evvel teşkiline ve bununla mütenazır olarak Çocuk Islah Evlerinin çoğaltılmasına karar vermiş bulunuyoruz. Çocuk Mahkemeleri teşkili hakkında bir avan proje hazırladık. Bunu ilim, ihtisas ve meslek adamlarının tetkikinden geçirerek onlardan alacağımız mütalealarla tekemmül ettirdikten sonra Kamutayın tasvibine sunacağız.

Arkadaşlar, çocuk suçluluğu işi memlekette umumiyetle daha geniş bir çocuk dâvasının bir parçasını teşkil eder. Bakımsız, kimsesiz ve metruk bir çocuğun eninde sonunda suç işleme yoluna sapması muhakkaktır. (Bravo) Böylelerini elinden tutup suç işlemekten kurtarmak, terbiye etmek nekadar önemliyse suçlu çocuğu büyüklere mahsus cezaevleriyle temas ettirmek ve büyüklere mahsus usullerle muhakeme etmek o kadar zararlıdır. Biraz evvel arzettiğim müşahedelerden mülhem olarak tekrar edeceğim ki suçlu çocuğu cemiyete kazandırmak, onu başka usullerle hususî teşkilât içinde terbiye etmekle kabil olur.

Fakat arkadaşlar, hemen ilâve edeyim ki Çocuk Islah Evleri ve Çocuk Mahkemeleri aynı konunun ayrılmaz birer parçasıdır. Çocuk Islah Evleri birlikte kurmadıkça Çocuk Mahkemeleri kurmaktan esaslı faydalar beklenemez. Onun içindir ki biz şimdiden bu yolda tatbikata dahi geçmiş bulunuyoruz. Halen mevcut Ankaradaki Islah Evinden başka, biri İzmirde, diğeri Eskişehirde olmak üzere iki Çocuk Islah Evi açmak kararındayız. İzmirdeki Islah Evine, kanuna göre 55 inci maddeye, yani ikinci kategoriye dahil çocuklar alınacaktır. Bunların çocuklara mahsus cezaevlerinde barındırılacağı kanunda zikredilmektedir. Bu cezaevi yakında açılacaktır, hazırlıkları hemen tamamiyle bitmiştir. Arkasından esaslı bir programla çalışarak bu evleri çoğaltmak ve yurdun her yerine yaymak kararındayız.

Meclis grubunun daha geniş ölçüde bu konu ile meşgul olması ve bu konu üzerinde gösterdiği büyük ve yakın alâka ve son aldığı karar, bizim bu yoldaki çalışmalarımıza ve kararlarımızın tatbik sahasına girmesine büyük yardımlar yapacaktır, bize kuvvet ve cesaret kaynağı olacaktır.

Arkadaşlar, adalet binaları mevzuuna temas etmek istiyorum. Yurdumuzun her tarafından umumiyetle Hükümet binalarına ve bu arada yeni adalet saraylarına olan ihtiyacı birçok arkadaşlar belirttiler. Harb başlayıncaya kadar bu yolda birtakım çalışmalar olduğunu da bilirsiniz. Bu çalışmaların eserleri de meydana gelmiştir. Harb bu imar ve inşa faaliyetinde esaslı bir duraklamaya sebeboldu. Yılların biriktirdiği bu inşa ihtiyaçları yurdun acele sınaî ve ziraî kalkınma ihtiyaçlariyle birlikte ve bir arada nazarı itibara alınmak lâzımgeliyor. Çünkü bunların hepsi birden karşımıza dikilmiştir. Bu gün hemen hemen her bakanın çantasında milyonlar ve hattâ bazan yüz milyonlar istiyen plânlar hazırdır. Bu büyük ihtiyaç plânının geliştirilmesi elbette ki malî imkânlarla kabil olacaktır. Bu konuda Maliye Bakanı arkadaşımız Yüksek Meclise geniş maruzatta bulundular. Bizim de büyük ihtiyacımız, Adliye binaları, cezaevleri ve Çocuk Islah Evleridir. Demin de arzettiğim gibi bir taraftan bunların yapılacağı yerleri ve inşa programlarını tesbit ediyor, diğer taraftan da hazineye yükliyeceği malî yükü hesaplıyoruz. Fakat programa giren işler arasında artık gecikmesi mümkün olmıyan bazı işler vardır ki, bizi ciddî surette meşgul ediyordur. Bunlardan birisi, İstanbul Adalet Sarayı işidir. Bu işin gerçekleştirilmesi yıllardanberi üzerinde durduğumuz bir konu idi. Nihayet fen ve ihtisas adamları bu sahada son sözlerini söylediler. Binanın yeri belli oldu. Kamulaştırma işine başlamak üzere teşebbüse giriştik. Bu işler yapılıncaya kadar bir taraftan da hudutları ve yüz ölçüsü belli olan arsa üzerinde yapılacak binanın plân ve projelerini hazırlama teşebbüslerine girişilmiş ve ilk işleri tamamlamak için gereken para da temin edilmiş bulunmaktadır. Bu işler bitince yapı işine hemen başlamak kabil olacaktır.

Arkadaşlar, 12 senelik bir hikâye olan bu İstanbul Adalet Sarayı meselesini, bu meselenin geçirdiği safhaları, geçen uzun münakaşaları çok iyi bilirsiniz. Bunları tekrarlamak istemem, yalnız bu noktayı belirtmek ve aydınlatmak ihtiyacını duyuyorum.

Arkadaşlar, İstanbulda yapılacak Adalet Sarayı diğer herhangi resmî binadan farklı bir takım hususiyetler arzetmesi lâzımgelen bir binadır.

Bir defa 10 - 15 bin metre kare genişliğinde bir arsaya ihtiyaç vardı. Bu binanın yerinin ticaret merkezlerine ve avukat yazıhanelerine yakın olması, münakale vaziyetinin uygun bulunması icabederdi. Nihayet bir âbide olması gereken böyle bir binanın şehri süsliyecek ve güzelleştirecek bir yere yapılması da zarurî idi. Bunun dışında mesken buhranı hüküm sürdüğü bu yıllarda mümkün olduğu kadar az bina yıktırmayı da esas olarak gözönünde bulundurmak zorunda idik. İstanbulda böyle bir yer bulmanın nekadar güç olduğunu bilirsiniz. Çünkü büyük bir tarih ve sanat şehri olan İstanbulun neresine bir kazma vurursanız altında bir eser, bir sütun, bir harabe çıkması ihtimali vardır. Böyle bir vaziyetle karşılaşıldığı zaman oraya bina yaptırmak imkânsız bir hale geliyor. Bu itibarlı bu meselenin doğurduğu güçlükler çok büyük olmuştur. Sade yer bulunması işi

büyük bir dâva oldu. Araya harb girince inşaat durduruldu. Yeni inşaata müsade edilince de böyle milyonlar alacak bir binanın yapılması malî bakımdan hemen imkânsız hale girdi.

Arkadaşlar, diğer Devlet daireleri binaları yapıldığı halde İstanbul Adalet Sarayı binasının yapılmamış olmasını teessüfle karşılıyanlar olmuştur. Halbuki yer, büyüklük, masraf bakımlarından arzettiğim hususiyetleri taşıyacak olan böyle bir bina bahsedilen diğer resmî binalarla kıyaslanamazdı. İstanbul Adalet Sarayının yapılmasını geciktiren esaslı âmilleri böylece mütalea ettikten sonra bu işte acele edilmemiş olmasını, ilerisi için hayırlı saymak doğru olacağı neticesine varılır.

Arkadaşlar, uzun vadeli plânlarımızın gerçekleştirilmesini beklemeden yapılması zaruri olan diğer adalet binalarımız da vardı. Bunlardan Kastamonu, Afyon binaları yapılmaktadır. Önümüzdeki yıl bunların tamamlanacağını umuyoruz. Adana Adalet binasının da proje ve plânlarını müsabaka ile hazırladık, malî imkânlar da temin edildi. Bu binanın da inşasına kısa bir zamanda başlanacaktır.

Arkadaşlar, bir arkadaşımız yol inşaatı cezaevleri kurulamaz mı diye bir sual sordular. Enteresan bir fikirdir. Bunun üzerinde duracağım. Bizim de düşündüğümüz ikinci bir şey var, adalet müesseselerimizin döşeme ihtiyaçlarını karşılamak için elimizdeki ödeneklerden azamî faydalanmak için tedbirler alıyoruz. Mevcut cezaevi müesseselerimizdeki marangozluk atölyelerini takviye ederek tiplendireceğimiz mefruşatı serî halinde bu müesseselere yaptırmak suretiyle elimizdeki ödeneklerden geniş ölçüde faydalanmağı düşünüyoruz.

Buna ilâve edilecek bir şey daha vardır. Biz kendi binalarımızı umumiyetle inşa cezaevine yaptırdık ve bundan sonra da böyle hareket etmek kararındayız. Nitekim buradaki yeni ıslahevi binası, Eskişehirdeki cezaevi binası, Dalaman'da yapılmakta olan pavyonlar bu müessese tarafından inşa edilmiş ve edilmektedir. Bu usule müracaat bize çok daha tasarruflu, çok daha az para ile mühim işler başarmak imkânını verdiği için bundan sonra da adalet binalarının olsun, cezaevlerinin olsun yapım işinde İnşaat Cezaevinin mesaisinden istifade etmek ve ihtiyaçla mütenasip şekilde bu cezaevi kadrosunu arttırmak esas kararlarımızdandır.

Arkadaşlar, zannediyorum ki umumî maruzatım içinde ileri sürülen mütalealeri kısmen cevaplandırmış bulunuyorum. Bunun dışında arzu buyurursanız... (Kâfi, kâfi sesleri)

Arkadaşların, bu maruzatım dışında kalan mütalealarına cevap vereyim. (Kâfi sesleri) Dilek halinde söylenen şeylerin hepsi not edilmiş, münakaşa edilen meseleler not edilmiştir. Bunlar önümüzdeki yıl çalışmalarımızda rehberimiz olacaktır. Bu arada muhtelif yerlerde cezaevleri yaptırmak yahut bunları tamir ettirmek veya yeniden adalet binaları yaptırmak gibi dilekler vardır. Bunların hepsini nazara alacağız.

Necmeddin Sahir Sılan arkadaşımızın ileri sürdüğü Kalan'da adliye teşkilâtı kurma mevzuunu da gözönünde tutacağım. Bu kaza 1937 de teşkil olunmuş ve 1940 da burada bir mahkeme kurulması kararlaştırılarak kadrosu gönderilmişti. Fakat mahkeme için bina, yargıçların oturmasına mahsus mesken ve cezaevi olmadığı için bu kadroları geri almak zorunda kalınmış. Arkadaşım söylüyorlar ki şimdi bu imkânlar temin edilmiştir. Prensibimiz bütün kazalarda Adliye teşkilâtı kurmak olduğuna göre istenilen teşkilâtı kurmamak için bir sebep yoktur.

Müsade ederseniz temas edilmiş olan bir iki mühim konu üzerinde de maruzatta bulunmak suretiyle kürsüyü terkedeceğim.

Evvelâ Tezer arkadaşımın ileri sürdüğü dilek vardı. Onu ehemmiyetle nazara alacağım. Bu, suçlu kız çocukları için ayrı bir ıslahevi yapmaktır. Vakıa adetleri çok azdır. Dokuz milyon kadın vatandaş içinde 12 - 15 yaş arasında bulunan suçlu kızların sayısı yılda 20 den ibarettir. Bu memnuniyet verici halin neticesi olarak da bugün hükümlü kız çocuklarının sayısı pek azdır. Fakat buna rağmen bu çocuklar için bir ıslahevi açmak faydalı olur.

Hulki Karagülle arkadaşım zabıt kâtiplerinden bahsettiler. Bunu cevaplandırdığını zannediyorum. Şimdi (L) cetvelindeki bütün kâtipler fiilî kadroya çıkarılmış bulunuyor. Çıkarılanlar 100 kişi kadardır. Fakat ihtiyacımız daha büyüktür. Bu ise bir yeni kadro mevzuudur. Bütçe Komisyonunun raporunda belirttiği esaslı bir mevzu ile ilgisi olması bakımından bunu ayrıca tetkik edip, Adliyenin kâtip ihtiyacını tamamen karşılama tedbirlerini, bu tetkik sonunda almak lâzımdır.

Bugün, işlerin zamanında çıkması için yapılan son hesaba göre, 900 kâtibe daha ihtiyaç vardır. Bunlardan 100 ü millî kadroya alınmış olup daha 800 kâtibe ihtiyacımız kalıyor.

Halbuki arkadaşımın, avukatlar için yeni bir ücret tarifesi hakkındaki dileği vardı. Avukatlık Kanununun bir maddesi her dört yılda bir barolarca tesbit edilerek ücret tarifelerinin ilân edilmesini âmirdir. Bu devrenin üç yılı geçmiştir. Bir yıl sonra barolar yeni bir ücret tarifesi yapacaklardır.

Tevhidi İçtihat müessesesi hakkında söyledikleri, iyi anladımsa, Bakanlığın bu müessesenin işleyiş tarzı üzerinde daha dikkatli bulunmasını temenniye taallûk ediyordu. Tevhidi İçtihat Müessesesi bildiğiniz gibi muhtelif Yargıtay daireleri arasındaki içtihat ayrılıklarını ortadan kaldırmak için kurulmuş bir müessesedir. Yapılan iş, bir adlî tefsirdir. Kanuna adlî yoldan mâna vermektir. Bu kararlara karşı müracaat edilebilecek yol, yasama tefsiri yoludur. Ve bunu yaptığımız hallerde mevcuttur. Bunun dışında Bakanlığın Yargıtay üzerinde herhangi bir yol göstermek salâhiyeti olmadığını da söylemeğe hacet yoktur.

Kâzım Berker arkadaşımın ileri sürdüğü Adalet teşkilâtına yeni istikamet verilmesi mevzuu zannederim ki, bizim tarafımızdan esaslı surette ele alınmış ve

burada muhtelif vesilelerle yaptığım beyanatta bu hususdaki fikirlerimi belirtmiş bulunuyorum. Geçen yıl bütçesinde, teşkilâtımızı kuvvetlendirmek için şu tedbirleri almak gerektiğini söylemiştim. Bu yıl bunlar üzerinde hesaplı çalışmalar yaptık. Hiç şüphesiz bu çalışmalarımız demin arzettiğim gibi, maddî ve malî imkânlar nispetinde olacaktır. Bir taraftan tek sulh yargıcı olan kazalarda asliye mahkemesi kurmak, diğer taraftan mürettep ağırceza mahkemelerini bağımsız ağırceza haline getirmek yolundayız. Benim fikrim ve samimî kanaatim budur. İleride elemanlarımız çoğaldıkça ve imkânlarımız arttıkça bugünkü tek hâkim sistemini hiç olmazsa bazı yerlerde toplu mahkemelere doğru götürmek lâzımgelecektir. Bu arada İstinaf mahkemeleri mevzuu da vardır. Sık sık ortaya atılan İstinaf mahkemeleri konusu, bizim anlayışımıza göre kül halinde bir adlî ıslahat programının bir kısmıdır. Yalnız İstinaf mahkemlerini kurmak, yalnız sulh yargıçlarını asliye yargıçlığı haline getirmek şeklinde mesele parçalı olarak ele alınamaz.

İstinaf mahkemelerini de içine alacak surette umumî Adliye ıslahatı probleminin halli için ne gibi şartlar ve imkânlar temin olunmak lâzımdır. İlkönce bu meseleyi ortaya koymak, ondan sonra işi hallemeğe çalışmak lâzımdır.

İçinde bulunduğum müessesenin bana gösterdiği manzara ile bugünkü eleman sayısı benim de zarurî gördüğüm İstinaf mahkemelerinin kurulmasına henüz müsait değildir.

İstinaf mahkemeleri yüksek maaşlı yargıçlardan mürekkep olacaktır. 125 lira ve 100 lira maaşlı yargıç ve savcılardan.

Diğer teşkilâtı bir tarafa bırakıyorum, bugünkü fiilî kadromu tetkik ediyorum. Görüyorum ki Adalet Bakanlığı kadro cetvelinde 90 lira maaşlı 63 kadro vardır. Bugün altısı tasarruftadır. Son kanunların verdiği imkânlardan faydalanan yargıçlardan 90 lira maaşlı 31 kişi 100 liraya geçmiştir. 125 liraya geçmiş olanlar da beş kişidir. Bunun dışında 80 liralık 80 kadromuz vardır.

İstinaf mahkemeleri kurabilmek için bundan daha aşağı derecelerde yargıç kullanılamaz. Bunların hepsini aldığımız takdirde dahi görülür ki mahdud miktarda İstinaf mahkemesi kurmak ancak mümkün olur. Bu mahdut sayıda İstinaf mahkemesinin doğuracağı güçlükler hepinizin malûmudur. Memleketimizin 6 - 7 ilini içine alacak bir bölgede kurulacak olan bir İstinaf mahkemesi vatandaşlar için büyük bir rahatsızlık, bir ıstırap mevzuu olur zannederim. Bugün Yargıtayın çoğalan işleri yerine bu defa da sayısı az olarak kurulacak İstinaf mahkemelerinde sayısı az olacak olan İstinaf mahkemelerinin işleri çoğalacaktır. Bundan başka, bu mahkemeler fonksiyonları bakımından Yargıtay gibi bir kanun ve içtihat mahkemesi değil, fiilî ve maddî cihetleri de tetkik etmeğe yetkili bir derece mahkemesi olacaklardır. Kanun ve usullerde pasifleştirmeler yapmak mümkündür. Hattâ Yargıtaydan alınacak elemanlarla da takviye imkânı olur. Bunlara rağmen yeter miktarda İstinaf mahkemeleri kurulmasına, bugün için imkân göremiyorum.

Nihayet amelî olmak için, bu işin gerçekleşmesini engelliyen başka idarî ve malî sebepleri de mesul bir adamın gözönünde tutması lâzımdır.

İstinafları tekrar kurmaya kalkışmak, neticeleri bakımından değil de ticaret bakımından benim için cazip olabilirdi. Çünkü, zamanında İstinaf mahkemeleri kurulmuş bir Bakan olurdum. Fakat adlî cihaz üzerinde böyle esaslı kararlar alırken bütün ihtimalleri gözönünde tutmak ve zararlı olabilecek icraattan kaçınmak lâzımdır, kanaatindeyim.

Aksi takdirde çok vahim neticelerle karşılaşırız. Adliye öyle bir cihazdır ki, burada yapılacak ıslahat işlerinde çok esaslı ve hesaplı hareket etmek icabeder. Eleman durumumuz bu. Elemanlarını aldığımız ilk mahkemeler ve hattâ Yargıtay bu İstinaf mahkemelerinin teşkili uğruna zayıflıyacağı gibi işleri daha da geciktireceğiz. Vatandaşlar büyük güçlüklerle karşılaşacaktır. Bunun için elimizde 1940 yılında hazırlanmış bir kadro nümunesi var. Buna göre, iki daireli bir İstinaf mahkemesi için yüksek dereceli on yargıca ihtiyaç vardır. Bu kadroyu bugünkü mevcutlar arasından çıkarıp İstinaf mahkemesine verdiğimiz zaman temel teşkilâtımız zayıflar kanaatindeyim. Bu zayıflamadan doğacak mahzuru her şeyden önce gözönüne almak lâzımdır. Bendeniz bu mevzuda çok daha hassas davranılması lüzumuna kani olduğum için belki biraz fazla ihtiyat ediyorum. Fakat vicdanıma ve huzurunda bulunduğum Büyük Millet Meclisine karşı işlerimin hesabını vermek mecburiyetinde bulunduğum şuuruna çok kuvvetle sahip bir adam sıfatiyle hareket ediyorum. Bunu kanaatlerimdeki samimiyete bağışlamanızı rica ederim.

Arkadaşlar raportörlerin ilmî kabiliyetlerinin yüksek olmasına dair gözönünde tuttuğumuz... (Kâfi, kâri sesleri)

İ. YALÇIN (Elâzığ) - Bir sual soracağım. Dörtsene evvel inşaatı bitmiş, fakat bazı noksanları kalmış Elâzığ cezaevi vardır. Bu cezaevi dört senedenberi tamamiyle ihmal edilip mahkûmlar oraya nakledilmemiştir. Son günlerde haber aldığımıza göre bu binanın Toprak Mahsulleri Ofisine kira ile verilmekte olduğu söyleniyor. Bunun aslı var mıdır?

ADALET BAKANI A. R. TÜREL (Konya) - Böyle bir şey yoktur. Yalnız bu bina bazı zaruretler yüzünden natamam kalmıştır. İlk fırsatta tamamlıyacağız. Toprak Ofisine verilmesi mevzubahs değildir.

H. ILGAZ (Hatay) - Efendim, Bakan Beyden bundan evvelki bütçede bir ricada bulunmuştum. Gerek seçim dairemde, gerek gezdiğim diğer mıntakalarda bulunan cezaevleri ve tevkifhanelerde bazı suçlu annelerin çocuklariyle beraber hapishanenin sisli ve karanlık izbelerinde mahkûmiyetlerini geçirdiklerini görmüş ve bunun için Bakanlığın ne düşündüğünü sizden rica etmiş ve sizden cevap almıştım. İkinci defa olmak üzere bu seneki gerek seçim dairemde gerekse diğer

yurt içi gezilerimde aynı ıstırabı bana aşıladılar. Hattâ bu konu üzerinde o mıntakada bulunan Çocuk Esirgeme Kurumundaki arkadaşlarımla da konuştum, onlar dediler ki: "Bakanlık bir yardım yapacak olursa biz bu yardımı memnuniyetle yaparız. Şimdi mademki suçlu çocuklar için yer yapılması lüzum ve ehemmiyetinden bahsediliyor, gönül ister ki bu gibi anneleri mahkûm olan ve hiçbir kusuru olmıyan zavallı çocuklar da bir yerde toplansınlar ve bakılsınlar. Bu suretle o yavruların ilerdeki vaziyeti de bu suretle kurtulsun. Gönül bunu arzu ediyor, bunu çok rica ederim.

ADALET BAKANI ALİ RIZA TÜREL (Devamla) - Dokundukları mesele hakikaten mühimdir. Yalnız bizim bunu ayırmamaklığımızın sebebi, ananın çocuğundan ayrılmamasını istemesindendir. Eğer bu hükümlü ananın bulunduğu yerde bir hayır kurumu varsa bu kuruma yerleştirilmesi mümkün olur, kabul ederim. Şüphesiz ki, küçük bir çocuğun annesi ile beraber cezaevine girmesi doğru olmaz. Yeni yapılacak cezaevlerinde buyurduğunuz nokta nazarı dikkate alınır. Maamafih, bu daha ziyade içtimaî bir meseledir. Memlekette bu gibi çocukların barındırılmasına, okutulma ve yetiştirilmesine mahsus müesseseler kurmak problemidir. Büyük heyetiniz bu problemi ele almış ve bir karara bağlamış bulunuyor.

DR. C. ÖZELÇİ (Malatya) - Bir sual soracağım. Geçen sene Adıyaman ilçesinde bir ağırceza teşkilâtı için tetkikat yapılıyordu. Neticesi ne oldu?

ADALET BAKANI A. R. TÜREL (Konya) - Şimdi derhal cevap verecek vaziyette değilim. Hususî surette size arzederim. (Alkışlar)

Adalet Bakanımızın bu izahlarından sonra yeniden üç Milletvekili bazı sorularda bulunmuşlardır. Ali Riza Türel, bu sorulara şu cevapları vermiştir:

Arkadaşlar, eski yazıyla yazılmış olan kayıtların bir zaman sonra okunmaz bir hale geleceği muhakkaktır. Bunun için tedbir almak lüzumu hakkında arkadaşlarımızın fikirlerine iştirak ederim. Bu, yalnız tapu kayıtları hakkında değil, nüfus kayıtları ve umumiyetle Devletin bu gibi kayıtları hakkında da lâzımdır.

Biz, Tapu Kadastro mektebinde kurs açarak eski türkçe öğretmeği düşündük. Fakat bu mektepte eski türkçe öğretmenin o kadar kolay olamıyacağını tahmin ettiğimiz için başka bir tedbir peşindeyiz. O tedbiri düşünürken istiyoruz ki yetişecek olanlar tapu idarelerinin bu işlerini de kısa bir zaman içinde okuyacak bir usul dairesinde yetişsinler. Bu mesele cidcî olarak, arkadaşım gibi, bizi de işgal etmektedir.

Sınır dâvaları da memleketin büyük meselelerinden birisidir. Toprak Kanununun müzakeresi sırasında komisyon da bu iş üzerinde uzun uzadıya durdu. Biliyorsunuz ki memlekette bir kadastro teşkilâtı vardır. Bu fennî, sağlam fakat hem pahalı hem de başarılması çok uzun yıllar, hattâ asırlar istiyen bir iştir. Bir taraftan bu yürüye dursun, âcil işlerin halli için daha pratik çareler bulmak da

zaruret halindedir. Bu maksatla Meclise bir Tapu Kanunu tasarısı arzetmiştim. Şimdiye kadar çıkmamış olması bu lâyihanın prensiplerinde birtakım değişiklikler yapılması zaruretinin duyulmasındandır.

Benim noktainazarım şudur, bu işlerde daha pratik davranmak ve fiilî vaziyetleri tahkim edici kısa ve çabuk usullerle az zamanda çok netice almak lâzımdır. Sonra benden evvel mevzubahs olmuş seyyar tapu memurları usulünün birçok mahzurları ortaya çıkmıştı. Bir köy ve tarlanın başına tapu memurunun tek başına gitmesi bir sınır ihtilâfının halli için kâfi değildir. Onun için Tapulama Kanunu tasarısı hazırlanmıştır. Bu lâyiha, gezici yargıç ve memurların, yerlerine giderek gayrimenkullerin durumunu tesbit, ihtilâfları halletmeleri esasına dayanır. Pratik hükümlerle bu işin hallinde faydalar sağlanacağını umarım.

Hulûsi Orucoğlu arkadaşımın sualini tesbit edememiştim.

H. ORUCOĞLU (Sinop) - Bundan evvelki bütçe görüşmelerimizde tapu dairelirinin memur kifayetsizliğinden şikâyet edilmişti. Bu kadro ikmal edilmiş midir?

ADALET BAKANI A. R. TÜREL (Devamla) - Bir sual takriri münasebetile yaptığım maruzatta bu gecikmelerin sebebini izah etmiştim. Gecikmelerden bir kısmı tapu dairesiyle ilgili olmıyan sebeplerden ileri geliyor. Biliyorsunuz, bir ferağ veya intikal muamelesinin yaptırılması için, tapu işi dışında birtakım muameleler daha araya girer. Meselâ Devlete veraset vergisi verilmemiştir. Bu verginin alınıp alınmadığının sorulması lâzımdır. Köylü malı mevzubahs olduğu zaman bunun Ziraat Bankasına merhun olup olmadığının sorulması icabeder. Muameleler bu yüzden gecikmektedir. Yoksa tapusu mevcut ve ihtilâflı olmıyan bir gayrimenkule ait muamele tapu dairesinde, bilhassa kadastrosu yapılmış olan bir yerde yarım saatlik bir muameledir. Gayet basittir.

İyi tapu memuru yetiştirmek bahsine gelince: Tapu, Kadastro Mektebinin faaliyeti devam etmektedir. Bu mektepte yetiştirdiğimiz memur sayısı bugünkü teşkilâtımıza dahil olan memurların yarısını teşkil eder. Bu mektep aynı zamanda bazı idarelere, bilhassa belediyelere memur yetiştirmektedir. Binaenaleyh en emin yol, memurları burada oturtmak ve vazifelerini daha iyi yapabilecek malûmatla teçhiz etmektir. Bu mektebin daha verimli hale gelmesi için çalışıyoruz.

DR. C. ÖZELÇİN (Malatya) - Bir sual. Kadastrosu ikmal edilmiş yerlerde memurlar tarafından bazı hatalar yapılıyor. Bu hatalar için oranın sicil muhafızına müracaat ettiğiniz zaman mahkemeye gönderiyorlar. Halbuki bir memur hatası olduğuna göre bunların tapu memuru tarafından tashihi icabederken mahkemeye göndermelerinin önüne geçmek için Bakanlık ne gibi tedbirler düşünüyor? Bunu soruyorum.

ADALET BAKANI A. R. TÜREL (Konya) - Arkadaşımın bahsettiği muamelenin hususiyetini bilmiyorum. Yalnız kanun ne gibi hallerde mahkemeye müracaat mecburiyeti olduğunu, ne gibi hallerde tapu dairesinin kararıyle

muamelenin tekemmül edeceğini tasrih etmiştir. Yapılan muameleler bu yoldadır. Maamafih bir memur vazifesini geçerek mahkemeye gönderilmemesi lâzımgelen bir adamı mahkemeye göndermişse bu hatalıdır. Hâdise olarak hususî şekilde bana versinler bunun üzerinde meşgul olayım. İhtilâflı vaziyetlerde yetkili komisyonlar bir karar verirler. Buna karşı itiraz edenler Kadastro Mahkemelerine giderler. Kadastro Mahkemelerinin vereceği karar tabiî kanun yollarından geçip katileşince artık idarî merciler buna uymak zorundadır. Bunun dışında yapılan muameleler ya vazife hududunu geçmektir, yahut herhangi bir ihmal neticesi olarak yapılmıştır. Bana lûtfen versinler üzerinde meşgul olayım. »

İçişleri Bakanlığı Bütçesi Hakkında Bakan Hilmi Uran'ın Konuşması [431]

«Arkadaşlarım, kıymetli mütaleaları ile bizim için de herbirisi birer üzüntü konusu olan meselelere salâhiyetle ve isabetle temas ettiler. Ve bizi herbiri üzerinde ikaz etmiş bulundular... Kendilerine peşin teşekkürlerimi arzederim.

Umumî mahiyette arzetmiş bulunayım ki, durum hakikaten tasvir ettikleri şekildedir. Bendeniz yalnız bu durum üzerinde nasıl işlediğimizi teferruatiyle arzetmek için huzurunuza gelmiş bulunuyorum.

Belediyeler, kanunun kendilerine verdiği vazifeleri hakikaten bugün başaramamaktadırlar. Ve istediği gibi işliyememektedirler. Belediyeler seçilmiş heyetler olmaları itibariyle tabiatiyle muhitin verebildiği elemanın kudretine tâbi birer teşekkül olarak kalmaları zarureti dışında bu tesisler için en büyük müşkül malî membalarının kısıldığından gelmektedir. Hakikaten son tedvin edilmiş bulunan Belediye Kanunu belediyelere gerek mecburî, gerek ihtiyarî olarak büyük vazifeler tahmil etmiştir. Fakat bu vazifelerin gene büyük bir kısmı işlememektedir. Belediyeler bunları başaramamaktadır. Bu nokta daha evvel göze çarpmış ve ele alınmıştır. Grupta bunun için salâhiyetli arkadaşlardan mürekkep heyetler teşekkül etmiş, rapor yazmışlardır. Belediyelerin salâhiyetli kimseleri merkeze celbedilmiş, kongre halinde mütalealarına müracaat edilmişti. Aşağı yukarı iki senedenberi bu mevzu üzerinde biz de çalıştık ve birkaç gün evvel Büyük Meclise bu baptaki düşüncelerimizi bir tasarı halinde takdim ettik. Heyeti celileniz bunu kanun halinde tedvin ederse umuyoruz ki belediyeler yakın âtide üzerine aldıkları vazifeleri malî menbalardan istifade etmek suretiyle başaracak duruma geleceklerdir. Bir arkadaşımız bilhassa İstanbul belediyesi için sinema ve tiyatrolardan alınacak resimlere temas etti. Bu resimlerin de belediyelere terki arzettiğim tasarıya girmiş bulunmaktadır.

---

431 a.g.e., 79 - 82. ss.

Hususî idareler de bu vaziyettedir. Bilhassa içinde bulunduğumuz ve yaşadığımız şartların ağırlığı bu idareleri yine üzerlerine aldıkları vazifeleri başaramaz bir hale getirmiştir. Umumî Meclislerin kabul ettikleri bütçelerin, takdir buyursunuz ki, buradaki bir komisyon tarafından tetkiki heyeti celilenizden çıkmış bir kanuna dayanmaktadır. Bunun kaldırılması hususî idareleri yeni baştan ele alma mevzuudur. Biz de bunu ele almış bulunmaktayız. Hususî idareleri ele aldığımız zaman hareket noktamız şu olmuştur: Bugün Hükümetçe hangi hizmetler mahallî telâkki ediliyor, hangi hizmetler merkezî telâkki ediliyor. Bunu ayırdıktan sonra mahallî telâkki edilen hizmetlerin mahallerinde başarılması için, mahallî menbalar neler olmalıdır? Biz bu iki veçhe üzerinde de harekete geçmiş bulunmaktayız. Malî menbaların neler olabileceği hakkında Maliye Bakanlığı mütehassıslariyle İçişleri Bakanlığı mütehassıslarının birlikte çalışması için Maliye Bakanımızla mutabık bulunmaktayız ve Başbakanımız da bunu tasvibetmiş bulunmaktadır. Umarım ki bu iki hareket üzerine bir tasarıyı huzurunuza getirirsek ve bu bir kanun halinde çıkarsa hususî idareler de üzerine aldıkları işleri başaracak bir duruma girmiş olacaklardır.

Bir arkadaşım İstanbul sularından bahsetti. Hakikaten su işi, iki büyük şehrimiz olan İstanbul ve Ankarada henüz halledilmemiş işlerin maatteessüf başında gelmektedir. Bu sene kuraklık da müessir olmak suretiyle İstanbul büyük bir ıstırap çekmiştir. Ankara, yaz aylarında ancak günün birkaç saatinde abonelerine su verebilir bir hale gelmiştir. İstanbul suyu işini müsaade buyurursanız rakamlara dayanmak suretiyle belirtmeğe çalışayım.

1932 senesinde su işi bir ecnebî şirketten satınalınmış ve 1933 senesinden itibaren bir belediye işletmesi halinde çalışmaya başlamıştır. Şirketin 1932 senesinde şehre verebildiği su senede 10 milyon 571 bin 713 metre mikâbı idi. Bunun aylık ifadesi 880.976 ve günlük olarak da ifadesi 29.365 metre mikâbıdır. 1944 senesinde belediye işletmesinin şehre verebileceği su senelik olarak 21 milyon 419 bin 410 metre mikâbıdır. Bunun aylık olarak ifadesi bir milyon yedi yüz seksen dört bin dokuz yüz elli günlük olarak ifadesi 59.498 metre mikâbıdır. Görülüyor ki belediye bu işi üzerine aldığından itibaren şebekede yaptığı ıslahatla İstanbula şirketin veregelmekte olduğu suyun bir mislinden fazla su vermiştir. Hakikaten bunu abone miktarı da teyidediyor. Şirket zamanında abone miktarı 18.192 iken, 944 de 28.759 a çıkmıştır. Bu, İstanbul nüfusunun artmış olmasından ziyade İstanbul halkının ihtiyacının artmış olmasından ileri gelmektedir ki, bununla övünmek lâzımgelir.

İstanbul Belediyesi, üzerine aldığı bu iş için bu kadar miktar suyu isale edebilmek için beş milyon liraya yakın sarfiyat yapmıştır. Fakat bugün durum o hale gelmiştir ki, şebekenin herhangi bir ufak şekilde ıslahı ile vaziyeti kurtarmak mümkün değildir. Binaenaleyh şimdiki halde Terkos gölü ile terşih havuzları arasındaki

galeriyi genişletmek veyahut yeni bir galeri yapmak ihtiyacı kendisini göstermiştir. Bu ne belediyenin, ne de sular idaresinin senelik bütçesinden artırılacak miktar ile başarılacak bir mevzu gibi görünmüyor. Bunu biz tetkik ettik. Yeni malî menbalar aramaktayız. Huzurunuza belki yakında bir tasarı ile geleceğiz. Bu tasarı aynı surette Ankara'nın da ihtiyacını defedecek diye düşünüyoruz.

Yine bir arkadaşım Gazi Köprüsünün inşasını temin için nakil vasıtalarına konulmuş bulunan munzam resimlerin su işine tahsisini münasip diye ifade buyurdular. Biz de bu konu üzerinde çalıştık. Ve bunun için de bir tasarı hazırlamış bulunuyoruz.

Nüfus yazımına gelince; bunun, hakikaten arkadaşlarımın tasvir ettikleri gibi, geç kalmış bir iş olarak telâkki edilmesi doğru olur. Bu beş buçuk milyon liralık bir iştir. Bunun bir milyon lirası defter, beyanname, ilmühaber gibi matbu evrak masrafı, 600 bin lirası yazının kütüklere geçirilmesi masrafı, geriye kalanı da binnefis nüfus yazımına gidecek heyetlerin masarifi olarak hesabediliyor. Bu sene bütçeye bir milyon lira koymak için çalıştık. Bununla hiç olmazsa matbu evrakın basımını düşünüyorduk. Gelecek sene yazıma başlıyacaktık. Fakat bütçe darlığı dolayısiyle bunu yapamadık.

Bir arkadaşım, ilcelerin teşkiline prensip olarak temas buyurdular. Birkaç senedenberi huzurunuza getirdiğimiz, bucakların ilce olması işinde bizim kabul ettiğimiz prensip şudur: Saha genişliği, köy adedinin fazlalığı, nüfusun fazlalığı. Bu üç unsurla idarenin istilzam ettiği vaziyeti telif ederek hangisinin diğerine takdim edilmesi hakkında karar verip huzurunuza geliyoruz.

Bucak müdürlerinden bahsediliyor. Biz, il, ilce ve bucak idarelerini kül halinde iller idaresi olarak ele aldık. Ve tekmilinin icabettirdiği, lüzum gösterdiği hususatı bir tasarı içerisinde topladık. Bu gün kendi bünyemizde son rötuşlarını yapmaktayız. Bunu yakında İller Genel İdaresi tasarısı olarak huzurunuza getirmek istiyoruz.

Bir arkadaşım, belediye başkanlarının seçimli olmasından bahsetti. Biz de aynı kanaatteyiz. Ve esasen Parti programımız da belediye başkanlarının seçilmiş olarak vazife almasını emreder. Bugün 73 belediye başkanı mansuptur ve istisnaî bir durumdadır. Biz fırsat buldukça ve mahallinin belediye işlerini başaracağı kanaatini edindikçe bu mansupluğu seçime tahvil etmekteyiz.

Arzettiğim İller Genel İdaresi tasarısında her il için merkez kaymakamlıklarını kabul ettik.

Emniyet teşkilâtının genişletilmesinde hedefimiz tekmil ilce merkezlerini jandarmadan emniyet teşkilâtına devretmektir. Bugün 409 ilcemiz vardır. Bunun ancak 180 küsurunda emniyet teşkilâtımız bulunmaktadır. Takdir buyurursunuz ki tekmilinde emniyet teşkilâtının tesis edilmesinin sebebi kadro darlığı ve tahsisat azlığıdır. Maamafih sene geçtikçe bunu artırmaktayız.

Bir arkadaşım, vilâyet salnamelerinden bahsettiler. Bu sene bütün köylerimizin durumunu gösterir bir kitap neşrediyoruz. Ondan sonra da salnameleri ele almak isteriz. Bir arkadaşım köy karakterindeki yerlerde Belediye Kanununun verimsizliğinden bahsettiler ve Köy Kanunu ile bunların daha iyi idare edileceğini söylediler. Biz de aynı kanaatteyiz. Bilhassa herhangi 30 - 40 evli bir köy ilce merkezi olduğu andan itibaren otomatikman Belediye Kanunu oraya giriyor. Halbuki orada Belediye Kanununun kendisine verir göründüğü malî menbalardan hiç istifadesi olmuyor. Biz bunu düşündüğümüz için küçük belediyelere ayrı bir rejim vermek istiyoruz. Bu da Köy ve Belediye Kanunlarının mezcedilmesinden meydana gelecek bir kanun olacaktır.

Jandarma karakollarının artırılması hakikaten lüzumludur. Fakat bugünkü mevcudumuz ancak bu kadar bir karakol açmağa müsaittir. Esasen bir karakolda on kişiden aşağı mürettebat bulunmaması taraftarıyız, buna lüzum görüyoruz. Eğer fazla er alabilirsek yine yeni yeni karakollar teşkil etmekte hiçbir mahzur görmeyiz. Bilâkis arzu ettiğimiz bir keyfiyettir.

Göçebeler bahsine gelince: Bu, memleketin eski bir derdidir. Bütün arkadaşlar da takdir buyrurlar. Binkaya arkadaşımızın tasvir ettiği vaka hakikaten olmuştur. Boğazlıyandan 34 hayvan çalınmış, müfrezeler bunun peşine düşmüş, Erbaa ve Amasya taraflarında seyyar çingeneler elinde bulunmuştur. Binaenaleyh İçişleri Bakanlığınız seyyar çingenelerin derhal iskân edilmesi için tamimde bulunmuştur.

Arkadaşım Gözcü Çatalca'nın Bahşâyiş köyünden bahsettiler. Bu daha ziyade iskâna taallûk eden bir iştir. Biz meşgul olmamaktayız.

Silivriye gelen göçmenlerin Evkaf İdaresi tarafından iskân edildiklerini Ziya Karamürsel arkadaşımız bana söylemiştir. Bu mesele de bize taallûk etmemekte ve halledilmiş bulunmaktadır.

Mülkî teşkilât işini kül olarak ve zecrî şekilde ele almanın henüz zamanı olmadığını düşünüyoruz. Onun için münferit müracaatları münferit hâdiseler şeklinde ele alıyoruz ve ancak onları karşılıyoruz. Temenni edelim ki normal zaman gelsin. Normal zaman geldiği vakit bu mülkî teşkilât meselesini umumî bir şekilde halledeceğiz, yeni bir mülkî teşkilât kanunu bütünbu mahzurları izale edecektir. Bilmiyorum, arkadaşlara cevap arzetmediğim bir nokta kaldı mı? (Teşekkür ederiz, kâfi sesleri)

H. ORUCOĞLU (Sinop) - Efendim, Genel Müfettişler hakkında bir sual sormuştum.

İÇİŞLERİ BAKANI H. URAN (Seyhan) - Efendim, Genel Müfettişler işini bendeniz geçen sene de gene bu kürsüde bütçe münasebetiyle arzetmiştim. Genel müfettişler tekmil vilâyetleri sahası içine almış bir teşekkül değildir. İstisnaî bir halde ancak hudud sahalarımızı eline almış bir teşekküldür. Bunlar son zamanda Bakanlar Kurulu kararıyle çıkan bir talimatla daha faydalı bir hale gelmişlerdir. »

Dışişleri Bakanlığı Bütçesi Müzakerelerinde Söz Alan General Kâzım Karabekir'in ve Buna Cevap Veren Dışişleri Bakanı Hasan Saka'nın Konuşmaları [432]

" GL. K. KARABEKİR (İstanbul) - Arkadaşlar, Dışişleri bütçemizi görüşürken aynı zamanda Moskovada üç büyük devletin Dışişleri Bakanları da hemen baş iş olmak üzere bizden bahsetmektedirler. Bunun için bir milletvekili olarak bazı faydalı gördüğüm hususları huzurunuza arzedeceğim. İstanbul'da halkla temasımızda bazı kimseler bize dediler ki, "biz hakkımızdaki kararları, veyahut tartışmaları ecnebî ajanslarından dinliyoruz, niçin Hükümetimiz bunu açıklamıyor? Ben, onlara karşı şu cevabı verdim: "Hükümet, kesin ve bir defa olarak fikrini söylemiştir. Bazı işler vardır ki Hükümetin o işleri çok söylemesi fayda yerine zarar verir."

Bu cevabımın iyi tesir yaptığını gördüm, fakat bazı muhterem gazetecilerimiz ve bazı münevver arkadaşlarımız bana müracaatla, Şark işlerinde, gerek askerî, gerek siyasî birinci derecede vazife görmüş bir insan sıfatiyle mademki Hükümetin böyle sık sık söylemesini doğru bulmuyorsunuz, siz neden susuyorsunuz. Gazetelere makale veriniz dediler. Gazetelerde tartışmak doğru değildir. Ben de kabul etmedim. (İsabet sesleri) Fakat hangi vatandaşım benden hususî hasbıhal olarak malûmat isterse onların sevinçle şüphelerini hallederim dedim ve öyle yaptım ve kat'iyyen ismimin de gazetelere geçmesine razı olmadım. (Bravo sesleri)

Şimdi böyle nazik bir vaziyette bir milletvekili sıfatiyle susmaklığımı doğru bulmadığım için huzurunuzda ve tabiî cihan huzurunda bazı faydalı malûmat vermek istiyorum.

Gazeteci arkadaşlarımızın bana müracaatlerinde sordukları, çok yerinde suallerdi. Çünkü biteviye, ajanslardan alınan malûmat şu idi: Biz, Kars ve ona komşu olan yerleri zorla işgal ettik ve hattâ Moskova Muahedesini de Rusların zayıf zamanında yaptık. Bu iddialar bir, ikincisi, oralar esasen Ermenistan idi. Gittik, kestik, biçtik, temizledik ve Ermenileri yurdundan mahrum ettik, bu doğru mudur?

Şark cephemizde gerek askerî harekât yapmış bir kumandan, gerekse siyasî muahedeleri imzalamış bir arkadaşınız sıfatiyle bu soruları huzurunuzda cevaplandırmak isterim. Şunu da arzedeyim ki, Moskova Muahedesine dahi Atatürk beni başmurahhas olarak tayin etmiş ve bana resmî olan ve kendi imzasını taşıyan vesikayı göndermişti. Fakat o zaman Şark ordusunu bırakmak ve Şark halkı içinden ayrılmak çok zararlı olacağı için durumu kendilerine arzetmiştim ve o muahede hakkındaki fikirlerini daha önceden bildirmiş, o da beğenmişlerdi. Bunun için ben, başmurahhas olarak gitmedim. Fakat arkasından yapılan ve onu tamamiyle tesbit eden Kars Muahedesinin ve ondan evvelki Gümrü Muahedesinin Başmurahhası bendim. Moskova'ya başka arkadaş başmurahhas olarak gitmişti.

---

*432 **a.g.e.**, 83 - 89. ss.*

Ben, bu gazeteci arkadaşlara cevap verdiğim sıralarda burada Başbakanımızla da görüştüm. Bu hususta herhangi bir resmî çağrılışa gidecek birini ve gerekse Dışişleri Bakanımızı iyice teçhiz etmelerini rica ettim ve bu iddiaları çürütecek vesakiları da kendilerine verdim.

C. S. BARLAS (Gaziantep) - Eksik olma.

Gl. K. KARABEKİR (Devamla) - Bu arada İnkılâp Enstitüsüne de uçları üstünde mürekkepleri duran ve bu üç muahedeyi imzalıyan kalemleri hediye ettim. Önce şunu belirtmek isterim ki biz İstiklâl Harbimizde bazılarının zannettiği veyahut iddia ettikleri gibi Şarktaki askerî hareketlerimizden ve Şarktaki muahedelerimizden istifade etmemiş değiliz. Fakat şunu belirtirim ki, Ruslar da bizimle olan dostluklarından istifade etmemiş değillerdir. Ruslar inkılâplarını tamamlıyabilmek için başlarında Lenin olduğu halde yeni doğan Türkiye evlâtlarına medyundurlar. Bunu cihana bağırabilirim. Eğer o zaman biz Ruslarla harbe girseydik, işler büsbütün başka mecra alırdı. Bizden ziyade onlar zarar görürdü. Bunu kendilerine mükerrer görüşmelerimizde söylediğim gibi, resmî nutuklarında onlar da söylediler. Onlar da istifade etmiştir. Bu vesikalar ortadadır.

Biz Çarlık Rusyasının Şark cephemize hesapsız olarak yığdığı malzemeden istifade ettik. Bunları aldık, o hesapsız yığını ve malzemeyi ve Şark ordumuzun büyük bir kısmını Garp cephesine naklettik ve hattâ Ruslardan nakdî yardımlar da gördük. Altın para aldık. Bunu tarih huzurunda söylemek fazilet borcudur. Fakat derhal şunu da tekrar etmeliyim ki Ruslar da bu sayede inkılâplarını tamamlamışlardır. Biz Ruslarla dostluk muahedesi yaptığımız zamanlarda her iki taraf gerek başmurahhasları sıfatiyle gerekse kumandanların temaslarında ve gerekse o zamanki kalem sahiplerimizin ve siyaset adamlarımızın dillerinde ve kalemlerinde şu esasları tesbit etmiştik: "Türk - Rus düşmanlıkları Çarlık ve Osmanlı devirlerine aittir. Biz bu düşmanlığı ebedî olarak gömüyoruz. Moskova ve Kars muahedeleri de bu gömdüğümüz düşmanlığın mezar taşları olmalıdır. O ölüyü bir daha kaldırmamak lâzımdır." Şimdi yeni iddialara karşı medenî mantıkla şahsî cevaplarımı veriyorum:

1 - Kars denen yer kimlerindir. Bu asırlarca Türk halkıyla meskûn olan ve ancak kısa bir zaman için Çarlık idaresine tazminat karşılığı olarak verilen bir Türk ülkesidir. (Bravo sesleri) Biz Sarıkamış'a Soğanlı ve Allahüekber dağlarını aşarak girdik. Akdeveler, Benli Ahmetler, Üçler Tepesi, Koca Haliller, Küçük Büyük Yahniler, Alacadağlar, Çalkavur'lardan geçtik. Nihayet Arpa Çayından, Çıldır gölünden su içtik. Hududumuzu da son Türk ülkesidir diye Arpa Çayıyla çizdik. (Bravo sesleri)

Arkadaşlar, eğer haritayı açarsanız bu yerlerin isimleri bile tamamiyle Türktür. Çarlık Rusyası kırk küsur senedenberi oradaki türklerin ne dilini, ne de milliyetini ve hattâ ne de köylerinin isimlerini değiştirmemiştir. Oradaki Ermenice

adlar tek tük şuradan buradan gelmiş bir surette olabilen birkaç köyden ibarettir. Orayı böyle bulduk ve orada bizim 93 meşhur Rus muharebesinden kalmış gazilerimizle sarıştık, öpüştük.

2 - Biz oraları Ruslardan almadık, iki defa oralara harekât yaptık. Birinci Cihan Harbinde, Ruslar yurtlarına çekilmiş ve orada ne Rus nüfuzu ne de Rus ordusu yoktu. İkincisi İstiklâl harbimizde her ikisinde de oraları Ermeni müstevlilerden aldık ve oradaki Türklerin, hemen yarısı katliam edilmiş, evleri, köyleri yıkılmış bir halde bulduk, koştuk onları kurtardık.

3 - Kars ve Gümrüdeki Amerikan heyetleri bu hareketlerimizi gördüler, yazılariyle bizi takdir ettiler. Karstaki Amerikan heyetinin verdiği vesika Türk ordusunun çok muntazam bir ordu olduğunu ve medeniyet seviyesinin Avrupalılardan asla geri kalmadığını ve aceze ve çocuklara karşı katiyen zulüm ve katil yapılmadığını bildirmiştir. Bunlar kendi hükûmetlerine verdikleri ilk rapordur.

Gümrüdeki Amerikalılar da vaziyeti gördüler, Ermenilerin halini gördüler ve onlar da Amerikaya şunları yazdılar: "Türk milletine yardım ediniz, Türkler büyük bir millettir, onun yetiştirdiği ordu bugün elimizden tutarak çocuklarımızı ve bizi en medenî milletler gibi himaye ediyor ve bize yardım ediyor.

"Sonra bir kısmı general olmak üzere birçok Ermeni esir subayların verdiği, imzaların altındaki vesikada Türk ordusunun kat'iyyen katliam yapmadığını ve esirlere çok iyi bakıldığını, Türklere karşı Ermenilerin bundan sonra silâha sarılmamalarını, Ermeni çocuklarının ve ahfadının bilmesi lâzımdır, dediler. Bütün bu vesikaları da başbakanımıza verdim.

4 - Arkadaşlar, Moskova Muahedesi bu olan bitenlerin samimî kabulü idi. Kars Muahedesi ise Kafkas milletlerile beraber Rusların bu Moskova Muahedesini tesbit etmeleriydi.

Ortaya bir iddia çıkıyor, nereden bilmiyorum. Gûya biz, Rusların zayıf zamanlarında zorla bu muahedeleri onlara imzalatmışız. Bu iddia Moskovadan geliyorsa, onlara şu hatırayı arzedeyim. Moskova Muahedesi zamanında bizim bütün Şark ordusu orada, Şarkta idi. Batumun işgali akabinde Moskova muahedesi imzalandı. Amma Kars vilâyetini ve civar vilâyetleri bize tamamiyle terkeden esas muahede Kars muahedesidir ve Kafkas Federasyonu milletlerinin de delegeleri ve dışbakanları mevcut olduğu halde Ruslarla Kars Muahedesini imzaladığımız zaman, asla biz kuvvetli değildik. Şark ordumuz Garba dönmüş, cephaneleri, ağır topları hep o tarafa sevkedilmişti. Bunu Ruslar da pek âlâ biliyorlardı.

5 - Kars Muahedesi ebedî dostluğa dayanan bir muahedeydi. Bunu nutuklarımızda da belirttik. Bundan başka bizim yerimizde başka bir millet ve hınç besliyen bir ordu olsaydı, Ermeni mevcudiyeti bile kalmazdı. Bunun için Ermeniler Kars Muahedesine imzalarını koydukları zaman bunun şükran borcu olduğunu

ifade etmişlerdi. Görülüyor ki bu muahedede bir tazyik, bir kuvvet yoktur. (Bravo sesleri, alkışlar)

Kars Muahedesini Ruslar namına imzalıyan Ganeski'nin nutkunu da Başbakanımıza verdim. O zaman Lenin Devlet Reisi, Çiçerin Hariciye Komiseriydi. Onlar da aynı mealde nutuklarla cihana haykırıyorlar ve diyorlardı ki: "Türkler İstiklâl Harbi yapıyorlar. Biz âdilâne sulhlerle Türklerin haklarını teslim ettik. Türkler önce haklarına, hakları için de güçlerine güveniyorlar. Ey Avrupa milletleri, Türklerin hakkını teslim ediniz. Biz Şarkta, onların tamamiyle hakkı olan hudutları çizdik. Siz de Garpta bizim kadar medenî olunuz." Bunları söyliyen, Lenin, Çiçerin ve Kars muahedesini imzalıyan Ganeskidir.

Bunu bu şekilde inkâr eden bir idare, demek ki bütün tarihi bütün samimiyeti inkâr haline geçmiş bir idaredir. Ben burada şunu da cihana belirtmek istiyorum. Kars yaylâsına hâkim olmak demek, Anadoluyu istilâ etmek için pusuya yatmak demektir. Kars yaylâsına hâkim olmak demek, Dicle ve Fıratın boyunca, Akdeniz ve Basra körfezine inen yolların tepesine hâkim olmak demektir. Kars yaylâsı oralara inecek büyük bir seli tutan biricik seddir.

Boğazlar milletimizin hakikaten boğazıdır. Oraya el saldırtmayız. Fakat şunu da bilmelidir ki, Kars yaylâsı da millî belkemiğimizdir. Kırdırırsak yine mahvoluruz. Rus komşularımızı idare eden yüksek kimseler bilirler ki biz İstiklâl Harbine hangi şartlar altında girdik. Tek bir müttefikimiz mi vardı?

Bütün cihana hâkim olan galip devletlere karşı İstiklâl dâvasına atıldık. Ölüm bir kere olur dedik, sona kadar çarpışırız. Tek bir kalsak son bir dağın başına çekilir de kendimize orayı mezar yaparız dedik.

Halbuki bugün iş bu kadar da kötü değildir.

Benim temennim, bir Türk Milletvekili olarak, Rus dostluğunu birinci derecede yapmış, muahedelere bağlamış, Hükümetime bu suretle vazife görmüş bir insan sıfatiyle dilerim ki eski Çarlık düşmanlığı bir kere hortlamasın. Bu dostluk asla bizim tarafımızdan bozulacak değildir. Eğer bozulursa cihan yıkılıncaya kadar düşmanlık sürüp gidecektir. Bundan çok zarar göreceğiz. Fakat Rus dostlarımız da o zaman kendilerinin de ağzından defalarca işittiğimiz gibi çok zararlar görecektir.

Arkadaşlar, biz şimdi cihan sulha doğru gidiyor diye bütün dişimizden tırnağımızdan tasarruf ederek fabrikalarımızı, imarımızı, bu kadar yıllardır harebeye dönen vatanımızı şenlendirmeği düşünürken size bir hatıra arzedeyim. Bu paralar bakınız nereye doğru akabilecektir. Henüz Millî Hükümetimiz kurulmamıştı. Amerikan Herburt heyeti memleketimizin her tarafını Garptan Şarka kadar gezdi. Erzurumdaki tabyaları görünce bana biraz da istihfafla dediler ki: "Şu tabyaların herbirine sarfettiğiniz para bir fabrika değerindedir. Eğer bunlara sarfet-

tiğiniz paralarla fabrikalar, yollar yapsaydınız bu gün ne kadar zengin ve yüksek seviyede bir millet olurdunuz." Benim onlara verdiğim şu cevap istikbalimiz için de bir cevaptı. "Evet, sizin gibi medenî komşularla hem hudut olsaydık dediğiniz gibi olurdu. Eğer Çarlık Rusyası bize nefes aldırsaydı, milletimizin dişinden tırnağından artırdığı paralarla böyle tabya yaparak Anadolu yaylâsını gece gündüz burada beklemezdik. Bizi Cihan Harbinde Almanların safına sokan da bu korku idi. Şimdi umuyoruz ki, Çarlık artık yıkıldı. Umuyoruz ki Sovyet Rus komşularımızla dostça yaşar ve dediğiniz gibi yaparız. Fakat 20 - 25 senede bir saldıran bir düşmana bizim gibi siz de komşu olsaydınız ne yapardınız, dedim. Bana tarziye verdiler, evet, biz de tabyalar yapardık, dediler.

Eğer Ruslar bizden yer istemekte ısrar ederlerse hiç şüphe yoktur ki döğüşeceğiz, fakat istikbal bize olduğu kadar kendileri için de karanlık olur. Cihan yıkılıncaya kadar ve tek bir Türk kalıncaya kadar varımızı yoğumuzu ortaya koyarak uğraşacağız. Paramızı dişimizden tırnağımıza kadar silâhlanmıya sarfedeceğiz. Bu takdirde iki taraf da hayattan, beşeriyetten, medeniyetten nasibini alacak değildir.

Burada son sözümü söylerken, Rus komşularımıza, Rus dostlarımıza bir cümle daha ilâve etmek yerinde olur:

Türk dostluğu Ruslara da kuvvet verir. Türklere güvensinler. Fakat Türk dostluğunun yolu da ancak milletimizin iradesinin tecelli edebileceği bu Büyük Millet Meclisinden ve onun kurduğu Devlet manzumesinden geçer. (Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

General Kâzım Karabekiri müteakip kürsüye gelen Dışişleri Bakanı Hasan Saka da şu beyanatta bulunmuştur:

Sayın arkadaşlar,

Siyasî olayların memleketimizi uzaktan yakından ilgilendiren muhtelif meselelerin bendenizce bütçe tartışmaları dolayısiyle geniş bir konuşma konusu olması lâzımgelmez. Bu meselelerin bugünkü durumlarının ne halde olduğunu yüksek heyetiniz bütün tafsilâtiyle bilmektedir. Onun için müsaadenizle bu meselelere dair yeniden maruzatta bulunmıyacağım. (Doğru sesleri)

Sayın Generalin işaret buyurdukları hâdise hakkında bize verdikleri kıymetli malûmattan, bize tevdi ettikleri yüksek kıymette vesaikten dolayı teşekkür ederiz.

Kars Muahedesi yapıldığı sıralarda büyük vazifeler deruhte etmiş ve bu cephenin kumandanı ve Kars Muahedesinin bizzat müzakerecisi ve murahhası sıfatiyle bütün hatıralarını ve kıymetli vesikalarını heyeti celilenize arzettiler. Bunlara bilhassa arzı şükran ederim. Biliyorsunuz ki bu mesele Ruslarla aramızda bu muahedelerin geçen ayın 7 nci gününe kadar devam eden dostluk ve müte-

kabil anlaşma muahedelerinin hükümleri cari olmuştur. Ve hiç şüphe yok ki sayın generalin işaret buyurdukları bu muahedelerin mer'î olduğu uzun müddet zarfında iki tarafın, komşumuz Sovyet İttihadının ve Türkiyenin bu muahedelerin hükmünden mütekabilen müstefit oldukları da bir hakikattir. Muahedelerin yeniden temdidini büyük komşumuz tasvibetmeyip muahedede yazılı ahkâma istinaden bunları denonse etmek hakkını istimal etti ve bunu bir deklarasyonla bize bildirdiği, heyeti celilenizce malûmdur.

Biz eskiden olduğu gibi, bu muahedelerin çizdiği samimî dostluk havasının iki memleket arasında yeniden teessüs etmesini candan dilemekteyiz ve bu hususta ümidimizi kesmiş değiliz.

Türkiye Cumhuriyetinin sulh idealine ne kadar bağlı olduğunu dünyada bilmiyen memleket kalmamıştır. Yurdda sulh, cihanda sulh düsturu ile kısaca ifade edilen prensipimiz her vesile ile, her zaman bütün dünyanın önüne çıkmaktır. Bu itibarla biz aynı prensipe sadık kalarak, gerek bütün komşu memleketlerle, gerek bütün dünya memleketleriyle daima bu prensipin ilham ettiği esaslar dairesinde münasebetlerimizi çok açık ve çok samimî olarak idame ettirmek istiyoruz. Biz bütün dünya milletlerinin haklarına riayet ettiğimiz gibi, bütün dünya milletleri tarafından da bizim haklarımıza aynı telâkki dairesinde riayet edilmesini istemek hakkımızdır ve bunu her zaman istiyeceğiz. (Alkışlar)

Hiçbir memleket aleyhine müteveccih herhangi bir siyasî emel ve maksat beslemediğimizi bütün dünya biliyor. Bunun mukabelesini görmek ve istemek de bizim hakkımızdır. Daima bu yolda çalışacağız ve daima bu yolda çalıştık. Siyasî meselelerin henüz bir şekli halle varmadığını esefle biz de müşahede etmekteyiz. Beklediğimiz sulh idealinin henüz meydana gelmediğini esefle görüyoruz. Dünya sulhünü kurmak, idame ve muhafaza etmek dâvasını ellerinde tutan büyük devletler, bu dâvayı halletmek için müttefikler arasında muhtelif vesilelerle cereyan etmekte ve hâlâ bugüne kadar devam etmekte bulunan müzakereler bizi bu sulh idealine henüz kavuşturmuş değildir. Ümidediyoruz ki 1946 senesi içinde bu hususta her tarafta sarfedilen mesai nihayet insaniyete, tarihî devirlerden beri muztarip insaniyete çoktan beri beklediği sulh ve adalet kapısını açacaktır. Bundan en ziyade sevinen memleketlerin en başında Türkiye Cumhuriyeti gelir. Çünkü esas prensip ve esas dâvamız, dünya sulhü ve memleket sulhü ve sulh içinde bütün dünya memleketleri ile aynı hukuk kaide ve esaslarına mütekabilen riayet eden bir zihniyet içinde yaşamak isteriz ve bu dâvayı biz kendimize şiar edinmişizdir. (Bravo sesleri)

Hâdiselerin güçlüğünü ve bu büyük dâvanın bir an evvel meydana gelebilmesi için birçok işlerin beraberce halledilmesi lüzum ve zaruretini de anlıyan milletlerdeniz. Çok ümidediyoruz ki nihayet yakın bir zamanda beklediğimiz dünya

sulhü meydana gelsin, bilhassa Sanfransisko Konferansı ile kurulmuş olan ve yakında faaliyete başlıyacağını bildiğimiz Birleşmiş Milletler organizasyonunun da bu sulh dâvasına çok yardım edeceğini kuvvetle ümidetmekteyiz. Temenni ederim ki bu sulh kurumu bir an evvel meydana gelsin ve komşu ve bütün dünya milletleriyle şiarımız olan esas prensip dairesinde münasebetimizi yeniden tesis edelim ve onların icabına uyar bir siyaset takibedebilelim. Şimdilik maruzatım bu kadardır ve sayın generale verdiği izahattan dolayı şükranlarımı tekrar ederim. »

Ekonomi Bakanlığı Bütçesinin
Meclis'teki Müzakeresinde
Bakan Fuat Sirmen'in Konuşması [433]

« Muhterem arkadaşlarım,

Gerek şimdi, gerek bütçemizin tümü hakkında görüşülürken söz almış olan arkadaşlarımın iktisadî işlerimiz ve bilhassa Ekonomi Bakanlığı işleri hakkında ileri sürdükleri kıymetli mütaleaları dikkatle dinledim.

Her şeyden evvel, arkadaşlarımın naçiz şahsım ve teşkilâtım hakkında beyan buyurdukları teveccühkâr sözlerden dolayı şükranlarımı arzederim.

Arkadaşlar, cevaplarımı, sabrınızı suiistimal etmemek için mümkün olduğu kadar kısaltarak ve ana meselelere hasrederek arzedeceğim.

Hatiplerden yalnız biri, ekonomi işlerimiz hakkında kötümser bulundu ve dedi ki: "Memleketin iktisadî işleri günden güne fena gitmektedir ki, halkımızın Devletçilik ve sanayileşme prensip ve hareketlerinin dahi aleyhinde bulunmağa başladığı görülmektedir. Müsaade buyrunuz her şeyden evvel bu iddiaya karşı cevaplarımı arzedeyim.

Arkadaşlar, ekonomi işleri denince yüce heyetinizin malûmudur ki yalnız Bakanlığımın bugünkü iştigal mevzuunu teşkil eden hususlar anlaşılmaz. Ekonomi işleri içinde başta Ticaret Bakanlığı ve derece derece Tarım, Ulaştırma Bakanlığının mevzuları da vardır. Bu iddia karşısında şüphesizdir ki, diğer Bakan arkadaşlarım da lâzımgelen cevapları vereceklerdir. Bendeniz bu iddiaya karşı Bakanlığıma tallûk eden hususlar bakımından cevap arzetmeğe çalışacağım.

Arkadaşlar,

Ekonomi Bakanlığının iştigal sahası bugün yalnız sanayi ve maadin işlerinden ibarettir. Binaenaleyh günden güne fenalaştığı ileri sürülen ekonomik işlerimizin bu cepheden olan vaziyetini kısaca huzurunuzda tebarüz ettirmeğe çalışacağım. Kötülüğün bilhassa son zamanda olduğu ileri sürüldüğüne göre

---

*433 **a.g.e.**, 90 - 107. ss.*

mukayeseyi 42 senesiyle onu takibeden seneler arasında yapacağım. Şurasını yüksek huzurunuzda tebarüz ettirmeğe çalışacağım. Şurasını yüksek huzurunuzda kesin olarak ifade edebilirim ki gerek hususî, gerek resmî sanayi ve maadin işletmeleri, bazılarının ham madde ve diğer bazı malzeme bulma bakımından maruz bulundukları müşkülâtı ve onun neticesi olarak çalışmalarında gözüken aksama ve gerileme istisna edilirse, umumiyet itibariyle bir genişleme ve ilerleme kaydetmektedir.

Bu müşahedeyi Bütçe Komisyonumuzun kendi arasında ekonomik işleri tetkik etmek üzere ayırmış olduğu altı kişilik heyet de görmüş olduğu gibi, sayın Bütçe Komisyonunun raporunda da bu husus işaret edilmiş bulunmaktadır. Arkadaşlar, evvelâ sınaî müesseselerimizin vaziyetinden başlıyorum:

Pamuklu müesseselerimiz, hususî ve resmî olarak, iplik ve dokuma yapan memlekette mevcut müesseselerimiz, ton hesabiyle 942 senesinde 24.352 ton mal yapmışlardır. 943 te bu rakam 25.519 tona çıkmıştır. 944 te 27 bin küsur tonu bulmuştur. İçinde bulunduğumuz senenin 11 aylık rakamlarının bize gösterdiği netice 44 senesinin verdiği seviyenin de üstüne çıkacağımızı göstermektedir. Elde edilen neticenin hakikî kıymetini anlıyabilmek için, müsaade buyurursanız, imal edilen malların evsaf iyiliğinin de nazara alınması lâzım geleceğini arzetmek isterim. Dokumada kabaya ve seyrek dokumaya kaçıldığı takdirde istihsal edilebilecek olan miktarın ton itibariyle yükseleceği tabiîdir. Fakat yine burada şükranla arzediyorum ki, bazı arkadaşlarımızın da ifade buyurduğu ve Yüce Meclisin de bildiği gibi, son zamanlarda dokuma evsafında büyük salâh elde edilmiştir. Bu salâh ince iplikle ve daha sık dokuma ile elde edilmiştir. Bu da nazara alınırsa istihsal rakamlarının yükselişinin hakikî kıymeti zannederim ki daha ziyade tebarüz eder.

Pamuklu dokuma gibi halkımızın ana ihtiyacını teşkil eden bir maddenin, memlekette istihsalinin genişletilebilmiş olması millî ekonomi bakımından ne kadar ileriye ve güzele doğru gidildiğinin bir delilidir. Bu vesile ile bir noktaya kısaca işaret etmek istiyorum. Memlekette bugün dahi büyük ölçüde sıkıntısını çekmekte olduğumuz iplik tevzi işlerimiz de şu şekildedir. Memleketin dört bucağına dağılmış zatî ve meslekî halinde çalışmakta olan el tezgâhları ve ancak iplik bulabildiği halde çalışabilecek olan atölye ve fabrika mahiyetindeki tesislere Bakanlık eliyle dağıtılmış olan iplik miktarı 942 senesinde 1 milyon 900 küsur bin paketten ibaretti. Bu rakam 945 senesinin 11 ayında 2 milyon 344 bine varmıştır.

"Yünlü sanayiimize gelince, yünlü sanayiimizde de artış aşağı yukarı buna yakın bir mahiyet arzetmektedir. Devlet fabrikalarında istihsal edilen yünlülerimiz metre itibariyle 942 senesinde 3 milyon metreden biraz eksik iken bu rakam 945 senesinde 4 milyonun üstüne çıkmış, beş milyona yaklaşmış bulunmaktadır. Diğer sanayi kollarına geliyorum.

Burada arkadaşlarımız da mevzubahs ettiler, kâğıt sanayiimiz, sellüloz sanayiimiz.

Arkadaşlar,

942 senesinde mamul kâğıt istihsalimiz, kâğıdın her nevi, yazı kâğıdı, karton kâğıdı dahil olmak üzere 8954 tondu. 945 senesinin on ayı zarfında 15.739 tondur. Bu rakamları arzederken, bir arkadaşımın kâğıt evsafına dair olan mütalealarına da kısaca cevap vermek istiyorum.

Hakikaten geçen senenin son aylarında, sellüoz getirttiğimiz müesseselerin bize mal göndermeme vaziyetleri, Orta - Avrupa'nın siyasî münasebetlerimizin kesilmesi dolayısiyle aldığı vaziyet ve yolların kapanması bizi senenin sonlarında fabrikamızı işletemez bir hale düşmek tehlikesiyle karşı karşıya bıraktı. Şükranla arzederim ki, o senenin başlarında yeniden işletmeye açmış olduğumuz saman ve kısmen odun sellülozu fabrikalarımız olmasaydı kâğıt fabrikalarımız sellülozsuzluktan durmak vaziyetine gelecekti. Bu arada takdir edilir ki, mamulün evsafından biraz fedakârlıkla sellüloz tasarrufunda bulunmak zaruretini duyduk. Binaenaleyh geçici bir müddete münhasır olan evsaf düşüklüğü, işletmedeki noksandan ve kifayetsizlikten değil, yalnız bu sebepten ileri gelmiştir. Bugün mevcut kâğıt imalâtımız memlekette kabul edilmiş ölçüler dahilinde ve tam evsafı haiz olarak istihsal edilmektedir.

Mamûl demir istihsal vaziyetimize geçiyorum.

Arkadaşlar,

Karabük'ün istihsal ettiği muhtelif maddeler hakkında ayrı ayrı maruzatta bulunacak değilim. O tesisin kuruluşunun esas hedefini teşkil eyliyen, memleketin muhtaç olduğu ve doğrudan doğruya kullanacağı mamûl demir istihsalinin rakamlarını arzediyorum. 944 senesinde Karabük'ün bu bakımdan istihsal etmiş olduğu mamûl demir miktarı 30 bin 452 tondan ibaretti. Halbuki 945 senesinin onuncu ayı nihayetinde istihsal etmiş olduğu miktar 40 bin tonu aşmıştır. Ve bu sene nihayetine kadar 50 bini bulacağını ümidetmekte bulunuyoruz.

Çimentoya geçiyorum. Memlekette çimento sanayi müesseselerimizin ve bir aralık memleketin çimento sıkıntısından dolayı çektikleri yüce heyetin malûmudur.

1942 senesinde 180 küsur bin ton civarında iken çimento istihsalimiz 944 de 289.000 ve bu senenin 11 inci ayı sonunda istihsal miktarı 271.000 ton olmuştur. sene nihayetine kadar 300.000 tonu bulacağını ümidetmekteyiz.

Bugün artık memlekette çimento darlığı yoktur. Hatta denilebilir ki, bir çimento fazlalığı, fazla istihsal vaziyeti vardır. Ve müesseselerimiz, memleketin ihtiyacına göre istihsallerini ayarlamak zaruretini hissetmeğe dahi başlamışlardır.

Şeker sanayiine gelince: Arkadaşlarım, şeker fabrikalarımız her gün daha güzel çalışmakta ve memleketin bu bakımdan olan ihtiyacını geniş ölçüde karşılamaktadırlar. Gerçi şeker istihsali doğrudan doğruya fabrikanın iç işletmesi ile alâkalı değildir. Onun üstünde pancar ziraatı ve pancar istihsal miktariyle doğrudan doğruya alâkalıdır. Bununla beraber, şeker şirketi doğrudan doğruya teknik bilgiyi bol bol yardımcı olarak verdiği için bu bakımdan şirketin ve işletmemizin rolü ve vazifesi mühimdir. Şeker istihsalimiz 942 senesi 57.300 tondu. 943 senesi, kuruluşundan beri vâsıl olunamamış olan bir dereceye çıkmıştır. 96 bin küsur ton şeker istihsal edilmiştir. 944 ve yeni kampanya bittiği için 945 istihsalleri 89.800 küsur tondur ki, aşağı yukarı 90 bin ton olarak elde edilmiştir. Bu sene kampanyasının 127 bin ton stokla kapanmış olduğunu görüyoruz. Memleketin ziraî alanda ve pancar istihsal vaziyetinde en kötü ihtimaller bile karşımıza çıksa 947 senesi ortalarına kadar şeker ihtiyacı tamamen müemmen vaziyette bulunuyor. Hattâ arkadaşlar, şekerimizin bir kısmını memleketin muhtaç olduğu ve sıkıntı çektiği bazı maddelerle, Sayın Başbakanımızın da geçen müzakerede heyeti celilenize arzettiği gibi değiştirme karar ve cesaretini kendimizde görüyorum. Henüz nihaî bir karar alınmış değildir.

Arkadaşlar,

Kötü gittiğinden bahsedilen sanayi müesseselerimizde 942 senesinden sonra o tarihe kadar bu memlekette istihsaline muvaffakıyet elverilmemiş olan şu işler de yapılmış ve maddeler istihsal edilmiştir. 942 den sonra sülfirik asit, süper fosfat, klor, kireç kaymağı, saman ve odun sellülozları ve hâki boya. Bu maddeler o tarihe kadar memlekette istihsal edilemezken o tarihten sonra getirilmiş tesisleri işleterek ve yeni tesisler kurarak memleketimizde bu maddelerin de istihsaline muvaffakıyet elvermiştir.

Maden işletmelerimize gelince: Maden işletmelerimizde de diğer sınaî müesseselerde olduğu gibi, son seneler zarfındaki inkişaf gayet bariz ve açıktır. Taşkömürü için 942 senesinin rakamlarını mukayeseye esas olarak alacak değilim. Çünkü yüksek heyetinizin malûmu olduğu üzere o sene direksizlik dolayısiyle bir iki ay çalışılmadığı için istihsal düşük olmuştur. Onun için ondan daha evvelki 941 senesini mukayeseye esas olarak alacağım. O tarihe kadar esasen havzada istihsal edilmiş olan en yüksek kömür miktarı 941 senesinde vaki olmuştur.

941 senesinde 3.019.000 ton tuvönan taşkömürü istihsalimiz mütemadi artış kaydederek 944 de 3.554.000 tona çıkmıştır. İçinde bulunduğumuz seneyi 3.700.000 tonla kapıyacağımızı ümidetmekteyiz. Taşkömürünün bu memleket iktisadiyatındaki kıymet ve ehemmiyetini ayrıca huzurunuzda arzetmek istemiyorum. Bugün mevcut sanayi müesseselerimiz kömür ihtiyaçlarını tamamen

karşılar hale gelmiş ve kendilerine emniyet verici kâfi stok temin edilmiştir. Sayın Ulaştırma Bakanı arkadaşımızın himmet ve gayretleriyle bu kömürlerimiz birçok sanayi müesseselerinin bulunduğu yerlere kadar nakledilmiş ve kendilerini emniyette bulunduracak kâfi stoklar verilmiştir. Bu müesseselerin başında bizzat Devlet Demiryolları İdaresi gelmektedir.

Arkadaşlar,

Taşkömürü istihsalinde aldığımız mes'ut netice o hale gelmiştir ki, belki bugün İsviçrelilere bir sene zarfında verilmek üzere 300 bin ton kadar yıkanmış kömür satmak cesaretini bulmuş oluyoruz. Ve bunun ilk 150 bin tonu için bağlanmak üzereyiz.

Kok istihsali ve tevzii vaziyetine gelince:

Arkadaşlar,

Bilhassa büyük şehirlerimizin yakıt ihtiyacı bakımından, teshin ihtiyacı bakımından, kok kömürünün ehemmiyeti aşkârdır. Memleket içinde bu bakımdan yapılmış olan tevziat miktarını arzediyorum:

1942 senesinde dağıtılmış olan kok kömürü 200.837 tondur. Bu rakamın içine halk yakıt ihtiyacı, sanayiin muhtaç olduğu kok kömür ve kaloriferli tesislere verdiğimiz koklar da dahildir.

943 - 944 senesi zarfında bu miktar 205.000 tona çıkmış, 944 - 45 senesinde, yani geçen kış esnasında tevzi ettiğimiz miktar 238 bin tonu geçmiş ve içinde bulunduğumuz sene zarfında tevzi etmek imkânını bulacağımızı ümidettiğimiz miktar ise 266 bin tondan ibaret olacaktır.

Kok alan büyük şehirlerimizin vaziyetini de arzetmek istiyorum. Ankara'da halka kendi evlerinde, sobalarında yakmak üzere tevzi ettiğimiz kömür miktarı 36 bin tondur, 21 bin 300 küsur aileye 943 te 29 bin 500 küsur aile için 43 bin ton tevzi edilmiştir. 944 - 945 yılında 31 bin küsur aileye 44 bin ton tevzi edilmiştir. Bu rakamların içinde kaloriferli binalara verdiğimiz kok miktarı dahil değildir. Yalnız evlerinde, sobalarında kok yakan vatandaşlara verilen miktardır.

İstanbula gelince, İstanbul'da 942 senesinde 34.000 aileye 44.000 ton kömür verilmiştir. 43 senesinde 47.000 aileye 46.000 ton kömür verilmiştir. Geçen sene 58.000 aileye 58.000 küsur ton verilmiştir. İçinde bulunduğumuz sene zarfında, usulüne uygun beyanname vermiş olan ve kömür alma hakkını kazanmış olan 75.000 küsur aileye şimdiye kadar teslim etmiş olduğumuz miktar 464.000 küsur tonu bulmuştur.

Arkadaşlar,

Meclisin bu mevzudaki sıcak ve büyük ilgisi ve vatandaşların ısınma ihtiyacının ehemmiyeti aşikârdır. Bakanlık 42 senesinde 34 bin ailenin bu bakımdan İstanbul'da imdadına koşarken, içinde bulunduğumuz sene zarfında 75 bin ailenin kömür ihtiyacını karşılamak neticesini elde etmiştir.

Linyit kömürlerimize gelince: Arkadaşlar, linyit istihsalimiz de taş kömürden daha geniş ve süratli olarak artmıştır. 1942 senesinde 296.000 tondan ibaret olan Devlet linyit işletmelerinin istihsal miktarı 1945 in 10 uncu ayında 400 bin küsur tonu bulmuştur. Sene nihayetine kadar 590 - 600 ton arasında yükseleceği anlaşılmıştır.

Arkadaşlarım linyit dâvası üzerinde durdukları için müsaade buyurursanız bu vesile ile kendilerine de kısaca cevap arzetmek istiyorum.

Arkadaşlar,

Linyit işini memleketimizin yarınki iktisadî dâvaları içinde, birinci plânda yeni baştan ele aldığımız tabiî kuvvetlerden enerji istihsali yolunda muvaffakıyetli netice elde ettiğimiz takdirde öyle ümidediyoruz ki, memleketin yarınki sınaî ve iktisadî inkişafı ne olursa olsun havzamızın mevcut istihsali bunu rahat rahat karşılıyacak ve hattâ memleketimiz için bugün şimdiden başladığımız bu fevkalâde ahval dolayısiyle çok mütevazı rakamın üstüne çıkarak memleket için bir döviz kaynağı vaziyetine dahi gelecektir.

Bakır istihsaline gelince: 1942 senesinde memleketimizde istihsal edilen bakır 8257 tondan ibaretti. 944 te, bu rakam 11 bin tona yükselmiştir.

Geçen senenin bütçe müzakereleri dolayısiyle arzettiğim gibi Kuvarsan Bakır İşletmemizin rezervi tamamen tükenmiş ve o işletme kapatılmıştır. Bugün işliyen yalnız ergani bakırımızdır. Erganinin 945 yılı 11 aylık istihsali 9 bin tonun üstündedir. Sene nihayetine kadar 10 bin tona yaklaşacağını ümidetmekteyiz. Binaenaleyh Kuvarsan işletmesinin rezervinin bitip istihsalinin durmuş olmasına rağmen 945'teki istihsalimiz 942 senesindeki istihsalin çok üstüne çıkmış bulunmaktadır.

Krom istihsalimizde de vaziyet bu merkezdedir. 942 senesinde roş ve ince krom olarak yekûn itibariyle 50 bin ton kadar Gulemanda istihsal yapıldığı halde içinde bulunduğumuz sene zarfında ve bu senenin yalnız 9 ayında roş ve ince krom olarak yapılmış olan istihsal 90 bin tona varmış bulunmaktadır.

Demir cevherinin mukayesesini yapmıyorum. Çünkü 942 senesinde istihsal edilen miktar o kadar düşük ki, 19 bin ton kadardır. Bugün 10 ay nihayetinde istihsal ettiğimiz miktar 120 bin tonu bulmuştur. Ve bu istihsali nakil kabiliyetimiz

olursa daha da artırabiliriz. Geçen bütçe müzakeresinde bir vesile ile arzettiğim gibi cevher demir istihsalimiz Karabük fabrikasının ihtiyacına göre, ayarlanmaktadır. Karabük fabrikasının bugünkü çalışmasına göre, senevî 120 130 bin ton arasında cevhere ihtiyacı olmaktadır. Bugün bu ihtiyacı karşılamaktayız. Şimdi arkadaşlar, huzurunuzda kısaca rakamlara istinadetmek suretiyle arzettiğim bu durum karşısında ekonomik işlerimizin bilhassa son seneler zarfında kötü gittiğine dair olan iddianın Bakanlığıma taallûk eden ciheti bakımından yersizliği ve gayrivarit olduğu kendiliğinden anlaşılır.

Arkadaşlar,

İstihsal miktarımızı arzettikten sonra müsaade buyurursanız fiyat ve maliyet meselesine geçmek istiyorum. Geçen seneki bütçe müzekerelerinde de arzettiğim sözleri tekrar edeceğim.

Maliyetlerimiz sanayileştirme dâvamızda hayatî ehemmiyeti haiz bir konudur. Eğer hedefimiz olan ileri memleketlerin ölçülerine maliyetlerimizi yaklaştırmazsak hakikaten kurmuş olduklarımızın dahi ayakta tutunabilmelerinden bihakkın endişe edilir. Nerede kaldı ki, yeniden bu memleketin muhtaç olduğu büyük müesseseleri kurmak imkânı hâsıl olsun.

Binaenaleyh Ekonomi Bakanlığınız maliyetleri ve maliyet mevzuunu o kadar hayatî telâkki etmektedir ki, elimizden geldiği kadar maliyetlere tesir eden bin bir âmiller içinde evvelâ kendi işletmelerimizin daha rasyonel ve daha verimli çalışmaları için azamî gayreti sarfetmekten geri kalıyoruz. Hükümetiniz kül halinde bu meselenin hayatî ehemmiyetini kabul etmiş olduğu için maliyetlere ve memleketteki fiyatların yüksekliğine taallûk eden davada biribirini tamamlayıcı tedbirler almakta ve bu tedbirlerin neler olması lâzım geleceği üzerinde ciddiyetle çalışmaktadır. Maliyetlerimize menfitesir eden unsurlar üzerinde diğer ilgili Bakan arkadaşlarım da bu istikametlerde çalıştıkları için bu konuda da muvaffakiyetli neticeler alacağımızdan emin bulunuyoruz. İstihsalde olduğu gibi bu mevzuda da mesafe aldığımıza kani bulunuyoruz.

Arkadaşlar,

Maliyetimizi düşürmek için bir yandan mevcut tesislerimizi daha verimli bir hale getirmek ve noksanlarımızı ikmal etmek, rasyonel çalışmalarını temin etmek için gayret ederken diğer yandan da buradaki işletme tekniğini ileri seviyeye çıkarmaya gayret sarfediyoruz.

Müesseselerimizin ve işletmemizin iç organizasyonunu ve muhasebe usullerini ıslaha ehemmiyet veriyoruz ve elimizden geldiği kadar çalışıyoruz. Huzurunuzda apaçık ve salâhiyetle ifade edebilirim ki bu konuda vâsıl olduğumuz neticeler bizi halen tatmin etmekten çok uzaktır. Hedefimiz arzettiğim gibi ileri memleketlerin bu alandaki seviyesine de erişmek olduğuna göre bu konuda yapılacak çok büyük işlerimiz vardır.

Arkadaşlar,

Fiyatlara gelince: Yüksek Meclisin bu konuda gösterdiği büyük hassasiyet Hükümetimizin çalışmalarına daimî bir işaret olmaktadır. Memlekette fiyatlarda bir inişe gidebilmek için alınması gerekli olan umumî tedbirler üzerinde ciddî olarak çalışırken ve bu harekette Devlet müesseselerinin önayak ve nümune teşkil etmesi lüzumunda Büyük Meclisin irşatlarına uyulmuş ve bu istikâmette pek küçük görülmiyecek neticeler de alınmıştır. Diğer Bakan arkadaşlarımız da kendi mevzularında ayrıca izahat verirler. Bendeniz burada yalnız Bakanlığıma bağlı müesseseler eliyle istihsal edilen maddeler üzerindeki son aylar zarfında yaptığımız indirmeleri kısaca işaret edeceğim.

Arkadaşlar,

Geçen Ağustosun yirmisinde şeker, çimento, bakır fiyatlarında malûmunuz olan indirmeler yapılmıştır. Şeker toz olarak 180 kesme olarak 200 kuruş idi, otuzar kuruş tenzil edilerek toz şeker 150'ye, kesme şeker 170'e indirilmiştir.

Bunun haricinde yine bilindiği gibi, şeker istihlâkimizin dörtte birine varan ve dörtte bir sarfiyatımızı teşkil eden memurlarımıza, onların ailelerine ve dar gelirlilere ve bazı mekteplere ve hastanelere verdiğimiz ucuz şeker de vardır. Bunun da fiyatı toz şeker 120, kesme şeker 140 kuruştu. Bunlardan da yirmişer kuruş indirerek toz 100, kesme 120 kuruşa inmiştir.

Bir aralık şekerin toz cinsi 480, kesme şeker 500 kuruş olduğu nazara alınırsa bundan sonra üç etapta yapılmış olan indirme derecesinin pek küçük görülmiyeceği aşikârdır.

Şekerin bugünkü fiyatı üzerinde yeni bir indirme imkânı olup olmıyacağı, takdir buyurursunuz ki, hazineye temin ettiği büyük varidattan fedakârlığa bağlı bir meseledir. Ağustostanberi yapılmış olan bu indirmelerin tesiri ve geçen sene başında serbest bırakılmış olan unlu maddeler dolayısiyle ve onların tesiri ile de şeker istihlâkimiz günden güne artmaktadır.

1944 senesinde 75 bin tonu ancak bulabilmekte olan şeker dahili istihlâkimiz 1945 senesinin son ayının 10 uncu gününe kadar -ki sene başına 20 gün kalmış oluyor- 81.000 küsur tonu bulmuştur. Ümidediyoruz ki bu sene nihayetine kadar 85.000 tona kadar çıkacaktır.

Çimentodaki fiyat inişi de Yüksek Heyetinizin malûmudur. Bu iniş ile bugünkü çimento fiyatları diğer maddelerle mukayese edildiği takdirde o kadar yüksek sayılmaz. Arzettiğim gibi istihsalinin memleket ihtiyacına yeter bir hale çıkartılmış olması da ayrıca bir ferahlık mevzuu teşkil etmektedir.

Bakır fiyatlarımızda da yüzde 35 derecesinde bir indirme yapılmıştır. Bunun, dolayısiyle diğer bakır mamullerine olan tesiri de tabiîdir.

Sonra arkadaşlar, içinde bulunduğumuz senenin Ekim ayının birinden itibaren de yine yüksek heyetin malûmu olduğu üzere pamuklu mensucatta yüzde 15 bir fiyat indirmesi yapılmıştır. Geçen sene yapılmış olan yüzde 10 da nazara alındığı takdirde pamuklularda yapılmış olan tenzilâtın yekûnu yüzde 25'i bulmaktadır.

Arkadaşlarımdan bazıları, bihakkin pamuklu mensucatın memleket halkının ekseriyetini ve bilhassa köylü vatandaşlarımızı çok yakından ilgilendirdiğinden daha fazla tenzile gidilmesi mütaleasında bulundu. Hedefimiz ve istikâmetimiz budur. Yapılmış olan yüzde 25 tenzilât, kâr hadlerinde yapılan fedakârlıklar ve fabrikalarımızın temin rakamlarını arzettiğim gibi, daha geniş çalışmalarının temin ettiği imkânlar sayesinde temin edilmiştir. Pamuklu mensucattan kömür açığımızı kapatmak için 943 senesinde aldığımız fark bu indirme derecesinde değildi. Binaenaleyh onu kapattıktan sonra daha aşağı bir iniş istikametinde yürüyeceğiz. Hükümetimizin ve Bakanlığımızın görüşü odur ki, pamuklular hakkında yapılmış olan indiriş kâfi değildir ve biz bununla iktifa etmiyeceğiz ve ileride imkân hasulünde daha ziyade indirme yolunda gayret sarfedeceğimizi arzetmek isterim. (Bravo sesleri) Sonra arkadaşlar, yine bu senenin Kasım ayının başından itibaren memleket için mühim bir madde teşkil eyliyen demir fiyatlarında da mühimce tenzilât yaptık.

Karabük mamüllerinin bazılarında yüzde 30'a varan ve fakat ortalama olarak yüzde 15'i bulan bir iniş yaptık. Demirlerdeki bu inişin inşaatı kamçılamak ve verdiğimiz demirlerin diğer maddelere kalb suretiyle elde edilen başka maddelerin ve bilhassa çivinin maliyetlerinde yapacağı tesir de yüksek heyetinizin nazarından kaçmaz. "Karabük'ün diğer bazı mahsullerinde de fiyat inişleri yaptık.

Bu arada Yaşar arkadaşımın ileri sürdüğü bir noktaya temas edeceğim. Karabük'ün tâli mahsulü olarak elde edilen amonyum sülfat fiyatlarının yüksekliğinden bahsettiler. Arkadaşlar, amonyom sülfatın bugün tonu 400 lirayadır. Diğer bir sun'î gübre olan süper fosfatın fiyatı 375 liraydı. Son tenzilâtla 325 liraya indirdik.

Biz, bilvesile geçen bütçede de arzettiğim gibi amonyom sülfat ve süperfosfat denilen sunî gübreleri doğrudan doğruya Tarım Bakanlığı'nın emrine arzetmekteyiz. Tarım Bakanlığı öyle zannediyorum ki memleket dahilinde Ziraî Donanım Kurumu eliyle hakikî ihtiyaç sahiplerine dağıtmaktadır. Tarım Bakanlığının bu arzettiği fiyatlar üzerine tevzi işi dolayısiyle ne miktar zammettiğini lâyıkiyle bilmiyorum. Onu Tarım Bakanı arkadaşım yüksek huzurunuzda ayrıca izah ederler.

Dediğim gibi, biz bunların fiyatında mütemadî bir inişe gitmiş bulunuyoruz. İmkân olursa bundan sonra da gideceğiz. Memlekette bu sunî gübreler istihsal olunmadığı zaman benim dolaştığım yerlerde Karadeniz sahillerinde filân duyduğum fiyatlar şu idi. Tonunun bin liraya alınmış olduğunu söylüyorlardı. Şimdi

Tarım Bakanlığı kaça satıyor bilmiyorum. Fakat bizim fiyatlarımız bir iki sene evvelki fiyatlarla kıyas kabul etmiyecek kadar ucuzdur. Fakat bu ucuzlukla da iktifa edecek değiliz. Yeni kurduğumuz süperfosfat fabrikamız işletmesini daha genişlettikçe bunun fiyatında da yeniden bir inişe gideceğimiz tabiîdir.

Arkadaşlar,

Gene Yaşar arkadaşımız, kükürtten bahsetti. Geçen seneki konuşmamda arzetmiştim. Keçiborlu Kükürt fabrikasının bugün çalışmakta olduğu rezervler hemen hemen bitmiş addedilebilir. Yapılan yeni sondajlar neticesi kükürt yataklarının ümidettiğimiz zenginlikte olduğu anlaşılmıştır. Bu yeni yatakların vaziyetine göre Keçiborlu işletmesinde icabeden tesisleri kuracağız. Kurulduğu zaman gerek ordunun saf kükürt olarak ihtiyacı daha geniş ölçüde karşılanacağı gibi cüruftan yaptığımız kükürdün tenörü de artmış olacaktır. Bugünkü 60 tenör yüzde 80'e kadar artacaktır. Bu vaziyette bağ hastalıklarının en şiddetli olduğu zamanda dahi, istihsalimizin mütehassısların ifadesine göre, tesirli olacağı anlaşılmaktadır.

Arkadaşlar,

Bazı arkadaşlarım sınaî kalkınma mevzuunda aldığımız kararları ve bu kararların tatbiki için teşkilâtımızda yapılması gereken tâdiller hakkında kıymetli mütalealar ve irşatlarda bulundular. Kendilerine ayrı ayrı cevap müsaadenizle arzetmiyeyim. Yeniden kurulmasını tasarladığımız tesislerin kısaca ana hatları itibariyle mahiyetlerine temas edeyim. Ve bu yeni verdiğimiz kararla sınaî kalkınma hamlemizi başarıya isal edebilmek için mevcut teşkilâtta yapmayı derpiş ettiğimiz değişikliklere de kısaca temas edeyim. Çünkü gerek yapılacak sınaî tesislerin, gerek teşkilâtın ayrı ayrı kanunları huzurunuza gelecek ve orada bunlar teferruatile uzun boylu münakaşa edilecektir. Binaenaleyh bendeniz burada kısaca şunu arzedebilirim ki, harp içinde maddî imkânsızlıklar dolayısiyle gönlümüzün istediği şekilde yapamadığımız sınaî kalkınma hamlelerimize yeniden başlamak kararını almış bulunuyoruz. (Bravo sesleri)

Harb bitmiş, henüz tamamen barış devresine geçmiş olmamakla beraber artık sınaî kalkınmamız için lâzımgelen tesisleri dışarıdan getirmek imkânları belirlemeye başlamıştır. Binaenaleyh bu imkânlardan azamî istifade ederek sınaî kalkınma hamlemizi mümkün olduğu kadar kısa zamanda ve geniş ölçüde yapmak kararını Hükümetiniz almış bulunmaktadır. Sınaî kalkınmada bir program dahilinde hareket edeceğiz. Sınaî kalkınmamızla ahenkli olarak Devletin diğer işletme kollarında lâzımgelen kalkınmayı da Hükümetiniz derpiş etmiştir. Diğer bakanlıklara taallûk edenleri üzerinde de kalkınma hamlelerinin yapılması takarrür etmiştir. Maliye Bakanı arkadaşım bütçe hakkında umumî izahlarında, rakamlarla yurdumuzun umumî kalkınması için Devletin göze aldığı fedakârlıkları ve

harcetme kararında bulunduğu meblâğların miktarını söylemiştir. Bendeniz tekrar edecek değilim. Sanayi ve maden işlerimizde kalkınma programlarını hazırlarken istikametimiz şu olmuştur.

Mevcut kurulmuş tesislerimizin daha verimli ve daha rasyonel çalışması için lâzımgelen mütemmim tesislerin ikmal ve ıslahına matuf işleri birinci plâna almışlardır. Topal yürüyen, eksik tesisatla iş gören, üniteleri arasında ahenk bulunmıyan bir tesisi olduğu gibi bırakıp yeni sahalara atılmanın bizi istediğimiz ölçüde süratle muvaffakıyete götürmiyeceğine kani bulunuyoruz. Onun için sanayi programımızda birinci plâna bu gibi tesisleri aldık. İkinci olarak ele aldığımız mevzular şunlardır:

Memleket için hayatî mahiyet arzeden maddeleri verecek tesisleri ve aynı zamanda ham maddesi memlekette yetişen tesisleri kurmak.

Yeni sınaî kalkınmada prensip olarak ve esas olarak nazara aldığımız nokta bir yandan kuracağımız tesis için lâzımgelen ham maddenin memlekette yetişmiş olması, diğer yandan da istihsal edeceği maddenin memleketin hayatî ihtiyaçlarına cevap vermesi ve ana kütleyi ilgilendirmesidir. Cumhuriyet idaresi kurulduğundanberi, sınaî tesislerimiz bu ana prensiplerden ilham alınarak kurulmuş ve bundan sonra da bu istikamette kurulacaktır. Bu arada kısaca arkadaşlarıma arzedebilirim ki yeni sınaî programlarımızı realize etmeğe muvaffak olursak bu yeni plânlarla yeniden ve büyük ölçüde memleketin elektrikleşme işlerini ele alacağız. Memlekette büyük ölçüde geniş elektrik santralleri kuracağız. Bu santraller termik ve hidrolik olarak kurulacaktır. Bundan sonra yeni olarak makine sanayiine mütevazin bir ölçüde olmakla beraber gireceğiz. (Bravo sesleri) Biliyorsunuz ki, ağır endüstrinin temelini teşkil eden Karabük kurulmuş olmakla beraber henüz memlekette tam mânasiyle bir makine sanayiine başlamış vaziyette değiliz. Binaenaleyh, bu plânla arzettiğim gibi, mütevazi bir ölçüde olmakla beraber, makine sanayiine girmiş bulunuyoruz.

Bu arada motör sanayiinden arkadaşlarım bahsettiği için kısaca bu noktaya da işaret edeceğim.

Arkadaşlar,

Motör sanayiinin memlekette bir an evvel kurulması lüzumuna Hükümetiniz de kanidir. Geçende de arzettiğim gibi, bugün dahi bu sanayii kurma vazifesi, Millî Savunma Bakanlığında olmakla beraber, geçen bütçe müzakeresinde Sayın Generalin de arzettiği gibi, askerî fabrikaların da diğer endüstri tesisleri gibi Ekonomi Bakanlığına bağlanması prensip itibariyle Hükümetçe takarrür ettiğinden dolayı, esasen yeni yapacağımız sanayi planları içinde motör sanayiini kurma işi de Ekonomi Bakanlığına verilmiş olduğu için, motör sanayiini de Ekonomi Bakanlığı kuracaktır. Ve bugün Millî Savunma Bakanlığınız tarafından şimdiye

kadar yapılmış olan ihzarî tetkikler ve bazı İngiliz firmaları ile ve onların yaptırılmış olan iptidaî etüdler mahallinde tetkik neticelerini ve bilhassa harb içindeki motör sanayiinin aldığı geniş vaziyeti yerinde görmek üzere Millî Savunma ve Ekonomi Bakanlığı mütehassıslarından mürekkep bir heyet halen Londra'da bulunmaktadır. Bunlar tetkikatını bitirip memlekete döndükten sonra motör sanayii mevzuunda daha esaslı ve daha ciddî olarak çalışacağız.

Arkadaşlar,

Yine memleketin kalkınma mevzuu işine, arkadaşlarımın bihakkin temas etikleri bir konuya işaret etmek istiyorum. O da balıkçılık işleridir. Biliyorsunuz ki içinde bulunduğumuz senenin zannediyorum Temmuz ayında kabul buyurduğunuz bir kanunla bu iş Ekonomi Bakanlığına geçmiştir. O tarihten itibaren bu mevzuu Bakanlık gayet ciddî olarak ele almıştır. Huzurunuzda tetkiklerimizi aşağı yukarı bitirmiş bir hale geldiğimizi söyliyebilirim. Bu tetkiklerin ilk önce bize verdiği kanaat şudur:

Balıkçılık memleketin umumî iktisadî vaziyeti itibariyle birinci plânda ele alınması lâzımgelen bir meseledir. (Bravo sesleri) Ve balıklarımızın bugüne kadar olduğu gibi heba edilmesini ve halkımızın gerek gıda ve gerek servet bakımından çok zengin olan bu mahsulümüzden gereği gibi istifade edememesi ve bu servetin yok olmasına bir an dahi müsaade etmemek lâzımdır. (Bravo sesleri) Bu kanaatle derhal balık sayıt resmini kaldırmak ve balıktan vergi alacağız diye şurada burada uzun zaman geçirmek suretiyle evsafının bozulmasının ve kokutulmasının caiz olmadığı kanaatine vardık. (Güzel sesleri) onun için Maliye Bakanı arkadaşımla bu hususta müşterek bir görüşümüz vardır. Hükümet tasvibettiği takdirde en kısa bir zamanda balık sayıt resmini kaldırmak için bir kanun tasarısı getireceğiz.

Sonra balık işlerini tâ tutmadan başlıyarak memleket dahilinde sarf ve istihlâkini genişletmek ve buna lüzumlu sanayii kurmak, ihracat işleriyle meşgul olmak üzere bir teşkilât kurmaya karar vermiş bulunuyoruz. Bu teşkilât doğrudan doğruya balık tutma işlerile meşgul olacak değildir. Tutulan balıkların iyi muhafazası, evsafının bozulmaması ve kıymetlendirilmesi ve tutma işleri ile meşgul vatandaşlara muhtaç oldukları teçhizatı temin edeceğiz. Sonra balıkhaneleri Maliyenin vergi almak için kurulmuş bir müessesesi halinden çıkararak daha ziyade balıklarımızın cins ve evsaflarının bozulmasına mâni ve bunların muhafazasına salih birer buz deposu haline getirmek kararındayız. (Bravo sesleri)

Bu teşkilâta vereceğimiz vazife şüphesiz ki bundan ibaret kalmıyacaktır. Memleketin balıkçılığı da dahil olmak üzere hayvan servetini inceden inceye edüd etmek ve bunların hakikî kıymetlerine göre alınması lâzımgelen tedbirlerin de tetkik ve tespit edilmesi de bu teşkilâtın birinci vazifesini teşkil edecektir.

Binaenaleyh, balıkçılık mevzuu ile beraber daha henüz kat'î kararımızı almamakla beraber bu teşekküle, memlekette hayvancılık sanayiini de kurmak vazifesini yükliyeceğiz.

Çünkü biliyorsunuz ki Şarktan diri olarak hayvanları memleketin öbür bucağına haftalar ve haftalar geçirerek nakletmek, sırf bu nakil bakımından da bizi büyük ölçüde işgal ettiği gibi bunların bu sırada kilo ve kıymetlerinden de geniş ölçüde kayıplarla karşılaşıyoruz.

Binaenaleyh, tasarladığımız ve fakat henüz nihaî şeklini tespit etmemiş olduğumuz teşkilâta istiyoruz ki balıkçılık ile beraber bu hayvan endüstrisi işlerini de verelim. Ve bu işleri de memleketin ihtiyacına uygun bir şekilde kuralım. (Bravo sesleri, alkışlar)

Arkadaşlar,

Sayın General geçen bütçede de söyledikleri gibi bu sene de bilhassa millî savunma bakımından mühim bir mahiyet arzeden asit nitrikten bahsettiler. Asit nitriği halen memlekette yapamıyoruz. Bunun yapılması arzettiğim gibi hazırladığımız plânların kimya endüstrisi koluna tallûk edenlerin başına almış bulunuyoruz. Bu Kütahya veya Tavşanlı'da kurulacaktır. Ve kurulacak olan bu sanayi bizde millî savunmanın bugünkü ve yarınki ihtiyacını en geniş ölçüde karşılar hacimde bulunacaktır. Millî savunma haricinde kalan kısmıyla da memleketin çok muhtaç olduğu sunî gübre yapılacaktır. Binaenaleyh bu ele alınmış ve huzurunuza yakında gelecek olan Etibank ve Sümerbank Sermayelerinin Tezyidi Kanunu kabul buyrulduğu takdirde bunun tatbikına da geçilecektir.

Ateş tuğlası fabrikasını kurduğumuzdan dolayı iltifatkâr sözler söylediler. Kendilerine bilhassa teşekkür ederim. Benden bu fabrika hakkında biraz malûmat istediler. Onları arzedeceğim.

Filyos'ta bir ay kadar evvel temelini atmış olduğumuz Ateş Tuğlası fabrikamız senede 10 bin ton çamot tuğlası, iki bin ton harç ve yine iki bin ton selika tuğlası yapacaktır. Bu tesis o şekilde yapılmaktadır ki ufak bir ilâve ile iki bin ton da manyezit tuğlası yapacak hale gelecektir. Sayın General sülfrik asit fabrikasının işletilmesinden bahsettiler. Memlekette bugün bildiğimize göre piyasa ihtiyacı 1500 tondur. Fabrikaların ihtiyacı 4000 ton. Bunun dışında millî savunma ihtiyacının derecesini kat'î olarak arzedecek değilim. Piyasa ve fabrika ihtiyacı olarak sülfrik asit ihtiyacı bugünkü ölçüde beş bin küsur tondur. Biz bugün Karabük'te sülfrik asit olarak altı bin ton istihsal etmekteyiz. Üç ekip çalışarak miktarı on iki bin tona çıkarma imkânımız vardır. Bunu o hadde çıkarmamızın sebebi ihtiyaç olmamasıyla beraber, asit sülfrik nakline salih sarnıçlı vagonlar ve diğer şeylerin kâfi ölçüde temin ve tedarik edilmemesidir.

Binaenaleyh, Sayın Generale arzedeceğim şudur ki, kurulmuş fabrikanın azamî kapasitesi üzerinde çalışıldığı takdirde memleketin asit sülfrik ihtiyacı tamamen müemmen sayılabilir.

Arkadaşlar,

Sayın arkadaşlarımın sordukları sualleri atlamamağa gayret ediyorum. Eğer unuttuklarım olursa lûtfen işaret buyursunlar, onlara da cevap veririm.

Bazı arkadaşlar, yerli mallar pazarlarının iyi işlemediğinden ve vazifesini hakkıyla yapmadığından bahis buyurdular ve temenni olarak söylediler ki yerli mallar pazarı, mümkün mertebe kurulduğu şehirlerde dahi perakende satış yapmasın, onlar yalnız toptancılık sahası içinde kalsın. Yine bazı arkadaşlar bu metaleanın tamamen aksine olarak yerli mallar pazarlarının kazalara kadar teşmil edilerek oralarda dahi mağaza açmasını istediler.

Arkadaşlar,

Yerli mallar pazarlarında bugün ve kısa bir zamanda verilmiş öyle büyük işler vardır ki kendi bünyesinin, esas kuruluşunun dışındadır. Bu işler dolayısiyle çok geniş ve yükü çok artan bu müessesenin bugün gösterdiği randıman ve verdiği netice bizim kanaatimize göre kötü değildir.

Arkadaşlar,

Bu an için tasavvur buyurunuz ki yalnız millî fabrikalarımızın mamullerini satmak ve halkı yerli mallarına ısındırmak ve sevdirmek ve onların büyük merkezlerde perakendeciliğini yapmak üzere kurulmuş olan bu müessese bu harb içinde bilhassa ana ihtiyaç maddelerinin bir tevzi organı vaziyetine getirilmiştir. Yerli mallar pazarlarının içinde bulunduğumuz sene zarfındaki satış hacmi 300 milyon liraya yaklaşmaktadır. Binaenaleyh kendisine, esas kuruluşunun üstünde ve bugün elimizde bu işlere en salih bir müessese olmak bakımından verdiğimiz büyük vazifeler nazara alınırsa bu büyük yük altında bu müessesenin zannediyorum ki yine iyi çalıştığını teslim buyurursunuz. (Doğru sesleri)

Yerli mallar pazarlarının bulunduğu yerlerde diğer perakendeci manifaturacılara mal vermiyorduk. Fakat Büyük Meclisin bu hususiaki temayülü ve artık istihsal ettiğimiz miktarların yavaş yavaş genişlemesinin de tesiriyle biz yerli mallar pazarı müesses bulunan şehirlerdeki manifaturacılara dahi perakende satış için mal vermek kararını almış bulunmaktayız. Binaenaleyh arkadaşlarımın bu konuda ileri sürdükleri dilekler de esasen yerine getirmiş bulunmaktadır. (Kâfi kâfi sesleri)

Arkadaşlar,

İki şey kaldı ki, Rifat Vardar arkadaşımız bir meseleye temas ettiler. Dediler ki, Havzada kömür tesisleri devletleştirildiği zaman alınmış olan bir karar neticesi hazinenin bir milyon lira kadar bir zarara duçar edilmesi gibi bir vaziyetle karşılaşmaktayız. Ve bunu hakikaten mesaisinden çok memnun olduğumuz kıymetli bir mühendis arkadaşımın ihbar ettiğini söylediler.

Arkadaşlar,

Hâdise şudur: Havza devletleştirildiği zaman Yüksek Meclisin kabul ettiği bir kanunla, hususî şirketlerin -içinde Fransız ve İtalyan şirketleri de vardır- elindeki ocakların bedellerinin ne suretle ödeneceği tasrih edilmişti. Bu arada Türk vatandaşların ocakları da olduğu gibi, büyük hisseye sahip İş Bankasına ait olanları da vardı. İş Bankası ile hususî ocak sahibi bir şahıs arasında bu kanundan evvel bir ihtilâf vardı. Bu ihtilâf da benim imtiyaz saham şurası, seninki burası diye bir şeydi. Füzüyon Kanunu çıktıktan sonra İş Bankası bu dâvadan feragat etti. Ve bu feragat dolayısiyle İş Bankasının üzerinde hak iddia ettiği damarın o hususî şahsa ait olduğu teslim edilmiş oldu. Şimdi o hususî şahsa verilecek olan tazminat bedeli eskisine nazaran daha yüksekçe imiş ve bu da 1 milyon lira kadar tutacakmış. Bu ihbar Bakanlığımıza kadar geldi ve Maliye Bakanlığına da yapıldı.Vaziyeti şahsan dahi tetkik ettim. Şekil şudur:

Seleflerim zamanında bu durum Bakanlıkta kurulan bir mütehassıs heyete tetkik ettirilmiş, o zaman hukuk müşaviri, Maden Umum Müdürü, maden başmühendisi ve bu gibi işlerde mütehassıs sayılan ve memleketimizin madencilik konusunda iftihar ettiği kimseler de bu komisyona iltihak etmiş ve vaziyeti incelemişlerdir. Bu komisyonun vâsıl olduğu netice bu iddianın doğru olmadığı merkezindedir. Seleflerim zamanında varılan bu netice o zaman Ekonomi Bakanlığınca tasdik edilmiş ve muamele bu şekilde tecelli etmiştir. Bilâhara bu iddia tekrar vaki olunca yeniden bu işleri tetkik ettirdim, hattâ şahsan dahi kendisini dinledim. Kendisinin memleket işlerindeki hassasiyetini överim. Fakat söyledikleri bende, tamamen teferruatını bilmediğim bir mevzu olduğu için kat'î kanaat tevlidetmedi. Bakanlığın da evvelce verilmiş böyle bir kararı olduğu için bunu en iyi şekilde kazaî mercilere isal edelim, kazaî merciler işin ıcığına, cıcığına kadar tetkik etsin ve kararını versin. Binaenaleyh İş Bankasının kömür ocaklarındaki tesis ve hissesini geçen sene aldığımız bir kararla Etibanka satmış ve halletmiş olduğu için bu hususta Etibanka emir verdim, halefiyet tarikiyle bu hususî şahıs aleyhine Şûrayı devlette bir dâva açıldı. Ekonomi Bakanlığının kararı ve heyetin aldığı karar yersizdir. Diye Danıştay tetkik etti ve halefiyet tarikiyyle bu şekilde bir dâva açılamıyacağını, kanunlara istinaden reddetti.

Arkadaşlar,

Memleket parasını, hattâ 10 parasını dahi haksız ve lüzumsuz yere, kim olursa olsun, akıtmak istemediğimiz için yine Etibanka ikinci bir emir verdim. Mademki Danıştay dâvamızı reddetmiştir, siz Bakanlığın teşkil ettiği komisyon kararının düzeltilmesi için müracaat ediniz, eski karar teyidedilsin. Bunun aleyhine yeniden idarî yolla Danıştaya dâva açın dedim. Bu şekilde biz de rahat ede-

lim dedim. İkinci bir dâva açıldı. Halen bu dâvaya Danıştayda devam edilmektedir. Ümidediyorum ki nihaî bir karar alacağız. Binaenaleyh bahis buyurdukları hâdise en yüksek kazaî Meclisimizin eline kadar gitmiştir ve onun nihaî kararıyle halledilecektir.

Arkadaşlar,

Daha iki mevzu kaldı, müsaade ederseniz arzedeyim.

Biri: Barkın arkadaşımız, mükellefiyet işlerinden bahsettiler. Kısaca arzedeyim. Arkadaşlar, müteaddit vesilelerle huzurunuzda arzettiğim gibi Hükümetiniz, bugün tatbik edilmekte olan mükellefiyet işlerini tabiî ve normal telakkî etmemektedir. Fevkalâde ahvalin bir zarureti ve icabı olarak telâkki etmektedir. Meclisin bu mevzuda gösterdiği yüksek hassasiyeti biliyoruz.

Geçen sene arzetmiştim ki, mükellefiyet usulünün Divriki'de de tatbik yetkisi elimizdeyken tatbik etmiş değiliz. Ve tatbik etmedik. Bu kerre garp linyitlerinde tatbik edilmekte olan bu mükellefiyet usulünü kaldırmış bulunmaktayız. garp linyitlerinde geçen sene tatbik edilmekte olan mükellefiyete dahil vatandaşlardan bir kısmı mükellefiyet müddetlerini tamamlıyarak vazifelerini ifa etmişlerdir. Bir kısmının noksanları vardır. Tamamlama halindedirler, binaenaleyh aldığımız kararlarla garp linyitleri mıntıkalarında yeniden mükellefiyete gidilemiyeceğini tesbit ettik. Ancak evvelce mükellefiyete tâbi olan vatandaşların bir kısmı vazifesini yapmış ve bir kısmı şu veya bu sebepten yapmamıştır. Yapmamış olanları esasen askerî disipline uygun görmediğimiz için bakiyelerini tamamlatacağız. Ve bunlar üç beş ay içinde bitirilmiş bulunacaktır. Bunu temin ederken oradaki amele ihtiyacımızı ve linyit kömürü gibi memleketin mühim bir maddesi üzerinde bir istihsal düşüklüğüne maydan vermemek için Adalet Bakanı arkadaşımla mutabık kaldık.

Garp linyitlerinden üç ocak vardır. Tavşanlı, Değirmisaz, Soma, Değirmisaz'da mahkûm işçi teşkilâtı vardır. Şimdi Soma ve Tavşanlı'da da yeni olarak iş esasına müstenit cezaevi açılacaktır. Adalet Bakanı arkadaşımız bu iki işletmeye de bu suretle lâakal 500 mahkûm vermeyi kabul buyurmuşlardır. Binaenaleyh her işletmede elimizde beşer yüz sabit mahkûm işçi bulunacaktır. O mıntıkanın diğer işçileri de vardır. Bunlar bizim için bir emniyet teşkil etmektedir. Binaenaleyh garp linyit ocaklarında mükellefiyet usulünü kaldırmış bulunuyoruz.

Havza'ya gelince: Burada vaziyet mühimdir. Garp linyitlerine nazaran Havza'da mükellefiyet usulünün tatbikında büyük ıstırap yoktur. Garp linyitleri esasen mahdut miktarda işletiliyor ve az ameleye ihtiyaç vardır. Aynı zamanda bu mıntıka amelesi geniş ölçüde madenci değildir. Madenci olmıyan amaleyi kanun zoruyla madenlerde çalıştırmak ağır geliyordu. Halbuki Havza ve civarı bu vaziyette değildir. Bunların toprakları kısır olduğu için ötedenberi madencilikle iştigal etmektedirler. Bununla demek istiyorum ki mükellefiyet usulünü kaldırma kararını aramızda vermiş bulunuyoruz. Amma bunun altı ay veya bir sene sonra

kaldırılacağı şeklinde telâkki buyurulmamasını rica ederim. Yalnız tatbik edilmekte olan usulün normal şartlara dönmemiz icabettiğine göre mükellefiyet usulünü de kaldırmak lüzumunu ve bu hususta çalışmakta olduğumuzu arzetmiş oluyorum.

Sonra bir arkadaşım Barem kanununun bilhassa iktisadî müesseselerde işletme bakımından büyük mahzurlar tevlidettiğini söyledi. Arkadaşlarım, benim bu hususta ki fikirlerim yüce heyetinizin malûmudur. Müstakil grupta çalıştığım zaman Barem Kanununun bu müesseselerde bu kadar rejid bir surette tatbik edilmemesi kanaatini izhar etmekteyim. Binaenaleyh arkadaşlarımın bu hususta ki sözlerine, esasen eskidenberi inandığım bir mevzu olmak itibariyle tamamen iştirak ederim. Esasen bu müesseselere diğer devlet müesseselerine nazaran biraz daha genişlik vermek için huzurunuza Hükümetinizin de yardımıyla getirdiğim kanunları Büyük Meclis kabul etmekle kanaatimin isabetini de kabul etmiş bulunmaktadır. Meclisin bugün yeniden izhar ettiği bu şekildeki daha ileri arzularından da istifade etmeye şahsan gayret edeceğim. Fakat bilirsiniz ki bu iş Devletin ve Devlet hizmetinde bulunan vatandaşların menfaatlerini telif ve herbiri hakkında biribirine yakın muamele tatbikını emreden kararın ne olacağı şimdiden maruzatta bulunmak imkânına malik bulunamıyorum. (Kâfi kâfi sesleri, alkışlar) »

Ticaret Bakanlığı Bütçesinin
Meclis'teki Müzakeresinde
Ticaret Bakanı Raif Karadeniz'in konuşması[434]

«Arkadaşlar,

Ticaret Bakanlığının vazifelerini ilgilendiren konular üzerinde, gerek bütçenin heyeti umumiyesi konuşulurken, gerekse diğer bakanlık bütçeleri konuşulurken ve şimdi de Ticaret Bakanlığı bütçesine sıra gelmişken, muhtelif noktalara temas olundu. Bunlar çeşitleri itibariyle çoktur. Yalnız heyeti umumiyesi üzerinde müşterek bir nokta, esaslı bir nokta bularak size arzedeceğim cevaplara, evvelâ bu esaslı noktanın izahile başlıyacağım. Ondan sonra vakit kalırsa, diğer teferruata ait maruzatımı da arzedeceğim. (Güzel sesleri)

Bir defa üzerinde durulan konu şudur:

Hayat pahalıdır, bunu ucuzlatmak lâzımdır. Nasıl ucuzlatacaksınız, ne yapıyorsunuz, yahut da ne yapmağa karar verdiniz? Evvelâ şunu söyliyeyim: Bu hususta Hükümetinizin koyduğu teşhisler ve verdiği kararlar yaptığı işler mevcuttur. Ve ne yoldan çalışacağını da tesbit etmiş bulunmaktadır.

---

*434 **a.g.e.**, 107-112. ss.*

Evvelâ hayat, yani geçinme fiyatlıdır. Bu niçin böyle olmuştur? Bunun sebepleri muhtelif vesilelerle söylendi. Yalnız ben de aldığımız tedbirlerle verdiğimiz kararları iyice izah edebilmek için müsaade buyurursanız ifadelerimin de silsilesini bozmamış olmak için bu sebepleri kısaca arzetmek istiyorum.

939'dan başlayamak istiyorum. Çünkü, ondan evvelki hâdiseler artık bugün müessir olmaktan çıkmış ve bir dereceye kadar tarihe devredilmiş sebepler olarak sayılabilir.

939 yılından yani İkinci Cihan Harbi başladığı zaman seviyesi ne olursa olsun bir fiyat seviyesi vardı ve bu fiyat muvazeneli bir fiyattı. Yani hizmet ücretleri eşya fiyatları gelirle masraf arasındaki münasebetler bir muvazenet arzetmekteydi. Harb başladıktan sonra bu muvazene tedricen bozuldu. Bunun bellibaşlı âmilleri şunlardır: Bir defa dünyada harb çıkınca, her şeyden evvel vazifemiz, memleketi müdafaa olduğu için müdafaa tertibatı almaya ve bu tertibatı bugüne kadar devam ettirmeğe mecburduk. Hattâ ne güne kadar daha devam ettireceğiz bilmiyorum. Bu şu demektir: Memleketin içinde dinç ve kuvvetli çalışkan yüz binlerce kolu müstahsil sahadan, müstehlik sahaya getirdik ve onları orada hazır beslemeğe mecbur olduk.

Bu istihsalimizin eskiye nazaran azalmasını mucip olacak bir hâdisedir.

İkincisi Devlet masrafları arttı. Masraflar artınca normal gelirle bunları karşılamak imkânı kalmadı, tedricen vergileri artırdık ve emisyona gittik, bu da bugünkü durumu tevlideden bellibaşlı ikinci âmildir.

Üçüncü âmil arkadaşlar, Devlet elinde olsun, hususî ellerde olsun kara ve deniz bütün nakliye vasıtaları yetersiz hale gelmiştir. Bunun hayat ve eşya fiyatları üzerindeki reperküsyonları çok büyük olmuştur.

Dördüncü âmil:

Yabancı memleketlerden ithale mecbur olduğumuz her nevi madde ve eşyayı ihtiyaca yeter derecede bulup alamadık. İşte, bu dört nevi âmil fiyatları bugünkü hale getirdi. Bunu demekle ne söylemek istiyorum, bir defa fiyatlar 939 yılındaki seviyelere nazaran yukarı çıktı. ikincisi ve en fenası hizmet eşya ve madde fiyatları gelir nispetleri ve seviyeleri arasında büyük bir muvazenesizlik oldu. Ne söylemek istediğini iyice ifade edebilmek için, müsaade buyurursanız size bir grafik arzedeyim. Arkadaşlarım, bu grafik fiyatlarının seviyesini göstermektedir. 939'da, ilk senelerde fiyat yavaş yavaş, sonraki senelerde daha süratli olmak üzere fiyatların hepsi birden oldukları yerden hareket ettiler. Kimisi çok ileri gitti, kimisi yarı yolda durdu, bir kısmı da istisnaî olarak önce çok ileri gittikleri halde geri döndüler. Şimdi şu grafikte gördüğümüz nizamsız şekil vücut buldu. İşte fiyatların bu muvazenesizliği fert ve cemiyet hayatında en büyük tesirleri yaptı. Bunu hepiniz biliyorsunuz. Ben bu tesirlerin neler olduğundan bahsederek bildiğiniz şeyleri bir daha tekrar etmiyeceğim.

Şimdi ne yapmak lâzım, ondan bahsedeceğim.

Bu vaziyete bir çare bulabilmek için evvelâ bu vaziyetin âmillerini birer birer gözden geçirmek lâzımdır. Biz bu âmiller içinde en mühimini ihtiyaca yeter derecede memleket içinde mevcut olmayışında buluyoruz. Eğer yurt içinde, memleketin muhtaç olduğu bütün eşya ve maddeler yeter miktarda bulunsaydı fiyatlar bugünkü seviyeye kadar çıkmıyacak ve bu anormal vaziyeti göstermiyecekti. Bu bir hakikattir. Muhtelif sebepler fiyatların yükselişine âmildir, diye gösterilmiştir. Fakat takdir buyurursunuz ki bugün memlekette kâfi miktarda lâstik olmadığı için, eğer Hükümet elile bir mecburî tevzi usulüne tâbi tutmamış olsaydık, tek lâstik üç bin liraya kadar satılacaktı. Paramızın kıymeti emisyon dolayısiyle bu kadar düşmüş müdür arkadaşlar. (Hayır sesleri) Bu, şunu anlatmaktadır. Eşyanın yokluğu ve azlığı fiyatlar üzerinde en çok müessir olmuştur. Bunu müsaade buyurursanız rakamlarla biraz daha açık ifade edeyim. Şimdi şu okuyacağım rakamlar, harb yıllarından, yani İkinci Dünya Harbi başlamadan evvelki senelerin vasatisini ifade edecektir.

Bu rakamlar sıklet bakımından ithal ettiğimiz eşyanın miktarıdır. 937, 938, 939 yıllarında vasati olarak her sene Türkiye'ye 731 bin ton eşya ithal edildiği halde, bu miktar 940 yılında 356 bin, 941'de 315.000, 942'de 344.000, 943'de 931.000, 944'de 331.000, 945'in on bir ayında 237.000 ton olmuştur.

Umumî bir rakam olarak şunu arzedeyim ki, harpten evvel vasati olarak memlekete 700.000 küsur ton ithalât eşyası gelirken harb yıllarında bu miktar 300.000 küsur tona düşmüştür. Yani yarı yarıya düşmüştür. Bu şunu ifade etmektedir: Memleket muhtaç olduğu eşyayı harpten evvel getirttiği kadar harb yılları içinde getirtememiştir.

Dahildeki istihsale gelince: Harb yılları içinde bize lâzım olan bazı gıda maddelerini dahi memleketten dışarı çıkarmadık. Halbukî harpten evvel bu maddelerin bir kısmı ihrac edilmekteydi. Onu dahi kestik. Ekonomi Bakanı arkadaşımın verdiği izahata göre, son yıllarda sınaî istihsallerimiz biraz arttı. Fakat bu artış da fevkalâde ihtiyaçları karşılayacak nispette olmadı. Binaenaleyh hiçbir faktör, hiçbir âmil ithalâttaki bu noksanı telâfi edebilecek bir mevcudiyet göstermedi.

Vaziyet böyle olunca ne yapmak lâzımdır? Düşündüğümüz şudur: Evvelemirde bu âmilin üstünde durarak bunu bertaraf etmeye çalışmak lâzımdır. Yani bir cümle ile, dahilde istihsalin artırılmasını temin ve teşvik etmek, diğer taraftan, dahilde temin edemediğimiz miktar ve nispette dışardan getirmek. Bunun için ihracata hız vermek lâzım. İhracata hız vermek, ithalât imkânlarını artırmak demektir. Onun için, Ticaret Bakanlığımız bu konuda evvelemirde ihracatı kolaylaştırmak ve bilmukabele, ithalâtı temin etmek yolu üstünde yürümeğe karar vermiştir ve bu yola girmiş ve epeyce de mesafe almış bulunmaktadır.

Birçok maddelerde ihracattan evvel müsaadeye tâbi tutma usulü kaldırıldığı gibi, ihracat fiyatlarının tesbiti sisteminden de vazgeçilmiş ve günden güne bu ihrac edebileceğimiz maddeleri arıyarak onlar için yeni pazarlar bulmak, yeni imkânlar aramak ve bu şekilde harb yılları içinde gelişmiyen bu nevi ihracatı inkişaf ettirmek peşindeyiz. Öte yandan da memleketin lüks değil fakat zarurî ve hayatî olan maddelerini de, hakikî ihtiyaç nispetinde ithal etmeği temine çalıştık. Bu çalışmaların bir tezahürü olmak üzere şu kadarını arzedeyim ki tek bir misal olmak üzere 944 yılı ithalâtı için yalnız 11.000.000 küsur dolar tahsis ettiğimiz halde 945 yılındaki bu tahsis miktarı 41.000.000 küsur doları bulmuştur. Bu eşya peyderpey ve önümüzdeki ilkbahar aylarında ve ondan sonra memleketimize gelmiş olacaktır. Birinci çalışma yolumuz budur.

İkinci bir çalışma yolundan da bahsedeceğim. Bu, arkadaşlarım yurd içinde nakil vasıtalarının azlığıdır. Hâdiseler işitmişsinizdir, bir vilâyetin kazalarında mevsimde domatesin kilosu 5-7,5 kuruşa iken vilâyetin büyücek bir şehri olan merkezde domatesin kilosu 50 kuruşa satılıyordu. Bu, kara nakliyat vasıtasının yokluğunun ne demek olduğunu belli bir şekilde göstermektedir. Bunun için, biz hayatı ucuzlatmak için bir taraftan ithalâta germi vermekle beraber öte yandan da en ziyade ithal edeceğimiz madde nakil vasıtaları olacaktır.

Kamyon ve lastikten bahsetmek istiyorum. Bunlar hakkında size rakamlar vererek bahsi uzatmak istemiyorum. Bu maddelere ihtiyacımız fazladır. Son yıllarda ithalât evvelki yıllara nazaran biraz artmışsa da kâfi gelmemektedir. Kamyon ve lastik ithalâtı için her çareye başvurarak çalışıyoruz.

İşte hedefe varmak için üzerinde yürüdüğümüz belli başlı ikinci yol da budur.

Hayatı ucuzlatmak için çalışmalarımız bunlardan ibaret kalmıyacaktır. Ticaret Bakanlığınızın hayatı ucuzlatmak mevzuu üzerinde iki türlü rolü vardır. Bunun birisi Bakanlığa ait işlerdir, ikincisi Bakanlığın eli yetmiyen ve diğer bakanlıkları ilgilendiren konular üzerinde de ucuzluk temin edecek işler hazırlayıp tertiplemek ve icabını yapmak üzere bu Bakanlıklara rica etmektir. Biz kendi elimizde olan işler üzerinde çalışıyoruz. Yapılacak şeyi yapmaktayız. Yalnız bir misal vermiş olmak için arzedeyim: Meselâ Petrol Ofis tamamen bizim emrimizde bir müessesedir. Bunu tetkik ettik, Cumhuriyet Bayramında ağır madenî yağlar ve müştaklarının fiyatları üzerinde yüzde 20 indirmeğe muvaffak olduk. Bu sene başında akaryakıt fiyatlarında da buna yakın indirme imkânlarını elde etmiş bulunuyoruz. Bunu yakında ilân edeceğiz. Bunun haricinde Ticaret Ofisinin elinde harb yılları içinde her ihtimale karşı rezerve olarak tutulmakta olan muhtelif cins ithalât eşyasının müstehlike ve satışa arzedilmesini kararlaştırdık, bunun üzerinde çalışıyoruz.

Diğer Bakanlara ait olan işlere gelince, bu uğurda çalışıyoruz. Meselâ zaman zaman Ulaştırma Bakanı arkadaşlarımızdan iç nakliye fiyatları yüksek olan bazı

eşyaların nakliye tarifelerinde tenzilât yapılması icabettiği zaman rica ediyoruz. Müspet cevaplar almaktayız. Öteki yandan dış pazarlardaki ithal eşyasının fiyatlarını murakabe altında bulundurarak bunun benzeri olan kendi eşyamız üzerinde mümkün olan tenzilâtın yapılması için Ekonomi Bakanlığından ricada bulunuyoruz. Ekonomi Bakanı arkadaşımız da mümkün olanı yapmağa çalışmaktadır. Nitekim bütçesi hakkında yüksek heyetinize maruzatta bulunurken bunu açıkça ifade etmişlerdir. Bunun yanında Tarım Bakanından kereste üzerindeki anormal faktörlerin kaldırılması ve bunun yanında kerestenin karaborsaya intikalini önlemek için büyük şehirlerimizde kereste depoları vücuda getirmek suretiyle oralarda satış yapılmasını istedik, tetkik etmektedir.

Arkadaşlarım,

Şimdi neticeye geliyorum. Bu çalışmalarımız böyle devam ederken ve imkân elverdikçe harb yılları içinde ve fevkalâde ahval dolayısiyle vergilere eklediğimiz zamanları hafifletmek ve hattâ sırası gelince kaldırmak imkânı hâsıl olunca, bunların da fiyatlar üzerinde yapmış olduğu baskılar azalacak ve bizi neticeye yaklaştıracaktır.

Bu çalışmalar bizi nereye götürecektir? Atıf İnan arkadaşımızın da burada izah ettikleri gibi, şüphe yoktur ki, hiçbir zaman biz 938-939 yıllarındaki fiyatlara kadar ineceğimizi ummuyoruz. Fakat hiç olmazsa, demin arzetmiş olduğum fiyatlardaki muvazenesizlik ve keşmekeşlik ortadan kalkacak ve bu seviye herhalde bugünkü seviyeden daha aşağı olacaktır. Çalışmamız budur, bu yola vâsıl olmak için ithalât eşyası geldiği zaman içerdeki imal edilen sınaî mâmullerin fiyatlarıyla karşı karşıya kalırlar, sanayi zedelenir, dışarıdan arzettiğiniz miktarda döviz bulamazsınız, ne yapacaksınız, bu malları getirtemezsiniz gibi konular bu arzettiğim esaslı çalışma yolları üzerinde muhtelif şekilde tesir ika eden müşküllerdir ki, herbiri için ayrıca tedbirini düşüneceğiz ve alacağız.

Şimdi bir intiba hâsıl olacağını veya olduğunu zannediyorum. Bunlar bir hikâyedir, fakat bunlar ne zaman olacaktır ve bu dediğiniz şeylere ne zaman kavuşacağız, bunu belki soracaksınız.

Sayın arkadaşlarım, hâdiseler o kadar süratle değişmekte ve gelişmektedir ki bu söylediklerim bir seneyi bile doldurmayacak şekilde kısa bir zaman da tesirlerini gösterebilir. Eğer biz bugün 100 milyon dolarlık bir ithalât yapmak imkânını bulursak fiyatların durumu derhal değişebilir. Fakat herşey imkânla mukayyettir. Ümit ederim ki uzun zamanlar beklemiyeceğiz. (Şiddetli ve sürekli alkışlar, kâfi, kâfi sesleri) »

Sağlık ve Sosyal Yardım

Bakanlığı Bütçesi Hakkında

Bakan Sadi Konuk'un Konuşması[435]

"Sayın arkadaşlar, kısa söyliyeceğim, sabrınızı suiistimal etmiyeceğim. Arkadaşlarımızın mütalealarını ve beyanlarını kemali itina ile dinledim ve not aldım. Sizin adınıza vazifelenen Sıhhat Bakanlığı teşkilâtı hakkında kıymetli arkadaşlarımızın söyledikleri teveccühkâr sözlere arkadaşlarım adına teşekkür ederim.

Müstakil Grup Başkanvekili Sayın Ali Râna Tarhan arkadaşımızın sıtma durumu üzerinde mesaimizi takdir eden sözlerini şükranla karşılıyorum. Muhterem arkadaşlarımın bütün sözlerinin birçokları hemen hemen biribirini takviye ve teyideden müşterek istek ve müşterek temenniler vaziyetindedir. Bakanlığımızı mesaisinin şekli üzerinde, hedef üzerinde kanunlarla emrettiğiniz işlerin tanzimi üzerinde birleşmiş fikirler ve emirler vardır. Bunların herbiri için arkadaşlara ayrı ayrı cevap çok uzun sürer. Müsaade buyurursanız Bakanlığımın hareket tarzını ve aldığı işi ne yolda yaptığını rasladığımız güçlükleri izah edersem kıymetli arkadaşlarımın birçok sorularını cevaplamış olacağım. (Doğru doğru sesleri)

Geçen 1945 yılında Yüksek Meclisin olağanüstü sıtma savaşı yapılması hakkındaki yüksek emri Bakanlığımız ve bütün meslek arkadaşlarımla işe katılan diğer yardımcı bütün kıymetli idareci arkadaşlarım azamî dikkat ve itina ile mümkün olduğu derecede muvaffak bir neticeye doğru vardırmak için çalışmışlardır. Bununla övünüyoruz ve Türk hekiminin şeref ve liyakat dâvası diye ele aldığı bu konudaki işimize kemali itina ve emniyetle devam ediyoruz. Türk hekimine güveniniz, bu dâvayı başarmaya ahdettiğimizi huzurunuzda söylemek benim için bir zevk olur. (Bravo sesleri)

Bakanlığımızın mevzuatı içinde halk sağlığına ve cemiyet yardımına doğru gideceğimiz birçok vazifeler vardır. Halk sağlığını arzederken, cemiyet hastalıkları, bulaşıcı hastalıklar ve salgın hastalıklar diye birtakım ıstıraplarla uğraşma mecburiyetini üzerine alan Sağlık Bakanlığı kendi bünyesini bu mesainin icabettirdiği şekilde taksim etmiş ve böylece vazifelendirmiş bulunmaktadır.

E. DEMİREL (Kars) - Devam edin, devam edin.

SAĞLIK VE SOSYAL YARDIM BAKANI DR. SADİ KONUK (Devamla) - Arkadaşlar, Sağlık Bakanlığı birçok zaruretlerle mücadele ederek kanunların ve cemiyetimiz sağlığının emrettiği birçok hizmetleri azamî feragatle yapmak yolundadır. Şayet zaman zaman bazı hatalarımız ve bazı hareketlerimizde aksaklıklar görülüyorsa bunları her zaman için iyi gözle görmek ve ilerki mesaimizin gittikçe bu aksaklıkları bertaraf edeceğine inanmak lûtfunda bulunmanızı rica edeceğim. Pek âlâ kabul buyurursunuz ki, bu dâvayı güdecek olan hizmetkâr grubu azdır, her şekilde ve bölümde azdır. Bu azlığa karşı, vazifemizi fazla mesai ve

435 ***a.g.e.,*** *112-118. ss.*

yorulmaz bir hırsla başarmak mecburiyetindeyiz. Kabul buyurursunuz ki Türk cemiyeti bundan yirmi sene evvelki Türk cemiyeti değildir. Artık sıtmaya paçavra bağlıyan hasta, boğazına yazı ve karnına çocuk doğurmak için harf yazdıran, boynunda mıska taşıyan insan kalmamıştır. Bunların hepsi hekime koşmaktadır. Çok güveneceğimiz, çok sevineceğimiz bir seviyeye gelmiş bulunuyoruz. Bu medenî seviyemize lâyık olan inkişaf hareketini cevaplandırmak vazifesini Sıhhat Bakanlığınız müdriktir. Fakat bunları cevaplandırmak bugün için bu veya bu şekilde kabil olmuyorsa Sağlık Bakanlığı mesaisi, bu cemiyetin kendisine karşı yapılması lâzımgelen ve şimdiye kadar yapılmış olan hareketle değişen ve artan isteklerini en geniş bir şekilde lâyıkiyle karşılayamıyorsa, bu acizden ve görememezlikten değil, ancak imkânsızlıktan olduğunu lûtfen kabul buyrunuz.

Arkadaşlar, Sağlık Bakanınız şimdiye kadar mevcut mesaisini hiç aksatmadan, yapacağı intikali de hiçbir zaman şu veya bu şekilde açıklık vermeden yapmak emelindedir.

Yeni dâvalarımız vardır. Bu dâvaların başında sağlık merkezleri gelmektedir. Fakat birçok arkadaşların buyurdukları gibi acaba Sağlık Bakanlığı bu eleman noksanı ile bunları karşılıyabilir mi?

Lûtfen müsterih olsunlar. Bunu karşılıyabilmek için bu memleketin bütün takatini ve bütün kudretini kullanacağız. (Bravo sesleri)

Eksiklerimizi bilerek, yoksulluklarımızı bilerek işe başlıyoruz. Esasen sanatımız da hayale müsait değildir. Daima müspet ve verimli işler üzerinde yürümek vaziyetindeyiz. Hayalle, tesadüfle alâkamız yoktur.

Bugünkü istekleri, yüzde yüz olarak karşılıyacak takatta bulunmadığımızı lûtfen siz de takdir buyurursunuz. Şu halde ben de sizden bir fert olarak bu takdire iştirak etmek mecburiyetindeyim. Yapacağımız hareketlerin hiçbirisi hayalle battal olmıyacaktır. Mümkün olanı yapmak için bütün takatımızı kullanacağız. Eleman yetiştirmek hususunda ne yapmak mümkünse arkadaşlarımın düşündükleri ve belki onların da hatırına gelmiyen birçok şeyleri etrafımızı da tetkik ederek yapacağız. Bu hareketlerin kısa bir yoldan verimli bir şekilde olacak muhassalasını huzurunuza ve milletimize arzetmek istiyoruz, tamamen bu yoldayız.

Hekim noksanlığını buradaki fakülte bu sene kısmen karşılıyacak takattedir diyemiyeceğiz. Elbette ki Tıp Fakültelerimiz çok olmalıdır. Daha birkaçına sahip olmamızı temenni ederiz. Bunun esbabını hazırlıyacağız. Sivas'ta veya başka bir bölgede üçüncü, dördüncü bir tıbbiye mektebi ile bu isteği cevaplandırmak istiyoruz. Buna koşacağız ve yapacağız. Diğer yardımcı tıb elemanları üzerinde bu sene ehemmiyetle durduk. Huzurunuza şimdilik küçük bir hazırlık projesi arzettik, bu azdır. Gelecek seneler daha çok tekemmül edecektir. Verim kabiliyeti işler tekemmül ettikçe ezafiyle artacaktır. Buna inanılmasını rica ediyorum.

İstanbul Tıb Fakültesi hekim verimi bakımından adetçe memleketi tatmin edecek durumda ve takatta değildir. Ankara Tıb Fakültesi ise malûmu âlinizdir ki henüz intaş halindedir. Halen memleketin ihtiyacını karşılıyacak taburlar halinde hekim sevketmeğe imkân yoktur. Fakat bir taraftan kemiyete ehemmiyet vermekle beraber diğer taraftan da kalite bakımından en iyi şekilde yetişmeleri için daima dikkatliyiz. Yardımcı olarak diğer mekteplerin de açılmasına imkân bulursak yabancılardan ve aramızdaki elemanlardan da istifade edeceğiz. Hatıra gelmesin ki, biz yeni bir işe başladığımız için mevcudu ihmal edeceğiz. Hep beraber çalışacağız ve hepsini memleket hizmetine koyacağız. Hiçbir zaman adam kuvvet ve kıymetinden müstağni değiliz. Sağlık işlerini ve bilhassa sosyal yardımın tıbbî yardım şeklini şimdiye kadarki mesaisiyle Sağlık Bakanlığı eline almış ve kabil olan imkân ve icaplara göre bunları bir araya getirerek hizmetini yapmıştır. Fakat demin de arzettiğim gibi isteklerin çoğalması ve ihtiyaçların artması bu yolda yapılan hizmetin de artık gayri kâfi geldiğine bizi inandırmıştır. Bu inanışlardır ki yepyeni bir hareketle yalnız tıbbî değil sosyal yardımın diğer bütün icaplarını da içine alan bir çalışma programı ile ortaya gelmiş bulunuyoruz: Kısa zamanda hazırlığını bitirerek Büyük Meclise sunacağımız kanunlarımız ve sizin de yardımınızla kuvvet bulacağını umduğumuz plânlarımız vardır. Bunları yakın zamanda memlekete arzetmeğe muvaffak olacağımıza inanıyoruz.

Bu işleri yaparken muhakkak ki eleman hususunda müşkülâtımız olacaktır. Amma bundan da yılmış değiliz. Arkadaşlar, bu sene yaptığımız sıtma mücadelesi işini, geçen seneki 52-54 hekime mukabil sizin verdiğiniz imkân ve kudretle bu sene 380 hekimle başardık. Bu miktar geçen senekinin aşağı yukarı sekiz mislidir. (Bravo sesleri) Bu hareket kudretini sizden aldık. Gelecek işlerimizin de başarma takatini size bağlıyoruz. Yine sıtma işini elimizde bulunan ve mevcudu 300-400 olan sağlık memurundan gayri birtakım bulma ve yetiştirme tertiplerile, belki biraz hatalı ama, 1500 sağlık memurile yaptık. Bunlardan hemen diyebilirim ki binde biri vazifesinde aksaklık yaptı. Yalnız nazarî tertiplerle, tamimlerle, kurslarla yetiştirerek bunları çalıştırdık. Demek ki daha ciddî bir takip ve daha kalifiye ve daha yetişkin elemanlarla gelecek yıl daha çok iyi neticeler alınacaktır.

İlâç sıkıntımız yoktur, arkadaşlar. Hattâ diyebilirim ki yurdun her tarafı kapalı kalsa ayni mücadeleyi ayni hızla iki sene yapacak ilâç ve malzeme takatimiz vardır. (Alkışlar) Ve işimize hâkim durumdayız. Gelelim, gelecek hareketleri yaparken ihtiyacımız olan elemanlara: Hemşire, sağlık koruyucu ve diğer yardımcı insanlarımıza. Arkadaşlar, memleketimizde şimdiye kadar Kızılay'ın candan himmetile ve her türlü müşkülâtı yenerek adam yetiştirmeyi istihdaf ettiği bir hemşire mektebi vardır. İstanbul'da bulunan bu hemşire mektebinin verimini Kızılay senelerdenberi Sağlık Bakanlığımızın emrine vermiştir. Bu kızcağızlarımız memleketin muhtelif yerlerinde gayretleriyle ve güzel sevgileriyle bize ve hastalara yardımcı olmuşlar ve ihtiyacı karşılamışlardır. Fakat demin arzettiğim cemiyetin

inkişaf azameti bizi yepyeni yollara sevketmektedir. Bu işin kemiyet ve keyfiyeti itibariyle kâfi gelmediğini ve behemehal yepyeni bir hareketi ve canlı bir yetiştirme işinin ele alınmasını emretmektedir. Bunun için yüksek huzurunuza, bu sene sunduğumuz mütevazı bütçede yedi yerde yirmişer, otuzar kızı alabilecek hemşire mektebi yapıyoruz. Ayrıca yine İstanbul'daki Sağlık Memuru mektebini iki misli büyültüyoruz. Bundan başka memleketin iki yerinde ellişer öğrenci alacak Sağlık Komiseri mektebi yapıyoruz. Bu sınıfa İstanbul'daki de dahil Sağlık Komiseri ismini vermekten maksadımız, bunların Sıhhiye memuru değil, Sıhhiye zabiti olarak yükseltilecek oldukları içindir. Yani hekimle, eski sıhhat memuru arasında bir taazzuv olacaktır ve kızlar da alınacaktır. Bunları artık daha iyi bir hayata kavuşacak şekle çıkarıyoruz. Gerek hemşire gerekse Sağlık Komiseri lise mezunu ayarında ve onun haklarına malik Devlet memuru olacaklardır. Umumî sağlığın kıymetli yardımcıları olacaklardır. Velhasıl orta tahsilden sonra üç sene hususî bir meslek tahsili ile yetiştirilecek olan bu gençleri devamlı ve şerefli bir meslek sahibi yapmak istiyoruz. Arkadaşlar, hemşireler bu memleketin iltifatına lâyık, cemiyetin inkişafıyla mütenasip iş ve ihtiyaç çeşitlerine göre yetiştirilerek bu mesleğe lâyık bir şekilde kuvvetli birer eleman olarak üç sene sonra huzurunuza gelmiş olacaktır. Bu dâvaların hepsi bir kanunla, bir emirle ola denildiği zaman olacak dâvalar değildir. Zaman ister, imkân ister, ne bileyim, birçok yardımcı vasıtalar ister. Ondan dolayıdır ki, hizmeti önleyici olarak karşımıza çıkan birçok engeller vardır. Binaenaleyh bu işlere başlarken önümüzde 3, 4 senelik bir sıkıntılı devresi içinde vakit geçireceğiz. Bunları başka türlü yaratmamıza imkân yoktur. Mektepsiz hemşire, mektepsiz sağlık memuru olamaz. Hemşireye memlekette, cemiyette lâzımgelen itibar ve kıymeti vermedikten sonra hastanın ıstırabına, cemiyetin bin bir aksaklıklarına karşı koyacak kimseleri herhangi bir şu veya bu hizmetkâr grubuna veremeyiz. Kendisi bir ibadet gibi hastaya bakan, hastalıktan koruyan ve bu cemiyette ruhunda yüksek bir sanat sevgisi yaşıyan bir hisle işine bağlanan ve şifa veren bir insan sınıfı yetiştirmek istiyoruz. Biz hemşireliği bu şekilde anlıyor ve ona lâyık olduğu mevkii de temin etmek istiyoruz. Arkadaşlarım emin olsunlar ki, ayni ruh ve ayni ihtiyacı taşıyan Bakanlığınız işlerini bu yolda ayarlamaktadır.

Hastanelerimizin durumuna gelince: Arkadaşlar, hakikaten ıstıraplı tarafları olan bu mevzuda sizin gibi, Sağlık Bakanlığınız da zaman zaman acı duygular ve ıstıraplar duymaktadır. Bu konuda birçok mahrumiyetler içerisinde ihtiyaçların karşılanması için acaba ne yapalım da bu ihtiyac ve mahrumiyetleri çabucak giderici ve karşılayıcı olalım, diye yerinde tedbirlere başvurmaktan bir an geri kalmıyoruz. Memlekette mevcut hastanelerin bir kısmı büyük küçük şehirlerimizde, kasabalarımızda imkânlar nispetinde ve halkın daha fazla rağbetine lâyık derecede ihtimamlı bir tarzda hizmette bulunmaktadır. Fakat bir kısmı şu veya bu zaruretlerle tatminkâr değildir. Yine arzediyorum, adedi çok azdır. Hekim ade-

dimiz de azdır. Memleket müdafaasında kullanılmakta olanlar da gözönüne alınırsa, cemiyetin durumuna cevap vermek güçleşir. Bu iki dâva üzerinde hekim adetlerinin çok az olması dolayısiyledir ki bazı yerlerimizde hekimlik bize ancak ıstırap ve üzüntü vermektedir. Evet, yetişemiyoruz. Çünkü elimizde mevcut üç bin küsur faal hizmette olan asker, sivil hekimle 19 milyonun sağlık işlerini tam kemaliyle karşıladığımız iddiasında olamayız. Yurdun sosyal ve sağlık hizmetini temine yardım etmek, şu veya bu şekilde memleketin ıstırabını karşılamak için Sağlık Bakanlığının elindeki eleman bugün çok azdır. Bu azlıkla memleketin köşe ve bucaklarına yetişemiyoruz. Fakat bu azlığa rağmen yetişme çarelerini aramaktan da geri kalmıyoruz. Bunu itimatla karşılamanızı hassatan rica ediyoruz. Yarın memleketimiz sükûna kavuşup endişelerimiz bertaraf olduğu zamandır ki, memleketin bütün sağlık elemanları mesaisini bir araya teksif ile bu dâvayı halledeceğiz. Bu hareketi ön plâna almış bulunuyoruz. Gelecek çok yakındır. Çok ümidediyoruz.

Bir arkadaşımızın dediği gibi 80 kazamız hekimsizdir. Hastanelerimizde de askerî hizmet dolayısiyle hekim açığı vardır. Fakat 400 münhal yoktur. Maalesef hastanelerimiz o kadar çok değildir. Hizmeti askeriyeye çekilen hekimin yerine başkasını tayin etmeye imkân yoktur. Bunun için ne paramız kâfidir, ne de imkân mevcuttur. İmkân dahi olsa hekim adedi azdır. Malzeme itibariyle tıbbî itina itibariyle bu memleket ne verebiliyorsa o nispette hizmetler güzeldir, iyidir. Bu sene 28 vilâyetin muhtelif hastanelerini şahsan gördüm, bir iki vilâyet müstesna, yokluk ve hekim noksanlığına rağmen oralarda hastanın, hasta derdinin devalarını bulabilecek takat ve kudrettedirler. Elimizde malzemelerimiz vardır. Eskimiştir. Fakat Türk hekimi eski makinelerle de olsa ne yapar yapar çok iyi işler çıkarır. Tıpkı bu memleketin diğer fertleri gibi fedakârdır, yaratıcıdır, tıpkı onlara benzer. Bu gibi güçlüklerle mücadele edebilir ve bu mücadeledeki yaratma kabiliyetinin üstünlüğündendir ki birçok müesseselerimiz şu veya bu şekilde mahrumiyetler içinde olmakla beraber üstün mesai vermektedir.

Tıbbî yardım müesseseleri içine hastanelerden gayri doğumevleri, bazı seyyar ekipler ve benzeri teşekküllerimiz de girmektedir. Detaylarla sizleri yormak istemiyorum. Yalnız bazı arkadaşların mütalâa ve suallerine dokunacağım.

Meselâ kıymetli arkadaşım Canbolat, doğumevleri yerine doğum işlerinin hastanelerde olmasının yerinde olacağını söylediler. Halbukî doğum bir hastalık değildir, doğum tıbbî bir hâdisedir. Onun için şehirlerde doğum mevzuunu hastaneler içine almak taraftarı değilim. Fakat imkânsızlıklar içinde yaptığımız mücadeleler sırasında herhangi bir vilâyet hastanesinde de bir servis ve mütehassıs bulduğumuz takdirde bu işi ona vereceğiz ve vermekteyiz.

Sağlık merkezlerimiz müstakbel ihtiyacı karşılayacak şekilde olacaktır. Bilmem tafsile lüzum var mı? (Kâfi, kâfi sesleri, alkışlar)

Çok teşekkür ediyorum ve iltifatınızı itimat telâkki ederek kürsüden ayrılıyorum. »

Ulaştırma Bakanlığı Bütçesinin
Meclis'teki Müzakeresinde
Ulaştırma Bakanı General Ali Fuat Cebesoy'un Konuşması[436]

« Aziz arkadaşlarım,

Heyeti celilenizin göstermiş olduğu arzudan anlıyorum ki ulaştırma işleriniz hakkında şimdiye kadar vermiş olduğumuz malûmatı kâfi görmektesiniz. Esasen çok ehemmiyetli olan ulaştırma konusu üzerinde durmuştunuz ve ne kadar da dursanız yeri vardır. Hükümetiniz ve Ulaştırma Bakanlığınız bu hususta elinden geleni yapmaktadır. Müsaade buyurursanız yalnız suallere cevap arzedeyim:

Birinci sual: Devlet Demiryollarının işlemediği yerlerde meselâ Kastamonu vilâyeti gibi yerlerde, Ulaştırma Bakanlığı Devlet otobüsleri işletecek midir? Sayın Milletvekili Abidin Binkaya birçok suallер sordum, cevap alamadım buyurdular.

Arkadaşlar, Ulaştırma Bakanlığınızın ulaştırmayı kolaylaştırması biliyorsunuz ki en mühim faaliyetleri arasındadır. Devlet Demiryollarının ulaşamadığı yerlere Devlet otobüsleri işletme meselesi önemli konularımız arasındadır. Fakat bunu esaslı bir surette harb esnasında ele alamadıksa sebebi vasıta noksanıdır. Şimdi ilk programda Devlet Demiryolları 1000-2000 kilometrelik Devlet otobüsü işletebilmek için lâzımgelen tertibatı almak üzeredir. Tabiî bu işletme meselesini programlaştıracağız. Bunu en mühim vilâyetlerimizden başlıyarak teşmile uğraşacağız.

İkinci mesele: Aziz arkadaşım Kaplan, pek yerinde olarak, artık denizler açılmaktadır. Deniz işlerine bir yer vermek lâzımdır ve bilhassa henüz şimendifer de gitmemiş olan cenup vilâyetlerine kâfi derecede posta vapuru tahsisi gerektir buyurdular. Arkadaşlar, eğer bugün oralara kâfi derecede posta vapurları tahsis edemiyorsak bu elimizdeki vasıtaların azlığındandır. Fakat onbeş günde bir yapılan postadan maada narenciye mevsiminde oralara ilâve olarak narenciye postası tahsis edilmiştir. Yeni vapurları alabildiğimiz takdirde inşallah oradaki vaziyetimizi daha ıslah edeceğiz.

Üçüncü olarak, Edirne'nin anavatanla demiryolu muvasalası hakkında bir sual buyurmuşlardı. Orada en ziyade Yunan dostumuzun arazisinden geçen hatlarda navlunların ziyade olduğunu ve binaenaleyh bunun iktisadiyatımız üzerinde tesir yaptığını söylediler. Malûmu âliniz geçen Ağustos ayında dostumuz Yunan Devletine ve onun şimendiferler idaresine onun arazisinden geçmekte olan bu şimendifer işletmesini teslim etmiştik. Hakikaten teslimden sonra tarifeleri

436 *a.g.e., 118-120. ss.*

mutedildi. Hemen bizim tarifelerimize yakındı, ondan sonra para vaziyetleri düşmeğe başlayınca yeni yeni tarifeler yaptılar. Ve ilk hamle olmak üzere bizim tarifemize nispetle kendi tarifelerine yüzde iki yüz bir zam yaptılar. Ondan sonra yüzde on bir zam daha yaptılar. Bundan başka biz Yunanlılara döviz ödemek mecburiyetinde olduğumuzdan dolayı bir de prim ilâve edersiniz ücretler yolcuda yüzde 85'e ve yükte ise yüzde 300'e çıkmış bulunmaktadır. Yolcuda o kadar şayanı dikkat değilse de yük, eşya meselesinde hakikaten Edirne'nin iktisadî hayatı üzerinde mühim bir rol oynıyacak kadar çok bir artış vardır. Ulaştırma Bakanlığınız bunu önlemek için evvelâ Yunan Devlet Demiryollarının nazarı dikkatini celbetti. Ondan sonra siyasî kanaldan yürüyerek Hariciye Bakanlığı vasıtasiyle kendilerine bir teklif yaptı. Bu teklifimizde dedik ki, evvelâ kendi vasıtaları noksandır, bizden muttasıl makine ve vagon isterler, halbukî bizim vaziyetimizi biliyorsunuz, ne haldeyiz, hem bizim iktisadî durumumuzu ıslah -Edirne'nin- ve hem de size yardım olmak üzere bizim trenlerimizi kendi makinelerimizle hem Edirne'ye hem de Sivlingrad'a kadar götürelim, bizden bir ücret alın, buna mukabil biz o trenin içinde kendi tarifelerimizi tatbik edelim. Bu şekilde Hariciye Bakanlığımız vasıtasiyle bir teşebbüste bulunduk, henüz netice alamadık. Fakat önümüzdeki ayın on beşinde Romanya ve Bulgaristan demiryolları mümessilleri ve bizim mümessillerimizden mürekkep olmak üzere İstanbul'da bir toplantı yapılacaktır. Burada bu tarife meselesi mevzubahs edilecektir. Çok ümidediyorum ki, bu makul teklifimizi, dostumuz olan ve her zaman kendilerine yardım ettiğimiz Yunanistan demiryolları mümessilleri kabul edeceklerdir. Şayet kabul etmezlerse, -çok az ihtimal veriyorum- biz her nevi tertibatı almağa başladık, Babaeski ile Edirne arasında Devlet otobüsü işleteceğiz. Bu suretle Edirne'nin iktisadî vaziyetini düzeltmeğe çalışacağız. (Kâfi, kâfi sesleri ve alkışlar)

R. KAPLAN (Maraş) - Sualimin bir fıkrasına cevap verilmedi. Vasıta noksanlığını bendeniz de kabul ederek sual sormuştum. Bunun telâfisi için vatandaşlar elindeki gemilerden istifade etmiyecekler midir? Bunun için bir kanun getirmek istemiyorlar mı?

ULAŞTIRMA BAKANI ALİ FUAT CEBESOY (Devamla) - Vatandaşların elindeki şileptir, yani yük vapurudur, mevzubahs edilen yolcu vapurlarıdır. Bendeniz suallerini öyle anlamıştım ki, buraya on beş günde bir posta vapuru tahsis ettiniz, başka vapur tahsis etmiyecek misiniz gibi. Eşya meselesine gelince: Bizim cenuba, Mersin'e ve İskenderun'a daima kömür nakliyatı yaptığımız vapurlarımız vardır. Bunları da hiç bir vakit boş döndürmüyoruz.

Ondan sonra yine arzetmiş olduğum gibi buralarda narenciye postaları yapmıştık ki, bunlar da şileplerden ibarettir. Buranın ihtiyacına göre ısmarlıyacağımız vapurlar geldiği zaman da posta vapurlarımızın adedini de tezyidedeceğiz.»

1946 Yılı 7 Aylık Bütçe Kanununa Verilen Oyların Sonucu[437]

(Kanun kabul edilmiştir.)

«

Üyeler sayısı : 455
Oy verenler : 384
Kabul edenler : 380
Kabul etmiyenler : 4
Oya katılmıyanlar : 70
Çekinserler : 0
Açık milletvekillikleri : 1

[Kabul edenler]

AFYONKARAHİSAR
İ. H. BALTACIOĞLU
H. ÇERÇEL
M. GÖNENÇ
Dr. A. H. SELGİL
A. TAŞKAPILI
B. TÜRKER
S. YURDKORU

AĞRI
H. BAYRAK
R. R. PASİN

AMASYA
N. AKTIN
Z. TARHAN
E. URAS
A.K. YİĞİTOĞLU

ANKARA
M. AKSOLEY
Gl. N. ANILMIŞ
B. BAYKAN
A. BAYTIN
H. O. BEKATA
R. BÖREKÇİ
A. ÇUBUKÇU
F. DALDAL
M. ERİŞ
H. N. MIHÇIOĞLU
M. ÖKMEN
Z. YÖRÜK

ANTALYA
N. AKSOY
M. ÇANKAYA
H. T. DAĞLIOĞLU
Dr. G. KAHRAMAN
N. E. SUMER

AYDIN
Dr. H. ALATAŞ
Gl. R. ALPMAN
Dr. M. GERMEN
N. GÖKTEPE
Dr. R. LEVENT

BALIKESİR
M. AKPINAR
O. N. BURCU
H. ÇARIKLI
P. ETÇİOĞLU
H. KARAN
H. KÜÇÜKLER
H. ONAT
Gl. K. ÖZALP
F. TİRİTOĞLU
İ. H. UZUNÇARŞILI

BİLECİK
M. Ş. ESENDAL
K. GÜLEK
Dr. M. SUNER

BİNGÖL
F. F. DÜŞÜNSEL

BİTLİS
B. OSMA

BOLU
H. Ş. ADAL
Korgl. A. ALPTOĞAN
H. C. ÇAMBEL
H. R. ÖYMEN
C. ÖZÇAĞLAR
C. S. SİREN
Dr. Z. ÜLGEN

---

*437 **TBMM Tutanak Dergisi**, Dönem: VII, Cilt: 20, Toplantı: 3, Yirminci birleşim, 27.XII.1945, 565-568. ss.*

BURDUR
Ş. ENGİNERİ
M. SANLI
Dr. A. R. YEŞİLYURT

BURSA
A. AKGÜÇ
Gl. Â. ATLI
A. DURU
A. M. ERHAN
M. F. GERÇEKER
Dr. R. GÜRAN
Dr. S. KONUK
M. B. PARS
Dr. M. T. SİMER
Gl. N. TINAZ

ÇANAKKALE
S. T. ARSAL
S. BATU
R. BULAYIRLI
H. ERGENELİ
R. N. GÜNTEKİN
A. KAMÇIL

ÇANKIRI
Dr. A. ARKAN
A. İNAN
T. ONAY
M. A. RENDA

ÇORUH
A. R. EREM
M. M. KANSU
A. US

ÇORUM
H. AKDOĞAN
E. ALPSAR
N. ATALAY
Dr. M. CANTEKİN
M. ÇAĞIL
İ. EKER
Dr. C. KAZANCIOĞLU

DENİZLİ
F. ASAL
Dr. H. BERKMAN
C. ÇALGÜNER
A. EGE
H. GÜNVER
N. KÜÇÜKA
E. A. TOKAD
Dr. B. UZ

DİYARBAKIR
R. BEKIT
O. OCAK
Dr. İ. T. ÖNGÖREN
Gl. K. SEVÜKTEKİN
K. ŞEDELE
Ş. ULUĞ

EDİRNE
M. E. AĞAOĞULLARI
F. BALKAN
E. DEMİRAY
M. N. GÜNDÜZALP
Dr. F. MEMİK

ELÂZIĞ
H. KİŞİOĞLU
İ. YALÇIN

ERZİNCAN
B. K. ÇAĞLAR
A. FIRAT
A. S. İLTER
F. KALFAGİL
Ş. SÖKMENSÜER

ERZURUM
A. AKYÜREK
S. ALTUĞ
Gl. P. DEMİRHAN
N. DUMLU
N. ELGÜN
M. H. GÖLE
Ş. KOÇAK
Gl. Z. SOYDEMİR

ESKİŞEHİR
Y. ABADAN
İ. ARUKAN
İ. U. AYKURT
İ. ÖZDAMAR

GAZİANTEB
Dr. M. A. AĞAKAY
Ö. A. AKSOY
C. S. BARLAS
Dr. M. CANBOLAT
Ş. ÖZDEMİR
M. ŞAHİN

GİRESUN
M. AKKAYA
İ. GÜRAK
N. OSTEN
İ. SABUNCU
A. SAYAR
A. ULUS
F. YÜZATLI

GÜMÜŞHANE
H. F. ATAÇ
Ş. ERDOĞAN
R. GÜRELİ
C. SELEK
E. S. TÖR

HATAY
Gl. E. DURUKAN
H. ILGAZ
B. S. KUNT
H. SELÇUK

İÇEL
Dr. M. BERKER
H. S. TANRIÖVER
Ş. TUGAY
Gl. Ş. TÜRSAN

İSPARTA
K. AYDAR
M. KARAAĞAÇ
H. ÖZDAMAR
K. TURAN
C. TÜZEMEN

İSTANBUL
C. E. ARSEVEN
Dr. G. ATAÇ

A. BAYINDIR
Gl. R. BELE
Dr. K. BERKSOY
A. H. DENİZMEN
Dr. H. DİKER
A. Ş. ESMER
M. H. GELENBEĞ
İ. A. GÖVSA
Dr. Gl. N. İ. GÖZCÜ
Gl. K. KARABEKİR
Z. KARAMURSAL
H. KORTEL
Ş. Â. ÖGEL
F. ÖYMEN
V. SARIDAL
A. R. TARHAN
İ. H. ÜLKMEN
M. ÜSTÜNDAĞ

İZMİR

Ş. ADALAN
B. ARIMAN
M. BİRSEL
E. ÇINAR
S. DİKMEN
S. EPİKMEN
R. KÖKEN
H. MENTEŞE
H. ONARAN
E. ORAN
Ş. SARACOĞLU
Ş. YUNUS

KARS

E. DEMİREL
C. DURSUNOĞLU
Gl. H. DURUDOĞAN
Ş. KARACAN
Dr. E. OKTAY
Z. ORHON
E. ÖZOĞUZ

KASTAMONU

A. BİNKAYA
T. COŞKAN
H. ÇELEN
H. ÇORUK
Dr. F. ECEVİT
Z. ORBAY
R. SALTUĞ
N. TAMAÇ
T. TAŞKIRAN

KAYSERİ

F. BAYSAL
A. H. KALAÇ
R. ÖZSOY
M. K. ŞATIR
M. TANER
Ö. TAŞÇIOĞLU
C. TÜZEL
S. H. ÜRGÜBLÜ

KIRKLARELİ

Z. AKIN
Korgrl. K. DOĞAN
N. KANSU
Ş. ÖDÜL
Dr. F. UMAY

KIRŞEHİR

F. SELER
Ş. TORGUT
İ. TURAN

KOCAELİ

A. F. ABASIYANIK
S. ARTEL
Dr. F. Ş. BÜRGE
A. DİKMEN
N. ERİM
R. FENMEN
Koramiral Ş. OKAN
S. PEK
İ. TOLON
İ. S. YİĞİT

KONYA

S. ARIKAN
V. BİLGİN
M. A. BİNAL
Gl. A. F. CEBESOY
S. ÇUMRALI
A. H. DİKMEN
Ş. ERGUN
F. GÖKMEN
Dr. S. IRMAK
H. KARAGÜLLE
K. OKAY
N. H. ONAT
T. F. SILAY
A. R. TÜREL
Dr. O. Ş. ULUDAĞ

KÜTAHYA

B. ATALAY
Dr. A. S. DELİLBAŞI
M. ERKMEN
S. KUTMAN
R. PEKER
V. UZGÖREN

MALATYA

E. BARKAN
N. BAYDAR
M. ÖKER
Dr. C. ÖZELÇİ
M. Ş. ÖZPAZARBAŞI
M. PEKTAŞ
H. SAĞIROĞLU
K. SAYIN
O. TANER
T. TEMELLİ
M. N. ZABCI

MANİSA

Korgl. A. R. ARTUNKAL
H. BAYUR
O. ERÇİN
İ. ERTEN
Ş. R. HATİPOĞLU
Dr. S. E. KÂATÇILAR
F. KURDOĞLU
Y. ÖZEY
F. USLU

MARAŞ
Dr. K. BAYİZİT
R. KAPLAN
H. R. TANKUT
A.H. TANPINAR
A. YAYCIOĞLU

MARDİN
İ. F. ALPAYA
Gl. S. DÜZGÖREN
E. ERGİN
R. ERTEN
H. MENEMENCİOĞLU
Dr. A. URAS

MUĞLA
A. ÇAKIR
Orgl. İ. ÇALIŞLAR
C. KARAMUĞLA
H. KİTABCI
F. O. MENTEŞEOĞLU

MUŞ
K. KOTAN

NİĞDE
A. G. BODRUMLU
R. DOLUNAY
H. MENGİ
H. ULUSOY

ORDU
Ş. AKYAZI
İ. ÇAMAŞ
Dr. V. DEMİR
Dr. Z. M. SEZER
H. ŞARLAN
H. YALMAN
M. YARIMBIYIK

RİZE
T. B. BALTA
H. C. BELÜL
Dr. S. A. DİLEMRE
K. KAMÛ
F. SİRMEN
A. ZIRH

SAMSUN
C. BİLSEL
H. ÇAKIR
Z. DURUKAN
Amiral F. ENGİN
S. ERBAY
İ. EZGÜ
N. FIRAT
N. ÖZTUZCU
M. A. YÖRÜKER

SEYHAN
K. ÇELİK
Ş. İŞCEN
C. ORAL
Dr. K. SATIR
A. M. YEGENA

SİİRD
A. R. ESEN
E. KILIÇÇIOĞLU
S. TUNCAY
B. TÜRKAY

SİNOB
C. ATAY
C. K. İNCEDAYI
Dr. B. KÖKDEMİR
H. ORUCOĞLU
İ. H. SEVÜK

SİVAS
M. Ş. BLEDA
E. DİZDAR
Gl. F. ERBUĞ
Amiral H. GÖKDALAY
Ş. GÜNALTAY
H. IŞIK
K. KİTAPÇI
N. SADAK
R. Ş. SİRER
İ. M. UĞUR
A. YURDAKUL

TEKİRDAĞ
E. ATAÇ
F. ÖZTRAK
E. PEKEL
N. TRAK
C. UYBADIN

TOKAD
S. ÇELİKKOL
M. DEVELİ
H. N. KEŞMİR
C. KOVALI
G. PEKEL
N. POROY

TRABZON
S. ABANOZOĞLU
M. S. ANAMUR
F. A. BARUTCU
S. DAY
D. EYİBOĞLU
T. GÖKSEL
R. KARADENİZ
H. SAKA
L. YAVUZ

TUNCELİ
N. S. SILAN
H. ÜÇÖZ

URFA
K. BERKER
A. K. TECER
E. TEKELİ
S. K. YETKİN

VAN
İ. ARVAS
N. BERKER

YOZGAD
M. ALLIOĞLU
Z. ARKANT
Y. D. KARSLIOĞLU
S. KORKMAZ
A. SUNGUR

ZONGULDAK
Dr. R. BARKIN
Ş. DEVRİN
A. R. İNCEALEMDAROĞLU
Y. Z. ÖZENÇİ
Ş. TANSAN
R. VARDAR

[Kabul etmiyenler]

ANTALYA

Dr. C. TUNCA

AYDIN

A. MENDERES

İÇEL

R. KORALTAN

KARS

F. KÖPRÜLÜ

[Oya katılmıyanlar]

AFYONKARAHİSAR

A. ÇETİNKAYA

AĞRI

H. TUGAÇ

ANKARA

F. R. ATAY
İ. İNÖNÜ (Cumhurbaşkanı)
M. KAYAOĞLU (Hasta)

ANTALYA

T. SÖKMEN

AYDIN

A. S. LEVEND

BALIKESİR

M. DEMİR
S. ÖRGEEVREN
Y. S. UZAY

BİLECİK

K. SUN

BİNGÖL

T. BANGUOĞLU

BİTLİS

M. ERTAN

BURSA

R. CANITEZ
F. GÜVENDİREN

ÇANKIRI

B. ERKİN

ÇORUH

A. TÜZÜN

ÇORUM

E. S. AKGÖL

ELÂZIĞ

F. AĞRALI (İ)
F. A. AYKAÇ
S. SAĞIROĞLU

ERZURUM

R. DİNÇ

ESKİŞEHİR

E. SAZAK

GAZİANTEP

B. KALELİ
Dr. A. MELEK

GİRESUN

Gl. İ. SÖKMEN

HAKKÂRİ

A. R. GÖKSİDAN

HATAY

A. Ş. DEVRİM (Ö.)
A. TÜRKMEN (Hasta)

İÇEL

T. C. BERİKER
F. C. GÜVEN

İSTANBUL

S. CİMCOZ
F. HAMAL
H. C. YALÇIN

İZMİR

Dr. H. H. CURA
Dr. K. ÖRS
H. Â. YÜCEL (Bakan)

KAYSERİ

N. TOKER

KIRŞEHİR

F. ÇOBANOĞLU

KÜTAHYA

H. BENLİ (İ.)
H. PEKCAN
A. TİRİDOĞLU
Ö. B. UŞAKLI (İ.)

MANİSA

R. N. EDGÜER (Hasta)
K. KARAOSMAN
H. SARHAN

MARDİN

L. ÜLKÜMEN

MUŞ

H. KILICOĞLU

NİĞDE

F. SOYLU
Dr. R. F. TALAY
H. TEPEYRAN

ORDU

S. S. TARCAN (İ)

SEYHAN

D. ARIKOĞLU
Gl. N. ELDENİZ
H. URAN (Bakan)

SİVAS

A. ESENBEL
TEKİRDAĞ
R. APAK

TOKAD

R. ERİŞKEN
R. A. SEVENGİL

TRABZON

M. AYDIN
H. N. BOZTEPE

URFA

H. S. COŞAR
R. SOYER

VAN

M. BOYA (Hasta)

YOZGAD

C. ARAT
S. İÇÖZ

ZONGULDAK

E. ERİŞİRGİL
A. GÜREL
H. A. KUYUCAK

[Açık milletvekillikleri]

SEYHAN : 1 »

Bakanlar Kuruluna Güven Oyu Verilmesini Müteakip Başbakan Şükrü Saracoğlu'nun Meclis'te Yaptığı Konuşma[438]

"Arkadaşlar, bütçe delâletiyle Hükümete karşı gösterdiğiniz güvene ben ve arkadaşlarım teşekkür etmek istiyoruz. Fakat teşekkür kâfi değildir. Bu itimada hergün bir az daha lâyık olabilmek için elimizden geleni yapacağız ve gelmiyeni yapmağa çalışacağız. (Bravo sesleri, alkışlar)

Arkadaşlar, tatbik etmekte olduğumuz 7 aylık bütçe birkaç gün sonra hitam buluyor. Yine birkaç gün sonra yeni bütçe yürürlüğe giriyor. Bu bütçeyi Hükümet aylarca önce uzun uzadıya çalışarak, emekler sarfederek vücude getirmişti. Vücude getirilen tasarı Büyük Meclis'e üç ay önce sunuldu. Bu tasarı Bütçe Komisyonu tarafından derin, sıkı, geniş incelemeye tâbi tutuldu. O kadar ki bu incelemeler neticesinde, bütçe daha mütekâmil, daha iyi bir hal aldı. Bundan dolayı Bütçe Komisyonu Üyesi arkadaşlarıma huzurunuzda teşekkür etmeyi vazife bilirim. (Biz de iştirâk ederiz sesleri). Bundan sonra bütçe Kamutaya verildi. Kamutayda herkesin ve dünyanın gördüğü gibi geniş bir serbestlik içinde her maddesi, he mânası ayrı, ayrı tetkika, tâbi tutuldu. Bu münasebetle ileri sürülen mülâhazaların bir çoğunu ben ve arkadaşlarım yerinde bulduk. Bu delâletler, işaretler ve sarahatlar gözönünde tutularak gelecek sene size sunacağız, bütçe daha mütekâmil olacaktır. (İnşallah sesleri, alkışlar)

Arkadaşlar, bütçe görüşmeleri sırasında, gerek ben ve gerek arkadaşlarım iç ve dış politika hakkında geniş izahat ve malûmat vermiş olduğumuz için ben bu mevzuları yalnız ikişer kelime ile bir kere daha canlandırmak, bir kere daha bütün dünyaya hatırlatmak istiyorum.

Arkadaşlar; iç politikada yolumuz, istiklâl savaşından beri tuttuğumuz yoldur. Bu yol, istiklâl yoludur; medeniyet yoludur, terakki yoludur; tek kelime ile inkilâbımızın çizdiği yoldur. (Bravo sesleri, alkışlar)

Dış politikada da tuttuğumuz yol, yine İstiklâl Savaşından beri tuttuğumuz yoldur; milletlerin hürriyeti yoludur, istiklâli yoludur ve kendi milletimizin hürriyet ve istiklâli yoludur. Eğer, gerekirse milletin çizeceği ve sizin göstereceğiniz şeref yoludur. (Bravo sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

BAŞKAN – Arkadaşlar; yarın saat 10.30 da ... (Onda, onda sesleri)

O halde saat 10 da toplanmak üzere oturuma son veriyorum.

---

*438 **a.g.e.**, 561-562. ss.: **Ayın Tarihi**, Sayı: 145, 1-31 Aralık 1945, 120-121. ss.*

1946 Yılı Bütçe Kanunu [439]

« *Kanun No: 4817* *Kabul tarihi: 27/12/1945*

Madde 1 — Devlet bütçesine giren dairelerin 1946 yılı giderleri için bağlı (A) işaretli cetvelde gösterilen (875 572 884) lirası âdi ve (115 000 000) lirası olağanüstü giderler için olmak üzere, (990 572 884) lira ödenek verilmiştir.

Madde 2 — Devlet bütçesine giren dairelerin 1946 yılı âdi ve olağanüstü giderlerine karşılık olan gelirler bağlı (B) işaretli cetvelde gösterildiği üzere (894 668 000) lira tahmin edilmiştir.

Madde 3 — Açık olan (95 904 884) liranın (9 000 000) lirası büyük su işleri, (10 000 000) lirası demiryolları yapıları için 3483 ve 4625 sayılı kanunlara dayanılarak yapılacak borçlanmalarla (26 904 884) lirası 4060 sayılı kanun gereğince elde edilecek paralarla ve (50 000 000) lirası da özel kanunu gereğince yapılacak uzun vâdeli iç istikraz ile kapatılır.

Madde 4 — 1946 yılı içinde Osmanlı Bankası ile olan Hazine hesabından başka yapılacak bağıtlarla kısa süreli avans almağa ve hesaplar açtırmağa ve ençok bir yıl süreli Hazine bonoları çıkarmağa Maliye Bakanı yetkilidir. Ancak özel kanunların verdiği yetkiler dışında olmak üzere çıkarılan Hazine bonoları (25 000 000) lirayı geçemez.

Banka ve ortaklıkların Hazineye yatırmak istiyecekleri paraları almağa ve karşılığında (100 000 000) liraya kadar Hazine bonosu vermeğe Maliye Bakanı yetkilidir.

Hazinede bulunan milli esham ve tahviller karşılık gösterilmek suretiyle elde edilecek krediler veya bunların satış bedelleriyle uzun süreli Devlet tahvilleri satın almağa veya bu karşılıklarla Hazinenin ortaklığı bulunan ortaklıklardaki katılma paylarını ödemeğe ve Bakanlar Kurulu kararıyle bu türlü ortaklıklara ilişkin katılma senetlerini satın almağa Maliye Bakanı yetkilidir.

Madde 5 — Dairelerin 3656 sayılı kanunun 19 uncu maddesine giren hizmetlileriyle aynı kanunun konusu dışında kalan memurları ve taşıtları bağlı (D) işaretli cetvelde gösterilmiştir. Numaraları ile adları bağlı (E) işaretli cetvelde yazılı bölümlerden 3656 sayılı kanunun 9 uncu maddesi gereğince yönetimi gerekli geçici hizmetler için aylık ücretli hizmetliler kullanılabilir. Bunların kadrolariyle 3656 sayılı kanunun 13 üncü maddesi hükümlerine uygun uzmanlık yerleri Bakanlar Kurulu kararıyle belirtilir ve ertesi yıl bütçesiyle Büyük Millet Meclisine verilir. Bu bö-

439 *T.C. Resmî Gazete, 31 Aralık 1945, sayı: 6194, 9793-9853. ss.*

lümlerden alınacak kadroların eldeki kadrolara ekleme olmaması gerektir.

Madde 6 — Genel Muhasebe Kanununun 29 uncu maddesi gereğince:

1 - Gelir çeşitlerinden her birinin dayandığı hükümleri gösteren (C) cetveli;

2 - Vatani hizmet bölümünden kanunla bağlanmış aylıkları gösteren (Ç) cetveli;

3 - Gelecek yıllara geçici yüklenmelere girişmeğe izin veren kanunları gösteren (G) cetveli;

4 - Maliye bütçesindeki ihtiyat ödeneğinden aktarılacak bölümleri gösteren (F) cetveli;

5 - Gümrük Tarife Kanununun 14 üncü maddesi gereğince geçici kabul yolundan faydalanacak eşyaya ilişkin (İ) cetveli;

Bu kanuna bağlıdır.

Madde 7 — Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yönetilecek okul pansiyonları hakkındaki 1838 sayılı kanunun bazı maddelerini değiştiren 2005 sayılı kanunun 2 nci maddesi gereğince öğrencilerden alınacak ücretler, bağlı (M) işaretli cetvelde gösterilmiştir.

Madde 8 — 1946 ders yılı içinde ücret ve giderleri Devletçe verilmek üzere pansiyonu bulunan okullarda parasız yatılı okutturulacak öğrencilerin sayısı (1650) olacaktır. Parasız yatılı öğrenci 915 sayılı kanunun 2 nci maddesi hükümlerine göre alınır. Ancak lisesi olmıyan illerden imtihana istekli olanlar, imtihan kâğıtları incelenirken ayrı bir grup sayılır ve bu il çocukları içinden de imtihanda encok başarı gösterenler parasız yatılı öğrenci olarak alınır.

Madde 9 — 2005 sayılı kanunun 3 üncü ve 4668 sayılı kanunun 1 inci maddeleri gereğince her yıl Bütçe Kanununa bağlanması gereken kadrolar bağlı (N) işaretli cetvelde gösterilmiştir.

Madde 10 — 2005 sayılı kanun gereğince açılmış olan pansiyonlar gelirlerinden (60 000) lira alınarak geliri yeter olmıyan pansiyonların açığını kapatmağa verilebilir.

Madde 11 — 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanununun 7 nci maddesi gereğince kullanılacakların kadroları ile ek görev tazminatları ve sağlık memurları ile birinci sınıf köy ebelerinin kadroları bağlı (K) işaretli cetvelde gösterilmiştir.

Madde 12 — Bütçelerde geçen yıl borçları bölümlerindeki ödenekler üstünde çıkacak borçlar, ilgili oldukları hizmetlere ilişkin bölümlerden bu bölümlere Maliye Bakanlığınca aktarılacak ödenekten ödenir.

1928 - 1944 yıllarına ilişkin olup, Genel Muhasebe Kanununun 93 üncü maddesine göre zamanaşımına uğramamış ve karşılıkları yılları bütçelerinde bulunan borçlar, 1946 yılı bütçelerinin gider bölümleri artıklarından eski yıllar borçları bölümlerine Maliye Bakanlığınca aktarılacak ödenekten ödenir.

Madde 13 — 1613 sayılı kanunla ilgili borçlardan ödenmesi gerekecek olanlarla evvelce ödenmesi gerektiği halde bugüne kadar alacaklılarına verilemiyen tahvillerin karşılıkları 1946 yılında da para ile ödenir.

Madde 14 — 459 sayılı Genel Mahsup Kanunu ile ilgili borçlar için verilecek tahvillerin, alacaklılarına verilmesinden önce zamanaşımına uğramış kuponlarının karşılıklariyle bunlardan 100 liraya kadar olan borçların tamamı ve bundan üstün olanların 100 liradan aşağı parçaları 1946 yılında da para ile ödenir.

Madde 15 — 3656 sayılı kanunla eklerine bağlı cetvellerde yazılı kadrolardan bağlı (L) işaretli cetvelde gösterilenler 1946 yılında kullanılamaz. Bu kadrolarda çalışmakta olanlar hakkında Memurin Kanununun 85 inci maddesi hükmü uygulanır.

Madde 16 — Gümrük tarifesinin (328/A) pozisyonuna giren basım kâğıtlarından gazete ve dergi basımında kullanılmak üzere 2465 sayılı kanunla okul ders kitaplarının ve öğretmenler için Milli Eğitim Bakanlığınca yayımlanan kitap ve dergilerin basımında kullanılmak üzere (328/A, B) pozisyonlarına giren her çeşit basım kâğıtlarından (1.100) tonundan 1946 yılı içinde alınacak gümrük resmi, kâğıtlarda beşer santimetre aralıklı filigran çizgileri bulunmak üzere 100 kilodа 50 ve istihlâk vergisi de 100 kilodа 80 kuruşa indirilmiştir.

Bu suretle memlekete girecek kâğıtlardan Milli Eğitim Bakanlığına ilişkin olanları filigranlı olmak şartının dışında olup, bunlar Bakanlık emrine verilir. Gazetelerle dergilere ilişkin olanların dağıtılma şekli Bakanlar Kurulunca kararlaştırılır.

Madde 17 — 4599 sayılı kanun gereğince yapılan aynî yardımın altı aylık tutarını peşin olarak toptan ödemeğe Maliye Bakanı yetkilidir.

Bu hükmün kimler hakkında uygulanabileceği ve istihkak esaslariyle ödenenin ne zaman yapılacağı ve bununla ilgili sair hususlar adı geçen kanun esasları içinde Bakanlar Kurulunca belirtilir.

Emekli, dul ve yetimlerle vatanî hizmet tertibinden aylık alanlara ilişkin aynî yardımı bir kat artırmağa Hükûmet yetkilidir.

Madde 18 — Meteoroloji Genel Müdürlüğünce Devlet Demiryolları Meslek Okulunda okutturulacak öğrenci sayısına göre her biri için tahsil, yiyecek ve giyecek giderleri karşılığı olarak belirtilecek yıllık ücret, bu kanuna bağlı (A) işaretli cetvelin 153 üncü bölümündeki ödenekten ayrılarak bir taraftan Devlet Demiryolları 1946 yılı Bütçe Kanununa bağlı (B) işaretli cetvele gelir, diğer taraftan aynı kanuna bağlı (A) işaretli cetvelin (18) inci bölümünün (1) inci maddesine ödenek olarak kaydedilir.

Madde 19 — 1980 sayılı Muvazene Vergisi Kanununun 10 uncu maddesinde yazılı süre 1 Ocak 1946 tarihinden 31 Aralık 1946 tarihine kadar uzatılmıştır.

Madde 20 — 3634 sayılı Millî Savunma Mükellefiyeti Kanununun 36 ncı maddesi gereğince Millî Savunma mükellefiyeti yoluyla alınacak hayvanların 1946 yılı alım değerleri (O) işaretli cetvelde ve 38 inci maddesi gereğince alınacak motörlü taşıtların alım değerleri de (P) işaretli cetvelde gösterilmiştir.

Madde 21 — Gider bölümlerinden yapılacak harcamalara ilişkin formül, bu kanuna bağlı (R) işaretli cetvelde gösterilmiştir.

Madde 22 — Bu kanuna bağlı (A) işaretli cetvelin Devlet borçları kısmındaki bölümlerinden başka bölümlere aktarma yapılamaz.

Madde 23 — Bu kanun 1 Ocak 1946 tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 24 — Bu kanunu Maliye Bakanı yürütür.

28/12/1945

(A) Cetveli

Sıra No.	Dairelerin adları	Lira
1	Büyük Millet Meclisi	11 922 93.
2	Cumhurbaşkanlığı	1 074 301
3	Sayıştay Başkanlığı	1 308 422
4	Başbakanlık	2 771 769
5	Danıştay Başkanlığı	528 031
6	Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü	6 479 108
7	İstatistik Genel Müdürlüğü	949 136
8	Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü	1 512 284
9	Diyanet İşleri Başkanlığı	1 500 669
10	Adalet Bakanlığı	20 627 481
11	Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü	3 020 365
12	Milli Savunma Bakanlığı	149 890 000
13	İçişleri Bakanlığı	11 528 418
14	Emniyet Genel Müdürlüğü	18 399 950
15	Jandarma Genel Komutanlığı	30 853 758
16	Dışişleri Bakanlığı	4 777 398
17	Maliye Bakanlığı	108 850 769
18	Devlet borçları	234 286 715
19	Milli Eğitim Bakanlığı	97 030 428
20	Bayındırlık Bakanlığı	79 394 953
21	Ekonomi Bakanlığı	8 234 592
22	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı	32 791 707
23	Gümrük ve Tekel Bakanlığı	13 720 848
24	Tarım Bakanlığı	26 880 124
25	Ulaştırma Bakanlığı	3 041 319
26	Ticaret Bakanlığı	2 160 595
27	Çalışma Bakanlığı	2 041 812
	Toplam	875 572 884
	Olağanüstü:	
	Milli Savunma Bakanlığı	115 000 000
	GENEL TOPLAM	990 572 884

(B) Cetveli

B.	M.	Gelirin çeşidi	Lira
		BİRİNCİ KISIM	
		BİRİNCİ GRUP	
		İrat ve servet vergileri	
1		Kazanç vergisi	
	1	Ruhsat ve unvan tezkereleri ve vergi karneleri	3 000 000
	2	Ticari ve sınai teşebbüslerle sair işlerden	98 000 000
	3	Hizmet erbabından	32 200 000
		Bölüm toplamı	133 200 000

B.	M.	Gelirin çeşidi	Lira
2		Hayvanlar vergisi	
	1	Davar, develer ve domuzlar	27 000 000
	2	Diğer hayvanlar	5 000 000
		Bölüm toplamı	27 000 000
3		Veraset ve intikal vergisi	1 350 000
4		Maden resimleri	1 350 000
		Birinci grup toplamı	162 900 000

İKİNCİ GRUP

Muamele ve istihlâk vergileri

5		Gümrük vergileri	
	1	Gümrük resmi	30 000 000
	2	Ardiye ücreti ve 3023 sayılı kanunla İstanbul ve İzmir Liman İdarelerinden alınacak maktu ücret	275 000
		Bölüm toplamı	30 275 000
6		Muamele vergisi	
	1	İthalât muamele vergisi	28 800 000
	2	İmalât muamele vergisi	98 000 000
	3	Banka, bankerler ve sigorta şirketleri muamele vergisi	10 500 000
		Bölüm toplamı	137 300 000
7		Dahilî istihlâk vergileri	
	1	Şeker ve glikoz istihlâk vergisi	7 650 000
	2	Elektrik ve havagazı istihlâk vergisi	4 300 000
	3	Ham petrol ve ondan çıkarılan maddelerin istihlâk vergisi	3 100 000
	4	İthalâttan alınan çeşitli maddeler istihlâk vergisi	5 000 000
	5	İmalâttan alınan çeşitli maddeler istihlâk vergisi	14 000 000
		Bölüm toplamı	34 050 000
8		Su ve kara av vergileri	1 300 000
9		Nakliyat vergisi	14 500 000
10		Sefineler vergisi	120 000
11		Damga resmi	20 000 000
12		Tapu harçları ve kaydiyeler	6 250 000
13		Mahkeme harçları	3 300 000
14		Pasaport, kançılarya ve ikamet tezkeresi harçları	600 000
15		Noter harçları	1 300 000
16		Diğer harçlar	
	1	Nüfus harçları	30 000
	2	Eczane ve ecza depoları ve uzmanlık vesikaları harçları	6 000
	3	İhtira beratı harçları	10 000
		Bölüm toplamı	46 000
17		Hayvan sağlık zabıtası resmi	300 000
		İkinci grup toplamı	249 341 000

B.	M.	Gelirin çeşidi	Lira
		ÜÇÜNCÜ GRUP	
18		Tekel geliri	
	1	Tütün, tuz, kahve, çay, ispirto ve ispirtolu içkiler ve revolver, fişek ve patlayıcı maddeler	88 920 000
	2	Kibrit ve çakmak	
		Bölüm toplamı	88 920 000
19		Oyun kâğıdı	150 000
		Üçüncü grup toplamı	89 070 000
		DÖRDÜNCÜ GRUP	
		Devlet malları ve mülkleri gelirleri	
20		Devlet ormanları gelirleri	
21		Gayrimenkul kiraları ve ecrimisilleri	
	1	Kiralar	500 000
	2	Ecrimisiller	30 000
		Bölüm toplamı	530 000
22		Menkul ve gayrimenkul mallar satış gelirleri	
	1	Menkul mallar satış geliri	6 000 000
	2	Peşin para ile satılan gayrimenkuller satış geliri	1 400 000
	3	Taksitle satılan gayrimenkuller satış gelirleri	800 000
	4	Borçlanma taksitleri	300 000
		Bölüm toplamı	8 500 000
		Dördüncü grup toplamı	9 030 000
		BEŞİNCİ GRUP	
		Devletçe idare edilen kurumlar	
23		Devlet Demiryolları ve Limanları	
24		Posta, telgraf ve telefon	
25		Darphane ve Damga Basımevi	80 000
26		Resmî basımevleri gelirleri	50 000
27		Resmî okullar gelirleri	50 000
28		Sulama idareleri gelirleri	150 000
29		Radyo geliri	1 500 000
30		Diğer kurumlar	220 000
31		Millî piyango geliri	8 000 000
		Beşinci grup toplamı	8 050 000
		ALTINCI GRUP	
		Genel kurumlar ve şirketler gelirlerinden Devlet payı	
32		İmtiyazlı demiryollarından alınan	
33		Fenerler geliri mukabili alınan	50 000
34		Mükerrer sigorta şirketlerinden alınan	332 000
35		Sözleşmesi gereğince Musul petrollerinden alınan	1 000 000
		Altıncı grup toplamı	1 382 000
		YEDİNCİ GRUP	
		Çeşitli gelirler	
36		Hazine muameleleri gelirleri	
	1	Hazine portföyü ve iştirakleri gelirleri	850 000
	2	Faiz	460 000
		Bölüm toplamı	1 310 000

B.	M.	Gelirin çeşidi	Lira
37		Askerlik mükellefiyeti	—
38		Kıymetli kâğıtlar	250 000
39		Muayyen giderler karşılığı gelirler	
	1	Kambiyo murakabesi mukabilinde Cumhuriyet Merkez Bankasından alınan	125 000
	2	Teftiş mukabili şirketlerden alınan	80 000
	3	Teberruat	—
		Bölüm toplamı	205 000
40		Eski alacaklar	
	1	Tavizlerden ve ikrazlardan geri alınanlar	200 000
	2	Kaldırılmış vergiler artıkları	79 000 000
		Bölüm toplamı	79 200 000
41		Cezalar	
	1	Para cezaları	1 500 000
	2	Ayın cezaları	4 000 000
		Bölüm toplamı	5 500 000
42		İstanbul Üniversitesi geliri	160 000
43		Çeşitli gelirler	5 500 000
		Yedinci grup toplamı	92 125 000

SEKİZİNCİ GRUP

Geçici vergiler

44		İktisadi buhran vergisi	
	1	Hizmet erbabından	40 000 000
	2	Sair kazanç erbabından	9 000 000
		Bölüm toplamı	49 000 000
45		Muvazene vergisi	42 900 000
		Sekizinci grup toplamı	91 900 000
46		Nâzım gelirler	—
		Birinci kısım toplamı	703 798 000

İKİNCİ KISIM

BİRİNCİ GRUP

Savunma vergileri

47	2456 ve 2672 sayılı kanunlar gereğince gümrüklerde kullanılan bazı kâğıtlara yapıştırılan savunma pulu gelirleri	150 000
48	Tekel maddelerinden alınan savunma vergisi	80 620 000
49	Kibritten alınan savunma vergisi	7 850 000
50	Posta, telgraf mürsseleleriyle telefon abone bedellerinden alınan savunma vergisi	3 250 000
51	Binalardan alınan savunma vergisi	3 400 000
	Birinci grup toplamı	95 270 000

B.	M.	Gelirin çeşidi	Lira
		İKİNCİ GRUP	
		İstisnai gelirler	
52		Gümrük çıkış vergisi	7 500 000
53		Tayyare resmi	5 000 000
54		Hava kuvvetlerine yardım vergisi	26 400 000
55		4385 sayılı kanun mucibince şekerden alınan ek istihlâk vergisi	56 700 000
		İkinci grup toplamı	95 600 000
		İkinci kısım toplamı	190 870 000
		KISIMLAR TOPLAMI	
		Birinci kısım toplamı	703 798 000
		İkinci kısım toplamı	190 870 000
		GENEL TOPLAM	894 668 000

(C) Cetveli

Bütçe Kanunu: Madde — 6

[Gelir çeşitlerinden her birinin dayandığı hükümler]

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları Nev'i	Tarihi	No.	ÖZET
			KISIM : I
			Birinci grup
			İrat ve servet vergileri
			Kazanç vergisi
Kanun	22/3/1934	2395	Kazanç Vergisi Kanunu
»	5/7/1934	2574	Tadilleri ve ekleri
»	23/5/1935	2729	
»	30/5/1935	2751	
»	24/4/1936	2957	
»	12/6/1937	3258	
»	20/6/1938	3470	
»	24/5/1940	3840	
»	10/1/1944	4508	
»	6/6/1945	4750	
»	17/5/1940	3828	Fevkalâde zam kanunları
»	29/5/1940	4040	
»	7/6/1943	4437	
»	17/5/1944	4565	
»	17/6/1938	3460	Sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek suretiyle kurulan iktisadi teşekküllerin teşkilâtiyle idare ve mürakabesi hakkındaki kanunun 46, 47, 48 inci maddeleri
»	16/6/1939	3615	İstanbul Elektrik, Tramvay ve Tünel İdaresi teşkilât ve tesisatının İstanbul belediyesine devrine dair kanunun 12 nci maddesi
»	3/7/1939	3659	Bankalar ve Devlet müessseseleri memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki kanunun 18 inci maddesi

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları Nev'i	Tarihi	No.	ÖZET
Kanun	16/12/1942	4325	Ankara Elektrik ve Havagazı ve Adana Elektrik Müesseselerinin idare işletmeleri hakkındaki kanunun 26 ncı maddesi
»	5/6/1941	4583	İzmir Suları Türk Anonim Şirketinin satın alınmasına dair kanunun 7 nci maddesi
»	21/6/1941	4696	Antalya, Trabzon ve Malatya elektrik imtiyazlarının feshi hakkındaki kanunun 4 üncü maddesi
»	25/6/1943	4768	Elektrik İşletme müesseseleri hakkındaki kanunun 1 inci maddesinin 2 nci fıkrası
T. B. M. M. Kararı	11/6/1937	1010	Kanunun 3 üncü maddesinin 5 ve 21 inci fıkraları hakkında
		Hayvanlar vergisi	
Kanun	20/1/1936	2897	Hayvanlar Vergisi Kanunu
»	23/3/1938	3343	Tadili
»	6/6/1942	4750	
»	29/5/1941	4040	Fevkalâde zam kanunları
»	27/5/1942	4226	
		Veraset ve İntikal Vergisi	
»	3/4/1926	797	Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu
»	4/7/1931	1836	Tadili
»	10/1/1944	4509	
»	29/5/1941	4040	Fevkalâde Zam Kanunu
T. B. M. M. Kararı	30/6/1932	721	Mübadil ve muhacirlerle harikzedelere temlik edilen gayrimenkullerin vergisi hakkında
		Madenler rüsumu	
Nizamname	26 mart 1322	—	Maadin Nizamnamesi
»	1 Kâ. evvel 1329	—	
Kanun	6 nisan 1334	—	
»	26/3/1931	1794	Ek ve tadilleri
»	14/6/1935	2818	
»	17/6/1942	4268	
Kanun	24/3/1926	792	Petrol Kanunu
»	10/6/1927	927	Sıcak ve soğuk maden sularının istismarı ile kaplıcalar tesisi hakkında
»	14/6/1965	2809	Ek kanun
I. V. H. Kararı	26/5/1941	2/15858	Ereğli kömür havzasındaki kömürlerden % 1 resim alınması hakkında
Mukavelename	18 Mayıs 1336	—	Ergani bakır madeni hakkında

İkinci grup

İstihlâk ve muamele vergileri

A) Gümrük vergileri

I — Gümrük Tarife Kanunu ve ekleri

Kanun	1/ 6/1929	1499	Gümrük Tarifesi Kanunu
»	5/12/1929	1535	
»	29/ 3/1930	1577	
»	2/ 6/1930	1669	
»	12/ 6/1930	1717	
»	26/ 3/1931	1795	
»	7/ 1/1932	1926	
»	31/ 5/1933	2255	
»	9/ 4/1937	3152	
»	29/ 6/1937	3264	
»	15/12/1937	3283	Tadil ve ekleri
»	20/ 4/1938	3369	
»	17/ 6/1938	3465	
»	27/ 6/1938	3506	
»	12/12/1938	3544	
»	12/ 6/1939	3641	
»	17/ 1/1940	3775	
»	5/ 6/1942	4225	
»	10/ 7/1944	4605	

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları

Nev'i	Tarihi	No.	ÖZET
Kanun	25/ 4/1938	3373	Bazı maddelerin gümrük vergileri hakkında Hükümetçe ittihaz edilen kararların tasdikına dair
»	24/ 6/1938	3496	
»	29/ 6/1938	3528	
»	15/12/1939	3746	
»	5/6/1942	4246	
Kanun	6/7/1939	3702	Sinema filimlerinin gümrük vergileri hakkında
»	4/6/1942	4243	Bu hususiaki kararın tasdikına dair
»	3/1/1941	3970	Yabancı memleketlerle muvakkat mahiyette ticaret anlaşmaları ve modüs vivendiler akdine ve bunların şümulüne giren maddelerin gümrük resimlerinde değişiklikler yapılmasına ve anlaşmıya yanaşmıyan Devletler müvaridatına karşı tedbirler alınmasına salâhiyet verilmesi hakkında
»	12/6/1935	2785	Şeker istihlâk ve gümrük vergileri hakkında
Tefsir	3/12/1931	172	Tarife Kanunu hakkında
»	11/6/1933	190	
T. B. M. M. Kararı	12/2/1931	616	
»	8/11/1935	903	
İ. V. K. Kararnamesi	9/1/1934	2/20	Maden kömürleri hakkında
»	30/4/1938	2/8672	Camdan fennî cihazlar hakkında
»	13/1/1939	2/10258	Çiçekler hakkında

II — Gümrük Kanunu ve ekleri

Kanun	11 nisan 1334	—	Gümrük Kanunu
»	14 şubat 1340	414	Ek ve tadilleri
»	4/1/1926	705	
»	7/6/1926	905	
»	7/6/1926	906	
»	4/1/1930	1549	
»	15/2/1930	1560	
»	15/6/1930	1723	
»	7/4/1932	1940	
»	28/12/1933	2372	
»	22/12/1934	2646	
»	20/1/1939	3567	
»	7/1/1932	1918	Kaçakçılığın men ve takibi hakkında
»	17/1/1940	3777	Tadili
T. B. M. M. Kararı	30/6/1941	1253	Gümrük Kanununun 35 inci maddesi hakkında

B) Gümrüklerde alınan diğer vergi ve resimler

I — Rıhtım resmi ve 3023 numaralı kanunla alınan maktu ücret

Kanun	10/6/1936	3023	İstanbul ve İzmir limanlarının sureti idaresi hakkında kanun

C) Gümrük vergilerine haizi tesir olan ve ahdî tarifeleri ihtiva eden Ticaret Mukavelelerinin tasdiki hakkında kanunlar

Kanun	31/5/1930	1671	Türkiye Hükümeti ile İsveç Hükümeti arasında münakit Ticaret ve seyrisefain mukavelenamesinin tasdiki
»	7/6/1930	1689	Türkiye Cumhuriyeti ile Almanya Hükümeti arasında münakit ticaret mukavelenamesinin tasdiki
»	21/1/1939	3569	Türkiye - Almanya Ticaret mukavelenamesine müzeyyel olarak Ankarada tanzim ve imza edilen Üçüncü itilâfnamenin tasdiki
»	7/6/1930	1690	Türkiye Cumhuriyeti ile Macaristan arasında münakit Ticaret ve seyrisefain muahedesinin tasdiki
»	7/6/1930	1691	Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Hükümeti arasında münakit Ticaret ve seyrisefain muahedesinin tasdiki

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları

Nev'i	Tarihi	No.	ÖZET
Kanun	26/3/1931	1799	Türkiye ile Çekoslovakya arasındaki Ticaret ve Seyrisefain mukavelesi hakkında
»	4/6/1934	2499	Türkiye - Bulgaristan arasında akit ve imza edilen Ticari itilâfnamenin tasdiki
»	3/6/1935	2756	2499 sayılı kanunla kabul edilen Bulgar Ticaret mukavelesinin bir numaralı cetvelinde yapılan değişiklik hakkında
»	28/5/1933	2237	Türkiye ile Polonya arasında münakit Ticaret ve Seyrisefain mukavelesinin tasdiki
»	29/1/1936	2909	Türkiye ile Yunanistan arasında münakit 30 İlkteşrin 1930 tarihli ikamet, ticaret ve seyrisefain mukavelesine ek Anlaşmanın tasdiki
»	16/6/1939	3646	Türkiye Cumhuriyeti ile Amerika Birleşik Devletleri arasında imzalanan Ticaret Anlaşmasının tasdiki
			Muamele vergisi
Kanun	28/5/1940	3843	Muamele Vergisi Kanunu
»	6/1/1941	3973	Ek ve tadilleri
»	10/8/1942	4290	
»	13/11/1942	4307	
»	17/7/1945	4700	
»	6/6/1945	4750	
»	17/5/1940	3828	Fevkalâde Zam Kanunları
»	29/5/1941	4040	
»	27/5/1942	4226	
»	25/5/1943	4415	
			Dahili istihlâk vergisi
			A) Şeker, glikoz ve mayi madenî mahrukat
Kanun	12/6/1930	1708	Dahilî İstihlâk Vergisi hakkında
»	12/6/1935	2785	Şeker ve glikoza ait hükümlerin tadilleri
»	25/5/1937	3101	
»	27/5/1942	4225	
»	22/1/1943	4385	
»	21/6/1944	4597	
»	19/4/1934	2414	Mayi madenî mahrukata ait hükümlerin tadilleri
»	26/5/1934	2448	
»	14/6/1935	2796	
»	14/6/1937	3263	
»	17/5/1940	3828	Fevkalâde Zam Kanunu
			B) Elektrik ve havagazı
Kanun	22/7/1931	1871	Dahilî İstihlâk Vergisi Kanununa müstakil madde eklenmesine dair kanunun 2 nci maddesi
»	24/5/1934	2442	Elektrik ve havagazı istihlâk resmi hakkında
»	14/6/1937	3260	Tadili
»	29/5/1941	4040	Fevkalâde Zam Kanunu
Tefsir	11/6/1937	224	2442 numaralı kanunun 1 inci maddesinin (G) fıkrası hakkında
			C) Bazı maddelerden alınan istihlâk vergisi
Kanun	27/5/1935	2731	Bazı maddelerden istihlâk vergisi alınması hakkında kanun
»	29/6/1939	3536	Tadiller
»	25/4/1940	3841	
»	17/5/1940	3828	Fevkalâde Zam Kanunları
»	29/5/1941	4040	
»	27/5/1942	4226	
T. B. M. M. Kararı	11/6/1937	1009	2731 numaralı kanunun 1 inci maddesinin 5 inci fıkrası hakkında

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları

Nev'i	Tarihi	No.	ÖZET
		Su ve kara av vergileri	
Nizamname	19 nisan 1298	—	Dersaadet ve tevabii Balıkhane Nizamnamesi
»	22 haziran 1305	—)	Ek ve tadiller
Kanun	6 nisan 1340	465)	
Nizamname	26 Kânunusani 1297	—	Zabıtai Saydiye Nizamnamesi
»	22 haziran 1305	—)	
»	20 K. evvel 1318	—)	
»	11 haziran 1322	—)	Ek ve tadiller
Kanun	16 nisan 1338	218)	
»	18/1/1926	721)	
»	22/4/1926	820	Zabıtai Saydiye ve İstanbul ve tevabii balıkhanesine mütaallik nizamnamelerin bazı maddelerini tadil eden kanun
»	5/5/1937	3167	Kara Avcılığı Kanunu
		Nakliye Resmi	
Kanun	10 nisan 1340	472	Muayyen tarifeli vesaiti nakliye ile seyahat eden yolculardan alınacak nakliyat resmi hakkında kanun
»	25/6/1933	2030)	Ek ve tadiller
»	24/5/1940	3842)	
»	17/5/1940	3828)	
»	29/5/1941	4040)	Fevkalâde Zam Kanunları
»	27/5/1942	4226)	
»	31/5/1930	1667	Devlet Demiryolları ve Limanları idarei umumiyesinin teşkilât ve vezaifine dair kanuna müzeyyel kanunun 1 inci maddesi
		Sefineler rüsumu	
Kanun	15 nisan 1338	216	Merakibi bahriyeden alınacak rüsum hakkında kanun
»	6 nisan 1340	466)	Ek ve tadilleri
»	6 nisan 1340	467)	
»	13/12/1935	2864	Turist gemilerinden alınan resimlerden bazılarının indirilmesi hakkında kanun
		Damga resmi	
Kanun	23/5/1928	1324	Damga Resmi Kanunu
»	14/12/1929	1541)	Ek ve tadiller
»	28/5/1934	2455)	
»	22/6/1938	3478)	
»	27/1/1939	3590)	
»	6/7/1939	3702)	
»	3/1/1940	3765)	
»	29/5/1941	4040)	Fevkalâde Zam Kanunları
»	27/5/1942	4226)	
»	17/5/1944	4565)	
»	20/6/1938	3437	Tütün ve Tütün İnhisarı Kanununun 112 nci maddesi
		Tapu harçları ve kaydiyeler	
Kanun	16/5/1929	1151	Tapu Harçları Kanunu
»	15/12/1934	2613	Kadastro ve Tapu Tahriri Kanunu
»	22/12/1934	2644	Tapu Kanunu
»	4/7/1931	1836	Veraset ve İntikal Vergisini muaddil kanunun 50 nci maddesi
T. B. M. M. Kararı	29/12/1937	1023	Tapu Kanununun muvakkat maddesi hakkında
Nizamname	5/12/1935	2/3542	Kadastro ve tapu tahriri nizamnamesi
Kanun	17/5/1943	4415	Fevkalâde Zam Kanunu

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları Nev'i	Tarihi	No.	ÖZET
			Mahkeme harçları
Kanun	9/6/1934	2503	Adliye Harç Tarifesi Kanunu
»	20/12/1934	2629	Ek ve tadilleri
»	16/1/1939	3560	
»	10/8/1942	4289	
T. B. M. M. Kararı	28/6/1939	1059	33 üncü madde hakkında
			Pasaport ve kançılarya ve ikamet tezkeresi
Kanun	23/6/1927	1143	Şehbenderlik Rüsumu Kanunu
»	12/5/1928	1260	Tâbiiyet muamelelerinden alınacak harçlar hakkında
»	15/12/1941	4151	Tadili
»	23/5/1928	1318	Hariciye Vekâleti tasdik harçları hakkında
»	21/10/1935	2833	Tadili
»	28/6/1938	3519	Pasaport Kanunu
»	29/6/1938	3529	Ecnebilerin Türkiye'de ikamet ve seyahatleri hakkında kanun
			Noter harçları
Kanun	15/6/1938	3456	Noter Kanunu
»	14/11/1942	4166	Ek ve tadilleri
»	4/7/1945	4782	
»	24/6/1938	3494	Adliye Harç Tarifesi Kanununa ek Noter Harç Tarifesi Kanunu
			Diğer harçlar
Kanun	14 ağustos 1330	—	Nufus Kanunu
»	24/1/1927	964	Eczacılar ve eczaneler hakkında
»	2/3/1927	984	Ecza ticarethaneleri ile sanat ve ziraat işlerinde kullanılan zehirli ve müessir kimyevi maddelerin satıldığı dükkânlara mahsus kanun
»	14/5/1928	1262	İspençiyari ve tıbbi müstahzarlar hakkında kanun
»	17/6/1938	3458	Mühendislik ve mimarlık hakkında
Nizamname	11/5/1939	2/10941	3458 numaralı kanunun 6 ncı maddesine tevfikan alınacak harçlar hakkında
Kanun	9/10/1939	3728	Mütehassıs tabipler, kimyagerler ve diğer sıhhiye memurlariyle fennî gözlükçülere ve hususi hastane açacaklara verilecek ihtisas vesikası, şahadetname ve ruhsatnamelerden alınacak harçlar hakkında
»	10 mart 1296	—	İhtira Beratı Kanunu
»	2/4/1932	1939	Tadili
Nizamname	28 nisan 1304	—	Alâmeti Farika Nizamnamesi
»	12 ağustos 1317	—	Ek ve tadili
Kanun	2/3/1929	1401	
İrade	25 mart 1321	—	İhtira beratı ile alâmeti farika rüsumunun taz'ifi hakkında
			Hayvan sağlık zabıtası resmi
Kanun	2 şubat 1340	405	Zabıtai Sıhhiyei Hayvaniye Kanunu muvakkatini muaddil kanun
»	3/5/1928	1234	Hayvanların sağlık zabıtası hakkında kanun
»	23/3/1931	1775	Ek ve tadilleri
			Üçüncü grup
			Tekel safi gelirleri
			Tütün
Kanun	17/6/1938	3437	Tütün ve Tütün İnhisarı Kanunu

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları Nev'i	Tarihi	No.	Ö Z E T
			Tuz
Kanun	11/12/1936	3078	Tuz Kanunu
»	29/5/1941	4040	Fevkalâde Zam Kanunu
			İspirto ve ispirtolu içkiler
»	8/6/1942	4250	İspirto ve İspirtolu İçkiler İnhisarı Kanunu
»	4/9/1944	4658	Değişikliği
İ. V. H. Kararnamesi	1/8/1942	2/18435	İnhisarlar İdaresinin buz, gazoz, soda, malt hulâsası, asit karbonik ve kolonya yapıp satabileceği hakkında
İ. V. H. Kararnamesi	15/8/1942	2/18617	Dış memleketlerden getirilen ispirtolu mevaddın inhisar resmi miktarının ve yurt içinde satılan ispirtolu maddelerden alınacak inhisar resminin asgari ve âzami hadlerinin tesbiti hakkında
»	27/10/1944	3/1702	Sıhhi müesseselerle tıbbi ve ispençiyari ve galenik müstahzarlar yapan laboratuvarlara ve eczanelere verilecek hazır ispirtonun satış fiyatı ve 2/18620 ve 2/19329 sayılı kararnamelerin kaldırılması hakkında
			Barut ve patlayıcı maddeler, silâh ve teferruatı
Kanun	14/1/1943	4374	Barut ve patlayıcı maddeler, silâh ve teferrüatı inhisarı hakkında
Kararname	21/1/1943	2/20244	Barut ve patlayıcı maddeler, silâh ve teferruatından alınacak inhisar resmi hakkında
			Çay ve kahve
Kanun	25/5/1942	4223	Kahve ve Çay İnhisarı Kanunu
İ. V. H. Kararnamesi	25/8/1942	2/18662	4223 sayılı kanunla inhisar altına alınan kahve ve çaydan alınacak asgari ve âzami inhisar resmi hakkında
			Kibrit ve çakmak
Kanun	1/6/1929	1503	Kibrit ve çakmak inhisarı hakkında
»	28/5/1943	4426	Kibrit ve çakmak inhisarı işletmesinin kaldırılmasına ve bunların işletilmesi için muvakkat bir idarenin kurulması hakkında
»	3/5/1944	4556	Ek kanun
» » »	17/5/1940 27/5/1942 17/5/1943	3828} 4226} 4415}	Fevkalâde Zam Kanunu ve eki
Kararname	2/7/1943	2/20203	Bir kutu kibritin satış fiatının 26/5/1943 tarihinden muteber olmak üzere iki kuruş olarak tesbiti hakkında
	11/10/1943	2/20731	Parker markalı bakalit çakmakların satış fiatının on liraya çıkarılması hakkında
			Oyun kâğıdı
Kanun	21/6/1927	1118	Oyun kâğıtları inhisarı hakkında
»	5/6/1944	4584	Değişikliği
İ. V. H. Kararnamesi	29/6/1944	3/1114	Oyun kâğıtlarının perakende satış fiyatları hakkında

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları Nov'i	Tarihi	No.	ÖZET
			Dördüncü grup
			Devlete ait emval ve hâsılat
Kanun	8/2/1937	3116	Orman Kanunu
Nizamname	9/8/1938	2/9634	Orman Umum Müdürlüğü memurlarının görecekleri işlere dair nizamname
			Gayrimenkul icar ve ecrimisilleri
Kanun	12/5/1928	1266	İskân Hayvanat Kanununun 28 inci maddesinin tadili hakkında
»	2/6/1934	2490	Artırma, Eksiltme ve İhale Kanunu
			Menkul ve gayrimenkul mallar satış hasılâtı
Kesaen muvakkat	13 eylûl 1331	—	Ahar mahallere nakledilen eşhasın emval ve düyun ve matlubatı metrukesi hakkında
Kanun	15/4/1339	333	13 eylûl 1331 tarihli kanunu muvakkatin bazı maddelerinin tadiline dair
»	14/1/1926	716	Borçlanma Kanunu
»	17/2/1926	743	Türk Kanunu Medenisinin Hazineye intikal edecek emval ve emlâk hakkındaki hükümleri
»	22/2/1926	748	Emvali milliye ve metrukeden veya mazbut vakıflardan bazı müesseselerle belediyelere satılacak arazi ve arsalar hakkında
»	2/6/1929	1505	Şark menatıkı dâhilinde muhtaç zürraa tevzi edilecek araziye dair
Kanun	7/4/1932	1943	Mazbut emlâk, yurtluk, ocaklık maaşı mukabili verilecek emlâk ve arazi hakkında
»	27/6/1932	2033	Hazineden taksitle gayrimenkul satın alınış olanlara mütedair 21 mart 1931 tarihli tecil kanununa müzeyyel kanun
»	11/6/1933	2300	Devlete ait bir kısım binalar satış bedeliyle resmî daireler yapılması hakkında
»	2/6/1934	2490	Artırma, Eksiltme ve İhale Kanunu
»	17/1/1944	4547	Değişikliği
Kanun	28/6/1938	3524	Hazinenin taksitle satılığı bütün gayrimenkullerin satış bedellerinin tahsil sureti hakkında
»	6/5/1941	3975	Ek kanun
»	18/1/1939	3563	Ordudan çıkarılacak 12 yaşından yukarı hayvanların çiftçiye satılması hakkındaki kanunun 2 nci maddesi
»	5/6/1939	3667	2510 sayılı İskân Kanununun 12 nci maddesini kısmen değiştiren ve 17 ve 23 üncü maddelerine birer fıkra ekliyen kanun
»	9/6/1911	1062	İskân Kanununun 39 uncu maddesinin tadili hakkında kanun
»	10/7/1915	1796	Mübadele ve tasfiz işlerinin kesin tasfiyesi hakkında kanun
Kararname	24/11/1939	2/13971	3667 sayılı kanunun birinci maddesinin (B) fıkrasının sureti tatbikına ait talimatnamenin kabulüne dair

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları Nev'i	Tarihi	No.	Ö Z E T
			Beşinci grup
			Devletçe idare edilen müesseseler
			Devlet Demiryolları
Kanun	23/5/1927	1042	D. D. Y. ve Limanları idarei umumiyesinin teşkilât ve vazaifine dair
»	31/5/1930	1667	Ek kanunlar
»	4/7/1941	4090	
»	31/5/1944	4577	Değişikliği
»	31/12/1928	1375	Anadolu, Mersin - Tarsus - Adana demiryolu itilâfnamesi
»	28/12/1933	2376	Sıcak ve soğuk maden suları hakkında tenzilâtlı tarife tatbik edileceğine dair
»	10/7/1940	3893	Erzincan sarsıntısından müteessir olan mıntakaya yapılacak nakliyattan alınacak ücretlere dair
			Posta, Telgraf ve Telefon
Kanun	5/7/1943	4454	Posta, Telgraf ve Telefon İşletme Umum Müdürlüğü teşkilât ve vazifeleri ve memurları kanununun 39 uncu maddesi
			Darphane ve Damga Matbaası hasılatı
»	2/5/1932	1951	Bu kanunun (Darphane mütedavil sermayesi) teşkiline müteadir üçüncü maddesi
			Resmî matbaalar hasılatı
»	11/1/1939	3558	Devlete ait matbaaların birleştirilmesi hakkında
»	27/1/1927	968	Millî matbaa tahsisatının mütedavil sermaye halinde istimali hakkında
»	1/4/1933	2133	Devlet kitapları mütedavil sermayesi hakkında
»	26/1/1939	3577	Tadili
			Genel okullar gelirleri
Kanun	17/5/1928	1275	Yüksek mühendis mektebi hakkındaki kanunun 3 üncü maddesi
»	6/7/1931	1838	Maarif Vekâleti tarafından idare edilecek mektep pansiyonları hakkında
»	11/6/1932	2005	Tadili
»	4/6/1932	2000	Tıp Fakültesinden neşet edecek talebelerin mecburi hizmetleri hakkında
»	14/6/1935	2795	Ankara'da Tarih, Dil ve Coğrafya Fakültesi kurulmasına dair
»	23/3/1936	2923	Bu kanunun İstanbul Üniversitesine bağlı Radyoloji ve Biyofizik Enstitüsü ve Diş Hekimliği Mektebi mütedavil sermayeleri teşkiline dair hükmü
»	9/6/1937	3224	Maarif Vekâleti Prevantoryom ve Sanatoryomu hakkında
Kanun	7/7/1939	3704	Köy Eğitmen Kursları ile Köy Enstitüleri idaresine dair kanunun 3 üncü maddesi
»	20/5/1940	3829	Devlet konservatuvarı hakkındaki kanunun 6 ncı maddesi
»	30/5/1940	3848	Ankara Hukuk Fakültesinin Maarif Vekâletine devri hakkında kanun
»	17/9/1943	4492	Ankara'da bir Fen fakültesi kurulması hakkındaki kanunun 4 üncü maddesi
»	15/9/1944	4968	Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Fakültesine paralı ve yatılı talebe alınmasına dair kanun
»	20/6/1945	4701	Ankara Tıp Fakültesinin kurulması hakkındaki kanunun 4 üncü maddesi

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları Nev'i	Tarihi	No.	ÖZET
Talimatname	25/5/1936	—	2923 numaralı kanunun 2 nci maddesi mucibince (İstanbul Üniversitesine bağlı Radyoloji ve Biyofizik Enstitüsü ve Diş Hekimliği Mektebi) müteda vil sermayelerinin kullanılmasına dair talimatname
U. V. U. Kararı	3/6/1937	2/6763	Leyli Tıp Talebe Yurdu Talimatnamesinin 10 uncu maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında
		Diğer kurumlar gelirleri	
Kanun	26/1/1341	549	Ziraat müesseselerine sermaye vaz'ına dair
»	2/6/1930	1678	Ziraat mektep ve müesseselerinin sureti idaresi hakkındaki 867 numaralı kanuna müzeyyel kanun
Kanun	21/7/1931	1858	Distofajin tahsisatının müteda vil sermaye olarak kullanılması hakkında
»	10/6/1933	2291	Ankara'da Yüksek Ziraat Enstitüsü hakkında
»	21/6/1934	2526	Nebat ve hayvanlarla mahsulâtının muayene ve temizleme işleri için kurulacak fennî müesseseler hakkında
Kanun	5/7/1934	2582	Merinos koyunları yetiştirilmesi ve ıslah edilmiş pamuk tohumu üretilmesi hakkında
»	23/12/1934	2654	Ziraat Vekilliği müesseselerinde yetiştirilen üretme vasıtalarının satılabilmesi ve işler sermaye ile idaresi hakkında
»	5/6/1939	3631	Devlet kirini müteda vil sermayesi hakkındaki kanunun 2 nci maddesi
»	30/12/1940	3959	Türkiye Cumhuriyeti Refik Saydam Merkez Hıfzıssıhha Müessesesi teşkiline dair kanunun 4 ve 5 inci maddeleri
Talimatname	—	1910	Muayene ve tedavi evleri hakkında
»	28/11/1340	332	Sağır ve dilsiz ve körler müessesesi dahili talimatnamesi
Talimatname	19/6/1936	2/4858	867 numaralı kanun ve ek kanunlarla kurulan müessese ve çiftliklerin idare şekli hakkında talimatname
Kararname	7/10/1941	2/16666	Türkiye Cumhuriyeti Refik Saydam Merkez Hıfzıssıhha Enstitüsünce umumi sıhhate taallûk etmiyen ve bir ücret mukabilinde yapılan muayene, tahlil ve tetkikler için hazırlanan tarife ile aşı, serum ve diğer maddelerin satış kıymetlerini gösterir cetvelin tasdiki hakkında
»	5/4/1944	3/656	Değişiklikleri
»	21/8/1944	3/1400	Değişiklikleri
»	25/2/1942	2/14713	Hastaneler Talimatnamesi
		Sulama İdareleri gelirleri	
Kanun	29/6/1938	3538	Konya Ovası Sulama İdaresi teşkilât ve vazifeleri hakkında
»	22/6/1938	3483	Muhtelif su işleri için sarfedilecek paranın sureti temini hakkındaki kanunun 3 üncü maddesi
Kararname	25/1/1944	3/324	İşletmeye açılmış bulunan Aydın ve Tarsus sulama tesisatları ücret tarifesinin tasdikına dair
		Radyo gelirleri	
Kanun	9/6/1937	3222	Telsiz Kanunu
»	16/7/1943	4475	Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü teşkilât, vazife ve memurları hakkındaki kanunun muvakkat 4 üncü maddesi

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları Nev'i	Tarihi	No.	ÖZET
		Millî Piyango geliri	
Kanun	5/7/1939	3670	Millî Piyango teşkiline dair kanun
		Altıncı grup	
		Umumi müesseseler ve şirketler gelirlerinden	
		Devlet hissesi	
			İrade ve kanunlara müsteniden veya Hükümete verilmiş olan salâhiyete binaen aktolunan her nevi imtiyaz mukavelenameleri ve bunlara müteallik mukarreratın varidata mütaallik hükümleri
		İmtiyazlı demiryollarından alınan	
»	8/6/1933	2285	Cenup demiryollarının işletilmesine ait itilâfnamenin onuncu maddesi
		Fenerler gelirinden alınan	
»	30/6/1941	4076	Fenerler hasılatından Hazineye ödenecek miktar hakkında kanun
		Mükerrer sigorta sandığından alınan	
»	25/6/1927	1160	Mükerrer sigorta hakkındaki Kanunun 1 inci ve 4 üncü maddeleri
Kararname	27/6/1929	—	Millî Reasürans Türk Anonim Şirketi hakkında
Kararname	1/3/1941	3/493	Mükerrer Sigorta İnhisarının daha 10 sene müddetle Millî Reasürans Türk Anonim Şirketince işletilmesi hakkında
		Musul petrollerinden alınan	
Mukavelename	5/6/1926	—	Mukavelenamenin 14 üncü maddesine müsteniden Irak petrol şirketinden % 10 Hazine hissesi
		Yedinci grup	
		Çeşitli gelirler	
		Hazine muamelelerinden doğma gelirler	
			Hazine portföyü geliri ile bankalar nezdinde açılan hesabı carilerden Hazine lehine tahakkuk eden faizler ve akçe farkları ve Hazinenin iştirak ettiği teşebbüslerden hâsıl olan gelirler
Kanun	6/7/1939	3702	Tiyatro ve sinemalarla konserlerden Devlet ve belediyelerce alınmakta olan damga, tayyare ve belediye resimleriyle Darülaceze hissesinin miktarına ve sureti istifasına dair
»	27/5/1942	4226	Fevkalâde Zam Kanunu
		Askerlik ödevi	
»	21/6/1927	1111	Askerlik Kanunu
»	12/5/1932	1958	Tadili
		Kıymetli kâğıtlar	
»	11/4/1938	3356	Kira kontratolariyle feragat ve intikal ilmühaberlerinin ve nüfus hüviyet cüzdanlarının bedel mukabilinde satılması hakkında
»	29/5/1929	1173	Pasaport cüzdanlarının bedel mukabilinde satılması hakkında
»	5/7/1939	3686	Evlenme cüzdanları hakkında

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları Nev'i	Tarihi	No.	ÖZET
			Belli giderler karşılığı gelirler
			A) Kambiyo murakabesi mukabili T. C. Merkez Bankasından alınan
Kanun	11/6/1930	1715	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanununun Hükümet hissesine mütaallik mevaddı
			B) Şirketlerden ve mütaahhitlerden teftiş mukabili alınan
Kanun	27/5/1939	3614	Ticaret Vekâleti Teşkilât Kanununun 19 uncu maddesi
			C) Teberrüat
»	26/5/1927	1050	Muhasebei Umumiye Kanununun 55 inci maddesi
			Eski alacaklar
			A) Tavizattan istirdat
			Tâvizen verilen mebaliğden istirdat, muhtelif senelerde muvazene ve takviyei ziraat kanunları ve diğer hususi kanunlar mucibince tavizen tevzi edilmiş olan mebaliğden istirdat
			B) Kaldırılmış vergiler artıkları
			Muhtelif tarihlerde lağvedilmiş veya hükmü munkazi olmuş bulunan kanun ve nizamnamelerin mer'i bulundukları senelerde tahakkuk etmiş veya bu kanun ve nizamnamelere tevfikan yeniden tahakkuk edecek olan her nevi vergi, resim, harç, ücret ve iltizam bedelleri ve zamları bakayası
			Cezalar
			A) Para cezaları
			Umumi ve hususi bilcümle kanunlarla nizamname ve kararnamelerin para cezası alınmasını tazammun eden hükümleri
İradeli talimatname	28 Kasım 1299	—	Talimatnamei seldbenderinin 62 nci maddesi
Tahriratı umumiye	29 Mart 1296	—	Av tezkereleri hakkındaki talimatın cezai hükümleri
»	15/8/1311	—	Tezkeresiz ve damgasız getirilecek pöstekiler hakkında
Talimatname		—	2272 sayılı kanuna istinaden tanzim edilen ceza talimatnamesi
			B) Zam cezaları
			Umumi ve hususi bilcümle kanunlarla nizamname ve kararnamelerin zam cezası alınmasını tazammun eden hükümleri
			İstanbul Üniversitesi geliri
Kanun	29/5/1934	2467	İstanbul Üniversitesinin muvazenei umumiyeye alınmasına dair
			Çeşitli gelirler
Kanun	29/11/1336	66	İstiklâl madalyası hakkındaki kanunun harca müteallik maddesi
»	18/3/1926	788	Memurin Kanununun 30 uncu maddesi
»	26/5/1927	1050	Muhasebei Umumiye Kanununun 20 ve 125 inci maddeleri
»	25/6/1927	1149	Sigorta şirketlerinin teftiş ve murakabesi hakkındaki kanunun 3 ve 6 ncı maddeleri
»	17/5/1928	1271	Sıtma Mücadelesi Kanununa bazı maddeler tezyili hakkında

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları Nev'i	Tarihi	No.	ÖZET
Kanun	24/5/1928	1338	Maarif teşkilâtı hakkındaki 789 numaralı kanunun 8 inci maddesinin tadiline dair kanun
»	24/5/1928	1349	Emvali metruke hesabı carilerinin bütçeye irat kaydına dair
»	16/5/1929	1447	Menkul kıymetler ve kambiyo borsaları hakkında
Kanun	7/1/1932	1918	Kaçakçılığın men ve takibi hakkında
»	17/1/1940	3777	Bu kanunu tadil eden kanun
»	12/6/1933	2308	Şirketlerin müruru zamana uğrayan kupon, tahvilât ve hisse senedi bedellerinin Hazineye intikali hakkında kanun
»	2/6/1934	2490	Artırma, Eksiltme ve İhale Kanununun 5, 25, 49 ve 73 üncü maddeleri
»	9/7/1934	2548	Cezaevleriyle mahkeme binaları inşası karşılığı olarak alınacak ücretler hakkında kanun
»	10/6/1935	2777	Siyasal Bilgiler Okulu hakkında kanun
»	21/3/1938	3340	Müzelerle tören yerlerini ziyaret edenlerden alınacak ücret hakkında
»	27/6/1938	3499	Avukatlık Kanununun ruhsatnamelerden 25 er lira harç alınacağına dair olan 20 nci maddesi
»	17/4/1940	3803	Köy Enstitüleri Kanununun 4 ve 5 inci maddeleri
»	13/7/1910	3891	Denizde Zapt ve Müsadere Kanunu
Karar	23/9/1928		Balya - Karaaydın hattının buharla işletilmesi hakkında
Kanun	4/7/1941	4094	Hatay Ziraat Bankasının tasfiyesinde ipotekli ve müteselsil kefaletli zirai alacakların taksitlendirilmesi hakkında
Kanun	15/1/1943	4386	Tokat, Çorum ve Balıkesir vilâyetlerindeki yer sarsıntısından mütecessir olan mıntakalarda zarar görenlere yapılacak yardım hakkında
Kararname	14/5/1941	2/15799	Hayvan sağlık memurları mektebi nizamnamesinin tasdikına dair kararname
			Hususi kanun, nizamname ve talimatnameler gereğince Devlet namına okutulan talebeden mecburi hizmetlerini ifa etmemeleri sebebiyle alınacak tazminata dair hükümler
			Sekizinci grup
			Geçici vergiler
			İktisadi buhran vergisi
Kanun	30/11/1931	1890	İktisadi Buhran Vergisi Kanunu
»	26/4/1934	2416	Tadil ve ekleri
»	23/5/1935	2728	
»	12/6/1937	3258	
			Muvazene vergisi
»	26/5/1932	1980	Muvazene Vergisi Kanunu
»	25/5/1938	3404	Tadil ve ekleri
»	26/1/1939	3588	
»	12/6/1937	3258	Kazanç Vergisi Kanuniyle 1890, 1980 ve 2882 numaralı kanunların bazı hükümlerini değiştiren kanun
			Nâzım vergiler
»	21/6/1928	1118	Oyun kâğıdı inhisarı hakkındaki kanunun ikinci maddesi mucibince Hilâliahmer Cemiyetine ait hisse
»	5/6/1944	4584	Değişikliği
»	2/6/1929	1525	Şose ve Köprüler Kanunu
»	31/5/1943	4427	Şose Vergileri Kanununa ek kanun
»	6/6/1945	4751	

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları

Nev'i	Tarihi	No.	ÖZET
Kanun	29/4/1933	2159	İnhisarlar Kanununa mükeyyel kanunun 11 inci maddesi
»	23/12/1935	2871	Arazi ve bina vergileriyle binalardan alınan iktisadi buhran vergisinin hususi idarelere devri hakkındaki kanunun 8 inci maddesi
»	27/12/1937	3293	Sınai müesseselerle sigorta şirketlerinde kullanılan ecnebilere mukabil Türk memur ve mütehassıs yetiştirilmesi hakkında kanun
İ. V. E. Kararnamesi	8/1/1940	2/12627	Bu kanuna müstenit kararname
Kanun	25/5/1938	3398	Devlet Demiryolları bir kısım işletme işlerinin sureti idaresine ve Demiryolları inşaat mukavelelerinden münbais gümrük resmiyle diğer vergilerin mahsubuna dair kanunun 3 üncü maddesi
»	11/8/1941	4109	Asker ailelerinden muhtaç olanlara yardım hakkında kanun
			Muhtelif vergi ve rüsumu ve harçları ve sair varidatı alâkadar eden hükümler
Kanun	24/12/1937	3290	Devlet hesaplarında liranın esas ittihaz edilmesi hakkında kanun
»	21/6/1940	3911	Bazı Devlet alacaklarının tahsil sureti hakkında kanun
Kanun	7/7/1944	4606	Yeniden 10 milyon liralık madenî ufaklık para bastırılması hakkında kanun

KISIM : II

Birinci grup

Savunma vergisi

Kanun	28/5/1934	2456	Gümrüklerde istimal olunan bazı evraka müdafaa pulu ilsakı hakkında kanun
»	23/12/1934	2672	Ek ve tadilleri
»	17/1/1940	3776	
»	29/5/1941	4040	Fevkalâde Zam Kanunu
			Tekel maddelerinden alınan Savunma vergisi
Kanun	25/8/1934	2460	Tütün ve müskirattan alınacak müdafaa vergisi hakkında
»	26/3/1935	4708	Tadili
»	17/5/1940	3828	Fevkalâde Zam Kanunu ve ekleri
»	29/5/1941	4040	
»	27/5/1942	4226	
			Kibritten alınan Savunma vergisi
Kanun	17/5/1940	3828	Fevkalâde vaziyet dolayısiyle bazı vergi ve resimlere zam icrasına ve bazı maddelerin mükellefiyet mevzuuna alınmasına dair kanunun 13 üncü maddesi
»	29/5/1941	4040	Fevkalâde Zam Kanunu ve ekleri
»	27/5/1942	4226	
»	17/5/1943	4415	
			Posta müraseleleriyle telgraflardan ve telefon abone bedellerinden alınan Savunma vergisi
Kanun	29/5/1941	4040	Fevkalâde vaziyet dolayisiyle bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan 3828 numaralı kanuna ek kanunun 35 inci maddesi
»	27/5/1942	4226	Ek ve tadili
			Binalardan alınan Savunma vergisi
Kanun	29/5/1941	4040	Fevkalâde vaziyet dolayisiyle bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan 3828 numaralı kanuna ek kanunun 31 inci maddesi

Vergilerin ve resimlerin ve başka gelirlerin dayanakları Nev'i	Tarihi	No.	ÖZET
			İkinci grup
			İstisnai gelir
			Gümrük Çıkış Vergisi
Kanun	29/5/1941	4040	Fevkalâde vaziyet dolayisiyle ba vergi ve resimlere zam icrasına da olan 3828 numaralı kanuna ek kan nun 36 ve 37 nci maddeleri
Kanun	27/5/1942	4226	Ek ve tadilleri
T. B. M. M. Kararı	2/2/1942	1276	İhraç olunacak yaprak tütünleri 4040 sayılı kanunun 36 ncı madde hükmünün şümulüne girdiğine dai
Kanun	28/5/1934	2459	Tayyare Resmi Kanunu
»	23/12/1934	2647	Ek ve tadilleri
»	25/12/1935	2877	
»	25/5/1938	3401	
»	25/12/1935	2882	Hava Kuvvetlerine Yardım Vergi Kanunu
»	17/5/1940	3828	Fevkalâde Zam Kanunu
»	26/4/1944	4553	Toprak Mahsulleri Vergisi Kanunu
»	15/1/1943	4385	Şekerden alınan munzam istihlâ vergisi

Ç — Cetveli

Bütçe Kanunu: Madde — 6

[Vatanî hizmet aylıkları]

Aylık sahibinin İsimleri	Aylık miktarı	Tahsis şartları	Dayandığı kanunun No.	Dayandığı kanunun Tarihi
Usat tarafından şehit edilen Akdağ Madeni Kaymakamı Tahir:				
Zevcesi Memnune	2		25	23/9/13
Kerimesi Mihrünnisa	2			
» Nilüfer	2			
» Tahire	2			
Mahdumu Ertuğrul	2			
Dersaadette salben idam olunan Urfa Mutasarrıfı sabıkı Nusret zevcesi Hayriye	12,5		80 481	25/12/13 13/4/13
Konya hâdisei isyaniyesinde vazifesi uğrunda şehit edilen Bozkır Kaymakamı Demir Asaf zevcesi Samiye ve iki çocuğu	10		107	19/3/13
Şehidi millî Boğazlıyan eski Kaymakamı Kemal:				
Zevcesi Hatice [*]	10		271	14/10/13
Kerimesi Müzehher	5			
» Müşerref	5			
Mahdumu Adnan	5			
Ankara Mebusu sabıkı Atıf Gebze ve Havalisi Kuvayi Milliye Kumandanı iken şehiden vefat eden Yahya Kaptan:	10		270	19/10/13
Zevcesi Şevket	10		275	14/10/13
Kerimesi Fikriye				
» Muzaffer				

[*] 515 sayılı kanunla evvelce tahsis edilen 5 lira aylık 5 lira zamla 10 liraya çıkarılmıştır.

Aylık sahibinin isimleri	Aylık miktarı	Tahsis şartları	Dayandığı kanunun No.	Dayandığı kanunun Tarihi
Bahriye Nazırı esbakı General merhum Ahmet Cemal:				
Zevcesi Seniha	15		478	13/4/1340
Sadrı esbak merhum Talât zevcesi Hayriye	25		478	13/4/1340
Şehit Tevfik Sükûtî hemşiresi Seniye	10		479	13/4/1340
Damat Ferit tarafından idam edilmiş olan şehit Çarkçı Yüzbaşısı Halil İbrahim:				
Zevcesi Fatma Belkis	10			
Kerimesi İclâl	5		480	13/4/1340
» Necibe	5			
Mahdumu Celâlettin	5			
General Abdülezel hafidesi Naciye	4			
Şehiden vefat eden Binbaşı Muhtar hemşiresi Binnaz	15			
Mitat:				
Kerimesi Mesrure	9			
Babıâli vakasında şehit edilen Harbiye Nazırı esbakı General Nâzım kerimesi Atiye	18			
Merhum Niyazi:				
Zevcesi Feride	10			
Esbak Diyarbakır Valisi Reşid merhumun:				
Haremi Mazlûme	20			
Kerimesi Fikret	6	Tecehhülüne kadar		
Şeyhülislâm Hayri merhumun:				
Zevcesi Munise	20			
Şehit Yüzbaşı Yörük Selim:				
Zevcesi Hikmet.	10			
Akdağmadeni kaymakamı Tahir:			481	13/4/1340
Zevcesi: Memnune	2			
Kerimesi: Nilüfer	2	Tecehhüllerine kadar		
Kerimesi : Tahire	2			
Irak Şeyhülmeşayihi Uceymî	50			
Merhum Mehmet Ali zevcesi Belkis	4			
Gümüşane Mebusu Şehit Ziya:				
Zevcesi Ayşe	5			
Maraş Ulûmu Riyaziye Muallimi sabıkı Hayrullah:				
Zevcesi Ayşe	5			
Denizli Komiseri Hamdi:				
Zevcesi Fevziye	5			
Kerimesi Perihan	5	Tecehhülüne kadar		
Validesi Firdevs	5			
Mustafa Necip hemşiresi Kevser	5			
Muş Mutasarrıfı merhum Servet:				
Zevcesi Samiye	10			

Aylık sahibinin isimleri	Aylık miktarı	Tahsis şartları	Dayandığı kanunun No.	Dayandığı kanunun Tarihi
Karamağara Nahiyesi Müdürü Tevfik:			481	13/4/1340
Zevcesi Hafize	5			
Kızılca Nahiye Müdürü şehit Adil:				
Zevcesi Havva İsmet	2		482	13/4/1340
Kerimesi İffet	2			
Şehit Erzincanlı Hafız Abdullah haremi Hatice	10		515	24/4/1340
Konya hâdisesi isyaniyesinde şehit edilen Ali Kemal kerimesi Nefise	5	Tezehhülüne kadar		
Ziya Gök Alp merhumun: Kerimesi Hürriyet	30	Tezehhülüne kadar	518	11/11/1340
24 üncü Fırka Kumandanı Kaymakam Mahmut: Refikası Şaziye	40			
24 üncü Fırka Erkânıharbi Yüzbaşı Yakup Sami: Zevcesi Şahende	20			
Maraşlı Doktor Mustafa: Zevcesi Naime	10			
Maraşlı şehit Evliya: Zevcesi Şerife	10	Emekli, eytam ve eramil aylığı varsa katolunacaktır.	649	22/4/1341
Kozanlı şehid Saimin hemşiresi Naciye	15		3291	24/12/1937
Şehit Jandarma Mülâzımı Evveli Süreyyanın validesi Hüsniye	10			
Şehit Doktor Nafiz Tahir: Hemşiresi Sabiha	5			
Topçu Binbaşılığından müstafi merhum Rıza: Zevcesi Şükriye	10			
Nafıa Vekili merhum Süleyman Sırrı:				
Zevcesi Ehliman	40	Eytam ve eramil aylığı verilmemek şartiyle mahdumuna ikmali tahsiline ve diğerlerine izdivaçlarına kadar maktuan.	732	8/2/1926
Mahdumu Saruhan	30			
Kerimesi Gülbeğim	30			
Saruhan Mebusu merhum Reşat:				
Zevcesi Atiye	50	Eytam ve eramil aylığı verilmemek şartiyle zevcesine kaydi hayat suretiyle, oğluna ikmali tahsiline kadar.	753	24/2/1926
Oğlu Mustafa Reşit	50			
İstanbul Mebusu merhum Abdurrahman Şeref: Kerimesi Hikmet	30	Eytam ve eramil aylığı kat'olunmak üzere tezehhülüne kadar	1098	19/6/1927
Çorum Mebusu merhum Ferit Recai:		Tezehhül ettiği zaman kat'edilmek üzere kaydi hayat ile	1099	19/6/1927
Zevcesi Kâmuran	20			
Merhum Doktor Vasfi: Refikası Nazmiye	20	Tezehhül ettiği takdirde kat'edilmek üzere kaydi hayat ile	1100	19/6/1927
Sıvas Valii esbakı merhum Reşit:		Eytam ve eramil aylıkları verilmemek suretiyle zevcesine tezehhül ettiği takdirde kat'edilmek üzere kaydi hayat ile, kerimesine de tezehhülüne kadar	1102	19/6/1927
Zevcesi Melek	20			
Kerimesi Emine Fikret	10			

Aylık sahibinin isimleri	Aylık miktarı	Tahsis şartları	Dayandığı kanunun No.	Dayandığı kanunun Tarihi
Mahkemei Temyiz Reisi Evveli müteveffa Hasan Fehmi zevcesi Kâmuran	30	Eramil aylığı verilmemek ve tecahhül ettiği takdirde kat'olunmak üzere	1103	19/6/1927
Sabık İstanbul Mebusu Ahmet Salâhattin: Refikası Seza Mahdumu Haldûn	40 10	Eytam ve eramil aylığı verilmemek şartiyle refikasına tecahhül ettiği takdirde kat'edilmek üzere kaydi hayat ile, mahdumuna yirmi yaşına veya ikmali tahsiline kadar	1104	19/6/1927
Kırşehir Mebusu merhum Ali Rıza refikası Necmiye	20	Eramil aylığı verilmemek şartile tecahhül ettiği takdirde kesilmek üzere kaydi hayat ile	1105	19/6/1927
General Celâl : Kerimesi Refife	2,5		1141	23/6/1927
Rize Mebusu Merhum Rauf: Zevcesi Binnaz Kerimesi Melâhat	30 10	Eytam ve eramil aylıkları verilmemek şartiyle zevcesine tecahhül ettiği takdirde kesilmek üzere kaydi hayat ile, kerimesine tecahhül edinciye kadar	1171	25/6/1927
Mardin Mebusu sabıkı merhum Derviş zevcesi Meryem	30	Eramil aylığı verilmemek üzere tecahhül ettiği takdirde kat'olunmak şartiyle	1174	26/6/1927
Şehit Binbaşı Ali Kabuli kerimesi Fatma Bahire	15	Kaydi hayat şartile	2038	27/6/1932
Menemen hadisesinde şehid edilen Bekçi Memetoğlu Hasan zevcesi Fatma	15	Evlendiği zaman kesilmek üzere maktuan	2432	17/5/1934

(E) Cetveli

Bütçe Kanunu: Madde — 5

[Kadroları gider bölümlerinden alınacak geçici hizmetlere ilişkin tertipler]

B.	M.	Ödeneğin çeşidi
		Büyük Millet Meclisi
24		3090 sayılı kanun gereğince yapılacak Meclis binası yapı giderleri ve kamulaştırma karşılığı
		Başbakanlık
70	1	Ücret ve yevmiye
72		Türlü belge saklaklarının ayırma ve birleştirilmesi genel giderleri
		Basın ve Yayın G. M.
104		Yayın, turizm ve propaganda giderleri
106	1	Ankara Radyodifüzyon istasyonu ve stüdyoları
	2	Başka Radyodifüzyon istasyonu ve stüdyoları
108	1	Ücret
116		Yeniden radyo istasyonları kurulması ve eldeki istasyonun esaslı genişleme, değiştirme ve düzenleme her türlü giderleri
		İstatistik G. Müdürlüğü
129	1	Ücretler

B.	M.	Ödeneğin çeşidi
		Devlet Meteoroloji İşleri G. Md.
151		Meteoroloji istasyonları kurma ve onarma giderleri
152		Her türlü rasat, telli ve telsiz haberleşme ve dinleme âlet ve cihazları ve gereçleri satınalma, kurma, denetleme, onarma ve işletme giderleri, gezici istasyonların işletme, onarma ve karoser yapma giderleri
153		Meteoroloji meslek okulu, kurs ve staj giderleri
154		Yayını, baskı, kitap, dergi ve abone karşılıkları ve giderleri
		Adalet Bakanlığı
193		Ceza ve tevkifevleri yapma ve esaslı onarma işleri
		Tapu ve Kadastro G. Müdürlüğü
203	2	Geçici hizmetliler ücreti
215	1	Yönetim heyeti ve öğretmen ücreti
		Millî Savunma Bakanlığı
224		Geçici hizmetliler ücreti (Kara, Hava, Deniz, As. Fab., Harita)
253		Harp gereçleri ve teçhizat ve tahkimat karşılık ve giderleri
	1	Kara
	2	Hava
	3	Askeri Fabrikalar
	4	Harita
266		Yapı ve onarma işleri
	1	Kara
	2	Hava
	3	Deniz
	4	Askeri Fabrikalar
	5	Harita
267		Hava meydanlariyle yolları ve depoları yapımı
273		Staj ve tahsil giderleri (Kara, Hava, Deniz, As. Fab., Harita.)
274		Yabancı uzman ve hizmetlilerle tercümanların ücretleri
	1	Kara
	2	Hava
	3	Deniz
	4	Askeri Fabrikalar
		İçişleri Bakanlığı
306	2	Nüfus yazımı
309	1	Öğretmen, konferansçı, memur ve hizmetliler ücreti
313	1	Ücretler
		Emniyet G. Md.
341	1	Ücretler
344	3	İllerde açılacak polis kursları ve öğretmen ücretleri
345		Pravantoryom ve sanatoryom giderleri
		Dışişleri Bakanlığı
383	2	Geçici hizmetliler ücreti
396		Kongre, konferans ve komisyonlar genel giderleri
404 A.		Yaşayan diller kursu her türlü ücret ve giderleri
		Maliye Bakanlığı
409	2	Geçici hizmetliler ücreti
423	4	4307 sayılı kanun gereğince ayniyle alınacak nebati yağlar vergisinin hertürlü tahsil giderleri
425	1	Belirtme ve mübadil işleri
426		Onarma giderleri
432	1	Ücretler
446		3927 sayılı kanun gereğince teslim alınan taşıtların bakım giderleri
435		Kaldırılan toprak mahsulleri vergisi cibayet gideri

B.	M.	Ödeneğin çeşidi
		Milli Eğitim Bakanlığı
518	5	Konferans ve devrim tarihi dersleri ücreti
530	1	İnceleme ve Bakanlık kitaplıkları
	2	Derleme giderleri
	3	Yayın giderleri
532		İstanbul Üniversitesi ve buna bağlı fakülte ve kurumların genel giderleri
537	2	Köy eğitmenleri kursları
542		Kitaplıklar genel giderleri
546		Orta öğretim öğretmenleri kursları ücret ve genel giderleri
549		Uluslararası kongre, sergi ve müsabakalara katılma ve ilmî incelemeler için gönderileceklerin yolluklariyle yol giderleri
554	1	Lise, Gazi Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü, Güzel Sanatlar Akademisi, Siyasal Bilgiler Okulu, eski eserler ve müzeler, yabancı uzman ve öğretmenler ücreti
	2	Cumhurbaşkanlığı Filarmonik Orkestrası ve Devlet Konservatuvarı yabancı uzman ve öğretmenleriyle geçici olarak getirilecek yabancı orkestra şef ve virtüozlara verilecek ücret
	3	Meslek okulları yabancı uzman ve yardımcı, tercümanlariyle öğretmen ve ustaları ücreti
	4	Üniversite yabancı profesörleriyle yardımcıları ücreti
	5	Dil, Tarih - Coğrafya Fakültesi yabancı profesörleriyle lektörler ücreti
	6	İstanbul Teknik Üniversitesi yabancı öğretmenleri ücreti
	7	Ankara Fen Fakültesi yabancı profesörler ücreti
	8	Ankara Hukuk Fakültesi yabancı profesörler ücreti
	15	Ankara Tıp Fakültesi yabancı profesörler ücreti
558		İzmir Fuarında açılacak Eğitim pavyonunun bütün giderleri
572	2	Meslek ve Teknik Okulları açılması ve eldekilerin büyütülmesi hakkındaki 4304 sayılı kanun gereğince yapılacak hizmetler
	3	Özel kanunu gereğince yaptırılacak İstanbul Üniversitesi yapısı her türlü giderleri
		Bayındırlık Bakanlığı
576	2	Geçici hizmetliler ücreti
588		Ankara Gençlik Parkı giderleri
589		Zelzele bölgelerinde yapılacak yardımlar
593	1	Ücretler
595		Kazı giderleri
604	2	Yapı ve işletme gereçleri karşılıklariyle bu işlere ilişkin her türlü giderler
	6	Antalya ve Limanı mendireğinin onarma ve uzatma ve rıhtım yapma giderleri
	7	2214 sayılı kanuna göre yapılacak Ereğli Limanı giderleri
	10	Trabzon Limanı yapma karşılık ve giderleri
605		Yapı ve imar işleri yapma, kamulaştırma ve esaslı onarma giderleri
	2	Şose ve köprüler yapma karşılık ve giderleriyle her türlü makina, âletler, gereçler karşılık ve giderleri
606	3	Sürekli onarmalar
607	3	İşletme giderleri
	5	Meriç su işleri
	6	Taşkın sulara ve su baskınlarına karşı 4373 sayılı kanun gereğince yapılacak korunma giderleri
	8	Samsun kanalı yapma ve onarma gideriyle Van hududu dâhilinde....
	9	3132 - 4100 ve 4649 sayılı kanunlar gereğince yapılacak su işleri giderleri
609		Ankara İâğımlarının yapma giderleri
610		Atatürk Anıtı yapma her türlü giderleri
611		Genel Müfettişlikler bölgelerinde yaptırılacak yollar ve imar işleri her türlü giderleri
		Ekonomi Bakanlığı
615	2	Geçici hizmetliler ücreti
628		Sanat modelleri satınalınması, dağıtılması giderleri
632	1	Ücretler

B.	M.	Ödeneğin çeşidi
		Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı
656	1	Genel giderler
657	1	» »
658	1	» »
659	1	» »
662	1	» »
670	1	Ücret
		Gümrük ve Tekel Bakanlığı
702	1	Öğretmen ve yönetim memurları ücreti
		Gümrük Muhafaza Genel Komutanlığı
730	1	Öğretmen ve yönetim memurları ücreti
		Tarım Bakanlığı
742	2	Geçici hizmetliler ücreti
755	1	Tarımsal savaş genel giderleri
	2	Merkez savaş enstitüsü ve savaş istasyonları
756	1	Genel giderler
757	1	Bahçe tarımı işleri ve kurumları
	2	Zeytin işleri
758	1	İpekböcekçilik
	2	Tavukculuk ve arıcılık
759	1	Kavçuk bitkileri genel giderleri
761	1	Tohum temizleme evleri genel giderleri
762	1	Veteriner savaş genel giderleri
	2	Bakteriyoloji ve serum kurumları ve laboratuvarları
763	1	Aygır depoları
	3	Sığır ıslâh ve yetiştirme işleri kurumları
764	1	Merinos işleri genel giderleri
765	2	Teknik tarım okulları
	4	Tarım alet ve makineleri uzmanlık okulu ve makinist okulları
	5	Tarım kursları ve köy eğitimleri
	6	Tarımsal muhasebe kursu
	7	Hayvan sağlık memurları ve nalbant okulları
768	1	Yazı, tercüme, yayın, film ve propaganda genel giderleri
	2	Etüt genel giderleri
769	10	Enstitü laboratuvarları ve tatbikat bahçeleri malzeme ve işletme giderleri
	12	Başka giderler
775	1	Ücret
776		Toprak işleri Genel Müdürlüğü ve gezici mahkemeler genel giderleri
782	1	Küçük su ve gezici arteziyen genel giderleri
791	1	Teknik tarım okulları yapımı
	2	Teknik bahçıvanlık okulları yapımı
	3	Köy teknik merkezleri yapımı
		Ulaştırma Bakanlığı
764	2	Geçici hizmetliler ücreti
778	2	Limanları temizleme, tarama ve mendirek giderleriyle şamandıra yaptırma, yerine götürme ve koyma, bakım ve onarma giderleri
779	1	Liman idaresinin deniz nakil taşıtları satınalma, yaptırma, işletme, onarma, bakım, kızağa çektirme giderleriyle kızak karşılıkları
780	1	Genel giderler
781		Devlet Başkanlığı deniz taşıtlarının her türlü yaptırma, satınalma ve işletme giderleriyle sigorta ücretleri için Devlet Denizyolları ve Limanları İşletme Genel Müdürlüğüne
785	1	Ücretler
		Çalışma Bakanlığı
861	1	Ücretler
863	1	Ücretler

(F) Cetveli

Bütçe Kanunu : Madde — 6

[Maliye Bakanlığı bütçesinin 421 inci bölümüne konmuş ihtiyat ödeneğin aktarılacağı tertipler]

1 — Mahkeme gideri

2 — Mahkeme ilâmiyle borç gerçekleşmiş tertiplerden ödenekleri kalmıyanlar

3 — Geçen yıl borçları tertipleri

4 — Eski yıllar borçları tertipleri.

(G) Cetveli

Bütçe Kanunu: Madde — 6

[Gelecek yıllara geçici sözleşme yapmağa izin verilen hizmetler]

Kanun No.	
1050	Genel Muhasebe Kanununun 50 ve 52 nci maddelerinde gösterilen hizmetler
1375	Anadolu, Mersin - Adana demiryolları ve Haydarpaşa liman ve rıhtım sözleşmeleri
1391	Ford sözleşmesi
2173	Gölcük'de onarma limanı ve tersane yaptırılmasına dair
2182	Tababet ve şubeleri sanatlarının icrası tarzına dair 2 Nisan 1928 tarih ve 1219 numaralı kanuna ek kanun
2214	Filyos - Ereğli hattı ile Ereğli limanının inşasına dair
2300 } 3276 }	Devlete ait bir kısım binalar satış bedeliyle resmi dairelere yapılması hakkında kanun ve bu kanunun 2 nci maddesini değiştiren kanun
2510	İskân Kanununun 40 ncı maddesinde gösterilen hizmetler
2519	İstanbul Adalet binası için (500 000) liraya kadar istikraz yapılması hakkında
2575	Ankara Merkez Hıfzıssıhha Müessesesinde kullanılacak yabancı uzmanlar hakkında
2670 } 3022 }	Amerika Birleşik Devletlerine 13 senede ödenecek paraların tesviyesi sureti hakkında
2832	Millî Savunma Bakanlığıyla bu Bakanlığa bağlı kurumlarda kullanılacak yabancı Devlet uyruğundan uzman ve ustalarla yapılacak sözleşmeler hakkında
2876	Ankara Nümune Hastanesi için getirilecek üç yabancı uzmanla beş yıl için sözleşme yapmağa dair kanun
2917	Aydın demiryollarında yapılacak tesisler ve tadiller için gelecek yıllara geçici yüklenmelere girişilmesi hakkında
2980 } 3060 }	Millî Savunma Bakanlığınca 67 milyon liralık gelecek yıllara geçici yüklenmelere girişilmesi hakkında
3132 } 3483 } 4100 } 4649 }	Yeniden yapılacak su işleri için gelecek yıllara geçici yüklenme icrasına izin verilmesi hakkında
3142	Anadolu demiryolları ve Haydarpaşa limanı şirketleriyle akdedilen sözleşmelerin bazı maddelerinin tadiline dair iki sözleşmenin onanması hakkında
3262 } 3813 } 4649 }	Diyarbakır istasyonundan Irak ve İran sınırlarına kadar yapılacak demiryolları için geçici yüklenmelere girişilmesi ve 3262 sayılı kanunun birinci maddesinin tadiline dair
3396 } 3587 }	Millî Savunma ihtiyaçları için 125,5 milyon liraya kadar yüklenmeğe girişilmesi hakkında
3698	Devlet demiryollarına muharrik ve müteharrik edevat mubayaası için gelecek yıllara geçici taahhüde girişilmesi ve Haydarpaşa - Sirkeci arasında ferîbot işletilmesi hakkında
3715	Amasra'da dalgakıran tamir ve inşası için gelecek yıllara geçici yüklenme icrası hakkında
3879	Zonguldak - Kozlu demiryolunun yapılması için gelecek yıllara geçici yüklenmeğe girişilmesi hakkında

Kanun No.	
3892	Cezaevleri yapılması için istikraz yapmağa ve geçici yüklenmeler icrasına dair
3980	Ulaştırma Bakanlığına 16 milyon liraya kadar yüklenmeğe yetki verilmesi hakkında
4099	Ankara şehri lâğımlarının inşa ve tesisi için gelecek yıllara geçici yüklenmeğe girişilmesi hakkında
4251	Şose ve köprüler yapılması için gelecek yıllara geçici yüklenmeğe girişilmesi hakkında
4304	Mesleki teknik okullar açılması ve eldekilerin büyütülmesi hakkında
4475	Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü teşkilât, vazife ve memurları hakkındaki kanunun 36 ve 44 üncü maddelerinde gösterilen hizmetler
4499	İstanbul Üniversitesi binalarının yaptırılması hakkında
4626	Memur meskenleri yapılması hakkında
4635	Devlet Öğretim kurumlarında çalıştırılacak yabancı profesör, öğretmen, uzman ve ustalarla gelecek yıllara geçici sözleşmeler yapılması hakkında
4643	Demiryolları yapılması için gelecek yıllara geçici yüklenmelere girişilmesi hakkında
4670	Yeniden radyo istasyonları kurulmasına dair
4677	Atatürk Anıt -Kabiri yapılmasına dair
4661	Ankara Tıp Fakültesinin kurulması hakkında

(I) Cetveli

Bütçe Kanunu : Madde — 6

[Gümrük Tarife Kanununun 14 üncü maddesi gereğince geçici kabul yolundan faydalanacak eşya]

Eşyanın cinsi ve çeşidi	Ne halde geleceği	Ne gibi işlemler göreceği
1. İplikler:		
a) Kaskam iplikleri «senede 100 bin kiloyu geçmemek üzere»	Çile veya paket halinde	Halı dokunacak
b) Sâfi veya karışık kamgarn iplikleri	Masura veya bobin üzerinde sarılı, çile veya paket halinde	Yün mensucat, çorap, fanilâ vesair örme eşya dokunacak
c) Sâfi veya karışık pamuk iplikleri (her nevi)	Masura veya bobin üzerinde sarılı, çile veya paket halinde	Çorap, fanilâ vesair örme eşya ile sırma, kläptan ve kaytan yapılacak
d) Suni ipek iplikleri	Masura veya bobin üzerinde sarılı, çile veya paket halinde	Çorap, fanilâ vesair örme eşya örülecek
2. Kasarlı ve kasarsız pamuk mensucat (Amerikan bezi, tülbent, salaşpur, patiska ve benzerleri)	Top halinde	Yazma ve kalemkâri basmalar yapılacak
3. Sâfi keten mensucat	Top halinde	Antep işi çamaşır, örtü ve benzeri yapılacak
4. Keten, kendir, jüt, rami ve tarifede yazılı olmıyan sair nebati maddelerden kargılık kaba mensucat (tabiî renkli veya boyalı)	Top halinde	Çuval ve harar yapılacak

Eşyanın cinsi ve çeşidi	Ne halde geleceği	Ne gibi işlemler göreceği
5. Türk ve Şark halı ve kilimleri	Halı ve kilim halinde	Yıkama, temizleme ve tamir gibi ameliyeler
6. Plâstik maddeler (Sellüloid, galalit ve bakalit ve benzerleri) ve oryantal halitaları fildişi, kemik ve boynuz, korozo cevizi	Külçe, levha, yaprak, çubuk, boru ve tane halinde	Tespih, ağızlık ve kaşık gibi eşya yapılacak
7. Bakır: a) Levha b) Tel «her nevi»	Levha halinde Yuvarlak ve yassı, masura, makara veya bobine sarılı olarak	Bakır eşya yapılacak Sırma, klaptan, kaytan ve gelin teli yapılacak
8. Çinko: a) Külçe	Külçe halinde	Galvanizli düz veya oluklu saçlar yapılacak
b) Levha	Levha halinde	Ziynet pulu yapılacak
9. Demir: a) Saç	Levha halinde	Galvanizli düz veya oluklu saçlar ile demir fıçı vesair ambalaj eşyası yapılacak
b) Kalay galvanizli saç (teneke)	Levha halinde	Konserve ve benzeri yerli mahsul ve mamûllere mahsus ambalâj kutuları yapılacak
c) Profil demirleri		Demir fıçı vesair ambalaj eşyası yapılacak
10. Hamızı kibrit	Mayi halinde	Düz ve oluklu saçların galvanizi işinde kullanılacak
11. Nişadır	Toz veya parça halinde	Düz ve oluklu saçların galvanizinde kullanılacak
12. Saf kurşun	Külçe halinde	Sülyen (Miniyum) yapılacak
13. Bağırsaklar	Tuzlanmış halde	Temizleme ve ihzar ameliyeleri
14. Kauçuk: a) Ham veya temizlenmiş	Her şekilde	Ayakkabı, oyuncak vesair kauçuklu eşya imal olunacak
b) Tel ve şerit	Tel ve şerit halinde	Kasık bağları imal olunacak
15. Ağaç kütükleri		Kontrplâk ve kaplamalık ağaç yaprak yapılacak
16. Kereste		İhracata mahsus yerli mahsül ve mamûllerin ambalajı için

Eşyanın cinsi ve çeşidi	Ne halde geleceği	Ne gibi işlemler göreceği
17. Şeker (tasfiye edil-miş)	Toz, kristal ve küp halinde	Aşağıda yazılı şekerli maddeler yapılacak Bu maddelerin ihracında şekerin miktarı aşağıdaki nispetlere göre hesap olunur: 1. Çikolatalar % a) Sütlü 40 b) Sütsüz 50 2. Şekerlemeler: a) Lokum 48 b) Badem şekeri 35 c) Diğer şekerlemeler 40 3. Bisküvi 15 4. Reçeller ve marmelatlar 60 5. Meyve konserveleri 35 6. Tahan helvası 40

İhtar:

Bu cetvelde yazılı şekerden gayri eşya için hizalarında gösterilen işlemler ve niçinlikler dolayısiyle gümrükçe belirtilen miktarlarına göre ne nispetlerde fire veya arınma payı kabul edileceği Ekonomi Bakanlığınca belirtilir.

(K) Cetveli

Bütçe Kanunu : Madde — 11

[Köy öğretmenleri, sağlık memurları ve ek görev kadroları]

Çeşidi	Sayı	Ücret
Millî Eğitim Bakanlığı		
Köy öğretmeni	6177	20
Ek görevler		
Köy okulu başöğretmenliği	5246	10
Bölge okulu başöğretmenliği	512	15
Bölge gezici başöğretmenliği	259	20
	6017	
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı		
Köy sağlık memuru	500	20
» » »	100	30

(L) Cetveli

Bütçe Kanunu : Madde — 15

[1946 yılı içinde kullanılmıyacak memuriyetler]

D.	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
	Danıştay Başkanlığı		
11	Mümeyyiz	1	30
12	Birinci Sınıf Kâtip	1	25
	Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü		
	Büro Müdürlüğü		
7	Mütercim	1	60
9	Büro Şefi	2	40
10	Birinci Sınıf Mümeyyiz	2	35
11	İkinci Sınıf Mümeyyiz	2	30
	Hukuk Müşavirliği		
10	Birinci Sınıf Mümeyyiz	1	35

D.	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
	Fen Heyeti		
4	Üye (Yüksek Mühendis uzmanlık yeri)	1	90
4	Üye (Yüksek Mimar uzmanlık yeri)	1	90
9	Büro Şefi	1	40
	Teftiş Heyeti		
4	Başkan	1	90
5	Başmüfettiş	1	80
6	Müfettiş	1	70
9	Büro Şefi	1	40
12	Memur	1	25
	İç Yayın Dairesi		
6	Şube Müdürü	2	70
7	Raportör	2	60
8	»	4	50
9	Büro Şefi	1	40
10	Birinci Sınıf Mümeyyiz	1	35
13	Memur	2	20
	Dış Yayın Dairesi		
6	Şube Müdürü	4	70
9	Büro Şefi	1	40
12	Memur	2	25
	Radyo Dairesi		
6	Şube Müdürü	3	70
6	Radyo İstasyon Müdür Yardımcısı	1	70
7	Raportör	3	60
8	Büro Şefi	3	50
9	» »	2	40
10	Birinci Sınıf Mümeyyiz	3	35
11	İkinci Sınıf Mümeyyiz	5	30
12	Memur	3	25
6	Radyo İstasyon Başmühendisi (Elektrik Yüksek Mühendisi Teknik İşler Müdür Yardımcısı uzmanlık yeri)	2	80
5	Elektrik Yüksek Mühendisi (uzmanlık yeri)	2	80
6	» » » »	1	70
8	Baş Fen Memuru (uzmanlık yeri)	1	50
9	Fen Memuru (uzmanlık yeri)	1	40
5	Radyo Söz Yayın Şefi (uzmanlık yeri)	1	80
5	Radyo Temsil Şefi (uzmanlık yeri)	1	80
5	Redaksiyon Şefi (uzmanlık yeri)	1	80
7	Radyo Yayın Şef Yardımcısı (uzmanlık yeri)	5	60
7	Mütercim	1	60
	Turizm Dairesi		
6	Şube Müdürü	3	70
7	Raportör	1	60
8	»	2	50
11	İkinci Sınıf Mümeyyiz	1	30
7	Mütercim	2	60
	Basım ve Dağıtım Dairesi		
6	Şube Müdürü	2	70
7	Raportör	2	60
8	»	3	50
9	Büro Şefi	2	40
10	Birinci Sınıf Mümeyyiz	1	35
11	İkinci Sınıf Mümeyyiz	2	30
12	Memur	4	25
13	»	3	20
7	Mütercim	2	60
7	Yabancı dil bilen musahhih	1	60
	Zatişleri ve Muamelat Müdürlüğü		
7	Müdür Yardımcısı	1	60
10	Birinci Sınıf Mümeyyiz	2	35
11	İkinci Sınıf Mümeyyiz	3	30
12	Memur	5	25
13	»	2	20

D.	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
	Levazım Müdürlüğü		
9	Büro Şefi	1	40
10	Birinci Sınıf Mümeyyiz	1	35
11	İkinci » »	1	30
12	Memur	2	25
13	»	2	20
9	Genel Ambar Memuru	1	40
10	Ambar Memuru	2	35
11	» »	1	30
	Evrak ve İstatistik Müdürlüğü		
9	Büro Şefi	1	40
11	İkinci Sınıf Mümeyyiz	1	30
12	Memur	3	25
13		1	20
	Bölge Müdürlükleri		
5	Mıntaka Müdürü	3	80
	Basın Ataşelikleri		
7	Basın Ataşesi	2	60
8	» » Yardımcısı	1	50
9	» » »	2	40
	İstatistik Genel Müdürlüğü		
6	Üçüncü Genel Müfettişlik İstatistik Bürosu Müdürü	1	70
	Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü		
5	Meteoroloji Müdürü	1	80
6	»	1	70
13	Asistan	9	20
	Adalet Bakanlığı		
	MERKEZ		
	Ceza İşleri Genel Müdürlüğü		
6	Genel Müdür Yardımcısı	1	70
	Adli Tıp İşleri Genel Müdürlüğü		
7	Müşahedehane Müdürü	1	60
	İLLER		
6 8 9	Başkan, yargıç, üye, ağır ceza yargıcı, savcı ve yardımcıları, icra yargıç ve yardımcıları, sorgu yargıçları, yargıç yardımcıları ve Yargıtay raportörleri	10 1 9	70 50 40
11	Yargıç adayı ve Stajyer Yargıç adayı	29	30
	Hukuk mezunu Kâtipler		
7	Başkâtip ve yardımcıları	1	60
8	» »	2	50
	Kâtipler		
11	İcra Memur ve yardımcıları	15	30
12	» » »	3	25
13	» » »	14	20
5	İkinci Genel Müfettişlik Müşaviri	1	80
5	Üçüncü » » »	1	80
6	Üçüncü Genel Müfettişlik Müşaviri yardımcısı	1	70
6	İl ve Komutanlık Mahkeme şubesi yardımcısı	1	70
5	Gezici Mahkeme Yargıcı	20	80
6	» » »	20	70
7	» » »	45	60
9	Gezici Mahkeme Başkâtip veya Kâtibi	20	40
10	» » » » »	20	35
11	» » » » »	45	30
12	Gezici Mahkeme Mübaşiri	45	25
13	» » »	40	20

D.	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
	Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü		
10	Müdür	5	35
6	Yargıç	3	70
7	»	3	60
11	Tapu Üyesi	4	30
10	Fen Âmiri	4	35
	İçişleri Bakanlığı		
	Mahallî İdareler Genel Müdürlüğü		
13	Kâtip	3	20
	Levazım Müdürlüğü		
13	Kâtip	1	20
	Dışişleri Bakanlığı		
2		3	125
3		4	100
4		2	90
6		18	70
7		7	60
8		12	50
9		5	40
10		15	35

Fiilî kadro dışında kalan memurlara ilişkin temsil ödeneği.

	Miktar
36	5-25
18	26-50
9	51-75
4	76-100

Maliye Bakanlığı

MERKEZ

		Sayı	Aylık
	Baş Hukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğü		
10	Birinci Mümeyyiz	1	35
11	İkinci Mümeyyiz	2	30
4	Müşavir Avukat	1	90
8	Avukat	1	50
	Merkez Daireleri Saymanlık Müdürlüğü		
12	Memur	11	25
13	»	22	20
14	»	3	15
	Muhasebat Genel Müdürlüğü		
12	Memur	8	25
13	»	3	20
	Merkez Saymanlığı		
13	Memur	1	20
	Levazım Müdürlüğü		
13	Memur	1	20
	Muntazam Borçlar Genel Müdürlüğü		
13	Memur	5	20
	Vasıtasız Vergiler Genel Müdürlüğü Temyiz ve İtiraz Komisyonları		
7	Temyiz Komisyonu Raportörü	2	60
8	» » »	3	50
9	Kalem Şefi	1	40
10	Birinci Mümeyyiz	2	35
11	İkinci Mümeyyiz	1	30
12	Memur	1	25
5	İtiraz Komisyonu Başkanı	4	80
6	» » Üyesi	8	70
8	» » Raportörü	10	50
9	Kalem Şefi	4	40
10	Birinci Mümeyyiz	5	35
11	İkinci Mümeyyiz	10	30

D.	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
	Hesap Uzmanları Kurulu		
3	Müşavir Uzman	1	100
4	Baş Hesap Uzmanı	10	90
5	Birinci Sınıf Uzman	15	80
6	İkinci » »	10	70
7	Üçüncü » »	10	60
8	Dördüncü » »	20	50
9	Beşinci » »	20	40
	Vasıtalı Vergiler Genel Müdürlüğü		
11	Kontrolör Yardımcısı	1	30
	Tahsilât Genel Müdürlüğü		
12	Memur	1	25
13	»	1	20
	Milli Emlâk Genel Müdürlüğü		
10	Kontrolör	7	35
11	»	10	30
8	Milli Emlâk Şefi	1	50
9	» » »	2	40
10	» » Memuru	8	35
11	» » »	11	30
12	» » »	120	25
13	» » »	106	20
11	» » Fen Memuru	1	30
	Devlet Kırtasiye ve Matbua İdaresi Satış Şubesi		
8	Kontrol Şefi	1	50
12	Memur	1	25
13	»	2	20
	İLLER		
	Baş Hukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğü		
4	Müşavir Avukat	3	90
5	Muhakemat Müdürü	5	80
5	Bölge Muhakemat Müdürü	3	80
7	İl Muhakemat Müdür Yardımcısı	1	60
6	Avukat	1	70
	İller Gelir Memurları		
11	Tahakkuk Şube Şefi	1	30
10	» » Memuru	1	35
11	» » »	8	30
12	» » »	6	25
d2	» » Kâtibi	2	25
13	» » »	1	20
14	» » »	5	15
9	Varidat Kontrol Memuru	2	40
10	Gezici Yoklama ve Tahakkuk Memuru	1	35
12	» » » »	1	25
	Vasıtalı Vergiler		
13	Muhafaza Memuru	2	20
14	Gelir Kâtibi	1	15
	İller Saymanlık Memurları		
13	Saymanlık Kâtibi	2	20
	İller Tahsilât Memurları		
11	Tahsil Kontrol Memuru	1	30
14	Tahsilât Kâtibi	3	15
	Millî Eğitim Bakanlığı		
	MERKEZ		
5	Yayın Müdürü	1	80
	İLLER		
	Eğitim Daireleri		
8	Muamelât Şefi	5	50
9	» »	8	40
10	Mümeyyiz	12	35
11	»	12	30
12	Başkâtip	18	25
13	Kâtip	28	20

D	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
	Eğitim Müdürleri ve Öğretmenlerle Memurlar		
4	Öğretmen	20	90
5	»	49	80
6	»	129	70
7	»	84	60
9	»	6	40
11	»	968	30
12	»	800	25
13	»	200	20
3	Dahiliye Şefi	4	50
9	» »	1	40
12	» »	15	25
8	İdare Memuru	5	50
9	» »	3	40
12	» »	61	25
13	» »	261	20
14	» »	21	15
8	Öğretmen	3	50
	Bölge Sanat Okulları ile Kız Enstitüleri ve Kız Sanat ve başka Meslek ve Akşam Okulları		
2	Ordinaryüs Profesör	2	125
3	» »	2	100
4	»	4	90
5	Profesör	6	80
6	»	15	70
6	Doçent	2	70
7	»	2	60
8	»	1	50
9	»	1	40
8	Asistan	2	50
9	»	2	40
10	»	3	35
3	Öğretmen	2	100
4	»	14	90
5	»	18	80
6	»	57	70
7	»	114	60
8	»	186	50
9	»	297	40
10	»	343	35
11	»	352	30
12	»	359	25
9	Kâtip ve Hesap Memuru	2	40
10	» » »	7	35
11	» » »	6	30
12	» » »	46	25
13	» » »	119	20
14	» » »	45	15
10	Anbar ve Depboy Memuru	23	35
11	» » »	38	30
12	» » »	39	25
13	» » »	51	20
12	Dahiliye Şefi	1	25
13	» »	1	20
	Cumhurbaşkanlığı Filârmonik Orkestrası		
3	Şef	1	40-100
5	Üye	5	25-80
	Güzel Sanatlar Akademisi		
4	Öğretmen	1	90
	Kitaplıklar		
13	Memur	8	20
14	»	71	15
	İlk Öğretim Müfettişliği		
6	Müfettiş	7	70
7	»	3	60
8	»	8	50
9	»	28	40
10	»	8	35
11	»	67	30

D.	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
	Ankara Dil, Tarih - Coğrafya Fakültesi		
3	Profesör	3	100
4	»	3	90
5	»	9	80
6	»	8	70
6	Doçent	3	70
	Konservatuvar		
4	Öğretmen	2	90
5	»	2	80
6	»	1	70
7	»	3	60
	Ankara Hukuk Fakültesi		
2	Profesör	1	125
3	»	3	100
4	»	1	90
5	»	1	80
6	»	1	70
	Siyasal Bilgiler Okulu		
6	Doçent	1	70
	İstanbul Teknik Üniversitesi Öğretim Müdürlüğü		
	Dekanlık		
9	Kalem Şefi	2	40
11	Memur	2	30
12	»	2	25
9	Kitaplık Şefi	2	40
12	» Memuru	2	25
	Öğretim Kurulu Derneği		
1	Profesör	3	150
2	»	1	125
3	»	5	100
4	»	7	90
5	»	12	80
6	»	15	70
6	Doçent	15	70
7	»	8	60
8	»	7	50
9	»	17	40
	İstanbul Teknik Okulu Öğretim Heyeti		
3	Öğretmen	3	100
4	»	6	90
5	»	8	80
6	»	10	70
7	»	13	60
8	»	7	50
9	»	2	40
9	Asistan	31	40
11	»	34	30
	Ankara Tıp Fakültesi		
2	Profesör	1	125
6	Doçent	8	70
7	»	4	60
8	»	4	60
9	»	8	40
7	Başasistan	5	60
8	Asistan	5	50
10	»	5	35
	Konservatuvar		
			Ücret
Şube Şefi		8	140

Bayındırlık Bakanlığı

MERKEZ

Teftiş Heyeti Başkanlığı

			Aylık
8	Müfettiş	1	50

D.	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
	Demiryolları İnşaat Fen Heyeti Başkanlığı		
	Demiryolları İnşaat Fen Heyeti		
7	Yüksek Mühendis veya Yüksek Mimar	1	80
8	Yüksek Mühendis veya Yüksek Mimar	2	50
	Etüt ve İstikşaf Fen Heyeti		
9	Baş Fen Memuru	1	40
	Malzeme Fen Heyeti		
6	Yüksek Mühendis	1	70
	Su İşleri Dairesi Başkanlığı Fen Heyeti		
6	Yüksek Mühendis	1	70
8	» »	4	50
9	» »	1	40
	Bağımdırlık Şirket ve Kurumları Dairesi Başkanlığı Fen Heyeti		
5	Yüksek Mühendis	1	80
6	Yüksek Mühendis	1	70
	Tarife ve Hesap İnceleme Heyeti		
6	Denetçi	1	70
10	Şef	1	35
	Hukuk Müşavirliği		
6	Hukuk Müşavir Muavini	1	70
	Zat İşleri Müdürlüğü, Okullar Bürosu		
8	Şef	1	50
12	Memur	1	25
	İLLER		
	Demiryolları ve Limanlar İnşaat Dairesi Başkanlığı İnşaat Başmüdürlükleri		
5	Şube Mühendisi (Yüksek Mühendis)	4	80
8	Yüksek Mühendis	1	50
	Şose ve Köprüler Yüksek Mühendisleri		
6	Yüksek Mühendis (Mıntaka veya Bayındırlık Müdürü olarak kullanılabilir)	3	70
8	Yüksek Mühendis	4	50
9	» »	7	40
	Şose ve Köprüler Mühendis veya Fen Memurları		
11	Mühendis veya Fen Memuru	5	30
12	» » »	26	25
	Yapı ve İmar Yüksek Mühendis ve Yüksek Mimarları		
10	Yüksek Mühendis veya Yüksek Mimar	2	35
	Yapı ve İmar Mühendis, Mimar, Fen Memuru veya Ressamları		
12	Fen Memuru veya Desinatör	1	25
	Sular Şubesi Müdürlükleri		
9	Yüksek Mühendis	2	40
8	Baş Fen Memuru	1	50
10	Fen Memuru	6	35
11	» »	3	30
12	Desinatör	8	25
	Bağımdırlık Şirket ve Kurumları Komiserliği		
6	Komiser	2	70
12	Katip	7	25
	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı		
	Refik Saydam Merkez Hıfzıssıhha Kurumuna bağlı Sarum Çiftliği		
6	Tarım Uzmanı	1	70
	Köy Sağlık Memurları Öğretmenleri		
6	Öğretmen	1	70
	Muayene ve Tedavi Evleri		
13	Sağlık Memuru	16	20

D.	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
	Hükümet Tabipliği Kâtipleri		
14	Kâtip	16	15
13	3 üncü Sınıf Sağlık Memuru	120	20
	Köy Sağlık Memurları ve Köy Ebeleri		
			Ücret
	Köy Sağlık Memuru	200	30
	» » »	200	40
	Birinci Sınıf Köy Ebesi	500	20
	» » » »	400	30

Gümrük ve Tekel Bakanlığı

İLLER

			Aylık
13	Muayene S. 3.	42	20
	Memurlar		
13	Memur	102	20
14		14	15
	Veznedarlar		
13	Veznedar	2	20
	Saymanlık Memurları		
13	Memur (Veznedarlık Vazifesi de üzerindedir)	10	20
13	Memur	23	20
	İhtiyat Memurlar		
13	Memur	4	20
	Kolcular		
14	Kolcu	24	15
	Gümrük Muhafaza Genel Komutanlığı		
14	Muhafaza Memuru	100	15

Tarım Bakanlığı

Teftiş Heyeti

9	Birinci Sınıf Müfettiş Yardımcısı	2	40
	Pamuk İşleri Müdürlüğü Merkez Kuruluşu		
9	Merkez Propaganda İstihbarat ve İstatistik İşleri Şefi	1	40
13	Kâtip	1	20
	Pamuk Yetiştirme İstasyonları		
12	Asistan	3	25
	Pamuk İşleri Müdürlüğü İller Kuruluşu		
7	Müdür Yardımcısı	2	60
7	Pamuk Yetiştirme Eksperi	2	60
8	Birinci Sınıf Şef	6	50
9	İkinci » »	3	40
11	Birinci Sınıf Kontrol Memuru	10	30
12	İkinci » » »	5	25
9	Birinci Sınıf Mesul Sayman	2	40
10	İkinci » » »	2	35
11	Birinci Sınıf Ayniyat Memuru	2	30
13	Üçüncü Sınıf Denet Memuru	5	20
	Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü Merkez Kuruluşu		
5	Genel Müdür Yardımcısı	1	80
7	Şube Müdürü	5	60
9	» » Yardımcısı	6	40
10	Şef	1	35
	Veteriner İşleri Genel Müdürlüğü İller Kuruluşu		
9	Veteriner Müdür, Kıdemli Yardımcı, ve Fen Memuru	18	40
11	Veteriner Yardımcı, Veteriner ve Fen Memuru	13	30
14	Hayvan Sağlık Memuru	195	15
11	Veteriner	3	30

D.	Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
	Bakteriyoloji ve Seroloji ve Hıfzıssıhha Kurumları		
5	Uzman Müdür	1	80
6	Müdür Yardımcısı	1	70
9	Üçüncü Sınıf Şef ve Birinci Sınıf Asistan	3	40
13	Saymanlık, Kültür, Ayniyat, Ambar Memuru ve Kâtip	7	20
14	Dağıtıcı	2	15
	Zootekni Kurumları		
9	Şef	3	40
10	Hara Şef Yardımcısı	1	35
11	Hara Veteriner ve Laboratuvar Memuru	1	30
	Aygır Depoları		
13	Terbiyeci, Sayman, Ayniyat Yardımcısı ve Kâtip	12	20
15	Sayman	1	20
	Merinos Kuruluşu		
9	Merinos Yetiştirme ve Hastalıklar Uzmanı	1	40
9	Merinos Yetiştirme Denetçi ve Saymanlık Memuru	1	40
	Orta Tarım Okulları		
6	Orta Tarım Okulu Öğretmenleri	5	70
13	Orta Tarım Okulu Öğretmenleri Saymanlık Memuru ve Mutemet	2	20
14	Orta Tarım Okulu Öğretmenleri Ayniyat Memuru	2	15
	Yüksek Tarım Enstitüsü		
1	Ordinaryüs (Sınıf 1)	13	150
2	» (Sınıf 2)	12	125
3	Profesör (Sınıf 1)	17	100
5	» (Sınıf 2)	13	80
5	Doçent (Sınıf 1)	2	80
6	» (Sınıf 2)	19	70
7	Şef	20	60
9	Asistan (Sınıf 1)	12	40
	Teknik Tarım ve Teknik Bahçıvanlık Okulları		
4	Öğretmen	5	90
5	»	4	80
6	»	5	70
7	»	6	60
8	»	8	50
9	»	7	40
10	Memur	7	35
11	»	6	30
12	»	4	25
13	»	5	20
	Pamuk İşleri Müdürlüğü		
5	Uzman	1	70
9	Mesul Sayman	1	35
14	Grafik Memuru	1	15
	Toprak İşleri Genel Müdürlüğü		
	MERKEZ		
8	Şube Müdür Yardımcısı	2	60
9	Şef	2	40
10	»	2	35
11	Memur	5	30
12	»	5	25
6	Denetçi	3	70
7	»	3	60
	İLLER		
6	Toprak Komisyonu Başkanı	10	70
7	» » »	40	60
7	» » Üyesi	50	60
8	» » »	50	50
9	» » »	60	40
8	Tarım Teknisyeni	25	50
9	» »	25	40
10	» »	30	35

D.	Görevin çeşidi	Sayı
8	Ölçme ve Harita Teknik Memuru	40
9	» »	30
10	» »	30
8	Tapu ve Kadastro Teknik Memuru	15
9	» »	15
10	» »	15
11	» »	15
11	Memur	80
9	Toprak Bürosu Şefi	20
10	» » »	33
11	» » Memur	50
12	» » »	46
	Hukuk Müşavirliği	
5	Müşavir Avukat (Toprak işleri için)	1
5	İdari Dâvalar Avukatı (Toprak işleri için)	1
7	Hukuk Müşavirliği Laboratoru (Toprak işleri için)	1
8	» » »	1

(M) Cetveli

Bütçe Kanunu : Madde — 7

[Pansiyoner öğrencilerden alınacak ücretler]

Okulun adı	Lira	Okulun adı
Milli Eğitim Bakanlığı		
Adana Erkek Lisesi	375	Konya Lisesi
Adana Kız »	375	Kütahya »
Afyonkarahisar »	330	Sivas »
Antalya »	370	Trabzon »
Balıkesir »	395	Yozgat »
Bursa »	375	Bursa Kız Öğretmen Okulu
Çamlıca Kız »	505	İstanbul Kız Öğretmen Okulu
Denizli İsmet İnönü »	330	Aydın Ortaokulu
Diyarbakır »	375	Bilecik »
Edirne »	360	Bolu »
Erenköy Kız »	505	Buca (İzmir) »
Erzurum »	380	Çanakkale »
Galatasaray »	530	Manisa Lisesi
Gaziantep »	345	Maraş Ortaokulu
Haydarpaşa »	505	Niğde »
İzmir Atatürk »	430	Yalvaç »
İzmir Kız »	430	Ankara İsmetpaşa Kız Ens.
Kabataş »	505	İstanbul Kadıköy Kız Ens.
Kandilli Kız »	505	Erkek sanat enstitüleri ve
Kars »	360	Erkek orta sanat okulları
Kastamonu »	345	**Tarım Bakanlığı**
Kayseri »	375	Ankara Yüksek Tarım Enstitüsü

(N) Cetveli

Bütçe Kanunu : Madde — 9

[2005 sayılı kanunun 3 üncü maddesine göre pansiyonlarda 1946 yılı içinde kullanılacak ücretli memurlar ve hizmetliler kadrosu]

Milli Eğitim Bakanlığı

Görevin çeşidi	Adedi
Müzakereci	120
»	30
»	40
Yönetim Memuru	1
» »	1
» »	8
» »	15
» »	25
» »	45

Görevin çeşidi	Adedi	Ücreti Lira
Yönetim Memuru	40	50
» »	25	40
Doktor	10	100
»	10	85
»	20	75
»	20	60
Aşçı (Yumağı ile beraber)	3	100
» » » »	10	80
» » » »	10	70
» » » »	20	60
» » » »	15	50
Hizmetliler	10	100
»	5	85
»	10	75
»	5	60
»	35	50
	35	40
Hadene	75	40
»	75	35
»	100	30
»	150	25
	350	20
Tarım Bakanlığı		
Müzakereci (Öğretmen)	12	50
Yönetim Memuru	2	40
Sayman	1	80
Saymanlık Memuru	2	30
Doktor	1	100
Diş Tabibi	1	80
Revir Hemşiresi	1	50

(O) Cetveli

Bütçe Kanununa Madde — 20

(Ordu ihtiyacı için Milli Savunma mükelleflyeti yolu ile alınacak hayvanların en aşağı beden ölçüleri ve ortalama fiyat cetveli)

Hayvanın hizmeti	Nevi	Yüksekliği Mt.	Göğüs çevresi Mt.	Ortalama fiyat lira
Süvari saf bineği	Beygir	1,43	1,60	405
Top bineği	»	1,40	1,57	275
Sair binekler	»	1,38	1,53	250
Sahra top (dip) ağırlığı, en aşağı (500) kilo	»	1,55	1,75	650
Sahra top (çengel ve şivgar)	»	1,50	1,70	600
Dağ top	Katır	1,43-1,50	1,63	510
Suvari makineli beygiri	Beygir	1,35	1,50	255
Nakliye koşumu	»	1,30	1,47	240
» »	Katır	1,30	1,47	280
Makinçli »	Beygir	1,30	1,45	215
» »	Katır	1,30	1,45	285
Mekkâri	Beygir	1,30	1,42	190
»	Katır	1,30	1,42	245
Top koşumu manda sı				355
Araba koşumu manda sı				315
Top koşumu öküzü				330
Araba koşumu öküzü				260
Deve				440
Eşek				70

(P) Cetveli

Bütçe Kanunu: Madde — 20

[Motörlü taşıtlar takribi fiyat listesi]

Taşıtın adı	Takribi fiyatı Lira
Otobüs	9 000
Arazi binek otomobili	9 000
Arazi kamyonu	10 000
Zirai traktör	10 000
Arazi kamyoneti	8 000
Seyyar tamirhane	20 000
Benzin tankı	12 000
Arazöz	10 000
Sepetli motosiklet	1 500
Sepetsiz motosiklet	800
Cadde kamyonu	10 000
Cadde Kamyoneti	9 000
Küçük binek otomobili	5 000
Büyük » »	9 000
Yarım tonluk pikap (kaptukaçlı)	4 000
Cerre mahsus ağır traktör	20 000

(R) Cetveli

Bütçe Kanunu: Madde — 21

[Gider tertiplerinden yapılacak harcamalara ilişkin formül]

Büyük Millet Meclisi

B. : 1 - M. : 3 — Başkanlık Divanı üyeleri tazminatı

Bu tazminat 1757 sayılı kanun gereğince ödenir.

B. : 2 - M. : 1 — Geçici tazminat

Toptan ödenir.

B. : 18 - M. : 1 — Uluslararası Türk grupu giderleri

Bu para Grup Başkanının emrine verilir.

Başbakanlık

B. : 70 - M. : 4 - Diğer işletme ve yönetim giderleri

İşçi gönlek ve tulumlariyle öteberi, döşeme, aydınlatma, ısıtma, kırtasiye, basılı kâğıt ve defterler, pul, posta ve yollama karşılık ücret ve giderleri, kira karşılıkları ve sair işletme giderleri.

Danıştay

B. : 81 - M. : 3 — Aydınlatma

Asansör motörü elektrik ücreti de bu tertipten verilir.

Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü

B. : 102 — Giyecekler

Teknik memur ve işlik hizmetlilerinin iş gömlekleri ve iş elbiseleri karşılıkları

B. : 104 — Yayın, turizm ve propaganda giderleri

Yayın, telif, tercüme, kâğıt, klişe, basın ücret ve karşılıklariyle iç ve dış yayını kovuşturma ve belirtme giderleri, kitap ve abone karşılıkları, sinema ve fotoğraf makinalariyle filim ve plâk yapılması ve doldurulması ve bunlar için cihazlar, makina, avadanlık ve şaire alımı ve kirası ve plâk doldurma işlikleri kurma ve kira giderleri, depo kirası ve filim stüdyoları kurma ve kira giderleriyle her türlü stüdyo alet ve gereçlerinin alımı ve kira karşılıkları, filim senaryosu ile repertuvar ve plâkların denetı, senaryolar ve filimler hazırlamak ve hazırlatmak ve filim sözlendirilmesi ve seslendirilmesi işlerinde çalıştırılacak memur ve hizmetlilerin ücretleriyle usta ve işçi gündelikleri turizm işlerinin inceleme, kışkırtma,

ve düzenleme ve denetleme giderleri her türlü propaganda giderleri ve bu amaçla yolculuk ettirilecek olanlara ve kılavuzlara verilecek yolluk ve sair giderleriyle propaganda ile ilgili diğer makine alât ve edevatın satınalma, gümrük ve saire giderleri, konukları her türlü ağırlama, yayım, turizm ve propaganda işlerinin gerektirdiği diğer bütün giderler, fotoğraf, film gibi teknik işlerde görevleri sırasında kazaya uğrıyacakların ve hastalanacakların iyileşme ve derman giderleri.

B. : 106 - M. : 1 — Ankara Radyodifüzyon istasyonu ve stüdyoları

Ankara Radyodifüzyon ve stüdyoları her çeşit işletme giderleriyle onarımı, telefon ve elektrik cereyan karşılıkları aydınlatma, ısıtma giderleri, ses, saz ve temsil sanatçılarıyle, konferansçıların ve söz artistlerinin ve yabancı dillerde yayın için görevlendirilenlerin gündelikleri, her türlü konferans metinleri, radyo gazetesi ve dergisi ve propaganda ile Genel Müdürlük yayınları nevinden her türlü yazı ve resim giderleri, radyofonik piyesler ve müzik eserleri telif hakları ve radyo ile yayın ücretleri, radyo sanatkârlarının ve spikerlerinin bilgi seviyelerini yükseltmek için açılacak kurs ücretleri ve giderleri ve genel konserlerde giyilmek üzere saz ve ses artistleri için stüdyo demirbaş elbiseleri, musiki ve temsil sanatçılarının iyileştirme ve derman giderleri ve bütün cihazlar, aletler, fenni gereç ve musiki eşyası alımı, onarımı, taşınır ve kiralama karşılıkları, radyo; konferans, program ve saire yayınının gereç ve basım giderleri ve radyo işletmesine ve etüt ve plân işlerine ilgili her türlü giderlerle stüdyo ve istasyonların gerektirdiği sair giderler ve istasyon ve stüdyodaki teknisyenlerden görevleri sırasında kazaya uğrıyacakların veya istasyondaki görevlerine göre meslekî sebeplerle uğrayacakların ve hastalananların iyileştirme ve derman giderleri, radyo müsabakaları giderleri, müteferrika, döşeme, kırtasiye, defterler ve basılı kâğıtlar karşılıkları.

B. : 107 - M. : 1 — Genel giderler

Basın Ataşeliklerinin her türlü, posta, telgraf, telefon haberleşme ve kurma giderleriyle, elbise, demirbaş, döşeme, müteferrika, aydınlatma, ısıtma giderleri ve kira karşılıkları ve buna müteferrî diğer idare giderleri.

B. : 109 — Staj için yabancı memleketlere gönderileceklerin yolluk ve diğer giderleri

Staj için yabancı memleketlere gönderilecek memur ve hizmetliler için 1489 sayılı kanun gereğince yapılacak giderler.

B. : 111 — Kongre ve Konferanslar

Memleket içinde ve dışında yapılacak basın ve turizm kongre ve konferanslarına ve temaslarına memur edilecekiere verilecek yolluk ve sair giderlerle ayrıl sebepler ile çağırılacak kimselerin ilzumlu ve sair giderleri ve milletlerarası basın, radyodifüzyon ve turizm kurullariyle meslekî temas ve ilgilerin tüzum edeceği bütün giderler.

B. : 115 — Çeşitli Yardımlar

Turizm iş ve kurumlarına her çeşit yayına, filim ve plâk yapılmasına, radyo müzik ve temsil sürekli sanatçıları yardım sandığına.

B. : 116 — Yeniden radyo istasyonları kurulması ve eldeki istasyonun esaslı genişletilme, değiştirme ve düzenleme her türlü giderleri

Yeniden kurulacak radyo istasyonları yapımı, kurması ve mevcut istasyonun esaslı genişletilmesi ve değiştirilmesi, yenilenmesi ve her türlü giderleri «Bu işlere ait projelerin düzenlenmesine yapı ve kurmanın denetine, işletmelerine ilgili her türlü giderlerle bu hususta kullanılacakların, ücret ve her türlü giderleri.»

İstatistik Genel Müdürlüğü

B. : 139 — Nüfus sayımı giderleri

Genel nüfus sayımının gerektirdiği bütün giderler bu tertipten ödenir.

Devlet Meteoroloji İşleri G. Md.

B. : 137 — Taşıt giderleri

Taşıtlar işe yetmezse dışardan tutulacak taşıtların kira karşılıkları.

B. : 149 — Giyecekler

Merkezin odacı, bekçi ve diğer hizmetlilerine alınacak elbise ve ayakkabı karşılıkları ile teknik memur ve işlik hizmetlilerinin çalışma gömlekleri ve dışardaki bekçilerin elbise, ayakkabıları karşılıkları.

B. : 151 — Meteoroloji istasyonları kurma ve onarma giderleri

Merkez ve taşrada yapılacak ve kurulacak yerli; geçici ve gezici istasyonların kurmaları giderleri olup yapılacak kurmalara ilişkin her türlü gereç ve bu işlere ait aletler alımı, taşımı, ambalaj, onarma ve her türlü kimyevi ve sıhhi ecza ve dermanlarla bina ve arazi alım ve kamulaştırma karşılıkları ile yapılacak her çeşit telefon ve elektrik ve su tesisatı giderleri ve diğer harç, pul, proje ve sözleşme giderleri ve merkez ve taşrada yapılacak bütün onarma giderleri ve tesisata memuren gönderilecek hizmetlilerin yol giderleriyle, bir günlük asıl ücretlerinin yarısını geçmemek üzere verilecek gündelikleri.

B. : 152 — Her türlü rasat, telli ve telsiz haberleşme ve dinleme alet ve cihazları ve gereçleri satınalma, kurma, denetleme, onarma ve işletme giderleri, gezici istasyonların işletme, onarma ve karoseri yapma giderleri

Merkez ve taşra için alınacak telsiz ve her türlü haberleşme ve dinleme ve işaretleşme «Helyosta, projektör ve benzeri âletler» âlet ve cihazlarının, alım, kurma, taşıma, montaj, enstallasyon, deneme, işletme, onarma, onarmaevi âletleri ve gereçleri giderleri ile telsiz cihazları, gözetleme parkları, istasyonları için lâzım olan barakaların ve siperlerin yaptırılması veya satın alınmasına ait giderlerle diğer her türlü gözetleme gereç ve âletleri ile fenni gereç ve âletleri, alım, kurma, deneme, denet, onarma, taşıma giderleriyle bu işlerde kullanılan bütün avadanlık, gereç ve ecza karşılıkları, onarma ve işlik işlerinde dışardan çalıştırılacak işçi gündelikleri, gezici ve geçici meteoroloji istasyonlarında yatım, yiyim ve iş giyimi ve çalışmalara ilişkin eşya ve parçaların alımı ve bunların taşım giderleri telsiz cihazları ile gözetleme istasyonlarının ve gözetleme ve fen âletlerinin kurma; montaj, enstallasyon, işletme, denet ve denetlemeleriyle onarmaları için gönderileceklerin ve gezici meteoroloji istasyonlarına memur edileceklerin yollukları, gezici istasyonların taşıtlarının işletme, taşım, yollama, saklama, temizlik giderleri, gezici istasyonların taşıtlarının onarım ve karoseri yapılması giderleri.

B. : 153 — Meteoroloji Meslek Okulu kurs ve staj giderleri

Meteoroloji Meslek Okulu öğrencilerinin öğretimine, yatırılmasına, giydirilmesine, yedirilmesine ait her türlü giderlerle verilecek harçlıklar ve yollukları.

Merkezde ve meteoroloji istasyonlarında kurs ve staja tabi tutulacakların özlük yollukları, kurs ve stajda bulundukları müddetçe kendilerine 3888 sayılı Kanun gereğince verilecek gündelikler.

Meteoroloji Meslek Okulu ile diğer kurs ve stajlarda öğretmen olarak çalıştırılacakların ücretleri ve özlük yollukları.

Meteoroloji Meslek Okulu öğrencileriyle diğer kurs ve stajyerler için kitap, broşür, harta, grafik yazdırma, yaptırma ve bastırma karşılığı giderleriyle her türlü makine, âlet ve okul ile ilgili döşeme ve gereç alımı, taşımı, onarım ve saklama giderleri.

Meteoroloji kuruluşunun görevleriyle ilgili kurullarda meteoroloji bilgisi öğretmek üzere gönderileceklerin yollukları giderleri de bu tertipten verilir.

B. : 154 — Yayın, baskı, kitap, dergi ve abone karşılıkları ve giderleri

Her türlü kitap, broşür, gazete, dergi alım ve abone karşılıklarıyle bastırılacak olan bütün broşür, kitap, harta, levha, grafik, yönetmelik, genel yazı, günlük, haftalık ve aylık ve yıllık bülten ve müteferrik bütün yayın ile defter, cetvel ve sairenin basım ve yayın giderleriyle, telif, tercüme, tersim, kopya, çoğaltma giderleri.

Adalet Bakanlığı

B. : 186 - M. : 2 — Geçici görev yolluğu

Kamu hakları para cezalarını kovalıyanların yol paraları bu bölümden verilir.

B. : 187 — Giyecekler

Mübaşirlerle Ankara mahkeme ve daireleri hizmetlilerinin elbise giderleri de,

B. : 189 - M. : 1 — Meşhut suçlar giderleri

Suçüstülere gidecek Adalet memurlarının ve doktorların yollukları cellivukuf ve bilirkişi ve tanıkların yol giderleri Polis Enstitüsü ekspertiz işleri giderleri ve ücretleri ve ilk iyileştirme ve otopsi giderleri, suçun açığa çıkarılması için yapılacak sair giderlerle ihzarlı sanıkların bir yerden diğer yere yollama giderleri.

B. : 191 - M. : 2 — Demirbaş aletler ve gereçler, otopsi sandıkları ve kimyevi ecza ve gereçleri satınalma, onarma ve başka giderler

Adalet görevli doktorlara gereken alet ve avadanlıklar ve laboratuvar kurma ve gereç karşılıkları

B. : 192 - M. : 1 — Yiyecek giderleri

Yiyecek bedelleriyle yiyecek maddelerinin pişirilmesi ve kaplarının temizlenmesi için ödenmesi lâzımgelen para da bu tertipten verilir.

B. : 192 - M. : 3 — Yönetim giderleri

Telefon konuşma ve kurma giderleriyle hizmetli ve hükümlülere yaptırılacak elbise giderleri de.

B. : 193 — Ceza ve tevkifevleri yapma ve esaslı onarma işleri

İhaleten veya emaneten yaptırılacak yapı ve esaslı onarım karşılığı ve giderleri yapım ve esaslı onarım denetî için gerektiğinde merkezde ve yapı onarma yerinde çalıştırılmak üzere dışardan alınacak veya merkezden gönderilecek denetler, mimar, mühendis, ressam, sürveyan ve sairenin yolluk, ücret, gündelik giderleri ve bu işler için gereken resim gereç ve kırtasiye ile basın giderleri

B. : 194 — Hükümlü çocuk ıslahevleri giderleri

Hükümlü çocuk ıslahevleri genel giderleri ve ıslah evlerinin, yiyim, yönetim, derman ve yollama ve dönüş giderleri buradan verileceği gibi her çocuk için belli bir ücret verilmek suretiyle bu iş belediye çocuk ıslah evlerinde veya sair uygun görülecek kurumlarda gördürülebilir. Gardiyan ve hükümlü çocukların elbise karşılıkları

B. : 195 — Adalet dergisi ve Yargıtay kararları dergisi, yazı, tercüme ve baskı giderleri ile hukuk eserleri satınalma karşılığı

Yazı ücretleri ve mahkemeler içtihat dergisi ve yayınına ait yollama ve bağlama ve hanımlıyesi ve bütün sair giderleri ve telif hakkı karşılığıdır.

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

B. : 208 — Basılı kâğıt ve defterler

Defterlerle cetvellerin kâğıt, mukavva ve basını ücretleriyle taşım giderleri ve defterlerin onarma ve kapak giderleriyle kitap kapak yapımevi için gereken her çeşit gereç karşılıkları.

B. : 214 - M. : 3 — Yönetim giderleri

Kadastro ve tapu tahrir kurullarının öteberi, giderleri, kira, döşeme, demirbaş, aydınlatma, ısıtma, kırtasiye, basılı kâğıt ve defterlerle telefon kurma ve konuşma karşılıkları, pirengi ve poligon için gereken her çeşit maddeler ve taşıma giderleri.

B. : 215 - M. : 2 — Yönetim giderleri

Tapu ve kadastro okulunun öteberi giderleri, kira, kırtasiye, döşeme, demirbaş, aydınlatma, ısıtma, basılı kâğıt, telefon kurma ve konuşma karşılıkları, basılacak kitapların giderleriyle taşım karşılıkları.

B. : 217 — Hukuk ve meslek eserleri satınalma tercüme, baskı ve başka giderleri

Tapu ve kadastro idareleri için lüzum görülecek hukuki ve meslekî eserlerin satınalınması, tercüme ve telif haklarıyle bastırılacak eser ve genel yazıların basın ve saire giderleri.

Milli Savunma Bakanlığı

B. : 235 — Tersim gereçleri

Bütçeye konun bölümlerin mahiyeti itibariyle herhangisi ile ilgili olursa olsun her çeşit resim gereçi ile bu işe ait kırtasiyeye ilişkin her çeşit maddenin dışarıdan alınması.

B. : 237 — Basılı kâğıt ve defterler

Basım ve kaplama gereçi, âlet ve avadanlık, kullanılabilecek maddeler satın alma ve onarma karşılığı, kitap ve broşür ve harita basım giderleri.

B. : 247 — Tayinat

Kanun ve tüzüklere göre Devletçe beslenmesi gereken kimselerin yiyecek ve temizlik ihtiyaçlarına gerekli yakacaktan başka bütün maddelerin alınma, yapılma, elde edilme, inceleme, taşım, saklama, hazırlama, dağıtma ve sigortasına gerekli bütün giderleriyle her türlü tuz satın alımı ve kalay giderleriyle ve bu işlerde kullanılacak bütün âlet, avadanlık ve kurmalar giderleri, insan ve hayvan hastaneleriyle, revir, eczane, kimyahane, diş kurumları ve laboratuvarlarda harcanacak yiyeceğe ilgili her türlü maddeler, birlik ve kurumların aşçı yevmiyesi.

B. : 249 — Yem

Kanun ve tüzüklere göre Devletçe beslenmesi gereken hayvanların yiyeceği için gereken bütün maddelerin alınma, yapma, elde edilme, inceleme, taşım, saklama, temizleme, hazırlama, dağıtma ve sigortasına gerekli bütün giderlerle bu işlerde kullanılacak bütün alet ve avadanlık ve tesisler giderleri.

B. : 250 — Yakacak, aydınlatma ısıtma

Kanun ve tüzüklere göre Devletçe beslenmesi gereken kimselerin ve kurumların ve bütün askeri binalarla, ordu evleri ve gazinoların ve fabrikaların yakacak, aydır atma ve ısıtma ihtiyaçlarına ve ekmek yapmak, yemek pişirmek ve hamam için gerekli bütün maddelerin alınma ve yapılma, elde edilme, inceleme, taşıma, saklama, hazırlama, dağıtma ve sigortası için yapılacak bütün giderler.

Gemiler kıyıda iken dışardan alınacak aydınlatma giderleri; insan ve hayvan hastaneleriyle revir, eczane, kimyahane, diş kurumları ve laboratuvarlarda harcanması lâzımgelen bütün yakacakla sağlık evlerinde çalıştırıcı kuvvet olarak kullanılacak yakacak maddeleri 2 bin liraya kadar elektrik tesisat ve onarma, bin liraya kadar hamam, ocak, bulaşkıyeri, çamaşıryeri, mutfak onarımı ve arıtma giderleri.

B. : 251 — Giyecekler

Kanun, tüzük ve yönetmeliklere göre orduca giydirilmesi gereken kimselerin ve sağlık kurumlarının giyecek ihtiyaçlarına gerekli bütün maddelerin alınma, yapılma, işletme, temizleme, inceleme, saklama, hazırlama, onarma, dağıtma ve sigortasına lüzumlu bütün giderler ile bu işlerde kullanılacak bütün alet, avadanlık ve tesisler ve aydınlatma giderleri ve işçi ücretleriyle ambalâj giderleri kura ve benzeri ödevlerle yabancı memleketlere gönderilecek erlere verilecek sivil giyim eşyası.

B. : 252 — Teçhizat

Kanun, tüzük ve yönetmeliklere göre orduca donatımı gereken kimselerin ve sağlık kurumlarının adam ve birlik teçhizatı ihtiyaçlarına gerekli maddelerin alınma, yapılma, işletme, temizleme, inceleme, saklama, hazırlama, onarma, dağıtma ve sigortasına lüzumlu her çeşit giderleri ile bu işler de kullanılacak bütün âlet, avadanlık, tesisler, aydınlatma giderleri, işçi ücretleri, ambalaj giderleri, ölenlerin cenaze giderleri, levazım kurumlariyle ambarlar için yangın söndürme alet ve gereç giderleri. Harb okul ve eşit okulları bitirenlere verilecek teçhizat karşılıkları Bayrak ve Sancak giderleri.

B. : 253 — Harb gereçleri ve teçhizat ve talkimat karşılık ve giderleri

Demirbaş, süreli eğitim gereci ve harbiye ayniyatına giren her türlü harb gereç ve araçlariyle parçalarının yapılma, onarma, bakım, alım ve gözden geçirme, saklama, işletme, ambalaj giderleri ve berkitme işlerinin gerektirdiği bütün giderler berkitmede çalışan erlerin gündelikleri memleket savunmasına ait projelerin düzeni, resim çoğaltımı, basımı ve

saklanmaları için gerekli bütün giderleri; harbiye ayniyatına giren gereç ve araçların kullanılmasına gerekli tarifname, defter, cetvel ve şâirenin basım, çoğaltım ve alım giderleri.

Memleket dışından getirilen harbiye ayniyatına giren gereç ve araçların taşım, sigorta, gümrük ve diğer resim giderleri.

Askerî amaçla yapılması gereken şose, demiryolu, köprü, iskele ve rampaların yapım ve onarım giderleri, hasta, yaralı ve cenaze taşınma özel taşıtların alım, yapım, onarım, bakım ve işletmesine ait gideçler, her çeşit muytabiye ve nalbandiye gereçi ile ahır ve tavla hizmetlerinin gerektirdiği her türlü gereç ve araçların yapım, onarım, bakım, saklama ve ambalaj giderleriyle kadrosunda nalbant bulunmıyan ve civarında bu hususta faydalanılacak birlik ve kurum olmıyan birlik ve kurumlar hayvanlarının nallama ücretleri.

Harbiye ayniyatı saklanan depo, ambar ve cephanelikların 2 500 lirayı geçmemek üzere yapılacak onarım ve değişim giderleriyle cephanelik ve depo yollarının yapım ve onarım giderleri.

Hava birlik ve kuruluşlarının taşım ve haberleşme araçları ve donatım ve fabrikalar ile işlikleri makina, avadanlık ve gereç satın alma ve bunların işletme giderleri ve dışarı işliklere verilecek yapılma veya onarma ücretleri ve dışarıdan getirilecek gereç ve makinaların taşım ve gümrük giderleri.

Harta Genel Müdürlüğünden harta alımı ve kıymetlendirilmesi, fotoğraflama, reslinleme, basma, hazırlama ve basım ile bunların parçalarıyle ilgili işleri, basılan hartaların orduda kullanılacak biçimde getirilmesi ve orduya yollanması için gereken her türlü makina âlet ve avadanlık ve gereç ile karada, denizde ve havada çalışma araçları satın alımı ve hepsinin onarma, işletme, bakım ve saklama giderleri, harta işlerinde çalıştırılacak usta, işçi ücretleri.

B. : 255 - M. : 1 — Torpido, paravan sis cihazları, su bombaları, denizaltı talim cihazları

Torpido, paravan, sis cihazları, su bombaları, denizaltı talim cihazlarının yeni alınması ve bunların devam ettirilmesi için lüzumlu görülen bütün maddelerin teçhizat, yapılma, incelenme, saklama, satın alma, taşıma ve sigortasiyle bu âlet ve cihazların saklama ve taşınmalarında kullanılan her türlü deniz ve kara araçlarının ve tesisatının satın alınması, yapılması ve onarılmaları ve işliklerin kurma ve işletme giderleri ve işçi gündelikleri ve bütün bu işlere ait giderler.

B. : 255 - M. : 2 — Mayın arama, tarama

Her çeşit mayınlar ile dikgavsig, viping ve âdi miknatısı arama, tarama, işlerinin yapılması için lüzum görülen maddelerin, teçhizatın yapılma, inceleme, saklama, hazırlama, satın alma, taşıma ve sigorta işleriyle mayın ve dikgavsing silâhlarının saklama ve taşınmalarında kullanılan her türlü deniz ve kara taşıtlariyle tesisatın yapım, satınalma ve onarılmalariyle fabrika ve işliklerin kurma ve işletme giderleri ve işçi gündelikleri ve mayın, dikgavsing, âdi miknatısı arama, tarama işlerine ait gideler.

B. : 255 — M. : 3 — Ağ işleri

Ağ işlerinde kullanılmak üzere lüzum görülecek bütün gereçlerin donatımı, satınalma, yapılma, inceleme, saklama, hazırlama, taşıma ve sigortasiyle ağ gereçlerinin saklama ve taşınmalarında kullanılacak her türlü deniz ve kara araçları pist ve kurumların yapımı, satın alma veya onarımları ve ağ işleri için gerekli giderleri.

B. : 255 — M. : 4 — Mühimmat, tahkimat, top işleri ve muytabiye

Donanmın, müstahkem mevki ve sefer gemileriyle deniz ordusu emrindeki top, makineli tüfek, tabanca, uzunluk ölçü aleti ve atış cihazları gibi her çeşit silâhların mühimmatının atış gerecinin alımı, yapılması, elde edilmesi, incelenmesi, taşınımı, saklanması, hazırlanması, dağıtılması ve sigortasına gerekli bütün giderlerle mühimmatın saklama ve taşımalarında kullanılan her cins deniz ve kara taşıtlarının yapımı, satınalma ve onarımiyle idame giderleri ve tesisat giderleri ve mühimmata ilişkin bütün giderler, cephanelik yapımı giderleri, deneme ve atış istasyonlarını yapım, onarma, idame ve kurma giderleriyle berkitme ve top işleri muytabiyeye lüzum görülecek diğer bütün giderler.

B. : 255 — M. : 5 — Gemi yapma ve onarma

Gerek deniz fabrikalarında yeniden yapılacak ve gerek yeniden yapılmak üzere diğer fabrikalara ısmarlanacak bütün harb ve yardımcı gemilerle bütün deniz araçlarının ve her çeşit havuzların tekne, makine ve

bütün donatım eşyası ile birlikte eylemli olarak donanmaya verilmesine kadar yapılacak bütün giderler, deniz fabrikalarının, onarma işliklerinin kurma, yapım ve bütün gereçlerinin satınalma, yaptırma, elde edilme, inceleme, taşıma, kira, saklama; hazırlama, dağıtma ve sigortalarına gerekli bütün giderler harb yardımcı gemilerinin ve araçlarının onarma ve havuz giderleri ve bunların onarılmalarına gerekli keşifnamelerin hazırlanmasiyle ilgili her çeşit fennî avadanlık ve resim aleti ile fabrikaların bütün işletme giderleri ve işçi gündelikleri, bekçi ücretleri ve gemi onarılma ve yapımı için lüzum görülecek sair giderler.

B. : 255 M. : 6 — Telsiz, elektrik ve seyir işleri

Gemi ve kıyı telsizlerinin yapım, donatımı, devam ettirilmesi ve yeni cihazların elde edilmesi seyre ve dalgıç cihazlarına ait eşyanın onarımları yenilerinin elde edilmesi, fennî aletler deposu, saatçi ustasının ve kullanılacak diğer işçilerin ödeneği bütün su üstü haberleşme ve su altı dinleme denizaltı savar cihazlarının kurulması onarım ve yenilerinin elde edilmesi sualtı haber istasyonlarının yapımı, donatımı ve devam ettirilmesi deniz kuruluşunun özel telefon şebekelerinin elde edilmesi ve devamı ettirilmesi ve gereçlerinin alımı (P. T. T. ye ait telefonların kurma ve haberleşme ücretleri, bu ayrıntıdan verilmez.) Telsizi ilgilendiren taşıt giderleri ve sigorta ücretleri.

B. : — 255 M. : 7 — Çeşitli gereçler

Gemi ve birliklerin Bakanlıkça onanmış belli ve kadrolu gereç cetvellerindeki temizlik ve bakım giderleri ve bu ayrıntıya giren eşya ve gereçlerin saklanmasına gerekli ambalaj giderleri (Bunun dışındaki müteferrik ihtiyaçlar işlik eşya ve gereçi için ilgili bölümlerden elde edilir ve ödenir.)

B. : — 256 M. : 8 — Devriçark

Deniz ordusunda her ne amaçla olursa olsun kullanılacak her cins kömür, akaryakıt ve yağlarla su, odun, çıra gibi maddelerin satın alma, saklama, hazırlama, taşıma ve sigortalariyle her çeşit devriçark maddelerinin saklama ve taşıma giderleri ve her türlü kara ve deniz taşıtlarının satın alınması, onarılması, sigorta kiralanmasiyle korunma, levazım ve donatımı, yapılmasını deneme ve inceleme giderleri ile taşıma yükleme, boşaltma, her türlü giderleri.

B. : 256 - M. : 1 — İlk madde ve müstehlek gereçler

Askerî fabrikalarda yapılma, onarma, iyileştirme için her türlü ismarlamaların, ilk yarı yapılmış ve yapılmış gereçleriyle fabrikalarda kullanılacak, her çeşit harcanacak gereç, işletmeye ait giderleri ve yapılmaya ait resim, gereç ve avadanlığı, fabrika ve onarma evlerinin aydınlatma ve ısıtması, iş elbiseleri, koruma, levazımı ve donatımı, yapılmanın denenmesi ve inceleme giderleri, her çeşit gereç ve avadanlığın gümrük ve sigorta ücretleri ve memleket içi ve dışında dışarı fabrikalara verilecek ismarlama karşılık ve giderleri.

B. : 256 M. : 3 : Demirbaş

Her çeşit makina, tezgâh, alet ve avadanlık eşya ve levazımı ile bütün buharlı, motörlü ve motörsüz taşıtları, koşum hayvanları; haberleşme ve varış araç ve gereçleri, bunların yedek ve onarma parçaları giderleri.

B. : 256 — M. : 4 — Taşıma giderleri

Yalnız taşıma ücreti olarak harcanır. 273 sayılı kanunun kapsamı dışında kalan usta ve işçinin bir taraftan diğer tarafa gönderilme ve aktarılmalarında ve ertik okullarını bitiren sanatçıların tâyin edildikleri görevlere kadar yalnız yol giderleri.

B. : 257 — Ecza ve sıhhî gereçler giderleri

Ordunun sağlık işlerinde kullanılan her çeşit derman, alet, sağlık gereçi, sağlık donatımı, gezici etüv makinesi, buğu bidonu gibi temizleme cihazları ve fennî kitaplar basılı kâğıtlar giderleri, sağlık kurumları eczane ve laboratuvarları, sağlık depolarına lüzumlu cihaz, makina, gereç, yerli ve gezici soğuk hâva dolap ve tesisatı, derman ve sağlık gerecinin bakım ve saklanmasına lüzumlu her çeşit dolap, banko ve saire ile bunların ambalâjlarına gerekli ambalâj gereçi satın alma, onarma ve boyama giderleri. Sağlık kurumlarına lüzumlu her türlü yangın söndürme alet ve gereçi satın alma ve onarma, gümrük, sigorta, dizbarko ardiye giderleri, laboratuvarlara lüzumlu deneme hayvanları satın alınışı ve bunların

bakım ve saklanmaları için kafes, kümes ve saire satın alınma ve onarma giderleri, milletlerarası askeri tıbbabet, cezacılık ve dişçilik dahil ofis kısıntısı.

B. : 258 — Tedavi giderleri

Askeri hastanesi olmıyan yerlerde ordudan olanlara sivil cezahanelerden alınan derman; sağlık gereç ve saire giderleriyle memleket özel idareler, belediyelerle sivil kişilere ait hastane ve sanatoryomlarda iyileştirilenlerin yolluk ve tedavi giderleri. 2771 sayılı kanunun 66 ncı maddesi gereğince yabancı memleketlerde yapılacak tedavi ve yol giderleri.

B. : 260 — Veteriner ecza ve gereçleri giderleri

Veteriner ecza, gereç, alet, avadanlık, deneme ve serum hayvanları satın alınması, bakımı ve saklanmasına ilişkin bütün araç ve hizmetler ve meslekî basın ve yayını ve askeri veteriner okulu ile meslek gedikli okullarından çıkanlara şeref, tergip, teşvik mükâfatı.

B. : 261 — Hayvan satın alınma ve taşınma

Ordu kadrosuna giren her çeşit hizmet ve yarış hayvanlarının ve tay deposu taylarının satın alınması Bakanlık tay deposunun tarım aletleriyle sair gereç ve eşyanın elde edilmesi ve onarımı ordu subay ve erlerinin yönetmesinde temlik işlemi yapılmış olan özlük hayvanlarından ve ordu hizmetlerine alınan halk hayvanlarından kanunla işleli olan hallerde ölen, öldürülen, sakat kalan ve kaybolanlara, atlı sınıf subaylarına verilecek hizmet hayvanlarının özel kanundaki maddelere göre ödenmesi 3563 sayılı kanunun uygulanması, 3634 sayılı Milli Mükellefiyet Kanunu yolu ile ve peşin para ile satın alınacak olan hayvanlara lüzumlu muytabiye (başlık, yular, toıba, gebre, kaşağı, fırça, kilkolan, belleme) ile yemlerinin konulması için çuval; urgan, su kovası satın alımı ve bu hayvanların gerek satın alındıkları yerlerden ve gerek ilk besleme merkezlerine kadar beslenmeleri ve han ücretleri.

B. : 262 — Gaz ve yazdan korunma giderleri

Koruyucu gereç giderleri, bütün insan ve hayvanı gazden koruyucu gereç, cihaz, elbise ve eşya parçaları, Mamak Gazden Korunmaevi ve Gaz Komutanlığı emrindeki kimya birlikleri, gaz okulu kursları, komutanlık kuruluşundaki depolar için yapılacak ve komutanlık tarafından yaptırılacak bütün onarmalar, ekler, kurmalar, onarma yerleri, Ankara, İstanbul depolarının ısıtması, yakıcı gazlara karşı ilk iyileştirme giderleri ve erler yanında kullanılacak kutular, eğitim gereç giderleri, kimya birlikleri, gaz okulu, gaz kurslarında ve eğitimde kullanılacak kutular eğitim gereci giderleri, kimyn cihaz ve silâhları, alev cihazları ve bunların teferruatı, yedek parçaları, mermileri, gaz temizleyici arazöz arabalar ve saire eğitim gereçleri genel ordu gaz eğitimine yarayan bütün alet, ecza, avadanlık, cihaz, levha, kitap ve benzerleri, gazden korunmaevine, gaz kurslarına, gaz okuluna, gaz komutanlığına ait fenni alet ve avadanlık ve ecza, kitap, risale ile döşeme, aydınlatma gereçi, onarma alet ve avadanlık, öğretime ait sinema makinesi ve filimleri ve deneme hayvanları, bunların besleme ve giderleri, Mamak Gazden Korunmaevinde çalışan işçi ile komutanlık depolarında çalışan uzman, işçi ve ustabaşıların gündelikleri, Gaz Komutanlığı evinin Gazokulunun ve komutanlığının hizmet kamyon ve kamyonetleri, otomobilleri, arazi kamyonları, arazözler, motosikletler ve yedek parçaları onarma ve işletme giderleri, komutanlık ile emrindeki kurumlar ve kuruluşlar arasında haberleşme bağlantı giderleri, Avrupadan getirilecek gerecin taşımı, dizbárko, sigorta, gümrük ve saire resimleriyle alınan gerecin komutanlık emrindeki Maçka ve Ankara gaz depolarına kadar taşım giderleri, komutanlık tarafından yayınlanacak kitap giderleri, gazden Korunmaevi, gaz depoları emrinde bulunan taşım arabalarının bütün onarma, komutanlığa ait Maske Fabrikasının alet, cihaz, silâh ve saire için yapacağı örnek ve modeller gideri, kimya ve birlik depolarına ait basılı kâğıtlar baskı giderleri, depoların ısınması için soba, boru, kalorifer ve sairenin onarma giderleri.

B. : 263 — Taşıt giderleri

Taşımı gereken her türlü canlı ve cansız maddelerin demir, deniz ve hava yolları ve kara taşıtlariyle taşımları, levazım işlerine ait kara ve deniz taşıtlarının satınalma, onarma ve her çeşit gerecinin satınalma ve işletme (akaryakıttan başka) ve onarma giderleri ve bunların kaptan, şoför ve hizmetlilerinin ücretleri, yüklemeye ve boşaltmada kullanılacak işçi ve hamal ücretleri, ardiye, avadanlık değiştirmeleri, istelya, garaj, iskele, kıyı duvarı ücretleri, araçların su ve ziyan karşılıkları, araçların her çeşit işletme gereçinin (akaryakıt, kapları ve gereçinden başka) konması için

garaj, sundurma depo gezici ve çakılı tank yapı onarma ve satınalma karşılıkları.

Sivil ücretlilerden başka ordudan olanların hava değiştirme, yoklama ve iyileştirilmesi için Bakanlıkça veya sağlık kurumlarınca gönderilmelerine lüzum gösterilenlerden yol giderleri.

Askeri mahkemelere gelecek ve gidecek askeri okulları öğrencisi ile gedikli ve erat ve bunların koruyucularının yol giderleri, yürüyüş halindeki birliklerin han, konak ve ahır giderleriyle taşıtları ve yüklerinin sigorta giderleri yalnız deniz ordusunun binek araçlarının satınalma ve onarma karşılıkları ve işçi gündelikleri.

B.: 265 — Motörlü vasıtalar giderleri

Zırhlı ve motörlü hafif, çekim ve taşım araçları ile bunlara ait her türlü yedek ve ilk madde ve gereç, makine ve tezgâhları ve bisiklet satınalımı ve bunlar için gerekli ambalâj ve sigorta giderleri, onarımı, bakım ve işletmeye ait bütün giderler ve imalâthane tesisi giderleri, Deniz ve Hava Müsteşarlıklarının karaya ait motörlü çekim ve taşıtları ve Askeri Fabrikalarla Harita Genel Müdürlüğünün emrindeki bütün motörlü araçların ve Millî Savunma kuruluşu içinde bulunan bütün kuruluşların akaryakıt ihtiyaçlarına (Benzin, mazot, motorin, hertürlü yağlar) ilişkin giderler (Levazım Dairesinin aydınlatma gazından başka) zırhlı ve motörlü araçlarla işletme gerecinin ve bunları ilgilendiren sair madde ve gerecin yabancı memleketlerden getirilmesi halinde bunların memleket içinde ilk alınma yerine kadar olan taşım giderleri. Akaryakıtları koymağa ve saklamağa yarayan kapların satınalma ve kira karşılıkları, işletme gereci mevzuatı olarak kullanılan yüzücü duba ve tanklarda hizmet edenlerin aylık ücretleri.

Askeri Fabrikalardan yapılacak ısmarlama karşılıkları, elektrik cereyanında ve su elde edilmesinde ve diğer işlerde kullanılan bütün motörler için lüzumlu benzin ve sair yağ giderleri.

Ordumuza girmekte olan zırhlı ve motörlü araçlara ait tarifname, yönetmelik ve sairenin baskı ve çoğaltım giderleri ile işbu araçların gerektirdiği bütün giderler.

B. : 266 — Yapı ve onarma işleri

Yapım, onarma, kamulaştırma ve bunlara ait her türlü kurmalar giderleri, etüt, proje, keşif, çoğaltma, kopye etme ve yapım üzerleri giderleri, mühendis, sürveyan ve teknisyen, amele ve daktilo ücretleri ve her türlü yapım gereçleri, baraka yapılması, âlet ve avadanlık ve resmi gereci ile bunların taşım, düzenleme, saklama ve sigorta ücretleri, askeri binaların bakımı ve maskelenmesi, garnizonların ağaçlandırılması ve bakım giderleri, memleket iç ve dışındaki şehitliklerin yapı, çevrilendirme, bakım ve bekçi ücretleriyle bekçilerin elbise giderleri.

Yeni fabrika ve yapılma yerlerinin kurma ve yapım veya mevcut fabrika ve yapılma yerlerinin genişletme, onarma karşılıklarıyle yapılmasını gerektirdiği surette fabrika ve yapım yerlerinin kendi araçlarıyle yapabilecekleri kurmalar, genişletmeler, eklemler ve onarmalar için lüzumlu olan her türlü yapım gereci, satınalma karşılıkları ve aynı onarma genişletmeler için lüzumlu olacak yerde yapım gereci satınalınması, demiryolları ve asfalt, şose ve köprüler yapımı veya mevcutlarının onarma ve genişletme ve her türlü su tesisatı ve bunlara ilişkin gereç ve satınalma giderleri.

B. : 267 — Hava meydanları ile yolları ve depoları yapımı

Meydanlarda çalıştırılacak geçici memur ve hizmetli ücretleriyle usta, işçi gündelikleri ve kamulaştırma ve yayın tesisat karşılıkları ve emaneten yapımda gereç ve satınalma karşılıkları ve bu yapım işleri için satın alınacak bütün makine, âlet ve avadanlık ve gereç karşılıklarıyle işletme, kira ve taşınmaları ve bu işler için yapılacak her türlü etüt ve proje giderleriyle toprak düzeltilmesi, alanların kira karşılıkları.

B. : 270 — Pasif Korunma giderleri

Pasif savunma bakımından eğitim uygulama, manevra, propaganda, yayın için her türlü giderler.

B. : 273 — Staj ve tahsil giderleri

Staj için yabancı memleketlere gönderilecek subay ve memurlarına ödenek, yolluk ve sair zaruri giderleri ve okul ücretleriyle içerde dil öğrettirileceklerin yol ve iyileştirme giderleri ve öğretim ücretleri, içerde ilim ve fen öğretilecek subay ve memurların ve askeri öğrencilerin kayıt ve öğretim ücretleri, askeri mühendis ve fen memuru yetiştirmek üzere ya-

bancı memleketlere gönderilecek öğrencilerin aylık ödenekleriyle gidiş ve geliş belli yol giderleri ve okul laboratuvarlar iyileştirme giderleri, öğrenim programı gereğince zaruri ve gerekli giderleri ve stajyer okulların tertişi için yolluk ve müteferrik giderleri tüzümü halinde açılacak kursta öğretmenlik edeceklerin ücretleri, teknik okullarda staj gören subay ve öğrencilerin öğrenim ve resim gerecî karşılıkları.

B. : 276 — Fen ve Sanat Genel Müdürlüğü deneme ve muayene giderleri

Fen ve Sanat Genel Müdürlüğü ve kurumların deneme ve yoklama hizmetlerine ilişkin silâh, mühimmat, âlet ve avadanlık saklama ve tüzüm görülecek örneklerin elde edilme ve adı geçen Genel Müdürlüğe bağlı resimleri laboratuvarlara özel ecza, gaz ve gazden korunma malzemesi; yağ, pil ve saire gibi gereç satınalınması ve yerli yabancı izerler elde edilmesi ve poligon ve kimya ve gaz evlerinde vücuda getirilecek bütün tesisat ve araçları, poligon adına elde edileri ve satınalınan gerecin yerine kadar yollama ve bunlara benzeri giderlerle bağlantılı alet ve avadanlık satınalma, deneme atışlarına gerekli nişan kâğıdı ve gerecîyle atış ve yoklama defterleri giderleri.

B. : 277 — Askerlik müzeleri giderleri

Eşya izerleri ilişiklerinin gerecî satınalma karşılığı, ve düzenleme işleri aydınlatma giderleri.

B. : 280 — Sanık olarak askeri mahkemelere getirilecekler ile şahit ve vukufehli olarak gönderileceklerin giderleri

Şahit ve vukufehlilerinin giderleriyle firarı erat'ın emvaline konacak haciz giderleri.

İçişleri Bakanlığı

B. : 295 - M. : 2 — Döşeme ve demirbaş

İller evinin tesisleriyle, alanın düzenleme ve düzeltme giderleri.

M. : 3 — Aydınlatma

Çalıştırıcı elektrik cereyan karşılığı da içindedir.

B. : 289 - M. : 1 — Yönetim sınavı, ders notlarını yazdırma, çoğaltma vesair karşılık giderler

Giyim, besleme, gündelik, harçlık, aydınlatma, ısıtma, kira ve diğer her türlü giderler içindedir.

Emniyet Genel Müdürlüğü

B. : 333 - M. : 2 — Fotoğraf ve Daktiloskopi kurumu makine ve gereç giderleri

Merkez ve illerde kurulmuş ve kurulacak fotoğraf ve daktiloskopi kuruluşuna gerekli her türlü makinelerle parçaları, fotoğraf camı, filmi, kâğıdı, eczası, tasnif dolap ve masaları, çantaları, elektrikli ve elektriksiz cihazların karşılıkları.

B. : 335 — Onarma işleri

15 000 liraya kadar karakollar, okullar, polis âmir ve müdiriyet binaları ve diğer kurumların küçük yapıları, bina ve arsa kamulaştırma ve satınalma karşılıkları, tapu harçları ve bunlara ait diğer giderler.

B. : 336 - M. : 2 — Yem, muytabiye, nal, mih ve başka gereç karşılıklarıyle tedavi ve ilâç ve köpekler için yiyecek giderleri

Suvari hayvanlarının ahırlarının bakım, temizleme işlerinde kullanılacak bakıcı ve işçilerin gündelikleri ile bunların görev sırasında giyecekleri iş gömleklerinin bedelleri de bu tertipten ödenir.

B. 340 — Polis dergisi

Emniyet bültenleri, mesleki izerler ve diğer yayın giderleri, telif ve tercüme hakkı ve yazı ücretleri tetkik için alınan kitap, mecmua ve gazetelerin bedelleri ve bunlara ait sair öteberi giderleri.

B. : 344 - M. : 1 — Polis memurları ve adayları, öğrencildri yiyecek ve giyecek giderleri ile harçlık ve yollukları

Görevli bulundukları müddetçe yönetim ve nöbetçi memurlarının ve hizmetlilerin yiyecekleri de bu tertipten verilir.

B. : 345 — Prevantoryum ve sanatoryum giderleri

1 — Heklm, memur ve hizmetliler ücret ve yollukları, işçi gündelikleri, beslem giderleri, fenni tesisler ve âletler satınalma ve onarma karşılıkları, derman giderleri, taşıtları, elbise, teçhizat, onarma ve sair bütün yönetim giderleri bina ve arsa satın alınması, inşa ve onrulması giderleri de bu ayrıntıdan verilir.

2 — Genel Müdürlükçe hastaların resmi ve özel sanatoryum ve prevantoryumlarda iyileştirilmeleri kabul edildiğinde bu işler için yapılması gereken her türlü giderler de bu kurumlarla yapılacak sözleşme esaslarına göre bu ayrıntıdan verilir.

Jandarma Genel Komutanlığı

B. : 357 — Basılı kâğıt ve defterler

Kaplama gereçleri, her türlü kitap ve broşür, harita alımı ve gereç giderleri.

B. : 363 - M. : 1 — Tayinat

Erlerin, öğrencilerin yiyecek giderleri, fırınlarda kullanılacak alet, avadanlık ve eşya karşılığı, hamurcu, pişirici ve saire gibi işçi gündelikleri, işletme ve zahire öğütme giderleri, gezici fırın, fırın ve ocak alımı ve kurma giderleri. Yiyecek maddeleri saklamalarına özel soğukhava dolabı ve gereçleri karşılığı ile onarmaları giderleri. Mutfak ve yemek takımlarının kalaylanma giderleri. Su arıtması için alet ve avadanlık karşılıklariyle onarma giderleri, yiyecek maddeleri, temizleme makineleri alımı, onarımı ve kurma giderleri. Mutfaklar için erzak dolapları. Levazım muayene ve tahlil giderleri. Muayene alet ve avadanlık ve ecza giderleri, 2615 sayılı kanuna göre arınma giderleri. Hastane ve revirlerin eczaneleriyle kimyahane ve laboratuvar ve diğer sağlık kurumları için gerekli her çeşit yiyecek ve arınma giderleri. Köpeklerin beslenmesi, erzak taşım giderleri.

M. : 2 — Yem

Bütün hayvanların yiyecek ve arpa kırma giderleri. Arpa kırma, ezme ve temizleme makineleri alım giderleri.

M. : 3 — Yakacaklar, aydınlatma, ısıtma

Aydınlatma, ısıtma ihtiyacı için ocak, fırın, soba, boru alımı ve onarma giderleriyle 2 000 liraya kadar elektrik tesisleri ve onarma giderleri, subay ve askerî memurların ve mensuplarının er tayın hakedişlerindeki yakacak ve aydınlatma karşılıkları buradan ödenir.

B. : 364 - M. : 1 — Giyecekler

Dikimevi işçi gündelikleri de

B. : 365 — Harb gereçleri ve teçhizatı karşılık ve giderleri

Her çeşit eyer takımı, yük ve binek arabası, semer, koşum alım, onarma ve gereçleri. Mevcut veya yeniden kurulacak olan telefon, heliyosta, pırıldak ve telsiz gereçlerinin alım, kurma, işletme ve onarma giderleri. Boru, trampet, musiki alet ve gereçleri alım ve onarımı. Atış gereçleri, tüfek kayışı, palaska takımı, balta, kürek, kazma ve benzeri ve kılıfı alım ve onarımı. Fişek deneme giderleri gibi harb donatımı ve subay hayvanlarından başka hayvanların nal, mıh ve nallama giderleri ve her çeşit muytabiye.

B. : 366 - M. : 2 — Tedavi

Hastalanan erlerle çarpışmada yaralanan jandarma subaylarının askerî hastane ve revirlerinden başka yerlerdeki iyileştirme ve besleme giderleriyle sağlık gereçleri ve reçete karşılıkları ve memleket iç ve dışında ücretli sağlık kurumlarında iyileştirilecek jandarma ile ilgililerin giderleri.

B. : 367 — Veteriner ecza ve gereçleri giderleri

Askerî hastane ve revir bulunmayan yerlerdeki hasta hayvanlar için mülkiye veterinerlerince verilecek reçete üzerine lüzum gösterilecek ecza ve baytarî gereç giderleri.

B. : 369 ... Taşıma giderleri

Er ve hayvan taşımı, silâh, mühimmat, eşya ve gereç, erzak, yakacak ve sair bütün askeri maddelerin taşınır, yükleme ve boşaltma giderleri, iyileştirme, muayene ve hava değiştirilmesi için bir yere nakledilecek subayların ve askeriden olanların kanun gereğince verilecek yol gideğeri.

Yürüyüş halinde kıtalar erat ve subaylariyle askeri memurların ve hayvanlarının barınma giderleri, her çeşit ambalâj giderleri.

B. : 371 — Onarma işleri.

10 000 liraya kadar karakol ve bunu benzer küçük yapılarla bina ve arsa kamulaştırma ve alımı ve tapu harçları ve sair giderleri onarımları.

B. : 372 — Okullar genel giderleri

Okulların aydınlatma, ısıtma, müteferrika ve döşeme ihtiyaçları. Ocak, soba, fırın, boru alımı ve onarımı, 2 000 liraya kadar elektrik tesisleri ve onarımı.

B. : 374 ... Kurumlar ve komisyonlar genel giderleri

Aydınlatma, ısıtma, müteferrika, döşeme ve sigorta ücretleri.

B. : 375 ... Basımevi giderleri

Müteferrika, döşeme giderleri.

Dışişleri Bakanlığı

B. : 387 - M. : 1 — Arsa, bina satınalma, yaptırma ve kira karşılıklariyle sigorta belediye vergi ve resimleri ve küçük onarma

Devlet malı binaların sigorta ücretleriyle Belediye vergi ve resimleri ve sözleşmeleri gereğince kiralı binaların küçük onarmaları.

M. : 5 — Başka giderler

Aydınlatma, ısıtma, kırtasiye, basılı kâğıt ve defterler, elbise, müteferrika giderleri ve gazete, kitap ve broşür ve bisiklet karşılıkları bu kısımdan ödenir.

M. : 6 ... Yardım ve geriverme

Yabancı memleketlerde bulunan tebadan vecihileceklere memlekete dönüşlerinde geri alınmak üzere verilen paralarla veremiyeceklere beslem ve memlekete dönüşleri için yardım olarak verilen paralar ve yabancı memleketlerde ölen tebaanın cenaze giderleri.

B. : 391 - M. : 2 ... Telefon ile başka haberleşme ücret ve giderleri

Elçilik ve konsolosluklarin maaş, elçilik ve konsolosluklardan gönderilecek kançılarya geliri ile avans artıkları ve emanet paralar için yapılacak her türlü banka giderleri ve telgraf ve posta ücretleri ve Bakanlık, Elçilik ve Konsolosluklarin posta, telgraf, telefon kurma ve konuşma ücret ve her türlü giderleri.

B. : 392 - M. : 3 ... Başka taşıtlar

Bakanlığa ait ikinci otomobille genel kâtipliğe ait otomobilin ve Bakanlık motosikletlerinin ve bisikletlerinin işletme ve onarma giderleri.

B. : 394 - M. : 2 - ... Geçici görev yolluğu

Geçici memurlyetle veya kurye olarak dışarı gönderileceklerin yollukları da buradan verilir.

B. : 396 — Kongre, konferans ve komisyonlar genel giderleri

Hükümetlerle antlaşma ve sözleşme bağıtına memur edileceklerin yolluklariyle kongre, konferans, ve komisyonların bütün giderleri ve bu kuruluşlarda hizmet edeceklerin ücret ve gündelikleri.

B. : 397 — Hakem, mahkeme ve heyetleriyle uzlaşma komisyonları giderleri

Hakem, mahkeme ve kurullariyle uzlaşma komisyonlarına memur edileceklerin yolluklariyle bu komisyonlarda görevlenecek hizmetlilerin yolluk, gündelik ve ücretleri ve komisyonların bütün giderleri.

B. : 398 — Yabancı elçilerle konukların ağırlanma giderleri

Yabancı Elçilerle konukların ağırlanmasına ilişkin bütün giderlerle barındırma ve şölen giderleri ve kılavuzların yolluklariyle giderleri ve Dışişleri Köşkünün bahçe ve onarma giderleri ve köşk hizmetlilerinin yiyecek giderleri.

Himaye giderleri

Yabancı memleketlerde himayemizi deruhte eden yabancı hükümetler tarafından elçilik ve konsoloslıklarımız hesabına yapılmış ve yapılacak her türlü giderler bu tertipten mahsup olunur.

B. : 401 — Telif, tercüme, yazı, yayım ve abone ücret ve giderleri

Telif ve tercüme ücretleriyle yazı, basım ve yayım giderleri, gazete, dergi, kitap, broşür, albüm ve klişe karşılıkları.

B. : 402 — Basımevi giderleri

Bakanlık basımevinin demirbaş eşya ve ilk madde satınalma, onarma karşılık ve her türlü giderleri ve işletme giderleri bu tertipten verilir.

Maliye Bakanlığı

B. : 425 - M. : 1 — Belirtme ve mübadil işleri

Devlete ait taşıtsız malların belirtme ve dağıtma işlerinde çalıştırılanların ücret, yolluk, gündelik ve huzur hakları, belirtme ve dağıtma komisyonlarının fenni âlet, gereç, basılı kâğıt, kırtasiye, demirbaş, yakacak, kira, taşım ve benzeri giderleri, belirtme ve dağıtma işleri için kadastro fen memuru yetiştirmek üzere tapu ve kadastro ve fen kursunda okuttırulacak memurların yolluk ve gündelikleri, ilköğretim ve yönetim giderleri.

M. : 2 — Kamulaştırma ve satınalma karşılık ve giderleri

Vergi borçlarına karşılık Hazinece alınmış ve alınacak taşıtsız malların para ile ödenecek karşılıklariyle bunların icra, vergi ve diğer giderleri ve kamulaştırılmış ve kamulaştırılacak taşıtsız malların karşılıkları.

M. : 4 — Menkul ve gayrimenkul mallar genel giderleri

Oran, ilân, satış ve tescile ilişkin bütün giderlerle millî emval ve sahipsiz malların yönetimine ait bütün giderler (Hükümet konaklariyle Maliye şubeleri binalarının ve memur evlerinin plânları için açılacak müsabaka ikramiyeleri ve giderleriyle Devlet ve kamu malları ve sahipsiz malların yönetimi hakkındaki kanunu hazırlama giderleri de) tahakkuk etmiş ve edecek harç ve resimlerle tecil ve tesciî için yerlerine gidecek memurların yolluk ve zaruri giderleri ve millî emval ile sahipsiz malların yönetimine ilişkin mütefferrik giderler.

B. : 426 — Onarma giderleri

Bağımsız yapım mahiyetinde olmamak üzere yapılacak ek değişim ve kurmalarla ilân ücretleri, sürveyyan, fen memuru, mühendis, mimar, bina onarımcısı, kaloriferci ve elektrikçi gibi hizmetlerin ve dalyanların şenlendirme ve canlandırma işlerinde kullanılacakların ücret ve yollukları, gereç satınalma, taşım ve saklama giderleri.

B. : 427 - M. : 4 — Vergi kanunlarının uygulanması için köylere gönderilecekler

Vergi kanunlarının uygulanması için köylere gönderilecek memurlar yolluklariyle hayvanlar vergisi yoklamasına ve kaçak hayvan kovuşturmasına gönderilecek çavuş, onbaşı ve erlerin her çeşit taşıt giderleri.

B. : 428 - M. 4 — Mahkeme harçları

Mahkemelere ve icra dairelerine ödenecek harç, resim, vergi, her türlü giderler, hakemi ve ilân ücretleri genel bütçeye giren daireler için ve karşı olarak açılan dâvaların ve icra kovuşturmalarının gerektirdiği her türlü giderlerle üzerine sonuçlanan dâvalarda ilâm ve diğer tarafa ödemek ödevi yüklenilen mahkeme giderleri.

B. : 430 — 2837 sayılı kanun gereğince satınalınacak taşıtlar karşılığı

Taşıtların karoseri yapma giderleri de bu tertipten ödenir.

II. : 432 - M. : 1 — Ücretler

Okul öğretmen, yönetim memurları, hizmetlilerin maaş ve ücretleriyle İstanbul memurları kurs öğretim ücreti.

M. : 2 — Genel giderler

Okul öğrencilerinin yiyecek, giyecek, içecekleriyle bunların gerektirdiği taşım giderleri, okul öğrencilerinin harçlıkları, kursa getirilecek memurlar gündeliği, okul öğrencilerinin defter, kalem, lâstik, ders levazımı, spor ve beden terbiyesi hareket ve müsabakaları, hamam, traş, derman, iyileştirme, cenaze, çamaşır için sabun, çivit, soda, sakat öğrencilerin memleketine geri gönderilme, hava değişimli öğrencilerin memleketine gidip gelme yol giderleri, Ankara'da yapılacak sözlü sınava girmek hakkını kazananlardan sözlü sınavda kazanamıyanların yazılı sınavların yapıldığı ile kadar dönüş yol giderleri, okul ve kurs öğrencilerinin kitap ve öğretim notları için kâğıt, çoğaltım levazımı, sınıf, yatakhane, mutfak, eşya ve gereci, kitap telif ve baskı giderleri, yayın ve konferans ücretleri, idarenin kırtasiye, defter, tesisleriyle demirbaş eşya karşılığı ve yeni bina döşemesi, basılı kâğıtlar, yakacak, elektrik, havagazı, telefon tesisleri ve giderleri, az onarıma ve tesisler ve hizmetlilerin giyeceği her çeşit temizlik ve korunma ve sair yönetim giderleri, kamp ve sınav giderleri.

B. : 447 — Temsil giderleri

Bakanlıkca satınalınacak bilet, hayır derneklerine yapılacak yardım verilecek ziyafet, alınacak çelenk ve benzeri her çeşit temsil giderleri.

Devlet Borçları

B. : 497 — 1513 sayılı kanun gereğince para ile ödenecek Borçlar

2248, 2354, 2701, 2808 ve 3523 sayılı kanunlar gereğince para ile ödenecek borçlarla kaldırılmış Hatay Devletinden devredilen borçlar da Bütçe Kanununun 13 üncü maddesi gereğince bu bölümden ödenir.

Milli Eğitim Bakanlığı

B. : 540 - M. : 1 — İnceleme ve bakanlık kitaplıkları

Müsabaka ve yabancı dil sınavları mümeyyiz ücretleriyle bakanlıkça yayımlanacak izerler ve incelenecek her türlü belgelerin inceleme giderleri.

Bakanlık daire kitapları için satınalınacak izerlerle abone olunacak dergi ve gazetelerin giderleri. Bakanlık dairelerinin her çeşit kitaplık kurma ve yönetim giderleri.

M. : 2 — Derleme giderleri

2527 sayılı kanun hükümleri dairesinde yapılacak her türlü derleme, dağıtma, yayın işleri ve yabancı memleketlerle yayın değişim giderleri, bu işleri yapmakla ödevli kuruluşun bütün ücret ve tesisat giderleri ve yolluklariyle hizmetlilerin giyecekleri.

M. : 3 — Yayın giderleri

Özel yayına yardım.

Her türlü yayın işleri, propaganda ve reklâm, sergi, fotoğraf, çoğaltım işleri ve güzel sanatları ve yayını kışkırtmak için yapılacak bütün giderlerle izer sahiplerine verilecek para mükâfatı (her türlü baskı, telif ve redaksiyon, telif hakları bu işler için geçici olarak çalıştırılacak uzman, memur ve hizmetlilerin ücretleriyle yolluklari ve yabancı uzmanların yolluk, ağırlama ve barındırma giderleri, göstermeye ait kurman giderleri, satın alınacak veya çoğaltılacak her çeşit izer ve belgelerin alınması ve çoğaltılması için yapılacak her çeşit giderler.)

Taşıtlar onarma ve işletme giderleri.

Okullar ve kurumlar için bastırılacak öğrenim ve eğitim araçları ile her türlü yönetim kâğıtlarının bütün giderleri (bu işler için çalıştırılacak uzman, memur ve hizmetlilerin ücret ve yollukları).

İnönü, İslâm Ansiklopedileriyle tercüme, yayın, Keşfizzünun bürolarının her türlü teslisleri, kira, telefon, gereç ve yayın hazırlıklariyle telif ve tercüme ve inceleme ilmi denet giderleri ve hizmetliler elbisesi ve diğer her türlü giderler ve kitaplık için alınacak kitaplar, aydınlatma ve ısıtma giderleri, uzman ve hizmetliler ücretleri.

Okul kitaplık ve genel kitaplıklarla diğer bakanlık öğretim kurumları için satın alınacak kitap, harita ve öğrenim levhaları giderleri, dergi, abone giderleriyle her türlü ambalâj ve yollama giderleri bu tertipten verilir.

Okullar ve kurumlara, öğretmenlere, öğrencilere ve idarecilere parasız dağıtılacak bakanlık yayınlarının baskı paraları, telif hakları ve dağıtma giderleri.

B. : 532 — İstanbul Üniversitesi ve buna bağlı Fakülte ve kurumların genel giderleri

Yakacak, aydınlatma, telefon konuşma ve tesisleri, Üniversitenin merkez gidorleriyle Fakültelerin ve bunlara bağlı bütün kurum ve kuruluşların, laboratuvarların, eczacı ve dişçi okullarının kırtasiye levazımı, müteferrika, basılı kâğıtlar, ilânlar, tercüme, haberleşme ve yayın, kira karşılığı, taşım giderleri, belli ve belirsiz zamanlarda çıkan broşür, dergi ve gazete aboneleri, kitaplıklara alınacak kitap karşılığı, sigorta, hizmetli elbiseleri, kurumların işletme ve devamından doğan bütün giderler, sürekli ve geçici yolluklar, fakir öğrencilere yardım ve diğer bütün giderleriyle temsil ve profesörlerle yardımcılarının ve öğrencilerin ilmi araştırma giderleri, alet, avadanlık, öğrenim levazımı, döşeme, onarma ve sair giderlerle okullara yabancı dil öğretmeni yetiştirmek üzere alınacak öğrencilere yapılacak yardım ve öğretim yardımcıları ücretleri, spor giderleri.

B. : 533 - M. : 1 — Dil - Tarih - Coğrafya Fakültesi

Elektrik, havagazı, su ve su tesisleri, telefon kurma ve konuşma karşılığı, temizlik işlerine ait bütün eşya ve gereçin satınalınması, ilmi inceleme yolculukları, yolluklar, döşeme ve demirbaş, kömür ve odun, telif, tercüme, inceleme, redaksiyon, her türlü kitap, baskı ve yayın giderleri; kırtasiye, basılı kâğıt ve defterleri, Devrim Tarihi Enstitüsüne ait bölge ve kitapların satın alınmasiyle enstitünün diğer bütün giderleri, fakülte binası tesisleri ve levazımı, Hükümet hesabına okumak üzere evvelce alınmış ve yeniden alınacak olan öğrencilerin yiyecek, yatacak ve giyecek ve sair giderlerine karşılık olmak üzere verilecek harçlık, (onarımcı, elektrikçi, bahçıvan, kâhyayıcı, kaloriferci ve marangoz) gibi hizmetlilere ilişkin eşya ve gereçin satınalınma, kaplama giderl, küçük onarmalar, hizmetlilerin giyim eşyası, posta, telgraf ücretleri, kitap, dergi ve gazeteler satınalınması, ilânlar, yönetim giderleri, öğrencilerin iyileştirme ve taşım giderleri, derman parası, Türk Devrim Enstitüsü giderleri Fakülteyi temsil için yapılacak giderler.

M. : 2 — Hukuk Fakültesi

Yatılı öğrencilerin besicim karşılıklarıyle öğretime ara verme aylarında yemek ücreti, fakültenin aydınlatma, ısıtma, temizleme ve su giderleri ve tesisat karşılıkları, yatılı öğrenci ve hizmetlilerin giyim eşyası, yatılı öğrencilerin çamaşır yıkama ücretleri, derman ve iyileştirme parası ve hasta öğrencinin taşım giderleri, yatılı öğrencinin kitap ve öğretim levazım karşılığı, telefon tesisleri ve konuşma parası, posta ve telgraf ücretleri, kitap, dergi ve gazete satın alınması, kaplanması ve abone olunmasiyle Fakülte yayın ve dergisi ve öğrenciye lüzumlu kitapların basılması giderleri, ilmi araştırma ve inceleme giderleri, kırtasiye, defter ve kâğıt basılması, ilân ücretleri, Fakülte ve müştemilâtı bakım ve onarma ile tesisat, demirbaş ve döşeme bakım ve onarmaları karşılığı, müteferrika vesair her türlü yönetim giderleri, her çeşit yolluklar.

M. : 3 — Fen Fakültesi

Ankara Fen Fakültesi ve bu Fakülteye bağlı bütün kurumların kitaplık, laboratuvar ve işliklerinin her türlü kurma, levazım, onarma ve döşeme karşılıkları, taşım, sigorta, haberleşme, ilân, telefon kurma ve konuşma ücretleri, ısıtma, elektrik, havagazı, su tesisleri ve giderleri, fakülte yayınlarını sağlıyacak küçük bir basım işliğinin kurulması, devam ettirilmesi ve her türlü basım levazımının satınalınma giderleri, dergi ve kitap yayın giderleri, tercüme, telif ve inceleme ücretleri, kitaplıklar için satın alınacak kitap, dergi, gazete ve bunları kaplama, laboratuvar ve işlik için satın alınacak makine, gereç, alet, ecza ve öğrenim araçları karşılığı, öğrenci harçlık ve yardımları, fakültenin yurt içinde ve dışında temsili için gönderilecek profesörlere ait her türlü giderler, öğretim usulleriyle yardımcılarının ve öğrencilerin ilmi yolculuk ve araştırma gideri, yolculukları, hizmetlilerin giyim eşyası, fakültenin taşıtının her türlü giderleri, müteferrik giderler.

M. : 4 — Tıp Fakültesi

Aydınlatma ve ısıtma, telefon kurma ve konuşmaları, kırtasiye, öteberi, basılı kâğıt ve defterler, ilân, tercüme, yayın, her çeşit telif hakları,

kira karşılığı, taşıma, kitap, broşür, dergi ve gazete satınalma, abone ve ciltleme karşılıkları, sigorta, hizmetliler giyecekleri, sürekli ve süreksiz görev yollukları, fakir öğrencilere yardım, profesörlerle yardımcılarının ve öğrencilerinin bilimsel araştırma, inceleme gezileri, memleket içindeki ve dışındaki bilim kurumlariyle münasebetleri ilgilendiren işlere ait her türlü gider, âlet, avadanlık, öğretim levazımı, döşeme, onarma giderleriyle Fakültede ve hastanelerde yapılacak öğretimle ilgili her türlü giderler.

B. : 534 - M. : 1 — Yüksek öğretmen okulu

M. : 2 — Gazi Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü
M. : 3 — Siyasal Bilgiler Okulu

Yiyecek, içecek, öğretime ara verme aylarında yemek ücreti, yakacak, aydınlatma, temizlik, derman, makine yağı, benzin, hayvan yem karşılığı, lâstik vesair giderleri, hasta öğrencinin iyileştirme karşılığı ile taşım giderleri, yönetim giderleri, laboratuvar ve işlik giderleri, parasız yatılı öğrencinin kitap, defter ve sair öğretim levazımı, canlı modeller giderleri, yayın, odacıların iş elbisesi, giyim eşyası, hamam, traş, parasız yatılı öğrencinin harçlığı ve yol parası, telefon kurma ve konuşma karşılığı, öğretmen ve öğrenci inceleme giderleri, sınıf, yatakhane, mutfak, hastane vesair tesisler, döşeme, demirbaş ve öğrenim aletleri karşılığı, elektrik, havagazı ve su tesisleri giderleri: Hayvan ve levazım karşılığı, kitap, dergi karşılığı taşım ve basın gideri, kaplama gideri ve öğrenciye lüzumlu kitapların basın gideri, küçük onarmalar, öğrenci seçme kâğıtlarını inceleme ücreti ile her türlü telif; tercüme, hakları ve öğrencinin sağlık yoklama ücretleri.

M. : 4 — Ankara Devlet Konservatuvarı

Yiyecek ve içecek, öğretime ara verme aylarında yemek ücreti, yakacak, aydınlatma, temizlik, derman, yönetim ve laboratuvar gideri, parasız yatılı öğrencinin kitap, defter vesair öğrenim levazımı, giyim eşyası, hamam, traş, parasız yatılı öğrencinin harçlığı ve yol parası, telefon kurma ve konuşma karşılığı, sınıf, yatakhane, mutfak, hastane vesair tesisler, döşeme, demirbaş ve öğrenim aletleri karşılığı, elektrik, havagazı ve su tesisleri, müzik notları, kitap ve dergi karşılığı ve bunların kaplama ve sair giderleri, küçük onarmalar, Türk halk şarkılarının derleme ve armonizasyonu ile yerli kıyafet ve oyunların filme alınması ve buna lüzumlu her türlü araç ve gereçin sağlanması ile yol giderleri ve batı koro, şarkı, opera ve gösteri müzik ve metinleri ve müzik ile tiyatroya ait öğrenim kitaplarından lüzumlu görülenlerin dilimize uydurulması, telif, tercüme, inceleme ve her türlü yayın giderleri, Ankara Devlet Konservatuvarı ve uygulama gösterilerinin her türlü ücret ve giderleriyle konservatuvar öğrencilerinin yaz ödevleri kampı giderleri ve kampta çalışacak memur ve öğretmenlerin ücreti, yol paraları, konservatuvar uygulama gösterisinde bir yıl staj yapacak olan öğrenciye verilecek burs karşılığı, konservatuvardan çıkacak olan yatılı öğrenciye verilecek giyim eşyası karşılığı, taşıtlar satınalma, işletme ve onarma giderleri.

B. : 535 — Lise, orta okullar ile öğretmen okulları genel giderleri

Gündüzlü okulların yakacak, aydınlatma, kırtasiye, yem parası ve benzin gideri, yönetim ve laboratuvar gideri, telefon tesisleri ve konuşma karşılığı, beden terbiyesi hareket ve müsabakaları gideri ve kitap, madalya, kupa ve para mükâfatı, öğretmen okullarının yiyecek, içecek, yakacak, aydınlatma, temizlik, derman, hayvan yem parası, benzin ve öğretime ara verme aylarında yemek ücreti, öğretmen okulları yönetim ve laboratuvar ve kırtasiye gideri, parasız öğrencilerin kitap, defter ve sair öğrenim gereçi, öğretmen okulları parasız yatılı öğrencilerinin hamam, traş, harçlık, yol parası, telefon kurma ve konuşma karşılığı, öğretmen okulları öğrenci giyim eşyası giderleri ve okullar arası yapılacak spor ve beden terbiyesi müsabakaları genel giderleri bu bölümden ödenir.

B. : 536 - M. : 1 — İstanbul Teknik Üniversitesi

M. : 2 — Teknik Okulu

M. : 3 — Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulları ile diğer meslek okulları ve enstitüleri

M. : 4 — Kurslar

Yiyecek, öğretime ara verme aylarında yemek ücreti, ticaret okullarının öğretmen yetiştirmek üzere Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okullarına alınacak öğrenci ile diğer meslek okullarına alınacak öğrencinin yiyecek, giyecek ve sair giderlerine karşılık olmak üzere verilecek harçlık, yakacak, aydınlatma, temizlik, çamaşır yıkama gideri, derman, hayvan yemi, benzin, makine yağı, lâstik, taşıtlar işletme ve onarma gideri, ödev ve işlik gideri, yönetim ve laboratuvar gideri, basılı kâğıt ve defterler,

meslekî kitap, dergi ve gazeteler satınalma ve abone karşılığı, öğrencilerin kitap, kırtasiye, resim ve ozalit kâğıtları, pergel ve sair öğrenim levazımı, bina kira karşılığı, parasız yatılı öğrencilerin giyeceği, gündüzlü öğrencilerin iş elbisesi ve ayakkabısı, hamam, traş, öğrenci harçlığı, profesör, öğretmen, muavin ve asistanlarla öğrencilerin memleket içinde ve dışında yapacakları fenni yolculuk, staj, öğrenim operasyon ve uygulama, hazırlık ve öğrenime ara verme pratikleri giderî ile yolluk, yol ve yiyecek giderleri, fakir öğrencilere yardım, yarım yatılı öğrencinin şehir içindeki yol paraları, okulu bitirenlerden yabancı memleketlerde okul, laboratuvar, enstitü ve şantiyelerde inceleme, araştırma, öğrenimi bitirme giderî, telefon kurma ve konuşma karşılığı, sınıf, yatakhane, mutfak, hastane tesisleri, döşeme, demirbaş, öğrenim aletleri, elektrik, havagazı ve su tesisleri, makine projeleri giderleri, her çeşit onarma, kirasız olarak Devletçe faydalanılan binaların onarma giderî, okulu bitirecek öğrenciye hediye edilecek olan kullanılmış avadanlık karşılığı, bütün kamulaştırma, kitap incelemesi, doğrutumu, tercümesi, telifi ve basım giderleri. Köy kuruları öğretmenlerinin yolluk ve zarurî giderleri. Üçüncü maddedeki ödenekten 1 107 150 lirası 1000 öğrenci kara kısmına, 888 askerî fabrikalar ve 125 deniz kısmına ait olmak üzere cemaan 1813 öğrencinin giyecek, yiyecek ve ödev giderleri karşılığıdır. (*)

B. : 537 — 3238, 3704, 3803, 4274, 4357, 4459 sayılı kanunlar gereğince ödenecek köy okullariyle enstitüleri ve köy eğitmenleri ilaret ve giderleri

Beslem:

Her türlü yiyecek maddeleri: (Her çeşit yağlar, etler, kuru ve yaş sebzeler, kuru ve yaş meyveler, ekin, ekmek veya un, hayvan ve nebat ürünleri, bu ürünlere ait sanat şubelerinde elde edilen yiyecek maddeleri, tuz gibi madenî gıdalar, öğrenci, memur, eğitmen, usta, öğretici ve hizmetlilerin yiyecek maddeleri, her çeşit hayvan ve yemleri, temizlik gereci. Tesisler öğrenim aletleri ve gereci. Yakacak, aydınlatma, her türlü öğrenim aletleri, laboratuvar aletleriyle her çeşit gereci, gramofon, plâk, işliğe ait her türlü alet, makine, araç ve gereç, radyo, bisiklet, motosiklet, kayak, kızak, motör, hayvan ve araba, tohum ve tohumluklar, fideler, fidanlar, her çeşit ve her cinsten damızlık hayvanlar, her nevi sanat şubelerine ait makine ve gereç, askerlik öğretimlerine ait alet ve gereç, av silâhları, gereç ve makineleri, balıkçılığa, kunduracılığa, kaplamacılığa, basımevciliğe, halı, kilim, tezgâh, bez, biçki, dikiş ve terzilik işlerine ait her türlü gereç, makine ve alet, kayık ve tezgâh, her çeşit öğrenim aletlerinin türlü onarımları, elde etme aletleri ve araçları, çeşit ve hayvanları, tarım makineleri ve aletleri, elektrik gereci her türlü lâmbalar gereçleri, her cins maden, tahta, mukavva ve kâğıt levhalar, her cins kuru ve yaş odunlar, yıkıntı, her cins kömürler, her türlü akaryakıtlar, makine yağları, soba, kalorifer, boru ve dirsek onarımları, ışılık, laboratuvar ve sanat, tarım, aydınlatma, kurmaları, revire ait kurmalar, yatak takımları, mutfak takımları, yemek takımları, sınıflara, bürolara, kitaplıklara, yönetim odalarına, öğretmen evlerine, ahır, ağıl, kümes, kovan ve tavla kurması, bunlara ait eşya ve gereç, yangın düzenine ait her çeşit alet, makine ve gereç giderleri, pasif korunma gereci ve işleri, sinema kurmaları, basımevi işlerine ait kurmalar.

Kitap:

Köy enstitülerine, eğitim kurslariyle köy okulu ve öğretmenleriyle eğitmenlerle köylere ilgili kitap, broşür, resim, tablo, levha, koleksiyon giderleri, gezici ve yerli sinema makinelerinin işletilmesine ve kiralanmasına ait giderler. Gramofon ve plâk, kaplama giderleri, öğrenci ve öğretmenlere verilecek defter, kalem ve sair yazı gereci.

Basılı kâğıtlar:

İdarenin her şekline ait her çeşit defter, makbuz, senet ve sair kâğıtlar.

Yapım:

Her türlü yapım giderleri, onarma giderleri yapım gereci, aletleri, makine ve araçları, yapımla veya onarımla ilgili değişim ve değiştirme giderleri, işçi, usta, öğretici ve yapım öğrenimi uygulanışı ile ilgili her türlü giderlerle, ücretler, yol paraları, keşif ve bilirkişi gündeliği, yolluk ve giderleri, yol yapımı: âlet, gereç, madde, usta, işçi ve taşım giderleri. (Prevantoryum ve sanatoryumda köy Enstitüleri öğrencileri için yeniden yapılacak pavyonun her türlü yapım giderleri de dâhildir.)

Derman ve iyileştirme:

Her türlü tıbbî ecza gereci ve aletler, cibinlik, hastalanan öğrenci, öğretmen, memur ve işçilerle eğitmenlerin mevcut kanunlara göre muv-

(*) Meslekî ve Teknik Öğretim Müsteşarlığınca açılacak sergilerin her türlü gider ve yol paraları, Meslekî ve Teknik Öğretim Okullarının bina, her türlü eşya ve nakil sigortaları.

ayene, hastanelere yollama ve iyileştirme giderleriyle ücretleri, ölen öğrencinin cenaze ve ölü taşıma giderleri.

Öğrenci ve eğitmen harçlıkları, her türlü ücret ve gündelikler, nakil ve tayin yollukları, geçici memuriyet yollukları, işçi, usta, usta öğretiçi, uzman öğretmen, askerlik öğrenimi öğretmeni ücret ve gündelikleriyle bunların yol giderleri, köy enstitüleriyle eğitmen kursları, köy okulları kuruluşu ile köy okullarına yardım meseleleri, köylerin incelenmesiyle eğitmenler, köy okulları ve köy okulu yapımıyle ilgili her türlü inceleme, denet, kovuşturma ve soruşturma giderleriyle gündelik, beslem, barındırma ve yollukları.

Giyim :

Her türlü yünlü, pamuklu, keten ve kenevirden, ottan veya ipekten yapılma giyecekler, başlıklar, ayakkabı, terlik ve nalınlar, lâstik ve deri çizmeler, üste giyilen pasif korunma gereci.

Diğer giderler:

Öğrenci ve eğitmen seçim giderleri, her türlü müsabaka, yarış, koşu, sergi, ilân, panayır giderleri, her çeşit yükleme ve boşaltma, keşif, taşım, harita, kroki, plân, çoğaltma, sözleşme ve örnek fotoğraf giderleri, enstitüyü bitirenlere ve eğitmenlere verilecek her türlü alet, arazi, yapı gereci, hayvan ve makine karşılıkları, donatım paraları, köy öğretmenleri emekli ve yardım sandığı, her çeşit sigorta giderleri.

B. : 538 — Güzel Sanatlar Akademisi Genel Giderleri

B. : 539 — Cumhurbaşkanlığı Filârmonik Orkestrası genel giderleri

Yakacak, aydınlatma, temizlik ve derman, yönetim gideri, laboratuvar, işlik ve canlı modeller gideri ile Türk sanatkâr, usta ve işçileri gündelikleri, öğrencilerin müsabaka mükâfatı, öğrenci harçlığı ve onarma giderleri, telefon kurma ve konuşma ücreti ve öğrenci inceleme gideri, sınıf levazımı, her türlü öğrenim aletleri, döşeme ve demirbaş, elektrik, havagazı ve su tesisleri, kitap, dergi karşılığı ve bunların kaplama ve sair giderleri, küçük onarmalar, yayın, mimari uygulamış bölümünün bütün giderleri, giyim eşyası, müzik aletleri satınalınması ve onarma giderleri, nota kâğıdı ve notaya ilişkin sair giderler.

B. : 540 — İstanbul Kandilli Rasatnamesi genel giderleri

Yönetim gideri, fennî alet ve avadanlık satınalımı, kurma ve onarma giderleri, telefon kurma ve konuşma paraları, hayvan satınalınması ve yem parası, rasathane yayın gideri ve ilmî inceleme yolculuk gideri, kitap, dergi karşılığı, işlik gideri ve küçük onarmalar, hizmetlilerin giyim eşyası karşılığı, (taşıt satınalımı ve işletme giderleri).

B. : 541 — Prevantoryum ve Sanatoryum genel giderleri

Yiyecek, içecek ve giyim eşyası, demirbaş alet, gereç ve avadanlık satınalma ve onarma karşılıkları, yönetim gideri, taşıt satınalımı, işletme ve onarımı, kurum arazisinin işletilmesi, döner sermayesi.

B. : 542 — Kitaplıklar genel giderleri

Kitaplıkların yönetim ve kurma giderleri, telefon kurma ve konuşma parası, kitap, dergi, gazete karşılıkları ve odacı elbisesi ve kitaplıkların taşım ve birleşimi ve yeni izerlerle sağlanması, kaplama işliği ile fotokopi işliği kurma ve levazımı giderleri, kira karşılığı, kitaplıkların düzenleme, belirtme ve taşım giderleri, gezici belirtme komisyonları üyelerinin zaruri yol paraları, yeni yaptırılacak kitaplık projeleri için müsabaka gideri ve mükâfatı.

B. : 543 — Müzeler ve anıtlar genel giderleri

Yönetim gideri (müzeler ve anıtları koruma komisyonu içinde) müzelere alınacak eski eserler karşılığı ve ikramiyesi, kazılar ve müzelere eser taşım giderleri, arkeolojik araştırmalarla kazı ve taşıma, gönderilecek memurların yollukları ve gündelikleri, müzelik eşya onarma giderleriyle Etnoğrafya müzelerine alınacak eşya parası, telefon kurma ve konuşma ücretleri ve odacı ve bekçi elbisesi ve müzelerin eser kataloğ yayını, müzik kitaplıklarına satın alınacak kitap karşılığı, anıtları koruma komisyonu kira, fotoğraf ve gereci, illerdeki anıtların onarma ve saklama gideri, bu işlerle ilgili kamulaştırma parası.

B. : 544 — Yabancı memleketlere gönderilecek öğrencilerin tahsil ve yol giderleri

Yabancı memleketlere gönderilecek ve memlekete dönecek öğrencilere belirli olarak verilecek yol gideri ile aylık ücret; okul ve laboratuvar ücretleri ve bu gibi öğrenim giderleri, iyileştirme giderleri.

B. : 545 — Yabancı memleketlerdeki öğrenci müfettişliği giderleri

Yabancı memleketlerdeki öğrenci denetçiliği ve memurları gidiş ve geliş yolluklariyle yönetim giderleri, haberleşme, yollama, konuşma karşılıkları, öğrenci denetçilerinin yabancı memleketlerde yapacakları denet ve inceleme yolculuklarına ait yol giderleri.

B. : 546 — Orta öğretim öğretmenleri kursları ücret ve genel giderleri

Yönetmeliği gereğince kursların bütün giderleriyle yolluk ve ücretleri.

B. : 547 — Gezici sinema satınalma karşılığı ile başka giderleri

Gezici sinema satın alınmasiyle buna ilişkin bütün giderler.

B. : 548 — Resim ve heykel sergilerinin açılış giderlerine yardım ile mükâfat ve satın alınacak eserler karşılığı

Memleketimizde açılacak bütün sergilerin açılış gideri, mükâfat ve satın alınarak izerler karşılığı.

B. : 549 — Uluslararası kongre, sergi ve müsabakalara katılma ve ilmi incelemeler için gönderileceklerin yolluklariyle yol giderleri

B. : 550 — Uluslararası mesleki öğretim derneğine katılma payı

Uluslararası kongre, sergi ve müsabakalara katılma ve ilmi inceleme için gönderileceklerin yollukları, Uluslararası mesleki öğretim kurumlarına katılma payı ve Cenevre'de Uluslararası Terbiye Bürosuna üyelik keseneği ve aynı şehirdeki sürekli Milli Eğitim Sergisinin Türkiye kısmı için gereken araçlar, gereç ve eşyanın yapımı, elde edilmesi ve yollama giderleri ve sergiye gidecek memur ve uzman yolluk ve gündelikleri.

B. : 552 — Okul kitaplıklarına alınacak kitap ve dergi karşılıkları ve bunlara ilişkin giderler

Okul kitaplıklarına alınacak kitap ve dergi karşılıkları ve bunlara ait kaplama ve sair giderler.

B. : 553 — Okul müzesi giderleri

Okul müzesi ve terbiyevi izerler giderleriyle okul müzesi için satın alınacak eşya karşılığı ve kataloğ yayını, eşya ve sergi taşım giderleri ve gezici sergilerde bulunacak memurların yolluklari ve gündelikleri, müze temizliği ile gereci giderleri.

B. : 554 — Yabancı uzmanlar ücret ve giderleri

Dışardan memleketimize getirilecek yabancı uzman ve yardımcıları ile öğretmen, usta ve tercümanları ve geçici olarak getirilecek yabancı orkestra şefi ve virtüozlara sözleşmeleri gereğince verilmesi lâzım gelen ücretlerle geliş ve gidiş yol paraları, pasaport ve vize ücretleri, bunların memleket içinde her hangi bir ödev ile geliş gidiş yolculuklarına ait yolluk ve gündelikleri ile yabancı uzmanların sözleşmeleri gereğince kabul edilen bütün giderler.

B. : 555 — Kamp giderleri

Kampa ve yurt gezilerine ilişkin bütün giderler.

B. : 556 — Devletin üzerine aldığı giderler

Parasız öğrencinin pansiyon ücretleri, giyim eşyası, kitap ve sair giderleri, memur çocukları için pansiyon ücretlerinden yapılacak indirme karşılığı.

B. : 557 — Liseler, Orta ve Öğretmen Okulları tesisat giderleri

Yatakhane, mutfak, yemekhane, hamam levazımı, dolaplar, sobalar, her türlü okul döşemesi, elektrik tesisleri, bütün depolar, masalar, okul bahçesine lâzım olan demirbaş eşya, okul sıraları; hastane alet ve tıbbi

aydanlık, derman, yazı tahtası, pergel ve buna benzer bütün öğrenim âletleri (Fizik, kimya, deneme, biyoloji, beden terbiyesi ve sair öğrenime ait levazım), taşıt, koşum karşılığı ve onarma giderleri, hayvan parası, hayvan yem levazımı, okul eşyasının bir yerden diğer bir yere taşıma giderleri, yangın âletleri.

B. : 588 — İzmir Fuarında açılacak Eğitim pavyonunun bütün giderleri

İzmir Milletlerarası Fuarında açılacak Milli Eğitim pavyonunun kurma giderleriyle satın alınacak her türlü gereç, kitap ve resimlerin giderleri ve her türlü hazırlık giderleriyle pavyon için yaptırılacak plân, proje ve her türlü süs giderleri, bu işler için geçici olarak çalıştırılacak uzman, memur ve hizmetlilerin ücretleriyle yollukları ve gösterime ait her türlü taşıt giderleri.

B. : 589 — Kamulaştırma ve satın alma karşılık ve giderleri

Devlet malı olan veya Devletçe kirasız olarak faydalanılan binaların onarımı ile kamulaştırma ve satın alınacak arazi ve emlâk karşılığı ile kamulaştırmağa ilişkin sair giderler. (Elektrik, havagazı, su tesisleri ve onarımı da bu tertibe dâhildir.)

B. : 590 — Staj için yabancı memleketlere gönderileceklerin aylıkları tutarı öğrenci ödeneğinden az olanlara 4489 sayılı kanun gereğince verilecek fark ile başka giderler

Yabancı memleketlere staj için gönderileceklerin yol giderleriyle bunlara her ay belirli olarak verilecek ücret karşılığı.

B. : 572 - M. : 8 — Meslek ve teknik okulları açılması ve okulların büyütülmesi hakkındaki 4304 sayılı kanun gereğince yapılacak hizmetler

4304 sayılı kanunun gerektirdiği giderlerle bu işlerle ilgili bütün sürekli ve süreksiz yolluklar.

Bayındırlık Bakanlığı

B. 579 - M. : 5 — Öteberi giderleri

Resimi gölenler, asansör, işaret tesisleri ve motörlerinin cereyan ve onarma ve işletme giderleri.

B. : 588 — Ankara Gençlik Parkı giderleri

Ankara'da yaptırılmakta olan Gençlik Parkı her türlü giderleri ve bu hususta kullanılacakların yolluklari karşılığıdır.

B. : 591 — Telif, tercüme, baskı ve yayın, kitap, dergi karşılıkları ve Bayındırlık sergisi ve bülûmum giderleri

Kitap ve fennî broşürler karşılığı ile fennî izerlerin ve haritaların basımı ve kaplama giderleri, her çeşit telif ve tercüme ve bayındırlık eserleri modelleri için verilecek ücret ve mükâfat, filmin satın alma karşılıklariyle gerekli giderleri.

B. : 595 — Kazı giderleri

Türk Tarih Derneğinin lüzumu göstereceği yerlerdeki kazıların yapılması ve çıkan eserlerin yerinde düzenleşme ve müzelere taşıma ve satın alınacak âlet ve avadanlık ve gereç karşılıkları ve hizmetlilerin ücret, gündelik ve yollukları ve sair bütün giderleri.

B. : 604 - M. 1 — İstikşaf, eftit, aplikasyon ve kamulaştırma

Bu işlere ait basım ve ilân ücretleri, tapu harç ve giderleri, oranlıyan ve bilirkişi ücretleri, bu işlerde çalıştırılacak işçi gündelikleri, yapımı biten ve işletmeye açılan yolların kamulaştırma paraları.

M. : 2 — Yapı ve işletme gereçleri karşılıklariyle bu işlere ilişkin her türlü giderler

Yabancı mühendis ve uzmanlarla merkez ve taşra kuruluşunda çalıştırılacak müteferrik hizmetlilerin ücret ve gündelikleri, geometri âletleri, levazım, elbise, döşeme, müteferrika ve eşya satın alımı, tören giderleri, basım ve ilân ücretleri, kırtasiye giderleri, merkezde otomobil işletme ve onarma giderleri ile telefon konuşma ve haberleşme ücretleri,

nakliyat yükleme, boşaltma vesair giderleri olarak Devlet Demiryolları İşletme İdaresine ödenecek paralar vesair giderler.

M. : 4 — 3263 ve 3813 sayılı kanunlara göre yapılacak Diyarbakır - Cizre ve Elâzığ - Van hatlariyle Bitlis şube hattı yapma karşılık ve giderleri

M. : 6 — Kaza, tazminatı tedavi ilâç, teçhiz ve tekfin giderleri ile kilometre ikramiyesi

I. : 3 — 2214 sayılı kanuna göre yapılacak Ereğli Limanı giderleri

M. : 10 — Erzurum hattı uzatma karşılık ve giderleri

M. : 11 — Trabzon Limanı yapma ve karşılık giderleri

M. : 12 — Gaziantep - Maraş şube hatları yapma karşılık ve giderleri

Yapım, tesisler, ameliyat, onarma ve ray döşeme, donatım, montaj giderleri, vagon ve sair her çeşit makine, alet ve avadanlığı ile gereç yükleme ve verme, boşaltma, onarma, yoklama, alım ve ekspertiz ve sigorta, istatya ve ardiye, somaj ücreti karşılık ve giderleri, faiz ve komüsyonlar, vergi ve resimleri, tazminat, motörlü ve motörsüz taşıtların ve yapım yerlerine konulacak telefonların satın alma ve işletme giderleri, aydınlatma ve ısıtma giderleri, kar siperleri ve karla savaş ve yerkaynıa ve berkitme giderleriyle kar temizlenmesinde çalıştırılan işçi ve hizmetlilerine verilecek ısıtıcı yemek ve içecek giderleri, kira karşılıkları yapım ve ameliyat yerlerinde bulunan memur ve hizmetlilerin barındırma giderleri, gereç satın alma ve taşıma 2256 numaralı kanun gereğince gümrüklerce alınan belediye payları karşılığı.

Hayvan kiraları ve yem paraları ile poz ve ameliyat kataları için Devlet Demiryolları İşletme İdaresine verilecek ücretler sürekli bakım giderleri ve yolun geçtiği yerden zarar görecekler e verilecek tazminat, geçici işgal giderleri ve demiryol ve limanlar yapımına bağlı bütün giderler demiryol ve limanlar yapımında çalıştırılacak Bayındırlık takımlarının lüzumu halinde emaneten yaptırılacak yapım ve onarımda kullanılacak işçi ve işçilerin giyecek ve sair bütün giderleri.

B. : 605 — Yapı ve imar işleri yapma, kamulaştırma ve esaslı onarma giderleri

Yapım ve esaslı onarım karşılığı ve bu işlerin emanet ve ihale şekillerine göre lüzumlu olan her çeşit gerecin ihtiyaç halinde her zaman ve her miktarda evvelden satın alınması ve bu gerecin saklama, taşım ve sair giderleri, yapım ve onarımın keşif, denet, idare, kabul ve saire için memur edeceklerin yollukları eksiltmeye çıkarılacak işlerin ilân ve sair ücretleri her yapıya ait resim gerecinin ve kırtasiye ile basımına lüzum görülecek kâğıtların basım giderleri.

M. : 10 — Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı

Bu paranın (310 000) lirası Heybeliada sanatoryumu inşaatının tamamlanması için Kızılay tarafından yapılan giderler için toptan Kızılay'a verilecektir.

B. : 606 - M. : 1 — İstikşaf, etüt, aplikasyon ve kamulaştırma

Bu işlere ait basım ve ilân ücretleri, tapu harç ve giderleri, muhammin ve bilirkişi ücret ve giderleri.

M. : 2 — Şose ve köprüler yapma karşılık ve giderleriyle her türlü makine, aletler, gereçler karşılık ve giderleri

Yol ve köprülerin ve kudmaların yapı, yapılma ve esaslı onarmalariyle her türlü makine, aletler ve bu işlerin emanet ve ihale şekillerine göre lüzumu olan her çeşit gereçlerin ihtiyaç halinde her zaman ve her miktarda evvelden satın alınması, taşımı, onarma ve saklamalarına ait bütün giderler, emanet usuliyle yapılan işlerde çalıştırılan işçilerin ve işçi bölükleriyle hükümlülerin bütün giderleri basım ve ilân ücretleri, açılma töreni giderleri, yapım dairelerinin telefon kurma ve işletme giderleriyle lüzumu halinde emaneten yapılacak yapım ve onarmada kullanılacak işçi ve işçilerin beslem vesair yiyecek maddeleri giderleri.

M. : 4 — Sürekli onarmalar

Yol ve köprülerin bakımı, ağaçlama ve onarımlarında ve işlik ve garajlarda kullanılan her çeşit işçi ve taşıtlarının bütün giderleri ve sürekli işçilerin yiyecekleri ve bu işlere ait kira ve kurma giderleri, her türlü gereç, âletler ve eşyanın satın alma, taşım, onarma ve saklama giderleri. 4772 sayılı kanuna göre ödenmesi gerekecek iş kazalariyle meslek hastalıkları ve analık sigorta primleri karşılık ve giderleri.

M. : 5 — Taşıt giderleri

Taşıtların işletme, onarma ve garaj giderleri.

B. : 607 - M. : 1 — İstikşaf, etüt, aplikasyon ve kamulaştırma

Bu işlere ait basım ve ilân ücretleri, tapu harç ve giderleri, muhammin ve bilirkişi ücret ve giderleriyle bu işlerde kullanılacak işçi gündelikleri.

M. : 2 — Yapı ve onarma giderleri

Küçük su işleri yapı, onarım ve tesisleri için yapılacak giderlerle her türlü makine, âletler ve gereç satın alma, taşım, onarma ve saklama giderleri, ilân ücretleriyle lüzumu hâlinde emaneten yaptırılacak yapım ve onarmada kullanılacak usta, işçi ve işçilerin gündelik ve beslem ve sair yiyecek, maddeleri giderleri. Fidanlıkların yönetim ve genişletme giderleri, telefon, makina, ve levâzımı ve telefon şebekelerinin bakını giderleri.

M. : 3 — İşletme giderleri

3132 sayılı Büyük Su İşleri Kanununun dışında evvelce yapılmış ve yaptırılmakta bulunan barajlar, kanallar, engeller ve sınai yapılmanın işletmesiyle sürekli onarma giderleri, saklama ve işletmeleri için kullanılacakların ücretleri, bekçilerle, kanalcı ve savakçıların elbise giderleri, fidanlıkların kurulması için yapılacak her türlü giderlerle işletme işlerinde kullanılacak işçi ve usta gündelikleri ve bütün taşım giderleri, işletmeye ilişkin aydınlatma; çalıştırma kuvveti olacak harcanacak elektrik cereyanı ile yakıcı maddeler gideri, elektrik tesisleri karşılıkları, ısıtma ve telefon kurma ve konuşma giderleri.

M. : 5 — Meriç Su İşleri

Yunanlılarla yapılan itilâfname gereğince harcanacaktır.

M. : 7 — Taşıt giderleri

İşletme, onarma ve garaj giderleri.

B. : 609 — Ankara İâğımlarının yapma giderleri

Ankara şehri lâğımlarının yapım ve tesisleri giderleriyle bu işlerde kullanılacakların ücret ve yolluklariyle usta ve işçi gündelikleri, alınacak âlet ve avadanlık ve gereç karşılıkları, taşımları, kırtasiye, basılı kâğıt ve basım ve bütün giderleri.

Ekonomi Bakanlığı

B. : 624 - M. : 2 — Geçici görev yolluğu

Sanayi ve küçük sanatlar baş müfettişleri, müfettişleri ve kontrolörlerinin yollukları, kömür havzası içindeki ocaklara gidip gelecek memurlar, mühendis ve hizmetlilerinin yollukları, Ereğli Kömür havzasından başka madenlerde incelemeye memur edilenler tarafından bu incelemelerinin gereklerine göre ödenmesiyle mükellef kaldıkları işçilik, hamaliye ve sair giderleri de bu maddeden verilir.

B. : 628 — Sanat modelleri satın alınması, dağıtılması giderleri

El ve ev sanatlarında kullanılan her çeşit âlet ve avadanlığın satın alma, dağıtma ve yollama, tesislerin yapımı ve bunların işletme ve deneti için kullanılacak lüzumlu memur ve ustaların ücret ve yolluklariyle bütün işletme, gösterme, propaganda giderleri ve bu hususta yapılacak her çeşit yardımlar (bu ödeneğin lüzumu kadarı gereç ve âletlerin elde edilmesi, satın alma ve yollanmasına harcanmak üzere Sümerbanka yardım olarak verilir). El ve ev sanatları kooperatif kurslarının her türlü kurma, idare etme ve okutma giderleri ve öğretmen ücretleri.

B. : 629 - M. : 1 — İç kongreler

Memleket içinde yapılacak kongrelere memur edilecekler ile çağrılacak kimselere verilecek yolluk ve sair lüzumlu giderleri, Kongrelere ait tutanak, rapor ve sair basım, şölen ve diğer bütün giderleri.

B. : 631 — Yazı, yayım ve propaganda giderleri

Ekonomi ve meslek dergileri, kitap, haritalar, telif, tercüme ücretleri, basım, yayım, kaplama karşılık ve giderleri, filim ve filim makinesi satın alma, hazırlama ve kira karşılıkları, haber alma ve propaganda giderleriyle bu amaçlarla ilgili yardımlar.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı

B. : 656 - M. : 1 — Genel giderler

B. : 657 - M. : 1 — Genel giderler

B. : 658 - M. : 1 — Genel giderler

B. : 659 - M. : 1 — Genel giderler

İşçi gündeliği, hasta ve hizmetliler beslenmi, fennî kurmalar, demirbaş, makine, âletler ve avadanlıklar, gereç, derman, yönetim giderleri, elbise, taşım işleri, küçük onarma giderleri, telif, tercüme ve bastırılacak veya satın alınacak kitap ve broşür karşılıkları ve 1271 sayılı kanun gereğince verilecek ikramiyeler ile sair bütün giderler savaşın konusuna göre bu bölümden ödenir.

B. : 660, 661 — Hastahanelerle sağlık ve sosyal yardım kurumları, okullar, kurumlar, yurtlar

İşçi gündeliği, hasta, öğrenci ve hizmetli beslenmi, fennî kurmalar, demirbaş, makine ve âletler taşım giderleri, küçük onarma giderleri, ilâç ve gereç, elbise ve yönetim giderleri, motörsüz taşıt ve gereci ve hayvanların satın alınması ve hayvan beslenmesi, görevlerinden ötürü şehir içinde dolaşacakların zarurî giderleri ve öğrenimi için kurumlara gidecek öğrencilerin yol giderleri, kitap, risale ve mecmua satın alımı ve telif ücreti, basım bedelleri, askerlik ve beden terbiyesi öğreteceklerin ücretleri, yurt ve okul idare kurullarınca fakirliği ve muhtaçlığı onanan öğrencilere yılda 10 000 lirayı geçmemek üzere verilecek harçlık ve öğrencilerden hasta ve sakat olanların memleketlerine gönderilmesi, öğrencinin iyileştirme ve ölenlerin cenaze giderleri, Tıp Öğrenci Yurdunun Ankara'ya taşımı takdirinde taşım için gerekli bütün giderler. Hastanelerde yabancı hemşirelere beslenmeleri için her ay belirli olarak verilecek para, akıl hastalarından taburcu edilenlerin yerlerine gönderilmesi, cüzzamlıların taşım giderleri, fakir veremlilere verilecek yiyecek maddeleriyle derman paraları, muayene ve iyileştirme evlerine başvuracak fakir hastalara verilecek dermanlar ile köy öğretmen ve eğitmenlerine hususî kanun gereğince verilecek ivedili dermanlara özel gereci bulunan sağlık çantaları karşılığı, köy ebe okullarına getirilecek köylü öğrencilerin beslem, barındırma, giyim giderleri ve ayda 75 kuruşu geçmemek üzere verilecek harçlıkla öğrenimlerini bitiren köy ebelerine ve köy sağlık koruyucularına verilecek donatım karşılığı ve bunlara verilecek sağlık gereci satın alımı, birinci sınıf köy ebeleriyle köy sağlık koruyucularına istihsale yarıyacak âletler, tohum ve çift ve tarım hayvanları satın alınması bilûmum sıhhî makinalarla buz dolapları, frigorifik tesisatı, hastabakıcı ve laboratuvar yetiştirme okullarının öğretmen ücretleri ve hastanelerin bilûmum sıhhî malzeme ile diğer bütün giderler, hizmetin ilgisine göre bu bölümlerin ilgili maddelerinden ödenir.

B. : 661 - M. : 4 — Tekâmül öğretimi

Hıfzıssıhha okulunda üstün öğretimi görecek doktor ve şubeleri sınıflarından olanların yolluklariyle öğretim zamanına ait ikamet gündelikleri ve diğer bütün giderler.

B. : 662 — Refik Saydam Merkez Hıfzıssıhha Kurumu ve Hıfzıssıhha Okulu

İşçi gündeliği, demirbaş, fennî kurmalar, makine, âletler ve avadanlık, kimyevî maddeler ve diğer levazım satın alma karşılıkları, elbise, yönetim giderleri, küçük onarma giderleri ve motörsüz taşıtları ve gereci satın alımı ve görevinden ötürü şehir içinde dolaşacakların zarurî giderleri, kitap, broşür ve dergi satın alma karşılıklariyle basım ücretleri, hayvan satın alma ve beslemi, 3959 sayılı kanunun 6 ncı maddesi gereğince vücude getirilecek serum çiftliğinin kurma ve işletmesine ilişkin giderlerle çiftlikte yapılacak barakalar yapımı karşılığı.

B. : 663 — İskân işleri

Bekçi ve işçi gündelikleri sürekli ve geçici memuriyet yolluklari, müfettişler yolluğu, yabancı memleketlere gönderileceklerin yolluklari, merkez ve iller yönetim giderleri, elbise giderleri, her çeşit taşım, kitap, broşür basımı ve satın alma, telif ve tercüme giderleriyle fotoğraf paraları ve harita karşılık ve giderleri, hayır dernekleri tarafından iskân hizmetleri için başlangıçta yapılan yardımların bu derneklere geri verilmesi, muhacir ve mültecilerle naklolunan kişinin yollama, besleme (insan ve hayvan), aydınlatma, ısıtma, barındırma, iyileştirme ve giyimleri ve elde eder hale getirilmeleri ve bunlara giren ihtiyaçlar ile 2510 ve 2848 sayılı kanunların hükümlerini yerine getirmek üzere yapılacak her türlü satın alım ve harcama, yabancı memleketlerden getirilecek muhacirlerin getir-

me ve taşını ve lüzumunda dış memleketlerden yollanmaları sırasında besleme, barındırma ve hayvan besleme giderleri, Romanya'daki Türklerin muhaceretine ilişkin 4 Eylül 1936 tarihli sözleşme hükmüne göre Romanya da kurulan komisyondaki Türk üyelerinin yolluk, gündelik ücret ve giderleri, geçen ve eski yıllar borçları ve sair bütün giderler.

B. 663 — Milli Türk Tıp Kongresi

Toplanacak olan Türk Tıp Kongresine ait tutanak, rapor ve saire basını, sergi kurma ve şölen giderleriyle kongreye ait sair bütün giderler

B. : 667 - M. : 1 — Propaganda ve yayını işleri

Satın alınacak ve bastırılacak kitap, broşür ve dergi karşılıklariyle telif ve tercüme ücretleri, kanun, tüzük, yönetmelik sağlık öğütleri, afiş basımı ve yayımı sinema ve fotoğraf ve sair her türlü vasıtalarla sağlık propagandası giderleri, pedal makinesi için alınacak harfler ile sair gereç karşılığı, sinema ve fotoğraf makineleri ve sağlık filmi karşılığı, resimi gereci ve bunlarla ilgili diğer bütün giderler ve işçi gündelikleri, sürekli ve geçici propaganda gezileri yollariyle propaganda zamanına ait ikamet gündelikleri.

M. : 3 — Sağlık müzeleri

Fenni kurmalar, demirbaş, makine, aletler ve avadanlık, elbise ve yönetim giderleriyle küçük onarma ve müzeye ilişkin yazı, resim ve marangoz işleriyle diğer bütün giderler ve işçi gündelikleri.

B. : 671 — Yüksek Sağlık Şûrası üyeleri huzur ücreti

A) Lüzumu halinde toplanma günlerini sınavlamağa ve üye huzur haklarının belirtme ve takdirine Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı yetkilidir.

B) Yüksek Sağlık Şûrası tutanaklarını tutmak için geçici olarak çalıştırılacak memur ve steno ücretleri de Bakanlıkça belli edilecek şekilde bu bölümden verilir.

B. : 673 — Hükümet tabipleri için alınacak tıp aletleri ve gereç karşılığı

Satın alınacak tıbbi aletlerle levazımın satın alma karşılığı ve onarmalariyle bunların kurma giderleri.

B. : 678 — Çok çocuklu analara yardım

Genel Hıfzıssıhha Kanunu gereğince madalya verilecekler için yaptırılacak madalya giderleri de buradan ödenir.

Gümrük ve Tekel Bakanlığı

B. : 688 - M. : 3 — Aydınlatma

M. : 4 — Isıtma

Gümrük ve Tekel Bakanlığı Muhafaza Genel Komutanlığı kısmı ile beraber binanın ısıtma ve aydınlatma ve odacılarla karargâh erlerinin yıkanma ve temizliği ve asansörlerle su motörlerinin cereyan harcamasına ait elektrik, yakacak ve havagazı giderleri.

B. : 688, 689 - M. : 5 — Otoberi giderleri

Merkez ve illerin müteferrik giderlerine ait olup Bakanlık binasında Muhafaza Genel Komutanlığının şehir suyu ile donanma giderleri.

B. : 691 - M. : 1 — Posta, telgraf ücretleri

Gümrük Muhafaza Genel Komutanlığı ücretleri de.

B. : 695 — Giyecekler

Hizmetli ve kolcular ile muayene memurlarının elbise, ayakkabı, kaput, muşamba, çizme, eldiven, işgömleği, deri elbise giderleri.

B. : 697 — Taşıma giderleri

Merkez ve gümrüklerce taşınacak eşyanın taşıma ve bağlama ücret ve giderleri ile Gümrük işlerinde kullanılmak üzere alınacak kurşun mühür ve ip giderleri.

B. : 698 - M. : 5 — Kaçak eşya satış giderleri

Kaçak eşyanın satışına ait her türlü giderler ile 1918 sayılı kanunun 21 inci maddesi gereğince kaçak eşya artırma ve satışında hazır bulunacak üyeye ve eşyanın mahiyet ve kıymetini belirtme ve takdir için çağırılacak bilirkişiye Ticaret ve Sanayi Odaları tüzüğü gereğince ticaret odası bulunmayan yerlerde belediyece takdir olunacak nispet ve miktar üzerinden verilecek ücretler de bu bölümden verilir.

B. : 700 - M. : 2 — Nispeti kanunla tâyin edilmiş olan ikramiyeler

1918 sayılı kanunun 3777 sayılı kanunla değiştirilen 60 ncı maddesi gereğince verilecek ikramiyeler.

B. : 701 — Yapı ve onarma işleri

A) 1 000 lira ve aşağı yapım, kurma ve onarma işleri, satın alınacak veya kamulaştırılacak arsa veya binaların karşılıklarıyle kamulaştırma ve harç giderleri.

B) Güney Demiryolları İdaresince geçen yıl yapılarak Hazineye devrolunan Gümrük memurlarının oturmalarına özel binaların yapı giderine bir yardım olmak üzere bunların maliyet fiyatlarına göre Ulaştırma Bakanlığı ile karışık tâyin ve belli edilecek ve belirli olarak verilecek paralar da bu bölümden ödenir.

C) İslâhiye ile Güney demiryolları üzerindeki gümrüklerle Uzunköprü gümrüğü ve Gürbulâk gümrük memurları için yaptırılacak evler ve hava meydanlarında yaptırılacak gümrük binaları emanet suretiyle inşa ettirilebilir.

B. : 702 - M. : 4 — Genel giderler

Kurs kitaplarına ait baskı kaplama kâğıt ve diğer gereç yayını giderleriyle kursların eğitim ve öğretime ait filim ve benzeri eşya ve gereçleri karşılığı giderleri kursa ilişkin izlerin yazı ve yazdırma ve tercüme ücretleri ve sınav giderleri ve sair genel giderler.

B. : 704 — Kitap ve dergi karşılıkları ve yazma ve tercüme ücretleri

Bastırılacak kitap dergi ve genel yazılarla Gümrük Bültenin baskı kaplama, kâğıt kaplık kâğıt ve diğer giderleriyle yazma ve tercüme ve makale ücretleri.

B. : 705 — Staj giderleri

Staj için yabancı memleketlere gönderilecek denetçi ve denetçi yardımcılariyle yüksek öğrenimini bitirmiş olup yabancı dil ve gümrük işlerini bilenlerden yabancı memleket gümrüklerine staja gönderilecek memurların yollukları.

Gümrük Muhafaza Genel Komutanlığı

B. : 715 — Basılı kâğıt ve defterler

Basın ve kaplama gereci, alet ve avadanlık, kullanılmakla bitecek maddeler satın alımı, onarma karşılığı, kitap ve broşürler ve harita satın alımı, kaplama ve korniş telif ve tercüme giderleri.

B. : 720 - M. : 1 — Tayınat

Kara ve deniz subay, erat Harb Okulu ve lise öğrencilerinin beslenmesi, gezici fırın ve mutfak ve temizleme makinelerinin satın alınması, yaptırma, onarma ve işletme giderleri yiyecek maddelerinin temizlenme, havalanma, öğütme, mutfak ve ambarlardaki yiyecek maddelerinin saklanması için dolap ve ranza yaptırılması ve onarımı ve hasta dolabı ve gerecinin satınalınması, kurması, onarım ve işletmesi ile hasta dolabı olmayan yerlerde soğuk hava giderleri, ekmek sağı satınalım hava onarımları ile ekmek pişirme ücreti ve pişirmek için kullanılacak her çeşit yakacak ve bulgur kaynatma ve sair giderleri, kavurma yapılma ücretleri, fırın, mutfak ve kesim işlerinde kullanılacak gereç ile yiyecek maddelerinin saklanmasında kullanılacak çuval, sandık, bidon, tenekenin satınalınma ve

onarma giderleri, yiyecek maddelerinin ambalâj giderleri mutfak ve yemek takımlarının kalay ücreti ve bunlar için satınalınacak kalay nişadır, pamuk ve sair giderleri, erzakın inceleme analiz giderleri ile levazımı inceleme komisyonları ve kimyahaneleri için satın alınacak âlet ve avadanlık, ecza giderleri ve bunların onarım ve saklanma giderleri ve su filitresi için satınalınacak âlet ve avadanlık karşılıkları ile kurdurma ve onarma giderleri, hastane ve revirde bulunacak hasta erlerin giderleri revir ve mutfaklardaki dolapların ve yemek kapları ile mutfak gerecinin temizlenmesinde kullanılacak soda, sabun giderleri ve 4367 sayılı kanun hükümleri gereğince muhafaza ve muamele memurlarına verilmekte olan 25 lira tayın bedeli.

M. : 2 — Yem

Subayların özlük hayvanlarıyle beylik hayvanların beslenmesi, arpa kırma ve ezme ve temizleme makinelerinin satınalma, kurma ve onarma giderleri ve dışarda kırdırılacak arpanın kırdırma ve ezdirme ücretleri, yem dağıtma ölçeği, arpa ve saman çuvallarıyle saman hararlarının satınalınma ve onarmaları, çayır biçme âlet ve avadanlığı ile ot, saman balya makineleri ile tellerini satınalma, onarma ve kiralama ve çalıştırılacak işçilerin gündelikleri, 3310 sayılı kanun gereğince askeri hizmetlerde kullanılacak köpeklerle yavrularının besleme giderleri, erat beslenmesi için ayaktan satınalınacak etlik hayvanların kesilinceye kadar beslenmeleri ve çoban gündelikleri.

M. : 3— Yakacak, aydınlatma ve ısıtma

Kara ve deniz subay ve askeri memurları ile Harb Okulu ve lise öğrencileri ve eratın kanuni yakacak hak edişleri, subay, memur ve muhafaza memurları odalarının aydınlatma ve ısıtma, mangal soba ve teferruatının satınalınması, onarılmaları ve kurdurma giderleri ile kurdurma için satınalınacak gereç giderleri, ampul, bütün lâmba, fener gibi aydınlatma gereçi alım, onarma ve kurma giderleri 3340 sayılı kanun gereğince askeri hizmetlerde kullanılacak köpeklerle bunların yavruları için lüzumunda harcanacak odun ve gaz giderleri, arıtma giderleri.

B. : 721 - M. : 1 — Giyecekler

Kara ve deniz subay ve askeri memurları, Harb Okulu ve lise öğrencileriyle kara ve deniz eratının ve muhafaza memurları ile bütün deniz ve araçları hizmetlileri ve kara telli ve telsiz haberleşme makineleriyle odacı, şoför ve bekçi elbisesi ve 4632 sayılı kanunun 2 nci maddesi gereğince sivil kıyafetle görevlendirilen muhafaza memurları ile bölge, kısım âmirlerine verilecek elbise ve vapurların muayenesinde memurlara verilecek tulum elbise, çizme ve her türlü elbisenin muayene ve analiz giderleri ve muayene için satınalınacak âlet, avadanlık ve ecza giderleri, spor elbiseleri ve elbiselerin saklanmasında kullanılmak üzere alınacak naftalin giderleri.

M. : 2 — Teçhizat

Harb Okulu ve lise öğrencileriyle kara ve deniz eratının ve 4605 sayılı kanuna göre muvazzaf sınıfa geçecek subaylar ile Harb Okulunu bitireceklere verilecek donatım karşılığı, bölge ve kısım âmirleri ile muhafaza memurlarının donatımı, spor teçhizatı, peksimet torbası, arka çantası, kilim, battaniye, kar gözlüğü, gemici feneri, yatak ve karyola takımları, boru ve trampet, matra, yangın söndürme âlet ve gereci, mutfak ve sofra takımları ile yemek ve su kapları, dikiş kundura ve saraç makineleri ile yedek avadanlığı ve bunlara ait gereç çadırlar, hamam ve traş, kunduracı ve saraç takımları ve heybesi, bütün tartı âletleri, bu donatım ve gerecin satınalma ve onarılması ile inceleme ve analiz giderleri.

B. : 722 — Harb gereçleri ve teçhizatı giderleri

Pırıldak, ışıldak, telefon, santral, telsiz ve haberleşme şebekelerinin bütün giderleri, dürbün, paratöner, eğitime ilişkin demirbaş ve süreli gereç, kara ve deniz kuvvetlerinin her türlü silâh, mühimmat ve teçhizatı harbiye ve fenniyelerinin satınalma, onarma, temizleme ve sair giderleri, velense, eyer koşum takımı, yem torbası, yular ve sapı, kayağı, gebre, fırça, kolan, paybent, köstek, nal ve mıh, tavla halatı, belleme, çul, nalbant takımı ve heybesi ve ocakları mekkârî yük semerleri ve urganları, sıcak

nal uygulanışı için lüzum görülecek kömür satınalınma ve sair gereçin satınalma ve onarmaları, palaska takımı, tüfek kayışı, silâh ve şarjör kılıflarının alımı ve onarımı.

B. : 723 — Ecza ve sağlık gereçleri giderleri

Harb Okulu ve lise öğrencisi ile erat, deniz kaptan ve mürettebatının ecza ve sağlık gereci, ecza ve gereç konacak kap ve teferruatı, etüv makinesi ile sandığı, eczadolabı, soğukhava dolabı, askerî hastanelerde iyileştirilecek subay öğrenci ve eratın iyileştirme ve beslenmeleri için Milli Savunma Bakanlığı emrine verilecek 960 lira bu bölümden verilir.

B. : 724 — Veteriner ecza ve gereçleri giderleri

Birlikler hayvanlarının veteriner ecza ve gereci ile bulaşık hastalıklarda tedbir alınak için gereken gereç, ecza ve gereç konacak kap ve teferruatı, hayvanların sağlık temizliklerinde kullanılacak sabun ve sair temizlik gereci.

B. : 725 — Hayvan satınalma ve tazmini

2449 ve 3310 sayılı kanunlara göre bütün binek, çekim ve yük hayvanları ile hizmet köpeklerinin satınalınması ve 1611 sayılı kanuna göre subaylarla 3944 sayılı Teşkilât Kanununun 8 nci maddesi gereğince atlı memurların görevinden ötürü ölen ve sakatlanan özlük hayvanlarının tazmin karşılığı.

B. : 726 — Taşıma giderleri

Silâh, mühimmat, eşya, gereç, erzak, yakacak ve bütün maddelerin taşınımı, yükleme ve boşaltma giderleri, askerî öğrenci, erat ve hayvanların her çeşit taşıtla taşım giderleri, iyileşme ve hava değişimi için bir yere gidecek subaylarla askerî memur ve öğrenci ile eratın yol giderleri ve memleket içinde ücretli kurumlarda iyileştirme gideri ve yürüyüş halindeki birliklerin subayları ve askerî memurları ile eratın barındırma ve bunların hayvanlarının ahır giderleri; ardiye, bağlama, istaiya ve ambalâj giderleri ile üst subaylar ve subayların binmelerine özel hayvanlar hakkındaki 24 Mart 1330 tarihli tüzüğün 13 üncü maddesine göre verilecek hayvan taşım ücreti.

B. : 727 - M. : 2 — İşletme ve onarma giderleri ve kira karşılıkları

Kara ve deniz araçlarının onarımları, onarıma ait gereçleri, yedek parçaları, demirbaş belli ve mütefferrik levazıma ilişik giderleri, işlik için lüzumunda alınacak alet, avadanlık ve takımların işlikler dışında onarımlattırılacak kara taşıt ve deniz koruma araçlarının onarıma karşılıkları, işlikleri için dışardan tutulacak bütün usta işçi, çırak gündelikleri, araçların işletme gereci, kurtarma ve taşıma ve işletme gerecinin korunması için satınalınacak yağ gemisi, layter, duba ve bidonların satınalımı, kaçak kovuşturmada kullanılmak için dışardan tutulacak taşım araçlarının kira, onarma ve tazmin giderleri.

B. : 729 — Yapı ve onarma işleri

(2 500) liraya kadar karakol ve buna benzer küçük yapılar bina ve arsa istimlâki, tesisat ve tamiratı, su tesisatına ait malzemenin alım ve onarımı, kuyu açtırılması ve temizletilmesi, satınalınacak veya istimlâk edilecek arsa ve binaların istimlâk harç masrafları etüt, proje, keşif teksir, istinsah giderleri, her türlü inşaat malzemesi, alât ve edevat ve tersim malzemesi alımı ve onarımı dâhildir.

B. : 730 — M. : 4 — Genel giderler

Kurs kitaplarının ve bültenlerinin her türlü yayın giderleri ile eğitime ait filim ve diğer her türlü levazımın satınalma, onarma giderleri.

B. : 735 — Mahkeme genel giderleri

Yargıçların aylık ve ücretlerinden gayri mahkemenin bütün giderleri bu bölümden ödenir. (Bütün yolluklar sanıkların yolluk ve sair giderleri, koruyucuların yolluları dâhildir.)

Tarım Bakanlığı

Bölüm	
755	Tarımsal savaş işleri
756	Tarla tarımı, ıslah, deneme, üretme, temizleme ve tecrübe işleri
757	Bahçe tarım işleri
758	Tavukçuluk, ipekçilik ve arıcılık işleri
759	Kauçuk bitkileri ıslah, tecrübe, deneme, üretme ve imal işleri
760	Pamuk işleri
761	Tohum temizleme evleri
762	Veteriner savaş, tahaffuz evleri, hastaneler, bakteriyoloji evi ve serum kurumları ve laboratuvar kurma ve yönetim işleri giderleri
763	Veteriner zootekni ıslah ve üretme işleri giderleri
764	Merinos işleri giderleri
765	Okullar ve kurslar genel giderleri
768	Yazı, tercüme, yayın bilim, etüd ve propaganda işleri
769	Yüksek Tarım Enstitüsü genel giderleri
776	İç ve dış kongreler ve teknik toplantılar genel giderleri
777	Tarım sergi ve meşherleri ve müsabakaları genel giderleri
778	Hayvan sergileri ve teşvik ikramiyeleri
781	Staj için, yabancı memleketlere gönderileceklerin yolluk ve başka gerekli giderleri ve aylıkları tutarı, öğrenci ödeneğinden az olmalara verilecek fark
782	Küçük su ve gezici artezyen işleri

1 — Yatılı öğrencilerin görevlerinden ötürü okulda kaldıkları süreler için öğretmen, memur ve hizmetlilerin ve sınavlarda bulunacak mümeyyizlerin, öğretime aravermede klinikleri açık olan okullarda memur ve öğreticilerin beslenme ve barındırma giderleri.

2 — Öğrencilerin öğrenim kitapları, elbise, yatak, yorgan, komidin, karyola, elbise dolabı ve benzeri her türlü giderleri.

3 — Sınıf ve yatakhaneye ilişkin bütün giderler.

4 — Fakir öğrencilere yardım, her çeşit tören giderleri, mükâfat karşılıkları.

5 — Öğretmen ve öğrencilerin inceleme yolluklari ve kamp giderleri, yatılı öğrencilerin okuldan okula taşım giderleri.

6 — Öğrencilerin iyileştirme, yol, cenaze giderleri, doktor ve diş doktoru, veteriner vizite giderleri.

7 — Kurslara devam edenlere verilecek kitap ve gereç karşılıkları.

8 — Kursları başarıyle yönetecek ve bitirecceklere verilecek aynî, paralı mükâfat.

9 — Nebatlara, ürünlere zarar veren muzır hayvan, böcek ve hastalıklarla savaş ve bunların yokedilmesi, öldürülmesi ve incelenmesi, hastalıklı ve böcekli nebat ve parçalarıyle ürünlerin denet, yıkama, temizlenmesi için yapılması lâzımgelen bütün giderler.

10 — Muzır böcek ve hastalıkların bulaşmaması için kal yoketme ve yakılacak nebat ve parçalarıyle (ürünler için verilecek tazminat ve bu işler için yapılacak bütün giderler.)

11 — Domuz öldürenlere verilecek para mükâfatı.

12 — Zararlı hayvanlarla savaş sırasında ölenlerin ailelerine ve muzır hayvanlarla ödevini yaparken sakatlananlara Bakanlar Kurulunca belli edilecek miktarda verilecek tazminatlarla, yaralananların iyileştirme giderleri.

13 — Domuz ve diğer hayvanların etleriyle derilerinden ve sairelerinden faydalanmak amacıyle kurumlar kurma giderleri.

14 — Köy eğitmenleri yetiştirme kurumlarının bütün giderleri.

15 — Makina, alet ve avadanlık ve her türlü donatım ile öldürme avadanlık ve levazım ve gereç ve her türlü eczayı kimyeviye ve veteriner ilaçları.

16 — Motörsüz taşıtlar ve teferruatı ve yedek avadanlığı ve hayvan satınalımı ve onarma giderleri ve hayvan teçhizatı ve hizmetli elbise ve çoban gereci.

17 — Sigorta ve resimler.

18 — Tarım makinelerinin akaryakıt ve madeni yağları, harita ve kadastro yaptırma ücreti ve buna gerekli gereç satınalımı, tesisat ve 250 liraya kadar onarma ve küçük yapım.

19 — Çiftlik, tarla, yoncalık, çayırlık ve bahçe tarımiyle kurum ve laboratuvarlarının ve çayır ve meralığın ıslahı deneme, üretme, yetiştirme ve her çeşit uygulama giderleri.

20 — Telefon kurma ve konuşma ve onarma karşılıkları.

21 — Kalfa, usta, işçi ve çoban gündelikleri, yabancı uzman ve ustabaşıların yol giderleri ve ücretleri.

22 — Nal yapılmasına özel demir, kömür ve kauçuk satınalma karşılıkları.

23 — Erkek ve dişi damızlık hayvanlariyle deneme serum ve aşı için küçük ve büyük baş hayvanların satınalımı.

24 — Bütün kurumların tohum, tarım, ağaçlandırma, kurutma, yol, kaldırım, kanal, kuyu, cetvel ve arteziyen giderleri.

25 — Hayvan hastalıklariyle savaş için her türlü araştırma, uzluk, kurs incelenmesi, yaratış ve satın alma giderleri.

26 — Hayvan Sağlık Memurları Okulu öğrencilerinin uygulanma giderleri.

27 — Kurumların damızlık, taşım, hizmet, deneme, serum ve aşı hayvanlarının yem ve muytabiye, nallama giderleri,

28 — Suni tohumlamada toplanılan ahali koçlarından ve koruma iyileştirme banyolarında aşı, serum ve derman denemelerinden, denemeden doğan ölüm olaylarında verilecek hayvan tazminatı.

29 — Hayvan Sağlık Kolluğu Kanununda sayılan hastalıklardan öldürülen hayvan tazminatı.

30 — Yönetmeliği gereğince yapılan sergilerde yetiştiricilere verilecek sergi ikramiyeleri ve organizasyon giderleri, kırkım, sağım ve banyo giderleri ve yapağı primleri ve 904 sayılı kanun gereğince verilecek mükâfatlar.

31 — Hayvan yemi tarımını kışkırtmak üzere merinos yetiştiricilerine parası verilmesi gerekli tohum satın alma ve taşıma karşılıkları.

32 — Halk elindeki kıvırcık koyun ve koçların merinos koç ve koyunlariyle değiştirilmesi, banyo ve denemeden ölüm halinde hayvan sahiplerine verilecek tazminat.

33 — Pamuk tohumu temizleme ve ilâçlama, pamuk çırçırlama ve linter ve prese makineleri ve selektör, traktörler dinamo ve elektrik makineleri ve bunların yedek parçalarının satın alınması, taşım, montaj, işletme ve onarma giderleri.

34 — Pamuk tohumu çırçırlama, ayırma, tiryaz, ilâçlama, pamuk tohumu satın alma ve dağıtma, sulama ve varyete denemeleri giderleri.

35 — Ziraat Bankasiyle yapılan saf pamuk tohumu dağıtımında bankanın uğrayabileceği zararlar karşılığı.

36 — Tarımı bilgisinin derlenmesinde çalıştırılacak öğrenci ve işçilerin zaruri yol giderleri ve gündelikleri, köy anket defterleriyle köy kütük defterlerinin kâğıt, baskı ve kaplama giderleri, öğrenci ve işçilere verilecek tıbbi derman ve her çeşit teknik etüt levazımı ile resim âlet ve avadanlığı.

37 — Her çeşit yayın, satın alma, tercüme ve telif hakları, her türlü yayın ve haber alma, basımı ve çoğaltım, elde edim ve dağıtım giderleri, öğretim ve propaganda, resim, filim ve plâklarının ve bunları yapacak veya gösterecek her türlü araç ve kurmaların satın alınması, kiralanması, taşınması ve saklanması için yapılacak her çeşit giderler.

38 — Kanunlarına göre ilâzumunda satın alınacak hastalıklı ve böcekli nebat ve parçalariyle, zararlı böcek, yumurta, kurt, tırtıl ve krizalitlerin karşılıkları.

39 — İçerde toplanacak kongre ve teknik toplantıların Bakanlıkça takdir edilecek bütün giderleri.

40 — Örnek olacak işlerde uğraşan köylülere Bakanlığın emriyle parasız verilecek ufak tarım âlet ve gereç gideri.

41 — Seyis, çobanların ve hizmetlilerin beslenmeleri.

42 — Sü kurma ve yayın ve gereç giderleri.

43 — Kauçuk bitkileri için işletme ve ham madde satın alımı.

44 — Taşım, öteberi, kırtasiye, döşeme ve demirbaş, basılı kâğıt ve defterler, kira, kitap ve faydalı izerler satın alımı, telif hakkı satın alımı, basım ve tercüme giderleri, aydınlatma ve ısıtma giderleri.

45 — Islahı Hayvanat Kanununun 11 ve 15 inci maddeleri gereğince boğa elde edilmiinde çaresiz olan köylere parasız damızlık verilmek üzere boğa satın alımı, taşımı ve beslenme giderleri.

46 — Teknik tarım ve teknik balıkçılık okulları yapı, kamulaştırma, donatım ve sair genel giderleri.

47 — Tarım saymanlık kursuna taşradan geleceklerin gündelikleri ve yol giderleri, öğretmen ve hizmetlilerin ücretleri ve kursun yönetim giderleri.

48 — Yabancı memleketlere gönderilecek memurların yollukları, bunların ilim ve uzluklarını artırmaları veya stajlarını yapmaları için lüzumlu giderler ile aylıkları verilmek suretiyle gönderileceklerin aylıkları tutarı bulundukları yere ait öğrenci ödeneğinden az olanlara verilecek fark.

49 — Enstitü ve laboratuvarlar fenni alet, levazım ve işletmeleri ve genel giderleri, havagazı, çalıştırıcı kuvvet, su, fenni alet levazım deneme ve işletme hayvanatı bakımı yem satın alma karşılığı ve giderleri, bağ, bahçe giderleri, enstitüler işletmesine ilişkin bütün maddeler, tohum ve sair genel ve müteferrik giderler.

50 — 4758 sayılı kanunun geçici maddeleri gereğince ödenecek (77.000) lira.

Diğer giderler

1 — Tıbbi ve veteriner ecza.

2 — Öğrenci inceleme, araştırma resim ve sergiler giderleri.

3 — Usta, çırak ve işçi gündelikleri.

4 — Tören ve müze giderleri ve mükâfat karşılıkları.

5 — Bahçe, ilân giderleri ve kira karşılıkları.

6 — Öğrencilere ait kitap, kırtasiye, kamp giderleri.

7 — Su bedeli.

8 — Hizmet hayvanı satın alma, besleme ve bakım giderleri motörsüz taşıtlar satın alma, onarma giderleri.

9 — Sınavlarda bulunacak mümeyyizlerin giderleri.

10 — Öğrencinin iyileştirme, yol ve cenaze giderleri,

11 — Resim, tahnit, fotoğraf, camcılık ve kaplamacılık işlikleri giderleri.

12 — Odacı elbisesi ve kapların kalaylanması.

13 — Bütün müteferrik giderler.

14 — Spor gereçleri satın alınması.

Yönetim giderleri

Öteberi, döşeme ve demirbaş, aydınlatma, ısıtma, kırtasiye, basılı kâğıtlar.

Toprak İşleri Genel Müdürlüğü ve gezici mahkemeler genel giderleri.

Her çeşit büro giderleri, basılı kâğıt ve defterler, telefon ve başka haberleşme ücret ve giderleri, kira karşılığı, her çeşit taşıt giderleri, her çeşit yollukdar, giyecekler, ölçme ve harita teknik memuru yetiştirme kursu her çeşit giderleri ve Tarım Bakanlığı Toprak İşleri Genel Müdürlüğü görev ve Kuruluş Kanununun gerektireceği başka her çeşit giderler.

Ulaştırma Bakanlığı

B. 799 - M. : 3 — Aydınlatma

Telefon tesisatı motörlerinin cereyan, onarma ve işletme giderleri.

B. : 800 - M. : 3 — Aydınlatma

Önemli limanlara kurulacak hava hareketlerini gösteren işaret direklerinin elektrik giderleri de.

B. : 806 — Giyecekler

Liman başkanı, yardımcıları, denet şef ve memurlariyle motör kaptanlarına ve serdümenlere verilecek muşamba, ayakkabı, kaput, şapka ve elbise ile merkez ve taşra odacılarının ve makam otomobili ile diğer taşıtlar şoförlerinin ayakkabı ve elbisesi.

B. 808 - M. : 1 Mayın yoketme giderleri

Mayınları tarama, arama ve yoketme için lâzımgelen araç kirası, akaryakıt karşılığı, mayın yoketmesine lüzumlu her türlü gereçin satın alma karşılığı ve diğer gereçlerin giderleri.

B. : 810 - M. : 1 — Genel giderler

Yönetmeliği gereğince giyecek, giyecek ve yakacak giderleri, yatakhane, sınıf, lokanta levazımı, öğrencilere yapılacak yardım, ilân giderleri, fabrikalara gereç karşılığı, müteferrik giderler, gemiler genel gi-

derleri, fabrikada kullanılacak usta ve işçilerin gündelikleri, okul binasının 1945 yılında bitirilemiyen yapımının bitirme giderleri, laboratuvarlar ve işlikler için alet, avadanlık ve gereç satın alımı ve bunlara ait her türlü kurma giderleri, kitaplık kurma, kitap, broşür, mesleki dergi ve gazete satın alımı, basımı ve bunların kaplanması, telif, tercüme ve basım ücretleri ve telif hakkı satın alımı.

B. : 813 Yayın ve propaganda giderleri

Mesleki dergi, kitap, broşür, gazete ve harita satın alma ve abone karşılıklariyle telif ve tercüme ücret ve mükâfatları, telif, tercüme ve yayınlanacak izlerlerin basımı, kaplanması giderleri, filim ve filim makinesi satın alımı, filim developman ve sâire giderleri, haber alma ve propaganda giderleri.

Ticaret Bakanlığı

B. : 839 — Yazı, yayım ve propaganda giderleri

Ekonomi ve meslek dergileri, gündelik gazeteler, kitap, haritalar telif, tercüme ve kaplama ücretleri, baskı ve yayın karşılığı ve giderleri, filim ve filim makine satın alma, hazırlama ve kira karşılığı ve haberleşme ve propaganda giderleri.

Çalışma Bakanlığı

B. : 861 - M. : 1 — Ücretler

Öğretmen, konferansçı yönetim memurları ve hizmetliler ücreti.

M. : 8 — Genel giderler

Kursa gelecek öğretmenlerin yolluğu, gündeliği, inceleme gezileri, giderleri, aydınlatma, ısıtma, kira, kurs kitaplarına ve bütenine ait baskı, kâğıt ve kursların eğitim ve öğretimine ait eşya karşılığı giderleri ve sınav giderleri:

Basın, yayın, tercüme, telif, kitap, dergi ve propaganda giderleri:

Bakanlıkça lüzum görülen her türlü her çeşit kitap, dergi, broşür, tüzük, yönetmelik, gazete ve benzerlerinin satın alma, abone karşılıkları ve baskı, yayın kuliçe, resim, yazı, makale, tercüme, taşıma, dağıtma, inceleme ve bunlar için gerekli kâğıt, cilt karşılığı ve giderleri.

Çalışma Bakanlığının maksat ve işleriyle ilgili eski ve yeni eserleri arama, toplama, düzenleme ve onarma ve bunlardan sergi, kitaplık ve müze yapma giderleri, İzmir Fuarına iştirak giderleri, çalışma ve memlekete iş terbiyesi propagandası bakımından faydalı görülen ve müzike yapılacak her türlü yayım, konferans, telif hak ve yazı, söz ve giderleri ve bunların Bakanlıkça tesbit olunacak ücretleri, çalışma ve iş kanunlarını ilgilendirecek şekilde yayınlanmış herhangi yazı veya konferanslardan Bakanlık tarafından belirtileceklere verilecek karşılıklar ve yine çalışma ve iş propagandası bakımından lüzumlu görülecek gezi veya toplantılar için Bakanlığa davet veya iştirak ettirileceklerden memur ve hizmetli olmıyanlara verilmesi zaruri bulunan yol parasiyle gündelikleri veya bunların çağrıldıkları yerlere gidiş ve giriş ücretleri, kitap, broşür dergi ve benzeri yerlere konmak üzere münferit veya albüm halinde dağıtmak veya saklanmak üzere satın alınacak veya çektirilecek fotoğraf, kroki, maket ve benzerlerinin gider ve karşılıkları çalışma ve iş hareketlerini ve bu yoldaki gelişmeyi tesbit için çektirilecek ve işletmesi ve bunların iç ve dış memleketlerde propaganda ve aydınlatma maksadiyle yapılması lüzumlu görülen teşhir giderleri.

(D) Cetveli

[Bütçe Kanunu Madde : 5]

[Dairelerin baremdışı hizmetlileriyle taşıt kadroları]

Büyük Millet Meclisi

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Daktilo	1	120
»	3	100
Bütçe Komisyonu Daktilosu	1	100
Başhademe	1	120
» Yardımcısı	2	85

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
1. Sınıf Hademe	6	75
2. » »	28	60
3. » »	26	50
Sığınak Koruyucusu	1	60
Şoför	1	170
Kamyonlar Başşoförü	1	140
Şoför	1	140
Bahçıvan	2	100
»	2	75
Sürekli Amele	4	60
» »	5	50
Telefoncu	1	75
Kalöriferci	1	85
»	2	75
Sığınak Makinisti	1	100
Makinist	1	100
Elektrikçi	1	140
Marangoz	1	140
Motosikletçi	1	85
Laborant	1	100
Garaj Koruyucusu ve silicisi	1	85
Basımevi		
Başmatbaacı	1	210
» Yardımcısı	1	170
1. Sınıf Operatör	6	140
2. » »	3	120
Tertipçi Yardımcısı	2	85
Başmakinist	1	170
» Yardımcısı	1	140
Makinist	2	120
» Yardımcısı	2	85
Motör ve Elektrikçi	1	140
Başciltçi	1	170
» Yardımcısı	1	140
Ciltçi	1	120
»	2	100
» Yardımcısı	1	85
Kalöriferci	1	85
Milli Saraylar		
Ayniyat Memuru	1	85
Döşeme ve Temizlik İşleri Depocusu	1	85
Elektrikçi ve Elektrik Gereçleri Deposusu	1	85
Koruma Memuru	2	100
» »	1	85
Elektrikçi	2	85
Döşeme Marangozu	1	120
Yapı Gereçleri Ambarcısı	1	75
Diğer	1	100
»	1	85
Marangoz	1	85
Doğramacı	1	100
Kurşuncu	1	100
»	1	85
Tenekeci	1	100
»	1	85
Çilingir	1	75
Suyolcu	1	60
Garaj Bekçisi	3	60
Yorgancı	1	120
»	1	75
Bekçibaşı	1	100
»	2	85
Bekçi	14	75
»	42	60
Kapıcı	1	75
»	3	60
Bahçıvanbaşı	1	100
»	2	75
Bahçıvan	17	60
Sürekli İşçi	19	50
Kaloriferci, Motörcü ve Yangın Söndürme İşleri Memuru	1	120
Kalöriferci ve Motörcü	2	75

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Yangın Söndürme Erbaşı	1	75
» Eri	4	60
Kamyon Şöförü	1	85
Otomobil Şöförü	1	100
» »	1	120
Baştelefoncu	1	100
Telefoncu	1	85
»	1	75
»	1	60
Kayıkhane Bekçisi	1	60
Saatçi	1	75
Sofracıbaşı	1	120
Sofracı	3	75
Rençber	2	50
Yapı Gereçleri Ambar Hamalı	1	50
Boyacı	1	100
Nakkaş	1	120
Kumaş Dokuyucusu	1	75
» »	2	60
» Masuracısı	1	50
Dokuma Ambarı Ayniyat Hesap Memuru	1	100
Daktilo	1	75
Sayıştay Başkanlığı		
Daire Müdürü	1	170
Kitaplık Memuru	1	85
Dağıtıcı	1	75
Şoför	1	130
Kalöriferci ve Onarıcı	1	80
Telefon ve Elektrik Memuru	1	90
Odacıbaşı	1	75
Odacı	3	60
»	10	40
»	18	50
Kapıcı	1	75
»	1	60
Gece Bekçisi	2	60
Mahzen Hamalı	3	50
Başbakanlık		
Matbaa Yönetim Memuru	1	170
Abone ve Yollama Memuru	1	100
Baştertipçi	1	210
Başmakinist	1	190
Dağıtıcı	3	100
»	1	85
»	1	75
»	1	60
Gece Bekçisi	1	50
Başodacı (Aynı zamanda Bakanlar Kuruluna bakar)	1	120
Odacı	5	60
»	9	50
»	4	40
Kapıcı	1	75
»	1	50
Arşiv Odacısı	3	40
»	1	50
Şoför	1	170
»	4	120
»	1	100
Hizmet Kamyoneti Şöförü	1	120
Motosikletçi	2	85
Kâğıt Göndermc Memuru	1	85
Daktilo	1	85
Meydancı	2	50
Garaj Bekçisi	1	50
Danıştay Başkanlığı		
Daktilo	5	100
Dağıtıcı	2	75
Başodacı	1	75
Odacı	7	50
»	7	40
Kapıcı	1	60
Şoför	1	120

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Basın ve Yayın G. Md.		
Başspiker	1	300
Spiker	8	200
»	1	150
» Adayı	2	100
Yabancı Dil Spikeri	1	210
» » » Yardımcısı	3	140
Mütehassıs Radyo Dinleyicisi (yabancı olabilir)	1	300
Kontrolör	2	140
Plâk Muayenecisi	1	100
Radyo Diskotek Şefi	1	210
Yönetim Memuru	3	125
İmzacı	1	100
Kaşe Dağıtıcısı	1	170
» »	1	140
Ambarcı	2	170
Depocu	1	140
Arşiv Ayırıcısı	1	170
» »	1	125
» Fişçisi	2	120
» »	1	100
Teknik Arşiv Ayırıcısı	1	120
Kitaplık Ayırıcısı	1	120
Başkopüreci ve Ayırıcısı	1	120
Kopüreci	1	100
»	1	75
Yabancı Dil Bilen Steno Daktilo	2	200
Yabancı Dil Bilen Daktilo	3	170
Daktiloğraf	1	150
»	1	140
»	12	120
»	20	100
»	12	80
Atölye Şefi	1	225
Atölye Şefi Yardımcısı	1	175
Torna Ustası	1	175
Marangoz Ustası	1	150
Atölye Kalfası	1	80
» Çırağı	1	60
Jeneratör Uzmanı	1	350
» »	1	250
Birinci Sınıf Başmakinist	2	225
İkinci Sınıf Başmakinist	2	200
Başmakinist Yardımcısı	6	175
Birinci Sınıf Makinist	7	150
İkinci Sınıf Makinist	11	125
Üçüncü Sınıf Makinist	16	100
Antenci	2	175
Şoför	2	120
»	1	150
»	2	100
Desinatör	2	200
Garaj Bakıcısı	2	60
Kaloriferci	3	75
Ateşçi	1	60
Dağıtıcı	7	75
Gece Bekçisi	6	60
Telefoncu	5	75
»	3	60
Film Servisi Şefi	1	400
» Kısım Teknisyeni	1	300
» Operatörü	2	300
» »	2	250
» » Yardımcısı	1	150
Ses Kısmı Teknisyeni	1	300
Film Laboratuvarcısı	1	150
Filmotekci	1	170
Film Sözcüsü	1	250
» Kalfası	2	75
» Makinisti	1	200
» »	1	150
Fotoğraf Servisi Şefi	1	400
Başfotoğrafcı	1	300

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Fotoğrafcı	3	200
Fotoğraf Laboratuvarcısı	1	150
Fotoğrafcı	1	150
Fotoğraf Kalfası	2	75
Mizanpajcı	1	200
Tashihci	7	170
»	4	150
»	1	140
»	2	120
Redaktör	1	260
»	2	210
»	2	170
Aboneci	1	100
Bülten Çoğaltma Makinisti	2	100
» » »	1	140
» » »	2	80
Takipçi	4	75
Başambalâjcı	1	100
Ambalâjcı	2	75
»	2	60
Başbantçı	1	100
Bantçı	5	60
Motosikletçi	1	120
»	4	100
Bisikletçi	4	75
Bahçıvan	2	75
Kapıcı	6	50
Hamal	4	50
Başodacı	2	60
Odacı	23	50
»	34	40

Radyo Türk Musikisi Heyeti

Repetitör Artist	7	400
» » Yardımcısı	7	350
Birinci Sınıf Artist	4	300
İkinci Sınıf Artist	4	260
Üçüncü Sınıf Artist	3	210
Dördüncü Sınıf Artist	10	170
Birinci Sınıf Stajiyer Artist	3	120
İkinci » » »	6	100

Radyo Temsil Kolu

Birinci Sınıf Artist	1	300
İkinci Sınıf Artist	2	260
Üçüncü Sınıf Artist	2	210
Dördüncü Sınıf Artist	5	170
Birinci Sınıf Stajiyer Artist	1	120
İkinci » » »	2	100
Basın Ateşelikleri Mahallî Kâtip ve Daktiloları [*]	3	200
Basın Ateşeliği Odacısı [*]	3	75

İstatistik Genel Müdürlüğü

Daktilo	1	100
Birinci Makinist	1	120
Kaloriferci	1	120
İkinci Makinist	1	100
Dağıtıcı	2	60
Başodacı	1	60
Ambarcı	1	60
»	1	50
Gecebekçisi	1	50
Odacı	4	50
»	6	40
Hamal	1	40
Kaloriferci Yamağı (Altı aylık)	1	40
Taşra Odacısı	4	40

[*] Yabancı olabilecek bu hizmetlilerin tâyinleri hususu Genel Müdürlüğe veya yetki verecekleri makamlara bırakılmıştır.

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Devlet Meteoroloji İşleri G. Md.		
MERKEZ		
Doktor	1	100
Telsiz Teknisyeni	1	170
» Muhabereci	2	100
Ressam ve Grafiker	1	120
Motorcu Başustası	1	140
Makinist	1	140
Bülten Müstahzırı	1	100
Motorcu	1	85
»	1	75
Şoför	1	100
Dağıtıcı	1	50
Bekçi	2	40
Hademe	11	40
Kalorifferci ve Rüzgâr Âletleri Bakıcısı	1	85
Bahçıvan	1	85
Başhademe	1	50
Daktilo	2	85
»	2	120
Alet Sevkiyatçısı	1	100
» »	1	120
Marangoz	2	100
İLLER		
Radyozonda Teknisyeni	1	300
Başrasatçı	1	170
Baştelsizci	1	170
Telsiz Makinisti	2	100
Telsiz Muhabereci	2	100
» »	3	85
Motörcü Başustası	3	100
Motörcü	6	75
Hademe	26	25
» ve Bekçi	12	30
Rasadcı	14	50
»	23	40
»	41	30
»	50	20
»	22	15
Diyanet İşleri Başkanlığı		
MERKEZ		
Doktor	1	100
Daktilo	1	100
»	1	85
Dağıtıcı	1	75
Gece Bekçisi	1	60
Başodacı	1	60
Odacı	8	50
İLLER		
Daktilo	1	85
Arşiv Ayırıcısı	1	120
Gece Bekçisi	1	50
Odacı	6	35
»	20	30
»	40	25
»	15	20
Kur'an Öğreticisi	7	60
» »	10	50
» »	25	40
» »	48	30
» »	60	25
		Maaş
Vaiz	15	25
»	30	20
»	250	15
Dersiam	5	35
»	5	30
»	20	25
»	50	20
»	119	15

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Adalet Bakanlığı		
Zat İşleri		
Daktilo	1	120
»	4	100
»	1	75
Levazım ve Daire Müdürlüğü		
Daire Müdürü	1	170
Daktilo	1	100
Şoför	1	170
Başodacı	1	85
Dağıtıcı	5	75
Motosikletli Dağıtıcı	1	75
Bahçıvan	1	75
» Yardımcısı	1	50
Odacı	5	60
»	15	50
»	21	40
Gece Bekçisi	2	60
Meydancı ve Kapıcı	4	40
Elektrikçi	1	120
Telefoncu	1	85
Kaloriferci	1	120
» Yardımcısı	1	60
Marangoz	1	100
» Yardımcısı	1	50
Asansörcü	2	40
Denkçi	1	60
Hamal	2	60
2556 sayılı kanun gereğince kurulan Merkez Bürosu		
Daktilo	1	100
»	3	60
Yargıtay		
Doktor	1	100
Daire Müdürü	1	120
Şoför	2	140
Mübaşir	12	75
Başodacı	1	60
Elektrikçi	1	100
Kaloriferci	1	100
» Yardımcısı	1	50
Telefoncu	1	75
Meydancı	3	40
Gece Bekçisi	2	50
Kapıcı	2	40
Odacı	12	50
»	32	40
Bahçıvan	1	75
Adli Tıp İşleri Genel Müdürlüğü		
Kaloriferci	1	75
Dağıtıcı	1	40
Aşçı	1	40
Kapıcı	1	40
Gardiyan	3	50
»	2	40
Odacı	6	35
Şoför	1	100
Adli Tıp Odacısı	7	30
Adli Tıp Meclisi Odacısı	3	40
İLLER		
Mübaşir	453	40
Kaloriferci	1	100
»	4	60
Telefoncu	1	40
Kapıcı ve Gece Bekçisi	1	30
Meydancı	1	30

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Odacı	60	40
»	59	35
»	256	30
»	255	25
»	25	20
Gece Bekçisi	6	35
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü		
Çocuk Islâh Evleri Doktoru	1	100
Başgardiyan	26	100
»	55	85
»	60	75
1. nci Sınıf Gardiyan	60	60
» » »	73	60
2. nci Sınıf Gardiyan	202	40
3. üncü Sınıf Gardiyan	516	30
» » »	257	25
Arabacı	1	40
Şoför	2	100
»	1	85
»	2	75
Elektrikçi	1	60
»	1	40
Makinist	1	120
Hademe	4	50
Aşçı	1	40
Ruhanî Memurlar	3	1
Aşçı, Çamaşırcı ve Hamamcı	3	30
Harici Hastane Hizmetçisi	19	30
İmam	1	60
»	3	1
Usta	9	120
Tapu ve Kadastro G. Md.		
Doktor	1	75
Ciltçi	2	120
»	1	85
» Yardımcısı	1	75
» »	1	50
» »	1	40
Fotosto Memuru (Fotoğrafçı)	1	120
» » Yardımcısı	1	75
Daktilo	9	75
»	4	50
»	33	40
»	4	30
Jaloncu	3	30
Gece Bekçisi	2	30
Başodacı	1	50
Odacı	1	40
»	16	40
»	17	30
»	95	25
»	88	20
Kapıcı	2	40
Dağıtıcı (Birisi Bisikletlidir)	4	50
»	4	30
Defterci	3	40
Tapu ve Kadastro Yazma Heyeti		
Daktilo	2	50
»	7	40
Jaloncu	20	40
»	28	30
Dağıtıcı	1	40
Mübaşir	1	50
Odacı	16	30
İçişleri Bakanlığı		
MERKEZ		
Tercümeci	1	125
Daire ve Arşiv Müdürü	1	210

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Daktiloğraf	10	100
»	6	85
Dağıtıcı (Motörlü)	3	85
»	8	75
Saymanlık Takipçisi	3	75
Başodacı	1	85
Odacı	5	60
»	5	50
»	41	40
Kaloriferci	1	140
» Yardımcısı	1	75
Başbahçıvan	1	120
Bahçıvan	2	100
Bahçe İşçisi	2	85
Gece Bekçisi	4	60
Kapıcı	2	50
Telefoncu	1	140
» Yardımcısı	1	50
Elektrikçi	1	140
Tamirci	1	140
» Yardımcısı	1	100
Asansörcü	2	50
Boyacı	1	100
Bakanlık Şoförü	1	170
Daktilo	4	85
Motosikletçi	1	75
Motörcü	1	120
Odacı	5	50
Dağıtıcı	1	75
Yabancı Dil Bilen Daktilo	1	170
İLLER		
İller Dağıtıcıları	1	40
» »	6	30
» »	59	30
İller Odacıları	116	25
» »	23	30
İlçe Odacıları	3	25
» »	155	20
» »	286	15
Bucak Odacıları	871	5
Genel Müfettişlikler		
Birinci Genel Müfettişlik Kalorifer Makinisti	1	100
Kaloriferci Yardımcısı	1	35
Telefon Memuru	1	75
Bahçıvan	1	60
» Yamağı	1	30
Kâğıt Dağıtma Memuru	1	40
Başodacı	1	50
Odacı	6	30
»	2	20
Şoför	1	85
»	1	60
İkinci Genel Müfettişlik		
Odacı	1	40
»	5	35
Dağıtıcı	1	50
Şoför	1	100
Kaloriferci	1	75
Bahçıvan	1	75
Üçüncü Genel Müfettişlik		
Odacı	6	30
Şoför	1	100
»	1	60
Dördüncü Genel Müfettişlik		
Odacı	10	30
Şoför	1	85
»	1	60

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Emniyet G. Md.		
MERKEZ		
Daire Müdürü	1	170
Dağıtıcı	4	50
Odacıbaşı	2	60
Odacı	1	50
Gece Bekçisi	3	50
Asansörcü	1	60
Kapıcı	1	50
Odacı	20	40
»	5	50
Makinist ve Silâhçı	1	120
Hademe	8	40
»	11	30
Enstitü Kapıcısı	1	40
Kaloriferci	1	60
Daktiloğraf	2	85
Çamaşırcı	3	40
Ütücü	2	40
Hademe	5	30
Ahçı	1	60
»	3	50
» Yamağı	2	40
Kaloriferci	1	120
Elektrikçi	1	120
Bulaşıkçı	1	40
Daktiloğraf	3	60
Başşoför	1	120
Şoför	1	100
»	1	75
»	2	60
Ambar Muhafızı	1	85
İLLER		
Daktiloğraf	1	85
	2	60
Hademe ve Odacı	14	40
Polis Nezarethane Memuru	1	60
» » »	1	50
Sandalcı	52	50
Odacı	5	40
Hademe	9	35
»	114	30
Şoför	2	85
»	1	60
Makinist	8	75
Atlı Polis Binicilik Talimcisi	8	60
Hademe	3	35
»	9	30
Makinist Yardımcısı	1	50
Tayfa	3	40
Odacı	3	30
Doktor	1	60
Jandarma G. K.		
Basımevi Ressamı	1	120
» Ciltçisi	2	120
» Makinisti	2	140
» Tertipçisi	2	120
» İşçisi	3	75
» Linotip Operatörü	1	140
» Ambar Memuru	1	120
Kundura Ambar Memuru	1	120
Giyecek Eşya Ambar Memuru	1	140
Teçhizat Ambar Memru	2	140
Etüv Memuru	1	100
Telefon Fen Memuru	1	170
» Yardımcısı	1	120
Yap Ustası	1	150
Kundura Ustası	1	140
Makine Ustası	1	140

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Terzi Ustası	1	140
Kundura Makine Ustası	1	140
Telsiz Ustası	1	75
Makine Tamircisi	1	140
» » Yardımcısı	1	120
Makine ve Elektrik Ustası Yardımcısı	1	100
Kalöriferci	2	100
Elektrikçi	1	100
»	1	140
Tornacı	1	120
Frezeci	1	120
Oksijen Kaynakçısı	1	120
Demirci	1	120
Sivil Sanatkâr	6	170
» »	9	140
» »	3	120
» »	2	100
» »	3	85
» »	2	75
Şoför	15	140
»	16	120
Şoför	1	100
»	3	60
»	4	40
Başodacı	1	60
» Yardımcısı	1	50
Odacı	25	40
»	6	40
»	1	50
Aşçı	22	40
»	20	30
Hamal	22	50
Çamaşırcı	1	35
»	2	30
»	1	25

Dışişleri Bakanlığı

MERKEZ

Daktiloğraf	5	200
»	1	175
»	3	150
»	2	140
»	2	130
»	2	120
»	1	110
»	2	100
»	1	90
»	2	80
»	1	70
» (Saymanlık için)	1	130
Daire Müdürü	1	175
Doktor	1	100
Şoför	1	150
»	1	140
»	1	130
Elektrikçi	1	120
Telefoncu	1	80
Başodacı	1	80
Odacı	12	50
»	10	45
Odacı	16	40
Başdağıtıcı	1	75
Dağıtıcı (Bisikletli)	2	70
»	3	60
Saymanlık Takip Memuru	1	90
Motosikletli Dağıtıcı	1	90
» »	1	80
Belge Saklağı Koruyucusu	2	60
Gece Bekçisi	2	70
Bahçıvan	1	80
Kaloriferci	1	110
Ateşçi	1	60
Arşiv Memuru	1	300

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Kitapik Memuru	1	300
» » Yardımcısı	1	140
Ambar Memuru	1	120
Basımevi		
Bugtertipçi	1	160
Makinist	1	110
Tertipçi	1	110
»	1	90
» Yamağı	1	70
Tashihçi	1	120
Ciltçi	1	120
»	1	110
Dışişleri Bakanlık Köşkü		
Yönetim Memuru	1	140
Aşçı	1	200
»	1	100
» Yamağı	1	60
Bulaşıcıvan	1	100
» Yamağı	1	60
Sofracı	2	100
» Yamağı	1	60
Garson	1	100
Kapıcı	1	65
Kaloriferci	1	120
Ateşçi	1	60
Elçilik ve Konsolosluklar Hizmetlileri [1]	150	3100

Maliye Bakanlığı

MERKEZ

Hususi Kalem

Daktilo	1	120
Genel Kâğıtlar Müdürlüğü Daktilosu	4	100
» » »	4	85
» » »	1	75
Maliye Tetkik Kurulu		
Daktilo (Yabancı dil bilmesi şarttır)	1	170
Teftiş Heyeti		
Daktilo	1	100
»	1	75
Baş Hukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğü		
Daktilo	4	120
»	2	100
»	2	85
Takip Memuru	1	100
» »	3	85
» »	2	75
Fiş Memuru	1	85
»	2	75
Bütçe ve Mali Kontrol G. Müd.		
Daktilo	1	120
Daktilo	3	100
»	2	85
Hazine Genel Müdürlüğü		
Yabancı dil bilen Daktilo	1	170
Daktilo	2	120
»	1	100
Muhtasam Borçlar Genel Md.		
Daktilo	1	120
»	2	100
»	1	85

[1] Dış kuruluşta ücretle kullanılıp istihkakları bu ödenekten verilecek olanların sayısının ve görevlerinin belirtilmesi ve bu hizmetlilerin tâyinleriyle kuruluş itibariyle verilecek ödenek dairesinde ücretlerinin tâyin ve dağıtılması Bakanlığa veya Bakanlığın yetki vereceği makamlara bırakılmıştır. 150 tanesi vergi tahakkukuna esastır.

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Fiş Memuru	4	100
» »	3	85
Levazım ve Kıymetli Evrak Müdürlüğü		
Daire Müdürü	1	210
Daktilo	1	100
»	2	85
Kağıt Dağıtıcısı	2	120
» »	2	100
» »	2	85
» »	8	75
Başmarangoz	1	210
Marangoz	1	140
»	1	120
»	1	100
Doğramacı	2	100
Marangoz Çırağı	1	60
» İşçisi	1	75
Marangozhane Makinisti	1	100
Makine Tamircisi	1	210
» »	2	140
Şoför	2	170
»	1	140
Motosikletçi	1	85
Otomatik T. Memuru ve Tamircisi	1	170
» » »	1	150
» » »	1	120
Bahçıvan	2	120
Bahçıvan Yardımcısı	1	60
Bahçe Amelesi	2	40
Başodacı	1	85
Odacı	18	60
»	55	50
»	39	40
Kapıcı	1	60
»	4	50
»	1	40
Gece Bekçisi	3	75
» »	3	60
Hamal	2	75
Temizlik İşçisi (kadın)	6	50
Ambarcı	1	170
Çoğaltma Memuru	1	120
Zatişleri Müdürlüğü		
Daktilo	2	85
»	3	75
»	3	60
Muhasebat Genel Müdürlüğü		
Daktilo	2	120
»	2	100
»	3	85
Merkez Daireleri Muhasebe Müdürlüğünü		
Daktilo	2	100
»	8	90
»	1	85
»	7	75
Vasıtasız Vergiler Genel Müdürlüğü		
Daktilo	5	100
»	1	85
Temyiz Komisyonu Daktilosu	1	120
» » »	4	100
» » »	6	85
Temyiz Komisyonu Odacısı	1	60
» » »	2	50
» » »	2	40
Hesap Uzmanları Kurulu		
Daktilo	2	100

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Vasıtalı Vergiler Genel Müdürlüğü		
Daktilo	2	100
»	1	85
»	1	75
Milli Mülkler Genel Müdürlüğü		
Daktilo	1	120
»	3	100
Kalorifer Teknisyeni	1	210
» Ateşçisi	4	60
Elektrikçi	1	170
»	1	100
Bina Tamircisi	2	170
Tahsilât Genel Müdürlüğü		
Daktilo	1	120
»	1	100
Kırtasiye ve Matbuat İdaresi		
Basım Teknisyeni	1	170
Takip Memuru	1	100
Daktilo	1	120
»	1	100
»	2	85
»	2	75
Posta Memuru	1	75
Puvantör	2	70
Odacı	4	50
İLLER		
Baş Hukuk Müşavirliği ve Muhakemat Genel Müdürlüğü		
Takip Memuru	6	120
» »	5	100
» »	10	85
» »	20	75
» »	40	60
» »	35	50
Daktilo	2	100
»	3	85
»	5	75
Odacı	5	40
»	10	30
Genel Müfettişlikler		
Maliye Müşavirliği Odacısı	4	30
Vasıtalı ve Vasıtasız Vergiler Genel Müdürlüğü		
Kolcu ve Kantarcı	5	75
» »	13	60
» »	19	50
» »	2	40
Daktilo	9	75
»	12	60
»	99	50
İtirazları Tetkik Komisyonu Daktilosu	1	100
» » » »	5	85
» » » »	6	75
Tahakkuk Tebliğ Memuru	20	75
» » »	30	60
» » »	51	50
» » »	57	40
İtirazları Tetkik Komisyonu Odacısı	8	30
İstanbul Av Vergileri Odacısı	3	30
Gece Bekçisi	2	40
Tahsilât		
Tahsil Tebliğ Memuru	41	60
» » »	80	50
Yaya Tahsildar	66	85
» »	51	75
» »	120	60
» »	129	50

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Atlı Tahsildar	162	85
» »	161	75
» »	732	60
» »	307	50
Gece Bekçisi	6	60
» »	51	30
Levazım ve Kıymetli Kâğıtlar Müdürlüğü		
İstanbul Defterdarlığı Kâğıt Dağıticısı	4	50
Başodacı	1	50
İl Odacıları	179	40
» »	216	30
İlçe Odacıları	376	25
» »	25	20
İstanbul Basılı Kâğıtlar Hamalı	2	60
Hasılat Genel Müdürlüğü		
Daktilo	1	120
»	3	100
»	1	85
Kâğıt Dağıticısı	4	60
Odacı	6	40
Milli Mülkler Genel Müdürlüğü		
Daktilo	3	100
»	2	85
»	2	75
Kalorifer Teknisyeni	10	170
» Ateşçisi	15	60
Elektrikçi	1	140
»	2	120
Gece Bekçisi	1	50
» »	5	40
Memur Konutları		
İdare Âmiri	1	210
Teknisyen	1	210
Mutemet	1	170
Elektrikçi	1	140
Onarıcı	1	120
Kaloriferci	1	140
» Yamağı	1	60
Çilingir - Marangoz	1	140
Bahçıvan	1	120
» Yamağı	2	85
Kapıcıbaşı	1	75
Kapıcı (10 adedi üç aylıktır)	16	60
Kırtasiye ve Matbua İdaresi		
Depo Müdürü	1	260
» »	1	210
» » Muavini	2	210
Doktor	2	100
Depo Şefi	12	170
» Başmemuru	6	140
» Memuru	15	120
» »	4	100
» »	15	85
» »	17	75
Ustabaşı	1	170
Usta	2	120
»	1	100
Puvantör	1	100
Daktilo	3	75
Tasnifçi	1	85
»	2	75
»	5	70
»	5	65
»	12	60
Tasnifçi	3	55
Bekçi	5	65
»	2	60
»	5	50
Odacı	4	50

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Darphane ve Damga Basımevi		
Baştertipçi	1	170
Başcilteı	1	170
Çinkoğraf Ustabaşı	1	170
Ustabaşı	4	140
Galvano Teknisyeni	1	170
Makinist	2	140
»	4	120
Şoför	1	120
İdare Memuru	1	120
Takipçi	1	85
Daktilo	1	100
»	1	75
Kapıcı	2	60
»	1	50
Gece Bakçisi	2	60
» »	2	50
Odacı	4	40
Millî Eğitim Bakanlığı		
MERKEZ		
Daktilo (Yabancı dil bilen)	1	170
» » » »	2	140
Kardeksçi	1	140
» Yardımcısı	1	120
Yabancı Memleketlerdeki Öğrenci Müfettişliği Kâtipliği	4	25
» » » » »	4	20
(Emekli olabilir. Mahallince seçilenler müfettişin teklifi ve elçinin inhası üzerine Millî Eğitim Bakanlığınca tâyin olunur.)		
Daktilo (Talim ve terbiye kitap odası için.)	1	85
Daktilo (Seferberlik ve Askerlik Öğretim Müdürlüğü için.)	1	85
Doktor	1	100
Telefoncu	1	85
Onarma İşleri Ustası	1	75
Dağıtıcı	3	75
Daktilo	1	85
Başodacı	1	85
Odacı	1	60
Gece Bekçisi	1	85
Odacı	34	50
Kapıcı	1	60
Bahçıvan	1	100
Takipçi	1	75
Şoför	1	140
Daktilo	1	20
» (Saymanlık için)	1	120
»	3	100
» (Lisan bilen)	1	140
Yayın		
Pedalcı	1	120
Dizici ve Kaplayıcı	1	120
Çırak	1	50
Türk Tarih Kitaplık Yardımcısı	1	60
Kitaplık Fiş Memuru	1	60
Yollama Memuru	1	60
Dağıtıcı	1	60
Takipçi	1	60
Dergi Düzeltıcisi ve Yönetim Memuru	3	75
Paketçi	4	40
Fotoğrafçı	1	100
Fotoğrafçı Çırağı	1	40
Araştırıcı	1	75
»	1	60
Düzeltici	2	100
»	2	75
Daktilo	5	75
»	2	100
Odacı	1	50
Dağıtıcı	1	60

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
İLLER		
Müşavirlik ve Millî Eğitim Odacıları	8	35
» » » »	65	30
Yüksek Öğretmen Okulu		
Başaşçı (Yamağiyle beraber)	1	120
Aşçı Kalfası	1	80
Kaloriferci	1	100
Hastabakıcı	1	50
Başodacı	1	60
Odacı	2	30
»	7	25
»	14	20
Dosya Memuru ve Daktilo	1	75
Doktor	1	50
Siyasal Bilgiler Okulu		
Başaşçı	1	120
Aşçı-Kalfası	1	60
Aşçı Yamağı	4	20
Başodacı	1	60
Odacı	7	40
»	15	30
»	20	25
Daktilo	1	100
Kaloriferci ve Elektrikçi	1	120
Bahçıvan	1	50
Onarıcı	1	75
Not Çoğaltma Memuru	1	75
» » »	1	50
Kaplayıcı	1	100
Doktor	1	100
Gazi Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü		
Kâtip ve Daktilo	1	85
» »	1	75
Laborant	4	75
Teknik Kurucu	1	210
» » Yardımcısı	2	100
Demir İşleri Ustası	1	100
Tahta İşleri Ustası	1	100
Bahçıvan	1	120
Başaşçı	1	120
Aşçı	1	75
Aşçı Yamağı	1	50
Şoför	1	140
Hastabakıcı	1	75
Başodacı	1	60
Odacı	2	50
»	14	40
»	28	30
»	5	20
Doktor	1	100
Güzel Sanatlar Akademisi		
Laboratuvar ve Ders Aletleri Koruma Memuru	1	60
Resim Galerisi Hademesi	4	30
Odacı ve Kapıcı	10	40
» »	6	30
» »	6	25
Kaloriferci	1	50
Tezhip Öğreticisi	1	210
Eski Güzel Yazılar Öğreticisi	1	210
Ebruhar ve Kaplayıcı öğreticisi	1	210
Rasathane		
Hesapçı	1	85
»	1	75
Teknisyen Çırağı	2	60
Kaloriferci	1	75
Bahçıvan	1	40
»	1	30
Başodacı	1	50

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Odacı	2	40
»	2	30
»	2	25
Bekçi	1	40
»	1	30
Cumhurbaşkanlığı Filarmonik Orkestrası		
Salon ve Caz Orkestrası Müzisyeni (yabancı olabilir).	8	210
Daktilo	1	100
Odacı	2	50
»	1	40
»	1	30
Ankara Devlet Konservatuarı		
Daktilo	1	100
Doktor	1	100
Daktilo	1	75
Enstrüman Onarıcısı	1	100
» »	4	85
Yönetim Memuru	1	50
» »	2	40
Daktilo	1	40
Makyaj atnjyeri	1	75
Odacı	2	40
Daktilo	1	100
Bilet Satıcısı (Aynı zamanda daktilo olarak çalışacaktır.)	1	100
Gereççi	1	120
Erkek Frizörü	1	75
Kadın »	1	75
Erkek Terzi (Aynı zamanda sanatkârlara giydiricisi.)	1	140
» » » » » »	1	100
Kadın » » » » »	1	140
Elektrikçi (Enstallâtör)	1	100
Bilet-Yoklayıcısı	6	50
Garderopçu	4	50
Sahne Garderopçusu	2	80
Sahne ve Atelye İşçileri	4	170
Odacı	1	50
»	8	40
»	2	25
»	14	20
Bahçıvan	1	100
Elektrikçi ve Kaloriferci	1	100
Şoför	1	100
Aşçı	1	120
» Yamağı	1	50
Lise, Orta ve Öğretmen Okulları		
Doktor	28	50
»	50	40
Elektrikçi ve Kaloriferci	1	85
» » »	3	75
» » »	6	60
» » »	4	50
Hizmetliler	18	50
Aşçı	3	75
»	3	60
»	5	50
Odacı	25	40
»	381	30
»	601	20
Milli Eğitim Bakanlığı		
Kapıcı	2	30
Gece Bekçisi	2	40
Odacı	1	30
Derleme Müdürlüğü		
Odacı	1	30
Prevantoryum ve Sanatoryum		
Eczacı Kalfası	1	60
Kaloriferci	2	85

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Doktor	1	100
»	1	75
»	1	60
Elektrikçi	1	100
Demirci	1	85
Boyacı ve Badanacı	1	60
Marangoz	1	100
Makinist ve Etüvcü	1	120
Daktilo	1	85
»	1	50
Şoför	1	100
» Yardımcısı	1	50
Başaşçı	1	100
Aşçı Kalfası	2	50
» Yamağı	3	25
Arabacı	1	60
Bahçıvan	1	100
»	3	60
Terzi	1	60
Kapıcı ve Santral Memuru	1	50
Hastabakıcı	6	40
Laboranî	2	40
Odacı	1	50
Gece Bekçisi	2	50
Odacı	5	40
»	25	30
»	10	20
Kitaplıklar		
Kaplayıcı	3	100
»	2	85
»	2	75
Koruyucu	10	50
Odacı	10	50
»	22	40
» ve Bekçi	16	30
Antlıarı Koruma Kurulu, Kölave Bürosu, Kazı ve Harabe Alanları ve İller Müzeleri		
Bekçi	8	10
»	23	20
»	9	25
Odacı	18	25
Bekçi	66	30
Odacı	63	30
»	16	40
Bekçi	11	40
»	1	75
Bahçıvan	1	40
»	1	60
Başodacı	8	50
Başbekçi	1	50
Onarıcı	1	50
»	1	60
Fotoğrafçı	1	210
» Yardımcısı	1	75
» »	1	50
Daktilo ve KAtip	1	75
Memur	1	260
»	2	210
»	2	170
»	3	120
Bekçi	10	50
Bilet ve fotoğraf satış memuru	2	60
Kaplayıcı	1	100
Kurşuncu	1	100
Makinist ve elektrikçi	2	100
Marangoz	1	75
Duvarcı ve Sıvacı	1	75
Eski eserlerin koruyucusu encümeni huzur hakkı [1]	4	30

[1] Ayda 8 oturumu geçmemek üzere her oturum için kesenek olarak 3,5 lira.

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Ticaret, Sanat Okulları ve Enstitüleri, Bölge Sanat Okulları, Ertü ve bütün Akşam Okulları, Kız ve Erkek Gezici Köy Kursları		
Yönetim Memuru	1	210
» »	3	140
» »	18	120
» »	41	100
» »	68	85
» »	161	75
» »	29	60
Doktor	11	100
»	81	75
»	14	60
»	16	50
Hastabakıcı	7	75
»	29	60
»	1	50
»	11	40
Usta	8	260
»	34	210
»	62	170
»	43	140
»	44	120
»	35	100
»	3	85
»	2	75
Şoför	4	120
»	3	75
Aşçı (Yamağiyle Beraber)	1	120
» » »	15	85
» » »	9	75
» » »	5	100
Kaloriferci	2	100
»	10	75
»	5	60
»	2	85
»	2	50
Bahçıvan	1	100
»	1	85
»	4	75
»	5	60
»	9	50
»	1	40
Odacı	6	60
»	137	50
»	310	40
»	760	30
»	80	20
Sürveyyan	10	170
İstanbul Üniversitesi Yönetim Kurulu Usulun Hizmetliler		
Camcı Ustası	1	120
Elektrik Makinisti	1	100
Kartoğraf Desinatörü	1	100
Elektrik Makinisti	1	85
Marangoz	1	50
Radyoloji Enstitüsü Yardımcı Teknisyeni	1	50
Dişçi Okulu Teknisyen Yardımcısı	1	100
Laboratuvar	6	60
»	10	40
Teknisyen	2	60
»	3	50
»	1	40
Elektrikçi	1	50
Başhastabakıcı	3	50
Odacı	19	60
»	45	50
»	113	40
Odacı	178	30
»	63	25

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Odacı	217	20
»	31	15
»	3	10
Hastane Müdürü	1	300
Aşçıbaşı	1	100
Hesapçı	1	85
Eczacı Kalfası	2	60
Aşçı	3	50
» Yamağı	2	35
Ankara Dil, Tarih - Coğrafya Fakültesi		
Eski Türk Lehçeleri Öğretiolsi	1	170
Doktor	1	100
Yasav Memuru	2	100
Kaloriferci	1	120
Onarıcı	1	100
Bahçıvan	1	100
Not Çoğaltma Memuru	1	85
Elektrikçi	1	85
Hazırlayıcı	1	75
Uzman Hizmetli	1	85
Uzman Hizmetli	1	75
Kitaplık Yardımcısı	1	50
Kaplayıcı	1	100
»	1	60
Daktilo	2	100
»	1	85
Hizmetli	1	50
Fars Dili Enstitüsü Okutmanı	1	140
Odacı	2	60
Odacı	7	50
»	18	40
»	2	30
Türk Devrim Tarihi Enstitüsü		
Dosya Memuru ve Daktilo	1	100
Odacı	1	30
Uzmanlar		
Fotoğrafçı	1	170
Desinatör	1	170
Kartoğrafçı	1	170
Ankara Hukuk Fakültesi		
Doktor	1	100
Kaloriferci	1	100
Elektrikçi	1	85
Daktilo	2	75
Kaloriferci Yardımcısı	1	60
Başahçı	1	100
Aşçı Yamağı	2	40
Bahçıvan	1	75
Dosya Memuru ve Daktilo	1	75
Odacı	3	50
»	16	40
»	10	30
»	10	25
Ankara Fen Fakültesi		
Daktilo	2	85
Laborant	3	100
Laborant	3	85
Teknisyen	1	100
Şoför	1	140
Odacı	7	50
»	5	40
İstanbul Teknik Üniversitesi		
Başusta	1	140
Atelye Ustası	2	180
» »	10	120
» »	2	140
» »	4	100
» »	2	75

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Marangoz	2	120
»	2	75
Elektrikçi	1	120
»	1	75
Kurucu (Kalorifer ve Su)	1	120
Laborant	1	100
»	2	85
»	1	60
Laboratuvar Makinisti	1	120
Basımevi Makinisti	1	100
» »	1	60
Laboratuvar Ateşçisi	1	40
Kalorifer ve Mutbak Ateşçisi	2	40
» » »	2	30
Daktilo (Yabancı Dil Bilen)	1	140
»	2	75
»	6	60
Aşçı	1	120
» Yamağı	2	40
Başodacı	2	50
Hastabakıcı	1	50
»	1	40
Hademe	24	40
»	11	30
»	20	25
»	17	20
»	14	15
Bahçıvan	1	50
Kapıcı	4	40
Bekçi	2	40
»	1	30
Teknik Okul'u		
Kitaplık Daktilosu	1	85
Öğretim Bürosu Daktilosu	2	75
Hesap İşleri Daktilosu	1	75
Not Çoğaltma Memuru	1	85
» » » Yardımcı	1	75
Atelye Şefi	1	210
Elektrikçi	1	170
Demirci	1	140
Tornacı	1	140
Düzleyici	1	140
Kaynakçı	1	140
Laboratuvar Başmütesi	3	170
» İşçileri	2	120
Modelci ve Maketçi	1	170
Marangoz	1	100
Kaloriferci	1	100
Şoför	1	100
Laborant	2	85
Gece Bekçisi	2	60
Başodacı	1	75
Kapıcı	2	50
Odacı	5	30
»	5	40
»	5	20
Hastabakıcı	1	75
Aşçı	1	120
» Yamağı	2	40
Berber (Kalfasiyle Beraber)	1	75
Bahçıvan	1	75
» Yamağı	1	40
Yapı Onarıcısı	1	100
Odacı	20	40
»	5	30
»	10	20
Gece Bekçisi	2	60
Köy Enstitüleri		
Usta Öğretici	3	300
» »	2	200
» »	5	175

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Usta Öğretici	10	160
» »	5	140
» »	5	130
» »	20	120
» »	20	100
» »	10	85
» »	10	75
Halk Türküleri ve Oyunları Usta Öğreticisi	2	100
Ambar ve Depo Memuru	25	100
Kâtip ve Daktilo	30	85
» »	45	75
Daktilo	10	100
»	10	75
Memur	25	160
Döner Sermaye Ambar Memuru	25	100
Hastabakıcı	2	100
»	22	75
»	22	60
Aşçı	26	120
» Yamağı	22	60
» »	10	40
» »	30	30
Yapı Yoklama Usta Öğreticisi	2	300
» » » »	1	360
Ekmekçi	1	100
» Hamurcu	5	60
» »	2	50
» »	8	40
Hayvan Bakıcı	2	50
» »	7	30
Bahçıvan	3	100
»	18	60
Elektrikçi Makinist	3	200
» »	3	160
» »	2	140
» »	15	100
» »	10	75
Bekçi	50	40
Arabacı	2	50
»	19	40
»	1	75
Çamaşırcı	180	40
Kapıcı	10	60
»	5	50
Şoför	20	140
Daktilo	4	40
»	5	60
Ayakkabı Onarıcısı	19	50
Ankara Tıp Fakültesi		
Yabancı Dil Daktilosu	1	170
Daktilo	1	100
Yardımcı	50	50
Başodacı	1	60
Odacı	3	50
»	5	40
»	7	35
Balıkesir Nesati Tevlitia Enstitüsü		
Doktor	1	100
Aşçı	1	100
Hastabakıcı	1	50
Başodacı	1	60
Odacı	2	40
Yatılı Öğrenci Kadrosu		
Siyasal Bilgiler Okulu	420	
Yüksek Öğretmen Okulu	192	
Gazi Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü	600	
Öğretmen Okulları	1700	
Köy Enstitüleri	16700	
İstanbul Teknik Üniversitesi	350	

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Teknik Okulu	450	
Ankara Devlet Konservatuvarı	200	
Erlik ve Teknik Öğretim Müsteşarlığına bağlı okullar	5000	

Bayındırlık Bakanlığı

Yüksek Fen Heyeti

Daktilo	1	100

Hususi Kalem Müdürlüğü

Daktilo	1	120
»	1	100
»	1	90

Şose ve Köprüler Başkanlığı

Başmakinist	1	260
Daktilo	1	90
Desinatör	1	120
Köprüler Teksir Memuru	1	120

Demiryolları ve Limanlar Yapı Başkanlığı

Daktilo	1	120
»	2	100
»	1	85
Mavici	1	75
»	1	60
Bekçi	1	50

Bayındırlık Şirket ve Kurumları Başkanlığı

Daktilo	1	100

Hukuk Müşavirliği

Daktilo	1	100

Zatişleri Müdürlüğü

Daktilo	1	100
Kayıt Memuru	1	120
Yollama Memuru	1	100
Fiş Memuru	1	100

Gereç Müdürlüğü

Daire Müdürü	1	210
Müracaat Memuru	1	100
Daktilo	1	100
»	2	85
»	1	75
Elektrikçi ve Telefon Makinisti	1	170
Santralcı	2	70
Asansörcü	2	50
Kaloriferci	1	140
Ateşçi	1	70
Marangoz	1	170
»	1	75
Dağıtma Memuru	2	85
» »	4	75
» »	2	60
Şoför	1	170
Gece Bekçisi	4	50
Bahçıvan	1	85
» Yardımcısı	1	50
Bahçe İşçisi	2	40
Başhademe	1	75
Hademe	4	60
»	23	50
»	36	40

Yayın Müdürlüğü

Fotoğrafçı	1	260
Desinatör	1	140
Daktilo	1	140
»	1	85
Mavici	1	120

Saymanlık Müdürlüğü

Daktilo	1	100
Kayıt Memuru	1	120
Takip Memuru	1	85
Dağıtma Memuru	1	85

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Seferberlik Müdürlüğü		
Daktilo	1	100
İLLER		
Demiryollar ve Limanlar Yapı Başkanlığı		
Teslim Alma ve Yollama Memuru	1	210
Gümrük Memuru	1	170
Teslim Alma Memuru	1	120
» » »	1	100
Ambar Memuru	2	110
» »	2	120
» »	1	100
» »	1	85
Ambar ve Yollama Memuru	1	120
Mutemet	1	120
»	1	100
Daktilo	1	100
Mavici	1	80
Dağıtma Memuru	1	56
Sağlık Hademesi	2	50
Bekçi	10	50
»	10	40
Odacı	10	10
Şose ve Köprüler Başkanlığı		
Mutemet ve Ambar Memuru	2	75
İl Odacıları		
Odacı	8	40
»	10	30
Bayındırlık Şirket ve Kurumları Başkanlığı		
Daktilo	1	85
Konya Ovası Sulama İdaresi		
Hesap İşleri Heyeti Tahsildarı [1]	1	90
Su Dağıtma Hizmetlileri		
Kanal Kolcusu [1]	6	75
Savakçı	1	75
Savakçı	5	50
Barakın Bekçisi	4	40
Yönetim Hizmetlileri		
Doktor	1	100
Telefon Makinisti	1	85
Marangoz Ustası	1	100
Demirci	1	100
»	1	50
Santral Memuru	1	50
Telgraf Hat Çavuşu [1]	2	75
Odacı	1	30
Gece Bekçisi	1	40
Bahçıvan	1	85
Şoför	1	85
Fidancı	1	50
Ekonomi Bakanlığı		
MERKEZ		
Daire ve Müracaat Müdürü	1	210
Daktilo	6	110
»	6	120
»	10	100
»	6	85
»	6	75
Şapirograf	1	100
Telefon Makinisti	1	140
Elektrikçi	1	140
Santralcı	1	100
»	1	85
Marangoz	1	140

111 At satınalma ve besleme giderleri kendisine ilişkin olmak üzere atlı olacaktır.

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Kaloriferci	1	150
»	1	85
Asansörcü	1	120
Bahçıvan	1	120
Takipçi	1	100
»	1	85
Saymanlık Kayıt Memuru	1	100
Saymanlık Takip Memuru	1	100
Dağıtıcı	2	100
Başodacı	1	85
Odacı	4	75
»	10	60
»	15	50
»	25	40
Şoför	1	170
»	1	150
Gece Bekçisi	2	75
İLLER		
Daktilo	2	120
»	4	100
»	4	85
»	5	75
Telefoncu	1	100
»	1	85
Kolcu	4	75
»	4	60
»	3	50
Odacı	10	50
»	15	40
»	12	30
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı		
MERKEZ		
Fiş Memuru	1	140
» »	2	120
Daktilo	2	100
»	4	120
»	7	85
»	3	75
Kaloriferci	1	100
Makinist	1	125
Santralcı	1	100
Makinist Yardımcısı	1	70
Marangoz	1	100
Bahçıvan	1	80
Teknisyen	1	250
Dağıtıcı	2	75
Başodacı	1	85
Odacı	1	75
»	6	60
»	6	50
»	18	40
Motosikletçi	1	85
Kapıcı	1	60
»	1	50
Gece Bekçisi	1	50
Hamal	1	50
Ambalâjcı	1	50
İşçi	1	50
Şoför	1	140
Daktilo	3	75
»	2	60
Dağıtıcı	2	60
»	1	75
Odacı	1	60
»	1	50
»	6	40
Rontken, Elektrik ve Prezisyon Âletleri Teknisyeni	1	400

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Refik Saydam Merkez Hıfzıssıhha Kurumu		
Başmakinist ve Âletler Tamir Uzmanı	1	350
Şoför	1	100
Daktilo	1	100
Başlâborant	1	125
Birinci Sınıf Lâborant	5	100
İkinci Sınıf Lâborant	14	85
Yollama Memuru	1	80
Ambalâjcı	1	60
Marangoz	1	100
Başbahçıvan	1	85
Bahçıvan	2	50
Kapıcı	2	50
»	1	40
Gece Bekçisi	3	40
Başhademe	1	60
Hademe	16	50
»	30	40
Dağıtıcı	1	40
Boyacı ve Sıvacı	1	75
Çamaşırcı ve Ütücü	1	50
Hamal	1	50
Serum ve Aşı Şubesi		
Aşı ve Danalar Hademesi	1	60
Kuduz Tavşanlar Hademesi	1	60
Daktilo	1	75
Kimya Tahlil Şubesi		
Daktilo	1	75
Sıhhi Ahırlar ve İmmonoloji Şubesi		
Yem Memuru	1	60
Baş Seyis	1	60
Seyis	5	50
»	5	40
Nalbant	1	60
Makine ve Atölye Onarma Kısmı		
Elektrikçi	1	150
Kaloriferci	1	125
» Yardımcısı	1	75
Ateşçi	3	50
Makinist Yardımcısı	1	80
Cam ve Âletler Tamircisi	1	100
» » Yardımcısı	2	60
Hıfzıssıhha Okulu		
Lâborant	5	100
»	3	85
Daktilo	1	120
Kapıcı	1	50
Daktilo	1	100
Başhademe	1	75
Hademe	10	40
Gece Bekçisi	1	60
Şoför Öğreticisi	1	300
Merkez Sıtma Savaşı		
Sıtma Müfettişlik Şoförü	1	135
Kinin Komprime ve Ampulleri İmalâthanesi		
Hademe	2	40
Marangoz	1	135
İLLER		
Ankara Numune Hastanesi		
Müracaat Memuru	1	75
» » Yardımcısı	1	60
Makinist ve Etüvcü	1	125
» » » Yardımcısı	1	75

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Kaloriferci	1	125
Şoför	1	125
»	1	100
Bahçıvan	1	85
»	1	50
Aşçıbaşı	1	100
Aşçı	2	75
Aşçı Yamağı	5	30
Çamaşırcı	1	75
»	1	60
»	1	40
Baş Terzi	1	75
Terzi	2	50
Boyacı ve Sıvacı	1	100
Marangoz	1	100
Demirci	1	75
Berber	2	60
Laborant	4	100
»	8	75
Masajcı	2	100
Yetişmiş Hastabakıcı	10	50
Eczacı Kalfası	1	100
Başhademe	1	100
Eczacı Kalfası	1	75
Hastabakıcı ve Hizmetliler	20	40
» » »	20	35
» » »	20	30
» » »	80	25
Kapıcı	2	60
Aday ve Hademeler	25	15
Daktilo	1	100
Dağıtıcı	1	75
İstanbul Muayene ve Teslimalma Komisyonu		
Daktilo	1	60
Hademe	1	40
İstanbul Sağlık Müdürlüğü		
Kâğıt Dağıtıcısı	1	50
Gece Bekçisi	1	40
Kapıcı	1	40
Şoför	1	120
İstimbot Kaptanı	1	80
Tayfa	2	40
Daktilo	2	60
Hıfzıssıhha Mektebi		
Odacı	8	40
»	16	30
»	71	25
»	221	20
Hıfzıssıhha Müzesi		
Sinema Operatörü	1	100
Kapıcı	1	40
Odacı ve Hizmetçi	7	30
Kuduz Tedavi Kurumu		
Aşçı	1	70
Makinist	1	100
Çamaşırcı	1	40
Bahçıvan	1	60
Pansumancı	1	50
Hizmetçi ve saire	17	25
» »	1	35
Kapıcı	1	40
Tavşancı	1	50
Küçük Sıhhat Memurlar Okulu		
Aşçı	3	60
Çamaşırcı ve ütücü	3	50
Berber	3	40
Hizmetçi ve saire	9	30
» »	3	25
» »	18	20
Kapıcı	3	40

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
İstanbul Çocuk Devlet Hastanesi		
Laborant	3	75
Pansumancı	1	50
Eczacı Kalfası	1	75
Makinist ve Etüvcü	1	100
» » » Yardımcısı	1	75
Şoför (Kaloriferci)	1	75
Demirci	1	60
Başbahçıvan	1	85
Bahçıvan	1	50
Boyacı	1	75
Aşçı	1	85
»	1	50
» Yamağı	1	25
Terzi	1	50
Arabacı	1	50
Marangoz	1	75
Kapıcı	1	40
Yetişmiş Hastabakıcı	5	50
Hizmetçi ve saire	8	40
» »	10	35
» »	18	30
» »	29	25
Aday Hademe	20	15
Nümune Hastaneleri		
Makinist ve Elektrikçi	1	100
Makinist ve Etüvcü	3	100
» » » Yardımcısı	3	75
Kaloriferci	1	85
Şoför	1	75
Terzi	4	60
Aşçıbaşı	4	75
Aşçı	5	50
Aşçı Yamağı	5	25
Arabacı	3	60
Marangoz	4	75
Bahçıvan	1	35
»	2	50
»	2	40
Çamaşırcı	1	60
»	3	40
Laborant	2	75
»	6	60
Pansumancı	4	50
»	4	60
Kapıcı	4	40
Eczacı Kalfası	4	75
Demirci	4	60
Boyacı ve Badanacı	4	75
Yetişmiş Hastabakıcı	20	50
Hastabakıcı Hizmetçi vesaire	20	40
» » »	36	35
» » »	64	30
» » »	55	25
Aday Hademe	20	15
Zonguldak Devlet Hastanesi		
Eczacı Kalfası	1	75
Laborant	3	60
Pansumancı	1	50
Şoför	1	75
Aşçı	1	75
» Yamağı	1	25
Terzi	1	60
Kapıcı	1	40
Berber	1	60
Çamaşırcı	1	60
Yetişmiş Hastabakıcı	3	50
Hastabakıcı Hizmetçi vesaire	2	40
» » »	4	35
» » »	4	20
» » »	5	25

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Aday Hademe	10	15
Bahçıvan	1	75
Marangoz	1	75
Demirci	1	60
İstanbul Akıl ve Asabi Hastalıklar Devlet Hastanesi		
Dahili İnzibat memuru	1	80
Başlâborant	1	80
Makinist ve Etüveli	1	125
Şoför	1	100
»	2	85
Mübassır	2	75
»	6	50
Laborant	6	60
Eczacı Kalfası	1	75
Motörcü	1	50
Aşçıbaşı	1	100
Aşçı	3	60
» Yamağı	2	25
Kaloriferci	3	75
Marangoz	1	75
Demirci	1	75
Kalaycı	1	50
Badanacı	1	60
Boyacı	1	75
Terzi	1	75
»	3	60
Çamaşırcı	1	100
»	2	50
»	5	40
Hallaç	1	50
Tenekeci	1	60
Berber	6	50
Elektrikçi	1	85
Arabacı	3	40
Fotoğrafçı	1	100
Başbahçıvan	1	100
Bahçıvan	4	50
Hizmetçi Vesaire	20	40
» »	30	35
» »	40	30
» »	200	25
Aday Hademe	20	15
Manisa ve Eldeşi Akıl ve Asabi Hastalıklar Devlet Hastanesi		
Eczacı Kalfası	2	75
Aşçı	2	75
» Yamağı	2	25
Başmubassır	2	60
Mubassır	1	50
Elektrik, Telefon ve Motörcü	1	75
Bahçıvan	2	60
Hizmetçi Vesaire	7	40
» »	12	35
» »	8	30
» »	38	25
Aday Hademe	20	15
Terzi	2	60
Marangoz	2	75
Berber	2	50
Çamaşırcı	2	60
Kapıcı	2	40
Erzincan Devlet Hastanesi		
Makinist ve Etüveli	1	75
Şoför	1	75
Arabacı	1	50
Aşçı	1	60
Terzi	1	60
Kapıcı	1	40
Berber	1	50
Çamaşırcı	1	40
Yetişmiş Hastabakıcı	2	50

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Hastabakıcı, Hizmetçi vesaire	2	40
» » »	3	35
» » »	3	30
» » »	5	25
Aday Hademe	5	15
Heybeliada Verem Sanatoryomu		
Laborant	9	75
Eczacı Kalfası	3	75
Santralcı	1	60
Makinist ve Etüvcü	1	140
» Yardımcısı	1	75
Kaloriferci	1	75
»	1	100
Aşçı	1	100
»	2	50
» Yamağı	5	30
Başbahçıvan	1	100
Bahçıvan	3	50
Marangoz	1	100
»	1	85
Boyacı ve Sıvacı	1	100
»	1	75
Arabacı	1	75
»	2	50
Berber	2	60
»	1	50
Başterzi	1	75
Terzi	3	60
Çamaşırcı	1	100
»	3	60
Kapıcı	1	75
»	1	40
Yetişmiş Hastabakıcı	15	50
Hizmetçi	14	40
»	17	35
»	12	30
»	34	25
Aday Hademe	10	15
Müracaat Memuru	1	75
Müracaat Memur Yardımcısı	1	60
Teknisyen	1	200
Kalorifer İşçisi	2	50
Şoför	1	100
»	1	80
Aşçıbaşı	1	200
»	1	150
Çamaşırcı	1	75
»	1	40
Başhademe	1	75
Başgarson	1	100
» Yardımcısı	1	80
Garson	5	50
»	3	40
»	2	30
Tükrük Dezenfeksiyoncusu	3	75
Bulaşıkçı	2	75
»	1	60
Kemik ve Mafsal Veremleri Devlet Hastanesi		
Eczacı Kalfası	1	75
Makinist ve Etüvcü	1	100
Şoför	1	85
Aşçıbaşı	1	85
Aşçı	1	50
Kapıcı	2	40
Bahçıvan	1	75
Berber	1	50
Yetişmiş Hastabakıcı	2	50
Hastabakıcı	12	40
Hizmetçi	16	30
»	10	25

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Boyacı ve Badanacı	1	75
Marangoz	1	75
Demirci	1	60
Elektrikçi	1	35
Çamaşırcı	2	60
Terzi	1	60
Antakya Devlet Hastanesi		
Laborant	1	75
»	1	60
Eczacı Kalfası	1	75
Makinist ve Etüvcü	1	75
Şoför	1	60
Aşçı	1	60
Aşçı Yamağı	1	25
Bahçıvan	1	60
Marangoz	1	75
Terzi	1	65
Boyacı ve Badanacı	1	75
Kapıcı	1	40
Berber	1	50
Çamaşırcı	1	50
Arabacı	1	40
Yetişmiş Hastabakıcı	3	50
Hastabakıcı Hizmetçi vesaire	4	40
» » »	2	35
» » »	4	30
» » »	4	25
Aday Hademe	8	15
İskenderun Devlet Hastanesi		
Makinist ve Kaloriferci	1	100
Eczacı kalfası	1	75
Marangoz	1	60
Bahçıvan	1	60
Boyacı ve Badanacı	1	60
Aşçı	1	100
» Yamağı	1	40
Kapıcı	1	40
Arabacı	1	40
Yetişmiş Hastabakıcı	2	50
Hastabakıcı Hizmetçi vesaire	5	40
» » »	1	35
» » »	4	25
Aday Hademe	2	15
Muayene ve Tedavi Evleri		
Hademe	204	25
Sağır, Dilsiz ve Körler Kurumu		
Başterbiyeci	1	100
Terbiyeci	1	60
Usta	1	125
»	3	100
»	2	75
Terzi	1	60
Berber	1	50
Bahçıvan	1	60
Çamaşırcı	1	50
Aşçı	1	75
Aşçı Yamağı	1	25
Kapıcı	1	40
Hizmetçi Vesaire	3	40
» »	2	35
» »	3	30
Yatılı Tıp Öğrenci Yurdu (İstanbul)		
Elektrikçi	1	80
Daktilo	1	50
Şoför	1	80
»	1	60
Şoför Yardımcısı	2	40
Çamaşır Koruyucusu	1	120
Berber	12	40
Ütücü	12	30

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Bahçıvan	1	60
Kilhancı	4	25
Aşçıbaşı	1	120
Aşçı	2	60
»	4	50
»	2	40
Hizmetçi Vesaire	2	50
» »	2	40
» »	5	35
» »	11	30
» »	90	25
Haydarpaşa Bulaşıcı ve Salgın Hastalıklar Devlet Hastanesi		
Makinist ve Etüvcü	1	75
Şoför	1	75
Eczacı Kalfası	1	75
Aşçıbaşı	1	75
Aşçı	1	50
Yetişmiş Hastabakıcı	2	50
Hastabakıcı	12	40
Hizmetçi Vesaire	17	35
» »	10	25
Marangoz	1	75
Berber	1	50
Boyacı ve Badanacı	1	60
Kapıcı	1	40
LAborant	1	60
Kaloriferci	1	60
Terzi	1	50
İzmir Bulaşıcı ve Salgın Hastalıklar Devlet Hastanesi		
Läborant	1	60
Eczacı Kalfası	1	75
Çamaşırcı	1	50
Berber	1	40
Marangoz	1	60
Makinist ve Etüvcü	1	75
Boyacı ve Badanacı	1	60
Terzi	1	50
Arabacı	1	40
Aşçı	1	60
Yetişmiş Hastabakıcı	2	50
Hastabakıcı	4	40
Hizmetçi Vesaire	5	35
Hademe	10	30
Hademe	6	25
Kapıcı	1	40
Elâzığ Cüzzam Devlet Hastanesi		
Eczacı Kalfası	1	75
Makinist ve Etüvcü	1	125
Läborant	1	60
Kaloriferci	1	75
Marangoz	1	60
Çamaşırcı	1	50
Boyacı ve Badanacı	1	60
Kapıcı	1	40
Berber	1	50
Aşçı	1	60
» Yamağı	1	25
Bahçıvan	1	50
Yetişmiş Hastabakıcı	2	50
Hastabakıcı Hizmetçi Vesaire	3	40
» » »	3	35
» » »	3	30
» » »	8	25
Doğum ve Çocuk Bakımevleri		
Makinist ve Kaloriferci	3	75
Hastabakıcı	32	40
Aşçı	14	60
»	14	40

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Çamaşırcı	16	50
Yetişmiş Hastabakıcı	15	50
Hastabakıcı, Hizmetçi Vesaire	8	40
» » »	38	35
» » »	52	30
» » »	89	25
Adana Sıtma Enstitüsü		
Laborant	1	75
Bahçıvan	1	60
Hademe	3	35
Sıtma Savaş Bölgeleri		
Laborant	17	60
Şoför	30	120
»	40	100
Odacı	54	40
Hademe	150	35
Hastabakıcı	12	50
Hastane Hademesi	24	35
Aşçı	12	60
Trahom Savaşı		
Hastabakıcı	75	30
»	4	40
Aşçı	17	50
Hademe	95	25
»	52	20
Şoför	2	125
»	2	85
Üüzam Savaşı		
Hademe	4	40
Bulaşıcı ve Salgın Hastalıklar Savaşı		
Şoför	1	80
Afyonkarahisar Tebhirhanesi		
Makinist	1	90
Hademe	1	25
Ankara Zührevi Hastalıklar Hastanesi		
Hastabakıcı	4	35
Hademe	4	30
Çamaşırcı	1	75
Aşçı	1	75
Ankara Deri ve Tenasül Hastalıkları Muayene ve Tedavi Evi		
Hademe	2	40
İzmir Deri ve Tenasül Hastalıkları Muayene ve Tedavi Evi		
Hademe	2	40
Frengi Savaş Bölgeleri		
Laborant	6	60
Hademe	22	25
Verem Dispanserleri		
Hademe	3	50
»	15	40
Hastabakıcı	3	50
»	6	40
Etlmesgut Nümune Sağlık Merkezi		
Makinist	1	120
Şoför	1	100
Arabacı	2	50
Aşçı	1	70
Hademe	2	40
»	5	30
Sağlık Merkezleri		
Şoför	3	100
Aşçı	3	50
Arabacı	3	40
Hademe	3	40
»	12	25

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Çoruh Devlet Hastanesi		
Pansumancı	1	60
Eczacı Kalfası	1	75
Makinist ve Etüvcü	1	75
Aşçı	1	60
Aşçı Yamağı	1	25
Bahçıvan	1	60
Marangoz	1	75
Terzi	1	60
Boyacı ve Badanacı	1	75
Kapıcı	1	40
Berber	1	50
Çamaşırcı	1	50
Arabacı	1	40
Yetişmiş Hastabakıcı	3	50
Hastabakıcı, Hizmetçi vesaire	2	40
» » »	2	35
» » »	3	30
» » »	3	25
Aday Hademe	5	15
Sağlık Müzesi (İzmir)		
Kapıcı	1	40
Hademe	2	30
Ebe Öğrenci Yurdu		
Aşçı	1	60
Çamaşırcı ve Etüvcü	1	50
Kapıcı	1	40
Hizmetçi	2	35
»	3	30
»	4	25
Elâzığ Devlet Hastanesi		
Eczacı Kalfası	1	75
Laborant	3	60
Pansumancı	1	50
Şoför	1	75
Aşçı	1	75
Aşçı Yamağı	1	25
Terzi	1	60
Kapıcı	1	40
Berber	1	60
Çamaşırcı	1	60
Bahçıvan	1	75
Marangoz	1	75
Demirci	1	60
Yetişmiş Hastabakıcı	5	30
Hastabakıcı Hizmetçi vesaire	3	40
» » »	5	35
» » »	6	30
» » »	8	25
Aday Hademe	10	15
Elektrikçi	1	150
Makinist ve Etüvcü ve Kaloriferci	1	100
Bolu Devlet Hastanesi		
Kalorifer Etüv ve Asansör Memuru	1	100
Ateşçi	1	40
Pansumancı	1	50
Eczacı Kalfası	1	100
Laborant	1	50
Hastabakıcı	3	40
»	2	30
Başhademe	1	30
Hademe	6	20
Aşçı	1	50
Çamaşırcı ve Ütücü	2	30
Şoför	1	75
Kapıcı	1	20
Bulaşıkçı	1	20
Yetişmiş Hastabakıcı	2	50

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Aday Hademe	3	15
Bahçıvan	1	75
» Yamağı	1	50
Kastamonu Devlet Hastanesi		
Makinist ve Kaloriferci	1	100
Eczacı Kalfası	1	75
Laborant	3	60
Pansumancı	1	50
Şoför	1	75
Aşçı	1	75
Aşçı Yamağı	1	25
Terzi	1	60
Kapıcı	1	40
Berber	1	60
Çamaşırcı	1	60
Bahçıvan	1	75
Marangoz	1	75
Demirci	1	60
Yetişmiş Hastabakıcı	5	50
Hastabakıcı, Hizmetçi ve saire	3	40
» » »	5	35
» » »	6	30
» » »	8	25
Aday Hademe	10	15
Yozgat Devlet Hastanesi		
Makinist ve Kaloriferci	1	100
Eczacı Kalfası	1	75
Laborant	3	60
Pansumancı	1	50
Şoför	1	75
Aşçı	1	75
Aşçı Yamağı	1	25
Terzi	1	60
Kapıcı	1	40
Berber	1	60
Çamaşırcı	1	60
Bahçıvan	1	75
Marangoz	1	75
Demirci	1	60
Yetişmiş Hastabakıcı	5	50
Hastabakıcı, Hizmetçi ve saire	3	40
» » »	5	35
» » »	6	30
» » »	8	25
Aday Hademe	10	15
İzmir Çocuk Devlet Hastanesi		
Makinist ve Kaloriferci	1	100
Eczacı Kalfası	1	75
Laborant	3	60
Pansumancı	1	50
Şoför	1	75
Aşçı	1	75
Aşçı Yamağı	1	25
Terzi	1	60
Kapıcı	1	40
Berber	1	60
Çamaşırcı	1	60
Bahçıvan	1	75
Marangoz	1	75
Demirci	1	60
Yetişmiş Hastabakıcı	5	50
Hastabakıcı, Hizmetçi ve saire	3	40
» » »	5	35
» » »	6	30
» » »	8	25
Aday Hademe	10	15
Sıtma Savaşı Sağlık Koruyucuları		
Sağlık Koruyucusu	400	85
» »	450	75

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
İller İskân İşleri		
Daktilo	3	75
»	4	60
Bekçi	2	40
»	2	30
Odacı	3	40
»	52	30
Trabzon Nümune Hastanesi		
Makinist	1	150
Kaloriferci	1	100
Eczacı Kalfası	1	75
Laborant	5	60
Şoför	1	75
Aşçıbaşı	1	100
Aşçı	1	75
» Yamağı	2	25
Terzi	1	60
Kapıcı	1	40
»	1	60
Çamaşırcı	1	60
Bahçıvan	1	75
Marangoz	1	75
Demirci	1	60
Yetişmiş Hastabakıcı	5	50
Hastabakıcı, Hizmetçi ve saire	5	40
» » »	10	35
» » »	12	30
» » »	15	25
Aday Hademe	10	15
Bilecik ve Şebinkarahisar Hastaneleri		
Eczacı Kalfası	2	75
Marangoz	2	60
Bahçıvan	2	60
Boyacı ve Badanacı	2	60
Aşçı	2	50
» Yamağı	2	25
Kapıcı	2	40
Arabacı	2	40
Yetişmiş Hastabakıcı	4	50
Hastabakıcı, Hizmetçi ve saire	10	40
» » »	2	35
» » »	8	25
Aday Hademe	4	15
Hastabakıcı ve Laborant Yetiştirme Okulları		
Hizmetçi	21	35
Stajiyer Hastabakıcı	140	20
Çankırı Devlet Hastanesi		
Başhastabakıcı	1	60
Hastabakıcı	2	50
Hastabakıcı	2	30
Hademe	5	30
Aşçı	1	40
Aşçı Yamağı	1	25
Çamaşırcı	2	25
Kapıcı	1	30
Bahçıvan	1	25
Rontgen Hademesi	1	30
Afyon Devlet Hastanesi		
Etüvcü	1	40
Hastabakıcı	1	50
»	3	40
Hastabakıcı ve Gece Bekçisi	1	30
Pansumancı	1	60
Başhademe	1	30
Hademe	6	20
Terzi	1	40
Çamaşırcı ve Yamağı	1	40
Aşçıbaşı	1	50
Aşçı Yamağı	1	15
Kapıcı ve Bahçıvan	1	30

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Kahraman Devlet Hastanesi		
Hastabakıcı	1	40
»	4	30
Hademe	1	20
»	6	15
Aşçı	1	40
Aşçı Yamağı	1	15
Terzi	1	30
Çamaşırcı	1	10
Çamaşırcı Yamağı	1	15
Bahçıvan	1	35
Bahçıvan Yamağı	1	15
Eczacı Kalfası	1	50
Pansumancı	1	15
Laboratuvar Müstahzırı	1	50
Berber	1	30
Çorum Devlet Hastanesi		
Makinist	1	100
Pansumancı	1	10
Eczacı Kalfası	1	40
Laborant	1	40
Hastabakıcı	5	30
»	2	20
Hademe	8	20
»	15	15
Gassal	1	30
Terzi	1	20
Aşçı	1	60
Aşçı Yamağı	1	20
Bulaşıkçı	1	20
Çamaşırcı	3	20
Bahçıvan	1	30
Berber ve Hamamcı	1	20
Arabacı	1	20
Tokat Devlet Hastanesi		
Kalorifer Teknisyeni	1	150
Hastabakıcı	1	10
»	5	30
Hademe	7	20
Eczacı Kalfası	1	50
Rontgen Laborantı	1	50
Laboratuvar Hademesi	1	30
Aşçı	4	50
Aşçı Yamağı	1	20
Bulaşıkçı	1	20
Çamaşırcı	2	20
Terzi	1	25
Kalorifer Ateşçisi	1	20
Kapıcı	1	20
Bahçıvan	1	20
İmam ve Gassal	1	30
Rize Devlet Hastanesi		
Hastabakıcı	3	40
Hademe	6	20
»	1	30
Çamaşırcı	1	30
Aşçı	1	30
Eczacı Kalfası	1	50
Gümüşhane Devlet Hastanesi		
Hastabakıcı	1	30
»	1	25
Aşçı	1	30
Hademe	1	20
»	2	15
Çamaşırcı	1	30
Malatya Devlet Hastanesi		
Hastabakıcı	1	50
»	4	30

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Hademe	10	20
Kapıcı	1	20
Bahçıvan	1	20
Aşçı	1	50
Aşçı Yamağı	1	20
Çamaşırcı	1	30
Makinist	1	375
Makinist Yardımcısı	1	75
Kayseri Devlet Hastanesi		
Hastabakıcı	8	40
Pansumancı	1	50
Aşçı	1	60
Aşçı Yamağı	1	30
Başhademe	1	35
Hademe	9	30
Çamaşırcı	3	30
Kapıcı	1	35
Laborant	1	75
Makinist	1	100
Bahçıvan	1	75
Ankara Yatılı Tıp Öğrenci Yurdu		
Çamaşır Koruyucusu	1	100
Aşçı	1	120
» Yamağı	1	75
Şoför	1	100
Bahçıvan	1	75
Başhademe	1	75
Terzi	1	60
Çamaşırcı	2	50
Ütücü	1	50
Kapıcı	1	50
Hademe ve saire	8	40
» »	10	35

Gümrük ve Tekel Bakanlığı

MERKEZ

Daire Müdürü	1	170
Elektrik ve Telefoncu	1	170
Telefon Santral ve Tamircisi	1	120
» » » Yardımcısı	1	50
Kaloriferci Makinist	1	170
Makinist	1	140
Kaloriferci Yardımcısı	1	75
Kalörifer Ateşçisi	2	60
Asansörcü	2	50
Marangoz	1	170
» Yardımcısı	1	60
Şoför	1	140
Tamirat Ustası	1	100
» » Yardımcısı	1	50
Bahçıvan	1	120
»	1	75
Bahçe Amelesi	2	50
Dağıtıcı (Motörlü)	1	85
» (Bisikletli)	1	60
Başodacı	1	85
Odacı	2	60
»	9	50
»	20	40
Gece Bekçisi	2	75
» »	2	60
Kapıcı	1	60
»	2	50
Meydancı	3	50
»	2	40
Dikici	1	40
Hamal	2	75
»	1	60
Doktor	1	100

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
İLLİK		
Telefoncu ve Elektrikçi	1	120
Elektrikçi ve Santralci	1	100
Caloriferci	1	120
»	1	100
Calorifer Ateşçisi	1	50
Başodacı	1	60
Odacı	33	40
»	30	30
Doktor	1	100
Fotoğrafçı	1	85
Gümrük Muhafaza G. K.		
Doktor	1	100
Müfettiş	1	120
»	2	100
Talbant	1	100
»	5	85
Saraç	6	100
Depo ve Anbar Memuru	2	120
Atelye Başmakinisti	2	210
Motörcü	1	170
Telsiz Başmakinisti	1	210
» Makinisti	2	170
» Muhabere Memuru	13	120
» » »	11	100
Muhabere Makinisti	7	120
Deniz Makine Uzmanı	1	300
Deniz İnşaiye Uzmanı	1	300
Deniz Birinci Makinisti	12	120
» İkinci Makinisti	23	100
» Makinisti	28	75
» Motörcü Makinist	42	75
» » Lostromo	1	60
» » Yağcısı	11	50
» » Ateşçisi	1	50
» Tayfası	75	50
» Sandalcı	113	40
Ustabaşı	1	120
Elektrikçi	1	140
»	1	100
Demirci	1	100
»	1	85
Kazancı	1	85
Fırıncı	1	140
»	1	120
»	2	100
Tesviyeci	1	140
»	1	120
»	1	100
Döküncü	1	120
»	1	100
Bornucu	1	85
Boyacı	1	100
Marangoz	1	140
»	1	120
»	3	100
Kızakçı	1	100
Şoför	1	120
»	33	60
Aşçı	2	40
Başodacı	1	50
Odacı	15	40
»	13	30
Kapıcı	1	60
Amele	1	60
»	1	40
Bekçi	2	50
Hamal	3	50
»	2	40

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Tarım Bakanlığı		
MERKEZ		
Daire Müdürü	1	170
Elektrikçi ve Santralcı	1	120
Elektrikçi Yardımcısı	1	50
Makinist	1	85
Kaloriferci	1	170
Kâğıt Takip Memuru	1	85
Takipçi	2	60
Dağıtıcı	1	60
»	1	50
Bahçıvan	1	85
Bahçıvan Yamağı	1	50
Başodacı	1	75
Odacı	31	40
»	10	50
»	3	60
Şoför	6	170
»	1	140
» Yamağı	1	160
Motosikletçi	1	120
Tamirci	1	85
Marangoz	1	140
»	1	120
Telefoncu	1	75
Kapıcı	1	50
Gece Bekçisi	1	50
Eşya Sevk Memuru	1	100
Asansörcü	1	75
Teksirci	1	75
Gece Bekçisi	2	60
Odacı	1	60
»	8	50
Daktilo	1	120
»	1	140
Yabancı bir dil bilmesi şartiyle	1	170
Merkez Laboratuvarları		
Makinist	1	120
»	1	100
Daktilo	1	75
Başhademe	3	50
Hademe	12	40
»	6	30
Bahçıvan	1	85
Arabacı	1	50
Marangoz	1	75
Marangöz yamağı	1	50
Kaloriferci	1	85
Bahçıvan	1	50
Laborant	3	60
Seyis	2	50
Veteriner servisleri		
Odacı	40	40
»	30	30
»	79	25
Bakteriyoloji serolojisi ve biyasisibia Laboratuvarı		
Makinist	1	120
Bahçıvan	1	60
Arabacı	2	50
Hademe	30	40
»	5	30
Marangoz	1	75
Laborant	3	75
»	6	60
Teçhizat Deposu		
Sevkiyatçı	1	60
Hademe	3	40
Arabacı	1	50

Görevin çeşidi	Sayı	Aylık
Zootekni Kurumları		
Hademe	10	40
»	5	30
Bakıcı	10	40
Aygır depoları		
Seyis	25	50
»	58	40
»	30	30
Nalbant	5	60
Başahırcı	5	60
Terbiyeci Yamağı	2	75
İnekhane ve nümune ağılları		
Kâhya	5	50
Çoban	35	30
»	10	20
Çiftçi	2	40
Hayvan sağlık memurları ve nalbant okulları		
Nalbantbaşı	1	100
»	1	85
Nalbant	1	85
Başhademe	1	40
Hademe	5	20
Aşçı	1	75
Bahçıvan	1	60
Marangoz	1	60
Hayvan hastalıklariyle savaş		
Süvari Gardiyan	40	50
Piyade Gardiyan	21	40
Merinos İşleri		
Şoför	1	75
Pamuk İşleri		
Makinist	5	100
» Yardımcısı	19	75
Şoför	6	85
Çırçırustası	6	85
Çiftçibaşı	3	75
»	3	60
İşçibaşı	11	50
Sürekli İşçi	10	40
Gece Bekçisi	4	50
Hademe	5	40
Demirci	1	75
Bahçıvan	1	50
Ambar Hademesi	1	40
Odacı	1	40
Neşriyat Müdürlüğü		
Yabancı Filimler Dil Kontrolörü	2	300
Mütercim	2	260
Yüksek Tarım Enstitüsü		
Kitaplık Daktilosu	1	75
Saymanlık Daktilosu	1	75
» Dağıtıcısı	1	75
Rektörlük Daktilosu	1	100
» »	3	75
Roto Makinisti	1	75
Kâğıt Postacısı	1	75
Daire Müdürlüğü Daktilosu	1	75
Öğrenci İşleri Daktilosu	1	75
Ayniyat Saymanlık Daktilosu	1	75
Müşavirlik Daktilosu	1	85
Elişleri Ustabaşısı	1	100
Elektrikçi	2	120
Fizik Enstitüsü Teknisyeni	1	140
Sütçülük Ustabaşısı	1	85
Birinci Sınıf Laborant	7	75
İkinci Sınıf Laborant	41	60

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Ustabaşı	3	50
Usta	2	35
Orman Fakültesi Daktilosu	1	75
Orman Fidanlık Ustabaşısı	2	170
Çamaşır Depo Memuru	1	50
Çamaşırcıbaşı	1	75
»	3	40
»	1	30
»	5	25
Şoför	3	100
»	1	75
Gece Bekçisi	3	40
Nalbant	1	50
Orman Fakültesi Aşçısı	1	60
Hastabakıcı	1	75
»	1	60
Başhademe	1	75
Hademe	10	40
»	13	40
»	48	30
»	64	20
Aşçıbaşı	1	140
Aşçı Yardımcısı	1	50
» Çırağı	10	20
Bulaşıkçı	6	25
Başgarson	1	85
Garson	10	30
Yiyecek Muamelât Memuru	1	75
» Ambar Memuru	1	60
Camcılık Atelyesi Şefi	1	120
» » Usta Yardımcısı	2	85
Birinci Sınıf Tekniker	1	100
İkinci » »	1	50
Üçüncü » »	10	10
Dördüncü Sınıf Tekniker	2	30
İnekçi	1	50
Ahırcı	2	30
Santralcı	1	50
Eczacı Kalfası	1	75
Foto Filim Memuru	1	85
Baştertipçi	1	140
Tertipçi	1	75
»	2	50
Matbua Makinisti	1	85
Cilt Atelyesi Şefi	1	120
Cilt Atelyesi Usta Yardımcısı	2	85
Enstilatör	1	120
Suculuk Makinisti	1	100
» »	1	60
Birinci Sınıf Bahçıvan	1	210
» » »	1	140
İkinci » »	1	85
Üçüncü » »	1	75
Dördüncü » »	3	50
Beşinci » »	5	40
Ütücü	2	30
Örücü	2	30
Berber	1	50
»	1	40
Terzi	1	30
Kapıcı	6	30
Arabacı	6	40
Santralcı	1	75
Defterci ve Tasnifçi	2	100
» »	1	60
Bahçeler Uzman Memuru	1	100
Ressam	1	100
Tahnit Ustası	1	100
Çiftçibaşı	1	60
Usta	1	50
Kır Bekçisi	1	50
Soğukhava Cihazı Makinisti	1	60
» » »	1	50

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Marangoz Ustası	1	120
» »	1	100
Demirci Ustabaşısı	1	120
» Ustası	1	50
Tornacı Ustası	1	60
Tamirci	1	75
Kunduracı Ustası	2	75
Revir Yardımcısı	1	50
Kaloriferci	1	60
Takipçi	1	75
Sürekli tarla ve bahçe amelesi	10	50
Kaloriferci	5	50
Diş Tabibi	1	100
Tarım Servisleri		
Uzman Ustabaşı	2	210
» »	4	170
» »	1	100
» »	1	85
» »	2	60
» »	1	100
Gezici Öğretici	29	60
» »	6	40
» »	40	30
Odacı	26	25
»	17	25
»		
Ziraî Savaş		
Makinist	1	100
Odacı	3	30
»	8	40
Savaş Enstitüsü ve İstasyonları		
Fünigatuvar Makinisti	1	100
Bahçıvan	3	40
»	1	30
Odacı	1	35
»	7	30
Islah ve Deneme İstasyonları		
Makinist	4	85
»	3	75
» Yardımcısı	2	75
» »	6	60
Çiftçibaşı	6	85
»	6	75
»	8	60
Sürekli İşçi	26	40
» »	47	30
Başmakinist	4	100
Makinist Yardımcısı	4	50
Çiftçibaşı	4	50
»	1	100
Makinist Yardımcısı	1	60
» »	2	50
Makinist	1	120
»	1	75
Şoför	1	170
Bahçe Ziraati İşleri		
Bahçıvan	1	120
Bağcı veya Bahçıvan	16	85
» » »	15	75
» » » Yamağı	15	60
» » » »	15	50
Sürekli İşçi	60	50
Zeytincilik Takipçisi	3	60
» »	4	50
İpekçilik Enstitüsü		
Makinist	1	100
Hademe	1	30
İpekçilik İstasyonları		
Hademe	6	30

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Makinist Okulları		
Motör Döküm Ustası	1	120
Demirci	1	100
Marangoz	1	100
Tesviyeci	1	100
Tohum Temizleme Evleri		
Başmakinist	10	170
»	5	140
Makinist	20	100
Selektör Makinisti	10	100
» »	167	50
Makinist	150	50
Orta Ziraat Okulları		
Bahçıvan	5	60
Bağcı	4	85
Eşçar Bahçıvanı	5	75
Çiftçibaşı	4	85
Aşçı	5	75
Demirci	5	60
Marangoz	5	100
Makinist ve Şoför	5	75
Hademe	13	40
»	5	30
»	13	20
Tavukçuluk Enstitüsü		
Tavukçubaşı	1	75
Bahçıvan	1	75
Korucu	1	40
Tavukçu	2	50
Hademe	1	30
Şoför	1	100
Teknik Ziraat Okulları		
Çiftçibaşı	3	85
Doktor	1	210
Çiftçibaşı	1	75
Koyun Kâhyası	3	85
» »	1	75
Sığır »	3	85
» »	1	75
Başbağcı	4	85
Başbahçıvan	4	85
Başfidancı	4	85
Marangoz	7	100
Demirci	3	75
Başmakinist	4	140
Şoför	3	100
Çiftçi	3	75
Kâhya	6	75
»	6	60
»	5	50
Bağcı	3	75
»	1	60
Bahçıvan	3	75
Fidancı	3	75
Demirci	3	85
Aşçı	3	75
»	3	60
Gece Bekçisi	3	40
Çamaşırcı	13	50
Duvarcı ve Sıvacı	1	75
Şoför	1	85
»	1	75
Çiftçi	2	75
»	6	60
Çoban	6	60
»	6	50
Bahçıvan	2	75
»	4	60
Fidancı	2	75
»	5	60

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Demirci	1	85
»	2	75
Marangoz	2	100
Traktör Makinisti	1	140
» »	2	85
» »	3	75
Hastabakıcı	5	60
Sağlık Memuru	5	75
Berber	5	75
Kundura Tamircisi	2	75
» »	7	60
Nalbant	2	75
»	3	60
Sıvacı	1	85
Aşçı	4	75
»	3	60
Aşçı	2	40
Korucu	10	75
Gece Bekçisi	2	75
Arabacı	10	50
Çamaşırcı	8	40
Başhademe	5	75
Hademe	12	50
»	25	40
»	12	30
Teknik Bahçıvanlık Okulu		
Sığır Kâhyası	3	85
Başbağcı	3	85
Başbahçıvan	6	85
Başfidancı	3	85
Marangoz	6	100
Başmakinist	3	140
Şoför	3	100
Aşçı	3	60
Bağcı	3	75
Bahçıvan	3	75
»	3	60
Çamaşırcı	6	50
Fidancı	2	60
Şoför	2	75
Hastabakıcı	2	60
Sağlık Memuru	2	75
Berber	2	75
Kundura Tamircisi	2	75
Nalbant	2	75
Sıvacı ve Duvarcı	2	75
Aşçı	2	50
Korucu	2	75
Gece Bekçisi	2	75
Arabacı	2	50
Başhademe	2	75
Hademe	1	50
»	1	40
»	1	30
Genel Müfettişlik Müşavirleri		
Odacı	3	30
Toprak İşleri Genel Müdürlüğü		
MERKEZ		
Daktilo	6	100
»	8	85
Odacı	6	50
»	6	40
İLLER		
Şoför	5	120
»	5	100
Arabacı, Şoför Yardımcısı	20	60
Jaloncu	60	60
Komisyon İşçisi	40	40
Toprak Bürosu Daktilosu	10	85
» » »	10	75
Odacı	10	35

Tarım Bakanlığına bağlı okulların öğrenci kadrosu

Okulun adı	Öğrenci
Yüksek Tarım Enstitüsü	800
İstanbul Orta Tarım Okulu	180
Bursa » » »	180
İzmir » » »	180
Seyhan » » »	150
Ankara Tarım Âletleri ve Makineleri Uzmanlık Okulu	100
Seyhan Makinist Okulu	60
Beydere Teknik Tarım Okulu	450
Koçaş » » »	1 050
Özden » » »	1 050
Gökhüyük » » »	1 050
Çayırova Teknik Bahçıvanlık Okulu	750
Alata » » »	750
Hayvan Sağlık Memurları Okulu	100

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
Ulaştırma Bakanlığı		
MERKEZ		
Özel Kalem		
Daktilo	1	120
Teftiş Kurulu Başkanlığı		
Daktilo	1	100
Karayolları Ulaştırma Dairesi Başkanlığı		
Daktilo	1	120
»	1	86
Liman ve Deniz İşleri Dairesi Başkanlığı		
Daktilo	2	120
»	2	100
»	2	85
Tarife ve Ticaret Dairesi Başkanlığı		
Daktilo	1	120
Yayın Müdürlüğü		
Fotoğrafçı	1	260
Daktilo	1	100
Hukuk Müşavirliği		
Daktilo	1	100
»	1	120
»	1	85
Özlükişler ve Kütük Müdürlüğü		
Daktilo	1	120
»	1	75
»	2	85
Seferberlik Müdürlüğü		
Daktilo	1	85
Saymanlık Müdürlüğü		
Daktilo	1	100
Levazım Müdürlüğü		
Daire Müdürü	1	170
Daktilo	1	100
Elektrikçi	1	120
Marangoz	1	120
Şoför	1	140
»	1	120
Dağıtıcı	1	85
»	6	75
Başhademe	1	75
Sağlık Hademesi	1	75
Hademe	5	60
»	15	50
»	15	40
Kapıcı	2	50
Gece Bekçisi	4	60

Görevin çeşidi	Sayı	Lira
İLLER		
Doktor	4	100
Daktilo	1	100
»	3	85
»	10	75
»	6	60
Serdümen	8	60
»	9	50
Telefoncu	1	100
»	1	85
Odacıbaşı	1	60
Odacı	5	50
»	30	40
»	37	35
Motör Kaptanı	2	120
» »	3	100
» »	4	85
» »	8	75
Kaloriferci	1	75
Komiserlikler		
Odacı	1	30
Yüksek Deniz Ticaret Okulu		
Kapıcı	1	75
Aşçı	1	120
»	1	75
» Yamağı	1	40
Hizdeme	1	60
»	8	50
»	10	40
Taşıtlar		
Güverte Lostromosu	1	85
Makine »	1	85
Ateşçi	4	75
Gemici	4	75
Yağcı	2	75
Motör Kaptanı	1	100
» »	1	85

Ticaret Bakanlığı

MERKEZ

Daktilo	7	120
»	7	100
»	8	80
»	14	75
»	1	70
Şoför	1	170
Dış Ticaret		
Ataşelik Daktilosu	4	150
» »	10	100

Satışları ve Levazım Müdürlüğü

Daire Müdürü	1	170
Telefon Tamircisi	1	120
Elektrikçi	1	140
Makine Tamircisi	1	140
Kaloriferci	1	140
» Yardımcısı	1	75
Marangoz	1	140
Başodacı	1	60
Bahçıvan	1	75
Odacı	30	45
»	23	40
»	3	30
Gece Bekçisi	4	50
Kapıcı	2	45
Kâğıt Dağıtıcısı	2	75
Servis Şoförü	1	100

İLLER

Mıntaka Ticaret Müdürlükleri Daktilosu	3	100
» » » »	3	80
» » » »	3	75
» » » »	4	70
» » » »	2	60
» » » »	1	50
Odacı	7	40
»	9	35
»	27	30

Çalışma Bakanlığı

MERKEZ

Daire Müdürü	1	170
Doktor	1	100
Daktilo	3	140
»	1	120
»	4	100
»	4	85
Şoför	1	170
» Yardımcısı	1	140
Elektrikçi, Telefoncu	1	140
Santral Memuru	1	140
Kaloriferci	1	140
Dağıtıcı	3	85
Odacı	4	60
»	10	50
»	9	40

İLLER

Daktilo	2	120
»	6	100
»	6	85
»	10	75
Dağıtıcı	2	75
Odacı	2	60
»	10	50
»	18	40

IX. BÖLÜM

28 ŞUBAT 1943 - 5 AĞUSTOS 1946 TARİHLERİ ARASINDA TÜRKİYE'NİN EĞİTİM, KÜLTÜR, FİKİR VE TOPLUM HAYATI VE BU DÖNEMDE TÜRKİYE'NİN GÜNDEMİNDE YER ALAN ÖNEMLİ OLAYLAR

-1943 -
SAVAŞ YILLARINDA TİFÜS TEHLİKESİ

Halk arasında lekeli humma olarak bilinen tifüs, savaş yıllarının güç ve sağlıksız şartlarında salgın şekilde ortaya çıktı. 1943'te tifüse karşı ciddî bir mücadele başlatıldı. Yıl boyunca başta Adana, Mersin, Bursa, İzmit ve Ankara olmak üzere bütün yurtta ve özellikle nüfusun yoğun olduğu İstanbul'da tedirginlik yaşandı.

Başta Sağlık Bakanlığı olmak üzere belediyeler, sağlık kuruluşları, halkevleri tifüsle mücadele konusunda ciddî önlemler aldılar.

İstanbul'da belediye Kasımpaşa, Gedikpaşa, Nişanca ve diğer fakir semtlerde hamamlar kiraladı ve belediye zabıtaları kontrolünde binlerce kişi hamamlarda yıkatıldı. Açıkta yiyecek satışı ve üstü pis olanların ulaşım araçlarına alınması yasaklanırken, bite rastlanan otel ve sinemalar kapatıldı. İstasyonlardaki bekleme salonları, ulaşım araçları, sinemalar sık sık ilâçlanmış; İstanbul'da göçlerin artmasıyla tifüs salgınının artacağından çekinen yetkililer, zorunlu haller dışında şehre girişi yasakladılar. İstasyon ve iskelelerde sağlık merkezleri kuruldu ve sağlık taramaları sıklaştırıldı.

Ankara'da Hıfzısıhha Enstitüsü'nde hastalığın aşısı üzerinde çalışmalar başlatıldı. Üsküdar Cezaevi'ndeki hastalar üzerinde yapılan aşı denemeleri başarılı neticeler verdi. Hastalığın yayılması yıl sonunda düşme eğilimi gösterdiyse de 1945 yılı sonlarına kadar ciddîyetini korudu. Alınan bütün önlemlere rağmen 1945'te 2118 vakadan 139'u ölümle neticelendi. Savaşın sona ermesinden sonra tifüs tehlikesinin yavaş yavaş ortadan kalktığı görülür.

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in 22 Mart 1943 Günü İlköğretim Dâvası Konusunda Radyoda Yaptığı Konuşma[440]

« Yurttaşlarım,

Bu akşam sizlerle ilköğretim meselesini ve ilkokul dâvamızı konuşacağım. Millet ve memleket için önde gelen bu işle ilgisi olmayan, dileği bulunmayan ana baba var mıdır? Hepimiz, yaşadığımız köyde, oturduğumuz mahallede bir ilkokul olmasını isteriz. Çocuklarımızı oraya yollayıp adam etmeyi düşünürüz. Okula giden çocuklarımızın her gün bilgice, ahlâk ve terbiyece biraz daha geliştiklerini, okuyup yazma öğrendikten sonra onlara yepyeni bir dünyanın karanlıktan aydınlığa çıktığını, onların, hattâ bizim bilmediğimiz birçok yeni bilgileri kazandıklarını gördükçe yürekten seviniriz. Çocuklarımızın gelişmeleri göğsümüzü kabar-

440 Hasan - Âli Yücel: ***Millî Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçler,*** *Ankara, 1998, 208-212. ss.*

tır. Bu duyguda evlâtlarımıza karşı analık babalık ödevlerinin en üstününü yapmış olmanın gönül rahatı vardır. Ananın babanın çocuğunu okutmak için girdiği zahmet ve verdiği emekler, onlar büyüdüğü zaman kendilerini hayırla andıracak kadar büyüktür. Bu anmayı da düşünüş, kendimiz için ayrıca bir bahtiyarlık olur.

Şimdi bir de her ne sebepten olursa olsun okuyamayan çocukları, çocuklarını okutamayan ana babaların hallerini göz önüne getirelim. Bizim gibi çocuklarını okutan, çocuklarımız gibi okulda okuyan yavrular yerine onlar ve onların ana babalarını koyalım. Bugün okuma yazma bilenler çocukken okula gitmeseydiler, birçok evlâtlarımız gibi cahil kalsaydılar Türk Milleti'nin hali bugün ne olurdu? Kimbilir, sözlerimi dinleyenler arasında okuma yazma bilmeyen yurttaşlar, nasıl içleri yana yana kaygılara dalıyorlar? Bu zavallılar, içlerini çekerek belki de şöyle diyorlar:

- Ah... ne olurdu, bizi de okutsalardı; biz de okuyanlar gibi olsaydık. Mektuplarımızı kendimiz yazar, hesaplarımızı kendimiz yapardık. Böyle ele güne muhtaç olmazdık.

Ölünceye kadar evlât acısı gibi okuma yazmanın hasretini çeken bu insanların memleketimizde sayısını az sanmamalı. Mesele yalnız mektup yazmak ve hesap yapmakla da kalmıyor. Günden güne değişen çalışma, geçinme, yaşama usullerine uyabilmenin de birinci şartı, okuyup yazmak değil midir? Birçok sıkıntıların, hattâ felâketlerin bilgisizlikten ileri geldiğini bilmeyen var mı? Bilgisiz en hafif bir işi, yahut hafifçe yapılabilecek bir işi, bilgisizliği yüzünden dünyanın en ağır işi gibi yapmaya mahkûmdur. Bilmeyen, bilenin az emekle, kısa zamanda söküp atacağı bir hizmeti, canı burnundan gelerek ve günlerce sürdürerek yerine getirir. Bir yazı yazmak lâzım gelse, bu bir satır için kapı kapı dolaşır. Gazete bile okuyamaz; dünyada ve memleketinde olan bitenden haberi bile olmaz. Tuttuğu işi ilerletmeyi düşünse bile okuma yazma bilmeyişi, onun başvurma kuvvetini kırar, başarısını azaltır. Bu zavallı insan, bir köşeye büzülür, kabuğunun içine çekilir ve boynunu büküp mukadderini bekler. Günün birinde artık her şey elden çıktıktan, her fırsat kaçtıktan sonra yine acı acı hayıflanır:

- Ne yapalım, "okumuşun nasibi dam altında, cahilin ki dağ ardındadır" der.

Aziz kardeşlerim;

Türk Milleti içinde okuma yazmanın iyiliklerinden yoksul kalmış bu türlü vatandaşların duydukları acıları yüreğinde sızlaya sızlaya en çok hisseden insanın, Şefimiz ve Başbuğumuz İnönü olduğunu unutmayın. Onun, bu bilgi yoksulluğunu yenmek için açtığı savaşta; sizin saylavlarınız topladığı Büyük Millet Meclisi, başında Saracoğlu'nun bulunduğu Cumhuriyet hükümeti ve onun Maarif Vekili olan ben kardeşiniz, canla başla çalışıyoruz. İstiyoruz ki, memlekette, okur yazar olmadığı için nasibini yalnız dağ ardından arayacak tek insan kalmasın; ilköğretim çağında bulunan bütün çocuklarımızı okutalım. Bizden önceki nesiller

bizim gibi düşünselerdi, şimdi hepimiz okur yazar olurduk. Biliniz ki dâvanın başı çocuklardır. Bundan on yıl önce, ilkokullardaki çocuklarımız yarım milyon iken bugün bunu bir milyona çıkarmış bulunuyoruz. Aldığımız tedbirlerle gelecek on yıl içinde iki milyonu bulacağız. Çocuklarımızdan okuma yazma öğrenenler büyük buduna ne kadar yüksek bir nispette girerlerse, milletin yaşama ve başarma kudreti o kadar çok olacaktır. Bu maksadı gerçekleştirmek için köy enstitülerimizde bugün on iki bine varan öğretmeni yetiştirmekteyiz. Bunların sayıları önümüzdeki yılda on beş bine çıkarılacaktır.

Beni dinleyenler içerisinde köy enstitülerinde evlâtları okuyan kardeşlerim bulunduğunu da düşünüyorum. Torunlarını karacahil bırakmayacak olan bu insanların evlâtları, köylerimize ellerinde bilgi meşalesi olarak girecekler ve Türk vatanının en uzak bölgelerini nurlariyle aydınlatacaklardır.

Hükümetimiz köy enstitülerini açmakla da kalmadı. 7 ile 16 yaş arasındaki çocukların, tıpkı askere gider gibi ilkokullara gitmelerini sağlamak için kanunlar çıkardı; Büyük Millet Meclisinden selâhiyetler aldı. Büyük Millet Meclisi okuma çağındaki çocukların okula gitmelerini mecburi işlerden saydı. Geçirdiğimiz sıkıntılı ve dar zamanlarda bile bu işe birçok paralar ayırdı. En küçük köylere varıncaya kadar okul kurabilmek için son yıllarda binlerce eğitmen yetiştirdi.

Bu sözlerime bakıp da, aranızda;

- Aman ne iyi, demek bu iş de yoluna girmiş, tasalanmaya yer yok. Hükümetler her şeyi düşünmüş, yapıp yakıştırmış... diyenler olacak.

Keşke böyle olsaydı, keşke bu iş bu kadar kolay halledilebilseydi... Size işin içyüzünü söyleyelim. Bunu söylerken siz de benim gibi üzeleceksiniz. Fakat bu üzüntülü duygu olmadıkça hakikati olduğu gibi görüp ona çâre bulmak imkânsızdır. Bir defa şunu iyi bilseniz ki, ilköğretim dâvamızın, arkamızda kalan kısmını bir yana bırakırsak, henüz dörtte birini yola koymuş değiliz. Bakınız ne için?... Memleketimizde her köyün, her mahallenin bir ilkokula kavuşabilmesi için (41.000) okulumuz olması lâzım. Bugün ancak bunun (11.000)'i var. Demek daha (30.000) kadar okul açmamız gerekiyor. Mecburî öğrenim çağında bulunan (7) ile (13) yaş arasındaki çocuklarımızın sayısı (2.000.000)'dan fazla. Okutabildiğimiz (1.000.000)'a yakın çocuğun bulundukları okullardaki öğretmenlerle eğitmenler sayısı (21.667). Geri kalanlarını okutmak için (40.000) öğretmenle eğitmene ihtiyacımız var. Köy enstitülerimizde gece gündüz, yaz kış demeden bu öğretmenleri yetiştirmeye ve eğitmenleri hazırlamaya çalışıyoruz.

Görüyorsunuz ki, size söylediğim bu rakamlar öyle azımsanacak sayıda değildir. Bu işte el birliğiyle gayrete gelmek, yürekten çalışmak lâzım geldiğini hepiniz anlıyorsunuz. Bu iş, çok geniş, çok dağınık, büyük küçük milyonlarca vatandaşla ilgili. Onun için, hep beraber hükümet adamları, öğretmenler, eğitmenler ve bütün vatandaşlar elele vererek ilköğretim dâvasına sarılmalıyız.

Şimdi size çocuklarımızı mutlaka ilkokulda okutmamızın sebeplerini anlatayım.

1- Türk Milleti'nin, öyle bir bütün varlık olmasını istiyoruz ki, onun içinde her vatandaş, düşünce, duyuş, anlayış, iş görüş bakımından bir ülküye bağlanabilirsin. Kökte, temelde böyle bir birliğe muhtacız. Bunu yapmadıkça, duyguda ve dilekte birliğimiz olmadıkça, millet varlığını, kendi kendine varlığından devam edecek bir temelin üstüne dayandırmış sayılamayız.

2- Yaşadığımız bu Atalar yadigârı topraklar üstüne yerleşen köylerimizde, kentlerimizde işlerini iyi bilen, her tuttuğunu başaran vatandaşların sayısını, her gün biraz daha çoğaltmak istiyoruz. Yurdumuzun hiçbir köşesinde hastalıktan ve geçim sıkıntısından acı çeken bir tek yurtdaşımız kalmasın, istiyoruz. Bunun ilk şartının, bilgi olduğuna bütün varlığımızla inanıyoruz.

3- Her Türk vatandaşı bir ailenin başı veya bir ailenin bir parçası olsun istiyoruz. Bu küçük varlık içinde, büyük Türk varlığının özünü buluyoruz. Bilgisizliğin doğurduğu katı yüreği, katı yüreğin doğurduğu ahlâksızlığı kökünden söküp atmak istiyoruz. İnanıyoruz ki, Türk'ün aile ocağı bu temizlenmenin en feyizli durağıdır.

4- Yurdumuzu, evimiz; millet malını, devlet malını kendi malımız belletmek istiyoruz. O zaman, bu kadar candan benimsediğimiz vatanımızı, milletimizi ve devletimizi daha candan koruyacağımıza, o uğurda canımızı duya duya ve doya doya vereceğimize bütün varlığımızla güveniyoruz. Müdafaasına böyle yüksek bir özveri ile hazır olduğumuz vatanımızı, daha iyi sevebilmek için onu, daha iyi tanımamız lâzım geldiğine yüksek bir hakikat olarak bağlanıyoruz.

Daha fazlasını saymaya bilmem hacet kaldı mı? Bu temellerde toplanan ülkülerimizi yerine getirmenin tek yolu var: Her Türk çocuğu mutlaka ilkokul çarkından geçmelidir. Bu çağ, bir bahar çiçeği gibi az zamanda gelir geçer. Bunu, bütün ana babalar hiç unutmamalıdır. Hele okul açabildiğimiz, bin bir çâreye başvurarak öğretmen gönderebildiğimiz yerlerdeki ana babalar, sizlere sesleniyorum:

İlkokullarımızın birinci sınıflarına (200.000)'den fazla çocuk yazılı. Bunların kaçı, beş sene sonra ilkokulun son sınıfına geliyor biliyor musunuz? (93.000)'i. Demek yarısından azı... okul açamadığımız, öğretmen gönderemediğimiz yerler için tedbir aldıralım; okul açtığımız ve öğretmen gönderdiğimiz yerlerde bugün için çözülecek koskoca bir düğüm, görmüyor musunuz? Bunun mânası şu; demek ki biz milletçe bu ilköğretim işlerini gerektiği gibi kavramış değiliz.

Şimdi size, verdiğimiz bu fireyi, yeniden kazanmak için ne yaptığımızı anlatacağım. Bununla, yeniden yapacağımız işlerin yanında, içinde bulunduğumuz imkânlardan nasıl faydalanmamız gerektiğini açmış olacağım.

Yurtdaşlarım sizlerden soruyorum:

Tarlada kuş kovalamak, pınardan bir testi su getirmek, memedeki kardeşini avutup beşiğinde sallamak, birkaç kuzuyu çayırda, birkaç sığırı bayırda otlatmak, çamaşır yıkayan anasına yardım ettirmek gibi bahanelerle çocuğu okula yollamamak doğru olur mu? Biz, okulları ve okuldaki boş zamanlarını, ders zamanlarını köylerimizin günlük ve mevsimlik yaşayışlarına uydurmak için çalışıyoruz. Siz de, çocuklarınızı bilgisiz, karacahil bırakmamak için bize yardım etmelisiniz. Devletin gönderdiği öğretmenin harcadığı emekleri yok etmek yazık değil mi? Bizim köylümüzün çok çocuğu oluyor. Bakmayı bilmemezlikten, onları yaşları ve kudretleriyle ölçülü işlere sürmememizden bu çocuğu kaybediyoruz. Kız çocuklarını oğlanlar gibi şu bu sebeple okula yollamayan ana babaların, bu ölen yavrucukların ölümündeki hissesini unutmamalıyız. Onun için, okula çocuğunu göndermeyen, göndermek için günün sıkıntısına katlanmayan vatandaş, iyi vatandaş değildir.

İçinizde "Bunları yapanlara cezası verilsin, suçların karşılığını niye görmüyorlar?" diyecekler olacak. Bu söz doğrudur. Kanunlar bize bunları cezalandırmak salahiyetini vermiştir. Fakat istiyoruz ki, vatandaşlarımıza dilimiz döndüğü kadar bu işin önemini anlatalım, sevgi ve bilgi yolunda yürüyelim. Eğer bundan anlamayanlar olursa, devletin kılıcı keskindir. Çocuk yalnız ananın babanın malı değil, bütün milletin gözbebeğidir. Ananın babanın keyfine memleket evlâtlarını elbette bırakamayız. O zaman bu keskin kılıç vazifesini yapmayan vatandaşların karşısına çıkar. Bütün bunları düşünerek, son zamanda işi, yeniden, sıkıca ele aldık. Başta Valilerimiz, Maarif Müdürlerimiz, Kaymakamlarımız, İlköğretim Müfettişleri ve Öğretmenlerimiz vazifeye davet edildiler. Çocuk ana babalarının bu vazifeli arkadaşlarımızla elbirliği yaparak okula devamsızlığın peşine düşmelerini, bunu kökünden kazıyıp atmalarını istiyoruz. İlkokula yazılan çocuklarımızı, on çocukta birinin bile kayıp vermeden okulu bitirmelerini sağlamamız lâzım. İdare amirlerimiz, bu işlerle ilgili devlet teşkilleri, tuttuğumuz amaca erişmek için canla başla çalışmalıdırlar. Bu amaca eriştiğimiz gün, yeniden bir emek ve masrafa gitmeksizin yüz binlerce Türk çocuğu ilköğretimden yoksul kalmayacak. Okul var, öğretmen var, gönül razı olur mu ki, sizin için bir tapınak kadar kıymetli olan okuldan, bizim için bilgi nuru vermeye hazır bir insan olan öğretmenden evlâtlarımızı mahrum edelim!.. Okul ve öğretmeni olan yerlerde çocuğunu okutmayan yurttaşın sonradan çekeceği azaba şimdiden set çekelim.

Sevgili vatandaşlarım,

Size ilköğretimin gelecekteki işleri için de birkaç söz söyleyeceğim:

1- Okulu olmayan yerlere okul yaptırmak.

2- Okul binası tam olarak hazırlanan yerlere öğretmen göndermek.

Bunları yapmanın bir kısım ödevi hükümete, bir kısmı yurttaşlara düşüyor. Devlet, payına düşenin şimdiye kadar çoğunu yaptı. Çıkardığı kanunları yerine getirmek için bütçelere paralar koydu. Konulan bu paraları verimli bir hale getirecek, sizlersiniz. Bir buçuk sene sonra köy enstitüleri öğretmen vermeye başlayacak. Onların okutacakları okulları ve başlarını sokacak ocakları siz, yaratıcı ellerinizle yapacaksınız. Sizin öz kardeşiniz olarak, yine sizlere diyorum ki, bin sıkıntı içinde yetiştirmeye çalıştığımız bu genç, dinç, inançlı, bilgili ve uyanık öğretmenleri bağrınıza basınız; onlara şimdiden çalışma imkânlarını hazırlayasınız. Onlar da size devletin kendilerine verdiği emekleri; bilgileri ve ahlâklarıyla evlâtlarınızı okutarak ödesinler.

Sevgili yurtdaşlarım,

Türk vatanının çok değil, on beş yıl sonrasını şu anda düşünüyorum da, sevinçten gözlerim yaşarıyor. Her köyümüzde bir okul, her okulda öğretmen, her sınıfta vücutları, üstleri başları temiz, bilgili, sevimli ve terbiyeli Türk çocukları gözümün önüne geliyor. İşte bütün milletçe gözümüzde canlandırmamız lâzım gelen yüce bir amaç!.. Hep beraber bu güzel hayale yürüyelim. Bu hayal, elbette bir hakikat olacak.»

Hasan - Âli Yücel'in 22 Nisan 1943 Günü
Çocuk Bayramını Açarken Yaptığı Konuşma[441]

« Sevgili Yurttaşlarım;

Her yıl bahara girerken, varlığımızın bitmeyen baharı olan çocuklarımızı, bir haftalık bir bayram içinde görmeyi, ibadet gibi âdet edindik. Bu şen hafta içinde, köylerimizde ve kentlerimizde çocuklarımıza eğlenceler tertip edilmektedir. Onlara yardımlar yapılır. Yaşlılar, bu güzel yavruları düşünerek, analık babalık ve hocalık vazifelerini daha yakından hatırlarlar. Böylelikle evlâtlarımıza biraz daha fazla gülme, biraz daha fazla eğlenme ve kendilerini biraz daha fazla bahtiyar hissetme imkânları verilir. Bu bayramın şenlikleri, eğlenceleri, yardımları, henüz istediğimiz kadar geniş ölçüye yükselmiş değildir. Fakat Çocuk Haftası âdetinin Türk Cemiyeti içinde gitgide daha iyi yayıldığı ve daha çok kökleştiği de muhakkaktır.

1924 yılının 23 Nisan'ından beri Çocuk Bayramı'nı, 1928 yılının 23 Nisan'ından beri de Çocuk Haftası'nı kutlamaktayız. Çocuk Esirgeme Kurumu'nun teşebbüsü ile kanunlaşan bu bayram, onun diğer verimli işleri arasında en önemlilerinden biridir. Bilirsiniz ki çocuklar, bayramları severler. Bayram onlar için, her günkü hayattan daha başka bir hayat, her günkü oyun ve eğlenceden daha başka bir oyun ve eğlencedir. Çocuk Haftası, yavrularımıza alışılmış günlerden daha bah-

*441 Hasan - Âli Yücel: **a.g.e.**, 213-217. ss.*

tiyar zamanların zevkini vermek, büyüklerin dikkatlerini onlara daha çok çevirmek düşüncesiyle kurulmuştur. Bunun içindir ki, varlığımızın sebebi ve hikmeti olan çocuklarımızın bayramı, biz büyüklerin, her zamankinden başka ölçüde, vazife günlerimizdir; bunu unutmayalım.

Kim hayır diyebilir ki; bizim gibi analar ve babaların zihnini yoran en köklü mesele, çocuklarımızın bugününü ve yarınlarını sağlamaktır.

– Çocuğum bugün ne halde, yarın ne olacak? Diye düşünmeyen hangi ana baba vardır? Aman hasta olmasınlar, aman çalışmamazlık edip sınıfta kalmasınlar, aman haylazlık edip okuldan çıkarılmasınlar. Onların sağlam ve terbiyeli insanlar olması için, nasıl üstlerine titreriz? Bu kaygılar ve düşünceler, salt kendi evlâtlarımız için ise, iyice bilelim ki, meseleyi tamam çözmüş sayılamayız. Türk Cemiyeti'ni var eden milyonlarca ailenin birkaç tanesinde bu düşüncenin oluşu, yeter mi? Milletin bütün çocukları böyle düşünülüp yetiştirilmedikçe, hali vakti yerinde insanların çocuklarını yetiştirmesi, devede kulak gibi kalır. Asıl dâvâ, bütün millet çocuklarının, iyi büyütülüp tertip edilmesindedir. Ancak o zamandır ki, bahtiyar ve çalışkan insanlar arasında yaşayacak olan benim çocuğum ve çocuklarım da bahtiyar olabilir. Onun için, sade kendi çocuklarını düşünen analar babalar, hakikatte, onları tam düşünmüş değillerdir.

Şimdi bana, bu sözlerimden dolayı yerinde bir sual sorulacak:

– Biz kendi evlâtlarımıza güçlükle yetişebilen analar babalarız; başkalarına hangi kudret ve hangi vasıta ile yetişebiliriz?

Yurttaşlarım,

Size bu sorunun cevabını vermeden önce bir hakikat söyleyeceğim. İnsanları, iyi ve fena sonuçlara sürükleyen büyük kuvvet onların inançları ve düşünceleridir. Eğer biz, Türk vatandaşı olarak milletimizin benliğinde saklı ve her büyük olayda meydana çıkan güzel gelenekleri, kendi benliğimizde her zaman bahar çiçekleri gibi açılmaya hazır bulundursak, her güçlük bizim için yenilmez olmaktan çıkar. Biz Türkler böyle bir ahlâkın ve böyle bir gönül duygusunun, öz sahipleriyiz. Bizim, komşu hakkından başlayan insanca göreneklerimiz, başkalarına en geniş yardımları yapabilmemize sağlam bir çekirdek olabilir. Bu yüksek ahlâkın adına, yardım ahlâkı diyebiliriz. Bu ahlâk, bir milletin her kişisi tarafından geniş anlamı ile yürekten duyulduğu gün, o millet için en gerçek kuvvet olan birlik güneşi, doğmuş demektir.

Kardeşlerim,

Bilirsiniz ki, tabiattaki yaratıklar, birbirlerini yok etmek için savaştıkları gibi, birbirlerini de var etmek için, karşılıklı yardımda bulunurlar. Bunların birbirlerini yemelerini ve yok etmelerini, biz onların hayvanlıklarına verelim; iyi taraflarını, güzel hareketlerini insanlığımıza alalım. Bu hal yalnız canlılar için değil, cansız-

lar için de böyle olur. İyi bakılmış, dikkatli sürülmüş ve gübrelenmiş bir toprağın verdiği ürünle bakımsız, kendi haline bırakılmış bir toprafın ürünü bir olur mu? Hangi yaratık, insan kadar büyümek için emek ister? Bütün canlı varlıklar içinde, yavrusu en çok bakıma muhtaç olan biz insanlar değil miyiz? Bakımı güç olan bu yavruların, hayatlarında en erken mesuliyet alanları, köylülerimizin, çiftçilerimizin çocuklarıdır. Onlarda bile çocuklar, hiç olmazsa yedi sekiz yaşına kadar devamlı bir bakım isterler. Her ana baba, yavruları daha beşikte iken, onların mis gibi süt kokan yüzlerinde, daha bakışlarını bir yerde tutamayan pırıltılı gözlerinde kendi ölümlü hayatlarının uzadığını görürler. O mini mini varlıkta, ilerde uğrayabileceği güçlükleri yenmek için dayanacakları yarınki sağlam bir varlığı düşünürler. Bizler bir türlü hatırlamaya muktedir olamadığımız bu hayat devrelerini, bizden sonra yetişenlerde görerek değil midir ki, analarımıza, babalarımıza bizi büyüttükleri için borçluluğumuzu hissediyoruz? İşte bu karşılıklı duygular, karşılıklı birer yardımdan başka nedir? Bir insan topluluğu içinde, vazife diye andığımız her hareket, karşılıklı bir yardımlaşmadır. Hatta o kadar ki, bizim milletimizden değil de, başka milletten çıkmış büyük bir insan, bulduğu yeni yollar, yeni çârelerle bütün insanlığa olduğu gibi, bize de yardım etmiyor mu? İnsanları, karanlıktan temiz ışığa çıkaran elektriği, insan ve hayvan kuvvetini angaryadan kurtaran motoru, bizi hastalıklardan koruyan ve kurtaran aşı ve serumları bulanlar, bütün insanlığa yardım etmemişler midir?

Biraz önce işaret ettiğim gibi, cemiyetler içinde ve bunlar arasında, bütün varlıklarda hüküm süren korkunç ve amansız bir dövüş yok değildir. İnsanlık, zaman zaman bu savaş kanununun günlük akışından taşıp coştuğu harp haline düşerek elemli yıllar geçirmektedir. Yalnız şurasını iyi görmelidir ki bu harblerin sonunda ne kadar büyük iyilikler ve menfaatler umulursa umulsun, saldıranların yüreğinde gizlenmiş bir acı, zehrini akıtmaktadır. Onun için, saldıranlar bile sulh isterler. İnsanlık tarihine bakınca görüyoruz ki, her çetin harbden sonra, insanlar, yeni bir tertip kurarak insanca yaşamak için derin düşüncelere dalıyorlar. İçinde bulunduğumuz güç ve karışık devirde de, insanlık için dileyebileceğimiz en büyük iyilik milletler arasında yardım ahlâkının ve düşüncesinin kurulup ilerleyebilmesidir. Ancak bu ruhla ve bu inanlacır ki, insanların, içinde bulunarak yaşadıkları tabiat parçası üzerindeki egemenlikleri, yapıcı ve yaşatıcı olmaya yönelebilecektir. Onun için yardım ahlâkını, sade kendi yurttaşlarımız için değil, bütün insanlık için, asla hayale düşmeden ve gerçekçilik vasfımızı zerre kaybetmeden, gür sesimizle bağırarak istiyoruz.

Dâvâmızın bu geniş tarafını bırakıp yine kendi kendimize dönelim. Yardım deyince bunu, zenginliğe paraya ve büyük kudretlere bağlamamalıdır. Uslu ve sakin, vatanımızın içinde oturup çalışırken, bize aklını kaybetmiş bir insan topluluğu saldırdığı vakit nasıl hiçbirşey düşünmeksiniz, bizi o ana kadar yaşatmış

olan milletimize ve vatanımıza canımızı bağışlıyorsak ve bu can bağışında, para, pul ve apartman olsun olmasın bu yolda hayatımızı veriyorsak, yardım yolunda da ister zengin olalım ister fakir ruhumuzda sakladığımız inanla, hiçbir şey düşünmeksizin, yardıma muhtaç olanın, yardımına koşalım. Bir felaket karşısında ne yapacağını şaşırmış bir kardeşimize, aklımızın aldığı kadar doğruyu söylemek için de para mı lâzımdır? Parasız bir vatandaşın, hasta çocuğu başında, çâresiz çırpındığını duyduğumuz zaman, koşup onu iyi etmeye çalışmak için hekim olmaktan başka neye ihtiyacımız var? Burada hekimleri misal alırken, dilimin ucuna gelmiş bir dileği söylemekten sakınmayacağım ve bu sözlerimi bilhassa genç doktorlarımıza ve Tıp Fakültesinde okumakta olan genç kardeşlerime duyurmak isteyeceğim. Bu dileğin sebebi şu ki, Türkiye'deki doktorlarımızın çoğu, memleketimizin birkaç şehrine toplanmışlardır. Bunun dışındaki vatan parçaları üstünde hasta yataklarında onları bekleyen küçük büyük, ne kadar yurttaşlarımız olduğunu, hele küçüklerin onlara ne kadar muhtaç bulunduğunu bu çocuk haftasında bir ıstırap olarak duysunlar o ıstırapla yurttaşlarının ıstıraplarını silmek için bu, hekimsiz bucaklara koşsunlar.

Mesleğimde geçirdiğim uzun müfettişlik yılları içinde, köylerimizde, kasabalarımızda ve şehirlerimizde, birçok iyi vatandaşların, çevrelerine nasıl faydalı olduklarını, nasıl yardım ettiklerini yakından görmüşümdür. Öyle sıhhat mümessilleri gördüm ki, akşam üstü işinden çıktığı andan itibaren vazifesinin bittiği kanaatini taşımıyor; etrafındaki insanlardan bir çoğuna dikkatli ve devamlı telkinlerle, rakıyı ve tütünü terkettirmiştir; memleketimizin yarının, gündelik işlerini yapabilecek bedence kabiliyette insanlara bağlı olduğunu bilerek, gençlere sağlığın ve sporun değerini anlatmaktan asla yorulmamıştır. Hatta öyle küçük sıhhat memurları gördüm ki, bilgilerinin azlığı yanında bulundukları yerlerdeki hastalara yürekten bakım arzuları, onları bulundukları mıntıkalarda Lokman Hekim kadar meşhur kılmış ve evliyalar gibi sevdirip saydırmıştır.

Kadın, erkek birçok öğretmenler tanıdım ki, okul ve dış hayat arasında, talebeye, hatta onların analarına ve babalarına, köye ve mahalleye faydalı olmakta en iyi münasebetleri kurmayı bilmişlerdir. Mahalledeki kadınların yardımı ile her gün öğle saatlerinde yoksul çocuklara sıcak çorba verilmesini sağlamışlardır; koruma heyetlerini, muhtaç talebeler için esaslı yardım teşkil edebilecek çalışmalara çekmişler, çocukların temizliğe alışmaları yolunda çok iyi neticeler elde etmişlerdir; çocuklarının başarılarını, yaptıkları gösterilerde analara babalara tanıtarak okulu, köyün ve mahallenin öz yurdu haline getirmişlerdir; köyde ve mahallede genç kızlara, kadınlara dikiş biçki öğretmişler, yazı bilmeyenlerin mektuplarını ve dilekçelerini yazmışlar; mütevazi okul binasını içinde bulunmaktan hazzedilir hale getirmişler, temiz bahçeler yapmışlar, diktikleri ağaçların büyüdüğünü ve gölgelerine sığınılır hale geldiğini görmüşler ve yurttaşlarımıza

göstermişlerdir; birçok istidatlı yavruları daha çok çalışıp ilerlemeye sevk etmişler ve bir gün onların, memleket için gerçekten faydalı unsurlar olarak yetiştiklerini görüp bahtiyar olmuşlardır. Onlardan bir kısmını bu ayın on yedisinde ilân ettik. İsimlerini radyoda söylettik. Bir an içinde duyup bir an sonra belki unuttuğumuz bu isimlerin sahipleri, faziletin adsız kahramanlarıdır. İşte bütün Türk vatandaşlarını ve başta ellerinde diplomaları olan aydınlarımızı bu türlü kahramanlıklara çağırıyoruz; yardım ahlâkına onları davet ediyoruz. Biz, hak adamı olmayı, halk adamı olmakta buluyoruz ve yardım ahlâkının kahramanını, halk adamında görüyoruz.

Son seyahatimizde; yer yer gezdikçe, kahve ve han köşelerinde yatarak tahsillerini yapan çocuklar için yurtlar kurulmasını daima telkin etmiş olan Büyük Şefimiz İnönü'nün sevineceği talebe yurtları gördüm. Bazı Halkevlerimizde ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nun açtığı yardım evlerinde, ekmeklerini sıcak ve yiyeceklerinin suyuna batırırken gözleri saadetten titreyen yüzlerce yavrularımızı gördüğüm zaman bu işlere önayak olanları, minnetle andım. Böyle bir yavrunun, tabağına konacak üç beş fasulye tanesini almak için para yardımı yapabilecek onsekiz milyonun içinde az mı vatandaşımız vardır? Onları, bu küçük yardımlara çağırıyoruz. Öyle zanaat sahiplerine tesadüf ettim ki, dükkânlarında, atelyelerinde birçok çırakları, kalfalığa yükselmişler, onlara gerçekten altın bilezik takmışlar ve böylece etraflarında faydalı insanlar yaratmışlar; dükkânlarını, atelyelerini belki de farkına varmıyarak birer okul haline getirmişler; yardım ruhu ile, Türk Cemiyeti'nin çok az olan yapıcı unsurları arasına yenilerini katmışlar. Esnaflarımızdan, sanatkârlarımızdan, hep böyle olmalarını istiyoruz.

Bütün bu hayırlı insanları ve hayırlı kurumları, bu akşam büyüyüp gelişecek yardım teşkilâtımızın bayraktarları olarak şükranla anacağım. Tek tek yapılan iyilikler faydalı olmakla beraber, yardım işleri esaslı teşkilâtlara bağlanmadıkça, verimleri büyük olamaz. Çocuk Esirgeme Kurumu'nu, bu türlü teşkilâtın yüreği haline getirmeliyiz. Ana kucakları, gündüz bakım evleri, süt damlaları, muayenehaneler, doğum evleri, aşhaneler, şefkat yurtları, yetim evleri, çocuk bahçeleri, havuzlar ve banyolar... Bütün bu Esirgeme Kurumu teşebbüslerini, elbirliği ile genişletmeli, yaymalı ve işletmeliyiz. Yardım ahlâkına varabilmek için, her şeyden önce başkalarına yardım etmekte en büyük bahtiyarlık olduğuna inanmalıyız. Bu inanış bizi, tembelliklerden, kahveler ve meyhanelerden dedikodu, düşkünlüklerinden uzak tutacaktır. En küçük israfı en büyük suç sayarak, lüksü memlekete bir ihanet belliyerek, paramız da olsa, hanlı, hamamlı, apartmanlı zenginlerden de olsak, basit yaşamanın zevkine varmalıyız. O zaman, ruhumuzun aynası üstündeki paslar silinecek ve yoksul çocuklarımızın hali, oraya olduğu gibi aksedecektir.

Yurtdaşlarım,

İyi bilin ki, Türk çocuklarına bugünkünden daha çok faydalı olmak iktidarındayız. Memleketin her bucağında bu dâvânın elebaşı olmaya çalışın, öne düşün, çâreler arayın ve bulun. Bulunduğunuz her yerde, yardımımıza muhtaç yavrular vardır. Bu bayram haftasında, çocuklarınıza karşı, kendinizin ve başkalarının çocuklarına karşı daha güler yüzlü olun. İçiniz onlara, her günkünden daha çok acısın, bugünler içerisinde daha içli, daha duygulu olalım. Türklüğümüzün, hepimizin varlığına bol bol sunmuş olduğu yardım ruhu, ancak bu duygularla daha verimli olabilecektir. »

Hasan - Âli Yücel'in 7 Mayıs 1943 Günü Beden Eğitimi Genel Müdürlüğü Bütçesi'nin Meclis'te Görüşülmesinde Yaptığı Konuşma[442]

« Arkadaşlarım, bütün işlerde olduğu gibi beden terbiyesi dâvâmızda da ön planda eleman meselesi geliyor. İnsana ait işleri insansız yapmak mümkün değildir. Esasen bizim beden terbiyesi elemanı yetiştirmek üzere Gazi Terbiye Enstitüsü içerisinde bir beden terbiyesi şubemiz ve onun kapalı jimnastikhanesi, ders vasıtaları mevcuttur. Son iki sene zarfında Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü her sene kendi hesabına on talebe vererek burada, önümüzdeki senenin onu dahil olmak üzere, otuz talebe yetiştirmektedir. Fakat bununla iktifa etmek mümkün değildir. Çünkü bütün okullarda ve elimizde beden terbiyesi öğretmenliği yapmaya selahiyetli ancak 270 öğretmenimiz mevcuttur. Halbuki Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğüne, kanunun vermiş olduğu vazife okulu ve okul dışı bütün Türk gençliğine yaygındır. Bunun için 270 öğretmen ve 60 eğitmenle bu işi halletmek, takdir buyurursunuz ki çok güçtür. Biz bu mülahaza ile bir program yaptık ve Gazi Terbiye Enstitüsündeki beden terbiyesi teşkilâtını, şubesini genişletmeye karar verdik. Arkadaşlarımın buyurdukları cihet hakikaten doğrudur. 150.000 lira ile böyle geniş teşkilât, icrası elbette mümkün bir şey değildir. Bu, bir milyon liraya yakın masraflı bir iştir. Fakat biz bütün işlerimizde tuttuğumuz yola uyarak ve huzurunuza gelmiş olan Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü bütçesi gibi mütevazi bir surette işe başlamayı daha doğru bulduk.

Bu sene 150.000 lira ile yapılması gerekli işin sekizde birine başlamış oluyoruz. Unutmamalı ki daima işlerimizin sekizde sekizleri ile işe başlamak lâzım gelirse bizler için hiçbir iş yapmak mümkün olmayacaktır. Sekizde birleri yapmakla sekizde sekizleri tamamlayacağımızı iyi biliyoruz ve işe böyle başlamak mecburiyetinde bulunduğumuzu yürekten kabul etmiş oluyoruz. Onun için esaslı bir programımız vardır, arkadaşıma cevap olarak arzediyorum, inşaat meselesi bir

442 *Hasan - Âli Yücel:* ***a.g.e.,*** *217-219. ss.*

milyon liraya yakın bir iştir, bunun 150.000 liralık kısmını bu sene başarmağı düşünüyoruz. Vaziyetin gerçek ciheti budur.

.....

Arkadaşlarım, bir defa Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü'nün üstünde durduğu işleri ve bu işleri yapmak için para membalarını kısaca arzetmek faydalı olur sanırım. Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü'ne bundan dört sene evvel çıkmış olan kanunla verilen vazifeler, kışla ve okul dışında kalmış Türk gençlerinin beden terbiyeleriyle uğraşmaktır. Bu teşkilât, Maarif Vekâleti'ne intikal ettikten sonra kışla hariç olmak üzere okul ve okul dışı bütün memleket gençliğini içerisine alan bir büyük teşkilât haline geldi. Sahası milyonları bulan bir geniş gençlik kütlesini ihtiva etmektedir. Huzurunuza gelmiş olan bütçemiz 900 bin lira içerisindedir. Vilâyetlerin ve belediyelerin bir sene evvelki tahsilâtından alınan yüzde ikiler ve dörtler bu nihayet iki milyon liralık bir varidat temin etmektedir. Gördüğü işlerle bu parayı mukayese etmek mümkün değildir. Çünkü parasız yapılacak ve küçük para yardımıyla küçük vasıtaların teminiyle yapılacak işleri her türlü imkândan istifade edip yapmağa gayret etmekteyiz ve buna alışığız.

Emin Sazak arkadaşımın buyurduğu gibi spor ve bedenin terbiyesi yalnız kışlada olacak bir iş değildir. Çünkü kışla muayyen bir yaştan sonra muayyen bazı melekeleri inkişaf ettirmek ve muayyen bazı bilgileri vermek üzere memleket müdafaasına müteveccih olmak üzere kurulmuş bir mekteptir. Bundan önceki devirde okulun içinde ve dışında, memleket gençliğini kışlaya geldiği vakitte kendisine yaptırılacak vazifeleri yapmağa müteahhammil ve muktedir bir hale getirmekle mükellef ve muvazzafız. Bugünkü dünya harbi bunun bir zaruret olduğunu göstermiştir. Bedence sağlam olmadıkça bugünkü silâhları kullanmak ve bugün saldırılmak üzere kullanılan bu silâhlara karşı koymağa imkân olmadığı anlaşılmıştır. Yaşı ilerleyinceye kadar kar üstüne çıkmamış, kızağa binmemiş, kayak kullanmamış, denize girmemiş, uzviyetini fennî bir surette işletmek öğüdünü dinlememiş ve öğrenmemiş, hiç olmazsa bunu yapmamış bir kütleyi asker olarak kışlaya aldığımız zaman uğrayacağımız güçlük meydandadır. Bizim düşündüğümüz şudur: Nasıl ki, her şey vatan müdafaası içindir, şimdi burada bu mâruzatta bulunuşum dahi bunun parçalarından biridir. gençliğimizin ve çocuklarımızın bedenlerini takviye ediş de bunun gibi vatan müdafaası içindir. Vatan müdafaası yalnız askerlikten ibaret değildir. Top yekün harp, bütün milleti kadını ile, erkeği ile, çocuğu ile ihtiyarı ile, sağlamı ile hastası ile kendini müdafaaya sevkettiği için bugünün savaşları bütün kuvvetleri seferber etmek ve onu harekete getirmek demektir. Onun için biz okul içinde veya dışında ne kadar imkân varsa memleket gençlerini dağlara, kamplara çıkarmak, izciliği bir gösteriden ibaret tutmayıp fiili bir hale getirmek, tabiatla temas, tabiatla mücadele ve tabiatı tanıtmak için elimizdeki vasıtalar nispetinde tedbir almak yolundayız. Dağcılık meseleleri bun-

lardan, bunun parçalarından biridir. Onun için askerlik çağına kadar bekleyip ondan sonra kışlada Türk gençliğini yetiştirmemizi, intizara fazla tahammül ve sabır telâkki ederim. Bendeniz yeni nesilleri, gençken, çocukken tabiata temas ettirerek, savaşa alıştırmak ve tabiatla yanyana bırakmak suretiyle güçlü ve sağlam yetiştirmek lâzımdır, kanaatındayım. (Alkışlar). »

Bakanlık Bütçesinin Meclis'te Görüşülmesi Sırasında,
Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in
26 Mayıs 1943 Tarihinde Yaptığı Konuşma[443]

« Sayın arkadaşlar; huzurunuzda sunulmuş olan Maarif Vekilliği 1943 bütçesi 43 milyon 128 bin küsür liradır. Bir sene evvelki bütçemiz 28.533.000 küsür lira idi. Farkı olan 14 buçuk milyon lira 1943 Maarif Vekilliği bütçesinin fazla tahsisatını göstermektedir. Bendeniz Maarif Vekilliği vazifesini aldığım zaman Vekilliğin bütçesi bu sene Vekilliğe verilen fazla miktar kadardı. (14.600.000) lira. Tasvibinize arzedilmiş olan bütçede 1943 için verilmiş olan fazla miktar o miktarın hemen aynıdır. Paranın bu fazlalığını hizmetin ve işin fazlalığı mânasına alarak mesul bir arkadaşınız sıfatiyle hakikaten memleket irfanı hesabına büyük bir bahtiyarlık duymaktayım. Bu bahtiyarlığı sağlayan mesuliyet arkadaşlarıma ve Başvekillerim merhum Refik Saydam'la sayın Saracoğlu'na müteşekkirim. Büyük minnetim, maarif işleri, huzuruna geldiği zaman daima büyük bir sevgi ile ve ilgiyle karşılayan Yüksek Meclise, maarif meselelerini seneler önce demiryolları dâvamız gibi iradeli ellerine almış olan ve onu kısa zamanda güvenle yürüttürmek için büyük teşvik ve alâka göstermiş bulunan Büyük Şefimize karşıdır. Bunları söylemekle tarihî vazifemi yapmış olduğuma inanıyorum.

Geçen seneye nispetle fazla aldığımız 14 buçuk milyon liranın nerelere tahsis edildiğini kısaca arzetmek suretiyle işlerimizin gidimi hakkında mâruzatta bulunmuş olacağım.

İlköğretim için dört milyon liradan fazla bir para almış bulunuyoruz. Bunun 3.996.000 lirası köy enstitüleri içindir. Elimizdeki programa göre önümüzdeki yıl içinde köy enstitüleri talebe adedi on beş bini bulacaktır. Bu on beş bin esaslı bir had olarak alınmıştır. Ondan sonra üçer bin mezun vermeye başlayacağız. Köy enstitülerinin yalnız talebe adedini artırmakla kalmıyoruz. Onları yerleştireceğimiz mıntıkaları da dikkate alarak kendi adetlerini de arttırmaktayız. Diyarbakır Saylavı Gl. Sevüktekin arkadaşımın buyurdukları mıntıkada bu sene yeni bir köy enstitüsü açılacaktır. Birinci Umumî Müfettişlikle muhabere halindeyiz. Şark vilâyetleri için geçen sene Erzurum'da bir köy enstitüsü açmıştık. Diyarbakır'dan sonra Van ve Muş'u da düşünmekte ve tetkikatını yapmaktayız.

---

443 Hasan - Âli Yücel: ***a.g.e.,*** *219-233. ss.*

Köy enstitülerinin daha dört senelik bir hayat içerisinde, eski rejimler ve devirlerde mütemadiyen kendisinden alınan, fakat kendisine hiçbir şey verilmeyen köye ve köylüye yeni şeyler vermek için bir yuva olmağa başladığı, dün Sıhhiye Vekili'nin burada söylediği güzel tepşiratta gizlidir sanıyorum. Köylere Millî Şefimizin ifade ettikleri gibi öğretmenle gidiyoruz. Yine kendilerinin isabetle arzu ettikleri veçhile öğretmenin dolduramayacağı boşlukları da ebesiyle ve sağlık memuriyle doldurmak yolundayız. Bu suretle köye ve köylünün ayağına hem irfan ışığı, bilgi ışığı hem de yaşama imkânları verecek insanı götürmenin arifesindeyiz.

Köy enstitülerimizden mezun edeceğimiz gençleri, Çağlar arkadaşımızın söylediği gibi, 20 yaşında çocuk saymıyoruz; 20 yaşında genç, 20 yaşında Türk genci sayıyoruz.

İlköğretimin üstüne verilmiş beş senelik ve iş esasına müstenit bir terbiye alan bu Türk evlâtlarının çocuk olmayacağına inanıyoruz. Bugünkü hayatın, değil 20 yaşında, ondan çok evvelki yaşlardakilere ne büyük mesuliyetler tevdi ettiğini birbiriyle döğüşen milletlerin hayatından misal alarak görmek, o kadar müşkül bir iş değildir. Bu 20 yaşındaki gençleri biz köye gönderdiğimiz vakitte köyde bir mukavemet göreceklerine asla ihtimal vermiyoruz. Bugün köylümüzün bize geri görünen manzarası, şimdiye kadar ki Türk münevverlerinin o köylüden daha geri olmasından neşet etmiştir. Biz hangi medeni vasıtayı köye götürdük de aklı erdikten sonra onu reddetti? Kinini yolladık ne olduğuna itimat etmedi. Çünkü onu yollayan memleket münevverine itimat etmiyordu. Onu tanımıyordu. Fakat kininin sıtmadan titreyen vücudunu titremez hale getirdiğini görünce, hattâ sıtma olmadığı vakit vücudunu kuvvetli hissettirdiği için bir nevi kuvvet ilâcı gibi onu almağa başladı. Bunun için köy enstitülerinden mezun edeceğimiz gençler geri ruhlu bir muhite gidecek değillerdir. Onlar kendi kardeşlerine iyi şeyler götürüyorlardır. Onların dertlerine devâ bulmak için oraya gideceklerdir. Köylüler onlardan çok daha az tahsil görmüş eğitmenleri de bağırlarına basmışlardı, bunları da bağırlarına basacaklardır. Bununla biz her türlü ihtimali ve hatıra gelmesi muhtemel her türlü tedbiri derpiş ile mükellef olduğumuz için bunları da düşünmüş bulunuyoruz. Onun için geçen sene yüksek tasvibinize iktiran etmiş olan Köy Enstitülerini Teşkilâtlandırma Kanunu'nda köy enstitülerinden mezun olacak gençlerin ne suretle tâyin edilecekleri ve iş yapacakları sarih surette gösterilmiştir. Bu gençler, tek olarak gönderilmeyeceklerdir. Bu gençler sekiz, on köyden mükerrep mıntıkalara, bölgelere ayrılacaklar ve o bölgelerin başına gezici başöğretmenler konacaktır. Müteaddit bölgelerden mürekkep olan bir grup başına da bir ilk tedrisat müfettişi getirilecektir. O müteaddit gruplar teşekkül ettikten sonra onların başında vilâyetin maarif müdürü bulunacaktır. Bu suretle tek tek gönderilmeyeceklerdir. Tıpkı uzviyette olduğu gibi selül ve doku nizamı halinde bir hayat mecmuası olarak mütalâ edilmişler ve tertipleri böylece kanunlaşmıştır.

Köy enstitülerimizin bu suretle mensuplarını bir teşkilâta bağlamış olmak bize arkadaşımızın ileri sürdüğü endişenin vârit olmadığı kanaatini vermektedir.

İlköğretim meselesinde ikinci dâvamız bugün mevcut olan ilköğretim teşkilâtını daha uyanık tutmak, daha işler hale getirmektir, bundan hemen 10 sene evvel kadar Cumhuriyetin 10 uncu yıl dönümü müsabetiyle 10 yıl içerisinde muhtelif hükümet dallarında yapılmış olan işlerin hulâsası o zaman başvekil olan İnönü'ye takdim edildiği vakit kendilerinin teessürle gördüğü rakam, ilköğretimin verimine aitti. O zaman mebus olan arkadaşlarım Başvekil İnönü'nün feryadını bu kürsüden dinlemişlerdir. O zaman bütün 3 ve 5 sınıflı okullardan çıkmış olan talebenin yekûnu ancak 20 bini tutuyordu. Evvelki sene ve geçen sene bu rakam 70 bini bulmuştur. Fakat biz bu rakamı da kifayetsiz gördük. Çünkü ilkokulların birinci sınıfına gelmekte olan talebe 200 küsur bin olduğu halde ikinci sınıfa 100 bin küsuru geçmektedir. Burada bazı arkadaşlarımın buyurdukları gibi değildir. Bu geçmeyiş şehirden ziyade köyde olmaktadır. Bu suretle büyük bir fire vere vere 250 bin kişilik birinci sınıf 5 inci sene sonunda 70 bin kişilik mezun vermektedir. Şu halde arada kaçmalar oluyor demektir. Bunu önlemek için geçen sene çıkmış olan kanun, eskiden beri mevcut ve bildiğimiz Tedrisatı İptidadiye Kanunu muvakkatinin köy okullarına ve köy öğretmenlerine ait olan ahkâmını da tâdil ettiği için devam meselesini halletmiştir.

O kanunda okulların açılması, kapanması dâvası bir nizama konmuştur. Bir arkadaşım bunun nizama konmamış olduğunu söylediler. Ona cevap olmak üzere arzediyoruz: Konmuştur. İsmail arkadaşımın istediği gibi hapis cezasına kadar da bu mevzuda ceza vardır. Son gezimde bir vali, yolda müsadif olduğum zaman cezaları kâfi görmediğini söylemişti. Verdiğim cevap şu oldu: "Elinizde hapise kadar kanuni salâhiyet mevcut. Okula evlâtlarımızı getirmek için bunları idam mı edelim?" Onun için elimizdeki kanuni salâhiyet kâfidir. İdare adamlarımızın mesûl arkadaşların bu kanuni salâhiyeti sıkı tutup tatbik etmesi meseleyi halledecektir. Böyle bir ikazı yapmak için vilâyetlere kendi hususi vaziyetlerini ayrı ayrı gösterir tamimler yaptık. Radyoda bütün millete hitabederek bendeniz konuştum. Ondan sonra Başvekilimiz bütün valilere bir tamim yaptı ve bu tamimde okullara devam nispetinin valilik vazifesinde bu arkadaşların muvaffakiyetine miyar olacaklarını, sarih surette zikretti ve yine bu tamimde seyahatları esnasında, Millî Şefimizin bu meseleyi soracaklarını kendilerine ihtar etti. Onun için işe başladığımız bu sene ve önümüzdeki sene, devam meselesinin esaslı bir surette bir hal tarzına varacağı kanaatindeyim.

Şehir okulları, Tedrisatı İptidaiye Kanunu muvakkati hükmüne tâbidirler. Eskiden kalma tedrisatı iptidaiye meclisleri okulların açılma ve kapanma zamanını tâyin ve tespit ederler. Dağlıoğlu arkadaşımın dediği gibi; bu sene mayısta, öbür sene temmuzda kapanmak gibi bir şey vâki olmamıştır. Bu sene arzettiğim ted-

biri, gerek vekâletin, gerek Başvekâletin bu tamimleri dolayısiyle daha sıkı tutmak isteyen İstanbul Vilâyeti okulda okuma müddetini artırmak istemiştir. Fakat İstanbul okullarında bir kısım hastalıkların mevcut oluşu dolayısiyle sıhhi heyetin bu kadar uzatmaya taraftar olmaması suretinde bir karara varmasıyla tâdil edilmiştir. Yoksa tedrisatı iptidaiye meclisinin vermiş olduğu karar muta idi ve o surette tatbik edilecekti. Düşüncemiz tahsil müddetini, memleketimizin hayat şartlarına uydurarak uzatmaktadır. Kısa tahsili siz de, tahmin ederim ki, istemezsiniz. Hayat şartlarına, ekonomik şartlara uydurarak daha uzun bir zaman çocuklarımızın okullarda kalması, oralarda beğenmediğimiz alışkanlıkların bertaraf edilmesi için de en müessir bir vasıtadır. İlkokul dâvamızda bu 14,5 milyon lira fazlalığın içerisinde 100.000 liraya yakın bir para da yine ilköğretime yardım maksadiyle konmuştur. Bu para, bir zamanlar vatanımızdan uzak kalmış ve sonra ona iltihak etmiş, kavuşmuş olan Hatay'da yabancı kültürlerin ana dilini kendilerine unutturdukları vatandaşlarımıza bu unuttukları ana dili daha etkili bir surette öğretmek için yardım maksadıyla konmuştur.

İkinci fazlalık, orta öğretim mevzuundadır. Buraya 1.077.000 lira konmuştur. Arkadaşlarım gerek ilk öğretmenler, gerek orta öğretmenler ve gerek yüksek tahsil mensupları için refahtan bahsettiler. Maarif Vekili'nin vazifesi şüphe yok ki kendi teşkilâtında bulunan insanların daha iyi çalışmasını sağlayacak maddî tedbirleri de almaktadır.

Fakat bu tedbirler, teşkilâtımız mensuplarını hususi zümre halinde -bir kere daha arzetmiştim- hususi zümre halinde asla düşündürmemelidir. Çünkü Maarif Vekilliği vazifesini verdiğiniz bu arkadaşınız, diğer memurların mensup olduğu vekâletlerin iştigal ettiği müşterek işlerin de müşterek mesuliyetine dâhil bir vatandaştır. Onun için umumî hükümler ve umumî esaslar dışarısında hususi hükümler ve hususi esaslar ile herhangi bir teşkilâtın mensuplarını terfih etmeğe kalkmak devlet nizamında hakikaten aksaklıklar yapar. Şahsen ben buna taraftar değilim. Burada bazı arkadaşların buyurduğu gibi ilk öğretmenler refahtan mahrum değildir. 30 sene 20 lirada kalmış hangi arkadaşımız varsa hangi kazanın hangi köyünde ise ismini bana söylemelerini huzurunuzda kendilerinden istirham ediyorum. Bütün öğretmenlerin intibakı yapılmıştır. Bunlar içerisinde müteaddit ve muhtelif kanunların tatbikından mütevellit bazı küçük mağduriyetler olabilir. Amma esaslı ve muvazenesiz bir maduriyet mevzu bahis değildir. Aldığımız bu 14 milyon liranın mühim bir kısmını ortaokul ve liselerimizdeki öğretmenlerin terfine tahsis etmiş bulunuyoruz. 1941'den kalmış 67 öğretmen, 1942'den kalmış 367 öğretmen ve şimdi içine gireceğimiz sene yani 1943'de terfi edecek 344 öğretmen terfilerini elde etmiş bulunacaktır. Şu halde 778 öğretmen 3.000 küsurluk bir kadrodan terfi etmiş olacaktır. Bundan başka 55 memur da, orta öğretim kadrolarına dâhil, terfi edecektir. Günün bu şartları içinde ve diğer teşkilâtlara nispetle bu terfi derecesi küçümsenecek bir terfi nispeti değildir.

Dağlıoğlu arkadaşım, haklar verildikten sonra vazife istiyor. Halbuki biz, vazifelerimizi yaptıktan sonra hak istemeye alışmışız ve iş arkadaşlarımızı da buna alıştırmaya çalışıyoruz.

Orta öğretimde bu sene denemeli bilimler için bir kurs yapacağız. Bunda tabiat bilimleri, fizik, kimya öğretmenleri bulunacaktır. Bu kursla seneler önce tahsil kaynaklarından çıkmış bulunan öğretmenlerimize geçirilmiş zaman mesafesi içerisinde gerek öğretmen usulleri bakımından, gerek öğretilecek maddeler bakımından faydalı olmak kararındayız. Nitekim lise müdürlerini de bir kongre halinde toplamayı düşündük. Dağlı arkadaşım buna da temas ettiler. Bu da liselerimizin umumî kültür verme bakımından yalnız kemiyet değil, keyfiyetlerini de yükseltmek için lüzumlu ve faydalı bir tedbir olduğu içindir. Maaşlarla işleri biz birbirine karıştırmıyoruz. Maaşlar ayrı meseleler, işler ayrı meselelerdir. Bu işler için tahsis edilmiş hakikaten küçük bir parayı maaş olarak bu tarafa devretmekle, zannetmiyorum tavsiyelerini yapmış olalım. Bununla doğru bir şey yapmış oluruz, kanaatinde değilim.

Fazla olarak aldığımız paralar içerisinde büyük yekün, teknik öğretime aittir. Biz Türk Milleti'nin makineye ısınmasını, makine kullanmasını ilköğretim meselesi gibi kurtuluş dâvalarından biri saymaktayız. Çünkü 20 milyona çıkan nüfusumuz, makine ile kendiliğinden 40 milyon, 50 milyon, 60 milyon olacaktır. Nüfusumuzu arttırmanın birinci âmillerinden birini teknik öğretim meselesi belliyoruz. Onun için 9 sene üzerine yaptığımız programı mümkün olduğu kadar kısa zamanda -General Eyüp arkadaşımızın dediği gibi- kısa zamanda tahakkuk ettirmek ve o kısa zaman sonra bir 80 milyon lira için daha tekrar huzurunuza gelmek istiyorum. O gün, benim için en büyük saadet olacaktır. Bunu yapmakta üç şeye ihtiyacımız olacaktır: 1- İnsan, 2- Makine, malzeme, 3- Bina. Yavuz Abadan arkadaşımın dediği gibi gelişigüzel değil, düşünerek ve esaslı tedbirlerini alarak eleman meselesini halletmek yolundayız. Bütün esbap kemaliyle tahassül etsin, ondan sonra iş görelim. Bunu dedik mi bizden evvelki nesilleri taklit etmiş o nesillerin bugün bizim önümüzdeki vaziyetine biz de düşmüş oluruz. Biz işe başlarken kusurlarımızı, eksiklerimizi bilmekteyiz. Eğer bunların tamamlanmasını beklersek sıttin sene bunun itmam ve ikmali mümkün olamaz. Korku neredediir? tertipsiz işe başlamak, bilmemek ve körükörüne yürümek... Halbuki bizim gözümüz iyi görüyor, noksanlarımızın farkındayız ve onların tashihi için tedbirler alıyoruz. Onun için, eleman yetiştirmekte bilfarz teknik ve mesleki öğretim işlerinde, yüksek ticaret okullarından yetişmiş bir ticaret lisesi öğretmeni gayri kâfi ise, kendisi de orada hocalık yaptı, bundan oradaki hocaların mesul olması lâzım gelir. Sonra burada Meslek Öğretmen Okulu açtık talebesini arttırıyoruz. Gazi Terbiye Enstitüsü'nün talebesini dört yüze çıkardık altı yüze çıkarmak için tedbir alıyoruz. Eski köy öğretmen okullarından devraldığımız mezunları Hasanoğ-

lan'da okutuyoruz. Gazi Terbiye Enstitüsü'ne geliyorlar. Ziraat Enstitüsü'ne geliyorlar, okutuyoruz, bütün hocalar kendilerinden memnundur. Bu nevi yüksek tahsil görenleri hoca yapmağa savaşıyoruz. Binaenaleyh, gelişigüzel işimiz yoktur. Gidişigüzel işlerimiz olmasına bütün varlığımızla gayret etmekteyiz.

Sanat okullarının, tasvibinize mazhar olmuş olan Teknik Öğretim Kanunu'ndan önceki vaziyeti şu idi: Ankara, İstanbul, Bursa, İzmir, Aydın, Sivas, Kastamonu, Diyarbakır, Konya'da 9 sanat okulumuz vardı. 1941-1942 ders yılında Adana'dakini açtık. Şimdi biten ders yılında Çorum, Edirne, Eskişehir, Kayseri, Malatya'dakileri açtık. Önümüzdeki sene Samsun, Balıkesir, Trabzon, Gaziantep, Afyon, Denizli, Erzurum, Burdur sanat okullarını açacağız. Makine bulursak ve askerde bulunan öğretmenlerimiz geri dönerlerse daha fazlasını da açmak imkânını bulacağız. Şu halde iki sene içinde 9 sanat okulunu yirmi üçe çıkarmış bulunuyoruz. Bu rakam karşılaştırıldığı vakitte insanın içine gelebilir; acaba okul adedi mi artıyor, yoksa hakikaten bu işin istediği tezgâhı, hocayı da bulup evvelki sanat okulları gibi işliyor mu. Size vereceğim cevap, kim arzu ederse şahsen bu yeni açtığımız okullara gidip bizzat görmelidir. Gidiniz görünüz, bacak kadar Türk çocukları tezgâhları başında çalışırken döküm dökerken, tahta rendelerken, mengenede uğraşırken nasıl canla başla uğraşıyor Gidip görünüz. Son seyahatimde Adana'da, Malatya'da gördüm ve heyecanımı zapt için kendimi tutmaya mecbur kaldım. Arkadaşlar, üç saatlik yoldan gelenler var. Kendilerine öğretilen şeyleri yürekten öğrenmek için uğraşıyor çocuklar. (Bravo sesleri).

Eski konakları almışlar, ellerinden geldiği kadar tamir etmişler. Yeni binaların ihale ve yapılmasına intizarla gül gibi temiz tuttukları bu binalar içerisinde vücuda getirdikleri atölyeleri, sınıfları görmek hakikaten gönül ferahlatıcıdır. Bu milletin nelere müstait, nelere muktedir olduğunu hakikaten anlatacak birer misaldir. Onun için yalnız okul adedini size saymış olduğumu sanmamanızı rica ederim.

Kız enstitüleri de aynı suretle büyük bir dikkatle genişletilmekte ve çoğaltılmaktadır. Kanun çıktığı zaman 15 kız enstitümüz vardı, 41-42 yılında 5 ilâve ettik 20 oldu. Biten sene de 8 ilâve ettik 28 oldu. Önümüzdeki sene bundan daha fazlasını yapmak için tedbir alıyoruz. Akşam erkek sanat okulları ve akşam kız sanat okulları için de aynı geniş ölçüde tedbir almaktayız.

Bu vesile ile yüksek huzurunuzda bir hakikatı ifade etmek isterim. Şimdiye kadar bize bazı şeylerin hep numunesi yapılıyordu. Numune mektebi, numune çiftliği, numune hastanesi. Artık bu devri kapamak lâzımdır. Numuneler değil, büyük nispette, medeni seviyemizi yükseltmek için büyük nispette ve geniş ölçüde büyük işler lâzımdır. Numune mektebi ile ilkokul, numune çiftliği ile ziraat enstitüsü, numune hastanesi ile sağlık kurumu olmayacağını anlamamız lâzımdır (Bravo sesleri). Biz parakendeci değiliz, toptancıyız. Onun için daima binlerden bahsediyorum, on binlerden bahsediyorum, yüz binlerden bahsediyorum. Birkaç

yıl önce on sekiz milyon olan nüfusumuz, her halde yirmi milyona çıkmıştır. Onun için bu rakama uyar iş görmeğe alışmalıyız.

Teknik öğretimin bir mühim dâvası da İstanbul'daki Yüksek Mühendis Okulu'nu genişletmek olduğu gibi Ankara'daki Yüksek Mühendis Okulu'nu da açmaktır. İstanbul'daki Yüksek Mühendis Okulumuz günden güne tekâmül ediyor. Yeni yetişmiş gençler talim heyetine giriyor. Talebe sayısı arttırılıyor. Mevkut ve ders kitabı halindeki neşriyat bizi memnun edecek şekilde artıyor. Teşkilâtında da değişiklikler yapmayı, rektörlük vermeği ve şubelerini birer dekanlık haline getirmeyi düşünmekteyiz. Lâboratuvar bakımından, bina bakımından genişletmek için bütçeye tahsisat konmuştur.

Ankara'daki politeknik teferruatlı bir mesele. Projeleri hazırlanmıştır. Yüzde bir mikyasında -ki ancak o surette ihale olunabilir- plânları da bitmek üzeredir. 1943 sonlarında veya 1944 başlarında inşaata başlanabileceğini kuvvetle umuyorum.

Teknik öğretimin iki ucu vardır, biri köylere giden ve demircilik, marangozluk, kızlarımıza yıkama, giyinme, çocuğa bakma öğreten kadın, erkek kursları; diğeri teknikum ve politekniklerdir. Biz ortası ile meşgul olduğumuz nispette bu iki uçla da meşgul olmaktayız. Köy kurslarını arttırıyoruz. General Şefik arkadaşımızın pek güzel izah buyurdukları gibi ve General Eyüp arkadaşımızın da arzularını yerine getirecek şekilde tedbir alıyoruz. Ankara'da açılacak olan Yüksek Mühendis Okulu'nun açıldığı zaman hoca olacak elemanları da düşünmüşüzdür, onlar da tahsillerini görmektedirler.

Umumî olarak fazla aldığımız tahsisatın nerelere verileceğini böylece arzetmiş bulunuyorum.

Şimdi bütçenin umumî heyeti görüşüldüğü zamanda beyanlarını dikkatle dinlediğim Gl. Karabekir arkadaşımın ileri sürdüğü birkaç nokta üzerinde ben de durmak istiyorum. Sayın arkadaşım beyanları arasında ortaokul ve liselerimizin beceriksiz talebe yetiştirdiğini söylediler. Bütün arkadaşların burada konuştukları zaman ki tenkitlerini, ikazlarını büyük bir samimiyetle dinleyip mesuliyetini üstümüze aldığımız dâvada acaba yanlış bir iş görüyor muyuz. Görüyorsak düzeltelim deme yolundayız. Güzel niyetle söylenen bu sözleri, aynı güzel niyetle ben de dinledim. Kendi kendime sordum. Acaba böyle midir? Bizim ortaokul ve liselerimiz beceriksiz çocuk mu yetiştiriyorlar? Bendenizin düşünce tarzım şu oldu: Bir defa memlekette "Palpaple" olan, yani elle tutulur mahiyette olan işlere bakalım. Şu Cumhuriyet devrinde, memlekette kilometrelerce demiryolu döşendi, dik başlı muazzam dağlar delindi, içerisinden şimendiferler geçirildi. Kim yaptı bunları? Düşünüyorum, vicdanıma verdiğim cevap şu oluyor. Bu bizim ortaokullarda okuttuğumuz, liselerde okuttuğumuz çocuklar arasından çıktılar, mühendis mektebine veyahut başka okullara gittiler, mezun olduktan sonra bunları yaptılar.

Dün Sıhhiye Vekili'ni dinlerken hatırımda kaldı. Çiçek için 14 milyon aşı yapılmış. Bunu yapan buradaki müessesede çalışan Türk çocuklarıdır. Onlar da bizim ortaokullarda okumuşlar, lisede okumuşlar Tıp Fakültesi'nden çıkmışlar, gelmişler ve bu işleri yapıyorlar. Sonra şurada, Yozgat'ta ortaokuldaki çocuklar, birtakım resimler yapmışlar, bu resimleri almışlar Londra'ya götürmüşler. Şimdi şu anda kim bilir ne kadar ziyaretçi hayranlıkla o çocukların yaptıkları resimlere bakmaktadır. Bilmiyorum, arkadaşım ortaokul ve lise mezunlarından bu arzettiğim mevzulardan başka sahada mı beceriklilik istiyorlar. Ben umumî olarak bir beceriksizlik görmüyorum. Belki bunların içerisinde birkaç durgun, anormal çocuk mevcuttur. Fakat biz aldığımız neticeden memnunuz.

Sözleri arasında umumî olarak kırtasiye meselesinden bahis buyurdular. Bendeniz her sene, bittiği zamanda vekâlet evrakında bir bilânço yaptırırım. Bu bilânçonun 1939'dan bu yana olanını arzedeceğim.

1939'da 109.000 evrak gelmiş, bizim vekâlete. Sene sonunda işi bitmiş olan 108.000'dir. 1516 evrak kalmıştır. Bu kalmış olan evrak tespit edilerek, numarasiyle, mütaakıp senenin başında muameleleri bitirilmek üzere çalışılır. Bu demek değildir ki, 1516 evrak vekâlette kalmıştır. 1940 senesinde 148.317 evrak gelmiştir. Bunun 103.000'i gitmiş ve 1056 kalmıştır.

Z. ARKANT (Yozgat) – Burada bir yanlışlık olsa gerek. Kalan 1056 olduğuna göre çıkan evrakın daha fazla olması lâzımgelir.

MAARİF VEKİLİ HASAN ÂLİ YÜCEL (İzmir) – Affedersiniz 148.000 olmayacak. bunu şöyle ifade edeyim: 1939'da 1516 evrak, 1940'da 1056 evrak, 1941'de 605 evrak, 1942'de 615 evrak kalmıştır. Şu halde yüz küsur bin evrak gelmekte ve her sene azalmak üzere bu evrakın % 99'u muamele görüp gitmektedir. Kalan evrak da meselâ tahsil derecesinin tespiti için vâki müracaatlardır ki, bu hususta muhtelif memleketlerde muhtelif mekteplerde yapılan tahsil vaziyetinin tespiti, mahalleri ile muhabereye bağlıdır. Bununla şunu ifade etmek istiyorum ki, kırtasiyecilik bu şekilde bizi endişeye sevkedecek vaziyette değildir ve korkacak gecikmeler olmamaktadır.

Arkadaşımın temas ettiği meselelerden biri de üniversite dâvasıdır. Diğer arkadaşlar da bu noktaya temas buyurdular. Üniversiteler her memleketin kendi sosyal ve ekonomik şartlarına ve tarihlerine göre doğuyor ve teşekkül ediyor. Avrupa üniversitelerinin mühim bir kısmı orta zamanda intikal etmiş, menşei bizim eski medreselere benzer müesseselerdir. Sorbonne, Oxford, Cambridge, Frankfurt böyledir. Birçok Avrupa üniversiteleri de bunun gibidir. Bunların içinde menşei medrese olmayarak yeni zamanda açılmış olanları da vardır. Berlin 19 uncu asrın başında, Hamburg 20 nci asrın başında açılmış üniversitelerdendir. Bizde medreseler bulundukları zamanın ilerlemelerini takip edemedikleri için Tanzimat'tan sonra da, bundan evvel Tıbbiyenin kuruluşunda olduğu gibi Islâhatçılar kâfi

cesaretle bunlara müdahale edememiş, bunlar da kâfi liyakatle kendilerini zamanın ihtiyacına uyduramamışlardır. Onun için bizde Tanzimatın ilânından hemen 30 sene gibi uzun bir zaman geçtikten sonra Darülfünunun kurulması bir mesele olarak ortaya konmuştur. Üniversitelerin daima halî olan ihtiyaçlardan doğmadığına Şark'ta Türklerden misal getirmek mümkün olduğu gibi Garplılardan da misal getirilebilir. Meselâ Almanya'da Frankfurt Am Main, Giessen, Marburg'da birer üniversite vardır. Bunların arasındaki mesafe bugünkü nakil vasıtalarıyle bir saat bile tutmaz. Halbuki tarihten intikal eden bu müesseseler günlük ihtiyaçlarla kurulsa idi üçünden ikisi açılmamalıydı. Nitekim bizim Erzurum'da Selçuklar devrinde Yakutiye Medresesi Dar-üş-şifa Hatuniye Medresesi Dar-ül-hâdis olarak, yani birisi tıp, diğeri teoloji fakültesi olarak yapılmıştır. Erzurum'un çok yakınında olan Tercan'da Mamahatun Medresesi vücuda getirilmiştir. Demek ki, alelıtlak ihtiyaç meselesi olarak değil, devrin zaruretleri, üniversiteleri meydana getirmiş demektir. Bununla şunu arzetmek istiyorum: Üniversiteler bir umumî kaideye uyarak doğmuyorlar. Her memleketin kendi tarihine ve ihtiyacına, kendi sosyal ve ekonomik şartlarına göre vücut buluyorlar. Şu halde arkadaşımın arzu ettiği gibi, anladığıma göre üniversitelerin kırlarda ve şehir uzaklarında kurulması bir dilek meselesi olamaz. Bu nevi üniversiteler Amerika'da vardır. Amerika'ya gitmedim, fakat resimlerini gördüm, tetkik ettim, bilenlere sordum Amerika'da "Kır" dediğimiz şey bizim memleketteki kır değildir. Bütün medenî vasıtaları tamam olarak şehrin uzağında demek, hakikaten şehirden uzakta demek değildir. Çünkü onlar münakale vasıtalariyle şehre bağlı müesseselerdir. Esasen kendileri bir şehirdir. Meselâ Princeton, Vilsonun rektörlük ettiği Princeton Üniversitesi, kırda tabiat içerisinde yapılmış üniversitelerden biri olarak söyleniyor. bunun resmine bakılınca filhakika ağaçlar ve ağaçların arkasından dağlar görünüyor, fakat aynı zamanda Ankara gibi bir şehir de gözükmektedir.

Bizdeki üniversite, arzettiğim vaziyette, bir rüptürle, bir kopma ile Tanzimatçılar tarafından darülfünun şeklinde kurulmuştur. Sonraları aynı teşekküller de birleştirilerek üniversite haline gelmiş ve yenileri de açılmıştır. Bunu İstanbul'un dışında yapmak bir defa nakil ve medenî vasıtalar bakımından güçtür. Çünkü şehirsiz yerde üniversite olmaz. Zira cemaat bulunmaz. Kırlarda, tabiat içinde üniversite yapan memleketlerde yatılı talebelik yoktur. Bizde talebe büsbütün aynı yaşayış şartları ile hayatını geçirmektedir. Bizde bu yapılmış olsa o zaman kışla halinde yatakhaneler, dersaneler... yapmak, yemek tertibatı almak lâzım gelecektir. Bir üniversite tahsili yapmak için lâzımgelen medeni vasıtaları ve bir üniversite tahsili itmam için lâzımgelen malzemeyi bulmak imkânsızdır. İstanbul'da düşündüğümüz ve plânlaştırdığımız üniversitenin taazzuvu böyledir. Bayazıt'tan başlar. Vezneciler'i atlar, Tıp Fakültesi hastanelerinin bulunduğu kıs-

ma, Çapa ve Şehremini'ne kadar gelir. Yanan Zeynep Hanım Konağı bu bütünün cüzlerinden biridir. Arkadaşımın buyurduğu gibi lâlettayin orası yandı, başka bir yer yoktur diye, müsaade buyururlarsa kendi tâbirlerini kullanayım, oraya şöyle bir çakılmış değildir. Düşünülmüştür, plânı yapılmıştır, tertibatı alınmıştır. O şekilde Zeynep Hanım Konağı'nın yeri, civarı istimlâk edilmek suretiyle Fen ve Edebiyat Fakültesine tahsis olunmuştur. Hattâ Tıp Fakültesi için bu sene Şişli'deki Çocuk Hastanesinden İdrar Yolları Kliniğini getirdik, ilk imkân hâsıl olduğu vakit Bakırköyü'ndeki Akıl Hastalıkları Kliniğini - Yenisi yapılmak suretiyle - çocukları ta oralara gitmekten kurtaracağız. Arzettiğim gibi plânımız, Bayazıt ve Süleymaniye'den ta Şehremini'ne ve Çapa'ya kadar yayılmaktır.

Ankara'ya gelince: Ankara Üniversitesi bir büyük tarih mahsulüdür; İstiklâl Savaşı, İstiklâl Savaşı olmasa idi, Ankara Devlet Merkezi yapılmasaydı burada bir üniversite olmazdı. O halde Ankara'daki bu üniversitenin oluşunun tarihî sebebi doğrudan doğruya İstiklâl Savaşı'dır ve Ankara'nın Devlet merkezi oluşudur.

Burada Hukuk Fakültemiz vardır, Siyasal Bilgiler Okulumuz vardır, Gazi Terbiye Enstitüsü vardır, Ziraat Enstitülerimiz vardır, Dil - Tarih Fakültemiz vardır. Eksik olan Fen ve Tıp Fakülteleridir. Âzamî bir sene sonra Yüksek Mühendis Okulu'nu burada kurmaya başladığımız zaman Fizik-Kimya şubesi kendiliğinden Fen Fakültesi'ni doğurmuş olacaktır. Bu suretle politekniğin kuruluşu aynı zamanda bir Fen Fakültesi'nin kuruluşunu da bize temin edecektir. Şu halde bir Tıp Fakültesi noksan kalıyor demektir.

Ankara'da bir Tıp Fakültesi kurmak hakikaten zaruridir. Bunun kurulması için geçirilmiş hergün, memlekette sıhhat koruyucusu olan insanların çoğalması hesabına bir kayıptır.

Ankara Üniversitesi'ni tamamladıktan sonra memleketin garp kısmında İstanbul Üniversitesi, merkezinde Ankara Üniversitesi; haritamızı gözönüne getirdiğimiz vakitte kendiliğinden bir boşluk, dikkati celbeder. Nitekim bu düşünce ile Ebedî Şefimiz Atatürk de Şarkta, Van'da bir üniversite yapılmasını istemişti. Benim de şahsen temennim budur. Ama bu Van'da mı, başka bir merkezde mi daha müsaittir. Tetkikatını yapmış değiliz, güç bir şey diyemem. Esasen bu mesele üstüne kısa bir zamanda harekete geçmeyi de mümkün görmüyorum. Fakat Şark'ta bir üniversitenin yapılması zaruridir. Bu insana ilk bakışta bir hayal gibi gelir. Ne yapalım ki hakikatleri hayaller doğuruyor. Arkadaşımın izahından anlayabildiğim ikinci nevi üniversite bu neviden bir şey mi biliyorum. Anladığım kadarına göre bizim memleketimiz henüz büyük şehirler dışında üniversite tahsili verecek müesseseleri ne besleyebilecek haldedir, ne de böyle bir üniversiteyi kurmak mümkündür. Şehir içi olduğu halde bunların kurulmaları hususunda çektiğimiz sıkıntıları hep biliyorsunuz.

Üniversite bahsi gelmişken arkadaşlarımın buyurdukları diğer cihetleri de cevaplamağa çalışayım.

Dr. Kemali Bayezit arkadaşım Dişçi Okulu'ndan bahsettiler. Hakikaten yeri iyi değildir. Vaziyetleri o kadar müsait değildir. Fakat geniş ölçüde, Dişçi Okulu'nu içerisine alacak bir inşaat yapmağa bugün muktedir değiliz. Âni vakaları umumî cerrahi klinikleri almaktadır. Meselâ dedikleri gibi bir arabacının ağzını at tekmelese hastanelerden birinin hariciye kliniğine götürüyorlar. Arzuları çok yerindedir. Dişçi Okuluna 8-10 yataklı bir klinik yapılması, hakikaten doğrudur. Bu senenin içerisinde bunu yapabilir miyim, katî olarak söz veremem. Tetkik ettiririm, imkân varsa bu sene yaparız, olmazsa gelecek sene yaptırmak imkânını ararız.

Yavuz Abadan arkadaşım, üniversite vaziyetine temas ettiler. Benim buradan söylemekle mükellef olduğum birçok cihetleri dün orada vazife almış bir arkadaşınız şahit sıfatiyle huzurunuzda arzetti. Bunlara temas edecek değilim.

Sordukları şu idi: Üniversitelerin teşekkül tarzı nasıl olmalı? Üniversitenin hükmi şahsiyeti yoktur. Fakat bu, üniversite istiklâlsizdir demek değildir.

Çünkü Maarif Vekâleti'nden, şu zatı doçent yapınız, şu zatı profesör yapınız, şu işi şöyle yürütünüz, şu işi böyle yapınız diye emir verilmemektedir. Doçentleri kendiler intihap ederler, asistanlarını kendileri tâyin ederler, profesörlerini kendileri seçerler. Burada Maarif Vekâleti nâzım vaziyetindedir. İcabında müdahale ederiz. İdare tarzımız budur. Binaenaleyh bu idare tarzı, hükmî şahsiyeti vermemiş olmakla beraber, ilmî istiklâli vermiş oluyor demektir.

Bütçelerine gelince; Fakülte dekanları otururlar, masraflarını beraber tespit ederler. Rektörlük vekâlet o suretle teklif eder. Teklif, bütün şubelerimizde olduğu gibi almakta olduğumuz paranın lâakal on mislidir. İnşallah bir gün gelir Maarif bütçesi 200 milyon lira olur, o zaman yapılan bu bütçe tekliflerinin esaslı bir müessiriyeti hâsıl olur. Merkeziyet meselesi Üniversitemiz için mevzubahis değildir, nispi istiklâl vardır. Sırası geldiği zamanda şahsiyeti hükmiye sahibi de olur, tam istiklâlini de elde eder. Yalnız demin söylediğim gibi bu istiklâl ve şahsiyeti hükmiye meselelerini tarihlerine bağlamak lâzımgelir. Bu kanunla şahsiyeti hükmiye verilmiş, bir kanunla alınmış dedikten sonra esasen o müessesenin şahsiyeti hükmiyesi yok demektir. Şahsiyeti hükmiyesi var denen müessesenin Devlet bütçesinden başka bütçesinden başka kendi parası da olur. Vakıfları, emlâk ve arazisi bulunur. Talebesinden varidat temin eder. Amerika'da milyonlara sahip olan bu gibi müesseseler vardır. Bizde olduğu gibi kolayca verilip alınan şahsiyeti hükmiye hakiki bir şahsiyeti hükmiye değildir. (Doğru sesleri).

Talebe meselesine gelince; İstanbul Üniversitesi talebesi imkânın âzami nispetinde yardım görmektedir. Bir defa yurtlar. Partimizin ve diğer teşekküllerin

idare ettiği yurtlar. Bu sene ucuz yemek verilmesi için tertibat alınmıştır. Ondan sonra mahallen yardımlar yapılmaktadır. Bizim yaptığımız incelemeye göre yardım dışında kalmış talebe 300-400 içerisindedir. Halbuki Üniversitede 10.000 küsur talebemiz vardır. Bunlar için de mümkün olan şeyi yapmak için tedbir alıyoruz.

Talebe birliği, zannımca çok faydalı olmuştur. Evvelce gençlerimiz kendi kendilerine bırakıldıkları için gençliğin, delikanlılığın icabı fazla ifratlara gitmişler ve nihayet Hükümet bu teşkilâtı lağvetmek zaruretini duymuştu. Biz bunu yeniden kurduğumuz vakit doçentleri, profesörleri, dekanları ve rektörü vazifedar olarak yakından ilgilendirmek istedik. Talebe birliği başına geçmiş olan arkadaşların birer birer seçilmeleri için rektör tarafından bu işin ele alınması, teessüfü mucip olmamalı. Çünkü Üniversitenin başındaki arkadaş bunu bizzat eline alıp yürütmek vazifesini deruhte etmiş demektir. Talebe birliğinin gerek yardım bakımından, gerek talebe içerisinde sporun ve güzel alışkanlıkların teessüsü bakımından faydaları daha şimdiden görülmektedir. Arkadaşım bütün bu teşkilâtı içerisinde talebeye verilmekte olan hürriyetin kâfi olmadığını ihsas edecek şekilde beyanatta bulundular. Bu bir doz meselesidir ve onun dozunu arkadaşım kendisi de pek iyi takdir eder. Verdiğimiz hürriyet derecesinin iyi oluşu delillerinden birisi, bana kürsüden seneler önce aynı okulda bulunuşumuzu hatırlatmalarının işaret ettiği mânada gizlidir. Bu bir takdir mevzuudur; ne fazla açılır, genişletilir, ne de lüzumundan çok daraltılır. Bugünkü durumu bendeniz şahsen makul bulmaktayım.

Yine arkadaşım imtihan usulleri meselesine temas buyurdular. Biz imtihan talimatnamesini hazırladık. Birinci Maarif Şûrası'na verdik. Orada incelendi ve Maarif Şûrası bu talimatnameyi kabul etti. Kendileri bunun bir mütehassıs heyete verilip tekrar tetkik edilmesini arzu buyuruyorlar. Bu hususta Maarif Şûrası'ndan daha salâhiyetli hangi heyet varsa lütfen tavsiye buyursunlar, orada tetkik ettireyim ve değiştireyim.

Burada konuşulan hususlar işlerimizin mühim bir kısmına taalluk etmesi itibariyle cevaplarımı elimden geldiği kadar kısa tutmaya çalıştığım halde mâruzatım epey uzun sürdü. Aflarınızı dilerim, başınızı ağrıtıyorum (Estağfurullah sesleri).

Burada konuşan arkadaşlarımızdan biri, eski eserler meselesine temas buyurdular. Biz son üç sene içerisinde Osmanlı tarihinin, tarihî makarrı olan Topkapı Sarayı'nı ilk plâna aldık ve arkadaşımın da buyurduğu gibi 3-4 yüz bin lira ile, maddî olarak lâakal 30-40 milyon liralık bina kazandık. Bunun tarihî kıymeti; sanat kıymeti ise para ile ifade edilemez. Şimdi ikinci plânımız Selçuk devrini ve onun merkezi olan Konya'yı ele almak, oradan Antalya ve dolaylarına varmak. Hakikaten bir kısım kıymetli eserler çökmeye mahkûm bir haldedir. Nitekim üç seneden beri üstünde durduğumuz Bursa'daki Çelebi Mehmet Türbesi de, eğer böyle bir müdahale olmasaydı, maalesef çöküp yıkılacakmış.

Mezarlar dâvasında; arkadaşımın buyurduğu panteonu iki sene evvel düşündük. Evkaf, Diyanet İşleri ve Vekilliğimiz temastadır. Bunları bir neticeye bağlıyarak, bir araya mı getirmeli yoksa oldukları yerde tamirlere dikkat mi etmeli? Bir karara varacağız. Bunun haricinde yalnız İstanbul'da 60 türbeyi ki, bunların içerisinde Fatih, Süleymanı Kanuni, Şehzade türbeleri de dahildir, büyük, küçük 60 esaslı türbeyi tamir ettirdik.

Arkadaşım arşiv meselesine de temas ettiler. Biz Adliye Vekâleti'nin büyük kültür severliği ile şer'i mahkeme sicillâtını, daha bu sene o da kısmen aldık. Bunların hemen tetkik edilmesi derhal neşriyat yapılması mümkün olması gerektir. Halen bu siciller elimize geçmemiştir.

Başvekâlete ait olan ve Başvekâletin bugün idaresinde bulunan arşiv mevzuuna gelince, bundan birkaç sene evvel Başvekâlet Müsteşarı'nın reisliğinde toplanmış olan komisyonun verdiği karar mucibince Vekâlete bağlanacaktır. Fakat bugünün işi olarak bunu temin etmeğe imkân yoktur. Çünkü yüzlerce vagon kâğıt tutmaktadır. Binası usulünde yapılmadıkça arşivi Vekâlete devralmış olmak, bir söz devrinden ibaret kalacaktır.

Yalnız arkadaşımın beyanatı içinde bir nokta dikkatimi pek celbetti. Kütüphane kitaplarından bazılarının çalındığını söylediler ve kendi ellerine Abdurrahman Paşa Kütüphanesi'nden çalınmış bir kitap geçmiştir dediler. Bu kitap hâlâ kendi ellerinde midir; veya zabıtaya haber verilmiş. Takibat yapılmış mıdır? (Gülüşmeler). Lütfen bendenize söylerse ona göre takibat yaparım.

Neşriyat meselesinde, biz yalnız klâsikleri basmakla kalmıyoruz; senelerden beri Türk eserleri içinde hakikî bir anıt olarak duran ve bugünkü Türkçemize nakledilmiş bulunan Kutadkubiliğ gibi, sonra Türk diline ait Tuhfetüzzekiye ve benzerleri gibi birçok kitapları bugünkü dilimize çevirmekteyiz. Zaten biz dünya klâsikleri tercümelerini millî edebiyatımızın içinde dillenmiş görüyoruz, böyle alıyoruz. Çünkü bu Faust'u benim güzel Türkçemle ifade ediş, Faust'u millîleştirmekliğim demektir. Nitekim eski Yunan eserlerini de ana dilimizde bu anlayışla okutmak istiyoruz. Zaman ve mekân itibariyle bizden çok uzak olduğu halde onları bu şekilde kendimize yaklaştırmışız demektir. Klâsiklerin tercümesini millî kültürümüzün başlıca alâmetlerinden saymaktayız. Çünkü onlar da bu sayede ve bu mânada Türk eserleri oluyorlar.

Konservatuvar hakkında da bazı arkadaşlar temennilerde bulundular. Devlet konservatuvarından çıkacak ve Devlet artisti olacak gençlerimiz, umumî kaidelere esas itibariyle Devlet memuru olarak tâbidirler. Bunların mesleklerinin hususiyetinden mütevellit ihtiyaçlarını karşılamak için bir mütedavil sermaye kanun layihası hazırlanmış, Maarif Encümeni'ne gelmiş, orada konuşulmuş ve kabul edilmiştir. Bütçe Encümeni'nde de konuşulduktan sonra huzurunuza gelecektir. Bununla yardım imkânları hasıl olacaktır.

Devlet tiyatrosunda ve operasında kendi millî eserlerimizin oynanmasına gelince; biz henüz bu tiyatro ve operayı tiyatro ve opera levazımı tamam olmak üzere tesis etmiş değiliz. Daha işin başındayız. Nasıl ki mekteplerimizde klasik olmuş mevzuları okutuyorsak yeni nazariyelerden yeni çıkmış eserlerden bahsetmeyip klasik olmuş fikirleri ve kitapları veriyorsak konservatuvarda da pek tabiî olarak klasik olmuş eserleri temsil mevzuu olarak, opera olarak vermekteyiz. Bu böyle yapılmazsa kuruluş devrinde bulunan Devlet Konservatuvarı'nın mektep mahiyeti zait olmak tehlikesine maruz bulunur. Amma bu demek, ilerde büyük eserler verilir. Devlet Konservatuvarı'nın dışında umumî bir kıymet kazanır ve klasik mahiyet alırsa bunlar yabancı eser değildir, oynanamaz demek değildir. Bilakis böyle millî eserleri teşvik etmek Devlet tiyatrosunun vazifeleri içerisindedir. Nitekim arkadaşım kendisi de böyle bir eser vermiş olursa memnuniyetle bunu oynatırız.

Arkadaşlarım çok teferruatlı cihetlere temas ettikleri için mümkün olduğu kadar toplu konuşarak cevap vermeye çalışmış bulunuyorum. Eğer bana tevcih ettikleri sualler içerisinde cevaplamadıklarım, unuttuklarım varsa ihtar buyurdukları takdirde onlara da tekrar dilimin döndüğü kadar cevap vermeğe çalışırım.

Arkadaşım Doktor Fazıl, okul hijyeninden ve okul hekimlerinden bahis buyurdular. Beyanatları içerisinde, bütçemizdeki parayı küçük görmemekle beraber bunun daha fazla olmasını temenni ettiler. Benim bu temenniye iştirak etmemden tabiî bir şey olamaz. Yalnız bu meseleyi para meselesi olarak almamalıdır. Memlekette 4 bin civarında doktor vardır. Sivil ve asker bütün teşkilâtı bu 4 binle bugün doyurmaya ve idare etmeye mecburuz.

Bana her doktora beş yüz lira da ücret verme imkânını verseniz benim doktor bulmam kaabil değildir. Onun içindir ki, İstanbul gibi büyük merkezlerde, çok doktoru olan yerlerde, yalnız dahiliyeci değil ondan başka cildiyeci, kulakçı, gözcü de tayin ediyoruz. Çünkü gözü hasta olan çocuk vardır, cilt hastalığı olan çocuk görülüyor. Bu suretle bir nevi sıhhi heyet vücuda getirerek bu çocukları takip ettiriyoruz. Haydarpaşa Lisesi'nde bana da şikâyet vaki olmuştu, tahkikat yaptırdım, hakikaten veremli çocuklar çıkmıştır. Talebesinin çok olması oradaki doktor arkadaşım bütün bu talebeyi birer birer zamanında gözden geçirmeyi temin edecek halde değildir. Eskiden üniversite karyeri içerisinde bulunduğu ve çalışkan bir arkadaş olduğu halde insan takatı dışında, yetişememiştir, görememiştir. Böyle göremediğimiz yerlerde birçok hastaların bulunması da mümkündür. Elden geldiği kadar mektep sıhhatini korumak için, fakat elden geldiği kadar, gayret edilmektedir. Arkadaşımın buyurduğu okul hijyeni Tıp Fakültesi'nde esaslı bir mevzu olarak alınıyor. Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü bütçesinde bir sağlık merkezi tesis etmek için para konulmuştur ve bu mevzuda iki doktor da bu sene tahsile gönderilecektir. Daha şimdiden bu sağlık merkezinin

metabolizm bazal ve diğer ölçü ve muayene aletleri alınmıştır. Arkadaşımın dilekleri yerindedir. Ancak mümkün olan taraflarını yapmakla itifa eder haldeyiz.

B. K. ÇAĞLAR (Erzincan) – Efendim, Konservatuvarın bugünkü çalışmalarıyla, yani ne kadar muvaffak olursa olsun, bir yabancı rejisörün idaresinde, dünyanın en büyük klasikleri de olsa, bir takım yabancı eserleri oynatmak suretiyle gerçek Türk tiyatrosunun doğmasına ve Türk hayatında ve yaşayışında Türk folkloru'nun işlenip işlenemeyeceğini ve bu hususların nazarı itibara alınıp alınmadığını sormak istiyorum.

MAARİF VEKİLİ HASAN - ÂLİ YÜCEL (İzmir) – Türk folklorunda bir tiyatroya neler unsur olabilecek; onu bir vekillîk teşkilâtı değil, bizatihi sanatkâr yapar. Kanunla, emirle bunu yapmak itidarında değiliz. (Bravo sesleri) Biz âlemin kullandığı usuller, normal olarak nelerse onları tatbik ettiriyoruz. Ve kanaatımızca bir opera kurmak, bir büyük tiyatro kurmak için Türk mütehassısımız kâfi derecede yetişmiş değildir. Onun için ecnebi mütehassıs bulunduruyoruz. Ecnebi mütehassısı ecnebi olduğundan dolayı değil, Türk mütehassısı bulunmadığından ve zati değerlerinden dolayı kullanıyoruz. (*)

MAARİF VEKİLİ HASAN - ÂLİ YÜCEL (İzmir) – Denemeye alınacak çocuklar için öğretmenler bir heyet halinde toplanıyorlar ve bütün sene muhtelif vesilelerle kendilerinin not verdikleri bu çocuklar hakkında beraberce karar veriyorlar, bu denemeye girebilir diye. Ondan sonra yazılı bir imtihana tâbi oluyorlar. Sonra sözlü imtihana giriyorlar. Bu kademelerin çok olması talebelerin lehindedir. Çünkü bizim eski vaziyetimizde olduğu gibi iki hususi, bir umumî imtihan çok kere isabetsiz hükümlere götürür. Halbuki bundan daha emniyetli bir kademe usulü vardır. Yavuz Abadan arkadaşıma da arzettiğim gibi; biz bunları kendi kendimize yapmıyoruz. Vekil, müdürü umumî karşı karşıya geçerek kaide ve usul koymuyoruz. İş böyle değildir. Bunlar bütün maarif teşkilâtının mümessillerinden mürekkep bir heyete veriliyor. Onlar tetkik ediyorlar. Bunların içinde ilk mektep hocasından üniversite ordinaryüs profesörüne kadar var. Hatta Maarif Vekaleti Teşkilâtı'nın dışında kalan öğretim teşkilâtının mümessilleri dahi mevcut. Bunlar işi inceliyorlar. Böyle yapılmasında daha fayda vardır diyorlar. Tatbik ettiğimiz usul, bu şekilde kararını aldığımız usullerdendir. Yoksa kendi kendimize oturup, yapıp evlâtlarımıza tatbik ettiğimiz usuller değildir.

Dr. O. Ş. ULUDAĞ (Konya) – Beyanatınız arasında bir müjde bekliyorduk. İki seneden beri vait buyrulan vilâyet merkezlerinde bir sıhhiye merkezi tesisi. Bu sene de hiç olmazsa vait buyurmaz mısınız?

(*) Siirt Milletvekili A. R. Esen'in, sınıfların kalabalık olmasından öğretmenlerin öğrenciler hakkındaki kanaat edinemeyeceklerini söylemesi ve deneme usullerinde değişiklikler yapılmasını istemesi üzerine Bakan tekrar söz almıştır.

MAARİF VEKİLİ HASAN - ÂLİ YÜCEL (İzmir) – Böyle bir vaidin hatırlatılması benim için başlı başına bir zevk mevzuudur. Yeniden vadediyorum. (Gülüşmeler) İnşallah bunu yapmak mümkün olur ve bu vaidi Maliye Vekili arkadaşım da işitir.

S. K. YETKİN (Urfa) – Profesör ve doçentlerin ilmi gelişmeleri maksadiyle yapılması gereken yardım hususunda sayın vekilimizin neler düşündüğünü öğrenmek istiyorum. Bu hususta bizi tenvir ederler mi?

MAARİF VEKİLİ HASAN - ÂLİ YÜCEL (İzmir) – Zannediyorum Yetkin arkadaşıma, umumî maaş ve geçim mevzuuna temas ederken cevap vermiş oldum. Ayrıca söyleyecek bir şeyim yoktur.

C. S. BARLAS (Gaziantep) – Sayın vekil cevapları arasında, hastalıklardan bahis buyurdular. Bu Haydarpaşa Lisesi'ndeki hastalıkların önüne geçilmiş midir? Buradaki talebenin izdihamının mahzurlu olup olmadığını ve mektebin sık sık mürakabe edilerek kalabalık olması yüzünden, talebeler arasında bir ahlâksızlığa meydan vermemek için mektebi dağıtmak suretiyle bunların önüne geçilmesine imkân var mıdır?

MAARİF VEKİLİ HASAN - ÂLİ YÜCEL (Devamla) – Bir defa bu lisede iki üç veremli çıkmıştır. Bütün mektep hasta değildir. Biz üç tane verem vakasını bile bir mesele olarak ele alıyoruz, ihmal etmemek bakımından. Yoksa izam edecek bir vaziyet yoktur. Nitekim atletizm müsabakalarında bu lise birinci geldi.

Sonra kalabalık ahlâksızlık yapar dediler. Bizim kabul ettiklerimiz arasında böyle bir kaide yoktur. Mektep kalabalık olduğundan dolayı terbiyesi noksandır, böyle bir esas mevcut değildir. Yalnız talebesi az olan yerde bir müdürün yanına üç muavin veriyorsak burada sekiz-dokuz muavin, yardımcı veriyoruz. Oradaki talebeyi dağıtmak istiyorlar, şimdi ben kendilerine soracağım, nerede okuturayım, bana göstersinler.

B. TÜRKER (Afyonkarahisar) – Buyurdular ki hijyen skoler yalnız Tıp Fakültesi'nde tedris ediliyor. Acaba diğer mekteplerde hijyene dair ders verilmiyor mu? Ellerine aldıkları dersler içinde hijyen mevzuu yok mudur?

MAARİF VEKİLİ HASAN - ÂLİ YÜCEL (İzmir) – Berç Türker'e tamamen anlatamamışım. Ben Türk okullarındaki hijyen skolerle Tıp Fakültesi meşgul oluyor dedim. Okullarımız için hijyen kitabı, muaşeret usulleri kitabı vardır. Her mektep kendisine göre bu mevzulara temas eder.

G. Ş. TÜRSAN (İçel) – Mühendis Mektebi'ne öteden beri imtihanla talebe kabul edildiğini biliyoruz. Diğer yüksek mekteplerimiz için de aynı usulün ihdasını düşünüyorlar mı?

MAARİF VEKİLİ HASAN - ÂLİ YÜCEL (İzmir) – Sayın Generalin arzuları yerine getirilmeye başlanılmıştır. Üniversitenin kimya şubesine imtihanla talebe

alıyoruz. Sonra Tıp Fakültesi'ne geçen seneden itibaren imtihanla talebe almaya başladık. Fakat mümasil müesseselerin bir kısmında yer olmadığı, bir kısmında da az yer olduğu için memleket gençlerine kapıları kaparsak biz nereye gidelim diye sordukları vakit verilecek cevabı da gözönünde tutmalıdır.

G. Ş. TÜRSAN (İçel) – Sizin açtığınız müesseseler var.

"MAARİF VEKİLİ HASAN - ÂLİ YÜCEL (Devamla) – İleri için arkadaşımın buyurdukları doğru. Bendeniz bugün için maruzatta bulundum.(*) (Kafi sesleri alkışlar).

MAARİF VEKİLİ HASAN - ÂLİ YÜCEL (İzmir) – Müsaadenizle iki üç cümle söyleyeceğim.

Bir defa şunu tebarüz ettirmek lâzımdır ki, burada söylenen bütün sözler, karşılıklı olarak hakikaten samimidir. Burada arkadaşım nasıl samimi olarak konuşuyorsa ben de aynı derecede samimi olarak görüşüyorum. Çünkü "mahkeme kadıya mülk olmaz" derler. Bize bir vazife vermişsiniz. Bir mesuliyet altındayız. Elimizden geldiği kadar çalışıyoruz. Bütün dâvâ bu kadardır. Nasıl daha iyi yapabiliriz? Zorumuz buradadır. Başka hiçbir endişemiz, hiçbir korkumuz ve dâvâmız yoktur. Onun için karşılıklı samimiyet içindeyiz.

Şimdi gelelim beceriklilik meselesine. Mevzuubahis olan ortaokul ve lisedir. Zihnimi yoruyorum, anlamak istiyorum. Okul ve lise müstakil bir cins mektep değildirler. Lise; mezununa iş veren bir okul değildir. Bir bütünün parçasıdır. Sayın General lise mezununun ne iş görebileceğini bana anlatsın, o işte beceriksiz midir, değil midir cevap vereyim. Lise mezunu tam bir meslek adamı değildir. Lise, üniversiter tahsilin bir parçasıdır. Oradan çıkan bu adam bir şey olmaz, her şey olabilir. Çünkü oradan çıkan yüksek tahsile gider, kendisini tamamlar.

Biz bu kadar çabalıyoruz, dünyanın parasını harcıyoruz, dünyanın işini yapıyoruz. Köy enstitülerine binlerce çocuk alıyoruz, bunları mezun edip köy okullarına göndereceğiz; sanat okullarına birçok çocuk alıyoruz. Büyük bir teşkilât yapıyoruz. Bütün bunlar becerikli bir insan yetiştirmek için alınmış tedbirler değil midir? Sayın General beceriklilik mevzuunda, tenezzül edip bu işler için iki kelime bile söylemediler. Bu çocuklar başka memleketin çocukları mıdır? Bunlar rende tutarlar, bunlar freze öğrenirler, bunlar torna kulanırlar. İstedikleri beceriklilik bundan başka mıdır?

Sonra kızlar, buyurdukları gibi değildir, yanlış görmüşler, gidip tekrar görsünler. Biz İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nde havagazıyla yemek pişiriyoruz. Fakat dikkat etmemişler, orada maltız da vardır. Amma biz sittin sene maltız ile yemek pişirecek değiliz. Bizim gâyemiz bütün memlekette havagazı ile yemek pişirmek-

(*) Bundan sonra İstanbul Milletvekili General Kâzım Karabekir ve Rize Milletvekili Dr. Saim Ali Dilemre'nin düşünce ve temennilerini söylemeleri üzerine Bakan tekrar söz almıştır.

tir. Biz medeni olmak istiyoruz, bedevi olmak değil. Havagazı bulamadığımız zamanda maltız ile nihayet ne bulursak onunla yemek pişirmesini öğretiyoruz.

Sonra pasta da yapıyoruz, pilav da yapıyoruz, yumurta da pişirtiyoruz. Arzu ederlerse gelip görebilirler.

Kristal bardaktan bahsettiler. Rica ederim teneke maşrapadan mı su içirelim?

Sonra ipekli elbise nasıl dikilir onu gösterdiğimiz gibi basmadan nasıl dikilir, hatta astardan nasıl dikilir, onu dahi gösteriyoruz. Çorap nasıl yamanır, eski bir elbise nasıl tamir edilir, lekeli bir elbise nasıl temizlenir onu da öğretiyoruz. Bunun yanında tuvalet nasıl dikilir, onu da öğretiyoruz. Hangimiz evimizde yalnız eski elbiselerin temizlenmesiyle evdeki kadınlarımızı işgal etmeye muvaffak olabilmişizdir? Buna imkân ve lüzum var mıdır?

Sonra işlerin uzamasından bahis buyurdular. İnsaflarına dehalet ediyorum. Belediyeye Maarif Vekili söyleyecek, otobüs meselesini halledecek. Bunu Maarif Vekili kendi emriyle yapabilir mi? Bendeniz belediye reisi değilim. Uzadı, bir ay oldu diyorlar. Demiryollarıyla muhabere ediyoruz. Ben teşkilâtım dışında kimseye emredemem. Sekizde hareket edecek trenin 9'da hareket etmesi, tren vaktinin ayarlanması inceleme ile olacaktır. Ben emredeyim, ertesi günü olsun. Herşey telefonla halledilsin, bu olacak bir şey değildir. Beni mazur görsünler. Biz gene bunu vazifemiz arasında sayıyoruz. Kendileri bilirler, bana da söylediler, yeni otobüs gelmiştir, meşgul oluyoruz; evlâtlarımızın otobüsü ile, bitiyle, herşeyiyle meşgul oluyoruz, yüksünmüyoruz. Yalnız bu işle meşgul olan adama da biraz insafla...

Gl. K. KARABEKİR (İstanbul) – Efendim, bir şey arzedeyim: Demiryolları muhaberesi yoktur, birbirimizi iyi anlayamıyoruz. Meselâ; kız mektebine emir verilecek, siz şu saatte derse başlayın denecektir.

MAARİF VEKİLİ HASAN - ÂLİ YÜCEL (Devamla) – Eğer iş o kadar basit olsaydı gâyet kolaydı. O kız lisesinde hoca olanlar orada yatmıyor. Kimi Boğaz'dan geliyor, kimi Ada'dan. Mesele o kadar kolay olsaydı bir emir verir, ilk ders 8'de olmasın da 9'da olsun derdik. Biz vazifemize elimizden geldiği kadar, bütün teşkilâtımızla dikkat ediyoruz. İşlerin yürümesinde türlü esbap vardır. Bir teşkilâtın sade kendi başına işlemesine imkânı var mıdır?

Sonra Üniversite meselesinde bir Parti Heyeti toplansa da size sorsam İstanbul'dan Üniversiteyi kaldırmaya kolay kolay karar verebilir misiniz? Sizin veremeyeceğiniz bu kararı Maarif Vekaletiniz hangi esasa istinaden nasıl verebilir? Bir milyon vatandaşın oturduğu bir vatan parçasının müdafaasını ileri sürerek bunu yapmak mümkün müdür, makul müdür?

Gl. K. KARABEKİR (İstanbul) – Bu hususta fikir istiyorum.

MAARİF VEKİLİ HASAN - ÂLİ YÜCEL (Devamla) – Fikir bu. İstanbul'da da bir milyon vatandaşımız ve bir de Üniversite vardır. Mesele bu, fikir budur. (Alkışlar). »

İstanbul Radyosu Yayında

İstanbul Radyosu 1 Haziran 1943'de saat 19.15'den itibaren deneme yayınına başladı. Beyoğlu Postanesi üzerinde kurulan geçici stüdyoda çalışmalarını sürdürmektedir.

Dahiliye Vekili Hilmi Uran'ın
Adapazarı Depremi Münasebetiyle
Meclis'te Yaptığı Konuşma[444]

« Heyeti celilenize elemi mucip bir haber arzetmekle müteellimim, dün yurdumuzun üzerinde yeni bir zelzele dalgası geçti. Meteorolojiden tesbit ettiğimize göre, Erzincan, Bolu, Eskişehir, Çanakkale, İzmit, Bursa, Balıkesir, İzmir, Ankara kasabalarında ve tevainde zelzele kendisini hissettirmiş fakat hasarı mucip olmamıştır. Akşam saat 20 buçuğa doğru Adapazarı'ndan bir mülkiye müfettişi bendenizi buldu. 18.30'da Adapazarında büyük bir zelzele olduğunu bana haber verdi. Ve saatlerce aradıktan sonra ancak Ankara ile bir telefon irtibatı tesis edebildiklerini bildirdi. O andan itibaren biz civarla muhabere tesisine çalışmak suretile zelzelenin sahasını çerçevelemek istedik ve buna çalıştık. Geç vakte kadar muhabere temini mümkün olmadı. Adapazarından ilk aldığımız haberler çok ağırdı: Fakat bunlar daha ziyade heyecanla verilmiş haberlerdi. Çünkü karanlık bastıktan ve kasaba elektrik tenviratı sönerek bir zulmet içinde kaldıktan sonra hakikî tahribatı anlamak çok güç olmuştur. İlk olarak İzmit'ten Vali, Kolordu Komutanı, Tümen Komutanı hareket ettiler ve işe vaziyet ettiler. O andan itibaren biz de civarla muhabereyi temin etmiş bulunduk. Buraya gelmezden evvel son aldığım malûmata nazaran zelzele daha ziyade Adapazarı ve Hendek kasabaları üzerinde tekâsüf etmiştir. Düzce ve Bolu'da kendisini hissettirmekle beraber bir zarar yoktur. İzmit'te, Geyve'de Arifiye'de de kendisini hissettirmekle beraber bir zarar ve yoktur. En çok hasara maruz kalan maateessüf Adapazarı olmuştur. Onu müsaadenizle arzedeyim.

Son tetkike göre Adapazarında 1996 ev ve 108 dükkân tamamen yıkılmış, 1007 ev ve 8 dükkân tamire muhtaç olacak şekilde hasara uğramıştır. Adapazarında 285 ölü vardır. Bunun 86'sı erkek 142'si kadın ve 57'si çocuktur. Adapazarında 208 vatandaş yaralanmıştır. Bunun 69'u erkek 97'si kadın 42'si çocuktur. Bu yaralılardan 48'i ağır, diğerleri hafif yaralıdır. Adapazarı köylerine de geceleyin ekipler çıkarıldı. Taramalar yapıldı. Tesbit edilen miktar Erenler ve Kesekmez köylerinde 12 ölü ve 17 yaralı vardır.

---

*444 **Ayın Tarihi**, No: 115, Haziran 1943, 48-50. ss.*

Hendek'ten uzun müddet bir haber alınamadı. Nihayet Bolu, Düzce üzerinden buraya muavenet ekipleri çıkarıldı. Ve oranın vaziyeti tenevvür etmiş oldu.

Son aldığımız malûmata göre, 100 yaralıdan 93'ü hafif ve 7'si ağırdı. 25'de ölü vardır. Hendekte 800-1000 arasında mebaninin harap olduğu söylenilmektedir. Gerek Adapazarında ve gerek Hendek'te resmî mebani tamamen yıkılmıştır. Belediye dairesi, hükûmet dairesi, emniyet idaresi bu meyandadır. Adapazarında ölen vatandaşlar arasında tesbit edilen, memurinden nafıa müdür vekili, mal müdürü, mahkeme başkâtibi, tapu sicil muhafızı, belediye komiseri, bir polis ve bir banka memuru vardır.

İlk muavenet arzettiğim gibi İzmit'ten olmuştur, gece karanlık bastıktan sonra bizden istenilen ön safta fener ve gaz oldu. Bu itibarla civar valiler ve kaymakamlar kendi kasabalarında yardım ekipleri temin ederek harekete geçirdiler. Eskişehir'den ilk imdat treni gece 23'de hareket etti. Buradan 8 doktor, müteaddit hemşire, hastabakıcı ve sıhhiye erile her türlü ilâç ve malzeme gönderilmiştir. Ve cer atölyesinden bir mühendis refakatinde 15 kişilik tathirat ekipi gönderildi. Eskişehir'den 24,30'da hareket eden ekspresle yeniden doktor, hemşire ve sıhhiye eri gönderildiği gibi ilâç, malzeme ve yine bir müfreze, ekmek, gaz ve fener gönderildi. Eskişehir'den üçüncü imdat treni 3,45'te tahrik edildi. Bunda da kezalik ekmek, çadır, mütehassıs imdat işçisi, vinç, malzeme ve askerî komutanlığından ekmek, şeker, un, fasulye, pirinç, zeytinyağı, çay, tuz, çadır, kazma ve kürek yollanmıştır. İstanbul'dan Haydarpaşa'dan tahrik edilen ayrı bir trenle doktor ve ecza yollanmıştır. Bolu tertip ettiği iki ekipin birisini Belediye Reisinin başkanlığında doğrudan doğruya Hendeğe, gönderildi. İkinci bir ekipi de Düzce kaymakamının ve sıhhiye müdürünün riyasetinde Adapazarına kadar gönderdi.

Gecenin geç saatlarına kadar arzettiğim gibi tekmil civar vilâyetlerden bu vatandaşların ıstırabını ve elemini tahfif için mümkün olan her şey yapıldı. Bu, tabiatiyle ilk yardımdır. Ve devam etmektedir.

Bendeniz de bu akşam vaziyeti çok daha yakından görmek üzere Başvekilin emrile hareket ediyorum. (Bravo sesleri) maruzatım bu kadardır.

Dahiliye Vekilinin bu izahatini müteakip ruznameye geçilmiş ve Bigadiç kazasının teşkili ve Dahiliye Vekâleti Merkez teşkilâtı ve vazifelerine ait kanunlarla devlet memurları aylıklarının tevhit ve tadülü kanun dahiliye vekilliğine ait cetvellerde değişiklikler yapılmasına ait kanun lâyihalarının birinci müzakereleri yapılmıştır.

Bu münasebetle söz alan General Naci Tınaz Vekâletler kadrolarını gittikçe genişletmekte olmasına temas ederek bunun tevlit eylemekte olduğu sıkıntılı duruma işaret eylemiştir.

Dahiliye Vekili Hilmi Uran bu mütalealara karşılık olarak demiştir ki:

"Efendim arkadaşımızın kıymetli mütalealarını dikkatle dinledim. Bunların büyük bir kısmı, bilhassa teşkilâta ve memur kadrolarına tevcih edilen tenkitler Dahiliye Vekâletinin de fevkinde bütün hükûmet teşkilâtına tevcih edilmiş tenkitler, mahiyetindedir. Buna sureti umumiyede iştirak etmemenin imkânı yoktur. Hakikaten keyfiyet itibarile yüksek, az memurla işi çevirmek idealdir. Fakat bunun nihayet tekmil ihtisas encümenlerinden ve hepsinin fevkinde ve hepsinin sonunda bütçe encümeninden süzüle süzüle gelen kadrolarla yapıldığı da meydandadır. Demek ki umumî bir takat bunu bu şekilde icabettirmektedir. Çünkü bunun bir de aksi vardır ki teşkilât hakikî ihtiyaca cevap vermezse ondan müteessir olacak yine vatandaştır. Arkadaşım bir de teşkili vilâyet kanunile bugünkü vilâyetler adedini de mütalealarına zemin ittihaz ettiler. Bunu bütçe müzakeresi sırasında da arzetmiş olduğum gibi vilâyetler idaresi kanunu bir dahiliye vekâleti kanunu olmanın fevkinde yine bir hükûmet kanunudur. Devletin ve hükûmetin idaresinde ana kanundur. O itibarla bunun değiştirilmesi de esaslı tedkike arzı ihtiyaç eder. Bunu, heyeti celilenize vadetmiş bulunuyorum. Müsaadenizi istirham ederim.

Bugünkü kanunun mevzuu olan teşkilâta gelince, bunu merkeze taallûk eden kısmı biraz evvel kabul buyurduğunuz kanunun taadül cetvelinden icabeden tadillerinden ibarettir. Kabul buyurduğunuz Vilâyetler İdaresi Umum Müdürlüğü, yeni bir müsteşar muavinliği ihdası bu cümledendir. Geriye kalan büyük kısım teşkilâtı daha ziyade halkın kucağına kadar götürmeği istihdaf eden kadrolar ve teşkilâttır. Meselâ yeni yeni nahiye teşkilâtı bu cümledendir. Mevcut nahiyeleri tam teşekküllü bir hale getirerek onlara nahiye kâtibi, nüfus kâtibi, tapu kâtibi vermeği istihdaf eden teşkilât bu cümledendir. Nüfus memurlarının adedini çoğaltmak bu cümledendir. Valileri, işlerinde daha esaslı çalışabilmelerini teminen birer muavinlikle mücehhez kılmak bendenizce yine bu cümledendir. Bu tadilâtın ve ilâvelerin bir kısmı da vekâlet heyeti teftişiyesine aittir. Müfettiş adedinin iyi istihdam edildikten sonra artırılmasından korkmamalı ve memnun olmalıdır.

Bu itibarla bu kanunun lûtfedilip müzakeresine geçilmesini istirham ediyorum. »

Dahiliye Vekili Hilmi Uran'ın Adapazarı Depremi Münasebetiyle Anadolu Ajansı'na Verdiği Beyanat[445]

« Adapazarına dün gece yarısı geldim. Ve bu sabah erkenden tetkikata başlıyarak zaman zaman şiddetlenen bir yağmur altında öğleye kadar Adapazarını dolaştım. Ve çarşıyı, mahalleleri kâmilen gördüm.

445 *a.g.e., 51. s.*

Öğleden sonra da Hendek'e kadar gittim. Ve orada da vaziyeti yakından görerek biraz evvel buraya döndüm.

Adapazarı içinde, Hendek içinde mebani bakımından yersarsıntısı filhakika ağırdır. Binaların pek de sağlam olmıyan durumları bunda müessir olmuştur, fakat hamdolsun nüfus zayiatı nisbeten azdır. Ve bazı İstanbul gazetelerimizin heyecanlı yazılariyle hiç nisbet edilmiyecek haldedir. Salâhiyetli memurlarımızın esaslı tetkiklere dayanarak bana verdikleri malûmata nazaran Adapazarında ve Hendek'te tekmil ölü mikdarı 146 kişiden ibarettir. Sarsıntının gündüz olması ve pazar olmak dolayısiyle halkın daha ziyade kırlarda ve o gün oynanmakta olan futbol maçında bulunuşu bir talih eseri olarak bu zayiatı azaltmış bulunmaktadır.

Ağır yaralıların kâmilen İstanbul'a gönderilmiş, hafif yaralıları da gerek Adapazarında gerek Hendek'te yatırılarak tedavi altına alınmış buldum. Sivil ve askerî doktorlarımızın idaresinde tedavi edilmekte olan bu vatandaşları birer birer ziyaret ettim. Onlar bana kendilerine çok iyi bakıldığını bildirdiler. Ve hallerinden memnunluk arzettiler.

Adapazarının ve Hendek'in simasındaki bugünkü harebeyi kaldırmak belki biraz uzun olacak fakat ben halkımızı bu maddî zararı istihfafla karşılıyacak kadar metin ve onları umduğumdan daha sabırlı buldum.

İaşe vaziyeti de hem Adapazarında hem Hendek'te çok iyi işlemekte ve civar vilâyetlerle Kızılay'ın geniş yardımı büyük faydalar temin etmiş bulunmaktadır. Kızılay Adapazarına da Hendek'e de yeter mikdarda çadır göndermiş ve bunlar derhal muhtaç olanlara dağıtılmıştır. Her iki kasabada da sivil ve askerî iş birliğiyle halka ve muhtaç kalanlara sıcak yemek verilmekte ve her ihtiyaç bir iş birliği ahengi içinde derhal giderilmektedir.

Enkazın kaldırılmasına ve yıkılmak tehlikesi arzeden binaların yıktırılmasına Adapazarında da Hendek'te de faaliyetle çalışılmaktadır.

Adapazarında dört fırın açılmış ve çarşı yeniden canlanmağa başlamıştır. Bu, normal gidişin başlangıcıdır. Kasabalarımızın sıhhî ve inzibatî durumları da iyidir. Ve bu halden müteessir olmamıştır.

Bu güzel yurt köşelerinin bugünkü manzalarından tabiî pek müteessir oldum. Fakat halkımızın böyle günlerde kendini gösteren yüksek vasıfları ve iş başındaki sivil ve asker arkadaşlarımın hâdiseye karşı gösterdiği candan alâka beni çok mütehassis etmiştir. »

Dahiliye Vekili Hilmi Uran'ın
Adapazarı Depremi ile İlgili Olarak
Meclis'te Yaptığı Konuşma[446]

« Arkadaşlar; Adapazarını ve Hendek'i görerek bu sabah döndüm. Müsaade ederseniz size orada gördüklerimi arzedeyim:

Nüfus zayiatı hakkında buradan ayrılmazdan evvel heyeti celilenize arzettiğim rakamı hemen hemen oradaki müşahedem de teyid etti. Adapazarında, Hendek'te ve köylerinde tekmil nüfus zaiyatımız 346 kişiden ibarettir. Gerçi bizim için tek vatandaş kaybı da mühim bir hâdisedir, üzerinde durulacak ehemmiyetli bir mevzuudur. Bu böyle olmakla beraber insan Adapazarının ve Hendek'in bugünkü hüzün veren manzarasını gördükten sonra bu felâketi o kadar az zayiatla atlatmış olmamıza hamdediyor.

Sarsıntı çok ağır olmuştur muhakkak olan birşey varsa, bu sarsıntı geceye rastlamış olsaydı bugünkü felâket çok daha ağır olacaktı. Zayiat arasında kadın ve çocuk ziyatı daha fazladır. Bu da bu saatlerde erkeklerden ziyade kadın ve çocukların evde bulunmasından ileri gelir. Erkekler arasındaki zayiatın büyük bir kısmını da çökmüş olan kahvehanelerden çıkarılmış olan cesetler teşkil etmiştir. Felâket duyulduğu andan itibaren Kızılay başta olmak üzere her taraftan yetişen malzeme ile harekete geçen koruma tedbirleri heyeti celilenin de takdirini mucip olacak şekilde alınmış ve bu mesai el'an da devam etmektedir. Gerek felâkete koşanlara ve gerek bu uğurda canla, başla çalışanlara şükranlarımı buradan arzederim.

Arkadaşlar: Bu felâket içerde olduğu gibi memleketimiz dışında da çok samimî, çok dostane akisler yapmıştır. Heyeti celileniz huzurunda bu insanî duygulara da buradan teşekkür etmeyi zevkli bir vazife telâkki ederim.

Felâketzedeler ve bunlar arasında yaralı olanlar derhal toplattırılmış, bol doktor, sıhhî malzeme ile ilk tedavileri vakit geçirmeksizin yapılmış, bunlardan ağır yaralı olanlar kafile kafile İstanbul'a sevkedilmiştir. Yaraları hafif olanlar toplatılmış ve yatırılmıştır. Ben gerek Adapazarında ve gerek Hendek'te bu yaralıları birer birer ziyaret ettim, hepsine iyi bakılıyor gördüm ve kendilerini iyi bakıldıklarından dolayı müteşekkir gördüm.

İlk günden itibaren ekmek ve gıda maddeleri dağıtılması yolunda işlemiş askerî birliklerin de kıymetli yardımı ile ve Kızılay tarafından hastahaneler açılmış ve kızılay şubeleri tarafından ekmek dağıtılmıya başlanmıştır. Bu ilk müstacel yardım kasabanın normal bir hale gelmesini temine matuf mesai takibetmiştir. O da yolların enkazdan temizlenmesi, yıkılması ve ayakta duran dükkânların derhal açtırılarak memleketin normal mesaisine başlattırılması için gerek sivil ve gerek

446 ***a.g.e.****, 47-50. ss.*

askerî bir çok ekipler teşkil edilmiştir ve fevkalâde çalışmışlardır. Bu arzettiğim mesaiyi takdir buyurursunuz ki Adapazarı ve Hendeğin yeniden ihyası işi takibedecektir. Bu kasabaların kısa müddet zarfında hemen ihyasını hemen şimdiden ele almış bulunuyoruz. Hükûmet gerek Adapazarında, gerek Hendek'te birer hükûmet dairesi inşasını tahtı karara almış bulunuyor.

İlk yapılacak iş olarak Adapazarının ve Hendeğin müstakbel birer plânını kısa bir zamanda başarmayı düşünüyorum. Bu müddet zarfında halkın muvakkat tesisat yapabilmesi için kendilerine mümkün olduğu kadar malzeme kolaylığı göstermek istiyoruz.

Hükûmet bugün aldığı bir kararla gerek Adapazarında, gerekse Hendek'te bulunan halkı kâmilen dar gelirli telâkki etmiş ve Ofis tarafından verilen ekmeğin bu fiat üzerinden satılması kararlaştırılmıştır.

Maruzatım bundan ibarettir, Allah milletimize başka zeval, başka keder göstermesin. »

Nâfıa Vekili Sırrı Day'ın
Diyarbakır-Batman Demiryolu Hattının
Açılışında Yaptığı Konuşma[447]

« Büyük Millet Meclisinin değerli mümessilleri sayın arkadaşlarım, aziz yurttaşlarım.

16 İkinciteşrin 1937'de Ebedî Şefimiz Atatürk'ün huzuru ile Diyarbakır'dan Irak hududumuza uzanmak üzere ilk kazması vurulan hattımızın Batman'a kadar olan kısmını işletmeye açmak için yine aynı yerde toplanmış bulunuyoruz.

Demiryolu siyasetimizin arasız başarısı ile vardığımız bu merhaleyi de kutlamak için yapılan bu törene, teşrifinizden dolayı hepinize candan saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Reis vekili sayın Doktor Mazhar Germen'in başkanlığında bir heyeti törenimize iştirak ettirmek suretile Büyük Millet Meclisinin gösterdiği yakın himaye ve alâka bizim için yeni bir teşvik kaynağı olmuş ve bu toplantımızı bir kat daha şereflendirmiştir.

Millî Müdafaa bakımından büyük önemi olan bu işlere Genelkurmay Başkanlığının ve kahraman ordumuzun yakın alâkasının bir remzi olan Millî Müdafaa Vekilimizi ve büyük komutanlarımızı aramızda görmekle ayrıca haz ve iftihar duymaktayız.

Şimdiye kadar başarılan demiryollarımızdan başka yapılacak daha binlerce kilometrelik hattımız vardır. Ancak bu işi en iyi şekilde sıralamak zaruretiledir ki, şimalden cenuba bağladığımız demiryollarımızı diğer taraftan da garpten şarka

447 ***a.g.e.,*** *53-56. ss.*

bağlamayı ilk plâna almış yani Diyarbakır hattımızı Irak hududumuza ve Elâzığ hattımızı da Van yolile İran hududumuza biran evvel ulaştırmak için mesaimizi buralara teksif etmiş bulunuyoruz.

Bu işlerin neticelenmesi bizi demiryolu siyasetinde daha ileri ve verimli bir merhaleye götüreceği tabiî olmakla beraber Raman dağında devam eden petrol araştırmaları tahakkuk ettiği takdirde bu hattın, demir, kömür, krom ve bakır hatlarımıza eklenen bir petrol hattı olması da mesut bir ihtimal olarak gözönünde bulunmaktadır.

Yurdumuzun coğrafî ve iktisadî durumu, yalnız yurd içi münakalesini değil, devletler ve hattâ kıtalar arası münakale imkânlarını sağlamak vazifesini de bize yüklemiştir. Biz bu vazifelerimizi bütün münakale vasıtalarında bilgi ve tecrübenin verdiği güven ve cesaretle en iyi bir şekilde tahakkuk ettirmek yolundayız. Filhakika Büyük Millî Şefimizin birçok vesilelerle taktir ve itimadına mazhar oldukça ve yeni eserler yaratıldıkça bilgi ve heyecanları artan mühendislerimiz vadileri geçmek, coşkun suları aşmak, sarp dağları delmek suretile demiryollarımıza yeni ufuklar açmağa devam etmektedirler. Bu hat üzerinde de birazdan göreceğimiz büyük eserler harbin zorlukları ve yoklukları içinde dahi bu gayretin feyizli neticelerini göstermesi bakımından tetkik ve takdirinize lâyık olacaktır. Yine bu harp içindeki demiryolu başarılarımız arasında geçenlerde işletmeye açtığımız Kozlu kömür hattı ve yakında açılacak olan Tavşanlı, Linyit iltisak hattı da iktisadî ehemmiyetlerile birer yer almaktadır.

Bu başarılarda büyük feragat ve gayretler gösteren mühendis, memur, müteahhit ve işçi bütün arkadaşlarıma teşekkür ederken bütün Nafıa işlerini muvaffakıyetle yürüten bütün muhterem şeflerime ve bu işleri de kendi zamanında intaç eden Münakalât Vekilimiz sayın Cebesoy'a tebrik ve şükranlarımı sunarım.

Yurdun imarı hizmetleri arasında Nafıa Vekâletinize tevdi edilen işlerin önemini ve çokluğunu takdir ediyoruz. Bunları başarmak için başlıca düsturumuz, şimdiye kadar olduğu gibi en az para ile en çok iş görmek, bunları ehemmiyetlerile mütenasip sıra hacme göre ayarlamak ve bize emanet edilen mühim paraları en derin bir hassasiyetle son santimine kadar mahalline sarfetmektir. Bütün memur ve müteahhitlerimizin buna daima dikkat etmelerini tabiî sayarız.

Arkadaşlarım:

Hep biliriz ki, demiryolu siyasetimiz rejimimizin devletçilik siyasetinin muvaffak başı ve temelidir. Filhakika Cumhuriyet devrinin ta başında (10 birinciteşrin 924) de ilk imar işi olarak Ankara - Yahşihan hattının inşasına başlandı. Atatürk Samsun'da (21 Eylûl 925)'de Samsun - Çarşamba hattının ilk kazmasını kendi uğurlu ellerile vurdular.

Başlangıçta herkesce hayal sanılan bugünkü başarının ilk müjdesini ve demiryolu siyasetimizin ana hatlarını Millî Şefimiz İnönü (17 Nisan 925)'de Ankara - Yahşihan hattının açılma törenindeki nutuklarile tâyin, tesbit ve ilân ettiler. O günden bugüne kadar mahallî güçlükler bu siyasetin leh ve aleyhinde söylenen sözler, teknik eleman ve malzeme tedarikindeki zorluklar, İnönünün büyük azmi ve onun etrafında toplanan Millî birlik kuvveti karşısında eridi. Bugün 18 milyonu aşan Türk milleti bu siyaseti tamamen kendisine maletti. Ve İnönünün Yahşihan hattının açılışında ifade ettikleri (bütün memleketi, baştan başa demir ağlarla örülmüş görmek en büyük azmimizdir. Başladığımız yolun biteceği nokta yoktur, ilânihaye gidecek, namütenahi devam edecektir) prensibini tahakkuk ettirmek artık millî şuurumuza yerleşmiş bir imân oldu ve böylece genişleyen devletçilik siyaseti, yine Millî Şefimizin büyük himmetlerile demiryolu sahasına inhisar etmeyerek her dalında mühim inkişaflar gösterdi.

Arkadaşlar,

Bugün hepimiz Partimizin Altıncı Büyük Kurultayında değişmez başkanımızın direktifleri, Kurultayca alınan büyük yeni kararları ve bunları tahakkuk ettirecek olan hükûmet reisimiz Saracoğlu'nun beyanatlariyle tazelenen millî irade kuvvetinin ve memleket aşkının heyecanı içindeyiz. Milletimizin İnönü etrafındaki birliğine ve yarınki nesle daha mâmûr bir memleket emanet etmek için, onun emri altında her vatandaşın daha çok çalışacağına ve daha çok uğraşacağına, icabında her türlü fedakârlığa katlanmak kararında olduğuna inanıyoruz.

Cihan Harbi ortasında bütün insanlığın düçar olduğu büyük ıstırapları elemle gördüğümüz şu anda geçici küçük sıkıntılara rağmen en mesut millet olarak ilerlemekteyiz. Bu harbin çıkarabileceği daha büyük müşkülleri de yenerek yolumuza devam azmindeyiz.

Bu kanaatlardan aldığımız kuvvet ve cesaretledir ki harp işi ve harp sonu siyasetimizin Büyük Kurultayda çizilen ana hatlarile tahakkuk ettirileceğine asla şüphe etmiyoruz. Bu sebeple harp içinde dahi imar hareketine ve bilhassa demiryolu, şose, liman gibi bütün münakalelere ait inşaatimizle elektrik ve su işlerimize her imkândan istifa edilerek devam edilecek ve harp sonunda bütün imar işlerimiz proğramları dahilinde hızlandırılacaktır.

Arkadaşlar;

Sözlerime son verirken Ebedî Şefimiz Atatürk'ün aziz hâtırasını bir kere daha tazimle anarak Reisicümhurumuz Millî Şefimiz İnönü'ye karşı beslediğimiz sonsuz minnet ve bağlılık duygularını tekrar ederek hepinize tercüman olmak isterim. Yine bu vesile ile büyük başvekilimiz Saracoğlu'ya ve gösterdikleri alâka ve yardımlardan dolayı bütün vekil arkadaşlarıma şükranlarımı sunarım. Şimdi bu hattın durumu hakkında inşaat reisimiz yüksek mühendis Ferdi Çağan'ın izahlarını dinlemenizi diler tekrar hepinizi saygı ile selâmlarım. »

Nâfıa Vekili Sırrı Day'ın
Seyhan Regülâtörünün
Açılış Töreninde Yaptığı Konuşma[448]

« Büyük Millet Mcelisi'nin değerli mümessilleri, sayın arkadaşlarım, sevgili yurttaşlarım.

Tabiatla mücadele etmek vc onun kuvvetlerini kendi emrine rametmek medenî bir milletin en başlı vasıflarından olduğu malûmdur. Bu savaşı yapmayan veya bunda mağlûp olan milletler tabiatın olduğu kadar diğer cemiyetlerin de esiri olmaya mahkûm olurlar. Bugün su kuvveti ile savaş, bu mücadelelerin en başında yer alan konulardandır.

Biz, yurdumuzun türlü imar hareketleri arasında sularımızın islâhı işlerine başlamış ve münferit sahalardaki çalışmalardan sonra Millî Şefimiz İnönü'nün irade ilhamına ve Büyük Millet Meclisimizin verdiği salâhiyetlere dayanarak bu dâvâyı 1937 senesindenberi hükûmetimizce esaslı ve şumullü olarak ele almış bulunuyor.

Sayın Başvekilimiz Saraçoğlu Büyük Kurultay'daki son nutuklarında bu iş üzerinde hükûmetimizin ne kadar azimli olduğunu belirtmişler ve su işleri proğramının harp içinde de tatbikine devam edileceğini açıkça ifade etmişlerdir.

Bu hareket henüz pek yeni sayılacak çağda bulunmasına ve araya harbin girmesile hamlelerimizin yavaşlamasına rağmen teknisyenlerimizin başarmakta olduğu işler çok ümit vericidirler bu sahada da muvaffak olacağımıza katî imanımız vardır.

Bize verilen 81 milyon liralık tahsisatın büyük bir kısmı muhtelif yerlerdeki taahhütlere bağlanmış ve bir kısmı da sarfedilmiştir. Bunun tahakkuk etmiş eserleri henüz tamamlanmamış olmasına rağmen her taraftan su ıslâhat işleri hakkında ardı arası kesilmeyen istekler ve gösterilen alâkalar, bu işimizin çabuk başarılması zaruretini anlatmaktadır. Bu çalışmalarla memleketin muhtelif bölgelerinde tahribat yapan sıtma afeti önlenecek, sağlık durumu düzelecek nüfusumuz ve istihsalimiz artacaktır. Bundan başka su kuvvetinin bu düzenli durumunda, elektrik istihsali imkân dahiline girecek ve böylelikle yurdumuza bu medeniyet ışığını daha ucuz ve daha geniş ölçüde yaymak ve sanayiimizi de bundan faydalandırmak mümkün olacaktır.

Hulâsa: Tabiî cereyanlarda her noktadan zararlı olan su kuvvetleri bizim emrimize en feyizli bir vasıta haline geldikçe memleketimiz daha mâmûr, daha kuvvetli olacak ve böylece yeni başarılara yeni imkânlar katacaktır. Bu hayırlı işler arasında belki de bunların başında gelenlerden biri de bu feyizli Çukurova bölgemizdeki suların ıslâhatıdır.

---

*448 **a.g.e.**, 56-57. ss.*

Şimdi önünde bulunduğumuz Seyhan regülâtörü de bu bölgede başlanan işlerin en mühimlerinden biridir. İnşaatına 1939'da başlanmış ve harbin çıkardığı zorluklara rağmen sürekli çalışmalar sonunda tamamlanmıştır. Aynı zamanda, suyu şebekeye götürecek olan ana kanallar açılmış ve Seyhan sağ kıyısındaki sulama şebekesinin inşasına geçilmiştir. İlk fırsatta, sol kıyı sulama şebekesi kanalları da açılacaktır. Halen vücude getirilen sulama şebekesi ancak (3,500) hektar araziyi sulamaya müsait olup bu miktar, eldeki imkânlar nisbetinde inşaat devam ettikçe artacak ve nihayet sağ ve sol şebekelerin imalinde, sulanacak saha 144.000 hektara varacaktır... »

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in
İstanbul Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakülteleri
Binalarının Temel Atma Töreninde,
3 Temmuz 1943 Tarihinde Yaptığı Konuşma[449]

« Arkadaşlar;

Bir kaza Zeynep Hanım Konağı'nı birkaç saat içinde kül yığını haline getirdi. Uzun yıllar İstanbul Darülfünunu'na ve Üniversiteye yuva olan bu bina, mukadderini böyle bitirmiştir. Mütareke günlerinin kara devrine rastlayan talebeliğim, maddesinden ayrı olarak hâlâ hayalimde yaşayan ve ölünceye kadar yanmayacak olan o binanın içinden geçmiştir. Bir tarafında yabancı askerlerin oturduğu, şimdi hayal olmuş o binanın içinden geçmiştir. Bir tarafında yabancı askerlerin oturduğu, şimdi hayal olmuş o binanın içinde elde ettiğimiz yalnız bilgi değildi. Siyah bayraklarla temsil ettiğimiz millî matem, arkadaşlarımızla tertip ettiğimiz mitinglerde memlekete duyurmak istediğimiz isyan duygusu o devrin Darülfünun gençliğinde vatan sevgisinin de bu yuva içinde doğduğunu gösterir.

Bir gece, şahsi hâtıralarım bakımından da bağlı olduğum bu yuvanın alevler tarafından yokedildiğini haber aldığım zaman, bu büyük kayıp beni çok üzmüştü. O gece bütün Heyeti Vekile âzası ile beraber ben de Reisicumhurumuzun evlerinde bulunuyordum. Bu acı haberi, merhum Başvekil Dr. Refik Saydam'a söylerken yüzümdeki teessür, daima dikkatli gözlerinden kaçmamış bulunan Millî Şefin tecessüsünü çekti. Kendilerine Fen ve Edebiyat Fakültelerimizin bulunduğu Zeynep Hanım Konağı'nın yandığını arzettik. Feyizli ruhu bütün milletine olduğu gibi yanında çalışanlara da daima ümit ve imkân veren Millî Şef'in cevabı şu oldu:

- Üzülmeyin. Şimdi işimiz çocuklarımıza ve ilim adamlarımıza daha iyi çalışabilecekleri bir binayı yapmak olmalıdır.

Gece yarısından sonra telefonla konuştuğum Rektör ve Dekan arkadaşlarıma Reisicumhurumuzun bu sözleriyle teselli verebildim. Biraz sonra temelini ata-

---

*449 Hasan - Âli Yücel: **a.g.e.**, 234. s.*

cağımız bu bina, o tesellinin doğru haklı olduğunu gösterecektir. Vatanımızın her parçası kadar aziz olan İstanbul'da her bakımdan mükemmel bir Üniversitemiz bulunması, Cumhuriyet Maarifi'nin ilk vazifelerindendir. Beyazıt'tan Çapa ve Şehremini'ne kadar yayılan saha üstünde, dıştan ilgili görülmeyen şubelerinde dahi sıkı bağlar kurarak bir irfan bütünü vücuda getirmek, ana dâvâlarımızdandır. Diğer kısımlarının da bir an önce inşası dileğiyle bu kutsal müessesenin temelini atıyorum. Türk Milleti ve Türk Gençliği için verimli ve hayırlı olsun. »

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in
İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Kliniklerini Açarken
3 Temmuz 1943 Tarihinde Yaptığı Konuşma[450]

« Sayın arkadaşlarım;

Rektör ve profesör arkadaşlarımın sözlerini dikkatle dinlemiş olarak konuşmaya başlıyorum. Uzun senelerden beri türlü yer ve merci değiştirerek nihayet İstanbul Darülfünunu ve Üniversitesi içinde önemli bir mevki almış bulunan Tıp Fakültemiz, bu irfan bütününün, bütün hayatı boyunca üstüne en çok dikkat ve Cumhuriyet devrinde ise bu dikkatle beraber büyük ihtiman çekmiş bir rüknüdür. Tıp Fakültesi şimdiye kadar memlekete verdiği değerli unsurlarla yalnız meslek alanında değil, onun dışında da, memleket hayatında büyük etkiler yapmıştır. İnkılâp hareketlerimiz içinde Türk hekiminin gördüğü vazifeleri tebcil ederek anarım.

Hekim, insanı, samimi olmaya en çok müsait, zayıflayan uzviyeti ile mücadeleye girişen ruhunun en çok kuvvetli olduğu zamanda kendine mevzu almıştır. Hekim, bizim için en aziz kıymet olan sağlık ve hayat dileğinde bulunan hemcinsinin karşısındadır. Onun içindir ki, beşerin her devrinde hekim, ahlâklı olmaya en çok müsait ve en çok mecbur olan bir meslekin adamıdır. Hiçbir meslek, mensubuna menfaatten bu kadar uzak olma ve hasbiliğe bu kadar yakın bulunma zaruretini telkin edemez. Hekimlerin baş mürebbileri, hastalarının ıstıraplarıdır. İnsan da, hasta olarak başvurduğu hekimden başkasına bu nispette kendini bağlı ve borçlu hissedemez. Bir küçük sağlık memurunun koskoca bir bölge içerisinde veliler ve azizler gibi yüreklerde ve eller üstünde yaşadığını görmüş olarak söylüyorum ki, Türk cemiyeti içinde hekim, bütün medeni topluluklarda olduğu gibi ön safta görülen bir kurtarıcıdır. Hoca ve talebe, sizleri bu kutsal mesleğe girmiş arkadaşlarım sıfatıyla sevgi ile selamlarım.

Tahsiliniz uzun, güç ve yorucudur. Burada tahsil derken sadece klasik olan yıllara işaret etmiş oluyorum. Yoksa en üstün hekim için de, insan uzviyeti, bütün hayat boyunca daima öğretici şeyler telkin eden bir varlıktır. Bugüne kadar bul-

*450 Hâsan - Âli Yücel: **a.g.e.**, 234-237. ss.*

duklarımıza nispetle bilemediklerimiz ve bulamadıklarımız ne kadar çoktur? Hemen söyleyeyim ki bu hal, hekimlik mesleğinin noksanından ziyade kemalini gösterir. Çünkü hekim, insan uzviyeti dediğimiz bu sır dolu varlığın önünde tecessüsünü daima uyanık ve dikkatli tutar. İnsanın mükemmelliği, şuurunun keskinliğinde olduğuna göre, hekim, fert önündeki bu haliyle hakikatte hemen bütün cemiyetle münasebet tesis etmiş demektir. Çünkü, hasta yoktur, hastalar vardır. Tek olarak gelen hastayı aile dediğimiz küçük halkadan başlayarak genişleye genişleye bütün cemiyet çevresine dayanan bir alâka çerçeveler. Seyhan kıyısında tifüse tutulmuş zavallı bir işçi, hatta isimsizliğiyle bütün cemiyeti alâkadar eden bir konudur. Onun için hekim şöhret sahibi olmaya en müsait bir mesleğin adamıdır. Bu şöhret, bir millet içinde kalmayıp dışarı taştığı andan itibaren hekim o milletin malı olduğu kadar bütün insanlığın da şerefi olur. Bu zevke erebilmek ne büyük bahtiyarlıktır. Hekime bu yönden imrenmemek kimin elinden gelebilir?

Arkadaşlarım;

Bugün, Türkiye'nin hekim kadrosu 4300'ün içindedir. Devlet teşkilâtı içinde 2700 sivil ve asker hekimimiz var. Hekimlerimizin şehirlere yayılması da dikkatimizi çekecek şekildedir: Türk hekimlerinin 850'si İstanbul'da, 135'i İzmir'de, 116'sı Ankara'da, 150 kadarı Konya, Bursa ve Adana'da olmak üzere 1250 hekim, altı şehrimizde toplanmıştır. Geri kalan 2000 hekim bütün memleket ihtiyacına cevap verecek demektir.

Size bu levhayı yapışımın sebebi, memleketin hekime olan şiddetli ihtiyacını rakamla, realiteler üzerinde göstermektir. Bu durum bizi bir an bile ümitsizliğe düşürmemiştir. Bu mevzuuda, yurdun her köşesine köy ebeleri ve sağlık memurları göndermek gibi esaslı bir tedbire bugünlerde başvurmuş bulunuyoruz. Köy ebesinin ve sağlık memurunun yanında ve başında hekimin bulunması ve bunun için de az zamanda değerli ve çok hekim yetiştirmemiz icabetmektedir. Bu ihtiyacı sağlama vazifesini yalnız İstanbul Üniversitesi'nin Tıp Fakültesine vermek doğru olmaz. Onun için Ankara'da hemen yeni bir Tıp Fakültesi yapmak Cumhuriyet Hükümeti'nin bir an önce yerine getirmeyi düşündüğü başlıca bir ödevdir. İstanbul Tıp Fakültemiz, bugünkü yürüyüşüyle mevcut talebesini iyi yetiştirmek için her bakımdan ayrıca genişletilmeli ve daha kuvvetlendirilmelidir. Bu amaçladır ki üç yıl önce İstanbul'un mevcut hastanelerindeki üniversiteye ait olmayan yataklardan da öğretim bakımından istifadeyi düşünmüş ve Sıhhat Vekili arkadaşımın müsaadesini alarak bu tecrübeye başlamıştır. Hastane başhekimlerinin bu yolda gösterdikleri yakın alâkayı ve hastane hekimlerinin müstakbel meslekdaşları için sarfettikleri gayreti şükranla söylemeliyim.

Tıp Fakültemizin genişlemesi mevzuunda Sıhhat Vekâleti'nin, evkafın, belediyenin ve üniversitenin ayrı ayrı idare edilen teşkilâtlarını ve formalite değil bir ruh ve bir düşünüş birliğinde toplayabilmek; görüşümce üstünde durulacak bir

meseledir. Aynı dâvada, hazırlamakta olduğumuz kariyer akademik kanun layihasının, üstün değerde hekim yetiştirmeyi yalnız fakülteye inhisar ettirmeyerek memleketin her yanına yayılmış olan hekimlerimizi ilim bakımından da yükseltmeyi ve yükselenlerine üniversiteler dereceler vermeyi ve bu suretle hekim yetiştiren Tıp Fakültesi kaynağı ile yetişmiş olanların yakın münasebetlerini muhafaza ve inkişaf ettirecek onlara geniş bir istikbalin ufkunu açmayı temin eder olması, ana düşüncelerimizdendir. Bunları huzurunuzda söylerken Tıp Fakültesi meselesinin Türk hekimliği dâvasından ayrılmazlığını ifade edebildimse kendimi çok memnun hissedeceğim.

Sayın arkadaşlarım;

Fakültemizin kendi içinde de genişleyip mükemmelleşmesi, bu ana dâvânın özlü bir parçasıdır; onu da ihmal etmemiş bulunuyoruz. Dünyanın ateşe yandığı bir devirde Fen Fakültemizin temelini attıktan sonra gelip sizlerin bindir emekle kurmaya muvaffak olduğunuz iki kliniği aynı günde açmak şerefini kazanan bir Maarif Vekili, kendini ne kadar bahtiyar saysa onu haklı bulursunuz sanırım. Şimdi içine gireceğimiz bu binaların mimarlarına ustalarına ve işçilerine teşekkür ederim, Onlar buradan her geçişlerinde, kendi yaptıkları bu binalarda Türk çocuklarının çalıştıklarını görerek, eminim ki, ömürlerinin ve mesleklerinin en büyük hazzını duyacaklardır.

Bir zamanlar buradaki öğretim vazifesinden ayrılmış olan kıymetli Türk hekimi Ordinaryüs Profesör Tevfik Sağlam'ı tekrar aralarına alan Tıp Fakültesi Profesörleri Meclisi'nin kararındaki isabet, biraz sonra zevkle gezeceğimiz Üçüncü İç Hastalıkları Kliniği'nin kurulmuş olmasında görülecektir. Sayın Profesöre ve Profesör arkadaşları Muzaffer Şevki Şener'le Ekrem Şerif Egeli'ye, diğer doçent ve asistan arkadaşlarıma bu emeklerinden dolayı teşekkür ederim.

Daha sonra açacağımız Birinci Dış Hastalıkları Kliniği, yokluk içinde varlık yaratmanın ne olduğunu anlatıcı bir müessese olmuştur. Bunun için de bu kliniğin başında bulunan Profesör Burhanettin Toker'le Profesör arkadaşı Fahri Arel'e ve onların yanında çalışan doçent ve asistan arkadaşlara huzurunuzda teşekkürlerimi bildiririm.

Bu iki klinikle, sevgili İstanbul'da iki büyük şifa sığınağı kazanmış oluyor. Yapıcı çalışmasını daima takdirle gördüğümüz, kendisi de hekim olan çalışkan İstanbul Valisi, her zaman olduğu gibi bu işlerde de müessesemizin yakın yardımcısıdır. Yapma ve kurmanın güçlüğünü bizler gibi yakından bilenler için bugün açacağımız bu iki kliniğin kurulmasında emeği ve himmeti olan Tıp Fakültesi Dekanı Ordinaryüs Profesör Kemal Atay'a ve bütün Fakültelerin gelişip ilerlemesine senelerdir emeğini ve dikkatini veren ve Maarif Vekili adına üniversitelerin başında rektörlük vazifesini gören Ordinaryüs Profesör Cemil Bilsel'e teşekkür etmek zevkli bir vazifedir.

Arkadaşlarım;

Şükran borçlarımızı henüz bitirmiş değilim. Cumhuriyet hükümetimiz ve bugün onun başında bulunan Başvekil Saracoğlu, İstanbul Üniversitesi için ilerleme ve gelişme güvenidir. Türk irfanının naçiz hizmetkarı olmayı vazifesi ve şerefi bilen bu arkadaşınız, başta ilim sever Başvekili olduğu halde, bütün mesuliyeti arkadaşlarına her zaman gördüğü yardımlardan dolayı müteşekkirdir.

Vazifeye geldiğim günden beri dilek ve dertlerimizi geniş yürekle, yapıcı ve çâre bulucu zekâsıyla daima dinlemiş olan ve sizlerin dâvânızda da en büyük kuvvet kaynağımız bulunan Millî Şefimiz İnönü'nün aziz adını huzurunuzda sevgi ve saygı ile minnetle anarım. Ankara'dan size getirebildiğim en kıymetli armağan, onun sizlere selamı ve başarılar dileğidir. Sizlerden Ankara'ya götürebileceğim en kıymetli armağan da Şefimize gösterdiğiniz bu sevgi tezahürü ve Cumhuriyetin yeni kurduğu bu müesseselerden duyduğunuz sevinç olacaktır. 1943 yılı Temmuz ayının 3'ünde Türk ilmi ve gençliği için feyizli olmasını dileyerek, yeni kiliniklerimizi açıyorum. »

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in
Ankara Erkek Sanat Enstitüsü'nün Temelini Atarken,
20 Temmuz 1943 Tarihinde Yaptığı Konuşma[451]

« Arkadaşlar;

Türkiye'yi bayındır ve medeniyet düzeyi üstün bir varlık yapmak üzere Büyük Millet Meclisi'nin bize seksen bir milyon liralık bir programla vermiş olduğu direktifi, gün gün gerçekleştirmek için çalışmaktayız. Birkaç gün önce İsmet Paşa Kız Enstitüsü'ndeki Kız Meslek Öğretmen Okulu'ndan çıkmış olan kızlarımızın diploma töreninde, bu büyük programın kız sanat öğretimine ait olan taraflarına temas etmiştim ve orada yapılmakta olan işleri söylemiştim. Burada da tam yerinde, bayındır bir Türkiye'yi şuur ve dikkatle kuracak olan müesseselerden, kısaca Erkek Sanat Enstitülerimizden bahsetmek istiyorum. İki sene önce, yapılmış olan programı elimize aldığımız sırada on sanat okulumuz vardı; Ankara, Aydın, Bursa, Diyarbakır, Edirne, İstanbul, İzmir, Kastamonu, Konya, Sivas. Buna Adana, Çorum, Eskişehir, Kayseri ve Malatya'yı ilâve ettik. Sayısı on beş oldu. İçinde bulunduğumuz yılda bunlara daha on tane katacağız. Bu suretle sanat enstitüleri ve okullarının sayısı yirmi beşi bulacak. Yeniden açılacaklardan yerleri kararlaşanlar şunlardır: Afyon, Balıkesir, Denizli, Erzurum, Gaziantep, Isparta, Samsun, Trabzon.

*451 **a.g.e.**, 237 - 238. ss.*

Adana, Eskişehir, Kayseri ve bugün ihalesi yapılacak olan Malatya enstitülerinin binaları yeniden inşa edilmektedir. Bunları yapı masrafları ortalama hesapla yarımşar milyon lira olarak alınacak olursa iki milyon lira eder.

Mevcut binalar içinde de Sivas, Kastamonu, Bursa, Konya ve Ankara'da olmak üzere, yeniden tesis denilebilecek şekilde beş sanat enstitüsü de, büyük ölçüde genişletilmektedir. Hatta bence Ankara'daki iş bir genişletmeden çok ileri yepyeni bir kuruluştur. Şimdi burada işte bu yeni Ankara Erkek Sanat Enstitüsü'nün bir parçasının temelini atmak için bulunuyoruz. Bu kısım yeniden kurulmakta olan sanat enstitüsünün dersaneler, laboratuvarlar, stüdyolarla idareye ait olan yapısıdır. 965.000 liraya ihale olunmuştur.

Bu enstitünün şimdiye kadar bitirilen kısımları tesviye, motor atelyeleridir. Demir, elektrik ve döküm atelyelerini yapılış halinde görmektesiniz. Ağaç işleri atelyesiyle umumî ambar yapıları bitmek üzeredir. Bunlar için de Devlet bütçesinden üç milyon lira sarfolunmuştur. Gördüğünüz yapı sahası 80.000 metrekaredir.

Bu inşaatı bitirdikten sonra Ankara Sanat Enstitüsü'nün bugün yedi yüz olan öğrenci sayısını iki bine çıkaracağız.

Yapılar tamam olunca, Enstitü'nün tesviyecilik, tornacılık, frezecilik, ince tesviyecilik, motorculuk, tayyare motorculuğu, elektrikçilik, telsiz telefon ve telgrafçılık, demircilik, dökümcülük, modelcilik, boyacılık, marangozluk, teknik ressamlık şubeleri, icabında daha başka şubeler de açılmak üzere, çalışmalarına başlayacaktır. Şehirde mevcut eski binada da birer tesviyecilik, elektrikçilik, marangozluk ve demircilik şubesi ile akşam sanat kursları çalışmalarına devam edecektir.

Bizim kuruculuk yolunda, teknikte ve memleketin sanat kudretinin gelişmesinde asırlardır kaybettiğimiz mesafeleri kazanmak için büyük ölçüde başarmaya borçlu olduğumuz işler vardır. Bunları birer birer gerçekleşmiş görüyor ve bahtiyarlığı hepimize ait olmak üzere bizden sonra gelecek nesillere o eserleri armağan ediyoruz. Onun için işlerimizde bize yardım eden müteahhit arkadaşlara ve bu işlerin gerçekleşmesi için çalışan işçi kardeşlerime müteşekkirim.

Hep beraber çalışarak hangi işte bulunuyorsak ve ihtisasımız hangi işe yönelmişse durmadan çalışarak, ödevimizi yapacak ve bu yurdu şen ve bahtiyar edeceğiz.

Yurda ilerisi için iyi teknisyenler yetiştirecek olan bu uğurlu müessesenin temelini atıyorum. »

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in
Yüksek Mühendis Okulu'nun 60 ıncı Yıldönümü Münasebetiyle
20 Ağustos 1943 Tarihinde Yaptığı Konuşma[452]

« Değerli arkadaşlar;

Okul Müdürümüzün sözlerinden ve Nafia Vekili arkadaşımızın söylevinden sonra ben de, memleketin bugünkü ve dünkü durumlarını gözönünde tutarak birkaç nokta üstünde konuşacağım: Müdür arkadaşımızın 18 inci asırda, Osmanlı Devletinin çözüm ve yıkım devrinde mühendis ihtiyacının nasıl duyulduğunu ve onu karşılamak için nasıl harekete geçildiğini anlatan sözlerini hep beraber dinledik. Tarihimizin en eski devirlerine baktığımız zaman, atalarımızla beraber yaşayan bir kısım insanlar öküze taparlarken bizim dedelerimizin demire taptığını görürüz. İnandığımız şeyin bir öküz olmayıp Altay'da bir Polat Dağı oluşu bizim demir ve demire dayanan tekniğe ne kadar eski zamanlarda bağlandığımızı anlatmaz mı? Daha yakın devirlere geldiğimizde vatanın her köşesinde köprüler, bentler, darüşşifalar, sivil ve dini birçok büyük eserler görürüz ki bizde tekniği yaratan kurucu zekânın ne kadar kuvvetle varolduğunu bunlar açıkça gösterirler. Yine atalarımız Erzurum'da döktükleri topları oradan alıp Avrupa'nın göbeğine götürmüşler ve kendi elleriyle yaptıkları aletler olarak ateşleyip atmışlardır. Onlar dışardan bir habbe almaya muhtaç olmaksızın eski dünyanın hemen dört köşesine ordular sevk ederlerdi. O orduları devirlerinin en üstün silahlarıyla donatmasını da bilirlerdi.

Şu halde 18 inci asırda mühendis yetiştirme ihtiyacını duyduğumuz devirdeki halimizle ondan önceki bu devirlerde sahip olduğumuz fen, teknik, kabiliyetini mukayese ettiğimiz zaman oradan buraya düşmenin sebebini aramak mecburiyetinde kalmaz mıyız? Bu sebeplerin başında taassubun oynadığı engel rolünü görmemek mümkün müdür? Yüksek heyetiniz içinde genç arkadaşlar bunu belki gözle görerek bilmiş değillerdir. Benim neslim, bilhassa bizden önceki nesiller, memleketimizin ilerlemesinde bu geri zihniyetin nasıl müessir olduğunu canları yana yana hissetmişlerdir. Biz bu zihniyeti Edebî Şefimizin adı ile andığımız inkılâpla yıkmış bulunuyoruz. Ve o zihniyet artık tarihin mezarlığına gömülmüştür. Şimdi aramızda bulunan ve altmış sene evvel kurulmuş Yüksek Mühendis Okulu'nun bizlere değerli birer yadigârı olan iki ilk eski talebesine bu sözlerimdeki hakikati sorup söyletebilirsiniz. Onlar taassubun yaptığı fenalığın acısını genç yaşlarında duydukları için, bizlerden daha kuvvetle, bugün içinde yaşamakta olduğumuz serbest düşünüş zihniyetinin kadrini bileceklerdir.

*452 Hasan - Âli Yücel: **a.g.e.**, 238 - 240. ss.*

Arkadaşlar;

Memlekette altmış sene içerisinde yapıcı ve kurucu olarak çok kıymetli evlâtlar yetiştirmiş olan Yüksek Mühendis Okulu bugüne kadar 1096 mezun vermiştir. Bunun 400'ü Cumhuriyete kadar olan 40 seneye aittir. Demek ortalama olarak senede 10 mezun. Cumhuriyetin 20 senesinde işe bu yürüyüşle 200 mezun vermemiz lâzım gelirken 664 genç mühendis yetiştirmişiz. Fakat hemen söyleyelim ki biz bu rakamla da yetinmiyoruz. Aç gözlü değiliz; fakat aç gönüllüyüz. Bugün idaresi bize verilmiş olan vatanımızı bizden sonra gelecek nesillere, bizden öncekilerden aldığımızdan daha mâmûr, daha bayırdır teslim etmek istiyoruz. Biz istiyoruz ki vatan topraklarının üstü türlü yapılarla dolsun. Çünkü medeniyet yaratmak ve yapmaktır. Yapmaya varmayan düşünce boştur ve bir kıymet değildir. Düşünceler maddeleşmedikçe orta çağın uydurmalarına benzer. Biz öyle istiyoruz ki vatanımızın bir bucağından öbür bucağına, üstünde kolayca gidilecek yollar döşeyelim. Büyük nehirlerimizin kıyılarını köprülerle birbirine bağlayalım. Hatta bu toprakların altını üstü gibi yapalım. Havaların da vatanımızın bir parçası olduğunu bir an bile unutmayarak göklerimizi de topralarımızın üstü gibi kendi yaptığımız ve kendimizin kullandığımız makinelerle birleştirelim. Bu koca dâvâları ve büyük ülkeleri, verdiğimiz 50 veya 100 mezunla kısa senelere sığdırmak mümkün değildir. Millî Şefimizin dilediği gibi 6.000 yüksek mühendis yetiştimeyi ilk amaç olarak almış bulunuyoruz. 60 senede 1096 mezun veren bir irfan müessesesi için bu dilek, bir hayal görülebilir. Müdür arkadaşımın da işaret ettiği veçhile Ankara'da kuracağımız Yüksek Teknik Okulu ile buradaki Yüksek Mühendis Okulumuz, beraberce bu ihtiyacı karşılayacak hale getirilecektir. Bizim için yüksek mühendis okulları birer teknik üniversite olacaklardır. Onların tekâmülünü böyle görüyoruz. Ve bu hale gelmeleri için çalışıyoruz.

Arkadaşlarım;

Teknik elemanlar meselesinde yalnız yüksek mühendis yetiştirmek, işi halletmeye yetmez. Bu yüksek mühendise karşı 6 veya 7 mühendis ve daha fazla tekniker hesaplamalıyız. Bu nispeti genişleterek liyakatli işçi yetiştirmeye de mecburuz. Tabanı bu suretle geniş olmayan bir şekerci külâhı nasıl kolayca devrilebilirse işçiden başlayarak yüksek mühendise kadar mütevazin bir teknik elemanlar bütün vücuda getirilmediği takdirde de o yüksek mühendisler çizdikleri resimleri gerçekleştirmeden ölü tablolar gibi yokolmaya mahkûm olurlar. Biz bu teknik eleman yetiştirme meselesinde yalnız memleket sevgisinden gelen bir romantizme değil, memleket ihtiyacını yakın ve doğru gören bir realizme dayanıyoruz. Bütün işlerimiz programlaşmış ve Büyük Millet Meclisi'nin tasvibini kazanmış haldedir. Nafia Vekili Sırrı Day arkadaşımın yürekten gelen sözleri, hep bu düşüncelerden doğuyor. Arkadaşım, başına geçtiği teşkilâtın yürümesi için muhtaç olduğu elemanları sizlerin aranızdan bağrına çağırmaktadır. Biraz

sonra genç mezunlara vereceğim şehadetnamelerin ruhunda, bu müesseseye girerken hizmet yolunda verdikleri sözlerin ve vaitlerin gizli olduğunu görürüz. Bir kısım meslekler çok para kazandırıcıdır. Hekimlik ve mühendislik böyledirler. Fakat unutulmamalıdır ki parayı da kıymetlendiren ancak vatandır ve vatan sevgisidir. Çünkü kendini müdafaaya muktedir bir millet, müstakil bir vatan üstünde bulunmadıkça ne kazanılan paranın kıymeti, ne de para kazanmanın imkânı bulunur; onun için hizmete çağrılan gençlerimizin hiçbir bahane ve vesile ile bu davetten kaçınmayacaklarına emin olarak bahtiyarlık duyuyorum.

Sözlerimi bitirirken bir noktayı daha arz etmek isterim. Millet hayatında nesiller birbiri içine girmiş dalgalar gibi sevgi ile yekdireğini takip ettikleri nispette millî birlik ve bütünlük kuvvetli olur. 60 sene önce kurulmuş olan bu değerli müessesenin bugün 80'ini aşan yaştaki ilk talebelerini, bizler nasıl sevgi ile etraflarını çevirip kucaklamış isek, yürekten dilerim ki bugün diplomalarını alacak gençler de bundan yarım asır sonra kendilerini takibedecek nesiller tarafından bu sevgi ile bu minnetle kuşatılsınlar. Müessesemizi kuranlara, onu sıkıntılı veya bahtiyar günlerinde emek vererek yaşatanlara yüreğimin şükranlarını sunarım. »

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in Galatasaray Lisesi'nin 74 üncü Yıldönümü Töreninde Yaptığı Konuşma[453]

« Sayın Galatasaraylılar;

İçinde bulunduğumuz bu irfan yuvasının zemini, 1481 tarihinden 1868'e kadar türlü fasılalarla, 1868'den bugüne kadar geçen 75 yıl içinde de hemen arasız olarak kültürümüzün feyizli bir durağı olmuştur. On beşinci asırda yaşayan münzevi Gülbaba'nın bu topraklar üzerinde mektep kurma arzusu ne kadar kuvvetli ise Tanzimatın Büyük Reşit Paşa'dan sonra gelen iki rüknü Sadrazam Ali ve Fuat Paşalarla o zaman Maarif Nâzırı olan Saffet Paşa'nın gönüllerinde de o kadar hararetli idi. Yalnız Gülbaba ile Ali Paşa ve arkadaşlarının arasına giren dört asra yakın zaman, bu dileklerin mahiyetini değiştirmiştir. Gülbaba, şarklı İslâm medeniyeti içinde yerli bir kültür istemişti. Ondan 387 sene sonra yaşayan torunları ise 18 inci ve 19 uncu asırda büsbütün hızlanan İmparatorluk yıkımını, yerli kültüre güvensizlik neticesi olarak diğerlerinden daha iyi tanıdıkları yabancı bir kültüre dayamak düşüncesinde idiler.

O zamanlar Osmanlı İmparatorluğu'nu teşkil eden unsurlar arasında asrın ihtiyaçlarını karşılayıcı öğretim bakımından, en geri olan Türklerdi. Türk'ten başka unsurların orta öğretm için bile okuyacakları yerler vardı. Halbuki Türkler ilk yükseğe bağlayan ve yükseğe hazırlayan orta öğretim kurumlarından mahrum-

453 *Hasan - Âli Yücel:* ***a.g.e.****, 240 - 243. ss.*

dular. Bu boşluğu doldurmak için Tanzimat adamları memleket içinde okul kurmayı olası bulmadıklarından olacak ki Paris'te kırk talebelik bir "Mektebi Osmani" vücuda getirdiler. Fakat bu kurum kendisinden beklenen hizmeti göremedi, kaldırıldı. Abdülaziz'in Fransa seyahati Tanzimat ricâline bu memlekette gördükleri orta öğretim müesseseleri gibi bir okul kurmak fikrini verdi.

Muhtelif unsurlardan teşekkül etmiş Osmanlılık bütünü içinde her birinin millet ve devlet hayatına iştirak etmesi ve bu bakımdan yetiştirilmesi isteniyordu. O zamanın galip düşüncesi kültür bakımından yeri ve yabancıda şu idi:

Dine ve Tanrı'ya ait ilimler medresede okunur, okutma dili Arapça'dır. Şiir ve edebiyyat, meşkini İran edebiyatından alır, dili Farsça'dır. Birincisinin tek gerçek ilim sayılan "ilmi ilahi"nin durağı medresedir. Arapça'yı bulunduğumuz asrın ilk çeyreğine kadar devam ettirdiler. Mektebi Tıbbiye'de okutma dili başlangıçta Fransızca idi. Tanzimatın Mektebi Sultanisi ise ilk kuruluşunda Türk irfanına telifçi zihniyeti ile yeni bir stambulin giydirdi. Bir taraftan edebiyat, tarih, coğrafya, matematik, tabiî ilimler, Fransızca ve diğer taraftan da Arapça, Türkçe gösterilecekti. Okulun kayıtları ve muameleleri hep Fransızca idi. Öğretmenler Fransız, müdür Fransızdı. İlk günlerinde talebe sayısı 341 idi. 48'i Gregorien Ermeni, 36'sı Rum, 34'ü Yahudi, 34'ü Bulgar, 23'ü Latin Katolik, 19'u Ermeni Katolik olmak üzere 149 müslim olmayan talebe vardı. Müslüman ve Türkler 147 tutuyordu. Kuruluşundan üç sene sonra mezun vermeye başladı. Mezun verdiği ilk on senede 107 talebe şahadetname almıştır. Bundan ancak 34'ü Türk'tür.

Osmanlı İmparatorluğu'nu teşil eden unsurların nüfuslarıyla tersine oranlı olan bu rakamların anlattığı geniş düşünceye rağmen ne bizimkiler, ne de diğerleri bu kurumdan memnun değillerdi. Hatta Papa, bizim hocalardan daha ileri gitmişti: Çocuğunu bu okula veren katolik ailelerin lisenin himayesinden mahrum kalacağını ilan ediyordu.

İşte Galatasaray böyle elverişsiz bir hava, içtimâi, siyasî bir takım dedikodular içinde doğdu. Onu doğuran Tanzimat zihniyetine bizim milliyetçi, inkılâpçı ve sosyal bir içgüdü olarak tenkidçi bakışımız, tabiî görülmelidir. Bununla beraber Galatasaray'ı kuran Tanzimat ricalini, bugün tenkid ettiğimiz bir düşünce ile de olsa böyle bir müessesenin kurucuları olarak hürmetle anarız. Cumhuriyet evlâtları atalarının özden duygulara dayanmış olmak şartıyla düşünce ayrılıklarını müsamaha ile görebilecek olgunluktadırlar. Tanzimatçıların garbe yönelmeleri kültür tarihinin yeni bir dönüm noktası olmuştur. O dönümlerdir ki tamamını doğru görmediğimiz zihniyetlerine rağmen Tanzimat ricalinin giriştiği yenilikler, bugün onları hiç değilse tenkid edebilme imkânlarını hazırlamıştır. Bu hizmetlerini düşünerek lisemizi kuran Âli Fuat ve Saffet Paşaları uyanık seleflerimiz olarak hayırla yâdederim. Bu müessesede Türk ve yabancı, gelip geçmiş ve şimdi hizmet etmekte bulunmuş, bütün meslektaşlarımı şükranla anarım. Üç çeyrek asırdır

yetiştirdiği aydın unsurlarla Galatasaray'ın Türk maarifine kazandırdığı özlü mevkii huzurunuzda ifade etmiş olmakla kendimi vazifelerimden birini yapmış sayarım.

Kurulduğu tarihten bu yana geldikçe ve cemiyet içerisinde millî şuurun ışığı günden güne kuvvetlendikçe Galatasaray'ın ve Galatasaraylıların öz benliği duymaktaki kudretini daima artmış görüyoruz. burada istibdadın en karanlık günlerinde Galatasaray içerisinde rahat ve hür bir öğrenime hayatını temin eden iki büyük insanı hürmetle zikredeceğim. Her ikisi de on dörder sene mektebin müdürlüğünü yapmış olan İsmail Bey'le Abdurrahman Şeref Efendi'dir. bunların anlayışı ve koruyucu idaresinde Galatasaray'ın Türk gençliği huzur içinde yetişebilmiştir. Galatasaray tarihinde bu iki zat gibi sevgi ve saygı toplayan üçüncü müdür Meşrutiyet devrinde ancak 14 ay kadar kısa bir zaman kaldığı halde büyük hizmetler görmeye muvaffak olan Tevfik Fikret'tir. Fikret merhumun müdürlükten ayrılması olayına şahit olan talebelerden zannederim, yüksek heyetiniz arasında pek çokları hazır bulunuyorlardır. Fikret'in okulda yaptığı işler ve üstün şahsiyetinin talebe ruhunda bıraktığı derin tesir terbiye tarihimizde heykelleşmiş bir örnektir. Halen lisemizin başında bulunan sayın hocam Behçet Gücer'de müdürlüğünün 14 yılını tamamlamaya yaklaştığı bugünde biraz önce saygı ile yâdettiğimiz iki selefi gibi yetiştirdiği talebelerin sevgilerini kazanmış olarak Galatasaray'ın bahtiyar yarınlarında ismini hürmetle andıracaktır. Maarifimize yaptığı bu ve diğer hizmetlerinden dolayı kendisine önünüzde teşekkür ederim.

Sayın Galatasaraylılar,

Aranızda okulun Cumhuriyetin evvelki hali ile sonraki durumunu yakından bilip yaşayarak görenler az değildir. Böyle bir mukayeseyi eski devri bilmeyenlerin gözünde canlandırmak için hazırladığımız sergi, kuvvetli bir yardımcı olacaktır. Senelerce ilk ve orta kısmını aynı binanın içerisinde kalmış olan Galatasaray, küçük talebelerini 1930 yılından beri Boğaziçi kıyısındaki güzel bir binada okutmaktadır. Merkez binası, daimî bir dikkatle, gördüğümüz gibi en iyi şekle konulmuş ve muhafaza edilmekte bulunmuştur.

Okulun bilhassa ders vasıtaları bakımından kuvvetlendirilmesi, laboratuvarların modern bir hale sokulması ve talebenin tek tek çalışmalarına müsait bir duruma getirilmesi Cumhuriyet devrine raslar. Burada zikretmemiz lâzım gelen en mühim nokta okulun, madde tarafından çok mâna tarafına ait olanıdır. Cumhuriyetten önce okul içindeki Türkçe ve Fransızca öğretim, müstakil birer bütün sayılırdı. Fransızca kısmının ilk sınıflarındaki talebelerden Türkçe kısmının ileri sınıflarında okuyanlar bulunuyordu. Bunun tersi de olurdu. Azınlık ve ecnebiler Türkçe'den geri, Fransızca'dan ileri idiler. Mezunlar ve ehliyyetname alanlar listelerine bakıldığı vakit yalnız Tükçe ve yalnız Fransızca kısmını bitirenler toplamının, bakaloryasını vermiş olanlara nispetle daha yüksek sayıda olduğu görülür.

Bu tabiî olmayan durum, 1924'e kadar devam etti. Prensip olarak her talebenin Türkçe ve yabancı dil bakımından bir ayrılığa tâbi tutulmayarak okulu başından sonuna kadar tek çizgi halinde bitirmesi temin olundu. Cumhuriyet maarifçilerinin anlayışında yabancı dile, ne bir gâye ne de o dilin ait olduğu kültüre intibak içindir, ancak düşünüş ve görüş genişliği için bir vasıta, fakat mühim bir vasıtadır.

Programlar, memlekette bilim kadar millîyetçi ve inkılâpçı, ahlâk bakımından kuvvetli aydınlar yetiştirebilecek şekle sokuldu. Geçmiş günler, düşünülen konularda pürüzlü tarafları sildiği için lisemizin dünkü verimi ile bugünkü verimini böyle bir hataya düşmeden karşılaştırmalıyız. Mezunların gerek memleketimizde, gerek yabancı ellerdeki başarıları, doğru görüşlerin objektif delilleridir.

Arkadaşlar,

Galatasaray'ın cemiyet hayatımızda gördüğü başlıca bir hizmet daha vardır ki onu anmadan geçemeyeceğim. Bizde spor hevesinin en canlı kaynağı Galatasaray olmuştur. Güzel geleneklerine candan bağlı olan Galatasaraylılar, sarı kırmızı rengi okullarının rengi olduğu kadar sporculuklarının da remzi olarak memleket içine ve dışına tanıtmışlardır. Vatan uğrunda can vermiş olanlarının biraz sonra okuyacağınız aziz isimlerine baktığımız zaman bunların hemen hepsinin pek iyi tanıdığınız şöhretli sporcular olduğunu göreceksiniz. Onları sevgi ve rahmetle yadederim.

Sayın Galatasaraylılar,

Okuyup yetiştiğiniz bu okulun 75 inci yıldönümünde bütün memlekette dünkü, bugünkü ve yarınki varlığınızın kıymeti, milletimize hizmeti hürmetle anılacaktır. Unutmamak, sevmekten gelir. Galatasaraylı daima Galatasaray'ı sevmiştir. Bizler de Galatasaraylıya ve Galatasaray'a sıcak sevgi ve yakın ilgi ile baktık ve bakacağız. »

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in Ankara'da Bir Fen Fakültesi Kurulması Hakkında Kanun Tasarısı Üzerinde 17 Eylül 1943 Tarihinde Meclis'te Yaptığı Konuşma[454]

« Sayın arkadaşlar, huzurunuza gelmiş olan bu kanunu benden önce lutfedip kürsüye gelen ve konuşan arkadaşlarımın güzel karşılamaları, bu kanunu sevketmekte Hükümetimizin isabetini ve bunu gerçekleştirme için teşvike lâyık olduğunu gösterir. Bundan dolayı bilhassa teşekkür ederim. Parti programımızın, memleket içinde yüksek bilim kurumları yapmak ve yine memleket içinde bilim hareketlerine bunları kaynak kılmak hususunda bize verdiği direktif ve bu

454 *Hasan - Âli Yücel:* ***a.g.e,*** *246 - 249. ss.*

senenin bütçe müzakereleri esnasında üniversite meselesi mevzu bahis olduğu zaman Yüksek Meclis'in bizim burada arzettiğimiz görüşleri tasvip suretiyle gösterdiği istikamet, bizi yeni bir tedbir daha almaya sevketmiş oluyor.

Biz İstanbul Üniversitesi'ni her şubesinde, takviye maksadıyla, bilhassa Zeynep Hanım Konağı'na sıkışmış olan Edebiyat ve Fen Fakültelerine, yeni binalar yapmak, laboratuvarlarını ve teşkilâtını tamamlamak, okuyucuları lâzımı veçhile yetiştirmek için bundan sonra gelecek kanunla da büyük bir tahsisat istemiş bulunuyoruz. Bu suretle İstanbul Üniversitesi'ni kuvvetlendirmek ve Ankara Üniversitesi'ni tamamlamak yolundayız. Şimdiye kadar Ankara'da Hukuk Fakültesi, Edebiyat Fakültesi demek olan Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi, Siyasal Bilgiler Okulu ve orta öğretmen yetiştiren Gazi Terbiye Enstitüsü kuruldu. Yeni açacağımız Fen Fakültesi, bu büyük bilim bütününün yeni bir parçasını teşkil edecek. Müspet bilimin bugün milletlerin mukadderatında ne derece yakın müessir olduğu çoktan anlaşılmıştır. Fakat bu anlayışın gerçekleştirilmesi imkân ve zamanla şartlanmış bulunmaktadır. Her fırsat, yeni bir müessese kurmak için, yeni bir ilim, yeni bir fen yuvası kurmak için bize hamle veriyor.

Teknik öğretim mevzuunda yüksek tasvibinize iktiran etmiş olan büyük programın esaslı bir parçası, hepinizin bildiğiniz gibi, Ankara'da bir Yüksek Teknik Okulu'nun -teknik üniversitenin diyelim- kurulmasına aittir. İzzet arkadaşımın buyurduğu gibi; bu müesseseyi kurmakta hakikaten güçlük vardır. Fakat biz bütün bu güçlüklere rağmen bu müessesenin projelerini hazırlıyoruz. Hatta bunların yüzde bir mikyasındaki planları önümüzdeki şubatta hazır olacak ve şubatın içerisinde ihalesi mümkün olacaktır. Bu iş, parça parça yapılacak muazzam tesisattır. 15-20 milyon liralık bir tesisat. İlk başlayacağımız kısım, fizik ve kimya enstitüleri olacaktır. Bunun ancak alet ve ders vasıtalarının tedariki birbuçuk sene zarfında temin edilecek olursa Ankara'da açacağımız Fen Fakültesi'ni, arkadaşlarımın da işaret ettiği gibi, bu müesseselerden istifade suretiyle bu bütünün içinde sience pure'e, sırf ilme yarayacak şekilde idame etmek kaabil olacaktır.

İstanbul Üniversitesi'ni bilhassa bu bakımdan, biraz önce arzettiğim veçhile takviyeye teşebbüs ettiğimiz gibi İstanbul Yüksek Mühendis Okulu'nu da genişletmek için Hükümetçe tedbirler almış bulunuyoruz.

Yüksek Mühendis Okulu'nun arkasında büyük bir inşaat yapılmaktadır. Bu inşaatı bu sene itmam edeceğimiz ümidindeyiz. Burada elektrik ve diğer laboratuvarlar kurulmuş olacaktır. Nitekim bin yokluğa ve bu neviden fen ders vasıtalarının güç bulunmasına rağmen Mühendis Okulu'nun arka kısmında geçen sene bir laboratuvar yaptık; makine demonstrasyon laboratuvarı...

Yüksek Mühendis Okulu'nun yakınında ve civarında bulunan Taşkışla'yı askerlerimiz bize verdiler. General Eyüp Durukan arkadaşımızın buyurduğu şeyleri askerlerimiz yakından hissetmekte ve bize fen adamı yetiştirmek için yardım et-

mektedirler. Koskoca kışlayı, içerisine yeni girmiş bir kıta bulunduğu halde, seve seve bize vermiş olmaları bu zihniyetin canlı bir misalidir.

Kışlayı gezerken orada bulunan alay komutanının, askerliğin fenne nasıl dayanması zaruretinde olduğunu ve fen adamları olmadıkça askerliğin bugünkü modern manasında nasıl kemale erer bir kuvvet haline gelemediğini söyleyip burayı bir okul ve mühendis okulu görmekten zevk duyacağını anlatmış olması, beni hakikaten çok mütehassıs etmiştir. Onun için memleketin müdafaa kuvvetlerini elinde tutan ve onun her kademesinde vazife almış bulunanlara onlara insan yetiştirmek vazifesini üstüne alan bizler, tamamıyla aynı zihniyetteyiz ve aynı hedefe doğru yürüyoruz.

Mithat Aydın arkadaşımız teknik öğretim dâvâsında ve memleketin bayındırlaştırılması hususunda yüksek adını burada andığı Millî Şefimizin, bütün bu işlerde ne kadar ilgili ve bilgili olduğunu huzurunuzda Maarif Vekiliniz olarak minnet ve saygı ile tekrar etmek, benim için vicdani bir ödevdir. Memleket maarifi, Cumhuriyetin kurulduğu 20 senenin dörtte biri olan yıllarda, sayın Başvekilin bir vesile ile ifade buyurduğu gibi, inkılâp halini almıştır. Millî Şefimiz, bu mevzuda yakın alâka ve direktifleriyle daima bizi takviye ve teşvik etmişler, Yüksek Meclis de aynı ruhla bizim her dilediğimizi kabul lûtfunda bulunmuştur.

Ankara Fen Fakültesi'nin açılmasını şu güzel karşılayışınız, benim ve arkadaşlarım için hakikaten ve cidden bizi bugünkünden daha çok çalışmaya sevkedici bir vesile olmuştur.

Bunları arzettikten sonra arkadaşlarımın bazı noktalar hakkındaki sorularına cevap vermek istiyorum.

Ankara'da kurulacak Tıp Fakültesi için bir kanun çıkmıştır. Bundan dört küsur sene evvel de inşaasına mütedâir olan tahsisat kanunu huzurunuza gelmiş ve o devrenin zarureti, şartları gözönüne alınarak bu tahsisat başka fasıllara nakledilmiştir. Tıp Fakültesi'nin projeleri, maketi hazırlanmıştır. Sıhhiye Vekâleti'nin methalinde bu maketi her arkadaşımız görebilir ve tetkik buyurabilir. Tıp Fakültesi aynı zamanda bir talebe yurdunu ve büyük bir hastaneyi de bugün mevcut olan Nümune Hastanesi'nden başka bir büyük hastaneyi de ihtiva edecektir. 30 milyon liralık bir iştir. Hükümetimiz Ankara Tıp Fakültesi'nin de yapılmasını esaslı bir vazife bilmektedir ve umarım ki yakın senelerde bunun için de salahiyet almak üzere huzurunuza gelecektir.

DR. OSMAN ŞEVKİ ULUDAĞ (Konya) - Çok uzun sürmesin.

MAARİF VEKİLİ HASAN - ALİ YÜCEL (Devamla) - Çok temenni ederim, bendeniz de çabuk getirmeye çalışırım.

Bir arkadaşımız fen adamı, fen bilgini ve hoca yetiştirmek meselesini mevzuu bahsettiler. Yalnız bize mahsus değil, bu mevzuda senelerce evvel işe başlamış

olan memleketlerde de sırf ilimle meşgul olanlar, şahsi servetleri yoksa hayatlarını kazanmak için hoca olmak zaruretindedirler. Hoca olmak sırf bilimle meşgul olmaya mani değildir. Büyük kâşifler, âlimler içerisinde hocalar da vardır. Yalnız hoca mesleğinde bu sahada girmiş olanlara şahsi servetlerinin artık teminine muktedir olamadıkları, maddî vesaiti, makineyi ve aleti temin etmek lâzımdır. Bu, devletin işidir. Devlet bunu vazife olarak yakından ele aldıkça ve yaptıkça, hocaların içerisinden kâşifler, bilim arayıcıları tabiî olarak yetişeceklerdir.

İstanbul Üniversitesi'nin, Ankara'da açacağımız ve bundan sonra da memleketin şarkında kuracağımız büyük bilim kurumlarında vazife alacak insanları yetiştirmek bakımından, bendenizin nazarında, bir yüksek öğretmen okulu olduğunu ifade etmek isterim. İstanbul Üniversitesi, her şubesinin ömrü daha çok önce başlamış olduğu için... Bize hoca olacak unsurları vermelidir. Orada yetişmiş olanları biz alıp yeni müesseselerimizde yetiştirici vazifelerle tavzif etmeliyiz. Esasen bu cihet; kararımız dahilindedir.

Akademik kariyer kanunu daha sıkı bir çalışma ile gerek İstanbul Üniversitesi'nde gerek Ankara Fakültelerinde tetkik mevzuu olmaktadır. Benim şahsi kanaatim şudur: Bugün üniversitelerin muhtelif öğretim derecelerinde Üniversiter sıfatlar alan arkadaşlarımız, mevcut talimatnamelere göre bu ünvanları almaktadırlar. Bunları kanuna koymak demek kati, değişmez birtakım esaslara bağlamak demektir. Bunun için iyi düşünmek, iyi tetkik etmek, başka memleketlerle iyi mukayeseler yapmak ve bizim ihtiyacımızı her sahada en iyi surette karşılayan şekli bulmak lâzımdır. Acele edip kesin kanun kaideler alarak bu işi sımsıkı bağlamak ve hataya düştükten sonra onları tashihe kalkışmak bendenizce doğru değildir. Onun için ihtiyatlı davranıyorum. Fakat işi ihmal etmiş de değiliz. Kanun taslağı tetkik edilmektedir. Çok tahmin ve temenni ederim ki, tatilden sonraki devrede bu kanun layihasını yüksek huzurunuza getirebileyim. Burada laboratuvar adamlarını teşvik etmek için Sait Barlas arkadaşımızın temenni ettiği cihet nazarı dikkate alınacaktır.

Kaplan arkadaşım, bu fakültenin yatılı olup olmayacağını sordular. Bizim prensibimiz, muhtelif bütçe müzakerelerinde de maruzatta bulunmuştum, üniversite tahsilini yatılı bir halde yapmamaktır. Bu demek üniversite tahsilini yapan gençler içinde hali vakti müsait olmayan veya olup da bir bilim muhiti içinde parasını vererek yaşamak isteyenlere bu yaşama imkânını vermemek değildir. Biz Tarih-Dil Fakültesi'ni kurduk. Fakat yatılı kısmının çok fena idare edildiğini gördük. Muayyen bir binası yoktu. Evkaf Apartmanı içinde kâfi derecede inzibatlı değildi. Derhal kökten, radikal hareket ettik. Yatılı olan çocuklara burs verdik. Burs alan gençler birçok memleketlerde olduğu gibi, ikisi üçü birleşerek ve yaşamak için ekmek elden su gölden değil, kendilerine verilen para ile ailesinden aldığı bir yardımı da buna katarak kendilerini sıkıntı ile de olsa, idare etmek imkânını buldular.

Fen Fakültesi için de düşündüğümüz bu olmuştur. Buraya alınacak talebenin yarıdan fazlasını burslu alıyoruz. Tasvip buyuracağınız kanunun içerisinde bu tahsisat vardır. Her birine ayda 50 lira para vereceğiz. Bu suretle mükellef hizmet borcuna gireceklerdir.

Tarih-Dil Fakültesi için bir yatakhane binası yapmak ve orada leylilik tesisatı vücuda getirmek, arzettiğim düşünce ile mevzubahis değildir. Fakat talebe yurdu yapmak, buradaki talebelere ucuz yemek yedirmek, buna kudreti olmayanları parasız olarak tahsillerini idame ettirecek vaziyette yardıma nail kılmak ayrı bir mevzudur. Esasen Parti de Hükümetle beraber bunun üzerinde çalışmaktadır. Fiili bir neticeye varılabileceğini ümit edebiliriz.

Bilmiyorum, arkadaşlarımın benden sordukları cihetlere tamamen cevap verebildim mi? (Kâfi, kâfi sesleri). »

Büyük Doğu Yayımlandı

Büyük Doğu dergisi, 17 Eylül 1943 günü Necip Fâzıl Kısakürek'in yönetiminde yayımlanmaya başladı. Dergi, değişik görüşteki şâir ve yazarları bir araya getirdi. Bedri Rahmi Eyüpoğlu, Hüseyin Cahit Yalçın, Fikret Âdil, Hilmi Ziya Ülken, Sait Faik Abasıyanık, Fâzıl Hüsnü Dağlarca, Pertev Naili Boratav, Oktay Akbal, Peyâmi Safa, Burhan Belge gibi imzalara sayfalarını açtı. Dergi, aralıklarla yayın hayatını 1980'li yıllara kadar sürdürdü.

İnönü Ansiklopedisi

İnönü Ansiklopedisi'nin ilk fasikülü 21 Eylül 1943 tarihinde yayımlandı.

Ansiklopedi, 1-5 Mayıs 1939'da Ankara'da toplanan I. Türk Neşriyat Kongresi'nde alınan karar doğrultusunda İnönü Ansiklopedisi adıyla yayımlanmaya başladı. 1950'de adı Türk Ansiklopedisi olarak değiştirildi.

Birçok yerli ve yabancı kaynak taranarak geniş bir yazar kadrosuna hazırlatılan ansiklopedi 33 cilttir. Özellikle Türkiye, Türk Tarihi, Türk Dili ve Edebiyatı konularında ayrıntılı bilgiler ihtiva eder.

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in
V. Devlet Resim ve Heykel Sergisini Açarken,
31 Ekim 1943 Tarihinde Yaptığı Konuşma[455]

« Sayın misafirlerimiz,

Birincisini, İkinci Dünya Harbi'nin ilk yılında açmış olduğumuz (Devlet Resim ve Heykel Sergisi) nin beşincisini biraz sonra yüksek huzurunuzda açılmış

455 Hasan - Âli Yücel: ***a.g.e,*** *250 - 251. ss.*

göreceğiz. Ateşli harp yıllarının yeryüzüne aksettirdiği kanlı manzara ortasında, biz, bu sanat bahçesini her sene biraz daha genişletip güzelleştirebiliyoruz. Bu imkânı buluşumuz, yüreklerimizde insanlık için duyduğumuz derin acı ile yurdumuzun sükun ve aydınlığından gelen büyük şükranın doğurduğu hazin bir bahtiyarlık oluyor. Sert hislerle gözleri dönmüş olan insanlığın pek yakında gülümsemesini beklerken onun yüksek kudretini, iyilik ve güzellik yolunda daha emniyetli ve adaletli bir dünyada meydana varmasını ve geliştirmesini diliyoruz. Türk sanatkarı, bu içten dileğin ahtini tutmakta, savaştaki kardeşlerinin bir gün önce ermelerini istediğimiz çalışma kolaylığını bulmakta gerçekten tebrike lâyıktırlar.

Sanat hayatımız, maddî vasıtaların eksikliğine rağmen bize güven verebilecek şekilde ilerlemektedir. Bu yolda daima dikkatli bir ilgi gösteren Cumhuriyet Halk Partisi'nin bütün bu gelişmelerdeki canlandırıcı etkisini saygı ile anarım. Partimiz, her yıl olduğu gibi bu yıl da hemen hepsi okullarımızda öğretim ve eğitim vazifesi almış birçok değerli sanatkarlarımızı güzel yurdumuzun her yanına yollamış ve onların vücuda getirdikleri eserlerde Türk sanatının ölmeyecek görüşlerini tespite imkân hazırlamıştır. Beş, altı senenin içinde bu gezilerin sonunda elde edilen eserlerin bütünü, Türk ressamlığının dünya ölçüsünde bir kıymet olduğunu gösterecektir. Yurda yayılmış Halkevlerimizin bu konudaki çalışmalarını gözlerimle ve iftiharla görmüş olarak huzurunuzda övmek borcumdur.

Türk çocukları, sanat istidatlarını, kendilerine engel olmadığı zaman, bir bahar bolluğu ile milletin gözleri önüne seriyorlar.

Dost İngiltere'nin Londra Halkevi'nde teşhir edilmiş olan Yozgat Lisesi'nin orta kısım öğrencileri tarafından yapılmış resimlere İngiliz sanat muhitinin gösterdiği alâkada, onların Türk Milleti'ne ve Türk sanatına sevgilerini bulmaktayız. Her derecedeki kültür ve sanat kurumlarında teşhiri tertiplenen bu mütevazi sergi, harp içinde bulunmasına rağmen İngiliz memleketinin her yanında nezaketten olduğu kadar kıymetten doğma bir ilgi yaratmıştır. Buna candan sevinmekteyiz. Nitekim sergimizin bir köşeciğine koyduğumuz Savaştepe Köy Enstitüsü'nde okuyan köylü evlâtlarımızın eserleri, Türk çocuğundaki sanat duygusunun doğuştan gelme olduğunu gösterecektir ümidindeyim.

Sayın misafirlerimiz,

Beşinci Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nin jürisi, birinci mükâfatı, Edip Hakkı Köseoğlu'nun İshak Hoca, ikinci mükâfatı Halil Dikmen'in Selimiye Kışlasına Doğru, üçüncü mükâfatı da Ercüment Kalmuk'un Çamlık Yolu adlı tablolarına vermiştir. Bu eserlerin yapıcılarını tebrik ederim. Yaratmanın zevki, onların ve arkadaşlarının esasen en büyük mükafatıdır.

Sayın davetliler,

Sergimizin açılışını şereflendirme lütfunda bulunduğunuz için sizlere en derin şükranlarımı sunarım. »

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in
Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi'ni Açarken,
8 Kasım 1943 Tarihinde Yaptığı Konuşma[456]

« Büyük Reisicumhurumuz, Sayın Arkadaşlar,

Cumhuriyetin 21'inci yılını yaşamaya başladığımız bugünlerde Ankara Üniversitesi'nin Fen Fakültesi'ni yüksek huzurunuzda açmakla bahtiyarım. İnkılâbın memlekette kurduğu diğer yüksek öğretim kurumları gibi bu da yeni Türk cemiyetinin vardığı seviyenin icabı olarak doğmaktadır. Hukuk alanındaki devrim, Ankara Hukuk Fakültesi'ni; dil ve tarih alanındaki millî görüş, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'ni doğurmuştur. Yirmi yıldan beri fen ve teknik alanındaki ilerlemeler de günlük hayatımızda ve medeniyet seviyemizde esaslı değişmelere ve yükselmelere yol açmıştır. Halkımız ve aydınlarımız eski yaşama vasıtalarını bırakıp yeni medeniyet araçlarına düşkünleşmeye başlamıştır. Nitekim içinde bulunduğumuz, büyük harbin kullandığı ateşli ve makineli silahlar, memleket müdafaasının da fenne ve tekniğe dayanması zaruretini bütün yurda şiddetle hissettirmiştir. İşte bugün açmakta bulunduğumuz Fen Fakültesi, duyulan bu ihtiyaçların ve ilerleyen bu anlayışın verimidir.

Her ilerleme, her kimse tereddüt etmemelidir ki, pozitif bilimin ışıkları altında olmaktadır. Tarih içinde, Avrupa Rönesansı'ndan sonraki asırlarda ilerleyen milletlere ayak uydurmada zaman kaybetmiş bir millet olarak biz, oradaki açığı kapatmaya mecburuz. Bunda kaygılanmamayı, yine tarihimizden öğrenebiliriz. 1402'de Çukurova Harbi ile yıkılıp parça parça olan Türk Osmanlı Devleti bu parçalanmadan yarım asır sonra insanlık tarihinde yeni bir devir açacak mucizeyi yaratabilmiştir. 1453 İstanbul'un Fethi tarihidir onun için lüzumsuz gurura düşmeden ve kendimize derin surette inanarak tarih içinde kaybettiğimizi söylediğim zamanı, himmetle, gayretle ve doğruya inananların yüreklerinde bulacakları cesaretle kapayabiliriz, Ankara Fen Fakültesi, bu himmet, gayret ve cesaretin bir eseridir.

Medeni bir kütle olarak geçmiş yakın devirlerimizde gördüğümüz en fena alışkanlık yalnız zekaya güvenmek, yalnız sağduyularla yeterlenmek ve deneme esasını kabule yanaşmayan vehimlerle millet hayatında gölge oyunları oynatmaktır. Pozitif bilim, günlük hayata girmedikçe, cemiyetin işleri, o işleri bilenlerin toplu fikirlerine dayanmadıkça, hayat, fakir realiteler halinde kalmaya mahkûmdur. Devlet ve siyaset adamlarının bilginlere ve bilgiye bu bakımdan dayanması örneğini, geniş ölçüde, ancak Cumhuriyet devri bize gösterdi. Ebedî ve Millî şeflerimize bu kadar derin sevgimizin, onlara ideal babaları olarak bu kadar gönülden bağlanmamızın başlıca sebeplerinden biri budur. Bizden sonra gelecek nesillerin,

---

*456 Hasan - Âli Yücel: **a.g.e,** 251 - 254. ss.*

umumî hayatın her alanında tarihimizin seyrini çizecek bu büyük prensibe, bizim gibi kökten vâkıf olmaları, ehemmiyetle tekrar edilecek bir noktadır. Dünya hayatını, taassup dumanları içine sokarak, bilgiyi bir özel sınıfın siyaset aleti yapan devirleri, inkılâbımızın feyizli aydınlığında cüretle mütalaa etmeliyiz. Her şey gibi bilim de, yaşamak içindir. Bilmeliyiz ki her türlü hurafeleri silip süpürecek olan bereketli yağmurlar, pozitif bilimlerin yaşatıcı ve besleyici bulutları içerisindedir. İskolastik ve bizim tarihimizdeki adıyla medresecilik zihniyeti, ancak pozitif bilimlerin prensiplerine ve deneylerine inanmakla ortadan kalkabilir. Cumhuriyetin eline geçtikten sonra gerçek hüviyetini alabilen Üniversitemizde, anahtarı hademede duran fizik aletlerine el sürmeden mezun olmuş üniversiteliler, nihayet bizimle yaşıttırlar. O zaman en iyi niyetlerle vazife almış olmasını hürmetle yâdedeceğimiz pozitif bilim profesörleri içerisinde, yalnız sosyal bilimler okuyan Mektebi Mülkiye mezunu bile bulunduğunu hatırlatmakta fayda görürüm.

Bizim öğrencilik devirlerimizde, bugün yetiştirmekte olduğumuz gençlerin bir türlü akıl erdiremeyecekleri bir öğretim usulü vardı. Tek deney yapmadan fizik, tek madde görmeden kimya okutulurdu. Öğrendiğimiz fizik, karatahta fiziği; okuduğumuz kimya, tebeşir kimyası idi. Belki bugün birçok maddî eksiklerimiz vardır; fakat zihniyetimiz, pozitif bilimin ilkelerine ve metodlarına tam uyar hale gelmiştir. Fabrikalarımızın kimya işlerini idare eden Kimya Mühendislerimiz, madenlerimizi arayıp bulup tahlil eden Maden Mühendislerimiz, fiziğin her sahasında salahiyet verici diplomalara sahip ihtisaslı fen adamlarımız, demiryollarımızı ve yollarımızı, köprülerimizi kuracak yol ve yapı mühendislerimiz, nihayet bu elemanları yetiştirecek fen öğretmenlerimiz vardır. Dâvâ, bunların medeni hayatımızın ihtiyaçlarına cevap verecek sayıda ve değerlerinden kaybetmemek üzere çok yetişmesine çâre bulmakta toplanıyor. Hükümet, Büyük, Meclis ve Büyük Şefimiz, bu ana dâvâyı çözmek için bütün gayret ve dikkatlerini, bize bağışlamaktadırlar. Bütün dileğimiz, tarihimizin bu gerçekçi anlayışla ve süratle kesiksiz yürümesidir. Onu temin edecekler, bizzat öğretici ve öğrencilerdir. Her iki zümreden olan arkadaşlarımızın bu yolda candan çalışacaklarına, hayatlarının bütün zevkini ve saadetini hakikat denen ve deneyden gelen öz bilgilerde bulacaklarına güveniyoruz.

Sayın arkadaşlarım;

Kurduğumuz bu Fakülte, gördüğünüz gibi Gazi Terbiye Enstitüsü'nün binasında ve laboratuvarlarında misafirdir. Yarın o da, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi gibi Hukuk Fakültesi gibi kendi büyük ve müstakil binasına sahip olacaktır. Bu darlık ve yetmezlik sebebiyledir ki, bu sene az talebe aldık. İçinde bulunduğumuz yılda genişleme imkânını arayacağız. Bugün Matematik - Astronomi, Fizik - Matematik, Fizik - Kimya dallarını ve Matematik, Fizik, Kimya Enstitülerini ih-

tiva eden Fakültemiz, yarın, tam bir Fen Fakültesi'nin kadrosuna girebilecek olan bütün şubeleri kuracaktır. Ankara Fen Fakültesi, Ankara Tıp Fakültesi'nin de habercisi ve müjdecisi olacaktır. Tıp Fakültesi'nin F.K.B.'si üçte iki oranında bugün vücut buluyor demektir. Böyle bir Fakülteyi kurarken, benzeri kurumlara ve orada çalışan bilgi adamlarına da teveccüh eden yardım mesuliyetlerini, huzurunuzda belirtmek isterim. Bu vesile ile bizim vazifeye çağırışımıza candan koşan bilgin arkadaşlarıma şükran duygularımı huzurunuzda sunarım. Bu Fakültede, İstanbul Fen Fakültemizde olduğu gibi, bilim zihniyeti ve arama ruhu hakim olacaktır. Nakilcilik devrinden kurtulmaya uğraştığımız bu zamanda, denemeden çıkan bilgilerin sentezi ile tüme varıcı bir endüktif metodla fen adamı yetiştirmek istiyoruz. Bu fakülteden ışıklanacak gençler, yarın kendi bilgi alanlarında cüretle düşünebilecek ve düşündüklerini gerçekleştirmek için kendilerine inanarak teşebbüse iktidarda olacaklardır. Büyük buluşlar, beşeri bilim tarihinde gördüğümüz gibi, hep bu yoldan olmuştur. İlmin de muhtaç olduğu bir cins cesaret ve cüret vardır. Bu Fakülte, o duyguyu aşıladığı nispette dünya ilmine yeni bilginler ve yeni bilgiler katacaktır. Karatahta fiziğini ve tebeşir kimyasını, dünün iskolastiği gibi her iki Fen Fakültemizde hakiki manâsında yok etmek istiyoruz. Onun için, insan zekâsına en geniş uçma ve yükselme imkânını veren pozitif bilim, memleketimizin hayat desteklerinden biri olacaktır.

Öğretici arkadaşlarımın bizdeki fena bir geleneği ve ütopiyi yok etmeye, bu Fakültede de kuvvetle devam etmelerini söylemekten kendimi alamıyorum. Türk çocuğunun zekâsına bizim gibi bilerek güvenenler takdir ederler ki, Matematik ve Fizik, diğer bilim dallarından daha az sevimli ve daha güç kavranır değildir. Bu bilgilerin, tabiî bir yayılma ile beyinlerimize sinebilmesi, öğretici arkadaşlarımın mesleklerindeki öğretim maharetine borçlu olacaktır. Güneşin altında en çok söylenen bir hakikati bir kere daha Türk kültürünün bu mutlu gününde tekrarlayacağım: Bilmek, mutlaka öğretmeyi bilmek değildir. Gerçek öğretmenin bence en doğru tarifi, bilen ve bildiğini öğretmesini bilendir. Madem ki bir hakikati buldurmak ve anlatmak istiyoruz, hakikat aramak, hiç değilse deniz dibinden inci avlama kadar sevimli bir iş olmalıdır. Bu ruhtaki bir öğretenin karşısında öğrenciye düşen vazife de, iyi çalışmakla öğretene kolaylık vermek ve güzel düşünmeye alışarak doğru anlamaya ermektir.

Aziz arkadaşlarım,

Bu ölümlü insan hayatında düşünmekten ve düşünmeyi bilmekten daha zevkli ne olabilir? Düşüncelerin bu gerçeğe ermesi için yürünecek yolu, yeter ki iyi bilelim. Onun için pozitif bilimde metot, asıl bilgilere verilen ehemmiyet derecesini daima muhafaza etmiştir. Bizde hayata ve ölüme manâ vermek demek olan felsefenin, son asır da dahil olmak üzere uzun devreler metodsuz bilgiler üstüne

kurulmuş ve daha çok bir şiir ve edebiyat halinde gelenek almış bulunması; umumî hayatımızda bildiğimiz aksaklıkları yapmıştır. Eşya ve olaylar üstünde onları bilmeden ve tanımadan düşünmek, özlü bir edebiyatın da doğmasına engel olmuştur. Bu itibarla Fen Fakültelerini bazı ileri memleketlerde olduğu gibi biz, birer Felsefe Fakültesi bellemekteyiz. Manevî bilimlerle maddî bilgiler yüksek bir dimağda bağdaştığı zaman felsefe doğar. Bu dimağın sahibi, sosyal bilincini aydınlatmış bir insan olduğu için bu toplu düşünceler, millî bir felsefe, bütün insanlığın kaygılarını çözmekle geniş ve yaygın bir ilgi uyandırdığı için de üniversel ve insani bir fikir sistemi olur. Yeni Fakültemizin fikir hayatımızda bu geleneğe ışık kaynağı olmasını yürekten diliyorum.

Sayın dinleyicilerim;

Türk irfanının nâçiz bir hizmetkârı olan kendim de beraber olduğum halde, Cumhuriyet Maarifi'nin her derecedeki mensupları; bugün bir tek şey düşünmekteyiz: O da, medeniyet seviyemizin her gün biraz daha yükselmesi için, aldığımız vazifeleri kusursuz yapmak ve ancak bu suretle Büyük Şefimizin Yüksek Millet Mümessillerine bir hafta önce Cumhuriyet Maarifi hakkında ifade buyurdukları takdire, güvene ve iltifata lâyık olmaktır. Bu duygu, her alanda hepimiz için millete hizmetin şaşmaz ayracı olmuştur ve olmalıdır. Ankara Fen Fakültesi'nin Büyük İnönü'ye yakın gelecekte yapacağı şükran ve minnet karşılığı, bütün varlığımla dilerim ki, bağrında büyüteceği Türk gençleri içerisinden "Tûsî"ler, "Harezmi"ler, "Faraday"lar, "Newton"lar, "Lavoisier"ler gibi büyük bilginler yetiştirmek olsun." »

III. Tarih Kongresi

III. Tarih Kongresi 19 Kasım 1943 tarihinde Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in başkanlığında toplandı.

Gündem gereğince, Türk Tarih Kurumu üyelerinden İstanbul Üniversitesi Tarih Profesörü Mükrimin Halil Yınanç "Anadolu Selçukları Tarihine Umumî Bir Bakış"; Türk Tarih Kurumu üyelerinden Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Profesörü Enver Ziya Karal "Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı"; İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü Direktörü Dr. Kurt Bittel projeksiyonlu olarak "Megiddi'den Bir Hitit Fildişi Levhacığı"; Türk Tarih Kurumu üyelerinden Ankara Siyasal Bilgiler Okulu Coğrafya Profesörü Hâmit Sâdi Selen "On Altıncı Asırda Anadolu'da Köy ve Şehir Hayatı"; İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Enstitüsü Direktörü Profesör Reşid Rahmeti Arat "Türk Yazı Dilinin İnkişâfı" konularındaki tebliğlerini sundular. Millî Şef ve Reisicumhur İsmet İnönü de Tarih Kongresine gelerek tebliğlerin bir kısmını dinlemiştir.

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in
Üçüncü Tarih Kongresi'ni
Açarken Yaptığı Konuşma[457]

"Büyük Reisicumhurumuz, Kongrenin Sayın Üyeleri,

Üçüncü Kongresini açtığımız Türk Tarih Kurumunu düşünen, kuran, koruyan Ulu Atatürk'ü derin saygı ve sevgiyle anarım.

Arkadaşlarım,

Atatürk'ün Türk Milleti'ne kutsal ve kıymettar yadigârı az değildir. Fakat bunlar arasında medeniyet ve millet anlayışı, bize ölümünden sonra kalan ana fikir miraslarındandır ki, dil ve tarih dâvâları bu fikirlerden çıkmıştır. Fâniliğe, beşer eserleri içerisinde fikir kadar göğüs gerip dayanan yok denilse yeridir. Onun için, dil ve tarih inkılâplarını bu bakımdan da beyinlerimize ve yüreklerimize sindirmekte Ebedî Önder'e karşı en büyük vazifelerimizi yapmakta olduğumuza inanıyoruz.

Çok kereler büyük fikirler, tersine istikamette olan düşüncelere tepki halinde doğmuşturlar. Türk Milleti'nin oluş ve yürüyüşü hakkında köklü kanaat olarak nesillere aşılanan ve hemen son yüz seneyi dolduran düşünüşte, tarih tezinin bu düşünüşe tepki oluşu, gören gözler için karanlık değildir. Arka arkaya birkaç nesle geniş manâsında tarih hocalığı etmiş ve kültür hayatımızda temiz bir ad bırakmış olmasına rağmen Türk Milleti'ni anlayışta hakikatten ne derece uzak olduğu şimdi tekrar edeceğim sözlerinden anlaşılacak olan Abdurrahman Şeref merhum, şunları söylemekten çekinmiyor: "Avrupayı garke-i hun eden Hunlar ile ilâyevmina muhafaza-i milliyet eden Macarlar ve Bulgarlar, kabai-i Turaniye'den idi. Fakat Türkler faaliyet-i maddîyeleri raddesinde faaliyet-i zihniye göstermemiş idiler. Çünkü ihtiraat-ı fikriye ve terakkiyat-ı medeniyeleri hakkında tarihte hiçbir eser yoktur. Garben medeniyet-i İslâmiyenin ve şarkan Çin medeniyetinin pek kolay mahkûmu olmaları da bundan naşidir."

Çin tarihlerinde ve Asya'nın hemen her yerinde görülen izler, Zübdetülkısas müelliflerinden daha canlı olarak hala mevcut iken, İslâm medeniyeti dediğimiz bütünün belkemiğini bilimde, fikirde ve sanatta Türkler teşmil etmişken, bütün bunların delilleri ise kolayca ortaya konulabilir halde iken, Türkleri sadece döğüşken bir ırk olarak göstermekteki hata, Abdurrahman Şeref merhuma has değildi. İşte genç subaylık yaşından Başkumandanlığa kadar, Türk denilen ve medeniyetsizlikle itham edilen bu varlığın özü ile arasız temasta bulunan Atatürk, savaş ve meydanlarında ve her türlü işin başında yüksek kabiliyetini gördüğünü bu insanlar hakkında, kendi görüşleriyle biraz önce numunesini verdiğim söyleyişler arasındaki tezadı dimağında barıştıramadı. Gözü ile gördüğü hakikatı, ilim denilen

457 *Hasan - Âli Yücel:* ***a.g.e,*** *254 - 256. ss.*

otoritenin ters söylemesini asla kabul etmedi. Okullarda okunan tarih kitaplarıyla garplı müelliflerin eserlerini bizzat incelemeye başlaması, bu konuda dimağında burkulan soru işaretini çözmek içindi. Denilebilir ki tarih tezi, Atatürk'ün zekâsında, doğrudan doğruya tanıdığı Türk Milleti'nin özünden doğmuştur.

Orta Asya'yı kaynak ve bugünkü Türkiye'yi özyurt alan tarih tezi, Cumhuriyet nesillerine, ilk ağızda, yanlışları silen bir hakikat ışığı getirdi. Türkler dövüşkendir, fakat yaşamak için döğüşürler ve bunu yapabilmek için de medeni vasıtaları ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yaratır ve bunları kullanmaya muktedir olurlar. Kitaplara müracaat etmeden, kitaplara da esas olan hayata bakacak olursak bu dâvânın doğruluğuna en büyük delil, Cumhuriyetin 15 gün önce tamamladığımız yirmi yılındaki medeniyet eserleridir. Kaldı ki bilimin objektifliği arkasına saklanarak en geniş şekilde özel duygulara kapılan bir kısım bilginlerin yanlış geleneğine tutulmamış garplı fikir adamları içerisinde, dâvâmızdan önce ve sonra, bize kuvvet verecek ve doğru yolda olduğumuzu gösterecek delilleri ortaya koyanlar da vardır.

Tarih tezinin bilim bakımından milletlerarası değerine böylece dokunduktan sonra onun, Cumhuriyet nesillerini kendi öz varlıkları üstünde düşündürmesini, bir önemli nokta olarak mülâhaza edebiliriz. Tarih, milletlere insanlığın, tek varlık olduğunu gösterir ve o varlık içerisinde her milletin -karınca ve kaderince- bir vazife almış bulunduğuna işaret eder. Onun için millî birlikler ve insanlık içinde yüksek ülküde beraberlikler, tarih bilgisinden çıkar. Biz, Atatürk'ün ölümünden sonra millî ülkümüzün insanlaşmış bir sembolü olarak Şefimiz İnönü'nün etrafında bu duygu ile toplandık. Millî birliği yalnız bugünün müşterek hisleri halinde görmek, hatadır. Çünkü millî birlik dediğimiz kavram, muayyen bir zamana münhasır, statik, durucu bir kavram değildir. Millî birlik, en eski geçmişlerden bugüne kadar gelen ve bugünden ileri zamanlara atlayan canlı, hareketli, dinamik bir fikirdir. Tarih olmaksızın ve tarihe bakışta bir kaynaktan çıkmaksızın bu birliği ne duymaya, ne anlamaya imkân vardır. Tarih tezi ile yalnız kendi tarihimize bakmış olsaydık bu anlayışa yükselemezdik. Biz, bütün dünya olaylarını bitaraf olmanın en üstün imkânı ile görüp gösteriyoruz. Nakilciliğin her medeni memleket biliminde iflas ettiği bir devirde, ancak taş, yazı, yapı ve benzerleri kanıtlara dikkatimizi çevirerek, hakikati bu yönde çıkarmayı isteyenlerden ayrı bir yol tutmuş olmuyoruz.

Tarih teziyle, geleneği kuvvetli bir doğmatizmden kurtulduk; tarih araştırmalarında tenkitçi bir ruh kazanmış olduk. 1931 yılında Türk Tarih Kurumu'na yazdığı bir mektupta Atatürk şöyle diyor:

"Biz daima hakikat arayan ve onu bulduğumuza kani oldukça, cesaret gösteren insanlar olmalıyız."

Tarih Kurumu, toprak altı araştırmalarında, ana kaynakların yayımında, arşiv incelemelerinde, kitabelerin tespitinde tarihi anıtların açıklanmasında bu düsturu daima esas tutmuştur. Çünkü tarih gibi öznel görüşe çok müsait olan bir bilim alanında, her kim tarafından söylenilmiş olursa olsun, herhangi bir anlatışa tenkitsiz, hakikat diye bakmak, safderunluk olur. Bununla, şarklı ve garplı bütün bilginlere toptan itimat göstermiyoruz zannı hasıl olmasın. Bizim bilim anlayışımız, böyle toptan bir inkarcılığa müsait değildir. Kabulde ve redde, her zaman ihtiyatlı ve delil arayacağız. Sümer medeniyetinin, Turanlı bir medeniyet olduğu söylendiği zaman ona isyan eden bilginlere inanmıyorsak, bu inanmayışın mânası; ancak hakikat olmayana inanmayıştır. Biz, tarih hakikatlerini yalnız, işine gelenlerde görenlerden değiliz. Bir olay, yeter delillerle, karşımıza çıktığı zaman, istemediğimiz bir vasıfta olsa bile, onu da kabule ve ifadeye cüret edecek haldeyiz. Türk Tarih Kurumu'nun her türlü yayınları, bu tarafsızlığın başlı kanıtlarıdır.

Arkadaşlarım,

Her yeniye, doğru da olsa, tepki duymak; tabiat kanunlarından birinin insanlıktaki tecellisinden başka bir şey değildir. Bilginlerin müdahalesinde cihanın harap olmasına en büyük sebebi görenlerden biri olarak arzediyorum ki, hakikat bellenen bir fikre kaypaklık etmeden sadakate verilmiş olan bir hayat, mukadderin en yüce mükafatına ermiş sayılır. Tarih tezinin ışığı altında durmadan ve dönmeden çalışanları, bu manevî mükafatın sahipleri olarak tebcil ederim. Bu yolda Kurumumuza ve dâvâmıza derece derece emek vermiş olan eski Başkanımız Yusuf Akçura'yı, Asbaşkanlarımız Samih Rifat ve Halil Ethem'i, Umumî Kâtibimiz Reşit Galip'i üyelerimiz Ahmet Refik, Ahmet Ağaoğlu, Vasıf Çınar, Necip Asım, Cevdet İnanç Alp, Hasan Fehmi Turgal'ı aramızdan ayrılmış dâvâ arkadaşlarımız olarak ben de hürmetle yâdederim.

Sayın arkadaşlarım,

Okullarımız ve memleket kültürünü idare ile vazifelendirilmiş olan Maarif Vekilliği, Türk Tarih Kurumu'na öğretim bakımından da minnet duymaktadır. Tarih meselelerinde fakültelerimizin seçkin bilginlerini de bağrına almış olan Türk Tarih Kurumu, bu konuda bizim en kıymetli desteğimizdir. Ona, bütün teşkilât ve imkânlarımızla candan yardımcı olmayı köklü ödevlerimizden sayıyoruz.

Bu vesile ile beraber çalışmış ve çalışmakta olduğum Başkan arkadaşlarım Hasan Cemil Çamlıbel ile Şemsettin Günaltay'a bize yardım ve işimizi kolaylaştıran ilgilerinden dolayı huzurunuzda teşekkür ederim.

Kongrenin değerli üyeleri,

Türk Tarih Kurumu özlü vazifelerini başarırken Atatürk'ün büyük halefi Millî Şefimiz İnönü'nün yüksek koruyuculuğunu kendine feyizli bir kaynak bilmek-

te ve bulmaktadır. Kurumumuzun çalışmalarıyla, her türlü yayınlarıyla, tarihimizin her devrini açıklayıcı eserlerin vücut bulmasıyla gün gün alâkadar olan Millî Şefimize, bana bahşetmek lütfunda bulunduğunuz sıfatlarımla ve sizin de özden duygularınıza tercüman olduğuma inanarak derin şükranlarımı, minnetlerimi sunarım.

Kongre, başarılı ve kutlu olsun. »

İstanbul Teknik Üniversitesi Kuruldu

20 Kasım 1943 tarihinde İstanbul Teknik Üniversitesi kuruldu.

Türkiye'deki teknik yükseköğretim kurumlarının ilkidir.

İstanbul Teknik Üniversitesi'nin temelini 1884'te Halıcıoğlu'nda Mühendishane-i Berri-i Hümayun'a bağlı olarak kurulan Hendese-i Mülkiye Mektebi oluşturmuştur. İlk mezunlarını 1888'de vermiştir. Hendese-i Mülkiye Mektebi, 1909'da Mühendis Mektebi'ne dönüştürülerek Nafia Nezareti'ne (Bayındırlık Bakanlığı) bağlandı. 1928'de de Yüksek Mühendis Mektebi adını aldı. 1935'te yeniden düzenlendi, 1941'de Bayındırlık Bakanlığı'ndan alınarak Yüksek Mühendis Okulu adıyla Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlandı. 1944'te çıkarılan 4169 sayılı Kanunla İstanbul Teknik Üniversitesi adını aldı. 1946'da 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu'yla özerklik ve tüzel kişilik kazandı.

Orta Karadeniz Bölgesinde Deprem

Orta Karadeniz bölgesindeki deprem sonucu, Amasya, Çorum, Tokat, Ordu ve Kastamonu çevresinde 4016 kişi öldü, 23.785 ev yıkıldı. Havza - Ladik demiryolu tahrip oldu.

Anadolu Ajansı muhabirlerinin bildirdiğine göre, deprem sonucu mağdur olan halka yardım için gereken tedbirler alınmış ve lüzumlu miktarda sıhhî malzeme, çadır, giyecek ve gıda maddeleri deprem bölgelerine gönderilmiştir.

Bazı Vilâyetlerdeki Depremler Hakkında
Sıhhat ve İçtimâi Muavenet Vekili Dr. Hulûsi Alataş'ın
13 Aralık 1943 Tarihinde Meclis'te Yaptığı Konuşma[458]

13 Aralık 1943 tarihinde Şemsettin Günaltay'ın başkanlığında toplanan Meclis te, Sıhhat ve İçtimâi Muavenet Vekili Dr. Hulûsi Alataş, Orta Karadeniz bölgesindeki depremle ilgili olarak Meclis'e şu bilgiyi vermiştir:

« REİS - Zelzele mıntakasından avdet eden Sıhhat ve İçtimâi Muavenet Vekili izahat vereceklerdir.

458 ***TBMM Zabıt Ceridesi,*** *Devre: VII, Cilt: 6, İçtima: 1 Onuncu İnikat, 13.XII.1943, 44 - 45. ss.*

S. ve İ. MUAVENET V. Dr. H. ALATAŞ (Aydın) - Sayın arkadaşlarım; zelzele mıntakasını gezdim. Mahallinde gördüklerim üzerinde arzı malûmat etmek istiyorum.

Hasar büyüktür. Ölü yekûnu 4016, yaralı yekûnu 4471'dir. Yıkılmış olan evlerin yekûnu ise 23 785'i bulmuştur. Bazı ufak tefek hasara uğrıyanlar pek çok ise de onlardan bahsetmek istemiyorum. Hayvan zayiatı da büyük olmuştur. Vilâyetler üzerine taksim ettiğimiz zaman en büyük hasara Samsun vilâyetinin mâruz kaldığı görülür. 1276 ölüsü, 1674 yaralısı vardır. 6337 evi yıkılmıştır. Bunun en büyük kısmını Lâdik kazası, Havza'nın köyleri, Vezirköprü kazasının merkezi ile köyleri teşkil ediyor.

Tokad vilâyetine gelince; Tokad vilâyetinde Erbaa'nın garbından Sonusak nahiyesinden başlıyarak Lâdik hududuna kadar devam ediyor. Destek, Sonusak nahiyesi köyleri ağır hasar geçirmişlerdir. Destek nahiyesinde, Sonusak nahiyesinde hemen hemen hiç bir ev kalmamıştır. Ölü yekûnu 507, yaralı yekûnu 171'dir. 3201 ev yıkılmıştır.

Amasya merkez köyleriyle Merzifon ve Gümüşhacıköy kazaları ile köyleri en ziyade hasara mâruz kalan kısımlardır. Buradaki zayiat 331 ölü, 629 yaralı, 3675 yıkılan evdir.

Çorum vilâyetine gelince: Çorum vilâyetinde Lâçin'in şimal kısmında en büyük zarar vardır. Burada Osmancık, Osmancık evvelce de zelzele hasarına uğramıştı, ve şimalinde bulunan nahiye kazasının ve İskilip'in bazı köyleri hasar görmüştür. 650 ölü, 690 yaralı 3133 de yıkılan ev vardır.

Çankırı vilâyetinde; 181 ölü, 127 yaralı, 2391 de ev yıkılmıştır. En çok zayiat veren Ilgaz'dır. Ilgaz'ın içinden ziyade Kurşunlu nahiyesinin köylerindedir.

İlk günden itibaren sıhhî yardım iyi işliyebilmiştir. Bu mıntakalarda sıtma mücadelesi, frengi mücadelesi mensupları, Hükümet tabipleri köylere kadar yayılarak yardımlara koşmuşlardır. Bugün hiç bir yaralı kalmamıştır, ağır yaralılar kâmilen hastanelere nakledilmiş ve kâffesi muntazam tedavi altına alınmışlardır. Hafif yaralıların hepsi iyileşmiştir. Bazan pansımanlar için müracaat etmektedirler. İdare âmirleri ve askerî makamat zelzele mıntakasında hasara uğrayan yerlerde yardıma koşmuşlar, mühim hizmetler görmüşlerdir. Askerî kumanda heyetlerinin bu hususstaki büyük yardımları bilhassa zikre şâyandır.

İlk günden itibaren bütün bu mıntakalara derhal iaşe yardımları başlamış, furunları yıkılmış olan yerlere ekmek gönderilmek ve kazanlar kaynatmak suretiyle bu yardımlarda yapılmış ve hiç bir yerde açlık olmamıştır. Kızılay'ın

gönderdiği çadırlar ve diğer yardım maddeleri vaktinde yetişmiştir. Tevzi edilen bu çadırlar ve yapılan zeminlikler ve üzerlerine gerilen beşik hafif örtüler ile havaların müsaadesi nispetinde, herkes bir çatı altına alınmış vaziyettedir. Açıkta hiç kimse kalmamıştır. Yine havaların müsaadesi nispetinde inşaat işleri, tahkim ve takviyeler devam edip gidiyor.

Bu zelzele mıntakasını gezişim çok yerinde olmuştur. Böyle hasar ve felâket gören yerlerde gezişlerimiz halk üzerinde çok iyi tesir yapıyor. Ocağı yıkılmış, çocuğu ölmüş olanlar Hükümeti yanlarında görünce Hükümete karşı, Devlete karşı inanları artıyor, ümitleri artıyor. Bugüne kadar olan hasar vaziyetinde açıkta kimse bırakılmamıştır, aç olarakta kimse bırakılmamıştır. Hepsi yerleştirilmişler ve doyurulmuşlardır. Bundan sonra yapılacak yardımlar Hükümetçe kararlaştırılacaktır.

Dr. F. ECEVİT (Kastamonu) - Kastamonu'dan bahsetmediniz.

S. VE İ. MU. V. Dr. H. ALATAŞ (Aydın) - Affedersiniz, atlamışım.

Kastamonu merkezinde hemen hasar yoktur. Ancak kaleden düşmüş olan kayaların tesiriyle bir kaç ev yıkılmış ve altında kalanlar maatteessüf kaybedilmiştir. En büyük hasar Tosya ile Kargı'dadır. Ölenlerin miktarı 1071, yaralılar 1176'dır. 5053'te ev yıkılmıştır. En büyük hasar Kastamonu ile Samsun vilâyetlerindedir.

Dr. A. S. DELİLBAŞI (Kütahya) - Muhterem arkadaşlar, bundan takriben üç sene evvel yine böyle bir felâket münasebetiyle bendeniz de bir Kızılay hastanesiyle felâkete uğrayan bir mıntıkaya gitmiştim. Tabii bu vazifemin haricinde ise de bir mebus sıfatiyle halkın muhtelif ihtiyaçlariyle alâkadar olmamak ta elimden gelmezdi. Gâyet tabii olarak alâkadar oldum. O mıntıkada gördüğüm bazı şeyler vardır. Onlar hakkında bazı maruzatta bulunmak istiyorum. Evleri yıkılan halk evvelâ, kendi vasıtalariyle asıl Türkçe olan bir kelime, ve tam medlulünün yerinde kullanarak söylüyorum - Alaçık yahut alaçuk yapıyorlar. Kendi evlerinin çöküntülerinden elde kalan direklerden ve enkazdan kendilerine bir nevi kulübe yapıyorlar onun altına sığınıyorlar. Kızılay'ın ve o zaman millet'in gösterdiği büyük hamiyetle toplanan paralardan bu zelzele mıntakasına büyük miktarda para gönderildi.

Bu paralar da zelzele felaketine uğrayan halkın kış mevsiminde ve ilerisi için kendisine iyi bir mesken tedarik edinceye kadar iyi bir ev yapıncaya kadar açıkta kalmamasını temin için muvakkat barakalar yapılması tensip edildi. Muhtelif idare âmirlerine de bu yolda talimat verildi. O zaman tatbik edilen usul şu idi; Hükümet eğer kerestesi varsa, yani yıkılan evin çöküntüsünden, yıkıntısından kalmış kereste varsa bir miktar çivi, kireç ve saire gibi malzeme tedarik ediyor.

Zaten o havaliyi gezenler bilirler ki, orada kiremit usulü yoktur, tavanları, çatıların hepisi toprakla yapılmıştır. İcabeden malzeme tedarik edilirken eğer tahta ve saire aksamı kalmamışsa bunun için ayrıca bir bedel veriliyor. Bendenizin Hükümetin nazarı dikkatini celbetmek istediğim nokta budur. O mıntakanın muhtelif nahiye ve kazalarında bununla alâkadar oldum. Gönderilen para kaza idare âmirinin veya vilâyet idare âmirinin tam ve kamil salahiyetle elinde olduğu halde yani hiç bir takyide tâbi olmadığı halde maalesef bazı yerlerde bu salâhiyetin mânası yanlış tefsir edildiği için acaip bir vaziyet hadis oluyordu. Şöyle: Bir kazada kendisini çok kıymetli olarak bulduğum ve hâlen de takdir etmekte devam ettiğim genç bir kaymakam arkadaş o memleketin rayicine ve felâkete uğrayan ailenin yapacağı evin hal ve vazına göre kendisine yapılacak muavenette hiç bir tahdide kendisini tâbi farzetmiyerek 20, 30, 40, 60 ilahiri lira yani o adamın evinin yapılması için ne kadar para lâzımsa bilâ tereddüt bu parayı veriyor.

Buna mukabil başka bir kazada kaymakam olan diğer bir arkadaş - ki o kaymakam hakkında da katiyen bir sui zan beslemeğe sebep yoktur, olsa olsa bir zühul eseridir - bu zelzele felâketinden müteessir olan adamların yapacakları evleri ikiye ayırmış, bir kısmına 7,5 bir kısmına da 12,5 lira veriyor. O kaymakamın idaresinde bulunan köylüler de mütemadiyen gelip bu para ile kümes dahi yapılamaz diye şikâyet ediyorlar.

İmdi Hükümetten ricam şudur: Hiç şüphesiz oralara da yüksek şefkat elini uzatacaktır.

Açıkta kalan ahalinin evlerinin biran evvel ve mümkün mertebe yapılması için lâzım gelen malzeme ve parayı verecektir. Lûtfetsin, idare âmirlerini böyle tahdidî mahiyette bir para esasına merbut kalmamalarını ve hakikî icaplar ve ihtiyaçlar ne ise o nispette yardım yapılmasını onlara tebliğ etsin. Hükümetten ricam budur. »

14. Tasarruf Haftası

14. Tasarruf Haftası'nı 12 Aralık 1943 günü açan Başbakan Saracoğlu, "Bütçe fazlalığımızın yüzde 75'i ordumuza verilmiştir. Kahraman ordumuzdan bundan sonra da hiçbir şey esirgenmeyecektir." dedi.

- 1944 -

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'nin Doktora Diplomaları Dağıtım Töreninde, 9 Ocak 1944 Tarihinde Yaptığı Konuşma[459]

"Büyük Millet Meclisi'nin Sayın Reisi, Sayın misafirlerimiz, Fakültemizin değerli öğreticileri, öğrenci arkadaşlarım,

Bugün 22 genç bilginimizin başarı ile yaptıkları doktoraların beraatı olan diplomaları dağıtmak ve kendilerini tebrik etmek için toplanmış bulunuyoruz. Biz bilim deyince geniş manasında disiplin ve tertip anlıyoruz. Bunun bir kısmı beynin içinde, bir kısmı kendimizin dışında oluyor. Beynimizin içindeki, insan lojiği, dışındaki disiplin de, deney dediğimiz tecrübelerdir. Deney ve araştırmasız bilim olamaz, bilim, onsuz kurulamaz. Görüyoruz ki, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi gibi, konusunun büyük bir parçası nazari olan bir bilim kurumu dahi Türk biliminin yüzünü güldürecek faydalı araştırmalar yapılabiliyor. Bu araştırmalar çok önemlidir. Devam edecek olan bu deney ve araştırmalar, bilimin görülmemiş realiteleri meydana çıkarmasını ve yeni hakikatleri bilgimize katmasını sağlayacaktır. Bu araştırmaların ortaya koyduğu tezler genç bilginleri hazırlamak için tutulacak en iyi bir yoldur. Milletimize iftihar kaynağı olacak dünya ölçüsünde büyük zekalar, büyük adamlar, bu yoldaki çalışmalarla doğacaktır.

Son asırlar içinde Türk bilgini, tecessüsünün bir noktada merkezleşmesine çok kereler imkân bulmamıştır, çalışmalarını bir nokta üzerinde derinleştirememiştir. Doktora tezlerinin gâyesi, derinleşmeyi temin etmek, dağınıklığı toplamaktır. Onun içindir ki, iki seneden beri çalışıp son şeklini vermek üzere bulunduğumuz üniversite öğrenciliği kanun layihasında doktorayı, üniversite hocalığına geçebilmek şartlarından biri olarak koyuyoruz. Esaslı bir klasik tahsilin son basamağı olan doktorayı akademik çalışmaların da zarurî bir başlangıcı sayıyoruz.

Kimse şüphe etmez ki, bilim, milletlerarası bir kıymettir. Fakat yine şüphe etmemelidir ki bu milletlerarası kıymetin, aralarında teessüs edeceği milletler içerisinde doğmuş olması da bir hakikattir. Bunun için bilim, millî bir çehre gösterir, millî bir esasa dayanır. Hatta bilim bu sosyal vasfının yanında ferdi değerini de daima muhafaza etmiştir; çünkü insan bilgisine yeni ufukları, kendi ufku genişlemiş olan tek insanın zekâsı açmamış mıdır? Biraz sonra genç edebiyat doktorlarının and içerken söyleyecekleri cümlelerde millet ve insanlık için verdikleri sözü bu bakımdan çok mânalı bulmalıyız. Millet ve memleketine her şeyini hizmet vasıtası kılmayan bir insanın bütün insanlık için faydalı

459 *Hasan - Âli Yücel:* ***a.g.e,*** *259 - 260. ss.*

olabileceğine inanmıyoruz. Genç arkadaşlarımı ve bütün üniversiteli gençlerimizi bu duyguda bulmanın saadeti içindeyim.

Genç Doktorlar,

Memleketimizin bütün kültür dâvalarına yakın ilgisini esirgemeyen Cumhurreisimiz İsmet İnönü'nün sizlere selâmı var; hepiniz ayrı ayrı bu başarılarınızdan dolayı tebrik ediyorlar ve Türk bilimine daha ileri hizmetlerde bulunmanızı diliyorlar. Sizleri yetiştirmiş olan hocalarınızı da tebrik ediyorlar. Hepiniz bu yüce selâm ve iltifatı hayatınızın kıymetli bir armağanı sayınız.

Hakikat, ideal sayılmaya değer en nurlu bir amaçtır. Saadetinizi, ona yaklaşmakta bulunuz, genç arkadaşlarım. »

Nihal Atsız - Sabahattin Ali Dâvası

Nihal Atsız, kendi dergisi Orhun'un 1944 Mart ve Nisan sayılarında "Başvekil Saracoğlu Şükrü'ye Açık Mektup" başlığıyla iki yazı yayımladı.

İlk mektubunda "size memleketimizin, kanunlarımızın milliyetçiliği ile, sizin Türkçülüğünüzle bağdaşması kabil olmayan olayları göstereceğim" diyerek söze başlıyor ve bir konferanstaki davranışlarını beğenmediği üniversiteli gençleri şikâyet ediyordu. "Kızıl gözlü, sinsi ve zehirli yılanlar" olarak gördüğü bu gençler, ona göre "vatanı arkadan vuracaklar, bekledikleri kızıl sabahı Türkiye'ye getirecek olan yabancı ordulara ajanlık edecekler" di.

İkinci mektubunda ise komünist olduklarını söylediği bazı yazar ve aydınların (Pertev Naili Boratav, Sadrettin Celal, Ahmet Cevat) devletin üst düzey yöneticileri tarafından korunduklarını, önemli makamlara getirildiklerini iddia ediyordu: "Bu ikinci mektubumda maarif sahasına girmiş olan komünistlerden bahsetmekle iktifa edeceğim. Bunlar, vatan düşmanlarına karşı pek kayıtsız davranan mühim yerlere geçmişler ve zehirlerini saçmağa başlamışlardır." İddiasını kanıtlamak için verdiği ilk örnek de yazar Sabahattin Ali'ydi.

Konservatuvar öğretmeni ve Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı Türk Dil Kurumu üyesi olan Sabahattin Ali'nin 1931'deki mahkumiyetini hatırlatarak onun herkesin bildiği bir komünist olduğunu söylüyor ve mektubuna şöyle devam ediyordu: "Sabahattin Ali, bugün kültür işlerinin mühim bir mevkiinde, Maarif Vekili Hasan Ali'nin şahsi sempatisi sâyesinde, batırmak istediği Türk milletinin parasıyla rahatça yaşamaktadır." Saracoğlu'ndan istediği "Komünizmin bir daha başkaldıramayacak şekilde ezilmesi"ydi. "Mevcut kanunlar kâfi değilse bu bozguncular ocağının kökünü kurutmak için yeni kanunlar yapınız" diyordu.

Öğretmenlik yapmakta olan Nihal Atsız, mektubun yayımlandığı hafta içinde görevinden alındı. Sabahattin Ali, Atsız aleyhine hakaret dâvâsı açtı. Ankara 3. Asliye Ceza Mahkemesi'nin baktığı dâvânın 26 Nisan'daki ilk duruşmasında olay çıktı. Adliye Sarayı sabahın erken saatlerinden itibaren çoğunluğu Siyasal

Bilgiler ve Tıp Fakültesi öğrencilerinden oluşan kalabalık bir grup tarafından doldurulmuştu. Nihal Atsız lehine yapılan gösteriler yüzünden mahkeme başkanı duruşmaya iki kez ara vermek zorunda kaldı. Jandarma ve polisin dağıttığı kalabalık daha sonra Ulus'a yürüdü. İzinsiz yürüyüş orada polis tarafından durdurulunca tartışma çıktı. Gençler İstiklal Marşı söyleyerek polisi etkisiz hale getirdiler.

3 Mayıs'taki ikinci duruşma yine olaylı geçti. Daha önce Sabahattin Ali'yi tokatladığı için suçüstü mahkemesinde para cezasına mahkum edilen Osman Yüksel Serdengeçti'nin kışkırttığı gençler, mahkeme salonunda ve adliye çevresinde "kahrolsun komünistler" diye bağırdılar, Nihal Atsız'ı alkışladılar. Ertesi gün gösterinin elebaşıları olarak yakalanan iki kişi tutuklandı; olayla ilgili soruşturmalar başladı. Bir başka gelişme de Nihal Atsız'ın avukatlarından Hamit Şevket İnce'nin dâvâdan çekilmesiydi.

9 Mayıs'taki son duruşma karar açıklanıncaya kadar olaysız geçti. Atsız Türk Ceza Kanunu'nun 482. maddesine göre 6 ay hapis cezasına çarptırıldı. Daha sonra bu ceza 4 aya indirildi, ardından da ertelendi. Dışarıda bekleyen milliyetçiler Atsız'a verilen cezanın beklediklerinden az olduğunu duyunca "yaşasın Türk hâkimleri" diye bağırarak sevinç gösterisi yaptılar.

Sabahattin Ali - Nihal Atsız dâvâsı sırasında çıkan bu olaylar ünlü "Turancılar dâvâsı"nın gerekçesini oluşturdu.

Gazeteci-yazar Tekin Erer, **"Basında Kavgalar"** adlı kitabında 'Nihal Atsız - Sabahattin Ali Dâvası'na geniş yer vermiştir Bu konuda şunları yazar: [460]

« Milliyetçilerle Komünistlerin birgün çatışacakları ne zamandanberi bekleniyordu. Vakıa yurdumuzda komünizm propagandası yapmak, Türk Ceza Kanununun 141 ve 142 nci maddelerine göre yasaktı. Fakat bu maddeler zamanında o kadar hafif olarak hazırlanmıştı ki, Komünistler yakalandıkları zaman kanunun elâstikiyetinden istifade ederek hafif cezalar alıyorlar ve hapishaneden çok defa daha kuvvetli olarak çıkıyorlardı. Tekrar yakalanıp çıkıncaya kadar bir hayli insanı yine tuzaklarına düşürmüş bulunuyorlardı. Böyle bir devridaim makinesi çalışırken bilhassa Maarif teşkilâtında köprübaşı kurmuş tanınmış komünistlerin vazife aldıkları gözden kaçmıyordu. Bahusus bunları himaye eden bir de Maarif Vekili ortaya çıkınca, Komünistlerin kuvveti günden güne artıyordu. Bunlar memleketi bir Rus peyki haline getirmek arzusunda idiler. Halbuki Türk Cemiyeti, oldum olası bu rejime ve bu rejimin sahiplerine düşman bulunuyordu. Tarihle beraber mevcut olan, asil ve sayısız imparatorluklar kurmuş bir milletin metbu hale gelmesi esasen imkânsızdı. Fakat Millî Şeflik rejimi ve örfi idare altında tam bir totaliter hayat yaşıyan Türkiye'de Komünistlerin bu faaliyetini açıklayacak bir fedaî mevcut değildi.

---

*460 Tekin Erer: "Nihal Atsız - Sabahattin Ali Dâvası". **Basında Kavgalar.** İstanbul, 1965, 93 - 127. ss.*

İşte ilk defadır ki, Nihal Atsız isminde bir öğretmen cesaretle ortaya çıkarak 1944 yılı Mart ve Nisan aylarında aylık ORHUN Mecmuasında "Başbakan'a açık mektup" başlığı ile Türk Milliyetçiliği lehinde ve komünistler aleyhinde şiddetli bir makale neşretti. Bu neşriyatla Komünist yuvaları bütün delilleri ile açıklanmağa başlamıştı. Neşriyatın devam edeceği ve çorap söküğü gibi Türkiye'deki Komünistlerin ortaya çıkarılacağı anlaşılıyordu. Mecmua başka açıklanma yapılmasına müsaade olunmadan derhal kapatıldı. Tabiî o günün şartları içinde ortaya çıkan bu cesaretlinin yalnız mecmuası kapatılmakla kalınmadı, âdeta bütün sülâlesi ve arkadaşları kökünden kurutulmak üzere, bunlara öyle türlü türlü engizisyon mezalimi yapıldı ki, olanları burada ifade etmek mümkün değildir.

ORHUN'da çıkan bu iki yazı Türk siyaset hayatı üzerinde 4-5 sene, tahmin edilemiyecek kadar büyük tesirler ve izler bıraktı. Derginin her iki sayısı da başta üniversite gençliği olmak üzere halk tarafından âdeta kapışıldı ve yüksek fiatlarla elden ele dolaştı.

Bu yazıların dehşeti karşısında ithama uğrayanlar derhal birbirlerine sımsıkı sarıldılar. Kendilerini haklı, karşılarındakileri haksız, kendilerini suçsuz, karşılarındakileri suçlu yapmak için görülmemiş, işitilmemiş tertiplere başvurdular.

Bütün memleket, Nihal Atsız'ı tutuyor, Komünistlere lânet yağdırıyorlardı. O günleri yaşamış bulunan gençler, milletçe tutulan bu dâvanın halâ canlı şahididirler. Bu yazılar dolayısiyle yapılan muhakemelerde halk ve gençlik Nihal Atsız'ı çılgınca alkışlıyor ve gösterdiği cesarete hayran oluyorlardı.

Fakat komünistlerin de iki büyük dayısı vardı ki, bunlar her halde bilmeyerek, yahut tesir altında kalarak Komünistlerin lehinde mahkemeyi tesir altında bırakacak geniş bir faaliyete girişmişlerdi. Bu iki dayı'dan biri devrin Maarif Vekili Hasan Ali Yücel, ikincisi tek parti hükümranlığının resmî organı ULUS Gazetesinin Başyazarı Falih Rıfkı Atay'dı. Bunun böyle olduğunu cesaretle kaydediyoruz. Çünkü Türk Mahkemeleri, tefrikamızı takip ettiğinizde göreceğiniz üzere, bu iki zat'ın tertipçibaşı olarak büyük ithamlarla lekelemek istedikleri insanlar hakkında beraat kararı vermiş, müdafaa ettikleri insanları da mahkûm etmiştir. Ayrıca bu dâvânın sonucu olarak Hasan Ali Yücel'le avukat Kenan Öner arasında cereyan eden muhakemede de, yine mahkeme kararı ile Hasan Ali Yücel'in komünistleri koruduğu tasdik olunmuştur. TÜRKİYE'de PARTİ KAVGALARI adlı eserimizin 211 - 225' inci sayfalarında tafsilâtlı olarak belirttiğimiz bu dâvada; Hasan Ali Yücel, Kenan Öner aleyhine hakaret dâvası açmış, Kenan Öner de mahkemede:

"- Hasan Ali Yücel'in Komünistleri himaye ettiğinde israr ediyorum. Bu memlekette Komünizm neşvünema bulmuşsa Hasan Ali gibi hamilere sahip olduğu için bulmuştur. İddialarımı isbata hazırım. Eğer iddiam tahakkuk etmezse, beni yalnız hakaret suçundan değil, iftiracı olarak da en ağır suçlarla tecziye ediniz." demişti.

Muhakeme safahatında Kenan Öner bütün iddialarını isbat ettiği için beraat etmiş bulunuyordu.

ORHUN Mecmuasında Komünist oldukları ve böylece Ruslarla el altından işbirliği yaptıkları için vatan haini bulundukları iddia edilen şahıslardan, kendini müdafaada en kuvvetli ve sicili en temiz görünen Sabahattin Ali ismindeki öğretmen, Nihal Atsız aleyhine bir iftira dâvâsı açmıştı.

Bu muhakeme devam ederken önce Nihal Atsız'ın avukatı Hamit Şevket İnce baskı neticesinde istifa etmiş, derhal ULUS Gazetesi hâkime baskı yapacak şekilde neşriyata başlamış, nihayet hangi tesir altında kaldığı bugüne kadar bilinmeyen Millî Şef İsmet İnönü de memlekette Irkçılar ve Turancılar bulunduğu hakkında 19 Mayıs 1944 günü şiddetli bir nutuk söylemiş, memleketin tek otoritesi tarafından bütün Dünyaya ilan edilen bu itham dolayısiyle sonradan hepsi beraat eden birtakım masum insanlar yalnız hapishanelerde kalmamışlar, tabutluk denilen bir insan sığabilecek penceresiz hücrelerde beşyüz mumluk ışıklar altında aylarca engizisyon mezâlimine uğramışlardır.

Maalesef şimdiye kadar Türk Basınında tam tafsilâtı ile ele alınmamış olan bu mevzuu ilk defa buradan okuyuculara çok kısa bir özet halinde ve vesikaları ile açıklayacağız. Daima yaptığımız gibi, bu hâdiseyi anlatırken de kendimizden bir mütalaada bulunmayacak, vesikaları konuşturacak ve hükmü okuyucuya verdireceğiz.

Meşhur hikâyedir: Fransız Başvekili Clemenceau, telefon rehberinde gelişigüzel bir isim bularak kaydetmiş. Sonra sayfaları çevirerek başka bir isim bularak onu da kaydetmiş. Gizli emniyet şefini çağırarak, tesadüfen biri kasap, diğeri devlet memuru olan bu iki şahsın devlet aleyhine birer casus bulunduklarını ve bunlar hakkında acele bir rapor istediğini söylemiş. Bir hafta sonra Millî Emniyet Müdürü kendisine bunların nasıl casusluk yaptıkları hakkında otuz sayfalık ciddî bir rapor vermiş.

Bizim Turancılık dâvası bu hikayeden daha mübalâğalı bir hareketti. İddiamı tevsik için burada bir misal vermek istiyorum. Halen Samsun Senatörü bulunan Dr. Fethi Tevetoğlu da Turancılık dâvasından hapishanelerde inletilenlerden biriydi. Şimdi onun suçunun ne olduğunu, bu hususta Emniyet Umum Müdürlüğünün hazırlamış bulunduğu gizli raporun 2. sayfasında baştan 32 nci satırdan itibaren beraber okuyalım:

"- Doktor Fethi Tevetoğlu'nun karısı Gülcan, Tevetoğlu Gülcan, Neşriyat Müdürü Ali Dursun, Tevetoğlu Ali Dursun olarak imza attıkları gibi, Mayıs nüshasının dış kapağının iç sayfasında da gelecek sayılarda yazı yazacak zevatın ilânı yapılırken Dr. Tevetoğlu Fethi, Turanlıoğlu Uluğ, Yılanlıoğlu Hakkı, Fındıkoğlu Ziyaeddin Fahri gibi eski Türkler de ve halen Macarlarda tatbik edilen bir usulü benimsemeğe ve diriltmeğe çalışarak Turancılık yapmakta ve merî olan inkılâp kanunlarımıza aykırılık gütmektedir."

Görülüyor ki, Fethi Tevetoğlu'nu suçlu yapmak için, bugün, bütün telefon rehberlerimizde görüldüğü üzere, önce soyadını sonra ismini yazmış olmak kâfi sebep sayılmıştır.

Şimdi bu mukaddemeden sonra ORHUN Mecmuası ile başlayan Basın kavgası'na dönüyoruz.

★

Orhun Mecmuasının 1944 yılı Mart ve Nisan sayılarında Nihal Atsız, uzunluğu dolayısiyle ancak bazı cümlelerini nakledeceğimiz, şu makaleyi yayınlamıştı:

"BAŞVEKİL SARACOĞLU'NA AÇIK MEKTUP

Sayın Başvekil,

Bizim Anayasamıza göre, Türkiye'de Komünizm yasaktır. Devletimiz milliyetçi bir devlettir. Türk ırkının hususi yapısına, ahlâkî ve millî temayüllerine aykırı olan Komünizmi Türkiye'ye sokmak isteyenler millet bakımından soysuz ve nâmert oldukları gibi, kanun nazarında da haindirler. Hiçbir millet, kendi millî yapısına düşman saydığı fikirleri kendi ülkesinde yaşatmaz.

Bütün Dünyada yurt düşmanlarına müsamaha gösteren, hattâ onlara mevki ve selâhiyet veren tek devlet, Türkiye'dir. Bu müsamaha, devletin kuvvetinden ve kendisine güveninden doğabilir. Fakat, en sağlam gövdeleri yere vuran şey de, küçücük birkaç mikrobun o gövdede bir köprübaşı kurmasıdır. Derhal temizlenmezlerse zamanla çoğalıp uzviyetin can alacak bir noktasını tahrip ederler. Sonrası yıkım ve dökümdür.

Türkiye'de komünistler var mıdır? sorusu sorulabilir.

Şunu unutmamalı ki, Komünistler hiçbir zaman: "Biz komünistiz" diye açıkça kendilerini ortaya vermezler. Fakat onları anlamak için dâhi olmağa lüzum yoktur. Irk ve aile düşmanlığı, din ve savaş aleyhtarlığı, faşistliğe hücum perdesi altında milliyeti baltalama, yurdumuzdaki azınlıklara aşırı sevgi, herşeyi sâdece iktisadî gözle görüş, onları açığa vuran damgalarıdır. En büyük düşmanları olan Milliyetçilere ırkçılık noktasından saldırırlar. Milliyetçilikte ırkçılığın temel olduğunu bildiklerinden, temeli yıkılan bir binanın bir anda çökeceğini kestirirler.

İşte bu usta komünistler, komünizm aleyhtarı ve Türkiye'de sinsi sinsi her yere el atmışlar, mühim mevkilere geçmişler, tuttukları köprü başlarından Türkiye'yi tahrip etmek için şiddetli bir taarruza girişmişlerdir. Fakat bunlar sınırlardan gelen mert bir düşman olmadıkları gibi, ülkemizin üniformasını giymiş olduklarından her Türk bunları sezemez.

Bugün size maarif sahasına girmiş bulunan komünistlerden bazılarını bildirmekle iktifa edeceğim. İşte sırayla veriyorum:

1 - Bugün Maarif Vekâletine bağlı dil kurumu âzasından ve Ankara'daki Devlet Konservatuarı öğretmenlerinden Sabahattin Ali vardır. Hemen hemen herkesin komünistliğini bildiği Sabahattin Ali, 1931 yılında Konya'da 14 ay hapse mahkûm olmuştur. Bu vatan haini uzun bir şiirinde şöyle diyor:

İsmet girmedi mi daha kodese

Kel Ali'nin boynu vurulmuş mudur?

Maarif Vekâletinin sevgili memuru olan bu komünistin hapse girmesini temenni ettiği Ali de, Ayvalık'ta Yunan'a ilk kurşunu atan alayın komutanı Ali Çetinkaya'dır. Sabahattin Ali, Maarif Vekili Hasan Ali'nin şahsi sempatisi sayesinde, batırmak istediği Türk Milletinin parasiyle rahatça yaşamaktadır.

2 - Bugün Ankara'da Dil Fakültesinde bir Pertev Naili Boratav vardır. Nasıl bir komünist olduğunu bilhassa ben çok iyi bilirim. 1936 da Asur ve Sümer dillerini öğrenmesi için Almanya'ya gönderilmişti. Fakat daha Türkiye'de iken başladığı komünistliği orada azıttığı için suçu sabit görülerek Türkiye'ye döndürülmüştü. Pertev Nali orada ancak altı yıl tahsil gördükten sonra Türkiye'ye gelecek ve neden sonra doçent olacaktı. Fakat komünizmin faziletine bakınız ki, iki yıllık tahsilden sonra Türkiye'ye dönünce folklor doçentliğine getirildi ve en az dört yıl kazanmış oldu.

3 - Bugün İstanbul Üniversitesinde Pedagoji Enstitüsünün başında bir profesör Sadrettin Celâl vardır. Türkiye'de onun kürsüsüne lâyık birçok kimseler varken, onun buraya getirilmesinin tek sebebi, 1920 de Moskova'daki Enternasyonal Komünist kongresine Türkiye mümessiliyim diye gitmesidir.

1921 - 1924 yıllarında İstanbul'da "Aydınlık" diye azgın bir komünist dergisi çıkararak Türk Milletini baltalayan, Lenin'i bir dahi peygamber diye yutturmaya çabalayan, birçok askerî tıbbiyelilerin komünist olarak okuldan kovulmasına sebebiyet veren (Hasan Ali Ediz ve Hikmet Kıvılcım bu askerî tıbbiyelilerdendir) sonunda da bu yüzden kendisi hapse giren bir vatan hainidir.

4 - Bugün Ankara Dil Kurumu âzasından bir Ahmet Cevat vardır. Bu dilci de 1920 de Rusya'ya kaçmış ve orada "Türk Komünist Fırkası, Merkez komitesinin haricî bürosu" azâsı olmuştur. Bu azılı komünist'te bundan evvelki devrede Halk Partisi mebusluğuna kadar yükselmiştir. Halen de Türk dilini bozmakla meşguldür.

Sayın Başvekil,

Bu saydıklarım, komünist oldukları müsbet vak'alar ve vesikalarla bilinen kimselerdir. Yoksa bunların yanında daha birçoklarını saymak her zaman kabildir. "Günün birinde hepinizi komünist zindanlarında çürüteceğiz" diye bağıran ve

seni hükûmete haber veririz tehdidi karşısında da: "Ben karakola gidersem onbeş dakikada çıkarım ama, siz girerseniz kolay kolay çıkamazsınız" diye mukabil tehdit savuran Doğan Aksoy gibi, nihayet Rusya'ya kaçarken yakalandığı halde, maalesef mahkûm edilmeyenleri saymıyorum.

Komünistler gizli propagandalarla ordumuzun arasına kadar sokulmağa çalışıyorlar. Yine esefle söylüyorum ki, hükûmet bir ordu mensubunun komünistliğe bulaşmış olduğunu gördüğü zaman ciddîleşiyor da, binlerce maarif mensubunu kıpkızıl gördüğü zaman aldırış etmiyor. Maarif Şûrasında: "Aile bir zehirdir" diyerek cemiyetimizin temelini yıkmak isteyen bir Sadrettin Celâli pedagoji profesörlüğünde tutmakla, bütün alay komutanlarını komünistler arasından seçmek arasında ne fark vardır? Dil Fakültesinde solcu doçentlerin yapacağı zarar, iki yedek subay talebesinin komünistliğinden bin kere daha korkunç değil midir? İstanbul Tıbbiye hocalarından Kimya doçenti Halit, askerî tıbbiye talebelerine hitap ederken: "Ben, askerlerden nefret ederim" diye bağırdı. Bu sözün altında açığa vurulan mânayı sezmiyor musunuz?

Bu solcuların, eski fikirlerinden caydıkları müdafaa makamında söylenebilir. Fakat: "Sözü namus saymak" hususundaki Türk geleneğini, "Burjuva budalalığı" diye gören komünistlerin verdiği söze inanmak, vatan ve millet karşısında en büyük gaflet değil midir? Dün dönenlerin, bugün dönenlerin, yarın yine dönmeyeceklerine hangi teminatla inanabiliriz?

Maarif Vekâleti, bir yandan dersine bir tek gün gelmeyen öğretmene itimat etmiyerek öğetmenden doktor raporu isteyecek kadar güvensizlik gösterirken, bir yandan da kanunlarla yasak edilen fikirleri Türkiye'ye sokmağa çalışmış olanlara karşı şaşılacak bir güvenle hareket ediyor.

Şimdiye kadar her nasılsa bir gaflet eseri olarak vazifesinde tutulan Maarif Vekilinin artık o makamdan çekilmesi lâzımdır. Maarif Vekilinin o makamdan çekilmesi çok vatanperverâne bir jest olur. Nihal Atsız."

Naklettiğimiz bu yazıda, kendisine "Vatan haini" dendiği için Devlet Konservatuarı öğretmenlerinden Sabahattin Ali, Nihal Atsız aleyhine Ankara Üçüncü Asliye Ceza Mahkemesinde hakaret ve onbin liralık tazminat dâvası açmıştı. Memlekette parmakla sayılacak kadar az komünist olmasına rağmen, o kadar çok milliyetçi ve Türkçü mevcuttu ki, Sabahattin Ali mahkemede kendisini müdafaa edecek bir avukat dahi bulamamıştı. Hattâ bundan dolayı İstanbul Üniversitesi öğrencileri, Ankara Barosuna bir tebrik telgrafı çekerek, bir komünistin avukatlığını yapacak kimse çıkmadığı için şükranlarını ve memnuniyetlerini bildirmişlerdi.

Dâvanın ilk celsesi 26 Nisan 1944 Salı günü yapıldı. Ankara Üniversitesinin muhtelif fakültelerine mensup gençler mahkeme etrafında o kadar kesif bir kalabalık teşkil etmişlerdi ki, saat 15 de açılacak olan duruşma bir türlü başlıyamıyordu. Bu durumda duruşma hâkimi Saffet Onan bir taktik yaparak duruşmayı tehir

ettiğini söyledi ve mahkemeyi ağır ceza salonuna geçirerek aynı gün saat 16,30 da burada dâvaya başladı.

Nihal Atsız'ı avukatlardan Hamit Şevket İnce, Ferruh Ağan ve Rasih Yeğengil müdafaa ediyorlardı.

Hüviyetler tesbit edildikten sonra kendisine söz verilen Sabahattin Ali şunları söyledi:

"- Şu adam bana vatan haini diye yazmıştır Vatandaşların namus ve haysiyetleri böyle maceraperestler elinde oyuncak olamaz. Yüksek mahkemenizin vereceği karar ile mahkûm olunca cesareti kırılacak ve böylece bir daha kimseye ağzını açıp vatan haini diye hitap edemiyecektir. Elbette sadece hapis cezası isteyecek değilim. Ayrıca onbin lira da maddî tazminat talebinde bulunuyorum."

Sabahattin Ali, mahkemede adeta dikte eder gibi sert ve haşin konuşuyordu. Karşısındakini mutlaka mahkûm ettireceğinden emin gibiydi. Konuşurken bir yere güvendiği her halinden belli oluyordu.

Buna karşılık kendisine söz verilen Nihal Atsız da şu ifadeyi verdi:

"- Sabahattin Ali'nin şahsı benim için mevzuubahis değildir. Ancak yabancı bir rejime taraftarlıkla bu güzelim memleketi batırmak isteyen insanların birbirlerine tırmanarak yüksek makamlara çıkmağa savaştıklarını görünce, bir vatanperver sıfatiyle vaziyeti Hükûmetin en yüksek şahsiyeti bulunan Başvekile bir yazı ile bildirdim"

Bu defa hâkim, yine Sabahattin Ali'ye dönerek yazı'nın metni içinde geçen şiir hâdisesinden dolayı gerçekten mahkûm olup olmadığını sordu. Bu soruya da Sabahattin Ali şu cevabı verdi:

"- 1932 yılında Konya'da bir iftiraya uğrayarak Reisicumhur hazretleri hakkında, yâni merhum Atatürk'ün gıyabında imâ ve telmihan tecavüzkâr lisan kullanmak suçu ile bir sene hapse mahkûm edildim. Önce Konya hapishanesinde bir müddet yattım; sonra Sinop hapishanesine gönderildim. Sinop hapishanesinde cezamı çekerken 1933'de Cumhuriyet'in onuncu yıl dönümü dolayısiyle af kanunu çıktı ve cezam affedildi. Sonra Maarif Vekâleti Müdürler hey'eti toplanarak benim hakkımda görüştüler. Bu müdürler heyetinin kararı ile kanunen vazifeye devamıma mâni hiçbir husus görülmediğinden tekrar hizmete alındım.

Bu mahkeme benim bakımımdan basit bir hakaret dâvâsıdır. Suçlu eğer bunu bir siyasî dâvâ haline getirerek büyültmek istiyorsa, bunun hem memleket için, hem de bilhassa Nihal Atsız için çok ağır neticeler doğurabileceğini bildirmek isterim. Nihal Atsız işi büyütmeden, mahkemenizin vereceği karara razı olursa, kendisi hesabıma büyük kazanç sağlamış olacaktır."

Sabahattin Ali'nin bu hâkimane konuşmasının sebeplerini daha sonra göreceksiniz. Biraz anlayışlı olanlar, gerek mahkemedeki havadan, gerek

Sabahattin Ali'nin tutumundan Nihal Atsız için büyük tertipler hazırlandığını derhal anlıyabilirlerdi.

Sabahattin Ali'nin bu beyanından sonra, sözü Nihal Atsız'ın avukatı Hamit Şevket İnce aldı ve şöyle konuştu:

"- Sabahattin Ali dâvayı basit bir hakaret kadrosu içinde ele almak istiyor. Bu dâvânın kökleri ruhlarda, kafalarda ve vicdanlardadır. Bu dâvâ, iki iman'ın çarpışması, Milliyetçilikle komünizmanın musaraasıdır. Bu sözlerimizin delillerini tafsilâtı ile, derin mâziye geçerek ve dâvânın esasını ve mahiyetini belirterek izah edeceğiz. Ancak şu anda yüksek müsaadenizle Sabahattin Ali'den bir sual sormak istiyorum. Dâvâya geçmeden önce küçük bir istizanda bulunmak istiyorum: Sabahattin Ali, kendisinin vatan haini bulunduğunu isbat etmemizi istiyor mu, istemiyor mu?"

Bu sual üzerine Sabahattin Ali, ansızın kıpkırmızı kesildi. Ağzını açıp bir kelime söyleyemedi. Ancak mahkeme de Sabahattin Ali'nin bu suale cevap vermemesi için imdada yetişmiş ve şu kararı vermişti:

"- İcabı düşünüldü. Vatan hainliğinin isbatına razı olup olmadığının Sabahattin Ali'den sorulması hakkındaki talebin reddine, Konya'dan Sabahattin Ali'nin dosyasının getirtilmesine ve Nihal Atsız'ın sabıkası bulunup bulunmadığı hakkında İstanbul Savcılığına müzekkere yazılmasına oy birliğiyle karar verildi."

Mahkeme devam ederken salon tıklım tıklım dolu olduğu gibi, mahkeme ve etrafı da görülmemiş bir kalabalıkla sarılmıştı.

Polis, gençleri dağıtmak istediği zaman İstiklâl marşı söylemek suretiyle herkes yerinde duruyor ve bir yere kıpırdamıyordu. Mahkeme Nihal Atsız'a yapılan çok büyük tezahürat arasında dağılmıştı. Sabahattin Ali ise, çok sayıda polislerin muhafazasında salondan çıkabilmişti.

Mahkemenin 3 Mayıs celsesi birincisinden daha kalabalık şekilde gençlerle sarılmış olarak başladı. Bu defa gençler çok daha heyecanlı idiler, fakat polis de bunu dikkate alarak çok daha tertipli şekilde vaziyete müdahale ediyor ve taşkınlık yapan gençleri doğru nezarethaneye götürüyordu. Her ne kadar o zaman Ankara'da örfi idare mevcutsa da, askerler bu gibi hâdiselere karışarak en küçük müdahalede dahi bulunmuyorlardı.

Mahkemede ilk anda dikkati çeken husus, avukat Hamit Şevket İnce'nin mâzeret beyan ederek avukatlıktan istifa etmiş bulunduğuna dair verdiği dilekçenin okunması oldu. Hamit Şevket, Ankara'nın cesur tanınan avukatlarından biriydi. Buna rağmen istifa etmiş olması, yukarıdan büyük tazyikler altında kalmış bulunduğunu gösteriyordu.

Nihal Atsız hakkında herhangi bir mahkûmiyet kararı bulunmadığı hakkındaki İstanbul savcılığının yazısı okunduktan sonra söz alan avukat Ferruh Ağan, Sabahattin Ali'nin "İçimizdeki Şeytan" romanından parçalar okuyarak, dâvâcının da bu romanda Nihal Atsız'a hakaret ettiğini söyledi. Diğer Avukat Rasih Yeğengil de, aynı romanda Nihad adındaki şahısla Nihal Atsız'ın kasdedildiğini ve bunu Sabahattin Ali'nin birçok şahıslara söylediğini, bu şahitler mahkemeye çağırılırsa hakikatin meydana çıkacağını ve bir tereddüt kalmıyacağını beyanda bulundu.

Savcı Hadi Tan, Nihal Atsız'ın avukatlarının bu müdafaasını reddederek "İçimizdeki Şeytan" romanının neşrinden sonra müruru zaman olduğu için bu iddia isbat edilse bile müdafaa hakkına taallûk etmeyeceğinden dikkate alınmamasını istedi. Hâkim de savcının bu talebine uyarak müdafilerin tevsii tahkikat hakkındaki isteklerini kabul etmedi. Bundan sonra esas hakkındaki mütalâasını okuyan Savcı Hadi Tan, ORHUN mecmuasında Nihal Atsız, sarahaten Sabahattin Ali'ye vatan haini demiş bulunduğu için, mumaileyhin şöhret, vakar ve haysiyetine tecavüzde ve taarruzda bulunduğundan Türk Ceza Kanununun 480 ve 482 nci Matbuat Kanununun 47 nci maddeleriyle tecziyesini istedi. Mahkeme müdafaa için altı gün sonrası için mehil verdi ve muhakeme 9 Mayıs 1944 gününe kaldı.

Savcı'nın talebini duyan gençler, komünistler aleyhinde ve Nihal Atsız lehine yeniden nümayişte bulundular. "Yaşasın ebedî, müstakil, milliyetçi Türkiye ve kahrolsun komünistler, Rus uşakları" diye bağırdılar.

3 Mayıs 1944 günü ile mahkemenin son celsesini yapacağı 9 Mayıs 1944 günü arasındaki 6 gün içinde, mahkemeye baskı ve tesir yaparak Sabahattin Ali'nin haysiyetini korumak ve Nihal Atsız'ı cezalandırmak hususunda ULUS Gazetesinin çok büyük gayretler gösterdiğine şahit olunmaktadır. Falih Rıfkı'nın bu mevzuda yazdığı başmakaleler birgün evvelden İstanbul Basınına gönderiliyor ve "yarın çıkacak ULUS gazetesinde Falih Rıfkı şu başyazıyı neşredecektir" diye komünistlerin müdafaasının bütün Türk gazetelerine yaptırılması mümkün oluyordu.

Şimdi bu tâbiye ile Ankara'da neşredildiği gün, aynı zamanda bütün İstanbul gazetelerinde de yayınlanan 7 Mayıs 1944 tarihli ULUS Gazetesindeki Falih Rıfkı'nın başyazısını beraber okuyalım:

"- Vakayı herkes biliyor. İstanbul'da bulunan bir öğretmen, Ankara'da bulunan bir öğretmene "Vatan haini" diye âlenen hakaret etmiştir. Hakarete uğrayan vatandaş, mahkemeye giderek adalet istemiştir. Zabıta tahkikatiyle meydana çıktığına göre, birkaç tahrikçi, bir avuç masum üniversiteliyi aldatarak mahkemenin içinde ve dışında tertipli nümayişlerde bulunmuşlar, akıllarınca dâvacıyı tethiş etmek, hâkimi ve hükûmeti tesir altında bırakmak istemişlerdir. Polis, vazife görürken gençlere istiklâl marşı söyletmek, memurları hareketsiz bırakmak için ötedenberi işitegeldiğimiz bütün hileler tekrar edilmiştir.

Cumhuriyet, Türkiye'de hür kafalar ve hür vicdanlar rejimi kurmuştur. Hemen söyleyelim ki, memleket birkaç tahrikçinin şamatası yüzünden herhangi bir anarşi tehdidine ne uğrar, ne de uğramıştır.

Yakalanan vesikalardan anlaşıldığına göre, tahrikçilerin İstanbul'daki başları ile Ankara'daki ortakları arasında uzun zamandanberi muhabere cereyan etmekte idi. Bu nizam düşmanları pek yakında adalete tevdi olunacaktır."

8 Mayıs 1944 tarihli bütün gazeteler ise Nihal Atsız'ın avukatlığından istifa eden Hâmit Şevket İnce'nin mektubunu neşretmektedirler. Hâmit Şevket İnce bu mektubunda, Turancı bir adamın vekâletini taşıyamıyacağı için istifa ettiğini bildirmektedir.

Mahkemenin görüleceği 9 Mayıs 1944 günü bütün gazeteler Ankara'dan gönderilen talimatla manşetlerinde: "Millî Birlik düşmanı: Irkçı ve Turancı" serlevhasını neşretmekte ve altında da o gün ULUS'ta Falih Rıfkı Atay imzası ile neşredilen makaleyi yayınlamaktadırlar. Falih Rıfkı bu makalesinde şöyle demektedir:

"Bu Türkiye'yi içinden dağıtıp tahrip etmek için gökten bir belâ ısmarlansa ırkçılıktan beteri inemez. Bu Türkiye'yi, dışarıdan can düşmanları ile çevriltmek için ikinci bir belâ ısmarlansa Turancılık ütopyasını getirtmekten alâsı bulunamaz.

Biz, haddimizi bilelim. Biz hayat ve istiklâl isteyen bir milletiz. Sınırlarımız dışında bulunan Türklerin kendi beğendikleri devlet içinde ve kendi diledikleri rejim altında mes'ut yaşamalarını dilemekten başka düşündüğümüz yoktur."

ULUS Gazetesinin takındığı tavırdan anlaşılıyor ki, delilleriyle mevcut olduğu ileri sürülen komünizm, Türkiye için asla bir tehlike olarak görülmüyor ve ondan tek kelime ile bahsedilmiyor; sonradan Rusyaya kaçarken hudutta vurulup öldürülen Sabahattin Ali, mâsum ve haysiyetli bir şahsiyet olarak takdim ediliyor; buna mukabil ortada ırkçılık ve Turancılık hakkında herhangi bir delil ve mahkemeye intikal etmiş ve bir hâdise mevcut olmadığı halde, sanki böyle birşey mevcutmuş gibi bunlardan büyük bir belâ diye bahsediliyor. Böylece Sabahattin Ali'ye karşı gelerek Maarif Vekili Hasan Âli Yücel'in, gerek Falih Rıfkı" Atay'ın ellerinden gelen bütün koruma gayretlerini sarfetmiş bulundukları açıkça belli oluyor.

Bu makalenin bütün gazetelerde intişar ettiği gün öğleden sonra Üçüncü Asliye Ceza Mahkamesinde dâvaya devam edildi ve dâva, bu büyük tesir altında onbeş dakika içinde bitti. 9 Mayıs tarihli celseye ancak emniyet müdürlüğünden kart almış bulunan kimseler girdiği ve alınan büyük tertibat sâyesinde mahkeme civarına kimse bırakılmadığı için salon oldukça tenha bulunuyordu. O zamanki terör rejimi altında, başlarına bir felaket gelmemesi için birçok kimseler o gün sokağa dahi çıkmaktan çekinmişlerdi.

Mahkeme suçu sabit görerek, Sabahattin Ali'nin hakarete uğradığını kabul etmiş ve Nihal Atsız'a altı ay hapis cezası vermişti. Ancak Nihal Atsız'ın mâzîsinin

çok temiz olduğunu dikkate alan mahkeme, bu cezayı dört aya indirmiş ve onu da tecil etmişti.

Milliyetçilerle komünistler arasında karşılıklı bir iddia haline gelmiş olan bu dâvânın böyle bir netice vermiş bulunması, komünistler arasında büyük bir sevinç, Milliyetçiler arasında da üzüntü yaratmıştı. Fakat bütün memleket baştanbaşa milliyetçi olduğu için, mahkeme kararının ilan edilmesiyle, netice de hemen kapanmamış oldu. Bilhassa Halk Partisi mebusları bu tertipli hareketlerden ve ULUS'un neşriyatından müteessir bulunuyorlardı. Hikmet Bayur, Halk Partisi grupuna bir takrir vererek Turancılık, Irkçılık diye ULUS Gazetesinde yapılan neşriyatın açıklanmasını istedi.

Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grupu, 16 Mayıs 1944 günü toplanarak Hikmet Bayur'un takririni görüştü. Mebuslar, mahkemeye tesir edecek surette yapılmış bulunan neşriyatın ve Türkçüler aleyhindeki tutumunun aleyhinde bulunuyorlardı. İçişleri Bakanı Hilmi Uran bu soru önergesi karşısında epeyce ter döktü. Kabinedeki arkadaşı ve Millî Şef İnönü'nün oldukça yakını bulunan Hasan Âli Yücel'i incitmemek için mümkün olan hassasiyeti göstermek suretiyle soruları cevaplandırdı ve Turancılar hakkındaki tahkikatın henüz devam ettiğini, bir neticeye varılmamış bulunduğunu, bakanlığının mevzu üzerinde, ehemmiyetle durduğunu belirtti.

Doğrusu hiç kimse İnönü'nün bu hususstaki görüşünün ne olduğunu henüz bilmiyordu. Bütün gözler ve kulaklar ona dikilmişti. Acaba İnönü hangi tarafı tutuyordu. Birçok kimseler durumlarını İnönü'nün görüşüne göre ayarlayacakları için, teenni ile hareket ediyor, ileri geri konuşmuyorlardı. Gazeteler de, 9 Mayıs duruşmasının mahkûmiyetle biten neticesini, çok kısa haber olarak bildirmişler ve herhangi bir tefsirde bulunmamışlardı.

Cumhuriyet Halk Partisi Meclis grubunun toplantısından üç gün sonra, gençlik ve spor bayramını bahane ederek, 19 Mayıs 1944 günü, Reisicumhur ve Millî Şef İsmet İnönü de, bu hususstaki görüşünü bütün vuzuhu ile açıkladı.

Henüz tahkikat safhasında olan ve neticesi meçhuller içinde bulunan bu mesele etrafında İnönü'nün, Türkçüler ve milliyetçiler aleyhinde çok ağır ithamlar taşıyan bu konuşmayı hangi gâye ile yaptığı bugüne kadar anlaşılamamıştır. İnönü'nün bu konuşması, "Irkçı ve Turancı" diye komünistlerin kendi aleyhlerinde bulunanlara taktıkları ve prensip olarak yürüttükleri mesnetsiz bir iddiadan ibaret bulunduğu bir devrede ve henüz ortada herhangi bir delil bulunmadığı bir zamanda yapıldığı için, bütün Türkiye çapında oldukça şaşırtıcı tesirler bırakmıştı. Daha doğrusu Türkiye bu iddiaları en selâhiyetli devlet adamının ağzından ilk defa öğreniyordu. Birçokları da, Türk olarak iftihar etmenin, Türk kanından geldiğini söylemenin, hudutlarımız dışındaki Türklerin de bizim kanımızdan ve soyumuzdan bulunduğunu söylemenin ve bunların istiklâllerine kavuşmalarını is-

temenin bir suç teşkil edebileceğini, yine ilk defa Millî Şef İnönü'nün ağzından duyuyorlardı.

Şimdi burada İnönü'nün 19 Mayıs 1944 günü yaptığı konuşmadan bazı mühim kısımları naklediyoruz. Şunu da peşinen söyliyelim ki, burada İnönü'nün itham ettiği şahıslar sonradan Örfi İdare Mahkemelerinde beraet etmiş bulunduklarına göre, bu sözlerin İnönü tarafından büyük tesirler altında kalarak yapıldığı ilk nazarda anlaşılmaktadır.

"Aziz Türk, Gençleri!

Tabiat kanunları dışında hayallere kapılamayız. Türk Milliyetçisiyiz. Fakat memleketimizde ırkçılık prensibinin düşmanıyız.

Köy Enstitülerimizde, Okullarımızda, müesseselerimizde ve ordumuzda vatanın ülkülerini Türk çocuklarına eşit adalet ve şefkat hisleriyle vermeğe çalışıyoruz.

Onları büyük Cumhuriyet potasında kaynatıp meydana Türk vatanperveri çıkarmağa uğraşıyoruz.

Şimdi insaf ediniz, Türk vatandaşı yetiştirmek için bütün iyi şartları özünde toplamış olan bu feyizli yolu bırakır da, ırkçıların milleti binbir parçaya ayıracak fesatlı ve nifaklı zehirlerine memleketi kaptırır mıyız?

Turancılık fikri de gene son zamanların zararlı ve hastalıklı gösterisidir. Millî Kurtuluş sona erdiği gün biz yalnız Sovyetlerle dosttuk. Turancılar, Türk Milletini, bütün komşuları ile onulmaz bir surette derhal düşman yapmak için birebir tılsımı bulmuşlardır. Bu kadar şuursuz ve vicdansız fesatçıların tezvirlerine, Türk Milletinin mukadderatını kaptırmamak için elbette Cumhuriyetin bütün tedbirlerini bulacağız.

Tertipçiler on yaşındaki çocuklarımızdan bize kadar derece derece, perde perde hepimizi aldatmak iddiasındadırlar. Türk Milletine yalnız belâ ve felaket getirecek olan bu fikirleri yürütmek isteyenlerin Türk Milletine hiçbir hizmetleri olmayacağı muhakkaktır.

Bu hareketlerden yalnız yabancılar faydalanabilirler. Fesatçılar yabancılara bilerek mi hizmet ediyorlar? Yabancılar fesatçıları idare edecek kadar yakından münasebette midirler? Bunları hüküm olarak bugünden kestirmek mümkün değildir.

Vatandaşlarım!

Emin olabilirsiniz ki, vatanımızı bu yeni fesatlara karşı da kudretle müdafaa edeceğiz."

Görülüyor ki, nutukta belirli bazı tezatlar da vardır. Hem Türkçüleri ve ırkçıları Türkiye'nin bütün komşuları ile düşman yapmak, hem de bu düşmanlarla onları işbirliği yapıyormuş gibi göstermek, bu tezatlar arasındadır. İnönü bu konuşmasında tek kelime ile solculuk ve komünizm aleyhinde bulunmamıştır.

İnönü'den sonra kürsüye gelen Maarif Vekili Hasan Âli Yücel, şu hitabesi ile, 19 Mayıs Spor ve Gençlik bayramını Ankara'nın ayni isimle anılan stadyumunda, halka açmış bulunuyordu:

"- Yirmi yıldır Hükûmet ve Devlet başında Millet ve Memleket yolunda ağarttığı başı ile, bugün başımız ve Başbuğumuz olan İnönü... Onun emrindeyiz ve onun etrafındayız. Gençlik ve Spor bayramını açıyorum."

İnönü'nün naklettiği konuşması derhal tesirini gösterdi. Türkiye'de her sandalye sahibi, bir Türkçü ve ırkçı bulmak için adeta dedektif kesilmişti. Millî Şefin gözüne girmek için Türkiye'yi baştanbaşa ırkçılarla dolu göstermek, çoğu iftira ile yakalanmış bulunanları hücrelere sokarak onları zulüm altında inletirken İnönü'ye raporlar vermek, o günlerin ince sanatları haline gelmişti. Tan Gazetesi "Vatandaş Türkçe konuş" sözüne takılacak kadar coşmuş ve "Ne demek vatandaş Türkçe konuş. Burada Türk yok, Türkiyeli var" diyecek kadar ileri gitmişti. İnönü'nün bu işareti ile komünistlerin işi iyiden iyiye azıttıkları ve kimsenin bunlara ses çıkaramadığı, türlü türlü komünizan neşriyat yapan dergilerin ortalığı kapladığı gözden kaçmıyordu.

Daha ileride anlatacağımız üzere Üniversite Gençliği TAN gazetesini tahrip etmesi ve Sertelleri Türk Basın hayatından ebediyen silip atması ile, İnönü'nün bu 19 Mayıs 1944 konuşmasındaki onları şımartan cümleleri arasında büyük bir irtibat vardır.

★

En güç vazife şimdi Emniyet Umum Müdürlüğüne düşüyordu. Millî Şefi tatmin edecek bir rapor hazırlamak ve bu rapor muhteviyatına göre icraata geçmek lâzımdı. Derhal bütün memleket işleri bir tarafa bırakılarak, Türkiye'de ırkçı ve Türkçü faaliyeti hakkında uzun bir rapor hazırlandı. Bir sureti de İstanbul Örfi İdare Komutanlığına verilen bu raporda şöyle denilmektedir:

"1- Nihal Atsız - Sabahattin Ali dâvasının görüldüğü 26 Nisan 1944 Salı günü Ankara'daki Yüksek tahsil gençliğinin Nihal Atsız lehinde adliye binası önünde ve içinde yaptıkları nümayiş üzerine, 2 Mayıs Cuma günü dâvanın ikinci duruşmasında lâzım gelen zabıta tedbirleri alınmış ve adliye binasında bir hareket vuku bulmamakla beraber; kalabalık bir kafile Başvekâlet ve adliye binası önünde ve Ulus meydanında taşkın hareketlerde bulunmuş olduklarından zabıta marifetiyle dağıtılmışlar ve muharrikleri nezaret altına alınmışlardır. Mahkemenin cereyan ettiği günlerde Nihal Atsız'ın İstanbul'a döndüğü zaman, taraftarlarının büyük sokak nümayişi hazırladıkları haber alınması üzerine İstanbul Örfi İdare Komutanlığı, Nihal Atsız'ın İstanbul'a gelmesini muvafık bulmadığından, kendisinin, kanundaki selâhiyetine istinaden nezaret altına alınmasını ve evinde, üstünde arama yapılması emrini vermiştir.

Ankara Vilâyeti, Nihal Atsız'ı nezaret altına almış ve üstünü arayarak bazı vesikalar bulmuş, İstanbul vilâyeti de ikametinde yaptığı taharriyat neticesinde bulduğu mektup ve mühim görülen vesikaları Ankara vilâyetine göndermiştir. Bu vesikalar üzerinde yapılan ilk tetkikler neticesinde, birçok muallim ve talebenin memleketin muhtelif köşelerinde yuvalar kurarak İstanbul'da da propagandaya giriştikleri ve bunların İstanbul'dan sevk ve idare edildikleri anlaşılmıştır. Örfi İdare Komutanlığı, bütün bu hareketleri plânlayıp hazırlayan kimselerin de nezaret altına alınmalarını, bunların evlerini ve üstlerini aramalarını zarurî görmüştür. Bugüne kadar Ankara'da, İstanbul'da, Diyarbakır'da, Balıkesir'de, Zonguldak'ta, Aydın'da aramalar yapılmış ve çok kıymetli vesikalar bulunmuştur.

Bu vesikalar üzerinde yapılan incelemeler neticesinde son zamanlarda had bir safha arzeden ırkçılık ve Turancılık neşriyatı bilhassa gençlik arasında yayılma istidadını gösteren ve ordu içinde de taraftar bulmağa çalışan bir gizli faaliyetle, çok sıkı bir ilgisi bulunduğu tezahür etmiştir. Esasa girmeden evvel bu ırkçı ve Turancılar üzerinde kısa bir tahlil yapmak faydalı görülmüştür."

2 - Turancılık memleketimizde çok eski bir maziye sahiptir. Bu ülküyü evvela İttihatçılar benimsemiş ve bu işin gençliğe telkin işini merhum Ziya Gökalp üzerine almıştır. Türk Ocakları da bu ülkünün en hararetli kaynaklarını teşkil etmiştir. Fakat son zamanlarda Turancılık fikrinin mürevvici Hüseyin Nihal Atsız'dır. Bu gâye ile ilkin 17 sayı çıkan "Atsız Mecmua"sını neşretmiştir. Aynı şahıs Atsız Mecmuasından sonra "Orhun" mecmuasını Edirne'de ve bir müddet de İstanbul'da neşretmiş olup, bu dergi 1940 yılında Vekiller Heyetinin kararı ile kapatılmıştır. Nihal Atsız bundan sonra "Kızıl Elma" ismi altında bir imtiyaz almak istemişse de, Orhun mecmuasını çıkarmış olması dolayısiyle kendisine bu, imtiyaz verilmemiştir. Yine Turancı mahiyette Millî Türk Talebe Birliğinin "Birlik" gazetesiyle "Geçit" Dergisini çıkardıklarını görüyoruz. Fakat bunların ömrü uzun olmamıştır. Bu vadide son neşriyat, 1943'te intişara başlayan ve 1944 Nisan ayı içinde Vekiller Heyeti kararı ile kapatılan "Orhun" dergisi olmuştur. Bundan başka "Ergenekon", "Bozkurt", "Gökbörü" adiyle Turancı neşriyat yapıldığı gözden kaçmamıştır.

Nihal Atsız'ın neşriyatına göre fikirleri:

"Türkçülük, Türk Milliyetçiliğinin adıdır ve bu bir ülküdür. Ülkü ise bir milletin mânevî gıdasıdır. Ve, ülküsü olmayan bir millet yok olmağa ve haritadan silinmeğe mahkûmdur.

Bir millet ahlâksız yaşıyamaz. Ahlâk millet, yapısının temelidir. Ve ahlâkın meydana gelmesinde en büyük sebep ırktır. Biz, yalnız bize saldırırlarsa harbederiz düşüncesi de yanlıştır. Çünkü bu düşünce bir milleti pasif yetişmeğe mahkûm eder. Pasif yetişenler ise taarruz kabiliyetinden mahrum olurlar. Taarruz kabiliyeti ise, müdafaa için dahi şarttır ve lâzımdır. Çünkü en iyi müdafaa taarruzdur.

Savaş aleyhtarlığı, tenperverlikten, zevke ve rahata düşkün olmaktan, kendisini herhangi bir ülkü uğruna feda edemeyecek kadar hodbin olmaktan doğuyor. Savaş kalkarsa, dünyadan fazilet, fedakârlık ve kahramanlık da kalkar ve insanların doymak ve cinsiyetini düşünmekten başka gâyesi olmayan hayvanlardan farkı kalmaz.

Bir milleti ayakta tutacak millî şuurdur. Millî şuur uyanık olunca iltimas, rüşvet ve haksızlıklar da ortadan kalkar.

Kahraman, asil, yüksek, fakat öksüz Türkiye...

Osmanlı Tacının pırlantaları, Sadrazam Hakkı Paşanın Meclis kürsüsünden haykırdığına göre, Arnavutlar ve Çerkesler'di. Şimdi biz de diyoruz ki, Türkiye Cumhuriyeti tacı'nın yegâne pırlantaları Türklerdir.

Artık Türkçülüğün gösterişli yürüyüşü başlamış ve imanlı bir kafile yola çıkmıştır."

Reha Oğuz Türkkan'ın neşriyatına göre fikirleri:

"Dünyanın ilk ırkçıları Türklerdir. Atatürk, tatbikatta katiyyen tahakkuk ettirilmemiş olmakla beraber müfrit bir ırkçı idi. Yeni Türkçülüğün prensipleri şöyle olmalıdır:

1 - Irkçılık, 2 - Milliyetçilik, 3 - Türk Birliği, 4 - Cemiyetçilik, 5- Disiplinli bir demokrasi, 6 - Savaşçılık, 7 - Millî Ahlâk, 8 - İyi idare, 9 - Faaliyetçilik, 10 - Dilde Türkçülük, 11 - Dinî Türkçülük.

Irkçı ve Turancılar kimlerdir:

1) Cafer Seyit Ahmet Kırımer, 2) Muharrem Feyzi Togay, 3) Ali Genceli, 4) Zeki Velidi Togan, 5) Akdes Nimet Kurat. 6) Nebil Buharalı, 7) Reha Oğuz Türkkan, 8) Hüseyin Namık Orkun, 9) Remzi Oğuz Arık, 10) Mehmet Halit Bayrı, 11) Bedriye Atsız, 12) Ziyaettin Fahri Fındıkoğlu, 13) Hüsnü Emir Erkilet, 14) Müftüoğlu Mustafa Tatlısu, 15) Zeki Sofuoğlu, 16) Gülcan Tevetoğlu, 17) Uluğ Turanlıoğlu, 18) Ali Haydar Yeşilyurt, 19) İzzettin Şadan, 20) Nihal Atsız, 21) Tahir Akın Karaoğuz, 22) Mustafa Hakkı Akansel, 23) Hakkı Yılanlıoğlu, 24) Tesbihçioğlu, 25) Kadircan Kaflı, 26) Azerî M. Altınbay, 27) Abdülkadir İnan, 28) San'an Azer, 29) Samet Caferoğlu, 30) Ahmet Caferoğlu, 31) Ali Dursun Tevetoğlu, 32) M. Şakir Ülkütaşır, 33) Yusuf Kadıgil, 34) Mükrimin Halil Yınanç, 35) Sepicioğlu, 36) Nurullah Barıman, 37) Hamza Sadi Özbek, 38) Orhan Şaik Gökyay, 39)Hüseyin Avni Göktürk, 40) Nejdet Sançar 41) Cemal Oğuz Öcal, 42) Nihat Sami Banarlı, 43) Peyami Safa, 44) Dr. Fetni Tevetoğlu, 45) ElmasYıldırım, 46) Osman Turan, 47) İsmet Rasih Tümtürk,

3 - Bu faaliyetin hedef ve gâyeleri:

Irkçılar ve Turancıların faaliyetlerinin hedefleri, şimdiye kadar elde edilen vesikalarla bariz bir şekilde belirmektedir. Tahkikat esnasında daha vuzuhla meydana çıkması tabiî olan bu gâyelerin ana vasıfları aşağıya arzedilmiştir.

Nihal Atsız'ın İstanbul'da ikâmetgâhında yapılan araştırmada çıkan bir defterde kendi el yazısiyle: Yüce dilek: En büyük Türkiye. Bütün Türklerin Türkiye'de toplanması, Türkiye'de bulunan yabancı ırktan kimselerin tasfiye edilmesi.

Reha Oğuz'un evrakından çıkan "Türkçülüğün ana hatları" başlıklı yazıda: Türkçülük, Milliyetçilik ve Irkçılıktan müteşekkildir. Her ırkın üstünde Türk ırkı, denilmektedir.

Taksim Lisesi son sınıf talebelerinden Şevki Ersoy'a, Diyarbakır Lisesi talebelerinden Kemal Erkan'ın gönderdiği mektupta, Irkçılık ve Turancılık gâyesiyle Reha Oğuz Türkkan'la temasta bulunduğu anlaşılmaktadır.

Doktor Hasan Ferit'in üstünde ve evinde çıkan "Tutsak Türk İlleri Birliği" başlıklı nizamname taslağında "Tek bir milletin, tek bir devlet olacağı, Türkiye Büyük Millet Meclisinin tutsak Türk ellerini büyük bir selahiyetle temsil edeceği" yazılmaktadır. 7 Mart 1941 günü Zeki Velidi'nin evinde yapılan anlaşmada Dr. Ferit Cansever, Zeki Velidi, Reha Oğuz, Nihal Atsız ve diğer şahıslar bulunduğuna göre bu esasın yalnız Hasan Ferit'in fikri olmayıp hepsi tarafından benimsendiği anlaşılmaktadır.

Irkçı olmamakla beraber, Turancı bir karakter taşıyan neşriyat arasında İstanbul'da Orhan Seyfi Orhon'un çıkardığı "Çınaraltı", Zonguldak'ta Karaoğuz'un çıkardığı "Doğu" ve Samsun'da Dr. Tevetoğlu'nun çıkardığı "Kopuz" dergileri vardır. "Çınaraltı"nda Orhan Seyfi Orhon, Peyami Safa, Hüseyin Emir Erkilet, Hüseyin Namık Orkun gibi Türkiye Türklerinden başka, Türkiye dışından gelmiş, Türkler de müfrit "Turan" duygusu etrafında toplanmak istemektedirler. Samsun'da çıkan "Kopuz" ise halen müfrit Turancı neşriyatın kaynağı olarak görülmüştür. Mesela Mayıs 1944 nüshasında "Büyük Türkçü Atsız kimdir?" başlıklı yazılar yazılacağı ve hattâ Haziran nüshasının Atsız'a ithaf edileceği anlaşılmaktadır.

Bu derginin diğer Turancı ve Irkçı dergilerden daha ileri olan cephesi, soyadlarımıza aykırı bir zihniyeti benimsemiş ve tatbik etmiş olmasıdır. Meselâ derginin sahibi olarak Dr. Fethi Tevetoğlu'nun karısı Gülcan, Tevetoğlu Gülcan ve Neşriyat Müdürü Ali Dursun, Tevetoğlu Ali Dursun, olarak imza attıkları gibi, 1943 Mayıs nüshası dış kapak ilk sayfasında, gelecek sayılarda yazı yazacak zevatın ilânı yapılırken Dr. Tevetoğlu Fethi, Turanlıoğlu Uluğ, Yılanlıoğlu Hakkı, Fındıkoğlu Ziyaettin Fahri gibi, eski Türklerde ve halen Macarlarda tatbik edilen bir usulü benimsemeğe ve diriltmeğe çalışmaktadırlar ki, mevcut ve mer'î olan inkılap kanunlarımıza aykırı olarak değerlendirilmiştir. Bu neşriyattan başka yine kan milliyetçiliği esasını güden, fakat Turancı olmayan, Ankara'da münteşir "Millet" mecmuasında ise Anadoluculuk fikri bazı vesilelerle ileri sürülmekte, neşriyatta muhafazakâr bir temayül sezilmektedir. Bilhassa ilk sayfalarda çıkan yazılarda "Türkiye" yerine "Anadolu" tabirinin sık sık tekrar olunması dikkate şâyan görülmektedir. Bu mecmua da Hukuk Fakültesi Profesörlerinden Hüseyin Avni Göktürk ve Ankara Arkeoloji Müzesi Müdürü Remzi Oğuz Arık tarafından çıkarılmaktadır.

Tetkik edilen bütün vesaik ve muhaberelerde dikkatimizi çeken müşterek nokta, bilhassa ne istiklâl mücadelesi ve inkılâp hareketleri ve ne de ebedî ve millî şeflerimiz hakkında hiçbir şekilde bahsedilmemesi ve yalnız kendi umdelerinden dem vurulmasıdır.

Faaliyetlerinin sahası muhtelif vilâyetlerimize, bilhassa buralardaki okullara kadar genişlemiş olmakla beraber, merkezi İstanbul'dadır. Binaenaleyh yukarıda arzedilen cürüm örfî idare kanununun altıncı maddesine dahildir. Unsurları arzedilmiş bulunan cürmün vasıf ve mahiyeti de nazarı dikkate alınarak örfî idare komutanlığınca el konulması muvafık bulunacağı fikrinde bulunduğumuzu arzederiz. Emniyet Umum Müdürü, Dahiliye Vekâleti Hukuk Müşaviri, Adliye Vekâleti Ceza İşleri Umum Müdürü."

Ancak mühim kısımlarını naklettiğimiz bu onbeş daktilo sayfalık raporun arzından sonra, İstanbul Örfî İdare Komutanlığı büyük bir hassasiyetle hâdiseye el koymuş bulunuyordu.

Bu hususta 18 Mayıs 1944 tarihli Dahiliye Vekâletinin yazısı şöyledir:

"İstanbul örfî idare komutanlığına,

Nihal Atsız, Sabahattin Ali dâvasının görüldüğü 26 Nisan 1944 Salı günü Ankara'daki yüksek tahsil gençliğinin Nihal Atsız lehinde adliye binası önünde ve içinde yaptıkları nümayiş üzerine 3 Mayıs Çarşamba günü dâvanın ikinci duruşmasında lâzım gelen zabıta tedbirleri alınmış ve adliye binasında bir hareket vuku bulmamakla beraber kalabalık bir kafile, Başvekâlet ve Adliye binası önünde ve Ulus Meydanında taşkın hareketlerde bulunmuş olduklarından zabıta marifetiyle dağıtılmış ve muharrikleri nezaret altına alınmışlardır.

Muhakemenin cereyan ettiği günlerde Nihal Atsız'ın İstanbul'a döndüğü zaman taraftarlarının büyük sokak nümayişi hazırladıkları haber alınmış ve bunun üzerine Nihal Atsız'ın İstanbul'a dönmesi muvafık görülmemiş ve kendisi nezaret altına alınarak üstünde ve evinde arama yapılmıştır.

Bu aramalar esnasında elde edilen vesikalarda ırkçılık, Turancılık gâyesiyle gizli bir cemiyet kurmak faaliyetine geçtikleri anlaşılmıştır. Bu hareketin cezaî mevzuatımız muvacehesinde durumunu tesbit etmek üzere, Adliye Vekâleti mümessili ile, vekâletimiz hukuk müşaviri ve Emniyet Umum Müdürlüğünden müteşekkil bir komisyon toplanmıştır. Bu komisyonun hazırladığı rapor Başvekâlete arzedilmiştir.

Bunlar hakkında örfî idare kanunlarındaki hükümlere göre kanunî takibat yapılması, Bakanlar Kurulunun 18 Mayıs 1944 tarihli toplantısında tasvip buyurulmuştur. Gereğinin yapılmasını rica ederim.

Dahiliye Vekili
Hilmi URAN"

Görülüyor ki, İnönü meşhur 19 Mayıs 1944 nutkunu söylediğinden birgün evvel de Bakanlar Kurulu bunlar hakkında ceza dâvası açılmasını kararlaştırmıştır.

Örfî İdare Komutanlığı tarafından 1944 yılında Türkçü ve ırkçı olarak muhakeme edilen ve uzun müddet tabutluklarda muhafaza olunan zevat, şunlardan teşekkül etmekteydi:

1 - Seydişehir'de Hasan'dan olma, Hatice'den doğma (31) yaşında evli bir çocuklu, sabıkasız Cemal Oğuz Öcal,

2 - Ceyhan'ın Avraniye köyünde Saitten olma, Saadetten doğma (21) yaşında, Adanada yargıç, sabıkasız, bekâr Cebbar Şenel,

3 - İstanbul'da Beşiktaş'ta Halil'den olma, Zehradan doğma (30) yaşında, evli iki çocuklu, sabıkasız Dr. Fethi Tevetoğlu,

4 - Kıbrıs'ta, Lefkoşa'da Hamdi'den olma, Zehra'dan doğma (28) yaşında, üç çocuklu, muvazzaf yüzbaşı, Alparslan Türkeş,

5 - İstanbul'da Alemdağ'da Mehmet Nail'den olma, Zehra'dan doğma, (34) yaşında, lise edebiyat öğretmeni, evli, bir çocuklu, sabıkasız Necdet Sancar,

6 - İstanbul'da, Alemdağı'nda Mehmet Nail'den olma, Zehra'dan doğma, (39) yaşında, Boğaziçi lisesi öğetmeni, evli, iki çocuklu, sabıkasız Nihal Atsız,

7 - İstanbul'da, Halit Ziya'dan olma, Saibe'den doğma (24) yaşında, Teknik Üniversite öğrencisi, bekâr sabıkasız, Cihat Savaşfer,

9 - İstanbul'da Cenap Şahabettin'den olma, Naciye'den doğma, (26) yaşında, Mahallî İdareler Müfettişi, yedek subaylığında 2 ay 20 gün hapse mahkûm olmuş İsmet Rasih Tümtürk,

10 - Malatya'da Vahap'tan olma, Refika'dan doğma (26) yaşında, Teknik Üniversite öğrencisi; bekâr, sabıkasız, Muzaffer Eriş,

11 - İstanbul'da Nizamettin'den olma, Ayşe Rukiye'den doğma, (26) yaşında, bekâr, 1941 yılı TAN gazetesi sahiplerinden Sabiha ve Zekeriya Sertel'lere neşriyat yolu ile hakaretten dört aya mahkûm, Nurullah Barıman,

12 - Ankara'da Nuri'den olma, Fahriye'den doğma (27) yaşında, İçişleri Bakanlığında arşiv memuru, bekâr, sabıkasız, Hikmet Tanyu,

13 - Türkistan'ın Üzen kasabasında Ahmet Şah' tan olma, Ümmülhayat'tan doğma, (54) yaşında, İstanbul Üniversitesi Türk Tarihi Profesörü, evli, iki çocuk sahibi, sabıkasız, Zeki Velidi Togan,

14 - Çin Türkistanı'nda Kaşgar'da Mahmut'tan olma, Ayşe'den doğma, (37) yaşında, evli, beş çocuklu, sabıkasız Nuriiman Karadağlı,

15 - İran'da, Gümüştepe'de Hacı Ali'den olma, Bahti'den doğma, İran uyruğundan, Nuriiman ile evli, üvey çocuklu, (37) yaşında, Tıb Doktoru, sabıkasız, Ahmet Karadağlı,

Nuriiman Karadağlı ve Ahmet Karadağlı, Almanya'da olduklarından muhakemelerin ancak son celsesine gelebilmişlerdi.

Bunlardan başka 20 kişi daha nezaret altına alınmış, fakat dâvâ başladıktan üç ay sonra, bunların hiçbir suçu tesbit olunamadığından tahliye edilmişlerdi. Böylece ancak (4 - 5) ay hapishanede kalan bu 20 kişi şunlardır:

Sait Bilgiç, Tahsin Argun, Yusuf Kadıgil, Heybetullah İdil, Bedriye Atsız, Mehmet Külahlıoğlu, Mehmet Ali Bayrakçı, Ahmet Ellez, Ziya Özkaynak, Mehmet Irmak, İsfendiyar Baruönü, Osman Yüksel, Orhan Türkkan, Hamza Sadi Özbek, Zeki Özgür, Fehiman Altan, Hasan Fehmi Cansever, Orhan Şaik Gökyay, Saim Bayrak, Hüseyin Namık Orkun.

Turancılara yüklenen suç, zorla devleti ve rejimi devirmeğe çalışmaktı. Bunun için istenen ceza da idamdı. Böylece hepsi "Vatan Hainliği" ile itham ediliyorlardı.

Bunlardan birinin mahkemede söylediği şu sözler Türkçülerin durumunu açık olarak göstermektedir:

"Sayın Yargıçlarım;

Türlü eziyet ve işkence altında hakkımda tahkikat yapılırken her tanrının günü kendi kendime soruyordum: Acaba ben savcının dediği gibi bir vatan haini miyim? Bu suale içimden, taa derinden, derin bir samimiyetle kopup gelen şu cevap oluyor: Kat'iyyen... Bu kat'iyyen sesi ile teselli buluyorum.

Evet sayın yargıçlarım, kat'iyyen. Çünkü, dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir mahkemesinde, hiçbir zaman, vatanımı, milletini, ırkını büyük bir aşkla seviyor diye, hiç kimseyi vatan haini olarak cezalandırmamışlardır. 22 Haziran 1941 de Alman - Rus harbi başlayınca ve Japonlar da Doğu Türkistan'a girince, birdenbire senelerdir Rus boyunduruğunda inleyen esir Türklerin esaretten kurtulmaları ümidi de kuvvetlendi. Bu Türklüğü ruhunda duyan her Türk için büyük bir gündü. Zira, gerçek bir Türk, asla kendisi ile aynı kandan olan, aynı dili konuşan kardeşlerinin yabancı bir devletin boyunduruğu altında kalmasına tahammül edemez. Nitekim ben de, Türklüğü ruhundan duyan bir Türk olmam hasebiyle o günler, mütemadiyen Tanrıya ırkdaşlarımı esaretten kurtarması için dua ediyor, yalvarıyordum. Böyle bir dilekte bulunmak suç mudur? Eğer Türkistan istiklâline kavuşmuş olsaydı, hükûmetten müsaade alarak oraya gidecek, canla, başla ve büyük bir feragatla çalışacaktım. Bu hissi her zaman içimde duymak vatana ihanet midir? Ben, dünya üzerinde hiçbir Türkün esir kalmasına razı olmak istemiyorum.

Atatürk, Türk Dil Kurumunda, dilimizi türkçeleştirmek için direktif verirken, bütün Türkler için Türkiyede olduğu kadar dış Türkler arasında da konuşabilecek bir dilin bulunması lâzım geldiğini söylemişti. Böyle söyledi diye, Atatürk de suçlu mudur? Bugün Türk topraklarında bulunan Edirnemiz, faraza yarın

vatanımızdan ayrılarak yabancı bir devletin idaresine geçmesi halinde, Edirne Türklerinin artık Türkiyeden ayrılmış bulunduğu iddiası ile, bunlar hiç bir zaman düşünülemiyecek midir? Atatürk ölümünden kısa bir müddet evvel kendisine vedâ eden Japon sefirine: İnşallah sizinle Çin sedlerinde karşılaşırız, demiştir. Atatürk'ün ömrü vefâ etseydi, İkinci Cihan Harbinde tıpkı bizim gibi düşüneceğinden eminim. Atatürk, büyük nutkunda Türk gençliğine hitap ederken (Damarlarındaki asil kan) demek suretiyle, kanının diğer bütün ırklardan üstün olduğuna işaret etmek istememiş midir? Sağ olsaydı şimdi böyle söylediği için huzurunuza mı getirilecekti?

Sayın yargıçlarım, ortaçağ işkencelerinden geçirilen bizleri, vicdanınızın sesine uyarak ve artık yeter diyerek, komünistlerin tertiplerinden kurtarınız."

1944 yılı Nisan ayında başlıyan bu tertip, nihayet 31 Mart 1947 günü şerefli ve vicdanlı Türk hâkimlerinin kararı ile nihayet bulmuştu. Böylece Milliyetçilerin ve Türkçülerin bu dâvası, tam üç sene devam etmişti. İstanbul'da, Harbiyede 31 Mart 1947 günü yapılan son duruşmada başkan Tuğgeneral Yaşar Yenicioğlu (30 - 319), Askerî üye Tuğbay Ömer Köprülü (28 - 227), Duruşma yargıcı 1. sınıf hâkim Şevki Mutlugil (33 - 331) tarafından bütün sanıklar için beraat talep edilmiş ve 86 sayfa tutan gerekçede Türkçülere yapılan haksızlıklar belirtilmişti.

Şimdi bu karardan bazı parçalar naklederek, Nihal Atsız - Sabahattin Âli arasındaki basın çatışmasını kesiyoruz.

Kararın 13 üncü sayfasından:

"- Ankara'daki gençlerin Nihal Atsız - Sabahattin Âli dâvasının görüleceği günler Adalet binası önünde, başbakanlıkta ve Adalet Bakanlığında nümayiş yapmaları Ulus meydanında toplanarak: Yaşasın Cumhuriyet, yaşasın Adalet, kahrolsun komünistler, diye bağırmaları, Sabahattin Âli'nin bazı kitaplarını adalet binası önünde yakmaları, vatan, millet, istiklâl sevgi ve aşkı ile yaşıyan milliyetçi ve Türkçü gençliğin, bu yüksek duygulara aykırı duygular taşıyan ve faaliyette bulunan komünistlere karşı içlerinden gelen kin ve nefret hislerinin açık gösterisinden başka bir şey olmadığı, yapılan tahkikattan anlaşılmıştır. Bir kısım gençliğin yaptığı bu gösteriler, millî bir ideolojinin, millî olmıyan diğer bir ideolojiye karşı duyulan nefret ve heyecanın tezahüründen başka birşey olmadığından, Millî menfaatlere zarar verecek, unsuruna uygun değildir."

Kararın 72 nci sayfasından:

"- Yapılan tahkikat ve şâhit ifadelerinin sonunda kurulmak istenen cemiyetin mahiyeti de anlaşılmıştır. Bu cemiyet hükûmeti devirmek için değil, şu gâye ile kurulmak istenmiştir:

1941 yılının Haziran ayında Alman - Rus harbi başladıktan sonra Rus ordusundaki birçok Türklerin Almanların eline düştükleri ve bunların Almanya'da çok fena şartlar içinde yaşadıkları anlaşılmış ve bunlara elden gelen maddî ve

manevî yardım yapmak düşüncesiyle de (Zeki Velidi Togan, Nuriiman ve eşi Ahmet Karadağlı, Reha Oğuz Türkkan, Nurullah Barıman, Cihat Savaşlar ve Muzaffer Eriş) Nuriiman Karadağlı'nın Taksimdeki apartmanında buluşarak konuşurlarken bu konuyu ele aldıkları ve bir yardım cemiyeti nizamnamesi hazırlamak istedikleri ve fakat evvela hükûmetten resmî müsaade almak icap ettiğinden, Dr. Hasan Ferit Cansever'in tavassutu ile İstanbul Valisi Dr. Lûtfi Kırdar'dan buluşma saati aldıkları ve Zeki Velidi Togan, Nuriiman Karadağlı ile eşi Ahmet Karadağlı'nın 1941 yılı Temmuz ayı içinde bir gün Valiye giderek maksatlarını söyledikleri ve valinin de, hükûmete sorarak alacağı cevabı bildireceğini söylediği ve birkaç gün sonra tekrar valiye gittiklerinde de, hükûmetin böyle bir cemiyete bazı siyasî düşüncelerden dolayı müsaade vermediği cevabını verdiği ve bunların da bu cemiyeti kurmaktan vazgeçtikleri ilgili sanıkların ifadeleri ve yeminle dinlenen Vali Dr. Lûtfi Kırdar'ın açık şehadetiyle anlaşılmıştır."

Kararın 85 inci sayfasından:

"- Zeki Velidi Togan ve arkadaşlarının, yurt dışındaki Türk kardeşlerinin istikballerine ait samimi hislerini ifade ettiklerinden, hükûmeti devirmek gibi bir gâye taşımadıklarına kanaat getirilmiştir. Bundan dolayı iddia edilen cürümlerinden dolayı, Askerî Yargıtay Genel Kurul kararı gözönünde tutularak ve talebe uygun olarak beraetlerine, yapılan aramalar sırasında suç delili olarak alınan kitap, dergi, mektup, yazı ve diğer eşyanın sahiplerine verilmesine oybirliği ile karar verildi."

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in
Köy Enstitüleri Bayramı Münasebetiyle,
17 Nisan 1944 Günü Radyoda Yaptığı Konuşma[461]

« Sevgili Yurtdaşlarım,

17 Nisan, bizim büyük bayram günlerimizden biridir. Köy Enstitüleri Kanunu Büyük Millet Meclisi'nde dört yıl önce bugün kabul edildi. İlköğretim işinin yüzde yüz halli, Cumhuriyet inkılâplarının en önemlilerinden biri olacak. Türk köyüne ve köylüsüne, öğretmeni ile, sağlığına bakan insanı ile gitmenin yolundayız. Bu dâvânın durağı köy enstitüleri dört sene önce bugün kuruldu. Köy enstitüleri şu anda beş yaşına girmiş bulunuyor. 15.000 öğretmen yetiştirmeye canlı ve verimli olarak devam edecektir. Toplu mezunlarını önümüzdeki yıl köylerimize karanlığı gideren bir ışık gibi yollayacağız. Öğretmen ve ilköğretim bakımından şark milletlerinin önünde ve garp milletlerinin gerisinde olduğumuzu hiç unutmamalıyız. Ülkümüz, garplı milletlerin de vardıkları yüksek amaca ermektir. Bize, bu dâvanın hallinde de baş ve önder olan Yüce Başbuğumuzun, Büyük İnönü'nün şu sözlerini bu anlayışla gönüllerinize yazınız:

---

461 Hasan - Âli Yücel: ***a.g.e,*** *260 - 262. ss.*

"Köy enstitülerini Cumhuriyet eserleri içinde en kıymetlisi ve en sevgilisi sayıyorum. Köy enstitülerinde yetişen evlâtlarımızın muvaffakiyetlerini ömrüm oldukça yakından, candan takip edeceğim."

Köy enstitülerinde vazife alan arkadaşlarım, orada yetişen genç kardeşlerim;

Beş seneden beri, Büyük Millet Meclisi'nin millet buyruğu olarak elimize verdiği kanunları yerine getirmek için sevgili vatanımızın evsiz, barksız, hattâ ağaçsız dümdüz toprakları üstüne sizleri getirdik. Tabiatın yağmur gibi, kar gibi, soğuk gibi, zelzele gibi kuvvetleri ile döğüştünüz. Yenilmediniz, yendiniz. Ders okuduğunuz ve okuttuğunuz binalar sizin temiz ellerinizin eseridir. İçinde yattığınız duvarlar ve damlar, üstüne uzandığınız yorgun vücutlarınızı dinlendirdiğiniz yataklar, sizin elinizin emeğidir. Muhteşem, beton binalardan manevî ihtişamı hiç de eksik olmayan bu mütevazi durakların içerisinde, cumhuriyetçi ve inkılâpçı Türkiye'nin hayat kaynakları ve kurtuluş öncüleri yetişiyor. Türk varlığına inanan, ona hizmet etmekte bütün bir ömrün bahtiyarlığını bulan sizleri, çektiğiniz sıkıntıları ve emekleri, bütün insanlık önünde ve bu büyük bayram gününde sizin en yakın hizmetkârınız olarak tebcil ederim. Bugün 15.000'siniz, yarın 45.000 olacaksınız. Her birinizin şahsında yüzlerce Türk çocuğu görerek sizleri milyonluk kütleler halinde gözümün önüne getiriyorum. Temiz evleri, sıhhatli yavruları, gürbüz ana babalarıyla yarının kuvvetli ve kutlu Türkiye'sini bir rüya gibi değil, tam bir hakikat gibi görüyoruz. Büyüğümüz, küçüğümüz, sizlere inanıyoruz. Türk Milleti'nin inkılâpçı ve milliyetçi evlâtları olarak, bugün bir çıra ışığının loşluğunda kalan Türk köyünü, sizler elektrik ziyâlarına kavuşturacaksınız. Bu aydınlık maddî olduğu kadar manevî olacak: Her şey gibi ahlâk ve saadet de yurdun iç yerlerine kadar sizin yayacağınız bilgi ile girecek. Sevgili Atatürk'ün mukaddes emanetini temiz ellerine alan gençliğe katılacaksınız. O gençlik kütlesini, yalnız katılmakla değil, çoğaltarak kuvvetlendireceksiniz.

Sevgili Yurtdaşlarım,

Elimizdeki kanuna göre köylerde ve köy enstitülerinde vazife almış eğitmen, öğretmen, gezici başöğretmen, ilköğretim müfettişi, enstitü öğretmeni, usta öğreticiler arasında, işlerinde üstün başarı gösterenlerin adları 17 Nisan, bu bayram gününde radyo ile gazetelerde yayınlanacaktır. Memleketin, bütün köy okullarında ve 18 köy enstitümüzde törenler yapılmaktadır. Bu yıl, köylerde ve köy enstitülerinde çalışan 8500 eğitmen ve öğretmenden 1119'u üstün başarılı olmak şerefine erdiler. Geri kalanların az çalıştığını zannetmeyiniz. Bu 1119 arkadaşın, köy okulu binasını, işliğini, bahçesini; kurmada, köylü ile işbirliği yapmada çok çalışmışlardır. Okula mahsus araziye fidan dikmişler, oralarda bağlar yapmışlardır. Öğrencilere iyi ders okutmuşlar, onların okula devamlarını büyük gayretle sağlamışlardır. Onlar küçük yavrularımızın sağlık durumunu korkutan vakaları önlemişler, bunları gidermeye uğraşmışlardır. Okul dışında kalınış halkımızın okuma yazma

bilmeyenlerini yetiştirmişler, akşam okulları açmışlar, köy gençlerini yüzücü, binici olmaya alıştırmışlardır. Köylülerimize de, öğretim ve eğitim işlerini benimsetmeye uğraşmışlardır. Köy enstitülerinde yapılacak, balıkçılık, hayvan bakımı, köy sanatları, ekim, fidanlık, bağcılık ziraat sanatları gibi türlü işlerde öğrencilerle birlikte, geceli gündüzlü beraberce gayret göstermişlerdir. Bu kurumlara su getirme, onları elektrikleme yolunda başarılara varmışlardır. Enstitülerin tatbikat bölgeleriyle kendi kesimlerine giren köylerde köy incelemelerine girmişler; köyün, temizlik, sağlık, kültür işlerine önem vermişler; güçlerinin yettiği derecede kendi çevrelerinde halka faydalı olmak için çalışmışlardır. Enstitü öğrencilerinin giyecek, içecek, taşıt ve revir işlerinde planlı ve duygulu hareket etmişler, müsbet neticeler almışlardır. Köy enstitülerinde, köy okullarında Anayasamızın Cumhuriyetçi, İnkılâpçı, Laik, Milliyetçi, Halkçı ve Devletçi ruhuna ve Cumhuriyet Halk Partisi programının bu fikirleri yaydırmak isteyen emirlerine uymuşlar, onlara göre köylerimizde yeni bir hayat kurmak için özden ve yürekten çalışmışlardır.

Sevgili meslektaşlarım,

Bugün bütün köy enstitülerinde ve okullu köylerde tören yapılarak üstün başarı ile vazife görmüş olan arkadaşlarımın hizmetleri anılmaktadır. Size büyük sevinçle müjdeleyelim ki bizim büyük bayram günümüzde Büyük Reisicumhurumuz İnönü, Bayan İnönü ile Büyük Millet Meclisi Reisimiz Renda ile, Başvekilimiz Saracoğlu ile Parti Genel Sekreterimiz ve Meclis Grup Başkan Vekillerimiz, Valimiz ve matbuat ileri gelenlerimizle Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nde, aramıza katılmak lütfunda bulundular. Öğretmenlerin ve öğrencilerin, enstitüyü içinde kurduğumuz Hasanoğlan köyü halkının arasında bulunmaları ile neşemiz ve sevincimiz kat kat artmıştır. Köy enstitülerini kurduğumuz bugün, bizim için iki kere bayram oldu. Bunları söyleyerek size; aldığımız vazifenin kutsallığı kadar önemini de belirtmek istiyorum. »

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in
Çocuk Bayramı Münasebetiyle
22 Nisan 1944 Tarihinde Yaptığı Konuşma [462]

« Sayın Yurtdaşlarım,

Birkaç yıldır Çocuk Bayramını açarken sizlerle çocuklarımızı ilgilendiren bir ana meseleyi konuşmayı iş edindim. Bunu yapmakla evlâtlarımızın daha iyi ve daha olgun vatandaş olmalarını sağlayacak çâreleri ve düşünceleri, milletin, ailenin ve hükümetin ortak malı haline getirmeyi dilemekteyim. Meseleleri daima açık olarak ortaya koydum. Varılacak tedbirleri kendi tabii hayatımızdan almaya

*462 Hasan - Âli Yücel: **a.g.e**, 262 - 266. ss.*

çalıştım. Açık yürekle ve cüretle, yapıcı bir anlayışla üstüne yürünmeyen esaslı cemiyet meseleleri, daima küçük ve oyalayıcı tedbirlerle karşılanır. Üstünden seneler ve seneler geçer, ancak bir karınca boyu yürünmüş olduğu görülür. Bu talihsizliğe düşmemek için işte ve önünüzde kesin ve açık olmayı ihtiyar ettim.

Bu akşam sizlere, bu türlü meselelerin bir medeni cemiyet için en önemlisi olan ilköğretimden bahsedeceğim. Doğduğu günden yedi yaşına gelinceye kadar ananın babanın dikkatini sevgisini ve parasını üstüne çeken çocuk, altı yaşını bitirdiği günlerde devletin bir büyük emrini yerine getirmeye ana ile babayı varlığı ile davet eder. Bu ilk altı sene, ana baba için ne kadar dertli, sıkıntılı olursa olsun, bir gün gibi gelip geçmiştir. Onun için ilkokula hazırlık, ananın babanın beyninde çocuklarına sahip olduğu günden başlamalıdır.

Biz Türkler için, her medeni millette olduğu gibi, yaşamımızın ve yaşama düzeyimizin ilk mühim dâvâsı ilköğretimdir. Cumhuriyet buna dayanır. İnkılâp buna dayanır. İstiklâl ve istikbalimiz buna dayanır. Hangi milletin ciddî ve gerçek uyanmasını tarihinde arayacak olursanız, bu kalkınmanın rastgeldiği devrede ilköğretimi ön plana almış olduğunu istisnasız görürsünüz. Bizim için de bu büyük kalkınma devri, cumhuriyet çağımıza rastlamıştır. Önümüzdeki on seden sonra her Türk çocuğu, bir tanesi bile öğretmensiz kalmadan, yedi ile on iki yaşının arasını ilkokulda geçirecektir. Görmenin, anlamanın ve bilmenin ilk şartları arasında okumayı, yazmayı, hesap yapmayı bilmek, insanların düşüncelerini birbirine verebilmeleri için kabul ettikleri işaretleri tanımak bugünkü dünyaya gelen her adem evlâdının ihmal götürmez vazifesidir. Bu elde edilmedikçe insan, ilerleme vasıtalarının birincisinden yoksul kalmış demektir. Her vatandaşın, millî kudreti artırıcı bir unsur olması, okuma ve yazma ile başlar. Onun için devlet; ilköğretimi, kuvvetli olmanın temeli olarak ele almıştır.

Bugün Türkiye'de ilkokul çağında yedi ile on iki yaş arasında iki milyon beş yüz bin çocuk vardır. Nüfusumuzun çoğu 40.000 köye yerleşmiş olduğu için bu iki buçuk milyonun iki milyonu köylerde, ancak 500.000'i şehir ve kasabalardadır. Sarfettiğimiz milyonlarca liraya ve insan takati üstündeki emeklere rağmen bugün ancak ilkokula alabildiğimiz çocuklar bir milyonun kapısındadır. Bu bir milyon çocuğun 400.000'e yakını şehir ve kasabalarda, 600.000'i de köylerde bulunuyor. Bu tabloyu size verdikten sonra bize acı gelen bir neticeyi derhal söyleyebilirim. Yuvarlak hesap şehirlerde ilkokulun birinci sınıfına giren çocukların yüzde ellisi ancak son sınıfa gelebiliyor. Bu nispet iyi bir nispet değildir. Çok döküntü veriyoruz. Geçen sene şehir ve kasabalardaki 400.000'e yakın çocuğumuzdan 100.000'i sınıfta kalmıştır. Bu olabilir; ben burada öğretmen olanların bu 100.000 çocuğu sınıf geçecek duruma getirmemelerinden şikâyet ediyorum. Bütün yurttaşlarım bilsin ve hep beraber gözlerimizi açalım diye böyle açık olarak hakikatı söylüyorum.

Köy okullarında, şehirdeki bu yüzde elli yerine kayıp nispeti, yüzde 75'tir. Burada durum şehirlerdekinden daha fenadır. Köy okullarına giren 100 çocuktan ancak yirmi beşini son sınıfa getirebiliyoruz. Bunun böyle oluşunda ananın babanın, öğretmenin, hepimizin kabahatimiz var. İyi olmayan bu durumu yakından gören Büyük Devlet Reisimiz İnönü, geçen ay ilköğretim meselesi için Vekiller Heyeti'ni topladı, başa geçti ve bu dâvâyı halletmek için her vekâlete düşen, devlet eliyle yapılması lâzım vazifeleri karara bağlattı. Her vekillik memurlarına emirler verdi. Tamimler yaptı. Şunu iyi bilelim ki, Devlet eliyle geçilen hareketleri millet desteklemedikçe tam netice almak mümkün değildir. Köylü kardeşlerimin beni her zaman dinlediklerini ve yürekten söylediğim sözleri her zaman kulaklarına küpe ettiklerini bilerek onlara tekrar ediyorum ki, bu işte de bizlere yardım etsinler, kendilerine hizmetten başka kaygısı olmayan devlet adamlarına iyi yürekle yardımcı olsunlar. Bu işi elbirliğiyle ve yüz akıyla başaralım. Bu kadar döküntü vermeyelim.

Köylerdeki çocuklarımızın 100 tanesinden ancak 25'inin son sınıfa gelebilmesinde birçok sebepler bulunabilir. Fakat bunun başı, çocuklarımızın köy okullarına devam ettirilmemesidir. Şu halde ilköğretim bugün için öz meselelerin başı, ilkokullardaki devamsızlık meselesi oluyor demektir. Bu dâvânın hallinde hemen hemen her derecedeki idare amirlerine ve memurlara önemli ödevler düşmektedir. Mesela, idare makinemizin başarıda en mühim mevkiini şerefle işgal eden bir valinin bu hususta neler yapabileceğini düşünelim.

Vali, ilk önce 1942, yılında çıkan Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât Kanunu'nu büyük bir dikkatle okuyacak, kendi emrine verilmiş bulunan bu işle alâkalı maarif memurlarıyla toplantılar yapıp vilâyeti içinde bu kanuna göre bugünkü durumun ne olduğunu inceleyecek. Maarif müdüründen Vilâyetin maarif haritasını isteyecek, adeta bir harbi idare eden komutan gibi kurmayının hazırladığı bu haritanın üzerine eğilecektir. Bu haritada kanunun emrine göre okuma çağındaki kız ve erkek çocukların sayıları her köy ve kasabanın yanına işaret edilmiş olacaktır. Diğer istatistik malûmatını da böylece doğru olarak toplattırıp o haritanın üstüne yazdıracaktır. Eğer bu iş, bir defa yapılmışsa o harita ölü, o rakamlar ölüdür. Bunların diri tutulması için durum, gün gün takip edilecek eğer bir köyde okulun açıldığı günle ondan bir ay sonraki zaman arasında öğrenci sayısında bir azalış varsa, hemen bunun sebebini araştıracak, alâkalılardan sualler soracak, kanuna göre takipler yapılmış mı, yapılmamış mı, bunlar öğrenilecek, bu suretle ele alınmış olan harita canlanacak, zenginleşecek ve not defteri üzerine rakamlar dizilince vilâyet hakkındaki bilgiler umumî olarak artacak. Maarif müdüründen başlayarak ilköğretim müfettişlerine, maarif memurlarına, başöğretmenlere verilmesi gereken emirler verilecek, valinin kendi gidip gördüğü yerlerde ve emri altında bulunanların gittikleri ve bulundukları yerlerde mahallin

hususiyetlerine göre, halka, neyin, nasıl telkin edileceği düşünülüp, işler açık ve kesin emirlere bağlanacaktır. Böylece yanında dâvâyı ve iş bilenleri bulunduran valinin mürakabe takip ve teftişleri derin bir mâna kazanacak, ne yapılacağı bilinmeksizin gidilen köylerdeki sıkıntılı duraklama zamanları yerine, verimli ve canlı çalışmaların dolduğu saatler geçecektir. Muhtarın kanuna göre yapılması gereken işleri bilip bilmediği yoklanacak, öğretmenin işi etrafında söyleyecek sözler dinlenecek, vazifesini tamam yapıp yapmadığı kontrol edilecek ve bu dinlenilen ve görülen hususlar yüksek idare amirinin etraflı anlayışı içerisinde, dâvânın halli için yaratıcı ve tedbir bulucu birer kıymet olacaktır.

O zaman vali, oğlunu hele kızını okula göndermeyen ana babaya seslenecek, bütün köylüye memleketin alın yazısının şu küçük köy okullarına nasıl derinden bağlı olduğunu anlatacak, kızını ve oğlunu şu veya bu sebeple, okutmamayı kabul etmenin ne büyük bir ayıp ve ne fena bir hareket olduğunu söyleyecek, yeni okulun çocuklara yaşamak için en lüzumlu bilgileri nasıl verdiğini, bu okulların yalnız kitap okutan değil, köyde canlı cansız ne varsa onlara bilgi ile ve meleke ile hâkim olmayı öğrettiğini, en selahiyetli bir insan olarak açıklayacaktır.

Bütün bunları yapabilmek için bu yüksek idare amirinin vilâyetteki makamına gitmeden önce gündüzün takip edeceği esaslı işleri düşünüp defterine, yazması ve bu arada ilköğretim meselesi için başlamış olduğu işlerin hangi noktalarını takip edecekse, onları ele alması, çok tabiîdir. Yirmi dört saatin işe başlamadan önceki bu erken dakikaları idare şeflerinin düşünce, karar ve emir zamanıdır. Günün dağdağalı işleri içerisinde, beklenmedik olayların insanı esaslı işlerinden nasıl zorla uzaklaştırdığını pek iyi bildiğimiz için, bu gürültülü çalışma zamanına varmadan önce, esaslı bir iş düşünüp yapacaklarımızı tespit etmekte başarının ön şartını bulmamak mümkün değildir. Böyle çalışıldığı takdirde büyük bir idare birliği olan vilâyetin başında bulunan bir amir, o kadar faydalı ve verimli olabilir ki, bütün teşkilât onunla beraber canlanır, yürür ve küçük aksamalar bile ortadan kaybolup gider.

Bu vasıftaki mesuliyet, arkadaşlarımızın muvaffakiyetlerini her zaman görmekte ve milletimiz hesabına iftihar duymaktadır. Bölgesinin medeniyet önderi olan büyük idare amirlerimizin ilköğretim meselesinde ilk başarı unsuru olduğunu söylemekle, devlet teşkilâtımızın büyük hakikatini ifade ettiğime inanıyorum.

Kütlenin, cemiyetçe yetişmesinde adalet ülküsü kadar terbiye ve ahlâk eğitimine de hizmeti olan Cumhuriyet hâkimliği, çocuğunu okula göndermemekten suçlu bir vatandaşı mahkeme ederken bir taraftan ferdin hukukunu diğer yandan bugünkü kadar yarınki Türk cemiyetinin de hakkını gözönünde tutacak, bu millî varlığın çocuklarda eksik kalmasına, yurtsever gönlü razı olmayacaktır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının sağlık mesuliyeti ve şerefini memuriyet olarak taşıyan hükümet tabibi, aynı ideale aynı dikkati gösterecek, hasta öğretmen ve öğrenciye tedavi müddeti verirken onların, millî hayat cephesinde ne kadar çok

ödevli olduklarını düşünerek, bu ödevden her anlayış gününü büyük ve millî bir kayıp olduğunu anlayacak ve tedavinin kısa bir zamanda yapılması yolunu tutacak, lüzumsuz yere fazlası için ısrar edenler olursa onlara ödevlerini hatırlatmaktan çekinmeyecektir. Hareketli, dinç kaymakam ve nahiye müdürleri, memleket idare mekanizmasının iyi işlemesindeki önemlerini kendileri herkesten iyi bilirler.

Seyahatlerde yakından temas etmiş olduğum ve Ankara'daki kaymakamlık kursunda az da olsa tanımaya fırsat bulduğum bu değerli arkadaşların, memleket meselelerinde taşıdıkları çok duyarlığı ilköğretim dâvasında da göstereceklerine büyük bir emniyetim var. İnkılâbımızın bu safhası onlar için öyle bir çalışma zemini ki, bu devrede elde edecekleri tecrübeler, meslek hayatlarının ilerisinde memleket kalkınması yolunda kendilerine büyük düşünceler ilham edebilecektir.

Maârif müdürü, ilköğretim müfettişi, maârif memuru, başöğretmen, gezici başöğretmen doğrudan doğruya mesul oldukları bu işler etrafında kendilerine uzman yardımcı ellere samimiyetle sarılacaklar, idare amirlerinin mesleke ait bilgilerini, kendi gördüklerini ve bildiklerini, onlara anlatmak suretiyle zenginleştirecekler ve etrafta böyle bir hareketin uyanmış olmasıyla bahtiyar olacaklardır. Fakat unutmayacaklardır ki, asıl görev yine öğretmenindir. Bir öğretmenin okuluna öğrenci toplayabilmek kudreti de onun ehemmiyetine ait ölçülerden biridir. Öğretmen ilk önce kendine kadar gelmiş olan çocukların hiçbirini kaybetmemeye karar verecektir. Birinciye gelenlerin yüzde yüzü ikinciye, ikincidekilerin yüzde yüzü üçüncüye, ve daha ileri sınıflara geçebilmeleri çârelerini düşünecektir. Bu, tekrar edeyim yetişmemiş çocukların yukarıki sınıflara geçirilmesi demek değil, yetiştirilmesi demektir. Her Türk çocuğunun tarlada, iş yerinde, süthanede, örs önünde, tezgâhta, fabrikada ehliyetle iş başına geçmesi, teknik ve bilim anlayışını elde etmesi lâzım olduğuna göre, bir tek çocuğun bile yetişmemesine tahammül etmeyecektir. Köyün içinde okul varken bundan faydalanmayı istemeyen ana ve babanın bir cehalet misali göstermekte olduklarını, cehaleti silmek ödevinde olan okulun bunları da yetiştirmesi lâzım geldiğini bilecektir. Takip edilecek yol, daima iyilik ve telkin yolu olmalıdır. Hastalıktan şikâyet edilmez, hastalık tedavi edilir. Kanunun çocuklarını okula göndermeyenlere verdiği cezalar bile hep tedavi kastıyla ve o hava içinde verilecektir. Cezadan evvel gerekenin yapılması, yeni devamsızlığın her çocuğa ait müşterek veya ayrı nedenleri görüşülmeli, onun ileri süreceği bahanelere ve sebeplere cevap vermelidir. Kızının okumasına lüzum olmadığını, oğluna yaptıracak işleri bulunduğunu, okulda çocuğuna işe yarar bir şey öğretilmediğini söyleyecek babalar bulunacaktır. Sükûnetini muhafaza etmeyi bilen öğretmen de ona, halledilince düşündüklerinin tamamıyla yanlış olduğunu, okula gitmeyen kızın iyi ana da olamayacağını, çünkü çocuklarını terbiye etmeyi, onlara bakmayı bilmeyeceğini, görgüsüz kalacağını, dikişini dike-

meyeceğini, hakkını koruma için söz söyleyemeyeceğini rakamları tanıyıp hesap yapamayacağını, askerdeki kocasının mektubunu okuyamayacağını, ona mektup yazamayacağını, etrafında söylenilenleri doğru dürüst anlayamayacağını, dünyanın artık tamamiyle değiştiğini hiçbir kimsenin evlâtlarını kendi kaldığı halde bırakmaya hakkı olmadığını söyleyecektir. Oğluna yaptıracağı işlere gelince, gelen iş aylarında okulun tatil edildiğini, sene içinde oğlunu okula gönderenin de biraz fedakârlık etmesi lâzım geldiğini, babalığın; evlâtların yükünü kabul etmek olduğunu anlatacaktır. Okulda işe yarar bir şey öğretilmediği sözüne de okulun eski tertip değil yeni tertip okul olduğunu, orada bir insana en lâzım olan şeylerin öğretildiğini, enstitüden gelen öğretmenin duvarcılığı, bahçeciliği, demirciliği, rençberliği okulda öğrendiğini kendisinin de bugünkü okulun başka türlü olduğunu görmekle beraber, kabahatini örtmek için okul hakkında böyle söz söylediğini anlatacak, öğretilen şeylerin işe yarar olup olmadığını göstermek üzere de çocuk babasını okula çağıracaktır.

Şüphesiz bu sözlere karşı da kapalı kalacaklar bulunacaktır. Fakat devamlı olarak yapılacak telkinlerin şahıslar üzerindeki tesiri bakımından bir yüzde nispeti vardır. Biz bugün buna muhtacız. Kaldı ki, öğretmen bunları söylemekle çocuğunu okula göndermeyen, göndermekte gevşek davranan babaya yeni bir takım anlamlar göstermiş olmaktadır. Bu anlamlar zaman ile onda birike birike yapmaları gereken etkiyi mutlaka yapacaktır.

Sevgili yurtdaşlarım,

İşte ideal sahibi insanlar için çalışma zemini ve yolu budur. Türk yurttaşları için bugünkü Türkiye'yi kalkındırmaktan daha büyük bir ideal olur mu? Bu fikre katılmamış olanların da katılmalarını yürekten dilerim. Hiçbir inkılâp fikri memleketi kalkındırmak yolunda çalışmak zaruretinden başka bir kanun kabul etmeyecektir. İnancımızın büyüklüğünü yaşamakta devam edelim, idrak ettiğimiz yeni baharın bu güzel ve mânalı Çocuk Haftası içinde, daha çok çocuğumuzun daha seviyeli olması yolunda çalışma kararımızı bir kat daha kuvvetlendirelim.»

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in Beden Eğitimi Genel Müdürlüğü Bütçesi Münasebetiyle Meclis'te 5 Mayıs 1944 Tarihinde Yaptığı Konuşma[463]

«Arkadaşlarım; Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü'nün 1944 bütçesi 958.937 liradır. Geçen sene bu bütçe 925.405 lira idi. Arada 33 bin küsur liralık bir fark vardır. Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü kurulduğundan beri bütçesinde esaslı bir tahavvül olmaksızın beş altı senedir olduğu gibi kalmaktadır.

463 *Hasan-Âli Yücel:* ***a.g.e.****, 266-273. ss.*

Bütçenin 225.000 lirası ücret ve maaşı teşkil eder. İki seneden beri, geçen senenin ve bu senenin bütçesinde Beden Terbiyesi Yüksek Enstitüsü inşaatı için koyduğumuz paralarla 174.000 lira yapı için ayrılmıştır. Okul sporları ve Konfederasyon için ayrılmış olan paralar dahil olmak üzere bütün bu fasılların mecmuu 251.000 liradır.

Bölge bütçelerine yardım için 125.000 lira vardır. Mütebâki kalan küçük yekün, kurslar için ve ecnebi memleketlere göndereceğimiz mütehassısların yetiştirilmesi içindir. Bunlar için de 63 vilâyetimizin hususi bütçesinden % 2'ler ve belediyelerden alınan % 4'lerle beraber 1.415.000 liralık bir bütçemiz vardır. Bu 1.415.000 liranın 766.622 lirası idarei hususiyelerden alınan % 2'ler ve 650.318 lirası da belediyelerin % 4'leridir. Bu 1.415.000 liranın, elimizdeki kanun mucibince % 80'i inşaata verilmiştir ki, bu da 1.132.000 liradır. Öğretici, çalıştırıcı hademe paraları ve bu neviden ücretler 63 vilâyette 300.000 lira tutmaktadır.

Şu halde 900 küsur bin lira umumî bütçeden, 1.400.000 lira da belediye ve hususi bütçelerin % 2 ve % 4'lerinden alınmıştır ki, hepsi aşağı yukarı iki milyon 300 küsur bin liralık bir para ile memleketin beden terbiyesi işlerini idare mecburiyetindeyiz.

Burada arkadaşlarım milyonlardan bahsettiler. Bendeniz bu mevzuata pek öyle milyonlar görmüyorum. Şimdiye kadar alınmış paralar mevzubahisse, yalnız stadyumlar için, ufak mütevazi stadyumlar yapılarak büyük şehirlerde bunların inşası için 150 milyon liralık bir tahsisata ihtiyaç vardır ve bu 150 milyon lira harbin başındaki rayice göre yapılmış bir hesaba nazarandır. Binaenaleyh 5-6 milyon lira toplandı diye inşaata ait bu paralarla büyük bir şey yapılacağını ummak mümkün değildir.

Stadyumlar bahsine bilahere gelmek üzere teşkilâtımızın mânasını ve bu kanunun ruhundan anladığımız fikri ifadeye çalışayım.

Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü yüksek tasvibinizle Maârif Vekaletine intikal ettikten sonra beden terbiyesi işlerinde yine o kanun mucibince en selahiyetli merci olan İstişare Heyetini topladık. Zannediyorum o heyetin toplanmalarında Hıfzı Oğuz Bekata ve Suat Yurtkoru arkadaşım da bulundular. O zaman Beden Terbiyesi Umum Müdürü Sayın General Taner sıhhatte idi. O da çalışıyordu. Şimdi bu kıymetli arkadaşım rahatsızdır; faaliyette bulunamıyor, yakın zamanda afiyetini iade etmesini dilerim. Mükelleflik işinde verilmiş rakamların gerçeğe uygunluğu derecesini ölçmek için Maârif idareleri vasıtasıyla bir anket yapmaya İstişare Heyeti karar verdi. Bu anketle elde etmeyi, öğrenmeyi düşündüğümüz nokta, kanunun 14 yaşla 20 yaş arasında mükellef kıldığı vatandaşları, semereli şekilde yetiştirilebilir halde elimize alıp beden terbiyesi ve spor yaptırabiliyor muyuz? Bunu öğrenelim ve bunları kimler yaptırıyor anlayalım. Her vilâyetten cevaplar geldi. Bu cevapları birer birer okuduk ve o zaman Cumhuriyet Halk Par-

tisi İdare Heyetini temsil etmek üzere âzâ bulunan General Zeki Soydemir arkadaşımın reisliğinde bir komisyon toplandı. Tetkik ettiler ve bize bir rapor getirdiler. Bu raporun esaslı noktaları şu idi. Elde mevcut öğreticilere 120 bin kişilik bir büyük kütleye programı tespit edilmiş olan bir beden terbiyesi verme ve sporu yaptırmanın maddeten imkânı yoktur. Kapalı salon bulunmadığı için kışın birçok yerlerde hiçbir şey yapılamamaktadır. O halde elimizdeki imkânla, öğretici unsurla ve öğretmen vasıtasıyla mütenasip bir hareket ihtiyarı zaruret vardır kanaatine İstişare Heyeti vardı. Şehirlerde ve kasabalarda demirci dükkanında çalışan bir çırağın, berber dükkanında çalışan bir gencin bir arkadaşımızın tasvir ettiği gibi, işinden ayrılarak muayyen zamanlarda gelmesi fiilen, maddeten çok kere mümkün olmuyordu. O zaman denildi ki, mümkün olan yerlerde öğrenci olarak bunları kurstan geçirecek mükellefiyetin devamını temin edelim. Mümkün olmayan yerlerde esasen valiler bu mükellefiyetin kanunda kâfi müeyyidesi olmadığından şikâyet ettikleri için, böyle bir müeyyideyi de elde vesait olmaksızın istemenin bir mânası da bulunmayacağı cihetle kaabil olanı yapmakla iktifa edelim diye düşündük. Onun için elde ettiğimiz imkânlar dahilinde nerelere adam gönderebiliyorsak, nerelerde yer gösterebiliyorsak oralarda yapmayı muvafık bulduk. Bu şekilde bir kısım vilâyetlerde yapılmaktadır. Son günlerde gezip dolaştığım Yozgat ve Kayseri gibi şehirlerimizde mükellefler çalışmaktadırlar. Bunun haricinde geçen seneki bütçede bir para ayırdık, dedik ki, mükelleflerin bir kısmını, bugünkü maddî sıkıntıları da derpiş ederek, bir kampa tâbi tutalım. Senenin imtidadınca bunlara yaptırılacak işleri teksif edip 15-20 gün içerisinde sıkıştıralım; bunları yedirelim, içirelim, başlarına adam koyalım, öğretelim. Bu şekilde kamp yaptık. Bir kısım mükellefler iştirak ettiler, memnun oldular. Mükellefler meselesi basit bir mesele değildir. Meselâ şehir ve kasabalarda 120.000 mükellef vatandaş hesap edilmiştir. Bunların 100 tanesine bir öğretici verirseniz 1200 adama ihtiyaç vardır. Halbuki bizim okullar dahil olmak üzere, bütün teşkilâtımızda beden terbiyesi öğretmenliği yapacak salahiyette 346 öğretmen, eğitim ve yetiştirici vardır. Kadromuz 346'dır. Halbuki arzettiğim gibi yalnız bu 120 bin mükellefe, söylediğim hesaba bu vasıfta 1200 adama ihtiyaç vardır. Yüksek okullarda ancak 10 beden terbiyesi öğretmenimizi, liselerde 74, öğretmen okullarında 8, ortaokullarda 156, ilköğretim emrinde 2, eğitmen olarak 52, çalıştırıcı olarak 30... bütün kadro bundan ibarettir. Şekip arkadaşımızın burada buyurduğu gibi bu işi öğrenmiş insanların eline vermedikçe yürütmek mümkün değildir. Bunun tedbiri adam yetiştirmektir. Bizim burada Gazi Terbiye Enstitüsü'nde beden terbiyesi için bir şubemiz vardır. Zaten bu işte çalışanlar da buradan çıkmaktadır. Gazi Terbiye Enstitüsünden bu sene bize gelecek mezun ondur. Mezunların heyeti umumîyesi 39'dur. Halbuki geri senelere bakarsanız bu 39 bile eskisinin iki misli, hatta üç misli olmuştur. Geri senelerde mezun bundan çok daha azdır. Beden Terbiyesi Umum

Müdürlüğü için orada talebe okuttuk ve Gazi Terbiye Enstitüsü kadrosunu genişlettik, ancak bu kadarı mümkün olabildi. Geçen sene aldığımız 150 bin lira ve bu sene koyduğumuz 170 bin lira ile 600.000 liralık keşif bedelli binanın ancak yarısını yapmak mümkün olacaktır. Aylarca arsa meselesiyle meşgul olduk. Münakalât Vekili General Ali Fuat Cebesoy arkadaşımın yakın ilgisinden istifade ederek Devlet Demiryollarıyla toprak mübadelesi yaptık. Bu muamele uzun zaman sürdü. Bunu için inşaata başlamak imkânı yeni hasıl oldu. Bu bina ancak bir buçuk sene yapılabilecektir. Muhtelif vesilelerle de arzettiğim gibi bina bittikten sonra insan yetiştirme nispeti biraz daha yükselecektir.

Bir de askerlikten önce; pre-militaire dedikleri teşkilâtı yapabilir miyiz, bir gençlik teşkilâtı kurabilir miyiz? Bendenizin şahsi kanaatim, kanun bize bir amaç göstermiştir. Yoksa bir buçuk milyon liraya yakın bir bütçe ile vilâyetlerde, bir milyon liraya yakın bir bütçe ile merkezde Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğünün elindeki bu para ile böyle küçük bir teşkilât yapmaya maddeten imkân yoktur, kaabil değildir. Esasen bu neviden teşkilât dünyada iki usul ile yapılıyor:

Birisi totaliter memleketlerde olduğu gibi cebri mükellefiyet tatbiki suretiyle yapılan teşkilâttır. Diğeri de demokrat memleketlerde olduğu gibi umumî seviyeyi yükselterek aileler, hususi kurumlarla kendiliğinden teşekküller vücuda gelmesi... Spor ve Beden Terbiyesini böyle bir bütçe ile arzettiğim bu elemanla, totaliter memleketlerin Beden Terbiyesi ve gençlik teşkilâtlarına muvazi bir teşkilât haline getirmek kaabil değildir. Almanya'da ve Rusya'da yapılmış olan teşkilât, milyonluk bütçelerle on binlerce elemanla yapılmıştır ve esasen yetişmiş insanları da mevcut olduğundan daha kolay bir şekilde yapılabilmiştir. Demokrat memleketlerin hususi teşekküllerle bunu yaptığını, bazı yerlerde buna da ihtiyaç olmaksızın yaygın bir halde yürüdüğünü de biliyoruz. Bizde, bu da tamam bir surette kaabil değildir. Çünkü Beden Terbiyesi ihtiyacı bütün memlekete sirayet etmiş, o sirayetle ve bu ihtiyaçla yer yer Devletin hiçbir alâkası ve teşviki olmaksızın müesseseler kurulmuş değildir. Böyle olduğu zamanlarda çalışmalar muayyen kulüplere inhisar etmiş ve o kulüpler tek yıldızlar halinde kalmışlardır. Diğerleri inkişaf edememiştir. Onun için biz elimizdeki madde ve beşeri vasıtaların azamisiden istifade edip küçük de olsa umuma müessir Devlet müdahalesini temin etmeyi, şahsi ihtiyaçların, şahsi isteklerin bununla tevhit edilip yürütülmesini en elverişli bir yol halinde görüyoruz. Bugün bizim Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü'nün vaziyeti budur, böyle birleştirici, fertle cemiyet kaynaştırıcı bir yolda yürümekteyiz. Bir defa kütle olarak bizim okul içerisine aldığımız bir milyon küsur öğrencinin beden terbiyesi ihtiyacını ve zaruretini henüz temin edememişizdir. Böyle elimize geçmiş, okul dediğimiz muayyen bir yerin içerisine girmiş çocuklarımızın Beden Terbiyesi ihtiyacını tatmin etmemişken öbür taraf-

tan ikinci böyük bir kütlenin beden terbiyesi ihtiyacını büyük bir teşkilât içinde tam olarak 1,5 milyon lira ile halletmemiz kaabil midir? Okullarımızın % 5'inde bile kapalı jimnastikhane yoktur. Dar ve kifayetsiz olan binalar içinde, bütün kış, beden terbiyesi bir Türkçe dersi gibi kalmaktadır. Havalar bozukken öğretmen anlatmakta, talebe dinlemektedir. Başka bir şey yapmak imkânsızdır. Çünkü yağmur ve kar altında beden terbiyesi yaptıracağım diye durumlarını bildiğimiz memleket çocuklarını öldürmeye hakkımız yoktur. Arkadaşlarımın da ihtimamla üzerinde durdukları gibi mesele hakikaten mühimdir. Bütçesi buraya, kanunun ruhuna tevafuk edebilir şekilde gelebilmek için, ilk iş adam yetiştirmek havası olmak üzere 25-30 milyon lira ile gelmelidir. Biz, arkadaşlarımızın buyurdukları gibi, bütçemize konulmuş olan paraları, bütçemizle verilmiş olan paraları azami nispette müfit kılmak için elimizden gelen gayreti bütün teşkilâtımız içinde harcamaktayız. Size bir misal söyleyeyim: Bir arkadaşım 19 Mayıs ve 29 Teşrinievveli telmih buyurdular. O 19 Mayıs ve 29 Teşrinievvele hazırlamak için çektiğimiz emekleri gelip görmek lâzımdır. 29 Teşrinievvel için Ankara'ya getireceğimiz izciyi tatilde çalıştırıyoruz. Onlar yalnız iki günlük çalışma ile iki saatlik gösteri yapmıyorlar. 1000 tane izciyi giydirmek lâzım gelse bugün 100 bin liraya ihtiyaç vardır. Ayakkabı, bildiğiniz elbise, matra, ip vesaire için tam 100 lira lâzımdır. Bunu bizim ailelerimiz temin edecek vaziyette değildirler; hepiniz bilirsiniz ben bu bütçenin içerisinden neyi nereye ayırıp da buraya yardım edebilirim? Onun için ne kadar yapmak mümkünse yapıyoruz, yapacakları da teşvik ediyoruz.

Okullarda spor yuvaları yaptık. Çocuklar alâkadar oluyorlar, para biriktiyorlar, 3-5 kuruş veriyorlar, hocaları başında olarak dağa çıkıyorlar. Meselâ koşu müsabakaları...

Koşu ve atletizme mekteplerde 1940'da 7 binle başlamışız, bitirdiğimiz sene 23 bin çocuk buna iştirak etmiştir. 3 kere 7 yirmi bir, iki binde fazlası var. Bunun ertesi sene 70 bin olmasını istiyorsak, sihirli bir kudret sahibi insan bulmak lâzımdır.

Federasyonlar mevzubahis olurken 5000 lira fazlalığın sebebini bir arkadaşım yalnız futbola fazla para konulması olduğunu söyledi. Futbola fazla para konması ona fazla ehemmiyet verildiğinden midir? Konulan fazla para da 5 bin liradır, arkadaşlar. Bunun da sebebi.. Affedersiniz, federasyon kelimesi maalesef dilimden kaçtı. Arkadaşımızın ikazına, ihtarına teşekkür ederim. Frenkçe kelimeler insanın ağzından bazen böyle kaçıyor. Nitekim kendileri de par prensip dediler ve sonra prensip itibariyle diye tashih ettiler!

Dr. O. Ş. ULUDAĞ (Konya) – Şimdi de siz dediniz.

MAARİF VEKİLİ HASAN - ÂLİ YÜCEL (Devamla) – Evet insan hatadan salim değildir. Fakat siz iddia ettiğiniz halde söylüyorsunuz, benim öyle bir iddiam yok.

Bu para deplasman, yer değiştirme parasıdır. Yol paraları artmıştır. Getirip götürürken bindikleri vasıtaların paraları artmıştır. Onun için beş bin lira fazla koyduk. Diğerlerinden hakikaten farkı yoktur, olduğu gibi kalmış demektir.

Ankara'da Top Kongresi toplandığı vakit spor ihtisasından bahsedildi. Arkadaşım Sıhhıye Vekili ile anlaşıp diğer ihtisaslar arasında bulunan burun, kulak, dahiliye, hariciye spor hekimliğinin de ihtisas olarak katılmasını tavsiye ettiler. Bir defa böyle bir ihtisas yeni olacaktır. Bendeniz sporda, muayyen biryerde okumuş, gelmiş bizde bir hekim bilmiyorum. Başka memleketlerde okumuş ve diploma almış bir spor doktorumuz henüz yoktur. Bizim Tıp Fakültesinde de böyle bir kürsü ve salâhiyetli bir zat mevcut değildir. Varsa söylesinler, Tıp Fakültesine tavsiye edeceğim, ayrıca kürsü verelim. Bizde olmadığı içindir ki, doktorlardan seçip Amerika'ya göndermeye karar verdik. Yalnız bu sıralarda böyle uzun seyahatler yapmanın müşkilâtı, hemen sevke mâni olmaktadır. Yoksa karar verdik.

Bir sene evvel mi, iki sene evvel mi, iyice hatırlamıyorum, üç yerde muayene merkezi yapacağımızı söylemiştim. Arkadaşım, bir tanesini yapmışta niye ikisini daha yapmadı? Diye sorsa izah edeceğim, mesele kalmayacak. Ne yapalım sözümüzün üçte birini tutabildik, affetsinler. Bunun da sebebi meydandadır: Âlet bulamıyoruz. Ben de bu vesile ile öğreniyorum, metomolizm bazal yahut diğer âletler kolay kolay bulunmuyor, bir kısmını ısmarlıyoruz gelmiyor. Bu vaziyette ben kendi hesabıma, bu müşkülât içinde yapacağım dediğim işin üçte birini yapmışsam vicdanımca vazifemi yapmış saymaktayım. İmkân var da bunun üçte altısını yapmamışsam o zaman sizin beni tahtie etmeniz bir hak olur.

Ankara'da bir muayene merkezi kurduk ve İnönü koşularına girecek koşucuları burada muayene ettik. Bir doktorumuz var. Öğleden evvel başka yerde çalışır, öğleden sonra da bize gelir. Eğer arkadaşım bütün saatlerini bize verecek bir doktor tanıyorlarsa söylesinler derhal onu tâyin etmeye âmadeyim.

Dr. O. Ş. ULUDAĞ (Konya) – Tanımıyorum.

MAARİF VEKİLİ HASAN - ÂLİ YÜCEL (Devamla) – Tanımıyorsunuz, olabilir, biz de bulamıyoruz. Müsabakalardan önce bir defa bütün oyuncular muayene edilmektedir. Fakat kendileri de takdir ederler ki, bizde bir emir vereceksiniz. Diyeceksiniz ki, fişler tutulacak. O emirle herkes o işi tıkır tıkır yapacak. İcra, bu kadar kolay değildir, arkadaşlar. Amma muhakkak olan bir şey varsa o da müsabakaya girmeden evvel bütün oyuncuların muayene edilmekte olduğudur. Muayene edilmemiş bir oyuncu varsa bendenize göstermelerini istirham ederim.

Talebelerin müsabakalara iştirakine gelince: Biz okul içerisinde talebeyi spora teşvik ediyoruz. O halde okul dışında spor yapmanın mahzuru nedir? Hiçbir yerde bir değişiklik yoktur. Okul da okul, kulüpler de kulüp, talebe de talebedir. Değişiklik kulüplerde mi? Hiçbir yerde değişiklik yoktur. Yalnız idare edişte

değişiklik olduğunu tahmin mümkündür. O nokta şudur: Eskiden talebe derse çalışmaz, haylazdır, inzıbat komisyonunu evinin yatak odası gibi daima gelinir ve gidilir bir yer haline getirmiştir. Böyle bir çocuğun kulüplerde oynamasına biz izin vermiyoruz. Okul idaresi; bu çocuk çalışkandır, terbiyelidir diye kâğıt verecektir bir; eskiden çocuklar anasının ve babasının haberi olmadan müsabakalara girebilirlerdi. O çocuk, müsabakada bir kuvvetse teşvik olunur, oynatılırdı. Şimdi anasının ve babasının müsaadesi olmazsa çocuğu müsabakaya sokmuyoruz. (Güzel sesleri). Eskiden 25 yaşında bir genç bir de bakardınız kalbi, taşlar üzerinde giden demir tekerlekli araba gibi takır takır; şimdi doktora muayene ettiriyoruz, sağlamdır, oyun oynanabilir diyor, ondan sonra oynatıyoruz. Birinci şart iyi talebe olacak. Mektep idaresi kâğıt verecek. İkinci şart ana ve babası oynayabilir, diyecek...

Gl. K. SEVÜKTEKİN (Diyarbakır) – Kâğıt verecek.

MAARİF VEKİLİ HASAN - ÂLİ YÜCEL (Devamla) – Ondan sonra doktor da, bu çocuk oynayacak sıhhattedir diyecek ve oynatılacaktır.

Bu âna kadar, talebe müsabakalarda oynamasın dediğimiz zaman oynamıyor mu idi; Bunu temin etmiş halde mi idik? Bizden habersiz ve bizi dinlemeksizin hepsi de oynuyordu. Şimdi bu işi bir nizama koyduk, bir intizama sokuyoruz. Kabahat mi ettik, efendim?

Sonra bütçeden yatmak, kalkmak, yemek, içmek için para veriliyormuş. Böyle bir şey için kimseye para vermedik. İstişare Heyetinde bulunan bazı arkadaşlar, İstanbul'dan intihap edilmişler, ben değiştirmeye lüzum görmedim. Kanunun tadilinden evvel bunları Maârif Vekili değil Başvekil seçiyordu. Ben de kendilerini olduğu gibi muhafaza ettim. İstanbul'dan gelmeleri ve Ankara'dan dönmeleri için yol parası aldılar. Yoksa yemek, içmek, yatmak için kimseye para verdiğimiz yok.

Dr. O. Ş. ULUDAĞ (Konya) – Ben (R) cetvelinden bahsettim, İstişare Heyetinden değil.

MAARİF VEKİLİ HASAN - ÂLİ YÜCEL (Devamla) – Onlarsa yer değiştiriyorlar, müsabakaya gireceklerdir. Bunları alıyoruz; tabiî, yediriyoruz, içiriyoruz. Bunlar amatör oldukları için kendilerine maaş vermiyoruz. Oyna diyoruz, bir de kendin yiyecek, kendin içecek, kendi paranla yatacaksın mı diyeceğiz? (Gülüşmeler).

Arkadaşım, sözleri arasında dedi ki, Maârif Vekili müşküle düştü mü hemen bir tamim yapıyor. Çok tavsiye ederim arkadaşıma. Bizim gibi kudretinin üstünde vazife almış insanlar müşküle düştükleri zaman başka tedbirler arasında tamim de yaparlar, bunu müşküllerinden kurtulma vasıtasından biri sayarlar. Doğrudur.

Her icra mesulü gibi bunu biz de tecrübe ettik, müessir ve iyi bir vasıta olduğunu gördük, fena bir tedbir değildir, istifade ediyoruz ve edeceğiz.

Arkadaşlarımın burada sorduklarına umumî olarak, zannediyorum cevap vermiş bulunuyorum. Bunların içerisinde millî sporlarımız ve millî sporlarımıza hizmet etmiş olanların himayesi mevzuubahis oldu. Biz bunu yapmaktayız. Belki bütçede millî spor diye bir kayıt görülmüyor amma biz bu ciheti asla ihmal etmiyoruz. Meselâ bugün 70 yaşına gelmiş ve belki de geçmiş olan Vakkas Oktan adında eski bir okçuya yardım ediyoruz. Çünkü kendisinden istifade ediyoruz, ok mevzuunda bize yazılar yazıyor, sonra okçu arkadaşları yetiştirmekte bize çok faydalı oluyordu, yaşının ilerlemesine rağmen dinç, aslan gibi bir Türk'tür.

Sonra güreş; Görüyorsunuz, güreş için elimizden geleni yapıyoruz. Bu güreş mevzuunda küçük çocuklar bile bize müracaat ediyorlar, minder verin, biz de güreşeceğiz diyorlar. Köy enstitülerinde güreş 15 bin çocuk içerisinde taammü etmiş bir haldedir. Burada Harp Okulu, Gazi Terbiye Enstitüsü ve diğer yüksek okulları teşvik ediyoruz güreşsinler diye. Millî sporlarımızı ihmal etmiş değiliz. Bilhassa bunların yazılması, tespiti meselesini başlıca işlerimizden saymaktayız. Onun için bu mevzuta salâhiyetli arkadaşlarınızın şimdiye kadar yapmış oldukları tetkiklerden istifade ediyoruz ve yeni tetkikleri de onlara vazife olarak verip yaptırıyoruz.

Beden terbiyesi ve spor mevzuunda koordinasyon meselesine gelince, bir defa İstişare Heyetinden esaslı meseleleri geçirmeksizin yapmamaktayız. Orada salâhiyetli arkadaşlarımız olduğuna inanıyorum. Onların da muhtelif vekâletlerden ve Partiden gelen, Cumhuriyet Halk Partisi'nden mümessil geliyor, Maârif Vekaleti İzcilik Müdürü bulunuyor. Binaenaleyh koordinasyon baştan başlamak itibariyle vardır. Amma, bu teşkilâtların teferruat yerlerine gelindiği vakit yukarıda yapılmış olana koordinasyon oralarda tamamiyle temin edilemiyor. Bunu temin etmek için el birliğiyle daha fazla çalışmak ihtiyacı vardır. Bunu söylemeyi vazife bilirim.

Arkadaşlarımıza istizah buyurdukları, tereddüt buyurdukları noktaları dilim döndüğü kadar izaha çalıştım. Eğer iyi anlatamadığım, tatmin etmediğim, eksik kalmış taraflar varsa emir buyursunlar yine arzetmeye çalışırım. (*)

(*) *Ankara Milletvekili H. O. Bekata'nın daha önce verdiği rakamların Beden Eğitimi Genel Müdürlüğü kurulduğundan beri verilen paralar olduğunu, paranın azlığından bahsedilirken geçen yıldan bu yana bütçe fazlası devredildiğini, Bakan tarafından eldeki teşkilât ve bütçe ile bu işin yapılamayacağı söylenildiğine göre ne yapmak lâzım geldiğini Meclisin takdirine bıraktığını; İstanbul Milletvekili G. B. Göker'in Koordinasyon meselesinin artık programa alınmak lâzım geldiğini ve Afyonkarahisar Milletvekili S. Yurtkoru'nun, elde mevcut sahaların kullanılamadığını, mükellefiyet ve müeyyide olmadığını ve yapılmakta olan işlerin daha evvelleri de yapılagelmekte olduğunu söylemeleri üzerine Bakan tekrar söz almıştır.*

MAARİF VEKİLİ HASAN - ÂLİ YÜCEL (Devamla) – Burada para meselesi mevzuubahis olduğu vakit 14 milyon liradan bahis buyurduğunuzu zannediyorum. Eğer şimdi söylenildiği gibi, 5.512.000 lira belediyeye ve hususi bütçelerden % 4 ve 2'ler ise doğrudur iştirak ediyorum. Bana 14 milyon gibi geldi.

H. O. BEKATA (Ankara) – Spor işlerine ayrılan paranın yekûnunu tavzihte isabet gördüğüm için arzedeyim. (6.512.368) lira 1943 sonuna kadar belediyeler ve idarei hususiyelerden ayrılandır, (4.307.111) lira da Muvazenei Umumîyeden verilen paradır ki, hepsi (10.819.479) lira eder. Bir de bu sene kabul edeceğimiz bütçe ile vereceğimiz bir milyon liraya yakın para ile hususi idareler ve belediyelerden ayrılacak paraların heyeti umumîyesini ilâve edince yekün 14 milyonu bulacaktır, dedim.

MAARİF VEKİLİ HASAN - ÂLİ YÜCEL (İzmir) – Doğrudur. Şimdiye kadar hususi idarelerle belediyelerden buyurduğunuz gibi 6.512.368 lira ve 4 milyon da öbürü var, öyle... Şimdi bunların % 80'i bu altı milyonun inşaata ayrılmıştır. Bu inşaat tribünlü stadyum 27, tribünsüz 15 basit futbol sahası, 39 tenis sahası, 90 voleybol sahası, 102 açık yüzme yeri, 16 jimnastik salonu, güreş salonu sonra kulüp binaları hep bu paralardan yapılmıştır. Bu paraların birer birer hesabını vermek mümkündür, bu 6 milyon lira nerelere sarfedilmiştir, kayıtlarıyla malûmdur. % 20'si de oralarda çalışan öğretici, çalıştırıcı, bunlara maaş olarak verilmiştir. Söylenilen milyonlar bunlardır ve hesapları da vardır. Söylenilen sözün bir kısmını alıp diğerini bırakarak söyleyene herhangi bir fikri izafe etmek, zannediyorum ki, doğru değildir. Ben burada konuşurken para azdır, iş olmaz, böyle bir şey söylemedim. Demin söylediğim 25, 30 milyonu bana şu anda verseniz adam yetiştirmedikten sonra 25-30 milyon neye yarar? İnşaat için 40 milyon alsam çimento, demir nerede? yapacak adam nerede? Proje ne zaman yapılacak? Ben böyle bir şey söylemedim. Para azdır, binaenaleyh iş istemeyin, ben böyle bir şey demedim. Sonra geçen sene burada konuşurken "bir büyük teşkilât yaptık", gibi söz söylemişsem hemen affımı rica ederim. Bendeniz mütevazi bir arkadaşınızım. Belki hata etmişim, o hatam zapta öyle geçmiştir.

Program meselesi için Galip Bahtiyar arkadaşımın buyurdukları cihet doğrudur. Yalnız biz saatle değil, beden terbiyesini okulun umumî havası içine sindirmek için tedbirler almış bulunuyoruz. Evvelce programda şöyle atlanabilecek, şu kadar konuşulacak, şu hareketler yapılacak diye vardı. Biz de şimdi, umumî vaziyete göre sınıfların atlama, koşma miktarını tespit etmiş bulunuyoruz. Ayrıca umumî olarak programlarda, diğer mevzularla beraber beden terbiyesini de tetkik ettirmekteyiz.

Suad arkadaşımın buyurduğu noktalar, hani eskiden de bunlar vardı gibi... Eskiden de bazı şeyler vardı, fakat böylesi yoktu. Meselâ dağcılık. Son iki senede 127 kayak önderi, rehberi yetiştirilmiştir ve 7850 vatandaş yeniden kayak sporuna girmiştir. Kayak sporu eskiden de vardı, amma bir yılda 8 bine yakın artmamıştır. Böylesi yoktu.

Hikmet Dağlıoğlu arkadaşıma söylüyorum, kayak sporu canlı olarak gençlik arasına geçmiştir. Bu defa Kayseri'de hatta Yozgat'ta gördüm. Dağ sporlarına, kayak sporlarına gençler dehşetli merak etmektedirler. Bizim dağıttıklarımız, vilâyet vilâyet 2442 kayaktan ibarettir. 1095 ayakkabı dağıtmışız. Zannediyorum ki, bugünkü şartlarımızın içinde mümkün olan şeyler yapılmaktadır. Evvelce bunlar vardı zaten, bize intikal ettikten sonra hiçbir şey değişmedi; tahmin etmiyorum. Arkadaşlarım, nasıl mütalâa ediyorlar bilmiyorum, takdirinize bırakıyorum. Biz mümkün olan şeyleri elimizden geldiği kadar yapıyoruz ve yaptığımıza inanıyoruz! »

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in
19 Mayıs Spor ve Gençlik Bayramı Münasebetiyle
19 Mayıs 1944 Tarihinde Yaptığı Konuşma[464]

« Yüce Başbuğumuz, Sevgili Yurtdaşlarım;

Türk milletini esirlikten kurtaran, Türk vatanını istiklâline kavuşturan Atatürk, millî benliğimize vurulan zincirleri kıran, inkılâpçı Türk Cumhuriyetini kuran Atatürk; büyük insan Atatürk, eşsiz kahraman Atatürk... Yurttaşlarım, onu, yirmi beş yıl önce bugün, bütün bu dâvalara başlamak için Samsun'a Anadolu topraklarına ayak basmış görüyoruz. Altı yıldır aramızda değil. Aramızda değil, fakat hâtırası gönüllerimizde, sevgisi içimizde, minneti iliklerimizdedir. İleri hamlelerine bıraktığı yerden devam ediyoruz. Onu unutmuyoruz. Memleketin her yanında şu toplanışımız onun için değil mi? O bizim millet ve devlet anlayışında fikir ve inan atamızdı. Ona yaraşır insan olmayı baş vazifemiz sayıyoruz.

Yurtdaşlarım;

Hayatının ışığı gözlerinde sönüp gönüllerimizde yandığı andan beri Atatürk'ün kurduğu millî birlik, ondan sonra gelen en büyük Türk'ün, İnönü'nün elindedir. O büyük Türk, kanlı savaş meydanlarında bilenmiş iradesi, Lozan'da istiklâl beraatımızdaki imzada gördüğümüz yüksek zekâsı ile tarihleşen İnönü... Yirmi yıldır Hükümet ve Devlet başında, millet ve memleket yolunda ağarttığı barışıyla bugün başımız ve Başbuğumuz olan İnönü.. Onun emrindeyiz, onun etrafındayız.

---

*464 Hasan-Âli Yücel: **a.g.e.**, 273-274. ss.*

Gençler, sevgili Türk çocukları, kardeşlerim, yavrularım;

Beni yürekten dinleyin, duyarak inanarak dinleyin; Çünkü size yürekten söylüyorum duyarak inanarak söylüyorum. Millet ve memleket dâvalarında başarınızın birinci şartı; Atatürk'e, İnönü'ye inanmaktır, onlara bağlanmaktır. Doğru düşünce onların sözünde, doğru hareket onların izindedir. Biz Atatürk'çüyüz. Böyle olmayanlar karşınıza çıkarsa onlara yüz vermeyin, onlara söz vermeyin. Atatürk ile İnönü'nün izinde ve emrinde can veren istiklâl kurbanları, sizden bunu bekliyor, bunu istiyor. Yarın istiklâlimiz için yeniden fedakârlık istendiği zaman, hep beraber, sadece bu duygu ile, ana fikirlerimiz uğrunda, onlar gibi can vereceğiz. Düşman, ister içimizde- ister dışımızda olsun onunla böyle düşünerek döğüşeceğiz. Bu topraklar bizimdir. Atatürk'ün Cumhuriyeti, istiklâli emanet ettiği Türk gençliği, siz de bizimsiniz, bize emanetsiniz. Bu kutsal emanete topraklarımız gibi, Cumhuriyetimiz gibi istiklâlimiz gibi kendi düşüncesi yabancı hiç kimsenin elini sürdürmeyeceğiz. Size güveniyoruz; size inanıyoruz. Siz Atatürk'ün, İnönü'nün gerçek evlâtlarısınız. Her güçlüğü gücünüzle yenecek kudrette ve kıymettesiniz. Sizin neşenizde saadetimizi, sizin varlığınızda ölümsüzlüğümüzü duyuyoruz.

Yurtdaşlarım;

19 Mayıs Spor ve Gençlik Bayramı'nı, bütün memlekette, açıyorum.

Gençler, bayramınız kutlu olsun.»

Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in
Bakanlık Bütçesi'nin Meclis'te Görüşülmesinde,
25 Mayıs 1944 Tarihinde Yaptığı Konuşma[465]

« Sayın arkadaşlarım; Yüksek görüşü ve aziz varlığı ile başımızda iftiharımız olan büyük Şefimizin Cumhuriyet Maârifine ve maârifçilerine güven gösteren ve yeni vazifeler veren sözlerini dinlediğimiz tarihî günün akabinde maârif bütçesini huzurunuza getirmek benim için ayrıca bir bahtiyarlık oluyor.

Altı yıldan beri Cumhuriyet Hükümetlerinin, Büyük Millet Meclisinin ve Şefimizin maârif alanında yeni hamleler yapmak imkânını maârif teşkilâtına vermiş olmaları, memlekette bu mevzuda büyük hareketler doğurmuştur. Gerek ilk, gerek teknik öğretim sahasında altı yıl içerisinde atılmış ileri adımlar, ihmal edilecek kıymette ve ihmal edilecek emek ve gayrette değildir. Son beş sene dünyanın harp içerisinde kaldığı ve memleketimizin duvarlarına ve etrafına kadar bu harp alevlerinin sokulduğu bir devre olmasına, diğer memleketlerle olan münasebet-

*465 Hasan-Âli Yücel: **a.g.e.**, 274-282. ss.*

lerimizin bilhassa canlı ve cansız ihtiyaçlarımızın temini bakımından bize birçok güçlükler yüklemiş bulunmasına rağmen elden geldiği kadar büyük gayretler sarfedilmiş ve biraz sonra arzedeceğim neticelere varılabilmiştir. Bizim bu büyük gayretleri sarfetmeye mecbur oluşumuzun, bir mukayese ile, zaruret derecesini nazarlarınızda daha çok canlandırabilir kanaatındeyim. Kültür itibariyle, öğretim ve eğitim itibariyle dünyanın en ileri milletlerinden biri olan İngilizler bizim gibi yalnız etrafı harp alevleriyle çevrilmiş değil, memleketlerinin göbeğinde bombaların patlamış ve büyük fedakârlıklar yapmak zaruretinde bulunmuş oldukları halde parlâmentolarında maârif kalkınması için yeni bir kanun kabul etmiş bulunyorlar. Bu kanun şu anda İngiliz Parlâmentosundan geçmiştir. Bir maddesini küçük bir yerinin değiştirilmesi orada kabinenin itimadı meselesini uyandıracak ehemmiyette olmuştur. Bu kanun milyarlık masrafları istilzam etmekte ve harbin içinde gerçekleştirilmek için parlâmento tarafından hükümete salâhiyet ve vazife vermiş bulunmaktadır. Bu kanunun girişinin başında bir cümle var; orada "Bu memleketin mukadderatı, yani İngiltere'nin mukadderatı, memleket halkının öğretimine bağlıdır" deniliyor. Son asırlarda, bilhassa 18 inci ve 19 uncu asırlarda bizde devletin fena idare edilişi, milletin bünyesinde bilhassa eğitim ve öğretim bakımından görülen ihmal, o kadar büyük aldırmazlık yapmıştır ki, memleketimizi şark milletlerinin önünde, fakat garp milletlerinin arkasında, bu iki büyük mevcudiyetin ortasında bırakmıştır. Cumhuriyet; bilhassa son asırlardaki bu arzettiğim ihmalin eksiklik mirasını itmam etmek için 21 seneden beri çalışmaktadır. Bir zamanlar ana öğretim meselelerini halletmek, bir sisteme bağlamak için esas prensiplerini ve ilk fikirlerini koymak için gayret sarfına mecbur olmuştuk. Artık bugün için öğretim ve eğitim dâvalarımızın bir sisteme bağlanmasında ana fikirlerini bulmakta müşküle mâruz değiliz. Bütün öğretim dâvaları kanun haline gelerek ve Yüksek Meclisin, sizlerin tasvibinize iktiran etmiş birer esaslı temel haline gelmiş bulunuyor. Buna vasıl kılıcı emekler, Maârif Vekâleti'nin türlü salâhiyetli heyetlerinde, Talim ve Terbiye gibi, müdürlerinin bir araya gelmesinden terekküp eden Encümen gibi, âzası Vekâletin muhtelif işlerinde çalışan Maârif Şûrası gibi heyetlerinden geçmiş gerekçeleriyle ve metinleriyle Hükümetin buraya sevkedip sizlerin de kanun olarak kabul etmiş bulunduğunuz esaslar şekline gelmiştir.

Bize düşen, bunların fiiliyatta ve hayatta gerçekleşmesini temin etme ve yeni ihtiyaçlar yeni hükümleri istilzam ediyorsa onları da sizlere arzetmek ve tasvibinize iktıran edenleri evvelki hükümlere katarak yapmak, fiile çıkarmaktır. Bu itibarla Maârif dâvalarında ana meselelerin yeniden düşünülüp, yeniden bir takım prensiplere bağlanması için herhangi bir güçlüğe mâruz değiliz. Son beş sene zarfında; son beş sene derken Cumhuriyet devrimizin dörtte birini ifade etmiş oluyorum; bütçelerimize çabuk bir göz atmak, Hükümetlerimizin ve Yüksek Meclisin

mevzumuza, işimize ne kadar büyük bir ehemmiyet verdiğini sarih olarak gösterebilir.

1938 senesinde ki, onun sonunda şimdi bulunduğum vazife bendenize verilmişti. Maârifin 16.474.000 lira bütçesi vardı. Bugün bu, 62,5 milyon lira olarak 1944 senesi bütçesi önünüze gelmiş bulunuyor. 1938 senesinde hususi idareler ancak 14,5 milyon lira ilk tahsile ayrılabiliyorlardı. Geçen sene bu para 21 milyon lirayı geçmiştir. Bu mukayeseyi kısaca öğretim mevzularında da yapmak mümkündür. Ve bu kısa karşılaştırma, sarih bir fikir verecektir; sanırım.

1938 senesi bütçesinden ilköğretime ayrılmış olan para 1.400.000 lira iken bu sene 18.925.000 liraya yükselmiştir. 1938 senesinde 14 buçuk milyon lira idarei hususiyelerden ayrılmış olanlarla beraber bütün ilköğretime verilmiş olan miktar, 15.935.000 liradır. 1944 senesinde ilköğretime umumî bütçeden verilen 18.925.000 liraya, geçen senenin, iradei hususiyelerinden alınmış olan 21 milyonu ki, önümüzdeki sene için bunun artması kuvvetle muhtemeldir, azalması mevzuu bahis değildir; beraberce hesaplanacak olursa 15 milyonun karşısında 40 milyon lira buluruz.

Orta öğretimin 1938 senesinde 6 buçuk milyon lirası var imiş. Takdim ettiğimiz bütçede 12.200.000 lira vardır.

Yüksek öğretim 3.900.000 lira imiş, 1938'de. Bunu da 8 milyon lira olarak huzurunuza getirmiş bulunuyoruz, 1944 bütçesinde.

Mesleki öğretimin bilhassa dikkati celbedecek vaziyetini arzetmeliyim. 1938 senesine 1.900.000 lira iken bu yıl bütçesinde 19 milyon liradır. Bu mukayese 1938 senesi ile 1944 senesi bütçe lâyihası karşılaştırıldığı zaman umumî olarak maârif hizmetine verilmiş olan ehemmiyet ve hususi olarak bilhassa ilköğretimle teknik öğretimin üstünde durulduğu meydana çıkar. Bu paralar ve onları sarfederek yapılmış olan emeklerin neticesi de bu kadar sarih bir surette arzedilebilir bir haldedir. 1938 senesinde 6.500 ilkokul varken, içinde bulunduğumuz ve bitmek üzere bulunan ders yılında 12.450 okul olmuştur. Öğretici: 14.778 iken 22.512 olmuştur. Öğrenci 747.000 iken 1.029.000 olmuştur. Mezun, 53 bin iken 67 bin olmuştur. Burada bilhassa köy ilkokullarından mezun olan 1938'de 12 bin iken 1942 sonunda 28.000'e yükseldiğini arzetmeliyim. Orta müesseselerde bilhassa liselerde 1938 senesinde 20 bin talebe varken 25 bin olmuştur ve lise mezunları 3700 iken 4118'e çıkmış bulunmaktadır. Parti içtimâdında da arzettiğim veçhile ortaokullarda 3000 kadar bir azalma vardır. Bunu açılmış olan teknik ve meslek okullarına talebenin bir kısmının gitmesi ve bir kısmının da belki hayat zaruretleriyle bu okullara gelmemelerine atfetmekteyiz. Mesleki okullar: 1938 senesinde 64 iken 120'ye çıkmıştır. Öğretmenler 765 iken 1.637 ve öğrenciler de 9.000'den 22.354'e çıkmıştır. Yüksek öğretim müesseselerinde öğretmenler 854 iken 1.002 ve öğrenciler de 10.000 iken 18.725 olmuştur. Bütçe

mukayesesi bir grafikle ifade edildiği takdirde öğretmen öğrenci sayısında aşağı yukarı parelel bir yükselme görülmektedir.

Dr. O. Ş. ULUDAĞ (Konya) – Paralel, ne demektir paralel? (Muvâzî sesleri)

MAARİF VEKİLİ HASAN - ÂLİ YÜCEL (Devamla) – Şimdi bütçemizin bu şekilde bir mukayesesini yaptıktan sonra, gerek bütçe heyeti umumîyesinin müzakereleri esnasında ve gerek bugün Maârif Bütçesi'nin heyeti umumîyesi konuşulurken arkadaşların temas ettikleri cihetlere cevap vermeye çalışacağım. Konuşulan ve dokunulan cihetler, hepinizin gördüğünüz veçhile, hemen hemen bütün maârif meselelerine şurasından veya burasından temas etmektedir. Bunların her birine tafsilâtıyla cevap vermek nihayet benim de dört, beş saat konuşmamı icabettirecektir. Parti içtimâlarında, encümenlerde muhtelif meseleleri zaten Yüksek Heyetinize tafsilâtıyla ve teferruatıyla arzetmiş bulunuyorum. Burada arkadaşlarımın temas ettikleri cihetleri üç sınıfa ayırdım. Biri prensiplere taalluk eden noktalar. Diğeri programlara ve ihtisas mevzularına taalluk eden cihetler, üçüncüsü de ayrı ayrı cevap verilmesi lâzım cüzi olan meseleler.

Prensiplere taalluk eden meselelerin başında Cumhuriyet maârifi içerisinde vazife almış öğretmenlere bunların, terbiyelerine memur edildikleri Türk çocukları ve Türk gençliğinin manevî durumlarıdır. Bir defa maârifin bu bakımdan öğretici ve öğrenci olarak idaresine memur olduğu kütle, şöyle bir manzara arzetmektedir.

Maârif Vekâletinin idaresinde 30 binden fazla öğretici, 1.200.000 öğrenci vardır. Maârif Vekâletimiz bu milyonluk öğrenci kütlesini ve bu 30 binlik öğretici kütlesini idare ve muvazzaf kılınmıştır. Şunu sarih olarak size ve temsil ettiğiniz millete ifade edebilirim ki, rejimimizin, adını verdiğimiz büyük insana nispeti neyi ifade ediyorsa; bu milyonluk kütle içerisinde öğretici ve öğrenci bulunan Türk evlâtları aynı nispeti bağ olarak, muhabbet olarak duymaktadır. (Bravo sesleri). Son hâdiseler göstermiştir ki, fena bulduğumuz hareketler, öğretmen kütlesi içerisine bugün kanunun pençesine tevdi edilmiş bulunan insanların bir casus gibi sokulmasından ibarettir. Bu mevzuda sağ veyahut sol temayüller bizim için başkalık ifade etmemektedir. Ciheti ve cepheleri her ne olursa olsun, kemalizm dediğimiz ve Atatürk'e, onun koyduğu prensiplere bağladığımız inan sisteminin dışında her ne kalıyorsa bizim için zararlıdır.

Bunlar, okul içine sokulmadığı gibi, memleket içine de sokmamak zaruretinde bulunduğumuz mahzurlu fikirlerdir Bunlar mekteplere, arzettiğim gibi, kötü bir suyun delik bulup sızması nevinden sızmışlardır. Bugün kanunun pençesine teslim edilmiş olanların sayısı onu geçmemektedir. Sözümün ikinci kısmına başlarken söylediğim 30 bin rakamını hatırlamanızı rica ediyorum. 30.000 insan arasından 10 tanesi yolunu şaşırmış, çok temenni ederim ki, kanun bunların hareket fikirlerinin fena bir niyete, fena bir maksada mâtuf olmadığını göstersin?

Bunu tespit, bizim elimizde olan bir şey değildir. Adalet ve kanundur ki bunları tetkik edecek, mahiyetlerini gösterecektir.

Öğrencilere gelince: Öğrenciler ilkokullarda olsun, teknik okullarda olsun, ortaokullarda, liselerde ve yüksek okullarda olsun hakikaten bu rejime samimi olarak bağlanmış çocuklarımızdır. Nereden biliyorsun? Her vesile ile bunları görüyoruz. Memleket dâvalarında hisleri tahrik edildikleri vakit yaptıkları tezahür bunun delilidir. Evlerimizde evlâtlarımız var, okullarda bu kadar çocuğumuz var, bunlarda bize endişe verici hareketlere, çok memnun olmalıyız, rastlamıyoruz. Bunlar içinde iğfal edilmiş ve sapık fikirlere bilerek veya bilmeyerek kapılmış olanlar çok az. Millet gibi, Türklük gibi, Türk gibi en aziz ve kutsal fikirlerin bu çocukların zihninde fena bir maksada kullanılmış olması mümkündür. Nitekim bu iş zabıta vukuatı haline gelmeden önce bunun bu neviden samimi olduğuna inananlar olmuştur. Zabıta ve Emniyet, işe elini koyup da vesikalar, hâdise ve hareketler meydana çıktıktan sonradır ki iş sarahat kesbetmiştir. Biraz önce de arzettiğim gibi kanun ve adalet bunu büsbütün tavzih edecek ve ortaya koyacaktır. Memleket çocuklarının umumîyetle rejime, Atatürk'e Millî Şefimize bağlılıklarının binbir deliline sahip bulunuyoruz. Yazı yazarlar, söz söylerler, onlardan bahsedildiği vakit de ciğerleri görülecek şekilde haykırırlar, bağırırlar ve bizim dilimizle hoca olarak, Hükümet adamı olarak kendilerine bu mevzular söylendiği zaman bize yakınlıktan başka bir şey göstermezler. Onun için Türk öğretmenini ve Türk öğrencisini, içinden iki üç insan doğru yoldan sapmıştır diye umumî bir itham mevzuu yapmaya Maârif Vekilinizin gönlü razı değildir. (Bravo sesleri, biz de razı değiliz sesleri). Bu suretle teşkilâtımızın mânevi tarafı güveninize lâyık bir haldedir. Bilhassa Atatürk'ün tercümei hali, hayatı, ona ait eserler; bunları toplamak hususunda bir gayret sarfetmekteyiz. Bu ciheti en iyi bilmesi lâzım gelen arkadaşlarımızdan birisi de Hikmet Bayur'dur. Tarih Vesikaları Mecmuasının başında inkılâp ve Atatürk'e ait vesaiki neşrederiz. Kendileri İnkılâp Estitümüzün Yönetim Kurulu'nda âzadırlar. Müzakerelerimize lütfedip iştirak ederler. Orada bu mevzuda yapılan gayretleri yakından bilmektedirler. Yüksek okullarda inkılâp dersleri veren arkadaşlarımızla, evvelce tanıştıkları gibi, bu toplantılar vesilesiyle temas etmektedirler.

Arkadaşlar; Atatürk hepimizindir. Atatürk ne muayyen insanların, ne muayyen zümrelerindir. Hatta Atatürk, sâde biz yaşayanların değil, şu anda doğmamış olan Türk çocuklarınındır da... (Bravo sesleri) Atatürk mazisinindir, çünkü ölmüştür, tarihe intikal etmiştir. Fakat yaptığı eserlerin nimetiyle minnettar olmuş biz insanlar varken Atatürk haldir; ölmemiştir, bizde yaşamaktadır.

Atatürk bundan sonra gelecek Türklerin de şefidir, başıdır ve minnettar olacakları insandır. O itibarla istikbaldir. Ondan dolayıdır ki, biz Atatürk'e Ebedî Şef dedik ve bu bakımdan da Atatürk ölümsüzdür. Atatürk, Türk varoldukça var-

dır. Onu unutmadık. Unutturmuyoruz. Tarih tedrisatımızda, dil mevzularında umumî olarak yazılı imtihanlarda onun sözlerini tekrar ediyoruz. Onun sözlerinde hakikatler buluyoruz ve evlâtlarımıza o hakikatları düşündürecek millî terbiyeyi vermenin imkânına inanıyoruz. Bunlar safha safha ve sayfa sayfa bütün arkadaşların malûmudur.

Bugün bir mebus arkadaşımla gelirken aynı mevzuları görüşüyorduk, kendisine göstermek vesilesiyle kütüphaneye uğrayıp yanıma aldığım ve bir seyahatim esnasında okuduğum zaman gözlerim yaşaran dört beş satırı okuyacağım:

"Atatürk olmasaydı, İnönü olmasaydı" Bu yazı Hatice Altın isminde 14-15 yaşında bir kızındır. Köyden gelmiştir, okumuştur, hâlen de öğrencidir;

Güneşimiz doğmazdı; Atatürk olmasaydı;

Yurtta bahar olmazdı; Atatürk olmasaydı;

Çiçekler deremezdik; sevince eremezdik;

Bugünü göremezdik; Atatürk olmasaydı;

Coşamaz, taşamazdık; dik yarlar aşamazdık;

Bugünü yaşamazdık; Atatürk olmasaydı;

Düşmana salamazdık; intikam alamazdık;

Egemen kalamazdık; Atatürk olmasaydı;

Fabrika açamazdık; geceden kaçamazdık;

Işıklar saçamazdık; Atatürk olmasaydı;

Kaybettik yazık yazık, biz onu kalbe kazdık;

Teselli bulamazdık, İnönü olmasaydı.(*)

Bu 14-15 yaşındaki çocuk Türk okulunda okumuştur. Türk öğretmeni bunları öğretmiştir. Çünkü bunun anası babası okuma yazma bilmezdi.

Bu duyguda bu çocuğu yalnız zannetmeyiniz. Türk öğretmeni, elinden geldiği kadar, hattâ kudretinin üstünde memleket evlâtlarını bu şimdi okuduğum ruhta yetiştirmek için gayret sarfetmektedir. Zaten bu yönde gayret sarfetmeyeni, yanlış yola sapanı gördük mü yakasına yapışıyoruz, okuldan dışarı atıyoruz.

Bu mevzuu bitirmeden önce tarih kitaplarına da bir nebze temas etmek istiyorum. Başka bir vesile ile de mevzuubahis olmuş, mâruzatta bulunmuştum. Onun için kısaca cevap arzedeceğim;

(*) Bu manzume Büyük Millet Meclisinde okunduktan sonra neşredilmiş bulunduğu İlköğretim Dergisine şâirin isminin yanlış konduğu anlaşılmış necmuanın 15 Ağustos 1944 tarih ve 159-161 numaralı nüshasından durum düzeltilerek aydınlatılmıştır.

Tarih kitapları, öğretmenler tarafından verilen raporlarda tespit ettikleri vechile öğrencilerin bunları takip etmekte güçlüğe uğramalarını icabettirecek hacimde ve vaziyette idi. Bu kitapları yeniden yazdırmak istedik. Esasen Atatürk sağlığında tarih kitaplarının ana prensipleri çizildiği için Maârif Vekâleti tarafından yazdırılmasının mümkün olduğunu ifade etmişler ve Tarih Kurumu kitaplarla doğrudan doğruya meşgul olmama kararını vermişti.

İki üç senelik bir gayretten sonra lise birinci, ikinci ve üçüncü sınıf kitaplarını geçen sene bitirebildik. Bunlar yazılış itibariyle, içerisine konulan tarihî kıraatlar itibariyle, hâtıralar ve grafiklerle talebe için, öğrenciler için daha kolay kullanılır ve daha kolay takip edilir birer kitap oldu. Dördüncü cilt son olarak 37 yılının istatistiklerini ve 37 yılına kadar olan Cumhuriyet devrinde yapılmış işleri ihtiva ediyordu ve 38 yılında basılmıştı. Son sınıfta bir taraftan üçüncü cilt, diğer taraftan dördüncü cilt, ikisi beraber yedi, sekiz yüz sayfa, belki daha fazla bir yekün tutuyordu; talebenin bu iki büyük cildi bir arada takip etmesi güçtü. Onun için 3 üncü cildi, yazılacak dördüncü ciltle beraber talebenin takip edebileceği hale getirmek zaruretini hissettik. Zaten dördüncü ciltte bu kitabın yarısını, Cumhuriyetçilik, İnkılâpçılık, Devletçilik, Halkçılık, Millîyetçilik, Lâiklik ve onların dayandığı esas fikirler teşkil ediyor, yarısını da Cumhuriyet'in memlekette muhtelif sahalarda neler yaptığı teşkil ediyor. Halbuki 4 üncü cildin ikinci kısmına konmuş olan malûmat 1937 senesine kadar olan malûmattır, çünkü kitap bir senede yazıldığı için 1937 senesine kadar gelebilmiştir. O zamandan bu zaman kadar bütün yapılmış olan işleri ilâve etme suretiyle dördüncü cildi yeni baştan yazdırmayı düşündük. Bunu da İnkılâp Enstitüsüne Müdür yaptığımız arkadaşa havale ettik. Kitabın yazılması bitmiş ve hattâ üç dört forması da basılmıştır. Bayur arkadaşımın buyurduğu gibi bu kitap basılıncaya kadar bu dersler okutulmamış değildir. Okutulmuştur. Bu hususta tamimler yapılmış, direktifler verilmiştir. Esasen aynı mevzuda yazılmış olan kitap okunmakta ve öğretmenlere, ne suretle tafsil edileceği nerelerden istifade edileceği üç dört sene evvel direktif olarak verilmiş bulunmaktadır. Binaenaleyh önümüzdeki sene lise tarihlerinin üç cildi tamamlanmış, dördüncü cildide bunlara ilave edilmiş olacaktır. Üç cildi buradadır. Bilmiyorum gördüler mi kendileri? Galip Bahtiyar arkadaşım da kitapların büyüklüğünden bahsediyorlardı, bunları görürlerse küçük kitaplarımız bulunduğuna memnun olurlar. Bu şekilde kitaplar ufaltılmıştır ve öğrencilerce eskiye nispetle daha kolay takip edilebilecek bir hale getirilmiştir. Bu meseleyi bu suretle arzettikten sonra prensip meselelerinden ikincisine geçiyorum.

O da, bir iki arkadaşımın burada temas ettikleri ilköğretimin idarei hususiyelerden umumî bütçeye alınması meselesidir. Biz bundan iki sene evvel ilk öğretmenlerin alacakları meselesi için Partinin teşkil ettiği bir komisyonda

çalışırken bunu da nazara aldık ve Komisyonun hazırladığı rapor Parti Heyeti Umumîyesine geldiği zaman da, zannediyorum Ali Rıza arkadaşım mevzuubahis etmişti. Parti buna taraftar olmadı. Binaenaleyh prensip olarak halledilmiş meseleleri yeniden mevzuubahis ederek onun üstünde durmayı doğru ve çalışmalarımız için faydalı bulmuyorum.

Alacak meselesine gelince: İlkokul öğretmenlerinin iki türlü alacakları vardır. Biri Dahiliye Vekâletiyle Maârif Vekâleti arasında muhtelefünfih olan borçlar ki, bunlar iki milyon lira tutuyordu. Diğeri, kadrolarda maaş bulunmadığı ve vilâyetlerde tahsisat olmadığı için verilmeyen borçlardır. Bunlar da bir buçuk milyon idi. Kabul buyurduğunuz kanunlar bu ihtilâflı olan iki milyon lira beş senede ödenecektir. Geçen sene ve bu seneki bütçeye üçer yüz bin lira tahsisat konmuştur ve beş senede borçları ödenecektir. 1,5 milyon liraya gelince; bunun 800 küsür bin lirası ödenmiştir ki, bu da üç senede ödenecekti. Bir sene sonra bu mevzuda ilköğretmenlerin alacakları kalmayacaktır. Onun için kanunla tespit edilmiş 3,5 milyon liranın iki milyon lirası beş senede ve 1,5 milyon lirası da 3 senede bitirilmiş olacaktır. Şimdiye kadar yapılan tediye ödeme kanununun bu hükümlerine tamamiyle mutabıktır. Bizim prensip olarak takip ettiğimiz meselelerden birine yine arkadaşlar burada temas ettiler. O da eski eserler meselesidir. Eski eserler mevzuunda elimizden gelen bütün gayreti sarfetmekteyiz. Yalnız Nazım Poroy arkadaşımın burada okuduğu kanunlar ve okumadığı diğer mevzuat öyle bir vaziyet ihdas etmiş bir haldedir ki, bunları yeniden mütalâa etmek ve mercilerini kanuni hükümlere yeniden bağlamak zaruretine ben de iştirak ediyorum ve bu mevzuda çalışmaktayız. Belediye Evkaf Maârif, İdarei Hususiye türlü kanunu salâhiyetlerle eski eserler ve kıymetli eserler üstünde tesahup iddia etmektedirler. Yalnız bunun kolay halledilebilir bir şey olmadığını hemen arzetmeliyim. Kanuni bir mevzudur. İnce tetkikatı icabettirecek bir mevzudur. İstanbul'da bizim, bu söylediğim şekilde, Maârif Vekâleti'nin idaresinde verilmiş, 67 türbemiz vardı. Bunun 30'dan fazlasını tamir ettik. Yalnız dışardan bakıldığı vakitte bizim tamir tarzımız usulümüz kolay görülmüyor. Çünkü bütün Türkiye'de bu mevzuda yapılacak tamirlere kendi bütçemizden âzami 55 bin lira ayırabiliyoruz. 55 bin lira. Onun için nerede tarihî ve sanat kıymeti olan bir âbide varsa evvelâ onun hayatını kurtarıyoruz. Meselâ N. Poroy arkadaşımızın buyurduğu Şeyh Galib'in de Ankaravî ile yattığı türbenin kurşunlarını öyle koyduk. Kurşunu koymak demek, o eserin kalbindeki bozukluğu düzeltmek demektir. Çünkü o bina ölümden kurtarılmıştır. Şimdi içerisinde, temizlenmemiş tarafları varsa, onlara bakarız, temizleriz. Hayatî olan; binaya kurşunun konduğu görülmüyor da, meselâ kapısı üzerinde bir halkanın düşüp bunun yerine sağlamının konmadığı görülüyor. Çelebi Mehmet Türbesi, Yeşil Türbe demiyorum çünkü doğrusu bu mu? Yeşil Türbe mi? Bilmiyorum. Çelebi Mehmet Türbesi hemen beş seneden beri bizi

meşgul etmektedir. İçerisindeki hatıllar çürümüş, duvarlar çatlamıştır ve içinde ikinci bir kubbe bulunmuştur. İşi basit olarak görüp bir evi tamir etmek gibi, iskeleler koy, sıvalar sür, mesele bitsin. Bunarın tamirleri bu vaziyette değildir.

Konya için aynı şey. Frenkçe bir kelime söyleyeceğim, affınızı dilerim; ben restorasyon mimarı olmadığım için ne yapılır bilmiyorum. İplikçi Medresesini tamir ettik, beğenilmemiş olabilir. Fakat salâhiyetli mimarlar projesini yaptılar ve tamir ettiler. Arkadaşım Uludağ tavsiyelerde bulunuyor, lütfedip teşekkür de ediyor; Karatay ve diğer Selçuk eserleriyle meşgul olmamızı iyi buluyor, onun gibi yapma diyor. Acaba bu tavsiye doğru mu? Yanlış mı? Mimar olmadığım için bilmiyorum. Salâhiyetli arkadaşlarımdan soracağım. Doğrusu o ise onun gibi yapacağım. Başka soracak bir merciim yoktur. Bu mevzuuda türbelerdeki kıymetli eşyaya gelince; arkadaşım Poroy 17-18 senelik bir meseleyi açmış bulunuyor. Bunun hakkında 17-18 sene evveline raci bir iş hakkında cevap verecek vaziyette değilim. Yalnız bu hususlarda türlü rivayetler duyulmaktadır. Meselâ kendi verdikleri misalde iş söyledikleri gibi değildir. Hacı Bektaşi Veli'nin Kırşehir'deki dergâhında eşya o kadar dikkatle alınmış, tespit edilmiş ve getirilmiştir ki, bu kapı gümüştür kıymetlidir, onu dahi çıkarıp almışlar getirmişlerdir. Burada Etnoğrafya Müzesi'ndedir, gidilip ziyaret edilebilir. Diğer taraflardan da eşya çalınmıştır diyorlar, bilmiyorum, arkadaşım söylüyorlar, bu 4-5 sene önce imiş ve o zaman duymuşlar. O zaman söylemiş olsaydılar, çalınmış bir şey varsa peşine düşülerek, belki de bulurduk.

N. POROY (Tokat) – Ahiren duydum. Bu derece teferruatına o zaman vâkıf olmamıştım.

MAARİF VEKİLİ HASAN - ÂLİ YÜCEL (Devamla) – Olabilir. Yeniden de çalınabilir. Bir yere nakledilmiştir; oradan da çalınabilir. Yalnız lûtfedip haber verirlerse biz de alâkadar arkadaşlarımızı haberdar ederiz, yakalamak imkânı olur. Fakat umumî olarak söylenen herşeye her zaman inanmak doğru değildir.

Arkadaşım burada konuşurken Celâl Esat Arseven yanımda idi. Bunların bir kısmının Müze Müdürü Halil Beyle beraber defterlerini yaptıklarını ve eşyayı muayyen yerlere koyduklarını söyledi. Amma meselenin hakikaten 18 sene evvelki durumunu bilmiyorum. Onu da öğrenip kendilerine hususi olarak arzederim.

Gelelim fakir çocuklar meselesine: Bu fakir çocuklar iki türlüdür. Birisi Karabekir arkadaşımızın burada mevzuubahis edip meseleyi Hükümete aldığımız kısmıdır ki, bunların çiftliklerde kendilerine iş verilerek terbiye edilmesi Ziraat Vekâletince tertiplenmiş bir haldedir. Ne zaman başlayacaklardır, bilmiyorum. İcabederse Vekil arkadaşım izahat veriri. Maârif Vekâleti bununla doğrudan doğruya meşgul olmuyor. İş Hükümetçe bu şekilde tespit edilmiştir. İstanbul'da tetkikat yapıldı, vilâyete emirler verildi, bu işle meşgul olundu. Hattâ bu türlü

çocukların teker teker fotoğrafları çekildi ve fişleri yapıldı. İş bu suretle tanzim edilmiştir. Arkadaşım meşgul olmaktadır.

Bunların dışında öğrenci olarak okula kadar gelebilen fakat hakikaten fakir ve yardıma muhtaç olanlar vardır. Bunlar için muhtelif cemiyetler ve bizzat okullar içerisinde yapılmış olan kollar kudret nispetinde yardımlarda bulunmaktadırlar. Çocuk Esirgeme Kurumu, Kızılay, Halkevleri Yardımsevenler, okul himaye heyetleri, kooperatifler, okul yardım kolları, okul Kızılay kolları, Türkiye'de muhtelif okullarda 127.451 talebeye yardım etmektedir. Yemek yedirerek, bir kısmına elbise hattâ ayakkabı vererek 127 bin çocuğa yardım edilmektedir. Vilâyetlerde, kaza merkezlerinde dairei intihabiyelerinde arkadaşlar da görülmüşlerdir, bu güzel bir heves mevzuu olmuştur. Hemen her tarafta bu yardım heyetleri faaliyete geçmiştir. Ufak ta olsa ilk başlangıçta 10-20 çocuk da olsa bunları giydirmekte, yedirmekte, bu yardımlar bir arzu mevzuu olmuştur. Bunun, bir arkadaşımın burada buyurduğu gibi, Maârif Vekâleti tarafından esaslı bir teşkilâta bağlanması henüz bizim kudretimizin dışındadır. Okulları tamamen organize etmek, açmak, hocaları koymak, ondan sonra mühim bir parayı bulabilmek ve onu harcayacak hale gelmek lâzımdır. Henüz Maârif Vekâletiniz böyle bir teşebbüse girişecek cesarette değildir. Onun için arzettiğim şekilde başıboş çocuklar çiftliklerde ve işte çalıştırılacak ve okulda bulunan çocuklara bu söylediğim yardımlar daha genişletilecektir.

Burada mevzuubahis edilen diğer bir hususa geçiyorum: O da köylerde okul binalarının yapılması işi. Bu halka köylüye vazife olarak verilmiştir. Fakat şehirlerde bina yapma vazifesi şehirliye verilmemiştir. Bu meseleyi halletmek için bir Yapı Kanunu hazırladık. Hükümete tevdi edilmek üzeredir, huzurunuza gelecektir, ümidindeyim.

Bir arkadaşım, ilkokul öğretmenlerinin yardım sandığından, bunun faaliyetinden bahis buyurdular ve bazı hükümlerinin değiştirilmesini bendenizden istediler. Halbuki, ilkokul öğretmenlerinin yapı sandığı ilkokul öğretmenlerinindir, kendilerinin intihap ettikleri bir heyet vardır, kararları o alır. Emir vermek benim salâhiyetimin dahilinde değildir. Mamafih, bendeniz böyle bir teklifin mevcudiyetini Sandık heyetine söylerim.

Bazı arkadaşlarım; programa taallûk eden meselelerden bahsettiler. Burada akademik bir münakaşa yapmayı zannederim, kendileri de doğru bulmazlar ve yine zannederim ki, bunda faide görmezler. Filân maddeyi filân programa koymalı veya koymamalı; bunu bendeniz bilmem. Demin arzettiğim gibi, bu hususta salâhiyet ve vazifeli heyetler vardı. Koymalı mı? Koymamalı mı? Onlar bilirler, bu hususta mâruzatta bulunamayacağım.

Yalnız burada bir yemek meselesi mevzuubahis oldu. Onu arzedeyim ki, yatılı okullara yemek listeleri cinslerine ve kalorilerine göre, bugünün imkânları nazara alınarak listeler halinde vekâletçe hazırlanarak gönderilir. Okul doktorları, imkâna göre, eldeki paralara göre bunları tanzim ederler, hatta talebelerden de heyetler yapılmıştır. Arzu etmediği yemekleri koymazlar. Amma bunlar içerisinde kendi evlâtlarımızda gördüğümüz gibi 15 talebe, 20 talebe çıkmıştır da filân yemeği beğenmemiştir. Yahut bilmiyorum, nereye tesadüf buyurdular, yemeğin kalorisi tamamdır, malzemesi iyi konmuştur, fakat yemek iyi pişmemiştir, çocuklar da yememiştir. Onun için böylesini hususi bir hâl, bir hâdise olarak almak lâzımdır. Zaten yemek işi müdürün keyfiyle değildir. Müdür ekelendese börek, yoksa haşlama sebze verilmiş, okullarımıza bu türlü yemek yedirilmemektedir.

Cemil Bilsel arkadaşımız, ilköğretim, işinin bir programa bağlanmamış olduğunu ve ne kadar zamanda bu işin tahakkuk edeceğini sordular. Program için çıkan kanunun gerekçesidir, orada sene sene yapılacaklar vardır kendilerine takdim ederim lütfedip okurlar. Yalnız kısaca şunu söyleyeyim ki, 1944 senesinde 2119 mezun veriyoruz. Diğer seneler bu mezunların 3000 olacağına göre yuvarlak hesap 10 senede 30.000 öğretmen elde edeceğiz. Her öğretmen 50 çocuk okutursa toplam 1,5 milyon eder. Bugün de bir milyon öğrenci okutmaktayız. On sene sonra iki buçuk milyon çocuk okutmak imkânı hasıl olacaktır. Esasen bizim 7 ila 12 yaş arasındaki tahsil çağında bulunan çocuklarımızın yekünu da iki buçuk milyon kadardır.

C. BİLSEL (Samsun) – On sene meselesini okudum, ben milletin diğer okumamış fertlerini arzettim, yalnız çocukları değil.

MAARİF VEKİLİ HASAN - ÂLİ YÜCEL (İzmir) – Onlar için ayrı bir tedbir almak mümkün olmadı. Biz bir defa büyük kütleye, eğer her sene okumamış çocuk vermeyerek tahsil çağındaki çocukları alıp okuldan çıkarırsak, mesele kendiliğinden hallolunacaktır. Çünkü, kurs halinde bir, bir buçuk ay okuttuklarınız, okudukları dersleri unutuyorlar. Bir ay, üç ay değil, üç sene okuyan çocuklar bile okuduklarını unutmaktadırlar. Onun için dâvayı biz 7-12 yaş arasındaki çocukları alıp, bunların içerisinden hiç döküntü vermeden hepsini okutup büyük bir kütleye devretmeyi esas aldık.

Arkadaşlarımın birçok mevzularda Gl. Eyüp arkadaşımın Hatay için, Çalışlar arkadaşımın umumî olarak teknik öğretim için ve diğer hususlar hakkında diğer arkadaşlarımın -şimdi isimlerini derhatır edemiyorum- birçok temennileri var. Bu temennileri buraya kaydetmiş bulunuyorum. Emrederseniz birer birer arzederek... (Kâfi, kâfi sesleri).

Bu izahatımı kabul buyurursanız burada keseyim. (Kâfi sesleri). »

Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in
İstanbul'da Eminönü Halkevi'nde İlköğretim Dâvası Konusunda
1 Eylül 1944 Tarihinde Yaptığı Konuşma[466]

« Arkadaşlarım,

Bu kadar mânalı bir toplantıda susmuş olmaya gönlüm razı olmadı. Müsaade ederseniz ben de birkaç söz ile duygularımı söyleyeceğim.

İlköğretim meselesi dediğimiz vakitte öyle bir medeniyet dâvasını işaret etmiş oluyoruz ki, o, yüz seneden beri ifade etmiş, fakat üç çeyrek asır masal ve hayal halinde kalmıştır.

Sultan Mahmut devrinde mecburi ve meccani ilköğretim düşünülmüş, bu düşünüş bir yapış mevzuu olmaktan uzak kalmıştır. Bu hususta düşünen ve fikir verenler memlekette tam tedbir alacak kudrete yükselememişti.

İlköğretim bizden gayri memleketlerde istisnasız daima ehemmiyetli bir hâdise olmuştur. Sosyal mücadeleleri hükümet sıkıntılarını, halk sıkıntılarını icabettirmiştir. Bu kolay bir mesele değildir. Yalnız bizim tarihîmizde değil, başka memleketlerde de yapılan savaşlar ayrıca buna bir delildir.

Memleketimizde birçok cihetlerden durumu örnek alınan güzel İstanbul, Sayın Valisinin burada söyledikleri rakamlara göre henüz tahsil çağındaki çocuklarının yüzde yirmisini okula kavuşturamamıştır. Biz memleketin her tarafında ilköğretim dâvasını İstanbul derecesine yükseltmeyi belki bir zamanlar amaç olarak düşünmüşüzdür. Fakat aldığımız tedbirler bugün bizi böyle düşündürmüyor. Çünkü, biz tahsil çağında olan çocuklarımızın yüzde seksenini değil, memleketin her tarafındaki çocuklarımızın yüzde yüzünü okutmak istiyoruz.

Başımızda Millî Şefimiz olduğu halde, Büyük Millet Meclisi, Cumhuriyet Hükümeti ve onun başında bulunan Başvekilimizin ve Türk Maârifine hizmetkâr olan benim, gâyemiz budur. Bu gâye henüz tahakkuk etmiş değildir. Bu dâvada bugün de elbirliği ile çalışıyoruz. Nitekim bu toplantı o amaca varmak için yeni bir kudret kaynağı olacaktır kanaatindeyiz.

Arkadaşlar;

Bu memleketin mukadderatını elinde tutan insanlar bu millete candan inanmaktadırlar. Bu inanışı Türk milleti kadar takdir eden halkı her yerde kolay olarak bulmak mümkün değildir. Öyle vilâyetler görmüşümdür ki, fakirlik derecesi asgarî hayat şartlarını temin edebildiği halde varını yoğunu taşa, kirece vererek ilkokullarını yapmaktadır. Sizlere gözlerimle gördüklerimi söylüyorum.

Üstünde başında doğru dürüst giyimi olmayan öyle vatandaşlar gördüm ki bana söyledikleri şu olmuştur: "Siz Devlet adamı olarak bizim ayağımıza geliyorsunuz, bizim halimizi soruyorsunuz, biz nasıl olurda sizin istediklerinizi yapmayız. Biz öyle insanlar değiliz."

---

*466 Hasan-Âli Yücel: **a.g.e.**, 286-287. ss.*

Bu netice, Cumhuriyet devrinin mühim işlere başlamadan önce halkı işlere hazırlamasından doğmaktadır. Bu hale geliş de tekâmül eseridir. Benimle yaşdaş olanlar hiç olmazsa benim kadarını bilirler ki çocuk dayakla okula giderdi. Bugün memleketin her tarafında ekmek ister gibi kitap ve fırın ister gibi okul istiyorlar. Bu o kemal anının tahakkuku demektir ki milletin bu içten gelen isteğine hükümet elbette cevap verecektir.

Artık zamanının bir saniyesini dahi faydasız harcamayarak ki iyi kullanma emrini Millî Şefimizin bir kere de burada okunan yüksek değerdeki makaleleriyle hepimiz almış bulunuyoruz. Burada Hükümet, Parti, Maârif ve Halk hep bir arada... Bu toplantıya söze başlarken mânalı bir toplanma deyişim bu sebepledir. Hep öğretim ve eğitim dediğimiz işin etrafındayız. Öğretim ve eğitim bir bütündür. İlki, ortası, tekniği ve yükseği bu bütünün parçalarıdır. Biri, ömürü inkişaf etmeden gelişemez. Uzun zamanlar Devlet dikkatleri bu bütünün parçalarına aynı ilgi ile teveccüh edemedi. Maârifimizin inkişafına bundan büyük engel olamaz. Biz onu her cephesiyle ehemmiyetle tutuyoruz ve dikkatimizi ulaştırmadığımız hiçbir tarafı kalmamasına itina ediyoruz.

Arkadaşlarım,

Milletimiz bahtiyar günlere uzun asırlar susamış kaldı. Millet olarak kendisine dayanan, bakan insanlar aradı. Cumhuriyet devri uzun asırlar bulamadığı bu saadete onu eriştirmiştir. Türk milleti kendi kendisini idare etmekte ve iradesini kendi seçtiği vatandaşlarına vermektedir. Bu olgunluğu sâde İstanbul gibi aydını çok olan yerlerde değil, memleketin her köşesinde görmek mümkündür. Milletimizin iradesini temsil eden Büyük Meclisten ve onun itimadı ile duran hükümetten hizmet yolunda edilmiş işaretleri hedef belliyoruz. Biz devlet ve millet adamı olarak Türk ulusunun hizmetinde olduğumuzu bir an hatırımızdan çıkarmıyoruz. Millet yolundaki vazifeler arasında hiçbir zaman ehemmiyet farkı görmüyoruz. İşlerin her kademesinde iyi çalışıldığı takdirde netice almak mümkündür. Eğer alt kademedekiler iyi çalışmazlarsa üsttekiler ne derece liyakatli olurlarsa olsunlar tam verime ulaşmak kaabil değildir. Burada konuşan öğretmen arkadaşlarımın temiz duygularını saygı ile dinledim. Onların Millî Şefimize, Cumhuriyet Hükümetine bağlılıklarını tuttuğumuz ana dâvaların gerçekleşmesinde en kuvvetli destek görüyoruz. Öğretmenliğin zevkini ve saadetini bu derece hissettikten sonra başarıya varmak için hiçbir engel kalmayacaktır. Bütün idare adamları işlerinde, onlara, onların da ifade ettikleri gibi en yakın yardımcılarıdır. Türk öğretmeni, muhtarın, nahiye müdürünün ve kaymakamın arasında ve yanındadır. Sevgili İstanbul'un kıymetli Vali ve Belediye reisine bu güzel toplantıyı düşündükleri ve beni de haberdar etmek lûtfunda bulundukları için bilhassa teşekkür ederim. Hepinizin izhar ettiğiniz bu güzel duyguları Türkiyemizin yüreği olan Ankara'ya aziz bir emanet olarak götüreceğim. »

Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in
İzmir Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu'nun Açılışında
9 Eylül 1944 Tarihinde Yaptığı Konuşma[467]

« Sayın arkadaşlarım, sevgili hemşerilerim;

İkinci Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu'nu açmakla şu anda çok mutlu bir duygu içinde bulunuyorum. Her alanda olduğu gibi ticaret hayatında da ciddî gelişmeler gösteren inkılâpçı ve hamleci Türk Cemiyeti, yalnız İstanbul'da bulunan Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu ile yetinemiyordu. Bu ihtiyacı gerçekleştirecek yerin en hareketli ticaret merkezlerinden biri olması ve bu merkezin de geniş bir hinterlandı bulunması gerekti. Ticaret ve İktisat hayatının kesafeti ve bu mesleklere girenlerin çokluğu, ilk olarak İzmir'i hatıra getirdi. Açacağımız kurumun tabiî çevresinde bulunuşunu, onu açmakta hiçbir güçlüğü uğramamış olduğumuzda görmüş bulunuyoruz. Bizim için bulunması en zor olan öğretim heyetini, hemen tamamiyle bu güzel yurt parçasından elde ettik. Yüksek bir kurumda ihtisas öğretimi yapacak öğretmenlerin taşımaları lâzımgelen vasıflarda birçok Türk genci İzmir'in ticaret hayatında çalışmaktaydılar. Onlara, yaşadıkları ve iyi tanıdıkları bu çevrenin bu yüksek kurumunu güvenle emniyet ve emanet ediyoruz. Kendileri, mesleklerinin en ileri öğrenimini görmüş, diplomaları, bilgi seviyeleri, millî ve meslekî karakterleri bakımından bizi tatmin edecek değerdedirler. Bu kurumu yakın zamanda İzmir şehrinin ve bütün vatanın iftihar edeceği faydalı bir kültür merkezi haline getireceklerine güveniyoruz. Bu güvenin başka bir delili, yeni açtığımız bu yüksek kuruma daha şimdiden 200'e yakın gencin kaydolunmuş bulunmasıdır.

İzmir Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu tamamıyla İstanbul'daki Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu'nun programına ve idare esaslarına denk olarak kuruluyor. Ticaret liselerinin mezunları, olgunluğunu vermiş olan gençler; mevzuatına göre buraya girebilecek ve burada üç yıllık bir öğretimden sonra ticaret lisans diplomasıyla mezun olacaklardır. İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu'nun, ticaret ve iktisat alanındaki hizmetlerini şükranla anacağım mezunları gibi liyakatli gençler yetiştirmesini bu yeni müessesemizden dilerim. İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu yalnız ticarî kurumlarda vazife alan gençleri değil, son yıllarda kurduğumuz yeni ticaret okullarında ihtisas derslerinin öğretmenliğini de yapmak suretiyle, teknik öğretim programımızın gerçekleşmesinde bize müessir yardımlar etmişlerdir. Bugün açtığımız kurum da İstanbul'daki eşine ve kardeşine benzetilerek açılmakla beraber, kısa zamanda çevresinin şartlarına göre kendi şahsiyetini kazanacak ve memlekete vereceği faydalı unsurlarla millî iktisat ve

467 *Hasan-Âli Yücel:* ***a.g.e.****, 288-291. ss.*

ticaretimizin ilerlemesinde rol alacaktır. Çok temenni ederim ki memleketimizde bu kurumların bir üçüncüsü açıldığı zamanda, bugün birincisinden öğerek bahsettiğimiz gibi İkinci İzmir Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu'ndan da böyle sitayişle bahsedilsin.

Arkadaşlarım,

Cumhuriyetten önceki devirlerde iktisat ve ticaretimizin hareket kaynakları bizim ellerimizde değildi. Böyle olduğu içindir ki, ticarî ve iktisadî kurumlara millî zihniyetle adam yetiştirmek, esaslı bir mesele haline gelememişti. İlk ticaret okulunu açma teşebbüsü 1861 yılında olmuş; bu ve bunu takibeden birkaç hamle başarısız kalmış, nihayet 1884'te Hamidiye Ticaret Mektebi Âlisi açılmıştır. Bu okul, Ziraat, Orman ve Maadin Nezaretine bağlıydı. Açıldığı zaman 30 talebesi vardı. Üç yılda öğrenci sayısı 115'e çıkmış, fakat okul üç yıl sonra ancak 13 mezun verebilmiştir. 1889'da Maârif Nezaretine bağlanan bu müessese, ilk iki sınıfı idadi, son iki sınıfı fennî olmak üzere iki devreye ayrılmıştı. Fakat bu okul, onu devam ettirecek zihniyetin yokluğundan dolayı mukadder akıbetine uğradı ve 1893'te kapandı. 1897'de Ticaret Mektebi Âlisini üç sınıflı bir yüksek okul halinde tekrar açmış bulunuyoruz. Meşrutiyet devrinde müessesede ancak hafif denecek bir ıslah hareketi vardı. 1910'da ilk talimatname yapılıyor, serbest ticaret dersleri açılıyor, ticarethane memurları için amelî ticaret kursları yapılıyor ve kızlar için de bir şube vücuda getiriliyor. Cumhuriyetin ilânını müteakip 1924 yılında Adana, Ankara, İzmir, Samsun, Trabzon orta ticaret okulları açılmıştır. Sonradan bunlar ticaret lisesi haline getiriliyor. İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu da, orta, lise ve yüksek kısımlar halinde teşkilâtlandırılıyor. Cumhuriyetin bu devresinde, ticaret öğretimine tevcih edilmiş olan dikkatin eserleri, ondan önceki devrelere nispetle hissedilir halde olmakla beraber; meslekî ve teknik öğretimin her sahasındaki çabuk ilerleme ve gelişmeyi, bu dâvanın büyük program halinde tespitinden sonra görüyoruz.

4122 numaralı ve 21/IX/1941 tarihli kanunla Büyük Millet Meclisi'nin tasvibine iktiran eden bu program, 1939 yılından itibaren başlamış bulunan umumî Maârif kalkınmasının önemli bir safhası olarak Büyük Şefimiz İnönü'nün feyizli ve aydınlatıcı direktifleriyle her yıl biraz daha yayılıp genişleyerek, Türk vatanının her köşesinde ve Maârifin her yönünde yeni eserlerin kurulmasını sağlamıştır. Son yıllarda Bursa, Eskişehir, Kayseri, Konya Ticaret liseleriyle, Antakya, Gaziantep, Zonguldak, Mersin, Aydın, Kula Orta Ticaret okulları açılmıştır. Bu ders yılında yeni binasında Edirne Orta Ticaret Okulu da açılacaktır. Önümüzdeki ders yıllarında İstanbul'un ikinci ticaret lisesiyle Balıkesir, Malatya, Adapazarı, Erzurum, Giresun ve Ordu ticaret okullarını açacağız. Üç yılı geçmiş olan programımıza göre altı yıl sonra memlekette 23 orta ticaret okulu, 11 lise, 3 yüksek ticaret ve iktisat okulumuz olacaktır. Fakat şunu iftiharla söyleyebilirim ki

bu altı yılın yarısına varmadan programımız gerçekleşecek ve yeni ihtiyaçlara yeni okullar açılacaktır. Çünkü programın henüz tahakkuk etmeyen kısmı, ancak 6 orta ticaret okulu, 1 lise ve bir yüksek ticaret okulundan ibarettir. Bu orta dereceli kurumlardan çıkan ve çıkacak olan öğrencilerin bir kısmı meslek hayatına atılacak, diğer bir kısmı da ticaret yüksek öğrenimine devam edeceklerdir. Bugün de böyle oluyor. Uzak yıllara gitmeye hacet yok; bundan yirmi yıl önce İstanbul Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu'nun birinci sınıfında ancak 65 öğrenci vardı. Geçen ders yılında bu sınıfa müracaat edenlerin yalnız 614'ünü alabildik. 1924-1925 yılında 8 mezun çıkaran bu müessese, şimdi 250 mezuna diplomalarını veriyor. Memlekette ticaret hayatına girecek gençlerin bu derece çoğalması ve ticaret öğretiminin bir ihtiyaç olarak bu derece önem kazanması, elbette cevapsız kalmayacaktı. Ticaret hayatında yapacağı bilgili ve bilinçli ilerlemeyi, verimli ve kazançlı neticeleriyle yakın zamanda göreceğimize şüphe etmemeliyiz.

Arkadaşlarım,

Bu okulu kurarken, orada çalışacak meslektaşlarımdan bazı dileklerim olacak. Bunları söylerken, diğer yerlerde aynı konuda vazife almış arkadaşlarımı da gözümden uzak tutmuyorum.

Bu dileklerin başında okulun pratik benliğini ve öğretimin bu benliği amaç tanımasını açıklamak isterim. Nazarî bir metod, öğreten için belki daha kolaydır. Fakat öğrenenin bu yöntemle teşebbüs kabiliyetini uyandırmak, gireceği hayatta başarılı olmasını sağlamak, realiteleri tanımadığı için kabil olamaz. Akademik adı verilen, bugünkü hayat şartlarına skolastik de diyebileceğiz, hayat hakikatlerinden gelmeyen metodlarla insan yetiştirmek, bu türlü öğretim müesseselerini bir nevi bilim ve eğitim müzesi haline getirmekten başka bir işe yaramaz.

Programların her maddesini öğretirken karşımızda bulunan gencin, bunu, hayata çıktığı zaman nerede kullanacağını her zaman düşünmeliyiz. Bilhassa yabancı dile bu pratik bakımdan ticaret öğretiminde büyük önem vermeyi çok lüzumlu görürüm. Ticaret olayının ruhlu noktası, dışarı mal çıkarmak olduğu için, dış memleketlerle ticaret münasebeti kurmakta yabancı dil müessir vasıtaların başında gelir. Amacı açık olarak bilinen ticaret öğretim kurumlarında bu noktaya yönelmiş olan bir ve hatta iki garp dilinin gençlerimize öğretilmesini ve onların da bu cihete ciddî emek vermelerini tavsiyeye değerli bulunurum.

Söyleyeceğim ikinci nokta, burada yetiştirilecek gençlerin üç yıllık öğreniminden sonra çalışmaya başlayacakları çevrelerde yabancılık duymamalarıdır. Dış hayatın iktisat ve ticaret çalışmaları, okul çalışmalarını ayarlamak için bir ölçü olarak akılda tutulmalıdır. Bununla beraber şunu da hatırlatmalıyım ki, dış hayat mutlak surette herşeyine intibak edilmesi lâzımgelen bir alem değildir. Eğer öyle olsaydı, ticaret hayatımızda millet nefine uymayan ve hepimizin şikâyet ettiğimiz fena hareketler olmamak lâzımgelirdi. Verdiğiniz

ticaret öğretiminde bunları, insan uzviyetinden bahsettiğimiz zaman anlattığımız marazi haller gibi, öğrencilerimize bildireceğiz. Bildireceğiz ki, bu hastalıkları bilmeyerek beslemesinler, o hastalıkları tedavi etmek ve onlarla mücadele etmek kudretini kazansınlar.

Şu halde dış ticaret âlemini her cephesiyle tanıtıp yetiştirdiğimiz olgun gençler, yüreklerinde yaşatacakları kazanma ihtirasını millet ve memleket sevgisiyle ahenkli bir hale getirebilecekler ve bu suretle iktisadi hayatımız, vatansever ve milliyetçi kardeşlerimizin elinde yeni ve feyizli bir düzen kazanacaktır. Okula dış hayatın gerçeklerini getirdiğimiz gibi, okuldan da dış hayata yeni bir anlayış, yeni bir görüş, yeni bir irfan, yeni bir ahlâk, yeni bir hayat götürülecektir. Cemiyet düzenimizin iktisat bakımından kurulmasında bu alışverişin verimli sonuçlarını aziz milletimizin ancak matlup hanesine kaydedebiliriz.

Dünya durmadan dönmekte ve dünyanın üstündeki insanlar durmadan değişmektedir. Nasıl bugünkü evler, düne nispetle başka şekilde yapılıyorsa, bugünün taşıtları nasıl başka türlü olmuşlarsa, bugünün geceleri nasıl başka şekilde aydınlatılıyorsa, bugün ilk maddeler nasıl başka yollardan işleniyor ve istismar olunuyorsa, bugünün ticaret ve iktisat muameleleri, bugünkü işbölümü ve bugünkü emeklerin ödeniş tarzı da öylece değişiyor. Milletlerin bu derece sıkı münasebete girmiş bulundukları bir devirde sınırların duvarı içerisinde kalarak asır görmüş usullerle cihan pazarında alışverişe çıkmak, artık imkânsızdır.

Bu türlü görüşleri gerçekleştirebilecek insanlar, yüksek cemiyet anlayışına ermiş bulunan tahsilli, görgülü aydınlardır. Bütün bunları söyledikten sonra şöyle bir soru karşısında bırakılsam ve bana denilse ki:

- Sadece pratik olması istenen bir öğretimle bu amacın sağlanması mümkün müdür?

Cevap olarak demekte tereddüt etmem ki:

- Evet ancak bununla mümkündür. Çünkü tanrılaştırılan mücerret bir cemiyet anlamı yerine realiteleriyle görülüp anlaşılan bir cemiyet muradediyorsak, bu varlık, ancak kendini teşkil eden gerçek parçaların, tıpkı bir mikroskop altında protoplazma inceler gibi görülmesiyle kavranabilir. Medeniyette ilerlemenin ilk şartı; dünyevi olan bu konuları dünya gözüyle ve müspet bilimlerin müspet metodlarıyla, hayat ve tatbikat olarak görmektedir. Yeni kurumumuzun bu yolda, yeni ruhta bir örnek olmasını dilerim:

Arkadaşlarım,

Cemiyet hayatında hiçbir iş yoktur ki, o işi görürken, kendi milletinden veya dışardan insanlarla münasebet yolundan yürünmemiş olsun. Hususiyle ticaret hayatı insan münasebetleri üstüne, başka bir deyişle, insan zekâlarının yaşama savaşına dayanmaktadır. Bu itibarla ister müstakil bir işin sahibi olarak, ister bir

banka veya ticarethanede vazifeli olarak çalışılsın; muvaffakiyetin başlıca amillerinden biri, bu münasebetleri; anlayışlı, yumuşak ve bir kelime ile, zeki idare edebilmektedir. Bunun, ders programlarında belki adı konulmuş bir maddesi yoktur, fakat her öğretim kurumunda bu, öyle bir hayati unsurdur ki ancak terbiye yoluyla, çok kereler hissettirilmeksizin, telkin olunur ve umumî öğretim hareketleri içerisinde havası vücuda getirilir. Hangi öğretim kurumunda kendi amacına zemin olacak bu hava yaratılmışsa, diğer bütün eksikler telafi imkânını daima bulurlar. Aksi halde her maddî vasıta en cömert bir imkânla verilmiş de olsa, o müessese kuru ve içindekileri yaşatmaz olmaktan kurtulamaz.

Değerli arkadaşlarım,

Meslek vazifeme ve siyasî hayatıma başlamakla da içten bağlarla bağlı bulunduğum İzmir'de, bu güzel yurt köşesinin matemli günlerinin ıstırabını yüreklerimizden silen kurtuluş yıldönümünde, bir yüksek irfan ocağının kuruluşunu görmekle ifadesinden aciz olduğum bahtiyarlığı duyuyorum. Güzel İzmir'i yabancı ellerden kurtarmak için can vermiş olanların bugün taziz ettiğimiz ruhları, onlardan sonra yaşayanların memlekete karşı vazifelerini iyi yapmalarıyla ancak rahat olabilirler. İzmir Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu, onun kurtuluş gününe armağan olsun.

Bu armağan, Türk milletinin büyük kurtuluş hamlesine ölümsüz kaynak olan Atatürk'ün aziz ruhunu şâdedecektir. Bu armağan, milletini bütün milletler içerisinde en üstün medeniyet seviyesinde görmek için Türk kültürüne ve Cumhuriyet Maârifine her cephesinde kurucu elinin her türlü feyzini esirgemeden veren İnönü devrinin bir eseridir.

İzmirliler, sevgili hemşerilerim,

Bu yeni bilgi kurumu size ve bütün memlekete mutlu olsun.»

Anıtkabir'in Temeli Atıldı

Başbakan Şükrü Saracoğlu 9 Ekim 1944 günü Anıtkabir'in temelini attı.

Ölümünden sonra Büyük Millet Meclisi, Atatürk için bir mezar yaptırma kararı aldı. Yer olarak 1939'da Ankara'ya hâkim bir konumdaki Rasattepe seçildi. Yapının tasarımı için açılan ve 1942'de sonuçlanan uluslararası yarışmaya 22'si Türkiye'den, 27'si çeşitli dış ülkelerden olmak üzere, toplam 49 proje katıldı. Seçici kurul Emin Onat ve Orhan Arda'nın ortak projesi ile Almanya'dan Johannes Kruger'in, İtalya'dan Anoldo Feschini'nin projelerini birinciliğe değer buldu.

Sonuçta Emin Onat ile Orhan Arda'nın ortak projesinin uygulanmasına karar verildi. Yapımına 1944'te başlanan Anıtkabir, dokuz yılda tamamlandı ve Atatürk'ün Ankara Etnografya Müzesi'nde bulunan naaşı büyük bir törenle 10 Kasım 1953'te buraya taşındı.

Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Balıkesir Necati Eğitim Enstitüsü'nün Açılış Töreninde, 16 Ekim 1944 Tarihinde Yaptığı Konuşma[468] (1)

« Sayın arkadaşlarım, sevgili Balıkesirliler,

İkinci Terbiye Enstitüsü ve Ortaöğretim Okulu'muzu, vatanımızın feyizli bir köşesinde, Balıkesir'de açıyoruz. Böylece Cumhuriyet Maârifi, 1944-45 ders yılında Türkiye'de iki yüksek öğretim kurumu açmış oluyor. Adı, İstiklâl Savaşı'nın tarihîne unutulmaz bir giriş olan İzmir'de yeni kurduğumuz Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu bunun birincisidir. Yine bu yıl içinde Yüksek Mühendis Okulu, Teknik Üniversite haline getirilmiş ve bünyesi ona göre kurulmuştur ki ikinci teşrinin ilk haftasında, yapılan yeni binasıyla, onu da inkılâp maârifine katmış olacağız.

Tarihimizde, milletimizin iç kudretlerini şahlandırıp büyük hamleler yarattığı devirlerde yaşayanlar, o devirlerin heyecanı ve kıvancı içinde, belki biz torunlarının özleyici takdirlerine erememişlerdir. Öyle sanıyorum ki, Atatürk-İnönü devrinin yapıcı ve kurucu ruhu içinde yaşayan bizleri de yüzlerce sene sonra gelecek torunlarımız aynı imrenci gözlerle göreceklerdir. Bu sözlerim, ilerideki nesiller uğrunda bugün çektiğimiz emeklerden duyduğumuz bahtiyarlığı istikbalin tarihîne aksettirmek içindir.

Arkadaşlarım,

İzmir'de ve Balıkesir'de birer yüksek okul açılmasının mânaları üstünde bir an duralım. Yerli, yabancı herkes kabul etmektedir ki, Türk kültür hayatı genişlemekte, küçük kültür merkezlerimiz daha büyük kültür merkezi haline gelmektedirler. Cumhuriyet Maârifi, kurumlarının yalnız bir iki merkezde toplanmasını değil, memleketin geniş düzeyine yayılmasını kendine hareket ilkesi olarak seçmiştir. Bu suretle Türk ruhu ve zekâsı daha geniş, daha rahat nefes alabilecek; bu ilim kurumları türlü çevrelerin şartlarına göre kişiliklerini kazanacak; Türk toprağını ve Türk cemiyetini tanıyıp tanıtma yönündeki çalışmalar daha çok kolaylaşacaktır. Memleket içinde belli bir noktada merkezleştirilen ve kuvvetlendirilen bilim ve kültürün vatan bütününe istenilen hizmeti görmediğine son üç yüz yılın Osmanlı İstanbul'u susturucu bir delildir. Osmanlı cemiyetinin bundan önceki yüz yıllarda Erzurum, Diyarbakır, Amasya, Tokat, Manisa, Bursa, Edirne'de kurduğu kültür merkezleri bugün tuttuğumuz yolun doğru olduğuna ünlü tarihimizden seslenen gerçek birer tanıktırlar. Bu anlayışla, feyizli ve bereketli, Millî Savaş'ta düşmana ilk direnen kahraman Balıkesir çevresinin memleket hayat ve iktisadına getirdiği özlü kıymetleri, yakın gelecekte aynı bollukla Türk kültürüne de getirmesini yürekten dilerim.

---

*468 Hasan-Âli Yücel: **a.g.e.**, 291-295. ss.*

(1) Bu söylev, işleri dolayısıyla, Balıkesir'e gidemeyen Hasan-Âli Yücel adına Yüksek Öğretim Genel Müdürü Prof. N. H. Onan tarafından okunmuştur.

Son beş altı yıl içinde kültür alanındaki çalışmaların büyük bir hamle ile nasıl bir inkılap halini aldığını biliyorsunuz, görüyorsunuz. İlköğretim, medenî hayatın ana şartı olarak Türk cemiyetinde yüzde yüz gerçekleşme yolundadır. Bu kalkınma her yerde bir seferberlik hızı ve önemi almıştır. Bir yandan köy enstitülerinde köylü çocuklarımız kendi kardeşlerini yetiştirmek için köy hayatına uygun bir terbiye sistemi ile hazırlanırken, öte yandan çalışkan ve temkinli Türk köylüsü, içinde bulunduğumuz maddî güçlüklerin her türlüsünü yenerek okul, işlik ve öğretmen evleri binalarını gayretle ve gün geçirmeksizin yükseltmektedirler. Bütün Türk Milleti, en çok on beş yıl sonrası için giriştiği bu dâvâyı çözmek ve kendi bahtiyarlığı için verdiği sözü yerine getirmek üzere Devlete en yakın yardımını canla başla yapmaktadır.

Geçmişte kaybolan uzun yılları kısa zamanda yeniden kazanabilmek için böyle toplu bir gayrete ve hamleye elbette ihtiyaç olacaktı. Hele, milletlerin, varlıklarını koruyabilmek için bugün her zamandan çok elde etmeye mecbur oldukları teknik ve endüstri elemanlarını yetiştirme ve her cins makineyi yapma ve kullanma yoluna girmemiz söz götürmez bir zorunluktur. Cumhuriyet Maârifinin teknik öğretimdeki amacı, bu dâvâya yarayacak insanları çoğaltmaktadır.

Kültürümüzün ve medenî hayatımızın hiçbir noktası yoktur ki, onu programlamamış, bir ana fikre bağlamamış ve gerçekleştirilmesine başlamamış bulunalım. Düşünülenlerin henüz pek çokları yapılmamıştır. Fakat bilmelidir ki, düşünülenler doğrudur, millî hayatımızın ihtiyaçlarına uygundur, imkânlar doğdukça bütün bunlar benzerleri gibi hakikat olacaktır. Bugün ve yarın için bu kadar kesin konuşmamı ihtiyatsızlık telakki etmeyiniz. Güvenimi sizlerden aldığımı söylediğim zaman sizler de benim gibi bu derece emniyetle yarına inanacaksınız. Türk kültürünün ve Türk Milletinin her alanda yetiştirilmesi dâvâsı, bir millî dâvâ olmuştur. Onun başında, millî hayatımızın düşünen, bilen ve ilham veren kahramanı İnönü vardır. Son müthiş harp, milletimize, bilgi ve teknikçe yetişmemenin milletlere ne korkunç cezalar çektirdiğini açıkça göstermiş ve sağduyusu kuvvetli milletimiz bu yoldaki eksikliklerini bir an önce gidermenin sırrına ermiştir. Türk Milletini, iradesi ve bu şaşmaz sağduyusu ile temsil eden Büyük Millet Meclisi, milletteki bu özden ihtiyacı karşılamak için isabetli kanunlar yapmıştır. Cumhuriyet Hükümeti, Şefinin ve icra uzvu olarak kendisinden koptuğu Büyük Meclisin dileğine ve direktifine hareketlerini uydurmuştur. Bütün kuvvetleriyle bu keskin ve kesin bilince varmış olan bir hareketin başarıya ermemesi için hangi sebep vardır, hatıra hangi engel gelebilir? Onun için, mümkün olan ihtiyatla, şaşmaz bir güvenle dâvânızın gerçekleşeceğini aziz milletime ifade etmekten çekinmiyorum.

Arkadaşlarım,

Söylendikten sonra insana tabiî gelen pek çok hakikatler vardır ki söylenebilinceye kadar çok zaman, hatta asırlar yutarlar. Şimdi söyleyeceğim bir

hakikat bunlardan biridir: "Bir memleketin maârifindeki bütün öğretim kolları, birbirine bağlı bir bütündür. Bunların hepsini bir arada düşünmeden, bir veya birkaçı üstünde alınacak tedbirler verimli olamazlar." İlk ve teknik öğretim için giriştiğimiz işler yanında onlardan daha az ehemmiyette olmayan bir orta öğretim meselemiz vardır. 1943, 14 Temmuzunda Millî Şefimizin Ankara'da Lise Müdürleri konferansında verdikleri bu söylevi bu meselede hareket noktası olarak aldık. Orta öğretim'de ilk anlarda neler yapılması gerektiğini araştırmaya başladık. Devletin imkânlarını gözönünde tuttuk; hazırladığımız ve yayınladığımız programda böyle bir gelişme hareketinin şu dört temele dayanacağını kararlaştırdık:

1- Orta öğretim kurumları için yeter sayıda ve vasıfta öğretim ve idare elemanı yetiştirmek, bugünkü öğretmenlerimizin meslek bilgilerini yenilemek ve kuvvetlendirmek,

2- Orta öğretim binalarını hijyen kurallarına, yeni eğitim ve öğretim icaplarına uyarak yapmak, bunları, her dersin istediği çevre vücuda getirilmek üzere plân dahilinde düzenlemek, değiştirmek ve yeniden yapmak.

3- Öğretimi teorik bilgiler halinden çıkarıp tatbiklerine öğrenciyi alıştırmak için laboratuvar, atelyeler kurmak, bunları gerekli ders araçları ile donatmak.

4- Öğretimi belli maddelerin tekrarı halinden çıkarıp, tam eğitim ruhu ile yaşayan bir duruma getirmek. Fikirde, bilgiyi, tatbikli; ahlâk ve beden eğitiminde, öğrenciyi hareketli kılmak. Aydın Türk vatandaşını bu üç eğitimin ahengi içinde muvazeneli, iradeli bir insan olarak yetiştirmek.

İşte bugün açtığımız büyük kurum, bütün eğitim dâvâlarının başı ve ruhu olan öğretmeni bize kazandıracaktır. Buradan çıkanlar ortaokullarımıza, kız ve erkek sanat enstitülerimize, köy enstitülerimize gidecekler, biraz önce söylediğimiz temelleri bu okullarda feyizli elleriyle, kendinden önceki arkadaşlarına katılıp kuracaklardır. Şunu, öğretmene olan ihtiyacımızı anlatmak için açık olarak belirteyim ki, yaptığımız incelemelere göre, ortaokullarla liselerin kadrolarından ayrılan ve ayrılacak olan öğretmenlerin yerini doldurmak, dershanelerde öğrenci sayısını normal hadde indirmek, yeniden (25) ortaokul ve (5) lise açabilmek, teknik okullarla köy enstitülerinde kültür derslerinin boşluklarını doldurabilmek için, bugünkü mevcuda yeniden (4000) umumî kültür öğretmeninin katılması lâzımdır. Ortaokullarla liselerimizin bugünkü ihtiyacını karşılamak için (1437) öğretmene muhtacız. Yetiştirdiğimiz gençlerin, öğretmen bekleyen öğrenci dolu sınıflara bir an önce gitmeleri için duyduğumuz sıkıntılı heyecanı bizimle beraber duymaları lâzımdır. Kurasını çekip, kendi kaderinin kendisinin çağırmış olduğu vazife yerine veya tayin olunduğu işe gitmemek için türlü tedbirlere başvuranlar hakkında nasıl bir his besleyeceğimiz, bunlara başvuranlarla, vasıta olanlarca iyi bilinmelidir. Böyle olanların sayısının az olduğunu teselli için değil, onlara da ancak vatana hizmet telkini yapılsın diye söylüyorum. Balıkesir Terbiye Enstitüsü

ve Orta Öğretmen Okulu'nun açıldığı bugünde bu sözlerim, oradan yetişecek genç arkadaşlarım için bir vazife ve hayat düsturu olsun dilerim.

Orta öğretim öğretmenlerimizi Ankara Gazi Terbiye Enstitüsü'nde, İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'nda, Ankara Dil, Tarih-Coğrafya ve Fen Fakültelerinde, İstanbul Üniversitesi Edebiyat ve Fen Fakültelerinde, yabancı memleketlerin üniversitelerinde, Güzel Sanatlar Akademisi'nde, Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nde, Kız ve Erkek Yüksek Meslek Öğretmen Okullarında yetiştirmekteyiz. Bununla beraber ihtiyacımızı tam kapatmaktan uzağız. Bu sebeple öğretmen yetiştirmek üzere yeniden tedbirler almaya ve yeni kurumlar yapmaya mecburuz. Balıkesir'den sonra doğu merkezlerinden birinde bir orta öğretmen okulu daha açmayı düşünüyoruz. 3400 sayılı kanunun verdiği yetkiye dayanarak parasız yatılı öğrencilerimizi öğretmenlik mesleğine almak, sayılarını arttırmak, İstanbul'daki Yüksek Öğretmen Okulu'nu genişletmek, Ankara'da bir benzerini açmak, fakültelerde okuyan öğrencilerimize daha geniş nisbette ve sayıda burslar temin etmek, yabancı memleketlere ihtiyaca göre öğrenci yollamak, Gazi Terbiye Enstitüsü'nü biraz daha genişletmek, kendi çalışmaları ile yetişmiş olanlara ehliyetname imtihanı açmaya devam etmek, tedbirlerimiz arasındadır. Bunları gerçekleştirdikten sonra da yine öğretmene ihtiyacımız olacaktır. Fakat o zaman, kurumlarımız normal bir çalışma devresine girecek, orta dereceli teknik ve meslek okullarının gelişmesiyle tabiî bir iş bölümüne gidilecek ve ciddî muvazene kurulabilecektir.

Balıkesir Orta Öğretmen Okulu'nun bu yıl yalnız Matematik ve Fizik-Kimya dallarını açıyoruz. Büyük ihtiyaçlarımız bu dersler üzerindedir. Bunun sebebi, gençlerimizin bu konulara daha az nisbette heves etmelerinden ileri geliyor. İstanbul Üniversitesi'nin Fen Fakültesi'yle, Gazi Terbiye Enstitüsü'nün Fen dalına müracaat edenlerin sayısı bu bakımdan mânalıdır. Ciddî alındığı zaman matematik bilimlerden daha az güç olmayan sosyal bilimler, gençlerimizi daha çok çekiyor. Bu yıl aldığımız tedbirlerle bu ciheti de güdümlü bir şekilde düzenlemek istiyoruz.

Öğretmen, ilkten üniversite kürsülerine kadar, daima bir eğitmen olduğunu iyi bilmelidir. Terbiyeci vasfı zaif olan bir öğretmen, ne kadar bilgin olursa olsun, başarı ile yetiştirilmesi kendisine verilen insanları olgunlaştıramaz. Onun için, öğretmenin pedagojik yetişimi mühimdir. Bu sebeple Balıkesir Orta Öğretmen Okulu'nu aynı zamanda bir terbiye enstitüsü olarak kuruyoruz. Bekliyoruz ki buradan çıkacak olan öğretmenler, öğretimde olduğu kadar eğitimde de kuvvetli olsunlar. Ortaokul ve liselerde sınıf geçme nisbetinin arz ettiğimiz şekilde düzenlenmesini, bu kurumlarda pedagojik liyakatlerine bağlıyoruz. Pedagoji yönünde salahiyetli şahıs ve kurumlarımızın bugünkünden daha çok ve daha verimli çalışmalarına ihtiyaç olduğunu bir kere de bu vesile ile ifade etmeliyim. Büyük terbiye meselelerini, bugün bilim makamlarından ziyade, idare makamını işgal edenler,

elde tutmaktadırlar. Halbuki pedagojinin ve umumiyetle terbiye meselelerinin daha serbest incelenip yine daha serbest ortaya konulabilmesi, bu alandaki bilginlere düşer. Bu sözlerimi, ilgili arkadaşlarım; bir vazifeye çağırılma sayarlarsa çok bahtiyar olurum. Öğretmenin pedagojik yetiştirilmesinde şekilci olmaktan ziyade, bilgi ve terbiyenin nasıl verildiğini, tıpkı bir tabiat bilgininin kendi olaylarını görerek yetişmesi tarzında sağlamayı, hep beraber lüzumlu görmeliyiz. Onun için Balıkesir Orta Öğretmen Okulu bir terbiye enstitüsü de olarak diğer öğretim kurumlarımızdan faydalanmalı ve yetiştireceği gençleri bu kurumların eğitim ve öğretim havası içinde tabiî olarak bulundurmalıdır.

Arkadaşlarım,

Balıkesir'in deprem sebebiyle uğradığı acıların henüz sıcak olduğu bugünlerde aranızda bulunmak ve başsağlığı dileklerimi kendim sizlere söylemek isterdim. İşlerim beni Ankara'da tuttu. Gönlüm her zamanki gibi sizlerle beraberdir. Bu yıkıcı tabiat olayı ile de savaşmanın tek yolu, bilgidir, tekniktir. İnsan kudretini tabiatla en verimli şekilde döğüştürecek, yine bunlardır. Yüksek bir bilgi müessesesinin bu güzel vatan köşesinde kurulması sevgili Balıkesirlilere bir teselli olsun.

Balıkesir Terbiye Enstitüsü ve Öğretmen Okulu'na, genç yaşında aramızdan ayrılan Maârif Vekili Necati'nin aziz adını veriyoruz. Balıkesirliler İstiklâl Mücadelesi'nin bu kıymetli evlâdını yakından tanırlar. Vekilliği zamanında Cumhuriyet Maârifini kurma ve gençleştirmede hürmetle anılacak emekleri olan Necati'nin hâtırasını devam ettirmede meslek vazifemiz kadar şahsi minnetlerimiz bulunduğunu söylemeliyim. Kadir bilen Türk Milletine her hizmet edenin, onun yüreğinde, ölmez; silinmez, yok edilmez bir yeri vardır. Bu kurumda yetişecek gençlerin benim duygularıma katılacaklarına güveniyorum.

Balıkesirlilere ve bütün memlekete Necati Bey Terbiye Enstitüsü ve Orta Öğretmen Okulu kutlu olsun. »

Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in
VI. Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nin Açılışında,
31 Ekim 1944 Tarihinde Yaptığı Konuşma[469]

« Değerli Misafirlerimiz,

Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nin bugün 6'ncısını açıyoruz. Son yıl içinde Türk sanatı, kendisinin vefalı hizmet edicilerinden birini kaybetmekle elemlidir. Ressam Şevket Dağ'ı, bir resim sergisi önünde ve içinde varlığını kolay hatırdan çıkmayan madde ve mânasıyla hatırlamamak mümkün değildir. Kendini resme

469 *Hasan-Âli Yücel:* ***a.g.e.****, 295-297. ss.*

vermiş, belki de bütün hayatında resimden başka bir şey yapmamış ve sevgili dost ve üstâdı, sergilerimizin altıncısını açarken, hep beraber yüreklerimizde yaşatarak hizmetlerine karşı duyduğumuz vazifenin hiç değilse bir kısmını yapmış oluyoruz.

21 inci yılı kutladığımız Cumhuriyet, feyzini plastik sanatlardan da esirgemedi. Onun birikmiş yetişkinlerini altı yıldan beri resmî bir devlet organı olan bu sergide bütün memlekete sunmak o sanatların ilerlemesinde kolay unutulmaz bir tarih parçası oldu. Ressamlarımız ve heykeltıraşlarımız, harp yıllarının vasıta bulmakta çıkardığı madde güçlüklerini yenerek bize duygularının ışıklarını, renklerini ve şekillerini verdiler. Şüphe yok ki ilerlediler. Yapıcı ruhunun baş unsur öznel duyguları olan sanatkârlar, Türk resim heykelinin ileri bir eser olduğunu memleket içinde ve dışında takdir ettirecek hale geldiler. Türk resminin ve heykelinin değeri üstünde şahsi görüşlerimizi kendimizde tutarak bu ihtisaslı anlayışa iştirak etmek sanatkârlarımızı bahtiyar edecektir. Bu bahtiyarlık, liyakatları ortaya çıkaran güzel niyetli sanat tenkidine engel olmaktan çok onu teşvik edici olacaktır.

Şunu arzetmekle gerçek bir mutluluk duymaktayım ki, Türkiyemizde resmî, hususî sergiler, artık bazı şehirler ve teşekküllerin imtiyazı olmaktan çıkmıştır. Memleketin hemen her yanında, her yaştan maharet ve istidatlar, halkımızı uzun seyahatlere mecbur etmeden sanat zevkini, hatta terbiyesini alma imkânlarını çoğaltmıştır. Kısa zaman önce Cumhuriyet Halk Partisi'nin Ankara'da açtığı memleket sergisi, başlı başına bir kıymet sergisi olmuştur. Türk sanatkârlarının Türk vatanının rengini ve kokusunu aramakta olduğundan şüphe etmemeli. Bunu bulmak o kadar kolay değildir. İstediğimiz amaca varılamadığı kaygısında isek buna çok üzülmemeli. Çünkü aramak yarı bulmaktır. Türk sanatkârı bu aramanın ereğinde değil, henüz yolundadır.

Plâstik sanatlarımızın devletçe, resmî kurum ve makamlarca himayesini, ortaçağın makam ve servet sahiplerinin yaptıkları himayelere benzetmemelidir. Demokrat ruhta bir devlet, bu himayeyi ancak sanatkârla halkı birbirine yaklaştırmak ve onları anlaştırmak mânasında yapar. Biz, bu anlayışla, resmî teşkillerimizin ilgilerini Türk sanatkârına bir armağan gibi sunmaya gayret ediyoruz. Son yıl içinde bu anlayışın vilâyetlerimize uzattığımız elini, onlar pek az istisna ile aynı sıcaklık içinde tuttular. Türkiye vilâyetlerinin bütçelerinde ne kadar mütevazi olursa olsun, Türk sanatkârına ayrılmış bir fasıl vardır. Medeniyet anlayışımızın bir ileri hamlesi olduğunu biz bugün söylemesek de seneler sonra bizim yerlerimizde bulunacaklar bu güzel olayı takdirle anacaklardır. Yüksek huzurunuzda bu işe dikkatini ve yardımını vermiş olan vilâyetlere ve vali arkadaşlarıma candan teşekkür ederim.

Altıncı Devlet Resim ve Heykel Sergisi'nin ilk defa burada açılışının sembolleştirdiği bir görüşe işaret etmeme müsaadenizi dilerim. Bilimle sanat, objektif

görüşüyle yaratıcı kudret, bu sıcak kültür durağında birbirleriyle bağdaşıyorlar. Anlamış bulunuyoruz ki kültürsüz ve bilgisiz yaratma, yaratıcı kudreti tükenmiş bilgi gibi kısır kalmaya mahkumdur. Cumhuriyetin yapıcı ruhunu, varlığımızın her zerresine yayılmış görmekle seviniyoruz.

Sayın Misafirlerimiz,

Altıncı Resim ve Heykel Sergisi'nin eserlerini inceleyen jüri resimde birinciliği Ali Avni Çelebi'nin "Çamlık" adlı peyzajına, ikinciliği Mahmut Cuda'nın "Natürmort"una, üçüncülüğünü Refik Ekipman'ın "Peyzaj"ına vermiştir. Sanatkâr arkadaşlarımı huzurunuzda tebrik ederim. Heykel için bir şey diyemediğime üzgünüm. Müsabaka dışı sanatkârlarımızı takip edecek genç heykelcilerimizi dört gözle bekliyoruz.

Aziz Misafirlerimiz,

Serginin açılışına gelerek sanatkârlarımızı sevindirdiniz; zahmet ve lütfunuzdan dolayı onlarla beraber bütün maârif ailesi adına hepinize teşekkürler ederim. »

İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi
Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in Konuşmasıyla
20 Kasım 1944 Günü Açıldı [470]

« Teknik Üniversitesi'nin Sayın Rektörü, Sayın Dekanlar ve Öğretim Üyeleri, Sayın Davetliler, Öğrenci Arkadaşlarım;

Öğretim hayatımızın unutulmayacak bir anını beraber yaşamak için burada toplandık. Türkiye'nin teknik ve bayındırlık alanında büyük hizmetler görmüş olan Yüksek Mühendis Okulu'nun feyizli bağrından yeni bir bilgi kurumu doğdu. Teknik Üniversite Yüksek Mühendis Okulu'nu saygı değer bir mazi, Teknik Üniversiteyi ümit dolu bir istikbal olarak yüksek huzurunuzda selamlarım.

Arkadaşlarım;

Yüksek Mühendis Okulu 1941 yılının 22 Eylülünde Büyük Millet Meclisi'nin kabul ettiği 4121 sayılı kanunla Nafia Vekilliği'nden Vekilliğimize devrolunmuştu. 1943 yılına gelinceye kadar yol, demiryolu ve inşaat yüksek mühendisi yetiştiren bu yüksek okulumuz; İstanbul Darülfünunu'nun kaldırılıp Üniversitenin yeniden kuruluşu sırasında Fen Fakültesi'ne bağlı bulunan Makine ve Elektrik Enstitüsü buraya alınarak Makine - Elektrik, Muhabere, daha sonra mimarlık şubeleriyle yeni ihtisas dallarını kazanmış oldu. 1941 yılında Türk Hava Kurumu'nun yakın ilgisi ile tayyare inşaatına ve Genel Kurmay Başkanlığı'nın ar-

470 Hasan-Âli Yücel: ***a.g.e.****, 297-303. ss.*

zusunu da yerine getirmek için gemi inşaatına mühendis yetiştirmek üzere okulumuza iki şube daha ilâve olundu; 1941 yılından bu yana geçen zaman içerisinde Vekillîğimiz Yüksek Mühendis Okulu'nu geliştirmek ve genişletmek için her imkândan faydalandı ve dikkatini bir an bu kurumun üzerinden çekmedi. 20 Temmuz 1944 tarihinde Büyük Millet Meclisi'nin yüksek tasvibine erişen 4619 sayılı kanun, bu kuvvetli ilginin canlı delilidir. Teknik Üniversitemiz bu kanunla millî kültürümüzün yeni bir kazancı olarak varolmuş bulunuyor. Memleketin geciktirilmez ihtiyaçlarına bir an önce cevap vermek için Cumhuriyetin inkılâp yolunda kurduğu en mânalı bilgi kaynaklarından biri olan İstanbul Teknik Üniversitesi'ni açmakla derin bahtiyarlık duyuyorum. Bu mutlu kurumun, millî hayat içindeki ödevini bütün genişliği ile yerine getirebilmek için, sıkı çalışarak kısa zamanda büyük gelişmeler göstermesini yürekten dilerim.

Cumhuriyet Hükümeti, Türk Milletinin uzun medeniyet yolunda ilerleyebilmesi için hiçbir fedakârlıktan çekinmemektedir. Hükümet adamlarımız, halk hayatında hareket vücuda getirmek görevi içinde kalarak bilgi ve ihtisas adamlarına imkân hazırlamaktadırlar. Bu imkânları bir araya getirip size vermekte onların çekinmedikleri özverileri, bilgi adamlarımız çalışmalarıyla, kendilerinden sonra iş alacak gençleri yetiştirmeleriyle, öğrenme ve öğretmek dileğindeki ruhlarını kuvvetlendirmeleriyle cevaplandıracaklardır. Çivi bulmakta bile bin bir güçlüğe uğradığımız bu devirde Devlet bütçesinden milyonlarca lirayı esirgemeyen ve Türk Milletinin gerçek mümessili olan Büyük Meclise bu emeklerin ne için olduğu cevabını ancak sizlerin gayretlerinizi, emek ve eserlerinizi göstererek verebiliriz. Bilgi kurumlarımızın her cihetten ihtiyaçlarını henüz tamamlanmamış eksikliklerini giderebilmek için dilekte bulunmak kudretini, benim yerimde bulunanlar, o kurumların yüksek kürsülerini salahiyetle işgal eden arkadaşlarından alacaklardır. Bu iki taraflı emeklerin birleşmesiyledir ki memlekette ileri ve üstün bir maârifin kurulması hayal olmaktan kurtulacaktır. Ancak bu beraberlikle bilgi adamları, siyaset ve idare adamlarını tenkitten, siyaset ve idare makamları bilgi adamlarını ithamdan vazgeçirebileceklerdir. Netice, memleket kültürünün elbette ve elbette faydasına olacaktır. Hakikatları bütün acılığı ile söyleyebilmemizde bu köklü derdin en tesirli devâsı bulunduğuna inanıyorum.

Aziz Arkadaşlarım;

İnsan hayatının her yönünde olduğu gibi, medeniyetin bayındırlık alanında da Türk tarihî, atalarımızın üstün değerde eserleriyle doludur. Bu bakımdan kendimizi gelecekte değil, geçmişte denemiş ve yoklamış bulunuyoruz. Biz, tarih boyunca yapıcı ve teşkilâtçı bir millet olarak yaşadık. Eski dünyanın büyük bir parçasında camilerimiz, türbelerimiz imaretlerimiz, çeşmelerimiz, kervansaraylarımız, hanlarımız; hamamlarımız, yollarımız, köprülerimiz, bentlerimiz; halâ

yaşamakta olan tanıklardır. Ustadan çırağa geçen usullü ve düzenli bir öğretim devri geçirdik. Çırağın ustadan öğrendiği, din gibi kutsal bir bilgi ve maharetti. Bu inanla granit taşları yonttuk, yedi renkli gök kemerleri gibi revakları kurduk ve başımızın üstündeki mavi gök gibi ihtişamlı kubbeleri yükselttik. Yakın geçmişimizde bu geleneğin tertiplendiği büyük kurum, 1566'da Süleymaniye'de kurulan (Dârülhendese)dir. Onsekizinci asrın ilk yarısına kadar bu yaptığımız eserleri ölçüp biçerek yaratan Türk mühendis ve mimarları, o dârülhendesenin sermimarı Büyük Hasan'ın pratik okulundan yetişmiş bir sanatkârlar silsilesi vücuda getirirler. Onlar, bu işte bizim unutmayacağımız yapıcı bir atalar ailesidir. Üçüncü Selim zamanından Cumhuriyete kadar askeri ve sivil ihtiyaçlara modern anlamda kurulup devam ettirilmiş olan hendesehane, kara ve deniz mühendishaneleri bu yolda eski Türk geleneğinin yeni uzayışı oldu. Meşrutiyet devri de dahil olmak üzere bu alanda büyük emekler çekildiğini söylemeliyim. Fakat yine gözönünde tutulmuş bir esaslı programın vücuda gelmesi bahtiyarlığı, Cumhuriyet devrine rastlar. Teknik Üniversite'nin kuruluşuna kadar altmış yıllık ömrü içerisinde Yüksek Mühendis Okulu'nun verdiği mezunlar, ancak 1174'ün içerisindedir. Bu altmış yılın mutlakiyet devrine rastlayan 25 inde 230, meşrutiyet ve mütareke devrinin 13 yılında 187 mühendis yetiştirebilmiştir.

Cumhuriyet devrinde Yüksek mühendis olanlar 756'dır. Asıl amaç yetiştirilen yüksek mühendisleri işlerinde başarılı kılacak yalnız kendi bilgi ve maharetleri olmayıp, yaptıkları tasarıları gerçekleştirmek için daha alt kademede duvarcı, demirci ve diğer ikinci üçüncü derecede elemanları beraberce yetiştirmek olduğu halde, bu öğretim bütününün yüksek kısmı bir otoritenin elinde; ondan sonraki kısım başka bir otoritenin idaresinde bulunuyordu. Nafia Vekilliğinin, böyle geniş bir öğretim dâvâsı ile, kanunun kendine verdiği bir vazife olarak meşgul olması imkânsızdı ve bu türlü teşkilâta teşebbüs etmemesi tabiî idi. Burada söylemek istediğim nokta, Cumhuriyet Maârifinin üstüne düşen vazifeyi düşünmemiş olmadığını belirtmek için meselenin tarihçesine temas vesilesini aramaktır. Cumhuriyetin memlekete endüstri kurmaya başladığı ilk devirlerde belki biraz hafif fakat o endüstri kurulup işlemeye başladıktan sonra bilhassa İkinci Cihan Harbi içinde, mevcut fabrikalarımızı işletmek için çalıştırılacak elemanlara ihtiyaç, derin ve şiddetli surette duyulmuştur. İlk zamanlarda hafif diye vasıflandırdığım ihtiyaç, 1927 senesinde Vekilliğimizde ve Teknik Öğretim Umum Müdürlüğü'nün kurulmasını sağladı. Yıllardan beri Vekilliğimizde bu işin başında bulunan ve teknik öğretim dâvasında bütün ömrünü veren kıymetli arkadaşım Mesleki ve Teknik Öğretim müsteşarı Rüştü Uzel'in bu dâvanın bir programa bağlanıp gerçekleşmesi için sarfettiği gayretleri huzurunuzda söyleyerek, onun yakın çalışma arkadaşı sıfatıyla duymakta olduğum şükranları dile getirmek isterim.

Yüce şefimiz ve millî eğitim dâvâmızın ilham kaynağı Büyük İnönü, ben naçiz arkadaşınıza ilköğretim meselesinden sonra teknik öğretimi ele almak buyruğunu verdikleri zaman, bu programın hazırlanmasında o zaman Umum Müdür olan Müsteşar arkadaşımın bilgi ve tecrübesi en feyizli dayanağım oldu. Yıllardır uğraşılarak en küçük teferruatına kadar, belki de arkadaşımın zihninde tatlı bir hayal gibi duran hesapları dosyalardan toparlayıp bir rapor haline koyabildik. Bu hazırlığa rağmen o raporun bir program ve bu programın bir kanun şekline girebilmesi, iki yıla yakın ciddî bir gayreti gerektirdi. 4304 sayılı ve 81 milyon liralık tahsisatı veren bu kanunun kabulü 1942 yılının 20 Ağustosuna rastlar. Bundan önce de Teknik Müsteşarlık teşkilâtı 4113 sayı ve 22 Eylül 1941 tarihli kanunla Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmişti. Bu teşkilâtta yer alan ve türlü mahrumiyetlere göğüs gererek kurucu ruhlarının her türlü kudretini sarfetmekten çekinmeyen fedakâr iş arkadaşlarımı minnetle yâdederim. Şimdi söyleyeceğim rakamların belâgatı, bu minneti ifade etmek için kullanacağım kelimelerden çok daha üstün olacaktır. Teknik öğrenim planını tatbike başladığımız 1941-1942 ders yılı başından bugüne kadar geçen üç yıl içinde erkek sanat enstitülerimizin sayısı 9'dan 23'e çıkmış, yeniden 11 erkek orta sanat okulu açılmış ve erkek sanat enstitüleriyle erkek orta sanat okullarındaki öğrenci sayısı 4866'dan 14304'e yükselmiştir. 6 ticaret lisemiz 10, 7 orta ticaret okulumuz 18 olmuş ve bu okullardaki talebe sayısı da 1721 iken 3929'u bulmuş, İstanbul Yüksek iktisat ve Ticaret Okulu'ndan başka İzmir'de açılan bir Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu ile birlikte iktisat ve ticaret bilimlerinde yüksek öğrenim görenlerin sayısı 829'dan 1792'ye yükselmiştir. Kız enstitülerimizin sayısı da plânın tatbikinde 15 iken bugün 35'i bulmuş, öğrencileri 3268'den 5193'e çıkmış. Akşam kız sanat okulları 30 iken 65 olmuş ve öğrencileri 708'den 14092'ye yükselmiştir. Kadrosu 600'den 888'e yükseltilen Teknik Üniversite'nin 150 mezun verebilmesi için sıkı tedbirleri de göze alarak üç yıldan beri her ders senesi başında 180'den fazla öğrenci kabul edebilmek üzere takdiri sizlerce pek kolay büyük fedakârlıklar ihtiyar olunmuştur. Öğrencisi 477'den 618'e çıkarılan İstanbul Teknik Okulu, yüksek bir okul halinde organize edilmiş, Ankara Teknik Üniversitesi plânları takdire lâyık bir gayretle hazırlanmış ve Yüksek Mühendis Okulu gördüğünüz yeni yapılan ilavesi, Taş Kışlanın bu bütüne katılmasıyla kuvvetlendirilmiş, 19 teşkilâtı yeni kanunla tertiplenmiş ve dört fakülteden mürekkep bir Teknik Üniversite durumunu alarak yeni tanzim olunan programlarıyla beş senelik yüksek bir öğretim veren ileri bir kurum haline getirilmiştir.

Bütün bu işlerin en kesif yapılma döneminin 4304 sayılı kanunun Büyük Millet Meclisi'nde kabul edildiği 20 Ağustos 1942 tarihî ve 2'inci Teşrin 1944 tarihî arasında olduğunu düşündükçe hayrete düşmeyiniz. Devletin işleri ve milletin dilekleri, bu iki kutsal varlığa insanların elinde her zaman böyle verimli olacaktır.

Sayın Meslektaşlarım;

Memleketteki teknik eğitimi en yüksek bir öğretim merkezi halinde teşkilâtlandırmak isteyen kanun, Teknik Üniversiteye şu ödevleri vermektedir:

1) Türlü kollarla yetiştireceği yüksek mühendis ve doktorların teorik ve pratik öğretmenlerini bir bütün olarak sağlamak,

2) Mühendislikle ilgili bilimlerin dayandığı esasları genişletmek için, öğretim heyeti ve doktor mühendis namzetleri tarafından araştırmalar ve yayınlar yapılmasını temin etmek,

3) Memleketi ilgilendiren teknik meseleleri çözmek için; kurum içindeki laboratuvarlarda ve asıl iş yerlerinde tatbikli araştırmalar yapmak ve yaptırmak.

4) Her türlü mühendislik işlerinde ilgili ve sorumlu mercilerle özel teşebbüslerin isteklerine cevap olarak ana fikirleri söylemek.

Kanunun kısaca hülasa ettiğim bu emirlerini Teknik Üniversitemize yeter bir direktif olarak görmekteyim. Bunların gerçekleştirilmesi için görevli arkadaşlarımın yeni bir hamle ile sabırlı ve sürekli çalışmalara geçeceklerini kuvvetle umuyorum. Bizde teorik ve pratik çalışmaların ayrılığı, öğretim hayatımızın eski bir derdidir. Nazari bilgilere vukuf iddia ederek kendilerini pek derin ve yüksek düşüncelerde gösteren bilginlere rastladığımız gibi, teorik mahiyetteki bilgileri bir fantazi sayarak sırf pratikle verimli işler görülebileceğini ileri süren basitçi aydınlarımız vardır. Kültür tarihimizde riyaziyatçı, edebiyatçı tabirleriyle başka bir bakımdan bu ayrılığı gösteren yanlış ve eski düşünceye dikkatle parmağımızı basmalıyız. Bu yanlış düşünüş şu sanıda açık olarak görülür:

"Olaylar üstünde düşünüp onların bağlandıkları kanunları bulmak demek olan pozitif bilim, salt rasyonel olan matematiğe muhtaç olmaksızın var olamaz. Şu halde salt matematiğe yüksek fikir işlevi olarak zekâyı bağlayanlar ayrı, bunların madde üstünde tatbikatını yapanlar ve arayanlar ayrıdır."

Archimedes'den beri gelip geçmiş ve madde aleminde türlü olay serilerinin bağlı oldukları kanunları bulmuş büyük bilginleri şu anda kısaca gözümüzün önüne getirirsek hangisinin bu ayrılığa inanabilmiş olduğunu görürüz. Hangi büyük bulucu bilgin vardır ki, deney denilen araştırma disiplinine ruhunu uydurmaksızın bir hakikata erebilmiştir? Bir deneyi yüzlerce ve icabında binlerce defa tekrar eden ve beşer zekâsının en yükseklerine sahip olan bilginler, acaba bu araştırmaları basit bir işçi duygusu ile mi yapmışlardır? Onların varmak istedikleri hakikat, bir bütün olmasaydı, dimağın iç faaliyeti ile -ki o da başlı başına bir deneyden başka şey değildir- dimağın dışında yapılan tecrübeler, faydacı bir işbölümü ile iki bilgin arasında taksim olunabilirdi. Fakat genel bilim tarihî, eşit yetkide ve tecessüs kudretinde olmak üzere böyle iki bilgini, tek hakikati bulmakta erdikleri şerefe beraberce nâil etmemiştir. Bilimsel yetkisi çok üstün bir heyetin

önünde bu fikirleri söylemeye cüret edişimin sebebi, Teknik Üniversitemizin, pratik amacı olduğu için bu kurumumuz hakkında yanlış bir düşünceye düşmesi ihtimali olanları uyarmak, diğer taraftan bir kısım konuları bazı fakültelerimizle tedahül ettiği için, oralarda böyle bir pratik amaç olmasa bile, salt bilimin de deneysel mahiyeti bulunduğunu, bu güzel günün fikir havasından istifade ederek söylemektir. Milletlerarası kıymette bir Türk bilginin ismini duymanın, milletinin kültürü hizmetinde bulunanlara ömre bedel bir mutluluk olacağını bildiğiniz için, bu hususta atılgan düşünceler söylememi mâzûr görürsünüz sanırım.

Araştırma meselesine gelince; burada iki noktayı beraberce mülâhazaya almak lâzımdır. Birinci nokta, beşer zekâsının bin sıkıntı ve gayretle bulduğu hakikatleri yeniden arayıp bulmaya kalkışmak zahmeti; ikinci nokta, bulunmuş hakikatları bulunmamış gibi alarak, yeni hakikatları bulmak maharetini kazanma gayreti... Öğretim metodlarında hazırı kullanma ve bununla yeterlenme, netice olarak bize şunu verir. Öğretici, daima söyleyip anlatan, öğrenci daima dinleyip anlayandır. Bu metodla öğrenciyi pasiflikten kurtarmak imkânsızdır ve böyle öğretilen bilgi, hayata geçebilecek kudreti kazanamaz. Kuvvet fikir olamaz, ölü fikir olur. Öğretimde yaratıcı metod, daha evvel kazanılmış bilgilerin bir kısmına dayandırarak, öğrenciyi, bulunmuş bile olsa, bulunmamış hakikatları buluyormuş gibi yetiştirebilmektir. Bazı memleketlerde yüksek bilim kurumlarının son büyük harp içinde öğrencisiz kaldığından dolayı kapandığını, fakat şimdi söylediğim düşüncenin zoru ile az öğrenci veya hiç öğrencisiz olarak yeniden açıldığını biliyoruz. Açık yürekle söylediğim dilekleri her zaman aynı iyi duygu ile karşılayan bilgin arkadaşlarımın, beni, bu konuda da sevgi ile dinlediklerine ve dinleyeceklerine güveniyorum. Sabah erkenden laboratuvarına girip çalışmalarına bir gün önce bıraktığı yerden başlayarak akşamın karanlığını bulanlar, bilim zevkinin en yükseğine erenler olacaktır. Kimbilir, yaşlı ve genç, bu araştırıcılar, bir gün neler bulacaklar ve insanlık onların adlarını nasıl bir minnetle anacak? Teknik Üniversitemizin kurulduğundan şu anda haberi bile olmayanlar içerisinde, onların bulacaklarından faydalanacak kimbilir, ne kadar kardeşimiz var?

Üçüncü nokta, müspet bilimin millî cephesine işaret eder. Daima söyledim ve her zaman söyleyeceğim; bilginin ışığı kendi varlıklarımıza çevrilmedikçe, milletlerarası kıymete yükselemeyecektir. Tecrübelerimiz bize göstermiştir ki, üç beş kilometrelik uzaklıkta sağlam ve güzel bir cins taşın ocağı varken, araştırma yokluğundan ve kendimizi tanıma yönündeki dikkatsizliğimizden, nihayet bu işle meşgul olanlarımıza sorma ihtiyacını duymayışımızdan, o taşdan daha kötüsünü günlerce yoldan, binlerce masrafla getirmek gafletine düşmekteyiz. Hayatımızın her alanında kültür seviyemiz yükseldikçe, tıpkı hastanın doktor araması gibi maddî varlıklarımız üstünde işleyenlerin mesele soracağı yerler ve insanlar sık sık aranmaya başlanacaktır. Buradan yetişecek mühendislerimiz, vatan dediğimiz

kutsal varlığın maddesine taalluk eden hususlarda her zaman aranılacak bir hazır doktor olacaklardır. Onun için, bu türlü yetişmelerini sağlama hususunda profesör arkadaşlarımın tesirli gayretlerini beklemekte kendimizi pek haklı bulurum. Bu sözlerimle kanunun müessesemize verdiği dördüncü göreve işaret etmiş oluyorum. Salahiyetli yüksek devlet makamları, bilgi ve ihtisas adamlarını ciddî suretle aramaktadırlar. Maârif Vekillîğiniz her zaman bu türlü dileklerin karşısındadır. Deprem olaylarından sonra Türk bilginlerinin gerek toprak, gerek onun üstündeki yapılar hakkında deneysel araştırmalarının neticeleri, millî hayatımız için faydalı olmuştur. Teknik Üniversitemizin Fakülteleri, bu türlü dileklere cevap verebilmek için soruya uğramadan önce hazırlıklarını yapma yolundaki emeklerine daha hızla devam etmelidir.

Arkadaşlarım;

Teknik öğretim dâvâmız, millî hayatımıza ve genel eğitimimize, diğer taraftan dünyanın genel ekonomik problemlerine bağlıdır. İnsanlığın tarihî, manevî kudretleriyle birlikte teknik varlıkları içinde bulunuyor. Bu bakımdan genel eğitim problemini, hiç değilse mühim bir kısmında tekniköğretim programıyla beslemeden çözmek, artık imkânsız olmuştur. İleri milletler için bu konu, büyük bir önem taşıyor; geri kalmış milletler için işin ehemmiyeti daha büyüktür. Birinciler, ilerlemeye çalışıyorlar; ikincilerse önce yetişmelidirler ki sonra ilerleyebilsinler. Hiçbir cemiyet, yaşamak için daha kuvvetli, daha verimli, daha ileri vasıta; daha düzgün, daha insanca bir hayat ülküsünün dışında bir ideal ifade edemiyor. Bu ülküyü duymamış cemiyetler artık dünya dediğimiz ve bugünkü vasıtalarla her noktası birbirine yaklaşmış olan yuvarlak üstünde her gün biraz daha azalmaktadır. Bizim cemiyetimizin bütün problemleri medeniyette daha üstün olmada toplandığı için, öğretim ve eğitim işi, bugün artık birinci plâna geçti. Aziz Atatürk'ün onuncu yıl nutkunda hepimizin hâfızamızda yer almış olan feryatlı sesi, bu ana fikirde toplanıyor. Millî Şefimiz'in Hükümet ve Devlet Reisi iken kütle önünde söylediği bütün sözlerin özeti, bu ana fikirden başka nedir? Bu iki büyük insandan öğrendiğimiz canlı hakikat, bize, ileri fikirlerin büyük eserlerle millî varlığın yaratma ve yapma kudretiyle meydana çıkacağını işaret ediyor. Onlara inanıyoruz. Doğru söylüyorlar. Yalnız bugünün dertlerini değil, Türk Milletinin yarınki kaygılarını da karşılamak için hepimizi uyandırmak emeliyle yüreklerimize bağırıyorlar. Ülkümüz, vatanımızın en kuvvetli ve en güzel vatan haline gelmesidir; Türk Milletinin, milletler bütünü içerisinde sayılır liyakate ermesidir. Medeniyet ülküsüne varmanın yolu, yapmaktır. Gerçek bilgiye, ancak yapma, eşyaya ve maddeye hâkim olmak yolu ile varılabilir. Bilmeyi, sade bilmek için almak, bilginleri kendi inzivaları içerisinde bile kendi hallerine terkettirmeye yetmiyor. Milletler arasındaki savaşların en amansız bir hale gelişi, ortaçağın sakin bilgin hayatını kökünden yok etmiştir. Olaylar o kadar tesirli, savaşlar o

kadar merhametsiz ki, bilgin de buna katılmaya ve bilgisinin hayat için olduğunu anlamaya mecburdur. Olayların ve uzayların yeni vasıtalarla kazanmış olduğu yeni anlamlar, bütün dünya bilginlerini yeni bir çalışmaya, yeni bir anlayışa koşturmaktadır. Biz bunu bilmemezlikten gelemeyiz. Artık dünün, kendi diliyle söylediğimiz zaman, "tezyini zat ve sıfat" dediği amacı güden, "halk ve avam"dan uzak ilmi ve onun "havas" addedilen müntesipleri, tarihe geçmiş ve çökmüştür. Bugünün bilimi, ferdi bir zevk halinde kalan tiryakilikle cemiyette yer ve değer alamaz; tekin zekası da cemiyetin ve milletin insanlığıdır.

Aziz Arkadaşlarım,

Millet olarak meselelerimiz o kadar çok ve o kadar derindir ki, memleketimizin öğretim dâvâlarından birine bir yanından dokununca, yurt sevgisinin ve millet bağlılığının içimizde saklı bütün dilekleri fikir halinde birbirini kovalıyor. Yeni bir üniversitenin kurulduğunu kutladığımız şu günde, yüksek öğretim kurumlarımızın hepsi için doğru olmak üzere, şu ciheti de söylemekten kendimi alamıyorum ki, bütün bu yüksek bilim durakları, yüksek birer eğitim kaynaklarıdır. Bilgisinin derecesi ve mevkiinin mertebi ne olursa olsun, öğretim vazifesi almış olan hiçbir kimse, eğitmenlik vasfını tam duymadıkça görevini tam yapamaz. Bunun sebebi üniversitelerin ve yüksek öğretim kurumlarının cemiyetlerin moral hayatı üzerinde çok derin etkiler yapmış olması ve cemiyetin manevîyatını onların idare etmekte bulunmasıdır. Eğer bu kurumlar, milletin sosyal hayat ve ihtiyaçlarını anlamada ve anlatmada kendilerini ödevli sayarlarsa, hizmetlerinin en büyüğünü yapmış olurlar. Bu sebeple Teknik Üniversitemiz, kendi hususi amacına varmak için bazı bilgileri öğreten bir kurum halinde kalmayacaktır. Çünkü milletin canlı kuvveti ve geleceğinin emniyeti olan gençliği, yine millet hayatına, o yetiştirip verecektir. Oradan çıkan gençlerimiz, milletlerinin hayatiyetini yükseltecek ve maddî, ruhî ilerlemesini çabuklaştıracaklardır. Tayyare yapacak, yollarımızı, köprülerimizi kuracak, denizlerimize gemiler indirecek, bize en uzakların sesini duyuracak mühendislerimiz, bütün bunları niçin ve kimin için yapacaklarını bilmezlerse, yahut yanlış bilirlerse kazandıkları bilgi ve maharetlerin Türk Milleti'ne ve Türk Vatanı'na faydası nispetini tahmin ediş, bize yalnız elem vermekle kalmaz; sağlığımızdaki mesuliyet en hafif olmak üzere, hâtıralarımıza cezaların en korkuncunu getirir. Onun için, fizik bilgilerle sosyal bilgilerin ve bu sosyal bilgiler içerisinde kendi hayatımızı ilgilendiren cihetlerin gençlerimizin dimağında bağdaşması; milletimizin ve insanlığın istikbali için faydalı olacak bir zarurettir. Sözlerim arasında aranması ve bulunmasından bahsettiğim hakikat, insanlık hayatı için yaşatıcı bir ideale bağlanmazsa, öldürücü olur. Son yılların savaşlarında bu öldürüş, vasıtalarını müspet bilimden almadı mı? Her şeye rağmen biz, milletimizin hayatı gibi, bütün insanlığın geleceğini de düzenli bir ilerleyiş içinde saadete doğru gider görmekteyiz. Bu iyimser görüşümüzün delillerini, tarihîn söylediği

hakikatlardan alıyoruz. Kinlerin değil, sevgilerin yaratıcı kudretine inanıyoruz. Bu inanışlar; temelsiz bir hayale saplanmıyor, bizleri harekete götüren, hatta ölümü göze aldıran özverilere kadar yürütücü hakikatlara dayanıyor. Etkilerin tepkilere eşit olması, fizik alemi için olduğu kadar, sosyal nizam için de doğrudur. Altı yıldır süren dünya harbinin tepkisi, ancak bir harp sonrası dönemi, harp devrinden daha az çetin olmayacaktır. Milletlerin alın yazıları, liyakatlarına uygun olacak; insanlığı sevmeye dayanan bir ideal, müşterek rağbete nail olduğu nispette, beşer, dünkünden daha bahtiyar bir hayata erecektir.

Aziz Arkadaşlarım,

Sözüme başladığımdan beri, sizlerin şimdiye kadar yetiştirdiğiniz ve bundan sonra yetiştireceğiniz üstün Türk gençliğine tam ve sarsılmaz bir güven duygusu ile konuştum. Size ve yetiştirmekte olduğunuz gençlere, benim gibi hepinizin saygı ile, yüksek meziyetlerine hayranlıkla bağlı olduğumuzu bildiğim Yüce Şefimiz'in sıcak sevgilerini, selamlarını, Teknik Üniversitenin başarılı olma dileklerini, her zaman olduğu gibi bu öğretim kurumumuza yakın dikkatlerini bu kutlu günün en kıymetli hatırası olarak sunuyorum. Milletine sevgisi, insanlık duygularındaki kuvveti kadar bilim ve medenîlik meselelerinde derin vukufunu her gün bir vesile ile gördüğümüz Aziz Şefimizin emrinde ve sizlerin hizmetinizde bulunduğumu bilerek ve bunu söylemeyi şereflerin en büyüğü sayarak İstanbul Teknik Üniversitesini Türk Milletine armağan ediyorum. »

Maârif Vekili Hasan-Âli Yücel'in
İstanbul Üniversitesi Öğretim Üyelerile
2 Aralık 1944 Tarihinde Yapılan Toplantıda Yaptığı Konuşma[471]

« Sayın Rektörümüz, Aziz Arkadaşlarım;

Sizi, hep bir arada ilk gördüğümden beri geçmiş beş seneye yakın uzunca bir zaman mesafesi var. 11 Şubat 1940'da da yine burada, böyle toplanmıştık. O andan beri İstanbul Üniversitesi'nin bizi üzen bazı kayıpları oldu; bizi bahtiyar eden kazançları olduğu gibi. Kayıplarımız bir daha dönmemek üzere aramızdan ayrılan arkadaşlarımızdır: Ragıp Hulûsi Özdem, Obrendorfer, Fazıl Pelin... Onların aziz hâtıraları için susuyorum...

Üniversitenin mahrum olduğu diğer arkadaşlarımız da var ki onlar sıhhatle uzun bir meslek hayatını bitirmiş ve yaşlarının kanun sınırına ermesinden dolayı kürsülerinden ayrılmışlardır. Ayrılışlarının bizde teessür uyandırmaması kaabil olmayan bu arkadaşların maddî ve manevî varlıklarını sağ, esen tutmuş olmaları kendileri için bir bahtiyarlık olduğu kadar bizim de bu ayrılma teessürümüzü

471 Hasan-Âli Yücel: ***a.g.e.****, 303-307. ss.*

hafifletme sebebidir. Üniversitenin kuruluşundan beri geçen 11 yılın altısında onun başında bulunmuş olan Rektör Cemil Bilsel'i, Profesör Hayrullah Diker'i, Âkil Muhtar Özden'i, Kemal Cenap Berksoy'u ve diğer arkadaşları sevgi ve saygı ile şu anda zihnimden geçiriyorum.

Bizi üzen başka bir kayıp da çalışma imkânlarımızı bir zaman için azaltmış olan Zeynep Hanım Konağı'nın yanmasıdır. Bu olayı basit olarak almamalıdır. Yanan yalnız bina değil, onun içinde bugün kaybolmuş, fakat uzun emeklerin mahsulü çalışmalar da vardı. Bunlar telafisi imkânsız, kıymetli eserlerdir. Bu vesile ile bir parantez açarak hemen ve açıkça sizlere söyleyeyim ki sigara ve umumiyetle ateş meselesine hep beraber dikkat edilmediği takdirde şimdi içinde bulunduğumuz ve faydalandığımız binayı da bir gün bir harabe halinde bulabiliriz. Çünkü; sınıflarda, anfilerde, koridorlarda sigara içen öğrenciler gördüm. Bunun mesuliyetini yalnız idare adamlarında aramamalıdır. Bundan hepimiz kendimizi mesul saymalıyız. Uğrayacağımız mahrumiyet, hepimizin mahrumiyetidir. Onun için Asistanlarımızdan Rektörümüze kadar, Üniversite içinde idare ve öğretim vazifesi almış her arkadaş kendini bu ve benzeri meselelerde ödevli saymalıdır ve alâkalarını bu ve benzeri noktalarda uyanık tutmalıdır, parantezi burada kapatıyorum.

Bu kayıplara karşı kazancımız, Üniversite öğretim üyelerinin artması, ordinaryüslüğe ve profesörlüğe, doçentliğe yükselen arkadaşlarımızın çoğalması, mezunlarımızın eskiye nisbetle daha çok memleket hizmetlerine ve hayata girmeleri, Üniversitenin kendi kütüphanesini teşkil edecek olan yayınların beş yıl öncekinden fazla oluşu. Fen Fakültemizin yeni durağının yapılmaya başlaması, Edebiyat Fakültemizin merkeze biraz uzak da olsa eskisinden daha ferah bir bina elde etmesi gibi hususlardır. Bunların hiçbiriyle bugün bile yetinmiyoruz. Daha ileri, daha üstün; daha imkânlı olmak; özden dileğimizdir.

Arkadaşlarım;

Sayın Rektör'ün naçiz şahsım ve Üniversite işlerinde çalışış tarzım hakkındaki güzel sözlerine minnet duyarak mukabele etmek isterim. Altıncı yılını doldurmak üzere olan bu yüklü ve mesuliyetli vazifede kendimi sizlerin ve mensup olduğumuz müesseseye benzeyen diğer yüksek irfan kurumlarının da hizmetkârı bildim ve bu duygu ile çalıştım. Arkadaşımın işaret ettiği gibi kendimi mesul amir hissettiğim zamanlar, ancak müdahalenin zarurî bulunduğu zamanlar oldu. Yerinde ve anında, icabettiği zaman kesin hareket etme, takdir edeceğiniz veçhile, memlekete karşı borçlu olduğumuz bir vazifenin ifâsından başka bir sebeple olmamıştır. Esasen, İstanbul Üniversitesi gibi yüksek bir kültür kurumunu idarede ancak iki tarzdan birini ihtiyar mümkündür. Bunun biri tam otoriter bir zihniyetle emir vermek ve onları dikte etmek usulüdür: Filan zat hoca olacak, filan olmayacak; şu

kitap bu suretle yazılacak, böyle yazılmayacak; bu bahis böyle yazılmayacak; bu bahis böyle okunacak, başka türlü okunmayacak. Unutulmamalıdır ki, böyle müesseseler bu asırda var olmuştur ve bu tarzda idare edilmiştir. İkinci tarzı, parmaklar muhakeme ve vicdan hükümlerinden gelen bir kudretle kalkarak Üniversite organlarının kendi kendini idare etmesidir. Bu, bilginin muhtaç olduğu hürriyeti sağlayan tam demokrat bir metottur. Burada, profesör seçmek, program yapmak, öğretimi idare etme, öğrencileri yetiştirme kurallarını koymak, reyle olur.

Huzurunuzda vicdan rahatı ile yüksek sesle söyleyebilirim; altı yıldan beri birinci tarza temayül eden hiçbir hareket olmamıştır. Onun için İstanbul Üniversitesi, adı muhtar olmadığı halde fiili bir muhtariyetle idare edilmektedir. Bütün demokrat sistemlerde olduğu gibi bunun üniversiteye tatbikinde, müessesenin hürriyeti ve faydası için zarurî olan disiplinin temini, mevcut olan bu hürriyete mukabil mensuplarına bazı borçlar ve vecibeler vermiştir. Bu borçları herhangi bir meselede hür bir hava içerisinde vicdanların işareti olan eller kalktığı zaman beliren neticeye azlıkta kalmış olanların dahi riayet etmesidir. Aksi takdirde esecek hava, güvensizlik havasıdır ye netice anarşidir. Bir küçük misal arzedeceğim: bundan seneler önce İstanbul Üniversitesi'nin ıslahı bahse mevzu olduğu zaman fakülte ve üniversite meclislerinde talebe alma işleri üzerinde konuşmalar olmuş, fakat kati bir neticeye bağlanamamış. Dört sene evvel aynı sıkıntı kendini gösterdi. Kimya Mühendisliğinden başlıyarak bir yıl sonra da Tıp Fakültesi'nde tahdid edilmiş bir öğrenci kadrosuyla çalışmanın zarurî olduğunu Üniversite Vekilliğe anlattı. Teklif edilen şekilleri kabul ettik. Aradan geçen zaman, vaki öğrenci hücumu karşısında diğer bazı fakülteler için de bu tarzın ve bu tedbirin alınması zaruretini hissettirmiş olacak ki üniversite aynı konuda Vekilliğe müracaatta bulundu. O zaman dedim ki mesele fakülte meclislerinde konuşulsun. Konuşuldu, kararlar verildi. Vekalete bildirildi, ait olduğu dairelerde incelendi; kabul ettik ve bu ders yılından itibaren tatbikine başlandı. Bir profesör arkadaşımın bu hareketin yanlış olduğunu iddia eden bir makalesini günlük gazetelerden birinde görünce sordum: Bu arkadaşımız mensup olduğu bu fakültenin bu mesele hakkında ittifakla karar verdiği bir sene önceki, toplantıda bulunmamış mı? Cevap aldım: Rahatsızmış, gelememiş. "O günkü zaptın okunduğu toplantıda da yok mu imiş?" dedim. Onda da bulunmadığını söylediler. Bugün, biraz önce elimi sıkarak beni taltif eden arkadaşlarımın arasında da kendisini göremedim. Şimdi beraberce düşünebiliriz: Sizlerin reylerinize dayanarak idare usulünü kabul ettiğimize göre bu hareket tarzı o usule uyar mı? Meselelerin münakaşa edileceği yerler, zamanlar ve yollar vardır. Konuşulanlarda efkarı umumiyeye aksettirilecek kısımlar daima bulunabilir. Fakat, vazife olarak deruhte edilmiş bir hususu, resmî sıfatımız üstünde iken mesul makamları ikaz etmeden bu yola gitmek, işe zarar verici atlamalar yapmak olmaz mı? Sizler de bunu böyle telakki etmez misiniz?

Şunu sayın arkadaşlarıma açık olarak söyleyeyim ki birinci idare usulüne uymadım ve uymayacağım. İkinci usule riayet etmediğimiz zaman, içinde bulunduğumuz müesseseye fenalık etmiş olacağımız kanaatindeyim. Bunu ifade etmek bile bana vazife yapmış olmanın teselli ve huzurunu veriyor. Devlet otoritesini, yalnız ben değil, hepimiz, politik hareketlerin cihet şaşırmalarında ciddî ve sert olarak kullanmalıyız. Çünkü bizim dâvâmız, bir cihet dâvâsı değil; bir medeniyet dâvâsıdır. Biz insanlık camiasında lâyık olduğumuz yeri medenî seviyemizin yükselmesiyle alacağız. Bu sebepledir ki maârif işi, öğretim ve eğitim dâvâsı, bugün artık devletin ön işi olmuştur. Onun için teşkilâtımızda yer alan her arkadaş, kendisini vazifeli ve mesuliyetli saymalıdır. Bu anlayışın dışındaki hareketlere elbette müsaade edemem. Bunlar sizlerce de malûm olan hakikatlerdir. Fakat, maalesef hâdiseler böyle bir hatırlatmayı yapmaya bizi mecbur etmiştir. Keşke etmemiş olsaydı. Her çeşit mücadeleyi baştan kabul etmiş bir arkadaşınız sıfatıyla söylüyorum, ana prensipleri belli olmuş bir millet ve medeniyet anlayışını bozucu hareketlere asla müsaade edilmeyecektir. Gençlerin terbiyesi bakımından böyle yapmaya ihtiyacımız vardır. Dün rektörleri, dekanları ve hocaları ile beraber bir öğrenci toplantısında otururken parmağı ile zincir çeviren, kendisine sorulan suale vereceği cevap yerine kendisinden büyüğüne sual sormaya kalkarak basit terbiye kaideleri dışına çıkan gençlere rastgeldim. Bunlar Üniversiteye gelinceye kadar, evde, ilkokulda, lisede ve hattâ Üniversite içinde bu hareketlerin iyi olmadığını öğrenmemişler. Muhakkak olan bir şey var ki bu türlü durumlarda onlar kaç yaşında ve bizler hangi mevkilerde bulunursak bulunalım, müdahaleden geri kalamayız. Tıpkı bir doktor hangi yaşta hangi yerde ve hangi durumda olursa olsun hasta gördüğü zaman nasıl ilgilenmek mecburiyetinde ise, biz öğreticiler de, aramızda derece fark olmaksızın, ilkokul öğretmeninden üniversite ordinaryüs profesörüne kadar hepimiz memleket evlâtlarının terbiyesine müekkeliz. Nerede görürsek görelim, onların yanlışlarını düzeltmeye vicdanca borçluyuz. Hepimiz bu duyguda olduğumuz zaman istikbale, kusurları en az haddine indirilmiş bir Türk gençliği armağan edebiliriz. Tesellimiz, hareketleri tashih edilecek halde olanların az oluşudur.

Arkadaşlarım;

Bunları huzurunuzda bu kadar açık ve belki de acı söylemenin bir sebebi de Büyük Millet Meclisi'nde ve Partide Vekiliniz olarak bana tevcih edilen ve edilecek olan sorulara cevap verme vazifesinde oluşumdur. Ben bu suallere sizlere dayanmaksızın nasıl cevap verebilirim? Bir vatandaş olarak sizden eksik çok şeylerim olabilir; fakat Vekiliniz sıfatıyla millet kürsüsünde sizin diliniz olarak konuşmaktayım. Söylediğim şeyler arasında iftihar edilecek cihetler sizlerin, üzülecek noktalar yine sizlerindir. Bu müşterek vazife ve mesuliyet duygusuyla

hep beraber çalışıldığı zamandır ki terbiyesi ellerimize verilmiş nesiller, aziz vatanımızın güveni olacaklardır. İşleri ve mesuliyetleri, iltizama verir gibi bir insana bırakmak alışkanlığından kurtulmalıyız. Yüksek kürsülerinizde ders verirken, millet kürsüsünde konuştuğum zaman benim duyduğum mesuliyetli heyecanı duymalısınız ve benim gibi terlemelisiniz. Çünkü, milletvekilleri beni sizlerin meseleleriniz için ve yetiştirdiğiniz memleket çocuklarının dâvâları için terletiyorlar. Bu samimi sözlerimde, demokrat ve kontrollü bir memleket idaresinin mânasını kolayca bulabilirsiniz. Sizlerin olgun ve bilgin şahsiyetlerinize, bu ince noktayı bir takdir konusu olarak arzediyorum.

Arkadaşlarım;

Üniversitenin halini ve istikbalini ben şahsen emniyetle görmekteyim. Son yıllara kadar İstanbul Üniversitesini ıslah için bütün emeklerin ve elemanların burada toplanması fikri ile sürülüyordu. Ben bu kanaatte değilim. Hayatta da bu böyle değildir. Tekamül, ayrılmalarla ve ayrılanların gelişmesiyle olmaktadır. Üniversiteler medenî cemiyetler içerisinde birer ilerleme ve yükselme organıdırlar. Bu organların bir memlekette tek kalması ve bütün dileklerin o tekin üstüne toplanması, o müessesenin faydasına değil, zararınadır. Bu, bir ana babanın tek çocuğa lüzumundan fazla yüklenme neticesinde onu ürkek ve gürbüzleşemeyen münzevi bir evlât olarak yetiştirmelerine benzer. Yüksek müesseselerin bir millet camiası içine yayılması keyfiyetini, başka memleketlerde gördüğümüz gibi kendi tarihîmizde de buluyoruz. Türk cemiyetinin Osmanlı Devleti devrinde şarkta ve garpta yayıldığı zamanlar yüksek kültür müesseseleri de şarktan garba kadar yayılmışlardı. Fatih'te Kurşunlu Medrese genç öğrencilerle dolup boşalırken Erzurum'daki Hatuniye Medresesi de aynı hayatiyeti gösteriyordu. Tokat, Amasya, Edirne, Bursa'daki öğretim kurumları da aynı şekilde düzenle ve canlılıkla işliyorlardı. Bugün medeniyetçe ilerlemiş olarak önümüzde gördüğümüz milletlerin aynı halde bulunduklarını hepimiz biliyoruz. Onun için İstanbul Üniversitesi'nin kardeş kurumları arttıkça her şeyden önce ondaki gayri tabiîlikler azalacak ve onun gelişimi hızlanacaktır. Ankara Hukuk, Dil ve Tarih Coğrafya ve Fen Fakülteleri bu anlayışla İstanbul Üniversitesi'nin en yakın yardımcılarıdır. Bir an evvel açmayı istediğimiz Ankara Tıp Fakültesi de böyle olacaktır. Belki birkaç sene daha geçince şarkta bir veya iki fakülte daha açmak zaruretinde kalacağız.Bu yayılmayı kuvvetlerin israfı ve dağılışı olarak görmemeli. Kültür müesseseleri memleket bünyesinin her yanına yayılarak millî benliğimiz kendini tanıma merkezlerine kavuşacaktır. Bunları şunun için de söylüyorum ki yeni Üniversitelerin kuruluşunda ilk dayancımız sizlersiniz. Bilgin insanlar yetiştirmenin millî önemi buradadır. "Gelin" denildiği zaman gelecek insanların çokluğu bilim istikbalimizin emniyeti olacaktır.

Bütün bu tatlı emellerin yanında İstanbul Üniversitesi'nin henüz halledilmemiş dertlerini ve tamamlanmamış eksikliklerini bilmemezlikten gelmiyoruz. Aldıklarımız, alabildiklerimizdir; yaptıklarımız yapma imkânını bulduklarımızdır.

Sayın Rektörümüzün beni gerçekte mütehassis eden sözlerine tekrar teşekkür ederim. Sizlerin her zaman hizmetinizdeyim. Rektörünüzün şahsında mensup olduğunuz şerefli müesseseye her imkândan faydalanarak yardım ettim ve edeceğim. Lütfedip toplandınız ve beni aranıza çağırdınız; sevgilerinize minnetle teşekkür ederim. Bu beraber bulunduğumuz saatleri de 11 Şubat 1940 toplantısı gibi hiç hatırımdan çıkarmayacağım. »

İstanbul Ansiklopedisi

Reşat Ekrem Koçu'nun İstanbul Ansiklopedisi'nin ilk fasikülü 7 Aralık 1944 tarihînde yayınlandı.

İstanbul Ansiklopedisi yayınını aralıklarla 1974'te çıkan 11. cilde kadar sürdürmüştür.

Ansiklopedi İstanbul'un tarihî yapılarını, mahallelerini, cadde ve sokaklarını, şehirde yaşanmış çeşitli ilginç olayları, İstanbul'da doğan veya yaşayan devlet adamı, yazar, bilgin ve şâirleri, ilginç tipleri maddeler halinde verir. Geniş bir yazar kadrosunca hazırlanan ansiklopedinin bazı maddeleri imzalıdır ve sonunda bibliyografya verilmiştir.

İstanbul'un tarihine ve kültürüne ait, hiçbir kaynakta yer almayan bilgilerin derlendiği, önemli bir başvuru kaynağıdır.

Atatürk Anıt-Kabri İnşasına Dâir Kanun Lâyihası ve Bütçe Encümeni Mâzbatası [472]

« REİS – Heyeti umumiyesi hakkında mütalâa var mı?

M. AYDIN (Trabzon) – Arkadaşlar, her Türk vatandaşı Büyük Şefi Atatürk'ün kabri için ve Atatürkle mütenasip bir Anıt-Kabir meydana getirmek için büyük masrafa girmeğe daima hazır ve bunu bütün kalbiyle ister. Hükümetimiz de miletin bu hissiyatına tercüman olarak bugün bize 10 milyon liralık bir teklifi kanunide bulunuyor. Bunun için Hükümeti tebrik ederim. Milletin hissiyatına tamamiyle tercüman olmuştur. Bu miktar, 10-15 milyon lira, Büyük Devletler için belki ehemmiyetli bir şey değildir. Fakat bizim gibi küçük milletler için, Türk milleti için candan verilmiş bir miktardır. Şüphe yok ki, bu, iyi bir şeydir.

---

472 TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: VII, Cilt: 14, İçtima: 2, Altıncı inikat, 22.XI.1944, 34-42. ss.

Arkadaşlar, bu esnada Anıt-Kabir için faydalı gördüğüm bazı tetkikleri de yüksek huzurunuzda arzetmeği münasip görüyorum. Biliyorsunuz ki, Anıt-Kabir bir resim müsabakası dünyanın buhranlı bir devrine isabet etmiştir. Bu devirde mü-sabakaya büyük profesörlerin iştiraki temin edilememiştir. Bu hakikaten bir suitalih meselesidir.

Yalnız bizi memun bırakan bir nokta vardır. O da; müsabakaya iştirak eden projelerden bir Türk projesinin kabul edilmiş olmasıdır. Bunun için de övünmek yerinde olur. Bir Türk Şefinin, bir Türk büyüğünün anıtını yapacak olanların da Türk olması kadar arzu edilir bir şey olamaz. Binaenaleyh muvaffak olan arkadaşımızı huzurunuzda tebrik etmek istiyorum. Burada arzetmek istediğim şey bu değildir. Müsaade ederseniz mimarî üzerinde birkaç söz söylemek istiyorum. Millî mimari var mıdır? Eğer dünya yüzünde millet mefhumu kalacaksa kaldığı müddetçe de millî mimari daima mevzuubahistir. İnsanlar tekâmül edipte bütün beşeriyet bir kül haline gelmiş olsa bile tabiatın, coğrafî tesirlerin icabı olarak ortaya ayrı ayrı tarzı mimariler çıkacaktır. Nitekim Avrupa medeniyetinin hemen her ayrı bölgesinde ayrı bir tarzı mimariye tesadüf olunur. Meselâ Almanya'da kübik tarzı, çatık şekilde, büyük mikyasta görünürken Fransa'da başka bir şekil, Cezayir'de daha başka bir şekil arzeder ve bu şekilda daima değiştiğini görüyoruz. Yani mimari tarzı bir tek tipte toplamak kabil değildir. Mimari sistemini birleştirmek mümkün değildir. Mutlaka milletlerin kendilerine mahsus ayrı birer mimarı tarzları olacaktır.

Sonra arkadaşlar; bir zaman görmüş ve dünyaya medeniyet getirmiş bir milletin, asil bir ailenin çocukları vaziyetindeyiz. Bizim mimarimiz de dünyaya kök salmış bir vaziyettedir. Bir zamanlar elimizdeki alâtü edevat düşük hale gelmiştik. Fakat bugün Cumhuriyet bu âlatı, yani ilmî, fennî imkânları bunlara vermiştir. Artık bizim de bir mimarimiz vardır ve olacaktır diyebiliriz.

Arkadaşlar; mimaride olsun, ilimde olsun taklit güzel bir şey değildir. Biz başkalarını taklit edeceğimize biz yapalım, başkaları bizi taklit etsin.

Şimdi Anıt-Kabir projesi üzerinde konuşmak istiyorum. Bu proje yapıldığı zaman asıl projenin hakem heyeti tarafından muavin bir proje ile birleştirilmesi istenmiştir. Sonra bir komisyon yeni proje üzerinde tadilât yapmıştır. Bu tadilât tamamiyle muvaffak olmuş değildir. Bir defa eseri meydana getiren zatın projesi ters çevrilmiştir. Bunun koymuş olduğu merdivenler aşağı yukarı bizim de aşağı yukarı konuştuğumuz hususlardı. Bunlar lüzumunda kademe halinde oturulacak yerlerdi, işte bunları kaldırılmış, proje tamamiyle tersine çevrilmiştir. Karşıdan baktığımız zaman esas mimari güzellik görülecek vaziyette değildir. Cephe arka tarafa alınmıştır.

Sonra bir de bahçe vaziyeti vardır. Arkadaşlar; bir çok vatandaşlarımız kabri ziyaret için uzun yollardan oraya geleceklerdir. Girmek kolaylığı dururken kapıyı yana almışlar, bahçe içinden dolaşmak suretiyle içeri girmeği güçleştirmişlerdir. Bunun için muhterem Vekilimizin bu iş üzerinde bir kere daha durmalarını rica edeceğim.

Bir de şöyle bir şey düşünmüştük: Anıtın önünde geçit resmî yapılabilsin ve bütün millet ve talebelerin toplanabileceği bir meydan bulunsun. Bunlar da bugün tamamiyle ortadan kaldırılmıştır.

Projeyi hazırlıyan mimarın kabul ettiği şekilde büyük bir yol ve merdivenler yapılacak olursa daha esaslı tâdil olur. Bugün yapılan ameliye ile, milyonlar sarfederek meydana getirdiğimiz binanın bir gün kayma ihtimali vardır. İstanbul'daki Süleymaniye camisinin ön tarafında merdivenler yapılarak bina tutulmuştur. Burada da ön taraftan merdivenler kapıyarak binayı tutmak inşaat itibariyle çok lüzumlu bir şeydir. Bunun için de proje sahibinin fikrini çok muvafık görüyorum. Sayın Vekilden rica ediyorum, bundan sonra lâyihaya geçiyorum, hazırlanan kanunda beş senelik bir müddetle on milyon liralık taahhüde girebilir diyor. Bu ne dereceye kadar mümkün olacaktır. Bilhassa malzemei inşaiye gittikçe ucuzlamaktadır. İlerde de ucuzlamak ihtimali vardır. Meselâ her sene ikişer buçuk milyon liralık bir taahhüde girilirse malzemenin düşmesinden mütevellit mahzuru önlemek imkânı yok mudur? Bu husus hakkında da cevap lûtfetmelerini rica ederim.

E. SAZAK (Eskişehir) – Efendim; arkadaşımızın izah ettiği gibi, bu Türk milleti Atatürk hakkında yapılan masrafı çok görmez. Fakat ne bileyim; 10-12 milyon liraya mal olan bir şey için Atatürk yerinden kalkar ve bize tokad vurur. İki buçuk milyon lira nihayet âzami üç milyon lira demişti vaktiyle Hükümet. Ne oldu? Nihayet taş kubbeden ibaret bir şey. Beş senelik işin tasnifi idi. Ben burada bir sakatlık görüyorum. Haşmetiyle, azametiyle kurulacak bir bina. Cicili, bicili bir şeyler mi var? Napolyon için yapılanı gördük. Nihayet bahçe, bir bina, filân. Bu işi benim havsalam almıyor. Vekil Beyefendi bu hususta epeyce meşgul olmuşlardır. Alâkadar arkadaşların nazarı dikkatini celbederim; 12 milyon lira verirsek Atatürk geceleyin gelir, rüyada bizi döver. Doğrusu 12 milyon lira verilmez. Bunları tavzih etsinler, biz de tenevvür edelim.

NAFİA VEKİLİ S. DAY (Trabzon) – Efendim, bildiğiniz gibi evvelâ Anıt-Kabirin nereye yapılacağı büyük bir mevzu halinde önümüze geldi. Teknik arkadaşlar çalıştıktan sonra Meclisin Büyük Gurupu bununla meşgul oldu. Nihayet Anıt-Kabirin yeri Grupça tesbit edildi. Bunun için muktazi arazi istimlâk olundu. Mazbatada tavzih edildiği gibi istimlâki zaruri olan bir miktar yer daha varsa bunu da tetkik edip biran evvel halletmek istiyoruz.

Anıt-Kabirin mimari tarzına gelince; Başvekâlette teşkil edilen Beynelmilel bir Jüri Heyeti müsabaka neticelerini tetkik etmiş ve nihayet kendisinin de tavsiye ettiği tadilât yapılarak Anıt-Kabirin katî şekli tesbit edilmiştir. Bizim 10 milyon lira olarak istediğimiz inşa bedeli katî bir rakam değildir. Bu bedel orada yapılması lâzımgelen âbide ile bunun teferruatı ve bilhassa meydanları, bahçesi ve sairesi üzerinde bugünkü fiyatlara nazaran tahmini olarak hesaplanamamıştır. Bir kaç senede yapılacağı içindir ki, diğer senelere geçici taahhüt için Hükümet salâhiyet istemiş bulunuyor. Yalnız proje, arzettiğim gibi teknik esaslar dâhilinde tesbit edildikten sonra bizim bunun üzerinde tadilât yapmamıza da imkân yoktur. Bize ters düşen iş, bu projeyi mümkün olduğu kadar az masrafla yapmaktır. Ancak esaslı bir inşaata geçilmiş olduğu zaman daha görülecek teknik icaplara göre, zaruri tadilât yapılabilir.

10 milyon liralık bir işi birden mi ihale edelim, yoksa her sene ayrı ayrı mı ihale edelim, mevzuuna gelince, bu iş için orada yapılacak tesisat nazarı itibara alınacak olursa ve bilhassa makine ve diğer teknik aletler ve mütehassıslar getirilerek işe başlanılması icabettiğine göre toptan ihale elbette ki, bizim menfaatımızadır. Çünkü şantiye ve diğer tesis masrafları azalmış olacaktır. Buna mukabil bir müteahhide bir sene bir kısmını, diğer birine de bir sene diğer kısmını vermek şekli de vardır. Fakat bu takdirde işi alacak olan müteahhit ancak bir senelik taahhüdüne göre teşkilât kuracak ve vaziyet alacaktır. Taahhüt işlerinde bunları da nazara almak zarureti vardır. Bugünkü şartlarla işin sabit fiyatla ihalesinde fiyatların düşmesi yüzünden zararlı çıkabiliriz. Bu sebeple munhasıran böyle 2, 3, 4 seneye şâmil bir taahhüt karşısında Başvekâlete müracaat ederek, mütehavvil fiyat esasına göre mukavele akdi salâhiyeti istemekteyiz.

H. F. ATAÇ (Gümüşane) – Evet bu esasa göre yapılırsa mesele kalmaz.

NAFİA VEKİLİ S. DAY (Devamla) – Bu mâruzatımla zannederim ki, arkadaşım Emin Sazak'a da cevap vermiş oluyorum. Hulâsa biz beynelmilel bir jüri heyetinin tesbit ettiği bir projenin bugünkü şartlara nazaran maliyetini takribî olarak hesap ettik. Belki bundan aşağı olur, belki de bundan pahalıya maledilebilir. Fakat gâyemiz muayyen projeyi tahakkuk ettirmektir.

E. SAZAK (Eskişehir) – İstimlâk edilecek başka toprak var mıdır?

NAFİA VEKİLİ S. DAY (Trabzon) – Efendim, 542 bin metre murabbaı kadar bir saha elimizdedir. Bu sahanın tevsi edilmemesi için çalışıyoruz. Zaruri olarak bazı taraflarının tevsii ve kısmen mütemmim bazı binaların yapılması için istimlâk icabedebilir. Bu istimlâkin yapılıp yapılmıyacağı mütehassısların tetkikiyle tesbit edilecektir.

E. SAZAK (Eskişehir) – İstimlâk bedeli olarak ne kadar para verilmiştir?

NAFİA VEKİLİ S. DAY (Trabzon) – Bunu muhterem Bütçe Encümeninde de sormuşlardı. Biz işe istimlâken sonra vaziyed ettiğimiz için bu rakamı bilmiyorum. Benim, Kadastro Dairesinden aldığım rakamlar şunlardır: 502 bin metre murabbaı eşhastan alınmıştır. 1 500 000 liraya malolmuştur. Metre murabbaı 3 liradan biraz eksiğine gelir. 28 000 metre murabbaı Hazineye intikal etmiş arazi olduğu için bedeli verilmemiştir.

11 500 metre murabbaı üzerinde de henüz bir netice alınmamıştır, bir, iki ihtilâfı vardır. Mevcut istimlâk sahası mecmuu 542 000 metre murabbaıdır.

E. SAZAK (Eskişehir) – Efendim, bizim Hükümetçe ve Meclisçe tahminimiz iki, üç milyon lira içerisindeydi. Demek yalnız 3 milyon lira istimlâk parası vereceğiz, bunda bir sakatlık var.

M. AYDIN (Trabzon) – Muhterem arkadaşlar, esas proje hakkında tek bir kelimei tenkit söylemedim. Kara hürmet ederim, proje kabul edilmiştir. Yalnız ikinci defa burada bir komisyon teşekkül ediyor ve proje üzerinde aşağı yukarı oynıyor. Bunun muhassalasını iyi görmüyorum. İşte bu ciheti bir Türk vatandaşı olarak söylemek hakkımdır. Herhalde Vekâlet bir defa daha nazarı dikkate almağı kabul etsin. Söylediğim mutlaka doğru olabilir veya olmaz. Bir defa daha nazarı dikkat almalarını rica ediyorum.

Bir şey daha söylemek istiyorum. Yine tasrih edeyim ki, mâruzatım umumî mahiyettedir. Mimari de aşağı yukarı şiir gibidir. Bir şair tasavvur buyurunuz ki, daima güzel şiirler yazar. Fakat bir kenardan bir genç çıkar, bir tek şiir söyler, hakikaten sertacı iptihaç olur. Mimari de tıpkı bunun gibidir. Bir arkadaş ortaya çıkar, fevkalâde bir eser vücude getirebilir. Fakat tetkik edecek olursanız, projeyi meydana getiren daima o kadar büyük bir adam olmıyabilir. Bu, Türkiye'de bir çok defa olmuştur. Nitekim Genelkurmay Başkanlığını işgal eden Kâzım Orbay'ın başına böyle bir şey gelmiştir. Bir proje müsabakasında kazanan güzel bir projeyi yapan mektep talebeleri olmuş ve bu eser birinciliği kazanmıştır. Hem de profesörlerin iştirak ettiği bir müsabakada. Biz diyoruz ki; eser kimin olursa olsun muvaffak olduğu takdirde kabul edilmelidir. Fakat inşaatın devamı esnasında Vekâletin daha büyük bir müşavir inşaat heyeti bulunup bu proje tatbikında yardım etmelidir. Genç mimarlar da müsabakalara kabul edilirse bu bir teşvik vasıtası olur. Bir talebe olmak, onun eserinin tetkik edilmeden atılması için kâfi bir sebep olmamalıdır.

Sonra, bu antrtiyen meselesi mühimdir. Anıt-Kabri kim idare edecek, bunun mütemadi tamiriyle kim meşgul olacaktır? Eğer bu işi belediyeye bırakacak olur-

sak mümkün değil yapamaz. Böyle milyona yakın metre murabbaı saha içindeki bir Anıt-Kabirin antrtiyeni ile uğraşmak büyük bir iştir. Herhalde Hükümet bunun idaresi için şimdiden tedbir almalıdır, koyacağı varidatla bu hususu takviye etmelidir. Herşeyiyle Türk milletine ait olan bir âbide mühmel bırakılamaz.

REİS – Heyeti umumiyesi hakkında başka mütalâa yoktur. Maddelere geçilmesini yüksek reyinize arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Atatürk Anıt-Kabri İnşasına Dâir Kanun

MADDE 1. – Atatürk Anıt-Kabri inşaatı için senelik tediye miktarı 2,5 milyon lirayı geçmemek ve her yıl bütçesine konacak tahsisatla ödenmek üzere 10 milyon liraya kadar 1945-1949 yıllarına geçici taahhütlere girişmeğe Nafia Vekili ve faizleriyle birlikte bu miktarı geçmemek üzere bono ihracına Maliye Vekili mezundur.

İ. ARUKAN (Eskişehir) – Sayın arkadaşlar; yüksek heyetiniz tarafından kabul edilecek kanunların gâyet vazıh ve açık olması lâzımdır. Bu maddeyi okuduğumuz zamanda Hükümete on milyon liralık bir sarf salâhiyeti veriyoruz ve bir kayıt daha koyuyoruz ki; senevi tediyat iki buçuk milyonu geçmiyecek. Üçüncüsü; Maliye Vekiline de bono çıkarılması salâhiyetini veriyoruz. Bu on milyon içerisinde faizler de dâhildir, diyoruz.

Şimdi icra bakımından bu iş iki safhayı haizdir. Biri Nafia Vekâleti bu işi yapacaktır, fakat kaç paralık iş yapacak? Bu malûm değildir. Çıkardığımız bonolar faizlerine göre azalır, yükselir. Binaenaleyh kanunda katî olarak Nafia Vekâleti şu kadar iş yapacaktır diye tasrih etmek lâzımdır. Öbür tarafı Maliyenin işidir.

H. F. ATAÇ (Gümüşane) – Mütehavvil fiyat şerait altında nasıl tasrih edebiliriz?

İ. ARUKAN (Devamla) – O ayrı bir mevzudur. Onun için bir inşaat safhasını düşünürken böyle büyük bir işe başlandığı zaman ilk seneler ihzaratla geçer. Büyük masraf olmaz. Binaenaleyh ilk senede 2,5 milyon lira sarfetmek imkânı yoktur. İkinci ve üçüncü senelerde bunun fazlasını vermek lâzımgelir. Bir de her sene yapılacak masarif 2,5 milyon lirayı geçmiyecektir diye icra bakımından Nafia Vekâletini büyük bir müşkülât içinde bırakıyoruz. Sonra ikinci ve üçüncü seneler asıl inşaata başlanacağı için o seneler bu iki buçuk milyon lira az gelecektir. Sonra bütçeye ne kadar konacak bilmiyoruz. Bu bonoların ihracı salâhiyetini Maliye Vekâletine veriyoruz. Benim anladığıma göre bu bonolar kısa vadeli olmalı, olmak lâzımdır. İnşaat bakımından bu maksadı temin etmelidir. Çıkacak bonoları, bir seneki tahsisat kâfi gelmezse gelecek sene tahsisatiyle ödemek lâzımdır. Ben böyle anlıyorum.

Sonra, bu miktarı geçmemek şartiyle deniyor. Bu miktardan maksat nedir? 2,5 milyon lira mıdır? Bunu tasrih etmek lâzımdır.

Sonra bir de inşaat masrafı dediğimiz zaman; Hükümetin esbabı mucibesinde inşaat ve tesisat deniliyor. Bir de bu mevzuda ödenmesi icabeden diğer masraflar deniliyor. Bunun içerisinde bir hakikî inşaat masrafı vardır, bir de su tesisatı, elektrik tesisatı, bahçeler gibi ayrıca yapılması lâzımgelen tesisat vardır. Bunun haricinde olmak üzere bir de bunun heyeti fenniyesinin masrafları vardır. Onun için hiç olmazsa zapta geçmek üzere bütün masrafların dâhil olduğunun Bütçe Encümeni tarafından söylenmesini rica ederim.

Bence, bunu 2,5 milyonla tahdit etmekdense, doğrudan doğruya Anıt-Kabir için, bütün masraflar ve faizler dâhil olmak üzere, gelecek yıllara sari taahhüdata girişilmesi için Nafıa Vekâletine doğrudan doğruya 10 milyon lira verilmesi lâzımgelirdi ve bu iş için de bir proje yapılması icabederdi. Bu proje Maliye Vekili ile Nafıa Vekili tarafından müştereken yapılır. Senelik tediyat ve bütçeye konulacak tahsisat müştereken tesbit edilmiş olsaydı daha iyi olurdu. O vakit o sene tahsisat kâfi gelmezse gelecek sene tahsisatından ödenmek üzere Maliye Vekili bono verir, kaydını koymuş olsaydık Nafıa Vekili için de, Maliye Vekili için de daha vazıh bir surette bir salâhiyet vermiş olurduk kanaatindeyim. Onun için Bütçe Encümeninin düşündükleri nedir? Hiç olmazsa zapta geçmek üzere onu bildirmelerini rica ediyorum.

BÜTÇE En. MAZBATA MUHARRİRİ H. N. KEŞMİR (Tokad) – Efendim; Hükümet teklifinden Anıt-Kabirin inşası için 10 milyon lira kadar taahhüt salâhiyeti mevzuubahistir. Bütçe Encümeni bu metni aynen kabul etmiş, yalnız çıkarılacak bonoların itfası için bütçeye tahsisat konulacağını tasrih ve her sene konulacak tahsisat miktarının da malûm olması için 2,5 milyon lira ile tahdit etmiştir. İnşaat programı tahakkuk etmeden kati surette her sene konulacak 2,5 milyon liradan ne miktarının doğrudan doğruya ödeneceğini ne miktarının bono ile karşılanacağını şimdiden tesbit etmeye imkân yoktur. Tahsisatı 2,5 milyon lira olarak tahdit etmemek şıkkı vâkıa hatıra gelirse de bunu rakama bağlamak, bütçenin tahminleri bakımından, Bütçe Encümenince daha mazbut ve muvafık görülmüştür. Bunun haricinde İzzet Arukan arkadaşımızın sorduğu bir mesele vardır ki, bu da 10 milyon lirada bilcümle inşaat, tesisat masrafları dâhil midir meselesidir.

İ. ARUKAN (Eskişehir) – Heyeti fenniye masrafı dâhil midir?

H. N. KEŞMİR (Devamla) – Bu 10 milyon liradan bilcümle inşaat ve heyeti fenniye masrafları inşaat ve tesisatiyle ilgili diğer masraflar dâhildir. Ancak yeniden bir istimlâk mevzuubahis olursa, bu istimlâk bedeli bundan hariç kalmaktadır.

İ. ARUKAN (Eskişehir) – Bu miktar; "çıkarılacak bono bu miktarı geçmiyecektir" deniyor, iki buçuk milyon mu, on milyon mu?

H. N. KEŞMİR (Tokad) – On milyondur. "On milyona kadar taahhüt icrasına" dendikten sonra "bu miktarı geçmemek üzere faizleriyle birlikte bono ihracına" deniyor. Bu, doğrudan doğruya on milyona racidir. Yani on milyona kadar bono çıkarılabilir demektir.

REİS – Madde hakkında başka mütalâa var mı? Maddeyi reyinize arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 2. – Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

REİS – Maddeyi kabul buyuranlar... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 3. – Bu kanunun hükmünü icraya Nafıa ve Maliye Vekilleri memurdur.

REİS – Maddeyi kabul buyuranlar... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Lâyihanın heyeti Umumiyesini açık reye arzediyorum.

Atatürk'ün Anıt - Kabir İnşaatına Dâir Kanuna verilen reylerin neticesi

(Kanun kabul edilmiştir)

Âza adedi	:	455
Reye iştirak edenler	:	283
Kabul edenler	:	283
Reddedenler	:	0
Müstenkifler	:	0
Reye iştirak etmiyenler	:	169
Münhaller	:	3

[Kabul edenler]

AFYONKARAHİSAR

İ. H. Baltacıoğlu
H. Çerçel
M. Gönenç
B. Türker
S. Yurdkoru

AĞRI

H. Bayrak
H. Tugaç
R. R. Pasin

AMASYA

N. Aktın
Z. Tarhan
E. Uras

ANKARA

M. Aksoley
Gl. N. Anılmış
B. Baykan
A. Baytın
R. Börekçi
A. Çubukcu
F. Daldal
M. Eriş
M. Kayaoğlu
H. N. Mıhçıoğlu
M. Ökmen
Z. Yörük

ANTALYA

N. Aksoy
H. T. Dağlıoğlu
Dr. G. Kahraman
N. E. Sumer
Dr. C. Tunca

AYDIN

Gl. R. Alpman
A. S. Levend
Dr. R. Levent

BALIKESİR

M. Akpınar
O. N. Burcu
H. Küçükler
Gl. K. Özalp
F. Tiritoğlu
Y. S. Uzay
İ. H. Uzunçarşılı

BİLECİK

K. Gülek
Dr. M. Suner

BİNGÖL

F. F. Düşünsel

BİTLİS

B. Osma

BOLU

H. Ş. Adal
Korg. A. Alptoğan
C. Özçağlar
Dr. Z. Ülgen

BURDUR

İ. N. Dilmen
Ş. Engineri
Dr. A. R. Yeşilyurt

BURSA

A. Akgüç
Gl. Â. Atlı
R. Canitez
A. Duru
A. M. Erhan
M. F. Gerçeker
Dr. R. Güran
F. Güvendiren
Dr. M. T. Simer

ÇANAKKALE

S. T. Arsal
S. Batu
H. Ergeneli
R. N. Güntekin
A. Kamçıl

ÇANKIRI

Dr. A. Arkan
A. İnan
M. A. Renda

ÇORUH

A. R. Erem

ÇORUM

E. S. Akgöl
Dr. C. Alper
N. Atalay
İ. Eker

DENİZLİ

F. Asal
A. Ege
H. Günver
N. Küçüka
E. A. Tokad

DİYARBAKIR

O. Ocak
Dr. İ. T. Öngören
Gl. K. Sevüktekin
K. Şedele
Ş. Uluğ

EDİRNE

M. E. Ağaoğulları
F. Balkan
M. N. Gündüzalp
Dr. F. Memik

ELÂZIĞ

İ. Yalçın

ERZİNCAN

A. Fırat
F. Kalfagil
Ş. Sökmensüer

ERZURUM

A. Akyürek
S. Altuğ
N. Dumlu
N. Elgün
M. H. Göle
Gl. Z. Soydemir

ESKİŞEHİR

İ. Arukan
İ. U. Aykurd
E. Sazak

GAZİANTEB

Dr. M. A. Ağakay
Ö. A. Aksoy
B. Kaleli
Dr. A. Melek
M. Şahin

GİRESUN

M. Akkaya
İ. Gürak

A. Sayar
N. Osten

GÜMÜŞANE

H. F. Ataç
Ş. Erdoğan
R. Güreli
C. Selek
E. S. Tör

HATAY

A. Ş. Devrim
Gl. E. Durukan
H. Ilgaz
B. S. Kunt
A. Türkmen

İÇEL

Dr. M. Berker
F. C. Güven
T. C. Beriker
Ş. Tugay

ISPARTA

K. Aydar
M. Karaağaç
H. Özdamar
K. Turan

İSTANBUL

Dr. G. Ataç
A. Bayındır
Dr. K. C. Berksoy
Dr. H. Diker
A. Ş. Esmer
İ. A. Gövsa
Z. Karamursal
H. Kortel
Ş. Â. Ögel
İ. H. Ülkmen
A. R. Tarhan

İZMİR

Ş. Adalan
C. Bayar
M. Birsel
E. Çınar
S. Epikmen
R. Köken
H. Onaran
Ş. Yunus

KARS

E. Demirel
Gl. H. Durudoğan
Ş. Karacan
Dr. E. Oktay
Z. Orhon
E. Özoğuz

KASTAMONU

A. Binkaya
T. Coşkan
Dr. F. Ecevit
R. Saltuğ
T. Taşkıran

KAYSERİ

F. Baysal
A. H. Kalaç
R. Özsoy
M. K. Şatır
M. Taner
N. Toker
C. Tüzel

KIRKLARELİ

Z. Akın
Korgrl. K. Doğan
Ş. Ödül

KIRŞEHİR

F. Çobanoğlu
F. Seler
İ. Turan

KOCAELİ

S. Artel
A. Dikmen
R. Fenmen
İ. Tolon

KONYA

Gl. A. F. Cebesoy
S. Çumralı
A. H. Dikmen
Ş. Ergun
H. Karagülle
K. Okay
A. R. Türel

KÜTAHYA

H. Benli
S. Kutman
H. Pekcan
R. Peker
V. Uzgören

MALATYA

E. Barkan
M. Öker
Dr. C. Özelçi
M. Ş. Özpazarbaşı
M. Pektaş
H. Sağıroğlu
K. Sayın

MANİSA

H. Bayur
R. N. Edgüer
O. Erçin
İ. Ertem

F. Kurdoğlu
Y. Özey
F. Uslu

MARAŞ

R. Kaplan
H. R. Tankut
A. Yaycıoğlu

MARDİN

Gl. S. Düzgören
E. Ergin
R. Erten
H. Menemencioğlu
L. Ülkümen

MUĞLA

Orgrl. İ. Çalışlar
S. Güney
C. Karamuğla
H. Kitabcı

MUŞ

K. Kotan

NİĞDE

A. G. Bodrumlu
R. Dolunay
H. Mengi
Dr. R. F. Talay
H. Ulusoy

ORDU

Ş. Akyazı
İ. Çamaş
Dr. V. Demir
Dr. Z. M. Sezer
H. Şarlan
S. S. Tarcan
H. Yalman
M. Yarımbıyık

RİZE

T. B. Balta
Dr. S. A. Dilemre
A. Zırh

SAMSUN

C. Birsel
Z. Durukan
Amiral F. Engin
İ. Ezgü
N. Fırat

SEYHAN

Gl. Na. Eldeniz
Ş. İşcen
C. Oral
H. Uran

SİİRD

A. R. Esen
B. Türkay

SİNOB

C. Atay
Dr. B. Kökdemir
H. Oruçoğlu

SİVAS

İ. H. Başak
M. Ş. Bleda
E. Dizdar
Ş. Günaltay
Tuğ. Amiral H. Gökdalay
R. Ş. Sirer
A. Yurdakul

TEKİRDAĞ

E. Ataç
F. Öztrak
E. Pekel
N. Trak
C. Uybadın

TOKAD

S. Çelikkol
M. Develi
H. N. Keşmir
C. Kovalı
N. Poroy

TRABZON

S. Abanozoğlu
F. A. Barutcu
R. Karadeniz
H. Saka

TUNCELİ

N. S. Sılan
H. Üçöz

URFA

K. Berker
H. S. Coşar
R. Soyer
A. K. Tecer
E. Tekeli

VAN

İ. Arvas
N. Berker

YOZGAD

C. Arat
Z. Arkant
S. İçöz
Y. D. Karslıoğlu
S. Korkmaz
A. Sungur

ZONGULDAK

Ş. Devrin
A. Gürel
H. A. Kuyucak
Y. Z. Özençi
Ş. Tansan
R. Vardar

[Reye iştirak etmiyenler]

AFYONKARAHİSAR

A. Çetinkaya (M.)
Dr. A. H. Selgil
A. Taşkapılı

AMASYA

A. K. Yiğitoğlu

ANKARA

F. R. Atay
H. O. Bekata
İsmet İnönü (RS. C.)

ANTALYA

T. Sökmen

AYDIN

Dr. H. Alataş (V.)
Dr. M. Germen (R. V.)
N. Göktepe
A. Menderes

BALIKESİR

H. Çarıklı
M. Demir (M.)
P. Etçioğlu
H. Karan
H. Onat
S. Örgeevren

BİLECİK

M. Ş. Esendal

BİNGÖL

T. Banguoğlu

BİTLİS

M. Ertan

BOLU

H. C. Çambel
H. R. Öymen
C. S. Siren (V.)

BURSA

Dr. S. Konuk
M. B. Pars
Gl. N. Tınaz

ÇANAKKALE

R. Bulayırlı

ÇANKIRI

B. Erkin
T. Onay

ÇORUH

M. M. Kansu
A. Tüzün
A. Us

ÇORUM

H. Akdoğan
Dr. M. Cantekin
M. Çağıl
N. Kayaalp

DENİZLİ

Y. Başkaya (M.)
Dr. H. Berkman
Dr. B. Uz

DİYARBAKIR

R. Bekit

EDİRNE

E. Demiray

ELAZIĞ

F. Ağralı (M.)
F. A. Aykaç
H. Kişioğlu
S. Sağıroğlu

ERZİNCAN

B. K. Çağlar
A. S. İlter

ERZURUM

Gl. P. Demirhan
R. Dinç
S. Koçak

ESKİŞEHİR

Y. Abadan
İ. Özdamar

GAZİANTEB

C. S. Barlas
Dr. M. Canbolat
Ş. Özdemir (M.)

GİRESUN

F. Atlı
İ. Sabuncu
Gl. İ. Sökmen
A. Ulus

HAKKÂRİ

A. R. Göksidan

HATAY

H. Selçuk

İÇEL

R. Koraltan (M.)
Gl. Ş. Türsan

İSPARTA

C. Tüzmen

İSTANBUL

A. K. Akyüz (M.)
C. E. Arseven
Gl. R. Bele
S. Cimcoz (M.)
A. H. Denizmen
G. B. Göker
F. Hamal
Gl. K. Karabekir
N. Menemencioğlu
F. Öymen
V. Sarıdal
H. C. Yalçın

İZMİR

B. Arıman
Dr. H. H. Cura
H. Menteşe
E. Oran
Dr. K. Örs

Ş. Saracoğlu (Bş. V.)
H. Â. Yücel (V.)

KARS

C. Dursunoğlu
F. Köprülü

KASTAMONU

H. Çelen (M.)
H. Çoruk
Z. Orbay
N. Tamaç

KAYSERİ

Ö. Taşçıoğlu
S. H. Ürgüblü (V.)

KIRKLARELİ

N. A. Kansu
Dr. F. Umay

KIRŞEHİR

Ş. Torgut

KOCAELİ

R. Akca
Al. M. Bakû
Dr. F. Ş. Bürge
S. Pek
S. Yargı
İ. S. Yiğit

KONYA

S. Arıkan
V. Bilgin
M. A. Binal
F. Gökmen
Dr. S. Irmak
N. H. Onat
T. F. Sılay
Dr. O. Ş. Uludağ (M.)

KÜTAHYA

B. Atalay
Dr. A. S. Delilbaşı
M. Erkmen
A. Tiridoğlu
Ö. B. Uşaklı

MALATYA

N. Baydar
O. Taner
T. Temelli
M. N. Zabcı

MANİSA

Korg. A. R. Artunkal (V.)
Ş. R. Hatipoğlu (V.)
Dr. S. E. Kâatçılar
K. Karaosman
H. Sarhan

MARAŞ

Dr. K. Bayizit
A. H. Tanpınar

MARDİN

İ. F. Alpaya (İ. A.)
Dr. A. Uras

MUĞLA

F. O. Menteşeoğlu

MUŞ

H. Kılıcoğlu (M.)

NİĞDE

F. Soylu
H. Tepeyran (M.)

RİZE

H. C. Belül
K. Kamû
F. Sirmen (V.)

SAMSUN

H. Çakır
S. Erbay
N. Öztuzcu
M. A. Yörüker

SEYHAN

D. Arıkoğlu
S. Çam
K. Çelik
Dr. K. Şatır
A. M. Yegena

SİİRD

E. Kılıççıoğlu
S. Tuncay (M.)

SİNOB

C. K. İncedayı
İ. H. Sevük

SİVAS

A. Esenbel
H. Işık
K. Kitapçı
N. Sadak
İ. M. Uğur

TEKİRDAĞ

R. Apak

TOKAT

R. Erişken
G. Pekel
R. A. Sevengil

TRABZON

M. S. Anamur
M. Aydın
H. N. Boztepe
S. Day (V.)
D. Eyiboğlu
T. Göksel
L. Yavuz

URFA

S. K. Yetkin

VAN

M. Boya (M.)

YOZGAD

M. Allıoğlu

ZONGULDAK

Dr. R. Barkın
E. Erişirgil
H. Karabacak"

- 1945 -

Anayasa Türkçeleştirildi

TBMM, Şükrü Saracoğlu ve 222 arkadaşının Anayasa'daki yabancı kelimelerin Türkçeleştirilmesi teklifini ve Erzincan Milletvekili Behçet Kemal Çağlar'ın bazı ay adlarının değiştirilmesi hakkındaki kanun tasarısını 10 Ocak'taki toplantısında kabul etti.

Anayasa dilinin Türkçeleştirilmesine ait Kanun tasarısı, Mümtaz Ökmen tarafından sunuldu ve komisyon üyesi Tahsin Banguoğlu bunun gerekçesini anlattı. Meclis İçtüzüğünün Türkçeleştirilmesi ise Feridun Fikri Düşünsel'in teklifiyle gerçekleşti. Buna göre bakanlık isimleri ve içtüzükteki Osmanlıca kelimeler bugün de kullanılmakta olan kelimelerle değiştirildi.

Ayrıca, Behçet Kemal Çağlar'ın teklifi doğrultusunda 'teşrinievvel', 'teşrinisâni', 'kânunuevvel', 'kânunusâni' aylarının adları, sırasıyla 'ekim', 'kasım', 'aralık', 'ocak' olarak değiştirildi.

Anayasada Kullanılan Kelimeler Hakkında ve Teşkilâtı Esasiye Encümeni Mazbatası[473]

Gerekçe

« Anayasada kullanılan kelimeler hakkında

Anayasa metninde değiştirilen kelimelerin sayısı pek çoktur. Ancak bunların en büyük kısmı konuşma dilimizde evvelce de kullanılmamış ve bugün yazı dilimizde gitgide kullanılmaz olmuş kelimelerdir. Bunlar üzerinde yapılan iş, onları sadece bugünün kelimeleri ile değiştirmek olmuştur. Yine bu kelimelerden bir kısmı, Türkçe karşılıkları dilimizde yaşamakta olduğu halde, resmî dilde dayanan arabça terimlerdir. Böyle kelimelerimizi terim olarak lâyık oldukları yerlere yerleştirirken bir kısmının sarih olarak hangi kelimeye karşılık olduklarına işaret etmek gerekliğini duyduk.

Metinde terim olarak eski ve yeni Türk lehçelerinden alınmış bir kısım kelimelerle yaşıyan dilin teşkil imkânlarına dayanarak yapılmış bir kısım kelimeler vardır. Bunlar hakkında da kısa izahlar yapmağı yerinde bulduk.

Terim koyarken en çok dikkat edilecek cihetlerden biri teklif edilen karşılığın komşu kavramlarla ilişikliğini ve onlar arasındaki yerini kavramak ve belirtmektir. Bu itibarla yeni kelimeleri kavram aileleri ve kelime aileleri halinde birden gözönüne getirmeğe çalıştık. Onları mümkün olduğu kadar bir kelime veya bir kavram etrafında topladık veya göndermelerle bağladık.

---

*473 **S. Sayısı:** 39, 30. XII. 1944, 3-21. ss.*

Tanzimattan beri, hususiyle Meşrutiyetten sonra hukuk terimlerimiz, Fransız hukuk kavramlarını arabça kelimelerle ifade yolunda gelişmiştir. Bununla beraber bu sistem kullanışta birçok ikilikler ve kararsızlıklar gösterir. Bunu önlemek için gerekli gördükçe ve katîlik sağlamak üzere yanlarına Fransızca karşılıklarını da koyduk.

Başlık

Anayasa

Teşkilâtı Esasiye Kanunu (Constitution, loi constitutionnelle), anayasa diye adlandırılmıştır. Yasamak eski Türkçede kurmak, tesis etmek, teşkil etmek, teşkilâtlandırmak ve hususile kanun yapmak, nizam koymak mânalarına gelir. Bu kökten yasak kelimesi dilimizde kanunca menedilmiş mânasında kalmıştır. Aynı kökten yasa ismi eski Türkçede anakanun, Teşkilât Kanunu mânasına gelir. Bunun için yasamak = teşri etmek (Légiférer), yasama (Bkz. madde 5) = Teşri (Législation) mânalarına alınmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisinin yasayıcı ve yasayan = teşrii vasıfları Meclisin yapısı icabı (Législatif + constituant) mânasında alınmak gerektir. Bunun için yasamak ve yasama kelimeleri de bu geniş mâna ile kullanılmış bulunuyor.

Aynı kökten yasalı (Bkz. madde 59) = meşru (Légitime), yasasız = gayri meşru (İllégitime) mânalarındadır. Anayasaya uygunluk ise (constitionnalité) demek olacaktır. Geniş mânası ile vazıı kanun (Législateur) yerine yasacı diyebiliriz. Dar mânası ile bu kavram kanuncu kelimesi ile karşılanacaktır.

Meşru kelimesi sadece kanuni mânasında kullanıldıkça bu kelime ile karşılanmıştır. Esbabı meşrua = kanun hükümleri (Bkz. madde 28). Kanun kelimesi alıkonmuştur (Bkz. madde 9).

Madde 1

Cumhuriyet

Bu kelimenin cumhurluk şeklinde iştikakça türkçeleştirilmesi teklif olunmuşsa da, Teşkilâtı Esasiye Kanununun birinci maddesinde hiçbir türlü değişiklik yapılamıyacağı hakkındaki 102. madde hükmüne uyularak kelime bütün metinde olduğu gibi bırakılmış ve bundan üreme cumhuriyetçi (bkz. Madde 2) kelimesi de cumhurcu şekline tercih olunmuştur.

Madde 2

Milletçi

Yabancı dillerin Türkçeye girmiş olan kelime üretme şekillerini mümkün olduğu kadar ortadan kaldırmak esasına bağlı kalınarak milliyetçi yerine, halkçı'da olduğu gibi milletçi denilmiştir. Burada Türkçenin fazla ekleri hazfetmek kaidesine uyulmaktadır: Türklükçü yerine Türkçü, Türklükçülük yerine Türkçülük dediğimiz gibi.

Devrimci

İnkılâp karşılığı devirmek fiil kökünden devrim ismi yapılmıştır. (Bkz. Türkçeden Osmanlıcaya Cep Kılavuzu 1935): kıvırmak'tan kıvrım gibi. Devrimci = inkılâpçı olmuştur.

Başkent

Kent eski Türkçede şehir demektir. Köylü kentli tâbiri içinde dilimizde henüz yaşamaktadır. Makarri Hükümet (capitale, Hauptstadt) yerine başkent terkibi içinde canlandırılmıştır.

Devlet dili

Resmî dil yerine Devlet dili tercih edilmiştir.

Madde 3

Egemenlik

Hâkimiyet karşılığı alınmıştır. Anayasamızın ruhuna göre, (domination) mânasına da kullandığımız hâkimiyet kelimesinden ziyade hükümranî, metbuiyet (souveraineté) kelimelerinden biri ile ifadesi lâzımgelen bu kavram için aynı kuvvette bir karşılık aranmıştır. Hüküm sürme teklifi üzerine durulmuştur. Ancak bu kelime ilk mânasiyle hâkimiyet demek olduğuna göre belki sadece hüküm, (domination) karşılığı olarak kalabilecektir.

En eski Türk metinlerinde idi veya ide (noktalızal ile) kelimesi ilin, memleketin sahibi, dolayısiyle halkın metbuu mânasında kullanılır. Bu kelime hükümdar, efendi, sahip mânalarını muhafaza ederek bütün Türk dillerine yayılmış ve edzen, edcen, adi, edi şekilleri ile de tunguz, mongol ve mançu dillerine girmiştir.[Trombetti, Glottologia s. 399]. Fonetik değişikliklerle bugünkü Türk dillerine başlıca iye, eye, ege, ige, ide, ê [Radloff C. I. s. 1507] şekilleri ile gelmiştir. Eski Osmanlı metinlerinde eye, hâlâ bazı anadolu ağızlarında iye şekli ile ve sahip mânası ile yaşar.

Hâkimiyet karşılığı bu kökten eyelik ve egelik teklifleri üzerinde de durulmuş, fakat dokuz yıldan beri yayılmış olması [Kılavuz] ve söylenişçe daha kuvvetli bulunması dolayısiyle egemenlik şekli tercih olunmuştur.

Madde 5

Yasama

Teşri karşılığıdır [Bkz. Başlık].

Yetki

Salâhiyet karşılığı alınmıştır. Aynı mânada mezuniyet karşılığı olarak da kullanılmıştır [bkz. madde 91]. Yetmek fiilinden mücerret isimdir: Görgü, bilgi gibi. Yetkili = salâhiyettar [bkz. madde 81] mânasına alınmıştır. Merci = yetkili makam

[bkz. madde 82] terkibiyle karşılanmıştır. Bununla beraber mercii hal için çözüm yeri karşılığı alınmıştır. [bkz. madde 54]. Salâhiyettar mânası ile ait kelimesi yetkili [bkz. madde 17] ile karşılanmaktadır.

Yürütme

Dilimize cereyan'dan akıtma lûgat mânası ile gelmiş olan icra yerine yürütme alınmıştır.

Erk

Erk eski Türkçede güç, kuvvet, kudret mânasınadır. Erkek kelimemizin kökünü teşkil eder. Kudret (pouvoir) karşılığı alınması uygun görülmüştür.

Madde 7

Cumhurbaşkanı

Başkan Divanü Lûgat-it Türk'de bulunan ve reis mânasına gelen [Divan, C. I. S. 366] eski Türkçe bir kelimedir. Reisicumhur terkibi için ve başka yerlerde [bkz. madde 12, 19] (présidant) karşılığı kullanılmıştır. Bununla beraber reis kelimesinin (chef) kullanışında [bkz. madde 32] alıkonması uygun görülmüştür.

Bakanlar Kurulu

Bakan anayasadaki sıfat ve yetkileri ile icra vekili karşılığı olarak kullanılmıştır. Bakmak fiilinin işe bakmak mânası ile alınmış bulunuyor. Heyet yerine, kurul ise kurultay kelimesindeki delâleti ile kullanılmıştır. [Kılavuz]. Bakanlar kurulu = icra vekilleri heyeti demektir.

Madde 8

Yargı

Türkçede yargı = adalet, hüküm, kaza mânaları ile ve yargıcı = hâkim, kadı mânaları ile son devirlere kadar yaşamıştır. Yargı kelimesinin en iyi kaza (juridiction) kavramını karşılayacağı düşünülmüştür. Yargılamak = muhakeme etmek (juger) [bkz. madde 65], yargılama= muhakeme [bkz. madde 58, 54] (instance) mânalarına alınmıştır. Bu kökten bilgiç, dalgıç şeklinde yargıç kelimesi de hâkim (juge) mânasında yargıcı'ya tercih edilmiştir. [bkz. madde 54]. Yargıtay = mahkemei temyiz [bkz. madde 62] de aynı kökten yapılmıştır.

Hüküm kelimesi (jugement) ıstılah mânası ile [bkz. madde 54] alıkonmuştur. Mahkûm olmak halk kullanışına göre Türkçeleştirilerek hüküm giymek [bkz. madde 12] şeklinde alınmıştır. Mahkûm = hükümlü, mahkûmiyet = hükümlülük kelimeleri de kullanılabilecektir. Mahkeme (tribunal) [bkz. madde 8] alıkonmuştur.

Dâva [bkz. madde 54] (procés) mânasında alıkonmuştur.

Bağımsız

Bağımsız = gayri tâbi, müstakil mânasına alınmıştır. Bağımsızlık = istiklâl, bağımlı = gayrı müstakil, tâbi, bağımlılık = ademi istiklâl, bağımlaşma = (interdépendance) yerlerinde kullanılabilecektir.

Görev

Görev şimal Türkçesi fonetiğine göre ve görmek fiilinin iş görmek mânasiyle mücerret isim olarak düşünülmüştür. Ödev [bkz. madde 69] = mükellefiyet, söylev [bkz. madde 36] nutuk da aynı tarzda yazılmıştır [Kılavuz].

Dilimizde vazife kelimesi hem (fonction) hem (devoir) mânalarında kullanılmaktadır. Bu kelimenin daha yaygın olan ikinci mânası ile alıkonması uygun görülmüştür. [bkz. madde 14]. Görev = (fonction) karşılığı ödev ise mükellefiyet (bkz. madde 17] ve kanuni mecburiyet [bkz. madde 82] karşılığı olarak alınmıştır. Nasb [bkz. madde 93] = göreve alınmak, azil [bkz. madde 93] = görevden çıkarılmak terkipleri ile karşılanmıştır. Görev ayrımı [bkz. madde 91] = tefrikı vezaif mânasına alınmıştır.

Vergi teklifi [bkz. madde 84] = yükleme, vergi tarhetmek [bkz. madde 85] = salmak, yüklenme [bkz. madde 26] = taahhüt ile karşılanmıştır. Vazifedar mânasına mükellef [bkz. madde 100] görevli ile karşılanmıştır.

Teklif kelimesi (propositiion] [bkz. madde 15] karşılığı olarak ve inha [bkz. madde 42] yerinde alıkonmuştur.

Şark Türkçesinde kıstamak = cebretmek, mecbur etmek kökünden kıstak = mecburiyet (obligation) kelimesi üzerinde de durulmuştur. Bu kelime kıstaklı = mecburi (obligatoire), kıstaksız = ihtiyari (facultatif) karşılıklarını da verecektir. Ancak Anayasada geçen mükellefiyet ve kanuni mecburiyet kavramı için ödev kelimesi daha uygun görülmüş ve evvelkilerin daha umumî olan mecburiyet kavramının ifadesine bırakılması tensip edilmişti.

Özel

Özel kelimesi hususi [bkz. madde 26] ve mahsus [bkz. madde 9] kelimelerine karşılık olmaktadır. Özlük ise şahsi [bkz. madde 42] ve zati kelimelerini karşılamaktadır. Genel [bkz. Kılavuz] umumî [bkz. madde 26] karşılığı alınmıştır.

Millet Vekili

Dilimizde mebus mânasına gelen [bkz. madde 13] ve çokluk hitap için kullanılan millet vekili tâbirinin bu kavrama tahsisi uygun görülmüştür. Evvelce teklif edilmiş ve yayılmış olan saylav kelimesi de lûgatımızda (député) karşılığı olarak kalabilecektir.

Vekil kelimesi icra vekili mânasında yerini bakan kelimesine terketmiş [bkz. madde 7] yalnız (mandataire) mânası ile [bkz. madde 33] ve naip yerinde [bkz. madde 49] bir de başkan vekili [bkz. madde 62] terkibinde kalmıştır.

Kanun

Bu kelime yerinde alıkonmuştur. Kanun koymak [bkz. madde 26] (législation) = kanun vazı mânasına gelmiştir. Kanuncu = vazıı kanun (lé-gislateur), kanunlu = kanuni (légal), kanunsuz = gayri kanuni (illégal) demek olacaktır. [bkz. Başlık, not].

Madde 12

Terhipli cezalar

Mücazatı terhibiye yerine alınmıştır. Ceza hukukumuzda bu tasnif bugün mevcut olmadığı için bu terkibin daha fazla Türkçeleştirilmesine lüzum görülmemiştir.

Sahtecilik

Sahtekârlık kelimesinin Türkçeleştirilmiş şeklidir.

İnancı kötüye kullanmak

Emniyeti sui istimal karşılığı alınmıştır. Burada emniyet = inanç ile karşılanmıştır. İnan ise (bkz. madde 75) içtihat, itikat mânalarına kullanılmıştır. Asayiş = güvenlik (bkz. madde 75) kelimesi ile karşılanmıştır. Güven istemek (bkz. madde 44) itimat talep etmek yerinde alınmıştır.

Kısıtlı

Mahcur yerine kullanmıştır. Kelime hakları kısılmış mânası ile düşünülmüştür. Mahcuriyet = kısıtlanma (bkz. madde 28) olmuştur. Kısıtlamak = hacretmek, kısıt = hacir demek olacaktır.

Uyrukluk

Tâbiiyet mânasına alınmıştır. Türkçede uyurmak = tâbi kılmak mastarından uyruk partisipi tâbi (sujet) Biz tebaa diye bunun cemini kullanırız ve uyrukluk = tâbiiyet mânasına gelir. Uyurmak (assujettir) tâbi kılmak terimini karşılıyacaktır.

Kamu hizmetleri

Bizde hukuku medeniye tâbiri (droit civique) hidematı âmme ile müteradif olarak kullanılmıştır. Bunun için kanunlarla tâyin edilmiş olan bu haklar kamu hizmetleri tâbiri ile karşılanmıştır.

Kamu en eski Türk metinlerinde kamug şeklinde halk ve âmme mânalarında kullanılmış bir kelimemizdir. Âmme kavramının bu kelime ile karşılanması (bkz. madde 81) çok uygun görülmüş ve bunun için bu kelime kamu hakları = hukuku âmme (bkz. madde 68), kamu faydası = umumî menfaatler = menafii âmme (bkz. madde 74) terkiplerinde de kullanılmıştır. Kelime ayrıca kamutay = meclis heyeti

umumiyesi (bkz. madde 17) ve kamulaştırma = istimlâk ve istimval (bkz. madde 74) teşkillerinde değerlendirilmiştir.

Hukuku siyasiye karşılığı siyasî haklar (bkz. madde 92) denmiştir.

Yasaklı

Yasaklı = kanunla memnu, menedilmiş (kimse) mânasına alınmıştır.

Madde 13

Süre

Müddet yerine alınmıştır.

Toplanma

Meclis hakkında içtimâ karşılığı olarak alınmıştır. Toplanık = müçtemi (bkz. madde 34) demektir.

Dönem

Devre karşılığıdır (Kılavuz). İçtima devresi = toplanma dönemi [bkz. madde 13], intihap devresi = seçim dönemi (bkz. madde 31) olmaktadır.

Çevre

Seçim işlerinde daire yerine çevre alınmıştır.

Madde 14

Kasım ayı

Teşrinler ve kânunlar dediğimiz dört ay isminin kullanışsızlıklarından dolayı değiştirilmesi uygun görülmüştür. Bunun için kısmen halk kullanışı da gözönünde tutularak bu ay isimleri teşrinievvel = ekim, teşrinisâni = kasım, kânunuevvel = aralık, kânunusâni = ocak olmak üzere tesbit edilmiştir.

Çağrısız

Çağrı, dâvet yerine alınmıştır. Çağrısız = dâvetsiz demektir.

Üye

Altay Türkçesinden bir kelime olup âza karşılığıdır.

Ara verme

Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzun ruhuna göre Meclis için gerçekten bir tatili faaliyet bahis mevzuu olmadığı için bu tâbir çalışmaya ara verme diye Türkçeleştirilmiştir.

Madde 17

Oy

Bu kelime uygurca fikir, noktai nazar mânasına od (noktalı zal ile) kelimesinden gelir (Bang, Türkische Turfan Texte). Şark Türkçesinde ve eski Osmanlıcada

aynı mâna ile oy şeklinde görülür. Burada rey karşılığı olarak alınmıştır. Rey vermek = oy vermek [bkz. madde 32], ekseriyeti âra = oy çokluğu [bkz. madde 27] olmuştur.

Demeç

Beyanat mânasında alınmıştır.

Sorumlu

Sorumlu = mesul karşılığıdır. Sorum = mesuliyet [bkz. madde 47], sorumlanmak = mesuliyet (mesul olmak) [bkz. madde 41] mânalarında kullanılmıştır. Sorumsuz = gayri mesul, sorumlamak = mesul etmek demek olacaktır.

Suç atılmak

Cürüm isnat olunmak mânasında kullanılmıştır. Suç umumî mânası ile cürüm yerine alınmıştır. [bkz. madde 27, 12], töhmet de suç ile karşılanmıştır. [bkz. madde 27] Suçüstü = cürmümeşhut [bkz. madde 17] karşılığıdır.

Kamutay

Kamutay kongre mânasına kullandığımız tarihî kurultay kelimesine analogie yolu ile yapılmış olup yalnız Türkiye Büyük Millet Meclisine mahsus olmak üzere Meclis Heyeti Umumiyesi mânasında kullanılması uygun görülmüştür. [Kamu = âmme kelimesi hakkında bkz. madde 12, not].

Kamutay tarzında yapılmış diğer kelimeler yargıtay = Mahkemei Temyiz [bkz. madde 62], danıştay = Şûrayi Devlet [bkz. madde 51], sayıştay = Divanı Muhasebat [bkz. madde 100] kelimeleridir. [bkz. Kılavuz]

Sanık

Maznun karşılığıdır. Ancak yeni kanunlarımızda müttehem mefhumu olmadığından ve bu kelime de mânaca bugünkü maznun'dan farklı bulunmadığından müttehem yerine de sanık [bkz. madde 27] kullanılmıştır. Bunun gibi tahtı zanna alınmak yerinde kullandığımız itham edilmek kelimesi sanıklanmak [bkz. madde 42] ile karşılanmıştır.

Sorgulanmak

İsticvap olunmak demektir. Sorgu = istintak mânasındadır. Sorgun yargıcı = müstantik, [bkz. madde 81] sorgu hâkimi mânasına alınmıştır.

Tutulmak

Tevkif olunmak karşılığıdır. Mevkuf yerine tutuk denebilecektir. Derdest edilmek = yakalanmak [bkz. madde 72] ile karşılanmıştır.

Yargılanmak

Muhakeme olunmak [bkz. madde 8, not] demektir.

Suç üstü

Cürmü meşhut [bkz. madde 17, not] yerine alınmıştır.

Zamânaşımı

Müruruzaman mânasına alınmıştır.

Madde 18

Ödenek

Tahsisat mânası ile alınmıştır: Görenek, gelenek gibi bir teşkildir. Muhassasat da ödenek ile karşılanmıştır. [bkz. madde 56] Aylık = maaş [bkz. madde 56] yerinde kullanılmıştır.

Madde 20

Görüşme

Müzakere karşılığı alınmıştır.

Açık

Alenî karşılığıdır. Hâfî için toplanma hakkında kapalı [bkz. madde 20], fakat oy verme hakkında gizli [bkz. madde 62] kullanılmıştır. Mahremiyet = gizlilik ile karşılanmıştır. [bkz. madde 81]

Yaymak

Neşretmek mânasında alınmıştır. Neşir = yayım [bkz. madde 105] ile karşılanmıştır.

İçtüzük

Tüzük kelimesi nizam, kanun, nizamname, kanunname mânaları ile tarihî bir kelimemizdir. Dahilî nizamname = içtüzük terkibinde olduğu gibi nizamname mânası ile [bkz. madde 52] canlandırılması uygun görülmüştür.

Oturum

Celse mânası ile halk dilinden alınmıştır. Karşılık olduğu Arapça kelimede olduğu gibi Türkçenin masdarı binai merre (nomen vicis) kalıbına göre yapılmış bir kelimedir.

Madde 22

Soru

Meclis terimi olarak sual mânasına alınmıştır.

Gensoru

Geniş bir sual mânasına olmak üzere istizah karşılığı olarak düşünülmüştür.

Meclis soruşturması

Soruşturma, tahkikat karşılığı olarak alınmıştır. Türkçe tekerrür fiillerinden (fréquentatif) olan bu şekil araştırma = taharriyat kelimesinde olduğu gibi bu kavram ailesine uygun gelmektedir. Meclis tahkikatı (enquéte parlementaire) = Meclis soruşturması olacaktır.

Tahkikat kelimesinin takibat mânası ile de [bkz. madde 26] kullanıldığı ileri sürülmüş ve buna kovuşturma karşılığı teklif olunmuştur. Fakat burada soruşturma'nın alıkonması uygun görülmüş ve kovuşturma kelimesinin başkaca takibat karşılığı olarak alınabileceği tesbit olunmuştur.

Madde 25

Tamsayı

Adedi mürettep yerine alınmıştır. Tamüye = âzayi mürettebe [bkz. madde 102] karşılığı, hazır üyeler = âzayi mevcude [bkz. madde 27] karşılığıdır.

Salt çokluk

Salt kelimesi Anadolu ağızlarında sırf, mahz, mutlak mânaları ile yaşamaktadır. Mutlak yerine alınmıştır. Ekseriyeti mutlaka = salt çokluk [bkz. madde 25, not] olmaktadır.

Olağanüstü

Fevkalâde tâbirine Türkçe karşılıktır. [bkz. madde 74].

Madde 26

Kanun koymak

Kanun vazı demektir [bkz. başlık, not ve madde 9].

Değişiklik yapmak

Tadil etmek mânasında alınmıştır. Tadilât için değişiklik [bkz. madde 104] kullanılmış, muaddel = değişik [bkz. madde 104] olmuştur. Değiştirmek ise tahvil etmek [bkz. madde 26] tebdil etmek [bkz. madde 54] mânalarına alınmıştır. Tagyir = başkalama [bkz. madde 102] ile karşılanmıştır.

Yorumlamak

Türkçede mâna çıkarmak, karanlık olan bir mânayı açığa koymak, tâbir ve tefsir etmek mânalarına gelen yormak kökünden yorum, tefsir karşılığı olarak düşünülmüştür. Yorumlamak = tefsir etmek mânasına alınmıştır. Yorumcu = müfessir, tefsirci demek olacaktır.

Kaldırmak

Müteradif olarak kullanılan feshü ilga kelimeleri yerine alınmıştır. Mukaveleler hakkında feshetmek = bozmak [bkz. madde 26] ile karşılanmıştır.

Sözleşme

Mukavele karşılığıdır.

Anlaşma

Muahede karşılığı olarak alınmıştır. Andiçmek ise tahlif olunmak [bkz. madde 16] ve yemin etmek [bkz. madde 38] mânalarına kullanılmıştır.

Barış yapmak

Sulh akdetmek yerinde kullanılmıştır. Barış hali = hazar [bkz. madde 40] karşılığı alınmış sefer kelimesi [bkz. madde 40] alıkonmuştur. Harp hali [bkz. madde 86] tâbiri ve harp (Guerre) kelimesi [bkz. madde 86] alıkonmuştur. Muharebe (Bataille) karşılığı savaş kullanılabilecektir. Harp ilânı (Déclaration de guerre) [bkz. madde 26] alıkonmuştur.

Bütçe Kanunu

Muvazenei Umumiyeyi Maliye Kanunu ve Muvazenei Umumiye Kanunu [bkz. madde 95] tâbirleri yerine Bütçe Kanunu tercih edilmiştir, malî yıl yerine bütçe yılı [bkz. madde 95] denmiştir. Mülhak bütçeler, katma bütçeler [bkz. madde 95] diye adlandırılmıştır. Muvazene harici = bütçe dışı [bkz. madde 96] olmaktadır. Devreyi hesabiye = hesap dönemi ile karşılanmıştır.

Kesin hesap kanunu

Hesabı katî kanunu yerine alınmıştır [bkz. madde 98]. Kesin = katî mânasında [bkz. madde 65] ve kesinleşmek = katiyet hesabetmek [bkz. madde 26], kaziyei muhkeme halini almak [bkz. madde 27] mânalarına gelmektedir.

Onamak

Tasdik etmek mânasına eski bir türkçe kelime olarak kullanılmıştır. Onama = tasdik [bkz. madde 86] demektir.

Tekelli

İnhisarlı mânasına kullanılmıştır. Tekel = İnhisar mânasına gelecektir.

Akçalı yüklenme

Malî taahhüt karşılığıdır [bkz. madde 9 not]. Maliye kelimesi alıkonmuştur [bkz. madde 95, başlık, madde 101].

İmtiyaz

Bu kelime (concession) karşılığı alıkonmuştur. (Privilège) karşılığı olarak ayrıcalık [bkz. madde 69] kullanılmıştır.

Ertelemek

Tecil etmek mânasında alınmıştır. Tehir etmek = geciktirmek [bkz. madde 54], tâlik olunmak = bırakılmak [bkz. madde 44] ile karşılanmıştır. Bununla beraber tâlik bazan [bkz. madde 86] durdurulma ile karşılanabilmiştir.

Yerine getirmek

İnfaz etmek karşılığı kullanılmıştır.

Madde 27

Yeyicilik

İrtikâp karşılığı olarak halk dilinden alınmıştır. Rüşvet için başka bir karşılık bulunması uygun görülmüştür.

Hazır üyeler

Âzayi mevcude karşılığıdır [bkz. madde 25, not].

Oy çokluğu

Ekseriyeti âra demektir [bkz. madde 17 not].

Kalkmak

Zail olmak yerinde kullanılmıştır. Sakıt olmak yerine düşmek [bkz. madde 28] alınmıştır. Bununla beraber ıskat etmek tâbirinin [bkz. madde 42] kaldırmak ile karşılanması uygun görülmüştür.

Madde 28

Çekilme

İstifa karşılığı alınmıştır.

Kısıtlanma

Mahcuriyet yerine alınmıştır [bkz. madde 12 not].

Madde 30

Kolluk işleri

Zabıta karşılığı alınmıştır. Kollamak = korumak, beklemek, tarassut etmek, kolluk = zabıta veya inzibat dairesi, kollukçu = inzibat memuru, kolcu = bekçi, korucu, kol gezmek, kola çıkmak = inzibatı temin için dolaşmak, karakol = inzibat dairesi gibi kelimelerle dilimizde yaşıyan bu kelime ailesinden zabıta terimlerimizde faydalanılabilecektir.

Madde 32

Törenli oturumlar

Burada maksada uygun olarak merasimi mahsusa karşılığı alınmıştır. Dinî âyin = din töreni [bkz. madde 75] ile karşılanmıştır. Edep töreleri = umumî muaşeret âdabı [bkz. madde 75] karşılığı alınmıştır.

Tartışma

Münakaşa karşılığıdır. Bir fikir üzerinde çekişme mânası ile umumî terim olması uygun görülmüştür.

Madde 35

Gerekçe

Esbabı mucibe karşılığı alınmıştır.

Madde 36

Söylev

Nutuk karşılığı kullanılmıştır [bkz. madde 9 not].

Madde 37

Temsilci

Yabancı kelimeleri iştikakça türkçeleştirmek esasına uyularak mümessil karşılığı alınmıştır. Dördüncü maddedeki mümessili olmak sözünün ise temsil etmek ile karşılanması daha uygun görülmüştür.

Madde 38

İster

İcab yerine kullanılmıştır.

Madde 39

İlgili

Burada alakâdar mânası ile kullanılan ait yerine alınmıştır [bkz. madde 41, 82]. İlgili = mütaallik [bkz. madde 82], ilgili = taallûk eden [bkz. madde 41] kelimelerini de karşılamaktadır. Bu kelime yerine göre ilişkin = müteallik, taallûk eden [bkz. madde 98, 101] ile de karşılanmaktadır. Ait kelimesi yerine göre yetkili ile de karşılanmıştır [bkz. madde 5 not]. İlişik = münasebet [bkz. madde 89] mânasına alınmıştır. Esas itibariyle ilgili = alâkadar, menfaattar, ilişikli = müteallik, münasebattar yerlerinde tercih edilmiştir.

Madde 40

Başkomutanlık

Başkumandanlık yerine kullanılmıştır.

Komuta = emir ve kumanda [bkz. madde 40] mânasınadır.

Yüce varlık

Şahsiyeti mâneviye kelimesi burada hukukî mânası ile kullanılmış değildir. Bu tâbir daha ziyade bir şeref unvanı (titre honorifique) tarzında kullanılmış görüldüğünden yüce varlık terkibiyle karşılanması tercih edilmiştir. Hükmi şahsiyet (pensonne juridique) karşılığı olarak tüzelkişilik [bkz. madde 90] alınmıştır.

Genel kurmay başkanlığı

Erkânı harbiyei umumiye riyaseti karşılığı olarak kullanılmıştır.

Madde 41

Özlük

Şahsi yerine alınmıştır [bkz. madde 9 not]. Zatî mânasına da gelebilecektir.

Sorumlanma

Mesuliyet (mesul olmak) karşılığıdır [bkz. madde 15 not].

Dokunulmazlık

Masuniyet mânasına alınmıştır. Masun olmak = dokunulamamak [bkz. madde 17], masuniyeti teşriiye = millet vekilliği dokunulmazlığı [bkz. madde 41], şahıs masuniyeti = kişi dokunulmazlığı [bkz. madde 86], ikametgâh masuniyeti = konut dokunulmazlığı [bkz. madde 86] olmuştur.

Madde 42

Sanıklanmak

İtham edilmek yerinde kullanılmıştır [bkz. madde 17 not].

Madde 44

Güven istemek

İtimat talep etmek yerindedir [bkz. madde 12 not].

Madde 46

Birlikte

Müştereken yerine alınmıştır. Müçtemian = toplu olarak [bkz. madde 82] tâbiri ile karşılanmıştır. Münferiden = tek başına denmiştir [bkz. madde 86].

Eylem

Fiil karşılığı alınmıştır. Eylemli = fiilî [bkz. madde 86] mânasına gelmektedir.

İşlem

Muamele karşılığıdır [bkz. madde 86].

Madde 50

Yüce divan

Divanı âli karşılığı alınmıştır.

Madde 51

Tasarı

Lâyiha karşılığı alınmıştır.

Şartlaşma

Şartname mânasına alınmıştır.

Danıştay

Şûrayi Devlet karşılığıdır [bkz. madde 17 not].

Önemli görevler

Vezaifi mühimme karşılığı alınmıştır [bkz. madde 9 not].

Uzmanlık

İhtisas mânasına alınmıştır.

Belirgin

Mütemeyyiz karşılığı kullanılmıştır.

Madde 52

Uygulanış

Sureti tatbik karşılığı alınmıştır. Uygulanmak = tatbik olunmak [bkz. madde 86] olmaktadır. Uygu = tatbik, uygulamak = tatbik etmek demek olacaktır. Uygunluk = mütabakat [bkz. madde 101] karşılığı olmaktadır.

Tüzük

Nizamname yerine alınmıştır [bkz. madde 20 not].

Yürürlüğe girmek

Mamulünbih olmak mânasına alınmıştır. Ayni mânada meriyülicra olmak [bkz. madde 105] tabiri de yürürlüğe girmek ile karşılanmıştır. Kanun hakkında hükmü olmak karşılığı geçerlik de [bkz. madde 97] kullanılmıştır.

Çözüm yeri

Mercii hal karşılığıdır. Halletmek [bkz. madde 51] = çözmek ile karşılanmıştır. Ayrıca merci = yetkili makam [bkz. madde 5 not] ile karşılanmıştır.

Madde 54

Yargıç

Hâkim karşılığı alınmıştır [bkz. madde 8 not]. Sorgu yargıcı = müstentik [bkz. madde 81]. (Sorgu hâkimi) mânasına gelmektedir.

Madde 56

Nitelik

Vasıf karşılığı alınmıştır.

Madde 59

Yasalı

Meşru mânasında alınmıştır. Gayri meşru = yasasız olacaktır [bkz. başlık, not).

Araç

Vasıta karşılığıdır.

Madde 61

Yargıtay

Temyiz mahkemesi, mahkemei temyiz [bkz. madde 62] yerine alınmıştır [bkz. madde 17 not, madde 8 not].

Başsavcı

Başmüddeiumumî mânasında alınmıştır. Savcılık = müddeiumumilik [bkz. madde 64] yerindedir. Savcı = müddeiumumî olacaktır.

Eski türkçede sav = söz, savcı = haberci, sözcü, söz sahibi demektir. Burada kamu sözcüsü mânası ile kullanılması uygun görülmüştür.

Madde 62

Genel kurul

Heyeti umumiye mânasınadır (bkz. madde 7 not). Yalnız Türkiye Büyük Millet Meclisi Heyeti Umumiyesi için kamutay terimi kabul edilmiştir (bkz. madde 17 not).

Madde 63

Adçekme

Kur'a karşılığı alınmıştır.

Madde 68

Kamu hakları

Hukuku âmme karşılığıdır [bkz. madde 12 not].

Madde 69

Eşit

Müsavi karşılığıdır. Eşitlik = müsavat demektir.

Ayrıksız

Bilâistisna karşılığı alınmıştır. İstisnasız kelimesini de karşılar. Ayrık = istisna, ayrıklı = müstesna mânalarında kullanılabilecektir.

Ayrıcalık

İmtiyaz (Privilège) karşılığı alınmıştır [bkz. madde 26 not].

Madde 70

Bağıt

Akit karşılığı alınmıştır [Kılavuz].

Mülk edinme

Temellük karşılığı kullanılmıştır.

Malını ve hakkını kullanma

Tasarruf karşılığı olarak düşünülmüştür. Tasarruf hakkı (droit de possession) mânası ile alınmıştır.

Dernek

Cemiyet bu tâbirle karşılanmıştır. Cemiyet (association) karşılığı dernek yaşayan bir kelimemizdir. Kurum ise türkçede müessese (établissement) mânasına gelir. Onun bu mânada bırakılması uygun görülmüştür.

Ortaklık

Şirket bu tâbirle karşılanmıştır. Ortaklık türkçede iştirak ve şirket mânalarına gelir. Bu sonuncu mâna ile de daha çok yayılması uygun olacaktır.

Konut

Mesken karşılığı alınmıştır. Aynı mânada ikametgâh kelimesini de karşılamaktadır [bkz. madde 86]

Madde 72

Yakalanmak

Derdest olunmak karşılığıdır [bkz. madde 17 not].

Madde 73

Zoralımı

Müsadere karşılığı olarak uygun görülmüştür.

Madde 74

Kamu faydası

Umumî menfaat karşılığıdır [bkz. madde 12 not].

Kamulaştırılmak

İstimval ve istimlâk olunmak karşılığıdır. Kamulaştırma = istimval veya istimlâk [bkz. madde 74] mânasına gelmektedir.

Madde 75

İnan

İçtihat karşılığı alınmıştır (bkz. madde 12 not). İtikat da demek olacaktır.

Kınanmak

Muaheze edilmek karşılığı kullanılmıştır. Anadolu ağızlarında bu mâna ile yaygın bir kelimemizdir.

Güvenlik

Asayiş karşılığı alınmıştır (bkz. madde 12 not).

Edep töreleri

Umumî muaşeret âdabı mânasına alınmıştır (bkz. madde 32 not).

Din törenleri

Dinî âyinler karşılığı kullanılmıştır (bkz. madde 32 not).

Madde 77

Basın

Matbuat (Presse) karşılığı kullanılmıştır.

Yoklanmak

Muayene edilmek mânasında kullanılmıştır

Madde 78

Sıkı yönetim

İdarei örfiye karşılığı alınmıştır.

Kısıntı

Takyidat karşılığı alınmıştır. Bununla beraber takyidata tâbi tutulmak kullanışı için kaydaltına alınmak şekli tercih edilmiştir (bkz. madde 18). Takyit = kayıtlanma ile karşılanmıştır (bkz. madde 86).

Madde 80

Gözetim

Nezaret (surveillance) karşılığı alınmıştır.

Öğretim

Tedrisat karşılığıdır. İlk öğretim = iptidai tahsil [bkz. madde 87] mânasına kullanılmıştır.

Madde 81

Sorgu yargıcı

Müstantik (sorgu hâkimi) mânasına alınmıştır [bkz. madde 8 not, madde 17 not].

Gizlilik

Mahremiyet karşılığı alınmıştır [bkz. madde 20 not].

Madde 82

Başvurma

Müracaat mânasına alınmıştır.

Sonuç

Netice mânasınadır.

Dilekçi

Müstedi karşılığı olarak alınmıştır.

Madde 84

Gider

Masraf karşılığıdır. Gelir = varidat mânasına kullanılmıştır [bkz. madde 98].

Gerçek kişi

Hakikî şahıs mânasınadır [bkz. madde 40 not].

Tüzel kişi

Hükmi şahıs mânasınadır [bkz. madde 40 not].

Ondalık

Âşar karşılığıdır.

Yükleme

Teklif mânasınadır [bkz. madde 9 not].

Madde 85

Salınmak

Tarhedilmek karşılığı alınmıştır. Vergi salmak, salma, salgın, salım kelimeleri hâlâ dilimizde yaşamaktadır. Bu kelime ailesinden maliye terimi olarak faydalanılması uygun görülmüştür [bkz. madde 9 not].

İl

Vilâyet mânasına alınmıştır.

Özel idare

İdarei hususiye karşılığıdır.

Madde 86

Ayaklanma

İsyan karşılığıdır.

Eylemli

Fiilî mânasına alınmıştır [bkz. madde 4 not].

Kalkışma

Teşebbüs karşılığıdır.

Gönderişme

Müraselât karşılığı alınmıştır.

Madde 87

İlk öğretim

İptidai tahsil yerine alınmıştır [bkz. madde 80 not].

Okul

Mektep karşılığı kullanılmıştır.

Madde 88

Erginlik yaşı

Sinni rüşt karşılığıdır.

Madde 89

Ekonomi ilişikleri

İktisadi münasebat mânasına alınmıştır [bkz. madde 39].

İlce

Kaza karşılığı olarak alınmıştır.

Bucak

Nahiye karşılığı olarak alınmıştır.

Madde 91

Yetki genişliği

Tevsii mezuniyet karşılığı alınmıştır [bkz. madde 5 not].

Görev ayrımı

Tefrikı vezaif karşılığı alınmıştır [bkz. madde 9 not].

Madde 92

Siyasi haklar

Hukuku siyasiye karşılığı alıkonmuştur [bkz. madde 12 not].

Yeterlik

Ehliyet karşılığı alınmıştır.

Hakediş

İstihkak mânasına gelmektedir.

Madde 94

Üst

Âmir karşılığı alınmıştır. Maiyet = emri altındakiler [bkz. madde 46] diye karşılanmıştır.

Madde 95

Bütçe Kanunu

Muvazenei Umumiye Kanunu karşılığıdır [bkz. madde 97, madde 26 not].

Katma bütçeler

Mülhak bütçeler karşılığıdır [bkz. madde 26 not].

Bütçe Yılı

Malî yıl karşılığıdır [bkz. madde 26 not].

Madde 96

Bütçe dışı

Muvazene harici karşılığıdır [bkz. madde 26 not].

Madde 97

Geçerlik

Kanun hakkında hükmü olmak mânasına alınmıştır [bkz. madde 52 not].

Madde 98

Hesap dönemi

Devrei hesabiye karşılığıdır [bkz. madde 26 not].

Karşılıklı

Mütenazır mânasına alınmıştır.

Madde 100

Sayıştay

Divanı Muhasebat karşılığı alınmıştır (bkz. madde 17 not).

Madde 101

Genel uygunluk bildirimi

Umumî mutabakat beyannamesi karşılığı olarak kabul edilmiştir. Bildirim hem beyan, hem de beyanname mânasına gelebilecektir (bkz. madde 52 not).

Madde 102

Dayanaklar

Zevabıt karşılığı olarak alınmıştır. Dayanak = esas kaide ve umde mânasına da kullanılabilecektir.

Madde 103

Savsanmak

İhmal olunmak mânasına alınmıştır.

İşlerlikten alıkonmak

Tatil olunmak karşılığıdır.

Teşkilâtı Esasiye Encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Teşkilâtı Es. Encümeni *6.I.1945*
Esas No. 2/56
Karar No. 3

Yüksek Reisliğe

İzmir Mebusu Şükrü Saracoğlu, Çankırı Mebusu Abdülhalik Renda ve 221 mebus arkadaşının Teşkilâtı Esasiye Kanunundaki yabancı sözlerin Türkçe karşılıklariyle değiştirilmesi hakkında Büyük Millet Meclisi Reisliğine sundukları teklifleri Reislikçe encümenimize havale buyurulmuş ve teklifin Teşkilâtı Esasiye Kanununun 102 nci maddesinin ikinci fıkrasındaki şartları topladığı görülmüş olmakla değişiklik teklifi Encümende okundu ve incelendi.

Büyük Millet Meclisiyle beraber, Türk tarihinde tam bir bağımsızlık ve gerçek bir millileşme çağı açılmıştır. Meclisin, 25 yıldanberi bir birini tamamlıyan kurtarıcı ve kurucu devrimleri arasında, kültür hürriyetinin temellerini atmak bakımından, Türk harflerinin başlıca bir önemi vardır. Türk harfleri, ilim ve edebiyat diliyle halk dili arasındaki ikiliği ve memleketteki lehçeler ayrılığını gideren "Türkçeleşme" adını verdiğimiz kaynaşma ve birleşme hareketine umulmadık bir hız vermiştir. On beş yıldanberi edebiyatta, gazetelerde, tercümelerde, ilk, orta ve yüksek okullarda Osmanlıca, yerini, Türkçeye bırakıyor. Milyonların konuştuğu, yazıştığı ve anlaştığı millet dili alabildiğine gelişiyor. Bu gelişme, yaşıyan ekleri ve kökleri ile, tarihî kaynaklariyle, Türkçemizin ileri yeni çağ dillerinden biri olmak için hiç bir kısırlığı olmadığını, bilâkis engin bir yaratış ve türetiş yeterliği olduğunu ispat etmiştir.

Bu ileri gidişin tabiî sonucu olarak Osmanlıca ile ilişiği kesilen Türk çocuklarının mekteplerde okudukları ilim ve fenlerin terimlerini Türkçeleştirme ihtiyacı yıllardanberi Maarif Vekilliğini Türk Dil Kurumunu bütün uzmanlarımızı devamlı bir çalışma ve araştırma zorunda bırakmış ve bu suretle bugün ilk, orta okullar ile liseler ve bir kısım yüksek okullar derslerini yeni terimler ile öğrenmeğe başlamışlardır.

Bu gelişme hareketinde hukuk ve Devlet dili bilhassa geride kalmıştır. Hukuk ve Kanun terimlerini Türkçeleştirecek olanlar, Anayasanın kılavuzluğunu beklemekte ne kadar haklı iseler, Büyük Meclis de hukuk ve kanun dilinin esaslarını koymak için, söz ve söz kurma araştırmalarının az çok bir kararlık bulmasını beklemekte o kadar haklı idi. Eski metinlerden, halk ağzından, lehçelerden iyi ve zengin taramalar yapıldıktan başka Türkçeye ait yerli yabancı hemen bütün lûgatlar ya basılmış, ya toplanmıştır. Artık genel bir terimler kamusu yapabilmek imkânları, uzmanlarımızın elindedir. İşte bu imkânlardan faydalanılarak 1942 yılı baş-

larında iki ayrı heyet tarafından "Teşkilâtı Esasiye Kanunu" nun Türkçeleştirme tasarıları hazırlanmış ve Millet Meclisi üyeleri, Yargıtay, Danıştay ve Sayıştay başkan ve reisleri İstanbul ve Ankara Hukuk Fakültesi profesörleriyle, ötedenberi dil işlerinde çalışan uzmanlarımıza dağıtılarak, her iki tasarı üzerinde geniş bir soruşturma yapılmıştır. Dikkatle incelenen bu soruşturma sonuçlarına göre yazılan üçüncü tasarı, Parti Gruplarınca da seçilen otuz kişilik komisyonda düzeltilip tamamlanarak, nihayet Parti Grupunun da görüşme ve tartışmasından geçmiş ve Büyük Meclise sunduğumuz bu son şeklini almıştır.

"Teşkilâtı Esasiye Encümeni" bu Türkçeleştirme işinde aşağıdaki esaslı noktaların sağlandığını görmüştür:

1. "Teşkilâtı Esasiye Kanunu" nun mânasında kavramında hiç bir değişiklik olmamış ve 104 üncü madde bu maksadı temin edecek şekilde yazılmıştır.

2. Türkçesi bulunan bütün terimler karşılanmıştır.

3. Kavram açığı bırakılmamak için, tam karşılığı bulunmıyan yabancı kelime veya şekillere dokunulmamış ise de, bunların birer kök olarak kalmalarına, tasriflerinin Türkçeleştirilmesine ve aile halinde yabancı kelime grupları kalmamasına mümkün olduğu kadar çalışılmıştır.

4. Türkçeleşen ve halk dilince benimsenen kelime ve kalıplara ilişilmiyerek, Anayasanın herkesce anlaşırlığı korunmuştur.

5. Esas Teşkilât Kanunumuzun "Devlet şeklinin Cumhuriyet" olduğuna dair olan birinci maddesinde mâna, mefhum ve hattâ kelime itibariyle de hiç bir değişiklik yapılmamıştır.

Encümen incelemeleri göstermiştir ki, Büyük Millet Meclisi Ana Yasa Türkçesiyle şerefli tarihinde örnekleri eksik olmıyan kılavuzluk ve önderlik görevlerinden birini daha yapmaktadır.

Lâyiha, müstaceliyetle müzakere edilmek üzere Umumî Heyetin Yüksek tasvibine arzolunur.

Teş. Esa. En. Rs.	M. M.	Kâtip
Ankara	İstanbul	Tokad
M. Ökmen	*Z. Karamursal*	*R. Erişken*
Bursa	Çorum	Gümüşane
R. Güran	*M. Cantekin*	*H. F. Ataç*
İstanbul	İstanbul	Kütahya
Dr. H. Diker	*G. K. Karabekir*	*M. Erkan*
Mardin	Muğla	Samsun
H. Menemencioğlu	*Orgl. İ. Çalışlar*	*H. Çakır*
	Samsun	
	Amiral F. Engin »	

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in
İlköğretim Dâvası Hakkında,
4 Ocak 1945 Tarihinde
Radyoda Yaptığı Konuşma [474]

« Sayın Yurtdaşlarım,

Reisicumhurumuz İsmet İnönü 7 Ağustos 1944'te İlköğretim Gazetesi'nde "İlköğretim dâvası" başlıklı bir makale yazmışlardı. Millî ve medenî hayatımız bakımından büyük önem taşıyan bu yazı, bütün memleket basınında yayınlandı. Ben de onu sizlere radyoda okumuştum. Reisicumhurumuzun o makaledeki yüksek direktiflerine uyarak bugüne kadar yapılmış işleri bir raporda hulâsa ettim. Kendi Başkanlıklarında toplanmış olan Vekiller Heyetinde bu raporu okudum. Devlet Reisimiz, alınan neticeleri, millet emeği ve Hükümet vazifesi olarak taktir ile karşıladılar. Sayın Başvekilim ve Vekil arkadaşlarım varılan sonuçları, başlıbaşına büyük bir memleket dâvası olan ilköğretimin gerçekleşmesi yolunda yerine getirilmiş tedbirler olarak tasvip ettiler. Her işimizde olduğu gibi, bu büyük memleket meselesini de sizlere, aziz milletimize arzetmekle büyüklerimin emirlerini yerine getirmiş, hem de vazifemi yapmış olacağım.

1- Reisicumhurumuz yazılarında bu büyük dâvanın ilk halledilmesi lâzımgelen cephesi olarak devam meselesini işaret buyurmuşlardı. Bu hususta açık bir fikir vermek üzere öğretmenli okullarımızın geçen yıldaki mevcudu ile bu ders yılı içindeki mevcudunu karşılaştırıyorum:

1943-44	1944-1945
780.219	959.765

Yalnız bu okullara geçen yıla nazaran 179.546 fazla öğrenci alınmış bulunmaktadır. Köy enstitüsü mezunu öğretmenler tarafından köylerde açılmış olan ilkokullara devam eden 85.006 yeni öğrenci de bu sayıya eklenecek olursa bu seneki fazla öğrenci sayısının 264.552'ye çıkmış olduğunu görürüz.

Öğrenci fazlalığı sınıflara şu şekilde dağılmaktadır.

Sınıflar	Fazla öğrenci sayısı	Sınıf mevcudu
1	145.447	401.555
2	40.683	211.405

*474 Hasan - Âli Yücel : **a.g.e.**, 307-310. ss.*

Sınıflar	Fazla öğrenci sayısı	Sınıf mevcudu
3	25.945	163.035
4	31.902	156.631
5	20.575	112.145
Toplam	**264.552**	**1.044.771**

Hersınıfın mevcudu üzerinde ayrı ayrı durulacak olursa bu tablodan şu sonuçlar çıkarılabilir:

a) Birinci sınıflara geçen yıla nazaran 145.447 çocuk fazla alınmıştır.

Eğitimli okulların ilk sınıflarındaki öğrenciler de buna katılacak olursa birinci sınıflar toplamının 450.000'e varması lâzımgelir. Bu rakamın büyüklüğünü devam meselesi ile aldığımız tedbirler ve okulu bulunmayan yerlerde yeniden açılmış okulların mevcudiyeti ile ölçmelidir. Kanuna göre yedi yaşına gelip de gerek takipsizlik, gerek okulsuzluk yüzünden okuyamamış çocuklar birinci sınıfı doldurmaktadırlar. İlkokula normal yaşta giremeyen çocuklarımızı okula alabilmek için daha önümüzdeki birkaç seneyi tasfiye yılları bellemeliyiz. Bu tedbirlere ilâve olarak ilköğretim ödevini yapmamış ve yaşı ilerlemiş olan çocuklarımızı da bazı yerlerde kurslar açarak okutmaya başlamış bulunuyoruz. Bütün bu tedbirler ayrı ayrı yönlerden gerçekleştirilmek suretiyledir ki 7 yaşına gelmiş çocuklardan mürekkep ilkokul 1'inci sınıflarının teşkili amacına varmak mümkün olacaktır.

b) İkinci, üçüncü; dördüncü sınıfların mevcutları geçen yıldan 98.530 fazladır.

c) Beşinci sınıf mevcudu 20.575 öğrenci fazlasıyla 112.145'i bulmuştur. Geçen seneki 91.570 mevcutlu beşinci sınıflardan 74.676 mezun aldığımız gözönüne getirilecek olursa bu ders yılı sonunda iyi çalışmak ve randımanı düşürmemek şartıyla ilkokullardan 100.000'e yakın mezun alacağımız tahmin edilebilir.

Mevcudu 1.044.771'i bulan tam teşkilâtlı ve beş sınıflı ilkokullarımızdaki bu öğrenci sayısına eğitmenlerin 1, 2 ve 3'üncü sınıflarda okuttukları 204.264 çocuk da eklenecek olursa bütün resmî ilkokullarımızda bulunan öğrenci sayısının 1.294.035 olduğu anlaşılır.

Bu müspet sonucun alınması dolayısıyla başta Vali ve Kaymakamlarımız olmak üzere maarif müdürlerinin, ilköğretim müfettişlerinin, nahiye müdürlerinin,

maarif memurlarının ve gezici başöğretmenlerle okullarımızdaki asıl vazife sahibi öğretmen ve eğitmenlerimizin değerli hizmetlerini iftiharla ve hepsine candan teşekkürle anmak isterim.

Bu ders yılı içindeki çalışmaları hızla, sene sonuna kadar devam ettirmeleri ve geçen yıldan daha iyi sonuçlar almalarını yukarıda vazifelerini saydığım arkadaşlarımın gayretlerinden beklerim.

Sevgili Yurtdaşlarım;

Şimdi ikinci meseleye geliyorum:

Büyük Reisicumhur İnönü, bu yıl köy enstitülerinden mezun olacak öğretmenleri kastederek "İşte nihayet büyük dâvanın hasat mevsimi geldi; şimdi de en ağır vazife yıllarının birincisini ve gelecek sene ikincisini geçirmeye mecbur bulunuyoruz" demişlerdi. Bu hasat yılının hesabını vermeye başlıyorum:

1) Cumhuriyet Bayramında köy enstitülerinden 1996 genç öğretmen mezun oldu. Bunların 1878'i 1744 köye tayin edildi. Geri kalanlardan bir kısmı köy enstitülerine verildi, bir kısmı da Yüksek Köy Enstitüsü'ne alındı.

4274 sayılı kanuna göre bu öğretmenlerin çalıştıkları köylerde yeni okul binaları, öğretmen evleri ve işlikler hazırlanması veya eskiden yapılmış okul binası varsa bunların yeni plânlara göre tâdil edilmesi icabediyordu. Tıpkı bunlar gibi her öğretmene, öğretmenin okutacağı çocukların ziraat tatbikatı yapmaları için ayrı; öğretmenin geçimi için ayrı olmak üzere arazi tahsisi gerekiyordu.

Yine başta idare âmirlerimiz ve ilgili maarif teşkilâtı mensupları ve kadın erkek köylü olmak üzere, köylerde şimdiye kadar eşine rastlanmayan bir hızla, bir sene bile tutmayan kısa bir zamanda kanun hükümlerini yerine getirmek için geceli gündüzlü çalışıldı. Şimdiye kadar vekilliğimize gelen raporlara nazaran 1530 köyde 595'i yeniden, 948'i tâdil edilmek üzere 1543 okul binası, 1439 işlik, 1546 öğretmen evi yapılmış bulunmaktadır. Bunlardan başka köy enstitüsü mezun öğretmenlerin çalışacakları okullara 6.141 hektar 73 dekar arazi tahsis edilmiştir. Kars, Maraş, Trabzon Valiliklerinden henüz son durumu anlatan cetveller alınmamıştır. Bu çalışmalardan alınan sonuçlara göre Valiliklerin durumlarını üçe ayırmak lâzımdır.

a) Verilen köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin sayısına göre bütün hazırlıkları eksiksiz olarak ve plana göre yeni binalar yapmak suretiyle tamamlayanlar: Afyon, Ankara, Balıkesir, Bolu, Bursa, Çanakkale, Çankırı, Erzincan, Erzurum, Giresun, İçel, İstanbul, Kastamonu, Kırklareli, Kırşehir, Kocaeli, Malatya, Muş, Ordu, Rize, Tokat, Tunceli, Zonguldak.

b) Eskiden yapılmış binaları tâdil etme ve daha az yeni okul yapmak suretiyle işin en önemli kısımlarını tamamlayanlar:

Ağrı, Amasya, Aydın, Bilecik, Bingöl, Burdur, Çoruh, Çorum, Denizli, Diyarbakır, Elazığ, Eskişehir, Gaziantep, Gümüşhane, Hatay, Isparta, İzmir, Kayseri, Konya, Kütahya, Manisa, Maraş, Mardin, Muğla, Niğde, Samsun, Sinop, Sivas, Trabzon, Urfa, Yozgat.

c) Programı tamamlamak için başlanılan işlere devam etmekte olanlar: Antalya, Edirne, Kars, Seyhan, Tekirdağ. Bu valiliklerimiz de işlerini bitirdikleri zaman ilk vereceğim raporda, alınan sonuçları yine sizlere bildireceğim.

Yurttaşlarım;

Size valiliklerimiz bu üç kategori içerisinde yaptıkları iş bakımından durumlarını söyledim. Girişilen bu işin önemini daha çok belirtmek için 50'den fazla köy enstitüsü mezunu verdiğimiz, yükü daha ağır olan valiliklerimizi de tanıtacağım: Muğla 90, Kars 85, İzmir, Kırklareli, Sivas 71'er, Antalya 63, Afyon, Kayseri 62'şer, Konya 61, Kastamonu 57, Eskişehir 54, Denizli 50...

Bu valilikler içinde Malatya gibi bütün inşaatı yeniden yapmış olanlar da vardır. Şunu da söyleyeyim ki, valilerimizin geçen yıl içinde köylerde yaptırdıkları okul binaları yalnız köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin verildikleri köydekilere inhisar etmez. Birçok valiliklerimizde öğretmen okulu mezunları ile eğitmenlerin verildikleri köyler için yeni okul binaları ve öğretmen evleri yapılmıştır. Bunların sayılarını da ayrıca bildireceğim.

Bu söylediklerimle işimizin bittiği sanılmamalıdır. Köyde kentte çocuklarımızı ilkokulda yüzde yüz okutmak için önümüzde daha büyük çalışma yılları olduğunu unutmamalıyız. 1945-1946 ders yılının hazırlıklarına şimdiden başlanmıştır. Vali ve Kaymakam arkadaşlarımın, nahiye müdürlerimizin, maarif müesseseleri ve öğretmen meslektaşlarımın, ilköğretim dâvamızın, yürekten inanarak tutan yurttaşlarımın anlayış birliği ve işberaberliğiyle Sayın Devlet Reisimizin bu millet dâvasında dilek ve direktiflerini yerine getireceğimize, sarsılmaz bir yürekle inanıyorum. Türk Milletinin bahtiyar geleceklerine bakan ruhlarımız, onun yolunda çalışarak yıpranan vücutlarımıza yepyeni kuvvetler kazandırmaktadır. Güzel yarınlar, boş geçmemiş günlerimizin ölmez eserleri olacaktır. »

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in
Eski Eserler ve Müzeler
Birinci Danışma Komisyonu'nun
İlk Toplantısını Açarken
Yaptığı Konuşma [475]

« Arkadaşlarım,

Eski Eserler ve Müzeler Danışma Kurulu'nun ilk toplantısını açmakla bahtiyarım.

Memleketimiz eski eserler bakımından, hepimizin bildiği gibi büyük bir önem taşımaktadır. Yurdumuzun, eski dünyanın üç kıta kavşağında bulunuşu, üstünde yaşadığımız toprakların bütün tarih boyunca birçok medeniyetleri bağrında yaşatmasına başlıca sebep olmuştur. Topraklarımızı kademe kademe derinliğine tanıdıkça, her katında zamanına göre ileri bir insan topluluğunun yaşama eserlerine rastlıyoruz. Onun içindir ki, milletimize ve bütün insanlığa karşı, bu eserleri iyi tutmak ve kudretimizce tanıtmak, başlıca ödevlerimizdendir.

Eski eserlere karşı dikkatimiz, her devirde istediğimiz derecede uyanık olamamıştır. Modern anlamda eski eserlere bilincimizin ve müzeciliğimizin, aşağı yukarı bir asırlık tarihi vardır. Tophane Müşiri Fethi Ahmet Paşa, Türk müzeciliğinin ve eski eserleri sistemli bir surette toplama hareketinin ilk habercisi sayılabilir. Bu saygı değer insan 1845'de, eline geçirdiği eski eserleri şimdi Askeri Müze olan Aya İrini'de toplamıştı. Ondan sonra asıl müzecilik, bizde, Hamdi Bey'le bir düzene girer. Türk kültürüne bu alanda çok büyük hizmet görmüş olan Hamdi Bey, 1881'de antikaları toplama teşebbüsünde bulunmuştur. Toplanan bu eserlerin sayısı 625'i bulur. O tarihten 1925'e kadar geçen yarım asıra yakın zaman içinde bir araya getirilen eski eserlerin sayısı 109.000'e varmıştır. Halbuki 1923'ten 1943'e kadar Cumhuriyetin topladığı eski eserler 759.000'dir. Bu rakam bir hakikatı ispat etmektedir. O da Cumhuriyet'in, millî varlığın bu parçasında da dikkatli, bilgili ve kıymet tanır bir devir olduğudur. Sayısını söylediğimiz bu eserlerden başka, Cumhuriyetin ilk yıllarında kapatılmış olan tekke ve zaviyelerden, Millî Eğitim Bakanlığı gerek etnoğrafya, gerek müzecilik gözüyle değerli gördüğü eserleri toplamış, tasnif etmiş ve müzelerine yerleştirmiştir. Bunların sayısı 9362'yi bulmaktadır. Ayrıca büyük Türk bilgesi Mevlâna'nın Konya'daki türbesi müze olarak açılmıştır. Yalnız burada 17.000 eski eser vardır. Topkapı Sarayı 1934'te müze haline konulmuş, Ayasofya Bizans ve Osmanlı eserleri müzesi ittihaz edilmiştir. Yazılı eserlerimiz bakımından bir mühim olay da Adliye Bakanlığı ile yapmış olduğumuz anlaşma uyarınca 1909'dan önceki mahkeme sicillerinin 1941 tarihinden beri Millî Eğitim Bakanlığı emrine verilerek müzelere alınmasıdır.

---

*475 Hasan - Âli Yücel : **a.g.e.**, 310-315. ss.*

Osmanlı eserleri müzesi ittihaz edilmiştir. Yazılı eserlerimiz bakımından bir mühim olay da Adliye Bakanlığı ile yapmış olduğumuz anlaşma uyarınca 1909'dan önceki mahkeme sicillerinin 1941 tarihinden beri Millî Eğitim Bakanlığı emrine verilerek müzelere alınmasıdır.

Bulunmuş eski eserlere yenilerini katmak için, müzeciliğin önemli bir çalışma konusu da, kazılar olmuştur. Cumhuriyetten önceki devirlerde bizim elimizde olmayan bu iş, şimdi kendi bilginlerimizin tecrübe ve gayretleriyle çok ilerlemiş bir haldedir. Kazılar yapmakta Millî Eğitim Bakanlığı ile işbirliği eden Türk Tarih Kurumu'muzu burada şükranla anmalıyım. Kendi bilginlerimizden başka yabancı bilginler de, devletin yakın dikkat ve denetimi altında kazılar yapmaktadırlar. Boğazköy, Alişar ve Alaca kazılarında elde ettiğimiz neticeler mühimdir.

Cumhuriyet devrinde eski eserlerin toplanması bakımından üzerinde itina ile durduğumuz bir cihet de sikkelerdir. Müzelere, Bakanlığımızın satın alıp verdiği Reşat Bey, Tevfik Bey ve Cafer Bey koleksiyonları ve ayrıca yazı tarihimiz bakımından pek değerli olan Hattat Kamil Efendi koleksiyonu söylenilmeye değer kıymetlerdir.

Tarihimizin son 20 senelik kalkınma devrinde, devletin eski eserlere bu derece dikkat ve emek verişinin sebeplerini ararken iki büyük şefin, Atatürk ile İnönü'nün fikir olarak ve iş olarak bu işte de başta gelen uyandırıcı insan olduklarını görmemek mümkün değildir. 1931'de Konya'dan Başvekilliğe Atatürk tarafından çekilen şu telgrafı size okuyayım:

"Memleketin her tarafında emsalsiz defineler halinde yatmakta olan kadim medeniyet eserlerinin ileride tarafımızdan meydana çıkarılacak ilmi bir surette muhafaza ve tasnifleri ve geçen devirlerin sürekli ihmali yüzünden pek harap bir hale gelmiş olan abidelerin muhafazaları için fazla ihtimam gösterilmesi, arkeoloji için daha talebe yetiştirilmesi" mütalaasında bulunmuşlardır. Bilhassa son on senelik hayatında Atatürk, eski eserler ve kazılar ile çok yakından ilgilenmiştir. Tarih tezi üstündeki çalışmaları bu ilgiyi büsbütün artırmıştır. Onun direktiflerini ve emirlerini, sağlığında olduğu gibi, bu yolda da bir meşale olarak elimizde tutmaktayız.

Şefimiz ve Cumhurbaşkanımız İnönü, aynı ilgiyi, Hükümet Reisi sıfatıyla daha kesin ve bazen sert emirler halinde büyük devlet memurlarının dikkatlerini çekmek suretiyle göstermişlerdir. 1934'te yaptıkları bir genelgede şöyle diyorlar:

"Millî varlığımızı ve medeniyetimizi bugün ve gelecek asırlarda tanıtan ve tanıtacak olan kıymetli abidelerin, mânalı, mânasız bahanelerle yıkılması değil, bilakis beşer ve tabiatın tahribatına karşı titiz bir itina ile korunması mültezemdir. Bu yalnız kanuni bir vazife değil, millî bir borçtur."

1935'te verdikleri bu emre bugün de hepimiz kendimizi muhatap bilmeliyiz:

"Türklüğün yüksek âbidatına ve yadigarlarına karşı saygı beslenmesini isterim."

1939'da yaptıkları şu genelge, memleket hizmetinde bulunan hepimiz için bir ders olma kıymetini muhafaza etmektedir:

"Hangi daireye ait olursa olsun Türk sanat ve medeniyetinin kıymetli belgeleri olmak itibariyle memleketin malı ve muhafazaları herkesçe millî vazife te-

lakki edilmesi lâzım olan bu gibi eserlere karşı gösterilecek ihmal ve lâkaydiyi hiçbir sebep maruz gösteremez."

Görüyorsunuz ki, bu sert sözleri ve açık istekleri bu iki büyüğümüze söyleten sebepler, bugün bizi buraya toplayan köklü duyguların işaretleridir. Eski eserler ve ata yadigarları konusunda alacağımız verimli tedbirler ve yapacağımız güzel işler, iki büyük önderin medeniyet yolunda almamızı istedikleri mesafeleri uzatmış olacaktır.

Arkadaşlarım,

Cumhuriyet devrinde eski eserlerin onarımı da başlı başına bir iş ve bir dâva olarak üstünde durulmaya değer. Bir anıtın onarımı bir kalfa, bir dülger, hatta bir mimar işi olmaktan çok ileridir. Bunu, geç de olsa bugün anlamış bulunuyoruz. Yakın bir geçmişte böyle anlamayışın eserlerini anıtlarımızın bir çoğunda, yürek acısıyla görmekteyiz. Bu ne bir para, ne bir emir meselesi değil bir kültür, bir anlayış eksikliğinin fena izleridir. Eski anıtları onarma mimarlığı Türk mimarlığının yeni bir dalı olarak gelişmektedir. Bu yönde bir deneme devresi geçireceğimizi tabiî bulmalı. Fakat tutulan yol doğrudur ve dayandığımız yapıcı anlayış, eski eserlerimizi eskiden olduğu gibi öldürücü değil, yaşatıcıdır. Şimdi size onarım işlerinde nerelere, ne kadar para sarfettiğimizi söyleyeceğim:

Topkapı Sarayı, Ankara Bedesteni, Ayasofya, Bursa Çelebi Mehmet Türbesi, Erzurum Çifte Minareler, İstanbul Sultan Ahmet Medresesi, İstanbul'da sayısı 60'a varan mühim türbeler, Söğüt Ertuğrul Gazi Türbesi ve memleketin diğer yerlerinde yaptığımız onarmalar... Son yıllarda bu işler için sarfettiğimiz para bir buçuk milyon lirayı geçiyor. Bunun bir milyon liradan fazlasını maliye bütçesinden, Millî Emlaktan aldık. Burada eski Maliye Bakanı Fuat Ağralı'yı saygı ile ve minnetle anarım. Maliye Bakanlığı'nın bu hayırlı yardımı süregelmektedir. Zaten bir kültür adamı olan arkadaşım Nurullah Sümer'in Millî Eğitimin bu alanında da yardımlarını kazanacağıma güvenim büyüktür.

Anıtların onarımı büyük paralar isteyen bir iştir. Bakanlığımız, Evkaf, Özel İdareler, varlıklı ve uyanık belediyeler bu yolda mümkün olanı harcamaktadırlar. Fakat bütün bu harcananların toplamı da işin büyüklüğü yanında küçük kalmaktadır. Sayın Başbakanımız Saracoğlu'nun bu yılın Evkaf Bütçesi konuşulurken dileklerde bulunan milletvekillerine verdiği cevabı şu anda bütünlüğü ile hatırlamaktayım. Meselenin bir vazife olarak Devletçe ele alınması, fakat bu vazifenin yapılışında maddi imkânlardan kurtulunamıyacağı, fikrini, işimizde köklü bir direktif olarak elde tutuyoruz.

Yüksek heyetinize bu konuda şunu söyliyeyim ki, Hükümetten ve Büyük Meclisten ödenek istemek ve almak için, yapılacak işleri, programlı, düzenli, ana düşünceleri ve tatbiki yolları belirli bir halde ifade edebilmek lâzımdır. Bunun için sizden yardım bekliyorum.

Bakanlığınızın, eski eserler ve müzecilik işlerinde, siz uzmanların içten dileklerinizi yerine getirmede gücünün yettiği kadar emek vermekte olduğunu görüyorsunuz. 1944 yılının temmuz ayında Büyük Millet Meclisi'nin kabul ettiği 4624 sayılı kanun, bunun delillerinden biridir. Eski eserler ve müze işleri bu kanunla bir umum müdürlüğe bağlanarak teşkilâtlandırılmıştır. İşlerin iyi yürümesinde, yapılan teşkilâtların başlı başına bir çare olmadığı, verimin, bu teşkilâtın her kademesinde iyi işlemesine bağlı bulunduğu, denemelerimizin hepimize öğrettiği bir gerçektir. Bu hususta siz arkadaşlarımın candan emek

sarfedeceğine güvenmekteyim. Sizin ve sizlere bağlı olan meslektaşlarımın kendilerini olgunlaştırarak işlerini mükemmelleştireceklerine inanıyorum. Bizim gibi idare makamlarında bulunanlar, ancak sizlerin işlerinizi bu anlayışla tutmanız sayesinde verimli neticeler elde edebilirler. Onun için ele aldığımız meselelerdeki başarılar ve onların büyük iftihar hissesi, sizin gibi o başarıya emek vermiş olanların olacaktır.

Anıtların onarımı konusunda il idareleri ile özel kurumların ciddi bir gelişme yolunda olduğunu söylemeliyim. İstanbul, Afyon ve Kayseri'de bunu canlı olarak görüyoruz. Ankara ili, eski eserleri koruma ve şehircilik bakımından göze iyi görünmelerini sağlamada, Bakanlığımızla iyi bir fikir ve iş arkadaşlığı yapmaktadır. Bursa ve Kastamonu gibi illerde bu yönden memnunluğa değer hareketler vardır. Konya'daki Eski Eserleri Sevenler ve Bergama'da Bergama'yı Sevenler Kurumları, adlarını sevgi ile anacağımız özel teşebbüslerdir.

Her teşkilâtın iyi işlemesi, o teşkilâtın her kademesine iyi insanların yerleşmiş bulunmasına bağlıdır. Müze işlerimiz bu bakımdan şöyle bir ilerleme gösteriyor: 1929'dan 1934 yılına kadar bu teşkilâtta, ücretli ve maaşlı ancak 287 memur çalıştırılmıştır. İçinde bulunduğumuz bütçe yılında bu sayı 454'e yükselmiştir. Memurlarımızın yalnız niteliğinde değil, yetişmeleri bakımından vasıflarında da yükselme vardır. Ankara'da Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi ile İstanbul'da Edebiyat Fakültesi'nde yetişen gençlerin müzeler kadrosuna girmeleri, yüksek mimarlarımızın bu kadroda çoğalmış bulunmaları bizim için yeni bir kuvvet olmaktadır. Genç arkadaşların kendi konularında yetişmeleri, tecrübeli arkadaşlarım için hem şeref, hem de mesleklerine büyük hizmet olacaktır. Eski Eserler ve Müzeler teşkilâtımızda çalışan yaşlı ve genç bütün memur ve müstahdem arkadaşlarımın fazilet ve işlerine dikkatlerini burada bir kere daha anmak isterim. Manevî değerleri maddî değerlerinden üstün eserlerin sığınağı olan bu kurumlarda çalışanlar için iki esaslı vasıf daima yanyana bulunmuştur. Namus ve bilgi. Namus, başladığı gibi bozulmadan kaldıkça kıymeti artan bir ilke; bilgi, her gün üzerine yenisi eklenerek mükemmelleşen bir ülküdür. Temsil ettiğiniz teşkilâtta çalışan arkadaşlarımı her iki vasıfları ile de işlerinin sahibi olarak takdir ederim. Müstahdemlerimiz arasında yüksek maddî değerde defineler emniyet ettiğimiz dikkatli ve işine bağlı bekleyicilere, bütün memur ve müstahdemlere şükran duygusu taşımaktayım.

Şimdi Danışma Komisyonu'ndan neler beklediğimi, hangi konularda fikir söylemelerini istediğimi anlatayım:

6-7 seneden beri Bakanlık içinde işlerimizi esaslı bir program bağlama hususunda tuttuğumuz yol, daima fikir ve ülkü birliği yapmanın faydalı olduğunu ispat etmiştir. Hangi işte olursa olsun, onu bilen yetkili insanlarla başbaşa vermek ve beraber çalışmak daima iyi netice vermiştir. Fakat bu türlü toplantılarda bir mesele üstünde bütün oyların her zaman bir araya gelmesi mümkün olmadığı için bu konuşma yönteminin verimli olması, kendine göre bir takım kurallara riayet ettirmeyi icabettirmektedir. En esaslı kuralda, samimi olarak söylenmiş olan fikirlerde ayrılık ne kadar uzun mesafeli olursa olsun azda kalanın, fikrini muhafaza etmekle beraber, işin yapılmasında çokluğa uymasıdır. Bu yapılmadığı takdirde devlet işi almış bir memurun fikrini işe tesir ettirmesi, işi baltalamak olur ki, buna asla müsaade edilemez.

Sizden programlanmasını beklediğim ilk iş, yurdumuzun mühim merkezlerinde başlayarak bütün memlekette tarih ve sanat değeri bulunan eserleri

haritalarda tespit etmektir. Eski tâbiriyle, sizden, eski eserlerimizin (levhi mafhuz)unu istiyorum. Böyle bir tespit yapılmadığı zaman uğranılan müşkülâta misal olmak üzere İstanbul'da yapılacak Adliye Sarayı'nın yerini bulma dâvasını hatırlatabilirim. Binayı kurmak isteyenler bize neresini gösterirlerse, biz oranın, gösterildikten sonra eski eserler bakımından yapı yapılamayacak bir yer olduğunu söyledik. Halbuki bunun doğrusu eski eserlerin uzmanı olarak İstanbul'un bu bakımdan bir haritasını yapmak ve yeni bina yapılacağı vakitte ilgili olanların karar almadan önce, imkânları ve imkânsızlıkları bulmalarını sağlamaktır. Tespit işi, İstanbul'dan başlamalıdır ve ilgili arkadaşlarım bu meseleyi, zaten üzerinde çalışmaya başlanıldığı için, bir seneden önce bitirmiş bulunmalıdırlar. Diğer illerimizi bu bakımdan haritalamaya devam etmek zaruridir.

Eski eserlerin onarımında birinci dikkat edeceğimiz nokta, kıymeti üstün olup yıkılma tehlikesi en çok bulunanlara el koymaktır. Onun için, onarmaya can kurtarmaktan başlamalıyız. Tecrübe bize göstermiştir ki, kubbeli eserlerde ölüm ve yıkım, üstlerindeki kurşunların yok edilmesiyle başlıyor. Kurşun meselesinde daha kolay takip imkânını elde etmek için, Gümrük ve İnhisarlar Bakanı Ürgüplü arkadaşımla pratik bir tedbire varma hususunda anlaşmış bulunuyoruz. Bu tedbirin, gerçekleşmesi bir kanun meselesidir; bu ciheti ayrıca incelemek lâzımdır.

Bir de şu nokta mühimdir ki, onarılacak eserlere bugünkü hayat şartlarına göre yeni vazifeler verilmedikçe, işsizlik ve kimsesizlik bu binaları ve anıtları ölüme mahkûm ediyor. Asırlardan kalma müesseseleri dejenere ve perişan edip bir tarafa atmak, ondan sonra yenisini yapmak millet ölçüsünde israfın en fena şeklidir. Bu zihniyete düşmememiz lâzım. Onun için, onarmada kendisine yeni vazifeler verilen binalarda, o binaların tarih ve sanat karakterlerini bozmamaya dikkat ederek, değişmeler yapmak, ihtara değer bir cihettir.

Hepimiz iyi bilmeliyiz ki, kültür denen bütün, yalnız okula inhisar ettiği zaman, o memlekette kültür bütünlüğü olamıyor. Kütüphanesiz, müzesiz ve tiyatrosuz bir şehirde, okul içi kültürün kuvvetli olabileceğine inanmak güçtür. Onun için ben, müzeleri başlı başına bir okul saymaktayım. Müze denilen okulun öğrencileri, kendi memleketimizin her yaşta evlâtları olduğu gibi, bütün dünya üstünde yaşayan medenî vasıflı her insandır. Avrupa'da gezdiğim zaman ora müzelerinde gördüğüm gibi ressamlarımızı, bilginlerimizi, müzelerin devamlı ziyaretçileri olarak görmeyi gönlüm ne kadar ister. Harp zaruretlerinden kurtulunca ilk işimiz, müze dediğimiz bu okulları, anlatmaya çalıştığım mânada, yurda ve bütün dünyaya açmak olacaktır.

Bilhassa tarih öğretmeni bakımından müzeler, paha biçilmez birer laboratuvar haline gelmelidir. 5 sene önce İstanbul Edebiyat Fakültemize telkin ettiğim bu fikrin kökleşmesini ve bütün memlekete yayılmasını en faydalı kültür işlerimizden sayıyorum. Yüksek öğretim mensuplarına tarih ve arkeoloji alanında müzeler, canlı birer dershane olmalıdır. Çünkü bilgin müzecileri ve arkeologları, üniversitede vazife almamış bile olsalar, üniversiter şahsiyetler olarak kabul etmeliyiz.

Müzeler için önemli işlerden biri, kayıttır. Eserleri bir kütüğe geçirmek, müzeciliğin ayrılmaz sıfatı olan emniyeti ilk temin eden iştir. Müzede emniyet, eserlerin bir yere yazılmasından başlar. Herhangi bir odaya tasnifsiz ve kayıtsız yığılmış eserleri, silâhlı bekçilerle de bekletseniz, onları emniyette sayamazsınız. Onun için, bu konuda çabuk gerçekleşecek tedbirlerin alınmasını çok lüzumlu bulurum.

Eski eserlerin korunması işinde elde mevcut devlet mevzuatı bugünkü şartlara cevap verecek halde değildir. Son yılın bütçe müzakerelerinde milletvekili arkadaşlarım haklı olarak bu ciheti ihtar etmişlerdir. Bilirsiniz ki eski eserler için ilk kanunî kayda, 27 Temmuz 1858'de çıkan Ceza Kanunu'nun 133'üncü maddesinde tesadüf ediyoruz. Orada "Hayratı şerife ve tezyinatı belediyeden olan ebniye ve âsarı mevzuayı hedim ve tahribedenlerin şiddetle cezalandırılacağı" yazılmaktadır. 7 Nisan 1874'te yapılmış olan Âsarıatîka Nizamnamesi kazılarda çıkan eserlerin üçte birini kazıyı yapana, üçte birini toprak sahibine, üçte birini de Devlete vermektedir. Bu hüküm, birçok eserlerin memleketten çıkmasına ve bizim için yokolmasına sebep olmuştur. 1884'te Hamdi Bey'in hazırladığı nizamname bu hükümleri kaldırmış ve ihtiyaca cevap verecek hükümleri içerisine almıştır. Bugün yürürlükte olan nizamname ise 1906 tarihinde yapılmıştır. 40 seneye yakın bir zaman önceki şartlara ve ihtiyaçlara göre yapılmış olan bu nizamname ile bugünkü anlayış ve ihtiyaçlarımızı kanun hükümlerine bağlamak, takdir edersiniz ki mümkün değildir. Bakanlığımız içerisinde yirmi yıldan beri tevazuyla ve dikkatle çalışmış olan Umum Müdür Hâmit Zübeyir Koşay arkadaşımın başa geçip hazırladığı yeni kanun tasarısını, incelemelerinize ehemmiyetli bir konu olarak almanızı rica ediyorum.

Arkadaşlarım,

Bütün bu düşünceler ve dilekler bir ülküde toplanıyor:

Türkiye'yi, hatta açık havasında bir büyük müze haline getirmek, kendimiz ve hariçten gelecek insanlar, vatanımızın binlerce yıldan beri en ileri medeniyetlere kucak açtığını görecekler ve insanlığın yaratabildiği en kıymetli eserlerin bir kısmını burada tanıyacaklardır. Bahtiyar Türkiye'nin toprakları altında ve üstünde göstereceğiniz gayretler, bu ülkünün gerçekleşmesinde en verimli bir müessir olacaktır.

Sözlerimi bitirirken hepinize çalışmalarınızda kolaylık ve başarılar dilerim. »

Türkiye'nin Savaşa Girmesi

Türkiye 23 Şubat 1945 tarihinde Almanya ve Japonya'ya savaş ilân etti. Kızıl Ordu'nun Berlin'e 50 km yaklaştığı, Müttefik ordularının Köln'e ulaştığı sırada alınan bu savaş ilânı kararı pratik bir değer taşımıyordu. Yalnızca Yalta Konferansı kararları çerçevesinde San Fransisco Konferansı'na katılmak ve Birleşmiş Milletler'e kurucu üye olmak arzusunun ifadesiydi.

Bu karar üzerine 23 Şubat'ta toplanan TBMM, Almanya ve Japonya'ya savaş ilân etti. Kararla ilgili olarak Başbakan Şükrü Saracoğlu:

"Türkiye Cumhuriyeti ilk tehlike dakikalarından itibaren sözünü, silâhını ve kalbini demokrat milletlerin yanına koydu ve bugüne kadar Meclis olarak ve Hükûmet olarak aldığı kararlarla aynı istikamette yol aldı" dedi.

Bu savaş ilânı Türkiye'ye San Fransisco Konferansı'na katılma ve Birleşmiş Milletler'e girme imkânını sağlamıştır.

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in

Çocuk Haftası Münasebetiyle

22 Nisan 1945 Günü Yaptığı Konuşma [476]

« Sevgili Yurtdaşlarım;

23 Nisan, Ankara'da Büyük Millet Meclisi'nin açılmasına, Millî Devletin kurulmasına tarih olmuş bir gündür. Çocuk Haftası bugün başlıyor. Millî egemenlik ile çocuk, Türk cemiyetinde hal ile istikbalin kucaklaşmasını ve millî egemenliğin ileri nesillere emanet edilen kutsal bir anlayış olduğunu remzetmektedir. Genç Türk Devleti'nin 25 yılı ve Türk çocuğunun ilk yaşları, kıştan sıyrılıp çiçek açmış ağaçların müjdelediği bahara ne kadar mânalı rastlamaktadır? Millî Türk Devleti'nin kuruluşu, Türk Milleti'nin kıştan bahara geçişi; Türk çocuğunun kuşlar gibi cıvıldayışı, onların yeni hayata girişi değil midir?

Yurttaşlarım;

Güney ülkemizin üç ilinin köylerinde kentlerinde dolaşıp daha dün akşam Ankara'ya döndükten sonra sizinle konuşuyorum. İnancım şudur ki; 23 Nisan Çocuk Bayramı, artık sadece şehirlerde cici giydirilmiş ve süslendirilmiş evlâtlarımız için değil, vatan toprakları üstüne çıplak basan yağız yüzlü, derin, koyu bakışlı, çocuklarımız için de bayram olmaya başlamıştır. Birkaç yıl önce bir köye gittiğim vakit, beni Bakanları diye karşılayan 15-20 çocuk yerine, son gezimde 100'leri geçen şen ve bahtiyar kalabalıklar gördüm. Bunlar, okul bahçelerine yayıldıkları vakit, yarın babaç birer ağaç olarak fidanların köklerini sulamada; kimi sürülmüş toprakları tırmıklamada; sınıftakiler, Atatürk'ün, İnönü'nün millete hizmetlerini kıraat diye okumada; kimi, büyüklerinin bankadan aldığı veya verdiği paraların faizlerini hesaplamada; kimi insan vücudunun organlarını, bunların görevlerini anlatmadadır. İçlerinde yarının teknikçi çiftçileri, anlayışlı politikacıları ve devlet adamları; evini, yolunu, fabrikasını yapacak iş adamları bulunduğu şüphesiz olan bu küçükler cemaatının, okuma yazma bilmeyen babalarının gözlerinde parıldayan sevinci ve gururu size nakletmekten âcizim. Gittiğim her köyde çocuklar ve onların büyükleri olan köylüler, kendilerine hizmet etmekten başka ülküsü olmayan insanlara sevgi ve minnetle bakmaktadırlar. Halleriyle ve dilleriyle kendileri için çalışanlara dedikleri şudur: "Bizim iyiliğimiz için daha ne istiyorsanız, söyleyin yapalım."

Memleket aydınları bu sesi işitmelidirler, onların çağrılarına koşmalıdırlar. Hele hekimlerimiz, bir günlük bir gayretle yok olacak hastalıkları yenmek için köylerimize can atmalıdırlar. Bir köy okulunda uyuzdan kaşınan biçâre yavruları gördüğüm zaman ne kadar çok hekime ve hekimin ne kadar çok köylüyü sevenine ihtiyacımız olduğunu bir kere daha anladım. Kendilerine yol gösteren, akıl

---

*476 Hasan - Âli Yücel : **a.g.e.**, 315-317. ss.*

veren ve onları seven insana köylü kardeşlerimizin nasıl bağlı olduklarını Türk aydınları iyi bilmelidirler. Adana'da kalaycı, köşker, marangoz çıraklarının okuma kursunda gördüğüm pırıl pırıl yanan Türk zekâsını ve iyi niyetini hiçbir zaman gönlümden silmiyeceğim. İyi bilmeliyiz ki, bugün, yol göstericilerini teslimiyet ile bekleyen bu şehirlerden uzak vatandaşlar, yarın onları ısrarla istiyeceklerdir. Şimdiden kendimizi bu ihtiyaçlara cevap verecek şekilde hazırlamalıyız.

Yurtdaşlarım;

Okul dışında kalmış ve öğretmen bulamamış boynu bükük bir Türk çocuğu bile bırakmamak için çalışmakta olduğumuzu anlayarak çocuk bayramlarını kutlamalıyız. Milletimiz içinde bunu en iyi bilen ve tok sesi ile en iyi anlatan, Şefimiz ve Cumhurbaşkanımız İnönü'dür. Devlet adamı ve millet ferdi olarak hepimiz, onun, hal ve istikbali en gerçekci bir anlayışla gösteren emrine ve işaretine uymalıyız. Büyük İnönü'nün 17 Nisan, köy enstitülerinin kuruluşu gününde yayınlanan makalelerinde ileri nesilleri ilkokuldan başlayarak yetiştirmede millî hayatımız için nasıl bir önem olduğu ne kadar açık yazılıdır? Bu konudaki sözlerini, kendim için ve sizin için buradan bütün yurda tekrar edeceğim.

İnönü diyor ki:

"İlköğretimi, büyük kitleyi maddî ve manevî alanda kaldırıp yükseltecek ana tedbir sayıyorum. Yirminci asrın lideri ve kudretli bir milleti olabilmek için, ilköğretim, çözeceğimiz ilk meseledir. Hür vatandaşlığın bütün feyizlerini, hususî ve resmî millet hayatında göstermek, şuurlu ve müstakil bir millet olarak içeriden ve dışarıdan çıkacak bütün fırtınalara imanla göğüs germek, herşeyden evvel hiç olmazsa ilköğretim tamamlığı ile sağlanabilir. İlköğretimi olmayan memlekette, ortaçağ idaresi, bütün şekilleriyle devam eder. Resmî kanunlar ne derlerse desinler, ne haklar vatandaşlara tanınırsa tanınsın, hiç olmazsa ilköğretim derecesinde bilgi olmazsa haklar ve vazifeler canlanmaz. Gönüllere ve yüreklere sinip yerleşmez. Bilmiyen, siyasî veya ekonomik kudret sahiplerinin elinde, ortaçağda olduğu gibi köle hayatı sürer. Asıl acıklı olan taraf da bilmiyen, kendi düşkün ve köle hayatına karşı duygusuz ve kayıtsız kalır. Hür vatandaşların birleşik bir millet olmanın çârelerinin başında, ilköğretim çâresi vardır. Dâvayı, bu kadar geniş ve derin mahiyetiyle görmeliyiz. İlköğretim dâvası, insan olmak, millet olmak dâvasıdır. Hepimiz, dâva yolunda, bu gözle ve bu anlayışla yürüyüp ilerlemeliyiz."

Büyük İnönü'nün burada biten sözlerinden sonra size hitabedeceğim, sevgili Türk çocukları;

Sizi bu kadar candan düşünen bir babanın, millet ve devlet başı olarak uğraştığı bir devirde yaşıyorsunuz. Bütün devlet teşkilâtı, analar babalar, hep sizin için ayaklanmış haldedir. Yalnız çocuk olduğunuz için değil, iyi yetişmesi düşünülen ve saadeti için her türlü fedakârlıklar yapılan insanlar olduğunuz için bahtiyarsınız. Sizin babalarınız bizler, dayakla, sopa ile bilmediğimiz dillerde dersler

okurduk. Bize oyun oynatmazlardı. Büyük yanında ağzımızı açıp bir söz söyliyemezdik. Şımarırız diye bayramlarda bile okşayıp, öpmeyen sert babalarımız vardı. Hocalarımızın elindeki sopaları bugün size göstersek, bizlerin okullarda öğrenci değil, ortaçağdaki esir çocukları olduğumuzu zannederdiniz. Sizlerin bayram etmekte ne kadar haklı olduğunuzu ancak bizler bilebiliriz. Çok çalışın; iyi yürekli doğru sözlü olun. Milletimizi sevin, Türk olmayı, her şerefe üstün bilin. Sizin yaşatacağınız Türk ili, bizim yaşadığımız Türk ilinden daha bayındır, daha üstün, daha bahtiyar olsun, çocuklarım!.. »

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in
19 Mayıs 1945 Tarihinde,
19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı
Münasebetiyle Yaptığı Konuşma [477]

« Büyük Şefimiz Cumhurbaşkanımız, Sayın Yurttaşlarım;

Yıllar, yılları kovaladı, olaylar, olayları sürükledi; 1919 yılının 19 Mayısından 1945 yılının 19 Mayıs'ına girdik. Zamanın içinde bu dalga dalga yuvarlanan akışın kaynağı, suları tükenmiyen pınarı; Türk milletinin özü ve gözü olan Atatürk'tür. O, Samsun'a ayağını bastığı zaman Türk Milleti; yaşama, varolma iradesini Onun varlığında buldu. Onun içindir ki Türk Milleti varoldukça Atatürk, yok olmayacaktır. Şu anda, Millî Mücadele Kahramanı Mustafa Kemal'i kıvırcık kalpağiyle, Ebedî Şef Atatürk'ü açık, dik baş ve saydırıcı bakışiyle, gençliğin taze ruhları arasında, aziz bir hayal, sönmez bir hakikat olarak yaşar, gezer dolaşır görüyoruz. O bizimle beraber, biz ondan ayrılmamış haldeyiz... Ölüm, onu elimizden alabilir; fakat hiçbir kuvvet, Atatürk'ü gönüllerimizden silemiyecektir.

Tarihte üstüste iki büyük adam, milletlere çok az nasib olmuştur. Türk Milleti'nin bugün yaşıyan evlâtları, bu güzel mukaddere ermiş bulunuyorsunuz. Şu son altı yılın, insanları yakıp yıkan âfetleri içinde ulusumuzu türlü badirelerden sıyırarak bugüne getiren sevgili Şefimiz, Başımız ve Başbuğumuz İnönü'ye, fertçe ve kütlece duyduğumuz minnetlerin mânasını, millî tarihimizin bu tecellisinde aramalıdır.

Gençler;

Şunu iyi biliniz ki Cumhuriyet Devrinin başları, kütleleri cansız makinalar haline getirerek saltanat sürmek istiyenlerin yaptıkları gibi, kendi şahsi dâvaları yolunda öldürülecek bir gençlik yetiştirmeyi asla düşünmediler. Şahsiyetlerinizin hür gelişmesinde Türk varlığının istikbalini gördüler. Bu görüşle tarihimizin en mânalı günlerini sizlere armağan ettiler. 19 Mayıs, o günlerden biridir. Sizlerin, yalnız ve yalnız milletçe ve insanlıkça yüksek bir değer olmanıza çalışıyoruz.

*477 Hasan - Âli Yücel : **a.g.e.**, 318. s.*

Her yönden kuvvetli olun; sinirlerinizi şu bu tesire kapılmayacak kudrette tutun. Size güveniyoruz, sevgili Türk çocukları.

1945 yılının 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, hepinize ve bütün millete kutlu olsun. »

İnönü'nün Demokrasi Mesajı

Cumhurbaşkanı ve Millî Şef İsmet İnönü, 19 Mayıs'taki "Gençliğe Hitap" konuşmasında, Türkiye'de siyasetin özgürleştirilmesinin ve demokrasiye geçiş sürecinin ilk işaretini verdi.

İnönü konuşmasında dedi ki:

"Memleketimizin siyasî idaresi, Cumhuriyetle kurulan halk idaresinin her istikamette ilerlemeleri ve şartları ile gelişmeye devam edecektir. Harp zamanlarının ihtiyatlı tedbirlere lüzum gösteren darlıkları kalktıkça, memleketin siyaset ve fikir hayatında demokrasi prensipleri daha geniş ölçüde hüküm sürecektir. En büyük demokrasi müessesemiz olan Büyük Millet Meclisi ilk günden itibaren idareyi ele almış ve memleketi demokrasi yolunda mütemadiyen ilerletmiştir. Büyük Millet Meclisinin kudreti elinde olan millet idaresi, demokrasi yolundaki gelişmesinde devam edecektir."

Bu mesaj, Türkiye'de ilk demokrasi teşebbüslerinin ciddî olarak ortaya çıktığı 1945 yılı için bir dönemeç olarak kabul edilebilir.

Demokrat Parti'nin Kurulması

Mecliste "Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu" görüşmeleri sürerken, muhalif milletvekilleri yeni bir girişimde bulundular. 7 Haziranda Celâl Bayar, Adnan Menderes, Fuad Köprülü ve Refik Koraltan'ın imzaladığı ve "Dörtlü Takrir" olarak anılan ünlü önerge CHP Meclis Grubu'na verildi.

Dörtlü Takrir'in verilmesinden birkaç gün sonra, 11 Haziran'da Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu Meclis tarafından kabul edildi. Bir gün sonra da, CHP Meclis Grubu Dörtlü Takrir'i ele alarak tartıştı. Tartışmaların ardından, bu gibi konuların CHP Meclis Grubu'nda görüşülmesinin gereksiz olduğu sonucuna varıldı.

İsmet İnönü, Dörtlü Takrir'i verenleri kastederek şu açıklamayı yapmıştı:

"Bunu parti içinde yapmasınlar, çıksınlar karşımıza geçsinler, teşkilâtlarını kursunlar ve ayrı bir parti olarak mücadeleye girişsinler."

CHP Meclis Grubu'nda Dörtlü Takrir'in reddedilmesi, muhaliflerin CHP ile olan bağlarını tamamen koparmalarına yol açtı. Adnan Menderes ve Fuad Köprülü önergelerinde yer alan taleplerini Tan ve Vatan gazetelerindeki yazılarında ısrarla tekrarladılar. Bu tenkid yazıları CHP yönetiminin büyük tepkisini çekti ve 21 Eylül'de Menderes ve Köprülü CHP'den ihraç edildi. Bayar da bu kararı protesto ederek 28 Eylül'de milletvekilliğinden istifa etti. 27 Kasım'da bu defa Refik Koraltan CHP yönetimi tarafından partiden çıkarıldı. Daha önce millet-

vekilliğinden istifa eden Bayar 3 Aralık'ta CHP'den de istifa etti. Böylece muhalif milletvekillerinin önde gelenleri, CHP'den tamamen kopmuş oldular.

CHP'den ayrılanlar 1946 başında Demokrat Partiyi kurarak Türkiye'nin siyasî yaşamında yeni bir döneme damgalarını vurdular.

Adana'da Deprem

20 Mart'ta Adana'da meydana gelen depremde başta Ceyhan, Misis ve Kozan olmak üzere birçok yerleşim bölgesi can ve mal kaybına uğradı. Toplam 39 kişinin hayatını kaybettiği depremde, 13 kişi de çöküntü altından ağır yaralı olarak kurtarıldı.

Öte yandan, yaklaşık 2500 ev kısmen veya tamemen yıkılırken 20 ilkokul, 13 cami, 2 köprü ve birçok kamu binası hasar gördü.

İskenderun İskelesi Hizmete Girdi

Modern İskenderun Limanının temeli sayılan İskenderun İskelesi 8 Ocak'ta hizmete girdi. Türk-İngiliz işbirliğiyle yapımı tamamlanan iskelenin açılış törenine Bayındırlık Bakanı Sırrı Day, İngiltere Büyükelçisi M. Patterson ve Hatay Valisi katıldı.

İskelenin uzunluğu yaklaşık 1 km., on tonluk gemilerin yanaşabileceği kısmın genişliğiyse 48 m. oldu. Bu arada yine Türk-İngiliz ortak çalışmasıyla gerçekleştirilen Mersin-Ulukışla asfaltı ve Mersin-İskenderun yolu da hizmete açıldı.

İstanbul'da Grip Salgını

İstanbul'daki ilkokullar grip salgını sebebiyle 23 Mart 1945 gününden itibaren 12 gün; sinema ve tiyatrolar ise 27 Mart tarihinden itibaren 10 gün tatil edildi.

Tasvir-i Efkâr Yeniden Çıkmaya Başladı

Tasvir-i Efkâr 30 Mart 1945 tarihinden itibaren yeniden çıkmaya başladı.

Ziyad Ebüzziya'nın 2 Mayıs 1940'ta yayınlamaya başladığı gazetenin başyazılarını Ziyad Ebüzziya'nın amcası Velid Ebüzziya yazdı. Fotoğrafa ağırlık vermesiyle dikkati çeken gazete, spor yazıları, futbol maçları için kupa koymak gibi yenilikler de getirmiştir. Tek parti rejimine muhalefet ettiği için 14 defa kapatılan gazetenin adı Velid Ebüzziya'nın ölümünden (11 Ocak 1945) kısa bir süre sonra 'Tasvir' olarak değiştirildi.

Başyazılarını Cihad Baban'ın yazdığı 'Tasvir', II. Dünya Savaşı (1939-1945) sırasında Almanya'yı destekledi; Turancı olarak nitelendirilen bir yayın politikası takip etti.

Başlıca yazarları Peyami Safa, emekli general H. Emir Erkilet, Muharrem Feyzi Togay, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Orhan Seyfi Orhon'du.

Demokrat Parti kurulunca bu partiyi desteklemeye başlayan Tasvir'in kadrosunda Mithat Perin, Bahadır Dülger, Tekin Erer, Kadri Kayabal, Atıf Sakır ve Kâmuran Çelebi gibi gazeteciler de yer aldı.

Türkiye'de Yerli Ampul Üretimi

Türkiye'de yerli ampul üretimi 9 Nisan tarihinden itibaren başladı.

Zeytinyağının Karneye Bağlanması

Ticaret Bakanlığı Zeytinyağının karneyle verilmesini 15 Nisan 1945 günü kararlaştırdı.

Zeytinyağı dağıtımının İstanbul Ticaret Odası tarafından yapılacağı açıklandı.

Piyasaların Canlanması

Savaşın sona ermesiyle piyasaların hareketlendiği, gıda ve altın fiyatlarının düştüğü görüldü.

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in
Yedi Aylık Bakanlık Bütçesi'nin
Meclis'te Görüşülmesi Sırasında
23 Mayıs 1945 Tarihinde Yaptığı Konuşma [478]

« Sayın arkadaşlarım, Millî Eğitim Bakanlığı'nın işlerinin çok teferruatlı olduğu, bir arkadaşımın sükûnetle müzakeresini yaptığımızı söylediği şu oturumumuzda dahi meydana çıkmış bulunuyor.

Bu yıl huzurunuza takdim etmiş olduğumuz bütçe, 51 milyon liradır. Geçen yıl 62 milyon lira idi. Sene içerisinde aldığımız munzam giderler 64 milyon 900 bin lira tutmuştu. Bu elli bir milyon lira yedi aylık bütçedir. Bunu on iki aya iblâğ edecek olursak, 88 milyon lira eder. Şu halde geçen seneye nispetle bütçemiz önemle artarak huzurunuza gelmiş demektir. Geçen yıl her aya 5.300.000 lira isabet ediyordu. Bu yedi aylık bütçenin her ayına 7.300.000 lira isabet etmektedir.

Maliye Bakanı arkadaşım, bütçenin heyeti umumîyesini sizlere takdim ederken söylediği gibi, fazla olarak aldığımız miktar 10 küsur milyon liradır. Bundan başka 3 milyon lira çocuk zammı, ölüm, doğum, tedavi, ayni yardım, maaş açığı ve emeklilere ait olan giderlerdir. Bunların içerisinde 878.000 lira eğitmenlerimizin bu sene bazı sektelerle aldıkları ayni yardım paralarını da ihtiva ediyor.

---

*478 Hasan - Âli Yücel : **a.g.e.**, 318-329. ss.*

Bir de yerinde terfi için kabul buyurduğunuz, kanun muktezası olmak üzere zamlar yayın, kamp masrafı, İstanbul Üniversitesi giderlerine ilâve ve İstanbul'da inşaasına başladığımız Fen Fakültesi'nin bir blokunu daha itmam etmek için aldıklarımızdır. Mühim ilâve 2.900.000 lira ilk, 4.300.000 lira tekniköğretime ayrılmıştır. Bununla, aldığımız ilâve giderlerinin ilköğretimle, tekniköğretime verilmiş olduğu meydana çıkar.

İlköğretime aldığımız 2.900.000 liranın bir milyon lirasını bu sene köy enstitülerinden mezun olup da köy okullarına gönderdiğimiz öğretmenlere aylık ücret olmak üzere vereceğiz. Kalan 1.900.000 lira bunların teçhizat bedelleri, yol paraları ve diğer giderlere taallûk etmektedir. İlköğretim durumumuz, muhtelif vesilelerle Meclis içinde ve dışında arzettiğim gibi ciddî bir gelişme göstermektedir. Geçen sene köy enstitülerinden çıkarak köy okullarına verdiğimiz 1996 mezun , ki bunları 1750 okulda vazifelendirmiştik, bunlardan aldığımız neticeler müspettir. Çalışmaları, vazifelerine, uygulanmaları iyidir. Umumî olarak memnunuz. Şimdi bitmek üzere olan ders yılı içerisinde ilköğretim kadrosu 7177 eğitmen, köy enstitülerinden mezun olmuş 2350 öğretmen, hususi idarelerden paralarını alan 16.106 olmak üzere topyekûn 25.633'dür. Bu 25.633 gibi yüksek kadrolu öğretim heyeti bir milyon üç yüz bin Türk çocuğunu ilkokulların sınıflarında okutmaktadır. Bu rakam bizim için tahakkuk etmiş hayallerden biridir. Fakat bu hayallerle dahi yetinmiyoruz. Çünkü biz nüfusumuzu 20 milyon farzettiğimize göre, ilk kademede 2,5 milyon çocuğu ilkokullara sokup okutmak kararındayız. Bundan bir yıl önceye nispetle ilkokullardaki öğrenci artırımı 300 bindir. Bütçesini Yüksek Meclise takdim ettiğimiz yılın ders çalışmaları başladığı zamanda yeniden köy enstitülerinden 2047 öğretmen çıkaracağız. 500 eğitmen yetiştireceğiz. Şu halde bu 25.633 rakamına 2547 ve şehirlerdeki ilk öğretmen okullarından çıkaracağımız 800'ü de katarak 3347 öğretmeni ilâve etmek lâzımdır. 30.000 öğretmen kadrosuna yakın senelerde varmış oluyoruz. (Bravo sesleri)

Öğrenci sayısına gelince; onda artış, hiç olmazsa 300.000'e yakın olacaktır. Nitekim bu sene de öyle bir artış olmuştu, o halde 1945'te ilkokul çocuklarımızın bir buçuk milyonu geçeceğini tahmin edebiliriz. Demek ki 1.600.000'i bulacağız.

İlköğretim konusunda bugünkü durumumuzu aydınlatacak ve iki üç cümle ile ifadesi kaabil olacak bir mukayese yapmama izninizi rica edeceğim.

Cumhuriyetin ilânının onuncu yıldönümü olan 1933 senesinde ilkokulda 563.000 öğrencimiz vardı. O yıl 22.038 mezun verdik. On sene sonra 1943-1944 ders senesinde 977.688 öğrencimiz vardı, 74.676 mezun verdik.

Öğrenci adedine bakıldığı zaman 563 binin iki misli olmalı, bir milyonu geçmeli idi. Halbuki öğrenci adedi 977 bin olduğu halde mezun sayısı 22 binin üç misli olmuş, 74 bini bulmuştur. Önümüzdeki yıl ilkokullar beşinci sınıflarında

112 bin öğrenci olduğuna göre yüz bin mezun vereceğimizi umuyoruz. Bu sayı, randımanda dikkati çekmeye değer bir sonuçtur zannederim.

Bir de ettiğimiz masraflar bakımından bir küçük karşılaştırma yapacağım. 1933 yılında ilköğretim işinin tek kaynağı illerdi. İller bütçelerinde ilköğretime ayrılmış olan para 12.633.000'dir.

Demin de arzettiğim gibi talebe adedi, 568.000 olduğuna göre yuvarlak rakamla bir talebe 22 lira 24 kuruşa maloluyor. 1943 yılında 18.985.000 lira Devlet bütçesinden, 23 milyon lira da hususi idareler bütçesinden verildiğine göre, 42 milyon liralık bir yekûnu elde ediyoruz. Bu parayı 1.300.000 talebeye böldüğümüz zaman 32 lira 30 kuruş beher öğrenci başına masraf ettiğimizi görürüz. 1933'te kurma masrafları, malzeme fiyatları, hiç olmazsa üç misli alınacak olursa 22 lira 24 kuruşa malolmuş olan talebeyi yine hiç olmazsa 60 lira farzetmek lâzımdır. Bugün 32 lira beher öğrenciye masraf ettiğimize göre bunun yarı masrafı ile öğrenci yetiştiriyoruz demektir. Kaldı ki biraz önce söylediğim mezun itibariyle verimler mukayese edilecek olursa 1933'te bir mezun 574 liraya maloluyor. 1943'te ise 554 liraya malolmaktadır. Mezun verme itibariyle, yani hakiki verim itibariyle 1943 yılı 1933 yılından 20 lira daha ucuz demektir.

Şimdi bütçe umumî heyetinde ve bütçemizin bugünkü konuşulmasında ilköğretime taallûk etmek üzere arkadaşlarımın söylediği sözleri cevaplandırmaya çalışacağım ve bu suretle ilköğretim bahsini kapatmış olacağım.

Bütçe umumî heyetinde ilköğretim meselesinin gidişini iyi bulan ve onun için teşkilâtımızda çalışan ve onun yaşında yüksek itimadımıza lâyık olmayı hayalinin bahtiyarlığı bilerek bütün gayretini gösteren bana ait iltifatlara kalbimden teşekkür ederim.

İlköğretim meselesinde Yüksek Meclisin üyelerinden yalnız Emin Sazak arkadaşımı çok kaygılı görüyorum. Emin Sazak arkadaşım intihap daireleri olan Eskişehir'i misal göstererek, köy okullarının yapılmasında köylülerin çok tazyik edildiğini ifade buyurdular, bazı yerlerde rahatsız edici muameleler görüldüğünü söylediler. Bu demeçlerinden sonra kendilerine sordum; bu nerede olmuş, dövülen vatandaş nerededir? Yerini söylemediler. Öğrenmek için Eskişehir valisine, alâkadar dairenin müdürü olan arkadaşıma telefon ettirdim. Onun verdiği cevap şudur: Böyle bir şey olmamıştır. Okulların yapılması sıkı surette takip edilmektedir. Amma tazyik mevzuubahis değildir. Hangi köyde ve nerede olmuş, nerede yapılmış ise söylendiği takdirde takip ederim ve kanuni icapları yaparım.

Şimdi Emin Sazak arkadaşıma soruyorum. Bu tazyik hangi köyde olmuştur? Ne zaman yapılmıştır? Eğitim Bakanlığının da mümessili olan vali arkadaşıma söyleyeceğim ve lâzım gelen kanuni takibatı yaptıracağım. Söylemedikleri takdirde vebal benim değil, kendilerinindir.

E. Sazak (Eskişehir) – Listesini veririm merak etme.

A. Esendal (Sivas) – Ver şimdi de kurtul.

Millî Eğitim Bakanı Hasan - Âli Yücel (*Devamla*) – Arkadaşlar, ben benim yanımda çalışan memurlarımız ve yüksek mülkiye amirleri mütemadiyen fırsat ve imkân buldukça bu ilkokul meselesinin nasıl gerçekleştiğini anlamak için memlekette geziyoruz. Geçen sene Millî Savunma Bakanlığı'ndan aldığımız cip otomobilleriyle 1200 köyü bizzat İlköğretim Umum Müdürü gitmiş, gezmiş görmüştür. Ben şahsen öyle köyler ve öyle köylülere rasgeldim ki, baştan biz bunu nasıl yapacağız diye tazallüm ederlerken yaptıkları binanın üstüne adi kiremit değil, frenk kremidi koymak için para toplamış, uğraşmış, bulmuş ve koymuşlardır. Köylümüze bu dâva, her dâvamız gibi insanca anlatılınca, insan oldukları için pek güzel anlıyor ve seve seve yapıyorlar. Geçen sene Eskişehir'e kereste, çivi, hatta para yardımı yapılmıştır. Bu sene de Eskişehir bütçesine bu mevzuuda yardım yapmak için 15.000 lira konmuştur. Arzu ettikleri şeyler yapılmış ve yapılmakta demektir.

Size Eskişehir'in bir köyünden, Sekiören köyü muhtarı ve iki ihtiyar heyeti üyesinin vilayetine yazdığı bir yazıyı okuyacağım:

Bunda denilmektedir ki, "1948 yılında köy enstitüsünden mezun olarak köylerinde vazife alacak öğrenciler için 3800 sayılı kanuna göre 4274 sayılı kanunun 25 inci maddesi gereğince yapılması icabeden okulun üç yıl önceden haber verilerek inşaatına başlanması lâzımsa da bugüne kadar köyümüze bu yolda bir tebliğ yapılmadı. Bu işlerin yapılabilmesi ve üç sene zarfında bitirilerek mezun olacak çocukların köyümüze gelmelerinden önce inşaatın ikmali için gereken emrin verilmesi hususunun ilgililere duyurulmasını saygılarımızla arzederiz."

Bu gösteriyor ki, bir defa kanunlarımızı köylümüz, bazı yüksek memurlarımızdan daha iyi anlamaktadırlar. Çünkü onların içerisinde, kanunda öğretmen verildikten sonra geçecek üç sene içerisinde okul binasının yapılacağını zannedenlere tesadüf ettik. Halbuki köylüler diyorlar ki, "1948'de öğretmen gelecek bizim köye, 1945'teyiz, daha henüz bize haber vermediler; hazırlıkları yapıp üç sene sonra gelecek öğretmenin evini kuralım. İlgililere söyleyin" diyorlar. Bunları kim tazyik ediyor da bu isteklerini âmir makamlara ifade ediyorlar?

Emin Sazak arkadaşım, köylere verilmiş olan köy enstitüsü mezunlarının kendilerini birer Atatürk zannettikleri ve hatta daha salahiyetli hissettiklerini söylüyor. Biz, arkadaşlar, köy enstitüsündeki bu Türk çocuklarını sizin kabul ettiğiniz kanunlarda yazılı ne vazifeler varsa onları yapmak üzere yetiştiriyoruz. Bu çocukların birer Atatürk olması herhalde temenniye değer bir şeydir. Amma Atatürk olmak güçtür. Biz onları Atatürk'ün parçaları olmak üzere yetiştiriyoruz.

(*Bravo sesleri, alkışlar*). Tekrar edeyim, bu selahiyetler kanunlarla verilmiş olan selahiyetlerdir.

Arkadaşlar, Emin Sazak arkadaşımın oturduğu yerde içini çekmeğe hakkı vardır. Çünkü ilköğretim dâvası milletlerin rüşdünü ispat etme dâvasıdır. İlköğretim dâvası feodal sistemle kendisini idare etmek istiyenlerin samimi olarak istemiyeceği bir dâvadır. (*Bravo sesleri*) Öyledir.

İlerlemiş milletlerden birinin parlamentosunda ilköğretim dâvası mevzuubahis olduğu vakitte azalardan biri kürsüye çıkıp "biz bindiğimiz atın insanlar gibi akıllı olmasını istemeyiz" demiş ve böyle diyenler olmuştur.

Bunlar tarihlerde yazılıdır. Sözün kısası, biz, ileri millet olarak istiyoruz, bütün evlatlarımızı okutmak istiyoruz.

E. Sazak (Eskişehir) – 20 sene oldu mektepler yapıldı.

Millî Eğitim Bakanı Hasan - Âli Yücel (*Devamla*) – Mesele şahsi değildir, mesele, meseleleri sosyal olarak almak ve öyle halletmektir. Ferdi olarak alınan meseleler, sokakta bir fukaraya sadaka vermek gibidir. Bu gibi hareketlerin zamanı, vakti, modası, kıymeti çoktan geçmiştir.

Arkadaşlar, size sözlerimden sonra bir müjdeyi de verebilirim. Emin Sazak arkadaşımın seçim bölgesi olan Eskişehir'de 1949 yılında okulsuz ve öğretmensiz, yedi yaş ile 12 yaş arasında bir tane Türk çocuğu dahi kalmamış bulunacaktır. (*İnşallah sesleri, bravo sesleri*).

Yine Emin Sazak arkadaşımız burada bir türkünün bir mısraını söyledi ve okula öğretmenin çocuklara bu ayıp mısraı öğrettiğini ifade buyurdu. Evvelce bendenize de söylemişlerdir. Burada tekrar ettiler, fakat beni müşkül vaziyete soktular. Daha evvel yerini de beraber söylemiş olsalardı onlara derdim ki, böyle ayıp mânaya alınabilecek mısralı türküleri söyletmeyiniz. Bu defa güç vaziyette oluşum, Millet Meclisi kürsüsünden söylenen bir şey, okulda nasıl söylenmez derlerse vereceğim cevabın kalmamış olmasındandır.

İlköğretim meselesinde İzzet Arukan arkadaşımın temas ettiği bir iki nokta var ki, onları da cevaplandırmaya çalışayım.

Köylerdeki inşaata fennî kontrol yapacak adamlardan bahis buyurdular. Kendileri benden daha iyi bilirler ki, Bayındırlık Bakanlığı bile inşaat teknik bürosuna adam bulamamaktadır.

Biz bütün teşkilatımıza fen adamları bulduktan, bütün ihtiyacımız tamam olduktan sonra mı ilkokul binalarını yapacağız? Bununla demek istemiyorum ki ilkokul binalarını gayri fenni suretle yapalım, küçük bir sarsıntı ile bunlar yıkılsınlar. Öyle demek istemiyorum. Yalnız günün ihtiyacını ve o ihtiyaçlara cevap verecek vasıtaları da düşünmek lâzımdır. Adana sahasında yıkılmış olan okullara gittim, gözümle gördüm. Rasathanede bulunan, Fen Fakültesi'nde çalışan jeolog ve bu işlerle meşgul bütün bilginlerle konuştum, aldığım netice şudur: Bir kısım binaların pencereleri üstüne konulmuş olan ağaçlar ufak bir sarsıntı olduğu vakit sağa sola duvarları itmiş ve yıkmıştır. Sordum; niçin ağaç koydunuz? O sene çimento yoktu dediler. Hakikaten çimento yoktu arkadaşlar. Çimento bulmak için, çivi bulmak için ne sıkıntılar çektik? Kâfi çivi yapamıyoruz. Endüstrimiz henüz o hale gelmemiştir. Yaptığımız çimentolar memleketin ihtiyacına kifayet eder değildir. Herşeyimiz tamam olmuş, her işimiz mükemmel işliyen bir memlekette mesul adamlardan istenecek şeyleri bizden istemek belki

mümkündür, amma istenilen şeyi yapmak, maalesef, o mümkün değildir. Onun için, bu binaların yapılışında, inşasında deprem bakımından yeniden alınmış tedbirler vardır ve bunları mıntıkalara tebliğ ediyoruz. Şimdi çimento daha çoktur. Bütün binayı kavrıyacak surette, şekilde beton kemer yapıldığı takdirde, nitekim öyle yapılmış binalar vardır ve yıkılmamıştır, bunlar da yıkılmayacaktır; emniyete alınmış olacaktır. Okul binalarının evvelden haber verilmesi için; Arukan arkadaşımın buyurduğu cihetlere zannediyorum, deminki istida vesilesiyle söylediğim sözler cevap teşkil eder.

Arkadaşlar, geçen seneye nispetle fazla para aldığımız konulardan ikincisi, teknik öğretimdir. Sizi yormamak için şu kadar söyliyeceğim;

Mevcut erkek sanat enstitülerine ve orta sanat okullarına ilâveten bu sene en az 15 sanat enstitüsü ve okulu, 5 tane de yapı usta okulu açacağız. İstanbul'da Tophane binasını Millî Savunma Bakanlığı lütfedip bize veriyor. Burada bu sanat okullarından birini açacağız.

İkinci Teknik Üniversite inşaatına da Ankara'da başlıyacağız. İstanbul Teknik Üniversitesi inşaatına da devam edeceğiz. Teknik Okulu genişleteceğiz. Bu paralar bunlar içindir.

Bütçenin umumî heyeti konuşulurken Müstakil Grup Başkanı Ali Rana Tarhan arkadaşımızın güzel dileklerle bezenmiş olan nutkunu bendeniz de dikkatle dinledim. Bu nutukta Millî Eğitim Bakanlığı'nı ilgilendiren cihetler vardır. İlköğretim dışında orta öğretim meselesine de temas edilmiştir. Nitekim bugün de Reşat Şemsettin Sirer arkadaşım aynı dâvada meseleyi halletmek için konuştular. Diğer arkadaşlarımız için de ortaokul istiyenler ve bu meselenin halledilmesini arzu edenler bulundu.

Arkadaşlar; Ortaokul ve orta öğrenim meselesi, ileri memleketler de dahil olmak üzere, daima tartışma konusu olmuştur. Halledilmiş, seneleri, programları, kitapları ve hedefleri belirtilmiş, artık üstünde konuşulmaz klasik hale gelmiş bir müessese değildir. Kaldı ki bizde, açtığımız lise ve ortaokulları idare edebilmek için büyük cehitler sarfetmek zarureti olmuştur ve bugün de vardır. Biz de meseleyi örgüt (Teşkilat), canlı eleman (Öğretmen) bina ve ders malzemesi bakımından esaslı surette tetkik ettik ve programını matbû olarak yaydık. Bu da ilköğretim ve teknik öğretim gibi bir ana meseledir. Palyatiflerle halledilir bir keyfiyet değildir. Biz diğer iki ana mesele gibi bunu da Hükümet eline alıncaya kadar boş durmadık. Gazi Terbiye Enstitüsü'nde 560 talebemiz vardır. Bu sene 28 mezun vereceğiz. Halbuki Gazi Terbiye Enstitüsü'nün öğrenci adedi 250 idi. Geçen sene müsaadenizle Balıkesir'de açtığımız Orta Öğretmen Okulu'na bu sene 100 talebe daha alacağız. Çok isterdim ki doğu bölgesinde bir yerde de bir Orta Öğretmen Okulu daha açayım. Bu sene buna muvaffak olamadık. Yüksek Öğretmen Okulu'nun kadrosunu eskiye nispetle genişlettik. Fakat bu genişlik 192 talebelik bir kadro içindedir. Öğretmenleri zaman zaman kursa getirip yetiştirmek, öğretmen için az da olsa neşriyat yapmak; bu şimdiye kadar gerçekleştirdiğimiz hususlardır.

Size şunu emniyetle ifade edebilirim ki orta öğretim duruş halinde değil, ilerlemektedir. Bunu arkadaşlarım benden daha iyi bilirler. Çünkü ben bütün intihap dairelerinizi göremiyorum. Oralarda sizler fiili görüyorsunuz. Bütçe Komisyonu'ndaki müzakereler esnasında öğretmeni az olan ortaokullardan bahsedildiği vakitte verdiğim cevap bu oldu: "Oralarda öğretmensizlik sade bir eği-

tim, öğretim meselesi değil, memleketin umumî durumu, hayat şartları meselesidir" diye maruzatta bulundum. Onun haricinde gerek ortaokullarda gerek liselerde kadrolar tamamlanmıştır. Bu bitmekte bulunan ders yılı içinde açık kalmış ders saatleri 300 küsuru geçmemektedir. Bu bizim için bir zamanlar idealdi. Ancak 333 saat...

Orta öğretim durumunda, mükemmeli düşünmek itibariyle ben de arkadaşlarım gibi memnun değilim. Ama Devletin mali sırası ve onun bize yapacağı yardımlar temin edilmiş olmadıkça, arzettiğim gibi, aldığımız tedbirler nihayet imkân dahilinde olan tedbirler olmaya mahkûmdur. Orta öğretim mevzuunda bir arkadaşımın sorduğu bir küçük noktayı da aydınlatmak istiyorum. O da orta öğretimde, az bir artma vardır, ortaokullarda azalma vardır. Bu az artış yalnız liselerdedir. Sebebi açılmış olan teknik öğretim okullarına bu çocukların gidişidir. Teknik öğretim okullarının birinci sınıflarına, ortaokullara gidecek talebenin üçte ikisi kadar gelen yerler çoktur. Ortaokul ihtiyacından daha şiddetli bir ihtiyaç, teknik öğretime akmakta ve kaymaktadır. Verim itibariyle biten sene 4852 olgunluk mezunu aldık. Arkadaşlar, 2227 olgunluk mezunu aldığımız vakit ortaokullarda ve liselerde şimdikinden daha çok talebe vardı. Şu halde, alınan netice bakımından orta öğretimde de bir salah ve ilerleme görülüyor.

Rana Tarhan arkadaşımız "Akademik Kariyer Kanunu"ndan bahis buyurdular. Bu kanun, geçen sene de arzetmiştim, hazırlandı. 2.11.1944 tarihinde Bakanlıklara gönderildi. Alınan cevaplarda bazı hükümler ve hukuk bakımından bazı mütalaalar serdedildi. Yani, biz Bakan arkadaşımızın hepsi Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı tasarı üstünde fikir birleştirmiş değiliz. Bu fikir birleştirilmesi olduğu zaman kanun huzurunuza gelecektir. Bu vesile ile şunu arzedeyim ki, burada gerek komisyonlarda, gerek heyeti umumîyede bir kanun tasarısı, nasıl incelenir, tartışılır, münakaşa edilirse, Bakanlar Kurulunda da fikir sahibi olan arkadaşlarımız mesuliyetlerini sizler gibi bilerek, aynı mevzuları o şekilde konuşurlar. Onun için kanunlar kolaylıkla ve süratle huzurunuza gelemiyor.

Rana Tarhan arkadaşımızın, yardım, bilhassa yüksek öğretimde yardım meselesine temas etmelerini bendeniz de şükranla karşılarım. Çünkü diğer arkadaşlarımın da temas ettiği bu meselede sarih bir kanaate ve vazifelerin dağıtımı bakımından kesin bir inanca varılmadıkça bu işi halletmek ve yükün altından kalkmak mümkün değildir. Bendeniz şahsi kanaatim olarak şunu arzedeyim ki, Eğitim merciini ve mesul makamını; yardım meselelerini ayırıp öğretim ve eğitim meselesi ile doğrudan doğruya alâkalı kılmak en doğru yoldur. Sosyal yardım meselelerini, eğitim mercilerinden istemek ve bilhassa para bakımından sıkıntıda olan böyle bir merciden istemek, göz göre göre ve bile bile onu başarısızlığa sevketmektir. Ben, sözlerime başlarken bütçemizin arttığını arzettiğim zaman, istediğimiz paraların hiç olmazsa ilk kademesinde 1/3'ünü aldığımızı ifade etmiş sayılmalıyım. Yani bu neviden işleri; ortaokul meselesi, eski eserlerin onarılması gibi meseleleri vazife olarak programlayıp halletmek için hiç olmazsa huzurunuza herhangi bir Eğitim Bakanınız 150 milyon liralık bir bütçe ile gelmelidir.

Bugünkü halimiz: Cumhuriyet Halk Partisi yurtlarında 736 Sağlık Bakanlığı yurdunda 952, Askeri Tıp Talebe Yurdunda 683, yüksek öğretimde yatılı olarak 188, burslu olarak 51, hususi yardım olarak Üniversitede 189, tedavi ve kitap

yardımı gören öğrencilerin toplamı, 3 bin küsurdur. Ayrıca Ankara'dakileri de bunlara katarsanız, 4000'e yakın öğrenci yardım görmektedir. Bunlardan başka Kızılay'ın aşocağından yalnız İstanbul Üniversitesi öğrencilerinden 2600 çocuk yemek yemektedir. Bunların grosso modo, toplu yuvarlak olarak masraflarını çıkarttım, altı milyon liranın içindedir. Evet, bu söylediğim yardımlar, altı milyon lira tutuyor.

Size bir cetvel daha arzedeceğim:

Bu koskoca cetvel yüksek öğretimin altında ilk, orta, lise, mesleki okullara 1944 yılının 9'uncu ayının birinci gününden 1945 yılının birinci ayının birinci gününe kadar geçen dört ay zarfında bütün vilayetlerden, Kızılay Gençlik Kurulu, Halkevi Sosyal Yardım Kolu, Yardımseverler Cemiyeti, Çocuk Esirgeme Kurumu, Türk Maarif Cemiyeti, okul himaye kurulları, hususi okul idareleri, okul sağlık yardım kolları, hususi teşekküller ve şahıslar tarafından yapılmış olan yardımları gösteriyor. Bu dört ayda 212.000 çocuğa 982 bin liralık yardım yapılmıştır. Belki bu 200 bin, iki misli olmamıştır, fakat edilen masraf ikinci dört ayda bunun iki misli olmuştur. Şu halde en az 1.5 milyon lira da oraya koysanız, demek ki Türkiye'de yüksek ve onun altındaki tahsil derecelerinde bulunan evlatlarımıza 7,5 milyon liralık bir yardım yapılmaktadır. Bu küçümsenecek bir yardım değildir. Bu vesile ile isimlerini saydığım hayır cemiyetlerine ve şahıslara huzurunuzda şükranlarımı arzederim.

Arkadaşlar; bundan başka C.H.P. yüksek öğretim gençliğini daha rahat yaşama imkanına kavuşturmak için çalışmaktadır. Esasen bütçesine konulmuş, 1,5 milyon lira ile İstanbul'da bir yurt yapma teşebbüsünde idi. Yapı işlerinin fazla pahalılaşması buna mani oldu. Şimdi yeniden mesele partice ele alınmıştır. Herhalde müsbet bir neticeye varılacaktır.

Sirer arkadaşımın burada, orta öğretim dâvasını halletmek yolunda tavsiye ettikleri hususlar, esaslı ve geniş bir projedir. Bu noktada derhal cevap verecek halde değilim. Tetkik edilip neticeye varıldıktan sonra ancak harekete geçilecek bir projedir. Yalnız bina meselesinde ben de arkadaşımla aynı fikirdeyim. Nitekim şehirlerde ilkokul yapmak meselesinde, burada konuşan bir arkadaşımın söylediği gibi, köylülere ve köylere muvazi tedbirler alınması taraftarıyım. Bu şekilde kanunu hazırladık ve Maliye Bakanlığımıza takdim ettik. Açık ve sarih fikrim, bendenizin şahsen budur.

Eyüp Durukan arkadaşım, dairei intihabiyesine ve onun dışına ait temennilerde bulundular. Geçen sene de bunların bir kısmını söylemişlerdi. Meselâ Karabük ve Kırıkkale'de birer sanat okulu açılması. Bizim programımızda Karabük yoktur. Çünkü Karabük'te vazifeli olanlardan başka oturanlardan mürekkep bir şehir mevcut değildir. Ortaokul meselesinde Ekonomi Bakanı arkadaşımla oradaki özel ortaokulu Bakanlığa almak zemini ve konusunda konuştuk, müşkülâta uğradık. Fakat Kırıkkale programımızda mevcuttur, ilk fırsatta bir sanat okulu yapacağız. Gezici kadın kurslarını övdüler. Teşekkür ederim. Sayılarını arttırmanın peşindeyiz. Bu sene yüz tanesini yeniden açmak istiyoruz. Yatılı lise meselesinde umumî olarak maruzatta bulundum. Mahalli tedbirlerle bu işleri halletmenin daha uygun olacağı kanaatindeyim.

Arkadaşlar, Hatay'a, bütçemizden geçen sene de yardım yapmış idik, bu sene de aynı yardım vardır. Kültür hususiyeti nazara alınarak bu yardıma devam edeceğiz. Geçen sene köy enstitü mezunu olmayan öğretmenlerle okul

binası mevcut olan yerlerde öğretim yapmak isteyen il, buna muvaffak olamadı. Çünkü öğretmen bulup veremedik veya verdiğimiz öğretmen gidip, orada durmadı. Buradan arta kalmış olan parayı, son defa Hatay'a gidişimde valiye söyledim, bu sene yapılacak okul binalarına yardım için verecektir. Bu suretle Hatay vilayetinde sıkıntısız olarak ilköğretim işlerini görmek mümkün olacaktır.

Dörtyol ortaokulu için maalesef söz verecek vaziyette değilim. Hatta Osman Şevki arkadaşımın bütün tehditlerine rağmen kendilerine de söz verecek durumda değilim. Şu halde Beden Terbiyesi bütçesinde biraz şiddetli konuşmak icabedecek demektir.

Şimdiye kadar son beş sene zarfında 25 ortaokul açtık. Bu senede hiç olmazsa 4 veya 5 ortaokul açmak istiyoruz. Amma bizleri, yani mesul icra makamında bulunanları, huzurunuzda şu okulu açacağım, şeklinde vaadde bulunmaya alıştırmayınız. Bunu bu vesile ile de rica ederim. Onun için Osman Şevki arkadaşıma söz vermekten çekiniyorum.

Arkadaşlar; bizde kitap, parasız alınır kanaati ve alışkanlığı vardır. Halkevlerimiz de bu alışkanlığın içine girmek istiyorlar demektir. Halbuki bendeniz, eğitim teşkilatında dahi meselâ bir lise, meselâ bir üniversite fakültesinin alacağı kitabı, Eğitim Bakanlığının bastığı kitap dahi olsa parasını mülahaza etmeye alıştırmak için parasız verdirmiyorum.

Onun için, Halkevlerine bu kitapları elbette ben vermek ve pek çok vermek isterim. Ama onlar paralı olarak almağa alışsınlar ve bütçelerine kitap için para koysunlar.

Hatay vilayeti dahilinde bazı ecnebilere ait binaların satın alınması için meşgul olduğumuzu zaten Eyüp Durukan arkadaşımız biliyorlar. Neticeyi aldığım vakit ayrıca kendilerine maruzatta bulunurum.

Niyazi İsmet Gözcü arkadaşım, Ankara'da açmayı düşündüğümüz tıp fakültesinin, bazı memleketlerdeki tıp fakültelerinde ve diğer fakültelerde bulunan özelliklerden birine sahip olmasını ve bunun için programlarını ona göre yapmamızı tavsiye ettiler. Bendeniz aynı fikirde değilim. Çünkü başka memleketlerdeki fakültelerin ve kültür müesseselerinin özellikleri, program, öğretim meselesinden değil, oradaki otoriter, ilmi hususiyeti olan bilginlerin mevcudiyetinden dolayıdır. Yoksa tıp öğretimi, insan vücudu, İstanbul'da başka, Ankara'da başka, Adana'da başka olmadığına göre, tıp tedrisatı da İstanbul'da başka, Adana'da başka, Ankara'da başka olamaz. Hepsinde aynıdır. Programlarda bir değişiklik olacağını zannetmiyorum. Yalnız, tatbikat bakımından memleketin muhtelif mıntıkalarındaki muhtelif hastalıkların ayrıca gösterilmesi, bu mümkündür. Bilhassa tıp okulu, yüksek tıp okulu, buyurdular, tıp fakültesi tahsiline nispetle daha az sene tahsilli bir kurum yapmakta bendeniz de aynı fikirdeyim. Nitekim 6 senelik tıp tahsilinin indirilmesi için İstanbul Üniversitesi'ne telkinlerde bulundum. Fakat tetkik ettiler ve bu fikri doğru bulmadılar. Takdir buyursunuz ki, bir idarî meseleymiş gibi tıp tahsilini, Bakanınız olarak 6 seneden, 5 seneye indirdim veya dörtten beşe çıkardım demek hafifliğini bendeniz gösteremem.

Gözcü arkadaşım; sağlık memurları hakkında konuştular ve parasını az koyduğumuz için bunlara üvey evlat muamelesi etmememi ihtar ettiler. Nasıl üvey evlat muamelesi yapılabilir ki, bunu biz doğurduk. Vazife olarak bize verdiniz. Bizim Bakanlığımız bunu tesis etti, parasını almak için çalıştık. Bütün aldığımız

paralar yine sizlerin kabul ettiğiniz kanunlar mucibinde alınmış paralardır. Burada tenkid buyurduğunuz açıklarımız vardı, onun için bu kadar para alınıp bu kadarı yapılabilirdi. Onun için bu kadar gayretten sonra üvey evlat diyivermek, affetsinler gücüme gider.

Arkadaşlar; ilmin ve bilginin dışarı tanıtılması meselesinde yine Gözcü arkadaşımla hemfikir değilim. Bu iş, bir büro dâvası ve bir idare ve bir bakan meselesi değildir. Bilginler, birbirini bilirler. Tavassut mevzuubahis olduğu vakitte ancak bu vazifemizdir. Herhangi bir arkadaş iyi İngilizce veya Fransızca bilmiyorsa yine kendi muhitinden bunu bilenlere verip tercümelerini yaptırabilir. Hamdi Suat merhum, zannediyorum gözcü generalin ya hocalığını etmiş veya arkadaşlığını yapmıştır, buluşlarını basit sarı kâğıtların üzerine yazardı. Meydana getirdiği bu bilim buluşları, broşürlere geçerdi. Bu vesile ile bilginlerimiz de ister bizim bakanlığımız içinde ve ister dışında çalışsınlar, ben de kendilerinden çok temenni ederim ki, isimlerini memleket dışı mecmualarda ve bilim müesseselerinin neşriyatında neşrettirsinler ve haklarında yazılar yazdırsınlar. Yabancı dil bilmiyorlarsa tercüme ettirmek için her zaman emirlerine âmadeyim.

General Sevüktekin arkadaşım, Diyarbakır'a ait bazı dileklerde bulundular. Onların mümkün olanını yapacağım tabiîdir. Sözlerim uzadı. Onun için ayrı ayrı cevap verip sizleri daha fazla rahatsız etmekten çekiniyorum.

İzzet Ulvi Aykurt arkadaşım, demeçlerini pek çabuk okudular ve çok mütenevvi meselelere temas buyurdular. Onun için, samimî olarak söylüyorum, tamamiyle takip edemedim. Sözlerini zabıtlardan alır, neler arzu ediyorlarsa, onları da tetkik eder, yapılabilecekleri yaptırırım.

Gl. Şefik Türsan arkadaşımın kitap meselesindeki dilekleri benim de dileklerimdir. Hatta ben o kadar ileri gittim ki, kitap yazmayı vaadetmiş olan profesörleri bunları yazmadıkları için terfi ettirmedim. Mesele yalnız kitap işi değil, kitabın kendini yazmak da biraz güç bir meseledir. Onun için olacak, hocalarımız çok kitap yazamıyorlar.

Kitap tashihi meselesi; bir defada konuşulmuştu, fazla üzerinde durmayacağım. Çünkü bu işi memleketin umumî seviyesi dâvasıdır. Bize düşen eksikleri düzeltmek için hususi bir gayret sarfediyoruz. Bu gayreti arttıracağımız şüphesizdir. Yalnız musahhihlerimize barem hududu içinde para vermediğimizi de Dr. Saim arkadaşımız unutmasınlar. Profesörlük derecesine gelmiş bir zatı 100-150 lira ile musahhih yapmak, ne kadar mümkündür, kendileri benden daha iyi takdir ederler.

Öğretmenlerin memleket içerisinde gezmesi meselesi için Emin Ataç arkadaşımın bana naklettiği teşekkür, benden daha çok Ulaştırma Bakanı Gl. Ali Fuat arkadaşıma aittir. Kendilerine bu teşekkürü aynen takdim ediyorum. Çünkü ben rica ettim, onlar da kabul ettiler ve oldu.

Sözümü bitirmeden önce, geçen sene de burada ve bizim bütçeden sonra, evkaf bütçesinin müzakeresi esnasında konuşulmuş olan konuya geleceğim. Hepiniz hatırlarsınız, Başbakan da Evkaf bütçesi vesilesiyle aynı mevzuuda demeçte bulunmuşlardı. Bir defa Nazım Poroy arkadaşıma şunu arzedeykim ki, kendileri kültür meselelerinde konuşmak için en salahiyetli arkadaşlarımızdan biridir. Nitekim bizim meslegimizde de bulunmuşlardır. Beraber Galatasaray'da hocalık etmiştik. Onun için her bakımdan salahiyetle bu mevzuuda konuşurlar.

Arkadaşlar; 1926 senesinde bir Vekiller Heyeti kararı çıkmış. Bu Vekiller Heyeti kararında şöyle denilmiş; "Alelumum türbelerden haizi kıymet olanlarının emri muhafaza ve idaresi Maarif Vekaleti'ne aittir."

Demek ki, bilumum türbeler Maarif Vekaleti'ne ait değildir, Evkaf'a aittir. Bu türbelerden haizi kıymet olanları Maarif Vekaleti'ne aittir. Aynı senenin aynı ayının 20'nci gününde tekke, türbe ve zaviyelerin seddi kanunu yüksek heyetinizce kabul edilmiş. Heyeti Vekile kanununun bu konuda tatbik edilmesi için bir talimatname yapılmasına karar vermiştir. O talimatname yapılmış. Her vilayette müftü bir, maarif müdürü iki, evkaf müdürü üç. Bunlar toplanmışlar, hangi türbeler kıymetlidir, hangi türbe kıymetli değildir, hangi zaviye ve tekkenin, o kanun mucibince, içinde adam oturacak, hangisinde oturmayacak? Bu üç kişilik heyet, tetkik etmiş, tespit etmiş. İstanbul için ayrıca orada bulunan eski eser âbidat daha çok olduğundan daha geniş bir heyet yapmışlar. Müze müdürü Halil Bey Reis, İhtifâlcı Ziya Bey'le o zaman Evkaf Müdürü Maarif Müdürü, Müftü toplanmışlar, onlar da tetkik etmişler ve demişler ki İstanbul'da 70 türbe kıymetlidir. Binaenaleyh şu arzettiğim Heyeti Vekile kararı mucibince 70 türbe Maarif Vekilliği'ne aittir.

Şimdi arkadaşlar toptan size arzedeyim. Bu 70 türbeden altmışını, eski adıyla Maarif Vekaleti, şimdiki adıyla Millî Eğitim Bakanlığı tamir ve termim etmiş aynı Bakanlık 1937 senesine kadar da nedense, elini bunlara sürmemiş. Evet 1937 senesinden bu yana 70'ten 60'ını tamir etmiştir. Şimdi bilmiyorum, bendeniz bunları söyledikten sonra Nazım Poroy arkadaşım nasıl kıyar da bana "bakarız, makarız" der? Olur mu bakarız, makarız?

N. Poroy (Tokat) – Esasen bendeniz geçen sene maruzatta bulunmuştum. O zaman cevap verselerdi.

Millî Eğitim Bakanı Hasan - Âli Yücel (*Devamla*) – Müsaade buyurun, bendeniz daha maruzatta bulunacağım, sizi tesliye edeceğim. (*Gülüşmeler*).

Arkadaşlar; fiili olarak gördüm ki, ben 3,5 milyon lira bir bütçe ile, Evkaf Müdürlüğü bu durumda kaldıkça bu türbeleri tamir edemez haldedir.

N. Porov (Tokat) – Tabiî.

Millî Eğitim Bakanı Hasan - Âli Yücel (*Devamla*) – Gittim iki defa Evkaf Müdürü ile ilgili arkadaşları topladım, dedim ki, bunları tamir ediniz. 70'i bize, küsuru size ait. Ben camiyi tamir edemiyorum, param yoktur, dediler. O halde çıkardım hesabı, umumî olarak 2000 türbe var, bunun 700'ü kıymetli. Bu 700'ü alırız. Bir buçuk milyon lira kadar bir para ile -ki bunu tecrübe gösteriyor- bunları ölümden kurtarmak mümkündür. Onun için Evkaf Müdürlüğü'ne teklif ettim; türbelerin tamamını Millî Eğitim Bakanlığı'na alacağız. Bu suretle hem tasnifini yapmak imkânı olacak, hem de gelip sizlerden para isteyeceğim ve bu para ile tamir edeceğim.

R.A. Sevengil (Tokat) – Allah razı olsun.

Millî Eğitim Bakanı Hasan - Âli Yücel (*Devamla*) – Osman Paşa Türbesi'ne karşılık olarak arkadaşımın bulduğu beş bin lira yine aynı cinste bir kültür dâvası mevzuudur. Afganistan'da bir Türk lisesi vardır. Oraya yardım etmek için bu parayı koyduk. Çünkü lisede okumak isteyen Afganlı kardeşlerimiz, Türk çocuklarımız vardır. Gönlümüz razı olur mu ki, bunları kaldıralım?

N. Poroy (Tokat) – Siz, meseleye, umumî surette el koyduktan sonra tabiî ısrar edecek değilim, Vâdinize arzı şükran ederim.

Millî Eğitim Bakanı Hasan - Âli Yücel (*Devamla*) – Teşekkür ederim.

İ. Arvas (Van) – Van'ı da unutma Van'ı...

Millî Eğitim Bakanı Hasan - Âli Yücel (*Devamla*) – Yalnız arkadaşlar, bir küçük noktayı işaret etmek isterim; bütün olarak kurtarmağa mecbur olduğumuz 600 grupluk, gerek tarih bakımından, gerek mimari bakımından kıymetli eserler vardır. Bunların bugünkü rayiçleri tamirleri 107 milyon lira ister. Meselenin ehemmiyetini, güçlüğünü arzetmek için bu emekleri çektik, size birer rakam olarak arzediyorum...

Sözlerim içerisinde belki arkadaşlarımın madde madde söylediği, benim de madde madde cevap veremediğim emirleri olmuştur. Sorular çok ve müteferrik olduğu için notlarım arasında belki gözümden kaçmış olabilirler. Her zaman ihtar ederler, alâkadar olurum.

Bakanlığımızın umumî olarak durumu, daima sizden iltifat görmek, itimat görmek, oluyor. Biz de buna karşı elimizden geldiği kadar memleketimizin ana davası olan milletimizin seviyesini yükseltmek, medeni vasfımızı kuvvetlendirmek meselesine gönlümüzü, bütün gayretimizi ve varlığımızı vermiş bulunuyoruz. (1) (*Allah muvaffak etsin sesleri, alkışlar*).

Millî Eğitim Bakanı Hasan - Âli Yücel (İzmir) – Arkadaşlarım, sözlerimin tezyif mânasına gelecek, değil bir cümlesi bir kelimesi, hatta bir noktası olmamak lâzımdır. Burada söylenmiş bir fikre iştirak ediyoruz veya etmiyoruz, onu söylüyoruz. Buna tezyif demek iyi bir politika taktiği değildir. Ben, fikrimi söylüyorum. Emin Sazak arkadaşımı tezyif etmek benim hatırımdan geçmez. Filvaki ben 26 seneden beri politika içinde değilim. Fakat 26 seneden beri fikir hayatı içindeyim. Fikir söyledim, fikir söylüyorum. Tezyif mânasında almış ise yanlış almıştır.

İ. Arvas (Van) – Mesele yok.

Millî Eğitim Bakanı Hasan - Âli Yücel (*Devamla*) – Zabıtlar burada, okusunlar. Yalnız, benim kendi sözleri içerisinde tezyif mânasına alacağım şeyler var, maalesef. Emin Sazak diyor ki; "arkadaşımız azıcık muvaffak olunca çileden çıkıyor." Nerede konuşuyoruz efendim, nerede konuşuyoruz? Çileden çıkmak ne demektir, azıcık muvaffak olmak ne demektir? İşte bunun adına tezyif derler. Yoksa ben kendilerine hattâ hürmetsiz bir tek kelime söylemedim ve söylemem.

Sonra bir sınıftan bahsettiler. Demek ki kendilerinin zihninde böyle bir fikir var; çünkü ben sınıf sözü söylemedim. Zabıtlar buradadır, ben sınıf demedim. Demek ki beyninin içinde sınıf bulunan ben değilim, arkadaşımın kendisidir. Nerede göremiyorum kendisini?..

Sonra "Beyefendi, hoca mıydı, talebe miydi?" bu tarzı ifade bu millet kürsüsünün tarzı ifadesi midir? Beyefendi hoca mıydı, talebe miydi? Böyle mi konuşacağız? Huzurunuzda, Türk Milletini temsil eden Büyük Millet Meclisi'nin hü-

(1) Eskişehir Milletvekili Emin Sazak'ın köy okulları yapılarına yardım yapılması, öğretmenlere hayvan verilmemesi ve daha önce söylediklerine Bakan tarafından verilen cevaplar hakkındaki düşüncelerini söylemesi üzerine Hasan - Âli Yücel tekrar söz almıştır.

zurunda, beyefendiyi kaldıran sizsiniz. Beyefendi tezyif değil de benim adam gibi konuşmam mı tezyiftir?..

Sonra liste; listeyi versinler derhal alâkadar olurum. Vazifede ve işe taallûk eden bütün meselelerde bütün arkadaşlarım ve emrederlerse emirlerine amâdeyim. Emin Sazak'ın da. Amma bir politika taktiği ile tezyif etmeden. Çünkü beni tezyif ettiler.

Sonra sınıf demedim, sınıf dediler. Biz sınıf adamı mı yetiştiriyoruz? Ben köylü müyüm? Atatürk köylü mü? İnönü köylü müdür? Biz burada bir şehirli veya bir köylü kütleyi mi temsil ediyoruz? Arkadaşımız köylü mümessili mi, yoksa Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bir âzası mı? Biz burada hep millet-vekiliyiz, hiçbir köylünün veya hiçbir kentlinin tek tek vekili değiliz, hepsinin birden vekiliyiz. Onu iyi bilsinler ki, bu memleketin ana dâvasında bizler türlü mücadeleye hazır adamlarız. (Bravo sesleri) Burada konuşuyoruz, dışarıda da konuşuruz; burada dövüşürüz, dışarıda da dövüşürüz. Biz inanmış adamlarız. Biz politikayı şu veya bu meseleyi konuşmak için vesile ittihaz edecek küçülmeye müsâit adamlar değiliz. Söyleyeceğim bu kadardır. (Bravo sesleri) »

Çalışma Bakanlığı Kuruldu

Çalışma hayatına ait konuları düzenleyerek yürütmek ve denetlemek üzere Çalışma Bakanlığı'nın kurulmasına ait kanun 7 Haziran'da TBMM'de kabul edildi ve Konya Milletvekili Dr. Sadi Irmak ilk Çalışma Bakanı oldu.

Bu bakanlık sosyal yardım konularıyla ilgilenecek ve çeşitli iş kollarında beden gücüyle çalışan işçilerin durumunu iyileştirmek için yeni düzenlemeler yapacaktı.

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'nin
Kurulması Hakkındaki Kanun Tasarısı
Görüşülürken Yaptığı Konuşma [479]

« Arkadaşlarım; Yüksek Meclisinizin yedinci dönemine, yüksek bilim kurumu olarak Ankara Fen Fakültesi, Teknik Üniversite, yüksek dereceli olarak Teknik Okul, İzmir Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu, yüksek dereceli bir okul olan Balıkesir Orta Öğretmen Okulu'nun kurulması nasip olmuştur. Ankara Tıp Fakültesi, bunların altıncısıdır ve diğer kardeş kurumlar gibi verimli bir bilim durağı olacaktır. Kısa zamanda Yüksek Meclisin memleketimizin irfanına böyle yüksek kurumlar kazandırması bakımından büyük bir iftihar konusu olan bu okullarla beraber yeni Tıp Fakültesi, memlekette muayyen bir yere ehemmiyet verme zihniyetinden kurtulmamız itibariyle de kültür hayatımızda hakikaten bir anlayış ve yapış ilerlemesidir.

*479 Hasan - Âli Yücel : **a.g.e.**, 333-335. ss.*

Ankara'da bir tıp fakültesi kurulması 1937'de çıkarılmış olan 3228 numaralı kanunla emrolunmuştu. Sağlık Bakanlığı ve bugün aramızdan ayrılıp Tanrının rahmetine ermiş olan Başbakan Refik Saydam bu mevzuu üzerinde dikkatle durmuş ve ilk hazırlıkları yapmıştı. Kurulacak fakültenin bütün projelerini bütün teferruatına varıncaya kadar hazırlatmış, fakültenin yapılacağı sahanın kamulaştırma işlemini bitirmişti. Merhumu, huzurunuzda, bu iyi işe başlamış ve bir kısmını yapmış bir insan olarak hayrile anmağı vazife telakki ederim, (iştirak ederiz sesleri, Allah rahmet eylesin sesleri).

Yalnız içine girdiğimiz harp devresi büyük inşaat yapmağa imkân vermediği için başlıyan bu teşebbüs 1940-1941 yılından itibaren durmuştur. Ankara'da bir tıp fakültesi kurulması zaruretini, türlü bakımlardan hisseden Hükümetimiz, her şeyini ikmal eyledikten sonra bu fakültenin açılmasına imkân görülmediği için mevcuttan istifade ederek derhal bu teşebbüsü gerçekleştirmeği karar altına aldı. Huzurunuza gelen kanun tasarısı mevcut imkânlardan istifade suretiyle Ankara Tıp Fakültesi kurulmasını sağlamaktadır. Ankara Tıp Fakültesi önümüzdeki ders yılından itibaren aşağıdan bir sene, yukardan bir seneyi almak suretiyle başlayacaktır. Osman Şevki Uludağ arkadaşımın buyurduğu gibi F.K.B. tıp öğretimi dışında değildir. Çünkü tıp fakültesine öğrenci olmaya karar veren her genç oraya kaydolunacak ve dersleri bir sene hazırlayıcı mahiyette olmak üzere görecektir. Onun için F.K.B. doğrudan doğruya tıbbi öğretim olmasa bile yarın öğrencinin hekim olma bakımından öğrenmesi lüzumlu malûmatı, ihtiva eden bir başlangıçtır. O ilk sene tıp fakültesinin bir cüzüdür ve birinci yılıdır.

1945-1946 ders senesinde bu suretle F.K.B., yani birinci sınıf ve son staj sınıfı, 1946-1947 ders yılında ikinci ve beşinci, 1947-1948 yılında da üçüncü ve dördüncü senelerde bulunan öğrencileri almak suretiyle önümüzdeki üç sene içinde fakültenin kuruluşu tamamlanacaktır. Aldığımız tertip buna göredir. Ankara'da Tıp Fakültesini kurarken iki sağlık müessesesi bize dayangaç oldu. Birisi Askeri Tıp Tatbikat Okulu olan Cebeci, diğeri Numune Hastanesi. Gözcü arkadaşımızın buyurduğu gibi Gülhane, gerek bugünkü tıp fakültesinin doğuşunda, gerek ikinci tıp fakültesinin kuruluşunda bize hem öğretici eleman verme ve hem de tıp öğretimi yapma bakımından büyük hizmet etti ve edecektir. Onun için ben de arkadaşım gibi oraya emeklerini vermiş, kurulmasında ve yürütülmesinde hizmetleri geçmiş arkadaşlarımı hayırla anar ve kendilerine minnettarlıklarımı söylerim.

Refik Saydam Hıfzıssıhha Enstitüsü daimi olarak tıp fakültesinin kalacağı bir yer değildir. Bu seneden itibaren, sözlerime başlarken arzettiğim projenin tatbikatına başlıyacağız. Önümüzdeki yılda bu sene almış olduğumuzla beraber 5 milyon liralık bir tahsisat içerisinde gerek kadro ve masraflar ve gerek yer ve yapı parası bulunduğu için diğer yıllara geçici yüklenmelerle inşaata devam edilecek, bu suretle kısa bir zaman sonra Hıfzıssıhha Enstitüsü'nü kendi öz ödevine terketmek imkânı hasıl olacaktır.

Bizde tıp öğretiminin başlangıcı meselesi, uzmanları arasında tartışma konusu olmuştur. 118 seneden bu yana kurulduğunu kabul ettiğimiz bu müessese, tabiat bilimleri üstüne kurulmuş tıp öğretimi veren yeni kurumdur. Nitekim Osman Şevki Uludağ arkadaşımız "Asakir-i Mansure-i Muhammediye'nin Kanun-ı tıp üzerine" hekimlik ihtiyacını karşılayacak bir Tıphaneden bahsettiler. Bu kanun-ı tıp, tabiat bilimleri üstüne yani amprik bir şekilde olmayan tababetin kurulmasına işarettir. Yoksa Türklerin bu 118 seneden evvel de tababet ilmine hizmet ettikleri ve bu hususta otoriteler yetiştirdikleri Millî Eğitim Bakanlığınca da malûmdur ve buna hizmet edenler hürmetle karşılanmakta ve bilinmektedir.

Fazla başınızı ağrıtıp rahatsız etmiyeceğim. Umumî olarak mesele bu fakülteyi bir an önce her imkân ve vasıtadan istifade ederek kurmak ve memleketteki hekim ihtiyacını bir an önce karşılamaktır.

Arkadaşlarım, Türkiye'de Sağlık Bakanlığından aldığımız malûmata göre 5636 hekimimiz vardır. İllerden, birer birer sordum, 991 serbest hekimimiz var. Bunun 500 küsuru yani yarısından fazlası İstanbul'dadır. 99'u İzmir'dedir. Geri kalanı birer ikişer serpiştirilmiş haldedir. Birçok illerimizde serbest doktor hiç yoktur, il merkezlerimizde bile. Onun için fakültenin hemen kurulması ve sağlık yönünden aldığımız tedbiri gerçekleştirecek elemanların bir an önce yetişmesi büyük emelimizdir. Ankara Tıp Fakültesi aziz milletimize uğurlu olsun. »

Türkiye'nin Birleşmiş Milletler'e Katılması

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 15 Ağustos günü yaptığı toplantıda, Birleşmiş Milletler Anayasası'nın adını BM Antlaşması biçiminde değiştirerek Birleşmiş Milletler'e katılımcı olmayı kabul etti.

Türkiye 25 Nisan'da başlayan San Fransisco Konferansı'na Dışişleri Bakanı Hasan Saka başkanlığındaki bir heyetle katıldı. Türkiye ile birlikte 46 ülkenin katıldığı konferansın sonunda BM teşkilâtı kuruldu. Türk heyeti 26 Haziran'da BM Anlaşması ve Uluslararası Daimî Adalet Divan Statüsü'nü imzaladı ve bu konuda hazırladığı kanun tasarısını Meclise sundu. TBMM'de yapılan uzun tartışmalardan sonra, 15 Ağustos'ta tasarı kabul edildi.

Amerika Penisilin Gönderdi

ABD Ocak ayından başlayarak Türkiye'ye her ay 500 şişe penisilin gönderdi. İlâç tedavisinde yeni bir dönem açan bu antibiyotik boğaz enfeksiyonları, zatürre, omurilik menenjiti, gazlı kangren, difteri, frengi ve belsoğukluğu hastalıklarında yoğun olarak kullanıldı.

Sağlık Bakanlığı çok etkili olan bu ilâcın israf edilmeden halkın sağlığı için kullanılmasını sağlamak maksadıyla tedbirler aldı.

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesini
Açarken, 19 Ekim 1945 Tarihinde
Yaptığı Konuşma [480]

« Sayın Dâvetlilerimiz;

Türk Milletinin bütün tarih boyunca insan hayatiyle yakından ilgilenmiş bulunduğunu anlamak için vatanımız üstüne yayılmış canlı belgelere bakmak, bize yeter değerde tanıtlar verir. Daha eskilere gidip hafızalarımızı yormamak ihtiyatiyle, durağı belli tıp müesseselerinden ve onların ilkinin kurulduğu XII. asrın sonundan başlayabiliriz. Sistemli ve üniversite mahiyetinde, vatanımız üstünde bulduğumuz ilk tıp öğretim kurulu, Kayseri'de 1205'te açılan Giyasettin Keyhüsrev 1. Tıp Medresesi ve onun tatbikat yeri olan Gevher Nesibe Hatun Hastanesi'dir. Bundan 12 sene sonra, Sivas'ta İzzettin Keykâvuz 1. Hastanesiyle yeni bir tıp fakültesini buluyoruz. Aynı asrın ortasına varmadan Divrik'te Turan Melik Hastahanesi'nin Konya Darüşşifası'nın ve Çankırı Atabek Ferruh Hastahanesi'nin açıldığını, bunlar içerisinde hastalara bakıldığı gibi, hastalara bakacakların da yetiştirildiğini görüyoruz. XIII. asrı takibeden 200 yılda Anadolu'nun muhtelif yerlerinde hastaneler kuruluyor.

Selçuk devri böylece ve kısaca anlatıldıktan sonra Osmanlılar zamanında ilk düzenli bakım ve öğretim kurumunun Bursa'da ve XIV. asrın son yılında açıldığını söyliyebiliriz. Bu tarihin devamı yıllarında İstanbul'da Fatih Darüşşifası, Edirne'de Beyazıt II. Darüşşifa ve Medresei Etibbası, Üsküdar'da Yavuz Selim Bimarhanesi, Manisa Hafize Sultan Hastahanesi, İstanbul Haseki Hastahanesi, Süleymaniye Darüşşifa ve Tıp Medresesi, Sultan Ahmet Darüşşifası, bu yoldaki dikkat, emek, bilginin eseri ve tıp eğitiminin birer anıtıdır.

XVII. asırdan sonra Osmanlı Cemiyeti'nde başlayan sarsıntıyı tıp dünyamızda da duyuyoruz. Söylediklerimize benzer yeni kurumlar açılmadığı gibi eskiler de yavaş yavaş çökmektedir. 1205'te biz Kayseri Darültıbbını kurarken, bilgi diyarı Avrupa'da sayısı ancak üçü bulan buna benzer bilim kurumu vardı. Bizim durduğumuz ve durduğumuz için gerilediğimiz devirlerde Avrupa'nın Solerno, Bolonya, Paris Üniversiteleri'nin eşleri çoğalmaya her dalında pozitif bilgiler gelişmeye başladı. Arka arkaya yenilen Osmanlı ordusunun ıslahı zaruretleri, tıp ve tabib ihtiyacını da duyurduğundan, Mahmut II. hekim yetiştirmek üzere bir bilim kurumu açmayı tasarladı. Bizim hekimlerimiz, bilgisizlik ve tecrübesizlik

---

*480 Hasan - Âli Yücel : **a.g.e.**, 341-346. ss.*

yüzünden artık halk nazarında eskiden kazanmış oldukları güveni kaybetmişler. Darültıplarımız ataları gibi kıymetli bilginler yetiştirmez olmuşlardı. Müslüman olmayan Osmanlılardan Avrupa tıp öğretim kurumlarında yetişip gelenler, umumun rağbetini kazanmaya başlamışlardır. Bu zaruret ve bu hava içerisinde 1226'da karar verilip 1827 Martının 14'üncü Çarşamba günü "Tıphanei Âmire" açıldı. Bundan önce 1805'te Selim III. de Rum tebaamız tarafından açılması istenilen tıp yüksek okuluna müsaade ve teşebbüs edenleri, verdiği bir irade ile teşvik etmişti. Bu kurumun hayatının, kesin belli olmamakla beraber kısa sürdüğü anlaşılıyor. Bu okulun açılması hakkında verilen iradedeki şu sözler, o devrin tıp durumunu anlatma bakımından tekrara değer. "Bu hususun tanzimi evveliemirde huzzakı etibba tedarikine ve evvel hastahanelerde taallüm ile teşrih görmek maddesine menut ve vabeste ve Avrupa'dan Dersaadete vürut eden etibba her ne kadar şöhretşiar olan talimgâhlarda tahsili tababet etmişlerse de tehalüfi emzice ve keyfiyeti iklim ve mevki hasebiyle kati çok mevadde hata edegeldikleri bitecrübe malûm olduğuna nazaran fenni tababetin icrası behemahal mahallinde taallüm ve tefennüne merbut ve peyveste idüğü erbabı fenni tıp indinde müsellem ve bu dakikayı kâffeyi müsannifin dahi mukir ve muterif oldukları emri gayri müphemdir. Binaenaleyh her diyarda hastahaneler ve tabib talimhaneleri tanzimiyle bu bapta erbabı hünerin teksir ve tevfirine itina ve dikkat olunagelmekten naşi tarafı devleti aliyyemden dahi himmet olunması mevcut olan etibbanın kesbi maharet eylemelerine ve bundan böyle taallüme talip olan şakirdanın dahi bir taraftan talim ve taallümle hüzzaki etibbanin kesreti ve fennelerinde mahareketleri cihetiyle asakiri islâmiyeye ve umumen ibadullaha neti ve faydalı ve celbi adâvâtı hayriyeyi müstelzim olacağı ve bu misillü etibba talimhanelerinde tevsii dairei maarif zımnında Avrupa hastahaneleri etibbasiyle muhabere ve tatbiki ameliyat ve tecarip için gerek merzadan ve gerek maslahatı teşrih gibi bazı avarızın hulülü cihetiyle Asitanede mevcut olan medaris-i tıbbiye bu maslahata elvermiyeceği ve bu husus Rum milletine tahsis kılınıp vücuh ve müteneffezlerinden sadakat ve kabiliyet cihetiyle ziehliyet ve dirayetkâr ve bu misillû fünun ve maarife heveskâr birini nazır nasp ile idare ettirmek sureti tesdili maslahatı müeddi idüği bedihiykattan olduğuna binaen halen Buğdan Voyvodasının karındaşı kıdvetün sanadidülmilletilmesihiye Dimitraşko Morozi Beyzade zeyyede rüştuhu reviyetşiar bu makule fünün ve maarife heveskâr ve bu hususa müdür ve nazır tayin kılındığı suretle müddeti kalile zarfında fenni tıpta erbabı hüner ve maarifin teksiri emrine dikkat edeceği aşkâr olmağla..."

Selim III. zamanında açıldığını söylediğimiz ve tarihi hakkında çok şey bilmediğimiz bu tıp okulunda öğretim dili, Rumca; Sultan Mahmut'un açtığı Tıphane'yi Âmire'de ise Fransızca idi.

Sultan Mahmut'un tıbbiyenin açılış töreninde öğrencilere hitap ederek söylediği nutkun bu parçasını da müsaadenizle okuyacağım:

"Çocuklar,

"İşbu ebniyeyi âliyeyi mektebi tıbbiye olmak üzere teşkil ve tertip ederek Mektebi Tıbbiyeyi Âliyeyi Şahane tesmiye ettim. Ve burada bekayı sıhhatı beşeriye hizmeti azizesine muvazebet olunacağından bu mektebi sair mekteplere tercih ve takdim eyledim. Bunda Fransızca olarak fenni tıbbi tahsil edeceksiniz. Bu makamda şimdi sizin için bir sual varid olduğunu ve sual dahi, bizim lisanımızda ve bizim kitaplarımızda fenni tıp yok mudur ki ecnebi lisanı üzere okumaklığı ihtiyar edelim, kavlinden ibaret bulunduğunu bilirim ve burasını tasdik ile beraber yine sizin tarafınızdan mevkii cevapta olarak şimdilik mevcut olan müşkilât ve mahaziri beyan ile şu halin dahi kariben bizalesini memul ve temenni ederim. Vakıa fenni tıbba dair bizde pek çok kitap mevcut olup iptida Avrupalılar dahi fenni tababeti bu kitapların tercüme ve talimiyle ahsü telâkki eylediler. Lâkin işbu kitapların esası Arapça yazılmış ve bir zamandan beri ülemayi islamiye taraflarından **mütalâasına** ve tederrüs ve tedarisine rağbet ve itina olunmadığından ve refte refte istilâhatı fenni layıkiyle bilen adamlarımız da azaldığı cihetle bu kitaplar metrük hükümde kalmış olduğundan onları mütalaasiyle uğraşıp fenni tıbbı tamamiyle asıl lisanımız olan Türkçe'ye nakletme şimdi hem birçok tekellüfat ihtiyarına ve hem de uzun zamanlara muhtaçtır. Avrupalılar ise bu fenni kütübi Arabiyeden lisanlarına naklettikten sonra yüz seneden ziyadedir, bunda tefennün ve terakkiyle uğraşmakta olduklarından zevabıt ve kavaidi tahsiliyesini teshil eylemişler ve muahharen biraz şeyler dahi bulup kendi kitaplarına ilâve eylemişlerdir. Şimdi onlara nispetle Arapça tıp kitapları bazı mertebe nakıs gibi görünür. Maamafih işbu noksanın yekdiğerinden ikmalini göze alsak dahi vehleiulada Türkçe'ye nakli mümkün olmayıp lâakal on sene kadar lisanı Arabinin ve sonra hiç olmazsa beş altı sene dahi fenni tıbbın tahsiliyle uğraşmağa tevakkuf eder. Bizim ise gerek asakiri şahane ve gerek memaliki mahrusamız için etibbai hazıka yetiştirim hidematı lâzımede istihdam ve diğer taraftan daha fenni tıbbın kamilen lisanımıza alıp kütübi lâzımesini Türkçe devrine saay ve ikdam etmeliyiz. Sizlere Fransızca okutmaktan benim muradım Fransızca lisanı tahsil ettirmek değildir. Ancak fenni tıbbı öğretip refte refte kendi lisanımıza almaktır. Ve andan sonra memaliki muhrusai şahanemin her bir tarafına Türkçe olmak üzere neşreylemektir."

Öğretimin niçin Türkçe yapılmadığı bu yolda izah edilmekle beraber, o devirin bilgi çevresindeki kanaat, şu idi ki; şer'i ilimler ancak Arap dilinde, ulumî dahile dedikleri bugün bizim pozitif dediğimiz bilgiler ise ancak Frenk dilinde tedvin olunabilirdi. Bu noktaya işaret edişim, dil konusunda bugün ne kadar doğru bir yol tutmuş olduğumuzu ve kültürümüzün dört başlı kurulabilmesi için bilim dilinde isabetli başladığımız çalışmalara daha ne kadar emek vermeğe muhtaç bulunduğumuzu belirtmek içindir.

Tıphanei Âmire'nin geçirdiği safhaları ve ondan sonra İstanbul'da tıp öğretimi için açılmış kurumlarla alınmış tedbirleri hep biliyoruz. İstanbul Tıp Fakültemiz, Tıphanei Âmire'nin hasır üstünde diz çökerek oturup hocalarını dinleyen, her türlü öğretim vasıtalarından yoksun talebelerinin uyanık evlâtları elinde nasıl bugünkü hale geldi. Bilmem anlatmaya lüzum var mı? Cumhuriyetin tıp öğretimi dâvasında her imkandan istifade etmek için esirgememiş olduğu feyizli dikkati, istikbalin doğru söyliyeceğine emin olduğum vicdanına bırakıyorum.

Abdülhamit II. devrinde Maarif Nezareti tarafından 1884'te yapılan başka tıp okulları açma teşebbüsüne, sadaretten verilmiş olan cevapta:

"Eğerçi orduyu humayun merkezleri olan yerlerde birer tıp mektebi tesisi ve hattâ ecnebiler tarafından memaliki şahanenin bazı yerlerinde küşat edilen tıp mekteplerine olan rağabatın kesri mütalâasına müpteni ise de merkezi saltanatı seniyede bulunan Mektebi Tıbbiyeyi Mülkiyenin nevakısı ikmal ile tamamen istifade olunacak bir hale getirilmeksizin ve fenni tıp tahsiline elzem olan sair ulumu fününün tedrisine kafi dereceyi saniye mektepleri ıslah ve tevsi bulunmaksızın taşralarca tıp mektepleri tesisi münasip olmıyacağından ve muallimler tedarikinde dahi müşkilat çekileceğinden" denilmesi tarihi bir mâna taşımaktadır. Bununla beraber 19 yıl sonra bu teşebbüs Şam'da gerçekleşme imkanlarını bulmuştur. Birçok eksiklerle de olsa 1903 Eylülünde açılma töreni yapılan "Şam Tıbbiye Okulu", Suriye'nin bugün de hekim ihtiyacını karşılayan feyizli bir kurum olarak hayatına devam etmektedir.

XIII. asırdan beri varettiğimiz tıp öğretimi duraklarından birini şu saatte, Anadolu'nun ortasında ve Cumhuriyetin başkentinde açıyoruz. Türk Milleti'ne sağlık ve esenlik getirecek aydınları bu kurumda yetiştirecek olan arkadaşlarıma ve onlara dekan sıfatiyle uzun meslek hayatının olgun tecrübelerini bağışlayan Ord. Profesör Abdülkadir Noyan'a şimdiden başarı dileklerimi ve başlamanın büyük şerefi tebriklerimi huzurunuzda sunarım.

Ankara Tıp Fakültesi kolay kurulmamıştır. Öğretim yerleri, laboratuvar ve klinikleri bulunan, öğretici arkadaşları vazifelerinden ayırarak yeni tıp fakültesine hizmetlerini temin etmek için büyük gayretler sarfettik. Millî Savunma ve Sağlık Bakanları arkadaşlarıma, Genelkurmay Başkanımıza şükranlarım derindir. Teşkil ettikleri hükümetlerde eğitim sorumluluğuna bana vermek güvenini göstermiş olan maarif işlerinde başarılarımız için en müessir yardımlarını bağışlayan iki Başbakanıma duyduğum bağlılığı ve saygıyı burada belirtirim. Ankara Tıp Fakültesi'nin kurulması teşebbüsüyle Refik Saydam, bu teşebbüsün başarılmasındaki yakın ilgisiyle Şükrü Saracoğlu adlarını bir şükran konusu olarak bizden sonra geleceklere tevdi ederim.

Arkadaşlarım,

Atatürk'ün, "Millî varlığa dayanarak garp medeniyetine tam giriş" anlayışının bize kazandırdığı devrim hamlelerini ben de her Türk aydını gibi şu kutlu günün ışığında bütün yüreğimle tebçil etmeliyim. Bakan olarak Türk eğitimi hizmetinde yedi yılı bitmek üzere bulunan vazifem boyunca, devlet işlerindeki tecrübelerinin, yüksek ve derin görüşünün feyzinden beni nurlandıran, milletimizin ve devletimizin başı İnönü'ye ideal borcunun ve borcumuzun ne değerde olduğunu bu mutlu günde ve tarih önünde anmalıyım.

Sayın öğretici ve genç öğrenci arkadaşlarım;

Mesleğiniz; yorucu, öğrenme zamanı uzun, öğrenmiye mecbur ettiği konular çeşitli, hususi hayatınıza kadar tesir edecek güçlükleri size yüksek bir meslektir. Sizler, insanın, varlığında duyduğu acıları kendi varlığınızdakileri unutarak giderme mesuliyetindesiniz. Onun için bilginiz kadar ahlâkınız; tecrübeniz kadar karakterinizin kuvvetine muhtaçsınız. İnsanlık tarihinde zatını ve adını bulamadığımız ilk hekim, bir hastanın çektiği ıstırabı dindirme çaresini arayan ilk insandır. Her hekim bu ilk hekimin duygusuna ermedikçe ancak bu kurtarıcı mesleğin esiri olmağa mahkûmdur. Sahibi değil, amacı hastayı iyi etmek hastanın ıstırabını dindirmek ve böyle hayatı bahtiyar olarak uzatmak olan hekimlik; bilgilerin ve sanatların akibeti en hüzün vericisi, bunun için de en kutsalıdır. Çarelerini bulmak için bütün kuvvetlerini sarfeden hekimin kendisi de hastaları gibi bir gün ölür. Onun içindir ki meslekler arasında, akıbeti amacını yalanlayan hekimlik, mensuplarını dikkatli ve iradeli şekilde en özgeci ve en hayırlı insanlar yapar. Böyle olmıyanlar, bilgi ve tecrübeleri ne kadar üstün olursa olsun, hekim değildirler.

Tıp öğreniminin, günün pozitif bilimleriyle ilgisi, bu bilimin bir kısmını laboratuvarlara toplamıştır. Fizik, kimya, biyoloji ve bunların türlü dallarında geniş ve derin ihtisaslar teessüs etmedikçe köklü bir tıp öğrenimi imkânsızdır. Laboratuvarlarına kapanıp bu konularda sabır ile mevcudu öğrenen ve yenilerini arayan insanlarımız çoğaldığı nispette Türk hekimliği milletlerarası değerini kazanacaktır. Fakat, derhal söyleyeyim ki hekimliğin müspet bilimlere dayanan bu temelleri üstünde hekimi bir artist olmıya zorlayan sezici ve yaratıcı taraf kliniklerde görülür. Hekim, klinikte sanatkâr, klinikte yapıcı olur. Bütün bilgiler, bu bakımda kliniğin ve kilinikçinin hizmetindedir. Heykel yapmıya yeni başlıyanlar, olgun bir heykeltraşı seyrederken, hatta yapanını görmeksizin seyrine bakarken ne büyük şeyler kazanırsa bir hekim adayı da klinik üstadını görerek, dinliyerek hatta sadece onun çevresine girerek mesleğinin sırrına erer. Öğrencilik, öğretmenlikten daha çok liyakat ister. Almasını bilmeyenlere muhtaç olduklarını vermek çok kereler elde değildir. Öğrenmenin mesuliyeti, öğretenden önce öğrenendedir. Bu duygudaki bir çırak, şüphe etmemelidir ki bir gün öğreteni, geçen bir usta olacaktır.

İçinde bulunduğumuz her mesele ve her meslek gibi tıp da, nakline çalıştığım, insan teki üstünde yapacağı bu emeklerle yetinememektedir. Günün her mesele ve her mesleği gibi tıp da, sosyal bir sorumluluğun ve sosyal bir ödevin karşısındadır. Cemiyette sağlık diye bir davayı uyanık tutmadıkça tıp çalışmaları birbirine yakın dâvaların hapsettiği havalarda boğulmaya mahkumdur. Onun için klinik mesleğine keyfiyetten fedakârlık etmemek şartiyle çok sayıda insan vermeye mecburuz. Hatta diyebilirim ki keyfiyet yükselmesi de bu sayının artmasına bağlıdır. Bütün Türkiye'de on sekiz milyona karşı 5 bin kadar hekim varken ve bunların çoğu büyük şehirlerde yerleşmiş bulunurken onların arasından pratisyen hekim, aile ve topluluklar hekimi yanında arayıcı bilgin hekim, elbette şimdikinden çok olamaz. Bizim sağlık dâvamız yalnız bakıcı hekimler değil, koruyucu hekimle de kuvvetlenip çözülecek bir dâvadır. Önümüzdeki yıllar için İstanbul ve Ankara Tıp Fakültelerinden hiç değilse 700-750 hekim mezun ederek bugünkü toplamı bir katından fazlasiyle aşmalıyız. Bize bu kadar da yetmez. Hekim yanında çalışacak yardımcı unsurlar, hastabakıcılar ve hemşireler, ta köylere kadar yayılacak teşkilatta çalıştırılması gerekli sağlık memurları; yüzlerce değil, binlerce yetiştirilmelidir. Bütün bu sağlık kurucu ve koruyucu elemanlarla vücude getirilecek yaygın bir organ, Türk Milleti'nin her

bakımdan verimini sağlıyacaktır. Milletçe, Hükümetçe geçmişte benzeri görülmeyen bir hızla bu dâvanın peşindeyiz.

19 Ekim 1945, tarihimizde bahtiyar bir günün ve bahtiyar edecek bir günün işareti olsun. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi'ni hep beraber kutlayalım. »

Nüfus Sayımı

Bütün yurtta 21 Ekim günü nüfus sayımı yapıldı.

Genel nüfus sayımı sonucu Türkiye nüfusunun 18.871.203 olduğu açıklandı.

Cumhuriyet döneminde ilk sayım 1927'de, ikinci ise 1935'te yapıldı. Takip eden dönemde beşer yıllık aralarla düzenli genel nüfus sayımlarına geçildi.

Tifo Salgını

Sağlık Bakanlığı, ülkede baş gösteren tifo salgını sebebiyle, sağlık kuruluşlarını ve halkı 1 Kasım 1945 günü uyardı.

Sarı Nüfus Kâğıdı

Stokçulara, vurgunculara ve devlet malı çalanlara 3 Kasım 1945 günü sarı nüfus kâğıdı verilmesi istendi.

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in
Londra'da Toplanmış Olan Birleşmiş
Milletler Eğitim Kültür ve Bilim
Konferansı'nda, 4 Kasım 1945
Tarihinde Yaptığı Konuşma [481]

« Türkiye Cumhuriyeti, Birleşmiş Milletler'in Eğitim ve Kültür Konferansı'na gerçek bir inanla ve büyük ümitlerle katılıyor. Çünkü, o milletlerin ortak insanlık prensipleri etrafında toplanmasını öteden beri dünya barışının ana şartı saymaktadır.

Biz buraya son yirmi yıl içinde, insanlığın yeni isteklerine uymak için bütün kurumlarında inkılâp yapmış ve yeni nesillerini barış sevgisiyle, milletlerarası dostluğa inanla yetiştirmiş bir milletin mümessilleri olarak geliyoruz. Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu günden beri kendi emniyet ve rahatını başka milletlerin emniyet ve rahatında aramıştır.

İnkılâpçı Türk Devleti'nde millî eğitim esasları şunlar olmuştur:

a) Bütün dünya milletlerini tanımak, anlamak ve saymak.

b) Kapalı bir kültürde mahpus kalmıyarak insanlığın ortak kültür kaynaklarına gitmek.

---

*481 Hasan - Âli Yücel : **a.g.e.**, 346-347. ss.*

c) Vatandaşlar arasında ırk, din, dil sınıf ayrılıkları gözetmemek.

Bu fikirlere inanmış bir millet, insan haklarını başarı ile müdafaa etmiş ve edecek milletlerle elbette beraber olacaktır. Birleşmiş Milletler'in, eğitim ve öğretim alanında yapacakları iyi işbirliğini dünya barışının temeli sayıyoruz. Milletleri savaşa olduğu kadar barışa da hazırlamakta eğitimin ne büyük bir rol oynadığını son yılların olayları meydana koymuştur. İkinci Dünya Harbi, nasıl bazı milletlere aşıladığı insanı küçümseme duygusundan çıkmışsa, devamlı bir barışı da insana saygı esasına dayanan milletlerarası bir eğitim sağlıyacaktır. İnsanların bilgiye ulaştırılması kâfi değildir. Onlara barışçı prensipleri de aşılamak lâzımdır. Yüksek seviyeye varmış toplumlar politik organlarının millî hodbinlikleri yüzünden felakete sürüklendiler. Kültürde ve teknikte önsafa geçmiş Avrupa'nın kültür öncüleri arasında bazı milletler birkaç yıl içinde ortaçağ kafasına dönecek kadar gerilediler.

Artık milletleri birbirine yaklaştıracak fikirlere sevkedecek prensipleri yaymak ve bütün dünyada eğitimi bu prensiplere bağlamak zamanı gelmiştir.

Birleşmiş Milletler, barışçı eğitim sağlamakta, insan haklarını inkâr eden rejimlerin savaş idealini yaymakta gösterdikleri azmi ve sadakati göstermelidirler. Yıkma imkânlarının korkunç bir ölçüde arttığı bir devirde milletlerin de sığınağı, artık sarsılmaz bir kardeşlik ideali olacaktır.

İngiliz Başbakanı Attlee'nin burada verdiği açma nutkunda söylediği atasözünün mânasına tamamiyle inanmış bulunuyoruz. İngiltere Hükümeti'nin bu konferansın tertibinde hangi fikirlerden mülhem olduğunu Eğitim Bakanı Miss Wilkinson'un demecinde açık ve kesin olarak büyük memnunlukla gördük ve anladık.

Şimdiye kadar çok defa küçümsenmiş olan insaniyetçi barışçı fikirler, son harp tecrübesinden sonra insanların gözünde lâyık oldukları değeri kazanmaya başlamışlardır. Bu fikirlere ihanet, insanlığa yalnız ölüm ve felâket getirecektir.

Barış idealine ulaşmanın en emin yolu, bizce milletlerin eğitimini ferdin haklarını tanıyan demokrasi prensipleri üzerine kurmaktır. Böyle bir eğitimin ortak prensiplerini bulmak ve her memleketin kültür siyasetini millî özelliklerine dokunmaksızın bu prensiplere uydurma zaruridir. Bu prensipler Birleşmiş Milletler'in Anayasası'nda genel hatları ile belirtilmiştir. Umuyoruz ki, konferansın çalışmaları bu prensiplerin en verimli tatbik şekillerini aydınlatacak ve eğitim ve kültür alanında milletlerarası devamlı ve sıkı bir işbirliğinin başlangıcı olacaktır.

Türk Milleti'nin dileği, bu konferanstan devamlı ve verimli bir kuruluşun, dünyanın bütün milletlerini bir araya toplayacak bir kuruluşun doğduğunu görmektir. »

İstanbul Radyoevi

Harbiye'deki İstanbul Radyoevi binasının temel atma töreni 11 Kasım 1945 günü yapıldı.

Yüzen Havuz

Haliç'teki Taşkızak Tersanesi'nde inşa edilen ve tamamen yerli yapım olan "yüzen havuz", 18 Kasım 1945 günü denize indirildi.

Resmî Araçlar

Resmî Araçlara kadın ve çocukların binmesi 28 Kasım 1945 gününden itibaren yasaklandı.

İstanbul'da Sıkıyönetimin Uzatılması

TBMM İstanbul'da sıkıyönetimin 6 ay uzatılmasını, 7 Aralık 1945 günü kararlaştırdı.

Van'da Deprem

Van'da 16 Aralık 1945 günü olan depremde, bütün binalar hasar gördü.

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in
Bakanlık Bütçesi'nin Meclis'te
Görüşülmesinde, 24 Aralık 1945
Tarihinde Yaptığı Konuşma[482]

« Sayın arkadaşlarım; sözlerime başlarken, bütçenin bütünü ve Millî Eğitim bütçesi müzakere edilirken söz almış olan hem bütün arkadaşlarımın, Millî Eğitim teşkilâtında çalışanlar ve onun başında vazifelendirmiş bulunduğumuz benim naçiz şahsıma karşı gösterdikleri iltifatı, yakın alâkayı şükranla karşılarım.

Huzurunuza sunduğumuz bütçe Bayındırlık Bakanlığı'ndaki 6 milyon lira ile beraber 103 milyon liraya varmış bulunuyor. Şimdiye kadarki Millî Eğitim Bakanlığı'nın bütçeleri umumî bütçeye nispet edildiği zaman şu neticeler görülmektedir:

Cumhuriyetin kurulduğu 1923 senesinde bütçe heyeti umumîyesi 137.654.000 lira, Millî Eğitime ayrılan para 3 milyon, nispeti % 2.2. Bundan on sene sonra 1933 yılında bütçe heyeti umumîyesi 182 milyon lira, Millî Eğitime ayrılan 10.360.000, nispet % 5,68'dir. Bu sene huzurunuza getirdiğimiz 1946 yılı bütçesi bütünü olan 990 milyon liraya 103 milyon lira nispet edildiği takdirde nispet % 10.4'e varır.

---

*482 Hasan - Âli Yücel : **a.g.e.**, 349-362. ss.*

Bu, teşkilatımız için, benim için, sizler için ve millet için büyük bir bahtiyarlıktır; yüksek meclisin, Hükümetimizin bütün memleketin eğitim işlerine verdiği büyük önemi gösterir. Bu nispet, ana dâvamız olan medenilikte ilerleme işinin ne kadar ehemmiyetli olduğunu, milletçe memleketçe hepimizin onu nasıl bir kudretle ele aldığımızı ispat eden iftihar edici, canlı bir hakikattır.

1945'in yedi aylık bütçesi 51 milyon lira idi. Bunu normal olarak 12 aya irca ettiğimiz zaman 87.450.000 lira tutar. 103 milyondan bunu çıkardığımız zaman 16.089.000 lira kalır ki bu geçen senenin 12 aya irca edilmiş bütçesinin bu yılınkinden farkıdır fazlasıdır. Bu fazla 16 milyon liranın 13.190.000 lirası yuvarlak bir hesapla 14.000.000 lirası teknik öğretim için ayrılmıştır. 225.000 lirası İstanbul Üniversitesi'nin giderlerine ilâvedir. Bilhassa burada kitap meselesi fakültelerin ayrı ayrı bütçelerinde belli rakamlar halinde tespit olunuyor ve üzerlerinde ciddi surette duruyoruz.

102.000 lirası yine üniversitenin kadro olmadığından dolayı doçentlikten profesörlüğü terfi etmiş oldukları halde hâlâ doçentlikten maaş almakta olanların maaş farkıdır.

157.000 lirası yeniden getirmeyi düşündüğümüz ve bir kısmı ile anlaştığımız ecnebi uzmanlara verilecektir.

130 bin lirası da, ilâve olmak üzere orta öğretim için ayrılmıştır.

Bütçemizin heyeti umumîyesinde muhtelif öğretim dallarının giderleri şu suretle görülüyor:

Yüksek öğretim için	11.435.000
Orta öğretim için	12.575.000
İlköğretim için	25.923.000
Teknik ve Mesleki Öğretim için	34.963.000
Güzel Sanatlar için	1.200.000
Neşriyat için	1.389.000
Müzeler için (Bayındır Bakanlığındaki para hariç)	507.000
Zatişleri için	1.312.000
Ayni yardım ve yerinde terfiler için	6.654.000

Diğer ufak tefek rakamlar var ki, onları arzetmiyorum.

Bütçemizin bütününü kısaca ve böylece söyledikten sonra, öğretim işlerimizin ayrı ayrı dallarını yine kısaca arzedeceğim. 1940 yılında ilköğretim işini bir programa bağlayan kanun, yüksek tasvibinize arzedilmeden önce, Türkiye'de 9570 ilkokul, 18.354 öğretmen, 900.000 öğrenci vardı. Aradan geçen altı yıl içinde okulların sayısı 14.984'e, öğretmenlerinki 26.288 ve öğrencilerin sayısı 1.358.000'e yükseldi.

Bundan evvelki 15 sene ile mukayese edildiği zaman farkları, arkadaşların kendileri kolayca bulurlar.

Verdiğimiz mezunların sayısı da mânalıdır. Daha evvelkileri tamamen bulamadığımız için 1928-1929 ders yılından 1938-1939 ders yılına kadar geçen 10 yıl içerisinde 262.000 ilkokul mezunu vermişiz. 1939-1940 ders yılından 1944-1945 ders yılına kadar 478.000 mezun vermiş bulunuyoruz. Hemen iki misli.

Senelerin mezun sayıları da aynı surette artmak durumundadır:

1932-1933 yılında 22.000

1938-1939 yılında 53.000

1944-1945 yılında 89.000 mezuna yükselmiştir.

Şimdi içinde bulunduğumuz ders yılına 1609 köye 1853 öğretmen vererek girmiş bulunuyoruz. 665 de ayrıca Sağlık memuru mezun verdik. Köylerde 875 yeni okul yapılmıştır. Tadil ve ilâvelerle okul haline getirilen binalar 851'dir. Tutarı 1786'dır. Ayrıca işlik, 741, müstakil öğretmen evi 993'tür. Bütün köylerde yeniden okul, tadil ve ilâve suretiyle okul, işlik, müstakil öğretmen evi olmak üzere 3490 parça bina yapılmıştır.

Bina yapımında kuraklık dolayısıyle 3 ilde sıkıntımız vardı: Konya, Çankırı, Eskişehir. Gerek bakanlığımızdan, gerek illerden yapılmış olan yardımlarla Kırşehir ve Konya, programındaki işleri bitirebildi.

Eskişehir 28 okuldan 28'ine başladığı halde yapılan yardımlara rağmen 15 okulu bitirebildi. Kalanı bu sene merkezden ve ilden yapılan yardımlarla bitirilecektir. İlkokul ve ilköğretim dâvasının güçlüğü yüksek tasvibinize beş buçuk sene evvel nail olmuş bulunan kanundan evvelki duruma bakılarak kolaylıkla anlaşılabilir, keyfiyettir. Gerek Devlet memurları, idare amirleri, gerek halk, ihtiyar heyetleri muhtarlar, hakikaten bir seferberlik manzarası arzedecek şekilde birbirlerini sıkıştırarak çalışmaktadırlar. Diğerleri çalışmamış mânasına gelmemek üzere, bu arkadaşlardan üstün başarı gösterenlerin sayısı hepimiz için iftihara konu olabilir. Bunların arasında 26 vali, 151 kaymakam, 146 bucak müdür, 34 Millî Eğitim Müdürü, 19 enstitü müdürü ve 82 ilköğretim müfettişi, 246 gezici başöğretmen, 872 muhtar ve ihtiyar heyeti vardır.

İlköğretim hakkında bu mâruzatta bulunduktan sonra bütçemizin genel görüşülmesi sırasında ilköğretime temas eden sualler ve meselelere geçiyorum.

Ali Rânâ Tarhan arkadaşımız bütçenin tümü konuşulurken ilköğretim işinin hususi idareden alınması meselesinden bahis buyurdular. Bu mesele bundan üç küsür sene evvel Parti Grubunda ilk öğretmenlerin alacakları dâvası konuşulurken Siirt Milletvekili Ali Rıza Esen arkadaşımız tarafından bir teklif halinde ileri sürülmüştü. Grup Genel Kurulu buna taraftar olmadığı için bu taftar olmayışı, Grup Genel Kurulunun bir direktifi addettik. Yalnız Müstakil Grup, öbür Grubun kararı ile mukayyet olmadığı için Ali Rânâ Tarhan arkadaşımızın bu mevzuu sorması yerindedir, bunda şüphe yoktur. Dâva, yalnız ilk öğretmenlerin hususi idareden alınması meselesi değil, hususi idarelerin heyeti umumîyesini tetkik meselesidir, kanaatındayım. Maliye Bakanımız, vergileri gözden geçirmektedir. Zannediyorum ki bendeniz burada yokken İçişleri Bakanı arkadaşımız da bu mevzu üzerinde mutabık fikirde bulunduğunu ifade etmiştir. Mesele tetkik ediliyor demektir.

Şahsi kanaatıma gelince; Demokrat rejimimizi ilerletmek için çalışırken hususi idareleri, acele karara varmadan ihtiyatlı bir surette tetkik etmek lâzımdır. Bu mevzu da onun içerisinde aynı dikkat ve itina ile tetkik olunmalıdır.

İlk öğretmen arkadaşlarımızın sıkıntılı halleri, Hasene Ilgaz ve Naci Tınaz arkadaşlarımız ve diğer arkadaşlar tarafından bu kürsüden ifade edilmiştir.

Arkadaşlar; ben zannediyorum ki birkaç sene evvel de böyle bir suale cevap verirken şunu söylemiştim ve aynı fikri bugün de muhafaza ediyorum:

İlkokul öğretmenlerini diğer memurlardan ayrı, bir muayyen zümre, bir sınıf telâkki etmiyoruz. Elde mevcut kanuni mevzuat daha evvelki ayrılıkları hep cepheden ve cihetten kaldırdığı için bu arkadaşlarımız da diğer Devlet memurları gibidir. Yargıçlar gibidir, subaylar gibidir, Devletin diğer kamu hizmeti gören memurları gibidir. Herhangi bir ayrılığa mâni olmak için gerek Bakanlığınız, gerek Hükümetiniz elinden geleni yapmaktadır. Bir defa bu sene konmuş olan 800 bin lira ile -ki Hasene Ilgaz arkadaşımız temas ettiler- eskiden teraküm etmiş alacaklar bitiyor. Buyurdukları gibi kendilerinin işine yarayacak bir para vermek mevzuubahis değildir. Çünkü alacakların hepsi bu sene bitecektir. 1944 senesinde idarei hususiyelere ve belediyelere umumî bütçeden verdiğiniz gider 15 milyon liradır. 1945'in 7 ayında 8 milyon liradan fazla para verdiniz. Bu sene de 18 milyon lira veriyorsunuz. Bu 18 milyon liranın 8 milyon lirası âynî yardımdır, 5.250.000 lirası olağanüstü maaş zamlarıdır, 4 milyon lirası üst dereceye geçiş maaş farkıdır ve alacaklarının kanunla tesbit edilmiş olan son kısmı 800.000 liradır ki, hepsi 18 milyon lira tutmaktadır. Bunun %80'i illerimizdeki ilk öğretmenlerindir. Sıkıntı, maişet darlığı, yaşama güçlüğü mevzuubahis ise, bunun içerisinden şehir ve kasabalarda bulunan ilköğretmenleri ayırıp bu meseleyi ileri sürmek doğru değildir. Çünkü bütün Devlet memurları aynı halde, aynı sıkıntı içindedir. Tedbirleri alırken beraber düşünüyoruz, hallerini de ifade ederken beraber düşünmek hem makul, hem de kanuni ve hem de cemiyetimiz için faydalı olur kanaatındayım. (*Doğru sesleri*).

Hasene Ilgaz arkadaşımız, köy enstitüsü mezunlarının kendi köylerine verilmesi mahzurlarından bahisle bu usulden vazgeçilmesinin iyi olacağını ifade ettiler. Biz bu kanaatte değiliz. Biz kendi yurdunda Peygamber olmak usulünü tatbika kendimizi mecbur hissediyoruz. Aldığımız işleri ve verdiğimiz işleri kendi yerimizde ve kendi yerimizin dışında aynı bitaraflıkla ve aynı vazife muhabbetiyle yapmak, yaptırmak vaziyetindeyiz. Bir köy enstitüsü mezununun içinden çıktığı köyde gördüğü iyiliklere mukabele etmek için vazife göremiyorsa, onun zaten kendi köyünden başka yerde de muvaffak olacağı kaaatinde değiliz. (*Bravo sesleri*). Amma bizim görüşümüz, esasen böyle bir sıkıntı olmadığı merkezindedir.

General İzzettin Çalışlar arkadaşımla, İncealemdaroğlu kardeşimizin kereste meselesi için ifade buyurdukları müşkülâtı biz de görüyoruz. Tarım Bakanlığı ile daimi münasebetteyiz. Zaten Şehime Yunus arkadaşımız bu kanunun 24'üncü maddesinin tadili için bir kanun tasarısı sunmuştur ve Millî Eğitim komisyonundadır. Hükümetinizin bunu sempati ile karşılayacağına ve bir tedbir bulacağına emniyetinizi rica ederim.

Şehir ve kasabalardaki ilkokul binalarının yapımı meselesi hakikaten mühimdir. Bir buçuk sene evvel Bakanlığımızın üstünde dikkatle durduğu ve bir kanun tasarısı hazırlayıp diğer Hükümet makamlarına sunduğu bir mevzudur.

Demin de söylediğim gibi vergilerin heyeti mecmuası Maliye Bakanlığı'nda tetkik edilirken ayrıca bir vergi mevzuu olan bu hususun da incelenmesine başlanmıştır. Tahmin ederim ki Hükümetimiz varacağı neticeyi yakında yüksek heyetinize arzeder.

Yozgat Milletvekili Allıoğlu arkadaşım başöğretmenlik meselesinden bahsetti. Evvelce kıdemli bulunan ilk öğretmenlerin başöğretmenlikten alınıp daha az kıdemli köy enstitüleri mezunlarına bu vazifenin verilmesinin eski öğretmenler arasında hoşnutsuzluk uyandırdığını söylediler. Biz, vazifeleri yalnız hizmet seneleriyle ölçmüyoruz. Onunla beraber liyakatı da kıdem yanında götürmekteyiz. Geçen senenin son aylarında Hatay ilinde bir köye gittik. Orada köy okulu pis, çocukları bakımsız, başöğretmen işi ile alâkasız idi. Vali ve İlköğretim Umum Müdürü de yanımda idi. Başöğretmeni vazifesinden almalarını söyledim. Yanında bir köy enstitüsü mezunu vardı. Ona bu vazifeyi verdik. Bu seyahatten birkaç eyyam sonra Tekirdağ'ına gittiğimiz zaman bir köy enstitüsü mezununun işinin başında olmadığını ve işi ile kâfi derecede alâkalı bulunmadığını gördük. Onu da başöğretmenlikten aldık. Biz ortaokullar ve liselerde de aynı usulü tatbik ediyoruz. Meselâ 50 lira maaşlı bir lise müdürü varken maiyetinde 90 lira maaşlı bir öğretmen bulunmaktadır. Çünkü müdürlük idari bir istidattır, kabiliyettir. Sade sene ile, sade kıdem ile, sade maaş il ölçülüp yapılacak bir iş değildir. Onun için başöğretmenlik meselesinde öğretmen arkadaşlarım, böyle bir sıkıntı duyuyorlarsa ki, bana böyle bir şey ifade etmediler, deruhte ettikleri vazifeyi iyi yapsınlar, o zaman almış oldukları mevkii muhafaza etme çaresini elde etmiş bulunurlar.

Gene bazı arkadaşlar, bazı mıntıkaların, okulları yapıldığı halde öğretmen bulunmadığını söylüyorlar; bu vâkidir ve doğrudur. Amma bu bizi memnun edici bir sebepten gelmektedir. Biz okulların sene sene, yer yer listesini yapmış bulunuyoruz. Okulların ve köylere verilecek öğretmenlerin, programı basılmıştır. Bazı mıntıkalarda 3 sene sonra bitirilmesi lâzımgeleni gayret edip bir senede bitiriyorlar; halbuki biz programımıza bilfarz 1947 senesinde oraya öğretmen gidecek diye koymuşuz. 1944 senesinin sonunda başlayıp 1945 içinde okulu bitirdikleri için okul, iki sene öğretmensiz kalma mecburiyetinde bulunuyor.

Aynı arkadaşım, müteahhitlerden bahsetti. Esasen köylerde yapılacak okulların müteahhide verilmesine taraftar olmadığımızı söylemeliyim. Maksat bu büyük hamleye, millet ferdi olarak köylü kardeşlerimizin kadınlı erkekli iştirak etmesidir. Taahhütle meseleyi halletmek, bizim arzumuzu tamamiyle yerine getirmek değildir. Şikâyet buyurdukları hususlar nerelerde ise bendenize söylesinler, hususi surette teftiş ve tahkik ettireyim, tashih ettireyim.

Türker arkadaşım şarkta bölge okulları yapılmasını söylediler. Biz Diyarbakır'da Dicle Köy Enstitüsü'nde ilkokul kısmını tesis etmiş bulunuyoruz. Elimizde ilkokul mezunu olmadığı için buyurdukları gibi böyle bir bölge okulu sistemine gitmeye maddeten imkân bulamadık. Onun için Dicle Köy Enstitüsü'nde ilkokul kısmını açtık, çocukları yatılı olarak oraya alıyoruz. Bunları mezun olduktan sonra köy enstitülerine alacağız. Bu suretle bu bölge okullarını orada yetiştirdiğimiz çocuklarla açacağız ve arkadaşlarımızın maksadını da yerine getireceğiz.

Ulusoy arkadaşım halk terbiyesinden bahsettiler. Halk terbiyesi okul dışında okul çağını geçirmiş vatandaşlarımızın eğitimi demektir. Bunu şehirlerde ve kasabalarda Halkevleriyle birleşerek, hapishanelerde kurslar açarak, fakat daha

müessir olmak üzere bilhassa köylerde gece kursları açmak suretiyle idare ediyoruz.

İlköğretim için Recai arkadaşımızın da bazı dilek ve istekleri, diğer bazı arkadaşlarımızın da yine bazı arzuları oldu. Onları not ettim, halletmeye çalışacağım. İlköğretim bahsini bu suretle bitirmiş bulunuyorum.

Orta öğretimde durumumuz: Biz durumu ortaokul ve liseler sayısında artma, fakat öğrencilerinde azalma suretinde görülüyor. 1923 yılında 23 lisemiz varmış. Bu 23 lisede 1241 öğrenci bulunmakta imiş. 72 ortaokulda da 5905 öğrenci. 1945-1946 yılında lisemiz 52, öğrenci sayısı 21 bin, ortaokul 163, öğrencisi de 64 bindir. Biraz sonra izah edeceğim gibi sanat okullarının açılması, ortaokula gelen öğrencilerin adedini azaltmıştır. Fakat buna mukabil randıman artmıştır.

Öğretmen bakımından, Dağlıoğlu arkadaşımızın buyurduğu gibi, kadromuzun yarısı yardımcı öğretmen değildir. 1937-1938 senesinde kadromuzda 2600 asli öğretmen vardı.

Biten ders yılında kadromuz 3847'ye yükselmiştir. Demek ki 1937-1938'den bu yana geçen 6-7 sene zarfında o senede bulunanların yarısı kadar, yani 1241 öğretmeni kadromuza yeniden almış bulunuyoruz. Bunda öğretmen yetiştirmek için aldığımız tedbirlerin müessiriyetini görmekteyiz. Gazi Terbiye Enstitüsünde 200 olan mevcudun 500 küsura çıkarılması; sonra Balıkesir'de bu sene mezunlarını verecek olan ve matematik, fizik, kimya bölümleri bulunan Necati Bey Orta öğretmen Okulu'nun açılması ve üniversitede okumuş gençlerin yavaş yavaş öğretmenliğe rağbet etmeleriyle bu yekûnu bulmuşuz.

Mezun miktarına gelince: öğrenci adedi bugünkü imtihan şekillerinin konulmasından önce 77 bin iken 12.000 mezun almışız. Ortaokullarda geçen sene mevcut öğrenci adedi 64 bine düştüğü halde 12.210 mezun vermiş. Halbuki liselerde mezun artışı, olgunluk verenlerin artışı, bu nispetin kat kat tevkindedir. 1937-1938 senesinde 2567 olgunluk veren varken geçen senenin sonunda, bu senenin bütünlemesinde aldığımız lise olgunluk mezunlarının sayısı 4963'e yükselmiştir. Orta öğretimin durumunu kısaca böyle arzettikten sonra bu konudaki sorulara geçiyorum.

Hasene Ilgaz arkadaşımız Darüşşafaka'dan bahsediyorlar. Darüşşafaka hepimizin bildiği gibi hayırsever insanların para toplayarak vücuda getirdikleri bir hayır müessesesidir. Benim şahsen gönlümün istediği Darüşşafakanın tesis olunduğu zamanki zenginlerden şimdiki zenginlerimizin daha çok cömert olmasıdır. Yoksa Devlet bütçesinden 120 bin lira yardım temin ederek hayatına devam eden bir müessesenin hayır müessesesi sayılmasına imkân yoktur. Bu vaziyette âmme müessesesi olmuş demektir. Çünkü 120 bin lira yardım olmaz. Bu bütçenin yarısından fazlasıdır. Kaldı ki, merhum Refik Saydam'ın Başbakanlıkları zamanında bir de kız kısmı yapılacakmış. Merhum bendenize bundan bahsetmediler. Eğer bahsetse idi, huzurunuzda arzettiğim fikri tekrar ederdim. İstanbul'da bir kız lisesi yapmak lâzımgeliyorsa ve meselâ inşaası için bir buçuk milyon lira lâzımsa bunu memleket zenginleri aralarında toplarlar yaparlar; anlarım. Fakat Devlet yapacaksa; Devlet bütçesine parayı kor ve bu okul tabiî Devlete ait olur. Fikrim açıkça budur. (*Doğrudur sesleri*).

Ortaokul ve liselerde İzzet Ulvi Aykut ve Taşkıran arkadaşımızın temas ettikleri mütalaâ saatlerine gelince; biz bunu altı, yedi sene evvel yaparken şunu düşünmüştük, çocukların pek çoğu evlerine geldikleri vakit çalışacak yer bu-

lamıyorlar; bir odada bütün aile toplanıyor, kâfi derecede ışığı da yoktur, çok kere de ısınma imkânlarını bulamıyorlar. Öğleden evvele dersleri alalım, öğleden sonra çocuklar hiç olmazsa 1,5-2 saat sınıflarında kalsınlar. Öğleden evvel aldıkları dersleri ve vazifeleri hazırlayıp yapabilsinler. Arkadaşların dedikleri gibi bu, müzakere şeklinde olursa hangi çocuğun, hangi derse çalışacağını evvelden bilmek ve hepsini aynı şeye çalışmaya icbar etmek tabiî olmadığı için bir kısım çocuklar yapılan müzakere ile alâkadar olmayacaklardır. Halbuki matlup olan şey, 1,5-2 saat bir yere çıkmadan kitabının ve işinin üzerinde sabredip oturabilmek alışkanlığını çocuklarımıza verebilmektir. Biliyorsunuz ki, çocuklarımızın pek çoğu devamlı olarak çalışmak istemezler. Halbuki seminerli çalışmak için devamlı çalışmaya ihtiyaç vardır. Bunu temin edelim diye düşündük. Onun için bunu müzakere şekline icra ettiğimiz takdirde bu anlayış ve bu gaye ortadan kaybolur. O zaman bu neviden bir müzakere ve mütalaâ saati yapmaya ihtiyaç yoktur. Bu sebeple arkadaşımın düşünce ve temennilerine iştirak etmiyorum.

İmtihan şekilleri meselesinde arkadaşlarımızın geçen sene de burada söyledikleri fikirlere tamamen iltihak ediyorum. Bugünkü imtihan şekilleri tesbit edilirken üniversiteye girme imtihanı yapılmıyordu. Çünkü o zaman üniversite şubelerine az miktarda öğrenci geliyordu, son senelerde olduğu kadar tehaccüm yoktu. Baktık ki, tıp gibi, hukuk gibi fakültelere vâki bu tehacümü önlemek tedbirlerini almazsak buraya okutmak üzere aldığımız çocuklara bilhassa deneme yaptırmak imkânını bulamadığımız için eksik yetiştireceğiz, fena yetiştireceğiz. Eldeki vasıtaları da arzumuz veçhile genişletmeğe muktedir olmadığımıza göre, iktidarımızla mütenasip fakat iyi insan yetiştirmeğe karar verdik ve mahtud bir öğrenci kadrosu yapmak zorunda kaldık. Onun için bu imtihanı koyduk. Binaenaleyh, bu sene, bu konuda bir anket yaptık; bütün öğretmenlerin, öğretmen kurullarının mütalâalarını aldık. Neticeyi elde etmiş bulunuyoruz; İmtihan şekillerini değiştireceğiz.

Muzaffer Akpınar arkadaşım imtihan meselesine dokunduğu gibi, yabancı dil meselesine de temas ettiler. Bendeniz fiili olarak yabancı dil meselesini arkadaşımın tasvir ettiği kadar fena görmüyorum. Bunun delilleri; müsabakalar ve girme imtihanlarıdır. Avrupa'ya Amerika'ya gönderdiğimiz öğrencilerin yabancı dil durumları sanıldığı gibi değildir.

Yabancı dil işini tamamen hallettik, ortaokul ve liselerde yabancı dil öğretmen kadroları ihtiyaç nispetinde oldu demiyorum amma 6 sene okuyorlar, hiçbir şey öğrenmiyorlar, bu kadar mübalâğalı bir eksiklik de yoktur.

Esasen iki yerde yabancı dil öğretmeni yetiştirmek üzere bugün mevcut olan öğretmen okullarına yabancı dilde kuvvetli öğrenci aldık. İki sene sonra bunları orta öğretmen okulu halinde açacağız.

Öğretmen yetiştirmek meselesinde Rasih Kaplan arkadaşımız Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin, öğretmen okulu haline getirilmesini teklif buyurdular.

Biz öğretim lisansı dediğimiz lisanlara zaten orada okuyanlardan öğretmen yapıyoruz. Hattâ askeri okullarına öğretmen yetiştirmek üzere Millî Savunma Bakanlığı bize öğrenci vermektedir. Fakat bütün bu fakülteyi öğretmen okulu haline getirmeyi doğru bulmuyoruz. Çünkü, fakülte serbest düşünüş yeridir. Hal-

buki, öğretmen okulu bir meslek okuludur. Muayyen programla, muayyen amaca insan yetiştirir.

İçöz arkadaşım, kadrosu eksik okullarda, kadrosu eksik olmayan okulların imtihan şeklinin tatbik edilmemesini teklif ettiler. Bunu bendeniz mümkün görmüyorum. O zaman muhtelif seviyede, fakat aynı salâhiyette çocuklar çıkarmış olacağız, demektir. Bizim bunun için aldığımız tedbir eğer muhtelif sebeplerden dolayı öğretmen bulmamışsa tatil zamanında öğretmen olan yerlerden buralara gönderiyoruz, kurslar açıyoruz, orada çocukları yetiştiriyoruz ve tekrar imtihana sokuyoruz. İmtihan şekillerinin muhtelif yerlere göre muhtelif tarzda olmasını bendeniz faydalı bulmuyorum.

Bazı arkadaşlarım seçim daireleri hakkında, Ankara, Muğla, Van, Eskişehir ve diğer yerler için bazı isteklerde bulundular. Onları kaydetmiş bulunuyorum. Mümkün olanlarının yapılacağı şüphesizdir. Bilhassa Van ve Vanlı kardeşlerimizin uğradığı felaket ve çektikleri ıstırap, yüreklerimizde onların ıstırabı kadar durmaktadır. Hükümetimizin gerekli tedbirleri her imkandan istifade ederek yerine getireceğine şüphe etmemelerini rica ederim.

İ. Arvas (Van) – Teşekkür ederim, sağol.

Millî Eğitim Bakanı Hasan - Âli Yücel (*Devamla*) – Arkadaşlar, yüksek öğretim son senelerde, içinden gelişmeğe, ciddi inkişaf imkânları bulmaya başladı. İstanbul Üniversitesi'nde bilhassa alt kademelerde öğretim unsurlarının çoğalması ve ilerde profesör olacak gençlerin akademik mesleğe daha çok imkânla gelebilmeleri bunun ciddi bir delili sayılmalıdır. Esasen küçük bir rakam mukayesesi bunu bize pekâlâ ispat edecektir.

1938-39 yılında altı fakülte ve 3 yüksek okulumuzda 282 profesör ve doçent, 247 asistan, okutman ve ilmi yardımcı varken içinde bulunduğumuz 1945-46 ders yılında, 594 profesör ve doçent, 425 asistan, okutman ve yardımcı elde etmiş bulunuyoruz. Ankara'da açtığımız fakülteler, yeniliklerine ve maddi eksikliklerine rağmen, gerek neşriyatta, gerek öğrencilerini yetiştirmekte ağabeylerinden geri kalmamaktadır. Bunu iftiharla arzedebilirim.

Sayın Râna Tarhan ve sayın Uludağ arkadaşımızın akademik kariyer kanunu için izhar ettikleri çabuk gelme temennisini yerine getiriyoruz. Konunun incelenmesi bitmiştir. Birkaç güne kadar Yüksek Meclise sunulacaktır. Bu konunun yalnız akademik kariyere girmiş ve girecek olanları maddeten terfih bakımından değil, onların disipliner vaziyetleri, terfileri, intihapları ve üniversite içinde alacakları vazifeleri yapma bakımından nail olacakları hürriyetleri de tesbit eder bir kanundur.

Bu vesile ile Muhittin Baha Pars ve Hamdullah Suphi Tanrıöver arkadaşlarımızın konuşmalarına kısaca temas etmek istiyorum. Bir defa yüksek huzurunuzda şunu belirteyim ki, biz icra mesulleri sizlerin yaptığınız kanunları tatbikle mükellefiz. Hem kanunları tatbik etmekle, hem de tatbik etmemekle mesuliyet halinde görülmemiz, bizim için müşkül bir tezat olur.

Üniversite profesörlerinin memur olup olmaması, Yüksek Meclisin tasdikine iktiran etmiş kanunların neticesidir. Eğer Muhittin Pars bu kanaatte değilse milletvekili olarak bir kanun tasarısı teklif eder, yüksek huzurunuza gelir, evet veya hayır suretiyle oylar tecelli eder.

M.B. Pars (Bursa) – Bugünkü muamelenin kanuni olduğunu söyledim.

Başkan – Müsaade buyurun.

Millî Eğitim Bakanı Hasan - Âli Yücel (*Devamla*) – Fikir hürriyeti meselesine gelince: üniversitelerde fikir hürriyeti hiçbir yerde zannedildiği gibi hudutsuz değildir. (*Bravo sesleri*). Üniversiteler muhtelif temayüllerin mümessillerini ihtiva ederek bir muvazene yapar ve en demokrat memleketlerde bu muvazene ile mukabil hürriyetler bir ahenk içerisinde temin edilmiş bulunur. Hürriyetsizlik diye bazılarınca tefsir edilen hareketlerimiz bilâkis fikir hürriyetini muhafaza etme için yapılmıştır. (*Bravo sesleri*). Biz, ciheti her ne olursa olsun, ister sağ, ister sol, yetiştireceğimiz gençlerin yetişmesindeki hürriyetlere mâni olucu bir hürriyeti, hürriyet değil, istibdat saymaktayız. (*Bravo sesleri, alkışlar*). Onun için bildiğiniz tedbirleri alıyoruz. Bu tedbirleri alırken Yüksek Meclisin ana temayüllerine uyduğumuzu sanıyoruz. (*Doğru sesleri*). Öyle değilse reylerinizi izhar edersiniz. (*İsabetlidir, yerindedir sesleri*). Bunun zıddıyla da temayülünüzü görürüz, tashih ederiz. (*Doğru sesleri*).

Talebe birliği, öğrenci birliği meselesine geliyorum: Arkadaşlar, bendeniz Üniversite Talebe Birliğini lağvedilmiş buldum. O zaman Rektör Cemil Bilsel arkadaşımız şimdi Milletvekili olarak buradadır. Lâğvedilmiş buldum ve dedim ki, zamanı gelmiştir, yeniden talebe birliklerini kuralım. Bu fikrimi muhafaza ediyorum. Binaenaleyh talebe birlikleri bize rağmen olmuş veyahut kurulduğu zaman bundan gayri memnun bulunmuş değiliz. Arkadaşımın böyle bir duygusu varsa lütfedip tashih etmesini rica ederim.

Teknik öğretim; kabul buyurduğunuz kanunla son dört sene içinde hakikaten büyük bir gelişme göstermektedir. 1938-39 yılında 9 sanat okulu ve bunda 3.200 öğrenci vardı. 1945-46 yılında, yani bu ders senesi başında 27 sanat enstitümüzü, 28 orta sanat okulumuz ki, toplamı 55 eder, bunda 22.852 öğrencimiz vardır.

Sanat okullarının gördüğü rağbet, Türk Milletinin medeniyete hem iştiyakının ve hem de istidadının canlı bir belgesidir. (*Doğru sesleri*) Bu sene şehir ve kasabalarda verdiğimiz ilkokul mezunları 47.000 kadardı, bunun 19.800'ü orta okullara, 13.215'i sanat okullarına girmiştir. O sanat okullarımıza ki topunun yekunu öğrenci olarak beş sene evvel 3.000 küsurdu. Bu sene birinci sınıflara yalnız 13.200 çocuğumuz girmiştir. (*Helal olsun sesleri*).

Şimdi burada bu rakamları söylerken tabiî olarak Naci Tınaz arkadaşımın memur ve yetiştirme meselesinde konuşulanları hatırlıyorum. Sanat Okulunda 3.000 öğrencisi varken ve ticaret okullarında aşağı yukarı bu nispette bundan daha az öğrenci mevcutken zaten memur yetiştirme ve yetiştirmemek meselesi diye bir şey mevzuubahis etmek yersiz olurdu. Amma bugün durum öyle değildir. Bugün ticaret okullarında ve gerek erkek ve kız sanat okullarında mevcut olan öğrencilerin gösterdiğimiz işlere, verdiğimiz derslere alâkası, bunları tabiî olarak memur olmadan serbest hayata sevkedecek ve bunlar memleket çevresinde birer müstahsil unsur olacaklardı. Kaldı ki bizim memura da ihtiyacımız vardır. Memurdan müstağni değiliz. Sayıca müstağni değiliz, keyfiyetce müstağni değiliz. Onların da iyisini bilenini yetiştirmeğe mecburuz. Bunlardan başka bu sene mevcuda ilâve olarak ki üçtür, Adana, Rize ve Kayseri'de birer yapı okulu açtık. Marangoz ve demircilik kurslarını arttırdık. 37 iken bu sene 20 ilâvesiyle 57 olacaktır.

Kız enstitüleri de aynı suretle genişliyor. 1940-41 senesi, kanun çıktığı sene, 15 kız enstitümüz, 29 akşam kız sanat okulu, toplamı 44 eder, bunlarda 9300

öğrenci vardı. Bu sene başında 37 kız enstitüsüne, 37 akşam kız sanat okulu ilâvesiyle 110 eder, bunlarda 24 bin küsur öğrenci vardır. Gezici köy kadınları kurslarımız 151 iken 50 daha açacağız. 201 olacaktır. Ticaret okullarımız, birçok yerlerde mezunu arzu edilir aranır hale geldi ve devlete rekabet başladı. Devlet memuru olarak vereceğimiz paranın iki mislini, hususi müesseseler bunlara veriyorlar. Bunların sayısı da 1940-1941 senesinde 6 iken, ticaret liselerinin şimdi 11'dir. Ortaokullar 7 iken 22'dir. Yani 15 ticeret okuluna mukabil şimdi içinde bulunduğumuz ders senesinde 33 ticaret okulu ve lisesi mevcuttur. Öğrencisi bin küsur iken şimdi 4500'e yükselmiştir. İzmir'de açtığımız Yüksek Ticaret ve İktisat Okulumuz öğrenci ve hatta öğretmen bakımından İstanbul ile rekabet edecek şekilde memnuniyet verici bir ilerleme göstermektedir.

Başınızı ağrıtmamak için teferruattan meseleler üzerinde durmuyorum ve mümkün olduğu kadar kısa maruzatla bulunmağa çalışıyorum. Bununla beraber müzik meselesinden vazgeçmemiz tabiî mümkün değildir (*Gülüşmeler*).

Müzik meselesinde; Suut Kemal Yetkin, Gl. Pertev, Baltacıoğlu ve Behçet Kemal Çağlar arkadaşlarımı zevkle dinledim. Öğretim işinde aldığımız yolu ve koyduğumuz prensipleri değiştirmeğe mahal görmüyorum. Çünkü onun kanunu, yüksek huzurunuzdan geçirilirken münakaşasını yaptık. İki sene de bir noktai nazar değiştirecek ve yeniden Millî Eğitim işlerini istikrarsızlıkla itham ettirecek değilim. Binaenaleyh o tarafta bir değişiklik yapma mevzuubahis değildir.

Muhittin Pars arkadaşımın müzik ilmi hakkındaki mütalâalarını da istifade ile dinledim. Bu işi bilen mütehassıslara tetkik ettireceğim ve neticelerini hem efkârı umumîyeye ve hem de kendilerine arzetmeyi vazife bilirim. Yalnız müzik erbabının öksüz olduğu hakkındaki sözlerine bendeniz iştirak etmiyorum. Çünkü sanatın babası, o sanatı tutan insanlar, yani sanatkârların içinde bulundukları, yaşadıkları cemiyettir. Bu cemiyetse alaturka alafranga hepsini kaderince tutuyor. Demek anası da var, babaları da var, yetim ve öksüz değildirler. Hatta o kadar ki muhtelif müesseseler bunların paralarını artırmak hususunda rekabet halindedir. Böyle öksüzlüğe hepimiz razıyız. (*Gülüşmeler*).

Nota kağıdı bulamadıklarından bahis buyurmuşlardır. Tanıdıkları bestekarlar varsa bana göndersinler, bol kağıdımız var, kendilerine verebiliriz.

M.B. Pars (Bursa) – Nota kâğıdı demedim, matbaa dedim.

Millî Eğitim Bakanı Hasan - Âli Yücel (*Devamla*) – Hem beste yazmak için matbaaya lüzum yoktur. Besteyi yazarlar, biz onlara yazıcı buluruz. Yanlış mı anladım acaba efendim?

M.B. Pars (Bursa) – Evet yanlış anladınız. Ben diyorum ki; zaten bu malumatı ben sizin emriniz altında bulunanlardan aldım. Onlar diyorlar ki konpozitörler 20-30 tane alaturka musiki ve alafranga tekniği ile eserler yazdılar, fakat bunlar çekmecelerde durmaktadır. Çünkü bunların notaya yazdırılması için 80 tane müzisyenin ayrılmasına imkan yoktur. Çünkü bunlar 2400 sayfa tutuyormuş, otuzardan seksen müzisyene ihtiyaç varmış ve bunların elle yazılmasına imkan yokmuş. Mutlaka çinkografiyle yazılacak oyulacak falan... Bütün bu mütehassıslar ellerinizin altındadır, davet buyurun, size benden çok daha iyi izahat verirler.

Millî Eğitim Bakanı Hasan - Âli Yücel (*Devamla*) – Vâki olan son seyahatimde ileri memleketlerden İngiltere'ye gittiğim zaman gördüm ve anladım ki orada da bazı operaların partisyonları kalmamıştır. Onun için biz muhtaç ol-

duğumuz partisyonları elle yazdırmaktayız. İşin maddi taraflarını süratle temin etmek mümkün olduğu takdirde bunu sağlamaktan en çok zevk alacaklardan biri bendenizim.

M.B.Pars (Bursa) – Teşekkür ederim.

Millî Eğitim Bakanı Hasan - Âli Yücel (*Devamla*) – Umumî olarak fakir, halivakti yerinde olmıyan öğrencilere yapılan yardımların bir elden yapılmasını Hasene Ilgaz arkadaşımız ileri sürdüler. Biz yer yer muhtelif şekillerde yapılmış olan yardımları takip ediyoruz. Geçen sene bu kürsüden arzettiğim, alâkalı hususi müesseselerin yaptığı yardım, bir milyon liradan fazla idi, şimdi bu rakam bu sene 2 buçuk milyon liraya çıkmıştır. Bu ihtiyaç, mahallinde duyulmuş ve mahalli teşebbüslerle temin edilmiştir. Bendeniz bir merkezde toplamayı pratik bulmuyorum. Her yerin kendi imkânı hattâ aradaki şahısların hayırseverliği ve ellerindeki vasıtaları kullanış tarzına göre kendi kendine bir ayarlanma olmalıdır. Bu paraları biraraya toplamak bugün başlanmış olan ve paraca geçen seneye nispetle iki misline yaklaşmış olan bir teşebbüsü sarsar korkusundayım. Onun için her yeri kendi ihtiyacına ve imkânına terketmeli, onlar bildikleri gibi yapsınlar (*Doğru sesleri*). Yalnız yurt meselesinde, yüksek tahsil gençliğinin yeme, içme, yatma meselesinde, işi arkadaşların iddia ettiği gibi, daha ciddi tutmağa ihtiyaç vardır. Bu hususta Parti, Hükümet beraberce çalışmaktadır. Tahmin ederim kısa bir zamanda fiili netice elde edilmiş bulunsun.

Naci Tınaz arkadaşım teftiş meselesine temas buyurmuşlardı. Zaten Millî Savunma Komisyonunda bir kanun vesilesiyle de bu fikirlerini dinlemiştim, yalnız bir küçük ilâvem vardır: Devlet idare teşkilatında şüpheye istinad edildikçe teftişin dahi muvaffak olamıyacağıdır. Emniyet ve salâhiyet esasına dayanmak zaruretinde olduğumuzu söylemeliyim.

Arkadaşlar, geçen bütçemizin müzakeresinde eski eserler ve müzeler üstünde durulduğu gibi bunda da bazı arkadaşlar bizi ikaz edici sözler söylediler. Geçen sene burada yaptığım vaâdi yerine getirmiş olarak huzurunuzdayım. Türbeler, Evkaf Umum Müdürlüğü'nden alınmış, Bakanlar kurulu kararıyle Millî Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir. Gerek kendi bütçemizden gerek Millî Emlâk bütçesinden aldığımız paralarla Dağlıoğlu arkadaşımızın da söylediği gibi başta Plevne Kahramanı Osman Paşanın Türbesini onardık.

N. Porov (Tokat) – Bilhassa arzı şükran ederim.

Millî Eğitim Bakanı Hasan - Âli Yücel (*Devamla*) – Estağfurullah. İkinci Bayazıt, Selçuk Sultanı, Hazreti Halil, Koca Reşit Paşa, Rumi Mehmet Paşa, Nakkaş Hasan Paşa, Hüsrev Paşa, Kaptan Mahmut Paşa türbeleri. Bunların hem tarihi kıymetleri, hem de estetik değerleri vardır. Bir kısmını onardık ve bir kısmını onarmaya devam ediyoruz. Bundan başka Kâtip Çelebi'nin bir mezarını İstanbul Belediyesi ve Tarih Kurumu ile işbirliği ederek gayet güzel bir şekilde yaptırmak teşebbüsündeyiz.

Ayrıca Bakanlar Kurulundan aldığımız bir kararla Bizans eserlerinden olan Kaariye ve Fethiye'yi Bakanlığımıza devraldık. Bunların onarılmasına başladık, müze haline getiriyoruz.

İstanbul Vali ve Belediye Reisi çalışkan arkadaşımız, Kaariye'nin etrafını açıyor, yollar yaptırıyor, güzel bir turistik mevzuu olarak bütün dünyanın tanıdığı, bildiği ve görmek istediği bu anıtı bir çiçek haline getirip bütün dünyaya ve kendimize kazandırmış oluyoruz.

Eski eserler mevzuunda, diğer işlerimize gösterdiği alâkayı da söyliyerek, Bütçe Komisyonumuzun yaptığı yardımı ve dikkati şükranla karşılamış bulunduğumu arzedeyim. Hükümetten gelen bütçeye mevzu için 200.000 lira daha ilâve etmek üzere gider ayrıldı. Bununla Edirne'de Mimar Sinan'ın Selimiye Arastasını ve Alipaşa Çarşısı'nı istimlâk ettik, tamire başlıyacağız.

Dağlı arkadaşım...

H.R.Öğmen (Bolu) – Dağlıoğlu...

Millî Eğitim Bakanı Hasan - Âli Yücel (*Devamla*) – Dağlıoğlu arkadaşımın (*Gülüşmeler*) eski eserleri bir programa bağlama hususundaki arzusu yerine getirilmiştir. Vilayetleri ayrı ayrı göstermek üzere her vilayette birinci, ikinci ve üçüncü derecede eserler tasnif edilmiştir. Birinci ve ikinci derecelerdeki eserlerden acil onarma ihtiyacı olan 400 eser ki, herbirinin bugünkü rayice göre paralarını tespit etmiş bulunuyoruz. 100 milyon liralık bir rakam tutmaktadır. Fakat bu rakam bizi korkutmuyor. Yapacağımızı bildikten ve bildiğimizi yaptıktan sonra parayı ne kadar elde edersek o kadarı ile bunları ölümden kurtarma onarımlarını temin etmek mümkün olacaktır. Bu programı bir eser halinde resimleriyle bastırıyoruz. Yüksek Heyetimiz üyelerine ayrı ayrı taktim edeceğiz. Kanun da hazırlanmıştır, fakat muhtelif mercilerle alâkalı olduğu için anlaşma o kadar kolay olmamaktadır. Onun için bu konuyu ne zaman taktim edeceğimi vaadedecek durumdą değilim.

Arkadaşlar, geçen yıl bütçesi burada konuşulurken orta öğretim mevzuunda Reşat Şemsettin Sirer arkadaşım bir projeden bahsettiler ve orta öğretimi organize etme için fikirlerini söylediler. Ben de bu projeyi ve bu fikirleri tetkik etmeği vaadetmiştim.

Bu projede, bugünkü ilk öğretmen okulları pedagoji enstitüleri haline getirilmeli, bunlara öğrenci olarak lise mezunları alınmalı, pedagoji enstitülerinde öğretim iki yıl olmalı, bu kurumları bitiren gençler birleştirilmiş ilk ve ortaokul öğretmenliğine atanmalı. Bu suretle ortaokullarla şehir ilkokulları aynı yüksek menşelerden geçen öğretmenlerle idare olunacaktır. Tetkiklerimiz neticesinde, vardığımız kanaat şu oldu:

Bunun, birinci kısmına tamamen iştirak ediyoruz. Nitekim, Balıkesir'de, Edirne'de, Adana'da, İzmir'de açtığımız ve açmağa teşebbüs ettiğimiz orta öğretmen okulları buna delildir. Burada arkadaşımızla beraberiz. Yalnız ilkokul öğretmenleriyle ortaokul öğretmenlerini aynı menşeden çıkarmak durumuna henüz gelmiş halde değiliz. Bu projeyi gerçekleştirmekte lise mezunlarının olgunluk verenlerinin çoğaldığını arkadaşım ileri sürerek öğretmen olmak üzere bol istekli bulacağımızı ifade ediyor. Tecrübemiz bunun zıddını göstermektedir. Biz parasız yatılı talebe imtihanları yaparken, evvelce, 4500-5000 arasında çocuk imtihana girdiği halde elimizdeki kanuni salahiyeti kullanarak öğretmen olmak üzere imtihana çağırdığımız zaman bu rakam 2500e düşmüştür.

Okul binaları yapımı hususunda kanun için arkadaşımla beraber olduğumu zaten o zaman söylemiştim. Ortaokulların programlarını iş bakımından tetkik etmek hususundaki temennilerine iştirak ediyorum ve Talim ve Terbiye Heyetimiz bu konuda incelemeler yapmaktadır.

Arkadaşlar; sözlerimi bitirmeden önce bu senenin milletlerarası kültür alanındaki mühim bir olaydan bahsetmek isterim. O da Londra'da toplanan Milletlerarası Kültür, Eğitim ve Bilim Konferansıdır. Bu arkadaşınız heyet üyeleriyle

birlikte bu konferansa Hükümetimiz adına iştirak etti ve Hükümetimiz adına yapılmış olan Anayasa Taslağını imzaladı. Bu taslak yüksek tasvibinize arzedilmek üzere huzurunuza gelecektir. Onun için işin konusu hakkında mâruzatta bulunmuyorum. Yalnız muhtelif milletlerin kültür adamları, kültürlü adamlar bu konferansta o kadar iyi anlaştı ve insanlığın istikbali için sulhsever nesiller yetiştirmek, millî vasıfları mahfuz tutmak üzere milletlerarası kıymetlere memleketler gençliğini alıştırmak üzere o kadar kuvvetli bir fikir birliği yaptılar ki, orada duyduğum bahtiyarlığı sizin önünüzde söyleme, benim için bir vicdan borcudur.

Konferans dışında İngiltere'de bulunduğum zamanda İngiliz kültür müesseselerini gezdim. Gerek Hükümet, gerek kültür adamlarıyla ve gerekse umumî hayat içerisinde bulunanlarla yaptığım temaslarda sizden biri olarak gördüğüm dikkat ve alâka hakikaten büyüktür, samimidir. Önünüzde onlara teşekkür etmeyi bir borç bilirim. (*Bravo sesleri*).

Biz orada iken Fransız Hükümeti de bir nezaket eseri olmak üzere beni ve heyetten arzu edeceğim arkadaşları Paris'e davet etti. İçinde bulunduğumuz aralık ayında Ankara'da bulunmak zaruretinde olduğum için itizar ettim ve Hükümetten izin aldığım takdirde bu davetlerini bir iki ay sonraya tehire müsaadelerini rica ettim. Fransız Hükümetinin gösterdiği bu nezakete de cidden müteşekkirim.

Dönüşte Mısır'a uğradım. Mısır'da Maarif Veziri Abdürrezzak Sanhuri Bey şahsen Kahire'de maarif müesseselerini gezmek hususundaki arzumla alâkadar oldular. Yanlarındaki arkadaşlarını yanıma arkadaş olarak verdiler. Orada kaldığım kısa müddet zarfında üniversiteleri ve muhtelif derecede okulları gezmek fırsatını elde ettim. Mısır Hükümeti'ne ve Mısır Maarif Veziri'ne pek müteşekkirim. Bu teşekkürlerimi Büyük Millet Meclisi'nin huzurunda ifade etmek bana zevk verdiği gibi, Hükümetimiz de gördüğümüz alâka ve nezaketten dolayı her üç Hükümete ayrıca teşekkür etmiştir.

Sözlerimi böyle hayırlı ve istikbalde her millet için birbirini sevici ve sevdirici insanlar yetişktiren bir müessesenin nakliyle bitirmek beni ayrıca bahtiyar etmektedir.(1) (*Alkışlar*).

Millî Eğitim Bakanı Hasan - Âli Yücel – Arkadaşlarım; uzun sürmüş bir müzakerenin sonunda tekrar sizi rahatsız etmek, vicdanımda duyduğum bir zaruretten ileri geldi. O zaruret şudur: Tanrıöver arkadaşımın verdiği misaller ve yaptığı konuşmalar ihtimal ki bazı muhitlerde, "Bu memlekette yüksek öğretim ve üniversite fikir hürriyeti kalmamıştır, herhangi bir serbest fikirli hocanın serbest öğretim yapmasına imkân bırakılmıyor ve ağzı kapanıyor" intibaını bırakacaktır. Bu yanlış kanaati vermesi ihtimalini düşünerek tekrar huzurunuza geldim.

Bir defa şunu açık ve kesin olarak söyliyeyim ki; her bir mevzuu üniversitelere ilmi kelâmdan, ekonomik meselelerden bilmem, komonizme kadar tedris edilmekte, anlatılmakta, izah olunmaktadır. Hiçbir makam, yalnız Millî Eği-

(1) İçel Milletvekili H. S. Tanrıöver'in tarihi misaller getirerek, ilim müesseselerinin siyasî makamların emri altına sokulmamasını ve ilmi mürakabe altına alınmamak gerektiğini, İzmir Milletvekili H. Menteş'in köy okulları yapılarına yardım ödeneği ayrılmasını ve Rize Milletvekili S.A. Dilemre'nin okullarda veremle savaşmak gerektiğini, öğrencilerin dispanserlerde muayenelerinin yapılmasını ve Validebağı Prevantoryum ve Sanatoryumu bütçesine daha fazla ödenek konulmasını söylemeleri üzerine Bakan tekrar söz almıştır.

tim Bakanlığı değil, hiçbir makam, öğretmenlerinin ağzını kapamamaktadır. (Alkışlar).

Fikir hürriyeti bu değilse nedir? Tanrıöver arkadaşımdan soruyorum? Bizim elimizi koyduğumuz meseleler... Süleymaniye minaresine bayrak asmak nevinden meselelerdir, gizli cemiyet kurma cinsinden meselelerdir. Veya fikir bitaraflığı objektifliği kalmamış olan siyasî kanaatların propaganda haline gelişidir. (Bravo sesleri, alkışlar). Eğer arkadaşlar, biz memleket gençliğine şimdiye kadar bu ihtimamı göstermemiş olsaydık bazı siyasî damgaları hepimiz birden yemiş bulunurduk. Bunun solu olduğu gibi, sağı, sağı olduğu gibi solu vardır. Onun için biz fikir mevzuunda en geniş hürriyeti görüyoruz, buluyoruz ve veriyoruz. Fakat bu hürriyeti bir siyasî propaganda gibi kullanmağa müsaade etmiyoruz. Deminki beyanatımda da arzettiğim gibi bundan sonra dahi müsaade etmeyeceğiz. Bize vereceğiniz itimat veya itimatsızlık reyi doğru mu yapıyoruz, yanlış mı yapıyoruz bunu gösterecek. Bütün endişem fikir hürriyeti üniversitede kalmamış, Zenbillî Ali Efendi ve bunun gibi eski hürriyet kahramanları zikredilirken sanki ortada bir istibdat kahramanı mevcutmuş, hissini vermenin yanlış olduğunu açığa vurma için bu sözleri söylüyorum. (Bravo sesleri, alkışlar)."

Tan Gazetesine Baskın,

Tan-Tanin Kavgası

İstanbul Üniversitesi öğrencilerinden meydana gelen kalabalık bir grup 4 Aralık sabahı saat 10.00'da Beyazıt Meydanı'nda toplanıp sloganlar atarak, Babıâli'ye doğru yürüyüşe geçti. Burada, Tan gazetesi ile sol yayınlar satan kitabevlerini yağmaladıktan sonra Beyoğlu'na çıkarak Görüşler dergisiyle, Yeni Dünya ve La Turquie gazetelerini tahrip ettiler.

1945 başlarında SSCB, Türk-Sovyet Dostluk ve Saldırmazlık Paktı'nı feshedeceğini açıklamış ve Boğazlarda ortak denetim hakkı istemişti. Bu gelişmeler karşısında Türkiye'nin Sovyetler'le iyi ilişkiler içinde olmasını savunan Tan gazetesi, özellikle de yazarlarından Tevfik Rüştü Aras ile Sabiha ve Zekeriya Sertel çifti milliyetçi çevreler ve iktidar tarafından ağır biçimde eleştirildiler.

Sonunda, iktidardaki CHP yönetimini eleştiren yayın organları, milliyetçi gençler tarafından "kahrolsun komünistler, kahrolsun Sertel'ler" sloganlarıyla basıldı ve matbaaları tahrip edildi.

Benzer tepkiler Bursa, İzmir ve Ankara'da da görüldü. Tan, Görüşler ve Yeni Dünya'nın afişleri üzerine, "Bunlar komünisttir, okumayınız" yazıları yazıldı.

Sovyet Tass Ajansı'nın, İstanbul'daki gösterinin polis koruması altında ve hükûmet desteğiyle yapıldığı yorumu üzerine, Sovyet Büyükelçiliği Türk hükûmetine bir nota verdi. Türkiye de bir karşı notayla, gösterilerin bir iç mesele olduğunu bildirdi. Sertel'ler tutuklandı ve 1950'den sonra yurtdışına gittiler.

Sol eğilimli gazete ve dergiler kapandı. Tan gazetesi, Halil Lütfü Dördüncü yönetiminde etkisiz bir yayın olarak neşriyatını sürdürdü.

Gazeteci-yazar Tekin Erer, **"Basında Kavgalar"** adlı kitabında, karı-koca Sertel'ler ile bunlar karşısında yer alan gazeteci Hüseyin Cahit Yalçın'ın mücadelesine yer verir; [483]

"Türkiye'de yeni bir devir başlıyordu. İkinci Cihan Harbi bitmiş, San Fransisko şehrinde Birleşmiş Milletler Anayasası imza edilmiş ve Dünya, insan haklarına, hürriyete, ebedî sulha, demokratik hayata karşı kapılarını sonuna kadar açmıştı. Bütün milletler, politikalarını bu yeni açıdan görmek ve ayarlamak için, iç işlerinde geniş değişiklikler yapmak ihtiyacını hattâ zaruretini duymağa başlamışlardı.

1945 yılına kadar tek parti rejimi içinde ve türlü baskılar altında bulunan Türkiye de bu yeni hayata girmek, San Fransisko'da Başbakan Hasan Saka'nın taahhüt ettiği prensiplere uymak için, bazı hareketler göstermeğe çalışıyordu. Millî Şef, açıkça, çok partili hayata müsaade edildiğini, basın üzerindeki hükûmet baskılarının azaltıldığını söylemişti. Bu arada Millî Kalkınma Partisi kuruluyor, bazı CHP mebusları partilerinden istifa etmek, yahut parti içinde aşırı çıkışları dolayısiyle kovulmak suretiyle, gelişen yeni demokratik cephenin adamları olmağa liyakat kesbediyorlardı. Memleketin tek partisi CHP hürriyete, demokrasiye, batı medeniyetine doğru uçmak, koşmak, atılmak istiyen bu öncülere karşı dizginleri hafif hafif bırakmaktan başka çâre göremiyordu.

Demokratik mücadele, her yerde olduğu gibi, ancak basınla başlıyabilirdi. Bundan dolayı da, 1945 yılı sonlarına doğru Türk basını bu yeni duruma kendisini uydurmağa gayret gösteriyordu. Uzun ve devamlı bir kıştan sonra gelen baharda ağaçların çiçek açması gibi, gazetelerin sütunlarında da fıkra yazarları, başyazarlar, muharrirler, hürriyetten, haktan, hukuktan bahsetmeğe, Türklerin mahrum bulunduğu dünya nimetlerini göstermeğe çalışıyorlardı. Bu bahiste Türkiye'de ilk bayrağı açan Vatan Gazetesinde Ahmet Emin Yalman olmuştu. Ahmet Emin, bir demokrasi hayranı olarak Türkiye'nin bir an evvel bu rejime bütün şartları ile kavuşmasını istiyordu. Ahmet Emin'le başbaşa ve hattâ ondan daha ileri giden bir kuruluş daha vardı ki, bu da Tan gazetesiydi ve yazarları karı-koca Sertel'ler bulunuyordu. Fakat bu karı-koca, neşriyatlarında samimî bulunmuyorlar, demokrasi mücadelesi altında komünistlerin Türkiye'deki baş mümessilliğini yapıyorlardı.

Bunların karşısında bir Hüseyin Cahit Yalçın vardı ki, bütün hayatı hürriyet mücadeleleri içinde geçmişti. Gazeteci olarak San Fransisko anlaşmasında bulunmuştu. Bir Halk Partisi mebusu olarak pervasızca "ceza kanunu varken, ayrıca bir basın kanununa lüzum yoktur" diye en ileri demokratik hayatın prensiplerini

---

*483 Tekin Erer: "Tan-Tanin Kavgası". **Basında Kavgalar**. İstanbul, 1965, 131-176. ss.*

savunmuştu. O da, demokrasiyi ve hürriyeti istiyordu. Fakat bunda acele edilmemesini, yavaş yavaş hedefe varılmasını, tam bir Halk Partisi görüşü ile benimsiyordu. Akşam Gazetesinin sahibi Sivas Milletvekili Necmettin Sadak ta, demokratik idarenin en kısa zamanda Türkiye'de yerleşmesine taraftardı. Fakat bu hareket Türkiye'nin millî karakterine uyarak yapılmalıydı. Bir yerden kapma ve çalma demokrasi bize göre değildi. Türkiye'de ideal demokrasi rejimini mutlaka gerçekleştirmek ve yavaş yavaş hedefine ulaştırmak için ne Sertel'lerin komünizm tavsiyelerine, ne Ahmet Emin'in Amerikan hayranlığına lüzum vardı.

Hepsi, demokrasi taraftarı olduklarını belirten bu dört ayrı görüş, nihayet matbuat sütunlarına intikal etti. Şiddetli çatışmalar oldu. Neticede, İstanbul Üniversitesine mensup yirmi bin talebenin Tan tesislerini yerle bir etmesiyle bu çatışmalar nihayete erdi ve yazarlar bu suretle bir müddet istirahat etmek imkânına kavuştular.

Şimdi burada tafsilâtını nakledeceğimiz bu çatışmalar dolayısiyle, bugün dahi tazeliğini muhafaza eden milliyetçi ve Komünist anlaşmazlıklarının esas sebeplerine, biraz fazla yer vereceğiz. Sabiha Sertel'in bundan yirmi sene evvel, büyük Hürriyetçi Hüseyin Cahit Yalçın'a "Gerici, mürteci ve faşist" diye hitap etmesinin sebeplerini öğrenince, bugün birçok gazete okuyucuları, hâlâ neden bazı insanlara "mürteci, gerici ve faşist" denildiğini kolayca anlıyacaklardır. Bu arada Hüseyin Cahit Yalçın'ın birer şaheser olan cevap yazılarını da mümkün olduğu kadar az ihtisar ederek yayınlayacağız.

Vatan Gazetesinin demokratik hayatın bir an evvel başlaması hakkındaki yazıları, bazı CHP mebusları üzerinde iyi tesir bırakmıyordu. Tek parti, tek şef rejimine alışmış olan insanların birdenbire yeni hayata intibak etmeleri elbette beklenemezdi. Tekirdağ Mebusu Rahmi Apak ve Sinop Mebusu Cevdet Kerim İncedayı yaptıkları bazı konuşmalarda "Türkiye'nin esasen demokratik rejim altında bulunduğunu" bundan daha iyisinin hayal olduğunu söylüyorlardı. Ahmet Emin Yalman, bunlara verdiği cevapta, asıl bu mebusların hayal içinde yaşadıklarını, dünya realitesini göremediklerini ifade ettikten sonra: "Ya bu rejimi getirirsiniz, yahut yabancılar tanklarla gelir, bu rejimi getirirler" diye ikazlarda bulunuyorlardı.

12 Ekim 1945 tarihli Tanin Gazetesinde Tekirdağ Mebusu Rahmi Apak, bu ikazlara karşı şu cevabı veriyordu:

"Ahmet Emin Yalman'a cevap:

Elinizdeki gazeteyi namuslu adamlara karşı terör vasıtası olarak kullanmak istiyorsunuz. Yurtta namuslu adamların yılmıyacaklarını nihayet bir daha anlıyacaksınız.

İşaret ettiğiniz münakaşanın nerede geçtiğini hatırlamıyorum, ama siz söyler misiniz:

(Yabancının istediğini verirsiniz, yahut tanklar altında ezilirsiniz) diye Türk Milletine bağıran, (Ya memlekette şu veya bu kanunu değiştirirsiniz, ya yabancılar gelirler değiştirirler) mealinde konuşan size ne denir?

Tekirdağ Milletvekili Rahmi Apak."

14 Eylûl 1945 günlü Tanin gazetesinde de Cevdet Kerim İncedayı şu mektubu neşrediyordu:

"Ahmet Emin Yalman'a:

Gazetenizde bana bir sual sorduğunuzu gördüm. Elinizdeki gazeteyi namuslu adamları yıldırmak için bir tedhiş vasıtası yapmak yolundaki çirkin neşriyatınız bu yurtta lâyık olduğu mukabeleyi görecektir. Kanun harici bir söz benim gibi bir adamdan sâdır olamaz. Ancak vatandaşlara polemik açarak yurt için yıkıcı ve zararlı neşriyatınıza hizmet etmeği benden istemeğe ne hakkınız vardır?

Sinop Milletvekili Cevdet Kerim İncedayı."

Halk Partisi mebuslarının ve gazetelerinin yeni demokratik anlayışa karşı mukavemet göstermeleri Tan gazetesinde de şöyle tepkiler yapıyordu:

3 Eylûl 1945 tarihli Tan Gazetesinin birinci sayfasında, "Görüşler" başlıklı fıkrasında, Sabiha Sertel "Muvafakatin Feryadı" serlevhası altında şunları söylüyordu:

"Halk Partisi Mecliste bir ekseriyet değil, ittifak fırkasıdır. Ancak bu müttefiklerin arasından beş on kişi muhalefete geçmiştir. (Bu beş on kişiden kasıt, o zaman parti içinde tenkitler yapan Hikmet Bayur, Emin Sazak, Refik Koraltan, Adnan Menderes, Fuat Köprülü'yü belirtmektir.) Bu muhaliflerin sesi de, Millete neden sonra, Meclis müzakerelerinin gazetelerde neşri kabul edildikten sonra aksetmeğe başladı. Gazetelerdeki muhalefet de öyle.

Şimdiye kadar "kanun dairesinde serbest" olan matbuatın, yine kanun dairesinde ağzına kilit takılmıştı. Matbuat kanununun zincirleri kâfi gelmediği zaman, Matbuat Umum Müdürlüğünün bir emirnamesi veya bir telefon muhaberesi bu kilidi sıkmağa kâfi gelirdi.

Şimdi Türk Matbuatında ancak bir iki gazete muhalefet yapabilmektedir. Kökü halkın içinde olan bu muhalefetin tesirleri pek mahdut olduğu halde, muvafakatin bunu boğmak için gösterdiği gayret hudutsuzdur. Muhalefete bahşedilen sıfat: İktidar mevkiini almak istiyen muhterisler.. Bütün bunlar senelerce ihtikâr, suistimal, tahakküm baskısı altında dilini, şuurunu paslandıran halkı şaşırtmak içindir."

Tan Gazetesinin bu ve buna mümasil yazıları, sahibi CHP Mebusu Necmettin Sadak bulunan Akşam Gazetesinde de akis buluyordu.

11 Eylûl 1945 günlü Akşamda Necmettin Sadak "Yeni Partilerin doğması, Komünist Partisi, CHP" başlıklı yazısında şunları ifade ediyordu:

"Demokrasilerde garip cilvedir ki, partilere dayanan bu Halk idaresinde parti kurmak, paraya muhtaç bir kapital işidir. Bolşevik Partisi bile Çarlık Rusyada bir banka soyarak faaliyete başlamıştır.

Kurulacak yeni Partinin muhtaç olduğu en büyük unsur, paradır. Çünkü teşkilâtın temeli paraya dayanır. Bu bakımdan yeni millî bir partinin doğması güçtür. Yeni parti için adam bulmak kolay, fakat bu partiyi ayakta tutacak büyük sermayeyi bulmak zordur. Bundan dolayı Türkiye'de yeni millî partilerin kurulması imkânsızlaşmaktadır. Ancak en kolay doğan partiler, Enternasyonal Komünist Partileridir. Çünkü bu parti dünyanın her tarafında Moskova'dan idare edildiği için, teşkilâtı ve gazeteleriyle her yerde kurulmuş ve hazırdır.

Türkiye'nin sosyal bünyesi geniş demokrasi ilerleyişinde "Komünist Partisi" nin ortaya çıkmasına dahi engel olunmuyacak derecede sağlam ve "Marksist" nazariyelere aykırıdır."

Necmettin Sadak bu yazısında, yeni kurulacak bir partiyi halk nazarında, daha kurulur kurulmaz küçük düşürmek için, yapılacak propagandanın esaslarını göstermektedir. Zekeriya Sertel, Necmettin Sadak'a verdiği cevapta, muhalefete saygı gösterilmesini, henüz partiler kurulmadan onları bir takım iftiralarla yıpratmağa çalışmamasını ihtar etmişti. 18 Eylûl 1945 günü Akşamda Necmettin Sadak, Zekeriya Sertel'e "Her şeyden önce vatana, millete saygı" başlıklı yazısında şöyle diyordu:

"Muhalefete saygı gösterilmesi lâzımdır. Zekeriya Sertel dünkü yazısında bunu istiyor. Yerden göğe kadar hakkı var. Muhalefet ne derece şiddetli olursa olsun, iktidarın vazifesi, karşılarına geçmiş olanlara saygı, hattâ mümkünse sevgi göstermektir.

Muhalefete saygı elbet lâzımdır. Fakat her şeyden önce vatana ve millete saygı gerekir. Muhalefet edenlere, hakaret ve iftira elbette kötüdür. Fakat en büyük suç, vatana, millete ve devlete iftiradır.

Akşamın bu görüşüne karşılık Sabiha Sertel 11 Ekim 1945 günlü Tan Gazetesinde şu mütalâayı ileri sürüyordu:

"Muhalefet bir suç işlemiş, gibi, hükûmeti ve partiyi tenkit edenlere karşı ilk verilen sıfat "Hain" dir. Bütün insanların kafasını bir totaliter silindirden geçirip bir makine gibi işleten, tenkit edenleri hapishanelere götüren rejimin adı: "Faşizm" dir. Bu rejime her türlü tenkit, her nevi muhalefet vatana hıyanettir.

Bugün dünyanın her tarafında partiler arasında yapılan seçim kavgaları, iktidarı ele almak mücadeleleridir. Bu bir suç değil, demokratik rejimin icaplarıdır. Yoksa muhalefet, iktidarın karşısına geçip: "Zatıâlinizi bazı kusurlarınızdan dolayı tenkit etmeme müsaade eder misiniz?" yollu nazikâne bir reveransla muhalefet etmek değildir."

Sabiha Sertel'in, muhalefetten ne kasdettiği, ertesi günü yazdığı "Ne garip şey" başlıklı ve 13 Ekim 1945 günlü Tan Gazetesinde intişar eden şu yazısı ile daha belirli olarak anlaşılmaktadır:

"Konferans masalarında üç büyükler, beş büyükler, mini minicik devletler sanki 1939 harbinin arifesindeymişiz gibi, sanki bir harp olmamış gibi, tekrar dünyanın tanzim ve idaresinde, hudutların çizilmesinde, nüfuz bölgelerinin taksiminde, menfaatle birleşen milletlere karşı düşman bloklar tesisinde yeniden bir pazarlığa giriştiler.

İngiltere'de, iktidara gelen amele hükûmeti ücretleri azalttığı için bizzat ameleler kendi partilerine karşı grev yapıyorlar. Amerikada grev yapan işçilerden geçilmiyor... Uzak Şarktaki müstemlekeler, millî kurtuluş ve istiklâl mücadeleleri içinde çalkalanıyorlar.

Ne garip şey... Bütün isyanlar, grevler, şikâyetler, dünyaya dört hürriyeti vâdeden memleketlere karşı oluyor. Ne garip şey..."

Bu yazı üzerine o güne kadar Akşamla Tan arasında hafif olarak başlıyan çatışmanın Tanin'e sıçradığını görüyoruz. Tanin Gazetesinde Hüseyin Cahit Yalçın, Sabiha Sertel'in koyduğu başlık altında, 15 Ekim 1945 günlü başmakalesinde şunları yazıyor:

"Ne Garip Şey..."

Bayan Sabiha Sertel siyasî dünyanın manzarasına bakıyor. Hayret içinde kalıyor ve bu şaşırmasını şu suretle ifade ediyor:

(Ne garip şey... Bütün isyanlar, grevler, şikâyetler, dünyaya dört hürriyeti vaadeden, Atlantik misakını bir adalet ve sulh beratı gibi sunan memleketlere karşı oluyor... Ne garip şey...)

Evet, ne garip şey! Vaktiyle faşist İtalya'da ne isyan olurdu, ne grev. Ne de şikâyetler işitiliyordu. Oradan daima parlak icraat sesleri gelirdi. Sükûn ve saadet içinde çalışma eserlerine ait tafsilât gelirdi. Vaktiyle Nazi Almanyası baştan aşağı bir gayret ve ilerleme örneği olmuştu. En yeni binalar, en modern müesseseler orada kurulurdu. Hattâ Naziler, kuvveti bile neşe yolu ile bulmuş görünüyorlardı. İşte bu insanî, çalışkan, mes'ut ve müterakki memleketleri demokrasiler denilen ve kendilerini hürriyet ve adalet müdafii gibi gösterip sözlerini tutmayan milletler, yani Anglo - Saksonlar mahv ve perişan ettiler.

Bu hazin manzara karşısında muhterem bayan Sertel'i müteselli edebilecek başka bir manzara daha vardır ki, nasılsa gözden kaçmış, Sovyet Rusya, Bolşevik Rusya!.

Vaktiyle, İtalya ve Almanya'da görmeğe alıştığımız sükûn içinde çalışma, grevsizlik, şikâyetsizlik şimdi yalnız orada kaldı. Rusya'da kimsenin ağzını açıp ta muhterem bayanı rahatsız ettiği, teessürler içinde bıraktığı var mı? Sovyetler Hükûmetinin bu hususdaki alicenaplığını ve himmetini de bu münasebetle şükranla yâdetmeliyiz. Dünyanın rahat ve huzurunu kaçıracak, Bayan Sabiha'yı üzecek hâdiselere ne meydan verir ne müz'iç bir sesin hudutlardan dışarı çıkmasına imkân bırakır. Zaten koca Rusya'nın içinde ses çıkmaz ki, bu ses dışarıya aksetsin.

Orada, milyonlarca insanı kutup havalisinin buzları ve mahrumiyetleri arasına sürerek, aç ve sefil, gece gündüz çalıştırırlar. Milyonlarca insan kıtlıktan can verir. Büyük nisbette "temizleme" ameliyeleri yapılır. Sibirya ve Uzakdoğu tahşit karargâhları dolar dolar boşalır. Fakat çıt yoktur, isyan yoktur, grev yoktur, demokrasilerle gördüğümüz şikâyetler yoktur.

Yalnız, Bayan Sertel Atlantik misakını hatırlamakla bu levhanın keyfini biraz bozmuştur. Çünkü sevgili Bolşeviklerimiz de böyle bir günah işlediler. Şu Atlantik denilen baş belâsını onlar da imzaladılar. Anglo -Saksonlar sözlerini tutmadılarsa, onlar ne güzel tuttular değil mi? Kahraman Bolşevik orduları Avrupaya bir halâskâr sıfatiyle girmediler mi? Evet, girdiler ve kurtardılar. Bugün Baltık memleketleri denilen ve masallardaki Atlantik ülkesi kadar eski zamanlara karışmış ve unutulmuş hissini veren milletlerden bir tek ses çıkıyor mu? Bolşevik kurtarması içinde saadetten o kadar gaşyolmuşlardır ki, ağızlarını açmağa takatleri yok.

Lehistan da mes'ut ve memnun. Romanya rahat ve sükûnet içinde yüzüyor. Bulgaristan keyfinden sırt üstü yatmış, kavuştuğu nimetin borcunu nasıl ödiyeceğini bilemiyor. Yugoslavya baştan aşağı bir cennet. Yalnız, o bozuk, müraî ve gerici demokrasiler buralara da burunlarını sokmağa başladıktan sonradır ki, şikâyet sesleri işitir olduk.

Evet, demokrasiler bu bakımdan çok kabahatli ve kusurludurlar. Demokrasilerin hüküm sürdüğü yerde, Rusya'daki gibi bir ölüm sükûtu bir korku titremesi ve bir cansızlık sükûtu mevcut olamaz. Grev olur, şikâyet olur, isyan olur. Çünkü demokraside ferdin bir hakkı ve bir hürriyeti vardır. Bir efkârıumumiyesi vardır ki, o kendisini açığa vurur. Mitingler, nümayişler yapılır. Bu, yaşıyan bir sosyetenin atan nabızlarıdır. Demokrasilerde keyfî surette hüküm süren öldürücü Bolşevik pençesi yoktur. Yalnız kanun vardır ki, o da, yumuşaklıkla sertliği, tedip ile müsamahayı meczetmiştir.

Bugün dünyada garip olan birşey varsa, o da koca bir kıtayı kaplıyan Bolşeviklerin Asyaî ve iptidaî durumları ve politikalarıdır. Hüseyin Cahit Yalçın."

Hüseyin Cahit'in bu yazısı, ertesi günü, 16 Ekim 1945 tarihli Tan Gazetesinde Sabiha Sertel imzası ile ve "Mes'ut Faşistler" başlığı altında şu cevabı buldu:

"Dünyanın her tarafından hürriyetçi bütün unsurlar, Faşizme karşı birleşmişlerdir. Dünyanın her tarafında Faşistler tasfiye edilmektedir. Fakat Türkiye'deki Faşistler, harp içinde olduğu gibi şimdi de, bülbül gibi ötmektedirler.

Bunlara göre Türkiye'nin daha geniş demokrasiye geçmesini istiyenler haindirler. Çünkü Faşizm, her nevi sol görüşün düşmanıdır. Çünkü Faşistler, ekalliyetlerin, yabancı ırkların düşmanıdırlar.

Bu görüşü dün olduğu gibi bugün de serbestçe müdafaa edenlerin rahat ve mes'ut yaşadıkları yer olarak yalnız Arjantin, Portekiz, İspanya ve Türkiye kalmıştır.

Bütün dünyada Faşistler tasfiye edildiği halde bizdekiler, hürriyetçi, ileri fikirli bütün unsurlara diledikleri gibi saldırmaktadırlar. Mes'ut Faşistler."

Bu defa Akşam Gazetesinin birinci sayfasında (Demokrat) imzasiyle "Memlekette Hürriyet Var" başlığı altında Sabiha Sertel'e verilen şu cevabı görmekteyiz:

"Evvelâ Faşist kelimesinin üzerinde duralım. Çünkü Tan ve Bayan Sabiha, bu sıfata çok ehemmiyet verirler. Hattâ Faşistliğin tasfiyesi için sık sık yazarlar.

Türkiye'de "Faşistlik" diye bir suç yoktur. Daha doğrusu Türkiye'de Faşist yoktur. Daha açıkçası, Bayan Sabiha'nın yani Moskova'nın anladığı mânada Türkiye'de bizzat bayandan gayri herkes faşisttir. Herkes Faşist olunca kim kimi tasfiye edecek?

Moskova'nın ve bayan muharririn anladığı mânada faşistlik, komünistliğin zıddıdır. Bundan dolayı Faşistlerin tasfiyesi dâvası, yalnız Bolşeviklerin işgal ettikleri memleketlerde çıkmıştır. İngiltere'de, Amerika'da böyle bir dâva yoktur. Bayan Sabiha Türkiye'yi Rus işgalinde mi sanıyor?

Bir memlekette hürriyet olunca, o memlekette her vatandaş milliyetçi olur, ırkçı olur, halkçı olur, sosyalist olur, komünist olur. Faşist olur. Memlekette hürriyet olmasaydı, Sabiha böyle yazabilir mi?

Bayan Sabiha boşuna hiddet ediyor. Memlekette hürriyet var!"

Ertesi günü 20 Ekim 1945'te, Sabiha Sertel, "Türkiye'de Faşist yoktur" başlığı altında Akşamın bu yazısına şöyle karşılık veriyordu:

"Son günlerde hükûmet gazetelerinin ve muharrirlerinin kuvvetle müdafaa ettikleri dâva: "Türkiye'de Faşist yoktur" iddiasıdır.

Görünen köy, kılâvuz istemez. Türkiye'de faşist yoktur. Çünkü Faşizm, şimdi demokrasi maskesini takmıştır.

Türkiye'de Faşist yoktur. Çünkü Faşizmin adı demokrasidir. Demokrasi o kadar beynelmilel bir maskedir ki, bunu yüzünüze geçirdiniz mi, ırkçılığı da, totaliter umdeleri de müdafaa edebilirsiniz. Hele Halk Partisi gibi bir de müdafiiniz olduktan sonra, hiç korkmayınız. Hürriyetiniz, emniyettedir."

Bir gün sonra Tanin'de Hüseyin Cahit Yalçın, Türkiye'de Faşistlik üzerine uzun bir başmakale neşrediyor. Şimdi, 21 Ekim 1945 günü intişar eden "Türkiye'de Faşistlik dâvası üzerine" serlevhalı bu başmakaleyi neşrediyoruz:

"Matbuatımızda bir müddettenberi bir Faşistlik ve komünistlik münakaşası devam ediyor. İlk zamanları alelâde polemiklerin geçici kavgaları şeklinde telâkki edilebilecek olan bu karşılıklı hücum ve târizler sönüp gitmedi. Bilâkis, hergün yaşıyan ve gittikçe hakikî bir varlık ve ciddî bir mesele zevahiri almağa başladı. Onun için, bu bahsi bir polemik silâhı ve mevzuu sıfatiyle değil, bir memleket meselesi olarak ele alıp üzerinde biraz düşünmekte ve hakikati aydınlatmağa çalışmakta fayda görüyoruz.

Bu meseleyi en çok Tan gazetesi ve bilhassa Bayan Sabiha kurcalamaktadır. Muhterem bayanın hüsnüniyet ve samimiyetini bahis mevzuu edecek değiliz. Bunda tereddüdümüz yoktur. Yalnız bir nokta bizi müteessir ediyor. O da bayan Sabiha Sertel'in bu bahisteki görüşü, düşünüşü ve söyleyişi ile Moskova'dan Türkiye aleyhine yapılan neşriyatın tarzı, şekli ve ruhu arasında yalnız müşabehet değil, âdeta ayniyet mevcut olmasıdır.

Bunu bilhassa tebarüz ettirmek mecburiyetindeyiz. Çünkü memlekette hakikî bir hürriyet ve Avrupalı mânasında bir demokrasi rejimi kurulması için en birinci engelin, bu zihniyet olduğuna inanmaktayız.

Bunun, bugün Faşizm namı altında ifade ettiğimiz zihniyetten bizce hiç farkı yoktur. Sabiha Sertel, Faşistliğin aleyhinde bulunurken, kendisi de aynı faşist ruhunu taşıdığı kanaatini veriyor. Softalığın aleyhinde bulunanlar bazan o kadar dar düşünceli ve mütaassıp davranıyorlar ki, kendileri de, aynı softalık ruhunun başka bir tecellisine örnek teşkil ederler.

Bayan Sertel, ümit ederiz ki, bizi Faşistler arasında saymaz ve söyliyeceğimiz sözlerin bir liberal kanaatin mahsulü olduğunu teslim ederek durumu daha objektif, daha ihtirassız surette muhakeme etmek lüzumuna inanır.

Bizde Faşizm var mıdır, yok mudur? sualine cevap aramak için en birinci şart "faşizm" in ne olduğunu tesbit etmektir. Bu kelimeye ayrı ayrı mâna verenler, büyük bir samimiyetle ilânihaye münakaşa edebilirler de bir neticeye varamazlar. Bütün dünya Faşizm kelimesini Mussolini rejimi mânasında anlıyordu. Nazilikle az çok bir ayrılığı vardı. Moskova ve Bolşeviklerdir ki, onu son zamanlarda hususî bir mâna ile kullanmağa başladılar. Onların ağzından bu kelimenin ne mânaya geldiğini işitmemiş olduğumuz için, ne kasdettiklerini muhakkak surette bildiğimizi iddia edemeyiz. Yalnız kullandıkları mevkilere bakarak takribi bir fikir edinmek zorunda kalıyoruz.

Halbuki istilâhlar üzerinde sarih surette mutabık kalınmalıdır ki, karşılıklı fikir teatisinden bir fayda beklenebilsin. Fakat ne çâre ki, Moskova bu târifi yapmadığı için az çok sübjektif ve takribî bir mâna ile iktifa edebiliyoruz. Sabiha Ser-

tel bu mânayı biliyor mu, bilmiyor mu, farkında değiliz. Yalnız sadece, onun da bu kelimeyi tıpkı Moskovalılar gibi ve onların kullandıkları yerlerde kullandığını müşahede etmekteyiz.

Çünkü Moskova için "Faşist" kelimesi kendilerine muhalif olan kimse mânasına geliyor. Romanya'da Bratianu'lar Maniu'lar Faşisttirler. Bulgaristanda çiftçiler, demokratlar faşisttirler. Türkiye'de Yalçın da Faşisttir. Yunanistan'da Faşistler doludur. Garbî Avrupa, İngiltere ve Amerika'da kendilerini faşistlikten kurtaramamışlardır. Hasılı, kim Bolşevikliği kabul etmezse, kim Moskova politikası aleyhinde bulunursa, o, Faşisttir.

Eğer Faşistliğin mânası bu ise, beyhude nefes tüketmiyelim. Türkiye'de Faşist vardır. Ben de Faşistim. Bütün Türkler de Faşisttir.

Bizce böyle bir Faşistliğin Türkiye'de vücudunu kaldırmak değil, ancak onu takviye etmek bahis mevzuu olabilir. Türkiye, Moskova'nın anladığı mânâda hürriyete yabancıdır. Türkiye, Moskova'nın iftihar ettiği matbuat hürriyetini ancak bir kelime oyuncağı olarak görür. Türkiye, Moskova'nın taraftar olduğu demokrasinin bir istibdat ve zulüm rejiminden başka bir şey olmadığına iman eder.

İşin böyle temelli bir ehemmiyeti olmasa idi, Bayan Sertel'in bir garplı ağziyle mi, yoksa bir Moskovalı ağziyle mi konuştuğu noktasında bu kadar alâkadar olmazdık. Biz Faşistlik kelimesinden bir garplının anlıyacağı mânayı kendimize rehber edinerek, Türkiye'deki Faşistlik iddiasını yarın incelemeğe çalışacağız. Hüseyin Cahit Yalçın."

Ertesi günü, 22 Ekim 1945 tarihinde Tanin Gazetesinde "Bizde Türkçülük ve Irkçılık" başlıklı Başyazısında Hüseyin Cahit Yalçın bir gün evvel vaadettiği yazısına şöyle başlamıştır:

"Bayan Sabiha Sertel'e göre 1933'ten bugüne kadar Türkiye'de Faşist propagandası yapılmıştır. Bunun yazılı vesikaları: Irkçılık tezini, Faşist ideolojisini müdafaa eden yazılar ve kitaplar yakılmamıştır. Bu ideolojiye dayanan kanunlarımız ve bu zihniyeti yürüten nizamnamelerimiz vardır.

Bayan Sertel, demokrasinin iddiasını da kabul edememektedir.

Evvelâ bu nokta üzerinde biraz düşünelim: Irkçılık ne demektir? Dediğimiz gibi, böyle muğlak kelimelerin önce mânaları üzerinde anlaşmalıyız ki, onların mahiyetlerini münakaşa kabil olsun. Bizde ırkçılık, pek tabiidir ki, ancak Türkçülük olabilir.

Bu hareketin bu memlekette doğmasında az çok âmil olmuş bir kalem sahibi sıfatiyle bizdeki Türkçülüğün kısa bir tarihini hatırlatalım.

Türkiye'de Türkçülük, siyasî sahada Meşrutiyet'ten sonra başlamıştır. İttihat ve Terakki bir Osmanlı hareketi idi. Muhtelif ırklara mensup fertleri bu tâbir al-

tında ve hürriyet ve müsavat içinde birleştirmek idealini takip ediyordu. Realitenin ilk darbeleri bu ideali çarçabuk hırpaladı. Çünkü birleşeceğini umduğumuz muhtelif unsurlar, hürriyet ve müsavatı, Türklerden ayrılmak ve Türk vatanını parçalamak için bir silâh olarak kullanmağa kalktılar.

İşte ancak böyle hayatî bir müdafaa zaruretidir ki, bu vatanda bir Türkçülük hareketi doğurmuştur. Eğer bu Türkçülük hareketi doğmamış olsaydı, bugünkü Türk vatanının bütünlüğü mümkün olamazdı. İttihat ve Terakki içinde Türk kültürünü kâfi derecede benimsememiş olanlar bile bunun aleyhinde idiler.

Bu memlekette Türk unsurunun üstünlüğünü muhafaza için: "Milleti hâkime" başlığı altında yazdığım makale, yalnız Türkten gayri unsurlar arasında değil, İttihat ve Terakki içinde bile kıyamet kopardı.

Bizde doğan bu Türkçülüğün Avrupa'daki ırk üstünlüğü edebiyatı ile hiçbir alâkası yoktur. Bizimki bir taklit ideoloji değildir. Bir emperyalist temayülünün mütearrız ifadesi değildir. Sadece Türk vatanı içinde Türk hâkimiyetinin bekası namına lüzum hissedilmiş bir müdafaa tedbiridir. Türkün yaşama sevkitabiisinden doğmuş bir hamledir. Türkün bütün ırklardan üstün olduğunu, dünyayı Türk hâkimiyeti altına almak iddiasını akıldan bile geçirmiyorduk. Milletlerarası sahada hür ve müstakil surette payidar olabilmek için Türk vatanı içinde, kendi memleketimizde hâkim ve kuvvetli olmak istiyorduk. Bu vatanın evlâtlığını kabul etmiş, bizimle kardeş ve mütesanit yaşamağı benimseyen bütün sair unsurlarla da müşterek yaşamağı kabul ediyorduk.

Eğer Türkiye'de bir Türkçülük varsa, bu zarurî olarak kültür ve fikir sahasına inhisar edebilir ve ancak bu şart ile mânası olabilir. Böyle bir Türkçülüğü hakîr ve muzır görmeğe kimsenin hakkı olamaz. Herhalde Türkün bu masûm çerçeve içinde kalan Türkçülüğünü ayıplamadan evvel, Bolşevik Rusların Balkanlarda vücuda getirmeğe kalktıkları Panislavist kütleyi göz ününde tutmak doğru olur.

Bilmiyorum, Bayan Sertel bizde ırkçı dediği kimseleri hangi bakımdan suçlu buluyor?

Bizim izah ettiğimiz mânada Türkçülük en tabiî bir vazifemizdir ki, bunu Anayasamızda Milliyetçilik kelimesiyle ifade ediyoruz. Bu o kadar tabiidir ki, Anayasaya girmese bile ruhumuzda mevcut olurdu Hüseyin Cahit Yalçın."

Bir gün sonra Tanin'de Hüseyin Cahit'in Faşistlik ve Türkçülük bahsindeki yazısına yine devam ettiği görülmektedir. 23 Ekim 1945 tarihli Tanin'in Başyazısında: "Faşistliği mahvetmek için yapılan mücadele" serlevhalı şu yazı yayınlanmıştır:

"Almanya'da Naziler 1933'te iktidar mevkiine geldiler. 1939'a kadar mezheplerini, mesleklerini geliştirdiler. Yahudilere akıllara sığmıyacak zulümler yap-

tılar. Ferdî hakları tanımadılar. Bildiğimiz kanun, hak ve adalet mefhumlarını ortadan kaldırarak Führer'in arzusunu herşeyin üstünde tuttular. Bütün bunlar cihanın gözü önünde yapıldı ve resmî münasebetler dünyasında kimsenin itirazına uğramadı.

Nazi'ler kuvvetlenince, siyasî münasebetler sahasında taarruza geçtiler. Sulh muahedesinde kaybetmiş oldukları yerleri geri almağa başladılar.

Kimse silâha sarılmadı. Hiçbir devlet Nazi'liğin kökünü kazımak için bir Haçlılar Seferi tertip etmek üzere önayak olmadı. Hattâ ihtiyar Chamberlain yorucu uçak seyahatlerine katlanarak Hitler ile görüşmelere ve uzlaşmalara gitti. Sonra Lehistan meselesinde Almanya'nın dünyaya meydan okurcasına hareketi ve bir anlaşmaya kat'iyen yanaşmamasıdır ki, İngilizlerle Fransızları 1939 Eylûlünde Almanlara harp ilân etmek mecburiyetinde bıraktı. Fakat bundan 5 - 10 gün evvel Bolşevik Rusya ile Nazi Almanya bir dostluk ve yardım anlaşması imzalamış bulunuyorlardı, Bolşeviklerle Naziler o tarihte tam bir balayı hayatı sürüyorlardı.

İşte ancak İngiltere ile Fransa'nın Almanya'ya harp ilân etmesinden sonradır ki, resmî devlet adamlarının ağzından Naziliği imha etmek gâyesini işitmiş bulunuyoruz. Harbe kadar Naziler kendi hudutları dahilinde istedikleri gibi harekette serbest idiler. Nazilik sair büyük devletlerin Almanya ile iyi münasebetler beslemelerine ve bu münasebetleri muhafaza için hattâ fedakârlık yapmalarına bir mâni teşkil etmiyordu. O derecede ki Bolşevik Rusya, Hürriyetsever Rusya, hakiki demokrat Rusya, onlarla garp devletleri aleyhine bir ittifak yapmağa kadar ileri gitmişti.

Demek oluyor ki, Almanlar Lehistan'a taarruz etmemiş ve elde ettikleri ile iktifa etmek kararını vermiş olsalardı, Milletlerarası münasebetler sahasında bir Nazilik dâvası, yani bugünkü şekilde Faşistliği mahvetmek lâkırdıları mevcut olmıyacaktı.

Bu mesele bir ideoloji meselesi olarak ortaya çıkmadı. Bu hak, adalet, kültür ve medeniyet meselesi halinde de doğmadı. Sadece bir harp taktiği, Almanya'ya karşı bir bozgunculuk silâhı olarak dünyaya geldi. İngiliz devlet adamları tabiidir ki, Almanya'yı parçalayacağız, bütün Alman milletini ezeceğiz, diyemezlerdi. Alman hükûmet adamları ve Nazi Partisi ile Alman milleti arasına nifak sokmak ve Almanya'nın askerî kuvvetini ve harp gayretlerini parçalamak için: "Bizim Alman milletine karşı bir düşmanlığımız yok, sadece taarruzî harplere kaynak olan Nazilik zihniyeti ile mücadele ediyoruz, onu mahvedinceye kadar harp edeceğiz" demeğe başladılar.

Halbuki dünyada harbi icat eden Naziler olmamıştır. İngiltere ve Fransa 1939'daki azametlerini cedlerinin mirasları olarak ellerinde tutmuyorlardı. Mos-

kova etrafındaki küçük Rus Grandükalığı 1939'daki büyük imparatorluğuna, sulh yollarında yürüyerek erişmiş değildi.

Dünyada milletler arasında bir harp zihniyeti varsa, bunun eserlerine her millette tesadüf ediyoruz. Nasıl ki, şimdi Alman Nazileri öldürüldükten sonra da Bolşevik emperyalistlerin azgın bir zapt ve istilâ yani harp zihniyeti ile dünya sulhunu tehdit ettiklerini görüyoruz. Bu kadar uzaklara gitmeğe lüzum yok. Bizden üç vilâyetimizi ve Boğazları istiyen onlar değil midir?

Sinirsiz ve ihtirassız, insaf ile, objektif bir kafa ile biraz düşünürsek anlarız ki, ortada Nazilik yahut Faşistlik adı altında ifade edilebilecek taarruz, istilâ, tahakküm ve emperyalizm zihniyetini imha için hakikî ve samimî hiçbir gayret ve mücadele yoktur. Naziliği imha, bir harp sloganı idi. Taraftar toplamak ve insanları boğuşmağa kandırmak için göz kamaştırıcı bir şimşek idi. Tarla kuşlarını tutmak için kullanılan ayna gibi birşey.

Şimdi Ruslar da, bu harp silâhını bir türlü ellerinden bırakamıyorlar. Çünkü bu silâh sayesinde Lehistan'da, Macaristan'da, Romanya'da, Balkanlarda ve Türkiye'de kendi istilâ ordularına kolayca bir yol açabileceklerini ümit ediyorlar. Onların ağzında bu sun'î duman perdesidir ki, arkasından haris ve kanlı istilâ orduları yürüyebilir.

Moskofların bu gâye ile Türkiye'de Faşistlik bulunduğunu iddia etmelerine, hükûmetin Faşist olduğundan şikâyette bulunmalarına, Türkiye'de Faşistliğin ortadan kaldırılmasını istemelerine akıl erdiririm. Çünkü bu, onların fikrince Türkiye'yi tefrikaya düşürerek zayıflatacak, Moskoflar için kolay bir av haline getirecek bir harp hilesidir. Bir beşinci kol parolasıdır. Onların mütearrız ve müteassıp bir Moskof sıfatiyle, bu tedbirlere baş vurmaları tabiidir.

Fakat kendi içimizden bir vatandaşın, aynı sözleri bir papağan gibi tekrar etmek suretiyle, bu emperyalist Bolşevik propagandasına yardım ettiğini görürsek nasıl yüreğimiz yanmaz? Hüseyin Cahit Yalçın."

Aynı gün, Ulus Gazetesi Başmuharriri Falih Rıfkı Atay, başyazısında Ahmet Emin Yalman'ın daha geniş demokrasi istemesine şaşıyor ve bir zamanlar mandaterlik istiyen bu şahsın samimî olmadığını şu sözlerle ifade ediyordu:

"21 Temmuz 1919 tarihli Vakit'te Başmuharriri Ahmet Emin imzalı şu makaleyi okuyoruz:

(İstiklâl yolu) serlevhalı yazısında para yok, pul yok, dost yok, diye dert yanıldıktan sonra:

Hariçten hiçbir müdahaleye maruz bulunmasak bile, istiklâlimizi şimdilik yalnız başımıza idareye muktedir değiliz ve bir müddet hayırhah bir mürşitten ders almağa ve müzaheret görmeğe muhtacız."

Falih Rıfkı, Yalman'ın diğer bazı makalelerini daha neşrettikten sonra, İngiliz ve Amerikan mandası altında kalmamızı tavsiye ettiğini açıklıyor ve onun demokrasi isteyişine ağır kelimelerle hücum ediyor.

Sabiha Sertel'in ve Zekeriye Sertel'in "Türkiye'de ikinci cihan harbi içinde Nazileri destekleyen Faşistlerin mevcut olduğunu ve bunların eserlerinin ve vesikalarının ortalarda bulunduğunu iddia etmeleri üzerine, 24 Ekim 1945 günü Tanin'de yine Hüseyin Cahit Yalçın bunlara cevap mahiyetinde bir başyazı daha yayınlıyor. "Türkiye'den kaldırılması istenen Faşistlik" serlevhasını taşıyan bu başyazıda Hüseyin Cahit Yalçın şöyle demektedir:

"Memleketimizde, harp içinde, bilhassa harbin belli olmadığı zamanlarda, Almanlar lehinde bir cereyanın mevcut olduğu farkedilmiştir. Fakat, Almanya'nın galebesine inanmış, yahut Türk vatanının menfaati Almanya'nın galemesine bağlı olduğuna samimiyetle hükmetmiş kimseler hürmete şayan birer vatandaş olmaktan çıkmış değildirler. Bunları, benim gibi düşünmemiş olduklarından dolayı tahkir veya mahkûm etmeğe benim hakkım yoktur: Onlar bana ne kadar söğmüş ve iftira etmiş olurlarsa olsunlar.

Harp içinde Almanya lehinde imâ, telmih yoluyle yahut sarih surette yazı yazmış, fikir beyan etmiş olanlar, Türk kanunları bakımından bir suç işlemiyorlardı. Bugün, Moskovalı Bolşeviklerin arzularını bir emir gibi telâkki ederek taraf taraf Engizisyon mahkemeleri kurar, siyaset adamlarını devirirsek, Avrupalı mânasiyle her türlü hak ve adalet mefhumlarını ayaklar altına almış ve aynı zamanda Türk vatanının aziz ve herşeyden üstün olan hürriyet ve istiklâlini kendi elimizle tahrip etmiş oluruz.

Nazi'lik lehinde yazı yazmışlar, Nazi teşkilâtının bizde de kurulmasını istemişler. İster ya. Hangi kanun buna mâni oluyordu?

Türk Hükûmetinin ve Türk kanunlarının bir vatandaşa fikrinden dolayı ceza verdiğini görmekten memnun mu olmak icap eder, yoksa, şiddetli protestolarla buna isyan etmek mi bir vazife olur?

Şimdi muhterem Bayan Sertel'den sorarım: İstediğiniz nedir? Bizde Faşistliğin ezilmesi dâvasında takip ettiği gâye, Türk kanunlarına mugayir olarak Almanlara ajanlık etmiş olanların tedibi ise, evet, kendisiyle beraberim. Fakat, harp içinde, onun da benim de, müdafaa etmiş olduğumuz kanaatlere uymayan kanaatlere taraftar görünmüş olanların, kanunsuz, keyfî cezalara çarptırılmalarını istiyorsa, hayır, hayır. Şahsî düşmanlarım da olsalar, ben onların müdafiiyim.

Çünkü temiz, yüksek ve kurtarıcı hürriyet, bilâistisna her vatandaş için hürriyet, kanun dairesinde hürriyet, bunu icap ettirir. Hüseyin Cahit Yalçın."

25 Ekim 1945 günü TANİN Gazetesinde, Sertellerin Faşizm hakkındaki ileri sürdükleri mütalâalara yine cevap veren Hüseyin Cahit Yalçın "Faşizmi imha

bahanesi Türkiye'yi dört hürriyet prensibinden uzaklaştırmaz" başlıklı yazısında şöyle diyordu:

"Türkiye'de rejimin ruhu, geniş bir liberalizm'dir. Milletin hâkimiyeti bütün mânasiyle ve kuvvetiyle fiile çıkarmak için herşeyin üstünde bu gâyedir. Hattâ bir borç ve vazifedir. Bu hareketin başlaması zamanı gelmiştir.

Bu vatan topraklarında, muhafazakârların da hayat hakları vardır. Tefekkür hürriyetine, liberallik ve radikallik lehinde olsa bile, tahditler konulmasını terviç edemem. Kimsenin vicdanına, nazarlarını nüfuz ettirmeğe hükûmetin hakkı yoktur.

Fakat komünizm bahsinde düşüncem şudur ki, bunun bir teşkilât olarak, parti olarak ortaya çıkmasına katiyyen müsaade edilmemelidir.

Çünkü, bu partinin esası, tefekkür ve vicdan hürriyetlerini mahvetmektir. Kendilerinden başkalarına hak ve hayat tanımamaktadır. Beni öldürecek elleri kendim hazırlar ve silâhlarsam, bu pek mantıksız olur."

Hüseyin Cahid'in bu yazısına karşılık olarak Sabiha Zekeriya Sertel, TAN Gazetesinde, Türkiye'de hürriyetin mevcut olmadığını, mevcut hürriyetin de zincirli hürriyet olduğunu iddia ediyordu. Basın kanununda yapılacak bazı değişiklikleri de doğru bulmuyor ve bu kanunun tamamen kaldırılmasını istiyordu.

7 Kasım 1945 günlü TAN gazetesinde "Zincirli Hürriyet" başlıklı yazısında Sabiha Sertel şöyle söylüyordu:

"Fikir hürriyetini, kanaat hürriyetini, münakaşa hürriyetini, kabul eden bir demokraside "Matbuat Cürümleri" diye ayrı bir fasıl yoktur.

Matbuat kanununda yapılacak değişiklik, ilim adamlarının, fikir adamlarının, ellerinde ve kafalarındaki köstek, hür düşüncelerin üzerine sarılmış zincirli bir hürriyet hududunu geçemiyecektir."

TAN Gazetesi, kanunlarda yapılacak değişiklikleri bu meclisin ve bu hükûmetin yapamıyacağını, çünkü bunların totaliter bir zihniyetten doğmuş bulunduklarını söylüyordu.

Buna cevap veren Hüseyin Cahit Yalçın, 7 Kasım 1945 günü TANİN'de şunları yazıyordu:

"Değişiklikleri kim yapacak?

Memleketimizde millî hâkimiyet rejiminin geliştirilmesi hareketi kanunlarda bazı değişiklikler yapmağa lüzum gösteriyor. TAN Gazetesi bu münasebetle ortaya bir mesele atmıştır: Bütün bu değişiklikleri bu Meclis ve bu Hükûmet yapamaz diyor.

Burada, yapabilir mi, yapamaz mı, meselesini münakaşa etmeden evvel, düşünülmesi icap eden bir nokta var. Türkiye'deki gelişmeleri bu Meclisin, bu hükûmetin fiile çıkaramıyacağını kabul edersek ne yapacağız? Tabiîdir ki, Meclisi de Hükûmeti de değiştirmek icap edecektir.

Değiştirmenin mânasının, yerine başka birini getirmek olduğu malûmdur. Yeni hükûmeti nereden bulacağız?

Anayasamıza göre, kabine Meclisten çıkar. Demek ki, bugün TAN Gazetesinin arzusuna tevfikan, kabine istifasını verse, yeni bakanları, Büyük Millet Meclisi âzasından seçmek icap edecektir. Halbuki Meclis de TAN Gazetesinin itimadını kazanamamakla bedbahttır. Şu halde Sertel dostumuzu memnun etmek için Meclis dışından, parti dışından devlet adamları seçmek icap edecektir.

Yeni bakanları kim seçecek? Cumhurbaşkanı. Bunları kim tasdik edecek ve kabul edecek? Meclis bulunmayacağına göre, ortada yeni kabineyi teyid ve tayin edecek yegâne otorite olarak TAN Gazetesi kendini görecektir.

Meclise gelince, Meclisin dağılması için, Meclisin karar vermesi lâzımdır. Anayasa yapılırken, TAN Gazetesi tarafından izhar edilecek bir arzunun Meclisi dağıtmağa kâfi geleceğine dair bir kayıt maatteessüf konmamıştır.

Diyelim ki, şimdiye kadar hep fena surette çalışmış hiç iyi bir iş görmemiş olan ve bundan sonra da görmeyeceğine Sertel dostlarımız tarafından hükmedilen Meclise TAN Gazetesinin neşriyatı üzerine hidayet erişti de, vekiller insafa geldiler ve Meclisin dağılmasına karar verdiler.

Yeni Meclis nasıl seçilecek? Ve kaç ayda seçilecek? Elbette bu seçimi de TAN Gazetesi beğenmeyecektir.

TAN Gazetesinin tavsiyesi sadece bir yıkma hareketidir. Bir ihtilâl mantığıdır. Realiteyi ve kanunları bir tarafa bırakarak, kendi kafamızın bulduğu yolda, sırf kuvvete dayanmak suretiyle yürümekten ibarettir.

Halbuki bizim millî hâkimiyet rejimimizi geliştirmekten, kuvvetlendirmekten beklediğimiz gâye, şahsî kanaatlerin hâkimiyetine sed çekmek ve kanunun çizdiği yoldan yürümektir.

Zekeriya Sertel, fena bulduğu bir zihniyeti yıkmak için, ayni zihniyet dairesinde hareket ettiğini meydana vururşa, kendi dayandığı dalı kesmiş olur. Hüseyin Cahit Yalçın."

Sertel'ler, Türkiye'deki Faşizm iddialarından birden bire, kanunların değiştirilmesine, Meclisin ve hükûmetin tâdil edilmesine geçmişlerdi. Fakat pek dar buldukları bu sahadan yeniden dönüş yaparak tekrar mevzuu Faşizme çevirdiklerini görüyoruz.

15 Kasım 1945 günü TAN Gazetesinde Sabiha Sertel "Mürteci kime derler?" başlıklı yazısında şunları söylüyor:

"Halk Partisi rotasını Faşist sistemine, garbın muhafazakâr unsurları ile birleşmeye çevirdikten sonra, Faşist fikriyatında karar kıldı. Dünyanın geçirmekte olduğu inkilâba arkasını çevirdi. Daha ileri bir cemiyetin mümessillerini mahpes-

lere, menfalara sürdü. Kendisi muhafazakâr ve mürteci cephede yer aldı. Bugün Halk Partisi, fikrî irticaın mümessili olarak sağında yalnız dinî irtica, solunda inkılâpçı cereyanları görmektedir.

Bugün mürteci denince, Derviş Vahdeti'yi, medreseyi düşünmeğe ne lüzum var? O kafile artık geride kaldı. Bugün fikrî irticaın mümessilleri, "Bizden başka kimse yoktur" diye bağırıyorlar."

18 Kasım 1945 günlü AKŞAM Gazetesinde "Demokrat" imzası ile bu makaleye şu cevap verilmiştir:

"İkinci Derviş Vahdeti,

Yalnız ve yalnız Türkiye düşmanı Moskova radyosuna ve Moskof propagandasına göre Türkiye "Mürteci" dir. Bir de bunu bayan Sabiha Sertel söylemektedir.

Evet, Türkiye, Bulgaristan ve Romanya gibi Rus istilâsına girmediği için mürtecidir.

Türkiye, Bayan Sabiha'nın kafasında, her ne pahasına olursa olsun Rusya'ya teslim olmadığı için mürtecidir.

Bayan Sabiha'nın tek üzüntüsü var: Ankara'nın Sofya ve Bükreş'e benzememesi. Halk Partisinin tek kusuru da, rotasını Bolşeviklere değil, Batıya çevirmesidir.

Bayan Sabiha, Halk Partisi ile Derviş Vahdeti arasında benzerlik buluyor. Ne garip şey!...

Bizce Hazreti Sabiha, Derviş Vahdeti'nin zihniyet bakımından ta kendisidir. Şeriatçı Derviş Vahdeti, kara irtica uğruna kılıç çekmiş, Bolşevik müridesi Derviş Sabiha, kızıl din uğruna kaleme sarılmış, Moskova cezbesi içinde gözleri dönmüş -Kendi tâbiriyle- tepiniyor, çırpınıyor: Haraşo Kızıl İhtilâl!..

Bu zavallıların ikisi de mahiyet ve zihniyet itibariyle ayni kötü zehirli taassubun kahramanıdırlar. Fakat öteki Derviş Vahdeti hiç olmazsa samimî olmak gibi bir meziyete sahipti."

20 Kasım 1945 tarihli TANİN gazetesinde Hüseyin Cahit Yalçın, "Fikrî Hürriyet etrafında karışık mütalâalar" serlevhalı başyazısında yine TAN Gazetesine şu sözlerle hitap ediyordu:

"TAN Refikimizin yazıları üzerinde ekseriya durmak lüzumunu hissediyoruz. Ümid ederiz ki, buna yanlış bir mâna verilmiyecektir.

TAN Gazetesinde gerek Zekeriya Sertel, gerek Sabiha Sertel, son günlerde çok mühim bir noktaya israr ile temasta bulundular. Refiklerimizin kurcaladıkları bahis, siyasî mahkûmların affı meselesidir. Biz bu nokta üzerinde münakaşa edecek değiliz.

Siyasî mahkûmların affını istemek için istenen delili, bizzat meseleden ziyade mühim görüyoruz ve onu çürük buluyoruz.

Zekeriya Sertel dostumuzun müdafaa ettiği tez şudur:

Madem ki, söz ve fikir hürriyetinin demokrasinin temelleri olduğu kabul edilmiş ve muhtelif partilerin teşekkülü tabiî görülmüştür, bizde otoriter rejim zihniyetinin hâkim olduğu müddetçe tevkif edilen, mahkemelere verilen, hapishanelere atılan gençlerin çoğunun serbest bırakılması lâzımdır.

Zekeriya Sertel makalesinde, ayrı siyasî düşünce sahiplerini artık hayata iade etmek zamanının gelmiş olduğunda israr ediyor.

TAN Gazetesi ile prensiple müşterekiz. Fikir ve söz hürriyetine hürmet edilmelidir. Eğer bu memlekette, Sertellerin dedikleri gibi, sırf hükûmet ve partinin istemedikleri tarzda düşündüklerinden dolayı hapse atılmış, menfalara gönderilmiş, kimseler varsa hemen serbest bırakılmalıdırlar.

Yalnız fikir ayrılığından dolayı memlekette bir kimsenin mahkûm edilmiş olduğuna emin değilim. Bayan Sabiha, Kautsky'nin eserini tercüme etmiştir. Kendisini ne hapse attılar, ne menfalara sürdüler. Ben tam yedi sene "Fikir Hareketleri" nde diktatörlük rejimi aleyhinde yazılar yazdım. Bayan Sabiha Sertel'in bugün Faşist ve Mürteci dediği bu hükûmet zamanında yedi sene Faşizm ve irtica aleyhine yazı yazdım. Vicdan, söz ve fikir hürriyetini müdafaa eden yazılar yazdım ve kitaplar neşrettim. Bunlardan dolayı hiçbir takibe uğramadım. Hükûmettekilerden başka türlü düşündüklerinden dolayı kimsenin mahkûm ve tevkif edildiğini de duymadım.

O halde mahkûm edilmiş olanlar kimlerdir? Bunlar, bir kısmı Rusya'da bir müddet kaldıktan sonra Türkiye'ye gizlice gelenlerin teşvikiyle gizli cemiyetler, hücreler vücuda getiren, Komünist propagandası yapan kimselerdir ki, hareketleri Türk Ceza Kanununun 141 ve 142 nci maddeleri çerçevesine girmektedir.

İşte Sertellerin siyasî af diye hapishanelerden çıkarmalarını istedikleri bunlardır. Hüseyin Cahit Yalçın."

AKŞAM ve TAN gazeteleri arasında cereyan eden, CHP'nin inkılâpçı parti olup olmadığı hakkında tartışmaya da karışan Hüseyin Cahit Yalçın 22 Kasım 1945 günlü TANİN'de bu mevzudaki görüşlerini şöyle aksettirmektedir:

..."İnkılâpçı Parti Meselesi...

AKŞAM ve TAN arasında cereyan etmekte olan bir mübahese çok alâkaya değerlidir. Bayan Sertel Halk Partisini mürteci ve Faşist addediyor, Necmettin Sadak ta buna itirazda bulunuyor. Bayan Sertel AKŞAM'ın mukabelesine dün cevap vermiştir. İç politikamızın en ehemmiyetli bir noktasına temas eden şu polemik münasebetiyle biz de düşündüklerimizi söylemek istedik.

Bayan Sertel'in dediğine göre kendisi 1924 Anayasasına muarız değildir. Fakat onu yapan Halk Partisinin aynı vasıflara muhafaza etmediğine kanidir. Bunu teyit için de 1943'te çıkan Halk Partisi nizamnamesi ile o tarihten sonraki icraata bakılmasını tavsiye ediyor. Nihayet şu hükme varıyor: "Halk Partisi inkılâpçı olarak başladığı işe, bir Faşist kampta karar kılmak suretiyle son vermiştir. Hele bugünkü dünyanın inkılâpçı hüviyeti karşısında, Halk Partisinin muhafazakâr mahiyetini gözden geçirirsek, inkılâpçılığın tam aksi bir istikamet çıkar."

Bu cümle üzerinde biraz duracağız. Evvelâ "Bugünkü dünyanın inkılâpçı hüviyeti" ni anlamak faydalı olacaktır.

Bugünkü dünyanın harp galiplerinden biri olan Birleşik Amerika'ya bakalım. Dünyanın bu en müterakki ve kuvvetli devletinde bir inkılâp müşâhede etmiyoruz. İngiltere'de herhangi bir inkılâp hareketini görmüyoruz. Sovyetler Birliğine gelince orada da bir inkılâba şahit olmuyoruz.

Bugünkü dünyanın inkılâpçı hüviyeti nerede? Bayan Sertel'in inkılâp diye tavsif etmek istediği hareketler yalnız Lehistan'da, Romanya'da, Bulgaristan'da, Yugoslavya'da göze çarpmaktadır. Belçika'da, Felemenk'te, İskandinav memleketlerinde, İsviçre'de demokratik düzenlerini değiştiren hiçbir inkılâp emaresi göremiyoruz. Bayan Sertel'in ağzından bugünkü dünyanın inkılâpçı hüviyeti şeklini alan hareket, hakikatte Sovyetlerin girdikleri memleketlerde yerleşmek, yahut onları nüfuzları altına almak isteyen komünist faaliyetinden başka birşey değildir. Yalnız ve yalnız Sovyet propagandasıdır ki, kendisinin hizmetine girmeği kabul etmeyenlere Faşist ve mürteci damgasını basmakla meşguldür. Bayan Sertel'in yanıldığı nokta da, yalnız bu Moskova gürültülerine kulak vermesi ve gözlerini yalnız oraya çevirmesidir. Bayan Sertel'in demokratlığı da, inkılâpçılığı da, Moskova'nın demokratlığı ve inkılâpçılığıdır.

Almanya Faşist biz de Faşistiz diyelim, fakat Bayan Sertel insaf etsin, Rusya'nın hali başka türlü mü? Orada partiden çıkarılarak fabrikadan atılan bir amele eski Hint paryaları gibi zillet ve sefalet içinde ölmeğe mahkûm kalmıyor mu? Rusya'da Komünist Partisinden başka bir partiye hayat, fikir, söz hakkı tanınmış mıdır? Almanlar ve biz Faşist oluyoruz da neden Ruslar Faşist olmuyorlar? Sadece yaftaları Bolşevik ve inkılâpçı olduğundan dolayı mı? Hüseyin Cahit Yalçın."

23 Kasım 1945 günlü TAN gazetesinde Sabiha Sertel "Görüşler" fıkrasında Hüseyin Cahit Yalçın'ın makalesine cevap veriyor. "İnkılâpçı hüviyet ne demektir?" başlıklı yazısında Sabiha Sertel şöyle yazmaktadır:

"Halk Partisinin inkılâpçı hüviyetini kaybetmediğini anlatan yazıma Bay Necmettin Sadak cevap vermişti. Bay Hüseyin Cahit Yalçın bu münakaşaya gönüllü olarak iştirak ediyor.

... Bay Hüseyin Cahit Yalçın, Dünyada bir inkılâp hareketinin mevcut olduğuna kani değildir. Bu hususta üç büyük devleti ele alıyor. Amerika, İngiltere,

Sovyet Rusya. Amerika'dan bahsederken: "Dünyanın bu en büyük ve kuvvetli devletinde bir inkılâp müşâhede etmiyoruz." diyor.

... Amerika, dünyanın en kuvvetli liberal demokrasisine sahip bir devlettir. Demokrasi inkılâbını yapmış ve bitirmiştir. Bugün orada mevcut olan mücâdele büyük sanayi krallariyle amele arasındadır. Bütün dünyanın sosyal mücadelesi de, işte, ideolojik mahiyette olan bu mücadeledir.

... Bay Hüseyin Cahit Yalçın, inkılâpla ihtilâl arasındaki farkı pek ayırdedemiyor. İçtimaî bir inkılâp, eli silâhlı bir çetenin veya zümrenin bir hükûmet darbesi yapması demek değildir. İçtimaî inkılâp, cemiyet bünyelerinin geçirdiği inkişaf sayesinde eski şekilleri çürütüp, yeni şekiller doğurması demektir. İngiltere, bu inkılâbın en güzel nümunesini vermiştir.

İngiltere, tarihî iki partiyi bir hamlede kenara atıyor, halk kâhir bir ekseriyetle "Sosyalist Parti"yi iktidara getiriyor. Bu inkilâp değil de nedir? İçtimaî inkılâp mutlâka silâh kuvvetiyle bir hükûmet darbesi yapmak mıdır?

Bütün dünya böyle içtimâî inkilâplar içinde çalkalanırken, Bay Hüseyin Cahit Yalçın, bütün realitelere gözlerini kapayarak, bugünkü dünyanın inkılâpçı hüviyeti nerede? diyor. Ne diyelim?

Bay Yalçın, muhakkak surette gözlerinden rahatsızdır. Kendisini bir göz doktoruna muayene ettirmesi pek muvafık olur sanırım. Dünyadaki içtimâî inkılâpların seyrini göremediği gibi, bunun ideolojik mahiyetini de göremiyor.

Haddim olmıyarak Bay Yalçın'a gözlerindeki bozuk gözlüğü çıkarmasını, realiteyi olduğu gibi görmesini tavsiye edeceğim. Sabiha Sertel."

24 Kasım 1945 günlü TAN gazetesinde Zekeriya Sertel, bugünkü parlamentonun kifayetsiz olduğunu, yeni zihniyete sahip insanlara ihtiyaç bulunduğunu ifade eden bir başyazı yayınlamıştır. "Seçime biran evvel geçmek lâzımdır." başlığını taşıyan bu başyazı yanı sıra, Sabiha Sertel de "Görüşler" köşesinde Hüseyin Cahid'e cevap vermektedir. Sabiha Sertel'in "Hükûmette inkılâpçılık" ismini taşıyan bu yazısında şunlar yazılmıştır:

"Bay Yalçın, dünkü Tanin'de "Hükûmette İnkılâpçılık" başlığı altında yazdığı yazıda benim ne geniş bir demokrasi, ne de Roosevelt'in dört hürriyeti ile tatmin edilemiyeceğimi söylüyor.

Bay Yalçın'a göre, garp memleketlerindeki inkılâpçılar, demokrasi aleyhtarıdırlar, bunlar müfrit bir sosyalizm diye komünizm isterler.

Türkiye'nin bir sosyalist veya komünizm nizamına geçmesi ne benim arzumla, ne de beş on şahsın emir ve kumandasiyle yapılacak bir iştir. Bu memlekette Sosyalist veya Komünist nizamına geçmek için, içtimâî şartların olgunlaşması lâzımdır.

Bugün Türkiye'de bir amele diktatoryasını kuracak veya Sosyalist inkılâbı başaracak sınıflar henüz olgunlaşmamıştır. Bu şartlar altında Türkiye'de bir hamlede Komünist devlet kurmak maddeten imkânı olmayan bir şeydir.

Ben dünyanın sol'a teveccüh ettiğini realitelere bakarak söylüyorum. Üstadla bir noktada mutabık değilim. Her inkılâba tehlike sağdan gelir, soldan gelmez. Sabiha Sertel."

25 Kasım 1945 günü TANİN ile TAN arasında oldukça gerginleşen havaya TASVİR gazetesinde Orhan Seyfi ORHON'un da dolayısiyle katıldığını görüyoruz. TASVİR'de "Bir Bakıma" sütununda günlük fıkralar yazan Orhan Seyfi, "Sağcı Faşistler, Solcu Faşistler" başlığı altında görüşünü şöyle ifade etmektedir:

"Nurenberg mahkemesinde, sağcı Faşistler suçlu sandalyelerine oturmuş, gözleri kapıda yoldaşlarını bekliyor: Solcu Faşistleri!

Tam bir adalet olmak için, bunların daha büyük bir kalabalıkta sollarındaki sandalyelere oturmaları lâzımdı. Fakat dünyada tam bir adalet yoktur. Bu kutsal terazi ancak, silâhları ellerinden alınmış olanların suçlarını tartıyor.

Nurenberg savcısının iddianamesinde okuduğu maddelerden hiç birini bulamazsınız ki, sağcı Faşistleri olduğu kadar, solcu Faşistleri de suçlandırmasın!

Solcu Faşistler de harbe sebep olmak mı? Sebep olmuşlardır. Memleketleri istilâ etmek mi? İstilâ etmişlerdir. Küçük Devletleri yutmak mı? Yutmuşlardır. Aleyhtarlarını kütle halinde öldürmek, kamplara sürmek mi? Kütle halinde öldürmüş, kamplara sürmüşlerdir. Gasıplık, yağmacılık etmek mi. Etmişlerdir. Şahıs mesûniyetine, fikir hürriyetine, vicdan serbestliğine riayet etmemek mi? Etmemişlerdir!.. Gestapo mu? Vardır! İnsan mezbahaları mı? Vardır!.. Dünyayı istilâ etmek hırsı mı? Vardır, vardır, vardır!

Fakat adalet, insan adaleti, o yalnız âcizlere sual soran melek, birincilerin alın yazılarına karalar yazarken, ikincilerin önünde yerlere kadar eğilmekten başka şey yapmıyor.

Onun içindir ki, korkudan boğazları kuruyan sağcı Faşistlerin nefes alışları bile sezilmezken, solcuların gürültüleri dünyayı tutuyor.

Bizim Gazete sütunlarında da duyduğumuz budur işte: O, acemi horoz sesiyle vakitsiz ötmeler... O; kızıl propagandasını yumurtlayanların gıdaklamaları... Orhan Seyfi Orhon."

26 Kasım günü Zekeriya Sertel, "Siyasî mahkûmların Affı Hakkında" yazdığı başmakalede Hüseyin Cahid'in itirazlarına cevap vermekte ve şöyle demektedir:

"Ceza Kanununun birinci maddesi, sarih olarak tarif edilmemiş ve suç sayılmamış hiçbir fiil için kimseye ceza verilmeyeceğini söyler. Halbuki aynı kanunun 141, 142, 143 ve 162 nci maddeleri hem bu ana prensibe, hem de anayasanın hükümlerine, hem de hürriyet esaslarına aykırıdır.

141 inci madde millî menfaatlere zarar verecek faaliyette bulunan herhangi bir kimseyi beş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası ile cezalandırmaktadır. Bu maddedeki "Millî menfaat" tabiri tarif edilmiş değildir. Bundan dolayı her türlü sarahatten mahrumdur.

Böyle tarifsiz maddelere göre, mahkûm olmuş bir çok kimseler komünist propagandası yapmak suçundan hapishanelerde yatmaktadırlar. Bunları affetmek, bugünkü demokratik rejimin icaplarından sayılmalıdır. Ancak sarih hükümler konduktan sonra millî menfaatlere aykırı hareket edenler olursa, onlar cezalandırılmalıdır."

Zekeriya Sertel, 28 Kasım 1945 günü yazdığı başyazıda da "Gölge etmeyiniz, başka ihsan istemiyoruz" serlevhası altında, memleketin namütenahi hayatî meseleleri varken, bütün dünya demokratik inkişâflara doğru açılırken, Ankara'da birtakım heyetlerin dil'imizle uğraştıklarını, Ortaasyadan gelme eski terimleri arayıp bulduklarını, böylelikle uydurma bir dil yarattıklarını ifade etmekte ve sözlerini şöyle bitirmektedir:

"Bütün bu işleri bırakıp, dil'i baltalamak, kısırlatmak ve fakirleştirmek günahtır."

★
★ ★

TAN Gazetesi 4 Aralık 1945 günü, Üniversite gençliği tarafından tahrip edilmişti. Şimdi 1 Aralık 1945 günü 4 Aralık 1945 günleri arasındaki dört günlük çetin tartışmaları naklediyoruz. Aralık ayının ilk gününe kadar bir çatışma halinde geçen yazışmalar, bu dört gün içinde oldukça şiddetlenmiş, neticede Hüseyin Cahit Yalçın'ın "Kalkın ey... Ehli Vatan!.." başlıklı makalesiyle son haddine kadar gelmiştir.

1 Aralık 1945 tarihli TAN Gazetesinde Zekeriya Sertel "Millet önünde hesaplaşmak istiyoruz" başlıklı yazısında, CHP'nin o zaman Sivas'ta neşriyat hayatına soktuğu ÜLKE Gazetesinin hücumlarına şöyle karşılık vermektedir:

"Cumhuriyet Halk Partisi verdiği 400.000 lira ile Sivas'ta bir gazete çıkarıyor: ÜLKE! Bu gazeteyi çıkaranlar, güya bu sermayeyi kendileri koymuşlardır. Bu kadar büyük fedakârlıklarla çıkan bu gazetenin gâyesi, Anadolu'da Cumhuriyet Halk Partisinin fikirlerini yaymaktır. Şimdi bu gazete bizden hesap soruyor: Zekeriya Sertel büyük bir gazetenin sahibidir, Moda'da güzel bir evi vardır. Bu parayı nereden bulmuştur? diyorlar. Evvelâ biz bu arkadaşlardan siz, 400.000 lirayı nereden buldunuz diye soruyoruz. Evvelâ onlar cevap versinler, sonra biz her türlü hesabı vermeğe hazırız."

Ayni gün Sabiha Sertel de "Bu Devrin İbret ve Meşveret Gazeteleri" başlıklı yazısında şöyle demektedir:

"Halk Partisi, kendi taraftarı gazetelere TAN ve VATAN Gazetelerinin tenkitlerine cevap vermek vazifesini verdi. Fakat bu cevaplar hükûmetin icraatını müdafaadan ziyade TAN ve VATAN Gazetelerine ve sahiplerine savrulan birçok iftiralar ve demagojilerle dolu hezeyanlardır. Bu hususta kendilerini mazur görüyoruz. Çünkü hükûmetin müdafaa edilecek tarafı olmayınca ne yapsınlar?

Halk Partisi TAN ve VATAN Gazetelerinin hürriyet ve demokrasi lehinde yaptığı neşriyatı hiyanet saydığı için bâyilere, bu gazetelerin sattırılmaması, memurlara ve talebeye ve gazetelerin okunmaması hakkında bazan tahriri, bazan şifahî emirler verdi.

Bu TAN ve VATAN Gazetelerinin muzır neşriyatı nelerdir?

Hürriyet ve demokrasinin müdafaası, Halk Partisi ve Hükûmetinin, halkın aleyhinde yaptığı icraatının tenkidi, halkı bir sülük gibi emen, suiistimallerin, rüşvetlerin, hükûmet icraatındaki aczin ortaya konması, memleketin yuvarlandığı ahlâk bozukluğuna karşı mücadele yapılması..

Bugünkü hükûmetin ve Halk Partisinin suç ve muzır saydığı neşriyat bunlardır.

Halk Partisinin bütün tedbirlerine rağmen TAN ve VATAN, İbret ve Meşveret gazeteleri gibi kâh gizli, kâh aşikâr okunan, fakat halk tarafından benimsenen gazeteler olmuşlardır. Sabiha Sertel."

Aynı gün "Emperyalist ifritlerinin gebermesi lâzım" başlıklı bir makale yayınlayan Ahmet Emin Yalman, 3 Aralıkta Ankara'dan gazetesine yazdırdığı başyazısında, TAN ve VATAN işbirliği hakkında Sabiha Sertel'in ileri sürdüğü iddiaya şöyle cevap vermektedir:

"1 Aralık 1945 günlü TAN Gazetesinde Sabiha Sertel'in TAN Gazetesiyle gazetemiz arasındaki görüş birliğine dair yazısını hayretle okudum. Aynı tarihli VATAN gazetesinde yazdığımız fıkrada, aramızda hiçbir cephe birliği bulunmayacağı apaçık belirtilmiştir. Ahmet Emin Yalman."

3 Aralık 1945 tarihli TANİN Gazetesinde Hüseyin Cahit Yalçın, "Kalkın Ey... Ehli Vatan!" başlığı altında büyük hurufatla dizilmiş uzun bir yazı neşretmiştir. Bu yazının ikinci başlığı da yine büyük harflerle dizilmiş şu cümleyi ihtiva etmekteydi: "Bir Vatan Cephesine lüzum vardır."

Hüseyin Cahit Yalçın, bu yazısında şunları söylemektedir:

"Bu memleket, asırlardanberi şimalden gelen hücumlara karşı koydu. Milletin varlığı, bu ızdıraplar ve felâketlerle yoğrulmuştu. Bu defa yine Anavatan topraklarından parçalar ve Türk istiklâlinin hâtimesini teşkil edecek surette Boğazlarda üsler isteniyor.

Büyük Vatanperver Namık Kemal'in sesi bugünün parolasıdır: Kalkın ey... Ehli Vatan!.. Mücâdele başlıyor. Ve başlamak lâzımdır. Çünkü en azgın ve insafsız bir propagandanın Türk Vatandaşlarının ruhuna her gün en yıkıcı, yeis verici, ümit

kırıcı bir propaganda zehirini dökmesine müsaade edemeyiz. Bir vatan sahibi olmak, bu vatanın içinde hür ve müstakil yaşamak isteyen her Türk bu propagandaya karşı koymağa mecburdur.

Görüşleri açıp ta Bayan Sertel'in "Zincirli Hürriyet" makalesini okuduğum zaman, sahifeyi süsleyen bu kıpkızıl demirlerle bize nasıl bir hürriyet hazırlamak istediklerini derhal anladım. Sertel, şöyle diyor: Hür insanlar cemiyetinin en büyük şiarı geniş halk kütlelerinin menfaati için icap ederse, şahsî hürriyetini, mefaatini feda etmektir.

Komünist edebiyatı ile meşgul olmamış olanlar bu satırların altında gizlenen mânayı gözden kaçırabilirler. Geniş halk kütlelerinin menfaati namına hürriyetlerin feda edildiği yer Rusya'dır. Geniş Halk kütlelerinin menfaati namına hürriyetini feda edebileceğini söylemesi, kurmak istedikleri işçi proletaryasında yalnız kendilerinin hürriyeti olacağını ve bizim hürriyetimizin zincire vurulacağını gösteriyor. Çünkü komünist dilinde halk kütlesi, geniş kütle, yalnız ameleye şâmildir. Tıpkı Rusya'da olduğu gibi. Orada hürriyet vardır. Fakat yalnız komünist şefleri ve ameleler için. 160 milyon halkın hürriyeti, işçilerin menfaati namına esarete vurulmuştur.

Bayan Sertel soruyor:

- Hangi demorkraside Matbuat Kanunu ferdin söz fikir ve vicdan hürriyetini meneder?

Cevabını verelim:

- Hayranı ve meddahı olduğunuz hakikî Rus demokrasisinde.

Bayan Sertel soruyor:

- Hangi demokraside Cemiyetler kanunu siyasî parti kurulmasını meneder?

Cevabını verelim:

- Memleketimize getirmek istediğiniz hakikî Rus demokrasisinde.

Bayan Sertel soruyor:

- Hangi demokrasi, siyasî düşünceleri dolayısiyle vatandaşı polise teslim eder, ev masuniyetini ortadan kaldırır ve evini araştırmak selâhiyetini verir?

Cevabını verelim:

- Sevgili Rus demokrasisinde.

Hüseyin Cahit Yalçın, makalesini şöyle bitirmektedir:

"Bunları susturmak için, cevap hükûmete düşmez. Söz, eli kalem tutan gazetecilerin ve hür vatandaşlarındır."

4 Aralık 1945 günü TAN'da Sabiha Sertel, Hüseyin Cahit Yalçın'ın bu yazısına cevap mahiyetinde "Gazeteden değil, Umumî Efkârdan Korkmalı" başlıklı

makalesini neşretmiştir. Bu yazı, Sabiha Sertel'in TAN Gazetesinde ve Türkiye'de intişar etmiş en son yazısıdır. Sabiha Sertel bu fıkrasında şunları ifade etmektedir:

"İstanbul Halk Partisi Reisi, hükûmet gazetelerini dâvet ederek, bunlarla yaptığı bir içtimâda, gazetecilere muhalif gazetelerle mücâdele edilmesi tavsiyesinde bulunmuş. Bu hareket, iktidar mevkiinde bulunan bir partinin muhalefetten korkusunu ifade eder. Demokratik bir memlekette muhalefet, münakaşa, âdi ahvaldendir. Sevildiğinden emin bir parti, buna karşı tedbir almağa lüzum görmez.

Neşriyat eğer halkın arzularını ifade ediyorsa, tesir yapar. Eğer halkın düşüncelerine ve menfaatlerine aykırı ise, kendi kendine erir, gider. Mevcut muhalefet gazetelerine veya çıkacak olanlarına karşı, partili gazetelerin koparacağı gürültüler ve kıyamet, halkı ne aldatmağa, ne de şaşırtmağa kâfidir. Gazetelerden değil, umumî efkârdan korkmalıdır."

Yine 4 Aralık 1945 günü neşrettiği son makalesinde Mehmet Zekeriya Sertel, "İbret alınacak bir hâdise" başlıklı, başyazısında şöyle yazmaktadır:

"Arnavutluk da demokrasiye geçti. Daha dün bizim bir vilâyetimiz olan Balkanların bu en küçük memleketinde görülen bu demokrasi manzarası, bizim için bir çok ibret dersleriyle doludur.

Büyük medenî memleketlerden vazgeçtik, hiç olmazsa Arnavutluktan olsun ibret alalım.

Türk milleti siyasî olgunlukta Arnavutlar derecesine de varamamış mıdır? Arnavutluk demokrasiye geçişinde bu derece olgunluk gösterirse, bizim için artık tereddüdü mazur gösterecek bir sebep göstermek mümkün müdür?

Biraz gözümüzü açalım, etrafımızda olsun, olup bitenleri görelim ve hiç olmazsa Arnavutluktan ibret alalım. M. Zekeriya Sertel."

Yine 4 Aralık 1945 günü Hüseyin Cahit Yalçın "Beşinci kol propagandası" ve ikinci başlıkta da "Atatürk'ü nasıl istismar ediyorlar?" serlevhalı başyazısında şunları belirtmektedir:

"Atatürk'e karşı bu memlekette beslenen hürmet ve hayranlık, düşmanların elinde Türkiye'ye karşı bir propaganda silâhı olmuştur. Hitler bu silâhı bol bol kullandı. Alman radyoları, Türk Hükûmeti Atatürk'ün izinden ayrılıyor, diye Türk Milletini, hükûmet aleyhinde kışkırttı, durdu.

Bugün aynı silâhı Ruslar ellerine aldılar. Türk Hükûmetini Atatürk'ün yolundan şaşmakla ve Hitlercilere meyletmekle itham ediyorlar. Şimdi Yeni Dünya ve Görüşler cephesi de aynı silâhı kullanıyor. Görülüyor ki, Faşist olsun, Kızıl olsun, bütün düşmanlar, Atatürk silâhı ile Türk'ü vurmak istiyorlar. Memleketimizin içindeki gönüllü komünist beşinci kolu da bundan medet umuyor. Komünist

propagandacılar avaz avaz bağırarak hürriyet istiyorlar. Fakat yazılarından taşan hakikat, onların en büyük hürriyet düşmanı olduklarını göstermektedir.

Sabiha Sertel haykırıyor:

- Sağlam bir sulha kavuşmak için, bu eski nizamın müdafilerini, muhafazakârlarını ve reaksiyonerlerini tasfiye şarttır.

"Tasfiye" ne demektir? Yalnız bir mânası vardır: Bolşevikler kendi meslek-lerini kabul etmeyenleri mahzenlerde katlettiler, kutup havalisinde buz çöllerine sürdüler, çalıştıra çalıştıra öldürdüler. İşte Bayan Sertel'in tavsiyesine göre, eski nizam müdafileri, muhafazakârlar hep imha edileceklerdir.

Bayan Sertel aldanıyor ve aldatıyor. Hüseyin Cahit Yalçın."

Ayni gün TASVİR Gazetesinde "Bakışlar" sütununda "Türk Şuuru Uyanıktır" başlıklı fıkrasında Peyami Safa, TAN Gazetesi neşriyatına şöyle mukabele etmektedir:

"Yılana zekâ, akrebe şuur veriniz. İnsan şekline girsinler, halk suretine bürünsünler, halk arasına dalsınlar, gençlik arasına sokulsunlar, kafalara zehirlerini akıtsınlar, Türk topraklarını kızıl iştihalara en az mukavemetle teslim etmek için ruh zeminlerini hazırlasınlar: Birgün Dumlupınar kahramanına, başka bir gün Türk Bayrağındaki hilâle saldırsınlar, kızıl paçavralarının birini batırıp ötekini çıkararak bütün mukavemet yuvalarımızı kundaklasınlar, yalan, dolan, tehdit, iftira, palavra ve yaygara kıyameti koparsınlar, Türkiye'yi İspanya'ya benzetemedilerse, İran'ın haline sokmak için bütün teşkilât ve vasıtalariyle çalışsınlar. Türk şuuru da uyuklasın, kızıl cennet rüyalarına dalsın, zincir şakırtıları arasında ve bir kölelik cehenneminin ortasında, iş işten geçtikten sonra gözlerini açsın öyle mi?

Hayır! Türk şuuru başını yastıktan kaldıralı otuz yıldan fazla var. Kızıllar onu morfinlemeğe çalışırken iğnelerini boşluğa sıktıklarının farkında değiller, fakat bu millet ve onun gençliği uyanıktır, kendisini uyutmağa çalışanların oyunu önünde bir saniye kendinden geçmemiştir.

Tecellisinin şekilleri ne olursa olsun, bu şuur en büyük kuvvetimizdir. Peyami Safa."

CHP İstanbul il teşkilâtı tarafından 3 Aralık 1945 Pazartesi akşamı talebe yurtlarına gerekli talimat verilmiş ve ertesi sabah TAN Gazetesi aleyhinde büyük bir nümayiş yapılacağı bildirilmişti. O zaman ben TASVİR Gazetesinde istihbarat şefliği yapıyordum. Yazı İşleri Müdürü rahmetli Necdet Baytok, ertesi sabah gazeteye erkenden gelmemi, komünist neşriyatı yapan gazeteler aleyhinde büyük bir nümayiş hazırlandığını duyduğunu, bu haberin bir balon da olabileceğini, binaenaleyh kimseye birşey söylemememi tembih etmişti.

4 Aralık 1945 Salı sabahı erkenden Üniversite bahçesine gittim. Ellerinde bayraklar olduğu halde talebeler yavaş yavaş toplanıyordu. Birçoklarının ellerinde de Atatürk ve İnönü'nün çerçeveli fotoğrafları vardı. Kısa zamanda kalabalık 10 -15 bin kişiyi buldu. Saat 9,30'da kalabalık bir sel gibi Beyazıt meydanından Çarşıkapı istikametinde yürüyüşe geçti. TAN Gazetesine giderken, Cağaloğlu yokuşunun başında bulunan ve komünizme ait kitaplar satan A, B, C, kitabevi bir kaç dakika içinde yok edildi. Bundan sonra TAN Gazetesine girildi. Bir taraftan "Kahrolsun Komünizm. Kahrolsun Serteller. Yaşasın Türkiye Cumhuriyeti" diye bağırılıyor, bir taraftan da gençler akın akın taşlarla, demirlerle pencereleri kapıları aşağıya indiriyorlardı. Gazetenin birinci katında o zaman Türkiye'nin hemen hemen en büyük rotatifi vardı. Oradaki demir parçaları ile bu rotatife hücum başlamıştı. Rotatifin kırılabilen bütün parçaları tuzla buz edildi.

İkinci katta Linotip dizgi makineleri, hurufat ve mürettiphaneye ait malzemeler ve makineler mevcuttu. Bunların kırılması ve parçalanması çok daha kolay oldu. Ayrıca kapılar, pencereler, masalar, sandalyeler, yerden yere çarpılarak parçalanıyordu. Masaların gözlerindeki yazılar, evraklar, kitaplar lime lime ediliyordu. Diğer bir grup gazetenin rotatif dairesinin yanındaki kâğıt deposundan bobinleri sokağa çıkararak Sirkeci'ye doğru yuvarlıyorlardı. Bazı gençler binayı ateşe vermek için, tutuşturmak istedilerse de kalabalığın çokluğundan bu mümkün olamıyordu. Gazetenin içindeki personelden bir kısmı geceden hâdiseyi haber aldıkları için matbaaya gelmişlerdi. Gelenlerden bazıları da Bayezit bahçesindeki toplantıyı haber alır almaz gazeteden uzaklaşmışlardı.

Gazetenin sahiplerinden Halil Lütfü Dördüncü meşhur tutumluluğu dolayısiyle binanın yanından yegâne uzaklaşamayan kimse olmuştu. TAN Gazetesinin karşısındaki HOFER İlâncılık şirketinin penceresinden gazetesinin ve binasının nasıl tahrip edildiğini kalbi sızlıyarak seyrediyordu. TANİN Gazetesinin yazı işleri Müdürü Murat Sertoğlu da oradan durumu telefonla başmuharrir Hüseyin Cahit Yalçın'a bildiriyordu. Bir aralık Halil Lütfü dayanamamış Murat Sertoğlu'na sert bir ifadeyle:

"-Hüseyin Cahid'e söyle, 31 Mart'ta kendi başına neler gelmişse benim başıma da onlar geliyor" demişti. Murat Sertoğlu bu sözleri aynen nakletti. Bu muhavereden sonra telefon konuşması kesilmişti.

Saat 10,30'da TAN Gazetesinin ve matbaasının tahribi tamamiyle bitmişti. Artık burada gazete çıkarılamıyacağı, hiç olmazsa altı ay hiçbir neşriyat yapılamıyacağı kanaati hasıl olduktan sonra gençler köprüyü geçerek Beyoğlundaki Rus sefarethanesinin Tünele bakan köşesindeki sokak içinde faaliyette bulunan Yeni Dünya Gazetesine doğru yürüyüşe geçtiler. Burada Yeni Dünya'dan başka, La Turquie isimli Fransızca bir gazete daha yayınlanıyordu. Bunlar da

TAN Gazetesinin neşriyatına muvazi olarak komünizmi benimseyen yazılar yayınlıyorlardı. Polis, Rus sefarethanesine bir tecavüz olur düşüncesiyle itfaiye vasıtalariyle yolları iyiden iyiye tutmuştu. Bundan dolayı Yeni Dünya Gazetesine hücum etmek teşebbüsü önce akamete uğruyordu. Fakat bir müddet sonra toplum heyecanı içinde kendinden geçen gençler, itfaiyecilere hücum ettiler, onların ellerinden hortumları alarak bizzat itfaiyecilerin üzerine sıkmağa başladılar. Bunu fırsat bilen gençler Yeni Dünya matbaasına yürüdüler. Birkaç dakika içinde bu matbaa da yerle bir edilmişti. Makineler, mobilyalar, kitaplar, gazeteler, arşivler sokaklara dökülmüş parça parça edilmişti. Bu arada Tünelde sol neşriyata ait kitaplar satan Berrak kitabevi de tahrip edilerek, ticaret hayatından silinmişti.

O zaman bazı bakkaliye ve mağazaların isimleri Tan levhalarını taşıyordu. Bunlar Babıâlideki hâdiseyi duyar duymaz levhalarını indirmişler veya kazımışlardı. Karaköy'deki Tan mezecisi Petro, buna meydan bulamadığı için baştaki T harfinin üzerine yağlı boya ile C harfini yazmış böylece Tan mezecisi Can mezecisi olmuştu.

O tarihte saat 10 sıralarında intişar eden Akşam gazetesi:

"- Bu sabah yapılan nümayişler bazı esef verici neticeler verdi" diye yazdığı için Beyoğlundan dönen gençler Akşam gazetesinin önüne gelerek bu gazeteyi de yerle bir etmek için harekete geçtiler. Fakat Yazı heyeti müessif bir yanlışlığın vuku bulduğunu, şimdi ikinci baskı yapılarak bu hatanın tashih edileceğini bildirerek gençleri teskin ettiler.

Bir taraftan "Kahrolsun Komünizm, Yaşasın İnönü" diye bağıran gençler, bir taraftan da tebeşirlerle duvarlara bu söylediklerini yazıyorlardı. Gençler daha sonra Tasvir gazetesine geldiler. Cihat Baban'ı Ziyad Ebuzziya'yı, Orhan Seyfi Orhon'u ve Peyami Safa'yı istiyorlardı. Tesadüfen Gazetede Mithat Perin'le benden başka kimse yoktu. Balkona çıktık. Mithat kısa bir iki cümle ile kendilerine gösterdikleri yakın ilgiden ve tezahürattan dolayı teşekkür etti ve istedikleri yazarların şu anda gazetede bulunmadıklarını söyledi. Gençler buradan Tanin'e giderek Hüseyin Cahit'i istediler. Fakat Cahit Bey de gazetede bulunmuyordu. Gençler sabahleyin Tan'a doğru yürüyüşe geçtikleri zaman Vatan gazetesine de yürümek istemişlerdi. Fakat emniyetin aldığı çok şiddetli muhafaza tertipleri dolayısiyle Vatanın sokaklarına dahi girmeğe muvaffak olamamışlardı.

Öğleden sonra saat 15'te tezahürat ve bu büyük miting tamamiyle bitmişti. Ertesi sabah yine bütün gazeteler aynı şekilde çıkacaklardı. Tan, Yeni Dünya ve La Turquie gibi üç gazete eksik kalacaktı. Tan'ın tahribi ile Mehmet Zekeriya Sertel ve Sabiha Sertel'in Türkiye'deki gazetecilik hayatları sona ermiş bulunuyordu. Ancak gazetenin yazı heyetinden Aziz Nesin, Hikmet Bil ve diğer yazarlar, kısa zamanda diğer gazetelere geçmek suretiyle açıkta kalmak teh-

likesinden kurtulmuşlardı. Maamafih gazete elemanlarından aylarca işsiz kalanlar da olmuştu.

5 Aralık 1945 Çarşamba günü, hâdise ile ilgili olarak bütün gazetelerde Örfî İdare Kumandanlığının şu tebliği yer alıyordu:

"Dün, (4.12.1945 Salı günü) Üniversite öğrencilerinin bir kısmı, iki basımevi ile bir kaç kitap evine taarruz etmişler ve bu hareketlerine mâni olmak istiyen Hükûmet inzibat kuvvetlerini dinlemiyerek tasarladıkları suçu işlemişlerdir.

Bunlar hakkında derhal takibat ve tahkikata başlanmıştır.

Bu çok müessif hâdiseye kat'iyyen müsamaha edilmiyecektir.

Bu ve benzeri hareketlerin şiddetle karşılık göreceğini ve bu kütle toplantılarının yasak edilmiş bulunduğunu beyan ve ihtar ederim.

Sıkı Yönetim Komutanı
Korgeneral Asım Tınaztepe »

Başbakan Şükrü Saracoğlu'nun
16 ncı Tasarruf ve Yerli Mallar
Haftası'nda Halkevi'nde Yaptığı Konuşma [484]

« Arkadaşlar,

Burada bulunan ve bulunmıyan Türk çocuklarını yürekten ve candan selâmlıyarak Türkiyemizin 16 ncı Tasarruf ve Yerli Mallar Haftasını açıyorum.

Arkadaşlar,

Türk çocukları ve Türk vatanı uzun yıllar, derin yaralar ve acılar içinde yuvarlandıktan sonra nihayet bu yaraları saran ve bu acıları unutturan büyük ve parlak bir zafere kavuştular. Yine o günlerde, bunlar Türk çocuklarının ve Türk yurdunun yarınlarını sağlam temeller üstüne kurmaya çalışan bir rejime, Cumhuriyet rejimine kavuştular. O günden bu yana her Türk çocuğu hayatın her yönünde her gün biraz daha fazla ve biraz daha bilgili çalıştı. Böylece, gelip çatan her yarın bizi biraz daha kuvvetli, biraz daha inanlı, biraz daha çalışkan ve biraz daha güler yüzlü buluyordu. Bizler sağlam olduğuna inandığımız bu yollarda yürüyerek, Türk topraklarını, seven, sevinen ve sevilen insanların şen yuvası yapmak istiyorduk. Fakat bütün dünyayı yangınlar içinde bırakan bir harple, diğer milletler gibi, biz de karşı karşıya kaldık. Çok geçmeden en korkunç ihtimaller sınırlarımıza, kapılarımıza dayandı. Bu bin bir tehlike taşıyan durumlar içinde askerî, idarî, iktisadî birçok tedbirler ve kararlar alındı ve bu kararlar alınırken memleketimizi kurtarmaya ve daima, harb sonu iktisadî hamlelerimizi mümkün olduğu kadar

484 *Ayın Tarihi, Sayı: 145, 1-31 Aralık 1945, 20-24. ss.*

korumaya çalıştık. Verirken en çok zorluk çektiğimiz kararlar, bilhassa iktisadî sahadaki tedbirlere ait olan kararlar olmuştur.

Harble beraber bir milyon Türk çocuğu istihsal saflarını bırakarak istihlâk saflarına geçmiş, istihsal azalmış, istihlâk çoğalmış, ticaret siyasileşmiş, muhtekirler türemiş, masraflar hiçbir ölçüye sığmaz bir hale gelmiş, faydalı ve yaratıcı işler azalmış; işte bu şartlar içinde Türk çocukları bu zorlukları yenmeye davet edilmişlerdir. Bu pek zor ve korkunç işler için uzun yıllar içinde alınan tedbirlerin büyük kısımları hemen kâmilen muvaffak olmuş ve bunu başaran Türk çocuklarını öğünecek bir duruma yükseltmiştir.

Alınan bu tedbirler bakımından harb yıllarını ikiye bölebiliriz: İlk harb yıllarının yükünü daha ziyade Merkez Bankasına yaptırdığımız emisyonlarla ve bir de olağanüstü vergilerle taşıyabilirdik. Bu devrede yalnız Varlık Vergisi bize 320 milyon liralık bir memba temin etti. Son harb yıllarının mütemadiyen artan masraflarını da daha ziyade normal sayabileceğimiz malî ve iktisadî tedbirlerle kapadık. Bu devrede yalnız üç kalem bize yılda 400 milyon liralık bir gelir temin etti. Bu üç kalemden biri olan toprak mahsullerinden bir yılda 120 milyon lira aldık.

Bu üç kalemden ikinciyi teşkil eden Tekel maddelerinin verimi, harbin ilk yılında 37 milyon lirayı zor bulurken, harbin son yılında 180 milyon liraya yükseldi.

Üçüncü kaynağı teşkil eden şeker fabrikaları da ilk harb yılının beş milyon lirasına mukabil, son harb yılında 80 milyon lira temin etti.

Bu yüksek rakamlarda fiat artırmalarının büyük hissesi olmakla beraber istihlâk artmasının payı az değildir.

Hükümete 400 milyon lira temin eden bu üç kıymetten son iki rakam yakından tetkik edilecek olursa görülür ki, harb masrafları yükünün ağırlığına rağmen milletin iktisadî seviyesi yükselmektedir. Çünkü, böyle olmasaydı, istihlâk miktarının, fiat yükselmelerine rağmen artması kabil olmazdı.

Şeker ve Tekel maddelerinden başka, her yıl geniş miktarda artmakta olan portakal mahsulümüzün kâmilen memlekette sarfedilebilmesi, yine bunlardan maada, harbten evvel dışarıya mühim miktarda ihracatı yapılan zeytinyağının memleket ihtiyacına kifayet etmeye başlaması memleketimizin ve milletimizin iktisadî seviyede yükselmekte olduğuna ayrı ayrı birer misal teşkil eder.

Yalnız başlarına 300 milyon liraya yakın gelir temin eden Tekel ve şeker işlerimiz yakından ve diğer bir bakımdan tetkik edilecek olursa Türkiye'nin sanayide Devletçi olmasının ne kadar yerinde olduğu bir kere daha anlaşılır. Tekel ve şeker fabrikaları yabancı veya yerli herhangi bir şirket elinde bulunmuş olsaydı, hiçbir vakit bu büyük rakamları Devletimize temin etmek mümkün olmazdı.

Bu açık hakikat bizi bundan sonra altı okun Devletçilik esası etrafında daha sıkı toplıyacaktır.

Arkadaşlar,

Bir taraftan, harb yıllarının uçurumlarını bu saydığım tedbirler ve para kaynaklariyle doldurmağa çalışırken, diğer taraftan da iktisadî bünyemizi takviye etmek için elden geleni yaptık. Harb yıllarında kumaş fabrikalarımızın istihsalleri 20 milyon metre arttı. Kömür madenlerimiz, geçirdikleri büyük buhrana rağmen yıllık istihsallerini bir milyon ton arttırdılar. Harbden evvel Merkez Bankamızda yalnız yirmi altı ton altın vardı. Bu miktar geçen yıl 196 tona, bu yıl da 209,5 tona yükseldi. Bugün elimizde stok olarak 22 bin ton bakır, yüz binlerce ton kömür ve kromumuz vardır. Bunların hepsinden daha mühim ve milletin zaman zaman haklı olarak hayatı addettiği geniş bir stokumuz daha vardır ki, o da 200 bin ton eksilmesine rağmen elyevm elimizde 700 bin ton hububatın bulunmasıdır.

Biz harbin son günlerine bu varlıklarla eriştik. Yine bu varlıklar içinde bizim en samimî dileğimiz, biten harbin yerine sulhün bir an evvel oturmasıdır. Bu hususta elimizden gelen her yardımı yapmağa hazırız. Çünkü yalnız bundan sonradır ki adımlarımızı sıkılaştırmak, işlerimizi çoğaltmak ve hızlandırmak kolay olacaktır.

Kim ne derse desin, biz bu varlıklar ve bilgili çalışmalar sayesinde vatanımızı ve milletimizi kuvvetli ve mes'ut bir hale getireceğimize candan inanıyoruz. Bu hususlaki çalışmalarımızın istikameti daha ziyade ve hattâ münhasıran, memleketimizi ileri sanatların ve sanatkârların eserlerile süslemek derecesine bir an evvel eriştirmek olacaktır. Bende bu kanaati kesin bir hale getiren bir İsviçreli mütehassıs dostumun söylediği şu cümle olmuştur: "Demir, bakır, krom, kömür madenlerinden yalnız birine malik olan her devlet süratle sanat memleketi olmaya karar verebilir. Halbuki siz bunların dördüne de maliksiniz." Ben bu sözü dinledikten sonra, bütün gayretlerimizin sanatlaşma etrafında toplanmasına bir kere daha karar verdim. Bundan sonraki mesaimizde daha ziyade bu sahada cereyan edecektir ve bu yoldaki hazırlıklar geniş nispette ilerleme yolunu tutmuş bulunuyorlar.

Arkadaşlar,

Bazı yazarlarımız iki mevzu üstünde duruyorlar: enflâsyon, pahalılık.

Haklı olarak pahalılıktan kısmen mes'ul tutulan emisyon, bizde hiç bir vakit tehlikeli bir duruma girmemiştir. Filvaki harbden önce 230 milyon lira olan emisyonun bir milyara yaklaşmış olması iyi bir şey değildir, fakat korkulacak bir şey de değildir. Nitekim bir aralık 993 milyona varmış olan emisyon bugün 893 milyona düşmüştür. Bundan maada Maliye Bakanı yeni yıl bütçesinde, Merkez Bankasına yüz yirmi küsur milyon lira ödemeyi derpiş etmiştir. Bu suretle bu miktar

800 milyondan aşağı düşecek demektir. Bundan başka, Toprak Mahsulleri Ofisi elindeki malları satar, Merkez Bankasına olan borçlarını öderse, tedavüldeki para altı yüz küsur milyona düşecek demektir ki bu yolda daha ileri adımlar atabilmek için çok düşünmek zorunda olduğumuza kaniim. Çünkü harb buhranı geçiren diğer devletlerde, iktisadî buhranları bir dereceye kadar bertaraf etmek için enflâsyona müracaat zaruretleri sağdan ve soldan tavsiye edilmektedir ki böyle bir ihtimalin hakikat olması bizi aksi istikamette müşkül durumlara götürür.

Pahalılığa gelince; bu da çekinilmesi mümkün olmıyan bir zaruret idi. Silâh altına asker almak istihlâki artırmak demektir, pahalılık yaratır. Bu iş ayni zamanda istihsali azaltmak demektir, yine pahalılık yaratır. Vergileri artırmak pahalılık yaratır. Devlet mallarının fiatlarını artırmak pahalılık yaratır. Emisyon yapmak pahalılık yaratır. Dış ve iç siyasetlerin siyasileşmesi hareketleri pahalılık yaratır. Bütün bunlar ise harbin zaruretleridir. Biz harb biter bitmez emisyonu azaltmak çâresine başvurduk. Bu azalış gelecek yıl daha mahsûs olacak ve paramızın kıymeti artmak suretiyle pahalılığın bir kısmını önliyecektir.

Bundan maada Devlet malı olan kumaşlarda ortalama yüzde yirmi beş, çimentoda yüzde yirmi, demirden yapılan maddelerde ortalama yüzde otuz iki tenzilât yaptık ve bir aralık 500 kuruşa kadar yükselmiş olan şekeri 170 kuruşa indirdik. Devletin tuttuğu bu yolu tüccarımız ve halkımız da tutmıya başlarsa muvazeneli bir fiyatın yolunu tutmuş oluruz. Böylece devlete ait müesseseler tarafından başlıyan ve halk tarafından benimsenecek olan fiyatlardaki tedrici ucuzlama hareketleri, tedavüldeki para miktarının azalmasından artacak olan para kıymeti birbirlerini arıyacaklar ve herkesi âdil tanıyacağı bir nokta etrafında muvazeneyi kuracaklardır. Bir taraftan bu muvazene kurulurken, diğer taraftan da unutulmamalıdır ki, bütün memleketler için iki üç sene daha sürecek olan iktisadî buhran dalgalarına maruz kalacağız.

Cumhuriyet rejimi, makul ve hesaplı hareketleriyle, bundan evvel olduğu gibi bundan sonra da, bu buhran dalgalarını mümkün olduğu kadar tesirsiz bir hale koyacaktır.

Arkadaşlar,

Dünyanın içine gireceği şartlar ne olursa olsun biz Tasarruf ve Yerli Mallar Haftamıza elimizde yüz binlerce tonluk şeker, bakır, kömür, krom, demir ve bilhassa 210 ton altın ve bilhassa ve bilhassa 700 bin ton hububatla giriyoruz. Dizlerimize ve işlerimize kuvvet veren bu durum, temenni ederim ki gelecek yıllarda daha iyi ve feyizli olsun.

Arkadaşlar,

Diğer yollarda olduğu gibi iktisat yolunda da muvaffak olacağımıza kaniiz, çünkü inandığımız ve güvendiğimiz kuvvet Türk Milleti ve Türk çocuklarıdır.»

- 1946 -

İşçi Sigortaları Kanunu

1 Ocak 1946'da İşçi Sigortaları Kanunu yürürlüğe girdi.

İş ve İşçi Bulma Kurumu Kanunu

TBMM İş ve İşçi Bulma Kurumu Kanunu 16 Ocak 1946'da kabul edildi.

Toprak Mahsulleri Vergisi Kaldırıldı

23 Ocak 1946'da Toprak Mahsulleri Vergisi kaldırıldı.

Otomobil İthali

15 Şubat 1946 tarihinde otomobil ithaline izin verildi.

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in
Beden Eğitimi ve Spor Şûrası'nı Açarken,
18 Şubat 1946 Tarihinde Yaptığı Konuşma [485]

« Sayın arkadaşlar;

Türk Milletinin, sahip olduğu varlıkta yeter kuvveti kazanması şartlarından biri olan beden eğitimi ve spor işlerimizi hep beraber düşünmek ve ana prensiplerini bir kere daha gözden geçirip programlamak için, biz değerli arkadaşlarımla toplanmış bulunuyoruz. Çağrımıza müsbet cevap vererek bilgi ve tecrübeleriyle bu çok ehemmiyetli konuyu tutma lûtfunda bulunan sizlere teşekkür ederim.

Beden Eğitimi ve Spor Şurası'nın ele alacağı dâva her taraftan görülmesi lüzumlu, çok cepheli ve çok meseleli olduğu için, bu cephelerde ihtisas sahiplerini bildiğimiz ve bulabildiğimiz kadar bir araya getirmeğe çalıştık. Asker, hekim, sosyolog, sporcu, kulüpçü, mimar, pedagog, işçi kütlelerinin yoğun bulunduğu kurumlardaki çalışma uzmanları, spor yazarları ve gazeteciler; Şûrâmızın bu bakımdan söylediğim türlü cephelerini aydınlatacak birer varlık olarak burada bulunuyorlar. Beden eğitimi ve spor işlerinin umumî meselelerinde ve özel konularında en geniş anlamıyle fikir ve söz sahibisiniz. Yapıcı Devlet organları, sizleri dinliyerek bu işte kıymetli bir hareket programı elde edeceklerdir.

Türk nesillerinin beden ve ruh yapısı üzerinde yaşatıcı ve yükseltici olduğuna candan inandığımız bu dâvanın yarını için tedbir düşünürken, dününü hatırlamakta fayda görürüm. Kuvvetli olmayı, var olduğu günden bu yana, hayatının temeli saymış olan Türkler, beden eğitiminde ve sporda dünyanın önde gelen milletlerin-

---

*485 Hasan - Âli Yücel: **a.g.e.**, 365-369. ss.*

den biri olmuşlardır. "Türk gibi kuvvetli" sözü birçok milletin diline malolmuş tarihi bir sözdür. Son asırlarda Osmanlı Devleti kuvvetini kaybettikçe İmparatorluğun aslî unsuru olan Türk de, bu yıkımı tutmaya, iktidar üstünde fedakârlıklar yaparak çalıştırıldığı için bakımsız düşmüştür. Bir zamanlar halkın kendi şuurundan çıkan bir ihtiyaç ve millî geleneğin devam ettirdiği alışkanlıkla tâ köylere kadar yaygın cirit, güreş, kılıç-kalkan, ok, at, koşu gibi sporları, halkçı bir teşkilât canlı olarak elinde tutmuştur. Kendi varlıklarımızdan çok kereler habersiz kalmış olan Tanzimat Devri, garba yönelen bakışıyla ilk defa Galatasaray Sultanisi'nde tertipli ve programlı cimnastik dersini okula sokmuştur. Önce bir Fransız öğretmenine verilen bu vazife, daha sonra rahmetli Faik Bey'in şahsında ilk beden terbiyesi öğretmenini bulmuştur. Bir asra yakın tertemiz ömür süren merhumu minnetle ve saygıyla huzurunuzda anmayı, hepinizin iştirak edeceğine inandığım için ödev bilirim. Bir numaralı Türk cimnastikçisi ve bu işin öğretmeni Faik Beyin yetiştirdiği insanlardır ki beden eğitimi ve spor hayatımızda büyük bir çoğunlukla bugün de dâvamızı ellerinde tutuyorlar.

19'uncu asrın son yıllarında başlayan kulüp sporculuğu İstanbul'un o zaman mesire yerleri olan çayırlara ve bu çayırlar üstündeki oyunlarıyla ilk defa açık havaya çıkmıştı. Oynadıkları top oyunu umumîyetle günah sayılan ve hemen bütün ailelerce menedilen bir spordu. Teknik bilgi yokluğu, sahasızlık, parasızlık, hele bu gençleri saran alâkasızlık bugünkü sporun o zaman yaşamış ağabeylerini süratli bir gelişmeden mahrum etti. Devletçe ve cemiyetçe durdurucu ve kesici tedbirlere başvurulmasaydı, bütün bu yoksulluklara rağmen Türk sporu daha çabuk kurulabilirdi. İnandıklarına halkı da inandırmak için tiyatro sahnelerinde müsamereler veren orada cimnastik, eskrim, alafranga güreş numaraları yapan o günün amatörlerinin fedakârlıklarını, bugün Devletin himayesini ve halkın rağbetini kazanmış olan sporcularımıza her zaman iftihar edeceğimiz örnekler olarak gösterebiliriz.

O zamanlar spor çalışmalarının tek sığındığı yer, kulüptü. Meşrutiyet, sayısı 15'i geçmiyen bu kulüplerin kuruluşuna imkân veren bir devredir. İlk spor karşılaşmaları, İstanbul'da bulunan İngilizlerin kurdukları liglerde yapıldı. Bu hareket dahi memlekete yayılmış değildi. Ancak İzmir'de benzeri teşebbüslere rastlamak mümkündü. Birinci Dünya Harbi bu kımıldamayı da durdurdu. O devirden kalmış kulüplerimizin duvarlarında adları birer iftihar hatırası olarak tesbit edilmiş olan şehitlerimiz; bu kulüplere yazılı gençlerin yarısından fazlasıdır. Harp sebebiyle pek güç devam edebilmiş olan kulüp çalışmaları, Mütareke yıllarında İstanbul'un sosyal bünyesinde büsbütün başka bir rol oynamıştır. Yerli azınlık ve işgâl kuvvetlerinin takımlarına karşı Türk kulüplerinin teker teker veya karma takım halinde yaptıkları müsabakalar; işgâl altında mustarip şehir halkının millî duygu ve heyecanlarını canlı, ateşli tutan unutulmaz bir hareket olmuştur. Bir nevi isyan ve dayanma hissinden gelen bu kütle ilgisi,

sporun İstanbul içinde yayılmasını sağlamıştır. O tarihten sonradır ki spor kulüpleri daha sağlam bünyeli millî karekteri çok daha belli üye sayısı daha artmış bir organ haline gelmiştir.

Aziz Arkadaşlarım;

Herşeyimizi yeniden canlandıran İstiklâl Mücadelesi ve her varımızı büyük iradeyle yeniden kurmaya çalışan Cumhuriyet idaresi, spor işine de elini uzattı. Teşkilâtçı himayesini bu alanda da kullandı. 1920'de İstanbul'da başlayıp 1923'e kadar kendi imkânlarıyla gelişen sporda (Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı) Cumhuriyetin ilk himaye mevzuu olmuştur. İttifakın hâmi reisliğini Ebedi Şefimiz Atatürk'ün, fahri reisliğini de Cumhurbaşkanımız İnönü'nün kabul etmeleri Cumhuriyet'i kuranların gençlik dâvasına verdikleri ehemmiyetin sayısız misallerinden biridir.

1923'ten 1936'ya kadar süren ömründe İdman Cemiyetleri İttifakı Türk sporuna ilk hizmetleri yapmıştır. 40 bin lira ile başlayıp 203 bin liraya kadar yükselen Devlet yardımını görmüş bulunan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı, 1936'da yaptığı kongrede aldığı bir kararla Cumhuriyet Halk Partisi'ne bağlı (Türk Spor Kurumu) adını aldı. Türk Spor Kurumu, spor merkezini Ankara'da kurarak ve bütün memlekete yaygın bir sporun sağlanmasına çalışmak suretiyle bu alanda yeni ve daha ileri bir adım attı. Öğretici elemanların yetiştirilmesine ve saha meselesini ciddî olarak ele aldı. Bağlı bulunduğu Parti Sekreterliği ile İçişleri Bakanı'nın her iki vazifeyi aynı şahısta görmeye başlaması gençlik ve spor işlerinin daha devletçi bir görüşle tutulması düşüncesini meydana çıkardı. Beden eğitimini ve sporu millî eğitimin köklü bir unsuru olarak kabul eden Büyük Millet Meclisi, 3530 sayılı ve 1938 tarihli kanunla beden eğitimi ve spor işlerini Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü'nü kurma yoluyla devletleştirdi. Ordu ve okul dışında kalan büyük genç kütlenin her bakımdan bedence yetiştirilmesi amacını güden bu kanun, kurulmasını emrettiği teşkilâtın ilk yıllarında pek tabiî olarak bir deneme devresi geçirdi. Umum Müdürlüğün, ana vazifesinin bir eğitim konusu olması dikkate alınarak memlekette eğitim otoritesini bir elde toplamayı başka misalleriyle de göstermiş olan Büyük Millet Meclisi, bu teşkilâtı Bakanlığımızın ödevleri arasına koyan 4235 sayılı ve 29/V/1942 tarihli kanunu kabul etti.

İdman Cemiyetleri İttifakı ve Türk Spor Kurum teşkilâtında çalışan ve onlara baş olmuş bulunan arkadaşlarımızı saygıyla, aramızdan ebedi olarak ayrılanlarını rahmetle yadederim. İlk Beden Terbiyesi Umum Müdürü iş arkadaşım General Taner'e Tanrı'dan afiyetler dilerim. Anmaya çalıştığım Türk sporuna emek vermiş ve hizmet etmiş arkadaşların bir çoğunu burada görmekle memnunluk duyan yüreğimin şükranlarını kendilerine sunarım.

Kısaca arzettiğim bu tarihçeye, ona paralel olarak okul içinde ve maarif örgütünde beden eğitiminin gelişmesini katmalıyım. Sayın Selim Sırrı Tarcan'ın teşebbüsü, Bakanlığımızın ilgisiyle İstanbul'da 1927'de başlamış bulunan beden terbiyesi öğretmeni yetiştirme 1933'de Gazi Terbiye Enstitüsü'nün içinde açılan beden eğitimi şubesiyle ileri bir organa kavuşmuştur. Her dereceli okul programlarında beden eğitimi dersine ehemmiyet verilmesi, okul izcilik ve sporunun ele alınması, Bakanlığımız teşkilâtında Beden Eğitimi ve İzcilik Müdürlüğü'nün kurulması; hepinizin bildiği ve hatırlayacağınız yakın tarihleri taşımaktadır. Okul gençliğini, öğretimin her sahasında, yaşadığımız devrin gerektirdiği savaşa hazırlayacağı vasıtalarla, her türlü mülahazayı bir tarafa koyarak ve bu savaş zaruretlerini gözönüne alarak, yetiştirmeye çalışıyoruz. Karada, havada, denizde tabiat kuvvetlerine karşı koruyucu ve alıştırıcı olmayan her düşünceyi, varolmamızın ve varlığımızı devam ettirmenin zıddı belliyoruz. Memleketimizin her yanına yayılmış okullarımızı iki milyona yaklaşan okullu Türk gencinin aynı zamanda beden eğitimi ve spor durağı haline getirmek zorundayız. Yetiştirici elemanları arttırmak için Ankara'da ve Edirne'de yeni yaptığımız ve genişlettiğimiz kurumlar bu zihniyetimizin misalleri olduğu gibi, delilleridir de.

Millî Eğitim Bakanlığı'nın beden eğitimi ve spora büyük bir ilgi göstermesi, Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü'nün kendi teşkilâtı içerisine alınmasıyla başlamış değildir. İnsan varlığını sağlam bedeniyle yüksek bilgi ve ahlâk kıymetleriyle bir bütün sayan eğitim ve öğretim teşkilâtı için bu konunun çalışma programları arasında yer alması kadar zorunlu bir şey yoktur. Bizim için mükemmel insan, bütün kudret ve melekelerini muvazeneli ve ahenkli bir surette geliştirendir. Bilgisiz bir ahlâkın, ahlâksız bir bilginin aciz ve arık bir bedenin, millet ve insanlık içinde, kimseyi, geri ve aşağı bir varlık olmaktan kurtaramayacağına inanıyoruz. Beden dediğimiz zaman bütün beşeri kudretlerimizin durağını kastetmekteyiz. Onun içindir ki beden eğitimi, insan olma eğitimidir. Vücudumuz üzerinde rasyonel ve ahlâki herhangi bir tesiri yaparken, zekâmız, irademiz ve karekterimiz üzerinde de hayırlı ve faydalı izler bıraktığımıza kanaatimiz vardır. Herşey gibi beden eğitimi ve spor da bir gâye arar; yaşamak ve yaşatmak. Birbirinden ayrılmayan çift cepheli, fakat tek mahiyetli bu ideal; bizim beden terbiyesinde ve sporda rehberimizdir. Bunu böyle bildik ve vasıtayı hedef saymaktan daima çekinerek elimizdeki imkânlar ölçüsünde beden eğitimi problemlerini çözmek için çalıştık.

Arkadaşlarım;

Bu zihniyetle vardığımız neticelerin, imkânlarla ölçü olarak mütalâa ve münakaşasında yeni tedbirler için ilhamlar bulacağınıza şüphe etmiyorum.

Beden eğitimi ve hele spor, büyük kalabalıkların ilgilendiği ve üstünde çok konuştuğu canlı bir konudur. Analarla babaları, çocuklarını sağlık durumları ve yetişmeleri bakımından, öğretmenler öğrencinin çalışmasına engel olması ihtimali bakımından, hekimler gençlerin sıhhatlerini bozucu olması ve olmayacak hale getirilmesi bakımından kulüpçüler başarı bakımından bu konu ile yakından ilgilidirler. Bunlardan kimi müspet, kimi menfî cepheleri ele alarak, kimi iyiliklerini kimi kötülüklerini sayarak; fakat daima heyecanlı konuşmalar yaparlar. Gazeteci için bu heyecan, dünyanın her yerinde olduğu gibi, bizde de çok çekicidir. Onun için Şûramızın adını taşıyan sosyal olaylar halk içinde ve hemen her muhitte hareketli, sesli ve hatta bazan çokça gürültülüdür. Geniş yürekle bütün bunları tabiî görmeliyiz. Yeter ki Devlet teşkilâtında vazifesi ve serbest hayatta bu konuyla ilgisi olanlar o hareket ve heyecanların içerisinden özü ve hakikati ayırıp, tekin ve cemiyetin yaşamasına yarıyan tarafları sükûnetle bulup çıkarabilsinler. Yüksek topluluğunuz, bu vazifenin en güzel misallerinden birini verecektir, inancındayım.

Arkadaşlarım;

Şartları gittikçe ağırlaşan bugünkü hayatın savaşçı insanları olarak kendimizi ve kendimizden sonra gelecekleri yetiştirmede en kuvvetli başarı vasıtası sağlık ve neşedir. Yarınki dünya, ölürken bile dudaklarındaki gülüşü kendilerinden sonraya bırakanlarındır. Bilgisiz ve hesapsız israflarla yıpranmış vücutlar, tabiatın büyük cömertlikle insanların istifadesine bıraktığı yaşatıcı unsurlardan uzak kalmış olanlar; değil ölürken sağken bile bu gülüşün keyfine varamayacaklardır. Bizim en geniş demokrat düşünüşle memleket gençliğinin yetişmesindeki dileğimiz şudur ki; bütün yurtdaşlar için aziz vatan dağları ve kırları, denizleri ve havaları, kimseden emir beklemeden içten gelen ihtiyaçla gezilen sevilen ve yaşatmak için yaşanılan yerler olsun. Üç dört genç bir araya geldikleri zaman kapalı ve dumanlı odaların pislenmiş çevresinden kaçıp açık havaların temiz hürriyetlerine canlarını atabilsinler. Bütün bu işlerde Devlet, tek yaptırıcı kuvvet değil, yapılana yardımcı ve onu düzenleyici bir kudret olsun. İlköğretimden geçmemiş bir vatandaş bile bırakmak istemeyen Cumhuriyet'in eğitiminden beklediği amaçlardan biri de budur. İhtiyacı şuura yükselmemiş herhangi bir hareketin gerçekleşmesine, hiçbir vasıta kudretli değildir. Anlatmanın zorlanmaktan, sevdirmenin mecbur tutmaktan çok daha müessir olduğuna inanıyoruz. Bir işi ikna ederek yaptırmak, zorlayarak yaptırmaktan daha güçtür, neticesi daha geç olur. Fakat devam eder ve emniyete lâyık, israf edilmemiş bir emek olur. Birçok işlerimizi yeniden başlatmaya mecbur oluşumuz, bu anlatma ve şuura maletme tarafımızın eksik oluşundadır. Onun içindir ki beden eğitimi ve sporun ilmine sahip olmaya ve bunu yaymaya mecburuz. Bütün dünyada meselenin bütünüyle ilgilenip, neler yapılmakta olduğunu öğrenmek ve öğretmek zorundayız. Bir tah-

sil konusu sayılmayacak kadar alaylı ve ancak heveskârlık halinde kalan bilgi ve melekeyle bu büyük dâvanın yürütülebileceğine inanmıyoruz. Heves sahiplerinin arzularını yerine getirmek için tedbir alıcıların bu işin ihtisas adamı olmalarına muhtacız. Bu ihtiyaç, hep beraber kabul edildiği gün sporda ve beden eğitiminde başarılı devreye girmiş sayılabiliriz.

Anglosakson halkının millî birliğini sağlayan vasıtaların başında sporun geldiğini, birçoklarınız gibi ben de gözümle gördüm. Okulda ve okulun dışında Anglosakson vatanı, geniş bir spor sahasıdır. Her yerde açık ve kapalı beden eğitimi lokalleri, her yaştakilerin sık sık uğradığı oynadığı ve neşelendiği yerlerdir. Bütün bunları idare edenler ve öğretenler uzman ellerde yetiştirilmiş salahiyetli kimselerdir. Bütün bunları, demokrat bir cemiyette beden eğitimi ve spor nasılsa, aynı prensip ve metodları kendi ihtiyaç ve vasıtalarımıza uydurarak yapmak düşüncesinde olduğumuzu anlatmak için söylüyorum. Şûramızın gündemindeki konuları hepinizin tam hür anlayışla ele alıp Türk sporunu ve beden eğitimini geniş kavramı ve bütünüyle bir program haline getireceğinizi sorumlu bir arkadaşınız sıfatıyla ümit ediyorum.

Şimdiye kadar yapılmış ve yapılmasına teşebbüs edilmiş bulunan hususları ayrı ayrı söylemedim. Nitekim hepinize takdim ettiğimiz davetnamede yazılı olan ve bir halle bağlamak istediğimiz meseleleri de birer birer huzurunuzda açıklamadım. Komisyonlar kurup çalışmaya başladığınız zaman her arzu ettiğimiz izahlar gibi, bu meseleler hakkında da yapılan ve düşünülen hususlar istediğiniz şekilde ilgililer ve vazifeliler tarafından sizlere bildirilecektir.

Sayın Arkadaşlarım;

Mümkün olduğu kadar kısa söyliyerek ana prensipler ve amaçlarımız hakkında düşüncelerimizi arzettim sanırım. Candan isterim ki Türk sporu ve Türk cemiyetinin beden eğitimi, sizlerin vereceğiniz isabetli kararlarla daha düzenli ve daha yaygın bir memleket işi bahtiyarlığına ersin.

Hepinizi bu dâvânın samimi insanları olarak ayrı ayrı selâmlarım.»

Sıtma ile Mücadele

II. Dünya Savaşı'nın sebep olduğu olumsuz şartlarda giderek yayılma eğilimi gösteren sıtma ile etkin bir biçimde mücadele edilmesini öngören 4871 sayılı Sıtma ile Olağanüstü Savaş Yapılmasına Dâir Kanun 21 Şubat'ta yürürlüğe girdi.

Parti Sanat Mükâfatı

Halkevleri ve Halkodaları'nın 14. kuruluş yıldönümü münasebetiyle CHP tarafından düzenlenen şiir yarışmasının neticeleri 24 Şubat 1945 günü açıklandı.

Birincilik ödülünü "Otuz Beş Yaş" şiiriyle Cahit Sıtkı Tarancı aldı. Attilâ İlhan ikinci, Fâzıl Hüsnü Dağlarca üçüncü oldular.

"CHP Piyes Yarışması" nda birinciliği Necip Fâzıl Kısakürek'in "Sabır Taşı" adlı oyunu kazandı. Ancak CHP ideolojik sebeplerle piyes yarışmasının sonuçlarını duyurmayınca mahkemeye başvuran Necip Fâzıl dâvayı kazandı.

CHP'nin "Parti Sanat Mükâfatı" adıyla düzenlediği yarışmaların ilki 1942'de yapılmıştı. Kültür ve sanat çevrelerinde geniş yankı uyandıran "CHP Sanat Mükâfatı" nın her dört yılda bir, farklı bir sanat dalında tekrarlanması plânlanmıştı, ancak düzenli olarak sürdürülemedi.

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in
22 Nisan 1946 Tarihinde
Çocuk Bayramı Haftası'nı Açarken
Yaptığı Konuşma[486]

« Sevgili Yurtdaşlarım,

1945-23 Nisanından 1946-23 Nisanına kadar süren şu bir yılda, insanlığın ateşler içinde yaralı geçirdiği son harbin, ateşlerini söndürmek ve yaralarını sarmak, dünyanın önemle eline aldığı baş mesele oldu. Sancı üstümüzde iken yapmamaya içimizden ahdettiğimiz acı doğuran sebepler, sancı bittikten sonra tamamiyle unutulup yeni baştan tekrar edildiği gibi, harblerin ortaya çıkardığı ıstıraplar da geçtikten sonra onun etkenlerini hatırlardan silip bir yenisini, bilerek bilmeyerek, hazırlığına girmek; tarihin korkunç geleneklerinden biridir. Bunu bilen ve bildiği için haklı olarak kaygı duyanlar, insanlığı böyle bir âkibetten kurtarmanın yolunu arıyorlar, çâre düşünüyorlar, tedbir bulmaya çalışıyorlar. Onun içindir ki, siyasî konferansların ve milletlerarası siyasî meselelerin yanında bu korkunç sonuçtan insanlığı kurtaracak çâreleri bulup bütün dünyaya kabul ettirmek için fikir ve ideal adamları yazmakta, hâlâ gaflette olanları uyandırmaya çalışmaktadırlar. Bütün bu emeklerin neticesi olarak kültür ve eğitim meseleleri, tıpkı siyasî meseleler gibi ele alınmakta ve milletlerarası konferanslar kurulmaktadır.

Kültür ve eğitim meseleleri, ileri nesilleri yetiştirme dâvası, tarihin hiçbir devrinde, bizim yaşadığımız şu son yıllarda olduğu kadar önem kazanmamış, birinci derecede meselelerden olmamıştır. Yenilenler "Eyvah" diye feryat ederek, yenenler ancak kısa bir zaman için "Oh" diyebilerek, kıvılcımlı küllerine baktıkları, odunu insan kemiği olan bu yangının karşısında ana çâreyi, bundan sonra eğitilecek insan çocuklarının artık, birbirini öldürmeyecek şekilde ve düşüncede yetiştirilmelerinde buluyorlar. "Irkçı ve üstün millet" şaşı görünüşünün hakikatları değiştiren, hakaret edici bakışında, beşer istikbalinin kararan manzarası; dünya dediğimiz bu yuvarlağın üstünde sığınanların beyinlerinde bugün korku ile titrenen bir kâbus olmuştur. Bu kâbusu, hiç olmazsa çocuklarımızın ve torun-

*486 Hasan - Âli Yücel: **a.g.e.**, 372-374. ss.*

larımızın görmemeleri için her yerde bir uyanma hareketi vardır. Henüz ihtiraslarını tatmin edemeyen ve başkaları üstünde egemenlik hırsı ile kavrulan insanlar kalmışsa, onların da âkibeti, böyle dehşetli bir ruh tecrübesi geçirerek aynı pişmanlığa düşmek olacaktır.

Yurtdaşlarım,

1 Kasım 1945'te Londra'da toplanan Millî Eğitim Bakanları Konferansı, bu büyük dâvanın iyi niyetlerle ele alındığına kuvvetli bir belgedir. Türkiye'nin de içinde bulunduğu bu konferansa katılan kırk dört millet, bir ağızdan şu ideali söyledi; bir gönülden şu gerçeklere inandı.

1- Harpler, insanların dimağlarında başlar. O halde barışın kalelerini önce insanların ruhlarında kurmalıdır.

2- İnsanlar, birbirinden şüphe edecek niyetlerde bulunmamalı ve böyle hareketler yapmamalıdır ki, milletler arasında karşılıklı güven ciddî olarak doğabilsin.

3- İnsanlar baskı ve zorla değil; hür olarak, demokrat bir ruhla yetiştirilmeli; inanılacak ana prensipler, dünya gençliğine istisnasız telkin olunmalı ve böylece yarın her milletin her sahadaki iktidar yerine gelecek evlâtları, birbiriyle kolay anlaşacak hale getirilmeli.

4- Kültürle geniş ölçüde insanlık seviyesini yükseltebilmek için dünyanın hiçbir yerinde ümmilik kalmamalı.

5- Bu dilekleri gerçekleştirmek için her millet, kendinden başka milletleri kendinden başka saymıyarak, elindeki her imkândan istifade edip ve ettirip karşılıklı yardımlarda bulunmalı.

Türkiye Cumhuriyeti Heyeti, sizin temsilciniz olarak bu esasları kabul etti ve müdafaa etti. Kırk dört milletle beraber kurduğumuz "Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilâtı"nın anayasasını Büyük Millet Meclisine sunuyoruz. Bu Anayasa Büyük Mecliste kabul edildiği zaman, Türk Milleti, bu güzel ve hayırlı teşebbüste iyi niyetli bir üye olarak çalışmaya başlayacaktır.

Sevgili Yurtdaşlarım,

Cemiyetimizin okuma yazma işinde ve ümmilik ile savaşta ön safa geçmiş bir millet olduğunu, bugün medeni dünya, tam olarak bilmektedir. Londra Eğitim Konferansı'nın Genel Sekreterlerinden yakında aldığım bir mektuptan, ümmilik meselesinin, konferansın daimi kurulunun birinci işlerinden biri olduğunu ve temmuzda yapılacak ilk toplantıda bu meselenin ileri sürüleceğini öğrenmiş bulunuyorum. Mektup sahibi kıymetli dostum, bu dâvanın gerçekleşmesinde Türkiye'nin verimli tecrübelerinden istifade edilmesini candan dilemektedir. İlköğretim, iki milyar insan içinde en az iki yüz milyon sayıda çocuğa verilecektir.

İlköğretim, küremizin her noktasında yaşayan, derisinin rengi ne olursa olsun, hangi dil konuşursa konuşsun, her çocuğa istisnasız uygulanmadıkça, başkalarına tahakküm etmek isteyenler, daima yabani otlar gibi türeyeceklerdir. Gelecek barışın hakiki güveni, bu iki yüz milyon çocuğun aynı inançla, aynı ideal için yetiştirilmesine bağlıdır. Bir İngiliz ilkokulunda, ana sınıfında öğretim metodlarını incelemek için gelmiş olan bir Afrikalı ilk öğretmene, düşmüş çorabını düzeltmek için bütün tübiliğiyle ayağını uzatan İngiliz çocuğunun sevimli halini ve bu siyah derili meslekdaşımın ona yardım ederken yüzünün aldığı şefkâtli mânâyı şu anda bir tablo gibi gözümün önünde canlı görüyorum. Bu sevimli ingiliz kızının bütün dünyadaki her milletten çağdaşları, o Afrikalı öğretmenin yaşına geldikleri zaman, kendi milletlerinden olmasa da böyle bir küçük çocuğun, yardımlarına uzatılmış ayağını aynı şefkâtle tutabildikleri gün gerçek barışın bayramını yaşabileceğiz, insanların müşterek yurdu olan benzerlerine nispetle pek de büyük olmayan bu toprak yuvarlağın üstünde. Dileriz ki, birbirini sevmek isteyenler, her gün sayısını biraz daha arttırsın.

Aziz Yurtdaşlarım,

Görüyorsunuz ki, bütün dünyada eğitim dâvası ön planda ve onun için de ilköğretim birinci derecede bir ehemmiyet almıştır. Bu bakımdan herkes Türk Milleti'nin başında İnönü'yü büyük takdirle hayranlık verici bir örnek olarak göstermektedir. Biz, milletçe kalkınmak için köylü, kentli, bütün halkımızın fedakârlıklarına dayanarak, yurdumuzun her bucağına bilginin ve öğretimin ışığını sokmaya çalışırken, insanlığın istikbalini nura kavuşturmakta olduğumuza inanıyoruz. Her türlü yoksulluğu yenerek yaptığınız bu büyük gayretin, milletimize olduğu kadar, bütün beşeriyete bir hizmet olduğunu düşünerek övünebilirsiniz. Yüce Başkanımız İnönü'nün şu sözlerinden, yalnız biz değil, başka milletler de üstün bir hakikat dersi alabilirler.

"Köylünün kalkınması, bizim için yaşama meselesidir. Köylünün okumuş yazmış, teknik öğretime girmiş esir hayatından kurtularak toprak sahibi olmuş olması, herhalde gerçekleştirmeyi arzettiğimiz meselelerdir.

Sevgili Yurtdaşlarım,

Millî egemenliğimizin 26 yıl önce ilân edildiği bu kutsal günün ışığında Çocuk Bayramımıza girerken kendi evlâtlarımızla birlikte, bütün dünya çocukları için, sevgi dolu yüreğimle bahtiyarlıklar dilerim. »

Yeni Belediye Seçimi Kanunu

29 Nisan 1946'da Yeni Belediye Seçimi Kanunu kabul edildi.

Millî Şef Unvanı

Millî Şef unvanı, 11 Mayıs 1946 tarihinde CHP tüzüğünden çıkarıldı.

Maarif Vekili Hasan - Âli Yücel'in
19 Mayıs 1946 Tarihinde
19 Mayıs Spor ve Gençlik Bayramı'nı
Açarken Yaptığı Konuşma[487]

« Cumhurbaşkanımız, Yurtdaşlarım;

19 Mayıs 1919, Türk Milletinin şerefli alnına yazılı, kutsal bir doğum tarihidir. Hür, bağımsız millî devletin varoluşu, bu günden başlar. Yirmi yedi yıl önce Karadeniz'in coşkun dalgalarını aşarak Samsun'a gelen küçük vapur, Anadolu kıyılarına iki büyük varlığı beraber getirmişti. Biri altın saçlarıyla, güneş yüzü ve deniz gözleriyle hilkatin övünüp yarattığı Mustafa Kemal; öbürü insanlık tarihinin hiçbir sayfasını, adını yazdırmadan geçirmemiş Türk Milletinin son eseri olan Türkiye Cumhuriyeti...

Anavatanın bağrına bu ikiz doğan varlıklardan biri, bugün bir hâtıra, bir fikir, bir ideal olarak yüreklerimizde yaşamaktadır. Bu duyuştaki Türk Milleti için sevgili Atatürk ölmemiştir; yalnız o kadar değil, ulusumuzun ileri nesilleri için de, daima canlı kalacak, asla ölmeyecektir. Onun içindir ki Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk'ün ölümsüzlüğünü, kendi varlığında ve bütün hayatında beraberinde götürecektir. Onun içindir ki Türk milleti, Atatürk'ün bu paha biçilmez emanetini sonsuz istikballerin bir ufkundan öbür ufkuna sönmez bir güneş gibi taşıyacaktır.

Gençler, Sevgili Çocuklarım;

Milletinizin aydın, bahtiyar, kuvvetli bir devrinde yaşıyorsunuz. Medenî cihanın aradığı, millî varlığını savunmada tereddütsüzlüğünü dostun düşmanın iyi bildiği, barış dünyasının kıymet verip dayandığı Türk Devleti; sizin bedence gürbüz, ruhça uyanık, karakterce üstün varlığınızda sarsılmak bilmez güvenini buluyor. Bu hale, bu kemale gelmemiz için okula kavuşanlarınız kadar henüz ondan mahrum olanları da gece gündüz düşünen aziz bir başın başımızda olduğunu unutmayın. Medeniyet tarihimizde adını altın bir devre vermekte olan büyüğümüz babamız, Başbuğumuz İnönü, her güzel vasfı ile, hepimiz gibi hepiniz için bütün hayatınıza feyiz verici bir nümune olsun. Bir millete bir ömür nasıl bağışlanır; bir cemiyete bir hayat nasıl vakfedilir; siz de bizim gibi ondan öğrenin!...

Yurtdaşlarım;

19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'nı bütün memlekette açıyorum.

Gençler;

Bayramınız kutlu olsun! Atatürk'ün büyük emaneti Türkiye Cumhuriyeti dünya durdukça dursun!... Onun Yüce Başkanı sevdiğimiz İnönü başımızda varolsun!... »

---

487 Hasan - Âli Yücel: ***a.g.e.****, 374-375. ss.*

İstanbul Şehir Tiyatrosu

29 Mayıs 1946 günü İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun temeli atıldı.

Milletvekili Seçimleri

Milletvekili seçimlerinin tek dereceli olarak yapılmasını öngören yeni Seçim Kanunu 5 Haziran 1946'da kabul edildi.

Maârif Vekil Hasan - Âli Yücel'in
Üniversiteler Kanunu Tasarısı'nın
Meclis'te Görüşülmesinde,
11 Haziran 1946 Tarihinde Yaptığı Konuşma[488]

« Sayın arkadaşlarım; yüksek huzurunuza sunulmuş bulunan bu kanun tasarısı Türk bilim hayatında ve Türk Üniversitelerinde yeni bir inkişafın, ilerlemenin müjdecisi olacaktır kanaatiyle önünüze gelmiş bulunuyorum.

Bu kanun dört seneden beri üzerinde çalışılan, Türk ecnebi mütehassısların, bizim üniversite hayatımızda hizmet etmiş bulunan arkadaşların ve Eğitim Bakanlığı'nın ilgili insanlarının emeğiyle vücuda geldikten sonra Hükümetçe tetkik olunarak daha tekâmül ettirildi. Gerek Millî Eğitim, gerek Bütçe Komisyonları'nda her maddesi üzerinde uzun uzun durularak, düşünülerek incelendikten sonra bu şekli alıp huzurunuza sunuldu. Bu kanun, üniversite hayatımız tarihinde mühim bir dönüm yeri olan 1933'te kabul buyurduğunuz kanundan başka bir ruhla ve başka bir sebeple tertip edilmiş, oluşmuş bulunuyor. 1933'te yüksek Meclisin kabul buyurarak İstanbul Üniversitesi'ni yeniden kurduğu ve ondan önceki Darülfünunun ilga edici kanun, kendine takaddüm eden devirdeki müesseseden memnunsuzluğun ifadesi idi. 1933'ten daha önce Darülfünunun çalışış tarzını Hükümet ve Meclis beğenmedi. O müesseseyi ilga etti ve üniversiteyi, bugünkü İstanbul Üniversitesi'ni kurdu. Merhum selefim Reşit Galip'in o kanun dolayısıyla iradettiği söylev, bu mâruzatımın ifadelerini taşımaktadır.

Ben arkadaşınız, Eğitim Bakanınız tam bunun tersine bir duygu ile bu kanunu getirmiş, hazırlamış bulunan bir Hükümetin âzasıyım. Gerek İstanbul Üniversitesi, gerek Teknik Üniversite, gerek Ankara'da iki tanesini yeni kurduğumuz fakültelerden bu kanunla teşekkül edecek üniversite, arzu ettiğimiz şekilde gelişiktikleri için yeni bir devreye girme ve yeni gelişme imkânlarını kazanma bakımından bu kanun yapılmıştır. Onun için bu kanun, yıkarak yeniyi yapan bir kanun değil, kurulmuş, iyi işleyen liyakat ifade eden bu müesseselerin daha çok gelişmesini temin etmek için hazırlanmış bir kanundur.

---

*488 Hasan - Âli Yücel: **a.g.e.**, 375-379. ss.*

Bundan dolayı bu müesseselerimizin gelişiminde gayretli olan bütün arkadaşlarıma yüksek huzurunuzda, müteşekkir olduğumu ifade etmek bana haz vermektedir.

Bu kanun bir ana prensip, bir de köklü usul, metod ihtiva ediyor. Bütün maddeleri bu iki nokta etrafında toplamış sayılabilir.

Ana prensip üniversitelerin özerk olmasıdır, üniversitelerin otonomisidir. Bu özerklik, yönetimde ve mali alanlardadır. Üniversitelerin özerkliği, bir oluşun, erginliğin ifadesi olduğu vakit kıymetlidir. Onun içindir ki, biraz önce söylediğim 1933 kanunu, Darülfunun, İstanbul Darülfünun'un özerkliğini kaldırmıştı. Çünkü hakikaten bu müessesenin disiplin ihtiyacı vardı, toplanması lâzımgeliyordu. 1933 kanunu onu yapmıştır, vazifesini görmüştür. Bu kanunu tasvip buyurduğunuz andan itibaren, o kanun artık bir tarihtir, maziye intikal edecektir. Bilimin, hürriyet isteyişi bir bedahettir. Bunun üstünde münakaşa etmiyoruz. Fakat bilim adamlarının da bu hürriyete liyakat göstermeleri bir vazifedir. Aynı suretle o hak mukabelesinde bu vazifeyi de inkâr etmeye kimsenin mecali yoktur.

Biz, üniversiteyi oluşturan fakülteleri kendi örgütleri içerisinde müstakil ve ondan taraküp eden üniversiteleri aynı suretle muhtar, özerk birer müessese halinde bu kanunla yeniden tertipliyoruz. Bu özerklikle, gerek yönetim gerek öğretim, gerek mali hususlardaki özerklik için, üniversitenin şahıslardan çok, kurullar vasıtası ile işlemesini temin edici hükümler koymuş oluyoruz.

Filvaki her fakültenin başında bir dekan ve üniversitenin başında da bir rektör bulunacaktır. Fakat fakültelerdeki, genel kurullar ve profesörler kurulları ve yönetim kurulları ile dekanlar; senatörları ve yönetim kurulları ile rektörler tek tek olarak, şahıs olarak bu müesseseleri arzu ettikleri tarafa yürütücü insanlar olmıyacaklar, arkadaşlarıyla beraber bu kurullarda, bu kurulların oylarına dayanarak üniversiteyi ve onun parçalarını idare edeceklerdir. Biz esasen üniversitelerimizde hiçbir zaman fikir hürriyetinin zıddına hareket etmedik. Öğretimde, ders vermede, kitap yazmada hiçbir eli tutmadık. Bu iyi duyguda olduğumuzun delili böyle bir kanunu yüksek huzurunuza getirişimizdir. Onun için özerk olan, özerk olarak kurulacak olan bu müesseseler, daha çok gelişme imkânını bulacaklardır. Çünkü sorumluluklarını kendi başlarına daha çok hissedeceklerdir. Sorumluluk derken özerk olacak üniversitelerin, doğrudan doğruya memleket efkârı umumîyesiyle temasa geçeceklerini, esasen işaret etmiş bulunuyoruz. Eğitim Bakanlarımızın üniversitelerin başı ve üniversitelerarası kurulun başkanı olması; üniversite işleriyle ilgili meselelerde yüksek huzurunuza bütçeleri gelecek bu müesseselerin sorumlu bir insanı ve sizin mümessiliniz sıfatiyle sizi cevaplayabilmek içindir. Ondan dolayı Eğitim Bakanınıza bazı sorma ve denetleme hakları verilmiştir. Bu da üniversitenin içişlerine ve öğretimine asla ve kat'a bir müdahale değildir. Asıl parlamento denetlemesi bütçe ile olacaktır. Denetleme bu müesseselerin başında bulunan Eğitim Bakanı vasıtasıyla yapılmakla beraber hakiki denet yüksek meclisin üniversite bütçelerini tasdik veya red suretiyle tecelli edecektir.

Bu özerklik ana prensibini arzettikten sonra koyduğumuz köklü metoda geçiyorum. Bir bilimadamı nasıl yetişecek? Biz üniversite meslekini doçentlikte başlar kabul ettik. Ondan önce asistanlık devresi vardır ki, bu çıraklık devresidir ve muvakkat bir devredir.

Asistanlar için gerek yetişme bakımından gerek maddî hayatlarının terfihi bakımından bu kanunda bazı hükümler yok değildir. Meselâ 55 inci madde asistanların kendilerine verilecek işler bakımından hem yetiştirilmeleri, hem de terfihleri düşünülmüştür. Fakat asistanlar için ayrıca üniversiteler meslek kanunu içine bir hususi fasıl koymadık. Asistanlığı, öğrenciliğin devamı telakki ettik. Üniversite bilim mesleki, bu kanunun hükümlerine göre, cümle kapısını doçentlikte bulmaktadır. Doçent ister asker, ister sivil hangi Bakanlığın emrinde çalışırsa çalışsın, ister resmî işte bulunsun, ister hususi mesleklerden olsun, kendisini bilim alanlarında kuvvetlendirmiş ve kuvvetli bulmuş her gencin birtakım şartlar içerisinde liyakatini ispat edeceği bir üniversite derecesi haline getirilmiştir. Doçentlik, kadro meselesi olmaktan çıkarılmıştır. Çünkü her sene açılacak muhtelif şubelerdeki doçentlik imtihanları kadro ile mukayyet olmıyacaktır. Meselâ herhangi bir fakültede falan dersin bir doçentliği açıktır. Oraya eğer 20 tane aday gelecek olursa liyakat ispat ettikleri, habilitation imtihanını başarı ile geçirdikleri takdirde, bunların 10 tanesine, kadro düşünülmeksizin doçent ünvanı verilecektir. Bizde bilgi adamları kendini bilim sahasında yetiştirmiş insanlar, yalnız Eğitim Bakanlığı'nın çalışma sahasında değil, devletin diğer şubelerinde ve hayatın serbest olan işlerinde bu imtihanı geçirebilecekler ve bilgi adamı olarak kendilerini arattıracak ve bu imtihanlar kanunda söylediğimiz gibi ciddî olarak yapıldığı zaman hakikaten bilgin gençler her yerden istenecektir. Bu bir imtiyaz olacaktır, fakat bir etiketin imtiyazı değil, bir liyakatin imtiyazı olacaktır.

Doçentlerin terfisi yolunda Millî Eğitim Komisyonu'nun, Bütçe Komisyonu'nun, Maliye Bakanı arkadaşımın ve maliyeci arkadaşlarımın çok yakın alâkalarına teşekkür etmek vazifemdir, kendim için ve genç doçentler adına da... Doçentler, maaşlarında bir derece yükseltilme yapılma suretiyle, geçirmiş oldukları bu imtihanın maddî mukabelesini görmüş olacaklardır; kitap alabilecekler, daha iyi yaşıyabilecekler ve kendilerini hasbi bir hayat isteyen bilgiye daha çok verebileceklerdir.

Profesörler ve ordinaryüs profesörlerin seçimi için kanunda hükümler vardır, sıkı hükümler vardır. Sıkı diyorum, çünkü profesör ve bir profesörler camiasının başı olacak olan ordinaryüs profesörlerin özerk bir üniversitenin içinde ancak yayımla, bilim çalışmaları ile millî ve milletlerarası kıymete yükselmiş olmalarıyla ölçüleceklerini arzetmek isterim. Bu suretle üniversiter mesleğin nasıl başlayıp, nasıl devam edeceği hakkındaki metoda ait hükümler ve kanunun bir kısmını teşkil etmektedir.

Daha fazla açıklama ile arkadaşlarımı rahatsız etmek istemiyorum. Burada konuşan arkadaşlarım, muhtelif konularda, muhtelif mütalaalar serdettiler. Bütçe Komisyonu sözcüsü arkadaşımın cevapları birkısım soruları karşılamıştır, çok teşekkür ederim. Fakat bazıları vardır ki, onları bendeniz cevaplandırarak arkadaşlarımı tatmin etmek istiyorum.

Biz bu kanunu yaparken yüksek okulları beraber düşündük. Yüksek okullar deyince Gazi Terbiye Enstitüsü; o zaman yoktu, şimdi var. Balıkesir Orta Öğretmen Okulu; yine o zaman yoktu, şimdi var, Edirne Orta Öğretmen Okulu, İstanbul Ekonomi ve Ticaret Yüksek Okulu; o zaman yoktu şimdi var, İzmir Yüksek Ticaret ve Ekonomi Okulu, Konservatuvar, Güzel Sanatlar Akademisi, Siyasal Bilgiler Okulu gibi kurumlar hatıra gelir.

Üniversite Kanununun içerisinde her biri ayrı mahiyette olan ve ayrı ayrı düşünülmesi lâzımgelen bu kolları beraber hükümlemekte güçlüğe mâruz kaldık. Konservatuvar bünyesi başkadır, öğretici heyeti başkadır. Akademinin bünyesi yine başkadır. Bunu meselâ bir fen fakültesine bir hukuk fakültesine benzetmek güçtür. Onun için yüksek okulları bu kanunun çerçevesi içerisinde hükümlendirmeyi mümkün bulmadık.

Ziraat Enstitüsü için mesele böyle değildir. Ziraat Enstitüsü esasen üniversiter bir mahiyette kurulmuştur. Bugün işleyişi de üniversiter mahiyette bir bilim işleyişidir. Bu müessesenin bu kanunun esas hükümlerine tâbi olarak, üniversite halinde organize edilmesini sağlayacak yeni bir kanun tasarısını, önümüzdeki bütçeden önce Yüksek Meclise sunmayı, Hükümetiniz karar altına almıştır. (Bravo sesleri). Bu artık bir gün meselesidir. Diğer yüksek okullar, burada her birisi için ayrı ayrı maruzatta bulunmıyacağım, mahiyetlerine göre tetkik edilecek ve tedbir alınacaktır. Onlar için de sıraları geldikçe yapılacak teşkilât kanunları, hükümetiniz tarafından yüksek huzurunuza sunulacaktır.

Kanun vesilesiyle bu kürsüden çok mühim ve güzel sözler dinledik. Saim Ali Dilemre arkadaşımın buyurduğu gibi, esasen şimdiye kadarki incelemeler 400-500 sayfalık bir kitap tutmaktadır. Onları toplattırdım. Gerek Millî Eğitim Komisyonunun mazbatasını, gerek Bütçe Komisyonu mazbatasını, gerek burada arkadaşlarımın konuşmalarını, zabıtlar da dahil olmak üzere, Üniversite adlı bir kitap içerisinde toplayacağım ve Üniversiteye vereceğim. Nitekim evvelce Yüksek Meclisten çıkardığımız esaslı kanunların böyle kitaplarını bastırmış ve alâkalılara dağıtmış bulunuyoruz. Aynı usulü bu mühim kanun dolayısiyle de tatbik edeceğiz.

Bu suretle imtihan meselelerini, kitap meselelerini ve diğer arkadaşların temenni mahiyetinde ileri sürmüş olduğu hususları üniversitelere mesele olarak devredeceğiz.

Üniversitelerin pratik mahiyeti hakkında Karabekir arkadaşımın buyurdukları cihetler ve Amerika'dan getirdikleri misaller, Devlet üniversiteleri için değil. Bendenizin bildiğim bu verdikleri misaller, bir hayır sahibi tarafından kurulmuş olup talebesi para vermeksizin 24 saatin bir kısmını çalışarak konulan fon, sermaye ile kendi kendisini idare eden bir müessese misalidir. Amerika'da böyle üniversiteler vardır. Fakat Devlet üniversitelerinin, arkadaşım Tahsin Balta'nın da buyurdukları gibi, bursları olur. Bunları ya Devlet verir, ya hususi teşekküller veya şahıslar verir.

Ayrıca o fakültelerin mahiyeti de pratik olmaya müsaittir. Orada talebe çalıştırılır. Fakat Edebiyat Fakültesi'nde sözün ve yazının ne kadar para edeceği mülahaza edilecek olursa, bunun o talebenin böyle bir fonla yaşamasına imkân vereceği şüphelidir. Arzu buyurdukları şey her cins fakültede kabili tatbik olmadığı gibi Devlet müesseselerinde tâbi olunması zaruri birtakım usuller ve kaideler bulunduğu için kolay kolay uygulanamaz. Yardım meselesi ayrı bir meseledir. Bu kanunun dışında mütalâa edilmesi lâzımdır. Kendi düşünce mütalâalarının kendi konusu içinde kıymetli olduğunu kendilerine ifade etmeliyim.

Arkadaşlar; memleketimde ister teorik ister pratik cepheleri nazara alınsın, bilgi, yakın günlerimize nispetle ciddî surette ilerlemektedir. Müesseselerin genel durumları, vasıtaları, binaları, hakikaten Yüksek meclisinizin büyük ilgisiyle, Hükümetinizin çalışmasiyle önemli bir inkişaf göstermektedir. Bununla mesul bir arkadaşınız olarak ben iftihar ettiğim gibi, eserin hakiki sahipleri olarak asıl sizler iftihar edebilirsiniz. Bu kanunla yürüme, hiç şüphe yok ki hızlanmış olacaktır. Üniversitenin her kademede bulunan unsuru almış olduğu ve yüklendiği sorumluluğu hiç şüphe yok ki sarahatle idrâk edecektir. Herşeyini aldığı ve borçlu bulunduğu milletine, kazandığı yetkilere istinat ederek işlerini anlatmak suretiyle cevap vermeyi bir sorumluluk halinde hissedecektir. Üniversitelerin bu şekilde ihtiyarını ve iradesini kullanmasını demokratik prensiplerin gerçekleşmesi görünüşlerinden biri telakki ediyoruz.

Ulusoy arkadaşımın buyurdukları meselede, cemiyetimizin hayatı içinde yüksek uzmanlara ne kadar ihtiyacımız varsa, fakülteleri ve diğer müesseseleri buna göre ayarlıyalım düşünüşünü özerklik kanununu görüştüğümüz şu sırada hemen ifade edeyim ki, bilgi hürriyetinin zıddına telakki ediyoruz. Biz üniversitede giriş imtihanlarını yaptık, okutacak vasıtalarımız olmadığı için... Yoksa Tıp veya Fen Fakültesine gelecek ne kadar öğrenci varsa, ben şahsen, hepsinin oralara girip hekim veya kimyager olmasını candan isterim Biz henüz elit sınıf içerisinde, uzmanlarımız arasında bir fazlalığa düşecek halde değiliz. Hangi mesleki ve bilgi şubesini dikkate alırsanız alınız bizim oradaki ihtiyacımız daha senelerce hudutsuz kalacaktır. Bunun fazlası olmaz. Ne kadar adam çıkarsa çıksın bu, arınma için, istifa için en güzel bir vesiledir. İhtiyacımızı tesbit etmiş bulunuyoruz. Am-

ma bu ihtiyaca göre öğretim kurullarımızı organize edelim, şu kadar doktor talebe olsun; çünkü bu kadar doktora ihtiyacımız vardı, şu kadar hukukta talebe olsun; çünkü hukuktan şu kadar hâkim yetiştirmeliyiz. Böyle bir yola gitmeği demokratik prensiplere uygun bulmuyoruz. Bunu öğretimin hürriyetini kesici bir fikir telakki ediyoruz ve böyle bir fikre taraflı olmuyoruz.

Zannediyorum, mâruzatımla kanunun mahiyetini, neler düşündüğümüzü arzetmiş bulunuyorum.

Arkadaşlarım, Tahsin Balta'nın cevaplandırmadığı meseleleri dilim döndüğü kadar açıkladım sanıyorum. Kanunu yüksek tasvibinize arzediyorum.

Kabul buyurmanızı istirham ediyorum ve bunu Yüksek Meclisin büyük muvaffakiyetlerinden biri saydığımı söylemekle, kendim de sizlerden biri ve en nâçiziniz olarak fahir duyuyorum. (Alkışlar). »

Maârif Vekili Hasan - Âli Yücel'in
Üniversiteler Kanunu'nun
Kabulü Üzerine 13 Haziran 1946
Tarihinde Yaptığı Konuşma[489]

« Aziz arkadaşlarım, yüksek heyetinizin yeni seçime gideceği şu günlerde ivedilikle konuştuğunuz Üniversiteler Kanunu Tasarısı her bakımdan dikkatle incelenmiş sayılmalıdır. Ana hükümleri içine alan hemen her maddesi üstünde, bu kürsüde bazen saatlerce duruldu, tartışıldı, görüşüldü. Kanunun, diyebilirim ki, hiçbir noktası dikkatinizin ışığından, ilginizin faydasından mahrum kalmadı. Çetin konuşmalar oldu, yoruldunuz. Fakat Türkiye'de her kudretin kaynağı ve toplanış merkezi olan Büyük Millet Meclisi'nin yedinci dönemi onun şerefli tarihinde Üniversiteler Kanunu'nu çıkarmış olmakla da anılacaktır. (Güzel sesleri).

Arkadaşlarım, Büyük Millet Meclisi'nin bu döneminde dört fakültesi ile ve yeni şubeleriyle İstanbul Teknik Üniversitesi'ni kurdunuz. Bir yıl sonra mezun verecek olan Ankara Fen Fakültesi, sizin eserinizdir. Daha bir yaşını bile tamamlamamış olan Ankara Tıp Fakültesi, sizin elinizde doğdu. İstanbul Üniversitesi'nin Zeynep Hanım Konağı yandıktan sonra sokakta kalan iki fakültesine, Fen ve Edebiyat Fakültelerimize önemlerine lâyık duraklar kurmak için milyonlarca lirayı siz verdiniz. Teknik Üniversitenin mekânca genişlemesi maksadiyle aldığımız Taşkışla, modern bir Üniversite binası olabilmek için, sizin onayladığınız giderlerle yeniden hayat buluyor. Sizin verdiğiniz paralarla Ankara Fen Fakültesi, Ankara Tıp Fakültesi, Ankara Teknik Üniversitesi binalarını yaptırmağa başlamış bulunuyoruz.

---

*489 Hasan - Âli Yücel: **a.g.e.**, 379-380. ss.*

Arkadaşlarım; Türk üniversiteleri ve Türk bilginleri size minnettardır. Yıllar geçtikçe ve geçen yıllarla mukayese imkânı arttıkça bu minneti daha derinden duyacaklardır. Bu kanunla onların kişiliklerini tanıdınız, hürriyetlerini tamamladınız. Hükümetinizin ihtiyatlı davranmış olmasına bakmıyarak, üniversitenin genç elemanlarını daha müreffeh bir hayata kavuşturmak için malî fedakârlıklarımızın hudutlarını genişlettiniz. Bu çalışkan ve mütevazı Türk çocukları, gösterdiğiniz babaca alâkayı hiçbir zaman unutmayacaklardır buna inanınız. Türk üniversiteleri, bu kanunla kazandıklarını, bilgide ve ahlâkta gösterecekleri başarı ve olgunlukla size ödeyeceklerdir; buna itimat buyurunuz.

Aziz arkadaşlarım,

Millî eğitim işlerini döneminiz süresince kendisine tevdi ettiğiniz bu arkadaşınızdan, Türk irfanı ve Türk vatandaşlarının kültür düzeyinin yükselmesi yolunda, hiçbir yardımınızı esirgemediniz; sizlere sunduğu hiçbir dileği geri döndürmediniz. O da, sizin icra mümessiliniz olarak, verdiğiniz emir ve imkânları, arkadaşları ile beraber çalışıp yerine getirmek ve gerçekleştirmek için bütün varlığını harcadı. Bu arkadaşınız millî eğitim işlerinde C.H.P. Hükümetinin sorumlu bir üyesi olmak sıfatını, paha biçilmez bir mükafat bellemektedir. (Bravo sesleri). Bundan fazla bahtiyarlık dileği, Türk ahlâk geleneğinde yoktur. (Bravo sesleri).

Sayın arkadaşlarım;

Millî Eğitim Bakanınız, kabul buyurduğunuz kanunun verdiği vazifeleri de katarak, Yüksek Heyetinize, üniversitelerimizin yürekten şükranlarını sunar. Bu kanunla yeni bir hayata girecek olan Türk Üniversiteleri, Büyük Türk Milletine mutlu olsun. (Alkışlar). »

Muş ve Dolaylarındaki Deprem ile İlgili Olarak, İçişleri Bakanı Hilmi Uran'ın Meclis'i Bilgilendirmesi[490]

« İÇİŞLERİ BAKANI H. URAN (Seyhan) - Arkadaşlar, son günlerde malesef yurdumuz yeni bir deprem felâketi geçirmiş ve teessürle arzederim ki küçük denilemiyecek derecede vatandaş kaybını intaç etmiştir. Haziran'ın birinci günü sabahın çok erken saatlerinde, beşi on geçe vukubulmuştur. Muş, Bitlis, Hakkâri, Van ve Erzurum'un Hınıs bölgelerinde hissedilmiştir. Tam şiddetini ve tahribatını Muş'un Varto bölgesinde yapmıştır. Şimdiye kadar aldığımız malûmata göre 390 ölü ve 100 yaralı vardır. Buna dair olan rakamlar şunlardır.

490 ***TBMM Tutanak Dergisi,*** *Dönem: VII, Cilt: 24, Toplantı: 3, Elli sekizinci birleşim, 3.VI.1946, 3-4. ss.*

Zelzele mahalli	Ölü	Yaralı
Vartu merkezi	47	22
Şeyh köyünde	17	6
Harfiyan köyünde	50	5
Cilek köyünde	22	5
Kecan köyünde	15	5
Taşçı Kevgir köyünde	15	11
Horizan köyünde	13	5
Sivilan köyünde	25	8
Üstükıran bucağında	29	10
Üstükıran Rakan köyünde	89	13
Üstükıran Sofyan köyünde	68	10
	390	**100**

Vartu merkezinde 120 ev, 15 dükkân (1) cami yıkılmıştır. Vartu köylerinde de (79) ev yıkılmıştır. Esasen Vartu 895 nüfuslu ve 141 haneli bir kasabacık olduğuna göre anlaşılıyor ki, tahribat çok büyüktür. Şimdiye kadar zelzelenin ilk haberi alındığından itibaren Van'dan 150 çadır, Bitlis'ten 400 çadır, Erzurum'dan 250 çadır olmak üzere mahalline 800 çadır gönderilmiştir.

İaşe maddesi olarak da Erzurum'dan 1000 kilo ekmek, 50 kilo kavurma, 50 kilo zeytin, elli kilo da peynir; Bitlis'ten ve Van'dan da ekmek yollanmıştır. Erzurum'dan ayrıca kazma, kürek, fener, keser, testere ve sedyeler gönderilmiştir. Para yardımı olarak Kızılay deprem mahalline 10 bin lira gönderdiği gibi nakliyede harcanılmak üzere de Erzurum'a 2000, umumî müfettişlik emrine 5000, Karlıova'ya 1000, Bitlis'e 1000 lira gönderilmiştir. Ayrıca 14 350 lira da 50 ton buğday bedeli olarak ofise verilmek üzere yollanmıştır.

Kızılayca 400 kişilik pansuman malzemesi, Diyarbakır'dan 4 kişilik bir ekiple bir hastane çadırı, Hunus'tan, Van'dan, Bitlis'ten kâfi miktarda sıhhi malzeme gönderilmiştir. Hunus'tan iki doktor, Ankara'dan bir operatörle iki pansumancı, Diyarbakır'dan bir doktor, Erzurum ve Bitlis'ten birer sağlık memuru yollanmıştır.

Muş Valisi; yanında jandarma kumandanı, Nafıa Müdürü, Sağlık Müdürü olduğu halde köyleri taramak üzere mahallindedir ve yardım gittikçe genişletilecektir.

Teessürle heyeti celilenize arzederim.

BAŞKAN - Gündeme geçiyoruz. »

Cemiyetler Kanunu'nun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine ve Bu Kanuna Bir Madde Eklenmesine Dâir Kanun Tasarısı ve Adalet ve İçişleri Komisyonları Raporları[491]

« BAŞKAN - Tasarının tümü hakkında söz istiyen var mı?

İÇİŞLERİ BAKANI H. URAN (Seyhan) - Arkadaşlar; bu tasarı uzun müddetten beri Meclistedir. Komisyonlarda uzun incelemelere tâbi tutulmuştur. Acele tatbikata geçmek istiyoruz. Bu itibarla ivedilikle müzakeresine müsaadenizi istirham ediyorum. (Muvafık sesleri).

BAŞKAN - Efendim; kanunun ivedilikle görüşülmesini İçişleri Bakanı teklif ediyor. Bu teklifi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Tümü hakkında söz istiyen var mı?

A. MENDERES (Aydın) - Arkadaşlar; yürürlükte bulunan cemiyetler kanunu 1901 tarihli Fransız Cemiyetler Kanununun hemen hemen aynen bir tercümesinden ibarettir. Arada bir fark varsa o da yarım asır önceki Fransız Cemiyetler Kanununa nazaran bizimkinde siyasî hakların ehemmiyetli surette ve kayıt altına alınmış olmasıdır.

Elimizdeki tasarının getirdiği başlıca değişiklik ise, Cemiyetlerin gerek kurulmalarının, gerek kendi kendilerini feshetmelerinin müsaadeye tâbi tutulmamış olmasıdır. Bundan başkada, yürürlükte olan hükümlere göre, idare âmirlerine tanınmış olan dernekleri faaliyetten menetme salâhiyetinin, bu tasarıda ancak mahkemelere verilmiş olduğunu görüyoruz. Yine tasarıda gördüğümüz başka bir yenilikte kurulması yasak olan cemiyetler listesinin biraz daha kısaltılmış olmasıdır.

Kısaca hulâsa ettiğim bu değişikliklerin bizi demokrasiye götüren yolda bir merhale olduğunu kabul ederek memnunluk duymaktayız. Ancak itiraf etmek icabeder ki, bu değişiklikler yapıldıktan sonra dahi, mukayese edilecek olursa görülecektir ki, meydana gelecek olan kanun, 1901 Fransız Cemiyetler Kanununa ve hattâ İkinci Meşrutiyet Cemiyetler Kanununa göre de daha geridir.

Arkadaşlar; Partimiz, siyasî partilerin kurulmasında geniş bir serbestlik hâkim olmasını temenni etmekle beraber memleketimizin istiklâli veya toprak bütünlüğünü bozmayı, yurttaş ana haklarını kayıtlamayı gâye edinmiş veya memleket dışındaki siyasî teşekküllere bağlı olan partilerin kanundışı sayılmasını gâyet ehemmiyetli bir esas olarak kabul etmektedir. Programımızın 12 nci maddesi bu hususta gâyet sarihtir. Tekrar edeyim; ister sol olsun, ister sağ olsun yurttaş ana

491 ***TBMM Tutanak Dergisi,*** *Dönem: VII, Cilt: 24, Toplantı: 3, Elli dokuzuncu birleşim, 5.VI.1946, 48-65. ss.*

haklarını kayıtlamayı gâye edinen hürriyeti yoketmek için yine hürriyeti vasıta olarak kullanmak istiyen totaliter zihniyetteki teşekküllere yurdumuzda yer vermenin memleketin yüksek menfaatleriyle ve demokrasinin emniyet altında bulundurulması lüzumiyle asla telif kabul etmiyeceğine kani bulunuyoruz. Hele memleket dışındaki siyasî teşekküllere bağlı veya onların nüfuzu altına düşebilecek mahiyette partiler kurmak istiyenleri memlekete ihanet etmekle vasıflandırmaktan dahi çekinmiyeceğiz. Partimiz memleketin yüksek menfaatlerini her endişenin üstünde tutmuştur ve bundan böyle de daima tutmakta devam edecektir.

Bu konuda tasarının 9 uncu maddesinin (a) fıkrası üzerinde de biraz duracağım.

Bu fıkrada Devletin mülki bütünlüğünü ve siyasî ve millî birliğini bozma amacını güden cemiyetler kurulmasının yasak olduğu yazılmaktadır. Türk câmiası içinden böyle cemiyetler kurmak istiyeceklerin çıkabileceğine ihtimal veremeyiz. Farzı muhal böyleleri bulunsa dahi buna en küçük bir imkân bulamıyacaklarında asla şüphe yoktur.

Asıl üzerinde durmak istediğim noktaya gelince; bu fıkrada Devletin millî bütünlüğü, Devletin siyasî birliği, Devletin millî birliği tâbirlerinin yanyana yazılmış olmalarıdır. Bunlar, öyle sanıyorum ki, hemen hemen aynı mânayı taşıyan tâbirlerdir ve bunların mânaya kuvvet vermek maksadiyle tekrarlandığı anlaşılıyor. Halbuki tatbikatta bu tâbirlerin herbirisinde başka mânalar olduğu düşüncesiyle hâkimlerimiz güçlük çekebilirler. Meselâ Devletin millî bütünlüğü ile Devletin millî birliği tâbirleri başka başka mânalar ifade ediyorsa bu cihet izah olunmalıdır ki tatbikat selâmetle yürüyebilsin.

Yürürlükte olan kanunun günün icaplariyle telifi kabil olmıyan ve geri bir zihniyeti belirten 29 uncu maddesinin değiştirilmemiş olmasını, üzerinde asıl dikkatle durulması icabeden bir ehemmiyette görmekteyiz. Bu maddedeki hükmün ehemmiyeti demokrasi ve siyasî partiler hakkında beslenen fikirlerin mahiyetini ve bir zihniyeti açıklamakta olmasındadır. Madde aynen şöyledir: "Zabıta, cemiyetlerin merkez ve müesseselerine mahallin en büyük mülkiye âmirinden verilen ve istenildiği zaman ibraza mecbur olduğu yazılı emri hâmil olarak her zaman girmeğe salâhiyetlidir." Bu maddeden maksat, şayet cemiyetlerin teftiş ve murakabesi ise, 28 inci madde ile bu husus temin edilmiş bulunduğuna göre böyle bir maddeye neden lüzum görülmektedir? 28 inci maddede cemiyetlerin muamelelerinin, defterlerinin ve hesaplarının mahallî Hükümet tarafından her zaman teftiş ve tetkik edilebilir denilmekte olması cemiyetlerin kapılarının Hükümete her zaman için ardına kadar açık olmasını temine kâfi gelmiyor mu? Siyasî partiler alelâde cemiyetler değildir, arada çok esaslı farklar vardır. Siyasî partiyi sair cemiyetlerden ayırdetmemek ve parti kelimesini dahi kullanmamak hususunda bir nevi taassup göze çarpıyor. Bunun esası demokrasinin kavranması

meselesine dayanır. Bizim gördüğümüz Cemiyetler Kanununun aynı zihniyeti taşımakta olmasıdır. Gönül isterdi ki, Cemiyetler Kanunu siyasî partiler bunların memleketlerin idaresinde haiz oldukları ehemmiyeti göze alarak sâir cemiyetlerden ayırdetsin ve siyasî partileri her an ve istenildiği gibi işgâl altına alınabilir yerler olmaktan çıkarsın. Unutulmamalıdır ki, Devlet iradesinin teşekkülünde siyasî partiler en mühim role sahiptirler.

Şimdi tekrar aynı noktaya döneceğim ve bunun üzerinde biraz daha duracağım. Dikkat edilecek olursa görülecektir ki, zabıtaya, cemiyetin merkezine veya müesseselerine girmek emrini veren mahallin mülkiye âmiri mucip sebep göstermiye dahi mecbur tutulmamıştır. Böyle bir emri ne gibi bir lüzum ve sebeple verebileceği de kanunda yazılı değildir. O halde canı istediği zaman bir idare âmiri bir polis memuruna veya bir jandarmaya bir siyasî partinin merkezine veya müesseselerine girmek emrini verecek ve yine canı isterse geceli gündüzlü çıkmamak üzere zabıta memurunu orada bulundurabilecektir. Çünkü girmek hakkının neyi tazammun ettiği ve hududu da belirtilmiş değildir. Hiç şüphe yok ki, bu hükümler iktidar partisi hakkında tatbik olunmıyacaktır. Halbuki iktidar partisinin muhalif partileri böyle örfî hükümlerle ne kadar tazyik altında bulundurabileceğini tahmin etmek güç birşey değildir. Esasen memleket, tek partili idareden başka siyasî bir hayatın mümkün olamıyacağı kanaatının tesirleri altında yaşarken ve bu kanaatın yayılması ve kökleşmesi için bazılarınca elden gelen gayretin sarfında asla ihmal gösterilmezken Cemiyetler Kanununda böyle bir hükmün mevcut olmasının ve bu hükme dayanılarak baskı yapılmak maksadiyle siyasî partiler merkez ve müesseselerinin âdeta zabıtanın işgâli altında bulundurulmasının elim tesirleri ne olacaktır? Hakikat şudur ki, demokrasiyi anlama ve kavramanın ölçüsü sayılabilecek mâna ve ehemmiyette olan 29 uncu madde aynı zamanda, Cemiyetler Kanununun renk ve mahiyetini de belirtecek mânadadır. Bu itibarla ne asayiş, ne emniyet ve ne de başka hiçbir bakımdan faydalı olacağının düşünülmesine imkân bulunmıyan, bu maddenin kaldırılmasını ısrarla temenniye değer bulmaktayız.

Arkadaşlar; eski veya eski zihniyetteki idareler, siyasî partilere karşı bir nevi husumet gösteregelmişlerdir. Gâyet açıktır ki, partilere karşı beslenen gizli veya açık husumetler, dolayısiyle demokrasiye müteveccihtir. Çünkü partisiz veya tek parti ile demokrasi olabileceğini düşünmek dahi mümkün değildir. Çünkü böyle memleketlerde tek tek fertlerin umumî veya millî iradenin teşekkülünde hiçbir nüfuz ve tesir sahibi olamıyacaklarından şüphe yoktur. Onun için siyasî partiler mevcut olmıyan memleketlerde, Devletin, umumî menfaati temsil ettiğini farzetmek de bir hayaldir. Aynı fikir ve kanaatte olan insanların birleşmesi ve partiler teşkil etmeleri sâyesindedir ki, yurttaş, memleketin idaresinde hakikî bir tesir ve nüfuza sahip olabilmek mevkiine çıkabilir. Milletin partiler halinde, siyasî alanda teşkilâtlanması tahakkuk etmedikçe, millî iradenin hâkim olduğu iddia edilemez.

Cemiyetler Kanununun bu yeni tâdilinde siyasî partiler hakkında bu demokratik görüş ve düşüncelerin hâkim olduğunu görmek isterdik. Bununla beraber, tasarının müzakeresi sırasında yapılacak değişikliklerin bu temennimizi tahakkuk ettireceğini hâlâ ümit etmekteyiz.

H. BAYUR (Manisa) - Arkadaşlar; ben de aşağı yukarı arkadaşımız Adnan Menderes'in söyliyeceklerinin bir kısmını söyliyecektim. Dolayısiyle böylelikle sizin vaktinizi de almak istemiyorum. Aşağı yukarı benim söyleyeceklerim de bunlardır.

Yalnız 29 uncu maddenin kaldırılması hakkında şimdiden bir önerge veriyorum. Maddelerin müzakeresi sırasında belki veremem: Onun için önergemi şimdiden takdim ediyorum.

ADALET KO. SÖZCÜSÜ Ş. DEVRİN (Zonguldak) - Efendim, yüksek huzurunuza sunulmuş olan tasarı Adalet komisyonunda en geniş görüşmelere mevzu teşkil etmiştir. En son komisyon İçişleri Komisyonu olduğu için sözcü arkadaşımız bittâbi icab eden cevabları vereceklerdir.

Yalnız bendeniz Demokrat Partiye mensub arkadaşların temas etmiş oldukları bir iki noktanın aydınlatılmasının faydalı olacağı mülâhazasiyle söz almış bulunuyorum.

Muhterem arkadaşlar, Cemiyetler Kanunu tadilâtı Adalet Komisyonunun raporunda da etraflı belirtildiği üzere en liberal çehresiyle yüksek huzurunuza sunulmuş bulunuyor. Bendeniz hukuk esaslarına ve metinlere dayanarak bunları izaha çalışacağım. Ve arkadaşlarımın öne sürdükleri mülâhazaların hiçbir veçhile bu tasarıda yer almamış olduklarını ayrıca belirtmeğe gayret edeceğim.

Muhterem arkadaşlar, cemiyet kurma hak ve hürriyetini alâkalandıran bir tasarı müzakere edildiği zaman o tasarının demokratik ve liberal esaslarını tâyine medâr olacak hükümleri ve unsurları nelerdir? Bir defa bunları tesbit edecek olursak o hükümlerin metinde yer alıp almadığı kolayca anlaşılır. Bendenizin zannettiğime nazaran böyle bir kanunun vasıflarını tâyin ederken iki esaslı hüküm nazarda tutulmalıdır. Bunların birincisi cemiyetler kurulması için ne gibi ahkâm vazedilmiştir? Cemiyetlerin, siyasî olsun veya olmasın idarî bir engel konulmuş mudur? Konuluyorsa nedir? Tâyin edilmesi lâzımgelen birinci husus budur.

İkinci husus, kurulması yasak edilen dernekler nelerdir? Bunlar hakikaten en geniş hürriyet mefhumu ile izah edilecek yasaklar derecesinde midir? Zannederim, bu iki ana vasıf tâyin edildikten sonra kanunun hürriyeti kendiliğinden belirmiş ve ona verilmesi lâzımgelen mâna hakkiyle verilmiş olur. Çünkü metin üzerinde konuşmak zarureti vardır esas hükümlere varmak için. Bu kanun tasarısı cemiyetlerin kurulmasında, dünyada mevcut, dünyada mevcut diyorum, en liberal

sistemi kabul etmiştir. Nedir bu sistem? Mücerret bir iradenin izhârını cemiyetin teşekkülüne yeter sayan sistemdir. Binaenaleyh cemiyet olarak teşekkül etmek istiyoruz beyanında bulunulması o cemiyetin hukukî bir mevcudiyet iktisabına kâfidir. Rica ederim bundan daha liberal bir sistemle cemiyet kurmak imkânı var mıdır? Benim bildiğime göre şimdiye kadar hukuk ilmi böyle bir şey kayıt etmemiştir.

Arkadaşlarımız buyurdular ki, demokrasi anlayışında fark vardır. Olabilir. Bizim bu mevzudaki anlayışımız, en demokratik bir memleket sayılmakta olan, kendimizi misal almıyoruz, münakaşa mevzuu yapmışlardır, İsviçre'deki anlayışın aynıdır. Çünkü bu hüküm İsviçre Medeni Kanunundan aynen iktibas edilmiş olan bir hükümdür. (Doğru sesleri). Müsaade buyurursanız umumî bir demokrasi muhasebesi içine girmiş olmadığımız için mevzuu tahdit edelim. Mevzuumuz, Cemiyetler Kanununun istinat ettiği esaslar, demokratik midir, hürriyeti koruyucu esaslar mıdır, değil midir? Bunlar arkadaşlar, bendeniz yüksek huzurunuzda kemâli emniyetle arzedebilirim ki, cemiyetlerin kurulmasında, yaşamasında ve feshinde en liberal ve koruyucu esaslardır. (Bravo sesleri).

Gelelim ikinci kısma; bir de yasak edilen cemiyetler vardır. Nedir bu yasaklar? Birinci maddede bir defa bir prensip olarak, gâyeleri kanuna, ahlâka ve umumî âdaba aykırı olan dernekler tüzelkişilik sahibi olamazlar, denilmiştir. Gâyesi kanuna, ahlâka veya umumî âdaba aykırı bir cemiyetin, hukuki bir mevcudiyet iktisap etmesi, zannederim ki hiç kimse tarafından öne sürülecek bir mütalâa değildir. Binaenaleyh görüyoruz ki; yasaklar dahi en geniş bir çerçeve içinde mülâhaza edilmiştir.

Bir de 9 uncu madde vardır. Arkadaşımız bu maddenin sadece A bendine dokunmuşlardır. Diğer bentlerine temas etmediklerine göre, bendeniz bu diğer yasakları tasvip ettikleri mânasına alıyorum. A bendini okursak, bunun da ne kadar yerinde bir hüküm olduğu kendiliğinden anlaşılır.

A bendi şudur: ...Devletin mülkî bütünlüğünü, siyasî ve millî birliğini bozmayı gâye edinen. Öyle zannederim ki; böyle bir cemiyetin kurulmasına cevaz vermek doğrudan doğruya millî mevcudiyetin ret ve inkârıdır ve her türlü ceza kanunları bunu en ağır müeyyideler altına almıştır. İşte 125 inci madde: Devlet topraklarının tamamı veya bir kısmını yabancı bir Devletin hâkimiyeti altına koymıya -bütünlüğünü izaleye mâtuf hükümdür- ve Devletin istiklâlini tenkise ve birliğini bozmağa, hâkimiyeti altında bulunan topraklardan bir kısmını Devlet idaresinden ayırmağa mâtuf bir fiili işliyen kimse ölüm cezası ile cezalandırılır."

Bu, cemiyetin ve milletin en mukaddes müdafaa hakkıdır. Buna, arkadaşımın ilişmiş olduklarını zannetmiyorum. Olsa, olsa bu iki mefhum arasındaki farkın

izahını arzu etmişlerdir. Bu iki mefhum arasındaki fark bir başka bakımdan esasen Ceza Kanunumuzda vuzuhlu bir şekilde taayyün etmiştir. Binaenaleyh, bu bakımdan yani gerek cemiyetlerin kurulması, gerek hangi nevi cemiyetlerin memnu olduğu hususunda öyle zannediyorum ki, bu kanun bilâtereddüt liberal ve hürriyeti koruyucu bir sistem takip etmiştir denilebilir.

Arkadaşlarımızın umumî esaslara taallûk eden beyanatlarını heyeti mecmuasını ben böylece anladım. Tabiî maddelere taallûk eden hususları da İçişleri Komisyonunu temsil eden sözcü arkadaşımız cevaplandıracaktır. Binaenaleyh bendeniz de yüksek müsaadeleriyle tasarının bu şekliyle liberal ve hürriyeti koruyucu hükümlere dayanmış olduğunu bir hukukçu sıfatiyle arzetmekte fayda gördüm. (Bravo sesleri, alkışlar).

Ş. SÖKMENSÜER (Erzincan) - Sayın arkadaşlarım; tasvibinize arzolunan Cemiyetler Kanunu sayın arkadaşımızın açıkladığı gibi cidden en liberal bir zihniyete dayanan bir kanundur. Ben bu hususta herhangi bir mütalâa ileri sürecek değilim. Çünkü zait olur. Benim kürsüye çıkmamın başlıca âmili Sayın Adnan Menderes arkadaşımızın hâlen yaşamakta olan Cemiyetler Kanununun 1901 Fransız Cemiyetler Kanununun bir kopyası olduğu hakkındaki beyanatıdır. Arkadaşlar, bugün yaşamakta olan Cemiyetler Kanununun hazırlanışında Emniyet Umum Müdürü olarak çalışmış bir arkadaşınızım. Bu kanun için bu komisyonda Galip Pekel, Nakiye Elgün arkadaşlarımızla beraber çalıştık. Tarih ve millet huzurunda bugün antidemokratik addedilen Cemiyetler Kanununa bazı kayıtların niçin konmuş olduğunu artık açıklamak zamanı gelmiştir. Ben bunu vicdani bir vazife telâkki ediyorum.

Arkadaşlar, birgün Emniyeti Umumiyede vazife başında iken Büyük Millet Meclisinden bir telefon aldım; İçişleri Komisyonuna çağırdılar, gittim. Orada bir su komisyon teşekkül etmiş ve Cemiyetler Kanunu üzerinde çalışma vazifesi almış bulunuyordu. Ortada küçük bir proje vardı. Bu Cemiyetler Kanununun ihtiva etmesi lâzımgelen hükümlerin neler olduğunu tetkik ederken kabili ispat olan birtakım hâdiselerin ortaya konması meselesi hâsıl oldu. Bu komisyonda bunlar izah edildi. Şimdi müsaadenizle burada da bunlardan bir kısmına temas edeceğim: 1932-1939 seneleri zarfında kısa bir fasıla ile Emniyeti Umumiye Müdürlüğü ve muavinliği vazifesi yapmış bir arkadaşınız sıfatiyle arzedeyim ki o sırada memleketin millî birliğini ve hattâ Devlet olarak birliğimizi parçalamak için birtakım teşebbüsler ve propagandalar vardı. Arkadaşlar, bunlar arasından şunu size izah edeyim: Gizli bir kuvvet gençlik arasında ve millet arasında şu propagandayı yapıyordu: Halkevlerine giriniz, Cumhuriyet Halk Partisinin safları arasında üye olunuz, onlardan çok kemalist görününüz, onlardan çok demokrat görününüz, onlara hâkim olunuz ve onları parçalayınız, emelinize kavuşuncaya kadar bu yolda devam ediniz.

Bunun ardından (Altı ok altı kazık) adında bir eser çıktı. Bu eser, altı umdeyi yıkmak için çok esaslı kötü telkinleri ihtiva eden bir eserdi. Dâvası Türkiye demokrat rejimini yıkmak dâvası idi ve bu eseri takiben birtakım eserler ortaya atılmıştı. Uyanık olan polis idaresi bu eserleri zaman zaman eline geçirdi. Fakat bu fikirlerin bazı safların arasında yayılmasına mâni olamadı.

Arkadaşlar, bir taraftan sağ ekstremitede bulunan faşist zihniyetli birtakım hareketler, sol ekstremitede bulunan zihniyetlerle memlekette çatışmağa başladı. Bunlar yer yer tezahürler gösterdi ve bunun üzerine esaslı takibat yapıldı. Daha ileri gidildi, vicdanen söylemeğe mecburum, köy hocalarını elde ediniz, küçük zâbitleri elde ediniz, yıkınız dediler. Bunlar üzerinde de çalışıldı. İşte böyle bir zamanda ne sağ ekstremite rejiminin ve ne de sol ekstremite rejiminin memlekette kurulmaması için Cemiyetler Kanununa bazı kayıtlar koymak zarureti hâsıl oldu.

Arkadaşlar, insaf ile rica ederim, Kıyafetler Kanununu ve Cemiyetler Kanununu bugün ele alınız, insaf ile tetkik ediniz, göreceksiniz ki halen yaşayan Cemiyetler Kanunu bu memlekette ne sağ müteassıb bir rejimin ve ne de en sol müteassıb bir rejimin kurulmasını önlemekten başka bir şey yapmamıştır. Eğer kanun bu iki ekstremite arasında cemiyet kurulmasına müsait bulunmasaydı bugün Adnan Menderes arkadaşımız Demokrat Parti adına bu kürsüden konuşamazdı. (Bravo sesleri).

Ne Liberal Demokrat Parti ne de Sosyal Demokrat Parti, Demokrat Parti ne de şimdi işittiğimiz Sosyalist Parti, bugün arkadaşlar, memlekette kurulamazdı. Demek ki, gâye esaslı iki mutaassıp rejimin kurulmasını teminden ibarettir arkadaşlar. (Bravo sesleri).

Arkadaşlar, Anayasanın 68-88 inci maddeleri Türk Milletine birtakım haklar, hürriyetler, masuniyetler tanır. Bu iki ekstremite rejim mutlak surette bu hakları ve hürriyetleri kısmadan veya yıkmadan kurulamazdı. Biz bu hürriyet rejimini takviye etmeğe çalışan bir rejim tatbik ettiğimiz için elbette böyle gizli kuvvetlerin çalışmalarını önlemek hakkımızdır. Onun için önledik. Amma parti kurulmasına mâni olmadık. Nitekim Serbest Cumhuriyet Partisi çıktı, şu çıktı bu çıktı. Bunlara mâni olduk mu? Bu arada hüsnüniyetle herhangi bir parti çıktı, müracaat etti de Cumhuriyet Halk Partisinin iktidarı buna mâni mi oldu? Buna bir misal gösterebilir mi? (Hayır sesleri). Ben dokuz senelik emniyet hayatımda böyle bir misal hatırlamıyorum. Arkadaşlar, sözlerimi bitirmeden evvel şu noktaya da işaret edeyim.

Su komisyonunda yaşamakta olan Cemiyetler Kanunu hazırlanırken hiçbir ecnebi mevzuatına müracaat etmedik. Biz ortada birtakım hâdiseleri tesbit ettik ve bu hâdiselerin memleketi fena yere götürmemesi için bazı kayıtlar koyduk. Yabancı bir kanuna başvurulduğu iddiasını tamamiyle redderim. Şâhidim Galip

Pekel ve Nakiye Elgün arkadaşlarımızdır. Rejimi korumak için, o zaman kendi bünyemize göre konmuş olan bu esaslar yalnız kendi kafalarımızdan çıktı. Bu hakikati burada açıklamayı bir vazife bilirim. (Alkışlar).

İÇİŞLERİ KO. SÖZCÜSÜ H. Ş. ADAL (Bolu) - Efendim, Komisyon namına mâruzatta bulunacağım.

Adnan Menderes arkadaşımız beyanatlarına evvelâ eski Cemiyetler Kanununa târiz ile başlıyorlar ve Cemiyetler Kanununun 1901 tarihli Fransız Cemiyetler Kanunundan alınmış olduğunu ileri sürüyorlar. Zannederim ki, bu mesele üzerinde diğer arkadaşlarımız kâfî derecede izahat vermişlerdir. Siyasî faaliyetlerin ve siyasî partilerin gâyet geniş bir surette çalıştıkları ve çok zaman evvel inkişaf seyrini ikmal ettikleri bir memleketin bu sahadaki, hukukî ve siyasî mevzulardaki fikirlerini kabul etmek, tenkit mevzuu olmaması lâzımdır.

Aynı zamanda Şinasi arkadaşımın da işaret ettiği gibi İsviçre'den kabul edilen sistemin bizim bugünkü Cemiyetler Kanununda, birinci madde ile Yüksek Meclise arzedilen madde arasında bir benzerlik bulunması, kanunda birinci madde ile başlayan prensip meselesinin tamamen demokratik bir hüviyet içerisinde düşünüldüğünün bâriz bir delilidir. Bu eski Cemiyetler Kanunundan sonra, buna yapılan takyitlerden bahsettiler. Malûmdur ki, 3512 sayılı Cemiyetler Kanunu 1938 senesinde neşredilmiştir. Basın Birliği Kanunu, Matbuat Kanununu değiştiren kanun gibi o da 1938 senesinin mahsulüdür. Bu takyitlerin birçokları bu kanunla bugün kalkmış bulunmaktadır. Fakat arkadaşımız izah ederlerken bunların kaldırılmasını sadece basit kanunî kayıtların kaldırılması şeklinde beyan buyurdular. Halbuki değişiklik çok esaslıdır ve Komisyonumuzun gerekçesinde açık şekilde tebarüz ettirilmiştir. Cevabsız bırakmamak için arkadaşımıza birkaç kelime ile bu tasarıda gösterilen kusurları kısaca izah edeyim.

Eski kanunda en mühim bir esas olarak, sınıf esasına müstenit cemiyetlerin kurulması yasak edilmişti. Siyasî partiler üzerinde durulmadığı hakkındaki tenkide en katî ve sarih cevap, bilhassa bu sınıf esasının kaldırılması, cemiyetlerin kurulması imkânını sağlamasıdır.

Siyasî partilerin en mühim mesnedi, sınıf esasına dayanarak faaliyetlerini hazırlamasıdır. Bu bakımdan, sınıf esasının kaldırılması lâalettâyin kanun maddesinin tâdili mahiyetinde olmayıp tamamen prensip değişikliği mahiyetindedir. Bunu bilhassa tavzih etmek isterim.

Saniyen cemiyetlerin kuruluşu meselesinde de aynı şekilde basit bazı kayıtların kaldırıldığı şeklinde ifadede bulundular. Şinasi Devrin arkadaşım salâhiyetle ve geniş bir şekilde izah ettiği içindir ki, yeniden temas etmiyeceğim.

Bu değişiklikler hakikaten mühimdir.

İdare âmirlerinin müsaadesinden kurtulmuş ve sıyrılmış olarak izinsiz ve müsaadesiz cemiyet kurulması meselesi; ileri ve geniş bir adımdır. Bundan başka fesih meselesinde de idare âmirlerinin salâhiyetleri kaldırılmıştır. İdare âmirleri, derneklerin faaliyetlerinden dolayı onları menetmek salâhiyetinden artık mahrumdurlar, bu salâhiyetleri kaldırılmıştır. Bu, doğrudan doğruya mahkemelere intikal etmiştir.

Bundan başka emniyet ve asayişe aykırı dernekler adı ile, eski 9 uncu maddede bazı dernekler vardı. Bugün kalkmıştır. Cins esası üzerine cemiyetler kurulması yasağı da keza 9 uncu maddeden kaldırılmıştır. Bu şekilde yapılan tadiller arkadaşımızın istisgar ettiği kadar basit meseleler değildir. Bir düşünüş ve zihniyet tekâmülünün katî ifadesidir. Bunu, bilhassa belirtmek isterim.

Parti kelimesinin bulunmaması üzerinde durdular. Bizim gördüğümüz şudur. Birçok memleketler mevzuatında siyasî dernekler kanununda parti kelimesinden sarahaten bahsedilmiyor. Esasen parti kelimesi munhasır bir mâna ifade ettiği için hukuku lisanda daima umumî olarak, umumî terimle ifade edilir. Nitekim Fransız kanununda parti kelimesi geçmez. Lig kelimeleriyle ifade edilmektedir. Binaenaleyh parti kelimesini ifade veya ifade etmemek büyük bir mânâ taşımaz. Mefhumdur esas olan. Siyasî dernekler şeklinde ifade edilmesini daha şâmil bir mânâda gördük. Maksat da tamamen hukukidir. Kendilerinin zannettikleri gibi subjektif bir niyet mevcut değildir.

Maddeler üzerinde durdular. 9 uncu maddenin (a) fıkrası üzerinde tavzih istediler. 9 uncu maddenin (a) fıkrası Devletin mülkî bütünlüğünü ve siyasî, millî birliğini bozmağa gayret eden derneklerin yasak edilmesini emrediyor. Mülkî bütünlük meselesi üzerinde zannediyorum bir mesele mevcut değildir.

Siyasî ve millî birliğin, tavzihi istenen bentteki maksadı şudur:

Siyasî ve millî birliği memlekette herhangi bir şekilde ayırıcı gâyeler takip eden birtakım teşekküllerin ve Devlet içerisinde birtakım muayyen imtiyazlar ve ayrı haklar isteyerek o birliği bozmak istemesi şeklinde anlıyoruz. İzah edeyim; mesela: Federatif teşekkülleri sağlamak isteyen derneklerin kurulması bu maddenin (A) fıkrası mucibince mümkün değildir. Aynı zamanda muhtariyet meselesi de bu maddeye girecek bir mevzudur. Komisyonun kasdettiği mâna budur, tavzih etmek isterim.

29 uncu maddeye gelince: Hükümetten gelen kanun tasarısında değiştirilmesi istenen maddeler arasında bu mevcut değildir. Esasen bu kanun tasarısının gâyesi bütün cemiyetler kanununun bütün maddelerinin tâdili mahiyetinde değildir. Gerekçesinde de sarih olarak izah ettiğimiz halde her nedense Adnan arkadaşımız tarafından hiç ehemmiyet verilmeyen bu cihetler arzettiğim gibi gâyet sarihtir. Siyasî partilerin inkişafı Hükümetçe ve komisyonlarca arzu edilerek bu kanun

metninin hazırlandığını bilhassa tebâruz ettirmek isteriz. 29 uncu madde teferruata taalluk eden ve idarî mahiyet taşıyan bir maddedir.

Bu bakımdan Cemiyetler Kanununu tamamen ele alarak, bütün maddeleriyle birer birer uğraşarak değiştirme meselesine gerek adalet ve gerek İçişleri komisyonları gitmemiştir. Bu ayrı bir mevzudur. Bu bakımdan kendilerinin teklifleri ayrıca mütalâa edilebilir.

Maddeler hakkında emirleriniz olursa yine arzı malûmat ederim.

A. MENDERES (Aydın) - Sözcüden bir sual soracağım. 29 uncu maddenin projede değiştirilmesi istenmediğini ileri sürerek ve teferruata taallûk ettiğini beyan ederek ele almamış olduğunuzu söylüyorsunuz. 29 uncu maddeyi biliyorsunuz. Komisyon namına, değiştirilmesi faydalı mıdır, zararlı mıdır? Lütfen bunu ifade ediniz.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ H. Ş. ADAL (Devamla) - 29 uncu madde malûmdur. Bu madde komisyonda görüşülmemiş bir husus olduğu için komisyon namına bir şey söylemiyeceğimi önceden arzedeyim.

29 uncu maddenin prensiplere taalluk etmemesi meselesini izah edeceğim. Kanun tasarısında mevzuubahis olan mesele, bir kere bu derneklerin idare âmirlerinin müsaadesine ihtiyaç hâsıl olmadan teşekkülü, tüzelkişi sahibi olmasının temininin yani bağların kaldırılmasıdır. Aynı zamanda devamlı faaliyet halinde bulunurlarken fesih keyfiyetinin idare makamlarından alınarak adli kazanın garantisi altına konulmasıdır. Birinci gâyesi budur.

Diğeri de siyasî partilerin faaliyetlerinde inkişaf seyrini verebilmek için sınıf memuriyeti gibi, esasları kaldırmaktır.

Dokuzuncu maddede sayılan bentler dâhilindeki kayıtların kaldırılması bu iki büyük gâye ile yapılmıştır. Bu kanunda bütün maddelerin sarahatle ele alınması tabiatiyle mevzuubahis olamaz. Bu bakımdan bu mesele tamamiyle bir partiyi alâkadar eden bir meseledir. Münferit hâdiseler karşısında arkadaşlarımız kanunî müeyyidelerle bunun hallini istiyorlar. Kendileri de takdir ederler ki, münferit hâdiselerden umumî hükümler çıkarmak herhalde bir parti için şâyanı tecviz olmıyan bir şeydir. Münferit hâdiseleri umumî hükme bağlamak basit görüşlerin ifadesidir. Bu bakımdan bu mesele üzerinde görüşlerinin hukuki mânasını anlayamadım. İleride partiler inkişaf ettiği takdirde, büyük dâvalar tahaddüs ettiği takdirde bu madde hakikaten partilerin faaliyetine engel olursa bunu bir dâva olarak almağa hakları vardır.

Bu memlekette bir dâva olarak meydana geldiği zaman ele almak istemekte haklıdırlar. Bu münferit bir hâdiseden doğmaktadır. O da Refik Koraltan'ın Lüleburgaz hâdisesi dolayısiyle bir idare âmirinin, bir polisi Parti merkezine göndermesinden ibarettir. Teessüs etmiş bir Partinin tek bir hâdiseden umumî bir

hüküm çıkararak bunu bir tehlike şeklinde göstermesini ve kanun halinde tezekkürünü istemesini herhalde pek, bilmiyorum ne diyeyim, doğru bulmuyorum. Onun için bu bakımdan fazla ısrarlarında bir mâna görmüyorum. (Kâfi, kâfi sesleri).

S. YURDKORU (Afyon) - Arkadaşlarım, Demokrat Partiyi temsil eden arkadaşlarımızdan Adnan Menderes tarafından ileri sürülen en mühim mesele olarak şimdi tartışma mevzuu olan 29 uncu madde olduğunu görüyorum.

Fakat bu maddenin esasına kendi anlayışıma göre, temas etmeden evvel şu noktayı açıkça söylemek isterim.

Menderes arkadaşımızın partileri namına gösterdikleri endişe, zannederim ve kısmen de söylediler, 29 uncu madde Demoklesin kılıcı gibidir, hiç şüphesiz iktidar partisi için tatbik edilmiyecektir, olsa olsa başka partiler için, ezcümle Demokrat Parti için tatbik edilecektir. Yani, herhangi bir idare âmirinin hükmü ile bir an içinde Demokrat Partinin bir şubesi veya bir merkezi istilâ altına alınabilecek diye ifade ettiler.

Arkadaşlarım, kanunlar yapılırken yalnız o günün icapları düşünülmez. Kanunlar yarının icaplarına göre de düşünülür. Yarınki seçimde ki, çok yakınlaşmıştır, çok temenni ediyorum ki, resmen bu seçime girmiş olsunlar, neticeyi hangi tarafın kazanacağını kim bilebilir. Eğer Adnan Menderes arkadaşımızın endişesi bu ise, sözlerinden, şimdiden bu seçimde mağlubiyeti kabul ettikleri mânasını da çıkarmak mümkündür. Halbuki tek dereceli seçimlerde neticenin ne olacağı şimdiden belli olmaz. Belki de önümüzdeki seçimlerde kazanabilirler. Nitekim Demokrat Parti Belediye seçimlerine resmen iştirak etmedikleri yerlerde bazı muvaffakiyetler elde etmiş bulunuyorlar. O halde 29 uncu maddenin hiçbir zaman hiçbir kimsenin elinde Demoklesin kılıcı gibi bulunduğunu kabul etmemek lâzımdır.

Kanunun kendisine gelince arkadaşlar kendilerinin de itiraf ettikleri gibi, hiç şüphesiz en liberal ve en demokrat esaslara göre hazırlanmış bulunuyor. Bir defa, Şinasi Devrin arkadaşımızın bir hukukçu sıfatiyle gâyet güzel ifade ettikleri gibi, herhangi birkaç şahıs bir araya gelerek herhangi bir cemiyet kurabiliyorlar. Bu kanunda arkadaşlarım dikkat buyurmuş olacağınız veçhile, kurulamıyacak cemiyetlerden bahsedilmiştir. Bu maksatlarla cemiyetlerin kurulmamasını Demokrat Partili arkadaşlarımız da kabul ediyorlar. Bu kanunda yalnız bir açık nokta vardır; o da şudur: Kurulmuş olan cemiyetler, eğer çalıştıkları sırada bu kanunla menedilen efali yaparlarsa, gizli gizli bu fiilleri icrâ ederlerse bunu menedici hiçbir hüküm bu kanunda yoktur.

İşte 29 uncu madde iktidar hangi partide olursa olsun, Devletin bütünlüğünü, milletin haysiyetini; içtimâi nizamı bozacak herhangi bir harekete sapan bir cemiyetten şüphelenildiği vakit, idare âmirlerine buna nigâhban olmak salâhiyeti tanıyor.

Devletin bütünlüğünün nigehbânı olmağı tevdi ettiğimiz gibi; bir yandan orduya diğer yandan idare âmirine ben, hiç tahmin ve Adnan Menderes gibi endişe etmiyorum ki, idare âmirleri, bugüne kadar da yapılmamıştır, bugünden sonra da Demokrat veya herhangi bir partinin binasını kendi keyiflerine göre bastıracak değillerdir ve ne bir gün ne de günlerce zabıta kuvveti işgâlinde bulunduracak değillerdir. Bu, asla vârit değildir.

Bu hüküm, kanunen kurulmuş cemiyetlerin kötü maksatlarla çalışmalarını önlemek için konulmuş bir hükümdür. Bunu, böyle kabul etmek lâzımdır.

BAŞKAN - Recep Peker.

R. PEKER (Kütahya) - Arkadaşlar; 29 uncu madde, bugünkü konuşmanın önemlice bir noktasını teşkil ediyor.

Bir kerre usul bakımından bu noktayı tahrik eden arkadaşlar, Hükümet tarafından getirilmiş olan ve ona istinat ile komisyonların çalışmaları sonucuna taalluk etmeyen böyle bir noktayı usul bakımından bugünkü konuşmada Kamutaya teklif etmemeli idiler. Usul bakımından ister bugün konuşulan, cemiyetler kanununda ister başka kanunlarda değiştirilmesini, Devlet menfaatları bakımından doğru ve lüzumlu gördükleri noktalar varsa her Milletvekili bunun hakkında ayrıca bir tâdil teklifi verirler, komisyonda görüşülür ve buraya hazır gelirdi. Böyle olmadığı için hiç hazırlanmadan bu madde üzerinde enine boyuna ve isabetle konuşmak imkânına mâlik değiliz zannederim. Çünkü arkadaşlar bilirsiniz Kamutay gibi kararları ve kanunları bütün bir Devletin hayatına tesir yapacak olan bir müessese fevri bir konuşmayı usulleri arasına alamaz. Bir teklif ortaya kondu mu, mutlaka Kamutayın çalışma temelini teşkil eden mekanizmanın iç köşelerine yani komisyonlarına gider kitaplar açılır tetkikat yapılır, inceden inceye kanunî durum Devletin ihtiyacı, günün vaziyeti gözden geçirilir ve ancak bu yol ile doğru bir sonuca varılır ki bundan sonra Yüksek Kamutayın huzuruna çıkılabilir.

Böyle olmakla beraber içinde bulunduğumuz hava bakımından üstünde durulmuş önemli bir noktayı teşkil ettiği için bu 29 uncu madde üstünde, metni üzerinde değil, ruhu ve mânası üzerinde muhtasar olarak fikirler söylemeyi faydalı buldum.

Arkadaşlar, demokrasi müessesesi, halkın hükümranlığı müessesesi açıklık ve temizlik müessesesidir. Demokraside kapalılık ve gizlilik yoktur. En ileri ve medenî cemiyetlerde gizli derneklerin, cemiyetlerin ve gizli şirketlerin kurulmasına mesağ yoktur. Medenî memleketler, medenî kanunlar diğer kanunlar ve ceza kanunları ile bu istikamete doğru kendi ihtiyaçlarına göre gereken çeşit çeşit tedbirleri almışlardır. Her medenî insan cemiyetinde gizli cemiyet kurmak yasaktır. Bu ne demektir? Gizli olan her yer karanlık çalışmalara merak olur. Nerede

kapalı, karanlık ve gizli çalışma varsa orada -tabirleri istediğiniz kadar serbest olarak kullanabilirsiniz- her türlü fenalık, alçaklık, cinayet fikirleri doğar, büyür ve beklenir ve kapalı, gizli çalışma yerlerinde medenî cemiyete düşman olan unsurlar bu mezbelenin, karanlığın içinde büyüyerek cemiyeti tahrip edecek bir mahiyet alabilir. Onun için medenî cemiyetler ve demokrat cemiyet, gizli ve kapalı çalışmalara imkân verecek bir kanun fürcesini açık bırakamaz. Her devlette gizli cemiyet yapmak kanunun tahdidi ve cezası altındadır.

Peki, kanunun gösterdiği yoldan ve kanunun izin verdiği maksat ve gâyelerle bir cemiyet kurulduktan sonra, böyle bir kuruluşun dış manzarasının meşru perdesi altında kanunun yasak ettiği gizli gâyelere yürümeye imkân verici birtakım yollar açık kalırsa, bunun neticesinde büyük fenalıklar doğmaz mı? Onun için Türkiye'de herkes bilecektir ki, herhangi bir cemiyet siyasî bir cemiyet olsun veyahut başka türlü bir cemiyet veya hayır cemiyeti adı altında bulunsun, meselâ pembe gül yetiştirenler cemiyeti diye bir cemiyet kurulsun çalışmağa başlarken bilecektir ki, günün Devlet idaresinden Kamutaya karşı mesul olan Hükümetin dinleme, işitme ve görme cihazı gerektiği zaman kanunun tarif ettiği usul ve şekil dahilinde benim çalışmamı denetliyebilir. (Bravo sesleri).

Böyle bir bilişin tesiri ve böyle bir sarahatin teyidi altında olmaksızın siyasî veyahut başka türlü cemiyetlerin bizzat kendileri için rahat bir çalışma sağlanamaz. Bütün işlerinin bu sarahat altında cereyan ettiğini bilmesi bir cemiyetin bütün unsurları için bir zarar değil bir vuzuh ve bir rahatlık temin eder. Malûm esaslarına göre dürüst çalışan cemiyetler için bu misal herhangi bir mevhum ihtimalden kendisini koruması için kuvvetli bir çalışma teminatı demektir. Ben herhangi bir siyasî parti kurarsam bilirim ki, Devletin elinde beni istediği zaman dinlemeğe salâhiyeti vardır ve bu bilişle Devlet ben kanun önünde kusurlu bulunmuyorsa, rahatça kanunun çizgileri altında ve ilân ettiğim açık program yolunda çalışıyorum diye müsterih olurum.

Söyliyeceğim şeylerin umumî çizgileri bunlardan ibarettir. Fakat düşüncemi biraz daha genişliğine belirtmiş olmak için biraz daha konuşacağım.

Yüksek Kamutayca malûmdur ki, bugünün Devletlerinde bazı masuniyetler vardır. Diplomatik masuniyetler teşrifî masuniyetler, sonra kanunun yurttaşa temin ettiği alelıtlak şahıs masuniyeti, mesken masuniyetleri vesaire gibi... Fakat bu masuniyetlerin herbirini kanun prosedürü, her Devletin, icabı halinde, o işteki hareket tarzını gösteren yollar kanunla tâyin edilmiştir. Bunlar arasına bir de cemiyetlerin binalarına bir masuniyet katmak gayretleri kanuna uygun program ve tüzüklerde açıklanmış cemiyetlerin bu dokunulmazlık imtiyazı içinde, gizli ve kapalı çalışma hayatı içinde zararlı yollara sapması ihtimaline yol açmak olmaz mı? Biz sade şimdiki partileri düşünmiyelim. Dışı başka, içi başka ve meşru cemiyet manzarası altında görülen bazı kurullar vücutlanarak, Devlet

murakabesinden masun bulunma sâyesinde kendi aralarında bazı fena niyetli unsurları fenalıklara doğru teşvik etmezler mi? Bu yol ile birtakım mâsum fakat basit insanlar kandırılır. "Bizim partimize girdinmi, bizim çatımızın altına girdinmi, Devletin seni kovalaması, görmesi, işitmesi ihtimalinden masunsun. Haydi bu emniyet altında her fena şeyi serbestçe yapabiliriz" demeleri vârit değil midir? Böyle bir telkin, şuuru zayıf olan insanların üzerinde fena tesirler yapar. Bazı memleketlerde işitiyorsunuz arkadaşlar, en parlak ve meşru parti adı altında öyle teşekküller oluyor ki, kendi mahallî kanunlarının müsait olmamasına rağmen türlü hilelerle halkı nizam aleyhine zehirliyorlar. Birgün bakıyorsunuz kendi binalarında veya ayrı yerlerde silâh deposiyle karşılaşıyorsunuz. Yahut Devletin kanunlariyle yasak edilmiş olan zararlı, tahrip edici, yıkıcı cemiyetlerin birtakım vasıta ve usulleriyle mücehhez olarak cemiyeti dağıtacak kargaşalıklar çıkarıyorlar. Arkadaşlar, ne de olsa her bakımdan taze olan cemiyetimizi demokrasi yolunda geliştirirken varlığımız için elzem olan emniyet kapılarının kilitlerini söküp atmaktan da kaçınmalıyız. İşlerimizi en ileri fikirlerle düzenlemek, fakat tehlikelere karşı uyanık bulunmak lâzımdır ki işte bu 29 uncu maddenin ruhu budur. Eski kanunun bir hükmünden bu maddeyi yeni icaplara göre daha iyileştirmek istiyorlarsa bu maddeyi kaldırmak değil, belki tavzih etmek için teklif yapsınlar. Tetkik edelim. Buraya derhal bir cümle ilâve edeyim; Kamutaya karşı mesul olan Hükümet, 29 uncu maddenin icabı olarak ekseriyet partisi bulunan Cumhuriyet Halk Partisinin herhangi il ve ilçelerdeki bir organında görüp bilmeğe lüzum gördüğü bir nokta sezerse aynı harekete her zaman lüzum görebilir ve vazifesini yapar. Siyasî teşekküllerde nice ihtilâflar olmuştur veya olması ihtimali vardır. Onun için bizzat kendi partisini lüzumunda kanun yoluyla gelir dinler. Bir siyasî partinin, kendisinin böyle bir kontrol altında bulunduğunu hissetmesi, kendi unsurlarının doğru ve temiz çalışması için, aynı zamanda kendi lehinde bir teminattır.

Şunu da arzedeyim ki, hiçbir siyasî partinin hayatı ebedî değildir. İktidar mevkii, millete nispetledir. Mesul makamda bulunan Hükümet, bu vasıtayı elinde bulundurmalıdır ki adı ne olursa olsun, çokluğu veya azlığı ne olursa olsun siyasî partilerin çalışmalarından Devlet ve millet müsterih olsun. Bugün karşımızda ismi belli olan veya yarın çıkacak ismi belli olmıyan herhangi bir parti iktidara gelirken, onların da 29 uncu maddenin hükmünü icabında tatbik etmesi bir vazifedir.

Zannediyorum ki, 29 uncu maddenin yaşar olarak kanunda bırakılmasının esbabı mucibesi bu kısa mâruzatım içerisinde mündemiçtir. (Alkışlar, bravo sesleri).

H. BAYUR (Manisa) - Bu hususta bir takrir vermiş bulunuyorum, o bakımdan söz aldım. Bir olay bu madde üzerinde nazarı dikkati celbetti. Maddede deniliyor ki; (girebilir), (En büyük mülkiye âmirinin emrini havi olarak zabıta

girebilir) benim bunda itirazım yoktur. Eğer Hükümet derseki bu böyledir, benim buna o kadar itirazım yoktur. Girer çıkar. Bomba var mı, yok mu, görecek. Zaten umumî murakabe ve teftişe aittir. Fakat ufak bir yer tasavvur ediniz, bir polis veya jandarma geliyor, oturuyor. Bu mânevi bir tesir bir yılgınlık husule getirir. Bu bakımdan madde mademki son defa böyle aynen metni değil tevsian tatbik edilmiştir, bu bakımdan buna dokundum. Zabıta girer çıkar, silâh deposu var mı yok mu görür.

Şimdi Bay Recep Peker diyorlar ki, gizliliği kaldırmak içindir. Ben o fikirdeyim ki, bunlarla gizlilik önlenemez. O ayrıca teftişle murakabe ile istintakla önlenir. Yoksa gelip oturunca kimse konuşmaz. Kanun metni aynen tatbik edilse yine ne ise. Fakat tevsian tatbik edilmiştir.

İkincisi; gizliliği önleyemez, mânevi bir baskı yapar. Ben takrir verirken mânevi baskıyı lüzumsuz gördüm ve bu bakımdan verdim.

A. MENDERES (Aydın) - Arkadaşlar, Sayın Adliye Komisyonu Sözcüsü arkadaşım, kanunun bâriz vasıflarını belirtmek için söz söylerken dediler ki derneklerin kurulmasında kabul etmiş olduğumuz esaslar hukuk ilminin bugüne kadar bulmuş olduğu esasların en liberalidir. Keza bu kanunun diğer bâriz vasıflarını belirtirken de ele almış olduğu noktalar, yine kanunun bâriz vasfının çok liberal ve demokratik olması istikâmetinde oldu.

Şimdi bendeniz soruyorum: 29 uncu madde, benimsenmekte olan ve Sayın Şinasi Devrin tarafından çok güzel belirtilmiş olan demokratik ruh ve esaslara uygun mudur? Yine arkadaşım konuşurken dediler ki; bütün mevzuatı gözönünde bulundurduk. Kabul etmiş olduğumuz esaslar ileri liberal ve demokratik esaslardır. Kendilerinden soracağım: Acaba demokrat geçinen ve hakikaten demokrat olan memleketler mevzuatında polisin kayıtsız şartsız, esbabı mucibe dermeyan etmeksizin, ne kadar müddet içinde kalacağı takyit olunmaksızın, hudutlanmaksızın partilerin merkezlerine girip oturabileceği hükmü mevcut mudur? Bunu burada belirtsinler.

İkincisi; tekrar arzedeyim, hem dedim ki, 28 inci madde mevcut iken 29 uncu maddeye niçin lüzum görüyorsunuz? Gizlilik prensibini müdafaa etmiş değilim. Sayın Peker, gizliliklerin fenalık doğurabileceği üzerinde hakikaten veciz ifadelerde bulundular. Gizliliğin mevcut olmadığını düşünmek, birtakım vatandaşlar için, şuur ve iradeleri zayıf vatandaşlar için destekleyici, doğru yola sevkedici tesiri haizdir dediler. Bunu da bir an için kabul edelim. Fakat öte tarafta 28 inci maddenin, derneklerin bütün muamelelerinin, bütün defter ve hesaplarının mahalli Hükümetin her zaman teftiş ve murakabesi altında bulunduğunu ifade eden açık hükmü meydanda iken 29 uncu maddeye niçin lüzum görüyorlar?

Sonra, Sayın Recep Peker, gâyet insaflı olarak ifade ettiler; iktidar partisi olan C.H.Partisinin şurada burada bulunan şubelerinden herhangi birisinde Hükümetin

murakabesini icabettirecek bir yolsuzluk olursa Hükümet, Meclise karşı deruhde ettiği mesuliyetin icaplarını yerine getirmek için, oraya da girer dediler. Çok güzel. Bendeniz kendilerinden rica ederek sormak istiyorum; C.H.Partisinin yirmi senelik faaliyeti esnasında bu, bir defa olsun vâki olmuş mudur? (Çok sesleri).

Bu maddenin muhalif partiler aleyhine kullanılabilecek bir silâh olduğunu ifade ettiğim zaman hata etmiş değilim. Üç buçuk günlük faaliyeti zamanında Demokrat Partinin başına gelmiş bir hâdise vardır. Bundan müteessir değiliz, aslâ müteessir değiliz. Faaliyetimiz, bütün çalışmalarımız, yolumuz açıktır. Hakikaten demokrasi açıklık istiyen bir rejimdir. Fakat bunun mânasını ve şümulünü de iyice anlamak lâzımgelir. Recep Peker arkadaşımızın dediği gibi Parti hayatı alelıtlak sokakta konuşma açıklığı demek değildir. Öyle olsaydı Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Gruplarının gizli olmaması icabederdi. Gizliliklerden doğacak fenalıkları sürü sürü ortaya koyarken, parti faaliyetlerinin bir nevi mahremiyet içinde cereyan etmesi lâzım geldiğinin bilinmesi icabederdi. Soruyorum arkadaşlar, namzetlerinizi tesbit edeceğiniz bir celsede polis gelip oturup, sizin konuşmalarınıza ıttıla hâsıl ederse ne olur? yahut ta parti faaliyetlerinin binbir tecellileri karşısında bu hükmün ne suretle işliyeceğini yüksek takdirinize bırakıyorum.

Sayın Peker usul bakımından da itiraz ettiler. Bendenizce, bilmiyorum, bunun, usul noktasından itiraz edilecek neresi var? Bahis mevzuu olan Cemiyetler Kanununun değiştirilmesidir. 29 uncu maddenin kaldırılması için verilen takrir usule uygun değildir diyorlar, Meclis faaliyetleri icabı teklifler komisyonlara gider; onun birtakım icapları vardır. Böyle fevrî olarak konuşulamaz. Sorarım arkadaşlara, bu takriri komisyona havale edemez misiniz? Bu orada konuşulup da gelemez mi?

BAŞKAN - Takrire ait sıra gelmedi.

A. MENDERES (Devamla) - Hulâsa 28 inci madde mevcut iken 29 uncu maddeye lüzum olmadığı kanaatinde olduğumu bir defa ifade ediyorum ve 29 uncu maddenin, tasarının benimsemekte olduğu liberal ve demokratik ruh ile telifi gayrimümkün olduğu zannındayım.

R. PEKER (Kütahya) - Usul noktası üzerinde diretmek benim ödevim değildir. Bunu Sayın Başkanlık tâyin buyururlar. Ben yalnız arkadaşımın fikirlerine karşı fikirlerimi söylemek için kendimi önceden çalışmış bir mevzu üzerinde bulmadım. Onun için bu usul bahsine dokundum.

Şimdi işin aslı üzerinde buyurduklarına geleceğim: Bir kerre gâye ve maksatlarını ilân etmiş partilerin bu ilânı Devlete karşı yapılmış kanuni bir taahhüttür. Bütün çalışmaların bu açık gâyelere uygun olduğuna samimi olarak inanan parlicilerin kanun yoluyla yetkili bir Devlet mümessilinin vücudundan gocunup

rahat çalışmıyacağını sanmak doğru değildir. Onun için partiler iyi maksat ve tasavvurların açıklanmasından ne kocunur, ne korku duyarlar.

Arkadaşlar, korku meselesi üzerinde son zamanlarda yerli ve yersiz çok durulmaktadır. Korku kelimesi, onu ilka edene yani korkutana veya korkana nispetle her iki taraflı ağır bir mâna taşır. Korkak adam, yüksek vasıflardan herhalde aşağı bir tarafı olan adam demektir ve korkuyu ilka eden yani korkunç adam, o da, yüksek adamların vasıflarına nispetle derin bir ahlâk nakisesi olan adam demektir.

Bu son günlerde; korkanlar, korkutanlar var, baskı var, tazyik var sözleri yol aldı. Her hangi kanunun tâyin ettiği vazifeli birisinin bir işin başında bulunur ve vazife görür olması yine kanuna uygun yollarda çalışan veya vazifesini yapan vatandaşlar üzerinde ne münasebetle korku ilka eder? Kanuna göre vazife yapanlar bir işgâl ordusu kontrolu mudur? (Bravo sesleri).

Türkiye dediğimiz en yüksek resmî makamı ile en serbest vatandaşının çalışmasına kadar hepsinin müşterek bir bütün teşkil ettiği bu heyeti mecmuanın içinde birtakım korkanlar, birtakım korkutanlar vardır fikrinin daimi surette kafalarımızda yaşaması ve bunun yayılması bu cemiyete zarar veren bir harekettir. (Bravo sesleri).

Hakikatte bizim cemiyette korkutanlar yoktur. Korkanlar dahi yoktur. Türk cemiyetinde kanunun gösterdiği yollarda vazife gören yurttaş kendisini hiçbir korku altında hissetmeksizin vazife yapmaktadır. Ve yapmak için içtimâî ve siyasî ehliyete sahiptir. Bir siyasî parti kongresinde, idare kurullarında çalışırken sırf kendi çalışma tekniği bakımından gizli tutmak istenen şeyler daima olabilir. Biz uzun devirlerde ve çeşitli tehlikeler içinde geçirdiğimiz uzun bir parti hayatının tecrübesi içerisinde yuğrulmuş adamlarız. Bir partinin söyliyeceklerini vaktinden evvel duyulmasını istemediği şeylerin bazı muhitlere yayılmasından kaçınabilir, fakat bu istememek esasta ancak tetkik noktasından ehemmiyeti haizdir. Yoksa herhangi bir partinin ilân edilmiş gâyeler içerisinde toplanıp çalışmalarının Hükümetçe bilinmesinde mahzur o an hiçbir noktası olamaz. Bu 29 uncu maddenin lüzumu hakkında misaller verebiliriz. Bizim neslin çok genç devrindeki İttihat Terakki zamanlarında parti içinde ve Hükümete karşı birtakım suikast teşebbüsleri olmuştur. Vakaları hatırlatmak isterken hiç kimseyi incitmek istemiyorum.

Fakat maksadımı anlıyacaksınız. O partinin ve bizim zamanımızda başka bir partinin içinden Hükümet darbesi hazırlamaya teşebbüs etmemişler midir? (Çok, çok sesleri) Demek ki, Meclisin iktidar mevkiinde bulundurduğu hükümet icabında başka partiye ve hattâ kendi partisine nispet ifade eden bazı teşekküllerin çalışmalarını da denetleme ihtiyacını duyabilir. Mesul Hükümet elinde böyle bir kanun olmalıdır ki icabında vazifesini yapsın.

Şimdi Adnan Menderes arkadaşımız bu maddenin demokratik esaslara uygun mudur noktasını tekrarladılar. Eğer bütün maddenin ruhunu istemiyorlarsa bu hiç doğru değildir. Eğer maddenin dermeyan edilen fikirler içerisinde isabetli görmedikleri noktaları olduğuna kani iseler bunun için bir takrir veya tâdilnâme versinler ki, biz de düşündüklerimizi iyice anlıyalım. Ve komisyona gitsin, komisyon bu hususta yeni bir tâdil yapmak lâzım mıdır, değil midir noktasını ancak bu yoldan inceliyebilir.

Ben söyledikleri sözlerinden çıkarabildiğim fikirlere göre şimdi şunları söyliyebilirim. Meselâ lüzumunda kanun yoluyle zabıta bir siyasî partinin binasına girer, amma orada ne kadar müddet kalır? Bu, maddede tesbit edilmiştir. Diyorlar, belki vârittir. Belki müddet tâyin etmek, belki bazı noktaları açıklamak lâzımdır. Fakat şu arada bunu nasıl tesbit edebiliriz? Ne mikyasta bir kontrol yapılabilir diyorlar. Bunun da cevabını komisyon çalışması olmaksızın vermeye imkân yoktur. Öte taraftan aynı kanunun 28 inci maddesinden bahsettiler. Zaten 28 inci madde ile Devlet, kontrolünü yapıyor dediler. Bu dedikleri şey sarahaten cereyan eden kayıt kuyut muamelelerinden ve hesabatın teftişinden ibarettir. 29 uncu maddede, bu kayıtların dışında ve üstünde olarak cemiyetin kendini kurduğu günden itibaren Devlete karşı taahhüt ettiği ve millete karşı ilân ettiği gâye ve maksatlarına sadık bir çerçeve içinde çalışıp çalışmadığı hakkında mesul Hükümetin kafasında bir şüphe uyanırsa bunun tenviri içindir. Bunu tetkik etmek Hükümetin sâde vazifesi değil, mesuliyeti icabıdır da. Başka türlü bir Hükümetin mesuliyet alması çok güç olur.

Sonra bilirsiniz arkadaşlar, birçok siyasî cemiyetler vardır, memleket dışındadır, bunlar yıkıcıdırlar, anarşisttirler veya herhangi suretle kanun dışıdırlar. Bunların taktikleri, muhtelif memleketlerde o memleketlerin kanunlarına uygun görülecek şekillerde birtakım teşekküller kurarak veya kurulmuş olan teşekküller içerisine girip onun içinde esas gâyelerini gizliyerek kendi fesat unsurlarını kullanmak için fırsat beklerler. Bunların kendilerine mahsus taktikleri vardır. Bunlara karşı cemiyetimizi korumak ihtiyacındayız.

Meclis Grubundan bahsettiler. Adnan Menderes arkadaşıma samimî bir iç duygusiyle arzedeyim ki, Cumhuriyet Halk Partisinin Meclis Grubu halinde toplandığı zaman başka partilerin gruplarından başka imtiyazlı bir durumda değiliz. Meclisin ve milletvekillerinin kanunî masuniyeti halen başka birşeydir. Fakat ben partinin herhangi bir kurulunda çalışırken oraya kanuna uygun yoldan bir Devlet mümessili gelir ise ben bundan asla gocunmam ve bundan ne benim hüviyetimi ve ne de partimin çalışmasını rahatsız etmiyeceği kanaatındayım. Böyle toplantıda Devletin kanunî bir mümessiline karşı yapılacak şey onun vazifesini kolaylaştırmak ve eğer vaziyet müsait ise ona bir de kahve ikram etmektir.

Ş. DEVRİN (Zonguldak) - Efendim, sayın Menderes arkadaşım bendenize de bir sual tevcih ettiği için, yeniden huzurunuza çıkmak zaruretini duydum.

Sayın arkadaşımın, eğer iyi anlıyabildimse ifadelerini, derneklerin kurulmasında, yaşamasında ve feshedilmesinde bu tasarının en liberal ve demokratik esaslara dayandığına itiraz etmemişler, hattâ bu hususiaki mütalâalarını teyit edici beyanda bulunmuşlardır. Kendilerine bundan dolayı teşekkür ederim. Çünkü kusurlu taraflarımızın olduğu kadar, iyi taraflarımızın da bu kürsüden beyan edilmesi, zannederim kusurlu taraflarımız hakkındaki beyanlara daha kuvvet vereceği gibi hakikatlerin de millet huzurunda olduğu gibi meydana çıkmasına hizmet eder. Binaenaleyh sayın arkadaşıma bu cihetleri teslim buyurduklarından tasarının cidden demokratik hüviyetini kabul etmiş olmalarından dolayı teşekkür ederim. Şunu da arzetmek isterim ki, eğer arkadaşımız bu tasarı Komisyonlarda incelenirken Komisyon arkadaşlarımızın Hükümetle elele vererek bunun hakikaten liberal ve demokratik bir eser olması için ne büyük gayret sarfettiklerini, celselerce nasıl çalıştıklarını, birbirleriyle aynı maksada hâdim olmak için ne çetin mücadelelere düştüklerini görselerdi, zannederim bizim bu noktada ne kadar hassas davrandığımızı daha yakından takdir buyururlardı.

Arkadaşlar, bendeniz bir cihetin izahını ihmal etmiştim. Onu da arzedeyim. Derneklerin yalnız kurulmasında ve yaşamasında değil, bunların kapatılmasında dahi idareye hiçbir hak tanımamak ve bu yetkiyi de doğrudan doğruya mahkemelere tevdi etmek gibi, tasarı cidden yüksek bir demokratik vasıf almaktadır. Hattâ bendeniz öyle iddia edebilirim ki -arkadaşımız arzu buyururlarsa kendilerine metinleri de gösterebilirim- kendilerinin öne sürdükleri bazı memleketlerde dahi bu mevzuda bu derece ileri gidilmemiştir. Bu bakımdan munhasıran mahkemelere tam ve kâmil bir şekilde murakabe hakkı tanıyan tasarı iftihara değer bir hususiyet arzetmektedir ve eğer demokratik sahada mukadder olan inkişafa bir güzel örnek göstermek icabetseydi, bu tasarıdan daha iyi bir nümune bulunamazdı. Arkadaşımızın bu hususu teslim etmelerine teşekkür etmiş olmamın bir sebebi de işte budur.

29 uncu maddeye arkadaşımız R. Peker beliğ bir surette cevap verdi. Bendenizin ilâve edecek birşeyim kalmıyor. Tasarının diğer hükümleri, derneklerin kuruluşunda, liberal bir esas olan irade beyanının hukukî mevcudiyete sayılması ve kazaî murakabe esasını besleyici, takviye ve idame edici hükümleri olduğu için bendeniz sadece bu izahlarla iktifa ettim. Binaenaleyh zannederim ki, arkadaşımızın suallerini de cevaplandırmış oluyorum. Mâruzatım bundan ibarettir. (Bravo sesleri).

BAŞKAN - Dr. Fahri Ecevit. (Müzakere kâfi sesleri).

Dr. F. ECEVİT (Kastamonu) - Kısa bir söz söyliyeceğim. (Müzakere yeter sesleri)

Arkadaşlar, söyliyeceğim şey gâyet kısadır.

Recep Peker derinden derine güzelce konuştu. Şinasi Devrin de etraflı izahlarda bulundular.

Parti grupları, burada toplanıyor, iktidar partisinin grubu. Bu toplantı dışında kalan pek az kimse ancak şimdi dışarda kalmışlardır. İyi amma bu mahremiyet içerisinde biz konuşurken Hükümette, İçişleri Bakanı da, Başbakan da burada hazırdır. Binaenaleyh iş sadece idare âmirinin veya onun adına bir komiserin değil daha yüksek bir murakebenin içindeyiz. Bir diğer parti iktidara gelse onların da bakanları, Başbakan, bu meyanda İçişleri Bakanı da aralarında bulunacaktır. Bu suretle aşağı yukarı mülki idare toplantıda bulunacaktır demektir. Binaenaleyh ben bunu pek yadırgamıyorum. Bu suretle kabili ifadedir zannediyorum. (Bravo sesleri, alkışlar).

BAŞKAN - Arkadaşlar; Başkanlığınız 29 uncu madde üzerinde bir konuşma açmış değildir. Cemiyetler Kanununun bazı maddelerini değiştiren bu tasarı görüşülürken bazı milletvekili arkadaşlar bunun yetersizliğine işaret etmişlerdir. Bu kısmın aydınlanması üzerinde Başkanlık bu konuşmanın devamına taraftar olmuştu. Başka söz istiyen yoktur. Bir önerge de yoktur. Maddelere geçilmesini oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Maddelere geçilmiştir.

3512 Sayılı Cemiyetler Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dâir Kanun

MADDE 1.- 3512 sayılı kanunun 1, 4, 5, 9, 27, 33, 34 ve 35 inci maddeleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

Madde 1.- Kazanç paylaşmaktan başka bir amaçla ikiden ziyade kişinin bilgilerini, faaliyetlerini sürekli bir şekilde birleştirmeleri suretiyle kurulan dernekler bu kanun hükümlerine bağlıdırlar.

Dernekler, tüzüklerinden dernek olarak kurulmak istediğini açığa vurmakla tüzel kişilik sahibi olurlar.

Amaçları kanuna, ahlâka ve genel âdaba aykırı dernekler tüzelkişilik sahibi olamazlar.

N. POROY (Tokad) - Muhterem arkadaşlar, maddenin son fıkrası bendenizce gâyet zayıftır. Amaçları kanuna, ahlâka ve genel âdaba aykırı dernekler tüzelkişilik sahibi olamaz deniyor. Şu halde tüzelkişilik sahibi olamaz fakat kurulmasına cevaz var mıdır? Tabiî olamaz ve böyle bir şey vârit değildir. Amaçları kanuna, ahlâka ve umumî âdaba aykırı dernekler esasen teşekkül edemez. Yani tüzelkişilik sahibi olamazlar değil, böyle cemiyetler esasen kurulamaz. Maddenin bu fıkrası bu şekilde kaldıkça mefhumu muhalif olarak aksinin caiz olduğu mânası çıkar. Üç kişi biraraya gelmişler, ahlâksızlık yapıyorlar, böyle bir derneğin teşekkülüne cevaz verilebilir mi? Bendenizce bu maddenin "amaçları kanuna, ah-

lâka ve umumî âdaba aykırı dernekler esasen teşekkül edemez. Yani tüzelkişilik sahibi olamazlar değil, böyle cemiyetler esasen kurulamaz. Maddenin bu fıkrası bu şekilde kaldıkça mefhumu muhalif olarak aksinin caiz olduğu mânası çıkar. Üç kişi biraraya gelmişler, ahlâksızlık yapıyorlar, böyle bir derneğin teşekkülüne cevaz verilebilir mi? Bendenizce bu maddenin "amaçları kanuna, ahlâka ve umumî âdaba aykırı dernekler kurulamaz" şeklinde tâdili lâzımdır. Esasen aldanmıyorsam, Avrupa hukukunda, her yerde kanuna, ahlâka ve âdaba muhalif cemiyetlerin kurulamıyacağı musarrahtır. Biz, bu gibi dernekler tüzelkişilik sahibi olamaz şeklini kabul edersek yanlış bir yola gitmiş olacağız. Komisyonca bir mahzur yoksa, bu yolda bir takrir takdim ediyorum, kabulünü istirham ederim.

ADALET KOMİSYONU SÖZCÜSÜ Ş. DEVRİN (Zonguldak) - Efendim, bendeniz öyle zannediyorum ki, sayın arkadaşımla komisyon esasta tam bir mutabakat halindedir. Yalnız bu fikrin ifadesi için başka bir ibare teklif buyuruyorlar. "Tüzel kişilik sahibi olamaz" demek "hukukî bir mevcudiyet iktisap edemez" demektir.

N. POROY (Tokad) - Kâfi değil.

ADALET KOMİSYONU SÖZCÜSÜ Ş. DEVRİN (Devamla) - Müsaade buyurun... Şu halde kâfi değilse yukarıki fıkrayı da değiştirmek icabedecektir. 1 inci fıkrada dernekler tüzükte dernek olarak kurulmak isteğini açığa vurmakla tüzel kişiliğe sahip olurlar, dedik. Tüzel kişilik sahibi olur demek hukukî bir mevcudiyet iktisap eder demektir. Birinci fıkra hükmi şahsiyet iktisap eder deyince ikinci fıkranın aynı hukukî terimi kullanması yani hangi derneklerin hukukî ve hükmi şahsiyet iktisap edemiyeceğini beyanı zaruridir. Kaldı ki bu fıkra bizim icat ettiğimiz bir fıkra değildir. Medenî Kanunun 45 inci maddesinin son fıkrasından aynen alınmıştır müsaade ederseniz okuyayım:"

Gâyeleri kanuna ve ahlâka mugayir olan cemiyet ve şirketler ve müesseseler şahsiyet iktisap edemez. Mamafih takdir Yüksek Heyetinizindir.

N. POROY (Tokad) - Muhterem arkadaşım da kabul ederler ki, bu evvelâ birinci fıkrayı mâni değildir.

Sonra hukukta bir butlan bir de fesad vardır. Bazı şeyler esasından batıldır, olamaz. Bu, o kabîldendir. Bakınız aşağıda 9 uncu maddede ne güzel sayılmıştır: Devletin bütünlüğüne, millî birliğine aykırı olan cemiyetler ilâh... kurmak yasaktır deniyor. Hakikaten böyle cemiyetler kurmak istiyenler olabilir bu yasaktır. Fakat söylediklerim esasen olamaz, batıldır.

Söyledikleri, Kanunu Medeniden okudukları fıkra böyle herhangi bir -şimdi pek tahattur edemiyorum- böyle ahlâka ve âdaba muğayir olarak kurulan teşekküllerin, cemiyetlerin özel kişiliği olmaz diye bir hüküm koymuş olabilir. Fakat bu bendenizin iddiamın hilâfını hiçbir zaman ispat etmez. Bazı kurullar vardır ki,

bunlar kurul olarak kanunen tanınmış olduğu halde özel kişilikleri yoktur. Meselâ bazı memleketlerde kollektif şirketler şahsiyeti hükmiyeyi hâiz değildir. Bizim eski Ticaret Kanununda da böyle idi. Şimdi burada başka misaller hatırıma gelmiyor, böyle kurullar olabilir, hükmî şahsiyetleri yoktur. O fıkrayı bir kerre daha okuyayım, "amaçları kanuna, ahlâka, âdabı umumiyeye aykırı dernekler tüzel kişilik sahibi olamazlar." Demekki mefhumu muhalif tarikıyle kurulabilirler. Bu gâyet zayıftır. Takririmin kabulünü istirham ediyorum. Bendenizin takririm, kanuna, ahlâka umumî âdaba aykırı dernekler kurulamaz" dır.

İÇİŞLERİ KO. SÖZCÜSÜ H. Ş. ADAL (Bolu) - Efendim, eski metinde 3512 sayılı kanunun metninde "kurulamaz" tâbiri vardır. Zira orada müsaade, izin sistemi mevcut olduğu için o tâbir ve mefhum kullanılmıştır. Şimdi burada, bu maddede şu unsurlar vardır.

Unsurlar şunlardır:

1. İkiden fazla kişinin birleşme arzusu;

2. Bu birleşme faaliyetlerinin devamlı olarak aynı gâyeye tevcihi;

3. Kazanç paylaşmaktan başka bir gâye ile birleşmiş olmaları;

4. Aynı zamanda bu gâyenin kanuna, umumî âdaba ve ahlâka aykırı olmaması, yani tüzel kişilik olmak kaydi hem kazanç paylaşmaktan başka bir gâye için olacak, hem de kanuna, ahlâka ve umumî âdaba mugayir olmıyacak. Aşağıdaki yasak edilen hükümler daha başka mâna taşımaktadır. Bu esaslı birinci prensip doğrudan doğruya her derneği hiçbir hususiyet arzetmeksizin -siyasî veya diğer şekillerde hususiyet arzetmeksizin- doğrudan doğruya derneğin teşekkül etmesi için lâzım olan unsurlardan ibarettir.

Şimdi teşekkül kelimesinden şu mâna anlaşılıyor: Tüzel kişilik sahibi olması. Binaenaleyh, arada bir fark göremiyorum.

Ş. GÜNALTAY (Sivas) - Çok mühim fark vardır.

İÇİŞLERİ KO. SÖZCÜSÜ H. Ş. ADAL (Bolu) - Biz böyle düşünüyoruz efendim.

ADALET KO. SÖZCÜSÜ Ş. DEVRİN (Zonguldak) - Efendim, müsaade buyurulursa, bir husus, sayın arkadaşım Poroy'un nazarı dikkatine arzetmek isterim. Şimdi bir defa cemiyetlere taallûk eden, cemiyetlerin kurulmasına ve tüzükte musarrah olmıyan hallerde cemiyetlere tatbik edilecek hükümlere taallûk eden hususlar Medeni Kanunda yer almıştır. Yani cemiyetler hukukunun Medeni Kanunun bir mevzuu olarak, mevzuatımızda yer aldığını görüyoruz. Peki, ona rağmen niçin bu kanuna ihtiyaç vardır demekle gâyeleri itibariyle âmme hukuku sahasına girdikleri içindir ki, idarî kanunun mevzuunu teşkil ediyorlar. Binaenaleyh, hükümlerde, yani idarî mülâhazaların cari olmadığı, âmme hukukunun müdahale etmiyeceği hususlar da, Medenî Kanunun ana hükümlerinin mah-

fuz tutulması zaruridir. Biz buraya kurulamaz dersek Medeni Kanunun ahlâk ve âdaba mugayir cemiyet, şirket ve müesseseler şahsiyeti iktisap edemez ifadesi muvacehesinde gâyeleri ahlâka, kanuna mugayir şirket ve müesseselerin kurulmasına cevaz mı vermiş olacağız. İki kanun arasında aynı mevzua taallûk eden bu ifade mübayenetini ve aynı mefhuma tekabül eden hukuk terimindeki ayrılığı nasıl izah edebiliriz?

Bu nokta çok mühimdir, arkadaşlar, aynı mefhum için Medeni Kanun bir ibare kullanıyor, Dernekler Kanunu ayrı bir ibare kullanıyor. "Kurulma" mefhumu ayrı bir mefhum ise Medeni Kanunu, -İsviçre'den aynen iktibas ettik- gâyeleri kanuna ve ahlâka mugayir olan- hadi cemiyeti bırakalım onu buraya alıyoruz. -Şirketler ve müesseseler kurabilecek midir?

N. POROY (Tokad) - Tatmin edilmedim, bu kanun hususi bir kanundur. Cemiyet işlerinde asıl bu kanun tatbik edilecektir.

Ş. DEVRİN (Devamla) - Mesele sadece cemiyetlerin kurulmasına engel teşkil etmek değildir. Ona mümasil olarak Medeni Kanunda gâyesi kanuna ve ahlâka aykırı şirketlerin ve müesseselerin kurulmaması için aynı ibarenin muhafazası zaruretidir. Bu madde işte onu temin ediyor.

Bendenizin, bir mahzur daha hatırıma geldi arzedeyim.

İkinci fıkrada diyoruz ki; dernekler tüzüklerinde dernek olarak kurulmak isteğini açığa vurmakla tüzel kişilik sahibi olurlar.

Şimdi ikinci fıkrada amaçları kanuna ve ahlâka ve umumî âdaba aykırı dernekler kurulamaz, dersek bunlar demek ki tüzel kişilik iktisap edeceklerdir. Çünkü birinci fıkradaki esası nefyetmiyoruz. Birinci fıkrada dernekler beyanla hükmi şahsiyet iktisap eder esasını koyduktan sonra ikinci fıkrada şu cemiyetler kurulamaz ibaresini kullanırsak bunlar tüzel kişilik iktisap edebilir. Burada sadece bir kurma memnuiyeti vardır gibi bir mülâhazaya yol açar. Bir cemiyet kurma ne demektir? Bir cemiyet ne zaman bir cemiyet olarak meydana çıkar? Hukuki mevcudiyeti olursa, hükmi şahsiyeti tüzel kişiliği olursa, hükmi şahsiyeti olmadan bir cemiyet zaten kurulamaz, bu fiilî bir durum ihdas eder. Çünkü hukukî mevcudiyeti yoktur. Zannederim muhterem arkadaşımızın kendi maksatlarına da uygundur. Kurulmıyacaktır, memnuiyeti daraltır, metin daha ileri bir ifadeden hukuki şahsiyet bile iktisap edemez denilmiştir. Eğer bu izahatım muhterem arkadaşımızı tatmin etmiş ise fıkranın olduğu gibi kalması daha doğrudur.

N. POROY (Tokad) - Tatmin etmedi.

Efendim, bu kanun hususî cemiyetler için tatbik edilecektir. Binaenaleyh burada yazılı olan nazarı dikkate alınacaktır evvelâ. Bu itibarla Mazbata muharriri arkadaşımızın verdiği izahatı biraz zait addederim.

BAŞKAN - Önergeyi okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Birinci maddenin son fıkrasının "amaçları kanuna, ahlâka ve umumî âdaba aykırı dernekler kurulamaz" suretinde tâdilini teklif ederim.

Tokad

N. Poroy

BAŞKAN - Okuduğumuz maddede amaçları kanuna, ahlâka ve genel âdaba aykırı dernekler tüzelkişilik sahibi olamazlar diyor. Takrir ise kurulamaz suretinde tâdili ihtiva ediyor. Bu teklifi oyunuza sunuyorum. Takriri kabul edenler... Etmiyenler... Takrir kabul edilmiştir.

Maddeyi encümene alacak mısınız? (Hayır sesleri).

O halde (amaçları kanuna, ahlâka ve genel âdaba aykırı dernekler kurulamaz) şeklinde tashihle maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Madde bu şekilde kabul edilmiştir.

Madde 4.- Her dernek kurulduğu tarihten sonra gelen ilk iş gününde kurulduğu yerin en büyük idare üstüne, tüzüğünden iki tanesi iliştirilmiş bir bildirim vermeğe mecburdur.

Siyasî derneklerle birden ziyade illerde faaliyet gösterecek derneklerin tüzükleri ve bildirimleri İçişleri Bakanlığına gönderilmek üzere, yukarıki fıkra gereğince kurulduğu yerin en büyük idare üstüne verilir.

Birden fazla derneklerin birleşmesinden doğan birliklerde bir dernek mahiyetinde ve ayni hükümlere bağlıdırlar. Bunlar bildirimlerini ve tüzüklerini aynı şekilde İçişleri Bakanlığına verirler.

BAŞKAN - Madde hakkında mütalâa var mı? Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 5.- Kurulan dernek, bildirimini verdiği tarihten başlıyarak on beş gün içinde:

A) Adını, merkezini, çalıştığı yeri ve tüzüğünü,

B) İdare kurulu üyelerinin öz ve soyadlarını, meslek ve sanatlarını ve ikametgâhlarını,

Herhangi bir gazete ile yayımlamağa mecburdur.

BAŞKAN - Madde hakkında mütalâa var mı? Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 9.- Aşağıda yazılı derneklerin kurulması yasaktır:

A) Devletin mülki bütünlüğünü ve siyasî ve millî birliğini bozma amacı güden,

B) Din, mezhep ve tarikat esaslarına dayanan,

C) Aile, cemaat, ırk esasına veya adına dayanan,

D) Gizli tutulan veya gâyesini saklıyan derneklerle,

E) Bölgecilik amacı güden veya bölgeci bir unvan taşıyan siyasî dernekler.

BAŞKAN - Madde hakkında mütalâa var mı? Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 27.- Derneklerin feshi, genel olarak, Medenî Kanun hükümlerine bağlıdır. Şu kadar ki, bir derneğin kendi kendini feshe karar verebilmesi için tüzüğüne göre toplanacak olan genel kurul üyelerinin enaz üçte ikisinin huzuru şarttır.

Bu suretle çokluk elde edilemediği takdirde ikinci defa toplanılmak için 20 nci maddeye göre üyeler çağırılır. Bu çağırı üzerine toplanacak üyelerin sayısı ne olursa olsun fesih keyfiyeti görüşülebilir. Ancak bu suretle yapılan toplanma ve görüşme sonunda fesih hakkındaki kararın mevcut üyelerin üçte iki oyuyla verilmesi şarttır.

Derneğin feshi, idare kurulu tarafından beş gün içinde 4 üncü maddede yazılı idare makamlarına bildirilir.

BAŞKAN - Madde hakkında mütalâa var mı? Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 33.- 1 inci maddenin son fıkrasında yazılı veya 9 uncu maddede yasak edilen dernekleri kuranlar hakkında, hareketleri daha ağır cezayı gerektiren bir suç olmadığı takdirde, Türk Ceza Kanununun 526 ncı maddesinin birinci fıkrasında yazılı ceza hükmolunmakla beraber bu derneklerin çalışmaları menolunur.

Mahkeme, hükümden önce dahi bu derneklerin faaliyetlerini menedebilir ve mallarını muhafaza altına alabilir.

4 üncü ve 5 inci maddeler hükümlerini yerine getirmiyen dernekleri kuranlar hakkında 10 liraya kadar hafif para cezası hükmolunmakla beraber, mahkemece eksiklerin tamamlanması için 15 günü geçmemek üzere verilecek süre içinde bu ödevi yerine getirmiyen derneklerin feshine karar verilir.

7 nci maddenin son fıkrasında yazılı mecburiyeti yerine getirmiyenler haklarında Türk Ceza Kanununun 526 ncı maddesinin birinci fıkrasında yazılı ceza hükmolunur.

İÇİŞLERİ KOMİSYONU SÖZCÜSÜ Ş. ADAL (Bolu) - Efendim, 33 üncü maddenin 3 üncü fıkrasına bir noktanın ilâvesini Komisyon namına ilâvesini rica edeceğiz, unutulmuştur.

Son fıkrada yazılan veya 9 uncu maddede yasak edilen dernekleri kuranlar, deniyor. Bunun yanına "idare edenler" ibaresinin de ilâvesini rica ediyoruz. Çünkü kurmakla idare edenler farkını Yüksek Heyetiniz takdir buyurur. (Muvafık sesleri).

BAŞKAN - "Dernekleri kuranlar" dan sonra "idare edenler" kelimesinin ilâvesiyle maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 34.- Tüzüğünde yazılı amaç ve konular dışında faaliyette bulunan dernekleri idare edenler hakkında 10 liraya kadar hafif para cezası hükmolunur.

1 inci maddenin son fıkrasında yazılan veya 9 uncu madde ile yasak edilen hususlara ait faaliyette bulunulduğu takdirde 33 üncü maddenin birinci fıkrası hükümleri uygulanır.

BAŞKAN - Madde hakkında mütalâa var mı? Oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Madde kabul edilmiştir.

Madde 35.- 10, 11, 12, 13, 14 üncü maddeler hükümlerine aykırı harekette bulunanlar bu hareketleri daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde Türk Ceza Kanununun 526 ncı maddesinin birinci fıkrası hükmüne göre cezalandırılırlar.

25 inci maddede yazılı ödevi yerine getirmiyen dernekler hakkında bu kanunun 33 üncü maddesinin ikinci fıkrası hükümleri uygulanır.

BAŞKAN - Madde hakkında mütalâa var mı? Oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 2.- 3512 sayılı Cemiyetler Kanununun 7 nci maddesi kaldırılmıştır.

BAŞKAN - Bay Bayur; bu madde hakkında sizin bir önergeniz vardır. 29 uncu maddenin de kaldırılmasını teklif ediyorsunuz. Halbuki bu madde ne tasarının teklifinde, ne de Komisyonun müzakeresinde mevzuubahis olmamıştır. Maddenin lüzum veya ademi lüzumu hakkında da bir mesnet yoktur. İsterseniz önergenizi geri alın ve bir teklif yapın.

H. BAYUR (Manisa) - Vakit yoktur. Ne vakit yapayım? İsterseniz encümene gidip gitmemesini oya koyarsınız. Kabul edilmezse, olmaz.

İÇİŞLERİ KO. SÖZCÜSÜ H. Ş. ADAL (Bolu) - Usul hakkında arzedeceğim. Efendim, teklifleri, bu kanun tasarısı ile ilgili olmıyan diğer bir mevzua taalluk etmektedir. Ayrı bir kanun tasarısı halinde müzakere usullerine tâbi olması lâzımdır. Burada encümene havale edilecek mevzular, ancak bu tasarıdaki mevzulara taalluk eden mevzulardan olması icabeder.

BAŞKAN - Takririn oya konulmasında israr ediyor musunuz? Bunun için ayrı bir tasarı teklif etmeniz lâzımgelir.

H. BAYUR (Manisa) - Vakit yoktur. Meclis on, onbeş güne kadar dağılıyor. Siz de usule muhalif diye reddedin. Ne yapayım.

BAŞKAN - Takriri bir defa okutuyorum:

Sayın Başkanlığa

Söylediğim sözler dolayısiyle Cemiyetler Kanununun 29 uncu maddesinin kaldırılmasını öneririm.

Manisa Milletvekili

Hikmet Bayur

BAŞKAN - Arkadaşımızın bu maddede, 7 nci maddeyi kaldıran bir maddeye 29 uncu maddenin de kaldırılmasını teklif eden bir önergesi vardır. Demin arzettiğim gibi, kendilerine, kanun, bunsuz Hükümetçe teklif edilmiş ve bunsuz olarak Meclis komisyonunda müzakeresi yapılmıştır. mesnedi yoktur, bu takriri oya sunuyorum. Kendileri arzu ederlerse ki, daha on gün vaktimiz vardır, bir kanun teklifinde bulunabilirler.

Binaenaleyh 2 nci maddeyi kabul edenler... Etmiyenler... Madde kabul edilmiştir.

MADDE 3.- Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN - Maddeyi kabul edenler... Etmiyenler... Madde kabul edilmiştir.

MADDE 4.- Bu kanunun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

BAŞKAN - Maddeyi kabul edenler... Etmiyenler... Madde kabul edilmiştir.

Kanunun ivedilikle görüşülmesi bitmiştir. Tümünü oya sunuyorum: Kabul edenler... Etmiyenler... Kanun oy birliğiyle kabul edilmiştir.»

Milletvekilleri Seçimi Kanunu[492]

Milletvekilliği seçimi hakkında kanun tasarısı ile Niğde Milletvekili Hüseyin Ulusoy'un, Mebus Seçimi Kanunu'nun 11 inci maddesinin son fıkrasının yorumlanmasına dâir önergesi ve Adalet, İçişleri ve Anayasa Komisyonları raporlarının Meclis'te görüşülmesi:

« BAŞKAN - Kanunun ikinci görüşmesini yapacağız. Maddelere geçiyoruz.

Milletvekilleri Seçimi Kanunu

MADDE 1.- Türkiye Cumhuriyeti içinde milletvekili seçimi il itibariyle yapılır. Her il bir seçim çevresidir.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

---

*492 **TBMM Tutanak Dergisi**, Dönem: VII, Cilt: 24 Toplantı: 3, Elli dokuzuncu birleşim, 5.VI.1946, 39-48. ss.*

MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti halkından her 40 000 vatandaş için bir Milletvekili seçilir. Bir seçim çevresinin nüfusu 40 000'den aşağı olsa dahi, bir milletvekili seçmek hakkıdır. Nüfusu 40 000'den yukarı olan seçim çevreleri için aşağıda gösterilen işlem yapılır.

55 000'e kadar bir, 55 001'den 95 000'e kadar iki, 95 001'den 135 000'e kadar üç, 135 001'den, 175 000'e kadar dört milletvekili seçilir. Nüfus miktarı yükseldikçe milletvekili sayısı bu yolda artırılır.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Seçim ilânı

MADDE 3.- Türkiye Büyük Millet Meclisi Anayasa ile belirtilen seçim dönemini tamamlıyacağı hallerde o yılın Eylûl ayının onunda veya aynı kanunun yirmi beşinci maddesine göre seçimin yenilenmesine karar verilmiş bulunuyorsa kararın verildiği tarihten başlıyarak bir hafta içinde keyfiyet İçişleri Bakanlığınca ilân ve illere tebliğ olunur.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 4.- Valiler seçime başlandığını, merkez ilçesi de dâhil olduğu halde her ilçede bulunan erkek ve kadın Türk nüfusunu havi birer esas defterinin yapılmasını idareleri altındaki kaymakamlarla İl merkezlerindeki Belediye Başkanlığına ve İl merkezine bağlı bucak ve köylere tebliğ ederler.

Kaymakamlar da ilin bu tebliğini ilçeleri içindeki belediye, bucak ve köylere bildirirler.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum; Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Seçmen defterlerinin tanzimi

MADDE 5.- Bu tebliğleri alan belediye idareleriyle köylerin muhtar ve ihtiyar meclisleri üyeleri belde ve köylerinde yerleşmiş olan veya bu maksatla oturmakta bulunan bütün Türk erkek ve kadın nüfusun defterlerini en çok on gün içinde hazırlatmakla ödevlidir. Defterlerin hazırlanması sırasında tedavi ve yolculuk gibi sebeplerle geçici olarak başka yerde bulunanlar bulundukları yerlerin değil, asıl ikametgâhlarının bulunduğu yerlerin defterlerine yazılırlar. Bütün devlet memur ve hizmetlileri, özel kurum memur ve hizmetlileri görevli bulundukları yerin seçmen esas defterlerine yazılırlar.

Bu defterlerde:

A) Adı,

B) Soyadı

C) Baba adı,

D) Ana adı,

E) Doğum yeri,

F) Doğum tarihi,

G) İkametgâhının bulunduğu mahalle ve sokağın adı ile numarası,

H) Seçim hakkını haiz olup olmadığı,

İ) Sanat ve meşguliyet ve düşünceler,

Sütunları bulunur.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 6.- Şehir ve kasabalarda mahalle ve sokak itibariyle ve köylerde köy itibariyle hazırlanacak olan bu defterler biri yeni doğanlardan yirmi iki yaşına kadar olanları (yirmi iki yaşını henüz bitirmemiş olanlar dâhil) diğeri de yirmi iki yaşını bitirmiş olanlardan başlıyarak daha yukarı yaşta bulunan nüfusu göstermek üzere iki bölüm olarak hazırlanır.

Askerî garnizon ve müesseselerde bulunan muvazzaf subaylarla askerî yargıçlar, askerî memurlar ve askerî okul öğrencilerinin iller itibariyle miktarlarını gösterir cetvel Millî Savunma Bakanlığınca İçişleri Bakanlığına bildirilir.

İçişleri Bakanlığı bunları il merkezleri esas defterlerine eklenmek üzere bulundukları illere bildirir.

Yedeksubaylarla eratın sayı itibariyle bir kalem halinde toplamı bunların sevkolundukları askerlik şubelerinin başkanları tarafından bu şubelerin bulundukları yerin en büyük idare üstüne bildirilir.

Vali ve kaymakamlar bu rakamlar toplamını, esas defterlere ilâve edilmek üzere il veya ilçe merkezindeki seçim kurulları başkanlarına verirler.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. 6 ncı maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul buyuranlar... Etmiyenler... 6 ncı madde kabul edilmiştir.

Seçmenlik şartları

MADDE 7.- Seçmen olabilmek için:

1) Türk olmak,

2) 22 yaşını bitirmiş olmak,

3) Kamu hizmetlerinden yasaklı olmamak,

4) Kısıtlı olmamak,

5) Yabancı Devlet uyrukluğunu öne sürmemek,

6) Yabancı bir Devletin resmî hizmetinde bulunmamak,

Şarttır.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. 7 nci maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul buyuranlar... Etmiyenler... 7 nci madde kabul edilmiştir.

MADDE 8.- Silâh altında bulunan erat, jandarmalar, subaylar, polisler, askerî memurlar ve askerî yargıçlar ve askerî okul öğrencileri seçmen olamazlar.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. 8 inci maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul buyuranlar... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 9.- Bu kanunun 7 nci maddesine göre seçmenlik hakkını haiz olmıyanlarla 8 inci maddede seçmen hakkı tanımıyan polislerin bu durumları 5 inci maddede tâyin edilen seçmenler defterlerindeki isimlerinin hizalarına ve (seçim hakkını haiz olup olmadığı) sütununa açık olarak ve sebebiyle birlikte işaret edilir.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. 9 uncu maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul buyuranlar... Etmiyenler... 9 uncu madde kabul edilmiştir.

Milletvekilliğine seçilmiyecek olanlar

MADDE 10.-

1. Yabancı Devlet resmî hizmetinde bulunanlar;

2. Terhipli cezalardan veya hırsızlık, sahtecilik, dolandırıcılık, inancı kötüye kullanmak, dolanlı iflâs suçlarından biri ile hüküm giymiş olanlar;

3. Kısıtlılar;

4. Yabancı Devlet uyrukluğunu öne sürenler;

5. Kamu hizmetlerinden yasaklılar;

6. Türkçe okuyup yazmak bilmiyenler;

7. Otuz yaşını bitirmemiş olanlar;

Milletvekilliğine seçilemezler.

S. ÜÇÖZ (Yozgad) - Söz istiyorum.

BAŞKAN - Madde hakkında önergeniz var mı?

S. ÜÇÖZ (Yozgad) - Hayır.

BAŞKAN - Arkadaşımız önerge teklif edecektir. 10 ncu maddeyi geçiyoruz.

MADDE 11. - Öğretmenler müstesna olmak üzere merkezden tâyin olunan bütün memurlarla müftüler, yargıçlar, Cumhuriyet Savcıları, belediye başkanları seçim başlamadan iki ay önce, seçimin yenilenmesi halinde yenilenmesinin ilânından başlıyarak üç gün içinde çekilmiş olmadıkça memuriyet yerlerinin içinde bulunduğu seçim çevrelerinden milletvekili seçilemezler. Bundan başka, kara, deniz, hava, jandarma sınıflarına mensup subaylarla askerî memur ve askerî yargıçlardan çekilme hakkını haiz olmayanlarla bunlardan çekilme ve emekli hakkı bulunanlardan genel seçimin ilânından başlıyarak nihayet on gün içinde usulen

çekilmeyi ve emekliliklerini istemiyenler de milletvekilliğine seçilemezler. Aksi takdirde bu seçimler yapılmamış sayılır.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. 11 inci maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... 11 inci madde kabul edilmiştir.

MADDE 12.- Ara seçimlerinde çekilme veya emeklilik hakkını haiz olan askerlerle 11 inci maddede gösterilen diğer görevlilerden ilân edilen seçim gününden önce çekilmiş veya emekliliğini istemiş olanlar milletvekilliğine seçilebilirler.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 13.- Yedeksubayların, kısmi veya genel milletvekili seçimi sıralarında gerek talim ve manevra için, gerekse harb sebebiyle silâh altına çağırılmış, orduda hizmet almış bulunmaları, milletvekili seçimlerine engel olmaz.

BAŞKAN - Madde hakkında değiştirge yoktur. Oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Seçim Kurulları

MADDE 14.- Her ilin merkez ilçesinde ve o ile bağlı ilçe merkezlerinde seçimi idare ve kontrol etmek üzere belediye başkanının başkanlığında beş kişilik birer seçim kurulu teşkil olunur. Bu kurul üyeleri belediye meclisleri tarafından ve kendi aralarından seçilir. Ancak fesih, iptal veya meclisi teşkil edecek miktarda üye ve yedek üye kalmamış olmak gibi suretlerle belediye meclisinin kurulması mümkün olmıyan yerlerde belediye başkan ve başkanvekili veya ilçenin yeni kurulmuş olması sebebiyle belediye seçimi henüz sonuçlanmamış olan yerlerde kaymakamlar tarafından belediye sınırı içindeki mahalleler halkından ve belediye üyeliği şartlarını haiz bulunanlardan ikişer kişi çağırılır. Bunlar kendisinin başkanlığı altında belediye binasında toplanarak ya aralarından veya belediye üyesi şartını haiz olmak üzere dışardan yukarıda gösterilen miktarda seçim kurulu üyesi seçerler. Üyelerin üçü toplanmadıkça ve hazır bulunanların oyçokluğu birleşmedikçe seçim kurulunun kararları muteber olmaz.

Belediye şubesi olan şehirlerde seçim komisyonlarına belediye şubeleri müdürleri başkanlık eder.

Seçim kurullarında sayfaları numaralı ve idare kurulunca onamlı bir tutanak defteri bulunur. İşlemler ve kararların tutanakları bu deftere yazılır ve başkan ile üyeler tarafından imza olunur.

BAŞKAN - Madde hakkında değiştirge yoktur. Oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Seçim komisyonları

MADDE 15.- Her seçim kurulu vali veya kaymakamın başkanlığı altında İdare Kurulu ile birlikte toplanarak bütün seçmenlerin oylarını bir gün içinde kullanabilmelerini sağlamak amacı ile mümkün olduğu kadar sayısı bin seçmeni geçmemek üzere seçim bürosu adı verilen seçim sahaları teşkiline karar verirler. Bu kararlarda büroların nerelerde kurulduğu, merkezleri ve hangi köy, mahalle ve sokakları kısmen veya tamamen içine aldıkları açıkça belirtilir ve seçim gününden enaz on beş gün önce gazete çıkan yerlerde gazete ile olmıyan belde ve köylerde âdet olan vasıtalarla ilân olunur. Seçim bürolarında, başkan ve üyeleri seçim kurullarınca seçilecek beş kişilik bir komisyon bulunur. Bu komisyonlar belediyesi olan seçim sahalarında belediye başkanları ile belediye meclisi üyeleri arasından, meclis üyeleri yetmiyen yerlerle belediyesi olmıyan seçim sahalarında münasip kimselerden seçilir. Seçim komisyonları başkan ve üyelerinden çekilen veya komisyona gelmiyen bulunursa yerlerine seçim kurullarınca diğerleri seçilir. Toplanma ve karar verme yetersayısı ile kararların defterlere yazılması ve imzalanması hakkında seçim kurullarına ait 14 üncü maddedeki hükümler bu komisyonlar hakkında da uygulanır.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Seçim gününün yayımlanması

MADDE 16.- İl içindeki bütün seçim bürolarında seçmen defterlerinin asıldığı valiliklerce İçişleri Bakanlığına bildirilir. Bakanlık bu kanundaki süreleri gözönünde bulundurarak bu sürelerden sonra gelen ilk pazar gününü seçim günü olarak ilân ve illere tebliğ eder.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Seçim kurul ve komisyonlarının görevleri

MADDE 17.- Bu kanunun 5 ve 6 ncı maddeleri uyarınca köy ve mahalle itibariyle hazırlanan defterler o köy veya mahallelerin bağlı bulundukları ilçe veya il merkezlerindeki belediye başkanlarına gönderilir. Defterler geldikçe, seçim kurullarına verilir. Bu kurullar defterlerin kanuna uygun olup olmadığını ve içinde yanlış ve fesat bulunup bulunmadığını inceler ve bu defterler seçmenlerin bağlı olduğu seçim büroları itibariyle ayrılır. Bu işlemler ve defterlerin seçmenlere ait kısmının örneklerinin bürolar itibariyle hazırlanıp asılmak üzere ilgili seçim bürolarına gönderilmesi en çok sekiz gün içinde bitirilir. Bu süre içinde seçim kurulları hergün toplanır. Bu işlerin çabuk hazırlanması için seçim kurulu ilçelerde kaymakamlardan, il merkezlerinde valilerden lüzumu kadar kâtip istiyebilirler. Vali ve kaymakamlar, yargıç sınıfından olanlarla subaylar ve askerî

memurlar dışında kalan bütün memur ve hizmetlileri bu işte çalıştırabilirler. Bütün memurlar ve hizmetliler vali ve kaymakamların bu işe dair verdikleri ödevleri yapmağa mecburdurlar.

BAŞKAN - Madde hakkında değiştirge yoktur. Oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 18.- 17 nci maddeye göre seçim kurulunca incelenmiş ve ayrılmış olan defterlerin birer örneği her seçim bürosu için kabul edilen mahallerdeki genel yerlere astırılır.

Bu defterlerin asıldığı, gazete bulunan yerlerde gazete ile, bulunmıyan yerlerde âdet olan vasıtalarla ilân olunur. Belediye, zâbıta ve köy muhtar ve ihtiyar meclislerince bu defterlerin bulundukları yerlerde tatil günleri hariçolmak üzere altı gün asılı kalması sağlanır.

Defterler bu sürenin son günü akşam saat on sekizde belediye olan yerlerde bu idareler ve diğer seçim bürolarında muhtar ve ihtiyar meclisleri tarafından kaldırılır.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 19.- Defterlerin asılı kaldığı süre içinde seçmenlerin adları, kimlikleri defterlere yanlış veya ikinci defa yazılmış olduğuna dair yazı ile veya sözle ileri sürülecek itirazlar seçim kurullarınca dinlenip bir deftere kaydedildikten sonra karara bağlanarak lâzımgelen düzeltmeler yapılır. Defterlerin kaldırılmasından sonra itiraz iddiası dinlenmez. Bu kurullarca itiraz yerinde görülmediği takdirde red kararının sureti itiraz edene en geç defterlerin askıdan indiği günden başlıyarak iki gün içinde usulen tebliğ olunur. Seçim kurullarının kararına razı olmıyanların kararın tebliği tarihinden başlıyarak üç gün içinde o yerin asliye hukuk mahkemesine, bulunmıyan yerlerde sulh hukuk yargıcına seçim kurulu kararı ile birlikte başvurarak itiraz etmeğe hakları vardır.

Bu süre bittikten sonra itiraz hakkı kalmaz. Mahkeme itiraz iddialarını en çok altı gün içinde kesin olarak karara bağlar. İtirazlar için mahkemelere vâki olacak başvurmalar ve bu konuda verilecek kararlar hiçbir resim ve harca bağlı tutulmaz.

BAŞKAN - Madde hakkında değiştirge yoktur. Oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

BAŞKAN - Onuncu madde hakkındaki önergeyi okuyoruz.

Yüksek Başkanlığa

10 uncu maddenin birinci fıkrasındaki bulunanlar ibaresinden sonra (ecnebilerle evli olanlar) ibaresinin ilâvesini teklif ederim.

Yozgad Milletvekili
S. İçöz

S. İÇÖZ (Yozgad) - Sayın arkadaşlarım; Memurin Kanununla; Devlet memurlarının ecnebilerle evli olmasını meneden hüküm vardır. O memur ki yalnız masasından mesuldür. Ne Devletin esrarına vakıftır, ne de hiç bir malûmatı vardır. Bir Milletvekili tatil zamanı, yazın meselâ herhangi bir ecnebi memlekete gittiği vakit kayınbabasının, kayınbiraderinin yanında oturur. Hele bir iki kadeh te araya girerse bütün esrarı Devleti ifşa edebilir. Binaenaleyh bu kaydın ilâvesini bilhassa rica ederim. (Kabul sesleri).

ANAYASA KOMİSYONU SÖZCÜSÜ Z. KARAMURSAL (İstanbul) - Kimlerin milletvekili seçilemiyeceği Anayasada tasrih edilmiştir. Bunun hilâfına burada bir hüküm koymak doğru olamaz, takdir yüksek heyetinizindir.

S. İÇÖZ (Yozgad) - Anayasa konmamıştır, meskût geçmiştir. Kabulü zaruridir.

İÇİŞLERİ BAKANI H. URAN (Seyhan) - Bendeniz de komisyon sözcüsünün beyanını teyit ederek mâruzatta bulunacağım.

Kimlerin milletvekili olamıyacağı Anayasada sarahaten ve birer birer zikredilmiştir. Binaenaleyh bu, Anayasanın tadili mahiyetinde olur.

S. İÇÖZ (Yozgad) - Ben vatanî vazifemi yaptım.

BAŞKAN - Komisyon sözcüsü ve İçişleri Bakanı Anayasaya olan dayanağını izah ettiler.

Önergenizi oya koymamda ısrar ediyor musunuz?

S. İÇÖZ (Yozgad) - Evet reye koyunuz.

BAŞKAN - Önergeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

10 uncu maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Milletvekili sayısının tesbit ve seçimlerin ne yolda yapılacağı

MADDE 20.- Seçim kurullarına verilen defterlerin incelenmesi tamam olunca mevcut nüfusun miktarı tutanakla valiliğe bildirilir. Bütün kurulların tutanakları geldikten sonra il merkezindeki seçim kurulu il idare kurulu üyeleriyle birlikte valinin başkanlığı altında toplanarak 2 nci maddede gösterilen suret ve nispete göre kaç milletvekili seçileceğini tutanak ile tesbit ederek İçişleri Bakanlığına bildirirler. Aynı zamanda keyfiyet il içinde seçim komisyonlarına kaymakamlar vasıtası ile tebliğ ve gazete olan yerlerde gazete ile, olmıyan yerlerde de âdet olan vasıtalarla ilân edilir.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur yirminci maddeyi oya sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Yirminci madde kabul edilmiştir.

MADDE 21.- Seçim komisyonları oyların verileceği günden enaz bir gün önce seçim kurullarınca kendilerine seçmen sayısına göre kurul mühürü ile mühürlenmiş olarak teslim edilen oy zarfları ve sandık ile birlikte büro merkezinde bulunurlar. Komisyonlar büro merkezinde sandığın konulacağı yeri ve seçimin belirli günde bitmesi için gerekli tedbirleri alırlar ve yukarı maddedeki usule göre yayımlarlar.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Yirmi birinci maddeyi oya sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Yirmi birinci madde kabul edilmiştir.

MADDE 22.- Seçim her seçim bürosunda ayrı ayrı yapılır. Bir seçim bürosu defterlerinde kayıtlı bulunan kimse diğer büroda oy veremez. Ancak seçim komisyonu başkan ve üyeleri oylarını görevli bulundukları bürolarda seçim defterlerinin sonuna adları yazılmak ve hizaları imzalanmak suretiyle kullanabilirler.

Seçim hakkı olanların adlarını gösteren defterler seçimin yapılacağı yerde seçim günü ve seçim bitinciye kadar asılı bulundurulur.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Yirmi ikinci maddeyi oya sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Yirmi ikinci madde kabul edilmiştir.

MADDE 23.- Sandığa oy pusulaları atılmazdan önce seçim komisyon başkanı üyelere ve hazır bulunanlara sandığın boş olduğunu gösterir ve bu hal bir tutanakla belirtilip komisyon üyeleri tarafından imza edilir. Sandığın başka başka anahtarlarla açılır iki kilidi, üzerinde ince bir mektup sığacak kadar aralığı bulunur. Sandık anahtarlarından birini başkan, diğerini komisyon kararıyle komisyon üyelerinden biri saklar.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Yirmi üçüncü maddeyi oya sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Yirmi üçüncü madde kabul edilmiştir.

MADDE 24.- Sandık kilitlendikten sonra her gelen seçmenin kimliği sorularak kendisine bir mühürlü zarf verilir. Oy pusulalarının behemehal bu mühürlü zarflar içine konulup kapatıldıktan sonra sandığa atılması şarttır. Oy pusulaları seçmenler tarafından tedarik edilebileceği gibi seçim yerinde önceden hazırlanmış bulunan kâğıtlardan alınmak suretiyle kullanılması da caizdir.

Adayların adlarını gösteren ve önceden bastırılmış veya yazılmış oy pusulaları da kullanılabilir.

Oy pusulalarına ne kadar milletvekili seçilecekse o kadar milletvekili adı yazılabileceği, yazısı olmıyanların emniyet ettikleri kimselere de yazdırabilecekleri belirtilir. Pusulaları yazmak veya yazdırmak için seçim komisyonunca münasip bir yerin önceden hazırlanmış bulunması lâzımdır.

Pusulalarda, belirtilen miktardan ziyade ad yazılır veya yazdırılırsa bu pusulaların başından başlıyarak sırası ile yalnız seçilecek sayıdaki adlar kabul edilip fazlası hükümsüz sayılır.

İstenilen sayıdan daha az ad yazılmış veya yazdırılmış ise yalnız yazılı adlar kabul olunur. Pusulaya aynı ad birkaç kere yazılmış ise bu, bir oy sayılır. Oy pusulalarına yazılan adlar okunamazsa hesaba katılmaz.

Oy pusulalarına ad ile birlikte soyadının yazılması mecburidir. Ancak adı veya soyadı yazılan adayın kim olduğu anlaşılırsa oy ona aittir.

Zarf içinde birden fazla pusula çıktığı ve bu pusulalarda aynı adlar aynı sıra ile yazılı bulunduğu takdirde pusulalardan yalnız biri hesaba katılır ve eğer bu pusulalarda başka başka adlar yazılmış veya aynı adlar değişik sıra ile yazılmış ise hiçbiri sayılmaz.

İmza, mühür veya seçmenin kim olduğunu belirten herhangi bir işaret bulunan ve renkli olan oy pusulaları hesaba katılmaz. Mühürsüz zarf içinde atılan pusulalar hükümsüz sayılır.

Kanunun bu şartları seçimden önce gazete ile olmıyan belde ve köylerde âdet olan vasıtalarla ilân edilir.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Yirmi dördüncü maddeyi oya sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Yirmi dördüncü madde kabul edilmiştir.

MADDE 25.- Seçimi yerine gelen her seçmene köy ve mahallesi, ad ve soyadı sorulur ve gerekirse kimlik cüzdanını göstermesi istenebilir. Bu suretle kimliği belli olan seçmenin seçim defterindeki adı yanına imzası alınarak zarfı sandığa atmasına izin verilir. İmza bilmiyorsa veya mührü yoksa sol elinin başparmağı bastırılır ve bu parmağı olmıyanların hangi parmağı bastırıldığı yazı ile açıklanır. Her seçmen kendi oyunu getirip sandığa atmakla ödevlidir. Hiçbir sebep ve suretle başkasının namına oy pusulası sandığa atılamaz. Oyların sandığa atılacağı süre saat sekizden on dokuza kadardır. Ancak sandık başına oyunu vermemiş seçmenler varsa onlar da oylarını kullanmadan tasnife başlanamaz.

Yüksek Başkanlığa

"On dokuza kadardır." cümlesinin "yirmi bire kadar" olarak değiştirilmesini teklif ederim.

Üstün saygılarımla.

Afyonkarahisar Milletvekili

Dr. A. Selgil

Dr. A. SELGİL (Afyonkarahisar) - Sayın arkadaşlarım, belediye seçimlerinde belli oldu. Bizim halkımızın ekseriyeti çiftçidir. Sabahleyin erkenden kalkıp işlerine gidiyorlar. Sonra akşam geç vakit dönüyorlar. Eğer biz 19 yaparsak, yani saat daha yedidir, güneş batmamıştır. Bu çiftçi vatandaşlarımız işlerini bitirip yetişemiyorlar. Bu da seçime iştiraki azaltıyor. Onun için eğer kabul ederseniz

bunu 21'e kadar uzatalım. Bunda hiçbir mahzur olmaz. Önümüz yaz aylarıdır. Günlük, güneşliktir. O zaman dönerler, oylarını kullanabilirler.

ANAYASA KO. SÖZCÜSÜ ZİYA KARAMURSAL (İstanbul) - Komisyon bunda bazı mahzurlar görmektedir. Binaenaleyh bu kaydın kanuna konulmasına taraftar değiliz. Esasen oyların sandığa atılacağı sürenin saat ondokuza kadar devam etmesi ve yaz münasebetiyle saatlerin birer saat ileri götürülmekte bulunması, ileri sürülen maksadı temine kifayet edecektir. Bahusus bazı yerlerde elektrik olmadığından, ara seçim kışa tesadüf ederse arkadaşımın teklifinin kabulü ayrıca bazı müşkülleri de mucip olacaktır. Velhasıl komisyonumuz bu suretle maddenin tadilini doğru görmüyor. Bununla beraber takdir yüksek heyetindir.

İÇİŞLERİ BAKANI H. URAN (Seyhan) - Efendim; esasen sandıkların kapanma saati 18'dir. Halbuki biz bunu vatandaşın lehine olarak 19 olarak kabul etmiş bulunuyoruz. Sonra manzuru âliniz olmuştur; kanunda bir kayıt vardır. Eğer vatandaş bu saate kadar oyunu verememiş ise sandık kapanamaz. Bundan da görülüyor ki bu yerindedir. Binaenaleyh 19 üzerinde kalırsa isabet olur. Çünkü; bunu takip edecek muameleler de vardır. Her sandığın muhteviyatı seçim komisyonunda açılacak ve tutanağa bağlanacaktır. Bu da oldukça zaman alacak bir meseledir. O itibarla maddenin olduğu gibi kalmasını rica ediyorum.

Dr. A SELGİL (Afyonkarahisar) - Sayın arkadaşlar, hakikaten seçim komisyonunun bir vazifesi vardır. Fakat bu vazifesi yarım saatta, bir saatta bitemez. Hiç olmazsa 4-5 saatta bitecektir. Nasıl olsa geceyarısına kadar devam edecektir.

Fakat asıl kütle bundan daha erken gelemiyor; köyünde, işinde ve tarlasındadır. Gelemiyor. Bir gün için bıraksın denebilir amma bırakamaz. Bilhassa önümüzdeki seçim mevsiminde tamamı ile hasat ile meşguldür. Bu mevsimde seçimi erken bitirmek doğru değildir. Onun için takririmin kabulünü dilerim.

BAŞKAN - Önergeyi, oyunuza sunmak üzere tekrar okutuyorum.

(Afyonkarahisar Milletvekili Dr. A. Selgil'in önergesi tekrar okundu).

BAŞKAN - Önergeyi kabul edenler... Etmiyenler... Anlaşılmadı. Tekrar oyunuza sunuyorum. Yani 21'e kadar olmasını kabul edenler... Etmiyenler... Yine anlaşılmadı.

Önergeyi kabul edenler lûtfen ayağa kalksınlar... Kabul etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Maddeyi kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 26.- Seçmenlerin seçim sandıkları başında lüzumsuz bekletilmemeleri için seçim komisyonu tarafından gerekli tedbirler alınır.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi kabul edenler. Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 27.- Oy verme bitince seçmen defterlerine konmuş olan imza, mühür veya parmak işaretlerine göre oylarını kullananların sayısı bir tutanakla belirtilerek sandık seçim komisyonlarınca açılır.

Sandık içinden çıkan oy zarfları sayılarak oylarını kullananların sayısını belirten tutanakla karşılaştırılır. Fazla zarf çıktığı takdirde fazlası açılmadan yakılır ve oy pusulaları 24 üncü maddedeki esaslar gözönünde bulundurulmak suretiyle tasnif edilir.

Bu suretle oyların sayılması ve tasnifi bittikten sonra:

A) Seçim günü;

B) Sandığın ne zaman ve kimlerin huzuru ile açıldığı;

C) Sandıktan kaç oy zarfı çıktığı ve oylarını kullananların sayısını belirten tutanakla karşılaştırma sonucu ve fazla çıkan zarfların yokedildiği;

D) Oy pusulalarından kaç tanesinin ne sebeple hesaba katılmadığı;

E) En ziyade oy alanlardan başlıyarak kimlerin kaçar oy aldığı;

F) Seçimin kanuna aykırı şekilde yapıldığı haber verildiği veya şikâyet edildiği takdirde bunların nelerden ibaret olduğu;

bir tutanakla belirtilir.

Seçim komisyonlarınca tutulmuş olan tutanaklar ve seçim defterleri, hesaba katılmıyan o pusulaları ile birlikte bu komisyonlar tarafından mühürlenmiş bir zarf içinde seçim bürosunun bağlı olduğu seçim kuruluna teslim edilir. Hesaba katılan oy pusulaları komisyon üyeleri ve orada hazır bulunanlar önünde yakılır ve bu keyfiyet bir tutanakla belirtilir.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 28.- Seçim kurulu 27 nci maddede yazılı tutanakları tamamen teslim aldıktan sonra aynı esaslar çerçevesinde ve bu tutanakları birleştirmek suretiyle ayrı bir tutanakla kurulları bölgesi içinde kimlerin kaç oy aldıkları belirtilir.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 29.- İl merkezindeki seçim kurulu il daimî encümeni üyelerinin katılması ile valinin başkanlığı altında toplanarak gerek kendisinin 28 inci madde gereğince hazırladığı tutanak ve gerek diğer seçim kurullarından gelen tutanakları birleştirmek suretiyle oy kazananların adları ve soyadlarını ve kazandıkları oyları bir tutanakla belli eder. Bunlardan ençok oy alanların milletvekili seçildiklerini diğer bir tutanakla tesbit eder. Şâyet bu seçimlerde enaz oy alanın

aldığı oya eşit oy almış başka biri varsa kurul önünde aralarında adçekme yapılır. Milletvekili seçilenlere kurul tarafından imzalı birer tutanak verilir. Bunların ayrıca imzalı ikişer sureti valilikçe İçişleri Bakanlığına gönderilir. Bakanlık illerden gelen tutanakların birer tanesini Meclisin açılışında Büyük Millet Meclisi Başkanlığına verilmek üzere Başbakanlığa gönderir.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 30.- Bir kişi aynı zamanda muhtelif illerden milletvekili seçilirse illerce 29 uncu maddeye göre hazırlanan tutanaklar aynı madde gereğince Büyük Millet Meclisine sunulur. Büyük Millet Meclisi hangi seçim çevresini tercih ettiğini başkanı vasıtasiyle bu kişiden sorar. Hangi seçim çevresini tercih etmiş ise o ilden milletvekili çıkmış olur. Bu yüzden milletvekili sayısı eksilen ilde boş yer için yeniden seçim yapılır.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 31.- Seçim bittikten sonra seçim kurulları seçime ilişkin kâğıtları, gelecek genel seçime kadar saklamak üzere mühürlü bir sandık içinde belediye dairesine teslim ederler.

Seçim defterleri ilgili il ve ilçe merkezi belediyelerince saklanır. Her yıl yapılacak yoklamalar üzerine bu defterlerde gereken düzeltmeler yapılır. Bu yoklamaların yılın hangi ayında ve kimler tarafından yapılacağı Bakanlar Kurulunca karara bağlanır. Bu defterler Genel Meclis ve Belediye seçimlerinde de esas tutulur.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 32.- Anayasa hükümlerine göre milletvekilliği sıfatı kalkan veyahut düşen milletvekilleri ile ölen milletvekillerinin yerlerine diğerlerinin seçilmesi için keyfiyet İçişleri Bakanlığınca bunların seçildikleri illere tebliğ olunur ve son milletvekili seçimi için hazırlanmış olan defterler esas tutularak seçim yapılır.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Adaylık ilânı

MADDE 33.- Seçilme yeterliği olan vatandaşın milletvekili adaylığının seçim yerindeki levhalara geçmesi için il seçim kurulu başkanlığına:

Adaylığını istiyen vatandaşın dilekçe ile veya o seçim çevresi seçmenlerinden üç yüz kişinin yazılı bir belge ile başvurmaları veya vatandaşın siyasî bir Parti tarafından adının bildirilmesi lâzımdır.

İl seçim kurulu başkanı başvuranların adlarını levhalara geçirilmek üzere il içindeki bütün seçim komisyonlarına yazı ile ve hemen bildirir.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 34.- Seçime katılan Siyasî Partilerin temsilcileri, oyların sandığa atılması ve açılıp tasnif edilmesi sırasında seçim kurulu ve komisyonlarında hazır bulunmağa yetkilidirler. Bu maksatla seçim kurulları başkanları, mahallerinde teşkilâtı olan yerlerde bu Partilerin birer temsilcisini seçimde hazır bulunmak için yazı ile dâvet ederler.

Doğrudan doğruya adaylığını koyanlar isterlerse kendileri seçim kurul ve komisyonlarında bulunabilecekleri gibi temsilcilerini de gönderebilirler.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Seçim giderleri

MADDE 35.- Seçim giderleri genel bütçeden ödenir. Bunun için gereken ödenek İçişleri Bakanlığı bütçesindeki özel bölüme konur.

Seçim kurul ve komisyonları başkan ve üyeleriyle seçim işleri için bu kanun gereğince çalıştırılacaklara verilecek ücretler ve yapılacak başka her çeşit giderler Bakanlar Kurulunca belirtilecek esas ve miktarlara göre ödenir. İçişleri Bakanlığı bu madde hükümlerine uygun olarak harcanmak şartiyle giderleri ödeneğinden yeter miktarını belediyelere vermeğe yetkilidir.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul buyuranlar... Etmiyenler... Madde kabul edilmiştir.

Ceza hükümleri

MADDE 36.- Oyların atıldığı gün seçimin düzenini her ne suretle olursa olsun bozabilecek veya seçimin tam bir serbestlikle yapılmasına tesir edebilecek mahiyette söz veya yazı ile propaganda yapanlar veya seçim komisyonlarının seçimin düzenine ve serbestliğine ilişkin emirlerine uymıyanlar zabıta aracılığı ile menedilmekle beraber bu hareketler daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde 15 güne kadar hafif hapis veya 10 liradan 200 liraya kadar hafif para cezasiyle cezalandırılırlar.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul buyuranlar... Etmiyenler... Madde kabul edilmiştir.

MADDE 37.- Sahte ad ve soyadı ve sıfat takınarak veya kanunen seçim hakkından mahrum olduğunu saklıyarak kendisini seçim defterine yazdıranlar veyahut adını, soyadını kasden mükerrer kaydettirenler bir aydan bir yıla kadar hapis ve 10 liradan 50 liraya kadar ağır para cezasiyle cezalandırılırlar.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul buyuranlar... Etmiyenler... Madde kabul edilmiştir.

MADDE 38.- 37 nci maddede gösterilen suretlerle kendisini seçim defterine kaydettirmiş olduğu halde veya seçim defterine kayıtlı bulunan diğer bir seçmenin adını, soyadını ve sıfatını sahte olarak takınarak veya seçim hakkı olmadığı halde yanlışlıkla adının deftere geçirilmiş bulunmasından kasıtla istifade ederek verenler altı aydan iki yıla kadar hapis ve 10 liradan 100 liraya kadar ağır para cezasiyle cezalandırılırlar.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul buyuranlar... Etmiyenler... Madde kabul edilmiştir.

MADDE 39.- Seçmenlerin oylarını yazdırdığı kimseler oy pusulasına seçmenlerin söylediklerinden başka bir şahsın adını ve soyadını yazarlarsa bir aydan altı aya kadar hapis ve 10 liradan 50 liraya kadar ağır para cezasiyle cezalandırılırlar.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul buyuranlar... Etmiyenler... Madde kabul edilmiştir.

MADDE 40.- Milletvekili olmak yahut diğer bir kişiyi milletvekili seçtirmek kasdiyle seçmenleri her ne suretle olursa olsun korkutan veya seçmeğe teşvik için seçmenlere para, eşya vesair menkul veya gayrimenkul mal verenler veya herhangi bir suretle menfaat temin veya vadedenler ve bu maksatla verilen malları veya vait veya temin olunan menfaatleri kabul edenler veya bir kimse hakkında oy vermek veya verdirmek veyahut vermekten imtina için Devlet, İl Belediye, köy veya bunların kurdukları her türlü daire ve müesseselerle sair kamu müesseseleri memurluk veya hizmetliliği veya özel hizmet vait ve kabul edenler iki aydan on sekiz aya kadar hapis ve 100 liradan 500 liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar.

Bu suçları işliyenler memur iseler müebbeden veya muvakkaten memuriyetten mahrumiyetlerine de hükmolunur.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul buyuranlar... Etmiyenler... Madde kabul edilmiştir.

MADDE 41.- Oy sandığını yetkisi olmadığı halde alan, açan, seçim işine ilişkin defter ve resmî kâğıtları seçim kurul ve komisyonlarınca usulüne göre tâyin olunan süre içinde açıkta duran ilânları ve seçim defterlerini ve oy zarf ve pusulalarını alan, koparan, parçalıyan veya çalanlar bir yıldan üç yıla kadar hapis ve 100 liradan 1 000 liraya kadar ağır para cezasiyle cezalandırılırlar.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul buyuranlar... Etmiyenler... Madde kabul edilmiştir.

MADDE 42.- Gerek zor kullanmak suretiyle, gerek memuriyetten mahrum etmek veya şahsını veyahut ailesini veya servetini zarara uğratmak tehdidi ile bir seçmeni oy vermekten vazgeçirenler veya oy vermeğe icbar edenler üç aydan iki yıla kadar hapis ve 50 liradan 500 liraya kadar ağır para cezasiyle cezalandırılırlar.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul buyuranlar... Etmiyenler... Madde kabul edilmiştir.

MADDE 43.- Yalan haberler yaparak veya iftirada bulunarak, seçim sandıklarına fazla zarf atarak veya başka hile ve desiseler yaparak seçim işlerini bozanlar veyahut bir veya daha fazla seçmeni oy kullanmaktan vazgeçirenler, yahut toplu ve korkutucu hareketlerle seçim kurul ve komisyonlarının işlerini ihlâl ederek seçimin yapılmasına ve herhangi bir seçmenin serbest oy vermesine engel olanlar üç aydan iki yıla kadar hapis ve 50 liradan 500 liraya kadar ağır para cezasiyle cezalandırılırlar.

BAŞKAN - Bu maddede bir kelimenin düzeltilmesi için verilmiş bir değiştirge var. Okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

43 üncü maddedeki "hiyle" kelimesinin tasarının onuncu maddesinde aynı kelimenin karşılığı olarak kullanılmış olan "dolan" kelimesiyle değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Kayseri Milletvekili

Muhiddin Taner

ANAYASA KO. S. Z. KARAMURSAL (İstanbul) - Komisyon iştirak ediyor.

BAŞKAN - Komisyon bu kelime değişikliğine katılmaktadır. Yukarıdaki bir maddede de böyle geçmiştir. "Hiyle" kelimesinin bu suretle değiştirilmesini oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Maddeyi önerge veçhile yapılan değişiklikle oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 44.- Seçim kurul ve komisyonlarına karşı seçim işlerine mâni olmak için her ne suretle olursa olsun zor ve şiddet kullananlar veya buna teşebbüs edenler üç yıldan beş yıla kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılırlar. Suç birden ziyade seçim kurulu veya komisyonlarına karşı işlenmek üzere önceden tertip edilmiş ve ittifakla yapılmış bulunursa failleri hakkında beş yıldan on beş yıla kadar ağır hapis cezası hükmolunur.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler.. Kabul edilmiştir.

MADDE 45.- 40, 42 ve 43 üncü maddelerde yazılı suçları işliyenler seçimin idaresine memur olan seçim kurulları ile seçim komisyonlarında görev almış olanlardan bir veya birkaçı veya hepsi ise bahsi geçen maddelerde yazılı cezalar üçte birden yarısına kadar artırılarak hükmedilir.

BAŞKAN - Madde hakkında değiştirge yoktur. Oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 46.- Seçim işinden doğan kamu hukuku dâvası seçimin bittiği tarihten başlıyarak altı ay içinde açılmadığı takdirde kovuşturma yapılamaz.

BAŞKAN - Madde hakkında değiştirge yoktur. Oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 47.- 4320 sayılı Mebus Seçimi Kanunu kaldırılmıştır.

BAŞKAN - Değiştirge yoktur. Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 48.- Bu kanun yayımlandığı tarihte yürürlüğe girer.

BAŞKAN - Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 49.- Bu Kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

BAŞKAN - Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Milletvekilliği seçimi hakkındaki kanunun ikinci görüşülmesi bitmiştir. Kanunun tümünü oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir."

1946 Sendikacılığı

1946 yılında çok partili hayata geçilmesiyle birlikte, rejimin işçi teşkilâtlanmasına karşı tutumunda belli ölçülerde yumuşama başladı. 10-11 Mayıs'ta toplanan CHP Olağanüstü Kurultayı'nda, Cemiyetler Kanunu'ndaki sınıf esasına dayalı cemiyet kurma yasağının kaldırılması kararlaştırıldı ve bu konuda hazırlanan tasarı 5 Haziran'da Meclis'te kabul edilerek yürürlüğe girdi.

Yasakların kalkmasıyla birlikte sosyalistler de kanunî partiler kurmaya başladılar. 14 Mayıs'ta Türkiye Sosyalist Partisi (TSP), 20 Haziran'da yasadışı Türkiye Komünist Partisi (TKP), Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi (TSEKP) kuruldu. TSP 'Gerçek' gazetesiyle, haftalık kültür ve aktualite dergisi 'Günü' yayımlarken, TSEKP 'Yığın', 'Başak', 'Söz', 'Havadis' ve 'Sendika' isimli gazeteleri yayımladı.

Sosyalistlerin öncülüğünde sendikalar hızlı bir gelişme ve teşkilâtlanma gösterdiler. Hükûmet, sendikal hareketi denetim altına almak maksadıyla bir (İşçi ve İşveren Meslek Dernekleri ve Dernek Birlikleri) kanun tasarısı hazırladı.

Matbuat Kanunu

Matbuat Kanunu'nun 50 nci Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve İçişleri ve Adalet Komisyonları Raporları[493]

"ADALET KO. SÖZCÜSÜ Ş. DEVRİN (Zonguldak) - Efendim, Tasarının ivedilikle konuşulmasını komisyon adına arzediyorum.

.....

BAŞKAN - Tasarının tümü hakkında söz istiyen var mı?

ADALET KO. SÖZCÜSÜ Ş. DEVRİN (Zonguldak) - Muhterem arkadaşlar; bugün yüksek tetkikinize arzolunan tasarı basın hürriyetini alâkalandırmak bakımından hususi bir ehemmiyeti haizdir. Anayasanın yaşama ve nefes alma hakkı gibi Türklerin tabiî bir hakkı olarak vasıflandırdığı ve kanunların himayesi altına koyduğu, bu hürriyet mefhumunun mâna ve şümulü hakkında milletin güzide mümessilleri huzurunda herhangi bir izaha girişmenin lüzumsuzluğu âşikârdır. Memleketin hakiki ihtiyaç ve üstün menfaatlerini sezerek ve benimsiyerek umumî efkârı tenvir ve temsil vazifesini yüklenmiş olan matbuatın kudret ve nüfuzu her yerde bugünkü kadar hiç bir zaman hissedilmemiştir. Basın en geniş mikyasta yapılan ve büyüyen fikir ve söz hürriyetidir. Onun kudreti arttıkça, intişar sahası genişledikçe mesuliyeti, sorumluluğu da o nispette büyür ve ehemmiyet kesbeder. Anayasamızda fikir, söz yayım hak ve hürriyetleri Türklerin tabiî haklarındandır. Formülü ile en güzel ifadesini bulmuş olan basın ve yayım hürriyeti ancak hakiki bir sorumlulukla denkleştiği hallerdedir ki tam ve kâmil şekilde tecelli eder. İşte tasarının dayandığı en mühim esas bu hürriyetin karşılığı olan sorumluluk esasıdır. Yüksek tasvibinize sunulan tasarının hükümlerini tahlilden önce bugün yürürlükte olan 50 nci maddeyi şöyle bir gözden geçirmek faydadan halî değildir.

Muhterem arkadaşlar;

Kanunları mücerret olarak tetkike tâbi tutmak yanlış hükümlere yol açabilir. Kanun, zaman mefhumu içinde bir ihtiyacın ifadesi olduğuna göre her şeyden önce karşıladığı ihtiyacı ve hazırladığı zamanı gözönünde tutmak yerinde olur. 50 nci maddenin yürürlüğe girdiği devre siyasî ve içtimâi hayatımıza yeni bir nizam veren inkılâb kanunlarının tamamlanıp tatbik sahasına geçtiği devredir. İnkılâbın yaratmış olduğu müesseselerin kökleşip gelişmesini kudsî bir ödev olarak yüklenmiş olan Hükümetin bunu temine yarıyacak vasıta ve imkânlara kanun yolu ile sahip bulunması bu vazife ve mesuliyetin en tabiî bir neticesidir. O günden bugüne kadar Büyük Meclisin rehberliği altında verimli seyrini ara vermeden takip eden ileri hamleler inkılâbını vücut verdiği eser ve müesseseleri artık bir tar-

493 ***TBMM Tutanak Dergisi,*** *Dönem: VII, Cilt: 24, Toplantı: 3, Altmış dördüncü birleşim, 13.VI.1946, 261-288. ss.*

tışma konusu olmaktan bile çıkarmış en geniş mâna ve şümulde bütün millete mal etmiştir. İşte Matbuat Kanununun 50 nci maddesi böyle bir zamanda yeni ihtiyaçların ilcasiyle ortadan kaldırılmaktadır. Bu yeni ihtiyaçla Türk inkılâbının mukadder ve tarihi gelişmesinin yeni bir ifadesinden başka bir şey değildir. Artık tarihe intikal edecek olan eski metnin son bir muhasebesi yapılırken çok geniş bir kudret halinde tecelli eden bu yetkinin daima büyük bir itidalle bilhassa son zamanlarda Hükûmetin bu salâhiyetini kullanmamasından ötürü muahaze edilmesine bile yol açan fakat hakikati halde hürriyetin geniş bir anlayışına dayanan bir müsamaha ile tatbik edilegeldiğini kaydetmeyi bir vazife biliriz.

Hele şu son yedi senenin tarihinde eşine az rastlanan buhranlı devresi gözönünde tutulacak olursa 50 nci maddenin ne derece zaruri bir ihtiyacın karşılığı olduğu daha katî bir vuzuhla belirir. Bu buhranlı devre geçmiş midir? Dünyanın bugünkü durumuna atılacak en sathi bir nazar bile fevkalâde zamanların zâil olmadığını göstermeğe kâfidir. İşte bu mülâhazaya binaendir ki, İçişleri Komisyonunun iki sayın üyesi 50 nci maddede Hükûmete tanınan yetkinin kaldırılmaması mütalâasında bulunmuşlardır.

Muhterem arkadaşlar; bugün yürürlükte bulunan 50 nci madde bu tasarı ile hakikat halde değiştirilmiş değil, tamamen ortadan kaldırılmıştır.

Gerçekten 50 nci maddenin ihtiva ettiği iki esastan "Bakanlar Kuruluna gazete veya mecmua kapatmak" yetkisini tanıyan hükümle bu yetkiyi kullanmağa mesnet olan memleketin gazetelerine ve basın mensuplarına milletin ve memleketin ve herşeyin üstünde olan yüksek menfaatlerini takdir hususunda Büyük Meclisin ve onun Hükûmetinin itimadını gösteren bir delili sayılabilmesidir.

Arkadaşlar; fevkalâde zamanlar sona ermeden bu maddenin kaldırılmasının, nâciz kanaatımca, bir mânası da Türk umumî siyasetine dokunacak yayım unsurundan hiçbiri tasarıda yer almamıştır. Maddenin yeni şeklinde gazete kapatma yetkisi munhasıran Devletin emniyetini ilgilendiren suçların işlenmiş olması halinde suçun gerektirdiği ceza ile birlikte umumî mahkemelerin vazife ve salâhiyetine giren bir hüküm olarak bilinmektedir. Yeni maddenin bilhassa kayıt edilmesi lâzımgelen bâriz vasfı şudur ki, basın ve yayın hürriyeti bu hükümle hiç bir veçhile kayıtlanmış sayılamaz. Nasıl ki, suç işliyen vatandaşları tenkil eden, onları hürriyetlerinden mahrum bırakan ceza kanunları Türklerin tabiî hak ve hürriyetlerinden sayılan kişi dokunulmazlığını ihlal edici veya kaldırıcı sayılmazsa, aynı suretle, kanunda suç olan fiillerin yayım yoluyla işlenmesini ceza tehdidi altında bulundurmak basın hürriyetini kayıtlayıcı mahiyette telâkki edilemez. Hele tasarıda olduğu gibi bu suçlar Devletin mevcudiyetine iç ve dış emniyetine yönelmiş olursa onları tenkil ve tecziyedeki zaruret daha önemle belirir. (Bravo sesleri, alkışlar).

A. R. TÜREL (Konya) - Arkadaşlar; 50 nci maddenin değiştirilmesi hakkındaki bu kanun tasarısı ile, İktidar Partisi Hükûmeti, basın serbestliğine verdiği önemin yeni bir delilini daha ortaya koymuş oluyor.

Bununla beraber o hürriyetin asıl ve en büyük teminatını bu memleketi idare edenlerin içten samimiyetinde ve geniş müsamahalarında aramak lâzımdır.

Filhakika, 50 nci maddenin yaşamakta olmasına rağmen, hele bir yıldanberi, bu hürriyetin en geniş ve hatta aşırı tezahüratına şahit olduk.

Bu hal, basın hürriyetini, demokratik müesseselerin normal işlem şartı sayan ve o hürriyete, Hükûmet icraatına karşı en mutlak bir tenkit hakkı tanıyan ileri ve geniş bir anlayışın neticesi ve onun münakaşa götürmez delilidir. Gazetelerin başında bir Demokles kılıcı gibi asılı durduğu iddia olunan o madde son zamanlarda memleket menfaatleri bakımından çok vahim sayılacak yayınlar karşısında bile işlememiştir.

Büyük Cumhur Başkanımız, son Parti Kurultay açış nutuklarında bu yayınlara karşı "Parti ve Hükûmet olarak... gösterilen soğukkanlılığın" müspet neticelerini herzamanki belâgatının parlak bir nümunesi halinde belirttiler. Onun için yine tekrar ediyorum, basın hürriyetinin en kuvvetli teminatını -50 nci maddenin değişmesi keyfiyetinden ziyade- bu hürriyetin lüzumuna ve faydasına sarsılmaz bir inanışın derin ifadesini taşıyan bu sözlerde ve bu müsamahalı hareket tarzında aramak daha doğru olur.

Arkadaşlar; zaten, inkılabı korumak ve pekleştirmek ve olağanüstü zamanların çetin hâdiselerini karşılamak için bir nevi (meşru müdafaa) tedbiri olarak konulmuş bulunan bu maddeyi değiştirmekle, Yüksek Meclis, mevcut fiilî bir durumu hukuki bir tarzda da sağlamlaştırmış olacaktır. Yalnız, arkadaşlar, bu hürriyetin kötü kullanılmasına karşı, onun bir hukuk rejimi içerisinde inzibat altına alınması da hem hukuki ve mantıkî bir icap, hem de memleket ve yurttaş menfaatleri bakımından kesin bir zarurettir. Basın, gerçek hüviyeti ile, âmme hizmeti gören bir serbest meslektir. Bu bakımdan; aynı karakterde bulunan avukatlık gibi, doktorluk gibi, eczacılık gibi ve mühendislik gibi orda bir nizam altında vazifesini görmesi umumî bir kaide ve bir icaptır.

Bazı yazılar, âmme intizamı için, umumî ahlâk için tehlikeli olabilir; yahut âmme şahıslarına, Devlet memuruna veya vatandaşlara karşı tecavüz ve hakaret teşkil edebilir.

Bunlara karşı korunma tedbirleri almak cemiyetin hem hakkı, hem de vazifesidir. Çünkü böyle vaziyetlerde basın serbestliği prensibi ihlâl edilmiştir. Çünkü 1789 Fransız ihtilâlinin ilân ettiği (İnsan ve Vatandaş Hakları Beyannamesi) ile ortaya konulan prensipten itibaren bugüne kadar hiç değişmiyen bir kaide olarak her hürriyet, ancak başkalarına zararlı olmamak şartiyle kanunun himayesi altına

konulabilir. Basının zararlı neşriyatına karşı kanunlarımızda müeyyideler yok değildir. Fakat bunlar zamanımız için ihtiyaca yetmez bir haldedir. 50 nci maddenin değişmesinden sonra bu boşluğu, gene bir hukuk rejimi içinde yeni tedbirlerle doldurmak zaruretinde olduğumuzu sanıyorum. Meselâ:

A) Yalan haberler meselesi:

Mücerret asılsız haberler yazdı diye bir gazeteciyi cezalandırmak hukuk bakımından mümkün görülmemektedir. Fakat, bizde ve başka memleketlerde tecrübe gösterdi ki, bazı haberler, hususi maksatlarla uydurulabilir, tahrif olunabilir veya doğru oldukları halde, taşıdıkları mâna dışında bir mâna verilerek hususi bir gâye elde etmek için neşrolunabilir. Bunlar halkın rahatını bozacak veya onu heyecana ve hayal kırıklığına düşürecek mahiyette ise, faillerinin mesul tutulmaları gerektir. Buna hukuki hiç bir mâni yoktur; halbuki, bugünkü mevzuatımızda bunlar müeyyidesiz hüküm ve cemiyette bunlara karşı müdafaasızdır.

B) Âmme şahıslarından yalnız Devlet reisine karşı yazılacak tecavüzkârane yazılar hakkında doğrudan doğruya kovalama yapılabilir. Bu ihtiyaç karşılanmıştır. Fakat Büyük Millet Meclisi Başkanının, Başbakanın ve Bakanların şahıslarına karşı gazete ile yapılacak tecavüzlerin kovalanabilmesi, ancak bu zatların şahsi dâva amaçlariyle mümkündür, kanaatındayım. Halbuki, bu zatlara karşı yapılan tecavüzler bilhassa onların temsil ettikleri Devlet otoritesine sirayet eder ve tecavüzün asıl hedefi de budur. Onun için doğrudan doğruya takibe tâbi tutulmalıdır. Bu misalleri çoğaltmak mümkündür. Fakat, bu kadarı bile kanunlarımızın eksiğini göstermeğe yeter sanıyorum.

Arkadaşlar; bu düşüncelerim indî ve nazarî değildir. Bugün bu söylediklerim, bizde de başka memleketlerde de olmuştur ve bazı yabancı memleketler, bunları önleyici tedbirler düşünmüşlerdir.

Meselâ dünyanın en demokrat memleketlerinden Fransa'da 1936 yılı sonunda Leon Blum Hükûmeti 1881 tarihli Fransız Matbuat Kanununu tâdil ve ıslâhına teşebbüs etmişti. Aynı yılın Aralık ayında Mebuslar Meclisinden geçen bir kanunla, arzettiğim hususlara karşı ceza hükümleri konmuştur. Bundan fazla olarak aynı kanun senede en aşağı otuz defa çıkan bütün mevcut gazete ve mecmuaların ancak bir komandit şirket tarafından çıkarılabileceğini kabul etmiştir. Bundan maksat, tahmin buyurucağınız gibi gazete çıkarmanın cılız bir sermayesi bulunan gelişi güzel ellere bırakılmamasıdır. Çünkü o cılız sermaye, tükenmeğe yüz tutunca, gazete, satışını artırabilmek için kötü yollara sapabilir. Gazetelerin malî kaynaklarını denetlemek için, her yıla ait traj vasatisinin, ertesi yılın ilk üç ayı içinde neşir ve ilânı şiddetli bir ceza müeyyidesi altında mecburi tutulmuştur. Yine aynı kanunda gazetecilerin yabancı bir Devletten, her ne nam altında olursa olsun para almaları yasak edildiği için, bu yasağa riayet edilip edilmediğini denetlemek üzere Maliye ve Adli zâbıta memurlarına gazete idarehanelerinde incelemeler yapmak yetkisi tanınmıştır.

Arkadaşlar daha enteresan olan cihet şudur ki, bu hükümlerin kanuna konmasını, bizzat Fransız gazetecileri sendikası istemiştir. Bu sendikanın 25 Haziran 1935 tarihli bir kararı ibretle okunmağa değer.

Bu kadarda ileri sürülen mütalâalar arasında, bilhassa şu kısımlar dikkate şayandır:

"Hakaret, iftira ve şantaj, failleri için bir şerefsizlik teşkil eder. Matbuatın prestijini yıkacak bir mahiyet taşıyan bu haller müsamaha ile karşılanmamalıdır. Gazetenin üzerine düşen başlıca vazife bir terbiye vazifesidir. Gazeteci bu vazifesini ancak, niyetlerde ve vasıtalarda namuslu hareket etmek, havadislerin doğru ve samimi olmasına itina göstermek, devamlı olarak hakikatin peşinde koşmak ve yalana karşı nefret duymak suretiyle, salâhiyetle yapabilir. Binaenaleyh, sendika, hakikatleri açık surette tahrif edenlerle diğer her türlü suiistimallerde bulunanların cezalandırılması için tesirli tedbirlerin alınmasını temenni eder."

Son harbden evvel çıkan bir Romanya kanunu aynı hükümleri daha geniş ve teferruatlı şekilde içine almak suretiyle daha da ileri gitmiştir.

Arkadaşlar; bu mâruzatım gösterir ki, basın hürriyetinin zararlarını önleyici tedbirler bizimkilerden çok sert olarak, hem de demokrasinin vatanı sayılan memleketlerde daha önce alınmış ve bunlar, meslek teşekküllerince, basın hürriyetine aykırı olmak şöyle dursun, bu hürriyetin yaşaması için esaslı bir şart sayılmıştır.

Arkadaşlar; bir hukukçu olarak ve demokrasinin faydalarına içten inanmış bir vatandaş olarak, basın hürriyetini memleket için bir ilerleme vasıtası ve hür milletlerin yaşama şartı sayıyorum. İşte demokrasinin ruhu ve esasıdır. Fakat bu hürriyet rolünü yayabilmek için gerçek mikyasta ciddî ve samimi bir hürriyet olmalıdır. Bu hürriyetin kötü kullanılmasından dolayı alınan tedbirlere karşı, başka memleketlerde de bizde olduğu gibi itiraz sesleri yükseldi. Fakat bu tedbirler, bâkiye gerçek bir serbesti onun mensuplarına tam bir istiklâl temin ettiği müddetçe, bu yükselen itiraz sesleri, basın serbestliğini koruma örtüsü altında kendi iktisadi ve sosyal imtiyazlarını devam ettirmek ve idame ve müdafaa etmek isteyenlerin sesleri olmuştur. (Bu hakikatleri, memleket umumî efkârının bilmesi lâzımdır.)

Arkadaşlar, bu mâruzatıma mesnet ve hâkim olan son bir mühim noktayı hatırlatarak sözlerimi bitireceğim:

Yirminci asırda Devlet otoritesinin gerek iktisadi, gerek siyasî ve içtimâi sahada kudretlenmesini zaruri kılan büyük hâdiseler olmuştur.

Fransız İhtilâlinin ilân ettiği (İnsan hakları) beyannamesinin 18 inci asrın sonlarında ve 19 uncu asrın bir kısmında büyük amelî kısımları yoktu; çünkü ihtilâl akabinde çıkan kanunlar, bir çok mâni hükümleri ile beyannamenin umumî prensiplerini ihlâl ediyorlardı. Fakat, geçen asrın sonlarında ve içinde bulunduğumuz

asırda yavaş yavaş Devlet kuvveti ile çarpışabilecek birçok kuvvetler meydana geldi. Bu kuvvetler bilhassa son zamanlarda büyük bir genişlik almış olan basın hürriyetinden ve cemiyet kurma serbestliğinden doğmuştur. İhtilâl devrinde gazetelerin okuyucuları sayılı ve muayyendi. O gazeteler yalnız fikir ve politika cereyanlarını temsil ediyorlardı. Bunların birbirine zıt temayülleri karşılıklı olarak birbirini takip ediyor, hataları da karşılıklı tesirlerle düzeliyordu. Fakat zamanımızda bazı gazeteler tam mânasiyle bir endüstri ve zaruri olarak birer iş müessesesi halini aldılar. Devleti idare edenler bazan hususi maksatlara dayanan gâyet şiddetli tazyıklar karşısında kalıyorlar ve bu tazyikler gazetelerin sermayelerinin büyüklüğü ve okuyucularının çokluğu nispetinde tesirli oluyor. Bugün sistemli ve devamlı ve propagandanın dayanılmaz tesirleri altında umumî efkâra şu veya bu fikri telkin etmek suretiyle basın, Devlete tahakküm edecek bir kudret kazanmış bulunmaktadır. Binaenaleyh basın hürriyetinden bahsederken bu tarihî gelişmeyi ve bugünkü vâkıaları görerek ona göre yüksek memleket menfaatlerini koruyucu tedbirleri basın hürriyeti prensipi içinde ve o prensipin tamamlayıcı bir unsuru olarak düşünmek ve almak zaruret olduğuna inanıyorum. En liberal ve demokrat şartlar hukuk adamlarının düşünceleri budur. Memleket umum efkârının bu hakikatleri bilmesi gerektir.

Bu düşüncelerden mülhem olarak, Hükûmetten tebaruz ettirmeğe çalıştığım boşlukları doldurmak için en kısa bir zamanda yeni bir kanun tasarısı getirmesini memleket selâmeti ve basın serbestliği adına rica ederek sözlerimi bitiriyorum. (Alkışlar).

BAŞKAN - Oya arzedilen tasarılara oy vermiyen var mı? Oy toplama muamelesi bitmiştir.

Dr. O. Ş. ULUDAĞ (Konya) - Ali Rıza Türel gibi kıymetli ve değerli bir arkadaşımdan sonra söz almak benim için hakikî bir talihsizlik, hakikî bir bahtsızlıktır. Tam bir salâhiyet ve vukufla izah ettikleri meselenin üzerinde ben pek az şey söyliyeceğim, düşündüklerimin bir çoğunu feda etmek mecburiyetinde kalacağım.

Fikre elbette gem vurulamaz, idrak elbette kaldırılamaz, işliyen tefekkür elbette durdurulamaz. Fakat memleketimizde değil, bütün dünyada dahi bazıları tarafından basının bir sanat ve endüstri iş olarak ele alındığı bir zamanda basını yalnız hürmet edilecek fikir âleti olarak kabul etmek bizim için mümkün değildir, hattâ bu, gazetecileri tanıyan herkes için safdillik olur. Biz matbuattan çok büyük istifadeler gördük. İnkılâbımızın çoğu onların eseridir. Hâlâ bunların yardımına muhtaç bulunuyoruz. Millet onların iradesiyle nura kavuşuyor. Fakat biz bu arada Mevlânzâde'ler gördük, Ali Kemal'ler gördük ve Cumhuriyet devrinde Arif Oruç'lar gördük.

Yani matbuat denilen, basın denilen şey öyle bir kılıçtır ki sağı da keser solu da. Binaenaleyh onların hareketlerini, onların yazılarını daima kontrol altında bulundurmak, memlekete muzır olmayacak bir şekilde bulundurmak çok doğru ve yerinde bir şey olur.

50 nci maddenin ortadan kaldırılması hususu uzun müddettir, hepsi demiyeyim, bir kaç gazetenin dilinde sakız oldu. Ve bunlar 50 nci maddenin Vekiller Kuruluna verdiği salâhiyeti o kadar yerdiler ki adetâ memleket meselesi yaptılar nihayet itiraz üzerine itiraz etmek suretiyle kendi isteklerini ortaya koydular, İsteklerini ortaya koyduktan sonra seslerini bir perde daha yükselttiler. Belki o da bir gün kabil olur, hele biraz erkinlik göstersinler.

Arkadaşlar, uzaktan değil yakın zamâna ait henüz dumanı üstünde bir misal vereceğim. Ve nasıl mütalâalarda bulunduklarını gösteren üç satır okuyacağım:

1) Amma yalnız bu maddenin, yani 50 nci maddenin, değiştirilmesi ve kapatma hakkının mahkemeye verilmesiyle bütün yazı ve fikir hürriyeti dâvasının çözülmüş bulunacağını umanlardan değiliz.

Şimdi kanun öyle bir bütündür ki, her madde ve hükmü en ufak teferruatına kadar bir tazyik makinesinin çeşitli kısımlarını teşkil eder.

2) Bu şartlar içinde yalnız bu maddenin değiştirilmesi esas dâvayı tasfiye edecek geniş bir mâna taşımaz. Bize böyle geliyor ki, bu Matbuat Kanunu her madde ve hükmü ile hakikî demokrasi düşünceleriyle tezat halindedir.

3) Binayı temelinden yıkmalı, hattâ o kadar yıkmalı ve yok etmeli ki, enkazı bile, İstanbul Adliye sarayının enkazı gibi meydanda kalmasın. Ve kimse vaktiyle böyle sıkı bir kanunun on yıllarca tatbik edildiğinin eser ve nişanesine de rastlamasın."

Arkadaşlar, bu okuduğum, 27 Mayıs tarihinde intişar eden bir gazetenin alınmış parçalarıdır. Yani 50 nci madde ortadan kaldırılırken onların istediği daha ziyade tiraj meselesi üzerinde, endüstri meselesi üzerinde ısrar edebilmek ve mevkilerini yahut da faydalanmalarını müdafaa edebilmek üzere şimdiden kapıları açıyorlar. Matbuat Kanununun 50 nci maddesi kalkarken ise, bu 50 nci madde kalkmakla asıl maksadın hâsıl olmıyacağını söylüyorlar.

Hükûmetin gerekçesi çok insafla yazılmıştır. Evet demin arzettiğim gibi bu madde bir zaruretin eseridir. İnkılâp hayatı yaşıyan milletlerde böyle yetkiler bir zarurettir, bunu elbette Hükûmet de takdir etmektedir. Fevkalâde zamanlarda fevkalâde tedbirler gerektir. Hükûmet şimdi durumun şeklini görerek bundan vazgeçiyor.

Fakat bugün dahi öyle hâdiseler cereyan ediyor ki, acaba niçin savcılar Türk Ceza Kanununa istinat ederekten bunları önlemiye kalkmıyorlar diye insan kendi kendine soruyor. Acaba Türk Ceza Kanununun bugün daha ziyade savcılara

hareket imkânını önliyen bir engel mi vardı? Niçin kanunda yazdığı maddelerin verdiği yetki şimdiye kadar savcıları harekete geçirmedi? Niçin kanun tatbik olunmadı?

Arkadaşlar, demin bir gazeteden alıp okuduğum gibi şimdi de 26 Mayıs tarihli başka bir gazete yazısını okuyorum; "Çalışmıyan bir adamın hile ve sahtekârlık yoluyla mal elde etmeyi iş edinmesi ne demekse, milletin arzularını anlamağa ve iradesini yerine getirmeğe kıymet vermiyen bir siyasî partinin el çabukluğu ile iktidara sahip olmağa çalışması da aynı mânâya gelir..."

Bu satırlar çok müphemdir. İstediğimiz tarafa çekebiliriz. Burada Hükûmet yoktur, Meclis yoktur, hürriyet yoktur, ne derseniz deyiniz. Ehlihibreye havale edersiniz, Meclise düşersiniz ve isterseniz istediğiniz kalıba dökersiniz.

İkincisi; "Ganimet galibindir, diye ifade edilen sistemlerin mesuliyetini taşıyanlar, ne pahasına olursa olsun, yapmak istedikleri tâyin hareketlerini hiç olmazsa dağdağasız bir surette, milleti rahatsız etmeden yapsınlar, geçsinler ve muayyen tarihî mesuliyetler sahibi diye Hitler gibi, Mosolini gibi ortalıkta görünmek cesaretini göstersinler..."

Yani; Cumhuriyet Halk Partisi ve onun Hükûmeti bu adamlar kadar dahi cesur değillerdir. Saman altından su yürüten kötü kişidirler.

Daha bir satır; "Korkutan, yıldıran, ne gibi bir isim taşırsa taşısın kendini daima halktan ayrı haşin ve kinci idare tarzının hesabını bugün kapayabilirdik. - Geçen seçimi kastediyor- ne yazık ki iktidarı elinde tutan siyasî parti insafa gelmedi, bu millete acımadı."

Arkadaşlar, bundan âlâ tahrik olur mu? Bundan âlâ halkı heyecana sevkeden vesika var mı? Niçin, savcı şimdiye kadar 166 ncı maddeyi harekete getirmedi? Şimdiden sonra savcı derhal bunlarda acaba tahrik var mı, yok mu diye kendini uzun zaman içtihada ve tereddüde düşecektir. Acaba içtihadını onların lehine kullanacak ve milletin yine heyecan içinde bulunmasına göz yumacak mıdır?

Arkadaşlar, Ali Rıza Türel arkadaşım, çok güzel ifade buyurdular. Notlarım arasında Türk Ceza Kanununun, Matbuat Kanununun 50 nci maddesinin izafe edildiği bu iki faslı arasında uzun etüdler ve yetkiler vardır. Fakat ihtiyacı karşılayacak maddeler görmedim. Ve Türk Ceza Kanununun bunun yerine kaim olacak maddeleri yeniden tatbik olunmak gerektir.

Basın hürdür. Arkadaşlar, fakat kanun dairesinde. Kanunların çerçevelediği şekilde işlemelidir ki hakikaten memleket lehine mâtuf olacak kalemlerden iyi eserler doğabilsin. Bu memleketin ileri hamlelerine ve memleketin çocuklarının vicdanına ve terakkisine engel olmak istiyen havayı bulandıran, kötü surette bulandıran, harekete getiren demiyorum; zihniyetleri ve kalemleri biraz zaptetmek gerektir. Evet bu matbuat hürdür, amma, kanun dairesinde. Türk Ceza Kanunu bu iş için kâfi değildir. Tâdil edilmelidir, islâh edilmelidir.

C. ORAL (Seyhan) - Muhterem arkadaşlarım; milletlerin hayatı çeşitli istihale devreleri geçirir. Eğer biz bu mülâhaza ile otokrat idarenin yıkılarak Cumhuriyetin ilân edildiği günü demokrasimizin bir başlangıcı, arada geçen zamanı da her gün biraz daha tekâmül eden bir hazırlık devresi olarak karşılarsak bugün de demokrasimizin son gâyesinde ve bütün icaplariyle tahakkuk devresinde olduğunu müşahede ederiz. Çünkü Türkiye'nin şimdiye kadar yapmış olduğu harf inkilâbının da, fikir ve dil inkilâbının da bugün muhassalasının ileri ve medenî bir rejim olan demokrasiyi bu memlekette gerçekleştirmek olduğuna ne şüphe vardır. Çünkü fikir hürriyetini, ve insanlık hakkını bütün hayatı boyunca mukaddes bir varlık olarak tanımış ve bu uğurda mücadele etmiş olan Atatürk'ün otokrat bir idareye karşı isyanında ve Cumhuriyeti en iyi bir sistem olarak bu millete tavsiye ve kabul ettirişinde demokrasinin gerçek bir ifadesini görmek ve anlamak nasıl mümkündür.

Arkadaşlarım; Emin olmalıyız ki dünyada bugün mevcut olan mütekâmil ve örnek demokrasilerin hepsi de bizim demokrasimizin geçirmekte olduğu istihale devrelerini geçirmiş bulunmaktadırlar. Bu İngiltere'de de böyle olmuştur; Amerika'da da, İsviçre'de de böyledir.

İyice dikkat edecek olursak göreceğiz ki bu olgun demokrasilerin hiçbirisi ne bir günün, ne bir yılın ve ne de beş on yılın mahsulü olmuşlardır. Bilâkis gerçek demokrasinin bu memleketlerde tahakkuku ve bugünkü mütekâmil şeklini alabilmesi için çok uzun bir tecrübe devresine ihtiyaç duyulmuştur.

Fakat bizim onları örnek almamıza rağmen onlara nazaran da övünecek bir tarafımız vardır. Zira başka memleketlerde bir iki asır içinde gerçekleştirebildiği demokrasiyi biz, umumiyetin kuruluşu olan tarihle 23 yıllık bir müddet içinde tahakkuk ettirmek devresine girmiş bulunuyoruz.

Arkadaşlarım; Atatürk'ün gâyesinde yürüyen ve İnönü'nün rehberliğinde gerçek demokrasiyi gerçekleştirmeyi kendisine bir vazife saymış olan Büyük Millet Meclisi, bugün demokrasinin en bâriz bir tezahürü olan ve millet iradesinin de bir tecellisini teşkil eden tek dereceli seçim usulünü tatbik sahasına koymuştur. Büyük Millet Meclisiniz hâdiselerin zaruri tesiri altında kayıtlandığı Cemiyetler Kanununu ileri bir zihniyetle değiştirmiştir ve bugünse huzurunuza sunulmuş olan, fiiliyatta değil ve fakat mevzuatla kayıtlanmış ve şartlandırılmış bulunan Matbuat Kanununun ellinci maddesindeki salâhiyetleri Hükûmetten alarak mahkemelere vermekle de demokrasimizin gerçekleşmesinde daha yeni bir adım atmış olacaktır. Hattâ pek yakında Matbuat Kanununun toptan ele alınması ve yeni baştan ve daha demokratik bir zihniyetle tâdil ve tashihe tâbi tutulması ve matbuat suçlarının da o kanunla tesbit edilmesi samimiyetle temenni edilir bir şeydir ve bu dileğimizin yapılacağına da hiç şüphemiz yoktur.

Arkadaşların, demokrasi dediğimiz zaman bu mefhum içinde dil, din, fikir, vicdan ve matbuat hürriyetini birlikte anlamamak ve mütalâa etmemek nasıl kabil olabilir?

Dünyanın hangi memleketinde fikir ve matbuat hürriyeti olmadan bir demokrasiyi gerçekleştirmek mümkün olabilmiştir?

Böyle bir şey yoktur, olamaz da. Çünkü basın hürriyeti olmıyan bir memlekette fikir hürriyeti, vicdan hürriyeti, insanlık hakları da yok demektir. Fikir ve vicdan hürriyeti olmıyan bir yerde de demokrasi yok demektir. Çünkü matbuat hürriyeti demokratik idarelerin temel taşıdır. Matbuat serbestisi ile demokrasi birbirinden ayrılamaz, bir bütün teşkil eder.

Matbuat hürriyeti ferd hürriyetinin de en sağlam bir teminatıdır ve hattâ matbuat hürriyeti olmıyan bir yerde Hükûmet de serbest değildir. Zira, halkın dertlerini ve dileklerini duyuracak bir vasıtanın mevcut olmadığı bir memlekette Hükûmet muayyen bir zümrenin tesiri altında kalıyor demektir. Onun için halka hakikati göstermek ve memleket işlerini münakaşa ettirmek hürriyetine matbuat sahip olduğu takdirdedir ki millet işleri daha yolunda gider.

Büyük bir muharrir, hürriyeti şöyle tasvir ediyor: "Hürriyet bir kır nebatıdır, yağmur ve fırtına altında büyür ve kemale erdikçe emsalsiz meyveler verir. Onu bir kış bahçesine koymayınız. Fazla ihtimamlara ve ihtiyatlara kalkmak suretiyle boğmayınız."

Bu sözlerin bir gerçek olduğuna şüphe edilemez. Millet idaresinde her iyi şeyin tahakkuku için elbette ki katlanması icabeden zorluklar vuku bulması muhtemel olan aksaklıklar vardır ve fakat millet idaresinde en zevkli şey de iyi olan, millet hayrına olan neticeleri istihsal edebilmektir.

Ancak bütün bu mütalâalardan sonra şu hakikati itiraf etmek lâzımdır ki Matbuat Kanunundaki 50 nci maddenin mevcudiyetine rağmen, Türkiye'de bugün fiilî bir matbuat hürriyetinin var olduğu kâbili inkâr değildir ve bunu inkâr etmek hem nankörlük ve hem de insafsızlık olur.

Hattâ Türkiye'de matbuat hürriyeti o derece mevcuttur ki birçok memleketlerden çok daha serbesttir.

Arkadaşlar; bendeniz de bir gazeteciyim. Benim de bir gazetem vardır. Ve bu gazetem 1939 yılındanberi intişar etmektedir. Sonra bendeniz de bir parti Milletvekiliyim. Buna rağmen gazetemin kolleksiyonlarını açınız. Memleketin sosyal, ekonomik ve ziraat işlerine ve dertlerine dâir birçok ve hem de acı tenkitler bulacaksınız. Fakat gazetem bu tenkitlerinden dolayı şimdiye kadar Hükûmetçe bir muahezeye uğramış değildir. Aylardanberi görüyoruz gazetelerimiz istedikleri şekilde kendi zihniyetlerine uygun bir tarzda neşriyat yapıyorlar hem de bazıları

çok ağır yazıyorlar. Fakat Hükûmetçe tolerans gösteriliyor ve bir gazete kapatılmıyor. Halbuki Hükümet pekâlâ bu gazetelere 50 nci maddeyi tatbik edebilirdi de. Amma bunu yapmamıştır. Zira bir inkılâp Partisi olan C.H.Partisi, demokrasiyi gerçekleştirmeği kendisine bir vazife bilmektedir. Ve bunu bir şiar edinmiştir. Bunun için de müsamahakâr davranmaktadır. Bugün ise matbuatın hürriyetini takyit eden 50 nci maddenin salâhiyetlerini de mahkemelere devretmekle kanuni bir teminatı da vermiş olmaktadır.

Yalnız sırası gelmiş iken, Büyük Millet Meclisi Kürsüsünden bir noktayı tebarüz ettirmeyi kendime bir vicdan borcu ve mensubu olduğum meslek adına da bir vazife sayarım.

Arkadaşlarım, bugünkü Türkiye siyasî ve idari bünyesinde yaptığı değişikliklerle yeni demokratik mevzuatla ve herhali ve hareketiyle demokratik inkılâbın tahakkuku yolunda mesafeler katetmektedir.

23 yıldanberi Cumhuriyetin tedrisatiyle aydınlatıcı mesaisiyle, demokrasiyi esas tutan prensibiyle Türk milleti de demokrasiyi bütün icaplariyle anlıyacak, kavrıyacak ve hazmedecek siyasî bir olgunluğa erişmiş bulunmaktadır.

Fakat unutmamak lâzımdır ki, büyük demokrasi inkilâbının daha iyi gelişmesi için Türk matbuatına yüklediği ağır, mesuliyetli ve tarihi vazifeler de vardır. Bir gazeteci olmak sıfatiyle ben de gazetecilik meslek icaplarını ve bazı hususiyetlerini bilirim. Siz de takdir edersiniz ki, gazetecilik de nihayet bir geçim mevzuudur. Şu halde bir gazete sürümünü muhafaza etmek veya artırmak için hareketlere geçer. Çeşitli neşriyat yapar. Bununla okuyucularının alâkasını çekmeğe çalışır. Fakat bu vaziyeti dahi hiçbir zaman bir gazeteyi âmme hizmetkârlığından, vazifesinden kurtaramaz. Bir gazete herşeyden evvel halkın malıdır. Onun dili ve kulağıdır. Bu vazifesini unutan bir gazete ise şantaj yoluna sapar.

Şüphe yoktur ki, Türk matbuatının Türk inkılâbında sayılı bir rolü olmuştur. Gazetelerimiz yazılariyle, neşriyatlariyle inkılâba hizmet etmişlerdir. Ancak dileğimiz bu vazifenin bugün de girişmiş olduğumuz demokrasi dâvasında gazetelerimiz tarafından tarihi mesuliyetlerinin ağırlığını gözönünde tutarak millet ve memleket realitelerinin kendi şuur ve vicdanlarındaki akislerinden ilham alarak yapılmasıdır. Çünkü matbuat hürriyeti de ölçüsüz ve insafsız olmayı; herşeyi kara ve karanlık göstermeği icabettirmez. Her demokraside matbuat hürriyeti vardır. Fakat bu hürriyetin de bir takdiri bir ölçüsü olmak lâzımgelir. Bu ölçüyü ayarlamak da bu mukaddes âmme hizmetini üzerine almış olan insanların şuurlarına ve vicdanlarına tevdi edilmiştir.

Sonra; tenkit de iki türlü olur. Bir tenkit vardır ki daima yıkıcıdır. Zira garezkârdır, zira hissidir. Bir tenkitte vardır ki yine tenkittir, yine acıdır ve fakat yapıcıdır, yol göstericidir. Hataları ikaz edicidir ve hakikatları ortaya kor.

Bu tenkitlerden birincisi ne kadar tehlikeli ise ve bir şantaj mahiyeti gösterir ve memleketi anarşiye kadar sürükliyebilirse, ikincisi de o nispette memlekete hizmet etmiş olur.

Demek oluyor ki, matbuat hürriyetini kanuni mevzuat kayıtlamasa bile gazetelerimizin şuur ve vicdan mülâhazaları bu hürriyeti hüsnü ismal etmelerini âmirdir.

Arkadaşlar; Yüksek Huzurunuzda açıkça ifade etmeliyim ki, büyük demokrasi dâvamızın gelişmesinde ve olgunlaşmasında her vatandaşa düşen bir vazife mevcuttur ve fakat bu dâvada matbuata düşen vazife ve mesuliyet hissi ise hepsinden daha büyüktür. Çünkü demokrasimizin tam, mütekâmil bir şekilde gelişmesi soysuzlaşmasına mâni olunabilmesi için her şeyden evvel muhalif ve muvafık gazetelerin şahsiyattan, garazkârlıktan ve demogojiden kendilerini korumaları ve inkılâbın tarihi mesuliyeti içinde inkılâp matbuatına lâyık olan bir tarzda vazifelerini yapmaları ve başarmaları lâzımdır.

İster muhalif, ister muvafık olsun bu muazzam memleket dâvasında hepimize düşen vazife, hakikatleri ciddîyetle, samimiyetle, şantaja sapmadan, demagojik bir hava yaratmadan millet ve memleket sevgisi, zihniyeti ve karakteri ile neşriyat yapmaktır.

Yoksa bunu yapmazsak indî ve hissi yazılarla havayı bulandırır ve demokrasimizi soysuzlaştırırsak bundan herkesten evvel en çok muazzep olacak, bu tarihi mesuliyetin günahını daha çok omuzuna yüklenecek Türk matbuatı olacaktır.

Bendenizce bu kadere razı olacak Türk matbuatında bir kimse tasavvur etmek güçtür ve matbuatımızdan pek yakında ister muhalefet vazifesi yaparak, ister muvafakat vazifesi yaparak neşriyatı ve münakaşayı normalleştireceğini ummak ve beklemek yerinde bir şeydir.

A. MENDERES (Aydın) - Muhterem arkadaşlar; Anayasaya göre Türklerin tabiî haklarından olan yayım hürriyeti, yurttaşın şahsî ve siyasî diğer hak ve hürriyetlerinin de teminatıdır. Muhalefet partileriyle müstakil kanaat sahibi yurttaşların en müessir mücadele vasıtası da matbuattır. Hele bizim gibi Devlet, parti ve millet anlamları henüz birbirinden lâyıkiyle ayırdolunamıyan ve Meclislerinde muhalefetin veya müstakil kanaat sahibi yurttaşların hiç veya pekaz temsilcisi bulunan memleketlerde matbuat hürriyeti, milyonlar ve milyonlarca vatandaşın, fikir ve kanaat kalesi olmak ehemmiyetindedir. Hususiyle hak ve hürriyetlerin henüz tam teminat altına alınamadığı memleketlerde azlıkta oldukları farzolunanların hakikatte çokluğu teşkil etmekte oldukları sık görülen bir vâkıadır. Bu takdirde ise matbuat hürriyeti daha üstün bir önem arzeder.

Diğer taraftan; insanlığın fikrî ilerlemesinde matbuat hürriyetinin hissesi de çok büyüktür. Cemiyet içinde, iyiye, ileriye ve açıklığa doğru bütün hamleler

hızını ve kuvvetini matbuat hürriyetinden alırlar. Matbuat hürriyetinin mevcut olmadığı yerlerde ise vatandaşın diğer hak ve hürriyetleri de tehlikeye düşeceği gibi topluluk hayatı, gizliliğin ve kapalılığın kiri ve pası altında bunalıp çürümeğe mahkûmdur. Halbuki dünyanın her yerinde daima görülmüş bir hakikattir ki, insan topluluklarının mukadderatını diledikleri gibi ellerinde bulundurmak istiyenler, hücumlarını herşeyden önce matbuat hürriyetine çevirmişler ve topluluğun menfaatini müdafaa eder gibi görünerek kendi mevkilerini tahkim etmenin ve matbuat hürriyetini yerden yere vurmanın yolunu bulmuşlardır.

Denilebilir ki, bir cemiyetin siyasî ve içtimâî seviyesi, herşeyden ziyade, o cemiyetin matbuata karşı olan telâkkisiyle belirir. Böyle olduğu içindir ki, müzakere etmekte olduğumuz tasarı üzerinde önemle durmak ihtiyacını duymaktayız. Arkadaşlar, matbuat rejimlerini tetkik için Hükûmet adına Garp memleketlerine gönderilmiş olan Milletvekili Sayın Hüseyin Cahit Yalçın, bu seyahatten dönüşünde gazetecilerle yaptığı bir konuşmada Avrupa'nın hemen bütün demokrat memleketlerinde Matbuat Kanunu adiyle hususi bir kanuna rastlamadığını ifade etmiştir. Bir memlekette hususi bir Matbuat Kanunu olmaması, orada yayın yolu ile suç işlenmesinin serbest olması demek değildir. Çünkü Ceza Kanunları yayın vasıtasiyle işlenecek suçları da ceza tehdidi altına almış bulunmaktadır.

Bizde bu kadar ileri gidilememesini anlamak herhalde güç değildir. Ancak Anayasa hükümlerinin gerçekleşmesi yolunda esaslı adımların atılması beklenirken, Matbuat Kanununda yapılacak değişiklik yalnız 50 nci maddeye inhisar ettirilmesi, Türk umumî efkârının, haklı olarak, hayal sükutuna uğratmış olsa gerektir. Çünkü yalnız bir maddesinin değiştirilmesine mukabil altmış küsur maddelik Matbuat Kanunu bütün ağır hükümleriyle olduğu gibi duracak ve söz ve fikir hürriyetini baskısı altında bulunduracaktır.

Demokrasiye ve yeni bir siyasî nizam kurmaya doğru olan hareketin birkaç kanunda yapılan bazı mahdut değişikliklerle bir avunmadan ibaret olduğu manzarasını arzetmesi ruhlarda henüz tereddüt ve endişenin hâkim olduğunu belirtmektedir. Halbuki bu mahdut değişiklikler susuzluktan dudakları çatlamış bir insana bir damla su vermek kabilindendir. Gönül isterdi ki, Türk demokrasisinin gelişmesinde tereddüt ve endişe yerine inkılâpçı bir ruh hâkim olsun ve gerek Matbuat Kanununun, gerekse diğer bazı kanunların artık cemiyetimizi tazyik eden ve milletimizin olgunluğuna nazaran geri bir zihniyetin mahsulü sayılacak mahiyet taşıyan hükümleri bir hamlede ortadan kaldırılsın.

Arkadaşlar; yürürlükte olan Matbuat Kanunu umumî olarak denilebilir ki, demokratik ölçülere göre geri bir manzara arzetmektedir.

Bu kanun gazete ve mecmua çıkarmak istiyenlerde lüzumsuz olarak birtakım vasıflar aramakta, gazete ve mecmua çıkarmak istiyenleri ve bunlarda çalışanları da yine lüzumsuz bir süre kayıt ve mükellefiyetlere tâbi bulundurmaktadır. Yine

bu kanunda memnu fiiller sahası alabildiğine geniş ve cezalar da maksadı aşar derecede şiddetlidir. Ayrıca da bu kanunda usul kanunlarının vatandaşa bahşettiği teminatı esaslı surette zayıflatacak usule müteallik hükümler de mevcuttur. o kadar ki insan, âdeta mümkün olduğu kadar az gazete ve mecmua intişar etmesinin bu kanunun hedefi olduğu zannı altında kalıyor.

Gerçekten 200 bini geçen münevver nüfusu ile, bir çok kazaları ve gazetesi olmayan komşu vilâyetleri ile, geniş bir çevrenin merkezi ve Devlet merkezi olan Ankara'da bunca yıllardır, bir tek gazeteden başkasının doğma ve yaşama imkânının bulunmaması sebebsiz olmasa gerektir.

İşte bugünkü Matbuat Kanunu bu manzarasiyle gazete ve mecmua çıkarmanın daha ziyade bir nevi amme vazife ve hizmeti olduğu telâkkisine dayanmaktadır denilebilir. Anayasamız, matbuat hürriyetini yurddaşın tabiî haklarından olarak tanımaktadır, Anayasanın taşıdığı bu ruh ile Matbuat Kanununun dayandığı telâkki arasında gâyet esaslı fark vardır. Aradaki bu fark hakla, vazife mefhumları arasındaki farktır. Demokratik idealleri kavramakta güçlük çeken rejimle de yuddaş hak sahibi tanınmaktan ziyade ona sadece vazifeler ve mükellefiyetler âmili gözü ile bakılır.

Diğer taraftan, 50 nci madde teklif olunan şekilde değiştirildikten sonra dahi bu kanunun 1325 tarihli Meşrutiyet Matbuat Kanunundan çok geri olduğunu teessürle ifade edebiliriz. Meşrutiyet devrinin Matbuat Kanunu, şüphe yok ki, bugünkü Anayasamızın ruhuna, yürürlükte bulunan Matbuat Kanunundan çok daha uygundur. Hattâ bu eski kanunun gazete kapama hakkındaki hükümleri bile bugün demokratik bir hamle diye vasıflandırılarak teklif edilmekte olan maddeden de çok daha ileri bir görüşün mahsulüdür. Bu iki kanun arasında farkı belirtmek için müsaadenizle bu tasarıda teklif olunan 50 nci madde ile eski kanunda buna tekabül eden 23 üncü maddeyi misal olarak mukayese edeceğim. Meşrutiyet Kanununun 23 üncü maddesinde aynen şöyle denilmektedir. 17 nci madde de muharrer ceraime tahriki havi neşriyatta bulunan gazete veya risale hakkında alelusûl ikamei dâva olunmakla beraber Hükûmetçe muhafazai asayiş için lüzum görüldüğü halde mezkûr gazete veya risale neticei muhakemeye kadar tatil edilebilir. Ancak mahkemede, müdürü mesulün beraetine karar verildiği takdirde gazete veyahut risalenin tatilinden dolayı müdürü mesulün tazminat talebine hakkı vardır. Bu maddede bahis mevzuu olan ceraim, müzakere etmekte olduğumuz 50 nci maddenin mevzuu olan suçlardır.

Görülüyor ki, eski kanun gazete kapamak hakkını Hükûmete ancak ve ancak asayişin muhafazası için lüzum görülmesi ve hakkında dâva açılmış bulunması hallerinde vermektedir. Kapanma müddeti ise en nihayet muhakeme sonuna kadardır ki bu da hiç şüphesiz iki sene süremez. Fakat bunun yanında eski kanunun 23 üncü maddesinde asıl üzerinde durulacak hüküm son fıkradadır. Bu

hüküm muhakemede beraet ettiği takdirde, şayet gazete veya risale Hükûmetçe tatil edilmiş ise, mesul müdüre tazminat verilmesini âmirdir.

Bu hükmün, teklif edilmekte olan 50 nci maddeye nazaran daha liberal ve demokratik bir görüş ve zihniyeti belirtmektedir. Eski Meşrutiyet kanununun diğer bütün hücumları ise yürürlükte bulunan kanuna nazaran büsbütün ileri bir zihniyetin mahsulü olduğunda şüphe yoktur.

Burada bilmünasebe arzedeyim; zannediyorum, aradan henüz iki sene geçmedi, memlekette kötülüklerin çok arttığı, şikâyetlerin pek yükseldiği sıralarda idi. Dertlere çâre aranırken matbuat kanununun hükümlerinin daha ziyade şiddetlendirilmesi de akla geldi. Tâ ki kötülükler ve şikâyetler matbuata kolay kolay aksedemesin. O sıralarda bu maksatla hazırlanan projenin şimdi gözden geçirilmesi, zamanın ne çabuk ilerlediğinin bir delili olarak ibret verici olsa gerektir.

Ellinci maddenin bu tasarı ile almakta olduğu şekle gelince; hiç şüphe yok ki, ellinci madde eski şekliyle tamamiyle örfî bir hükmü ihtiva etmekte idi. Gazete ve mecmua kapama hakkı Hükûmete verilmekte ve bu hakkın Hükûmetçe kullanılması için aranılacak suç unsuru ve tatbik edilecek ölçü ise şu umumî sözlerle tâyin olunmakta idi. "Memleketin umumî siyasetine dokunacak neşriyat" memleketin umumî siyaseti nedir? Bunu tâyin etmek müşkül ve belki mümkün değil... Böyle olunca Hükûmet bunu istediği gibi anlar demektir. Böyle umumî sözler yurttaş hakkında ceza tatbikında kıstas olabilir mi? Bu demektir ki, Hükûmet istediği gazeteyi istediği zaman mevhum bir ölçüye dayanarak kapatacak ve sonra da Anayasanın yurttaşlara tanıdığı hakları ihlâl edilmiş olmıyacak.

Bu örfî hüküm yerine yeni tâdil ile suç unsurunun tâyini hususunun ceza kanununun sarih hükümlerine bağlanması ve gazete kapama hakkının Hükûmetten alınması elbette bir ilerlemedir. Hususiyle Adalet Komisyonunun gerekçesinin kaleme alınmasında ve bu komisyonun madde üzerinde yapmış olduğu değişiklikte hâkim olan zihniyeti memnunlukla karşılamaktayız. Bununla beraber yayım vâsıtasiyle işlenecek suçlar için esasen ceza kanununun ağır cezai hükümler mevcut iken birde gazete veya mecmuaları iki seneye kadar kapatılabilmesi hükmünün bu maddeye de konulmuş olması fikrimizce matbuat hürriyeti için gâyet ağır bir baskıdır. Çünkü bir gazetenin iki sene değil kısa bir zaman için dahi kapatılması o gazetenin mahvına kadar giden bir tesiri haiz olabilir.

Meşrutiyet Kanunu gazete kapamayı ancak asayişin muhafazası lüzumuna bağlamışken teklif edilmekte olan maddede herhangi bir yayım suçundan dolayı mahkeme herhangi bir cezaya hükmedecek olursa o mahkeme aynı zamanda bir aydan eksik olmamak üzere behemehal gazetenin kapanmasına da hüküm vermek mecburiyetinde olacaktır. Tekrar arzediyorum; gazetenin kapanıp, kapanmamasının tâyini hususunda mahkemeye verilmiş bir takdir hakkı yoktur. Bilâkis cezaya hükmolunduğu takdirde mahkeme behemehal gazetenin kapanmasına da hükmetmek mecburiyeti karşısındadır.

Hulâsa arkadaşlar; Matbuat Kanununun yalnız ellinci maddesinin değiştirilmesi değil, bu kanunun demokratik bir ruh ve zihniyetle yenibaştan tanzimi icabederdi. Ellinci maddenin tasarı ile teklif olunan şekline gelince; bu, eskisine bakınca daha mutedil ise de feri ceza olarak iki seneye kadar bir gazete veya mecmuayı kapatmak hükmünün mevcut olması lüzumsuz olduğu kadar da çok ağırdır. Onun için bu hükmü ya tamamiyle kaldırmalı veyahut gazete kapatmayı hiç değilse meşrutiyet kanununda görüldüğü gibi ancak ve ancak asayişin muhafazası zaruretine bağlanmalıdır. Bu hükmün maddede kalması matbuat hürriyet ve dolayısiyle gelişme için çok zararlı olur.

Bundan başka Matbuat Kanununda olduğu gibi; Seçim Kanununda ve Cemiyetler Kanununda da yapılan değişikliklerde inkılâpçı ve hamleci bir ruhun değil, tereddüt ve endişenin hâkim olduğu görülmektedir. Esasen Anayasa ruhuna uygun olarak değişiklikler yapılmak üzere Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu gibi diğer kanunların da henüz huzurunuza getirilmemiş olması bu ruh hâletini daha ziyade açıklamaktadır. İnkılâpçılığı ana prensipleri arasına almış bulunan Cumhuriyet Halk Partisinin bu vasfı kaybetmiş olduğuna mı hükmetmek icabediyor?

C. BARLAS (Gazianteb) - Adnan Menderes arkadaşımız kürsüye çıktığı zaman ümit ediyorduk ki, hiç olmazsa kendilerinin bizimle beraber, birçok arkadaşlarımızın kendileriyle beraber iştirak ettikleri şu 50 nci maddenin bu tarzda tâdili ile biz de mutabıkız desin ve insin.

Fakat Adnan Menderes arkadaşım buna bir türlü yanaşmadı. Bunun sebebi gâyet aşikârdır. Seçim arifesinde Meclis dağılırken, bir iki cümle ile Matbuat Kanununa, Cemiyetler Kanununa ve saireye temas ederek bir propaganda söylevi vermekten kendisini maalesef alamadı. Bunun hukukî sebebine gelince arkadaşlar; memleketimizde demokrasi yürüyüş deyince şöyle bir hava hâkimdir: Demokrasi demek mutlaka iki parti demektir. İki parti demekse mutlaka Halk Partisi ile Demokrat Parti demektir. Bu, hâdisenin hakikî ruhuna girmemekten ileri gelmektedir. Bugün Demokrat Parti, C.H Partisi ile mücadele için ayrı bir programla bizim karşımıza çıkmış değildir. Binaenaleyh böyle müstakil ayrı bir program taşımıyan Demokrat Parti karşısında Halk Partisi ne yaparsa yapsın o parti beğenmiyecektir. Binaenaleyh onun en iyi işlerini kötü görecek, onu idare eden adamları da kötüliyecektir. Bu memlekette demokrasinin tekâmülü yolunda memleket adamlarının sarfettiği gayret sayesinde demokrasinin gelişmekte olduğunu telâkki ediyoruz. Fakat doğan ikinci parti olarak karşılamıyoruz. Çünkü hakikî ikinci parti muayyen bir zümrenin, muayyen içtimâi bir zümrenin muayyen bir nizam etrafında toplanması ve o nizamın fikrini müdafaa etmesiyle kurulan parti olacaktır. Binaenaleyh, böyle bir parti yoktur.

Asıl sadede gelince; sanki Menderes arkadaşım geçen otuz, otuz beş hâdiselerini hiç hatırlamıyormuş gibi konuştular. Meşrutiyet devri bahsettikleri kanunlar zamanında değilmidir, Mevlâna Rifatlar, Ali Kemallar? Yine o zaman da değil midir ki, matbuat yüzünden İstanbul'da doğan anarşi havası? Meşrutiyetten Cumhuriyete geçerken bu Devlet ağır sarsıntılar geçirdi. Bu sarsıntılarda maalesef matbuatın hizmeti kadar suçu da oldu. Millî Mücadele yıllarında İstanbul'da matbuatta karşılıklı tartışmalar gördük.

İstanbul'da çıkan öyle gazeteler gördük ki, o gazetelerdeki neşriyat hakikaten bazı hususlarda başka dillerle çıkan azlık gazetelerinden daha ileri idi. Uzun zaman gitmeye hâcet yok, bugün İstanbul'dan gelen bir gazeteye baktım, isim söylemiyeyim, bizim memleket işlerinden bahsederken yine sözü Londra'da çıkan bir gazeteye refere ediyor. Kendisini küçük görmek hevesinden kurtaramıyan gazeteciler tirajlarını artırabilmek için istedikleri gibi yazı yazmalarına göz yumarak başı boş bırakmağı Adnan Menderes arkadaşımız doğru buluyorlar mı?

Kendisiyle bir noktada beraberim, evet 50 nci madde değil Basın Kanununun tamamı değişmelidir. Bir noktada da kendisinden ayrılıyorum: Matbuat Kanunu görüşüldüğü zaman bunun 35-40 senelik Türkiye'deki mâzisinin inikâslarını da gözönünde bulundurmak lâzımdı. Hangi noktalarda faydalı olmuştur, hangi işlerde zararlı olmuştur? Binaenaleyh 50 nci madde için böyle acele ile bir çırpıda kaldırılmak yoluna gidiliyor? Bugün gazeteler istediklerini yazamıyorlar mı? Bence bugün böyle bir zarurete lüzum yoktu arkadaşlar.

Arkadaşlar ben Hükûmetten şunu istiyorum, madem ki 50 nci madde gelmiştir, yeni hazırlanan Matbuat Kanununda üç dört esasın hazırlanacak olan yeni kanunda yer almasını istiyorum. Matbuat bugün 4 üncü kuvvettir. Nasıl icra kuvveti, teşrii kuvvet, kaza kuvveti varsa bir de matbuat kuvveti peyda olmaktadır. Bunun yapacağı kötülükleri de önliyecek bazı hâdiseleri almak lâzımdır. Büyük sermaye sahipleri mahza sermayeleri vardır diye gazete çıkaracaklar mıdır? Bunun acı misallerini geçenlerde İstanbul'da gördük. Efkârı Umumiye galeyana geldi, gazete kapatıldı, nihayet mürettipler aç kaldı. Sermaye sahipleri geri çekildi. Ali Rıza Türel arkadaşımızın dediği gibi diğer bir arkadaşın da söylediği gibi trajın artması için sövmek, saymak vasıtasından kurtaracak ayrıca cezai değil fakat mâni tedbirler düşünülmelidir.

Bundan başka arkadaşlar, imzasız çeşit çeşit makaleler görüyoruz. Gazete sahipleri müdürü mesullerin arkasında oluyorlar. Meselâ Bolu mahkemesinde traj[illegible]artırmak için Adliye Vekilinin otomobili Bolu'ya gitti mi, gitmedi mi gibi günlerce yazıldı.

,Binaenaleyh bugün 50 nci madde çıktığına göre, bu tarzda tâdil edildiğine göre bizim matbuat tarihine bakarak, İngilizlerin, Fransızların ve sâirenin değil, kendi yakın tarihimizi gözönüne getirerek matbuatın iyi çalışması, hür çalışması, fakat lekelenmemesi ve başkalarını da lüzumsuz yere lekelememesi lâzımgelir. Bütün bunları gözönüne alarak iyi bir Matbuat Kanunu Hükümetten rica ediyorum.

ADALET KO. SÖZCÜSÜ Ş. DEVRİN (Zonguldak) - Muhterem arkadaşlar, tasarı hakkında söz almış bulunan Türel, Uludağ, C. Ural ve Barlas arkadaşlarımız Ceza Kanununda yapılması lâzım gelen bazı tâdillerin lüzum ve zaruretinden bahsettiler. Basın suçlarına ait ceza mevzuatında tâdilât gerektiği fikri Adalet Komisyonunda da öne sürülmüş Hükûmetin bu mevzu üzerinde durduğu ve bunun esaslı bir tetkika tâbi tutulmakta olduğu Sayın Adalet Bakanı tarafından beyan edilmişti. Arkadaşların temennileri bu suretle nazara alınmış demektir. Bugün mevzuubahis olan mesele sadece ellinci maddenin kaldırılması ve onun yerine yeni bir hüküm konması hususundan ibarettir.

Sayın Menderes arkadaşımın beyanlarının bir kısmı bu 50 nci maddeye taallûk etmekte, bir kısmı da Matbuat Kanununun heyeti umumiyesini alâkalandırmaktadır. Bendeniz Adalet Komisyonu Sözcüsü olarak, Matbuat Kanununun heyeti umumiyesini alâkalandıran hususlar hakkında beyanda bulunmağa salâhiyetli değilim. Esasen öne sürdükleri mütalâalar ayrı ayrı incelenmiş ve metinler mukayese edilmiş olmadıkça burada hâsıl olan bir ittilâ üzerine hemen bir mütalâa beyanı zannederim esaslı bir tetkikin mahsulü olmak icap eden meclis müzakerelerinin ciddîyetine de uygun düşmez. Bununla beraber bir hususu kaydetmeden geçemiyeceğim.

Bir milletvekilinin bir milletvekiline sual sormak hakkı olsaydı, bendeniz, Sayın Menderes arkadaşıma şu suali sorardım Matbuat Kanunu tâdil edildiği şu sırada kendileri komisyona gelmek zahmetini ihtiyar edip de bu fikirlerini bize izah etmek lûtfunda bulunsunlar ve bunları esaslı bir tetkika tâbi tutmak fırsatını bize verselerdi haklı olanlar komisyonda Hükûmet de benimseyerek tasvibinize arzetmek imkânını elde etmiş olurdu. (Doğru sesleri).

Mütalâalarını öyle bir ânda beyan buyurur ar ki meclis ya bunları hiçbir tetkika tâbi tutmadan kabul etmek veyahutta tetkiksiz olduğu için zaruri olarak reddetmek vaziyetinde bırakıyorlar. Yalnız anlaşılmasın bu mütalâalarım, hepsi yerinde değildir demiyorum. Fakat haklı olanları da varsa bize bu suretle onları kabul fırsatını vermiyorlar. Teşrii usullerimiz buna mânidir. Kendileri uzun müddet aramızda bulundular. Bu usulleri gâyet iyi bilirler. Basın Kanununun heyeti umumiyesine taallûk eden beyanlarını şöylece bir geçtikten sonra müsaadeleriyle ellinci maddeye taallûk eden ifadelerini cevaplamaya çalışacağım. Sayın ar-

kadaşımın tasarının hakikaten ileri bir görüş olduğu hakkındaki ifadelerini eğer yanlış anlamamışsam teşekkürle karşılarım. Hakikaten tasvibinize sunulan bu madde mevcut maddeyle kıyaslanmıyacak derecede değişik bir hükmü taşımaktadır. Bendeniz bunu yüksek huzurunuzda hukuki delilleri ve mesnetleriyle izaha çalışacağım. Yalnız görüyorum ki kendileri de biraz tereddüt içindedirler. Bazan bu maddeyi tasvip buyuruyorlar, bazan tasvip etmiyorlar. Tasvip etmedikleri hususlara taallûk eden mütalâaların birer birer not ettim, onların her birini ayrı ayrı cevaplandıracağım.

Bir kere tasarıya inkılâpçı bir ruhun hâkim olmasını isterdim dediler. Tasarının bugünkü hükümlerine nazaran böyle bir ruhu taşıdığı meydandadır. Tasarıdan daha ileri hükümler de mevcuttur. Maddenin bu mevzudaki en ileri hükümleri ihtiva ettiği iddiasında değiliz. Fakat arkadaşlar, bütün kanunlar mahiyetlerine, zamâna ve karşıladıkları ihtiyaçlara göre mütalâa edilmelidirler. İçinde bulunduğumuz zamanı şöyle bir gözden geçirecek olursak ellinci maddenin bugünkü haliyle bile vücudunu haklı gösterecek kuvvetli sebepler pek alâ bulunabilir ve müdafaa edilebilir. Bugün kendilerinin ileri demokrasi diye vasıflandırdığı memleketlerde dahi fevkalâde hallerin icabı olarak bu nevi hükümlere yer verilmiştir. Normal zamanların hukuki rejimi olduğu gibi fevkalâde zamanların da kendine hâs bir hukuki rejimi vardır.

Buyurdular ki basın hürriyeti mukaddestir, bütün hürriyetlerinin üstündedir. Doğrudur mukaddestir, bütün hürriyetlerin üstündedir. Bu telâkki bizim anlayışımıza uyan bir görüştür. Bu hususta aramızda bir anlayış ve görüş farkı yoktur. Hakikaten basın hürriyeti bütün hürriyetlerin fevkindedir ve siyasî hürriyetlerin teminatıdır. Yalnız basın hürriyetinin de, bütün hürriyetlerin de üstünde ve ondan da mukaddes olan bir mefhum vardır ki, o da memleketin selâmeti, milletin ve Devletin bakası mefhumudur. (Bravo sesleri, alkışlar).

Muhterem arkadaşlar,

Türkün en bariz millî hasleti, onu ebediyete isal eden yüce vasfı işte bu mefhumu anlayış tarzıdır. Memleketin selâmeti, Devletin emniyeti uzaktan yakından mevzuubahis olunca milletin, muvafikiyle, muhalifiyle gazetecisinden müvezziine, en kudretlisinden en mütevaziine kadar aynı safta çözülmez bir birlik halinde daima toplanmış olmaları işte hep bu anlayışın bir neticesidir. (Bravo sesleri) Bu, millî seciyemizin asîl bir farikasıdır. Şan ve şeref dolu tarihimiz de baştanbaşa onun misalleriyle doludur. (Bravo sesleri, alkışlar).

Binaenaleyh basın hürriyeti mütalâa edilirken onunla birlikte her türlü hürriyetlerin menbaı, menşei ve teminatı olan memleket selâmeti ve Devlet emniyeti bir arada mütalâa edilmek lâzımdır. (Bravo sesleri).

İşte arkadaşlar, tasarının bariz vasfı da budur. Sözlerimi buraya getirmek için böyle bir girişi ihtiyar etmek mecburiyetinde kaldım. Tasarıdaki ceza müey-

yidelerinin konulmuş olmalarının hukukî mesnedi bu izah eylediğim mülâhazalardır. Şimdi arzetmiş olduğum bu ana prensipin ışığı altında maddeyi mütalâa ettiğimiz takdirde teklifin tasvir buyurdukları manzarayı haiz olmadığı kendiliğinden görülür. Bir defa ihata eylediği hükümlere göz atmak kâfidir. Hangi nevi suçlar için bu müeyyide vazedilmiştir, hangi nevi suçlarda gazeteyi kapatmak yetkisi mahkemelere verilmiştir. Bu hususlar doğrudan doğruya metinlere dayanılarak metinlerin veciz ve tereddütsüz ifadesine hiç bir şey katmadan beyan ve izah olunursa teklif olunan metnin hukuk ve hürriyet esaslarına ne dereceye kadar uygun düştüğü kendiliğinden anlaşılır.

Müsaade ederseniz, Ceza kanunundaki maddeleri sırasiyle ve aynen okuyayım. Tasarının müeyyide altına alındığı hükümler Ceza kanununun ikinci babının birinci ve ikinci fasıllarında yer alan hükümlerdir. Bunlar Devletin şahsiyetine, Devletin emniyetine karşı işlenen suçlardır. Bu suçları müeyyide altına almaktan daha haklı ve daha müessir bir vasıta ve çâre düşünülebilir mi? Müsaade ederseniz tasarının şümulüne giren iki faslın herbirinden sırasiyle üç, dört madde okuyayım. Menderes arkadaşım bunları kâfi görmezse maddelerin okunmasına dilediği kadar devam edeyim. 1 inci fasıl, Devletin arsıulusal şahsiyetine karşı cürümler madde 125 Devlet topraklarının tamamını veya bir kısmını yabancı bir Devletin hâkimiyeti altına koymağa.

R. KAPLAN (Antalya) - Beşdamgalı'ya bunu da versinler.

Ş. DEVRİN (Devamlı) - Veya Devletin istiklâlini tenkise veya birliğini bozmağa veya Devletin hâkimiyeti altında bulunan topraklardan bir kısmını Devlet idaresinden ayırmağa mâtuf bir fiil işliyen kimse ölüm cezası ile cezalandırılır.

Arkadaşlar; ölüm cezası tehdidi altında bulunduran bir fiilin bunu neşir yolu ile işlenmesi halinde bir gazeteyi kapatmağa müsait olmaması müdafaa edilebilir mi? Arkadaşımın bunu müdafaa edebileceğini zannetmiyorum ve etmemiştir de.

126 ncı maddeyi okumuyorum, çünkü yayım yolu ile işlenebilecek bir suça taallûk etmemektedir. 127 nci maddeyi okuyorum:

Madde 127.- Yabancı Devletin Türkiye Devleti aleyhine harb açması veya hasmane hareketlerde bulunması için yabancı ile anlaşan veya bu maksada mâtuf fiiller işliyen kimse on seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

Harb vukubulursa, ölüm cezası hükmolunur. Hasmane hareket vukua gelirse müebbet ağır hapis cezası verilir.

Arkadaşlar, yabancı bir Devleti, Türkiye aleyhine harbe teşvik etmek, Türk evlâtlarının kanının boşyere akmasına sebep olmak müeyyidesiz mi kalmalıdır, böyle birdurum hürriyet fikir ile müdafaa edilebilir bir mefhum mudur? Değildir arkadaşlar. Adnan Menderes arkadaşım, geçenlerde Cemiyetler Kanunu sırasında beni kürsüye dâvet etmişlerdi. Ben de bugün kendisini dâvet ediyorum: Gelsin ve

bu sualin cevabını versin, bu suçlarda gazete kapatılamaz desinler, efkârı umumiyedeki sözlerinin mesuliyetini daha iyi ve kendilerine daha yaraşan bir şekilde alsınlar. (Bravo sesleri).

Arkadaşlar, maddeleri okumıya sırayı takip ederek devam ediyorum:

Madde 128.- Türkiye Devletini harb tehlikesine mâruz kılacak şekilde Hükûmetin tasvibi olmaksızın yabancı bir Devlet aleyhine asker toplıyan veya diğer hasmane hareketlerde bulunan kimse beş seneden on iki seneye kadar ağır hapis cezası ile cezalandırılır. Eğer harb vukua gelirse, müebbet ağır hapis cezası ile cezalandırılır.

Bu suç müeyyide altına alınmamalı mıdır? Lûtfen beyan buyursunlar.

Geçelim öbür fasla. İkinci fasıldaki maddeleri de sırasiyle okuyorum:

İkinci fasıl madde 146'dan başlar:

Madde 146.- Türkiye Cumhuriyet Teşkilâtı Esâsîye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir ve tebdil veya ilgaya ve kanun ile teşekkül etmiş olan Büyük Millet Meclisini ıskata veya vazifesini yapmaktan mene cebren teşebbüs edenler idam cezasına mahkûm olur.

Bu maddenin zannederim gazeteyi kapatmıya mahal vermesi hiçbir suretle aşırı görülemez.

Madde 147.- Türkiye Cumhuriyeti İcra Vekilleri Heyetinin cebren ıskat veya vazife görmekten cebren menedenlerle bunları teşvik eyleyenlere idam cezası hükmolunur.

Devam ediyorum:

Madde 149.- Herkim Hükûmet aleyhine halkı silâh veya uyuşturucu yahut boğucu veya yakıcı gazlar veya patlayıcı maddeler kullanmak suretiyle isyana veya Türkiye ahalisini birbiri aleyhine silâhlandırarak mukateleye teşvik eylerse 20 seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasiyle cezalandırılır.

Devam edeyim mi? (Kâfi seleri)

İşte arkadaşlar, bizim müeyyide altına aldığımız suçlar, bu neviden suçlardır. Bunların müeyyide altına alınmasını basın hürriyeti mefhumu ile savunmaya imkân yoktur.

Gelelim arkadaşımızın diğer itirazlarına, buyurdular ki, hiçbir yerde basın kanunu yokmuş. Sayın Yalçın üstadımız böyle bir beyanda bulunmuşlar. Bendeniz Sayın üstadın bundan ne kastettiğini anlayamadım. Çünkü kendilerinin derin kültürleri, anlayışları ve beyanlarına verdikleri ehemmiyet bunun herhalde bir mânası olmasını gerektirir.

Sayın Hüseyin Cahit Yalçın'ın yazdıklarının ve söylediklerinin doğruluğuna ve ciddîyetine kendi sözüm kadar inancım vardır. Bunun başka bir mânası olduğu

şüphesizdir. Herhalde matbuat suçlarına taallûk eden matbuatı alâkalandıran hükümleri muhtevi ayrı bir kanun yoktur, mânasını tazammun etmiyeceğini sanıyorum.

Basın ve Yayın Umum Müdürünün bana şimdi gönderdiği liste Matbuat Kanunu olan birçok memleketlerin ezcümle, İsveç'in ve Fransa'nın ismini ihtiva ediyor. Bizzat Adnan arkadaşım, Fransa Kanunundan bahsettiler. Yanlış anlamış isem, aflarını rica ederim. Binaenaleyh Basın Kanunu vardır, yoktur meselesi, yine hürriyet mefhumunun koruyucu veya izale edici bir husus olarak ileri sürülemez.

Arkadaşımız bir mukayese yaptılar, dediler ki, meşrutiyet kanunu dahi bundan daha ileri bir hükümü ihtiva etmektedir. Bilmem fikirlerini anlamış mıyım? (Öyle sesleri) Bizzat kendilerinin okuduğu metne nazaran muhafazai asayiş için gazete ve idarenin emriyle kapatılıyor. Arkadaşlar, muhafazai asayiş mefhumu ne kadar müphem, ne kadar gayrivazıhtır. Bunun her türlü tağyire, her türlü suistimale ne kadar geniş yer verebilen bir mefhum olduğu bilmem izaha muhtaç bir keyfiyet midir? (Doğru sesleri).

O kadar ki, muhafazayı asayiş mefhumu bizim kaldırmak istediğimiz ellinci maddenin yanında çok daha geniş ve çok tehlikeli bir maddedir, izah edeyim:

Ellinci madde bir defa memleket umumî siyasetinden bâhistir ve bu salâhiyeti Bakanlar Kuruluna vermiştir. Yani memleketin umumî siyasetinden mesul olan bunun hesabını daima Millet Meclisi huzurunda vermeğe mecbur olan bir teşekkül bu yetkiyi haizdir. Bir de muhafazayı asayiş gibi hiçbir hukuki mesnedi olmıyan, hududunu müntehasını ve menşeini tayine imkân bulunmıyan ve salâhiyetimutlak idarelerin siyasî edebiyatında yer alan muhafazayı asayiş formülünü sayın arkadaşımızın bize bir hürriyet formülü olarak sunmasında bendeniz eza duydum. (Bravo sesleri, sürekli alkışlar).

Arkadaşlar, hürriyetin müdafaası kadar güzel bir iş ve vazife tasavvur edilemez. Fakat bu, çok hassas ve çok nazik bir mevzudur. İyi ayarlanmazsa bizi tam istediğimizin aksi neticelere vardırır. Zannediyorum ki, Sayın Menderes arkadaşımın ellinci maddeye taallûk eden sözlerinin hepsini cevaplandırmış bulunuyorum. Noksan cihetleri varsa lûtfen ihtar buyursunlar, onları da tamamlamağa çalışayım.

Komisyon adına müdafaa ettiğim tasarıyı geri kelimesiyle vasıflandırdılar. Kendilerinin bize bir örnek, bir hürriyet formülü olarak sundukları muhafazai asayiş sebebiyle gazete kapatmayı, tasarı ile kıyaslanamıyacak kadar geri bir esas olduğunu müsaadeleriyle beyan etmiş olayım. (Bravo sesleri).

Arkadaşlar, hulâsaten söylemek lâzımsa, basın hürriyetini anlayışımızda bir görüş farkı yoktur. Bu Büyük Millet Meclisinin hürriyeti anlayış tarzıdır. Fakat

basın hürriyeti ile birlikte memleketin selâmeti, Devletin ve milletin bekası mefhumu vardır ki, onu da daima herşeyin üzerinde tutmak lâzımdır. (Alkışlar).

A. R. TÜREL (Konya) - Muhterem arkadaşlar; sayın Adnan Menderes'i dikkatle mümkün olduğu kadar bitaraf bir şekilde dinlemeğe çalıştım ve acaba bu tasarıda hukuk esaslarına olsun, hakkâniyet ve adâlet kaidelerine olsun ve umumî olarak basın hürriyetine olsun, aykırı bir nokta var mı? Bu hususta bizi tenvir eder mi diye bekledim, fakat intizarım boşa çıktı. Bilhassa mütalâalarını kuvvetlendirmek için ileriye sürdükleri mucip sebepler bir parti namına konuşan bir arkadaşın ileri süremiyeceği mütalâalardır. Bir Milletvekili olarak insan yanılabilir ve herhangi bir mütalâa ileri sürebilir. Fakat bir partinin mesuliyetini üzerine alarak o parti adına B.M.Meclisinde ve efkârı umumiye önünde konuşan bir arkadaşın hakikatlere, ciddîyete daha fazla ehemmiyet vermesi lâzımgelir. Şimdi bu mülâhazanın sebeblerini arzedeceğim ve söylediklerini birer birer teşrih ederek, mümkün olduğu kadar objektif kalmağa gayret edeceğim.

Evvelâ sayın Yalçın arkadaşımızın gazetelere yaptığı beyanattan bahsettiler. Yalçın muhterem bir arkadaşımızdır ve benden evvel söz söyliyen Sayın Şinasi Devrin'in de ifade buyurdukları gibi sözlerine kıymet veren, dikkat eden mesuliyetini müdrik bir arkadaştır. Samimiyetine tamamiyle kâni olduğumuz Yalçın çok muhtemeldir ki kısa bir tedkik seyahati esnasında incelemelerini iyi yapmamış olsun. Bundan önce arz ettiğim ve kendilerinin ifade ettikleri Fransa'da 1881 tarihli matbuat kanunu hâlâ yaşamaktadır. Yalnız 1936 tarihinde bugünün icablarına uyabilmek için bazı tadiller görmüştür. Arkadaşım İsveç kanunundan bahsettiler. Ben faşizm devrinden evvel İtalya'da da bir matbuat kanununun olduğunu ilâve edeceğim. Bunun dışında benim bilmediğim başka memleketlerde de böyle kanunlar olsa gerek hiç matbuat kanunu yapmamış ve matbuat suçlarını matbuatın çalışmasını umumî hükümlere bırakan memleketler de vardır. Fakat bunun dışında bir çok memleketlerde de vardır ki Matbuat rejimini ayrı bir kanuna bırakmışlar ve matbuat suçlarını da ceza kanununa koymuşlardır. Fakat her halde matbuat suçları için ayrı bir rejim vardır. Binaenaleyh en demokrat devletlerde matbuat kanunu olmadığı halde bizde bulunması fikir hürriyetine bir baskıdır yolundaki sözleri hakikate hiç bir veçhile uymaz.

Arkadaşlar, ifadelerinin bir noktasında dediler ki, Matbuat kanununun, bu kadar tenkit edilen Matbuat kanununun, yalnız ellinci maddesi değiştiriliyor, altmış küsur madde bu fikir baskısı halinde kalıyor... Altmış küsur maddesinin niçin baskı halinde olduğunun delillerini söylemediler. Fakat ben bunların bir baskı olmadığını, herhangi bir demokrat memlekette kabul edilecek maddeler olduğunu arz ve izaha çalışacağım.

Arkadaşlar, matbuat, biraz evvelki konuşmalarımda da temas ettiğim veçhile, her meslek gibi bir nizam altına alınması icabeden bir meslektir. Çünkü umumî ef-

kâr önünde çalışan ve tesirleri çok büyük olan, hatta, malûm olan tâbirile, bugün dördüncü kuvvet sayılan bir mesleki mahsustur. Gördüğü hizmet de âmme hizmetidir. Nasılki doktorluk, eczacılık, avukatlık ayrı bir kanun isterse bu mesleğin icra tarzı da bu meslek mensuplarının vazifelerini kötü kullanmalarına karşı ayrı bir nizam içinde tesbit edilmelidir. (Bravo sesleri).

Meselâ Matbuat Kanununda baskı diye sık sık ileri sürülen ruhsat usulünü ele alalım. Arkadaşlar, Matbuat Kanunu elimdedir ve iddia edebilirim ki, bir hukukçu olarak tam bir kanaatla söyliyebilirim ki, buradaki ruhsat keyfi ve mutlak bir ruhsat salâhiyeti değildir. 17 nci maddeyi okursak görürüz ki, en büyük mülkiye âmiri beyannameyi aldığı zaman o beyannamede gösterilen kayıtların ve izahatın hakikata uygun olup olmadığını ve gazete çıkarmak istiyenlerde kanunun aradığı vasıfların bulunup bulunmadığını en kısa bir zamanda tetkik edecek ve bunların mevcut olduğunu görürse gazetenin çıkmasına mecburi olarak müsaade edecektir.

Yani bu salâhiyet idare âmirlerine tanınmış keyfi ve mutlak bir salâhiyet değildir. Nasıl ki avukat olmak istiyen bir adamdan, baro hukuk diploman var mı, muayyen stajları yaptın mı diye sorar ve bunun vesikalarını aldıktan sonra baroya kaydederse, buradada vaziyet mevfuttur.

Arkadaşlar; eczacılık, doktorluk da böyle kayıtlara tâbi değil midir? Bunlar âmme menfaatını ilgilendiren işler olduğu için bir takım kayıtlara tâbi tutulmaları tabiidir ve bunlar hürriyeti tahdit edici şeyler değildir. Bir doktor, insanların hayatı üzerinde uğraşır. Bir gazeteci ise, insanların fikirleri üzerinde, cemiyeti fikirleri üzerinde tasarrufta bulunur. Binaenaleyh bu kadar büyük silâha sahip kuvvetli bir meslek sahibinde o meslekin bir takım vasıf ve şartlarının bulunmasını istemek bir cemiyetin zaruri bir nizamı icabıdır. Bu kanun bulundukça adeta memlekette fikir hürriyeti yoktur,' dediler. Fikir hürriyetinin baskı altında bulunduğunu söylemek sureti ile bunu ifade etmek istediler.

Arkadaşlar; kişi dokunulmazlığı da Anayasanın, Türkler için tanıdığı bir haktır. Fakat bu hak kendi hudutları içinde kullanıldığı müddetçe muteberdir. Bir insan sokakta birini yaralarsa yahut öldürür, yahut onun cebinden cüzdanını çalarsa o adamı cezaevine koruz. Bunu cezaevine koymamız, kişi dokunulmazlığına münafi bir hareket midir?

Bunun gibi kendilerine kanunun çizdiği hudutlar içinde fikir hürriyetini yayın yolu ile kullanmak salâhiyeti verilmiş insanlar bu hududun dışına çıktıkları zaman elbetteki bir takım müeyyideler ile karşılaşmalıdırlar. Aksi takdirde cemiyette nizam değil fert hürriyeti diye anarşi hâkim olur. (Bravo sesleri).

Arkadaşlar, verdiğim izahatta temas ettikleri diğer bir noktanın da cevabını bulmak mümkündür zannederim. Meselâ, usul hükümlerini niye Matbuat Kanununa koymak lâzımdır, dediler. Arkadaşlar, basının kendine göre özellikleri

vardır. Gene tekrar ediyorum, her mesleği, o meslek mensuplarının icraatı sırasında tâbi olacakları birtakım usul, kaide, kayıt ve şartlara raptetmek lâzımgelir. Bundan dolayı basının da âmme işi sayılan vazifesini görürken tâbi olacağı şartların ayrı bir kanunla tesbit edilmiş olmasını gâyet tabiî görmek lâzımdır ve fazla olarak basın hürriyetinin kötü kullanılması yüzünden işlenecek suçlara ait usul hükümlerinin ayrılmasını icabettiren ciddî bir sebep de bu suçlarının efkârı umumiyede yaptığı tesirlerin uzun zaman devam etmiyeceğidir. Müeyyide kısa zamanda tatbik edilmelidir. Dâvanın kısa bir müruruzamâna tâbi tutulması mecburiyeti, basının mahkemeye intikal etmiş bir dâva üzerinde neşriyat yapmaması, basının neşriyatından suç sayılmıyanların neler olabileceği gibi hükümlerin doğrudandoğruya Basın Kanununda bulunması lâzımdır. Çünkü basının özellikleri icabıdır. Arkadaşlar, basın hürriyeti Türklerin tabiî haklarındandır. Basın Kanuniyle bu hürriyet ortadan kaldırılıyor gibi telâkki edilmektedir. Halbuki Anayasa tetkik edilirse bir 77 nci maddenin mevcudiyeti görülür. Burada, matbuat kanun dairesinde serbesttir, denilmektedir. İşte basının, Türklerin tabiî hakkından olan basın hürriyetinin serbestisi kanunla tâyin edilecek diyen bu madde dolayısiyledir ki bu kanun çıkarılmıştır.

Arkadaşlar, 1325 tarihli kanunu bugünkü Basın Kanunundan daha ileri bir kanun olarak tasvir ettiler. Bu mütalâanın isabetsizliğine Şinasi Devrin arkadaşımız bir bakımdan cevap verdiler, ben diğer bir bakımdan cevap arzetmek istiyorum.

1325 tarihli kanun muhafazai âsayiş mülâhazasiyle mahkemelerin gazete kapatacaklarını âmirmiş. Muhafazai âsayiş meselesini bir tarafa bırakıyorum. Fakat tazminat meselesi. Eğer her işlenen suçtan dolayı mahkemeye verilen bir adam sonradan beraet etti diye tazminat verme usulünü kabul etmek cemiyeti içinden çıkılmaz bir hale koyar. Diğer Devletler kanunlarında da böyledir. Bizim kanunlarımız da bu tazminatı kabul etmemiştir. Bir adam suç işledi iddiasiyle mahkemeye verilir, fakat beraet ederse mevkuf kaldığı müddetten dolayı o adamın zararı hiçbir veçhile tazmin edilmez, edilemez. Bunun tazminine maddeten imkân yoktur.

Arkadaşlar, mahkemelerin gazete kapamaları ağır bir hükümdür, dediler. Şinasi arkadaşım, mahkemelerin ne gibi suçlardan dolayı gazeteleri kapamak salâhiyetini haiz olacaklarını tebarüz ettirmek suretile bu iddianın aksinin delillerini ortaya koydular. Ben bir şey daha ilâve edeyim; bizim matbuatımızın Ceza kanununu o bab ve fasıllarında yazılı olan suçları hiçbir zaman işliyeceklerine kanaatım olmadığı için bu maddenin kıymeti nazarî olmaktan ileri geçmiyecektir, kanaatindeyim. Onlar öyle suçlardır ki cemiyetin ve Devletin varlığını ve bir nizamına engel olan suçları işliyenler hakkında tatbik edilir. Meselâ ihtilâl, B.M. Meclisini ıskat, İcra Vekillerini vazife görmekten menetmek, ne bileyim, anarşistlik

esasına göre bir rejim kurmak için şiddet kullanmak gibi suçlar bu memlekette zannediyorum ki hiçbir vatandaş tarafından olmadığı gibi matbuat vasıtasiyle de irtikâp edilmiyecektir. Bu itibarla kanunun hukuki bir rejim içinde gazete kapanması için koyduğu şartlar ve sebebler tatbikatta büyük bir kıymeti haiz değildir. Gönül isterdi ki diğer bazı meslek suçları da bu maddenin içine alınarak bu suçları işliyenlerin gazetelerini de muayyen bir zaman için kapatmak salâhiyeti mahkemeye verilmiş olsun. Ben bunu noksan buluyorum. Nihayet madde hukuki bir rejime tesir ediyor.

Arkadaşlar, muayyen suçlardan dolayı gazete kapatmak yetkisinin mahkemelere verilmesini hukuk bakımından, ceza hukuku bakımından haklı ve zaruri gösteren diğer bir ilmî sebeb daha vardır. O da meslek suçlarına karşı meslek ve sanatın tatili icrası cezasını vermenin ceza nazariyatında mutad bir usul olmasıdır. Meselâ ticaret yapan birisi diğer bir ticarethane Ceza kanununun tâyin ettiği hallerden meslekî ve sanatını icra neticesinde herhangi bir suç işlense çok defa fer'i ceza olarak o mesleği yapmaktan muayyen bir zaman için menedilir. Burada vaziyet tamamen aynıdır. Gazeteci gazetesi ile işlediği muayyen suçlardan dolayı mahkûm olmuştur, mahkemeye verilmiştir. Bu bir meslekî suç olduğu için aslî cezadan başka gazetesi de kapanır. Bunu hukuk bakımından gayri tabiî görmek için hiçbir sebep yoktur.

Hulâsa arkadaşlar, huzurunuza gelen tasarı, Şinasi arkadaşımızın tebarüz ettirdiği gibi, Hükûmete, iç ve dış politika meselelerinden dolayı, gazete kapatmak yetkisini veren madde yerine bu yetkiyi muayyen ve gâyet mahdut suçlardan dolayı mahkemelere vermeyi istihdaf eden bir tasarıdır. Bugünkü 50 nci maddeye yapılan itirazların mesnedi hakkında tekrar söz söyliyerek vaktinizi alacak değilim. Fakat notuma işaret etmiştim, arzedeyim. Muhafazayı asayiş mülâhazasiyle gazeteleri kapamak salâhiyetini mahkemelere vermektense memleketin umumî siyasetini idarede yetkili bir heyet olan Bakanlar Kuruluna bu salâhiyeti vermek her halde hak bakımından da mantık bakımından da daha yerinde olur.

Binaenaleyh Matbuat Kanunu, 325 tarihli Matbuat kanunundan geri telâkki etmeye hiçbir hakları yoktur. (Bravo sesleri, alkışlar).

F. F. DÜŞÜNSEL (Bingöl) - Arkadaşlar, evvelâ meşrutiyet ile yapılan mukayese üzerinde duracağım. Sayın Şinasi Devrin arkadaşımız muhafazai asayiş tâbirinin mevcut olan 50 nci maddedeki umumî siyaset tâbirinden daha çok salâhiyet verici bir konu olduğunu ifade buyurdular. Bu mütalâalarına iştirak ederim. Bunun için bu kısmı geçiyorum.

Yalnız meşrutiyetten bahsedildiği zaman o kanunun mütemadi bir idarei örfiye mekanizması içinde yaşamış bir kanun olduğunu da hatırlamak lâzımgelir. O

kanun birgün bile idarei örfiyesiz yaşamamıştır. Meşrutiyetin devamı müddetince idarei örfiye mevcuttu. Bizim bugün İstanbul'da idarei örfiyemiz olduğu halde bir tek gazetenin kapandığı vâki değildir. Binaenaleyh bitaraf olarak vaziyeti mütalâa ve mukayese ederken meşrutiyetle yapılan bu mukayesenin Cumhuriyetin lehine olduğunu kabul etmek lâzımgelir.

50 nci maddeye gelelim. 50 nci maddeyi teklif eden zannediyorum ki, Demokrat Partinin Lideri olan Sayın Celâl Bayar'ın Başbakanlığındaki Hükûmet tarafından bu teklif yapılmıştır.

Bendeniz, Sayın Atıf Tüzün'ün, İçişleri Komisyonu raporunda yazdığı şerhi doğru bulanlardanım. Yani geçenlerde, Demokrat Parti mensuplarından bir arkadaşa da söyledim. Bunun, memleketin her türlü vaziyet karşısında her türlü ihtimalat karşısında, Hükûmetin elinde bir silâh olması lâzımdır. Memleketin mevcudiyetine karşı cephe almış olan ve kurşundan daha ağır yazanlara karşı bu silâhın olmaması mesuliyetini, mesuliyeti mâneviyesini deruhde eder misiniz? Dedim.

Arkadaşlar, tereddüt ve endişeden bahsettiler, tereddüt ve endişe mevcut değildir. Bilâkis cesaretle yapıyoruz. Güvendiğimiz için yapıyoruz. Tereddüt ve endişemiz olsaydı, şahsan bunun tadiline taraftar olmazdım.

Çünkü açık arzedeyim; mesele, bir parti meselesi değildir, Türk milletinin mevcudiyetini elinde tutan Hükûmetin elinde bir silâh olmak lâzımdır. Her ihtimale karşı o silâhın anında işlemesi lâzımdır. Kuvvei adliyenin değil, memleketin mevcudiyetine dakikası dakikasına hâkim olan kuvvetin elinde böyle bir silâhın mevcut olması lâzımgelir. Ellinci maddeye ben taraftarım arkadaşlar. Fakat madem ki, Hükûmet bunun tadilini münasip görüyor, partimiz de bunu uygun buluyor, bu bakımdan ben de bu konuya iltihak ediyorum. Fakat tekrar arzedeyim; buyurdular ki, tereddüt ve endişeli bir hava altında hareket ediliyor. Asla... Cesaretle hareket ediyoruz ve korkmadan yürüyoruz. (Bravo sesleri.) Binaenaleyh bu noktada hiçbir tereddüdümüz hiçbir endişemiz yoktur.

Geçen gün bir arkadaşımız, kifayeti müzakere teklif edildiği ve kabul edildiği için ben bu nokta üzerinde duramadım; memleketin Cumhuriyet Halk Partisinden soğuduğunu ifade etti. Bir milletin takdirinin muhafazasını anlamak için en büyük miyar seçim değil midir? Belediye seçimlerinde samimiyetle herkes imzasını atmak suretiyle dünyada bu kadar tevsik olmaz imzasını atmak suretiyle bu partiye karşı âzami itimadını göstermedi mi? (İmza yok sesleri.) İntihabata iştirak etti. Karıştırmayınız zihnimi ben ne dediğimi biliyorum. İmzalı puslalar atılmadı, zabıt varakasını imza ettik, herkes muntazam surette attı. Millet Cumhuriyet Halk Partisinden soğumamıştır. Bu memlekette hürriyet, demokrasi ve emniyeti temin

bakımından liyakat gösteren ve memleket mukadderatını emniyetle eline teslim edilecek bir parti olarak Halk Partisini görmektedir. (Alkışlar).

Arkadaşlar; meşrutiyeti biliyoruz. Tecrübe edilmemiş insanlara herhangi bir zaman memleket teslim edilemez. Memleketin emniyetini tehlikeye düşürecek bir hareketi Türk milleti yapmıyacak kadar uyanıktır. Böyle bir düşünce mevzuubahis değildir, millet ne istediğini biliyor ve ne yaptığını biliyor. Burada fırkalar mevzuubahis değildir arkadaşlar. İş daha naziktir, daha derindir. Okuyun Ulus gazetesini. Ecnebi matbuatından bir kısmının memleketin en küçük hâdisesini ne suretle istismar ettiğini, nasıl memleketde demokrasi yok dediklerini orada görüyoruz.

Arkadaşlar; bilhassa demokrat arkadaşlar, emin olunuz ki, siz de mevki iktidara gelseniz, millî duygularınız mevcut olduğu için onlar sizin de aleyhinizde yazacaklardır. Hasmın hedefi, memleketin duygusu, millî mevcudiyeti, millî esaslarıdır. Amma buna vesile vermemek lâzımdır. Belediye intihabı şöyle olmuş, böyle olmuş. Arkadaşlar, dünyanın ne tarafında bundan dürüst belediye intihabı olur? Bendeniz sandık başlarına gittim, gördüm. Soruluyor, imzasını atıyor ve kendi ihtiyar ve iradeleriyle vatandaşlar istediği puslayı sandığa atıyor. Bunun hilâfına en küçük bir hâdise var mıdır? Bu memleket halkı pekâlâ şikâyet etmesini biliyor. En küçük birşey için mahkemelere müracaat etmesini biliyor. Böyle bir hâdise vâki midir? Binaenaleyh tereddüt ve endişe yoktur, soğuma yoktur, bilâkis millet mâsum hissiyle, asîl duygusiyle Partimize olan tam bir güvenle tam bir inanla mukadderatının sarsılmaz bir vaziyette olmasını istiyor.

Sonra, ne istiyorlar? Samimi arzedeyim, anlayamadım, ne istiyorlar? Sayın arkadaşım, eski Grup İdare Heyeti âzası arkadaşım Adnan Menderes'in ne istediğini anlayamadım. ciddî arzediyorum, ne istediğini anlayamadım.

Matbuat hürriyetini nasıl yapalım? Arkadaşlar rica ederim, bugün Vatan gazetesini alalım, Yenisabahı alalım, Tasvirlefkârı alalım. Bundan fazla ne yazabilirler? Aklım almıyor. 37 senedir, ilânı meşrutiyetin birinci gününden itibaren doğru dürüst okuduk şu gazeteleri. Ne diyorlar. Serbestinin neşriyatını mı istiyorlar, Volkan gazetesini istiyorlar. Hani 31 Mart günü "Meşrutiyetimizi refetmek yedikudreti şahanenizdedir" diyen Volkan'ı mı istiyoruz? Bundan daha fazla serbestiyet olmaz arkadaşlar. Kötülükler aksetmiyormuş. Hangi kötülük aksetmiyor? Hangi kötülük? Aksedecek kötülük olmayınca kötülük mü icadedelim de aksettirelim? (Bravo sesleri).

Arkadaşlar, bu işin tahlilini yaparken objektif olmalıyız ve ne yaptığımızı bilmeliyiz. Bendeniz bu sözleri şu maksatla söyliyorum. Her konu ayrı ayrı sui istimal ediliyor, arkadaşlar tarafından yanlış anlaşılmasın, bu memleketin varlığını yıkmak istiyenler her hâdiseyi istismar ediyorlar. Memleket aleyhine, Türkiye

aleyhine, Türk milleti ve Devleti aleyhine istismar ediyorlar. Ben buna meydan vermekten endişe ederim. Bütün vatanperver kalbleri bunu daima nazarı itibare almağa dâvet ederim. Dâva ne Cumhuriyet Halk Partisi dâvasıdır, ne Demokrat Parti dâvasıdır. Dâva, mukaddes, mübarek Alsancağı üzerinde dolaşan asil Türk milletinin mevcudiyeti, bekası ve daima yaşaması dâvasıdır. (Bravo sesleri ve alkışlar).

A. MENDERES (Aydın) - Muhterem arkadaşlar; Muhalefetin sesini sükunetle, sabırla dinlemek lütfünü gösterdiğinizden dolayı Yüksek Heyetinize teşekkürlerimi sunarım.

İkinci olarak, benden sonra, bana cevap vermek üzere söz alan arkadaşlarım gâyet nazik ve usullü olarak cevap vermiş olmalarından dolayı kendilerine ayrıca teşekkürü bir borç sayarım.

Cemil Barlas arkadaşım, burada söz almamı bir intihap propagandası vesilesi olarak vasıflandırdılar. Kendileri heyecanlı bir arkadaşımızdır. Bazan heyecanları kendisini belki bahsettikleri hududun ötesine götürür. Kendileri böyle mi söylediler, tâyin edemedim. Böyle söylemiş olmaları lâzımgelir. Çünkü burada söz alan bütün arkadaşların aynı ittihamı yüklenmeleri icabeder. Hattâ kendileri acaba intihap propagandası için mi söz almış bulundular?

Sayın Türel arkadaşımız dediler ki, bir parti adına söz alan arkadaş, o partiyi sözleriyle bağlamış olacağı için sözlerinin hakkikate tevafuk eder olmasına dikkat etmiş olmalıdır. Hakikaten kendileriyle beraberim. Hattâ konuşmalarımda mensup olduğum partiyi izam edici neticeler çıkabileceğini bildiğim için, takdir ettiğim için, daima yazılı olarak konuşmak itiyadını edindim. Bu yazılı ve dikkatli konuşmanın hakikate tevafuk etmemesi bakımından mensubu bulunduğum Partiyi ilzam edecek veya küçük düşürecek ve hakikate uymayan söz söylemiş olmak durumuna düştüğümü sanmıyorum. Bu iddialarının delili olarak dediler ki, Avrupa'da demokratik memleketlerde Matbuat kanunları yoktur demiştim ve bu sözüm hakikate uygun değilmiş demek istediler. Halbuki bendeniz konuşurken dikkat etmemişler. Bendeniz sâdece Hüseyin Cahit Yalçın'ın sözlerini naklederek, dedim ki, Avrupa'nın birçok demokratik memleketlerinde Matbuat Kanunu adiyle hususi bir kanun olmadığını Hüseyin Cahit Yalçın ifade etti. Bana cevap veren arkadaşlarım İsveç'ten bahsettiler ve Faşizmden evvel İtalya'da vardı dediler, Fransa'da olduğunu söylediler. Bendeniz garp memleketlerinin hiçbirisinde hususi matbuat kanunu yoktur demedim. Yanlış anlamışlar. Birçoklarında yoktur dedim. Derhal ilâve ettim ki, biz Matbuat Kanunu olmasını iltizam ediyor değiliz. Binaenaleyh, bu suretle beni, hakikaten uzaklaşmış ve mensup bulunduğum Partiyi ilzam etmek durumunda bulunduramazlar.

Tekrar bana atfettiler; Basın Kanununun mevcudiyeti, hürriyeti ortadan kaldıran bir sebeptir demişim. Bendeniz böyle söylemedim. Basın kanunları mahiyeti ve ihtiva ettiği hükme göre bazan hürriyeti kaldırabilir, yahut ta hürriyeti teyit edecek kuvvette olabilir dedim.

Bana atfettikleri bir sözü de bu suretle doğrulamış oluyorum. Usul hükümlerinin Matbuat Kanununda dercedilmiş olmasını, vatandaşlara Usul kanunlarının bahşetmiş olduğu teminatı zayıflattığını ifade etmiştim. Kendileri dediler ki, her hususi kanunun kendine göre icapları vardır, bu icaplara uyularak o kanuna hususi hükümlerin konulması lâzımgelir. Bendeniz yalnız şurasını ifade etmekle iktifa edeceğim, Matbuat kanununda usule dair olan hükümler arasında Temyiz Mahkemesinin salâhiyetini tahdit edici hükümler de mevcuttur. Bu kadarını söylemekle usul bahsinde kanunda ileri gidilmiş olduğunu ve vatandaşa usul kanunlarının verdiği teminatın zayıflatılmış olduğunu ifade etmiş olduğumu zannediyorum.

Sayın Şinasi Devrin arkadaşım, ifadelerini ikiye ayırdı:

Bir kısmı kanunun heyeti umumiyesi hakkında diğeri de 50 nci madde hakkında ve dediler ki, 50 nci madde hakkında cevap vereceğim.

50 nci madde hakkında bana cevap verirken heyeti umumiyesine taallûk eden kısımları da karıştırarak, cevaplandırdılar. Bu ellinci madde hakkında benim söylediğim kapama cezasının kaldırılması hakkındaydı. Daha önce gâyet açık olarak dedim ki, ellinci madde eski ellinci maddeye nazaran bir ilerlemedir. Ellinci maddede bir tâdil teklif ettim. Tadilini arzettiğim cihet gazete kapama cezasının kaldırılmasıydı.

Şinasi arkadaşım ellinci maddenin mevzuunu teşkil eden suçlardan bazılarını belirterek bunlar hakkında gazete kapama cezası verilmesini mi istiyorlar diye sordular. Eğer hakikaten yalnız okudukları maddelere taallûk etseydi bendeniz derhal kendilerine iltihak eder ve hakikaten bu suçlar için kapama hükmü verilmesi yerinde olurdu diyebilirdim. Fakat 50 nci maddenin şümulü içine giren maddeler yalnız okudukları maddeler değildir. Şimdi Ceza Kanununa kendileriyle süratli bir göz attık. Gözüme çarpan şu oldu: Herhangi salâhiyetli bir makamın neşrini menettiği malûmatı neşredenler... Meselâ Ankara Belediyesi falan malûmatın neşrini menetmiş, tesadüfen bir gazeteci bunu gazetesinde neşretti diye o gazeteyi kapatmak meselesi. (Nasıl olur sesleri). Bu tesadüfen gözüme çarpandır. Şinasi Devrin arkadaşımızın söylediği, bunlardan ibaret değildir. Daha çok basit, alelâde suçlara taallûk eden maddeler de vardır. Binaenaleyh esasen bunlara, suçun derecesine göre vahametine göre kanunda cezalar tayin edilmiş bulunmaktadır.

Ayrıca kapatma cezasına neden ihtiyaç görülüyor dedim. Kendileri bunu bir heyecan mevzuu yaptılar. Vatan aleyhine işlenen bir suça kapatma cezası vermiyelim mi dediler. Amma aynı maddede Ceza Kanunu o suça ölüm cezası ver-

miştir. Biz bu ağır suçları işliyenler cezasız kalsın demiyoruz. Umumî efkârın bilmesi lâzım gelen budur. Esasen bu suçlar vahamet derecelerine göre ceza kanununda cezai müeyyidelerle karşılanmıştır. Arzımız bundan ibarettir.

Tadil edilmekte olan eski 50 nci maddede yazılı olan memleketin umumî siyasetine dokunacak "neşriyat" tâbirine ilişmiştim. Şinasi Devrin arkadaşım buna karşılık, Meşrutiyet Kanununun, muhafazai asayiş tâbirini ileri sürdüler ve dediler ki; muhafazai asayiş tâbiri memleketin siyaseti umumiyesi tâbirinden çok daha seyyal çok daha mebde ve müntehası tâyin edilemiyecek bir tâbirdir. Asayiş dediğimiz zaman, daha ziyade maddî bir mevzudur. Memleketin siyaseti umumiyesi dediğimiz zaman bunun içine girmiyecek ne vardır arkadaşlar.

Binaenaleyh bu noktadan Sayın Şinasi arkadaşımızın mütalâasına aslâ iştirak etmiyorum. Hiç şüphe yoktur ki, memleketin siyaseti umumiyesi tâbiri "asayiş" tâbirinden çok daha geniş ve çok daha şümullünün ve mebdei ve müntehasının tâyin ve tesbiti çok daha müşkül olan bir tâbirdir.

Söz alan arkadaşlarımdan bazıları, matbuatın bir âmme hizmeti bir âmme vazifesi olduğunu ileri sürdüler ve bütün dâvalarını bu görüşe istinat ettirerek konuştular. Bu konuda aramızda görüş ayrılığı, görüş farkları vardır.

Nitekim, Şinasi Devrin arkadaşım da bu mütalâya matbuatın amme hizmeti olduğu mütalâasına iştirak eder görünmediler. Biz matbuat hürriyetini; fikir, vicdan ve söz hürriyetinin bir vasıtası telâkki etmekteyiz ve bunu anayasanın hükümlerinde bulmaktayız. Buna cevap veren arkadaşımız dediler ki, Anayasada bir de 77 nci madde vardır. Bu 77 nci madde matbuatın kanun dairesinde serbest olduğunu yazar. Arkadaşlar, hususi basın kanunlarının mevcut olmadığı memleketler mevcut olduğuna göre bu hal acaba o memleketlerde basının, kanun haricinde serbest olduğunun bir ifadesi midir? Bu ciheti anlıyamadım.

Son olarak yine Şinasi Devrin arkadaşımın gâyet güzel bir heyecan mevzuu olarak söyledikleri herşeyin üstünde milletin ve memleketin selâmeti vardır sözlerine dokunacağım. Arkadaşlar, hiç şüphe yok ki; memleketin ve milletin selâmeti her endişenin üstündedir. Bunu söylemiye burada tekrar etmeye ne hacet, ne lüzum var. Fakat matbuat hürriyetiyle memleketin selâmeti meselesinin birbirini nehyeder, birbirine muarız mefhumlar olduğunu bendeniz anlıyamadım. Hattâ kendilerinin de bana iştirak etmiş olmaları lâzımdır. Çünkü matbuat hürriyetini müdafaa eden sözler söylediler. Bu kürsüden müdafaa edilen fikirler hep memleketin selâmeti ve memleketin menfaatine olabilir. Matbuat hürriyetini de hiç şüphe yok ki tıpkı benim gibi memleketin selâmeti ve menfaatinedir diye müdafaa ettiler.

Arkadaşlar; yakın tarihimizde geçen acı hatıralar ve hâdiselerin hepsini matbuat hürriyetinden doğmuş gibi göstermek, hakikatle tetabuku olmayan bir iddia olur. Saltanat, yıkılışını, matbuat hürriyetine mi atfedecekler?

Eğer memleketin selâmeti ile matbuat hürriyeti birbiriyle telif edilemez deniyorsa, böyle bir iddia varsa onu ayrıca konuşmak lâzımdır. Fakat söz alan arkadaşlarımın ekserisi matbuat hürriyetinin lüzumunu, demokrasinin doğru yürümesinin, ilerlemenin faydasını müdafaa ettiler. Bunları, işitmek, hakikaten ferahlık vericidir.

Arkadaşlar, şurasını söylemek lâzım gelir ki bu memleket matbuat hürriyetinden ziyade hürriyetsizlik ıztıraplarını çekmiş ve eğer yakın tarihinin son devrelerinde acı durumlara düşmüş ise mutlak ve muhakkak hürriyetsizlik yüzünden düşmüştür. (Son devre ne demektir sesleri).

BAŞKAN - Saim Ali Dilemre...

A. KO. S. Ş. DEVRİN (Zonguldak) - Komisyon adına söz istiyorum.

BAŞKAN - Buyurunuz.

Dr. S. A. DİLEMRE (Rize) - Ben, evvelden söz almıştım.

BAŞKAN - Sözünüzü yazdım, fakat Komisyon adına söz istiyorlar. Tüzüğe göre kendilerine söz vereceğim. (Devam sesleri).

Ş. DEVRİN (Zonguldak) - Buyurunuz.

BAŞKAN - Saim Ali.

Ş. DEVRİN (Zonguldak) - Sözcü olarak konuşacağım.

BAŞKAN - Müsaade edin, sözcüye söz veriyorum.

Dr. S. A. DİLEMRE (Rize) - Efendim ben söz istemiştim ve verdiniz.

BAŞKAN - Evet sıra sizindir amma Tüzük öyle, Sözcü takaddüm eder.

Dr. S. A. DİLEMRE (Rize) - Müsaade edin söyliyeyim. Komisyon sözü bana veriyor. (Gülüşmeler).

Evvelâ rica ederim. Adnan Menderes otursun burada, gitmesin. Söyleyip, söyleyip kaçmak olmaz ve bana da cevap versinler. Son lakırdıları çok şâyanı dikkattir. Bir memleketin yıkılması padişahlığın devrilmesi, oradaki matbuatın bilmem nesi, meşrutiyet filân. Yakın tarihten bahsettiler. O vakit kendileri mektep çocuğu idi, ben o zaman 6 senelik zâbit ve doktordum. 325 - 26 - 27'de Balkan harbinden evvelki zamanda. Şimdi o kanunun methetmek Matbuat kanununun zararı, şikâyet filân deyip de gürültüye getirmek olmaz. (Gülüşmeler). Burada yaşlı adamlar var, müsaade buyurun yani ne demek? O zaman bir gazete çıkıyordu. İsmini söylemeye teeddüp ederim. Eski yazı ile elif, şın, kef. Çıktı okuduk, ismini öyle koymuşlardı. Bu gazete içinde yazı yazanlar bu memlekette şunu yapar, bunu yapar. Adnan Menderes bundan evvel dedi ki ve öyle lakırdıları gülerek söyliyor ki tuhaf oluyor doğrusu. Tuhaf bir haleti ruhiye var...

R. KAPLAN (Maraş) - Memleketi curnal etmek...

S. A. DİLEMRE (Devamla) - Adnan Menderes'in istediği hürriyet çıktı. Gazetenin adı elmalûm ve üzerinde iki tane de kulak var. Belki o vakit Adnan Menderes okuma yazma bilmiyordu. Sonra "El'üfürük", "Volkan" falan ne oldu o zaman? Ben kendimi bütün Tıp Fakültesiyle birlikte Selânik'te buldum. Anlıyor musunuz? 25 gün esir oldum, sonra İstanbul'a geldim. Arkasından Balkan harbi çıktı. Küçücük sivrisinek gibi milletler toplandılar ve başımıza çullandılar. O zaman Ulus gazetesinin mevzuu bahsettiği falan radyodaki yazıyı yazmıyorlardı. Şimdi yazıyorlar, çünkü bu laflara ihtiyaç var. Onun içindir ki, böyle "Sinicieux" yazılar yazıyorlar. Onun için, ne denir? Türkçesini bulamıyorum (Suplicité) ye kaçıp, sonra da buradan gitmeleri doğru değildir. Bunların cevabını alacak, eminim ve onun için buradan gitmesini istemiyorum. Ben vaktile canı yanmış, bir ihtiyar adam sıfatiyle söylüyorum. O gazeteler 1325 - 1330 arasında asayişi berbat ettiler. Bu, dehşetli esbabı zaaf oldu. Birçok arkadaşlarım bu ahvale vakıftırlar. Çünkü söz ayağa düştü. Akıllı adamlar da şaşırdı. Ahval de müsaitti, şu oldu, bu oldu. Şimdi ahval müsait mi, gayrimüsait mi? Bunu bilmem. Hem de lüzum yok bu kadar uzatmanın. Fakat teessüf ederim. Söylediğim sözler partizanlık değildir dediler. Halbuki pekâla partizanlıktır. Maksatları da meydandadır. Tek bu lâfları gazetelere intikal etsin, gazeteler bu türlü yazıları yazsınlar. Böyle kritik zamanlarda.. Zaman da kritik değilmiş, arada sırada bu gibi lâfları da söyliyorlar. Azizim böyle zamanda atom bombasının tecrübesi için 120 milyon lira sarfediyorlar. Nasıl kritik olmaz? Böyle bir zamanda Matbuat Kanunu filân.

Feridun Fikri'ye cevap vermedi. Heyecan falan dedi. Şimdi bana da heyecanlı diyecek. İster heyecanlı olsun, ister heyecansız olsun, sözlerim mantıkî değil mi? Esasen mantıkî sözler heyecanlı olur. Zaten heyecanlanmamak ne demektir? O burada hiç heyecanlanmıyor, anlamıyorum. (Alkışlar).

ADALET KOMİSYONU SÖZCÜSÜ Ş. DEVRİN (Zonguldak) - Muhterem arkadaşlar, Adnan Menderes arkadaşım benim ifadelerimi esas tutarak bazı cevaplarda bulundular. Herşeyden önce sözlerinin başlangıcında nazikâne surette teşekkürlerinden dolayı ben de kendilerine teşekkürü borç bilirim. Yalnız şunu arzetmek isterim ki, hareketleri bu sözlerini teyid etmedi. (Bravo sesleri).

Sözlerini bitirir bitirmez, Meclisi terkettiler. Cevaplarımızı dinlemek lüzumunu duymadılar. Bu usulün daima, bahis buyurdukları karşılıklı saygı hislerine uygun olup olmadığını takdiri kendilerine bırakıyorum. Arzetmek istediğim nokta, sadece şudur:

Nazik sözlerini fiilleriyle de teyid etmiş olsalardı, daha çok müteşekkir kalacaktım.

Arkadaşlar, muhalefet kutsî bir ödevdir. Bir fikir cereyanını temsil etmeli ve onu müdafaa etmelidir. Bir fikirde mütalâa öne sürdükten sonra cevap almadan, cevapları tahlil ve tenkide tâbi tutmadan Meclisi terketmek bilmem asıl maksada ne derece hizmet eder. Maksat bir fikir teatisi değil midir? Hakikatin meydana çıkması için söylesinler ve dinlesinler. Biz bunu istiyoruz. Şimdi esasa geçiyorum:

Bir defa arkadaşlar, meşrutiyet devrinin bahis buyurdukları 23 üncü maddesini şimdi getirttim, metin okunduktan sonra arkadaşımın bunu bir örnek olarak gösterdiğine doğrusu hayretler içinde kaldım. Çünkü benim de bilmediğim bir şey varmış. Bu salâhiyet meğer mahkemeye değil, Hükûmete ait bir salâhiyetmiş bir de şümulüne aldığı suçlar tetkik mevzuu olan tasarı ile kıyaslanmıyacak derecede geniş Ceza Kanununun ikinci faslını tamamiyle ihata eden yani en geniş mikyasta gazete kapamak salâhiyetini taşıyan bir maddedir. Size bunu aynen okuyorum:

"... 17 nci maddede muharrer ceraime tahriki havi neşriyatta bulunan gazete veya risale hakkında alelusul ikâmei dâva olunmakla beraber Hükûmetçe muhafazai asayiş için lüzum görüldüğü halde mezkûr gazete veya risale neticei muhakemeye kadar tatil edilebilir..."

Görülüyor ki, mücerret muhafazayı asayiş gazete kapatmıya kâfi sayılmaktadır. Rica ederim, muhafazayı asayiş Devletin umumî siyaseti mefhumu ile kıyaslandığı takdirde bunun ne dereceye müphem hudut ve şümulü gayrimuayyen bir müphem olduğu kendiliğinden tebarüz etmez mi? Mahkeme önünde 10 kişinin toplanmış olması muhafazayı asayiş için bir müdahaleyi istilzam etmez mi? Daha neler muhafazayı asayiş namına müdahaleye yol açmaz. Muhafazayı asayiş mefhumu hiç de hürriyet rejimine örnek gösterilecek bir esas değildir. Bu hususdaki beyanlarını bu şekilde cevaplandırmış oluyorum.

Dediler ki: Maddeleri okudular, bazılarını okumadılar. Bendeniz daha kürsüye çıktığım zaman sıra ile okuyorum dedim ve sıra ile okudum bir tanesini dahi atlamadım. Birinci ve ikinci fasıldan kâfi denilinceye kadar okudum ve kendilerini beyana dâvet ettim. Lütfen kürsüye çıksınlar ve söylesinler. Hangi madde memleketin selâmeti ve emniyeti noktasından böyle bir cezayı gerektirmez. Söylesinler dedim. Tasarının şumulüne giren hiçbir madde zikretmediler. Tabiî böyle mühim bir dâvanın müdafaasına çıkmadan önce, eminim ki, arkadaşım, bütün maddeleri elemiş ayrı ayrı tetkik etmiş ve bulamamıştır. Kendilerinin de beyan ettikleri gibi biraz önce yanıma geldiler. Nispeten daha hafif bir cezayı gerektiren maddeyi beraberce aradık. Aynen okuyorum:

MADDE 137.- Salâhiyetli makamların neşir ve işaasını menettikleri malûmatı ifşa eden kimse 3 seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasiyle cezalandırılır.

Fiil harp zamanında işlenir veyahut Devletin harp hazırlıklarını veya harp kudret ve kabiliyetini veya askerî hareketlerini tehlikeye koyarsa, verilecek ağır hapis cezası 10 seneden aşağı olamaz.

Bu maddenin üçüncü fıkrasında ölüm cezası vardır, bu hüküm de aynı esaslar dâhilinde bütün delilleriyle izah etmek isterdim. Kendilerinin bulunmadıklarından müteessirim.

R. KAPLAN (Maraş) - Ne diye müteessir olacaksınız?

Ş. DEVRİN (Devamla) - Dâvanın...

R. KAPLAN (Maraş) - Bu kadar teessüre değmez.

Ş. DEVRİN (Devamla) - Dâvanın anlaşılması bakımından, maksat hakikatın meydana çıkması değil midir? dediler ki, pekâlâ bütün okuduklarını kabul ediyorum, bu suçlar işlenirse kapatma cezası verilsin, şu halde esasa muhalif değildirler. Bazı maddeler mevzuuna giren suçlarda, gazete kapamak cezasının verilmesini kabul ediyorlar. Kabul etmedikleri bir tek fıkra vardır:

Encümene teşrif etseler, fikirlerini söyleselerdi, belki o fıkra çıkarılır, belki kaldırılırdı. Demek oluyor ki, esasa bir itirazları yoktur. Şu halde fark bir prensip farkı değil bir nüans farkıdır. Böyle olunca Devletin emniyet ve selâmetine taallûk eden suçlarda ceza ile birlikte gazete kapatılması hürriyete münafi olarak tasvir edilemez, dediler ki, memleketin selâmetinden ve mevcudiyetinden bahsettiler. Buna ne lüzum vardı? Bendeniz bu beyanlarını anlayamadım, esas mevzuumuz budur. Basın hürriyeti ne vakit kayıt altına alınabilir? Ancak ve münhasıran memleketin selâmeti mevzuubahis olduğu hallerde.

Dediler ki, heyecanlandılar, Memleketin emniyet ve selâmeti mevzuubahis olduğu hallerde biraz heyecanlanmamıza lütfen müsaade buyursunlar. (Kâfi, kâfi sesleri).

H. R. TANKUT (Maraş) - Efendim, yanlış anlaşıldığını veyahut yanlış ifade edildiğini zannettiğim bir noktayı aydınlatmak için söz aldım. Adnan Menderes arkadaşım her iki sözünde de Hüseyin Cahit Yalçın'a atfen şu sözü söyledi: Avrupa gezisinden dönen bu zat, Avrupada hiç bir memlekette Matbuat Kanunu yoktur demiş. Hüseyin Cahit Yalçın'a atfen şu sözü söyledi: Ben de o basın birliği merkezinde üyeyim. Hüseyin Cahit geldiği zaman bizi topladı ve seyahatından bahsettikten sonra, dedi ki, gezdiğim, gördüğüm ve dolaştığım yerlerde Basın Birliği diye bir kanun görmedim.

Hakikaten Basın Kanunu olmıyan memleketler vardır. Fakat Avrupa'da birçok memleketlerde Basın Kanunu vardır. Bu Basın Birliği Kanununu ise Hükûmet memlekette basın mesleğinin gelişmesi ve basın mesleği mensuplarının kendi aralarında ahenk içinde çalışarak, yokluk, darlık ve sıkıntı anlarında birbirlerine yardım etmelerini temin maksadiyle düşünmüştü. O vakit için basın mensupları hepimiz bunu hayırlı görmüş ve Hükûmete teşekkür etmiştik. Fakat zaman inkişaf etti, durumumuz inkişaf etti, matbuat kendi kendini korur vaziyete girdi. Netekim Hükûmet ve Meclis gene basın birliği mensuplarının arzu ettiği şeyi yaptı. Tavzih etmek istediğim nokta bu idi.

Yalnız muhterem heyetinizin dikkatini bu vesile ile bir noktaya çekmek isterim: Böyle basın hürriyetinden, mukaddes hürriyetten bahsedip müdafaasını deruhte etmiş olan bir muhalif üye, böyle bir mevzua hazırlamak için çok çalıştığı anlaşılıyor çünkü yazılarını okumuştur, ifadelerinde istinat ettiği şeylerle kamuyu teşvik edici bir duruma gitmemeli idi. Benim arkadaşıma yakıştıramadığım cihet işte budur. (Alkışlar).

(Kâfi kâfi sesleri).

A. R. TÜREL (Konya) - Rahatsız etmiyeceğim. Adnan Menderes sözlerini tahrif ettiğimi ve ona dayanarak bazı mütalâalar çıkardığımı söylediler. Yüksek heyetinizde bu hususta bir ukte kalmamasını ve efkârı umumiyece de meselenin iyi bilinmesi için, gâyet kısa olarak cevap vermek mecburiyetindeyim. Bir defa Hüseyin Cahid Yalçın'ın ne söylediğini ben ifade etmedim. Kendileri bahsettiler. Onlara düşen vazife şu idi. Yalçın'ın hakiki beyanatının ne olduğunu incelerler ve sonra bunun doğruluğunu araştırırlar. Hüseyin Yalçın, filân yerde Matbuat Kanunu yoktur demiş, ben izah ve ispat ettim ki iki sistem vardır. Bir sisteme göre bazı memleketler matbuat suçları için ayrı kanun yapmışlardır. Zaten mümkün olduğu kadar ifadelerine sadık kalarak mütalâamı arzetmek için bu ifadeleri aynen not etmiştim. Basın hürriyeti hakkında söyledikleri şu idi; [60 küsur maddelik Matbuat Kanunu aynen kalıyor, yalnız bir maddesi değişiyor. Diğerleri kişi hürriyeti baskı halinde bulundurmakta devam edecektir.] Söylediği aynen budur. Bunun mânası gâyet açıktır, eldeki Matbuat Kanunu basın hürriyetine aykırıdır.

Usul bahsinde, kanun yargıtayın salâhiyetini tahdid ediyor dediler. Fakat, misal ve delil göstermediler. Böyle şey yoktur arkadaşlar. Hattâ dünya matbuatı kanunlarında hâkim olan esaslı bir vasıf, matbuat dâvalarının süratle görülmesidir. Hattâ demin bahsettiğim Fransız gazeteleri sendikasının verdiği kararda dahi cezaların tesirli olabilmesi için kısa bir zamanda verilmesini sağlıyacak usul tedibirleri alınması lüzumuna işaret edilmiştir. Bizim Matbuat Kanunumuzun usul hükümleri de bu esaslı prensibe, sürat prensibine dayanmaktadır. Zaten mühim noktalarda meselâ sandığa müdafaa hakkı vermek lâzım geldiği yerlerde, bu hak mahfuz tutulmuştur.

Hulâsa basın kanunlarındaki usul hükümlerinin basit ve süratli olmasının tek sebebi bir taraftan bu suçların kısa bir müruruzamana tâbi olması, diğer taraftan da bu suçların cezalarının tesirli olması için zamanında verilebilmesini sağlamak amacına dayanır. Bunun dışında da gâyet garip ve cevaplamaya bile değmiyen bir şey söylediler. Ve basının kanunu dairesinde serbest olduğuna işaret eden Anayasa maddesini okumam üzerine, o halde Basın Kanunu olmayan memleketler, basını serbest değil mi? Hangi kanuna göre serbest olacaktır, dediler? Bu, cevaptan müstağni olacak kadar basit bir taktiktir. Basın kanunu olmayan memleketlerde, basın kanun dairesinde serbestir, demek orada basın kanunu değil de meselâ; Borçlar

kanunu, Ceza kanunu, gereğince veya herhangi bir amme menfaatını ilgilendiren kanuna göre serbesttir, demek olduğu izah istemiyen bir keyfiyettir.

ADALET BAKANI M. ÖKMEN (Ankara) - Arkadaşlar; Muhterem Milletvekillerinin mütalâalarına karşı Hükûmet görüşünü izah zarureti olmasaydı, söz alacak değildim.

Şinasi Devrin arkadaşım, hakikaten, üstün, ezici ve kesin mantıkı ile muhalefetin sayın ve narin mümessilini o halde getirdi ki benim ona nişan almam, eski bir avcı olarak yaralı kuşa saçma atmamak prensibine uymazdı.

Kendilerine bu izahatımla cevap verecek değilim. Yalnız Şinasi Devrin bir şeyi unuttu belki de unutmadı da nezaket eseri tebarüz ettirmedi.

O Adnan Menderes'i usta bir profesörün talebesini imtihana çekişi gibi hareket ederken onu yalnız bir hukukçu olarak ele aldı. Düşünmek lâzımgelir ki, onun da esas vasfı politikacı olmaktır ve buraya onun icabı olan vazifeyi yapmağa gelmiştir. Bu sıfatından dolayı Sayın Menderes bu imtihanda iyi bir not almamışsa arkadaşım kendisini mâzur görsün.

Şimdi arkadaşlar, Hükûmet olarak bizim yaptığımız nedir?

Bugün Hükûmet Matbuat Kanununun 50 nci maddesiyle haiz olduğu büyük bir salâhiyeti bir kuvveti kendiliğinden tamamiyle bırakıyor ve bırakılmasını Meclise arzediyor. Bu, kuvvetin, itimadı nefsin bir ifadesidir. (Bravo sesleri). Benim diyen bir Hükûmet bunu kolay kolay bırakmak istemez. Fakat arkadaşlar, Hükûmet, bunu bırakırken bu milletin mukadderatını emniyetini herşeyin üstünde tutmakla mükellef olan Hükûmet bu emniyeti mahfuz tutmak için başka bir tedbir alıyor. Onun yerine en ileri memleketlerde kabul edilmiş olan bir teminatı koyuyor. Bu teminat da şimdi huzurunuza arzedilen teminattır. Bu usulün, bu teminatın demokratik olup olmadığı münakaşası, insanı nihayete muhalefetin muhterem mümessillerinin bugünkü haline benzemekten başka işe yaramaz.

Feridun arkadaşımız da temas etti. Benim asıl tebaruz ettirmek istediğim nokta şudur: Bizde ne şüphe vardır, ne tereddüt. Tereddüdümüz olsaydı demin kabul ettiğiniz ceza kanununda tadilât yapıp bize hasım teşekküllerin vücuduna imkân verirmi idik? Tereddüdümüz olsaydı elimizden böyle bir silâhı bırakırmı idik? Tereddüdümüz olsaydı, Seçim Kanunlarını en ileri ve en demokratik hale getirir mi idik? Kararımız samimidir ve katidir ve böyle olduğu içindir ki üst üste bu kararları aldık. Biz bunları yaparken başkalarının tahmin ettiği zannettiği, arzu ettiği gibi bu Devleti sokağa teslim edecek, sokağa düşürecek bir mübalatsızlığa, bir gaflete düşmezdik. Bu Hükûmetten ve Meclisten kimse bekliyemez. (Bravo sesleri) Demokratik kanunları yapacağız, ileri hareketleri yapacağız; fakat bunları yaparken bir esası daima gözönünde tutacağız. Türk Milletinin, Türk Devletinin,

Türk toprağının emniyet ve istiklâli için ne gibi tedbirler lâzımsa bunların yanında onu da behemehal alacağız (Şiddetli alkışlar).

BAŞKAN - Tasarının tümü hakkında başka söz istiyen yoktur. Maddelere geçilmesini oya arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Maddelere geçilmesi kabul edilmiştir.

Tasarının ivedilikle görüşülmesi teklifi vardır. Kabul edenler... Etmiyenler... Tasarının ivedilikle görüşülmesi kabul edilmiştir. Maddeyi okuyoruz.

Matbuat Kanununun 50 nci maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun

MADDE 1.- 25.VII.1931 tarihli ve 1881 sayılı Matbuat Kanununun 50 nci maddesi aşağıda yazılı şekilde değiştirilmiştir:

MADDE 50.- Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının birinci bâbının birinci ve ikinci bölümlerinde yazılı cürümler yayım yoliyle işlendiği takdirde mahkemece, cürmün gerektirdiği ceza iki yıla kadar kapatılmasına karar verilir.

Yetkili mahkeme hükmünden önce dahi kovuşturmanın her derecesinde gazete veya mecmuanın kapatılmasına karar verebilir. Şu kadar ki kapatma süresi birinci fıkrada yazılı sürenin yukarı haddini geçemez.

Bu suretle kapatılan gazete veya mecmuanın yayımına devam edenler hakkından 18 inci madde hükmü uygulanır.

Böylece kapatılan gazete ve mecmuanın sorumluları kapatma süresi için de başka bir adla gazete veya mecmua çıkaramazlar.

BAŞKAN - Madde hakkında söz istiyen var mı?

İ. EZGÜ (Samsun) - Aziz arkadaşlarım; Matbuat Kanununun ellinci maddesini değiştiren ve Yüksek Meclise sunulan bu tasarıda bir noktayı müphem gördüğümden ilerde tatbikatta müşkilât olmaması için sayın sözcüden izahat vermelerini rica ediyorum. Bu nokta da şudur: Kapatılma hükmünden evvel olsa tedbir beraber olursa cezadır. Cezayı verecek şüphesiz mahkemedir. Ancak iş ilk tahkikat sırasında ise Adalet Komisyonu kapatmak yetkinin tecrübeli az ve dereceleri dûn sorgu hâkimlerine vermek istememiştir. Pek doğrudur. Bu, vazifeyi yetkiyle mahkemelere vererek bu mahkemeyi ceza veya asliye ceza mahkemesi olarak tasrih etmemesidir. Gerçi işin ilk tahkikat için sorgu hâkimine verilmesi cürmün ağır cezayı istilzam ettiği kabul edilmiş olmasına nazaran delâletle yetkili mahkemenin ağır ceza mahkemesi olması icabeder.

Ancak mahkemeler kanun dairesine vazifelerinin hâkimi olup talepnamede gösterilen madde ve cürmü vasfiyle mukayyet olmadığından vazife ihtilâfının zuhuru pek muhtemeldir. Bu suretle acele görülmesi icabeden dâvalar teehhür eder. Yetkili mahkemenin ağır ceza olması kabul edilmediği takdirde her yerde ağır ceza teşkilâtı bulunmamasından müşkülâtı mucip olacağından tedbir mahiyetinde kapatmanın asliye ceza hâkimlerine verilmesi muvafık olur. Zaten

ceza hâkimleri sorgu hâkimleri kararlarının tetkik merciidir. Takdir ve karar yüksek Meclisindir.

ADLİYE KO. SÖZCÜSÜ Ş. DEVRİN (Zonguldak) - Efendim, Sayın İhsan Ezgü arkadaşıma, bu hususu açıklama fırsatını vermiş olmalarından dolayı Komisyon adına bilhassa teşekkür ederim ve şunu arzetmeyi bir vazife bilirim ki, Komisyonda en uzun tetkike mevzu teşkil eden hususlardan birisi de, işte şimdi bu kürsüden beyan buyurdukları yetkili mahkeme ibaresine taallûk eden hükümdür. Komisyonda uzun müzakerelerden sonra bir arkadaşımızın muhalefetiyle, komisyon, yetkili mahkeme tâbirinin gâyet yerinde olduğunu ve hiçbir ihtilâfa meydan vermiyeceğini ve esas maksadı en iyi koruyacağı neticesine vardı. Bendeniz teferruata taallûk eden hususata girişmek istemezdim. Fakat, madem ki sayın arkadaşımız, buna lüzum gösterdiler, müsaadeleriyle biraz Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunundan bahsetmek mecburiyetinde kalacağım.

Efendim; Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunumuz suçları ya bir iddianame ile asliye mahkemesine; yani tahkikata tâbi olmayan hususlarda bir iddianame ile asliye mahkemesine ve yahut ilk tahkikata tâbi hususlarda bir talepname ile yetkili sorgu yargıçlığına verilmesini âmirdir.

Maddede kovuşturmanın her derecesinde ibaresi; eski ifade ile takibatın başlanmasından sonra, yani gerek ilk tahkikat sırasında gerek duruşma sırasında bir tedbir alınacağına dairdir.

Matbuat suçları Yüksek Heyetinizin malûmudur ki, Matbuat Kanununun 20 nci maddesinde işin icabı olarak ayrı bir usule tâbidir. Sayın arkadaşımın nazarı dikkatına arzetmek için 56 ncı maddeyi okuyorum.

(Matbuat vasıtasi ile irtikâp edilen ağır ceza mahkemesinin vazifesine dair suçlardan gayri suçlar Cumhuriyet müddeiumumiliğinin iddianamesiyle doğrudan doğruya mehkemeye verilir. Müstehcen mahiyetteki neşriyattan dolayı gazete veya mecmuanın intişarı mahzurlu görülürse Cumhuriyet müddeiumumiliğince gazete veya mecmuanın muvakkaten tatili ve lüzumu halinde de maznunların tevkifi mahkemenin her safhasında dâvayı görecek olan mahkeme veya hâkimden istenir. Bu talep duruşmadan evvel vakı olursa mahkeme veya hâkim evrakı tetkik ederek tatil ve tevkif hakkında bir karar verir. Beraet kararlariyle tâdil kararı kalkar. Mahkûmiyet halinde mahkûmun mahkûm olduğu müddet veya para cezasının ödenmesinden dolayı ne miktar hapis cezası lâzım geliyorsa o miktara muadil olacak ve Ceza Kanununun 25 inci maddesinde muayyen müddetin âzami haddini geçmiyecek bir müddetle gazetenin tatiline dahi hükmolunabilir. Gazete veya mecmualarını karar hilâfına neşredenler hakkında üç aydan aşağı olmamak üzere hapis ve iki yüz liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası hükmolunur).

Demek ki, ağır cezalı olmıyan suçlar dolayısiyle iddianame ile mahkemeye verecektir. Şuhalde asliye mahkemesine taallûk eden suçlarda bu tedbiri ittihaz için salâhiyet bakımından edna bir derecede mahal olmadığı aşikârdır.

Gelelim ağır ceza işlerine: Ağır ceza işleri müddeiumuminin talepnamesi üzerine Ceza Muhakemeleri Kanununun 177 nci maddesine tevfikan ilk tahkikat sorgu hâkimi tarafından açılır ve yapılır. Talepnamesi üzerine sorgu hâkimi ilk tahkikatın açılması veyahut muhalefeti varsa yine maddei mahsusasına tevfikan bu muhalefeti ilk tahkikatın açılması talebinin reddine karar verecektir. Onun da ne yolda karara bağlıyacağı hakkında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda hükümler vardır. Onları burada söylemek zannederim lüzumsuzdur. Şimdi ilk tahkikat açılınca ilk tahkikatdaki salâhiyet tâyininde kararın son tahkikat noktasında dahi salâhiyeti belli olmuş olur. Binaenaleyh ilk tahkikatın bu safhasında dahi mahkemenin salâhiyeti taayyün etmiştir. Hattâ ben daha ileri gideceğim; savcı bu dâvaya el koyduğu zaman mensup olduğu mahkemenin salâhiyetli bulunduğu bu dâvayı açar, çünkü bir küldür. Savcılık ve sorgu yargıçlığı bir küldür. Ayrı salâhiyetleri yoktur. Binaenaleyh tahkikatın her hangi bir durumda o dâvayı rüyet edecek mahkeme belli edilmiştir. Fakat ilk tahkikatın sonuna kadar bu salâhiyete itiraz edilebilir, ilk tahkikat sırasında sorgu yargıcı huzurunda. Şimdi salâhiyet böylece taayyün ettikten sonra tahkikat sırasında bu salâhiyet değişmiş olursa tetkiki istenilecek âna bırakılır. Bu tetkiki istenen anda hangi mahkeme salâhiyetli ise işte kararı verecek olan mahkeme budur. Binaenaleyh ilk tahkikatın her safhasında dahi bir yetkili mahkeme mevcuttur. Fakat bu yetkili mahkemenin değişmesi ihtimali mevcuttur. Çok mudur bu yetkili mahkemenin değişmesi ihtimali? Hayır, gâyet azdır arkadaşlar. Çünkü Ceza Usulü Muhakemeleri Kanununun sekizinci maddesinin salâhiyete mütedair olan üçüncü fıkrasında (Takibi şikâyetname verilmesine bağlı olan hakaret ve sövme suçlarında matbua, tecavüze uğrayan kimsenin ikamet ettiği veya sakin olduğu yerde tevzi olunmuşsa oradaki mahkeme dahi salâhiyetlidir.) Denilmektedir. Hakaret ve sövme suçlarında bunun mahalli tatbiki yoktur. Çünkü bu hususlardan hiçbiri bu fıkranın hükmü dâhiline girmez.

Şimdi, arkadaşımız buyuruyorlar ki, asliye ceza mahkemesine verelim. Bu, mahzurludur. İki bakımdan mahzurludur: Bir kere sistemi bozar, biz mahkemeye veriyoruz. O ciheti tavzih etmek istiyorum. Biz salâhiyeti hâkime veriyoruz buyurdular. Bu doğru değildir. Salâhiyeti hâkime vermekle mahkemeye vermek arasında bilirler ki, büyük fark vardır.

Binaenaleyh biz bu tedbiri ittihaz hakkını mahkemeye veriyoruz. Hangi mahkemeye veriyoruz. Dâvanın esasına bakacak olan mahkemeye veriyoruz. Bunu başka bir mercie vermek ne bugün müdafaa ettiğimiz basın hürriyetine ne de bilâhare dâvanın arzedeceği safhalara göre mucip olacağı ihtilât ve teşevvüşlere mâni olamaz. Çünkü asliye ceza mahkemesinin verdiği o kararı ağır ceza

verecektir. Ağır ceza mahkemesi kapatma kararını kabul edecek mi, etmiyecek mi? Etmezse fuzuli yere o gazete kapanacaktır. Malûmu âliniz bir gazete kapatmak demek, alelâde bir tedbir değildir, o gazete için gâyet vahim neticeler doğurur. Bunu parçalamak, muhtelif yerlere vermek mahzurludur. Binaenaleyh, Adalet Komisyonu metninin hem tekniğe muvafık hem de maslâhata uygun olduğu kanaatındayım, aynen kabulünü rica ederim.

İ. EZGÜ (Samsun) - Bir sual müsaade buyurur musunuz? Yetkinin değişebileceği söyleniyor. Bendeniz de iptidalarında dedim ki, kanunda katî sarahat olmalıdır. Böyle müstacel işlerde yetkili mahkeme tâbiriyle iktifa edilmeyip Asliyeceza, Ağırceza mahkemesi denilmesinde ne mahzur vardır?

ADALET KO. SÖZCÜSÜ Ş. DEVRİN (Zonguldak) - Şu mahzur vardır. Asliyede görülecek bir dâva, yani mâdun dereceli bir mahkeme mafevk bir mahkemenin kararını ıslâh edici bir vaziyet alacaktır. Bunu da ceza usulüne göre muvafık görmezler zannediyorum.

İkinci esas sistemimiz, dâvayı hangi mahkeme rüyet edecekse tedbirini de o ittihaz edecektir. Binaenaleyh, salâhiyetin değişmesi şeklen olsa bile bu, nihayet ender hallere inhisar edecektir. Halbuki öyle bir merci tâyin ve tesbit edecek olursak mütemadiyen bu ikilik hâsıl olacaktır. Şimdi bizim teklifimizde zaman zaman hâsıl olacak mahzura nazaran; kendilerinin teklif buyurdukları şekilde daha fazla ve mütemadiyen olacaktır. Çünkü teklifi başka birisi yapacak, mahkemeye başka birisi bakacaktır. Bu itibarla metnin aynen kabulünde Komisyonumuz zaruret görmektedir.

Ş. TUGAY (İçel) - Af dilerim, vakit geçti, fakat usule dair bir noktanın belirtilmesinde fayda vardır. Bir gazeteyi kapatma yetkisi mahkemeye verilmektedir. Bu, gâyet yerinde bir hükümdür, hiç şüphe yok. Yalnız Yüksek Heyetinizce de malûmdur ki, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda esasa müessir olmıyan, nihai kararlar mahiyetinde olmıyan ara kararlarla kanunda sarahat olmadıkça itiraz mümkün değildir. Halbuki bendeniz Gazete kapatmak hususunda gerek Cumhuriyet Savcısına gerek sanığa bu talebin reddi halinde bir itiraz hakkının tanınmasını gâyet faydalı görürüm. Yüksek Heyetinizin malûmudur ki, ara kararlarında ancak tevkife, hacze veya üçüncü şahsın hakkına ait kararlara dair acele itiraz yoluna gidilebilir. Diğer kararlar, temyiz edilmek suretiyle kanun yoluna müracaat edilebilir. Tasavvur buyurunuz ki, gazete kapatmak büyük bir zaruret oldu ve bilhassa ilk tahkikat esnasında sorgu hâkimi tarafından Cumhuriyet Savcısı tarafından talep edilen gazete kapatma hususuna ve buna karar verildiği taktirde bu karar aleyhine C. Savcısı tarafından itiraz edilebilmeli. Ve aksi olarak ta sanık tarafından bu karar aleyhine, gerek mahkeme ve gerek ilk tahkikat esnasında sorgu hâkimliği tarafından verilsin, itiraz edilebilmelidir. Bendeniz bu itiraz yolunun açık bulundurulmasında büyük fayda görmekteyim. Acaba bu cihet komisyonda

düşünülmüş müdür? Bendeniz umumî hükümlere istinat edilirse, bu itiraz yolunun açık olmadığı kanaatındayım. Bu hususta sözcünün bir iki kelime ile cevap lütfetmesini rica ediyorum.

ADALET KO. SÖZCÜSÜ Ş. DEVRİN (Zonguldak) - Efendim, müsaade buyurulursa, arkadaşımın bir noktayı tashih buyurmalarını rica edeceğim. Sorgu hâkimine gazeteyi kapama salâhiyeti verilmemiştir. Binaenaleyh sorgu hâkimine verilmiyen bir salâhiyet için itiraz mevzuubahis değildir. Verilen bu yetki hususunda Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun umumî hükümleri cari olacaktır. Bu bakımdan zannediyorum ki Komisyonun metni yerindedir.

Ş. TUGAY (İçel) - Yani itiraz edilemez.

Ş. DEVRİN (Devamla) - Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 298 inci maddesi; mahkeme kararlarına itiraz edilemez demektedir. Binaenaleyh esas hükümle birlikte temyize tâbi olacaktır. Yani esas hükmü verirken ya idame edecek veya kaldıracaktır. Umumi ceza sistemimiz budur. Maddenin bu şekilde kabulünü rica ederim.

(Kâfi sesleri).

BAŞKAN - Başka söz istiyen yok.

Maddeyi oyunuza arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 2.- Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN - Maddeyi kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 3.- Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

BAŞKAN - Maddeyi kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Tasarının tümünü oya arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir. »

İnönü Armağanı

Tekirdağ Milletvekili Rahmi Apak ve İki Arkadaşının "İnönü Armağanı" Başlıklı Kanun Teklifi ve Millî Eğitim, Tarım, Millî Savunma, İçişleri ve Bütçe Komisyonları Raporları[494]

« BAŞKAN - Tasarının tümü hakkında mütalâa var mı?

Ş. SÖKMENSÜER (Erzincan) - Sayın arkadaşlar, görüşülmesine başlanılan İnönü adlı kanun tasarısının hazırlanışında sayın İncedayı, Apak arkadaşlarınızla beraber emeği geçmiş ve teklif sahiplerinden biri olarak söz almış bulunuyorum.

494 ***TBMM Tutanak Dergisi,*** *Dönem: VII, Cilt: 24, Toplantı: 3, Altmış dördüncü birleşim, 13.VI.1946, 252-259. s.s.*

Gerek kanun tasarısının hazırlanışında ve gerekse geçici komisyondaki tartışmalarda tebellür eden, bilhassa yaptığımız savunmada tebellür eden esaslar üzerinde gâyet kısa açıklamalar yapmakta fayda görüyorum.

Sayın arkadaşlar, bu tasarıyı bu üç arkadaşla beraber 1943 senesi Kasım ayında teklif etmiş bulunuyoruz. Bundan sonra tasarı, Millî Eğitim, Tarım, İçişleri, Millî Savunma ve Bütçe Komisyonlarında esaslı tartışmalar ve dikkatli incelemeler ve duygulu bir titizlikle yapılan araştırmalar neticesinde malî takatımızla ölçülü olarak son şeklini almış bulunuyor. Malî takatımızın genişlemesi zamanında bu armağanın diğer muhtelif çalışma alanlarını da kapsaması memleket hesabına her halde çok faydalı ve hayırlı olacaktır. Almış olduğu son şekli üzerinde teklif sahibi arkadaşlarımız mutabıktırlar. Çeşitli komisyonlarda bu son şeklini alması için emekleri geçmiş olan beş komisyon üyelerine ayrı ayrı teşekkür ederim.

Sayın arkadaşlarım, Büyük Türk milletini, uzun bir tarih devrinde yaratıcılık ve yapıcılık alanında insanlığa ışık saçan bir kaynak olarak görüyoruz.

Çok aziz milletimin bu meziyeti üstünde asırlarca devam eden bir (tevekkül) perdesi örtülmüş bulunuyordu. Bu perde, onun altında yaşıyanlara uyuşturucu, uyutucu kayıptan, renkten, taştan, gün adından, yıldızdan, hayvan sesinden şifa, medet veya şeamet aratıcı ve yarına Allah kerim dedirtici, gevşetici ve geleceği unutturucu kapkara bir ruh aşılıyordu. Bu ruhun tesiri altında saadet ve bahtiyarlık varolan dünyaya değil, çöküp gidenlerin haber ve ses vermedikleri âlemde aranıyordu.

Cumhuriyet inkılâbı, bu kara perdeyi Türk milletinin üstünden sıyırıp attı ve onu güneş kadar parlak ana meziyetine tekrar kavuşturdu.

İşte bu kanun tasarısı asil milletimizin bu meziyetinin Cumhuriyet devrinde başlıyan gelişmesini hızlandırmak ve müspet bilim yolunda her alanda Türkoğlunun adını taşıyacak eserleri büyük Türk milletine ve insanlığa armağan etmeği sağlamak üzere yaratıcılık alanında çalışma hamleciliğini maddî ve mânevi değerlendirme yolu ile de teşvik etmeği esaslı bir hedef olarak kabul etmiş bulunuyor.

Bizim demokrasimiz, çalışmağı zor yolu ile değil, çalışanı değerlendirme ve özendirme yolu ile hızlandırmak dâvasını güdüyor.

Bu kanun tasarısı da işte bu demokratik ruhu açıkça belirtmektedir.

Tasarı, büyük milletimizin her alanda yüzlerce yıl sürüp giden mâkus talihini yenen, İstiklâl Savaşımızın bugünkü varlığımızla temel bir zaferinin ve o zaferin kahramanının adını yani "İnönü" adını taşımaktadır. Bu ad, millet dâvalarını kazanma, yoktan varetme yani yaratma, yorulmak bilmiyen, gevşemiyen ve durmadan artan ve her alanda zafere inanan bir çalışma hamleciliğinin sembolüdür.

Büyük Meclisin bu tasarıyı kabulü halinde İnönü adı haklı olarak ulusal yaratıcılık alanında da ebedîleşecektir.

1.IV.1921 sabahı Metristepe kahramanına yönelttiği çok mânalı; derin ve tarihî takdirin bu suretle kanunlaşması ebedî ve kurtarıcı Şef Atatürkümüzün de ruhunu şadedecektir.

Bu tasarının da (7) nci Dönem Kamutayının verimli ve faydalı anıtlarından biri olacağına inancımız tamdır.

Bu sebepten tasarının hemen uygulanma alanına konulması yurt için faydalar sağlıyacaktır.

Teklif sahipleri İncedayı, Apak ve Sökmensüer arkadaşlarınız bu görüşte en samimî duygulariyle beraberdirler.

Bu arkadaşlarımdan aldığım ilham ile ve işaret ettiğim faydalara ve gereklere dayanarak tasarının "ivedilikle" görüşülmesini yüksek tasvibinize arzeyliyor ve kabulünü diliyorum.

Bütçe Komisyonu arkadaşlarımızla "ivedilik" hususunda birliğiz ve beraberiz.

Aziz arkadaşlarım; son sözüm: Eski devirlerin yarattığı kötü, hem de pek kötü bir zihniyeti vardır. (Testiyi kıran da, suyu getiren de bir, ben ne deye çalışayım.) İşte bu tasarı esasen Cumhuriyetimizin güneşi karşısında sarsılmış bir halde olan bu kötü zihniyetin de kökünden yıkılmasına yardım edecektir. Çünkü yaratıcı ve yapıcı çalışmalar hem maddî ve hem mânevi alanda ve kanunlarda mevcut takdir, taltif ve mükâfatların üstünde hem maddî ve hem mânevi en büyük mükâfatlarını büyük Türk milletinin yüce huzurunda almış bulunacaklardır. (Alkışlar).

A. R. ESEN (Siird) - Sayın arkadaşlar, Türk milletinin çalışma itiyadını temin ve aynı zamanda Türk cevherinin ve Türk yapıcı ve yaratıcı kudretini verimli bir şekle koymak için bu tasarıyı hazırlıyan ve bize getiren bu kesin ruhlu arkadaşlara ve aynı zamanda Hükümete çok derin teşekkür ederim.

Arkadaşlar, çalışma iki suretle olur; biri kanun suretiyle, diğeri teşvik suretiyle. Kanuni suretle olan çalışmalar bilirsiniz ki, Cihan harbinden sonra bazı memleketlerde vücut bulmuştu. Lâkin eski devirlerde de vardı. Fakat en ziyade teşvikle vukua gelen çalışmadır ki, en ziyade verimli olur, arkadaşlar. Cemiyet içinde özenerek millî ihtiyacın karakterine uygun bir surette çalıştırılan bir millet, bu sahada çok ilerlemiştir. (Bravo sesleri). Bu cemiyet idaresini bu memlekette medeni hayatta uzun uzun inkişaflar vermiştir. Türk çocuğu âzimlidir ve aynı zamanda kuvvetli olan cevherini işletmek için bu gâyet güzel bir kanundur.

Arkadaşlar bu tasarının bir de ismi vardır ki, çok güzel intihab edilmiştir. İnönü armağanı. Bu güzel, çok güzel bir isimdir. Biz bunu çocuklarımızın çocuklarına aşılamakla daima haz ve şeref duyacağız. (Bravo sesleri).

Arkadaşlar, bu tasarıya konan tahsisat hakikaten azdır. Lâkin zamanın fevkalâdeliğini gözönüne getirirseniz epeyce bir paradır. Şunu da arzetmek isterim ki, Türk çocuğu kanaatkârdır, gözü toktur, yeter ki arkasını okşasınlar. Bu, maksadın yetişmiye kâfidir.

Bu tasarıya göre üç juri heyeti teşkil olunacak. Bu heyette bilgileri, küçük sanatlar ve güzel sanatlar erbabından aynı zamanda yüksek ihtira sahibi olanlardan, vücude gelecektir. Bu, 22 kısma ayrılmıştır. Birinci kısımda yüksek orta ve ilk öğretmen ve öğrencileri ve idare kısımları, fenni kısımlar, ziraatta, veterinerde doktorlukda iş görene verilecek, paradır, bunun hakkında da mikdar tâyin edilmiştir. Bunun Heyeti Celilece kabulünü rica ediyorum. (Alkışlar).

BÜTÇE KO. ADINA M. BİRSEL (İzmir) - Bütçe Komisyonu, ivedilik talebine iştirâk ediyor ve ivedilikle görüşülmesini istirham ediyor.

BAŞKAN - Tasarının tümü hakkında başka mütalâa yoktur. Maddelere geçilmesini oyunuza arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Teklif sahiplerinin ivedilik teklifi vardır. Bütçe Komisyonu da buna iştirak ediyor. Onu da oyunuza arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

İnönü Armağanları Kanunu

MADDE 1.- Bu kanun hükümlerine göre ve Türk vatandaşlarından hakedenlere, (İnönü değerlendirme) ve (İnönü özendirme) armağanları adları altında iki türlü armağan dağıtılır.

BAŞKAN - Madde hakkında mütalâa var mı? Maddeyi oyunuza arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 2. - İnönü değerlendirme armağanları yirmi beşer bin liralık üç armağan olup dünya ölçüsünde yüksek değer taşıyan:

A) Bilim eserleri;

B) Sanat eserler;

C) İnsan veya hayvan sağlığına, yurdun savunmasına ve istihsalin gelişmesine ve iyileşmesine yarıyan keşif ve ihtira sahiplerine verilir.

Bu armağanlar, hakedenler bulundukça, yukarıdaki üç bölümden herbiri için üç yılda bir verilir. Bölümler sıraya konarak her yıl bir bölüm için armağanı hakeden kararlaştırılır.

S. K. YETKİN (Urfa) - İkinci maddede: İnönü değerlendirme armağanlarının bilim eserlerine ve güzel sanatlar eserlerine verileceği yazılıdır. Millî Eğitim Komisyonunun maddesinde "Güzel sanatlar eserleri" yerine "sanat eserleri" denmiştir. Güzel sanatlar eserleri diye bir tâbir yoktur. Frenkçede de böyledir. Güzel

sanatlar eserleri dersek, Türkçemize de uymaz. Bu itibarla: Sanat eserleri şeklinde tadilini rica edeceğim. Zannedersem Bütçe Komisyonu da buna iştirak eder.

BÜTÇE KOMİSYONU ADINA M. BİRSEL (İzmir) - Efendim, biz terim üzerinde musır değiliz. Buradaki sanat eserlerinden maksadımız, güzel sanatlar dediğimiz kısımdır. Bu itibarla Millî Eğitim Komisyonunun değiştirmesine iştirak eder ve bu açıklamayı da yaparım.

S. K. YETKİN (Urfa) - Bir şey unuttum: Keşif ve ihtira yerine açış ve bulgu deniliyor. Bu tâbirler üzerinde çok görüşülebilir; şimdilik bu terimleri bırakmak yerinde olur. Millî Eğitim Komisyonu tarafından konulan keşif ve ihtira kelimelerinin muhafaza edilmesini bunu Bütçe Komisyonundan rica ediyorum.

BÜTÇE KOMİSYONU ADINA M. BİRSEL (İzmir) - Terim hususunda ısrarımız yoktur. Heyeti umumiyenin takdirine bağlıdır. İştirak ediyoruz.

BAŞKAN - Güzel sanatlar tâbirinin kalmasına iştirak ediyor musunuz? Yani (B) bendindeki "güzel" kelimesi kalkıyor, "sanat" kelimesi kalıyor. Sonra "açım" ve "bulgu" yerine "keşif ve ihtira" denecektir değil mi?

B. K. ÇAĞLAR (Erzincan) Efendim; keşif ve ihtira kelimeleri yerine arkadaşlarımız "açım" ve "bulgu" kelimelerini bulmuşlardır. Bunun yerine daha güzel kelime bulmak imkânı varsa konsun. Bu hususta Büyük Meclisin zevkine ve hakemliğine müracaat etmiş oluruz. Yoksa komisyonun fikri açık olduğuna göre ihtira ve keşif gibi iki koyu arapça kelimenin alınmasını teklif ederim.

S. K. YETKİN (Urfa) - Sayın arkadaşlar; aramızda hiçbir arkadaş yoktur ki, yabancı bir kelimenin yerine Türkçesini koymak istemesin. Hepimiz bu mütalâadayız. Fakat terim bulmak bir anda olacak şey değildir. Bir ihtisas işidir. Düşünülür, taşınılır ve en güzeli konur. Kanuna bir anda terim koymayı doğru bulmam. İlerde daha iyisinin ve güzelinin bulunacağına göre şimdilik keşif ve ihtira kelimelerinin kalması lâzımdır. Sayın Behçet Kemal Çağlar'ın da bu yeni terimleri beğendiğini zannetmiyorum ve yine zannetmem ki, bunlar gâyet isabetli terimler olsun.

Onun için çok rica ederim. Komisyonda görüştüğümüz ve tespit ettiğimiz şekilde bu iki tâbir kalsın, ileride daha güzeli bulunduğu zaman değiştirilir. (Doğru, doğru sesleri).

BAŞKAN - Suut Kemal Yetkin de iştirak ettiği için keşif ve ihtira diye tashih ettik. Eğer teklifinizin reye konmasını istiyorsanız bir önerge vermeniz lâzımdır.

B. K. ÇAĞLAR (Erzincan) - Metnin aynen reye konmasını istiyorum.

BAŞKAN - Efendim, Komisyon iştirak etmek suretiyle metin böylece tashih edildi.

B. K. ÇAĞLAR (Erzincan) - O halde bir önerge veriyorum.

BAŞKAN - Önergeyi okuyoruz.

Yüksek Başkanlığa

"Keşif ve ihtira yerine" "açım ve bulgu" olarak konmasını teklif ederim.

Erzincan

Behçet Kemal Çağlar

(Bir mâna ifade etmez sesleri).

B. K. ÇAĞLAR (Erzincan) - Bilhassa "ihtira" kelimesinin yeni türkçe ile yazılması ve yeni nesil tarafından okunması imkânı yoktur. (İhtira) üzerinde arapçalığı tüten bir kelimedir. Reise Başkan, tâdil teklifine değiştirge, takrire önerge diyoruz. Böyle bir çağ içindeyiz. Böyle arapça bir kelime kalabilir mi?

Arkadaşlar, açmaktan "açın" bulmaktan "bulgu" demişler. Güzel kelimeler. Mutlaka ayını çatlatarak "ihtirâ" mı diyeceğiz?

Arkadaşlar, daha iyi bir kelime bulunciya kadar "açın ve bulgu" kelimeleri, türkçe olmak bakımından, ne kadar kötü olursa olsun keşiften ve ihtiradan daha iyi sayılmalıdır.

Z. YÖRÜK (Ankara) - Arkadaşlar, Yetkin arkadaşımın biraz önce hakkıyla işaret ettiği gibi, içimizde hiç kimse yoktur ki, böyle öz dilimizde bulunmuş ve bulunacak kelimelerin dilimize girmesini esirgesin. Bu noktaya işaret ettikten sonra, konu üzerindeki düşüncemi de kısaca arzedeyim.

Bir defa keşfin açış veya açın olması hakkında Komisyonlar uzlaşamamışlardır. Orada açış olarak yazılmış, burada açın olarak okunmuştur. Demek ki, açın olarak okunmuştur. Demekki, açın olması da henüz takarrür etmiş bir şey değildir. Bulgu, filhakika bulmak kökünden gelen bir kelimedir. Fakat yarın lokate karşılığı kullanmıyacağımızı kim temin eder? Halbuki, bu kelime ihtira anlamını ifade etmez, ihtira çok kuvvetli bir kelimedir. Ne kadar ayinları çatlatmıya müsait olsa dahi bugün için kullanmakta zaruret vardır. (Doğru sesleri).

Dr. O. Ş. ULUDAĞ (Konya) - Efendim,vakit vakit burada kelimeler üzerinde fazla duruyoruz. Üniversiteler Kanununda senato tâbirine itiraz eden arkadaşlarımıza karşı gerek Hükümetin gerekçesinde yazıldığı gibi ve gerekse Komisyon Sözcüsü tarafından belirtildiği gibi bu terimler üzerinde uğraşılmaktadır, senato için bir kül olarak ele alınacaktır denildi. Fakat buna mukabil bir arkadaşımızın Privat doçentlik meselesi ortaya çıktığı vakit dediler ki, dilimizden olmıyan yabancı kelimeleri buraya almıyalım. O vakit kül olarak alınmak düşünülmedi. Zaman zaman bunları yapıyoruz. Şimdi keşif veihtira kelimeleri yerine, bulgu ve bilmem ne dediler ve bulmaktan bahsettiler. Af buyurun bu kürsüde Fransızca bir kelime söylemek mecburiyetinde kalıyorum. "Bulmak" ın karşılığı Fransızcada,

truver'dir. Bulma başka, keşfetmek başkadır. Keşfetmek karşılığı "invanter"dir ve bunlar arasında fark vardır. Biz böyle kelimeler üzerinde duracağımıza zamanımızı başka şeylere sarfetmeliyiz. Bunları yetkili ellere bırakmalıyız. Esasen Komisyonlar olsun, şahıslar olsun, kelime icadedemezler. Bizim bir Dil Encümenimiz vardır, bunlar üzerinde, onlar çalışsınlar. (Doğru sesleri).

B. K. ÇAĞLAR (Erzincan) - Teklif sahibi arkadaşlarımız bu kelimeleri uydurmuş değildir, sözlükten almışlardır. Sonra da senato kelimesi, milletlerarası bir kelimedir. İhtira ve keşif, bizim dilimizden başka yerde geçmiyor. Bizim dilimizde, dedim, affedersiniz, Osmanlıcadan başka yerde geçmiyor. Bu kelimeler zevksiz de görünse öz Türkçe olması bakımından ihtira ve keşif kelimelerinden çok daha iyidir. Açın da, açış ta olsa, muhakkak keşiften daha güzeldir. Keşfe bu mânayı veren biziz. Keşif açma demektir.

Öztürkçe kelimeler ötekilerden her zaman güzeldir. Bunu değiştirmek için bir tek sebep olabilir: Daha güzel öztürkçe kelime bulmak. Açın olsun, açış olsun, açı olsun hepsi de keşiften bin defa daha güzeldir. (Kâfi sesleri).

BAŞKAN - Maddede Komisyon tarafından tashih edilen keşif ve ihtira kelimeleri yerine açın ve bulgu kelimeleri konmasına dair bir önerge var. Okutup takdirinize arzedeceğim.

Yüksek Başkanlığa

"Keşif ve ihtira" yerine, tasarının aslında olduğu gibi "açın ve bulgu"nun konmasını teklif ederim.

Erzincan Milletvekili

B. Çağlar

BAŞKAN - Önergeyi oya arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmemiştir.

Maddeyi oya arzediyorum. Kabul edenler...Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 3.- İnönü özendirme armağanları, beşer bin liralık on ve üçer bin liralık onbeş armağan olup yurt ölçüsünde yüksek değer taşıyan:

A) Bilim eserleri sahipleri;

B) Güzel Sanatlar eserleri sahipleri;

C) İnsan veya hayvan sağlığına, yurdun savunmasına ve istihsalin gelişmesine yarıyan keşif ve ihtira sahipleri ile tarım ve endüstri alanlarında istihsalin artmasını sağlıyacak olağanüstü başarı gösterenlere;

Hakedenler bulundukça, her yıl dağıtılır.

S. K. YETKİN (Urfa) - Üçüncü maddenin de yukarıki maddeye göre düzeltilmesi lâzımdır.

BAŞKAN - "Güzel sanatlar" yerine "Sanat eserleri" diyeceğiz. Maddeyi musahhah şekilde reye koyuyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 4.- İnönü armağanlarına hakedenleri belirtmek üzere, her üç yılda bir, biri bilim, diğeri sanat, üçüncüsü, keşif ve ihtiralarla üstün başarılar için üç jüri komisyonu kurulur. Jüri komisyonlarının üyeleri üç jüri komisyonunun herbiri için ikişer tane olmak üzere her fakülte ve yüksek okul profesörler veya öğretmenler kurullarınca gösterilen adaylar arasından Bakanlar Kurulunca seçilir. Jüri komisyonlarının dördü asıl, üçü yedek olmak üzere yedi üyesi bulunur.

Komisyonlar Başkanlarını kendi aralarından seçerler. Jüri komisyonları Başbakanlığa bağlıdır.

BAŞKAN - Mütalâa var mı? Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 5.- Üç jüri komisyonunun ilk üyeleri bu kanunun yürürlüğe girmesini kovuşturan bir ay içinde seçilir.

BAŞKAN - Mütalâa var mı? Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 6.- İnönü değerlendirme armağanına hangi eser, keşif ve ihtiram lâyık olduğunun jüri komisyonlarınca incelenmesini,

A) Üyesi bulunduğu Jüri Komisyonundan o komisyon üyeleri,

B) Her Jüri Komisyonundan fakülteler ve yüksek öğretim ve bilim araştırma kurumları,

İstiyebilir.

İnönü Özendirme Armağanı için bu incelemenin yapılmasını,

A) İnönü Değerlendirme Armağanı için inceleme istiyebilecek olanlar;

B) Bu armağana lâyık olduğunu iddia edecekler veya bunların mirasçıları;

İstiyebilirler.

Bu maddede yazılı istemlerin armağanın verilme gününden beş ay önce Jüri Komisyonuna verilmesi lâzımdır.

BAŞKAN - Mütalâa var mı? Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 7.- Jüri Komisyonları, gereken konular için lüzumlu gördüğü sayıda üyeleri bulunan geçici Jüri Komisyonları kurabilirler. Geçici Jüri Komisyonlarının kararları, bunları kuran Jüri Komisyonlarının onayı ile yürürlüğe girer.

Jüri Komisyonları, gerektiğinde komisyon dışındaki bilim adamları ile ve uzmanlarla danışmalar yapabilirler.

BAŞKAN - Mütalâa var mı? Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 8.- Jüri Komisyonları, dört üyesinin hazır bulunmasiyle toplanır ve kararlarını oy çoğunluğu ile verirler. Oy eşitliğinde çokluk başkanın bulunduğu yandadır. Özür dolayısiyle komisyon çalışmalarına katılamıyanların yerlerine ad çekme ile yedek üye alınır.

Bir kişi birden fazla jüri Komisyonda üye olabilir.

BAŞKAN - Mütalâa var mı? Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 9.- Jüri Komisyonları, vermeği kararlaştırdığı her armağan için ayrı ayrı gerekçeli raporlar verir ve bu raporlar üyelerinin imzaları altında yayınlanır.

BAŞKAN - Mütalâa var mı? Maddeyi oyunuza sunuyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 10.- İnönü armağanları, bu kanunun yayınlanmasından sonra yapılan veya yayınlanmasından sonra yapılan veya yayınlanan eserlerle sağlanan açış ve bulgulara ve elde edilen başarılara verilir.

B. K. ÇAĞLAR (Erzincan) - Memleketimizin sanat ve bilgi hayatında verimli bir devre açacak olan bu İnönü Armağanları birdenbire herhangi bir kanun gibi yayınlandıktan sonra yürürlüğe girecek değildir. Çünkü yürürlüğün ertesi günü bir bulgu ve açın düşünülemez. Bu güzel ve isabetli kanunun hemen tatbik mevkii bulabilmesi, hiç olmazsa, 1946 yılının başından bu yana yapılmış eserlere ve gösterilen başarıları da içine almasiyle mümkün olacaktır. Bilhassa, 1946 yılı müzik hayatımız bakımından verimli ve çok zengin bir yıldır. Bunun sağlanması için bir önerge veriyorum ve kabulünü diliyorum.

Yüksek Başkanlığa

Kanunun çabuk ve uygun gerçekleşme imkânları için, bilhassa musiki alanında büyük başarılar yılı olan 1946'nın başından uygulanması doğru olacağı kanaaatındayım. 10 uncu maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini teklif ederim.

MADDE 10.- İnönü armağanları 1946 yılı başından sonra yapılan ve yayınlanan eserlerle sağlanan keşif ve ihtiralara ve elde edilen başarılara verilir.

Erzincan Milletvekili

B. K. Çağlar

BÜTÇE KO. NAMINA M. BİRSEL (İzmir) - Efendim, Komisyonumuz bu teklife mutabıktır. Yalnız bu kanunun yürürlüğe girmesi meselesi değil, bu armağan verilecek eserlerin 1946 başından sonra yapılmış veya yayılmış olması şekline mutabıkız.

B. K. ÇAĞLAR (Erzincan) - Maksudum budur efendim.

Dr. O. Ş. ULUDAĞ (Konya) - Efendim, bu kanunda böyle bir istisna istenmiyor. Makablinde olsun, yine teşmil edilebilir. Fakat musikide bir keşiften bahsettiler. Musikide bir keşif ve ihtira yoktur, ancak bir tecrübe vardır. Bu henüz beğenilip istihkabe malolmamıştır. Bu nihayet travaydır. Böyle şeyler ihtira sayılmaz. Reddini rica ederim.

Y. ABADAN (Eskişehir) - Efendim, esasında mevcut veya halihazırda ortada bulunan eserler üzerinde madde veya şahıs tâyin ederek konuşmanın doğru olmıyacağı kanaatındayım. Bunu evvelâ kaydettikten sonra, esasında bu mükâfat hakikaten yüksek, ulslararası değer taşıyan bir esere verilecektir. Böyle eser bir senede, beş senede, sekiz senede vücut bulmıyabilir. Bu sebeple mükâfata ithal edilecek eserlere ait tarihin daha önceden tesbit edilmesinde bir mahzur yoktur. Yani bir eser veya madde tâyin etmeden mesela 1945'den sonra yaratılan eserler musabakaya dâhil edilir denebilir. Eğer böyle bir eser olmuşsa, varsa bunlar musabakaya idhal edilir; musabaka neticesinde o vasıfları haiz olduğu görülürse mükâfat verilir. Eğer böyle bir eser üç senede beş senede bir bulmak mazhariyetine nail olacaksak kendimizi bahtiyar sayabiliriz. Böyle eser sahiplerine de mükâfat helâl ve kutlu olsun. (Bravo sesleri).

C. K. İNCEDAYI (Sinob) - Efendim, ben de Yavuz Abadan'ın fikrine iştirâk ederek mâruzatta bulunacağım. Bu sene böyle bir eser var da bu mükâfat sağlanacak. Böyle bir fikir yoktur. Ancak, bu kanun 1946'da çıkmaktadır. 1946 senesi içinde bir eser, herhangi bir mevzuda, bu kanunun çerçevesi içine giren bir Türk vatandaşı hazırlamışsa, bu da, teşekkül edecek jüriye gelecek ve önümüzdeki sene verilecek mükâfata iştirak etmek hakkını vermekten ibarettir.

K. SEVÜKTEKİN (Diyarbakır) - Bu sene mekteplerden birincilikle çıkanlara verilecek midir?

C. K. İNCEDAYI (Devamla) - Efendim, ilk teklifte, Türkiye'de lise ve yüksek mektebi birincilikle bitiren vatan çocuklarına mükâfat sağlanmış idi. Fakat Komisyonlardan geçtikçe o kısımlar kalktı, bu hale geldi. İleride bu kanun daha tevsi edilebilir, tecrübelere göre.

B. K. ÇAĞLAR (Erzincan) - Efendim, Komisyonla mutabık kalarak önergemi değiştirdim.

BAŞKAN - Teklif sahibinin Komisyonla mutabık kalarak hazırladığı yeni şekli arzediyorum.

Yüksek Başkanlığa

MADDE 10.- İnönü Armağanları 1946 yılı başından sonra yapılan ve yayınlanan eserlerle sağlanan keşif ve ihtiralara ve elde edilen başarılara verilir.

BAŞKAN - Bu teklif hakkında mütalâa var mı...

Dr. O. Ş. ULUDAĞ (Konya) - Başarı umumî bir kelimedir, bunun geniş bir mânası vardır. İzah edilmesini rica ederim.

BAŞKAN - Efendim, bunu jüri halledecek. Bu metni 10 uncu madde olarak oya arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 11.- Jüri komisyonları armağanların verilmesine ilişkin kararlarını, her yıl Aralık ayının 20 nci gününe kadar Başbakanlığa verirler.

Bu kararlar, her yıl birinci İnönü Zaferinin yıl dönümüne rastlayan Ocak ayının 10 uncu günü radyo ve gazetelerle ilân olunur ve armağanlar Başkentte ve gelemedikleri takdirde hakedenlerin bulundukları yerlerde Hükümetçe tertiplenecek bir törende bir anma madalyası ve diploma ile kendilerine verilir.

BAŞKAN - Madde hakkında mütalâa var mı? Maddeyi oya arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 12.- (İnönü Armağanları Kaynak Akçesi) adı altında, millî bankaların birinde, Başbakanlık emrinde 2 000 000 liralık bir kaynak kurulur. Bu kaynaktaki paralarla, en fazla irat getiren Devlet tahvilleri alınabilir.

Bu kaynağın kurulmasını sağlamak için 1947 yılı bütçesinden başlıyarak her yıl Başbakanlık bütçesine en aşağı 250 000 liralık ödenek konulur.

İnönü Armağanları ile jüri komisyonlarının her türlü giderleri bu kaynaktan ödenir.

BAŞKAN - Madde hakkında mütalâa var mı? Maddeyi oya arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 13.- İnönü Armağanları her türlü vergi, resim ve harçlar dışında tutulur. Bunlar borç için haczedilemez. Armağan alanların eser, keşif ve ihtira ve başarılarına ilişkin her türlü hakları saklıdır.

Armağanı hakedenin ölümü halinde armağan mirasçılarına verilir ve mirasçılar bu madde hükmünden faydalanırlar.

BAŞKAN - Madde hakkında mütalâa var mı? Maddeyi oya arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 14.- İnönü Armağanları Kaynak Akçesinin idare şekli her türlü giderlerin ödenmesi ve muhasebe usulü ve bu kanun hükümlerinin uygulanması yolu bir tüzük ile düzenlenir. Bu Kaynak Akçesinden yapılacak ödemeler Sayıştay vizesine ve Genel Muhasebe Kanunu hükümlerine bağlı değildir.

BAŞKAN - Madde hakkında mütalâa var mı? Maddeyi oya arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 15.- Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN- Madde hakkında mütalâa var mı? Maddeyi oya arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 16.- Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

BAŞKAN - Madde hakkında mütalâa var mı? Maddeyi oya arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Tasarının tümünü oya arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.»

Solun Legalleşme Çabası

Çok partili sisteme geçiş kararının alınması ve Cemiyetler Kanununda sınıf esasına dayalı partilerin kurulması yasağının kalkmasından sonra, tek parti dönemi boyunca, yeraltında varlığını sürdürmüş olan Türkiye Komünist Partisi kanunî zeminde siyaset yapma girişiminde bulundu. 14 Mayıs'ta Türkiye Sosyalist Partisi (TSP) ve 19 Haziran'da Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi (TSEKP) kuruldu.

İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı 16 Haziran'da her iki partiyi, partilere bağlı sendikaları ve yayın organlarını "sosyal bir sınıfın öteki sınıflar üzerinde tahakkümünü sağlamaya yönelik faaliyette bulundukları" gerekçesiyle kapattı ve üyelerini tutukladı.

İstanbul Gazeteciler Cemiyeti

12 Haziran 1946 günü İstanbul Gazeteciler Cemiyeti kuruldu.

Rize Çay Fabrikası

21 Haziran 1946 günü Rize Çay Fabrikasının temeli atıldı.

Birleşmiş Milletler Türk Derneği

Prof. Cemil Bilsel ve arkadaşları 25 Haziran 1946 tarihinde Birleşmiş Milletler Türk Derneğini kurdular.

Vali Tandoğan'ın İntiharı

Ankara Valisi Nevzat Tandoğan, kamuoyunda geniş yankılar uyandıran 'Ankara Cinayeti'yle ilgili dâvada şâhit olarak dinlendikten sonra, 9 Temmuz'da evinin kütüphanesinde tabancayla intihar etti.

Ankara'nın tanınmış doktorlarından Neşet Naci Arzan'ın 17 Ekim 1945'te muayenehanesinde tabancayla öldürülmesi üzerine, Reşit Mercan adında biri, cinayeti işlediğini itiraf etmiş ve tutuklanmıştı.

Daha sonra yapılan araştırmalar sonucunda, Tandoğan'ın kâtibi, Genelkurmay Başkanı Kâzım Orbay'ın oğlu Haşmet Orbay'ın cinayette kullanılan silâhı katile temin ettiğinin ortaya çıkması ve onun da tutuklanması üzerine, savcı, Orbay'ın cinayetle ilgisinin olmadığını, sadece adaleti yanıltıcı ifadesi sebebiyle kanun suçu işlediğini ileri sürdü.

Sonraki duruşmalarda, Haşmet Orbay'ın Reşit Mercan'ı himayet ettiği, hattâ bazı ufak işlerini de ona yaptırdığı anlaşıldı. Reşit Mercan, ilerleyen günlerde ilk ifadesini değiştirerek gerçek katilin Haşmet Orbay olduğunu ve cinayeti üstlenirse Nevzat Tandoğan'ın da kendisine yardım edeceği güvencesinin verildiğini açıkladı.

Olayda Ankara Valisi, Ankara Başsavcısı, ağır ceza reisi ve polis müdürünün yetkilerini aşarak sanıklara baskı yaptıklarının ve onları yönlendirmeye çalıştıklarının ortaya çıkması üzerine "Ankara Cinayeti" dâvası Meclis'te ele alındı ve Adalet Bakanlığından, savcının bazı bilgi ve delilleri gizlemesini araştırması istendi.

Haşmet Orbay'ın döviz kaçakçısı olduğu ve önemli kişilerin yurt dışına döviz kaçırmasını sağladığı iddia edildi.

Vali Tandoğan mahkemede şâhit sıfatıyla ifade verdikten bir gün sonra, tabanca ile kendini vurarak intihar etti.

Haşmet Orbay'ın Genelkurmay Başkanı olan babası Kâzım Orbay'ın istifa etmesine sebep olan "Ankara Cinayeti"yle ilgili dâva 16 Kasım 1946'da neticelendi. Haşmet Orbay idama, Reşit Mercan 10 yıl hapse mahkûm oldu. Mahkûmiyet kararları 17 Haziran 1947'de Yargıtay tarafından bozuldu, 13 Temmuz 1948'de 3 üncü defa sonuçlanan dâvada Haşmet Orbay 18, Reşit Mercan 9 yıla mahkûm oldu.

Çatalağzı Elektrik Santrali

10 Temmuz 1946 günü Çatalağzı Elektrik Santrali'nin temeli atıldı.

Erken Seçim Kararı

TBMM, 21 Temmuz 1946'da erken seçim kararı aldı.

Çok Partili Seçim

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk defa birden çok partinin katıldığı genel seçim 21 Temmuz 1946 tarihinde yapıldı. Tek partili rejim altında son genel seçim 1943'te yapılmış ve normal şartlarda 1947'ye kadar görev yapacak olan meclisin üyeleri belirlenmişti.

1945 yılı içinde ve 1946 yılının başında ülkede hızlı bir değişim yaşanmış ve muhalefet partilerinin kurulmasına izin verilmişti. Hattâ CHP'den ayrılan bazı milletvekillerinin DP'ye geçmesiyle birlikte muhalefet Mecliste de temsil imkânı bulmuştu.

Bu tablo içinde 26 Nisan'da toplanan CHP Meclis Grubu belediye seçimi ile genel seçimin öne alınmasını kararlaştırdı. Bu kararın arkasındaki asıl amaç, DP'yi yeterince teşkilâtlanmadan hazırlıksız yakalamak ve CHP'nin iktidarını

4 yıl süreyle garantiye almaktı. Eylül ayından 26 Mayıs'a alınan belediye seçimlerine DP katılmadı. Gerekçeleri, iktidarın seçimde yanlı davranması ve seçim güvenliğinin olmamasıydı.

5 Haziran'da milletvekili seçim kanunu değiştirilerek tek dereceli seçim esasına geçildi. Tek parti iktidarı boyunca bütün seçimlerin iki dereceli olarak yapıldığı göz önünde bulundurulursa, bu çok önemli bir değişiklikti.

Seçim Kanunuyla ilgili istekleri kabul edilmeyince, DP başlangıçta seçime katılma konusunda kararsızlık gösterdi. Ancak 16 Haziran'da yapılan toplantı sonucunda seçime katılma yönünde ilke kararı aldı.

Seçim, adlî denetim dışında, açık oy, gizli sayımla ve çoğunluk sistemi esasına göre yapıldı. Sonuçta, 465 milletvekilliğinden 395'ini alan CHP seçimi kazandı.

DP Meclise yalnızca 66 milletvekili sokabildi. Ayrıca 4 bağımsız aday da seçimi kazandı.

Seçim sonuçları ilân edildikten sonra, DP seçimde baskı, hile ve yolsuzluk yapıldığını ileri sürdü. Ancak bu itiraz sonucu değiştirmedi; 1946 seçimi "Türkiye'nin siyasî tarihindeki en şaibeli seçim" olarak siyasî tarihimize geçti.

"1946'da süresinden bir yıl erken yapılan seçimlere CHP'nin ileri gelen parti muhalifleri tarafından kurulan Demokrat Parti'nin katılmasına izin verilmiş; güç koşullar altında verilen bir mücadele sonunda muhalefet az sayıda temsilci ile de olsa, parlamentoya girebilmiştir. 1946-1950 arası yasalarda demokratik bir mücadeleyi kolaylaştıracak bâzı önemli değişiklikler yapılmış, 1950 seçimlerinde ise, Demokrat Parti büyük bir zafer kazanarak, seçim yoluyla iktidarın değişmesini başarmıştır.

Aslında demokrasinin ilk yıllarında, topluma egemen olan siyasal anlayışlar tek parti döneminin bütün etkilerini taşımaktadır. Nasıl ki, tek parti muhalefetin meşru olduğunu kabul etmiyorsa, iktidar da, muhalefetin meşruluğundan kuşku duymaktadır, onu büyük baskı altında tutarak sindirmeye ve etkisizleştirmeye çalışmaktadır." [495]

Yeni Sabah ve Gerçek Gazeteleri Süresiz Kapatıldı

Sıkıyönetim seçim hakkındaki yayımlarından dolayı 'Yeni Sabah' ve 'Gerçek' gazetelerini 25 Temmuz 1946 tarihinde süresiz kapattı.

---

*495 İlter Turan: "Cumhuriyet'in 75. Yılında Türkiye'de Siyasal Kültür" **Yeni Türkiye**,4, 23-24, Eylül-Aralık, 826-827.ss.*

İlk Büyük Devalüasyon

Türkiye 1946 yazından itibaren dış ticaretinde daha serbest bir yapıya geçmek üzere bazı değişiklikler yapmaya başladı. Bu çerçeve içinde ağustosta dışalım üzerindeki kısıtlamaların kaldırılacağı açıklandı. 7 Eylül'de ise mevcut pirimli ikili kur sistemi kaldırılarak, Türk Lira'sının ABD Doları karşısındaki değeri düşürüldü. O tarihe kadar, primli ihracat kuru esas alındığında, 1,83 TL olan ABD Dolar'ının fiyatı % 54 artırılarak 2,83 TL'ye çıkarıldı.

Maliye Bakanı'nın yaptığı açıklamaya göre, bu kadar büyük ölçekli bir devalüasyonun üç sebebi vardı: İhracatı uyarmak, dışarıya satılabilir malların fiyatlarını TL cinsinden artırarak üreticilerin alım gücünü yükseltmek ve TL'nin değerinin dışalımın daha serbest bırakıldığı şartlara uyumunu sağlamak.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin
Çalışmalarına Ara Vermesi Sebebiyle
Meclis Başkanı Çankırı Milletvekili Abdülhalik Renda'nın
14 Haziran 1946 Tarihinde Meclis'te Yaptığı Konuşma[496]

« BAŞKAN - Aziz arkadaşlarım, şimdi verdiğiniz kararla Büyük Millet Meclisinin Yedinci Dönemi sona eriyor. Bu dönemin her toplantı senesinde Başkanlığa seçmek suretiyle hakkımda göstermek lûtfunda bulunduğunuz kıymetli teveccüh ve büyük güvenden dolayı her birinize ayrı ayrı minnet ve şükranlarımı sunarım.

Görevimi gördüğüm esnada bütün arkadaşlardan gördüğüm kiymetli yardımlardan dolayı ayrıca bütün arkadaşlarıma şükranlarımı arzederim.

Muhterem arkadaşlarım, bu Dönemde kanunların görüşülmesi sırasında bazan uzun ve hattâ çetin çalışmalar oldu. Başkanlık İçtüzüğe tevfikan ve mahza Büyük Kürsünün kutsiliğini, arkadaşlarımızın tam söz serbestisini ve görüşmelerin intizamını korumak için müdahalelerde bulunmak mecburiyetinde kaldı ve belki de o müdahaleler neticesinde bazı arkadaşlarımız incindi. (Öyle şey yok sesleri).

Mahza bu gâye ile yapılmış olan müdahaleler dolayısiyle velev ki o an incinmiş olan arkadaşlarımız varsa Başkanlığı mazur ve müsamaha ile görmek lûtfunda bulunsunlar. Bunu rica ediyorum.

---

*496 **TBMM Tutanak Dergisi,** Dönem: VII, Cilt: 24, Toplantı: 3, Altmış beşinci birleşim, 14.VI.1946, 345.s.*

Çok sevgili arkadaşlarım; hepiniz için sıhhat ve yeni seçimde başarılar dileyerek, daima size karşı borçlu olduğum minnet ve şükranlarımı tekrarlıyarak, her birinize ayrı ayrı candan saygı ve sevgilerimi sunarım. (Şiddetli ve sürekli alkışlar).

Verdiğiniz karar dairesinde, gelecek Meclisin 5 Ağustos Pazartesi günü Olağanüstü Toplantısına başlıyacağını arzeder, toplantıya son veririm. (Şiddetli alkışlar).»

Hükûmet Programlarında Kültür

Cumhuriyet Dönemi hükûmet programlarında kültür konusuna, Millî Eğitim Bakanlığı faaliyetleri arasında yer verilmiştir.

Bakanlık, 1923'ten 27 Aralık 1935 tarihine kadar Maârif Vekâleti, 28 Aralık 1935'ten 21 Eylül 1941 tarihine kadar Kültür Bakanlığı, 22 Eylül 1941'den 9 Ekim 1946 tarihine kadar Maârif Vekilliği, 10 Ekim 1946'dan sonra Millî Eğitim-Bakanlığı, 1950'den sonra Maârif Vekâleti ve 27 Mayıs 1960 tarihinden sonra da tekrar Millî Eğitim Bakanlığı adıyla çalışmalarını sürdürmüştür.

9.3.1943 Tarihinde Kurulan
II. Şükrü Saracoğlu Hükûmetinin
Hükûmet Programında Kültür Konusu [497]

« Millî Eğitim Bakanı: Hasan Ali Yücel

"En büyük ilâveyi maarife yaptık. Buraya konan para geçen seneye nazaran 14,5 milyon lira fazladır. Diğer bir tabirle on sene evvel on milyon lira olan maarif bütçesi gelecek sene 43 milyon lira olacaktır.

Bundan mâada, hususî dairelerin maarif işlerine tahsis ettiği paralar on sene evvel 12 milyon lira iken bu miktar içinde bulunduğumuz yılda 19 milyon lirayı bulmuştur. Bunlara mukabil yüksek tahsil talebesi on sene evvel 7.000 iken bu sene 16.600'ü bulmuştur. Lise talebesi on sene evvel 6.800 iken bu sene 30.000'i bulmuştur. Orta okul talebesi de on sene içinde 3.500'den 100.000'e çıkmıştır.

İlk tahsil talebesi de on sene içinde 525.000'den 970.000'i bulmuştur.

Bundan başka güzel sanatlar akademisinde on sene evvel 157 talebe mevcut iken bu rakam bugün 547'yi bulmuştur. Altı yıl önce 68 talebesi olan konservatuvar da bugün 147 talebeye maliktir.

---

497 Selçuk Kantarcıoğlu: ***Türkiye Cumhuriyeti Hükûmet Programlarında Kültür.*** *2. bs. Ankara, 1990, 40.s.*

Bunlardan mâada, teknik öğretim talebeleri üç sene içinde 9.000'den 14.500'e çıkmış, köy enstitüleri talebesi de dört sene içinde 3.000'den 12.000'e varmıştır.

Son senelerde halkımızda ve maarifimizde gördüğümüz hamleleri takviye etmek ve bir an evvel bilgili ve verimli vatandaş adedini arttırmak için bütün kuvvetimizle bu cereyana katılmakta vatan ve millet için büyük faydalar gördük ve bu cereyanın hızını azaltmamak için önümüzdeki senenin maarif bütçesine 14,5 milyon lirayı ilâve ederken cidden haz duyduk.

Maariften sonra en büyük rakamı istihsal kaynağımız olan ziraate ayırdık.»

İnönü Yeniden Cumhurbaşkanı

İnönü 388 oyla yeniden Cumhurbaşkanı oldu; DP'nin adayı Fevzi Çakmak 50 oy alabildi. Kâzım Karabekir 379 oyla TBMM Başkanı seçildi; DP'nin adayı Y. Kemal Tengirşek ise 58 oyda kaldı.

X. BÖLÜM

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN VII. DÖNEM YASAMA VE DENETİM FAALİYETLERİ

TEK PARTİ DÖNEMİ VE TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN YASAMA VE DENETLEME GÖREVİ

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilânından, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Serbest Fırka hariç tutulursa, 1945'e kadar Türkiye, tek partili bir idare ile yönetilmiştir. 1945'de ise çok partili demokratik hayata geçişin başladığı görülür.

Millî Şef ve Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, 1945 yılında çeşitli tarihlerde yaptığı konuşmalarda, demokrasiye geçiş kararının her hangi bir iç ve dış zorlama olmaksızın, daha önce var olan geçiş eğiliminin II. Dünya Savaşı sebebiyle ileri bir tarihe ertelendiğini, savaşın sona ermesi ile birlikte, demokrasiye geçiş için fırsat doğduğunu ifade etmiştir.[498]

İnönü ve diğer CHP'li yöneticiler durumu böyle açıklamalarına rağmen, dönemle ilgili bilgi ve belgeler, ayrıca bu dönem üzerine yapılmış akademik çalışmalar ve çeşitli araştırmalar, tek parti döneminin yönetici ve ideologlarının açıklamalarının, tek parti yönetiminin geçici değil, kalıcı bir sistem olarak benimsendiğini ortaya koymaktadır.

CHP'nin 1943 yılı programında:

"Cumhuriyet Halk Partisi'nin programına temel olan fikirler, inkılâbımızın başlangıcından bugüne kadarki fiiliyat ve tatbikatta aşikârdır. Yalnız birkaç sene için değil, istikbâle de şâmil olan tasavvurlarımızın ana hatları burada toplu olarak yazılmıştır..."[499] denmektedir. Bu, CHP ideolojisinin geçici değil, süreklilik gösterdiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Çeşitli dönemlerde milletvekilliği, CHP Genel Sekreterliği, İçişleri, Savunma, Bayındırlık Bakanlığı ve Başbakanlık yapmış olan tek parti döneminin ideologlarından Recep Peker, 1930'lu yıllarda üniversitede İnkılâp Tarihi dersleri verirken şöyle demekteydi:

"Hükûmetin parlamentoya karşı mesul olması ve parlamento tarafından murakabe edilmesi işi çok fırkalı memleketlerde devlet çalışmasını güçleştirmiştir... Millet namına iş başına gelmek iddiasında bulunan parlamentarizmin çok partili hayatı devir devir öyle vaziyetlere düşmüştür ki çeşit çeşit partili parlamentoda iş yapacak derecede kuvvetli parti bulunamadı. Bu istikrarlı bir devlet çalışmasını imkânsız hâle koydu... Bu keşmekeş milletlerin medenî ilerleyişinde maksada gidişte sürat isteyen bir devirde, idare ve siyasal birliğini bozucu ve hattâ körletici fena tesirler yaptı.[500]

Görüleceği üzere, CHP yöneticileri bu dönemde çok partili demokratik hayatı değil, tek parti-tek şef yönetimini benimsemekte ve övmektedir.

---

498 Rıfkı Salim Burçak: ***Türkiye'de Demokrasiye Geçiş (1945-1959).*** *Ankara, 1979, 21.s.*

499 ***CHP Program ve Nizamname.*** *Ankara, 1943, 24.s.*

500 Recep Peker: ***İnkılâp Dersleri.*** *İstanbul, 1984, 17-18.ss.*

CHP'nin 'Halkçılık' ilkesi de tamamen-tek parti anlayışına dayanmaktadır.[501] Bilindiği gibi, tek-parti döneminin halkçılık anlayışınının siyasî boyutu "sınıfsız kaynaşmış bir toplum"u esas alır. Bunun yolu bütün milleti temsil eden tek parti yönetimidir.[502]

Tek-parti yöneticileri, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı ve Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulmasını "murakabe" hareketi olarak görüşmüşlerdir. Ancak bu partilerin iktidara gelme ihtimalleri ortaya çıkınca, bu partileri tasfiye etmekten de geri kalmamışlardır.[503]

Bu arada gözden kaçırılmaması gereken bir husus, CHP ileri gelenleri ile Cumhuriyetin egemen siyasî elitinin, Cumhuriyetin kurulmasına karşı teşekkül eden tepkilerin teşkilâtlanmasının Cumhuriyetin siyasî yapısı için tehlikeli olabileceğini hep gözönünde bulundurduklarıdır.

Cumhuriyetin egemen siyasî kadroları ve eliti, demokrasiyi ayakta tutacak güçte sosyal sınıflar ve kurumlar teşekkül edene kadar Cumhuriyetin gelişme sürecini bir tek kurumla yürütmek istemiştir.[504]

Tek parti yönetiminin yapısı üzerinde yapılan değerlendirmeler, genel olarak birbirinden çok farklıdır.

Dr. Hakkı Uyar doktora tezi olarak hazırladığı, bilâhare kitap olarak basılan "Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi" adlı eserinde, bu konuda şunları ifâde eder:

"Dönem üzerine çalışanlar, birbiriyle tamamıyla zıt yorumlara yol açabilecek farklı olgular bulabilirler. Hattâ, aynı olgu üzerinden bile farklı yorumlar çıkarabilirler. Bunun iki temel nedeni vardır. Birincisi, tek parti yönetimlerinin tasnifi konusunda siyaset bilimcilerin hem fikir olmamalarıdır. İkinci ise, Bununla bağlı olarak, Türkiye'deki tek parti yönetiminin teorik ya da ideolojik açıdan herhangi şablona oturtulamayışıdır. Gerçi, araştırmacıların çoğu, Türkiye'deki tek parti yönetiminin otoriter bir özellik taşıdığı konusunda birleşmektedirler. Ancak, sorun bu yönetimin kendi iktidarını kalıcı mı, yoksa geçici mi olarak tanımladığı konusunda düğümlenmektedir. Türkiye'deki tek parti yönetiminin geçici değil, kalıcı bir rejim olarak düşünüldüğünü ileri sürenler arasında Mete Tunçay, Cemil Koçak ve Ahmet Demirel de vardır. Mete Tunçay, Türkiye'deki tek partinin otoriter ve pragmatik olarak tanımlanabileceğini, tek parti döneminin bir diktatörlük olduğunu belirtirken [T.C.'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931).

---

501 Levent Köker: ***Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi.*** *İstanbul, 1993, 445.s.*

502 Levent Köker: ***a.g.e.,146.s.***

503 Levent Köker: ***a.g.e.,*** *146-147.ss.*

504 Ahmet Yücekök: ***Siyaset Sosyolojisi Açısından Türkiye'de Parlamentonun Evrimi.*** *Ankara, 1983, 110-112.ss.*

İstanbul, 1989]; Cemil Koçak şu değerlendirmeyi yapmaktadır: "CHP, hiç kuşkusuz, otoriter bir tek-partidir; ancak otoriterliğin derecesinin ne olduğu da sorulmalıdır. Bu anlamda CHP'nin 'vesayeti' bir tek-parti olduğu savunulmaktadır... Hiç olmazsa İnönü dönemi için şu yargıda bulunmak yanlış olmayacaktır: Bu dönemde yönetim ve CHP, kendini topluma tek-parti olarak sunmuş ve bunun 'geçici' bir durum olduğu yolunda herhangi bir açıklama yapmamıştır. Yönetimin, tek-parti iktidarının aslında geçici bir dönem olduğunu düşündüğü yönünde herhangi bir yazılı belge bulmak kolay değildir. Buna karşılık, tek-parti yönetiminin meşrulaştırılmak istendiği yolunda birçok resmî açıklama ortaya konabilir. [Cemil Koçak: Türkiye'de Millî Şef Dönemi (1938-1945). Ankara, 1986, 392.s.]

.....

Ahmet Demirel ise, bu konuda şu tespit ve değerlendirmeyi yapar: "...tek parti dönemindeki kurumsallaşma, yöneticilerin niyet, davranış ve açıklamalarıyla döneme ilişkin belgelere dayanarak yapılan incelemeler, tek parti yönetiminin geçici değil, kalıcı bir sistem olarak benimsendiğini açıkça ortaya koymaktadır. Tek parti dönemine ilişkin belgeler, bu sistemin doğal uzantısının çoğulculuk olacağını haklı çıkarmamaktadır. O halde, 1945 sonrasındaki çok partili sisteme geçiş nedenlerini, tek parti dönemindeki yöneticiler arasındaki mücadeleye ve bu mücadele sonucunda iktidarı ele geçirmek için toplumun desteğini alma gereğinin ortaya çıkmasına ve uluslararası konjonktürdeki değişmelere bağlamak daha gerçekçidir. [Ahmet Demirel: Birinci Meclis'te Muhalefet, İkinci Grup. İstanbul, 1994, 608-609. ss.; Demirel, CHP'nin 1943 tarihli bir yayınına atıfta bulunarak, CHP'nin 1943'te bile çok partili bir yaşama geçmeyi hedeflemediğini ileri sürer. bkz.: Ahmet Demirel: "Resmî Yayında Parti Tarihi". Tarih ve Toplum, 141 (Eylül 1995), 80-83.ss.]

Türkiye'deki tek parti yönetiminin kalıcı değil, geçici olduğunu ve CHP'nin bir "vesayet partisi" olduğunu savunanların başında Tarık Zafer Tunaya gelmektedir. Tunaya, vesayet partisi ya da 'fiili tek parti rejimi' olarak tanımladığı bu türdeki tek partiler hakkında şu bilgiyi vermektedir:

"...her tek parti rejimi otoriterdir, ama mutlaka totaliter olmayabilir. O kadar ki, bazen tek parti rejimleri, geçici olduklarını ve demokratik ve uygarca düzene varmak için köprü olduklarını ilân etmişlerdir. Geri kalmış ülkelerde bu duruma daima tanık olunmuştur, bugün de olunmaktadır. Böylece bir tek parti bir çeşit vesayet rejimi kurar... Türkiye'de CHP bu niteliklere sahip olmuşlardır... [Tarık Zafer Tunaya: Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku. İstanbul, 1980, 313-315.ss.]

Tunaya ile benzer bir yaklaşıma sahip olan Maurice Duverger, 'hakim parti' (le parti dominant) deyimini kullanmakta ve şunları söylemektedir. "...bâzı tek partiler, gerek felsefeleri gerek yapıları bakımından gerçek anlamda totaliter değildir. Bunun en iyi örneğini, 1923'ten 1946'ya kadar Türkiye'de tek parti olarak faaliyet göstermiş bulunan Cumhuriyet Halk Partisi sağlamaktadır. Bu partinin başta gelen özelliği, demokratik ideolojisindedir...

Türkiye'deki tek parti yönetiminin faşizmden çok radikal sosyalizme yakın olduğunu söyleyen Duverger, parti içindeki bütün görevlere seçimle gelinmesinin, parti içi demokrasi açısından önemli olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte yine Duverger'e göre, Türkiye'deki tek parti yönetimi faşist olmadığı gibi, demokratik de değildi. [Maurice Duverger: Siyasî Partiler. Çev.: Ergun Özbudun. Ankara, 1993, 358-364.ss.]

.....

Tek parti dönemi boyunca, Türkiye'deki tek parti yönetimi yâni CHP merkezi ve disiplinli yapısıyla otoriter bir kimlik taşımaktadır. CHP, bu otoriterliği hem kendi içinde, hem de ülke genelinde yaygın bir şekilde kullanmıştır. Daha çok pragmatik yöntemlerle, kalkınmayı ya da modernleşmeyi gerçekleştirmek isteyen tek parti yönetimi, demokrasiyi öncelikli bir sorun olarak görmemiştir.[505]

Bu dönem üzerinde çalışan siyaset bilimci Dr. Osman Akandere, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin görevleri konusunda şu değerlendirmeyi yapar:

"1924 Anayasası, Türkiye'de kuvvetler birliği esasını hâkim kılmıştır. Bilindiği gibi bu sistemde, yasama ve yürütme fonksiyonları bir organda, yâni yasama organında toplanmaktadır. Devlet faaliyetleri de, yasama organının irâdesine göre tanzim olunmaktadır. Yasama organı olan meclisin bu üstünlüğü, kaynağını temsil fikrinde bulmakta ve millet hâkimiyetini seçtiği temsilciler eliyle kullanılmaktadır.

Yine 1924 Anayasası, kuvvetler birliği ilkesinin yanında "meclis hükûmeti sistemini" öngörmektedir. Bu esasa göre hükûmetler meclis bünyesinden çıkarak kurulmaktaydı. Bu durum, bütün tek parti yönetimi boyunca, Türkiye'de tek parti olan ve TBMM'de de aynı nitelikte yer alan CHP'nin meclise hâkim ve sahip olmasına yol açmıştır. Yasama organı olan TBMM, yürütme organı olan hükûmet ve hükûmetin dayanağı olan parti karşısında teslimiyetçi bir yapı içerisine girmesine yol açmıştır.

Tunaya'ya göre, "tek parti memleketin sosyal hayatının nâzımı, diktatörü olmuştur. Meclis hükûmeti sistemini kendisine elverişli bulan tek parti çoğunluğu, Meclis İç Tüzüğünü istediği gibi ayarlayarak meclisin de hâkimi olmuştur." [Tarık Zafer Tunaya: Türkiye'nin Siyasî Hayatında Batılılaşma Hareketleri. İstanbul, 1960, 122.s.]

CHP iktidarları ve özellikle Millî Şef döneminde TBMM, CHP'nin malı olarak kabul edilmiş ve bu nedenle hükûmetler meclisle yakın temasta bulunmaya, devletin idaresini adetâ beraber sağlamaya büyük itina göstermişlerdir. [Etem İzzet Benice: "Partinin Kalkınması". Son Telgraf, 8 Temmuz 1939; Tahsin Bekir Balta: Türkiye'de Yürütme Kudreti. Ankara, 1960, 30-31, 45.ss.]. 6. ve 7. dönemlerde TBMM, hükûmet faaliyetlerini denetleyen bir organ olmaktan çok, yönetime yardımcı olmayı kendisine esas görev kabul etmiş ve bu nedenle de,

505 *Hakkı Uyar:* ***Tek Parti Dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi****. 2.bs. İstanbul, 1999, 369-379. ss.*

yasama görevini yerine getirememiştir. Millî Şef döneminde TBMM, Hükûmetin aldığı kararları meşrulaştıran bir organ olmuş ve hükûmet tarafından meclise getirilen bütün önerileri hep oybirliği ile kabuletmiştir. Zaman zaman hükûmetler tarafından meclise getirilen öneriler üzerinde tartışmalar ve eleştiriler yapılmakla birlikte bunlar son derece ılımlı ve dikkatli olmuştur. [Cemil Koçak: Türkiye'de Millî Şef Dönemi (1938-1946). Ankara, 1986, 395-397.ss.]

Nitekim, Weisband yaptığı değerlendirmede meclisin işleviyle ilgili olarak şunları söylemektedir:

"...kararları Meclis'e, onaylanması için değil-çünkü bundan nasıl olsa kuşkuları yoktu, meşruluğunun onaylanması için sunuyorlardı... Grubun, İnönü'nün aldığı bir kararı kabul etmemesi düşünülemezdi... Meclis gerçek oturumdan önce, Meclis Grubu olarak kendi aralarında bir anlaşmaya varıyordu; böyle olunca hiç şaşmaz biçimde hükûmetin güttüğü siyaseti onaylıyordu..." [Edward Weisband: İkinci Dünya Savaşı'nda İnönü'nün Dış Politikası. İstanbul, 1974, 59-62.ss.]

.....

Bir yasama organı olarak TBMM'de, Meclis Genel Kurulu denetim görevi yapamamış ya da bunu işletememiştir. Millî Şef döneminde Meclis Genel Kurulu'nun bu görevi, CHP Meclis Grubu tarafından yapılmıştır. Meclisin hükûmet üzerindeki denetimini normal olarak muhalefetin harekete getirdiğini, iktidar partisinin ise bu denetimi kendi grubu vasıtasıyla yaptığını belirten Balta'ya göre, "...Meclis murakabesi Cumhuriyet Halk Partisi'nin tek parti devrinde işlemiyor, bir dereceye kadar yerini partinin meclis grubunca yapılan murakabe tutuyordu." [Tahsin Bekir Balta: Türkiye'de Yürütme Kudreti. Ankara, 1940, 44-50.ss.]

TBMM'de, CHP Meclis Grubu'nun işlevi, Meclis Genel Kurulu'na göre daha etkili olmuştur. CHP Meclis Grubu, meclisin toplantıda olduğu zamanlarda haftada bir gün düzenli olarak, genellikle salı günleri toplanır ve hükûmet işlerini görüşürdü. Gizli görüşme olarak yapılan Parti Meclis Grubu toplantılarında, hükûmette görev alan vekiller iç ve dış meseleler hakkında açıklamalar yapar ve bilgi verirlerdi. Önemli meselelerde genel görüşme açılır ve ilgili vekiller sorulan sorularla sıkıştırılır ve bir anlamda hükûmet murakabe edilirdi.

Millî Şef döneminde ekonomik, politik ve diplomatik bütün meselelerin öncelikle tartışılıp, çözümlendiği ve karara bağlandığı yer Parti Meclis Grubu olmuştur. Parti Grubu'nca alınan kararlar ve varılan sonuçlar olgunlaştırılarak Meclis Genel Kurulu'na getirilmiş ve yukarıda belirttiğimiz gibi tartışmasız kabul edilmiştir. [TBMM: Hâkimiyet Milletindir. Ankara, 1975, 102.s.]

Gizli olarak yapılan Parti Meclis Grubu toplantılarında ele alınan konular ve yapılan konuşmalar hakkında basına ve dışarıya bilgi sızdırılmazdı. Zaman zaman basına yapılan açıklamalar ya oldukça kısa ya da önem arz etmeyecek derecede olurdu. [bkz.: "Siyasî Parti Olarak Halk Partisi Kaldı mı?" Millet, C.7, Yıl: 4, Sayı: 161 (10 Mart 1941), 7.s.]

CHP Meclis Grubu, hükûmet üzerinde mutlak denecek düzeyde bir denetime sahip değildir. Bu denetim, millî Şef ve CHP Değişmez Genel Başkanı ve onunla uyum içerisinde çalışmak zorunda olan Başvekil ve aynı zamanda CHP Başkan vekilinin arzu derecelerine göre sınırlı olmaktaydı. Nitekim Uran, hâtıralarında CHP Meclis Grubu hakkında şunları söylemektedir:

"Parti nizamnamesi gereğince, Parti Meclis Grubu'nun asıl başkanı, partinin genel başkanı ve onun vekili idi... Her Salı günü grup umumî heyeti toplanır ve grup başkan vekilleri münavebe ile bu toplantılara reislik ederlerdi. Genel Başkan ile vekili fevkalâde haller dışında gruba riyaset etmezlerdi. [Hilmi Uran: Hâtıralarım. Ankara, 1959, 342-343. ss.]

Millî Şef İnönü, CHP Meclis Grubu toplantılarına büyük bir yakınlık göstermiştir. Bu dönemde pek çok konunun tartışıldığı ve karara bağlandığı yerin parti grubu olması, İnönü'nün grup toplantılarına yakınlık göstermesine yol açmıştır. Uran'a göre İnönü, grup toplantılarını takip etmekteydi. Hattâ önemli bir grup görüşmesinden sonra İnönü, Parti Meclis Grup Reis Vekillerini köşke çağırarak onlardan izahat almaktaydı.

.....

Barutçu da hâtıralarında, İnönü'nün Çankaya'da bulunan hoparlör düzeni sâyesinde, Meclis'teki görüşmeleri bu yolla oradan izlediğini söylemektedir. Hattâ, önemli grup toplantılarında İnönü'nün yapılan görüşmeleri Çankaya'dan dinlediğini ve zaman zaman da görüşmelere katılmak için Meclis'e indiğini de Barutçu'nun satırlarından öğrenmek mümkün. [Fâik Ahmet Barutçu: Siyasî Anılar (1939-1954). İstanbul, 1977, 101.s.]

.....

Aldıkaçtı, Türkiye'de tek-parti yönetimi boyunca, mecliste bulunan milletvekillerinin "milleti temsil etmelerinin ve vicdanlarına uyarak karar verme serbestliğinin" bir faraziye olarak kaldığını belirtmektedir. Aldıkaçtı'ya göre aynı yıllar boyunca uygulanan katı parti disiplini dolayısıyla mebusların mecliste kendi vicdanlarından ziyâde, parti yetkili organlarının daha doğrusu lider ve liderlerin kararlarına uygun şekilde hareket ettikleri bir gerçek olmuş ve bu durum siyasî hayatımızın bir özelliğini teşkil etmiştir. [Orhan Aldıkaçtı: Anayasa Hukukumuzun Gelişmesi ve 1961 Anayasası. İstanbul, 1973, 100.s.]

Devletin başındaki liderlerin etkisi altında kalan Türk Parlamentosu'nun sadece bir tartışma kulübü haline getirildiğini söyleyen yabancı bir araştırmacı da devamla "üyelerin saatler boyu konuşmakta özgür oldukları ama hiçbir zaman yapıcı eleştirilerde bulunmadığı, hele etkin bir muhalefet örgütleyecek yetkiye sahip olmadıkları söylenip durmuştur..." diyerek tek-parti yönetiminin hâkimiyeti altındaki TBMM'nin işlevi konusunda gerçekçi bir değerlendirme yapmıştır. [K. Kruger: Kemalist Türkiye ve Ortadoğu. çev.: Nihat Önal. İstanbul, 1981, 65.s.]

Parti Meclis Grubu'nca görüşülen ve kabul edilen kararlar bu kez de TBMM Genel Kurulu'nda görüşülmek üzere ele alınırdı. Ancak Meclis Genel Kurulu'nda yapılan görüşmelerin bir işlevi olmamaktaydı. Çünkü, parti nizamnamesi gereğince Parti Meclis Grubu'nun kabul ettiği kararlara aykırı oy kullanmak mümkün değildi. Parti disiplinine göre bütün mebusların lehte oy vermeleri zorunluydu. Bu nedenle, TBMM'ye getirilen her karar ittifakla kabul edilmiş ve çoğu zaman bu kararların kabul edilmesi esnasında görüşme dahi yapılmamıştır. [Cemil Koçak: a.g.e., 395-397.ss.; E. Weisband: a.g.e., 59-62.ss.]

Millî Şef döneminde gerek CHP'yi ve gerekse hükûmeti denetlemek ve kontrol etmek amacıyla CHP 5. Büyük Kurultayı'nda "Müstakil Grup" adıyla bir grup kurulmuştur... CHP Genel Sekreteri Tüzer'e göre, Müstakil Grup, tek-partiye dayanan TBMM'de bir tenkit ve denetleme organı olacaktır... Müstakil Grup'un, kuruluşundaki sakatlık ve faaliyet alanının tamamen dar bir çerçeveye sıkıştırılmasından dolayı, TBMM'de fonksiyonel bir rol oynayarak kendinden bekleneni vermesi imkânsızdı. Çünkü müstakil grup, CHP teşkilâtından ve parti manzumesinden ayrı, kendi kendine ve bağımsız olarak siyasî bir mevcudiyet ortaya koyan ayrı bir teşekkül değildir. Müstakil Grup, CHP teşkilâtından ayrı bir hüviyet kazanmış bir organ değildir.

.....

Millî Şef döneminde tâyin tarzıyla oluşturulan TBMM'de, bütün kuvvetlerin parti ve hükûmet liderlerinde olduğunu bilen bir mebusun ya da meclis içerisindeki bir grubun açık bir şekilde partiyi ve hükûmeti eleştirmeye kalkması kendi geleceğini tehlikeye atması demekti. Bunun böyle olduğunu CHP'nin TBMM'deki bütün mebusları gibi Müstakil Grup üyeleri de çok iyi bilmektelerdi.

.....

Müstakil Grup'un yukarıda açıkladığımız vasıflarıyla sunî bir grup olduğu, içeriye ve dışarıya karşı "sözde bizim Meclisimizde de bir tenkit ve denetleme organımız vardır" imajının yattığı açıkca bellidir. Daha doğrusu "dostlar alışverişte görsün" anlayışıyla hareket edildiği açıktır...

Nitekim Cihat Baban, Müstakil Grup'u ele aldığı bir makalesinde "dışarıdan bakıldığı zaman, Müstakil Grup'un durumu Partinin icraatını tasvip etmekten öte gitmeyen bir manzara arz ediyordu... Grup namına Rana Tarhan ne zaman meclis kürsüsünde görülmüş ise daima hükûmeti tasvip etmiş ve yapılması lâzım gelen tenkitlerle hesap soracağına, daima muvaffakiyet dilek ve temennilerinde, çok defa Halk Partili arkadaşlarını geride bırakacak şekilde kürsüden inmiştir" demektedir. [Cihat Baban: "Üzkürü Mevtaküm Bilhayr". Tasvir, 12.5.1946]

.....

Müstakil Grup, TBMM'deki işlevini, Millî Şef İnönü'nün ve CHP çevrelerinin kendinden bekledikleri, partiye ve onun hükûmetlerine yardımcı olma şeklinde sürdürmüştür.

Türkiye'de tek-parti yönetiminde, partinin bir denetleme organı olarak düşünülen bu grubun pratikte demokratik hayatımıza hiçbir faydası olmamıştır.

.....

Yine Müstakil Grup denemesi, Türkiye'de tenkitli fikirlerin; göstermelik kuruluşlarla, başka fikir ve programların baskısı altında başarılı olamayacağını göstermiştir.

Tunaya, Müstakil Grup için "...hiçbir zaman muhalefet göstermemiş ve çok partili rejime intikal sırasında silik ve renksiz kalmıştır," demektedir. [Tarık Zafer Tunaya: Türkiye'nin Siyasî Hayatında Batılılaşma Hareketleri. İstanbul, 1960, 563.s.] Yine Goloğlu, Müstakil Grup'la ilgili değerlendirme yaptığı satırlarında: "...Müstakil Grup adlı örgütün niteliği; Halk İdaresi, Ulusal Egemenlik, Demokratik rejim, Çok Partili Düzen İdeallerine gerçekleştirmeye elverişli değildi, hattâ bu ideale karşıttı" diyerek [Mahmut Goloğlu: Millî Şef Dönemi (1938-1945). Ankara, 1974, 18.s.] aynı kanaatleri taşıdığını göstermiştir.

.....

Yetkin yaptığı değerlendirmede Millî Şeflik kurumunun bulunduğu bir ülkede "Müstakil Grup" gibi girişimle şâyet başka bir amaca yönelik değilse bir aldatmaca olduğunu belirtmektedir. Yetkin, İnönü'ye Millî Şeflik tanınırken, diğer taraftan Müstakil Grup gibi girişimlerle çok partili demokratik düzene geçmenin amaçlanmasının bir anlam taşımayacağını ve Müstakil Grubun TBMM'deki işleviyle bu anlamın taşınmadığının gösterildiğini söylemektedir. [Çetin Yetkin: Türkiye'de Tek Parti Yönetimi (1930-1945). Ankara, 1983, 181.s.]" [506]

Siyaset Bilimci Dr. Öz, tek-parti rejimi ve parlamento, TBMM'nin yapısı, görevleri ve temsil yeteneği konusunda şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

"Tek-parti dönemindeki seçimlerin, nihai aşamada parti üst yönetimince belirlenen adayların ikinci seçmenlerce onaylanması gibi bir pratiği bulunması, doğal olarak TBMM'ni seçimler aracılığıyla topluma karşı sorumlu/duyarlı olmaktan alıkoyan bir sonuç doğurmuştur. Milletvekillerinin hem seçiliş biçimi hem de seçim sonrasında parti tüzüğünün gereği olarak sıkı disiplin altında olmaları, meclislerin temel işlevlerini yerine getirmede oldukça sınırlı kalmalarına yol açmıştır.

.....

506 *Osman Akandere:* ***Millî Şef Dönemi; Çok-Partili Hayata Geçişte Rol Oynayan İç ve Dış Tesirler, 1938-1945.*** *İstanbul, 1988, 127-140.ss.*

TBMM, faaliyetleri-çalışmaları açısından da parti kararlarına ve yönetimine bağlı bir organ durumundadır. Bu bağlamda TBMM, CHP hükûmetinin bir danışma organı niteliğindedir ve kararları meşrulaştırma işlevi görmüştür. 1924 Anayasası, yasama organına diğer siyasal organlar karşısında açık bir üstünlük tanınmasına rağmen, tek-parti egemenliği bunu tersine çevirmiştir. Bunun için, yasamanın üstünlüğü yerine, yürütmenin yasama üzerindeki fiilî egemenliğinden söz edilebilir. [bkz.: Tahsin Bekir Balta: Türkiye'de Yasama Yürütme Münasebeti. Ankara, 1960; Kemal Karpat: Türk Demokrasi Tarihi. İstanbul, 1967, 250.s.; Mümtaz Soysal: Dış Politika ve Parlamento. Ankara, 1964, 102-115.ss.] TBMM'nin hükûmeti denetleme yollarından olan gensoru mekanizması (madde 22), Terakkiperver ve Serbest Fırka dönemleri dışında (bir-iki münferit önemsiz talep hariç) kullanılmamıştır. [Nadir Lâtif İslâm: Türkiye'de Gensoru ve Meclis Tahkikatı. Ankara, 1966, 24-30.ss.] yaklaşık olarak 36 yıl yürürlükte kalan 1924 Anayasası döneminde, toplam on iki olan meclis soruşturması taleplerinin ancak 5'i 22 yıllık tek-parti dönemine aittir. [Nadir Lâtif İslâm: a.g.e., 24-30.ss.]

Bu dönemde, gündelik sorunların ve hükûmet kararlarının tartışılması bile hoş karşılanmamıştır. [bkz.: Süreyya İlmen: Zavallı Serbest Fırka. İstanbul, 1955, 19-24, 30-34.ss.] Parti tüzüğünün, herhangi bir tasarının görüşülmesini önce kamuoyuna kapalı Parti Meclis Grubu'nda yapılmasını şart koşması ve buradaki kararların bağlayıcı olması, TBMM'nin rolünü azaltan bir başka unsur olmuştur.

.....

Özetleyecek olursak, meclisin oluşum biçimi, yapısı ve parti grubu kararlarının bağlayıcılığı, meclis çalışmalarını pratikte "törensel" bir boyuta indirgemiştir. Gerçekten de, tek parti döneminde TBMM'nde tasarıların "tartışılma" süresi çok kısadır. Örneğin, bir kanun başına ortalama yarım saat-bir saat arası düşen süre, çok partili hayata geçiş sürecinde 1,5-3 saate yükselmekte, oturum sayısı 2-3 katına çıkmaktadır. [bkz.: Sacit Karaibrahimoğlu: Türkiye Büyük Millet Meclisi. Ankara, 1969, 58-173.ss.]. Bu açıklamalar, TBMM'nin temsil, araştırma ve denetim gibi işlevlerini yerine getirmekten uzak olduğunu göstermektedir. TBMM, bu açıdan parlamentoların yönetimler karşısındaki konumları ve ilişkileri çerçevesinde "eşgüdümlü, tabi, teslimiyetçi, belirsiz, rekabetçi-egemen" şeklinde yapılan bir ayrımda, "teslimiyetçi" kategoriye sokulmaktadır. [bkz.: Ahmet N. Yücekök: Siyaset Sosyolojisi Açısından Türkiye'de Parlamentonun Evrimi. Ankara, 1983, 52-53, 245.ss.][507]

507 *Esat Öz:* ***Otoriterizm ve Siyaset; Türkiye'de Tek-Parti Rejimi ve Siyasal Katılma (1923-1945).*** *Ankara, 1996, 140-144.ss.*

8 MART 1943 - 31 TEŞRİNİ EVVEL [EKİM] 1943 TARİHLERİ ARASINDA HEYETİ UMUMİYENİN MESAİ HULÂSASI[508]

«

Heyeti Umumiyenin Açılması

Yedinci Devre 8 Mart 1943 e tesadüf eden Pazartesi günü saat 14 de Reisisin Kocaeli mebusu Subhi Artel'in aşağıdaki nutku ile açılmıştır:

«Aziz ve muhterem arkadaşlar;

Asil Türk milletini temsil eden Büyük Millet Meclisinin 7 nci Devresinin Fevkalâde İçtimaını yüksek huzurlarımızda açmakla derin kıvanç duymaktayım. Çok yaşamak tahdisi nimete vesile teşkil etmekle beraber bilhassa böyle yüksek ve güzide bir meclise velev kısa bir zaman için olsun riyaset şerefini de bahşetmiş olan ihtiyarlık nazarımda büyük bir bahtiyarlıktır. Meclisimizin bu devresinin de Millet ve vatanımız için ve mukaddes Cumhuriyetimiz için saadet ve selâmet içinde büyük başarılarla geçmesini sizlerle beraber yürekten diler, Yüksek Heyetinizi en derin saygı ve sevgilerle selâmlarım (Alkışlar).

Sonra Sayın Üyelerin tahlifleri yapılmış ve müteakiben Meclis Reisi intihabına geçilerek Çankırı mebusu Mustafa Abdülhalik Renda 427 rey ile Reis seçilmiş ve Riyaset Makamını işgal eden Müşarünileyh:

«Aziz arkadaşlarım, Reisliğe seçmek suretiyle hakkımda göstermek lûtfunda bulunduğunuz yüksek itimattan dolayı her birimize şükran, minnet, sevgi ve saygılarımı sunarım, vazifemi görürken daima kıymetli yardımlarınızı esirgememenizi bilhassa rica ederim. (Alkışlar) ».

Buyurmuşlar ve Riyaset Divanı da seçildikten sonra Reisicumhur intihabına başlanmış ve Mecliste ispatı vücut eden 435 mebusun ittifakı ârasiyle Reisicumhurluğa Ankara mebusu İsmet İnönü'nün seçildiği tebliğ edilerek celse tatil edilmiştir.

Saat 18,40 da açılan ikinci celsede Reisicumhur İsmet İnönü şiddetli ve sürekli alkışlar arasında kürsüye gelerek aşağıdaki surette yemin etmişlerdir:

«Reisicumhur sıfatiyle Cumhuriyet kanunlarına ve hâkimiyeti milliye esaslarına riayet ve bunları müdafaa, Türk milletinin saadetine sadikane ve bütün kuvvetimle sarfı mesai, Türk Devletine teveccüh edecek her tehlikeyi kemali şiddetle men, Türkiye'nin şan ve şerefini vikaye ve ilâya, deruhde ettiğim vazifenin icabatına hasrınefs etmekten ayrılmayacağıma namusum üzerine söz veririm (Şiddetli ve sürekli alkışlar)

»

---

508 ***T.B.M.M. Yıllık,*** *Devre: VII, İctimâ: F. (8 Mart 194?-31 Teşrinievvel 1943), 28.1.1944, 61-63. ss.*

Heyeti Umumîyenin Akdettiği İnikat ve Celselerin Aded ve Tarihi ile Ne Kadar Devam Ettiğini Gösterir Cetvel

Yedinci Devrenin Fevkalâde İçtimaında Türkiye Büyük Millet Meclisi Heyeti Umumiyesi 8 mart 1943 ten 1 sonteşrin 1943 tarihine kadar (8) ay zarfında (56) inikatta (71) celse akdetmiştir. Bu müddet içinde 17 . IX . 1943 ten 1 . XI . 1943 e kadar ceman (1) ay (13) gün tatil yapılmıştır. Celseler kâmilen açıktır, bu içtimada gizli celse akdolunmamıştır.

Aşağıdaki cetvelin tetkikından anlaşılacağı üzere Heyeti Umumiye ceman (73) saat (37) dakika içtima halinde bulunmuştur.

İnikat	Celse	Celsenin cinsi	Tarihi	Günü	Ne kadar devam ettiği Saat	Dakika
1	2	Açık	8 . III . 1943	Pazartesi	4	14
2	2	»	15 . III . 1943	Pazartesi	1	17
3	1	»	17 . III . 1943	Çarşamba	1	47
4	1	»	22 . III . 1943	Pazartesi	0	05
5	1	»	26 . III . 1943	Cuma	0	12
6	1	»	29 . III . 1943	Pazartesi	0	08
7	1	»	31 . III . 1943	Çarşamba	0	05
8	1	»	5 . IV . 1943	Pazartesi	0	10
9	1	»	7 . IV . 1943	Çarşamba	0	13
10	1	»	9 . IV . 1943	Cuma	0	15
11	1	»	12 . IV . 1943	Pazartesi	0	43
12	1	»	14 . IV . 1943	Çarşamba	0	35
13	1	»	16 . IV . 1943	Cuma	1	20
14	1	»	19 . IV . 1943	Pazartesi	0	15
15	1	»	21 . IV . 1943	Çarşamba	0	02
16	1	»	28 . IV . 1943	Çarşamba	0	05
17	1	»	30 . IV . 1943	Cuma	0	20
18	1	»	3 . V . 1943	Pazartesi	0	30
19	1	»	5 . V . 1943	Çarşamba	1	50
20	1	»	7 . V . 1943	Cuma	0	40
21	1	»	10 . V . 1943	Pazartesi	0	14
22	1	»	12 . V . 1943	Çarşamba	1	00
23	1	»	14 . V . 1943	Cuma	0	45
24	1	»	17 . V . 1943	Pazartesi	1	55
25	1	»	21 . V . 1943	Cuma	2	45
26	1	»	24 . V . 1943	Pazartesi	2	54
27	2	»	25 . V . 1943	Salı	5	40
28	2	»	26 . V . 1943	Çarşamba	5	39
29	2	»	27 . V . 1943	Perşembe	4	40
30	1	»	28 . V . 1943	Cuma	1	30
31	1	»	31 . V . 1943	Pazartesi	0	15

İnikat	Celse	Celsenin cinsi	Tarihi	Günü	Ne kadar devam ettiği Saat	Dakika
32	1	Açık	2 . VI . 1943	Çarşamba	0	21
33	1	»	4 . VI . 1493	Cuma	3	10
34	1	»	7 . VI . 1943	Pazartesi	1	10
35	1	»	9 . VI . 1943	Çarşamba	0	10
36	1	»	16 . VI . 1943	Çarşamba	0	15
37	1	»	18 . VI . 1943	Cuma	0	35
38	1	»	21 . VI . 1943	Pazartesi	0	56
39	1	»	23 . VI . 1943	Çarşamba	0	23
40	1	»	25 . VI . 1943	Cuma	0	25
41	1	»	28 . VI . 1943	Pazartesi	1	02
42	1	»	30 . VI . 1943	Çarşamba	2	30
43	1	»	2 . VII . 1943	Cuma	1	00
44	1	»	5 . VII . 1943	Pazartesi	3	45
45	1	»	7 . VII . 1943	Çarşamba	2	43
46	1	»	9 . VII . 1943	Cuma	0	17
47	1	»	12 . VII . 1943	Pazartesi	1	10
48	1	»	14 . VII . 1943	Çarşamba	1	00
49	1	»	16 . VII . 1943	Cuma	3	10
50	1	»	19 . VII . 1943	Pazartesi	2	36
51	1	»	6 . IX . 1943	Pazartesi	0	25
52	1	»	8 . IX . 1943	Çarşamba	0	07
53	1	»	10 . IX . 1943	Cuma	0	05
54	1	»	13 . IX . 1943	Pazartesi	0	12
55	1	»	15 . IX . 1943	Çarşamba	0	20
56	1	»	17 . IX . 1943	Cuma	3	37

Umumî Heyete Muhtelif Encümenlerden Gelen Mazbatalar [509]

« Umumî Heyete muhtelif encümenlerden (205) mazbata gelmiştir. Aşağıdaki cetvel bunların hulâsalariyle muamele tarihlerini göstermektedir.

Bu (205) mazbatanın (170) i kanun, (1) i tefsir, (21) i karar olarak, (4) ü okunarak kabul olunmuş, (5) i encümenlere iade edilmiş, (4) ü de okunmuştur.

A) DAİMÎ ENCÜMENLER

Adliye Encümeninden Gelen Mazbatalar

1.- 69 uncu tümen 9. Dağ P. A. Kıta çavuşlarından Talip Çelik'in ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresine dair (3/2)	2. VI.1943 tarihinde encümene iade edilmiştir.
2.- Bafra'da Kapıkaya köyünden Hasanoğlu Hüseyin Özkaragöz'ün ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresine dair (3/4)	10.V.1943 tarihinde 1333 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3.- Bayramiç'in Akçakıl köyünden Ramazanoğlu Mustafa Aydın'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresine dair (3/27)	31.V.1943 tarihinde 1345 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
4.- Burdur'un Kayış köyünden Alioğlu Dalya Ömer Öğüt ve Süleymanoğlu Kör Memet Gün'ün ölüm cezasına çarptırılmaları hakkında Başvekâlet tezkeresine dair (3/57)	21.V.1943 tarihinde 1339 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
5.- Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 ve 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Adliye vekâleti kısmında değişiklik yapılmasına dair kanun lâyihası hakkında (1/83)	14.VII.1943 tarihinde 4461 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
6.- Erzincan eski mebusu Saffet Arıkan'ın, Arzuhal encümeninin 25.VI.1941 tarihli Haftalık karar cetvelindeki 2915 sayılı kararın Umumî Heyette müzakeresine dair takriri hakkında (4/1)	16.IV.1943 tarihinde 1331 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.

509 ***a.g.e.***, *64-86. ss.*

7.- Gazianteb'in Sipke köyünden Refişoğlu Şöhretli Hurşitoğlu İsmail Deveci'nin ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresine dair (3/8)	14.V.1943 tarihinde 1336 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
8.- Gerze'nin Yakuplu köyünden Duacıoğullarından Osmanoğlu Mustafa Erdoğan'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresine dair (3/9)	17.V.1943 tarihinde 1337 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
9.- Hâkimler kanununun muvakkat maddesinin (B) fıkrasının üç numaralı bendinde yazılı müddetin üç sene daha uzatılmasına dair kanun lâyihası hakkında (1/71)	16.VI.1943 tarihinde 4439 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
10.- İbrahimoğlu Kulu'nun ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresine dair (3/10)	21.V.1943 tarihinde 1340 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
11.- İliç'in Ebülhindi köyünden Hamidoğlu Ziyaettin Atalay ile Aşkale'nin Gölveren köyünden Memedoğlu Musa Kâzım Akıncı'nın ölüm cezasına çarptırılmaları hakkında Başvekâlet tezkeresine dair (3/11)	12.V.1943 tarihinde 1334 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
12.- Kaş kazasının Yeni köyünden İbrahimoğlu Mustafa Eğriboyun'un ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresine dair (3/13)	28.V.1943 tarihinde 1344 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
13.- Kütahya'nın Saray mahallesinden İbrahimoğlu Halil İbrahim diğer adı Ali İlbili'nin ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresine dair (3/17)	17.V.1943 tarihinde 1338 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
14.- Lüleburgaz'ın Celâliye köyünden Yusufoğlu Raşit Demir'in ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresine dair (3/18)	19.IV.1943 tarihinde 1332 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
15.- Pınarhisar eski Posta ve telgraf müdürü Ali Niyazi Erman'ın ağır para cezasının affine dair (5/7)	28.VI.1943 tarihinde 4447 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

16.- Samsun eski Nafia baş fen memuru Ahmet Nadir Göksan'ın hapis cezasının affi hakkında (5/8) — 28.VI.1943 tarihinde 4449 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

17.- Tapu ve kadastro umum müdürlüğü teşkilât ve vazifelerine dair olan 3937 numaralı kanunun 5 inci maddesiyle 3656 sayılı kanuna bağlı 1 numaralı cetvelde değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihasına dair (1/30) — 17.V.1943 tarihinde 4412 ve 4413 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

18.- Taşköprü'nün Orta köyünden İsmailoğlu Hüseyin Acar'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresine dair (3/38) — 14.V.1943 tarihinde 1335 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.

19.- Turhal'ın Çivril köyünden Bekiroğlu Hamza Pekmez'in ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresine dair (3/25) — 28.V.1943 tarihinde 1343 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.

20.- Yangın ve sair sebeplerle mahkeme ve Adliye dairelerinde zıyaa uğrayan dosyalar hakkında yapılacak muamelelere dair kanun lâyihası hakkında (1/62) — 16.VII.1943 tarihinde 4473 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Arzuhal Encümeninden Gelen Mazbata

1.- Erzincan eski mebusu Saffet Arıkan'ın, Arzuhal encümeninin 25.VI.1941 tarihli Haftalık karar cetvelindeki 2915 sayılı kararın Umumî Heyette müzakeresine dair takriri hakkında (4/1) — 16.IV.1943 tarihinde 1331 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.

Bütçe Encümeninden Gelen Mazbatalar

1.- Ankara'da bir Fen fakültesi kurulması hakkında kanun lâyihasına dair (1/138) — 17.IX.1943 tarihinde 4492 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

2.- Askerî memnu mıntakalar hakkındaki 1110 sayılı kanuna ek kanun lâyihasına dair (1/50) — 6.IX.1943 tarihinde 4487 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

3.- Askerî sahra postalarında müstehdem Posta, Telgraf ve Telefon idaresi memurlarına parasız elbise verilmesi hakkında kanun lâyihasına dair (1/46) — 7.VII.1943 tarihinde 4455 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

4.- Askerî şoför ve sanatkârlara verilecek ücret ve yevmiyeler hakkındaki 1272 sayılı kanunun 2 nci maddesinin değiştirilmesine dair kanun lâyihası hakkında (1/51)	19.VII.1943 tarihinde 4479 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
5.- Bankalar ve Devlet müesseseleri memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3659 sayılı kanuna ek kanun lâyihasına dair (1/121)	19.VII.1943 tarihinde 4478 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
6.- Başvekâlet Teşkilâtı hakkında kanun lâyihasına dair (1/93)	23.VI.1943 tarihinde 4443 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
7.- Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1943 malî yılı Bütçe kanunu lâyihası hakkında (1/2)	7.V.1943 tarihinde 4404 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
8.- Bigadiç kazasının teşkiline dair kanun lâyihası hakkında (1/75)	28.VI.1943 tarihinde 4444 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
9.- 1942 malî yılı Muvazenei umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelde değişiklik yapılmasına dair kanun lâyihasiyle İdare Heyetinin, Büyük Millet Meclisi 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında kanun teklifine dair (1/26, 2/3)	12.IV.1943 tarihinde 4391 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
10.- 1942 malî yılı muvazenei umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelde değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihasına dair (1/40)	28.V.1943 tarihinde 4423 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
11.- 1943 malî yılı Muvazenei umumiye kanunu lâyihası hakkında (1/1)	27.V.1943 tarihinde 4420 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
12.- 1943 malî yılı Muvazenei umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelin Maarif vekâleti kısmında değişiklik yapılmasına dair kanun lâyihası hakkında (1/132)	16.VII.1940 tarihinde 4474 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
13.- 1943 malî yılı Muvazenei umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelin Millî Müdafaa vekâleti kısmına 120 000 000 lira fevkalâde tahsisat verilmesi hakkında kanun lâyihasına dair (1/82)	28.V.1943 tarihinde 4424 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

14.- 1943 malî yılı Muvazenei umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelin Millî Müdafaa vekâleti kısmına fevkalâde tahsisat verilmesi hakkındaki 4424 sayılı kanuna ek kanun lâyihasına dair (1/140)	15.IX.1943 tarihinde 4490 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
15.- 1943 malî yılı Muvazenei umumiye kanununa bağlı cetvellerde değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihasiyle İdare Heyetinin, Büyük Millet Meclisi 1943 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına dair kanun teklifi hakkında (1/139, 2/20)	17.IX.1943 tarihinde 4498 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
16.- Dahiliye memurları kanununa bir madde eklenmesine dair kanun lâyihası hakkında (1/128)	10.IX.1943 tarihinde 4488 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
17.- Dahiliye vekâleti merkez teşkilâtı ve vazifeleri hakkındaki 1624 sayılı kanun ile bu kanunu tâdil eden 2531, 3046 ve 3571 numaralı kanunlarda değişiklik yapılmasına ve 1624 sayılı kanuna bir madde eklenmesine dair kanun lâyihası hakkında (1/69)	28.VI.1943 tarihinde 4445 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
18.- Denizaltı gemilerinde ve avcıbotlarında müstahdem deniz personeline seferde, manevra ve tatbikatlarda verilecek gıda hakkında kanun lâyihasına dair (1/54)	19.VII.1943 tarihinde 4480 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
19.- Devlet Demiryolları ve limanları işletme umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına dair kanun lâyihası hakkında (1/27)	14.IV.1943 tarihinde 4392 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
20.- Devlet Demiryolları ve limanları umum müdürlüğü 1943 malî yılı Bütçe kanunu lâyihasına dair (1/3)	21.V.1943 tarihinde 4418 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
21.- Devlet Denizyolları umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihasına dair (1/41)	12.V.1943 tarihinde 4406 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
22.- Devlet Denizyolları işletme umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihasına dair (1/64)	21.V.1943 tarihinde 4417 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

23.- Devlet Denizyolları işletme umum müdürlüğü 1943 malî yılı bütçe kanunu lâyihası hakkında (1/4)	14.V.1943 tarihinde 4411 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
24.- Devlet Havayolları umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihasına dair (1/42)	12.V.1943 tarihinde 4407 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
25.- Devlet Havayolları umum müdürlüğü 1943 malî yılı bütçe kanunu lâyihası hakkında (1/5)	3.V.1943 tarihinde 4401 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
26.- Devlet Havayolları umum müdürlüğü teşkilâtı hakkındaki 3424 sayılı kanunda değişiklik yapılmasına ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesine dair kanun lâyihası hakkında (1/91)	16.VII.1943 tarihinde 4467 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
27.- Devlet konservatuvarı ve Riyaseti Cumhur Filârmonik orkestrası mütedavil sermayesi hakkında kanun lâyihasına dair (1/77)	28.VI.1943 tarihinde 4450 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
28.- Devlet limanları işletme umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçe kanununa bağlı (A) işaretli cetvelde değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihasına dair (1/38)	12.V.1943 tarihinde 4408 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
29.- Devlet limanları işletme umum müdürlüğü 1943 malî yılı bütçe kanunu lâyihası hakkında (1/6)	12.V.1943 tarihinde 4410 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
30.- Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı kanunun 10 uncu maddesinin tefsiri hakkında Başvekâlet tezkeresine dair (3/53)	16.IX.1943 tarihinde 1354 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
31.- Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 ve 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Adliye vekâleti kısmında değişiklik yapılmasına dair kanun lâyihası hakkında (1/83)	14.VII.1943 tarihinde 4461 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
32.- Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 ve buna ek 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Dahiliye vekâleti	

kısmında değişiklik yapılmasına dair kanun lâyihası hakkında (1/70)

28.VI.1943 tarihinde 4446 sayılı kanun olarak kabuledilmiştir.

33.- Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 ve buna ek 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Dahiliye vekâleti kısmında değişiklik yapılmasına dair 4446 sayılı kanuna ek kanun lâyihası hakkında (1/129)

16.VII.1943 tarihinde 4468 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

34.- Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı kanunla bu kanuna ek 3888 sayılı kanuna bağlı cetvellerin Nafia vekâleti kısmında değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihasına dair (1/145)

17.IX.1943 tarihinde 4493 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

35.- 4122 ve 4304 sayılı kanunlarda değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihasına dair (1/110)

16.VII.1943 tarihinde 4469 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

36.- Ereğli Kömür havzasındaki ocakların Devletçe işlettirilmesi hakkındaki 3867 sayılı kanuna ek kanun lâyihasına dair (1/119)

19.VII.1943 tarihinde 4476 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

37.- Eskişehir mebusu İzzet Arukan'ın şose ve köprüler kanununun bazı maddelerinin tadili hakkındaki 1882 sayılı kanuna ek kanun teklifine dair (2/4)

31.V.1943 tarihinde 4427 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

38.- Fevkalâde vaziyet dolayısiyle bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan 3829, 4040 ve 4226 sayılı kanunların bazı hükümlerinin değiştirilmesine ve bazı vergi ve resimlere yeniden zam icrasına dair kanun lâyihası hakkında (1/33)

17.V.1943 tarihinde 4415 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

39.- Gazi Orta öğretmen okulu ve Terbiye enstitüsü kadroları hakkında kanun lâyihasına dair (1/143)

17.IX.1943 tarihinde 4495 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

40.- Gümrük ve inhisarlar vekâleti Teşkilât ve vazifeleri hakkındaki 2825 sayılı kanuna ek kanun lâyihasına dair (1/99)

30.VI.1943 tarihinde 4451 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

41.- Hudut ve sahiller sıhhat umum müdür-

lüğü 1943 malî yılı bütçe kanunu lâyihası hakkında (1/7)

30.IV.1943 tarihinde 4400 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

42.- İdare Heyetinin, Büyük Millet Meclisi âzasının tahsisat ve harcırahları hakkındaki 1757 sayılı kanunun birinci maddesinin sonuna bir fıkra eklenmesine dair kanun teklifi hakkında (2/1)

26.III.1943 tarihinde 4387 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

43.- İdare Heyetinin, Büyük Millet Meclisi memurlarının Teşkilâtına dair 3552 sayılı kanuna ek kanun teklifi hakkında (2/14)

28.VI.1943 tarihinde 4448 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

44.- İdare Heyetinin, Riyaseti Cumhur 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına dair kanun teklifi hakkında (2/2)

26.III.1943 tarihinde 4388 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

45.- İdare Heyetinin, Riyaseti Cumhur dairesi Teşkilât kanununda değişiklik yapılması hakkındaki 3568 sayılı kanuna bağlı (1) sayılı cetvelde değişiklik yapılmasına dair kanun teklifi hakkında (2/16)

14.VII.1943 tarihinde 4462 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

46.- İktisadi Devlet teşekkülleri memurları tekaüt sandığı hakkındaki 4222 sayılı kanuna ek kanun lâyihasına dair (1/118)

19.VII.1943 tarihinde 4477 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

47.- İnekhanelere 2654 sayılı kanun hükümlerine göre mütedavil sermaye verilmesi hakkında kanun lâyihasına dair (1/116)

19.VII.1943 tarihinde 4482 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

48.- İnhisarlar umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına dair kanun lâyihası hakkında (1/34)

14.IV.1943 tarihinde 4393 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

49.- İnhisarlar umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihasına dair (1/43)

7.V.1943 tarihinde 4405 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

50.- İnhisarlar umum müdürlüğü 1943 malî yılı bütçe kanunu lâyihası hakkında (1/8)

5.V.1943 tarihinde 4403 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

51.- İstanbul Üniversitesi binalarının yaptırılması hakkında kanun lâyihasına dair (1/144)

17.IX.1943 tarihinde 4499 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

52.- İstanbul Üniversitesi tedris kısmına 4 ordinaryüs profesör ile 1 röntgen mütehassısı eklenmesi hakkında 1/135 ve Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair 3656 ve 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Maarif vekilliğine ait kısımlarında değişiklik yapılması hakkında 1/141 sayılı kanun lâyihalarına dair	17.IX.1943 tarihinde 4496 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
53.- İstiklâl harbi mâlûllerine verilecek para mükâfatı hakkında kanun lâyihasına dair (1/47)	18.VI.1943 tarihinde 4441 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
54.- Kocaeli mebusu İbrahim Tolon'un Devletçe parasız verilecek giyim eşyası hakkındaki 4356 sayılı kanunun hayrat hademesine de teşmiline dair kanun teklifi hakkında (2/6)	19.VII.1943 tarihinde 4484 ve 4485 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
55.- Limanlarımıza sığınmış olan Fransız gemilerinin satın alınması hakkında kanun lâyihasına dair (1/142)	15.IX.1943 tarihinde 4491 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
56.- Mamak Gaz Maske Fabrikasının Millî Müdafaa vekâletine devri hakkında kanun lâyihasına dair (1/94)	14.VII.1943 tarihinde 4466 sayılı kanun olarak kabuledilmiştir.
57.- Meslekî ve Teknik okullar açılması ve mevcutlarının büyütülmesi hakkındaki 4304 sayılı kanuna ek kanun lâyihasına dair (1/111)	16.VII.1943 tarihinde 4470 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
58.- Millî Müdafaa Vekâleti 1942 malî yılı bütçesine fevkalâde tahsisat verilmesine dair olan 4228 sayılı kanuna ek kanun lâyihası hakkında (1/35)	19.IV.1943 tarihinde 4399 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
59.- Mübadele ve teffiz işlerinin katî tasfiyesi ve intacı hakkındaki 1771 sayılı kanuna ek kanun lâyihasına dair (1/78)	19.VII.1943 tarihinde Maliye Encümenine
60.- Müfettiş ve müfettiş muavinlerinin yevmiye ve harcırahlarına dair olan 999 sayılı kanuna ek kanun lâyihası hakkında (1/67)	18.VI.1943 tarihinde 4440 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
61.- Münakalât vekâleti 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında 1/78, 1942 malî yılı Muvazenei umumî kanununa	

bağlı (A) işaretli cetvelde değişiklik yapılması hakkında 1/81 ve 1942 malî yılı Muvazenei umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelde değişiklik yapılması hakkında 1/87 sayılı kanun lâyihalariyle İdare Heyetinin, Büyük Millet Meclisi 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında 2/10, 12 sayılı kanun tekliflerine dair	28.V.1943 tarihinde 4421 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
62.- Nahiye müdürlerinin devir masraflarına dair olan 3635 sayılı kanunun değiştirilmesi hakkında kanun lâyihasına dair (1/48)	14.VII.1943 tarihinde 4465 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
63.- Ordu motörlü silâh ve vasıtalarında kullanılacak ücretli sivil makinist ve şoförlere er melbusatı ve teçhizatı verilmesine dair kanun lâyihası hakkında (1/107)	16.VII.1943 tarihinde 4471 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
64.- Orman umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına dair kanun lâyihası hakkında (1/44)	2.V.1943 tarihinde 4402 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
65.- Orman umum müdürlüğü 1943 malî yılı bütçe kanunu lâyihası hakkında (1/9)	17.V.1943 tarihinde 4414 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
66.- Posta, telgraf ve telefon umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihasına dair (1/80)	28.V.1943 tarihinde 4423 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
67.- Posta, telgraf ve telefon umum müdürlüğü 1943 malî yılı bütçe kanunu lâyihası hakkında (1/10)	21.V.1943 tarihinde 4419 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
68.- Tapu ve kadastro umum müdürlüğü teşkilât ve vazifelerine dair olan 3937 numaralı kanunun 5 inci maddesiyle 3656 sayılı kanuna bağlı 1 numaralı cetvelde değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihasına dair (1/30)	17.V.1943 tarihinde 4412 ve 4413 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
69.- Teknik ziraat ve teknik bahçe okulları hakkında kanun lâyihasına dair (1/127)	19.VII.1943 tarihinde 4486 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
70.- Ticaret vekâleti Teşkilât ve vazifelerine dair olan 3614 sayılı kanuna ek kanun lâyihası hakkında (1/68)	21.VI.1943 tarihinde 4442 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

71.- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası kanununun muvakkat sekizinci maddesindeki müddetin uzatılmasına dair olan 3978 sayılı kanuna ek kanun lâyihası hakkında (1/63) — 7.VI.1943 tarihinde 4431 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

72.- Umumî muvazeneye dahil dairelerle bunlara bağlı müessese ve teşekküllerden aylık alanlara bir defaya mahsus olmak üzere maaş, ücret ve tahsisatlarının bir aylık tutarının ilâveten verilmesi hakkında kanun lâyihasına dair (1/147) — 17.IX.1943 tarihinde 4500 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

73.- 3834 sayılı kanuna bağlı cetvelin değiştirilmesi hakkında kanun lâyihasına dair (1/112) — 16.VII.1943 tarihinde 4472 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

74.- Vakıflar umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına dair kanun lâyihası hakkında (1/45) — 12.V.1943 tarihinde 4409 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

75.- Vakıflar umum müdürlüğü 1943 malî yılı Bütçe kanunu lâyihası hakkında (1/11) — 28.V.1943 tarihinde 4425 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

76.- Varlık vergisi hakkındaki 4305 sayılı kanuna ek kanun lâyihasına dair (1/148) — 17.IX.1943 tarihinde 4501 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

77.- Ziraat vekâleti teşkilâtının nakil ve teknik işletme vasıtalariyle teçhizine dair kanun lâyihası hakkında (1/133) — 19.VII.1943 tarihinde 4481 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Dahiliye Encümeninden Gelen Mazbatalar

1.- Bigadiç kazasının teşkiline dair kanun lâyihası hakkında (1/75) — 28.VI.1943 tarihinde 4444 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

2.- Dahiliye memurları kanununa bir madde eklenmesine dair kanun lâyihası hakkında (1/128) — 10.IX.1943 tarihinde 4488 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

3.- Dahiliye vekâleti merkez teşkilâtı ve vazifeleri hakkındaki 1624 sayılı kanun ile bu kanunu tâdil eden 2531, 3046 ve 3571 numaralı kanunlarda değişiklik yapılmasına ve 1624 sayılı kanuna bir madde eklenmesine dair kanun lâyihası hakkında (1/69) — 28.VI.1943 tarihinde 4445 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

4.- Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 ve buna ek 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Dahiliye vekâleti kısmında değişiklik yapılmasına dair kanun lâyihası hakkında (1/70)

28.VI.1943 tarihinde 4446 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

5.- Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 ve buna ek 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Dahiliye vekâleti kısmında değişiklik yapılmasına dair 4446 sayılı kanuna ek kanun lâyihası hakkında (1/129)

16.VII.1943 tarihinde 4468 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

6.- Eskişehir mebusu İzzet Arukan'ın Şose ve köprüler kanununun bazı maddelerinin tadili hakkındaki 1882 sayılı kanuna ek kanun teklifine dair (2/4)

31.V.1943 tarihinde 4427 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

7.- Nahiye müdürlerinin devir masraflarına dair olan 3635 sayılı kanunun değiştirilmesi hakkında kanun lâyihasına dair (1/48)

14.VII.1943 tarihinde 4465 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

8.- Pasaport kanununun 10 uncu maddeninin tadiline dair olan 4061 sayılı kanuna ek kanun lâyihası hakkında (1/117)

5.VII.1943 tarihinde 4453 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

9.- Şehir ve kasabalarda mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri teşkili hakkında kanun lâyihasına dair (1/25)

14.VII.1943 tarihinde encümene iade edilmiştir.

10.- Vilâyet idaresi kanununun 58 inci maddesine bir fıkra eklenmesine dair kanun lâyihası hakkında (1/88)

9.VI.1943 tarihinde 4438 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Divânı Muhasebat Encümeninden Gelen Mazbatalar

1.- 1939 malî yılı hesabı katisine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı muhasebat riyaseti tezkeresiyle 1939 malî yılı Hazine hesabı katisi hakkında kanun lâyihasına dair (3/42, 1/22)

2.VI.1943 tarihinde 4428 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

2.- Devlet Denizyolları işletme umum müdürlüğü 1939 malî yılı katî hesabına ait

mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı muhasebat riyaseti tezkeresiyle Devlet Denizyolları umum müdürlüğü 1939 malî yılı katî hesabı hakkında kanun lâyihasına dair (3/59, 1/76) — 7.VI.1943 tarihinde 4432 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

3.- Devlet Havayolları umum müdürlüğü 1940 malî yılı hesabı katisine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı muhasebat riyaseti tezkeresiyle Devlet Havayolları umum müdürlüğü 1940 malî yılı hesabı katisi hakkında kanun lâyihasına dair (3/32, 1/23) — 7.IV.1943 tarihinde 4389 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

4.- Hudut ve sahiller sıhhat umum müdürlüğü 1940 malî yılı hesabı katisine ait mutabakat beyannamesininsunulduğuna dair Divanı muhasebat riyaseti tezkeresiyle Hudut ve sahiller sıhhat umum müdürlüğü 1940 malî yılı katî hesabı hakkında kanun lâyihasına dair (3/35, 1/24) — 9.IV.1943 tarihinde 4390 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

5.- Millî Piyango idaresinin 1942 malî yılı bilânçosunun gönderildiğine dair Başvekâlet tezkeresi hakkında (3/72) — 2.VII.1943 tarihinde okunmuştur.

6.- Vakıflar umum müdürlüğü 1940 malî yılı hesabı katisine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı muhasebat riyaseti tezkeresiyle Vakıflar umum müdürlüğü 1940 malî yılı hesabı katisi hakkında kanun lâyihasına dair (3/74, 1/61) — 30.VI.1943 tarihinde 4452 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Gümrük ve İnhisarlar Encümeninden Gelen Mazbatalar

1.- Fevkalâde vaziyet dolayısiyle bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan 3829, 4040 ve 4226 sayılı kanunların bazı hükümlerinin değiştirilmesine ve bazı vergi ve resimlere yeniden zam icrasına dair kanun lâyihası hakkında (1/33) — 17.V.1943 tarihinde 4415 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

2.- Gümrük ve inhisarlar vekâleti Teşkilât ve vazifeleri hakkındaki 2825 sayılı kanuna ek kanun lâyihasına dair (1/99) — 30.VI.1943 tarihinde 4451 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

1.- Ankara Belediyesi ihtiyacı için satın alınacak otobüsler hakkında Türk ve İsviçre Hükümetleri arasında teati olunan mektubun tasdikına dair kanun lâyihası hakkında (1/89)	7.VII.1943 tarihinde 4456 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
2.- Limanlarımıza sığınmış olan Fransız gemilerinin satın alınması hakkında kanun lâyihasına dair (1/142)	15.IX.1943 tarihinde 4491 sayılı kanun olarak kabuledilmiştir.
3.- Pasaport kanununun 10 uncu maddesinin tadiline dair olan 4061 sayılı kanuna ek kanun lâyihası hakkında (1/117)	5.VII.1943 tarihinde 4453 sayılı kanun olarak kabuledilmiştir.
4.- Türkiye-Almanya arasında imza edilen kredi anlaşmasının tasdiki hakkında kanun lâyihasına dair (1/17)	14.IV.1943 tarihinde 4398 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
5.- Türkiye ile Almanya arasında Ticari mübadelelere mütedair Hususi Anlaşmaya bağlı (A) hesabı hakkında teati edilen notaya merbut 1 ve 2 numaralı listelerdeki keten ve kenevir kontenjanları hakkında teati edilen notaların tasdikına dair kanun lâyihası hakkında (1/16)	14.IV.1943 tarihinde 4397 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
6.- Türkiye-Almanya arasında münakit Ticari mübadelelerin tanzimine dair anlaşmaya bağlı II numaralı listede gösterilen balık kontenjanının arttırılması hakkında teati edilen notaların tasdiki hakkında kanun lâyihasına dair (1/31)	7.VI.1943 tarihinde 4433 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
7.- Türkiye ile Almanya arasında Ticari mübadelelerin tanzimine mütedair Anlaşmanın temdidi hakkında teati edilen mektupların tasdikına dair kanun lâyihası hakkında (1/36)	7.VI.1943 tarihinde 4434 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
8.- Türkiye ile Almanya arasında münakit Ticari mübadelelerin tanzimine dair anlaşmaya bağlı I ve II numaralı listelerde değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihasına dair (1/59)	7.VI.1943 tarihinde 4435 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

9.- Türkiye ile Almanya arasında Ticari mübadelelerin tanzimine dair olan Anlaşma çevresi dahilinde prokinin mukabili Afyon ihracı hakkındaki Anlaşmanın tasdikine dair kanun lâyihası hakkında (1/58) — 7.VI.1943 tarihinde 4436 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

10.- Türkiye ile Finlandiya arasında imza edilen Ticaret ve Tediye Anlaşmasının tasdikına dair kanun lâyihası hakkında (1/73) — 7.VII.1943 tarihinde 4457 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

11.- Türkiye ile Macaristan arasında imza edilen Ticaret ve Tediye Anlaşmalarının tasdiki hakkında kanun lâyihasına dair (1/74) — 7.VII.1943 tarihinde 4458 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

12.- Türkiye-Romanya arasında 2 Şubat 1943 tarihinde imza edilen Ticaret ve Tediye Anlaşmalariyle merbutlarının tasdiki hakkında kanun lâyihasına dair (1/20) — 14.IV.1943 tarihinde 4396 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

13.- Türkiye-Romanya Ticaret ve Tediye Anlaşmalarının birer ay uzatılması hakkında kanun lâyihasına dair (1/18) — 14.IV.1943 tarihinde 4394 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

14.- Türkiye ve Romanya Ticaret ve Tediye Anlaşmalarının 15 gün daha uzatılması hakkında kanun lâyihasına dair (1/19) — 14.IV.1943 tarihinde 4395 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

İktisat Encümeninden Gelen Mazbatalar

1.- Ankara belediyesi ihtiyacı için satın alınacak otobüsler hakkında Türk ve İsviçre Hükümetleri arasında teati olunan mektubun tasdikına dair kanun lâyihasına dair (1/89) — 7.VII.1943 tarihinde 4456 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

2.- Ereğli Kömür havzasındaki ocakların Devletçe işlettirilmesi hakkındaki 3867 sayılı kanuna ek kanun lâyihasına dair (1/119) — 19.VII.1943 tarihinde 4476 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

3.- Fevkalâde vaziyet dolayısiyle bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan 3829, 4040 ve 4226 sayılı kanunların bazı hükümlerinin değiştirilmesine ve bazı vergi ve resimlere yeniden zam icrasına dair kanun lâyihası hakkında (1/33) — 17.V.1943 tarihinde 4415 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

4.- İktisadi Devlet teşekkülleri memurları tekaüt sandığı hakkındaki 4222 sayılı kanuna ek kanun lâyihasına dair (1/118)	19.VII.1943 tarihinde 4477 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
5.- Ticaret vekâleti Teşkilât ve vazifelerine dair olan 3614 sayılı kanuna ek kanun lâyihası hakkında (1/68)	21.VI.1943 tarihinde 4442 sayılı kanun olarak kabuledilmiştir.
6.- Türkiye-Almanya arasında imza edilen Kredi Anlaşmasının tasdiki hakkında kanun lâyihasına dair (1/17)	14.IV.1943 tarihinde 4398 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
7.- Türkiye ile Almanya arasında Ticari mübadelelere mütedair Hususi Anlaşmaya bağlı (A) hesabı hakkında teati edilen notaya merbut 1 ve 2 numaralı listelerdeki keten ve kenevir kontenjanları hakkında teati edilen notaların tasdikına dair kanun lâyihası hakkında (1/16)	14.IV.1943 tarihinde 4397 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
8.- Türkiye-Almanya arasında münakit Ticari mübadelelerin tanzimine dair Anlaşmaya bağlı II numaralı listede gösterilen balık kontenjanının arttırılması hakkında teati edilen notaların tasdiki hakkında kanun lâyihasına dair (1/31)	7.VI.1943 tarihinde 4433 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
9.- Türkiye ile Almanya arasında Ticari mübadelelerin tanzimine mütedair Anlaşmanın temdidi hakkında teati edilen mektupların tasdikine dair kanun lâyihası hakkında (1/36)	7.VI.1943 tarihinde 4434 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
10.- Türkiye ile Almanya arasında münakit Ticari mübadelelerin tanzimine dair Anlaşmaya bağlı I ve II numaralı listelerde değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihasına dair (1/59)	7.VI.1943 tarihinde 4435 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
11.- Türkiye ile Almanya arasında Ticari mübadelelerin tanzimine dair olan Anlaşma çevresi dahilinde prokinin mukabili Afyon ihracı hakkındaki Anlaşmanın tasdikine dair kanun lâyihası hakkında (1/58)	7.VI.1943 tarihinde 4436 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

12.- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası kanununun muvakkat sekizinci maddesindeki müddetin uzatılmasına dair olan 3978 sayılı kanuna ek kanun lâyihası hakkında (1/63)

7.VI.1943 tarihinde 4431 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

13.- Türkiye ile Finlandiya arasında imza edilen Ticaret ve Tediye Anlaşmasının tasdikına dair kanun lâyihası hakkında (1/73)

7.VII.1943 tarihinde 4457 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

14.- Türkiye ile Macaristan arasında imza edilen Ticaret ve Tediye Anlaşmalarının tasdiki hakkında kanun lâyihasına dair (1/74)

7.VII.1943 tarihinde 4458 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

15.- Türkiye-Romanya Ticaret ve Tediye Anlaşmalarının birer ay uzatılması hakkında kanun lâyihasına dair (1/18)

14.IV.1943 tarihinde 4394 sayılı kanun olarak kabuledilmiştir.

16.- Türkiye ve Romanya Ticaret ve Tediye Anlaşmalarının 15 gün daha uzatılması hakkında kanun lâyihasına dair (1/19)

14.IV.1943 tarihinde 4335 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

17.- Türkiye-Romanya arasında 2 Şubat 1943 tarihinde imza edilen Ticaret ve Tediye Anlaşmalariyle merbutlarının tasdiki hakkında kanun lâyihasına dair (1/20)

14.IV.1943 tarihinde 4396 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Maârif Encümeninden Gelen Mazbatalar

1.- Ankara'da bir Fen Fakültesi kurulması hakkında kanun lâyihasına dair (1/138)

17.IX.1943 tarihinde 4492 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

2.- Devlet konservatuvarı ve Riyaseti Cumhur Filârmonik orkestrası mütedavil sermayesi hakkında kanun lâyihasına dair (1/77)

28.VI.1943 tarihinde 4450 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

3.- 4122 ve 4304 sayılı kanunlarda değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihasına dair (1/110)

16.VII.1943 tarihinde 4469 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

4.- Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü kadroları hakkında kanun lâyihasına dair (1/143)

17.IX.1943 tarihinde 4495 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

5.- İstanbul Üniversitesi tedris kısmına 4

ordinaryüs profesör ile 1 röntgen mütehassısı eklenmesi hakkında 1/135 ve Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair 3656 ve 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Maarif vekilliğine ait kısımlarında değişiklik yapılması hakkında 1/141 sayılı kanun lâyihasına dair — 17.IX.1943 tarihinde 4496 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

6.- Meslekî ve Teknik okullar açılması ve mevcutlarının büyütülmesi hakkındaki 4304 sayılı kanuna ek kanun lâyihasına dair (1/111) — 16.VII.1943 tarihinde 4470 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

7.- Teknik ziraat ve teknik bahçe okulları hakkında kanun lâyihasına dair (1/127) — 19.VII.1943 tarihinde 4486 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

8.- 3834 sayılı kanuna bağlı cetvelin değiştirilmesi hakkında kanun lâyihasına dair (1/112) — 16.VII.1943 tarihinde 4472 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Maliye Encümeninden Gelen Mazbatalar

1.- Eskişehir mebusu İzzet Arukan'ın, Şose ve köprüler kanununun bazı maddelerinin tadili hakkındaki 1882 sayılı kanuna ek kanun teklifine dair (2/4) — 31.V.1943 tarihinde 4427 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

2.- Fevkalâde vaziyet dolayısiyle bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan 3829, 4040 ve 4226 sayılı kanunların bazı hükümlerinin değiştirilmesine ve bazı vergi ve resimlere yeniden zam icrasına dair kanun lâyihası hakkında (1/33) — 17.V.1943 tarihinde 4415 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

3.- İktisadi Devlet Teşekkülleri memurları Tekaüt sandığı hakkındaki 4222 sayılı kanuna ek kanun lâyihasına dair (1/118) — 19.VII.1943 tarihinde 4477 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

4.- Kocaeli mebusu İbrahim Tolon'un, Devletçe parasız verilecek giyim eşyası hakkındaki 4356 sayılı kanunun hayrat hademesine de teşmiline dair kanun teklifi hakkında (2/6) — 19.VII.1943 tarihinde 4484 ve 4485 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

5.- Mübadele ve teffiz işlerinin katî tasfiyesi ve intacı hakkındaki 1771 sayılı kanuna ek kanun lâyihasına dair (1/79) — 19.VII.1943 tarihinde encümene iade edilmiştir.

6.-Müfettiş ve müfettiş muavinlerinin yevmiye ve harcırahlarına dair olan 999 sayılı kanuna ek kanun lâyihası hakkında (1/67)	18.VI.1943 tarihinde 4440 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
7.- Şehir ve kasabalarda mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri teşkili hakkında kanun lâyihasına dair (1/25)	14.VII.1943 tarihinde Dahiliye encümenine
8.- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası kanununun muvakkat sekizinci maddesindeki müddetin uzatılmasına dair olan 3978 sayılı kanuna ek kanun lâyihası hakkında (1/63)	7.VI.1943 tarihinde 4431 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Meclis Hesaplarının Tetkiki Encümeninden Gelen Mazbatalar

1.- Büyük Millet Meclisi 1942 yılı Ağustos ve Eylül ayları hesabı hakkında (5/2)	31.III.1943 tarihinde okunmuştur.
2.- Büyük Millet Meclisi 1942 yılı birinci ve ikinci teşrin ayları hesabı hakkında (5/5)	9.IV.1943 tarihinde okunmuştur.
3.- Büyük Millet Meclisi 1942 yılı birincikânun ve 1943 yılı ikincikânun ayları hesabı hakkında (5/6)	12.IV.1943 tarihinde okunmuştur.

Millî Müdafaa Encümeninden Gelen Mazbatalar

1.- Askerî memnu mıntakalar hakkındaki 1110 sayılı kanuna ek kanun lâyihasına dair (1/50)	6.IX.1943 tarihinde 4487 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
2.- Askerî sahra postalarında müstahdem posta, telgraf ve telefon idaresi memurlarına parasız elbise verilmesi hakkında kanun lâyihasına dair (1/46)	7.VII.1943 tarihinde 4455 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
3.- Askerî şoför ve sanatkârlara verilecek ücret ve yevmiyeler hakkındaki 1272 sayılı kanunun 2 nci maddesinin değiştirilmesine dair kanun lâyihası hakkında (1/51)	19.VII.1943 tarihinde 4479 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
4.- Askerlik kanununun 34 üncü maddesinin değiştirilmesi ve 5 inci maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında kanun lâyihasına dair (1/37)	21.V.1943 tarihinde 4416 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
5.- Denizaltı gemilerinde ve avcıbotlarında	

müstahdem deniz personeline seferde, manevra ve tatbikatlarda verilecek hazır gıda hakkında kanun lâyihasına dair (1/54)

19.VII.1943 tarihinde 4480 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

6.- Mamak Gaz Maske Fabrikasının Millî Müdafaa vekâletine devri hakkında kanun lâyihasına dair (1/94)

14.VII.1943 tarihinde 4466 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

7.- Maraş mebusu Rasih Kaplan'ın Askerlik kanununun 35 inci maddesinin (C) bendine bir fıkra ilâvesine dair kanun teklifi hakkında (2/17)

19.VII.1943 tarihinde kabul edilmiştir.

8.- Ordu motörlü silâh ve vasıtalarında kullanılacak ücretli sivil makinist ve şoförlere er melbusatı ve teçhizatı verilmesine dair kanun lâyihası hakkında (1/107)

16.VII.1943 tarihinde 4471 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

9.- Subaylar heyetine mahsus 4273 sayılı Terfi kanununun 10 ve 16 ncı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bir muvakkat madde eklenmesine dair kanun lâyihası hakkında (1/109)

12.VII.1943 tarihinde 4460 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

10.- Yedeksubay ve askerî memurlar hakkındaki 1076 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun lâyihası hakkında (1/123)

17.IX.1943 tarihinde 4497 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Nâfıa Encümeninden Gelen Mazbatalar

1.- Devlet Havayolları umum müdürlüğü teşkilâtı hakkındaki 3424 sayılı kanunda değişiklik yapılmasına ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesine dair kanun lâyihası hakkında (1/91)

16.VII.1943 tarihinde 4467 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

2.- Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı kanunla bu kanuna ek 3888 sayılı kanuna bağlı cetvellerin Nafia vekâleti kısmında değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihasına dair (1/145)

17.IX.1943 tarihinde 4493 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

3.- Eskişehir mebsu İzzet Arukan'ın, Şose ve köprüler kanununun bazı maddelerinin

tadili hakkındaki 1882 sayılı kanuna ek kanun teklifine dair (2/4) — 31.V.1943 tarihinde 4427 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

4.- İstanbul Üniversitesi binalarının yaptırılması hakkında kanun lâyihasına dair (1/144) — 17.IX.1943 tarihinde 4499 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Sıhhat ve İçtimai Muavenet Encümeninden Gelen Mazbata

1.- Mamak Gaz ve Maske Fabrikasının Millî Müdafaa vekâletine devri hakkında kanun lâyihasına dair (1/94) — 14.VII.1943 tarihinde 4466 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Teşkilâtı Esâsîye Encümeninden Gelen Mazbata

1.- Bingöl mebusu Feridun Fikri Düşünsel'in Dahilî Nizamnamenin 22 ve 126 ncı maddelerinin değiştirilmesine ve muvakkat bir madde konulmasına dair nizam teklifi hakkında (2/15) — Bu hususiaki nizam teklifi 16.VII.1943 tarihinde kabul edilmiştir.

Ziraat Encümeninden Gelen Mazbatalar

1.- İnekhanelere 2654 sayılı kanun hükümlerine göre mütedavil sermaye verilmesi hakkında kanun lâyihasına dair (1/116) — 19.VII.1943 tarihinde 4482 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

2.- Teknik ziraat ve teknik bahçe okulları hakkında kanun lâyihasına dair (1/127) — 19.VII.1943 tarihinde 4486 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

3.- Ziraat vekâleti teşkilâtının nakil ve teknik işletme vasıtalariyle teçhizine dair kanun lâyihası hakkında (1/133) — 19.VII.1943 tarihinde 4481 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

B) MUHTELİT VE MUVAKKAT ENCÜMENLER

Adliye ve Dahiliye Encümenlerinden Mürekkep Muhtelit Encümenden Gelen Mazbatalar

1.- Devlet şûrasında açık bulunan dördüncü ve beşinci daireler reisliklerine seçim yapılması hakkında Başvekâlet tezkeresine dair (3/70)

2.- Devlet şûrasında açık bulunan âzalık — 28.VI.1943 tarihinde 1347 ve 30.VI.1943 tarihinde 1350 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.

için seçim yapılması hakkında Başvekâlet tezkeresine dair (3/71)

28.VI.1943 tarihinde 1348 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.

Adliye ve Teşkilâtı Esâsîye Encümenlerinden Mürekkeb Muhtelit Encümenden Gelen Mazbatalar

1.- Çoruh mebusu Asım Us'un teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresine dair (3/49)

12.VII.1943 tarihinde 1351 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.

2.- Denizli mebusu Naili Küçüka'nın teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresine dair (3/50)

12.VII.1943 tarihinde 1352 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.

3.- Tokad mebusu Refik Ahmet Sevengil'in tezriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresine dair (3/51)

12.VII.1943 tarihinde 1353 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.

Bütçe ve Maarif Encümeninden Mürekkeb Muhtelit Encümenden Gelen Mazbata

1.- Yabancı memleketlere gönderilecek Devlet memurları hakkında kanun lâyihasına dair (1/131)

13.IX.1943 tarihinde 4489 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Adliye, Bütçe, Dahiliye, Gümrük ve İnhisarlar, İktisat, Maliye ve Ziraat Encümenlerinden Seçilen 5'er Üyeden Mürekkeb Muvakkat Encümenden Gelen Mazbatalar

1.- Kazanç vergisi kanunu ile fevkalâde vaziyet dolayısiyle bazı vergi ve resimlere zam icrasına ve bazı maddelerin mükellefiyet mevzuuna alınmasına dair olan 3828 ve 4040 sayılı kanunlara bazı hükümler ilâvesi hakkında kanun lâyihasına dair (1/84)

7.VI.1943 tarihinde 4437 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

2.- Kibrit ve çakmak inhisarı işletme imtiyazının kaldırılmasına ve bu inhisarın işletilmesi için muvakkat bir idare kurulmasına dair kanun lâyihası hakkında (1/85)

28.V.1943 tarihinde 4426 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

3.- Toprak mahsulleri vergisi hakkında kanun lâyihasına dair (1/86)

4.VI.1943 tarihinde 4429 ve 4430 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Bütçe, Dahiliye, Hariciye, İktisat ve Maârif Encümenlerinden Seçilen 3'er Üyeden Mürekkeb Muvakkat Encümenden Gelen Mazbata

1.- Basın ve yayın umum müdürlüğü vazife ve teşkilâtı hakkında kanun lâyihasına dair (1/125) — 16.VII.1943 tarihinde 4475 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Bütçe, Dahiliye, Maârif ve Sıhhat ve İçtimai Muavenet Encümenlerinden Seçilen 5'er Üyeden Mürekkeb Muvakkat Encümenden Gelen Mazbata

1.- Köy ebeleri ve köy sağlık memurları teşkilâtı yapılmasına ve Sıhhat ve içtimai muavenet vekâleti teşkilât ve memurini hakkındaki 3017 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun lâyihası hakkında (1/106) — 9.VII.1943 tarihinde 4459 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Bütçe, Dahiliye ve Nâfıa Encümenlerinden Seçilen 5'er Üyeden Mürekkeb Muvakkat Encümenden Gelen Mazbata

1.- İzmir Tramvay ve Elektrik Türk Anonim şirketi imtiyaziyle tesisatının satın alınmasına dair mukavelenin tasdiki ve bu müessesenin işletilmesi hakkında kanun lâyihasına dair (1/130) — 19.VII.1943 tarihinde 4483 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Bütçe, Maliye ve Millî Müdafaa Encümenlerinden Seçilen 5'er Üyeden Mürekkeb Muvakkat Encümenden Gelen Mazbatalar

1.- Askerî ve Mülki tekaüt kanununa ek 3255 sayılı kanuna ek kanun lâyihası hakkında (1/124) — 14.VII.1943 tarihinde 4463 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

2.- 1683 sayılı Askerî ve Mülki tekaüt kanunundan evvelki hükümlere göre bağlanmış olan tekaüt ve yetim maaşlariyle vatanî hizmet tertibinden maaş alanlara yapılacak zam hakkında kanun lâyihasına dair (1/126) — 14.VII.1943 tarihinde 4464 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Bütçe ve Nâfıa Encümenlerinden Seçilen 10'ar Üyeden Mürekkeb Muvakkat Encümenden Gelen Mazbata

1.- Posta, telgraf ve telefon umum müdürlüğü Teşkilât ve vazifeleri hakkında kanun lâyihasına dair (1/72) — 5.VII.1943 tarihinde 4454 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Mazbataların Tetkiki Encümeninden Gelen Mazbatalar

1.- Hatay mebusluğuna seçilen Ali Şelhum Devrim hakkında (5/4)	5.IV.1943 tarihinde kabul edilmiştir.
2.- Muş mebusluğuna seçilen Kâmil Kotan hakkında (5/10)	7.VII.1943 tarihinde kabul edilmiştir.
3.- Samsun mebusluğuna seçilen Nasuhi Erzurumlu hakkında (5/9)	30.VI.1943 tarihinde 1349 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.

Vekâletlerle Karşılıklı Encümenlerden Seçilen 2'şer Üyeden Mürekkeb Muvakkat Encümenden Gelen Mazbatalar

1.- Açık maaşı alan veya vekâlet emrine alınmış bulunan memurların memuriyet sıfatlarının hudut ve şümulünün tefsiren halli hakkında Başvekâlet tezkeresine dair (3/26)	16.VII.1943 tarihinde 241 sayılı tefsir olarak kabul edilmiştir.
2.- Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 ve 3888 sayılı kanunlara ek 3969 sayılı kanunun muvakkat 3 üncü maddesinin tefsirine dair Başvekâlet tezkeresi hakkında (3/81)	17.IX.1943 tarihinde 4494 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir. »

Heyeti Umumiyenin Kabul Ettiği Kanun, Tefsir ve Kararlar[510]

« Heyeti Umumiye, Fevkalâde İçtima zarfında 115 kanun ile 1 tefsir ve 27 karar kabul etmiştir. Bunların numaraları ile tarihleri ve başlıkları aşağıdaki cetvelde gösterilmiştir:

Kanunlar

No.	Serlevha	Tarih
4387	Büyük Millet Meclisi âzasının tahsisat ve harcırahları hakkındaki kanunun birinci maddesini değiştiren 1757 sayılı kanuna bir fıkra eklenmesi hakkında kanun	26.III.1943
4388	Riyaseti Cumhur 1942 malî yılı bütçesine 50 000 lira munzam tahsisat verilmesi hakkında kanun	26.III.1943
4389	Devlet Havayolları umum müdürlüğünün 1940 malî yılı hesabı katî kanunu	7.IV.1943
4390	Hudut ve sahiller sıhhat umum müdürlüğünün 1940 malî yılı hesabı katî kanunu	9.IV.1943
4391	1942 malî yılı Muvazenei Umumiye kanununa bağlı (A) cetvelinde değişiklik yapılmasına dair kanun	12.IV.1943
4392	Devlet Demiryolları ve limanları işletme umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına dair kanun	14.IV.1943
4393	İnhisarlar umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına dair kanun	14.IV.1943
4394	Türkiye-Romanya Ticaret ve Tediye Anlaşmalarının birer ay uzatılması hakkında kanun	14.IV.1943
4395	Türkiye-Romanya Ticaret ve Tediye Anlaşmalarının 15 gün uzatılması hakkında kanun	14.IV.1943
4396	Türkiye-Romanya arasında 2 Şubat 1943 tarihinde akit ve imza edilen Ticaret ve Tediye Anlaşmasının tasdikına dair kanun	14.IV.1943
4397	Türkiye ile Almanya arasında 25 Temmuz 1940 tarihli Ticari mübadeleye mütedair Hususi Anlaşmaya bağlı (A) listesiyle tasfiye halinde bulunan (A) hesabı hakkında 17 İlkkanun 1940 tarihinde Almanya Hükümeti ile teati edilen notaya merbut (1) ve (2) numaralı listelerde mezkûr keten kontenjanları yerine aynı kıymette kenevir kontenjanları ikamesi hususunda Almanya Hükümetiyle teati edilen notaların kabul ve tasdiki hakkında kanun	14.IV.1943

*510 **a.g.e.**, 87-93. ss.*

No.	Serlevha	Tarih
4398	Türkiye ile Almanya arasında 31 İlkkanun 1942 tarihinde imza edilen Kredi Anlaşmasının tasdiki hakkında kanun	14.IV.1943
4399	Millî Müdafaa vekâleti 1942 malî yılı bütçesine fevkalâde tahsisat verilmesine dair olan 4228 sayılı kanuna ek kanun	19.IV.1943
4400	Hudut ve sahiller sıhhat umum müdürlüğü 1943 malî yılı bütçe kanunu	30.IV.1943
4401	Devlet Havayolları umum müdürlüğü 1943 malî yılı bütçe kanunu	3.V.1943
4402	Orman umum müdürlüğü 1942 malî yılı Bütçe kanununa bağlı (A) işaretli cetvelde değişiklik yapılmasına dair kanun	3.V.1943
4403	İnhisarlar umum müdürlüğü 1943 malî yılı Bütçe kanunu	5.V.1943
4404	Beden Terbiyesi umum müdürlüğünün 1943 malî yılı Bütçe kanunu	7.V.1943
4405	İnhisarlar umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında kanun	7.V.1943
4406	Devlet Denizyolları işletme umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında kanun	12.V.1943
4407	Devlet Havayolları umum müdürlüğü 1942 malî yılı Bütçe kanununa bağlı (A) işaretli cetvelde değişiklik yapılmasına dair kanun	12.V.1943
4408	Devlet limanları işletme umum müdürlüğü 1942 malî yılı Bütçe kanununa bağlı (A) işaretli cetvelde değişiklik yapılmasına dair kanun	12.V.1943
4409	Vakıflar umum müdürlüğü 1942 malî yılı Bütçe kanununa bağlı (A) işaretli cetvelde değişiklik yapılmasına dair kanun	12.V.1943
4410	Devlet limanları işletme umum müdürlüğü 1943 malî yılı Bütçe kanunu	12.V.1943
4411	Devlet Denizyolları İşletme umum müdürlüğünün 1943 malî yılı Bütçe kanunu	14.V.1943
4412	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve tadülüne dair olan 3656 sayılı kanuna bağlı (1) sayılı cetvelde değişiklik yapılması hakkında kanun	17.V.1943
4413	Tapu ve kadastro umum müdürlüğü teşkilât ve vazifelerine dair olan 2997 sayılı kanunun 5 inci maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun	17.V.1943
4414	Orman umum müdürlüğü 1943 yılı Bütçe kanunu	17.V.1943
4415	Fevkalâde vaziyet dolayısıyla bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan 3828 ve 4226 sayılı kanunlarla tapu harçları hakkındaki 1451 sayılı kanunun bazı hükümlerinin değiştirilmesine dair kanun	17.V.1943
4416	Askerlik kanununun 34 üncü maddesinin tadili ve 5 inci maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında kanun	21.V.1943
4417	Devlet denizyolları işletme umum müdürlüğünün 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına dair kanun	21.V.1943

No.	Serlevha	Tarih
4418	Devlet demiryolları ve limanları işletme umum müdürlüğü 1943 malî yılı Bütçe kanunu	21.V.1943
4419	Posta, telgraf ve telefon umum müdürlüğünün 1943 malî yılı Bütçe kanunu	21.V.1943
4420	1943 malî yılı Muvazenei Umumiye kanunu	27.V.1943
4421	1942 malî yılı Muvazeni Umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelde değişiklik yapılması hakkında kanun	28.V.1943
4422	1942 malî yılı Muvazenei Umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelde değişiklik yapılmasına dair kanun	28.V.1943
4423	Posta, telgraf ve telefon umum müdürlüğünün 1942 malî yılı Bütçe kanununa bağlı (A) cetvelinde değişiklik yapılması hakkında kanun	28.V.1943
4424	1943 malî yılı Muvazenei Umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelin (Millî Müdafaa vekâleti) kısmına (120 000 000) lira fevkalâde tahsisat verilmesi hakkında kanun	28.V.1943
4425	Vakıflar umum müdürlüğünün 1943 malî yılı Bütçe kanunu	28.V.1943
4426	Kibrit ve çakmak inhisarı işletme imtiyazının kaldırılmasına ve bu inhisarın işletilmesi için muvakkat bir idare kurulmasına dair kanun	28.V.1943
4427	Şose ve köprüler kanununa ek kanun	31.V.1943
4428	1939 malî yılı hesabı katî kanun	2.VI.1943
4429	Toprak mahsulleri vergisi kanunu	4.VI.1943
4430	Muamele vergisi hakkındaki 3843 sayılı kanun ile 4307 numaralı kanuna ek kanun	4.VI.1943
4431	Türkiye Cumhuriyet Merkez bankası hakkındaki 1715 sayılı kanuna ek kanun	7.VI.1943
4432	Devlet Denizyolları işletme umum müdürlüğünün 1939 malî yılı hesabı katî kanunu	7.VI.1943
4433	Türkiye ile Almanya arasında münakit 9.X.1941 tarihli Ticari mübadelelerin tanzimine dair Anlaşmaya bağlı II numaralı listede gösterilen balık kontenjanının arttırılması hususunda Almanya Hükümetiyle teati edilen notaların kabul ve tasdiki hakkında kanun	7.VI.1943
4434	Türk-Alman Ticaret ve Tediye Anlaşmalarının temdidi hususunda Almanya Hükümeti ile teati edilen mektupların kabul ve tasdiki hakkında kanun	7.VI.1943
4435	Türkiye ile Almanya arasında münakit 9.X.1941 tarihli Ticari mübadelelerin tanzimine dair Anlaşmaya bağlı (2) numaralı listedeki balık kontenjanının arttırılması ve mukabilinde Anlaşmanın (1) numaralı listesindeki fasulye, bakla, nohut ve darı kontenjanlarının aynı nispette tenzili hususunda Almanya Hükümetiyle teati olunan notaların tasdiki hakkında kanun	7.VI.1943

No.	Serlevha	Tarih
4436	Türkiye ile Almanya arasında münakit 9.X.1941 tarihli Ticari mübadelelerin tanzimine dair Anlaşma çerçevesi dahilinde Almanya'da ithal edilecek 913 500 rayişmark kıymetinde prokinin mukabilinde Almanya'ya aynı kıymette afyon ihracı hakkındaki Anlaşmanın tasdikine dair kanun	7.VI.1943
4437	Fevkalâde vaziyet dolayısıyla bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan 3828, 4040 ve 4226 sayılı kanunlara ek Kanun	7.VI.1943
4438	Vilâyet idaresi kanununun 58 inci maddesinin değiştirilmesi hakkında kanun	9.VI.1943
4439	Hâkimler kanununun muvakkat maddesindeki 3 numaralı bentte yazılı müddetin üç yıl daha uzatılmasına dair kanun	16.VI.1943
4440	Harcırah kararnamesi ve müzeyyelâtının tadili hakkındaki 1846 sayılı kanuna bağlı cetvel ile 3135 sayılı kanunda değişiklik yapılması hakkında kanun	18.VI.1943
4441	İstiklâl harbi mâlûllerine verilecek para mükafatı hakkında kanun	18.VI.1943
4442	Ticaret vekâleti teşkilât ve vazifelerine dair 3614 sayılı kanuna ek kanun	21.VI.1943
4443	Başvekâlet teşkilâtı hakkında kanun	23.VI.1943
4444	Bigadiç kazasının teşkilâtına dair kanun	28.VI.1943
4445	Dahiliye vekâleti merkez teşkilât ve vazifeleri hakkındaki 1624 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bir madde eklenmesine dair kanun	28.VI.1943
4446	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 ve buna ek 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Dahiliye vekâleti kısmında değişiklik yapılmasına dair kanun	28.VI.1943
4447	Pınarhisar eski posta ve telgraf müdürü Ali Niyazi Erman'ın ağır para cezasının affına dair kanun	28.VI.1943
4448	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 ve 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerle 3552 sayılı kanunda değişiklik yapılması hakkında kanun	28.VI.1943
4449	Samsun eski Nafia baş fen memuru Ahmet Nadir Göksan'ın hapis cezasının affi hakkında kanun	28.VI.1943
4450	Devlet Konservatuvarı ve Riyaseti Cumhur Filârmonik orkestrası mütedavil sermayesi hakkında kanun	28.VI.1943
4451	Gümrük ve İnhisarlar vekâleti teşkilât ve vazifeleri hakkındaki 2825 sayılı kanuna ek kanun	30.VI.1943
4452	Vakıflar umum müdürlüğünün 1940 malî yılı Hesabı katî kanunu	30.VI.1943
4453	Pasaport kanununun 10 uncu maddesinin tadiline dair 4061 numaralı kanuna müzeyyel kanun	5.VII.1943
4454	Posta, telgraf ve telefon işletme umum müdürlüğü teşkilât ve vazifeleri ve memurları kanunu	5.VII.1943
4455	Askerî sahra postalarında müstahdem posta, telgraf ve telefon memurları ile seyyar orduda vazife gören muhasebe memurlarına	

No.	Serlevha	Tarih
	parasız verilecek elbise hakkında kanun	7.VII.1943
4456	Ankara belediyesi ihtiyacı için İsviçre'den satın alınacak otobüslere ait Türkiye ile İsviçre Hükümetleri arasında teati olunan mektuplarla yapılan Anlaşmanın tasdiki hakkında kanun	7.VII.1943
4457	Türkiye ile Finlandiya arasında 3 Nisan 1943 tarihinde imza edilen Ticaret ve Tediye Anlaşmasının tasdikına ait kanun	7.VII.1943
4458	Türkiye ile Macaristan arasında 24 Şubat 1943 tarihinde akit ve imza edilen Ticaret ve Tediye Anlaşmasının tasdiki hakkında kanun	7.VII.1943
4459	Köy ebeleri ve köy sağlık memurları teşkilâtı yapılmasına ve 3017 numaralı Sıhhat ve içtimai muavenet vekâleti teşkilât memurin kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun	9.VII.1943
4460	Subaylar heyetine mahsus 4273 sayılı Terfi kanununun 10 ve 16 ncı maddelerinin değiştirilmesine ve iki muvakkat madde eklenmesine dair kanun	12.VII.1943
4461	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 ve buna ek 3888 sayılı kanunnlara bağlı cetvellerin Adliye vekâleti kısımlarında değişiklik yapılması hakkında kanun	14.VII.1943
4462	Riyaseti Cumhur Teşkilâtı kanununda değişiklik yapılması hakkındaki 3568 sayılı kanuna bağlı 1 sayılı cetvelin değiştirilmesine dair kanun	14.VII.1943
4463	Askerî ve mülki tekaüt kanununa ek 3255 sayılı kanuna ek kanun	14.VII.1943
4464	1683 sayılı kanunun meriyetinden evvelki hükümlere göre bağlanmış olan tekaüt ve yetim aylıklarıyla vatani hizmet maaşlarına zam yapılması hakkında kanun	14.VII.1943
4465	Nahiye müdürlerinin devir masrafları hakkında kanun	14.VII.1943
4466	Mamak Gaz Maske fabrikasının Millî Müdafaa vekâletine devri hakkında kanun	14.VII.1943
4467	Devlet havayolları umum müdürlüğü teşkilâtı hakkındaki 3424 ve 3822 sayılı kanunlarda değişiklik yapılması ve bu kanunlara bazı hükümler ilavesi hakkında kanun	16.VII.1943
4468	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 ve buna ek 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Dahiliye vekâleti kısmında değişiklik yapılmasına dair 4446 sayılı kanuna ek kanun	16.VII.1943
4469	4122 ve 4304 sayılı kanunlarda değişiklik yapılması hakkında kanun	16.VII.1943
4470	Meslekî ve teknik okullar açılması ve mecutlarının büyütülmesi hakkındaki 4304 sayılı kanuna ek kanun	16.VII.1943
4471	Ordu motorlu silah ve vasıtalarında kullanılacak ücretli sivil makinist ve şoförlere er melbusatı ve teçhizatı verilmesine dair kanun	16.VII.1943

No.	Serlevha	Tarih
4472	3834 sayılı kanuna bağlı cetvelin değiştirilmesi hakkında kanun	16.VII.1943
4473	Yangın, yer sarsıntısı, seylâp veya heyelân sebebiyle mahkeme ve adliye dairelerinde zıyaa uğrayan dosyalar hakkında yapılacak muamelelere dair kanun	16.VII.1943
4474	1943 malî yılı Muvazenei Umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelin Maarif vekâleti kısmında değişiklik yapılması hakkında kanun	16.VII.1943
4475	Basın ve Yayın umum müdürlüğü teşkilât, vazife ve memurları hakkında kanun	16.VII.1943
4476	Ereğli Kömür havzasındaki ocakların Devletçe işlettirilmesi hakkındaki 3867 sayılı kanuna ek kanun	19.VII.1943
4477	İktisadi Devlet teşekkülleri memurları Tekaüt sandığı hakkındaki 4222 sayılı kanuna ek kanun	19.VII.1943
4478	Bankalar ve Devlet müesseseleri memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3659 sayılı kanuna ek kanun	19.VII.1943
4479	Millî Müdafaa vekilliği kadrolarına dahil sivil sanatkâr müstahdemler ve askerî sanatkâr memurlar yerinde kullanılacak şoför ve sanatkâr erlerle onbaşı ve çavuşlara verilecek ücret ve yevmiyeler hakkında kanun	19.VII.1943
4480	Denizaltı gemileriyle avcı botlarında bulunanlara verilecek hazır gıda hakkında kanun	19.VII.1943
4481	Ziraat vekâleti teşkilâtının nakil ve teknik işletme vasıtalarıyla teçhizine dair kanun	19.VII.1943
4482	İnekhanelere 2654 sayılı kanun hükümlerine göre mütedavil sermaye verilmesi hakkında kanun	19.VII.1943
4483	İzmir Tramvay ve Elektrik Türk Anonim şirketi imtiyazıyla tesisatının satın alınmasına dair mukavelenin tasdiki ve bu müessesenin işletilmesi hakkında kanun	19.VII.1943
4484	Cami ve mescit hademelerine parasız elbiselik kumaş verilmesi hakkında kanun	19.VII.1943
4485	1943 malî yılı Muvazenei Umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelin Maliye vekâleti kısmına munzam tahsisat verilmesi hakkında kanun	19.VII.1943
4486	Teknik ziraat ve Teknik bahçıvanlık okulları kanunu	19.VII.1943
4487	Seferberlik ve Fevkalâde hallerde askerî şahısların, ailelerini icabında yanlarında bulundurmalarının meni hakkında kanun	6.IX.1943
4488	Dahiliye memurları hakkındaki 1700 sayılı kanuna bir madde eklenmesine dair kanun	10.IX.1943
4489	Yabancı memleketlere gönderilecek memurlar hakkında kanun	13.IX.1943
4490	1943 malî yılı Muvazenei Umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelin Millî Müdafaa vekâleti kısmına fevkalâde tahsisat verilmesi hakkındaki 4424 sayılı kanuna ek kanun	15.IX.1943

No.	Serlevha	Tarih
4491	Fransız Hükümeti ile gemi satın alınmasına dair yapılan Anlaşmanın tasdiki hakkında kanun	15.IX.1943
4492	Ankara'da bir Fen Fakültesi kurulması hakkında kanun	17.IX.1943
4493	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair 3656 sayılı kanunla bu kanuna ek 3888 sayılı kanuna bağlı cetvellerin Nafia vekâleti kısmında değişiklik yapılmasına dair kanun	17.IX.1943
4494	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 ve 3888 sayılı kanunlara ek 3968 sayılı kanunun muvakkat 3 üncü maddesinin değiştirilmesine dair kanun	17.IX.1943
4495	Gazi Orta Öğretmen okulu ve Terbiye Enstitüsü kadroları hakkında kanun	17.IX.1943
4496	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair 3656 ve 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Maarif vekilliğine ait kısımlarında değişiklik yapılması hakkında kanun	17.IX.1943
4497	Yedek subay ve askerî memurlar hakkındaki 1076 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun	17.IX.1943
4498	1943 malî yılı Muvazenei Umumiye kanununa bağlı cetvellerde değişiklik yapılması hakkında kanun	17.IX.1943
4499	İstanbul Üniversitesi binalarının yaptırılması hakkında kanun	17.IX.1943
4500	Umumî muvazeneden ve Umumî muvazeneye dahil dairelere bağlı müessese ve teşekküllerden maaş, ücret ve tahsisat alanlara birer aylık istihkaklarının ilaveten verilmesi hakkında kanun	17.IX.1943
4501	Varlık vergisi kanununa ek kanun	17.IX.1943
	Tefsir	
241	Memurin kanununun 8 nci maddesinin tefsiri	16.VII.1943
	Kararlar	
1329	İsmet İnönü'nün Reisicumhurluğa seçildiği hakkında	8.III.1943
1330	İcra Vekilleri Heyetine itimat beyan olunduğuna dair	17.III.1943
1331	Binbaşı Sabri Eryılmaz'ın nasıp tarihleri hakkında	16.IV.1943
1332	Lüleburgaz'ın Celâliye köyünden Yusufoğlu Raşit Demir'in ölüm cezasına çarptırılması hakkında	19.IV.1943
1333	Bafra'nın Kapıkaya köyünden Hasanoğlu Hüseyin Özkaragöz'ün ölüm cezasına çarptırılması hakkında	10.V.1943
1334	Aşkale'nin Gölveren köyünden Memedoğlu Musa Kâzım Akıncı ile Erzurum'un Ebülhindi köyünden Hamdioğlu Ziyaettin Atalay'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında	12.V.1943
1335	Taşköprü'nün Orta köyünden İsmailoğlu Hüseyin Acar'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında	14.V.1943
1336	Gaziantep'in Sipke köyünden Hurşidoğlu İsmail Deveci'nin ölüm cezasına çarptırılması hakkında	14.V.1943
1337	Gerze'nin Yakuplu köyünden Duacıoğullarından Osmanoğlu Mustafa Erdoğan'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında	17.V.1943

No.	Serlevha	Tarih
1338	Kütahya'nın Saray mahallesinden İbrahimoğlu Ali İlbil'i hakkındaki ölüm cezasının müebbet ağır hapis cezasına tahvili hakkında	17.V.1943
1339	Burdur'un Kayış köyünden Alioğlu Dalya Ömer Öğüt ve Süleymanoğlu Kör Memet Gün'ün ölüm cezasına çarptırılması hakkında	21.V.1943
1340	İbrahimoğlu Kulu'nun ölüm cezasına çarptırılması hakkında	21.V.1943
1341	Büyük Orduya Büyük Millet Meclisinin itimat ve muhabbet duygularının bildirilmesi hakkında	27.V.1943
1342	Altı vilâyette ilân edilmiş olan örfî idarenin altı ay daha uzatılması hakkında	28.V.1943
1343	Turhal'ın Çivril köyünden Bekiroğlu Hamza Pekmez'in ölüm cezasına çarptırılması hakkında	28.V.1943
1344	Kaş kazasının Yeni köyünden İbrahimoğlu Mustafa Eğriboyun'un ölüm cezasına çarptırılması hakkında	28.V.1943
1345	Bayramiç'in Akçakıl köyünden Ramazanoğlu Mustafa Aydın'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında	31.V.1943
1346	Diyarbakır-Batman demiryolunun işletmeye açılması münasebetiyle yapılacak merasime Büyük Millet Meclisi namına iştirak edecek heyet hakkında	18.VI.1943
1347	Devlet Şûrası Dördüncü daire reisliğine Kemal Arar'ın seçildiği hakkında	28.VI.1943
1348	Devlet Şûrası âzalığına Mesrur Kip'in seçildiği hakkında	28.VI.1943
1349	Samsun mebusluğuna seçilen Nasuhi Erzurumlu'nun intihap mazbatasının reddi hakkında	30.VI.1943
1350	Devlet Şûrası Beşinci daire reisliğine Ferit Bilen'in seçildiği hakkında	30.VI.1943
1351	Çoruh mebusu Asım Us'un teşrîî masuniyeti hakkında	12.VII.1943
1352	Denizli mebusu Naili Küçüka'nın teşrîî masuniyeti hakkında	12.VII.1943
1353	Tokat mebusu Refik Ahmet Sevengil'in teşrîî masuniyeti hakkında	12.VII.1943
1354	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve tadülüne dair olan 3656 sayılı kanunun 10 ncu maddesinin tefsirine mahal olmadığı hakkında	6.IX.1943
1355	Meclis içtimaının ikinci teşrinin birinci gününe talikı hakkında	17.IX.1943 »

Seçimler [511]

« Fevkalâde İçtima zarfında Sayın üyeler muamelâtına ait intihaplardan başka:

28.VI.1943'de Devlet Şûrası Dördüncü Daire Reisliğine Devlet Şûrası Âzasından Kemal Arar ve Devlet Şûrası âzalığına da Devlet Şûrası Başmuavinlerinden Mesrur Kip;

30.VI.1943'de Devlet Şûrası Beşinci Daire Reisliğine Devlet Şûrası âzasından Ferit Bilen;

Seçilmişlerdir. »

511 a.g.e., 93. s.

Heyeti Umumiyenin Kapanması [512]

« Fevkalâde İçtima 17.IX.1943 inikadının üçüncü celsesinde Trabzon mebusu Hasan Saka, Balıkesir mebusu Kâzım Özalp ve İstanbul mebusu Ali Rana Tarhan'ın:

"Büyük Millet Meclisinin ruznamesine dahil mühim ve müstacel lâyiha ve teklifler tamamen intaç edilmiş olduğundan sayın mebusların intihap dairelerini tetkik ve teftişlerine imkân bırakmak üzere gelecek içtimanın 1 ilk teşrin 1943 pazartesi gününe talikini teklif eyleriz".

Şeklindeki takrirlerinin kabulüne mütaakıp ikinci teşrinin ilk günü toplanılmak üzere celse 18,38'de kapanmıştır. »

512 ***a.g.e.****, 93. s.*

Umumi Heyetin Mesaisini Hulâsadan Gösteren Cetvel [513]

Encümenler	Mazbata sayısı	Kanun olarak kabul edilenler	Tefsir olarak kabul edilenler	Karar olarak kabul edilenler	Okunarak kabul edilenler	Encümenlere iade edilenler	Okunanlar
Daimî encümenler							
Adliye Encümeni	20	6	0	13	0	1	0
Arzuhal »	1	0	0	1	0	0	0
Bütçe »	77	75	0	1	0	1	0
Dahiliye »	10	9	0	0	0	1	0
Divanı muhasebat »	6	5	0	0	0	0	1
Gümrük ve İnhisarlar »	2	2	0	0	0	0	0
Hariciye »	14	14	0	0	0	0	0
İktisat »	17	17	0	0	0	0	0
Maarif »	8	8	0	0	0	0	0
Maliye »	8	6	0	0	0	2	0
Meclis hesablarının tetkikı »	3	0	0	0	0	0	3
Millî Müdafaa »	10	9	0	0	1	0	0
Nafia »	4	4	0	0	0	0	0
Sıhhat ve İç. muavenet »	1	1	0	0	0	0	0
Teşkilâtı Esasiye »	1	0	0	0	1	0	0
Ziraat »	3	3	0	0	0	0	0
Muhtelit ve muvakkat encümenler							
Adliye ve Dahiliye encümenlerinden mürekkep Muhtelit encümen	2	0	0	2	0	0	0
Adliye ve Teşkilâtı Esasiye encümenlerinden mürekkep Muhtelit encümen	3	0	0	3	0	0	0
Bütçe ve Maarif encümenlerinden mürekkep Muhtelit encümen	1	1	0	0	0	0	0
Muvakkat encümen	3	3	0	0	0	0	0
Muvakkat »	1	1	0	0	0	0	0
Muvakkat »	1	1	0	0	0	0	0
Muvakkat »	1	1	0	0	0	0	0
Muvakkat »	2	2	0	0	0	0	0
Muvakkat »	1	1	0	0	0	0	0
Mazbataların tetkikı encümeni	3	0	0	1	2	0	0
Muvakkat encümen	2	1	1	0	0	0	0
Yekûn	205	170	1	21	4	5	4

513 *a.g.e., 94. s.*

Riyaset Divânının Mesai Hulâsası [514]

« *Reis* : *Çankırı* *Mustafa Abdülhalik Renda*
Reis vekili : *Aydın* *Dr. Mazhar Germen*
» » : *Bursa* *Refet Canıtez*
» » : *Sivas* *Şemsettin Günaltay*
İdare âmiri : *Ağrı* *Halid Bayrak*
» » : *Çankırı* *Avni Doğan* [1]
» » : *Mardin* *İrfan Ferid Alpaya*
Kâtip : *Gazianteb* *Bekir Kaleli* [2]
» : *İsparta* *Kemal Turan*
» : *Kütahya* *Vedit Uzgören*
» : *Malatya* *Nasuhi Baydar*
» : *Samsun* *Naşid Fırat*
» : *Tunceli* *Necmeddin Sahir Sılan*

8 . III . 1943 tarihinde seçilmiş olan Riyaset Divanı fevkalâde İçtima esnasında (6) defa toplanmış ve (20) karar ittihaz eylemiştir. Bu bapta tanzim olunan cetvel aşağıya dercolunmuştur:

Karar No.	İnikat tarihi	Verilen kararların hulâsası
1	26 . III . 1943	Sayın üyelerden 14 zata izin verilmesine dair
2	26 . III . 1943	Meclis Kütüphanesi encümeni âzalığına İdare Heyetinden Çankırı mebusu Avni Doğan'ın seçildiğine dair
3	26 . III . 1943	Memurin İnzibat Komisyonunun, Reis vekili Bursa mebusu Refet Canıtez'in başkanlığında İdare Âmirleri ile Kâtibi Umumiden teşekkül etmesi hakkında
4	26 . III . 1943	Berber salonunda hizmet eden Reşad Konca'ya ücret olarak her ay otuz ve Hamza Uzgören'e yirmi lira verilmesine dair
5	26 . III . 1943	Dolmabahçe sarayında mevcut radyatör ve boruların Riyaseti Cumhur köşküne devir ve teslimine dair
6	26 . III . 1943	Yalova'da Riyaseti Cumhur Kâtibi Umumilik binası istinat duvarlarının temdidi işinin 2 816 lira bedel ile ve pazarlık suretiyle yaptırılması hakkında
7	9 . IV . 1943	Sayın üyelerden 7 zata izin verilmesine dair
8	9 . IV . 1943	İdare Heyeti tarafından tanzim olunan B. M. Meclisi 1943 malî yılı bütçesinin kabul olunduğuna dair
9	30 . IV . 1943	Sayın üyelerden 6 zata izin verilmesi hakkında

[1] *2 . VII . 1943 tarihinde mebusluktan istifa etmiş ve yerine 7 . VII . 1943 tarihinde Malatya mebusu Muttalib Öker seçilmiştir.*

[2] *18 . VI . 1943 tarihinde istifa etmiş ve yerine 7 . VII . 1943 tarihinde Erzincan mebusu Behçet Kemal Çağlar seçilmiştir.*

514 a.g.e., 95-96. ss.

Karar No.	İnikat tarihi	Verilen kararların hulâsası
10	30. IV .1943	Meclis hizmetine yeniden alınacak hademelerin tabi oldukları şartlar hakkındaki talimatnamenin tadiline dair
11	30. IV .1943	Dolmabahçe sarayındaki eşya ve mefruşattan kırılan ve işe yaramaz hale gelenlerin kayıtlarının terkini hakkında
12	30. IV .1943	Millî saraylarda mevcut sarı yaldızlı gümüş ziyafet takımlarının Riyaseti Cumhur köşküne devrine dair
13	14. V .1943	Sayın üyelerden 8 zata izin verilmesi hakkında
14	14. V .1943	Yeni Büyük Millet Meclisi inşaatı hakkında
15	23. VI .1943	Sayın üyelerden 18 zata izin verilmesi hakkında
16	23. VI .1943	Riyaseti Cumhur dairesi ücretli müstahdemlerin 1943 yılı kadrosunun tasdik edildiğine dair
17	9. VII .1943	Sayın üyelerden 9 zata izin verilmesi hakkında
18	9. VII .1943	Reisicumhurun zatî hizmetleri için emniyet kadrosundan tefrik edilen memurların maaşları hakkında
19	9. VII .1943	Riyaseti Cumhur köşkündeki tavla binasının emaneten inşasına dair
20	9. VII .1943	Riyaseti Cumhur müstahdemlerine tahsis edilen evlere 10 lira icar bedel takdir edildiğine dair

»

Encümenlerin Mesai Hulâsası [515]

«

Daimi Encümenler

Adliye Encümeni

Reis	:	*Çorum*	*Münir Çağıl*
M. M.	:	*Zonguldak*	*Şinasi Devrin*
Kâ.	:	*Manisa*	*Feyzullah Uslu*

Ankara	*Ziya Yörük*	*İzmir*	*Ekrem Oran*
Antalya	*Numan Aksoy*	*Kastamonu*	*Abidin Binkaya*
Balıkesir	*Osman Niyazi Burcu*	*Kayseri*	*Reşid Özsoy*
Bilecik	*Ahmet Esen*	*Kocaeli*	*Subhi Artel*
Bingöl	*Feridun Fikri Düşünsel*	*Kocaeli*	*Salâh Yargı*
Bursa	*Atıf Akgüç*	*Konya*	*Hulki Karagülle*
Denizli	*Haydar Günver*	*Rize*	*Dr. Saim Ali Dilemre*
Denizli	*Naili Küçüka*	*Seyhan*	*Kemal Çelik*
Erzincan	*Abdülhak Fırat*	*Sinob*	*Cemil Atay*
Eskişehir	*Yavuz Abadan*	*Trabzon*	*Faik Ahmed Barutcu*
Hatay	*Bekir Sıtkı Kunt*	*Urfa*	*Kâzım Berker*

Encümen, 50 (5 lâyiha, 42 tezkere, 3 takrir) işin (23) nü intaç etmiş ve geriye kalan (27) iş gelecek İçtimaa bırakılmıştır.

No.	Hulâsası	Muamelesi
	Layihalar	
1/30	**Tapu ve kadastro umum müdürlüğü teşkilât ve vazifelerine dair olan 2997 numaralı kanunun 5 nci maddesiyle 3656 sayılı kanuna bağlı 1 numaralı cetvelde değişiklik yapılması hakkında**	**17 . V . 1943 tarihinde 4412 ve 4413 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.**
1/52	**Bazı maden hurdalarının dışarı çıkarılmasının yasak edilmesi ve satın alınması hakkındaki 3284 sayılı kanunun değiştirilmesine dair**	**Encümendedir.**
1/62	**Yangın ve sair sebeplerle mahkeme ve adliye dairelerinde zıyaa uğrıyan dosyalar hakkında yapılacak muamelelere dair**	**16 . VII . 1943 tarihinde 4473 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.**

515 a.g.e., 97-140. ss.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/71	Hâkimler kanununun muvakkat maddesinin (B) fıkrasının 3 numaralı bendinde yazılı müddetin üç sene daha uzatılmasına dair	16 . VI . 1943 tarihinde 4439 sayı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/83	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve tadilü hakkındaki 3656 ve 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Adliye vekâleti kısmında değişiklik yapılmasına dair	14 . VII 1943 tarihinde 4461 sayı kanun olarak kabul edilmiştir.

D: VI	D: VII	Hulâsası	Muamelesi
		Tezkereler	
3/486	3/1	Adıyaman'ın Samsat nahiyesine bağlı Biriman köyünden Müslim Kâhyaoğlu Çocuk Memet Polat'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	17 . III . 1943 tarihinde Hüküme tarafından geri alınmıştır.
3/528	3/2	69 ncu Tümen 9 dağ P. A. Kıta çavuşlarından Mahmudoğlu Tâlip Çelik'in ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/498	3/3	Amasya'nın Tele köyü Mehmetpaşa mahallesinden olup Boğaz köyünde oturan Abdullahoğlu Abdüssamet Seme'nin ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/521	3/4	Bafra'nın Kapukaya köyünden Hasanoğlu Hüseyin Özkaragöz'ün ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	19 . V . 1943 tarihinde 1333 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/516	3/5	Beyşehrin Selki köyünden İbrahimoğlu İsmail diğer adı Seyit Ali Harmankaya'nın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/476	3/6	Buldan Cedit mahallesinden Terzioğullarından Mustafaoğlu Mustafa diğer adı Çavuş Terzioğlu ve Haylamaz köyünden Hızıroğlu Mustafa Tunçay'ın ölüm cezasına çarptırılmaları hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/488	3/7	Gazianteb'in Bostancı mahallesinde mukim Kırcaoğlu şöhretli Asafoğlu kundura boyacısı Keyfo Bulut'un ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/487	3/8	Gazianteb'in Sipke köyünden Refişoğlu şöhretli Hurşidoğlu İsmail Deveci'nin ölüm ce-	

D: VI	D: VII	Hulâsası	Muamelesi
		zasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	14 . V . 1943 tarihinde 1336 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/541	3/9	Gerze'nin Yakuplu köyünden Duacıoğullarından Osmanoğlu Mustafa Erdoğan'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	17 . V . 1943 tarihinde 1337 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/489	3/10	İbrahimoğlu Kulu'nun ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	21 . V . 1943 tarihinde 1340 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/542	3/11	İliç'in Ebülhindi köyünden Hamdioğlu Ziyaettin Atalay ile Aşkale'nin Gülveren köyünden Memedoğlu Musa Kâzım Akıncı'nın ölüm cezasına çarptırılmaları hakkında Başvekâlet tezkeresi	12 . V . 1943 tarihinde 1334 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/517	3/13	Kaş kazasının Yeni köyünden İbrahimoğlu Mustafa Eğriboyun'un ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	28 . V . 1943 tarihinde 1344 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/477	3/14	Kelkit'in Şen köyünden Hasanoğlu Ahmet Albayrak ve Şiran'ın Aşağı tersun köyünden İzzedoğlu Celil diğer adı Abdülcelil Venedikoğlu'nun ölüm cezasına çarptırılmaları hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/930	3/15	Kilis'in Yeni mahallesinden Memedoğlu Küçük Halil Karadağ'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/507	3/17	Kütahya'nın Saray mahallesinden İbrahimoğlu Halil İbrahim diğer adı Ali İbrahim'in ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	17 . V . 1943 tarihinde 1338 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/522	3/18	Lüleburgaz'ın Celâliye köyünden Yusufoğlu Raşit Demir'in ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	19 . IV . 1943 tarihinde 1332 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/478	3/19	Malatya'nın Tece köyünün Reşadiye mahallesinden Alioğlu Ali Işıklı'nın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/523	3/20	Menemen'in Helvacı köyünden Haliloğlu Mahmut Uyanık'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/491	3/22	Sarayköy kazasının Köprübaşı köyünden Muradoğlu İbrahim Aktaş'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.

D: VI	D: VII	Hulâsası	Muamelesi
3/519	3/23	Tatvan kazası Reşadiye nahiyesinin Purgani köyünden Mehioğlu Agıt Baran'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/537	3/24	Turgutlu'nun Ahmetli nahiyesinin Kara köyünden Sarı Ahadoğlu Memet İsa Ölmez'in ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/481	3/25	Turhal'ın Çivril köyünden Hamza Pekmez'in ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	28 . V . 1943 tarihinde 1343 say karar olarak kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
3/26	Açık maaşı alan veya vekâlet emrine alınmış bulunan memurların memuriyet sıfatlarının hudut ve şümulünün tefsiren halli hakkında Başvekâlet tezkeresi	28 . IV . 1943 tarihinde Muvakkı encümene.
3/27	Bayramiç'in Akçakıl köyünden Ramazanoğlu Mustafa Aydın'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	31 . V . 1943 tarihinde 1345 sayı karar olarak kabul edilmiştir.
3/28	Bergama'nın Zeytindağ nahiyesi Ürlemiş köyünden Mustafaoğlu Süleyman Ürgüt'ün ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/37	Sivas'ın Kartalca köyünden Hasanoğlu Bilâl Aydın, İbrahimoğlu Memet Yıldız, İsmailoğlu Hacı Mahmut Aslan ve Taşgözmen köyünden Mustafaoğlu Mevlut Taş diğer adı Adıgüzel'in ölüm cezasına çarptırılmaları hakkında Başvekâlet tezkeresi	3 . V . 1943 tarihinde Hükümet tarafından geri alınmıştır.
3/38	Taşköprü'nün Orta köyünden İsmailoğlu Hüseyin Acar'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	14 . V . 1943 tarihinde 1335 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/44	Boyabat'ın Yenice köyünden Mustafaoğlu Emin Aktaş'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/45	Şirvan'ın Hasköyünden Abdülvehaboğlu Cafer Argun'un ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/47	1890, 1980, 2395 ve 2882 sayılı kanunların âmiri ita ve muhasebecilerin mesuliyetini tâyin eden maddeleri hükümlerinin tefsirine dair Başvekâlet tezkeresi	19 . VII . 1943 tarihinde Maliye encümenine.

No.	Hulâsası	Muamelesi
3/57	Burdur'un Kayış köyünden Alioğlu Dalya Ömer Öğüt ve Süleymanoğlu Kör Memet Gün'ün ölüm cezasına çarptırılmaları hakkında Başvekâlet tezkeresi	21 . V . 1943 tarihinde 1339 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/58	Adıyaman'ın Yenipınar mahallesinden Mustafa kızı Emine diğer adı Hanım Kuzu'nun ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/69	Adıyaman'ın Samsat nahiyesine bağlı Biriman köyünden Müslim Kâhyaoğlu Çocuk Memet Polat'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/73	Sivas'ın Kartalca köyünden Hasanoğlu Bilâl Aydın, İbrahimoğlu Memet Yıldız, İsmailoğlu Hacı Mahmut Aslan ve Gözmen köyünden Mustafaoğlu Mevlüt Taş diğer adı Adıgüzel'in ölüm cezasına çarptırılmaları hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/76	Develi'nin Kelgin köyünden Durmuşoğlu Memed Kara'nın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/79	Kastamonu'nun Akkaya nahiyesinin Ulyan köyünden Kâmiloğlu Sadık Karandi'nin ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	6 . IX . 1943 tarihinde Hükümet tarafından geri alınmıştır.
3/83	Kangütme sebebiyle işlenen adam öldürme ve buna teşebbüs cürümleri failleri hısımları hakkında tatbik olunacak muameleye dair olan 3236 sayılı kanunun 6 ncı maddesinin tefsiri hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/91	Mersin'in Çandır köyünden Ahmedoğlu Ahmed Özen diğer adı Koca'nın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/92	Ronatto Dandriya'nın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/93	135 nci alay 1 nci bölük erlerinden Ünye'li Mustafaoğlu İsmail Alçay'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/100	Boyabad'ın Fakılı köyünden İmamoğullarından Mustafaoğlu Eyup Bilgiç'in ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/101	Çeşme'nin Ovacık köyünden İbrahim Çiftçi kızı Emine diğer adı Vecahat Altın'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.

D:VI	D:VII	Hulâsası	Muamelesi
		Takrirler	
4/43	4/1	Erzincan (Saffet Arıkan) Arzuhal encümeninin 25 . VI . 1941 tarihli Haftalık karar cetvelindeki 1159 sayılı kararın Umumî Heyette müzakeresine dair	16 . IV . 1943 tarihinde 1331 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
4/15	4/2	Rize (Fuad Sirmen) - Arzuhal encümeninin 15 . IV . 1940 tarihli Haftalık karar cetvelindeki 1159 sayılı kararın Nmumî Heyette müzakeresine dair	Encümendedir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
4/6	Yozgad (Sırrı İçöz) - Gözlükçülük hakkındaki 3958 sayılı kanunun muvakkat ikinci maddesindeki «Bir ticarethane açmak» ibaresinin tefsirine dair	19 . VII . 1943 tarihinde Bütçe encümenine.

Arzuhal Encümeni

Reis : *Balıkesir* *Hayrettin Karan*
M. M. : *Ordu* *Hamdi Şarlan*
Kâ. : *Tokad* *Muammer Develi*

Afyon K.	*Ali Taşkapılı*	*Erzurum*	*Raif Dinç*
Ankara	*Gl. Nihat Anılmış*	*Gaziantep*	*Memed Şahin*
Ankara	*Arif Çubukcu*	*Hatay*	*Ali Şevrim*
Balıkesir	*Pertev Etçioğlu*	*İçel*	*Gl. Şefik Türsan*
Balıkesir	*Hikmet Onat*	*İzmir*	*Dr. Hüseyin Hulki Cura*
Bitlis	*Muhtar Ertan*	*Kocaeli*	*İbrahim Tolon*
Bursa	*Mustafa Fehmi Gerçeker*	*Muş*	*Kâmil Kotan*
Çorum	*Nuri Kayaalp*	*Ordu*	*İsmail Çamaş*
Denizli	*Faik Asal*	*Trabzon*	*Lûtfi Yavuz*
Elâzığ	*İhsan Yalçın*	*Van*	*Münib Boya*
Erzincan	*Feyzi Halfegil*	*Zonguldak*	*Ahmet Gürel*

Encümen, 5 (4 takrir, 1 muhtelif evrak) işin (1) ni intac etmiş ve geriye kalan (4) iş gelecek İçtimaa intikal etmiştir.

D:VI	D:VII	Hulâsası	Muamelesi
		Takrirler	
4/62	4/3	Tokad (Galib Pekel) - Arzuhal encümeninin 5 . VI . 1942 tarih ve 57 sayılı Haftalık karar cetvelindeki 3819 sayılı kararın Umumî Heyette müzakeresine dair	18 . VI . 1943 tarihinde sahibi tarafından geri alınmıştır.

No.	Hulâsası	Muamelesi
4/10	Bingöl (Feridun Fikri Düşünsel) - Arzuhal encümeninin 28 . VI . 1943 tarihli Haftalık karar cetvelindeki 326 sayılı kararın Umumî Heyette müzakeresine dair	Encümendedir.
4/12	Antalya (Hikmet Turhan Dağlıoğlu) - Arzuhal encümeninin 6 . IX . 1943 tarihli Haftalık karar cetvelindeki 538 sayılı kararın Umumî Heyette müzakeresine dair	Encümendedir.
4/13	Antalya (Tayfur Sökmen) - Arzuhal encümeninin 6 . IX . 1943 tarihli Haftalık karar cetvelindeki 538 sayılı kararın Umumî Heyette müzakeresine dair	Encümendedir.

D:VI	D:VII	Hulâsası	Muamelesi
		Muhtelif Evrak	
5/1	5/1	Rasim Asım ile Murtaza Kaptan adlarındaki iki yurttaşa ait olan motör hakkında Arzuhal encümeni mazbatası	Encümendedir.

4 890	8 mart 1943 tarihinde Encümende bulunan arzuhaller.
3 803	8 mart 1943 tarihinden 1 ikinciteşrin 1943 tarihine kadar Encümene gelen arzuhaller.
8 693	
8 745	Vekâletlerden gelen arzuhaller.
17 438	
3	Encümenlerden gelen arzuhaller.
17 441	
8 627	Vekâletlere gönderilen arzuhaller.
8 814	
1	Encümenlere gönderilen arzuhaller.
8 813	
4 648	Karara raptedilen arzuhaller.
4 165	Encümende bulunan arzuhaller.

Bütçe Encümeni

Reis	: Çorum	İsmet Eker
Rs. V.	: Kastamonu	Tahsin Coşkan
M. M.	: Muğla	Hüsnü Kitabcı
Kâ.	: İstanbul	Fakihe Öymen

Amasya	Ali Kemal Yiğitoğlu	İzmir	Münir Birsel
Antalya	Nurullah Esat Sumer	Kayseri	Faik Baysal
Aydın	Gl. Refet Alpman	Konya	Dr. Sadi Irmak
Balıkesir	Süreyya Örgeevren	Kütahya	Hâmid Pekcan
Bitlis	Bülent Osma	Kütahya	Alâettin Tiridoğlu
Bursa	Dr. Sadi Konuk	Manisa	Faik Kurdoğlu
Çanakkale	Sadık Tahsin Arsal	Mardin	Rıza Erten
Diyarbakır	Rüştü Bekit	Samsun	Memed Ali Yörüker
Diyarbakır	Şeref Uluğ	Tokad	Halid Nazmi Keşmir
Edirne	Mahmut Nedim Gündüzalp	Tokad	Refik Ahmet Sevengil
Giresun	Münir Akkaya	Trabzon	M. Süreyya Anamur
Giresun	Ayet Sayar	Yozgad	Sırrı İçöz
Hatay	Hamdi Selçuk	Yozgad	Ahmed Sungur
İsparta	Mükerrem Karaağaç	Zonguldak	Emin Erişirgil
İstanbul	Hüsnü Kortel	Zonguldak	Hâzım Atıf Kuyucak
İstanbul	İsmail Hakkı Ülkemen		

Encümen, 107 (80 lâyiha, 13 teklif, 12 tezkere, 2 takrir) işin (87) sini intaç etmiş ve geriye, kalan (20) iş gelecek İçtimaa devrolunmuştur.

No.	Hulâsası	Muamelesi
	Lâyihalar	
1/1	1943 malî yılı Muvazenei umumiye kanunu lâyihası	27.V.1943 tarihinde 4420 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/2	Beden terbiyesi umum müdürlüğü 1943 malî yılı Bütçe kanunu lâyihası	7.V.1943 tarihinde 4404 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/3	Devlet demiryolları ve limanları işletme umum müdürlüğü 1943 malî yılı Bütçe kanunu lâyihası	21.V.1943 tarihinde 4418 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/4	Devlet denizyolları işletme umum müdürlüğü 1943 malî yılı Bütçe kanunu lâyihası	14.V.1943 tarihinde 4411 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/5	Devlet havayolları umum müdürlüğü 1943 malî yılı Bütçe kanunu lâyihası	3.V.1943 tarihinde 4401 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/6	Devlet limanları işletme umum müdürlüğü 1943 malî yılı Bütçe kanunu lâyihası	12.V.1943 tarihinde 4410 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/7	Hudut ve sahiller sıhhat umum müdürlüğü 1943 malî yılı Bütçe kanunu lâyihası	30.V.1943 tarihinde 4400 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/8	İnhisarlar umum müdürlüğü 1943 malî yılı Bütçe kanunu lâyihası	5.V.1943 tarihinde 4403 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/9	Orman umum müdürlüğü 1943 malî yılı Bütçe kanunu lâyihası	17.V.1943 tarihinde 4414 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/10	Posta, telgraf ve telefon umum müdürlüğü 1943 malî yılı Bütçe kanunu lâyihası	21.V.1943 tarihinde 4419 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/11	Vakıflar umum müdürlüğü 1943 malî yılı Bütçe kanunu lâyihası	28.V.1943 tarihinde 4425 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/15	Kuvvetli tayın kanununun 3 üncü maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında	Encümendedir.
1/26	1942 malî yılı Muvazenei umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelde değişiklik yapılmasına dair	12.IV.1943 tarihinde 4391 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/27	Devlet Demiryolları ve limanları işletme umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına dair	14.IV.1943 tarihinde 4392 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/30	Tapu ve kadastro umum müdürlüğü Teşkilât ve vazifelerine dair olan 2997 sayılı kanunun 5 inci maddesiyle 3656 sayılı kanuna bağlı 1 sayılı cetvelde değişiklik yapılması hakkında	17.V.1943 tarihinde 4412 ve 4413 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/33	Fevkalâde vaziyet dolayısiyle bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan 3828, 4040 ve 4226 sayılı kanunların bazı hükümlerinin değiştirilmesine ve bazı vergi ve resimlere yeniden zam icrasına dair	17.V.1943 tarihinde 4415 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/34	İnhisarlar umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına dair	14.IV.1943 tarihinde 4393 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/35	Millî Müdafaa vekâleti 1942 malî yılı bütçesine fevkâlade tahsisat verilmesine dair olan 4228 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	19.IV.1943 tarihinde 4399 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/38	Devlet limanları işletme umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçe kanununa bağlı (A) işaretli cetvelde değişiklik yapılması hakkında	12.V.1943 tarihinde 4408 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/39	Posta, telgraf ve telefon umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesine bağlı (D) cetveline beş yüz muhabereci ilâvesi hakkında	28.V.1943 tarihinde Hükümet tarafından geri alınmıştır.
1/40	1942 malî yılı Muvazenei umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelde değişiklik yapılması hakkında	28.V.1943 tarihinde 4422 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/41	Devlet Denizyolları işletme umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında	12.V.1943 tarihinde 4406 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/42	Devlet Havayolları Umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında	12.V.1943 tarihinde 4407 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/43	İnhisarlar umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında	7.V.1943 tarihinde 4405 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/44	Orman umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına dair	3.V.1943 tarihinde 4402 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/45	Vakıflar umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında	12.V.1943 tarihinde 4409 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/46	Askerî sahra postalarında müstahdem posta, telgraf ve telefon idaresi memurlarına parasız elbise verilmesi hakkında	7.VII.1943 tarihinde 4455 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/47	İstiklâl harbi mâlûllerine verilecek para mükâfatı hakkında	18.VI.1943 tarihinde 4441 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/48	Nahiye müdürlerinin devir masraflarına dair olan 3656 sayılı kanunun değiştirilmesi hakkında	14.VII.1943 tarihinde 4465 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/50	Askerî memnu mıntakalar hakkındaki 1110 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	6.IX.1943 tarihinde 4487 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/51	Askerî şoför ve sanatkârlara verilecek ücret ve yevmiyeler hakkındaki 1272 sayılı kanunun 2 nci maddesinin değiştirilmesine dair	19.VII.1943 tarihinde 4479 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/53	Bilûmum askerî mâlûllerin terfihine dair 551 sayılı kanunun 11 inci maddesine bağlı emraz cetvelinin beşinci derece mâlûliyetleri arasına bir fıkra ilâvesi hakkında	Encümendedir.
1/54	Denizaltı gemilerinde ve avcı botlarında müstahdem deniz personeline seferde, manevra ve tatbikatlarda verilecek hazır gıda hakkında	19.VII.1943 tarihinde 4480 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/63	Türkiye Cumhuriyet Merkez bankası kanununun muvakkat 8 inci maddesindeki müddetin uzatılmasına dair olan 3978 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	7.VI.1943 tarihinde 4431 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/64	Devlet denizyolları işletme umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında	21.V.1943 tarihinde 4417 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir
1/67	Müfettiş ve müfettiş muavinlerinin yevmiye ve harcırahlarına dair olan 999 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	18.VI.1943 tarihinde 4440 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/68	Ticaret vekâleti Teşkilât ve vazifelerine dair olan 3614 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	21.VI.1943 tarihinde 4442 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/69	Dahiliye vekâleti merkez teşkilâtı ve vazifeleri hakkındaki 1624 sayılı kanun ile bu kanunu tadil eden 2531, 3046 ve 3571 sayılı kanunlarda değişiklik yapılmasına ve 1624 sayılı kanuna bir madde eklenmesine dair	28.VI.1943 tarihinde 4445 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/70	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 ve buna ek 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Dahiliye vekâleti kısmında değişiklik yapılmasına dair	28.VI.1943 tarihinde 4446 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/75	Bigadiç kazasının teşkiline dair	28.VI.1943 tarihinde 4444 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/77	Devlet Konservatuvarı ve Riyaseti Cumhur filârmonik orkestrası mütedavil sermayesi hakkında	28.VI.1943 tarihinde 4450 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/78	Münakalât vekâleti 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında	28.V.1943 tarihinde 4421 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/79	Mübadele ve teffiz işlerinin katî tasfiyesi ve intacı hakkındaki 1771 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	19.VII.1943 tarihinde Maliye encümenine.
1/80	Posta, telgraf ve telefon umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında	28.V.1943 tarihinde 4423 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/81	1942 malî yılı muvazenei umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelde değişiklik yapılması hakkında	28.V.1943 tarihinde 4421 sayılı kanunla birleştirilerek kabul edilmiştir.
1/82	1943 malî yılı muvazenei umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelin Millî Müdafaa vekâleti kısmına 120 000 000 lira fevkalâde tahsisat verilmesi hakkında	28.V.1943 tarihinde 4424 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/83	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 ve 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Adliye vekâleti kısmında değişiklik yapılmasına dair	14.VII.1943 tarihinde 4461 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/87	1942 malî yılı muvazenei umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelde değişiklik yapılması hakkında	28.V.1943 tarihinde 4421 sayılı kanunla birleştirilerek kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/90	Bazı zimmetlerin affı hakkında	Encümendedir.
1/91	Devlet Havayolları umum müdürlüğü teşkilâtı hakkındaki 3424 sayılı kanunda değişiklik yapılmasına ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesine dair	16.VII.1943 tarihinde 4467 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/93	Başvekâlet teşkilâtı hakkında	23.VI.1943 tarihinde 4442 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/94	Mamak Gaz maske fabrikasının Millî Müdafaa vekâletine devri hakkında	14.VII.1943 tarihinde 4466 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/99	Gümrük ve İnhisarlar vekâleti teşkilât ve vazifeleri hakkındaki 2825 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	30.VI.1943 tarihinde 4451 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/107	Ordu motörlü silâh ve vasıtalarında kullanılacak ücretli sivil makinist ve şoförlere er malbusatı ve teçhizatı verilmesine dair	16.VII.1943 tarihinde 4471 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/108	Rasathane kanunu lâyihası	Encümendedir.
1/110	4122 ve 4304 sayılı kanunlarda değişiklik yapılması hakkında	16.VII.1943 tarihinde 4469 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/111	Meslekî ve teknik okullar açılması ve mevcutlarının büyütülmesi hakkındaki 4304 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	16.VII.1943 tarihinde 4470 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/112	3834 sayılı kanuna bağlı cetvelin değiştirilmesi hakkında	16.VII.1943 tarihinde 4472 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/115	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	Encümendedir.
1/116	İnekhanelere 2654 sayılı kanun hükümlerine göre mütedavil sermaye verilmesi hakkında	19.VII.1943 tarihinde 4482 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/118	İktisadi Devlet teşekkülleri memurları Tekaüt sandığı hakkındaki 4222 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	19.VII.1943 tarihinde 4477 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/119	Ereğli kömür havzasındaki ocakların Devletçe işlettirilmesi hakkındaki 3867 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	19.VII.1943 tarihinde 4476 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/121	Bankalar ve Devlet müesseseleri memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3659 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	19.VII.1943 tarihinde 4478 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/127	Teknik ziraat ve Teknik bahçe okulları hakkında	19.VII.1943 tarihinde 4486 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/128	Dahiliye memurları kanununa bir madde eklenmesine dair	10.IX.1943 tarihinde 4488 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/129	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 ve buna ek 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Dahiliye vekâleti kısmında değişiklik yapılmasına dair 4146 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	16.VII.1943 tarhinde 4468 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/132	1943 malî yılı Muvazenei umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelin Maarif vekâleti kısmında değişiklik yapılmasına dair	16.VII.1943 tarihinde 4474 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/133	Ziraat vekâleti teşkilâtının nakil ve teknik işletme vasıtalariyle teçhizi hakkında	19.VII.1943 tarihinde 4481 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/135	İstanbul Üniversitesi tedris kısmına 4 ordinaryüs profesör ile bir röntgen mütehassısı eklenmesi hakkında	17.IX.1943 tarihinde 4496 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/137	Vakıf zeytinlikler ve ormanlar fen ve muhafaza memurlarına hayvan yem bedeli verilmesi hakkında	Encümendedir.
1/138	Ankara'da bir fen fakültesi kurulması hakkında	17.IX.1943 tarihinde 4492 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/139	1943 malî yılı Muvazenei umumiye kanununa bağlı cetvellerde değişiklik yapılması hakkında	17.IX.1943 tarihinde 4498 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/140	1943 malî yılı Muvazenei umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelin Millî Müdafaa vekâleti kısmına fevkalâde tahsisat verilmesi hakkındaki 4424 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	15.IX.1943 tarihinde 4490 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/141	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair 3656 ve 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Maarif vekilliğine ait kısımlarında değişiklik yapılması hakkında	17.IX.1943 tarihinde 4496 sayılı kanunla birleştirilerek kabul edilmiştir.
1/142	Limanlarımıza sığınmış olan Fransız gemilerinin satın alınması hakkında	15.IX.1943 tarihinde 4491 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/143	Gazi Orta Öğretmen okulu ve Terbiye Enstitüsü kadroları hakkında	17.IX.1943 tarihinde 4495 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/144	İstanbul Üniversitesi binalarının yaptırılması hakkında	17.IX.1943 tarihinde 4499 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/145	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı kanunla bu kanuna ek 3888 sayılı kanuna bağlı cetvellerin Nafia vekâleti kısmında değişiklik yapılması hakkında	17.IX.1943 tarihinde 4493 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/147	Umumî muvazeneye dahil dairelerle bunlara bağlı müessese ve teşekküllerden aylık alanlara bir defaya mahsus olmak üzere maaş, ücret ve tahsisatlarının bir aylık tutarının ilâveten verilmesi hakkında	17.IX.1943 tarihinde 4500 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/148	Varlık vergisi hakkındaki 4305 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	17.IX.1943 tarihinde 4501 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
	Teklifler	
2/1	İdare Heyeti, Büyük Millet Meclis âzasının tahsisat ve harcırahları hakkındaki 1757 sayılı kanunun birinci maddesinin sonuna bir fıkra eklenmesine dair	26.III.1943 tarihinde 4387 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
2/2	İdare Heyeti, Riyaseti Cumhur 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına dair	26.III.1943 tarihinde 4378 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
2/3	İdare Heyeti, Büyük Millet Meclisi 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına dair	12.IV.1943 tarihinde 4391 sayılı kanunla birleştirilerek kabul edilmiştir.
2/4	Eskişehir (İzzet Arukan) - Şose ve köprüler kanununun bazı maddelerinin tadili hakkındaki 1882 sayılı kanuna ek kanun teklifi	31.V.1943 tarihinde 4427 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
2/5	Konya (Dr. Osman Şevki Uludağ) - İstanbul şehremaneti ve belediyesinde zabıtai belediye hizmetini ifa eden memurların evvelce ücretle geçen hizmet müddetlerinin tekaütlükleri hesabında sayılmasına dair	Encümendedir.
2/6	Kocaeli (İbrahim Tolon) - Devletçe parasız verilecek giyim eşyası hakkındaki 4306 sayılı kanunun hayrat hademesine de teşmiline dair	19.VII.1943 tarihinde 4484 ve 4485 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
2/8	Giresun (İsmail Sabuncu) - Kazanç vergisi kanununun 3840 sayılı kanunla muaddel 13 üncü maddesinin (B) fıkrasının değiştirilmesi hakkında	Encümendedir.
2/9	İdare Heyeti- Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 sayılı kanuna ek 3888 sayılı kanuna bağlı 1 numaralı cetvelin Millî saraylar müdürlüğü kısmının değiştirilmesine dair	Encümendedir.
2/10	İdare Heyeti, Büyük Millet Meclisi 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında	28.V.1943 tarihinde 4421 sayılı kanunla birleştirilerek kabul edilmiştir.
2/12	İdare Heyeti, Büyük Millet Meclisi 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında	28.V.1943 tarihinde 4421 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
2/14	İdare Heyeti, Büyük Millet Meclisi memurlarının teşkilâtına dair 3552 sayılı kanuna ek kanun teklifi	28.VI.1943 tarihinde 4448 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
2/16	İdare Heyeti, Riyaseti Cumhur teşkilât kanununda değişiklik yapılması hakkındaki 3568 sayılı kanuna bağlı 1 sayılı cetvelde değişiklik yapılması hakkında	14.VII.1943 tarihinde 4462 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
2/20	İdare Heyeti, Büyük Millet Meclisi 1943 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında	17.IX.1943 tarihinde 4498 sayılı kanunla birleştirilerek kabul edilmiştir.

D:VI	D:VII	Hulâsası	Muamelesi
		Tezkereler	
3/534	3/21	Mücbir ve zaruri sebepler dolayısiyle takip ve tahsiline imkan görülemeyen borçların terkinine dair Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
3/29	Belediyelere tevdi olunan vazifelerin tanzim ve takibi için Dahiliye vekâletinde kurulmuş olan büro kadrosunun tasdiki hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/30	Britanya İmparatorluğu ile Amerika'dan yapılacak ithalâtı tertip ve tanzim için Hariciye vekâletinde kurulmuş olan komisyon emrine verilen iki daktilo kadrosunun tasdikına dair Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/31	Devlet eliyle zirai işletmeler kurulmasını temin etmek için Ziraat vekâletine bağlı zirai kombinaların merkez ve taşra teşkilâtı kadrosunun tasdiki hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/33	Hariciye vekâletinde kurulmuş olan (Ticari ve malî anlaşmalar müzakere heyeti) kadrosunun tasdiki hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/34	Hariciye vekâletinde kurulmuş olan (Ticari ve malî anlaşmalar müzakere heyeti) kadrosunun tasdiki hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
3/36	Millî Korunma dâvalarını görmekle vazifelendirilen hususi ve asliye mahkemelerine verilen tahsisattan yapılan tediyatı tetkik etmek üzere kurulan büro kadrosunun tasdiki hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/53	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı kanunun 10 uncu maddesinin tefsiri hakkında Başvekâlet tezkeresi	6.IX.1943 tarihinde 1354 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/54	Askerî ve mülki Tekaüt kanununun 46 ncı maddesinin tefsiri hakkında Başvekâlet tezkeresi	14.VII.1943 tarihinde Maliye Encümenine.
3/63	Askerî ve mülkü Tekaüt kanununun 42 nci maddesinin (B ve C) fıkralarının tefsiri hakkında Divanı muhasebat riyaseti tezkeresi	Encümendedir.
3/95	Maaş kanununa ek 4161 sayılı kanunun bazı maddelerini değiştiren 4311 sayılı kanunun birinci maddesinin tefsirine dair Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/97	Mücbir ve zaruri sebepler dolayısiyle takip ve tahsiline imkân görülemiyen borçların terkinine dair Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.

D:VI	D:VII	Hulâsası	Muamelesi
		Takrirler	
4/10	4/4	Trabzon (Sırrı Day) - Karamursal hâkimi Nuh Necyettin Canıdarlıoğlu'nun tekaüt muamelesi hakkında Divanı muhasebat riyaseti mütalâasiyle Divanı muhasebat encümeni mazbatasının ikinci fıkrasının yeniden tetkiki hakkında	15.III.1943 tarihinde Maliye Encümenine

No.	Hulâsasý	Muamelesi
4/6	Yozgad (Sırrı İçöz) - Gözlükçülük hakkındaki 3958 sayılı kanunun muvakkat 2 nci maddesindeki (Bir ticarethane açmak) ibaresinin tefsirine dair	Encümendedir.

Dahiliye Encümeni

	Reis : Tekirdağ	Cemil Uybadın	
	Rs. V. : Çoruh	Atıf Tüzün	
	M. M. : Mardin	Edib Ergin	
	Kâ. : Seyhan	Cahit Oral	
Afyon K.	Suad Yurdkoru	Kars	Esad Özoğuz
Ankara	Fevzi Daldal	Konya	Şevki Ergun
Antalya	Tayfur Sökmen	Kütahya	Sadri Ertem
Balıkesir	Yahya Sezai Uzay	Kütahya	Ömer Bedrettin Uşaklı
Bolu	Hasan Şükrü Adal	Malatya	Emrullah Barkan
Bursa	Fatin Güvendiren	Malatya	Muttalip Öker [*]
Çanakkale	Hilmi Ergeneli	Maraş	Rasih Kaplan
Elâzığ	Sabit Sağıroğlu	Siird	Saffet Tuncay
Erzurum	Nakiye Elgün	Sivas	Mithat Şükrü Bleda
Gaziantep	Dr. Abdurrahman Melek	Tokad	Galib Pekel
Gümüşhane	Recai Güreli	Trabzon	Salise Abanozoğlu
Hatay	Abdülgani Türkmen	Yozgad	Salim Korkmaz
İçel	Refik Koraltan	Zonguldak	Rifat Vardar

Encümen, 17 (12 lâyiha, 3 teklif, 2 tezkere) işin (10)nu intaç etmiş ve geriye, kalan (7) iş gelecek İçtimaa terkedilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
	Lâyihalar	
1/25	Şehir ve kasabalarda mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri teşkili hakkında	Encümendedir.
1/48	Nahiye müdürlerinin devir masraflarına dair olan 3635 sayılı kanunun değiştirilmesi hakkında	14.VII.1943 tarihinde 4465 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/56	Kadastro kanunu lâyihası	Encümendedir.
1/69	Dahiliye vekâleti merkez teşkilâtı ve vazifeleri hakkındaki 1624 sayılı kanun ile	

[*] *7.VII.1943 tarihinde İdare Âmirliğine seçilmiştir.*

No.	Hulâsası	Muamelesi
	bu kanunu tadil eden 2531, 3046 ve 3571 numaralı kanunlarda değişiklik yapılmasına ve 1624 sayılı kanuna bir madde eklenmesine dair	28.VI.1943 tarihinde 4445 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/70	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 ve buna ek 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Dahiliye vekâleti kısmında değişiklik yapılmasına dair	28.VI.1943 tarihinde 4446 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/75	Bigadiç kazasının teşkiline dair	28.VI.1943 tarihinde 4444 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/88	Vilâyet idaresi kanununun 58 inci maddesine bir fıkra eklenmesine dair	9.VI.1943 tarihinde 4438 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/92	Devlet şûrası kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı fıkra ve maddeler eklenmesine dair	Encümendedir.
1/117	Pasaport kanununun 10 uncu maddesinin tadiline dair olan 4061 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	5.VII.1943 tarihinde 4453 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/122	İhtilâf mahkemesi teşkiline dair	Encümendedir.
1/128	Dahiliye memurları kanununa bir madde eklenmesine dair	10.IX.1943 tarihinde 4488 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/129	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 ve buna ek 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Dahiliye vekâleti kısmında değişiklik yapılmasına dair 4446 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	16.VII.1943 tarihinde 4468 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
	Teklifler	
2/4	Eskişehir (İzzet Arukan) - Şose ve köprüler kanununun bazı maddelerinin tadili hakkındaki 1882 sayılı kanuna ek kanun teklifi	31.V.1943 tarihinde 4427 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
2/5	Konya (Dr. Osman Şevki Uludağ) - İstanbul Şehremaneti ve belediyesinden zabıtai belediye hizmetini ifa eden memurların evvelce ücretle geçen hizmet müddetlerinin tekaütlükleri hesabında sayılmasına dair	15.V.1943 tarihinde Maliye Encümenine.

No.	Hulâsası	Muamelesi
2/18	Gümüşane (Recai Güreli) - Köy kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bir madde ilâvesine dair	Encümendedir.
	Tezkereler	
3/68	Gümrük tarife kanununu değiştiren 31 Mayıs 1933 tarihli kanuna eklenen 2256 sayılı kanunun birinci maddesinin tefsiri hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/84	Şose ve köprüler kanununun 9 uncu maddesindeki (Silâh altındaki ordu ve jandarma efradı) tâbirinin tefsiri hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.

Divânı Muhasebat Encümeni

Reis	: Niğde	Faik Soylu
M. M.	: Çanakkale	Rusuhi Bulayırlı
Kâ.	: Kastamonu	Nuri Tamaç

Ankara	Halil Naci Mıhçıoğlu	Malatya	Mihri Pektaş
Balıkesir	Hulûsi Küçükler	Malatya	Tevfik Temelli
Bolu	Cemil Özçağlar	Manisa	İsmail Ertem
Çorum	Dr. Cemal Alper	Niğde	Avram Galanti Bodrumlu
Diyarbakır	Osman Ocak	Niğde	Hüseyin Ulusoy
Kastamonu	Ziya Orbay	Sivas	Kâmil Kitapçı
Kayseri	Mustafa Kemal Şatır	Sivas	Abidin Yurdakul
Kocaeli	Sedad Pek	Yozgad	Yusuf Duygu Karslıoğlu
Malatya	Dr. Cafer Özelçi		

Encümen, 27 (16 lâyiha, 11 tezkere) işin (11)ini intaç etmiş ve geriye, kalan (16) iş gelecek İçtimaa bırakılmıştır.

No.	Hulâsası	Muamelesi
	Lâyihalar	
1/12	Ankara Belediyesi İmar Müdürlüğü 1940 malî yılı katî hesabı hakkında	Encümendedir.
1/13	Devlet limanları işletme umum müdürlüğünün 1940 malî yılı katî hesabı hakkında	Encümendedir.
1/14	Hudut ve sahiller sıhhat umum müdürlüğü 1941 malî yılı katî hesabı hakkında	Encümendedir.
1/21	Posta, telgraf ve telefon umum müdürlüğünün 1940 malî yılı katî hesabı hakkında	Encümendedir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/22	1939 malî yılı Hazine hesabı katisi hakkında	2.VI.1943 tarihinde 4428 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/23	Devlet havayolları umum müdürlüğü 1940 malî yılı hesabı katisi hakkında	7.IV.1943 tarihinde 4389 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/24	Hudut ve sahiller sıhhat umum müdürlüğü 1940 malî yılı katî hesabı hakkında	9.IV.1943 tarihinde 4390 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/28	Devlet havayolları umum müdürlüğü 1941 malî yılı katî hesabı hakkında	Encümendedir.
1/29	Orman umum müdürlüğü 1941 malî yılı katî hesabı hakkında	Encümendedir.
1/49	Vakıflar umum müdürlüğü 1941 malî yılı katî hesabı hakkında	Encümendedir.
1/61	Vakıflar umum müdürlüğü 1940 malî yılı hesabı katisi hakkında	30.VI.1943 tarihinde 4452 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/65	1941 malî yılı Hazine hesabı katisi hakkında	Encümendedir.
1/76	Devlet denizyolları işletme umum müdürlüğü 1939 malî yılı hesabı katisi hakkında	7.VI.1943 tarihinde 4432 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/100	İnhisarlar umum müdürlüğü 1940 malî yılı katî hesabı hakkında	Encümendedir.
1/134	Orman umum müdürlüğü 1940 malî yılı katî hesabı hakkında	Encümendedir.
1/146	Devlet limanları işletme umum müdürlüğünün 1941 malî yılı hesabı katisi hakkında	Encümendedir.
	Tezkereler	
3/32	Devlet havayolları umum müdürlüğü 1940 malî yılı hesabı katisine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı muhasebat riyaseti tezkeresi	7.IV.1943 tarihinde 4389 sayılı kanunla birleştirilerek kabul edilmiştir.
3/35	Hudut ve sahiller sıhhat umum müdürlüğü 1940 malî yılı hesabı katisine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı muhasebat riyaseti tezkeresi	9.IV.1943 tarihinde 4390 sayılı kanunla birleştirilerek kabul edilmiştir.
3/42	1939 malî yılı hesabı katisine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı muhasebat riyaseti tezkeresi	2.VI.1943 tarihinde 4428 sayılı kanunla birleştirilerek kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
3/59	Devlet Denizyolları umum müdürlüğü 1939 malî yılı hesabı katisine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı muhasebat riyaseti tezkeresi	7.VI.1943 tarihinde 4432 sayılı kanunla birleştirilerek kabul edilmiştir.
3/67	Başvekâlet dairesiyle Devlet matbaası ve Arşiv dairesinin 1939 malî yılı demirbaş icmal cetvellerinin gönderildiği hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/72	Millî Piyango idaresinin 1942 malî yılı bilânçosunun gönderildiğine dair Başvekâlet tezkeresi	Bu hususdaki mazbata 2.VII.1943 tarihinde okunmuştur.
3/74	Vakıflar umum müdürlüğü 1940 malî yılı hesabı katisine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı muhasebat riyaseti tezkeresi	30.VI.1943 tarihinde 4452 sayılı kanunla birleştirilerek kabul edilmiştir.
3/85	1940 yılı Millî korunma bilânçosunun gönderildiği hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/86	Birinci kanun 1939: Şubat 1940 aylarına ait raporun sunulduğuna dair Divanı muhasebat Riyaseti tezkeresi (5 nci fıkra)	Encümendedir.
3/88	Eylül: ikinci teşrin 1939 aylarına ait raporun sunulduğuna dair Divanı muhasebat Riyaseti tezkeresi (3 ncü fıkra)	Encümendedir.
3/96	Nafia vekâleti 1940 mali yılı ayniyat kati hesabının gönderildiği hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.

Gümrük ve İnhisarlar Encümeni

Reis : Mardin — Gl. Seyfi Düzgören
M. M. : Erzurum — Münir Hüsrev Göle
Kâ. : Seyhan — Şemsa İşcen

Amasya	Nafiz Aktın	Samsun [*]	Nasuhi Erzurumlu
Çanakkale	Atıf Kamçıl	Samsun	Sabiha Gökçül
Diyarbakır	Kemal Şedele	Samsun	Nail Öztuzcu
Eskişehir	İstamat Özdamar	Samsun [**]	Süleyman Necmi Selmen
Gazianteb	Cemil Said Barlas	Tekirdağ	Ekrem Pekel
Hatay	Gl. Eyüp Durukan	Tekirdağ	Nazmi Trak
Kocaeli	Alik Dikmen	Trabzon	Daniş Eyiboğlu
Malatya	Hâlet Sağıroğlu	Urfa	Ahmet Kutsi Tecer
Malatya	Osman Taner		

Encümene, havale edilen (3) lâyihayı intac etmiştir.

[*] *İntihap mazbatasının reddine, Umumî Heyetin 30.VI.1943 tarihli toplantısında karar verilmiştir.*
[**] *Vefatı, 28.V.1943 tarihinde Umumî Heyete arzedilmiştir.*

No.	Hulâsası	Muamelesi
	Lâyihalar	
1/33	Fevkâlade vaziyet dolayısiyle bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan 3828, 4040 ve 4226 sayılı kanunların bazı hükümlerinin değiştirilmesine ve bazı vergi ve resimlere yeniden zam icrasına dair	17.V.1943 tarihinde 4415 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/99	Gümrük ve inhisarlar vekâleti Teşkilât ve vazifeleri hakkındaki 2825 sayılı kanuna ek kanun layihası	30.VI.1943 tarihinde 4451 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/105	Denizlerdeki batıklarla kıyılara vuran sahipsiz eşya hakkında	5.VII.1943 tarihinde Maliye encümenine.

Hariciye Encümeni

Reis	: Konya	Ali Muzaffer Göker
M. M.	: Tokad	Nâzım Poroy
Kâ.	: Ağrı	Rıfkı Refik Pasin

Ankara	Falih Rıfkı Atay	İstanbul	Gl. Refet Bele
Antalya	Dr. Cemal Tunca	İstanbul	Ahmed Şükrü Esmer
Bolu	Hasan Cemil Çambel	İzmir	Halil Menteşe
Çoruh	Asım Us	Kocaeli	İbrahim Süreyya Yiğit
Diyarbakır	Dr. İbrahim Tali Öngören	Manisa	Hikmet Bayur
Elâzığ	Fazıl Ahmed Aykaç	Samsun	Amiral Fahri Engin
Erzurum	Gl. Pertev Demirkan	Seyhan	Gl. Naci Eldeniz
Gümüşane	Cabir Selek	Sivas	Necmettin Sadak
Gümüşane	Edib Servet Tör		

Encümen, havale edilen (20) lâyihayı intaç etmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
	Lâyihalar	
1/16	Türkiye ile Almanya arasında Ticari mubadelelere mütedair hususi Anlaşmaya bağlı (A) hesabı hakkında teati edilen notaya merbut 1 ve 2 numaralı listelerdeki keten ve kenevir kontenjanları hakkında teati edilen notaların tasdikına dair	14.IV.1943 tarihinde 4397 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/17	Türkiye-Almanya arasında imza edilen Kredi Anlaşmasının tasdikı hakkında	14.IV.1943 tarihinde 4398 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/18	Türkiye-Romanya Ticaret ve Tediye Anlaşmalarının birer ay uzatılması hakkında	14.IV.1943 tarihinde 4394 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/19	Türkiye-Romanya Ticaret ve Tediye Anlaşmalarının 15 gün daha uzatılması hakkında	14.IV.1943 tarihinde 4395 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/20	Türkiye-Romanya arasında 2 Şubat 1943 tarihinde imza edilen Ticaret ve Tediye Anlaşmalariyle merbutlarının tasdiki hakkında	14.IV.1943 tarihinde 4396 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/31	Türkiye-Almanya arasında münakit Ticari mübadelelerin tanzimine dair Anlaşmaya bağlı II numaralı listede gösterilen balık kontenjanının artırılması hususunda teati edilen notaların tastiki hakkında	7.VI.1943 tarihinde 4433 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/36	Türkiye ile Almanya arasında Ticari mübadelelerin ve tediyelerin tanzimine mütedair Anlaşmanın temdidi hakkında teati edilen mektupların tasdikına dair	7.VI.1943 tarihinde 4434 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/58	Türkiye ile Almanya arasında Ticari mübadelelerin tanzimine dair olan Anlaşma çerçevesi dahilinde prokinin mukabili afyon ihracı hakkındaki Anlaşmanın tasdikına dair	7.VI.1943 tarihinde 4436 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/59	Türkiye ile Almanya arasında münakit Ticari mübadelelerin tanzimine dair anlaşmaya bağlı I ve II numaralı listelerde değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihası	7.VI.1943 tarihinde 4435 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/73	Türkiye ile Finlândiya arasında imza edilen Ticaret ve Tediye Anlaşmalarının tasdikına dair	7.VII.1943 tarihinde 4457 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/74	Türkiye ile Macaristan arasında imza edilen Ticaret ve Tediye Anlaşmalarının tasdiki hakkında	7.VII.1943 tarihinde 4458 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/89	Ankara Belediyesi ihtiyacı için satın alınacak	

No.	Hulâsası	Muamelesi
	otobüsler hakkında Türk ve İsviçre Hükümetleri arasında teati olunan mektubun tasdiki hakkında	7.VII.1943 tarihinde 4456 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/102	Türkiye ile Almanya arasında münakit 25.VII.1940 tarihli hususi Anlaşmaya bağlı (A ve B) listelerinde değişiklik yapılması hakkında	22.VI.1943 tarihinde İktisat Encümenine
1/103	Türkiye ile Almanya arasında 18 Nisan 1943 tarihinde imza edilen Ticari mübadelelerin ve Tediyelerin tanzimine dair Anlaşma ile bu Anlaşmalara bağlı protokol ve mektupların tasdiki hakkında	2.VII.1943 tarihinde İktisat Encümenine
1/104	Türkiye-İsviçre Ticaret Anlaşmasının uzatılması hakkında	22.VI.1943 tarihinde İktisat Encümenine
1/113	Ankara belediyesi tarafından İsviçre'den mubayaa olunacak otobüslere müteallik mektubun 5 inci numarasında derpiş olunan müddetin temdidi hakkında	1.VII.1943 tarihinde İktisat Encümenine
1/114	Alman sanayii tarafından Türkiye'ye 861 111 Türk lirası tutarında 3000 kilo atebrin verilmesi ve mukabilinde Almanya'ya aynı kıymette Türk afyonu ihraç edilmesi hakkında teati olunan mektupların kabulüne dair	1.VII.1943 tarihinde İktisat Encümenine
1/117	Pasaport kanununun 10 uncu maddesinin tadiline dair olan 4061 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	5.VII.1943 tarihinde 4453 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/120	Tasfiye halinde bulunan (A) hesabı hakkında 17.XII.1940 tarihli mektuba bağlı 2 numaralı listede yazılı kontenjanların değiştirilmesi hususunda Türkiye ile Almanya arasında teati olunan mektupların tasdikına dair	14.VII.1943 tarihinde İktisat Encümenine
1/142	Limanlarımıza sığınmış olan Fransız gemilerinin satın alınması hakkında	15.IX.1943 tarihinde 4491 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

İktisat Encümeni

	Reis : Trabzon	Raif Karadeniz	
	M. M. : Çankırı	Atıf İnan	
	Kâ. : Ankara	Hıfzı Oğuz Bekata	
Afyon K.	Berç Türker	Kırşehir	Şevket Torgut
Ankara	Muammer Eriş	Konya	Ahmed Hamdi Dikmen
Ankara	Mihal Kayaoğlu	Konya	Kâzım Okay
Eskişehir	Emin Sazak	Kütahya	Salâhattin Kutman
Gazianteb	Şefik Özdemir	Manisa	Haldun Sarhan
Giresun	Necmi Osten	Niğde	Dr. Rasim Ferid Talat
İçel	Dr. Muhtar Berker	Ordu	Şevket Akyazı
İçel	Şefik Tugay	Ordu	Muammer Yarımbıyık
İstanbul	Celâl Esad Arseven	Rize	Hasan Cavid Belül
İstanbul	Ahmed Hamdi Denizmen	Trabzon	Temel Göksel
İstanbul	Ferit Hamal	Urfa	Hüseyin Sami Coşar
İstanbul	Vehbi Sarıdal	Zonguldak	Hasan Karabacak
İzmir	Benal Arıman	Zonguldak	Şeref Tansan
Kırşehir	Fuad Çobanoğlu		

Encümen, 31 (29 lâhiya, 1 teklif, 1 tezkere) işin (20)sini intaç etmiş ve geriye kalan (11)i gelecek İçtimaa devredilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
	Lâyihalar	
1/16	Türkiye ile Almanya arasında Ticari mubadelelere mütedair hususi Anlaşmaya bağlı (A) hesabı hakkında teati edilen notaya merbut 1 ve 2 numaralı listelerdeki keten ve kenevir kontenjanları hakkında teati edilen notaların tasdikına dair	14.IV.1943 tarihinde 4397 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/17	Türkiye-Almanya arasında imza edilen kredi Anlaşmasının tasdikı hakkında	14.IV.1943 tarihinde 4398 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/18	Türkiye-Romanya Ticaret ve Tediye Anlaşmalarının birer ay uzatılması hakkında	14.IV.1943 tarihinde 4394 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/19	Türkiye-Romanya Ticaret ve Tediye Anlaşmalarının 15 gün daha uzatılması hakkında	14.IV.1943 tarihinde 4395 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/20	Türkiye-Romanya arasında 2 Şubat 1943 tarihinde imza edilen Ticaret ve Tediye Anlaş-	

No.	Hulâsası	Muamelesi
	malariyle merbutlarının tasdikı hakkında	14.IV.1943 tarihinde 4396 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/31	Türkiye-Almanya arasında münakit Ticari mübadelelerin tanzimine dair Anlaşmaya bağlı 11 numaralı listede gösterilen balık kontenjanının artırılması hususunda teati edilen notaların tasdikı hakkında	7.VI.1943 tarihinde 4433 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/33	Fevkalâde vaziyet dolayısiyle bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan 3828, 4040 ve 4226 sayılı kanunların bazı hükümlerinin değiştirilmesine ve bazı vergi ve resimlere yeniden zam icrasına dair	17.V.1943 tarihinde 4415 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/36	Türkiye ile Almanya arasında Ticari mubadelelerin ve tediyelerin tanzimine mütedair Anlaşmanın temdidi hakkında teati edilen mektupların tasdikına dair	7.VI.1943 tarihinde 4434 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/52	Bazı maden hurdalarının dışarı çıkarılmasının yasak edilmesi ve satın alınması hakkındaki 3284 sayılı kanunun değiştirilmesine dair	15.IX.1943 tarihinde Adliye Encümenine
1/58	Türkiye ile Almanya arasında Ticari mubadelelerin tanzimine dair olan Anlaşma çerçevesi dahilinde prokinin mukabili afyon ihracı hakkında Anlaşmanın tasdikına dair	7.VI.1943 tarihinde 4436 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/59	Türkiye ile Almanya arasında münakit Ticari mubadelelerin tanzimine dair Anlaşmaya bağlı ve 2 numaralı listelerde değişiklik yapılması hakkında	7.VI.1943 tarihinde 4435 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/63	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası kanununun muvakkat 8 inci maddesindeki müddetin uzatılmasına dair olan 3978 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	7.VI.1943 tarihinde 4431 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/68	Ticaret vekâleti teşkilât ve vazifelerine dair olan 3614 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	21.VI.1943 tarihinde 4442 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/73	Türkiye ile Finlândiya arasında imza edilen Ticaret ve Tediye Anlaşmasının tasdikına dair	7.VII.1943 tarihinde 4457 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/74	Türkiye ile Macaristan arasında imza edilen Ticaret ve Tediye Anlaşmalarının tasdiki hakkında	7.VII.1943 tarihinde 4458 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/89	Ankara Belediyesi ihtiyacı için satın alınacak otobüsler hakkında Türk ve İsviçre Hükümetleri arasında teati olunan mektubun tasdiki hakkında	7.VII.1943 tarihinde 4456 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/95	Gümrük kanunu lâyihası	Encümendedir.
1/96	Gümrük tarifesi kanunu lâyihası	Encümendedir.
1/98	Gümrük tarife kanununa bağlı ithalât umumî tarifesinin 370 inci numarasının değiştirilmesine dair	Encümendedir.
1/101	Şark halıları ve kilimleri ile emsalinin (Serbest mahal) rejimine tâbitutulması hakkında	Encümendedir.
1/102	Türkiye ile Almanya arasında münakit 25.VII.1940 tarihli hususi Anlaşmaya bağlı (A ve B) listelerinde değişiklik yapılması hakkında	Encümendedir.
1/103	Türkiye ile Almanya arasında 18 Nisan 1943 tarihinde imza edilen Ticari mübadelelerin ve Tediyelerin tanzimine dair Anlaşma ile bu Anlaşmalara bağlı protokol ve mektupların tasdiki hakkında	Encümendedir.
1/104	Türkiye-İsviçre Ticaret Anlaşmasının uzatılması hakkında	Encümendedir.
1/113	Ankara Belediyesi tarafından İsviçre'den mubayaa olunacak otobüslere müteallik mektubun 5 inci numarasında derpiş olunan müddetin temdidi hakkında	Encümendedir.
1/114	Almanya sanayii tarafından Türkiye'ye 861 111 Türk lirası tutarında 3000 kilo atebrin verilmesi ve mukabilinde Almanya'ya aynı kıymette Türk afyonu ihraç edilmesi hakkında teati olunan mektupların kabulüne dair	Encümendedir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/118	İktisadi Devlet teşekkülleri memurları tekaüt sandığı hakkındaki 4222 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	19.VII.1943 tarihinde 4477sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/119	Ereğli kömür havzasındaki ocakların Devletçe işlettirilmesi hakkındaki 3867 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	19.VII.1943 tarihinde 4476 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/120	Tasfiye halinde bulunan (A) hesabı hakkında 17.XII.1940 tarihli mektuba bağlı 2 numaralı listede yazılı kontenjanların değiştirilmesi hususunda Türkiye-Almanya arasında teati olunan mektupların tasdikına dair	Encümendedir.
1/136	Şeker ve glikoz resimlerinin indirilmesi hakkında	Encümendedir.
	Teklif	
2/8	Giresun (İsmail Sabuncu) - Kazanç vergisi kanununun 3840 sayılı kanunla muaddel 13 üncü maddesinin (D) fıkrasının değiştirilmesi hakkında	20.V.1943 tarihinde Maliye Encümenine
	Tezkere	
3/47	1890, 1980, 2395 ve 2882 sayılı kanunların âmiri ita ve muhasebecilerin mesuliyetini tâyin eden maddeleri hükümlerinin tefsirine dair Başvekâlet tezkeresi	20.V.1943 tarihinde Adliye encümenine

Maârif Encümeni

Reis	: Manisa	Rıdvan Nafiz Edgüer
M. M.	: Sivas	Reşat Şemsettin Sirer
Kâ.	: Konya	Muhsin Adil Binal

Ankara	Belkis Baykan	İzmir	Esat Çınar
Bingöl	Tahsin Banguoğlu	İzmir	Şehime Yunus
Bolu	Hıfzırrahman Raşit Öymen	Kars	Fuad Köprülü
Çanakkale	Reşat Nuri Güntekin	Kastamonu	Tezer Taşkıran
Çankırı	Talât Onay	Ordu	Selim Sırrı Tarcan
Eskişehir	İzzet Ulvi Aykurd	Sinob	İsmail Habib Sevük
İçel	Emin İnankur	Trabzon	Halil Nihad Boztepe

İstanbul Ali Kâmi Akyüz Urfa Suut Kemal Yetkin
İstanbul İbrahim Alâettin Gövsa

Encümen, 10 (9 lâhiya, 1 tebliğ) işin (9)nu intaç etmiş ve geriye kalan (1) iş gelecek İçtimaa bırakılmıştır.

No.	Hulâsası	Muamelesi
	Lâyihalar	
1/77	Devlet Konservatuvarı ve Riyaseti Cumhur Filârmonik orkestrası mütedavil sermayesi hakkında	28.VI.1943 tarihinde 4450 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/108	Rasathane kanunu lâyihası	29.VI.1943 tarihinde Bütçe Encümenine
1/110	4122 ve 4304 sayılı kanunlarda değişiklik yapılması hakkında	16.VII.1943 tarihinde 4469 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/111	Meslekî ve Teknik okullar açılması ve mevcutlarının büyütülmesi hakkındaki 4304 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	16.VII.1943 tarihinde 4470 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/112	3834 sayılı kanuna bağlı cetvelin değiştirilmesi hakkında	16.VII.1943 tarihinde 4472 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/127	Teknik ziraat ve Teknik bahçe okulları hakkında	19.VII.1943 tarihinde 4486 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/138	Ankara'da bir Fen fakültesi kurulması hakkında	17.IX.1943 tarihinde 4492 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/141	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair 3656 ve 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Maarif vekilliğine ait kısımlarında değişiklik yapılması hakkında	17.IX.1943 tarihinde 4496 sayılı kanunla birleştirilerek kabul edilmiştir.
1/143	Gazi Orta öğretmen okulu ve Terbiye enstitüsü kadroları hakkında	17.IX.1943 tarihinde 4495 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
	Teklif	
2/13	Konya (Dr. Osman Şevki Uludağ) - Çocukların görebilecekleri sinema ve tiyatro piyeslerinin tahdidi hakkında	Encümendedir.

Maliye Encümeni

	Reis : İstanbul	Atıf Bayındır	
	M. M. : Aydın	Adnan Menderes	
	Kâ. : Tokad	Cemal Kovalı	
Afyon K.	İ. Hakkı Baltacıoğlu	Malatya	Mahmud Nedim Zabcı
Ankara	Mebrure Aksoley	Maraş	Abdullah Yaycıoğlu
Antalya	Hikmet Turhan Dağlıoğlu	Muğla	Feridun O. Menteşeoğlu
Antalya	Dr. Galip Kahraman	Rize	Tahsin Bekir Balta
Balıkesir	Hacim Çarıklı	Tekirdağ	Emin Ataç
Burdur	Şekip Engineri	Urfa	Esad Tekeli
Bursa	Ahmed Münir Erhan	Van	İbrahim Arvas
Kastamonu	Hamdi Çelen	Zonguldak	Yusuf Ziya Özençi
Kayseri	Ömer Taşçıoğlu		

Encümen, 20 (11 lâhiya, 5 teklif, 3 tezkere, 1 takrir) işin (10)nu intaç etmiş ve geriye gelecek İçtimaa için 10 iş bırakmıştır.

No.	Hulâsası	Muamelesi
	Lâyihalar	
1/25	Şehir ve kasabalarda mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri teşkili hakkında	14.VII.1943 tarihinde Dahiliye Encümenine
1/32	Vakıflar umum müdürlüğünün ticari ve malî teşekküllere iştirak etmesine ve bunları müessis olarak kurabilmesine dair	Encümendedir
1/33	Fevkâlade vaziyet dolayısiyle bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan 3828, 4040 ve 4226 sayılı kanunların bazı hükümlerinin değiştirilmesine ve bazı vergi ve resimlere yeniden zam icrasına dair	17.V.1943 tarihinde 4415 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/57	Tapulama kanunu lâyihası	Encümendedir.
1/60	Vakıf memba suları ile Orman ve zeytinliklerin işletilmesi hakkındaki 3913 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	Encümendedir
1/63	Türkiye Cumhuriyet Merkez bankası kanununun muvakkat 8 inci maddesindeki müddetin uzatılmasına dair olan 3978 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	7.VI.1943 tarihinde 4431 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/67	Müfettiş ve müfettiş muavinlerinin yevmiye ve harcırahlarına dair olan 999 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	18.VI.1943 tarihinde 4440 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/79	Mübadele ve teffiz işlerinin katî tasfiyesi ve intacı hakkındaki 1771 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	Encümendedir.
1/97	Gümrüklere emaneten yatırılan paraların mürürü zamanı hakkında	Encümendedir.
1/105	Denizlerdeki batıklarla kıyılara vuran sahipsiz eşya hakkında	Encümendedir.
1/118	İktisadi Devlet teşekkülleri memurları tekaüt sandığı hakkındaki 4222 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	19.VII.1943 tarihinde 4477 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
	Teklifler	
2/4	Eskişehir (İzzet Arukan) - Şose ve köprüler kanununun bazı maddelerinin tadili hakkındaki 1882 sayılı kanuna ek kanun teklifi	31.V.1943 tarihinde 4427 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
2/5	Konya (Dr. Osman Şevki Uludağ) - İstanbul Şehremaneti ve Belediyesinde zabıtayı belediye hizmetini ifa eden memurların evvelce ücretle geçen hizmet müddetlerinin tekaütlükleri hesabında sayılmasına dair	1.VII.1943 tarihinde Bütçe Encümenine
2/6	Kocaeli (İbrahim Tolon) - Devletçe parasız verilecek giyim eşyası hakkındaki 4306 sayılı kanunun hayrat hademesine de teşmiline dair	19.VII.1943 tarihinde 4484 ve 4485 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
2/8	Giresun (İsmail Sabuncu) - Kazanç vergisi kanununun 3840 sayılı kanunla muaddel 13 üncü maddesinin (D) fıkrasının değiştirilmesi hakkında	3.VI.1943 tarihinde Bütçe Encümenine
2/19	Kütahya (Dr. Ali Süha Delilbaşı ve Salâhattin Kutman) - İspirto ve ispirtolu içkiler inhisarı hakkındaki 4250 sayılı kanunun 21 inci maddesinin değiştirilmesi hakkında	Encümendedir.
	Tezkereler	
3/47	1890, 1980, 2395 ve 2882 sayılı kanunların âmiri ita ve muhasebecilerin mesuliyetini	

No.	Hulâsası	Muamelesi
	tâyin eden maddeleri hükümlerinin tefsirine dair Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir
3/54	Askerî ve mülki tekaüt kanununun 46 ncı maddesinin tefsiri hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/63	Askerî ve mülki tekaüt kanununun 42 nci maddesinin (B ve C) fıkralarının tefsiri hakkında Divanı muhasebat riyaseti tezkeresi	7.VI.1943 tarihinde Bütçe Encümenine
	Takrir	
4/4	Trabzon (Sırrı Day) - Karamursal hâkimi Nuh Necyettin Canıdarlıoğlu'nun tekaüt muamelesi hakkında Divanı muhasebat riyaseti mütalâasiyle Divanı muhasebat encümeni mazbatasının 2 nci fıkrasının yeniden tetkiki hakkında	Encümendedir.

Meclis Hesaplarının Tetkiki Encümeni

Reis	: Rize	Ali Zırh
M. M.	: Afyon K.	Haydar Çerçel
Murakıp	: Çoruh	Mazhar Müfid Kansu
Kâ.	: Sinob	Hulûsi Orucoğlu

Erzurum	Nafiz Dumlu	Maraş	Ahmet Hamdi Tanpınar
Giresun	Ahmed Ulus	Siird	Ressam Şevket Dağ
İsparta	Hüsnü Özdamar	Sivas	Ziya Başaran

Encümen, 8 Mart 1943 tarihinden 1 ikinciteşrin 1943 tarihine kadar 10 defa toplanarak Büyük Millet Meclisi 1942 yılı Ağustos: 1943 yılı ikincikânun ayları hesabı hakkında Yüksek Reisliğe 3 mazbata sunmuş ve bunlar da Umumî Heyetin muhtelif tarihli inikatlarında okunmuştur.

Encümen, ayrıca Büyük Millet Meclisi ve müştemilâtı ile Millî saraylar ve köşklerdeki eşyanın sayılması ve kontrolü işleriyle de meşgul olmuştur.

Meclis Kütüphanesi Encümeni

	Reis : Giresun	Gl. İhsan Sökmen	
Balıkesir	İsmail Hakkı Uzunçarşılı	Hatay	Hasene Ilgaz
Çankırı [*]	Avni Doğan	Niğde	Hâzim Tepeyran

[*] *2.VII.1943 tarihinde mebusluktan istifa etmiştir.*

Encümen, 8 Mart 1943 tarihinden 1 ikinciteşrin 1943 tarihine kadar 7 defa toplanarak alınacak ve ciltlettirilecek kitap ve mecmualarla bastırılacak fihristler ve sair kütüphane işleri hakkında kararlar vermiştir.

Millî Müdafaa Encümeni

	Reis : Sinob	Cevdet Kerim İncedayı	
	M. M. : Tekirdağ	Rahmi Apak	
	Kâ. : Konya	Vehbi Bilgin	
Ağrı	Hüsamettin Tugaç	Gazianteb	Dr. Muzaffer Canbolat
Bursa	Gl. Âşir Atlı	İsparta	Cemil Tüzemen
Bursa	Gl. Naci Tınaz	Kars	Gl. Hasan Durudoğan
Çankırı	Dr. Akif Arkan	Kayseri	Nazmi Toker
Çorum	Eyüb Sabri Akgöl	Kırklareli	Korgl. Kemal Doğan
Diyarbakır	Gl. Kiazım Sevüktekin	Kırşehir	Faik Selen
Edirne	Mehmet Edip Ağaoğulları	Kocaeli	Gl. Mürsel Bakü
Edirne	Fuad Balkan	Mardin	Dr. Aziz Uras
Elâzığ	Hasan Kişioğlu	Muğla	Sadullah Güney
Erzurum	Şükrü Sökmensüer	Siird	Behçet Türkay
Erzincan	Aziz Akyürek	Tokad	Sabri Çelikkol

Encümen, 12 (10 lâhiya, 1 teklif, 1 tezkere) işin hepsini intaç etmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
	Lâyihalar	
1/15	Kuvvetli tayın kanununun 3 üncü maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında	30.III.1943 tarihinde Sıhhat ve içtimai muavenet encümenine.
1/37	Askerlik kanununun 34 üncü maddesinin değiştirilmesi ve 5 inci maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında	21.V.1943 tarihinde 4416 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/46	Askerî sahra postalarında müstahdem posta, telgraf ve telefon idaresi memurlarına parasız elbise verilmesi hakkında	7.VII.1943 tarihinde 4455 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/50	Askerî memnu mıntakalar hakkındaki 1110 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	6.IX.1943 tarihinde 4487 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/51	Askerî şoför ve sanatkârlara verilecek ücret ve yevmiyeler hakkındaki 1272 sayılı kanunun 2 nci maddesinin değiştirilmesine dair	19.VII.1943 tarihinde 4479 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/54	Denizaltı gemilerine ve avcı botlarında müstahdem deniz personeline seferde, manevra ve tatbikatlarda verilecek hazır gıda hakkında	19.VII.1943 tarihinde 4480 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/94	Mamak gaz maske fabrikasının Millî Müdafaa vekâletine devri hakkında	14.VII.1943 tarihinde 4466 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/107	Ordu motörlü silâh ve vasıtalarında kullanılacak ücretli sivil makinist ve şoförlere er melbusatı ve teçhizatı verilmesine dair	16.VII.1943 tarihinde 4471 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/109	Subaylar heyetine mahsus 4273 sayılı Terfi kanununun 10 ve 16 ncı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bir muvakkat madde eklenmesine dair	12.VII.1943 tarihinde 4460 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/123	Yedek subay ve askerî memurlar hakkındaki 1076 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair	17.IX.1943 tarihinde 4497 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
	Teklif	
2/17	Maraş (Rasih Kaplan) - Askerlik kanununun 35 inci maddesinin (C) bendine bir fıkra eklenmesine dair	Bu hususdaki Millî Müdafaa encümeni mazbatası 19.VII.1943 tarihinde kabul edilmiştir.
	Tezkere	
3/54	Askerî ve mülki Tekaüt kanununun 46 ncı maddesinin tefsiri hakkında Başvekâlet tezkeresi	8.V.1943 tarihinde Bütçe encümenine.

Nâfia Encümeni

	Reis : Eskişehir	İzzet Arıkan	
	M. M. : Sivas	A. Naci Demirağ	
	Kâ. : İsparta	Kâzım Aydar	
Afyon K.	Ali Çetinkaya	Kars	Dr. Esad Oktay
Afyon K.	Mebrure Gönenç	Kayseri	Muhittin Taner

Ankara	Arif Baytın	Kocaeli	Refik Fenmen
Ankara	Raşit Börekçi	Malatya	Memet Şevket Özpazarbaşı
Edirne	Ekrem Demiray	Manisa	Osman Elçin
Erzincan	Behçet Kemal Çağlar	Niğde	Halid Mengi
Erzincan	Aziz Samih İlter	Sivas	İsmail Hakkı Başak
İzmir	Sadettin Epikmen	Urfa	Razi Soyer
Kars	Eşref Demirel		

Encümen, 6 (4 lâhiya, 1 teklif, 1 tezkere) işin (5)ini intaç etmiş ve geriye (1) iş kalmıştır.

No.	Hulâsası	Muamelesi
	Lâyihalar	
1/55	İstanbul'da yeniden yaptırılacak Adliye binası için gelecek senelere geçici taahhüt icrası hakkında	Encümendedir.
1/91	Devlet Havayolları umum müdürlüğü teşkilâtı hakkındaki 3424 sayılı kanunda değişiklik yapılmasına ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesine dair	16.VII.1943 tarihinde 4467 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/144	İstanbul Üniversitesi binalarının yaptırılması hakkında	17.IX.1943 tarihinde 4499 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/145	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı kanunla bu kanuna ek 3888 sayılı kanuna bağlı cetvellerin Nafia vekâleti kısmında değişiklik yapılması hakkında	17.IX.1943 tarihinde 4493 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
	Teklif	
2/4	Eskişehir (İzzet Arukan) - Şose ve köprüler kanununun bazı maddelerinin tadili hakkındaki 1882 sayılı kanuna ek kanun teklifi	31.V.1943 tarihinde 4427 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
	Tezkere	
3/84	Şose ve köprüler kanununun 9 uncu maddesindeki (silâh altındaki ordu ve jandarma efradı) tâbirinin tefsiri hakkında Başvekâlet tezkeresi	10.IX.1943 tarihinde Dahiliye encümenine.

Sıhhat ve İçtimai Muavenet Encümeni

	Reis : Antalya	Dr. Hüsamettin Kural
	M. M. : Kütahya	Dr. A. Süha Delilbaşı
	Kâ. : Edirne	Dr. Fatma Memik
Amasya	Zeki Tarhan	Kastamonu Rıza Saltuğ
Bilecik	Dr. Muhlis Suner	Kocaeli Dr. Fazıl Şerefeddin Bürge
Burdur	Dr. A. Ruhi Yeşilyurt	Konya Dr. Osman Şevki Uludağ
Bursa	Dr. M. Talât Simer	Manisa Dr. Sâada Emin Kâatçılar
Denizli	Dr. Hamdi Berkman	Maraş Dr. Kemali Bayizit
Denizli	Dr. Server Kâmil Tokgöz	Ordu Dr. Zeki Mesut Sezer
İstanbul	Dr. Hayrullah Diker	Seyhan Dr. Kemal Şatır
İzmir	Dr. Kâmran Örs	Sinob Dr. Bahaddin Kökdemir
Kastamonu	Dr. Fahri Ecevit	

Encümen, havale edilen (3) lâyihayı intaç etmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
	Lâyihalar	
1/15	Kuvvetli tayın kanununun 3 üncü maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında	9.IV.1943 tarihinde Bütçe Encümenine
1/53	Bilûmum askerî mâlûllerin terfihine dair 551 sayılı kanunun 11 inci maddesine bağlı emraz cetvelinin 5 inci derece mâlûliyetleri arasına bir fıkra eklenmesi hakkında	24.V.1943 tarihinde Bütçe Encümenine
1/94	Mamak gaz maske fabrikasının Millî Müdafaa vekâletine devri hakkında	14.VII.1943 tarihinde 4466 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Teşkilâtı Esâsîye Encümeni

	Reis : Ankara	Mümtaz Ökmen
	M. M. : İstanbul	Ziya Karamursal
	Kâ. : Tokad	Resai Erişken
Balıkesir	Gl. Kâzım Özalp	İzmir Mahmud Esad Bozkurd
Bursa	Dr. Refik Güran	Kırklareli Dr. Fuad Umay
Bursa	Muhittin Baha Pars	Kütahya Muhlis Erkmen
Çorum	Dr. Mustafa Cantekin	Mardin Hasan Menemencioğlu
Gümüşane	Hasan Fehmi Ataç	Muğla Orgl. İzzeddin Çalışlar
İstanbul	Dr. Galip Ataç	Samsun Hüsnü Çakır
İstanbul	Gl. Kâzım Karabekir	Seyhan Ali Müfit Yegena

İstanbul	Hüseyin Cahid Yalçın	Tekirdağ	Fayık Öztrak
İzmir	Celâl Bayar		

Encümen, 4 (3 teklif, 1 takrir) işin (1)ini intaç etmiş ve mütebaki (3) iş gelecek içtimaa kalmıştır.

No.	Hulâsası	Muamelesi
	Teklifler	
2/7	Bursa (Atıf Akgüç) - Dahilî Nizamnamenin 53 üncü maddesinin değiştirilmesi hakkında	Encümendedir.
2/11	Ordu (Hamdi Şarlan) - Dahilî Nizamnamenin 53, 54 ve 56 ncı maddelerinin değiştirilmesi hakkında	Encümendedir.
2/15	Bingöl (Feridun Fikri Düşünsel) - Dahilî Nizamnamenin 22 ve 126 ncı maddelerinin değiştirilmesine ve muvakkat bir madde eklenmesine dair	Bu hususi nizam teklifi 16.VII.1943 tarihinde kabul edilmiştir.
	Takrir	
4/11	Mardin (Edib Ergin) - Kanun maddelerindeki matlapların kanun metninden sayılmadığının ve metinden sayılmıyan bu matlupların Resmî Gazetede kanun metniyle birlikte neşredilemiyeceğinin karara bağlanması hakkında	Encümendedir.

Ziraat Encümeni

Reis	: İzmir	Rahmi Köken
M. M.	: Manisa	Yaşar Özey
Kâ.	: Çanakkale	Selâhattin Batu

Afyon K.	Dr. Ahmed Hâmid Selgil	Malatya	Kemal Sayın
Aydın	Nuri Göktepe	Manisa	Kâni Karaosman
Bursa	Aziz Duru	Mardin	Lûtfi Ülkümen
Çorum	Hasan Akdoğan	Niğde	Rifat Dolunay
Çorum	Naim Atalay	Seyhan	Damar Arıkoğlu
Denizli	Emin Aslan Tokad	Siird	Ali Rıza Esen
Giresun	Fikret Atlı	Sivas	Atıf Esenbel
Hakkâri	Ali Reşat Göksidan	Sivas	İsmail Memed Uğur
Kırklareli	Zühtü Akın	Tunceli	Hasan Üçöz
Kırşehir	İbrahim Turan	Yozgat	Mahmut Alpak
Konya	Sedat Çumralı	Zonguldak	Halil Türkmen

Encümen, havale edilen (3) lâyihayı intaç etmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
	Lâyihalar	
1/116	İnekhanelere 2654 sayılı kanun hükümlerine göre mütedavil sermaye verilmesi hakkında	19.VII.1943 tarihinde 4482 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/127	Teknik Ziraat ve Teknik bahçe okulları hakkında	19.VII.1943 tarihinde 4486 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/133	Ziraat vekâleti teşkilâtının nakil ve teknik işletme vasıtalariyle teçhizine dair	19.VII.1943 tarihinde 4481 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Muhtelit ve Muvakkat Encümenler

[Adliye ve Dahiliye Encümenlerinden Mürekkeb Muhtelit Encümen]

Encümen, havale edilen (3) tezkerenin (2)sini ittaç etmiş ve geriye kalan (1) tezkere gelecek İçtimaa terkedilmiştir.

D:VI	D:VII	Hulâsası	Muamelesi
		Tezkereler	
3/12	3/12	İtalya tabiiyetine girdiğinden dolayı Konya İstiklâl mahkemesi kararıyla Millî hudut dışına çıkarılan Suat Remzi'nin Türk vatandaşlığına kabulünün muvafık olup olmayacağına dair bir karar verilmesi hakkında	Encümendedir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
3/70	Devlet Şûrasında açık bulunan Dördüncü ve Beşinci daireler reisliklerine seçim yapılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	28.VI.1943 tarihinde 1347 ve 30.VI.1943 tarihinde 1350 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/71	Devlet Şûrasında açık bulunan âzalık için seçim yapılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	28.VI.1943 tarihinde 1348 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.

[Adliye ve Teşkilâtı Esâsîye Encümenlerinden Mürekkeb Muhtelit Encümen]

Encümen, havale edilen (9) tezkerenin (3)ünü intaç etmiş ve geriye kalan (6) tezkere gelecek İçtimaa kalmıştır.

D:VI	D:VII	Hulâsası	Muamelesi
		Tezkereler	
3/506	3/16	Kocaeli mebusu Ali Dikmen'in teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
3/49	Çoruh mebusu Asım Us'un teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	12.VII.1943 tarihinde 1351 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/50	Denizli mebusu Naili Küçüka'nın teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	12.VII.1943 tarihinde 1352 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/51	Tokad mebusu Refik Ahmed Sevengil'in teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	12.VII.1943 tarihinde 1353 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/78	Çorum mebusu Dr. Cemal Alper'in teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/87	Denizli mebusu Naili Küçüka'nın teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/89	İstanbul mebusu Hüseyin Cahit Yalçın'ın teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/90	Mardin mebusu Dr. Aziz Uras'ın teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.
3/102	Kütahya mebusu Dr. Ali Süha Delilbaşı'nın teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Encümendedir.

[Bütçe ve Maârif Encümenlerinden Mürekkeb Muhtelit Encümen]

Encümene havale edilen lâyiha intaç edilmiştir.

	Lâyiha	
1/131	Yabancı memleketlere gönderilecek Devlet memurları hakkında	13.IX.1943 tarihinde 4489 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Muvakkat Encümen

[Adliye, Bütçe, Dahiliye, Gümrük ve İnhisarlar, İktisat, Maliye ve Ziraat Encümenlerinden Seçilen 5'er Üyeden Mürekkeb]

Reis	: Mardin	Rıza Erten
M. M.	: Zonguldak	Şinasi Devrin
Kâ.	: Giresun	Necmi Osten

Amasya	Ali Kemal Yiğitoğlu	Kırklareli	Zühtü Akın
Antalya	Nurullah Esat Sumer	Kocaeli	Salâh Yargı
Aydın	Adnan Menderes	Konya	Sedat Çumralı
Balıkesir	Yahya Sezgi Uzgu	Malatya	Osman Taner
Burdur	Şekip Engineri	Malatya	Mahmud Nedim Zabcı
Çankırı	Atıf İnan	Malatya	Haldun Sarhan
Çorum	Naim Atalay	Niğde	Rifat Tolunay
Denizli	Naili Küçüka	Rize	Tahsin Bekir Balta
Denizli	Emin Aslan Tokad	Seyhan	Cavid Oral
Diyarbakır	Kemal Şedele	Siird	Saffet Tuncay
Eskişehir	İstimat Özdamar	Tokad	Galib Pekel
Gazianteb	Cemil Said Barlas	Trabzon	Faik Ahmed Barutcu
Hatay	Gl. Eyüb Durukan	Trabzon	Temel Göksel
İçel	Şefik Tugay	Yozgad	Ahmet Sungur
İzmir	Ekrem Oran	Zonguldak	Hâzım Atıf Kuyucak
Kastamonu	Hamdi Çelen	Zonguldak	Rifat Vardar

Encümene havale edilen (4) lâhiya intaç edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
	Lâyihalar	
1/66	Devlet Topraklarının tesbit ve dağıtımı hakkında	14.VII.1943 tarihinde Hükûmet tarafından geri alınmıştır.
1/84	Kazanç vergisi kanunu ile Fevkalâde vaziyet dolayısiyle bazı vergi ve resimlere zam icrasına ve bazı maddelerin mükellefiyet mevzuuna alınmasına dair olan 3828 ve 4040 sayılı kanunlara bazı hükümler ilâvesi hakkında	7.VI.1943 tarihinde 4437 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/85	Kibrit ve çakmak inhisarı işletme imtiyazının kaldırılması ve bu inhisarın işletilmesi için muvakkat bir idare kurulmasına dair	28.V.1943 tarihinde 4426 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/86	Toprak mahsulleri vergisi hakkında	4.VI.1943 tarihinde 4429 ve 4430 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Muvakkat Encümen

[Bütçe, Dahiliye, Hariciye, İktisat ve Maârif Encümenlerinden Seçilen 3'er Üyeden Mürekkeb]

	Reis : İstanbul	A. Şükrü Esmer
	M. M. : Tokad	Refik Ahmet Sevengil
	Kâ. : Bolu	Hasan Şükrü Adal

Ağrı	Rıfkı Refik Pasin	İzmir	Münir Birsel
Ankara	Hıfzı Oğuz Bekata	Kastamonu	Tezer Taşkıran
Balıkesir	Yahya Sezai Uzay	Kırşehir	Fuad Çobanoğlu
Bingöl	Tahsin Banguoğlu	Tokad	Nâzım Poroy
Gümüşane	Recai Güreli	Urfa	Suut Kemal Yetkin
İçel	Şefik Tugay	Zonguldak	Hâzım Atıf Kuyucak

Encümene havale edilen lâhiya intaç edilmiştir.

Lâyiha

1/125	Basın ve yayın umum müdürlüğü vazife ve teşkilâtı hakkında	16.VII.1943 tarihinde 4475 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Muvakkat Encümen

[Bütçe, Dahiliye, Maârif ve Sıhhat ve İçtimai Muavenet Encümenlerinden Seçilen 5'er Üyeden Mürekkeb]

	Reis : Antalya	Dr. Hüsamettin Kural
	M. M. : Konya	Dr. Sadi Irmak
	Kâ. : Konya	Muhsin Adil Binal

Bilecik	Dr. Muhlis Suner	Hatay	Hamdi Selçuk
Bolu	Hasan Şükrü Adal	Kastamonu	Dr. Fahri Ecevit
Bolu	Hıfzırrahman Raşit Öymen	Kütahya	Hâmid Pekcan
Bursa	Dr. Sadi Konuk	Sinob	Dr. Bahaddin Kökdemir
Bursa	Dr. M. Talât Simer	Sinob	İsmail Habib Sevük
Çanakkale	Sadık Tahsin Arsal	Sivas	Reşad Şemsettin Sirer
Erzurum	Nakiye Elgün	Trabzon	Salise Abanozoğlu
Gazianteb	Dr. Abdurrahman Melek	Urfa	Suut Kemal Yetkin
Gümüşane	Recai Güreli		

Encümene havale edilen lâyiha intaç edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
	Lâyiha	
1/106	Köy ebeleri ve köy sağlık memurları teşkilâtı yapılmasına ve Sıhhat ve içtimai muavenet vekâleti teşkilât ve vazifeleri hakkındaki 3017 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair	9.VII.1943 tarihinde 4459 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Muvakkat Encümen

[Bütçe, Dahiliye ve Nâfıa Encümenlerinden Seçilen 5'er Üyeden Mürekkeb]

Reis : Kocaeli Refik Fenmen
M. M. : Kayseri Muhittin Taner
Kâ. : Giresun Ayet Sayar

Ankara	Raşit Börekçi	İçel	Refik Koraltan
Ankara	Feyzi Daldal	İsparta	Kâzım Aydar
Antalya	Nurullah Esat Sumer	İzmir	Münir Birsel
Balıkesir	Yahya Sezai Uzay	İzmir	Sadettin Epikmen
Bolu	Hasan Şükrü Adal	Konya	Dr. Sadi Irmak
Gümüşane	Recai Güreli	Mardin	Rıza Erten

Encümene havale edilen lâyiha intaç edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
	Lâyiha	
1/130	İzmir Tramvay ve Elektrik Türk anonim şirketi imtiyaziyle tesisatının satın alınmasına dair mukavelenin tasdiki ve bu müessesenin işletilmesi hakkında	19.VII.1943 tarihinde 4483 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Muvakkat Encümen

[Bütçe, Maliye ve Millî Müdafaa Encümenlerinden Seçilen 5'er Üyeden Mürekkeb]

Reis : Diyarbakır Gl Kiazım Sevüktekin
M. M. : Rize Tahsin Bekir Balta
Kâ. : Ankara Mebrure Aksoley

Aydın	Gl. Refet Alpman	Muğla	Sadullah Güney
Bitlis	Bülent Osma	Tekirdağ	Rahmi Apak
Çankırı	Dr. Akif Arkan	Tokad	Cemal Kovalı
Erzincan	Şükrü Sökmensüer	Trabzon	M. Süreyya Anamur
Giresun	Ayet Sayar	Urfa	Esad Tekeli
Malatya	Mahmud Nedim Zabcı	Yozgat	Sırrı İçöz

Encümene havale edilen (2) lâyiha intaç edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
	Lâyihalar	
1/124	Askerî ve Mülkî Tekaüt kanununa ek kanun lâyihası	14.VII.1943 tarihinde 4463 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/126	1683 sayılı Askerî ve Mülkî Tekaüt kanunundan evvelki hükümlere göre bağlanmış olan tekaüt ve yetim maaşlariyle vatanî hizmet tertibinden maaş alanlara yapılacak zam hakkında	14.VII.1943 tarihinde 4464 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Muvakkat Encümen

[Bütçe ve Nâfia Encümenlerinden Seçilen 10'ar Üyeden Mürekkeb]

	Reis : Sivas	A. Naci Demirağ
	M. M. : Manisa	Faik Kurdoğlu
	Kâ. : Erzincan	Behçet Kemal Çağlar
Afyon K.	Mebrure Gönenç	Kayseri Muhittin Taner
Ankara	Arif Baytın	Kocaeli Refik Fenmen
Balıkesir	Süreyya Örgeevren	Manisa Osman Erçin
Bitlis	Bülent Osma	Sivas İsmail Hakkı Başak
Edirne	Mahmut Nedim Gündüzalp	Tokad Halid Nazmi Keşmir
Hatay	Hamdi Selçuk	Tokad Refik Ahmed Sevengil
İsparta	Kâzım Aydar	Trabzon M. Süreyya Anamur
İstanbul	İsmail Hakkı Ülkmen	Urfa Razi Soyer
İzmir	Münir Birsel	

Encümene havale edilen lâyiha intaç edilmiştir.

	Lâyihalar	
1/72	Posta, Telgraf ve Telefon Umum müdürlüğü teşkilât ve vazifeleri hakkında	5.VII.1943 tarihinde 4454 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Muvakkat Encümen

[Vekâletlerle Karşılıklı Encümenlerinden Seçilen 2'şer Üyeden Mürekkeb]

	Reis : Erzurum	Aziz Akyürek
	M. M. : Rize	Tahsin Bekir Balta
	Kâ. : Konya	Sedad Çumralı
Ağrı	Rıfkı Refik Pasin	Kastamonu Dr. Fahri Ecevit
Ankara	Mihal Kayaoğlu	Konya Muhsin Adil Binal
Balıkesir	Yahya Sezai Uzay	Malatya Hâlet Sağıroğlu
Bolu	Hıfzırrahman Raşit Öymen	Siird Ali Rıza Esen

Erzincan	Şükrü Sökmensüer	Sivas	Abdurrahman N. Demirağ
Erzincan	Abdülhak Fırat	Sivas	İsmail Hakkı Başak
Erzurum	Gl. Pertev Demirhan	Tokad	Galib Pekel
Gazianteb	Cemil Said Barlas	Urfa	Esad Tekeli
Giresun	Necmi Osten	Urfa	Kâzım Berker
İstanbul	Dr. Hayrullah Diker		

Encümene havale edilen (2) tezkere intaç edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
	Tezkereler	
3/26	Açık maaşı alan veya vekâlet emrine alınmış bulunan memurların memuriyet sıfatlarının hudut ve şümulünün tefsiren halli Başvekâlet tezkeresi	16.VII.1943 tarihinde 241 sayılı tefsir olarak kabul edilmiştir.
3/81	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 ve 3888 sayılı kanunlara ek 3969 sayılı kanunun muvakkat 3 ncü maddesinin tefsirine dair Başvekâlet tezkeresi	17.IX.1943 tarihinde 4494 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir. »

Encümenlerin Toplanma Sayısını Gösteren Cetvel [516]

«

Encümenler	Toplanma sayısı	Encümenler	Toplanma sayısı
Daimi Encümenler			
Adliye Encümeni	22	Maliye Encümeni	13
Arzuhal »	32	Meclis H. Tetkiki »	10
Bütçe »	58	Meclis Kütüphanesi »	7
Dahiliye »	16	Milli Müdafaa »	12
Divanı muhasebat »	9	Nafia »	7
Gümrük ve inhisarlar »	7	Sıhhat ve İçtimai muavenet »	3
Hariciye »	7	Teşkilâtı Esasiye »	3
İktisat »	16	Ziraat »	6
Maarif »	8		

Muhtelit ve Muvakkat Encümenler

Adliye ve Dahiliye encümenlerinden mürekkep Muhtelit encümen	1	arif ve Sıhhat ve İçtimai muavenet encümenlerinden seçilen 5 er üyeden mürekkep)	3
Adliye ve Teşkilâtı Esasiye encümenlerinden mürekkep Muhtelit encümen	1	Muvakkat encümen (Bütçe, Dahiliye ve Nafia encümenlerinden seçilen 5 er üyeden mürekkep)	2
Bütçe ve Maarif encümenlerinden mürekkep Muhtelit encümen	4	Muvakkat encümen (Bütçe, Maliye ve Nafia encümenlerinden seçilen 5 er üyeden mürekkep)	2
Muvakkat encümen (Adliye, Bütçe, Dahiliye, Gümrük ve İnhisarlar, İktisat, Maliye			

516 a.g.e., 141. s.

ve Ziraat encümenlerinden seçilen 5 er üyeden mürekkep) 10

Muvakkat encümen (Bütçe, Dahiliye, Hariciye, İktisat ve Maarif encümenlerinden seçilen 3 er üyeden mürekkep) 8

Muvakkat encümen (Bütçe, Dahiliye, Maliye, Nafia ve Ziraat encümenlerinden seçilen 5 er üyeden mürekkep) 10

Muvakkat encümen (Bütçe ve Nafia encümenlerinden seçilen 10 ar üyeden mürekkep) 9

Muvakkat encümen (Vekâletlerle karşılıklı encümenlerden seçilen 2 şer üyeden mürekkep) 7

»

Encümenlerin Mesaisini Hulâsatan Gösteren Cetvel [517]

«

Encümenler		Lâyihalar	Teklifler	Tezkereler	Takrirler	Muhtelit evrak	Yekûn	İnhaç edilenler	Encümenlerde kalanlar
Daimi Encümenler									
Adliye	Encümeni	5	0	42	3	0	50	23	27
Arzuhal	»	0	0	0	4	1	5	1	4
Bütçe	»	80	13	12	2	0	107	87	20
Dahiliye	»	12	3	2	0	0	17	10	7
Divanı muhasebat	»	16	0	11	0	0	27	11	16
Gümrük ve İnhisarlar	»	3	0	0	0	0	3	3	0
Hariciye	»	20	0	0	0	0	20	20	0
İktisat	»	29	1	1	0	0	31	20	11
Maarif	»	9	1	0	0	0	10	9	1
Maliye	»	11	5	3	1	0	20	10	10
Meclis H. Tetkiki	»	0	0	0	0	0	0	0	0
Meclis Kütüphanesi	»	0	0	0	0	0	0	0	0
Millî Müdafaa	»	10	1	1	0	0	12	12	0
Nafia	»	4	1	1	0	0	6	5	1
Sıhhat ve İçtimai muavenet	»	3	0	0	0	0	3	3	0
Teşkilâtı Esasiye	»	0	3	0	1	0	4	1	3
Ziraat	»	3	0	0	0	0	3	3	0
Muhtelit ve Muvakkat Encümenler									
Adliye ve Dahiliye encümenlerinden mürekkep Muhtelit encümen		0	0	3	0	0	3	2	1
Adliye ve Teşkilâtı Esasiye encümenlerinden mürekkep Muhtelit encümen		0	0	9	0	0	9	3	6
Bütçe ve Maarif encümenlerinden mürekkep Muhtelit encümen		1	0	0	0	0	1	1	0
Muvakkat encümen		4	0	0	0	0	4	4	0
Muvakkat encümen		1	0	0	0	0	1	1	0
Muvakkat encümen		1	0	0	0	0	1	1	0
Muvakkat encümen		1	0	0	0	0	1	1	0
Muvakkat encümen		2	0	0	0	0	2	2	0
Muvakkat encümen		1	0	0	0	0	1	1	0
Muvakkat encümen		0	0	2	0	0	2	2	0
	Yekûn	**216**	**28**	**87**	**11**	**1**	**343**	**236**	**107**

»

(517) *a.g.e., 142. s.*

İnzibat Komisyonu Mesai Hulâsası [518]

«

Fevkalâde İçtima zarfından Reisvekilli Refet Canıtez'in Reisliği altında İdare Amirleri (Ağrı Halid Bayrak, Çankırı Avni Doğan ve Mardin İrfan Ferid Alpaya) ile Kâtibi Umumi Veysel Genya'dan mürekkep olan İnzıbat Komisyonunu alâkadar edecek bir hâdise çıkmamıştır. »

Umumî Evrak Muamelâtı [519]

«

Fevkalâde İçtima içinde Yüksek Meclise:

148	Lâyiha
20	Teklif
104	Tezkere
14	Takrir
11	Muhtelif evrak
87	Mütenevvi hususata ait evrak
3 804	Arzuhal
4 188	Evrak gelmiştir. Encümenler ve kalemler arasında yapılan havaleler bu yekûndan hariçtir. »

Lâyihalar

Fevkalâde İçtima içinde Yüksek Meclise (148) lâyiha gelmiş olup bunlardan (106)sı resen veya birleştirilerek kanun olarak kabul edilmiş, (2)si Hükümet tarafından geri alınmış ve geriye kalan (40) lâyihanın intacı gelecek İçtimaa bırakılmıştır.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/1	1943 malî yılı Muvazenei Umumiye kanunu lâyihası	27.V.1943 tarihinde 4420 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/2	Beden Terbiyesi umum müdürlüğü 1943 malî yılı Bütçe kanunu lâyihası	7.V.1943 tarihinde 4404 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/3	Devlet Demiryolları ve limanları umum müdürlüğü 1943 malî yılı bütçe kanunu lâyihası	21.V.1943 tarihinde 4418 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/4	Devlet Denizyolları işletme umum müdürlüğü 1943 malî yılı bütçe kanunu lâyihası	14.V.1943 tarihinde 4411 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

518 ***a.g.e.****, 142. s.*

519 ***a.g.e.****, 142-227. ss.*

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/5	Devlet Havayolları umum müdürlüğü 1943 malî yılı bütçe kanunu lâyihası	3.V.1943 tarihinde 4401 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/6	Devlet Limanları işletme umum müdürlüğü 1943 malî yılı bütçe kanunu lâyihası	12.V.1943 tarihinde 4410 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/7	Hudut ve sahiller Sıhhat umum müdürlüğü 1943 malî yılı bütçe kanunu lâyihası	30.IV.1943 tarihinde 4400 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/8	İnhisarlar umum müdürlüğü 1943 malî yılı bütçe kanunu lâyihası	5.V.1943 tarihinde 4403 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/9	Orman umum müdürlüğü 1943 malî yılı bütçe kanunu lâyihası	17.V.1943 tarihinde 4414 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/10	Posta, telgraf ve telefon umum müdürlüğü 1943 malî yılı bütçe kanunu lâyihası	21.V.1943 tarihinde 4419 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/11	Vakıflar umum müdürlüğü 1943 malî yılı bütçe kanunu lâyihası	28.V.1943 tarihinde 4425 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/12	Ankara Belediyesi İmar müdürlüğünün 1940 malî yılı katî hesabı hakkında	Divanı muhasebat encümenindedir.
1/13	Devlet Limanları işletme umum müdürlüğü 1940 malî yılı katî hesabı hakkında	Divanı muhasebat encümenindedir.
1/14	Hudut ve Sahiller Sıhhat umum müdürlüğü 1941 malî yılı katî hesabı hakkında	Divanı muhasebat encümenindedir.
1/15	Kuvvetli Tayın kanununun 3 üncü maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında	Bütçe encümenindedir.
1/16	Türkiye ile Almanya arasında Ticari mübadelelere mütedair hususi Anlaşmaya bağlı (A) hesabı hakkında teati edilen notaya merbut 1 ve 2 numaralı listelerdeki keten ve kenevir kontenjanları hakkında teati edilen notaların tasdikına dair	14.IV.1943 tarihinde 4397 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/17	Türkiye-Almanya arasında imza edilen kredi Anlaşmasının tasdikı hakkında	14.IV.1943 tarihinde 4398 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/18	Türkiye-Romanya Ticaret ve Tediye Anlaşmalarının birer ay uzatılması hakkında	14.IV.1943 tarihinde 4394 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/19	Türkiye-Romanya Ticaret ve Tediye Anlaş-	

No.	Hulâsası	Muamelesi
	malarının on beş gün daha uzatılması hakkında	14.IV.1943 tarihinde 4395 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/20	Türkiye-Romanya arasında 2 Şubat 1943 tarihinde imza edilen Ticaret ve Tediye Anlaşmalariyle merbutlarının tasdikı hakkında	14.IV.1943 tarihinde 4396 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/21	Posta, telgraf ve telefon umum müdürlüğünün 1940 malî yılı katî hesabı hakkında	Divanı muhasebat encümenindedir.
1/22	1939 malî yılı Hazine hesabı katisi hakkında	2.VI.1943 tarihinde 4428 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/23	Devlet Havayolları umum müdürlüğü 1940 malî yılı hesabı katisi hakkında	7.IV.1943 tarihinde 4389 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/24	Hudut ve sahiller sıhhat umum müdürlüğü 1940 malî yılı katî hesabı hakkında	9.IV.1943 tarihinde 4390 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/25	Şehir ve kasabalarda mahalle muhtar ve ihtiyar heyetleri teşkili hakkında	Dahiliye Encümenindedir.
1/26	1942 malî yılı Muvazenei Umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelde değişiklik yapılmasına dair	12.IV.1943 tarihinde 4391 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/27	Devlet Demiryolları ve limanları işletme umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına dair	14.IV.1943 tarihinde 4392 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/28	Devlet Havayolları umum müdürlüğü 1941 malî yılı katî hesabı hakkında	Divanı muhasebat encümenindedir.
1/29	Orman umum müdürlüğü 1941 malî yılı katî hesabı hakkında	Divanı muhasebat encümenindedir.
1/30	Tapu ve kadastro umum müdürlüğü Teşkilât ve vazifelerine dair olan 2997 numaralı kanunun beşinci maddesiyle 3656 sayılı kanuna bağlı (1) numaralı cetvelde değişiklik yapılması hakkında	17.V.1943 tarihinde 4412 ve 4413 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/31	Türkiye-Almanya arasında münakit Ticari mübadelelerin tanzimine dair Anlaşmaya bağlı 2 numaralı listede gösterilen balık kontenjanının arttırılması hususunda teati edilen notaların tasdikı hakkında	7.VI.1943 tarihinde 4433 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/32	Vakıflar umum müdürlüğünün ticari ve malî teşekküllere iştirak etmesine ve bunları müessis olarak kurabilmesine dair	Maliye Encümenindedir.
1/33	Fevkalâde vaziyet dolayısiyle bazı vergi ve resimlere zam icrasına dair olan 3828, 4040 ve 4226 sayılı kanunların bazı hükümlerinin değiştirilmesine ve bazı vergi ve resimlere yeniden zam icrasına dair	17.V.1943 tarihinde 4415 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/34	İnhisarlar umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına dair	14.IV.1943 tarihinde 4393 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/35	Millî Müdafaa vekâleti 1942 malî yılı bütçesine fevkalâde tahsisat verilmesine dair olan 4228 sayılı kanuna ek	19.IV.1943 tarihinde 4399 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/36	Türkiye ile Almanya arasında Ticari mübadelelerin ve tediyelerin tanzimine mütedair Anlaşmanın temdidi hakkında teati edilen mektupların tasdikına dair	7.VI.1943 tarihinde 4434 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/37	Askerlik kanununun 34 üncü maddesinin değiştirilmesi ve 5 inci maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında	21.V.1943 tarihinde 4416 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/38	Devlet limanları işletme umum müdürlüğü 1942 malî yılı Bütçe kanununa bağlı (A) işaretli cetvelde değişiklik yapılması hakkında	12.V.1943 tarihinde 4408 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/39	Posta, Telgraf ve telefon umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesine bağlı (D) cetveline 500 muhabereci ilâvesi hakkında	28.V.1943 tarihinde Hükümet tarafından geri alınmıştır.
1/40	1942 malî yılı Muvazenei Umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelde değişiklik yapılması hakkında	28.V.1943 tarihinde 4422 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/41	Devlet Denizyolları işletme Umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında	12.V.1943 tarihinde 4406 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/42	Devlet Havayolları Umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında	12.V.1943 tarihinde 4407 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/43	İnhisarlar umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında	7.V.1943 tarihinde 4405 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/44	Orman umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında	3.V.1943 tarihinde 4402 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/45	Vakıflar umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında	12.V.1943 tarihinde 4409 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/46	Askerî sahra postalarında müstahdem Posta, telgraf ve telefon idaresi memurlarına parasız elbise verilmesi hakkında	7.VII.1943 tarihinde 4455 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/47	İstiklâl harbi mâlûllerine verilecek para mükâfatı hakkında	18.VI.1943 tarihinde 4441 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/48	Nahiye müdürlerinin devir masraflarına dair olan 3635 sayılı kanunun değiştirilmesi hakkında	14.VII.1943 tarihinde 4465 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/49	Vakıflar umum müdürlüğü 1941 malî yılı katî hesabı hakkında	Divanı muhasebat encümenindedir.
1/50	Askerî memnu mıntakalar hakkındaki 1110 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	6.IX.1943 tarihinde 4487 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/51	Askerî şoför ve sanatkârlara verilecek ücret ve yevmiyeler hakkındaki 1272 sayılı kanunun 2 nci maddesinin değiştirilmesine dair	19.VII.1943 tarihinde 4479 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/52	Bazı maden hurdalarının dışarı çıkarılmasının yasak edilmesi ve satın alınması hakkındaki 3284 sayılı kanunun değiştirilmesine dair	Adliye encümenindedir.
1/53	Bilûmum askerî mâlûllerin terfihine dair 551 sayılı kanunun 11 inci maddesine bağlı emraz cetvelinin beşinci derece mâlûliyetleri arasına bir fıkra ilâvesi hakkında	Bütçe encümenindedir.
1/54	Denizaltı gemilerinde ve avcı botlarında müstahdem deniz personeline seferde manevra ve tatbikatlarda verilecek hazır gıda hakkında	19.VII.1943 tarihinde 4480 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/55	İstanbul'da yeniden yaptırılacak Adliye binası için gelecek senelere geçici taahhüt icrası hakkında	Nafia encümenindedir.
1/56	Kadastro kanunu lâyihası	Dahiliye encümenindedir.
1/57	Tapulama kanunu lâyihası	Maliye encümenindedir.
1/58	Türkiye ile Almanya arasında Ticari mübadelelerin tanzimine dair olan Anlaşma çerçevesi dahilinde prokinin mukabili Afyon ihracı hakkındaki Anlaşmanın tasdikına dair	7.VI.1943 tarihinde 4436 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/59	Türkiye ile Almanya arasında münakit Ticari mübadelelerin tanzimine dair Anlaşmaya bağlı bir ve iki numaralı listelerde değişiklik yapılması hakkında	7.VI.1943 tarihinde 4435 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/60	Vakıf memba sulariyle orman ve zeytinliklerin işletilmesi hakkındaki 3913 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	Maliye encümenindedir.
1/61	Vakıflar umum müdürlüğü 1940 malî yılı hesabı katisi hakkında	30.VI.1943 tarihinde 4452 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/62	Yangın ve sair sebeplerle mahkeme ve Adliye dairelerinde zıyaa uğrıyan dosyalar hakkında yapılacak muamelelere dair	16.VII.1943 tarihinde 4473 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/63	Türkiye Cumhuriyet Merkez bankası kanununun muvakkat 8 inci maddesindeki müddetin uzatılmasına dair olan 3978 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	7.VI.1943 tarihinde 4431 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/64	Devlet Denizyolları umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına dair	21.V.1943 tarihinde 4417 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/65	1941 malî yılı Hazine hesabı katisi hakkında	Divanı muhasebat encümenindedir.
1/66	Devlet topraklarının tesbit ve dağıtımı hakkında	14.VII.1943 tarihinde Hükümet tarafından geri alınmıştır.
1/67	Müfettiş ve müfettiş muavinlerinin yevmiye ve harcırahlarına dair olan 999 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	18.VI.1943 tarihinde 4440 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/68	Ticaret vekâleti Teşkilât ve vazifelerine dair olan 3614 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	21.VI.1943 tarihinde 4442 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/69	Dahiliye vekâleti Merkez teşkilâtı ve vazifeleri hakkındaki 1624 sayılı kanun ile bu kanunu tadil eden 2531, 3046 ve 3571 numaralı kanunlarda değişiklik yapılmasına ve 1624 sayılı kanuna bir madde eklenmesine dair	28.VI.1943 tarihinde 4445 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/70	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 ve buna ek 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Dahiliye vekâleti kısmında değişiklik yapılmasına dair	28.VI.1943 tarihinde 4446 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/71	Hâkimler kanununun muvakkat maddesinin (B) fıkrasının 3 numaralı bendinde yazılı müddetin üç sene daha uzatılmasına dair	16.VI.1943 tarihinde 4439 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/72	Posta, telgraf ve telefon umum müdürlüğü teşkilât ve vazifeleri hakkında	5.VII.1943 tarihinde 4454 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/73	Türkiye ile Finlândiya arasında imza edilen Ticaret ve Tediye Anlaşmasının tasdikına dair	7.VII.1943 tarihinde 4457 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/74	Türkiye ile Macaristan arasında imza edilen Ticaret ve Tediye Anlaşmalarının tasdiki hakkında	7.VII.1943 tarihinde 4458 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/75	Bigadiç kazasının teşkiline dair	28.VI.1943 tarihinde 4444 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/76	Devlet Denizyolları işletme umum müdürlüğü 1939 malî yılı hesabı katisi hakkında	7.VI.1943 tarihinde 4432 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/77	Devlet Konservatuvarı ve Riyaseti Cumhur Filârmonik orkestrası mütedavil sermayesi hakkında	28.VI.1943 tarihinde 4450 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/78	Münakalât vekâleti 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında	28.V.1943 tarihinde 4421 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/79	Mübadele ve teffiz işlerinin katî tasfiyesi ve intacı hakkındaki 1771 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	Maliye encümenindedir.
1/80	Posta, telgraf ve telefon umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında	28.V.1943 tarihinde 4423 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/81	1942 malî yılı Muvazenei Umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelde değişiklik yapılması hakkında	28.V.1943 tarihinde 4421 sayılı kanunla birleştirilerek kabul edilmiştir.
1/82	1943 malî yılı Muvazenei Umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelin Millî Müdafaa vekâleti kısmına (120 000 000) lira fevkalâde tahsisat verilmesi hakkında	28.V.1943 tarihinde 4424 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/83	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 ve 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Adliye vekâleti kısmında değişiklik yapılmasına dair	14.VII.1943 tarihinde 4461 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/84	Kazanç vergisi kanunu ile fevkalâde vaziyet dolayısiyle bazı vergi ve resimlere zam icrasına ve bazı maddelerin mükellefiyet mevzuuna alınmasına dair olan 3828 ve 4040 sayılı kanunlara bazı hükümler ilâvesi hakkında	7.VI.1943 tarihinde 4437 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/85	Kibrit ve çakmak inhisarı işletme imtiyazının kaldırılmasına ve bu inhisarın işletilmesi için muvakkat bir idare kurulmasına dair	28.V.1943 tarihinde 4426 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/86	Toprak mahsulleri vergisi hakkında	4.VI.1943 tarihinde 4429 ve 4430 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/87	1942 malî yılı Muvazenei Umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelde değişiklik yapılması hakkında	28.V.1943 tarihinde 4421 sayılı kanunla birleştirilerek kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/88	Vilâyet idaresi kanununun 58 inci maddesine bir fıkra eklenmesine dair	9.VI.1943 tarihinde 4438 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/89	Ankara Belediyesi ihtiyacı için satın alınacak otobüsler hakkında Türk ve İsviçre Hükümetleri arasında teati olunan mektubun tasdiki hakkında	7.VII.1943 tarihinde 4456 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/90	Bazı zimmetlerin affi hakkında	Bütçe encümenindedir.
1/91	Devlet Havayolları umum müdürlüğü teşkilâtı hakkındaki 3424 sayılı kanunda değişiklik yapılmasına ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesine dair	16.VII.1943 tarihinde 4467 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/92	Devlet şûrası kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı fıkra ve maddeler eklenmesi hakkında	Dahiliye encümenindedir.
1/93	Başvekâlet teşkilâtı hakkında	23.VI.1943 tarihinde 4443 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/94	Mamak Gaz maske fabrikasının Millî Müdafaa vekâletine devri hakkında	14.VII.1943 tarihinde 4466 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/95	Gümrük kanunu lâyihası	İktisat encümenindedir.
1/96	Gümrük tarifesi kanunu lâyihası	İktisat encümenindedir.
1/97	Gümrüklere emaneten yatırılan paraların müruruzamanı hakkında	Maliye encümenindedir.
1/98	Gümrük tarife kanununa bağlı ithalât umumî tarifesinin 370 inci numarasının değiştirilmesine dair	İktisat encümenindedir.
1/99	Gümrük ve inhisarlar vekâletinin teşkilât ve vazifeleri hakkındaki 2825 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	30.VI.1943 tarihinde 4451 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/100	İnhisarlar Umum müdürlüğü 1940 malî yılı katî hesabı hakkında	Divanı muhasebat encümenindedir.
1/101	Şark halıları ve kilimleriye emsalinin (Serbest mahal) rejimine tâbi tutulması hakkında	İktisat encümenindedir.
1/102	Türkiye ile Almanya arasında münakit 25.VII.1940 tarihli Hususi Anlaşmaya bağlı (A ve B) listelerinde değişiklik yapılması hakkında	İktisat encümenindedir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/103	Türkiye ile Almanya arasında 18 Nisan 1943 tarihinde imza edilen Ticari mübadelelerin ve tediyelerin tanzimine dair Anlaşma ile bu Anlaşmalara bağlı protokol ve mektupların tasdikı hakkında	İktisat encümenindedir.
1/104	Türkiye-İsviçre Ticaret Anlaşmasının uzatılması hakkında	İktisat encümenindedir.
1/105	Denizlerdeki balıklarla kıyılara vuran sahipsiz eşya hakkında	Maliye encümenindedir.
1/106	Köy ebeleri ve köy sağlık memurları teşkilâtı yapılmasına ve Sıhhat ve içtimai muavenet vekâleti teşkilât ve memurini hakkındaki 3017 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair	9.VII.1943 tarihinde 4459 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/107	Ordu Motörlü silâh ve vasıtalarında kullanılacak ücretli sivil makinist ve şoförlere er melbusatı ve teçhizatı verilmesine dair	16.VII.1943 tarihinde 4471 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/108	Rasathane kanunu lâyihası	Bütçe encümenindedir.
1/109	Subaylar heyetine mahsus 4273 sayılı terfi kanununun 10 ve 16 ncı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bir muvakkat madde eklenmesine dair	12.VII.1943 tarihinde 4460 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/110	4122 ve 4304 sayılı kanunlarda değişiklik yapılması hakkında	16.VII.1943 tarihinde 4469 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/111	Meslekî ve Teknik okullar açılması ve mevcutlarının büyütülmesi hakkındaki 4304 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	16.VII.1943 tarihinde 4470 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/112	3834 sayılı kanuna bağlı cetvelin değiştirilmesi hakkında	16.VII.1943 tarihinde 4472 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/113	Ankara Belediyesi tarafından İsviçre'den mubayaa olunacak otobüslere müteallik mektubun 5 inci numarasında derpiş olunan müddetin temdidi hakkında	İktisat encümenindedir.
1/114	Alman sanayii tarafından Türkiye'ye 861 111 Türk lirası tutarında üç bin kilo atebrin verilmesi ve mukabilinde Almanya'ya aynı kıymette Türk afyonu ihraç edilmesi hakkında teati olunan mektupların kabulüne dair	İktisat encümenindedir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/115	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	Bütçe encümenindedir.
1/116	İnekhanelere 2654 sayılı kanun hükümlerine göre mütedavil sermaye verilmesi hakkında	9.VII.1943 tarihinde 4482 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/117	Pasaport kanununun 10 uncu maddesinin tadiline dair olan 4061 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	5.VII.1943 tarihinde 4453 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/118	İktisadi Devlet teşekkülleri memurları tekaüt sandığı hakkındaki 4222 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	19.VII.1943 tarihinde 4477 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/119	Ereğli kömür havzasındaki ocakların Devletçe işlettirilmesi hakkındaki 3867 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	19.VII.1943 tarihinde 4476 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/120	Tasfiye halinde bulunan (A) hesabı hakkında 17.XII.1940 tarihli mektuba bağlı 2 numaralı listede yazılı kontenjanların değiştirilmesi hususunda Türkiye Almanya arasında teati olunan mektupların tasdikına dair	İktisat encümenindedir.
1/121	Bankalar ve Devlet müesseseleri memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3659 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	19.VII.1943 tarihinde 4478 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/122	İhtilâf mahkemesi teşkiline dair	Dahiliye encümenindedir.
1/123	Yedek subay ve askerî memurlar hakkındaki 1076 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair	17.IX.1943 tarihinde 4497 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/124	Askerî ve mülkî tekaüt kanununa ek 3255 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	14.VII.1943 tarihinde 4463 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/125	Basın ve Yayın umum müdürlüğü vazife ve teşkilâtı hakkında	16.VII.1943 tarihinde 4475 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/126	1683 sayılı Askerî ve mülkî tekaüt kanunundan evvelki hükümlere göre bağlanmış olan tekaüt ve yetim maaşlariyle vatanî hizmet tertibinden maaş alanlara yapılacak zam hakkında	14.VII.1943 tarihinde 4464 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/127	Teknik ziraat ve teknik bahçe okulları hakkında	19.VII.1943 tarihinde 4486 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/128	Dahiliye memurları kanununa bir madde eklenmesine dair	10.IX.1943 tarihinde 4488 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/129	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 ve buna ek 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Dahiliye vekâleti kısmında değişiklik yapılmasına dair 4446 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	16.VII.1943 tarihinde 4468 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/130	İzmir Tramvay ve Elektrik Türk anonim şirketi imtiyaziyle tesisatının satın alınmasına dair mukavelenin tasdiki ve bu müessesenin işletilmesi hakkında	19.VII.1943 tarihinde 4483 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/131	Yabancı memleketlere gönderilecek Devlet memurları hakkında	13.IX.1943 tarihinde 4489 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/132	1943 malî yılı Muvazenei Umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelin Maarif vekâleti kısmında değişiklik yapılmasına dair	16.VII.1943 tarihinde 4474 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/133	Ziraat vekâleti teşkilâtının nakil ve teknik işletme vasıtalariyle teçhizine dair	19.VII.1943 tarihinde 4481 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/134	Orman umum müdürlüğü 1940 malî yılı katî hesabı hakkında	Divanı muhasebat encümenindedir.
1/135	İstanbul Üniversitesi tedris kısmına dört ordinaryüs profesör ile bir rontgen mütehassısı eklenmesi hakkında	17.IX.1943 tarihinde 4496 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/136	Şeker ve glikoz resimlerinin indirilmesi hakkında	İktisat encümenindedir.
1/137	Vakıf zeytinlikler ve ormanlar fen ve muhafaza memurlarına hayvan yem bedeli verilmesi hakkında	Bütçe encümenindedir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
1/138	Ankara'da bir Fen fakültesi kurulması hakkında	17.IX.1943 tarihinde 4492 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/139	1943 malî yılı Muvazenei Umumiye kanununa bağlı cetvellerde değişiklik yapılması hakkında	17.IX.1943 tarihinde 4498 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/140	1943 malî yılı Muvazenei Umumiye kanununa bağlı (A) işaretli cetvelin Millî Müdafaa vekâleti kısmına fevkalâde tahsisat verilmesi hakkındaki 4424 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	15.IX.1943 tarihinde 4490 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/141	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair 3656 ve 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Maarif vekilliğine ait kısımlarında değişiklik yapılması hakkında	17.IX.1943 tarihinde 4496 sayılı kanunla birleştirilerek kabul edilmiştir.
1/142	Limanlarımıza sığınmış olan Fransız gemilerinin satın alınması hakkında	15.IX.1943 tarihinde 4491 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/143	Gazi Orta Öğretmen okulu ve Terbiye Enstitüsü kadroları hakkında	17.IX.1943 tarihinde 4495 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/144	İstanbul Üniversitesi binalarının yaptırılması hakkında	17.IX.1943 tarihinde 4499 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/145	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı kanunla bu kanuna ek 3888 sayılı kanuna bağlı cetvellerin Nafia vekâleti kısmında değişiklik yapılması hakkında	17.IX.1943 tarihinde 4493 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/146	Devlet limanları işletme umum müdürlüğünün 1941 malî yılı hesabı katisi hakkında	Divanı muhasebat encümenindedir.
1/147	Umumi Muvazeneye dahil dairelerle bunlara bağlı müessese ve teşekküllerden aylık alanlara bir defaya mahsus olmak üzere maaş, ücret ve tahsisatlarının bir aylık tutarının ilâveten verilmesi hakkında	17.IX.1943 tarihinde 4500 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
1/148	Varlık vergisi hakkındaki 4305 sayılı kanuna ek kanun lâyihası	17.IX.1943 tarihinde 4501 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

Teklifler

Fevkalâde İçtima içinde verilen (20) tekliften (10)u resen veya birleştirilerek kanun, (1)i nizam teklifi olarak, (1)i hakkındaki Millî Müdafaa encümeni mazbatası okunarak kabul edilmiş ve geriye kalan (8) teklif gelecek İçtimaa devrolunmuştur.

No.	Hulâsası	Muamelesi
2/1	İdare Heyeti-Büyük Millet Meclisi âzasının tahsisat ve harcırahları hakkındaki 1757 sayılı kanunun birinci maddesinin sonuna bir fıkra eklenmesine dair	26.III.1943 tarihinde 4387 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
2/2	İdare Heyeti-Riyaseti Cumhur 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına dair	26.III.1943 tarihinde 4388 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
2/3	İdare Heyeti-Büyük Millet Meclisi 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına dair	12.IV.1943 tarihinde 4391 sayılı kanunla birleştirilerek kabul edilmiştir.
2/4	Eskişehir (İzzet Arukan) - Şose ve köprüler kanununun bazı maddelerinin tadili hakkındaki 1882 sayılı kanuna ek kanun teklifi	31.V.1943 tarihinde 4427 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
2/5	Konya (Dr. Osman Şevki Uludağ) - İstanbul Şehremaneti ve Belediyesinde zabıtai belediye hizmetini ifa eden memurların evvelce ücretle geçen hizmet müddetlerinin tekaütlükleri hesabında sayılmasına dair	Bütçe encümenindedir.
2/6	Kocaeli (İbrahim Tolon) - Devletçe parasız verilecek giyim eşyası hakkındaki 4306 sayılı kanunun hayrat hademesine de teşmiline dair	19.VII.1943 tarihinde 4484 ve 4485 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
2/7	Bursa (Atıf Akgüç)- Dahilî nizamnamenin 53 üncü maddesinin değiştirilmesi hakkında	Teşkilâtı Esasiye encümenindedir.
2/8	Giresun (İsmail Sabuncu) - Kazanç vergisi kanununun 3840 sayılı kanunla muaddel 13 üncü maddesinin (D) fıkrasının değiştirilmesi hakkında	Bütçe encümenindedir.
2/9	İdare Heyeti -Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 sayılı kanuna ek 3888 sayılı kanuna bağlı 1 numaralı cetvelin Millî saraylar müdürlüğü kısmının değiştirilmesine dair	Bütçe encümenindedir.
2/10	İdare Heyeti-Büyük Millet Meclisi 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında	28.V.1943 tarihinde 4421 sayılı kanunla birleştirilerek kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
2/11	Ordu (Hamdi Şarlan) - Dahilî nizamnamenin 53, 54 ve 56 ncı maddelerinin değiştirilmesi hakkında	Teşkilâtı Esâsîye encümenindedir.
2/12	İdare Heyeti-Büyük Millet Meclisi 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında	28.V.1943 tarihinde 4421 sayılı kanunla birleştirilerek kabul edilmiştir.
2/13	Konya (Dr. Osman Şevki Uludağ) - Çocukların görebilecekleri sinema ve tiyatro piyeslerinin tahdidi hakkında	Maarif encümenindedir.
2/14	İdare Heyeti-Büyük Millet Meclisi memurlarının teşkilâtına dair 3552 sayılı kanuna ek kanun teklifi	28.VI.1943 tarihinde 4448 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
2/15	Bingöl (Feridun Fikri Düşünsel) - Dahilî nizamnamenin 22 ve 126 ncı maddelerinin değiştirilmesine ve muvakkat bir madde konmasına dair	Bu hususi nizam teklifi 16.VII.1943 tarihinde kabul edilmiştir.
2/16	İdare Heyeti-Riyaseticumhur dairesi Teşkilât kanununda değişiklik yapılması hakkındaki 3568 sayılı kanuna bağlı 1 sayılı cetvelde değişiklik yapılmasına dair	14.VII.1943 tarihinde 4462 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
2/17	Maraş (Rasih Kaplan) - Askerlik kanununun 25 inci maddesinin C bendine bir fıkra ilâvesine dair	Bu hususi Millî Müdafaa encümeni mazbatası 19.VII.1943 tarihinde kabul edilmiştir.
2/18	Gümüşane (Recai Güreli) - Köy kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanuna bir madde ilâvesine dair	Dahiliye encümenindedir.
2/19	Kütahya (Dr. Ali Suha Delilbaşı ve Salâhattin Kutman) - İspirto ve ispirtolu içkiler inhisarı hakkındaki 4250 sayılı kanunun 21 inci maddesinin değiştirilmesi hakkında	Maliye encümenindedir.
2/20	İdare Heyeti-Büyük Millet Meclisi 1943 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında	17.IX.1943 tarihinde 4498 sayılı kanunla birleştirilerek kabul edilmiştir.

Tezkereler

Fevkalâde İçtima içinde Yüksek Meclise (104) tezkere gelmiş olup bunlardan (6)sı resen veya birleştirilerek kanun, (1)i tefsir, (20)si karar olarak, (6)sı okunarak kabul olunmuş, (2)sine bağlı seçim mazbatası kabul edilmiş, (15)i okunmuş, (3)ü de Hükümet tarafından geri alınmıştır. Geriye kalan (51) tezkere gelecek İçtimaa bırakılmıştır.

No.	Hulâsası	Muamelesi
3/1	Adıyaman'ın Samsat nahiyesine bağlı Biriman köyünden Müslim Kâhyaoğlu Çocuk Memet Polat'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	17.III.1943 tarihinde Hükümet tarafından geri alınmıştır.
3/2	69 uncu Tümen 9 Dağ P.A.Kıta çavuşlarından Memedoğlu Talip Çelik'in ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye encümenindedir.
3/3	Amasya'nın Teleköyü Memetpaşa mahallesinden olup Boğaz köyünde oturan Abdullahoğlu Abdüssamet Seme'nin ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye encümenindedir.
3/4	Bafra'nın Kapukaya köyünden Hasanoğlu Hüseyin Özkaragöz'ün ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	10.V.1943 tarihinde 1333 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/5	Beyşehir'in Selki köyünden İbrahimoğlu İsmail diğer adı Seyitali Harmankaya'nın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye encümenindedir.
3/6	Buldan'ın Cedit mahallesinden Terzioğullarından Mustafaoğlu Mustafa ve diğer adı Çavuş Terzioğlu ve Haylamaz köyünden Hızıroğlu Mustafa Tuncay'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye encümenindedir.
3/7	Gazianteb'in Bostancı mahallesinde mukim Kırcaoğlu şöhretli Asafoğlu Kundura boyacısı Keyfo Bulut'un ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye encümenindedir.
3/8	Gazianteb'in Sipke köyünden Refişoğlu şöhretli Hurşidoğlu İsmail Deveci'nin ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	14.V.1943 tarihinde 1336 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/9	Gerze'nin Yakuplu köyünden Duacıoğullarından Osmanoğlu Mustafa Erdoğan'ın	

No.	Hulâsası	Muamelesi
	ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	17.V.1943 tarihinde 1337 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/10	İbrahimoğlu Kulu'nun ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	21.V.1943 tarihinde 1340 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/11	İliç'in Ebülhindi köyünden Hamdioğlu Ziyaettin Atalay ile Aşkale'nin Gülveren köyünden Memedoğlu Musa Kâzım Akıncı'nın ölüm cezasına çarptırılmaları hakkında Başvekâlet tezkeresi	12.V.1943 tarihinde 1334 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/12	İtalya tabiiyetine girdiğinden dolayı Konya İstiklâl mahkemesi kararıyle Millî hudut dışına çıkarılan Suat Remzi'nin Türk vatandaşlığına kabulünün muvafık olup olmıyacağına dair bir karar verilmesi hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye ve Dahiliye encümenlerinden mürekkeb Muhtelit encümendedir.
3/13	Kaş kazasının Yeni köyünden İbrahimoğlu Mustafa Eğriboyun'un ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	28.V.1943 tarihinde 1344 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/14	Kelkit'in Şen köyünden Hasanoğlu Ahmed Albayrak ve Şiran'ın Aşağı Tersun köyünden İzzetoğlu Celil diğer adı Abdülcelil Venediklioğlu'nun ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye encümenindedir.
3/15	Kilis'in Yeni mahallesinden Memedoğlu Küçük Halil Karadağ'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye encümenindedir.
3/16	Kocaeli mebusu Ali Dikmen'in teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye ve Teşkilâtı Esasiye encümenlerinden mürekkeb Muhtelit encümendedir.
3/17	Kütahya'nın Saray mahallesinden İbrahimoğlu Halil İbrahim diğer adı Ali İbrahim'in ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	17.V.1943 tarihinde 1338 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/18	Lüleburgaz'ın Celâliye köyünden Yusufoğlu Raşit Demir'in ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	19.IV.1943 tarihinde 1332 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
3/19	Malatya'nın Tecde köyünün Reşadiye mahallesinden Alioğlu Ali Işıklı'nın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye encümenindedir.
3/20	Menemen'in Helvacı köyünden Haliloğlu Memed Uyanık'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye encümenindedir.
3/21	Mücbir ve zaruri sebepler dolayısiyle takip ve tahsiline imkân görülemiyen borçların terkinine dair Başvekâlet tezkeresi	Bütçe encümenindedir.
3/22	Sarayköy kazasının Köprübaşı köyünden Muratoğlu İbrahim Aktaş'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye encümenindedir.
3/23	Tatvan kazası Reşadiye mahallesinin Purgani köyünden Mehioğlu Ağıt Baran'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye encümenindedir.
3/24	Turgutlu'nun Ahmetli nahiyesinin Kara köyünden Sarıahatoğlu Memed İsa Ölmez'in ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye encümenindedir.
3/25	Turhal'ın Çivril köyünden Hamza Pekmez'in ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	28.V.1943 tarihinde 1343 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/26	Açık maaşı alan veya vekâlet emrine alınmış bulunan memurların memuriyet sıfatlarının hudut ve şumulünün tefsiren halli hakkında Başvekâlet tezkeresi	16.VII.1943 tarihinde 241 sayılı tefsir olarak kabul edilmiştir.
3/27	Bayramiç'in Akçakal köyünden Ramazanoğlu Mustafa Aydın'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	31.V.1943 tarihinde 1345 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/28	Bergama'nın Zeytindağ nahiyesi Ürlemiş köyünden Mustafa oğlu Süleyman Ürgüt'ün ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye encümenindedir.
3/29	Belediyelere tevdi olunan vazifelerin tanzim ve takibi için Dahiliye vekâletinde ku-	

No.	Hulâsası	Muamelesi
	rulmuş olan büro kadrosunun tasdiki hakkında Başvekâlet tezkeresi	Bütçe encümenindedir.
3/30	Britanya İmparatorluğu ile Amerika'dan yapılacak ithalâtı tertip ve tanzim için Hariciye vekâletinde kurulmuş olan komisyon emrine verilen iki daktilo kadrosunun tasdikına dair Başvekâlet tezkeresi	Bütçe encümenindedir.
3/31	Devlet eliyle Zirai işletmeler kurulmasını temin etmek için Ziraat vekâletine bağlı zirai kombinaların merkez ve taşra teşkilâtı kadrosunun tasdikı hakkında Başvekâlet tezkeresi	Bütçe encümenindedir.
3/32	Devlet Havayolları umum müdürlüğü 1940 malî yılı hesabı katisine ait mütabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı muhasebat Riyaseti tezkeresi	7.IV.1943 tarihinde 4389 sayılı kanunla birleştirilerek kabul edilmiştir.
3/33	Hariciye vekâletinde kurulmuş olan (Ticari ve malî anlaşmalar müzakere heyeti) kadrosunun tasdikı hakkında Başvekâlet tezkeresi	Bütçe encümenindedir.
3/34	Hariciye vekâletinde kurulmuş olan (Ticari ve malî anlaşmalar müzakere heyeti) kadrosunun tasdikı hakkında Başvekâlet tezkeresi	Bütçe encümenindedir.
3/35	Hudut ve sahiller sıhhat umum müdürlüğü 1940 malî yılı hesabı katisine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı muhasebat riyaseti tezkeresi	9.IV.1943 tarihinde 4390 sayılı kanunla birleştirilerek kabul edilmiştir.
3/36	Millî korunma dâvalarını görmekle vazifelendirilen hususi ve asliye mahkemelerine verilen tahsisattan yapılan tediyatı tetkik etmek üzere kurulan büro kadrosunun tasdikı hakkında Başvekâlet tezkeresi	Bütçe encümenindedir.
3/37	Sivas'ın Kartalca köyünden Hasanoğlu Bilâl Aydın, İbrahimoğlu Memet Yıldız, İsmailoğlu Hacı Memed Arslan ve Taşgözmen köyünden Mustafaoğlu Mevlût Tas diğer adı Adıgüzel'in ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	3.V.1943 tarihinde Hükümet tarafından geri alınmıştır.

No.	Hulâsası	Muamelesi
3/38	Taşköprü'nün Orta köyünden İsmailoğlu Hüseyin Acar'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	14.V.1943 tarihinde 1335 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/39	İcra Vekilleri Heyetinin istifasına ve Başvekilliğe tekrar İzmir mebusu Şükrü Saracoğlu'nun tâyin edildiğine dair Riyaseti Cumhur tezkeresi	15.III.1943 tarihinde okunmuştur.
3/40	Başvekil Şükrü Saracoğlu tarafından teşkil olunan İcra Vekilleri Heyetinin tasdik kılındığına dair Riyaseti Cumhur tezkeresi	15.III.1943 tarihinde okunmuştur.
3/41	Adıyaman'ın Samsat nahiyesine bağlı Biriman köyünden Müslim Kâhyaoğlu Çocuk Memet Polat'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkındaki tezkerenin geri verilmesine dair Başvekâlet tezkeresi	17.III.1943 tarihinde okunmuştur.
3/42	1939 malî yılı hesabı katisine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı Muhasebat Riyaseti tezkeresi	2.VI.1943 tarihinde 4428 sayılı kanunla birleştirilerek kabul edilmiştir.
3/43	Konya mebusu Mustafa Ulusan'ın vefat ettiğine dair Başvekâlet tezkeresi	22.III.1943 tarihinde okunmuştur.
3/44	Boyabad'ın Yenice köyünden Mustafa oğlu Emin Akkaş'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye encümenindedir.
3/45	Şirvan'ın Haskö köyünden Abdülvahapoğlu Cafer Argun'un ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye encümenindedir.
3/46	Sayın üyelerden bazılarına izin verilmesi hakkında Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi	29.III.1943 tarihinde kabul edilmiştir.
3/47	1890, 1980, 2395 ve 2882 sayılı kanunların âmiri ita ve muhasebecilerinin mesuliyetini tâyin eden maddeleri hükümlerinin tefsirine dair Başvekâlet tezkeresi	Maliye encümenindedir.
3/48	Sayın üyelerden bazılarına izin verilmesi hakkında Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi	12.IV.1943 tarihinde kabul edilmiştir.
3/49	Çoruh mebusu Asım Us'un teşrîî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	12.VII.1943 tarihinde 1351 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
3/50	Denizli mebusu Naili Küçüka'nın teşrîî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	12.VII.1943 tarihinde 1352 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/51	Tokad mebusu Refik Ahmed Sevengil'in teşrîî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	12.VII.1943 tarihinde 1353 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/52	Van mebusu Hakkı Ungan'ın vefat ettiğine dair Başvekâlet tezkeresi	28.IV.1943 tarihinde okunmuştur.
3/53	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı kanunun 10 uncu maddesinin tefsiri hakkında Başvekâlet tezkeresi	6.IX.1943 tarihinde 1354 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/54	Askerî ve mülki Tekaüt kanununun 46 ncı maddesinin tefsiri hakkında Başvekâlet tezkeresi	Maliye encümenindedir.
3/55	Sayın üyelerden bazılarına izin verilmesi hakkında Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi	3.V.1943 tarihinde kabul edilmiştir.
3/56	Sivas'ın Kartalca köyünden Hasanoğlu Bilâl Aydın, İbrahimoğlu Memet Yıldız, İsmailoğlu Hacı Memet Aslan ve Taşgözmen köyünden Mustafaoğlu Mevlût Taş diğer adı Adıgüzel'in ölüm cezasına çarptırılmaları hakkındaki tezkerenin geri verilmesine dair Başvekâlet tezkeresi	3.V.1943 tarihinde okunmuştur.
3/57	Burdur'un Kayış köyünden Ali oğlu Dalya Ömer Öğüt ve Süleyman oğlu Kör Memet Gün'ün ölüm cezasına çarptırılmaları hakkında Başvekâlet tezkeresi	21.V.1943 tarihinde 1339 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/58	Adıyaman'ın Yenipınar mahallesinden Mustafa kızı Emine diğer adı Hanım Kuzu'nun ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvek alet tezkeresi	Adliye encümenindedir.
3/59	Devlet Demiryolları umum müdürlüğü 1939 malî yılı hesabı katisine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair muhasebat riyaseti tezkeresi	7.VI.1943 tarihinde 4432 sayılı kanunla birleştirilerek kabul edilmiştir.
3/60	Bolu mebusu Fethi Okyar'ın vefat ettiğine dair Başvekâlet tezkeresi	17.V.1943 tarihinde okunmuştur.

No.	Hulâsası	Muamelesi
3/61	Sayın üyelerden bazılarına izin verilmesi hakkında Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi	17.V.1943 tarihinde kabul edilmiştir.
3/62	Dahiliye vekilliğinden istifa eden Kütahya mebusu Receb Peker'in yerine Seyhan mebusu Hilmi Uran'ın tâyin kılındığına dair Riyaseti Cumhur tezkeresi	21.V.1943 tarihinde okunmuştur.
3/63	Askerî ve mülki Tekaüt kanununun 42 nci maddesinin (B ve C) fıkralarının tefsiri hakkında Divanı muhasebat riyaseti tezkeresi	Bütçe encümenindedir.
3/64	Samsun mebusu Süleyman Necmi Selmen'in vefat ettiğine dair Başvekâlet tezkeresi	28.V.1943 tarihinde okunmuştur.
3/65	Altı vilâyette ilân edilen örfi idarenin uzatılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	28.V.1943 tarihinde 1342 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/66	Posta, telgraf ve telefon umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesine bağlı (D) cetveline 500 muhabereci ilâvesi hakkındaki kanun lâyihasının geri verilmesine dair Başvekâlet tezkeresi	28.V.1943 tarihinde okunmuştur.
3/67	Başvekâlet dairesiyle Devlet matbaası ve Arşiv dairesinin 1939 malî yılı demirbaş icmal cetvellerinin gönderildiği hakkında Başvekâlet tezkeresi	Divanı muhasebat encümenindedir.
3/68	Gümrük tarife kanununu değiştiren 31 Mayıs 1933 tarihli kanuna eklenen 2256 sayılı kanunun birinci maddesinin tefsiri hakkında Başvekâlet tezkeresi	Dahiliye encümenindedir.
3/69	Adıyaman'ın Samsat nahiyesine bağlı Biriman köyünden Müslim Kâhyaoğlu Çocuk Mehmet Polat'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye encümenindedir.
3/70	Devlet Şûrasında açık bulunan 4 üncü ve 5 inci daireler reisliklerine seçim yapılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	28.VI.1943 tarihinde 1347 ve 30.VI.1943 tarihinde 1350 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/71	Devlet Şûrasında açık bulunan âzalık için seçim yapılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	28.VI.1943 tarihinde 1348 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
3/72	Millî Piyango idaresinin 1942 malî yılı bilânçosunun gönderildiğine dair Başvekâlet tezkeresi	2.VII.1943 tarihinde okunmuştur.
3/73	Sivas'ın Kartalca köyünden Hasanoğlu Bilâl Aydın, İbrahimoğlu Memet Yıldız, İsmailoğlu Hacı Mahmut Aslan ve Gözmen köyünden Mustafaoğlu Mevlût Taş diğer adı Adıgüzel'in ölüm cezasına çarptırılmaları hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye encümenindedir.
3/74	Vakıflar umum müdürlüğü 1940 malî yılı hesabı katisine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı muhasebat riyaseti tezkeresi	30.VI.1943 tarihinde 4452 sayılı kanunla birleştirilerek kabul edilmiştir.
3/75	Diyarıbakır-Batman Demiryolunun işletmeye açılması münasebetiyle yapılacak merasime Büyük Millet Meclisi namına iştirak etmek üzere bir heyetin terfikine dair Nafia vekâleti tezkeresi	18.VI.1943 tarihinde 1346 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
3/76	Develi'nin Kelgin köyünden Durmuşoğlu Memet Karan'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye encümenindedir.
3/77	Sayın üyelerden bazılarına izin verilmesi hakkında Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi	25.VI.1943 tarihinde kabul edilmiştir.
3/78	Çorum mebusu Dr. Cemal Alper'in teşrii masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye ve Teşkilâtı esasiye encümenlerinden mürekkeb Muhtelit encümendedir.
3/79	Kastamonu'nun Akkaya nahiyesinin Ulyan köyünden Kâmiloğlu Sadık Karandi'nin ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	6.IX.1943 tarihinde Hükümet tarafından geri alınmıştır.
3/80	Sayın üyelerden bazılarına izin verilmesi hakkında Büyük Millet Meclisi Riyaseti tezkeresi	12.VII.1943 tarihinde kabul edilmiştir.
3/81	Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 ve 3888 sayılı kanunlara ek 3969 sayılı kanunun muvakkat üçüncü maddesinin tefsirine dair Başvekâlet tezkeresi	17.IX.1943 tarihinde 4495 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
3/82	Devlet topraklarının tesbit ve dağıtımı hakkındaki kanun lâyihasının geri verilmesine dair Başvekâlet tezkeresi	14.VII.1943 tarihinde okunmuştur.
3/83	Kangütme sebebiyle işlenen adam öldürme ve buna teşebbüs cürümleri failleri hısımları hakkında tatbik olunacak muameleye dair olan 3236 sayılı kanunun 6 ncı maddesinin tefsiri hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye encümenindedir.
3/84	Şose ve köprüler kanununun 9 ncu maddesindeki (Silâh altındaki ordu ve jandarma efradı) tâbirinin tefsiri hakkında Başvekâlet tezkeresi	Dahiliye encümenindedir
3/85	1940 yılı Millî Korunma bilânçosunun gönderildiği hakkında Başvekâlet tezkeresi	Divanı muhasebat encümenindedir
3/86	Birinci kanun 1939: Şubat 1940 aylarına ait raporun sunulduğuna dair Divanı muhasebat riyaseti tezkeresi	Divanı muhasebat encümenindedir
3/87	Denizli mebusu Naili Küçüka'nın teşrii masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Divanı muhasebat encümenindedir.
3/88	Eylûl: İkinci teşrin 1939 aylarına ait raporun sunulduğuna dair Divanı muhasebat riyaseti tezkeresi	Divanı muhasebat encümenindedir.
3/89	İstanbul Mebusu Hüseyin Cahit Yalçın'ın teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye ve Teşkilâtı esasiye encümenlerinden mürekkeb Muhtelit encümendedir.
3/90	Mardin mebusu Dr. Aziz Uras'ın teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye ve Teşkilatı esasiye encümenlerinden mürekkeb Muhtelit encümendedir.
3/91	Mersin'in Çandır köyünden Ahmed oğlu Ahmed Özen diğer adı Koca'nın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye encümenindedir.
3/92	Ronatto Dandiriya'nın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye encümenindedir.
3/93	135 inci alay birinci bölük efradından Ünyeli Mustafa oğlu İsmail Alçay'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye encümenindedir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
3/94	Kastamonu'nun Akkaya nahiyesinin Ulyan köyünden Kâmiloğlu Sadık Karandi'nin ölüm cezasına çarptırılması hakkındaki tezkerenin veri verilmesine dair Başvekâlet tezkeresi	6.IX.1943 tarihinde okunmuştur.
3/95	Maaş kanununa ek 4161 sayılı kanunun bazı maddelerini değiştiren 4311 sayılı kanunun birinci maddesinin tefsirine dair Başvekâlet tezkeresi	Bütçe encümenindedir.
3/96	Nafiya vekâleti 1940 malî yılı ayniyat katî hesabının gönderildiği hakkında Başvekâlet tezkeresi	Divanı muhasebat encümenindedir.
3/97	Mücbir ve zaruri sebepler dolayısiyle takip ve tahsiline imkân görülemeyen borçların terkinine dair Başvekâlet tezkeresi	Bütçe encümenindedir.
3/98	Kayseri mebusu Sadettin Serim'in vefat ettiğine dair Başvekâlet tezkeresi	8.IX.1943 tarihinde okunmuştur.
3/99	Sivas mebusu Ziya Başaran'ın vefat ettiğine dair Başvekâlet tezkeresi	8.IX.1943 tarihinde okunmuştur.
3/100	Boyabat'ın Fakılı köyünden İmamoğullarından Mustafa oğlu Eyüp Bilgiç'in ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye encümenindedir.
3/101	Çeşme'nin Ovacık köyünden İbrahim Çiftçi kızı Emine diğer adı Vecahat Altın'ın ölüm cezasına çarptırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye encümenindedir.
3/102	Kütahya mebusu Dr. Ali Süha Delilbaşı'nın teşriî masuniyetinin kaldırılması hakkında Başvekâlet tezkeresi	Adliye ve Teşkilâtı esasiye encümenlerinden mürekkeb Muhtelit encümendedir.
3/103	Bolu mebusluğuna seçilen Korgeneral Abdullah Alptoğan, Çankırı mebusluğuna seçilen Behiç Erkin, Samsun mebusluğuna seçilen Cemil Bilsel ile İhsan Ezgü ve Van mebusluğuna seçilen Nihat Berker'e ait intihap mazbatalarının gönderildiğine dair Başvekâlet tezkeresi	15.IX.1943 tarihinde intihap mazbataları kabul edilmiştir.
3/104	Konya mebusluğuna seçilen Fatin Gökmen'e ait intihap mazbatasının gönderildiğine dair Başvekâlet tezkeresi	17.IX.1943 tarihinde intihap mazbatası kabul edilmemiştir.

Takrirler

Fevkalâde İçtima içinde (14) takrir verilmiş olup bunlardan (3)ü karar olarak kabul edilmiş (1)i sahibi tarafından geri alınmış, (3)ü de okunmuştur. Geriye kalan (7) takrir gelecek İçtimaa bırakılmıştır.

No.	Hulâsası	Muamelesi
4/1	Erzincan (Eski mebusu Saffet Arıkan) - Arzuhal encümeninin 25.VI.1941 tarihli haftalık karar cetvelindeki 2915 sayılı kararın Umumî Heyette müzakeresine dair	16.IV.1943 tarihinde 1331 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
4/2	Rize (Fuad Sirmen) - Arzuhal encümeninin 15.IV.1940 tarihli haftalık karar cetvelindeki 1159 sayılı kararın Umumî Heyette müzakeresine dair	Adliye encümenindedir.
4/3	Tokad (Galip Pekel) - Arzuhal encümeninin 5.VI.1942 tarih ve 57 sayılı haftalık karar cetvelindeki 3819 sayılı kararın Umumî Heyette müzakeresine dair	18.VI.1943 tarihinde sahibi tarafından geri alınmıştır.
4/4	Trabzon (Sırrı Day) - Karamürsel Hâkimi Necyeddin Candarlıoğlu'nun tekaüt muamelesi hakkında Divanı muhasebat riyaseti mütalâasiyle Divanı muhasebat encümeni mazbatasının ikinci fıkrasının yeniden tetkiki hakkında	Maliye encümenindedir.
4/5	Sinob (Cevdet Kerim İncedayı) - Büyük Orduya Büyük Millet Meclisinin itimat ve muhabbet duygularının bildirilmesi	27.V.1943 tarihinde 1341 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
4/6	Yozgad (Sırrı İçöz) - Gözlükçülük hakkındaki 3958 sayılı kanunun muvakkat ikinci maddesindeki (Bir ticarethane açmak) ibaresinin tefsirine dair	Bütçe encümenindedir.
4/7	Tokad (Galib Pekel) - Arzuhal encümeninin 5.VI.1942 tarih ve 27 sayılı haftalık karar cetvelindeki 3819 sayılı kararın Umumî Heyette müzakeresine dair olan takririn geri verilmesi hakkında	18.VI.1943 tarihinde okunmuştur.
4/8	Çankırı (Avni Doğan) - Mebusluktan istifa ettiğine dair	2.VII.1943 tarihinde okunmuştur.
4/9	Gazianteb (Bekir Kaleli) - Riyaset Divanı Kâtipliğinden istifa ettiğine dair	2.VII.1943 tarihinde okunmuştur.

No.	Hulâsası	Muamelesi
4/10	Bingöl (Feridun Fikri Düşünsel) - Arzuhal encümeninin 28.VI.1943 tarihli haftalık karar cetvelindeki 326 sayılı kararın Umumî Heyette müzakeresine dair	Arzuhal encümenindedir.
4/11	Mardin (Edib Ergin) - Kanun maddelerindeki matlapların kanun metninden sayılmadığının ve metinden sayılmıyan bu matlapların Resmî Gazetede kanun metniyle birlikte meşredilmiyeceğinin karara bağlanması hakkında	Teşkilâtı esasiye encümenindedir.
4/12	Antalya (Hikmet Turhan Dağlıoğlu) - Arzuhal encümeninin 6.IX.1943 tarihli Haftalık karar cetvelindeki 538 sayılı kararın Umumî Heyette müzakeresine dair	Arzuhal encümenindedir.
4/13	Antalya (Tayfur Sökmen) - Arzuhal encümeninin 6.IX.1943 tarihli Haftalık karar cetvelindeki 538 sayılı kararın Umumî Heyette müzakeresine dair	Arzuhal encümenindedir.
4/14	Trabzon (Hasan Saka ve iki arkadaşı) - Meclis içtimaının İkinciteşrinin birinci gününe talikı hakkında	17.IX.1943 tarihinde 1355 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.

Muhtelif Evrak

Fevkalâde İçtima içinde (11) tane muhtelif evrak gelmiştir. Bunlardan (2)si kanun, (1)i karar olarak, (2)sine ait Tetkik encümeni mazbatası okunarak kabul edilmiş, (5)i de okunmuştur. Geriye kalan (1) evrak gelecek İçtimaa devredilmiştir.

5/1	Rasim Asım ile Murtaza Kaplan adlarındaki iki yurttaşa ait olan motör hakkında Arzuhal encümeni mazbatası	Arzuhal encümenindedir.
5/2	Büyük Millet Meclisi 1942 yılı Ağustos ve Eylûl ayları hesabı hakkında Meclis Hesaplarının tetkikı encümeni mazbatası	29.III.1943 tarihinde okunmuştur.
5/3	Başvekil Şükrü Saracoğlu'nun, Türk-İngiliz dostluğuna dair Büyük Millet Meclisindeki beyanatı esnasında Meclisin tezahüratını bildiren riyaset mesajına cevaben Lordlar ve Avam Kamaraları Reislerinden gelen teşekkür telgrafları	29.III.1943 tarihinde okunmuştur.
5/4	Hatay mebusluğuna seçilen Ali Şelhum Devrim hakkında Mazbataların tetkikı encümeni mazbatası	5.IV.1943 tarihinde kabul edilmiştir.

No.	Hulâsası	Muamelesi
5/5	Büyük Millet Meclisi 1942 yılı birinci ve ikinci teşrin ayları hesabı hakkında Meclis Hesaplarının tetkikı encümeni mazbatası	9.IV.1943 tarihinde okunmuştur.
5/6	Büyük Millet Meclisi 1942 yılı birinci kânun ve 1943 yılı ikinci kânun ayları hesabı hakkında Meclis Hesaplarının tetkikı encümeni mazbatası	12.IV.1943 tarihinde okunmuştur.
5/7	Pınarhisar eski Posta ve telgraf müdürü Ali Niyazi Erman'ın ağır para cezasının affına dair Adliye encümeni mazbatası	28.VI.1943 tarihinde 4447 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
5/8	Samsun eski Nafia Başfenmemuru Ahmed Nâdir Göksan'ın hapis cezasının affı hakkında Adliye encümeni mazbatası	28.VI.1943 tarihinde 4449 sayılı kanun olarak kabul edilmiştir.
5/9	Samsun mebusluğuna seçilen Nasuhi Erzurumlu hakkında Mazbataların tetkikı encümeni mazbatası	30.VI.1943 tarihinde 1349 sayılı karar olarak kabul edilmiştir.
5/10	Muş mebusluğuna seçilen Kâmil Kotan hakkında Mazbataların tetkikı encümeni mazbatası	7.VII.1943 tarihinde kabul edilmiştir.
5/11	Zafer bayramı münasebetiyle Reisicumhur İsmet İnönü'den gelen telgraf	6.IX.1943 tarihinde okunmuştur.

Mütenevvi Hususata Ait Evrak

Devre 7- Fevkalâde İçtima içinde mütenevvi hususata ait (87) tane evrak gelmiş olup bunlardan (7)'si Evrak kalemine, (45)'i İdare heyetine, (4)'ü Kütüphaneye, (30)'u Matbaaya, (1)'i Zabıt kalemine havale edilmiştir.

Kayıt No.	Nereden Geldiği	Hulâsası	Muamelesi
1	Hariciye vekâletinden	Bulmaç adlı eserden 3 tane gönderilmesi hakkında	Matbaa müdürlüğüne
2	Matbaa müdürlüğünden	Matbaanın sarfettiği elektrik ve havagazına ait faturaların gönderildiğine dair	İdare heyetine
3	Sıhhat vekâletinden	Anatomi ve Fizyoloji bilgileri adlı eserden bir tane gönderildiği hakkında	Kütüphane müdürlüğüne
4	Meclis kütüphane mü.	Meclis Zabıtlarıyla Kavanin mecmualarından birer takımının Türk İnkılâb Enstitüsü müdürlüğüne gönderilmesi hakkında	Matbaa müdürlüğüne
5	Hukuk fakültesi mü.	Kavanin mecmualarıyla zabıt ceridelerinden bazılarının gönderilmesi hakkında	Matbaa müdürlüğüne
6	Cemile Artun Ankara	Eski Takvimivekayi koleksiyonlarıyla diğer bazı eski gazete koleksiyonlarının kütüphane için satın alınması hakkında	Kütüphane mü.
7	Maliye vekâletinden	Teşkilâtı Esâsîye ve Dahilî nizamnameden 200 tane gönderilmesi hakkında.	Matbaa müdürlüğüne
8	Galip Gültekin Eski Konya mebusu	Kavanin mecmualarıyla zabıt ceridelerinden bazılarının gönderilmesine dair	Matbaa müdürlüğüne
9	İran sefarethanesinden	Mebuslara ait esami cetvelinden 4 tane gönderilmesi hakkında	Matbaa müdürlüğüne
10	Matbaa müdürlüğü	Matbaa ihtiyacından bulunan bazı malzemenin satın alınması hakkında	İdare Heyetine
11	Matbaa müdürlüğü	Benzin ve vakum yağı satın alınması hakkında	İdare Heyetine
12	Matbaa müdürlüğü	Baskı ve dizme makinaları için yaptırılan madeni parçalara ait faturaların gönderildiğine dair	İdare Heyetine
13	Yeşilay Kurumu reisliğinden İstanbul	Cemiyet Kurumu için bütçede bir yardım yapılmasına dair	İdare Heyetine
14	Nafia vekâletinden	Bulmaç adlı eserden 4 tane gönderilmesine dair	Matbaa müdürlüğüne
15	İş Bankası U. Mü.	Kavanin mecmuasının 24 üncü cildinden 6 tane gönderilmesi hakkında	Matbaa müdürlüğüne
17	Matbaa müdürlüğü	Matbaanın sarfettiği elektrik ve havagazına ait faturaların gönderildiğine dair	İdare Heyetine

Kayıt No.	Nereden Geldiği	Hulâsası	Muamelesi
18	Matbaa müdürlüğü	Satın alınan kartonlara ait faturanın gönderildiği hakkında	İdare Heyetine
19	C.H.P.U. Kâtipliğinden	Kavanin mecmuasının 24 üncü cildinden 80 tane gönderilmesi hakkında	Matbaa müdürlüğüne
20	C.H.P.U. Kâtipliğinden	Cumhuriyetin 19 uncu yıldönümünde Başvekil ile diğer rüesanın vermiş oldukları konferanslara ait broşürden bir tane gönderildiği hakkında	Evrak kalemine
21	Matbaa müdürlüğü	Albüm ile Yıllık resimleri için lüzum görülen kuşe kâğıdından satın alınması hakkında	İdare Heyetine
22	Matbaa müdürlüğü	Lüzumlu bulunan bazı malzemenin satın alınması hakkında	İdare Heyetine
23	Manisa Tarım Kredi kooperatifinden	Eski Tunceli mebusu Sami Erkban'ın borcundan dolayı konmuş olan haczin kaldırılmasına dair	İdare Heyetine
24	Ulus müessesesi müdürlüğünden	Ulus gazetesinin abonesi temdit edildiği takdirde 204 liralık fatura esmanının tediye edilmesine dair	İdare Heyetine
25	Ziraat bankası U. Mü.	Altıncı devre zabıtlarından bir takımının gönderilmesi hakkında	Matbaa müdürlüğüne
26	Dahiliye vekâletinden	Vilâyetler için zabıt ceridesi gönderilmesi hakkında	Matbaa müdürlüğüne
27	Vakıflar U. Müd.	Noksan bulunan bazı kavanin mecmuasıyla bulmaçdan kâfi miktarda gönderilmesine dair	Matbaa müdürlüğüne
28	Vakıflar U. Müd.	Kavanin mecmuasının 24 üncü cildinden 20 tane gönderilmesi hakkında	Matbaa müdürlüğüne
29	Türk Maarif Cemiyet resmî ilânlar bürosu şefliği	Matbaaya alınacak musahhih için yapılan ilâna ait faturanın gönderildiği hakkında	İdare Heyetine
30	Türk Maarif Cemiyeti resmî ilânlar bürosu şefliği	Matbaaya alınacak musahhih için yapılan ilâna ait faturanın gönderildiği hakkında	İdare Heyetine
31	Sıhhat vekâletinden	Sıhhi propaganda risalelerinden bir miktar gönderildiği hakkında	Evrak kalemine
32	Matbaa müdürlüğü	Matbaa ihtiyacı için bazı malzemenin satın alınması hakkında	İdare Heyetine
33	Üniversite İktisat fakültesi dekanlığından-İstanbul	Bazı zabıt ceridelerinin gönderilmesine dair	Matbaa müdürlüğüne
34	İstatistik U. Mü.	Hayvanlar istatistiği adlı eserden bir tane gönderildiği hakkında	Evrak kalemine

Kayıt No.	Nereden Geldiği	Hulâsası	Muamelesi
35	Matbaa müdürlüğü	Matbaanın bazı kısımlarının tamir ettirilmesine dair	İdare Heyetine
36	Matbaa müdürlüğü	Matbaanın sarfettiği elektrik ve havagazına ait faturaların gönderildiğine dair	İdare Heyetine
37	Merkez Bankası reisvekilliğinden	Kavanin mecmualarından bir takımının gönderilmesine dair	Matbaa müdürlüğüne
38	Matbaa müdürlüğü	Mebuslara ait albümler için Alâettin Kıral müessesesine yaptırılan klişelere ait faturaların gönderildiğine dair	İdare Heyetine
39	Belediye reisliğinden-Ankara	Meclisin motorlu vasıtaları için Nisan ayı içinde verilen akaryakıt miktarı hakkında	İdare Heyetine
40	T.C. Merkez Bankası U. Mü.	Kavanin mecmualarından bazılarıyla bulmaçtan bir tane gönderilmesine dair	Matbaa müdürlüğüne
41	Matbaa müdürlüğü	Matbaanın sarfettiği elektrik ve havagazına ait faturaların gönderildiğine dair	İdare Heyetine
42	C.H.P.U. Kâtipliğinden	Cumhuriyet Halk Partisinin toplanacak olan Altıncı kurultayının zabıtlarının tutulması için alâkalılara emir verilmesine dair	Zabıt kalemine
43	Almanya Büyük Elçiliğinden	Kavanin mecmuasının 8 ila 22 nci cilde kadar olanlardan birer tane gönderilmesine dair	Matbaa müdürlüğüne
44	Matbaa müdürlüğü	Meclisin mesai saatleri haricinde çalışan müstahdemine ait istihkak cetvelinin sunulduğuna dair	İdare Heyetine
45	Türk Tarih Kurumu Başkanlığından	Birinci Devre zabıtlarından gönderilmesine dair	Matbaa müdürlüğüne
46	Millî Müdafaa V.	İskenderun Transit ambarına gelen motorlu vasıtalardan iki adedinin Meclis için tefrik edildiğine dair	İdare Heyetine
46	Mükerrer-D.D.Y.U. Md.	D.D. Yolları Hasılât dairesi memurlarından Fahreddin Akalın'a ait sicil dosyası örneği gönderildiğine dair	Matbaa müdürlüğüne
47	Maliye vekâletinden	Devlet Kırtasiye ve matbaa idaresinden satın alınacak malzemeye dair talimatnameden gönderildiği hakkında	İdare Heyetine
48	Sıhhat vekâletinden	İskân umum müdürlüğü kâtiplerinden Nazif Yaykı'nın vazifesinden ayrılmasına mahzur olmadığı hakkında	Matbaa müdürlüğüne
49	İstatistik U. Mü.	Maarif yıllığından bir tane gönderildiğine dair	Evrak kalemine

Kayıt No.	Nereden Geldiği	Hulâsası	Muamelesi
50	Sümerbank Umum Mü.	Kavanin mecmuasının 24 üncü cildinden bir tane gönderilmesine dair	Matbaa müdürlüğüne
51	Ziraat Bankası U. M.	Altıncı devre zabıt ceridelerinden bir takımının gönderilmesine dair	Matbaa müdürlüğüne
52	Matbaa müdürlüğü	Münhal olan makinist muavinliğine Mustafa Güvercin tâyinine dair	Matbaa müdürlüğüne
53	Hukuk ilmini yayma kurumu başkanlığı	Dünya devletleri Esas Teşkilâtı kanunları eserinin beşinci cildini de ihzar edilmekte olduğuna dair	Evrak kalemine
54	Matbaa müdürlüğü	Matbaa mürettibi İbrahim Sezen'in ahlâki durumuna binaen vazifesinden affına dair	Matbaa müdürlüğüne
55	Matbaa müdürlüğü	Matbaa için satın alınan 37 kangal dikiş teline ait faturanın gönderildiğine dair	İdare Heyetine
56	D.D.Y.U. müdürlüğü	Devlet demiryolları memurlarından Fahrettin Akalın'ın vazifeye başlayıp başlamadığının bildirilmesine dair	Matbaa müdürlüğüne
57	Ziraat Bankası U. M.	Birinci devre zabıtlarından tabedilenlerden bir takımının gönderilmesine dair	Matbaa müdürlüğüne
58	İktisadi devlet teşekkülleri memurları sandığından	Zonguldak mebusu Şeref Tansan'ın aidatı tekaüdiyesi için tahakkuk ettirilen borcunun tahsisatından kesilmesine dair	İdare Heyetine
59	Matbaa müdürlüğü	Baskı makinası için yaptırılan numaratör ve teferruatına ait faturanın gönderildiğine dair	İdare Heyetine
60	Orman U. müdürlüğü	Dursunbey işletmesinden Meclis namına gönderilen kerestelerin sevkedildikleri hakkında	İdare Heyetine
61	Maarif vekâleti	Kavanin mecmuasıyla zabıt ceridelerinin bazılarından gönderilmesine dair	Matbaa müdürlüğüne
62	Matbaa müdürlüğü	Matbaanın sarfettiği elektrik ve havagazına ait faturaların gönderildiğine dair	İdare Heyetine
63	Anadolu gazetesi idare müdürlüğü	1941, 1942, 1943 senelerine ait abone bedeli olan makbuz esmanının tesviyesine dair	İdare Heyetine
64	Ankara valiliğinden	Meclis için verilen akaryakıt miktarı hakkında	İdare Heyetine
65	Matbaa müdürlüğü	Matbaa memur ve müstahdemlerinin fazla mesai ücretlerinin tesviyesine dair	İdare Heyetine
66	Matbaa müdürlüğü	Matbaa ihtiyaç listesinin gönderildiğine dair	İdare Heyetine
67	Nafia V.	Meclis sığınağının kabulü katisine dair	İdare Heyetine

Kayıt No.	Nereden Geldiği	Hulâsası	Muamelesi
68	Maliye V.	Kavanin mecmuasının 24 ancü cildinden bir tane gönderilmesi hakkında	Matbaa müdürlüğüne
69	C.H.P. Kâ. U.	Meclis Zabıt ceridelerinden 2 takımının verilmesine dair	Matbaa müdürlüğüne
70	Matbaa müdürlüğü	Birinci Devre mebuslarına ait yaptırılan klişe bedelinin tesviyesi hakkında	İdare Heyetine
71	Matbaa müdürlüğü	Matbaanın sarfettiği elektrik ve havagazına ait fatura bedellerinin tesviyesine dair	İdare Heyetine
72	İktisat V.	1940-1941 madenlerimiz adlı eserden 5 tane gönderildiği hakkında	Kütüphane Mü.
73	Matbaa müdürlüğü	Makine parçaları tamir bedelinin tesviyesine dair	İdare Heyetine
74	İstatistik U. Mü.	İstatistik yıllığının 5 inci cildinden bir tane gönderildiğine dair	Evrak kalemine
75	Matbaa müdürlüğü	Matbaa ihtiyacından bulunan bazı malzemenin satın alınmasına dair	İdare Heyetine
76	İstatistik U. Mü.	Beşinci cild küçük İstatistik yıllığından 1 tane gönderildiği hakkında	Evrak kalemine
77	Matbaa müdürlüğü	Matbaanın sarfettiği elektrik ve havagazına ait fatura bedelinin tesviyesine dair	İdare Heyetine
78	Matbaa müdürlüğü	Beyaz kuşe kâğıtlarından satın alınmasına dair	İdare Heyetine
79	Matbaa müdürlüğü	Matbaa ihtiyacından bulunan bazı malzemeni satın alınmasına dair	İdare Heyetine
80	Matbaa müdürlüğü	Renkli kâğıttan satın alınmasına dair	İdare Heyetine
81	Matbaa müdürlüğü	Matbaanın ihtiyacı bulunan bazı levazımın satın alınmasına dair	İdare Heyetine
82	Kayseri mebusu Sadettin Serim eşinden	Maaşa müstahak olan ailemiz hakkında mahallî belediyeden aldığı vesikanın gönderildiğine dair	İdare Heyetine
83	Maliye V. Muhasebat U. Mü.	Kavanin mecmualarından bazılarının gönderilmesine dair	Matbaa müdürlüğüne
84	Eski Kayseri mebusu Sadettin Serim eşinden	Maaşa müstahak olan ailemiz hakkında Erenköy Nahiye müdürlüğünden aldığı vesikanın gönderildiğine dair	İdare Heyetine
85	Ticaret ofisi U. Mü.-İstanbul	Meclis binek otomobili için dört tane lâstik tefrik edildiğine dair	İdare Heyetine
86	Matbaa müdürlüğü	Mebuslara ait 9 klişe bedelinin tesviyesine dair	İdare Heyetine
87	Sıhhat V.	Vekâletin tabettirdiği bültenlerden birer tane gönderildiğine dair	Kütüphane Mü.

Arzuhaller

Arzuhal Encümenine Havale Edilen Arzuhaller

VII nci Devrenin Fevkalâde İçtimaı zarfında Meclis riyasetinden Arzuhal encümenine havale olunan arzuhallerin sayısı (3804) dür.

Bunlardan (2995) i Varlık Vergisinden şikâyeti mutazammın olup (2995) i de Maliye vekâletine gönderilmiştir.

Bu arzuhallerin vilâyetler itibariyle sayısını gösteren bir cetvel aşağıya konulmuştur :

		Nakli yekûn	2 239
Afyon Karahisar	5	İzmir	328
Ağrı	9	Kars	3
Amasya	4	Kastamonu	35
Ankara	135	Kayseri	18
Antalya	25	Kırklareli	10
Aydın	18	Kırşehir	9
Balıkesir	6	Kocaeli	39
Bilecik	9	Konya	8
Bolu	23	Kütahya	1
Bursa	41	Malatya	16
Çanakkale	66	Manisa	27
Çankırı	3	Maraş	12
Çoruh	7	Mardin	3
Çorum	5	Muğla	8
Denizli	15	Muş	2
Diyarbakır	22	Niğde	4
Edirne	7	Ordu	37
Elâzığ	8	Samsun	9
Erzincan	20	Seyhan	89
Erzurum	26	Sinob	7
Eskişehir	4	Sivas	35
Gazianteb	11	Tekirdağ	14
Giresun	7	Tokad	11
Gümüşane	32	Trabzon	1
Hatay	43	Urfa	6
İçel	28	Van	4
İsparta	10	Yozgad	12
İstanbul	1 650	Zonguldak	8
Yekûn	2 239		2 995

Diğer (809) arzuhalden (191) i vekâletlere gönderilmiş ve Varlık vergisine ait olanlardan bir kısmı da dahil olmak üzere (3749) u karara raptedilmiştir. Kararlar 1 - 10 sayılı Haftalık Karar Cetvellerindedir.

Kayıt No.	Nereden Geldiği	Hulâsası	Muamelesi
1/1	Bolu: Paşa karyesinde zürra Ahmed Adnan ve Ar.	Mevcut kadastro teşkilâtının kaldırılmayarak vazifesine devam etmesi hakkında	Karara raptedilmiştir
2/2	Bilecik: Cezaevi mah kûmları namına Memed Ejder	Hususi af dileğine dair	Karara raptedilmiştir
3/3	Van: Cezaevinde Necmi Ulaş	Tevkifhaneden tahliyesini ve muhakemesinin gayrimevkuf görülmesini istiyor	Adliye vekâletine
4/4	Denizli: Cezaevinde Cahit Doğu	Tahliyesi dileğine dair	Karara raptedilmiştir
5/5	Fethiye: Gümrük muhafaza sabık Me. S. 2312 Abdullah Tufan	Tekaüt kanununa ek bir kanun çıkarılarak mağduriyetine nihayet verilmesine dair	Karara raptedilmiştir
6/6	Kocaeli: Ceza ve tevkifevinde Zihni Yılmaz	Verilen mahkûmiyet kararının iadei muhakeme kararıyla yeniden tetkikini istiyor	Encümendedir
7/7	Afyon: Şuhut nahiyesinin Anamur Köyünde Fatime Kayıran	Akıl hastalığına mübtelâ olan oğlunun bakiye kalan cezasının affına dair	Karara raptedilmiştir
163/163	Antalya: Yüksekalan mahallesi Kızıllı sokak No. 3 Hasan Fehmi Tuna	İskânının temini ile 12 maddelik dileğinin nazarı itibare alınmasına dair	Karara raptedilmiştir
164/164	Sungurlu: Çiftçilerden Hafız Mehmet Gündüz ve arkadaşları	Mahkûmiyet cezalarının affına dair	Karara raptedilmiştir
165/165	Malatya: Cezaevi mahkûmlarından Ali Aydın	Mahkûmiyetinin affı	Karara raptedilmiştir
166/166	İstanbul-Bostancı: Yenikarye Bağdat caddesi No. 33 Mebrure Baykal	Mahkûmiyet cezasının affı	Encümendedir
167/167	İstanbul: Beyoğlu Cihangir Cad. Panorama Ap. No. 12-6 Halil Günden	Kazanç vergisinden fazla olarak tahsil edilen paranın iadesine dair	Maliye vekâletine
168/168	Bartın: Terke Haliler Köyünde Ahmedoğlu İbrahim Uğur	İş mükellefiyetine tabi tutulmaması hakkında	İktisat vekâletine
169/169	Bartın: Kemerköprü mahallesi Fırıncıoğlu Hüseyin Fırıncı	Mehmet Özcan'ın iş mükellefiyetinden istisnasına dair	İktisat vekâletine
170/170	Bartın: Kemerköprü mahallesi Hüseyin Çalık	İbrahim Uğur'un iş mükellefiyetinden istisnasına dair	İktisat vekâletine
171/171	Bartın: Arfunda Köyünde Memet Özcan	İş mükellefiyetinden istisnasına dair	İktisat vekâletine

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
172/172	Aydın : Germencik nahiyesinin Mesudiye mahallesinde Hüseyinoğlu Şükrü Kaya.	Tahsis edilen mâlûliyet maaşının verilmesi hakkında.	M. M. Vekâletine.
173/173	Manisa : Dahiliye vekâleti memurlar sicil eski şefi ve Akliye hastanesi idare âmiri Halit Atamer.	4358 numaralı ve 13 . IV . 1943 tarihli arzuhale ektir.	Karara raptedilmiştir.
174/174	Fatih - İstanbul : Altay Kurudut sokak No. 6 Hasan Uçyen.	Almakta olduğu yetim maaşının arttırılması dileğine dair.	M. M. Vekâletine.
175/175	İstanbul : Sırrı Bellioğlu. Cezaevinde mevkuf.	Cumhuriyet Müddeiumumiliğinden şikâyet.	Encümendedir.
176/176	Adapazarı : Çaltıcak köyünden Kadirzade Mehmet Çavuş Çelebigiller.	Hidematı vataniye tertibinden maaş bağanması.	Karara raptedilmiştir.
177/177	Elâzığ : Cezaevinde mahkûm Basgilli Hasanoğlu Mahmut Aksoy.	Af talebine dair.	Karara raptedilmiştir.
178/178	Boseva : Mahmut Çakmak.	Kaza ambarlarında bulunan buğday, arpa, darı ve mısırdan yiyecek verilmesi.	Ticaret vekâletine.
179/179	İstanbul - Sultanahmet : Nakilbent sokak No. 3 Mustafa Sabri Zırh.	Sümerbank tarafından hakkında yapılan yolsuz muamelenin düzeltilmesiyle tekrar vezifeye alınması	Encümendedir.
180/180	Çatalca : Kaleiçi mahallesi kundura tamircisi İsmail Hakkı.	Hukuku tasarrufiyesi hakkında 8 yıl devam eden muhakemesinin neticelendirilmesine dair.	Encümendedir.
181/181	İstanbul : Üsküdar İnadiye bakkal Bekir Sokak No. 33 Müzeyyen Server Balcıoğlu ve ark.	Refah vapuru faciasında ölen eşlerinden bağlanan maaşlarının artırılması hakkında	Karara raptedilmiştir.
182/182	Cihanbeyli : Cezaevinde mahkûm Kadir Ertürk ve ar.	Mahkûmiyetlerinin affı dileğine dair.	Encümendedir.
270/270	Karadeniz Ereğlisi : Müftü mahallesi Hüseyin Karadeniz ve ar.	Armutlu mevkiinde hissedar bulundukları 202 numaralı maden ocağındaki mebani bedellerinin tazmin edilmesine dair.	Encümendedir.
271/271	Ulus : Ulus nahiyesi müntehibi sanilerinden Memet Ulus ve Ar.	Ofisten hububat verilmesinin teminine dair.	Encümendedir.
272/272	İstanbul: Beyoğlu - Topçekenler sokak No. 6 Safa Sökmen.	Yedeksubaylık hakkının tanınmasına dair.	Karara raptedilmiştir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
273/273	Balıkesir : Askerî mıntıkası muayene heyeti başkanı Memet Agâh Öztürk.	Terfiinin temini dileğine dair.	Encümendedir.
274/274	Keskin : Cezaevi 3 ncü kovuş mahkûm Memet Şahin.	Haksızlık ısnadı ile yeniden verilen mahkûmiyet cezasının refine dair.	Encümendedir.
275/275	Manisa : Necati mahallesi Bursa caddesi No. 27. Refik Özer.	Tekaüt kanununun 15 . 16 ncı maddelerinin hakkında tatbikı dileğine dair.	Encümendedir.
276/276	Yozgad : Eskipazar mahallesi Tahsinoğlu Bahaeddin Yeniay.	Askerlik vazifesini yaparken bir gözü rüyetten mahrum kaldığından dosyasının celbiyle tekaütlük hakkının verilmesi.	Encümendedir.
277/277	İstanbul: Silivri kazasına bağlı Rete köyünde Hakkı ve Ar.	Arazi verilmesi hakkında.	Encümendedir.
278/278	Balıkesir : Yeni cezaevinde ağır ceza 86 numaralı Hüseyin Çıparoğlu.	Mahkûmiyet cezasının affı dileğine dair.	Karara raptedilmiştir.
279/279	Balıkesir : Askerî posta 1352 Tb. 3 Bl. 2 Yedek teğmen Arif Onan.	İskânlarının temiline dair.	Encümendedir.
282/282	İstanbul - Beyoğlu : Pangaltı Bilezik sokak No. 106 Hayri Hamarat.	Hazinece matlubunun tasfiyesinin teminine dair.	Karara raptedilmiştir.
373/375	Bolvadin : Öğretmen Macide Çatıkkaş.	Üsteğmen Sımahatt n'in mahkûmiyet cezası hakkında.	Encümendedir.
374/376	Ankara : Ad. V. L. Hesap memuru Celâl Aygün yanında Mustafa Aygün.	Tekaüt ikramiyesinin verilmesine dair.	Karara raptedilmiştir.
375/377	Aydın : Cezaevinde mahkûm İsmail Kuplay.	Mahkûmiyet cezalarının affı dileği hakkında.	Encümendedir.
376/378	Maden : Maden malmüdürü Sami Tekiner annesi Mevlûde Tekiner.	Ziraat bankasına olan borç hakkındaki dileklerinin nazarı itibara alınmasına dair.	Encümendedir.
377/379	İstanbul - Beşiktaş : Serencebey yokuşu No. 43 Nihat Okan.	Yetim maaşının tezyidi dileğine dair.	Karara raptedilmiştir.
378/380	Arapkir : Şötik köyünden Battaloğlu Mustafa Çıplak.	Yiyeceklerinin teminine dair.	Ticaret vekâletine.
379/381	Bürhaniye: Karaagaç köyünden Memet Dinlence.	1000 zeytin ağacına tasahüp etmesinin teminine dair.	Dahiliye vekâletine.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
380/382	İzmir - Göztepe : 107 sokak 11 No. Ali Rıza Uygur.	Hazineden taksitle satın aldığı evin mütebaki taksitinin affine dair.	Encümendedir.
381/383	Edirne : Hekimsiz mahallesinde 3 sokak No. 15 Mustafa Göyün.	Mümasili bir işte istihdamının temini dileğine dair.	Karara raptedilmiştir.
382/384	Oltu'de Ölgahli Süleyman Tanrıver.	Kaymakamdan ve tahrirat kâtibinden şikâyet.	Dahiliye vekâletine.
383/385	İstanbul : Fatih 40 ncı okul öğretmenlerinden Sabri Sudor.	Tekaüt ikramiyesinin verilmesi dileğine dair.	Karara raptedilmiştir.
384/386	Çorlu : Kâzimiye mahallesi Yeni çeşme sokak No. 29 Ali Atagün.	Asker iken almış olduğu avans paranın tahsil edilmemesi dileğine dair.	Karara raptedilmiştir.
385/387	Kilis : Maliye vekâleti memuru Ferit Bilge.	Hatay vilâyetinde iskânının temini ve ikramiye verilmesine dair.	Encümendedir.
386/388	Sivas : Ulaş nahiyesi Tutmaç köyü Şamil Helagu ve Ar.	Toprak verilmesi dileğine dair.	S. İ. M. vekâletine.
387/389	İstanbul : Halilpaşa sokak intihap han No. 7 Zühdü Karakullukcu.	Yetim maaşlarının tezyidi veya ikramiye verilmesi dileği hakkında.	Karara raptedilmiştir.
388/390	İstanbul : Kuruçeşme Kırbaç sokak No. 45 İbrahim.	Muhtacı muavenet olduklarından yardım edilmesi hakkında.	Karara raptedilmiştir.
389/391	Çarşamba : Kerpiçli köyü ve civarı Hasan Kocaboz ve Ar.	İskân suretiyle verilen emlâkin tapuya bağlanması dileği hakkında.	S. İ. M. vekâletine.
390/392	İstanbul : Aksaray Mesihpaşa sokak No. 12 Memduha Yelkenci.	Kardeşini öldürenler hakkında kanuni takibat yapılması dileğine dair.	Encümendedir.
451/453	Eceabat : Alçıtepe Romanya göçmenlerinden Ali Yozlar ve ar.	Tohumlukların alınmaması ve haczin durdurulması hakkında.	S. İ. M. vekâletine.
452/454	Bursa : Camiikebir mahallesinde Hurşit Güneş.	Arzuhaline Adliye vekâletince cevap verilmediğinden şikâyet.	Adliye vekâletine.
453/455	Balıkesir : Çayırhisar köyünde Şark muhacirlerinden Hasan Binici.	Memleketine iade edilmesi hakkında.	Karara raptedilmiştir.
454/456	Ankara : Yenidoğan mahallesi Eskişehir sokak No. 371 Hasan Yılmaz.	Memleketine iade edilmesi hakkında.	Encümendedir.
495/497	Susığırlık : Yıldız köyünden Recep Sırlan.	İş mükellefiyetine tabi tutulmaması hakkında.	İktısat vekâletine.
542/545	Ankara : Altmdağ mahallesi No. 505 Besim Barlatan.	Türk vatandaşlığına kabulü dileğine dair.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hu âsası	Muamelesi
543/546	Köyceğiz : Manifaturacı Ahmet Türk.	Yerlimallar pazarından satış için emtia verilmesi hakkında.	Encümendedir.
544/547	Gelibolu : Alâeddin mahallesi Çulhalar camii karşısında Zihni Karaosman yanında Nezihe Karaosman.	Yetim maaşı tahsisi dileğine dair.	Karara raptedilmiştir.
545/548	Adana : Sıtma mücadele sıhhat memuru İsmail Muratlı.	Arpa fiyatı yükseldiğinden hayvan yem bedelinin arttırılması dileğine dair.	Encümendedir.
546/549	Kocaeli - Gölcük : Değirmendere Yalıköyü Çeşme sokak No. 17 Gedikli Başçavuş Hüseyin eşi Memnune Ersiper.	Ölen eşinden tekaut veya ikramiye verilmesi dileği hakkında.	Encümendedir.
547/550	İstanbul: Beyoğlu Aynalıçeşme Duraç sokak No. 12 Mustafa Köse.	Yer depremesinden mütecssir olan Hemeşeköyü ahalisinin topraklandırılması dileğine dair	Dahiliye vekâletine.
548/551	İstanbul - Üsküdar: Yeni mahalle Semerciyan Cemaran Karma ilkokulu direktörü Vahzan Bormayon.	Ucuz ekmekten istifadelerinin temini dileği hakkında.	Encümendedir.
549/552	Ereğli : As. şubesi Ölü Binbaşı Memedali akrabası Naime ve Halime.	Ölü kardeşinden maaş tahsisi dileğine dair.	Encümendedir.
550/553	Ayrancı nahiyesi: Aziz Kürkçü.	Ofisten bedeli mukabilinde arpa ve buğday verilmesi dileği hakkında.	Ticaret vekâletine.
551/554	Çorum: Yeniyol mahallesi Hacı Recep sokak Rıza Çarıkçı.	Düyuna kalan 19 madenî lirasının Maliyece tesviyesinin temini dileğine dair.	Karara raptedilmiştir.
552/555	Polatlı: Samuklu nahiyesi Songut köyü Mustafa Yay.	Çiftçiye tevzi edilen arazi taksimatında yapılan haksızlığın düzeltilmesi dileğine dair.	Dahiliye vekâletine.
494/597	İzmir : Alsancak D. D. yolları matbaasında Ö. Lûtfi eliyle M. Ali Aydın.	İadei memuriyeti dileğine dair.	Encümendedir.
595/598	Trabzon : Nüfus memuru Kemal Sunay.	Kadro maaşının verilmesi dileği hakkında	Encümendedir.
596/599	Artvin : Çarşı mahallesi Ali Yalçın.	Okuldan ihracı hakkındaki kararın kaldırılmasiyle okula devamının temini dileğine dair.	Maarif vekâletine.
597/600	Bozdoğan : Hakkı Siber ve Ar.	Ayakla sıkıp çıkarmış oldukları zeytinyağının muamele vergisinden muaf tutulması dileği hakkında.	Maliye vekâletine.
598/601	Bursa : İnegöl Yiğitliköyü doğu öğretmenlerinden Mustafa Korkmaz.	İskân yolu ile toprak verilmesi dileği hakkında.	S. İ. M. Vekâletine.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
599/602	Bandırma : Belediye reisi Kâşif Acar.	Devlet denizyolları idaresince, belediyeye ait olan plâmar ücretinin belediyeye verilmesinin temini dileği hakkında	Encümendedir.
600/603	Kırşehir : Mâlûl mütekaidini askeriye ve mülkiyeden Sadık Bayındır ve Ar.	Emeklilere de meccanen elbise ve ayakkabı verilmesi dileği hakkında.	Encümendedir.
601/604	Vize : Kömür köyü Memed Gündoğdu.	Kâfi miktarda tohumluk ve yiyecek zahire verilmesi dileği hakkında.	Karara raptedilmiştir.
602/605	Vize : Hasbuğa köyü İbrahim Dinç.	Kâfi miktarda tohumluk ve yiyecek zahire verilmesi hakkında.	Karara raptedilmiştir.
603/606	Vize : Bulca mahallesi Ali Özkes.	Kâfi miktarda tohumluk ve yiyecek zahire verilmesi hakkında.	Karara raptedilmiştir.
604/607	Vize : Develi köyü muhtarı İbrahim Kuleli.	Kâfi miktarda tohumluk ve yiyecek zahire verilmesi hakkında.	Karara raptedilmiştir.
605/608	Bitlis : Emekli hâkim Aslantürk.	Mecannen elbiselik ve ayakkabı verilmesi hakkında.	Karara raptedilmiştir.
606/609	Lâdik : Dokumacılardan Rukiye Ürük.	Tezgâhlarının faaliyete geçmesi için İktisat vekâletince müsaade verilmesi hakkında.	İktısat vekâletine.
607/610	Vize : Seyid Kasım mümesili Hamdi Oral.	Yiyecek ve tohumluk verilmesi hakkında.	Karara raptedilmiştir.
608/611	Vize : Osman Yardım.	Ofisten hububat verilmesi dileğine dair.	Karara raptedilmiştir.
610/613	Sungurlu : Fevzipaşa mahallesi Âşir.	Mahkûmiyet cezasının affına dair.	Encümendedir.
615/618	Ankara - Etlik : M. M. V. Harbiye dairesi Muhabere deposu Emekli S. 4 H. M. İbrahim Etem Özdinç.	Tekaütlüğünün refi hakkındaki muameleye dair.	Karara raptedilmiştir.
649/654	Ankara : Adliye vekâleti Hukuk işleri umum müdürlüğünde şef Aziz Korokluoğlu.	22 . I . 1942 tarih ve 4073 numaralı arzuhaline ektir.	Karara raptedilmiştir.
650/655	İzmir : İnhisarlar Başmüdürlüğü müskirat muamelât şube âmiri Enveri Türksoy ve Ar.	4222 numaralı kanunun kendilerine de tatbik edilmesi hakkında.	Encümendedir.
651/656	Kadıköy : Başçavuş sokak No. 25 Ata Yenişehir.	Belediye tarafından istimlâk edilen arsası hakkındaki dileğinin nazara alınması hakkında.	Encümendedir.
652/657	Gönen : Altay mahallesinde Hikmet Tunç ve Ar.	Memur ve müstahdemlere verilen elbise ve ayakkabının kendilerine de verilmesi hakkında.	Karara raptedilmiştir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
653/658	Vize : Düzova muhtarı M. Kırkoyun.	Kâfi miktarda tohumluk ve yemlik verilmesi hakkında.	Karara raptedilmiştir.
654/659	Aydın : Cezaevinde mahkûm Hatice Durmaz ve Ar.	Mahkûmiyet cezalarının affına dair.	Encümendedir.
655/660	Aydın : Cezaevinde Mahkûm Halil Güven ve Ar.	Mahkûmiyet cezalarının affına dair.	Encümendedir.
656/661	Bolu : Gökçesu nahiyesi Afşar köyünden maktul Hüseyin vereseleri.	Oğlu Hüseyini öldürenin mahkemesinin mevkufen icrasına dair.	Encümendedir.
657/662	Merzifon : Harmanlar mahallesinde Suha Tanalan.	Cezasının affına dair.	Adliye vekâletine.
658/663	Samsun : Cezaevinde mahkûm Mestan Ortaç.	Özel af dileği hakkında.	Karara raptedilmiştir.
659/664	Karaisalı : Hacılı köyünden Mustafa Asım Körkün.	Orman kanununa göre intifa hakkı verilmesine dair.	Ziraat vekâletine.
660/665	Aydın : Orta mahalle No. 6 Atika Yangın.	Emlâk ve Eytam bankası tarafından matlubunun verilmesine dair.	Maliye vekâletine.
661/666	Keşan : Paşayeğit köyünde Hasan Çiçek ve Ar.	İstirdat edilen tarlasının iadesi hakkında.	S. İ. M. vekâletine.
746/752	Ankara : Yenişehir Selânik caddesi No. 16 Arda Ap. No. 4 Nüsret Altuncu.	Barem derecesi hakkındaki dileğinin nazarı itibare alınmasına dair.	Karara raptedilmiştir.
752/758	Askerî posta No. 5506 3. Tabur Komutanı Binbaşı Yusuf Raşit Ülkü.	Nasıb tarihinin tashihi hakkında.	Karara raptedilmiştir.
756/762	Kurçaşile : Mehmet Işık ve Ar.	İki aylık yiyecek ihtiyaçlarının temini dileğine dair.	Encümendedir.
757/763	Birecik : Mustafa Sönmez ve ailesi.	Suriye sınırı dahilindeki zahirelerini cebren alan İngilizlerin itilâfnameye aykırı hareketleri ve yiyeceksiz kaldıklarından zahirelerinin aynen verilmesinin teminine dair.	Encümendedir.
758/764	Antakya : Ali Bermede.	Devlet Ziraat işletmeleri kurumu tarafından istimlâk edilen zeytinliği hakkında yapılan yolsuzluğun düzeltilmesine dair.	Ziraat vekâletine.
759/765	İstanbul : Çarşıkapu Mimar Hayrettin mahallesi Divanıali sokak No. 14 Sabri Sunar.	Millî Korunma kanununda ev sahiplerinin de korunmasının teminine dair.	Karara raptedilmiştir.
760/766	Sinop : Gerze kazası eski mal müdürlerinden Şevki Akyürek.	Tekaüt maaşı tahsisi dileğine dair.	Karara raptedilmiştir.
761/767	Sungurlu : Feyzipaşa	Maliye tarafından tahsili talep edilen	Maliye vekâletine.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
	mahallesi Seyfullah Bilgin.	para cezasının alınmaması hakkında.	
762/768	Erzurum : Camiikebir mahallesi Memişağa sokak No. 2 Şerafettin Ateş.	Yedek subay olması hakkında.	Encümendedir.
763/769	Balıkesir : Susığırlık kazası Yıldız köyü Hüseyin Kula.	Muhtarlık hakkının geri iadesi hakkında.	Encümendedir.
764/770	Gerede : J. Bl. komutanı emekli Sami Ulaç.	400 numaralı kanundan istifadesinin temini ile terfinin teminine dair.	Karara raptedilmiştir.
765/771	Edirne : Çilingir çarşısı Yapak tarak sahibi Memed yanında Hasan Akçadağlı.	3. VIII. 1943 tarih ve 4754 numaralı arzuhaline dair.	Karara raptedilmiştir.
766/772	Turgutlu : Altay mahallesinden eski İnhisarlar memuru İzzet Beköz.	Tekaüt maaşı tahsisi dileğine dair.	Karara raptedilmiştir.
767/773	Boyabat : Gazi deresi Muhtar Memed Kapusuz ve Ar.	Ofis memuru tarafından yapılan haksız tazyikten şikâyet.	Ticaret vekâletine.
768/774	Askerî posta No. 1336 Levazım müdürü İsmail Hakkı Okyay.	Mahkûmiyet cezasının affı ve terfi hakkının emsaline göre tasdikine dair.	Encümendedir.
769/775	VII. Kor. 2. Tüm. 2. Top. A. 6. Bt. sabık komutanı Osman Balkanlar.	Ordudan ihracı hakkında ki kararın affı veya refine dair.	Encümendedir.
770/776	Gemlik : Çınadibi meydanı No. 4 Şükrü Ergün.	Sanat okulunu bitirdikten sonra teknik okulu fen memurluğu kısmını bitirenlerin kısa hizmet hakkını haiz olup olmıyacağı hakkında bir karar verilmesine dair.	Encümendedir.
785/791	Ankara: Çankırı Cad. Yeşilırmak kıraathanesi Bekir Demirkol.	Tekaüt maaşı tahsisine dair.	Encümendedir.
786/792	Ankara : Posta kutusu No. 382 Ahmed Hanif.	Çakırlar çiftliğinin istimlâki hakkındaki dileğinin nazarı itibare alınmasına dair.	Dahiliye vekâletine.
803/809	İzmit: Klor fabrikası inşaatında çalışan sekiz memur namına İzzet Tezişler ve Ar.	Sabit gelirlilere yapılan yardımın kendilerine de yapılmasının temini hakkında.	Karara raptedilmiştir.
863/869	Bursa : Camiikebir birinci imamı H. Şükrü Karaefe ve Ar.	Hademei hayratta çalışanlara da meccanen elbiselik kumaş verilmesine dair.	Encümendedir.
864/870	Akseki: Cuma köyü muhtarı İbrahim Deniz.	Ofis tarafından yiyeceklik buğday verilmesinin temini dileği hakkında.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
865/871	Çaycuma : Karamusa muhtarı Mustafa Özdede ve Ar.	Ofis tarafından yiyeceklik buğday verilmesinin temini dileği hakkında.	Karara raptedilmiştir.
866/872	Malatya: Ziraat müdürlüğü ziraat mücadele muakkibi Tahir İpek.	Vazife başında malûl kaldığından maddi yardım edilmesinin temini dileği hakkında.	Encümendedir.
867/873	Adana: Ticaret odası tahmin memurlarından Durmuş Özkan.	Belediye reisi tarafından haksız olarak vazifesine nihayet verildiğinden iadei vazife etmesinin teminine dair.	Dahiliye vekâletine.
868/874	Çorlu : Reşadiye mahallesi Hasan Bıkmaz.	Fakir ve çok çocuklu ailelere de yardım edilmesi hakkında.	Dahiliye vekâletine.
869/875	Kilis : M. Çalışkan ve Ar.	Kilis'te bir dokumacı kooperatifi açılması hakkında	Encümendedir.
870/876	İstanbul : Ortaköy dereboyu Meşrutiyet sokak No. 18 Ziya Özgürel.	10 . XII . 1942 tarih ve 5180 numaralı arzuhaline ektir.	Encümendedir.
871/877	İstanbul : Ortaköy Osmanağa mahallesi Gazi Osmanpaşa S. No. 27 Behiye Bulduk.	Ölü eşinden tazminat veya ikramiye verilmesine dair.	Karara raptedilmiştir.
872/878	Mudanya : Tirilya nahiyesi Camiişerif mahallesinde No. 68 Kadriye Emil.	Ölü eşinden maaş tahsisine dair.	Karara raptedilmiştir.
873/879	İstanbul - Pendik : Bapanbağları No. 11 Haluk Sabahaddin Bülây.	Yedeksubaylık hakkının iadesi dileğine dair.	Encümendedir.
874/880	Hakkâri : Maarif Başkâtibi Ahmed Kayhan.	Ailesini geçindirebilecek nispette arazi verilmesine dair.	Encümendedir.
875/881	Ankara : Bahriye caddesi Yenice sokak No. 36/40 Talât Akgüngör.	Yol parasının kesilmemesinin temini dileği hakkında.	Encümendedir.
880/887	İstanbul - Kadıköy Bahriye Cd. Şekerci bakkal sokak No. 43 Mehmet Ünlüer.	Derece üzerinden maaş bağlanması hakkında.	Karara raptedilmiştir.
923/930	Samsun : Irmak sırtı muhtarı Davut Kocaman ve ar.	İkinci defa olarak zahire toplamak için yapılan icbarın kaldırılmasına dair.	Encümendedir.
924/931	Beşik : Duzu merkez muhtarı Rasim Göz ve ar.	Yiyeceklerinin temini için dileklerinin nazarı itibara alınmasına dair.	Encümendedir.
925/932	Ankara : D. D. Y. Seferberlik müdürlüğünde masa şefi Sabri Falay.	3666 sayılı kanundan istifadesi ile mükteseb hakkının tanınmasına dair.	Encümendedir.
926/933	Ankara : Konservatuvar civarı Sakarya mahallesi	Bekçi ücreti namile alınmak istenilen para hakkındaki dileğinin nazarı	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
	Dalyan sokak No. 17 İrfan Altan.	itibare alınarak yolsuz muamelenin düzeltilmesine dair.	
927/934	Amasya : Zara nahiyesi muhtarı Abdullah Hacıköylü.	1942 yılında sel ve doludan mahsulleri hasara uğradığından vergi borçlarının alınmamasına dair.	Encümendedir.
928/935	Keskin : Yahşihan köyü Ali Uluyurt.	Değirmeni'nin açılmasına dair.	Encümendedir.
929/936	Tokad : Alipaşa camii imam ve hatibi Talip ve ar.	Hademei hayrat müstahdeminin de diğer memurlara bahsedilen haklardan istifadelerinin temini dileğine dair.	Encümendedir.
944/951	Akseki : Hüsamettin muhtarı Mustafa Çelebi ve Ar.	Devlet memurlarına yapılan iaşe yardımından istifadeleri hakkında.	Encümendedir.
945/952	Bayburt : Çengel muhtarı Üzeyir ve Ar.	Yiyeceklerinin teminine dair.	Ticaret vekâletine.
946/953	Orhangazi : Camiikebir mahallesi İbrahim Şendökmen.	Âşar borcunun affına dair.	Encümendedir.
947/954	Urfa : Yeni mahalle Bahçe sokak No. 9 Memet Rauf Arıkan.	Münasip bir mahalle tâyininin temine dair.	Encümendedir.
948/955	Aydın : Cezaevinde Halil Uçar.	Verilen mahkûmiyet cezasının affına dair.	Karara raptedilmiştir.
949/956	Aydın : Cezaevinde mahkûm İbrahim Deniz.	Verilen mahkûmiyet cezasının affına dair.	Ticaret vekâletine.
950/957	Aydın : Cezaevinde mahkûm Memet Derin.	Verilen mahkûmiyet cezasının affına dair.	Ticaret vekâletine.
951/958	Aydın : Cezaevinde mahkûm Ahmed Yıldız.	Verilen mahkûmiyet cezasının affına dair.	Encümendedir.
952/960	39 Tüm K. V. Şükrü Kanatlı.	On bir ay devam eden askerî mümessillik tahsisatının verilmesine dair.	Encümendedir.
956/964	Ankara : Yapı usta okulu son sınıf talebeleri namına Musa Dal ve Ar.	Yedek subaylık hakkı verilmesine dair.	Encümendedir.
958/966	Kemah : Ümmügülsüm vekili malmüdürü Sami Çopuroğlu.	2514 sayılı kanunun 57 nci maddesinin son fıkrası mucibince Divanı muhasebatça verilen kanuna aykırı kararın yeniden tetkikine dair.	Encümendedir.
985/994	Ankara : Öncebeci Dilim sokak No. 36 Şerafettin Gürün.	Memuriyetine iade veyahut hizmet müddetine göre bir ikramiye verilmesine dair.	Encümendedir.
1018/1027	İstanbul : Gümrük başmüdürlüğü çıkış gümrüğü başveznedarı D. Dikmen ve ar.	Tekaüt edilirken gedikli küçük zâbitlikte geçen hizmetlerinin mülki hizmetlerine ilâvesi hakkında.	Encümendedir.
1019/1028	Ankara : Temyiz mahke-	Tekaüt edilirken gedikli küçük zâbit-	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
	mesi 3 ncü hukuk dairesi memurlarından Rüştü Güleç ve ar.	likte geçen hizmetlerinin mülki hizmetlerine ilâvesi hakkında.	
1020/1029	Çanakkale : Ayvacık kazasına bağlı Küçükkuyu nahiyesinde bahriye çarkçısı Ali Öztürk.	Tekaüt edilmesi veya ikramiye verilmesi dileğine dair	Encümendedir.
1021/1030	Sivas : P. T. T. Muhabere memuru Memet Göral.	Zâyi olan eşyanının D. D. Y. İdaresi tarafından tazmin ettirilmesine dair.	Münakalât vekâletine.
1022/1031	Osmancık : Gemici mahallesinde Meryem Konca.	Hazineden satın aldığı hane için mütebaki kalan taksit borcunun alınmamasına dair.	Encümendedir.
1023/1032	Çorum : Hükümet karşısında yazıcı Saniye eliyle Memet Çelik.		
1024/1033	Sivas : Ulaş nahiyesi Tutmaç köyünde Semet Artut ve ar.	İskân suretiyle verilen arazinin tapuca tesciline dair.	S. İ. M. vekâletine.
1025/1034	Ankara : Güngör otelinde Ali Osman Erdoğan.	Sanat okullarına yedek subaylık hakkı verilmesine dair.	Encümendedir.
1026/1035	Kütahya : Meydan mahallesi Deveci sokak No. 138 Ömer Çeliş.	İş mükellefiyetinden muafiyetine dair.	Encümendedir.
1027/1036	Köyceğiz : Manifaturacı Yusuf Ocak.	Nazilli Sümerbank Yerlimallar pazarından mal verilmesine dair.	Encümendedir.
1028/1037	Bolu : İhsaniye mahallesi İsmet İnönü caddesi No. 14 Hilkat Özkök.	Hidematı vataniyeden maaş verilmesine dair.	Encümendedir.
1029/1038	1. Or. III. Kor. 61. Tüm. 61. Top. A. Levazım Md. Basri Güneş.	Terfi edebilmesi için 3 günlük cezanın affına dair.	Karara raptedilmiştir.
1030/1039	Gebze : Sultan Osman mahallesinde No. 5 Şahap Balkan.	Mahkûmiyet cezasının affına dair.	Karara raptedilmiştir.
1031/1040	Ayrancı : Memet Ramazan.	Ofisten buğday verilmesine dair.	Ticaret vekâletine.
1032/1041	As. Pos. 5253 on birinci Bl. K. Yüzbaşı Hayri Başaran.	Mahkûmiyet cezasının affına dair.	Encümendedir.
1033/1042	Yozgad : Köseoğlu mahallesi Memet Kılıçaslan.	29 . VIII . 1942 tarih ve 4851 numaralı arzuhaline ektir.	Encümendedir.
1034/1043	Erzurum : Bilûmum hademei hayratı namına Lâlâpaşa birinci hatibi Rıza İnce.	Parasız elbiselik kumaş verilmesine dair.	Encümendedir.
1035/1044	İstanbul : Üsküdar - Yeniçeşme yokuşu No. 30 İhsan Tezgören.	Tütün ikramiyesinden istifade ettirilmesine dair.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
1036/1045	Tire : Tütüncü Adnan Öz eliyle Baha Nayman:	Yedeksubaylık hakkı verilmesine dair.	M. M. Vekâletine.
1037/1046	Antakya : Kocaabdi mahallesi Bayazıt Sokak No. 25 Mustafa Tosyalı.	Ya vazife veyahutta hizmet müddetine nazaran bir tazminat verilmesine dair.	Maliye vekâletine.
1038/1047	Tefenni: Nüfus memuru Mustafa Ünlüsayın.	1050 sayılı kanun hilâfına olarak Divanı muhasebatça verilen kararın refine dair.	Encümendedir.
1039/1048	Ankara : Harp okulu silâh fenni hocası Bedri Dolunay.	Nasıp tashihi dileğine hakkında.	Encümendedir.
1118/1127	Ankara : Leblebici camii müezzini Ali Saatçi, İsmail Acar.	Elbiselik kumaş verilmesi dileğine dair.	Encümendedir.
1120/1129	Ankara : Yenişehir Necatibey cad. Tevfik Balcıoğlu Ap. Daire 4 Mustafa Tayşi.	Hüküm altına alman bir misil para cezasının affına dair.	Encümendedir.
1121/1130	Suşehri : Purk köyünden A. Erdem ve Ar.	Muhtardan şikâyet.	Dahiliye vekâletine.
1122/1131	İstanbul : Beyoğlu 3 ncü noterde Necati Orsa yanında Osman Nuri Günay.	Maaşının mâlûlen bağlanması hakkında.	Encümendedir.
1123/1132	Biga : Hamdibey mahallesi Tepe so. No. 41 Refik Algüney.	Yeni mahsule el koyma vazifesinde istihdam edildiği günlere ait geri kalan yevmiyelerinin verilmesine dair.	Encümendedir.
1124/1133	Karamursal : Çamçukur köyü Celâl ve Ar.	İş mükellefiyeti hakkındaki dilekçelerinin nazarı itibara alınmasına dair.	Encümendedir.
1125/1134	Aydın : Cezaevinde Ali Mercan.	Mahkûmiyet cezasının affine dair.	Karara raptedilmiştir.
1126/1135	Aydın : Cezaevinde Hüseyin Yılmaz.	Mahkûmiyet cezasının affine dair.	Encümendedir.
1128/1137	İstanbul : Fatih Eski Alipaşa cad. No. 66/2 Zahit Yıldız.	Tek öğretmenli yakın köylerden birine nakli hakkında	Karara raptedilmiştir.
1167/1176	Şebinkarahisar : Tamzara mahallesinde mukim Nâzım Özalp.	Dar gelirlilere verilen haklardan istifadesinin teminine dair.	Encümendedir.
1168/1177	Günduğmuş : Eyup Ceylân.	Kaymakamın suiistimalinden şikâyet.	Dahiliye vekâletine.
1171/1180	Konya : Cedidiye mahallesi 90 ncı sokak No. 21 Ahmet Noral.	Jandarmalıktan ihracı hakkındaki kararın refine dair.	Encümendedir.
1172/1181	İzmit : Veli Ahmet mahallesi Kertil sokak No. 72 Rifat Kırtay.	Mâlûliyet maaşı bağlanması dileği hakkında.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
1173/1182	Ankara : Altındağ mahallesi No. 1101 Hatice.	Kızı ve oğlunun leyli bir mektebe yerleştirilmesine dair.	Encümendedir.
1174/1183	Adana : Hurmalı mahallesinde 149 ncu sokak No. 175 Erdem Işık.	Teffiz edilen eve evkaf idaresi tarafından vâkı müdahelenin refine dair.	Encümendedir.
1175/1184	Karabük : Bakkal hafız yanında İsmet Kahraman.	1771 numaralı kanundan istifadesinin teminine dair.	Encümendedir.
1176/1185	Alanya : Hacet okulu öğretmeni M. Şükrü Tafa.	Hissedar olduğu evin bina vergisi hakkındaki hususi muhasebe tarafından yapılan kanunsuz muameleden şikâyet.	Encümendedir.
1177/1186	Devlet D. Y. 9812 numaralı memuru Kemal Kaplanoğlu.	Memuriyet derecesinin tasdikine dair.	Münakalât vekâletine.
1178/1187	İzmir : 152 nci sokak Çıkmazada No. 21 Şaban Kaşıkcılar.	Çalışamıyacak bir hale geldiğinden müstahdem bulunduğu fabrikadan ikramiye verilmesine dair.	Encümendedir.
1179/1188	Balıkesir : As. Pos. No. 1366 Çavuş Halit Şentürk.	Serbest iskâna tabi tutulması dileğine dair.	Encümendedir.
1180/1189	Eski Foça : As. Pos. No. 1850 Tb. III. K. A. Rıza Çam.	Nasıp tashihi hakkında.	Encümendedir.
1181/1190	Kastamonu : Niyazi Horozoğlu. ve ar.	Benzin tevziinde yapılan yolsuz muameleden şikâyet.	Ticaret vekâletine.
1182/1191	Zonguldak : Terzi esnafları Ali Karabulut ve ar.	Muamele vergisi hakkındaki dileklerinin nazarı itibare alınmasına dair.	Maliye vekâletine.
1183/1192	Çorum : Yeniyol mahallesi Ali Rıza Cerit.	Belediye tarafından istimlâk edilen arsanın bedelinin verilmesine dair.	Encümendedir.
1184/1193	İstanbul: Cağaloğlu Servili meşcit sokak İhsan Ap. No. 1 Kemal Günemek.	Mahkûmiyet cezasının affına dair.	Adliye vekâletine.
1185/1194	Malatya: Kavaklıbağ mahallesi No. 65 İbrahim Erçetin.	Parasız ayakkabı ve kumaş verilmesine dair.	Encümendedir.
1186/1195	İncesu : Sürtme köyü muhtarı Memet Ungür ve ar.	Bedeli mukabilinde yiyeceklik buğday verilmesine dair.	Ticaret vekâletine.
1187/1196	İstanbul : Unkapanı Atlamataş Hızırbey camii sokak No. 8 Memet Öztürk.	Şûra kararının tashih ve hakkının verilmesine dair.	Encümendedir.
1223/1233	İstanbul : Vakıflar baş-	Mesul muhasip sıfatiyle tazmini ta-	Karara raptedilmiştir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
	müdürlüğü muhasebecisi H. Avni Alten.	lep edilen meblâğın alınmaması dileğine dair.	
1228/1238	Alaçatı : Tütüncüler namına halktan V. Sezginer, S. Çilek, H. Akpınar ve ar.	Tütün dikimi için konulan tahdit kararında isabet olmadığına dair.	Encümendedir.
1229/1239	Tekirdağ : Zafer mahallesi Demirli çiftliği sahiplerinden Namık Ballı.	3586 sayılı kanundan istifadesinin temini ile vergi borcu hakkında karar ittihazına dair.	Dahiliye vekâletine.
1230/1240	Soma: Kozluören köyünden İsmail Tosun ve ar.	İş mükellefiyetine tabi tutulmamalarına dair.	İktısat vekâletine.
1234/1244	Boğazlıyan: Sırçalı Tekkesi köyü İbrahim İlbay ve Ar.	Ofis tarafından cezalı olarak yüzde 25 istenilen zahirenin bu yılki mahsülden müsaade verilmesine dair.	Ticaret vekâletine.
1235/1245	Maçka : Aşağı Mulaka köyünden Temel Topal ve Ar.	Arazi tevziatında yolsuzluk ve haksızlık vâki olduğundan teyziatın yeniden yapılması hakkında.	Dahiliye vekâletine.
1236/1246	Malatya : İzzetiye mahalesinden Abdullah Altmiş	Hükümet tarafından istimlâk edilen arsanın takdir edilen kıymet az olduğundan kıymetinin değerinin verilmesine dair.	Dahiliye vekâletine.
1237/1247	Alaçam : Noter muavini Ragıp Dikmen.	28 . IV . 1942 tarih ve 4425 numaralı arzuhaline ektir.	Karara raptedilmiştir.
1238/1248	Ankara : İsmetpaşa mahallesi Uluçmar sokak No. 34/36 Hilmi Işıkdoğdu.	Verilen ihraç kararının tashihine dair.	Encümendedir.
1239/1249	Trabzon : Cezaevinde mahkûm Hamdi Uygur.	Mahkûmiyet cezasının affına dair.	Adliye vekâletine.
1240/1250	Lapseki : Postahane yanında No. 12 İsmail Hakkı Soyer.	Geri alınan dava vekilliği ruhsatnamesinin iadesine dair.	Encümendedir.
1241/1251	Boğazlıyan : Fakılı köyünde Musa Taş.	Arazi verilmesi dileğine dair.	S. İ. M. vekâletine.
1242/1252	Yaylağ : Ozunboro köyünde Memed Kılıç.	Askerliğini yapmayan 3 şahıs hakkındaki ihbarının nazarı itibare alınmasına dair.	M. M. vekâletine.
1243/1253	Ödemiş : Eski hükümet civarında Otel sokak No. 4 M. Atalay Gündoğdu.	7 . X . 1942 tarih ve 4933 numaralı arzuhaline ektir.	Encümendedir.
1244/1254	Aydın : Hasanefendi mahallesi No. 40 Adem Başkal.	Asker olan oğlunun askerliği müddetince yarım maaşla D. D. yollarında istihdamının teminine dair.	Encümendedir.
1245/1255	Aydın : Güzelhisar mahallesinde 23 ncü Cum-	Asker olan oğlunun askerliği müddetince yarım maaşla D. D. yolların-	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
	huriyet sokak No. 47 Şerife Şendil.	da istihdam edilmesinin teminine dair.	
1286/1296	Eskişehir : İsmetpaşa nahiyesi Türkmen mecidiye köyü Ali Küçükgör ve ar.	Vali muavininden şikâyet.	Encümendedir.
1287/1297	Ankara : Altındağ mahallesi No. 24 Nazif Topal.	Belediye tarafından mühürlenen evinin açtırılmasına dair.	Dahiliye vekâletine.
1288/1298	Manisa : H. Atalay ve ar.	Taksitle satın aldıkları emlâkin geri kalan taksit borçlarının affına dair.	Encümendedir.
1289/1299	Sivas : Kayadibi nahiyesi Memed Yılmaz.	Jandarma onbaşısından şikâyetine dair.	Dahiliye vekâletine.
1290/1300	Balıkesir - 3 numaralı sabit sahra posta müdürü Süreyya Dumlu.	İkamet yevmiyelerinin verilmesi dileği hakkında.	M. M. vekâletine.
1291/1301	İzmir : Karşıyaka Alaybey Ada sokak No. 11 Hatice Teltakan.	Şehit oğlundan maaş tahsisi veya yardım yapılmasına dair.	Encümendedir.
1292/1302	Kırklareli : Tepebaşı mahallesi mümessili Vahit ve ar.	Hazineye ait hâli arazinin satılması dileğine dair.	Maliye vekâletine.
1293/1303	Antalya : Muratpaşa mahallesi Osmanağa sokak No. 28 Ali Kopsal.	Borçlanma suretiyle topraklandırılmasına dair.	Dahiliye vekâletine.
1294/1304	İzmir : Güzelyalı Üçkuyularda Hüseyin Karabin.	İhya ettikleri arazinin kendilerine verilmesinin teminine dair.	Dahiliye vekâletine.
1295/1305	Çorum : Şeheyyup mahallesi İzzet Eren.	Tevliyet vakfı hakkındaki dileğinin nazarı itibare alınmasına dair.	Encümendedir.
1298/1309	Erzincan : 1183 mahreç numaralı tel sahibi Fuat Canman.	Çocuğunun ırzına tasallut eden öğretmen hakkında kanuni takibat yapılması hakkında.	Encümendedir.
1299/1310	Ankara : Özgen mahallesi Eskicioğlu sokak No. 4 Faiz Bulutlu.	Tekaütlüğünün refine dair.	Encümendedir.
1300/1311	Tuzluca : Aşağı mahallede Ali Gültekin ve ar.	Arazi verilmesi hakkında.	Dahiliye vekâletine.
1301/1312	İstanbul : Çatak köyü muhtarı A. Keskin ve ar.	İaşelerinin teminine dair.	Encümendedir.
1302/1313	Ankara : Dahiliye vekâleti Mahallî idareler u m m müdürlüğü 3 ncü daire mümeyyizlerinden Memduh Karaabalı.	40 lira maaşlı bir mektupçuluğa veya hukuk işleri müdürlüğüne tâyini dileği hakkında.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
1315/1326	Bismil - Hususi muhasebe tahakkuk memuru Mecit Doğan.	Silvan ve Ergani kazalarında gayrimenkuller hakkında yapılan suiistimalin önlenmesine dair.	Encümendedir.
1319/1330	Salihli : Adala nahiyesi Nuri Kayra.	Nafiaca tarlasının istimlâki veya zararının tazminine dair.	Encümendedir.
1321/1332	İstanbul : Gümrükler Başmüdürlüğü muhasebe memuru Kenan Saygut.	Tekaüt edilirken gedikli küçük zâbitlikte geçen hizmet müddetinin mülki hizmete ilâvesi dileği hakkında.	Encümendedir.
1322/1333	İstanbul : Gümrük Başmüdürlüğü muhasebe şefi M. Fahri Alakent.	Tekaüt edilirken gedikli küçük zâbitlikte geçen hizmet müddetlerinin mülki hizmetlerine ilâvesi dileği hakkında	Encümendedir.
1323/1334	Erzurum : Lalapaşa mahallesi 17 No. Celâl Tarba.	Ekim için tohumluk verilmesine dair.	Encümendedir.
1324/1335	Erzurum : Muratpaşa mahallesi Dere Cad. No. 10. Atıf Kitapçı ve çocukları.	Enstitü için istimlâk edilen arazilerine mukabil Arşuni köyünden arazi verilmesine dair.	Encümendedir.
1325/1336	İstanbul : Bayazıt - Dibeklicami sokak No. 2. Asım Zobo.	Galatasaray'da leyli olarak okuyan oğlu için nısıf ücret alınmasına dair.	Encümendedir.
1326/1337	İzmit : As. D. Ks. I. Âmiri III. S. Ml. M. E. Esin.	Terfiinin temini dileğine dair.	Encümendedir.
1327/1338	Ermenak : Orta mahallede Zâhide Uğraş.	Kesilen şehit maaşının iadeten tahsisine dair.	Encümendedir.
1328/1339	Ermenak : Akçamescit mahallesinden Naile Petek.	Kesilen şehit maaşının iadeten tahsisine dair.	Encümendedir.
1329/1340	Erzurum : Habipbaba türbesi civarında Çardaklı kahve karşısında bezazz İbrahim Çullu.	Devlet demiryollarına teslim edip kaybolan tuhafiye eşyasının bulunulması dileğine dair.	Münakalât vekâletine.
1330/1341	İstanbul - Yassıveran: 765 As. Pos. İaşe Sb. Fevzi Başol.	Sivil memuriyetinde aldığı idare ücretinin verilmesi dileği hakkında.	Encümendedir.
1353/1364	Ankara : Öncebeci Bağdırlar So. No. 32 Kat 2 daire 3 Hatice Akşit.	Tekaüt maaşının on seneliğinin birden verilmesine dair.	Encümendedir.
1354/1365	Niğde: Emekli evrak memuru Hakkı Yılmaz.	Kadro maaşının verilmesine dair.	Encümendedir.
1355/1366	Nazilli : Akçaaydınoğlu mahallesinden Süleyman Dirilgin.	Çiftçi mallarının koruma komisyonu tarafından tarhedilen verginin iadesine dair.	Encümendedir.
1356/1367	İstanbul : Cezaevinde mahkûm Sırrı Bellioğlu.	Mâruz kaldığı haksız muameleden şikâyet.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
1357/1368	Akşehir: Cezaevinde mahkûm M. Kemalettin Tanrıkulu.	Tekaüt maaşının verilmesine dair.	Encümendedir.
1387/1398	Akçadağ: Banohacı muhtarı Kalender Er ve Ar.	Kazaları merkezinden zahire alınarak verilmesinin teminine dair.	Encümendedir.
1388/1399	Elâzığ: Nailbey mahallesi Cami sokak No. 34 İbrahim Aksoy.	Elbiselik kumaş verilmesine dair.	Encümendedir.
1411/1422	İstanbul: Belediye neşriyat ve istatistik Md. şefi İsmail Sefa Güney.	Maaşlarının ve tayın bedellerinin verilmesi hakkında.	Encümendedir.
1439/1450	Ankara: Samanpazarı Arka sokak No. 10 Zeki Şener ve Ar.	Tekaüt maaşlarının arttırılmalarına dair.	Encümendedir.
1440/1451	Adana : Saathane civarı No. 246 Şe. Uludağ ve ar.	Elbiselik kumaş verilmesinin temine dair.	Encümendedir.
1441/1452	Nazilli : Turan mahallesinde No. 10 Mustafa Doğru.	Vazife başında malûl kaldığından ikramiye verilmesine dair.	Karara raptedilmiştir.
1442/1453	Pertek : Malmüdürü Tahsin İnan.	Mesul muhasip sıfatiyle Hazineye ödemesi icap eden meblâğın kendisinden tahsil edilmemesine dair.	Encümendedir.
1443/1454	İstanbul : Pangaltı zafer sokak Akasya Ap. No. 4 Hasan Utkan.	İadeyi vazife etmesinin teminine dair.	İktısat vekâletine.
1444/1455	Babaeski : Dindoğru mahallesi İnhisarlar idaresi karşısı No. 95 Ali H. Aşkın.	Kanunen müstahak olduğu ikramiyenin verilmesine dair.	Encümendedir.
1445/1456	Solhan : Yusuf Arzuhalci.	19 . IV . 1943 tarih ve 1 numaralı varlık vergisi arzuhaline ek.	İktısat vekâletine.
1453/1464	İstanbul : Cezaevinde mahkûm Memet Gördoğan.	Mahkeme tarafından hükmolunan para cezasının affına dair.	Encümendedir.
1454/1465	Ankara : Cebeci Tanyeli sokak No. 15 Mustafa Özdil.	İnhisarlar idaresi tarafından 48 yıllık hizmetine mukabil yardım edilmesine dair.	Encümendedir.
1455/1466	İstanbul : Erenköy Cadde bostanı iskele yolu No. 5/1 Mithat Beytur.	Tazminat verilmesi dileğine dair.	Encümendedir.
1469/1480	Nevşehir : Acıgöl Yusuf Özhan ve Ar.	İhtiyar heyetinin seçiminde yapılan yolsuzluktan şikâyet.	Dahiliye vekâletine.
1474/1485	Ankara : Yenişehir Çihan sokak Gl. Veysel Ap. daire 2 A. Riza Ermeç.	Hususi af dileğinin teminine dair.	Encümendedir.
1475/1486	Burhaniye : Armutova	3 . IV . 1942 tarih ve 4322 numaralı	Karara raptedilmiştir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
	nahiyesi Gömeç köyü ihtiyar heyeti âzası Şekip Arslan.	arzuhaline ektir.	
1476/1487	Aydın: Germencik nahiyesinde Mesudiye mahallesi Hasan Baş.	Arazi verilmesi dileğine dair.	Encümendedir.
1477/1488	Tokad: Tahmisci Nedim Karaatay.	İcrayı sanat etmesi için İnhisarlar idaresi tarafından çekirdek kahve verilmesinin temini dileği hakkında.	Encümendedir.
1478/1489	Artvin: Hususi muhasebe varidat memuru Servet Yalçın.	Müktesep maaş farkının verilmesine dair.	Encümendedir.
1479/1490	Demirci: Pazar mahallesinde Ahmet Göçmen.	Orduda istihdamını veya bir memuriyete tâyininin teminine dair.	Encümendedir.
1480/1491	Denizli: Buldan kazası Yeşil dere mahallesi No. 68 Bekir Fahir.	Umumî harpte mâlûl kaldığına dair hastane raporunun buldurularak tarafına gönderilmesine dair.	Encümendedir.
1481/1492	Giresun: Bulancak kazası Mustafa Çullu elile Zehra Dabbağ.	15 . IV . 1937 tarih ve 910 sayılı Arzuhal encümeninin hakkında verdiği kararın infazının teminine dair.	Encümendedir.
1482/1493	Bolvadin: Şazi mahallesinde Kâzım Özaydın.	Belediyenin suiistimalinden şikâyet.	Dahiliye vekâletine.
1492/1504	İstanbul : Üsküdar Selâmi Ali mahallesi Selâmsız Karakol So. No. 20 İbrahim Büyüktunca.	Mahkûmiyet cezasının affına dair.	Adliye vekâletine.
1493/1505	Yozgad : Bogazlıyan kazası Çayırşeyhi halkından Celâl Akdağ ve Ar.	Belediye reisi intihabındaki dileklerinin nazarı itibara alınmasına dair.	Dahiliye vekâletine.
1494/1506	Yozgad : Boğazlıyan kazası Çandır belediye reisi Memet Öztürk.	Belediye reisliğinin vilâyetçe tasdikına dair.	Encümendedir.
1523/1536	Ankara : M. M. Vekâleti Harbiye dairesi Muhabere parkında S. 4 İbrahim Etem Özdinç.	Tekaütlüğünün refine dair.	Encümendedir.
1524/1537	Adapazarı : Park yanında Küçükosman sokak No. 167 Ali Rıza Mut.	Maaşlarının arttırılmasına dair.	Encümendedir.
1525/1538	Kars : Hayvan yetiştirici Halim Petan.	Hazineye ait tarlalardan satın alınmasının teminine dair.	Encümendedir.
1526/1539	Gılındıre : Tüccar Murat Guinar ve Ar.	Nakliyat işinde gösterilen müşkilâttan şikâyet.	Encümendedir.
1527/1540	Araç : Erzincan ve Sasan muhacirleri namına Mustafa Güner ve Ar.	İaşelerinin temini veya başka bir yerde çalışmak için serbest bırakılmalarına dair.	Encümendedir

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
1532/1545	Kastamonu : Posta müteahhidi umumî vekili Ergin.	Benzin tevziatı hakkındaki vaki şikâyetlerinin nazarı itibara alınmasına dair.	Ticaret vekâletine.
1533/1546	Edremit : Çıkırıkçı köyünde İsmail Miral.	Mâlûliyet maaşı tahsisine dair.	Encümendedir.
1534/1547	İnegöl : Kurşunlu köyünde Osman Güngör.	Ziraat aletleri verilmesine dair.	Dahiliye vekâletine.
1535/1548	İstanbul : Fatih Koca dede mahallesi Nışanca cd. No. 18 İsmail Kemali Çiftçi.	Metruk evlerden bir meskenin verilmesine dair	Encümendedir.
1536/1549	Kütahya : Efendi bula mahallesi No. 47 Esma Kunuk.	Hidematı vataniye tertibinden maaş tahsisine dair.	Encümendedir.
1537/1550	As. Pos. No. 1416 Has. Abdi Irmak.	Terhisinin teminine dair.	Encümendedir.
1538/1551	Darende : Kurşunlu nahiyesi Cifkeli köyü Yusuf Özcan.	Kaymakamın vazifesini suiistimal etmesine dair.	Dahiliye vekâletine.
1539/1552	İnegöl : Kurşunlu köyü Memet Şener.	Borcunu veremediğinden ötürü satılığa çıkarılan tarlalarının takdir edilen kıymetin haddi lâyikına çıkarılmasının temini dileğine dair.	Encümendedir.
1558/1571	Kastamonu : Posta müteahhidi umumî vekili Ergin.	1545 numaralı arzuhalinin mevkii muameleye konulmamasına dair.	Encümendedir.
1559/1572	Livara : Ertan.	Bulunduğu mahalden başka bir yere nakledilmemesine dair.	Encümendedir.
1560/1573	Samsun : Cezaevinde mahkûm Mestan Ortaç.	Mahkûmiyet cezasının affı dileği hakkında.	Adliye vekâletine.
1561/1574	Ayaş : Şeyh Muhittin mahallesi Mahmut Özsoy.	Müterakim 11 aylık maaşının verilmesine dair.	Encümendedir.
1562/1575	Nevşehir : Derinkuyu nahiyesi Veysel Yolalan.	Türk ceza kanununun 13 ncü maddesinden istifadesine dair.	Adliye vekâletine.
1563/1576	Denizli : Buldan kazası Yeşildere mahallesi No. 68 Bekir Fakir.	Mâlûliyet maaşı tahsisi veya ikramiye verilmesi dileği hakkında.	Encümendedir.
1564/1577	Bursa : Cumhuriyet caddesi No. 296 Ali Saip Akgöl.	4 . XII . 1942 tarih ve 5139 numaralı arzuhaline ektir.	Karara raptedilmiştir.
1567/1580	Hozat : Fikripaşa mahallesi Salih Kaya Akdemir.	Hukuku memnuasının refi ile memuriyete tâyinine dair.	Encümendedir.
1592/1605	Erzincan : Radik köyünden Dursun Erdoğan.	Oğlunun ölümüne sebebiyet veren jandarmalar hakkında kanuni takibat yapılmasına dair	Dahiliye vekâletine.
1593/1606	Siverek : Belediye âzasından Fahri Özbay ve ar.	Kaymakamdan şikâyet.	Dahiliye vekâletine.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
1594/1607	Trabzon : İzmir otelinde İsmail Tosun,	İhtiyar heyeti hakkındaki dileğinin nazarı itibare alınmasına dair.	Dahiliye vekâletine.
1595/1608	Edremit : Fuad Azak.	Cezasının affı ile tekrar askerî okula alınmasına dair.	Encümendedir.
1596/1609	Urfa : Hayati Karakoyunlu ve ar.	Toprak verilmesi dileğine dair.	S. İ. M. vekâletine.
1597/1610	Karadeniz Ereğlisi : Ahmet Armağan ve ar.	Ucuz ekmek temin edilmesi dileği hakkında.	Ticaret vekâletine.
1598/1612	Viçe : Mesut Yılmaz ve ar.	Bedeli mukabilinde iaşelerinin temini dileğine dair.	Ticaret vekâletine.
1599/1613	Süriç : Cumhuriyet mahallesi Ali Timuçin.	Orta okul diplomasının verilmesinin teminine dair.	Encümendedir.
1620/1634	İstanbul : Kasımpaşa Yahya Kayayahane No. 24 Aslan A. Güzin.	27 . XI . 1942 tarih ve 51 numaralı arzuhalinç cevap verilmesine dair.	Karara raptedilmiştir.
1621/1635	Bitlis : İdare heyeti kâtibi Burhan Anadolu.	5 . VIII . 1942 tarih ve 4762 numaralı arzuhaline cevap verilmesi dileğine dair.	Karara raptedilmiştir
1622/1636	Giresun : Nizamiye mahallesinde Cemal Bilen.	9 . V . 1942 tarih ve 4475 numaralı arzuhaline ektir.	Karara raptedilmiştir.
1623/1637	Pendik : Aarabacı sokak No. 1 İsmet Tüzer ve ailesi.	Hidematı vataniye tertibinden maaş tahsisi hakkında.	Encümendedir.
1624/1638	Fatsa : Hasancık köyünde Fatma Çayan.	Askerde bulunan eşinin terhisinin temini dileğine dair.	Encümendedir.
1625/1639	Pötürge : Peşvavköy ihtiyar heyeti âzasından Mehmet ve arkadaşları.	Albuzer Kızılkaya'nın mütagallibeliğinden şikâyet.	Dahiliye vekâletine.
1692/1706	Feke : İnceli muhtarı Hüseyin Taşkın ve Ar.	Kaymakamdan şikâyet.	Dahiliye vekâletine.
1693/1707	Vakfikebir : Fehmi Gürdal.	Esrarengiz surette katledilen Şevket'in failleri hakkında kanuni takibat yapılmasına dair.	Encümendedir.
1694/1709	Bayburt : Müftüoğlu Durmuş eliyle Cebbar Erdem.	Çiftçi elinde bulunan arazinin tapuya bağlanması dileğine dair.	Encümendedir.
1695/1710	Turgutlu : Nasip M. Atabey.	Borcundan dolayı mahkemece verilen kararda hata olduğuna dair.	Encümendedir.
1696/1711	Konya : Akifpaşa İlk okulu öğretmeni Vesile Kaynak.	İstanbul ilk okullarından birine naklinin temini dileğine dair.	Encümendedir.
1697/1712	Antalya : Alanya İlk okulu öğretmeni M. Şükrü Tafa.	Mesken ücretleri matlubunun verilmesi dileği hakkında.	Encümendedir.
1698/1713	İskenderun : Yenişehir mahallesi Fırın So. No. 18 Mülteci Bedri Türken.	5 . II . 1943 tarih ve 14869 numaralı arzuhaline ektir.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
1699/1714	Urfa : Rrif Yazgan ve Ar.	Ofiste çalıştıkları müddete ait tahakkuk etmiş olan ücretlerinin verilmesi dileğine dair.	Ticaret vekâletine.
1700/1715	Bursa : Atatürk Cad. Tayyare sineması karşısı Dr. Fuad Mutman.	P. T. T. İdaresi tarafından istimlâk edilmesi istenilen binalar hakkındaki dileklerinin nazarı itibare alınmasına dair.	Münakalât vekâletine.
1701/1716	Emirdağ - Afyon Karahisar : Karacalar köyü Süleyman Atmaca.	İhtiyar heyeti intihabında yapılan yolsuzluğun düzeltilmesi dileğine dair.	Dahiliye vekâletine.
1702/1717	Kayseri : Gümbet mahallesi No. 5 Lâtife Karayavuz.	Oğlunun Yedeksubay okuluna alınması hakkında.	Encümendedir.
1703/1718	Ankara : Da. V. muhasebe memurlarından ve J. G. komutanlığında memur Kemal Ankıncı ve ar.	Er tayınından istifade ettirilmesinin temini dileğine dair	Encümendedir.
1718/1734	Ankara : M. V. Hazine U. M. ikinci mümeyyizi Lûtfi Yazıcıoğlu.	Yunanistan'da esir bulunduğu müddetinin hizmet müddetine ilâvesi dileğine dair.	Maliye vekâletine.
1719/1735	Sivrihisar : Muttalip T. Özbay.	Mahsulâtı arziye vergisi hakkındaki dileklerinin nazarı itibare alınması hakkında.	Encümendedir.
1720/1736	Bolu : Cezaevinde Salih Nuhoğlu.	Mahkûmiyet cezasının affına dair.	Adliye vekâletine.
1721/1737	Denizli : Pelitli bağ mahallesi No. 70 Memed Ali Ozağır.	Tekaüt maaşı tahsisine dair.	Encümendedir.
1722/1738	Bandırma : Külefli köyü muhtarı S. Y. Yıldız ve ar.	Köylerine ait otlakiyelerin iadesinin teminine dair.	Dahiliye vekâletine.
1730/1746	Ankara : Ziraat mücadele müdürü Talât Evin.	Tekaüdiye hakkının tam olarak verilmesi hakkında.	Encümendedir.
1735/1751	İstanbul : Bakırköy Yeni mahalle Tayyareci sokak No. 19. M. Kâmil Akıncı.	Ailesini barındırabileceği bir ev ve paranın verilmesi dileğine dair.	Encümendedir.
1747/1764	Ankara : Dördüncü noter memurlarından Osman Gençosman.	Hükümetin sabit ve dar gelirlilere yaptığı yardım ve muavenetten mahrum bırakılmaması hakkında.	Encümendedir.
1748/1765	Eskişehir : Sulh hâkimi Ali Noyan.	Bir derece yüksek maaş verilmesinin temini dileğine dair.	Encümendedir.
1749/1766	Yozgat : Cezaevi mahkûmları namına Yusuf Yücel.	Mahkûmiyet cezalarının affına dair.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
1750/1767	Çemişgezek : Mazgirt mahkemesi başkâtipliğinden emekli. Sabri Demirel.	Mâlûlen tekaüde sevki dileğine dair.	Encümendedir.
1751/1768	Manisa : Camiler hademei hayratı namına Hasan Akdemir ve Ar.	Parasız giyim eşyası verilmesi hakkında	Adliye vekâletine.
1752/1769	Erzurum : Yukarı Hasanı Basri mahallesinde No. 167 İskender Gülen.	İkramiye verilmesi dileğine dair.	Encümendedir.
1753/1770	Tefenni : Askeri şube reisi mâlûl binbaşı Ziya Canefe.	Harp mâlûlü tâbirinin tefsiri ile mağdur edilmemesine dair.	Encümendedir.
1754/1771	İstanbul - Fatih : 16 ncı ilkokul öğretmeni Remzi Doğanca.	4357 sayılı kanunun tatbikının normal zamana tehirinin temini dileğine dair.	Encümendedir.
1755/1772	İstanbul - Fatih : 16 ncı okul başöğretmeni Nezihe Tulga.	4357 sayılı kanunun tatbikının normal zamana tehirinin temini dileğine dair.	Encümendedir.
1756/1773	İstanbul - Fatih : 16 ncı okul öğretmeni Zeki Kocacan.	4357 sayılı kanunun tatbikının normal zamana tehirinin temini dileğine dair.	Encümendedir.
1757/1774	İstanbul - Fatih : 16 ncı okul öğretmeni Tahsin Evren.	4357 sayılı kanunun tatbikının normal zamana tehirinin temini dileğine dair.	Encümendedir.
1758/1775	İstanbul - Fatih : 16 ncı ilkokul öğretmeni İsmet Aksan.	4357 sayılı kanunun tatbikının normal zamana tehirinin temini dileğine dair.	Encümendedir.
1759/1776	Sungurlu : Mazgirt eski müddeiumumisi Samih Özübek.	Müterakim açık maaşlarının verilmesi hakkında.	Karara raptedilmiştir.
1760/1777	İstanbul: Cağaloğlu Mollafeneri sokak No. 41 Şevki Erginün.	Tütün ikramiyesinden ve ucuz vesaiti nakliyeden istifadesinin temini dileğine dair.	Encümendedir.
1761/1778	Mardin : Ulucami mahallesi No. 2 emekli Reşit Görgün.	Tekaütlere de diğer Devlet memurları gibi ucuz yiyecek maddeleri temininе dair.	Encümendedir.
1762/1779	Ereğli - Karadeniz: Çamlı ocağı eski âmiri Tahsin Akman.	Çamlı ocağının satın alınması hakkındaki mütalâalarının nazarı itibare alınması hakkında.	Encümendedir.
1763/1780	Antalya : Cezaevinde mahkûm Memet Çomak.	Burdur cezaevine nakli dileğine dair.	Encümendedir.
1764/1781	İstanbul : Kasımpaşa Tahta Gazi camii sokak No. 3 Sadiye Şen ve ar.	Verilen ikramiye bedelinin tezyidi veya bir ev alabilmelerinin teminine dair.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
1765/1782	Karacabey : Bey köyü halkından Memet Özden ve ar.	Tarlalarına tasarruf etmelerinin teminine dair	Dahiliye vekâletine.
1766/1783	Siird : İkinci tüm askerî cezaevinde mevkuf 18 Al. 2 nci Tb. 7 Bl. erlerinden Memet'in babası.	Oğluna verilen ölüm cezası kararı hakkındaki dileğinin nazarı itibare alınmasına dair.	Adliye vekâletine.
1819/1836	İstanbul : Kemerburgaz İstanbul cd. Medrük 121 Şerif Kayaşe.	18 . VI . 1942 tarih ve 2243 sayılı arzuhaline ektir.	Evrak kalemine iade.
1827/1844	İstanbul : Bogaziçi İstasyon No. 11 Necip Selâm.	Bundan böyle Elektrik şirketine yatırılan paralardan ayrıca pul parası alınmaması dileğine dair.	Encümendedir.
1828/1845	Erzincan : Ilıç kazasına bağlı Boyalı köyünde İbrahim Dogan.	Ilıç kazası Hususi muhasebe tahsildarı Hamdi Erbay ın suçları hakkında.	Dahiliye vekâletine.
1829/1846	Mudanya : Burgaz köyünde Remzi Torunoğlu ve Ar.	Yardım yapılması hakkında.	Encümendedir.
1830/1847	İstanbul : Büyük postane cd. Beyoğlu ve İstanbul noterleri namına 4 ncü noter Galip Bingöl ve Ar.	Noterlerin kazanç kanununda beyannameli mükellefler arasında kaydedilmiş olmalarının doğru bulunmadığına dair.	Encümendedir.
1831/1848	İzmit : Turgut mahallesinde No. 18 Mehmet Kolaylı.	Şehit oğlundan maaş tahsisine dair.	Encümendedir.
1832/1849	Safranbolu : Ulus nahiyesine bağlı Eldeş köyünden İbrahim Uzun Çelebi ve Ar.	Otlakiye resmi verilmek suretiyle köydeki hayvanlarının Ulu yaylaya çıkarılmasının temini hakkında.	Encümendedir.
1833/1850	Ankara : Cezaevinde mahkûm Cavit Arıtan.	Mahkûmiyet cezalarının affı dileğine dair.	Encümendedir.
1846/1863	Trabzon : Vakfıkebir - Beşikdüzü nahiyesi merkez köyü İsmail ve eşi Sadiye.	Nahiye müdüründen şikâyet.	Dahiliye vekâletine.
1847/1864	Niksar : Bengiler mahallesi Recep Yanardağ ve Ar.	Zelzelede evlerinde vâki çatlaklıktan dolayı yıkılması istenilen hanelerinin tamirine izin verilmesi dileği hakkında.	Dahiliye vekâletine.
1848/1865	Hatay - Kırıkhan : Cumhuriyet mahallesinde Yusuf Ziya Altay.	Tekaüt kanunundan istifadesinin teminine dair.	Encümendedir.
1849/1866	Tokad : Sorgu hâkimi Hikmet Sümer.	Haksız olarak hâkimlikten çıkarıldığından şikâyet.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
1850/1867	Samsun : Cezaevinde mahkûm Hanife Kaştaş.	Mahkemece hakkında verilen mahkûmiyet kararında hatayı adli bulunduğuna dair.	Adliye vekâletine.
1851/1868	Cizre : Tor mahallesinde Hüseyin Yıldırım.	Şeker bedelinden maliyece tevkif edilen 332 lira 10 kuruşun iadesine dair.	Maliye vekâletine.
1852/1869	Düzce : Büyük cami mahallesinde Muharrem Kaytmaz.	Tekaütlere'de elbiselik kumaş verilmesi hakkında.	Encümendedir.
1853/1872	Akdağmadeni : Karacören köyünde Nuri Efe.	Muhtar intihabında rey alınmadan intihap müddetinden evvel muhtar intihap edildiğinden şikâyet.	Encümendedir.
1854/1873	Antakya - Hatay : Kurtuluş Cd. No. 256 Ahmet Öğüt.	Bir derece maaşının arttırılmasına dair.	M. M. vekâletine.
1855/1874	Malatya : Vilâyet ziraat Md. kâtibi Mehmet Çeliközü.	Maaşının arttırılması hakkında.	Encümendedir.
1874/1894	Ankara : Cezaevinde mahkûm Kazım Şahinler.	Mahkûmiyetinin affına dair.	Encümendedir.
1875/1895	Ankara : Sümerbank etüt ve tesis heyetinde Camal Karul.	Mühendis mektebindeki 4 senelik tahsiline Avrupa'daki 4 sene tahsil müddeti ilâve edilerek baremde ona göre bir derece tâyin olunması hakkında.	Encümendedir.
1883/1903	Kütahya : Hususi muhasebe varidat memuru Selâhattin Keskin nezdinde Şerife Fatma Keskin.	Ölü kocası olan tekaüt maaşı bağlanması hakkında.	Diyanet işleri Rs.
1891/1911	Hadim : Eski cezaevi memuru Ahmet Ali Çeçen ve ar.	Mahrukat bedeli verilmesi hakkında.	Encümendedir.
1892/1912	İstanbul : Kadıköy Rıhtım Cad. No. 3. Hidayet Şirin.	Askerlik durumunun tesbiti ile ekmek karnesinin verilmesi hakkında.	M. M. vekâletine.
1893/1913	Palu : Avukat M. Sabri Narda ve arkadaşları.	Mahdut gelirlilere Hükümet tarafından yapılan yardımın kendilerine de yapılması hakkında	Encümendedir.
1894/1914	J. Sb. Ok. Gd. I. Sınıf K. Binbaşı Etem Yardımcoğlu.	400 numaralı kanunun 1 nci maddesine göre hakkının verilmesi dileğine dair.	Encümendedir.
1895/1915	İstanbul: Tophane Kılıçali mahallesi Coşkun sokak No. 20. Ahmet O. Hüseyin.	Birkaç dönüm arazi verilmesi dileği hakkında.	S. İ. M. vekâletine.
1896/1916	Muş : Cezaevi mahkûmları namına Kaysa Kaya.	Affedilmeleri hakkında.	Encümendedir.
1897/1917	Ankara : Erzurum mahallesinde No. 77 misafir	İnzibat komisyonunun hakkında verdiği kararın refi ile tekrar memuri-	Adliye vekâletine.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
	Tahsin Hotar.	yete alınması ve bu suretle mağduriyetine nihayet verilmesi hakkında.	
1898/1918	Trabzon : Cezaevinde mahkûm Recep Uzgur.	Apandisit ameliyatının Sinob'ta yaptırılması dileği hakkında	Encümendedir.
1189/1919	Elâzığ : İzzetpaşa mahallesi Doğu sokak No. 10 Hamdi Dinç.	Müfettişin yolsuz raporu üzerine vekâlet emrine alındığından şikâyet.	Encümendedir.
1900/1920	Zonguldak : Merkez cezaevinde mahkûm Hasan Şahin.	Hususi af dileğine dair.	Encümendedir.
1901/1921	İstanbul : Cerrahpaşa - Cerrahpaşa Cad. No. 126 Fatma Muazzez Seski.	Babasından kalan mâlûliyet maaşının iadesi hakkında.	Encümendedir.
1902/1922	İstanbul : Tophane Kılıçali mahallesi Çoşkun sokak No. 20 Memet Akıncı.	Muhtaç olduğu arazinin verilmesi hakkında.	S. İ. M. vekâletine.
1909/1929	Afyon Karahisar : Bolvadin kazası Kaydosyamaz mahallesinde Balıkhisar köyünden Mustafa Yumuşak.	Mâlûliyet maaşı tahsisine dair.	Encümendedir.
1910/1930	Elâzığ : Arpacı un fabrikası müdürü Mustafa Arpacı.	Askerlik durumunun tetkikiyle bir karara bağlanmasına dair.	Encümendedir.
1911/1931	Sivrihisar : Benlikuyu köyü Sait Sezgin.	Kaymakamdan şikâyet.	Dahiliye vekâletine.
1912/1932	Ağrı : Köpkıran köyünde Şevki eşi Ziyade Tekgün ve ar.	İstimlâk edilmek istenilen değirmene dair.	Dahiliye vekâletine.
1913/1934	Mucur : Küçükyenice mahallesi No. 5 Memet Boz.	Sürgün cezasının kaldırılması hakkında.	Encümendedir.
1914/1935	Uzunköprü : Habipboca mahallesi No. 6 Memet Tetikcan.	Tekaüt maaşı bağlanması dileğine dair.	Encümendedir.
1915/1936	İzmir : Seferihisar inhisarlar idare memuru Şevket Türkel.	Ücretine zam yapılmasına dair.	Encümendedir.
1916/1937	Karaisalı : Karsenti nahiyesinin Çarhıpara köyünde Halil Etçi.	Mâlûliyet maaşı bağlanması dileği hakkında.	Encümendedir.
1917/1938	İstanbul : Beylerbeyi Nevnihal sokak No. 4 Ahmet Kâzım Banan.	Tekaüt maaşına zam yapılmasına dair.	Encümendedir.
1918/1939	İstanbul - Fatih : 16 ncı ilkokul öğretmeni Kevser Aloba.	4957 sayılı kanuna göre maaşından kesilen yüzde 4 mesken bedelinin kesilmemesine dair.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
1919/1940	Zile : Öğretmenler namına Mustafa Özgül.	Tevzi edilen kumaşlarda yapılan haksız muameleden şikâyet.	Encümendedir.
1948/1969	Kastamonu : Mektupçu Nihat Torumtay.	Terfie hak kazandığı halde Dahiliye vekâletince buna imkân verilmediğinden şikâyet.	Dahiliye vekâletine.
1952/1973	İnegöl : Edebey köyü İzzet Hurasan.	Tapu sicil âmirinden şikâyet.	Dahiliye vekâletine.
1914/1935	Uzunköprü : Habip Holu Adil Süer.	Nüfus memurunun suiistimalinden şikâyet ile zararının tazmini hakkında.	Encümendedir.
1967/1988	Bolu : Cezaevinde mahkûm Hüseyin Zenk.	Haksız verilen mahkûmiyet cezasının affına dair.	Encümendedir.
1974/1995	Trabzon : Bahçecik mahallesi Manaster sokak No. 5 Mustafa Mataracı.	Arazi verilmesi dileği hakkında.	Encümendedir.
1975/1996	Hekimhan : Hasançelebi nahiyesi köylüköy halkından Veli Doğan..	Köylerine de bir seyyar hekim gönderilmesi dileği hakkında.	Dahiliye vekâletine.
1976/1997	Aydın : Merkez kazasına bağlı Işıklı köyünden Salih Kozan.	Bilâ fasıla 100 senedir ailesi tasarrufunda bulunan arazinin hiç bir sebep yok iken doğu göçmenlerine verildiğinden şikâyet.	Encümendedir.
1977/1998	İstanbul : Fatih 40 ncı okul öğretmeni Nahide Tan.	4357 sayılı kanunun tatbikinin normal zamanlara tehiri dileği hakkında.	Encümendedir.
1987/2009	Bafra : Hırsa Mengenler köyü Bayram Kurt ve ar.	T. C. vatandaşlığına kabulleri hakkında.	Dahiliye vekâletine.
2006/2028	Ankara : Bayram caddesi No. 28 Cemal Zıh.	Silki Askeriden ihracı hakkındaki karara dair.	Encümendedir.
2008/2030	Çankırı : Daimî encümen âzası Halim Altay ve ar.	Devletin verdiği kumaşların geri alınmaması hakkında.	Encümendedir.
2009/2031	Antakya : Kurtuluş Cd. No. 256 Ahmed Öğüt.	26 . V . 1943 tarih ve 1873 numaralı arzuhaline ektir.	M M. vekâletine.
2010/2032	İstanbul : Bebek Küçük bebek bostan aralık sokak No. 9 Nazmi Ünalan.	13 . I . 1943 tarih ve 10274 sayılı arzuhaline ektir.	Encümendedir.
2038/2060	İstanbul : Fatih çarşambası Beyceğiz Cd. No. 52 Sait Demirsoy.	5 . IX . 1942 tarih ve 4879 numaralı istidaya ektir.	Karara raptedilmiştir.
2039/2061	Adapazarı : Akyazı nahiyesi Hasanbey İslâmiye köyü İbrahim Çavuş Koç.	Ormanlarına gizli gizli yerleşerek tahribat yaparak para kazanan göçmenlerden şikâyet.	Encümendedir.
2040/2062	Ağrı : Eski icra memuru Ömer Ergin.	Tekrar memuriyete alınması dileğine dair.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
2041/2063	Gümüşane : Tahrirat kâtibi Kâzım Eren ve ar.	25 liralık kadro maaşlarının verilmesi hakkında.	Encümendedir.
2042/2064	Bursa : İstiklâl Cd. Hacıyakup mahallesi Kameli sokak No. 25	Tezgâhlarına iplik verilmesi dileği hakkında.	Ticaret vekâletine.
2043/2065	Çorum :Sungurlu kazası Büyükgülpınar köyü Haydar Gökgen ve ar.	Muhtar intihabının yeniden yaptırılması dileği hakkında.	Dahiliye vekâletine.
2044/2066	Milâs : T. C. Z. bankası ajansı müdürü Lütfi Ünal.	Barem derecesinin tâyini dileğinin nazarı itibare alınmasına dair.	Encümendedir.
2047/2069	Çerkeş : Yeni mahallesinde Ahmed Akca.	İç pazarlarda satılacak diye aldıkları kereste ruhsatını suistimal eden müteahhitten şikâyet.	Encümendedir.
2048/2070	Pınarbaşı : Güney mahallesinde Zeynep Yılmaz.	Eşinin kalan cezasının tecili veya gündüzleri serbest bırakılması dileğine dair.	Adliye vekâletine.
2066/2088	Eskişehir : Arifiye mahallesi Koltak sokak No. 3 Lütfü Zaim.	Eskişehir'in münasip bir mahallesinden arazi verilmesile elbise ve sair haklardan istifade ettirilmesi dileği hakkında.	Encümendedir.
2067/2089	Patnos: Değirmenci Tevfik Çevik.	Hâkimden şikâyet.	Adliye vekâletine.
2068/2090	Konya : Çıkrıkçılar caddesi No. 41 Mustafa Keçeci.	Hendek maliyesince tahakkuk ettirilen kazanç vergisine dair.	Maliye vekâletine.
2069/2091	Konya - Karaman: Başkışla nahiyesi müdürü Mustafa Dural.	Bütçe emanetinde namına kayıtlı olan harcırahının verilmesine dair.	Encümendedir.
2070/2092	Adapazarı : Çıracılar sokak No. 85 Seyfi Önön.	Millî ormanlardan kaçak katiyat yapıldığından şikâyet.	Ziraat vekâletine.
2071/2093	Kütahya : Sabuncupınar nahiyesi ihtiyar heyeti âzaları.	30 - 40 sene evvel satın aldıkları tarlaların eski sahiplerinin haksız müdahalesinden şikâyet.	Dahiliye vekâletine.
2077/2099	Ankara : Cebeci Abidinpaşa köşkünde 22 nci muhabere Tb. Komutanı binbaşı Emin Orkut.	Arzuhal encümeninin verdiği kararın infaz edilmediğinden şikâyet.	Encümendedir.
2099/2121	Ankara : Altındağ mahallesi Telsizler civarı No. 1004 Mahmut Zeybel.	Asker bulunan oğlundan dolayı maaş verilmesi hakkında.	Dahiliye vekâletine.
2100/2122	Tokad : Nüfus başkâtibi Tayyar Gülter.	Terfihinin teminine dair.	Encümendedir.
2101/2123	Eskişehir : Cezaevinde mahkûm M. Naci Aksoy.	Cezasının tecili ve tahliyesi dileğine dair.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
2102/2124	Artvin : Eski Çoruh mektupçusu Şevket Yıldırım.	Mâruz kaldığı haksızlıkların tamiri hususundaki dileklerinin nazara alınması hakkında.	Encümendedir.
2103/2125	Erzincan : XVIII. Kor. Hyv. Hst. Md. Bnb. Fuat Canman.	27 . IV . 1943 tarih ve 1307 numaralı arzuhaline ektir.	Encümendedir.
2143/2165	İzmir : İnönü cad. No. 320 Ale Gre Depas.	Eşinin izin müddetinin askerî hizmetine sayılması dileğine dair.	Encümendedir.
2144/2166	Elâzığ : Akpınar nahiyesi Yümnü Kulu.	Hazineye olan borç için müsadere edilen tarlalarını kurtarmak için borcunu ödemesine müsaade edilmesi dileği hakkında.	Encümendedir.
2145/2167	Fethiye : Gökçe köyü Stanley Paterson madenlerinde Muharrem Köstapen.	Tasfiye kararının kaldırılması dileğine dair.	Encümendedir.
2146/2168	Bolvadin : Dâva vekili Hulûsi Özsoy.	Müstecirden dükkânının tahliyesi dileği hakkında.	Encümendedir.
2147/2169	İstanbul : İstinyede Van valii sabıkı merhum Bay Ali yalısında Neyyir Şermet.	Maaşının arttırılması dileği hakkında.	Encümendedir.
2148/2170	Balıkesir : Cezaevinde mahkûm Hüseyin.	Af talebine dair.	Karara raptedilmiştir.
2149/2171	İstanbul : Beyoğlu Pangaltı Bilezikci sokak No. 106 Hayri Hamarat.	16 . III . 1943 tarih ve 282 numaralı istidasına ektir.	Karara raptedilmiştir.
2192/2214	Aydın : Cumhuriyet mahallesinde Koşana göçmeni Mehmet Ali Duman.	Medarı maişetleri olan fidanlık ve bahçenin haciz olunmaması hakkında.	Encümendedir.
2193/2215	Yozgat : Köseoğlu mahallesi Akdağ madeni eski inhisar memuru Mehmet Kılıçaslan.	12 . IV . 1943 tarih ve 1042 numaralı arzuhaline ektir.	Karara raptedilmiştir.
2194/2216	Bergama : As. Pos. No. 2672 yüzbaşı Behaeddin Eryaşa.	Eytam ve eramil maaşı almakta gördüğü yolsuz hareketten şikâyet.	Encümendedir.
2195/2217	Yozgad : Asliye Hukuk hâkimi Celâlettin Taşpınar.	Zayi edilmiş olan terfi hakkının verilmesi dileğine dair.	Encümendedir.
2196/2218	İzmir : Memduhiye mahallesi Namazgâh yokuşu Leblebici sokak No. 24 Azime Özkayan.	Yoguslavya'da terkettiği emvalin bedeline mukabil Hükümet tarafından yardım edilmesi dileğine dair.	Encümendedir.
2197/2219	İzmir : İnönü cad. No. 388 Ester Suhami.	Eşinin askerlikten terhisinin temine dair.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
2198/2220	Bursa : İsmet İnönü cd. No. 24 Niyazi Erturan.	Tekaüt maaşlarının arttırılması hakkında.	Encümendedir.
2199/2221	Malatya : Akpınar mahallesi mümessili Bekir Örs ve Ar.	Derme suyu bendi için lüzumlu çimentonun verilmesi hakkında.	Encümendedir.
2200/2222	Bursa : Posta kutusu No. 47 Ömer Aziz Çanakkale.	Sürgün cezasının refi ile müsebbiplerinin tecziyesi hakkında.	Encümendedir.
2201/2223	İmalâtı harbiye esbak Ayazma kömür ocakları memuru 2 nci sınıf ketebeden malûl Arif Hikmet.	Terfihinin temini dileğine dair.	Encümendedir.
2215/2237	İstanbul : Noter Süreyya ormancı ve Ar.	Noter kanununun tadili hakkındaki lâyihanın müzakeresinde dileklerinin nazara alınması hakkında.	Encümendedir.
2216/2238	İstanbul : Balta liman caddesi No. 62 Nedime İrgeç.	Yeniden maaş tahsisi dileğine dair.	Encümendedir.
2217/2239	İstanbul : Reşitpaşa mahallesi No. 50 Hüsnü Rossinyal Şele.	Perişan hallerini düzeltebilmeleri için vaziyetlerinin nazara alınması hakkında.	Encümendedir.
2218/2240	Elâziğ : Van hattı inşaat başmüdürlüğünde kâtip Asım Şahinkaya yanında Vecihe Akdoğan.	Müteveffa zevci ile kendisine verilen elbise kupanlarının geri alınmaması dileğine dair.	Encümendedir.
2219/2241	Ankara : Anafartalar caddesi No. 251/3 Linda Krespi.	Kocasına verilen izinin askerlik müddetine sayılması ve terhisi hakkındaki dileklerinin nazara alınması hakkında.	Encümendedir.
2222/2244	Ankara : Tabakhane Cd. Bentdere sokak Agavni Solakyan.	Kocasının izin müddetinin fiili hizmetine sayılması ve terhisi dileğine dair.	Encümendedir.
2244/2266	Ankara : J. Gn. Ko. lık Matbaa üçüncü sınıf hesap memuru İsmail Hakkı Özol.	İstifasının kaanlamayekün addedilerek aradan geçen müddetin hizmetine sayılması dileği hakkında.	Encümendedir.
2245/2267	Ankara : İkinci icra M. M. 7066 sicil sayılı Rahmi Özer.	Yeniden avukatlık sitajından vâreste tutulması dileği hakkında.	Encümendedir.
2246/2268	Araç : İskife köyünde Aziz Kebeli.	Hazineye ait arazinden verilmesi hakkında.	M. M. vekâletine.
2247/2269	Çerkeş : Saçak köyü Arif Çokçetin.	Çayırlarına el konmaktan sarfı nazar edilmesi hakkında.	M. M. vekâletine.
2248/2270	Eskişehir : İsmetpaşa nahiyesi Mecidiye köyü Mehmet Köroğlu ve ar.	Belediye namına satın alman buğdaylara dair.	Dahiliye vekâletine.
2249/2271	İstanbul : Çakmakcılar B. Yenihan No. 33 Fehmi Aksoy.	M. M. vekâletine taahhüt ettiği iplikler hakkındaki dileğine dair.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
2264/2286	İstanbul : Beyoğlu Kuloğlu sokak No. 4 Sabri Can Şamoğlu.	Maliye vekâletinin 3856 sayılı dosyasının tetkiki ile verilmesi icabeden tazminata mahsuben 73 sayılı evin Hazineye ait hissesinin verilmesi dileği hakkında.	S. İ. M. vekâletine.
2268/2290	Ankara T. C. Ziraat bankası Ayniyat muhafızı Emin yanında Ahmet Eke.	Dersim harekâtında şehit olan oğlundan dolayı yardım yapılması dileğine dair.	Encümendedir.
2269/2291	Konya : Abdülaziz mahallesi Şirinhanım Çeşme sokak No. 2 Cafer Sadık Ayman.	Halefleri tarafından yapılan hatalar yüzünden maaşına konulan haczin kaldırılması hakkında.	Encümendedir.
2270/2292	Malatya : Cezaevinde mahkûm Dursun Gülçek.	Müdürünün fırsattan istifade ederek tasdikli imzasını imha etmesinden dolayı gördüğü ceza hakkında.	Encümendedir.
2324/2346	İstanbul : Kasımpaşa Camiikebir mahallesi Çaydanlık sokak No. 18 Memet Küçükyıldırım.	Mâlûliyet maaşı verilmesi dileği hakkında.	Encümendedir.
2325/2347	İstanbul Bakırköy Cevizlik mahallesi Huban sokak No. 37 Adil Dora.	Cumhuriyet kanunlarının bahsetmiş olduğu hukuku sarihadan istifade etmesi dileği hakkında.	G. ve İ. vekâletine.
2326/2348	İstanbul : Küçükpazar Hacıkadın mahallesi Kâtip çelebi sokak No. 28 Ayşe Elçin.	Tekaüt maaşının arttırılması dileğine dair.	Encümendedir.
2327/2349	Aydın : Kurtuluş mahallesi No. 54 Mehmet Emin Eren.	Serbestisinin iadesi ile memleketine gitmesine müsaade edilmesi hakkında.	Encümendedir.
2328/2350	Uşak : Mâlûller cemiyeti Hüseyin ve Ar.	Parasız giyim eşyası verilmesi dileğine dair.	Encümendedir.
2329/2351	İstanbul : Ortaköy Dereboyu Meşrubat sokak No. 18 Ziya Özgürel.	Eski kanuna göre tekaüt edildiklerinden bu günkü ahval karşısında kendilerinin de nazarı itibara alınması dileğine dair.	Encümendedir.
2396/2418	İstanbul : Üsküdar Tophanelioğlu Koşuyolu No. 66 Mihri Koka.	Hidematı vataniye faslından maaş tahsisi veya ikramiye verilmesi dileğine dair.	Encümendedir.
2397/2419	Antalya : Selçuk mahallesi Cephaneci Hüseyin Avni.	Arzuhal encümeninin 59 numaralı kararına vâkı itirazları hakkında.	Encümendedir.
2398/2420	Sivas : Hacı Memet mahalesinde Memet Hilmi Pekel.	6 sene Şark vilâyetlerinde ifayı vazife ettiğinden Garp vilâyetlerinden birine naklini istediği halde dileğin nazara alınmadığından şikâyet.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
2399/2421	Çankırı : Yeni Ma. Geçit So. No. 1 Müzeyyen Tüze.	Tifüs hakkında Ankara radyosunun öğütlerini dinliyebilmek için gündüzleri de ceryan verilmesi dileğine dair.	Encümendedir.
2400/2423	Çankırı : Şabanözü nahiyesinin Kamış köyünden Halil Bayram.	Şûrayi Devlet kararının kaldırılmasına dair.	Dahiliye vekâletine.
2401/2424	Ankara : Samanpazarı Kanaat fırınında Memet Sarıkamış.	Askerî Temyiz mahkemesinin kararının refine dair.	Encümendedir.
2402/2425	Van : Avukat Mahmut Nedim Kaya.	Mahkûmiyet cezasının refine dair.	Encümendedir.
2403/2426	Urfa : Yusufpaşa Ma. Postane Ar. No. 10 Şevket Özyavuz.	Emniyeti umumiye cezasının refine dair.	Encümendedir.
2404/2427	Siverek : Yüccari mahallesi Hüseyin Oyman.	Kaymakam ve belediye reisinin suiistimalinden şikâyet.	Dahiliye vekâletine.
2411/2434	Ankara : Divanı muhasebat memuru Ali Saip Gökhun.	Muhakeme altında kaldığı müddetlere ait maaşlarının verilmesi dileğine dair.	Encümendedir.
2469/2492	İsparta : Orta mahalle No. 202 Kadri Tuğlu.	Evine mukabil bir ev verilmesi dileği hakkında.	Encümendedir.
2470/2493	İstanbul : Topkapı harici Takkeciler Davutpaşa Cd. No. 8 İbrahim Öktem.	Tasarrufunda bulunan tarlaların kendisine tescili için gereken muamelenin yapılması dileği hakkında.	S. İ. M. vekâletine.
2471/2494	İstanbul : Emlâk ve eytam bankası memuru M. Nuri Gület.	26 . V . 1941 tarih ve 3217 numaralı arzuhaline ektir.	Encümendedir.
2472/2495	Trabzon: Maçka'nın Galyanmesohor Kö. Besim Eyuboğlu.	Hazine tarafından matlubunun verilmesi ile ilâm ahkâmının infazı dileğine dair.	Encümendedir.
2473/2496	Kırıkhan : Arapali köyünde Arif Çapar.	Karakol komutanından şikâyet.	Dahiliye vekâletine.
2474/2497	Ankara : Memurlar kooperatifi arkası Ali Nazmi Ap. kat 2 Dr. İhsan yanında Hüsamettin Ertürk.	Albaylık rütbesi maaşının tamam olarak verilmesi dileğine dair.	Encümendedir.
2501/2524	Malatya: İnönü mahallesi Süleyman Eryüz ve ar.	Devlet demiryollarınca bahçelerine müdahale edilmemesi dileği hakkında.	Encümendedir.
2502/2525	Malatya : Hasan Yetginer.	Devlet demiryollarınca bahçelerine müdahale edilmemesi dileğine dair.	İktısat vekâletine.
2503/2526	Palu : Seydili Rabia.	Kocasını öldüren katillerin bulduru larak teeziyelerinin temini dileği hakkında.	Encümendedir.
2504/2527	Erzurum : Mumcu sufla mahallesi No. 43 Hüsnü Torun.	Tekaütlüğünün yapılması dileğine dair.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
2522/2545	Hınıs : Gökoğlan nahiyesine bağlı Kuruca köyünde Ali Musaoğlu ve Ar.	Babalarını öldüren katillerin bulundurularak cezalandırılmaları dileğine dair.	Dahiliye vekâletine.
2523/2546	İstanbul : Taksim Ana çeşme sokak No. 3 - 4 Ap. İhsan Karamangıl.	Mâlûliyet durumu hakkındaki dileğinin nazara alınmasına dair.	Encümendedir.
2524/2547	Darende : Asudi köyü ve Orköyü ihtiyar heyeti namına Mevlût Erdem.	İaşelerinin temini dileğine dair.	Encümendedir.
2525/2548	Ankara : Yenişehir palas oteli No. 35 Lûtfü Ergin.	Kendisine verilmesi emredilen lâstiklerin başkasına verdirilmek istenildiğinden şikâyet.	Ticaret vekâletine.
2526/2549	Ankara : M. M. Vekâleti 8 numaralı levazım teftiş komisyonu sınıf 6 hesap memuru M. Emin Günüaydın.	Nasıp tashihi dileğine dair.	M. M. vekâletine.
2527/2550	Bolu : Noter dairesi yanında dâva vekili Osman Taşkınbaş.	Avukatlık hakkının tanınması dileği hakkında.	Encümendedir.
2528/2551	Niğde : Emekli ortaokul hesap memuru Arif Ildız.	Tekaüt maaşının malûliyet derecesi üzerinden verilmesi dileği hakkında.	Encümendedir.
2529/2552	Konya : Cezaevi mahkûmları namına Arif Aslan.	Cezalarının affı hakkında.	Encümendedir.
2597/2620	Zonguldak: Baştarla mahallesi No. 4 Çete reisi Kara Salih.	Maaş tahsisi veya ailesini geçindirecek gayrimenkul verilmesi dileğine dair.	Encümendedir.
2598/2621	Tokad: Cumhuriyet müddeiumumiliği kâtibi Mahmut Baran.	Hâkimler kanununun 122/3 Md. ne göre cevaz olmadığı halde hem derece tenzili ve hemde tahvil cezalarının Adliye vekâletince birden tatbiki hakkında.	Adliye vekâletine.
2599/2622	Bartın : Tuna mahallesinde No. 2 Hüseyin Kaypak.	25 . I . 1943 tarih ve 14160 numaralı arzuhaline ek.	Encümendedir.
2600/2623	Çankırı : Şeyh Osman mahallesi No 7. Ali Tekiz.	Tahsildar tarafından yağma edilen zahiresinin iadesi ile tahsildarın cezalandırılması dileğine dair.	Encümendedir.
2601/2624	Antakya : Şenköy nahiyesine bağlı Karasabunlu köyü İsmail Avcı.	Komiser muavininden şikâyet.	Encümendedir.
2602/2625	İzmir : Bayraklı 1617 ci sokak No. 9. M. Şükrü Endeniz.	Alsancak istasyonunda ücretle istihdamına dair.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
2603/2626	Ankara : Dil - Tarih - Coğrafya fakültesi Antrepoloji enstitüsü odacısı İsmail Çaban.	Maaşının arttırılması dileği hakkında.	Encümendedir.
2604/2627	Ankara : Meserret otelinde Adıyaman eski mal müdürü Tahsin Hetar.	29 . V . 1943 tarih ve 1917 numaralı arzuhalin ektir.	Encümendedir.
2605/2628	Zonguldak : Devrek - Hasan Yeşilbaş ve Ar..	Çaycuma nahiyesinin kaza haline ifrağ edilmesine dair.	Dahiliye vekâletine.
2606/2629	Torul : Kaledibi mahallesi Celâl Üçüncü.	Tevliyet vakfına Evkaf idaresi tarafından vâkı müdahalenin refine dair.	Encümendedir.
2607/2630	İzmir : Mahkûmlar namına cezaevi mahkûmu Zeki Akman ve ar.	Mahkûmiyet cezalarının affına dair.	Encümendedir.
2609/2632	Urfa : Halk namına Reşit Galat ve Ar.	Valinin iaşe hususunda gösterdiği müşkülâttan şikâyet.	Dahiliye vekâletine.
2610/2633	Patnos : Akçaviran köyü Tahir Sait Tutar.	Kâkimden şikâyet.	Adliye vekâletine.
2635/2660	İstanbul : Haydarpaşa İbrahimağa çeşme sokak No. 11. Mehmet Keskinpolat.	Maili inhidam diye belediye tarafından yıktırılan evinin tazmini dileğine dair.	Dahiliye vekâletine.
2636/2661	Adana : Ticaret odası tahmin bürosu memuru Durmuş Özkan.	Arzuhal encümeninde bulunan 2 . IV . 1943 tarih ve 873/867 numaralı arzuhaline ektir.	Dahiliye vekâletine.
2637/2662	Mersin : Mahmudiye mahallesi Hastane Cd. 50 nci sokak No. 25 Osman Göndür.	Bakiyeyi müddeti cezaiyesinin affına dair.	Encümendedir.
2638/2663	Ankara : 3 ncü Sulh Hukuk mehkemesi zabıt kâtibi Nuri Doğanca.	Terfiinin temini dileğine dair.	Encümendedir.
2639/2664	Tavşanlı : Emerler köyü Ahmet Özer eşi Ayşe Özel.	Asker olan eşinin terhisi dileği hakkında.	Encümendedir.
2687/2713	Ankara : Anafartalar Cd. Zafer sokak No. 47 Sabri Parlak.	Arzuhal encümeni tarafından hakkında verilen red kararının yeniden tetkikine dair.	Encümendedir.
2688/2714	Bulanık : Mahkeme başkitabetinden müstafi Avni Gökce.	Cezasının kaldırılması olmadığı takdirde affına karar verilmesi hakkında.	Adliye vekâletine.
2689/2715	Akşehir : Cezaevi mahkûmları namına mahkûm M. Kemalettin Tanrıkulu.	Meşrutan tahliyeleri dileği hakkında.	Encümendedir.
2690/2716	Palu : Eski belediye reisi Muhiddin Öztürk.	1943 ürünlerinin piyasadan peşin olarak alınarak daha ucuza mal olacağı hakkında.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
2691/2717	İstanbul : Pangaltı Elmadağ gölçek sokak No. 43 Burhan Ardal.	Vazifesine haksız olarak nihayet veren Ereğli kömür şirketi hakkında takibat yapılmasına dair.	Encümendedir.
2711/2737	Muğla : Hava haber verme gurup komutanı Binbaşı Suphi.	Almakta olduğu maaştan nafaka ile birlikte başka bir borç için yapılan icra tevkifatının bir müddet için kesilmesi dileği hakkında.	Encümendedir.
2712/2738	Kalecik : Sofular mahallesinde mukim Fatma Karaveranlı.	Açlık içerisinde kıvranan çocuklarının bu sefaletten kurtarılması dileği hakkında.	Encümendedir.
2797/2823	191. P. A. III. Tb. K. P. Bnb. A. Rıza Çam.	1189 numaralı nasıp tashihi arzuhaline ektir.	Encümendedir.
2798/2824	Aydın : İncirliova nahiyesinin Gerengove köyünde Ahmet Çelik.	Kanuna aykırı ve adalet prensiplerine uygun olmıyarak hakkında verilen mahkûmiyet kararının kaldırılması hakkında.	Encümendedir.
2799/2825	Karaisalı : Karsanti nahiyesine tabi Çarpıdere köyü Halil Etçi.	31 . V . 1943 tarih ve 1937 numaralı arzuhaline ektir.	Encümendedir.
2800/2826	Adana : İstiklâl okulu karşısında No. 82 Remzi Turhal.	7 . VIII . 1941 tarih ve 3468 numaralı arzuhaline ektir.	Encümendedir.
2801/2827	Geyve : Orman kâtibi Memet Özdemir.	İaşe işlerinde istihdamı ve münasip bir ücret verilmesi dileği hakkında.	Encümendedir.
2802/2828	Kayseri : Cezaevinde mahkûm Ahmet Sarıkaya.	Mahkûmiyet cezalarının affına dair.	Encümendedir.
2803/2830	Kütahya : Tavşanlı kazası veterineri Tevfik İnan.	Haksız ve gayrikanuni tarhedilen kazanç vergisinin tahsil edilmemesi hakkında.	Maliye vekâletine.
2804/2831	Bilecik : Fethibey mahallesi No. 14 Hamdi Özmen.	Tekaütlük muamelesinin düzeltilmesi ve mağdur edilmemesi dileği hakkında.	Encümendedir.
2805/2832	Kütahya : Güküş köyünde Ömer Şafak.	İş mükellefiyetine tabi tutulmaması dileği hakkında.	Encümendedir.
2806/2833	Ordu : Halim Furtun yazıhanesinde Dursun Ali Özbey.	Millî emlâkten satın aldığı bahçesi hakkında yapılan yolsuz ihalenin feshi ile mağdur edilmemesi hakkında.	Encümendedir.
2818/2846	Kütahya : Ulucami civarı Ahçı Ali bitişiğinde No. 2 Mahmut Aktaş.	Tasfiye kararının refine dair.	Encümendedir.
2819/2847	Gazianteb : As. Pos. No. 3129 Sh. Gedikli çavuşu Ruşen Türk.	Parasız giyim eşyası verilmesi hakkında.	Encümendedir.
2820/2849	Kozan : Aslanpaşa mahallesi Faik Aras.	21 . VIII . 1942 tarih ve 4820 sayılı arzuhaline ektir.	Adliye vekâletine.
2821/2850	Adapazarı : Ümmehan Aydaş.	Yapılan yardımlarda gördükleri yolsuzluktan şikâyet.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
2822/2851	Çankırı : Daimî encümen âzası Halim Altay ve ar.	Parasız giyim eşyası verilmesi hakkında.	Encümendedir.
2823/2852	Özalp kazası - Van vilâyeti Özalp doğu mahallesi mümessili ve Belediye encümen âzası Rifat Tuygun.	Parasız giyim eşyası verilmesi hakkında.	Encümendedir.
2852/2881	Afyon : Şuut nahiyesinin Pazar mahallesinde Ali Agâh Demirtaş.	Camilerinin yaptırılması dileği hakkında.	Encümendedir.
2884/2913	Ankara : Yenidoğan mahallesi Rüstem sokak No. 70 Abdülkerim Zıhlı.	Tekaüt maaşı tahsisi dileği hakkında.	Encümendedir.
2885/2914	Ankara : Maliye vekâleti Muntazam borçlar umum müdürlüğü evrak kaleminde Namık Karacabey.	Terfiinin temini dileği hakkında.	Maliye vekâletine.
2887/2916	Tavşanlı : Eskici esnafından Şerife Eskici.	Eşinin iş mükellefiyetinden muafiyetine dair.	Encümendedir.
2888/2917	Çanakkale : Cezaevinde mahkûm Şakir Türer.	İmralı cezaevine nakline dair.	Encümendedir.
2889/2918	Kocaeli : Mesruriye köyü muhtarı Gölcük İdris Çavdar.	Kaymakamın muhtar seçiminde yaptığı yolsuzluktan şikâyet.	Dahiliye vekâletine.
2890/2919	Lüleburgaz : Çiftçiköyü İsmail Kuzey ve ar.	Tapulu otlakıyelerine vâkı olan müdahalenin refine dair.	S. İ. M. vekâletine.
2929/2959	Balıkesir - Balya : Enverpaşa mahallesi Ali Rıza Güngör.	Tekaüt maaşına yüzde 40 zam yapılması dileği hakkında.	Encümendedir.
2930/2960	Manisa : Dilşeker mahallesi Hamaç sokak No. 12 Kâzım Kaymaz.	Öğretmenlikten çıkarılması hakkındaki kararın refine dair.	Maarif vekâletine.
2938/2971	Sinob : Cezaevinde mahkûm M. Ali Atabek.	Mahkûmiyet cezasının affına dair.	Adliye vekâletine.
2939/2972	Mucur kazası - Kırşehir : Hacı Bektaş nahiyesi Suvat mahallesi Hüseyin Altuğ.	Belediye reisinden şikâyet.	Encümendedir.
2940/2973	İstanbul : Arnavutköy Tayyareci Suphi sokak No. 14 A. Rıza Uzunca.	Avukatlık yapması için barodaki kaydının yenilenmesi dileği hakkında.	Encümendedir.
2941/2975	Siird : Cezaevinde mahkûm Nasri Yılmaz.	Muvakkaten de olsa cezalarının teciline dair.	Encümendedir.
2942/2976	Mardin : Emniyet nezaretinde Ahmet Yıldırım.	Emniyeti umumiye nezareti cezasının affı dileği hakkında.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
2986/3020	Araç : Sabuğ köyünde Ali.	Umumî harpte mâlûl kaldığından maaş tahsisi hakkında.	Encümendedir.
2987/3021	İstanbul : Tütüngümrük Karakol sokak No. 14-16 Güzel İzmir nakliyatı umumiye ambarı Tevfik Tansel.	Nakliye komüsyoncularının kazanç vergisi mükellefiyet şekli hakkında.	Maliye vekâletine.
2988/3022	Adapazarı : Akyazı Kuzuluk köyü Rifat Genç.	Köy ve bölgeleri ormanlarında günden güne ilerleyen tahribatın sebep ve önlenmesi hakkında.	Encümendedir.
2989/3023	Silifke: Cezaevinde mahkûm Mustafa Geniş ve ar.	Hususi af dileğine dair.	Encümendedir.
2990/3024	Konya : Jandarma alayı hesap memurlarından Mazhar Karaçengel.	30 senelik hizmet ikramiyesinin verilmesi dileği hakkında.	Encümendedir.
2991/3025	İstanbul : Kuleli askerî lisesi Kemal Erkman.	Nasıp tashihi dileği hakkında.	Encümendedir.
2992/3026	İnegöl : Cuma mahallesi Hekimzade sokak No. 10 Memet Ali Akaryıldırım.	Vazife esnasında mâlûl kaldığından tekaüt maaşının derece üzerinden tahsisi dileğine dair.	Encümendedir.
2993/3027	Erzurum : Dervişağa mahallesi Tevfik Korkmaz.	Barem kanunundan istifadesini veya 1777 numaralı kanundan faydalandırılması dileği hakkında.	Encümendedir.
2994/3028	Suşehri : Pürk köyü Akif Erdem ve ar.	Muhtardan şikâyet.	Dahiliye vekâletine.
2995/3029	Boğazliyan : Uzunlu köyü ahalisi namına Ali Çakır.	Ofise bakiye kalan borçlarının alınmamasına dair.	Encümendedir.
2996/3030	Hozat: Tevfik genç ve ar.	Tunceli vilâyeti merkezinin Hozat'a alınmasının temini dileğine dair.	Encümendedir.
2997/3031	Kocaeli : Cezaevinde mahkûm Hüseyin Kalay.	Bakiyei müddeti cezaiyesinin affına dair.	Encümendedir.
3017/3051	Adapazar : Manıfaturacı Ali Bayer ve Ar.	Zelzeleden mutazarrır olduklarından vergi muafiyetinden istifadelerine dair.	Maliye vekâletine.
3018/3052	İstanbul : Kadıköy Doğma sokak No. 10/1 Kâzım Tunçel.	Hidematı vataniyeden maaş tahsisi dileği hakkında.	Encümendedir.
3019/3053	Tirebolu : Danışman köyü Bilâl Yılmaz.	18 . II . 1943 tarih ve 5290 numaralı arzuhaline ektir.	Encümendedir.
3020/3054	Adıyaman : Eski mal müdürü Tahsin Hotar.	Tasfiye kararının refi dileği hakkında.	Encümendedir.
3021/3055	İstanbul : Cezaevinde mahkûm Sırrı Bellioğlu.	İstanbul müddeiumumisinden şikâyet.	Encümendedir.
3022/3056	Bursa : İstiklâl mahallesi Kurtuluş Cad. Göer nahiyesi Süleyman Ayna. Süleyman Ayna.	Eşhas tarafından tarlasına vâkı müdahalenin refine dair.	Dahiliye vekâletine.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
3047/3081	Zonguldak : Ereğli kömürleri işletmesi Şamlık romörkörü kaptanı Tahsin Köse.	Fazla mesai ücreti verilmesi dileği hakkında.	İktisat vekâletine.
3048/3083	Susığırlık : Ali Kıymaz.	İş mükellefiyetinden hasat sonuna kadar muaf tutulması dileği hakkında.	İktisat vekâletine.
3049/3084	Zara : Bağlı bogazvuran köyü Umraniye M. Hüseyin Yıldırım.	Mütegallibeden şikâyet.	Dahiliye vekâletine.
3050/3085	İstanbul : Sultanahmet Ahırkapı Cankurtaran mahallesi Şadırvan sokak No. 33 Ali Usta Özdemir.	Millî mücadelede mâlûl kaldığından ve muhtaç muavenet olduğundan yardım yapılması dileği hakkında.	M. M. Vekâletine.
3051/3086	Mersin : Çeşmeli köyü Halk namına köy muhtarı O. Yılmaz.	Ziraat vekâleti tarafından arazilerinin istimlâk edilmemesi hakkında.	Encümendedir.
3052/3087	Sungurlu : Eski Cumhuriyet müddeiumumisi Samih Özübak.	Hâkimlikten iskatı hakkındaki kararın refine dair.	Encümendedir.
3053/3088	Ayvalık : Belediye veterineri Hakkı Atasoy.	Ücretinin tezyidi dileği hakkında.	Encümendedir.
3054/3089	İstanbul - Eyup : Askerlik şubesinde kayıtlı P. Ön yüzbaşı Şahin Hışım.	Mâlûliyet derecesinin tesbiti ile derece üzerinden tekaüt maaşı tahsisi hakkında.	Encümendedir.
3055/3090	Ayvalık : Belediye veterineri Hakkı Atasoy.	Ücretinin tezyidi dileğine dair.	Encümendedir.
3056/3091	Eskişehir : Karapazar köyü Halk namına Ali Yaşar.	Muhtar intihabında yapılan yolsuzluktan şikâyet.	Encümendedir.
3098/3133	Ankara : Sümer mahallesi Selçuk sokak No. 57/65 Ahmed Yumrukcal.	Polatlı'da iskân edilmeleri dileği hakkında.	S. İ. M. vekâletine.
3099/3135	Erciş : Karakilise köyü Sıddık ve Ar.	Yetişmiş mahsullerini imha eden jandarma komutanından şikâyet.	Ticaret vekâletine.
3116/3152	Ankara : Cezaevi mahkûmları namına Şükrü Örgün ve Ar.	Hususi af talebi hakkında.	Dahiliye vekâletine.
3117/3153	Reşadiye : Davul köyü Sandıklı Hasan Çetinkaya ve Ar.	Çayırlarımdan yabancıların istifadelerinin menine dair.	Encümendedir.
3118/3154	Kars : İğridir kazası Söğütlü mahallesinden Veli Türkdönmez.	Bahçesine yapılan haksız tecavüzün menine dair.	Encümendedir.
3119/3156	İzmit : Hacı Hızır mahallesinde Tekke sokak No. 24. Abdül Tınaz.	İskân dairesi tarafından verilen tarla ve bostanın tapusunun verilmesi dileği hakkında	S. İ. M. vekâletine.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
3120/3157	Kığı : Hop köyünden Ali ve arkadaşları .	Haklarında tanzim edilen muzır insanlar mazbatasının asılsızlığı hakkında.	Encümendedir.
3121/3158	Kırşehir: Kaman nahiyesi Yeniceköy Karkın Mahmut Turgut ve arkadaşları.	Muhtar intihabında yapılan yolsuzluktan şikâyet.	Encümendedir.
3161/3198	Şebinkarahisar : Emekli nahiye müdürü Etem Günaltay.	Matlûbatının tesviyesi hakkında.	Dahiliye vekâletine.
3162/3199	Suşehri : Emekli maliye veznedarı Emin Kural.	Memurine meccanen verilen elbiselik kumaş ve ayakkabından kendisinin de istifade ettirilmesi hakkında.	Encümendedir.
3163/3200	İstanbul : Bostancı yenikarye Bağdat Cd. No. 33 Mebrure Baykal.	Arkadaşlarının mazhar olduğu aftan istifade etmeleri hakkında.	Adliye vekâletine.
3164/3201	Kütahya : Dedik köyünde Mehmet Bal.	İş mükellefiyetinden istisna edilmesi hakkında.	İktisat vekâletine.
3165/3202	Kütahya : Gümüş köyünde Ali Namaz.	İş mükillefiyetinden istisna edilmesi hakkında.	İktisat vekâletine.
3166/3203	Bor : Avukat Abdullah Özçelikeli.	Kanunsuz olarak alınan 36 liranın iadesi dileğine dair.	Maliye vekâletine.
3167/3204	Vezirköprü : Cezaevinde Ahmet Şener.	Mahkûmiyet cezasının affı dileğine dair.	Adliye vekâletine.
3168/3205	Mardin : Büyük Cd. tüccar Nuri Çeppi Solaker eliyle Alâeddin Günaydın.	Sebepsiz açığa çıkarıldığından hakkının verilmesi dileğine dair.	Encümendedir.
3194/3231	Turhal : Camiikebir mahallesinde Turhan Sarıöz.	Mağduriyeti ve tahsile olan hevesi nazarı itibare alınarak tahsile devamının temini hakkında.	Maarif vekâletine.
3196/3233	Çankırı Karataş mahallesinde No. 53 Memduh Över.	Vazifesine iade edilmesi dileği hakkında.	Encümendedir.
3197/3234	İstanbul : Cağaloğlu Molla fenari sokak No. 2 Bahaddin İşkurtaran.	Tekaütlüğünün refine dair.	M. M. vekâletine.
3198/3235	Ödemiş : Tekke mahallesi Ketencioğlu Mustafa Ali kızı Hamide Yiyen.	İcradaki muamelesinin düzeltilmesi hakkında.	Encümendedir.
3199/3236	Kadıköy - İstanbul : Telefon Cd. No. 80 Cevat Barbaros ve ar.	Âdi suçtan örfi idare komutanı emriyle mıntaka haricine çıkarılanların vaziyeti hakkında.	Encümendedir.
3200/3237	Sungurlu : Gölpınar köyünde Haydar Gökken.	7 . VI . 1943 tarih ve 2065 numaralı arzuhaline ektir.	Dahiliye vekâletine.
3224/3261	Afyon : Cezaevinde 300 mahkûm namına İsmail Aktaş.	Cezalarının affı hakkında.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
3225/3262	Balıkesir : Börekçiler mahallesi Özalp Cd. No. 18 Veysel Kandemir.	Devlet Şûrasından şikâyet.	Encümendedir.
3226/3263	Ankara : Keçiören camii imam ve hatibi Sait Günay.	Tekaüt maaşiyle aldığı ücret yekûnunun elli liradan aşağı olduğundan tevkifat yapılmaması hakkında.	Diyanet işleri Rs.
3227/3264	İzmir : Emniyet Md. Karantina merkezi polis memuru Yusuf İlterberk.	Tekrar vazifeye alınması dileğine dair.	Encümendedir.
3243/3280	Çorlu : Nusratiye mahallesi Hüseyinoğlu Cemal Poyraz.	Ofise olan borcundan dolayı verilen mahkûmiyet kararı hakkında.	Encümendedir.
3244/3281	Arpaçay : Arpacığın Tepecik köyünden İmdat.	Ofiste olan suiistimalin incelenmesi hakkında.	Ticaret vekâletine.
3253/3290	Karadeniz Ereğlisi : Kaza malmüdürü Mustafa Ünal.	Devlet Şûrası ve Divanı muhasebat heyetince hakkında verilen hükümler arasındaki aykırılığın izalesine dair.	Encümendedir.
3254/3291	İstanbul : Yeşilköy Halkalı Ziraat okulu eliyle Kâzım Duman.	Suçunun affiyle emekli maaşının verilmesi dileği hakkında.	Adliye vekâletine.
3255/3292	Midyat : Halktan Abdüllâtifoğlu Cemil Bedir.	Adliye memuru tarafından yapılan suiistimali ihbar.	Dahiliye vekâletine.
3256/3293	Amasya : Sofular mahallesinde No. 83-3 Sakıp Gürmen.	Oğlunun lise tahsiline devamı için lisesi bulunan bir yerde iskânı dileğine dair.	Encümendedir.
3257/3294	İzmit : Yenituran ilkokulu öğretmeni Hadiye eliyle İskender Alpkurt.	Heyeti hahsusa tarafından hakkında verilen kararın tetkikiyle müktesep hakkının verilmesine dair.	Encümendedir.
3258/3295	Çoruh : Hususi muhasebe varidat memuru Servet Yalçın.	Kadro maaşından evvelce kesilmiş olan paranın kendisine verilmesine dair.	Dahiliye vekâletine.
3279/3316	Ankara : Yedeksubay okulu silâh fennî öğretmeni topcu yarbayı İlhami Orhun.	Nasıp tashihi ile tahsisat matlubunun verilmesine dair.	M. M. vekâletine.
3280/3317	Selçuk : Devlet demiryolları Selçuk kısım hekimliğinde 9695 sayılı hademe Ali Kibar.	Devlet demiryollarında çalışan bekçi ve hademelerin iaşeleri hakkındaki dileklerinin nazarı itibare alınması hakkında.	Münakalât vekâletine
3284/3321	İzmir : Merkez telgraf muhabere memuru Seyfi Seyhan.	12 . V . 1942 tarih ve 4498 numaralı arzuhaline ektir.	Encümendedir.
3285/3322	Cumaovası : Görece köyünde Mustafaoğlu Haydar Gümüş.	Özel af dileğine dair.	Adliye vekâletine.
3286/3323	İstanbul : Üsküdar Kısıklı Avcı Kâzım sokak	Ciheti askeriye tarafından alınan tuğlalarının bedelinin verilmesi ve	M. M. vekâletine.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
	Tuğlacı Hasan Korkmaz.	zeriyatının beylik hayvanlar tarafından imha edilmesinden şikâyet.	
3387/3324	Mardin : İcra memuru Şükrü nezdinde Arif Ülgen.	İhtiyat askere alındığı müddete ait ücretlerinin Ziraat bankası tarafından verilmesine dair.	Ticaret vekâletine.
3301/3338	İzmir : Kahramanlar 1413 nu. sokak No. 33 Hasan Remzi Selvioğlu.	Bağına Hazinece vâki olan müdahalenin refi ile tasarruf hakkının tanınmasına dair.	S. İ. M. vekâletine.
3302/3339	Eskişehir : Cezaevinde mahkûm Ahmed Akkoca.	Özel af dileğine dair.	Encümendedir.
3303/3340	Zonguldak : Kozlu İhsaniye ocağı yeni inşaat pavyon bekçisi İsa Ayhan.	Etibank tarafından bir vazifeye alınmasına dair.	Encümendedir.
3304/3341	Trabzon - Maçka : Merkez ilkokulu Ö. Neşet Karsan.	Maaşının yirmi beş lira aslî maaş üzerinden verilmesine dair.	Maarif vekâletine.
3305/3342	Çiçekdağ : Kabaklı köyünde Velioğlu Süleyman Ertunç.	Eşhas tarafından gayrimenkulüne vâki olan müdahale hakkında mahkemece verilen kararın H. U. Muhakemeleri kanunun 4 ncü maddesi mucibince yeniden tetkiki hakkında.	Adliye vekâletine.
3306/3343	Ödemiş : Kiraz nahiyesine bağlı Halılar köyünde İbrahim Baş.	Özel af dileğine dair.	Adliye vekâletine.
3307/3344	Çorlu : Silâhdar mahallesi Selânik mübadili Ahmedoğlu Hüseyin Geyik.	İhya ettiği arazinin tapuya tescilinin temini dileğine dair.	S. İ. M. vekâletine.
3338/3375	İskenderun : Kurtuluş mahallesi halkından Refik Haddat.	T. C. Tabiiyetine alınmasına dair.	Dahiliye vekâletine.
3339/3376	Zonguldak - Kozlu : İncir harman divizyonu ocak iş kâtibi Hasan Baş.	Polis mesleğinden ihracı hakkında verilen kararın kaldırılmasına dair.	Encümendedir.
3341/3378	İskenderun : Gümrük kolcuları namına 1920 numaralı kolcu Mustafa Harputluoğlu ve Ar.	Harcırah matluplarının verilmesi dileğine dair.	Encümendedir.
3342/3379	Mesudiye : Yukarı Faldaca köyünde Ruşen Uzunyurt .	Hazineye ait arazilerden gerek köyünde ve gerekse komşu köylerde arazi verilmesi hakkında.	Encümendedir.
3343/3380	İstanbul : Bakırköy zeytinlik mahallesi Yakut sokak No. 78. Hasan Özberk.	Tekaüt maaşının arttırılması hakkında.	Encümendedir.
3344/3381	Burhaniye : Mahkeme mahallesinde C. M. Muavini Hulûsi Arman.	Eşhas tarafından tasarruf hakkına vâkı müdahalenin refi ile bazı eşhastan şikâyet.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
3345/3382	Urfa : Hilvan kazasına bağlı Karapınar köyü Hişmen Haliloğlu.	Mütegallibelerden şikâyet.	Encümendedir.
3357/3394	As. Pos. 19280 er 1890 sıra numaralı Emin Deniz ve kar.	Babasının T. C. tâbiiyetine alınmasına dair.	Encümendedir.
3366/3404	Mersin : Çeşmeli köyünde Mustafaoğlu İbrahim Teymur.	Ziraat vekâleti tarafından istimlâk edilmek istenilen arazisinin istimlâkinden sarfınazar edilmesine dair.	Encümendedir.
3375/3413	Düzce : Nusrettin mahallesi Afyon sokak No. 10 Nimet Karagöz.	Dokuma tezgâhı tevziatında yapılan yolsuzluktan şikâyet.	Encümendedir.
8376/3414	Eceabat : Küçük Anafarta köyünde Ahmetoğlu Osman Kavak.	Verilen mahkûmiyet kararının affı dileğine dair.	Encümendedir.
3377/3415	Adapazarı : Sogutlu köyünde Receb İbiş.	Keyfi olarak nahiye müdürü tarafından muhtarlık vazifesinden menedildiğinden şikâyet.	Dahiliye vekâletine.
3378/3416	İzmit : Karatepeköyü muhtarı Mustafa Kuzu ve Ar.	Memnu mıntaka haricindeki arazilerinin ekilmesine müsaade edilmesi hakkında.	Encümendedir.
3380/3418	Nuseybin : Diyarbakır'ın Arapşeyh mahallesinden Avnioğlu Şevki Taylan.	Kaymakamdan şikâyet.	Encümendedir.
3386/3424	Burdur : Tepe mahallesinde No. 135. Ali Rıza Büyüktaşlı.	Validen şikâyet.	Encümendedir.
3398/3436	Karaman : Cezaevi mahkûmları namına Hamza Küme ve ar.	Özel af dileğine dair.	Encümendedir.
3401/3439	İstanbul : Çengelköy Bakırcıbaşı sokak No. 13 Nazif Aşkın.	İstimlâk edilen evinin istimlâk bedelinin iade edilerek geri verilmesi veyahut İstanbul'da buna muadil bir yer verilmesi dileği hakkında.	Encümendedir.
3402/3440	Çorlu : Reşadiye mahallesinde Süleymanoğlu Memet Adal.	Özel af dileğine dair.	Encümendedir.
3418/3457	Çanakkale : Büyük Anafarta namına Küçük Anafartadan Bigalı Hüseyin Yağcı ve ar.	Susam mengenelerinin muamele vergisine tabi tutulmaması dileği hakkında.	Encümendedir.
3419/3458	Giresun : Orman koruma 2 nci alay talimgâhı I. Tb. Bl. 5 Sadık Yılmazgöz.	Sivillikte almakta olduğu ücret farklarına dair.	Encümendedir.
3420/3459	Rize : Değirmendere M.	İhtiyat olarak askerlik vazifesine gi-	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
	Memet Salih Altıkaya.	derken uğradığı kaza neticesinde mâlûl kaldığından mâlûliyet maaşı verilmesi dileğine dair.	
3421/3460	Çankırı : Çividede köyünde Memiş Işık demir ortakçısı Ahmet Eş'ek.	Tapu müdüründen şikâyet.	Encümendedir.
3422/3461	İstanbul : Fener Küçük Mustafapaşa Âdisubaşı M. Piri Sultantekke sokak No. 143 Ahmet Necati Temel.	Gümrük ve inhisarlar vekâletine yaptığı ve cevap alamadığı müracaatına dair.	Encümendedir.
3426/3465	Kastamonu : Saraçlar içinde zeytinci ve zeytinyağcı İbrahim Turpoğlu.	20 numaralı polis memuru Kadri Boyacı hakkında şikâyet.	Encümendedir.
3427/3466	Ilgaz : Askerlik şubesi reisi Ali Rıza Acılı.	Çankırı Askerlik şubesi reisliğine vekâlet ettiği müddete ait ikamet yevmiyesinin verilmesine dair.	Encümendedir.
3428/3467	İstanbul : Ceza ve tevkifevinde mahkûm Mustafa Yüksel.	İstanbul İkinci ağır ceza mahkemesince verilen mahkûmiyet kararında hatayı adli bulunduğundan tetkik edilmesi dileği hakkında.	Adliye vekâletine.
3429/3468	Midyat : Estel mahallesinde Abdüllâtifoğlu Cemil Bedir.	Hâkimden şikâyet.	Adliye vekâletine.
3430/3469	Iğdır : Sıtma mücadelesi hat memuru Ahmet Beyin.	Bayiler tarafından sigaraların fazla fiyatla satılmamasının temini dileği hakkında.	Encümendedir.
3431/3470	Ağrı : Cezaevinde mahkûm Kâmil Özyolcu.	Verilen mahkûmiyet kararında isabet olmadığından yeniden muhakemesinin yapılması dileği hakkında.	Encümendedir.
3441/3480	Galata - İstanbul : Ünyon han Türk Tütün limitet şirketi.	Asker ailelerine yardım hissesine dair.	Dahiliye vekâletine.
3442/3481	Eskişehir : Seyitgazi İkiçeşme mahallesinde Ahmet Tuna.	Müddeiumumiden şikâyet.	Encümendedir.
3443/3482	Siverek : Ulucami mahallesinde Sabri Bucak.	Ali Bucak'ın iskân hakkının miraşçısına tanınması dileği hakkında.	Encümendedir.
3444/3483	Hakkâri : Maarif Başkâtibi Ahmet Kayhan eşi Nazime Kayhan.	On nüfusluk ailesinin maişetini temin edecek derecede arazi verilmesi dileği hakkında.	Encümendedir.
3445/3484	Çerkeş : Orman Bölge şefi Turgut Acuner.	Müktesep hakkının tanınması dileği hakkında.	Encümendedir.
3446/3485	Ağrı : Vilâyet müftüsü Sadullah Yıldız.	Lüzum ve iadeyi muhakeme kararı verilmesi için icap edenlere emir verilmesine dair.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
3466/3505	Maden : Camiikebir mahallesinde Harunoğlu Vahap Barlas.	Vazife esnasında malûl kaldığının tevsikine dair.	Encümendedir.
3467/3506	Gelibolu : Gelibolu Orta okulu tarih, coğrafya öğretmeni ve müdür muavini İdris Erbay.	4007 sayılı kanunun 3 ncü maddesinden istifadesiyle yüksek tahsilini bitirmesinin teminine dair.	Encümendedir.
3468/3507	Adana : Kayalıbağ mahallesi sokak 17 hane No. 30 Ali Sayver.	Askeri lise ve okullardan birine alınmasının temini dileği hakkında.	Encümendedir.
3469/3508	Adapazarı : Kurtuluş mahallesi Uzun sokak No. 26 Arif Taylan.	Zelzeleden yıkılan evlerini yaptırabilmeleri için yardım yapılması dileği hakkında.	Encümendedir.
3470/3509	Sarıkamış : Terzi Memet ve ar.	Şeker rüsumu farkının verilmesi dileği hakkında.	İktisat vekâletine.
3471/3510	İzmir : Tepecik Celâdet çıkmazı No. 3 İbrahim Doğanalp.	Parasız kumaş verilmesi dileğine dair.	Encümendedir.
3472/3511	Eyup : Topçular Altuni zâde bağı No. 6 Sait Çayırlı.	Dersiam maaşının tahsisine dair.	Encümendedir.
3473/3512	As. Pos. . 1928 . III . Tb. Bnb. Ali Riza Çam.	1189 numara ve 19 . IV . 1943 tarihli arzuhaline ektir.	Encümendedir.
3474/3513	Sürmene : Hususi muhasebe memuru Kâmil Gülener.	4255 numara ve 20 . III . 1943 tarihli arzuhaline ektir.	Encümendedir.
3488/3527	Kütahya : Ahierbasan mahallesinde mukim Mustafa Tuygan.	Şehit kardeşinden maaş tahsisi dileği hakkında.	Encümendedir.
3489/3528	Ankara : Memurlar kooperatifi arkasında Ali Nazmi Ap. kat 2 No. 12 Hüsameddin Ertürk.	4299 numaralı arzuhaline ektir.	Encümendedir.
3490/3530	Elbistan : Güneşli nahiyesinde Tosun Erdoğan.	Kaybolan mallarının D. D. yollarınca fatura üzerinden ödenmesi dileği hakkında.	Encümendedir.
3491/3531	Beşik - Düzü : Ahmet Kukul.	Zahire fiatlarının iki piyasa arasındaki farkın nazara alınarak tespiti dileği hakkında.	Ticaret vekâletine.
3492/3532	D. Bayazıt : Surhanda bakkal Mehmet Altundaş.	Hudut komutanı Gl. Nuri Berközden şikâyet.	M. M. vekâletine.
3493/3533	Pantos : Köseler köyünde Halit Altunay.	Jandarma komutanından şikâyet.	Dahiliye vekâletine.
3508/3548	Lüleburgaz : Fabrikatör Naci Cansun.	Petrol ofisce ihtiyaclarının teminine dair.	Encümendedir.
3509/3549	Kemah : Sıhhat memuru Nuri Ertekin.	C. Müddeiumumisinden şikâyet.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
3510/3550	İstanbul : Fatih kırkçeşme M. İtfaiye Cd. No. 24 Tayyibe Anılmış.	Hidematı vataniye tertîbinden maaş tahsisi hakkında.	Encümendedir.
3511/3551	Ankara : Orman mesul muhasibi Muharrem Eracar.	Belediye tarafından evinin yıktırılmamasına dair.	Encümendedir.
3515/3555	Bayburt: Yusuf Durmuş'tan harereti halkı namına köy muhtarı Cafer.	17 . V . 1943 tarih ve 1709 numaralı arzuhaline ektir.	Encümendedir.
3516/3556	Ankara : Elmadağ As. Pos. No. 4834 Bl. 2 de er Mehmet Kayan.	Geri kalan mahkûmiyet cezasının affına dair.	Encümendedir.
3517/3557	Denizli : 32 Tüm. Sınıf 3. As. Ad. Hâkim İhsan Akat.	Tekaütlüğünün refine dair.	Encümendedir.
3518/3558	Köyceğiz : Manifaturacı Ahmet Türk.	23 . III . 1943 tarih ve 546 numaralı arzuhaline ektir.	Encümendedir.
3527/3567	Elmalı : Nacaklar mahallesinde ve 110 kaza numarasiyle maaş almakta olan emekli Sezai Akkutlu.	Tekaüt maaşına hizmeti müteahhire zammı ilâvesine dair.	M. M. vekâletine.
3528/3568	Malatya: Cezaevinde mahkûm Mustafa Köse.	Bakiye cezalarının affı dileği hakkında.	Encümendedir.
3529/3569	Zonguldak : Merkez cezaevi mahkûmları namına Ömer Yalçın.	Özel af dileği hakkında.	Encümendedir.
3534/3574	İstanbul : Fatih Darüşşafaka Cd. Yeşil sarıklı S. No. 5 Osman Balkanlar.	24 . III . 1943 tarih ve 775 numaralı arzuhaline ektir.	Encümendedir.
3535/3576	Midyat Mukri köyü ihtiyar heyeti M. Ali ve Ar.	Hâkim vekili ve sorgu hâkiminden şikâyet.	Encümendedir.
3536/3577	Midyat: Mukri köyü İhtiyar heyeti M. Ali ve ar.	Adliye memurlarından şikâyet.	Encümendedir.
3537/3578	Kütahya : Emet - Garp linyitleri Değirmisaz işletmesinde. Ali Poyraz.	Hazineye ait borçlarının tecili veya affına dair.	Encümendedir.
3538/3579	Çoruh : Hususi muhasebe varidat memuru Salih Bayyurt.	Maaşının tezyidi ile hakkının verilmesine dair.	Encümendedir.
3539/3580	Ödemiş : Eski İcra memuru ve işajanı M. Atalay Gündoğdu.	23 . IV . 1943 tarih ve 1253 numaralı arzuhaline ektir.	Encümendedir.
3556/3597	Kütahya : İsmetpaşa amhallesi marangoz sokak No. 6. Mustafa Evruz.	Topraklandırılmalarının temini dileğine dair.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
3557/3598	Bafra : Alaçam Noter muavini Ragıp Dikmen.	Yanan noter dairesine tahakkuk ettirilen kazanç ve buhran vergilerinin affına dair.	Encümendedir.
3558/3599	Kırıkhan : Gündüz mahallesinde Ali Kıvrak ve ar.	Senelerdenberi oturmakta oldukları ermeni mülklerinin Tapuca tescili ve müzayede kararının refine dair.	Encümendedir.
3559/3600	Nizip : Tilmiyen köyünde Hatice Erol.	Topraklandırılmalarının temini dileğine dair.	Encümendedir.
3560/3601	Alanya : İhsan Ulusoy.	4429 sayılı kanunun evinin bahçesine de tatbik edilip edilemiyeceği dileği hakkında.	Encümendedir.
3561/3602	İstanbul : Beyoğlu Sıra-Selviler No. 179. Firdevs Kızıltan.	Kesilen şehit maaşının yeniden tahsisine dair.	Encümendedir.
3564/3605	Sivas : Bezirci sokak No. 1 Ziya Saylık.	Hukuk hâkimi Ekrem Uyan'dan şikâyet.	Encümendedir.
3565/3606	Çorum : Mülk sahibi Ahmet.	Kiraların arttırılmasına izin verilmesi dileği hakkında.	Encümendedir.
3566/3607	Van : Cezaevinde mahkûm İsmail Ozayı.	Kardeşini kurşuna dizdiren jandarma komutanından şikâyet	Encümendedir.
3568/3609	Arapçay : Merkez kazası Vahit Irmak.	Yapılan suistimalin tahkiki için Dahiliye vekâleti tarafından bir müfettiş gönderilmesi hakkında.	Encümendedir.
3569/3610	Ankara : Ulucanlar Cd. No. 92 Mustafa Doğantuna.	Belediye tarafından mühürlenen evinin açtırılması dileğine dair.	Encümendedir.
3571/3612	Aydın : Ömerbeyli köyünde 12 nci Bl. Toprak iş ko. Bedri Musullu.	Maaşının tezyidi dileğine dair.	Encümendedir.
3572/3613	Manisa : Hal karşısında kahveci Vahit nezdinde Eyüp Avcılar.	İsim müşabehetinden dolayı verilen mahkûmiyet kararının kaldırılmasına dair.	Encümendedir.
3573/3614	Eskişehir : Yeni mahalle Ermak sokak No. 25 Kâzım İnandım.	Sürgün cezasının kaldırılmasına dair.	Encümendedir.
3574/3615	Eskişehir : Köprübaşında Ferah kıraathanesi Nuri Özer.	Sürgün cezasının refine dair.	Encümendedir.
3575/3616	İstanbul : Belediye su işleri idaresinde Levazım kalemi memuru İhsan Yalçın.	Tekrar orduda bir vazifeye alınması veya olmadığı takdirde tahsiliyle mütenasip bir yere tâyini dileğine dair.	Encümendedir.
3576/3617	Çubuklu : Kiremitdere No. 8 D. Ali Özdemir.	Özel af dileğine dair.	Encümendedir.
3577/3618	Nizip : Tilmiyen köyü çiftçilerinden Misto Kılıççı ve ar.	Arazi verilmesi dileği hakkında.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
3578/3619	Eskişehir : Cunudiye Ma. S. Gazi Cd. No. 7 Ali Aykol.	Serpiştirmeden muaf tutularak serbest bırakılmasının temini dileğine dair.	Encümendedir.
3579/3620	Ereğli : Deniz teşkilâtı işlerinde No. 13 Remzi Kıroğlu.	İaşe ve ibate maddelerini diğer memurlar gibi ucuz almasının teminine dair.	Encümendedir.
3580/3641	Karamürsel : Kızderbent köyünde Ahmet Bayraktar.	Arazi verilmesi dileğine dair.	Encümendedir.
3581/3622	Niğde : Daimi encümen âzası Ferit Ecer ve ar.	Dar gelirlilere verilen hakların vilâyet daimi encümen âzalarına da teşmili hakkında.	Encümendedir.
3582/3623	Siird : Dâva vekili Abdullah Daniş.	Müekkillerinin şakiler tarafından gasbedilen katırlarının iadesinin temini dileğine dair.	Encümendedir.
3583/3624	Gölbaşı : İstasyon şefi Emrullah Ulutürk.	Maaşının tezyidi dileğine dair.	Encümendedir.
3594/3635	Elâzığ : Hususi muhasebe evrak kâtibi Salih Ağar eliyle Süleyman Ağar.	Lise mezuniyet imtihanı için bir hakkı dâva verilmesine dair.	Encümendedir.
3595/3636	Ankara : M. M. V. İkinci Ş. Hesap memuru Şevket Kırıkoğlu.	Doğum tarihinin tashihinin teminine dair.	Encümendedir.
3596/3637	Midyat : Tüccar İ. Kaya ve Ar.	Şehirin imarı için yapılan keşif hatalı olduğundan mutazarrır olmamalarının temini için dileklerinin nazara alınması hakkında.	Encümendedir.
3603/3644	Aydın : Toprak mahsulleri işleri üzerinde 20 nci bölge kolcusu Abdülkadir Kapar.	50 lira ücretli maaşla tâyin edildiği halde maaşlarının bu miktar üzerinden verilmemesinden şikâyet.	Encümendedir.
3604/3645	Beşiktaş : Muradiye mahallesi Derya dik sokak No. 24 Kadri Üstünses.	Ekmek karnesinin temini dileğine dair.	Encümendedir.
3605/3646	Boyabat : Fabrikacı Vehbi Dayıbaş.	Özel af dileğine dair.	Encümendedir.
3606/3647	Elâzığ : Nailbey mahallesi Bağ sokak No. 28 Selim Hâki.	Lise tasdiknamesinin verilmesine dair.	Encümendedir.
3607/3648	Ayaş : Sorgu hâkimi Necip Şener.	Hâkimler kanununun 45 nci maddesi hakkında tatbik edilmiyerek muhalifi kanun olarak karar verildiğine dair.	Encümendedir.
3608/3649	Konya : Muhacir pazarı	Hizmet müddetlerinin birleştirilme-	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
	Selimiye mahallesi No. 3 So. No. 117 Hikmet Öztekin.	siyle emekliye çıkarılması dileği hakkında.	
3609/3651	Adapazarı : hapishanesi Zeki Okkan ve Ar.	Özel af dileğine dair.	Encümendedir.
3610/3652	Trabzon : İskenderpaşa .Limonlu sokak No. 6 Huriye Bingöl.	Öğretmen olduğundan Trabzon'daki münhal öğretmenliklerden birine tâyini dileğine dair.	Encümendedir.
3611/3653	Artvin : Cezaevinde mahkûm Rauf Türen.	Özel af dileğine dair.	Encümendedir.
3612/3654	İran: Rum - Koluncuköyü Vinindere mahallesi Memet Bozkorteksar.	Heyeti Vekile kararıyle sürgüne gönderilmesi için vâki ihbarın hakikate uygun olmadığmdan mağduriyetine meydan verilmemesi dileğine dair.	Encümendedir.
3617/3659	Ankara : M. M. Vekâleti 2 nci şube mülhakı 2 nci sınıf muamele memuru Feyzi Kızıltan.	Askerî Temyiz mahkemesinin verdiği kararın infazı dileğine dair.	Encümendedir.
3618/3660	Ankara D. D. Yolları ve limanları işletme U. M. Ticaret ve hasılat dairesi yolcu bürosu memuru Süleyman Potoğlu.	3473 sayılı Yedeksubay kanunundan istifadelerinin teminine dair.	Encümendedir.
3619/3661	Ankara : D. D. Yolları ve limanları işletme U. M. Ticaret ve hasılat dareisi yolcu işleri bürosu memuru Osman Kızılören.	3473 sayılı Yedeksubay kanunundan istifadelerinin teminine dair.	Encümendedir.
3620/3662	Ankara : D. D. Yolları Cer istatistik kaleminde Orhan Baykal.	3473 sayılı Yedeksubay kanunundan istifadelerinin teminine dair.	Encümendedir.
3621/3663	Ankara : D. D. Yolları işletme U. M. Ticaret ve hâsılat dairesi muhasebe memuru Muzaffer Alagül.	3473 sayılı Yedeksubay kanunundan istifadelerinin teminine dair.	Encümendedir.
3622/3664	Ankara : D. D. Yolları ve L. İ. U. M. Ticaret ve hâsılat dairesi muhasebe memuru Fethi Büyüktunçer.	3473 sayılı Yedeksubay kanunundan istifadelerinin teminine dair.	Encümendedir.
3623/3665	Bursa : Odalar sokak No. 17 Hanefi Özbayoğlu.	Oturduğu evin evkaf idaresi tarafından satılmıyarak hazineden olan matlubuna mukabil kendisine verilmesine dair.	Encümendedir.
3624/3666	Poshof. : Hâkim S. Ersoy.	Kaymakamdan şikâyet.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
3625/3667	Edremit : Havran'da müteveffa fabrikatör Fahri ailesi nezdinde Bedriye Hatice Akay.	Açıkta kalan oğlu İhsan'ın bir yıldan beri Devlet şûrasına vâki müracaatının neticelendirilmesine dair.	Encümendedir.
3627/3669	Develi : Kızılay Ş. R. Emekli memuru Adil Polat.	Kaymakamdan şikâyet.	
3628/3670	İstanbul : İcadiye M. Tümen sokak No. 16 Papo Sönmezalp.	Muhtacı muavenet tertibinden maaş tahsisine dair.	Encümendedir.
3637/3680	Kayseri : Mektupçu Cevdet Anday.	Terfiinin temini dileği hakkında.	Encümendedir.
3649/3692	Kandıra: Kandurak mahallesi No. 133 Memet Görgün.	Mâlûliyet maaşına zam yapılması, olmadığı takdirde ölen oğlu Topçu teğmeni Kâmil'den münasip bir ikramiye verilmesi hakkında.	Encümendedir.
3650/3693	Kocaugaz : Değirmenci Mekeçler köyünde. Tahir Ünal .	İş mükellefiyetinden affedilmesi hakkında.	Encümendedir.
3651/3694	İzmit : Karatepe köyünden İlyas Öztürk.	Çuhane cıvarındaki tarlasındaki mısırların ciheti askeriyece keyfî olarak müsadere edilmesinden şikâyet.	Encümendedir.
3652/3695	Siirt : Baykan kazası Ömer Evrensel.	Şikâyet ettiği için makamda dayak atan kaymakamdan şikâyet.	Encümendedir.
3653/3696	Ankara : D. D. Y. U. Md. Maliye ve Muhasebe işleri Reisliğinde Raif Ülger.	3479 numaralı yedeksubaylar hakkındaki kanundan ittifadesinin temininе dair	Encümendedir.
3654/3697	Ankara : D. D. Y. Zat işleri memuru Malik Binici.	3479 sayılı Yedeksubaylar hakkındaki kanundan istifadelerinin teminine dair.	Encümendedir.
3655/3698	İstanbul : Yeşilköy As. posta No. 15410 Haydar Gökçül.	Zayi ettiği elbise kuponunun bedelinin kendisinden tazmin ettirilmesi ve aynikuponların örneklerinin verilmesine dair.	Encümendedir.
3656/3699	Ödemiş : Kurucaova köyü muhtarı İhtiyar heyeti namına muhtar.	Hazineye ait dağlık arazinin köy mıntakası olarak sınırları içine alınmasının temini dileğine dair.	Encümendedir.
3657/3700	Artvin: Cezaevinde mahkûm Mehmet Özbay.	Özel af dileği hakkında.	Encümendedir.
3667/3710	Ankara : D. D. Y. Hasılat dairesi As. Nak. Bürosunda Süleyman Ünlüer.	4379 numaralı yedeksubaylar hakkındaki kanundan istifadelerinin teminine dair.	Encümendedir.
3668/3711	Erbaa : As. Ş. Eski Muamele memuru Tevfik Korkmaz.	14 . VII . 1943 tarih ve 3027 No. arzuhaline ektir.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
3669/3712	Kırıkhan : Gündüz mahallesi Ali Kıvrak ve ar.	15 . IX . 1943 tarih ve 3599 No. arzuhaline ektir.	Encümendedir.
3670/3713	Ankara : D. D. Y. Seferberlik kısmında Cemal Yavaşcılar.	4379 numaralı Yedeksubay kanunundan istifadesinin teminine dair.	Encümendedir.
3683/3727	İstanbul : Aksaray Taşkasap İmam Mesut sokak No. 21 Cevat Adalı Adakaya.	Askerlik durumu hakkındaki dileğinin nazarı itibara alınmasına dair	Encümendedir.
3684/3728	Konya : Selimiye mahallesi 117 No. sokak No. 3 Hikmet Öztürk.	Tekaüt maaşının tezyidi dileğine dair.	Encümendedir.
3686/3730	Birecik : Bogürtlan köyünde Bekir Ersüs.	Kan gütme kanununa tevfikan verilen sürgün cezasının affına dair.	Encümendedir.
3687/3731	Malatya : Besni merkez okulu öğretmeni Aslan Karayalçın.	Hastalığı nazarı itibara alınarak münasip bir mahalle tâyini dileği hakkında.	Encümendedir.
3688/3732	Ürgüp : Ortahisar Ömer Adal ve Ar.	Hükümet hissesine ait hububatın alınmasında yapılan haksızlıktan şikâyet.	Encümendedir.
3689/3733	Aydın : As. Pos. 14711 Neşet Örs.	Çalınan ev eşyasının bulduruluması nın teminine dair.	Encümendedir.
3690/3734	Patnos : Aşağı ve Yukarı Konik muhtarı Y. Şükrü ve ar.	Mütegallibeden şikâyet.	Encümendedir.
3691/3735	Ankara : D. D. Y. Hare. Da. İs. Büro memuru. Turgut Dikmenli.	3479 sayılı yedeksubaylar hakkındaki kanunun hakkında tatbik edilmesine dair.	Encümendedir.
3692/3736	İstanbul : Balıkpazarı Tütüncü Kiryako'nun dükkânında muvakkaten mukim Dimosten Yordanidis.	Baroya kabul ve kaydına dair.	Encümendedir.
3693/3737	Kırklareli : Avukat İ. Hakkı Baygut.	Baro tarafından haksız olarak verilen muvakkat ihraç cezasının affına dair.	Encümendedir.
3704/3748	Manavgat : Pazarcık mahallesinde Şevket Çığır.	Ulan şosesinin yaptırılmasında vukua gelen suiistimalin meydana çıkarılmasına dair.	Encümendedir.
3710/3754	İstanbul : Filistin'li Ekrem Züayter.	Millî hudutlar haricine çıkarılmamasına dair.	Encümendedir.
3711/3755	Uşak : Cezaevinde mahkûm M. Erdoğan.	Özel af dileğine dair.	Encümendedir.
3712/3755	Devlet limanları işletme U. Mü. Büro Me. H. Memduh Turhan.	Öğretmenlikten başka idari vazifede on iki senelik hizmetinin ücreti verilmesine dair.	Encümendedir.
3719/3763	Kalecik : Telgrafcı şef vekili İrfan Yıldırır.	Oğlunun ikmal imtihanlarının icrasının teminine dair.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
3720/3764	İstanbul : Küçükmustafapaşa Abdisubaşı Pirisultan tekke sokak No. 143 Ahmed Necati Temel.	23 . VIII . 1943 tarih ve 3461 No. arzuhaline ektir.	Encümendedir.
3721/3765	Eski Moskova sefiri Galip Kemali Söylemezoğlu.	Mağduriyetine nihayet verilerek bir sefirliğe tâyini hakkında.	Encümendedir.
3722/3766	Çerkeş: Atkaracalar merkez nahiyesine bağlı Kükürt köyü Nuri Bilmez.	Toprak mahsulleri vergisini verdiklerinden dekar hesabiyle ikinci bir vergi alınmaması dileği hakkında.	Encümendedir.
3723/3767	Ayvalık : Sarraf Kahriman Bogatir.	Belediye tarafından istimlâk edilen arsası hakkında Devlet şûrası tarafından verilen red kararının bozulmasına dair.	Encümendedir.
3724/3768	Çanakkale : Yukarı çarşıda Düz makas terzihanesi Emi Erdem.	İskân suretiyle verilen ev hakkında Devlet şûrası tarafından verilen red kararının refine dair.	Encümendedir.
3725/3769	Sivas : Emniyet nezareti altında Esat Türkkan.	Nefi cezasının refi hakkında.	Encümendedir.
3726/3770	İzmir - Karşıyaka : 1719 Belediye sokak No. 18 Ethem İzmirli.	Âmme hizmetinden mahrumiyet cezasının affı dileği hakkında.	Encümendedir.
3727/3771	Mardin : Teker mahallesinde mâlûllerden Derviş Atak.	Mâlûllerin maaşlarına zam yapılması dileği hakkında.	Encümendedir.
3728/3772	Beşiri : İnhisarlar memuru Ali Çağlar.	Kaymakamdan şikâyet.	Encümendedir.
3729/3773	Sivas : Emniyet Md. nezaretinde ikamete memur Sermet Türkhan.	Nefi cezasının kaldırılması hakkında.	Encümendedir.
3749/3793	Develi : Adil Bulat.	Kaymakamdan şikâyet.	Encümendedir.
3750/3794	Oltu : Halil Tuncer.	Arazi tevzi muamelesinden şikâyet.	Encümendedir.
3751/3795	Araç : Süzey köyü Mustafa Eken ve ar.	Toprak mahsulleri vergisinin alınmasındaki kaymakamın yolsuz muamelesinden şikâyet.	Encümendedir.
3752/3796	Bursa : Gürsu nahiyesinde Abdurrahman Oktel.	Ordudan ihracı hakkındaki kararın refine dair.	Encümendedir.
3753/3797	Ankara : Maliye vekâleti Muntazam borçlar U. Md. Bono ve tahvil kaleminde Leman Akandan.	Özel af dileği hakkında.	Encümendedir.
3757/3801	Urfa : Gümrük Muh. Suvari Tal. Emir subayı İbrahim Özyaşar.	Olgunluk imtihanına girmesinin temini dileğine dair.	Encümendedir.
3758/3802	Bursa: Setbaşı Karmanlı sokak No. 17 Nebahat Noyan ve an.	Eytam maaşlarının tezyidi dileği hakkında.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
3761/3805	Bozır : İlker İlban.	Eyyamı resmiyede postaneye bayrak asılmadığından şikâyet.	Encümendedir.
3762/3806	Çal : Askerlik şubesi reisi Piyade yarbayı Ali Rıza Güralp.	Nasıp tashihi hakkında.	Encümendedir.
3763/3807	Karamursal : Avukat Rahmi Pilge nezdinde Suphi Aytaç.	Hâkimlikten ıskatı hakkındaki kararın refine dair.	Encümendedir.
3764/3808	Midyat : Tüccar İbrahim Kaya ve ar.	Kasabalarının merkez nahiyesi olması hakkında.	Encümendedir.
3765/3809	Çanakkale : Evkaf müdürlüğü karşısı sokak No. 46 Bahattin Ece.	Gelini Muzaffer'in öğretmen olarak Cumhuriyet okuluna iadesi dileği hakkında.	Encümendedir.
3766/3810	Adapazarı : Tığcılar mahallesi Küçük Osman sokak No. 5 Seyfi Önen.	Şehirlerinin temiz süt içebilmesi için dileklerinin nazarı itibare alınması hakkında.	Encümendedir.
3772/3816	Eskişehir : Teknik ziraat müdürlüğü stajiyer Y. Z. Mühendisi Hasan Yetener ve ar.	Y. Z. Enstitüsünde yapılan imtihanın 1416 sayılı kanunun ruhuna aykırı hareket edildiğinden şikâyet.	Encümendedir.
3773/3817	Sorhun : Kadışehri nahiye merkezinde Hilmi Çoban ve ar.	Nahiye müdürünün keyfî ve kanunsuz hareketlerinden şikâyet.	Encümendedir.
3781/3825	Ankara : Yenişehir İzmir Cad. No. 29. Türkân Örs.	Hususi liselerde ve mebuslukta geçen hizmet müddetlerinin nazarı itibare alınmak suretyle maaş derecesinin tashihi hakkında.	Encümendedir.
3782/3826	İstanbul : Şişli Mecidiye köy Mecidiye caddesi No. 40 Necati Hoş Özek.	Bir tonluk kok kömürü verilmesi dileği hakkında.	Encümendedir.
3786/3830	Kalecik : Saray mahallesinde Halil Ergün.	Ciheti askeriyece cebren evlerinin işgalinden şikâyet.	Encümendedir.
3787/3831	İstanbul : Kandilli Hallaç Hüseyin sokak No. 3. İsmail ve Fatma İnce.	Askerlikte vazife başında ölen oğlundan muhtacı muavenet olduklarından maaş bağlanması veya iaşelerinin temini hakkında.	Encümendedir.
3797/3841	Sivrihasar : Gedik mahallesinde Kemal Yüksel.	Askerliği gelen 3 ncü kardeşinin askerlik kanununun 35 nci maddesi D. fıkrasından istifade ettirilerek durumunun tesbiti hakkında.	Encümendedir.
3798/3842	Mardin : Medrese mahallesinde Ahmet Gerer.	Mâlûliyet maaşının tezyidi dileği hakkında.	Encümendedir.
3799/3843	Kütahya : Vilâyet idare heyeti birinci kâtibi Mustafa Bilgi.	Kadro maaşı olan 20 liranın verilmesi dileği hakkında.	Encümendedir.
3800/3844	Amisterdam - Hollanda : Türk vatandaşları A. Beşüşer ve ar.	İşgal kuvvetleri tarafından yapılan tazyikin kaldırılması dileği hakkında.	Encümendedir.

Kayit No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası	Muamelesi
3801/3845	Bursa : Cumhuriyet Cd. No. 296 Ali Saip Akgöl.	Devlet hizmetinde bulunduğu hizmet müddetinin nazara alınarak ona göre bir ikramiye verilmesi hakkında.	Encümendedir.
3802/3846	Manisa : Topçuasım mahallesi Ardahan göçmenlerinden Şevket Acar.	Sürgün cezasının kaldırılmasiyle serbest bırakılması hakkında.	Encümendedir.
3803/3847	Bandırma : Aksakal köyü ihtiyar heyeti âzasından Hüseyin Bayrakcı.	Nafia vekâleti tarafından meralarının fidanlık yapılmaması hakkında.	Encümendedir.
3804/3848	İskenderun : Cezaevi mahkûmları namına Feyzi.	Özel af dileğine dair.	Encümendedir.

Kayıt No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası

Adliye Encümenine Havale Edilen Arzuhaller

651	Manisa : Memet Ölmez.	Ölüm cezasının affedilmesi dileğine dair.
751	Manisa : Memet Ölmez.	Ölüm cezasının affedilmesi dileğine dair.
1306	Beyşehir : Fatma Ormankaya.	Oğlu İsmail'in ölüm cezasına çarptırılmaması hakkında.
1708	Turgutlu : Tatarocağı ihtiyar heyeti.	Memet Ölmez'in ölüm cezasının affedilmesi hakkında.
2422	Ahmetli : Emine Soyan.	Memet Ölmez'in ölüm cezasının kaldırılması dileği hakkında.
3650	Ankara : M. Kemal Olgun.	Casusluk suçundan idama mahkûm edilen müvekkilinin affı hakkında.

Bütçe Encümenine Havale Edilen Arzuhaller

1227	İstanbul : Yedikule Türk - Ermeni hastanesi.	1943 malî yılı bütçesine tahsisat konularak hastanelerine yardım yapılması dileği hakkında.
1870	Kütahya : İbrahim ve ar.	Hademei hayrata da parasız giyim eşyası verilmesi dileği hakkında.
2635	Ankara : Lûtfi Göven.	Müzakeresi yapılmakta olan ücretlerin maaş tahvili kanununda vaziyetinin nazarı itibare alınması hakkında.
3636	Ankara : M. Kemal Deniz.	Müzakeresi yapılmakta olan ücretlerin maaş tahvili kanununda dileklerinin nazarı itibare alınması hakkında.

Kayıt No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası
3712	Ankara : Hulûsi Gülüner.	Ücretlerin maaşa tahvili hakkında vaziyetinin nazara alınmasına daiir.
2829	Ankara : Talât Ülker ve Ar.	Kadastrocıların da ücrette geçen günlerinin tekaüdlüklerinde sayılması dileği hakkında.
2958	Ankara : Ziya Ferit Üçer ve ar.	Kadastro memurlarının ücretle çalıştıkları zamanların fiili tekaüt hizmetlerine ilâvesi dileği hakkında.
2970	Ankara : Rasim Türksev ve eşi.	Tekaüt maaşlarına % 40 zam yapılması hakkında.
2974	İstanbul : Hilmi Barışkış ve ar.	Ücretleri maaşa tahvil eden kanunda dileklerinin nazara alınması hakkında.

Muvakkat Encümenine Havale Edilen Arzuhaller

1933	İstanbul : Şakir Zümre.	Yeni vergiler tarhı hakkındaki yeni gelen kanun lâyihalarının esnayi müzakeresinde dileklerinin nazara alınması hakkında.
2007	İstanbul : Şevket Ak.	Müzakere olunan Kazanç vergisi kanununda İstanbul otelcilerinin muaf tutulması dileği hakkında.

Mazbataları Tetkik Encümenine Havale Edilen Arzuhaller

2834	Ankara : Emin Bingöl.	Kâmil Kotan hakkında yapılan ihbarda ismini kullanan şahısların cezalandırılmaları dileği hakkında.

İdare Heyetine Havale Edilen Arzuhaller

3403	İstanbul : Mustafa Güney.	Tekaüt edilerek münasip bir ikramiye verilmesi hakkında.

Kanunlar Kalemine Havale Edilen Arzuhaller

367	Ankara : Ahmet Varol.	Asil memuriyet başlangıcının tespiti hakkında.
370	Diyarbakır : A. Lütfü Çığır.	Divanı muhasebat münhal âzalıklarm'dan biri-

Kayıt No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası
		ne namzet gösterilmesi hakkında.
540	Ankara : M. Ali Sönmez.	2919 sayılı kanuna tevfikan hizmet müddetine göre bir ikramiye verilmesi hakkında.
652	Ankara : Y. Ziya Bakır.	İstifasının kabulüne dair.
886	Zile : Bahri Malatyalı.	Mâlûliyet maaşı hakkındaki dileklerinin tefsiren hâlline dair.
959	Sivas : Mehmet Şinasi Kırlı.	3527 numaralı Af kanunun tefsirile mâğduriyetine nihayet verilmesi hakkında.
993	Ankara : Ziya Güney.	Hidematı vataniye tertibinden maaş tahsisi veya tekaüt maaşı verilmesi hakkında.
1494	Ankara : Osman Evinsay.	Münasip bir ikramiye verilerek matbaadan alâkasının kesilmesi hakkında.
1507	Antalya : Mehmet Şükrü Tafa.	Kırmızı şeritli İstiklâl madalyası'nın biran evvel verilmesi hakkında.
1611	Ş. Karahisar : Recep Karakavun.	Arzuhal encümeninin hakkında verdiği kararın bir suretini istiyor.
1733	Bursa : Bedrettin Nuri Özünder.	Siyasî mahkûmlar hakkında Adliye encümeninde bulunan kanun lâyihasının biran evvel çıkarılmasına dair.
1763	İstanbul : İ. Hakkı Açıkalın.	Zayi olan İstiklâl madalyasının yerine yenisinin verilmesi hakkında.
1871	Antalya : Hüseyin Avni Cephaneci.	Arzuhal encümeninin 11.VII.1942 tarih ve 4101 sayılı kararından bir aded verilmesi hakkında.
1875	Antalya : Halil Aksu ve ar.	Hatay'ın ilhakı üzerine kadro harici kalmış eski memurların müktesep haklarını temin edecek Taviz kanununun biran evvel çıkarılması hakkında.
2848	Ankara : Refik İnan.	Bütçe encümenindeki münhallerden birine tayini hakkında.
3082	İstanbul : Hasan Özatilâ.	İstiklâl madalyası verilmesi hakkında.
3155	Ankara : Mustafa Nedim Ayaz.	İstiklâl harbi zamanında yaptığı Zabıtkâtipliginden hastalandığına dair bir vesikanın verilmesine dair.
3529	Ankara : Hacer Dicle.	Mebusluk müddetine ait hizmet vesikası verilmesi hakkında
3575	İstanbul : Cemal Pekin.	4475 sayılı kanunun lâyiha ve esbabı mucibesiyle birlikte bu kanunun müzakeresini ihtiva eden Zabıt ceridelerinin gönderilmesi hakkında.
3717	Ankara : Sinan Tekelioğlu.	Mebusluktan ayrıldığına dair bir vesikanın verilmesine dair.

Kayıt No.	Arzuhal sahibinin isim ve adresi	Arzuhal hulâsası

Evrak Kalemine Havale Edilen Arzuhaller

2961	Lice : Hamdi.	Lice adliyesinde yapılan yolsuz muamelelerden şikâyet.
2962	Çanakkale : Şakir Türer.	İmralı'ya nakli hakkında.
3441	Ankara : Rasim Mutlu.	B. M. Meclisi matbaasındaki münhal musahihliklerden birine tâyini hakkında.
3679	Malatya : Bahri Atabey.	Maaşının tezyidi hakkındaki müracaatına Arzuhal encümeninee verilen karara itiraz.

Matbaa Müdürlüğüne Havale Edilen Arzuhaller

3134	Ankara : Şerif Akın.	Bir aylık izin verilmesi hakkında.

Sualler ve İstizahlar

Sualler

Fevkalâde İçtima zarfında Nafia Vekâletine ait olmak üzere bir sual tevcih olunmuştur.

Nafia vekâleti

1. Erzincan mebusu Şükrü Sökmensüer'in, Yerdepremleri ve inşa işleri hakkındaki şifahi sualine Nafia vekili Sırrı Day tarafından 19 . VII . 1943 tarihinde cevap verilmiştir.

Şükrü Sökmensüer'in suali ve Nafia Vekilinin cevabı aşağıdadır:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Yerdepremleri ve inşa işleri üzerine alınmış ve alınacak tedbirlere dair ilişik olarak sunulan yazıdaki suallere sayın Nafia vekili tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisinde cevaplandırılmasını rica ederim.

Erzincan mebusu
Ş. Sökmensüer

Sayın Nafia Vekilinden sualler

1. Adapazarı'nda ve Hendek'te meskenleri harap olan yurttaşların kış gelmeden sığınabilmelerini temin edecek ne gibi tedbirler alınmıştır? Bu tedbirler maksadı zamanında temine kâfi gelecek midir?

2. Adapazarı ve Hendek havalisinin yeniden inşası için düşünülen tedbirlerle, bundan evvelki yerdepremlerinde harap olan yerlerimizin yeniden inşaları için alınan tedbirler ve neticeleri nelerdir?

3. Memleketimizde vukua gelmekte olan yerdepremlerinin muhtelif bölgelerdeki şiddeti ve devam müddeti ne zamandanberi kaydedilmiştir.? Bu hususta mevcut ve tesbit edilmiş bilgiler memleketin inşa konusu üzerinde müspet kararlar alınmasına esas olacak yeterlikte midir?

4. Memleketimizin jeolojik haritası ile şehir ve kasabalarımızın bulundukları sahaların, sondajlara dayanan profillerini hazırlamak için şimdiye kadar ne gibi tedbirler ve bunlardan ne neticeler alınmıştır?

5. Resmî ve hususi yapı işlerini Devlet kontrolü altında bulundurmak hususundaki mevzuatımız, fena inşaat yüzünden can ve mal kayıplarını önlemek için kâfi ve tesirli bir derecede midir? Değil ise bunları kâfi bir hale getirmek için ne düşünülmektedir.

6. Halkımızın iktisadi kudretine ve yurtta tedariki kolay inşa malzemesine ve muhtelif bölgelerin iklim şartlarına ve yer depremi şiddet ve devam müddetlerine göre yer depremlerine de dayanabilecek en ucuz ve güzel manzaralı, muhtelif sistemde yapı tipleri, plânları ve nümuneleri hakkında yapılmış tetkikler ve tecrübelerden alınmış neticeler nelerdir?

7. Memleketin muhtelif inşaat malzemesinin ve muhtelif inşaat sistem ve plânlarının yapıdaki teknik ve ekonomik kıymetlerini tetkik ve tesbit etmek üzere, bir enstitünün veya etüd bürosunun tesisi hususunda Hükümetin bir düşüncesi var mı?

NAFİA V. S. DAY (Trabzon) — Muhterem arkadaşlar; aziz arkadaşım Şükrü Sökmensüer okunan sual takrirlerinde yer depremlerine ait mühim ve muhtelif mevzulara temas buyurdular.

Hazırlıyabildiğim cevaplarımı müsaade ederseniz kısaca ve sırası ile arzetmeğe çalışacağım.

Bildiğimiz veçhile Adapazarı ve Hendek depremleri 20 . VI . 1943 tarihinde vâki olmuştur.

---

520 a.g.e., 228-233. ss.

Şimdiye kadar yapılan tetkiklere göre 30 000 nüfuslu Adapazarı'ndaki meskenlerin % 30 u sağlam kalmış % 35 i tamir edilebilecek halde bulunmuş, geri kalanı da maalesef yıkılmış veya yıkılması icabetmiştir. 5 000 nüfuslu Hendek'te ise meskenlerin % 10 u sağlam kalmış % 50 si tamir edilecek halde zarar görmüş ve geri kalanı da yıkılmıştır.

Resmî dairelerden ve ticarethanelerden mühim bir kısmı da yıkılmış veya tamire muhtaç bir halde bulunmuştur.

Hâdisenin vukuunu mütaakıp alâkalı vekâletlerle mahallî sivil ve askerî teşkilât, ve Kızılay tarafından alınan tedbirler çok müspet neticeler vermiş ve mümkün olduğu kadar normal denilebilecek bir hayat en kısa bir zamanda avdet etmiştir.

Maarif vekâleti tarafından mahalline gönderilen jeoloğların tetkik neticelerine göre maalesef, Adapazarı ve Hendek çok zararlı sarsıntı mıntakalarından sayılması icabeden yerlerdir. Bu kasabaları jeolojik tetkikat icabına göre cenuba doğru nakletmek lâzımgelmekte ise de, kısmen sağlam ve kısmen tamir edilebilecek olan binaları ve bütün kasaba tesisatını terkederek yeni bir şehir kurmanın bilhassa bugünkü şartlarla başarılamaması ve naklin diğer mühim güçlükleri gözönünde tutularak kasabaların yerlerinde kalması ve yalnız inkişaf sahalarının cenuba doğru, ayrılacak yerlerde tesbit edilmesi zaruri görülmüştür.

Kaldı ki, depremin âzami derecede şiddetli olmaması sebebiyle mütecanis olan ve teknik icaplara uygun bulunan inşaatın burada ve bir çok sarsıntı yerlerinde sağlam kaldığı veya çok az zarar gördüğü müşahede edilmekte ve yıkılan binaların ekseriya gelişi güzel ve gayri fennî yapılmış çürük veya gayri mütecanis binalar olduğu anlaşılmaktadır.

Buna; binanın betonarma; kârgir ve saire gibi vasıflardan ziyade teknik vasıfları mühim rol oynamaktadır.

Bu vaziyet karşısında hâlen mevcut olan Adapazarı planı yeni vaziyetin icabettirebileceği bazı tadillerle tatbik edilebilecektir.

Hendek'e gelince bunların imar planı mevcut olmamakla beraber Yapı ve yollar kanununun müsaadesine ve teknik elemanlarımızın yapmakta oldukları tetkikat neticelerine göre orada da inşaata müsaade edilebilecektir. Bugün için bütün gayemiz. muhterem sual sahibinin de işaret buyurdukları gibi kış mevsiminden evvel halkı çatı altına almaktır. Bunu temin için Nafianın esasen İzmit vilâyetinde bulunan teşkilâtına ilâveten ve belediyeler emrine vekâletimizin üç yüksek mühendis ve mimarını gönderdik ve ayrıca göndermekte olduğumuz mühendis ve fen memurları ile bu kadroyu takviye edeceğiz. Depremi mütaakıp enkazı kaldırmak ve yolları temizlemek için (500) kişilik bir nafia takımı da gönderilmişti. Bunlardan (400) ü hâlen faaliyette bulunmaktadır.

Başvekilimizin emirleriyle, mahallinde vaziyeti bendeniz de gördüm ve alâkalılarla görüştüm. Hükümetçe alınması kararlaştırılan âcil tedbirler şunlardır:

En başta: Halkın kıştan evvel çatı altına alınması zarureti vardır.

İktisadi vaziyetleri müsait ve çok çalışkan olan Adapazarı halkının, Dahiliye vekâletince ve vekâletimizce yapılan teşvikten ve verilen cevaptan istifade ederek binalarını derhal tamir ve muvakkat baraka ve buna mümasil inşaatla kendilerini ve hattâ ticarethanelerini barındırmağa başlamış ve faaliyetle çalışmakta bulunmuş olduklarını gördük. Bunun gelişigüzel olmamasını ve herhangi bir depreme karşı mukavemet imkânlarını sağlamak için fen heyetlerimizi daimî murakabeye memur ettik. Bu suretle en kısa bir zamanda tahribatın mühim tesirleri karşılanmış olacaktır. Devlet memurlarından açıkta kalanların barınmasını ve Devlet dairelerinden yerleşmemiş olanlarının yerleştirilmesini temin için mahallî malzemeden de istifade edilmek suretiyle muvakkat inşaat yapılması zaruri görülmüş ve bu hususiaki plânlar hazırlanmakta bulunmuştur. Bir taraftan bunu takibederken diğer taraftan da meskenleri harap olan veya çok tamire muhtaç bulunan halk arasında kendi menabii ile bunu temin edemiyecek olanları tesbit ediyoruz. Bunların da kıştan evvel behemehal çatı altına geçmelerini sağlıyacak yardımı temin edeceğiz. Bu meyanda zarar gören bir kaç köy de tetkik olunacaktır. Aynı zamanda kendi menabii ile esaslı inşaat yapmak istiyenlere, yukarıda arzeylediğim ihzaratı süratle tamamlıyarak müsaade edilecektir. Buralarda muvakkat inşaat için dahi yer sarsıntısına

karşı tedbirli olmak için tatbikı kolay hükümleri ihtiva etmek üzere bir talimatname hazırladık. Alâkalıların buna ittîbamı temine çalışıyoruz. Hulâsa; Adapazarı ve Hendek halkının ve orada mevcut resmî ve hususi daire ve müesseselerin kıştan evvel çatı altına girebilmesine çalışılmakta ve bu hususta vekâletimiz ve diğer alâkalı vekâletler bütün dikkat ve gayretlerini sarfetmektedirler. Umumî muvazene haricinde idare olunan resmî teşekküllerin de kendilerine düşen vazifeleri yapması tabiidir.

İkinci sual olarak muhtelif yer sarsıntıları hakkında tedbirlere temas edilmiştir.

1938 senesindenberi memleketimizde vukubulan yer sarsıntılarından zarar gören başlıca mahaller şunlardır:

1. 1938 senesi nisanında Kırşehir ve Yozgad vilâyetlerinin bir kısım köyleri;

2. 1939 senesi eylûlünde Dikili;

3. 1939 kânunuevvelinde başta Erzincan olmak üzere Kelkit, vâdisinde ve Karadeniz sahilinde bazı yerler;

4. 1942 senesinde Tokad vilâyetinin Erbaa ve Niksar kazaları ile Çorum'un Osmancık kazası ve Balıkesir'in Bigadiç nahiyesi;

5. Bu defa da Adapazarı ve Hendek kazaları.

Bunlardan Adapazarı ve Hendek için vaziyeti ve alınan tedbirleri birinci suale cevap verirken arzeyledim.

Kırşehir ve Yozgad depreminden zarar gören köylere Kızılayca icabeden yardımlar yapılmış ve kısa bir zamanda iskânları sağlanmıştır.

Dikili'de; Kızılay tarafından ilk tedbirler alındıktan sonra vekâletimizce imar plânları yapılmış ve tatbikına geçilmiştir.

Erzincan'ın yer sarsıntısından maalesef pekçok müteessir olduğu yüksek malûmunuzdur. Burada gerek her taraftan gelen yardımlarla Kızılaya temin edilen menabi ve gerek Hükümetçe yapılan yardımlar sayesinde, halkın evvelâ muhtelif yerlerde iaşe ve ibateleri temin edilmiş ve mütaakiben mahallinde vücude getirilen muvakkat inşaata yerleştirilmişler ve yapılan tetkikat neticesinde yeni şehir yeri tesbit edilmiş, imar plânları hazırlanmış ve şehrin yeniden tesisi için faaliyet devam etmekte bulunmuştur. Bu maksatla 30.V.1940 tarih ve 3849 sayılı kanunla 5 milyon liralık tahsisat Nafia vekâleti emrine verilmiş ve bu para kısmen vekâletimiz ve kısmen Kızılayca sarfedilmiş ve bir kısmı ile de belediyelere yardım edilmiştir. Ayrıca 22.IX.141 tarih ve 4126 sayılı kanunla Erzincan Belediyesine iki milyon lira ikraz edilmiştir.

Tokad vilâyetinin Erbaa, Niksar kazalariyle Çorum'un, Osmancık kazası ve Balıkesir'in Bigadiç nahiyesindeki yer sarsıntıları üzerine evvelâ Kızılayca icabeden yardımlar yapıldıktan sonra 15.I.1943 tarih ve 4386 sayılı kanunla bir buçuk milyon lira tahsis edilmiş ve bu tahsisattan icabeden yardımlar yapılmakla beraber belediyeler takviye edilmiş ve mütebakisi bu işe tahsis edilmek ve kontrolümüz altında sarfedilmek üzere alâkalı vilâyetlere devredilmiştir. Aynı zamanda yerinin değiştirilmesi icabeden Erbaa hariç olmak üzere yerlerinde ipkası kararlaştırılan kasabaların imar plânları ve bina tipleri hazırlanmış ve kendi sahalarında ihyalarına başlanmış ve alâkalı tahsisatlarından mütaahhit ve malzeme buldukça resmî inşaata da devam edilmekte bulunmuştur. Hulâsa; bütün bu tahribat sahalarında hasarların bertaraf edilmesi için bugünün şartlarına göre mümkün olan vasıtalarla faaliyet gösterilmektedir.

Jeolojik tetkikata temas eden (3 ve 4) neü sualler üzerine, bu sualler doğrudan, doğruya vekâletimizi alâkadar etmemekle beraber arzedeceğim şudur: Rasathane müdürlüğü tarafından muhtelif neşriyata ve gazete malûmatına istinaden hazırlanan notlar ve İstanbul Jeoloji enstitüsü tarafından yine mevcut malûmata dayanarak hazırlanan bir harita ile vekâletimiz ilgilenmiştir. Bundan başka İktisat vekâletine bağlı M. T. A. Enstitüsü tarafından memleketin umumî jeolojik vaziyetini tetkika müsteniden 8 paftalık bir harita hazırlanmıya başlanmış ve bunun 5 paftası da ikmal edilmiştir. Öyle görülüyor ki, memleketimiz belli başlı bir zelzele mıntakası içindedir. Yukarıda arzettiğim yer sarsıntılarından beri her hâdisede mahallerine jeoloğlar gönderilerek alâkadarlarca tetkikler yaptırılmaktadır.

5 nci suale geçiyorum:

Mevzuatımızda zelzele bakımından tedbir alınmasını icabettiren hiç bir hüküm mevcut değildir. Yalnız son zamanlarda vekâletimizce hazırlanan (Zelzeleye mukavim yapı talimat-

namesi) Nafiaca bütün inşaata tatbik edilmekte ve diğer inşaat yapan resmî teşekküllerle halkın da buna uyması teşvik olunmaktadır.

İnşaatın fennî murakabesini belediyelere tahmil eden Yapı ve yol kanunu dahi bugün ancak fen heyetleri mevcut bulunan büyük şehirler ve kasabalarda kısmen tatbik edilebilmekte ve bunun haricinde hiç bir takyit ve murakabe tesis edilememektedir. Bu mevzu üzerinde ehemmiyetle durulmak zarureti aşikârdır. Ancak mevzuatın tatbiki için yeter miktarda elemanlara ihtiyaç olduğunu ve geniş masrafları karşılamak zarureti bulunduğunu derpiş eylemek lâzımdır.

Bu vaziyet karşısında fennî murakabesi tesis edilmiş bulunan bütün resmî inşaatın zelzele bakımından dahi bazı kanuni takyitlere bağlanması ve peyderpey bu murakabenin hususi inşaata da teşmiline gidilmesi icabeder. Bilgisizlik ve yoksuzluk yüzünden hususi inşaatın mühim bir kısmı zelzeleye karşı tehlikeli durumdadırlar. Bilhassa köylerimiz ve köylülerimiz her zaman küçük bir sarsıntının kurbanı olacak haldedirler. Bunun için en başlı tedbirlerimiz bu hususta mevzuat tesisinden evvel, çok miktarda teknik eleman yetiştirmek olsa gerektir. Hükümetimizce tutulan yol ve bilhassa köyü teknik elemanlarla teçhiz etmek bakımından köy enstitülerinde takip edilen çalışma şekli mevzuatımızdan ziyade bizim için koruyucu olacağını ümit etmekteyiz.

6 ncı sualin cevabını arzedeceğim.

Dikili zelzelesinden itibaren yıkılan yerlerin vaziyetleri vekâletimizce arka arkaya gönderilen teknik heyetler marifetiyle tetkik ve yıkılan veya sarsıntıya mukavemet eden binaların vasıfları tesbit edilmiştir.

Bir taraftan da Yunanistan, İtalya ve Rusya gibi zelzele mıntakalarındaki memleketlerin, zelzeleye karşı mukavim inşaat sistemlerinde tatbik ettikleri usuller tetkik edilmiştir. Bu tesbit ve tetkik neticelerine göre, memleketimizin iktisadi ve içtimai bünyesi de gözönünde tutularak mahallî malzemeden de istifade edilmek kaydiyle, kerpiç de dahil olmak üzere en ucuz şekilde her nevi malzeme ile sağlam mesken ve her türlü bina tip ve esasları tesbit olunmuş, arazi ve iklim vaziyetlerine göre köy plânları ihzar edilmiştir.

Depremde zarar gören vilâyetlere bu nümuneler ve plânlar gönderilmektedir. Maahaza bunları tekrar gözden geçirerek bir broşür halinde neşir ve tamim edeceğiz.

7 nci suallerinde bahseyledikleri etüd bürosu ve malzeme enstitüsünün vücuda getirilmesi hakkında henüz alınmış bir karar yoktur. Şimdilik vekâletimizde bir malzeme labratuvarı kurmak zaruretinde bulunduğumuzu gördük. Bunu kurmağa çalışacağız. Ayrıca bir enstitü veya etüd bürosu vücuda getirilmesi meselesi yeni bir tetkik mevzuu olacaktır.

Hülâsa: Adapazarı yer sarsıntısı vesilesiyle muhterem arkadaşım Sökmensüer'in kısmen vekâletimizi alâkadar etmiyen mevzuları da ihtiva etmek üzere çok esaslı işlere temas eden suallerine bugün için vekâletimizce verilmesi mümkün olan cevapları arzetmeğe çalıştım. Mevzu çok mühimdir. Yüksek Meclisin irşatlarından istifade ederek imkânlar nispetinde tedbirler almağa devam edileceği tabiidir. Bugün için en âcil ve mümkün olan tedbirler alınmaktadır. Bu mâruzatımla muhterem arkadaşımı tatmin edeceğimi ümit ediyorum. Bana bu izahatı vermek imkânını bahşettiklerinden dolayı kendilerine ayrıca teşekkür ederim.

S. SÖKMENSÜER (Erzincan) — Sayın arkadaşlar, bu sual takririni, üyesi bulunduğum Müstakil grup adına vermiş bulunuyorum. Yüksek huzurunuzda aksettireceğim inanışlar da Grupumuzun malıdır.

1. Sayın Nafia vekilimizin sorularımıza aydınlık veren sözlerini yürek rahatlığı ile dinlemiş bulunuyoruz. Sorularımızdaki konular üzerinde vasıta ve imkânlar ölçüsü içinde durulduğunu salâhiyetli vekil ağzından işitmiş olmak bu yürek rahatlığının başlıca kaynağıdır.

2. Depremin yakın günler kurbanları, Adapazarı ve Hendek halkının kış basmadan sığınacak yeter yuvaya sahip olmalarını sağlamağı bilhassa soğuk ve yağışlı havaların tesiri altında can kaybını önlemek için çok önemli bir iş olarak görüyoruz. Kışa doğru bir hayli ilerlemiş olduğundan bu yoldaki çalışmaların daha çok arttırılmasını mutlak bir zaruret olduğuna inanımızı arzetmeği faydalı buluyoruz.

3. 938 den beri yersarsıntılarının kurbanları olan Kırşehir, Dikili, Erzincan, Osman-

cık, Tokad ve havalisi, Biğadiç gibi kasaba ve şehirlerimiz ve bu bölgelerdeki köylerimizde yaşayan vatandaşlarımızın birer çatı altına sığındırılmaları için sarfedilen gayret ve gösterilerin ilgiyi en iyi duygularımızla karşılamış bulunuyoruz. Ancak bu kasaba ve köylerimizin mümkün olduğu kadar az zaman içinde barakalı görünüşlerini esaslı, dayanıklı ve güzel yapılarla süslenmiş medeni görünüşlere ve kuruluşlara terketmelerini ve bunun bütün imkânlardan faydalanılarak başarılmasını dileriz. Bu netice, Türk oğlunun tabiatın çetin olaylarına karşı dayanma gücünü ve inanını arttıracak ve yükseltecektir. Bu konu üzerine Hükümetin sıkı ve yakın alâkasını dileriz.

4. Esasında güç, yorucu ve bilgi istiyen bir iş olduğunu bildiğimiz yurdun jeoloji hartasının hazırlanmakta olduğu ve bu yolda bir hayli ileri adımlar atıldığı hakkındaki beyanı sevinçle karşılıyoruz. Nafia, İktisat ve iskân işlerimiz için değeri ve önemi büyük olan bu işin başarılmasında zaman mefhumu, büyük inkılâbımızın zaman mefhumuna uydurulmalı ve dolayısiyle bu pek önemli işin ikmal müddeti mümkün olduğu kadar kısaltılmalıdır.

5. Kasaba ve şehirlerimizin inşa sahalarının jeolojik profillerinin hazırlanması işinin de ne kadar güç olduğunu biliyoruz.

Hafif depremlerde bile kaymalar ve çökmelerden doğacak zararları önlemek için dileğimiz şudur ki, artık en tesirli deprem bölgelerinde bulunduğunu bildiğimiz şehir ve kasabalardan başlıyarak ve yıkılanları en başa alarak bu iş de programlansın ve işe başlansın. Kasaba ve şehirlerimizin plânları sathi etüdler üzerine kurulmasın. Türk inkılâbının çocukları başladıkları işleri başarı ile bitirmekle temayüz etmişlerdir. Bu da öyle olacaktır.

6. Yer depremlerinin yurdun değişik bölgelerindeki şiddet derece ve devam müddetlerinin saptanmasını inşa işlerimizde sağlama ve güvene gitmek için pek ziyade önemli görüyoruz. Bu, bilinmedikçe inşa plânlarımızda tasarruflu ve gönüllere güven verici bir programla yürüyeceğimize pek inanmıyoruz.

Muvaffakiyet sırrını, hâdiselere tedbirle tekaddümde buluyoruz. Muayyen hâdiselerin kendilerine mahsus tezahürlerini tesbit etmekte benzeri hâdiseleri önleyici veya onların zararlarını yeynikleştirici tedbirleri almak için fayda görüyor ve yer depremlerinin şiddet derece ve devam müddetlerinin saptanmasına bu yönden değer veriyoruz.

7. Yer depremlerine karşı dayanıklı inşa mevzuunda epey ilerlemiş olan çalışmaları takdir ile karşılamış bulunuyoruz. Bu konuya dair düşüncelerimizi de şöylece sıralıyoruz:

A) Yurt bayındırlığı işlerinde zamanı kısaltmak, bilhassa mal ve candan tasarruf etmek için yurtta, yurdun ayrı, ayrı bölgelerinde mevcut inşa malzemesinden o bölgeye ve iklimine uygun şartlar altında yerinde en iyi bir şekilde faydalanmak.

B) Yer depreminden müteessir yabancı memleketlerde dayanıklı inşa konusu üzerindeki ilmî denemelerden faydalanmağı yerinde ve isabetli bir iş olarak görüyoruz.

Ancak yurdumuzda zaman, zaman geniş ve yürek yakıcı yıkıntılara, mal ve can kayıplarına uğramış bölgelerimizde cedlerimizin yerli malzeme ile yaptıkları yapıları hem malzeme ve hem de sanat noktasından tetkik ve mütalâa ederek onlardan kendi memleketimizin inşa tarzları için faydalanmağı ve bu suretle yurdumuzun tabiatına, iklimine, halkımızın iktisadi ve malî durumuna ve iş bölümüne uygun yapı tiplerine gitmeği daha faydalı bir iş olarak mütalâa ediyoruz.

Zaman zaman az veya çok şiddette yer sarsıntıları ile karşılaşmış şehir ve kasabalarımızda büyük, küçük ölçüde yapılarımızın başarılı müteaddit imtihanlar geçirdiklerini ve ayakta birer anıt gibi durduklarını ve Türk mimarisinin üstünlüğünü tarihe malettiklerini biliyoruz. Bu büyük eserlerden yabancılar ders almışlardır. Bilginlerimizin, mimarlarımızın bu eserler üzerindeki çalışmalarını arttırarak güzel yurdumuza daha yararlı eserler vereceklerine hiç şüphe etmiyoruz. Hükümetimizin bu konu üzerinde durmakta olduğuna ve bu yoldaki çalışmaları daha ileri götüreceğine inanıyoruz.

C) Dayanıklı, ucuz, güzel yapıların ancak ve yalnız yerli malzeme ile ve cedlerimizin bıraktığı bu türlü eserlerden örnek alarak ve bu örnekleri asrın mimarî zihniyeti ile şekillendirmek ve sağlamlaştırmak suretiyle doğacağına ve yurd bayındırlık işlerinin de ancak bu yoldan hızlandırılabileceğine inanımız ve güvenimiz tamdır.

8. Yerli inşa ma'zemesi ve bu malzeme ile güzel yurdumuzun çetin tabiatına, türlü bölgelerindeki yumuşak, mutedil veya sert iklimine uygun yapı sistem ve tarzlarının tetkiki için bir enstitü kurulmasının üzerinde durulacak bir iş olduğu hakkındaki beyanı memnunlukla karşılamış bulunuyoruz. Böyle bir enstitü işinin teminini Hükümetimizden rica ediyoruz.

9. Resmî yapılara ait inşa işlerinin az çok murakabe altında olduğunu biliyoruz. Ancak hususi inşaatın da çok sıkı bir kontrola tabi tutulmasında can ve mal kaybını önlemek için mutlak bir zaruret görüyoruz. Belediyelerimizden pek azının yapılar üzerinde murakabe cihazına malik olduklarını ve fakat bütün bu murakabelerin neticeleri itibariyle yeter derecede müessir olmadığını ve yurdun çok geniş bir kısmında ise inşa üzerinde murakabenin ya hiç yapılmadığını veya pek zaif, basit ve bilgiye dayanmayan bir ölçüde olduğunu biliyoruz. Bizim doğru bulduğumuz ve gördüğümüz murakabe sistemi resmî ve hususi her nevi inşaatta hem yapana hem yaptırana ve hem de plânı kurana yapı bittikten sonra dahi pek ağır mesuliyetler tevcih eden ve asgari şartlar dahilinde inşa sistemini gelenek haline sokacak tesirli ve yüksek bir murakabedir. Yurd içinde resmî ve hususi hiç bir inşaatın istisna edilemiyeceği yüksek, ilmî ve salâhiyetli bir murakabenin teessüsünü görmek istiyoruz ve inanıyoruz ki böyle katî ve tesirli bir murakabe kurulmadıkça yurdumuzun imar işleri daima sakat yürüyecek hem maldan ve hem de candan kayıplarımız devam edecektir. Halbuki, biz, bir tek cana bir cihan kadar değer veren bir rejimin hararetli ve sadık evlâtlarıyız. Bir taraftan bütün kudretimizde çabuk ve dar zamanda bol ve vasıflı nüfuslu bir memleket olmak ihtiyacını duymuş ve onun üzerine çalışmalarımızı, emeklerimizi, varlığımızı teksif etmiş iken diğer taraftan yer sarsıntılarının çok verimli ve güven'i nüfus kaynağımız olan binlerce Türk baba ve analarını ve çocuklarını bir kaç saniye içinde bünyemizden koparıp yok etmesi bütün emeklerimizi hiçe indirmekte ve umitlerimizi kırmaktadır.

Binaenaleyh, resmî olsun, hususi olsun her türlü yapılar salâhiyetli ve müessir bir murakabe altına süratle konulmalıdır.

İşi teminat altına almak için bir kanuna lüzum varsa böyle bir kanunu Yüksek Heyetinizin memnunlukla karşılıyacağına şüphe etmiyoruz.

Netice :

Türk çocuğunu tabiatın keyfine terketmemek, onun hayatını ilmin teminatı altına koymak, yurdun bayındırlık işini hızlandırmak maksadiyle inşa işinde yurd malzemesini ve cedlerimizin denemelerini muasır mimarî zihniyeti ile değerlendirmek için atılmış ve atılacak adımların herhangi bir sebeple zayiflatılmıyacağını ve bu yolda yetişmiş vatan çocuklarından âzami istifade edileceğini yakın bir zamanda görmek gururumuz için ve şüphesiz Yüksek Heyetiniz için en büyük bir zevk olacaktır.

İstizahlar

Fevkalâde İçtimâ zarfında istizah yapılmamıştır.

»